BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIX
H
71
NAPOLI

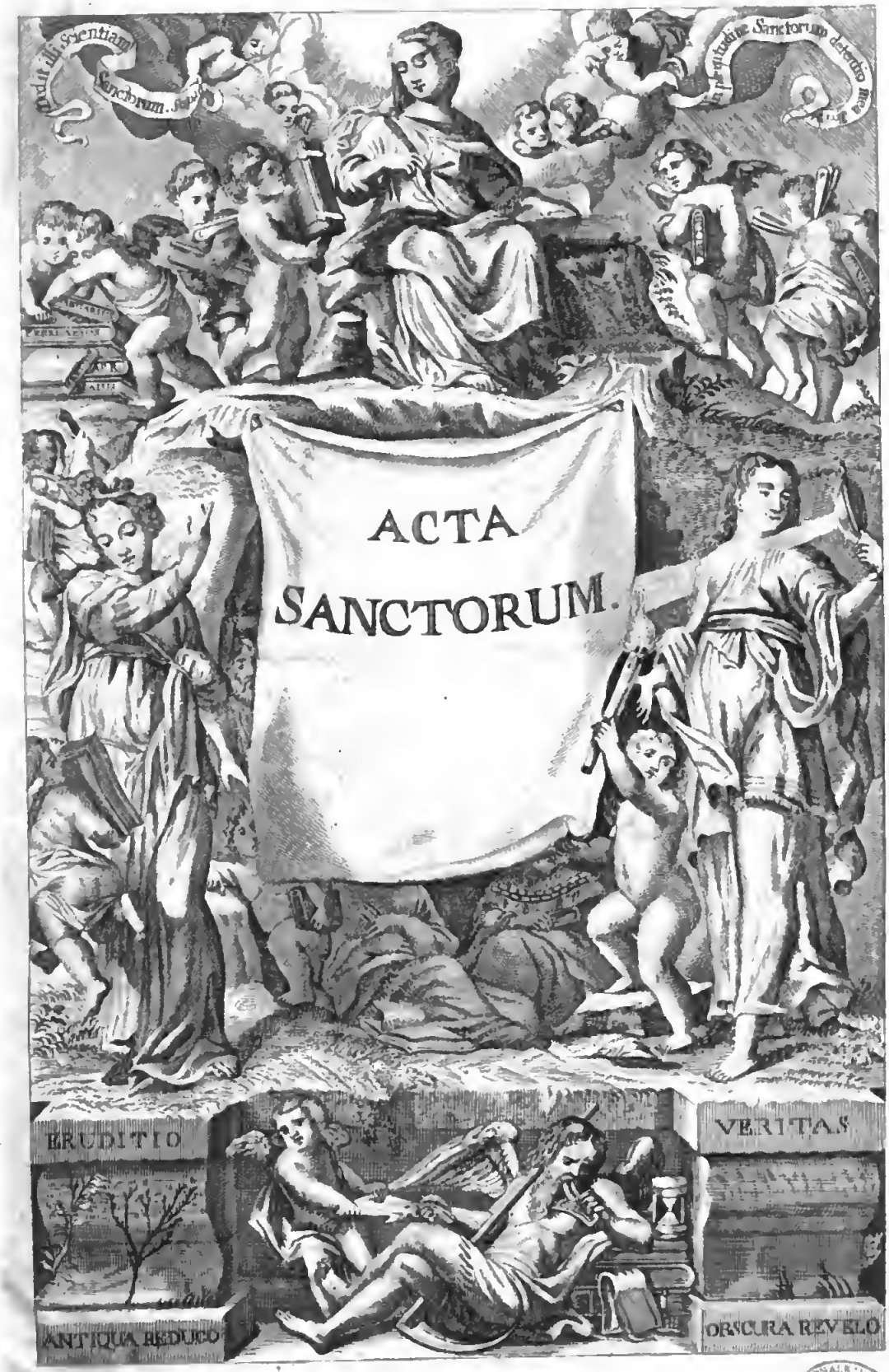
ACTA
SANCTORUM.
ERUDITIO
VERITAS
ANTIQUA REDUCO
OBSCURA REVELO

ACTA SANCTORUM AUGUSTI

Ex Latinis & Græcis, aliarumque gentium Monumentis, ſervata primigenia veterum Scriptorum phraſi,

COLLECTA, DIGESTA,

Commentariiſque & Obſervationibus

ILLUSTRATA

A JOANNE BAPT. SOLLERIO, JOANNE PINIO, GUILIELMO CUPERO, PETRO BOSCHIO,

E Societate JESU Presbyteris Theologis.

TOMUS II.

Quo dies quintus, ſextus, ſeptimus, octavus, nonus, decimus, undecimus & duodecimus continentur.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

VENETIIS, MDCCLI.

Apud { SEBASTIANUM COLETI ET JO: BAPTISTAM ALBRIZZI HIERON. FIL.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

CAROLUS VI. D. G. ROM. IMP. Semper Augustus Germaniæ, Hispaniarum
Hungariæ, Bohemiæ, etc. Rex. Archidux Austriæ, etc. etc.

CAROLO VI.

ROMANORUM IMPERATORI

Auguſtiſſimo, potentiſſimo, invictiſſimo, Regi Germaniæ, Hiſpaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ &c. Marchioni Moraviæ, Comiti Habsburgi, Tyrolis, Goritiæ &c.

TURCARUM DOMITORI

Domino, Domino Noſtro Clementiſſimo.

QUæ de Auguſti menſis Tui Sanctis, CÆSAR AUGUSTISSIME, non ita pridem, ubi primum tomum ederemus, generatim diximus, hic paulo enucleatius, favoribus Tuis munifice & conſtanter nobis paterne patrocinantibus, elucidantur, dum integros octo dies in lucem proferimus, quibus certe Acta illuſtrantur, quæ ſeorſim enumerari SACRÆ MAJESTATI TUÆ novi eſſe gratiſſimum. In eo Sanctorum numero longe præcipue elucet vere Archimartyr S. Laurentius, cujus glorioſiſſima certamina, tota quam late patet Eccleſia ſolenniſſime a tot ſeculis feſtive celebrare conſuevit. Reliquorum Martyrum ſeries exhibent dies ſinguli, ubi ordinem ducit & ipſe illuſtris pugil S. Sixtus PP. II. Neque vero in Regibus martyrium defuit, pro tuenda fide Chriſtiana, cujus luculentum in Anglia exemplum præbuit S. rex Oſwaldus, dum adverſus ethnicos pro eadem fide dimicans, fortiſſime occubuit, plurimis ſubinde miraculis clariſſimus. Sequitur ſanctorum Præſulum aliorumque Confeſſorum claſſis ſatis etiam numeroſa: Quos inter habuit Belgium noſtrum inclytum ſanctum epiſcopum Gaugericum Cameracenſem, quales in eodem hoc volumine plures in Italia, Gallia & alibi enumerantur; Siciliam porro utramque ſanctitate & virtutibus mirifice ornavit S. Albertus Ordinis Carmelitarum inſignis reſtaurator; Italiam autem & orbem prope univerſum S. Cajetanus Thienæus, dum celeberrimum Ordinem ſuum Theatinorum quaquaverſum propagavit. Eſt & tomi hujus ornamentum non ultimum ſanctiſſima virgo Clara, S. Franciſci Aſſiſienſis æmula, tot ferme virginum fœcunda mater, quot ille viros apoſtolicos pro Chriſto in aciem eduxit. Ne his diutius immoremur, aliud in hoc tomo præclarum decus

Tuum, IMPERATOR AUGUSTISSIME, nec illud ſine minimum reſplendet, quod in ipſo Vitæ aliquot recenſeantur, non aliunde quam ex vere Auguſta Tua Bibliotheca Vindobonenſi acceptæ & ex Græco Latine hic redditæ, ut ſunt Martyrium S. Aniceti ac ſociorum, & aliud S. Gregorii Spatharii multorumque inſignium Martyrum ab impiis Iconomachis Conſtantinopoli paſſorum: Acta item S. Marini ſenis martyris in Cilicia, ac S. Myronis Thaumaturgi, epiſcopi in Creta inſula. Atque hæc commemoraſſe, etiam ſit ſatis; ad eos Sanctos modo progredimur, qui in Germania illuſtres, ad SACRAM TUAM MAJESTATEM propius accedunt: Ad eos vero imprimis qui immanium tyrannorum generoſi victores, Auguſtæ vel prope Auguſtam Vindelicorum cum Afra, ſtupendo ſexus miraculo, glorioſe coronati ſunt. Veterem Saxoniam, quæ nobis hodie Weſtfalia eſt, zelo ſuo vere Apoſtolico egregie excoluit S. Hathumarus Paderbornenſis numquam ſatis laudandus epiſcopus, totam illam regionem ita zizaniis expurgans, ut ſeipſam poſtmodum vix agnoverit. Nec Auſtriæ Tuæ defuit incomparabile decus & columen S. Altmannus Patavienſis longe laudatiſſimus epiſcopus, corruptiſſimi ſui ſeculi morum totiuſque impietatis exterminator acerrimus, non abſque graviſſimis moleſtiis & inauditis perſecutionibus, ea cauſa perpeſſis; in exilium denique, in quod a neſariis ſuis ſubditis propulſatus eſt, Romam uſque ad ſummum Pontificem fugere coactus, a quo, pro juſtitia martyr, benigniſſime ſuſceptus, & ab eodem legatione apoſtolica honoratus, ad ſuos triumphabundus rediit, jam non in perditos ſolum mores, ſed in omne illud quod fidei integritatem tantillum læderet, irreconciliabile bellum indicens, quod animo tam forti, tam intrepido, tantaque conſtantia proſecutus eſt, ut quidquid hæreſim ſaperet, tota ſua diœceſi, dicamus tota Auſtria, feliciſſime eliminaverit. Atque hujus potiſſimum Sancti veſtigia religioſiſſime preſſit tota Tua Auguſtiſſima propago Auſtriaca, in cujus ditionibus Lutheranæ perfidiæ, per totam ferme viciniam miſere graſſatæ, nec tenuem radicem figere umquam licuit. Neque vero a Majorum veſtigiis vel ad latum unguem deflectit SACRA TUA CÆSAREA ET CATHOLICA MAJESTAS, dum non ſolum ab aliis ſuis regnis, ſed & a Belgio noſtro per Sereniſſimam Sororem MARIAM ELISABETHAM, digniſſimam Gubernatricem noſtram, arcere pergit quidquid novitates olet huic patriæ pridem perniciosiſſimas, quas ductu Tuo, CÆSAR AUGUSTISSIME, tam fervido ſtudio repreſſit & porro reprimere non deſinit, ut quiſquis Eccleſiam matrem docentemque ſupremum Chriſti Vicarium audire & ſequi detrectat, nullibi refugium inveniat præterquam apud conſimiles ſuos novaturientes Batavos, audacter dicamus, veræ doctrinæ Catholicæ deſertores. Perge vero, AUGUSTISSIME FIDEI VINDEX, ſic ditiones Tuas atque eas inter Belgicam noſtram Catholicam, in veræ, ſanæ, orthodoxæ fidei Catholicæ ſoliditate conſerva, ſic integerrimos noſtros Antiſtites infracto Tuo præſidio protege, ut hic nec occulti anguli, nec cavernæ, nec antra quidem pateant, in quibus immorigeri & Sedi Romanæ Apoſtolicæ refractarii latere queant, aut debitas pœnas evadere. Faveat porro immaculatæ fidei Tuæ remunerator omnipotens, faveant apud ipſum Cælites omnes, quorum dum ad gloriam illuſtrandam incumbere pergimus, nobis Cæſarea Tua vereque paterna munificentia favere non deſinis, faveant, inquam, ſuperna omnia, certamque ſpem concipiat SACRA TUA MAJESTAS, fore ut tantorum Patronorum auxiliis bene conſtanterque faventibus, deſideratum belli finem

conſe-

conſequaris; atque glorioſiſſimam pacem, ſubditis Tuis omnibus optatiſſimam, quam primum feliciſſime reſtituas, ſicque quod a biennio augurabamur, recte denuo prædicetur, Te, CÆSAR AUGUSTISSIME, verum eſſe orbis Catholici PACIFICATOREM. Huc preces, huc vota, huc ſuſpiria noſtra cum piis omnibus dirigimus, ea quotidie repetendo quæ pridem quam ardentiſſime flagitavimus & porro flagitare pergemus, ſubditorum Tuorum omnium deſideria ſic cumulet Dominus, ut, Archiduce ſucceſſore benigne conceſſo, nihil prorſus ſuccreſcat, quo pax, nunc proxime affulgens, turbari umquam poſſit impoſterum. Ita demiſſiſſime juxta ac cordatiſſime vovere numquam deſinent

AUGUSTISSIME ET CLEMENTISSIME IMPERATOR

SACRÆ CÆSAREÆ AC CATHOLICÆ MAJESTATIS TUÆ

Devotiſſimi Clientes
JOANNES BAPT. SOLLERIUS
JOANNES PINIUS
GUILIELMUS CUPERUS
PETRUS BOSCHIUS
SOCIETATIS JESU.

SYNOPSIS

TOMI SECUNDI

DE ACTIS SANCTORUM AUGUSTI.

PRodit modo in lucem Auguſti menſis Tomus ſecundus, ordine quartus & trigeſimus, complectens dies omnino octo, Sanctos vero nominibus ſuis expreſſos viginti duos ſupra ducentos, præter plurimas anonymorum claſſes, in variis orbis partibus & ſub diverſis tyrannis martyrio coronatas. Porro tot inter gloriosos pugiles præcipue elucet longe illuſtriſſimus martyr *Laurentius*, gloria Hiſpanorum, qui de ejus natali loco quamvis diu certaverint, non eſt qui pias eorum contentiones facile componat. De Sancti reliquiis par ferme æmulatio eſt, verum ea facilius ſopita. Nec prætermiſſa ſuot ſtupenda ejus miracula, de quorum ſcriptore etiam inquiritur, uti & de variis eccleſiis ejus nomini conſecratis. Ceterum ſervatur hic a nobis ſolita rerum diſpoſitio ſeu variorum ſtatuum ordo in *Eccleſiaſticum* nimirum, *Monaſticum* & *Secularem*; quarto ſeu poſtremo loco ſanctis feminis ſeu Virginibus, ſeu Viduis, ſeu Martyribus relicto. Nec minus ſervatus eſt ſolitus regionum ordo. Hic vero collocandos ceoſui tres præcipuos Græcos antiſtites hoc eodem tomo illuſtratos, celeberrimum nempe *Alexandrum Carbonarium*, Comanæ in Ponto martyrem, *Menorem Thaumaturgum* in inſula Creteoſi, nec non *Æmilianum* Cyzici in Helleſponto.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ordinem hic ducunt *Sixtus Papa II*, rebus geſtis non minus quam martyrio illuſtris, de cujus ſociis nonnulla diſquiruntur; item *Hormiſda* & ipſe Romanus Pontifex a vaſto & impio imperatore Anaſtaſio variis modis exagitatus, qui tamen ſub Juſtino rem Catholicam in Oriente reſtituit, aliiſque præclare geſtis Eccleſiam illuſtravit. Sequuntur illuſtres tres epiſcopi & martyres *Emygdius* Aſculanus in Piceno, *Donatus* Aretinus in Tuſcia, *Ruſinus* autem Marſorum etiam in Italia, ab altero ſynonymo diſtinguendus. Adde quatuor alios præclaros epiſcopos confeſſores *Euſebium* Mediolanenſem, *Herculanum* Brixienſem, *Caſſianum* Beneventanum, ac *Paridem* Theanenſem.

Memmius Catalaunenſis in Gallia epiſcopus & apoſtolus primum hic inter Gallos locum mereri videtur tum antiquitate tum geſtis plane mirandis in iſtius eccleſiæ fundatione & adminiſtratione, quem bini diſcipuli *Donatianus* & *Domitianus* in eadem ſede ſubſecuti ſunt, quorum ætatem & gubernationis tempora definire non ſatis obvium fuit. *Victricius* Rothomagenſis, ex milite eo evectus, non pauca innoceoter paſſus eſt, a S. Paulino vindicatus; in hoc certe a nobis laudandus, quod etiam Belgis fidem Chriſtianam annuntiarit. Sunt & alii celebres in Gallia epiſcopi, ut *Arigius* ſeu *Aredius* Lugdunenſis, qui a ſynonymo aliquo diſtinctus, ab accuſationibus vindicatus eſt. Item *Caſſianus* Auguſtodunenſis cum alio ooo confundendus. *Venantius* Vivarienſis in Occitania, *Donatus* Veſontionenſis, *Hago* Autiſſiodorenſis, ab illuſtribus natalibus, vita monaſtica & eximiis præſule digois virtutibus laudatus. De *Taurini* Ebroicenſis geſtis operoſius actum eſt. *Auctoris* Metenſis ætas definienda fuit, in quam non uous error irrepſerat. His vero accedere poteſt Cameracenſium decus & gloria *Gaugericus* noſter, multis præclariſſime geſtis & ſanctitate plane eximius. De *Stapino* inquiritur, ſuperne epiſcopus Carcaſſoneoſis. Nec ſileodum de *Jonio* presbytero & martyre Caſtrenſi, neque de *Severo* presbytero confeſſore apud Vieonenſes.

Germaniæ debentur *Altmannus* celebris Patavienſis epiſcopus, ſatis operoſe illuſtratus; atque item *Hathumarus* primus Paderbornenſis in Weſtfalia epiſcopus, cujus memoria glorioſe renovata eſt, & geſtorum ſeries ad rectam chronologiam reducta. Adde *Ratbardum* presbyterum confeſſorem in Bavaria Dieſſenſis cœnobii conditorem. Hibernia *Malchum* Liſmorenſem epiſcopum ſuggerit, unde *Abel* ortus creditur, apud monachos Lobienſes depoſitus & cultus. *Blanus* vero ſeu *Blanuus* ad Scotos pertinet, *Samuel* presbyter Edeſſenus ad Græcos.

EX STATU MONASTICO.

Inter præcipuos hujus ſtatus, non ut monachus ſolum aut abbas Lerinenſis, ſed & ut martyr collocandus eſt ſortiſſimus *Porcarius* cum quingentis monachis dire laniatus a barbaris Saracenis, de cujus martyrii tempore aliiſque ad Lerinenſes ſpectantibus accurate diſputatur. *Mummoli* abbatis & confeſſoris ooo minus celebris memoria apud Burdigalenſes. *Albertus* Carmelita Meſſanæ in Sicilia & alibi de Ordine ſuo præclare meritus eſt, quemadmodum & de Benedictino *Jordanus Forzate* Pataviī, ubi diu moratus eſt, æſtimatiſſimus. Laborioſior fuit illuſtranda ac celebranda Vita *Cajetani Thienæi*, a mirabilibus geſtis, a præclaris virtutibus, a multis miraculis, atque a novi in Eccleſia Ordinis religioſi inſtitutione. *Famianus* ex Ordine Ciſtercienſi mirus locorum ſacrorum viſitator, multarum ſuarum peregrinationum finem invenit Galleſii in agro Romano, ubi corpus ejus adhuc incorruptum ſervari dicitur. Tres viros præclariſſimos ex

Or-

Ordine Franciſcano produxit hic tomus, *Vincentium* Aquilæ, *Joannem Firmanum*, a commorationis dictum *Alvernicolam*, & *Amadeum* Hiſpanum, geſtis & ſcriptis prorſus mirandum. *Jacobus* eremita & *Theodorus* hegumenus a Græcis laudantur potiſſimum. *Cbremes* abbas in Sicilia notiſſimus, *Falcus* & *Nicolaus* eremitæ in Apulia. Tales etiam fuere *Gerardus* in Caſtro Gallinario diœceſis Soranæ, *Gerzelinus* prope Colonam Agrippinam, & *Sebenzelo* in agro Luxemburgenſi.

EX STATU SECULARI.

Multiplices Martyrum Claſſes non parum exornant *Cyriacus*, *Largus* & *Smaragdus* Romæ, *Aſer*, *Quiriacus* & multi alii Auguſtæ Vindelicorum, *Fauſtinus* Mediolani, *Juſtus* & *Paſtor* Compluti, *Firmus* & *Ruſticus* Veronæ, *Gregorius* autem & ſocii nominati duodecim ab Iconoclaſtis dire trucidati. Aogliam decorat *Oſwaldus* rex & martyr, Catanam Siciliæ gloriolus in paucis martyr *Euplus*. Inter Græcos eminent *Euſignius*, *Marinus Senex*, *Aniceſus* & *Photinus*, *Tiburtius* cum tot aliis ſociis ſuis, & *Hormiſda* in Perſia. His junguntur confeſſores *Deuſdedit* Romæ, *Donatus* Forocornelii, *Viator* apud Aurelianenſes in Gallia, *Celſus* apud Lemovices, *Conradus* vero *Nanſinus* in Bavaria.

EX SEXU FEMINEO.

Et hic ſexus in hoc tomo multis illuſtribus martyribus excellit: *Baſſa*, *Paula* & *Agatonica* Carthagine in Africa triumpharunt; *Juliana*, *Agape* & *Metrodora* Nicomediæ; *Maria Patricia* ab impiis Iconomachis coronata; *Aſtera* virgo martyr Bergomi; *Digna* Tudarti in Italia: præcipue autem *Suſanna* V. M. Romana; de cujus Actorum ſinceritate vatus diſceptatio, quoad fieri potuit, explicatur. Nil prætermiſſum eſt quo *Clara* virgo Aſſiſianſis S. Franciſci æmula condigne exornaretur, uti & *Hugolina* virgo Vercellenſis. *Agilberta* virgo abbatiſſa Jotrenſis, cultu magis quam rebus geſtis innotuit, uti & *Cæcilia* alias *Clara* Romarici montis in Locharingia; at *Ruſticula* Arelatenſis Florentium nacta eſt præclarum ſane Vitæ ſcriptorem. *Nonna* mater S. Greg. Nazianzeni neglecta non eſt, neque etiam *Margarita* vidua apud Septempedanos Piceni Italiæ.

Atque hi ſunt præcipui Sancti, quorum Acta aut breviora etiam elogia hoc tomo illuſtrantur: quo autem die quibuſve paginis quærenda ſint ſingula, docet index Alphabeticus eorumdem, toti volumini præfixus; ætatem porro Chronologicus. Cetera in ſubjunctis aliis indicibus quærenda ſunt.

PROTESTATIO AUCTORUM.

QUod identidem proteſtati ſunt deceſſores noſtri, in hoc de Actis Sanctorum Opere, ſe ſervatas velle Urbani Papæ VIII Conſtitutiones; neque ſuis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam ſit hiſtoriæ, ab hominibus errori obnoxiis ſcriptæ: idem ante hunc Secundum Tomum Auguſti denuo proteſtamur.

INDEX SANCTORUM

AD TOMUM II AUGUSTI.

A

ABel epiſc. conf. in Laubienſi cœnobio in Hannonia. SYLLOGE HIST. §. 1. Cœnobium Laubiense, Sancti elogium, patria, monachatus Lanbienſis; argumenta pro Remenſi ejus archiepiſcopatu 112. § 11. Pallium; argumenta contra archiepiſcopatum Sancti; noſtra circa eum ſententia; tempus ordinationis 113. § 111. An Sanctus fuerit abbas Laubienſis; tempus mortis; corpus ejuſque translatio 115

Æmilianus ep. & conf. Cyzici in Helleſponto cultus ex tab. Græcis ac Martyrologio Romano, elogium, ætas 353

Afer & alii martyres Auguſtæ Vindelicorum. COMMENT. HIST. Cultus legitime probatus, ejuſdem obſcura primordia 37

Afra martyr Auguſtæ Vindelicorum COMMENT. PRÆV. § 1. Sanctæ cultus & feſta 39. § 11. Hiſtoria converſionis ejus, & martyrii 41. § 111. Diſtinctio ejus ab aliis homonymis; item genus, patria, conditio; converſio quando & per quem facta 44. § IV. Tempus martyrii & locus 47. § V. Integritas prodigioſa corporis ejus; locus primæ ſepulturæ 49. § VI. Revelatio ſepulcri & inventio; reliquiæ, miracula 51. ACTA *ex editione, Velſeri collata cum pluribus exemplaribus Mſſ. & excuſis.* CAP. I. Converſio S. Afræ & puellarum ejus 55. CAP. II. Paſſio S. Afræ martyris 58

Agilberta virgo abbatiſſa Jotrenſis in Gallia. Brevis notitia de cultu 656

Albertus conf. Ordinis Carmelitarum Meſſanæ in Sicilia. COMMENT. PRÆV. § 1. Cultus ante decreta Sedis Apoſtolicæ 215. § 11. Cultus poſt Apoſtolicæ Sedis decreta 217. § 111. Ætas ac fides veterum Vitæ ejus exemplarium 219 § IV. S. Alberti ortus, patria, ingreſſus in Ordinem Carmelitanum 221. § V. Liberatio Meſſanæ, iter in Palæſtinam diſcuſſum, provincialatus ejus, annus mortis & ſcripta 223. ACTA auctore anonymo, interprete Vincentio Barbaro, *ex hujus prima editione Panormitana anni* 1536. CAP. I. S. Alberti natales, educatio, vocatio ad Religionem & ſacerdotium, auſtera vita, efficaciſſimæ apud Deum preces 226. CAP. II. Miracula quædam ab eo ſuperſtito patrata 229. CAP. II. Gloriolus obitus; exſequiæ, translatio corporis, tum comitata ſubſecutaque prodigia 231. CAP. IV. Continuatio prodigiorum 234. APPENDIX miraculorum aliunde collectorum 236

Alexander Carbonarius epiſcopus ac martyr Comanæ in Ponto. SYLLOGE HIST. §. 1. Comanæ ſiſtus ſitus; Sanctus unde inſcriptus Marlio Romano; cognomenti etymon; mira ejus electio ex abjectiſſimo ſtatu ad ſacerdotium 609. § 11. Dictionis vis viſinne comprobata; elogium SS. Alexandri ac Gregorii Thaumaturgi; tempus vitæ; an philoſophus ac primus Comanenſis civitatis epiſcopus fuerit; fides eorum quæ de eo narrantur 611

Altmannus ep. Paſavienſis apud Gottwicenſes in Auſtria. COMMENT. PRÆV. § 1. Beati cultus & reliquiæ 356. § 11. Vetera ejuſdem Acta 358. § 111. Actorum ejus ordinatio ſimul & ſuppletio uſque ad annum Chriſti MLXXVII 360. § IV. Continuatio ab anno MLXXVII uſque ad MXCI, quo Beatus obiit 363. VITA PRIOR auctore monacho Gottwicenſi ſuppati, *ex Mſ. Cœnobii Gottwicenſis collato cum editione R. D. P. Hieronymi Pez in Scriptoribus rerum Auſtriacarum tom. 1, pag.* 115. PROLOGUS Domino Cholhocho, venerando illuſtrique patri Gottwicenſis cœnobii, ſervus addictus famulatum offert 366. CAP. I, B. Altmanni patria, natales, dignitates eccleſiaſticæ ante epiſcopatum, peregrinatio Hieroſolymitana, promotio ad infulam ibid. CAP. II. Zelus ejus in purgandis fundandiſque cœnobiis, conſtantia adverſus presbyteros conjugatos; expulſio per Henricum IV, elevatio per S. Gregorium PP. VII 368. CAP. III. Solicitudo ejus in adminiſtranda parte diœceſeos ſibi ſubdita; quædam ejus miracula; ſevera conſtantia adverſus improbos, etiam potentes 371. CAP. IV. Miſericordia ejus in pauperes eximia; fundatio cœnobii Gottwicenſis; epiſtolæ Pontificum Rom. ad ipſum, obitus ejus ac ſepultura 372. CAP. V, B. Altmanni jam ſepulti miracula quædam & apparitiones 375. VITA ALTERA auctore incerto, ſed Gottwicenſi, *ex editione Tengnagelii, collata cum Mſ. Paſavienſi & editione Hieronymi Pezii.* PROLOGUS AUCTORIS. CAP. I, Beati natales ac geſta ante epiſcopatum, diu prædictum ac tandem collatum 378. CAP. II. Duo cœnobia ab illo fundata; tria reformata; eliminata ſacerdotum incontinentia; & amiſſus propterea epiſcopatus 380. CAP. III. Iter Beati Romanum; firmata & aucta dignitas, reditus & cum ſecura miracula; juſta ſeveritas; miſericordia; liberalitas in eccleſias & cœnobia 383. CAP. IV. Ejus ſanctiſſimus obitus; ſolemnes exequiæ; miracula quædam ad ſepulcrum 385. CAP. V. Gottwicenſis cœnobii reformatio; Beati apparitiones & miracula recentiora 387

Amadeus conf. ex Ord. S. Franciſci, Mediolani in Inſubria, COMMENT. PRÆV. §1. Legitimus hujus Beati cultus oſtenditur, & ſanctitas ejus contra Bzovium vindicatur 562. § II. Examen librorum vel opuſculorum quæ ſub nomine hujus Beati circumferuntur 564. § III. Oculati Actorum teſtes, antiquus eorum collector, & ab his diſcrepans recentiorum quorumdam ſcriptorum narratio examinantur 567. § IV. Congregatio Amadeitarum ab eodem Beato inſtituta & poſtea juſſu Pontificum Romanorum Franciſcanis Obſervantibus unita 569. ACTA auctore anonymo coævo. Accepimus ex Mſ. quod R. P. Franciſcus Haroldus Minorita Hibernus, nobis deſcribi curavit, & quod anno 1669 adhuc in Romano S. Iſidori conventu ſervabatur. PROLOGUS 572. CAP. I. Beati patria, variæ

vir-

virtutes, puericia & adoleſcentia 573. Cap. II. Religioſa ipſius vita in Ordine S. Hieronymi, deſiderium martyrii, & quædam miracula eo tempore patrata 575. Cap. III. Revelatio de intrando Ordine Minorum; iter in Italiam, conſultatio cum quodam eremita, & varia mirabilia quæ ei in via contigerunt 576. Cap. IV. Pia ipſius commoratio prope Aſſiſium, dæmonis minæ, & mirabilia quædam precibus ejus facta 579. Cap. V. Admiſſio ad Ordinem Minorum, variæ in eo perſecutiones, migratio ad conventum Mediolanenſem, & publica ſanctitatis miraculorumque ejus fama 580. Cap. VI. Migratio ipſius ex Mediolanenſi Minorum conventu ad alios ejuſdem Ordinis conventus, in quibus varia patrat miracula 583. Cap. VII. Alia miracula quæ precibus Beati contigerunt, dum in conventu Oppreno habitabat 585. Cap. VIII. Miracula, quæ precibus Beati patrata ſunt, cum ad alterum conventum in terra Caſtrileonis tranſiſſet 586. Cap. IX. Lia Beato intentata ob acceptum quemdam conventum: donatio aliorum conventuum & nonnulla miracula quæ tunc contigerunt 590. Cap. X. Venenum Beato propinatum, apparitio Deiparæ, fœcunditas mulieribus obtenta, mira ægrorum ſanatio, & quædam B. Amadei prophetia 593. Cap. XI. Variæ Beati prædictiones eventu probatæ & acceptio novorum conventuum 595. Cap. XII. Mediolani invidia contra Beatum exorta, & ibidem locus ei datus ad ædificandum conventum, propter quem multis contumeliis & injuriis afficitur 597. Cap. XIII. Romana Beati commoratio & congregatio ipſius inter adverſitates novis conventibus mirabiliter aucta 600. Cap. XIV. Diſceſſus Beati Roma in Lombardiam; pius obitus Mediolani, honorificæ ibidem exequiæ, & miracula quæ ante ſepulturam ejus patrata ſunt 602. Cap. XV. Alia miracula quæ poſt ſepulturam Beati uſque ad annum MCDLXXXI contigerunt 604

Amicetus & plures alii martyres Nicomedienſes Comment. præv. Cultus, elogium, conſanguinitas, tempus martyrii, Acta 705. Compendium martyrii auctore anonymo, *e codice Ms. bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis interprete J. P.* 707

Antoninus martyr. Cultus ejus apud Græcos, martyr ſynonymus an ab hodierno diſtinguendus? 413

Arigius vel Aredius conf. Aechiep. Lugdunenſis in Gallia. Sylloge apologetico-hist. § I. Varia nominis efformatio, criminationes contra Sanctum, uti & defenſio pro eodem apologetica 543. § II. Cultus; Sancti deceſſus in epiſcopatu; ad S. Aridium Vapincenſem, non ad noſtrum Gregorii magni epiſtolæ; quid de epiſtola S. Columbani; ſtudium erga ædes ſacras 546. § III. An Sanctus in Hiſpania obierit; duratio epiſcopatus ac mortis annus incerta, variæ de aliis Arediis vel Arigiis obſervationes 548

Aſteria ſive Heſteria V. M. Bergomi in Italia Comment. præv. Cultus ejus, translationes & Acta 539. Acta *ex Lectionario veteri Bergomenſis eccleſiæ Ms.* . . . 541

Auctoe epiſc. conf. Metis in Gallia Comment. præv. De cultu & ætate 536. Narratio Pauli Diaconi de S. Auctore epiſcopo Metenſi 537

B

Baſſa, Paula & Agathonica Carthagine, *ex Martyrologio Romano.* 533

Blanus ſeu Blaanus in Scotia, *ex Breviario Aberdonenſi & Martyrologiis* 560

C

Cæcilia ſeu Clara virgo, abbatiſſa Romarici montis in Lotharingia. Sylloge de cultu & geſtis 732

Cajetanus Thienæus conf. Clericorum Regularium, vulgo Theatinorum fundator Neapoli in Camp. Italiæ. Comment. præv. §. I. Sancti patria, natales, nomen, educatio, innocentia vitæ, pia erga Deiparam affectio, ſtudia, virtutes, ædificatio ædis ſacræ 240. § II. Aula Romana Cajetani moribus illuſtrata, munus in ea geſtum; ſacerdotium, pueri Jeſu amplexus, Cælitum patrocinium matri impetratum, præclara de lodalitio Vicentino merita 242. § III. Acta Venetiis ac Romæ; Ordo Clericorum Regularium ejuſque fundatores; quis primus inter illos in ipſius inſtitutione anteſignanus; cur Theatinorum nuncupatus 245. § IV. Difficultates novi Ordinis inſtitutioni interjectæ; approbatio ejuſdem Apoſtolica, profeſſio ſolennis, Præpoſiti electio, variæ circa Ordinem expenſæ 248. § V. Sancti patientia dura probata, Ordinis præfectura, ſuſcepta Romani Breviarii reformatio; præclara de peſtiferia ac egenis merita; compoſitæ diſcordiæ Veronenſes, Venetum valetudinarium promotum, tenax in retinendo apoſtolicæ vitæ rigore propoſitum 251. § VI. Acta Neapoli, Venetiis, Veronæ; mira oculorum cuſtodia, prodigia 253. § VII, iteratum domus Neapolitanæ regimen, iter eo inſtitutum; morbi cauſa; obitus piiſſimus; ſpiritu prophetico idem a S. Petro de Alcantara cognitus, ſedati poſt illum tumultus Neapolitani patrocinio Cajetani; nonnullæ ejuſdem ſententiæ; concurſus ad corpus; elogia 256. § VIII. Virtutes. Innocentia vitæ, corporis affictatio, cuſtodia ſenſuum, virginitas; eadem in aliis virtus promota; tria exeitata mulierum monaſteria 258. § IX. Rerum terrenarum contemptus, ſtudium paupertatis, fiducia in Deum; divina cum in eum, tum in Ordinem ejus providentia 261. § X. Amor erga Deum & proximum, ſtudium orationis 263. § XI. Peculiares patroni cælites, pia erga SS. Euchariſtiam affectio, ejuſdem uſus in aliis promotus; nitor & majeſtas templi, ſacrorum ritus, prudentia, mens cælitis illuſtrata 266. § XII. Animi demiſſio & obedientia 268. § XIII. Apparitiones Chriſti Domini ac Deiparæ Virginis; miracula a Sancto vivente patrata 270. § XIV. Cultus beatificationi prævius impetitur; & magis inde confirmatur 271. § XV. Sancti beatificatio, officium ac miſſa: Lætitia publica, miraculum 273. § XVI. Miracula publico Romanæ Rotæ calculo comprobata 275. § XVII. Acta in cauſa ſolennis canonizationis 277. § XVIII. B. Cajetanus Sanctorum numero adſcriptus; cæremoniæ & apparatus, Officia ac Miſſa 278. § XIX. Scriptores, qui S. Cajetani geſta litteris commendarunt 280. Vita auctore R. P. D. Antonio Caracciolo Clerico Regulari.

Pro-

Prologus auctoris Cap. i. Natales, nomen, Ro næ geſtæ; ſodalitium divini amoris ac Hieronymianum; iter Venetum, xeodochium reformatum 282. Cap. ii. Deus ob Cajetanum Reip. Venetæ propitius; bona pauperibus diſtributa; molitio novi Ordinis; ajuſdem ſocii 285. Cap. iii. Superatæ difficultates; profeſſio religioſa; primus Ordinis præpoſitus, paupertas, nomen, incrementum 286. Cap. iv. Cajetanus ac ſocii ejus crudeliter Romæ excruciati ac miro modo liberati 288. Cap. v. Sanctæ præpoſitura Venetiis, divina ibidem providentia, ablegatio Cajetani Neapolim 291. Cap. vi. Sex alii Neapolim miſſi, mutatio domicilii, pauperias apoſtolica a Sancto defenſa 292. Cap. vii. Alia Neapoli domus, patratum a Sancto miraculum; iter Romanum; data Patribus ædes ſacra S. Pauli 294. Cap. viii. Hæreſis Lutheranæ & impietas Neapoli detectæ & repreſſæ, ſpecimina paupertatis Veronæ, reditus Venetias, miracula 297. Cap. ix. Rarum pietatis exemplum; contractus morbus, piiſſimus obitus; Duo ſingularia precibus ejus attributa; ſententiæ; compendium vitæ 299. Gloria Posthuma *ex miraculis*. § i. Miracula primo a Sancti morte ſeculo patrata, atque ea primum quæ ad animorum commoda ſpectant 301. § ii. Beneficia corporis prædicto ſeculo Sancti ope collata; mali genii repreſſi 302. § iii. Fortunæ bona per Sanctum ſoſpitata 304. § iv. Sancti miracula poſtmodum conſcripta, ac continuata uſque ad annum Chriſti MDCLXXI. 306. Pars prima. Miracula per flores altaris S. Cajetani patrata 306. Pars secunda. Miracula per oleum lampadum 307. Pars tertia. Miracula lacrit imaginibus & ſola Sancti invocatione perpetrata; alia in favorem mortuorum ac moribundorum 310. Pars quarta. Infortunia ex lapſu mirifice ſoſpitata 312. Pars quinta. Paracula rbedarum ac carrucarum mirum in modum fugata 314. Pars sexta. Mirabiles eventus in mari 316. Pars septima. Infiemitates variæ Sancti patrocinio depulſæ, parturientes liberatæ 318. Pars octava. Ubera & calculus curata, latrocinia ac maleficia &c. depulſa, nii & peſtifera lues Neapoli 320. Gloria posthuma ex ſingulari aega Sanctum Venerationoe per varios Europæ tractus diffuſa; ſepulcrum Neapoli; domus Lutetiæ Pariſiorum 323

Cantidius Cantidianus & Sobel martyres Ægyptii culius apud Græcos & Latinos 72

Carpophorus, Exanthus, Caſſius, Severious, Secundus & Licinius martyres Novocomenſes 187

Caſſianus epiſc. conf. Auguſtoduni in Gallia. Comment. præv. § ii. Verus Sancti cultus, miracula & translationes 59. § ii. Sancti patria, ætas, geſta extra Gelliam, adventus ad Æduos, incerta omnia 61. § iii. Caſſiani in epiſcopatu Auguſtodunenſi ſucceſſio & Acta 62. Vita *ex codice Mſ. S. Germani Pariſienſis num.* 807 *cum cæteris noſtris Mſſ. collata* 64. Historia translationis & miraculorum S. Caſſiani, *ex pervetuſto codice D. Claudii Joly Pariſienſis canonici* 66. Appendicula *ex ſermone* de tumulatione ſanctorum Chriſti martyrum Quintini, Victorici & confeſſoris Caſſiani 98

Caſſianus epiſc. confeſſor Bencventi in Italia 723

Clara virgo prima ſancti Franciſci diſcipula, Aſſiſii in Umbria. Comment. præv. § i. Antiquus Sanctæ cultus ex Martyrologiis & Officio eccleſiaſtico, elogia, Acta eorumque ſcriptores 939. § ii. Quædam circa veram Sanctæ genealogiam, religioſam profeſſionem, Ordinis inſtitutionem & auctorem Regulæ examinantur 742. § iii. Aliqoa Sanctæ geſta in antiquis Actis prætermiſſa, vel diverſo modo narrata, diſcutiuntur 745. § iv. Canonizatio Sanctæ & inſana impudenſque adverſus ipſam calumoia breviter refutata 749. § v. Posthuma Sanctæ gloria ex honorifica corporis traoslatione, viſitatione ſepulcri, veneratione reliquiarum, & quibuſdam miraculis 752. Vita auctore anonymo coævo, *ex membraneo Muſei noſtri codice* P *Ms.* 29, *qui cum duobus aliis Mſſ. codicibus & editione Suriana collatus eſt*, Prologus 754. Cap. i. Sanctæ natales, pia puericia, converſio ad vitam perfectiorem; & conſtaotia io propoſito 755. Cap. ii. Publica virtutum ejus fama, amor humilitatis, mira panis oleique multiplicatio 757. Cap. iii. Auſtera vivendi ratio, & efficacia orationum ejus 758. Cap. iv. Eximia ejus devotio erga ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, & Crucem Chriſti, cujus ſigno varia miracula patravit 760. Cap. v. Solicitudo ſanctæ Abbatiſſæ erga ſuas ſubditas, exſtaſis ejus cum ſancto Franciſco, & prodigioſa panum benedictio 762. Cap. vi. Ultimus ſanctæ Virginis morbus, in quo ab Inooceotio IV Pontifice viſitatur, & felix illius obitus 763. Cap. vii. Honorificæ ipſius exſequiæ, miracula poſt mortem, & ſolennis canonizatio 765

Cellus confeſſor apud Lemovices in Gallia 191

Conradus Naoiuinus Wolfratsbuſii in Bavaria. Sylloge de cultu, ætate & miraculis 214

Creſcentio, Arcaneo cum pluribus ſociis MM. *ex codd. Hieron.* 534

Creſcentius, Sevus & alii 534 *ex codd. Hieron.* Martyres Romani milites clxv; item de Claudio & ſociis 534

Creſceotianus, Largus & plures alii martyres in Oriente *ex Hieron.* 418

Cyriaeus, Largus, Smaragdus & ſocii Martyres Romæ. Comment. hist. § i. Antiquus horum Martyrum cultus, ſed intricatæ de iiſdem Martyrologiorum annuntiatiooes 327. § ii. Auctoritas veterum Actorum examinatue 329. § iii. Quid cenſendum de converſione, patria & oobilitate Cyriaci, quæ in Mſ. eodice Palatino oarrantur 332. § iv. Sepultura S. Cyriaci & translatio reliquiarum ejus ad urbem Romaoam 334. § v. Inſigne miraculom quod Romæ ad reliquias ſancti Cyriaci contigit 336. § vi. Reliquiæ quædam S. Cyriaci Roma Bambergam translatæ 338

D

Deuſdedit conf. Romæ *ex Martia Romano* 542

Digna Virgo Tuderti in Italia 653

Domitianus epiſcopus Catalauni in Gallia 413

S. Donatianus epiſc. conf. Catalauni in Gallia 188

Donatus epiſc. mart. & Hilarianus etiam mart. Aretii in Tuſcia 188

Donatus conf. Imolæ in Italia 191

Donatus epiſcopus Veſontioenſis in Comitatu Burgundiæ. Comment. hist. 197

Elcu-

E

Eleutherius & Leonides MM. *Ex Martyr. Rom. & Fastis Græcis* 348
Emygdius ep. & martyr Asculi in Piceno. Comment. præv. §. 1. Ejus cultus apud Asculanos & alibi 16, §11. Acta ipsius varia; eorum auctoritas, annus martyrii 18 §111. Ejus miracula quædam selecta usque ad seculum xiv. 22. § iv. Continuatio miraculorum a seculo xiv usque ad annum mdcciii, 24. Eorumdem continuatio usque ad annum 1730. 27. Acta S. *Valentini, S. Emygdii discipuli tribus fere, ex Officio pervetusto ecclesiæ Asculanæ, secundum editionem anni* 1522, *collata cum vetere Ms. bibliothecæ Vallicellensis apud RR. PP. Oratorii Romani*. Prologus Auctoris 28. Cap. 1. Sancti patria, conversio, miracula, iter Romanum. Cap. 11. Prodigia Romæ patrata, gentilium conversiones, promotio Sancti ad episcopatum Asculanum 31. Cap. 111. Labores ejus apostolici & miracula apud Pictavenses & Asculanos 38. Cap. iv. Conversiones ethnicorum in Piceno, & præsertim Asculi; & S. Emygdii martyrium admirabile 33
Erneus abbas apud Cenomanos in Gallis Comment. præv. 425. Vita auctore anonymo & suppari *ex Legendario Ms. Cenomanensi ecclesiæ collegiatæ S. Petri de curia, collata cum duobus aliis exemplaribus Mss.* 416
Euplos vel Euplius diaconus & martyr Catanæ in Sicilia. Comment. præv. §1. Memoris in Fastis, elogia; publica veneratio ex ædibus sacris, miraculis & hymnis; corporis status ac cultus apud Trivicenses, ejusdem translatio 710. §11. Os sancti Trivico translatum Catanam; publicæ ibidem illa occasione veneration is incrementum, sacri istius pignoris recognitio ac solennis pompa hanc consecuta 712. §111. Sancti nomen, vitæ institutum, martyrium & aliquot ei adjuncta 714. § iv. Confessio duplex, annus mortis, sepultura 716, § v. Judex, fons miraculosus productus &c. Acta martyrii 717, § vi. Quædam sancti Martyris miracula 720. Acta consularia *ex Annalibus Cæsaris Baronii tomo* 1 *ad annum* 303 *num.* 146, *cum aliis exemplaribus collata* 721
Eutebius episc. conf. Mediolani in Insubria. Sylloge de cultu, ætate, successione & gestis 714
Eusignius martyr Antiochiæ. Cultus apud Græcos & Latinos, elogia, Actorum examen 70
Eutycia, Maria virgo Dei & vi Innocentes 534 *ex codd. Hieron.*

F

Falca & Nicolaus eremitæ in Apulia 479
Feminianus conf. Ordinis Cistercienſis anachoreta, Gallesii in hodierno agro Romano. Comment. præv. De Sancti cultu, gestis, ætate & professione 383. Vita *ex editione Gallesina anni* 1576, 391. Appendix de Mi. Officio, Missa, & recentiore imagine 392. Appendix altera *ex Ærario sacro Panucciano edito anno* 1713, 393. Miracula 394
Faustinus vel Faustus martyr Mediolani in Insubribus. Comment. hist. Sancti cultus, tempus martyrii & Acta discutiuntur 184
Firmus & Rusticus martyres Veronæ in Italia. Comment. præv. §1. Immemorabilis horum Sanctorum cultus, varia eorumdem Acta, & tempus martyrii 414. § 11. Controversia inter Veronenses & Bergomates de sacris corporibus horum Martyrum 416. Acta *ex Ms. Passionali pergamena monasterii Augusti fol.* 45 *pag. A, quod apud Canonicos Regulares Bodecensis cœnobii in diœcesi Paderbornensi servatur*. Cap. 1. Sanctorum patria, nobilitas & martyrium 419. Cap. 11. Prima horum Martyrum sepultura, quædam miracula & variæ translationes 421
Florianus & Filistinus martyres *ex Hieron.* 73

G

Gaugericus episc. conf. Cameraci in Belgio. Comment. præv. §1. Cultus ejus 664. § 11. Ejusdem reliquiæ 666, § 111. Ejusdem Acta vetera quæ fuerint, quæ superstiot 668. § iv. Capita quædam ad Sanctum spectantia, sigillatim discussa 671. Acta auctore anonymo, *ex insigni codice nostro membraneo Ms.* P. 155 *cum aliis Mss. collato*. Cap. 1. S. Gaugerici natales, studia eximiæ sanctitati juncta, evectio ad sacros Ordines & episcopatum 672. Cap. 11. Alia miracula viventis, felix obitus & locus sepulcri celeberrimus 673. Acta altera auctore anonymo; eodem tamen illo qui Chronicum Cameracense & Atrebatense vulgatum composuit, *ex vetustissimo Ms. D. Prendhomme Canonici Cameracensis usque ad librum tertium, inde ex aliis, non inferioris notæ codicibus Mss.* Liber primus. Argumentum epistolæ prævia. Epistola auctoris prævia ad Gerardum episcopum Cameracensem 675. Cap. 1. Sancti patria, parentes, educatio sancta, memoris & ingenium felix, tonsura clericalis 677. Cap. 11. Ejus promotio usque ad diaconatum; conversio & sanatio ethnici leprosi 679. Cap. 111. Ejusdem evectio ad episcopatum; prodigiosa liberatio vinctorum duodecim 680. Liber secundus. Prologus auctoris. Cap. 1. Virtutes ejus episcopales; gemina liberatio captivorum divinitus obtenta 683. Cap. 11. Materia concionum ejus ordinaria; misericordia erga pauperes maxima; sanatio cæci 684. Cap. 111. Ministerium angelicum; mancipiorum liberatio, præparatio sepulcri, morbus, obitus, exsequiæ 686. Liber tertius. Prologus auctoris. Cap. unicum. Miracula post obitum Sancti facta 689. Appendix ad librum tertium ex ejusdem auctoris Chronico Camerascensi & Atrebatensi in antiquis Vitæ hujus exemplaribus posterius adjuncta. Miracula receptiora præcedentibus 691
Gerardus conf. in Castro Gallinario diœcesis Soranæ in Italia. Comment. præv. Publicus hujus Sancti cultus, sacræ reliquiæ, Acta, patria & tempus quo vixit & obiit 693. Acta et miracula auctore incerto, *ex antiquo codice membraneo qui in ecclesia Castri Gallinarii conservatur, cum aliis apographis collata* 695
Gerzebinus seu Gitzelinus conf. Slebuirodæ apud Coloniam Agrippinam 178
Gratilianus & Feliciſſima virg. MM. Faleriis in Tuscia. Comment. præv. §1. Cultus e Fastis sacris, palæstra martyrii, depositio corporum; an hæc Feliciſſima apud Viterbienses; tempus passio-

passionis 715. § 11. Reliqua circa tempus martyrii expensa; conversio parentum S. Gratiliani; Actorum exemplaria & valor 727. Acta *ex editione Splendiani Andreæ Pennatii, cum exemplaribus Mss. a nobis collata* 728
Gregorius Spatharius & socii multi martyres Constantinopolitani Comment. præv. § 1. Sanctorum martyrum numerus, elogium; alii tempore ab his distincti; dies passionis, uti & causa, quæ imago Christi Constantinopoli fuit 428. § 11. Præcipuæ in dictæ imaginis propugnatione partes cui adscribendæ 430. § III. Annus martyrii; aliorum in illo figendo parachronismi; Acta; Sanctorum apparitio & inventio 432. Acta auctore anonymo, *e codice Ms. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, interprete Joanne Pinio*. Cap. 1. Origo hæresis Iconoclastarum; nostri sub ea Martyres; Leo Isaurus 434. Cap. 11. S. Germani archiep. CPolitani cum Leone oratio, vaticinium; constantia in fide cum illius tum aliorum adversus Iconoclastas 439. Cap. III. Sanctorum certamina ac martyrium; inventio ac translatio corporum, eorum inspectio ac miracula 443

H

HAthumarus conf. primus Paderbornensis episc. Paderbornæ in Westfalia. Sylloge hist. § 1. Legitimus Sancti cultus & varia ejusdem elogia 448. § 11. Chronologica præcipuorum gestorum series 450
Herculanus episc. conf. Brixiæ in Italia 733
Hilaria & sociæ MM. Augustæ Vindelicorum 700
Hireneus, Eraclus & Dasius martyres Axiopolitani *ex Haeron.* 72
Hormisda conf. Romanus Pontifex. Comment. hist. § 1. Sancti cultus, patria, ætas, successio & obitus 155. § 11. Gesta cum vafro & impio imperatore Anastasio 156. § III. Rem Catholicam in Oriente sub Justino Cæsare restituit 158. § IV. Alia sancti Pontificis præclare gesta 160
Hormisda martyr in Persia 345
Hugo episc. ac conf. Autissiodori in Gallia. Comment. præv. § 1. Cultus Sancti publicus ac illustres ejus ovales 550. § 11. Vita ejus ascetica apud Cluniacenses, regimen monasterii S. Germani Autissiodorensis; variæ de eodem notitiæ, episcopalis in ista urbe dignitas 552. § III. Hospitalitas ac beneficentia, obitus, Actorum notitia & cujusdam alterius auctoris 554. Acta ab anonymo synchrono conscripta; *ex historia episcoporum Autissiodorensium parte prima, apud Labbeum in Nova bibliotheca Mss. librorum tomo 1 a pag.* 460. Cap. 1. Natales, educatio in monasterio Cluniacensi, regimen Autissiodorensis episcopatus, virtutes ac prophetia 556. Cap. 11. Munificentia ac misericordia; serenitas aeris exorata, mira solpitatio in lapsu turris; pax inter dissidentes composita, cura in rebus ecclesiasticis, mortis prædictio, obitus, sepultura 558
Hugolina virgo Vercellis in Insubria 395. Ejus elogia 397
Hyperechius presb. conf. Cukus apud Græcos, apophthegmata, ætas 190

I

JAcobus eremita Amidæ in Mesopotamia 161
Joannes Plebanus & Leo Bembus Venetiis in illustri S. Laurentii Parthenone. Commentarius Conradi Janningi P. M. Præfatiuncula. Cap. 1. De die cultus, statu ac inventione corporis, cultuque ipso B. Joannis Plebani 475. Cap. 11. Cultus B. Joannis & B. Leonis antiquus, per continuationem & translationes solemnes confirmatus 477. Cap. III. Alia translatio B. Joannis cum S. Candida virg. mart., nec non B. Leonis Bembi 478. Cap. IV. De cultu, episcopatu, martyrio, vita, inventione corporis, ætate B. Leonis Bembi, quid certum dubiumve sit 479. Cap. V. Inventio corporis & miracula S. Joannis Plebani 482
Joannes Firmanus sive Alvernicola ex Ord. Fratrum Minorum, in monte Alverno in Italia. Comment. præv. § 1. Testimonia de immemorabili hujus Beati cultu, notitia de Actis, eorumque scriptoribus 453. § 11. Examen aliquarum rerum, quæ in antiquissimis Actis, post hunc Commentarium excudendis, non memorantur 456. Acta auctore anonymo coævo, *ex veteri codice Ms. membraneo, qui servatur Florentiæ in bibliotheca Conventus sanctæ Crucis, pluteo 26 a dextris*. Prologus 459. Cap. 1. Pia Beati puericia, commoratio inter Canonicos regulares, transitus ad Ordinem Minorum, & in eo varia pietatis exercitia 460. Cap. 11. Austera ejus pœnitentia, fructuosæ prædicationes, & infusa sacræ Scripturæ intelligentia 462. Cap. III. Spiritus prophetiæ Beato datus, alta illius contemplatio, & apparitiones SS. Laurentii & Francisci eidem factæ 464. Cap. IV. Variæ ejusdem Beati visiones, in quibus Christus, Deipara & angeli & dæmones ei apparebant 466. Cap. V. Ultimus beati viri morbus, monita ad Fratres Minores, pius obitus, & revelatio de beatitudine ipsius 468. Acta alia *ex Ms. Speculo S. Francisci & sociorum ejus lib. 2 cap. 51 & sequentibus, cujus exemplar servatur in bibliotheca Minoritarum Lovaniensium, ex qua* habemus ecgraphum, quod in Museo nostro exstat codice O. Ms. 20 & quod cum Mss. ejusdem Speculi apographis collatum est. Cap. 1. Sublimes Beati Joannis Alvernicolæ contemplationes, & mira ecstasis, quam tempore consecrationis Missæ habuit 469. Cap. 11. Divini favores huic Beato collati, & mira Christi apparitio quæ eidem facta est 472. Cap. III. Aliæ apparitiones & revelationes, quæ eidem sancto contigerunt 473
Jordanus Forzate ex Ord. S. Benedicti Patavii in Italia. Comment. hist. § 1. Immemorabilis & hactenus perseverans Beati cultus ex variis monumentis probatur 200. § 11. Acta Beati ex Scardeonio, nobile ejus stemma, difficultas chronologica circa nativitatem & religiosam illius professionem examinantur 202. § III. Monastica Beati vita, & gesta pro salute patriæ usque ad captivitatem ejus discutiuntur 205. § IV. Captivitas & reliqua Beati gesta usque ad obitum, post quem sacræ ejus reliquiæ Venetiis Patavium translatæ sunt 208. § V. Miracula seu beneficia, quæ intercessione hujus Beati usque ad nostram ætatem contigerunt, & quia

quæ partim ex Ms. libro Italico Latios contraximus 210
Jonius presb. & martyr apud Caſtrenſes in Gallia. COMMENT. PRÆV. 13. ACTA BREVIORA *auctore anonymo, ex codice Ms. Bodecenſi, collato cum editis* 25
Juliaous & ſocii martyres in Iſtria *ex Hieron.* 700
Juſtus & Paſtor martyres Compluti in Hiſpania, COMMENT. PRÆV. § 1. Antiquitas cultus eorum ac dilatatio 143. § II. Acta, martyrium, patria, parentes, ætas, tempus martyrii 145. § III. Eorum ſepulcrum, corporum translationes, ac ſtatus 147. § IV. Eorumdem reliquiæ locis variis honoratæ; frequentia miracula 151. ACTA auctore anonymo ſed antiquiſſimo, *ex Ms. Trevirenſi S. Maximini, collato cum editione Suriana* 154. ACTA METRICA auctora vel Aſturio Toletano, vel, ut plerique volunt, S. Iſidoro Hiſpalenſi *ex Officia Mozarabum impreſſo* 155

L

LAurentius archidiaconus ac martyr Romæ, Item Orientius ac Patientia Sancti, ut fertur, parentes, Oſcæ in Arragonia, COMMENT. PRÆV. § 1. Memoria in antiquis Faſtis, cultus apud Latinos ac Græcos, ædes ſacræ ac publica monumenta Romæ 485. § II. Alia per Occidentem loca ſacra prodigiis nobilitata 487. § III. Templa Conſtantinopoli; honorifica Patrum Latinorum de S. Laurentio elogia 489. § IV. Res geſtæ quædam ac martyrium S. Laurentii auctoritate antiquorum Patrum ſtabilita 492. § V. S. Laurentius magnus thaumaturgus fuiſſe oſtenditur ex Patribus; prodigium & victoria S. Henrico indulta; violatio feſti punita, mirum, ſed ſuſpectum S. privilegium 493. § VI. Locus palæſtræ, ſepultura; an inventum Romæ corpus ſeculo XV, reliquiæ 496. § VII. Sacra lipſanoa in Gallia, Germania ac Belgio 498. § VIII. Sancti nomen, ao SS. Orientius & Patientia parentes ejus; Cultus illorum, reliquiæ, Acta; an S. Orientius epiſc. Auſcienſis ejuſdem frater 502. § IX. S. Laurentii oobilitas, ſtudia; an S. Sixtus ei tradiderit calicem, quo uſus fuiſſe fertur Chriſtus Dominus in ultima cœna, quique in Hiſpania deinde aſſervatos putatur 504. § X. An S. Laurentius fuerit in Hiſpania natus 506. § XI. S. Laurentius in quo Hiſpaniæ loco natus 507. § XII Exemplaria Actorum; Sancti eiſdem immixti; an primigenia a SS. Patribus viſa; hymnus Prudeotii & Actorum compendiom 510. HYMNUS auctore Aurelio Prudentio lib. περὶ στεφάνων, qui apud Theodoricum Ruinartium inter Acta Martyrum ſincera & ſelecta eſt editus, & cum aliis exemplaribus collatus 511. ACTA *alia ex Martyrologio Adonis ad diem* X *Auguſti* 518. GLORIA POSTHUMA § 1. Miracula, appartitiones ac pœnæ ob irreverentiam erga Sanctum irrogatæ 520. § II. Peccator, injecto a S. Laurentio io ſtateram calice, dicitur ſalutem conſecutus 523. § III. Hiſtoria calicis & ſtateræ ao recte adſcripta S. Henrico imperatori; Sanctus in tempeſtate ac peſte ſolpitator 525. § IV. Ædes ſacræ in Italia, mooaſterium ac templum Scorialenſe in Hiſpania; miraculum quod a nonoullis refertur ea occaſione, § V. Hiſtoria corporum S. Laurentii ac S. Stephani protomartyris miro modo, uti fertur, in eodem ſepulcro Romæ conjunctorum. Eccleſiæ in agro Verano ornatus 528. § VI. Alia quædam mira de S. Laurentio memorantur 532

M

MAcarius & Julianus martyres in Syria *ex Martyrologus.* 700
Malchus epiſc. conf. Liſmori in Hibernia, *ex vita S. Malachiæ* 561
Margarita vidua apud Septempedanos Piceat in Italia, COMMENT. PRÆV. § 1. Natales, cognomentum, conjugium, proles, vita vidualis, miraculum, tempus vitæ ac mortis, ſepultura 117. § II. Miracula, cultus publicus, gratiæ ſpirituales a ſede Apoſtolica eidem annexæ, translatio corporis, monumeora Saoſeveriniana; Vitæ 119. VITÆ FRAGMENTUM, auctora D. Pompilio Caccialupo *ex P. Gallonii tom.* A *apud PP. Oratoris Romæ.* Sanctæ natales apparitio Domini, miraculum, matrimonium, vitæ auſteritas 120
Marious Senex martyr Anazarbi in Cilicia. COMMENT. PRÆV. Patria, publica apud Latinos ac Græcos veneratio, elogia, tempus martyrii, Acta. 346 ACTA auctore annymo, a *codice Ms. bibliotheca Cæſareæ Vindobonenſis* 347.
Martinus Brivenſis martyr io Lemovicia Galliæ. SYNOPSIS de cultu, loco, ejuſque traditionibus 412
Martyres viri XI, Virgines XII, item Afra & militas VII *ex cod. Hieron. Epternacenſi.* 533
Martyres Romani Petrus & Julianus ſeu Juliana & XVIII ſocii 187
Martyres anonymi Nicopolitaoi *ex Hieron.* 633
Martyres ec monachi Caradignenſes prope Burgos in Hiſpania. COMMENT. HIST. § 1. Eorum cultus & reliquiæ 162. § II. Eorumdem Acta 165. § III. Miracula quædam 167
Martyrum magnus oumerus Alexandriæ & reliqua Ægypto *ex Martyrologio Romano* 532
Milites martyres CLXV. *Ex Hieron.* 143
Memmius epiſc. conf. Catalauni in Gallia. COMMENT. PRÆV. § 1. Cultus veteſtiſſimus, ætas incerta 4. § II. Vita ſæpius ioterpolata & aucta æque incerta 6. § III. Inventio ſaeri corporis, elevationes, ſumma veneratio, miracula & reliquiæ 7. § IV. Nonnulla miracula circa tempus ultimæ viſitationis facta; ſolenniſſima anoua ſupplicatio 9. § V. Mammio perperam adſcripta 10. VITA *ex Boſquetii tom. 1. Hiſtoriarum eccleſiæ Gallicanæ* 11
Mummolus abbas conf. Burdigalæ in Gallia 351
Myron Thaum. epiſc. conf. in inſula Cretenſi. COMMENT. PRÆV. Cultus, elogia, Sancti geſta, tempus vitæ, Actorum compendium, quod hic datur 342. ACTORUM COMPENDIUM auctore anonymo, a *codice veteſto bibliotheca Cæſareæ Vindobonenſis* 344

N

NAzarius, Juliaos, Agape V. V., Eutychianus, Corintho, Diomedes & Meirodora virgo. *Ex Hieron.* 341
Nonna mater S. Greg. Nazianzeoi. SYLLOGE HISTORICA § 1. Nominis etymon, idea virtutum 78. § II. Affectio erga filios; mariti

converſio; mira Sanctæ ſanatio; tempus mortis; cultus 80
Numidicus & plures alii martyres Africani *ex S. Cypriani ep.* 35 *al.* 40 410

O

ONion, Tiburtinus cum multis, martyres Alexandrini. *Ex Hieron.* 412
Oſwaldus rex & martyr in Anglia. COMMENT. PRÆV. § 1. Natales, educatio, victoria, regnum, fidei Chriſtianæ propagatio, eccleſia perfecta, erectus epiſcopatus 83. § II. Conjugium, proles, prodigioſa ſanatio a peſte, prænotio mortis; tempus vitæ; locus mortis; elogium, miracula; dextera a corruptione immunis 85. § III. Dextera ubi aſſervata, uti & oſſa; eorum in Flandriam tranſlatio ac elevatio 87. § IV. Oſſa apud Winocibergenſes combuſta; an corpus Sueſſione; aliæ alibi reliquiæ; Sancti apparitio, cultus publicus 89. § V. Veneratio publica in Anglia, Belgio ac Germania; ædes ſacræ, monumenta 91. § VI. Acta typis edita ac Mſſ.; eorum, quæ vulgamus, auctor, & nonnullæ circa illa obſervationes 92. VITA auctore D. Drogone monacho cœnobii Winocibergenſis in Flandria, *ex ejuſdem monaſterii Mſſ.* PROLOGUS AUCTORIS, CAP. I. Natales, educatio, adminiſtratio regni, victoria per crucem relata, ejuſdem prodigia 94. CAP. II. Sancti ſtudium in propugnanda apud ſuos Chriſti fide, opera pia; apoſtolici labores ac dotes Aidani epiſcopi 96. CAP. III. Manus Sancti a corruptione immunes: religionis Catholicæ propagatio; virtutes, obitus & conſecuta hunc miracula 98. CAP. IV. Alia quædam prodigia; tranſlatio oſſium; maligni ſpiritus abacti 100. CAP. V. Curatæ febres; Sancti apud Deum patrocinium; quidam ſanitate corporis & animæ donatus; uti & puer prædictione arcanorum & fruitione gloriæ cæleſtis 101

P

PAris epiſc. confeſſor Teani in Italia COMMENT. PRÆV. ejus cultus & Acta 73. VITA *ex Lectionario veteri excuſo eccleſiæ Teanenſis*. CAP. I. Sancti patria, advantus ad Teanenſes; horum per illius miracula converſio 74. CAP. II. Ejuſdem epiſcopatus; ſanctus obitus; eccleſiæ; poſthuma miracula 76
Pamphilus & Capito MM. Cultus e Faſtis Græcis 731
Porcarius abbas ac quingenti monachi martyres Lerinenſes. COMMENT. PRÆV. § 1. Notitia monaſterii Lerinenſis, Martyrum cultus, hymnus metricus, tempus martyrii; S. Porcarius cum alio perperam confuſus 733. § II. Idemne an diverſus a noſtro S. Porcario ſynonymus Martyr qui apud Monverdunenſes colitur; noſtri Acta ac eorum compendium; expenſa in eodem difficultas 735. MARTYRIUM auctore anonymo *ex editis apud Surium ad diem* XII *Auguſti*.
Poma virgo S. Memmii Catalaunenſis epiſc. ſoror 12

Q

QUiriacus & ſocii XXIV MM. Auguſtæ Vindelicorum 702

R

RAthadus presb. conf. fundator cœnobii Dieſſenſis in Bauaria, COMMENT. PRÆV. Fama ſanctitatis, & cultus ex ſecutis miraculis; ætas non ſatis diſtincta, variæ loci viciſſitudines 354. VITA auctore Innocentio Keſerloher decano Dieſſenſi *ex Mſ.* ibidem.
Romanus miles martyr Romæ. COMMENT. PRÆV. Cultus ex Faſtis, Acta, Sanctus cum alio confuſus, publica veneratio, corpus 408. MARTYRIUM *ex Actis S. Laurentii apud Surium ad diem* X *Auguſti* 410
Rufinus martyr Marſorum in Italia epiſcopus. COMMENT. CAIT. §. 1. Rufinus M. qui XXX Julii colitur ab hodierno S. Rufino diſtinguendus 633. § II. Rufinus qui hoc die Aſſiſii colitur, videtur dicendus Marſorum epiſcopus 634
Ruſticula virg. abbatiſſa Arelate in Gallia. COMMENT. PRÆV. De cultu, ætate & geſtis 656. VITA auctore Florentio presbytero Tricaſtino fere coævo *ex editione Mabillonii*. PRÆFATIO ad Cellam abbatiſſam 657. CAP. I. Pralem unicam religioni deſtinari per viſionem intelligit mater; quinquennis ab aliquo rapta, reſtituitur. Priſco ſuos reficit, & abbatiſſæ Liliolæ invita matre conſignata, virtutibus elucet. Facta abbatiſſa ſacris ædificiis cœnobium exornat 658. CAP. II. Multis miraculis eoruſcat, de ſua ſalute ſit certior. Dæmonem ter vincit, & apud Clotarium regem accuſatur. 659. CAP. III. Iterato accuſata cuſtodiæ mancipatur, unde ad regem honorifice deducitur, plurimis miraculis in via patratis 661. CAP. IV. Regi præſentatur, ſed percuſſo ejus filio, libera dimiſſa ſuis poſt alia miracula reſtituitur, vindictæ cæleſti punitis adverſariis ibid. CAP. V. Binis monialibus ab imminente morte revocatis, ipſa jam ſenex deficit, omnibuſque recte diſpoſitis moritur 662. CAP. VI. Relicto ſui ingenti deſiderio, ſepelitur ab epiſcopo. Cæcus lumen recipit, aliique multi curantur. Auctoris epilogus 663

S

SAmuel presb. Edeſſenus Conſtantinopoli. Cultus, elogia, tempus vitæ; an hic a ſynonymo diſtinguendus? 413
Secundianus, Marcellianus & Verianus martyres in Tuſcia. COMMENT. PRÆV. § 1. Cultus eorum, Acta, locus martyrii 401. § II. Translationes reliquiarum & veneratio 403. ACTA auctore anonymo, *ex editione Mombritii tom.* 2 *fol.* 263 407
Severus presb. conf. Viennæ in Gallia. COMMENT. PRÆV. Cultus, patria, ætas & geſta 349. VITA ex Breviario Viennenſi anni 1522, 350
Scheizelo conf. in territorio Luxemburgenſi in Belgio. COMMENT. PRÆV. Cultus, Beatus eum alio confuſus; an fuerit Ordinis Ciſtercienſis; ætas; annus mortis; tranſlatio corporis; an illud inventum; Acta & eorum auctor 175. VITA auctore Herberto monacho Claravallenſi, ac Turrium Sardiniæ archiepiſcopo, *ex editione P. Petri Franc. Chiffletii Soc. Jeſu* 178

Ser-

Sergius & Stephanus MM. Cultus ex Faſtis Græcis 730
Simpronius, Venerius ſeu Venetia & alii VII martyres Antiocheni 190
Sancti XXII Martyres Romani *ex Marlio Romano* 69
Stapinus conf. epiſcopus, ut fertur, Carcaſſonenſis in Gallia 179
Sixtus Papa II, Quartus, Felicifſimus & Agapitus: item Januarius, Vincentius, Magnus ac Stephanus, COMMENT. PRÆV. § 1. Nomen S. Sixti, memoria ipſius & aliorum in Martyrologiis; Veneratio S. Sixti publica e SS. Patribus, ædibus & Officiis ſacris & reliquiis 124, § II. Patria, vitæ profeſſio ante pontificatum, geſta in pontificatu; locus tempus & occaſio martyrii 127. § III. S. Sixtus una e primis tunc victima; ſenilis ejus ætas, genus mortis, vaticinium; ſocius martyrii Quartus; propoſitæ circa ſex alios difficultates 130. § IV. Argumenta pro ſociis a S. Sixto in paſſione non ſeparandis; an Prætextatus iiſdem addendus; quatuor alii alicubi notati; initium pontificatus S. Sixti; Sedis duratio, ordinationes, decreta 131. § V. Scripta quæ ſub S. Sixti nomine circumferuntur 136. § VI. An S. Sixtus noſter Enchiridion ſeu ſententiarum libellum compoſuerit 136, § VII. Sanctus an ad Hiſpanos profectus; Acta 139. MARTYRIUM *e Mſ. Fuldenſi cum aliis exemplaribus collato* 140
Suſanna virgo & martyr Romæ. COMMENT. PRÆV. § 1. Antiquus Sanctæ cultus, prima ſepultura, translatio & reliquiæ 624. § II. Varia exemplaria & compendia Actorum, quæ Eminent. Baronius propugnat 626. § III. Judicium quod viri quidam eruditi contra Emin. Baronium de iiſdem Sanctæ Actis tuleruut 629. ACTA auctore anonymo, *ex antiquo Mſ. codice Fuldenſi, qui in Muſeo noſtro ſub littera Q. Mſ. 6 conſervatur, & quem cum aliis Mſſ. contulimus* 631

T

TAurinus epiſc. & conf. Ebroicis in Gallia. COMMANT. PRÆV. § 1. Ejus cultus & Reliquiæ 635. § II Acta ejus, aliaque conſequentia monumenta 637. VITA auctore, ut quidem ipſe aſſerit, Deodato & Sancti diſcipulo ac presbytero, *ex pervetuſto codice noſtro, ſignato ✠ Mſ. 84 & cum aliis Mſſ. collato*, PROLOGUS AUCTORIS. CAP. 2. Sancti natales, baptiſmus, miſſio in Gallias, epiſcopatus Ebroicæ, opera prodigioſa & apoſtolica 639, CAP. II. Ejus flagellatio; converſio judicia aliorumque per miracula maxima; Sancti obitus & ſepultura, plena prodigiis 641, HISTORIA INVENTIONIS ejus primæ, & eam ſecutorum miraculorum 643. HISTORIA translationis ejus ad caſtrum Laudoſum & inde ad cœnobium Gigniacenſe, auctore anonymo, *ex Mſ. codice Gigniacenſi & aliis Mſſ.* PROLOGUS AUCTORIS. CAP. 1. Ebroicenſes corpus S. Tauriui ſui, pridem ad Arvernos translatum, clam inde ſurripientes, deferunt uſque Gigniacum 645. CAP. II. Idem triplici miraculo moti, corpus illud abbati Gigniacenſi traduni 648. Circumvectio ejuſdem corporis anno MCLVIII inſtituta, eamque comitata miracula, auctore anonymo, *ex eodem codice & iiſdem Mſſ.* CAP. 1. Circumvectionis occaſio & progreſſus ad cœnobium Cluniacenſe 650. CAP. II. ejuſdem continuatio Lugdunum uſque 658. CAP. III. Reditus ad cœnobium Gigniacenſe 654
Theodorus ſeu Theodoſius hegumenus confeſſor, cultus apud Græcos 351
Tiburtius & Chromatius pater ejus, cum ſociis Romæ & in Campania. COMMENT. PRÆV. § 1. Cultus S. Tiburtii apud Latinos ac Græcos; Sanctus cum ſynonymo confuſus; cineres ut creditur, alio translati; non vero corpus Sueſſionem; quod aſſervatur Romæ in baſilica Vaticana 613, § II. Exuviæ ſacræ ad Aliſiodorenſes delatæ non hodierni S. Tiburtii martyria, ſed alterius e cryptis Romanis extracti eſſe videntur; aliæ alibi ſub nomine hodierni reliquiæ; S. Chromatius cur a nobis tamquam ſanctus hic adjunctus Tiburtio; hujus palæſtra martyrii 615. § III. Tempus martyrii, Actorum fides, difficultates circa illa expenſæ 617. § IV. Quidam Actorum locus in favorem Sedis Apoſtolicæ expenſus 618. ACTA *ex editis apud nos S. Sebaſtiani martyris Actis tomo II Januarii ad diem XX ejuſdem menſis cap. 12, pag. 271 & ſeqq.* CAP. 1, 6. Chromatius ab idolis ad Chriſtum converſus; apparitio; S. Tiburtii baptiſmus ac miraculum 621. CAP. II. S. Tiburtii martyrium 623

V

VEnantius epiſc. conf. Vivarii in Occitania Galliæ, COMMANT. PRÆV. § 1. Sancti cultus; an S. Sigiſmundi filius; an cœnobita Ordinis S. Benedicti; nonnulla ab ipſo geſta in epiſcopatu, ejuſdem duratio 103. § II. Ædes ſacræ ac opera publica ab eo curata, annus ac dies obitus; ſepultura, corpus, miracula 105. VITA auctore anonymo, *e veteri Mſ. Codice P. Petri Franciſci Chiffletii S. J.* PRÆFATIO. CAP. 1. Sancti virtutes, merita de civitate Vivarienſi ex ornatu templorum & aliorum operum ſtructura; obitus 107. CAP. II. Sepultura, translationes ac miracula 109
Viator conf. apud Aurelianenſes in Gallia 82
Victricius conf. archiepiſcopus Rotomagenſis. COMMENT. PRÆV. Nomen, cultus, patria, ætas & geſta 192. VITA auctore Joanne Baptiſta le Brun *ex S. Paulini epiſtola* 18 & 37 CAP. 1. Hiſtoria S. Victricii Rotomagenſis epiſcopi, Arma deponit & patitur pro Chriſto; qui ejus innocentiam miraculis tuetur 193. CAP. II. Victricius creatur Rotomagenſis epiſcopus, Eccleſiam ſuam pictate illuſtrem facit; fidem in Belgio prædicat 194. CAP. III. Ad Victricium ſcribit Paulinus. Accuſatur de fide Victricius; Romam venit, & ſcribit ad Paulinum. CAP. IV. Ad Victricium ſcribia Innocentius I Pontifex Romanus 196
Vincentius Minorita conf. Aquilæ in Veſtinis 239

INDEX CHRONOLOGICUS

SECULO II.

Fauſtinus vel Fauſtus martyr Mediolani 184

SECULO III.

Memmius conf. primus Catalauni in Gallia epiſcopus 4
Miſſionis in Gallias &c. epocha 5
Referuntur ibidem S. Memmii inventiones diverſis ſeculis 7
Poma Sancti ſoror 12
Jonius presb. & mart. apud Caſtrenſes in Gallia 13
Tiburtius & Chromatius cum ſociis MM. Romæ 613
Sixtus PP. II. M. cum variis aliis 124
Laurentius archidiaconus martyr celeberrimus 485
Suſanna martyr Romæ 624
Secundianus & ſocii MM. in Tuſcia 401
Romanus miles martyr Romæ 408
Alexander Carbonarius epiſc. mart. Comanæ in Ponto 609

SECULO IV.

Afer cum ſociis MM. & Afra cum ſociis etiam MM. Auguſtæ Vindelicæ 38, 89
His jungitur Hilaria cum ſociabus MM. ibid. 700. Item Quiriacus cum XXIV. 701
Cyriacus, Largus, Smaragdus MM. cum ſociis Romæ 327
Aſteria virgo mart. Bergomi 539
Emygdius epiſc. mart. Aſculi in Piceno 16
Firmus & Ruſticus Veronæ martyres 414
Ruſinus M. Martorum in Italia epiſc. 633
Paris epiſc. Teanenſis 73
Caſſianus epiſc. conf. Auguſtodoni 59
Euſignius mart. Antiochiæ 70
Juſtus & Paſtor Compluti 143
Nonna mater S. Gregorii Nazianzeni 78
Myron Thaumaturgus in Creta 342
Marinus ſenex Anazarbi in Cilicia 946
Numidicus & plurimi martyres in Africa 410
Anicetus Comes, Photinus & alii martyres Nicomediæ 705
Euplus vel Euplius martyr Catanæ in Sicilia 710

SECULO V.

Victricius archiepiſcopus Rothomagenſis 192
Severus presb. Viennæ in Gallia 340
Samuel presb. Edeſſenus CPoli 421
Taurinus epiſc. Ebroicenſis in Gallia 635
Eulebius epiſc. Mediolani in Inſubria 724

SECULO VI.

Venantius epiſc. C. Vivarii in Occitania Galliæ 103
Hormiſda Papa 155
Erneus abbas apud Cenomanos Galliæ 425
Auctor epiſc. C. Metis in Gallia 536
Deuſdedit conſ. Romæ 542

SECULO VII.

Oſwaldus rex martyr in Anglia 89
Donatus epiſc. Vesontionenſis 197
Mummolus abbas Burdigalæ in Gallia 351
Arigius vel Aredius archiepiſcopus Lugdunenſis 543
Agilberta & Ruſticula celebres eo ſeculo virgines 656
Cæcilia ſeu Clara virgo abbatiſſa Romarici-montis in Lotharingia 732
Gaugericus epiſc. Cameracenſis 664

SECULO VIII.

Abel epiſc. conf. in cœnobio Laubienſi 111
Gregorius Spatharius cum XII. ſociis MM. ab Iconoclaſtis CPoli 428
Porcarius abbas Lerinenſis M. cum CCCC. monachis 733

SECULO IX.

Martyres CC. Caradigneneſes prope Burgos in Hiſpania 161
Æmilianus epiſcop. conf. Cyzici in Helleſponto 353
Ratharius presb. fundator cœnobii Dieſſenſis in Bavaria 354
Hathumarus conf. primus Paderbornæ epiſcopus 448

SECULO X.

Blanus ſeu Blaanus in Scotia 560

SECULO XI.

Altmannus epiſc. Paſſavienſis apud Gotwicenſes in Auſtria 356
Gerardus conf. in Caſtro Gallinario dioec. Soranæ in Italia 693

SECULO XII.

Chremes abbas in Sicilia 173
Scherzelo in territorio Luxemburgenſi 175
Famianus Ord. Ciſterc. anachoreta Galleſii in agro Romano 389
Hugo conf. epiſcopus Autiſſiodorenſis 550
Malchus epiſcopus Liſmori in Hibernia 561

SECU-

SECULO XIII.

Jordanus Forzate Ord. S. Benedicti Patavii in Italia 200
Conradus Nantuinus in Bavaria 214
Ugolina virgo Vercellis in Insubria 295
Clara virgo prima S. Francisci discipula Assisii in Umbria 739

SECULO XIV.

Margareta vidua Septempedana 177
Albertus conf. Ord. Carmelitani Messanæ 815
Joannes Firmanus sive Alvernicola ex Ord. FF. Minorum 453
Falcus & Nicolaus eremitæ in Apulia 475

SECULO XV.

Amadeus conf. ex Ordine Fratrum Minorum Mediolani 562

SECULO XVI.

Vincentius Minorita Aquilæ in Vestinis 239
Cajetanus Thienæus fundator Theatinorum Neapoli 240

NOTÆ

NOTITIA FIGURARUM

Ornantium hunc Tomum.

PRæfigitur ſolitum operis frontiſpicium.
Item effigies Auguſtiſſimi, cui opus inſcribitur,
Calceus S. Juſti martyris 150
Cajetani Thienæi effigies 244
Item Famiani Ciſterc. anachoretæ 390
Ejuſdem mirabilis ſepultura 394
Hugolina virgo Vercellis 396
Effigies B. Amadei 562
Hierotheca corporis S. Gaugerici 666
Alia monumenta ejuſdem Sancti conjuncta 667

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di Reviſione, & Approbazione del P. *Fra Paolo Tommaſo Manuelli* Inquiſitor General del Santo Officio di *Venezia* nel Libro intitolato *Acta Sanctorum pro Menſibus Maji, Junii, & Julii, & Auguſti*, non v'eſſer cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Gio: Batiſta Albrizzi* Stampator *di Venezia*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, & di Padoa.

Dat. li 9. Decembre 1750.

(Alviſe Mocenigo 2°. Ref.

(Zuanne Querini Pr. Ref.

(

Regiſtrato in Libro a Carte 34. al Num. 368.

Adi 22. Decembre 1750.

Regiſtrato nel Magiſtrato Ecc. degli Eſecutori contro la Beſtemmia.

Alviſe Legrenzi Scg.

Michiel Angelo Marino Scg.

ACTA

ACTA SANCTORUM
AUGUSTI.
TOMUS SECUNDUS.
QUINTA DIES.

SANCTI QUI NONIS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Memmius conf. epiſc. Catalaunen. in Gallia.
S. Poma virgo ejus ſoror.
S. Jonius presb. M. apud Caſtrens. in Gallia.
S. Emygdius epiſc. M. Aſculi in Piceno.
S. Afra martyr Auguſtæ Vindelicorum.
S. Aſer & alii Martyres ibidem.
S. Caſſianus epiſc. conf. Auguſtoduni in Gallia.
SS. XXIII. Martyres Romæ.
S. Euſignius M. Antiochiæ.
S. Cantidius, S. Cantidianus, S. Sobel } MM. in Ægypto.
S. Hireneus, S. Eraclas, S. Daſius } MM. Axiopoli.
S. Florianus, S. Filiſtinus } Martyres.
S. Paris ep. conf. Teani in Italia.
S. Nonna mater S. Gregorii Nazianzeni.
S. Viator conf. apud Aurelianen. in Gallia.
S. Oſwaldus rex & M. in Anglia.
S. Venantius ep. conf. Vivarii in Occit. Gallia.
S. Abel ep. conf. in Laubien. Hannon. cœnobio.
S. Margarita vidua apud Septemped. Piceni Italiæ.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Fabius archiepiſcopus Romæ gladio conſummatur ; *ſicus referunt Menæa magna Græcorum impreſſa, duas ei verſiculos accinentia. Quem Menæa Fabium, Latini Fabianum appellant ; ſecundum dicta die* XX. *Januarii pag.* 252. *qua de eo ibidem apud nos agitur cum Martyrologio Romano. Vide ergo diem* XX. Januarii.

S. Altonem *illuſtrem in Bavaria ſuperiore abbatem hoc die alicubi notavit Dempſterus, cum Scotis aſſerens. Vide quæ de eo ejuſque patria erudite diſputavit Bollandus* IX. Februarii.

De S. Silvini *capſa reliquiarum apertione hoc die facta, agitur ad ejus feſtum* XVII. Februarii.

S. Gregorius Nyſſenus, *uefcia qua ratione hoc die ſignetur in noſtro Uſuardo Bruxellenſi. De eo pridem actum eſt die quo vere colitur* IX. Mart.

S. Laudum Hortenſem martyrem *hoc die annuntiant Ferrariæ, addenſque* de quo III. Nonas Maii, *ſatis oſtendit, de eo jam abunde actum fuiſſe ; ut vide* V. Maii.

S. Rotradis *reliquiæ hoc die memorantur ad Acta S. Silvini* XVII. *Februarii ; de ipſa actum eſt* XXII. Junii.

S. Hildulphus *Trevirenſis epiſcopus male a Camerario huc translatus eſt. De eo ſatis ſuſe agimus* XI. Julii.

S. Liberti reliquiarum exceptio, *ut hoc die ſa-*

Eta refertur in commentario ad Acta S. Silvini VIII. *Februarii. Vide ipſiuſmet Acta die* XIV. Julii.

S. Lewinæ adventus, Bergis *ſignatur a Molano. Vide quæ de Sancta illa dicta ſunt ad diem* XX. Julii.

S. Dominicum *ſacri Ordinis RR. PP. Prædicatorum celeberrimum Patriarcham hoc die certatim annuntiant variæ auctaria Uſuardina, utpote ipſo die quo olim ejus feſtivitas celebrabatur, retracta ex die obitus qui fuit menſis* VI. *impeditus feſto Tranſfigurationis. Prævalente autem ſubinde ſolennitate S. Mariæ ad Nives, ex ordinatione Apoſtolica Pauli PP. IV. colitur modo die præcedenti, quo ejus Acta habes ſuſe, diligenter & accurate illuſtrata* IV. Auguſti.

Apud Santones, S. FREDULPUS confeſſoris, magnarum virtutum in vita ſplendore, poſtquam obitum multorum ſignorum coruſcatione illuſtris. *Satis vaga eſt hodierna Sauſſayi annuntiatio, cui nec hilum lucis pridie adſperſit Caſtellanus his aque obſcuris verbis ;* In Santonia, S. Fredulfi (Frion) confeſſoris. *Diu multumque quæſivi & apud Santones & alibi, ut de Sancto iſto diſtinctius aliquid nanciſcerer ; donec* Frodulfus *aliquis* (Vron) *caſu occurrit in Vita S. Mederici Sec.* 3. *Actorum Ord. S. Benedicti, tom.* 1. *pag.* 12. *de qua hæc paucula memorantur ; nempe*, compelleote vel potius exhor-

exhortante FRODULFO, miræ ſanctitatis viro, quem ipſe ſanctiſſimis manibus de lavacro ſuſceperat, atque ad totius perfectionis culmen evexerat, *S. Medericum Pariſios profectum. Ad quæ notat Mabillonius in hunc modum*: S. Frodulfus, vulgo *S. Frou*, *Flodulfe*, feſto ſolenni colitur die XXI. Aprilis (olim XXII. qui eſt dies obitus) Pariſiis in eccleſia S. Mederici, in qua cranium ejus cum duabus vertebris & coſta adſervatur, reliquæ partes habentur in oppidulo quodam Burgundiæ, a quo non longe viſitur parvum oratorium, ubi S. Frodulfus tumulatus fuiſſe memoratur. *Si utrobique de eodem Sancto agatur, non video cur a Sauſſayo & Caſtellano ad Santones relegetur. Ceterum uscumque res habeat, uberiori aliqua notitia opus eſt, ut vel* XXIX. *Auguſti cum S. Mederico de ipſo agamus (ut in indice operis ſui notavit Legendiſta Gallus) vel differatur tota quæſtio ad Supplementum Aprilis, cujus die* XXI. *eum coli dixit Mabillonius, vel, ut eſt in Kalendario ſpirituali Pariſienſi, die* XXSI.

Theodoricum epiſcopum Cameracenſem, *Magdeburgum in Saxoniam translatum, inter Sanctos hoc die rotunde collocat Ferrarius, Molanum cituus, ubi hic tamen a* Sancti *aut* Beati *titulo ſtudioſe abſtinet, caſum ſimpliciter narrans quo in Saxoniam corpus delatum eſt. Miræus in Faſtis audet pluſculum, dum & hunc Theodorico, & Joanni ejus ſucceſſori Beatorum titulum tribuit, quem ipſis concedi poſſe hactenus, equidem non ſatis perſpicio. Caſtellanus umbos merito* Venerabiles *appellat, neque nos ultra quid audere poſſe cenſemus.*

Joannes epiſcopus Cameracenſis, *prioris, ut jam dixi, immediatus ſucceſſor, a Ferrario etiam notatus; nec ipſe Sanctorum honoribus hucuſque donatus videtur.*

Dominum Bernardum Venetum, *Beneventi in monaſterio S. Sophiæ, hoc die inter ſuos Canonicos regulares ſignavit Ghinius, defunctum anno* MDCVI. *ipſum longo & inſigni elogio exornans, ſic tamen ut fateatur nullis dum Sanctorum honoribus fuiſſe donatum.*

Chriſtinam *alicubi reperit Bollandus hoc die, quæ ea ſit inter plures ſynonymas, cupio doceri.*

Olbertum *abbatem nobis hoc die annuntiat Kalendarium Benedictinum; melius alii ipſum referunt* XIV. *Julii, quo die inter Prætermiſſos de eo pluribus actum eſt.*

Eodem die depoſitio S. Ebroini Bituricenſis archiepiſcopi, confeſſoris S. Caroli Magni, *ſingularis annuntiatio eſt Florarii noſtri Sanctorum Ms. Notus eſt in ferie epiſcoporum Bituricenſium Ebroinus iſte ordine* XLIII. *at de ejus ſanctitate aut cultu altum ubique ſilentium.*

Beati Guillelmi abbatis, in Brabantia cœnobio Willarienſi *diſerte ſcribit hoc die Menardus, in ſuis Obſervationibus ſatis mira de ipſo memorans, quorum apud Henriquez & Chalemotum nec veſtigium occurrit. Virum inſignem & venerabilem fuiſſe ultro conceſſero; ut Sanctis inſerere audeam, majori opus eſt auctoritate.*

Theodoricus monachus Hevervachcenſis *refertur hoc die in Kalendario ſacri Ordinis Ciſtercienſis, adeoque ut* Sanctus. *Locum diſtinctius explicat Chalemotus in hoc ipſo die*: In Germania, Eberbacenſi monaſterio, beatus Theodoricus monachus pietate inſignis, puritate decorus, religione præcipuus, ſanctitate præclarus &c. *Henriquez de Theodorico iſto non meminit, neque vero Sanctorum honoribus memoriam ejus celebrari, alibunde conſtat.*

Hildegundis *ejuſdem Ordinis etiam in Germania ſanctimonialis, non quidem in Kalendario, ſed apud Henriquez & Chalemotum ut* Beata *prædicatur. De vero cultu doceri cupimus.*

Deſcenſio B. M. Virginis in Ciſtercio, *& mutatio habitus de nigro in album, ſub abbate Alberico anno* MCS. *ſignatur in jam dicto Kalendario & apud Henriquez. Sufficiat hic ejus meminiſſe.*

Valentiæ in Gallia; dedicatio majoris eccleſiæ, *eſt annuntiatio ſolius Ferrarii.*

Gerardum *Ordinis Præmonſtratenſis primum Bernenſem abbatem inter Sanctos hoc die refert in Natalibus ſuis Chryſoſtomus Vander Sterre, ubi ipſum diſerte vocat* Beatum. *Magiſtrum egregium & virum ſanctiſſimum fuiſſe, facile conceſſero: at veri cultus certiora quæro indicia.*

Achia, *quæ & aliter* Echea, Ethehea *&* Lalloca *dicitur, ad* VI. *Februarii, ubi de ſancto Melo agitur, ad hunc diem remiſſi videtur, uus ad* XV. *Januarii. Nihil alibi invenio quod de cultu aut geſtis proferre poſſim.*

Rethna, Ruthena, Rathnata *ſeu* Rathnota *nominatur in Actis S. Idæ virginis* XV. *Januarii; ibique in notationibus additum*; Fertur coli V. Auguſti. *Vellem ſolidius aliquid & certius, ut de ea hic agi poſſet.*

Dedicatio baſilicæ S. Mariæ Majoris *eſt annuntiatio hodierna inſerta codd. Hieronymianis Lucenſi & Corbeienſi, qua carent codices ceteri, æque ac claſſici præcipui Ado ipſe, Uſuardus Rabanus & reliqui in noſtra præfatione Uſuardina enumerati. Diſtinctius feſtum ipſum ſignat Martyrologium Romanum his verbis*: Romæ in Eſquiliis, dedicatio baſilicæ S. Mariæ ad Nives: *quæ feſtivitas Romæ hoc die & toto orbe Catholico ſolenniſſime celebratur, eo nempe quo nix, ferventiſſima cæli tempeſtate decidua, locum templo deſignavit, quod a Liberio PP. conditum, a Sixto III. reſtauratum, ab aliis Pontificibus ſplendidiſſime exornatum eſt. Nos eam feſtivitatem cum aliis Chriſti Domini & beatiſſimæ Deiparæ eo remittimus, quo Majores noſtri peculiari opere de iis agendum pridem polliciti ſunt.*

Clemens *ex Ordine S. Franciſci locum habet apud Oldoinum in alierum ſynonymorum ferie qui titulo ſanctitatis aut morum Eccleſiam illuſtrarunt. Arturus* Bentum *prædicat, apud quem & ſequentes reperiuntur*:

Franciſcus martyr *Manicis-Caphrorum in India orientali.*
Bernardus a Fabriano *conf. Camerini in Umbria.*
Stephanus Bruliſer *conf. Bernonii in Britannia Armorica.*
Evangeliſta a Peruſio *conf. Ragufii.*
Bonna vidua *Tertiaria Podii Bonitii in Etruria.*

} *titulo* Beati *donantur ab Arturo in Martilio Franc. & ultima etiam in Gyraceo.*

Ab indebitis titulis abſtinet Hueberus in Menologio, ubi jam relatis ſuperaddit Martyres binos in Æthiopia, ſed anonymos. Tum vero Marianum de Jetcorbo, Vilnæ in Polonia.

Evangeliſtam Balionium *Ragufæ in Illyrico.*

Joannam a Baptiſmo *Belviſii in territ. Placentino*, Ma-

Mariam Gonzagam *Duc. Mantuæ tertii Ordinis.*

Dominicæ a Paradiſu, *illuſtris Ordinis Prædicatorum Virginis non elogium ſolum refert Marcheſius hoc die in Diario Dominicano, ſed & Vitam prolixe exornatam.* Sponſam Chriſti *recte vocat, ab omni cultus aut ſanctitatis titulo abſtinens.*

Camilla Moleiti *ut ſoror venerabilis tertii Ordinis ſignatur item hoc die ab eodem Marcheſio.*

Beatrix a quinque vulneribus *additus in Anno ſancto Belgico.*

Dominicus a S. Maria *in Viridario Germanico.*

S. Martyris Erenæi, fortaſſe Irenæi *apud Poſſevinum in Ruthenorum Kalendario, tom. 2. Apparatus ſacri, quod habetur a pag. 364. nomen occurrit. Nostrum placet Papebrochio in Auguſto Moſcorum figurato, ante tom. 1. Maii pag. XXXIX. S. Irenæi martyris memoria occurrit die XXII. & XXIII. hujus menſis in Menais magnis Græcorum excuſis. Poſſevinianus autem quis ſit, aut quo ſpectet, non novimus.*

Egbertum Eboracenſem *ſrc. VIII. epiſcopum inter Sanctos ſe reperiſſe ait Ferrarius* in Martyrologio Anglicano, & in Tabb. Epp. Eboracenſium. *Non bona fide: in prima enim ut nominor quidem notus eſt; in Tabulis a ſanctitatis titulo abſtinetur, quemadmodum & Baronius cavet dum de ipſo in Annalibus loquitur ad annum 726.*

Georgium, *cognomento* Juſtum, *linei panni mercatorem laudans hoc die Molanus in Natalibus, & Miræus in Faſtis, utpote* cujus memoria in benedictione eſt *ab anno* MCCXCVIII. *& ſepultura Biervlitii in extrema Flandria Zelandiam verſus, in oppido mari circumdato & hæreticis hodie ſubdito. Neſcio cur Caſtellanus eum die tertia hujus menſis ſignaverit.*

Florentiæ depoſitio beati Jacobi Gerii, *eremitæ* Ordinis Camaldulenſis, ſanctitate cleri, in cujus tranſitu angelorum voces audiæ referuntur. *Verba ſunt Wionis hoc die, quæ alitunde confirmata cuperem, priuſquam Viro iſti, certe* Venerabili *locum inter Sanctos concedi poſſe exiſtimem.*

Humbertus epiſcopus Silvæ candidæ, S. R. E. Cardinalis *ſeculo XI. celeberrimus recte a Bucelino dicitur*, eminentiſſimam ſacræ purpuræ dignitatem eminentiſſimis virtutibus ac meritis mirifice excoluiſſe; *at enim Sanctorum honores legitime conſecutum, necdum reperi.*

Spinæ Domini noſtri Jeſu Chriſti *feſtivitatem annuntiat Octavius noſter Cajetanus in Martyrologio Siculo: item inventa imaginis Deiparæ Virginis Meſſanæ. Tum vero celebritatem alterius imaginis Panormitanæ, de quibus ibi plura memorat.*

Stanislaus Hoſius *S. R. E. Cardinalis ſeculo XVI. celeberrimus locum habet tertium decimum in Martiis Baronii ſerie Sanctorum ac Beatorum iſtius nominis. Hoc die quidem obiit; at de cultu ejus nihil aliunde innotuit hactenus.*

Baldricus *ſeu* Baldericus *epiſcopus Ultrajectenſis, ordine XV. laudatur hoc die a pluribus, & quidem Sanctis annumeratur; ab aliis obiiſſe dicitur VI. Januarii. Si de ejus cultu conſtaret, id indicare non neglexiſſent nuperi editores ſacri fœderati Belgii. Scripſit olim ad Bollandum Guſtavius Lappius*, Baldericum pium *appellari poſſe*, ſanctum *nequaquam.*

Marina a S. Georgio *Panormi in Sicilia ex Ordine Minimorum hoc die titulo* Beatæ *donatur ab Arturo in Gynæceo. Quæro qui de cultu nec doceat.*

Migelii epiſcopi & confeſſoris *neſcio unde meminiſſe potuerint additiones Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, quem fruſtra alibi quæſivi habemus, ut veroſimillimum videatur, effictum nomen ab ignorante aliquo ex* Migdio, *quod inter auctaria Uſuardina repetitur; hoc vero decurtatum ab* Emygdio, *de quo hoc die ſuo loco agitur. Rem gratiſſimum præſtiterit ſiquis lucis aliquid afferre poterit.*

Caſſinus & Maſlinianus, *vel* Caſſianus & Maſculinus *in Catalogis Sanctorum Hiberniæ impreſſis, diverſo eo modo referuntur. Satis ſit hic notare, ſub nuperæ inſtitutionis Sanctos hujuſmodi nobis hoſtes minime innotuiſſe.*

Viator (*Gall.* Bietre) epiſcopus Bituricenſis *hoc die ut Sanctus annuntiatur a Caſtellano, cum tamen nec apud ipſum Sauſſayum notus ſit, nec apud Sammarthanos aut alios, quod ſciam, eo titulo ornetur. Doceant nos Bituricenſes, ſiquid habeant quo ejus gloria promoveri poſſit.*

Joannes Feckenamus, fortiſſimus Chriſti athleta & invictiſſimus Catholicæ fidei propugnator *recte a Bucelino appellatur, ut merito inter* Venerabiles *locum habeat.*

S. Urbitius *ut* epiſcopus & martyr *notatur hoc die a Ferrario; de ipſo agetur die ſequenti* VI. Aug.

S. Sixtum II. martyrem *hoc die perperam retulit Uſuardus Bruxellenſis, ſpectat ad diem ſequentem.* VI. Auguſti.

S. Hormiſdas Papa *hoc die refertur a Notkero atque etiam in auctariis aliquibus Uſuardinis; melius ab aliis cum Romano die ſequenti* VI. Aug.

Præfeſtum metamorphoſis Domini noſtri Jeſu Chriſti *annuntiat hoc die Molanus.* Profeſtum tranſfigurationis D. N. J. C. *inſcribitur Typico S. Sabæ: de qua re etiam meminerunt Menæa magna Græcorum impreſſa, ac Menologium Slavo-Ruſſicum Sparwenfeldianum. Florarium autem noſtrum Sanctorum Mſ. ſic habet in ipſo lateculi principio: Secundum Ordinarium eccleſiæ Leodienſis, agitur hoc die feſtum Tranſfigurationis D. N. J. C. Satis notum eſt, ſpectare ad diem ſequentem* VI. Auguſti.

B. Hathumarus Paderbonenſis primus epiſcopus, *teſte Schatano*, V. Idus *Auguſti ſeu* IX. *hujus menſis ad ſalos evolavit; ut prorſus non inſelligam cur a Bucelino hoc die relatus ſit. De ipſo itaque agemus* IX. Auguſti.

S. Juſtus epiſc. Lugdunenſis, *a Maurolyco hoc die notatus, jam non ſemel remiſſus eſt ad diem quo colitur* II. Septembris.

Moyſis, principis Prophetarum *memini Kalendarium Syriacum ſeu Chaldaicum. Colitur a Latinis.* IV. Septembris.

S. Ulfardus *ſeu* Ulfarus *huc remiſſus videtur ab Heuſchenio in ſorte Prætermiſſorum ad diem* XII. *Junii. De eo etiam locutus fuerat I. Junii, ubi de S. Claro pag. 9. Porro dum de S. Lifardo agitur etiam die III. Junii pag. 300. num. 8. quæſtio occurrit, utrum* Ulfardus *iſte, quiſquis eſt, cum S. Lifardo confundendus non ſit. Mirum ſane a Sauſſaye præteritum eſſe. Equidem fallor plurimum, niſi ex adjunctis apud Caſtellanum ipſiſſimus* Ulfacius *non ſit, quem ſefort* IX. *Septembris; in quod tempus ea forte accidens notitiæ, ex quibus res magis illuſtrari poterit* IX. Septembris.

SS. Marcellum & Apulcium *pro* Apuleio *hoc die ſignat Felicius, contra quam in Martyrologio Romano reſtauratus die quo de ipſis agendum*

A erit VII. Octobris.

S. Savini dedicatio ſeu translatio *huc remiſſa eſt ex XXII. Januarii, duce Sauſſayo, qui hoc die ipſam habet ex Martyrologio S. Savini in Levitania pag. 1249. Colitur Sanctus quando de eo agendum erit* IX. Octobris.

S. Albericum epiſcopum Ultrajectenſem, *Suſteræ in ducatu Juliacenſi neſcio cur hoc die retulerit Caſtellanus. In Faſtis Belgicis colitur & de eo agetur* XIV. Novembris.

S. Hildam *celeberrimam in Anglia abbatiſſam quo ritulo hoc die* Lubecæ in Saxonia *collocet Ferrarius, necdum ſatis perſpicio. Molanum citat in additionibus & Canſium. Utrumque perperam. De eo agit Canſius XXV. hujus, ubi ipſam denuo repetit idem Ferrarius; qui facile acquieſcere poterat ea annuntiatione, quæ Sanctæ nomen fruſtra retuſat, cum eo die vere colatur, nempe* XVII. Novembris.

D De S. Trudonis *reliquiis loquitur commentarius ad Acta S. Silvini* XVII. *Februarii. De ipſo agetur* XXII. Novembris.

DE S. MEMMIO EPISC. CONFESSORE,

CATALAUNI IN GALLIA.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B

§. I. Cultus vetuſtiſſimus, ætas incerta.

E

SEC. III. *Sæc. alcuinus. I. epiſc.*

1 *Catalaunum urbs antiqua Galliæ Belgicæ, ad Matronam (unde dicta Gall.* Chalons ſur Marne, *ad alterius civitatis ſynonymæ, quæ Cabillonum vocatur,* Chalons ſur Saone; *diſtinctionis) ſita, in hodierna Campaniæ provincia, epiſcopalis, ſub archiepiſcopo Remenſi, ampla & munita, primum epiſcopum & apoſtolum numerat & colit* S. Memmium, *tota Gallia celebrem, & in Martyrologiis noſtris claſſicis notiſſimum; in ipſis etiam Hieronymianis codicibus, quorum laterculi non ſatis accurati ſunt. Textus hodiernus apud Florentinium eſt:* Catalonis civitate, natalis ſancti Mimini epiſcopi. *Epternacenſis ſcribit;* Cataleonia civitate, Mimmini epiſcopi. *Paulo limatius Corbeienſis:* Catalaunis civitate, natalis S. Memmi epiſcopi & confeſſoris. *Blumianum legit* Mimi. *In centraſtis par variatio; optime nomen formant codd. Rhinovienſis & Richenovienſis,* Memmii. *Hæc vero annuntiatio cujuſcumque Gallici antiquarii fuerit, ex omnium codicum concordia ſatis patet, dicendum eſſe antiquiſſimam, cultumque adeo S. Memmii & ipſum fuiſſe vetuſtiſſimum; æque ac apud Rabanum & Notkerum Hieronymiana ſequi ſolitos; de ſuo addentes, quæ ex Actis qualibuſcumque deſumpſerunt.*

C

In vet. Mart.

a *En Rabani textum:* In civitate Catalaunica, depoſitio Memmei epiſcopi & confeſſoris, de quo legitur quod a B. Petro Apoſtolo in Romana urbe epiſcopus ordinatus, miſſus fuiſſet in Galliam, ſimul cum S. Dionyſio & S. Sexto, atque Lucharo ad prædicandum verbum Dei; qui etiam virtutes multas fecit, & noviſſime nobiliter vitam præſentem finiens, ad requiem migravit æternam. *Eadem hæc deſcripſit Notkerus, phraſi hinc inde non nihil laxata. De Adone modo eſt quæſtio in Obſervationibus ad Uſuardum hoc die, eſt ipſa ſoluta eſt ad diem XXII. Decembris, quo expreſſiſſime ab ipſo ſignatur his verbis:* Catalaunis, S. Memmii epiſcopi primi, illi civitati ab urbe Roma directi, qui inter alia miracula mortuum ſuſcitavit, cujus nunc ſepulcrum creberrimis miraculis illuſtratur. *Recte hic Martyrologus Viennenſis dubia reſcindenda cenſuit; at cur eo die S. Memmium retulerit, non eſt unde ſatis clare perſpicias, niſi forte alludat ad Sancti adventum aut ad primam ſacri corporis inventionem, de qua agemus uſuerius, quæ cum menſe Decembri contigerint, illam ipſe diem præ natali forte adoptandum cenſuerit.*

3 *De Uſuardo dubium non eſt, quin hac ipſa die Sanctum annuntiaverit, quemadmodum & tota ejus progenies. Textus ejus brevis & verus eſt:* Catalaunis, ſancti Memmii epiſcopi: *quid aliunde auctariis acceſſeris, ea noſtra editione obvium eſt. Beda Plusianus & Maurolycus recte etiam annuntiant, reſciſſis prorſus elogiis, quæ dum alii adjunxere, magnam Actorum partem deſcribunt, ut Florarium, Galeſinius & alii, quos hic deſcribere non vacat: omnium inſtar erit Martyrologus Gallicus non ante loco S. Memmium meritis laudibus proſecutus. Hic Acta ipſa qualiacumque elegantiori phraſi reddidit:* Catalaunis, ſub ſecundæ Belgicæ ſede metropolitica, natalis S. Memmii, primi illius civitatis epiſcopi; qui Romæ antiquiſſima nobilitate ortus, a ſancto Petro, F Chriſti in terris primo vicario fidei imbutus documentia, ſacroque tinctus lavacro, chariſmatibus divinis cum repletus eſſet, ſtudioque ferveret, populos in idolorum cultu, veræque religionis ignoratione verſantes, ad ſalutaria ſacra convertendi; ab ipſo Apoſtolorum ſummo ordinatus epiſcopus, ad cæleſtem Chriſti legem in hac civitate promulgandam in Galliam directus eſt cum Donatiano diacono & Domiciano ſubdiacono.

vetus & laudatus.

4 Suſceptam vero ad illuminandam patriam cum *a Sauſſayo pluribus ornatur.* adiret, vix abagro Romano pedem dimoverant, cum gradum ſiſtere oportuit. Morbus enim gravis prima hoſpitatione Domitianum invaſit, quo brevi exſtinctus eſt. Quo inexſpectato eventu conſternatus, Romam repetit Memmius, reque Apoſtolo Petro nuntiata, ab eo corroboratus, acepta fimbriæ veſtimenti ejus particula, cujus appoſitione cadaver ſocii reanimaret, ad locum, ubi jacebat, reverſus, ſuſa ad Chriſtum oratione, fimbriæ ipſius Apoſtoli applicatione defunctum ad vitam ſoſpitatemque integram revocavit. Tumque tramitem exorſum perſequens cum bino comite, tot in via operatus eſt mira opera, ut ubique & divinæ gratiæ ſemina, & gloriæ teſtimonia relinqueret inſignia. Tandem aſpectæ urbis mœnia attigit, illic crucis vexillum ad civium ſalutem quan-

tocius

A tocius erecturus: ſed diaboli invidia factum eſt, ut populi duritia nec veritatis præconem admitteret, nec vitæ verbum audire ſuſtineret. Exeluſus igitur eſt protinus ab incolis, ſimulacrorum ſervidis cultoribus, cum improperio vir divinus; qui injuriæ non ulciſcendæ cupidus, contumacis populi converſionem, ut precibus a Domino tandem aliquando impetraret, occaſionemque præſtolaretur, in ipſo agro Catalaunenſi, non ita ab urbe procul, ſolitudine reperta, illic in ſpelunca, divinis rebus intentus conſtitit, quoulque nobilem puerum delapſum in flumen aquiſque præfocatum, Deo volente ad ſe delatum, invocato Chriſti nomine, vitæ reſtituit.

ut qui vitam veram reſtituit. 5 Hoc admirabili facto concuſſi cives, ad Virum beatum propere concurrentes, urbem ut ſibi jam devotam, ſalutifera prædicatione erudiret, redire dignaretur, obnixe rogaverunt. In cujus ingreſſu divinæ virtutis fretus gratia, leproſos tres ſibi obvios mundavit, cæcos totidem illuminavit, dæmonemque ab obſeſſo quodam abegit. Tot B coruſcationibus Chriſti gloriæ facile omnium Memmius illuſtravit mentes, effecitque ſanctis cohortationibus, ut ejurato fictitium numinum eulto, fidem Chriſti legemque ſerio cives profiterentur. Erat illic inſigne fallorum deorum delubrum, quod ſacratiſſimus Myſta diabolicis ritibus expurgans, Dei veri obſequiis, cuncto annuente populo dedicavit, ſub S. Petri Apoſtolorum Principis, a quo miſſus primum fuerat, patrocinio. Tumque miraculorum ſplendore religionem confirmare pergens, eamdem ubi in urbe egregie conſtituiſſet, per loca vicina dilatare cœpit; nppidoque Pertenſi Deo ſervatori feliciter ſubjugato, illic eccleſiam, in ſanctiſſimæ Virginis memoriam ædificavit & ſacravit. Interea Poma virgo pientiſſima, quæ inclyci hujus Pontificis germana erat, auditis fauſtis ejus prædicationis progreſſibus, Roma ad eum profecta, Catalaunum venit, ibique ſub ejus magiſterio puros Chriſto famulatus ad extremum uſque ſpiritum reddidit, perductis ſua imitatione, ad ſacrum virginitatis cultum plurimis ingenuis puellis. Ceterum beatus ipſe Antiſtes, tot patratis mirificis actibus, poſt diuturnum admodum præſulatum, quem in annos ferme octoginta feliciſſi- C me prorogavit, tandem piis potitus votis, laborum ingentium præmia a Domino repoſita percepit; inque pace ſepultus, glorioſis emicuit meritorum maximorum inſignibus.

Miſſionis apoſtol. 6 *Hæc ferme tota Actorum ſeries; ubi vides, Sauſſayum cum aliis ſupra relatis perpetuo alludere ad famoſam epocham de primis Galliarum apoſtolis ſeu Evangelii prædicatoribus ab ipſo S. Petro in provincias varias directis, in Belgicam uſque noſtram, quin & in inſulas Britannicas; quam controverſiam ingredi, quid eſt aliud quam amortuas prope lites denuo revolvere, non ſemel in hoc opere agitatas; præſertim tomo* V. *Junii, ubi occaſione S. Martialis Lemovicenſis, quæ eo ſpectant, abunde expoſita invenies. Non diſpliceat recentior diſſertatio noſtri Longuevallii, præfixa novillimæ ejus hiſtoriæ eccleſiæ Gallicanæ, qua, ut ne ſtatuat fidem Chriſtianam in Galliis prædicatam fuiſſe ab ipſis Apoſtolorum diſcipulis, ſive immediatis, ſive paulo remotioribus, fatetur tamen, primis duobus ſeculis progreſſum ipſos feciſſe perexiguum, quæ vero circumferuntur de variis eccleſiarum in Gallia primo ſeculo fundationibus, eſſe ut plurimum incertiſſima, recte pronuntiat; ut, ſi que audiant Catalaunenſes, eccleſiæ ſuæ primordia in S. Memmio fixuri ſint, non ſeculo* 1. *verum* A *adulto jam ferme ſecula* 3. *inventuri eo modo annos ſufficientes, ut* S. Memmii *& ſucceſſorum tempora definiamus, excluſis centenariis illis epiſcopis, ac centum præterea & viginti annorum vacatione.* AUCT. J. B. S.

7 *Tolerabilis certe videbitur hæc noſtra verum diſpoſitio, ubi expenſo primo illo & unico, in ſerie epiſcoporum, puncto Chronologico fixo, quod nobis ſuggerunt Sammarthani, ubi de S. Alpino agitur, vivente eo tempore quo in campis Catalaunicis, ſeu, ut alii malunt, Sacalaunicis ad interneciones ceſſus eſt Attila, nempe anno* 451. *ſic ordinari poſſint primorum ſeptem epiſcoporum Catalaunenſium ætates, ut* S. Memmius *primus eorum apoſtolus, poſt medium ſeculi tertii eo appulſus, ſedem illam tenueris ad annum uſque* 280. *ſingulis porro ejus diſcipulis* Donatianus *&* Domitianus, *quos tametſi valde ſenes ſancto Magiſtro ſucceſſiſſe volunt, detur circiter decennium; ſic fiet ut incipiat ſeculum quartum in* Amabili, *qui ſedere potuerit ad annum uſque* 320. *ſucceſſor vero* Deſiderius *ad annum* 350. Sanctiſſimus *ad* E 380. Provinctus *ad* 420. *ſic perveniretur ad primam illam epocham certam, nempe ad annum* 451. *quando Catalaunenſi eccleſiæ vere præſuit laudatus jam* S. Alpinus, *cujus ſucceſſor* Amandus *ſeu Amandinus ſubſcribere facile potuerit Concilio Turonenſi I. anno* 461. *ex quo dinumeratur.*

8 *Hæc, niſi vehementer fallimur, veroſimillima eſt primorum Catalaunenſium epiſcoporum ſucceſſio, qua tantiſper admiſſa, & nimis diuturna vacatio, & incredibiles ætates commode lævigantur, ut ſaltem circa* S. Memmii *tempora nihil paradoxi admittendum ſit. Venerit ipſe cum pluribus aliis epiſcopis in Galliam poſt medium circiter ſeculi tertii, vineamque ſibi commiſſam, non quidem ultra annum* 306. *ut notat Martyrologium Pariſienſe anni* 1727. *ſed annis circiter triginta excoluerit, binis diſcipulis jam dictis reliquum ſeculi tertii implentibus, nihil ſane temporis deerit, quo geſta ejus omnia facillime digerantur, cum ſola ferme ſuperſint miracula, quæ an omnia ab eo in vivis patrata ſint, erunt fortaſſe qui non ſatis expleratum exiſtimem; certo quæ de eo ſuperſunt Legendæ etiamſi brevilſimæ, non* F *eam ætatem præferunt, nec ea fulta ſum auctoritate, ut, in iis præſertim quæ controverſam S. Petri aut S. Clementis epiſcoporum in Gallias miſſionem ſpectant, vel tenuem modo fidem promereamur.* *primi Epiſcopi tres Catalaunenſes.*

9 *In eodem genere eſt, quæ hic etiam inſtitui poſſet, quæſtio altera de* S. Memmii *patria & natalibus; cujus ſolutio, quemadmodum & plurium aliarum repetenda prorſus non eſt a R. P. Carolo Rapino Minorita, auctore Vitæ Gallicæ, quæ omnium manibus teritur; is enim pedibus & manibus obnixe certat, ut ſanctum & illuſtrem Romanum, & ex vetuſtiſſimis Memmiis oriundum, quin & Memmii Rufi, ſub qua Terracinæ paſſi ſunt Nereus & Achilleus, conſanguineum ſuiſſe evincat. Theſim vero tam magnificam probaturus, non invenit quod produceret præter auctoritates Vincentii Bellovacenſis, ſancti Antonini ac Petri de Natalibus, quæ quanti in hujuſmodi diſquiſitionibus faciendæ ſint, notius eſt quam ut hic a me demonſtrari oporteat. Sufficias nobis,* S. Memmii *cultum, de quo uno ſecure licet diſſerere, abunde ſupra ſtabilitum eſſe. Hic jam ſupereſt, ut inter varias Legendas, pro ſcriptorum ingenio amplificatas exornataſque, eam ſeligamus, quæ paucioribus mæviis infecta videbitur.* *Patria locorum & natalitia.*

A

AUCT. J. B. S.

§. II. Vita ſæpius interpolata & aucta, æque incerta.

Acta apud Boſquetum.

S. Memmii *Vitam, quæ exſtet, antiquiſſimam primus, quod ſciam, anno* 1636. *typis vulgavit Vir clariſſimus Franciſcus Boſquetus, Monſpelienſis deinde epiſcopus, tomo* 1 *Hiſtoriarum Gallicanæ eccleſiæ, cum pluribus aliis ejuſdem generis Legendis, primos in Gallia Chriſtianæ fidei præcones ad ſanctorum Petri & Clementis tempora certatim revocantibus, quæ qua fide nitantur, eruditiſſime ibidem examinat*, tot erroribus priſcas narrationes, antiquitatis amore obductas *reperiens*, ut qua agendum ſit, non agnoſcat. Multos Petri diſcipulos ſingulæ Galliarum eccleſiæ vendicantur, *inquit*; ego vero, quamvis traditionem, quæcumque illa ſit, reverear, hæc tamen omnia, adeo ab hiſtorica veritate alienoa, mihi non perſuadeo. *Errores deinde ex pleriſque enumerans, ad rem noſtram ſubdit par.* 2. *pag.* 90: Memmii, Clementis, & Trevirenſium Vitæ, licet tot erroribus non ſcateant, minime tamen ab iis liberæ ſunt: *quos inter nemines*, mortuos pari modo a Petri legatis, tum baculo (*ut Georgius, Maternus, Auſtrictiniauus*) tum veſte (*ut Domitianus*) ſuſcitatos. *Ex brevi Vitæ Memmianæ, ab ipſo contractæ compendio, quæ huc ſpectant faciliùs intelliges. Ita habet pag.* 24. *n.* 12.

videntur antiquiſſimæ.

11 Memmius ex clariſſima Memmiorum Romana familia oriundus, cum Dionyſio Pariſienſi, Sixto Remenſi, Eucbario Treverenſi, Sabiniano Senonenſi epiſcopis, & aliis ſex ejuſdem Ordinis viris, ac Donatiano diacono, & Domitiano ſubdiacono, a Petro miſſus in Gallias venit. Verum cum jam ad decem & octo millia paſſuum proceſſiſſent, Domitianus obiit. Recurrit ad Petrum Memmius, & acceptam ab eo veſtem mortuo imponit & ſuſcitat. Pergit Catalaunum civitatem Belgarum, at a gentilibus repudiatus, in ſpeluncam urbi vicinam, quæ Buxeria dicitur, ſeceſſit: e qua miraculorum fama ab accurrente populo in urbem deducitur. Ad eum Poma ſoror ſeptimo epiſcopatus anno accedens, miraculis univerſæ regioni innotuit. Ipſe ſenio confectus, prodigiis clarus, anno epiſcopatus ejus nonageſimo, Nonas Auguſti ſeſjcem animam Deo reddidit. Ex quibus Memmium ad annum Chriſti centeſimum trigeſimum quintum perveniſſe oportet.

Alia aſſerendum ... mentia

12 *Habet hic in ipſo principio primos illos Galliarum apoſtolos tum nominatos, tum anonymos, quos alunde diſtinctius recenſet Papebrochius in Commentario prævio ad Acta S. Martialis n.* 2, *de quibus omnibus eadem omnino cenſet laudatus illuſtriſſimus Boſquetus, traditionem quidem reverentus, at veritatem in narratione minime agnoſcens, quam nec unt admittere non poſſe fatemur, vel in paucis illis quæ modo ex Actis qualibuſcumque excerpta dedimus, quæquæ in Vita ipſa pluribus non magis verosimilibus amplicata ſunt, Seculum, qua hæc primum exornata ſint, non eſt auſus definire Boſquetus; aſt ego multum fallor, ut ad Dagoberti tempus (ſen ſeptimum ſeculum revocari poſſint: quod hac ratione uecumque conficiendum. Acta Boſquetiana, quibus manuſcripta primæ claſſis ſen breviora apud nos conſonant, non meminere ſummæ illius ſtatuæ, cujus occaſione detectum & elevatum fuerit ſacrum corpus tempore Dagoberti II, ejus nimirum* qui poſt longam preſſuram reverſus eſt *ad* propria regna *circa annum* 672, *ut poſt Henſchenianam de tribus Dagobertis diſſertationem hodie paſſim admittitur.*

iuter quæ vita

13 *Hinc conſequi videtur, Legendam illam, in qua Dagoberti iſtius fit mentio, alia Vita, qualem dedit Boſquetus, poſteriorem eſſe, ſcriptamque adeo ſub ſeculi iſtius finem, quandoquidem ſcriptor, quiſquis is fuit, in ſubjuncta Actis vetuſtioribus appendice teſtatur his verbis*, Ea quæ vidimus, hæc ſcripſimus & narramus. *Atque Acta, quæ in eo genere ſunt, in ſecunda claſſe computanda cenſuimus, qualia habentur deſcripta a Papebrochio ex Mſs. Ciſtere. cod.* 6, *num.* 25. *& a noſtro P. Chiffletio ex cod. Vallis Lucentis. Porro in tertiam Actorum claſſem ea rejecimus, quæ ex variis codicibus apud nos tranſumpta ſunt, ſive a Stephano abbate, ſive ab aliis collecta, quæ a prioribus eo dumtaxat differunt, quod longiori oratione plus quidem verborum, affectata pleramque elaquentia venditent, ex quibus tamen veræ ac ſolidæ ſubſtantiæ nec bilum amplius exundat. Eos inter primum, & haud dubie eo ſincerimem, quo brevimem, cenſemus Almannum illum Altivillarenſem celebrem monachum, ad quem exſtat data epiſtola a Theudomo præpoſito Catalaunenſi, illiuſque reſcriptum tom.* 2 *Analectorum Mabillonii a pag.* 86, *unde ſatis erit pancula ad rem noſtram facientia decerpſiſſe. Hæc Theudomi poſtulatum.*

ab Almanno eodem

14 Noveris quod non abſque occulta divinæ deſpenſationis providentia accidit, ablato mauſoleo & aggere terræ ſemoto, perluſtraſſe oos beati Memmii ſepulcrum in quadrangula & cæmentaria pretioſi corporis foſſa: & hoc eſt factum juſſu regis Caroli anno ab incarnatione Domini DCCCLXVIII. Indict. I. VIII. Kal. Aprilis, quæ fuit IV. feria ante mediam Quadrageſimam: ejuſque ſanctum ſepulcrum eſt ioventum minime ex illa parte hærere ad terram, ſed virtute omnipotentis Dei, apud quem merita tanti patroni refulgent, in ipſa foſſa veluti libratum in aera pendere quatuor digitis a terra. Quo miraculo ſtupefacta mortalium corda depromunt dicentes: O quam magno pietatis ſtudio cæleſtis vitæ ſe conformem reddidit, dum vixit in terra, cujus nunc tanta eſt gloria in cælo, ut ejus ſepulcrum, nedum corpus tangere, indignam ſe fateatur terra. Ejus ſanctiſſimi Viri vitam a tua devotione quærimus innovandam: quæ diuturna vetuſtate & negligentia, velut in pittaciis habetur pæne conſumpta. Ergo age, pro viribus noſtræ petitioni favens eſto; quatenus de tanto interceſſore ad perpetuam ſalutem poſſis in cælo gaudere.

paulo aliter gaudium

15 *Ad hæc reſcribit Almannus in hunc modum*: Venerabili Præpoſito Theudomo Almannus peccator. Præcipia mihi caritate cælitus infuſa cordibus electorum per Spiritum Sanctum qui datus eſt oobis, ut Vitam S. Memmii Catalaunenſis primi pontificis, vetuſtate neglectam & imperitia corruptam, haud ſecus ac ſi ex cineribus eſſoſſam, inoovare contendam, peritia corrigam, & quidquid videtur deeſſe, moliar ſupplere ſtudio veritatis impreſſus. *Interjectis deinde variis excuſationibus & parergis, ita concludit*: Et hæc arbitrio tuo pariter derelinquo: potens eſt enim Deus auferre opprobrium noſtrum, quod & faciet, ut in miſericordia ejus veraciter confidimus, intercedente beato Memmio, qui nos cælitus oculis reſpicit benignis, te per devotionem mentis bortantem, me pro debita fidelitate & capacitate cordis ſcribentem. Opto itaque vobis hujus facti oon modicam manere mercedem; cui cum

omnia

A omnia debeam, tam arduam rem negare non potui. *Ex sola responsa id patet, nihil ipsum habuisse præ oculis præter unicam Vitam primam, usque adeo, ut ne quidem novisse videatur Vitam alteram, cui subjuncta est appendix, qua memoratur Dagobertus II. a nobis sequenti §. opportunius describenda, dum de sacri corporis translationibus erit disquirendum.*

non veritus fuerit. 16 *In hoc porro a Vita prima differt Almanni compositio, quod ubi prior illa sancti Memmii missionem expressissimis verbis tribuat sancto Petro Apostolo, hæc & plures aliæ auctiores sic narrationem suam ordiuntur:* Igitur eum beatus Clemens diversos ad diversas provincias, secundum interiorem sancti Spiritus demonstrationem emitteret *&c. Adhæc binæ aliæ multo ampliores, altera ex Mſ. monasterii Bonifontis, ex S. Galli altera, præfixam habens prologum, pro scripturæ ingenio brevius aut latius extensum, sub hoc principio:* Dominus noster Jesus Christus ad reparandam humani generis dignitatem humanatus *&c. Verum Legendis istis omnibus Mſs. varie exornatis diutius immorari, earumdemque variationes singulas enumerare, cum ad Alterum tuendam veritatem nihil prorsus conferant, idem mihi plane videtur atque oleum & operam perdere, quemadmodum & si ea recensenda susciperem, quæ Vincentius Bellovacensis, S. Antoninus & Petrus de Natalibus, pro suo quique arbitrio auxere vel contraxere, quæ demum omnia ad Vitam vetustissimam exigenda sunt, quam proinde solam & unicam hic exhibuisse omnino sufficiet.*

B

S. Greg. Turon. in similem. 17 *Ejus autem scriptor, quisquis demum fuerit, de sancto Memmio longe præstantius fuisset meritus, si selecta duntaxat miracula, certiori traditione subnixa collegisset, solis iis præfixis, quæ de sanctissimo episcopo tradidit S. Gregorius Turonensis, cujus insigne testimonium de Gloria confessorum cap. 65. ceteris omnibus indubie præferendum est. Ipsum denique hic etiam audiamus:* Catalaunensis vero urbis proprius exstat patronus Memmius antistes, qui cum adhuc maneret in corpore mortali, mortuum dicitur suscitasse. Ad cujus nunc sepulcrum sæpius confractas miserorum catenas atque compedes vidimus: sed & nos proprie virtutem ejus experti sumus. Quodam enim tempore dum in urbe illa commoraremur, puer unus ex nostris a febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum potumque simul exhorret: nobis vero magna consumptio generatur, quod hujus pueri infirmitas itineri nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam sancti adeo, sepulcro prosternor pro puero, effusis lacrymis deprecor, ut qui laborantibus vinctis, disruptis compedibus, respectu pietatis plerumque consolationem exhibuit, huic febricitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu; in ipsa nocte a Sancti virtute visitatus infirmus, mane facto incolumis surrexit a lectulo.

§. III. Inventio sacri corporis, elevationes, summa veneratio, miracula & reliquiæ.

Sacra corporis sepultura. DE *prima sacri corporis sepultura sic loquuntur primæva Acta, ut siquid extra dubium admitti possit, id certissime tenendum putemus, ibi depositum fuisse, ubi seculo demum septimo, circa annum 674. repertum est, teste auctore citato jam supra a nobis appendicis, quam hic integram referre visum est, utpote a qua cetera pendent elevationes seu visitationes ac translationes ex Rapino infra recitande. Atque hic laudandum utique avunculum jam dictum nunc vitæ Gallicæ, tum Annalium ecclesiasticorum dioecesis Catalaunensis compilatorem Rapinium, quod ubi in Vita exornanda veris falsa & dubia indiscriminatim commiscuit, in iis, de quibus hoc agendum est, referendis securiora monumenta sequi potuerit, & vero diligenter & accurate secutus sit; unde & ab istiusmodi descriptionibus auctoritatis ejus fidendum credidimus, iis interim plane relictis, quæ de S. Memmii gestis, ac primorum episcoporum Catalaunensium serie, ex mera vulgi traditione, luces auctores XV. se consuluisse testatur, nulla adhibita crisi, satis inconsiderate commiscuit. Eo igitur antiquioris Vitæ amplificatorem in jam sæpe dicta Appendice, de prima sacri corporis inventione ita modo suo satis barbare disserentem.*

D

AUCT. J. B. S.

19 Postquam tantis effulsit virtutibus ac miraculis Deus per servos suos, claruitque nonissimo tempore: in anno secundo sub imperio Dagoberti regis (ipse est qui post longam pressuram, reversus est ad propria regna) in mense quinto, in quinta die mensis, secunda vigilia noctis, eum ei nocturnos fratres celebrantes adstarent, sic res nova nec antea umquam visa ad caput sancti lapideri, ut patrem se apostolicumque eo tempore declararet, apparuit, precibus cælum aperiens, quod nec tribus mensibus pluerat super terram, dum & vehement fremebat siccitas, ut omnes putei in pulverem redacti sint; sic Deus mox terram irrigavit & compluit; & aquam quæ conscenderat ab imo per pedes quadraginta, ad sublimia conscendere fecit, & eam usque ad quartam vigiliam desuper fontem manare fecit, ut omnes vigilantes viderent, & tremerent omnes fratres uno voto concinentes. Consummata est quidem ea nocta vigilia & celebrata festivitas; verum ab ipsa die usque ad octavam diem nullatenus cantus cessavit psalmorum in una fide pulsantium in nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen.

non ibi ter invocato. E

diuturnos fecerat di spellitur. F

20 Ubi fons manaverat de sursum in profundum, ibidem consimili virtute inventa, valculum plumbeum est repertum; sicque opertorium ejus medium se scidit, quasi serrula manibus percussum fuisset: claruitque aqua in eodem valculo in similitudinem crystalli; tremefacti psallentes in fide Christi in perscrutando; inventumque est pulchrum corpus, cujus omnes artus, articuli, dentes & nervi connexi ad invicem, continentes sic pulchra membra vel dentes, quasi ipsa die eibum edissent. Ablatum utrumque vasculum & opus inventum est; sicque perscrutatum tanto miraculo, ut sic inter medium pendens æquali mensura, quantum de sursum, tantum deorsum terra prominebat: nec inventum ullum foramen per quod aqua ingressa fuisset: & inventa est pulchritudo prima in ipso eodem loco, quæ perpetuo manat vigore constructa, & opere elegantissimo ornata; unde quotidie infirmi recipiunt medicinam; fonte firmo & omni tempore admirando. Valculum inventum extra templum ad partem orientalem pedum decem, in suo proprio honore locum recepit. Tertia die puella a longo tempore pede constricta, nullo poterat proficisci gressu; side firma ad ipsum sanctum corpus devota, tribus noctibus ad orationem prostrata, infirmitate relicta, sanitate recepta, sine dolore pedis egreditur.

aliamque patrantur miracula.

21 Post sex vero menses, ipsa sequente virtute, puer consimili infirmitate ad sancti viri Memmii

A mii ſepulcrum, in ejus locum juxta fontem manan-
Auct. zem jacuit pernoctans, aurora ſurgente ſanitatem
J. B. S. recepit. Mulier a lumine clauſa, cæcitate percuſ-
ſa multis temporibus, duabus noctibus jacuit, ter-
tia vero nocte quarta vigilia ſic ei claruit lumen,
quaſi nullum tenebris obſcuratum habuiſſet viſum:
quo receepto ad propria remeavit. Ex illa die dæ-
mones, quacumque eſſent imagine, Dei (virtu-
te repreſſi) nullatenus in hoc locò latere potuerunt;
ibidem declarati, & ibidem effugati. Et alia mul-
ta ſimilia, & virtutes, quas enarrare viſum non eſt,
& enumerare, longumque per ordinem texere.
Verum ea quæ vidimus, hæc ſcripſimus & narra-
mus; quanta gloria, quanta claritas, quanta præ-
mia in perpetuum, quæ Deus Sanctis præparat in
æternum; quando ad ejus ſepulcrum tanta eſt vir-
tus, & venerationi præſenti (petentibus auxi-
lium) regnante Domino Jeſu Chriſto. Amen.

Inventio altera ſec. IX.

B 22 *Dolendum eſt, tam illuſtria prodigia tam bar-
bare hic & contorte expreſſa, in quibus tamen nihil
immutandum cenſui. Neque certe multo explicatiora
reddidit citatus ſupra Rapinius in ſuis Annalibus a
pag.* 100. *id diſerte notans, inventum ſacrum cor-
pus* extra templum ad partem Orientalem, *non
vero ibi poſtmodum depoſitum, ſed veroſimilius in
cavea ſubterranea, quæ hodiedum exſtat in parvo
ſacello cooperta marmore, cui extrinſa epiſcopi ima-
go inſculpta fuerat. Id certiſſime conſtat ex Theu-
donis relatione ſupra §. 2. num.* 14. ablato mauſo-
leo, & aggere terræ remoto, *inventum anno*
DCCCLXXVIII. S. Memmii ſepulcrum in quadran-
gula & cæmentaria pretioſi corporis foſſa, *in
qua haud dubie jacuerat ab anno* 674. *quo veroſi-
millime jam deſcripta prima inventio accidit men-
ſe Majo: tutis vero ſeptem menſibus dilata ſuc-
vit ſolennis illa in parandum novum ſepulcrum
translatio, quandoquidem in* S. Memmii *cœnobio
non menſe Majo feſtiva celebritate recolitur, ſed* XVI.
Decembris. Quid velit ſcriptor per ablatum utrum-
que vaſculum, *non ſatis intelligitur; unum vas reper-
tum dixit Theudonus, idque plumbeum, &, ſi Ra-
pinio credimus, ad decem pedes extenſum; quod quam
prodigioſe in aere ſuſtentatum fuerit, ex data narra-
tione patet, & ex laudata Theudoni epiſtola.*

Inventio tranſlatio.

C 23 *Hæc porro, ut jam dicebam, breviter &
utique commemorat factam illam ſacri corporis re-
velationem ſeu viſitationem, duntaxat & amplius
poſt primam annis, imperante Carolo, cognomen-
to Calvo,* VIII. *Kalendas Aprilis anno, ut ſu-
pra notamus,* 878. *dum nempe ex antiquiori illo
monumento, in aliud decentius tranſlata fuere ſa-
cra oſſa, eaque dicitur prima tranſlatio, quam u-
tinam Theudonus paulo diſtinctius deſcripſiſſet &
accuratius. Illuſtrior ſane eſt altera multis poſt ſe-
culis celebeatiſſima, de qua in ipſo eccleſiæ* S.
Memmii *Martyrologio annua commemoratio recolitur
apud Rapinium pag.* 155. *his verbis expreſſa:*
Catalaunis ſecunda tranſlatio ſancti Memmii,
primi ejuſdem loci epiſcopi, quæ facta fuit an-
no Domini MCCCXXVI. Translatum eſt etiam
pariter cum eo corpus beatæ Pomæ virginis ſoro-
ris ejus. *De hac Sancta erit infra proprius locus;
hic indicandum ſupereſt, elegantem a Rapinio deſcri-
bi pretioſiſſimam juxta atque artificioſiſſimam li-
pſanotecam argenteam deauratam, multorum San-
ctorum ſtatuis itidem argenteis circumdatam & or-
natam, tamquam ſplendidiſſimum Catalaunenſium,
pene dixerim ammoniale in Sanctiſſimum Patro-
num ſuum venerationis monumentum.*

24 *Atque ea ipſa eſt in hunc diem ſuperſtes ſpe-
ca, quam* 1624. *ſolenniter aperuit viſitavitque Illu-* D *Solemnior repoſitio ſec. XVII.*
*ſtriſſimus Henricus Clauſſe epiſcopus comes Catalau-
nenſis, aſſiſtente inter alios Rapinio, remque totam
fuſius deſcribente ad calcem Vitæ* S. Memmii *a pag.*
322. *Hue ſpectat potiſſimum quod reperta tunc fuerint
utriuſque ſacri corporis oſſa, eaque in nova involucra
ſerica ſic compoſita, ut decentius collacarentur, ſacris
cineribus in varia vaſcula diſtributis, quemadmodum
hoc etiam tempore aſſervantur, & ſolita Catalaunen-
ſium vicinorumque populorum pietate in hunc uſque
diem conſtantiſſime honorantur, non ſine frequentibus
miraculis, quorum aliqua licebit ſubjicere, quæ jam
dicta ultimæ viſitationis tempore parata, in tabu-
las vetuſtis laudatus Rapinius. Hic paucis etiam ob-
ſervavero, nonnullas tum temporis deſumptas ex
lipſanotheca reliquias, quæ alio tranſlatæ & cum
piis Sancti clientibus benigne communicatæ fuerint.
Qua vel cum quibus, explorandum non habeo; ex
uno ſpecimine de aliis poterit fieri conjectura. Eu
inſtrumentum quod ad me nuper ita pridem miſit ſæpe* E
*laudandus collaborator noſter Clar. D. le Beuf ca-
nonicus & ſuccentor eccleſiæ Autiſſiodorenſis.*

25 Henricus Clauſſe Dei & ſanctæ Sedis Apo- *et duces ipſi fromento cum.*
ſtolicæ gratia epiſcopus Comes Catalaunenſis di-
lecto nobis in Chriſto filio magiſtro Ludovico Na-
tali ab Amico, hujuſce noſtræ diœceſis facerdoti
eccleſiaſti, Autiſſiodorenſi canonico &c. ſalutem
& paternam benedictionem. Tibi, ut quod ſa-
crum amoris in te noſtri pignus, pro tuarum
aliqua mercede virtutum præbere cœpimus, ple-
nius adaugere pergamus, his te venerandis divorum
hujus noſtræ urbis ac provinciæ Tutelarium reli-
quiis, ſancti videlicet Memmi noſtri prædece-
ſoris protopræſulis coſta & ſudario, ſancti item
Domitiani pontificis dente, atque S. Pomæ vir-
ginis & martyris ſudario, quas a duobus cirei-
ter annis apud divi Memmii cœnobium, ex earum
capſis deprompſimus, ut libenter donamus, ſic &
debito honore proſequendas cures monamus, op-
tamuſque ut quorum ſuave & opportunum per mul-
tos variis conſtitutos in anguſtiis novimus, nove-
runt, perceperunt & teſtati ſunt fide digni majo-
res noſtri ac coætanei patrocinium, tibi eorum-
que piis clientibus Chriſti famulis, ad majorem
Dei præpotentis gloriam nullatenus deſit, quate- F
nus eorum tandem felicitatis particeps effici me-
gearis. Datum Catalauni VIII. Kal. Maii anno
Domini MDCXXVI. *Subſcriptum Henricus ep. Cata-
launenſis &c. ſub grandi ſigilla in cera &c.*

Matriaci reliquiæ.

26 *Non præterniſit pretioſorum donorum acce-
ptor R. D. Natalis, ea ſumme habere in pretio
& Autiſſiodori fidelium veneratione exponere.* S.
Memmii *ſacra pignora inſuerat imagini beatiſ-
ſimæ Virginis Mariæ, pie quidem, at loco non
ſatis ſecure, ut ea proinde hinc eximenda cenſuerit
laudatus R. D. Le Beuf, tutius & melius col-
locanda in eccleſia Matriacenſi (Merry-ſec) tri-
bus Autiſſiodoro leucis diſſita, ubi* S. Memmius,
*tamquam patronus jam a multis ſeculis & ha-
bitus & cultus eſt. Certe in Bargideana noſtra
collectione Ms. Autiſſiodorenſi, ubi de ſancto De-
ſiderio ejuſdem urbis epiſcopo vigeſimo agitur,
inter donationes ab ipſo S. Deſiderio baſilicæ S.
Stephani factas hac deſerte recenſetur:* Tum re-
ferunt Matriacum, in eodem agro (*nempe Au-
tiſſiodorenſi*) ubi iple domos vel oratorium in ho-
nore ſancti Mimmii conſtruxit. *Ut inde manife-
ſte pateat, jam a ſeculi ſeptimi principio* S. Mem-
mii *cultum jam in alias diœceſes fuiſſe diffuſum.
Atque hæc de ſacrarum reliquiarum inventionibus*

&

A *& translationibus, earumque ſingulari prorſus veneratione, tam vero de miraculis ſatis dicta ſint: reliquum eſt, ut quæ de miraculis aliis polliceor ſum, ea hic etiam paucis ſubjiciam.*

§. IV. Nonnulla miracula circa tempus ultimæ viſitationis facta; ſolenniſſima annua ſupplicatio.

Miracula prope quotidiana.

AD Vitæ ſupra citatæ calcem, miracula quæ ſuo tempore contigerant, narraturus toties laudatus Rapinus, ea exempla præmittere non dubitat, quæ in Eccleſia illuſtriſſima fuiſſe S. Joannes Chryſoſtomus de magno S. Ignatio, cui prophetam Eliſæum adjungit, tum vero S. Auguſtinus de S. Stephano Juculenſee commemorant; quibus ipſe S. Memmium omnino comparandum cenſet, utpote cujus tum ſacra oſſa, tum ſalutaris ſupra deſcripeus puteus, tam innumeris claruere pergamus inclaroſcere miraculis, ut prope
B *quotidiana eſſe, rotundo & diſerte pronuntiet. En breve exordium a febricitantibus quorum ſanctis ſui Memmii meritis ſalutem numerum cum anni ipſius diebus audaciter confert, imo plures annis unius ambitu pleniſſimæ valetudini reſtitutos contendit, quam toto ejus decurſu dies numerentur. Porro inter tam multos, Sancto opitulante ſanatos, minime prætereundum putavit R. D. Paulum Regerum presbyterum theologum atque eccleſiæ ipſius Catalaunenſis canonicum, non unam in ſe receptam curationis gratiam, carmine euchariſtico, in ipſo Sancti ſacello appenſo, ita contineutem.*

quorum omnem deſcribitur.

28 Rebus in adverſis præſtat ſolacia, Memmi,
Supplicibuſque pia felicia numina reddis:
Namque, fatebor enim coram te & judice Chriſto,
Ter me corripuit tremulo luctamine febris
Divarſis remeans vicibus, ter limina ſupplex
Hæc adii, & ſacram poſui libamen ad aram:
Ter latices alto de fonte feliciter hauſi.
Quid moror? incolumem ter me febris ægra reliquit.
C Appenſa hæc refero grates ex corde rubella.
Exiguum fateor terno pro munere munus;
Sed nihil exiguum, tibi quod debetur, habendum eſt.
O! ſi te videam ſignis varbiſque potentem,
Qualem te noſtri quondam videre parentes,
Gauderem medici veſtigia lambere ſoſpes:
Non datur: at ſanctæ datur oſcula figere terræ,
Qua veneranda olim jacuerunt molliter oſſa.
Hic ego ſtratus humi Patrum ſic voce precabor:
O! qui deducis maleſano (è) corpore febres,
Deducens noſtro commiſſa piacula corde,
Da merita æternæ, da tandem præmia vitæ.

Curantur febres,

29 *Spectans hæc ad ipſum poſtremæ ſacri corporis oſtenſionis annum 1624. quo appenſa eſt tabella illa euchariſtica, ſecuto deinde & alio in eodem ſacerdote beneficio, cujus authenticum dediſſe teſtimonium narrat ibidem Rapinus. Adjungit porro & aliud miraculum in Joanne Dembolle cive Catalaunenſi, qui quindecim & amplius diebus acerrima febre continua ſic attritus, ut totis ſeptem diebus nec verbum eloqui potuiſſet, ſpe omni medicis adempta fore, ut umquam humanis mediis ſanitati reſtitueretur, ejuſque adeo jam extremis munitus ſacramentis, non niſi mortem exſpectaret; ad eum denique converſus eſt, qui ſe* D *mirabilem in Sanctis ſuis exhibet, invocanſque S. Memmii patrocinium, voto concepto de viſitanda ejus eccleſia; effuſas preces ſecuta mox eſt ſubitanea & integra ſanatio, menſe Julii ejuſdem ipſius anni 1624. Simile prorſus & in morbo ſimile aliud miraculum ſecutum eſt* XXX. *Octobris ejuſdem anni, in perſona Nicolai Havenel, civis item Catalaunenſis, inſtituto ab ejus matre novemdiali ſupplicatione ad S. Memmii glorioſum tumulum, qua durante perfectam ſanitatem conſecutus eſt.*

Idem ſcriptor.

30 *Sequentis inſignis planè miraculi teſtes fuere binæ religioſæ Catalaunenſes congregationis B. M. Virginis, ubi Perretta Pacifica ibidem novitia, dyſenteria graviter laborans, acuta febri variiſque aliis torta doloribus, ſpem prorſus omnem medicis ademerat valetudinis umquam recuperandæ. In tantis anguſtiis, ab aliqua dictæ Congregationis religioſa ſubmonetur monaſterii ſuperior, S. Memmium febricitantibus patronum eſſe & cæleſtem medicum prorſus ſingularem, dum induſia ſacras reliquias attigerint. Nec mora: mittit ipſa induſium ſacro vertici applicandum,* E *quo mox relato, ægra ipſa induitur, eo mirabili fuceeſſu, ut in dulcem ſomnum reſoluta, totis ſeptem horis placidiſſime dormierit, tum vero evigilans, ſanam valentemque ſe ſenſerit, & quæ morbi tempore cibum omnem faſtidierat, ſumpta avide cæna, ex eo die pleniſſime ſibi reſtituta ſit.*

ruſſus febri.

31 *Aloyſia Jubrieu vidua Petri Corneille, dum viveret, pharmacopolæ Catalaunenſis, ætatis 53. annorum, febri continua tribus diebus graviſſime afflicta, deferri ſe juſſit ad S. Memmii eccleſiam, ibique ſuper ſe recitari orationem de Sancto, quæ vix pronunciata, tantam in ſe mutationem ſenſit, tantam vim pati viſa eſt ac ſi viva cuis ei & a facie tota & a vertice violenter avelleretur, quo ipſo inſtanti morbus omnis evanuit, ipſaque ſana & vegeta domum rediit, cæleſtis medici laudes & corde & ore decantans. Teſtata porro eſt eadem Aloyſia, filium ſuum Jacobum Corneliuum ad S. Memmii religioſum profeſſum, qui totis octo diebus continua & ipſe febri pene attritus fuerat, ſimili, ut ſupra induſio veſtium, poſtquam ſuerum Miſſæ ſacrificium in Sancti ſacello celebratum fuerat, omni continuo febri liberatum fuiſſe* F *eodem anno 1624.*

in plurib. hac.

32 *Tunc etiam in duobus conjugibus Joanne Charpentier & Catharina Hennes Catalaunenſibus tria ſucceſſere inſignia prorſus miracula. Cum enim ambo febribus affligerentur, ille continua, hæc triduana, ad S. Memmii patrocinium recurſu habito, veſticutes ſeſe induſiis ad Sancti capus applicatis, juſſaque celebrari Miſſa in Sancti ſacello, ipſomet die integerrime ſanati ſuas. Acceſſit vero & tertium beneficium in Catharina, quæ octavo menſe gravida, toto corpore ſummis doloribus affecta, in domus angulum ſe projecit, invocatoque Sancto ipſam ſenſit quam promptiſſimam: nam poſtridie abſque ullo dolore prolem enixa eſt tam ſanam & vegetam, ac ſi ſuo tempore peperiſſet. Finis non ſit, teſte Rapinio, ſiquis miracula omnia in hoc genere proſequi meditetur: ſufficiat hic medici expertiſſimi judicium, perſancte teſtantis, plures febricitantes ad S. Memmii fontem aqua ſalutari ſanator fuiſſe, quam omnes totius regionis medici vempdiis ſuis quantumvis efficacibus curare potuerint.*

33 *In alta mirasulorum claſſe ponis Rapinus ma-*

AUCT. J. B. S. paralytici & membris capti.

A *mancos, membris captos & paralyticos, quos inter primum numerat duodennem puellam, utraque tibia ita affectam, ut iis inuti prorſus non poſſet, fruſtra adhibitis in noſocomio, quo delata fuerat, medicorum ac chirurgorum remediis. Id adverteus ſoror ibidem monialis, ipſam S. Memmio vovit, curavitque novem continuis diebus ad Sancti templum deportari, eo felicisſimo ſucceſſu, ut ſolidatis paulatim tibiis, novo die ſalva & incolumis pedibus ipſa ſuis ad noſocomium redierit. Femina 45. annorum poſtquam biennio a cozendice ad pedem ſic inflata eſſet, ut tibiam prorſus movere non poſſet, elapſaque omni medicorum induſtria malum quotidie ingraveſceret, concepto voto ad cæleſtem medicum recurrit, incboata mox novena, quam fuleris ſuſtentata exordiri ipſa valuit, tam feliciter, ut quarto die, abjectis fulcris, ſana ipſa & integra domum remearerit. Alia item femina, toto quinquennio paralyſim paſſa, ſimili plane modo ad Sanctum confugiens, opitulatricem ejus manum experta eſt. Par eſt Sancti patrocinium in curandis oculis, quorum exempla plane mira refert idem Rapinius in virgine quadragenaria,*

B *diu cum cæcitate luctata, ac tandem curata, atque etiam in nobili duodenni puella, cui cæcus omnino ſiniſter oculus, poſt ſex menſes Sancti interceſſione apertus eſt. De morbo contagioſo, hernia & aliis vide laudatum Rapinium.*

Solennis annua in Sancti honorem ſupplicatio.

34 *Id unum hic ſupereſt ut de ſumma Catalaunenſium erga ſanctum Apoſtolum ac Patronum conſtantiſſimaque veneratione paucula etiam ex eodem ſcriptore decerpamus, ubi in Annalibus ſuis a pag. 13. fuſius deſcribit ſolenniſſimam ſupplicationem annuam in feſtis Penteceſtalibus inſtituti ſolitam, in qua præcipue repetitur memoria primi celeberrimi miraculi, quod ipſorum converſionis principium non incongrue appellat, in ſuſcitato nobili puero aquis præfocato. Ea autem ſupplicatio annua tanto totius urbis, dicamus totius cleri, tum ſecularis tum regularis, omnis nobilitatis, omnium magiſtratuum & univerſi omnino populi concurſu devotiſſime celebratur, circumlatis, non ſolum S. Memmii, ſed plurium etiam aliorum Sanctorum ſacris liplanotbecis, ut ei parem nullam tota reliqua Gallia ordinatam unquam exiſtimet. Sanè ſit, dixiſſe, pari ſtudio contendere illuſtriſſimum epiſcopum, tum urbis & provinciæ gubernatores cum ſuo comitatu, tum & advenas undecumque affluentes, ut non unius urbis, ſed totius, quanta quanta eſt, regionis propria & communis cenſenda videatur feſtivitas, in qua quæquis religioſiſſime repetenda zelus omnium, fervor & pietas nec bilum hactenus refrixiſſe, imo nec minimum intepuiſſe memoretur.*

C

§. V. Memmio perperam adſcripta.

Varii Lectiones S. Memmio

UT dubia multa, incerta & implexa de S. Memmio jam ſupra expendimus, ſic modo hic ſubjungenda ſunt, quæ apertiſſime falſa ipſi tribuuntur, quorum nonnulla e Majoribus noſtris in hoc Opere pridem refutata ſunt. Jam diximus, totum caput 14. Vitæ S. Memmii a Rapinio impendi deſcribendis geſtis S. Leodegarii presbyteri tanquam ejus diſcipuli, illius nempe qui apud Pertenſes in Campania ſolenniter honorari dicitur XXIII. Junii, quo die Acta ejus tam accurate illuſtravit Papebrochius, ut ſatis oſtenderit, unguam fuiſſe Rapinium, dum tam audaciter ſanctum illum Leodegarium S. Memmii ſynchronum fecit

D *ac diſcipulum; utpote qui ſeculis aliquot poſterior fuerit, quemadmodum ad diſtum diem ſatis fuſe demonſtratum eſt, ut proinde urbis illius & pagi Pertenſis ad fidem Chriſtianam converſio, primi templi ibidem ædificatio & conſecratio ſub titulo Beatiſſimæ Virginis Mariæ, cui S. Leodegarius præfectus ſit, primo noſtræ Catalaunenſium Apoſtolo perperam, ne dicam abſurde adſcribantur, non minus quam alterius eccleſiæ conſecratio Dienanti in patria Leodienſi, quæ ab eodem S. Memmio facta fuerit anno æræ noſtræ Chriſtianæ 120. dicataque S. Stephano protomartyri.*

perperam confungitur.

36 *Eamdem Rapinii rhetoricam temporumque diſtinguendorum imperitiam ſapit turpis alius parachronismus. annalibus eccleſiaſticis urbis Catalaunenſis ab eo infertus a pag. 23. ſub titulo* S. Mannæ diſcipulæ S. Memmii, *ubi hiſtoriam texit ſancti conjugii, e quo ſeptem liberi, Sancti omnes prodierint, quorum natu minima S. Mauna, a* S. Memmio *baptizata, ſanctiſſimaque inſtituta, ſanctimonialibus poſtmodum commiſſa, mirandis virtutibus inclaruerit, ut adeo a multis principibus in conjugem expeteretur, quibus ipſa, parentibus etiam nequidquam urgentibus, conſtantiſſime reſtiterit, veloque ſuſcepto monialem profeſſa fuerit. Hæc quidem omnia, ad* III. *Octobris, quo die colitur, illuſtranda, S. Mannæ illuſtres virtutes probant, de quibus dubium certe nobis non eſt: id miramur, de conciliandis temporibus tam parum ſollicitum fuiſſe Rapinium, ut Sanctos multis ſeculis a* S. Memmio *remotos, ipſi conjungendos cenſuerit, ac ſi gloriæ ejus non ſatis ſe conſuluiſſe exiſtimaret, niſi præcipuorum Campaniæ Sanctorum inſtitutionem eidem adſcriberet. Et hæc quidem, opinor, ut Catalaunenſium ſuorum gratiam promereretur, quam ei nemo inviderit.*

E

Turpiter etiam mendatur.

37 *Non eodem illo pietatis ſpiritu impulſi ſunt fabulatores Hiſpani æque ac Luſitani, quos hic etiam refutandos ſuſcipimus. Illos hoc ſcriptores intellige, quot munifice titat & amplificat innumerarum ineptiarum fœcundus confarcinator Tamayus in grandi ſuo Martyrologio Hiſpanico, dum Sanctos duos diſparatiſſimos non minus ridicule confundit, quam turpiter Catalaunenſibus ſacrum ſanctiſſimi Patroni ſui depoſitum fruſtra conatur eripere. Audiatur ineptiſſima ejus annuntiatio ad diem* XV. *menſis Maii*: Eboræ in Luſitania Hiſpaniæ, S. Mimii Mantii, ipſius urbis epiſcopi, F. qui cum civis fuiſſet Romanus, Chriſto adhæreus, ejus mernit diſcipulus vocitari, in Gallias deveniens, & Cataulanicam regionem fidem edocens, Hiſpanias peragravit, ubi Eborenſis urbis civibus Evangelicæ doctrinæ veritatem diſſeminans, tandem ſub Traiano imperatore glorioſam martyr coronam adeptus eſt. *Locum hic, ſi uſquam, legitime habet paræmia; Magno conatu, magnas nugas; quibus & ea adjici merita poſſunt, quæ in annotationibus ſuis in eadem omnino ſententiam æque imperite pronuntiat. En ejus verba.*

38 S. MEMMIUS MANTIUS EPISCOPUS ET MARTYR. Inter Gallos & Hiſpanos illius ſanctiſſimi prælulis & martyris memoria promiſcua diverſitate recolitur. *Obſervari meretur ſubtiliſſima diſtinctio.* Nam apud illos nomine ſimplici MEMMII cognoſcitur, apud noſtros nomine MANTII venerator, Illi tantum Epiſcopum, noſtri tantum Martyrem credunt. In illorum eccleſia die v. Auguſti, in noſtrorum hac die colitur feſtum illius, *nempe die* XV. *pro die* XXI. *Maii.* Acta per ipſum in Hiſpania penitus ignoravit Gallia. *Singulari ſane prodigio*

Hiſpani & Luſitani.

A *digio cum Hiſpaniam* S. Memmius *oculis ſuis numquam viderit*. Geſta per illum in Gallia olim latuerunt Hiſpaniam: ſed cum Deo permittente (*melius diceret portentoſis chronicis in lucem productis*) jam jam utriuſque nationis lucubrationes in publicum prodire cœperint, & Galli quæ apud noſtros recondita, & nos quæ apud Gallos occulta fuere (*utinam perpetuis tenebris ſepulta*) publica facimus, facileque Acta S. Martyris & Pontificis in unum collecta contextum affluemus.

vid. ante Sanctum

39 *Artem ſuam candide profitetur Tamayus dum fuit & aſſuit, cerde utique prime claſſis & ſutor veteramentarius, cujus ſegmenta peſſime conſarcinata pridem diſſolvit Papebrochius, dum ad diſtum* XXI. *Maii tomo iſtius menſis* V. *a pag.* 31. *S. Mantium martyrem, a Judæis in Luſitania ſec.* 5. *aut* 6. *pro fide Chriſtiana interfectum Commentario hiſtorico ex genuinis Sancti Actis ita illuſtrat, ut jam Luſitanica quam Hiſpanica ſomnia ex rerum natura prorſus eliminet; præſertim cap.* 3. *quæ ſolidiſſime* rejiciuntur fabulæ S. Mantio affictæ poſterioribus ſeculis, *quas modo vel ſolum nominaſſe, refutaſſe eſt, ut hodie actum agere mimme neceſſe exiſtimem. Qui inſipidarum fabularum iſtarum architectos curioſius naſſe voluerit, adeat jam citatum Commentarii Papebrochiani caput, ac præterea Tamayum ad diſtum diem* XV. *Maii pag.* 181. *reperturus illic laudatum prime loco Flavium Dextrum cum ſuo commentatore Bivario, tum Julianum Petri & hujuſmodi chronicorum dicam an dramatum monſtra, ſexcenties & amplius in hoc noſtre ætate convulſa, ut merito Gallis compatiar, dum tam turpia digna cenſent, quæ operoſius confutentur.*

B

ſibi vindicavit Mabill.

40 *Eſt nobis præ manibus ſatis longa diſſertatio Mr. ad Majores noſtros Pariſiis olim tranſmiſſa a Claudio du Molinet Canonico regulari congregationis Gallicanæ, cui titulum fecit* Sanctus Memmius ab Hiſpanis vindicatus, ad illuſtriſſimum ac reverendiſſimum DD. Felicem Vialart, epiſcopum & comitem Catalaunenſem, Franciæ Parem. *Utrum ea alicubi edita fortaſſe fugerit, fateor me ignorare; veſtius ſane & labori & ſumptibus pepercerit: jam S. Mantius, ut dixi, nativis ſuis*

C *coloribus & depictus & Luſitanis aſſertus eſt; hic autem* S. Memmium *iis ebaracteribus diſtinctum exhibui, ut nec Hiſpana cuiquam nec Luſitano in nequem unquam venturum confidam impoſterum, Sanctos gente, ætate, dignitate, geſtis & fine diſtinctos in unum eumdemque confundere. Atque hiſce Commentario noſtro coronidem imponimus, jam S. noſtri* Memmii, *ut ut modicæ fidei Legendam, ſuperius fatis perpenſam & examinatam ſubjuncturi, eam nempe ſolam, quam ut ſimpliciſſimam, ita & vetuſtiſſimam diximus, ab illuſtriſſimo Boſqueto pridem editam, atque hic ita nunc, quoque potuit modo, explicatam, ut ulterioribus annotationibus ſuperſedendum cenſuerimus. Sequatur itaque*

VITA

Ex Boſqueti tom. 1. Hiſtoriarum eccleſiæ Gallicanæ.

In Galliam miſſus

IGitur beatiſſimus Mimius epiſcopus, nobilis genere, de civitate Roma oriundus fuit, Sed cum a ſancto Petro apoſtolo in epiſcopum benedictus fuiſſet, ad partes Galliarum ad prædicandum verbum Dei miſſus eſt, una cum fratribus ſuis ſancto Dionyſio, futuro Pariſienſi epiſcopo, & ſancto Xeſtio Remenſium epiſcopo, & ſancto Euchario Trevereoſi epiſcopo, & ſancto Saviniano Senonis epiſcopo, & ſancto Senecio Sueſſionis epiſcopo, & aliis ſex epiſcopis, & Donatiano diacono, & Domitiano ſubdiacono, qui quaſi ex uno utero in Chriſto fratres eſſe noſcuntur. Hi, Domino imperante, ad prædictas partes directi ſucrunt, & cum accepta ordinatione Pontifices velociter feſtinaſſent, & Roma in decem & octo millibus ad manſionem diverſiſſent; contigit unum ex officialibus S. Mimii, Domitianum ſcilicet ſubdiaconum, qui a beato Petro apoſtolo cum ipſo fuerat ad officium prædicandi deſtinatus, defunctum fuiſſe. D

ex Eduſtis.

2 Sed cum beatiſſimus Mimius ipſius ſubdiaconi ſolatium ad officium ſibi cognoviſſet deeſſe: eo ſepulto, continue ad ſanctum Petrum reverſus, lacrymabiliter ita ſuggeſſit, dicens: Domine ſanctiſſime magiſter, cognoſcat ſanctitas tua, Domitianum ſubdiaconum, quem mecum ad verbum Domini gentibus prædicandum direxeras, in itinere modo fuiſſe defectum. Quod cum beatiſſimus Petrus audiſſet, cui a Domino poteſtas ligandi ac ſolvendi data eſſe dignoſcitur, divina inſpiratione permotus, beato Mimio epiſcopo fiducialiter reſpondit, dicens: Noli, frater, contriſtari de tranſitu filii noſtri, ſed accipe veſtimentum meum, & revertere ad locum ſepulturæ ejus, & ſuper corpuſculum ejus impone, ita dicens: Imperat tibi Dominus Jeſus Chriſtus & magiſter noſter ſanctus Petrus, ut qualiter tibi mandavit, mecum ad verbum Domini gentibus prædicandum ambulare non tardes, ut lumen Dominicum per nos omnibus pateat. E

ſubdiaconum in via mortuum

3 Accepta igitur oratione beati Petri apoſtoli, cum ad locum ipſum ubi defunctus fuerat, perveniſſet, & ſuper corpuſculum ejus veſtimentum beati Pontificis impoſuiſſet, auxiliante Domino, continuo ſurrexit incolumis, qui mortuus jacebat in pulvere. Tunc ait ad eum ſanctus Mimius: Surge frater Domitiane, eamus ad locum ubi a ſancto Magiſtro noſtro ſumus deſtinati, & ad civitatem Catalaunicam recto itinere properemus. Multas quidem virtutes per ſervos ſuos Dominus eo tempore in itinere dignatus eſt oſtendere, Recipiebant enim debiles greſſum, cæci viſum, ſurdi auditum, & in qualibet infirmitate poſiti beati Mimii precibus continuo ad priſtinam ſanitatem perveniebant. Cumque jam ad dictam civitatem Catalaunis, ubi directi fuerant, acceſſiſſent, & ipſos propter gentilitatis errorem, quo premebatur, noluiſſent accipere, divina inſpiratione permotus, cum ſilentio ad ſpeluncam deſerti, quæ vocabatur Buxeria, a civitate fere milliario uno diſtantem ire deſtinavit, ubi die ac nocte vigilabat, & orationibus vacabat: implevit autem ibi circulum anni. F

S. Petri vita ad eum revocat.

Suſcitato Catalaunenſi nobili puero.

4 Poſtea vero contigit, ut quidam nobilis puer in fluviolo, qui eſt ad portam ipſius civitatis, nomine Nauta, fati munus impleſſet, & cum hoc parentibus nuntiatum fuiſſet, & ſuper corpuſculum ipſius defuncti planctum validiſſimum excitarent, audientes beatum Mimium virtutes aſſiduas in ſpelunca operantem, ad ejus præſentiam devote acceſſerunt, lacrimabiliter poſtulantes, ut filium eorum ſuis orationibus ſibi redderet incolumem. Beatus vero Mimius eorum gemitibus compatiens, genibus provolutis in terra, Domino ſu-

ſis

A ſis precibus ſupplicavit, ut puerum eis redderet vivum, & populus in errore gentilitatis poſitus ad fidei cognitionem perveniret. Beatiſſimus itaque vir, petitione a Domino obtenta, ſurrexit de pulvere & puerum aſtantibus parentibus vivum & incolumem ſuſcitavit de morte. EX EDITIS.

5 Qui continuo Beatiſſimi gratia, lavacrum expetiit ſacri fontis, & dum parentes ipſius pueri ſanctam virtutem per ſervum Dei factam vidiſſent, poſtulaverunt a ſacerdote, ut cum dignis honoribus ad civitatem Catalaunicam, ubi ipſum antea propter gentilitatis errorem recipere noluerant, ad pontificalem cathedram accederet. Et dum ipſum cum ſumma diligentia congregata multitudo populi ad ipſam civitatem adduceret, ad portam civitatis obviam habuit leproſos tres, & cæcos ſimiliter. Quibus in nomine ſanctæ Trinitatis impoſuit Crucis vexillum, & ad priſtinam ſanitatem ipſos ſtatim perduxit. Ingreſſulque civitatem occurrit ei quidam homo dæmonium habens, quem continuo ſimiliter ad ſanitatem priſtinam revocavit. *antea repulſatum gaudio excipitur;* *ubi ſe dem convertit, ſanctè moritur.*

6 Poſtea vero omni tempore vitæ ſuæ eleemoſyna, jejuniis, vigiliis inſiſtens, omnem populum Catalaunicæ civitatis divinis eruditionibus, ut bonus paſtor aſſidue gubernavit. Igitur dum ad ſpeluncam, ubi fuerat antea converſatus, quadam die ad orationem veniſſet, invenit quemdam hominem claudum in grabato jacentem, quem orationibus ſuis ſanum reddidit & currentem. Et dum fama beati Mimii in omnem terram auctore Domino, coram omnibus divulgaretur, completo ſeptimo epiſcopatus ſui anno, germana ejus, nomine ſancta Poma, ipſum expetiit. Quam cum digno honore recepit, & poſtea tempore vitæ ſuæ, ut decuit gubernavit. Illa vero mortuos ſuſcitavit, ægrotos curavit. *abiſque intramitis ſtarent;*

7 Et ita beatus Mimius pontif. x epiſcopatum ſuum octoginta annis rexit, ut apoſtolatum ſuum divina pietas ei duplicaret in corpore, quem fidelem ſervum probaverat in fide. Qui obiit Nonas Auguſti, & ſepultus eſt in oppido civitatis, ubi antea fuerat converſatus, ubi etiam digna baſilica, ut decuit ipſum, in altum noſcitur ædificata faſtigium. Poſtea vero in ejus locum S. Donatianus & Domitianus ſubdiaconus, quem mortuum ordinatione ſancti Petri ſuſcitaverat, qui etiam eum ipſo fuerant ad prædicandum directi, epiſcopatum in ſua Catalaunica civitate in pace acceperunt. Ad cujus beati Mimii ſepulcrum multæ virtutes aſſidue divina pietas dignata eſt oſtendere, ubi recipiunt cæci viſum, debiles greſſus, ſurdi auditum, & dæmonia fugantur, & qualibet infirmitate oppreſſi ibidem cum fide integra poſtulantes, continuo priſtinam recipiunt ſanitatem. Regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

DE S. POMA VIRGINE

J. B. S.

S. MEMMII CATAL. EPISC. SORORE.

Quæ de hac ſancta Virgine paucula dicti poſſunt, ea in ipſa ſanctiſſimi fratris Legenda atque in noſtro ad ipſam Commentario jam nunc data ſunt, ex quibus de ejus cultu non video dubitari poſſe, uti nec dubitavere Majores noſtri, dum ad XXVII. *Junii diem, quo præcipue Catalauni coli dicitur, inter Prætermiſſos de ea in hunc modum locuti ſunt*: S. Poma virgo Catalauni, ſoror S. Memmii epiſcopi, indicatur a Molano in Auctario, & hunc ſecuto Ferrario, item a Sauſſayo in Martyrologio Gallicano. De annuo ejus cultu certos nos fecit D. De Gyvis ad S. Memmii Canonicus regularis & ſacræ theologiæ profeſſor anno MDCLXX. ſcribens, habere ſe illius Vitam; ſed cum, ipſo fortaſſe mortuo, necdum ſit allata, & ſæpius fruſtra poſtulata, Sauſſeyus autem ipſam referat iterum cum S. Memmio, commodius ſimul de utroque agetur v. Auguſti. *Jam laudatis Martyrologis addi poteſt Caſtellanus, eam etiam diſerte ſignans* XXVII. *Junii*, Catalaunis, S. Pomæ virginis.

Citatus jam toties Rapinius S. Pomæ *geſtis exornandis amplificandiſque potius quam hiſtorico narrandis, ſeſe occupavit toto cap.* 15. *Vitæ* S. Memmii, *a pag. nempe* 160. *ad* 188. *Paulo autem rectius medullam contraxit Sauſſayus, cui quod ex puriori fonte ſuperaddamus, neque ex* S. Memmii *cœnobio miſſum eſt hactenus, neque alibi inveniri licuit. Audi igitur Martyrologum Gallicanum ad notatam jam diem* XXVII. *Junii*: Catalauni, S. Pomæ, nobiliſſimæ virginis ſororis ſancti Memmii apoſtolici viri & primi illius urbis pontificis, quæ e Roma cum in Gallias divino propoſito ſubſecuta, dum ille Catalaunis Crucis trophæum intulit, virginitatis ſacræ vexillum ibidem erigens, religionis initia feliciter ſuo exemplo promovit. Deinde vero ubi Chriſti ſervitio aſſidue incumbens curſum divinitus deſtinatum percurriſſet, virtutum pretioſis monilibus decorata, ad ſponſum cæleſtem, cælitumque ſupernum triumphum evolavit. Cujus puriſſimæ exuviæ in eadem theca cum S. Memmii germani ſui ſacris oſſibus collocatæ, ibidem magna veneratione aſſervantur. *Hæc eadem paulo brevius repetit, dum de* S. *Memmio hoc die loquitur.*

DE S. JONIO PRESBYT. ET MART. APUD CASTRENSES IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

CIRCA ANNU. CCLXXXVII. *In Martyrologio Rom. annuntiatur 22. Septembris.*

RElefertur ſanctus hic Martyr in Martyrologio Romano die XXII. Septembris, deflexo tantiſper nomine in hæc verba: Apud pagum Caſtrenſium, ſancti Jooæ presbyteri & martyris; qui cum ſancto Dionyſio profectus in Galliam, juſſu Juliani præfecti verberibus cæſus, gladio martyrium conſummavit. *Eſt autem pagus Caſtrenſium* (a Caſtro *ſeu* Caſtris *aut* Caſtrolio *civitate, vulgo* Chaires, *dictus*) *in Inſula Franciæ ad Orgiam fluvium, qua Pariſiis Aurelianum itur, ad ſiniſtram circiter lineam. At unde ipſi in hoc Martyrologio natalis obvenit dies* XXII. *Septembris? Id enimvero neſciri ait Bailletus in Legenda ſua die* V. *Auguſti, col.* 73. *non dicturus, opinor, ſi Baronii annotationes conſuluiſſet, in quibus pro ſe citat Petrum de Natalibus lib.* 8. *cap.* 106. *ubi diſerte decollatus dicitur ſanctus* Jonius X. Kalendas Octobris. *Et fallor, niſi eadem auctoritate ductus, eodem illum die ac menſe in ſuis Martyrologiis, ante reformationem Romani, annunciaverint Grevenus & Walaſſerus ſive Canſius; tametſi eum jam ante retulerant ad hunc diem* V. *Auguſti. Appellat inſuper ibidem Baronius vetera manuſcripta; ſed ea quid ſint, aut ubi lateant, ignoramus.*

B

Ab aliis die 2. 3. & quarto 5. Auguſti.

2 *Certe veteribus Mſs., quorum hic habemus apographa, menſe tantum Auguſto celebratum eum fuiſſe intelligimus; idque vel die ſecunda iſtius menſis, ſeu* IV. Nonas Auguſti (*ut habent exemplaria Aſterum ejus longiorum, a Papebrochio noſtro & Chiffletio variis locis atque e variis Mſs. exarata*;) *vel die* IV. *Auguſti* (*quo refertur in Florario noſtro Sanctorum Mſs.*;) *vel denique die* V. *Auguſti, quo illum occubuiſſe Acta, quæ vidimus, omnia cum ſuccincta tum diffuſa, cum edita tum anecdota tradunt; ſi unum exceperis compendium Equilini. Et quamquam inter illa quædam, ut jam notavimus, ſolennitatem ejus a die martyrii ſejungans* (*quod alicubi certis de cauſis fieri potuit*;) *id peculiare tamen eccleſiæ cuidem, non pluribus commune fuiſſe cenſendum eſt; quandoquidem eodem die* V. *Auguſti ſimul feſtum ejus, ſimul martyrium notaret vetuſtum Paſſionale Mſ. Bodecenſe, de quo infra; & varia Uſuardi noſtri auctaria* (*nam ipſe Uſuardus, quod mirum profecto, de* S. Jonio *non meminit, nedum alius ipſe antiquior aut ſuppar Martyrologus*;) *item Galeſinius, Sauſſayus, Caſtellanus & alii, denique eodem & non alio menſe ac die celebratur Officio ſimplici per totam diœceſim Pariſiacam, ut videre eſt in Breviariis anni* 1584. 1636. 1680. *&* 1700. *Cum ergo ad hanc diœceſim eccleſia hujus Martyris cultu celebriores pertineant, æquum putavimus, in ſervando S. Jonii die natali ab ejuſdem ſententia uſuque hic non recedere.*

C

Eccleſiæ cultu ejus & reliquiis

3 *Eccleſiæ vero aliæ ſunt numero tres: prima in ipſo monte, qui ab ejus martyrio nuncupatur* Mons S. Jonii, *collocata, ejuſque nomine conſecrata, & olim cœnobio, nunc prioratu Cluniacenſium inſignis; teſte Bailleto ad hunc diem, & Jacobo du Breul in Theatro antiquitatum Pariſienſium lib.* 4. *pag.* 1162. *qui addit, olim ibi tam frequentia fuiſſe Martyris noſtri miracula, tantamque ex his apud circumjectas circiter viginti quinque paræcias exſtitiſſe religionem, ut undique ad eamdem eccleſiam duo* V. *Auguſti confluere quotannis turmatim conſueverint. Simile quid refert Peyronetus in Catalogo ſuo Sanctorum pag.* 306. *aſſerens id fieri*, ad venerandas S. Jonii reliquias. *Altera eſt eccleſia S. Clementis apud Caſtrenſes, ubi corpus ejus diu totum quievit; atque etiamnum illius pars tanta ſupereſt in argentea theca ſub altari principe condita, ut in recenti Breviario Pariſienſi ſimpliciter ibidem corpus aſſervari dicatur. Adi Bailletum & Caſtellanum. Tertia eſt eccleſia Deiparæ Virginis Corbolii, vulgo Corbeil, quod oppidum in eadem diœceſi Pariſienſi ad Sequanam ſedet, ſex circiter leucis a Caſtrenſi verſus orientem: hæc vero poſt priores duas hujus Sancti venerationem uſquequaque exſtitit, ut in Auctariis Uſuardinis tamquam ſedes cultus ejus primaria deſignetur*: Caſtro Corbolio, S. Jonii martyris; *& apud Sauſſayum in Supplemento ad eumdem hunc diem*: Apud Corbolium in præſulatu Pariſienſi, veneratio ſacrorum pignorum S. Jonii presbyteri & martyris, commilitonis S. Dionyſii.

E

Pia corpora inſigniti.

4 *Verum hæc pignora quo tandem tempore, quave occaſione a Caſtrenſibus Corbolium devenere?* Neſcitur, *inquit Bailletus*; celebratur vero ibi tranſlatio eodem die, quo feſtum ejus præcipuum, hoc eſt V. Auguſti. *Du Breul tamen loco antea citato annuverſariam illius memoriam affigit* Dominicæ poſt Aſcenſionem. *Oportet autem tranſlatam eo fuiſſe pignorum ejus partem oppido notabilem, cum in Breviario Pariſienſi anni* 1680. *abſolute legatur*: Corpus ejus in baſilica ſanctæ Mariæ apud Corbolium totius vicinæ cultu & veneratione frequentatur. *Jam hæc ſcripſeram, cum accepi Martyrologium Pariſienſe, anno* 1727. *Pariſiis editum; in quo ad diem* V. *Auguſti de Sancto noſtro ejuſque reliquiis hæc nuntiantur*: In monte Cebro, territorii Huripenſis, prope Caſtra, natalis ſancti Jonii martyris; cujus corpus in ipſa Caſtrenſi ſancti Clementis baſilica; oſſa vero quædam Corbolii in eccleſia beatæ Mariæ, pone altare in capſa honoratur. *Addu his porro & quartam baſilicam Breulius apud Santones, da qua ibidem ſic memnit*: Fuit uſque ad annum MDLXXII. alia in urbe Rupellenſi eccleſia in honorem ejuſdem hujus ſancti martyris Jonii dedicata; ſed nunc (*edebat hæc anno* 1612.) eorum prædicatione profanata, qui reformatam ſcilicet religionem profitentur. *Esne modo priſtinum decus uſumque, poſt exactos regno Calvinianos, recuperaverit, non vacat inquirere*; nomen certe S. Jonii *neque ipſa; neque proxima illi platea unquam videtur amiſiſſe. Prætereo Tamayum, qui ejuſ-*

F

dem S. Jonii *seu* Jonæ *celebritatem annuam in Martyrologio Hispano ad diem* XXII. *Septembris observari docet* Castris-Cæciliis, *vulgo* Goeree, *in Lusitania, quem locum apostolicis olim feliciter laboribus Christo subjecerit: nam quid quid ibi ea hactenus vetustatis, pseudo-Dextrina, hoc est, nulla fide subnixum est.*

AUCT. P. B.

5 *Acta* S. Jonii *in veteribus Mss. duplici modo composita reperiuntur; breviore videlicet, ac diffuso: primi generis ea sunt, quæ accepimus a Gamansio nostro* ex Bodecensis cœnobii Ordinis Canonicorum regularium S. Augustini, diœceseos Paderbornensis, Passionali pergameno Ms. insigni, mensis Augusti fol. CLXVIII. *Leguntur eadem edita apud Vincentium Bellovacensem in Spec. Hist. lib. 19. cap. 33. & Mombritium tom. 2. fol. 44. Hæc eadem magis postmodum a se contracta vulgaverunt Petrus de Natalibus episcopus Equilinus in Catalogo lib. 2. cap. 206. & S. Antoninus Hist. part. 1. tit. 6. cap. 28. §. 2. Longiora undum excusa vidimus; sed variis locis Mss. servantur; horum exemplar invenisse se dicit Tillemontius Monum. eccles. tom. 4. pag. 452. ubi de S. Jonio pauca refert. Nos ex codicibus variis nacti sumus apographa duo: alterum beneficio P. Petri Francisci Chiffletii nostri* ex Mss. Accinctι monasterii, & Vallis Lucentis, & Carnecli; *alterum Papebrochii nostri manu exaratum*, ex Mss. Cisterciensibus, tom. 4. num. 23. & tom. 6. num. 23. *Sed sive longa hæc, sive contracta quamodolibet Acta expendantur, probari non possunt; nec a modernis criticis rejiciuntur immerito.*

Acta ejus duplicis sunt; longa ea, & primitiva;

sed utraque pergamena fuisse Acta;

6 *Et majora quidem per insigne plagium* S. Jonio *tribuuntur, cum sint ipsa Acta S. Luciani martyris & apostoli Bellovacensium, jam olim in Opere nostro vulgata ad diem* VIII. *Januarii a pag.* 466. *usi quod plagiarius iste, quisquis fuit, nomini S. Luciani substituerit ubique nomen S.* Jonii; *num.* 3. *nomini Quintini nomen Caranni; num.* 4. *bis verbis*, Beluacensem ad urbem *hæc*, Castrensem pagum; *& alia pauca Luciano tam propria, ut in* Jonium *quadrare nulla ratione possent: tum quod exordio Actorum S. Luciani aliud præmittit ea hæc verba:* Post beatam & gloriosam resurrectionem Domini nostri Jesu Christi tempore Juliani, crudelissimi tyranni, beatissimus Ynnius una cum beato Dinnysio partibus Athoniensium advenit; deinde Galliam simul cum discipulis septuaginta duobus usque Parisius perveneront, prædicantes & docentes, ut omnes crederent, unum Deum esse in cælis, & colerent unitatem fidei atque adorarent Dominum nostrum in Trinitate; non idola muta, surda & manufacta, quæ adorant sæviissimi tyranni in honorem deorum illorum, Martem, Mercurium, atque Jovem, deamque Venerem. Itaque ipsis tyrannis crudeli velocitate illos insequentibus, & validis tormentorum genere trucidantibus, jam dicti viri palmam martyrii sine dubio acceperunt. Igitur sanctissimos martyres Dinnysium atque Yonium, una cum beato Rustico & Eleutherio, & ceteris septuaginta duobus, qui omnem Galliam circuierunt, beatorum Martyrum etiam sacramenta percurrentes, digno, dilectissimi, obsequio veneremur: dum enim illorum, *& cætera, quæ sequuntur in assignatis Actis S. Luciani usque ad finem.*

utpote ex pera S. Lucianæ M.;

7 *Vel ex hoc principio patet, quam ineptus sit auctor, & quam ab illius stylo remotus, eus cetera omnia suffuratur. Est tamen & aliud argumentum unde fictitiatem hominis agnoscas & fortasse: nam in Actis S. Luciani num.* 11. *sic martyr ille satellitibus respondens inducitur:* Quod ego loquor, neque auribus percipitis, neque rectæ mentis valetis: excæcavit enim vos infidelitas vestra; & principem vestrum Julianum sævissimum, a quo directi estis, æterna cæcitas & caligo possidet tenebrarum. Milites igitur injuriam Cæsaris impatienter ferentes, apprehendentes eum *&c. Ubi observa, nullam a S. Luciano prolatam esse vocem Juliano tyranno injuriosam, præter hæc:* Et principem vestrum Julianum sævissimum, a quo directi estis, æterna cæcitas & caligo possidet tenebrarum: *quæ profecto vocem omnino necessario judicari debebant, ut sano sensu fabuli posset:* Milites ergo injuriam Cæsaris impatienter ferentes *&c. Vide ergo, quam accurate judicio locum hunc noster ita exscripserit, & Jonio adaptaverit:* Quod ego loquor, neque autem percipitis, neque retinere mente valetis. Milites igitur injuriam Juliani impatienter ferentes *&c. Atqui hic verbum nullum est Juliani injuriam redolens. Patet igitur (ut plura & pejora dissimulem) Acta hæc* S. Jonii *ex Actis illis S. Luciani non modo exscripta esse; sed etiam ofcitanter & sine sensu esse exscripta: non sunt ergo Acta* S. Jonii, *sed S. Luciani, perperam ad* Jonium *translata; quod satis est, ut hoc loco rejiciantur; quantumvis alioqui nullis infecta vitiis essent, prout Luciano conveniunt, quod nequaquam credimus; nam plura præferemus, cum ad Januarium liberiores, quam olim fas erat, censura redibitur; vel forte etiam, cum de S. Piato seu Piatone agetur ad diem* 1. *Octobris: nam & ibi multa sunt cum hisce Actis communia, non ro tantummodo, sed etiam verbis.*

& S. Jonio deinde non commodo.

8 *Acta minora* S. Jonii *nihilo meliora sunt; cum sint & posteriora jam dictis Actis S. Luciani, & ex iisdem (in usum forte cujusdam Breviarii seu lectionis ecclesiasticæ) compendiose compilata. Primum ex eo colligitur, quod in assignatis Actis S. Luciani nulla fiat confusio S. Dionysii Athenensis cum Parisiaco; quæ confusio maxime per Hilduinum abbatem ante medium sæculi noni cæpit apud Gallos invalescere e unde vendatur Acta illa Hilduino esse vetustiora. At compendium Actorum* S. Jonii *confusionem illam Dionysiorum ab ipso principio indicat: merito igitur censori potest Hilduino, adeoque & Actis, quæ diximus, S. Luciani posterius. Secundum facile deprehendet, quisquis idem compendium Actorum* S. Jonii *cum Actis toties memoratis S. Luciani conferre voluerit: res enim eadem iisdem utrobique vocibus ac sententiis expressa passim invenientur. Hoc ut curvis pateat, compendium istud Commentario subjiciam: Acta vero S. Luciani in opere nostro jam superius assignavi num. 6.*

& ab ecclesia Parisiensi recepta.

9 *Ex dictis intelligitur, minime mirum esse, si Parisiensis ecclesia, cujus multum interest Acta* S. Jonii *defendere, ea & in Breviariis suis antiquis anni* 1584. *& 1636. tam parce timideque adhibuerit, & ex recentioribus (ab anno saltem Christi* 1680.) *prorsus eadem eliminaverit. Quid igitur, inquis, de sancto hoc Martyre jam tute credi poterit?* Martyrium ejus, *inquit Longuevallius noster in recenti sua ecclesiæ Gallicanæ Historia tom.* 1. *pag.* 106. *Adde, quæ de gestis ejus ad hunc diem in Lectione propria proponit Breviarium Parisinum anni* 1680. *in hæc verba:* Jonius cum in pago Castrensi prope Parisios opus Domini tustanter perageret, ac plurimos verbis & exemplis ad Christum converteret, propter immobilem in confessione fidei constantiam martyrio coronatus est. *Præterea quod locorum traditione*

non

A *non minus quam Actis aſſeritur, nec aliunde uſſam falſi ſpeciem præſe ferat, ut quod ſocius fuerit S. Dionyſii Pariſienſium apoſtoli, quod ab hoc preſbyter ordinatus, atque ad Caſtrenſem pagum Chriſte imbuendum miſſus fuerit, ibique in monte, qui nomen ejus hodieque retinet, martyrium conſummaris, nec procul admodum inde ſepultus coruſcaverit miraculis. Tum ea, quæ de cultu ejus & reliquiis paulo ante probavimus. Denique neque illos temeritatis arguerim, qui miſſionem ejus ad medium circiter ſeculi tertii, martyrium vero vel ſub Aureliano verſus annum Chriſti 275. vel potius ſub Maximiano Herculie circa annum Chriſti 287. collocant. Ad Tillemontium Monum. eccleſ. tom. 4. pagina 442. & ſeqq., donec de S. Dionyſio Pariſienſi, a cujus chronotaxi, Sociorum ejus tempora deprendens, nos ipſi diſſenſerimus. Nunc Acta, quæ promiſi, brevioris ſubjicio; in quibus obſerva, quæcumque uncinis incluſa ſunt, totidem fere verbis expreſſa legi in S. Lucam Actis, quæ ad* VIII. *Januarii ſecundo loco*
B *dedimus.*

ACTA BREVIORA

Auctore anonymo, ex codice Ms. Bodecenſi, collato cum editis.

BEatus Jonius eum beato Dionyſio de partibus Athenienſium advenit *a*: dein [ſancto
a
b Carauno *b* conſociatus, urbe Roma eum beato Dionyſio pariter egreſſus, Gallias adiit, atque a beato Dionyſio presbyteri officium ſumpſit,] & Caſtrenſium pagum properans, Evangelium prædicavit. [Alius ei cibus non erat aſſiduus quam eſus herbarum virentium, & aquæ frigidæ calicem pro potu ſeſſo corpori cribuebat. Quadrageſimæ vero diebus bis in ſeptimana cibum corpori miniſtrabat.] Tres autem lictores a Juliano præfecto miſſi ut eum perquirerent, prope Pariſiaa pervenerunt, cui vicinior eſt pagus Caſtrenſis, qui dicitur Mons ſancti Jonis, eumque ibi [repererunt Nonis Auguſti doccotem populum. In quo loco populi caterva plu-
C rima per eum ad Chriſtum cooverſa gaudebat.] Ut autem [perſecutores eminus venire conſpexit, a prædicatione non deſtitit; ſed ſalutaribus monitis populum adhortatus eſt, & puras manus inferens cœlo, totis viribus dixit: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, qui me ad titulum dignitatis tuæ vocare dignatus es, & D
beatorum Martyrum tuorum conſortem efficere.] Egreſſus igitur ab urbe Pariſiaca, intrepidus pervenit ad montem Jon *c*. Advenientes ex Ms. *a*
autem impii, ſanctumque Virum apprehendentes [eum indignatione allocuti ſunt eum.] Quem cum non poſſent a fide Chriſti avertere [vinctis manibus occiderunt *. ** imo eccle-derunt.*

2 Sanctus autem vir nec terrore concutitur, nec dolore corporis ſuperatur; ſed confiſus in Domino, imbecillia ſeneſtutis membra juvenili vigore ſuſtentans, Chriſti nomen confiteri non metuit. Tunc unus ex militibus evaginato gladio, diſcooperta jam ſancta cervice, pretioſum caput abſcidit. Cumque ſancti Viri eadaver jaceret exanime, videntibus militibus, lux de cælo ſuper ſanctum corpus emiſſa eſt, & vox pariter cum luce venit, dicens: Euge, famule meus Jon, qui pro me ſanguinem tuum fundere non dubitaſti in terris, eum Sanctis gratulare in aſtris. Dei autem factum eſt conſilio, qui Sanctos ſuos cum
E menſura probat, & ſine menſura glorificat; eedentibus a loco miniſtris nequam, erigens ſe ſancti Viri corpus exanime, apprehendenſque manu propria caput abſciſſum, ſtabili greſſu iter ſuum carpere plantis firmiſſimis cœpit, portanſque illud a monte quaſi miliario uno, pervenit ad locum, quem Vir ſanctus funeri tradendum elegerat, ubi cum palma victoriæ Sanctus requievit in pace. Cumque ſanctum corpus viri miſericordiæ recondierent, apertæ ſunt nares eorum, ſenſerunique aromata angelorum, qui a Domino ob ſancti Viri exequias fuerant deſtinati.]

ANNOTATA.

a *Vides, quod ſupra monuimus, ab hoc auctore confundi duos SS. Dionyſios contra eruditorum nunc fere omnium, & ipſius eccleſiæ Pariſienſis ſententiam.*

b *Atqui* S. Caraunum *viviſſe ſeculo quinto contendimus ad diem* 28. *Maii pag.* 748. *& conſentit recentior Legenda Gallica ad eumdem diem. Quod autem hic ponc ſequitur, paulo aliter & corruptius habetur in editis Membritii & Vincentii Brilovacenſis.* F

c *Hæc non videntur cum præcedentibus cohærere: ibi enim a lictoribus eum perquirentibus repertus dicitur in monte* S. Jonii, *& quidem Nonis Auguſti, hoc eſt, ipſo die martyrii: hic vero Pariſiis exhibetur eumdem denuo montem adiens,*

DE S. EMYGDIO EP. ET MARTYRE ASCULI IN PICENO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P.B.

§. I. Ejus cultus apud Aſculanos & alibi.

ANNO CCCII. AUT CCCIV. *Ejus, tamquam patroni, cultus antiquus*

A *Seculum in Italia duplex eſt ; utrumque epiſcopi ſede conſpicuum : alterum in Apulia Capitanata ; alterum, quod ſolum hic ſpectat, ad Truentum & Caſtellanum fluvios in Piceno, ſeu Marchia Anconitana. Hujus elegantem delineationem ſimul ac deſcriptionem exhibet Blavius in Theatro civitatum Italiæ a pagina 46. hiſtoriam vero cum ſacram tum profanam Sebaſtianus Andreantonellus in opere poſthumo, Patavii vulgato primum anno 1673. Ejus eccleſiam ait hic auctor pag. 204. in Piceno ſuburbano ceterarum antiquiſſimam eſſe ; idque ſine ulla controverſia, ut addit Appianus noſter in Vita inferius laudanda pag. 7. editionis ſecundæ anno 1704. quam hic ſemper aſſignabimus, niſi cum aliter monuerimus. Debet hæc primordia ſua* S. Emygdio (*quem alii* Migdium, Emidium, Emicidium *nuncupant*;) *ut qui eam a Romano Pontifice miſſus colligendam formandamque ſuſcepit ; nec doctrina tantum & miraculis vivens, ſed & moriens ſanguine, & reliquiis ac ſingulari præſidio defunctus ad noſtram uſque ætatem illuſtravit. Itaque eadem illum ab omni retro memoria, ut apoſtolum ſuum ac primum auſtiſtem præſidemque tutelarem eximia religione conſtanter eſt proſecuta.*

B *Teſtatur hoc imprimis ædes ipſa cathedralis perquam antiqua ; imo a Conſtantino Magno imperatore condita, & ſolius primum* S. Emygdii, *tamquam patroni, nomine dedicata ; ſi tamen vera eſt* vetus *illa* traditio & conſtans eruditorum fama, *quam appellat Appianus pag. 379. quod addo, quia nitis videtur iſta traditio Legenda quadam manuſcripta Vallicellenſi, quam Vallicellenſem ſecundam infra vocabimus ; in ea namque ſub finem dicitur mulier quædam recentem Martyris noſtri ſanguinem in vaſa vitrea collegiſſe ; quorum unum dono miſerit S. Marcelle Papæ ; ſecundum defoderit in eccleſia ad fluvium Tennam ; tertium vero retinuerit apud ſe,* uſque dum venit alius rex (*egerat mox de rege Polimio;*) & præſentavit ei, ut conſtrueret eccleſiam in nomine S. Migdii epiſcopi & martyris. *Nempe per alium iſtum regem intelligendus videtur vel ipſe Conſtantinus imperator, vel Chriſtianus aliquis ſub eo magiſtratus, qui in Polimii locum ſuffectus, rex item, ut ille, ab hoc Legendiſta nuncupetur ; ſatis enim veriſimile eſt, mulierem illam aut Conſtantino non ſuperfuiſſe, aut feliciora benigneraque, quam ſub eo fuerint, ſacris ædificiis tempora non exſpectaſſe.* Eccleſiam *vero* S. Migdii *non aliam hic deſignari, quam cathedralem Aſculanam, ex eo ſuaderi poteſt, quod eapud Petrum de Natalibus ex alia quadam Legenda ſcribitur lib. 7. cap. 24.* Sanguis autem ipſius (*Emygdii*) a Chriſtiana quadam collectus, Eſculi (*ſive Aſculi*) reſervatur in eccleſia ſua. *Sed enim Legendarum illarum quanta ſit fides, poſtmodum indicabimus.*

In eccleſia Aſculana,

C

3 *Poteſt vero etiam alunde ejuſdem baſilicæ vetuſtas ac titulus, adeoque &* S. Emygdii *per eam atque in ea cultus, utcumque comprobari : & vetuſtas quidem eluceſcit ex ejus, utique ſatiſcentis, inſtauratione, quam ſecule* XI. *ſuis impendiis accuravit Bernardus II. epiſcopus Aſculanus, ut habet Hiſtoria ejuſdem eccleſiæ apud Andreantonellum pag. 240. tametſi ea prima iſtius fabricæ reparatio fuiſſet, quod tamen ob veterum loci monumentorum penuriam non conſtat ; uti conſtat, non fuiſſe poſtremam, ex eadem Hiſtoria pagina 274. 308. 315. Titulum referunt diplomata duo ſeculi* XI. *ibidem exhibita ; alterum Henrici III. imperatoris, pag. 243. ubi dicitur* eccleſia Eſculana dedicata in honorem ſanctæ Mariæ & ſancti Emigdii ; *alterum S. Leonis PP. IX. pag. 245. cujus hoc eſt exordium* : Bernardo II. epiſcopo eccleſiæ & epiſcopatus ſanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ, & beatiſſimi martyris Emygdii, poſitæ in comitatu Eſculano, intra civitatem, *&c. Neque dixeris, tum nuperam fuiſſe nuncupationem iſtam, quando quidem Otbe II. imperator ſeculo præcedente in diplomate, ibidem relato pag. 235. ejuſdem eccleſiæ* canonicos *appellat ſimpliciter* ſanctæ Dei Genitricis Mariæ de civitate Aſculana, *nulla facta mentione* S. Emygdii, *non enim ſemper in diplomatis omnes eccleſiarum patroni exprimuntur ; ſed ſæpe nullus, ſæpe digniſſimus tantum, qualis hic eſt Virgo Deipara. Sic etiam in ſuperiori diplomate Henrici III. eadem eccleſia* exſtructa *dicitur* in honorem ſanctæ Dei Genitricis Mariæ ; *& in diplomate Leonis PP. IX.* Quæ ad honorem Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ eſt dedicata : *utroque enim loco eminetur patronus* Emygdius ; *at nequaquam excluditur ; cum aliis locis eorumdem diplomatum, uti jam vidimus, diſerte exprimatur. Non dubitamus igitur, quin ejus nomine & erecta & conſecrata fuerit iſta baſilica ; tametſi demonſtrare non poſſumus, quod aſſerit Appianus, eam ſolius aliquamdiu* Emygdii *titulo inſignitam fuiſſe, antequam Deipara nuncuparetur ; imo refragari videntur jam dicta diplomata.*

Ejus corpus ſuis in baſilica eamdem illatum :

D

Ejus cultus apud Aſculanos & alibi.

E

Ejus memoria ſacra olim dedicata,

F

4 *Crevit iſtic ſine dubio pietas & religio Aſculanorum in Præſidem ſuum, poſtquam inventum corpus ejus ſuis atque in baſilicam eamdem illatum : exinde enim, præter feſtum ipſius primarium ac natale, quod agebatur die* V. *Auguſti, duo inſuper alia funt inſtituta ad celebrandam quotannis inventi iſtius theſauri tranſlatique memoriam ; & illam quidem die* XXI. *Martii (ut poſt Giovanettum in Sancti Vita pag. 95. notat Appianus pag. 248. & 249.) vel ſequente (quo natatur*

& via ejus feſta quotannis obſervantur.

A *latur apud Ferrarium in Catalogo generali*, extabulis, *ut monet*, Aſculania:) *hanc autem, ſecundum eoſdem auctores, die* XII. *Aprilis. Quo anno, ivo vero quo ſeculo, ſive inventio iſta ſive tranſlatio acciderit, ignoratur. Appianus pag.* 248. *utramque refert ad Claudium, qui anno* 359. *apud Baronium num.* 30. *concilio Ariminenſi interfuit, tamquam* epiſcopus provinciæ Piceni, *quo nomine inter Aſculenos ab Ughello & aliis numeratur ſecundus a* S. Emygdio: *verum nullum hujus chronotaxeos fundamentum apparet; niſi forte in Officio propriæ Sanctæ; quod ipſe ad Aſculanæ eccleſiæ primordia, ni fallor, iunuis pertinere; at nos ut nunc exſtat, multis poſtea ſeculis compoſitum fuiſſe colligimus ex Hymnis ad Veſperas, Matutinum & Laudes: conſtant enim omnes verſiculis rhythmicis ſeu ἀφαιρετικοῖς; quorum originem Cangius, Martinnas in Lexicis, aliique ad ſeculum* XII. *referunt. Certe nemo Legendam hujus Martyris, quam dedit Equilinus, eodem ſeculo, quo vixit* Emygdius, *adornatam dicet: atqui aſſerit illa, in priori ſe-*

B *pulcro delituiſſe ſacrum ejus corpus, cum auctor ſcriberet: in eccleſia vero Aſculana tunc ſolum fuiſſe ſanguinem.*

an quo tuo venerum corpus ejus delituit.

5 *Hoc igitur nunc hic affirmare pro certo poſſumus, utramque contigiſſe a pluribus retro ſeculis. Colligitur id cum ex Officio laudato, tum ex diplomate Henrici III. imperatoris, dato* VI. Kal. Junii, annn Dominicæ Incarnationis MLVI. *quod apud Andreantonellum paulo ante aſſignabamus, & legi etiam poteſt apud Ughellum tom.* I. *in epiſcopis Aſculanis, ubi de Bernardo II. utrobique enim requieſcere dicitur Sanctis corpus in eccleſia cathedrali Aſculana. Quin imo ſi ſatis tuta eſt auctoritas, quam citat Appianus in miraculis pag.* 306. *dicenda erit inventio corporis præceſſiſſe annum Chriſti* 540. *quo Aſculi jam tum incluſum argento S.* Emygdii *brachium adhibitum fuiſſe narratur, nec ſine miraculo, ad avertendam civium calamitatem. Ut ut eſt, locum, quem in iſta baſilica pridem obtinet, ſic pag.* 209. *deſcribit Andreantonellus:* Ipſi templo (*egerat de templi cathedralis parte ſuperiori*) ſubeſt eccleſia, quæ licet ſubterranea, perſpicua tamen eſt. Ad illam, tum ad dexteram tum ad lævam, per gradus quindecim deſcenſus eſt facilis. Sep-

C tem ſupra ſexaginta fulcitur ſolidis, tum lapideis tum marmoreis, columnis. Tribus item aris exornata; in quarum celebriori, divo Emygdio dicata, ſub arca marmorea argentea, ferreis cancellis inauratis circumſepta, recondita ſunt ejuſdem Emygdii, Sociorumque corpora. Legitur ibidem verſiculus:

Cum Sociis alius Emigdius (*pag.* 145. *legit* Emindius) hic requieſcit.

Fuerunt autem alii ejuſdem ſocii, Euplus, Germanus, ac Valentinus. *Hos, ut ſepulcrum, ita & cultum cum* S. Emygdio *communem habere, docet Appianus pag.* 162. *Nos Faſtis nullis adſcriptos invenimus, neque aliam habemus eorum notitiam, quam quæ hic & in Actis Emygdianis occurrit.*

horum ſolemniſſimus eſt feſtum natalis eorum,

6 *Quanta vero ibidem celebritate dudum honorari conſueverit memoria natalis ejus anniverſaria, conjicere licet ex Officio proprio, de qua memini jam mox: extenditur enim a primis Veſperis, die* IV. *Auguſti, per totam Octavam. Antiphonæ, Capitula, Hymni, Reſponſoria, Verſiculi, omnia denique propria ſunt; & Lectiones quidem diverſæ novem in ſingulos dies (excipe feſtum S. Laurentii, quo nulla de* S. Emygdio

D *recitatur.) Novem priores, quæ ipſe feſto proponuntur, continent Actorum epitomen, ſed non abſolutam:* AUCT. *reliquæ omnes, ipſa ſunt acta cum prologo S. Valentini, prout Commentario noſtro ſubjicientur. Hoc Officium, anno* 1581. *typis Anconitanis primus vulgavit Hieronymus Tuber, presbyter Aſculanus, octavo poſt annum non ſine ſanctitatis opinione vita defunctus: uti docet Andreantonellus pag.* 112. *&* 314. *eſt illud quidem, ut ex dictis num.* 4. *patet, recentius* XI. *ſeculo; editore tamen non paulo vetuſtius; ut ibidem ipſemet in præfixa dedicatione, epiſcopo ſimul ac principi Aſculano, Philos Roverellæ, inſcripta, teſtatur his verbis:* Cum apud nos S. Migdii, martyris & epiſcopi noſtri, perpulchrum Officium, & amabilis Legenda MULTUM DIUQUE lauerint, obſervandiſſime epiſcope & princeps Aſculane, dominis meis canonicis ac patribus hoc potiſſimum tempore viſum fuit, ut reipublicæ Chriſtianæ penitus incorrupte reſtituerentur ...: abſurdum enim videbatur, tanti Viri & Martyria & Epiſcopi nobiſcum ſolum divina geſta & gratiam miraculorum, quam ei Dominus affluenter E impenderat, exiſtere; *&c.*

pridem per editionem Officio proprio celebrari ſolita ſuit.

7 *Ejuſdem Officii (quia nunc aliud in uſu eſt, anno* 1659. *a ſacrorum Rituum Congregatione approbatum) unicum exemplar ſupereſſe noverat Appianus noſter in bibliotheca Vaticana, codice, inter excuſos, 2894. cum illud ipſe bis exſcriptum legitimeque collatum nobis quidem primo perbenigne ſubmiſit anno* 1697. *deinde autem in editione ſua prima Vitæ Emygdianæ publico ipſe juri reſtituit anno* 1702. *ſed & mutilum, & pro ſua ſententia caſtigatum, ut liquet ex apographo, quod nobiſcum ante communicaverat, & ipſa Tuberis editione anni* 1522. *cujus nuper exemplar a Vaticano diverſum, atque adeo ignotum Appiano, commodatum acceptimus beneficio Illuſtriſſimi ac Reverendiſſ. D. Pauli Thomæ Marana, epiſcopi & principis Aſculani. De caſtigatione dicetur loco ſuo: mutilatio vero ſpectat ad primas novem Lectiones, quarum ipſe tantum tutia dare voluit, ne bis eadem narrare cogeretur. Quia tamen brevis ſunt, non piget iis hic epuſculum Appiani ſupplere. Sic igitur habent:* LECT. I. Beatus igitur Emigdius de nobili proſapia Gallorum originem ducens, in Germaniæ provincia, cis fluvium Rhenum, natus eſt; a fidelibus progenitoribus baptizatus eſt, & nutritus F eſt in parte Auſtrali ejuſdem Germaniæ in civitate Trevirenſi. II. Qui cum ſeptem eſſet annorum, traditus eſt a parentibus ſeptem liberalium artium erudiendus diſciplinis. Erat enim ingenio claro, vultu decoro, manſuetus nimis & humilis facundus & compoſitus, omnique acceptione morum & virtutum omnium laude gratioſus. III. Et non ſolum parentibus, ſociis, & amicis, ſed & omnibus, qui illum viderant vel audierant, habebatur cariſſimus; & ubi ad cor alium ſcientiæque pervenit excellentiam, omnium philoſophorum tranſcendit laudem. IV. Deinde ſacrorum librorum legens ac relegens volumina, ad tantam pervenit ſapientiam, & ad tantam gratiam prædicandi, ut patenter daretur intelligi, & ab omnibus orthodoxis prædicaretur uno ore, Migdium eſſe vas electionis & habitaculum Spiritus ſancti.

in eadem eccleſia ejus cathedrali,

8 V. Beatus igitur Emigdius admonitus viſione angelica, de nocte conſurgens, cum tribus diſcipulis ſuis, Euplo, Valentino, atque Germano Papam Marcellum adiit, hoc ordine illum rogaturus: O Pater univerſalis, o mediator Dei & hominum, cujus lingua januam cæli aperit &

A claudit, ſubveni, fer opem nobis advenis, eo-
AUCT. lentibus & invocantibus Chriſtum, & perſecutio-
P. B. nem patientibus pro uomine ejus. VI. Altera au-
tem die cum ingenti favore, & celebri laude cle-
ri & populi fidelium, beatus Papa Marcellus ſan-
ctum Emigdium Aſculanorum ordinavit epiſco-
pum, & Euplum, diſcipulum illius, diaconum;
& tradita illi licentia prædicandi, admonens &
confortans eum ad Aſculanam direxit urbem. VII.
Erat enim Aſculum metropolis civitas a Ravenna
uſque Regium, poſt urbem Romam, in toto Ad-
riatico littore præ ceteris civitatibus dives, flo-
rens & præpotens. Quæ munita ostura, humano-
que opere mirifice ornata, generoſa civium fre-
quentia decorata, amœnitate nemorum & fluvio-
rum gratioſa, arborum & locorum fertilitate &
ſpecie delectabilis & famoſa, paradiſo ſancto Dei
videbatur ſimillima. VIII. Ad quam cum veniſſet
beatus Emigdius epiſcopus, a quibuſdam civibus
cum ingenti honore ſuſceptus eſt. Mane autem fa-
cto, ſeditio in populo oritur, juſſuque Pulmii
ad tribunal regale beatus Emigdius epiſcopus du-
citur in præſentia totius populi. Cujus conditio-
B ois ſit, vel cauſa cujus negotii venerit, diligen-
tius a Polimio interrogatur. IX. Deinde juſſit illum
introduci ad filiam ſuam. Erat enim Poliſia, filia
Pulmii, genere & forma ſpectabilis, eloquen-
tia inſignis, ſcientiaque litterarum tam Græco-
rum quam Latinorum admirabilis; quæ cum plu-
rima audiret a beato Viro, Pulmia confeſtim cre-
didit, ſacriſque myſteriis plenius ſe inſtrui arden-
ter efflagitabat. Deinde abſente Pulmio, beatus
Emigdius cum diſcipulis ſuis ad Truentum fluvium
puellam duxit & baptizavit eam. *Sic edidit Tube-
riana. Sed redeamus ad ejuſdem feſti ſolennitatem.*

pars tota ad mentem ſplendorem ſtudia confirmate.

9 *Hanc enim Aſculani exornant plurimis aliis modis per legum ſuarum decreta, anno* 1387. *con-
dita, vel inſtitutis, vel potius reſtitutis confirma-
tiſque; de quibus conſule Appianum a pag.* 267. *ubi docet primo, a die* XXII. *Julii ex palatii urbis
publici feneſtris pannos ſeu pallia duo exponi, uti
& e ſumma turre eccleſiæ cathedralis vexilla plu-
ra, propinquæ celebritatis præmuntia: ſecundo, a
die* XXVIII. *Julii uſque ad* XII. *Auguſti liberas in
urbe tutoſque permitti nundinas etiam iis, qui ſi-
ve aris alieni, ſive alterius delicti civilis cauſa,
quovis alio tempore adverſariorum actionibus ac ju-
diciis obnoxii ſunt: tertio, pridie feſti ſub veſpe-
ram illuſtri pompa atque ordinum urbis omnium
comitatu ad Sancti tumulum tredecim ponderis ma-
gni cereos deferri; & duodecim quidem per tot-
dem artium collegia; decimum tertium vero, qui
majoris molis eſſe debet, nomine civitatis, hac ce-
remonia. Proteſterem illum ſummo primarium profite-
tus: quarto, in ipſa, quantum aſſequor, ſolennita-
te, ſeu die V. Auguſti, captivorum unum liberta-
te donari: quinto, ad principem eccleſiam plura de-
ferri pallia ſeu pannos e ſerico honorarios, non ſo-
lum ab urbe ipſa ditioneque Aſculanie, verum et-
iam a confederatis nonnullis oppidulis, quæ niſi hoc
ſervent, pro rebellibus habenda ſint: ſexto, pro-
poſitis ex erario publico braviis, varios exhiberi
ludos, etiam equeſtres, ſed extra tempus Officiis
in æde ſumma divinis deſtinatum, quæ maxima
populi, Euchariſtico tum cibo refecti, frequentia
pietate ac peragantur: ſeptimo, ne ingeniorum
quidem tunc & politioris litteraturæ cum Latina
tum vernacule præſcripta exercitia deſiderari, ad
Martyris laudes per Octavam oratione ſoluta li-
gataque celebrandas.

10 *Sunt hæc argumenta quidem eximia ſingula-
ris Aſculanorum erga ſanctiſſimum Præſidem ſuum
affectus; ſed non ſola: nam us cultum ejus ac reli-
gionem tota ſua ditione diffunderent, varias ipſi
per illam eccleſias erexere; ut ſcribit idem Appia-
nus pag.* 275. *tum, ut aſſidue in omnium quodam-
modo oculis & manibus verſaretur, dum ſui juris
fuere, propriamque cudere pecuniam, hunc ſancti
Emygdii ſui effigiem impreſſam eſſe voluerunt; uti
& nunc in aureo numiſmate aſſixa pectori geſtatur,
tamquam primariæ dignitatis inſigne, ab illo magi-
ſtratu, quem Caput Antianorum appellant. Quid,
quod* Emygdii *nomine uſque adeo delectantur Aſ-
culani, ut idem auctor affirmat pag.* 276. *non eſſe
forſitan in orbe Catholico civitatem ullam, in qua
Sancti ſui tutelaris nomen tot hominibus inditum
ſit, quot in urbe ac ditione Aſculana ad ſacrum
fontem nuncupantur Emygdii? Itaque quæ de a-
more mirifico Antiochenorum erga S. Meletium
epiſcopum ſuum diſſeris S. Joannes Chryſoſtomus
in Homilia de illo encomiaſtica, eadem omnia com-
probant Aſculanorum amorem erga* S. Emygdi-
um; *concurſus videlicet die natali ad tumulum
ejus, frequens impoſitio nominis, creberrimus
uſus imaginis, ære, argento, auro expreſſæ, ut
nihil de picturis ac ſtatuis ipſum reverentibus di-
cam, quas inter omnes in eccleſia cathedralis ga-
zophylacio, ſecundum Andreantonellum pag.* 208.
argenteum ſimulacrum S. Emygdii, vivam ejuſ-
dem imaginem & ſtaturam ad amuſſim exprimens.
*Plura de Aſculanorum adverſus illum pietate col-
ligi inferius poterunt ex miraculis.*

D *pro oſſ-ſtu ſuo Gugulet-o in Patro-num ſumo.*

E

Cultus ejus antiquus propagatus & ſere ap-pud Mar-tyrologes quoſdam.

11 *Neque vero Martyris hujus culmen & amor
intra ſines Aſculanos ita viguere, quin pridem
ad alios quoque promanaverint: nam & eccleſias
in vicinis regionibus varias* Emygdii *titulo conſe-
cratas recenſet Appianus pag.* 275. *& propenſiſſi-
mam juxta liberaliſſimamque principum, imperato-
rum, ac ſummorum Pontificum voluntatem in ec-
cleſiam ejus Aſculanam pluribus extollo a pag.* 379.
ab ipſo exordiens Conſtantino Magno. *Plura paſ-
ſim in hanc rem inſtrumenta legi poſſunt apud An-
dreantonellum, Ughellumque in epiſcopis Aſculanis,
ſub Tuſtolpho (qui Caroli Magni imperante flo-
ruit) & poſterioribus aliis bene multis. Unde ſa-
tis mirum eſt, Martyris tam præclari cultum Mar-
tyrologis omnibus ignotum prorſus fuiſſe, ſaltem
uſque ad provectum ſeculum* XIV. *quo illum in
Catalogo ſuo Sanctorum conſignavit hoc die Pe-
trus de Natalibus, quem deinde alii permulti ad
eumdem diem ſecuti ſunt, ut Maurolycus, Cani-
ſius in Martyrologio Germanico, Galeſinius, &
qui reformatur inter Uſuardi noſtri Auctaria, ac
tandem etiam Martyrologium Romanum, ubi hæc
ejus eſt annuntiatio:* Aſculi in Piceno, ſancti E-
mygdii, epiſcopi & martyris, qui a Marcello
Papa epiſcopus ordinatus, & illuc ad prædican-
dum Evangelium miſſus, in confeſſione Chriſti
ſub Diocletiano imperatore martyrii coronam
accepit. *Mitto ceteros juniores, & ad Acta diſ-
cutienda propero.*

F

§. II. Acta Ipſius varia; eorum auctoritas; annus martyrii.

Acta ſunt ſi, tam e-dita, quam Mſ.

MUltum abeſt, *ut Acta* S. Emygdii *tam in-
tegra vel ſcripta ſint, vel conſervata, quam
cultus. Conjicere primum id licet ex editis dudum
eorum compendiis apud Petrum de Natalibus lib.*

7.

A 7. cap. 24. apud Ferrarium (quem ſequitur Bro-vius Hiſt. eccleſ. libr. 4. ad annum Chriſti 309. num. 9.) in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem ; ubi compendium Patri Equilino carpit & corrigit, pro ſe citans monumenta eccleſiæ Alcalinæ Mſſ. ; apud Ughellum Italiæ ſacræ, tom. 1. in epiſcopis Aſculanis ; ubi quædam omittit, quæ Ferrarius præmiſerat ; non nihil aſſeris, quod non ſcripſerat ille. Videntur ergo præcedentium auctorum epitomæ, earumque adeo etiam fontes, conſequentibus ſuſpecta admodum auctoritatis fuiſſe ; neque vero immerito : cum ne vetera quidem Actorum exemplaria Mſſ. quæ ex pluribus nunc pauca ſuperſunt, ſic aut inter ſe, aut cum hiſtoricis receptis conſentiant, ut ea Baronius vel nominanda cenſuerit, ſive in Annalibus ad annum 309. num. 4. ubi de ordinatione ejus & martyrio mentionem obiter faciens, de Actis altum filet ; ſive in annotationibus ad Martyrologium Romanum hoc die.

B nibi hæc tantum obſervat : Petrus in Catalogo lib. VII. cap. XXIV. refert ejus (S. Emygdii) Acta ; ſed ejuſmodi, quæ cenſura indigeant. Atqui ipſe alia ad manum habebat cum in ſua tum in Vaticana Bibliotheca. Cur igitur de iſtis non monuit, ſi animo ſincero, nec indiga cenſuræ putabat?

ſic inter ſe diſſerunt, & pugnant, ut valdi ſuſpecta ſint fidei : 13 Certe Hauſchenius ac Papebrochius noſtri, cum anno præteriti ſeculi ſexageſimo primo Romæ ad conquirenda de Sanctis monumenta verſarentur, ſaltuque perhumaniter illis ibidem eſſet a RR. PP. Oratorii copia ſcrutandi exſcribendique in bibliotheca ſua quidquid ad apus hoc noſtrum facere quoquo modo videretur, inde gemina huc nobis Actorum S. Emygdii egregrapha retulerunt, ex Eminentiſſimi Cardinalis Baronii vetuſto codice Ms., quem tomum tertium nuncuparunt, excerpta ; quorum alterum præfixum habet prologum B. Valentini, diſcipuli S. Migdii ; alterum anonymum eſt : hoc deinceps Ms. Vallicellenſe ſecundum appellabimus, illud, ſimpliciter Ms. Vallicellenſe. Manuſcriptis antiquis annumerari etiam poteſt Officium illud proprium, quod ex Mſſ. primus edidit Hieronymus Tuber, una cum duplici Legenda ; breviore ſcilicet anonyma, & longiore Valentiniana, de quibus egimus paragrapho præcedente, num. 6. & ſequentibus. Vaticanum quoque exemplar (neſcio quod) citatur apud Puricellum in Diſſertatione Nazariana, cap. 36. num. 2. Hæc autem omnia ſic inter ſe variant, ſic hiſtoriis probatis apponuntur ; ut nullum attento eruditoque lectori non debeat ſuſpectum videri.

C

ſimo e 3. Mſs. Vallicellenſibus alterum inepiſſimum eſſe & ſibi contrarium, 14 Et Ms. quidem Vallicellenſe ſecundum ; æqualis forte ætatis cum primo, certe ex eodem codice depromptum, non ſolum pugnat cum aliis ; ſed & ſecum ipſo, ut ſtupitem, aut parum ſanum fuiſſe neceſſe ſit, quicumque compoſuit. Ea principium : Factum eſt, dum moraretur in Germania provincia, ſcilicet Auſtri-Francia regione, rex Polimius, miſit per cunctam Italiam, ut, ſi quis ioveniret aliquem Chriſtianum, aut qui nomeo Domini invocaret, vinctum eum perduceret in urbem Alculanam. Papæ ! Polimius in Auſtri-Francia regione reſidens, & quidem rex ; & rex cunctæ ſimul dominans Italiæ, idque tempore Marcelli Papæ, ut ibidem colligitur ex conſequentibus : vah, deliria! Nihil enimvero uſquam alibi ſimile legitur, ne in eodem quidem Ms. : nam ubi ſub finem iſtic recurris Polimius, non in Auſtri-Fraocia regione morari dicitur, ſed in urbe Aſculana ; nec Italiæ totæ imperitare, ſed ne toti quidem Piceno. Quamquam & hoc ſtultum eſt, quod regem tum temporis qualemcumque ineptus fabulator in Italia finxerit. Quid, quod intra paginas duas una ſemel cocum aliquem, & militem hujus duttorem, induxit profitentes, ſe de remotis Italiæ provinciis Romam veniſſe ad quærendum ibi S. Emygdium ; mox autem eoſdem invenimus in urbe Roma Sanctum ſic ait alloquutus : Domine Pater, ab urbe Roma venio, audiens, quod cunctas infirmitates per te ſanet Deus tuus? Ne vero putes, errorem hunc eſſe librarii, eodem loco bis idem aſſeritur. Ecquid bella conſonans hæc ; Ex remotis Roma proviociis ; &, Ex urbe Roma ? Ecquid ridicule intra urbem Romam dicere quis fingitur : Ab urbe Roma venio ! Plurima tamen ſunt alia nihilo ſaniora, & huic exemplari Mſ. propria, nec alibi tradita ; quibus hæc Legenda ſtomachum aut riſum lectori movere ſæpius debeat, quam fidem.

D Auct. P. B.

alterum ſ. Valentino tribuitur, ſecus & aliud exemplaria Officii Aſculano ; ſed alterum falſo ; E 15 Ms. aliud Vallicellenſe, ex eodem, ut dixi, codice exaratum, præfationem habet B. Valentini martyris eandem, quam pro ſe ferunt Acta, alium in Officio proprio apud Aſculanos, ſecundum Tuberis editionem, die VI. Auguſti & ſequentibus vectari ſolita. Certum tamen apparet, utriſque prologum illum per omnia quadrare non poſſe : quantumvis enim ambo exemplaria in pleriſque conſentiant ; in multis tamen etiam differunt, atque adeo ſibi mutuo contraria ſunt. Vallicellenſe num. 1. S. Emygdium baptizatum dicit fuiſſe, antequam litteris excolendus traderetur ; Aſculanum vero, decurſo jam annum liberalium ſtadio, gentilem facit. Vallicellenſe ibidem Emygdii parentes, ante natum Filium fideles fuiſſe aſſerit ; Aſculanum autem ethnicos diu etiam poſterius ; & uſqueadeo quidem pertinaces, ut in Emygdium jam Chriſtianum de ſua religione diſſerentem ita pater erupiſſe dicatur : Hanc illis fabulam, fili, narrare memento, qui aurem tibi præbeant, qui & animum ejuſmodi nugis accommodent : nam niſi mihi ad præſens aſſenſum præbueris, niſi magnum Jovem adoraveris, iram deorum variis, novis, & exquiſitis tormentis (per deos deaſque !) ſine omni dilatione placabo. Præterea cetera diſcrimina utriuſque exemplaris, & ad annotata remitto : hæc enim abunde vel ſola ſufficiunt, ad alterutrum Valentino abjudicandum, ſaltem ut ſincerum ejus opus. Sed utrum ? inquis.

F aut potius falſo utrib. que ; 16 Reſpondeo, de utroque me dubitare : licet etenim exiſtimem, Vallicellenſe minus eſſe corruptum, quam Aſculanum ; communia tamen utriuſque exemplari vitia cum B. Valentini ætate non videntur ulla ſatis ratione poſſe componi ; ſicuti neutrum oſtendi poteſt antiquius eſſe ſeculo XII. non Aſculanum, ut liquet ex dictis numer. 4. non etiam, eandem ob cauſam, Vallicellenſe, cum Actis in eodem codice ſubjuncta legantur duo pœnitentia Leonina, quæ Officio veteri S. Emygdii præmiſit in editione ſua prima, pag. 302. & ſeq., Appianus primum tribuens Felici epiſcopo Aſculano, qui florebat anno poſt Chriſtum natum DCLXXX. ſecundum Inſtituſo antiſtiti Aſculano ſub annum DCCC. ſed perperam ſine dubio : nam neque in editione Tuberis, ubi primum legitur ad libelli finem, neque in Codice Ms. Vallicellenſi, ubi utrumque refertur, ullus utrivis auctor adſcriptus eſt, & Leo, quem poſteos rhythmice conditorem palæopholi nobiles facium, ſeculo primum XII. eoque adulto, floruit. Adi Cangium, & quos ipſe citat in Gloſſario ad voces, Leonini verſus. Porro inter illa, quæ dicebam, vitia communia evidentiſſimum eſt illud,

A *ſud, quod in utroque exemplari aſſeratur* S. Emygdius *conſecratus epiſcopus a S. Marcello Pontifice;*
AUCT. P. B. *deinde martyrii palmam conſecutus die* V. *Auguſti, imperantibus etiam tum Diocletiano & Maximiano Herculio Auguſtis: hæc enim, quoque te vertas, abſurda videri debent utique ſi ſolvere; ut paſſim faciam, poſtquam ſingula comprobavero.*

ut patet ex ſtilo e

17 *Primum habetur in actis infra num.* 16. *his verbis*: Beatus Papa Marcellus ſanctum Migdium Aſculaonrum ordinavit epiſcopum. *Alterum æque diſerte legitur, num.* 32. Paſſus eſt autem beatus Migdius, civitatis Aſculanæ metropolitanus epiſcopus & martyr, Nonis Auguſti. *Tertium colligitur ex numero* 23. *ubi Polimius ita pro tribunali Sanctum alloquitur*: Sacrifica igitur diis immortalibus; & magnis ac claris ditaberis honoribus, & carus atque acceptus Diocletiani & Maximiani imperatorum invictiſſimorum ſemper eris aſpectibus: *idem repetitur num.* 28. *& ſequente; non potuit autem hoc dici, niſi ab eo, qui ambos tum reipſa imperare, atque omnia poſſe ergo bene meritos ſibique gratos ſimul affirmave-*
B *rit, Ago nunc, ſi potes, hæc inter ſe tria concilia. Sed, ſcio, non poteris. Marcellus enim (quem ſaniores chronologi ſediſſe negant ante annum Chriſti* 308,) *omnino eruditorum calculis ad Petri Cathedram evectus eſſe non potuit ante menſem Majum anni* 304. *penamus ergo tantiſper, tum evectum re vera fuiſſe, ſequetur, ut* S. Emygdius *non potuerit epiſcopus ab illo ordinari ante ejuſdem anni menſem Decembrem (non enim ullo menſe epiſcopos conſecraſſe legitur in ullo Pontificali, quod ſciam.) Sit ergo menſe illo ordinatus, ut poſt Baronium ſtatuit Vignolius; & anno illo* 304. (*cum annis ſequentes propoſitis Actorum locis multo magis incommodent:*) *conſequens iterum erit, ut* Emygdius *non poſſit fuiſſe martyrio coronatus ante diem* V. *Auguſti anni* 305. *hoc eſt, tribus & amplius menſibus poſt abdicatum imperium a Diocletiano Nicomediæ, ab Herculio Mediolani; quod Actis aperte repugnat, quæ proinde ceteras indigna Valentino, Martyris noſtri diſcipulo, videri debent.*

utrique
C 18 *Unicum hic ſupereſt effugium, ſi dixeris, male poſitum a librariis fuiſſe Marcellum pro Marcellino, ut ſæpe alias factum conſtat non ſolum apud Græcos, veram etiam apud Latinos. Placet omnino hæc elabendi via (tametſi nova eſt, & recentioram opinioni contraria) cum facilius credi poſſit erratum eſſe a librariis in unico nomine, forte ab antiquis, ut aſſolet, contracte olim ſcripto; quam in ſententiis integris, quales aſſignavimus numero præcedente. Hujus erroris in probatis monumentis exempla, quod ſciam, nulla ſunt; illius plurima. Verum hic reſtat alia difficultas, qua fides Actorum validiſſime convellitur: nam ſi ſub Marcellino, quæ in iis narrantur, geſta fuiſſe quis velit, neceſſe eſt etiam, ut fateantur, illa omnia contigiſſe ſub imperatoribus Diocletiano & Maximiano, jam Chriſtianos crudeliter perſequentibus; ut conficitur ex num.* 21. *ubi dicitur Sanctus ad Aſculanorum urbem pervenuiſſe, & mox ſubditur*: In qua Polimius, procurator Brutiæ & totius Adriatici littoris, reſidens, JUSSU DIOCLETIANI ET MAXIMIANI in Chriſtianos crudeliter ſæviebat. *At vero quis perſecutionis iſtius, omnium, quas paſſa eſt unquam Eccleſia, ſæviſſimæ uſque eo ignarus eſt, ut fieri tum credat potuiſſe eorum aliquem, quæ hic ex Actis tamquam utriquæ jam dicto exemplari communia, nobiſque abſolute diſplicentia,* D *ſubjecimus?*

exemplari
19 *Sic nemo credet, opinor, ſub ullo imperatore ethnico, nedum ſub Diocletiano & Maximiano religionem Chriſtianam acerbiſſime vexantibus, impune fieri potuiſſe, quod narratur num.* 11. *de diruta palam ara Æſculapii, & idole proprio* Emygdii *manibus revulſo, præcipitatoque in Tiberim, ſpectantibus otioſa ſacrificulis, & ringentibus quidem, ſed obniti tum tamen haudquaquam audentibus; imo cum rem ad gentilem Urbis præfectum continuo diferrent, ub hoc non abſque furore repulſis. Minus etiam credet,* S. Emygdium, *poſtquam idem Urbis præfectus cum ſenatu univerſo ea ejus & Chriſtianorum omnium interitum conſpiraſſet (ut habetur num.* 12.) *ita neque ſibi neque alus caviſſe, ut ſaltem dum Romæ eſſet, captare latebras velles; ſed ſiverit ad ſe de* proximis & longinquis locis innumeras turbas populorum concurrere (*ut legitur num.* 16.) *imo unde non diſceſſerit, (ut mox additur) niſi Chriſtianorum lætantium choris veſtigia illius præce-* E *dentibus & ſubſequentibus uſque ad aliam evitaſſent, quæ ibi non ſine manifeſto errore* Pictavis *appellatur: Pictavis enim Romam inter & Aſcalum nulla umquam innotuit; ſed ea quæcumque demum fuerit, ſita ſuis in ſtuare, quæ Sanctus Aſculum Romam petebat, neque adeo multum ab Urbe remota: unde incredibile prorſus eſt, quod ibidem de illa ſubjicitur*: Nullum adhuc penitus ſignum Chriſtianæ fidei ad ſalutem ſibi noverat vel audiverat, *uſque ad ſeculum* IV. *ſcilicet.*

communib
20 *Non attingimus collectos ibidem ægros inſanabiles centum & quinquaginta, uno loco, uno tempore, uno prodigio valetudini reſtitutos, eoſque cum aliis, quotquot aderant, ad fidem Chriſto converſos; verum cujus fidem non ſaperet, quod num.* 21. *de illis ſubjungitur*: Et renati ex aqua & Spiritu Sancto, celerea advolant, templa deſtruunt, ignemque ſuccendunt copioſum, & omnia idola in medium flammarum æſtuantium projiciunt. Purificata itaque civitate, omni immunditia eliminata..., tres baſilicas ſanctus Vir dedicavit. *Itano vero hæc tanto ſtrepitu ac media luce facta ſint in Romanæ quodammodo urbis conſpectu, in atrociſſima perſecutione; dum Chriſtiani vicini, ſal-* F *parum inſtar & cuniculorum, vix inhyemibus cryptarum ſubterraneis tutum ſatis a ſagacitate tyrannica & religionem ſuam & vitam putabant? Vnb meticuloſos igitur imperatores, ubique ſummos ſortiſſimoſque, Conſtantinum & complures alios, qui, ſublatis dudum tyrannis omnibus, cum orbi formidabiles eſſent univerſo, id auſi tamen non ſint, niſi admodum lente ac timide, quod hic homines privati, cruenta deminutis idolomaniæ proculcantes edicta, inter undantia Martyrum ſanguine tribunalia, brevisſimo tempore confecerunt! Quot enim illi ſuna toco paſſim imperio ſeditionis metu, in ſuroma ac diuturna Eccleſiæ pace inacta reliquere; cum hi in urbe ſua, bello atrociſſime ſæviente, ne unam quidem tantiſper ſupereſſe paſſi, repentino impetu, non prece, non miracule, ſed ſuis omnia manibus dejecerunt; imo tres inſuper baſilicas ita deproperarunt, ut ante jam dedicatæ eſſent quam turbæ,* S. Emygdium *eo uſque Roma ſecutæ, de reditu cogitarent?*

& paſſim occurrentia hui.

21 *Si vere ante interitum tyrannorum credi non poſſunt ſacra per vim & impune everſa fuiſſe; equus, unubo, niſi temere, ſuaderi ſibi ſinet, quod narratur num.* 26. *de templo quodam Apollinis,*

A *linis, poſt aram dirutam & contritum ejus idolum, in eccleſiam Chriſtianam per* S. Emygdium *conſecrato; cum hujuſmodi conſecrationis multa poſſe eiora in finceris monumentis exempla proferantur, quam everſionis? Cedo mihi ſane vel tuum ante tempora imperatoris Honorii, ſive annum Chriſti* 398. *Et quod ad Pontifices Romanos attinet, quibus etiam nunc Aſculani præſules immediate ſubjiciuntur, primus inter eos poſt longam meditationem, conceſſiſſe feſtur ac fuaſiſſe delubrorum in Anglia expurgationes & conſecrationes S. Gregorius Magnus; imo Baronius ad annum* 607. *cum refert, a S. Bonifacio PP. IV. obtentum celeberrimum Romæ Pantheon Chriſtianis ſacris dedicatum fuiſſe, obſervat, neminem Romanorum Pontificum id hactenus tentaſſe. Et temerarie* Emygdius *in perſecutione memorata? Sed ne ego longus ſim, ſi ſingula Actorum noſtrorum vitia perſequar; ut Baptiſmata palam ac mediis in urbibus uno tempore collata gentilibus, Romæ ſexcentis quinquaginta,*

B *num.* 9. *verum ibidem aliis mille triginta, num.* 51. *in itinere Aſculano innumeris, num.* 22. *uti & in urbe quadam Picentina, num.* 27. *Aſculi mille ſexaginta & pluribus, num.* 29. *& ſequente; & hæc quidem, ut dixi, omnia publice, & in atrociſſima perſecutione. Adde indignam hagiographo vetero ſpermologiam, num.* 14. *ſic expreſſam*: Interea dies abiit, noxque terrarum immenſa ſparta nigris amplectitur alis; & dum levacor curarum & nperum, mortalium omnium ſomnus graviſſimus compremit artus *&c. Adde, num.* 8. *ethnicos appellari paganos, quo nomine primum nuncupari cœpere ſub imperatoribus Chriſtianis, poſtquam eliminata ex urbibus ſuperſtitio, in ſolis agris pagiſque poterat exerceri. Vide* Cangium in Gloſſario ad vocem Paganus. *Tædet alia recenſere, ut quod cum tot ipſe Martyr ethnicorum fana ſubverſiſſe memoretur, nullam tamen eccleſiam eorum, quas idem ipſe tum dicitur Chriſto erexiſſe, Ethnici narrentur attigiſſe; &c.*

Prologus ipſe vel ad hæc Acta ſpectat, vel pſeudonymum eſt.

22. *Et hæc ſcripta ſint a S. Valentino, ante paucem Eccleſiæ per martyrium ſublato? Quidni, inquis; cum id ipſe aſſerat in prologo? Reſpondeo primo, prologum illum præfixum inveniri exemplaribus inter ſe contrariis: ut ergo certum eſt, illum alteruter falſo adſcribi, ita certum eſt, utrique falſo aſſui potuiſſe. Secundo, nego prologum*

C *eſſe: non enim eſt dedicatio operis facti; ſed promiſſio faciendi poſt redditam Aſculanæ eccleſiæ tranquillitatem, ad quam unquam pertigit Valentinus, utpote martyr, ut Aſculanis volumus. En verba*: Putaline, videbo diem illam, in qua requies & ſecuritas reddatur Eccleſiæ? Putaline, videbo diem illam, in qua mihi liceat .... Actus S. Migdii martyris ſtyli officio deſignare memoriæque poſterorum mandare? *At mox, ais, hæc ſequuntur*: De quo, quam breviſſime potero, pauca tibi de multis ordine re ſtudebo. Vale. *Quid tum? Nam &* Studebo *promittentis verbum eſt. Imo hæc poſtrema ſententia ad Acta ſubjectum referri non poteſt, cum non ſint breviſſima, ſed perquam verboſe conſcripta. Tertio, ipſa illa epiſtola potius, quam præfatio, videri poteſt Valentino ſuppoſita; tum quia inſcriptum, quantum ex epiſtolis aliis circa illa tempora ad ſummos Pontifices datis apud Conſtantium licet obſervare, non ſapit ætatem S. Valentini; tum quia adulatoria nimis & hyperbolica appareat in his*: Nam & philoſophorum diſciplinam omnium noſti, &... nnnium mortalium exuperas ingenio, nomina, dignitates, & merita; *tum denique, quia ad S. Melchiadem PP. ita ſcribit*: Quæve lingua explicare D poteſt damna, exilia, conſumelias, proſcriptiones, cædes, carceres, capitales ſententias, & alia AUCT. genera tnrmenintrum, quæ Chriſtianæ fidei cultores apud nos patiuntur? Quid immoror? Inter invia ſaxa latebraſque ferarum vitam ducimus, mortalium fere omnium præſidio deſtituti: aporiamur enim, omnibuſque modis affligimur. *Quid hoc in* P. B. *provincia Romæ tam vicina contigerit eodem anno, qua Maxentius, ſecundum Tillemontium Monum. eccl. tom.* 5. *pag.* 113. *& Africanæ Eccleſiæ tempeſtatem omnino ſuſtulit, & Romæ mandata S. Melchiadi Papæ conceſſit, ſuo ac præfecti prætorii nomine confignatu, & ad Urbis præfectum directa, quibus imperabas loca, quæ fuerant Chriſtianorum eccleſiis erepta, reſtitui? Enimvero non ſatis iſta cohærent.*

Alia dum exemplaria a cæteris diverſa.

23 *De Vita breviore, quam dedi ſupra num.* 7. *& 8. vix eſt quod moneam, cum ſit Actorum nuda expoſitione, & quidem uſque eo mutila, ut Sancti martyrium non referat. Obſerva tamen, ejus initium uſque ad viſionem angelicam de itinere Romano, deſumptum eſſe de verbo ad verbum ex Mr. Vallicellenſi; at que adeo, nihilo minus pugnare cum Actis Valentinianis, quæ ex eodem Officio inferius recudentur, quod animadvertens* Appianus, *compendium illud ſolerter omiſit; ſicut & primam Antiphonam primi nocturni eamdem ob cauſam videtur immutaſſe: ſic enim legitur in editione Tuberiana anni* 1522. E Beatus igitur Emygdius ex bonis vere ereditur parentibus natus, bonis & ipſe nnmen ſuum moribus hnneſtavit; *ſic vero ipſe edidit*: Beatus igitur Emygdius nobili lnco natus, bonis nomen ſuum moribus honeſtavit. *Ita nimirum antilogiam ex Officio ſuſtulit manifeſtam; ſed induſtria ſua, non codicum auctoritate. Reſtat exemplar Vaticanum, de quo ante diximus. Illud etiamnum ſuperſit, nec ne, ignoramus; multum tamen ab omnibus aliis diſcrepare, vel ex brevi hoc ejus apud Puricellum textu diſces*: Beatiſſimus Emygdius, civitatis Aſculanæ metropolitanus epiſcnpus & martyr, natione Gallus, genere clariſſimus, ſapientia & vita perſpicuus, caſtus & angelicus, anania ſuæ annn trigeſimo (*quo ſecundum alia martyr occubuit*) F fuit nrdinatus in ſacerdnrem a ſancto Dei viro Mirocle, cive Mediolanenſi, in eadem civitate Mediolsni, in nratorin ſanctorum martyrum Nazarii & Celſi; quia beatiſſimus ille Emigdius innumerabilem illius populi multitudinem verbo & exempln ad Chriſti fidem convertit.

Judicis aliorum de Actis; noſtrum de editionibus Italicis.

24 *Tot in Actis ejuſdem Sancti vitia, tantas in exemplaribus Mſs. editiſque diſcordias hanc Andreantonello, civi atque hiſtoriographo Aſculano, pag.* 225. *extorſere ſententiam*: Scripſit ante Petrum (*de Natalibus, quem carpit*) de S. Emygdio ad Melchiadem Papam Valentinus levita; ſed ſexcentis fœdata eſt erroribus hiſtoria. *Tillemontius, qui duo tantum ejuſdem hiſtoriæ compendia viderat, Monum. eccleſ. tom.* 5. *pag.* 134. *alterum Equilini, Ferrarii alterum; primum cum Baronio rejicit; de ſecundo autem ita pronuntiat*: Ferrarius addit (*Legenda Equilini*) mnnumenta eccleſiæ Aſculanæ; & eum in illa quod libitum ipſi fuit, immutaverit, nihil extundere tamen ex ea potuit, præter contextum prodigiorum, imo vero fabularum. *Quanto minoris hæc Acta facturum fuiſſe exiſtimabimus, ſi vel exemplaria pluta vidiſſet; vel hiſtoriam fere per omnia ſimillimam narrari ſcivitſet de S. Septimio M. & primo Æſinorum in Umbria epiſcopo, ut videri in hoc Opere poterit die* XX *Septembris?*

Hinc

AUCT. P.B. *Hinc porro ſtatue, quid cenſendum ſit de Actis Italicis tum a Marcello Giovanetto editis Romæ anno 1638. tum a Paulo Antonio Appiano, Societatis Jeſu presbytero, Romæ anno 1702. & rurſum, ſed paulo aliter, anno 1704. ambo enim juſtiſtunt quidem narrationi Valentinianæ, prout eſt in Officio veteri Aſculano; ſed eam tamen, quaſi nimis gracilem & elumbem, ceterorum quoque monumentorum, quæ hoc paragrapho enumeravimus, fragmentis minime ſolidis paſſim inſerciunt. Hoc vero & Giovanetto & ceteris omnibus præſtare videtur Appianus, quod ad inflammandam erga* S. Emygdium *pietatem, egregiam navavit operam, productis in lucem ignotis antea miraculis ejus poſtbumis, de quibus agemus, ubi hæc pauca de Actorum chronotaxi notaverimus.*

& anno quo Sanctus occubuit, Chriſti 303. vel 304.

B 25 *Cardinalis Baronius in Annalibus martyrium ejus refert anno Chriſti 309. non quaſi anno illo re vera contigerit; ſed quia tunc obitum accidiſſe credidit S. Marcelli Papæ; cujus occaſione elogium ejuſdem Pontificis ex Anaſtaſio recitat, in quo cum inter alia legantur hæc:* Hic ordinavit viginti quinque presbyteros in urbe Roma, & duos diaconos per menſem Decembrem, epiſcopos per diverſa loca viginti unum, *opportune ſubjicit Annalium Pater:* Inter quos numeratur Emygdius, epiſcopus Aſculanus, qui ſub eadem Diocletiani perſecutione martyrii coronam accepit Nonis Auguſti. *Aliud profecto eſt, ſub eadem perſecutione Diocletiani, aliud, eodem anno: hoc non habet Baronius; ſed illud: ſicut nec annum ordinationis a Marcello factæ determinat, ſed menſem tantummodo Decembrem, non utique anni 309. cum illius Decembrem, ſecundum Eminentiſſimi iſtius viri calculum, Marcellus non attigerit; ſed alterius cujuslibet ſub eodem Pontificatu (cui annos plures tribuit) præcedentis. Errant ergo recentiori, cum hujus Martyris obitum ex Baronii auctoritate anno Chriſti 309. defigunt, indeque Actorum noſtrorum chronotaxim ordiuntur: nam ſignam Acta ipſa merentur fidem, dicendus omnino eſt* Emygdius *occubuiſſe ante abdicatum a Diocletiano & Maximiano imperium, ut oſtendi num. 17. & poſt editum perſecutionis Diocleſianæ, ut ibidem dictum eſt num. 18. hoc eſt anno Chriſti 303. vel 304. Quod ſiquis auctoritatem*

C *Actorum hic recuſaverit, non recuſabo ego, ſi poteſt afferri, græviorem; ſin hæc afferri non poteſt, illa malim ſtare, quam nulla,*

§. III. Ejus miracula quædam ſelecta uſque ad ſeculum XIV.

Ex inquiſitione ejus in vitam facta.

MIraculis *poſt obitum plurimis fulſiſſe* S. Emygdium, *Actorum exemplaria vetera teſtantur; ut utrumque Vallicellenſe, & quod infra dabimus ex Officio Aſculanæ eccleſiæ, in quo ad num.* 30. præſtare *dicitur* Deus precibus illius multa & infinita beneficia fidelibus ſuis. *Verum autem hoc teſtimonium eſſe vel ex iis erues, quæ de cultus ejus incremento ac propagatione ſuperius memorata ſunt; cum ſine prodigiis aliis idemidem atque alius neque accendi fere ſoleat, neque ſeveri, nedum creſcere, populorum erga Sanctos tam propenſa ſervidaque religio. Miramur interim, horum nulla ſigillatim, præter unicum, poſteritatis memoriæ commendata prodiiſſe ante ſeculi, quo nunc vivimus, initium; præſertim ſi in Mſs. quibuſdam Aſculanis tam copioſe collecta fuerint, quam innuit P. Paulus Antonius Appiſi noſter in Vita Sancti Italica tum primæ editionis cap. 24. pag. 273. & ſeq. tum ſecundæ lib. 4. cap. 5. pag. 375. ubi quædam* Emygdii *prodigia ex monumentis Aſculanis a ſe primum vulgata concludit in hanc ſententiam*: Nunc mihi de tot ejus miraculis ea delegiſſe ſatis eſt, quæ curioſo lectoris animo eventuum varietate jucunditateque paſcendo viſa ſuot aptiora: nam ſi completti placuiſſet omnia, ſola profecto prodigiorum hiſtoria, mole forſitan ſua monſtro non fuiſſet abſimilis. *Addit, experientia teſte, majus eſſe miraculum in* S. Emygdio, *ſi miracula ſupplicantibus deneget, quam ſi operetur.*

27 *Ipſe interea primus eſt, qui horum ſaltem aliqua a ſitu ac tenebris vindicaverit, tegenti ſummvero & Emygdianæ gloriæ ſplendore, & emolumento lectorum. Duo tamen in hac re deſiderari maxime a ſe paſſus eſt: primum, quod cum vetera miracula pleraque excerpſiſſe ſe profiteatur ex Hiſtoria Aſculana. Tranſmundi epiſcopi, contracta per Linum diaconum, item ex Hiſtoria Aſculana Antonii Bonfilii, in compendium redacta per Quintum quemdam De Quintodecimo, ac demum ex codicibus aliquot Mſs. in neutramvis editione ſua lectorem edocuerit, ubi tandem auctores illos & ſcripta repererit, aut ubi reliquerit, ſi forte ad faciendam fidem aliquando exigerentur. Alterum eſt, quod genuinos eorum textus vel operi ſuo, rhetoricæ paſſim arte diffuſo, non inſperſerit in loco; vel certe ad ejus calcem, ut quædam alia, non repræſentarit: neque enim ignorare potuit Vir eruditione non minus in provincia noſtra Romana, ipſaque imprimis Urbe, quam auſmorum ſtudio clarus, obſcura hæc ſe monumenta, obſcuros auctores afferre; quippe quos ante ſe ſcriptorum nemo citaverit, nemo viderit, ne ipſe quidem Sebaſtianus Andreantonellus, juriſconſultus & canonicus Aſculanus, poſtquam ad eruderanda unde unde vaſtate toties patriæ monumenta vetera recentioraque annis, ut in Hiſtoria ſua Aſculana pag. 152. teſtatur, amplius quindecim per ſe & amicos domi foriſque nullum non moverat lapidem.*

quædam ſigillatim recenſet T. Appianus

ex Mſs. unde hæc ſcrota ignoratis. Fuit autem ſeq. quæſtio.

28 *Moverunt ſane hæc nos, non quidem ut ſinceriſſimam optimi viri fidem revocaremus in dubium; ſed ut ejus fontes, more noſtro diſpiciendos, vehementer optaremus, veriti, ne ut Acta noſtra S. Valentino, epitaphium Leonianum Felici epiſcopo, & hymnum rhythmicum antiſtiti Iuſtulſo nimis, noſtræ quidem ſententia, facile tribuenda credidit, ita quoque monumentis hiſce ſuis plus aliquid aut ætatis aut ponderis ineſſe cenſuerit, quam criſi forſan aliquanto ſeveriore diſcuſſis deprehendi poſſet ineſſe. Romam igitur, indeque Aſculum per literas recurrimus; ſed utrobique ſpem noſtram, atque induſtriam amicorum, ipſiuſque adeo illuſtriſſimi ac reverendiſſimi antiſtitis & principis Aſculani, cui poſtulatum hoc noſtrum præcipue cordi fuit, eluſit eventus: nihil enim eorum, quæ poſtiſſimum expetebantur, quantavis adhibita ſagacitate repertum eſt; ſive nunquam ibi fuerint, & aliunde ea ſibi conquiſierit olim Appianus, quo deinde remiſerit; ſive intec eius ſchedas quidem ſervata diutius, infortunio ſubinde (prob! nimium frequente) quo jam uſciatur, evaſerint. Habuiſſe illa certe præ oculis, cum ſcriberet, Appianum, ex obſervationibus ejus manu conſcripſit, ubi de Lino diacono, & Quinto De Quintodecimo diſſerit, oſtendunt in reſcriptis nuperis Aſculani: ibi namque*

de

A *de Lino, quem civem & nobilem facit Aſculanum, atque floruiſſe anno Chriſti* 1242. *hæc ſubjicis*: In compendium contraxit Aſculanum Chronicum, a Tranſmundo epiſcopo ſeculo ſuperiore conſcriptum. Hæc autem Epitome ad noſtras pervenit manus, longe diminutior, quam ipſe auctor; mirum capite non modo, ſed & parte thoracis non minima, pedibuſque. *Quintum vero, a caſtro natali ductus Aſculanus, De Quintodecimo nuncupatum, presbyterum fuiſſe docet, & Grammaticæ leges palam Aſculi anno* 1497. *profeſſum*: *hujus opus eſſe volumen autographum, tres in partes diviſum, quarum prima complectatur præcepta grammatices, altera epiſtolas aliquot ſuas, tertia* (*ut ipſis Appiani verbis utamur*) Epitomen, vel pinguem, ut ita dicam, eleochum, ſeu potius capita Hiſtoriæ Aſculanæ per Bonfinium, eo tempore io vivis ageorem, contexit (*& ſolertiſſime pridem quæſita, nunquam inventa.*) Quamvis hæc omnia adeo mutila ſint, tineiſque potiore ex parte corroſa; ut paucula, quæ ſuperſunt, propemodum iorerjiſſe jam dicas. *De ceteris codicibus Mſs. nihil ibi notatum accepimus.*

B

Sanctus apparens, Aſculano obſidione liberat;

29 *Utendum ergo, quando aliud nihil ſupereſt, Appiani ipſius labore ac fide, indeque proferenda miracula; ſed ordine temporis, quo narrantur acciditſe, digeſta; tum ornamentis Italicæ facundiæ nudata, & ad ſimpliciſſimum ſimul ac breviſſimum redacta compendium, interjectis, ubi res poſcet, obſervationculis noſtris. Ordiamur.*

Anno Chriſti 409. *cum Alaricus, Viſigothorum rex, cum exercitu, Wandalicis copiis auctu, Aſculum premeret, ſpectandum ei ſeſe objecit ex adverſa urbis porta* S. Emygdius, *aliique cum in Martyres; qui flammeum ſingulis vibrantes enſem, in tam præcipitem hoſtes diſſipavere fugam, ut Wandali a reliquo exercitu ſejuncti, & haud procul inde ruſticorum armis deleti, loco* (*Pagonellum inter, Poggium, & Pedanam*) *nomen fecerint* Plagæ Wandalorum (*a Coſta de' Vandali.*) *Ita ſed fuſius, Appianus pag.* 303. *ſolos in margine citans Linum diaconum & Quintum De Quintodecimo. Non placebit hic eruditis, opinor, annus* 409. *quo Picenum non tranſiit Alaricus, quod ex Hiſtoria Zoſimi Comitis lib.* 5. *pag.* 813. *feciſſe tantum ſcitur, cum Romam primum obſeſſurus, illac adiret, hoc eſt, anno Chriſti* 408. *ut contra Baronium Pagius in Critica ad annum* 409. *num.* 2. *& 3. aliique demonſtrant. Erit etiam, fallor, qui tam ſingularis publicique prodigii teſtes exigat Linum quidem ſeculis octo circiter, at pluribus Quinto vetuſtiores.*

C

diuturnis ob humo ſtrum largiſſimo compenſati;

30 *Anno Chriſti circiter* 418. *jacta ſunt Aſculi fundamenta eccleſiæ S. Mariæ, Inter vineas dictæ; fabricam, qui tum in ædo sabbodali concionem habebat, civium largitati commendans; a Virgine Matre centuplum ſine dubio propediem recepturos, ac Sanctum inſuper* Emygdium *ſibi mirifice devinctures aſſeverabat, quotquot aliquam huc ſymbolam conferrent. Hac voce motus quidam de plebe Criſtantianus, nummulum obtulit, moderno Baiocco æquivalentem; quod idem quotidie per annum ſolidum continuavit; quando proſperis uſus nundinis & ſcuta centum lucratus, ad principem eccleſiam rediit, Virginem Deiparam, & S. Emygdium gratiarum actione ſalutaturus. Hic hominem Iſcariotes, manticularius oppido verſutus, annuo furtem lucelle exuit, quod ex urbe in proximam ſilvam elapſus, mox intra ſublimem arboris ſaviſſæ cacumen conſtit, Criſtantianus autem ubi damnum comperit, furere primum, dein Virginem Matrem & Emygdium maledictis meſſere, ac demum animo deſperato quærere agitare conſilia. Inter hæc infelici apparuere* Emygdius, *dum effuſas modo blaſphemias acrius exprobrat, ut alias verbis inſanientis decere viſus eſt: Abi in ſilvam, & ſuſpende te. Reſtem ergo corripit miſer; ad nemus evolat; in arborem* (*erat illa, quam Iſcariotes adiisrat*) *enititur; laqueum valido adſtrictum ramo nduit; cum, ecce, jam deſulturus, in cavo trunci albicare quid cernit lintei; &, reſte confeſtim evoluto, illudque apprehendens, una marſupium ſuum eduxit; non jam centum, ut ante, ſcutis grave, verum trecentis ſexaginta quinque; quæ ſolicet Baiocchi, hoc eſt, centeſimæ unius ſcuti partes, ad fabricam hoſtiens obtuleros. Tum vero manifeſtis & benigniſſimæ Virginis, & propitii Martyris ope collaudata, donum revolat, quam inventus latus theſauro, tam laquei, quem in arbore ſtrictum reliquerat, immemor. Redit eo ſubinde, depoſitum aſſportaturus, Iſcariotes; at ereptum videns, reperto ibidem laqueo ſibi fauces elidit. Hæc idem Appianus a pag.* 337. *Linum diaconum allegans & alia Mſs. Lino ſorte recentiora; nihilo certe minus obſcura. Rem admodum ſimilem, a Gracis accepeam, ſeculo* IV. *epigrammate vigeſimo primo & vigeſimo ſecundo ornavit Auſonius. Cæterum niſi ſcutum hic pro alio quodam nummo, puta aureo* (*cujus partes centeſimæ, inclinante Romanorum imperio, erant aurea feſtertia*) *ſit poſitum, non poterit hæc hiſtoria referri ad ſeculum* V. *quo nullum fuiſſe novimus uſum in re nummaria ſcutorum.*

D

AUCT. P. B. I

E

incuſit ubique prædigioſe everſit vaticinia;

31 *Cum anno Chriſti* 539. *in agro Aſculano ſpes meſſis a locuſtis abſumpta, diram exortaſſet inediam; & infelicius aliquid omni ſequutus diuturna ſiccitas minaretur, Aſculani ad* S. Emygdium *ſuum verſi, publicum decrevere ſupplicationem; in qua dum S. Epiphanius, tum ibidem epiſcopus, Martyris noſtri bracbium circumferret, eoque ſurſum protenſo bene precaretur aſſiſtentibus, nubeculæ inſiſtens in arbore cetera puro, ſpectabilem omnibus prabuit ſe* S. Emygdius, *& hæc deſerte verba prolocutus,* Det vobis Deus de rore cæli & de pinguedine terræ abundantiam, *ſimul aſpergillum, quod manu tenebat, excuſſit, ſimul pluviæ dedit initium: dilatata namque ac denſata, quam pedibus premebar, nubes, ut ipſum obtenebratum ſubtraxit aſpectui, ita ſolum Aſculanum Picenumque tam copioſo reſperſit ac fœcundavit imbre, ut meſſem iſtic uberrimam arva profuderint, quæ alibi nulla fuit. Hoc beneficium aliter alii Sanctio acceptum retulere; at Firmani inſtaurata mox, quæ ſatiſcebat, ejuſdem prope Temnam fluvium adjecta. Appianus pag.* 306. *& ſeqq. ex Lino & Quintodecimano; qui rectius hoc prodigium aſſignaſſent anno* 539. *ſiquidem contigiſſe narrant anno proxime ſecuto ſtrælem illam Italiæ famem, quam Procopius Cæſarienſis, ſpectator ipſe ac teſtis, luculente deſcribit de Bello Gothico lib.* 2. *cap.* 20. *hanc enim incidiſſe in annum* 538. *accuratior obſervologia demonſtrat. Ibidem etiam docemur, alteram fuiſſe iſtius penuriæ cauſam, quam quæ a Lino & Quinto a locuſtis petitur, de quibus Procopius ne meminit quidem. Veremur igitur etiam, ut eorumdem auctoritas tuta ſit ſatis, ut brachii, adeoque & corporis Emygdiani inventio translatioque tum antiqua credatur; quod jam ſupra num.* 4. *& 5. attigimus.*

F

Aſculanus bis peſte liberat,

32 *Ejuſdem ſeculi anno* 566. *cum lues inguinaria, orbem fere totum pervagata, depopularetur*

A retur Iſolam, *Aſculani nihil antiquius habuere*, AUCT. P. B. *quam ut ad* S. Emygdium *confingerent*; *quotquot autem aram ejus vel contingere vel circumire potuerunt, ſi infecti jam erant, continuo valuerunt*; *ſi nondum erant, ea perpetuo liberi perſtitere. Quæ res vicinos quoſque oppidanos, ut Interamnenſes, aliosque, eodem excivit, & quidem unanimo pari omnes eventu.*

Rurſus eoſdem peſtilentia dira corripuit anno Chriſti 1038. *rurſus ipſi Patronum ſuum communi ſupplicatione propitium invocarunt, ſenſerunt-que: nam vix Bernardus, tum iſtic epiſcopus, brachium ejus ad populo benedicendum juſtulerat; quin ipſemet apparuerit ſublimis in aëre, quaſi hunc librato circum urbem thuribulo purgans. Certe ut gyrum confecit, epidemia ſic deſiit, ut ne* B *unum quidem exinde civem afflarit, nedum exſtinxerit. Hinc ſtatuit Bernardus, inter Aſculanos antiſtites hoc nomine primus, ut eccleſiæ publicis impoſterum precibus hanc adjungerent*: Per interceſſionem & merita S. Emygdii a peſte, fame, & bello libera nos, Domine. *Appianus utrumque hoc miraculum a pag.* 306. *refert ex iiſdem auctoribus, quos numero præcedente notavimus*; *at ſilet utrumque, qui utrumque peſtem commemorat, Sigonius de Regno Italiæ lib.* 1. *ad annum* 567. *& lib.* 8. *ad annum* 1038.

de deinde civium bello vidit C 33 *Anno Chriſti* 1096. *poſteaquam Stephanus, qui Aſculanam eccleſiam ut epiſcopus, ditionem ut comes, guberuabat, multa tentaſſet ad internecina nobilium ſuorum diſſidia componenda, nec diem intermiſiſſet unum, quo rem hanc ad* S. Emygdii *tumulum non commendaret, noctes etiam ibidem integras precibus ac lacrymis non numquam inſumens*; *tandem ut vino cælo quamdam inferret, per oppidi compita ſupplicationem inſtituit, cui præter clerum univerſum & monachos, laicorum nulli aſſiſterent, niſi parvuli, qui ſacco induti, & collo laqueum, ſpineam capite coronam geſtantes, præfinitis locis in teneros ac nudatos humeros flagella promerent, & lugubri eidemidem voce inclamarent*: S. Pater Emygdi, intercede pro nobis, *accinente clero*: Ut fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. C *Agmen ipſe clauſit oblongo coopertus cilicio, nudus pedibus, cinere conſperſus, & manibus clavam ibi miraculis Chriſti cruci ſuffixi imaginem præferens. Spectaculi novitas pietaſque urbem perculit univerſam, tum maxime, cum ad ædem S. Petri in Caſtello, quæ ſupplicantium terminus erat, conſiſteretur: ibi enim antiſtes, cruce tantiſper, dum ipſe verba faceret, Alberico archidiacono tradita, theatrum ferale conſcendit*; *unde de pace diſcordiaque diſſuturus ad populum, in ſe primum expedire flagra inclementer adeo cœpit, ut & circumfuſæ multitudinis fletu, ſingultu, clamore, & cleri tandem ſuccurrentis manibus fuerit ſubibendum. Tum vero poſt orationem vehementem, ac brevem, ad* S. Emygdium *verſus, ei ſupplicavit, ut quos ſide luſtraſſet olim, impetrata nunc a Deo pace donaret. Vix ita deſierat, cum, ecce, omnibus e nube conſpicuus, habitu, ut ſemper, epiſcopali, nec ſine Martyrum pluriumcomitatu, S. Emygdius voce ad Aſculanos diſertiſſima, Pax, inquit, vobis; & evanuit. Par miraculo motus animorum fuit: ingeminare pacem omnes, & in mutuos inſenſiſſimi quique certatim amplexus ruere, imo ad arma, civili bacchanus fœdata ſanguine, inter Cruce-ſignatos Turcico impoſterum bello expianda conjurare. Appianus a pag.* 323. *ex Lino, Quimo, & aliis antiquis codicibus Mss.* D

34 *Anno* 1153. *quidam inter Aſculanos potentior in civem innocuum conjuravit ſicarios; quos hic in cubiculum ſuum irrumpere ſentiens, invocato S.* Emygdii *patrocinio, præcipitem e feneſtra ſe dedit. Res mira! Profatæ homini lapſus, alioqui maxime temerarius, non ſolum ad necem evitandam, ſed etiam ad ſalutem, de qua ne cogitaverat quidem, ubtinendam: nam qui ante claudus fuerat, poſt caſum erectus & integer effugit ac perſtitit; quod appenſa ad Sancti tumulum argentea tibia teſtatum eſſe voluit, per inſculptam hanc epigraphen*: Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea. *Appian. pag.* 361. *ex ſolo Lino diacono.*

Anno vero a Chriſto nato MCCI. (S. Emygdius) Danieli exſtinctam oculorum lucem reſtituit. Hic ſacerdos e villa Cereſia in Præcutinis eccleſiam ipſi Emygdio dicatam, ſed diruram, in accepti beneficii memoriam inſtauravit; ut conſtat ex ſcripris in archivo ſancti Angeli Magni. *Hæc Sebaſtianus Andreantonellus in Hiſtoria eccleſiæ Aſculanæ pag.* 225. *qui unicum hoc inter poſthuma prodigium commune habet cum Appiano pag.* 362. *nec tamen per omnia commune: nam pro anno* 1201. *notat hic annum* 1200. *eadem tamen ſcripta citans & ipſum Andreantonellum; non, ut aſſolet, Linum (cujus epitome, ſi ultra Traſimundi hiſtoriam non excurris, ad hæc tempora non poteſt pertingere) aut Quintum De Quintodecima.* E

35 *Anno* 1254. *mercatoris cujuſdam ancillula, cum ſibi per quietem viſa eſſet videre* S. Emygdium, *quaſi alteram ipſius manum aromatico imbueret odore, ac diceret*: *Si quando periculum ſubmerſionis incurreris, manum hanc naribus admove, nec dubita, dum quidem duraverit fragrantia, de tua incolumitate; continuo experrecta, odorem olfecit, cæleſtis utique viſi, non mavis ſumuti argumentum. Rem igitur narrat hera, tum quidem parum credula. Subinde aquam haurire juſſa, incidit in puteum; ubi manſit, donec tarditatem ejus incuſans accurrit hera, ac demerſam comperit. Dum extrahitur vero illa quam citiſſime, & quidem præter ſpem viva, hilaris, ac ſubridens, viſioni per tam inſignem miraculum non dubium apud circumſtantes & attonitos fidem fecit.* F

Quid, quod iguem paulo poſt eodem eadem odore reſtinxit? Certe cum impuriſſimo amoris incendio innocuam deperiret herus, & ad ſcelus urgeret, illa per objectam ejus ora manum adoriferam ita flammas æſtuantis excuſſit, ut libidinis immemor, & prodigium exinde conſtanter in ancilla ſuſpexerit, & prodigii auctorem Emygdium, *Appian. a pag.* 363. *ex codice Ms. anonymo.*

§. IV. Continuatio miraculorum a ſeculo XIV. uſque ad annum 1703.

ANno Chriſti 1310. *nobilis quidam Linus Rupis Coſaragnanæ dominus, tum ex dextera manus ambrace, tum ex putreſcente vulnere peſtiferis, poſt medicorum exhauſtam fundibus induſtriam, tu hujus pariter & æternæ vitæ (quod inimico, vulneris auctori, nolles ignoſcere) ultimum diſcrimen adductus, inviſitur a pio ſacerdote, & ad ſpem certam recuperandæ valetudinis erigitur; modo* S. Emygdium *imploret, ad ejus*

A *jus honorem ſtipem pauperibus eroget, lampadis ipſius oleo manum & pectus inungat, ac demum cum adverſario redeat in gratiam. Diſtulit ultimum; cetera præſtitit eodem die. Ergo poſtridie evigilans, manum quidem comperit omnino ſanam; at pectus nubilo, quam antea, melius. Miratur, & presbyterum eumdem ad ſe confeſtim arceſſens, dimidiatum queritur Sancti beneficium; ab eoque cauſam edoctus eam eſſe, quod reconciliationem cum adverſario nondum feciſſet, hanc ipſomet ſacerdote & auctore & internuntio, confieri ſtatim voluit; ſimul alia repetiit, quæ pridie perſolverat; & poſtero die mane ſalvum ſe prorſus integrumque ſenſit, reliſta tantum in pectore ad miraculi confirmationem tenuiſſima cicatrice, & magna in ſaſcis vulneris obductis materiæ purulentæ copia. Appian. a pag. 365. ex codice Mſ. anonymo.*

fraudit iterum; illorum animum a purgatorio;

37. *Eodem ſeculo declinante, Joannes Maximus Tibaldeſchius, Guelforum contra Gibellinos apud Aſculum princeps, & Virgini Deiparæ ac S. Emygd*

B *dio devotus in paucis, unico, quem habebat, filio Tibalducio nuptialem jam pompam inſtruebat, cum ex inſidiis hunc interemptum intelligit per Phantaſiam quemdam, ſicarium ſubornatum a Gibellinis. Furit adeo pater, & ferocia miſeri correptus, diriſſima quæque ſupplicia in hominem, ſi capi modo poſſet, perdiſſimum ore animoque deſignat. Fugitivus inter hæc Phantaſia ad ædes ejus, ignarus, cujus eſſent, tanquam ad aſylum accurrit; agnoſcitur ab uno famulorum; attinetur; includitur. Monitus illico Tibaldeſchius, & quid monſtro hominis factum velit, rogatur, heros primum: tum famulo, Sta hic paniſper, inquit, dum te vocem. Mox cubiculum ſolus ingreditur; ibi ante Virginis & Emygdii procumbit effigies; conſilium utrimſque in re præſenti efflagitat; inde, prompta ex armario pecunia, famulum advocans, En tibi, ait, marſupium; hoc cito ad parricidam defer, unaque delectum e meis equum, quem noveris pernicciſſimum, ut fugiat infelix quam poteſt ociſſime. Reſtitanti, & nimio dolore mœrenti domino mentem ſuſpicanti, Propera, inquit; nihil unquam egi deliberatius; conſilium Dei Matris eſt & S. E-*

C *mygdii. Paret ille; Tibaldeſchius ad preces redit; atque, ecce, depoſitam ibi interea comperit epiſtolam, propria Tibalducci manu in hæc fere verba conſcriptam: " Miſericordia, dilectiſſime pater, quam ex amore in Deiparam & patronum Epiſcopum ac Martyrem percuſſori modo meo exhibuiſti, uſque adeo Clementia divinæ placuit; ut continuo per S. Emygdium educi me juſſerit e carcere piaculari, cui ad plures aliquin annos additus eram. Nunc eo duce ad cœlum evolo, quo jubente, cum actione gratiarum alterum tibi pro me filium brevi conceſſum iri pronuntio. Perge interim hic Deo vivere, dum illum ego tibi in cœlis aſſidue propitium exorabo. Quo affectu hæc legeris pater, quis exprimat? Ceterum prædictionem firmavit nuncus poſt annum, ipſo ille die, quo ſicarium ante dimiſerat, filius ex conjuge, annos tum novemdecim ſterili. Appian. a pag. 346. cum Andreantonellium & antiquos codices Mſs. paſſim de Tibaldeſchio agentes.*

recognitus damnatur;

38 *Et Andreantonellius quidem pag. 187. & ſeq. de hoc heroe quædam notat, ſubdubque: Plura de illo in Annalibus Aſculanis, nec non in lapide Aſculi in ædibus Felicis Cardinalis Centini. De quo inſuper illud memoriæ traditum, quod Cupreſem (Cupræ duæ ſunt in Piceno) quemdam filii interfectorem domi ſervaverit, atque unici*

filii parentalibus peractis, incolumem dimiſerit: D *inſcius enim ad Joannis domum confugerat, ut* AUCT. P. B. *ibi tutus foret homicida. Non miramur hic adeo detentionem ſicarii uſque ad peracta parentalia (tametſi non ſatis conſonam narrationi Appianicæ) quam ſilentium Andreantonelli, de liberatione filii, de prodigioſa ejuſdem epiſtola, &c. Accedit, quod ſeculo* XVI. *a viris fide dignis acceperit ſe narret Joannes Oſorius noſter Concionum tom. 1. feria 6. poſt Cineres, hiſtoriam adeo ſimilem noſtræ; ut, niſi illa ad viduam illuſtrem referretur, hæc ad virum illuſtrem, propemodum eamdem crederes. Sed enim etſi mira ſunt hæc, nequaquam eamen ſufficiunt ad fugillandam Appiani fidem. Valuit hæc certe plurimum anno* 1703. *qui ab editione Appiani prima proximus fuit, apud P. Hieronymum Caraffam noſtrum, tum Panormi in Sicilia virtute ſingulari atque imprimis alienæ ſalutis ardenti ſtudio celebrem: ſic enim hoc exemplo permotus fuit, ut nobiles duos, quorum odio nitcumque mitigandis nihil hic uſque ſuffeceras, reconciliaturus, ab in-*

E *vocando Dei Genitricis & S. Emygdii patrocinio fecerit iuſtum, idem ut facerent aliquoties, inimicos ſenſim ſingulos hortatus, non indicata tamen, quorſum id ſuaderet, cauſa. Paruerunt; & brevi, qui mutuum ſitiebant ſanguinem, mutuis coram P. Caraffa reſperſi lacrymis, poſtulata ſuppliciter utrimque dataque venia, in perpetuam redire concordiam. Appianus a pag.* 355.

bonis ſuis quæ avarum ſubtrahitur;

39 *Anno* 1457. *Emygdius quidam illuſtri genere Aſculanus, & prolis numeroſæ pater, pius idem, & erga* S. Emygdium *præ ceteris affectus, ſed* F *miſeatur quo infortunio, propinquis exoſus, cum adminiſtrabat aliis, tum horum præſertim iniquis, ea ædificatus erat, ut ſuſtentandæ familiæ reliquum nihil haberet, niſi villam ſuburbanam ex omnibus unicam; de qua tamen ipſa æque ac de urbanis, quas incolebat, ædibus jam diu litem ei conſanguineorum pecuniſſimus intenderat, cum vir bonus ad villam eumdem excurreret, de via, ut ſemper aſſueverat, ad eccleſiam* S. Emygdii, *quam rotundam ex forma nuncupant, urbe vicinam orandi cauſa diverſit. Inde porro ut prædium attigerat, ſupervenit ex urbe nuntius referens, cauſam ſecundum adverſarium judicatam eſſe, ipſique adeo tam villa, quam domo faceſſendum ſine dubio fore propediem. Invadit hominem deſperatio ſcilicet adeo vehemens, ut greſſu cuato urbem verſus contenderit, certus e ponte Soleſtano in Truentum deſilire, ac denuntiatam in aquis eum vita præfocare miſeriam. Hæc animo perturbato volvens, præteribat jam S. Emygdii rotundam ædem, cum ejuſdem laxatis impetu ſpontaneo valvis territus, ſimul ignota vi, ſimul hac voce detinetur: " Reſiſte. Nam quo ruis, infelix, me præter morem inſalutato? Redi jam mox: neque enim abbreviatæ tibi eſt manus Domini: quamprimum ad ſatisfactionem habere. Niſi adhuc adverſa fuiſſet fortuna, jam ſceleratus eſſes ". Acquieſcit; redit. In morbum is interea letalem incidit, qui cum facultatibus univerſis per ſummum neſas extrema lite dejecerat; & cruciante conſcientia, ad compenſandum, qua cognatum oppreſſerat, injuriam ſtimulatus, illum ipſum ex aſſe ſortis heredem, ac moritur. Appian. a pag.* 367. *ex Quinto De Quinto decimo, aliiſque monumentis Aſculanis.*

blaſphemus punit; extinguit incendium;

40 *Anno* 1507. *cum alcator quidam impius ob ludum infeliciter cedentem* S. Emygdii *nomen aſſiduis dirisrris effrænate proſcinderet, famulus ejus, domino reluctanter, Servus, inquit, here, ſi*

A *ſi jubet, inſolita; non Sanctis. At tu, reponis ille,* Auct. P. B. *diſce meis ædibus faceſſe e veſtigio; ac refer ſancto illi tuo* Emygdio, *ut tibi porro proſpiciat. Proſpexit jam, aperior, ait famulus, cum tua me domo liberavit. Vix exceſſeram autem, cum tabulatum repente corruens, obtrivit herum, ſic tamen, ut inde vivus eduſtus, altero tantum crure multatus, ligneo deinde ſuppoſito, claudicaverit, donec ædibus ex opia venditis, miſerabilem exegit ætatem.*

Anno 1573. Aſculanis feſtivo paſſim igne Patroni ſui natalem celebrantibus, illapſus forte in ligni aceſtraminis promptuarium pyrobolus, ingens & inopinatum excitavit incendium, quod in proximam domum ſic ventus agebat, ut nullam omnino ſpem faceret, hujus quacumque demum ope aut induſtria ab interitu vindicandæ. Ergo habitator ejus, ſublatis in cælum cum voce manibus, Tu me, exclamat, o ſancte Emygdi (nam potes) adjuva. Hac voce compreſſum ilicet ventum imber excipit; qui cum univerſum reſtinxiſſet incendium, tum demum continuo deſiit. Appianus ex monumentis Mss. Aſculanis a pag. 369. uſque ad pag. 372. ubi ſubdit, ſeculo conſecuto quos ediderit idem Sanctus miracula, ex appenſis tum ad ejus tumulum anathematis æſtimari poſſe.

B

morbunda uxore, laſſo geſſum imperat;

41 *Et inter argentea unum ait eſſe, quod ſuſpenderat Juditha Falconieri, nobilis profapiæ in Aſculano S. Margaritæ parthenone monialis, poſtquam extremis Eccleſiæ præſidiis ad æternitatem vitæ comparata, per invocatum* Emygdii *patrocinium ita convaluiſſet, ut ſuperſtitem noverit, cum hæc ſcriberet, Appianus.*

Aliud ferreum eſt & recentius affixum: nempe filius Franciſci Profetioni improviſo lapſu comminuerat ſibi tibiam; quod ubi reſcierunt parentes, ad Sanctum ambo Emygdium *vertere vota: cum autem hæc ille præmatura integrevir maque ſanatione ſuperaſſet, ad agendas Thaumaturgo ſuo gratias, una omnes ad ejus baſilicam convolarunt, ibique purgatis homologeſi mentibus, Euchariſtico omnes epulo refecti ſunt. Parentes vero quam ad filii tibiam firmandam ex lamellis ferreis confici juſſerant ocream, perpetuum ibidem prodigii monumentum reliquere.*

C

febres aliaſque morbos ſalin;

42 *Anno 1703. quo ſecundam, quam hic ſequimur diximus, Vitæ Emygdianæ editionem parabat idem auctor, ipſa ſenſit Roma, ut aſſerit pagina 374. beneficia Martyris noſtri & multa & prodigioſa; quod vel ex iis licet conjicere, quæ ſibi tum acciderunt Conſtantiæ Nardini, prænobilis domicellæ, duplici ſcripto teſtata eſt: & priore quidem affirmat illa, ſe, cum ardentiſſima febre atque intolerabili capitis dolore laboraret, ſimulatque* S. Emygdium *imploraſſet, utraque ſtatim ægritudine fuiſſe liberatam: alterius hæc eſt ſententia*: Ego Conſtantia Nardini freta patrocinio S. Emygdii, eumque ſulita per hos triginta, quos vixi, annos trigeſies quotidie oratione Dominica, tametſi tepide recitata, ſalutare, favores ab ejus inſigni beneficentia complures accepi; & hunc inter alios, quod, cum fratris mei, violentis febribus æſtuantis, capiti ſacram hujus Martyris effigiem, numiſmati impreſſam, vehere admoviſſem, eumdem poſtridie mane priſtinæ valetudini perfecte reſtitutum invenerim. Puella quoque mihi familiaris & cara, peracuto dentium cruciatu jam per dies facile quadraginta dire vexata, ubi vel unicum dentem eadem numiſmate, quod ipſa miſellæ attuleram, contigit, in ipſo articulo dolorem prorſus omnem evanuiſſe mirata eſt.

43 *Jam de terræ motibus quid dicemus? Ut iis* D *nihil habet Italia terribilius, nihil frequentius; ſi Appianum audimus, nihil adverſus illos Aſculani promptius præſentiuſque, quam ſui hujus Antiſtitis ac martyris præſidium. Neque vero illud ſemel, aut ſuper tantum experti ſunt; ſed, ut idem ex Lino, Quinto, & codicibus Mss. refert pag. 312. anuis Chriſti 800., 1116., 1300., 1456.; aliiſque pluribus, quibus inteſtino concuſſa motu terra dici vix poteſt, quot quantaſque intra ſolam Italiam ruinas ediderit, Aſculos ſuos terrente minas, quam ad invocandum identidem Defenſoris opem per ſuccuſſus innoxios excitante. Sed vetera hæc obiter attigiſſe ſatis habet memoratus auctor; cum ad rem propoſitam inculento demonſtrandam ſufficere exiſtimet, quæ ipſo illo, quo ſcripſit, anno Chriſti 1703. contigere: tum enim tempeſtas illa ſubterranea menſibus minimum tribus atrociter adeo longe lateque, ſed in Umbria potiſſimum Aprutioque, deſæviit; ut oppida per utramque provinciam quædam exinde* E *tuto habitari non poſſent, quædam majori ex parte, quædam omnino ſubverſa corruerint. Teſtantur id Caſcia, Nurſia, Complum, Amatricium, Mons regalis, Civitas regalis, & Aquila, præter vicos, pagos, caſtella ducenta & amplius. At ſtetit Aſculum tot inter utrinque labes medium; & ita ſtetit, ut, Appiano teſte pagina 313. ne minima quidem laſionis in eo veſtigium uſpiam apparuerit: quod qui miraculo manifeſto tribuendum negaverit, is profecto inficietur neceſſe eſt, (quod idem ſcriptor ibidem aſſerit) intra ipſam Romam, tanto firmiorem longinſque diſtantem, ad reparanda, quæ paſſa tum fuit, convulſionum damna, in ſolas catenas clavoſque ferreos inſumpto fuiſſe ultra quingenta ſcutorum millia. Nimirum Aſculani* Emygdiuſque *vere illo trimeſtri ſpatio certaverant; illi per jejunia, preces, eleemoſynas, ordinum omnium ætatumque ſupplicationes, & corporum in iis afflictationes exquiſitiſſimas, ſpontaneas, publicas, quotidianas, ut illum conſtanter haberent propitium; hic vero per continuatam & manifeſtiorem in diei proteſtionem, ut eſſet. Legeſis auctorem noſtrum libri* F *tertii toto capite nono; & ſi potes, tempora lacrymis: ego certe non potui.*

44 *Neque vero Aſculanos tum ſuos in urbe tan-* *imo & Aſculanos*
tum ſua; ſed & alibi degentes prodigioſe ſervavit inculumes. Exempla proferuntur ibidem a pag. 316. jure jurando firmatu & antiſtitis Aſculani auctoritate typis Italicis eodem anno vulgata; quorum en tibi periochan.

Porchiani, quod Aſculanæ ditionis caſtellum eſt, Joanna cuidam, Celſi Auguſtini filiæ, domo ſua in aliam ad prandendum olcum egreſſæ, tam repentina ſupervenit ac vehemens agitatio terræ, ut diffilitus conjugatio ſuperior adium; & jam ruens, inevitabilem puellæ minaretur interitum. Procidens ergo confeſtim in genua, S. Emygdium inclamat; tum, ecce, craſſis trabibus, inter cadendum, tranſverſe alia ſuper aliam actis, & ſupra caput ejus vi quadam arcana ſuſpenſis, ruinarum illa quidem obſita pulvere, ſed omnino tamen incolumis elabitur.

Victoria Ferretti, itidem Aſculana, dum Aquilæ, ubi nobili dudum juncta conjugio degebat, in eccleſia S. Philippi Neris noxas confeſſione diluit, templum repente corruens, quotquot ibi tunc erant homines, contumulavit, etiam Victoriæ filiolum cum famula, etiam ſacerdotem tenui

ſan-

A *tantum a conſitente tabula ſeparatum. Ipſa ſola (ut ſola ex omnibus Aſculi nata, eoque nomine S. Emygdii tutelæ commiſſa fuerat) eſſi collo tenus immerſa ruderibus, viva tamen inde ac vegeta prodiit; ſolita poſtmodum, Aſculi maxime, & beneficium hoc ſæpius, & auctorem ejuſdem agnoſcere ac prædicare* S. Emygdium.

cum ab urbe ea diſtitio ea ſua proficiſci

45 *In eamdem urbem Aquilanam e ſuburbio venientes Joſephus Ronchetti & Seraphinus Ruſtici, Aſculanus uterque, Communionis, ut loquimur, generalis cauſa templum adibant S. Dominici; cum in via mutato per inſtinctum ſubitaneum & urgentem propoſito, ad ædem deflectunt Beatiſſimæ Virginis; ubi ſalvi perſtiterunt eo tempore, quo ad S. Dominici fine dubio periiſſent cum aliis octingentis, quos ibi tum orantes imis excuſſa ſedibus eccleſia univerſa conſtrivit. Inſtinctus vero ille tam ſalutaris patrocinio S. Emygdii, Aſculanos tum ubique tutatus, adſcriptus fuit.*

Ceſciam, a quarto decimo Januarii die multis locis everſam, deſtinata fuit centuria militum,

B *quos inter erant Aſculani quidam, juſſaque, donec terræ, vel Dei potius vindicis, ira conquieſceret, arcendis undequaque faribus invigilare. Fieri autem id neutiquam poterat, niſi multiſariam diſtributi milites, per vias, ne erant, anguſtas impeditaſque, & minaces ædificiorum, quæ hac illac vel feniruta, vel quaſſata ſupererant, propenſiones diu noctuque diſcurrerent: quod inter tot ſubſecutas ideatidem concuſſiones ſine ulla cujuſquam eorum læſione diu continuari potuiſſe, ut mirari ſatis ipſi non poterant; ita neque dubitare, quin id* S. Emygdio *deberent; nepote cujus auxilium & ſtata prece quotidie, & quoties ruentis circa ſe molis fragor inſonuiſſet, flexis illico genibus, ex Aſculanorum commilitonum conſilio, ſemper implorarent.*

Augustus. 46 *Nurſiæ die XIV. Januarii, nondum provecta nocte, Felix Crocetti, aliique, cum pecoribus ibi venum exponendis, Aſculani, hoſpitio ſimul concuſſo, ſimul collabente obtecti, ſalvi omnes integrique emerſerunt e ruinis, quibus ipſa cum tribus filiis hoſpita ſuffocata jacebat.*

Eadem nocte beneficio non inferiore gaviſus eſt Felicianus, natus in Aſculana ditione, ſed Arqua-

C *ta tum ſacerdos ac ludimagiſter: fatiſcens enim ſub ejus pedibus tabulatum, & ipſum, & ſuperiores pariter, tectumque domus in eamdem traxit ruinam. Perculſi virum tam improviſa calamitas ac mente tantiſper dimovit: tum paulatim ad ſe redieus, mirari primum cæpit, ſe vivere; deinde, nulla corporis parte læſum eſſe contuſumve; poſtremo, extra domeſticas ruinas aperto intoque loco conſiſtere; quod quidem ultimum poſtridie mane multo ipſi mirabilius viſum eſt, cum omnia circumſpiciens, undequaque obſtructum exitum comperit, ipſam etiam januam, quam nec a ſe, nec ab alio tum apertam fuiſſe mox cognovit; ubi obſtitum intus ac mortuum illum invenit, qui ſolus oſtii ſtaviam habuerat, exſtinctuſque ſervabat.*

Hac de miraculis Appianus; niſi & illud forte meretur adjungi, quod pag. 285. Aſculi eodem, de quo actum eſt proxime, terræ motuum tempore, de infantula lactenti eſt teſtatum, eas, quod præter ætatem S. Emygdii *nomen, tota tunc urbe aſſidue reſonant, diſtincte pronuntiaverit, Quantum vero tot ejuſdem anni beneficia Antiſtitis hujus & Martyris famam cultumque dilataverint, ex operis, quod laudamus, libro 3. cap. 9. prænum erit facere conjecturam.*

D AUCT. P. B.

§. V. Eorumdem continuatio uſque ad annum 1730.

Anno 1727 in ruina communi cunabuli

COmmentario huic finem jam diu feceram, *cum Aſculo allatum huc eſt opuſculum Italicum, ibi excuſum, & ab auctore clariſſimo, Dominico Tullio Lazzari, juris utriusque doctore, & advocato, nuncupatum illuſtriſſimo ac reverendiſſimo domino Paulo Thomæ Marana, antiſtiti ſimul & principi Aſculano, die XIII. Junii, anno 1731. Inſcriptio eſt:* IL PROTETTORE NE' TREMUOTI ravviſato in S. Emidio, primo veſcovo d' Aſcoli *&c. id eſt:* PROTECTOR IN TERRÆMOTIBUS AGNITUS IN S. EMIGDIO, PRIMO EPISCOPO ASCULANO *&c. Ad calcem libelli præter approbationem legitimam, typis expreſſam, ſubduntur inſtrumenta duo Mss. publica, ſuis ambo ſigillis munita, ad conciliandam ſcriptori, quam per ſe aliqui certa meretur, indubitatam fidem.* E *Ab initio porro uſque ad paginam 32. narrantur quæcumque ab Appiano de ejuſdem Sancti adverſus terræmotus patrocinio anno 1704. edita, & a nobis hactenus delibata ſunt: deinde a pag. 33. uſque ad finem, ſen paginam 41. recentiora proferuntur, quæ partim anno Chriſti 1727. partim 1730. contigere, quæque adeo locum hic etiam ſuum non immerito videntur exigere, ea ſaltem brevitate, quæ ad miraculi cujuſque notitiam ſufficiat.*

Imaginem ſervatur cubiculum per iconoclaſtas Sculti.

48 *Anno igitur Chriſti 1727. vir quidam Religioſus congregationis Oliveianæ e cœnobio Sancti Angeli Magni Aſculano migrare juſſus ad monaſterium S. Michaelis archangeli in diœceſi Urbinate, allatam inde ſecum icunculam* S. Emygdii, *quem impenſe colebat, hic ſuſpenderat in cubiculo ſuo; cum eodem anno, die XV. Decembris, tertia poſt primam noctis horam quadrante ſic ibidem tumultuari terra cœpit ac ſubſilire, ut, ruente circum univerſo cœnobio, ſolum illud cubiculum, quod appenſam, uti dixi,* S. Emygdii *ſervabat imaginem, illæſum intactumque perſtiterit; idque miraculo tam evidente, ut receptus eo ſemel abbas Angelus Maria Camaſſei, tamquam omni jam defunctus periculo, omiſſa tutioris perfugii cura, noctem illam, tot repetitis impulſibus formidabilem, integram ibi quam ſalvus tam ſecurus exegerit.* F *Neque vero, ut procella conquieverit, tam inſignis immemor eſſe potuit beneficii; ſed* Emygdium *continuo & ſua & ſuorum omnium communis ſententia primum quidem protectorem optavit cœnobii; tum novo illum in eccleſia decoravit altari, in quod effigiem ejus recenter adumbratam evexit; inde cum Apoſtolicæ Sedis aſſenſu die V. Auguſti cum Officio duplici primæ claſſis cum octava, plane ut Aſculi colitur, quotannis decernit perpetuo celebrandum, præmiſſo ad pervigilium feveriore jejunio; denique, ne umquam intermitti poſſit ibi ejuſdem impoſterum invocatio, duplicem* S. Emygdii *in Officio quotidiano commemorationem propriam lege perpetua ſancit; alteram ante Primam, alteram vero poſt Completorium.*

Anno 1730 in gravi nos terræ motus

49 *Ad annum 1730. diem XII. Maii, Nurſiæ cumprimis per ſubitaneos terræ tumultus, ab hora circiter decima & media, aut, ſi mavis, fere ſecunda poſt ortum ſolis, excitatos fatalem cetera pertinent hoc ordine narrata. Emygdius Nicolaus Pacifici, Amatricenſis, clericus idem & rhetoricæ Nurſiæ candidatus, dum ad ſcholam*

A *domi ſe comparat, inſperate motu & imminentis* AUCT. P. B. *epiſtylii (innoxia tamen) labe perculſus, ſimul* S. Emygdium *inclamitat, ſimul adibus feſtinat elabi. Ecce autem, ad culinam, qua neceſſario tranſeundam erat, advolanti ultro ſe pandit janua, tametſi repagulo per id tempus obſtructa. Extremas inde valvas ut attigit, commodum ea parte, qua ſola reduci ſera poterat, liberas nactus (nam alteram earum partem ad poſtem uſque obſidebam ruina) in plateam tandem ſalvus evaſit, eodem ipſe articulo, quo ſi intus fuiſſet, vivus non exiſſet unquam, niſi prodigio majore; ruebant enim tum ſaxa cum trabibus, quæ totum oſtium oppilarunt. Rem omnem ipſemet poſtmodum ad ſancti Martyris noſtri ſepulcrum, quo ad gratias perſolvendas acceſſerat, palam Aſculi juratus aſſeruit.*

prodigioſa ejus incolu. 50 *Mirabilius eſt, quod eodem tempore contigit Antonio Comiti, in ditione quidem Aſculana nato, ſed in Nurſiana, ex quo matrimonium inierat, commoranti. Dormiebat is tum forte cum familia, cum ad violentos maxime ſuccuſſus evigilant, vuere ante oculos omnia vidit præter angulum illum, quem in cubili obtinebat ipſe cum conjuge. Invocat ergo* S. Emygdium, *unaque memor filiorum, exſilit ſemnudus. Sed hos jam ruina cum cubiculo lectaloque ſuſtulerat. Quod unum ſupereſſe videbatur doleri, contenta & lugubri voce amborum (nam duo erant; ſeptennis major, minor quinquennis) ad colliapſa verſus rudera, ſemel iterumque nomina miſerabilis pater inclamat; cum, ecce, unde minime cogitaverat, reſponſum accipit utriuſque. Nimirum ad decimam ab adibus paſſum prodigioſiſſime delati ambo, in eodem, ita ut pridie compoſiti fuerunt, lectulo concubabant, calce quidem & fracta tecti materia; ſed ne tenuiſſimo quidem livore, nedum vulnere, uſpiam notati; imo (quod magis mirum) pendulis etiam tum ſupra capita protecti trabibus; ut ſubrade cum illis ipſis & axore Aſculum accurrens Antonius, ante Patroni ſoſpitalis tumulum jurejurando ſolemni teſtatus eſt.*

experti ſunt 51 *Minus illud quidem; magnum tamen, quod non vulgi tantum fama, ſed & virorum gravium teſtimonia non pauca de muliere quadam Nurſiana* C *retulerunt. Hæc dum e dolio vinum promit in cella, agitari ſurſum deorſum ædes ac ſatisfacere ſenſibus, O ſancte, exclamat, Aſculi Patrone (neque enim tanta in trepidatione nomen occurrebat) adjuva me! Sic erant corruentia tigna firmiſſimum ſtruxere latibulum; quando ita in ſe mutuo concidarunt, ut illam non attingerent, ſed a ſubſecutis continuo decuſſiſque collabentis ædificii molibus valli inſtar tecti ſue defenderent, aſque dum procella deſumum. Felicior videri potuit Cæſar Buonamici Aſculanæ ditionis agricola, ſed in agro tum Nurſienſi conductus; cum in herili domo, eodem quaſſante motu,* Emygdium *implorando, & ſe, & familiam, & ipſam demum a præſentiſſimo, ut quidem ipſe juravit poſtmodum, vindicavit interitu.*

qui addita conjectura? 52 *Hiſce poſtremus additur Petrus Paulus Riſci Aſculanus, tum Nurſiæ grammaticam profitens; qui eadem hora eodemque impetu cubiculi ſui parietes ſic diſtrabi ſolvique animadvertens, ut per fiſſuras non raras jam ſol radios intromitteret, ad* S. Emygdii, *cujus ibi conſervabat imaginem, effigiandam cpem profiliverit, qua exitium tam inevitabile ſalvus effugeret; & vere plus aliquid, quam quod oraverat, impetravit; ut ſcilicet neque ipſi, neque familiæ ſuæ* D *neceſſarium ad ſalutem fugæ conſilium fuerit: ſtetit enim, & in urbis univerſæ communi tum ſtrage perſtitit hoc ejus domicilium, quantumvis & ab anno 1703. valde luxatum, & modo a primo motuum ibi vehementiſſimorum exordio lacerum undique ac tantum non omnino diſſolutum; ut manus propriæ ſubſcriptione Riccius ipſe teſtatum omnibus eſſe voluit.*

53 Sed quoniam Aſculanus is fuit, lubet hic cum fine colitus eruo incremento. *obſervare, quod pag.* 32. *Lazzarus adnotavit: nullam videlicet eſſe memoriam, nulla ſcriptorum quamtumlibet veterum monumenta, unde erui poſſent hactenus, Aſculanum vel unicum hiſce adhuc ullo unquam terræ motu fuiſſe. Quod quidem illum, ni fallor, de quo meminit idem pag.* 39. *impulerit ad expatiandum, ut in civium Aſculanorum numerum ſibi daretur adſciſci, itaque, quod aliter eſſe non poterat, magiſtratuum ſaltem beneficio ac privilegio fieri. Verum aliis, ac eadem impoſterum cum Aſculanis per* Emygdium *immunitate donetur, ſatius viſum eſt, illum pa-* E *ri ſibi cum iiſdem obſequio cultuque demereri. Quod egregie jam anne factitaſſe non privatas modo familias, ut Olivetanam ſupra, ſed & urbes integras ac populos, iſtiuſmodi motibus & ruinis præ ceteris obnoxios, idque per decreta ſolennia in perpetuum ſtabilita, narrat cuatus auctor a pagina* 39. *uſque ad finem.*

Nunc ad Acta progredimur, de quibus quid ſentiendum putemus, expoſitum jam ſatis eſt §. 2. *Prompta ſane autem ex Officio ejus olim proprio apud Aſculanos, de quo vide dicta* §. 1. *num.* 6. *& 7. collata vero cum Actis Mſs. Vallicellenſibus, iisdem ſupra memoratis* §. 2. *num.* 13. *& ſequentibus; ita tamen, ut ſingulorum diſcrimina, ubi nihil in re ſenſuque mutant, negligenda duxerimus.*

A C T A

S. Valentino, S. Emygdii diſcipulo, tribui ſolita; ex Officio pervetuſto eccleſiæ Aſculanæ, ſecundum F *editionem anni* 1522. *collato cum vetere Ms. bibliothecæ Vallicellenſis apud RR. PP. Oratorii Romani.*

PROLOGUS AUCTORIS.

MElchiadi, urbis Romæ primæ Sedis Epiſcopo, Valentinus levita *a*, vivere ſemper & gaudere cum Chriſto. Obedientiæ ſcriptoris & ſtatus occaſio Aſculanæ, cum ſcribebat.

Opus perarduum, & non mearum virium, o Pater optime, aggredi jubes; ſed confiſus in Deo, qui virtute mirabili, aquam de petra ſitienti populo produxit, tuiſque fretus orationibus, iocipiam, quæ hortaris; juſſioni parebo, deſiderioque tuo ſatisfaciam. Quæſo igitur, ſi more humani ingenii errare contigerit, tuo defendatur imperio, tuaque corrigatur peritia: nam & philoſophorum diſciplinam omnium noſti, & divinorum Librorum nectareo fonte rigatus, diviuæque gratiæ jubare viſcera repletus, omnium

mor-

A mortalium exuperas ingenia, nomina, dignitates, & merita. Sed quis mortalium hodie reperiri poteſt ejus ingenii, ejuſque facundiæ, qui ad plenum, quæ geſta ſunt his diebus in urbe Alculana, ſcribere valeat? Quæve lingua explicare poteſt damna, exilia, contumelias, proſcriptiones, cædes, carceres, capitales ſententias, & alia genera tormentorum, quæ Chriſtianæ fidei cultores apud nos patiuntur? Quid immoror? Inter invia ſaxa, latebraſque ferarum vitam ducimus, mortalium fera omnium præſidio deſtituti; aporiamur enim, omnibuſque modis affligimur. Sed laus Omnipotenti; mori prius multitudo decrevit Chriſtianorum, quam obedire crudelium præceptis tyrannorum; fundata eſt enim ſupra firmam petram, quæ nec boreæ furentis violentia, vel impetu torrentium inundantium ullo moveri poteſt. Et licet deſolata paſtore ſuo ſancto Emigdio epiſcopo & martyre Alculana videatur eccleſia, tamen pietate divina, tuiſque ſanctis orationibus ſperat, ſe ad certæ quietis portum devenire. Putaſne videbo diem illam, in qua
B requies, & ſecuritas reddatur Eccleſiæ? Putaſne videbo diem illam, in qua mihi liceat omnipotenti Deo laudes de more canere, actuſque ſancti Migdii martyris ſtyli officio deſignare memoriæque poſterorum mandare? De quo quam breviſſime potero pauca tibi de multis ordinare ſtudebo. Vale.

ANNOTATA.

a *An hæc B. Valentini levitæ epiſtola genuina videri debeat, an ſuppoſita, ſtatuat lector ex diſtis in Commentario prævio, num* 22.

CAPUT I.

Sancti patria, converſio, miracula, iter Romanum.

a *Sancti natales, educatio, converſio.*

BEatus igitur Emigdius da nobili proſapia Gallorum originem ducens in Germaniæ provincia cis fluvium Rhenum natus *a* & nutritus eſt, in parte auſtrali ejuſdem Germaniæ, in civitate
a Trevirenſi *b*; qui cum ſeptem eſſet annorum,
b C traditus eſt a parentibus ſeptem liberalium artium eruditionibus diſciplinis: erat animi ingenio claro, vultu decoro, manſuetus nimis & humilis, facundus & compoſitus, omnique acceptione morum, & virtutum omni laude gratioſus, & non ſolum parentibus, ſociis, & amicis, ſed omnibus, qui illum viderant, vel audierant, habebatur cariſſimus; (gentilis adhuc tamen, & nondum gratiam ſacri Baptiſmatis conſecutus *c*.) At ubi ad eorum ætatem, ſcientiæque pervenit excellentiam, omniumque philoſophorum tranſcendit laudem *d*, (eum eſſet annorum ſeptem de triginta, a parentibus & ab amicis rogatur, ut ſecundum dignitatem ſuorum majorum balteo accingatur militari, & ſtipendiis Reipublicæ ſtudeat defudare, uxoremque ſecundum natales ſuos ingenuam ducere. Hæc illo & alia plurima pectore revolvente, contigit, illum quadam die eum viris Chriſtianiſſimis de Deo & de fide Catholica, gentiliumque errore miſerabili diſputare. Cui ubi via veritatis dilucidata eſt, & poſt multa millia verborum ſuaſum, ut gentilitatis caliginoſam noctem relinquat, Platonis, & Ariſtotelis ſectas aniles & vacuas poſtponat, Chriſtianæque fidei adhæreat, aſſenſum præbuit, ſequi ſicri catechumenum poſtulavit.

3 Deinde conſortia paganorum & ſallacia documenta philoſophorum devitans, omni ſuperſtitione idololatriæ contempta, eccleſiam petiit, to-
D tumque ſe Chriſtianorum magiſterio tradidit informandum. Poſt modicum vero tempus renatus ex aqua & Spiritu ſancto, qui primum fuerat magiſter erroris, factus eſt diſcipulus veritatis; & non Platonis, vel Pythagoræ, ſed Chriſti ſe confitetur eſſe diſcipulum.) Deinde ſacrorum librorum legens ac relegens volumina, ad tantam pervenit ſapientiam & ad tantam gratiam prædicandi, ut patenter daretur intelligi, & ab omnibus Orthodoxis prædicaretur uno ore, Migdium eſſe vas electionis & habitaculum Spiritus ſancti.

4 (Hæc ubi patri matrique comperta ſunt, ce-
E leres advolant, & amicis eorum aſtantibus plurimis, hæc ſanctum Migdium aggrediuntur voce: O fili Migdi cariſſime, bonorum noſtrorum ſucceſſor & heres, quis te fatcinavit? O fili Migdi, ſenectutis noſtræ ſolatium, quis tuum magicis artibus vertit animum? Qua mente, quibus oculis parentes tuos reſpicis? Hæc illis dicentibus & alia plurima, quæ luctus, dolor & ira miniſtrare ſolent mœrentium animis, ſanctus Migdius tale ſertur dediſſe reſponſum: Non vos, ſecundum quod opinamini, alieno animo vel magicis ablatus artibus, conſpicio & alloquor; immo mente ſana vos admoneo a cultura idolorum recedere, ad agnitionem veritatis pervenire, Deumque optimum, ejuſque Filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & Spiritum ſanctum paraclitum, unam deitatem in tribus perſonis adorare, ſincero corde & mente devota metuere; qui fecit omnia ex nihilo, viſibilia & inviſibilia; qui claudit, & nemo aperit; aperit, & nemo claudit; per quem ſubſiſtunt omnia, & reguntur omnia, cæleſtia, terreſtria, & infera; in cujus manu ſtatus & vita hominis eſt, numeruſque dierum illius, initium & finis: cui ſervire regnare eſt, & obedire vita; quem adorant angeli, venerantur archangeli; imperium cujus univerſitas rerum contremiſcit, collaudat inceſſanter, ac diligit. Cui plurima paranti dicere pater inquit: Hanc illis fabulam, Fili,
F narrare memento, qui aurem tibi præbeant, qui & animum hujuſmodi nugis accommodent: nam niſi mihi ad præſens aſſenſum præbueris, niſi magnum Jovem adoraveris, iram deorum variis, novis, & exquiſitis tormentis (per deos, deaſque!) ſine omni dilatione placeabo.

5 His dictis, ſanctus Migdius capitur, & violenter a multitudine gentilium in templum Jovis deducitur. Quo aſtante ante aram Jovis, audientibus omnibus, clara fertur dixiſſe voce: Domine Deus, Pater omnipotens, rex cæli & terræ, cui omnia cognita ſunt, præterita, præſentia, & futura, clarifica nomen tuum hodie, & da honorem & victoriam populo Chriſtiano, & ne deſpicias me ſervum tuum; ſed exaudi propitius de excelſo cælorum habitaculo tuo invocantem te, ſicut exaudiſti Moyſen famulum tuum ante conſpectum Pharaonis in Ægypto. Vix bene finierat, & ecce terræmotus magnus concuſſit templum & ſimulacrum Jovis; & ara in conſpectu omnium, qui aderant, contrita eſt. Hæc ubi peracta ſunt, ſacerdotes templorum, omneſque habitatores regionis illius ſtupor & admiratio, timor & tremor ſimul occupavit.

6 Sanctus vero Migdius a conſpectu parentum & a multitudine paganorum elapſus, comitantibus turbis Chriſtianorum, ad diverſorium rediit:)

Ex off. Ascul.

Baptiſmum eruditur Jovem;

quæ parentes attonitos fruſtra tentant convertere;

ſuos ſeditioſe in ſe concitat gentiles;

EX OFF. ASCUL. *qua per idoli vanum ſimulacrum Mediolanenſi parti tribuitur Romana.*

A ibique per ſomnium voce de cælo lapſa taliter admonetur, ut fugiat: Migdi, Migdi, inſtanter operare, quod operaris; clama, exalta vocem tuam; pareotes, patriamque deſerere; Italiam pete: ibi namque præmia, & corona debentur ſempiterna. Mane autem facto, ſanctus Migdius ad orationem ſolitam hymnoſque matutinos conſurgens; tres diſcipulos ſuos, Euplum, Germanum, atque Valentinum *f* convocat. At ubi viſionem angelicam illis ſeriatim patefecit, jactans cogitatum ſuum in Domino, & de nocte conſurgens, illis tribus *g* comitantibus (feſtinum arripuit iter. Alpiumque, quibus Italia claudituř, aſperitate ſuperata, Liguriæ tellus fertilis & copioſa, quaſi mater cariſſimum filium, illum largifluo lætabunda ſuſcepit ſinu; ubi triennio continuo orationibus, & jejuniis vacans, Mediolani, in oratorio ſancti Nazarii commoratus, ſanctæ prædicationis ſuſcepit officium *b*: cujus ſucceſſibus inimicus humani generis diabolus invidens, per membra ſua Dioclecianum & Maximianum, in illum, ſicut in ceteros fideles, perſecutionem ſaviſſimam excitavit. Quo expulſo de civitate, multis acceptis contumeliis pro nomine Chriſti,) divina illum regente clementia, (cum tribus diſcipulis) Romam venit, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli primum limina petiit, & expleta oratione, & inelinata jam die, a quodam milite, Gratiano nomine, omnibus bonis temporalibus affluente, hoſpitio ſuſceptus eſt; cujus filia quinquennio fluxu ſanguinis laboraverat, multoſque ſumptus, multumque laborem in medicos incaſſum expenderat, & inclinata & encletica *k* facta, penitus ambulare nequibat.

f *g* *h* *i* *k* *ubi filiam hoſpitis ſui Romæ ſuſcitat ſanat.*

7 Miles autem, in cujus hoſpitio ſuſceptus eſt ſanctus Migdius, poſt refectionem cibi ac potus, interrogate illum ac diſcipulos ejus diligenter cœpit his verbis: Cujus eſtis patriæ, fratres, oriundi, cujuſve conditionis? Noſtiſne artem medicinæ? Cui ſanctus Migdius dixit: In Germania provincia nati & nutriti ſumus, Chriſtianamque religionem colimus & defendimus, artemque medicinæ ad plenum novimus, & abſque omni medicamine ulloque expendio diverſa genera morborum ſanamus. Habeo, inquit miles, filiam unicam, quæ ab annis quinque fluxum ſanguinis patitur, cui medicorum, vel incantatorum nullus valet conferre remedium; quam ſi ſanare poteſtis, multas pecunias a me habere poteritis, & præ omnibus meditis, qui in hac urbe Roma ſunt, divites, carl, & glorioſi eritis. Cui ſanctus Migdius: Nos medici ſumus, ut tibi ſupra diximus, & ſanare illam ſine omni dilatione poſſumus; hoc unum reſtat, ut Chriſtiana fiat, undaque ſacri Baptiſmatis renata, in unum Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, & in Spiritum ſanctum paraclitum credat. Nulla fit in medio mora; miles, uxor & filia cum omni domo ſuaad gratiam ſacri Baptiſmatis convolarunt. Quibus rite peractis, filia militis aſcendens de lavacro regenerationis, ita ſanitati reſtituta eſt, ac ſi in ea nullum umquam ſignum fuiſſet infirmitatis.

C

qui & reversus ad ſe dominum ſuſcitat.

8 Mane autem facto, ubi terris dies reddita eſt, cæcus quidam de longinquis finibus Italiæ beatum Migdium quæritans, Romam venerat: ante fores aſtitit, gemibuſque illius provolutus, his verbis eum rogare cœpit: O Pater ſancte, o medicorum omnium peritiſſime, expella cæcitatis noctem continuam ab oculis meis; redde mihi lucem, quam, exigentibus meis meritis, amiſi, quam expendiis pecuniarum multarum, multiſque medicis in vanum laborantibus, recuperare nequivi. Hæc ubi cæcus locutus eſt, ſanctus Migdius ait: Si erediderisex toto corde tuo in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, & in Spiritum ſanctum paraclitum, fiet omnino quod poſtulas, & illuminaberis. Cui cæcus reſpondit: Credo, & omnia paratus ſum facere, quæcumque juſſeris: nam ad te venire divina voce monitus ſum, multaque loca circumeundo, lacrymabili & inſanabili infirmitati meæ tuum veni implorare remedium. Tunc aſtante multitudine Chriſtianorum & paganorum, & admirantibus cunctis ſuper his, quæ fiebant, beatus Migdius proſtratus humi, hanc orationem profudit ad Deum: Domine Deus, qui es trinus, & unus *l*, & in cujus ditione cuncta ſunt poſita, qui feciſti cælum & terram & omnia, quæ in eis ſuot; reſpice in me ſervum tuum, & da gloriam nomini tuo; & ut cognoſcant omnes gentes potentiam tuam, imple deſiderium hominis iſtius, & præſta ei ſanitatem corporis, & animæ. Domine, qui cæci nati oculos aperuiſti, exaudi me peccatorem, ſient exaudire dignatus es Tobiam & Saram, & illumina hominem hunc tam anima, quam corpore, qui vivis & regnas per omnia ſecula ſeculorum. Et cum a fidelibus reſponſum eſſet: Amen; ſubito exurgens ab oratione, fecit ſignum crucis in oculis cæci, & dixit: Illuminet te Chriſtus Filius Dei vivi: & aperti ſunt oculi ejus, & vidit lumen, ſtatimque clamare cœpit: Unus Deus, quem prædicat beatus Migdius, & non eſt alius præter eum.

D

l *f*

E

ANNOTATA.

a *In eodem Officio Vita breviter, quam dedimus in Commentario prævio num. 7, habet*: S. Emigdius .... natus eſt, a fidelibus progenitoribus baptizatus eſt, & nutritus *&c. Ibidem prima Antiphona ad primas Veſperas*: S. Emigdius, natione Francus, religioſis parentibus ortus, per eoſdem eſt ex aqua & Spiritu ſancto regeneratus. *Ms. primum Vallicellenſe conſonat; imo & ſecundum, quod* S. Emygdium *proſe ac ſocius Marcelle Papæ ita reſpondentem induxit*: In Germania nutriti ſumus, & omnes in Chriſti nomine baptizati ſumus a fidelibus progenitoribus, *&c.*

F

b In parte auſtrali ejuſdem Germaniæ *&c. Falſum eſt, Trevires tempore Valentini diacoui ad Germaniam propria dictam pertinuiſſe; falſum, ullo ſenſu eos ſpectaſſe ad auſtralem Germaniæ partem: hoc verum & certum, quod olim pars fuerint Galliarum in Auſtria ſive Auſtrafia; ſed non Germaniæ, nec ante tempora Cladovei regis. Vide Cellarium, Valeſium in Notitia Galliarum, aliosque paſſim. Et hæc ſcripſerit Valentinus ibi natus?*

c Gentilia adhuc tamen *&c. Hæc uncinis incluſa deſunt in Ms. Vallicellenſi, illique repugnant.*

d *Quæ ſequuntur uncinis inſerta, non leguntur in Mss. ambobus Vallicellenſibus, neque in Vita breviore Officii veteris Aſculani; imo iis aperte repugnant.*

e *A ſequente hic iterum uncino uſque ad obverſum alium, num. 6. poſitum, omnia intruſa videntur huic exemplari; cum deſint aliis modo memoratis.*

f Euplum, Germanum *&c. De his diximus in Commentario, num. 5.*

g Illis tribus *addunt Equilinus, Ferrarius aliique cum Ms. Vallicellenſi ſecunde* S. Emygdii *fra-*

A *fratres duodecim*; *ſed hos rejiciunt Mſs. Vallicellenſe primum, & utraque Acta Officii Aſculani: unde eoſdem proſcribunt etiam Giovannettus & Appianus. Porro quæ hic demum inter uncinos adjiciuntur, abſunt ab utroque Mſ. Vallicellenſi & Vita breviore veteris Officii Aſculani; item ab elogiis Equilini ac Ferrarii; reperta tamen dicuntur in codice (naſcio quo) Vaticano, ſed epiſodii aliis amplificata; uti videre eſt in Commentario prævio, num. 23.*

h *Hinc Mediolani celebratur ejus feſtum quotannis die 20. Januarii, ut affirmat Appianus pag. 30. & 249. quamquam ibi recentius inſtitutum fuiſſe, & poſt annum Chriſti 1656. fatis colligitur ex Diſſertatione Nazariana, a Puricello tunc edita pag. 150. ubi queritur auctor*, S. Emygdium *uſque ad ætatem ſuam ignoratum fuiſſe Mediolani, nec de feſto iſtic ejus ullo mentionem facit.*

i *Apud Equilinum & in Mſ. Vallicellenſi ſecundo non dicitur miles ille Romæ excepiſſe hoſpitio* S. Emygdium, *ſed eo venuſſe peregre cum æco, de* B *que dicetur num. 8. ut Sanctum jam ibi diu degentem & miraculis late celebrem invenires.*

k Encletica *& euclitica, idem ſonat apud auctores modo ecti, quod* incurva *ſeu* inclinata. *Adi Cangium in Gloſſario.*

l *Notari meretur hæc toties repetita SS. Trinitatis mentio per voces, quæ auctorem arguunt concilio Nicæno juniorem; qualis non fuit S. Valentinus.*

CAPUT II.

Prodigia Romæ patrata, gentilium converſiones, promotio Sancti ad epiſcopatum Aſculanum.

quibus prodigiis conterritus ut &c. ac baptizari;

TUnc videntes, qui aderant, miracula, quæ per eum Deus fecerat in puella filia militis, & quomodo Deus illuminaſſet cæcum, ſtupore, & extaſi perculſi omnes, uno ore & una mente dixe- C runt: Baptiza nos, Pater, in nomine Dei Jeſu Chriſti. Sanctus vero Migdius lætus effectus, benedixit aquam, & baptizavit eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, promiſcui ſexus numero *a* ſexcentos quinquaginta *a*. Quo facto, multiplex & varia fama continuo aures populi Romani occupavit, cunctiſque in admirationem converſis Chriſtianis & gentilibus, quique pro ſua intentione loquebantur: Chriſtiani gaudebant, quod Deus viſitaſſet illos, fidelibuſque ſuis tantam gratiam contuliſſet; gentiles vero, ſanctum Migdium opinantes ipſum adſore Aſclepium, deum medicinæ, aut aliquem magnorum deorum ſub humana effigie latitare, & cauſa ſalutis Romani populi de cælis ad terras veniſſe, tbus & victimas offerre volentes, *b* certatim illum in templum Aſclepii ducunt *b*. At ubi moltitudine vallatus populi, ante ſtatuam Aſclepii ſanctus Migdius ſtetit, compendiolam hanc orationem pro tempore circumſtanti populo promulgavit:

10 Viri Romani, ab ortu ſolis uſque ad occaſum terra marique potentes, quid juvat tot & tantas barbaras viciſſe nationes, tot & tantis laboribus eas ſuperaſſe, ſi cervices veſtras ingenuas errori ſuperſtitioſo idolorum & vanitati lacrymabili ſubmittitis? Quid juvat reges fortes bello D domuiſſe, ſi idola vos & inanis documenta poe- EX OFF. tarum ad pœnas perpetuas & ad horrentes tene- ASCUL. bras pallentis erebi captivos trahant? Conſulite *aliter ipſum putant eſſe Æſculapium; ſed idolo deputato,* igitur vobis, & providete impoſterum, idolaque ſurda & muta, quæ nec ſibi nec vobis ullum conferunt auxilium, reſpuite; & renati ex aqua & Spiritu ſancto, Deum Patrem omnipotentem, regem cæleſtium, terreſtrium, & infernorum adorate: per illum namque reges regnant, & principes dominantur; ejuſque imperio ſol & luna & ſtellarum claritas die noctuque deſerviunt. Ego autem homuncio, ſervus ſervorum Dei minimus, neque Aſclepius ſum, nec ab eo miſſus, ut vos opinamini; nec ullam gratiam ejus, vel amicitiam expeto, nec commune quidquam ſecum habere volo. Hæc eo loquente, multitudo male habentium illum rogare cœpit, ut & illis dignaretur conferre medelam in nomine Dri ſui.

11 Tunc beatus Migdius hæc addidit, dicens: *Chriſtiani baptizantur an. 1030.* Et ut me verum dicere comprobetur, multitudinem hanc infirmorum diverſo morborum genere E oppreſſam, quam nec Aſclepius, nec ullus deorum veſtrorum ſanare potuit, vobis præſentibus, procul omni ambiguitate, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti ſaluti priſtinæ reſtaurabo. Dixerat, fidemque verbis faciens, continuo proſtravit ſe in orationem, & ab obſeſſis corporibus dæmones pepulit, diverſaque genera languorum lenavit. Quo viſo miraculo, acclamatio fit maxima populi, & in laudem & favorem ſancti Viri converſi, idola reſpuunt, ſeque fieri Chriſtianos obortis lacrymis, omnique caligine dubietatis deterſa, ardenti ſtudio poſtularunt. Nulla fit dilatio; nam in eadem hora, eodemque loco baptizati ſunt de populo cum gloria mille xxx. exceptis parvulis & mulieribus. Baptizatis autem his, qui miraculum viderant, & diruta Aſclepii ara, ſanctus Vir propriis manibus ejus idolum rapuit, & præcipitavit illud in fluvium Tiberim.

una cum ſacerdotibus Æſculapii

12 Chriſtianis autem congaudentibus celebrantibuſque victoriam, laudeſque immenſas concinentibus Regi omnipotenti pro beneficiis ſibi collatis, ſacerdotes Aſclepii indignatione & ira repleti, Præfectum Urbis adeunt, eique injurias ſuas & dei ſui Aſclepii ex ordine referunt; qualiter F populus deſtruxerat aram, & qualiter quidam advena medius ſimulacrum illius jactarat in fluvium, & qualiter ſuis magicis artibus & doctrina Chriſtiana ludificaret populum. Hæc audiens Præfectus, indignatione & furore ſuccenſus, ſacerdotibus dixit: Vos conſenſum præbuiſtis, qui magum hominem & Chriſtianis artibus illudentem populo honorare voluiſtis; ſed, ſi me ſalus, ſi me magnus Æſculapius [adjuvabit,] ſimilem pœnam luetis, & ſimili ſententiæ ſubjacebitis. Quod cum audiſſent ſacerdotes, terrefacti nimis, conſiliumque ſuum in melius conferentes, ad beatum virum Migdium confugerunt; quos cum vidiſſet Sanctus, benignus, ut erat, vultu ait: Juſte contingit vobis, quod Salomon dicit: Qui proximo ſuo parat foveam, ipſe prior incidet in eam. Hæc dum beatus Migdius loquitur, ſacerdotes portantes aquam in urceo, mundo corde & unn ore dixerunt: Baptiza nos, Pater, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti; nam dii noſtri erronei & vanitati vanitatum ſubjacentes, neque ſibi neque nobis prodeſſe valent. At ſanctus Migdius, accepta aqua, baptizavit eos, & quid deinceps facturi eſſent, pro tempore monuit.

13 Cra-

ExOrd. Ascul. 13 Craſtina autem die facta, Præfectus Urbis cum audiſſet certius multitudinem populi converſam ad Chriſtum prædicatione ſancti Migdii & mirabilibus, quæ viderant, ſacerdotes etiam Aſclepii baptizatos; populum Romanum omnis ſenatorii ordinis in Capitolium convocavit, & crudeliſſimam ſeditionem in Chriſtianos concitavit. Turbata itaque civitate, & populo pro partibus agitante honeſtas atque inhoneſtas cauſas, tumultuque furentium magis & magis ferveſcente, beatus Migdius paululum perterritus, quid potiſſimum faceret, meditabatur; ſed confortatus a Domino, ſic ſe ſuoſque diſcipulos, aliosque Chriſtianos, qui ſecum aderant, admonuit, dicens: Nolite metuere, fratres cariſſimi, nolite timere tormenta ſecularium principum; momentanea enim ſunt, & ſolito, quod vento rapitur, comparanda, teſtante Pſalmographo: Vidi impium ſuperexaltatum & elevatum ſuper cedros Libani; tranſivi, & ecce non erat; quæſivi, & non eſt inventus locus ejus. Potens eſt enim Deus liberare nos de manu quærentium animas noſtras, qui liberavit filios Iſrael de manu Pharaonis, qui & ipſum præcipitem & exercitum ejus projecit in mare; potens eſt enim Deus liberare nos, qui liberavit tres pueros de camino ignis ardentis, & Danielem de lacu leonum, & Sulannam de falſo crimine; ipſe etenim ſolus quando vult, & quomodo vult, mortificat, & vivificat; ipſe etenim ſolus quando vult, & quomodo vult, deponit potentes de ſede, & exaltat humiles; quoniam quidem in manu ejus ſunt omnes fines terræ, & non ſolum terræ, verum etiam cælorum cardines omnes. Illum igitur neque vivi neque mortui effugere poſſumus, dicente Propheta: Quo ibo ab aſpectu tuo, & a facie tua quo fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es; & ſi deſcendero in infernum, ades. Sive vivimus fratres, ſive morimur, Dei ſumus: fiat igitur voluntas illius: nam ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala autem quare non ſuſtineamus? Non enim condignæ ſunt paſſiones hujus ſeculi ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

14 Expleto autem ſermone, & mentibus omnium confirmatis & erectis ad Deum, diſcipuli ejus dixerunt: Requiescamus hodie, Pater, & ſummodo diluculo diſcedamus ab urbe, ſecundum ſancti Evangelii verba: Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Interea dum hæc ad invicem conferunt; dies obiit, noxque terrarum immenſa ſpatia nigris amplectitur alis. Et dum levator curarum & operum, mortalium omnium ſomnus gratiſſimus comprimit artus, angelus Dei excitavit beatum Migdium, & diſcipulos ejus, & locutus eſt eis clara voce: Nolite metuere tormenta carnificum, quia Dominus vobiſcum eſt; ſurgite igitur feſtini; Marcellum Papam adite, ipſe vos docebit, quid debeatis facere.

15 Beatus igitur Migdius de nocte conſurgens ſecurus & lætus viſione angelica, cum diſcipulis ſuis Papam adit, hoc ordine illum rogaturus; O Pater univerſalis, o mediator Dei & hominum, cujus lingua januam cæli claudit & aperit, ſubveni & ſer opem nobis advenis, colentibus & invocantibus Chriſtum, & perſecutionem patientibus pro nomine ejus. Quibus Papa Marcellus dixit: Unde eſtis; aut cujus rei gratia huc adveniſtis; aut quo officio fungimini? Sanctus Migdius reſpondit: in Germania provincia nati & outriti ſumus; huc orationis cauſa venimus, admoniti viſione divina. Ego autem ſervus tuus peccator & indignus, Migdius nomine, ſacerdotali fungor officio *c*, [ordinatos Mediolani in oratorio ſanctorum martyrum Nazarii & Celſi; ubi triennio commoratus, non modicum oumerum civium Mediolanenſium Deo acquiſivi; ſed perſecutionem imperatorum Diocletiani, & Maximiani ferre non valens, ad te confugere, Pater, coactus ſum; ſed heri te & nudiuſtertius videre & alloqui nequivi multis præoccupatus negotiis.] Cui ſanctus Marcellus dixit: Audivi plurima de te, & quæ in hac urbe Romana geſſiſti; mane, quæſo, hodie apud me; eras enim dicam tibi, quid te oporteat facere.

16 Altera igitur die, cum ingenti favore & celebri laude cleri & populi fidelium, beatus Papa Marcellus ſanctum Migdium Aiculanorum ordinavit epiſcopum *d*, & Euplum, diſcipulum ejus, illius diaconum; & tradita illi licentia prædicandi, admonens & confortans eum, ad Aſculanam direxit urbem. Accepta itaque benedictione epiſcopali, dataque licentia ſanctæ prædicationis, beatus Migdius epiſcopus feſtinum arripuit iter. Quem plurimi Romanorum proſequentes, ut apud illos aliquantulo tempore moraretur, & ut infirmis illorum aliqua conferret remedia, oppido precabantur. Quibus ille ait: Nequeo hoc, fratres, his in partibus terere otia, quoniam verbis Paſtoris mei, domini Marcelli Papæ, me condecet obedire; cum ſit ſcriptum: Melius eſt obedire, quam victimare: ſcimus enim, quid Jonæ prophetæ contigerit, qui cum mitteretur a Domino in Niniven ad prædicandum, fugiebat in Tharſim, negligens præcepium Domini. Hæc eo loquente, & populo in ſententia ſua perſeverante, de proximis aut de longinquis locis innumeræ turbæ populorum concurrunt, videre deſiderantes, quæ per eum Deus faciebat mirabilia: & offerentes beato Viro aurum & argentum veſteſque pretiolas, poplite flexo, rogitabant, ejus ſanctis orationibus participari.

ANNOTATA.

a *Petrus de Natalibus ep. Equilinus tantum numerat* centum quinquaginta.

b *Erat* Aſclepii, *ſeu Æſculapii* templum *olim Romæ in inſula Tiberis, ubi nunc eccleſia S. Bartholomæi; unde ſtatuit Appianus pag.* 53., *eadem in inſula habitaſſe miſerum* Emygdii *beſtiem.*

c *Sequentia uncis comprehenſa non habentur in Mſs. Valliſellenſibus.*

d *Falſum hoc eſſe de Marcello Papa, diximus in Commentario prævio a numero* 17.: *recurret tamen infra plus vice ſimplici.*

CAPUT III.

Labores ejus apoſtolici & miracula apud Pictavenſes & Aſculanos.

INterea, lætantium choris veſtigia illius præcedentibus & ſubſequentibus *a*, ventum eſt ad fines Pictavis civitatis *b*, quæ idolorum cultoræ dedita, multiplici dæmonum errori ſerviebat *c*, & nullum adhuc penitus ſignum Chriſtianæ fidei ad ſalutem ſibi noverat, vel audierat *d*. Sed poſtquam beatus Migdius epiſcopus ad loca propinqua civi-

civitatis pervenit, terræmotu ingenti concuſſa eſt; & dæmonia, quæ in idolis latitabant, cœperunt mugire & voce horribili & confuſa clamare: Ecce finis, ecce finis; ecce Migdius, Chriſti cultor eximius: hæc eſt nobis dies lacrymabilis, hæc eſt nobis dies odibilis. Sacerdotibus igitur templorum & populo civitatis terrore perculſis & ſtupefactis, eventumque rei expectantibus, beatus Migdius, comitantibus turbis Chriſtianorum & gentilium, portas ingreditur civitatis. Qui poſtquam ante templum Jovis ſtetit, vallatus multitudine innumeri populi, talibus verbis a majoribus natu loci ejuſdem interrogatur: Cujas, Pater; unde, vel quo tendis: vel qua de cauſa huc adveneris, ediſſere nobis: nam ad introitum tuum civitas noſtra ingenti terræmotu concuſſa eſt, & dii noſtri tuum metuentes adventum, luctiſono mugitu terrificoque ululatu omnes quaſi uno ore clamarunt.

ubi Chriſtum prædicat ſarracenis.

18 Quibus ſanctus Migdius, ſedata turba, compreſſoque tumultu, inquit: Natione Gallus de provincia Germaniæ ego ſum, ſervus ſervorum Chriſti minimus, juſſus venire Romam divino nutu; a beato autem Marcello Papa ordinatus epiſcopus, ad Aſculanorum urbem ſum juſſas tendere greſſus; ſed & huc ad vos veſtræ ſalutis cauſa ingreſſus ſum, quatenus Deum vivum & verum, Patrem omnipotentem cognoſcatis, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus eradatis, qui propter ſalutem humani generis, & pro redemptione peccatorum noſtrorum dignatus eſt aſſumere carnem noſtram; cujus nativitatem angeli nuntiarunt paſtoribus; ad cujus cunabula ſtella rutilans miro ſulgore, Magos offerentes tria munera duxit; in cujus ortu nuntiata eſt pax terris, & gratia Sanctis; qui poſtquam in fluvio Jordane baptizatus eſt, quadraginta diebus & quadraginta noctibus jejunavit, & a diabolo tentatus eſt; qui ut vere Dei Filius crederetur, mortuos ſuſcitavit, leproſos curavit vel ſanavit, ac quinque panibus & duobus piſcibus ſatiavit quinque millia hominum; ſed & alia multa, & infinita mirabilia dignatus eſt facere, quæ dinumerare nullus plenius mortalium poteſt; ad ultimum autem ab impiis Judæis captus eſt & ligatus, flagellis cæſus, colaphizatus, corona ſpinea coronatus, mortemque ſæviſſimam in ara crucis perpeſſus eſt; in cujus obitu terra tremuit, & petræ ſciſſæ ſunt, ſol obſcuratus eſt, & luna retraxit lumen ſuum.

& judicavit.

19 Qui & deſcendens ad inferna, captivorum animas liberavit, & in æterna ſede gloriæ collocavit; poſt hæc tertia die reſurrexit, & cum diſcipulis ſuis quadraginta diebus converſatus, videntibus cunctis, aſcendit ad cælos; unde venturus eſt in fine mundi, & cum eo Sanctorum millia, judicare vivos & mortuos. Tunc cæli & terra magno tremore concutientur; tunc in ictu, in momento oculi, in noviſſima tuba (canet enim tuba) & mortui reſurgent incorrupti; tunc, poſitis ſedibus, libri aperientur actuum noſtrorum. Dies illa dies iræ, dies calamitatis & miſeriæ, dies magna & amara valde *e*, cum Dominus ſurrexerit in judicium. Sed quis ſtabit ante conſpectum ejus? Angeli enim & archangeli trement & vix juſtus ſalvabitur. Tunc qua fronte, quo animo, quibus oculis impii & peccatores Judicem ſuum aſpicient? Quid dicent, quidve reſpondebunt, qui nihil bonorum operum ante faciem Dei præſentantes, creaturam pro creatore coluerunt; qui muta & inſenſibilia idola adoraverunt? O quantus erit luctus, o quantus erit tremor, cum crudelem illam audituri ſunt ſententiam: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & angelis ejus! O quanta erit lætitia, quantaque exultatio mentis, quibus divina clementia dicet: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi!

EX OFF. ASCOL.

20 Hæc cum diceret beatus Migdius epiſcopus, populus civitatis admirans verba, cupienſque ejus magiſterio inſtrui, & cernere coram, quæ de illo audierat mirabilia, inquit: Ordinate, Pater, loqueris; &, ut nobis videtur, verba tua veritatem ſonant; ſed & audivimus, quod medicorum periciſſimus ſis, & ſine omni expendio vel medicamine in hora, in momento languores etiam incurabiles ſanare valeas. Rogamus igitur te, ut & hic ægrotis noſtris, morbis innumeris oppreſſis, ſanitatum remedia conferas. Dixerant; & multitudine infirmantium congregata numero centum quinquaginta, tam civitatis quam illorum, qui ſecum venerant, ſanctus Migdius, genibus flexis in terra & elevatis oculis & manibus in cælum, oravit hoc modo: Domine Deus omnipotens, qui neminem perire vis, ſed ad agnitionem veritatis pervenire: aperi theſaurum pietatis tuæ, & de excelſo cælorum habitaculo tuo effunde gratiam & benedictionem ſuper populum iſtum, & confer ei ſanitatem corporis & animæ. Et exurgens ab oratione, baptizavit omnes languidos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Nulla mora fit; paralyſis, lepra & cetera genera morborum inſanabilium, per invocationem ſancti Spiritus, obleſſa corpora relinquunt, & fugiunt, ſicut tenebræ ante faciem ſolis maintini.

& Baptiſmo lavacri ægros.

21 Quo viſo miraculo, omnes, qui aderant, cives & extranei obortis lacrymis, & tundentes pectora palmis, pedes & genua ſancti Migdii deoſculantes, in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum munda conſcientia & toto corde ſe eredere confeſſi ſunt: & renati ex aqua & Spiritu ſancto, celeres advolant; templa deſtruunt, ignemque ſuccendunt copioſum, & omnia idola in medium flammarum æſtuantium projiciunt. Purificata itaque civitate, omni immunditia eliminata, & ab antiquo gentilium errore miſerabili liberata, tres baſilicas ſanctus Vir dedicavit; primam in honorem ſancti Salvatoris, ſecundam ſanctæ Mariæ & ſancti Petri Apoſtoli & principis Apoſtolorum, tertiam in honorem ſancti Laurentii martyris & levitæ. Deinde rite peractis omnibus, quæ ad ejus officium pertinebant; ſacerdotibus & diaconibus in eodem loco ordinatis, qui de more Catholicorum populum regerent, aliquot diea commoratus, flens & deoſculans omnes, civitatem reliquit. Incepto itaque itinere, populus, qui ſecum venerat ab urbe Roma, & alii quamplurimi, melliflua prædicatione ſancti Viri plenius inſtructi, laudantes & glorificantes Deum omnipotentem, ad propria remearunt.

ita ibi baptizatur olim noſtris ſæculis durante ecclæſia.

22 Sanctus itaque Migdius cælesti gratia plenus, rore & unctione Spiritus ſancti perfuſus, & multa & innumera faciendo miracula ad Aſculanorum pervenit Urbem, in qua Polimius, Procurator Brutiæ *f* & totius Adriatici litoris, reſidens, juſſu Diocletiani & Maximiani in Chriſtianos crudeliter ſæviebat. Erat *g* enim Aſculus metropolis civitas a Ravenna uſque Rhegium poſt urbem Romam in toto Adriatico litore præ ceteris civitatibus dives, florens & præpotens, quæ munita natura, humanoque opera mirifice ornata, generoſa civium frequentia decorata, amœnitate nemorum & fluviorum gratioſa, arvorum & locorum fertilitata & ſpecie delectabilis & famoſa

Vir Aſculanum ingreſſus, judicat ſalvatur &

f

g

A moſa, paradiſo ſancto Dei videbatur ſimillima; &, ex OFF. Ascul. ut breviter omnes dotes ejus enumerem, omni laude prædicabatur digniſſima, excepto, quod dæmonum mancipata ſervitio, errori gentilium victimas exhibebat. Ad quam cum veniſſet beatus Migdius epiſcopus, a quibuſdam civibus, qui ejus clariſſimam famam audierant, cum ingenti honore ſuſceptus eſt *b*. Mane autem facto, ſeditio in populo oritur, juſſuque Polimii ad tribunal regale beatus Emigdius epiſcopus ducitur, & in præſentia totius populi, cujus conditionis ſit, vel cauſa cujus negotii venerit, diligentius a Polimio interrogatur. Sanctus Migdius inquit: Chriſtianus ego ſum, & a ſancto Marcello Papa ordinatus epiſcopus; ſed & huc cauſa veſtræ ſalutis miſſus ſum, quatenus Deum verum, & vivum * cognoſcatis, culturamque idolorum vanam & ſuperſtitioſam & lacrymabili caligine erroris involutam relinquatis.

b Pictavi

* Ms. Vallic. unicum

at, obtuso deliberandi ſpatio,

B 23 Ad hæc Polimius inquit: Video te juvenem compoſitum, vultu decorum, lepidum & facundum, & primævæ flore juventutis ornatum: ſacrifica igitur diis immortalibus, & magnis ac claris dignaberis honoribus, & carus atque acceptus Diocletiani & Maximiani imperatorum invictiſſimorum ſemper eris aſpectibus. Sanctus Migdius dixit: Ego obedire & ſervire illi Imperatori debeo, cujus nutu nubes rore concreſcunt, qui ſimul cæleſtia & terreſtria moderatur, qui palmo cuncta concludit, qui cuncta fecit ex nihilo, cujus imperio cuncta præſentia, atque futura obſequuntur, cujus regnum ſine fine permanet per infinita ſecula ſeculorum, a quo cuncta procedunt, & per quem viſibilia & inviſibilia bona conſiſtunt, cui ſervire regnare eſt, & obedire vita. Cui Polimius. Quoniam, inquit, gratioſus es nimis, ut tibi ſupradixi, ac de generoſa progenie originem ducis, ut & elementiam & diſcretionem principum Romanorum agnoſcas, meliuſque tibi impoſterum provideas; conſulendi tibi rebuſque tuis quatuor aut quinque dierum inducias damus.

prædicavit, & paralyticum ſanavit.

i

C 24 Craſtina autem die Polimio procuratore alia atque alia negotia exercente, atque ad alia poſt alia loca tendente; populus civitatis aliarumque regionum circum adjacentium catervatim ad beatum Migdium metropolitanum *i* epiſcopum confluunt, videre cupientes, quæ de eo audierant magnalia Dei. Qui ut multitudinem circumſtantem vidit, lato & angelico vultu fontem illis divinarum Scripturarum aperit, &, quaſi arentia prata, mentes audientium oris ſui melliflui cæleſti rore rigavit, factaque prædicatione luculenta, quæ ob prolixitatem ſermonum extra ſcripta eſt, paralyticum hominem omnibuſque membris diſſolutum in conſpectu omnium, qui aderant, ſignaculo ſanctæ crucis, & invocato nomine Jeſu Chriſti, lanitati reſtituit.

ibi omnes consentiunt, & condemnato, quo vult, fervore.

25 Populus autem videns, quæ facta & quæ dicta fuerant a beato Migdio, procul omni caligine dubietatis, procul omni dilatione laudans & glorificans omnipotentem Deum Patrem & Jeſum Chriſtum Filium ejus, ter conclamavit: Maledictus, qui adorat idola; maledictus, qui adorat deos gentium; maledictus, qui confidit in eis, qui os habent, & non loquuntur; aures habent, & non audiunt: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum, nec ullam conferunt opem cultoribus ſuis. Iterum ter acclamatum eſt: Benedictus Deus Chriſtianorum, qui ſalvat ſperantes in ſe, & virtute mirabili cuncta diſponit; benedictus beatus Migdius, per quem omnes ſalvati ſumus; benedicta eſt dies iſta, in qua meruimus videre lumen, & ab idolorum cultura recedere. Poſt hæc renati fonte ſacri Baptiſmatis & inſtructi prædicatione ſancti Viri, ad ſua quiſque redierunt. Eratque credentibus omnibus quaſi cor unum & anima una, & de die in diem augebatur numerus eorum. Deinde facientes collationes ex præcepto ſancti Migdii, paſtoris ſui, oratorium quaſi in occulto conſtruunt extra civitatem ad plagam ſeptemtrionalem ſub crepidine cujuſdam montis mediocris *k*: ubi triplex ſpelunca oſtenditur *k* haud procul ab urbe, fabricata, partim natura, partimque humano opere exornata.

D

ANNOTATA.

a *Iſti chori, ut narrat Ms. Vallicellenſe ſecundum, erant hominum* 2024.

b *De* Pictavi civitate *ſiluit Equilinus; ſed Aſculi facta narrat, qua hic ad Pictavum referuntur, credo, quia nulla fuit unquam Pictavis in Italia; nam & Ferrarius, topographus gnarus in paucis, hoc die eamdem diſerte eamſam affert, cur omiſerit qua de illa dicuntur. Hæret etiam Giovanettus pag.* 59. *Appianus pro* Pictavis civitatis *reponit* Pitinatis civitatis; *ſed nullum pro ſe codicem habet. Vide-ſis ipſum pag.* 95. *nam animus mihi non eſt hic palpare in tenebris; multo minus iis aſſentiri, qui quæcumque hic acciditſſe portenta narrantur, iterum deinde Aſculi contigiſſe putant.*

E

c *In Ms. Vallicellenſi ſecunda de civitate Pictavenſi legitur*: Ubi erant templa paganorum numero centum quinquaginta.

d *Hoccine credibile eſt de ulla civitate Italiæ uſque ad ſeculum quartum?*

e Dies illa, dies iræ *&c. Videntur hæc verba auctoris eſſe, qui legerit Officium Defunctorum, qua nunc utimur, & cujus, etſi ignoretur inſtitutio, & certa ſit antiquitas, originem tamen uſque ad SS. Ambroſium vel Auguſtinum extendi non patitur Eminentiſſimus Bona in pſallentis Eccleſiæ Harmonia cap.* 13. §. 2. *num.* 2. *Vide ergo, an hæc Valentinus dictaſſe credi poſſit, aut prædicaſſe S. Emygdius.*

f Procurator Brutiæ. *Brutios novimus; Brutiam, neſcimus an veteres dixerint. Quid autem Brutiis cum fuit commune cum Aſculo aut Piceno; cum ad aliam longe provinciam pertinuerint; ac diverſis omnino paruerint magiſtratibus?*

F

g Erat enim Aſculus *&c. Ad quid iſtud* Erat? *Nam ſi Melchiadi hæc ſcribebat B. Valentinus, eodem fere tempore, cur non ſcripſit*: Eſt enim Aſculus *&c.*? *Quid enim iſtic mutatum interea fuerat uſque ad novam imperii diviſionem Conſtantinianam, & pacem Eccleſiæ? Et vero etiam quid hæc & quæ continua ſequuntur, ad Hagiographum non ineptum ſpectant? Quod ſi cui tamen hæc placere poſſunt, adeat ampliſſimum in hæc verba commentarium Appiani tota libro ſecundo diffuſum, a pag.* 100.

h *Dixi ſupra, quæ in adventu Sancti in civitatem Pictavenſem acciditſſe narrantur, ab Equilino referri ad ingreſſum ejus in urbem Aſculanam; unde bis eadem acciditſſe concludunt aliqui; contra ipſa, quæ citant, teſtimonia, in quibus non dicuntur bis contigiſſe, ſed ſemel tantummodo; quamquam de loco non conſentiant. Plus tamen Aſculi factum narrat Equilinus*, ingredicote Emygdio, *quam alii Pictavi; cum ait, ibi tum clamaſſe dæmones, incendi ſeſe; templa duodecim fuiſſe per Chriſtianos neophytos everſa; imo,*

A mop per Sanctã preces terræ motu, ſuna inſuper ibi virginis duo cerruiſſe.

1 Metropolitanum epiſcopum. *Hoc enimvero novum eſt, neque ulla, opinor, alia, quam hujus biographi, auctoritate nitum. Certe metropolitanos epiſcopos in Italia univerſa primis illis Eccleſiæ ſeculis duos tantum fuiſſe, Romanum ſcilicet, & Mediolanenſem, docet Schelſtratius in Antiquitate Eccleſiæ illuſtrata tom. 2. diſſertat. 4. cap. 5. Vide etiam Carolum a S. Paulo in Geographia ſacra lib. 2.*

k *Montem hunc vulgo appellant S. Hilarii, quod hujus eccleſiæ illi ſit contigua, Andreantonellus pag. 220. & Appianus pag. 218. qui præter hoc prætorium occultum, ipſa in urbe aſſerunt tres baſilicas eodem hoc tempore palam conſecratas ab* Emigdio *fuiſſe, & quidem ipſiſſimis illis nominibus, quibus erectæ ſuperius dicuntur ab eo Pictavenſes; quod confuſionem alat.*

B E

CAPUT IV.

Converſiones ethnicorum in Piceno, & præſertim Aſculi; & S. Emygdii martyrium admirabile.

Alibi in Piceno, Lydolo Apollini, aris magno dejectis, a

INterea beatus Migdius precibus coactus quorumdam fidelium virorum, Picenorum civitatem *a* adiit; ibique commoratus dies aliquot, quæ ſui erant officii egit; aras deorum deſtruxit, cordaque fidelium prædicatione ſua corroborans, ad ſpem cæleſtis patriæ direxit. Suſceptus hoſpitio eſt a quadam muliere vidua, nobili, divite, fidemque Chriſtianorum toto corde & ſincera mente enlente. Quod, diſponente divina clementia, arbitror contigiſſe: nam qui Heliam prophetam ad mulierem viduam in Sareptam Sidoniorum miſit ad refectionem plurimorum; idem beatum Migdium ad mulierem viduam in civitatem Picenorum direxit ad ſalutem multorum: nam dum ejus eximio contubernio uteretur, relatum eſt ſancto Viro ab eadem muliere vidua & ab aliis pluribus fidelibus, eſſe fanum in vicinia juxta fluvium Tennæ, ad quod nullus Chriſtianorum vel prædicatorum audebat accedere; in quo dæmon erroneus lasitans, dubia & incerta dando reſponſa, mentes hominum ludificabat. Hæc ut audivit beatus Vir, miſeriæ humanæ condoluit, trahenſque ſuſpiria ab imo pectore, multis ſe comitantibus, illuc greſſum tetendit. Dæmon ante ſentiens adventum ejus, nunc confuſa, nunc clara vnce terrificos mugitus & luctiſonos ululatus proferendo, clamabat: Hæc eſt dies iræ, hæc eſt dies triſtitiæ: ecce perſecutor Migdius; ecce Chriſti cultor egregius! Talia maligno ſpiritu clamante, beatus Migdius ingreſſus eſt templum, &, invocato nomine Jeſu Chriſti, deſtruxit aram Apollinis, & idolum comminutum fruſtatim in fluvium Tennæ jactavit.

fanum ejus in eccleſiam vertit.

2 Maligno itaque ſpiritu propulſo de ſuo habitaculo, multitudini virorum ac mulierum præcepit lucum præciderę & pariter ſecum omnipotentis Dei clementiam implorare; celebranſque in eodem loco Miſſarum ſolemnia, omni ſpurcitia ſacrilegi cultus idololatriæ eliminata, ad laudem omnipotentis Dei omniumque beatorum Spirituum altare dedicavit *b*, ubi ordinato cuſtode & omnibus, quæ ad cultum divinum pertinent, populum regionis illius in unum convocat, monet, inſtruit, ut Deum omnipotentem & Jeſum Chriſtum Filium ejus in mente habeant, metuant, diligant, & ſe & locum illum ſub omni ſanctitate cuſtodiant. His & aliis pluribus in Picenorum partibus juſte & ſancte diffinitis & ordinatis, ſub omni celeritate ad Aſculanam rediit urbem. D

b

EXOFF. ASCUL.

18 Cujus ſucceſſibus & gloriæ Pulimius invidens, juſſit eum venire ad ſe, & dixit illi: Accede; & ſacrifica diis magnis. Sanctus Migdius ait: Optime mones: ſacrificu enim ſacrificium laudis aſſidue magno Deo, id eſt omnipotenti Patri, qui per Filium Jeſum Chriſtum fecit cælum & terram & omnia, quæ in eis ſunt. Cui Polimiua: Japiter, Juno, Venus, Æſculapius non ſunt magni dii? Sanctus Migdius reſpondit: Non ſunt dii, ſed dæmonum effigies, quæ cultoribus ſuis æternum conferunt incendium. Polimius autem inquit: Conſulimus tibi, licet imprudenter loquaris, & adhuc te a tormentis differimus. Verumtamen accipe conſilium meum, & adora Deos magnos, & dabo tibi filiam meam; eriſque carus & acceptus imperatoribus invictiſſimis Diocletiano & Maximiano; fieſque deorum immortalium ſummus ſacerdos. Deinde juſſit illum introduci ad filiam ſuam. Erat enim Poliſia *c*, Pulimii filia, genere & forma ſpectabilis, eloquentia inſignis, ſcientiaque litterarum tam Græcorum, quam Latinorum * admirabilis: quæ ubi ad ſe intrantem Epiſcopum vidit, nimis honorifice, nimiſque ſuſcipiens ſtudioſe, hia verbis illum alloquitur, dicens: Diis immortalibus gratias ago, quoniam te, quem maxime deſideraveram, præſentem video: audivi enim, quæ Roma, quæ Pictavi mirabilia egiſti; & quomodo etiam in hac urbe paralyticum, omnibus membris diſſolutum, virtute mirabili ſanitati reſtituiſti. Aut certe deus es latens ſub humana effigie, niſi me cogitatio fallit; aut de ſtirpe deorum progenitus.

aſculum venit, offert judex filiam ſuam, ſi dii ſacrificare velit.

E

c

* *Mr. Poliſio. Græcarum, quam Latinarum*

29 Igitur conveniens eſt, ut nobis jungaris familiaritate & amicitia, invictoque auguſto Maximiano adhæreas obſequio militari & benevolentiæ gratia. Cui Vir ſanctus tale dedit reſponſum: Ego nec deus latens ſub humana effigie ſum, ſicut opinaris, nec de deorum deſcendi progenie: Chriſtianus enim ſum, & a beato Marcello Papa ordinatus epiſcopus: ipſe enim ad vos me deſtinavit, divina diſponente clementia, ut idolorum F cultoram inanem & vacuam relinquatis, & in unum Deum vivum & verum, Patrem omnipotentem, regem cæli & terræ credatis; cui concinunt indefeſſa voce die noctuque angeli & archangeli: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Domine Deus ſabaoth: pleni ſunt cæli & terra gloria tua: Oſanna in excelſis. Qui indiſſolubili nodo elementa ligans, machinam mundi ineonvulſam conſervat ipſe diem & noctem diſponens & temporum viciſſitudines varias, velocem curſum firmamenti ineffabili rationabilique virtute frænat * ac temperat; ejuſque juſto judicio mala parate ſunt malis, & bona bonis, infernus peccatoribus, & paradiſus juſtis. Hæc & alia plurima audiens a beato Viro Poliſia, confeſtim credidit; ſacriſque myſteriis plenius ſe inſtrui ardenter efflagitabat. Deinde, abſente Polimio diebus aliquot tranſactis, beatus Emigdius nactus tempus & horam, cum diſcipulis ſuis ad Truntum fluvium Puellam duxit, & baptizavit eam cum aliis pluribus viris & mulieribus in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.

quam Sanctus converſam baptizat cum aliis multis;

* *Mr. Pulſrmas*

30 Et cum hoc feciſſet, flexit genua ſua juxta

arcum

ex Off. Ascul. & mox, ex citato præsidibus fonte, alium alio loco.

A arcum tentorii *d*, fuditque preces ad Dominum, & dixit: Domine Deus, qui famulo tuo Moysi præcepisti, ut educeret filiis Israel aquam de rupe; aperi saxum hoc coram populo tuo isto adoptivo, ut glorificent nomen tuum sanctum, & sciaot & intelligant omnes gentiles & Christiani, quia tu es verus Deus, benedictus in secula seculorum. Et cum omois populus dixisset: Amen, continuo apertum est saxum, & egressæ sunt aquæ largissimæ atque perspicuæ usque in hodiernum diem. Admirantibus itaque cunctis, qui aderant, miraculum, quod Deus fecerat per sanctum Migdium episcopum, omnes uno ore Christiani & gentiles benedixerunt Deum omnipotentem; & baptizavit de populo ibidem mille sexagiota *e*.

d *Extra portam urbis Solestanam haud longe; ubi & fons modo visitur, de quo mox.*

e *Appianus numeras in prima editione mille & septuaginta; in secunda vero* mille e lettecento, *hoc est* mille septiagentos, *nescio qua auctoritate, si non potius errore.*

ab hac obtruncatus, caput ipse suum alio defert; & sepelitur.

31 Audiens autem Polimius, quod filia ejus facta esset Christiana, & populus civitatis conversus esset ad Christum & baptizatus, & precibus sancti Migdii saxum apertum, & perspicuas atque largissimas aquas emanare, commotus est valde; & ira & indignatione repletus, minulque sibi imposterum consuleos, misso spiculatore, amputari præcepit caput beati Migdii episcopi in eodem loco, in quo miraculum fecerat, ubi dicitur Pax Sanctorum *f*. Beatus itaque Migdius suscipiens caput suum in birro suo *g*, ambulavit *h* lere tertiam milliarii partem usque ad montem, ubi oratorium construxerat *i*. Hoc ubi, fama nuntiante, in populo auditum est, multiplex rumor, tumultus, clamor & luctus tolluntur ad astra; omnesque pariter majores & minores funus tanti Patris magois celebraot obsequiis, corpusque ejus conditum aromatibus honorificæ tradunt sepulturæ *k*.

f Pax Sanctorum; *nunc, ut ait Appianus pag.* 248. ad S. Emygdium rotundum, & rubrum, *ab oratorii istius ejus (in quo servari dicitur adhuc lapis, super quo Sanctus obtruncatus fuerit) forma & colore nuncupatur, non multo amplius quam centum passibus ab urbe distitum in septemtrionem, & sexagima circiter a fonte, ejus precibus per eos dies, ut modo dictum est, excitate.*

g Birrom *hic accipit Appianus pag.* 243. *pro examide seu palliolo episcopali; sed Cangius in Glossario satis ostendit, longe ampliorem esse hujus vocis significationem. Hic autem ea significari posse indumentum episcopi lineum, quod mode vocherum dicimus, exempla Cangiana docent.*

B

f

g h i

h Ambulavit. *Cum hoc miraculum de tot Martyribus capite truncatis prædicatum sit hactenus in Actis Sanctorum, qua dedimus; neque tamen umquam huc usque occurrerit in Actis indubitatæ fidei atatisque congruæ; non temere suspicatus est Papebrochius noster Maii tom. VI. pag.* 38. *& alibi, ex errore populare natum esse; ex eo nimirum, quod pictores & statuarii jam olim consueverint, ut genus martyris exprimerent, Martyrum capite minutorum manibus resectum caput inferre; uti & ecclesiarum fundatores exhibent cum imposita manibus ecclesia, &c. Unde, licet ejusmodi prodigium fieri aliquando potuisse non inficietur;* De quillo *tamen, inquit*, Sancto potest prudenter credi, cujus Acta non sint omnino sinceriſſima & ab omni interpolationis suspicione remotissima. *Talia autem hæc nostra nequaquam esse, luculente, ni fallor, ostendimus.*

k

Sepultus in judicem; sedificio sacro ornatus; tempus martyrii.

l

32 Deiode populus mortem tanti Viri non mediocriter ferens, palatium magnum & excelsum, quadrisque lapidibus mirifice constructum, picturis variis Parioque marmore decoratum, centum quinquagiota portas habens, invadit, diruit, & ad solum usque prosternit *l*. Interea quædam matrona religiola ac timeos *Deum*, nobilis & dives, sanguinem Martyris colligens, implevit tria vasa vitrea inde, & condivit aromatibus: quorum unum post sancto Marcello Papæ ipsa præsentavit; secundum abiendit in templo juxta fluvium Tennæ, ubi altare dedicaverat beatus Migdius; tertium vero retinuit apud se in mundissimo loco cum

C

m

n

ingenti veneratione *m*. Passus est autem beatus Migdius, civitatis Alculanæ metropolitanus episcopus & martyr, Nonis Augusti *n*, natione Gallus, genere clarissimus, sapientia & vita perspicuus, castus & angelicus, ætatis suæ anno trigesimo, agente Polimio procuratore in civitate Alculana; ubi præstat Deus precibus illius multa & infinita beneficia fidelibus suis, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in secula seculorum, Amen.

l *Appianus pag.* 245. *ait, etiamnum apparere indicia grandis adeo ruinæ.*

m *In Ms. Vallicellensi secundo additur:* Usque dum venit alius rex; & præsentavit ei, ut construeret ecclesiam in nomine S. Migdii. *Ad Commentarium prævium num.* 2.

n *De anno martyrii actum est in Commentario prævio, num.* 25.

ANNOTATA.

a Picenorum civitatem *interpretantur Andreantonius & Appianus oppida Piceni, & maxime Firmum, non procul a fluvio Tenna.*

b *Vide Commentarium prævium num.* 21. *Perro ibidem etiam nunc superesse oratorium exile S. Emygdii, & a se visum esse, testatur Giovannetus pag.* 84. *Addit Appianus pag.* 227. *ex Nasale Medaglia, inde non admodum procul scaturire fontem prodigiis celebrem, quem olim fidelibus excitaverit precando S. Emygdius.*

c Politia *apud Asculanos, ut Sancta colitur, sesse Andreantonello pag.* 505. *& Exstat, inquit, in monte Polysio, ab ipsamet Polysia denominato (& ecce circitur milliaribus Italicis ab Asculana civitate remoto) in hujus Sanctæ honorem exstructum sacellum; atque ibi fama est, illius corpus humatum. Plura das Appianus, cujus, si placet inducem consule. Neuter autem certum ejus natalem celebrari tradit; nisi quod posterior affirmat, ad ejus ecclesiolam frequentem undequaque concursum fieri quotannis festo Ascensionis dominicæ.*

D

E

F

Digitized by Google

DE SS. AFRO ET ALIIS MARTYRIBUS AUGUSTÆ VINDELICORUM.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

Cultus legitime probatus; ejuſdem obſcura primordia. P. B.

ANNO CCCIV. *Natalis eſt rerum veterum ad hunc diem; licet tranſferatur.*

IN *Martyrologio per Walaſſerum Germaniæ compoſito, editoque Dilingæ anni* 1573. *&* 1599. *poſt alias hujus diei annuntiationes hæc penultima ponitur*: Item ſancti martyris Afri; qui patruus fuit ſanctæ Afræ (de qua infra ad diem VII. hujus menſis agitur) & Auguſtæ Vindelicorum martyrium fecit. *Conſonat in Catalogo generali Ferrarius*: Auguſtæ Vindelicorum ſancti Afri martyris, patrui ſanctæ Afræ. *At in Kalendario, Officiis propriis dioeceſeos Auguſtanæ, anno* 1638. *Dilingæ vulgatis, præfixo ad eumdem diem non ſolus refertur, his verbis*: Afri, B & aliorum Martyrum Auguſtanorum, Duplex: *cum ſua loco legitur hæc Rubrica Officio præmiſſa*: In hunc etiam diem (v. *Aug.*) incidit feſtum SS. Afri & aliorum Martyrum Auguſtanorum, Duplex: quod ſemper transfertur in diem non impeditam feſto novem lectionum (*puta in diem* IX. *Auguſti, juxta Stengelium in Hiſtoria Auguſtana Teutonice ſcripta, pag.* 17. *&* 259.) Et omnia dicuntur de communi plurimorum Martyrum, præter ea, quæ hic ſunt propriam; *Orationem ſcilicet, & nocturni ſecundi lectionem quartam, quæ ſic habent*:

Officium. 2 ORATIO. Omnipotens ſempiterne Deus, qui primordia hujus eccleſiæ tuæ, beati Afri & aliorum Martyrum tuorum ſanguine inſtituere & decorare voluiſti; concede propitius; ut qui eorum confeſſione gloriosa lætamur, ipſis intercedentibus, perpetuam in tua fide conſtantiam liberis mentibus ſectari valeamus. Per Dominum. In ſecundo nocturno LECTIO IV. Afer, patruus beatæ Afræ, a ſancto Narciſſo epiſcopo ad fidem C Chriſti cum Hilaria & aliis ejuſdem & ſanctæ Afræ familiaribus & domeſticis perductus, manibus impiorum, ad terroris (ut creditur) exemplum trucidatus, palmam martyrii in ejuſdem fidei confeſſione conſecutus eſt Auguſtæ Vindelicorum, Nonis Auguſti. Quo die eccleſia Auguſtana aliorum etiam ſanctorum Martyrum, qui in eadem civitate, ſæviente Diocletiani imperatoris perſecutione, ante ſanctæ Afræ martyrium, pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum fuderunt, quorum nomina ſoli Deo cognita ſunt, memoria pia celebratione veneratur. *Mirum eſt, nullam hic fieri mentionem reliquiarum; ſiquidem in eccleſia cathedrali, teſte Corbiniano Khammo Hierarchiæ Auguſtanæ parte* 1. *pag.* 487. *ſervatur* Caput de S. Afro, S. Afræ patruo.

quod non ſidus, quam ſit antiquum; 3 *Cultus hujus ac Legendæ uſum cum inter Officia propria Auguſtana, ut ex Præfatione liquet, Congregatio Romana probaverit; non eſt, quod ſaltem de legitima utriuſque antiquitate quis ambigat. Verum ſi quis monumenta vetera requirat, quibus alterutrius tantum utcumque determinetur, ea nos fateri cogimur hactenus conſecutos non eſſe; nam de S. Afro, S. Afræ patruo, & Auguſtæ Vindelicorum ante Afram paſſo, verbum nullum eſt in Actorum S. Afræ ſive Mſc. quotquot vidimus, ſive excuſis exemplaribus, præterquam in ſolo Velſeriano, in quo hæc leguntur*: Beatus autem Afer, patruus ſanctæ Afræ (cujus dies paſſionis pridie quam ipſius martyris Afræ colitur) credendus eſt ad exemplum terroris ei aliiſque præpunitus eſſe: ſed (*Vide, quam fidem Stengelius mereatur in Chronico Auguſtano lib.* 1. *cap.* 7. *ubi Afrum ait capite truncatum fuiſſe*) quo genere martyrii, non legitur. *Fatetur autem in-* E *genue in annotatis ipſe Velſerus, quantum huic tenui & alteri, qui hunc ibidem ſequitur, de S. Dionyſio, tribuendum cenſuerit, cum ait*: Quæ ſequuntur de S. Afro & S. Dionyſio, alius eſſe auctoris (*quam ſint Acta S. Afræ,*) alius ætatis: *& iterum*: Vides, præter ſancti viri (*Afri*) nomen, reliqua omnia incerta eſſe: *præterea dum auctorem carpit, quod* Afrum *aſſerat* pridie *coli, quam Afram; eum* nudiuſtertius *dictum oportuiſſet: denique cum ſubdit*: Bonum virum egit, quiſquis hæc de Afro & Dionyſio capita adſcripſit: fatetur (enim), ſe ea, quæ ipſe collegerit, & excogitarit, nullibi lecta proferre. Conjecturis autem quiſque ex ingenio fidem demet, aut addet. Ego invitus adducor illa aſſevarare, quæ antiquitatis teſtimonio deſtituta.

hoc S. Afræ nobis videtur ignotus fuiſſe; 4 *Quid, quod ne ſancti quidem Afri cujuſcumque nomen veteribus pleriſque Martyrologiis invenitur inſcriptum? Nullum certe refert Romanum vetus, Wandelbertus nullum, nullum Ado, nullum Uſuardus; &, quod fortius eſt,* E *nullum ipſe Rabanus Maurus, licet jam tum (ut ex ejus præfatione, apud Mabillonium in Analectis tom.* 4. *pag.* 326. *manifeſtum eſt) archiepiſcopus Moguntinus; atque adeo Auguſtanæ eccleſiæ (juxta Cruſicam Pagii ad annum* 852. *num.* 5. *& Serarium, Moguntiacarum rerum lib.* 1. *cap.* 23.) *metropolites. Mirum ſane, ſi Sanctorum tam eruditus inveſtigator notum in provincia ſua cultumque* S. Afrum, *S. Afræ, notiſſima ſibi martyris, patruum, aut ignorare potuerit, aut voluerit ſilentio præterire. Et Afrum quidem ſanctum ac martyrem Notkerus agnovit aliquem hoc ipſo die; ſed* In Auguſta Euphratenſi *paſſum. Cedo, qui Sanctum hujus nominis ad extremam uſque Syriam quæſivit, & inter omnes omnino Martyrologos ſolus invenit; Auguſtanum hunc noſtrum, cœnobio S. Galli, ubi ſcripſit, adeo victum non vidiſſet, non commemoraſſet, ſi notus Auguſtæ Vindelicorum circa ſeculum decimum, aut palam cultus fuiſſet?*

ultra Auguſtæ, uſque ad ſeculum ſaltem 12. 5 *Sed nec ipſe Auguſtanus* Afer *ille ſuus immemor Auguſtæ videtur ante ſeculum duodecimum; ſic enim habet hoc die Martyrologium iſtius ætatis Auguſtanum monaſterii S. Udalrici, pridem a nobis editum ad calcem Junii*: Nonis Auguſti, Eraeli, Harenæ, Afri, Daſſi, Auguſtoduno, Caſſiani *&c. ubi* Afrum *habemus quidem; ſed nul-*

AUCT. P. B.

A *lo indicio Auguſtanum ; imo aperto potius argumento longe diverſum ; quandoquidem, ut ceteramittam ſolita, permiſerunt tribus aliis, qui, ſecundum veteriſſimos codices Martyrologii Hieronymiani apud Florentinium, paſſi ſunt* Axiopoli *in Myſia inferiore. Et vero aliter in iſto Martyrologio Auguſtano annotatos obſervare licet Sanctos, quorum tum Auguſtæ peculiaris memoria cultuſque vigebat : nam, ne procul abeam, ſic annuntiatur S. Udalricus :* IV. Non. Jul. Apud Auguſtam (*deinde literis rubris*) N. S. UDALRICI EPISCOPI, *id eſt, niſi fallor,* natalis ſancti Udalrici epiſcopi. *Ubi vides, a Martyrologio Auguſtano neutiquam eſſe neglectam Auguſtanæ urbis memoriam. Sic item S. Afra :* VII. Idus Auguſti (*tum rubrica*) APUD AUGUSTAM VINDELIC. S. Afræ martyris. *Cur nihil ſimile ſervatum eſt hoc die, ſi S. Afer ille, cujus meminit, ulla ratione eccleſiæ Auguſtanæ proprius habebatur ? Cur in Martyrologio Auguſtano, ſi ad illud proprio pertinebat,*

B *non aliter annuntiatur, quam in Labbeano ibidem, & Gellonenſi apud Acherium, ad quæ nullo ſingulari titulo pertinet ?*

pugnat contrarium ei vincens apographo Hieronymiano ;

6 Objiciat quiſpiam, non deeſſe Martyrologia vetera, in quibus hoc eodem die S. Afri *martyris Auguſtani natalis diſtincte ſatis exprimatur ; ut in exemplari Fontanellenſi apud Florentinium :* Nonas Auguſt .... In civitate Auguſta, Paſſio S. Afri. *Eadem verba eadem die leguntur in Ms. exemplari reginæ Sueciæ, per nos edito inter Hieronymiana contracta ; eadem quoque in auctario Bedæ ac Flori, juxta codicem Barberinianum. Quin etiam Notkerus non Afræ hoc loco, ſed Afri legendum eſſe contendit, & Afram ad diem ſeptimum Auguſti remittendam. Præterea niſi legatur hoc die* Paſſio S. Afri, *cum poſtridie & perendie in pleriſque Hieronymianis annuntietur* Paſſio S. Afræ, *dicenda erit res eadem diebus tribus continuis in quibuſdam exemplaribus repeti ; quod videtur ſuſpectum.*

hoc loco diſcrepantia & corrupta ;

7 Reſpondeo ad primum, Martyrologium Hieronymianum, ut eſt omnium antiquiſſimum, ſic paſſim in exemplaribus omnium eſſe mendoſiſſimum : ac proinde ex uno exemplari nihil poſſe decidi, ſi alia diſſonant. Diſſonant autem hic Corbeienſe, in

C *quo diſertiſſime apud eumdem Florentinium hoc die legitur :* In civitate Auguſta, Paſſio (*non S. Afri, ſed*) S. Afræ. *Idem eodem die habetur apud nos in Rhinovienſi, & Richenovienſi contractis. In veteriſſimo Epternacenſi & pluribus aliis die* V. *Auguſti neque de* S. Afro, *neque de S. Afra verbum eſt unum. In Ms. reginæ Succiæ manifeſtum eſt vitium : nam niſi hoc legendum in eo dixeris :* Paſſio S. Afræ *pro* S. Afri ; *fateri cogeris, nullam in eo uſpiam fieri mentionem S. Afræ, ſive hoc die, ſive ſequentibus ; quod eſt contra omnia cujuſvis claſſis Martyrologia : Afrum enim pauciſſima referant hiſce diebus ; Afram omnia, & multa quidem iterato, utpote celeberrimam. Deinde hæc lectio,* In civitate Auguſta Paſſio S. Afri, *vel antiquus eſt & ſincera ; vel non eſt : ſi primum ; ut quid eam nec Rabanus, nec Uſuardus, Hieronymianis ambo fontibus uſi, adhibuere ; ut quid S. Afro nullam in opere ſuo uſpiam conſecravere memoriam ? Si ſecundum, profecto rejiciendo eſt. Auctoria Bedæ ac Flori recentiora ſunt ; & Barberiniano oppoſitur ibidem Divionenſe his verbis :* Apud provinciam Rhetiæ, civitate Auguſtana, Natalis S. Afræ ; quæ cum eſſet pagana *&c.*

8 Reſpondeo ad ſecundum, Notkerum tamen in hoc Auguſtanis obeſſe potius, quam prodeſſe ; cum S. Afrum illum ſuum, uti dictum eſt, in Auguſta Eufratenſi *collocat, quæ provincia eſt, non civitas, mea quidem ſententia ; aut ſi etiam civitatem fuiſſe qui aiunt, oſtenderint ; nam certe procul ab Euphrate removere non poterunt. Afrum ergo martyrem Notkerus apud proximos ſibi Vindelicos nullum novit : unde vero Euphratenſem illum, unſquam alibi notum, produxeris, quis divinet ? Si conjecturæ locus eſt, ſuſpicer ego quidem, lucidiſſe Notkerum in codices Hieronymianos Florentinianis non admodum abſimiles, in quibus legerat die* V. *Aug.* In civitate Auguſta, Paſſio S. Afri, *vel (ut habet Corbeienſis ;)* In civitate Auguſta, Paſſio S. Afræ ; *die* VI. *Aug.* Paſſio S. Afræ ; *die* VII. *Aug.* In Provincia Re-

E tia, civitate Auguſta, Natalis S. Afræ, *vel (ut eſt in Corbeienſi :)* In provincia Retia, civitate Auguſta, Natalis S. Afri, *Quæ vera in diverſos dies incidere ne vera non poteſt anima & ejuſdem Sancti paſſio ſeu natalis, hunc ita purgandos exiſtimaverit codices ſuos, ut ſuus cuique diei Martyris diverſi natalis reſponderet diverſus : & diei quintæ quidem natalis S. Afri, non in civitate Auguſta Vindelicorum paſſi (utpote de qua tam vicinus nihil compertus ponerat ;) ſed* in Auguſta *tamen aliqua, puta Eufratenſi : die vero ſextæ,* Paſſio S. Afræ, *non Auguſtanæ tamen, ſed alterius, utpote* virginis ; *ac tum denique die ſeptimæ, Paſſio S. Afræ Auguſtanæ in Vindelicia,*

F *Ingenioſa eſt hæc ſane corrigendi ratio : ut ſi ſemel admittatur in Martyrologio Hieronymiano, brevi numerus non erit eorum Sanctorum, quos nulla coluerit unquam eccleſia, nulla noverit ; qualis ſane hic S. Afer martyr Euphratenſis, & Afra illa martyr ac virgo,*

quæ tamen ipſis ſequentibus non adjicitur.

9 Reſpondeo igitur ad ſeptimum, in apographis Martyrologii Hieronymiani perquam uſitatum eſſe, ut iidem Sancti diebus diverſis recurrant cum appoſito Natalis ; *uti & nos jam toties obſervavimus, & nemo in iis utcumque verſatus poteſt ignorare. Id accidiſſe credibile eſt, quod in vetuſtioribus codicibus in margine notata primum fuerint illorum Sanctorum nomina ad dies diverſos, prout aliæ atque aliæ eccleſiæ natalem eorum aut aliam celebritatem alio atque alio die obſervabant : hæc porro notata marginalia, ut ſæpe alias factum eſt, per imperitos paulatim librarios in textum irrepſerint. Unde ex iſta annuntiationum multiplicatione nullum argumentum duci poteſt, quo Sancti ipſi abſque ullo fundamento ſolidiore multiplicentur. Itaque etiam cum Caſtellano Tillemontius Monumenti eccleſ. tom. 5. pag. 694. poſt jam annuntiationes in Martyrologio Hieronymiano tribus hiſce diebus propoſitas expendiſſet,* Quod ad S. Hieronymi, *inquit,* Martyrologia pertinet, admodum veriſimile eſt, non aliud ea notatum voluiſſe, quam ſolam S. Afram Auguſtanam, modo quidem vero ejus die natali, modo autem uno atque altero præcedentibus ; quod in illis ſatis eſt ordinarium. *Idem & nos putamus, nihilo minus corruptum arbitrantes die* V. *exemplar Fontanellenſe, cum ibi ſcribitur :* In civitate Auguſta, Paſſio S. Afri ; *quam die* VII. *Corbeienſe, cum in eo annuntiatur :* In provincia Retia, civitate Auguſta, natalis S. Afri ; *hic nemo dubitat, quin loco* S. Afri *legi debeat* S. Afræ : *cur igitur idem ibi vitium commiſſis potuiſſe, atque adeo commiſſum eſſe, poſt momenta jam producta, dubitemus ; falſem dum lucem hic aliquis majorem affuderit ?*

& vel ſic de alio S. Afro explenda per Notkerum.

D E

DE S. AFRA MARTYRE
AUGUSTÆ VINDELICORUM,
COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

§. I. Sanctæ cultus, & feſta.

ANNO CCCIV. *Celebritas & antiquitas cultus ejus apud Auguſtanos.*

A *Auguſtam, Vindonem ſeu Virdonem (nunc Wertach) inter & Lycum (vulgo Lech) flumina, qua confluunt, poſitam; ac Rhætiæ olim fecundæ, nunc Suevia, caput, cum res aliæ multæ, quas libris octo explanavit patria illud ſuæ decus ingens & ornamentum Velſerus, tum imprimis S. Afræ martyrium, reliquiæ, cultus illuſtrarunt. Teſtantur id non Martyrologi ſolum omnes antiqui recenteſque; ſed ipſe etiam ſeculo ſexto Venantius Fortunatus in poemate de Vita S.*

B *Martini lib. 4. ubi librum ſuum alloquens, eumque ad celeberrimas tutelarium præſidum Sanctorum oſſibus ac prodigiis eccleſias dirigens, Auguſtanam inter eas deſignat his verſibus in editione Broweriana pag. 335.*

Si tibi berboricos conceditur ire per omnes,
Ut placide Rhenum tranſcendere poſſis & Hiſtrum,
Pergis ad Auguſtam, quam Vindo Lycuſque fluentant;
Illic oſſe ſacræ venerabere martyris Afræ.

Nimirum jam eadem iſtic oſſa libri auctor coram ipſe veneratus antea fuerat; ut patet ex Paulo diacono de Geſtis Langobardorum lib. 2. cap. 23.

natalis ejus præcipue celebror & apud Germanos die 7. Aug.

2 *Natalem ejus Auguſtani celebrant die VII. Auguſti; uti & alia per Germaniam eccleſiæ, Moguntinenſis, Herbipolenſis, Spirenſis, Oſnabrugenſis &c. quarum hic antiqua ſervantur vel Miſſalia vel Breviaria. Eodem die annuntiatur in*

C *veteriſſimis Martyrologii Hieronymiani codicibus; ut Epternacenſi, in quo legitur*: Civitate Auguſta, Afræ, Veneriæ; *Corbejenſi, qui corrupte (ut jam in S. Afro diximus) habet*: In provincia Retia, civitate Auguſta, natalis S. Afri & Veneriæ; *Fontanellenſi, qui Corbeienſi nihilo emaculatior eſt*: Io provincia Retie, civitate Auguſta, natalis ſanctorum Africæ & Valeriæ; *Ms. ſecundo regimæ Suecia apud Holſtenium in Animadverſis ad Martyrologium Romanum*: In provincia Retia, civitate Auguſta, natalis ſanctarum Afræ & Venetiæ. *Quæ vero ſit iſta Valeria, ſeu potius Veneria, quis divinet? Certe Afræ nec in Actis, nec uſquam, quod noverim, alibi jungitur; ſed negue Auguſtanis nota eſt: credideram ergo ex margine in textum & locum hunc non ſuum irrepſiſſe, eamdemque eſſe, quæ eodem die cum aliis annuntiatur* in Antiochia. *Sive hac referatur etiam die VII. Auguſti* S. Afræ *noſtra in omnibus fere Hieronymianis contractis: apud Wandelbertum hoc verſu:*

Septenos pariter Donatus & Afra beorunt;

Apud Notkerum, cum elogio; uti & in quibuſdam auctariis Beda noſtri & Uſuardi; in veteri Kalendario Germaniæ Beckiano; in vetuſto codice noſtro Molsheimienſi, ubi habentur ejus Acta; apud Walaſſerum denique, ſive Canſium noſtrum, in Martyrologio Teutonico.

3 *Sed nequaquam eamen temere in Martyrologio Romano refertur in diem* V. *Auguſti*, Auguſtæ Vindelicorum, natalis ſanctæ Afræ martyris, quæ cum eſſet pagana, per doctrinam ſancti Narciſſi epiſcopi ad Chriſtum converſa, & cum omni domo ſua baptizata, pro confeſſione Chriſti igni tradita eſt: *eodem enim die ſic annuntiatur (ut juniores plurimos præteream) ab Uſuardo, Adone, Rabano, Romano parvo, variis exemplaribus Hieronymianis, & in Actorum ejus inſcriptione juxta codices noſtros* P *Ms. 6. &* P *Ms. 19. Imo vero videtur hic idem ejus natalis obſervatus olim in Germania, aut ſaltem apud Rhætos, fuiſſe; hoc enim colligi debet non ſolum ex Martyrologio Rabani (quod maxima tamen auctoritatis hic eſt;) verum etiam ex his Notkeri verbis ad* V. *Auguſti*: In Auguſta Euſratenſi, nativitas ſancti Afri martyris: quorum nominum ſimilitudine (id eſt Auguſtæ & Afri) NOSTRATES inducti, hac die apud Auguſtam Rhetionam, ſive Vindelicam, paſſionem ſanctæ Afræ conſummatam putaverunt. *Hac Notkeri commonitione factum ſubinde exiſtimem, ut apud Germanos pleroſque ea ſententia prævaluerit, quæ martyrium* S. Afræ *ad diem Auguſti ſeptimam refert: quamquam negari non poſſit, quin eadem iſtic alicubi diu ante Notkerum, atque a temporibus S. Willibrordi fuerit recepta; ut patet ex hujus Martyrologio Epternacenſi: quod huic opinioni non leve momentum addit.*

reliqua vero Eccleſiæ, die 5. Aug.

Hæc aliquibus annectitur etiam die 5. Aug.

4 *Præter jam dictos dies, inſuper alii duo ejuſdem Sanctæ natalis ſeu martyrio conſignati reperiuntur, dies nempe* VI. *Auguſti, &* IX. *Octobris. Ad primum ſic habet vetuſtiſſimum Epternacenſe ſeu S. Willibrordi*: XIII. Idus Aug. .... Paſſio S. Afræ: *& conſonant plures Hieronymiani codices; ut Fontanellenſis, & Corbeienſis apud Florentinium integri; item Corbeienſis apud nos contractus, Labbeanus &c. Notkerus, ut antea monui, quia non probabat, ejuſdem Sanctæ natalem diebus variis aſſignari (quippe qui re ipſa non niſi unicus eſſe poſſit) aliam hic S. Afram intelligendam credidit, quam Auguſtanam; ac protudo ſic illam ipſe retulit eadem die* VI. *Auguſti*: Paſſio S. Afræ virginis. *At appoſitum hoc virginis fallor ſi uſquam reperit: in vulgatis certe tot hinc uſque vetuſtis Martyrologii Hieronymiani exemplaribus nullibi hoc die legitur. Sed neque ſic tamen perſuadere cuivis potuit B. Notkerus, aliam eo die Afram, quam Auguſtanam commemorari; ut patet ex auctario quodam ad Bedam & Florum, ubi ſic* VI. *Auguſti refertur*: Io provincia Rhetie, civitate Auguſta, paſſio S. Afræ virginis. *De Afra quoque noſtra codices antiquiores diſerte interpretatur eodem die Auguſtanus ille, quem inter contractos Hieronymianos edidimus: non eam habet*: Paſſio S. Afræ, *ut quidam; vel ſimpliciter*: Afræ martyris, *ut alii; ſed*: Vigilia S. Afræ martyris; *quod neceſſario*

A *ſario reſpicit illam, de qua poſtridie ibidem ſcribitur*: Apud Auguſtam Vindelic. S. Afræ martyris. *Vide dicta ſuperius de S. Afro, num. 8. & 9.*

AUCT. P. B. & 9 Octobris.

5 *Die* IX. *Octobris fit legitur in Hieronymianis integris apud Florentinium*: In provincia Creta, civitate Auguſta, natalis ſanctæ Afræ martyris: *eodem die in Florario noſtro Mſ.*: In Creta, civitate Auguſta, paſſio beatæ Afræ: quæ ſub Juliano imperatore, Antiocho judice, igne eſt concremata, & poſt incendium inventum eſt corpus ejus integrum: *& emendatius eodem die in Adonis appendice apud Roſweydum*: In provincia Rheta, civitate Auguſta, ſanctæ Afræ martyris. *Dubitari non poteſt, quin hæc omnia de eadem S. Afra noſtræ exponenda ſint, ut exponit Florentinius. Nec refert, quod* Creta *pro* Rheta *legatur: nam & ejuſmodi mendis Hieronymiani codices ad ſingulas fcatent paginas, & ea vox in quibuſdam Actorum apographis varie jam pridem luxata fuiſſe videtur, ut in aliis* Cretam *invenerint Equilinus & S. Antoninus, in aliis*

B Regeon *Wicelius legerit; in aliis vel iiſdem modo* Cretam, *modo* Rhettam (*nam utramque adhibet*) *S. Antoninus: cum eadem ubique ſint Acta, & in pleriſque exemplaribus* Rætiam *exhibeant. Vitium apparet cum ex adjecto nomine* provincia, *tum ex appoſita* civitate Auguſta: *tametſi enim provincia Creta tum fuerit cum adjuncta, juxta Pauvinium, Cyrenaica; inſulæ tamen, quam provinciæ nomine crebrius uſurpabatur; tum* Auguſtam *in ea* civitatem *veterum geographorum nemo eſt qui recenſeat*. Juliaoum imp. *& judicem* Antiochum *auctor Florarii ex depravato Actorum codice videtur hauſiſſe, qualis fere eſt Molt beimienſis noſter, in quo imperator ſcribitur* Dioclianus, (*unde detritis ac fugientibus prioribus literis facile procudi potuit* Julianus) *& judex* Antiochus; provincia *tamen non* Creta, *ſed* Rezia. *Sed unde, inquis, unius atque ejuſdem* S. Afræ, *tam diverſi natales? Credo, quia nullum ejus Acta determinant, eccleſiæ variæ diem illum ſibi, qui viſus eſt opportunior, tanquam* Afræ *natalem pro arbitrio delegiſſe atque inſeruiſſe*

C *Faſtis. Poteſt etiam hujus rei occaſio fuiſſe olim translatio corporis aut elevatio una, vel plures, nunc ignotæ; aut niam eccleſiæ dedicatio.*

Natalis ejus apud Auguſtanos quanta ſolennitas.

6 *Porro* S. Afræ martyris & patronæ Auguſtanæ *natalem peculiari, ut æquum eſt, religione proſequitur eccleſia Auguſtana; inferiore tamen ſolennitate, quam natalem S. Udalrici, epiſcopi & patroni itidem ſui: hunc enim die* IV. *Julii celebrat ritu duplici primæ claſſis cum octava; illum die* VII. *Auguſti ſine octava ritu duplici ſecundæ claſſis; ut eſt in Officiis propriis diœceſeos Auguſtanæ, excuſis Dilingæ anno* 1638. *At in propria baſilica, ſolo ipſius per plura ſecula, deinde ſimul etiam S. Udalrici nomine conſecrata, & olim cathedrali, nunc illuſtriſſimo Benedictini Ordinis monaſterio, cui magnificentiam operis eximiam debet, longe lateque celeberrima; in hac, inquam, SS. Udalrici & Afræ baſilica par utriuſque ſolennitas, & quidem ſupremi ordinis eſt; ut colligo ex Caroli Steugelii, ibidem ſupprioris, Chronico Auguſtano Germanico lib.* 5. *cap.* 2. *utriuſque iſtius eccleſiæ patroni ambo primarii cenſentur, teſte eruditiſſimo Kbammo Hierarchiæ Auguſtanæ parte* 3. *pag.* 204. *qui & utriuſque feſti æqualem ex veteri & adhuc vigente conſuetudine ſplendorem aſſtruit, dum ex alia occaſione, parte* 1. *pag.* 194. *ſcribit in hunc modum*:

7 Quod hodiernam obſervantiam attinet: pridie feſtivitatis SS. Udalrici & Afræ tam canonici collegiatæ eccleſiæ S. Mauritii, eorumque chorivicarii & muſici, abſolutis in noſtro templo ſois Veſperis; quam canonici cathedrales cum chorivicariis & muſicis, poſt ſuas in noſtro templo finitas Veſperas, ducuntur ad exedeam, ſeu, ut vocamus, capitolum; ibique honeſto vini Neccarici hauſtu, abſque addito pane, refocillantur. In ipſa autem S. Udalrici feſtivitate duæ urnæ vini una cum ſexaginta duobus panibus farragineis orbicularibus (quales Religioſis ad menſam ordinarie apponi ſolent) canonicis & chori-vicariis cathedralibus diſtribuendæ elargiuntur. In feſto S. Afræ eadem largitiones ſine panis diſtributione iterantur. *Ad utramlibet ergo peræque celebritatem pari majeſtate ſum cœtu religioſo condecorandam quater unum in locum primariarum urbis eccleſiarum collegia bina cum eodem ſuo quæque comitatu apparatuque concurrunt.*

D *maxime ap. apud PP. Benedictii, nos;*

8 *Neque porro dubium eſſe poteſt, quin idem hoc feſtum alibi, quæcunque poſſunt religione pompaque celebrent eccleſiæ, quotquot* S. Afræ *titulo conſecratæ ſunt; quandoquidem abſque ejuſmodi ratione aliqua illud integræ paſſim in Germania diœceſes Officio*

E *duplici, aut novem lectionum colunt; ut Bambergenſis, Eyſtettenſis, Salisburgenſis, Friſingenſis, Conſtantienſis, Herbipolenſis, Wormatienſis &c. Sunt autem eccleſiæ vel oratoria, cum intra diœceſim Auguſtanam, tum extra illam, plura Martyris hujus nomine inſignita; & extra illam quidem conſtat eccleſia ſeu ſacellum illud Colonienſe, quod erexiſſe ad condendas honorifice, quas Auguſta obtinuerat, Sanctæ reliquias creditur S. Anno archiepiſcopus Colonienſis, apud Gelenium lib.* 3. *ſyntagmate* 197. *ubi tres docet obſervari feſta primaria*: S. Afræ martyris, V. Auguſti; Dedicationis eccleſiæ, VII. Auguſti; & S. Annonis, IV. Decembris: *item eccleſia, aut ſi mavis, oratorium* S. Afræ *ab Henrico IV. imperatore condatum Spiræ, ab eoque tutelaris hujus Patronæ officulo ditatum; ut infra memorabitur: Miſuæ quoque in ſuperiore Saxonia Canonicorum Regularium inſigne cœnobium fuit, Afranum, a* S. Afra (*noſtra ſine dubio, tum unica apud Germanos nota*) *dictum. Erexerat illud urbis ejuſdem antiſtes Reinerus anno, ut eſt apud Herifeldenſem in Chronico baſilicæ SS. Udalrici &* Afræ, F *& Fabricium in Annalibus Miſnenſibus, ad annum* 1060. *floruit vero, donec anno* 1543. *diſſipatis exactiſque cum Catholica religione Canonicis, in ipſum juventutis Lutheranæ ſeminarium ceſſit; de quo eumdem, ſi lubet, Fabricium conſule tum ad annum illum, tum ad* 1546.

& alibi; præſertim in eccleſiis propriis,

9 *Intra ditionem Auguſtanam ædes ejus illa cum primis eſt memorabilis, quæ locum, ut poſtea referetur, exornat, quem olim ipſa martyrio conſecravit: deinde alia Rottenbachenſis, vicina Schrobenhuſiæ ad Parum fluvium; in qua (uti & in proxime dicta) narrat Steugelius in Chron. Auguſtano Germanico lib.* 1. *cap.* 8. patrocinio S. Afræ præclara contingere miracula; quæ tamen io illo tractu ob caulas non obſcuras minime propalentur; *quibus verbis neſcio an modas prodigiorum, ut eſſe ſolent Lutheri aſſeclæ, obtrectatores inſimulet; præterea* monaſterium *Ordinis Benedictini Neresheimenſe, quod, item ut Auguſtanum, a Sanctis eccleſiæ ſuæ præſidibus nomen habet* SS. Udalrici & Afræ: *teſtatur id Kbammus Hierarch. Auguſtanæ part.* 3. *pag.* 301. *& 324. His adde eum eodem pag.* 280. *ſacram ædem* SS. Udalrici & Afræ in campo *Faucenſi ſeu Fuefſenſi; & pag.* 318. *capellam in* Delingen, pa-

quarum alii quot enumerantur.

rochiæ

A rochiæ Umeobeimenſis, monaſterii (*Neresheimiani*) ſumptibus, incolis collaborantibus, erectam, & in honorem S. Udalrici, S. Sebaſtiani, Sanctorum trium regum, & S. Afræ conſecratam; *& ſiqua ſunt alia, nobis hactenus ignota.*

Feſta inventionis ejus, & converſionis, &c.

10 *Ceterum Auguſtanæ jucundior eſt ſanctior Martyris hujus memoria, quam ut eam ſemel quotannis innovare ſatis habeant. Itaque præter natalitium, de quo jam diximus, feſta ejus alia duo religioſe obſervantur; alterum inventionis ejus, quod in cœnobio Udalricano celebratur (teſte Stengelio Chron. German. lib. 5. cap. 2.) die* XXVII. *Julii; alterum converſionis, die* XXVI. *Octobris, quod Officio proprio ſemiduplici diœceſis universa proſequitur: & hoc quidem ad* VI. *Kal. Novembris annuntiatur etiam a Greveno; ſed nescio an eſt in Martyrologio, quod ſupra laudavimus, Auguſtano monaſterii S. Udalrici; nimirum utriuſque inſtitutio abbati Udalricano Egnoni poſt annum Chriſti 1209. tribuitur a Khammo Hierarch.*

B *Auguſtan. part. 2. pag. 228. & part. 3. pag. 34. de feſte inventionis idem aſſerit Egnoni familiariſſimus Udalſcalcus apud Caniſium tom. 2. primæ editionis pag. 216. Unde ſequitur, ut Martyrologium illud non ſit Egnone recentius. Sed neque feſtis illis contenta ſatis eccleſia Auguſtana, Proprio diœceſano antiphonas & orationem præmittit, ad S. Afram ejuſque ſodales, Hilariam, Dignam, Eunomiam, & Eutropiam, quoties in Officio communia Suffragia ad Laudes & Veſperas recitantur, dirigendas: imo ut continuam quodammodo erga Præſidem hanc ſuam, etiam extra diœceſim & clerum, pietatem foveret atque extenderet, eadem illuſtriſſimam illam SS. Udalrici & Afræ ſodalitatem, ſeu confraternitatem, ut vocant, inſtituit, de qua diximus ad Acta S. Udalrici die* IV. *Julii, pag. 92.*

§. II. Hiſtoria converſionis ejus & martyrii.

Acta S. Afræ duas partes continent, Converſionem & Paſſionem:

C ACta S. Afræ *duabus conſtant partibus; quarum prima converſionem ejus, altera martyrium deſcribit; ſuo quæque titulo ſeparatim inſcripta in Mſs. vetuſtiſſimo clariſſimi Pinelli, & codicibus noſtris* P *Mſ.* 6. P *Mſ.* 17. P *Mſ.* 18. P *Mſ.* 19. *&* P *Mſ.* 20. *hoc eſt in omnibus Acta hæc integra continentibus, & veroſic jam olim diviſa fuiſſe partes illas, innuit Rabanus, ſeculi noni ſcriptor inſignis, cum in Martyrologio ſuo ad hunc diem ita refert*: Noois, in civitate Auguſta, paſſio S. Afræ martyris; cujus Converſio & Vita, nec non & Paſſio ſcripta habetur: *quin imo etiam apud Mombritium, & in prieri editione Surium, licet Converſio a Paſſione per interpoſitam inſcriptionem non ſecernatur; ipſa tamen tranſitio ab hiſtoria converſionis ad alteram paſſionis ſatis indicat, res inter ſe diverſas connecti. Adde, non deeſſe codices antiquiſſimos, in quibus, abſque ullo mentione Converſionis, Paſſio ſola reperiatur; ut ex apographis noſtris liquet ex Mſs. S. Audomari vetuſtiſſimo (cui conſonat aliud D. Schenckinck, ut ibidem Houſchenius adnotavit) & Mſ. Ultrajectino. Solum quoque Martyrium invenisse videtur Wicelius alim; cum ſolum ediderit.*

12 *Quæritur vero, ejuſdemne pars utraque ſit auctoris; an diverſi. Ejuſdem eſſe, cenſuit loco non uno Velſerus, qui utramque, diſtinctis tamen*

Auguſti Tomus II.

etiam titulis, vulgavit, illuſtravitque labore atque eruditione, cui apud iſtius inſtituti viros parem invenias nuſquam; & initio quidem commentarii ſui (juxta noviſſimam operum ejus editionem Norimborganam) pag. 445. auctorem illum ſe fatetur ignorare; ſuſpicari tamen veriſimiliter, fuiſſe aliquem ex clero Auguſtano, cui publico eccleſiæ decreto id muneris injunctum: id enim olim conſuevisse in eccleſiis, ut probat, variis factitari. Scripſiſſe autem illum exiſtimat aliquamdiu poſt perſecutionem Diocletianeam; cum ſemel atque iterum (in Converſione num. 2. & Paſſione n. 25.) perſecutionis jam præteritæ meminerit. Ne ioſeriorem tamen, inquit, Conſtantino Magno exiſtimem, ſtylus neque pure Latinus, neque ex poſteriorum temporum fæce plane barbarus, me movet. Præterea, ſimplex & nuda rerum geſtarum narratio, quæ abſque dubio primum autographum (quod ſub ipſo Dioclesiano ſcriptum fuiſſe vult, per eumque periiſſe) nullis dum colorum pigmentis illitum, & priſcæ pietatis ingenuos ſpiritus redolet. Peramanum ſane pondus habere E *debet viri talis ac tanti judicium: atque adeo cui ſtandum illo videbitur, is fatebitur, neceſſe eſt, partem utramque (ſaltem qua pura eſt) ut ejuſdem ſcriptoris & ætatis ſic æqualis eſſe auctoritatis ac fidei.*

Velſerus ſi quidem ad ſui temporis reſpondetur.

13 *Dixi*: Saltem qua pura eſt: *nam paſſim interpolatam eſſe, ultro agnoſcet Velſerus, & primo quidem in verbis*; *ait enim in præfatione pag. 440. ſe exemplum, quod fidiſſimum videbatur, ſequutum*; *tum ſubdit*: Nam a diverſis deſcriptoribus aliud atque aliud habemus; ut tamen verba, & hæc modice, non res diſſentiant. *Hoc ipſum in Mſs. noſtris & nos comperimus. Cæterum* res *hic eas tantum intellige, quæ proprie ad converſionis & paſſionis hiſtoriam attinent: agnaſcit enim idem deinde, etiam res diſſonare; ſed eam ad narrationis antiquæ ſubſtantiam ſpectare negat; ut ineptum Prologum, quem reſecuiſſe ſe dicit pag. 436. num. 1. (is non eſt in* F *ullis exemplaribus noſtris; quadam ex eo refert Khammus Hierarch. Aug. part. 1. pag. 178. num. 13.) deinde quæ in fine Converſionis leguntur, infra num. 14. ab his verbis*: Ipſe autem epiſcopus Narciſſus *&c. Denique quæcunque ad calcem Paſſionis de SS. Afre, Dionyſie, & aliis viginti quinque Martyribus apud ipſum narrantur. Quæ omnia cum auctore ſuo Velſerus abjudicet, eidem cetera non obſcure tribuit, & parem hæc proinde fidem per omnia cenſet exigere.*

Nobis videtur Converſio Paſſioni recentior,

14 *At neque ſic nobis ambæ iſtæ partes genuinum unius aut hominis aut ætatis opus videntur; primo, quia, uti jam dictum, in vetuſtiſſimis Mſs. inveniuntur Paſſio ſine Converſione; at nuſquam, quod viderim, Converſio ſine Paſſione; quod magno argumento eſt, ut aliquamdiu Paſſionem exſtitiſſe ſolam putemus, ac deinde aſſutam illi Converſionem fuiſſe: non enim apparet ratio, ſi ab initio auctoris unius unum opus fuerint, cur partem ejus alteram ſubinde revellerit quiſquam ab altera atque omnino ſuppreſſerit; quando ad S. Afræ hiſtoriam abſolutam atque videri debebat utraque pertinere. Secundo, quia in principia utriuſque partis repetuntur hæc*: Apud provinciam Rætiam, in civitate Auguſta .. tempore, quo perſecutio Dioclesiani fervebat: Apud provinciam Rætiam, in civitate Auguſta, cum Chriſtianorum eſſet glorioſa perſecutio. *Eumvero ſcriptorem oportet inſignem ineptum & battologum fingere, ſiquidem in eodem argumento hæc unus & idem poſuerit. Vidit hoc Velſerus pag.*

A 482. *num.* 3. *reſpondetque, repetitionis hujus cauſam videri*, Quod Converſio & Paſſio non perpetua ſerie, ſed diſtinctis diebus, quibus utraque celebratur, in eccleſia Auguſtana jam tunc legerentur. *Nam placet* : *nam feſtum converſionis, vetuſtis Martyrologis ignotum, celebrari primum cœpiſſe diximus ſub Egilone, ſeculo* XII. *cum hiſtoria converſionis, item ut paſſionis, ante Rabanum exſtiterit ſeculo* IX. *& juxta Velſerum, pluribus antea ſeculis. Imo etiam nunc apud Auguſtanos, ubi feſtum utrumque celebratur, non recitatur in uno converſionis hiſtoria ſeorſum, in altero martyrii ; ſed eadem prorſus lectiones propriæ in utroque legnntur ; niſi quod feſto paſſionis paulum quid additur de loco ſupplicii & reliquis* S. Afræ. *Tertio, quia Converſio barbariſmos habet, Conſtantinus tempora neutiquam olentes ; ut num.* 12. Fac pietatem ſuper me. Dic mihi ante Deum tuum, quia das mihi *&c.* Ante Deum meum; dabo tibi animam . . manducantem

B & bibentem *&c. Num.* 13. Da mihi animam cujus corpus occidam, & animam ejus mecum habeam, *&c. At nihil hujuſcemodi legitur in Paſſione.*

& hæc illa ſincerior ?

15 *Quid ergo converſionis narrationem objicimus ? Nequaquam* : *ſcimus enim, antiquam eſſe ; & uti talem veneramur ; ſed quia & minus antiqua videtur & minus longe ſimplex, quam hiſtoria martyrii, huic multo plus fidei tribuendum putamus, quam illi. Neque vero aliter aute nos ſenſiſſe videtur Baronius*, cui in dijudicandis Chriſtianorum hiſtoriis, *inquit Velſerus pag.* 481. uni omnium plurimum tribuo : *etenim in annotatis ad Martyrologium Romanum hoc die de* S. Afra *diſſerens*, Exſtant, *ait*, ejus Acta, quæ recitat Surius tom. 4. hac die : ſinceriora mihi ea videntur, quæ ex Actis publicis deſcripſit Vicellius in Hagiologio. *Cur obſecro, ſinceriora ? Certe ipſum hoc principium Vicellianum, ſeu potius Wicelianum*, Apud provincianm Regenas, in civitate Auguſta, *corruptius Baronio videri debuit minuſque ſincerum, quam quidquid habet in Paſſione Surius ; qui ſane hanc, licet mutato hoc illic permodeſto ſtylo, ſinceriſſime deſcribit ; nec a Wicelii narratione, ſi ſenſum ſpectes, vel ad latum unguem diſcedit ; niſi quod*

C *& jam dictum illius vitium expunxit, omiſit appendiculam a Wicelio* S. Afræ *Paſſioni ſubjunctam, & ad eam nulla ratione pertinentem. Cur igitur Acta Wicelii ſinceriora Baronio, quam Surii ? Nimirum Acta Wicelii ſolam* Afræ *Paſſionem continent ; Acta Surii Converſionem cum Paſſione connexam ; quarum partium ultima, utpote Wicelio ita, ut jam diximus, conſona, cum adulterata videri non poſſit, reſtat, ut priorem Baronius judicaverit minus eſſe ſinceram.*

Tillemontio tamen hiſtoriam converſionis ut ſuæ profeſſionis

16 *Minus, inquam, ſinceram : quæ cenſura miſſiſſima eſt, neque in præcipua narrationis capita neceſſario cadit, ſed in eorum adjuncta quædam & epiſodia ; qualia ſunt ea, quæ in annotatis obſervabimus loco ſuo. Abſit ergo, ut cum Tillemontio, not.* 24. *in Perſecutionem Dioclesiani, dicamus*, priorem *illam* partem nullo modo probabilem nobis videri : *hoc enim ejus argumenta non evincunt, quæ ſunt, prima, quod eam Baronius non admodum approbaverit. Secunda, quod ibi S. Narciſſus, qui converſit* Afram, *ſtatuatur epiſcopus Gerundenſis, & Gerunda paſſus illo anno, qui cum ſana chronologia conciliari non poteſt. Tertia, quod deceptus dicatur a S. Narciſſo dæmon, & miſſus ad occidendum in Alpibus draconem. Quarta denique, quod ipſi Auguſtani ſeculo* XI. *Actis ſuis non videantur fuiſſe contenti ; ideoque rogaſſe Be-*

rengarium epiſcopum Gerundenſem, num quid ſaltem de S. Afræ *geſtis haberet amplius, quam eſſet apud ſe. Hæc objecta nemini, opinor, cordato gravia videri poſſunt ; quando ne ipſum quidem Bailletum ita comparatum, quin hiſtoriam converſionis Afræ in Legendam ſuam ad* V. *Auguſti, excluſa tantum cum ſuis adjunctis apparitione diaboli, totam adoptaverit, profatus, illam eatenus abſolutæ ſuppoſitionis non facilem eſſe convictu,*

D

17 *Reſpondeo igitur ad* 1. *Si Baronii criticen hic* *omittamus aſſumatur.* *ſenti facis adverſarius, cur illa non acquieſcis ? Aliud profecto eſt, Paſſionem Converſione videri ſinceriorem ; aliud, Converſionem nullo modo videri probabilem. Ad* 2. *ita reſpondebimus infra, ubi de Narciſſo agendum erit ; ut nihil ſperemus reliquum fore difficultatis. Ad* 3. *Id adeo non miramur hac ætate diſpliciſſe, ſaltem prout ſuſe in Actis narratur. Sed an ideo conſpurcanda ſunt cetera, quæ ſinceriſſime, & ſine ullis ambagibus ſtiuſmodi reſonantur ? Non ita, ut jam vidimus, ſenſuit vel Bailletus, cui tamen hic locus æque*

E *diſplicuit. Et quidni optimis alioquin Actis inſpergi poſſint ab imperitis fabulæ ? At ſalertis eſt ab adſcititiis genuina ſecernere ; non hæc propter illa damnare ; ſiquidem vel nativa ſimplicitate vel ornatu phaleriſque nimis exquiſite compoſitis interioſcuntur haud agre. Unde ne ipſam quidem dæmonis apparitionem auſim falſitatis arguere ; tametſi quæ ſigillatim in ejus deſcriptione referuntur, nequaquam omnia probem. Ad* 4. *facilis reſponſio eſt ; eum admodum veriſimile ſit, occaſione inventi aliquot annis antea corporis* S. Afræ, *multa de illa ſpargi cœpiſſe, de quibus nihil eatenus in veteri ſua converſionis ejus hiſtoria legerant Auguſtani ; qualia ſunt, quæ in prologo Actorum ſuorum reperis & rejecit Velſerus, quæque copioſe tradit inter alios Sigiſmundus, ſcriptor ſeculi* XV. *in Chronico Auguſtano eccleſiaſtico part.* 1. *cap.* 4. *de Cypri regina*, S. Afræ *parente ; de Zozimæ, Hilariæ ſororis, cum ſorore regina ac Nepte & regio theſauro fuga e Cypro Romam &c. Hæc igitur cum uſurpans, quo fundamento uterentur, ſu-*

F *ſpicari prorſum erat, ex Actis S. Narciſſi profluere, in quibus abſque dubio deſcripta eſſet ejus expeditio Auguſtana, & in hac forte inculentius converſio* S. Afræ, *quam eam ipſi hactenus habuiſſent. Gerundam ergo recurriſſe cenſendi ſunt, non quod de hiſtoriæ ſuæ fide dubitarent ; ſed quod iis diffiderent, quæ extra illam jactata nuper in vulgus, temere ab omnibus avidequa reciperentur.*

Paſſionis hiſtoria ſua ætate vetuſtiſſima.

18 *Ad alterum Actorum partem, ſeu martyrii deſcriptionem, quod attinet, clariſſimi Velſeri ſententiæ ultro ac libenter ſubſcribimus : quamquam etenim ipſa non exhibeat Acta publica, ut a judiciis actuariis conſcripta fuerant ; ex his tamen ſic eſt contracta, ut ſimpliciſſimo utere & ſinceritatem ſuam & ætatem per ſe facile tueatur. Itaque non dubitavit bene Theodoricus Ruinartius inter Acta Martyrum ſincera ſeligere, & ad codices complures Mſt. exactam repræſentare, additionis minuſſimæ pag.* 433. *Extollit eam quoque Tillemontius modo citatus hoc elogio* : Quod ſpectat ad Paſſionem S. Afræ, nihil in ea de martyrio ipſius dicitur, quin probum ſit admodum ; imo (*verbis ejus utor*) & valde ædificans. *Mox tamen in illa* (*ut hominis ingenium eſt*) *quaſi dicti pœniteret, difficultatem reperiri ſubdit ; quod ibi meretrix ſtatuatur* Afra, *eum eam Fortunatus virginem nuncuparit. At enim ut hoc Baronium, Velſerum, aliosque morari potuerit Brow-*

re

A roſeniores, *Tillemontium certe non debuit, poſtquam eumdem Breviarium, in annotatis ad editionem Fortunati, profitentem audiſſet pag.* 255. *locum illum aſſo corruptam, & omnium vetuſtiorum librorum fide pro eo, quod in vulgatis legebatur,* VIRGINIS Afræ, legi MARTYRIS Afræ. *Sed quoniam hunc nodum ſatis ipſe diſſolvit, qui propoſui; ad alios veniamus, quibus idem paulo fidentius ibidem reſiſtit, quique non adeo ad Afræ, quam ad ancillarum ejus & matris Hilariæ martyrium pertinent.*

19 Sed ſunt, *inquit*, difficultates aliquæ in martyrio, Afranum ſecuto, matris ſcilicet & ancillarum ejus: neque enim ſatis novi, licitumne fuerit per diſciplinam Romanam, ut judex uſſici juberet ſupplicio capitali homines nec auditos, nec interrogatos, imo ne citatos quidem. *Miratur vero, & P. Ruinartium, & D. Fleury ab admittenda iſtiuſmodi narratione abſterruiſſe hoc argumento non ſuſſe. At unicum ipſe moroſus eſt, ne dicam ridiculus; qui illis præſertim temporibus tam religioſos in* B *ſervanda Romanorum diſciplina judices exigat, idque adverſus Chriſtianos; quando ne adverſus gentiles quidem ſumma in judiciis flagitia videbantur illicita: ut vide apud Lactantium de Mortibus perſecutorum cap.* 7. *quando ſub iiſdem tyrannis ea fuit judicum licentia; ut idem cap.* 26. *exclamet:*

Non mihi ſi linguæ centum (ſint,) oraque centum,
Ferreo vox; omnes ſcelerum comprendere formas,

Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem, Quæ judices per varios provincias juſtis atque innocentibus intulerunt. *Hi diſciplinam curarios ſcilicet, qui jura omnia proculcabant; & impune patrari ſcelera omnia, ſalsem in Chriſtianos, de quibus, eodem Lactantio teſte cap.* 13. *edicto imperatorio decretum erat, ut adverſus eos omnia* C *actio caleret; ipſi non de injuriis, non de adulterio, non de rebus ablatis agere poſſent, libertatem denique ac vocem non haberent. Audi Arnobium, qui hoc ipſo tempore ſcribebat, quid ſe nuper ethnicum ſcciſſe profitentur lib.* 8. *adverſus gentes*: Nos tamen, cum ſacrilegos aliquos, & inceſtos, parricidas etiam, defendendos & cuendos ſuſcipiebamus: hos (*Chriſtianos de ſua religione accuſatos*) nec audiendos in totum putabamus: nonnumquam etiam miſerentes eorum, crudelius ſæviebamus, ut torqueremus confitentes ad negandum; videlicet ne perirent, exercentes in his perveriam quæſtionem *&c. Æquitatis ergo tum publicæ reputabat eſſe, non audire Chriſtianos & perdere: audire vero, ne perirent, privatæ miſericordiæ.*

ſicet hoc idem Tillemontius arrodat,

20 *Sed enim an Hilariam & ſociat judex noſter inauditas juſſit interfici? Nequaquam; ſed militibus aut eorum duci vices quodammodo ſuas delegans*, Ite, *inquit*, & tenete eas: & ſi conſenſerint ad ſacrificandum, adducite eas ad me, ut remunerem eas,. Si autem videritis, eas animo pertinaci obſiſtere, & nulla ratione ad ſacrificandum præbere conſenſum, impleta memoriam cremiis *&c. Audiri ergo eas non modo voluit, ſed & omni ratione a ſua confeſſione ad cultum deorum invitari prius, quam ſupplicium inferretur: ad illum fere modum, imo etiam aliquanto conſtantius, quam in eadem perſecutione dicatur actum Nicomediæ cum multis Martyrum millibus in eccleſia colloſis, quos cum Græcis celebrat Martyrologium Romanum die* XXV. *Decembris; ſed & multo* (*ut ita dicam*) *religioſius,* *quam ibidem ab ipſo Dioclctiano ſis actum poſt exactum ſacrificium in palatio*; cujus eum noſtros, *ait Euſebius lib.* 8. *cap.* 6. auctores fuiſſe publicus rumor falſa ſuſpicione jactaſſet, imperiali juſſu quotquot illic erant Dei cultores, acervatim cum ſua familiis alii gladio, flammis alii conſumpti periere *&c.*; *& quidem* ſine ullo probatione; *ut aſſerit Lactantius cap.* 15. *Erogiam vero diſciplinæ rationem! Sed quid his immorer? Age ſane; reliquas in hoc Martyrio difficultates aſſigna.*

AUCT. P. B.

& fide quidem non jotis accuſata.

21 Quod in eo deinde narratur (*Tillemontium audis ibidem*) de SS. Afro & Dionyſio...omnino evincit, hiſtoriam hanc ſcriptam non fuiſſe tempore Conſtantini, ut vult Velſerus. *Demitor enimvero ſcripturis hujus indolem ac prurirum, id ſemper agentem, ut quævis arrodat. Quis, obſecro, unquam quod de Afro ac Dionyſio traditur, ad Hilariæ ac ſociarum ejus Martyrium retulit? Edidit hoc Bonnus Mombritius; edidit Wicelius; edidit in prima impreſſione Surius; edidit ex compluribus Mſs. Ruinartius: ubi, ſedo, apud hos verbum iſtic unum* E *eſt de SS. Afro vel Dionyſio? Nihile profecto magis? quam in ullis Mſs. noſtris. At reperit in ſuo codice Velſerus, & vulgavit. Eſto. Num dixit, ad eamdem hiſtoriam pertinere, atque adeo ejuſdem & auctoris & ætatis eſſe? Cur ergo illud a præcedenti textu ſeparavit? Cur in annotatione 76. pag.* 498. *ad verba, quibus Martyrium Hilariæ concluditur apud Wicelium, hæc diſertiſſime profeſſus eſt*: Neque mihi dubium eſt, veterem narrationem hue uſque tantum pertingere: quæ ſequuntur (*in codice, quo utebatur*) de S. Afro & S. Dionyſio, olim eſſe auctoris, alius ætatis? *Qua fide doctiſſimus viri judicium de auctore & ætate hiſtoriæ jam dictæ vellicari potuit ex laciniis, quas ipſemet pronuntiat nec ad illam hiſtoriam, nec ad ſcriptorem ejus ætatemve ſpectare? Sed nempe Velſeri ſententiam conſer noſter ſtabilire melius, quam ſic impugnando, non potuit.*

aſſo S. Afro qua, & unde hic deſumſerit.

22 *Nec Actorum* S. Afræ *partem utramque in* F *duo capita diviſam in editione Velſeriana dabimus; ſed ita tamen, ut ab ea receſſuri ſimus, quoties id exigat exemplarium veterum ſuperius memoratorum tam inter ſe conſentiens, quam ab illa diſſentiens fides. Quare, ne diverſis lectionibus faſtidioſi onerentur annotata, monitum hic ſemel volumus lectorem, ne vocalem quidem unam temere, aut unius alterius ve codicis auctoritate, mutatam hic eſſe; ſed plurium vetuſtorumque concordia: ubi enim exemplaria noſtra a ſe mutuo diſcrepabant, Velſeriano conſtanter inhæſimus. Porro hac variatio noſtra ſententiam plerumque non mutabit; ſed phraſim: ſicubi tamen fuerit notabilior, in loco obſervabitur. Nemo vero miretur, ſi prætermiſſa hic viderit, quæ de SS. Afro ac Dionyſio dediſſe Velſerum jam notavimus; quandoquidem & ipſi ea faſſus eſt ab Actis* S. Afræ *aliena prorſus eſſe, & a nobis alibi uſquam ſaveata ſunt. De martyrio SS. Hilariæ & ſocarum ejus alia res eſt: quantumvis namque ad menſis hujus diem* XI, *iſtis Martyribus conſecratum, proprie pertineat, quia tamen in omnibus exemplaribus* (*excepto Audomarenſi noſtro Ms.*) *Paſſionis Afranæ, textu non interrupto, legitur; imo quia ſic ab eodem auctore compoſitum cum illa fuit, tanquam ejus pars & complementum, utpote* S. Afræ *ſepulturam continens; nulla vasio finis hoc ab illa divellere.*

rejectis aliis, que hic habemus.

23 *Habemus eadem Acta converſionis & martyrii* S. Afræ *metro elegiaco, ſed rudi, ſatis fi-*

deliter

AUCT. P. B. *deſcripta, & quidem anno* 1489. *deſcripta, ut adnotatur*, ex veteriſſimo quodam libello ... in monaſterio S. Benedicti Lorch, *diœceſeos Auguſtanæ, ac deinde ſervata in cœnobio SS. Udalrici & Afræ Auguſtanæ; unde apographum huc olim dedit ſua manu exaratum Gamanſius noſter: item alia carmine Sapphico contracta, & ab eodem huc miſſa ex codice Mſ. D. Leonardi Wurſtini, una cum brevi quodam Sermone & Hymnis de eadem Martyre, uti & Sequentia de illa* Notgeri, monachi S. Galli, compoſitoris Sequentiarum, *ut habet inſcriptio; non eſt tamen illa in ejuſdem Libro Sequentiarum, quem publici juris fecit Bernardus Pezius Theſauri anecdotorum noviſſimi tom.* 1. *Acta eadem varie recitantur die* VII. *Auguſti in veteri Breviario Conſtantienſi, in hymnos, antiphonas, lectionesque digeſta: verum hæc & plura hujuſmodi cum recentiora ſint exemplaribus, quibus uſi ſumus, nec veteriſſimæ hiſtoriæ ponderis quidquam aut lucis afferant, producere ſupervacaneum duximus, primævo fonte contenti; cui tamen utile fuerit quædam expendenda præmittere.*

§ III. Diſtinctio ejus ab aliis homonymis, item genus, patria, conditio converſio quando, & per quem facta.

Nomen Afræ Sanctis plerisque pro cauſa.

VEſorus, *ut ſupra monebamus, Acta* S. Afræ *copioſiſſimo juxta atque eruditiſſimo commentario explanavit, neque deſiderari fere quidquam in eo poſſus eſt, quod vel curioſiſſimi cujuſvis in hoc argumento ſcire intereſſet: ſed quæ ſparſim id præſtitit, nec certo ordine, ſed prout ferebat Actorum textus; viſum eſt præcipua diſquiſitionum ejus capita, una cum noſtris, & aliorum obſervationibus, ad ſeriem compendiumque redacta proponere. Ut autem a nomine ducamus exordium, cenſet pag.* 447. *not.* 4. *illud ab Africa derivari; nec ratio prorſus a quibuſdam illud efferri per* Affram *aut* Aphram; *ſed* Afram *ſcribi oportere. Rationes ejus non addo: ſatis eſt,* Afram *nuncupari a Fortunato & Martyrologis antiquiſſimis, etiam Germanis Rabano & Notkere: & vero nomen ita ſcriptum ſatis olim commune fuit: Afram enim nos ipſi dedimus Brixienſem* XXIV. *Maii; Afram Specienſem* XIV. *Junii; Afram Aretinam Martyrologium Epternacenſe* X. *Auguſti; Afram virginem Hieronymiana alia* XVIII. *Decembris; Afram inter ſocias S. Urſulæ recenſent Gelenius pag.* 444. *& Rayſſius in Gazophylacio pag.* 259. *Afram denique aliam commemorat R. P. Khamnus Hieraych. Auguſt. part.* 2. *pag.* 177. *num.* 11. *quam ait ſepultam eſſe Papiæ in eccleſia S. Majoli: hæc nobis aliunde prorſus ignota eſt. Hoc tamen aſſerere poſſumus, nihil his omnibus cum noſtra, præter nomen & ſanctitatem, eſſe commune.*

Noſtro vicinus Auguſta notæ;

25 *Cave tamen, inde eriundam exiſtimes, unde nomen traxit: non enim Africana fuiſſe videtur origine; ſed Cypria. Certe de Africa nihil eſt in Actis; de Cypro autem (quod obſervaſſe non videtur Hanſchenius noſter, Februarii tom.* III. *pag.* 632. *num.* 3.) *profitetur* Afræ *mater Hilaria num.* 8. Parentes mei genere Cyprii fuerunt. Origine *dixi, non patria: ſubdit etenim ibidem Hilaria:* Et inde venerunt cum ſacris Veneris. *At quo venerunt? Ad locum ſine dubio, ipſi hæc dicta ſunt, Auguſtam ſcilicet. Quinam venerunt?* Parentes, *inquit, mei. De ſe nihil; nihil de conjuge; nedum de Filia. Innuit ergo, natam ſe fuiſſe poſt adventum eorum; adeoque apud Auguſtam; ubi exinde* Afram *adulta genuerit. Hæc fere Velſeri collectio eſt pag.* 460. *not.* 51. *qua tamen Hilariam timidius Auguſtanam facit, quam Filiam ejus, de qua mox abſque hæſitatione pronuntiat:* Sed hanc Auguſtæ natam prorſus fateamur oportet. *Hinc etiam ait aperriſſime refelli prologi, quem in exemplari ſuo præfixum Actis invenerat, ineptias; quibus nimirum* (*Khamno jam citato teſte pag.* 178.) *traditur*, Afræ natale ſolum, Cyprum fuiſſe; patrem, Cypri regem, cum Atticæ rege congreſſum infeliciter, ac in prælio cecidiſſe: poſthac Afram, cum regina Hilaria matre & univerſa cognatione, vel profugam, vel exulem Romam veniſſe; nec non comparatis quibuſdam prædiis, Hilariam, ad placandas deorum iras, Afram proſtituiſſe & Veneri dicaſſe: ipſam deinceps Afram, cæleſti oraculo ter monitam, divenditis, quæ Romæ emerat, prædiis, ſpe accipiendi regni terreni cujuſdam, cæleſti vaticinio promiſſi, Roma rurſus exceſſiſſe, atque ad Auguſtanam urbem, ubi Lyco amne Bavari a Suevis diviſi, migraſſe. *Non abſimilia, ut ibidem obſervatur, habent Adilbertus, aliique cum Sigiſmundo, de quo ſupra num.* 17.

in Cypro tamen oriunda & ſed non Virgo vocata;

26 *Abſurdiora ſunt hæc de regia ſive* Afræ, *ſive parentum ejus conditione figmenta, quam ut ſolis ejus Actis repugnent: fac enim, reges ad ea uſque tempora Cypri fuiſſe; fac Veneri quantumvis additos; an filias illi ſuas credi poterunt ad meretricium quæſtum ſcurrarum de vulgo quorumlibet libidini proſtituiſſe? Sed enim quis Romana utcumque tinctus hiſtoria, naſcit, ultimum Cypriorum regem Ptolemæum illum fuiſſe, qui annis antea trecentis & amplius, ne a Catone redigeretur in ordinem, interitu voluntario ignominiam anteverterit? Stipites ergo fuiſſe neceſſe eſt, quicumque hæc primum delira venditarunt; quæ Velſerus quidem nata putat ex SS. Afræ atque Hilariæ imaginibus coronatis; quod credibile eſt; ſed quoniam imagines illæ etiam Luſitanorum Cypri regum inſignia præferre dicuntur, adeoque ipſa fabula recentiores videri poſſunt; haud forte aberrabit, qui hanc ad ſeculum* XI. *retulerit, cum inventa ſunt Martyrum harum corpora, coronis, mortyris inſignibus, ut eſt veriſimile, decorata jam olim, quando publicæ veneration (quod ex Fortunato licet conjicere) propoſita fuerant. Veenum unde unde proſluxerit, nugatoria prorſus eſt. Quod vero hujus occaſione ad longiſſimam Cypræ, regis apud Cyprios tertii, poſteritatem, ſacris ibi Veneris uſque ad hiſtorici Taciti tempora hereditarie jure præſidentem, reſpicit Velſerus, quaſi ex ea prodiiſſe forſaſſis* Afra *potuerit; id quidem eruditius ipſe facit, quam affirmatius: ut liqueat nihil. Unde ſic proſequitur idem interpres:*

municipium Veneris potius, quam ſacerdos,

27 Sed quidquid hujus ſit; illud non dubiis conjecturis perſpicuum eſt, Hilariam & Afram Venetis Cyptiæ ſacerdotes fuiſſe: nam peregrino ritu Venerem ab iis cultam ſignificant Hilariæ verba, cum ait, parentes ex Cypro cum ſactia Veneris veniſſe. Peculiaribus ergo ſacerdotibus opus erat. Eæ quin ipſæmet fuerint, nihil attinet dubitare. Hilaria de Filia diſerte explicat (*num.* 8.) Ego denique Filiam meam ſacris Veneris conſecravi, quaſi deæ Veneri ſervitutem. *At neſcio, an verbis hiſce ſatis perſpicue ſacerdotium illud*

Afræ

A Afræ *deſignetur*: *neque enim omnes fuiſſe ſacerdotes credadorum, quæ ſe Veneri addixiſſent, ut ejus ſefe imitationibus occuparent. Certe ſeſe ac Filiam videtur a ſacerdotibus Hilaria ipſa diſtinguere, cum ibidem ait*: Nom quanto plures amatores habere potuerit mulier, quæ Veneri ſervit, tanto plus Veneri placere poſſe, a ſacerdotibus affirmatur; *quibus verbis innuit, non ſuo ſe, ſed ſacerdotum conſilio promiſſiſque paruiſſe. Adde, nullam in Actis fieri mentionem templi aut fani Veneris, ubi ſacerdotium exercuerint. Sed parum refert, ſacerdotes fuerint, an mancipia Veneris: æque utraque profeſſio impura erat; imo ſacerdotium multo ſceleratius; ut colligi poteſt tum ex interprete noſtro pag. 462. & ſeqq., tum ex Tacito, Hiſtiorum lib. 2. cap. 3.*

Donec anno 303. ad Chriſtum converſa ſunt

28 *Volutabatur in biſce ſordibus* Afra, *& quidem religionis obtentu excæcata miſere; ut neque turpitudinem ſuam, neque reclamantem naturæ legem agnoſceret; donec fugitivum recipiens Narciſſum epiſcopum, atque ad primum quodammodo aſpectum ejus, animo divinitus mirifice colluſtrata, longe aliter cœnuno, quam prius, de ſe ſuoque ille virendi genere ſentire cœpit ac loqui, veramque ſubinde religionem uberius edoctu complecti. At quando tandem id accidit; tum quis Narciſſus ille epiſcopus, qui operam ad hoc ſuam commodavit? Primum his verbis, num. 1. Acta definiunt*: Tempore, quo perſecutio Dioclesiani fervebat. *Fervere cœpit hæc, non anno* 302. *ut ante vulgatum Lactantii librum de Mortibus perſecutorum eruditi cenſuerunt; ſed, ut ex ille jam certius conſtat, anno Chriſti* 303. *quando primum perſecutionis edictum prodiit die* XXIV. *Februarii, quod alia multo crudeliora non longe intervallo ſecuta ſunt: ſerbunt autem atrociſſime per omnes Italiæ provincias, ad quas pertinebat utraque Ratia, uſque ad annum* 305. *que ad Kalendas Majas Dioclesianus, & qui Italiam regebat Maximianus Herculius, imperio ſeſe ac tyrannide abdicarunt. Veniſſe ergo dicendus eſt ad* Afram *Narciſſus, eamque ad Chriſtum cum familia converſiſſe provecta jam anno Chriſti* 303. *nam, ſecundum Acta num.* 14. *non diſceſſit ab* Afra, *niſi poſt exactos ibi menſes, ut minimum, novem;*

C *diſceſſit autem ante* Afræ *martyrium, quod cum fuerit duriſſimum, & menſe Auguſto peractum, referri non poteſt ad annum* 305. *que diu ante Auguſtum mitigata fuerat perſecutio; ſed ad* 304. *a cujus menſe Auguſto ſi novem, & quod excurrit, menſes retro numeraveris, ad annum neceſſario* 303. *devenies.*

a S. Narciſſo epiſcopo.

29 *De Narciſſo jam ſcripſimus Martii tom. 2. a pag.* 621. *eundem omnino videri, qui apud Gerundenſes in Hiſpania, ubi fidem, quam prædicabat, glorioſo ſanguine rigavit, ſumma veneratione tamquam civitatis & pater, & pontifex, & martyr, & thaumaturgus colitur. Neque dictum mutamus: ſic enim Acta noſtra tradunt num.* 14. *ſic ſub finem ſeculi* 12. *Notkerus ad* VII. *Auguſti; ſic Acta qualiacumque ipſius S. Narciſſi; ſic iiſdem ſubnexa epiſtola Berengarii epiſcopi Gerundenſis, data (ut ibi notatur)* anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVII. *at (juxta Chronicam antiquam Auguſtenſem a Frobere editam pag.* 349.) *anno* MLXVI. *ſic denique eccleſiarum Gerundenſis & Auguſtanæ ſenſus ac traditio; quibus omnibus nihil idoneæ vel auctoritatis vel rationis opponunt, qui diverſum hic ab illo Narciſſum epiſcopum commenti ſunt. Et de auctoritate quidem id fatetur Tillemontius tom.* 25. *in Perſecutionem Dioclesiani; non aſſentiur tamen aſſertioni noſtræ; primum, quia nequaquam verisimile cenſet eſſe, ſive epiſcopum Gerundenſem ad convertendos infideles Auguſtum excurriſſe; ſive epiſcopum Auguſtanum (qualem facit Baronius) martyrium ſubiiſſe Gerundæ. Deinde, quia Narciſſus epiſcopus, juxta Actorum noſtrorum numerum* 14. *Gerundæ martyrium conſeceſſo dicimus poteſt ante finem circiter anni* 306. ac proinde, *inquit*, ſub imperio Conſtantini, qui a martyribus faciendis alieniſſimus erat: *atque hoc quidem eſt argumentum ejus palmare.*

D AUCT. P. B.

30 *Ad primum reſpondemus, neque Acta* S. Afræ, *neque nos affirmare, unde Auguſtam venerit S. Narciſſus, aut cujus loci epiſcopus fuerit, cum eo venit; ſed inde tamen abiiſſe Gerundam dicimus, ibique labores apoſtolicos martyrio conſummaſſe. Cur vero id fieri non potuerit, non videmus; cum nihil in apoſtolicorum virorum Actis occurrat frequentius, quam iſta locorum gentiumque (prout vel tempora ſuadebant, vel ſpes meſſis uberioris, vel miſſia, vel inſpiratio divina) mutatio. Itaque hæc objectio, refutatione digna non eſt. Secunda nubilo appares ſolidior:* E *quia ipſe Tillemontius in Perſecutione Dioclesiani art.* 21. *fateri cogitur, poſt edicta Dioclesiani uſque ad ejus & Herculii abdicationem, factam Kalendis Maii anni* 305. *multos in Hiſpania pertuliſſe martyrium; imo violentam ibi perſecutionem fuiſſe: atqui tum Hiſpania, ut ipſe contendit, erat ſub imperio Conſtantii Chlori, qui tam a martyribus faciendis alienus fuit, ut Lactantius lib. de Mort. perſecut. cap.* 15. *palam hoc ei teſtimonium dederit*: Conſtantius, ne diſſentire a majorum (*Dioclesiani & Maximiani*) præceptis videretur; conventicula, id eſt, parietes, qui reſtitui poterant, dirui paſſus eſt: verum autem Dei templum, quod eſt in hominibus, incolume ſervavit. *Cur ergo ſub hoc tot Martyres Hiſpanos admiſit; ſub Conſtantino vix inaugurato nullum? Reponit ipſe quidem de Conſtantio id fieri potuiſſe, ſive quio remotior fuerit a Conſtantio Hiſpania, & propinquior Maximiano Herculio, qui tenebat Italiam; ſive aliis de cauſis nobis ignotis. At cum idem ſub finem anni* 306. F *de Conſtantino dicendum eſt; quando æque tum ab illo remota fuit Hiſpania, ac fuerat prius a Conſtantio; & æque propinqua Severo, vel, ſi placet, Maxentio, qui tenebant Italiam; ac prius Herculio.*

Illo, qui poſtea Gerundæ magiſter occubuit;

quidquid aliter ſentiat Tillemontius.

31 *Quanto igitur melius dixiſſes, multos per illa tempora fuiſſe Martyres in Hiſpania; quod hac tum neque Conſtantio, neque Conſtantino paruerit; ſed Maximiano Herculio primum, ac deinde Severo, atque Maxentio? Cedo enim, cujus auctoritate Conſtantio, & poſt hujus obitum Conſtantino adjudicatur Hiſpania? Nimirum Sexti Aurelii Victoris, opinor, & Eutropii; quorum prior de prima imperii Romani partitione diu ante perfectionem facta, in libello de Cæſaribus ita ſcribit*: Et quoniam bellorum moles ... acrius urgebat; quaſi partito imperio, cuncta, quæ trans Alpes Galliæ ſunt, Conſtantio commiſſa: Africa Italiaque Herculio: Illyricique ora uſque ad Ponti fretum, Galerio: cetera Valerius (*Dioclesianus*) retentavit. *Poſterior in Breviario Hiſtoriæ Rom. lib.* 10. *de ſecunda partitione anni* 305. *ſic habet*: Conſtantius & Galerius auguſti creati ſunt; diviſuſque ioter eos Romanus orbis; ut Galliam, Italiam, Africam Conſtantius; Illyricum, Aſiam, Orientem Galerius obtineret; ſumptis duobus cæſaribus: Conſtantius

A ſtantius tamen, contentus dignitate Auguſti, Italiæ atque Africæ adminiſtrandæ ſollicitudinem reculavit. *Vides, in neutra partitione Hiſpaniam exprimi, quaſi Conſtantio ceſſerit. At ſatis, ut cum Dodwello heterodoxa Tillemontius exiſtimat, his verbis exprimitur*: Cuncta, quæ trans Alpes Galliæ ſunt. *Verum ego tranſalpinis regionibus adnumeratam uſpiam apud geographos Hiſpaniam non memini legere. Quid multa? Tametſi Victor Hiſpaniam nominaſſet diſerteque tribuiſſet Conſtantio, ne ſic audiendus quidem eſſet.*

AUCT. P. B.

Alio hinc noſtra cerni.

33 *Junior enim eſt, & auctoritate multo inferior Lactantio, qui in opere jam toties laudato, cap. 8. cum dixiſſet, minus avarum Diocletiano Herculium fuiſſe, cauſam hanc addidit*: Nam cum ipſam imperii ſedem teneret Italiam; ſubjacerentque opulentiſſimę provincię vel Africa vel Hiſpania; non erat in cuſtodiendis opibus tam diligens, quarum illi copia ſuppetebat. *Neſcio, qui in obſcuro illo Victoris textu tam acutum cernunt, quas hic ſibi tenebras fingant.* Opulentiſſimas, *inquiunt*, provincias *præter Italiam aſſignat Herculio; & tamen unicam tantummodo ſubdit*, vel Africam *ſcilicet*, vel Hiſpaniam; *non duas: ſic enim ſcribere debuiſſet*: & Africam & Hiſpaniam. *O ſapientiam iis dignam, qui exoſam habent Martyrum infinitorum pene memoriam, tanta celebritate tot jam ſeculis in Eccleſia Catholica celebratam! Nempe ſi Hiſpaniam Herculio concedant, jam cum Dodwello negare non poterunt, plurimos ibi per hæc tempora Martyres occubuiſſe; quod quia negare omnino volunt, Conſtantium contra tam apertam Lactantii ſententiam Hiſpanis obſtinate præficiunt. Sed heus, Grammatici; unquam disjunctivam, ut appellatis, particulam* vel *copulative pro* & *uſurpatam legiſtis? nam ſi non legiſtis, corruptum fatebimur textum, quem citavimus; at ſi legiſtis uſpiam, nihil erit adverſariis noſtris, quo Lactantii, Hiſpaniam ſimul & Africam Herculio tribuentis, auctoritatem defugiant. Et legiſtis haud dubie, etiam apud Virgilium hoc ſenſu adhibitam Æneid. lib. 6. verſ. 769.* Æneas pariter pietate vel armis egregius; *apud Suetonium de Tito imp.* Latinæ Græcæque linguæ vel in orando, vel in fingendis poematibus promptus *&c. apud S. Hieronymum in verſione libri* 1. *Regum cap.* 17. *verſ.* 34. Et veniebat leo vel urſus: *apud S. Ambroſium, epiſt. lib.* 3. *ep.* 21. *ad Anyſium*: Tenemus ergo te laudatæ memoriæ Acholii dudum diſcipulum, nunc ſucceſſorem, heredemque ejus vel honoris vel gratiæ; & (*ut mittam politioris litteraturæ juniores alios, quibus eadem particula eodem ſenſu familiaris fuit*) *apud Sidonium Apollinarem lib.* 1. *epiſt.* 5. Sed tota illa vel vicina vel obvia fluenta *&c. epiſt.* 8. De cujus natalis tibi ſoli vel jocunditate vel commodo quid etiam ipſe ſentires, *&c. epiſt.* 10. *ejuſdem libri*: Gratias ago magnas illi, maximas tibi, quod ſtatuiſtis de amicitia mea vel præſumere tuta vel illæſa credere. *Tædet enimvero exempla plura congerere in re tam perſpicua.*

B

C

Sed perpe-ram.

33 *Hunc Lactantii ſenſum inſigniter confirmat magnus ille Cordubenſium antiſtes Hoſius, cum de tormentis fidei cauſa olim in Hiſpania toleratis ita ſcribit ad Conſtantinum imp. apud S. Athanaſium in Hiſtoria Arianorum ad monachos, editionis noviſſimæ num.* 44. Ego jam pridem confeſſus ſum, cum ſub avo tuo Maximiano (*Herculio; qui avus dicitur Conſtantini, quia ſub eo Chlorus cæſar fuerat*) perſecutio graſſaretur; *utique in Hiſpania; cui proinde non Conſtantius, ſed Herculius tum præerat. Itaque citatum Lactantii locum in eamdem ante nos ſententiam interpretati ſunt Boluzius in Notis pag.* 365. *Pagius in Critica ad an.* 303. *num.* 12. *aliique*; *& recte, ipſe etiam ſatente ac Dodwellum carpente Boſnagio Calviniano in Annalibus politico-eccleſiaſticis ad an.* 303. *num.* 21. *Imo ipſe alibi ſeſe denuo Lactantius explicat: negat enim Conſtantium ſæviſſe: negat ergo huic Hiſpaniam fuiſſe ſubjectam, cum ita ſcribit cap.* 16. Vexabatur ergo univerſa terra; &, præter Gallias, ab Orieote uſque ad Occaſum tres acerbiſſimæ beſtiæ ſæviebant. Non mihi ſi linguæ eentum *&c. ſolas enim tam ferali tyrannide Gallias eximens, Conſtantio ſolas attribuit.*

D

34 *Jam ſi ſatis conſtat, in prima Romani imperii diſtributione Hiſpaniam non ceſſiſſe Conſtantio, ſed Herculio; nulla profecto apparet ratio, cur hanc illi ceſſiſſe putemus in ſecunda: aſſerit enim Anonymus, Ammiano ſubnexus apud Valeſium, illam tunc datam fuiſſe Severo cæſari: verba ejus hæc ſunt pag.* 472. Severus ſuſcepit Italiam, & quidquid Herculius obtinebat: *hic autem, ut jam oſtendimus, præter Italiam, etiam Hiſpaniam obtinebat & Africam. Nec repugnat Eutropius modo producta; quin favet potius: quantumvis etenim de Hiſpania taceat; ſatis tamen aperte ſignificat, nihil tum Conſtantio novæ ditionis acceſſiſſe, enm ipſum ait faiſſe contentum dignitate Auguſti eodem ſibi tempore collata. Nec Hiſpaniam igitur unquam Conſtantius habuit, neque eam proinde anno* 306. *menſe Julio mortuus, Conſtantino regendam per manus tradidit; ſed Severi fuit, donec is Maxentio ſuccubuit verſus Aprilem anni* 307. *neque Conſtantina videtur obvenisſe, niſi per Maxentii interitum anno Chriſti* 312. *Unde ſequitur, ut ab anno* 305. *uſque ad initium circiter* 307. *quando Maxentius, Euſebio teſte lib.* 8. *cap.* 14. ſubditis ſuis præcepit, ut a perſecutione Chriſtianorum deſiſterent, *idem fuerit ſtatus perſecutionis in Hiſpaniis, qui fuit in Italia; hoc eſt, ut mitior aliquanto quidem illa fuerit; ſive quod novitati ſuæ non ſatis fideret Severus, ſive quod Conſtantii manſuetudini auctoritatique deferre aliquid vellet; non tamen omnino ſublata; ne nihil Galerii, cui idem Severus omnia debebat, ſanguinariæ crudelitati concedi videretur: quo ſenſu, ne ſecum ipſe commutatur, explicandus eſt Euſebius, cum aſſerit lib. de Martyribus Paleſtinæ cap.* 13. Italiam, Hiſpaniam, Africam *&c.*, *cum vix duobus primis perſecutionis annis integris furorem belli expertæ fuiſſent, pacem brevi conſecutas eſſe; nam ſi omnino pacem tam brevi fuiſſent conſecutæ, quorſum anno demum perſecutionis quinto circiter Maxentius* (*ut idem ante affirmabat*) ſubditis ſuis præcepiſſet, ut a perſecutione Chriſtianorum deſiſterent?

E

Ut hoc ejus confutatio-ne.

35 *Ediſſerat igitur modo Tillemontius, cur adulta anno Chriſti* 306. *Narciſſus Gerundæ non paterit conſummare martyrium; præſertim cum gladio cecidiſſe dicatur, non igne lenie aut iis cruciatibus, quibus ferventior antea perfecutio fuerat uſa. Ceterum hæc eo deducere longiuſculo volumus, ut curvis appareret, quam levibus argumentis nixum ſit imperium illud Conſtantii & Conſtantini per Hiſpaniam, quæ peſſime abutuntur hæreſes, ut martyria vera & apud Catholicos ſanctiſſime celebrata, more ſuo ad fabellas relegent: nam, ut Tillemontius fieret ſatis, nequaquam opus erat hoc tanto circuitu; quandoquidem interfectus fidei cauſa creditur S. Narciſſus,*

F

non

A *non more judiciali & per ſententiam publicam ; ſed clam & per inſidias ; id quod ipſa ejus Acta, quantumvis alioqui recentia & in quibuſdam forte adjunctis parum ſincera, his verbis minime ſuſpectis indicant*: Quadam itaque die, dum ad celebrandum ſacra Myſteria præparatus, orationi incumberet B. Narciſſus; infideles, qui ei jam pridem inſidiabantur, ſubito irruentes in eccleſiam, de ſacro altari abſtractum, & injuriis affectum, gladio percuſſerunt, & lentis vulneribus cruentatum reliquerunt. *Imo necem ei non lictoris manu, ſed incertis ictibus impetuque tumultuoſo illatam fuiſſe, relicta multis poſtea ſeculis in incorrupto ejus corpore vulnera luculente teſtata ſunt: aliud enim guttur, aliud humera, aliud ſuræ ſpectabatur inſtitutum; ut vide Martis noſtri tom. 2. pag. 624. num. 3. Atqui hoc genus martyrii quovis tempore potuit accidere; etiam poſt reſciſſa perſecutionis edicta, etiam ſub Conſtantio, etiam ſub Conſtantino, & quidem jam, ſi placet Chriſtiano. Non eſt ergo, quod ex hoc loco Tillemontius & Acta S. Afræ, & veterum illuſtrium*

B *eccleſiarum traditionem impugnet.*

§. IV. Tempus martyrii, & locus.

Annus, menſis, dies.

A *Nnus ac menſis, quibus* Afræ *certamen acciderit, tametſi ea Actis præterminſi, ſatis tamen certi videntur: & de menſe quidem Auguſto eum uſus ac traditio perpetua Auguſtenſis eccleſiæ, tum Martyrologia, ut obſervatum eſt ſupra, fere omnia conſentiunt, etiam paucula illa, quæ natalem ejus poſtea denuo reponunt die* IX. *Octobris. De menſe vero jam num. 28. deductum dedimus annum Chriſti* 304. *nam ſi menſe Auguſto paſſa eſt; nec ante, nec poſt annum illum paſſa dimonſtrat: non ante; quia ab indicta perſecutione uſque ad Auguſtum, aut etiam, ſi vis, Octobrem anni* 303. *non inveniuntur menſes novem & amplius, qui ſecundum Acta noſtra interceſſiſſe debent inter adventum S. Narciſſi & S. Afræ martyrium: non etiam poſt; quia cum anno Chriſti* 305. *ad Kalendas Maias per abdicationem Herculii mitigata plurimum in Occidente perſecutio fuerit, credibile*

C *non eſt, quarto poſterius menſe & Afram & ſocias atrociſſimo illo, quod Acta referunt, ſupplicii genere potuiſſe mulctari. Dies martyrii in ambiguo eſt, fuerintne quintus Auguſti menſis, an ſeptimus; nam alterutrum fuiſſe, probant illa, quæ prolata ſunt §. 1.*

& locus martyrii apud Auguſtam Vindelicorum.

37 *De loco martyrii* S. Afræ *ſiquando diſputari potuit, jam non poteſt; cum hiſtoria paſſionis ejus, ad tot codices antiquos per Velſerum, per Ruinartium, per nos explorata, atque trutinatiſſimorum in hujuſcemodi monumentis criticorum judicio vetuſtiſſima ſimul ac ſinceriſſima, illam tam evidenter deſiguet num.* 15. Apud provinciam Rætiam, in civitate Auguſta ..... contigit Afram ...a perſecutoribus comprehendi. Et *num.* 19. Statim igitur rapta eſt a miniſtris, & ducta in inſulam Lyci fluminis, ibique *&c. Sufficeres ſane hæc auctoritas, tametſi non poſſet aliunde firmari. Confirmatur tamen cum ex antiquiſſima poſſeſſione corperit ejus apud Auguſtanos, cujus teſtem ſuperius oculatum produximus Venantium Fortunatum, qui ſeculo* VI. *floruit; tum ex Martyrologorum omnium, qui* Afram *hoc menſe cum appoſitione provinciæ & civitatis annuntiant. Hoc menſe, inquam: nam ſupra num.* 5. *oſtendimus, in Martyrologio Hieronymiano & Florario noſtro Mſ.* Afram *etiam referri die* IX. *Octobris cum poſitione.* In provincia Creta, civitate Auguſta: *ſed ibidem etiam rationes adjecimus, cur locus ille corruptus videri debeat. Si tamen ſincerus eſſet, eu eo tantum ſequeretur, Afras duas admittendas eſſe; alteram longe celeberrimam apud omnes, & Auguſto menſe ſecundum eadem illa Martyrologia paſſam* In provincia Rætia, civitate Auguſta; *alteram vero nullis notam, & menſe Octobri paſſam* In provincia Creta, civitate Auguſta.

D AUCT. P. B.

38 *Vide ergo impudentiam Achillis Pirminii Gaſſari Lindavienſis, medici Lutherani, apud Menckenium, Scriptorum Germaniæ tom. 2. col.* 1396. *ubi in Annalibus ſuis Auguſtburgenſibus, anno* 1576. *compoſitis, occaſione inventi apud Benedictinos Auguſtanos corporis* S. Afræ, *ita ſcribit ad annum* 1062. Ipſa vero rei veritas hoc loco maximopere teſtimonium flagitat, ac non obticendum urget, nullam Afram vel Auguſtæ Vindelicorum, vel apud Auguſtana cis Lechum caſtra, numquam * fuiſſe exuſtam; verum Afram illam Cretenſem, quam vulgo ut ſanctam martyrem hic venerantur, poſteaquam a Narciſſo, Hieroſolymorum epiſcopo, in patria inſula, una cum matre Hilaria ancilliſque ſeu ſororculis Dimna, Eunomia, & Entropia, e Veneris quæſtu ad fidem Chriſtianam converſa, idolis ſacrificare amplius voluiſſet *, apud civitatem Auguſtam juxta Lecheum amnem (quæ nomina, propter alluſionem cum noſtris vulgaribus, Cucullatus vehementer impoſuerunt) circitar annum ſalutis CCCIV. Nonis Auguſti, ignem vivam paſſam eſſe. Id quod ſaniores hiſtorici omnes certiſſime, præſertim exteri quoque, atteſtantur. Nec ſufficit argumentum a vetuſtate cultus aut fani ipſius apud nos; cum & Maria Deipara Virgo, Maria Magdalena, Catharina & Urſula hic ſua habeant templa & feſta; quarum tamen nulla hic vel vixerit, vel mortua ſit. *Dubites enimvero, an ſatis medice potus hæc ſcripſerit.*

non in Cretenſi inſula.

* *lege* quam.

* *lege* exuſtam

39 *Erras etenim* 1. *cum* Afram *Rhæticam per Creticam Afram excludit; quaſi ſimul duo conſiſtere non poſſent.* 2. *cum alteram volens expungere, non potius Cretenſem expungit, pro qua nihil affertur auctoritatis idoneæ; quam Rhæticam, & Actis fidelibus, & eccleſiarum ætatumque ſere omnium teſtimoniis ac monumentis aſſertam.* 3. *cum aut, aut junxit certe, in Actis ejus ſincere legi, non* Lechum *ſeu Lycum fluvium, ſed* Letheum; *quod eſt contra codicum omnium fidem.* 4. *cum ad amnem Letheum in Creta civitatem Auguſtam collocat, quam nec ibi, nec per totam inſulam illam Geographorum quiſquam hactenus reperit. Sed hæc minus abſurda ſunt, quam quod erras* 5. *cum* Afram *a Veneris quæſtu converſam aſſerit fuiſſe ad fidem Chriſtianam in patria inſula a Narciſſo, Hieroſolymorum epiſcopo, ignem autem vivam eſſe paſſam* circiter annum ſalutis CCCIV. *Narciſſus enim ille (ut conſtat ex Euſebio) anno Chriſti* 212. *tam decrepitus erat ætate; ut, quia munere ſuo fungi amplius præ debilitate non poterat, adjutorem in epiſcopatu divinitus deſtinatum acceperit S. Alexandrum. Si ergo is Cretam umquam viderit, dudum id antea contigiſſe neceſſe eſt, puta circa initium ſeculi tertii vel ſecundi finem. Si vero tunc* Afram *ibi Veneris quæſtu victitantem invenerit, utique jam tum grandiuſculam inveniſſe dicendus eſt; atque adeo*

E

ut erant

F

cir-

A ejecitur annum ſalutis CCCIV. *vetula erat centenaria non paulo major; & tamen (ut patet ex Actis martyris) etiam tunc poterat amatoribus magno pretio expetenda videri. O medicum expertiſſimum! Quam belle de te ipſo canis ſub effigie tua graviſſima Annalibus præfixa, poſt col.* 1315.

AUCT. P. B.

Debueram Chiron dici, qui dicor Achilles,
Vix Chirone minor qui medica arte fui.

non ſine mendacio, 40 *Errat idem 6. imo mentitur ſplendide, cum ſubdit*: Id quod ſaniores hiſtorici omnes certiſſime, præſertim exteri quoque, atteſtantur. *Saniores hiſtorici omnes? Parum igitur ſanus Hermannus Contractus in Chronico poſt annum Chriſti* 300. *Parum tibi ſani (non dicam Rhegino, aliique plures, quos tu facile pro tua humanitate & obvia paſſim inſania, & cucullatos & inſanos appellare poſſis) parum, inquam, tibi ſani videntur Joannes Aventinus, Annalium Boiorum lib.* 2. *in Conſtantino & Beatus Rhenanus, Rerum Germanicarum lib.* 2. *pag.* 89. *in editione Baſileenſi anni* 1551. *Atqui hi omnes abſque ambagibus* Afram *in Rhætia martyrem faciunt; de Cretica vero ne meminerunt quidem. Ubi ergo ſaniores iſti tui hiſtorici omnes? Saltem unicum citaſſes: magnam iniſſes gratiam a Martino Cruſio, gregali tuo, qui Annalium Suevicorum part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 9. *de uno ex paradoxis, hic a te tam confidenter aſſertis, exclamat*: Quid eſt hoc? ... Conciliet, ſi quis conciliare poteſt.

B

Goſſarus, 41 *Scio, de ſola S. Afra Creteníi mentionem fieri a Petro de Natalibus in Catalogo lib.* 7. *cap.* 28. *&* 54. *ſcio illum civitatem Auguſtam in Creta locare circa Lethæum fluvium; ubique* Afram *dicere a Narciſſo Hieroſolymitano epiſcopo converſam. Sed hunc tu ſi ex animo ſentiebas inter ſaniores hiſtoricos numerandum, cur appellare auſus non es? Nimirum deluſum videbas virum optimum non optimo codice: citat enim pro ſe lib.* 7. *cap.* 55. (*ubi narrationi huic ſuæ finem imponit*) *Adonem his verbis*: Hæc Ado ex Martyrologio Hieronymi *cum in veris Adonis exemplaribus neque Moſander neque Roſweydus ejuſmodi quidquam invenerint. Vel ſic tamen hoc in favor hic fuit, quod non addiderit vel perſecutionem, vel annum ejus martyrii; quem in in eodem ſyſtemate tam ſtulte determinas. Non eſt ergo etiam hic omnino tuus.*

C *Multo minus tui ſunt (quamquam alioqui maxime tui) Centuriatores Magdeburgenſes; qui ſeculo quidem quarto paſſam in Creta ſtatuunt* S. Afram; *ſed nec de Lethæo flumine, neque de Narciſſo Hieroſolymitano ſomniant; imo epiſcopum illum faciunt ejuſdem inſulæ Auguſtanum; hoc eſt imaginariæ civitatis antiſtitem imaginarium; inepte, fateor; ſed minus tamen infame, quam tu. Vincentius Bellovacenſis, ſecundum editionem accuratiſſimam anni* 1612. *ubique Rhætiam habet; nullibi Cretam. S. Antoninus, Vincentium citans, part.* 1. *tit.* 8. *cap.* 1. §. 18. *Rhætiam quoque retinuit; ſemel ibi tamen Creta legitur; ſed errore manifeſto; ut patet ex verbis ibidem ſequentibus*: Stratimque rapta a miniſtris, ducta eſt ad inſulam fluvii, qui dicitur Lech. *Die ergo, impudens, quis e ſanioribus ante te hiſtoricis tecum ſenſerit: ego nullum invenio; tu omnes debes oſtendere, ut fidem illam ſummam, quo tua te collegiſte teſtatur clariſſimus tuus editor, tueatis; hoc præſertim loco, ubi te tam pathetice præfaris teſtimoniorum veritatis afferre.*

42 *Verum enim quid ſaniores hic hiſtoricos teſtes exigimus; cum ſani eſſe non poſſint, qui vetuſtis tot eccleſiarum traditionibus tabuliſque refragantur: niſi ſimul iis omnibus oſtendantur eſſe vetuſtiores, aut certe vetuſtiores pro ſe teſtes aſſerre? Hoc autem nemo faciet unquam, donec ipſum produxerit antographum illud Martyrii* S. Afræ, *quod ſeculo quarto conſcriptum dicimus, & iſtud quidem demonſtraverit primum, re vera autographum eſſe, deinde, idem iſtud in hac re autographis manuſcriptis, quæ plurima ſuperſunt, omnibus repugnare. Id ſi præſtitiſſet novus iſte Chiron, hoc eſt, monſtrum centauricum, tum demum dicere teſtimonium potuiſſet. Sed multum abfuit, ut hoc is faceret, qui in hoc ipſo argumento inſigniter prodidit, quam vel patriarum antiquitatum eſſet ignarus: nam ſi Fortunatum, non de cultu ſolum aut eccleſia* S. Afræ *apud Vindelicos, verum etiam de ſacris ejus oſſibus, maximo ibidem olim in honore habitis, teſtantem legiſſet, non auſus fuiſſet, opinor, hoc ſe ſcute defendere*: Nec ſufficit argumentum a vetuſtate cultus, aut fani ipſius apud nos; cum & Maria Deipara Virgo *&c. Tum ſi Rhætiarum ſuarum ſub Diocletiano ſtatum noviſſet col.* 1336. *non illis Conſtantium Chlorum tunc præfeciſſet utique, ut principem erga Chriſtianos mitiſſimum, cum paſſa creditur* Afra, *ſed Maximianum* E *Herculium, ad cujus immanem tyrannidem Italia pertinebat: ad Italiam enim, non ad Germaniam Gallianve, utraque tum Rhætia ſpectaverunt; uti docent præter alios Aventinus lib.* 2. *in Conſtantino, Velſerus Rerum Auguſto-Vindelic. lib.* 7. *ad annum* 304. *Pauvinius in Imperio Romano Pariſinæ editionis anni* 1588. *pag.* 238. *item pag.* 247. *& alibi.*

D *annuiſſe Lucherus.*

Lacrellianum ferè non occidit, 43 *Porro veterum Rhætiæ ſecundæ delineationem dat idem Velſerus ad pagiuam* 196. *eandem circumſcribens ad Occidentem lacu Brigantino, ad Septemtrionem Danubio, ad Orientem O Eno flumine, Alpibus ad Meridiem; & inſulam ſimul exprimens Lyci fluvii, rerum olim ſupplicis deſtinatam. Hæc ſubinde ultra Lycum in continentem verſa, Campus modo Lycius (vulgo Lechfeld) appellatur. Diſtat Auguſta verſus Orientem, ut indicant Acta noſtra*, ſecundo milliario; *quod nefcio an ſatis recte Khammus part.* 1. *pag.* 61. *num.* 17. *interpretatur per* ſeliquihoram: *milliarium enim hic more Italico accipiendum eſſe pro mille paſſibus tantum, volunt Velſerus pag* 496. *nota* 64. *&* Poſtorius *in Sigismundo Auguſtano Chronico eccleſiaſtico part* 1. *cap.* 7. *ad marginem.* Loco illi religionem hactenus ſervavit condita poſtmodum eccleſia, quæ ad noſtra uſque tempora ſteterit, *inquit Steugelius Rerum Auguſtan. part.* 1. *cap.* 15. ſed modo perſecutione Suecica a cæſari rebellibus Guſtavonis., hæreticis miſere exuſta eſt poſt mille, trecentos & triginta anos; etiam palo ſive ſtipite, cui ſancta Martyr alligata fuerat, & qui lapideæ columnæ inclulus erat, deperdito. *Errat ampliſſimi viri chronologia: cum enim excidium hujus eccleſiæ tam ipſemet part.* 2. *cap.* 73. *num.* 28. *quam Corbinianus Khammus part.* 1. *pag.* 421. *num.* 142. *affigant anno Chriſti* 1632. *ſequitur, ut eam conditam fuiſſe credat anno Chriſti* 302. *ſive biennio ante martyrium* S. Afræ; *quod repugnat his ejuſdem verbis modo recitatis*: Loco illi religionem hactenus ſervavit condita poſtmodum (*hoc eſt poſt martyrium Sanctæ, & Eccleſiæ pacem*) eccleſia.

F

aſſumit dicta; ſed hoc ſervit. 44 *Surrexit e ruinis ea tandem auguſtius hoc ſeculo, ut narrat Khammus part.* 3. *pag.* 107. *num.* 676. *ubi ſic habet*: Anno MDCCI. templum S. Afræ in Campo Lycio e fundamentis cum binis

(A nis turribus ædificatum, uſque ad teſtum perdu-
xit (*Wilibaldus tunc abbas Udalricianus*:) at-
tamen cum, Martе funeſto in noſtram patriam ir-
rumpente, ſub luctuoſiſſimis Bellonæ motibus a-
liquatenus fuiſſet deſtructum & rapacibus depræ-
dantium manibus direptum, id, ſopitis belli fa-
cibus, reædificans, & quatuor altaribus inſtru-
ens, altaria columnis gyplatis, marmor imitan-
tibus, picturiſque artificiotis decoravit. Inſuper
præcellentem ſtatuam S. Afræ lignеam, humani
corporis magnitudinem excedentem, a famoſiſſi-
mo Bendel ſingulari induſtria cum ignibus ſuppo-
ſitis ſculptam, in principe altari poſuit: in dua-
bus turribus adjectis duas campanas, jam ante ar-
morum tumultus a ſe conſecratas, & pendentes,
ſed mature ſecuritatis cauſa amotas, iterum ſuſ-
pendit; totumque ædificium ſumptuoſum anno
MDCCXI. una cum aris feliciter complevit. In pri-
ma chori ara ſuperiore repræſentatur S. Afra, ceu
ovis perdita, & inventa: in ſecunda chori ara
inferiore, tamquam principe, repræſentatur S.
Afra, martyrium paſſa: in ara ulatere ex cornu
B Evangelii exhibetur S. Afra, ad fidem orthodo-
xam converſa & baptizata: in quarta ara ex cor-
nu Epiſtolæ exhibetur S. Afra glorificata.

magnificentius inſtaurata.

45 Anno MDCCXII. (*pergit idem*) die XVII Maii,
feria III. Pentecoſtes, a reverendiſſimo D. D. Jo-
anne Caſimiro Rois, epiſcopo Amyclano & ſuffra-
ganeo Auguſtano, juxta templum S. Afræ dedica-
tum, chori ara prima ſuperior conſecrata eſt in ho-
norem Chriſti Salvatoris, ovem perditam inven-
entis: ſecunda chori ara inferior, & præcipua, in
honorem S. Afræ, martyrium patientis: tertia a-
ra in honorem SS. Narciſſi & Dionyſii Afræ uvuu-
culi, epiſcoporum martyrum, præcipue S. Narciſ-
ſi, Afram ad fidem converterentis: quarta ara in
honorem S. Hilariæ, matris S. Afræ, & ejus ſocia-
rum Martyrum, S. Afram glorificatam veneran-
tium. In primam aram Chriſti Salvatoris, inclu-
ſæ ſunt reliquiæ SS. Paſtoris & Felicis martyrum
(ex cœmeterio S. Calepodii) at S. Donati M. (ex
cœmeterio S. Cyriacæ M.) Roma tranſmiſſæ,
cum aliis reliquiis ex ſocietate S. Afræ, protomar-
tyris Auguſtanæ: in ſecundam aram S. Afræ, in-
cluſæ ſunt reliquiæ de SS. Digna, Eunomia, &
Euteropia, ancillis S. Afræ; de hujus ſtipite, cui
C alligata; & de Sanctis ex ejus ſocietate; quibus
additæ ſacræ reliquiæ de memoratis SS. MM. Do-
nato, Paſtore, & Felice: in tertiam aram SS.
Narciſſi & Dionyſii, incluſæ ſunt ſacræ reliquiæ
de oſſibus S. Dionyſii, & S. Narciſſi veſtimentis
cum aliis ſacris reliquiis ex ſocietate S. Afræ; qui-
bus addita reliquiæ de Donato, Paſtore, & Feli-
ce. *Hæc ipſum eſt paulo fuſius exſcribere; ut qui-
vis intelligat, quanto etiam nunc in pretio ſit apud
ſuos Martyres noſtræ palæſtra.*

§. V. Integritas prodigioſa corporis ejus; locus primæ ſepulturæ.

Sanctæ corpus illæſum ob igne,

MOdum, *quo martyrio ſuo Herois noſtra fi-
nem impoſuit, ſic referunt Acta, ut ſcri-
to quidem aſſerant, eam in mediis flammis emi-
ſiſſe ſpiritum; eorum non ſatis exprimant, ambu-
ſtione, an illæſe corpore exſpiraverit: neque enim
id extra omne dubium ponunt num,* ao. *hæc verba:*
Invenerunt ſanctæ Afræ integrum corpus; *eum*
integrum *dici poſſit, cui partium nulla deeſt,
ſametſi vel plures earum vel omnes offenſæ ſint,*

Auguſti Tomus II.

Læſum tamen illud igne non fuiſſe, affirmant D
Velſerus pag. 492. not. 56. multa in hanc rem Auct.
congerens exempla ſimilia, & Steugelius part. 1. P. E.
*cap. 16. & ſequenti; imo in Officio ejus per
diœceſim Auguſtanam proprio, ad diem VII. Au-
guſti, quotannis legitur:* Ejus corpus ab ignis in-
cendio nihil læſum, miraculiſque clarum, Au-
guſtæ in æde S. Udalrici requieſcit. *Gravis hæc
fane auctoritas, non tamen certa; primum, quia
corpus illud neque Velſerus, neque Steugelius vi-
dere potuerunt, utpote ſarcophago marmoreo, qui
a ſeculo XI. ad hoc uſque tempus* (*ut Khamnus
ait part. 1. pag. 177. num. 11.*) *apertus nun-
quam fuit, occluſum; deinde, quia non appa-
ret, textum ex Officio recentium, aut alium æ-
que clarum, valde antiquum eſſe, aut ab omni-
bus etiam Auguſtanis receptum. Videtur ergo id
arreptum ex traditione; ſed non ſatis conſtanti:
nam aduſtum corpus fuiſſe, tradit Chronica Au-
guſtenſis antiqua apud Freherum ad annum 1064.
adуſtum quoque, integrum tamen, Sigiſmundus
apud Paſtorium, part. 1. cap. 7. pag. 396. &
cap. 11. pag. 601. & in appendice Chronici ſui,*
pag. 618. atque hunc paucis abhinc annis ſecu- E
*tus eſt Khamnus loco mox aſſignato, num. 7.
qui tamen part. 3. pag. 2. ſcribit,* Afram *fumo
ſuffocatam fuiſſe,* corpore incorrupte conſerva-
to. *Conciliari poteſt utraque ſententia; ſi per ad-
uſtionem dicamus auctores illos aliud nihil in-
tellectum voluiſſe, quam ſanæ nigredinem corpus
obfuſcantem.*

47 *At quanda ſepulcrum fuit pignus illud,* *ſepulcrum
maternæ pietati ac ſolatio tam inſigni prodigio re- fuit noſtræ
lictum? Sine dubio eadem die, qua mater Afræ* *martyri;*
*cum ancillis evolavit in cœlum: id enim Acta te-
ſtantur num. 21. At hoc ipſum quando contigit?
Si eadem Acta perpendas, omnino id accidiſſe di-
ces poſtridie, quam paſſa eſt* Afra: nemo nam-
que impediebat, *quin jam diſceſſerant milites;
rem urgebant ancillæ, puerum ad Hilariam tum
propere deſtinantes, ut is ne exſpectandam qui-
dem ſibi cymbam crederet; ſed Lycum natatu
trajecerit, ita celerius evolaturus ad matrem,
utque ad exſequias maturandas, dum apud Mar-
tyrem ancillæ excubarent: neque eum hæ receſ-
ſiſſe dicemur ante ſepulturam. Quis autem hoc re-* F
*rum articulo tergiverſatam credat Hilariam ul-
tra quam neceſſitas exigebat, ut Filiæ, tam glo-
riоſa morte defunctæ, juſta perſolveret? Cum ergo
ſtatim ſubjungitur:* Et venit nocte cum ſa-
cerdotibus Dei, & tulit corpus ejus, & poſuit...
in memoriam &c.; *manifeſte intelligenda eſt nox
martyrium* Afræ *proxime conſecuta. Atque hic
ſenſus Actorum tam evidenter elucet, ut in Lege-
da Sanctæ ad diem VII. Auguſti voci* nocte *addi-
ta legatur vox* proxima *in Breviario Spirenſi an-
ni 1478. Itaque illi vim prorſus intuliſſe exiſti-
mamus Velſerum pag. 494. not. 62. & Steuge-
lium part. 1. cap. 18, dum ſepulturam hanc diſ-
ferunt uſque ad diem XII. Auguſti; idque argu-
mento, quod modo confutabimus.*

48 *Sic arguunt viri ambo eruditiſſimi:* Se- *non die 14.
pulta eſt* S. Afra *eodem die, quo Hilaria, cum* *Auguſti;*
*ancillis ejus, martyrii coronam accepit: hanc
autem accepit Hilaria die XII. Auguſti: hoc igi-
tur &* Afra *ſepulta eſt. Prima propoſitio certa eſt
ex Actis. Secundam ex eo probant, quod Hila-
riæ ac ſociarum natalis ſive martyrium celebretur
die XII. Auguſti; unde conſequi putant, ut olim
eodem die re ipſa martyrum fecerint; & ſatis*

A *quidem reſtò, ſi ſimul oſtendiſſent, ſemper illo die,*
AUCT. *& non alio, martyrium iſtud fuiſſe in Eccleſia ce-*
P. B. *lebratum; quod cum nec fecerint, nec facere potuerint, collectio corruit. Negamus ergo, natalem SS. Hilariæ & ſociarum alim ſeparato Officio aut feſto fuiſſe cultum die* XII. *Auguſti; cum teſtetur Khamnus part.* 3. *pag.* 34. *num.* 120. *id primum inſtitutum fuiſſe ſub Egmone abbate Udalriciano, qui præfuit, ut ante monuimus, ab anno Chriſti* 1109. *uſque ad* 1122. *ante hoc tempus exiſtimamus Hilariam & ancillas, tamquam* Afræ *in martyrio ſocias, eodem die atque Officio, quo* Afram *ipſam, tantummodo honoratas fuiſſe Auguſtæ; id quod patet (ut nihil de Rabano dicam) cum ex veteri ejuſdem cœnobii Martyrologio, quod inter Hieronymiana contracta tertium dedimus, diuinuſque circa ſeculum* XII. *fuiſſe concinnatum; & in quo do S. Hilaria ancilliſque ad* XII. *Auguſti verbum nullum eſt; tum ex antiquis aliarum apud Germanos eccleſiarum Breviariis, ut Spirenſi anni* 1478. *Moguntino anni* 1495, *Conſtantienſi anni* 1575. *Wormatienſi anni* 1576. *&c., in quibus die* VII. *Auguſti ſimul*
B *celebrantur martyria* SS. Afræ, *Hilariæ & ſociarum uno eodemque Officio, extra quod nulla iſtic uſpiam de Hilaria ſociiſque fit mentio.*

pii credi-
tum eſt ea-
pe hac.

49 *Quæres, quid moverit Eginonem primo, ut a feſto & Officio* S. Afræ *ſepararet Officium ac feſtum SS. Hilariæ & comitum ejus; deinde, ut hoc ad diem Auguſti duodecimum defigeret. Reſpondeo, feſto atque Officio peculiari SS. Hilariæ & ſociarum inſtituendo occaſionem verſi illinc prabuiſſe inventionem corporis S. Hilariæ, quæ ſub eodem Egmone contigit: diem vero* XII. *Auguſti utrique delectam fuiſſe præ aliis; quia illo die memoriam earum dudum ante in fuis Martyrologiis conſignaverant Nekerus & Uſuardus, Adonem ſecuti, ojuſque verbis uſi. Sed Ado, inquis, quid ſecutus eſt? In elogio nihil, quod ſciam, præter Acta noſtra. Cur ergo elogium iſtud repoſuit die* XII. *Auguſti potius, quam alio? Niſi me fallit aperriſſima conjectura, non aliam id fecit ob cauſam, quam quod illo die in Martyrologio quodam veteri, ut Hieronymiano apud Florentinium, invenerit notatam Hilariam aliam, Claudii tribuni conjugem; quam judicaverit ad menſem Auguſtum neutiquam pertinere; ſed ad diem tertium*
C *Decembris, que illam ipſe annuntiat: ad Auguſtum autem ex Actis noſtris ſpectare noverat martyrium Hilariæ noſtræ: hanc ergo illius loco reponendam cenſuerit. Ne vero Actis noſtris repugnare videretur differendo* S. Afræ *ſepulturam a die* V. *uſque ad* XII. *Auguſti, diſſimulatis verbis, quibus Acta teſtantur, eadem die, quando ſepulta eſt Afra, Hilariam & comites martyrii coronam accepiſſe, ſic eam laudare malnit;* Eodem die (XII. *Aug.*) S. Hilariæ, matris S. Afræ, quæ cum ad ſepulcrum illius excuberet, ibidem pro fide Chriſti e perſecutoribus igni tradita eſt cum Digne, & Eumenia, & Euprepie, quæ fuerent puellæ S. Afræ, *Vitavit igitur difficultatem, ut Hilaria hujus natalem tanto liberius differre poſſet ad illum diem, quo notatam ab antiquiore Martyrologa reperierat Hilariam aliquam; & ſic illum correxiſſe potius, quam ab eo receſſiſſe videretur; cum alioqui nec diem illum expreſſis verbis Acta determinaſſent, neque piaculum eſſet natalem incertum, ad certum diem ex conjectura reducere. Utcumque res habeat; cedere debet Actis noſtris Adonis tante junioris auctoritas: licet enim illa ſatis inſinuent, Hilariam cum ancillis tantummodo deprehenſam in monumento fuiſſe; adeoque ibi, poſt peractas exſequias ac ſacerdotum diſceſſum, uſque ad lu-* D *cum excubuiſſe; ulterius tamen excubias hoſce protendi non ſinunt.*

50 *De loco iſtius monumenti ſic Acta num.* 30. Et tulit (*Hilaria*) corpus ejus (*S. Afræ,*) & poſuit ſecundo milliario a civitate Auguſte, in memoriam, quam ſibi ſuiſque conſtruxerat. *Ita quæ verba commentator noſter pag.* 497. *not.* 63. *ita ſcribit:* Locum, quantumvis diligenti inveſtigatione, hactenus aſſequi non potui: neque ſpes eſt in poſterum: nam cum ſanctæ Martyris corpus perdiu ignoratum, ante annos amplius DC. ea, que hodie colitur, eccleſia e S. Udalrico epiſcopo inventum fuerit; neceſſe eſt fateamur, tranſlationem ex primo ſepulcro multo prius priſcis retro temporibus contigiſſe; & ex eo memoriam negligi cœpiſſe: quem dudum vetuſtate collapſum, & quidquid ejus ſupra ſolum exſtabat (ſi quid exſtabat) hoſtium incurſione (pleraſque ager Auguſtanus expertus eſt) dejectam [a] credidi-
E „ ſuit ſecundo millierio prope civitatem Augu-
„ ſtem, „ vel aliquid ſimile. Et intelligeremus prope civitatem Auguſtam, ſecundo millierio a paſſionis loco. Id conveniret ſolo eccleſiæ, in qua hodie Afra condite; quin ipſi cryptæ, quæ in eccleſia religione celebrie. Hæc enim loce extra urbem illo ſeculo. Sed cum libri manuſcripti omnes vulgetem editionem tueantur, correctio nimit fortaſſe eudax. Cogitandum tamen.

Non fuit autem pri-
mo credi-
tum

[a] ſ. deipſ-
ſum

prope ur-
bem, ut
quidem ve-
rant;

51 *Cogitavit ampliſſimus Stengelius Rerum Auguſto-Vindelic. part.* 1. *cap.* 18. *& codicem tandem unum nactus,* Salva igitur res, *inquit,* inventue eſt liber, pro lectionibus matutinalibus ante centum & quinquaginta annos (*hoc eſt ante annum Chriſti* 1497.) ex multo vetuſtioribne elegenti menu tranſcriptus, qui lectionem, quem initio hujus cepitis poſuimut, præferat: *poſuerat autem hanc:* Ex venit nocte cum fecerdotibus Dei; & tulit corpue ejue ſecundo milliario de civitate Auguſta (ſic habent exemplaria correcta;) & poſuit in memoriam, quam ſibi ſuiſque conſtruxerat: *Ubi obſervus, parenthefim quoque ad lectionem illam pertinere, non a Stengelio infertam eſſe; cum eodem,* F *quo cetera, charactere diſtinguatur. Ex hoc textu ita colligit auctor:* Unde meniſeſte intelligimut, eam (*S. Afram*) prope civitatem Auguſtem ſecundo milliario a paſſionit loco poſitam, eo ipſo loco, quo hodie, conditam, neque umquam elio translatam ſuiſſe. *Sed non videmus imprimis, unicum illum codicem, & adeo quidem recentem, præferendum eſſe ceteris prorſus omnibus, qui Breviariis antiquis, Vincentio Bellevacenſi, Mombritio, Wicelio, Velſero, Rumartio, nobis denique tanto numero præluxerunt. Deinde eſto tantiſper, ſi lubet, ea lectio ſola fidelis. Quo pacto inde extundi poteſt collectio Stengelii? Aſſerit enim illa quidem, ſublatum ab Hilaria fuiſſe corpus* Afræ *e loco martyrii, duobus milliariis ab urbe diſſito, & poſitum in memoriam, quam ſibi ſuiſque conſtruxerat; ſed non indicat, quo loco memoria illa ſive monumentum fuerit, propius, an remotius ab urbe, quam Campus Lycius. Solebant autem veteres monumenta condere non tantum ad ſecundum, verum etiam ad quintum, imo & ad nonum ab urbe lapidem, & ultra, prout prædia vel fundos habebant: ut videre eſt apud Kirchetum in Latio, aliosque.*

52 *Sten-*

A *ſed ad ſecundum ab ea milliare.*

52 *Stengelio favet apertius Catalogus epiſcoporum Auguſtanorum & abbatum S. Afræ, ſecundo, ut apparet, duodecimo ſcriptus, editusque a Joanne Georgio Eccardo in Corpore hiſtorico medii ævi tom. 2. col. 2139. ubi dicitur corpus S. Afræ ab inſula Lyci relatum fuiſſe, & in propria poſſeſſione, ut antiquis erat moris; juxta domum ſuam ad auſtralem (ſuburbii Auguſtani) plagam conditum. Quamquam quæ hæc auctoritas; ut vel comparari poſſit ad Acta noſtra? Licet ergo hæc opinio nunc apud Auguſtenſes invaluerit; nos cum Velſero ignotum hactenus eſſe ſepulcri iſtius locum putamus; ſed tamen ſecundo ab urbe milliario diſſitum: neque credimus in eo diu quieviſſe Martyrem noſtrum; ſive ædificium tumulo impoſitum deflagraverit, ſive non. Certe locus ille, jam ethnicis proditus, nec depoſitis tam pretioſis, neque Chriſtianis, tum orationis ergo ad Martyrum ſepulcra & confluere & excubare ſolnis, tutum eſſe poterat receptaculum: quod ſatis erat cauſæ, ut inde tantisper & Afræ, & Hilariæ, & ceterarum, ibi cum Hilaria exſtinctarum, corpora ad ignotum gentilibus latibulum comportarent. Latibulum vero illud ſi quis velet urbi vicinum fuiſſe, imo ille ipſo loco ſitum, ubi poſtmodum ædificata fuit eccleſia S. Afræ, non refragabimur,*

B

nſi jam illi locus ignoretur.

53 *Porro iſtud quis intelligat, quod auctor anonymus (Mabillonius Gerhardum nominat; nec temere) Vitæ S. Udalrici exeunte ſecule x. in textu num. 58. mox recitando, hæc Actorum noſtrorum verba, quibus primum S. Afræ ſepulcrum, ſive locus collocationis corporis ejus aſſignatur ſecundo milliario a civitate Auguſta, & retinuerit, & referre potuerit ad eccleſiam ipſius, tum civitati tam propinquam, ut ſequenti ſecule ejuſdem incluſa mœnibus fuerit? Retinuerit, inquam: nam quod ait Velſerus, in autographo ſuæ Vitæ Udalriciauæ verbis his in textu poſitis, a civitate Auguſta, in margine ſubſtitui iſta; a loco ubi paſſa eſt, id ad biographum illum prrtinere non poteſt; prima, quia fatetur editor, notam iſtam marginalem alia manu notatam eſſe; ſecundo, quia verba iſta marginalia non leguntur in Actis S. Afræ, quæ tamen auctor ille allegat; tertio, quia non leguntur in ullis aliis Mſs. exemplaribus Vitæ ejuſdem Udalricianæ, quæ vel nos die IV. Julii ſecuti ſumus, vel*

C *ante nos Mabillonius. Quid ſi ergo per auctoris oſcitantiam emiſſum fuerit verbum unum alterumve, & ſic ſcribere voluerit:* Et locum collocationis corporis ejus [qui primo fuerat,] ſicut in ſcriptura Paſſionis ejus eſt ſcriptum, ab Auguſta civitate in ſecundo milliario, in eccleſia monſtravit? *Certe ſic reſtitus locus Anonymi poteſt; alioqui manifeſte corruptus, & ideo, ni fallor, a Bernone abbate, qui Vitam illam ſeculo XI. elimandam ſuſcepit, omnino expunctus; ut vide apud Velſerum cap. 15. pag. 609.*

§. VI. Revelatio ſepulcri & inventio; reliquiæ; miracula.

Tumulat Sanctis olim in eccleſia ſua celebrantur,

Conſtat ex dictis de Venantio Fortunato, antiſtite Pictavienſi, non modo notum apud Auguſtenſes inclinante ſeculo ſexto S. Afræ ſepulcrum fuiſſe, ſed etiam a peregrinis inter celebriora Sanctorum per Occidentem ſacraria habitum ac frequentatum. Qua vero occaſione & iſta pietas refrixerit poſtea, & ſacrum illud pignus abſconditum ita fuerit, ut ne latebrarum ejus quidem ulla ſeculo decimo apud ipſos Auguſtanos ſupereſſet notitia, definire non poſſumus: non ignoramus tamen, variis periculis, calamitatibus, direptionibus, unius adem illam abnoxiam per ea tempora fuiſſe: nam S. Witterpus epiſcopus Auguſtanus (ſive ſeculo VII. ut majores noſtri putarunt ad diem XVIII. Aprilis; ſive VIII. florueris, ut contendunt alii) illam ex cinetibus excitaſſe dicitur apud Khamnum part. 1. pag. 81. Stengelium part. 2. cap. 3. alioſque. Iterum ſrſiſſe legitur, *inquit Hertfelderus in Baſilica SS. Udalrici & Afræ, part. 2. cap. 6.* ſub principatu Carqli Magni, .. occaſione bellicorum tumultuum, quos Taſſilo, Boiorum dux, excitarat. *Addit vero, inſtauratam fuiſſe per S. Simpertum; quod etiam in hujus Vita eradit Adilbertus apud Bernardum Pezium Theſauri anecdotorum noviſſimi tom. 2. part. 3. col. 378. & ſeqq. Sediſſe autem Simpertus Auguſtæ creditur ab anno 788. ad 818. Pergit ibidem Hertfelderus:* Quies deinde fuit aliquamdiu; ſed ſemper incerta; nec ſine minis hoſtium. Ii fuerunt Hungari *&c. Sane in tanta rerum viciſſitudine mirum* E *non eſt, id accidiſſe tumulo Martyris noſtræ, extra urbem collocato, quod permultis aliis, tutiore etiam loco ſervatis, contigiſſe ſcitur; ut paulatim ſcilicet ignorari cœperit, quo eccleſiæ parte conditus eſſet obrutuſque; maxime ſi ruinis veteribus non omnino ſublatis impoſita fuerit ab inſtauratoribus novi molis ædificii; quod ibi aliquoties factum eſſe, patuit anno circiter 1466. quando narrat Sigiſmundus Religioſus part. 2. cap. 6. effoſſis ejuſdem loci fundamentis, inventum fuiſſe* triplex per totum eccleſiam pavimentum, unum altero ſemper altius.

57 *Quandocumque vero abſtruſus fuerit ille theſaurus; certo S. Udalricum latuit, qui erga* S. Afram *mirifice ſemper affectus, Auguſtanam eccleſiam ab anno 923. uſque ad 973. gubernavit, in ea-* F *que inſuper ante annos quindecim, quam epiſcopatum ſuſciperet, ſub Adalberone aliquamdiu camerarius fuerat. Teſtatur id auctor coævus in ejus Vita, Julii tom. 2. pag. 122. num. 50. cum enim, ut ibi refertur, iterum hujus Martyris ædes Hungaricis facibus (anno Chriſti 955.) conflagraſſet; nec reparari tam cito illam ſinerent afflictiſſima tempora, quin æquatis ſolo neglectiſque ruderibus jam ſeſe paſſim gramen inſudiſſet; S. Udalricus de cœlo* ſuis admonitus, ut domum S. Afræ reædificare non tardaret. De cujus inſtauratione cum lætiſſime tractaret, quoniam congruentiſſime fieri poſſet; & qualiter ſub poſitione * cryptæ orientalem plagam eccleſiæ convenientiſſime decoraret; & nullus certitudinis effectus ei animo irrepſiſſet; continuis orationibus & jejuniis cum domeſticis & religioſis presbyteris devotiſſime miſericordiam Dei ſecreto deprecari cœpit, ut ei monſtraretur locus, in quo corpus S. Afræ collocatum fuiſſet; & ſi cryptam in eo loco, ubi voluntas ejus complacuit, fas componere maneret. *Audis, quam ignotus ſepulcri locus tum fuerit: nunc accipe, qua ratione ſit revelatus: hanc enim ibidem numero ſequente ſic auctor idem exponit:*

58 Ut orationem ejus & jejunium ad aures Domini pervenire dubium non eſſet, ſecundum canticionem ſancti David prophetæ: Ecce oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum; quadam nocte in viſu ei ſancta Afra apparuit, & locum collocationis corporis ejus, ſicut in ſcriptura Paſſionis ejus eſt ſcriptum, ab Auguſta ci-

omnino reponi poſſe videtur poſt ſecundum.

* *f. ante voces, ſup. poſitione*

uſque ad ſeculum 10. protenſum,

A vitare io ſecundo milliario, in eccleſia monſtravit.
AUCT. P. B. Cryptam autem in prædeſtinato loco fieri prohibuit propter Sanctorum reliquias, quæ in illo loco in requie diem exſpectare debent judicii. Hac revelatione perdoctus, quid ſibi eſſet faciendum, muros, ex maxima parte ab ignibus depoſitos, cum magna feſtinatione reædificare fecit, & priori altitudini menſuram unius cubiti ſuper poſuit, cryptaque congruenti occidentalem partem eccleſiæ decoravit, ſuper ædificia, in ſua preſentia caute menſurata, ſummo ſtudio incidere & addueere præcepit, & non tardavit, donec imbricibus eam ex toto cooperuit, & interius ædem eccleſiæ laquearüs veſtivit, lucida pictura decoravit, & ornamenta eccleſiæ, quę propter barbaros in civitatem fuerunt deportata, & in matrici * eccleſia ſervata reſtitui fecit, *His placet ibidem ſequentia claritatis cauſa ſubjungere:*

* i. e. cathedrali

quando S. Udalricus locum veterum fuit,

59 Quam in magna obſervatione Dei ille locus orientalis partis eccleſiæ ſemper maneat, certis ſit indiciis manifeſtatum, hic mihi congruum videtur inneetere. Quidam hortulanus, nomine Adelpoldus, ibi deambulando inter gramina, ſpeluncam invenit; in quam intrans, formoſam ædiculam ſub terra muratam conſpexit; & veniens nuntiavit epiſcopo, dicens: In hoc loco poſſum olera mea & alia neceſſaria reponere. Cui ille reſpondit, denuntiando dicens: Si hoc facis, ſenſum & ſoſpitatem membrorum tuorum te perdere, dubium non eſt. Hortulanus autem verbis epiſcopi non credens, ſine ejus ſcientia præfatas res in eamdem ſpeluncam congregare cœpit. Hoc faciendo ſenſum cum auditu & viſu perdidit. Hoc autem cum epiſcopo nuntiatum fuiſſet, juſſit adduci ſibi hortulanum, & dixit ei: Quare occupare voluiſti iſtum ſanctum loeum, ſpernendo meum præceptum? Cui ille, quamvis ſenſu careret, Non inficior, ait; ſcio eoim, quod pro illo reatu, quod mandatis tuis non obedivi, iſtam tribulationem incurri. Cujus tribulationibus benevolus epiſcopus condolens, indulgentiam ei cum benedictione donans, Deo conceedente, ſanitati reſtituit. Mirabile dictu! Ille hortulanus poſtea illam ſpelunceam nullo modo invenire potuit. Poſtea autem epiſcopus, pollinctoribus accerſitis, in auſtrali parte exterioris muri eccleſiæ, ſepulcrum ſibi fodere, & exterius muro cingere, &, perrupto muro eccleſiæ, arcum muratum deſuper curvare præcepit, & arcam aptam componere ad cooperiendum corpus in ſepulcro; & inſuper tabulatum denſum, longo tempore imputribile, cauta conjunctione vinctum, ſuperponi decrevit. His præparationibus exſequiarum ſuarum perpetratis, omni hebdomada dehinc ipſum locum die Veneris viſitare, & ibi hoſtias immolare conſuetus erat, ſi alis aliqua ei occupatio vel abſentia impedimentum non fecit.

ſed non poſſunt, ſub qua tumulati ſanctus;

60 *Hæc inde paulo fuſius; ut obſerves, primo, eccleſiam illam ſatis diu fuiſſe dirutam, antequam ab Udalrico reſtitueretur; quandoquidem jam iſtic herbæ ſuccreverant, cum inambulans ruinis hortulanus, ſpeluncam jam dictam invenit, idque* ſub Aſiæ choro, *ſed adhuc proſtrate; ut aſſerit Sigiſmundus part. 1. cap. 10. falſum tamen eſſe, quod col. 1378. affirmat Gaſſarus his verbis*: Reſtauravit etiam idem noſter Udalrychus S. Afræ ſacellum, ultra centum jam annos vepribus & ſitu extra civitatem horrens: *arſerat ruim ſacellum illud, ſeu potius eccleſia*, anno Incarnationis Domini noſtri J. C. DCCCCLV. (*hoc eſt, anno tantum octavo decimo circiter ante obitum ejuſdem antiſtitis*) *ut ante alios plures docuit ſcriptor coætaneus in Vita, de qua nunc agimus, S. Udalrici, pag. 150. num. 46. Secunda, neque in ſpelunca illa, neque in ædicula ſubterranea inventum dici ſepulcrum* S. Afræ (*quamvis ſub eadem eccleſiæ parte orientali ſine dubio condtum eſſet*:) *nam poſt repertam iſtam ſpelunçam & adiculam, Udalricus, jam jam loci reſtaurationem aggreſſurus, nondum noverat, qua templi parte deſoſſum illud lateret. Tertio, non aliud per apparitionem edoctum hic dici S. Udalricum, quam quod rogaverat, tamquam novo ædificio recte ordinando neceſſarium; nempe, ubi locus eſſet, ſub que latera ſepulcrum* S. Afræ; *tum, an cryptam expediret conſtrui, ubi chorus fuerat, in orientali parte eccleſiæ: hoc ergo prohibitum dicitur ab apparente Sancta; ille* monſtratus *quidem, ſed non reſoſſus, non apertus; nedum reſodiendus. Non vidit igitur ſepulcrum aut reliquias* S. Afræ *Udalricus; ſed locum, ſub quo degebant; & has, non ſecus atque alias aliorum Sanctorum, ibidem conditorum, exuvias juſſus eſt intactas relinquere. Itaque hæc ſacri tantum latibuli revelatio fuit; non corporis aut ſepulcri inventio; adeoque nimium aſſerit Khammus, vir cetera diligens, dum Hierarchiæ ſuæ part. 1. pag. 133. num. 36. ita de S. Udalrico pronuntiat*; Sacrum ejus (*Afræ M.*) corpus, ipſamet ſancta Martyre revelante, inventum, debito honore & decore tumulavit. *Quarto denique, cum dicitur poſtmodum S. Udalricus quos hebdomadis in illo loco ſacrificaſſe, id intelligi oportere, non de ipſo monumento* S. Afræ; *ſed de eccleſia vel choro, ſub quibus illud inter alia jam noverat deliteſcere.*

reſoſſus vero & apertus hic fuit

61 *Et vero importuna fuiſſet ac valde periculoſa depoſiti tam pretioſi productio publicaque notitia, quamdiu iiſdem cæſibus, quibus jam toties ſuccubuerat, objecta manebat eccleſia: manſit autem, donec urbi, ampliatis ac circumductis mœnibus, fuit incluſa; quod accidiſſe narrat Hertfelderus part. 1. cap. 2. ſub Adalberone, ejuſdem abbate ſeptime, qui præfuit ab anno Chriſti 1050. uſque ad 1064. aut ſequentem potius, ut Khammo placet, Itaque poſt dilatatum ea parte Auguſtenſe pomerium, partamque adeo impoſterum eccleſiæ jam dictæ ſecuritatem, iſtic abdita retegi primum ſacraria cœperunt; ſive ſub Henrico II. ſive ſub Embricone, epiſcopis Auguſtanis; quorum primus creditur ſediſſe ab anno 1047. uſque ad 1064. quando alter ſucceſſit, & ſedem tenuit annis quatuordecim. Et ſub Henrico quidem id ita contigiſſe ſtatuit Sigiſmundus part. 1. cap. 11.* Sub eo dum eccleſia S. Afræ ampliori ſpatio extenderetur, inventum eſt corpus S. Afræ, membris integrum, in ſarcophago lapideo miræ magnitudinis, habens adhuc veſtigia adjuſtionis; & ſic integrum ineluſum ponitur in eum locum, quo nunc (*anno* 1483.) colitur, & ubi fuerat inventum. Ob quam cauſam maxima multitudo confluebat Auguſtam. Sanctus etiam Udalricus magnis coruſcabat miraculis. Cum autem oblationes fierent notabiles a populo, idem Hainrichus epiſcopus nitebatur ſibi appropriare; ſed compulſus fuit per Apoſtolicum Alexandrum a cœptis deſiſtere. *Imo morti proximus, ut ibidem ſubjicitur*, reliquit ad locum iſtum pro ſatisfactione certam ſummam ſucceſſori ſuo Embriconi . . . ſub quo de S. Afræ corpuſculo integro, unus pollex pedis Colonienſi epiſcopo, & alter Hainrico imperatori ad Spiram deferendus datur *&c.*

62 *At Sigiſmundo non paulo antiquiores affirmant*,

sub Embricone epiſc. Aug. anno 1084.

A *mont, ſub Embricone eadem illam ſimul innovatam fuiſſe, ſimul inventa* SS. *Afræ & Eutropiæ corpora: ſic enim habet auctor catalogi epiſcoporum Auguſtenſium, qui ſub Embricone colligere videtur, quia in eo deſinit: nam* quæ ſequuntur, ſecunda manu adjecta ſunt, *inquit Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis ſui, Sec. 5. pag. 477. ubi illum exhibet: ſic, inquam, habet catalogus ille de Embricone:* Hic primo ordinationis ſuæ anno, qui eſt ab Incarnatione Domini MLXIV. datis ab anteceſſore ejus L. talentis, eccleſiam ſanctæ Afræ a fundamentis deſtruxit; & repertum eſt corpus ſanctæ Eutropiæ in plumbeo ſarcophago pridie Kal. Maii: corpus vero ſanctæ Afræ in lapideo ſarcophago miræ magnitudinis integrum, & quodam cæmento obductum (*Adi annotata inferius ad cap. 2. lit.* k) repertum eſt IV. Nonas ejuſdem menſis. *Conſonat per omnia catalogus alius ſeculi duodecimi apud Ecſardum, de quo ſuperius memini, num. 52. De inventione corporis* S. Afræ *ex antiquis codicibus euſeripſit hæc Velſerius pag. 503.*

ut vetuſtiora monumenta teſtantur.

B 63 Poſt hæc (*quæ ex ipſo fonte ſilicet ſupra narravimus de revelatione ſepulcri* S. Afræ *facta S. Udalrico*) anno dominicæ Incarnationis MLXIV. Embrico, epiſcopus Auguſtanſis, datis ab anteceſſore ſuo quinquaginta talentis, eccleſiam beatæ Afræ a fundamentis deſtruxit; & inventum eſt corpus ejus in lapideo ſarcophago, de quadro miræ magnitudinis; & locatum eſt in eo, ubi adhuc veneratur, loco. Anno autem, felicia memoriæ Colonienſis archiepiſcopus, prælibatum antiſtitem ſupplex rogaverat, ut munus aliquod de cineribus tantæ Martyris ſibi dignaretur impertiri; felicem fore eredens ſuam civitatem, ſi talibus ditaretur reliquiis. Cujus precibus annuit epiſcopus: & veniens Auguſtam, convocat prælatos eccleſiarum & fratres cœnobii ſanctæ Afræ; abſque illorum conſilio & voluntate quidquam agere, inconſultum fore deeernens. Igitur cum magno timore aperto ſarcophago Chriſti Martyris, corpus ejus integrum repertum eſt, & quodam candidiſſimo cæmento obductum. Auferens ergo ſolum articulum pollicis in pede venerandus pontifex, teſte clero & populo, Coloniam eum ſumma devexit reverentia. Nec mora, clauditur

C ſarcophagus; & in loco, ubi nunc veneratur, ut prædiximus, decenter erigitur.

Articuli duo pollicis donantur, unus Augusti ep., alter Henrico imp.

64 Evolutis poſt hæc aliquot annorum curriculis, Henricus imperator eccleſiam Spiræ conſtruxit, quam in honore beatæ Afræ dedicari fecit. Agebat ergo apud Auguſtanum epiſcopum Hermannum multis precibus, ut aliquid reliquiarum ſanctæ Afræ illo mitteretur. Pro qua re licet epiſcopus pavore nimio angeretur, tamen abbatem cœnobii ſanctæ Afræ & clerum convocavit, eogans, ut, quid agendum eſſet, decernerent. Qui dixerunt, imperatoriæ quidem majeſtati non contradicendum; ſed priuſquam ſibi magna portio corporis beatæ Afræ tollatur, mortam ſa valla ſubire, in commune profitantur. Ventum eſt denique ad ſepulcrum Martyris: & milites quidem civitatis fores eccleſiæ armati cuſtodiunt; & in eccleſia circumquaqua conſiſtentes, diligenter attendunt, ne magna pars corporis tantæ Martyris ab epiſcopo vel a ſacerdotibus auferatur. Audiens autem epiſcopus a ſenioribus cœnnbii, jam pridem unum articulnm pollicis in pede ab anteceſſore ſuo ſublatum, decernit alterum articulum in eadem pedis parte auferendum. Modieum itaque revoluto lapide, quo ſarcophagns clauditur, alter articulus pollicis in pede auferitur; & extemplo lapis reponitur, ſerreiſque ligaminibus compaginatur. Aſcendens itaque epiſcopus eminentiorem locum, univerſis oſtendit particulam ſublatam de corpore Chriſti Martyris: & ita omnes

D Auer. P. B.

læto animo redierunt ad propria. Cujus pars major tranſmiſſa eſt Spiram imperatori; altera remanſit ibi. A die autem inventionis corporis beatæ Afræ, quæ eſt VI. Kal. Aug., duabus tantum vicibus reſeratus eſt ſarcophagus. Et nihil amplius inde ſublatum eſt, niſi quantum hic commemoravimus: quod noſtræ memoriæ tradiderunt ſeniores, qui & rei geſtæ interfuerunt.

Quo morte et diu convigerit hæc inventio.

65 *Ad hæc nota primo cum Velſero, ſcripteris hujus ætatem ex eo colligi, quod teſtes laudet monachos, qui rei geſtæ ſub Henrico IV. interfuere verſus finem ſeculi* XI. *cujus anno nonageſimo ſexto Hermannus vitulas Auguſtanas eſt conſecutus; vel ſub initium ſeculi* XII. *cujus anno quinto imperium, anno ſexto vitam amiſit Henricus. Habemus bis ergo tria teſtimonia oppoſitu uni Sigiſmundo, eoque teibus ut minimum ſeculis antiquiora. Nota ſecunde, cum hæc tria teſtimonia de anno confectiana & epiſcopatu Embriconis, ſub*

E *quo inventum fuerit Martyris noſtræ corpus, errare chronologos illos, qui Embriconis deceſſorem Henricum ſediſſe ſtatuunt uſque ad diem tertium ſive Auguſti ſive Decembris ejuſdem anni* 1064. *ſic enim hæc inventia vel non incidiſſet in annum illum; vel Embriconi, qui feſto Purificatæ Virginis inauguratus eſt, adſcribi non poſſet; quorum utrumvis teſtibus biſce noſtris antiquiſſimis repugnat. Nota tertio, non convenire inter eoſdem illos teſtes de die ac menſe inventionis: nam catalogi anobo illam affiguunt* ſexto Nonas Maii; *at ſcripter Velſerianus,* ſexto Kal. Auguſti, *quo die diximus, eam nunc celebrati quotannis in cœnobio Udalrico-Afrano Auguſtæ. Catalogi tamen prioris auctoritas potior videtur; tum quia vetuſtior eſt, tum quia ſecundam omnes repertum eſt ſepulcrum hoc, dum vetus eccleſia ſunditus deſtrueretur ad novam a fundamentis erigendam; eo operi certo opportunius erat primum ver, quam æſtas media. Aut ſi mavis, utramque ſententiam conſilia, priorem intelligendo de inventione ſarcophagi* S. Afræ; *quæ contigerit* ſexto Nonas Maii; *poſteriorem de inventione corporis in ſarcophago, qui forte apertus non fuerit an-* F *to* ſextum Kal. Auguſti.

& an ſimul inventa ſimul aperta fuerit ara.

66 *Nam notandum eſt quarto, videri aliquamdiu inventum fuiſſe ſarcophagum, priuſquam aperiretur; cum bis tantummodo ante ſeculum* XIII. *apertus fuiſſe dicatur; primo, ut Annoni reliquias poſceret; & iterum, ut Henrico imperatori, eas itidem poſtulanti, fieret ſatis: Annonem autem credibile non eſt eas poppoſciſſe, niſi poſtquam intellexiſſet, inventum eſſe ſarcophagum; potuit ergo ejus gratia reſeratus primum fuiſſe ſarcophagus, ad eximendas ipſi reliquias, & ſic inveniri corpus, idque tribus fere menſibus poſt aræ inventionem, adeoque* ſexto Kal. Auguſti. *Notandum quinto; mirum non eſſe, quod Henricus imperator reliquias & petierit & obtinuerit ab Hermanno, utpote ſchiſmaticus a ſchiſmatico ſibi ſuiſque tum devotiſſimo. Sed unde hæc imperatorem illum religio inteſſerat, ut* S. Afræ *ædem euſtrueret; tum ut expeteret ejus reliquias? An hanc hauſerat a S. Annone, ſuo pridem inſtitutore atque imperii miniſtro; an ex eo, quod circa annum* 1084. *præter ſpem civitate Auguſtana potitus, id* S. Afræ *acceptum retulit, quia in ejus pervigilio uctiderat? Porro eadem illam facellum fuiſſe in eccleſia cathedrali Spirenſium,*

AUCT. P. E. *cenſet hic Velſerus, poſt Guilielmum Eyſengreinium in Chronico Spirenſi, fol. 192. & 201. hic tamen in iſtius eccleſiæ theſauro ſacro, quem deſcribit a folio 30. de hiſce reliquiis* S. Afræ *non meminit.*

item e quatenus aperta fuerit; tum quid ſentiatur

67 *Notandum ſexto, quod de ſuo tempore aſſeverat auctor Velſerianus, hoc idem anno 1709. de ſua ætate Khamnuus aſſerere Hierarchiæ Auguſtanæ part. 1. pag. 177. num. 11. ubi de reliquiis Henrico datis locutus, hæc ſubdit:* Poſt hæc peracta, ſarcophagus S. Afræ occluſus, & oumquam amplius uſque ad noſtra tempora reſeratus fuit, in evidens argumeotum, ſacras reliquias in aliis ſacris locis, quaſi de corpore hujus S. Afræ avulſas, eſſe venerandas tamquam reliquias alterius S. Afræ (verbi gratia, illius, quæ ſub Adriano imperatore martyrium paſſa Brixiæ; aut S. Afræ, Papiæ in eccleſia S. Maroli ſepultæ;) vel eſſu venerandas, tamquam reliquias de Sanctis ex ſocietate S. Afræ, non tamquam de ipſo hujatis ſanctæ Martyris corpore acceptas; integro ſancto corpore Auguſtanæ ſanctæ Afræ (exceptis duobus pollicis pedis articulis) in templo S. Udalrici quieſcente. *Hoc ſi tam certum eſt & evidens, quam hic aſſruitur, abjudicandæ profecte plures eruat reliquiæ, & alteri tribuendæ, quæ hactenus de corpore hujus Martyris eſſe creditæ ſunt; ut os illud* de S. Afra, *quod inter reliquias eccleſia cathedralis Auguſtanæ idem ſcriptor enumerat ibidem pag. 488. ſed hanc addens parenthesim:* (Forlan de una Sancta ex Societate S. Afræ:) *item* caput S. Afræ M. concrematum, *quod inter metropolitanæ Pragenſis eccleſiæ reliquias Karlſteinenſes recenſet Peſſina in Phoſphoro pag. 413. & pag. 426.* S. Afræ M. aliquot fruſta magna de capite ſemicombuſta, & aliæ plures partes: *item illæ (ſi tamen ſunt partes corporis) quas idem refert pag. 115.* reliquiæ S. Afræ; *tum, quæ a Gelenio tribuuntur apud Colonienſes eccleſiæ S. Maximini* de S. Afra martyre, *& monaſterio S. Vincentii* reliquiæ S. Afræ: *item quæ cœnobio Andecenſi, apud Beyerlingum ad vocem Reliquiæ, adſcribuntur* reliquiæ S. Afræ martyris, ejuſque matris Hilariæ *&c.: uti & reliquiæ* S. Afræ *in cœnobio Murenſi apud Helvetios, de quibus Acta fundationis illius apud Ludewigum in Scriptoribus rerum German. tom. 2. col. 420. item quæ dicuntur eſſe Pariſiis ad S. Maglorii apud PP. Oratorii; & ſiquæ ſunt aliæ.*

de quinque dumtaxat reliquiarum parte Magiſtratui tributis.

68 *Ceterum hoc argumento non attinguntur illæ ejuſdem reliquiæ, quæ partes corporis non ſunt; ut quod habent Pragenſes, ſecundum Peſſinam pag. 471.* de peplo S. Afræ; *quod eſt in cathedrali Auguſtana, apud Khamnum ſupra,* de ejus columna, cui ad rogum condemnata, fuit alligata; *& quod* de *eadem columna ſeu* ſtipite *reſiduum adhuc eſſe diximus, num 45. in eccleſia Sanctæ ad Campum Lycium: tum quæ extra ejus tumulum aſſervantur apud ipſos Udalricianos Auguſtæ; ut* pars notabilis de *eadem* arbore ſeu ſtipite, cui Martyr alligata, per ignem martyrii palmam promeruit, *teſte Herſfeldero pag. 75. ubi effigiem* S. Afræ *argenteam exhibet, cui pars iſta pali incluſa eſt: item* aliquantulum de capillis ejus, *quod indicat Stengelius in Chronico Germanico pag. 160. denique* cingulum quoque ejus, ſalutiferum imprægnatis, *ut ait Sigiſmundus in appendice ad Chronicum ſuum, & Herſfelderus pag. 113. ubi & lucrotbecam ære expreſſam pro-*

pauci, qua pars illius aliqua continetur; partem tamenlonge maximam vide apud Khammum part. 1. pag. 139. Demum hoc etiam ad hiſteriam ſupra recitatam notari velim, erraſſe Sigiſmundum in appendice, cum utriuſque pedis ambos pollices ſublatos aut ab hoc ſacro corpore fuiſſe; auctor enim noſter duos tantum pollicis ejuſdem arteculos commemorat; quorum alter Annoni ceſſerit integer, alter majori ex parte Henrico, minori parte ibi *remanente, hoc eſt in ſarcophago, ni fallor: uuſquam enim de illa, tamquam ſeorſum repoſita, memini me legere. Porro ſarcophagus ille quem nunc locum obtineat in Auguſtiſſima Benedictinorum eccleſia, videri poteſt apud laudatum toties Herſfelderum in opere, ſi ſtylum ſpectes, ſatis utique, ſi laminas æreas, admodum ſumptuoſe, pag. 36. & 53.*

Quædam ejus miracula.

69 *Eſſet hic locus agendi de miraculis hujus Martyris, niſi omnium fere memoriam ingrata fuſtuliſſet oblivio: eam plurima ad ejus tumulum accidiſſe ante ætatem Venantii Fortunati, ipſa illa tum loci apud exteras etiam nationes evincit celebritas. At horum nulla jam veſtigia: recentiorum vere perpauca; quæ proinde hic aſſignaſſe ſatis habebo. Atque illum imprimis memorabile, quod S. Udalrico apparuit Sancta, non ſolum poſt annum Chriſti 955. uti jam dictum; ſed etiam ante annum 937. ſeu ſuperſtite Henrico Aucupe. Legi hæc inſignis apparitio deſcripta poteſt in Actis S. Udalrici Tom. 2. Julii, pag. 101. num. 11. & 12. ibidem pag. 82. num. 44. & ſeqq. ex Udalſcalco narratur prodigioſa contracti ſanatio, quæ contigit ad ejuſdem Sanctæ ſepulcrum ſeculo XIII. ſub Eginone abbate. Hic ſubjicit idem Udalſcalcus apud Caniſium tom. 2. pag. 241. energumenam meritis beatæ Afræ curatam; & pag. 231. refert, circa annum Egenonis decimum, Chriſti 1119. quo per ſchiſmaticos coactus injuſte fuit cum ſuis excedere monaſterio, inter alia portenta, ad maturandam abbatis optimi ac Religioſarum revocationem exhibita,* ſepulcrum beatæ Afræ, diſſoluto metallo, aperiri viſum fuiſſe; *quo ſigno credit, ſanctam hanc Patronam munari voluiſſe, ſe locum deſerturam, ſecuturamque clientes exules, niſi redire confeſtim juberentur. Alia quatuor enarrat Steagelius in Chron. German. lib. 1. cap. 8. ſed ſine teſte ac temporum charactoribus: primum de captivo ab invocata & apparente Martyre vinculis & carcere liberate; ſecundum ac tertium de maximis incendiis ad ejus invocationem veſtinctis, altero in urbe Renenſi, altero Auguſtæ in eccleſia propria; quartum de muliere a dæmonibus quinque venata; & duobus quidem liberata per imploratum S. Afræ patrocinium; reliquis vero poſt exoratum in eadem eccleſia S. Udalricum. Poſtbac ſubdit idem auctor, quæ ex eo de facellis duobus diximus num. 9. Præterimus vero quod de Henrico IV. narrat Khammus part. 3. pag. 51. nu. 108. tamquam nulla antiquitatis teſtimonio probatum, & neſquaquam veriſimile; ne dicamus aperte falſum. Nunc ad Acta, de quibus egimus §. 2.*

ACTA

A

ACTA

Ex editione Veſſeri collata cum pluribus exemplaribus Mss. excuſis.

CAPUT I.

Converſio S. Afræ & puellarum ejus.

a Narciſſus epiſc. ad Afram diverſum,

APud provinciam Rætiam, civitate Auguſta, Narciſſus epiſcopus *a* veniens, tempore, quo perſecutio Diocletiani ſervebat, neſciens, quo intraret profugus, ad meretricem quamdam
a
B ingreſſus eſt, nomine Afram, cum diacono ſuo, nomine Felice. Illa autem videns honeſtos viros, axiſtimans edventores impudicos, parat egnam & omnia, quæ ſolito more cum tribus puellis ſuis parare conſueverat. Epiſcopus autem veniens ut cibum caperet, orare cœpit & pſallere. Afra autem, quia numquam hæc audiarat, ſtupefacte, cœpit inquirere, quis eſſet. Et didicit, hunc eſſe epiſcopum, & protinus cecidit ante pedes ejus, dicens: Domine indigna ſum, & in iſta civitate nulla me turpior poteſt inveniri *b*.

b fuadet ei baptiſmum.

2 Cui ait Narciſſus epiſcopus: Salvetor meus
a turpiſſima tactus, inquinari non potuit: illius enim ſanctitas omnes ſordes diluit atque
C mundavit. Non ſordes potuerunt inquinare Domini claritatem: nam & lux de cælo veniens & ſplendor ſolis, dum circa cloacas & luculentas platees funditur, mundus funditur da cæln, mundus levatur in cælum. Unde & tu, filiola, ſuſcipe in te lumen fidei, ut purificata ab omni peccato, poſſis de meo introitu perpetua claritate gaudere. Dicit ei Afra: Ego quidem, quæ plura capillis meis peccata commiſi, quomodo poſſum a tantis ſordibus eblui? Reſpondit Narciſſus epiſcopus: Tantum erede, & baptizare; & ſalva eris.

illa conſolit gaudias i, & ſimul omnes Deum orant:

3 Tunc Afra convocans puellas ſuas, dixit: Iſte homo, qui ad nos venit, epiſcopus eſt Chriſtianorum, & dixit mihi: Si crediderit Chriſto, & baptizata fueris, ab omni poteris emundari peccato. Quid vobis videtur? Reſpondentes autem Digna, Eumenia, & Euprepia *c* dixerunt: Tu noſtra domina es, & ſecutæ ſumus te ad inquinamenta facinorum: quomodo te non ſequemur ad indulgentiam peccatorum? Tu caput noſtrum es; quocumque ierit caput, membra neceſſe eſt ut ſequantur. Interea dum hæc loquerentur, nox initium ſumpſit. Incipieos autem hymnos Deo cenere cum diacono ſuo epiſcopus, totam noctem orando & pſallendo pertranſiit, ſimul habens Afram cum ſuis puellis conſortem.

c

Afra ſuſpitionem ſuam abſcondit & perſequentibus ſ

4 Mane autem die facto, epiſcopus Narciſſus cœpit inquiri ab Afra; dictumque eſt Afræ: Ubi ſunt, qui ad te introierunt? Illa autem dixit eis: Hoſpites amatores mei manſerunt hic, & abierunt ad ſacrificandum. Illi autem audientes, illos
d
iſſe ad ſacrificium, putabant, eos ad Capitolium *d* vel ad templum abiiſſe. Alii ergo diſcedentibus, remenſit unus ex eis, qui dixit ad eam: Ego cognovi eos qui ſero venerunt, quia Chriſtiani erant: nam omni hora ſignabant frontes ſuas ſigno crucis *e*, quo Chriſtus eorum paſſus eſt. Dicit ei Afra: Ad me meretricem habebant intrare, ſi Chriſtiani eſſent? Ad me non veniunt, niſi qui mei ſimilas ſunt. Abiit ille, nuntiavit omnia, quæ dixerat, quæque audierat, his qui quærabant eos.

e

5 Tunc abiit Afra ed matrem ſuam Hilariam *f*, & dixit ei: Epiſcopus Chriſtianorum venit ad me, neſciens, quo intraret; & tota nocte expandens menus ſuas ad Deum ſunm & cantans ei quod novit, nos fecit ſimul orare: circa vero pullorum eantum *g* exſtinctum eſt lumen candelæ *h*, & cœpi feſtinare, ut eam accenderem, & non poteram. Tunc dixit mihi diaconus ejus: Noli quærere lumen exſtinguibile; modo tibi oſtenderur lux, quæ exſtingui non poteſt. Et cum dixiſſet epiſcopus: Veni, lux mea, de cælo; oſtenda faciem tuam, & ſalvi erimus; venit fulgor de cælo ſicut ſol, & ſicut coruſcus venit ante tonitruum, & non receſſit; ſed tamdiu ſtetit, quamdiu aurora inciperet. Et dum
E
orationem ſuam finiſſet, juſſit nos ſibi reſpondere & dicere: Amen. Et lux fulgoris illius paulatim receſſit ab oculis noſtris.

f
g
h

eamque vocat, ut illa apud ſe ſtupiat,

6 Poſt hæc miſi me ad pedes ejus, & dixi illi: Domine, injuriem tibi grandem feciſti, quod ad me introiſti: ſum enim mulier peccatrix. Et ille dixit: Ubi ma Dominus meus juſſit ingredi, introivi. Mane autem circa tertiam horam *i*, oſtenderunt ſe mihi, qui aie ante lucem inſidiati fuerant, ut exeuntes tenerent & occiderent eos. Sed cum non exirent, convenerunt me, Ego vero ubi ſafees hni * habeo, abſcondi eos; & timeo, ne ſcrutentur ipſum locum. Sed ſi jubes, domina mater, huc eos tranſire faciam. Quia promiſit mihi epiſcopus, dicens: Faciam te Chriſtianam, & omnia peccata tua diluuntur. Audiens hæc mater ejus, gaudio repleta dixit: Præſter Deus, ut & mihi hoc contingat. Cui dixit Afra: Ergo nocte veniente tranſmigro eum huc. Reſpondit mater ejus: Etiamſi nolnerit, roga eum.

i

** 3. codd. ligat*

ibi omnes ad hoc ſe nutum diſponunt:

7 Veſpere autem facto, rogavit ſanctum Narciſſum Afre; & migravit ad matrem ejus. Ingreſſus autem domum Narciſſus epiſcopus *k*, factum eſt gaudium magnum; ita ut Hilaria per tres horas *l* tenaret plantas ejus, & diceret: Obſecro
F
te, domine, ut & me facias mundari e peccatis meis. Tunc ſanctus Narciſſus epiſcopus dixit ei: Beata eſt fides tue, quæ antequam diſceres verbum veritatis, ipſam veritatem, quam per verbum vix poſſunt homines agnoſcere, in tua mente fundaſti. Tamen quia video, te capacem eſſe verbi Dei, hodierna die ſimul incipite jejunare, & per ſeptem dies jejunantes audite ſermonem veritatis; octava autem die purificabimini ab omni peccato, & eritis tales, quales fuiſtis infantes, non habentes reatum ullius criminis *m*. Dixit ei Hilaria: Si jubes, dicimus, quid colimus; & ita demum doce nos, quid colamus. Dixit ei Narciſſus epiſcopus: In hoc apparet, quia bene poteris ſuſcipere, quid colere debeas, ſi, quid colueris, evidenter exponas. Dic ergo culturem tuam.

k
l

m

aquila ſuperſtitionis vanitate

8 Hilaria reſpondit: Parentes mei genere Cyprii fuerunt, & inde venerunt cum lacris Veneris. Et Venus coli non poteſt niſi ab his feminis, quæ fuerint fornicatæ *n*. Ideo ego denique filiam meam lacris Veneris conſecravi, quaſi deæ Veneri ſerviturum, & de opere meretricio placiturum in pruſtibulo manere permiſi, credens, quod mihi eſſet propitia Venus, ſi filiam meam

n

divi-

Digitized by Google

A divinis ejus imitationibus occupaſſem. Nam quanto plures amatores habere potuerit mulier, quæ Veneri ſervit, tanto plus Veneri placere poſſe a ſacerdotibus affirmatur. Audiens hæc vir Dei Narciſſus epiſcopus, ingemuit & lacrymas fudit, dixitque ad Diaconum ſuum: Surge, frater, & demus lamentum ſuper iſtam talem culturam, & rogemus Dominum, ut ubi abundavit iniquitas, ſuperabundet & gratia.

EXVELBERO ET Mss.

9 Factum eſt autem cum oraſſent, apparuit dæmon quaſi Ægyptius quidam, nigrior corvo, nudus, & vulneribus elephantiæ * corpore toto plenus, & dare cœpit mugitum, dicens: O ſancte Narciſſe epiſcope, quid tibi cum cauſſa * mea? Quid tibi cum ancillis meis, quas ego ſemper in mea familia habui? Deus tuus mundas animas & munda corpora diligit. Iſtæ jam meæ ſunt, alius eſſe non poſſunt. Numquid ego intro, ubi caſtitas regnat? Numquid locum invenio, ubi eſt ſpiritus caſtitatis? Hic tu quid intraſti, ubi inquinata ſunt corpora & pollutæ ſunt animæ?

ex apparitionibus dæmonis, ſæpe legitur * *Codd. pro*, cauſa

B Tunc ſanctus Narciſſus epiſcopus dixit ei: Juben tibi, immunde ſpiritus, ut des mihi reſponſum de eo, quod te interrogavero.

10 Dic mihi, damnate; ſcis, Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum Nazarenum tentum, flagellatum, ſputis in facie illitum, ſpinis coronatum, irriſum, ligatum, felle & acero potatum, affixum cruci, mortuum, ſepultum, die tertio a mortuis reſurrexiſſe? Scis, hoc factum eſſe? Reſpondit dæmon & dixit: Utinam mihi hoc neſcire licuiſſet! Nam ex ea hora, qua crucifixus eſt, princeps noſter fugit a facie ejus (& in templum Dei miſit ſe, *o*) & ideo velum templi diſciſſum eſt, *p*) quia virtutem perſequentis ferre non potuit. Tunc laſa illa ſolida ſcindebantur & monumenta aperta ſunt, & ſurrexerunt ſancti viri, qui viderunt hoc factum, quando princeps noſter ab eo, qui crucifixus eſt, tenus eſt & catenis religatus. Reſpondit ſanctus Narciſſus & dixit: Quod nomen eſt principis veſtri? Dicit ei dæmon: Sathaoas nomen eſt ei, quod interpretatur initium mortis *p*.

Chriſti virtutem, & ſua in eum odia confiteretur confitentis,

o

p

p *& quærendum, an non alias ſæpius.*

11 Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Dic mihi, quid peccavit Dominus Jeſus Chriſtus, ut tanta pateretur? Dicit ei dæmon: Numquam peccavit. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Et qui numquam peccavit, quare tanta perpeſſus eſt? Reſpondit dæmon: Non pro ſuis peccatis paſſus eſt, ſed pro alienis. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Ex ore tuo condemnaris, immunde ſpiritus. Cum ergo ſcias dominum meum Jeſum Chriſtum non pro ſuis, ſed pro alienis peccatis occiſum, diſcede ab his mulieribus, quia etiam pro iſtis paſſus eſt, quæ ad ejus fidem & gratiam confugerunt. Dicit ei dæmon: Quia docet lex & jubet, ut res alienas non tollat aliquis, tu qui ſanctus es, res meas quare tollis? Quid mihi tollis animas, quas lucratus ſum? Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Effractor & fur, ab initio damnate & inveterate, quia iſtas animas a Deo ſuo & a creatore ſuo tu ſeparaſti, ego te modo furem teneo, & creatori creaturam ſuam reſtituo.

C

quæ quem ſibi dari poſtulaverit

12 Reſpondit ei dæmon: Et ego creatura ejus ſum; & me ergo creatori meo reſtitue. Dicit ei Narciſſus: Tu ipſe ex ore tuo hoc confeſſus es, Chriſtum pro peccatis hominum *q* paſſum eſſe: ſi, quo modo pro hominum peccatis paſſus eſt, etiam pro dæmonum impietatibus paſſus eſſet, reſtituerem te creatori tuo: nunc autem, quia ſic paſſus eſt pro peccatis hominum, ut vestrum principem religaret, vade tu ad principem tuum. Dicit ei dæmon: Fac pietatem ſuper me *r*, & da mihi vel unam animam in poteſtatem. Dicit ei Narciſſus epiſcopus: Si dedero tibi animam in poteſtatem, quid de ea facies? Dicit ei dæmon: Interficio eam, & lucror animam ipſius. Dicit ei Narciſſus: Mane prima luce dabo tibi poteſtatem hanc, ut facias. Dicit ei dæmon: Dic mihi ante Deum tuum, quia das mihi animam intra corpus incluſam, quam ego lucrer. Dicit ei Narciſſus: Ante Deum meum, dabo tibi animam intra corpus incluſam, manducantem & bibentem & dormientem & iterum vigilantem. Dicit ei dæmon: Modo jube me hic manere iſta nocte. Dicit ei Narciſſus: Si potes nobiſcum manere, mane. Dicit ei dæmon: Si non expandis manus tuas ad cælos & non pſallis Deo tuo, poſſum hic manere. Dicit ei Narciſſus: Numquam fit tibi bene, immunde ſpiritus. Non ſolum autem ego, ſed & iſtæ * omnes mecum per totam noctem Deo noſtro flectent genua, & laudes ei nobiſcum canent. Tunc dæmon ululatum teterrimum diræ voeis emiſit, & nuſquam comparuit.

D

r

* *4. addit.*

q

13 Sanctus autem epiſcopus fecit poſt jejunium reficere Afram cum matre ſua & cum puellis ſuis. Quæ trementes pro eo, quod audierant & viderant, ejus monitis confortabantur. Ipſe autem cum Felice diacono ſuo non refecit ſe, ſciens, ſe iterum mane cum dæmone luctamen habiturum. Tranſit itaque nox tota orationibus & pſalmorum canoribus plena. Die autem orto, aſſuit dæmon dicens: Memor eſto, ſancte epiſcope, juramenti tui, quod dixiſti ante Deum tuum. Da mihi animam, cujus corpus occidam, & animam ejus mecum habeam. Reſpondit ſanctus Narciſſus epiſcopus & dixit: Et tu jura mihi in nomine Dei mei, quia ſtatim interficias, quem tibi dedero in poteſtatem; & ſi eum non interficias, jubeat te Deus ire in abyſſum. Dixitque ei dæmon: Per ipſum, qui nos cum principe noſtro vicit, ſic non me jubeat ire in abyſſum, quia ſtatim interficiam eum, quem mihi dederis in poteſtatem. Dixitque ei Narciſſus epiſcopus: Vade juxta fontem Alpium Juliarum *ſ*, unde nemo poteſt aquam bibere, non homo, non pecus, non fera aliqua; quia Draco ibi habitat & de flatu ejus omnes, qui ad fontem acceſſerint, moriuntur: hunc draconem vade & interfice, & in tuam poteſtatem redige animam ejus. Tunc exclamavit dæmon, dicens: O epiſcopum mendacem! Inſuper me ligavit juramento, ut amicum meum occidam *t*: quem ſi non occidero, compellet me ire in abyſſum. Tunc dæmon aſſenſit *; & occidit draconem: & liberatus eſt fons ad uſum omnium uſque in hodiernum diem *u*.

ſed elapſus abigitur.

E

ſ

F

t

* *al. obſcenſit, aut conſilii, alio tendit.*

14 Per dies autem plurimos docuit verbum Dei ſanctus Narciſſus epiſcopus. Et baptizata eſt Hilaria cum filia ſua Afra & cum puellis ſuis & cum omni cognatione ſua cum omnibus amicis ſuis *x*. Fecitque domum Hilariæ eccleſiam, & ordinavit eis presbyterum Dionyſium, avunculum Afræ.

u

Afra vero cum matre & ancillis baptizatur.

x

Ipſe *y* autem epiſcopus Narciſſus, perfectis ordine rebus, poſt menſes novem, ad Hiſpaniam profectus eſt, ad civitatem Gerundam. In qua multum populum Deo acquiſivit per tres annos. Et ita demum martyrii palmam cum diacono ſuo Felice attigit *z*: cujus paſſionis gloriam in conſequentibus dicemus. Nunc vero fructum doctrinæ ejus in Afra proſequimur.

y

z

A N-

A

ANNOTATA.

a *De hoc* S. Narciſſo *ep. vide Commentarium ad num.* 29. *Egimus etiam de illo & S. Felice diacono ejus tom.* 2. *Martii, pag.* 621. *& ſeqq.*

b *Atqui religionis obtentu Veneri ſerviebat, ut infra dicetur num.* 8. *Quomodo ergo tantam ſubito in illa ſervitute turpitudinem agnoſcit?* Caulam aliam nullam, *inquit Velſerus not.* 16. quam ſancti Spiritus divinam gratiam, proferre poſſumus: hæc, ubi vult, ſpirat: hujus afflatu Matthæum, Zachæum, Latronem puncto temporis immutatos ſcimus. *Idem infra de puellis ejus dicendum.*

c *Sic nomina hæc leguntur in pleriſque codicibus noſtris Mſs. & in iis, quos ſecutus eſt Ruinartius; ſic etiam leguntur apud Adonem die* 12. *Auguſti, &c. Wicelius tamen, Velſerus, & Auguſtani, apud quos reperta ſunt earum corpora, cum adjunctis inſcriptionibus, ut par eſt credere, eas appellant* Dignam, Eunomiam, Eutropiam. *Adi*
B *Velſerum hic, not.* 28.

d *Capitolium, in quo Jupiter imprimis cum Junone & Minerva colebatur, Roma primum habuit; verum hanc imitatæ deinde per provincias aliæ civitates, ſua etiam Capitolia, Romanis æmula, conſtruxere; ut hic oſtendit eruditus Velſerus not.* 32. *In eo templum ceteris, alibi poſitis, auguſtius erat.*

e *Frequentiſſimum uſum apud primitivam eccleſiam ſignandi cruce frontem teſtatur inter alios luculente Tertullianus de Corona militis, cap.* 3. *Conſulo Greſerum noſtrum de Cruce tom.* 1. *lib.* 4.

f Majores noſtri credidere, Afram haud procul a templo, quod nunc illi & D. Udalrico ſacrum eſt, habitaſſe; matris domum in eccleſiam S. Martini poſtmodum abiiſſe. De Afra ſi verum eſt, eam in ſuburbio habitaſſe dicamus neceſſe eſt: neque enim illud ſpatium pomœrio antiquitus comprehendebatur. Idem de S. Martini æde quibuſdam videtur, Mihi non admodum liquet, *Ita Velſerus not.* 36. *Adi & notam ejus* 99.

g Circa pullorum cantum, *id eſt*, paulo poſt mediam noctem, *ut probat interpres noſter not.* 39.

C h *In variis Mſs. pro* candelæ *legitur* cieindeli, cecinduli, cecindili, *quod lychnum, lampadem, & ſubinde etiam candelam ſignificat, & varie inflectitur apud Cangium.*

i Cieca tertiam horam; *nempe poſt ſelis ortum; ut Romani numerabant.*

k *Caſus rectus abſolute ſumptus, uſitatiſſimus eſt apud ſcriptores ſequioris ævi.*

l Per tre horas: *hoc ut credibile faciat Velſerus, exempla petit ex Vita S. Pelagiæ, & Vita S. Antonii, not.* 47.

m *Ita codices Mſs. quinque cum editione Mombritii. Comparatio eſt ſane parum accurata (nam etiam infantes ante Baptiſmum reatum criminis habent;) ſed audientibus accommodata; quaſi dicatur: Eritis tam immunes a peccatis, quam vos fuiſſe cenſeris in infantia.*

n *Multa hic de vario Veneris cultu diſſerit commentator, quæ iſtiuſmodi rerum curioſus inveniet not.* 53. *& ſeq.*

o *Quæ uncinis includimus, leguntur apud Mombritium & in pleriſque codd. noſtris Mſs. Eadem legis in nonnullis exemplaribus Velſerus: ſed recte addit not.* 66. Quæ non ſatis video, quomodo conſtent. Ego a fide exemplaria, quod ceteroquin ſecutus ſum, diſcedere nolui. *Certe manifeſtam interpolationem indicant.*

p *Neque hanc interpretationem ſudore multo reperit Velſerus not.* 68. *Et hæc ergo interpolatorem quaſi digito notat.* D EXVETSERO ET Mss.

q *Atqui non dixerat ſupra:* Pro peccatis hominum; *ſed:* Pro peccatis alienis. *Et hic igitur inepta eſt argutatio, neque auctoris idoneus partus.*

r *Propter ſimiles phraſes negavimus in Commentario §.* 2 *auctorem hunc, vel interpolatorem potius, tam antiquum nobis videri, quam Velſero.*

s Alpes Juliæ ... triplices ſunt ... unæ apud Taurinos; alteræ in Rhætia; tertiæ apud Venetos ... De quibus Narciſſo ſermo fuerit, dubitare liceat. Me certæ conjecturæ ad Rhæticas trahunt, quæ a Septimo uſque ad Braulium montem late patent, & in quibus Œnus fluvius oritur: hæ etenim reliquis propinquiores; *&c. Velſerus, not.* 89. *Idem in ſequentibus notis multa eruditione utitur, ut credibilia faciat, quæ de dracone ſequuntur; tametſi probe guarus, plurima paſſim in hoc genere fabuloſa jactari. Et ſane perſuaderet hæc nobis utcumque; ſi & illud ſuadere potuiſſet, quod ipſe pro certo habuit, hujuſce ſcilicet hiſtoriæ ſcriptorem eumdem fuiſſe, qui fuit Martyris. Sed vide Commentarium loco citato.* E

t *Ecquid augatoria non ſunt hæc? Nam ſi alio ſenſu verba Narciſſi acceperat bardus hic dæmon, alio etiam ſine dubio juraverat; adeoque non tenebatur jure juramenti aut draconem occidere, aut ire in abyſſum.*

u Uſque in hodiernum diem. Hinc quoque apparet, *inquit Velſerus not.* 96. hiſtoriam in re præſenti non eſſe ſcriptam: niſi hæc verba poſtmodum addita dicamus. *At ſi hæc poſtmodum addita dicamus; quo argumento negabimus, alia multo plura poſtmodum addita fuiſſe? Tum ſi hæc hiſtoria in re præſenti ſcripta non fuit; unde conſtabit, eam ſeculo* IV. *ſcriptam fuiſſe potius, quam ſeculo* VI, *vel* VII.

x Cum omni cognatione *&c. Ad hæc Velſ. not.* 98. Horum nomina interiere; præterquam Aſri, qui patruus Afræ, & Dionyſii, qui avunculus. *Nos de S. Afro egimus hoc die; de S. Dionyſio, die* 26. *Febr. a pag.* 631. F

y Ipſe autem *&c. Velſ. not.* 101. *a filo hiſtoriæ hæc ſeparaſſe ſe dicit, quod alterius auctoris & ætatis viderentur; ſed recte adjungit:* Neque tamen cujuſquam opinionem præjudico: *nos enim cauſam nullam videmus ita judicandi; ac proinde cenſemus, ad filum ejuſdem narrationis omnino pertinere; cum legatur eodem tractu in omnibus exemplaribus.*

z *Quæ ſequuntur, habent omnia, quæ vidimus, exemplaria præter Velſerianum. Numquid non ergo hæc manifeſte indicant, eumdem eſſe auctorem Converſionis & Paſſionis, quæ ſequitur? Neutiquam: poteſt enim Converſionis auctor neotericus quantumvis antiquam & ab alio ſcriptam Paſſionem aſſumere & aſſuere Converſioni a ſe recens compoſitæ, idque eadem hac tranſitione:* Nunc vero fructum doctrinæ ejus (*Narciſſi*) in Afra proſequimur; *ſubjiciendo nimirum narratæ per nos Converſioni veterem paſſionis ejus hiſtoriam, olim ab alio graviſſimo auctore conſcriptam.*

A

CAPUT II.

Paſſio S. Afræ martyris.

ExVELSTROP Mss.

Afra a perſecutoribus comprehenſa.

APud provinciam Rætiam, in civitate Auguſta, cum Chriſtianorum eſſet glorioſa perſecutio, & omnes pro Chriſti nomine variis ſuppliciis afflicti, ad ſacrificia traherentur, contigit, Afram, quam notam habebat facies * publica, quod eſſet * lupanaria *a*, a perſecutoribus comprehendi. Quæ cum ſuiſſet judici oblata, dum interrogaſſet judex, & agnoviſſet, quæ eſſet; dixit ei: Sacrifica diis, quia expedit tibi magis vivere, quam inter tormenta deficere. Afra reſpondit: Sufficiunt mihi peccata mea, quæ ignorans Deum geſſi; hoc autem, quod me jubes facere, numquam factura ſum. Gaius * judex dixit: Accedens ad Capitolium, ſacrifica. Afra reſpondit: Capitolium meum Chriſtus eſt, quem habeo ante oculos meos; ipſi quotidie crimina mea & peccata mea confiteor: & quia indigna ſum ipſi ſacrificium offerre, me ipſa pro nomine ejus impio ſacrificati; ut corpus, in quo peccavi, dum pœnas pertulerit, abluatur.

* Vulg. facta.

* al. fuiſſes

a

* al. Caius

B

variis argumentis urgetur

16 Judex Gaius dixit: Ut audio, meretrix es; ſacrifica, quia aliena es a Deo Chriſtianorum. Afra reſpondit: Dominus meus Jeſus Chriſtus dixit, ſe pro peccatoribus deſcendiſſe de cælo: nam & Evangelia ejus loquuntur, quod meretrix rigaverit lacrymis pedes ejus, & indulgentiam acceperit: & meretrices, & publicanos numquam deſpexia; quin imo etiam ſecum eos manducare permiſit. Judex dixit: Sacrifica, ut diligaris ab amatoribus tuis, ſicut ſemper dilecta eras ab ipſis; ut inferantur tibi pecuniæ multæ ab eis. Afra reſpondit: Pecunias execrabiles jam numquam accipiam: nam & quas habui, expendi *e*; quia non erant de bona conſcientia: nam nolentes accipere aliquantos fratres meos *e* pauperes, etiam precibus rogavi, ut a me dignarentur accipere, & pro peccatis meis orarent. Si ergo quæ habui, a me abjeci; quomodo poteſt fieri, ut quæram accipere, quæ etiam quaſi ſordes abjeci?

b

e

C

ad ſacrificandum idolis f

17 Judex Gaius dixit: Jam te Chriſtus dignam non habet; ſine cauſa vis eum Deum tuum dicere, qui te luam noo eſſe cognoſcit: meretrix enim quæ eſt, dici non poteſt Chriſtiana. Afra reſpondit: Chriſtiana ego quidem dici non mereor nec vocari; ſed miſericordia Dei, qui non de merito, ſed de ſua pietate judicat, ipſe me ad hoc nomen admiſit. Judex Gaius dixit: Unde noſti, quia te admiſit ad hoc nomen? Afra reſpondit: In hoc me cognoſco a facie Dei non eſſe projectam, quia ad glorioſam confeſſionem ſui ſancti nominis permittor accedere, per quam me credo omnium ſcelerum meorum indulgentiam acceptaram. Judex dixit: Hoc fabulæ ſunt: magis ſattifica diis, per quos ſalutem conſequaris. Afra reſpondit: Salus mea Chriſtus eſt: qui pendens in cruce, latroni confitenti bona paradiſi pollicitus eſt.

dorſo ſuſtigatus coram plebe ſua judex,

18 Judex Gaius dixit: Porro ſacrifica, ne in conſpectu amatorum tuorum, qui tecum turpiter vixerunt *d*, eatbomis e te cædi jubeam. Afra reſpondit: Confuſio mihi nulla eſt, niſi de peccatis meis. Judex dixit: Sacrifica diis; quoniam injuria mihi eſt tot horas tecum certare *f*: ſi vero noлueris, occideris. Afra dixit: Hoc eſt quod opto; ſi tamen merear, ut per hanc confeſſionem digna effeiar requiem invenire. Judex Gaius dixit: Sacrifica: nam torqueri te facio, & poſtea vivam incendi. Afra reſpondit: Corpus, quod peccavit, accipiat diverſa tormenta: nam animam meam ſacrificiis dæmonum non coinquinabo. Tunc judex nequiſſimus dictavit ſententiam, dicens: Afram publicam meretricem, quæ ſe Chriſtianam profeſſa eſt, & noluit ſacrificiis participare, vivam incendi præcipimus.

d e

f

D

vivum cremi mori juſſit.

19 Statim igitur rapta eſt a miniſtris, & ducta in inſulam Lyci fluminis; ibique eam expoliantes, ad ſtipitem ligaverunt. Atque illa levans ad cælos oculos ſuos, oravit cum lacrymis, dicens: Domine Deus omnipotens Jeſu Chriſte, qui non juſtos veniſti vocare, ſed peccatores ad pœnitentiam: cujus promiſſio vera & manifeſta eſt, quia dignatus es dicere, qua hora converſus fuerit peccator a ſuis iniquitatibus, eadem hora te non rememoraturum peccatorum ejus; accipe in hac hora paſſionis meæ pœnitentiam, & per hunc ignem temporalem, qui corpori meo paratus eſt, ab illo igne æterno me libera, qui animam & corpus ſimul exurit. Et iis dictis expletis, circumdata ſarmentis *g*, igne ſuppoſito, vox audita eſt, dicens: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, qui me dignatus es hoſtiam habere pro nomine tuo, qui pro toto mundo ſolus hoſtia oblatus es in cruce, juſtus pro injuſtis, bonus pro malis, benedictus pro maledictis, dulcis pro amaris, mundus a peccato pro peccatoribus univerſis; tibi offero ſacrificium meum, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivis & regnas Deus in ſecula ſeculorum, Amen. Et hæc dicens, emiſit ſpiritum.

E

g

Corpus illius ſum ſepulcro mox mater & comites h

h

i

20 Stabant autem juxta ripam fluminis *h* Digna, Eumenia, & Euprepia, quæ fuerunt ejus ancillæ, ſimulque fuerant in peccato, & ſimul a ſancto Narciſſo epiſcopo baptizatæ. Quæ rogaverunt milites deſcendentes de barca *i*, ut eas illic tranſmitterent. Cumque eas tranſtuliſſent, invenerunt ſanctæ Afræ integrum corpus. Puer autem, qui cum ipſis erat, tranſnatavit & nuntiavit matri ejus Hilariæ. Et venit nocte enm ſacerdotibus Dei & tulit corpus ejus *k*; & poſuit ſecundo milliario a civitate Auguſta in memoriam, quam ſibi ſuiſque conſtruxerat. Nuntiatum autem eſt judici Gaio. Qui miſit ad ipſam memoriam, dicens: Ite & tenete eas; & ſi conſenſerint ad ſacrificandum, cum honore eas adducite ad me, ut remunerem illas cenſu digniſſimo; ſi autem videritis, eas animo pertinaci obſiſtere, & nulla ratione ad ſacrificandum præbere conſenſum, implete memoriam eremiis, & claudite ſuper eas ipſam memoriam, & ita demum ignem ſupponite, ut nulla ex eis evadat viva.

k

F

in ipſo ſepulcro martyrii poſitarum confeſſores ſunt.

21 Euotes autem milites, prius blando ſermone eas provocabant; poſt hæc terroribus impellebant, At ubi viderunt, omnes ſimul contemnere ſacrificia, repleverunt memoriam ſarmentis & fœno & ſiccis ſpinis, & elauſerunt ſuper eas, & ſuppoſito igne, abierunt. Sicque factum eſt, ut eadem die, quando ſepulta eſt Afra, ſimul etiam mater ejus Hilaria, necnon & famulæ ejus ſecundum carnem, ſed jam ſorores in Chriſto, Digna, Eumenia & Euprepia, ſimul martyrii coronam acciperent *l*, & quæ ſimul unanimes in Chriſtum Jeſum credidernnt, ad eum cum palma martyrii pariter pervenirent; ipſo præſtante, qui regnat cum Patre & Spiritu ſancto Deus in ſecula ſeculorum, Amen *m*.

l

m

A N-

ANNOTATA.

a Lupanaria *dicta a lupanari ; ut a fornice , fornicaria dicitur.*

b *Ex hoc loco & alio inferius , colligo , quam caſtam ipſi etiam rebuici religionem Chriſtianam fuiſſe cenſuerint.*

c Fratres meos ; *ſic olim ſeſe invicem Chriſtiani vocitabant : nunc uſus iſte fere ad monaſteria relegatur. Sed cur illis pecunias obtrudi ſibi quaſi invitis volebant? An quod eas , etiam in paupertate , abſolute ſpernebant ; an quod has , ut infamis commercii fructum , peculiariter averſabantur?*

d Turpiter vixerunt. Mira Gentium ſtupiditas, *exclamat hic apte Velſerus not.* 33. Deorum cultum iis rebus conſtare credebant , quas ipſimet naturæ ductu turpes eſſe fateri cogebantur. *Quod & alius exemplis probat.*

e Cathomis , *ſeu* catomis *potius , aliquem cædere quid ſit , multis hic diſcentis eruditus interpres noſter not.* 34. *tandemque eo dilabitur , ut idem exiſtimet eſſe , quod cædere* virgis ferreis. *Et ſane hæc expoſitio auctoritate non caret , ut patet apud Caſinum ; qui tamen* catomos *mavult per vimineas virgas exponere. Habet non eadem & aliam ſignificationem , quæ huc non ſpectat. Addit Velſerus not. ſeq.* Pia antiquitas credidit , Afram ante ſummam ignium pœnam ... more Romano ad palum deligatam , verberatam fuiſſe : quod neque ex hoc loco , in quo judex tantum minis agit , neque ex hac omni hiſtoria conſtare poteſt. Non tamen reluctor ; cum ſciam , Chriſtianis nihil de ſolitis ſuppliciorum acceſſionibus remitti ; quin plurimum adjici conſueviſſe.

f Tot horas *&c. Ex his verbis colligit Velſerus , multo plura a judice viciſſim & Afra dicta fuiſſe , quam quæ hic narrantur. Sed numquid hyperbolæ locus hic eſſe poteſt , ut* tot horas *idem ſonet , quod* tam diu , nimis diu ? *Sic Terentius :* Noſti mores mulierum ; dum moliuntur , dum comuntur , annus eſt.

g Circumdata ſarmentis. *Jam is modus exuendi Chriſtianos tam uſitatus dudum ante erat , ut inde per contumeliam* ſarmentitii *vulgo dicerentur , teſte Tertulliano in Apologetico cap.* 50.

h Juxta ripam fluminis ; *Lyci intellige ripam exteriorem Auguſtanis. Omiſi hic titulum & quædam alia, quæ Velſerus interjecit ; quia abſunt ab omnibus exemplaribus noſtris.*

i Barca, *cymbam aut navigium minus ſignificat , quæ exonerantur onerariæ. Vocem vero hanc eo ſenſu uſitatam fuiſſe ſeculo quarto , patet ex S. Paulini poemate (in editione Pariſienſi anni* 1685.) *nigeſimo primo , pag.* 401. *num.* 95.

k Tulit corpus *&c. Hic Velſerum not.* 63. *fuſe diſſerit de priſca ratione , quam ſervaverint variæ gentes , in parandis & condiendis ad ſepulturam cadaveribus : nam quod inventum ſub Embricone fuerit corpus* S. Afræ , quodam candidiſſimo cæmento obductum , *uti in Commentario dictum eſt , num.* 63. *id ipſe ad cunctaram illam referendum ſuſpicatur , qua baſce exſequias præceſſerit. Et ita ſane obducta calce corpora ſepeliri conſueviſſe , Romana Martyrum cæmeteria loquuntur , & maxime Prætextati , Calliſti , & S. Auguſtis ; de quibus vide Marcum Antonium Boldettum in Obſervationibus Italicis ad cæmeteria ſanctorum Martyrum libr.* 1. *capit.* 55. *pag.* 290.

l *De* SS. Hilaria , Digna , Eumenia *ſive* Eunomia , & Euprepia *ſive* Eutropia *agendum erit die* 12. *hujus menſis , quo eas coli diximus. De epiſtola Nicolai PP. I. ad Tadenem archiepiſcopum Mediolanenſem ſuper* S. Afræ *& harum ejus comitum reliquiis ; quarum exſtare notat Galeſinius ad diem* 5. *Auguſti , nihile plus invenire potuimus , quam olim Velſerus. Et vero quid ea res ad archiepiſcopum Mediolanenſem?*

m *Plura in hoc Martyrio inobſervata tranſcurrimus , quia in Commentario prævio diſcuſſa ſunt. Cæterum ſic terminantur Acta* S. Afræ *in omnibus exemplaribus noſtris Mſs. præterquam in codice valde antiquo* P. *Mſ.* 20. *in quo hæc ſequuntur :* Eodem varo die apud urbem Romam , alii xxv. *ni* eſt , Cyriacus , Largus , Creſcentianus, Nummia , Juliana , Leonida , Eutycianus, Diomida , Carrito , Philadelphus , Agapes , Petrus , & alii xiii. pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti decollati ſunt ; & glorificavit Dominus Sanctos ſuos per glorioſam confeſſionem. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum . Amen . *Simile quid reperit , nec ſine variatione , in codicibus ſuis Ruinartius , ut monet in notis ; ſimile quid etiam refert Wicelius : at hos Auguſtæ paſſos legit olim Ado , & poſt illum Velſerus ; qui tamen fatetur , illos ad* Afræ *Martyrium non pertinere. Diſcuſſio ſpectat ad diem* 12. *Auguſti. Cætera quæ de* SS. *Afro ac Dionyſio hic annectuntur in exemplari Velſeriano , jam non decimus in aliis nullis , ſive Mſs. ſive excuſis vidiſſe.*

D Ex Velſaro et Mss.

E

F

DE S. CASSIANO EPISC. CONF.

AUGUSTODUNI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§. I. Verus ac celebris Sancti cultus, miracula & translationes.

Sec. IV. *De Sancti primordiis.*

AB iis S. Caſſianum *exornare aggredimur , quæ certa & indubitata ſunt , ea deinde examinaturi , quæ ex nefcio qua Vita , quinque & amplius ſeculis poſt ejus obitum viris modis exornata , eruditorum ingenia non parum exercuerunt. S. Gregorium Turonenſem , Conſtantium in Vita S. Germani Autiſſiodorenſis , ut probatiſſimos auctores , & vetuſta Martyrologia teſtes addacimus celeberrimo Epiſcopi Auguſtodunenſis ſanctitatis , & cultus ejus in Eccleſia receptiſſimi. Audiatur ipſe , quem primo laudavimus , Turonenſis De gloria Confeſſorum cap.* 73. *cæmeterium iſtic deſcribens , quotidiano prope miraculo ſua ætate celebratiſſimum.* Cœmeterium, *inquit* , apud Auguſtodu-

A gostodunensem urbem Gallica lingua vocitavit, eo quod ibi fuerint multorum hominum cadavera funerata: inter quæ quod sint quorumdam fidelium, dignarum Deo animarum sepulcra, frequens occulti psallentii mysterium docet; cum plerumque multis appareant, in ipso vocum præconio reddentes omnipotenti Deo gratiarum debitam actionem. Nam audivi quod duo ex incolis loci, dum loca sancta orandi gratia circumire disponerent, audiunt in basilica S. Stephani, quæ huic coniungitur cœmeterio, psallentium sonum: admirantesque dulcedinem moduli, appropinquant ad ostium templi, autumantes a quibusdam religiosis vigilias celebrari. Ingredientes autem, & orationi diutissime incumbentes, consurgunt, psallentii chorum conspiciunt; nihilque lucere per templum, nisi propria claritate cuncta prospiciunt splendere; de personis vero nullam prorsus agnoscunt.

a *Quot autem in eo cœmeterio qualisve Sancti sepulti fuerint, nec Gregorius ipse, nec alii produnt historici; cæterum eos inter, haud dubie ut præcipuum eum connumerandum, quo de hic nobis sermo est, sequenti mox cap. 74. diserte exprimit idem Turonensis episcopus, non jam de auditu solum, sed de visu testis, ita prosequens*: In hoc cœmeterio vidi beati Cassiani sacerdotis magni sepulcrum, a multis infirmis eratum, quod pene transforatum eo tempore putabatur. Abluuntur enim ex hoc pulvere ægroti: sed protinus virtutis magnitudinem sentiunt. *Quis inde non statim colligat, quam ea ætate pervulgata esset tota ea & circumvicinis regionibus* S. Cassiani *meritorum existimatio; quanta circumquaque ægrorum multitudo eo confluere, quot porro & quanta miracula ibidem patrarentur? Eu plane insolitum ex laudatis modo magni S. Germani Actis non ita pridem a nobis editis tomo* VII. *Julii, lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 64. *pag.* 217.

3 *Ibi Constantius peregrinantem S. Germanum ad territorium Augustodunense deduxit*: Qui dum loca Sanctorum de more circumiret, tandem pervenit ad tumulum sancti Cassiani pontificis: in quo ita divina virtus apparuit, in pario lapide contrarius color crucem exprimeret, & salutare signum varietas distincta monstraret. Quod enim Germanus sanctissimus fuisset intuitus, fusis ex more Christo precibus, ait: Quid hic agis, frater gloriole? At ille statim e tumulo, cunctis qui aderant, audientibus; Dulci, inquit, in pace quiete potior, & adventum Redemptoris exspecto. Cui Germanus mutua sermonis voce dixit: Quiesce per longum in Christo, frater, tempus: ut autem divinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris sonum, ac sacræ resurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis, & pro hac plebe, attentius intercede ad Dominum nostrum Jesum Christum.

4 *Signa adeo stupenda non potuerunt* S. Cassiani *famam non diffundere per totam Galliam, quin & per orbem catholicum universum; unde merum est minime, quod exinde in pleraque Martyrologia celebre ejus nomen transierit. Et Hieronymiana quidem omnia ipsum hoc die diserte memorant. In Epternacensi annuntiatur*: Augustodoni, Cassiani episcopi: *in reliquis*; Natalis S. Cassiani episcopi; *quibusmet verbis utuntur Ado & Notkerus; in Usuardo medica ea est & sola differentia, quod pro Sancti, scribas beati. Hisce plane consonat mosticus Martyrologus Wandelbertus ejusdem temporis; ut plane mirum sit, nullam ejus memoriam in Rabani Martyrologio reperiri. Id vero præcipue hic observatum cupio, nullum ex citatis Martyrologiis vel brevissimo saltem elogio S. Cassianum exornasse, ut mihi quidem id indubitato argumento sit; nullam toto seculo nono Vitam exstitisse, ex qua de ejus patria Ægyptiaca, gestis ibidem in pretense episcopatu Ortensi, aut de suscepta in Galliis peregrinatione, vel tantillum memorari posset.*

5 *Vidit Vitam illam is, qui sub falso Flori nomine a Majoribus nostris ante tenuit* 11. *Martii editus est, dum tam confidenter multa de eo prædicat, quæ infestus dubia, inepta & falsa demonstrabuntur. Audi prima in Martyrologiis aliisque brevioribus legendariis vulgata fabularum specimina. Sic ibi legitur*: Ipso die, natale S. Cassiani episcopi & confessoris: qui a Theone martyre cælestibus instructus disciplinis, in civitate Ægyptiorum, vocabulo Ortensi, episcopus est ordinatus; in qua cum ecclesiam constitueret, B. Laurentius martyr ei apparuit, & ut eamdem suo nomini dedicaret, admonuit. Deinde, divina revelatione, Gallias penetrans, Augustidunensem urbem cum suis aggressus, a sancto Simplicio ejusdem urbis episcopo honorifice est susceptus, ministratoque a S. Simplicio sacerdotio, & defuncto, in ejus locum S. Cassianus subrogatus est episcopus, ubi & multis coruscavit miraculis, & requievit in pace. *Sequitur S. Germani alloquium, & sacri corporis translatio facta Augustam Viromanduorum.*

6 *His plane similia sunt quæ ex eodem fonte tradunt Vincentius Bellovacensis lib.* 20. *cap.* 12. *S. Antoninus parte altera, tit.* XI. *cap.* 17. §. 4. *Equilinus lib.* 7. *cap.* 27. *atque ex iis alii. In alterum specimen sufficiant S. Antonini verba hujusmodi*: Hic autem Cassianus ex nobili genere in Alexandria natus, a sancto Zenone, urbis ejusdem episcopo, divinis litteris eruditus, Deum ab infantia coluit; & omnia pro Christo deserens, in Ortensi urbe ecclesiam in honorem S. Laurentii, sicut ab eo in visu doctus fuerat, construxit. Tunc Jovinianus imperator, qui successit Juliano apostatæ, Deum timens elegit eum, conclamante populo, in Ortensi urbe episcopum. Sed cum eam aliquamdiu in omni sanctitate rexisset, valedicens omnibus, omnia dereliquit, & cum paucis clericis peregrinationem assumpsit: intransque mare, ad Massiliam navigavit: & inde sæviente persecutione hæreticorum & paganorum, Augustudinum pervenit a S. Simplicio episcopo gratanter exceptus. Qui cum eo per triennium manens, postea migrante Simplicio ad Dominum, omnis clerus & populus Cassianum ipsum episcopum ibi elegerunt; cui Dominus tantam gratiam contulit, ut assidue per eum miracula ostenderet, cæcis visum, surdis auditum, debilibus sospitatem conferendo. Consummatisque annis XX. in dicto episcopatu, migravit ad Dominum Jesum Christum, in gloria resurrectionis cum ceteris Sanctis.

7 *Neque vero hic prætereundus Sanssayus, non uno loco* S. Cassianum *laudans. Ea prime quidem de ejus deductione & repositione ita loquitur ad* 1. *Januarii*: Apud Laudunum Clavarum, deductio & repositio sacrorum corporum beati Quintini martyris & S. Cassiani episcopi, quæ illic, ob incursionem Normannorum, semel ac iterum transvecta, inde tandem proprium in locum Augustam Viromanduorum relata sunt. *De eorumdem pignorum depositione agit* XIV. *Novembris, qua quidem celebrabilia sunt; verum quæ de ordinatione* IX. *Februarii memorat, atque hujus diei prolixa an-*

Digitized by Google

A *nuntiatio, non ſunt niſi ornatiores eorum, quæ jam diximus, deductiones, ut eis ſuperſedere liceat abſque ulla piaculo. Magis placent quæ* XVII. *Julii habet ex Martyrologio S. Savini in Lemouſia pag.* 1249. Eodem die, adventus corporis S. Caſſiani epiſcopi, in eccleſia beati Quintini martyris, ſignis & miraculorum virtutibus glorioſe coruſcans. *Breviter, ſed Vitam jam dictam redolens Maurolycus, ita Sancti natalem ſignavit*; Auguſtoduni, S. Caſſiani epiſcopi, a Zenone Alexandriæ epiſcopo inſtituti.

Quem cultum eſſe debuerit,

8 *Atque hæc omnia cultum Sancti & antiquum, & celebrem & conſtantem confirmant. Quibus addi poſſunt & Miſſæ propriæ & Officia ſingularia, tum Auguſtoduni, tum ad S. Quintini celebrari ſolita, quæ tamen hic non referimus, quod multis fabuleſis, ex jam dicta Vita acceptis, infecta ſint, quæ nos proxime diſcuſſuros polliciti ſumus; hæc non niſi certa proſequimur, quibus etiam adjungenda omnino, quæ de miraculis propo innumeris pauca memorantur ex perantiquo cod. V.C. Glau-*

B *dii ſoly Pariſienſis Canonici a Papebrochio deſcripta, præcipue occaſione tranſlationis ex Æduis ad Auguſtam Viromanduorum facta, de qua & ceteris etiam loquitur Molanus in notatis ad alteram Uſuardi editionem anni* 1573. *ita ſcribens:* Caſſiani meminit Turonenſis De gloria Confeſſorum cap. 74. Vita habetur Ms. capitibus octodecim. Item tranſlatio cap. 17. facta anno DCCCXI. de finibus Æduorum ad noſtrum (Viromanduorum) & miracula, partim noſtris conſpecta viſibus, inquit auctor, partim eorum relatione comperta, qui ſæpius adeſſe potuerunt.

non falſo aſſitus,

9 *Multum fallor, aut qui miracula illa* S. Caſſiani *accurate collegit, idem ipſe eſt qui Vitam ejus ex neſcio quibus traditiunculis, dubiis, ut dicebam, inepris & falſis ſic conſacravit, ut paſſim vel tironi hiſtorico pateant aperriſſimæ falſitates, anachroniſmi & hujuſmodi alia, quæ toti hiſtoriæ fidem abrogent. Nimirum Vita qualiscumque opus erat, ne ignotus videretur Sanctus tot mirandis & ſtupendis illuſtriſſimus, ut ſexcenties factum in opere noſtro annotatum invenies, adeo ut vel eorum Martyrum Acta conficta fuerint, aut ex aliis mutuata, qui ex Romanis cryptis anonymi & ignotiſſimi, miraculis ſuis alicubi inclaruerant. Non eadem ſignorum ratio, quorum oculatos teſtes producere potuit ſcriptor ac de proprio uſu teſtimonium ferre, quæ proinde merito recenſebimus ex laudato proxime Joſiano codice. Quibus ſacri corporis exaltationem cum ſanctis Quinino & Victorico, ex Hemerai ad Auguſtam ſuam Viromanduarum vindicatam appendice, aliaſque tranſlationes ob fatalia Normannorum tempora factas ſubjungemus, ut ad antiquiſſimi juxta ac conſtantiſſimi cultus probationem nihil deſiderari poſſit. Addo quod & eccleſia parochialis ſacro ejus nomini dicata hodieque perſeveret in vico Sanctiaco prope Belnam in ducatu Burgundiæ.*

C

§ II. Sancti patria, ætas, geſta extra Galliam, adventus ad Æduos, incerta omnia.

Patria ſingitur Alexandria,

DE *iis hic ſolum agimus, quæ in citata jam non ſemel Vita inepte tradita ſunt, nec minus imperite combinata. Ex ſolo principio ſtatim cognoſces, quid de reliqua tela cenſendum ſit. Prologus ita conceptus eſt, ut, nec voce immutata, Sanctorum quibuslibet hiſtoriis æque atque hujus*

aptari poſſit. En modo Vitæ exordium ex Codice Pratenſi notato 807. *cum pluribus aliis ſupra extendis collato:* Igitur beatiſſimus Caſſianus nobilibus ac locupletibus parentibus Alexandriæ urbis oriundus fuit. Etenim a prima ætate Deo ſe devoto animo jugiter commendavit. Sanctus vero Zonis epiſcopus eum enutriens, divinis eruditionibus & Evangeliorum dogmate, doctrina apoſtolica in ſe manente, inſtruxit. Tempore illo in tota Alexandria gentilitas paganorum dominabatur. Fuit autem antea imperator, Julianus nomine, perſecutor Chriſtianorum, multoſque Sanctos pro nomine Chriſti interfecit. Venerabilis vero Caſſianus perſecutionem non metuens, aſſidue orationi & vigiliis vacans, Deum ex toto corde & ex tota virtute diligens erat. Et dum multorum ſanctorum Martyrum auxilia fervente animo imploraret, ſancti Hilarini ſe ſociavit conſortio. AUCT. J. B. S.

11 S. Caſſiani *patria gratis plane Alexandria repetitur, ubi ipſum non magis natum aut inſtitutum erodam, quam* Zonem *ſeu* Zenonem *vel* Theonem *fuiſſe ejus urbis epiſcopum, & ſub Juliano, ut poſtmodum narratur, martyrium paſſum; quæ omnia mere conficta ſunt. Epiſcopos ſeu patriarchas Alexandrinos ita pridem recenſui, ut hac ſaltem in parte fides mihi haberi tuto poſſit; Zenonem autem ibi epiſcopum fuiſſe, tam falſum eſt quam quod falſiſſimum. Nonnuis iſtius Martyrem aliquem cum ſocio dedi* XV *Julii; aſt ut* S. Caſſiani *non magis inſtitutor fuiſſe ſcitur, quam S. Hilarius martyr, de quo* XVI. *Julii actum eſt, potuerit ejus eſſe ſocius; ut jam taceam, in iiſdem ipſis Actis aſſeri, Zenonem illum a* S. Caſſiano *ſepultum pridie Kal. Maii. Apoſtatæ Juliani tempora, a* S. Caſſiano *unquam viſa, peſſime huc adducuntur: quæ de Sancto noſtro vere prædicari poſſunt, non ex id genus apocryphis, ſed ex S. Gregorio Turonenſi accerſenda, quo auctore ſeriem Auguſtodunenſium præſulum infra dabimus, unde certiſſime pateſcet,* S. Caſſianum *vitam minime produxiſſe ad Joviani imperium, imo veroſimillime non ultra annum* 340. *ut inde conſequi neceſſe ſit, vana eſſe omnia, quæ de epiſcopatu Ortenſi num.* 3. *ſcriptor comminiſcitur, ad quem Jovianus ipſe Sanctum evexerit, quemque hic deſenerit, impulſus deſiderio martyrium in Galliis adipiſcendi, dum altiſſima pace tota frueretur Eccleſia.* atque ibi Theon epiſcopus E F

12 *Epiſcopatum itaque ſeu* Ortenſem, *ſeu* Orcenſem, *aut, ſi ita vis,* Orthoſienſem *in tota Ægypti regione reperibilem non eſſe, nec fuiſſe unquam, omnino fatendum eſt, idque tuter meru ſcriptoris iſtius commenta certiſſime recenſendum. At vero inde deducere,* S. Caſſianum, *ſi non* Orteuſem *in Ægypto, ſaltem urbis ſynonymæ in Italia fuiſſe epiſcopum, neſcio qua ſatis ratione Raphaeli Volaterrano in mentem venire potuerit. Ceterum is omnium primus eſt, qui circa finem ſeculi* XV. *aut ſequentis principium Commentariis ſuis Urbanis id pro ſuo beneplacito inſeruit, quod nec apud Bellovacenſem, nec S. Antoninum, nec Equilinum epiſcopum, aut quem noverim alium quemlibet invenire uſquam potuit, ut proinde non niſi ex apocryphis Actis aut elogiis id marte ſuo eduxerit pag. mihi* 162. *ubi agens de variis Caſſianis, hæc de noſtro in hunc plane modum prædicat:* Alius Alexandrinus ſub Joviano in Italiam veniens, ad Ortanum, templum conſtruxit (*nempe peregrinus Ægyptius*) cujus & præſul electus. Inde peregrinando Auguſtodunum

uſi & Sancti epiſcopatus Ortenſis.

venit,

AUCT. J. B. S. veniſſe, ejuſque urbis Simplicio viro ſancto in præſulatu ſucceſſit.

male in Italia ab Ughello re-portus. 13 *Hæc avide arripuit Ughellus in ſua Italia ſacra, ut tam venerabilis nomine augeretur Hortenſium in Italia epiſcoporum numerus, multa ex apocryphis Actis & aliunde commiſcens, quæ ex dictis & dicendis omnino corruere patentiſſimum eſt. Juverit tamen hallucinationes ejus hic deſcribere. En textum*: S. Caſſianus Alexandrinus, genere Ægyptius, ſub Joviniano imperatore in Italiam veniens, epiſcopus Hortanus factus eſt anno CCCLXIII, templumque S. Laurentio ſacrum conſtruxit, ut narrat Volaterranus in Antropolog. exſtatque apud S. Antoninum archiep. Florentinum. Qui auctores commemorant, hunc Sanctum peregrinationis ergo ſeceſſiſſe in Gallias, ibique in locum S. Simplicii epiſcopum Auguſtodunenſem ſuiſſe ſuffectum; mihi perſpicue videntur tempora invertere, ſiquidem ſi hic Caſſianus primum Hortenſis, & poſtea Auguſtodunenſis epiſcopus fuit, non cohæret, Hortanæ B eccleſiæ præſuiſſe illum anno CCCLXIII. uc illius eccleſiæ monumenta habent; Simplicius enim Auguſtodunenſis epiſcopus deceſſit anno CCCXLIX. eique ſuffectus eſt Caſſianus, qui illam eccleſiam per XX. annos ſanctiſſime gubernavit; ut doctiſſimus Claudius Robertus refert in ſua Gallia Chriſtiana. Quamobrem afferere oportebit, Caſſianum ante annum CCCLXIII. Hortanæ præſuiſſe eccleſiæ, quod eveniſſe potuit anno CCCXL. *Hæc ſufficiant; pergamus Acta excutere.*

Falſa ratiocinatio. 14 *Sub finem numeri* 3. *ſcrupuloſus, opinor, Vita fabricator, voluit* S. Caſſianum *ab alio ordinari quam a ſynonymo antiſtite, ea gratia a Joviano imperatore ex Aſia accerſito, quaſi in Ægypto deſuerint qui eo munere fungerentur*: Ab alio quoque ejuſdem nominis beato Caſſiano, de Aſia regione, ordinatus eſt & benedictus ſanctus Caſſianus epiſcopus. *Sequuntur virtutes & egregia opera Sancto digna; at num.* 5. *ſolens ſuo more nugatur, dum S. Zenonis corpus ait a* S. Caſſiano *ſepulturæ traditum in baſilica & prope corpora SS. Martyrum, quorum octodecim nomina memoriter recitat, & quidem presbyterorum omnium, excepto uno ſolo diacono. Audiamus nomina vera vel luxata*: Secundianus, Felix, Terentius, Victor, Redutus; item Victor, Coluſus, Duddeus, Fortunius, Spenetius, Afrodiſius, Julius, Emeritus, Honorius, Salva- C nus, Saturnus, Dorigianus presbyteri; Roricianus diaconus. *Hæc porro nomina unde accerſi potuerint, equidem non ſatis intelligo: ſi tabulas omnes Ægyptias excuſſeris, vix tria occurrent quæ Alexandriam aut ad Ægyptum reduci queant. Presbyteros autem ſeptemdecim cum diacono in una eademque baſilica ſimul collocatos, quæro, cui reddi poſſit vel ſolum veroſimile, ut hic fabulatorum ſut immemorem fuiſſe oporteat.*

uti & ubi ſtatuit. 15 *Sequitur non minus ornata, inter querelas, luctum & lamenta, ſedis ipſius Orcenſis facta a* S. Caſſiano *abdicatio, S. Zenonis imitandi gratia; videlicet ut martyrii coronam, quam in Ægypto adipiſci non poterat regnante Joviano, eam in Gallia conſequeretur, quaſi iſtic alius quis eo tempore imperares Chriſtianorum perſecutor. Noluit vero biographus noſter ſanctum Epiſcopum incomitatum proficiſci; adjunxit enim* presbyteros duos Domitianum & Dydimum, duos diaconos Orion & alium, nomine Neones; & tres lectores, his nominibus; Baſamona, Eron & Honorio; & ſubdiaconos quatuor Ingenianum, Juſtum, Simplicem & Manſuetum: *dicceres oratorem omnes de facie noviſſe, atque illuſtrem quemdam* D *ſui temporis Francorum auguſtitem, ad ſingularem aliquam ſolennitatem, cum aulica apparatu procedentem deſcribere*. Exit autem properans itinere cepto beatus Pontifex pridie Kal. Aprilis, faciens iter ſex menſibus, hoc eſt uſque ad Kal. Octobris. *Quid potuit notari accuratius? Ut* Africæ portum percunctaretur, *unde Maſſiliam verſus ſolveret. Cetera non proſequor, quorum præcipua ſequenti paragrapho confutabuntur.*

§. III. S. Caſſiani in epiſcopatu Auguſtoſtodunenſi ſucceſſio, & Acta.

IN hac deſcribenda, quemadmodum in ceteris turpiter hallucinatur imperitus biographus dum S. Caſſianum *ad Æduos deducit tempore S. Simplicii, quem ipſum multis annis præceſſiſſe oportet. En ejus verba num.* 10: Nuntiatum eſt autem ſancto Simplicio epiſcopo, quod homo Dei, E nomine Caſſianus, ab Oriente de tranſmarc adveniſſet: quo audito, venerabilis pontifex eum magna veneratione, cum hymnis & canticis eum ſuſcepit. *Infra porro num.* 11, *ita pergit*: Fuit autem ſanctus Caſſianus apud eum triannio. Poſt hæc obiit beatus Simplicius VIII Kal. Julii, & ſepelivit eum beatus Caſſianus cum laudibus in cimiterio, qui eſt in conſpectu ipſius civitatis: qui per ſingulos dies offerens oblationem, ſacrificium Deo immolabat pro eo in memorialem æternam. Poſt unum autem annum omnia clerus omniſque populus, tam divites quam pauperes, una voce conſona conſtituerunt S. Caſſianum ſanctæ eccleſiæ apoſtolicæ dignitatis. Cui tantam gratiam Dominus Jeſus Chriſtus conferre dignatus eſt, ut aſſidue miracula per eum oſtenderet.... Conſummavit autem regens eccleſiam beatus Caſſianus epiſcopus annos viginti & migravit ad Dominum.

Cui ſucceſſerit Auguſtodani. non eat Vitæ quarendum F 17 *Ex tota ea Vita, qualem modo deſcripſimus, certi nihil erui poſſe, jam ſatis oſtenſum eſſe exiſtima, præter laconiam, ex S. Germani per Conſtantium geſtis recte accepeam. Neque de epiſcopatu Auguſtodunenſi ullo pacto dubitandum, non tam ex ipſa illa Vita, quam ex iis quæ tradit laudatus ſupra S. Gregorius Turonenſis De gloria Confeſſorum cap.* 75, *ita diſertiſſime* S. Caſſiani *ætatem & ſucceſſionem definiens, ut Ruinartio, operum ejus poſtremo editori aſſentiri nequaquam poſſim, dum notam ſuam hoc pacto efformat*: Habemus in vetuſtis Mss. codicibus Vitam S. Caſſiani, ſoluta & ſtricta oratione deſcriptam, in qua Rethicio Egimonius, & huic Simplicius ſucceſſiſſe dicuntur. Caſſianus vero in Ægypto natus, ibique Ortenſis epiſcopus factus tempore Joviani imp., relicta ſede, in Gallias venit, ubi a Simplicio Æduenſi epiſcopo ſuſceptus eſt, eique ſucceſſit; obiit ſec. IV labente. Unde emendandus videtur hic Gregorius, qui Caſſianum Egemonio & Simplicio præponis. Et quidem Simplicius inter epiſcopos recenſetur, qui anno CCCXLVI concilio Colonienſi contra Euphratam ejuſdem urbis epiſcopum dicuntur interfuiſſe; proindeque ante Caſſiani adventum ſedebat, qui Joviani tempore, id eſt anno CCCLXIII factus eſt epiſcopus. Si tamen quis maluerit Caſſiani Vitam ex Gregorio reformare, non refragabor.

ſed exſtat apud Turonenſ. 18 *Recte id quidem, & ita plane reformarunt ſummiſſæ ejus illuſtratores noviſſimæ editionis Gal-*

liæ

A *lia Chriſtiana tomo 4. col. 328. ubi relatis S. Gregorii hiſce verbis*: Huic (*Rethicio*) Caſſianus, cujus ſupra meminimus, ſucceſſit. Poſt hunc Egemonius cathedram pontificatus aſſumpſit. Quo decedente, B. Simplicius eccleſiæ ipſi præponitur. *Tum immediate ſubjungunt*: Gregorio adhæreo & adhærendum indubie pronuntiant Sammarthani fratres & Tillemontius; tum quia hiſtoriæ ooſtræ parentis Gregorii ſumma apud omnes Gallos auctoritas, maximam fidem a nobis exigit; tum quia nullam meretur ea Caſſiani Vita. Citatur hæc quidem a Molano in 2. edit. annotationum ad Uſuardum, ad v. Auguſti: exſtat & in Ms. codice S. Michaelis Belvacenſis: denique & Caſſianum S. Simplicii ſucceſſorem aſſerit Martyrologium ſancti Savini in diœceſi Tarbecenſi. Verum hæc omnia nullius ſunt momenti. Caſſiani quippe Vita, qua nituntur, tot nugis rebuſque improbabilibus referta eſt, ut nullam omnino fidem mereatur, eamque ſequacibus ſuis omnino detrahat. *Idemporro inculcans col.* 331. in Caſſiani Vita tot menda ſunt, tot falſa, ab illorum B temporum moribus aliena, tamque parum ſibi cohærentia, ut nullam omnino fidem mereatur, nihilque certi de illius patria & geſtis poſſit affirmari.

anno epiſcopi antiquo

19 *Vita illa jam abunde repudiata, ſuper eſt Auguſtodunenſium epiſcoporum ſeries ex mente S. Gregorii ſic determinanda, ut aſſignetur, ſi non certum, ſaltem verſimile tempus, quo ſederint ſancti* Caſſianus *& Egemonius inter ſanctos Rheticium & Simplicium. De illo in Actis noſtris locuti ſumus die* XIX. *Julii; aſt ejus obitus annus commode definiri non potuit, uti neque in noviſſima Galliæ Chriſtianæ editione ſatis certo definitus eſt; niſi admittatur recentior tabella Auguſtodunenſis, in qua ſignatus eſt annus* CCCXIV. *quo certum quidem eſt Sanctum illum ſupervixiſſe, utpote qui eodem ipſo anno interfuerit concilio Arelatenſi; verum, eodem illo e vita exceſſiſſe, unde educi poſſit, fallor, ſiquis tuto aſſignare poſſit. Neque magis liquet, unde Tillemontius tomo* 10. *pag.* 836. *tam facile admitti poſſa cenſuerit, S. Rheticium ſedem tenuiſſe uſque ad ann.* 334. *ſucceſſereſque ejus ſanctos* Caſſianum *&* C *Egemonium impleviſſe rotunda numero annos quadraginta, nempe ad annum uſque* 374. *quo ſuceeſſerit S. Simplicius, ſederitque adeo ad annum* 418. *& forte ultra; qua hypotheſi admiſſa, tamquam ſatis probabili, da geminanda Simplicio, fruſtra hactenus diſputatum eſt.*

quorum exempla

20 *Licet & mihi in rebus necdum plane eluceidatis, conjectura haud quaquam inverofimili, S. Rethicii vitam ſaltem ad annum uſque circiter* 320. *protrahere. Sancto noſtro* Caſſiano *ejus ſucceſſori adſcribuntur anni viginti, quot ei citata ſæpius Vita, licet in pleriſque aliis aberrans, rotunde tribuit, admiſitutque etiam Sammarthani; pervenietur ad ann.* 340. *a quo ſi repetatur S. Egemonii epiſcopatus initium, nihil plane vetat, annos ejus producere ad* 374. *unde ſumantur S. Simplicii exordia. Equidem non video, ratione alia probabiliori ad S. Gregorii Turonenſis placita conformari poſſe Auguſtodunenſium epiſcoporum ſucceſſionem, niſi intermedii aliqui fingantur, quos ſane mirum eſſet a tam præclaro vicinoque ſcriptore ignoratos fuiſſe, dum quæ ad ſacram urbis iſtius hiſtoriam pertinent, tam accurate proſequitur. Ita nobiſcum in ſubſtantia ſentiunt Severtius, Sammarthani, Tillemontius, in nova Galliæ Chriſtiana PP. Benedictini & alii, quibus omnibus expediendus nodus, qui ex concilio Colonienſi petitus a noſtro Henſchenio ſatis appoſite pridem ſolutus eſt, cujus hic verba ſubjiciam ex Commentario ad Vitam S. Simplicii* XXIV. *Junii tom.* IV. *pag.* 812. AUCT. J. B. S.

at Tempus ſedis non videtur ſumendum ex ſacris conciliis Agrippinenſi & Sardicenſi, quaſi illis interfuiſſet, ſed ex Actis SS. Amatoris & Germani epiſcoporum Autiſſiodorenſium; ex quibus plane ſolide conſtat, S. Simplicium ſeculo quinto præfuiſſe eccleſiæ Auguſtodunenſi. Interim concilium Agrippinenſe traditur habitum anno CCCXLVI, *in quo epiſcopus Colonienſis, quod Chriſti divinitatem negaret, depoſitus eſſet: quem alium ab Euphrata, licet perperam ejus nomen infertum ſit, oſtendimus ad Vitas S. Athanaſii epiſcopi Alexandrini, & S. Servatii epiſcopi Tungrenſis die* 11 *&* XIII *Maii. In hoc Agrippinenſi concilio, uti Euphratas tamquam hæreticus inſertus eſt, ita Simplicius Auguſtodunenſium epiſcopus interfuiſſe fingitur, tum forte needum natus. At Sardicenſe Concilium habitum eſt anno* CCCXLVII, *cui inter epiſcopos Galliæ interfuit aliquis Simplicius, ſed quis* E *ille fuerit, non additur. Una hæc via nobis ſufficere viſa eſt, tenendaque adeo, ad ſalvandam S. Gregorii auctoritatem, unaque tuendam verofimillimam Auguſtodunenſium epiſcoporum Chronologiam. Cetera vide apud laudatos PP. Benedictinos, quæ ad* S. Caſſianum *proxime non reducuntur, quibuſque proinde hic memorandum non putavimus.*

Duorum Vitæ exemplorum

22 *Reliquum eſt, lectorem paucis moneamus Actorum* S. Caſſiani *exempla plura Mſſ. in Muſeo noſtro aſſervata eſſe, tum in Mſſ. codicibus, tum ex variis aliis alibi deſcripta. Præcipuum ferme videtur, quod nobis ſuggeſſit codex S. Germani Pariſienſis ſub nota num.* 807. *Alterum manu P. Petri Franciſci Chiffletii noſtri tranſumptum eſt ex Ms. Accenſii monaſterii & Vallis lucenſis & Cornioli. Aliud deſcripſit Papebrochius ex Ms. Ciſtercienſi cod.* 4. *mm.* 25. *cod.* 6. *uu.* 24. *præter alia Sueſſione, Seclinio, Aquicinctо, & Treviris ex cœnobio S. Maximini accepta. Et ea quidem omnia inter ſe ſatis conveniunt, præterquam quod luxurians quandoque amanuenſis calamus rem eamdem alia phraſi, plerumque magis barbara exprimendam cenſuerit: quemadmodum contracta apparent omnia in cod. Ultrajectino S. Salvatoris, ſic tamen ut æque ac reliqua præcipuit erroribus inſperſum ſit. Nequis vero aut noſtram aut PP. Benedictinorum cenſuram* F *uimii rigoris auſis arguere, Acta ipſa iſtiuda cenſuimus, ex omnibus iſtis apographis ſeligendo, quod præ reliquis integrum exiſtimavimus, Sangermanianum, unde de reliquis ſatis promum erit æquiſſimum formare judicium.*

alium auctorem.

23 *Exſtant eadem Acta metrice deducta, quibus refingendis id ſolum poeta contulit, ut quæ de cetero ſatis intricata erant, ligata oratione confunderet potius quam illuſtraret: id conferentibus etiam deſcriptoribus, ut pro ſua captu non pauca liberius truncarent aut extenderent. Aſt iis lectorem, proſa opinor ſatiatum, non fatigabimus, longe amplius opera pretium facturi, dum certiora alia monumenta, magiſque adeo ad Sancti gloriam conducentia ipſi Vitæ ſubjiciemus. Sunt ea nimirum, de quibus etiam ſupra diximus, Acta translationis & miraculorum, auctore aliquo, haud dubie ſynchrono, Sanquintenſi, quidni & ipſo Vitæ ſcriptore? ex veteri Ms. Claudii Joliі Canonici Pariſienſis a Papebrochio tranſumpta. Spicilegii inſtar erunt excerpta nonnulla ex laudato ſupra Hemeræo, tum quæ ad depoſitionem S. Caſſiani cum SS. Quintino & Victorio,*

A *tum quæ ad translationes & reductiones Laudunenſes ſpectant, omiſſo longo ſermone, cæteriſque ad S. Quintinum aliosque Sanctos propius pertinentibus, quæ in Regeſto Hemeraano curioſus lector inveniet. Sequatur modo memorata tenet*

VITA

Ex cod. Ms. S. Germani Pariſienſis num. 807. cum ceteris noſtris Mss. collato.

Illuſtri genere Alexandria natus;

1 Gitur beatiſſimus Caſſianus nobilibus ac locupletibus parentibus Alexandriæ urbis oriundus fuit. Etenim a prima ætate Deo ſe devoto animo jugiter commendavit. Sanctus vero Zonis epiſcopus eum enutriens, divinis eruditionibus & Evangeliorum dogmate, doctrina Apoſtolica in ſe manente, inſtruxit. Tempore illo in tota Alexandria gentilitas paganorum dominabatur. Fuit autem autea imperator, Julianus nomine, perſecutor Chriſtianorum, multoſque Sanctos pro nomine Chriſti interfecit: venerabilis vero Caſſianus perſecutionem non metuens, aſſidue orationi & vigiliis vacans, Deum ex toto corde & ex tota virtute diligens erat. Et dum multorum ſanctorum Martyrum auxilia ſervente animo imploraret, ſancti Hilarini ſe ſociavit conſortio. Cui ſanctus Caſſianus habitaculum ſuum ampliare fecit, ad peregrinorum ſuſceptionem, quam ipſe pluribus impendebat.

B

a S. Zenone epiſc. inſtructus ita emoreſcit, ut

2 Huie teſtimonium aſſerunt multi ex ſervis ejus, quos liberos fecerat; divulgata fama ejus, non ſolum in urbe Alexandria, ſed & in Ægypti provincia. Tamen ipſe, juxta præceptum Domini, ſollicitudinem inſtituit curam impendere indigentibus, lavare pedes pauperum, ponere menſam, aquam manibus effundere, languentibus curam gerere, cibum miniſtrare, & cetera exhibere religioſæ virtutis officia, & ſic adimplebat dogmata caritatis. Primum quidem venerabilis Caſſianus Ortenſi urbe conſtruxit eccleſiam, & multo ditavit officio clericorum, ibique ſanctus le-

C vita Laurentius ei per viſum apparuit, exhortans eum, ut in ejus nomine dedicaretur, quæ nunc Laurentiana nuncupatur.

poſtea Jovianus imp. Ortenſis eccleſiæ epiſcopus;

3 Tunc Jovianus ſuccedit in locum Juliani, imperator Chriſtianorum, timens Dominum Jeſum Chriſtum, quo imperante aperiæ ſunt eccleſiæ Chriſtianorum quas præceſſor ejus Julianus inſeliciſſimus clauſerat. Jovianus quoque imperator in Chriſtiana religione gaudere cœpit. Tunc ipſe cum populo una voce clamabat: Sanctum Caſſianum electum a Deo conſtituamus epiſcopum ſuper nos & ſuper omnes Chriſtianos, qui diligunt Deum. Sanctus vero Caſſianus trepida mente nolebat acquieſcere, nec adimplere votum principis, dum de ſe humiliora reſponderet; ſed omnis populus irruit ſuper eum, dicens: Caſſianus civis noſter, dig[illegible] juſtus, caſtus & ſobrius, clamantes laudes & benedicentes Dominum, tam ſenes, quam omnis ſexus, ætatis, una voce populi tumultus incanduis, ut ibi elevaretur epiſcopus. Ab alio quoque ejuſdem nominis beato Caſſiano de Aſia regione ordinatus eſt, & benedictus in Ortenſi civitate ſanctus Caſſianus epiſcopus.

4 Ac hæc vir beatus jactantiam devitans, aurum & argentum, aut reliqua ſtipendia pauperibus largiens, theſaurizans ſibi theſaurum in cælo, ſemper tenuit hoc in memoria, quod pertipiet in gloria ſempiterna. Semper congregationem ſanctam docuit, fraternitatem munivit caritate, docuit diſciplinam, conſtituit continentiam. Sic itaque ſanctus Caſſianus inſtruebat gregem ſibi ſubjectum induere arma juſtitiæ ad reſiſtendum diabolo cum vitiis & impedimentis hujus ſeculi. Erat enim cum manſuetudine, exemplum dans eis in perſeverantia, & fide recta, & caritate non ficta, in vigiliis, in orationibus, in jejuniis & caſtitate perpetua perſeverans. Ipſe tamen hoc tenuit ſenſu, quod cognovit in fide: clarus vultu, clarior mente, angelicam diſpoſitionem in corde ſuo ſemper retinuit, eloquio dulcis, ſanctitate præclarus. Beatus in nemine conteſtabat, numquam dolus fuit in eo, ſed ſemper lætitiam cum fratribus habuit.

D *ubi vitæ ſanctitate ſuis gratus eſt.*

Expoſito S. Zenone jam mortuo,

5 Dum hæc & cuncta opera ejus irreprehenſibiliter perſeverarent, ſanctus Zonis epiſcopus, qui ſanctum Caſſianum edocuit, atque nutrivit, imminente perſecutione, martyrium adeptus eſt, cujus corpuſculum beatus Caſſianus pio amore cum ſumma diligentia in baſilica ſanctorum E Martyrum collocavit, quorum hæc ſunt nomina: Secundianus, Felix, Terentius, Victor, Reducus; item Victor, Coluſus, Duddeus, Fortunius, Spenetius, Afrodoſius, Julius, Emeritus, Honorius, Salvanus, Saturnus, Dorigienus presbyteri; Rorticianus diaconus. Juxta ſepulcra prædictorum beatus Pontifex eum ſummo honore pridie Kal. Maii ſepelivit eum, atque ſacroſancta martyria in honore ſancti Zenonis epiſcopi, recordatus ejus tolerantiam atque victoriæ triumphum, per ſingulos dies conſecrans ejus memoriam.

ejus exemplo ſpeciosa fuit,

6 Poſt hæc ſanctus Caſſianus videns beati magiſtri conſtantiam atque virtutes, ſuccenſus ſancti Spiritus fervore & fide Martyrum, in peregrinationem proficiſci cupiebat; qui effundens preces ante Dominum Deum, revelatum eſt ei in Galliis pergere & prædicare verbum Domini. At ille, cognita voluntate Dei, pendere cœpit epiſcopi & omni clero, dicens ad eos: Volo juxta præceptum Domini relinquere terram & cognationem, vel patriam meam deſerere, & in Galliis F proficiſci, cui omnes dixerunt. Te terra tua non paſcit? Et locus, in quo habitas, tibi non placet? nec amicos habes vel vicinos, qui conſolentur te, ut deſeras regionem, in qua natus & nutritus es? Sanctus vero Caſſianus reſpondit eis: Dominus & Salvator noſter per ſanctum Evangelium monet dicens: Omnis, qui reliquerit domos aut agros aut parentes propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam poſſidebit; & illud: Qui non reliquerit quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

ordeum poſt vaginatoq; nem modio ſatur,

7 Et hæc dicente eo, quieverunt ab eo. Et valedicens illis omnibus ex voluntate fratrum ſuorum, cum pancis, quos elegit, profectus eſt. Et ſecum duos presbyteros habere cœpit, id eſt Domitianum & Dydimum, & duos diaconos Orion & alium nomine Neonas, & tres lectores his nominibus, Raſamona, Eron, & Honorio, & ſubdiaconos quatuor, Ingenianum, Juſtum, Simplicem, & Manſuetum. Hos ſecum omnes ſanctus Caſſianus aſſumens, cum gaudio magno iter arripuit. Et fortaſſe alicui incredibile eſſe videatur, quanta & qualis lamentatio & fletus in clero aut in plebe Ortenſis urbis, diſcedente hoc Patrono noſtro, fuit. Nam flentes & lugentes dicebant: Cui nos, pater piiſſime, commendas, quo-

rum

A rum pater pervigil eras aſſiduus? Quare deſeris gregem tuum, quem jugibus orationibus confortaſti? Et qui nos monebas cæleſtem doctrinam, modo relinquis regionem tuam & domicilium, quam nunc uſque habuiſti, & vadis in terram longioquam, quam numquam vidimus nec comperimus?

*eumque, ſanctæ fraſtre reloſtianis- bus, * Lus*

8 Audiens autem hæc homo Dei, recordatus ſancti Pauli Apoſtoli, ne * pergeret ad perfectiora; Quid facitis, inquit, plorantes & conturbantes cor meum? Et benedicens omnibus, ait: Dominus erit vobiſcum, & nobis comes exiſtet. Et compunctus oſculatus eſt omnem clerum, flebatque ubertim præ gaudio. Oratione autem facta, ſanctus Caſſianus dixit comitibus ſuis: Dominus Deus omnipotens adjutor & protector noſter eſt, & nomen ſanctum ejus erit nobiſcum. Et addidit; Vias tuas, Domine, notas fac nobis, & ſemitas noſtras dirige in viam pacis. Et iterum dixit: Cuſtodi nos, Domine, ſub umbra alarum tuarum, protege nos ſcuto veritatis, & dirige nos in viam rectam
B propter nomen ſanctum tuum, quod laudabile & glorioſum in omnem terram, & in exitus terrarum. Et reſpondentes presbyteri una cum junioribus dixerunt, Amen. Sanctus vero Caſſianus epiſcopus elevans manus in cælum, inquit: Domine Jeſu Chriſte, ſalvos fac ſervos tuos ſperantes in te.

in Gallias ſuſcipit.

9 Exiit autem pergens itinere cœpto beatus Pontifex pridie Kal. Aprilis, faciens iter ſex menſibus, hoc eſt uſque ad Kalendas Octobris. Et prædicans verbum Domini, & multa idola gentium deſtruens & baptizans plurem populum, atque ad viam ſalutis ædificans in nomine Trinitatis, & multa ſanctorum Martyrum per civitates viſitans loca, & ſecum reliquias eorum ad ſalvandas animas exhibens: percunctatus homo Dei Africæ portum, gubernante Chriſto, proſpera navigatione Maſſilienſi affuit urbe glorificans Deum. Quis dubitet, divinum affuit auxilium? Beatiſſimus hic famulus Dei inter hæreticos & paganos & ſæviſſimas perſecutiones, angelo comitante, Eduæ affuit civitati: quo tempore beatus Simplicius urbis Eduæ epiſcopus pontificalis adhuc tertius ſucceſſor cathedræ, ſanctam eccleſiam gubernabat.

C

Maſſilia ad Æduor projectus

10 Et quia inveterata idolorum cultura in hac urbe a quibuſdam colebatur, prædicatione ipſius multi deorum ſuorum ſimulacra deſerentes, ad pœnitentiam & baptiſmi gratiam pervenerunt, & orationibus ſuis, divina manante gratia, circa infirmorum reparationem vir Dei Simplicius pontifex beneficia conferebat. Cum autem ſanctus Caſſianus epiſcopus ad oratorium ſancti Symphoriani martyris perveniſſet, ubi ejus ſancti corporis reliquiæ venerantur, orationi ſine intermiſſione novus habitator aſſiſtebat. Nuntiatum eſt autem ſancto Simplicio epiſcopo, quod homo Dei, nomine Caſſianus, ab oriente de trans mare adveniſſet: quo audito, venerabilis Pontifex cum magna veneratione cum hymnis & canticis eum ſuſcepit. Sanctum autem Caſſianum epiſcopum beatus Simplicius in oſculo ſancto complexus eſt, & immolaverunt utrique omnipotenti Deo ſacrificium laudis. Gaudens enim beatus Simplicius de adventu hujus juſti, qui talem meruit ſocium ad incredulitatem malorum hominum erudiendam; & diligens eum omni fraternitatis amore, ſemper ſecum habere eum deſiderabat. D

S. Simplicio ap. ſuccedit.

11 Inter hæc autem ſanctus Caſſianus ait ad eum: Frater ſanctiſſime, in Britanniam volo proficiſci. Beatus Simplicius volens in ſolatium eum detinere, reſpondit: Frater, tempus expecta, & Dominus ducet te in viam, quam deſideras. Fuit autem ſanctus Caſſianus apud eum triennio. Poſt hæc obiit beatus Simplicius VIII. Kal. Julii, & ſepelivit eum beatus Caſſianus cum laudibus in cimiterio, qui eſt in conſpectu ipſius civitatis: qui per ſingulos dies offerens oblationem, ſacrificium Deo immolabat pro eo in memorialem æternam. Poſt unum autem annum omnis clerus omniſque populus tam divites, quam pauperes una voce conſona conſtituerunt ſanctum Caſſianum ſanctæ eccleſiæ Apoſtolicæ dignitatis. Cui tantam gratiam Dominus Jeſus Chriſtus conferre dignatus eſt, ut aſſidue miracula per eum oſtenderet, cæcis lumen donaret, ſurdis audium, debilibus ſoſpitatem, ægrotis incolumitatem tribueret: & omnem hominem diligebat, ſicut ſeipſum. Conſummavit autem regens eccleſiam beatus Caſſianus epiſcopus annos vigioti, & migravit ad Dominum Jeſum Chriſtum, reſurrecturus cum Sanctis in gloria æterna. Poſt cujus abſceſſum venerabiles ſupraſcripti ſocii & comites ejus, narrantes actus beati magiſtri, & conſcribentes hiſtoriam vitæ ejus, migrantesque a ſeculo, eo- E dem cimiterio, quo & Pontifex, tumulantur.

poſt mortem miraculis clariſſimus.

12 Operæ pretium eſt ad laudem Beatiſſimorum congrue adjiciendum. Dum ſanctus Germanus Autiſſiodorenſis epiſcopus Romam pergeret, in tumulo beati Caſſiani pontificis Auguſtudunenſis eccleſiæ ita divina virtus apparuit, ut in pario lapide contrarius color crucem exprimeret, & ſalutare ſignum varietas diſtincta monſtraret: quo cum ſanctiſſimus Germanus adveniſſet, ſuſis ex more Chriſto precibus; Quid, inquit, glorioſe frater, agis? Reſpondiſſe e tumulo Caſſianus relatione veridica perhibetur: Dulci in pace quiete potior, & adventum Redemptoris expecto. Cui Germanus mutus ſermonis vice dixiſſe narratur: Quieſce per longum, in Chriſto frater, tempus. Ut autem divinæ tubæ cantum, & exoptati clangoris ſonum ac ſacræ reſurrectionis gaudia obtinere mereamur, & pro nobis & pro hac plebe attentius intercede apud Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor & gloria, ſalus, virtus & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen. F

ANNOTATIO.

Ea ſupra diſputatis abunde patere opinor, quot & quantis erroribus ac figmentis tota hæc Vitæ reſperſa ſit, ut cetera æque inepta novis annotatis excuſienda non ſint. Specimen ultimum habes hic ſupra ſub finem num. 11. *dum* S. Caſſiani *ſocios* narraviſſe & conſcripſiſſe hiſtoriam vitæ ejus *audaciter comminiſcitur. Verbo hic dicam, ſolum num.* 12. *& ultimum ex tota ſarragine, ut ſincerum admitti poſſe, utpote ex Conſtantio in Actis S. Germani Autiſſiodorenſis acceptum. Magis placebit ſequens Actorum tranſlationis & miraculorum accurata narratio.*

A

HISTORIA

Translationis & miraculorum S. Caſſiani

Ex pervetuſto cod. D. Claudii Joliè Pariſienſis canonici.

PROLOGUS.

Sancti gloria manifeſtanda eſt.

DIvinorum miraculorum inſignia & gloriſa-
rum virtutum propagamenta, quæ noſtri Sal-
vatoris benigna miſeratio, ad manifeſtanda Con-
feſſoris tui merita pretioſa, manifeſta voluit, di-
B gne litteris committuntur, quatenus eorum me-
moria poſteris ſeruetur, ad laudem præſertim
& gloriam Chriſti, qui ſicut in æternitatis ſuæ re-
gno ſanctum Pontificem ſuum inæſtimabilibus ſuis
voluit remunerari .... ita temporalibus virtutum
miraculis diſpoſuit clarificari; ut ex talibus indi-
ciis manifeſtetur, qualis in regno Chriſti & Dei ha-
beatur. Illa ergo ſcribimus, quæ poſtquam Dei
diſpoſitione factum eſt, ut de Æduorum finibus ad
noſtros tranſiret, clara luce manifeſtata noſcuntur, partim noſtris conſpecta viſibus, partim eo-
rum relatione comperta, qui ſæpius adeſſe po-
tuerunt. Nam ex eo tempore quo gloriſam ani-
mam cælis reſtituit, quod creditur Theodoſii ſenio-
ris *a* fuiſſe temporibus, uſque ad tempus Ludo-
vici imperatoris Auguſti, ab eodem ſcilicet an-
no, quo temporis ſui horam clauſit, per annos
CCCCXL *b*, idcirco nihil ſcribimus, quia manifeſte
non comperimus *c*, quamvis multa de ejus virtu-
tum meritis audiſſemus, ſecundum quod venerabi-
lis Gregorius Turonenſis epiſcopus in libro mira-
culorum ſcripſit in hæc verba: " In cœmiterio,
„ inquiens, auguſtodunenſis urbis vidi B. Caſſiani
„ ſacerdotis magni ſepulcrum, a multis infirmis
„ eraſum, quod pæne tranſoratum eo tempore
C „ putabatur. Abluuntur enim ex hoc pulvere ægro-
„ti & protinus virtutis magnitudinem ſentiunt „.

dum ex e ſepultura ad S. Quint ſtini tran- latio,

d

2 Anno igitur Dominicæ incarnationis DCCCXL
præſidente Auguſtudunenſium cathedræ Moduino *d*
venerabili epiſcopo, Hugo abbas monaſterii S.
Quintini mittens ad eam legatos ſuos, corpus bea-
tiſſimi Caſſiani, quod per ſemetipſum prius poſtu-
laverat, expoſtulavit, cujus petitioni ſupra nomi-
natus epiſcopus, propter multum amicitiæ reſpe-
ctum reverentiæque modum conceſſit effectum,
contuens obſervantiam excellentiſſimorum impe-
ratorum, quorum ipſius abbatis Carolus Auguſtus
genitor erat; alter vero frater beatiſſimus imperator Ludovicus. Collectum denique reverenter S.
Caſſiani corpus per ſacerdotes ſuos, quos pro hoc
ſupradictus abbas direxerat, cum epiſtola ſua miſit, in quo itinere quia neceſſe erat ſecretius propter tumultum populi Auguſtudunenſium civitatis
fieri, nihil ſignorum apparuit, præterquam quod
unus ex comitantibus, cujus vulnus in manu ſa intumuerat, cum gravi ob hoc moleſtia, ut remaneret, urgeretur, Caſſiani beatiſſimi me-
rita invocavit ſanitatemque priſtinam promeruit,
fide in eo operante, tantoque Pontifice pro eo
meritis interveniente.

3 Poſtquam ergo infra Laudunenſium comitatum venit, ſupradictus abbas eum ſacerdotibus eccleſiaſticoque ordine eum magno gaudio reverenter occurrit, ſuſceptumque corpus pretioſis aromatibus die altera condivit, & rore balſami D
perſudit, involutumque ſindone munda & pre- *toto itinere multis miraculis in- claruit.*
tioſa purpura, in loculo poſuit ac elevatum ſe-
quenti die ad monaſterium S. Quintini ferri præ-
cepit. At cum ipſius diei hora tertia veniſſet,
quia nulli tam ſacrum onus vetabatur portare, dum
ut poſtea comperimus, homicidæ acceſſerant, qui
cum ferre loculum vellent, ſtatim miro modo con-
tractum eſt, & velut longius ire nolens, niſi com-
primente turba teneretur, ſanctum nos caſui pro-
batur *; quod cognoſcentes qui circumquaque *ferre præ- pinquabat.*
fuerant, eoſdem reos effugere compulerunt, fci-
entes abſque dubio, eorum factum acceſſu quod
fiebat. Noluit enim ſancta ſinceritas manibus ſan-
guine diſtillantibus fieri, ne quoquo modo vide-
retur maculari; & ut vivida ejus manifeſtarentur
merita, multis celata ex hoc fierent manifeſta,
ac non ſolum hoc tunc illo miraculo, verum et-
iam poſt paululum illi cæco illuminato. Bene- E
ficium enim accepit qui fideliter acceſſit: ſuorum
autem criminum pœnitudinem, qui prius di-
gnam non ſubierant pœnitudinem.

Conveſtitus puer ſenex- tur,

4 Deinde mulier ſollicitudine anxia & ſpe firma feſtinando occurrit, & in media via ſe provolvens, abbatem qui longius feretrum ſequebatur, magna ſupplicatione petiit, ut feretrum ſtare juberet, aſſerens, ſe filium contractum & debilem habere, quatenus occurrere potuiſſet: cujus abbas fidem contuens, annuit precibus mulieris, juſſitque ſubſiſtere loculum; eumque diutius, qui reptabundus venerat, moram in veniendo faceret, hi qui ſanctum corpus portaverant, juſſit ſunt proficiſci. Tunc iterum mulier, ut ſupra, de ſubſiſtendo petiit. Cum hoc eodem modo, uſque tertio
ageret, hi quos pro filii feſtinantia direxerat, ve-
nientes renuntiaverunt, filium ejus, loco in quo
fuerat, virtute Dei mirifica & ſigno mirabili omni-
bus membris ſanum effectum. Reverſa igitur eſt
cum convicinis mulier, & licet tanto dono de-
lectarentur, ut cum Sancto Dei proficiſcerentur,
novo tamen ſpectaculo trahebantur, ut ad eum qui
ſanatus fuerat reverterentur.

femora ejus ex & multis molestis affe- ctibus, F

5 Poſtquam vero hæc per multitudinis conventum reſonuerant, cœpit fieri auctior debilium concurſus, inter quos quædam femina, nomine & loco nota, accurrit utriuſque luminibus orbata, ac utriuſque brachiis contracta, renumque vigore penitus deſtituta, quæ dum traheretur magna violentia nunc ante nunc retro feretrum Sancti, viſum eſt Abbati longius ſequenti, cauſa eleemoſynæ tabter eam vexari. Juſſit ergo ei aliquid de neceſſariis erogari; & ne ulterius flebilem debilitatem ſuam fatigaret, moneri. Sed quæ ea occaſione non venerat, in ſequendo conſtantiam non reliquerat. Nec multum; ſub umbra arboris deponitur feretrum pro recreatione portantium. Illic mulier acceſſit, & mox ſana fit: aperti namque ſunt oculi, olim cæcitate damnati, extenduntur brachia in debilem curvitatem contracta, ſolidanturque renes diſſipatione ſoluti. Fit ergo mulier libertime curſitans, quæ prius non minus luminum quam liberorum greſſuum fuerat ignara: fatagitque alios ad feretrum trahere, quæ paulo ante, naſi traheretur, non poterat pervenire.

item cæcus alius,

6 Eodem etiam loco cæcus quidam venit, & lumen, quod diu deſideraverat, meritis S. Confeſſoris ſuſcipere meruit: ut aperte daretur intelligi, apud Dominum ſpiritualibus bonis poſſe prodeſſe, qui taliter meritis ſuis damnatis corporibus potuit ſubvenire.

7 Pro-

cum cæcutiens femina.

A 7 Progredientibus vero inde, cum paucelis morularum ſpatiis, tribus miraculis Confeſſor ſanctiſſimus enitnis; qui ob ſalutem multorum ad noſtros fines venire elegit: nam inter ſequentem vulgum, tribus feminis, nominibus & locis notiſſimis, aperta lux eniruit, quam ſæva cæcitas dudum damnavit: decuit enim, tam aſtrici luminis fulgore veniente, tenebras & cordium & oculorum recedere; ut vigorem ſuum tanta dignitas oſtenderetur ſervare, talibuſque corporeis bonis conſpectis, de ſpiritualibus noo dubitaretur, quæ conſpicere humanitas vetabatur.

Mulier epiſcopaliter laudans cucurrit cum filio.

8 Inter hæc autem virtutum inſignia & donorum Chriſti miracula factum eſt, tranſeunte populo cum ſancto Domini Confeſſore, ut circumquaque tot ſignorum parvo ſub tempore divulgarentur famæ; unde accidis, ut mulier quædam domi exitialiter languens, dum nequaquam occurrere potuit, quæ per ſe ſurgere nequivit, ſecus oſtiolum ſuum a ſuis poſita, eminus feretrum conſpiciens, dum merita Confeſſoris invocavit, diutini languoris ſui perfectam medicinam accepit: nam illico ſanata, tantarum virium vigorem accepit, ut non ſolum ipſa occurrere ſancto pontifici Caſſiano poſſiſſet, verum etiam filium ſuum, jam majuſculum, propriis ulnis ſecum afferret. Occurrit ergo cum puero laudans & benedicens Dominum ſuper omnibus his quæ facta fuerant de illa; nihil enim de omni languore illi remanſerat præter cum multo pallore macies, pro longæ ægritudinis ſigno & ſubitæ ſanitatis dono. Ubi enim propter fidei ſinceritatem virtus divina adeſſe voluit, languor effugit, nec diutius reſiſtere potuit, quando vera medicina acceſſit. O vere laudabilem medicinam, ubi & fide creditur, & ſolo viſu univerſi languoris remedium adipiſcitur!

B

Cæca vaſa duo illuminantur.

9 Crebreſcentibus ſiquidem turbarum occurſibus, crebreſcunt & miracula; nam inter ſequentes turbas, non multæ moræ ſpatio interpoſito, duabus cæcis feminis, locis & nominibus notis, lumina negata redduntur, ut fugientibus tenebris, divino lumine lux illuſtrata prælens adeſſe doceretur. Hoc enim Veritas de diſcipulis ſuis olim proteſtata eſt, quod eſſent ſal terræ, quod eſſent

C lux mundi; ſal eis, quibus interna tetigerunt, lux eis, qui digna eos reverentia conſpexerunt.

puer ſenio-vexis toſtis plano veſtito portatur.

10 Cum autem jam portis atrii baſilicæ S. Quintini propinquares, languidus quidam puerulus, carucæ impoſitus, trahebatur; non enim quidquam virium illi remanſeras, ut aliter adduci poſſet; cadaveri jam ſimillimus. Qui cum feretrum antecederet, prohibita eſt carruca baſilicæ januas intrare: quod mater pueri cognoſcens, filium ſcapulæ impoſuit, non hominis, ſed pellis modo pendentem; & ſecus loculum arculæ, pavimento omnibus membris adhærens aliquamdiu jacuit: videlicet quouſque tanti (Sancti) adventus Miſſarum præconiis extitit celebratus. Ex qua hora cœpit convaleſcere puer, cibum petere; etenim tantum ſe virium accepiſſe, ut domum poſſes reverti: non jam in carruca trabendus, ſed equo cum patre ſedens. Ita miſericordiſſima pietate Dei factum eſt ut qui pene cadaver venerat, Caſſiani beatiſſimi meritis adjutus puer lætabundus rediret.

mater vrq laqueum recipit.

11 Poſtquam vero in eccleſia B. Quintini ſuſceptus eſt eum honore reverentiſſimo, & mox in ejus adventu Miſſæ ſolennitas ageretur, notæ mulieris brachium quod dudum contractione nervorum emarcuerat, extenditur; & cum mulier in divinas laudes erumpere vellet, nec penitus mu-

ta valeret, linguæ mox ſolvitur vinculum, ac ex Ms. deſiderabile dudum oris redditur officium. Miraculo igitur gaudium, gaudio laus jungitur, quia quæ damnata venerat, ſoluta regreditor.

alia cæca viſum.

12 Superveniente autem beatiſſimi pontificis Caſſiani ſolennitatis die, multis circumquaque accurrentibus turbis, accurrit & mulier cum ceteris quidem ſolennem diem celebrare, ſed non eum ceteris officiorum ſolennitates videre. Audire enim cum ceteris poterat, videre non poterat, quam ſæva cæcitas olim damnaverat. Venit ergo par devotione, impar poſſibilitate; voluntate ſimili, miſeria diſſimili. Videbatur tamen illi ſat eſſe, ſi ei contingeret intereſſe: quo judicio divinitatis miſericorditer recenſito, Confeſſoris ſui meritis efficitur æqualis ceteris, quæ ex propria miſeria venerat diſſimilis. Solvuntur enim palpebræ ad inſtar evigilantium oculorum, & pro noctis caligine obſcura, lux redditur diei ſerena. Adepta igitur eſt mulier, non quod diffiderat Deum poſſe, ſed quod non ſperaveras ſe promereri valere; regrediturque jucunditate ceteris lætior, quæ tot conproperantibus venerat miſerior. E

Pœnitio mulieris factum non bonorantis.

13 Eadem etiam ſolennitatis die, quæ pro honore tanti Confeſſoris divina claruerat virtus, adnotanda ereditur, ut, ſicut oſtenſum eſt, quanta beneficia devotis præſtentur, adſcribatur, quaotum etiam pro contumacia mereatur. Mulier enim quædam, quæ pro ſolennitate tantæ diei accurrere cum convictnis debuit, ſegniter torpena domi remanſit, & cum diem feriatum ſervare deberet, panibus coquendis elibanum ſuccendit. Quamobrem eum a cohabitantibus arguerctur, parvi pendere ſe diem oſtendit, meritiſque ſancti Confeſſoris arroganti proſequutione renitens, illito quod meruerat experta eſt, nam flamma, quam in clibano accenderat, velut tanti reatus ultrix exiens, eam ſubito invaſit, concremarique acriter cœpit; quam illa effugere ſe poſſe autumans, curſum accipit fugamque capeſſit: ſed ultrix flamma, quæ ſemel adhæſerat, effugi non poterat. Conſumptis ergo indumentis, cremstur & caro; & ne vita deficeret, divino miſeratur reſpectu. Uſtulata denique cognovit quod meruit: ſed ut caſtigata non deficeret, ignis extinguitur, quem ſibi ipſa ſuccendit, manibus adeo jam con- F crematis, ut de dexteræ quidem deſperaretur ſanitate. Patet igitur hoc in facto & ſuperioribus adſcriptis, quid devotio & præſumptio apud Sanctorum merita promeruerint, cum alteri præmium, alteri irrogetur ſupplicium.

Cæco; ubi peccati ipſum pœnitet, viſus redditur.

14 Non multo autem poſtea cæcus quidam, loco & familia cognitus, auditis ſancti Confeſſoris Dei miraculis, venit luminis beneficia petiturus, credens ſibi Sancti meritis poſſe fieri, quod multis hujuſcemodi miſeria damnatis audierat præſtari. Cujus fidei devotionem divina miſeratio contuens, trium dierum ſpatio conſtantiam probare voluit: per id enim triduum apud ſancti Confeſſoris loculum precibus perſiſtens, cæcitatis ſuæ nulla ex parte ſolamen eſt adeptus. At ubi ſua obeſſe ſibi peccata credidit, ſemet dijudicans, adminiculum luminis poſt biduum ſuæ reverſionis promeruit. Quo in facto divinæ virtutis effectus & patientiam hominis probavit, & Confeſſoris ſui merita, non eo tantum loco, ubi jacuerat, eſſe oſtendit; ſed ubique vigere claræ virtutis opere manifeſtavit: quod & in ſequentibus capitulis aperte monſtrabimus, miracula ejus annotandn quæ cœpimus.

15 Quadam namque vice cum quadraginta

quin-

ex MS. nati & alteri parvo, licet jejunii, Sancti corpora defuncti.

quinque millibus a loco, ubi ſanctus Domini Confeſſor erat, ſupra nominatus abbas abeſſet, quibuſdam propriis neceſſitatibus occupatus; illic quidam adoleſcentulus cujuſdam ex eis, qui cum eo venerant, gravi eſt oculorum captus dolore: cui cum ſæpius cum ſociorum ſuorum alluſione diceretur, ut ad S. Caſſianum feſtinaret, tamquam ad ſingularem medicum oculorum; licet indoctior, prudenter cavillantibus reſpondit, non eſſe, aiens, opus longius progredi, cum illic talibus meritis poſſet adjuvari. Quod qua dixerat fide, ſequens prodidit effectus: nam ſancti Confeſſoris merita implorans, meridianæ ſe quieti contradidit; ubi tunc per viſum illi ſanctus Pontifex apparens, ei, quem devotum cognovit, oculorum ſubitam ſanitatem conceſſit, manifeſtans, Dei virtutem velle, quæ fide credebatur, meritis poſſe. Quo facto ſerenati ſunt oculi, & approbata eſt aſſertio pueri: cavillatio etiam ſociorum ſedata, & deificæ virtutis per tanti Viri merita comprobata præſentia: ut corporali miraculo manifeſte pateat, quid mentibus devotis ubicumque imploratur impendat.

B Pax conciliata inter principes ad pugnam parantes.

16 Multa quidem præcipue prædicantur de Caſſiani beatiſſimi meritis, ſed inter cetera hoc digne efferitur, quod noviter Dominum per eum feciſſe manifeſte cognoſcitur. Nuper enim cum infelix congreſſio principum noſtrorum & pugna indeceptiſſima acriter pararetur, nec aliud, quantum ex utraque parte ſtatuebatur, niſi bellum inſtaret; cuidam ex noſtris per viſum apparuit beatus pontifex Caſſianus, concite properans ad partem, ubi durior reſiſtendi bellicus parabatur effectus, & cum aliquamdiu mora feciſſe videretur, poſtmodum viſus eſt annuntiaſſe, a Domino impetratam habere populo pacem, &, ne præſens pugna fieret, propitiationem. Quo dicto, multitudo, quæ videbatur adeſſe circumquaque diffuſa, crebris conſonisque vocibus cœpit prædicare, B. Caſſiani meritis pacem impetratam fuiſſe: quod quia conſtat opere majeſtatis divinæ ſine ullius ope actum, magnis Sanctorum meritis indubitanter adeptum: inter quæ Caſſiani præcipue credunt, qui tali commercio interfuiſſe, manifeſtante Deo, oſtenditur. Hæc namque oſtenſa credimus, ut quantum apud Deum valeret, patent ſingulis, qui tantum prodeſſe potuit multis.

C Carolus Calvus Sancti corpus honorifice deponi curat an. 841.

17 His ita præfatis taliter peroratis, finiendo librum deſcriptionis vitæ & miraculorum B. Caſſiani, definienda videtur tumulatio corporis ipſius Confeſſoris Chriſti, qualiter acta eſt in baſilica B. martyris Chriſti Quintini. Etenim cum quinquennio a ſuſceptione ejuſdem Antiſtitis corporis infra ipſam baſilicam ageretur, & propter incommoditatem temporum, & rerum diverſarum ac tempeſtatum accidentia, diverſis in locis reconderetur, modo in aperto, modo in occulto (frequentius tamen incongruo,) Karolus rex, utpote nutu divino inſpiratus, præfatam adiens baſilicam, de ejuſdem Chriſti Confeſſoris corpore cœpit tractare, officioſe in eo haud diutius immorans: anno ſiquidem DCCCXLV. Chriſti incarnationis, & ſui equidem regni quinto, indictione VIII, die Non. Mart. ad præceptum pontificis Chriſti Caſſiani reverenter accedens tumulum, cum duobus epiſcopis, Wenilone ſcilicet Senonenſe archiepiſcopo & Immone præſule eccleſiæ Noviomagenſis *, aliiſque compluribus Dei amatoribus cum cereis & choris pſallentium clericorum, cum thymiamatibus & odoriferis aromatibus, ardentiſſimo amore ſummaque devotione ipſum, in quo jacebat, Sancti efferens corpus, perfuſum balſamata odoribus, & thymiamatibus odoriferis inſertum; palliis quoque & veſtibus ſericis decentiſſime involutum, infra cryptam baſilicæ præfati martyris Chriſti Quintini, ad dexteram lateris ipſius teſtis Chriſti, optime ac pulcherrime tumulavit, tradens ad amborum Sanctorum luminaria & ornamenta condenda, maximeque ad tumbam B. Caſſiani fabricandam, fiſcum unum, nomine Tugniacum, cum omnibus appendiciis & adjacentiis ſuis in perpetuum habendum, cujus authenticum ad caput tumuli cum deſuper poſuiſſet ſanctiſſimi Caſſiani, hæc verba (ſubjunait:) Si quis autem hoc donum his duobus præpnentibus Sanctis nunc a me traditum & confirmatum, partibus eorum auferre tentaverit, habeat libi judicem Deum, & hos præfulgidos juſtos perpetuos queſtores.

* l. Noviomagenſis.

ANNOTATA.

a *Inſiſtit auctor hujus relationis Vitæ ſuperius datæ, quæ nempe ſuadere voluit*, S. Caſſianum *ſacras inſulas ſuſcepiſſe, urgente Joviano imperatore, atque adeo anno* 363: *ex quo per breve tempus Ortenſis in Ægypto epiſcopus, unde migraſſe cenſeri poſſit anno circiter* 365, *in Galliam autem & Auguſtodunum pervenisſe* 366; *ubi cum ferme quadriennio manſiſſe dicatur antequam ad cathedram Æduenſem promoveretur, tuberando Legendiſtæ ſyſtemati, ſedere cœperit anno* 370., *quibus ſi addas anno viginti regiminis, pervenies ad annum* 390., *quo adhuc ſuperſtes erat* Theodoſius ſenior.

b *Jam dictis conſona ſunt quæ hic habes de anno a* S. Caſſiani *obitu* CCCCL., *qui nos ad mentem ſcripteris, ducere debent ad annum Ludovici Pii imperatoris poſtremum, nempe, ut habes numero ſequenti*, DCCCL. *Eu quibus facile colligis, vanam non eſſe conjecturam noſtram, ſuperius datam, quod idem ſit & hujus hiſtoriæ & Vitæ ipſius auctor. Id vero plenius confirmatum habes infra num.* 17., *ubi diſerte ait, ſe finire librum deſcriptionis Vitæ & miraculorum* B. Caſſiani.

c *Unde igitur comperit quæ de Sancti geſtis tam abundanter & cumulate peroravit? Seipſum porro jugulat, cum S. Gregorium Turonenſem adducit, ex quo diſcere poterat, totis ſe quinquaginta & amplius annis a definienda* S. Caſſiani *ætate turpiter aberraſſe, ſiquidem ad rationem temporis ſatis attendiſſe exiſtimemus.*

d *Numeratur Æduenſis epiſcopus* XXXVI: *conveniunt anni ſignati, ut habes apud Sammarthanos.*

APPENDICULA

Ex Sermone de tumulatione ſanctorum Chriſti martyrum Quintini, Victorici & confeſſoris Caſſiani.

Apud Hemeræum in Regeſto pag. 18.

RElatis jam Actis celeberrimæ translationis, inſignium miraculorum & Caroliuæ tumulatio-

A *lationis ſubjungi poterat jam dictus formo*; *verum cum ejus pars longe minima ad* S. Caſſianum *ſpectet*, a *Vita autem nulla narrentur*, *quæ jam abunde data*, *imo refutata ſunt*, *ea ſola excerpere viſum eſt*, *quibus poſteriores tranſlationes & relationes ultimæque denum depoſitio*, *ad totius rei complementum diſtinctius explicentur*. *En dicti formonis exordium* : Semper in Chriſto amantiſſimo patrum & fratrum viſcera, ſi ſocietas Deo gratiſſima, præſentis diei ſolennitas celeberrimo nobis admodum exſtat & veneranda. Eſt namque conſecrata Sanctorum tumulatione honorifica, Quintini videlicet martyris glorioſi, ac piiſſimi protectoris noſtri, nec non Victorici ejuſdem comparis inclyti, atque Caſſiani pontificis egregii : quorum quia gratulamur præſentia, & adjuvamur clementia, pro eorum ampleſtibili memoria hujus feſtivitatis nitimur attollere præconia.

In ſanctorum omnium laudes, *indeque gloriam Dei ſuſius exurris orator*, *ſenſimque ad tres prædictos regreſſus* : Quorum, *inquit*, candidiſſimo B exercitui admixti ſunt iſti Seniores noſtri hic corpore quieſcentes, illic cum Chriſto feliciter regnantes : glorioſus videlicet martyr Quintinus, athleta ſuperni regis invictiſſimus, prædicator hujus patriæ conſtantiſſimus noſter, quin conſolator clementiſſimus. Secundus vero eſt Victoricus, in læva ejus decenter tumulatus. Tertius dextra præfati Martyrin venerabiliter collocatus, honorabili nomine dicitur Caſſianus. Quorum quia ex parte diſſimilis eſt ratio, hujus ſermunculi enarratio ſeparatim diſtinguenda eſt neceſſario. *Inde ad ſingulorum geſta progreſſus*, *lamentatiouem orditur*, *dum ad luctuoſiſſima Normannorum tempora dilabitur*. Cum igitur ſuperni Regis juſtitia, pro noſtrorum peccaminum negligentia, nos caſtigari vellet, feroci paganorum lævitia ; inclyti teſtis Quintini monimenta, & pretioſi confeſſoris Caſſiani membra a propriis ſunt tumulis elevata, & ad Lauduni Clayati mœnia, pro ut ti- C mor cogebat, noctu delata.

Normannicas depopulationes proſequens, *ex Chronica inſerit* : Et quoniam bis eorumdem Sanctorum corpora cum mœrore ad Laudunum ſunt devecta, & bis ad nos cum honore relata, libet apertius prodere, & fugæ cauſam & reverſionis eventum. Anno ſiquidem octingenteſimo (octuageſimo) primo a Dominica incarnatione, Kal. Januarii, Normannorum metu cogente, a buſtis prius emota ſuis, ad præfatum montem primum delata ſunt. *Sequitur clades Normannis illata* : *unde* anno ſequenti corpora Sanctorum Quintini & Caſſiani Kal. Februarii a Lauduno deſcendentia, cum ingenti populorum caterva, & laudum hymnorumque melodia, in die Purificationis S. Mariæ in propriam relati ſunt baſilicam. Ipſo ſiquidem tempore, cum præfatus rex Andegavis diſponeret ire, pactumque cum Aſtento facere, in infirmitatem decidit, indeque ad S. Dionyſium redit, ibique, pro dolor! ſpiritum vitæ exhalavit. Poſt cujus obitum Franci regem conſtituerunt Karlomannum.

Quod ut pagani audierunt, Scaldim navibus introierunt. Quapropter prædictorum corpora Sanctorum ſecundo ad montem Laudunum delata ſunt. Poſtea Normanni ad hunc locum pervenientes, plures gladio interfecerunt, multos etiam captivos duxerunt, ſicque eſt eccleſia B. martyris Quintini crudeliter incenſa, quæ habebat a perfectione ſui annos quinquaginta novem. Itu pæne omni loco devorato, pagani hac & illac progredientes, ad alia ſunt profecti. Exinde variis caſibus afflictis undique omnibus, Chriſto favente, anno quinto dominus comes & abbas Teutricus prudenti conſilio uſi, muros iſtius loci cœperunt ædificare XII. Kal. Maii, quos acutiſſimo E freti ingenio, prout neceſſitas cogebat, fecerunt accreſcere cito. Unde pretioſa Sanctorum corpora, Quintini videlicet & Caſſiani, innumera ſtipata caterva, tertio Kal. Novembris ad propria ſunt iterum relata, & intra muros ſuccenſæ domus locata.

Ex modo totius rei epilogum : Cum vero Dei clementia noſtri voluiſſet miſereri, ac ſui ſolaminis ſuffragia largiri, incendiorum ſedavit diſcrimina, paganorum depreſſit ſævitiam, pacem & concordiam tribuit, fructum etiam terræ abundanter contulit. Quocirca a fidelibus hujus loci tractatum eſt ſalubriter, quatinus eorumdem corpora Sanctorum ſuis in mauſoleis reponerentur decenter. Advenieus namque venerabilis antiſtes Noviomenſis eccleſiæ, Ranbertus nomine, prudenti fretus ſimplicitate, ac ſimplici decoratus manſuetudine, cum ceteris fratribus, inibi Deo famulantibus, ſæpedictorum carpenta trium Sanctorum, ſuis in cryF pris hodierna die ſuppliciter tumulaverunt .... His ita expletis, præſcriptus antiſtes & devotus & hilaris pro ipſorum commemoratione Sanctorum, Miſſæ decenter ſolemnia celebravit, & cunctorum creatori ſupplex obtulit holocauſta. Inter quæ omnium conſultu ſtatuit, ac pontificali auctoritate firmavit, ut dies iſta, pro ſanctæ Trinitatis laude, & ipſorum venerabili amore Sanctorum, quotannis feſtiva habeatur & ſolemnis, ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſeculo ſeculorum. Amen.

DE SANCTIS XXIII. MARTYRIBUS ROMANIS.

Ex Martyrologio Romano. J. B. S.

SUB DIOCL. *Serius ſæculo Foſſis adſcripti*.

SOlum hoc Martyrologium mihi licet adducere, *quod in eo ſolo ipſos illos ſanctos Martyres anonymos ſignatos repererim*, *notante Baronio* ; haberi mentionem de iiſdem Martyribus in Actis Sanctorum Abundii & Abundantii, *quos ipſe refert* XVI. *Septembris*, *ubi de Actis plura memorat*, *a nobis ſuo tempore expendenda*. *En modo ipſam ejus hodiernam annuntiationem* ; Item Romæ, paſſio ſanctorum Martyrum viginti trium, qui in perſecutione Diocletiani via Salaria veteri, capite truncati, ibidem ſepulti ſunt ad clivum Cucumeris. *Hic illud præcipue obſervandum*, *prædicta Acta ex tribus antiquis exemplaribus* recognita & emendata notationibuſque illuſtrata edidiſſe collegium *Romanum* PP. Societatis Jeſu, *auctore Fulvio Cardula anno* 1584. *unde nobis ea libebit decerpere*, *quibus narrantur quæ ad noſtros hoſce ſpectant potiſſimum*, *utpote qui a SS. Abundio*

AUCT. J. B. S.

A *Abundio presbytero & Abundantio diacono sejunctis, eodem hoc ipso die martyrii coronam, eodemque mortis genere consecuti sunt. Sic habet jam dicta editio pag. 54.*

mori sunt an. 453.

3 Tunc iratus Diocletianus, juſſit amoveri ſanctos Abundium & Abundantium, & in carcerem receipi in cuſtodia Mamertini; ceteros vero viginti tres fideles in Criſto juſſit duci foras muros civitatis Romæ via Salaria veteri, & ibidem capite truncari. Martyres vero inclyti Chriſti, ducti cum gaudio ad perfectam & ſine dubitatione viam, proſpicientes in cælum dixerunt: Deus omnium, & Domine unigenite Jeſu Chriſte, fili Dei vivi, qui cælum extendiſti & terram inſuper aridam fabricaſti, quem nos ignorabamus, ſervientes olim in errore fœda exhibitione, & per tuas ſacras paginas veritatem didicimus, tu naturæ conditor es, tu Dominus cæli ac terræ, qui creaſti omnem orbem & omnia quæ in eo ſunt, quem nunc cognovimus ante Luciferum genitum, quem omnis abyſſus tremit & metuit, & omnis mons & collis contremiſcit, audiens terribile & B glorioſum nomen tuum: tu Domine Jeſu Chriſte, ſpes eorum, qui ad te confugiunt, liberator eorum qui in te ſperant, reſpice de cælo & miſerere nobis, & ſuſcipe animas noſtras, non reputans nobis delicta juventutis & ignorantiæ noſtræ, D quæ ignorantes & axiſtantes in altitudine tenebrarum harum egimus, ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam memor eſto noſtri, Dens.

3 Orantes vero, & ſignaculum Chriſti in fronte ſibi facientes, tendentes ſimul capita ſua, prompte eum lætitia magna, finem hujus ſeculi ſuſceperunt, & ſic per proprium ſanguinem, gratia Dei, ſibi ipſis memoriam æternam inſtruxerunt Nonis Auguſti: quorum corpora tunc collegit Joannes presbyter, & Theodora matrona, & ſepelierunt ea in crypta in clivo Cucumeris. Tunc B. Theodora venit ad carcerem ad beatum Abundium presbyterum, & Abundantium diaconum, & narravit eis, quomodo conſtanter ſuſcepiſſent Sancti martyrium, & quomodo veniſſet Joannes presbyter una cum ea, & collegiſſet corpora Sanctorum, & cum aromatibus linteaminibus ſepeliſſet eos in clivo Cucumeris in crypta, & poſt ſepulturam eis exhibitam, cum gloria illic celebraſſet divina myſteria in pace. Cum vero audiviſſet Diocletianus imperator, quia eum magno gaudio acceperunt palmam martyrii ſancti Martyres, amplius contriſtatus eſt, quia multo eos amplius non cruciavit. E

SS. Abundii & Abundantii.

DE S. EUSIGNIO MARTYRE

ANTIOCHIÆ.

J. P.

Cultus apud Græcos & Latinos, elogia, Actorum examen.

SUB JULIANO APOSTATA. *Informatur Fasti Græci cum elogio.*

BEatiſſimus ac ſupra ætatem annorum centum ac decem, quibus vixiſſe dicitur, fortis ille Chriſti Pugil, *cum in Latinis, tum in Græcis Faſtis publicæ venerationis dignitatem obtinet, uti videre datur in Menæis magnis Græcorum excuſis, Menologio Sirletiano, Synaxario, e Menologio, juſſu Baſilii imperatoris collecto; Typico S. Sabæ, Martyrologio Arabico-Ægyptio, Menologio Slavo-Ruſſico Sparwenfeldiano, ac Auguſto Moſcorum figurato, qui habetur ante tomum* 1. *Maii, pag.* XXXIX. *Ex elogiis Græcis producimus illud, quod* C *in dicto Synaxario ad calcem primi tomi menſis Auguſti decimus Græce, Latine autem ſic interpretamur*: Euſignius, Chriſti martyr, e magna quidem Antiochia fuit, militiæ vero dux Conſtantis, qui Conſtantini magni fuit pater, extitit. Dum autem ſupervixiſſet uſque ad Julianum Apoſtatam, comprehenſus tamquam Chriſtianus, ad examen ductus eſt. Et poſtquam Apoſtatam corripuiſſet, quod, relicto vero Deo, ad inania idola, tamquam deos, accеſſiſſet, extenſus eſt ad flagra; graviterque cruciatus, ac plagis confectus (annorum quippe erat centum ac decem) in carcerem projectus eſt: & poſt aliquot dies e carcere ejectus, quando iterum coram Apoſtata ſtabat, cogebatur Chriſtum quidem abnegare, idolis autem ſacrificare: ac cum induci eo non poſſet, ſed denuo tyrannum corripuiſſet, gladio caput ipſi amputatur; & ſic martyrium conſummavit, immarceſcibilem coronam, ac vitam æternam conſecutus.

2 *Slavo-Ruſſicum, Sirletianum ac Menæa excuſa eum etiam ſub Juliano paſſum referunt; ſed paleſtram martyrii non exprimunt; & duorum ſuperſtitum ultimorum elogia fere conſonant cum eo, quod modo dedi. Dicta Menæa ſic accinunt Martyri:*

ac ſynaxis; uti & Martyrologia Romanum.

Εὐσίγνιον σὺ μάρτυρι ἐν Χριστῷ βλέπε
Τομὴν μὲ χεῖρα κραταιὰν Χριστὸς μοι σέβας.
Πίπτει δὲ Εὐσιγνίου κάρα κονίαις ἐμίχθη.

Truncant amico Euſignio Chriſti caput,
Qui Chriſtum adoro elamitat, donec cadit.
Miſcetur caput Euſignii cum pulvere quinta.

In fide dictorum documentorum annuntiavit Sanctum Antiochiæ, & ſub Juliano Apoſtata; quibus adde Martyrologium Romanum, quod ſic habet: Antiochiæ S. Euſignii militis, qui annum agens centeſimum decimum, eum Conſtantini Magni fidem, ſub qua militaverat, Juliano Apoſtatæ exprobrarat, enmque ut patriæ pietatis deſertorem redargueret, ab eodem juſſus eſt capite cædi. F

Tempus martyrii.

3 *Baronius tom.* 4. *Annalium ad annum* 362. *de eo meminit, ac martyrium illius anno iſti nectit. Et vero cum Antiochia barbaræ crudelitatis Juliani ferale theatrum exſtiterit, teſte S. Gregorio Nazianzeno tom.* 1. *orat.* 3. *pag.* 91. *editionis Pariſienſis anno* 1609. *cumque idem imperator anno* 362. *Antiochiam venerit, eamque ingreſſus ſit menſe Julio extremo; prout videre licet apud Pagium in Critica Baroniana ad dictum annum, numer.* 4. *cum denique paleſtra martyrii Antiochia, ac nomen noſtri Sancti notentur in ſacris faſtis die* v. *Auguſti: ſequitur ex his poſitis & admiſſis, ut* S. Euſignius *una fuerit e primis victimis ibidem loci ac temporis, juſſu Juliani interemptis. Quidnam vero ad geſta noſtri Martyris illuſtranda ſubſidii ſperes ex*

ejus

A *ejus Actis? quæ quia apocrypha ac fabuloſa ſunt, nullam fidem merentur, ſicut planum fiet ex obſervationibus ſequentibus.*

Acta 4 *Habemus ea Græce e codice Ms. antiquo Vaticano* 866. *fol.* 356. *hoc exordio*, Ἐπὶ ὑπατείας Ἀγνουσι, ἔ Ἰουλιανοῦ ἀνηρέθη Καισαρεύσι ὁ κλῶσαρ, ἡ ἐβασίλευσε Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης, ἡ ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ Ἀντιοχείας. *Id eſt*: Sub conſulatu Agnonis, & Juliani ſublatus eſt Conſtantinus Cæſar, & imperabat Julianus tranſgreſſor (*ſive Apoſtata*) Et degebat in palatio Antiochiæ. *Exemplar Actorum apud Lambecium in Commentariis de bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi lib.* 8. *pag.* 103. *ſic legit*: Ἐπὶ ὑπατείας Ἀρβητίωνος ἡ Διοκλητιανοῦ τοῦ ἁγίου Καισαρεύσει κλῶσαρ, ὁ υἱὸς τοῦ ἁγίου ἡ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ ἐβασίλευσεν Ἰουλιανός. Sub conſulatu Arbetionis & Diocletiani ſublatus eſt Conſtantinus cæſar, filius ſancti & Magni Conſtantini, & imperare cœpit Julianus. *Adduntur inſuper ſequentia in iſto exemplari*; *quorum ſatis erit dare*

B *verſionem Latinam*: Et imperare cœpit Julianus octavo Idus Novembris (ſive die ſexto Novembris.) Degebat autem in palatio Antiocheno. *Quot & quam craſſi errores in tam parva exordio! Ad noſtrum apographum quod attinet*; *non* Conſtantino, *ſed* Conſtantio *imperatori ſucceſſit* Julianus *anno æræ vulgaris* 361. coſſ. Tauro ac Florentio, *ex communi ſcriptorum conſenſu. Nec juvat, ſi pro τὸ* Conſtantinus *feribat* Conſtantius; *cum enim addatur* cæſar, *deberet is eſſe Conſtantius Gallus*; *ſed ille obierat jam tum ab anno* 354. *De palatio Antiocheno dicetur mox.*

Jam quam male ordinata, 5 *Laudatus Lambecius a pag.* 104. *circa exordium ſui exemplaris obſervat*, Arbetionem, *qui conſul fuit anno Chriſti* 355. *non habuiſſe collegam* Diocletianum, *ſed* Lollianum. *Deinde pro τὸ* Conſtantinus, *legendum eſſe* Constantius; *qui cæſar fuerit & enim Gallus dictus. Præterea, eadem Conſtantii Galli cæſuris accidiſſe anno Chriſti* 354. *imperatore Conſtantio ſeptimum, & ipſo Conſtantio Gallo cæſare tertium conſulibus*; *Julianum vero cæſarem creatum anno* 355. *Arbetione & Lolliano conſulibus. Denique prorſus falſum eſſe, quod Julianus, poſtquam ad illam dignitatem evectus eſſet, in palatio Antiocheno deinceps commoratus fuerit, & Chriſtianam religionem manifeſta inſultatione oppugnarit. Prædictus auctor pag.* 107. *fabuloſa S. Euſignii Acta confingat ex eo, quod illis inſerta ſit, & ſub ipſa quidem S. Euſignii narrantis perſona, mendaciſſima fabula de matrimonio Conſtantini Magni imperatoris ex illegitimo concubitu Conſtantii Chlori, dum enumerum eſſet tribunus militum, cum Helena in publico quodam deverſorio; namdemque impudentiſſimam fabulam etiam a Nicephoro Calliſto adoptari Hiſtoriæ eccleſiaſt. lib.* 7. *cap.* 18. *ideoque eam ab Eminentiſſimo Cardinale Baronio Annal. eccleſ. tom.* 3. *ſub anno Chriſti* 306. *prolixe ac ſolide refutari. Deinde Lambecius a p.* 108. *ſubdit Græce ac Latine iſtius fabellæ drama e concatenata falſitatum atque ineptiarum congerie conflatum.*

e communitiis fabulatoris. 6 *Ceſuras etiam inurit Lambecius a pag.* 113. *commentitiæ hujuſce hiſtoriæ pſeudo-Euſignianæ locis, ubi Euſtochii, tamquam auctoris iſtius narrationis, fit mentio. Quorum primus ibidem ex textu Græco ſic datur*: Euſtochius autem aliquis diaconus Antiochenæ urbis, cognatus exiſtens S. Euſignii, vir pius & Deum timens, ſequebatur Martyrem clanculum, compatiens vinculis ſancti Senis. Vocavit autem eum propius ad ſe beatus Senex, exhortansque dixit: Novi ego, Domine mi Euſtochi diacone, ſerve Chriſti, quod Julianus, cum ipſe tranſgreſſus a Chriſto defecerit, etiam me cogere conabitur ad ſacrificandum idolis, utpote imprimis Cæſareæ furorem idololatricum ſeverius exerciturus; ego vero etſi decies millies pro Chriſti nomine mihi moriendum ſit, nnn ſolum non contriſtor aut vacillo, verum etiam propterea gaudeo. At hoc unum doleo, quod imperator Acta mea ſcribi prohibuit, ut turpiter vitam traduxiſſe videar. Rogo igitur pietatem tuam, ut, ſi poſſibile ſit, inſcio tyranno, mercede conducas unum aliquem ex notariis, qui conſcribat ea, quæ inter me & imperatorem geſta ſunt, ut poſthac aliquis aliquando Chriſtianus in illa Acta mea incidens, inde percipiat utilitatem, & accedat ad Chriſtum. Auct. J. P.

7 Reſpondens autem Euſtochius, dixit ei: *conſcripta.* Corrobora te modo, & virum præſta ad confitendum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum coram tribunali Juliani, & ad ſuſtinendum martyrium; de futuris autem Actis ne ſis ſolicitus. Ego enim E curabo, ut cum omni diligentia conſcribantur Acta tua. Proinde corrobora te, & viriliter age, renovans juventutem tuam velut aquila. *Hæc ibi. Alter autem locus, ubi ibidem Euſtochius introducitur de ſe ipſe loquens, datur ibidem a pag.* 114. *en fine totius hiſtoriæ!* Ego igitur peccator Euſtochius, qui & cognatus ſum ſancti ac beati Euſignii, inde a principio eum ſequens, ſcripſi ſine ulla additione hæc ipſius Acta, quæ etiam epiſcopus noſter ſanctus Baſilius, cum diligenter ea relegiſſet, bibliothecæ inſeruit. Idem etiam collegit ejuſdem ſancti Martyris reliquias, eaſque in theca iis dicata repoſuit. Conſummavit autem S. Euſignius martyrium menſis Auguſti die quinto, imperante apud ethnicos quidem Juliano Apoſtata; apud nos autem Domino noſtro Jeſu Chriſto; cui gloria *&c. Quid eſt ineptire, ſi hoc non ſis? Pergamus cum Lambecio pag.* 115.

ſub Euſtochio, ejus cognominem, 8 Si quis jam hic quæſierit, cur ſuppoſititia hæc Hiſtoria ſub Eustochii cujuſdam potius, quam alterius alicujus nomine fuerit conficta & publicata; facile & in promptu reſponſum eſt, cauſam ejus rei videri, quod ſub imperatore Conſtantio, imp. Conſtantini Magni filio, Euſtochius aliquis floruerit natione Cappadox, profeſſione autem ſophiſta & hiſtoriographus, cujus Suidas in F Lexico ſuo Græco meminit his verbis, *e Græco textu, quem etiam affert Lambecius, ibidem ſic tradit*: Euſtochius Cappadox ſophiſta ſcripſit Conſtantii (*ſic pro τῷ* Καίσαρι *ex legendum monet in notis*) imperatoris tempore, Cappadociæ & reliquarum gentium antiquitates. Credidit ergo verus, ſed incognitus, ſuppoſitiæ iſtius Hiſtoriæ auctor, Euſtochii illius nomen optime ad hanc fabulam accommodari poſſe, quia S. Euſignius martyrium conſummavit Cæſareæ in Cappadocia, & quidem ſub imp. Juliano, qui imperatori Conſtantio proxime ſucceſſit. *At de loco martyrii ac imperatore, ſub que illud acciderit, vide ſupra num.* 2. *&* 3. *Ex his itaque vere eruditi obſervationibus perſpicuum fit, qualia ſint Acta* S. Euſignii, *quorum exemplar ante ſe habuit, & quam jure merito noſtra Vaticana typo huc non committantur, cum ſint furfuris ejuſmodi. Nec refert, quod tom.* 1. *Mai pag.* 263. *dictum fuerit de biſſe Actis ſuo tempore in lucem dandis*; *cum res illa, utpote nimis præmatura, non fuerit tunc forte ſatis expenſa. Alia quædam in promptu habeo adverſus commentitiam inſulſiſſimi iſtius fabulatoris narrationem*; *ſed illis ſuperſedeo, cum*

dicta

AUCT. J. P. A *dicta plus quam ſufficiant. Præ manibus habeo ſchedulam, quæ hunc titulum præfert: Τ'ανυπίμητα τῶν μαρτύρων τῶ ἁγίω Εὐσιγνίου. Ad margmem notatur* Ex cod. 819. fol. an8. *bibliothecæ Vaticanæ, quantum colligo ex iis, quæ poſt exordii verba & pauca alia, adſcribit Papebrochius:* Plura omiſimus annotare, quod, lectis aliquot pagi- D nis, conſtitit, Vitam ex priore contractam, omiſſis hinc inde lineis aliquot; pleraque autem iiſdem pene verbis, nonnulla pauln brevius narraret: *quæ proin eamdem cum priore ſententiam redolet.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

CANTIDIO, CANTIDIANO, ET SOBELE.

J. P. Cultus apud Græcos & Latinos.

DIE V. AUGUSTI. *Martyrologio Romano Menologio Græcorum,* TRes quidem illi *Martyres hodierna die tum in Menologio e Latina Cardinalis Sirleti verſione apud Caniſium edito, ac in Menæis magnis impreſſis, tum in Martyrologio Romano commemorantur; ſed non eodem modo: nam Romanum ſic habet*: Item ſanctorum martyrum Cantidii, Cantidiani, & Sobelia Ægyptiorum; *ubi & conjungit ſub una omnes annuntiatione, & omnes Ægyptios facit; cui annuntiationi ego meam conformavi in titulo ſuperiore expreſſam; quamquam* B *ignorem, quo fundamento Eminentiſſimus Romani Martyrologii conditor Baronius omnes tres Ægypto attribuat: cum Menologium, quod dicebam, ac Menæa ſolum* Sobelem *nominent Ægyptium, nomina duorum priorum Martyrum paullo aliter etiam efformantia. Menologium ita habet*: Eodem die (*quinta Auguſti*) ſanctorum duorum martyrum Cattidii, & Cattidiaoi, qui propter Chriſtianæ fidei confeſſionem lapidati in cælum aſcenderunt. *Obſerva inſuper, præter genus mortis, quod hic additur, ambos hoſce annuntiari ſeorſim a* Sobele: *de quo, interpoſita commemoratione S. Nonnæ, cujus hoc die etiam apud nos feſtiva recurrit memoria, hæc ibi ſubduntur*: Eodem die natalis beati martyris Sobelis Ægyptii, qui perſeverans in Chriſti confeſſione, conſummatus eſt.

2 *Menæa excuſa cum in exarandis nominibus Martyrum, tum in duobus primis a tertio Martyre diviſim memorandis conſentiunt, appoſitis hiſce præterea verſiculis:* ac Menæis eorum editis adhibetur hic Martyr. E

Βυσὶ λίθων ἐσσυα ὀιστὸς, Λάγε.
Δι' ὧν ἀνέλθες πρὸς σὸ σύγκειτε δύο.

Lapidum præſultus, Chriſte, cumulos erigunt,
Queis ad te eodem e pulvere hi ſcandunt duo.

Sobeli, *qui βόλος τοξωθεὶς*, ſagitta trajectus *ibidem dicitur, ita deinde accinitur*:

Ἂς συλλαβισθῇς ἐξόπισθεν, ὦ Σόβολ,
Βόλος σαυτῆς, ὄργανον σὸ σὸ τέλος.

Ductia retrorſum eſt ſyllabis Sobel *βόλος*,
Sagitta, Martyr, orgnum finis tui.

Σόβολ *quippe per anagrammatiſmum ſeu litterarum tranſpoſitionem eſt βόλος, jaculum Latinis ſeu ſagitta, quo* organo, *id eſt inſtrumento ictus, vitæ finem impoſuit hic Martyr cognominis.*

DE SS. MARTYRIBUS AXIOPOLITANIS

HIRENEO, ERACLO ET DASIO

J. B. S. C Ex Hieronymianis. F

V. AUGUSTI. SEquor *hic textum codicis vetuſtiſſimi Epternacenſis*: In Axiliopoli, *pro Axiopoli*, Hirenei Eracli, Daſi; *cum reliqui codices luxate & turbate ſint. Laterculus Florentinus ſic conceptus eſt, ut facile appareat ſcriptorem plane tituboſſe, dum ita ſcripſit*: Natalia ſanctorum Herenenti, Heracli Daſſi. Acſiopolim, Hereni, Daſſi, Heracli: *quæ mera eſt annuntiationis ejuſdem duplicatio, quam mirum reperiri quoque in Corbeienſi, hoc modo*: Natalis ſanctorum Herenti, Heracli, Daſſi, ſive Baſſi. Axiopoli Hereni, Heracli, Daſſi. *Atque hæc etiam in Centulenſem codicem tranſiit; recte emendata in codicibus contractioribus Reginæ Sueciæ, Richenovienſi & aliis, quibus omnibus tutius inhærendum cenſui, mus.*

DE

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

FLORIANO ET FILISTINO.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

v. Augusti. *Textum hodierunum in præcipuis codicibus claudunt ſignati Sancti ; ut in veuſtiſſimo Epternacenſi* : Et alibi natalis Floriani & Filiſtini ; *que modo etiam, inſerto* ſanctorum *titulo, referuntur in latercuſo Florentiniano* : Et alibi natalis ſanctorum Floriani & Filiſtini. *Ea in Corbeienſi variatie eſt, quod* martyrum *exprimat ; verum pro* Filiſtini *ſubſtituat* Filiſtinæ ; *nulla uſquam adjecta poſitione. Notat Florentinius*, filere B de ipſis vulgata Martyrologia quæ videris, præter Notkerum, qui Cæleſtinum, non Filiſtinum, Floriani ſocium appellat, incerto pariter loco veneratos. *Conſulendus etiam erat Rabanus, in quo aliam expreſſionem inveniſſet* : Et alibi natale ſanctorum Floriani & Philiſtinæ : *utra præferri debeat, incertum eſt. Vera ſunt poſtrema Florentinii verba & huic textui & aliis ſæpe, imo paſſim, applicanda* : Reliqua in obſcuro eſſe, *uſque adeo* prorſus latere.

DE S. PARIDE EPISC. CONF. E

TEANI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Ejus cultus, & Acta. P. B.

Circa an. CCCXLVI. *Venerato erat præcipue Teani vigesi* S*Ancti* Paridis *memoriam Martyrologia generalia nulla celebrarunt ante ſeculum decimum ſextum, quo reformate tandem Romano ſic ſunt ad hunc diem inſcripta* : Apud Theanum, ſancti Paridis epiſcopi. *Theanum, ſeu potius Teanum, hoc intellige Sidicinum, epiſcopali ſede ſub archiepiſcopo Capuano in Campania Felici decoratum ; cujus olim* Paris *ut apoſtolus ac primus, cum viveret, antiſtes fuit ; ita poſt obitum, teſte Ughello Italiæ ſacra, editionis noviſſimæ, tom. 6. col.* C 549. *protector habitus eſt præcipuus. Corpus ejus ibidem in æde cathedrali ab omni retro memoria quievit magno quidem in honore ; minore tamen pompa, quam nunc ; ſi jam perfectum eſt opus illuſtriſſimi ac reverendiſſimi domini Joſephi de Puteo, epiſcopi ab anno Chriſti 1718. Teanenſis ; de quo poſt biennium ita ſcribebat Ughelli continuator loco citato, col.* 579. Magno ſumptu prænobile ſacellum, juxta exemplar illius, quod piiſſima Neapolitana civitas in æde principe pro divo Januario reliquiſque ſuis DD. patronis excitarat, jam condere incepit, in eo repoſiturus corpus D. Paridis, primi epiſcopi primique patroni, quod nunc in eccleſia anguſta & ſubterranea colitur ; & ſtatuas omnes reliquorum indigetum protectorum. *Eſt tamen & alia iſtic eccleſia, ejus nomine, ſonte, miraculis clara ; ut patebit ex Actis infra, num.* 11.

unde prius arcuſa fuit ad eccleſiam Capuanam. a *Cultus ejus a Teanenſibus ad Capuanos deinde propagatus eſt ; credo, cum eccleſia Teanenſis Capuanam aquovit metropolim, ſeculo, ni fallor, decimo. Certe dudum ibi viguiſſe, intelligitur ex Kalendario pervetuſto monialium S. Joannis, quem in Sanctuario Capuano publici juris feci Michael Monachus : ubi ad Nonas Auguſti pagin.* 408. *notatur feſtum* S. Pari epiſcopi & confeſſoris, *vel potius*, Paridis ; *ut legitur ibidem in Auguſti Tomus II. Kalendario quinto pag.* 531. *ubi etiam obſervatur, in Officio eccleſiæ Capuanæ recitari de eodem Sancto* tres Lectiones compendinſas ; *quales videlicet habemus hoc die in Breviario Capuano an.* 1489. *nam antea (puta ante inſtitutum Officium S. Dominici, quod in iſto Breviario præponitur eodem die) in Officio* S. Paridis *recitabantur Capuæ Lectiones duodecim, ejus Acta complectentes. Harum poſteriores decem (nem præcedens ſolium excideral)* ex *detrito lacerogus ſemeſtris* Lectionario monialium S. Joannis Capuæ exaratas *huc miſit anno* 1665. D. Silveſter Aioſſa Capuanus, *tum* rectnr eccleſiæ SS. Coſmæ & Damiani, & F nepos bonæ memoriæ D. Michaelis de Mnnachn, auctoris Sanctuarii Capuani, *addens*, hunc ſemeſtrem deſcriptum fuiſſe anno Domini MXXXIV. *Sane publici ac ſolennis adeo cultus teſtimonium tam antiquum ne Teani quidem ſupereſſe in ſcriptis, didicimus hactenus : dignum proinde, quod hic ſubjiceretur ; niſi & acephalum eſſet, & loco non nue tam miſere luxatum, ut nequs ſenſus nequs verba potuerim reſtituere. Deinde præcipua ejuſdem inſtrumenti ſubſtantia continetur in Actis integris, de quibus nunc dicam.*

Acta in miraculis poſthumis. 3 *Acta* S. Paridis, *a Julio Antonio Sanctorio S. R. E. Cardinale doctiſſimo cum aliis plurimis collecta, edi aliquando ab ille ac pervulgari vehementer optavit in annotatis ad Martyrologium Romanum hoc die Baronius ; ſed fruſtra ; quantum adhuc ſcimus. Edidit illa quidem ſub idem ferme tempus, hoc eſt anno Chriſti* 1593. *inter alias Sanctorum regni Neapolitani Vitas quamplurimas, parte* 2. *a pagina* 230. *Paulus Regius, epiſcopus Æquenſis ; ſed Italice tantum, nec citato prototypo, ſorte ut ille liberius, mutando, expungendo, addendo, ornandoque, prout fecit, uteretur. Regium in contractioribus ejuſdem San-*

AUCT. P. B.

Alii elogiis ſequuntur Ferrarias in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem, & Ughellus in Epiſcopis Teani. Nos beneficio P. Antonii Beatilli noſtri anno 1638. prototypum iſtud Neapoli huc miſſum accepimus, Ex Actis, ut adnotatur, antiquitus impreſſis eccleſiæ Theanenſis. *Conſtat vero ter novem Lectionibus ſub hoc titulo*: In feſto ſancti Paridis, epiſcopi & confeſſoris: *unde colligimus, feſtum illud ibi pee Octavam fuiſſe celebratum, etſi in tres tantum dies diſtributæ ſint iſtæ Lectiones; ſive quod eædem diebus conſequentibus fuerint repetendæ, ſive quod alia de Communi ſubſtituendæ, ſive quod ceteri dies Officiis aliis impedirentur. Ceterum integra in his* S. Paridis *hiſtoria decurritur; ſi tamen hiſteria dici meretur narratio tot vitiis deturpata, quot modo demonſtrabimus. Cadunt hæc in ipſam Sancti Vitam, non in poſthuma ejus miracula, quæ referantur a numero* 12. *& quibus nihil auctoritatis detrahendum putamus; ſametſi ignoremus, quo tempore vel contigerint, vel ſcripta ſint; niſi quod aliquot poſt ſancti Præſulis obitum ſeculis accidiſſe ea colligimus ex num.* 12. *ubi hæc leguntur*: Poſt moltum vero temporis, prædicta eccleſia jam diu vetuſtate conſumpta, & a populo funditus neglecta eſt *&c.*

non item in hiſtoria ſtatim

4 *Jam quæ in Vita ipſa potiſſimum diſpliceant, paucis accipe. Primum eſt, quod num.* 1. *dicitur* S. Paris *advenisſe Teanum*, cum Romanus orbis adhuc idololatriæ cultibus ſubjaceret, & perſecutionis procella in Chriſti famulos mandato principum deſæviret. *Princeps autem tam in Italia ſtatuitur Conſtantinus Magnus, nondum a gentilitatis errore converſus, num.* 6. *& ipſi perſecutio illa tribuitur num.* 9. *& quidem verbis hiſce duriſſimis*: Conſtantinianæ perſecutionis rabies, *Vah inepti auctoris deſipientiam! Tantum enim abeſt, ut Chriſtianos unquam vexaverit Conſtantinus, ut contra non prius imperare cœperit, anno Chriſti* 306. *quam iis bene velle ac facere*: Suſcepto imperio, *inquit Lactantius de Mortibus perſecutorum cap.* 24. Conſtantinus auguſtus nihil egit prius, quam Chriſtianos cultui ac Deo ſuo reddere. Hæc ſnit prima ejus ſanctio ſanctæ religionis reſtituta, *ſeu ceſſatio. Atqui tum certe gentilis erat. Quid ergo feciſſe cenſendus eſt, poſtquam ethnica ſuperſtitioni renuntiaverat? Renuntiavit autem ante, quam, victo Maxentio, potiretur Italia; ut oſtendimus ad diem* XXI. *Maii, quæ de ipſe egimus a pag.* 12. *Vide plura apud Tillemontium Hiſt. imp. tom.* 4. *in Conſtantino Magno, Pagium in Critica Annalium Baronii, alioſque paſſim obvios. Unde diſces, falſiſſime aſſeri, ullam in Italia poſt annum Chriſti* 312. perſecutionis procellam in Chriſti famulos mandato principum deſæviſſe; *atque adeo vel ante annum illum advenisſe Paridem, vel conſtitam eſſe perſecutionem, ſub qua Teanum venerit. Vidit hoc ſine dubio Ferrarias, cum hæc adnotavit*: Oportet Paridem adoleſcentem ſub extremis imperii Diocletiani Athenis diſceſſiſſe, & aliquamdiu Theani, antequam epiſcopus ordinaretur, demoratum eſſe, ſenioque confectum obiiſſe.

a Sancti ſuperſtitio geſtatum

5 *Diſplices ſecundo, quod, eodem numero* S. Paris *ante adventum in Italiam dicatur fuiſſe* Libanii & magni Baſilii ſocius: *neuter enim natus erat, cum deſit in Italia perſecutio; qua tamen ſæviente, Acta narrant advenisſe illuc Athenis Præſulem noſtrum: nam Libanii quidem annum natalem fuiſſe æræ Chriſtianæ* 314. *probat Tillemontius in Juliano imper. art.* 36. *Baſilio vero nos ad diem* XIV. *Junii, pag.* 810. *aſſignavimus annum Chriſti* 316. *qui etiam eidem Tillemontio viſus eſt præmaturus; ideoque natum ipſe Baſilium ſtatuere maluit exeunte anno Chriſti* 329. *Diſplices tertio quæ eodem numero deſcribitur narratio de dracone, tum aliis ex cauſis, tum etiam ex ea, quod ibidem ille depingatur, tamquam* anhelitu fœtido & ignivomo ſpiritu aerem vehementer inficiens, gravemque in populo pariens ex ſui præſentia corruptelam; *& nihilo tamen ſecius aſſeratur, inter cives feliciorem ſe quemque reputaſſe efficio, qui poſſet ni eſculentiora cibaria præparare, uſque eo, ut ipſius præſidis filia* (num. 2.) *hoc munus obiret, & præ foribus ſpeluncæ, ubi draco latitabat, cum puellis aliis præſtolaretur, proditurum ſcilicet ex ea monſtrum, cujus aboliti inficeretur. Diſplices quarto latitatio S. Silveſtri, jam tum Romani Pontificis, in monte Soracte* (num. 9.) *ad perſecutionis imaginariæ rabiem declinandam, de qua ſatis diximus in S. Conſtantino M. ad diem, ut jam monui,* XXI. *Maii, num.* 15. *Et quid plura commemorem? Nam ſi hæc in anonymo & ætatis ignotæ ſcriptore comprobare quiſquam potuerit, eidem facile per me quidem licebit, ut illum in aſſertis etiam ceteris quovis loco habeat.*

Obiiſſe dicitur Sanctus circa annum 346.

6 *Quo anno Sanctus finem vivendi fecerit, hæc Acta qualiacumque non docent; quamquam diem ac menſem ſic adſtruunt ſepulturæ num.* 11. Sepultus eſt autem ... Nonis Auguſti. *At in Vita S. Amaſii, ſucceſſoris ejus, quam ex eodem Lectionario Teanenſi dedimus die* XXIII. *Januarii, pag.* 484. *& ſequente, obiiſſe narratur, cum jam aliquamdiu Romanam Cathedram aſcendiſſet S. Julius. Unde Regius colligit, eum deceſſiſſe circa annum ſalutis noſtræ* CCCXLVI. *Ferraria & Ughello ſequentibus; a quorum ſententia nihil apparet admodum quod nos cogat recedere. Quare id unum ſupereſt, ut Acta ſubjiciamus, more noſtro diviſa, & annotationibus illuſtrata.*

VITA

Ex Lectionario veteri excuſo eccleſiæ Teanenſis.

CAPUT I.

Sancti patria; adventus ad Teanenſes; horum per illius miracula converſio.

Sanctus in Orientis Teanum venit.

CUm Romanus orbis adhuc idololatriæ cultui ſubjaceret, & perſecutionis procella in Chriſti famulos mandato principum deſæviret, ſacerdos Domini Paris, Athenienſis natione, Libanii & magni Baſilii ſocius *a*, in Italiam de partibus Orientis adveniens ad urbem Campaniæ, quæ Theanum dicitur, Domino ducente, pervenit. Erat autem civitas hæc gentilitatis erroribus obligata, diverſorum ſibi effigians deliramenta deorum: ſed draconis potiſſimum divinitatis impendebat obſequium, quem pro ſui malitia ſenſerat ſibi frequenter infeſtum: ſolent enim nociva & gravia tanto majori reverentia excoli, quanto contingit ea ab hominibus plus timeri. Erat ſiquidem juxta ſubterriorem * ejuſdem civitatis portam fons

a Sancti ſocius.

* *i.e.* inferiorem

aquæ

aquæ jugis atque prægrandis, in quo latebat draco miræ magnitudinis, quem vulgari nomine boem *b* ſolent homines nuncupare; hic anhelitu fœtido & ignivomo ſpiritu aerem vehementer inficiens, gravem in populo pariebat ex ſui præſentia corruptelam. Tantus vero ſingulorum mentibus de ipſo timor inceſſerat, ut ſuper ipſum fontem cives urbis ſanum ad honorem ejus erigerent, & delicatos ei cibos quotidiana *c* ſolicitudine miniſtrarent; in quo feliciorem ſe quiſque reputabat officio, qui poſſet eſculentiora cibaria præparare. Cedebat nimirum infelici populo per hoc grave diſpendium, cum procedente tempore non bellua, ſed quaſi Deo ſacrificium videretur offerri.

draconum, diis ſuperſtitioſis cultum

2 Sed omnipotens Dominus, qui beneficia ſua etiam præſtat indignis, non diutius ſuſtinet, populum, quamvis ethnicum, dæmonis vexationibus concuti, & ſpiritalis nequitiæ moleſtiis fatigari: nam famulus Domini Paris adveniens, portæ prædictæ civitatis appropians, lautiores dapum apparatus invenit, filiamque Simpronii præſidis, viri clariſſimi, nomine Tranquillinam, præ ſoribus ſpeluncæ, ubi draco latitabat, cum puellis aliis præſtolantem aſpexit, & quid agerent, & quæ eſſet cauſa tantorum apparatuum, requiſivit. Sed cum ab ore virginis & ſodalium didiciſſet, cibos illos non humanis uſibus, ſed draconis viſceribus ſervituros, nec eſſe voluntatis obſequium, ſed diſtrictæ neceſſitatis & divini cultus familiarius argumentum, de ruina & cæcitate populi vehementer indoluit, ſeque protinus ad conſueta orationum arma convertit.

preces viri ſfi fugat;

3 Toto itaque ſpiritu in auctorem malorum omnium domino Jeſu Chriſto profuſus, qui Apoſtolis & ſequacibus ſuis calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones contulit poteſtatem, ad locum ſecurus accedit, puellaſque & qui *d* cum eis aderant, procul abſiſtere, & Dei omnipotentis miſericordiam expectare jubet, ipſe autem præ ſoribus ſpeluncæ in fontis ripa conſiſtens, ſigno crucis armatus, draconis exitum intrepidus præſtolatur. Quem confeſtim ſæviſſimus ille draco proſpiciens, & credens, de more ſibi dapes afferri, quaſi ventrem jam paſturus egreditur, & eſuriei ſuæ ſatis fieri arbitratur. Mox itaque Dei Famulus virgam, quam levandi laboris & regiminis cauſa geſtabat, ſuper caput ejus impoſuit, & inducto ſopore, omnem veneniferæ poteſtatis ardorem & noxiæ voluntatis virus extinxit. Ipſum namque, velut modicum reptile, propria manu quodam, quo præcinctus erat, reſticulo religavit, & ad flumen, quod Saon *e* dicitur vulgo, religatum monſtrum protinus per undas fluminis in mare præcepit ire præcepit, indicens ei imperativa poteſtate virtutum, ut merſus æquoreo gurgite, nocendi hominibus de cetero non reſumeret facultatem. Ad cujus imperium protinus hydra dilabitur, & non comparitura ultrius, marinis fluctibus implicatur.

hinc dei ſervus ad præſidem,

4 Sed quid non pervertit humana perfidia? Ecce, Servus Dei, præco veritatis & ſacerdos altiſſimi, urbem immeritam a peſtis mortiferæ vinculis eximit, & cives a quodam jugo miſeræ ſervitutis abſolvit, agens in uno *f*, per quod & Deus deberet familiarius excoli, & ſancto Viro, pro impenſo munere, venerationis titulus exhiberi. Solent autem perverſi homines pro bonis mala rependere, & ſiniſtre interpretando beneficia, perperam reſpondere, & unde poſſent gratias agendo efficaciter vivere, inda ſtudent deteſtandi faſtus opprobrio miſerabiliter interire. Quum enim puella, præſidis filia, cum ſodalibus in urbem rediiſſet, civeſque vidiſſent cibos, quos abſumptos a dracone crediderant, reportari, eaſam quærunt; iratum ſibi dominum ſuum, & ſe contemptos in alimoniæ miniſterio ſuſpicantur. Sed eum ex puellæ relatu ſancti Viri victoriam & draconis effugium cognoviſſent, fit ſtrepitus & clamor in populo, fit populi concurſus ad præſidem; mirantur & perſtrepunt univerſi in uno homine virtutis tantæ potentiam, qui & dominum ſuæ civitatis potuiſſet opprimere, & tam robuſti corporis vires nutiſſimas ſubjugare; adjicientes, ſolum hoc Herculem potuiſſe; cujus quamvis extet memoria, ſum tempore tamen robora tranſierunt. Multis quoque dignum decernunt eſſe ſuppliciis, & pœnis gravioribus ſubigendum, qui potuit hujus tranſgreſſionis auctor exiſtere *g*.

g

chriſtiane religionis cauſam,

5 Admirans igitur præſes, vir clariſſimus, in verba filiæ, & ad impetum populi tumultuantis indignans; Ducatur, inquit, præſumptor ille nefarius, & noſtris tribunalibus præſentetur; ſub diligenti diſcutiatur examine, & ſimilium experimento ſtrarum diſcat de ſimilibus non facila præſumendum. Protinus ad imperium præſidis exequutorum turba progreditur, & Virum Dei curſu velociſſimo rapiens, eſum & multis affectum injuriis, obtutibus præſidis ſtuduit præſentare. In medium ergo productus, ſtetit ante præſidem multorum ſtipatus frequentia populorum. Quem præſes, vir clariſſimus, irato vultu intuens; Die, inquit, ſceleratiſſime omnium; de qua regione originem ducis; & cur tam præſumptive ad nos intravaris, ut & decreta principum cervicoſe contemnas, & deorum immortalium cæremonias ac ſacra pervertas? Ad quæ Paris, famulus Domini, ut erat multæ manſuetudinis diſcipulus; Si natalis, inquit, ſoli patriam quæris, Orientis me regio protulit; ſi adventus cauſam poſtulas, me ad hanc provinciam cauſa veſtræ ſalutis adduxit, ut relictis idolorum ſqualoribus, unum Deum qui in cœlis eſt, ſtudeatis agnoſcere, & Jeſu Chriſto Redemptori veſtro totis deſideriis adhærere: ſimulacra enim hæc, ſibi ſuiſque cultoribus inimica, quanto ſunt ſenſu & humana ratione carentia, tanto ſunt ab effectu divinitatis aliena. Quid enim turpius & magis abſonum rationi, quam factorem facturam ſuam colere, ſeque figmenti ſui ludibriis inclinare *h*?

h

ſuorumque fruſtra dei ſundis,

6 Animarum igitur veſtrarum fructui congruie & ſaluti, ut, abjectis errorum omnium tenebris, veram lucem, quæ Chriſtus eſt, ſtudeatis attendere, eique laudum vota & jubilationis hoſtias immolare, qui univerſæ conditor creaturæ diſponit tempora, tractat conſilia, mutat regna, tranſfert imperia, auferens ſpiritum principum, terribilis apud reges terræ. Neque enim tractus temporis protelabitur, & ipſe princeps noſter gaudens privilegio monarchiæ, cæcitatis ſuæ errore deſerto, Deo cœli Domino Jeſu Chriſto colla ſubjiciet, & Baptiſmatis unda renatus, Catholicæ religionis cultor & defenſor exiſtet *i*. Nec de dracone fugato debetis quippiam conqueri; quem nihil divinum habere, per hoc clariſſima comprobavi, quod, invocato Jeſu nomine, non ſolum ab his eum finibus expoli, ſed & ſic perpetuo undarum careeri mancipavi, ut nativæ malignitatis oblitus, nocendi ulterius cuiquam amiſerit poteſtatem.

i

demon hoſtilis abjicitur,

7 Ad hæc protinus beati Viri verba vulgus inſanit inane, & magicis artibus id egiſſe ſanctum arguit Sacerdotem. Suggerunt itaque præſidi, experiendam eſſe ſerarum quoque potentiam aliarum: ut qui potuit flammivomo draconis ſpiritui robuſte reſiſte-

A reſiſtere, præſumat, ſi poteris, leonis & urſi rabiem refrænare. Educitur itaque ad mandatum præſidis de cavea violentiſſimus urſus, cui vires & grandævitas corporis & prolixa jejunia cumulabant, præſtolantibus univerſis, deorum hoſtem in brevi debere perimi, & ferinis dentibus cum ſumma celeritate tranſumi. Sed Confeſſorem ſuum manus dignatur divina protegere & feritatem belluæ velut in ovinam manſuetudinem commutare : nam urſus extemplo pedibus Sacerdotis Domini provolutus, in ſe ipſo cœpit fremitus ſui ſpumas ebibere, &, furore depoſito, intra ſui metas innatam rabiem cohibera. Ad quod miraculum populus inſaniens obſtupeſcit, & magicæ hoc aſcribens potentiæ, leonem ei judicant dimittendum.

Ex impreſſ.

ab iiſque nobiliſſus, orbem omnem convertit.

B 8 Mira populi cæcitas, & ſocordia deteſtanda! Qui potuit in urſo rabiem furoris extinguere, numquid non poterit quaſſare malitiam in leonem! De cubili igitur leo dimiſſus, pro ſui magnitudine & feritate ſpectaculum factum eſt univerſis, ſpectantibus, Paridem non poſſe dentes ejus effugere, quem noverant diutinæ famia inopia laborare. Pari autem forma & ratione conſimili leo veſtigiis beati Viri provolvitur, & inditæ ferocitatis oblitus, in eo velut quædam divinitatis inſignia proteſtatur. Nulla quidem præferens ligna lævitiæ, ſed formam exhibens mentis ac rationis humanæ, ſanctis hæret veſtigiis, & pedibus ſupplicat Confeſſoris. Cives itaque ſignis tam evidentibus excitati, in laudes divinas protinus convertuntur, unum Deum, quem Paris prædicat, colendum eſſe, conſona voce denuntiant ; ſimulacra omnia ab univerſis eſſe ſpernenda, confirmant. Vir igitur ſanctus eos in fide Chriſti plenius inſtruens, tam præſidem, quam omnem populum baptiſmatis unda reſperſit, & pro ſalute eorum hoſtiam faciens ſingularem, dominici Corporis & Sanguinis eos participio ſolidavit.

ANNOTATA.

a *Scilicet antequam nati eſſent! Vide Comm. num.* 5.

b Boam *in Italia frequentem fuiſſe, tradit Solinus in Polybiſtore cap.* 2. Calabria, *inquit*, chelydris frequentiſſima, & boam gignit ; quem C anguem ad immenſam molem ferunt convaleſcere. Capiat primo greges bubulos (*unde nomen traxit* :) & quæ plurimo lacte rigua bos eſt, ejus ſe uberibus innectit, ſuctuque continuo ſaginata, longo in ſeculo *ita* fellebri ſatietate ultimo extuberatur, ut obſiſtere magnitudini ejus nulla vis queat : & poſtremo depopulatis animantibus, regiones, quas obſederit, cogit ad vaſtitatem. Denique, D. Claudio principe, ubi Vaticanus ager eſt, in alvo occilæ boæ ſpectatus eſt ſolidus infans. *Plura de bit vide apud Joannem Zahn OEconomiæ mundi tom.* 2. *pag.* 421. *&* 425. *de anhelitu tamen peſtifero vel igniyomo nihil.*

c *In Legenda Mſ. monialium S. Joannis dicitur conſuetudo fuiſſe*, quatenus per omnes hebdomadas eſcas per virgines tranſmiſſas eſui illius honorabiliter apponerent.

d *Atqui ſecundum Legendam antiquiorem jam dictum nullus vir adfuiſſe virginibus dicitur, præter Sanctum.*

e *Flumen* Saon *Tegno ad Orientem proximum eſt.*

f In uno, *id eſt* una, ſimul, *ſeu* eodem tempore ; *Italiciſmus eſt* (in un *vel* in uno ;) *adeoque novitatem auctoris olet.* D

g *Atqui Herculi ſimile facinus non parum, ſed laudem apud atticos immortalem peperit.*

h *Hæc reſponſio non ſatis appoſite hic Sancto tribuitur : non enim accuſabatur de facto idolis ſeu ſimulacris, humana arte momque fabricatis, ſed dracone vivo ac ſpirante, injuria.*

i *Hæc prophetia non videtur eſſe* S. Paridis ; *ſed hujus Legendiſta : pertinet enim ad Conſtantinum ; qui jam cæcitate errorem deſeruerat, antequam extorſiſſet Maxentio principatum Italiæ : prædicitur ergo ridicule, quod ante iſtam prædictionem acciderat. Deinde longe veriſimiliſſimum eſt, Conſtantini baptiſmum, utpote ſub finem vitæ ſuſceptum, multorum annorum ſpatio ab ejuſdem converſione fuiſſe diſjunctum. Quomode igitur verum eſt*, Neque enim tractus temporis proſelabitur *&c.?*

CAPUT II.

Ejuſdem epiſcopatus ; ſanctus obitus ; eccleſiæ ; poſthuma miracula. E

TAntam autem memorato fonti, unde draconem expulerat, benedictionis & ſanctitatis gratiam contulit, ut quiſquis febrili diſgratia *a* ſeu quolibet languore detentus, de ipſo fonte fideliter & devote potaret, ejuſdem meritis remedii ſalutaris conſequeretur effectum : cujus ſanctificationis gratiam eidem fonti, uſque in præſentem diem manifeſtum eſt perdurare *b*. His itaque magnifice conſummatis *c*, convenit memoratæ civitatis populus univerſus, & eumdem Sanctum Domini ſibi in antiſtitem elegerunt ; ut quem primum habuerant Chriſtianæ fidei doctorem in terris, haberent paſtorem primarium & ſpecialem patronum in cælis. Electus itaque beato Sylveſtro Romano Pontifici in monte Siractis *, Conſtantinianæ tunc perſecutionis rabiem declinanti *d*, præſentatur ; qui de proviſu Eccleſiæ & chriſtianæ fidei gloria vehementer exultans, Deo gratias retulit, ſanctumque Virum pontificalis F dignitatis inſula decoravit. Conſummatis itaque de more myſteriis, licentiatus *e* ab ipſo, ad ea, e quæ pontificis ſunt, peragenda, diſponente Domino, remeavit.

Epiſcopus ibidem dicitur ; a S. Sylveſtro PP. I. conſecratur a

a

b

c

a l. Soracte

d

10 Reverſus ergo ad propria, ſacerdotes & reliqui ordinis viros graduali & debita obſervatione promovit ; inter quos beatum Urbanum *f*, qui ei tertius in eccleſiæ regimine ſucceſſit, librata quadam conſideratione, in diaconem ſublimavit. Templa autem omnia & delubra idolorum funditus avertens, in Dei eccleſias commutavit ; ut ubi prius ſorduerant cæremoniæ dæmonum, ibi regnaret plenitudo, vel gratia ſanctificationum. Rexit vero Theanenſem eccleſiam miraculorum luce conſpicuus, & cæleſti converſatione præclarus annorum numero Dei providentia præfinito. Sed cum, revelante Spiritu ſancto, diem ſuæ reſolutionis inſiſtere & revocationis ſibi cognoſceret imminere, fidelium ſumptibus cœmeterium ſibi prope civitatem conſtrui poſtulavit ; in quo cum omnes de obſervatione fidei & vitæ puritate ſolidaſſet, conſummato agonis legitimi curſu, hominem exuit, & debitum mortali naturæ exſolvens, terram terræ, ſpiritum cælo refudit.

& gubernatæ ſanctæ eccleſiæ ſuæ, ſanctæ memoriter i *f*

11 Subvectus ſiquidem miniſterio angelorum, quia multum pro Domino laboravit in terris, æternitatem

nitatem præmiorum merito ſuſcepit in cœlis. Sepulcus eſt autem cum hymnis & canticis ſpiritualibus, Nonis Auguſti. Poſt cujus obitum prædictæ civitatis populus ob dignam ipſius ſanctiſſimi Paridis gratiam celebremque memoriam, in loco ſepulturæ ejus eccleſiam congruenti opere condiderunt. Super fontem quoque, unde draconem expulerat, baſilicam ſub ejus nomine conſtruxerunt; in qua videlicet utraque, meritis ejus precibus exuberant beneficia, dum ægrotis quibuſcumque fideliter poſtulantibus mentis & corporis integritas præroga-ſur, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto; cui eſt cum patre, & Spiritu ſancto honor unus, majeſtas una, imperium unum, nunc & ſemper per infinita atque immortalia ſecula ſeculorum. Amen *g*.

f. poſitus v. Auguſti. duplex eccleſia in ejus honorem exſtruitur.

g

Ejus ecclesia reſtoratio miraculis;

12 Poſt multum vero temporis prædicta eccleſia *b* jam diu vetuſtate conſumpta & a populo ſundicus neglecta eſt: & ubi antea, dum debiti vigoris robur permanabat, Sacramenta deferri ſolebant, eum eccleſiæ ædificiis penitus cœpit decidere. Cum autem tanto tempore præſata eccleſia proprii horis officio privaretur, & quæ divino cultui fuerat tradita, naſcentibus & infructiferis herbis vallata permanſit inutilis, oppidoque deſerta, Jeſu Chriſto Domino ſuo parere non poterat. Quoniam vero Dominus, qui in ſe confidit fiducialiter, ab omnibus cuſtodit adverſis, ſuorum fidelium arcana ad tempus fatagit revelare, prædictam ipſius eccleſiæ ſancti Paridis debitam conſecrationem reſpiciens, ſuam miſericordiam in ſinu prædictæ eccleſiæ per aliquos dies in quibuſdam ægre habentibus exercere haudquaquam ceſſavit: quod qualiter actum ſit, in ſequentibus veridico ſermone enucleabitur.

b

Alii cujus poſſeſſoris duo; alius ægroti ſanantur i.

13 Quidam vir, Guiſeardus nomine, manuum pedumque virtute debiliſſimus; ſic videlicet, ut erectus nullo modo poſſet ambulare, pridie Kalendas Auguſti deſcendens ad ipſum locum eccleſiæ mundandum, ubi, ut ſuperius notatum eſt, nil utile inveniebatur, ab infirmitate prædicta, oratione beati Paridis, evaſit; nec immerito; cum Salvator totius orbis, cujus verba veritatis ſunt capacia, ejus ſermones numquam poſſunt falli, quod ſibi famulantibus eſt pollicitus (qui legitime, inquiens, certaverit, maxime coronabitur) mentiri non poteſt. Alia vero die Kalendis Auguſti, cum rumor tanti beneficii per urbem promulgaretur, & populi auribus tanta virtus intonaret, quædam puella, nomine Euſtadia, ſiniſtræ manus imbecillitate detenta, ita ut ſenſim nullatenus poſſet brachium erigere, ad ipſam eccleſiam feſtine præcurrens beati Paridis, interventu ſociæ, eſt adepta vigorem: quod nonnulli audientes, ad tanta Redemptoris noſtri miracula, quæ viſenda quotidie in ſuis famulis manifeſtiſſime declarantur, ovanter properabant: alii autem variis languoribus obruti, nimioque æſtu anxie anhelantes, aquam, quæ ex ipſius eccleſiæ *i* fonte manare videtur, de quo beatus Paris draconem ſæviſſimum expulerat, ſalubriter deguſtantes, a febribus & a caloribus laxabantur.

i

Item puer oſſidue lacrymans,

14 Audiens hæc univerſus populus tanta beneficia, quæ Dominus per beatum Paridem quotidie exercebat, oppido lætabatur. Cum aucem ad aures cujuſdam mulieris habitantis in loco, quod vulgo dicitur Prætorium, pervenit; quæ in ore ſimul & barba morbum patiebatur, qui vulgo Celſus *k* nuncupatur, ſe ſine ſanitate nullatenus autumans receſſuram, ad ipſam eccleſiam eundo iter arripuit; qua in eccleſia orante, quam confidit, ſanitatem properanter accepit, ipſum vulnus aqua fontis, de prædicta eccleſia manantis, abluendo. Quod quidam recitantes, & audiensium corda levantes *l*, quædam mulier de loco ſancti Pancratii, quæ puerum maxima detentum infirmitate habebat, ita videlicet, quod noctem diemque lacrymando abſumebat, ad eccleſiam ſancti Paridis una cum puero propetavit: quo eccleſiam ingrediente, ita prior languor effugit, quod ultra a lacrymis quietus permanſit; velut poſtea a genitricis ore accepimus *m*. Auditis denique tot talibuſque virtutibus, in eccleſia beati Paridis a Chriſto miſericorditer properatis *, clerus ac Theuenſis populus ad tales epulas invitatus, ceu latrabile animal feram avido ore veſtigiis perſequens, cum cereis ad præfatam accleſiam anxie tenderunt *.

k

l

m

** f. operas tis*

** i. tetenderunt & innumerabiles alii;*

15 His, & aliis hujuſcemodi virtutibus beatiſſimi Paridis fama mirabiliter aucta, & ab omnipotenti Deo, cujus miſericordia hæc revelata ſunt (&) per totum fere orbem debitæ pietatis ſtudio intimata, adeo crevit, ut ſi idem ſermones linguæ ſufficeretur, aequaquam efficerent enarrare *n*. Quid plura? Quidve multis moror? Sicut Redemptoris noſtri beneficia fundirus præ magnitudine pietatis nulli rei poterunt comparari; ſic & hujus Sancti virtutes tantæ ab omnibus habentur ac reeoluntur, ut verbis nullatenus valuerint explicari. Sed quoniam ceteri penitus non audent, ſummam tantum tangere, operæ pretium dukimus, ut ejus facta ſilentio non tranſducantur, cujus opera memoria digna probantur. De hoc hactenus; & ad alia tranſeamus. Cum autem fama hæc Gaietam contingit *, quidam, ut fit, non ita ſeſe habere autumantes, quidam vero credentes, ceu in ſubſequentibus panditur, firmiter agnoverunt.

n

** f. conſigit*

Item civis Cajetanus paralyticus, & muliar dæmone in ſſa. a imo de cum

16 Quidam vir, ejuſdem civitatis incola, cujus dextrum latus nimia infirmitate conculcabatur, linguæque expeditio prorſus affugabatur, cui nomen Joannes Spica, priſtinæ incolumitati ſe daturum * cupiens, prædictæ eccleſiæ limina poſtulavit, poſtulatamque ſanitatem adeptus eſt. Cumque lanus ad propria regraderetur, eum videntes, indigne quis prius titubabant, veriſſime crediderunt. Audiens hæc quædam mulier, de Reumaeio oriunda, quæ a dæmonio poſſeſſa babebatur, confidenter animadvertens, ſe liberari, cucurrit ad pollicita, quæ in eadem eccleſia infirmis pollicebantur. Hæc denique ibidem unius diei ſpatio morata, ſemper deſiderata poſtulans, diſceſſit triſtis, ſibi ſavens ſermonibus iſtis: Heu tibi! Curre cito *, quia corpus hic requieſcit, firmiter & ſcito, quia verus pena quieſcit. Qua epiſcopium ingrediente, quod in præfata eccleſia *o* non fuit digna recipere, beato Paride interveniente, intus, ubi ejus corpus recumbebat *p*, acquiſivit. Primo iterum die, poſt ejuſdem declinationem, ſolito more ad prædicta limina populus devote præcurrens, de miraculis ibi factis Domino gratias agebat.

o

p

** f. Curre, ſcito,*

& alia hauſta vita pero tumbi. Eccleſia labentis inſtauratio.

17 Acceſſit quædam mulier de Petra Molaria, cujus uterus tumebat mortiferi caſus acceſſione, ſerpentis videlicet ingreſſione: quam ſacerdotes videntes, lympham ex ipſius eccleſiæ fonte manantem benedixerunt, qua hauſta, ſerpentem protinus evomuit. Tantæ denique confeſſoris Chriſti beati Paridis virtutes & debita pietatis obſequia nonnullis ſola miſericordia conceſſa ſunt, ut ab omnibus merito innumerabiles autumentur. Quis igitur Sancti hujus mœnia non congrue viſenda decreverit, infra cujus limina talia operantur beneficia? Quæ iterum lingua loculentiſſime valuerit explicare, quot homines dæmonibus poſſeſſos beatiſſi-

A beatiſſimus Paris, Theanenſis urbis epiſcopus, Ex IMPRESS. liberare, quot cæcos illuminare, quot leproſos mundare, quot aliis languoribus oppreſſos ad priſtinam incolumitatem reducere curavit? Quoniam quidem tantus taliſque tot & alia bona exercuit; ejus eccleſia, quæ caſui fuerat ſubjecta, nuoc proborum virorum auxilio non rudi ædificio eſt erecta.

ANNOTATA,

a Diſgratia, *id eſt incommodum, miſeria, infortunium; vox rurſus Italica.*

b *Neque hæc ſonant biographi æqualis aut ſupparis vetuſtatem.*

c *Imo perdiu* conſummatis; *ſi verum eſt, quod ajunt Regius, Ferrarius, & Ughellus, epiſcopum* B *videlicet conſecratum fuiſſe Sanctum circa annum Chriſti 333.*

d *De his redi ad Commentarium num. 4. & 5. Regius ait, S. Silveſtrum tunc Romæ fuiſſe, non in Soracte; utpote converſo jam Conſtantino.*

e Licentiatus *barbare paſtum pro* dimiſſus.

f *De S. Urbano illo agendum erit die 7. Decembris, quo colitur.*

g *Hic finiuntur duorum dierum Lectiones octodecim; & antiquior* S. Paridis *hiſtoria. Quæ ſequuntur, multo recentiora ſunt; novem iterum Lectionibus diſtincta; ſed vide, an non idem utrobique ſit ſtylus & auctor.*

h Prædicta eccleſia; *anqui de duabus eccleſiis* D *æqualiter jam falſa fuerat mentio. Utra hic ergo intelligenda? Regius priorem intellexit, hoc eſt illam, quæ fuerat Sancti ſepulcro impoſita.*

i *Hic deſignatur poſterior eccleſia e duabus ſupra memoratis, ut patet.*

k Morbus Celſus *quid ſit, fruſtra indagavi. Suſpicor, cancrum eſſe, aut quid ſimile, quod partes affectas corrodendo vulnerat: corroſionem illi certe tribuit Paulus Regius; de vulnere autem mox fiet mentio.*

l *Nominativus abſolutus pro ablativo medii ævi ſcriptoribus ſolennis eſt.*

m *Patet hoc, miracula hæc fidem mereri, cum acciderint ſcriptoris ætate.*

n *Locus corruptus; ſatis tamen aperte ſignificans innarrabilem prodigiorum frequentiam.*

o *Illa ſcilicet, ubi fons eſt.*

p *Videtur hic* apiſcopiom, *ubi Sancti corpus recumbebat, accipi pro eccleſia epiſcopali ſeu cathedrali. Et certe ibi etiam nunc corpus illud recumbit. Quid ergo? An civitas ea porro, qua cœmeterium olim fuerat* S. Paridis, *ampliata eſt modo, & facta eſt eccleſia cathedralis, ac S. Joanni Evangeliſtæ, ſecundum Ughellum, eſt conſecrata, quæ primum* S. Paridis *nomen habuerat? An potius eccleſiæ diverſæ ſunt, & ex una ad alteram corpus translatum fuit? Atqui de translatione nulla eſt memoria.* E

DE SANCTA NONNA,

MATRE S. GREGORII NAZIANZENI, ARCHIEP. CONSTANTINOPOLITANI.

J. P.

SYLLOGE HISTORICA.

§. I. Nominis etymon, idea virtutum.

C

CIRCITER AN. CCCLXXIV, *facile autem unde annum duxerit,*

INter alia plurima naturæ ac gratiæ ornamenta, quibus prædita fuit S. Nonna, *hæc ſibi habuit propria, quod exſtiterit ſancti mariti conjux, quod ſanctorum liberorum parens, quod ex ſancta ſtirpe oriunda. De ejus marito, S. Gregorio, epiſcopo Nazianzeno, actum eſt apud nos die 1. Januarii; de ejus autem liberis S. Gregorio Nazianzeno, cognomento Theologo, die IX. Maii; de S. Gorgonia agendum erit IX. Decembris; de S. Cæſario actum die XXV. Februarii. Hodierna autem dies* S. Nonnæ *feſtivo cultui dicatus eſt.* Quod, *inquit Baronius in notis ad ſuum Martyrologium Romanum hac die*, ad nomen ſpectat; nonnæ dicebantur moniales, ut notat Cæl. Rhodig. lect. antiq. lib. 5. cap. 13. in fine, idemque habes lib. 5. Capitularium regum Franc. cap. 2. & 3. In eodem forte ſenſu S. Hieronymus ep. 22. ad Euſtochium de Cuſt. virginit. ait: Maritorum expertæ dominium, viduitatis præferunt libertatem: caſtæ vocantur, & nonnæ &c. At non tantum apud Græcos ejuſmodi nomen appellativum aliquando tranſivit in proprium, ſed & apud Latinos: nam & S. Auguſtini mater eodem ferme omine eſt appellata; licet pro Monacha, Monica dicta ſit, quod eſt idem quod Nonna. Sicque duæ ampliſſimorum Eccleſiæ Doctorum matres eodem dictæ nomina habeotur. F *Facile e ſanctis parentibus orta.*

a *Quoniam vero S. Gregorius Nazianzenus, filius ejus, virtutum ſuæ matris ſcientiſſimus fuit ac certiſſimus explorator ac teſtis, delibo ex Operibus ipſius anno 1619. Lutetiæ Pariſiorum vulgatis ea, quæ conducunt ad ſuggerendam illarum ideam. Tomo itaque 2. Carmine De vita ſua pag. 2. dicit, quod ſit*

Prognata ſanctior parentibus.

Et Carmine proximo, pag. 33. ita de illa pronuntiat Vir ſanctus:

Illa quidem a patribus fidei pia femina ducens
Natorum aurata devinxit colla catena,
Feminea in forma mentemque animumque virilem
Geſtans, ac terram fluxique negotia moodi
Hactenus attingeos, ut cælo provida cunctas
Ferret opes, & ſumma levis volitaret ad aſtra.

Carmine 4. pag. 71. huſce ei laudes attribuit ſanctus Doctor:

At mater, ſoboles ſanctorum ſancta parentum,
Atque piæ ſtirpis ſurculus eximius:
Matronis haud inferior, queis cernere Chriſtum
Contigit, e tumulo cum redivivus erat.

Tomo 1. oratione 11. pag. 178. Ecquis eſt igitur, *inquit*, qui noſtræ memoriæ Saram ignoret?

A ret? *Orationis* 19. *pag.* 293. *eam prædicat*, quæ antiquitus, atque a majoribus ſuis, Dei & Chriſti amore prædita eſſet, ac virtutis hereditatem a patribus acceperiſſet. *Nihil habebat mulieris, præter ſolum ſexum, ex Carmine S. Gregorii De vita ſua pag.* 2.

Sexu mulier; at moribus ſupra viros.

Totus liber quæ ſpectantia,

3 *Jam vero de virtutibus ipſius ſingulatim hæc invenio. De domibus lingua ſic loquitur pag.* 2. *proxime citata, appellans,*

Teſtem Parentem, nemo qua veracior:
Ut quæ ſileret clara potios omnibus,
Quam quid referret abditi, laodem aocupans.

Magnus magiſter namque erat dux huic timor. *De patientia tom.* 2. *orat.* 19. *pag.* 293. *hoc breve, quod* mulieres omnes patientiæ ac fortitudinis laude ſuperaret. *Quid, quod, ut ibid. pag.* 292. Nec .. corporeo luctui tantum umquam indulſerit (licet aliquo vel externorum calamitatibus majorem in modum commoveretur) ut luctuoſa vox ei prius quam gratiarum actio erumperet, aut ex palpebris myſtice ſignatis lacryma flueret, aut lugubris habitus ſplendido die præſente permaneret: tametſi multæ

B perſæpe moleſtiæ ipſi acciderint. Piæ enim ac Deo charæ animæ eſſe cenſebat, divinis rebus humana omnia ſubmittere. *Virginitas inter conjugalia vincula, hujuſque conſervatrix, vitæ auſteritas ſuæ ibid. pag.* 291. Quænam jejuniis & vigiliis carnem magis attenuavit, aut diurnis ac nocturnis pſalmodiis columnæ inſtar ſe ipſam affixit? Quænam virginitatem majore in admiratione habuit, quamvis connubii vinculum ſuſtinens?

auxilia pietatis, deum orationis, fiducia, efficacia:

4 *Cura rei familiaris cum exercitiis pietatis conciliata ibid.* Jam cum aliis rei familiaris augendæ laude, aliis pietatis gloria excellant (utrumque enim aſſequi difficile eſt) utroque nomine mulieres omnes ſuperavit: tum quod utrumque horum ad ſummum uſque præſtiterit, tum quod ſola duo iſta complexa fuerit. Rem enim domeſticam induſtria & ſolertia ſua, juxta leges mulieri forti a Salomone ſtatutas, ita auxit, quaſi pietatem colere neſciret: Deo rurſum ac divinis rebus ita ſe addixit, tamquam a rerum domeſticarum procuratione plorimum abeſſet. Neque ab alterutro horum quidquam impedita eſt, quo minus alterum impleret; quin potius utrumque alterius ope ſulcivit & confirmavit. *Donum orationis, ac ſpes ibid.* Quodnam orationis

C tempus, ecquis locus eam latuit? (Nihil enim toto die erat, ad quod prius impelleretur.) Imo vero quænam umquam parem ſpem habuit fore, ut ſimul atque aliquid petiſſet, ſtatim, quod peteret, conſequeretur? *His porro orationis prærogativis accedit efficacia: nam Gregorium filium a Deo petiit & impetravit. Carmine De vita ſua ita is canit pag.* 2.

Cupiebat illa maſculum fœtum domi
Spectare, magna ut pars cupit mortalium.
Deum ergo ſuppex orat, ut vota expleat.

Carmine autem quarto pag. 71. *hæc naerat Gregorius:*

At me præcipuo Chriſtus donavit honore:
Primum etenim matris me dedit ipſe preci.

Carmine primo a pag. 38. *ſic loquentem inducit matrem:*

Succenſa cupidina prolis,
Annam imitans tales emiſit pectore voces:
Da mihi tu, quæſo, dominator maxime, natum:
Ædibus inque tuis omnes tibi ſerviet annos.
Dixerat, & precibus flexus de nocte parenti
Deſignas nomen pueri: proleſque ſecuta eſt.

Quod denique laudata mater Gregorio ſuo in tempeſtate de vita periclitanti opem tulerit precibus (εὐχῆς, ut eſt in Græco;) vide orat. 19. *a pag.* 306. *Num-* D
quam ſe reputabat ornatiorem, quam dum a feminei AUCT.
ornamentis remotior erat, propinquior autem pulchri- J. P.
tudini increatæ. Ibid. pag. 298. Illa enim eſt, quæ, cum aliæ mulieres ob formæ elegantiam tam oriundam quam fictam & adſcititiam gloriari atque animis efferri ſoleant; ipſa contra hanc unam, quæ in anima, divinaque imagine ſive tuenda ſive pro viribus reparganda, poſita eſt, pulchritudinem agnoſcebat: pictos autem & arte quæſitos ornatus ad ſcenicas mulierculas abjiciebat.

5 *Nobilitas ſola atque unica ipſi erat virtus. Ibid.* Unam item nobilitatem in pietate ſitam eſſe cenſebat, atque in eo, ut, unde ortum habuimus, & quo tandem perventuri ſimus, intelligamus. *Solas illas æſtimabat divitias, quæ auferri nequeunt, in conſanguineos earum indigos beneficia. Ibid.* Solas inſuper has totas atque ab omni ſurreptione immunes opes ducebat, nimirum Deo & pauperibus opes effundere, ac præſertim qui fortunis ſuis, tamquam flore quodam, excidiſſent: quibus quod neceſſe eſſet, dumtaxat præbere, E non calamitatis depulſionem, ſed monumentum eſſe judicabat: liberalius autem & profuſius eos juvare, id demum firmi bonoris ac perfectiſſimi ſolatii eſſe. *Quos etiam mirifice ſuas facultates in pauperes quoſvis inexhauſta liberalitate effundendi deſiderio flagrabat*; Cui *nimirum, ibid. pag.* 299. ne Atlanticum quidem pelagus, aue ſi quid aliud maximum eſt, ad exhaoriendum ſufficere potuiſſet. (Tanto tamqoe immodico largiendi amore flagrabat!) Quæ Salomonis ſanguilugam in contrarium æmulata eſt, nimirum per inexplebilem ad bonum cupiditatem, inſaturabilem ad malum aviditatem vincens, tantaque ad bene merendum alacritate prædita, ut ea ſaturari non poſſet. Quæ denique non opes ſolum omnes, quas vel ab initio habuit, vel poſtea conſecuta eſt, cupiditate ſua minores exiſtimabat; ſed ſe ipſam quoque, ſi fieri potuiſſet, & liberos, ut ex ipſa ſæpe audivi, prompte ac lubenter vendidiſſet, ut in pauperum uſus expenderentur. Huic totas largitionis habenas illa permiſerat. *Poſt mortem omnia pauperibus reliquit: nam S. Gregorius in ſuo Teſtamento, quod habetur in appendice ad tom.* 1. Omnia, *inquit*, pauperibus deſtinavi, aut potius beatiſſimis F parentibus, qui ita pollicitt erant, obſecutus ſum.

virtutis æſtimatio, beneficentia erga pauperes

6 *Erat autem in his ab omni vana gloriola valde aliena.* Quæ res mea quidem, *ait citata pag.* 299. *S. Gregorius*, ſententia, omni exemplo præſtantior ac ſublimior eſt: nam animi quidem in pecuniis magnitudinem apud alios quoque facile reperire eſt, ſive eas ſpectes, quæ in publicas & urbanas ambitiones perdite effunduntur, ſive quæ Deo per pauperes fœnori dantur, ſolæque iis, qui eas expendunt, reconduntur: at qui gloriam ex ea re collectam alteri conceſſerit, haud ita facile reperiemus. Permultis ſiquidem ad ſumptus prompto animo faciendos ſola honoris cupiditate ducuntur: ubi autem largitio arbitris caret, illic quoque largitio langueſcit & obtunditur. Ac tanta illius liberalitas fuit, pluraque etiam ſcientibus relinquemus: adeo ut ſi quid hujuſmodi de nobis commemoretur, ex eo fonte promanet, illiuſque profluvii pars ſit. *Ad hæc, in diſtribuendis eleemoſynis prudentiam cum miſericordia ita conjungebat, ut iſta provincia ei a marito ſuo traderetur.* Quamvis enim, *ut ibidem dicitur*, opes ipſi ac largiendi promptitudo cum uxore communis

ſua illa vana gloriola cum magno vero cum prudentia.

munis eſſet, quippe cum qua de pulcherrima quaque virtute contenderet; majorem tamen ipſe largitionis partem ei, ut optimæ & fideliſſimæ hujuſmodi rerum diſpenſatrici relinquebat.

AUCT. J. P.

Alia miſericordiæ opera, abſtinentia a gentilibus.

7 *In aliis præterea miſericordiæ operibus præſtans fuit. Etenim, uti habetur pag.* 291. Quænam orphanis ac viduis major præſidio fuit? Quænam lugentibus calamitates æque ſublevavit? *Reverebatur mirifice loca ſacra: idque ex eo liquet pag.* 293. quod in ſacris conventibus aut locis numquam illius vox audita ſit: neceſſarias tantum & myſticas excipio. Quod ſi olim magnum atque amplum altari erat, quod ſuper ipſum nec lecutis aſcendiſſet, nec viſa aut audita aſcia eſſet (quo nimirum ſublimius aliquid ſignificabatur, nempe nativum & ſimplex, artiſque ac fuci expers eſſe debere, quidquid Deo conſecratur) cur non illi quoque ad laudem magnum ſit, quod ſilentio ſancta honorarit, quod venerandæ menſæ numquam terga obverterit, nec in divinum pavimentum exſpuerit? *A gentilium conſuetudine adeo*
B *abhorruiſſe ibidem dicitur, ut* nullius umquam gentilis feminæ, quamvis alioqui honeſtiſſimæ ac propinquiſſimæ manibus manum injecerit, aut labra labris miſcuerit; imo nec cum his, qui a profana & impura menſa veniebant, non modo ſponte, ſed ne coacta quidem ſal commune habuerit, nec impuram & ſacrilegam domum adverſus conſcientiæ legem, aut periranſire umquam, aut conſpicere ſuſtinuerit, nec aurem & linguam, res divinas partim accipientem, partim proloquentem, ethnicis narrationibus ac theatricis cantilenis contaminari paſſa ſit: nihil enim profani ſacris convenire ſtatuebat.

§. II. Affectio erga filios; mariti converſio; mira Sanctæ ſanatio; tempus mortis; cultus.

Sancta erga filium Cæſarium,

TEnerrimum *ac vere maternum affectum erga filium Cæſarium, in Juliani Apoſtatæ familia, inſcia Matre piiſſima, verſantem, intelligimus ex epiſtola* 51. *S. Gregorii, tom.* 1. *pag.* 780. Dominam, *ait*, matrem, ſi quid-
C quam de tuis rebus reſciſcat (nam ad hunc uſque diem multis artibus eam celavimus) ita velim exiſtimes, eam tantum dolorem habituram, ut nullo omnino ſolatio mitigari poſſit, utpote imbecillis animi feminam, & alioqui ob pietatis magnitudinem, modum in hujuſmodi rebus tenere nequeuntem.

Et erga maritum, quomodo affecta:

8 *Tametſi autem* virum ſuum dominum & appellaret, & exiſtimaret, ac propterea juſtitiæ laudem quadam ex parte conſecuta eſt, *ex oratione* 11. *pag.* 178. *titulo tamen orthodoxæ religionis de converſione ipſius quantopere ſint merita?* Mater *enim, inquit ſanctus Doctor orat.* 10. *pag.* 161. ex ſanctis primitiis vere ſancta conſpertio: quam etiam tantum auxit, & amplificavit, ut ne mariti quidem perfectionem (dicam enim, etiamſi hic ſermo temeritate non careat) alii ulli, quam ipſi adſcribendam eſſe nonnulli credant, ac prædicent; eamque (O rem miram!) pro pietatis præmio majorem ac perfectiorem pietatem accepiſſe.

10 *Verumenimvero religionis diſſidium, quod ſe ſe inter ac maritum intercedebat, adeo graviter moleſteque tulit, adeo cordi intimo impreſſum habuit, ut, ea orat.* 19. *pag.* 293. hoc unum æquo animo ferre non poſſet ... ſe dimidia tantum ex D
parte, ob ſegmenti ſui averſionem, Deo copulari, ac non ad corporum conjunctionem, ſpiritus conjunctionem adjungi: ac propterea dies noctesque ad Dei pedes accideret, atque pro capitis ſui ſalute cum multis jejuniis & lacrymis cum obſecraret, atque viro etiam ſedulo inſtaret, eumque variis modis lucrari contenderet, probris, admonitionibus, obſequiis, ſimultatibus, &, quod maximi momenti erat, morum ſuorum probitate, ac ferventi erga pietatem ſtudio; qua potiſſimum re anima flectitur, & emollitur, ac voluntarie ad virtutem pertrahitur. Nec vero aliter fieri poterat, quin aſſiduis tandem ictibus gutta lapidem excavaret, ac progreſſu temporis, quod ſtudebat, conficeret, quemadmodum ex his, quæ deinceps ſequuntur, liquido apparebit. Hæc igitur ipſa petebat, & in ſpe habebat, ut quæ fide magis, quam juventute ferveret. Neque enim quiſquam præſentibus rebus perinde, ut illa rebus in ſpe poſitis confidebat. Nec mirum; cum
E divinæ liberalitatis ac munificentiæ periculum jam feciſſet. Huic autem ad ſalutem adjumento erat cum ratio ipſa, curationem paulatim admittens, tum inſomniorum etiam viſio, per quæ Deus animam ſalute dignam ſæpenumero juvat .. Putabat ſe, quod ante numquam fecerat (quamvis uxor frequens in oratione eſſet) ex Davidis Pſalmis eam partem canere, Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.

quorum hunc a fide orthodoxa alienum comperit,

11 Novus & inſuetus hic cantus erat: ac deſiderium ſimul cum cantu ingreditur. Quod ubi mulier audivit, voti jam compos facta occaſionem arripit, viſionem hanc in jucundiſſimam partem interpretans, beneficiique magnitudinem animi lætitia declarans, ac ſalutem adurgens, ne quid, quod vocationi obſtaret, intercaderet, negotiumque, in quod ſummo ſtudio incumbebat, abrumperet. *Et mox ibidem ſequitur S. Gregorii*, Nonnæ *mariti, converſio ad Chriſti fidem: erat quippe antea Hypſiſtariorum erroribus imbutus; ex pag.* 289. *Erat autem facta illa* ex Gentili errore, & legali vanitate conflata .. Etenim illius quidem idola & ſacrificia rejicientes, ignem & lucernas colunt: hujus autem ſabbatum, & jejunam quamdam a nonnullis cibis abſtinentiam veneran- F
tes, circumciſionem aſpernantur.. ac ſoli Omnipotenti venerationem adhibent, *ut ibidem dicitur*, *Nonne* Sanctificatus eſt *itaque* vir infidelis (*ut cum Doctore gentium loquar* 1. *Corinth. cap.* 7. *v.* 14.) per mulierem fidelem? *Etenim ex pag.* 290. Huic, *quo de agimus, marito* mulier Dei beneficio conceſſa, non modo adjutrix .., ſed & dux, & anteſignana fuit, nimirum eum vita & ſermone ad optima quæque per ſe ipſam ducens: ac ceteris quidem in rebus, ut matrimonii leges ſerebant, viro ſuo parere, optimum eſſe judicant; fidei autem & pietatis magiſtram quoque ſe præbere baudquaquam erubeſcens.

fidei ac pietatis magiſtram ſe præbens.

nec non veram erga Gregorium filium matrem.

12 *Quam veram ſe* S. Nonna *erga maritam ſuum Gregorium probavit conjugem; tam genuinam erga filium Gregorium ſe exhibuit matrem, vera ac divina ei procurando bona. Audi eum orat.* 1. *pag.* 32. Ab ipſa juventute accitus ſum, *ait*, atque ad Deum a vulva ipſa projectus, & ex materna pollicitatione donatus, ac poſtea periculis confirmatus. *Et carm.* 1. *pag.* 39. *ſobolem a teneris pia mater Deo dedicat, teſte Gregorio, dum hæc canit:*

At vero illa tuis me protinus, ut Samuelem,

Ad-

A Addixit templis, Samuelem ſi tamen umquam
Moribus expreſſi.
Ac mox, nonnullis interpoſitis, ita proſequitur:
Namque manus noſtras divinis ſedula libris
Luſtrabat, corpuſque etiam complexa tenellum,
Talia verba dabat: Jam vir clariſſimus olim
Extitit, intrepidus qui ſanctam duxit ad aram
(Res mira!) acceptum divino munere natum,
Currentem ad cædem, ſacrum laudabile, charam
Tardiparæ ſobolem Sarræ, generiſque petentis
Radicem, quam ſpes ſculpſit, promiſſaque magni
Numinis. Abrahamus porro grave munus obibat
Sacrifici, pecudiſque vicem præſtabat Iſachus.
Aſt ego te vivum Chriſto, chariſſime, munus
Offero, nate, fidem ſervans, promiſſaque reddeos.
Tu facito ut charæ ſolvas pia vota parentis:
Quæ te eoocepi precibus, quæque optimus ut ſis.
B Moribus utque tuis nil ſit purgatius opto.
Hos tibi præclaros & ounc & poſtea cenſua
Porrigo: ſunt autem multo meliora futura.
Hoc genitricis erat votum: cui protinus ipſe
Cedendum, io teoera quamvis ætate, putavi.
Habes hic quidem, lector, nonnulla virtutum S. Nonnæ capita ſummatim excerpta ex ſcriptis filii ejus S. Gregorii, fidelissimi rerum ab ea geſtarum teſtis; non omnia tamen quibus ſancta illa Mater fulgebat, divinorum charismatum decora perſecuti: nam poſtquam aliquot ejus recenſuiſſe virtutes; Quæ his occultiora ſunt, taceo, *inquit pag.* 292. quorum teſtis eſt Deus, & ancillæ; quarum fidei res hujuſmodi committebat.

Miro modo Scelle a morbo ſanatur?

13 *Miram matris ſuæ a morbo ſanationem narrat S. Gregorius Nazianzenus oratione 19. a pag.* 305. Hanc, *ait*, morbus invadit, fortem aliquoſi fœminam & tolerantem, atque per omoe vitæ tempus commoda valetudine uſam. In multis autem doloribus, ne ſermonem longius producam, nihil periode grave erat, atque inedia, quæ multos jam dies periculoſe laborabat, neque hujus mali remedium ullum ioveniebat. Quoniam igitur
C modo Deus eam alis? Non manna pluens, ut olim Iſraeli, aut petram frangens, ut ſitiemti populo aquam funderet, aut per cervos paſcens, ut illum Heliam; aut per prophetam in ſublime raptum ſatians, ut Danielem antea, cum fame in lacu premeretur. Quonam ergo modo? Viſum eſt ipſi, me, quem chariſſimum habebat (neque enim queraquam alium noſtrum ne in ſomnis quidem mihi præferebat) noctu tepeote ſupervenientem cum eaniſtro, panibuſque in primis candidis, pro meo more benedictis, atque cruce conſignatis eam aluiſſe, ſicque convaluiſſe ac vires collegiſſe. Ac nocturna illa viſio veritatis opus erat: ab eo enim tempore ad ſe rediit, ſpemque meliorem coocepit. Quanam autem re hoc clarum ac manifeſtum eſt? Aperto & perſpicuo argumento. Nam eum poſtridie mane ad eam ingreſſus, primum hilariorem eam, quam antea, conſpexiſſem; deinde hęc conſueta, ot ſe noctu habuiſſet, ecqua re opus haberet, quæſiviſſem; Tu me; reſpondit illa, prompte admodum ac tranquillo vultu, oate, aluiſti: ac poſtea rogas, ecquid valeam? Simulque capitis nutu mihi ancillæ ſignificabant, ne contradicerem, ſed ſtatim reſponlum hoc acciperem, oe patefacta veritate mœrore conflictaretur. *Hactenus S. Gregorius Nazianzenus.*

D AUCT. J. P.

14 *Orationi partim funebri in laudem patris mortui, partim conſolatoriæ ad matrem* Nonnam, *præſente Baſilio habita a laudato S. Gregorio, quæ numero eſt decima nona, ac bene multa in rem noſtram nos docuit; orationi, inquam, iſti ipſa Sanctæ noſtræ interfuit, ex pag.* 315. *Non videtur autem diu ſupervixiſſe marito ſuo; quem anno Chriſti* 373. *aut veroſimilius uno anno tardius e vita ereptum eſſe, cenſet Pagius in Critica Baroniana ad an.* 354. *num.* 13. *rerum damda facutarum ferie, uti addit, non permittente, ut diutius vixiſſe dicatur. Ratio autem, cur illa huic non diu ſupervixiſſe videatur, eſt* 1°. *Quia* ejuſdem *fuit* ętatis, *ex orat.* 19. *pag.* 315. *cujus fuit ſuus grandævus conjux, ut qui* centum ferme annos vixiſſet, *ibid. ex pag.* 313. *ut non videatur multum temporis* Nonnæ *ſuperaddendum.* 2°. *Quia obitum patris ac matris ſimul conjungit S. Gregorius carm. De Vita ſua pag.* 9. *cancus:*

tempus mortis.

E

Aſt ut parentes, ultimo functi die,
Tenuere ſedes expetitas perdiu *&c.*

Non vixiſſe eam amplius tunc, quando filius ipſius Seleuciam ſe recepit, illud argumento eſt 3. *quod illa de re agat ibid. inter eas, quas poſt obitum parentum geſſit. Videri poſſunt, quæ dicit Baronius in Vita S. Gregorii Nazianzeni apud nos edita ad diem* IX. *Maii pag.* 397. *ut & annotata pag.* 398. *lit.* 1. *Diſceſſus autem ille a Tillemonto tom.* 9. *Monumentorum eccleſiaſticorum in tabula chronologica pag.* 795. *ineeltitur anni* 375. *dimidio. Menea magna Græcorum typis excuſa indicant, dictum ab eo eſſe orationem funebrem in obitu matris; uti patet ex verſiculis paullo poſt citandis. Hæc ſunt, quæ de rebus geſtis* F S. Nonnę *collegi. Nunc de publico cultu has ſubjecimus apud Græcos ac Latinos.*

15 *Et apud hos quidem ita annuntiatur hac die* v. *Auguſti in Martyrologio Romano:* S. Nonnæ matris beati Gregorii Nazianzeni: *apud illos vero*, Eodem die S. Nonna, mater S. Gregorii Theologi in pace conſummatur, *Additur hoc diſtichon.*

publicus cum apud Latinos, tum apud Græcos cultus.

Νόννην Σιών τὴν καλὴν καλὸς γόνος
Καλὸν Σίδωσιν ἐντάφιον τοῖς λόγοις.

Obeunte pulchra matre, pulcher filius
Pulchros honores funebres lingua ioſonat.

Inſcribitur præterea Sanctæ noſtræ Menologio, quod apud Henricum Canifium ex interpretatione Cardinalis Sirleti vulgatum eſt.

D E

DE S. VIATORE CONFESSORE APUD AURELIANENSES IN GALLIA.

J. B. S.

Sec. VI. De hiſtoria. Ex

DE hoc S. Viatore (*Gall.* Viaire) *aliiſque pluribus Miciacenſibus monachis, duce Maximino juniore abbate, a Menardo in Martyrologio Benedictino, a Sauſſayo in Gallicano, inter pros, relatis* XXVIII. *Junii, ut quorum omnium ſolennitas ſimul recolatur Dominica infra octavam Venerabilis Sacramenti, non obiter egerunt Majores noſtri in hoc Opere inter Prætermiſſos ad diem* XXVIII. *Junii, ſatis aperte & non immerito conqueſti, quod nec Menardus, nec Mabillonius diem certum aſſignare curaverint, quod ipſis ſane difficile non erat, quo ſancti hujus Viatoris feſtivitas ſeorſim celebretur eo loco, nempe Tremulivici (Gall. Tremblevy) ubi ipſius nomini propria eccleſia ædificata eſt, ut mox docebit Sauſſayus, ex quo ſua deſumpſit Menardus, pauca ſane quæ de Sancti ætate, geſtis, virtutibus ac miraculis tradi potuere, ut ſatis ingenue fatetur laudatus Mabillonius, dum tomo* I. *Actorum Ordinis S. Benedicti, actaurus de ſanctis Avito, Læto, Dulcardo & Viatore, ex jam dictorum monachorum numero ita præfatur pag.* 613.

pauca ſcitu-tur

2 Horum Sanctorum res geſtæ adeo obſcuræ ſunt & implicatæ, ut eorum Acta tum ſcripta manu, tum edita, quandoquidem rebus noſtris illuſtrandis parum conducunt, referre animus non ſit: pauca tantum de illis tranſcurſu obſervata delibare ſufficit, aliis aliorum diligentiæ permiſſis. *Hæc num.* 1. *quibus ſubnectenda cenſui quæ habet ſequenti num.* 5. *in hæc verba*: Sanctorum Læti, Dulcardi & Viatoris Vitæ non minus tenebris involvuntur. Quippe in vulgatis Actis Læti apud Joannem Boſcium in Bibliothe. Floriacenſi: Dulcardi apud Philippum Labbeum in tomo 2. Bibliothecæ: Viatoris in Mss. codicibus, cuique eorum patria Bituricenſis, ovium cura, profeſſio monaſtica ſub Treiecio abbate, fuga ad monaſterium Miciacenſe, inde in eremum cum Avito receſſus tribuitur; ut quid cui conveniat, ignores. *Non magis ad rerum elucidationem conducunt, quæ habet num.* 6. De Dulcardo & Viatore nihil in antiquis Martyrologiis legimus (*quod veriſſimum eſt*;) eos tamen Miciacenſibus alumnis adnumerant verſus illi, quos S. Maximini abbatis Miciacenſis Actis præpoſuimus. S. Viator io Tremulivico io Pertico, Dulcardus Ambiliaci apud Bituricenſes coluntur.

3 *Ex his ſatis patet, de ſolo* S. Viatoris *cultu hic a nobis agi poſſe, quem docebit Sauſſayus, in Annalibus eccleſiæ Aurelianenſis eum expreſſiſſime aſſerens, ubi plures illos ſanctos Miciacenſes Monachos enumerans & laudans*, Tantum hoc loco notaveris, *inquit*, eodem ferme tempore (*nempe ſeculo* VI.) omnes iſtos floruiſſe. . . Viatorem hic, iode Lætum ex pagia Bituricenſibus, conceſſu Trejecii abbatis ſui, Miciacum veniſſe, miraculis multis & in cœnobio Miciacenſi & extra clariſſe. Et Viator quidem in pago Tremuliviço in partibus Secaloniæ obiit, ubi nunc corpus ejus quieſcit, quod nos ipſi propriis contrectavimus manibus, & Deo volente, ex mandato dominorum decani, canonicorum & capituli eccleſiæ Aurelianenſis, ſede epiſcopali vacante, Dominica prima Auguſti anno MDXCVII. de capſa veteri in capſam novam apud Tremulivicum tranſtulimus..... Sancti Viatoris memoriæ apud Tremulivicum elegantem eccleſiam excitaverunt conjuges duo Bituricenſes non minus pii quam divites, inter quos maritus ab annis decem paralyſi, mulier cæcitate annis quindecim percuſſi, ad ſepulcrum Confeſſoris remedium valetudini deſperatæ repererant.

praeter multa tum

4 *Inde de S. Læto agens, diem addit, nempe* V. *Novembris, quo ejus recolatur feſtivitas, id quod hic in* S. Viatore *neglectum mirantur, ut eo adhuc tempore dubium fuiſſe oporteat, quandoquidem Caſtellanus in ſuo Martyrologio univerſali ipſum ſignavit* XXIX. *Maii his ipſis verbis*: In Secalonia, S. Viatoris confeſſoris, cujus corpus honoratur Tremulivici in eccleſia ſui nominis. *Fatendum omnino, diem obitus incertum eſſe, ut prorſus non intelligam, quid Caſtellanum moverit, ut ſignatum jam diem præ cæteris eligeret. Certe ipſum ſecuti non ſunt collectores Martyrologii Pariſienſis, in cujus editione anni* 1727. *diſerte annuntiatur hoc die, qui an vere obitualis fuerit, non eſt unde conjicere liceat: id collegimus, duce prædicto Martyrologio, recte hic in opere noſtro* S. Viatorem *hodie collocari. Verba ſunt*: Apud Aurelianenſes, ſancti Viatoris monachi Miciacenſis, cujus nomine exſtat eccleſia apud Trethuli-vicum io Secelannia, in qua corpus ejus quieſcit.

in eccleſia ſui nomi-nis.

DE

DE S. OSWALDO REGE AC MART. IN ANGLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.P.

§. I. Natales, educatio, victoria, regnum, fidei Chriſtianæ propagatio, eccleſia perfecta, erectus epiſcopatus.

ANNO DCXLII. *Natalis*

HOdieranum S. Oſwaldum, *Northumbriæ regem ac martyrem, cave ne confundas cum Sancto ſynonymo, epiſcopo Wigornienſi, & archiepiſcopo Eboracenſi; ſicut factum fuiſſe notavimus tom. 118. Februarii, die XXIX. ejuſdem menſis, quo is præſul a nobis datur, pag. 750. De natalibus hujus Sancti noſtri, auctor Vitæ, quam illuſtramus, ſic ſcribit*: Ortus fuit Oſwaldus alto & longo ſanguine regum, filius Edelfridi regia, qui ante Eadwinum regem, ſuper gentem Nothanimbrorum regnaverat, fortiſſimus *in factis &c. Huc faciunt ea, quæ habet Simeon monachus Dunelmenſis, inter antiquos Hiſtoriæ Anglicanæ ſcriptores anno 1652. editus, cap. 1. ſic memorans*; Erat . . filius potentiſſimi regis Ethelfridi, cujus pater Ethelricus rex: cujus pater Ida rex, a quo (ut Beda refert) regalis Northanymbrorum proſapia cepit originem. Nec tantum paterna, ſed & materna quoque origine clariſſimam duxit genealogiam, ex ſorore videlicet Edwini regis procreatus. *Addamus hiſce e noſtro apographo Seguerianо, de quo poſt dicam, ſequentia*: Qui Eadwinus cæleſti oraculo commonitus, renuntians idololatriæ, ſanctæ regenerationis lavacrum, prædicante Paulino archiepiſcopo, cum gentis ſuæ cunctis nobilibus ac plebe ſuſcepit perplurima, tantumque devotionis erga cultum veritatis habuit, ut etiam regi orientalium Anglorum Eorpwaldo, filio Reodwaldi, perſuaderet, ut, relictis idolorum ſuperſtitionibus, fidem & Sacramenta Chriſti cum ſua provincia ſuſciperet.

ac ſuris genealogico ſanctis

2 *Apud Alfordum in indice chronologico, qui habetur tomo ejus tertio poſt Annales eccleſiæ Anglicanæ pag. 57. & ſequentibus textitur hæc regum Northumbriæ* (eſt ea natio Anglorum, quæ ad Aquilonarem Humbræ fluminis plagam habitat, *teſte Beda in Eccleſiaſtica hiſtoria gentis Anglorum lib. 2. cap. 9.*) *textur, inquam, hæc iſtorum regum ſeries, in qua Ida affigitur anno 547. Alla anno 559. Edelricus anno 589. Ethelfridus Ferus anno 593. Edwinus anno 617. de cujus ad fidem Catholicam converſione per Paulinum archiepiſcopum Eboracenſem procurata, agit laudatus Alfordus tom. 2. ad annum 626. num. 7. & duobus ſequentibus. Porro matris S. Oſwaldi nomen, ejuſque ex Ethelfrido proles maſculas, Sanctis noſtri fratres, recenſet ecgraphum paſſionis S. Oſwaldi, quod habemus, e Ms. S. Maximini Treviris, his verbis*: Hic tantus vir Adilfridus ex Acha ſorore Eduini, ſui poſtmodum ſucceſſoris, tres dicitur procreaſſe filios: quorum primus Anfridus; alter Oſwaldus; tertius vero Oſwinus nomen accepit. *Quod mater S. Neophytæ V. & M. non fuerit ſoror S. Oſwaldi, dictum jam pridem fuit tom. 1. Januarii pag. 166. & ſequente. Florentius autem Wigornienſis ad annum 672. memorat* monaſterium ſanctæ Æbbæ abbatiſſæ, videlicet S. Oſwaldi & Oſwii regum germanæ. *De Ebba agit Alfordus ad ann. 683. Pauca hæc de genealogia ſancti Regis noſtri ſufficiant; neque enim moror, neque examino ea, quæ pluribus congeruntur apud Capgravium in Vita S. Oſwaldi fol. CCLIV.*

exponitur, quomodo is ſucceſſerit.

3 *Quia vero noſter biographus non explicat, quomodo ſucceſſerit Sanctus in adminiſtrando regno Northumbriæ; ſuppleo ipſum ex Beda ſupra memorato lib. 3. cap. 1.* Interfecto, *ait*, in pugna Edwino, ſuſcepit pro illo regnum Deirorum (de qua provincia ille generis proſapiam, & primordia regni habuerat) filius patrui ejus Elfrici, vocabulo Oſrichus, qui ad prædicationem Paulini, fidei erat Sacramentis imbutus. Porro regnum Berniciorum (nam in has duas provincias gens Nord Humbrorum antiquitus divila erat) ſuſcepit filius Edelfridi, qui de illa provincia generis & regni originem duxerat, nomine Eanfridus. Siquidem tempore toto, quo regnavit Edwinus, filii præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnaverat, cum magna nobilium juventute, apud Scottos ſive Pictos exulabant; ibique ad doctrinam Scottorum catechizati, & baptiſmatis gratia ſunt recreati: qui ut mortuo rege inimico, patriam ſunt redire permiſſi, accepit primus eorum, quem diximus, Oſrichus regnum Deirorum; ſecundus vero Eanfridus regnum Berniciorum. Uterque autem ut terreni regni inſulas ſortitus eſt, ita ſacramenta regni cæleſtis, quibus initiatus erat, anathematizando perdidit, ac ſe priſcis idololatriæ ſordibus polluendum perdendumque reſtituit. Nec mora: utrumque rex Britonum Cedualla impia manu, ſed juſta ultione peremit. . Infauſtus illa annus *&c.* Unde cunctis placuit, regum tempora computantibus, ut ablata de medio regum perfidorum memoria, idem annus ſequentis regis, id eſt Oſwaldi, viri Deo dilecti regno aſſignaretur; *quo fuit annus Chriſti 634. uti videre eſt apud Alfordum ad eumdem annum.*

poſt exilium apud Scotos, in adminiſtrando Northumbriæ regno.

4 *Caterum religioſiſſimi Principis noſtri apud Scotos commorationem ſic exponit citatus auctor ibidem num. 11.* Manſit exul apud Scottos hic regius Juvenis ab anno DCXVII. ad mortem uſque Eanfridi fratris (*quam ianuarii anno 634.*) pubeſcentem ætatem ferens & fidei rudimentis edifcendia, & ludia militaribus, ceteriſque, quæ nobiliorem indolem commendare poterant, ut, ſugato otio, omnium virtutum noverca, futuræ ſanctitati præluderet. Demum eum cerneret patriam miſerrime lacerari; cum effundi varia factione civium ſanguinem, & fratrem barbara manu interemptum: inſuper violari altaria, & ſacra omnia peſſimorum hominum furoribus inſervire; non potuit Vir ſanctiſſimus cohibere regium animum, quin Dei ſui cauſa, patriæque, ſurgeret in vindictam. Igitur ſub finem hujus anni, cum fide

A fide ſe, & militem armaviſſet, pugnavit tam feAUCT. J. P. liciter, ut ſequenti anno expugnaverit omnia, ut dicerur inferius. *Adi biographum noſtrum a num. 7.*

quo tempore ea evaluerit.

5 *Alfordus ad annum 635. num. 16. agens de loco, ubi Sanctus exulaverit*, Dicendum, *inquit*, nec Oſwaldum exulem, Britanniam exiviſſe: nec aliunde, quam e noſtro, *ait*, Septemtrione quæſiviſſe Doctores fidei. *Idque conficit ex his Bedæ verbis, quæ ſuperius citabam*: Siquidem tempore toto, quo regnavit Edwinus, filii præfati regis Edelfridi, cum .. magna nobilium juventute, apud Scottos ſive Pictos exulabant. *Ex eo autem, quod ibi, uti obſervat Alfordus*, Scotos a Pictis non diſtinguat; videtur ille populus paulatim coaluiſſe, & ad differentiam Hybernorum a Beda Septemtrionales Scoti appellari. Ad quos ſine dubio Oſwaldus fugit, commune hinc fugientibus aſylum: & ad eoſdem miſit, cum Aidanum impetravit. *De qua re mox dicam, & jam dicta confirmabo.*

Hiberia & ejus locus.

B 6 *Ad victoriam S. Oſwaldi armis a Duce Britonum Cedwalla reportatam, de qua Vitæ auctor num. 7. refer allocutionem S. Columbæ, qua in Opere noſtro tom. 11. Junii, die 1x. pag. 188. exſtat in Vita ejuſdem ſancti abbatis*: Oſwaldum regem in procinctu belli caſtrametatum, & in papilione lupra pulvillum dormientem allocutus eſt, & ad bellum procedere juſſit. Proceſſit, & ſecuta eſt victoria; reverſuſque, poſtea totius Britanniæ imperator ordinatus a Deo, & tota incredula gens baptizata eſt. *Obiit S. Columba exeunte ſec. vi.* Oſwaldus *autem rex, relata iſta victoria, ſumma regni Northumbriæ potitus eſt anno 634. ex dictis ſupra num. 3. atque adeo allocutio iſta contigerit oportet poſt obitum S. Columbæ. Nomen loci, in quo victoria illa contigit, ſignatur a Vitæ auctore infra num. 7. ſed Alfordus ad annum 635. num. 1. cenſet*, factum eſſe librariorum vitio, ut, mutatis parum litteris, difficile admodum ſit, illum invenire. Si legas tamen, quod omnino videtur legendum, non DENISES-BURNE, ſed DEVILES-BURNA; oppidum illud eſt in Ottadinis & Northumbriæ agro, quem Tina fluvius alluit: quod inde Devileſtone, nunc contractius Diſtone eſt.

Unde diuſi ui verbi promus

C 7 *Vita, quam dabimus infra num. 6. ſic de* S. Oſwaldo *fatur*: Cum primo præmeditaretur tota mente Deo omnipotenti famulari, & id fieri poſſe arbitraretur, ſi ſervos ejus, miniſtroſque divini verbi, ſuæ fidei aſciſcens adjungeret, miſit ad Scotiam, & inde aſcivit Aidanum, virum plenum Deo *&c. Et num.* 12. Mox, *ait ex Beda*, ut regnum ſuſcepit, deſiderans totam, cui præeſſe cœpit, gentem fidei Chriſtianæ gratia imbui .. miſit ad majores natu Scotorum, inter quos exulans ipſe baptiſmatis Sacramenta .. conſecutus erat, petens, ut ſibi mitteretur antiſtes .. accepit pontificem Aidanum. *Videt hic locum, in quo Sanctus exulavit, & e quo Aidanum epiſcopum evocavit, eumdem eſſe, Scotiam videlicet, quam paullo ante deſignavi; atque adeo hinc dirimi controverſiam, ad quoſnam Scotos Oſwaldus miſerit, an ad Hibernos, veteres revera Scotos; an vero ad novos, Britanniæ incolas. Rem ſic confirmo ex prædicto Alfordo ad annum 635. num.* 13. Principio, *inquit*, amovenda eſt quorumdam aſſertio, quæ cogit in Hiberniam illos omnes, qui hoc tempore Scoti nominantur. Beda enim non ſemel duplicem Scotis provinciam aſſignat: Auſtralem unam inſulæ Hibernicæ; Septemtrionalem alteram Pictis conjunctam. Illam vocat SCOTORUM PATRIAM, & cum Hibernia inſula componit: hanc PROVINCIAM potius, quam patriam; *ex dicto Beda lib. 3. cap. 3. unde ea biographus noſter tranſcripſit, ut videſis in ajuſdem contextu apud nos num. 13. Beda quippe de Scotis, diverſo modo Paſcha celebrantibus, ita memorat*: Septemtrionalis, *ait*, Scotorum provincia, & omnis natio Pictorum, illo adhuc tempore Paſcha dominicum celebrabat. D

evocatis

8 *Et mox de inſularibus Scotis*, Porro, *ait*, gentes Scotorum, quæ in Auſtralibus Hiberniæ inſulæ partibus morabantur, jam dudum in admonitionem Apoſtolicæ Sedis Antiſtitis, Paſcha canonico ritu obſervare didicerunt. *Deinde poſtquam hæc citaſſet memoratus Annalium auctor, ita concludit*: En Auſtrales Scotos in Hibernia, & Septemtrionalem Scotorum provinciam, Pictis conterminam, loco, religione, ritibus. Licet enim Hibernia diſtingui poſſit & debeat aliquando in Auſtralem & Septemtrionalem; tamen quia dixit Beda, Pictos Hiberniam petentes, & ſedem ibi poſtulantes, miſſos in Britanniam, ejus Septemtrionales partes occupaſſe; & poſtea diſerte ſcribit de Britanniæ incolis lib. 1. cap. 1. " Proce- E
„ dente autem tempore, Britannia, poſt Brito-
„ nes & Pictos, tertiam Scotorum nationem in
„ Pictorum parte recepit; qui, duce Reuda, de
„ Hibernia egreſſi, vel amicitia vel ferro ſibimet
„ inter eas ſedes, quas hactenus habent, vindi-
„ carunt„ nimirum Britanniæ Septemtrionalis; hæc, inquam, evincunt, Bedam, cum de Septemtrionalibus Scotis loquitur, de Britanniæ incolis intelligendum. *Hactenus ille: quibus addi poſſunt ea, quæ ex Beda habet noſter ſcriptor Vitæ num. 15. Ex dictis itaque conficitur, S. Aidanum a S.* Oſwaldo *non eſſe evocatum extra, ſed intra Britanniam, qui Northumbriæ populis, eidem regi ſubditis, Chriſti legem annuntiaret.*

Templum perfecit S. Petri,

9 *Inter alia devotæ Deo mentis ſacra monumenta Princeps piiſſimus* conſtruxit .. templum honorabile beati Petri Apoſtoli, quod mirifice decoravit, & dignos miniſtros, qui ibidem Deo deſervirent, regio uſu deliberavit; *prout ſcribit biographus noſter num. 6. Factum ſic explanat ſæpe memoratus Annalium conditor loco citato, num.* 14. In Deiris etiam moles illa, quam Edwinus ſanctus inchoaverat, Apoſtolorum Principis nomine Oſwvaldi regis pietatem exſpectabat: qui opus magna devotione proſecutus, ad finem perduxit, *teſte Beda lib. 2. cap. 20. ubi hæc narrat*: Allatum eſt autem caput Edwini regis Eboracum, & illatum poſtea in eccleſiam B. Petri Apoſtoli, quam ipſe cœpit; ſed ſucceſſor ejus Oſwaldus perfecit. F

& epiſcopatum Lindisfarnenſem inſtituit.

10 *Simeon monachus Dunelmenſis, de quo ſupra cap. 2. aliud nobis ſancti Regis noſtri monumentum refert*: Anno, *inquit*, Dominicæ incarnationis DCXXXV. .. piiſſimus rex Oſwaldos ſecundo imperii ſui anno venienti ad ſe Aidano ſedem epiſcopalem in inſula Lindisfarnenſi conſtituit: ubi & ipſe antiſtes jubente, ſuffragante, & cooperante rege, monachorum, qui ſecum venerant, habitationem inſtituit, hoc illis Rege ſcilicet & epiſcopo procurantibus, ut & pontificali auctoritate fides roboraretur novella, & monachica inſtitutione ſemper in poſterum caperet augmentum religionis obſervantia: unde, ſicut legimus, & ſeniorum traditione percepimus, ad ipſius eccleſiæ præſulatum monachi ſolebant eligi, exemplo uimirum primi antiſtitis Aidani, qui & monachus erat, & monachicam vitam cum ſuis omnibus agere ſolebat. Quod ab anno incarnationis Dominicæ DCXXXV. obſervatum eſt uſque ad annum incarnationis

A nationis ejuſdem MLXXII. quando de clericali ordine in epiſcopatum conſecratus eſt vir religioſus de Lotharionum gente Gualcherus. Nam inter epiſcopos nec commemorandum arbitror illum, qui multo ante de clero per Simoniacam hæreſim ordinatus, ſed morte præventus, nullum epiſcopale officium eſt facere permiſſus. *Hactenus ille: quibus illuſtrantur ea, quæ de eccleſia Lindisfarnenſi breviter narrat noſter auctor Vitæ num.* 13.

§. II. Conjugium, proles, prodigioſa ſanatio a peſte, prænotio mortis; tempus vitæ; locus mortis; elogium, miracula; dextera a corruptione immunis.

Eorum duois Kineburgam, Kinegiſi filiam:

S. Oſwaldi *conjugium cum Kinegiſi, Weſt-Saxonum regis, quem prius de ſacro fonte ſuſceperat, filia, ex Beda lib.* 3. *cap.* 7. *noſter biographus num.* 24. *commemorat. Alfordus ad annum* 636. *num.* 13. *eam vocat Kineburgam, factumque eidem anno* 636. *illigat; anno autem proxime ſequenti* 637. *maſculam ex illa ſuſceptam prolem nomine Ethelvvaldem.* Filius .. Oſwaldi regis Edelwald, *teſte Beda lib.* 3. *cap.* 24. *ſed in eo paternæ virtutis degener, quod in Oſvvini ſon Oſvvii, patrui ſui, cum Penda, pagano Merciorum rege, conſilio*, qui .. auxilio eſſe debuerat, in partis erat adverſariorum, eiſdemque contra patriam, & parrnum ſuum pugnaturis ductor extiterit; quamvis ipſo tempore pugnandi, ſeſe pugna ſubtraxerat, eventumqua diſcriminis tuto in loco expectabat. *Illud vero magis paternum dedit præſidium* S. Oſwaldi *filius, dum Ceddo viro Domini, atque apud Orientales Saxones epiſcopo, monaſterium conceſſit, in quo ſepeliretur. Factum referens Beda lib.* 3. *cap.* 23. Quem (*Ceddum*) cum Æthelwaldus, *ait*, filius Oſwaldi regis, qui in Deirorum partibus regnum habebat, virum ſanctum & ſapientem, probumque moribus videret, poſtulavit, enm poſſeſſionem terræ aliquam a ſe, ad conſtruendum monaſterium, accipere, in quo iple rex & frequentius ad deprecandum Dominum, verbumque audiendum advenire, & defunctus ſepeliri deberet. *Eſt illud cœnobium Leſlingenſe in agro Eboracenſi, ſecundum Monaſticon Anglicanum tom.* 1. *pag.* 62. *& pag.* 63. *locus ad illud conſtruendum ſcribitur Ceddo ab Edilbaldo datus anno* 648. *Porro unicum hunc ſanctæ Regi ex dicta exore fuiſſe filium*; *indultum ipſi ab Oſvvio Deirorum regnum, anno ætatis decimo ſexto ac, quod inter Northumbriæ reges a multis non numeratus ſit, Oſvvii potentia & magnitudine factum*; *lego apud Alfordum ad annum* 652. *num.* 2. *Quod autem conjugii uſu ſibi interdixerit ſub finem vitæ, occaſione viſionis, quam habuerit, affirmat Capgravius fol.* CCLV. *verſa*; *de qua re mox. Miram Sanctæ a contagione peſtifera ſanationem ex Capgravii fide fol.* CCLV. *hic tranſcribo:*

Suo peſtifera correpta,

12 Immiſſa, *ait*, circumquaque per Angliam gravi peſte, plurimi ſtrage lævilſime pereuntes, regna cæleſtia conſcenderunt. Cum itaque Rex ſanctus populo ſibi ſubdito divinæ animadverſionis judicium imminere, conſpiceret; cum lacrymis & querulis vocibus ac gemitibus hoc Dei flagellum ſuis maxime peccatis aſcribere cœpit.. Cum igitur precibus & lacrymis diutius inſiſteret, ſubito, Dei voluntate, eadem peſte correptus eſt.. Cumque ad extremum vitæ, ſpiritus vigore penitus deficiente, veniſſet, oculos in cælum erigere, & quaſi quibuſdam colloquendo labia movere cœpit. Intellectuales quidem oculi ejus, ſicut ſacria epiſcopia poſtmodum referre ſolebat, una cum corporalibus, angelicos quoſdam ſpiritus præclaro intuitu aſſiſtere ſæpe videbant: de quorum numero tres ad ſe conſolandum accedentes dixerunt: D AUCT. J. P.

ab angelis, qui ei apparebant, tam ipſe quam ſubdito ea revelari dixerat;

13 Oſwalde, rex Dei electiſſime, mortis horrorem noli timere: noſter collega & conſors in cælo repntatus, peracto vitæ termino, noſtro collegio adjiciendus eris. Nun tamen in iſto moriturus es tempore, nec hujus peſtilentiæ acerbitate ulterius feriendus. Chriſtus, tuæ deſolationis anguſtias miſeratus, omnem Anglorum pnpulum a peſte & clade, meritis tuis & precibus abſolutum liberavit, vitæque tuæ tot annos miſericorditer adjiciens, te martyrio coronandum inſtituit, nobiſque amodo tam viventis quam morientis cui cuſtodiam delegavit. Diem & horam ſui martyrii deſignaruit, eos cunc ſibi affuturos aſſerentes.. Rege confeſtim ſanitati reſtituto, Anglorum fines diebus vitæ ſuæ nulla peſtis perturbare præſumpſit. E

in deinde majoris perfectionis viam ingreſſus.

14 Ex illo tempore in omnibus Deo & hominibus emendatinrem ſe præbuit, & vitæ ſuæ exitum cum gaudio expectavit. Vitæ præteritæ nativitates mentis devotione tranſcendit: eleemoſynis & lacrymis præteritas negligentias quotidie redemit. Poſt hanc quoque viſionem una cum Kineburga, uxore ſua, regis Weſt-Saxonum Kinegiſi filia, caſtitatis munditiam in poſterum conſervavit. *Hæc Capgravius; quæ utinam confirmare mihi liceret ex antiquioribus documentis!*

Ætas vita, ac tempus mortis

15 Regnavit, *teſte Beda lib.* 3. *cap.* 9. Oſwaldus novem annos, annumerato etiam illo anno, quem & feralis impietas regis Britonum, & apoſtaſia demens regum Anglorum dereſtabilem fecerat. *Accidit hoc ab anno* 633; *proximo Sanctus regnare cœpit, ſecundum dicta num.* 3. *deſin autem* 642. *quibus ſi cum Beda præmittas feralem illum annum, habebis annos regni novem. Itaque Winocianum duplex, quod habemus, apographum Vitæ* S. Oſwaldi, *in textu iſto Bedæ, pro* novem F annis *perperam ponit* decem annis; *eius conſonat apographum Ultrajectenſe. Ad mortem quod attinet; eam quidem exponit noſter biographus num.* 26. *verbis Bedæ; ſed nec in hujus textu impreſſo lib.* 3. *cap.* 9. *nec in illius tranſcripto, annum mortis invenio.. Sed Alfordus ad annum* 642. *num.* 18. *teſtatur, pro eo, quod in Hiſtoria Bedæ loco citato exuſa exemplaria habent*, Peremptus eſt .. anno ætatis ſuæ trigeſimo octavo; *ſuum Mſ. codicem legere* anno Dominicæ incarnationis DCXLII. ætatis ſuæ trigeſimo octavo. *Matthæus itaque Weſtmonaſterienſis in Floribus hiſtoriarum, ac Joannes Iperius in Chronico S. Bertini, quod Theſauro novo anecdotorum apud Martenium tom.* 3. *col.* 461. *inſertum eſt, audiendi non ſunt, quando notant annum* 644. *nec Sigebertus in Chronico, quando ſignat* 643. *Siffridus presbyter Miſnenſis, in Epitome, inter Scriptores Germaniæ Joannis Piſtorii Francofurti editos anno* 1573. *tom.* 1. *pag.* 685. *turpiter exarrat, dum rerum a noſtro Sancto geſtarum compendio præmittit annum* 703. *Wilſonus in ſuo Martyrologio Anglico perperam ſcribit, nocatum eum eſſe anno* 635. *Miror autem, ita ſcripſiſſe; quia*

AUCT. J. P.

A *citat Bedæ Epitomen. Num Beda in Epitome ſua Hiſtoriæ Anglorum ſic ſcribit*: Anno ſexcentеſimo quadrageſimo ſecundo Oſwaldus rex occiſus eſt; *ipſo, quo anniua ejus memoria celebratur*, die quinto menſis Auguſti; *ut mirum ſit, Harpsfeldium Hiſtoriæ Anglicanæ ſeculo* VII. *cap.* 26. *pro quinto die notare ſextum Auguſti.*

Hæc de tempore vitæ; nunc de loco mortis. Aſſerdus ad annum 642. *num.* 16. Beda, *inquit*, locum pugnæ deſignat & vocat Maserfeld. Hunc autem ad Mordam fluviolum, & Salopienſis agri occidentem, ponit Camdenus in Cornaviis, ibi nimirum, ubi oppidum, ab Oſwaldo dictum, Oſweſtre viſitur (*de quo vide infra num.* 47.) Noluit Lancaſtrenſes Camdeno credere, ſed aiunt pugnæ locum, adeoque mortis Oſwaldi fuiſſe juxta nobilem pagum Wiuwitcum. Ibi enim locum invenerunt, qui hodieque Maserfeld dicitur. *Deinde ſubjunctis verſibus, qui in Winnivicenſi templo olim deſcripti fuit* (*de quibus infra num.* 43.) *aliam conjecturam ex eo deſumit Aſſerdus, quod* Lancaſtrenſis provincia ad Northumbriæ coronam ſpectabat; Salopienſis ad Mercios; & Penda Merciorum rex Oſwaldum ſanctum, non ille Peudam, bello petebat. Verum a Camdeno ſtandum, & Salopienſi agro: tum quia Oſweſtre oppidum, quod etiam Oſwaldi Crux Britannis dicitur, ipſa appellatione nominis pro ſe loquitur; tum quia author Vitæ apud Capgravium, diſertius locum expreſſit: *cujus verba, quæ ſubdis, huc non tranſcribo, cum jam dicta ſufficiant.*

B

elogium ex Placeo Aſſerione.

16 *Poema de pontificibus & Sanctis eccleſiæ Eboracenſis, Flacci Alcuini auctoris paulo poſt laudandi nomine prænotatum, nec non ex Mss. codd. Remenſi & S. Theodorici prope Remos, inter Hiſtoriæ Britannicæ &c. Scriptores* XV. *anno* 1641. *Oxoniæ vulgatum*, S. Oſwaldi *res geſtas ac miracula metro heroico illigat: unde a pag.* 707. *epiſtolii vices hic ſuppleturum ſubdo iſtud elogium.*

Vir virtute potens; patriæ tutator, amator,
Moribus egregius, Chriſti mandata ſecutus,
Pauperibus largus, parcus ſibi, dives in omnes,
Judiciis verax, animi pietate benignus,
Excelſus meritis, ſummiſſus mente ſed ipſa,
Hoſtibus horribilis, cunctis jocundus amicis,
Ut bello indomitus, ſic pacta in pace fidelis.
Invaluit poſtquam ſceptria & culmina regni,
Extruit eccleſias, domiſque exornas opimis,
Vaſa miniſteriis pruſtans pretioſa ſacratis,
Argento, gemmis aras veſtivit & auro,
Serica parietibus tendens velamina ſacris,
Auri blateolis pulcre diſtincta coronis,
Sanctaque ſuſpendit varias per tecta lucernas,
Eſſet ut in templis cæli ſtellantis imago,
Chriſticolæſque greges duxit devotus in illas,
Ut hereut Domino laudes ſine fine canentum.
O pietas, o celſa fides! nam quidquid habebat,
Prodigus in Domini gazarum ſpartis honorem
Quapropter titulis virtutum clauſit, atque
Signorum celebri fama eſt vulgata ubique.
Quæ modo per mundum chartis inſcripta leguntur.

C

Per vocem blateolis *videtur hic intelligendum* purpureis; *ſecundum ea, quæ ſago apud Cangium in Gloſſario, in voce* Blatta.

Miracula ſancti Martyris

17 *Sanctus ac venerabilis Beda, presbyter ac monachus in Anglia*, S. Oſwaldi *miracula deſcribit in Eccleſiaſtica hiſtoria gentis Anglorum lib.* 3. *cap.* 6. *cap.* 9. 10. 11. 12. *ac* 13. *ac lib.* 4. *cap.* 14. *Floruit in ineunte ſeculo octavo, ac deinceps, anno Domini* 735.

pius ſanctus. Miraculorum veritatem, ejuſque, qui ea ſcripſit, fidem commendam ſequentia, quæ iisdem interim laudatus auctor. Num cap. 10. *in loco, ait, ubi... a paganis interfectus eſt, neque nunc ſanitates infirmorum, & hominum, & pecorum celebrari non deſinunt. Et mox*, Pulverem ipſum, ubi corpus ejus in terram corruit, *auferendi pro infirmis, inquit, adeo increbuit &c.* Ut multa quidem in loco illo, vel de pulvere loci illius facta virtutum miracula narrantur; ſed nos duo tantum, quæ a Majoribus audivimus, referre ſatis duximus. *Capite autem* 13. *habentur iſta*: Nec ſolum inclyti fama Viri Britanniæ fines luſtravit univerſos; ſed etiam trans Oceanum longe radios ſalutiferæ lucis ſpargens, Germaniæ ſimul & Hyberniæ partes attigit. Denique reverendiſſimus antiſtes Acca ſolet referre, quia cum Romam vadens, apud ſanctiſſimum Frilonum gentis epiſcopum Willibrordum cum ſuo antiſtite Wilfrido moraretur, crebro eum audiret, quæ de mirandis reliquiis ejuſdem revependiſſimi Regis in illa provincia geſta fuerint, narrare. Et in Hybernia cum presbyter adhuc.. duceret vitam, rumorem ſanctitatis ejus, in ea quoque inſula longe lateque jam percrebuiſſe ferebat: e quibus unum, quod inter alia retulit, miraculum *&c. Et his miraculorum* S. Oſwaldi *veritas, eorumque ſcriptoris fides commendatur.*

D

E

eorum ea poſtea Magdeburgenſes.

18 *Interim Centuriatores Magdeburgenſes contrarii* 7. *cap.* 12. *col.* 358. *habent quod objiciunt adverſus miracula ea, in quo Sanctus vivere deſiit, loco patrata*: Miracula, *inquiunt*, ad eum locum poſtea facta, idem (*Beda*) commemorat: ſed mendacia & vana videntur. *Itane vero vana? Ita nimirum, qui ſpiritu ſuperbiæ pleni, ac Chriſtianæ docilitatis vacui, ovaneſcunt in cogitationibus ſuis, ſanctis quibuſlibet impugnantes regum commendationes.* Mendacia? *Sic utique miraculis abſtrepere aſſolent, qui ſpiritui veritatis bellum indixerunt, patri mendaciorum adhærent mordicus; qui ſine miraculo nati & educati, nihil habere poſſunt ſupra naturam mirabile in Vita; in morte autem ſine miraculo ullo ſepeliri cognitum omnes mortales ſunt. Dicti miraculorum aſſertor ibid. cap.* 13. *col.* 366. *miracula S. Oſwaldi, a Beda lib.* 3. *cap.* 9. *& ſequentibus relata, virga cenſoria impetunt. At quid facilius ſimul & inſulſius, quam dicere & garrire, & nihil probare? Et vero quis habet adeo ut ſtupidus, modo ſit ſatis audax, qui hoc non poſſit? Malmesburienſis lib.* 1. *De geſtis regum Anglorum cap.* 3. *agit de miraculis S. Oſwaldi. Illuſtriſſimus Richardus Smithæus in Floribus hiſtoriæ eccleſiaſticæ Anglorum lib.* 2. *cap.* 1. *ſect.* 4. *miracula ipſidem Sancti defendit contra hæreticos.*

F

Dexteram ejus a cive ruptam pretioſe ſervatam ſe commemorat.

19 *Egregium inter ea imprimis ſibi locum merito vendicat Regis ſanctæ dextera, quæ poſt ejus mortem ſeculis bene multis integra perſtitit, & ab omni corruptione immunis. Venerabilis Beda rem narrat Hiſtoriæ eccleſ. gentis Anglorum lib.* 3. *cap.* 6. *Guilielmus Camdenus in ſua Britannia agens de Coritanis & Lincolnienſibus, pag.* 406. *in editione, quæ anno* 1607. *typis Londinenſibus eſt vulgata (quam præceſſerat alia ante annos viginti; ex auctoris præfatione ad lectorem) quamquam, deterrendæ rerum more, ſibi non ſatis temperaverit, quin imponeret Sanctis miracula; dexteræ tamen integritatem arrodere vel non potuit, vel auſus non eſt, continuata videlicet ſcriptorum, per tot ſeculorum ſeries duſtorum, auctoritate convictus fortaſſe vel invitus. Verba ejus accipe*: Non ſatis habuerunt ſuperioris ævi ſcriptores

A ptores Chriſtianiſſimum hunc heroem Oſwaldum celebrare, niſi rebus clariſſimis ab eo geſtis miracula affuerent ridicula, quæ ſciens prætermitto. Manum vero ejus hic (*in Bardney monaſterio*) incorruptam ſuperfuiſſe multis ſeculis, credidere runt majores: ſcripſitque poeta ſatis antiquus:

Nullo verme perit, nulla putredine tabet
Dextra Viri; nullo conſtringi frigore, nullo
Diſſolvi fervore poteſt: ſed ſemper eodem
Immutata ſtatu perſiſtit, mortua vivit.

Ita ille: ubi vides, explodi quidem alia Sancti miracula tumquam ridicula; ſed manus communitatem a corruptione ne vel leviſſime quidem vellicari; ſecus ac factum fuerat in alia editione, quam citat Alfordus ad dictum annum 642. num. 23. ubi & alia miracula, & manum ipſam impetierat.

a ſeculo 9. uſque ad ſec. 17. 20 *Manus quippe illa imprimis fuit incorrupta ſeculo* VII. *nimirum ab anno 642. quo obiit Sanctus, uſque ad ſeculi ejuſdem finem. Talis item fuit ſeculo octavo, quo S. Beda floruit. Talis deinde eodem ſeculo, quo vixit Flaccus Alcuinus, natione & ipſe*

B *Anglus, Caroli magni imperatoris magiſter, ac S. Bedæ diſcipulus; qui in Poemate ſuperius aſſignato de Regis ſancti dextra ſic canit:*

Hactenus integram fore ſigno eſt ungula ereſcens,
Flexilis & nervus, viridis caro, forma venuſta.

Talis eſſe perrexit ſeculo XII. *quo claruit Willielmus Malmesburienſis, lib.* 1. *De geſtis regum Anglorum cap.* 3. *ita de eo ſcribens*: Arbitror etiam, temporaliter abſolutam eſſe cæleſtis ſententiæ fidem: quia divinum quondam reſultavit oraculum: Diſperſit, dedit pauperibus: juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi. Nam quod audator mirari debeat, & inficiari non audeat; dextra illa regalis, tantarum eleemoſynarum largitrix, HODIEQUE cum brachio, cute, & nervis, incorrupta viget. Totum vero corpus reliquum præter oſſa, in cineres diſſolutum, communionem mortalitatis non evaſit. *Pro ſeculo autem* XII. *ac pro* XIII. *loquatur Rogerius Hovedenus, qui Annalium part.* 1. *pag.* 403. *teſtatur iſta*: Habet (*Bebba urbs*) in ſummitate montis, eccleſiam perpulchre factam, in qua eſt ſerinium pretioſum, in

C quo involuta pallio jacet dextra manus S. Oſwaldi regis INCORRUPTA. *Seculo* XIV. *habemus Matthæum Weſtmonaſterienſem ad annum 644. integritatis, de qua nobis eſt ſermo, ad ſua uſque tempora perductæ luculentiſſimum teſtem; dum ibidem hæc narrat*: Cum in pugna, in qua occiſus eſt (*Oſwaldus*) manus illa cum brachio præcideretur, CONTIGIT HACTENUS, UT INCORRUPTA permaneat.

ſcriptorum teſtimonia probatur. 21 *Seculo* XV. *vixit Joannes Capgravius, apud quem in Vita noſtri Sancti*, Oſwaldo, *inquit*, poſtmodum interfecto, brachium a corpore reſecatum, HACTENUS DURAVIT INCORRUPTUM. *Pro ſeculo* XVI. *eſt Nicolaus Harpsfeldius; qui ad ſeculum* 7. *cap.* 26. *diſertiſſimis verbis in rem noſtram ſic loquitur*: Hanc Regis munificentiam admiratus Aidanus.., precatus eſt, ut tam liberalis manus numquam arefceret, cujus precatio AD HÆC NOSTRA TEMPORA, NUMQUAM fruſtrata eſt. *Et inferius*: Munifica illa manus.. NUMQUAM exaruit: & quod Beda ſuo, alii alio poſtea tempore verum fuiſſe prodidere, NOSTRA QUOQUE ÆTAS confirmavit. Vivunt hodie digniſſimi, omnique exceptione majores teſtes, qui eam a ſe viſam, mihi retulere. *Quæ cum ita ſint, æquis, niſi perfrictæ frontis atque opinionis ſemel male*

conceptæ impetu in tranſverſum actus, inficias ire audeat, hiſtorice certum eſſe, incorruptam illam dexteræ integritatem a ſeculo ſeptimo ad uſque decimum ſextum conſtanter perſeveraſſe? Quid vero ſeculo XVI. *Angliæ adeo tragico ac luctuoſo, rebus ſacris una cum Catholicæ religionis occaſu ſuſque deque verſis, ſacratiſſimo illo pignore factum ſit, & an alicubi etiamnum id lateat; non habeo, unde affirmem. Sed ubi fuit hoc primum?*

D AUCT. J. P.

§. III. Dextra ubi aſſervata, uti & oſſa; eorum in Flandriam translatio, ac elevatio.

NUnc *ubi illa dextra, de qua dicebam, fuerit olim aſſervata, ac quænam ſint aliæ Sancti exuviæ, diſpuciamus. Vita noſtra num.* 39. *Beda duce lib.* 3. *cap.* 42. Caput, *ait*, cum manibus & brachiis a corpore præciſis, juſſit rex, qui occiderat, in ſtipitibus ſuſpendi. *Quam tyranni barbariem ita apud Camdenum in Cornavviis pag.* 452. *quidam poeta luget*:

E Cujus & abſciſſum caput, abſciſſaſque lacertos,
Et tribus affixos palis pendere eruentus
Penda jubet; per quos reliquis exempla relinquat
Terrorie manifeſta ſui, Regemque beatum
Eſſe probet miſerum; ſed caulam fallit utramque:
Ultor enim fratris minime timet Oſwius illum,
Imo timere facit, nec Rex miſer, imo beatus
Eſt, qui fonte boni fruitur ſemel, & ſine fine.

Crudelis adeo exitus optimum Regem manſit: at potentior ad ejus gloriam Deus, quam tyrannus ad pœnam fuit. Etenim terra, qua corpus cecidit, & lignum, in quo caput pependerat, prodigiis claruere: de qua re noſter biographus a num. 26. *& num.* 42. *cum Beda.*

F 23 *Eo autem* poſt annum deveniens, *ſicut ex eodem Beda habes ibidem num.* 39. cum exercitu ſucceſſor regni ejus Oſwinus, abſtulit *membra*; & caput quidem in cœmeterio Lindisfarnenſis eccleſiæ; in regia vero civitate manus cum brachiis condidit. *Alfordus ad annum* 642. *num.* 21. *hoc factum exponens ſcribit, anno integre in ſtipite Sancti caput, ac ſiniſtram manum pependiſſe, conſtanti ſemper pulchritudine, nemine ob tyranni metum ea tollere auſe; ſed Oſwium, Oſwaldi fratrem, divino fuiſſe oraculo monitum, ut digniori ea tumulo aſſerta, religioſius conderet; dextram cum brachio manum ſub aquis eſſe; eamque ibidem repertam, venerabundum abſtuliſſe, & apud Bebbam urbem (tunc regiam, nunc Bamburgum) argenteæ pyxidi incluſam, in eccleſia S. Petri honorifice depoſuiſſe, uti & brachium ſiniſtrum. Willielmus Malmesburienſis locis ſupra deſignato poſtquam nonnulla ex his, quæ mox dixi, confirmaſſet; aſſerens*, brachia cum manibus.. a fratre Oſwio apud Bebbamburg urbem.. compoſita ſerinio, monſtrato miraculo; *ſubjungit iſta*: Qui loci, quia opinione fluctuo, utrum ad hunc diem ſerventur, præcipitem affirmationem non emitto.

dextra S. Oſwaldi poſtea fuerit aſſervata. 24 *Capgravius furte ablatas confeſt*. Monachus.. quidam, *ait*, de Burgo S. Petri in partibus illis adveniens, & ſecreta eccleſiæ, ubi reliquiæ erant repoſitæ, diligenter explorans, habita opportunitate, brachium S. Oſwaldi de theca extrahens, ſecum clanculo aſportavit, & in ſuo ex-

A nobis cum honore collocavit. *Et vere ſurti ſuſpitionem videtur angere Ingulfus, abbas Croilandienſis, qui verſus finem ſeculi* XI. *floruit, quando ad annum* 1018. *pag.* 891. *occaſione devaſtationis Daniæ narrat, quomodo Burgi (id eſt Petro-Burgi) monaſterium cladem illam ſenſerit; relataque abbatis fuga, uti & majoris partis conventus ejus Thorneiam (de Thorneienſi cœnobio in agro Cantabrigienſi agit Monaſticon Anglicanum tom.* 1. *pag.* 242.) *his, inquam, ab Ingulfo relatis, de Priore ſic ſcribit*: Prior

Auct. J. P. autem cum nonnullis fratribus, aſſumpto ſecum brachio ſancti Oſwaldi regis, ad inſulam de Hely (*in Ducatu Cantabrigienſi*) aufugit. *Sed ſi brachium illud tum temporis inde ablatum fuit; eo poſtea relatum ſit oportet, cum etiamnum ibidem loci exſtiterit ſeculo* XII. *ad finem declinante, ſecundum ea quæ ad annum* 1175. *ſcribit Rogerus Hovedenus, tunc vivens; ut qui anno* 1204. *floruerit, in Præfat. De illuſtribus Angliæ ſcriptoribus. Ad dictum ergo ann.* 1175. *ſic Hovedenus memorat*; Eodem anno Richardus Cantuarienſis archiepiſcopus depoſuit Willielmum de Waltarvile, abbatem S. Petri de Burgh, pro eo

B quod ipſe violenta manu & armata clauſtrum ſuum infregerat, & reliquias Sanctorum una cum brachio S. Oſwaldi, regis & martyris aſportare volebat.

Oſſa ubi depoſita tempore S. Bedæ, & quo poſt tranſlata.

25 *Ubinam oſſa noſtri Regis depoſita fuerint S. Bedæ tempore, ex ipſo diſcimus lib.* 3. *cap.* 11. *& ex eo Vitæ ſcriptor, quam illuſtramus, num.* 32. *ſcribit*: Oſſa ejus inventa, atque ad eccleſiam, in qua nunc ſervantur, translata ſunt; *nimirum* ad monaſterium nobile in provincia Lindiſſi, nomine Beardanam. *Falſum pluribus legi poteſt locis citatis, Quo deinde commigrarint, Simeon Dunelmenſis in Hiſtoria de geſtis regum Anglorum, inter antiquos Hiſtoriæ Anglicanæ ſcriptores Londini edita anno* 1652. *col.* 152. *commemorat*; Anno DCCCCX. ſancti Oſwaldi regis & martyris oſſa de Bardnnig in Marciam translata ſunt. *Eamdem tranſlationem diſtinctius notat Joannes Brompton, abbas Jornalenſis, in Chronico, inter antiquos, quos dicebam, Hiſtoriæ Anglicanæ ſcriptores etiam vulgato; ubi col.* 833, *poſtquam meminiſſet de anno Eduardi regis nono* (*Chriſti* 909. *ſecundum Alfordum Annalium tom.* 3. *pag.* 221.) *ſubjungit iſta*: Hoc anno dux Marciorum Ethelredus, & uxor ſua Elfleda oſſa ſancti Oſwaldi, regis & martyris, da Bardeney monaſterio

C Lindeſeya, uſque ad urbem Glivernie (*vulgo Gloceſtriæ*) tranſtulerunt; ubi in ejuſdem Sancti honore monaſterium conſtruxerunt. *Monaſticon Anglicanum tom.* 1. *pag.* 242. *de cœnobio Bardneienſi hæc habet*; Erant *ibi* id temporis (*quo nimirum corpus* S. Oſwaldi *ibi ſepultum fuit*) trecenti monachi, quorum abbas Lindiſeiæ dominus fuit. Poſtea cœnobium ad ſolum proſtratum eſt ab Hinguaro & Hubba Danis; reparatum vero poſt multos annos a Gisliberto de Gaunt, Guilielmi nothi avunculo. *Quando de iſta tranſlatione hæc legimus, nonne mirum plane videtur, in Martyrologio, ſub nomine Canuti citari conſueto, & anno* 1573. *Dilingæ edito, ad hunc diem* V. *Auguſti ſcribi, Sancti corpus Rebæ in Hiberuia ſepultum eſſe?*

dones ſeptimo Kl. Sept. S. Winoci tranſlatio.

26 *Exſtat apud nos die* XX. *Junii, tom.* IV. *ejuſdem menſis, pag.* 29. *Commentariolus de S. Idaberga, virgine Angla, ad Bergenſe S. Winoci Ordinis S. Benedicti in Flandria cœnobium tranſlata: ubi e Chronico Bergenſi narantur iſta*: MXXXVIII. corpora SS. Oſwaldi, Angliæ regis &

D martyris, ac Idabergæ virginis, Balgerus monachus, de Anglia tranſtulit Bergas in monaſterio S. Winoci; da qua tranſlatione ad Rumoldum (*ejuſdem loci abbatem*) ſcripſit Drogo monachus. *Noſter Malbrancus De Morinis tom.* 3. *part.* 1, *lib.* 18. *cap.* 27. *ex Bergenſibus Annalibus, & eccleſiaſticis Ephemeridibus Sanctorum, ad annum* 1221. *eadem fere ſic habet*: Corpus (*Sancti noſtri*) Balgerus, inſignis apud Winnocenſes aſceta, ab tranſmarino rege ubeinuit ſuo collegio addicendum, anno MXXXVIII. *At hæc quidem prima tranſlatio eſt, a dicto auctore deſignata in titulo, quem iſti capiti præfigit.*

27 *Eam non ibidem ſubſequitur altera, ſeu poſtea elevatio, ſi vis, corporis* S. Oſwaldi, *his verbis expreſſa*: Cum enim ſanctiſſimi Regis cultus in dies augeſceret, viſum eſt Philippo abbati (Monumenta quidem haud nominant, ſed e dicendis poſtmodum, is arguitur extitiſſe, qui Alaxin inter & Ingelmarum intarceſſit) pretioſiore capſa a regio ſanguine Martyrem condecorare, viſereque, num intus omnia ſuis conſtant partibus & chirographis. Quod ab Adamo, Morinorum præſule, exactiſſime juxta ac magnificentiſſima præſtitum eſt: adfuit enim Joanna comes cum

E Morinenſi & Flandrenſi nobilitas plurima, Caſtellanis latus ejus ſumma religione ſtipantibus: adfuere Joannes Bertinenſis, Rogerus S. Joannis in Monte Teruannico, Willelmus Capellæ, Willelmus Andreæ, Joannes Alciaci abbates: atiam alii ſuo pedo inſtructi, quos Præpoſiti nomine indigetaot, Willelmus Watinenſis, Joannes Formoſelanus, Ægidius Loanus, Joannes Everſamenſis.

Elevationis ſacri depoſitio.

Varia

28 *Quæ ex Malbranco jamjam circa tranſlationem primam protuli, hiſce obſervationibus explano. Memoria repetamus, quæ tom.* V. *Julii, die* XXIV. *ejuſdem menſis, pag.* 61*n. de Balgero monacho, ejuſque in tranſvehendo ad ſuos ex Anglia* S. Oſwaldi *ſacro depoſito, Ampliſſimus D. Ryckevvaert, moderuus ad S. Winnoci cœnobiarcha, affirmat, ſe reperiſſe ſcripta in Annalibus ſuæ abbatiæ; quæque huc tranſcribo*: Anno Chriſti MXLII. apud S. Winnoci Berganſes monachos florebat Balgerus aſcepta, vir religioſiſſimus, maximaque Divorum .. amore exardeſcens .. Cum ſcirat, Angliam hujuſmodi abundare pignoribus, non piguit ſæpius eo transfretare, & in tanerioremEduardi Anglorum ragis amicitiam ſa inducera .. Viciſſim etiam Edusrdus in Balgaro magnum animi candorem, ardoremque in Divos axi-

F mium penſi admodum habebat: unde cum inſtanter axigeres, poteſtatem fieri ſibi, aliquot Cælitum corpora ad Winnocenſes ſuos exportandi, auſus eſt atiam Oſwaldum regem libellu ſupplici primum inſcribera .. Pia ſua importunitata *rem* evicit .. Drogona, noſtro Morinorum præſule commonitu, Winnocenſes ſuos munere non alius gratiore donavit, non ſine feſtiviore translationis pompa, & inſuetu urbia tripudio. *Hæc ibi.*

circa hæc feſta

29 *S. Eduardus, de quo actum eſt apud nos die* V. *Januarii, annuæ ejus memoriæ ſacro, regnare cœpit anno* 1042. *defiit anno* 1066. *Quomodo ergo Balgerus ſub regno ipſius anno* MXXXVIII. *ut ſupra dictum, Sancti noſtri corpus ad S. Winnoci cœnobitas ex Anglia tranſtulit? Emmanuel Sueyro in Annalibus Flandriæ, Hiſpanice in lucem editis, notat alium, ſub quo id contigerit, regem, quando ad annum* 1038. *ſcribit, quod Balgerus ille, Haraldo, Angliæ regi, atque ejus uxori acceptus admodum, reliquias, de quibus hic agimus, ea illa inſula ad ſuos tranſvexerit. Conveniuntque ratio temporis: nam apud Alfordum*

ad

A *ad annum* 1036. *ſignatur Haraldi, regis Angliæ, initium; finis autem anno* 1040. *inneditur. Gazæus in Hiſtoria eccleſiaſtica Belgii pag.* 410. *eumdem quidem annum* 1038. *eumdem Balgerum ponit; ſed regis ac reginæ nomina non exprimit; ſuperius, ut vidimus num.* 26. *bis exſtat annus* 1038. *ſed quo rege id factum, non dicitur: adeo ut nihil mihi ſit in promptu, quo chronologicam hanc difficultatem componam vel exponam: proin obſervationes noſtras alias proſequamur; quando de tranſlatione prima S. Oſwaldi ex Anglia ad cœnobium S. Winnoci jam ſatis dictum videtur.*

obſervationes 30 *Occaſione autem eorum, quæ ſecundæ tranſlationis, ſeu elevationis apud Winnocibergenſes factæ gratia, circa abbates dicebat ſuperius Malbrancus, obſervo* 1. *In Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti apud Mabillonium ſec.* III. *part.* I. *pag.* 328. *datur Catalogus abbatum Bergenſium, in quo dicitur Alexius, de quo memini antea ex Malbranco, anno* 1172. *ſubſcripſiſſe chartæ Philippi, Comitis Flandriæ &c., & obiiſſe die* XIX. *Martii: cui ibidem proxime ſubditur Philippus*

B *ſupra nominatus, ſine nota temporis: hunc autem eodem modo Ingelmarus: ut adeo inde conſequens ſit, eos cohæſere cum ſæculo* XIII. *illo namque contigit translato illa ſecunda, ſeu elevatio,* anno *videlicet* MCCXXI. transfertur in cœnobio hoc S. Oſwaldi regis & martyris ſacrum corpus ab Adam Morinorum epiſcopo; *ſicut habemus e noſtro apographo, a D. Honorato de Camargo, abbatiæ S. Winnoci aſceta, ex Annalibus, quos abbas ejuſdem loci ab ipſo perluſtrari juſſerat, deſcripto, & a noſtro P. Oliverio Bonart anno* 1637. *die* VII. *januarii ad P. Bollandum miſſo.*

dentur. 31 *Obſervo* 2. *manifeſtam aliquorum hallucinationem, qui res præſentis argumenti confundunt. Molanus enim in Natalibus Sanctorum Belgii ad diem* V. *Auguſti de* S. Oſwaldo *tractans,* Hujus, *ait,* corpus aar reliquiæ.. translatæ ſunt in divi Winoci cœnobium ab Adam Morinoorum epiſcopo, anno MCCXXI. *Cui ſuffragatur Miræus in Faſtis Belgicis. Alfordus ad annum* 642. *poſtquam num.* 34. *dixiſſet de* S. Oſwaldi *reliquiis*, Sunt, qui in Belgium, & ad S. Winoci oppidum depoſitas ſcribunt; *ibidem num.* 35. *Miræi Faſtos citans*, Iterum,

C *inquit*, aliquid reliquiarum in Belgium allatum eſſe, & ab Adamo, Morinorum epiſcopo, in cœnobio S. Winoci depoſitum, nullo modo controverti deber; cum ibi Bergenſis eccleſia anoiverſariam dictæ tranſlationis memoriam .. colat. *Deinde citat Miræum in Faſtis. Ex his conficitur, præmemoratos auctores fuiſſe in illa ſententia; quod Adamus, Morinorum epiſcopus, Sanctis noſtri reliquias aliunde ad Winnocibergenſes tranſtulerit; quas tamen, ex dictis ſupra, eaſdem antea illuc a Balgero monachis ex Anglia translatas, in locum honoratiorem dicti cœnobii Winnocibergenſis tranſtulerit, vel evexerit; conformiter ad verba noſtri apographi, inde ad nos directi*, Anno MCCXXI. transferitur IN COENOBIO HOC *&c., uti ſupra dixi.*

D AUCT. P. B.

§. IV. Oſſa apud Winnocibergenſes combuſta; an corpus Sueſſione; aliæ alibi reliquiæ; Sancti apparitio; cultus publicus.

Sancti reliquiæ apud Bergenſes ab hæreticis combuſtæ. MOlanus *in Natalibus Sanctorum Belgii*, Reliquiæ, *ait*, ſuot deperditæ per bella & vaſtationes Henrici Gallorum regis, præter minimam oſſium partem. *Quibus ad majorem rei confirmationem, adde Amplifſimi ad S. Winnocum abbatis verba, quæ alia opportunitate ſunt inſerta tomo* V. *Julii noſtri pag.* 610. *& ſic habent*: Anno MDLVIII. a Francis hæreticis corpora SS. Oſwaldi, Idabergæ, & Lewinnæ, & quidquid erat pretioſum in eccleſia noſtra, igni tradita ſunt & conſumpta ſub Hieronymo de Grimberge, abbate noſtro.

An & quomodo hoc Sueſſione? 33 *Interea temporis Legendiſta Gallicus anno* 1704. *Pariſiis editus, in Vita* S. Oſwaldi *ad hunc diem* V. *Auguſti affirmat, nonnullos eſſe, qui velint, corpus hujus Sancti tranſlatum fuiſſe in Galliam, & in abbatia Dominæ noſtræ Sueſſionenſis depoſitum. Addit, illud re ipſa ibi oſtendi in theſauro ſacro reliquiarum, quæ ibidem aſſervantur; citatque Hiſtoriam prædictæ abbatiæ, quæ a D. Michaelo Germain Ordinis S. Benedicti, anno* 1675. *Lutetiæ Pariſiorum vulgata eſt. Ad varias quæſtiones meas, quas hac ſuper re Sueſſionem dirigendas curavi, reſponſum accepi, in dicti loci eccleſia aſſervari capſam ligneam deauratam, una cum aliis, fidelium veneratioui expoſitam, cum hac Gallica inſcriptione, quæ Latine ſic ſonat*: Corpus S. Oſwaldi, regis Angliæ & martyris; *at neſciri, a quo, quando, & unde eo tranſlatum ſit; neque, an totum & integrum ibi exſtet; an aliqua dumtaxat ejuſdem pars; nec exploratum eſſe, an ſit pars notabilis, nec ne: ad hæc, rem niti ſola traditione; neque exponi aliter, quam in loco ſuo, in quo relinquitur; Officium quotannis vim duplici celebrari de Communi unius Martyris: quatuor in dicto Officio lectiones contineri, ex incerto fonte hauſtas &c. Quæ omnia valde ſunt ad faciendam fidem infirma, quod ſacrum illud pignus ſit Sancti iſtius, qualem deſignat inſcriptio.*

E

F

Caput una cum corpore S. Cuthberti repertum. 34 *At ſacri corporis partes, quæ varius locis attribuuntur, ſilentio præteriri non debent. Chronicon Anglicanum, auctore Radulfo Coggeſhale abbate, ab anno* 1066. *uſque ad* 1200. *pertentum, & apud Martenium in Collectione veterum ſcriptorum ac monumentorum, tom.* 5. *col.* 801. *inter ea, quæ habentur col.* 804. *ad annum* 1101. *ſic memorat*: Corpus S. Cuthberti incorruptum & flexibile inventum eſt poſt annos CD. & XVIII. depoſitionis ſuæ; & una cum eo caput S. Oſwaldi regis & martyris. *De corporis S. Cuthberti in novam tumbam tranſlatione anno* 1104. *ab ejus obitu* 418. *diximus ad* XX. *Martii, pag.* 137. *obiit autem anno* 687. *ſicut ibidem præmittitur pag.* 94. *ac proin ab anni* 1104. *menſe Auguſto, quo iſta tranſlatio contigit (vide ibid. pag.* 125.) *ad anni* 687. *diem* XX. *Martii, quo e vita migravit (ibid. pag.* 94.) *facile inveniuntur anni* 418. *inter iſtius Sancti depoſitionem ac tranſlationem dictam intermedii: adeo ut non ſatis videam, quod recte exprimatur annus* 1101. *in præcitato*

A ADCT. Jo. P.

Chronico. Malmesburiensis sub finem libri 3. De gestis Pontificum Anglorum præsens factum confirmat, quando mitæ corporis S. Cuthberti a corruptione immunitati intermiscet ista: Caput Oswaldi regis & martyris inter brachia ejus inventum,

ex Oxonien. recondit.

35 *Denique in Historica rei gestæ narratione e variis codicibus Mss. apud nos excusa loco citato, pag. 139. circa reliquias Sancti nostri una cum aliis apud S. Cuthbertum repertas scribuntur hæc*: Quas profecto reliquias, ut in antiquis libris legitur, constat esse caput gloriosi regis & martyris Oswaldi *&c. Et pag. 140. ista narrantur*: Porro ex omnibus reliquiis, quæ ibi repertæ fuerant, solum caput beati regis Oswaldi juxta corpus gloriosi Pontificis, sicut & ante fuerat, locaverunt. *Fama est, pretiosum illud depositum, Dunelmi a seculo* XI. *quo inventum fuerat, ibidem seculo* XVI. *etiamnum extitisse; nam de ea re Harpsfeldius* Caput, *ait*, ejus, a fratre Lindisfarni olim reconditum, NUNC dicitur Dunelmi inter brachia divi Cuthberti recondi. *Ceterum de Dunelmo varia dantur ad dictum diem* XX. *Martii pag.* 124.

B *Caput illud divino monitu apud S. Cuthbertum depositum fuerit.*

36 *Si ad superiora, a quibus digressi tantisper sumus, secula revertamur, & inquiramus, qua occasione sacer ille thesaurus apud S. Cuthbertum depositus fuerit; Capgravius in Vita* S. Oswaldi *fol.* CCLVI. *vult rem ita contigisse*: Post multos martyrii ejus annos sanctus Cuthbertus cuidam in obsequiis ejus devoto apparens, dixit: Surge, inquit, & caput S. Oswaldi, in ecclesia de Bamburg negligentius custoditum, ad me defer ne differas, ut una mecum in uno loculo requiescat. Quod enim in cœmeterio meo humatum mihi Deus commendando delegerat, hominis violentia a me separari non debebat. Surgens vir ille, & ad locum designatum perveniens, occasione habita, caput Martyris amplectens, festino gressu domum rediit. Et ecce S. Cuthberti sepulcrum, motu interius perstrepente, sine cujusque manus tactu, subito aperiri videtur, & composito secum capite, spontaneo more reclusi. *Hæc splendida quidem sunt: utinam ex melioris notæ auctore comprobata! Ad hæc*; *dicebatur supra* Caput *Sancti* in ecclesia de Bamburg negligeotius custoditum. *Sed illud* in cœmeterio Lindisfarnensis

C ecclesiæ, *ejus in regno successor Osvvinus*; in regia vero civitate (*Bamburgensi*) manus cum brachiis condidit. *Quisnam ergo, quo tempore, quibus testibus caput prædictum in ecclesiam Bamburgensem invexit? Hibernos etiam Sancti nostri exuvias sibi vendicare, auctor est Alfordus ad annum* 642. *num.* 34. *Apud illustrissimum Fontaninum in Commentario de S. Columba anno* 1726. *Romæ edito, pag.* 48. *scribitur in diœcesi Aquilejensi, in illo tractu montoso ac septemtrionali provinciæ Fori Julii, quæ* Carnia *dicitur, magna cum devotione honorari in loco, cui nomen* Sauria, *digitum* S. Oswaldi *regis: nostri, an alterius? Ego certe regem synonymum Sanctum alium non novi.*

Caput illud servari dicitur Epternaci, monasterii Wasingatensis &c.

37 *In addendis ad diem* XX. *Januarii apud nos tom.* II. *ejusdem mensis pag.* 1138. *ex Joanne Bertelio, monasterii Epternacensis in Luxemburgia Belgii provincia abbate, in Historia Luxemburgensi occurrunt sequentia*: Non in minore ibidem (*Epternaci*) honore colitur & servatur inclyti martyris Oswaldi Angliæ regis caput, una cum S. Willibrordi, patroni celeberrimi corpore: quæ quidem quanto in pretio, honore, seu reverentia, tum ab ipsis monasterii Religiosis, tum ab omnibus, qui quotannis sanctas repetunt peregrinationes, quotidiana adhuc demonstrant miracula. *Hæc ibi dicuntur*, D *At quidquid sit de ipso capite, quod dicto loco esse fertur; saltem sacrum aliquod Sancti nostri pignus apud Frisios antiquitus extitisse, videtur confici ex S. Beda lib.* 3. *cap.* 13. *hæc narrante*: Reverendissimus antistes Acca solet referre, quia cum Romam vadena, apud sanctissimum Frisonum gentis archiepiscopum Willibrordum cum suo antistite Wilfrido moraretur, crebro eum audierit de mirandis, quæ ad RELIQUIAS ejusdem reverendissimi Regis IN ILLA PROVINCIA gesta fuerint, narrare. *Quidquid, inquam, sit de isto capite: nam secundum dicta superius num.* 35. *caput Sancti dicitur Dunelmi fuisse a secula* XI. *usque ad seculum* XVI. *An vero, a quo, & quando illud sit alio transvectum; nondum didici. Apud Buccelinum in Menasteriologia Imperii Germanici parte altera pag.* 305. *sacris coenobii Weingartensis, cujus ipse ascetæ theologus fuit, exuviis annumerantur* magnæ portiones & mentum integrum S. Oswaldi, Angliæ regis & martyris. *Ad hæc*, reliquias ex Anglia in Hervordiam Westphalorum transtulit B. Waltgerus, Comes & fundator: *aut Gelenius De Coloniæ Agrippinensis magnitudine lib.* 4. *ad* V. *Augusti. De ista translatione etiam nomine nostro Theodorus Rhoy in libro, qui inscribitur* Animæ illustres Juliæ, Cliviæ *&c.*

E *Inter reliquias Ulyssipponenses, de quibus agitur tom.* II. *Januarii nostri, notatur ibid. pag.* 612. *nomen* S. Oswaldi regis Northambriæ. *Breviter his superaddere licebat, apud nos ad diem* XX. *Martii, in historia S. Cuthberti tom.* III. *ejusdem mensis pag.* 135. *occurrere apparitionem* S. Oswaldi, *quæ ibidem legi potest. Nunc publicus ejus cultus nos vocat.*

Sanctus inscribitur eo quoad Martyrologia, usi & Romanum moderni.

38 *Duo Martyrologi classici, Wandelbertus & Usuardus, hoc die Sanctum nostrum memorant: quorum hic quidem sic habet*: Sancti Oswaldi regis Anglorum; cujus actus commemorat venerabilis Beda presbyter in gestis ejusdem gentis. *Ab illo autem* Oswaldus *refertur* Rex pius Anglorum merito & virtute. *A nullo alio antiquo Martyrologo hac die eum memorari; neque dubium videri, quin ab Usuardo ex Bedæ Historia in sacros Fastes relatus sit, indicatum est in Observationibus ad Usuardum a nobis editum & illustratum, hoc eodem die*: *quo etiam, &* F *eadem quidem mox nominati hagiologi phrasi, Martyrologio Romano moderno inscribitur. Sic enim illum refert*: In Anglia sancti Oswaldi regis, cujus actus venerabilis Beda presbyter commemorat. *Floravum nostrum Sanctorum sic loquitur*: Eodem die (*v. Augusti*) S. Oswaldi regis Anglorum, affinitate conjuncti stirpi Karolidarum. Hic fuit filius Acbiæ, sororis S. Edmundi regis, qui vicesima Novembris *&c. Seriem genealogicam Sancti dedimus supra num.* 2. *de affinitate ista viderit auctor Florarii. Adde, quod Acha, mater* S. Oswaldi, *soror* Edwini (*non, ut vult hic*, Edmundi) *regis fuerit, ex dictis superius num.* 3. *& vide, quam belle Edmundus ille, de quo Florarii auctor agit die* XX. *Novembris, cum ariano Sancti nostri, ejusque matris cohæreat, qui interfectus ibidem notatur* anno salutis DCCCLXXIII. *Wilsonus Sanctum nostrum hodie etiam annuntiat in Martyrologio suo, ac laudat. Sic incipit*: Oswestriæ in Salopia passio S. Oswaldi, regis Northumbrorum & martyris, *&c. In Ms. Martyrologio, quod apud nos est tom.* 3. *Martyrologiorum Mss. & cui Henschenius manu sua adscripsit, quod sit* Trevirense, monasterii S. Mariæ & ad Martyres, *notatur etiam*

A *iam* B. Oſwaldi, regia Anglorum *memoriam. De iſte Benedictini Ordinis monaſterio agit Mabillonius tom.* 3. *Annalium ejuſdem Ordinis, ad annum* 975. *num.* 31. *Enimvero* Quia, *uti recte Polydorus Virgilius lib.* 4. vitam ſine labe egiſſet; quia Deum ſemper ſanctiſſime coluiſſet; quia denique pro religione mortem oppetiſſet; non immerito inter Divos, patres retulerunt: cujus memoria bene multis etiam ouoc apud mortales celebratur miraculis.

Sicubi martyris ol alicunde aſſerimus.

39 *Alfordus ad annum* 642. *num.* 37. Martyrem, *inquit*, licet Romanæ tabulæ non vocent; noſtræ tamen, aliæque fere omnes illam gloriæ palmam meritiſſime eoneedunt: quia ab infideli manu, in religionis odium, pro fidei defenſione pugnans, violeota morte fublatus occubuit. Penda enim Deo & Chriſtianæ fidei infenſiſſimus, ſacra omnia conculcare ſolitus, in Sanctum furrexit. *Et vere, teſte Willelmo Malmesburienſi De geſtis regum Anglorum lib.* 1. *cap.* 3. Zelo Eccleſiæ Dei, cum gentili bellum committeos, ante (quod optabat) B effudit ſpiritum, quod quam (quod timebat) chriſtianitatis videret detrimentum. Nec fraudabitur profecto Martyrum gloria, qui primo bonæ vitæ intendens; poſtmodum glorioſæ morti corpus impendens, eorum trivit veſtigia: & cumulatiore pene laude, quod illi ſinguli ſe ſingulos; ille ſeeum Deo conſecravit totos Northenimbros. *Hæc ibi. Quæ cum ita ſe habeant; tametſi nec antiqui Martyrologi, quos ſupra memorabam, nec Martyrologium Romanum cum titulo martyris eum annuncient; cur tamen ille vere non gaudeat, præſertim cum in liturgiis ſacris, divinisque Officiis, de quibus infra, tamquam martyr celebretur?*

§. V. Veneratio publica in Anglia, Belgio ac Germania; ædes ſacræ, monumenta,

Veneratio publica in Anglia,

C FUiſſe olim Angliam S. Oſwaldi *gloriæ ſtudioſiſſimam, & definito quotannis die* v. *Auguſti, duplici cum feſto coluiſſe, tradit Alfordus num.* 38. *hanc recitans collectam*: Omnipotens, ſempiterne Deus, qui bujus diei venerandam ſanctamque lætitiam in ſancti Servi tui ſolemnitate confecraſti: Da cordibus noſtris tui amoris eheritatiſque augmentum, ut cujus in terris faocti ſanguinis effuſionem celebramus, illius in cælo collocati patrocinia ſentiamus. *Quod vere ſancti Regis noſtri ibidem loci vix hodie ſuperſit memoria, uti habet ibid. num.* 37. *mirum non eſt; bi nempe Inſulaſſimæ u vero & unico Eccleſiæ poſt Chriſtum capite ac paſtore defectionis ſunt fructus. De ædibus ſacris in honorem* S. Oſwaldi *ibidem erectis loquar infra.*

In Belgio

41 Fama Viri, *ut teſtatur Beda lib.* 3. *cap.* 13. *poſt eumque biographus noſter*, Germaniæ partes attigit. *Hoc ita declare. Pro Germania inferiore ſeu Belgio noſtro habemus abbatiam S. Winnoci, de qua ſuperius dixi. Apud nos tom.* v. *Julii, die* XXIV. *pag.* 610. *ex dictæ abbatiæ Annalibus hæc citantur*: Inter Martyrum memorias annue a Bergenſibus legitur XII. Kalendas Julii glorioſa S. Oſwaldi regia & martyris, & S. Idabergæ virginis tranſlatio ritu dup. 2. c. *Ubi vides, tranſlationis Officium conjungi, ſicut utriuſque corporis tranſlatio ex Anglia ad Winnocibergenſes eodem tempore accidit, ſecundum ea, quæ ibidem præmittuntur. At mox iſta notat dictæ abbatiæ Ampliſſimus*: Nunc vero ſeparatim tranſlationem illorum colimus; quod a trecentis circiter annis introductum eſſe cenſeo. Translationis feſtum S. Oſwaldi colitur XX. Junii (adeoque XII. Kal. Julii:) verum S. Idaberga XXIII. ejuſdem, ritu ſupradicto. *Hæc ſi ita ſint: videtur modus ille cultus a trecentis circiter annis, uti placebat Ampliſſimo iſti, non ſemper fuiſſe ſtabilis: nam D. Honoratus Camargus ſuperius num.* 30. *memoratus, in apographo, quod huc miſit, poſtquam egerat de utriuſque ſanctæ corporis tranſlatione, ſic habet*: Colitur autem feſtivitas ejus a nobis XXI. Maii. *Denique dum occaſione S. Lewinnæ V. & M. quæ illuſtratu eſt dicta tom.* v. *Julii, denuo recurſum eſſet ad laudatum Ampliſſimum, ad propoſitas difficultates reſpondit ea, quæ ibidem habes pag.* 611. *unde deſibo, quæ in rem meam ſunt.*

Apud Winnocbergenſes; ac in Germania inferiori.

42 Codicem, *ait*, antiquiſſimum Ms. cui titulus, Conſuetudines abbatiæ S. Winnoci, inter monumenta ipſius reperi; *eumque ibi deſcribis*. Ex illo certum & indubitatum, Winnocenſes tunc temporis *&c.* (*quæ ſubdit, S. Lewinnam ſpectant.*) Item, *ſicut continuo pergit, feſta* S. Idabergæ XXI. Maii, & S. Oſwaldi v. Auguſti colebantur cum Octavis: tranſlatio denique XX. Junii ritu duplici. Cur prædeceſſores hæc mutarint, neſcio, *inquit*: certe, ut antiquitus, obſervari impoſterum curabo. *His adde ex citato tom.* v. *Julii pag.* 610. SS. Oſwaldo & Idabergæ dicatum altare, *quod* adhuc habetur. *De publico Sancti apud Epternacenſes veneratione breviter dictum ſupra num.* 37. *Hæc habui dicere de publica veneratione apud Belgas.* E

Pro cultu Sancti in Germania, ut de Miſſalibus nihil dicam, faciunt varia Breviaria, ſeculi XV. *ac* XVI. *typis excuſa, quæ apud nos extant; faciunt item notitiæ circa recitanda divina Officia impreſſæ, quas habemus: ex illis quippe documentis diſcimus, eum coli apud Colonenſes, Moguntinos, Monaſterienſes, Conſtantienſes, Spirenſes, Bambergenſes, Salisburgenſes, Auguſtanos, ac Bohemos. Et pro cultu quidem apud Bohemos, facit ſequens monumentum, quod e Chronico Mauſeldenſi extat apud Crugerium noſtrum in Sacris pulveribus menſis Auguſti pag.* 37. *hic verbis expreſſum*: F

Anno milleno, quadringent, viceque primo
Domiuici præſto, ſimul Oſwaldi quoque feſto
Marchio tum Miſnæ Fridericus bellat boneſte,
Qui prope Brux ſtravit Bujemos, atque fugavit. *&c.*

Agitur de pugna ante Brixiam (Pontem alias vocatam) ad Miſnæ confinia ſitam, Pragenſes & Taborenſes inter & Catholicos anno 1421. *initu; & Catholicis fortunata; ſecundum ea, quæ ibidem præmittit Crugerius pag.* 36. *Nunc de ædibus ſacris.*

Templo

43 *Templa colligens Alfordus ad an.* 642. *numer.* 42. Ego, *ait*, ſingula non percurram; quia pleraque impietas nupera, & odium in Sanctos eraſit. Nec habeo, in hoc itinere, quos duces ſequar: niſi illos, qui Sanctorum gloriam obliterant potius, quam illuſtrant. *Camdenus de Eboracenſi agro pag.* 536. *ita ſcribit*: Weot . . e ſtegno profluit juxta Noſthill; ubi olim fuit monaſterium Oſwaldo regi, & Sancto ſacrum, quod A. confeſſor regis Henrici primi reſtauravit. *De eccleſia Canonicorum Regularium Noſtiel vel Noſtle, in agro Eboracenſi Angliæ ſita, ac nomine* S. Oſwaldi *noſtri vocata, mentio facta eſt tom.* 1.

Au-

AUCT. J. P. A *Auguſti, pag.* 256. *in Annotatis lit.* h, d. *Laudatus Alfordus*, In Lancaſtrenſi, *inquit*, provincia, inter opima Angliæ ſacerdotia, Winwicus eſt; de quo ſuprà dixi (*anno nempe* 642. *num.* 16.) ibi quoque templum Oſwaldo ſacrum videntur indicare verſus pariatibus inſcripti; *quos ex dicto jam num.* 56. *huc tranſcribo*:

Hic locus, Oſwalde, placuit quondam tibi valde:
Nordan-Humbrorum fueras rex, nunc que polorum
Regna tenes, loco paſſus Marcelde vocato.

in honorem S. Oſwaldi 44 Certius tamen eſt illud, *inquit Alfordus*, quod ad Itunam fluvium eſt, in Cumbrorum comitatu: nam & hodie locus ibi Kirk-Oſwald, ſeu Oſwaldi eccleſia dicitur: & ipſi olim ſacram fuiſſe, monet Camdenus. Sed & juxta Gloceſtriam, quo translatos ejus cineres diximus, templum ab Oſwaldo dictum, & ab Egelfleda, filia regis Elfredi poſitum, recentiores ſcribunt. Sed & Northumbriæ cives egregie in ſuum Principem pii fuerunt. Nam ad Scilleceſtriam, juxta murum, eccleſiam erexerunt SS. Cuthberto & Oſwaldo. *Camdenus in Ottadmis pag.* 664. Cujus, *ait*, nomen ita cæteris offecit, ut, priſtino nomine obliterato, S. Oſwaldes nunc dicatur. B

Dicta ſupra. 45 *S. Beda lib.* 3. *cap.* 2. *poſtquam narraſſet* S. Oſwaldi *victoriam, ac de mirabilibus, quæ in loco ejuſdem fiebant &c. egiſſet; novum ei acceſſiſſe decus ex fratribus Haguſtaldenſis eccleſiæ, quæ inde utique non procul diſtabat, auctor eſt: nam præterquam quod illuc quotanis convenirent*, etiam creſcente bona conſuetudine *(verba ſunt Bedæ)* nuper ibidem eccleſia conſtructa atque dedicata, ſacratiorem & cunctis honorabiliorem omnibus locum fecerunt. *Cauſam, quam mox adjungit Beda, dabit ex ipſo auctor Vitæ, quam edimus, numer.* 10. *Extant apud Camdenum bi de facto iſte verſiculi; quos loco citato, e Vita* Oſwaldi *date ſeſe aſſerit*:

Tunc primum ſcivit cauſam, cur nomen haberet
Heaſenfeld, hoc eſt Cæleſtis Campus, & illi
Nomen ab antiquo dedit appellatio gentis
Præteritæ, tamquam belli præſaga futuri.
Nominis & cauſam mox aſſignavit ibidem
C Cælitus expugnans cæleſtis tuba ſceleſtam.
Neve ſenectutis ignavia poſſit honorem
Tam celebris delere loci, tantique triumphi,
Eccleſiæ fratres Haguſtaldenſis adeſſe
Devoti, Chriſtumque ſolent celebrare quotannis:

Quoque loci perſiſtat honos in honore beati
Oſwaldi regis, ibi conſtruxere capellam.

verſus ſuper; 46 *Capgravius in Vita fol.* CCLVI. *de eccleſia in Farneuſi inſula Angliæ in Oceano Germanico in era litterali Northumbriæ, (quæ ſecundum dicenda in annotatis ad cap.* 2. *lit.* c, *differt a Lindisfarnenſi) hæc memoriæ prodidit*: Apud Farnham, *ait*, in honore S. Oſwaldi conſtructa eſt eccleſia, in qua multi, beneficia ejus poſtulantes, infirmitatis & incommodi remedia multotiens expeſti ſunt: cujus claves laico quidam laicnes auferens, aperto oſtio intravit, & univerſa illius ornamenta rapiens aſportavit. Et, ecce, lumine oculorum obtenebrato, quo ſe diverteret, penitus ignoravit. Adveniente tandem ſacerdote, lacrymis profuſis * miſericordiam illius homo miſer deprecabatur; reumque ſe merito dsmnabilem judicans, quam fraudulenter diabolo inſtigante e- *ſ. ſtrufſit* giſſet, indicavit. Quo audito ſacerdos Deo & B. Oſvvaldo immenſas gratias referens, errori illius condoluit, & liberum abire permiſit. *Hæc ibi; ſed ſine teſte referuntur. Ibidem fol.* CCLV. *verſo ſcribens de loco quo Sanctus ſuus a Penda occiſus, adjungit iſta*: In quo quidem campo eccleſia, quæ Candida eccleſia dicitur, in S. Oſvvaldi honorem fundatur; & non procul inde fons perennis exoritur, qui ab incolis fons S. Oſvvaldi nominatur. D

47 *Camdenus in Cornaviis Comitatus Salopienſis pag.* 452. *dat iſta, quæ liceat mihi edibus in Anglia Sanctæ ſacris intermiſcere*: A flumine (*de Sabrina egerat*) remotius ad occiduum agri limitem jacet Oſvveſtre ſive Oslvvaldſtre, Britannice Croix Oſvvalde, urbecula foſſa & muro incluſa, exiguoque caſtello munita, mercatu vero felix, pannorum præſertim Wallicorum raro tenuique textu (levidenſas, ſi placet, voces;) quorum magna vis ſingulis ſeptimanis hic diſtrahitur. Nomen habet ab Oſvvaldo Nordanhumbrorum rege (cum antea Maſerfield vocaretur) quem Penda paganus Merciorum princeps hic gravi prælio .. occidit. *oti & locus, ſ. Oſvvaldi nomine cognitus.* E

48 *Circa eccleſias autem in Anglia obſervat Alfordus num.* 43. *earum videri celeberrimam, ac fidelium votis maxime frequentem, quæ in Lincolnienſi provincia, & Barducio monaſterio ædificata*, S. Oſvvaldi *reliquias ac nomen diutius conſervavit. Nec mirum eſt, ſi* fueruns olim, *uti affirmat idem auctor*, alia plura pietatis monumenta, quibus egregie Oſvvaldum ſanctum coluerunt cives, & multiæ per inſulam provinciæ; quæ veritati, Sanctiſque invida novitas eraſit. *Nam quemodo ſanctiſſimi Regis nomen apud Anglos in benedictione non permanſerit*; qui genti ſuæ (*ut Willelmi Malmesburienſis lib.* 1. *cap.* 3. *verbis utar*) primitias ſanctitatis dederit: quippe nullus ante illum Anglus miraculis, quod ſciam, *ait*, claruerit? *Piora pii ergo Sanctum offendebat monumenta pro barbarorum abolita.*

49 *Ad Germanos quod attinet*; *Bruſchius de Monaſteriis Germaniæ fol.* 159. *verſo loquens de cœnobio Vinearum ſeu Weingartenſi, Ordinis Benedictini, in Conſtantienſi diœceſi, facta mentione de facelle* S. Oſvvaldi; *in Catalogo abbatum, qui proxime ſequitur, hæc ſcribit*: Hermannus de Pirchienvvyler: Obiit anno Domini MCCIII. Sub eo iterum dedicatum eſt templum anno Domini MCCVII. a venerabili epiſcopo Conſtantienſi Conrado II. in honore S. & individuæ Trinitatis, ſanctæque Crucis, beatæ Virginis Mariæ, omniumque cæleſtium Virtutum: præcipue vero in honorem ſanctorum Martini ac Oſvvaldi; *noſtri videlicet Regis ac martyris, ſecundum Bruſchium, ſupra citatum: nam ſempli patronos, quos oratione ſoluta ex ipſo jam dedi, ligata recenſens fol.* 160. martyri & Oſvvaldo *locum inter eos tribuit*. *Templum in Germania* F

§. VI. Acta typis edita ac Mss. eorum, quæ vulgamus, auctor, & nonnullæ circa illa obſervationes.

FOntem, e *que Sanctis ed nos dimanarint Acta, non novimus priorem ſanto ac venerabili Beda, annis poſt hujus mortem tribus ac nonaginta exſtructo. Unde eo referimus, quidquid poſtea circa ipſius geſta litteris commendatum eſt. Eorum collectæ extant impreſſa apud Surium hac die, notatis libri* 3. *Hiſtoriæ eccleſiaſticæ gentis Anglorum ſeptem primis capitibus, nec non ſequenti-* *Acta typis edita*

A quentibus 9. 11. et 12. Edita insuper Vita est apud Capgravium fol. CCLIV. & seqq. ac novissime alia prodiit inter Vitas Sanctorum, anno 1704. Gallica lingua Lutetiæ Parisiorum vulgata. Scriptorum antiquorum, qui de Sancto agunt, catalogum hic contexere, aibil attinet; cum eos indicaverimus per decursum hujus Commentarii. Nunc de nostris Mss. ista accipe.

ex Mss. 51 Habemus unum ex codice D. Seguierii, Franciæ cancellarii, constans prologo in Vitam & miracula, hoc exordio: Quoniam vita & miracula Domino dilecti regis & martyris Oswaldi &c. Aliud ad manum est apographum, priore longius, e Ms. S. Maximini Trevirensis, cui præmittitur hic titulus: Passio S. Oswaldi inclyti regis. Prologus sic incipit: Igitur quam pium, quamque sanctum sit sanctorum Martyrum propensius immorari præconiis &c. Hisce duobus adde tertium, illis brevius, e Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quod inseribitur; Martyrium S. Oswaldi regis. Incipit:

B Oswaldus fuit filius Elfridi regis. Aliud præterea habemus, nomine Gamansis notatum, admodum etiam breve, cujus initium est: Ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, regis æterni &c.

Idea quædam Vitæ 52 Hisce denique omnibus accedit egregium e Ms. S. Winnoci in Flandria; cujus loci, cœnobio Benedictino synonymo spectabilis, notitia datur apud nos die XXIV. Julii, pag. 608. Post titulum notatur Prologus D. Drogonis; quem excipit Præfatio valde brevis; hanc vero sequitur hic titulus: Dicta Bedæ presbyteri in vitam & passionem S. Oswaldi, Anglorum regis & martyris. Cap. I. reique narratæ capitibus viginti & uno absolvitur; ad ejusque finem dicitur: Expliciunt dicta venerabilis Bedæ presbyteri in passionem & miracula S. Oswaldi Anglorum regis. Et mox subditur: Sermo domini Drogonis in festo ejusdem pretiosi Regis & martyris. In nno duorum exemplarium, quæ habemus, istius argumenti apographo, scribitur ille sermo legendus in festo ejusdem &c. Huic sermoni non admodum longa subditur sermo secundus, priore brevior: utriusque satis sit, obiter hic meminisse.

e Drogone mentio scripta; 53 Quod vero Vita, quam prælo damus, auctorem habeat Drogonem, cœnobitam Bergis ad S. C Winnocum, aliunde confirmo. Possevinus in Apparatu sacro scripsisse Drogonem affirmat de vita S. Oswaldi regis Northumbriæ. De eodem sermones duos, qui extant in cœnobio Bergis Mss. Molanus in notis ad Usuardum suum anno 1573. editum, præter Bedam, qui de S. Oswaldo scripserit, libro uno, & sermonibus duobus, Mss. Bergis S. Winoci, Drogonem, monachum Bergensem, scripsisse affirmat. Quibus adde Valerium Andream in Bibliotheca Belgica. At quisnam & qualis Drogo ille? Drogones plures synonymos eodem sæculo XI. vixisse, eosque in unum conflatos fuisse ab auctoribus, invenies tom. II. Julii, ad diem VI. istius mensis, pag. 362. occasione S. Godelevæ V. & M. cujus Vita ab auctore synonymo scripta, ansam nunc præbuit, varia circa Drogones istos inquirendi, & monachum Bergensem a Ghistellensi curione seu sacerdote, nec non a præsule Morinorum, quos alii confuderant, distinguendi. Quia vero ista controversia ibidem non ofcitanter expensa atque decisa est, ac denuo tacta tom. V. Julii, ad diem XXIV. dicti mensis pag. 612. num. 24. (Vide etiam ibid. pag. 610. num. 14.) ideo supervacaneum fuerit, hanc telam iterum jam retexere.

54 Drogo itaque Bergensis in prologo, sui propositi rationem reddens, indicat 1°. quibus Vitam D dedicet, monachis nempe Bergensibus, apud quos AUCT. S. Oswaldi exuviæ asservabantur. Id, sagaci, J. P. perpendens, vestræque petitioni, voluntatique, circa curat fratres, satisfaciens, vitam martyriumque S. Oswaldi regis, seu miracula ejusdem in uno opere conjunxi, vobisque descripta misi, ut, cujus reliquias pio amore complectimini &c. 2°. Mox addit, quo ex fonte sua hauserit, sic loquens: Verum ne quis existimet, meæ fore, quæ conjunxi, excusatum venio; sed esse beati Bedæ presbyteri dilucidata stylo. 3°. Quem tenuerit scriptionis modum significans, hæc fatur: At nos ejus ipsius ordinata seripta, versa serie, in ordinem traximus; modo præposita postponentes, modo postposita præponentes: quippe qui historiam sequens, ubi digna oratio exigebat, præposita sequentibus postposuit: quique, uti eadem cogit, sequentia præcedentibus ordinem iri voluit. 4°. Fatetur Drogo, nonnulla se suo e penu addidisse: Addentes de nostro, inquit, &c. 5°. Eu eorum, ad quos E suum prologum dirigit, cœnobio se fuisse indicat, dicens: Ergo munus vestri filii .. suscipite.

varia observata 55 Textus Bedæ, e quibus sua deprompsit, in nostra editione notantur ad marginem. Prologus & præfatio sunt Drogonis: quas is Bedæ textui suo mirum interserit pergendo includam uncinis ( ) ad distinctionem. At quid causæ est, quod tam Drogo, quam Vitæ compilator apud Surium, non dederint ea, quæ Beda refert lib. 4. capp. 13. & 14. Hæc cum apud Drogonem non reperirem, e Bedæ accepta, ad ejus Vitam adjeci. Historia porro illa habetur in Mss. nostris Trevirensi, & Seguieriano; ac notari insuper in Ms. Rubeæ Vallis part. I. Hagiologii Brabantiæ, compers almanda. Apud Bedam autem hoc titulo præmittitur: Ut intercessione Oswaldi regis pestifera mortalitas sit sublata. Heterodoxus quidam in editione Saxonico-Latina Historiæ ecclesiasticæ Bedæ, quam anno 1643. Cantabrigiæ in lucem edidit, istius rei gestæ narrationem hic illic arrodit in suis ad ipsam notis: sed miserum hujusmodi Aristarchum non morar, contemptu potius quam responso dignum. Præcesserant famosi F Centuriatores Magdeburgici; qui Centuria 7. col. 180. intincto amara bile adversus res sacras calamo, apparitionem SS. Apostolorum Petri ac Pauli, quam ibi ex Beda habemus, spectra diabolica fuisse, impudenter affirmant; non probant. Sed infrunitos istos rabulas supra convenimus unum. 18.

uti & circa ejusdem editionem 56 Porro in rerum Oswaldianarum, quas e nostris Mss. vulgamus, impressione, hæc facta sunt. 1°. Collatum est exemplar nostrum, quod habemus, e Ms. S. Winnoci, & cum Ms. Rubeæ Vallis, & cum Bedæ editione Basileensi anni 1543. nec non Cantabrigiensi paulo ante memorata. 2°. Paucula quædam, eaque levioris momenti, in editione nostra ex duabus illis correximus. 3°. Apographum nostrum, in unum ac viginti capita distributum, nova nunc divisione capitum donavimus more nostro, appositis etiam suis cujque apera nostra versibus. 4°. In uno Winnocibergensi apographo (duo quippe habemus) præter capitum divisionem, annotantur numeri lectionum; quod argumento est, Vitam, quæ in eo describitur, adhibitam fuisse ad persolvendum Officium ecclesiasticum. Superest, lector, ut eam nunc subjiciam.

VITA

VITA

Auctore D. Dragone *a* monacho cœnobii Winnocibergenſis in Flandria.

Ex ejuſdem monaſterii Mss.

PROLOGUS AUCTORIS.

Auctor excitatio ad ſtudium ſanctæ lectionis.

PLeriſque mortalium bonum ac pium ſtudium ſanctæ lectionis exercitationi idcirco exigitur, ut inde interior homo, bonis affluendo, ſolerti ingenio aſſidue paſcatur. Unde totius bonæ vitæ exemplar, tum vero optimorum morum conſuetudo, quot diebus intentæ mentis auribus quærendo, intendendo, paulatim expergiſcendo augentur. Nam torpens animus hinc, unde evigilet, habet; hinc, unde ſeſe a torpore excutiat, tenet; hinc ſui regimen juris, modo vitando probra, modo quærendo optima ſancit; inde etiam, quibus accendatur, bona mirando, bonâ alterius quidem imitando, tum vero operando, quibus eniteat, cernit. Huc accedit, quod in omni luctamine, ſive in omni palæſtræ exercitio imminentis hoſtis tela vitat, qui doctus cautuſve in primis magiſterio alterius ad id agendum informatur, & a quo id ipſum longi usûs aſſiduitate adbiberur. Sic ſic nimirum ita hæc excudere nimio uſu quiſque fidelis debet: nunc prævia * facta bonorum miretur, nunc implendo laude digna acceleret, ſeſe interdum, interdumque torpentem mentem excutiat; quodque boni juſtique eſt, ſolera memori pectori condat. Hujuſve rei exercitatio diligenſque ſtudium a morali diſciplina magiſtræ menti adjunguntur, cum hiſtoriæ veritas virum talem, quem digna oratione pandit, cujus vitæ mores optimi, præterea bona opera, tum autem ſollicitudo ſui, ſuorumque teſtimonio ſint, ut imitentur.

Præmia.

Virtutes & miracula S. Oſwaldi legenda exhibet.

2 Id etiam perpendens, veſtræque petitioni voluntatique, fratres, ſatisfaciens, vitam martyriumque ſancti Oſwaldi regis, ſeu miracula ejuſdem in unoquo opere conjunxi, vobiſque deſcripta miſi *b*, ut, cujus reliquias pio amore amplectimini, ejuſdem vitam & actuum bona valeatis imitari. Verum, ne quis exiſtimet, mea fore, quæ conjunxi, exculatum venio, ſed eſſe beati Bedæ presbyteri dilucidata ſtylo. At nos ejus ipſius ordinata ſcripta, verſa ſerie, in ordinem taxavimus; modo præpoſita poſtponentes, modo poſtpoſita præponentes; quippe qui hiſtoriam ſequens, ubi digna oratio exigebat, præpoſita ſequentibus poſtpoſui, quique, uti eadem coegit, ſequentia præcedentibus orditum iri voluit. Tum autem ubi tanta hiſtoria adegit virum abbreviare orationem, nos paululum diſucidavimus, addentes *c* de noſtro, quæ idem forſaſſis diceret, ſi brevitas ſententiarum vel materiei ſineret. Ergo munus veſtri filii *d*, immo veſtri ſervi, a nobis expoſtulatum ſuſcipite, & imperfectum mei veſtris orationibus juvate, ut inde veſtra ope ſuſtinear ſedulo, unde mihi ruinæ peccati imminens periculum timeo *e*.

3 Omnipotentis inſita forma boni, ſummæque gloriæ firma & æterna diſpenſatio id prævidet, humanis actibus mortalium ut juxta diſcretionem perſonarum cæleſte præmium reddatur. Et quanto altiori potentia quis utitur ſuper cæteros mortales, tanto majoris clementiæ Domini pietate elevatur, ſi ipſi Domino mente, actu, ſollicitudine continui exercitii famulatur. Id ſiquidem competit æternæ immutabilique altitudini, ut vir quivis alius tum opibus, tum ingenuitatis ſumma inaltetur majoris præmii gloria, ſi in ipſa ſui honoris terrena potentia, humilitatem, patientiam, dilectionem Dei ac proximi, cæteraſque virtutum artes amplectitur. Nec impedit noſtram orationem Apoſtoli dictum: Non eſt acceptio perſonarum apud Deum: cum unum dictum ſit a nobis de remuneratione gloriæ ac præmii; alterum dicat Apoſtolus de ſententia judiciali. Aliud eſt enim judicii æqua ſanctio; aliud quidem habetur digne gloria in præmio. Verum jam id omittamus, & ad narrandi ordinem calamum vertamus.

præmiſſa brevi alia præfatione.

ANNOTATA.

a *De eo diſſerit noſter Commentarius prævius a num.* 53.

b *Diceres, hinc movere ſuſpicionem, quod auctor, quia hunc Vitam ad ſuos fynaſcetas miſit, eum iis tunc non habitaverit.*

c *Quæ de ſua addidit, diſtinctum iri uncinis* () *monui ſupra num.* 55.

d *Atque adeo ejuſdem cum iis, ad quos ſcribit, cœnobii aſcita; ut indicavi num.* 54.

e *Finis hu Prologi; quem mox excipit parva præfatio. Vide num.* 52.

CAPUT I.

Natales, educatio, adminiſtratio regni, victoria per crucem relata, ejuſdem prodigia.

S. Oſwaldus, patre vivo ſanctus in Scotiam profiſcitur, & Catholice educatur.

IGitur ortus *a* fuit Oſwaldus alto & longo ſanguine regum, filius Edelfridi regis, qui ante Eadvinum regem luper gentem Northanimbrorum *b* regnaverat, fortiſſimus in factis, gloriæ cupidiſſimus; qui plus omnibus Anglorum primatibus gentem vaſtavit Britonum: ita ut Sauli quondam regi Iſraeliticæ gentis videretur comparandus, excepto dumtaxat hoc, quod divinæ erat religionis ignarus. Nemo enim in tribunis, nemo in regibus plures eorum terras, exterminatis vel ſubjugatis indigenis, aut tributarias genti Anglorum aut habitabiles fecit. Cui merito poterat illud, quod benedicens filium patriarcha Jacob in perſonam Sauli dicebat, aptari: Benjamin lupus rapax: mane comedet prædam, & velpere dividet ſpolia. Mater vero ejus non minus regali ſtirpe, adeo nobili proſapia, de eadem gente agnoſcitur procreata. Sicut ergo rota de ſpinis, ſic idem Oſwaldus de paganis parentibus ortus eſt.

Verum ejus patre mortuo, propter metum Eaduini *c* regis, qui patri illius in regnum ſucceſſerat, parvus puer ductus eſt Dei providentia in Scotiam; ubi quamdiu regnavit Eaduinus, cum multis nobilibus Northanimbrorum exulavit *d*. Ibi denique inſtructus eſt bonæ indolis puer ad doctrinam Scotorum, ſequi veram religionem, Deum diligere juxta evangelici ſcripti præceptum, cui proxime compati, ſubvenire oppreſſo calumnia,

A mosa, large inopi necessaria indulgere, nudo vestem, alere esurientem.

ac virtutibus

5 Omnia quoque, quæ virtutis habentur, agere; vitiorum seu voluptatis deceptivam mollitiem cavere. Quid plura? Cuncta, quæ optimæ virtutis, quæque bonitatis sunt, tenere. Cum ergo esset hujusmodi puer, evasit in adolescentiam: præterea autem in robur ætatis, eadem, quin etiam majora agere haud omittens. Verum enimvero Eaduino in prælio interfecto *e* successit *f* ei in regnum Osvvaldus, vir Deo dilectus, clarus actis, fretus * fidem virtutum muniis, quæ ante memoravimus.

e f

* Rob. Fd. asserum regnum a se susceptum egregiis admodum gr.

Suscepto igitur regno Northanimbrorum, cœpit omnimodis meditari, enixi, ut Christianitatis religio, ubi ubi polleret, & dilataretur, & ecclesiæ fructu fidei successu pacis prosperando cresceret, & crescendo prosperaretur. Cœpit igitur curam regni sui gerere, tutari finesque suos ab inimicorum incursibus, providere suæ suorumque saluti: & cum perspe negotiis regni occuparetur, mente sedula id quidem agitare; ut sancta religio semper foret sibi sollicitudini. Nam cujus mentis esset, quantamque spem in Deo haberet, in initio sui regni apparuit.

B

Aidanum ad informandos fidelium e Scotia accersit.

6 Construxit namque templum honorabile beati Petri *g* Apostoli, quod mirifice decoravit, & dignos ministros, qui ibidem Deo deservirent, regio usu deliberavit. Verum cum primo præmeditaretur tota mente Deo omnipotenti famulari, & id fieri posse arbitraretur, si servos ejus ministrosque divini verbi suæ fidei ascisceus adjungeret, misit ad Scotiam *h*, & jude a scivit Aidanum *i*, virum plenum Deo, sanctissimum, actu honestum, pudicum, qui suæ genti præesset, & sibi cæterisque verbum Domini prædicaret. Nam hodie Scotia religionem Anglorum parvipendit, & barbari moris etiam homines religiosos affirmat. Quin etiam ob meritum solers, obque bonum animum præfati regis, quam plures optimæ famæ monachi, clerici sive Deum timentes laici, sanctum Aidanum secuti sunt, ut prædicationem verbi Dei genti Northanimbrorum impertirent, eique cooperatores existerent: quos idem Rex honorifice suscepit, Demumque in eis veneratus est.

g

h i

C

Dorcumstrionum vicus.

7 Cum igitur idem rex Osvvaldus, adeo vir clarus, hisce & aliis mente actuque virtutibus polleret; hostis, qui invidebat tantis virtutum muniis, adversus illum machinamenta fraudis insidiasque doli molitus est, & ducem Britonum *k* in eum movit; qui congregans fortissimam manum exercitus, præparatus ad prælium venit: confidens in tanta militum multitudine copiosa, cui resistere haud posse quemquam sperabat. Sed est solius Dei superare quamplures paucis, & de fortitudine gloriantes atterere. Nam collecto parvo exercitu, rex Osvvaldus contra eum venit, & antequam committeretur prælium, verbis & fide suos armavit. Dein, auxiliante illi divina potentia, contriti sunt inimici, jam dictus dux occisus est, & pene omnes una disperiere *l*, Deo dilecto Regi victoria cessit in loco, qui lingua Anglorum Denesesburna * *m*, id est rivus Denesi, vocatur.

k

l

Editio Basileensis & Camdeni, Denisburna

m

8 Ostenditur autem usque hodie, & in magna veneratione habetur locus ille, ubi venturus ad hanc pugnam Osvvaldus, signum sanctæ crucis erexit, & flexis genibus Deum deprecatus est, ut in tanta rerum necessitate suis cultoribus cælesti succurreret auxilio. Denique fertur, quia facta esset opere cruce, ac fovea præparata, in qua stare deberet; ipse fide fervens hanc arripuerit, ac fovæ impoluerit, atque utraque manu erectam tenuerit, donec, aggesto a militibus pulvere, terræ figeretur, & hoc facto, elevata * in altum voce, cuncto exercitui proclamaverit: Flectamus omnes genua, & Omnipotentem * vivum ac verum in commune deprecemur, ut nos ab hoste superbo ac fero ci, sua miseratione defendat. Scit enim ipse, quia justa pro salute gentis nostræ bella suscepimus. Fecerunt omnes ut jusserat, & sic, incipiente diluculo, in hostem progressi, juxta meritam suæ fidei, victoria, ut diximus, potiti sunt.

Ex Beda lib. iii. cap. 11.

9 In cujus loco orationis innumeræ virtutes sanitatum postea noscuntur esse patratæ, ad indicium videlicet ac memoriam fidei Regis. Nam & usque hodie multi de ipso ligno, signo sanctæ crucis, assulas excidere solent, quas cum in aquas miserint, eisque languentes homines ac pecudes potaverint sive aspergerint, mox sanitati restituuntur. Vocatur locus ille lingua Anglorum, Heofenfeld *, quod dici potest Latine cælestis campus. Quod certe antique prælagio futurorum antiquitus nomen accepit, significans nimirum, quod ibidem cæleste erigendum trophæum, cælestis inchoanda victoria, cælestia utique hodie forent miracula celebranda. Est autem locus juxta illum murum *o* ad Aquilonem, quo Romani quondam, ad arcendos barbarorum impetus, totam a mari ad mare præcinxere Britanniam.

D

AUCT. D. DANGONE

crucis prius signo sanctæ cuncta, Deoque pia invocato.

* Ibid. ele.

* Ibid Deum omnipotentem

iterat, ubi hoc contigit, prodigiis claruisse

* Editionis dicta Heofenfeld

n

E

o

10 In quo videlicet loco consuetudinem multo jam tempore fecerant fratres Hagustaldensis *p* ecclesiæ, quæ non longe abest, advenientes omni anno pridie quam postea idem Rex * occisus est, vigilias pro salute ejus animæ *q* facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimamque pro eo mane sacræ oblationis offerre. Qui etiam, crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia constructa, atque dedicata, sacratiorem & cunctis honorabilirem * locum fecere. Nec immeritu, quia nullum, ut comperimus, fidei Christianæ signum, & nulla ecclesia, nullum altare in tota Bernitiorum *r* gente erectum est, prius quam hoc sacræ crucis vexillum novus militiæ Ductor, dictante fidei devotione, contra hostem immanissimum pugnaturus statueret. Nec ab re est, unum e pluribus, quæ ad hanc crucem patrata sunt virtutis miraculum narrare.

aeruiigeum celebris.

p

* Edit. Basil. & Camdr. rex Osvvaldus.

q

* Edicta eo usque omnibus locum.

r

F

11 Quidam e fratribus ejusdem Hagustaldensis ecclesiæ, nomine Bothelimus *, qui nunc usque supereſt, ante paucos annos, dum incautius forte noctu in glacie incederet, repente corruens, brachium contrivit, ac gravissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari, ita ut ne ad os quidem adducere ipsum brachium ullatenus, dolore arcente, valeret. Qui cum die quadam mane audirec, unum de fratribus ad locum ejusdem sanctæ crucis ascendere disposuisse, rogavit, ut aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediens afferret, credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi. Fecit ille ut rogatus est: & reversus ad velperam, sedentibus jam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco, qui superficies ligni erat obsita. Qui cum sedens ad mensam non haberet ad manum, ubi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum sibi. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. Ac medio noctis tempore, cum evigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adjacere, admotaque manu requirere cœpit, quid esset, & ita sanum brachium manumque reperit, ac si nihil unquam tanti languoris habuisset.

Brachium ejusdem virum sanatum.

* Edit Basil. Boshelmus. Camden. Bothelm

A N-

A

AUCT. D. DRO-GONE

ANNOTATA,

a *De orta Commentarius n. 1.*

b *Quænam hæc Anglorum natio ſit ; ibid. ex Beda dixi num. 2. Plura de regni Nordanhymbrorum extenſione exſtant apud nos ad diem 20. Martii pag. 93.*

c *Regnare cœpit anno 617. ſecundum Alfordum : de quo ibidem plura ; & inter alia, quod Sanctus noſter Accæ, Edwini ſororis, ſoceris filius, num. 15.*

d *Exſilium, & educationem apud Scotos, habes in Comm. prævv. n. 3. & 4.*

e Die IV. Iduum Octobris, anno Dominicæ Incarnationis DCXXXIII, *ait Beda Eccleſ. hiſtor. Angl. lib. 2. cap. 20. ubi plura.*

f *Succeſſionis modum dat Commentarius num. 3. ex Beda.*

g *De hoc templo ibidem num. 9.*

h *Quam Britanniæ incolæ inhabitabant ; ex diis ibid. n. 7.*

B i *Acta ejus illuſtranda ſunt die 31. Auguſti, quo inſcribitur Martyrologio Romano.*

k Rex Britonum *vocatur a Beda lib. 3. cap. 1. fuitque Cedvvalla nomine ; cujus barbariem deſcribit idem auctor lib. 2. cap. 20. cladem vero ejus, ac crucis triumphum Alfordus ad annum 633.*

l *Interveniſſe iſti cladi apparitionem S. Columbæ, dixit Commentarius num. 6.*

m *Forte legendum* Deviles-Burne, *at ſit oppidum in Ottadinis ac Northumbriæ agro : de quo ſupra loco mox citato.*

n *Verſiculos de hoc loco habes in Commentario num. 46. qui* hodie, *inquit Camdenus in Ottadinis*, eodem ſenſu (ut aliqui volunt) HALYDON appellatur.

o *Beda lib. 1. Eccl. hiſt. Anglorum cap. 5. a gens do Severi imperatoris in Britanniam adventu, ſubdit iſta* : Receptam partem inſulæ, a ceteris indomitis gentibus non muro (ut quidam exiſtimant) ſed vallo diſtinguendam putavit. *Deinde aſſignato marum inter & vallum diſcrimine*, Itaque Severus, *inquit*, magnam foſſam, firmiſſimumque vallum, erebris inſuper turribus com-

C munitum, a mari ad mare duxit ; *a Germanico atque ad Hibernicum*. Munimentum per tranſverſum inſulam ab Itunæ æſtuario, ſive Solwey ſcith, ad Tinæ oſtium, ſive Thinmouth, *vocat Camdenus in Brigantibus poſt ea, quæ habet de Cumbria : ubi de hujus valli ſive muri Pictici cognomento, ejus ſtructore, ac materia &c. diſſerit : eumque exhibet in mappa Northumbriæ Comitatus, ſeu Ottadinorum ; ubi & Joannes Speedus in Theatro Britanniæ lib. 1. cap. 2.*

p *Alfordus ad an. 635. num. 23.* Hoc eodem, *ait*, tempore Hauguſtaldenſe monaſterium ſurrexiſſe putatur, in eo nimirum loco, ubi olim Romani Axeloduum poſuerunt, & epiſcopi paulo poſterius ſedem. *Eſt vero* Axelodunum, oppidum Ottadinorum in Britannia magna, aune Hexham vicus Angliæ Borealis in Comitatu Northumbriæ ad Tinam fluvium, & XIV. milliaribus Anglicis a Novocaſtro diſtans in occaſum, *inquit Baudrandus, Plura dabit Camdenus in Ottadinis.*

q *Inferius num. 39. habemus ex Beda, eum jam cum* Domino regnare *&c. Dicamus ergo, quæ hic a monachis facta dicuntur, non facta eſſe in refrigerium animæ ejus in cœleſti regno collocandæ, ſed in gratiarum actionem pro ea jam ibidem collocata.* D

r *De Berniciis ac Deiris, duobus Northumbriæ provinciam incolentibus populis, actum in Commentario n. 3. Plura Alfordus ad an. 547. cui regni Northumbriæ principium innectit.*

CAPUT II.

Sancti ſtudium in propaganda apud ſuos Chriſti fide, opera pia ; apoſtolici labores ac dotes Aidani epiſcopi.

CAP. II. *Sanctus in Anglia promovet Chriſti fidem omniſq. Aidani ep.*

IDem ergo Oſwaldus mox ut regnum ſuſcepit, deſiderans totam, cui præeſſe cœpit, gentem fidei Chriſtianæ gratia imbui, cujus experimenta permaxime *in* expugnandis barbaris jam ceperat, miſit ad majores natu Scotorum, inter quos exulans ipſe baptiſmatis Sacramenta cum his, qui ſecum erant, militibus conſecutus erat, petens, E ut ſibi mitteretur antiſtes, cujus doctrina ac miniſterio gens, quam regebat, Anglorum, Dominicæ fidei dona diſceret, & ſuſciperet Sacramenta. Neque aliquanto tardius, quod petiit, impetravit. Accepit namque pontificem Aidanum, ut jam dictum eſt, ſummæ manſuetudinis, ac pietatis magnique moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quamvis non plene ſecundum ſcientiam.

qui non in omnibus ſed pia ſtuvvardum prædecessorum.

13 Namque diem Paſchæ Dominicum more ſuæ gentis, cujus ſæpius mentionem fecimus *a* a quartadecima luna uſque ad vicesimam obſervare ſolebat. Hoc etenim ordine Septemtrionalis Scotorum *b* provincia, & omnis natio Pictorum illo adhuc tempore Paſcha Dominicum celebrabat, æſtimans ſe in hac obſervantia ſancti ac laude digni patri Anatolii *c* ſcripta ſecuturam, quod * an verum *d* ſit, peritus facillime cognoſcit quiſque. Porro gentes Scotorum, quæ in Auſtralibus Hiberniæ inſulæ partibus morabantur, jam dudum ad admonitionem Apoſtolicæ Sedis Antiſtitis, Paſcha canonico ritu obſervare didicerunt. Ve- F nienti igitur ad ſe epiſcopo rex locum ſedis epiſcopalis in inſula Lindisfarnenſi *e*, ubi ipſe petebat, tribuit. Qui videlicet locus, accedente ac recedente reumate *f*, bis quotidie inſtar inſulæ maris circumluitur undis : bis renudato littore contignus terræ redditur.

a
b
c
* Edit. errop. adidis quidem
d
e
f

14 Hujus itaque verbis atque admonitionibus humiliter ac libenter Rex in omnibus auſcultans, Eccleſiam Chriſti in regno ſuo multum diligenter ædificare, ac dilatare curavit : ubi pulcherrimo ſæpe ſpectaculo contigit, ut evangelizante antiſtite, qui Anglorum linguam perfecte non noverat, ipſe Rex ſuis ducibus, ac miniſtris, interpres verbi exiſteret cæleſtis, quia nimirum tam longo exilii ſui tempore *g* linguam Scotorum jam plene didicerat. (O *h* celebrem Regem, *in* omnibus ſuis actis laudandum, prædicandum, imitandum ! Huc, huc David cæleſtis cytharista veniat, huc Rex egregius properet ... Hic namque ante arcam Domini cytharam percutit, ſaltat, nudus jocatur, inverſum obambulat ; alter vero ab ore epiſcopi verbum Domini ſuſcipiens, plebi miniſtrat. Utrique vero in utroque comparandus eſt, quamquam quidam diverſi meriti habeantur.)

S. Oſvvaldum corporaliter ſolacia ambarum.
g
h

15 Exin cœpere plures per dies de Scotorum regione venire Britanniam *, atque illis Anglorum provinciis, quibus Rex regnavit Oſwaldus,

operibuſque piis operam dat.

Digitized by Google

A dus, magna devotione verbum fidei prædicare, & credentibus gratiam baptismi, quicumque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Constituebantur * ergo ecclesiæ per loca, confluebant ad audiendum verbum * populi gaudentes. Donabantur munere regio possessiones, & territoria ad instituenda monasteria. Imbuebantur præceptoribus Scotis parvuli Anglorum, una cum majoribus studiis, & observatione disciplinæ regularis. Nam monachi erant maxime, qui ad prædicandum venerant; monachus ipse episcopus Aidanus, ortore de insula, quæ vocatur Hi *i*, destinatus, cujus monasterium in cunctis pene Septemtrionalium Scotorum, & omnium Pictorum monasteriis non parvo tempore arcam tenebat, regendisque eorum populis præerat. Quæ videlicet insula ad jus quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta; sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt, *k* jam dudum monachis Scotorum tradita, eo quod illis prædicantibus fidem Christi perceperint.

CAP. V. *Aidani virtutes*,

B

26 Ab hac ergo insula ad provinciam Anglorum instituendam in Christo (uti jam sæpius præmissum est) missus est Aidanus, accepto gradu episcopatus, (Monet igitur tempus, lector, persona, de vita, deque virtutibus tanti viri aliquid dicere, aliquantulumque meritis illius immorari, licet videamur a cœpta oratione paululum digredi. Nam laus tironis tum maxime extollitur, cum præceptor in ejus laudis præconio honoratur. Immo vero præceptor laude præconioque illius exaltatur, cum tiro ipsius præconio insignis redditur. Extitit igitur idem Aidanus maximæ virtutis vir, toto animo studens, ut præclara verba honestis factis impleret.) Unde inter alia vivendi documenta, saluberrimum abstinentiæ vel continentiæ clericis exemplum reliquit: cujus doctrinam id maxime commendabat omnibus, quod non aliter quam vivebat cum suis, ipse docabat. Nihil enim hujus mundi quærere, nihil amare curabat. Cuncta, quæ sibi a regibus vel divitibus seculi donabantur, mox pauperibus, qui occurrerent, erogare gaudebat.

apostolici Patres,

C

27 Discurrere per cuncta & urbana & rustica loca, non equorum dorso, sed pedum incessu vectus, nisi major forte necessitas compulisset, solebat, quatenus ubicumque aliquos vel divites vel paupertes incedens aspexisset, confestim ad hos divertens, vel ad fidei suscipiendæ sacramentum, si infideles essent, invitaret, vel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynam, operumque bonorum exercitionem & verbis excitaret & factis. In tantum autem vita ipsius a nostri temporis segnitia distabat, ut omnes, qui cum eo incedebant, sive attonsi seu laici, meditari deberent, id est, aut legendis Scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius & omnium, qui cum eo erant, ubicumque locorum devenissent. Et si forte evenisset, quod tamen raro evenit, ut ad convivium Regis vocaretur, intrabat cum uno clerico, aut duobus, &, ubi paululum refociebatur, accelerabat citius ad legendum cum suis, sive ad orandum egredi *.

* Edit. Bed. exavit.

ac præclara exempla

28 Cujus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminæ consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione Quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta sabbathi, jejunium ad nonam usque horam protelare. Numquam divitibus honoris sive timoris gratia, si qua deliquissent, reticebat; sed aspera illos invectione corrigebat. Numquam * potentibus seculi pecuniam exceptæ solummodo esca, si quos hospitio suscepisset, D umquam dare solebat, sed ea potius, quæ sibi a AUCT. divitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in D. DRO- usus pauperum, ut diximus, dispergebat, vel ad GONE redemptionem eorum, qui injuste fuerant vendi- * Edit. Bri- ti, dispensabat. Denique multos, quos pretio da- tabr. Mal. to redemerat, redemptos postmodum suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem usque gradum erudiendo atque instituendo provexit.

qui in solatium Anglorum,

29 Ferunt autem, quia cum de Scotorum provincia rex Oswaldus antistitem postulasset, qui sibi suæque genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primo alius vir austerioris animi; qui eum aliquamdiu genti Anglorum prædicans nil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit patriam *, atque in conspectu * seniorum retulerit, quia nihil prodesse docendo genti, ad quam missus erat, potuisset, eo quod homines essent indomabiles, & duræ mentis ac barbaræ. At illi, ut perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere cœperunt, desiderantes quidem genti, quam petebat, salutem esse; sed non recepto, quem miserant, prædicatore dolentes. Tum ait Aidanus (nam ipsa concilio intererat) ad eum, de quo agebatur, sacerdotem: Videtur mihi, frater, quia durior justo indoctis auditoribus fuisti, & non eis juxta Apostolicam disciplinam, primo lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti verbo Dei ad capienda perfectiora, & ad facienda sublimiora Dei præcepta sufficerent.

* Edit. Bed. in patriam, * ibid. & Cantabr. convenus

E

alteri ad hoc ministerium missi videntur fuisse functi.

30 Quo audito, omnium, qui considebant, ad ipsum ora, & oculi conversi, diligenter quid diceret, discutiebant, & ipsum dignum esse episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos, & tardos mitti debere decernunt: qui gratia discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus: sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserunt. Qui ubi tempus accepit, sicut prius moderamine discretionis, ita postmodum & cæteris virtutibus ornatus apparuit.

CAP. VI. * Edit. ant. addit reverendissimi

Hujus igitur * antistitis doctrina rex Oswaldus cum ea, cui præerat, gente Anglorum institutus, non solum incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit; sed & regna terrarum, plusquam ulli Majorum suorum, ab eodem uno * Deo, qui fecit cælum & terram, consecutus est. Denique omnes nationes, & provinciæ, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum & Pictorum, Scotorum, & Anglorum divisæ sunt, in deditionem accepit. Quo regni culmine sublimatus, nihilominus (quod mirum dictu est) pauperibus & peregrinis semper humilis, benignus & largus fuit.

F

* Ibid. add. omnipotentis

ANNOTATA.

a *Vide quæ habet Beda lib. 2. cap. 2. cap. 4. ac 19. & lib. 3. cap. 25.*

b *De Scotici, circa observationem Paschæ, erroris causa, progressu ac fine agitur apud nos tom. 11. Junii pag. 290. & seqq. Ubi invenies, quod errantes Scoti, initio insontes, deinde culpabiles, postea pertinaces, non tamen hæretici fuerint. Ceterum* ut quæstio sit mota de tempore Paschæ, adversus eos, qui da Scotia venerant, *inscribitur cap. 25. lib. 3. apud Bedam.*

c *Non dubito, quin hic indicetur ille Anatolius, de quo (occasione Sancti synonymi episcopi, quem dedimus tom. 1. Februarii ad diem tertium) S. Hieronymum lib. De illust. Ecclesiæ*

A *ſcriptoribus cap. 73. ita tomo citato, pag. 357. in*
AUCT. *duximus ſcribentem* : Anatolius Alexandrinus ,
D. DRO- Laodiciæ Syriæ epiſcopus, ſub Probo & Caro im-
GONE peratoribus floruit : miræ doctrinæ vir fuit in Arithmetica, Geometria, Aſtronomia, Grammatica, Rhetorica, Dialectica : cujus ingenii magnitudinem de volumine, quod ſuper Paſcha compoſuit, & decem libris de Arithmeticæ inſtitutionibus, intelligere poſſumus. *Plura de eo narrat Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 7. cap. 32.*

d *Verum hoc non eſſe, conficitur ex iis, quæ Colmano, auctoritatem Anatolii allegauti reſpondet S. Wilfridus, de quo infra, ita loquens apud Bedam lib. 3. cap. 25.* Conſtat .. Anatholium virum ſanctiſſimum, doctiſſimum, ac laude eſſe digniſſimum : ſed quid vobis cum illo, cum nec ejus decreta ſervetis? Ille enim in Paſcha ſuo regulam utique veritatis ſequens, circulum novemdecim annorum poſuit, quem vos aut ignoratis ,
B aut agnitum a tota Chriſti eccleſia cuſtoditum, pro nihilo contemnitis. Ille ſic in Paſchæ Dominicum decimam quartam lunam computavit , ut hanc eadem ipſa die, more Ægyptiorum decimam quintam lunam ad veſperam eſſe fateretur. Sic idem viceſimam diem Dominico Paſchæ annotavit, ut banc , declinata eadem die, eſſe viceſimam primam crederet. Cujus regulam diſtinctionis vos ignoraſſe probat, quod aliquotiens Paſcha manifeſtiſſime ante plenilunium , id eſt, in tertia decima luna facitis.

e *Inſula parva eſt Angliæ adjacens in mari Germanico, & in ora Northumbriæ ; de qua diximus ad diem* 20. *Martii, pag. 93. Hanc cave confundas cum inſula Farna ſeu Farne ; quæ* ſemper marinis (*verbis utor Polydori Vergilii in Anglica hiſtoria lib. 4.*) circumdatur aquis ; cujus circuitus vix mille continet paſſus. Igitur cum Lindiſarnis bis in die, recedentibus marinis undis, adiri pedibus poſſit, uti ſupra expoſitum eſt ; alia omnino inſula eſt a Farne. Quæ res etiam nunc trahit multos in errorem, ut credant, Farnem eſſe, quam olim Lindiſarnem dicebant. Abinitio tamen utrique inſulæ Farnis nomen fuit. Verum poſtea hæc a Lindo amne, qui ad eum locum
C per ſubterraneos meatus, ita in Oceanum erompit, ut non videatur , niſi cum mare decreverit, Lindiſarnis dicta eſt , & illi vetus vocabulum remanſit.

f Rheumate *rectius ſcribit editio Bedæ Cantabrigienſis* ; *Græce ῥεῦμα, id eſt, fluxus.*

g *Ab anno nempe* 617. *uſque ad* 364. *ſecundum Commentarium num.* 4.

h *Quæ hic, & infra uncis* ( ) *claudantur, ſunt locutiones biographi noſtri, prout monui in Commentario num.* 55.

i Hydeſtinatus *cum mendoſe in editione noſtra Baſileenſi Bedæ, tum in impreſſis exemplaribus , uti obſervat Alfordus ad an.* 635. *nn.* 15. *quæ Baronio, Harpsfeldio, Stapletono, Thomæ Demſtero præluxere. Inſula vero* Hy *alio nomine* Jona ; *nunc autem a ſuo incola & apoſtolo S. Columba vulgo vocatur* Columbkil, *id eſt*, Cella Columbæ. *De illa inſula videri poteſt Alfordus ad an.* 565. *nn.* 2.

k *Indicatur S. Columba cum ſociis, qui ibi cellam ſeu monaſterium conſtruxit celeberrimum. Plura ſuggeret tomus noſter* 11. *menſis Junii, pag.* 180.

l *Editiones noſtræ ambæ legunt* : Ab hac ergo inſula , ab horum collegio monachorum, ad provinciam Anglorum inſtituendam, in Chriſto miſſus eſt.

D

CAPUT III.

Manus Sancti a corruptione immunes ; religionis Catholicæ propagatio ; virtutes ; obitus, & conſecuta hunc miracula.

DEnique fertur, quia tempore quodam, cum die ſancto Paſchæ cum præfato Aidano epiſcopo conſediſſet rex Oſwaldus ad prandium , poſituſque aſſet in menſa eorum eo diſcus argenteus, regalibus epulis refertus, & jamjamque eſſent manus ad panem benedicendum mittendæ *, contigit intraſſe ſubito miniſtrum ipſius, cui ſuſcipiendorum inopum cura erat delegata, & indicaſſe Regi, quia multitudo pauperum , undecumque adveniens, maxima per plateas ſederet, E poſtulans aliquid eleemoſynæ a Rege. Qui mox dapes ſibimet appoſitas deferri pauperibus , ſed & diſcum confringi, atque eiſdem minutatim dividi præcepit. Quo viſo, pontifex , qui aſſidebat, delectatus tali facto pietatis , apprehendit dexteram ejus, & ait ; Numquam inveteraſcat hæc manus. Quod & ita juxta votum benedictionis ejus provenit.

Mirum S. Oſwaldi, eleemoſynis intento.

* Ibid. miſſuri

a2 Nam cum, interfecto illo in pugna, manus cum brachio a cætero eſſent corpore refectæ, contigit, ut hactenus incorruptæ perdurent *a*. Denique in urbe regia *b*, quæ a regina quadam vocabulo Bebba cognominatur , loculo incluſæ argenteo, in eccleſia ſancti Petri ſervantur , ac digno a cunctis honore venerantur. Hujus induſtria Regis Deirorum & Bernitiorum provinciæ, quæ eatenus ab invicem diſcordabant, in unam ſunt pacem & velut unum compaginatæ in populum. Erat autem neptis* Eaduini regis ex ſorore Leba * ; dignumque fuit, ut tantus præceſſor talem haberet de ſua conſanguinitate & religionis heredem & regni.

a corruptionem immunis ſervantur.

a

b

* Ibid. nepos

* Ibid. Acha

F

a3 (Non ſolum autem Oſwaldus rex glorioſiſſimus ſuæ gentis ſollicitus fuit ; verum etiam aliarum gentium, quæ ſub extero jure regum erant conſtitutæ, volens omnes ad cultum unius veri Dei, veræque religionis tramitem adducere, quapropter ſuos eccleſiaſticos nuntios ad amiciſſimos ſibi reges mittebat, ad fidei ſuæ lumen provocans ; tum vero litteris, tum autem regiis xeniis animos eorum ſedulo alliciebat . Nonnumquam per ſe, ſuique præſentiam eos monebat, uti religionem ſuam pio quidem animo ampleƈterentur, Deoque omnipotenti colla ſubmitterent ; eo victores hoſtium glorioſe exiſterent ; in quo ſperare, ſive inniti, veram ſemper victoriam eſſe affirmabat. Unde unum de multis exemplum ponemus. Et id quidem ſufficiat tam glorioſa facta tanti Regis legentibus.) Suo * in tempore, gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitus Geviſſæ vocabantur, regnante Cynigilſo *c*, fidem Chriſti ſuſcepit, hortante ad eam ipſam Oſwaldo ſanctiſſimo rege, ac prædicante illis * Byrino *d* epiſcopo, qui conſilio * Papæ Honorii venerat Britanniam *, promittens quidem ſe, illo præſente, intimis ultra Anglorum partibus, quo nullus doctor præceſſiſſet, ſanctæ fidei ſemina eſſe ſpariturum ; unde & juſſu ejuſdem Pontificis per Aſtrium * *e*, Genuenſem epiſcopum, in epiſcopatus conſecratus eſt gradum.

Cujus reliquiæ Cantabrigiæ apud alios extendi ;

CAP. vii.

* Infr. eo tempore

* Ibid. Cynegillo

c

* Ibid. ad dictum

d

* Ibid. cum conſilio

e

a4 Sed * Britanniam veniens *, ac primum Geviſſo-

A Gevissorum gentem ingrediens, cum omnes ibidem paganissimos invenire, utilius esse ratus est, ibi potius verbum Dei prædicare, quam ultra progredi, eos quibus prædicare deberet, inquirere. Itaque evangelizante illo in præfata provincia, cum rex ipse catechizatus, fonte baptismi cum sua gente abluereturque, contigit tunc temporis sanctissimum, ac victoriosissimum regem Northanimbrorum Oswaldum adfuisse, eumque de lavacro exeuntem suscepisse, ac sic peccidisse pulcherrimo prorsus ac Deo digno consortio: cum cujus erat filiam accepturus in conjugem, ipsum prius secunda generatione Deo dedicatum sibi accepit in filium. Donnverunt autem ambo reges eidem episcopo civitatem, quæ vocatur Dotynca *f*, ed faciendam inibi sedem episcopalem.

* Edit. Basil. ac Britanniam
* l. Aftesium Britanniæ regis, quem de sacro fonte susceperat, filiumve ducis ovarem.
* Edit. Basil. Sed in
* Consobr. perveniens
* Edit. ver. Dorcinna
f

Laudatur a laudantibus

25 (At idem Rex insignis virtutibus, Christique præclarus athlete, Spiritu sancto regente omnes actus ipsius, semper in meliua proficiebat, de virtute in virtutem ibat, ut mereretur assequi quod sequitur; Videbitur Deus deorum in Sion. Dein

* Reb. Fol. usquequaque actu suo lucrescente

B usque actu suo, tum autem mente * quatuor virtutes, prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam amplexabatur, & quasi quoddam sanctum justumque, per quas acquiritur cælum, aditur Deus, præ se ferebat: tum autem memoriæ quasi charissima pignora fixas tenebat. Semper denique bonus, pius, mansuetus bonis habebatur: ferus vero, asper, & velut arrogans impiis videbatur, ut bonitas illius bonis, & asperitas, uti videbntur, impiis prodesset. Verum id quidem norma justitiæ tenet, ut blandiantur & hortentur justi exemplo, miti verbo, bono opere; injusti quoque deterreantur aspera invectione. Sic utique actus suos, sic mores, sic viram instituit, ut sibi, & omnibus prodesse optaret. Haud possunt omnia scripto prosequi, quibus vigebat, quibusque Rex juvenis versans in hoc corpore, nunc opere, nunc animo exerceodo studebat. Quapropter properandum nobis est ad illius martyrium

g g, quod pro fide sua, suæque gentis salute suscepit, quo Princeps omnium regum digne pro meritis tam optimum Regem insignivit.)

CAP. IX. mortem operi,

26 Regnavit igitur Osvvaldus, Christianissimus rex decem *b* annis (io eunctis bonis operibus virtutum sese exercens, quæ jam prædiximus, seu qui-

b C bus quemque decet Christinnum debere exerceri.) Quo completo nnnorum curriculo, occisus est, comissso gravi prælio, ab eadem pagana gente, paganoque rege Merciorum Penda *i* (a quo & prædecessor ejus Eadvvinus peremptus fuerat) in loco

i k qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfeld *k*, nnno ætatis suæ trigesimo octavo, die quinto mensis Augusti *l*. (Verumeninvero claret, manifestumque habetur de illo, qond in Salomone legitur; Raptum esse hunc, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus. Raptus nnim juvenis est, ut talis necdumque vix etiam mediæ ætntis, a Deo coronaretur, qui continuum & puer & juvenis famulatum ipsi exhibuit.) Cujus quante fides in Deum, quæ devotio mentia fuerit, etiam post mortem miraculis virtutum claruit. Namqna in loco, ubi pro patria dimirans, a paganis interfectus est, usque bodie sanitetes infirmorum, & bominum & pecorum eelebrari non desinnnt.

l

quem vulnus

27 Uode contigit, ot pulverem ipsum, ubi corpus ejus in terram corruit, multi auferentes, & in aquam mittentes, suis per hæc infirmis multum eomoodi afferrent. Qui videlicet mos adeo iocrebuit, ot paulatim nblata exinde terra fossam ad mensuram staturæ virilis altam reddiderit. Nec D mirandum, in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum viveret, infirmis ac pauperibus consulere, & eleemosynas opem ferre * non cessabat. Et multa quidem in loco illo de * pulvere loci illius, fnsta virtutum miracula narrantur; sed nos * tantum, quæ a Majoribus audivimus, referre satis duximus. Non multo post interfectionem ejus exacto tempore, contigit, ut quidam equo sedens, itor ageret juxta illum locum. Cujus equus subito lassescens constitit *, caput in terrum declinare, spumas ex ore dimittere, & *, augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere.

AUCT. D. DIONG
* Ubi. ver. eleemosynas dare, opem ferre
* Edit. ubique vel de
* Ibid. ad dhuc dum
* Ibid lassescere, consistere
consistens sese loco-justdem in.
**

28 Desiluit eques, & tramite subtracto, cepit expectare horam, qua aut melioratum reciperet jumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum gravi dolore diu vexatum eum diversas in partes in torquetet, repente voluteando devenit ad illum locum, ubi Res memorabilis occubuit. Nec more, quiescente dolore, cessavit zb insanis membrorum motibua, & consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diversum lacus vicissim sese volvere, statimque exurgens, quasi sanus per omnia vireta berbatum evidius cerpere E cœpit. Quo ille viso, ut vir sagacis ingenii intellexit, aliquid miræ sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse, &, posito ibi signo, non multo post ascendit equum, atque ad hospitium, quo proposuerat, accessit.

29 Quo dum adveniret, invenit ibi puellam ne- miracula.
ptem patrisfamilias longo paralysin morbo grevatam. Et cum familiares domus illius de acerba puellæ infirmitate, ipso præsente, quererentur, cepit dicere ille de loco, ubi caballus suus esset curatus. Quid multa? Imponentes eam carro, duxerunt ad locum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco, obdormivit parumper, &, ubi evigilavit, sanam se ab ille corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lavit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, & cum his, qui se adduxerant, sanc pedibus incedendo, reverin est.

ANNOTATA.

a *Hunc a seculo* VII. *usque ad* XVII. *corruptioni obnoxiam non fuisse, probat Commentarius prævius n. 19. & seqq.* F

b Urbs regie olim Debba seu Bebba (utrumque scriptum reperio) a nomine cujusdam reginæ dicta est, *inquit Polydorus Vergilius Anglicæ historiæ lib. 4. ex Beda*; postea *uti subdit*, cum in ea Northumbrorum reges sedem haberent, Regiam civitetem appellarunt. Erat site in dextera insulæ ora, quæ ad Orientem spectat, contra Farnem insulam, distantem circiter duo millia passuum ab ea. Hodie nulla extant urbia vestigia: solum sita est eo loci arx, quæ an id temporis eondite fuerit, vel postea, est omoino incertum. Hanc Angli nunc Bamburgum vocant.

c *Factum illigat anno* 635 *Alfordus ad illum annum.*

d *Acta ejus illustrabuntur ad diem* 3. *Decembris, quo refertur in Martyrologio Romano. Interim de ejus morte, controversia de corpore, ac de miraculis ejus Alfordus ad an.* 650.

e *Hunc apud Ugbellum non invenio tom.* 4. *Ital. sacræ col.* 1157. *inter episcopo Jannenses; sed ibi est hiatus incipiendo a Paschasio usque ad Joannem I. quorum ille anno* 440. *hic autem* 680. *vixisse, ibidem indicatur.*

f Nos, *ait Alfordus ad an.* 635. *num.* 37. locum illum sedia appellnmus hodie Dorcestriam,

A AUCT. D. DEC. quæ in Dobunis eſt, & Oxonieoſi Comitatu. Tunc enim rager ille Weſtſaxonum regibus parebat, qui poſtea ad Mercios tranſivit. Quod autem a Beda dicitur; Ambo reges dnnaverunt locum illum; arguit, Oſwaldum etiam io occidentem ſupremum aliquod imperium habuiſſe.

g *Illud confirmavi in Comentario n.* 39.

h *Imo vero proprie octo; ab anno nempe* 634. *ad* 642. *impropie autem novem, annumerato nempe anno illo, de quo diximus in Commentario prævio, num.* 15. *cujus annumerationis ratio pluribus ibidem expoſita eſt num.* 3.

i *Is, poſtquam exſtinxiſſet Edvvinum & Oſwaldum; nec non Sigebertum, Ægricum, & Annam; hos quidem tres Orientalium Saxonum, illos vero duos Northumbriæ reges; tandem contra Oſvvium dimicans, loco primum, deinde vita ceſſit. Hæc & plura dabit Alfordus ad an.* 655. *cui mirabilem illam victoriam innectit.*

k *Locum hunc explanat Commentarius n.* 15.

l *Huc faciunt, quæ ibidem dixi eodem n.* 15.

B

CAPUT IV.

Alia quædam prodigia; translatio oſſium; maligni ſpiritus abacti.

CAP. X. *Alia proſtigia.* EOdem * tempore venit alius quidam de natione Britonum, ut ferunt, iter faciens juxta ipſum locum, in quo præfata erat pugna completa, & vidit unius loci ſpatium cætero campo viridius ac venuſtius, cœpitque ſagaci animo conjicere, quod nulla eſſet alia cauſa inſolitæ illo in loco viriditatis, niſi quod ibidem ſanctior cæteris exercitu vir aliquis fuiſſet interfectus. Tulit itaque de pulvere terræ illius ſecum, illigans in linteo, cogitans, quod futurum erat, quia ad medelam infirmaotium idem pulvis proficeret. Et pergens itinere ſuo, pervenit ad vicum quemdam veſpere, intravitque domum, in qua vicini cœnantes epulaoiur, & receptus a dominis domus, reſedit & ipſe cum eis ad convivium, appendens linteolum cum pulvere, quem attulerat, in uno

C poſte parietis.

prodigia, 31 Cumque diutius epulis atque ebrietati vacarent, acceniſo grandi igne in medio, contigit, volaotibus in altum ſcintillis, culmen domus, quod erat virgis contextum, ac fœno tectum, ſubitaoeis flammis impleri. Quod cum repente convivæ terrore confuſi conſpicerent, fugerunt foras, nil ardenti domui jamjamque perituræ prodeſſe valentes. Conſumpta ergo domo flammis, poſtis ſolummodo, in quo pulvis ille incluſus peodebat, tutus ab ignibus, & intactus remanſit. Qui viſa virtute, mirati ſunt valde, & perquirentes ſubtilius, invenerunt, quia de illo loco aſſumptus erat pulvis, ubi regis Oſwaldi ſanguis fuerat effuſus. Quibus pateſactis, ac diffamatis longe lateque miraculis, multi per dies locum frequentare illum, & ſanitatem ibi gratiam capere ſibi ſuiſque cœperunt.

CAP. XI. *Translatio oſſium* 32 Inter quæ nequaquam ſilentio prætereundum reor, quid virtutis & miraculi cælestis fuerat oſtenſum, cum oſſa ejus inventa, atque in eccleſiam, in qua nunc ſervantur, translata ſunt. Factum eſt autem hoc per induſtriam reginæ Merciorum Oſtridæ *, quæ erat filia fratris ejus, id eſt Oſvvinges * *a*, qui poſt illum, regni apicem te-

a nebat, ut in ſequentibus dicemus. Eſt monaſterium nobile in provincia Lindiſſi, nomine Beardanige *b*, quod eadem regina cum viro ſuo Aedelredo * *c* multum diligebat, venerabatur, excolebat, in quo deſiderabat honoranda Patrui ſui oſſa recondere. Cumque veniſſet carrum, in quo eadem oſſa ducebantur, incumbente veſpere, in monaſterium præfatum, noluerunt ea, qui erant in monaſterio, libenter excipere; quia etſi Sanctum eum noverant, tamen quia de alia provincia ortus fuerat, & ſuper eos regnum acceperat, veteranis eum odiis etiam mortuum inſequebantur. Unde factum eſt, ut ipſa nocte reliquiæ allatæ foris permanerent in tentorio, tanto majore ſigno ſupra carrum, in quo inerant, extenſæ *d*. Sed miraculi cæleſtis oſtenſio, quam reverenter hæ ſuſcipiendæ a eunctis fidelibus eſſent, patefecit.

33 Nam * ea nocte columna lucis, a carro illo ad cælum uſque porrecta, omnibus pene ejuſdem Lindiſſæ provinciæ locis conſpicua ſtabat. Unde, mane facto, fratres monaſterii illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipſi petere cœperunt, ut apud ſe eædem ſanctæ ac deo dilectæ reliquiæ conderentur. Lota * igitur oſſa intulerunt in thecam, quam in hoc præparavarunt, atque in eccleſia juxta honorem congruum poſuerunt. Et ut regia Viri ſancti perſona memoriam haberet æternam, vexillum ejus ſuper tumbam auro & purpura compoſitum appoſuerunt, ipſamque aquam, in qua laverant oſſa, in angulo ſacrarii fuderunt.

34 Ex quo tempore factum eſt, ut ipſa terra, quæ lavacrum venerabile ſuſcepit, ad abigendos ex obſeſſis corporibus dæmones, gratiæ ſalutaris haberet effectum. Denique tempore ſequenti, cum præfata regina in eodem monaſterio moraretur, venit ad ſalutandam eam abbatiſſa quædam venerabilis, quæ uſque hodie ſupereſt, vocabulo Ædelbild *, ſoror virorum ſanctorum Aedelvvini, & Alduvini: quorum prior epiſcopus in Lindiſſi provincia; ſecundus erat abbas in monaſterio, quod vocatur Peartaniga *, a quo non longe & illa monaſterium habebat. Cum ergo veniens illo, loqueretur eum regina, atque inter alia, ſermone de Oſvvaldo exorto, diceret, quod & ipſa luſcem nocte illa ſupra reliquias ejus ad cælum uſque altam vidiſſet, adjecit regina, quia de pulvere pavimenti, in quo aqua lavacri illius effuſa eſt, multi jam ſanati eſſent infirmi. At illa petiit ſibi portionem pulveris ſalutiferi dari, & accipiens, illigatum primo eodidit in capſella, & rediit.

35 Tranſacto autem tempore aliquanto, cum eſſet in ſuo monaſterio, venit illuc quidam hoſpes, qui ſolebat nocturnis ſæpius horis * ab immundo ſpiritu graviſſime vexari. Qui tum benigne ſuſceptus, poſt cœnam in lecto membra poſuiſſet, ſubito a diabolo arreptus, elamare, dentibus frendere, ſpumare, & diverſis morſibus cœpit membra torquere. Cumque a nullo vel teneri, vel ligari potuiſſet, cucurrit miniſter, & pulſans ad oſtium, nuntiavit abbatiſſæ. At illa aperiens januam monaſterii, aſſumpſit ipſa cum una ſanctimonialium feminarum, ad locum virorum, & evocans presbyterum, rogavit ſecum venire ad patientem.

36 Ubi cum venientes viderent multos adfuiſſe, qui vexatum tenere, & motus ejus inſanos comprimere nequaquam conati valebant, dicebat presbyter exorciſmos, & quæque poterat pro ſedando miſeri furore cogebat *; ſed nec ipſe, quamvis multum laborans, profiteere aliquid valebat,

D
* *Edit. Bedæ Oſſiri. dux Cumbr. Oſfridus.*
* *Edit. Bedæ Oſwini, Cumbr. Oſvvin.*
b
* *Edit. Bedæ Adelfo*
* *Cantabr.* Æthilredo
c
d
caliti benorent
* *Edit. antea.* Tota ea nocte
E
* *Ita etiam edit. Cantabr. Tota nocte Baſil.*
æque proſuit
* *Edit. Bedæ Baſil.* Ædilhild. *Cantabr.* Ethilhild.
* Peartaneu *aut.* Peartaniu *editio*
* *Ibid.* a quo
F
ad abigendos
* *Ibid. additur* repente
ſua vi
* *Ibid.* egebat.

A lebat. Cumque nil ſalutis furenti ſupereſſe videretur, repente venit in mentem abbatiſſæ pulvis ille præſatus, ſtatimque juſſit ire miniſtram, & capſellam, in qua erat, adducere. Et cum illa aſſereos, quæ juſſa eſt, intraret atrium domus, in cujus interioribus dæmoniacus torquebatur, conticuit ille ſubito, & quaſi in ſomnum laxatus, depoſuit caput, membraque in quietem omnia compoſuit.

maligni ſpiritus.

37 Conticuere omnes, intentique ora tenebant, quem res exitum haberet, ſollicite expectantes. Et poſt aliquantum boræ ſpatium reſedit qui vexabatur, & graviter ſuſpirans, Modo, inquit, ſanum ſentio *: recepi enim ſenſum animi mei. At illi ſedulo ſciſcitabantur, quomodo hoc contigiſſet. Qui ait: Mox ut virgo hæc cum capſella, quam portabat, appropinquaret atrio domus hujus, diſceſſere omnes, qui me premebant, ſpiritus maligni, & relicto * nuſquam comparucrunt. Tunc dedit ei abbatiſſa portiunculam de pulvere illo, & ſic data oratione a presbytero, noctem illam quietiſſimam duxit, neque aliquid ex eo tempore * nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoſte pertulit.

* *Ibid.* ſanum ſapio

* *Ibid.* me reliſto

B

* *Edit. Bonif.* neque aliquid ex eoto

ANNOTATA.

a *Fuit is Ethelfredi e concubina filius, naturalis* S. Oſwaldi *frater, nunc a Beda* Oſavinus, *nunc* Oſvvius, *nunc* Oſinu, *pro varia exemplarium lectione vocatus; auctoribus tamen, ad differentiam illius, qui eodem fere tempore in Deiris regnavit, hunc Oſvvium, illum Deirorum regem Oſvvinum communiter appellantibus; uti obſervat Alfordus ad annum 653. cui Oſvvii in regendis in Northumbria Bernicius exordium affigit. Videri poteſt Beda lib. 3. cap. 14.*

b *Eſt Bardeneiſe monaſterium in agro Lincolnienſi; de cujus varia vocabuli inflexione, ac corpore* S. Oſvvaldi *eo loci translato, egi in Commentario num. 25.* Provincia Lindiſſi, *quæ hic additur*, eſt prima ad meridianam Humbri fluminis ripam, pertingens uſque ad mare, *ait Beda lib. 2. cap. 16.*

C e S. Ethelredus conſtruxit monaſterium de Bardeneye: ubi ſepultus eſt circa annum gratiæ DCCXII. *inquit Monaſticon Anglicanum, quod ritavi in Commentario prævio num. 55.*

d *Editio Baſileenſis ac Cantabrigienſis melius legunt*: Tentorio tamen majore ſupra earrum, in quo inerant, extenſo.

CAPUT V.

Curatæ febres; Sancti apud Deum patrocinium; quidam ſanitate corporis & animæ donatus; uti & puer prædictione arcanorum, & fruitione gloriæ cæleſtis.

CAP. XII. *Puerulus a febribus ſanatur.*

SEquente dehinc tempore fuit in eodem monaſterio puerulus quidam longo febrium incommodo graviter vexatus. Qui eum die quadam ſollicitus horam expectaret acceſſionis, ingreſſus quidam ad eum de fratribus, Vis, inquit, doceam te, quomodo cureris ab hujuſmodi imminente moleſtia languoris? Surge, ingredere eccleſiam, & accedens ad ſepulcbrum Oſvvaldi, ibi reſide, & quietus manens adhære tumbæ. Vide, ne exeas inde, nec de loco movearis, donec hora receſſionis febrium tranſierit: tunc ipſe intrabo, & educam te inde. Fecit ut ille ſuaſerat; ſedentemque eum ad tumbam Sancti, infirmitas tangere nequaquam præſumpſit. Quæ in tantum timens auſugit, ut nec ſecundo die, nec tertio, neque umquam exinde, eum auderet contingere. Quod ita eſſe geſtum, qui referebat mihi frater inde adveniens adjecit, quod eo adhuc tempore, quo mecum loquebatur, ſupereſſet in eodem monaſterio jam juvenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum ſanitatis.

D AUCT. D. BRONGE

Datur ratio, cur Lauſtus ſanum valeat apud Deum.

39 Nec mirandum, preces Regis illius, jam cum Domino regnantis, multum valere apud eum, qui temporalis regni quondam gubernacula tenens, magis pro æterno ſemper laborare ac deprecari ſolebat. Denique ferunt, quod a tempore maturinæ laudis, ſæpius ad diem uſque in orationibus perſtiterit, atque ob crebrum morem orandi ſive gratias agendi Domino, ſemper ubicumque ſedens ſupinas ſuper genua ſua *a* manus habere ſolitus ſit. Vulgatum eſt autem, & in conſuetudinem proverbii verſum, quod etiam inter verba orationis vitam finierit. Nam cum armis & hoſtibus eircumſepius, jamjamque videret, ſe eſſe perimendum, oravit pro animabus exercitus ſui. Unde dicunt in proverbio: Deus, miſerere animabus, dixit Oſvvaldus cadens in terram. Oſſa igitur illius tranſlata & condita ſunt in monaſterio, quo diximus. Porro caput eum manibus & brachiis a corpore præciſis juſſit rex, qui occiderat, in ſtipitibus ſuſpendi. Quo poſt annum deveniens cum exercitu ſucceſſor regni ejus Oſuuig, abſtulit ea, & caput quidem in cœmeterio Lindisfarnenſis eccleſiæ; in regia vero civitate manus cum bracbiis condidit *b*.

a

E

b

Fama ejus in Germania & Hibernia clara.

40 Nec ſolum inclyti fama Viri Britanniæ fines luſtravit uni aerſos; ſed etiam trans oceanum longe radios ſalutiferæ lucis ſpargens, Germaniæ *c* ſimul & Hiberniæ partes attigit. Denique reverendiſſimus antiſtes Acca *d* ſolet referre, quia enm Romam vadens, apud ſanctiſſimum Frilonum gentis archiepiſcopum Wilbrordum *e* cum ſuo antiſtite *f* moraretur, crebro eum audierit de mirandis, quæ ad reliquias ejuſdem reverendiſſimi Regis in illa provincia geſta fuerint, narrare. Sed & * Hibernia eum presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem ſanctitatis illius, in ea quoqua inſula longe lateque jam perebuiſſe referebat. E quibus unum, quod inter alia retulit, miraculum præſenti noſtræ biſtoriæ inſerendum credimus.

c

d

e

f

F

* *Edit.* ocraque ob-dia in

Eadem corpore & animo ſanatus.

41 Tempore, inquit, mortalitatis, quæ Britanniam Hiberniamque lata ſtrage vaſtavit *g*, percuſſus eſt ejuldem clade peſtis inter alios ſcholaſticus quidam de genere Scotorum, doctus quidem vir ſtudio litterarum; ſed erga curam perpetuæ ſuæ ſalvationis nil omnino ſtudii & induſtriæ gerens. Qui cum ſe morti proximum videret, timere cœpit & pavere, ne mox mortuus ob merita ſcelerum ad inferni clauſtra raperetur: clamavitque, cum eſſem in vicinia poſitus, & inter ægra tremens ſuſpiria, flebili voce talia mecum querebatur: Vides, inquit, quia jamjamque, creſcente corporis moleſtia, ad artieuſum ſubeundæ mortis compellor. Nec dubito, me poſt mortem corporis *, ad perpetuam animæ mortem rapiendum, atque infernalibus ſubdendum eſſe tormentis; quia tempore non paueo inter ſtudia divinæ lectionis, vitiorum potius implicamentis, quam diuinis ſolebam ſervire mandatis. Ineſt autem animo, ſi mi-

g

* *Edit.* mor. addit ſtatim

AUCT. D. DRO-GONE

A hi pietas ſuperna vivendi ſpatia donaverit, vitiolos mores corrigere, atque ad imperium divinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamque transferre.

per ſanctæ ſalut. præcurſo.

42 Verum novi, non hoc eſſe meriti mei, ut inducias viveodi vel aceipiam, vel me accepturum eſſe confidam, niſi forte mifero mihi & iodigno veniam per auxilium aorum, qui illi fideliter ſervieruot, propitiari dignatus ſit. Audivimus autem & fama celeberrima eſt, quod fuerit in gente veſtra rex mirandæ ſanctit atis, vocabulo Oſwaldus, cujus excelleotia fidei & virtutis, etiam poſt mortem, virtutum frequentium operatione clarueric, precorque, ſi aliquid reliquiarum illius penes te habes, afferas mihi, ſi Domious per ejus meritum mihi miſereri voluerit. At ego reſpoodi: Habeo quidem de ligno, in quo caput ejus occiſi a paganis infixum eſt: & ſi firmo corde credideris, poteſt divina pietas per taoti meritum Viri, & hujus vitæ ſpatia lnngiora concedere, & ingreſſu vitæ perennis dignum reddere. Nec moratus ille, integram ſe in hoc habere fidem reſpondebat. Tunc beodixi

B aquam, & affulam roboris præfati immittens, obtuli ægro potandum. Nec mnra: melius habere eœpit ab infirmitate *; multo deinceps tempore

* *Ibid.* & convaleſcens ab infirmitate

vixit, corde & aoimo converſus *, omnibuſque, ubicumque perveoiebat, clemeotiam pii Conditoris & fidelis ejus Famuli glnriam prædicabat.

Ibid. ſo eoque ad Deum aor. de & opere converſus

43 Quo *b* tempore rex Edilwalch *i* donavit reverendiſſimo aotiſtiti Wilfrido terram octoginta ſeptem familiarum *k*, ubi ſuos hnmioes, qui exules vagabantur, recipere poſſet, vocabulo Seole ſeu *l*; quod dicitur Latine Inſula vituli marini. Eſt autem locus ille undique mari circumdatus, præter ab occidente; unde habet ingreſſum amplitudinis quaſi jactus fundæ: qualis locus a Latinis peniſula; a Græcis ſolet eherroneſos vocari. Hunc ergo locum cum accepiſſet epiſcopus Wilfridus, fandavit ibi monaſterium, ac regulari vita inſtituit, maxime ex his, quos ſecum adduxerat, fratribus, quod uſque hodie ſucceſſores ejus tenere noſcuntur. In quo tunc monaſterio noonulla cæleſtis gratiæ dona ſpiritualiter oſtenſa fuiſſe perhibent: utpote ubi nuper expulſa diaboli tyrannide, Chriſtus jam regoare eœperat. E quibus unum, quod mihi revecreodiſſimus antiſtes Acca ſæpius referre, & a fideliſſimis ejuſdem monaſterii fratribus ſibi revelatum aſſerere ſolebat, memoriæ mandare, commodum duximus. Eodem ferme tempore, quo ipſa provincia nomen Chriſti ſuſceperat *m*, multas Britanniæ provincias mortalitas *n* ſæva corripiebat: quæ cum præfatum quoque mooaſterium, cui tunc regendo reverendiſſimus ac religioſiſſimus Chriſti ſacerdos, vocabulo Eappa *o*, præfuit, outu divinæ diſpenſationis attingeret, moltique ſive de his, qui cum aotiſtite illo veneraot; ſive de illis, qui de eadem proviocia Saxonum nuper ad fidem fueraot vocati, paſſim de hac vita rapereotur; viſum eſt fratribus, triduaoum jejunium agere, & divinam ſuppliciter exorare clamentiam, ut miſericordiam ſibi dignaretur impendere, ſive periclitantes hoc morbo, a præſenti morbo liberaret; ſeu captos e mundo a perpetua animæ damnatione ſervaret. Erat tunc temporis in eodem monaſterio puerulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate, non modico tempore recubans in lectulo jacebat.

Alius quidam puer ſuis morbo correptus

h i k l m n o

44 Cum ergo ſecunda memorati jejunii ac ſupplicatiooom dies ageretur, contigit forte ipſum puerum hora ferme ſecunda diei, in loco, in quo æger jacebat, ſolum inveniri: cui divina diſpenſationa ſubito beatiſſimi Apoſtolorum Principes dignati ſunt apparere. Erat eoim puer multum ſimplicis ac manſuoti animi, ſinceraque devotione Sacramenta fidei, quæ ſuſceperat, ſervans. Salutantes ergo illum verbis piiſſimis, Apoſtoli dicebant: Noli timere, fili, mortem, pro qua ſollicitus es: nos enim te hodierna die ad cæleſtia regna lumus perducturi. Sed primum exſpectare habes, donec Miſſæ celebrentur, ac Viatico domioici corporis ac ſanguinis aceepto, ſic infirmitate ſimul & morte abſolutus, ad æterna io cælis gaudia ſublevaris. Clama ergo ad te presbyterum Eappan, & dicito illi: Quia dominus exaudivit preces veſtras & devotionem, ac jejunia propitius aſpexit; oeque aliquis de hoc monaſterio, ſive de adjacentibus et poſſeſſiuoculis, hac clade morituros eſt: ſed omnes, qui alicubi de veſtris hac ægritudine laborant, reſurrecturi a languore, ad priſtinam ſunt ſanitatem recuperandi, præter te ſolum, qui hodierna es die liberandus a morte, & ad viſionem Domini Chriſti, cui fideliter ſerviſti, perduceodus in cælum,

D *ex Act. Apoſtolis Petro et Paulo ſimilia.*

Petro oſſe perducendum, ac præferendum ſuem

E

45 Quod divina vobis miſericordia per interceſſionem religioſi ac Deo dilecti regis Oſwaldi, qui quondam genti Nordan-Humbrorum, & regni temporalis auctoritate, & Chriſtianæ pietatis, quæ ad regoum perenne docit, deuotiooe ſublimiter præfuit, conferre dignata eſt. Hac etenim die idem Rex ab infidelibus in bello corporaliter extinctus, mox ad ſempiterna animarum gaudia aſſumptus in cælum, & electorum eſt ſociatus agminibus. Quærant in ſuis codicibus, in quibus Defuoctorum eſt annotata depoſitio, & iovenient illum hac, ut diximus, die raptum eſſe de ſeculo,

per merita S. Oſwaldi

46 Celebrent ergo Miſſas per cuncta monaſterii oratoria hujus, ſive pro gratiarum actione exauditæ ſuæ deprecatinnis, ſive etiam io memoriam præfati regis Oſwaldi, qui qoondam ipſorum genti præerat: ideoque pro eis, quaſi pro ſuæ gentis advenis ſupplex orabat ad Dominom, & cunctis conveoientibus ad eccleſiam fratribus, communicent omnes Sacrificiis cæleſtibus, & ita ſoluto jejunio, corpos quoque ſuis reficiant alimentis.

auſcultandum.

47 Quæ verba cum omnia vocato ad ſe presbytero puer narraſſet, interrogavit eum ſollicitus, quales eſſent habitu vel ſpecie viri, qui ſibi apparuiſſent. Reſpondit: Præclari omnino habitu, & vultu erant: lætiſſimi ac puleherrimi, quales numquam aote videram: neque aliquos homioum tanti decoris ac venuſtatis eſſe poſſe credebam. Unus quidem attonſus erat, ot elericus; alius barbam habebat prolixam; dicebaotque, quod unus eorum Petrus, alter vocaretur Paulus; & ipſi eſſent miniſtri Domioi & Salvatoris onſtri Jeſu Chriſti, ad tuitionem noſtri monaſterii miſſi ab ipio de cælis. Credidit ergo verbis pueri presbyter, ac ſtatim egreſſus requiſivit in annali ſuo, & invenit, eadem ipſa die Oſwaldum regem fuiſſe peremptum. Vocatiſque fratribus, patare prandium, Miſſas fieri, atque omnes eommunicare ſolito more præcepit: ſimul & infirmanti puero de eodem Sacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandavit.

Quorum verborum

F

48 Quibus ita geſtis, non multo poſt eadem ipſa die puer defunctus eſt, ſuaque morte probavit, vera fuiſſe verba, quæ ab Apoſtolis Chriſti audierat. Sed & hoc verbis ejus teſtimonium perhibuit, quod nemo præter ipſum, tempore illo, ex eodem eſt mooaſterio raptus de mundo. Ex qua mirum viſione multi, qui hæc audire poterunt,

et certus ejus probavit.

A runt, & ad exorandam in adverſis divinam clementiam, & ad ſalutaria jejuniorum remedia ſubeunda, ſunt mirabiliter accenſi. Et ex eo tempore non ſolum in eodem monaſterio, ſed & in pleriſque locis aliis cœpit annuatim ejuſdem Regis ac militis Chriſti natalitius dies celebratione Miſſarum venerari *p*.

ANNOTATA.

a *Drogo monachus ſermone* 1. *de* S. Oſwaldo, *de quo Commentarius num.* 52. *hæc ſcribit, neſcio, ubi reperta*: Orationi namque nocte dieque vacabat, & id quidem ipſa res veritatis indicabat: nam callos in genibus longus precum orationumque fecerat uſus: qui ſiquidem in eiſdem genibus inventi ſunt, antequam terræ defunctum mandaretur corpus.

b *De Sancti exuviis, earumque translatione conſule Commentarium.*

B c *Cultum in Germania inferiore ac ſuperiore docebit Commentarius num.* 41.

d *De eo apud nos inter Prætermiſſos ad diem* 19. *Februarii: obiiſſe vero illum die* 20. *Octobris, ibidem diximus; quo die eum retulit Caſtellanus inter adjectos ad ſuum Martyrologium. Geſta ejus collegit Alfordus tom.* 2. *locis variis. Elogium vero laudati viri, qui S. Wilfrido in cathedra Hagnſtaldenſis regimine ſucceſſit, dabit Beda lib.* 5. *cap.* 21.

e *De S. Willibrordo, qui Ultrajectenſium in Belgio epiſcopus exſtitit, agendum erit cum Martyrologio Romano, ad diem* 7. *Novembris. Actorum collectionem Alfordus tomo ſuo ſecundo inſeruit.*

f *Wilfrido nimirum, in editionibus Baſileenſi ac Cantabrigienſi expreſſe, Eboracenſi epiſcopo, hujus nominis primo. Vide Bedam lib.* 3. *cap.* 28. *lib.* 4. *cap.* 12. *ac* 13. *lib.* 5. *cap.* 20.

g Anno ſexcenteſimo ſexageſimo quarto, eclipſis ſolis facta..& peſtilentia venit, *ait Beda in Epitome Hiſtoriæ Anglorum. Matthæus Weſtmonaſterienſis ad iſtum annum ſic ſcribit*: Eodem anno eclipſis ſolis facta eſt, menſe Maio, & ſecuta eſt mortalitas inaudita. *Henricus Huntindonenſis lib.* 3. *pag.* 333. *hæc memorat*: Facta eſt eclipſis ſolis die tertio Maii, hora decima diei; quam gravis peſtilentia ſecuta eſt, Britanniam & Hyberniam magna ſtrage devaſtans. *Videri etiam poteſt Beda lib.* 3. *cap.* 27.

D Auct. in Epitome D. Bromonaſterienſis. Cone

h *Hanc hiſtoriam, in Drogonis exemplo non repertam, prompſi ex ipſo Beda, prout monui in Commentario num.* 55.

i *Rex Auſtralium Saxonum; qui anno* 661. *fidem Chriſti ſuſcepit, teſte ibi Matthæo Weſtmonaſterienſi. De populi iſtius converſione Beda lib.* 4. *cap.* 13. *Alfordus ad annum dictum num.* 8. *obſervat, regem hunc Ethelvvolfum ſive Ethelvvoldum ab aliis appellari.*

k *Beda lib.* 4. *cap.* 13. Wilfridus .. divertens E ad provinciam Auſtralium Saxonum, quæ poſt Cantuarios ad Auſtrum & ad occidentem uſque ad Occidentales Saxones pertingit, habeon terram familiarum ſeptem millium.

l *Vulgo* Selſey, *peninſula in Suſſexia provincia infra Ciceſtriam. De epiſcopis Selſeienſibus, ac ſedis illuc tranſlatione Alfordus ad ann.* 681. *num.* 6.

m *Anno* 661. *converſa eſt, ex mox dictis lit.* i.

n *Anno* 664. *ſecundum ſupra dicta lit.* g.

o Eopa *vocatur a Matthæo Weſtmonaſterienſi ad annum* 661. *ubi & miſſus dicitur* ad Vectam inſulam, qui populum illum prædicando ad fidem converteret veritatis.

p *Quæ ex lib.* 4. *Bedæ cap.* 13. *& 14. hic narrantur; ex eo a nobis biographo noſtro adjecta eſſe, monuimus modo e Commentario prævio num.* 55. *ubi & obtrectatores conveniuntur.*

DE S. VENANTIO EPISC. CONFES.

C F

VIVARII IN OCCITANIA GALLIÆ.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Sancti cultus; an S. Sigiſmundi filius; an cœnobita Ordinis S. Benedicti; nonnulla ab ipſo geſta in epiſcopatu; ejuſdem duratio.

Sec. VI. *Sancti cultus apud Vivarienſes hoc die.*

VIvarium, *urbs Galliæ in Occitania, Vivarienſis provinciæ caput, atque metropolis Viennenſi ſuffraganea, ad Rhodanum fluvium, Viennam inter & Avenionem ſita*, S. Venantium, *ſuum quondam præſulem, ſacris hodierna die Faſtis accenſet, ac publica veneratione proſequitur. De cultu ejus apud Vivarienſes, ac miraculis ſermo eſt in Vita, quam edimus; cujus apographo a noſtro Henſchenio ſubnotatur* Hymnus ad Matutinum, *qui* ſic incipit:

Felix gaude Vivarium,
* Subdia Felix exulta Sudyo *,
Et beatum Venantium
Pari laudetis ſtudio.

Reliqua non adduntur. Apud Sammarthanos in Gallia Chriſtiana tom. 3. *pag.* 1175. *ponitur inter epiſcopos Vivarienſes cum titulo* Sancti; *ubi hæc inſuper ſcribuntur e Vivarienſi Breviario*: Eccleſiam Vivarienſem XXVII. annis revolventibus felici gubernatione rexit; quibus tranſactis, plenus ſanctitate.. Nonis menſis Auguſti, animam Deo reddidit. *Præceſſerat noſter Joannes Columbo lib.* 2. *De rebus geſtis epiſcoporum Vivarienſium pag.* 193. *qui eadem affert. Cenſius in Annalibus eccleſiaſticis Francorum, tom.* 1. *ad annum* 535. *num.* XLI. Colitur, *inquit*, in Breviario Vivarienſi Nonis Auguſtis. *Noſter Jacobus Longueval in Hiſtoria eccleſiæ Gallicanæ, anno* 1730. *Pariſiis Gallice excuſa, tom.* 2. *pag.* 431. *honoratum affirmat die* nona *Auguſti; forte quia pro* Nonis NONA *legerit. Caſtellanus hoc die* V. *cum adjectis ad ſuum Martyrologium univerſale ita accen-*

A AUCT. J. P. *accenſet* : Vivarii, S. Venantius epiſcopus, hujus nominis primus. *Hæc ſufficiunt ad ſtabiliendum Sancti noſtri cultum.*

Aut Sigiſmundi, Burgundionum regis

2 *In Vita, quam citabam, num.* 2. *dicitur fuiſſe* Sigiſmundi, regis Viennenſis, filius; *apud dictos autem Sammarthanos* filius Sigiſmuodi, Burgundiæ regis fuit, ut produnt geſta epiſcoporum: id enim tantum ex Martyrologio Vivarienſi audemus, *anno*, affirmare. *Ibidem ex Breviario Vivarienſi pater ejus* Sigiſmundus *memoratur. In eadem ſententia eſt Columbus, de ſancto Præſule hæc habens*: Is Sigilmundi, regis Burgundionum, ſancti patris ſanctus filius fuit; *ex Breviario Vivarienſi, quod citat. Et pag.* 194. Is, *inquit*, interfuit concilio Epaunenſi anno DIX. Ante illud itaque mortuo B. Valerio, iniit epiſcopatum, neque multum Sigiſmundo patri ſupervixiſſe puto, qui cæſus eſt a Clodomiro, Clodovei filio, ſub annum Chriſti DXIX. quando hic nihil non moviſſe legitur adverſus ſanctum Antiſtitem, poſt peremptos fratres ipſius cum patre, ut, perdita omni familia, ſecurus ſibi haberet regnum Burgundionum. *At Columbum poſtea ſuper his conveniemus.*

B

filius ſucceſſit

3 *Cointius, quem modo allegabam, diſſentit ab iſta ſententia, dum ibidem de Præſule noſtro ita enuntiat*: Perperam in Martyrologio Vivarienſi perhibetur filius Sigilmundi, regis Burgundiæ. *S. Sigiſmundi, Burgundionum regis, geſta illuſtravit Henſchenius tom.* 1. *Maii, ad diem* 1. *ejuſdem menſis, pag.* 83. *& ſequentibus. Tres iſtius ſancti regis filii ibidem nominantur, videlicet* Sigericus *pag.* 84. *num.* 7. *ac pag.* 87. *num.* 5. *ex novercalibus inſidiis, patris juſſu occiſus. Ibidem pag.* 87. *num.* 9. *habemus* Gyſtaldum (*alter ab aliis nuncupatum, uti dicitur in annotatis ad illud nomen*) *ac* Gundebaldum; *ſeu ex annotatis*, Gundebadum: *qui una cum parente Sigiſmunde, ac conjuge ejus, ſub Clodomiro, Francorum rege, in puteum projecti atque interempti ſunt. Sed nullum ibi invenio Venantium, prædicti regis filium; nullum alibi apud ſcriptores, quos ego quidem conſului. Unde igitur eum nobis ſuggerunt & Sancti noſtri Vita, & Sammarthani, & Columbus? E decumentis, inquies, num.* 2. *a me allatis. At dicta imprimis Vita eſt parvæ fidei, ſicut infra oſtendam. Utinam majores ſint Martyrologium ac Breviarium eccleſiæ Vivarienſis*; C *de quibus ſuo etiam loco agam. Quid ergo; an* S. Venantius *S. Sigiſmundi, Burgundionum regis, filius non fuit? Fuiſſe, tunc admittam, quando id ex bonæ notæ documentis didicero. Meat interim difficultates eruditis Vivarienſibus ſolvendas reliquo; quæ plane evaneſcerent, ſi, quæ e Columbo protuli ſupra num.* 2. *de Clodomiro, qui* nihil non moviſſe legitur adverſus ſanctum Antiſtitem poſt peremptos fratres ipſius cum patre, ut, perdita omni familia, ſecurus ſibi haberet regnum Burgundionum; *ſi, inquam, legi illa conſtaret in fide dignis monumentis; parum enim vel nihil ſuadet vagum illud* legitur,

an Ordinis Benedictini

4 *Altam controverſiæ anſam præbet* S. Venantii *vita, dum num.* 2. *ita loquitur*: Patrem & matrem reliquit .. monaſterio ſe contulit, ibique monachus Deo factus *&c. Et ibidem num.* 16. *indicatur, quod monachus fuerit. Res non confirmatur modo, ſed monaſtica inſuper vitæ inſtitutum determinatur in Martyrologio Vivarienſi, cujus verba proferuntur apud Columbum lib. citato, pag.* 194. *& apud Sammarthanos etiam citatos, e quibus verbis hæc delibo*: Venantius monaſterium ſub regula S. Benedicti in Albavico, in ſupercilio montis ad Rhodanum ædificatum adiit; ubi monachus factus *&c. At Columbus Martyrologii iſtius narrationem continuo eD fligans*, Vide, *ais*, manifeſtum errorem. S. Venantius jam Vivarienſis epiſcopus anno DIX. interfuit concilio Epaunenſi: monachi vero Benedictini ea ipſa anno veneruni primum in Gallias, S. Mauro duce. Itaque B. Venantius non potuit ante epiſcopatum adire monaſterium, ſub regula B. Benedicti poſitum in monte Albavici. Deinde quod, ſeu Benedictinum, ſeu aliud monaſterium reponis Albavici, contra fidem omnium tabularum? Præterea Breviarium Vivarienſe docet, clericos Vivarienſes adiiſſe Sigiſmundum regem, & INDE Venantium filium epiſcopatus OFFICIO SE INDIGNUM CLAMANTEM, INVITUM DEDUXISSE.

5 Quod ita loquitur, non obſcure tradit, ut *monachus*: ageret monachum (id enim non habeo, eur aſſeram, aut negem, etſi alibi tabularum, quam in hoc Martyrologio non legitur) certe Vivarii eum non egiſſe. Quod ergo affertur ſuper ipſius Benedictino monachatu, falſum eſt. *Epaonenſe concilium non anno* 509. *ſed* 517. *celebratum fuit, ſecundum dicenda inferius num.* 6. *Maurus autem diſcedit Caſino in Gallias anno* 543. *teſte Mabillonio Annalium Benedictinorum tom.* 1. *lib.* 5. *pag.* 112. *de qua re conſuli etiam poteſt Præfatio ad Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti §.* 5. *qui eſt* De S. Mauri miſſione in Gallias, E deque Benedictini inſtituti facto per eum acceſſu. *Quomodo itaque eum his coharet monaſtica* S. Venantii *ante infulas epiſcopales vitæ inſtitutio ſub regula S. Benedicti in cœnobio Albavicenſi? Jure ergo Cointius ſupra memoratus* Perperam in Martyrologio Vivarienſi perhibetur, *inquit, quod fuerit* monachus Ordinis Benedictini in ſupercilio montis ad Rhodanum in Albavico, priuſquam Valerio in epiſcopatu ſuccederet. *Hoc confirmatur ex eo, quod nec* S. Venantium *noſtrum in ſcriptoribus Benedictini Ordinis inter ejuſdem profeſſionis alumnos reperiam, nec monaſterium prædictum inter ejuſdem Ordinis domicilia. An vero* S. Venantius *aliud vitæ aſceticæ inſtitutum ſectatus fuerit ante epiſcopatum, cum nihil habeam, vi cujus illud ſecure negem vel affirmem, liberum cuique ſuum hac in re judicium reliquo. De* Albavico, *cujus ſupra incidit mentio, dicetur poſtea, oblata occaſione agendi de epiſcopis Vivarienſibus.* F

Anno 517. concilio Epaonenſi ſubſcribit.

6 *Nunc nonnulla Sancti geſta chronologicis calculis metiamur. Annus natalis ac tempus incunitis ætatis cum me latent, tum ducem non novi, qui ad illorum notitiam mihi viam præmonſtret. Quid prohibet tamen, quo minus in eorum defectu conjecturis utamur? Vivere igitur cœperit anno circiter* 470. *Epiſcopus autem Vivarienſis nec cœpit eſſe poſt annum æræ vulgaris* 517. *nec deſiit ante annum* 535. *Non, inquam, poſt annum* 517. *ſedere cœpit: nam tunc tamquam epiſcopus Vivarienſis ſubſcribit concilio Epaonenſi, quod eodem anno* 517. *habitum eſt, ex dictis tom.* 1. *Maii, pag.* 84. *numer.* 6. *Quæ huc ſpectant, pluribus autem deducta fuerant tom.* 1. *Februarii in Commentario ad Vitam S. Aviti, epiſcopi Viennenſis, ſub cujus, uti & Viventioli, epiſcopi Lugdunenſis directione illud concilium celebratum eſt. Quia vero prædicti menſis Februarii exemplaria ob varietatem non in omnium, ad quos ſequentium menſium tomi devenerunt, manibus verſantur, ideo viſum eſt, iſta iade huc tranſcribere, quæ ibidem ita habentur ad diem* v. §. 4. *pag.* 665. *collectore Henſchenio*: Celebrius eſt concilium Epaonenſe,

ad

A ad quod S. Avitus omnes regni Burgundionum epiſcopos convocavit, miſſa epiſtola encyclica, quæ extat inter epiſtolas num. 70. & in notis Sirmondi ad illud concilium. In ea menſis September aſſignatur huic concilio celebrando anni DXVII. AGATO V. C. CONSULE, ut mox patebit.

Citra quid locum

7 De loco major difficultas eſt. Miræus in Chronico Belgico, & alibi, citato Bucherio, opinatur in monaſterio Agaunenſi celebratum. Verum PAROCHIAM EPAONENSEM, non monaſterium, præſcribit Avitus. Deinde LOCUM, OMNIUM FATIGATIONE perpenſa, huic conventui opportunum: cum tamen Agaunum ultra lacum Lemanum in angulo minus commodo verſus Sedunos ſit ſitum. Sirmondus in notis ad Avitum arbitratur, QUI S. FIRMATI SEPULCHRUM NACTUS FUERIT, A CONCILII FORTASSE LOCO NON ABERRATURUM. Legi in Vita, ILLUM, TURONIBUS RELICTIS, PERVENISSE AD LOCUM, CUI NOMEN EONA SUPER RHODANUM, IBIQUE CONSEDISSE: innuitque, EONAM AB EPONA DEFLEXISSE. Joannes Columbi De epiſcopis Valentinis & Deenſibus, eumque ſecutus Philippus Labbeus tabella 4. Geo-

B graphiæ regiæ, aſſignant Jennam, tenuem modo in Sabaudia ſuper Rhodanum vicum, ubi ingentes domorum ruinæ, quæ toto pene agro reperiuntur, oſtendune, civitatem iſtic olim non contemnendæ magnitudinis fuiſſe, & lapides DIÆ EPONÆ INSCRIPTI effodiuntur, certo ſatis ſigno, eam aut loco, ubi coleretur, nomen dediſſe, aut ſuum a loco cognomen traxiſſe. Jam vero ab Epona ſive Epaona ad Epienam facilis eſt deflexio; unde poſteriores Jenam ſeu Jennam excerpſerint.

quanta demum pars noſtræ ſit

8 Hic autem locus reſpectu omnium e toto regno convenientium epiſcoporum ſatis opportunus apparet in mediterraneo ſitus, imo & in limitibus provinciarum Viennenſis & Lugdunenſis, quarum metropolitæ SS. Avitus & Viventiolus huic ſynodo præfuerunt, *Sic ibi. Quibus hæc addi poſſunt. Longuevallius ſupra citatus, lib. 5. pag. 337. in nota, facta mentione inſcriptionis, de qua dictum, addit, nonnullos eruditos credere, quod* Epona *ſit dea equorum, quodque* Ep *lingua Celtica equum ſignificet: dici poſſe, quod* dea Epaona *ſit ipſa civitas Epaonenſis; notumque eſſe, quod antiqui nonnumquam urbes divinitate donarent, &*

C *altaria erecta fuiſſe in honorem urbis Romanæ. Nunc a loca concilii Epaonenſis, ad Sanctum noſtrum redeat oratio.*

ſubſcribit; annus datur 515. Claromontano.

9 *Inter epiſcopos quinque ſupra viginti, qui iſti ſynodo ſubſcripſere, occurrit vigeſimo ſecundo loco* Venantius in Chriſti nomine epiſcopus civitatis (*Ad marginem notatur* Vivarienſis ſive) Albenſium relegi & ſubſcripſi, die & conſule ſupraſcripto. *Ita editis Labbeana; Harduiniana vero ſic habet*: Venantius in Chriſti nomine epiſcopus civitatis Albenſium, ſive Vivarienſis, relegi & ſubſcripſi, die & conſule ſupraſcripto. *Videſ hic civitatem Albenſium ac Vivarienſem aui eidemque attribui epiſcopi; tametſi non annis & idem, ſed duplex ac diverſus fuerit locus, Alba quippe Helviorum ſeam habuit antiſtitem Albenſem; cujus epiſcopali ſede ab Auxonio, ibidem epiſcopo, Vivarium translata, quia civitas Albenſis a Wandalis, Croco duce, ſub annum 411. erat everſa, contigit, ut & antiquæ & novæ ſedis nomen epiſcopis Vivarienſibus adhæſerit. Hæc, & plura alia Columbus lib. 1. quam ſit auſpicatur:* Epiſcopus, qui ab annis mille dicitur Vivarienſis, olim appellabatur Albenſis. Primum in concilio Arvernico Vivarienſem vocatum invenio, etſi novemdecim (*imo 14. ſecundum mox ab-*D *ſunde*) poſt annis in Aurelianenſi v. ſervavit nomen Albenſia. *Et ibidem pag. 176. Albam non eſſe confundendam cum aliis locis; Vivarium autem aunſupatum fuiſſe Albavicum; ſed Albæ nomen, cui affuerverant, præ Albavico prævaluiſſe, invenies. At nos* Venantii *geſta proſequamur. Inter concilia Arvernenſia, anno 535. celebrati, ſubſcriptiones epiſcoporum, hæc noſtri extat apud Labbeum tom. 4. Conciliorum col. 1805.* Venantius in Chriſti nomine epiſcopus eccleſiæ Vivarienſis conſenſi & ſubſcripſi.

AUCT. J. P.

Tanſti in epiſcopum deſſor. tempus ſedit

10 *Præfuiſſe noſtrum inſulis Vivarienſibus poſt B. Valerium ſucceſſiſſe, habetur ex Vita, quam excudimus; id quod Columbus etiam admittit lib. 2. pag. 195. ponitque ex iis, quæ præmiſerat, hunc epiſcoporum Vivarienſium ordinem, ſed ex documentorum penuria admodum imperfectum ac confuſum, utpote qui fere nihil præter ſola nomina contineat. Ita quippe habet:* S. Auxonius ſedit Vivarii poſt annum CDXI. Joannes poſt eum fuit, tum Melanus*, deinde S. Lucianus, poſtea S. Valerius ante annum quingenteſimum. Ab

** An Melanius?*

E hujus morte S. Venantius vixit ultra annum quingenteſimum vicesimum (*Imo ex modo dictis etiamnum vivebat* 535.) Ei ſucceſſit Firminus, & Firmino Eumachius. Abiſto ſederunt alius poſt alium, Agripius, Ardulphus, Savinus ſive Sabinus, Venantius, Longinus, S. Lucianus II. S. Venantius II. S. Ruſticus *&c. Vita noſtra num. 11. ac Breviarium Vivarienſe apud Columbam pag. 193. adde Cointium ad annum 535. num. 214. memorant, Sanctum, cujus hic geſta illuſtramus, præfuiſſe Vivarienſi eccleſiæ annis 27.*

locorum,

11 Cum *autem ex præmiſſis concilio Epaonenſi ſubſcripſerit anno 517. æque conſtet, quot ante illam ſubſcriptionem annis ſederit Vivarii, demus ſedere cœpiſſe anno circiter 516. quibus ſi addas annos 27. quos dicebam, jam habebis annum æræ vulgaris ac mortis ejus 543. annum vero decimum nonum ab obita S. Sigiſmundi, mortui ſecundum ea, quæ habentur apud nos tom. 1. Maii, pag. 84. num. 7. anno 524. in ſententia autem Columbi ſub annum 519. prout conficitur ex ejus verbis, quæ ſupra num. 2. protuli; unde conſequens eſſet, ut Sanctus noſter parentis ſui S. Sigiſmundo (loquor in ſententia Columbi) ſupervixiſſet annos 24. Quomodo autem hoc cohæret 1°. cum ejus verbis eodem num. 8. citatis, ubi ſignificat, quod non patet,* multum Sigiſmundo patri ſupervixiſſe? *Quomodo 2°. cum* Melaoio III. *qui apud Sammarthanos pag. 1175. poſt Firminum, Eumachium I. & Agripium ponitur, & pro ſe miſit Cautinum archidiaconum ad ſynodum Aurelianenſem v. anno* DXLIX. (*ait videre eſt apud Labbeum tom. 5. Conciliarum col. 399. & Harduinum tom. 2. col. 1450.*) *vocaturque ibidem* epiſcopus eccleſiæ Albenſis, *id eſt Vivarienſis? Vide, quæ mox num. 9. a Columbo dicebam.*

F

§. II. Ædes ſacræ ac opera publica ab eo curata; annus ac dies obitus; ſepultura; corpus; miracula.

Deſcriptio Cathedralis S. Vincentii

DE *Vivarienſis civitatis ædibus ſacris* cumulatiſſime S. Venantius *fuit meritus, ſi Vitæ ejus ſcriptori credimus. Nam ibi num. 4. eccleſia primceps, S. Vincentio martyri dicata, ab ipſa*

amplia-

A AUCT. J. P. *ampliata atque ornata ; ea vero , quæ S. Juliani martyris nomen gerit , marmoreis columnis , ac poſito lapideo pavimento , nec non aliis ornamentis condecorata . Ibidem num. 5. templum B. Saturnini ac Deiparæ virginis ab eodem Præſule conſtructa ac dedicata . Antiquiſſimam eccleſiæ cathedralis Vivarienſis dotationem habes apud Columbum lib. 1. a pag. 181.* ante Carolum Magnum, *ait*, axaratam , & a Thoma epiſcopo (*Vivarienſi*) ex antiquiſſimis chartis exſcriptam poſt annum milleſimum centeſimum, *adde* quinquageſimum, *mendoſe prætermiſſum*.

(cujus hic antiqua deſignatur) Sanctus hujus martyris

13 *Etenim lib. 3. pag.* 210. Poſt Guilielmum, *ait*, Thomas II. fuit epiſcopus. Sedebat anno XXV. Conradi II. regis Romanorum. Fuit *is* Chriſti quinquageſimus tertius ſupra milleſimum centeſimum .. epiſcopus memorandus in paucis. Cum videret omnium ante ſe præſulum res oblivioue ſemiſepultas unis tabulis contineri, quæ appellabantur Charta vetus (& non tantum veterea, ut ipſum nomen præ ſe fert, erant; ſed characteribus exeſis & ferme deletis oculos legentium fugisbant) conſtituit reſtituere .. Utque ſapienter conſtituerat, perfecit animoſe & fortiter, atque Politicum (Carolus Calvus vocat Puletum) dixit. Andi præfationem virt ; Ego Thomas epiſcopos exemplavi iſtud Politicum de aliis vetuſtiſſimis chartulis, quas inveni in chartulario S. Vincentii: & oec tertiam partem potui exemplare propter nimiam vetuſtatem, qua ſunt conſumptæ, anno XIV. regnante domino Conrado rege. Ex iſto Politico plurima attuli prioribus libris. Et vero epiſcoporum ſeu Albenſium, ſeu Vivarienſium, qui ante annum milleſimum vixerunt, nulla eſſet memoria, ſi Thomas epiſcopus illud non perfeciſſet. *Inter ſacras reliquias Vivarienſis eccleſiæ S. Vincentii apud Columbum pag. 209. notatur nomen* S. Venantii (*noſtrine an alterius ſynonymi?*) ep. Vivar.

ubi & de eccleſia S. Juliani, ac de publicis civitatis Vivarienſis ſtructuris

14 *De eccleſia S. Juliani, apud laudatam auctorem lib. 2. pag. 194. iſta reperio*: Auguſtiſſimæ ædis Sæ julianæ nullum eſt veſtigium. Tamen eum nuper juxta cognominem ædiculam ſemirutam vites ordine ponerentur, & alia ſunt effoſſa, & a purio- re plumbo tubus, magno argumento ædiculam olim excitatam in baſilicæ everſæ ruiois: quaſi ille tubus ſit particula meatuum plumbeorum, agente S. Venaotio deducentium aquas de loco Caleſecetus in eccleſiam Sanjulianam. *Verum præter ædes ſacras Vivarienſes, quibus egregie profuiſſe Sanctum vidimus, ipſa etiam civitas plurimum ei debet, Anziſtitis nempe ſui munificentiam in publicis ſtructuris non ſemel experta ; auctore biographo. Ipſe enimvero referente diſcimus, quod* S. Venantius *mœnia civitatis collapſa reſtaurarit, num. 6. domibuſque & arcibus maaverit , eamque facultatibus ex agrorum redditibus ampliarit, num. 7.*

Tempus ac dies mortis, ſepultura

15 *Sanctus vitæ mortalis finem impoſuit ſecula ſexta nondum medio ; certe non ante annum 345. ex dictis ſupra num. 10. nec poſt annum 549. ex num. 11. Dies autem obitus incidit in Nonas Auguſti, prout conſtitat ex iis, quæ præmiſi num. 1. Vivo interim ſancto e vivis ſublato, mira refert noſter biographus de ejus corpore furtim a Vivarienſibus ſubducto, & ad Subdionenſes moniales delato, prout ille quidem vult ac memorat, quem videſis a num. 14. At de illis ipſe viderit. Enimvero Columbus lib. 2. a pag. 194. factum aliter narrat, & caſtigat*: Aiunt ſepultum in eccleſia B. Mariæ de Rhodano, quam moniales tum tenerent: & eum vel ab affinibus, vel a cognatis Burgundiæ regibus repetereturt, ab illis impoſitum navi , ut Lugdunum Rhodano deportaretur, & ce- D tera quidem facile delatum; ſed nbs oavia legeret ripam Subdioneuſem, vi nulla potuiſſe moveri, attonitis ad inſigne portentum mortalibus ; atque admirationem auxiſſe, quod æra campana de ſe, nemine agitante, ſonum pariter omnia ſubitaneum ae vehementem dedere. Igitur ſubſtitiſſe Subdione venerandum corpus, & monialibus, quæ illud deduxeraot, excitaram eſſe eodem loco domum. Iſtis, qui volet, adhibeat fidem: ego non facile crediderim, mooiales quondam habitaſſe in B. Mariæ de Rhodano, cum S. Venantius extremum diem obiit. Nullum in veteribus chartis eſt veſtigium de eo monaſterio. Tamen eſt verum , Subdionenſes monachas, Valentiam, declinando hæreticorum furori, deductas, habere in æde ſua partem reliquiarum S. Venantii, epiſcopi Vivarienſis; & habuiſſe Subdione iotegrum fere corpus, quod Calviniſtæ barbaro auſu eremaverint . *Interim ex iis, quæ dicam in Annotatis ad Vitæ caput* 2. *lit.* c , *videtur conſequens , ut ante ſeculum* 11. *vel* 12. *Sancti noſtri corpus non habuerint iſtæ moniales.*

miracula e

16 *Varia Sancti miracula invenio apud Vitæ Præſulis noſtri ſcriptorem . Illud vero, quod memorat num. 16. quodque occaſionem ſuggeſſerit corpus ſancti Præſulis Vivario ad Subdionenſes, uti vult, tranſducendi, ſic paucis datur a Columbo pag. 195.* quod , *uti addit* , in monacharum Subdionenſium Breviario legitur. *Sic habet*: Erat quædam nobilis mu- E lier, uxor Gilbii comitis, quæ a vertice uſque ad plantam pedis, ita ſcabioſa prurigine torquebatur, quod ſe vivere triſtabatur, utpote quæ ignitum doloiem patiebatur . Denique quadam nocte cum ſe ſopori dediſſet, intimatum eſt *ei* in viſione (credo angelica admonitione) ut ad eccleſiam, in qua ſanctus confeſſor Venantius requieſcebat, iret , ſi ſalutem, quam optabat , conſequi vellet. *Nec plura apud Columbum. Ex his interim biographi noſtri verbis num. 16.* Erat autem quædam nobilis mulier, uxor Guilermi , comitis Burgundorum, quæ a vertice uſque ad plantam pedis, ita ſcabioſa prurigine torquebatur, quod ſe vivere triſtabatur ; *ex his, inquam, biographi verbis colligo , tantam intercedere unius cum alio textu affinitatem , ut , ſi alter ex altero non ſit deſcriptus , uterque certe unam eamdemque ſcaturiginem ſapiat.*

querum unus non nulla memorandoet.

17 *Miraculo , quod idem ſcriptor Vitæ producit a num. 12. nonnulla ſunt, quæ incommodent :* F Poſt *Sancti noſtri* obitum, *ait*, epiſcopus quidam nomine Ruſticus *.. avaritiæ æſtibus aohelans , cuncta, quæ* B. Venantios tam glorioſe .. peregerat, ..abſque miſericordia deſtruxit .. Equus ſuper quem ſedere conſueverat .. quadam die ſine ullo ductore ad ſepulcrum .. Venantii veniens .. hinnitus ſuper ſepulcrum illius jactans atque lacrymas fundens, mortem Domini ſui flebat .. ſed Ruſticius in epiſcopatu peractis oovem menſibus , Dei judicio percuſſus , mortuus eſt . *Huic , inquam , miraculo incommodat 1°. Quod ſecundum ſeriem epiſcoporum ſupra datam num. 10. nullus Ruſticus adeo prope acceſſerit* S. Venantio , *quam ſignificet illud factum. 2°. Ruſticus , qui ibidem extat , ponitur cum titulo Sancti ; at proinde iſta narratio ei non conveniat . 3°. Erunt etiam , ſicat mea quidem ſert ſententia , qui illud miraculum , ſpectata ejuſdem natura , & adjunctis conſideratis , a ſeveriore criſi inſtactum non ſinaat .*

**Supra Ruſticius*

Vita, ſtruſque ſcriptor;

18 *Vitæ apographum , quod præ manibus habeo , hoc titulo præmittur*: Vita S. Venantii, Vivarien-

A varienſis epiſcopi, & confeſſoris. *Ad marginem addidit Henſchenius* : Ex veteri Ms. cod. P. Petri Franciſci Chiffletii. *Auctor eſt anonymus*; *& non ſolum nuſquam exprimit ſuum nomen*; *ſed nullos etiam determinatos ac diſtinctos temporis*, *quo ſcripſit*, *characteres notat*. *Quamquam ex his verbis*, *quæ ſcribit*, *num.* 18. Quoniam ſcimus (quippe intuitu oculorum noſtrorum didicimus) Deum ſanctæ ſuæ Venantii antiſtitis ſanctitatem, in eccleſia, in qua requieſcit, quam plurimis miraculis notificaſſe; dignum eſt, ut quoddam e multis ſubtractum oblivioni explicemus.. Fuit enim noſtris temporibus *&c.* ; *ex his*, *ut iterum dicam*, *verbis ſequitur*, *ut non ſcripſerit ante ſeculum* 11. *vel* 12. *Etenim cum iſta eccleſia*, *in qua requieſcere Sanctus dicitur*, *ſit monialium Subdionenſium*; *ut videſis in Vita num.* 20. *cumque S. Venantii corpus illuc non fuerit translatum ante ſeculum* 11. *vel* 12. *ſicut obſervo in Annotatis ad caput ſecundum lit.* c; *his præmiſſis & admiſſis*, *negari non poteſt*, *quin auctor*, *ſi*

B *verum dicat*, *non ſcripſerit ante ſecula*, *quæ deſignabam*.

Breviarii Vivarienſis, ac Subdionenſis,

19 *Animadvertere præterea non piguerit*, *inveniri indicia in prædicta Vita*; *unde colligas*, *quod vel ipſi Breviarium Vivarienſe*, *vel huic illa*; *vel utrique*, *ſi utrumvis horum contigerit*, *documentum aliquod antiquius præluxerit*. *Hujus rei indicium occurrit apud Columbum pag.* 293. *Sufficiat hic unum*, *quod eſt ibidem pag.* 294. *ubi ex Breviario Vivarienſi recitantur iſta*: Eccleſiam S. Juliani martyris, ſubcerpoſitis marmoreis columnis, ac pavimento, poliro lapide conſtructo, miro conſtruxit ædificio. Nihilominus & baptiſterium in iſta eccleſia, cum tabulatis & columnis marmoreis, atque cum corona ex plaſtego deſoper in alium deducta, miro ſuo davit opere. Sub terra vero aquam venientem *&c.* *Quæ*, *uti & alia ſubſequentia ſi conferas cum ſextu biographi num.* 4. *perſuaſiſſimum habebis*, *id*, *quod mode aſſerebam*, *veriſſimum eſſe*. *Simile quid notavi ſupra num.* 16. *circa Breviarium Subdionenſe*. *Monco denique*, *in capita ac numeros*, *more conſueto*, *a me diſtributam eſſe Vitam*; *varias autem*, *quæ ad ejus marginem extant*, *le-*

C *ctiones e fragmentis Breviarii Vivarienſis*, *quæ excudit Columbus*, *acceptas*.

VITA

Auctore anonymo, e veteri Ms. codice P. Petri Franciſci Chiffletii S. I.

PRÆFATIO.

Deus in Sanctis ſuis laudatur.

SAtis perſpicuum eſt, eſſe fidelibus utile, ad honorem & laudem Dei, ſolemnitates Sanctorum celebrare. Quas male celebras, qui a bonis operibus vacat: eas vero bene celebrat, ac bene Deum in Sanctis ſuis laudat & honoras, qui in Sanctorum feſtivitatibus attentius electioſynia deditus, ſervat ſuum ſine macula luxuriæ corpus. Et mater Eccleſia attendens exhortationem Sponſi dicentis ſibi: Oſtende mihi faciem tuam: ſonet vox tua in auribus meis; multum lætatur cum Sponſus ſuus in filiis ſuis ita, ut dixi, laudatur, & honoratur. Sancti enim Martyres, pro adipiſcenda gloria, in hoc mundo viram ſuam odientes, ac pro fide Chriſti, ludibria & verbera & mortem patientes, inde hæc paſſi ſunt, ut & nos (ſi neceſſe fuerit) ad exemplum eorum, pro fide & pro æterna beatitudine hæc eadem patiamus. Sancti etiam Chriſti Confeſſores, pro Deo, quæ mundi ſunt, poſtponentes, jejuniis, eleemoſynis, vigiliſque, & orationibus, atque divinæ contemplationi inſiſtentes, ad commodum fidelium le Domino hoſtiam vivam obtulerunt.

D A. ANONYMUS.

CAPUT I.

Sancti virtutes, merita de civitate Vivarienſi ex ornatu templorum, & aliorum operum ſtructura; obitus.

E *quo S. Venantius ſe contulerit, primo monachus, dein epiſcopus Vivarienſis.*

BEatus itaque Venantius, Sigiſmundi, regis Viennenſis *a*, filius *b*, cupiens ad iſtorum glorioſorum Sanctorum perfectionem attingere, commendans memoriæ verba Domini, dicentis: Qui amat patrem ſuum, vel matrem ſuam plus quam me, non eſt me dignus; patrem & matrem reliquit, & mundi gloriam declinans, monaſterio ſe contulit: ibique monachus *c* Deo factus, tota meotis devotione humiliter ſervivit. Sed vita hujus Viri bonitate adornati, & ſupra petram, quæ Chriſtus eſt, conſolidati, in brevi, Deo volente, longe lateque notificatur. Igitur poſt obitum beati Valerii, Vivarienſis eccleſiæ epiſcopi, filii ejuſdem ſanctæ matris Eccleſiæ convenientes in unum, unanimiter ac pari conſilio glorioſiſſimum Venantium elegerunt ſibi antiſtitem: nam aures eorum fama ſanctitatis ejus attigerat. Quo facto, patrem ſuum regem Sigiſmundum adeunt, & oſtenſa eccleſiæ neceſſitate, & cleti ac populi electione, nutu Dei imperrant, quod petebant. Inde Dei electum Venantium, moribus honeſtum, multa benignitate atque ſanctitate præclarum, reſiſtentem, & tanto honore tantoque officio le indignum adclamantem, invitum Vivarieſi civitate deducunt. Qui abſque more benedicitur: & cum paſtorali virga, ei cura dominici gregis committitur.

a *b* *c*

F *Commodis ſuæ eccleſiæ conſulit:*

3 Adepto tanto patrono, hujus honoris culmine digno, o quantum clerus & populus lætatur! & merito; nam animadvertit, hunc juvare ſanctis monitis ovile ſibi commiſſum, ne occulto aditu diabolus dilaniet gregem dominicum. Beatus autem Venantius ſciens, immarceſcibili munere ſupernæ largitatis illos cumulari, qui zelo ſummi judicis ſerventes, ſacro-ſanctæ Eccleſiæ commodis inhiant, ac veluti bonæ indolis filii juſſum ſervantes, neceſſitati illius inſerviunt; cum primum ad ſupradictam civitatem venit, ante omnia commodis ſuæ eccleſiæ invigilare ſtuduit. Quapropter ſollicitudo mentis eius eum omnino dormire ac quieſcere nequaquam ſinebat: qui ſponſam, quæ ſibi a Deo data fuerat, vetuſtis pannis atque ſciſſis inhoneſte veſtitam videbat. Sed ut digne poſſet jungi tali Viro, intendebatur ille intus rectitudinis zelo, qui foris omnia feſtinabat reædificare ab integro. Ille ergo venerabilis procurator, confidens in Domino, ad patrem ſuum Sigiſmundum regem glorioſiſſimum concitus rediit, adjutorium petiit, & ſuæ eccleſiæ inopiam innotuit; atque quid ſibi in animo ſederet, ei evidentiſſime notificavit. Qui cum hæc audivit, ſuperna pietate commotus,

impen-

A impendere non diſtulit quæcumque ad tam ſanctum
A. ANONYMO. opus illi ſanctus Vir devotiſſime quæſivit, Omnem quippe fiſci uſum libentiſſime ei tribuit, quem circumquaque ſuæ civitati propinquum eſſe ſcivit.

ædes ſacras Pevarienſes primus

4 Quo adepto, præſul Venantius longius differre noluit, quæ in animo aotea agendum tota intentio deliberavit. Monſtravit etenim deinceps in opere, quod intus occultabatur io voluntate. Nequivit pro certo amplius abſcondi, quod in eo operabatur dilectio Dei & ſponſæ. Eccleſiam denique matrem Vivarienſis civitatis ſancti videlicet Viocentii martyris Chriſti, multiplicando amplivit, & ornatu meliorando honeſtiſſime ſublimavit. Nam prius caput urbis ædificando ſtuduit exaltare, ut corpus totum firmius atque honeſtius potuiſſet ſtare. Sciebat etenim Chriſti Confeſſor, quia ſi caput languidum atque deſtructum eſſet, totum corpus deforme ac infirmum remaneret: ideoque prius iocipit io capite, ut cætera melius ſecuriuſque munieodo valuiſſet conſtituere. Quo decenter peracto, eccleſiam quoque ſaocti Juliani martyris, ſubtus poſitis marmoreis columnis, ac pavimento poliio lapide conſtructo, miro conſtruxit ædificio. Nihilominus & baptiſterium io ipſa ſupra memorata eccleſia, eum tabulatis & columnis marmoreis, atque eum corona ex plaſtego *d* deſuper in altum reducta *a*, miro fundavit opere: ſub terra vero aquam venientem, in ipſam eccleſiam, de eo loco, qui vulgo Qualefeceiur *b* nuncupatur, deduxit: quam & per meatus plumbeos in altum reſpirans etiam æneus eervus io medio ſtans evomebas,

B

d *a Al. deducta*

b Al. Calefectus

pueros vir. ſanctos exemplo, alios ſibi. quos ſ. ret ac dedicat.

5 Jam iſte evidenter lucebat in aperto, qui aotea jacebat io occulto. Nequaquam pro certo talis lucerna ſub modio poni, neque indeficieote olco extingui poterat, quam verum lumen quod illuminat omnem bomioem venientem in hunc mundum, benigniſſime illuſtrabat. Bona ſcilicet opera modis omnibus operabatur Venantius, qui ieipſum præbens omnibus exemplum, non ſuam, ſed Chriſti laudem quærebat; ne in die judicii, Domino dicente, audire mereretor: Amen dico tibi, recepiſti mercedem tuam, Denique potius affectabat toiis viribus cordis, æternam mercedem ab ipſo Domino adquirere, quam humanis favoribus cor apponere: ut poſſet cum Domini verbis coocordare; Ego gloriam meam oon quæro. Sed ne videamur interponere plura, redeamus ad ipſa beati Venantii opera. Eccleſiam quoque beati Saturnini, & beatæ Mariæ genitricis Dei Domini ooſtri, venerabili opere conſtruxit, atque in honore omnium * Sanctorum dedicavit. Plurimum certe Deo placere ſtuduit, qui Trinitatis veneratione, trinum opus ſanctum tam bene atque perfecte operari voluit.

C

v Al. borum

ac magnis reliquiis repletum reſtaurat ibique ſepeliri cupit.

6 Sed oeque ſanctæ intentioni illius ad iotegrum ſufficere potuit, quod templa Dei tam venerabiliter, ut dictum eſt, conſtruxit; niſi etiam ſuis civibus, io civitatis mœnibus, quæ valde demolita habeba oiur, prodeſſe integerrime potuiſſet. O paſtor bone! o paſtor venerande, qui munis gregem tibi ſubjectum divino & terreno muoimine! Firmas eum interius exemplis, ſanctiſque monitis; exterius vero magnis ædificiis: ne lupus, videlicet malignus ſpiritus, caulis fidelium inſidians, aliquam ovium latendo ſubripiat, atque ſecum dilaoiando io præcipitium ducat, Neſcis enim fugere, aut mutando locum, aut populo tibi commiſſo ſubtrahendo ſolatium: ſed aſcendis ex adverſo, atque oppoois te murum pro domo Iſrael, ut ſtare poſſit in prælium io die Domini.

D

quam domibus civium & arcibus, nec non reditibus ampliat.

7 His deſcriptis, jam dicamus, quid operis beatus Venantius fecit ſuis civibus. Domibus denique & arcibus ſuam civitatem eleganter, firmiterque munivit: facultatibus quoque plurimis, ex agrorum redditibus valde ampliavit: & (ut ita dicam) de nomine parvi caſtri, eompoſuit mœnia urbis ædificio multiplici. Quo facto apertiſſime claruit, quid & quantum omnibus prodeſſe voluit. In utroque etenim divino ſcilicet atque bumaoo deſudare oon renuit, quatinus majus præmium a Domino conlequi potuiſſet.

clericos eſtruxit & alit.

8 Ut vero ad perfectum ſtabilitatis deduceret quod incepit in eccleſiis, quas io Dei, & in ſupradictorum Sanctorum honore, devota mente ædificavit, ad pſallendum etiam clericos conſtituit: & qualiter ad veſcendum quotidie convenirent, qualique modo, & quibus ſtipendiis ordine viverent, ſcripium dereliquit, non immemor legis præcepti, quod Moyſes dixit; Non alligabis os bovis triturantia. Ipſe quoque Dominus in Evangelio ait: Dignus eſt operarius mercede ſua. Item alibi; Qui altari ſervit, de altari participet, Quamobrem his aliiſque plurimis pius procurator Venantius exemplis inſtructus, procul dubio ſciebat, quod divinum officium regulariter, ut expedit, perfici nequiret, ſi Dei miniſtris victus, ac veſtimentum, cæteraque eorporis uſibus neceſſaria deſuiſſent: ideoque Dei adjutorio tentavit, omne ducere ad integrum, ut diuturno tempore potuiſſet ſtare ac perleverare firmum.

E

Odio habens ea, quæ ſunt mundi.

9 Beatus igitur Venantius omni laude digniſſimus, atque mira ſanctitate præclarus, eunctis diebus vitæ ſuæ, quæ leivit operando, cæleſtia præmia adipiſci eoncupivit. Nolebat etenim mundum diligere, quem pro certo videbat diu ſtare non poſſe. Præcepta quoque Apoſtolica io animo firmiter poſuit, quibus nos ammonendo Dominus ait: Nolite diligere mundum, neque ea, quæ io mundo ſunt: quia ſi quis diligit mundum, non eſt caritas Patris in eo. Mundum oamque nimium diligit, qui in ejus voluptatibus intentus, per eum, quem amando tenere putavit, futurum præmium amittit. Plus eſt quippe neceſſarium, de futura vita ſollicita mente eogitare, & diem extremum judicii jugiter præ oculis habere, quam iſtum mundum fugitivum diligere,

F

virtutes variasse refert.

10 Iſtum diem tremendum ſanctiſſimus antiſtes Chriſti Venantius in mente tota intentione habebat; qui ut cum agnis, videlicet cum juſtis, ad dexteram poneretur, omne quodcumque habere poterat, indigentibus, videlicet cæcis, claudis, mutis, leproſis, atque paralyticis, benigniſſime, & largiſſime diſtribuebat: ac ſemetipſum in omni ſanctitate exemplum benignitatis & humilitatis omnibus præſtabat. Talentum namque, quod a Redemptore noſtro accepit, abiens in terra non ſuſfodit, ſed illud ſecundo multipliciter ampliavit; & ſuper peeuniam, quam a Domioo ſuo accepit, fidelis ſervus & diſpenſator extitit, ut laudari ab ipſo in æterna remuneratione promereretur.

quibus eos amavit, poſt regimen animarum adiit.

11 Multis itaque beatus Venantius miraculis atque bonis operibus præclarus, omnibus verbo & exemplo gratiſſimus, ad Domini ſui gaudium cum multiplicato talento, ſecurus de æterna retributione rediit; qui, dum vixit, terrena & caduca deſpexit, cæleſtia tota intentione adipiſci curavit. Sed ne amplius in longum ſermonem trahamus, ad finem citius veniamus. Conſtructa igitur Vivarienſi civitate, tam honorifice, ut dictum eſt, eccle-

A eccleſiis Sanctorum ſplendida ac mirifice compoſitis, pſallentium choris præordinatis, eccleſiam
e Vivarienſem viginti ſeptem annis *e* revolventibus felici gubernatione rexit. Quibus tranſactis, plenus ſanctitate, atque dignus omni laude, Nonis menſis Auguſti, ſanctam animam altiſſimo Creatori, cum jubilatione angelorum, atque omnium Sanctorum feliciter reddidit.

ANNOTATA.

a *Viennenſem urbem ſeculo* 5. *regni Burgundionum principem eſſe factam; ſed eo rerum ſtatu Clodovei armis labefactato, ejuſque filiorum victoriis everſo, Francis paruiſſe uſque ad tempora Ludovici Balbi, legimus.*

b *An talis fuerit* S. Venantius, *diſcutit noſter Commentarius num.* 2.

c *Monachus Benedictinus non extitit, ſecundum dicta ibid. num.* 4.

d *Id eſt*, plaſtico. *Ea autem ars plaſtica dicitur* (*Græcè* πλαστικὴ) *quæ ex argilla vel creta,*
B *rerum ſimilitudines fingit & exprimit.*

a *Chronologicas quaſdam, circa annos epiſcopatus difficultates, habes ibid. num.* 12.

CAPUT II.

Sepultura, tranſlationes, ac miracula.

Res ejus poſt ſanctiſ. obitum

LOcuti ſumus ſuperius de vita confeſſoris Chriſti atque pontificis Venantii, & iis, quæ tam glorioſiſſime (ut ſupra jam oſtenſum eſt) geſſit; multis ob oblivionem prætermiſſis. Unum miraculum, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus per Servum ſuum, poſt ejus diſceſſum oſtendere dignatus eſt, ad illius ſanctam memoriam repetere curavimus. Corpus enim latet, ſed merita nequaquam latere queunt. Quoniam Dominus in Evangelio dixit: Nihil opertum, quod non revelatur; & occultum quod non ſciatur, ſarvorum ſuorum marita latera non ſinit; ſed evidenter paudit, ut cognoſcant omnes, quia
C quem ex tota mente ſua dilexerunt, & cujus præcepta ſervaverunt, ipſius pietate manifeſtantur, ut ab omnibus digne venetantur. Beatue igitur Venantius a Deo digna manifeſtari, & ab hominibus veoarati promeruit, qui diſectionem Dei & proximi habuit. Itaque poſt illius obitum, epiſcopus quidam natione Romanus, nomine Ruſticus *a* ſurrexit, qui avaritiæ æſtibus anhelans, cuncta quæ beatus Vanoctius tam glorioſe, ut præmonſtratum eſt, peregerat, canonicorum videlnet, ſiva monachorum, ac ſeminarum regulam deſtruans, omniaque bona illius acta commaculans, ſubſtantiam quoque clericorum ac omna ſtipendium illis ſubtrahens, cuncta (prout potuit) abſque miſericordia deſtruxit, & ſibi omnia appropriavit.

a

ejus confeſſoris Ruſticii ep., ab æque patrona.

13 O magnum malum! o acutiſſimum telum diaboli, avaritia! o crimen peſſimum, ac veneniferum, avaritia! quæ inclinat ad malum regum corda, & ſubvertit recta judicia. Tuo entm inſtinctu Ruſticius (ut ita dicam, opera & nomine ruſticus) turpiter & lacrymabiliter deſtruxit, quod ſanctitas & pietas juſte & religioſe ædificavit. Quid plura? Equus, ſuper quem ſedere conſueverat, cum ipſe Ruſticius eum graviter ſuis oneribus affligeret; quadam die ſine ullo ductore ad ſepulcrum glorioſi pontificis Venantii veniens, & quaſi accuſationem de Ruſticio, a quo talia patiebatur, faciens, hinnitus ſuper ſepulcrum illius jactans, atque lacrymas fundens, mortem domini ſui flebat, & multie gemitibus mirabiliter plangebat. Sed Ruſticius in epiſcopatu peractis novem menſibus, Dei judicio percuſſus, mortuus eſt. Unde Deus ſit benedictus per omnia, contra quem non eſt conſilium, nec ulla prudentia: qui æquali examine diſpenſans cuncta, reddit injuſtis ſupplicia, juſtis vero digna præmia.

D A. ANONYMO.

14 Qualiter autem venarabilis Viri corpus, Domino annuente, Subdionenſi *b* monaſterio, in honore beati Joannis Evangeliſtæ dedicato, tranſlatum atque datum ſit, utile duximus, prout veri dixerunt fidelibus patres noſtri, & filii a patribus noſtris didicimus, noſtrorum poſterorum memoriæ apicibus litterarum commendare. Poſtquam enim ſanctus Pontifex, diuturna afflictione caſtigato corpora, atque in Dei ſarvitutem redacto, migravit a ſeculo, ſancta ejus anima ab angelis in cælum dedueitur, & corpus ſanctum ſepulturæ honorifice traditur. Sed Deus quantum ſervum ſuum dilexerit, qui ei humiliter ſervivit, multis & evidentiſſimis miraculis declaravit. Namque innumerabiles ægri ad ſepulcrum ejus venientes, quacumque infirmitate detinebantur, omnes ſani & incolumes ad propria revertebantur; Deum in ſancto ſuo Venantio laudantes & glorificantes.

Corpus beati ſpec ſepulcrum

b

E

15 Itaque clerus & populue tanta Dei miracula cernentes, corpus ſancti Præſulis in eccleſiam, quam in honore beatæ Mariæ, atque ſancti Saturnini ipſe fabricaverat, tranſtulerunt: & ſuper terram in quodam ſarcophago, tamen non ſatie diligenter poſuerunt. Poſt hæc autem, incuria atque negligemia cleri ac pouli, tradita oblivioni debita diligentia Sancti Dei, vix ullus emeritus honor impendebatur ei. Quod quia divinam notitiam non latuit, Dominus ſuo juſto judicio decernit, & jubet Vivarienſibue auferte; & præpedientibus peccatie eorum, ad aliam patriam tranſferre: quod & ita factum eſt.

ſervor in eccl. B. V. Mariæ ac S. Saturnini: ex dein alio:

16 Erat autem quædam nobilis mulier, uxor Gnilermi Comitis Burgundorum *c*; quæ a vertice uſque ad plantam pedis ita ſcabioſa prurigine torquebatur, quod ſe vivere triſtabatur. Ipſa vero multa in oblationibus Sanctorum, & plurima in remediie medicorum expendens ad ſalutem ſui corporis, tamen nihil ſibi profuit. Quid plura? Nocte ſequenti cum ſe ſopori dediſſet, intimatum eſt ei in viſione angelica, ut ad eccleſiam, in qua ſanctus Confeſſor Domini requieſcebat, iret, ſi ſalutem, quam optabat, aſſequi vellet: ipſius anim interceſſionibus, a Domino ſalutem aſſequi nullo modo dubitaret; & adepta ſalute, oſſa beati Epiſcopi, Domino jubente, in Subdionenſe monaſterium, in eccleſiam ſanctarum virginum ſecum deſertet: quatinus monachis monialibus, & virgo virginibus Dei, patrociniis, & otationibus ſubveniret. Igitur expergeſacta benedixit Dominum, a quo credidit ſibi dari tam ſalubra conſilium. Poſt hæc autem ſumptis idoneis comitibus, carpit iter, quod mandaverat ei Dominus. Ec veniens ad eccleſiam, in qua requieſcebat ſanctus Venantius, ajus precibus accipit beneficia ſalutis, ut prædixerat ei Dei Angelus.

ac tandem in monaſterium Subdionenſe,

c

F

17 Adepta itaque corporis ſanitate, quod ineffabili Dei miſericordia, atque interceſſionibus beati Vanontii nunc tandem teddita ſit priſtinæ ſanitati, ſociis vocatis in unum, ejus conſolationem eis indicat: & poſt hæc, quid poſt ſuſceptam

Dei ibidem beneficia Sanctum ſuum honorantis.

A ſalutem, de corpore ſancti Viri ſi in viſione edi- A. ANONYMO.
ctum ſit facere, palam eis notificat. Qui ſocii audientes, repleti inenarrabili gaudio, referunt gratias Deo, & beato Venantio confeſſori, perſuadentes dominæ, quod ei edictum eſt in viſione, quantocius volumus perficere. Igitur intempeſte noctis ſilentio, civibus oppreſſis nutu Dei a ſallaci ſomno, ſarcophagum deteguat: corpuſque Sancti ſimpliciter atque cum ſumma reverentia accipiunt; & ad prædictum locum a Deo præfinitum, & demonſtratum, quam citiſſime deveniunt. In quo loco, tanti Patroni orationibus præſtaotur multa ac mira beneficia: & ad declarandam Servi Dei ſanctitatem fiunt ibi orationibus ejus multa & præclara miracula, quæ mens & lingua narrare non ſufficiunt.

Paralyticus Romæ non ſanatus.

18 Quoniam ſcimus (quippe intuitu oculorum noſtrorum didicimus) Deum ſancti ſui Venantii antiſtitis ſanctitatem, in eccleſia *d*, in qua requieſcit, quam plurimis miraculis notificaſſe; digoum eſt, ut quoddam e multis ſubtractum ob- B livioni explicemus, & codici memoriæ commendemus: fuit enim noſtris temporibus *e*, de confinibus Lotharienſis regni quidam vir nobilis ac præpotens, Guillermus nomine: qui aliquando præpedientibus peccatis ſuis, inferioribus corporis membris diſſolutus paralytica ægritudine, adjunctis cruribus retro in natibus, in tantum, ut potius maſſa rotunda, quam homo rectus diceretur: & niſi vectatus cum rotulis ligneis, ambulare non poterat. In tanta ergo difficultate ægritudinis, accepto conſilio fecit ſe deferri per eccleſias Sanctorum, quos in faciendis miraculis audierat, & credebat majoris eſſe meriti: donec Romam ad ſanctum Petrum Principem Apoſtolorum tandem pervenit; ſi ejus, & aliorum Sanctorum ſuffragiis mereretur a tantæ infirmitatis nexibus liberari. Sed Dei providentia ei ad præſens, quod optabat, concedere noluit, ut ejus patientiam in tribulatione probaret, & amici ſui Venantii merita per eum populis manifeſtiſſime referaret. Reverſuſque ad propria, fatigatus tantum, & non liberatus, propoſuit in corde ſuo, ſe non amplius cauſa impetrandæ ſalutis, procul ſuffragia Sanctorum petiturum: quia multos adierat, & nihil C tamen conceſſum ſibi fuerat.

e

divina miſeratio.

19 Dum igitur quadam nocte in grabato curvo ſopitus requieſceret; apparuit ei quidam vir coruſca facie, ornatus veſtimentis albis, cum baculo paſtorali, cum quo gregem dominicum gubernaverat, & eum tali vnce dulciſſima exhortans, dixit: Guillerme, ſurge, pergenſque Lugdunum recto tramite, & inde quæreodo, ene viam juxta ripam Rhodani uſque ad baſilicam ſancti Venantii, ſi vis liberari ab hac peſtifera ægritudine. Ille vero mane expergefactus eſt, cum hanc viſionem irritam & veluti ſallam prorſus exiſtimaret, ſecundo, & tertio divina miſeratione de ſalute ſua admonitus eſt. Unde conſtat non eſſe dubium, quod & nutu ſanctæ Trinitatis hoc eſſet ſibi nuntiatum. Quid plura? Adhuc quidem dubitans, dominicis mandatis obedire nolebat; quia propter infinitam pecuniam, quam conſumpſerat, laborem, quem toleraverat eundo per Sanctorum D limina, formidabar. Tandem tamen conſilio procerum, & familiarium ſuorum, quibus ipſe hanc cauſam revelaverat, mandata exequutus, directo calle uſque Lugdunum, atque inde juxta Rhodani fluvium, ad præfatam baſilicam non ſuis pedibus, ſed alienis manibus deportatus progreditur. Ibi autem, neſcio an quia multa loca ditiora viderat, æſtimans ſancti Venantii virtutem ſecundum loci eccleſiæ quantitatem, vix cohortatione ſociorum, cauſa orandi dignabatur introire eccleſiam,

ad ſanctum confugiens, nervo modo ſanatur.

20 Commoratus illic per aliquos dies, cum quadam die ſolemnis Miſſa rite a virginibus celebraretur, ſuaſu ſodalium ſuorum iterum ad eccleſiam bajulatur. Cum igitur Miſſæ introitus inciperetur, viſum ſibi fuit, quod tota eccleſia coruſcationibus flammis a ſummo uſque deorſum impleretur: & per medios ignes quidam vir formoſus ab altari deſcendens, eumque per dexteram accipiens, taliter eum alloquebatur, dicens: Surge E. citius. Ad hoc verbum, quod languore fugiente revertebatur ſanus, non ſolum crepitus nervorum io ſuum priſtinum ſtatum redeuntium, ſed etiam calceamenta pedum dirupta, & per eccleſiam palam omnibus profilientia teſtabantur. Inde illo ſaliente, cum totus populus, qui convenerat ſolemnitati, admirando lætaretur, totus chorus in laudem ejus, qui hoc fecerat, merito ſancti Venantii, cœpit iotonare: Te Deum laudamus.

Alii miraculis claruit.

21 Unde noverint univerſi Chriſtiani, quod omni die, ad honorem excellentiſſimi Conditoris, & meritis confeſſoris Chriſti Venantii, multis mortuis vita reddita fuit, mutis loquela, ſurdis auditus, cæcis viſus, morbus caducus curatus, leproſi mundati, dæmoniaci a poteſtate diaboli expediti: & multa alia quæ enarrare non poſſumus. Unde illum, qui *tot* & tanta miracula per ſervum ſuum Venantium operatur, laudemus & glorificemus nunc & ſemper, per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Noſtras circa hunc obſervationes habes in Commentario num.* 17. *Supra vocatur* Ruſticus & F Ruſticius.

b *Lucis aliquid huic loco accedit ex dictis num.* 15.

c *Al.* Gilbii, *in Comm. prævio num.* 16. *Guilielmus, Burgundiæ comes, qui vixerint ſeculo* 11. *&* 12. *invenio apud Andream Cheſnium in Hiſtoria regum, ducum ac comitum Burgundiæ; de quonam hic agatur, neſcio; cum nomen uxoris ejus non exprimatur. Hinc interim, ſi vera narrat Vita hujus auctor, videtur eſſe conſequens, ut ante dicta ſecula, Sancti corpus ad Subdionenſes non fuerit translatum.*

d *Subdionenſium videlicet monialium, ſecundum dicenda numero* 20.

e *Temporibus ſeculi* 11. *vel* 12. *ſcriptoris hujus Vitam antiquiorem non eſſe, indicavi in Commentario num.* 18. *Vide etiam, quæ modo dixi lit.* c.

A D

DE S. ABELE EPISC. CONFESSORE

IN LAUBIENSI COENOBIO IN HANNONIA.

SYLLOGE HISTORICA.

J. P.

§. I. Cœnobium Laubienſe, Sancti elogium, patria; monachatus Laubienſis; argumenta pro Remenſi ejus archiepiſcopatu.

ANNO CIRCITER DCOL. AUT DCCLX. *Notitia cœnobii Laubienſis.*

Clara adeo & diſtincta cœnobii Laubienſis in Hannonia, Ordinis S. Benedicti inſtitutum profitentis, ljam pridem apud nos data fuit notitia, ut neceſſe non ſit, plura iis, quæ alias de illo diximus, nunc ſuperaddere. Etenim tom. I. Februarii, die IV. pag. 498. S. Ulgiſus, iſtius loci abbas, anſam præbuit, exhibendi ſitum ejus, variam nominis expreſſionem, fundationem, locupletationem, ſeriemque primorum abbatum. Occaſione autem S. Amulvini,

B *ejuſdem aſceterii moderatoris, tom. II. Februarii, die VII. pag. 82. recurrit memoria iſtius cœnobii, ac primorum abbatum ejus. Inter alios autem iſtius loci aſcetas egregium ſibi locum vendicat S. Abel; qui utpote eumdem incoluit, virtutum illuſtravit exemplis, ac ſancta morte. Viri ante omnia ideam premitto ex elogio ejus apud Sauſſaynm hoc die V. Auguſti, his verbis concinnato;*

ſolidum Sancti elogium

1 Laubiis in Belgio depoſitio S. Abel, Remenſis archiepiſcopi & confeſſoris. Is natione Scotus, ſtudio amplificandæ fidei in Galliam Belgicam Spiritus ſancti afflatu tranſmeavit: abbaſque Laubienſis factus, irradiante doctrinæ ejus cæleſtis & ſanctitatis undique patentis gloria, ſuggerente beato Bonifacio, Germaniæ apoſtolo, Pipinoque & Carolomaono, Fraocorum principibus, a Zacharia Papa pallium accepit eum archiepiſcopi titulo, ut iple, archiepiſcopi Remenſis, in cujus provincia negotium augendæ religionis procurabat, majori auctoritate partem officii exequeretur. Nec fruſtra: adeo enim graviter ſuſceptum miniſterium implevit,

C ut apoſtolico plane ſpiritu prædicans, infideles innumeros ad ſuave Chriſti jugum pertraxerit, præcipuulque fuerit Leodienſium & Hannonienſium in Evangelio pædagogus.

ex Sauſſayo.

3 Quamobrem beato Rigoberto, metropolita Remenſi, cujus fuerat chorepiſcopus, e carnis ergaſtulo ad gloriam æternam evocato, non ſine omnium applauſu in ejus locum ſuffectus eſt: Remenſemque eccleſiam annis ferme decem, magna cum virtutum epiſcopalium laude guberoavit. E qua tamen in odium ſolidæ pietatis & juſtitiæ expulſus, Laubium repetiit, celebre, quod prius rexerat, cœnobium: illicque rurſus ad Belgicæ gentis illuminationem ſtadium inteodens, poſt multa animarum lucra, e ſtadio mortalitatis exceſſit; proque meritorum fœnore, æternam, ad quam diu anhelaverat, adeptus eſt beatitudinem. Mox vero ſacros honores conſecutus, ea veneratione, qua Cælites in Eccleſia coluntur, cœpit celebrari, duplici feſto condecoratus: nempe ordinationis, quæ recolitur nono Kalend. Octobris, & depoſitionis, quæ hodie ſolemnis eſt, ut eccleſiaſticæ tabulæ teſtantur. *Hactenus Sanſſayus. At varia circa hoc elogium notanda ſe offerunt: quæ examinabuntur in decurſu hujus Syllogis.*

Auctoritates in ſacris ſparſas;

4 *Recte imprimis Sauſſayus cum titulo Sancti annuntiat* Abelem *noſtrum; quem utique plurimi tum ante, tum poſt illum hagiologi eodem honore donarant. E monaſticis ſunt Wion, Dorganius, Menardus: quorum primus ita eum memorat hoc die:* Laubiis, natalis ſancti Abel, archiepiſcopi & confeſſoris. Hic exemplo primi martyris, Domioo in cordis ſimplicitate ſervire ſtatuens, plurimis argumentis juſtus comprobatus eſt. E *Iiſdem fere verbis utitur Dorganius: Menardus vero ſic breviſſime:* Laubiis, natalis S. Abel, epiſcopi Remenſis, & confeſſoris. *Præceſſerat Trithemius De viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti lib. 3. cap. 298. ubi inter alia dicitur* vir in divinis Scripturis valde eruditus, & multarum virtutum ornatu decorus. *Et ibid. lib. 4. cap. 118.* morum honeſtate ſingulariter inſignis, ad eccleſiaſticum regimen aſſumptus, tam ſolicite & ſancte præfuit ovibus Chriſti, ut io Sanctos referri meruerit. *Quibus addo Bucelinum in Menologio Benedictino, & Mabillonium Aliorum Ord. S. Benedicti ſec. 3. part. 1. pag. 568. in appendice. Verum quid opus eſt recentioribus tuberere teſtimoniis, quando Fulcinus in Spicilegio apud Acherium editus tom. 6. a pag. 544. qui & monaſterium Laubienſe incoluit, & abbas rexit, & Chronicum ejuſdem edidit, ſanctitatis titulo ipſum condecorat, ſicus infra dicetur? Monaſticio in Sanctorum honore* Abeli *tribuendo conſentiunt varii alii auctores, ad hunc diem, nimirum Molanus in additionibus ad ſuum Uſuardum*

F *editione ſecunda, & in Natalibus Sanctorum Belgii; Mireus in Faſtis Belgicis; Piſenus in Floribus eccleſiæ Leodienſis; quibus accedit Caſtellanus in ſuo Martyrologio univerſali. Molanus loco utroque citato,* Laubiis *eum annuntiat; in editione autem priore* Binchii *illum ſignarat: ubi etiam ipſum annuntiat hoc die Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt. Sed utrilibet loco ipſum adſcribi poſſe, patebit infra. Nunc alia, quæ Viri ſancti geſta illuſtrant, colligendi inſiſtamus.*

patria:

5 Natione Scotus *eſt Sauſſayo, ut vidimus; erſt etiam talis Cointio infra citando, ad annum* 745. *num.* XCVII. *Bucelino* natione Germanus: *Fulcino* Scottus genere; *Alfordo autem Anglus: qui ad annum 745. agens de tertia Bonifacii ſynodo, ſeu Moguntina (de qua nos infra num. 22.) & illis, qui eidem interfuerunt, ex epiſtola S. Bonifacii ad Herefridum, quam producit ibid. num. 18. eſſque inter Bonifacianas decima, patriam* S. Abelis *iſtam fuiſſe probat. Ex dicta epiſtola hæc delibo:* Nos octo epiſcopi, qui ad unam ſynodum convenimus, quorum nomina ſubter annotavimus.. de eadem Anglorum gente nati & eoutriti: (*Quamquam Serarius in notis ad*

A *iſtam epiſtolam*, In exemplaribus, quę vidi, *ait*, omnibus deſunt ea nomina.) *Quia vero ſynodo illi interfuiſſe traditur inter alios præſules* S. Abel, *ſecundum dicenda infernus n.* 22. *ideo videtur ſtandum concluſioni Alfordi, qui loco citato n.* 19. *hæc ſcribit*: Ex his litteris collige, epiſcopos omnes, qui regem (*Merciorum Ethelbaldum, de quo eodem num.* 22.) admonendum cenſuerunt, non ſolum ex hac inſula prodiiſſe, hic natos & nutritos eſſe; ſed ex eadem cum Bonifacio gente Anglorum. Unde qui Abelem Scotum vocaverunt, in tenebris illud, non in Bonifacianis litteris, & luca invenerunt. Non ergo mirum, ſi auctores impegerint; præſertim cum Bonifacius ipſe a quibuſdam Scotus appellatur.

AUCT. J. P.

monachatus apud Lobienſes

6 Quod Sanctus noſter monaſterii Laubienſis aſcetа fuerit, conſtat ex laudato Fulcuino cap. 5. *ubi de S. Ermino ibidem abbate ſic loquitur*: Habuit etiam & cooperatores ſive ſucceſſores ejuſdem loci gubernatores, & coabbates, ſanctum utique Abel, Scottum genere, & ſanctum Wigilum, epiſcopum, & dominum Amulguinum æque epiſcopum; qui u-

B trum ſibi viciſſim ſucceſſerint; an S. Ermino ſpiritualibus occupato rebus, locum in commune tractaverint, nihil certi reliquit antiquitas. Non tacuit tamen, locum Lobienſem eos & tenuiſſe, & gubernaſſe; ſed & pro opportunitate temporum, locum melioraſſe. *Mabillonius Annalium Benedictinorum tom.* 2. *lib.* 21. *pag.* 103. *num.* XXXVI. *de laudati Laubienſis monaſterii viris illuſtribus, S. Erminі, ſeu, ut ipſe ſcribit, S. Erminonis abbatis collaboratoribus agit inter ea, quæ narrat ad ann.* 737. *Ex his liquet, Sanctum noſtrum monachum fuiſſe in cœnobio Laubienſi. An autem vere ac proprie eidem abbas præfuerit, examinabitur, poſtquam prius indagatum fuerit, num extiterit Remenſis archiepiſcopus.*

præſules archiepiſcopi Remenſis

7 *Fulcuinus cap.* 7. Remis, *ait*, nuper cum fuiſſemus, & cum viro venerabili, & illarum partium eruditiſſimo Adalberone archiepiſcopo confabularemur; inquirentibus nobis originem ejuſdem urbis, & in ea epiſcoporum ſucceſſiones, probatis ejuſdem civitatis pontificalibus geſtis, pro opportunitate temporis ſatisfecit. In quibus videlicet geſtis inventum eſt, quod in eadem civitate Abel quidam fuerit epiſcopus, qui in aa plura vel acquiſierit,

C vel ordinaverit. Finis vero ejus quis fuerit, ſcriptor geſtorum ejus aut neſcivit, aut omnino tacere voluit. Nos collatis undecumque numeris*, hunc eumdem Abel, & noſtrum fuiſſe, & Scottum, & epiſcopum, facili ratione probavimus. Sed quia ſcriptori ejus incertus extitit finis, longinquitas forte fecit itineris, & viri religioſi voluntaria privatio, & amor patriæ cæleſtis. Dixit etiam epiſcopus ſupra nominatus prædeceſſorum ſuorum ductam uſque ad ſe conſuetudinem, ut inter Miſſarum ſolemnia in ea ſpeciali commemoratione defunctorum, quæ ſupra dipthyca dicitur, & in conſecratione Dominici corporis ſolemniter agitur, cotidie in aurem presbyteri, recitante ſilenter ſubdiacono, omnium ipſius ſedis nomina ſcripto viritim rectentur epiſcoporum; ſatiſque mirari ſe, quod in ea commemoratione iſte non inveniatur: quod, ut conjicimus, ideirco actum eſt, ut ipſe vacanti ſedi jam antea epiſcopus juſſus ſit aliquam ſuper inſi-

** Al. recitatis undecumque eorum numeris*

** Al. ut*

dere; ut * pro amore Dei voluntaria ceſſione ſponte catalogum illum repudiaſſe. Nam hæreticum illum in hoc non eſt credere, quod hæreticis non reſiſtere, idem pene ſit, quod favere, & tot tantique viri tunc temporis non ſinerent, tale quid ſerpere: quin immo inditis ſcriptis publicis, ſive ad præcavendam ſive ad confutandam hæreſim libera inſequerentur auctoritate, Domino terribiliter interminante: Maledictus, inquit, qui prohibuerit gladium ſuum a ſanguine. Nec fieri potuit, ut eos, quorum mente in cælis erat converſatio, Urſmarum dico, & Erminum, non niſi imitaturus expeteret, cum ab ipſis recipi non potuit, niſi probatus, & ipſe antea in caſtria Dominicis fuerit exercitatus. *Hactenus Fulcuinus, qui ſeculo* X. *vixit.*

D

8 *Flodoardus, presbyter & canonicus eccleſiæ Remenſis, Fulcuino ſynchronus, in ejuſdem eccleſiæ Hiſtoria lib.* 2. *cap.* 16. *pluribus argumentis epiſcopatum Remenſem* S. Abeli *noſtro aſſerit, ſic loquens*: Beatum Rigobertum ſacutus Abel in epiſcopatus ordine reperitur, quamvis eum quidam corepiſcopum * tantum fuiſſe tradant. Pontificem tamen illum exiſtiſſe, diverſis invenimus aſſertionibus, & maxime in epiſtolis Zachariæ Papæ ad S. Bonifacium directis, in quarum una commamorat, indicaſſe prædictum beatum Bonifacium ſuis litteris inter cetera, quod tres epiſcopos per ſingulas metropolitanas urbes ordinaſſet; id eſt Grimonem in civitate, quæ dicitur Rodo-

E mus *: ſecundum vero Abel, in civitate, quæ dicitur Remorum: tertium denique Hartbertum in civitate, quæ dicitur Senonis: " Qui & apud „ nos (inquiens) fuit, & tua nobis pariter, & „ Karlomanni atque Pippini detulit ſcripta, per „ quę ſuggeſſiſti, ut tria pallia iiſdem tribus præ„ nominatis metropolitanis dirigere deberemus, „ quod & largiti ſumus pro adunatione & reſor„ matione eccleſiarum Dei „.

veritit argumentis

** Sirm. chorepiſcopum*

** Sirm. Rothomagus.*

9 Item in alia ipſius ad eumdem epiſtola ": De „ epiſcopis vero metropolitanis, id eſt Grimone, „ quem nos jam compertum habemus; Abel, ſi„ ve Hartberto, quos per unamquamque metro„ polim per provincias conſtituiſti, hos per tuum „ teſtimonium confirmamus, & pallia dirigimus „ ad eorum firmam ſtabilitatem & Eccleſiæ Dei „ augmentum, ut ita meliori proficiat ſtatu. Qua„ liter enim * mos pallii ſit, vel quo modo fidem „ ſuam exponere debeant hic *, qui pallii uti li„ centia conceduntur, eis direximus, ſi forman„ tes eos, ut ſciant quod * ſit pallii uſus, & ſub„ jectis viam prædicare ſalutis, ut eccleſiaſtica F „ diſciplina in eccleſiis eorum immutilate ſerve„ tur, & maneat inconcuſſa, & ſacerdotium „ quod in eis fuerit, non pollutum, ut antea fuit; „ ſed mundum & acceptum Deo eſſe poſſit, quan„ tum humana conditioo valet; ita ut nullus re„ periri poſſit ſacris deviare canonibus, & Sacri„ ficium mundum eorum ab eis immoletur: ita „ ut Deus in eorum placetur muneribus, & po„ pulis Dei purificatis mentibus ex omni ſqualore, „ ſincerum exhibera valeant Chriſtianæ religionis „ officium „. Sed & quædam chartæ ipſius epiſcopi reperiuntur nomine titulatæ.

** Al. etiam*

** Sirm. il*

** Al. quid*

** Al. qui*

10 De quo etiam præfatus Adrianus Papa in præmemorata (*cap.* 13.) epiſtola ad Tilpinum archiepiſcopum, poſt illa, quæ ſuperius præmiſſa ſunt, ita ſubiofert: " Sanctæ memoriæ Boni„ facius archiepiſcopus & legatus ſanctæ Romanæ „ Eccleſiæ, & præfatus amabiliſſimus Fulradus, „ Franciæ archipresbyter, tempore anteceſſorum „ noſtrorum Zachariæ, & Stephani ſucceſſoris ili„ ius, multum laboraverunt, ut bonæ memo„ riæ prædeceſſor noſter domnus Zacharias pal„ lium archiepiſcopo Remenſi, Abel nomine, „ per deprecationem ſupra ſcripti Bonifacii tranſ„ mitteret, quod * ab illo conſtitutus fuit: ſed

tributoda afferitur

„ ibi

A „ ibi permanere permiſſus non fuit, ſed magis „contra Deum ejectus eſt, & Remenſis eccleſia „per multa tempora, & per multos annos ſine „epiſcopo fuit, & res Eccleſiæ de illo epiſcopa„tu ablatæ ſunt, & per laicos diviſæ ſunt; ſicut „& de aliis epiſcopatibus, maxime autem de Re„menſi metropolitana civitate „. *Hæc apud Flodoardum; cujus textui quæ addita cernis ad marginem, partim ex Colveneriana, quam do, editione, partim ex Sirmondiana accepi. Porro conſuli poſſunt ſcholia Colveneri in libri* 2. *caput* 16. *Flodoardi. Epiſtolas, quarum fragmenta num.* 8. *& ſeqq. modo citata ſunt, habes apud Labbeum Conciliorum tom.* 6. *col.* 1502. *col.* 1504. *at col.* 1789. *Ex dictis itaque videtur conſequi, ut* S. Abel *cathedræ Remenſi antiſtes præfuerit.*

at confirmatur S. Bonifacii epiſtola, ſeu vide archiepp. Rhemenſium.

11 *Hoc confirmatur* 1°. *ex epiſtola* 19. *S. Bonifacii martyris & archiepiſcopi Moguntini* ad Ethibaldum regem Mercionum*, *inter alias a Seravio noſtro edita pag.* 22. *ubi inter alterum* coepiſcoporum, *ſalutem ei dicentium, nomina occurrit* Abel. 2°. *Ex ordine Archiepiſcoporum Remenſium a-*

B *pud Sammarthanos tom.* 1. *pag.* 480. *qui eſt talis:* XXVIII. S. Rigobertus. XXIX. S. Abel. XXX. Tilpinus. XXXI. Wlfarius, alias Wolfarius. XXXII. Ebo. XXXIII. Hincmarus. *In Translatione S. Rigoberti, quæ extat apud nos ad diem* 17. *Januarii pag.* 179. *leguntur iſta:* Domnus Hincmarus, qui ab eo QUINTUS extitit Remenſis archiepiſcopus, illum tranſtulit. *Jam vero ſi ex ſerie prædicta expungas* S. Abelem, *jam Hincmarus non erit quintus ab eo, ſed quartus dumtaxat Remenſis archiepiſcopus.*

aut etiam aliunde.

12 *Eidem Præſulum iſtorum numero & ordini inharet Guilielmus Marlot in Metropolis Remenſis Hiſtoria tom.* 1. *lib.* 2. *ac* 3. *His addo* 3°. *Ad argumentum, quod peti poſſet* ex epitaphio S. Remigii, ubi Hincmarus vocat ſe XXXI. Remenſem archiepiſcopum, & XVI. a Remigio, quod ſtare non poteſt, Abele computato inter archiepiſcopos, *uti eſt apud Marlotum tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 48. *idem auctor*, poſteriorem epitaphii partem, ubi hæc ſuppotatio ponitur, non eſſe Hincmari, alibi, *ait*, probavimus: *ſed nec is addit, nec ego invenio, ubi hoc probaverit; nec operæ pretium, operoſius id inquirere.* 4°. *In concilio Sueſſionenſi, quod ſub Pippino ab epiſcopis* XXIII. *cele-*

C *bratum anno Chriſti* 744. *notatur tom.* 6. *Conciliorum apud Labbeum, can.* 3. *col.* 1553. *hæc habentur*: Conſtituimus per conſilium ſacerdotum & optimatum eorum, & ordinavimus per civitates legitimos epiſcopos: & idcirco conſtituimus ſuper eos ARCHIEPISCOPOS ABEL, & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni neceſſitate eccleſiaſtica recurrant tam epiſcopi, quam alios populus. *Cointius Annalium eccleſiaſticorum Francorum tom.* 5. *ad an.* 745. (*cui ſynodum Sueſſionenſem innectit*) *num.* 8. *luctuoſiſſimum eccleſiæ Remenſis ſtatum, cujus epiſcopatus jam inde ab annis duodetriginta ſub infami Milone gemuerat, in cauſa fuiſſe indicat, cur* Abel *Archiepiſcopus dictæ eccleſiæ inſtitutus ſit in illa ſynodo, dejecto e cathedra Remenſi Milone, quam pulſo in exilium Rogoberto invaſerat. Rem probat ex Flodoardo, quem nos ſupra dedimus. His circa archiepiſcopatum Remenſem* S. Abelis *ita ſtabilitis ſubjicio nonnullas quæſtiones, quæ huc ſpectant.*

D

§. II. Pallium; argumenta contra archiepiſcopatum Sancti; noſtra circa eum ſententia; tempus ordinationis.

AUCT. J. P.

Q*uæres* 1°. *An pallium, quod, annuente S. Bonifacio, a Zacharia PP. conceſſum dicebatur in epiſtola iſtius ſummi Pontificis ſupra num.* 8. *re vera ad* S. Abelem *pervenerit? Ratio dubitandi eſt, quia in illa ipſa epiſtola miratur Zacharias, quod Bonifacius pallium pro uno Grimone tunc petat, quod pro tribus antea petierat. Audi textum*: Nunc autem denuo tuas ſuſcipientes ſyllabas, valde ſumus, ut diximus, mirati, eo quod antea nobis una com memoratis principibus Galliarum pro tribus palliis ſuggeſſiſti, & poſtea pro ſolo Grimone. Sed volumus, ut tua nobis iodicet Fraternitas, cur nobis ita direxiſti antea pro tribus, & poſtmodum pro uno, ut & oos certi redditi, ex hoc oullam ambiguitatem retineamus. *An itaque pallium nondum* E *tunc pervenerat ad* Abelem? *An poſtea dumtaxat illud accepit? An* Abel *& Arbertus jam tum illud acceperant, antequam Zacharias alteras illas litteras ad Bonifaciam reſcripſit; Grimo autem non item; & an ideo Bonifacius pro ipſo ſolo illud petiit, quia ſolus ille nondum acceperat, quod utique Roma miſſum non perveoerat ad manus ejus? Quiſnam ergo inter iſtas conjecturas determinare audeat rem hac controverſam? Mabillonius in Actis Benedictinis ſupra citatis*, Pallium, *ait*, an acceperit, merito dubitaveeis ex Zachariæ epiſtola. *Idem auctor in Annalibus ſuis tom.* 2. *lib.* 28. *ad annum* 744. *num.* 3V. *ſententiæ inharet, quæ mihi magis arrides quam Wionis, qui Ligni vitæ part.* 2. *lib.* 3. *pag.* 263. *palliam a Zacharia PP. Sanctum noſtrum accepiſſe affirmat; non quia, ex ejus ſententia, fuerit Remenſis archiepiſcopus; ſed quia ordinatus aliam ob cauſam, ſicut jamjam ex ipſo referam.*

Referuntur

14 *Quæres* 2°. *An hoc, an alio, & quonam domum argumento utantur illi, qui* S. Abelem *ex archiepiſcoporum Remenſium albo expungunt? Reſpondeo nonnulla huc ſcriptorum placita proferendo. Colvenerius pag.* 76. *in notis ad Flodoardi* F *caput* 16. *libri* 2. *hanc rationem aſſignat.* Cur autem a quibuſdam prætermittatur in Catalogo Remenſium archiepiſcoporum, rationem habemus ex his, quæ citantur ex epiſtola Adriani hac cap. quia etſi ibi conſtitutus ſit epiſcopus, tamen ibi permanere permiſſus non fuit: ideoque rediit Lobium *&c. Wionus, quem paulo ante citabam*, Ordinatus, *ait*, eſt epiſcopus pro plantatione eccleſiarum Dei.. Vocatur autem a Trittemio, & nonnullis aliis archiepiſcopus Remenſis: non quod eccleſiam gubernaverit Remenſem, ſed quia in ea metropoli archiepiſcopus titularis fuit ad infidelium converſionem.

varia

15 *Noſter Jacobus Longueval in Hiſtoria ec-* *cleſiæ Gallicanæ tom.* 4. *lib.* 11. *ad annum* 744. *pag.* 296. *poſtquam egiſſet de tribus palliis, quæ Bonifacius petierat &c. ſecundum ſupra dicta, credibile eſſe aſſerit, factiones magnatum, qui bona eccleſiarum Remenſis ac Senonenſis uſurparant, impedimento fuiſſe, quo minus* Abel *& Ardobertus agnati fuerint epiſcopi; nec non pacit amorem in cauſa fuiſſe, cur Bonifacius deſiterit.*

A AUCT. J. P.

uscumque res ſe habeat, Milonem in cathedram Remenſem intruſum poſt exilium S. Rigoberti, iſtiuc eccleſiæ epiſcopi partes egiſſe &c. Marlotus tom. 1. lib. 2. cap. 47. citato fragmento ex epiſtola quinta Zachariæ PP. ad Bonifacium, Alii putant, *ait*, Abalem conſecratum pro obeundo munere epiſcopali, adhuc viventa Rigoberto, ipſique coepiſcopum vel ſuffraganeum datum, ob hæc prædictæ epiſtolæ verba citata, quæ nonnihil ambiguitatis continent, PAR SINGULAS METROPOLES. *Vide ſupra num. 8.*

argumento 16 *Pagius in Critica Baronianæ tom. 3. ad annum Chriſti 743. a num. vel. ſic diſſerit*: Omnia itaque in Galliis perturbata erant: epiſcopi videbantur tantum vicarii adminiſtratorum aut commendatariorum, ac iam Senonenſis, quam Remenſis eccleſiæ Metropolitis carebant. Rigoberto anno incerto demortuo, quia Milo, qui eccleſiam Remenſem occupabat, clericus tantum erat, Abel Remenſis epiſcopus conſecratus eſt: ſed quia illius eccleſiæ redditibus non potiebatur, chorepiſcopus tantum aut ſuffraganeus Milonis pſeudo-archiepi-

B ſcopi appellatus. *Et poſtquam citaſſet Flodoardum lib. 2. Hiſt. Rem. cap. 16. cujus verba nos ſupra protulimus num. 8. ſic proſequitur*: Diverſæ hæ ſententiæ inter ſe non contrariæ: Abel enim poſt Rigoberti mortem chorepiſcopus ſtatim renuntiatus, hoc anno archiepiſcopus deſignatus, & a Zacharia PP. qui ei pallium miſit, confirmatus. Verum nihil hæc attulere, quo miſeri Abelis conditio melior foret: Milo enim, aliique bonorum eccleſiaſticorum uſurpatores prædam ſibi a manibus eripi, paſſi non ſunt. Quare anno ſequenti Pippinus tertio canone concilii Sueſſionenſis ſtatuit, ut epiſcopi legitimi, non vero laici intruſi epiſcopatibus pleno jure potirentur. At decretum illud locum non habuit, quia qui bona eccleſiaſtica obtinebant, potentiores erant, quam ut ex illorum manibus ea extorqueri poſſent. Præterquam quod Pippinus, qui da titulo regio aſſumendo forte cogitabat, cautior erat, quam ut viros præpotantes a ſe alienare vellet.

probat ex epiſtola Zachariæ PP. Abelem Remenſem S. Abelis 17 *Et mox rei modum & ordinem ſic ſubdit*; Abel ab eodem Pippino hoc anno archiepiſcopus Remenſis dictus, & a Zacharia PP. pallio donatus. Pippinus vero anno ſequenti illum in realem

C archiepiſcopatus poſſeſſionem immittit canone 3. concilii Sueſſionenſis his verbis decravit: CONSTITUIMUS SUPER EOS ARCHISPISCOPOS ABEL ET ARDOBERTUM; ſed voluntas ejus effectu caruit; *id quod probat ex epiſtola Adriano PP. ad Tulpinum data verbis*; qui (*Abel*) ab illo (*nempe Bonifacio*) conſtitutus fuit; ſed ibi (*nimirum in eccleſia Remenſi*) permanere permiſſus non fuit. *Reliqua epiſtolæ verba lege ſuperius num. 10.* Vides, non ſolum eccleſiam Remenſem, ſed etiam non paucas alias in poteſtate adminiſtratorum, & commendatariorum fuiſſe; qui in eis reſidui erant epiſcopi, fuiſſe ſuffraganeos omni auctoritate deſtitutos; & jure merito antiquos ſeraſſe, Abelem fuiſſe tantum chorepiſcopum, cum archiepiſcopatu Remenſi numquam gavifus fuerit; licet id Pippinus decreto concilii Sueſſionenſis conſtituiſſet. *Pagius hæc ſatis, legendum monet Folcuinum in Chronico Laubienſi: cujus locum dedimus ſupra num. 7. Tametſi Pagius nunc hoc, nunc alio loquendi modo utatur*, Abel *tamen* Remenſis epiſcopus conſecratus eſt.

eſt tamen 18 *His hactenus in utramque partem diſputatis,* *pro* *propoſuere nunc mihi liceat rationes, quæ me inducunt, ut propendeam potius in illam ſententiam, quæ* S. Abeli *vere ac proprie attribuit cathedram* D *Remenſem. Movet me* 1°. *Quia clare ac diſerte illud affirmat Folcuinus, ſuperius num. 7. citatus; ubi ex pontificalibus ejuſdem civitatis geſtis memorat*, quod in eadem civitate Abel quidam fuerit epiſcopus, qui in ea plura vel acquiſierit, vel ordinarit. *Et vero* plura vel acquirere vel ordinare *epiſcopum in archiepiſcopali civitate, cujus eſt, ſi non iſtius loci epiſcopi eſt?* 2°. *Quia Flodoardus ſupra num.* 8. Beatum, *ait*, Rigobartum ſecutus Abel in epiſcopatus ordine reperitur: *ubi & de epiſcopatu Remenſi, & de S.* Abelis *in eodem epiſcopatu deceſſore ſermo eſt minime dubius. Quæ autem mox ſubdit idem auctor, manifeſte ſignificant, Sanctum noſtrum plus aliquid fuiſſe quam chorepiſcopum*; quamvis eum quidam chorepiſcopum tantum fuiſſe tradant, Pontificem tamen illum extitiſſe, diverſis invenimus, *inquit*, aſſertionibus *&c. Deinde poſtquam ex epiſtolis Zachariæ PP. ad S. Bonifacium directis egiſſet de tribus metropolitanis epiſcopis, totidemque eorum pallis, ſecundum dicta num. citato; converſa ad probandum* Abelis *metropolitæ epiſcopatum oratione, ſic ſcribit*: Sed & quædam chartæ E epſius epiſcopi reperiuntur nomina titulatæ. *Denique ex num. 10. Præſul Remenſis* conſtitutus fuit; ſed ibi permanere permiſſus non fuit; ſed magis contra Deum ejectus eſt *&c. Si itaque* conſtitutus; ſed permanere non permiſſus; *ſed* ejectus: *ſi nemo vere ac proprie ejici poſſit ex officio, in quo nec eſt, nec unquam fuit, conſequens eſt, ut* S. Abel *vere ac proprie metropolita Remenſis fuerit.* 3°. *Argumentum, quod ſupra num. 17. defumebat Pagius ex Folcuino; quia nimirum* Abelis *nomen inter diptycha archiepiſcoporum Remenſium non recitaretur, tantum abeſt, ut everſat opinionem noſtram, ut inde magis videatur confirmari,*

ipſi aſſerta 19 *Nam dic, amabo, cur Adalbero, Remen-* *ſit.* *ſie archiepiſcopus*, ſatis mirari ſe *dicit*, quod in ea commemoratione iſte non invaniatur; *niſi ideo, quia ſupponit, ac tacite quodammodo indicat*, Abelem *Remenſie ſedis archiepiſcopum aliquando fuiſſe? Nam quid miri eſt, nullam memoriam ſacram inter iſtius ſedis archiepiſcopos haberi illius, qui archiepiſcopus ibidem numquam fuerit? Cur vero id ſic contigerit, dedimus ſupra Folcuini conjecturam; quod utique* ipſe va- F canti ſedi jam antea epiſcopus juſſus ſit aliquantiſper inſidere; ac pro amore Dei, voluntaria ceſſione ſponte catalogum illum repudiaſſe. *At vero quiſnam vacanti ſedi vel tantulo tempore inſidet; quis voluntaria ceſſione eam abdicat, ac catalogum deceſſorum epiſcoporum repudiat; niſi ve, qui, ubi & quando illa agit, vere ac proprie ibi tunc epiſcopus ſit?* 4°. *Aliud Pagii argumentum, quod defumitur ex perturbatione eccleſiarum Galliæ, earumque epiſcopalium depradatione, ac miſera apud Remenſes* Abelis *conditione, non convincit. Aliud enim eſt, vere ac proprie archiepiſcopum eſſe; aliud, annuis ſimul archiepiſcopatus redditibus gaudere. Quibus etſi admittamus noſtrum Sanctum caruiſſe; quid vetat tamen, eur ſine illis apud Remenſes non fuerit verus ac legitimus eorum præſul, ad exiguum ſaltem tempus; quia ex ſupra dictis*, ibi permanere permiſſus non fuit *&c.? Breves hiſce duas obſervationes ſubnecto.* 1°. *Richardus de Waſſebourg in Antiquitatibus Gallobelgicis lib. 2. fol.* 132. *in Vita S. Magdalvei*, epiſcopi *Virdunenſis*, *Legimus*, *inquit*, *in antiquis noſtris chartularis*, Abelem, *archiepiſcopum Remenſem, magnam*

pecu-

A *pecuniæ ſummam dediſſe in eleemoſynam prædicto Magdalveo, ſive, ut notatur ibidem ad marginem, eccleſiæ Virdunenſi. Hoc ſi accidiſſe quis velit eo tempore, quo* S. Abel *erat evectus ad archiepiſcopatum Remenſem, non aſſequor equidem, quomodo id conveniat cum afflicta in rebus temporalibus ejuſdem conditione; adeo ut ipſius præſul magis eſſet ad accipiendam eleemoſynam, quam ad dandam accommodatus. 2°. Non videtur Sanctus conſecratus fuiſſe epiſcopus, antequam Lobiam adierit: nam Fulcuinus cap. 5. S. Ermini abbatis cooperatores laudans, ſanctum utique* Abel, Scottum genere, & ſanctum Wigiſum epiſcopum, & dominum Amulguioum, æque epiſcopum; *tinſum epiſcopalem duobus illis tribuit*, Abeli *non item.*

Idea Miloni in archiepiſcopatum illum intruſi.

20 *Interim quia de Milone pſeudo-epiſcopo, ac cathedræ Remenſis invaſore, mentio facta eſt non infrequens; juvat circa illum notare ſequentia ex hiſtoria Ms. Trevirenſi apud citatum Mabillonium, his verbis:* " Poſt Lutwinum Milo, filius ejus, ſacerdotali functus eſt officio apud Thebe-

Treberos ros * & Remos. Primo quidem imitator patris, demum tyrannus effectus, oihilque in eo de clericali honore vel vita, niſi ſola tonſura enituit. Eo enim tempore bella graviora & inteſtina parricidialia in hac provincia orta ſunt, quando Karolus tyrannus Iaicis epiſcopatus dedit, & epiſcopos nullam habere poteſtatem permiſit. Cum hoc Karolo Milo ſupradictus ad bellum eſt profectus, ſola jam tonſura clericus, habitu & moribus irreligioſus: & poſt victoriam epiſcopatibus Treberorum & Remorum ab eodem Karolo donatus eſt: cujus iofelici tempore his de eccleſiis multa ſunt ablata. & res ab epiſcopis diviſæ „ &c. *Et infra*: „ Milo igitur tyrannus, bis ita peractis, venationi inſerviens, ab apro percuſſus moritur in villa, quæ dicitur Iranc, primo a Treberis miliario: ubi & ſepultus eſt poſt XL. annos ſuæ tyrannicæ invaſionis „.

Tempus Ordinationis S. Abelis:

21 *En tibi nunc quædam de tempore ſæpe memorati archiepiſcopatus. Mabillonius in Appendice citata*, Electus, *ait*, eſt Abel in archiepiſcopum Remenſem anno DCCXLIII. ut patet ex prætitatis Bonifacianis epiſtolis. *Contius ad annum* C 745. *numer.* LI. *affirmat*, Abelem *iſto anno factum eſſe archiepiſcopum in ſynodo Sueſſionenſi, ex canone ejus ſecundo. In Catalogo Archiepiſcoporum Remenſium apud Colvenerium lego iſta:* S. Abel ab anno DCCXLIX. ſolus reſidet in eccleſia Remenſi. Sed ab eadem quoque depellitur anno DCCLVIII. *At num videtur veroſimilis tam longa mora inter tot difficultates, quas diximus? Mabillonius enimvero in Appendice deſignata conſet, eum haud diu retinuiſſe ſuam dignitatem, expulſum uti jue a dicto Milone ante annum quidem 748. prout colligit e Zachariæ PP. epiſtola, eo anno data, quæ* Reginfredo Rotomagenſi archiepiſcopo, Deodato Belvacenſi, *aliiſque Remenſis metropoleos provincialibus inſcribitur*, Abele *prætermiſſo. Hæc obſervat laudatus auctor. Epiſtola autem illa inter Bonifacianas eſt* 136. *item exſtat apud Labbeum tom. 6. Conciliorum col.* 1522. *De tempore, quo ſcripta ſit, conſule notam Sirmondi col.* 1574. *& Baronium ad annum* 748. *uti & Contium ac Pagium. Sammarthani ordinationem ejus pontificiam canone* 3. *concilii Sueſſionenſis factam dicunt, & innectunt anno* 744. *Quæ addam ex antiquis, non habeo. Nonnulla tamen antiquitus de eo ſcripta fuiſſe, indicat Fulcuinus ſupra numer.* 7. *quando refert*: Finis vero ejus quis fuerit, ſcriptor geſtorum ejus aut neſci- D
vit, aut omnino tacere voluit. *Accedit eo, quod* AUCT.
Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii fol 167. J. P.
beati Abelis hiſtoriam per Normannos intercidiſſe putet: *ut mirari nemo debeat, ejus geſta adeo parce ac jejune a nobis tractari. Supereſt tamen dicendum, an & quibus ſynodis interfuerit.*

an & quibus ſynodis interfuerit.

22 *Miræus in Faſtis pag.* 464. *ſic tradit*: Abel Liptinenſi an. DCCXLIII. & Moguntinæ an. DCCXLV. ſynodis .. interfuit. *Sirmondus in notis ad illud concilium, tom. 6. Conciliorum col.* 1539. *obſervat, proditum non eſſe, quinam epiſcopi in Liptinenſi ſynodo adfuerint. Severinus autem Binius ibidem in ſuis notis*, Hunc, *inquit*, concilio interfuiſſe videntur præter alios tres, metropolitani hi, Germo *, Abel, Arbertus, * Gtimo
ſive Hartbertus: quia his pallia petita eſſe patet ex epiſtola Zachariæ nona & decima. *Hinc itaque nihil fere habemus in rem noſtram, præter conjecturam. De concilio Germanico tertio agitur ibidem col.* 1555. *notante Serario Moguntiacarum rerum lib.* 3. *notatione* 31. *cur tertiæ ſynodi locus dici poſſit Moguntia. Binius ibidem col.* 1556. *inſuper ex Serario citato addit*, huic ſynodo interfuiſſe epiſcopos iſtos, quorum nomina habentur in titulo iſtius epiſtolæ, quam ex hoc concilio ſcripſit ſanctus Bonifacius ad Æthelbaldum ſive Athelbaldum regem Merciorum in Anglia, ſceleſtiſſimam vitam agentem *&c. Eſt epiſtola illa inter Bonifacianas decima nona apud Serarium; in ejuſque titulo una cum aliis coepiſcopis ſcribitur* Abel. *Baronius rem confirmat, quando ad annum* 745. *hæc ſcribit*: Pertinet ad hoc concilium, quod S. Bonifacius .. ut *Athelbaldum* ad meliorem frugem converteret, nomine non ſuo tantum; ſed & epiſcoporum, qui ſynodo interfuerunt, epiſtolam ſcripſit, commonitionibus paternis plenam; *quæ ibidem ſubditur, expreſſo etiam in inſcriptione, quæ eidem præmittitur, nomine* Abelis, *tamquam inter alios ibidem notatos coepiſcopi. Ex his conficitur*, S. Abelem *fuiſſe unum ex præſulibus, qui dictæ ſynodo Moguntinæ interfuere. Conſuli etiam poſſunt, quæ habet Alfordus ad prædictum annum* 745. *num.* 1. *&* 2. E

F

§. III. An Sanctus fuerit abbas Laubienſis; tempus mortis; corpus, ejuſque translatio.

Inquiritur

SUpereſt *nunc quæſtio altera; videlicet an* S. Abel *veri ac proprii nominis abbas fuerit cœnobii Laubienſis. Contius ad annum Chriſti* 745. *num.* LXXXVIII. *refert, iſto anno, Childerici regis ſecundo, poſtridie Kalendas Februarii, Carolomannum Majorem-domus urbi Laubienſem eccleſiam munificum ſe præbuiſſe, Theodoino illius loci tunc abbate; at Fulcuino in Geſtis abbatum Lobienſium cap.* 6. *factum probans; e quo conſtet, Theodoinum dicto anno, menſe Februario, abbatem fuiſſe. Ad hæc, locum ei a Fulcuino tributum inter ſanctos Erminum ac Theodulfum; cum caput quintum operis ſui claudat obitu S. Ermini; ac caput ſextum incipiens, illi ſubſtituat Theoduinum. Huic S. Theodulfum epiſcopum ſufficit cap.* 8. *Anſonem vera proximum illi dat cap.* 9. *in munere abbatiali ſucceſſorem, duobus libellis eidem Theodulfo tunc abbati ab ipſo inſcriptis, uno de Vita Sancti Urſmari, altero de*

Vita

AUCT. J. P. *Vita S. Erminii : qui, laudata auctore teſtante ad calcem dictæ ejus Vitæ apud nos tom. III. Aprilis, ad diem XXV. ejuſdem menſis, pag. 376.* Provectus ætate, & plenus dierum, in ſenectute bona anno ſeptingenteſimo & trigeſimo ſeptimo, ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſeptimo Kalendas Maias, perrexit ad Dominum.

an noſter Sanctus. 24 *Cenſet memoretus Annalium auctor n.* XC. *retinendum hunc abbatum Laubacenſium Catalogum, nec aliam annorum poſſe admitti computationem; Fulcuinum vero egere interpretatione, cum loquitur de* Abele, *de Wigiſo & Amulguino epiſcopis, quos abbatibus Laubacenſibus accenſendos inſinuat; aec diſſiteri pleroſque Neotericorum. Duos quippe hujus auctoris textus eſſe monet Cointius; unum capite 5. alterum capite 7. Prierem dedimus ſupra num. 6. poſteriorem, quem egere interpretatione dicit Cointius, hubes item ſupra num. 7. Wigiſum S. Erminii ſucceſſorem fuiſſe affirmat Piſenus in Floribus eccleſiæ Leodienſis, ad diem* IV. *Februarii, abbatemque creatum anno 737. quo S. Erminum a vita migraſſe, idem auctor teſtatur ad diem* XXV. *Aprilis, num. 2. in fine. Apud nos ad diem* IV. *Februarii in Commentario hiſtorico S. Ulgiſi ſive Wigiſi, tom. 1. iſtius menſis pag.* 500. *Piſeni aſſertioni circa immediatam illius iſto anno poſt S. Erminum ſucceſſionem favens Bollandus, hoc omnino videri aſſerendum dixit*, ſi quidem ipſe, Amolwinus, Abel ſucceſſive loco præfuerunt, & non ſimul cum S. Ermino, ut hic antea cum S. Urſmaro. Et vero niſi ſorte alio ad Chriſti colendam vineam traoslati, non diu eam dignitatem tenuerunt, cum anno, ut diximus, DCCXLII. jam abbas eſſet Theoduinus. *De S. Amulwino agitur apud nos die* VII. *Februarii, tom.* II. *ejuſdem menſis, pag.* 82.

vere ac pro pria 25 *At non placet hoc Cointio; quia Piſenum, cujus auctoritate nititur, ſibi non conſtare affirmat; eo quod ad diem* XVIII. *Aprilis n.* I. *Catalogum abbatum Lobienſium ſic nuſpicatur*; Sancto .. Patriarchæ, *nempe Urſmare*, morienti an. DCCXIII. ſucceſſit S. Erminus, & mortuus eſt anno ejuſdem ſeculi XXXVII. Illi ſubſtitutus eſt S. Theodulfus. Quo vivente Lobium venit Rhemenſi archiepiſcopatu pulſus S. Abel, & S. Theodulfo collega additus anno LVIII. ibidem obiit DCCLXIV. Mortuus eſt autem S. Theodulfus anno DCCLXVI. *Obſervat enim Cointius, S. Theodulfum vitam longe poſt annum Chriſti 766. produxiſſe: deinde Theoduinum abbatem, de quo ſupra dictum, a Piſeno male vel omitti vel confundi cum Theodulfo: cum tamen alter ab altero diſtinguendus ſit, & in abbatum Lobienſium nomenclatura Theodulfo præponendus Theoduinus; prout videre licet apud laudatum Cointium: qui denique obſervat, Piſenum in præcitato abbatum Lobienſium catalogo, cum vel S. Theodulfum ſaltem Erminio proxime ſubſtituit, vel Abelem idem S. Theodulfo collegam adjungit, nullum Wigiſo, Amulwino & Abeli locum inter abbates illius monaſterii relinquere; nihil igitur vetare concludit, quo minus in contexendo Lobienſium abbatum indice Fulcuinum ſequatur, & S. Erminc Theoduinum; Theoduino S. Theodulfum; Anſonem S. Theodulfo ſubroges; expunctis Wigiſo, Amulwino, & Abele: tametſi admittas, S. Erminum ejuſque ſucceſſores, quibuſcum apud Laubacum diu vixerint, conſilio eorum & opera plurimum adjutos fuiſſe, ac per eorum abſentiam vices abbatiales ſapientiſſime adminiſtratas.*

26 *Hac confirmantur e nupera editione Galliæ Chriſtianæ, anno* 1716. *Lutetiæ Pariſiorum typis regiis incboata; ubi tom. 3. col.* 80. *producitur nova ſeries abbatum Lobienſium novis curis n dicti operis inceptere D. Dionyſio Summartbano maxime ex Fulcuino, & ex Brevi chronico Lobienſi, apud Martenium inter Anecdota edito tom. 3. col.* 1411. *ordinatin; & continuata uſque ad annum Chriſti* 1707. *in qua ſignatur* I. Abbas S. Landelious .. Laubienſe tandem mooaſterium rudi opere iochoat an. DCLIV. .. Obiit XVII. Cal. Juli anni DCLXXVI. * . II. Domitianus .. ad an. DCLXXXIX. III. S. Urſmarus an. DCXCI. .. ſolutus eſt earnis ergaſtulo an. DCCXIII. * XIII. Cal. Maii. IV. S. Erminus ſeu Ermino..Ipſi contemplativam vitam quærenti coadjutores fuere eximii viri Abel, Wlgilus, & Amulwinus epiſcopi, nec non Dodo poſtea Waslarenſis abbas .. Migravit ad Dominum Erminus VII. * Cal. Maii an. DCCXXXVII. * V. Theoduinus, ſub quo, Karlomanno Majore domus concedente, auctum eſt monaſterium villa Fontanas dicta anno ſecundo Childerici .. Omittitur hic abbas tum in Chronico laudato, tum in Floribus eccleſ. Leod. Bartbolomæi Piſen tom. 2. pag. 221. VI. S. Theodulfus .. Obiit die feſtivitatis S. Joannis Baptiſtæ anno DCCLXXVI. *Cointie, ex notatione ad marginem*, 777. VII. Aoſo vel Aaſus *&c. Ex bis videtur probabilius, quod noſter Sanctus non fuerit proprie ac ſtricte Lobienſis abbas; ſed Lobienſis duntaxat abbatis adjutor. Et quid prohibet, que minus in iſta ſignificatione intelligamus locum ex Fulcuino ſuperius prolatum*, Habuit etiam *Erminus* & cooperatores ſive ſucceſſores ejuſdem loci gubernatores, & coabbates *&c.?*

vel & quo loco ac tempore 27 *De loco, anne, ac die obitus ſic ſtatuo. Locum fuiſſe monaſterium Lobienſe, indicant annunciationes num. 4. prolatæ. Quibus addo auctores alios, quos recenſebo occaſione anni, quo dictus obitus accidit. In Catalogo archiepiſcoporum Remenſium apud Colvenerium in editione Flodoardi ſui adjecto ſic lego*: Obiit in monaſterio Laubienſi, diœceſis Cameracenſis, V. die Auguſti anno DCCLXIV. *Piſenus ſupra citatus Lobii eum obiiſſe eodem anno, ſtatuebat. Ab utroque diſſentit Cointius ad annum Chriſti* 751. *num. XXIX. ſic ſcribens*: Abel archiepiſcopus .. in monaſterio Laubacenſi feliciter ad Deum hoc circiter anno migravit Nonis Auguſti. *Apud Mabillonium nec in memorata ſuperius appendice, nec in Annalibus Benedictinis tom. 2. lib. 22. num. IV. invenio, que anno* S. Abel e *vivis exceſſerit. Caſtellanus anauntiationi ejus* in Hannonia, *nota temporis, quam apponit ad marginem, verſus annum* 780. *hoc contigiſſe cenſet. Nos itaque, ut in re incerta aliquid determinate ponatur; dicamus, Sanctum e vita migraſſe medio circiter ſecula octavo, vel paule ſerius, id eſt anno circiter* 750. *vel* 760. *ſecundum ea, que retuli ex auctoribus.*

e vivis exceſſerit. 28 *Nullam eſſe controverſiam de die mortis perſpicuum redditur cum ex Hagiologis, hoc die* V. *Auguſti illum memorantibus, tum ex iis, que mox dicta ſunt. Accedit Mabillonius tom. 2. Annalium, lib. 21. num. IV. dicens*, Abelem .. receſſiſſe tradunt in monaſterium Laubienſe, ubi ſanctiſſime ſupremos abſolverit dies, mortuus Nonis Auguſti. *Quamquam Tritbemius De viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti lib. 3. cap.* 298. Ejus feſtum nono Calendas Octobris *celebrari affirmat. Qui cur adeo hic ſit ſingularis, nos latet. Enimvero talis eſſe non debuit propter tranſlationem corporis apud Belgas, de qua nunc loquar.*

29 *Apud Sammarthanos in archiepiſcopis Remenſi-*

D *fuerit cum abbate Laubienſi abbas*

a al DCLXXXV. b al DCC XII.

a al VIII. b al DCC XXXVI.

E

F

Translatio turpidis.

A *menſibus tom. 1. Galliæ Chriſtianæ pag. 480. memorat S. Abelia in monaſterio Lobienſi, ſubdit hanc notitiam*: Sacra pignora Abelis ſervant canonici Lobienſes, feſte Cbronico hujus abbatiæ. *Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii hoc die de translatione S. Abelis tradit iſta* : Corpus .. ſacrum cum aliis Sanctorum corporibus, cumque clericorum ſive Csnonicorum collegio translatum eſt anno milleſimo quadringenteſimo nono, ex Lobienſi parochia, Binchium : quod eſt Hannoniæ oppidum, diœceſis Cameracenſis ; ſed bellorum procellis valde attritum. Utroque loco natalis celebratur die quinta Auguſti. *Molano circa iſtum diem adſtipulatur Mabillonius, numero proximo præcedente citatus, dum dicit* : Quis dies (*nimirum* v. *Auguſti*) feſtus agitur Binchii in pago Hainneoſi : ubi ejus corpus in eccleſia collegiata ſervatur. *Breve vero chronicon Lobienſe ſupra num. 26. memoratum, col. 1429. translationem Sanctorum corporum Lobienſium ad Binchienſes differt ad annum ſequentem, his verbis* : MCDL. Corpora Sanctorum Lobbienſium a Lobbiis ad Binchienſem transferuntur eccleſiam ob bellorum tempeſtatem. *De dicta translatione meminimus inter Prætermiſſos ad diem 2. Julii, pag. 193. expreſſis Sanctorum, quorum corpora translata ſint, nominibus.* D Auct. J. P.

DE S. MARGARITA VIDUA

APUD SEPTEMPEDANOS PICENI IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

B

§. I. Natales, cognomentum, conjugium, proles, vita vidualis, miraculum, tempus vitæ ac mortis, ſepultura. J. P. E

AN. MCCXCV. *Septempedæ notitia.*

SEptempedam *Piceni, ſive, ut nunc loquimur, Marchiæ Anconitanæ urbem fuiſſe, Ptolomæo in ſexta tabula Europæ, Antonino in Itinerario, aliiſque veteribus memoratam ; a Longobardis, teſte Leandro, ſolo æquatam (vel, ut alibi lego, a Gothis everſam) ex ejuſque ruinis nobile oppidum Sanſeverinum ædificatum, indito ei nomine a S. Severino, Septempedano olim antiſtite ; dictum jam pridem apud nos eſt ad diem* VIII. Januarii, *tom. 1. ejuſdem menſis pag. 499. occaſione laudati Præſulis. Ceterum autem illa jacet inter colles Apennino finitimos, ad Potentiam fluvium, Tolentino ac Camerino aliquot milliaribus diſſita. Antiquæ porro Septempedæ nominis originem inde derivant monumenta noſtra Sanſeverinana Mſs. (de quibus infra ;) quod colles ſeptem quaſi* ſeptem podia *eam coronarent ; addunt que, olim Romanorum municipium fuiſſe, ex inſcriptionibus antiquis colligi. Unam dat Ughellus Italiæ ſacræ tom. 2. col. 845.*

C

Sanctæ patria, cognomen, conjugium :

2 *Patria Sanctæ noſtræ obtigit territorium Septempedanum ſeu Sanſeverinanum* ; ex Celalo *usque* villula ortæ ; *teſte Vita ejus Latina. Monumenta Sanſeverinana locum nuncupant Italice* Ceſolo, *paulo amplius, prout addunt, quam duobus milliaribus diſtantem a dicta civitate. Eumdem dicti loci efformandi modum ſervat Vita Italica, inferius memoranda. Nata fuit Sancta ignotis ac ruſticis parentibus ; nec non pampere culta ac paſtoritio munere educata ; ſed donorum cœleſtium affluentia egregie nobilitata atque ditata ; prout habemus e documentis, quæ præ manibus ſunt. Quamdiu vixit,* Diſcalceſiæ *nomen ipſi adhæſiſſe, quia pedes nunquam calceis induebat, poſt Vitam Italicam, monumenta Sanſevernana referunt. Annos numerans quindecim, a parentibus nuptum datur invita viſo cuidam ſancto* (Severinatem fuiſſe hiſtoria demonſtrat, &c, ut opinor, Burgi civem, ſive incolam :) tanta *qui* ſecum *eum benevolentia ſemper vixit, illique ita obtemperavit, ut ſoli in conjugio ſine lite viderentur ; ex Vita Latina num. 8.*

3 *Cui refragantur monumenta Sanſeverinana, quando maritum ei dant, a quo, natura videlicet auſtero, indignis verbis ac factis tractabatur. Volebat enim is, ut, de more aliarum pagi ſui mulierum, ipſa quoque calceos geſteret : quaſi vero uxor ejus, nudis pedibus incedens, eſſet continua mendicitatis ſuæ exprobatio, eo redacta, ut de pori calcearum uſualium proſpicere conjugi non poſſet. Aſt illa, ut marito morem gereret, & in propoſito ſuo conſtans permaneret, precibus ferventibus impetraſſe ibidem dicitur, ut oculis ipſius apparerent ſui pedes calceati : ac proin illam in bono, quem ſuſceperat, more ſuo perſeveraſſe. Hæc, e dictis monumentis eruta, ſi ita ſe habeant, compone forte utcumque poſſunt, diſtinguendo tempora ; quorum uno aliquo, eoque exiguo, maritus moleſtias faceſſiverit uxori ob cauſam dictam ; illaque, uti is putabat, ſublata, placidus erga eam deinceps fuerit ac benignus. Cingulum, milliaribus octo a Ceſolo diſtans, ſæpenumero ſe contuliſſe Sanctam, ut ibidem de peccatis confiteretur Patri cuidam Ordinis S. Dominici, directori ſuo ; exurſionis illas ex inſtinctu diaboli in malam partem accipiente eo prohibente marito, voluit dicta monumenta ; addunt que, poſtquam S. Margarita confugiſſet ad orationem, angelum, aſſumpta ejus ſpecie, vices ipſius ſuppleviſſe in cuſtodia gregis, & aliorum miniſteriorum ruralium ac domeſticorum exercitio ; dum ipſa interea de more ſtaret ad prædictum locum.* F *maritus ;*

Proles, vidualis ;

4 *Difficultas etiam eſt circa ſobolem* S. Margaritæ. *Vita quippe Latina affirmat num. 8. de ejus conjugio agens,* ex eo plures tuliſſe filios & filias, quos & quas auctor (*hiſtoriæ, de qua eſt ſermo*) mirum in modum extollit. *Vita vero Italica filium ei natum refert. Monumenta Sanſeverinana ſcribunt iſta*: Poſtquam in lucem edidiſſet unam unicam filiam (un' unica figlia, *uti eſt in ipſo textu Italico*) manſit vidua mariti in juvenili maxime ſua ætate. *Hæc ejuſmodi ſunt, ut nullo pacto queant componi cum præcedentibus. Quod autem modo addebatur de viduitate Sanctæ*

inve-

A *juvenili, quomodo ſatis cohæreat cum Vita Latina,*
AUCT. *non intelligo; nam ex numero ſupra citato, in ma-*
J. P. *trimonio* per annos viginti & unum vixit. *Vitæ in viduitate ab ea exactæ virtutes, exſtant Italice in monumentis Sanſeverinianis ac Vita Italica; Latine vero in Catalogo Sanctorum Italiæ apud Ferrarium: e quo viſum eſt, eas huc tranſcribere, ubi ad diem* XXVII. *Auguſti ſic lego*: Defuncto viro, officia pietatis ardentius colere cœpit, vitam auſteriorem degens. Sarmenta illi lectus erant; pulvinar lapis; cibus & potus, ſimplex panis & aqua. Nudis pedibus etiam hieme incedebat, unica veſte contecta.

Peregrinationes ſuſceptæ. 5 Romam peregrinata, loca ſancta invisit, Sacramenta frequentiſſime ſumebat: primo quoque diluculo ad eccleſiam ad Miſſam pergens ſuas preces fundebat: reliquum diei viſitandis ægrotis, quibus ſolerviebat, laborando, eleemoſynaſque, quas pauperibus diſtribueret, colligendo inſumebat. Supra cilicium chorda adeo conſtringebatur, ut ex ſanguine ſanies fieret. Oranti noctu diabolus ei dicens apparuit, Fruſtra te jejuniis &
B diſciplinis affligis, mulcella; cum id facias, ut ab hominibus videaris. Vinum non bibis, nec edis carnes; uvas tamen & ficus avidiſſime devoras. Quibus dictis, Margarita divinam opem implorante, diſparuit; ipſaque deinceps ficus non attigit. Cum rurſus dæmon ſpecie capræ in domum per feneſtram eſſet ingreſſus, totaque flammis compleri videretur, filia perterrita matrem inclamabat; quæ accurrens hoſtem ſubito fugavit.

Mirabilia dap 6 *Mirabilia omnino ſunt, quæ de calceis, quos Sancta morti vicina filiæ ſuæ reliquerit, circumferuntur, & habentur in Vita Italica, ac Ferrario citato; addo Severanum in libro, cui titulus Proſopæ mortes juſtorum pag.* 319. *monumenta Sanſeverinana, ac Vitam denique Latinam Ms. cujus apographo, quod ante me habeo, ſubſcripſit iſta noſter P. Papebrochius*: Videntur eſſe ejuſdem auctoris: erant eodem charactere ſcripta. *Sunt autem hæc, laudati Patris manu etiam exarata*: De beata hac Muliere duo illa imprimis memoratu digna, quod & de inſtanti obitu quindecim ante diebus ab ipſa virgine Dei Matre fuit admonita, & rogata a filia, ecquid moriens ſibi relinqueret?
C Cum calceos relinquera ſe dixiſſet, quibus tamen uſa numquam fuerat; filia matrem nihil temere loqui ſolitam ſciens, rem diligentius perſcrutata, pedum ſola ſica reliquis partibus deprehendit ſejuncta, ut calceorum ſpeciem præ ſe ferrent, affixo etiam alteri eorum clavo ferreo in calce; quem illuc corporis gravius afficiendi gratia, ſeverior adverſum ſe Mulier inſtruſiſſe creditur. Servantur adhuc eadem calceamenta una cum clavo ipſo Septempedæ ad D. Dominici ædem, ſeorſum a reliquo corpore, in vitreo quodam vaſculo.

De S. Margaritæ monumentis. 7. Exſtat autem dictorum index & quaſi teſtis vetuſta admodum ipſius Margaritæ imago, ad D. Severini in eo pariete depicta, qui ad ſiniſtram eſt ingredientibus; ubi ante Virginem ita cernitur proſtrata, ut clavum itidem pedum alteri affixum gerere videatur. *Hæc ibi. Quæ vero dicta ſunt de calceamentorum iſtorum, una cum clavo ferreo in calce infixo aſſervatione, & teſte horum imagine, Severanus pag.* 36n. *in annotatione, ubi ſcripſiſſet*, hæc in actis *referri*; *ſic ſubdit*: Pariete autem, in quo ejuſmodi cernebatur imago, occaſione novæ abſidis in eodem templo diebus noſtris exſtructæ demolito, periit memoria tam inſignis: quemadmodum & clavus ipſe (noſtrorum pariter incuria) qui ouſlatenus reperitur. D

Tempus vitæ ac mortis. 8 *De tempore vitæ ac mortis iſta accipe. E vivis abiit* S. Margarita *ſeptuagenaria; ex Vita Italica, monumentis Sanſeverinianis, ac Ferrario, die, prout hic habes*, obitus præcito & prænuntiato. *Hunc autem incidiſſe in* V. *Auguſti, aſſerit Vita Italica, & indicat ſub iſto die etiamnum ipſius ſupereſſe memoriam in Martyrologio Romano. Et recte*: *nam in iſto Martyrologio, quod anno* 1586. *typis editum eſt, ſignatur dicto die* V. *Auguſti. Quid vero cauſæ fuerit, cur in poſterioribus editionibus annua Sanctæ memoria fuerit translata ad* XXVII. *dicti menſis, equidem nec intelligo, nec divino. Ad hæc, Baronius in notationibus ad iſtum diem, nullam hujus mutationis cauſam aſſignat. Quod vero dies hodiernus ſit genuinus mortis dies, præter ea, quæ dixi, ſuadet* 1°. *annuntiatio, quæ Vitæ Latinæ ſubjungitur, & infra dabitur*, 2°. *Suadent documenta Sanſeverinana, quæ pro confirmatione iſtius diei citant monumenta conventus; de quo poſt. Ferrario itaque neutiquam aſſentior dicenti, quod* S. Margarita *obierit* VI. Kal. Septembr. E
Annus 1395. *ultimus vitæ fuit, teſtibus Vita Italica, Baronio, quem modo allegabam, monumentis Sanſeverinianis, ac Ferrario.*

Narrantur, quæ obitum ejus ſunt ſubſecuta. 9 *Mortem ejus hæc ſunt ſubſecuta, quæ extrabo e ſæpe dicta Vita Italica; unde diſcimus, corpus ipſius delatum fuiſſe ad eccleſiam, magna comitante populi frequentia, multis ejus viſis miraculis, maxime erga perſonas damoniorum vexatione oppreſſas; idemque corpus fuiſſe impoſitum capſæ, ac deinde arcæ lapideæ ſublimi atque a terra elevatæ intra ſacellum, ad dictum finem fabricatum in S. Maria, vulgo* del Mercato, *quod eſt illud ipſum, in quo erecta ſunt altare & congregatio ſanctiſſimi Roſarii. Dumque paullo poſt, prout e dicta Vita diſcimus, cuidam piæ ac religioſæ perſonæ revelatum fuiſſet miraculum calceamentorum* S. Margaritæ, *de quibus ſupra num.* 6. *eaque fuiſſent petita ab ejus filia, palam iſta proferre recuſante; curatum fuit, ut ad* F
dictam eccleſiam deferrentur, ac traderentur ejuſdem loci patribus; quæ aſſervantur in tabernaculo argenteo in hierogazophylacio eccleſiæ prædictæ. Hæc delibavi e Vita Italica. Eccleſia porro illa eſt Patrum Dominicanorum.

Ratio ſtatus calceamentorum e monumentis Sanctæ Margaritæ vitro modo ſervati. In *Monumenta Sanſeveriniana jam memorata & die* III. *Novembris anni* 1710. *ſignata in teſtimonio, quod infra dabitur, de recenti calceamentorum iſtorum ſtatu nos inſtruunt. Inde enim habemus, membranas illas (Joannes Michael Pius infra citandus corticem plantæ pedum eas vocat) ad S. Dominici in hodiernum uſque diem intactas aſſervari eleganti in urna librarum novem puri argenti cum ſuis cryſtallis, & exponi in altari quotannis feſta S. Margaritæ luce, ut una cum ſancto ipſius corpore pateant publicæ veneration.* Intactas, *inquam, & integras, ſi excipias aliquot digitos, quos indiſcreta forte ſubtraxerit devotio eorum, qui eas in manibus habuerunt. Hæc dedi in fide dicti inſtrumenti; de quo dicam inferius.*

§. II.

§. II. Miracula, cultus publicus; gratiæ ſpirituales a Sede Apoſtolica eidem annexæ; translatio corporis; numenta Sanſeverinia-na; Vitæ.

Miracula.

Sanctam, ſub obſcura, dum viveret, ignobilis conditionis umbra latentem, ubi ad ſe vocavit Dominus, ſignis eam coram hominibus illuſtravit. Ferrarius de calceis, proxime a me memoratis, Infirmos, *inquit*, a variis languoribus tactis ſanavit. *Et mox addit, quod* ad *ejus* tumulum ægroti & dæmoniaci curari ſoleant. *Baronius in notationibus ad diem* XXVII. *Auguſti ſic etiam breviſſime habet*: Multis fuit illuſtrata miraculis. B *Quibus utinam ſingulatim recenſendis, atque ad nos tranſmittendis invigilaſſet elapſa ætas!*

annuntia. cultus publicus modernus;

12 *Ad cultum publicum quod attinet, Ferrarius in annotatione ad Sanctæ elogium ſcribit iſta*: Nondum in ſanctas mulieres ſolemni ritu relata eſt: dies tamen natalis ipſius ex Apoſtolicæ Sedis licentia celebratur, Sanctaque in Martyrol. & paſſim nominatur. *Poſt Vitam noſtram Latinam hæc ponitur annuntiatio*: Nonis Auguſti in Piceno apud Septempedanos S. Margaritæ viduæ. *Eodem etiam die ac modo illam refert Martyrologium Romanum anni* 1586. *at poſtmodum in eo notatur ad diem* XXVII. *hujus menſis. Vide dicta num.* 8. *Nunc autem nostra die celebratur in civitate S. Severini. Etenim e dicti loci monumentis diſco, quod* feſtum cum Officio de Communi unius viduæ celebretur ultima Dominica ejuſdem menſis, propter majus commodum ac concurſum populi, ad ejus interceſſionem ſoliti recurrere ob multa miracula, quæ Sancta iſta operatur in utilitatem eorum, qui erga ſe ſunt pie affecti; maxime in liberandis energumenis.

pum ſolemne ſupplicum abeas,

C 13 *Ex illatis inſuper documentis habemus, veſpere, qui ejuſdem Sanctæ feſto eſt prævius, poſt ſalutationem Angelicam a communitate inſtituì ſupplicationem accenſis cereis lucentem, quæ incipit a palatio concilii uſque ad eccleſiam S. Dominici, ad quam erecta cum cruce ſe conferunt omnes conventus Religioſe: quorum unus pluvialis indutus, parvam hierotbecam, in qua exſtat pars oſſis prædictæ Sanctæ, manu geſtat. Dictam porro ſupplicationem comitantur Magiſtratus, ac civitatis gubernator (qui ſemper eſt Prælatus) aut pices ejus ſupplet is, qui ipſius locum tenet. Poſtridie mane jubet civitas cantari Miſſam ſolemnem, cui interſunt hi, quos memoravi. Accedit eo, quod in honorem dictæ Sanctæ habeantur in iſta civitate nundinæ liberæ per dies viginti; id eſt, a vigeſima Auguſti, uſque ad x. Septembris.*

ac gratiis ſpiritualibus a Sede Apoſtolica emeſſis.

14 *Ad ſplendorem S. Margaritæ plurimum conducunt gratiæ ſpirituales, ab Apoſtolica Sede benevoliter indultæ loco, quo ſacrum ipſius corpus fuit depoſitum. Nam anno* 1396. *Bonifacius PP. IX. omnibus hus, qui viſitaverint eccleſiam S. Dominici, feſto* S. Margaritæ, *conceſſit omnes indulgentias, quas Gregorius PP. XI. conceſſerat eccleſiæ S. Cyriaci, civitatis Ancontanæ patronæ tutelaris; quasque concedunt cum omnibus illis indulgentiis, ab Alexandro PP. III. atque ab aliis Romanis Pontificibus eccleſiæ S. Marci Venetiis pro feſto Aſcenſionis conceſſit. Quæ omnia referuntur in iſdem, quæ ideirdem citavi, Sanſeverinatis documenti*: e quibus præterea habetur, quod idem *Chriſti Vicarius per aliud ſuum Breve, iiſdem die & anno expeditum, ſexaginta dierum indulgentiam conceſſerit Priori* pro tempore *S. Dominici, ut in dicto feſto cum duobus aut tribus aliis confeſſariis a ſe eligendis, poſſit abſolvere illos omnes, qui veniam lucraturi indulgentias, ab omnibus caſibus ac peccatis, exceptis iis, quæ reſervantur ſanctæ Sedi. Supradicta Brevia, prout additur in gratis monumentis, conſervantur in archivo dicti conventus.* D AUCT. J. P.

Tranſlatio corporis

15 *Supereſt, ut agamus de tranſlatione corporis, circa quam eas datas ſumus notatas, quas nobis ſuggerunt documenta Sanſeverinatia. Repoſitum itaque Sanctæ noſtræ corpus, antequam novum reædificaretur eccleſia, ſub altari ſeu ſacello ſanctiſſimæ (ita ibidem vocatur) nominis Dei, in loco humido, fracta capſa & carie exeſa, veſtibuſque omnino laceris, reperierunt illi, qui ſacrum depoſitum recognoſcebant. Unde Patribus Conventus jam ad annum uſque* 1665. *fuit animus, illud tranſferendi in decentiorem locum: & obtinuerunt facultatem a reverendiſſimo patre Generali Joanne* E *Baptiſta Marini; ſed nulla unquam re exſecutioni mandata. Anno demum* 1691. x. *Junii, die Dominica, in quam incidebat feſtum SS. Trinitatis, rem accurante patre Benedicto Landi, patritio S. Severini, ejuſdemque Conventus Ordinis Prædicatorum filio, facta fuit ſolennis tranſlatio. Prima igitur die Junii prædicti anni venit illuſtriſſimus D. Scipio Negrelli, civitatis epiſcopus; & Illuſtriſſimo D. Tornaquinci Bellomi, nobili Veneto, ejuſdem civitatis gubernatore, nec non loci dicti Magiſtratu, una cum aliis multis dominis præſentibus, oſſa ſacra ex area veteri, quæ erat ſub prædicto altari, levata ſunt, ac depoſita in nova cypreſſina, e ligno duplicata, opere ſculptorio, ac deaurata, duabus magnis cryſtallis ſidem præmiſſis, per quas ſpectantur ſacræ reliquiæ.*

ſolemne cum ritu

16 *Inventa autem fuere ſola corporis oſſa integra filis ferreis in commiſſuris ligata: & prope illa vas album teſtaceum, reſolutis prædictæ Sanctæ corporis cinaeribus plenum: quod depoſitum fuit parvo in ſacello, in quo aſſervantur aliæ reliquiæ, Deo forſitan permittente, ut totum in cineres diſſolveretur corpus, quo major auctoritatis momentum inde accederet prodigio membranarum. Rogatus fuit ad actum dictæ tranſlationis ex una capſa in aliam, Joannes Baptiſta Veliſenteni, notarius ac cancellarius epiſcopalis. Exorto itaque die decimo* F *ſupradicti menſis, ſolennis per civitatem habita fuit ſupplicatio cum dicta arca, & urna, in qua erant membranæ pedum, duodecim presbyteris, qui ſacerdotali more erant veſtiti, thesaurum ferentibus, una cum interventu omnis cleri tam ſecularis, quam regularis, uti omnium etiam numeroſarum confraternitatum laicarum, accenſa luminaria manu geſtantium: duodecim inſuper adoleſcentulorum nobilium civitatis cum facibus lucentibus, quæ inſignibus ejuſdem inſtructæ & oblatæ fuere in Sanctæ honorem.*

17 *Præter hæc maximus fuit concurſus populi e vicinis quoque civitatibus ac Marchiæ locis. Adde ornatum eccleſiæ S. Dominici ſingularem, nec non Officiorum divinorum e ſelectorum muſicorum accitu præſtantium &c. Inter viros inſignes, qui dictæ ſolemnitati interfuere, nominantur hi, ad purpuram deinde Cardinalitiam aſſumpti; videlicet Eminentiſſimi Grimaldus, Paulutius, Gualterius, ac Cornarus. Supplicatione finita,*

A *ata, ſacra urna prædicto ſanctiſſimi nominis Dei altari aerum ſuperimpoſita eſt : ubi aſſervatur ad publicam populi venerationem.*

AUCT. J. P.

Documentum cum Sanſeverinianis cum compilaſſet?

18 *Atque hæc, quæ ſupra dicta ſunt, compilaſſe ſe teſtatur idem, qui præſens, unde iſta dumus, documento ſubſcribitur manu propria*, Frater Benedictus Landi, Ordinis Prædicatorum. *Cui etiam ſubnotantur* Conſul & Priores illuſtriſſimæ civitatis ſancti Severini. *Subditur de laudato puto ſequens teſtimonium* : Admodum reverendum Patrem fratrem Benedictum de Landis, Ordinis Prædicatorum, filium bo. me. illuſtriſſimi D. Antonii de Landis, nobilis ſancti Severini, jam per quatuor vices Priorem ven. Conventus S. Dominici hujus civitatis, & ad præſens Vicarium S. Officii ejuſdem civitatis, eſſe talem, qualem retro ſe facit, retroſcriptaque folia fuiſſe ejus propria manu, litteris & characterе ſcripta & ſubſcripta, prævia recognitione in forma, omnibus indubie teſtamur. In quorum fidem. Datum Sancti

B Severini ex palatio Conſulari, hac die III. Novembris MDCCX. Hyacinthus Conſtantinus ſecr.

Vita

19 *De Vita Sanctæ Latina, ſeu potius ejuſdem fragmento, nonnulla præmonenda putavi.* 1°. Ex P. Gallonii Tom. A. apud PP. Oratorii Romæ: *quæ exemplo noſtro adſcripta lege noſtri Papebrochii manu, colligr, unde illud ſit depromptum.* 2°. *Typulus, qui eidem præmoratur, ſic ſonat*: Vita beatæ Margaritæ Diſcalceatæ, per D. Pompilium Caccialupum. 3°. *Auctor Vitæ ſeu hiſtoriæ Italicæ, quæ iſti præluxit, obſcurus eſt.* 4°. *Plura quidem, & non magna cum concinnitate de Sancta noſtra ſcripſit.* 5°. *Fuit ei coætaneus. Quæ omnia & ſingula probo e præfatione, exemplari noſtro Latino præfixa, his verbis*: Ex hiſtoria, materna lingua compilata, & rhythmis quidem imperite ; ſed prudenti & ingenioſo a viro editis, reperi B. Margaritæ Vitam poſteritati fuiſſe donatam. Hujus igitur authoris, cujus nomen obſcurum eſt penitus, & ætati noſtræ huic ignotum inveni, veſtigiis inhærendo, omiſſis cantilenis, & ſui temporis inconcinnitate, tantum ea, quæ veritati conſona, & ſuopte ingenio clara, utpote ab homine prudenti & coætaneo edita attingam.

Latina,

C 20 *Ceterum antequam ea typis committerem, uſus ſum ſpongia, quod ajunt, & a mendis & barbariſmis illa expurgavi. Cum autem* Pompilius *ille* Caccialupus, *quem modo nominabam, mihi ſit ignotus, diſcam libens, ſi quis plura de eo me docuerit. Baronius in notationibus ad Martyrologii Romani diem* XXVII. *Auguſti ſic habet* : De rebus geſtis ipſius (*id eſt, S. Margaritæ*) ſunt apud nos Acta, a Severinatibus Romam miſſa. Eſt illorum exordium : Margarita Septempedæ *&c. Ubi vidi, iſtam Vitam aliter incipere quam illud fragmentum, quod dabimus.*

& Italica.

21 *Vita Italica, quæ ſupra allegatur, ad ſupplendam Latinam a nobis ibidem adhibita, eſt exemplar Ms. trium circiter paginarum, ad cujus finem hæc adſcribuntur* : Excerpta ex Hiſtoria Septempedana domini equitis Valerii Cancellotti Sanctoſeverinatis : *de qua mentionem facit Ughellus ſub initium hujus Commentarii deſignatus. Ex eo autem quod Acta a Severinatibus ad Baronium miſſa mihi non ſint in promptu, parvam eſſe jacturam, inde videor poſſe colligere, quod fragmenti, quod typis committimus, brevitas aliunde ſit ſuppleta ex Sanſeverinianis monumentis. Brevem Sanctæ noſtræ Vitam Joannes Michael Petri, Ordinis Prædicatorum, inſeruit ſuo Operi Italico, quod inſcripſit* : De nobili ac generoſa progante P. S. Dominici in Italia, *lib. 2. cap. 70. ſub finem, His notatis, en tibi nunc, lector,* D

VITÆ
FRAGMENTUM,

Auctore D. Pompilio Caccialupo, Ex P. Gallonii Tom. A. apud PP. Oratorii Romæ.

Sanctæ natales, apparitio Domini, miraculum, matrimonium, vitæ auſteritas.

Sanctæ natales.

FUit B. Margarita ex Ceſalo vIllula orta, ut ab hominibus ætate confectis, & de ſuorum avorum dictis referentibus, qui eam alloqui, facta temporum ſupputatione, potuerunt, percepi, parentibus quidem ruſticis & pauperrimis nata: & hoc licet ex dicta hiſtoria colligere & comprobare ut verum, cum ipſam paſtoralibus ſervitiis dicatam narret, atque, ut ipſius verbis utar, paſtorellam nominet. Hanc forma, ut ex naturali & iconica pictura cernitur, inter venuſtam, macilentam, & ſpiritu quaſi alatam, ſubruſticamque, & mediocri ſtatura præditam fuiſſe, conſtat. Simplicitate, charitate, manſuetudine, & humilitate præcipue Deo gratam exſtitiſſe legimus; (eratque) illud ſibi præ oculis ſemper ponens, Deo optimo maximo ac proximis inſervire, ac opem ferre, dijudicans neminem ; corpori tantum ſuo plagas infligere, ac ipſum ſemper inedia macerare, ut pauperibus præſto eſſet, condignum putans. E

Suavi quidam.

2 Nec quidem immerito vel inſulſe : cum Deus, bonorum omnium remunerator, & elargitor, viſa bonitate, animique ardore, ad hujuſce laudem ac bene agentium exemplum, miraculum hoc ediderit oſtenderitque. Exierat ſiquidem puella hæc Margarita ſuæ pauperculæ matris juſſu ad paſcendum oves ; &, ut ex hiſtoriæ verbis quaſi dignoſcitur, ſatis tenellula, annoſque vix nata ſeptem. Cum peregrinus quidam forma conſpicuus, fameque & ornati itineris labore nimium languens, ei occurrit: qui precibus lacrymiſque effuſis ipſam ſic tandem alloquitur: Filia, audi verba, quæ ego nunc dicturus ſum. Ni ſuccurras, jam fame peren, atque ob hoc languens ad te veni. Si igitur panis ſubſidium tibi ſuperſuit, mihi Dei amore hoc elargire. F

Domini noſtri

3 Quibus vix auditis, ita Dei noſtri amore Margarita exarſit, ut, licet ipſa fame nimium laboraret, panem omnem, quem perpaucum tolerat, ex ſacculo, quem ruſtici ſaccutellam vocitant, accipiens, ipſi detulerit. Qui cum pane hoc virgunculæ hujus Margaritæ famem expuliſſet, lætus admodum ac jucundus, ſurgens pedes, cum antea conſediſſet, caritatemque hujus admodum extollens, ipſam pluries propria manu benedixit : diſcedenſque, ei viſus eſt non humanus vir, ſed divinus : præſertim eum odorem omnium maximum & ſuaviſſimum inibi reliquiſſet : tantaque Margaritam dulcedine affecit, ut in poſterum vanas hujus mundi delicias atque honores ſemper neglexerit, conſpicui peregrini jugiter memoria ardens atque conflagrans, illum Deum ſuum eſſe credendo.

4 Quod

A apparitione

4 Quod ut nec antea, nec tunc, nec poſtea dulcius quid ſibi vilum aut ſuavius umquam in vita fuit; dietimque mane & ſero gloriam hanc & odorem ſemper præſentem habere impoſterum ſibi viſa eſt. Tandemque nec aliud die illo, quo miraculum hoc effulſit, egit, quam preces, lacrymas, & orationes ad Dominum Jeſum, Deum ſuum, effundere. Ita enim Dei ſui amore exarſerat, ut diem hunc totum jejunum penitus atque intactum duxerit.

Antiquior

5 Noctuque, ut moris eſt, cum pecudibus Margarita rediens, cum jam fame afflicta eſſet, quam humillime matrem alloquens, panem poſtulat, quæ eum paupercula admodum inops eſſet, ſic filiæ lubiraſcitur: Vidiſti, filia, hoc mane caſſulam *a* hanc noſtram pane penitus, frumento, & farina vacuam, tecumque, quod inerat, attuliſti, quo famem expellere de more potuiſti. Tu autem nunc nimis audax & ante horam panem poſcis, matris tuæ & aliorum fame pene deficientium penitus oblita; nec ego panis penuriam in divitias, parvaſque menſuras in magnas vertere poſſum. Converſaque ad eam Margarita, pro pane inſtantius orat, in Domino Jeſu confidens, qui numquam bonum irremuneratum dimiſit; idque ipſa confidentius faceret, cum ipſa ideo jejuna ſit, quia panem omnem, quem tulerat, peregrino cuidam laboranti nimium præ fame dederat.

a

B

quam ſecutum eſt miraculum.

6 Nec quidem ſe ita egiſſe pœnitet, enm ille ſibi Jeſus Deus ſuus vilus ſit; & cætera matri enarrans, ut geſta erant. Patiare igitur æquo animo famem, quam ſponte voluiſti, mater ait. Et his dictis, caplam aperiens, panem magnum valde atque dulciſſimum inveniens, accipit, truſtulatimque divilum Margaritæ primum, deinde domeſticis, conſanguineis, & vicinis tradens, qui tunc forte, ut magis miraculum innoteſceret, aderant: tantaque repente in dictorum omnium corporibus ſatietas ac dulcedo exorta eſt, ut, Margaritam tantum obſervarent, colerent, & venerarentur, cogitarent; &, ut pro ipſis ad Deum preces funderet, deprecarentur. Quo fit, ut omnes inſimul caritate, benevolentia & Dei amore compulſi fraterne jugiter impoſterum vitam degant.

C

Jungitur matrimonio *b*

7 Interea Margarita annum decimum quintum jam agens, a patre (clam aliis) *b* viro cuidam, cujus nomen obſcurum eſt, matrimonio jungitur; nec mirum. Cum hiſtoria parentum & filiorum filiarumque ejuſdem, quos author noverat, &, ut ipſa in ſuis rhythmis teſtatur, adhuc viventes laudat atque miratur, nomina occultet; judicio quidem meo ſatis inique; cum nil magis a poſteris D deſiderareturn, quam majorum ſuorum & præſertim tantæ feminæ ſtemmata non ignorare: cujus nunc ſucceſſores quanta author gloria & imitatione privet, omnes cogitent. Sed ut ad Margaritam redeam, unde digreſſus ſum, puellula hæc nil in vita tulit infortunatius, quam quod matrimonio jungeretur. Propoſuerat ſiquidem Deo ſervire & virginitatem ſervare: idque omnino effeciſſet, ni Deus poſteritati conſulens aliter diſpoſuiſſet. Indignabatur ſiquidem pater, ſe eam cum inſtrumento, & fide publica promiſſam genero non poſſe ſervare, ſieque anceps filiam, quam antea ut oculorum ſuorum pupillam, cuſtodiebat, odio proſequi coactus eſt, nec antea deſtitit, quam Margarita votia ſuis aſſenſum præſtitit.

quod ſancta traducem. *c*

8 Tradita igitur viro cuidam ſancto (Seve- *c* rinatem fuiſſe hiſtoria demonſtrat, &, ut opinor, Burgi civem, ſive incolam) tanta fecum cum benevolentia ſemper vixit, illique ita obtemperavit, ut ſoli in conjugio ſine lite viderentur: ex quo plures tulit filios & filias *d*, quos & quas author mi- *d* rum in modum extollit. Attamen quia adhuc eo- E rum finis incerta erat, conſulto omiſit; quod ego numquam probaverim. Fuit hæc in matrimonio conſtantiſſima, nec umquam niſi ad prolem procreandam cum viro concubuit: cujus vita, durante matrimonio, quo eum (eo) per annos viginti & unum vixit, ita dividebatur. Prolem imprimis ſuam bene ac religioſe educabat & cuſtodiebat, Chriſtianos ritus & mores ipſam tantum docens, & a vitiorum lapſu præſervans. Eiſdem, quibus ipſa, moribus & orationibus decorabatur. Suos erudiebat, Veſtibus juxta conditionem induta (erat) extrinſecus; intrinſecus vero aſperrima interula, quam cilicium appellant, ſemper induta; chorda carnes ſuas circuiens, ut, poſt ipſius mortem oſſa collidens, & conſumptis carnibus, eadem quaſi latens reparata * ſit *e*, *f. reperta

e

ANNOTATA.

a Caſſa *Italis*; *Latinis eſt capſa*; *proinde caſſula eſt capſula*.

b *Voci uni incognitæ & incertæ, quæ erat in apographo noſtro, ſubſtitui duas has.* F

c *De Sanctæ marito Commentarius prævius n.* 2. *&* 3.

d *Alibi dicitur Sancta aniſam dumtaxat habuiſſe filiam; ex Commentario prævio n.* 4.

e *De vitæ auſteritate ibid.*

SEXTA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI VIII. IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Sixtus II. Papa
S. Quartus
S. Felicissimus
S. Agapitus
S. Januarius
S. Vincentius
S. Magnus
S. Stephanus
} Martyres Romæ.

SS. CLXV. Martyres Romæ.

S. Justus
S. Pastor
} Martyres Compluti.

S. Hormisda Papa conf. Romæ.

S. Jacobus eremita Amidæ in Mesopotamia.

SS. cc. Martyres Caradignenses prope Burgos in Hispania.

S. Stapinus confessor, an Episcopus Carcassonensis in Gallia.

S. Gezzelinus seu Gitzelinus, non procul Colonia.

S. Chremes abb. confessor in Sicilia.

B. Schetzelo in territ. Luxemburg. in Belgio.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

B. Ida Lovanienſis in Valle Roſarum prope Mechliniam *perperam hoc die in Cartuſia Bruxellenſi Greveno ſuperadditur. De ea ſatis operoſe actum eſt* XIII. Aprilis.

SS. Cunegundis, Mechtundis & Wibrandis virgines *hoc die a Bollando reperta in libro dicto Cabinet, ſpectant ad diem, quo de ipſis actum eſt* XVI. Junii.

S. Sexburgam *reginam viduam male hoc die ſignatam reperit Bollandus. Spectat ad diem, quo de ipſa egimus* VI. Julii.

S. Margaritam viduam *hoc die indicavit Bollandus ex libro ſub titulo Cabinet: opinor agi de Septempedana relata a Baronio* XXVII. *Auguſti, verum de qua a nobis actum eſt die præcedenti* V. Auguſti.

S. Aſra *ab aliquibus Hieronymianis & Notkero ſignata, ſpectat ad diem præcedentem* V. Auguſti.

Dum S. Euſagnium *hoc die ſignavit* militem & martyrem *Ferrarius, voluit* Euſignium *dicere: in quem dicta ejus pleraque conveniunt, ſed qui ad diem præcedentem ſpectat, quo de ipſo egimus* V. Auguſti.

In monte Thabor, Transfiguratio Domini noſtri Jeſu Chriſti *annuntiatur hoc die in Martyrologio Romano, & in omnibus Faſtis Occidentalis eccleſiæ. Verum nos Chriſti ac Deiparæ feſta alio in opere poſteris tractanda remiſimus.*

Alexander *monachus Confeſſor refertur in Wilſoni Martyrologio Anglicano apud* Clauſtrum Fonii *ſeu* Fulniacum *in Laudunenſi epiſcopatu, cujusque Vita* S. Mechtildis *ferotis, quam eum Majores noſtri Sanctis adſcribere auſi non fuerunt ad* XII. *Aprilis, lectores remittimus ad ea, quæ ibi inter Prætermiſſos dicta ſunt. Quid ſibi volverit Ferrarius, dum eum in Scotia collocavit, fugio quærere: neque magis curanda videntur quæ hoc die pluribus commemorat Canisius.*

Thomam monachum a Gallis occiſum *Capgravius* Doroberniæ, *ſeu, ut ipſe loquitur,* Donoriæ, *Legendæ ſuæ Anglicæ, tamquam martyrem inſeruit, virtutes & miracula aliqua recenſens, unde & ex Nicolao Harpsfeldio ſua accepit Menardus in ſuo Martyrologio Benedictino. Merita ejus elogia lubens admitto, id ſolum reliquum, ut de cultu ei unquam exhibito edocear.*

In Anglia, commemoratio plurimorum monachorum, ſanctitate illuſtrium, qui in Scardebourg, tam in Vita quam poſt mortem crebris miraculis claruerunt, & ſumma devotione a populo colebantur. *Verba ſunt Menologii Ciſtercienſis Chryſoſtomi Henriquez, de quibus tacet Chaleuotus, eorum loco ſubſtituens*

Achardum monachum Claravalleuſem, *de cujus aut aliorum cultu nihil hactenus nobis innotuit.*

Actæ epiſcopi Candidæ Caſæ in Galweia *ſeu* Gallovidia *Scotiæ, memoria, nulli, quod ſciam, in ſacris Tabulis cognita eſt; præterquam in Catalogo Ferrarii nimis quam generali, ſuffragante ſolo Menologio Scotico Dempſteri, quorum amborum quanta ſit auctoritas, ſæpe alibi dictum eſt. Graviora quærimus monumenta, quibus de cultu ejus certiores reddamur.*

Bertha Biburgenſis in Bavaria *ex eodem etiam Ferrarii penu procedit, a nullis aliis Martyrologiis; quam proinde in monumentis, quæ citat, Boicis laudatam, titulo* Beatæ *primus ipſe donavit, niſi forte Raderum in Bavaria ſancta ſecutus fuerit: certe Arturus ſuo Gyneceo ipſam adſcripſit. Titulis plurimis venerabilem eſſe illuſtrem hanc* Bertham *ultro admittimus, verum Sanctorum veris honoribus gaviſam, reperire hactenus non potuimus.*

Avendris *ſive* Evendris epiſcopi & martyris Calari in

A in Sardinia *meminit hoc die ſolus Ferrarius in Catalogo generali, citans* Tabulas eccleſiæ Calaritanæ, quas ab ea urbe nuper acceperat: *Quid de Tabulis illis pridem ſenſerint Majores noſtri, habes tomo* v. *Maii, a pag.* 219. *Id certe poſtulare audeo, imo debeo, certiora de hoc Arcendi monumenta nobis ſuggerantur, quæ in Sqvarzii Sanctuario necdum reperire licuit.*

Fulco epiſcopus Sueſſionenſis *a Ferrario Sanctorum honoribus donatur ex aſſertis quibus* Tabulis eccleſiæ Sueſſionenſis; *quas rarum eſt ignoraſſe Dorlayum epiſcopos recenſentem, uti & Sammarthanos in Gallia Chriſtiana, & Sauſſayum in magno Martyrologio Gallicano apud quos nec minimum occurrit Fulconianæ ſanctitatis indicium.*

Maurinum *item adducit idem Ferrarius epiſcopum Autiſſiodorenſem, quem jam etiam alibi præterivimus.*

Goderamnus *ſolo* Venerabilis *titulo donatur in Actis Benedictinis ſec.* VII. *parte* 2. *pag.* 315.

B Caſſianus & Malculinus *ſive* Caſſianus & Maſſininus *varie & variis diebus referuntur in Kalendariis noſtris Hibernicis impreſſis. Verum de his ſatis dictum eſt in Prætermiſſis diei præcedentis,*

Didacus Landa epiſc. *Jucatani in India Occidua.*
Franciſcus conf. *Fabriani in Marchia Ancon.*
Hieronymus a Miſuraca conf. *Siculus in Calabria.*
Georgius Quadrus conf. *In Luſitania.*
Petrus a Spe conf. *In Hiſpania.*
Franciſca abbatiſſa *Belalcazari in territ. Cordub.*

cum titulo Beati referuntur ab Arturo in Martyrol. Franciſcano & ultima etiam in Gynæceo.

Eoſdem ſed modeſtius refert Hueberus in Menologio, addens præterea.

Joannem Puteanum *Lovanii in Brabantia.*

Joannem de Michaele *Torquati in India occid.*

Joannem Bapt. Blancardi *Taurini in Sabaudia.*

Chunegundem duciſſam Auſtriacam *Monachii in Bavaria.*

Adjungit Arturus in Gynæceo, præter eas, de quibus jam meminimus, Stephaniam matronam C *Romæ, quam etiam titulo* Beatæ *honorat, uti & Annonymam aliquam in Brabantia.*

Sancti Godicalci epiſcopi, per quem Dominus tantas dignabatur exereere virtutes, ut rebellium cruta non minus miraculis quam prædicationibus obtineret, *eſt annuntiatio non ſatis clara Flerarii noſtri SS. Mſ. Indicat, ni fallor, epiſcopum Atrebatenſem Ordinis Præmonſtratenſis, de quo tamen altum ſilent Molanus, Miræus & ipſe quidem Raiſſius; ut lux accerſenda fuerit a Sauſſayo ipſum ut ſelicem prædicante die ſequenti* VII. *Auguſti, quo etiam die eum* Beati *titulo laudatur a Joan. Chryſoſtomo vander Sterre in Natalibus Ordinis. Nos neque hoc die neque ſequenti ipſum Sanctis audemus aſſerere, donec de cultu certius doceamur.*

Joſeph Hieroſolymitanus epiſcopus & confeſſor *ſignatur hoc die in noſtro SS. Florario Mſ. Verum priuſquam inter Sanctos aut hoc potiſſimum die colloceur, alia opus eſt auctoritate, ut obſervavit Papebrochius in Hiſteria Chronologica Patriarcharum Hieroſolymitanorum ante tom.* III. *Maii, pag.* IX. & X.

Henricum Wintonienſem epiſcopum, *anno* 1171. *vita functum,* IX. *Januarii,* IV. *hujus menſis; atque etiam hoc die valde liberaliter ſignavit Auguſti Tom. I.*

Ferrarius: Bollandus vero in Prætermiſſis ad IX. *Januarii ex citato Ferrario & Galeſinio bona fide remiſit ad hunc diem, quem & nos ſupra ad diem,* IV. *hujus ſecuti ſumus, ubi tum dubitantes, quin vera Sanctorum honores non ſolum meritus, ſed etiam conſecutus eſſet celebris ille* Henricus. *Re modo attentius perpenſa, non videor ipſi locum hic tribuere poſſe, quod nulla uſquam occurrant veri alicujus cultus ei olim exhibiti veſtigia, quæ certe non neglexiſſet Wiſfordus in ſuo Martyrologio, neque tacuiſſet Uſuardus Ultrajectenſis in Sanctis Anglicis conſignandis minime parcus. Sigebertum appellant recentiores; eſt is, tametſi multis laudibus* Henricum *cumulet, ſolo* venerabilis *titulo ipſum honorat. Wion non aliter ipſum inſignit quam nomine* Dompni Henrici. *Neque plura ſuggerit noſter Alfordus, ingenua faſſus, locum ſepulturæ penitus ignoratum fuiſſe, ut ſaltem reliquiæ prorſus nulla veneration umquam expoſitæ ſint. Addo quod non hoc die mortuum velit, ſed* VIII. *hujus. apud alios* IX. *Quidquid igitur ſcripſerunt Galeſinius, Wilſonus & Ferrarius, non putamus nobis licitum eſſe,* Sancti *aut* Beati *titulum* Henrico Wintonienſi *adſcribere.* D E

Joannes Teutonicus ut IV. *magiſter generalis PP. Dominicanorum cum ſolo titulo* bonæ memoriæ *adſcribitur additamentis Mſs. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Titulum* Beati *addunt alii cum Marcheſio ad* VIII. *Novembris. Rectius ab omni titulo ſanctitatis abſtinet Echard in noviſſima Sanctorum Ordinis Bibliotheca, ubi recte obitus ejus ſignatur* IV. *Novembris* 1252.

Hippolyta a S. Maria *ab aliis a Jeſu nuncupata, ex familia, ut volunt, Roxabertina, recte* famula Dei *appellatur a Marcheſio hoc die in Diaria Dominicano, cum longa elogie, ſeu potius Vita ex variis collecta. Signatur etiam in Anno ſancto Belgico, & Viridario Germanico, in quo poſteriore ſequitur*

Thereſia Benucci *Neapoli in S. Dominici majoris, cui æque ac præcedenti* Beatæ *titulus præmature adſcriptus eſt.*

Alanus Britannus *PP. Carmelitarum generalis locum habet in Acie bene ordinata Philippi Viſtantini, ubi contendit* Beatum *vocari* ab immemorabili tempore, *de quo paulo certius docere cupimus.* F

Sic & Philippus Ribbotus *Hiſpanus dicitur in eadem Acie,* ſanctitatis titulum ſemper retinuiſſe. *Si adſit probatio ſufficiens, Operi noſtro certiſſime inſeretur.*

S. Albertus Carmelita *ſignatus eſt a noſtro Florario SS. Mſ. hoc die; verum ab aliis melius refertur die ſequenti, quo de ipſo agemus.* VII. Auguſti.

S. Hormiſda Perſa *ob ſynonymiam, opinor, cum Sancta Pantiſice hodie relata, a Greveno, Molano & Canſio hoc die refertur, verum natalis ejus eſt* VIII. Auguſti.

Beati Raphaelis archangeli ſecundum quoſdam hic memoria, *verba ſunt additionum Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, quæ unde accepta ſint, equidem non conjicio: id certum eſt, inter officia ſubditis regis Hiſpaniæ conceſſa, ejus feſtivitatem recoli* XXIV. Octobris.

S. Leonardum abbatem *ſignatum hoc die invenimus in codice Uſuardino Camberienſi, ut habes in Auctariis, quem cum Aquitanum exiſtimemus S. Remigii diſcipulum, remiſimus ad* VI. Novembris.

A B. Hermannus, *Ordinis Præmonſtratenſis, ac primus cœnobii Scheidenſis in ducatu Marcano & diœceſi Colonienſi non procul Arnsberga præpoſitus, mirabiliter a judaiſmo ad Chriſtum converſus, habetur in noſtra collectione, quam de illo aſſervamus: ubi in Vita Ms. ponitur* in pace quieviſſe anno MCLXXII. VIII. Idus Auguſti. *Recentiores ejuſdem Ordinis ſcriptores titulum* Beati *viro tribuunt; videlicet Joannes Chryſaſtomus vander Sterre in Natalibus ſuis, die* XXIII. *Decembris; Paigius in Bibliotheca Præmonſtratenſi lib.* 2. *pag.* 469. *ubi Vitæ compendium edidit, in quo eum obiiſſe affirmat die* XXIII. *Decembris; Waghenarius in ſuo S. Norberto, Canonicorum Præmonſtratenſium patriarcha pag.* 150. *Quia tamen in inſtructionibus, anno* 1732. *quæ hæc ſcribimus, ſuper Hermanni cultu petitis, atque huc Scheida miſſis, ſignificatum eſt, nullos ei ibidem publicæ venerationis honores deferri; licitum nobis eſſe non cenſuimus, reliquis Operis noſtri Calitibus eum intexere, donec vel ſufficientia publici ab immemorabili tempore cultus argumenta ſubminiſtrentur, vel Sedis Apoſtolicæ auctoritas intervenias. Quod ſi fiat, poterunt Acta ejus illuſtrari ad diem, quo ſupra notavi ipſum dicebamus.* XXIII. Decembris

B

D

Columba, *ſeu potius* Coluba, virgo ſacrata Dei, *hoc die depoſita dicitur*, Opilione V. C. conſule, *ſive anno Chriſti* 453. *in epitaphio vetuſtiſſimo, quod anno* 1727. *in ædicula S. Columbæ poſita in ſummo faſtigio veterrimæ arcis & montis Oſopi, ditionis Forojulienſis, retexit, & erudito ſubinde Commentario illuſtravit illuſtriſſimus D. Juſtus Fontanus, archiepiſcopus Ancyranus, contendens eamdem eſſe Columbam in epitaphio notatam cum S. Columba illa, cujus nomine dedicata eſt ædicula, cujus caput ibidem publicæ venerationi exponitur, ac Dominica ſecunda menſis Julii quotannis in ſupplicatione circumfertur, & quæ ibi denique ab immemorabili tempore invocatur ut Virgo & Martyr. Verum ſive eadem eſt, ſive diverſa, cum nulla S. Columba aut in ullis Faſtis hoc die commemoretur, aut in ipſo loco illo colatur (quippe ubi S. Columbæ patronæ tutelaris feſtum habet mobile, & quidem menſe Julio) ſatius putamus, dum lux alicunde major effulgeat, hinc differre, quæ de illa dici poterunt, in diem, E qua celeberrima antiquiſſimaque S. Columbæ V. M. apud Senonas colitur*, XXXI. Decembris.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

SIXTO PAPA II. QUARTO, FELICISSIMO ET AGAPITO; ITEM JANUARIO, VINCENTIO, MAGNO AC STEPHANO,

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Nomen S. Sixti; memoria ipſius & aliorum in Martyrologiis; veneratio S. Sixti publica e SS. Patribus, ædibus & Officiis ſacris, ac reliquiis.

C

ANNO CCLVIII *Nominis etymon.*

AD illuſtrem ſplendorem ſanctus hic Papa ac martyr Sixtus *vel* Xyſtus *nomen ſuum evexit: circa cujus etymon hæc obſervo.* Sixtus, *ad quam radicem vel Latinam vel Græcam referam, non habeo. Aliud ſtatue de* Xyſto. *A genuino nominis etymo valde abludit Jacobus Januenſis, quando in Legendis Sanctorum ſic ſcribit*: Sixtus dicitur a ſios, quod eſt Deus, & ſtatus: quaſi divinus ſtatus. Vel Sixtus dicitur a ſiſto, ſiſtis: quaſi fixus & firmus in fide & paſſione, & bona operatione. *Quod nonne eſt multo pejus, quam nihil dicere? Dixerit aliquid, qui ſub* Xyſti *nomenclatura politi aliquid vel raſi contineri oſtenderit, quaſi ſit* ξυσὸς ἀπὸ τῦ ξύειν, *id eſt* polire, radera. *Si enim quod in xyſto athletæ raderentur ſtrigilibus, prout eſt apud Voſſium in Etymologico linguæ Latinæ, appellativum nomen* xyſtus *ab iſta radice non incongrue deduci poſſit: cur non &* Xyſtus, *nomen proprium?* Quamquam aliis, *ut notat idem auctor, xyſti* nomen eſſe placet a lanceis, quas ξυσὰς vocant. *Verum quandoquidem incerta ſæpe ſunt, quæ de radicibus etymologicis diſputantur, huic argumento diutius non immorabimur. Pergamus itaque ad alia.*

memoria S. Sixti & aliorum

2 *Ad illuſtrem, inquam, adeo ſplendorem Sanctus noſter nomen evexit ſuum, ut vix alterius Romani Pontificis memoria pluribus antiquis monumentis conſecrata ſit. In Depoſitione quippe Martyrum apud Bucherium ita menſe Auguſto ſignatur*: Octavo Idus, Syſti, in Calliſti, & Prætextati, Agapiti, & Felicitſſimi. *Kalendarium eccleſiæ Carthaginenſis, Veterum aaalectorum tom.* 3. *pag.* 398, *a Mabillonio vulgatum, ſic legit*: VIII. Idus Ag. ſancti Syſti epiſcopi & martyris Romæ. *Antiquum item Kalendarium Eccleſiæ Romanæ, ab Edmundo Martene editum in Theſauro novo anecdotorum tom.* 3. *col.* 76. *ſic memorat*: Die VI. menſis Auguſti, natal. S. Xyſti epiſcopi. *Martyrologium Venerabilis Bedæ metricum, tomo* 10. *Spicilegii Acheriani inſertum, pag.* 128. *canit iſta*:

F

Sanctumque & Xyſtum octavis tenet Idibus almum.

Ibidem pag. 137. *vetus aliud Kalendarium*; VIII. Id. Natalis S. Xiſti, & ſancti Felicitſſimi & Agapiti. *Hieronymiana apud Florentinium*, Romæ in cimiterio Caliſti via Appia natalis Xiſti epiſcopi, Felicis, Agapiti *&c.* In codicibus noſtris, *aut pag.* 736. pro Felice, Felicitſſimum reponendum eſſe videtur. *Romanum vetus ſeu parvum a Roſweyda vulgatum*: Romæ via Appia, Xyſti Papæ & martyris, Felicitſſimi & Agapiti diaconorum in cœmeterio Prætextati. *Adonis Martyrologium hac die*: Romæ via Appia in cœmeterio Caliſti, natale S. Sixti epiſcopi & martyris. Et in cœmeterio Prætextati, ſanctorum Felicitſſimi & Agapi-

A Agapiti, diaconorum ejuſdem, ſub Decio imperatore, Valeriano præfecto. *Sequitur longum elogium, ſeu compendium Actorum, quod Notkerus contractius concinnavit.*

In faſtis ſuis variis Latinis.

3 *Uſuardus ductori ſuo fere conſonat* : Romæ via Appia, natalis beati Xyſti epiſcopi & martyris. Et in cemeterio Prætextati, ſanctorum Feliciſſimi & Agapiti diaconorum ejuſdem, qui cum eo ſub Decio pariter decollati ſunt. *Quibus adde Wandelbertum, ut alios non commemorem. Kalendarium Frontonianum præceſſerat, quod tamen in notatione diei prorſus eſt ſingulare his verbis*: Die v. mens. Auguſt. natal. S. Sixti, Feliciſſimi & Agapiti. *De Sacramentariis a Menardo & Thomaſio editis dicam inferius n.* 21. *Martyrologium Romanum modernum ſic dicit* : Romæ Via Appia in cœmeterio Calliſti, natalis beati Sixti ſecundi Papæ & martyris, qui in perſecutione Valeriani, gladio animadverſus, martyrii coronam accepit. Item ſanctorum Martyrum Feliciſſimi & Agapiti, ejuſdem Sixti diaconorum ; Januarii, Magni, Vincentii & Stephani, ſubdiaconorum ; qui omnes cum eo pariter decollati ſunt, atque in cœmeterio Prætextati ſepulti. Paſſus eſt etiam cum eis beatus Quartus, ut ſcribit S. Cyprianus.

B

uti & Græci.

4 *Græci* S. Xyſtum *referunt die* x. *hujus, una cum S. Laurentio. Tunc quippe in magnis Menæis Græcorum excuſis notatur* Memoria ſanctorum martyrum Laurentii archidiaconi, Xyſti, & Hippolyti, *ac verſiculis honoratur, & elogio. Menologium Arabico-Ægyptium, quod ex Arabico Latine reddidit Gratia Simonius, eodem die ponit* Certamen S. Laurentii & Sixti Papæ Romani. *Menologium Sirletianum ſignat utrumque Sanctum*, qui, *uti addit*, ſub Decio imperatore martyrium paſſi ſunt. *Quibus* Hippolytum *adjungunt Antiologium Græcorum typis excuſum, ac Menologium Sparweuſeldianum ; addunt, eſſe* paſſos anno CCLXI. ſub Valeriano & Gallieno. *At de tempore martyrii inferius agetur. Fuit itaque Sanctis noſtri memoria apud Græcos in publica veneratione ; ſed in longe majore apud Latinos, ad quos utique*

C *ſanctiſſimus Pontifex propius ſpectabat. Rem illuſtremus ex antiquis documentis.*

Publica Sanctis veneratio

5 *S. Cyprianus, epiſcopus Carthaginenſis, qui eum Sancto noſtro vixit, epiſt.* 80. *ſecundum editionem Bremenſem anni* 1690. *ſecundum Pamelianam vero* 81. *ad Succeſſum ſcribens de martyrio ipſius, quam egregie erga eum & affectus eſſet ipſemet, & alios in Africæ provinciis affici deſideraret, non obſcure ſignificavit, quando ex ejuſdem exemplo auſam accepit, ipſos corroborandi* ; Xiſtum, *ait*, in cœmeterio animadverſum ſciatis .. Sed & huic perſecutioni quotidie inſiſtunt præfecti in Urbe ; ut, qui ſibi oblati fuerint, animadvertantur, & bona eorum fiſco vindicentur. Hæc peto per vos & collegis noſtris innoteſcant, ut ubique hortatu eorum poſſit fraternitas corroborari, & ad agonem ſpiritualem præparari. *Aliud ſolemne erga Martyrem noſtrum venerationis indicium apud Afros, profero ex S. Auguſtino tract.* 27. *in Joannem ; ubi de S. Laurentio, die ei ſacro loquens, ſic habet* : Dixerat autem illi Xyſtus martyr ſanctus ; cujus diem quinto abhinc retro die celebravimus *&c. Pro Italia faciunt S. Petrus Chryſologus, ac Eusebius Ticinenſis ; quorum ille quidem ſerm.* 135. *in S. Laurentium*, Illo, *inquit*, tunc archidiacono beatus Sixtus erat epiſcopus: cujus triumphus martyrii ante triduum fuit.

6 *Ennodius autem de eccleſia in ejus honorem* D *edificata a S. Laurentio archiepiſcopo Mediolanenſi agit epigrammate octavo, quod ſic inſcribitur* : Verſus in Baſilica ſancti Xyſti epiſcopi facti & ſcripti, quam Laurentius epiſcopus fecit. *Sic vero ſonant* :

AUCT. J. P. *e variis documentis.*

Antiſtes genio pollens, probitate, pudore,
Ornavit donum meritis, & lumina vitæ
Ad pretium jungens operis, hæc templa locavit.
Lapſa per incertos non ſpargit fama receſſus;
Sed veteris facti vivit lex aucta per ævum,
Quam dexter capiat Laurenti munera Xyſtus.
Sic manet officium, quod Sanctus contigit olim.
Obtulit hic templum, veniens quod conſecrat ille.

S. Laurentii iſtius geſta Commentario hiſtorico apud nos illuſtrata ſunt tom. VI. *Julii, ad diem* XXXII. *ubi* §. 5. *pag.* 441. *dantur templa Mediolani ab eo condita vel reſtaurata ; & dictum epigramma.*

Item ex eccleſia.

7 *Roma uti paleſtra martyrii fuit, ſic etiam* E *theatrum cultus publici obtigit* S. Sixto : *idque patet ex ædibus, ſub ejus nomine, Deo ſacris. S. Gregorius lib.* 4. *Dialogorum cap.* 26. *advocatum inducit, qui* per viam Appiam ad beati Sixti eccleſiam ſe eſſe proceſſurum dixit. *Fronto in notis, ſive Kalendario interjectis, ad diem* V. *Auguſti*, Fuit, *ait*, Romæ oratorium SS. Sixti & Fabiani : de quo in Paſchali. Præterea fuit titulus Sixti, alias dictus titulus Tigridæ vel Tigridis ; de quo in ſynodo Romana ſub Symmacho, & in alia ſub Gregorio II. anno DCCXXI. *Sedit Paſchalis I. ab anno Chriſti* 817. *uſque ad an.* 824. *In Vita ejus apud Labbeum tom.* 7. *Conciliorum, col.* 1497. *lege iſta* : In oratorio autem beatiſſimorum martyrum Sixti & Fabiani jam nominatus Pontifex fecit gabatas ex argento tres *&c. Sed difficultatem mihi creant ea, quæ tom.* 2. *Aprilis, die* VI. *pag.* 534. *apud nos ex Onuphrio dicta ſunt ; ubi ponitur* oratorium & altare S. Xyſti Papæ & martyris, ſub quo a Paſchali II. Papa ſepulta fuere corpora ſanctorum Pontificum Xyſti ipſius, Fabiani martyrum, & Sergii II. *Sedit Paſchalis II. ab anno* 1079. *ad annum* 1118. *Difficultatem, inquam, mihi creant iſta, ac movent ſuſpicionem, ne aliqua forte ſubſit confuſio ; ut nihil* F *dicam, non conſtare, an de Sixto I. an de ſecundo intelligi debeant. Ceterum de æde ſacra Roma ſub* Sixti II. *ænigmate agit Pancirolius in Theſaurie abſconditis urbis Romæ Regione* 9. *eccleſia* 23. *ubi inter alia ſcribit, a nobili quadam femina, Tigride dicta, domum fuiſſe datam, ut ſub ejus nomine conſecraretur. De inſigni templo* S. Sixti II. *apud Placentinos a conjuge Ludovici II. imperatoris conſtructo, meminit Antonius Libauorius in* Sixto II. *qui Ferrariæ editus eſt in lucem anno* 1638. *pag.* 51.

8 *Jam vero ſi antiqua velimus divinorum Offi-* *ac divinis Officiis ;*
ciorum veſtigia relegere, honorificam admodum ea iiſdem ſancti Pontificis noſtri memoriam fuiſſe celebratam inveniemus. Cujus rei argumenta ſive Sacramentaria a Menardo ac Thomaſio vulgata. Hunc conſule pag. 162. *&* 367. *illum vero pag.* 118. *Ceterum veneratio tam ſingularis & tam univerſalis ſuggerit rationem credendi, Canonem Miſſalis Romani nomen hujus noſtri Sancti inſertum eſſe poſtea, quam S. Sixti I. Quod ſi conſtaret, obſervatum eſſe in Canone ordinem tempore, Xyſtus ita eo ſignatus eſſet Pontifex hujus nominis primus, cum præcedat Cornelium, qui ante Six-*

A tum *II. vixit. Sed id fortaſſis cauſæ eſt, quod po-*
AUCT. *natur ibidem ante S. Coruelium, ne hic a S. Cy-*
J. P. *priano ſejungeretur, cui Deus illum tot modis con-*
junxerat; & ne S. Cyprianus ante S. Sixtum po-
ueretur. Et vero S. Laurentius ibi exſtat poſt S.
Cyprianum, quamquam certo ante illum paſſus fue-
rit. Hæc de cultu; quem auxerunt inſuper ac fove-
runt ſacræ ipſius reliquiæ: de quibus iſta ſubdo.

qui & fo-
ueris ſtipla-
nit, ad ve-
tera Italiæ
loca

9 S. Gregorius PP. I. in Regiſtro lib. 12. reſpon-
ſione 9. ad Auguſtinum, meminit de reliquiis in An-
gliam a ſe miſſis. Textum ipſum accipe, qui exſtat
apud Labbeum tom. 5. Conciliorum, col. 1572. Obſecro, *ait Auguſtinus*, ut reliquiæ ſancti Sixti martyris nobis tranſmittantur. *Cui Gregorius*: Feeimus, quod petiſti, quatenus populus, qui in loco quondam ſancti Sixti martyris corpus dixerunt venerari, quod tuæ fraternitati nec verum, nec veraeiter ſanctum videtur, certa ſanctiſſimi & probatiſſimi martyris beneficia ſuſcipiens, eolere incerta non debeat. *Sed Baronius in Notationibus ad*
hunc locum recte obſervat, Cujuſnam fuerint Sixti martyris, iſtiuſne, an prioris, vel alicujus noo
B Pontif. Sixti martyris, non liquere. *Libanorius ſupra memoratus affirmat, corpus S. Sixti noſtri Placentiam eſſe translatum. Rem geſtam ex Italico ſic contrabo*: Annuſu Ludoviei imperatoris, mariti ſui, procuravit *ejus uxor*, & obtinuit a ſummo Pontifice Nicolao I. eorpus ejuſdem S. Sixti, quod magna cum ſolenoitate Plaeentiam deferri juſſum poluit in eeeleſia, ſub ejus nomine dedicata. Factum teſtantur multa monumenta, quæ in monaſterio iſto conſervantur, ae muliæ inſcriptiones, quæ jo dicto depoſito conſpiciuntur, quud denique infra iſtius nobiliſſimæ eccleſiæ aram majorem translatum eſt. *Uxor Ludovici II. imperatoris fuie*
Engilberga vel Angelberga; ad quam inter epiſtolas
Joannis PP. VIII. exſtat quadrageſima tertia apud
Labbeum, tom. 9. Conciliorum, col. 37. excuſa, eſt-
que conſolatoria in morte mariti. Aliæ ad eamdem
ſequuntur ibidem epiſtolæ. Meminit etiam de ea
Aimoinus de Geſtis Francorum lib. 5. cap. 28.

ſrgiſmiſſis,

10 *Petrus Maria Campi in Hiſtoria eccleſiaſtica*
part. 1. lib. 7. ad annum 852. *ſcribit de monaſterio a dicta imperatrice fundato Placentiæ, quod*
C *hodie, uti addit*, S. Sixti *appellatur. Mentionem*
inſuper de eo faciunt Ughellus tom. 4. Italiæ ſacræ
col. 950. *ac Lubinus in Abbatiarum Italiæ notitia*
pag. 300. *Sigonius autem in Hiſtoria de regno Ita-*
liæ lib. 5. ad annum 871. *dicens*, Ludovici uxor Engilberga religionis cauſa nobile monaſterium ad urbem Placentiæ ædificarat, idque divis Sixto & Agapito conſecrarat, *ſignificat, illud con-*
ſecratum fuiſſe ſub nomine Sixti *PP. II. qui una*
cum S. Agapito *hac die* VI. *Auguſti in ſacris, uti*
vidimus, Faſtis annuntiatur. Libanorius ſupra al-
legatus pag. 52. *auctor eſt, caput hujus noſtri ſan-*
cti Pontificis honorari in eccleſia ac monaſterio S.
Bartholomæi apud Ferrariam, Ordinis Ciſtercienſis;
quod illuc potuerit eſſe delatum anno circiter 869.
ſecundum conjecturas, quas format. Hiſce ſubjun-
git varia ad probandam ſacri iſtius pignoris anti-
quitatem ac veritatem. Et vero tantos ac tam con-
tinuos Ferrarienſibus, aliiſque fidelibus, S. Sixto *patrocinante, favores ac gratias concedi teſtatur*
pag. 55. *ut præter totius civitatis ac diœceſios Ferra-*
rienſis concurſum die VI. *Auguſti, annua ipſius ve-*
nerationi ſacro (de quo a monachis Ciſtercienſibus
Officium unius Martyris Pontificis peragi, ac Miſ-
ſam abbatialem cantari ſolere dicit) etiam per totum
anni decurſum, continua quaſi ſerie videantur perſo-
næ omnis ſexus, ætatis, conditionis, quæ gratias a- D
ctura Sancto veniunt pro ſanitatibus recuperatis, prout
etiam teſtimonium perhibent innumera anathemata ar-
gentea, & ornamenta ſacraria, Sancto oblata in gratia-
rum obtentarum teſtificationem; præter maguum Miſſa-
rum numerum, quas ad aram ejus celebrari curant.

11 *Memorat præterea laudatus Libanorius, in* *ac publice*
templi ingreſſu ad manum ſiniſtram ſpectari egre- *ven. ſtatui*
giam Sancti picturam, cum hac epigraphe litteris *expoſitis,*
aureis exarata:

Hic eolitur divi numen venerabile Sixti:
Hunc pete, ſi ſanum quæris habere caput.

Unde perſpicuum fit, Drum Sancti interpellatione
eſſe propitium iis, qui cephalalgia laborant, e-
juſque hunc in finem patrocinium implorant, ac
ſancta ipſius lipſana a cœnobiis Ciſtercienſibus ſi-
bi applicari ſatagunt, quæ ea de cauſa ſeparatim
exponuntur publicæ veneratioui. Atque hæc ſunt,
quæ in fide Antonii Libanorii tum, quando illa
edebat, prædicti monaſterii S. Bartholomæi prope
Ferrariam Prioris (uti patet ex libri approbatio-
ne pag. 56.) *collegi de publico ac ſingulari erga*
S. Sixtum *cultu apud laudatos cœnobitas; circa*
quorum monaſterium plura dabunt Ughellus tom. E
2. Italiæ ſacræ col. 557. *& ſeqq. ac Lubinus ſu-*
pra citatus pag. 132. *quod miror a Jongelino in*
Notitiis abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis lib. 7.
pag. 33. *collocari* in ipſa urbe Ferrarienſi; *cum di-*
cti mox libri editor prope Ferrariam, *approbator*
autem ſcribat anno 1638. Datum in monaſterio noſtro S. Bartholomæi extra Ferrariam; *quod*
primo utique ab urbe lapide, ſeu unico circiter
militario ſitum eſt, Vide Libanorium pag. 52.

12 *Sauſſayus in Martyrologio ſuo Gallicano poſt* *Quænam in*
annuntiationem noſtri Martyris, iſta ſubdit: Hu- *Gallia,*
jus eaput glorioſum, duoque braehia Roma in Gallias allata, ad Carthuſianorum Rutilenſe (*imo* Putilenſe) ad ripam Moſæ cœnobium, cujus patronus eolitur, ibidem .. digno cultu repoſita obſervantur, memoriaque veneranda hodie magna celebritate eolitur. *Ex Auberto Miræo in opuſcu-*
lo, quod inſcribit Origines Cartuſianorum monaſteiorum *&c. cap.* 13. *hoc monaſterium eſt* domus S. Sixti, in vico Puiila, vulgo Pettel, to Lotharingiæ finibus, ad Moſellam fluvium apud Sieriek opidum. *Legendiſta neotericus, qui Vitas*
Sanctorum anno 1704. *Gallice Pariſiis edidit, hoc*
die in Vita Sanctis noſtri obſervat, ſpectari etiam in
abbatia Benedictinorum S. Michaelis ad Moſam
in Lotharingia in diœceſi Virdunenſi, ſacrum ali-
quod lipſanon, quod creditur eſſe S. Sixti PP. ac
martyris, a Clemente PP. X. Eminentiſſimo Retzio
datum, qui illud iſti abbatiæ, una cum alio S. Da-
maſi PP. donavit. Quod ad caput attinet, diſpi-
ciendum relinquo aliis, Putilenſesne an Ciſtercien-
ſes extra Ferrariam, quibus ambobus ejuſdem San-
cti caput adſcribitur, veritatem hujus ſui, uti vo-
lunt, depoſiti ſacri, ejuſdemque poſſeſſionem ſoli-
dioribus argumentis probent. De aliis reliquiis pro-
xime memoratis opus eſt afferre bonas rationes, ut
pro reliquiis hujus noſtri S. Sixti *habeantur.*

13 *Apud nos tom. 1. Januarii, pag.* 1084. *in* *Germania;*
addendis ad diem 2. iſtius menſis, inter Reliqui-
as a Carolo IV. Pragam allatas ponitur S. Sixti Papæ M. pars eapitis, *& apponitur* VI. *Auguſti. Ge-*
lenius in ſua Colonia Agrippina lib. 3. ſyntagma-
te 2. §. 2. pag. 263. *meminit reliquiarum* Sixti, item Felieiſſimi & Agapiti; *de quibus in-*
ſuper pag. 264. *pagina vero* 265. *ponit* S. Sixti Papæ (*noſtrine, an alterius?*) particulas tres.

Ex

A *Ex litteris anno* 1674. *die* 2. *Maii Lovanio ad noſtrum P. Papebrochium datis, diſco, ibi eſſe ab anno* 1638. *inter alias Sanctorum reliquias Roma allatas, & ab Illuſtriſſimo D. Jacobo Boonen, archiepiſcopo Mechlinienſi approbatas*, corpus fere integrum S. Magni ſubdiaconi, qui eum S. Sixto colitur VI. Auguſti. *In alia item epiſtola, ibidem die* VII. *prædictorum menſis & anni ad eumdem Papebrochium ſcripta, dicitur*: Habemus valde notabiles S. Agapiti martyris diaconi, qui etiam cum S. Xiſto & S. Magno decapitatus eſt. *At quis credat, ea lipſana eſſe iſtorum Martyrum? Ante me habeo litteras e monaſterio Warneſtonenſi Canonicorum Regularium in Flandria datas die* XXVII. *Novembris* 1687. *in quibus lego, haberi ibidem corpus S. Agapiti. Verum quia in donationis inſtrumento, cujus exemplar in promptu habeo, quodque ſignatur* XV. *die Septembris anno* 1650. *Alexander Victricius, epiſcopus Alatrinus teſtatur, ſe, dum Vicegerentis munere fungeretur, donaviſſe Rmo Patri Balthaſari d' Avila, Ordinis*

B *Minimorum S. Franciſci de Paula*, corpora ſeu oſſa corporum ſanctorum Martyrum .. Amantii, Antonini, Agapiti, Baſilii, Conſtantii, Damiani & Euſebii; *& quia S. Agapiti corpus ſeu reliquiæ jam memoratæ deinde Warneſtonenſibus ab alio dicti Ordinis Paulani Religioſo donatæ fuere, uti liquet ex inſtrumento, die* XXVIII. *Januarii* 1659. *notato; conſequens eſt, ut corpus illud ſit e numero illorum Sanctorum, quos baptizatos vocant.*

atqui Hiſpania, 14 *Tamayus in Martyrologio ſuo Hiſpanico ad hanc diem* VI. *Auguſti pag.* 391. *memorat* tranſlationem aliquorum ſacrorum pignorum S. Sixti, Roma in Hiſpaniam in Hortenſe cœnobium prope urbem Lorcam. Ad cujus probationem, Teſtem, *ait*, advoco ocularem P. Vargas Hiſtor. Hortan. tit. de reliquiis §. 1. fol. 4. ubi aſſerit, ipſum (*Dicerem* ſe) eas a Roma Apoſtolica auctoritate extraxiſſe, & in illud regium monaſterium in majori altari collocaſſe. De hoc apud ipſum fides ſtet. *Hiſce addit ibidem Tamayus S. Innocentii, unius, uti vult, e quatuor Subdiaconis, qui cum noſtro* S. Sixto *paſſi ſint, reliquias, ad idem monaſterium, teſte eodem Varga, quem citat, tranſlatas. At notiſſimum eſt, ſacrorum pignorum poſſeſſoribus non raro accidere, ut celebrium præ aliis Sanctorum nomina affectent, & plus in hac*

C *materia ſibi credi velint ab aliis, quam ipſi umquam iis probare poſſint.*

§. II. Patria, vitæ profeſſio ante Pontificatum, geſta in Pontificatu; locus, tempus & occaſio martyrii.

Sanctus natione Græcus, patria Athenienſis, S*Anctus Athleta noſter fuis* natione Græcus, *ex Catalogo primo antiquorum Pontificum, qui exſtat apud nos ante tomum* 1. *menſis Aprilis, pag.* XXVII. *Conſentiunt Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita* S. Sixti II. *& alia documenta, patriam etiam, e qua oriundus fuit, determinantia. Ado*, Hic beatus Sixtus, *ait*, apud Athenas natus. *Acta S. Stephani PP. ac martyris apud Surium edita ad diem* 2. *Auguſti, etiam* patria Athenienſem *fuiſſe ſcribunt. His ſuffragantur noſtri codices* P Ms. 155. *fol.* 84. *ac* Q Ms. 6. *ſeu codex Fuldenſis, fol.* 40. *in quibus dicitur* apud Athenas natus. *Adde inter variantes lectiones ad Anaſtaſium Bibliothecarium, noviſſime typis Romanis recuſum, tom.* 1. *pag.* 36. *e codice regio, Mazarinæano ac Thuano*, nat. Gr. de Athenis. D

Ex neotericis, cum nihil vel parum ponderis huic rei addere poſſint, ſufficerit unicum producere Franciſcum Pagium in Breviario Pontificum Romanorum pag. 53. *cui Pontifex noſter eſt* natione Græcus, patria Athenienſis. *At cujus inſtituti vitam profeſſus eſt, antequam ad Petri cathedram promotus?* Auct. J. P.

16 *Ex Catalogo ſecundo Pontificum, loco a-* an Philoſophus fuerit. *pud nos paulo ante citato, ex duobus etiam codicibus noſtris Mss., de quibus ſupra, item ex Adone, uti & variis codicibus Mss. videlicet Regio, Mazarinæano, Thuano, Florentino, Caſſinenſi, Vaticano, Freheriano, in citata Anaſtaſii Bibliothecarii editione, eadem pag.* 26. *allegatis; ex omnibus, inquam, hiſce documentis habemus, quod Sanctus noſter extiterit philoſophus. Si autem vere philoſophus fuerit, videtur philoſophus gentilis fuiſſe, ac deinde Chriſtiana ſacra profeſſus, ſecundum Adonis verba, quæ videntur hoc innuere, dum ſic dicunt*: Prius quidem philoſophus; poſtea Chriſti diſcipulus. *Non* E *tamen ex his conficitur certo, quod talis fuerit: nam præterquam quod in hac re ſtandum non ſit auctoritate ſolius Adonis, qui floruit ſeculo nono, a* S. Sixti *ætate admodum longe remoto; cur Adonis verba ſic exponi non poſſint, ut prius quidem noſter Sanctus profeſſus fuerit philoſophiam, præſciendo an id fecerit gentilis an Chriſtianus; & ſuppoſito, quod tunc fuerit Chriſtianus, cur dici nequeat, quod novo ac ſingulari titulo* poſtea *fuerit* Chriſti diſcipulus; *quia tunc profanam philoſophiam cum ſacra commutaverit, quia Chriſti ſervitio intimus ſe devoverit, cultuique ejus etiam apud alios propagando alacrius ſubæſeris? Dicebam paullo ante*, ſi vere philoſophus umquam fuerit. *Eteuim tametſi tot, ſicus jam vidimus, in ea conveniant exemplaria, eum fieri tamen facile potuerit, & forte etiam factum ſit, ut Rufinus, qui accuſatur a S. Hieronymo, quod librum Sententiarum a gentili quodam compoſitum, Latine verterit, & S. Sixto noſtro ſuppoſuerit; cum facile, inquam, fieri potuerit, & factum fortaſſe ſit, ut, quod fecit Rufinus, teſte Hieronymo, auſam aliis dederit, titulum philoſophi vel primigenii* F *S. Sixti Papæ ac martyris Actis tunc exſtantibus infundi, vel poſtea exaratis aſſuendi; ideo non auſim affirmare, profeſſionem ejus philoſophicam omnino certam eſſe, multo minus aſſerere, quod ſectæ Pythagoricæ inſtituta ſecutus ſit ante Pontificatum: præſertim cum ipſius Acta interpolata ſint, ex dicendis infra num.* 69. *Verum hæ noſtræ conjecturæ majorem lucem accipient ex iis, quæ §.* 6. *referemus de dicto libro, ejuſque auctore ac interprete. Nunc progrediamur ad ea, quæ Sanctus in Pontificatu geſſit.*

Geſta in Pontificatu. 17 *Domeſticis atque internis Eccleſiæ incommodis medelam adferre ſatagebat Pontifex ſanctiſſimus. Fameſa quippe controverſia circa baptiſmum hæreticorum, ſub S. Stephano, ipſius deceſſore, inchoata, etiamnum ſub illo durabat, teſte Euſebio lib.* 7. *Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap.* 5. *ubi de S. Dionyſio Alexandrino hæc narrat, Valeſio interprete*: Ceterum cum Stephanus Eccleſiam biennio adminiſtraſſet, Xyſtus to ejus locum ſucceſſit. Ad hunc Dionyſius ſecundam de baptiſmo ſcripſit epiſtolam; in qua Stephani ſimul ac reliquorum epiſcoporum ſententiam ac judicium exponit, de Stephano ita ſcribens *&c. Et cap.* 9. Extat, *ait Euſebius*, & quinta ejuſdem epiſtola ad Xyſtum

A ſtum Romanæ urbis epiſcopum ſcripta : in qua poſtquam adverſus hæreticos multa diſſeruit, huJuſmodi quiddam ſua ætate contigiſſe narrat. Nam profecto, inquit, opus habeo, frater, conſilio tuo, & ſententiam tuam expeto, ne forte ipſe hallucinet, tali ad me negotio delato. Quidam ex fratribus, qui ad eccleſiam conveniunt, jam pridem pro fideli habitus, & qui ante meam ordinationem, ac, ni fallor, ante ipſius quoque Heraclæ epiſcopatum, cœtus fidelium particeps fuerat, cum interfuiſſet baptiſmo eorum, qui nuper baptizabantur, & interrogationes reſponſaque illorum audiiſſet; ad me acceſſit fleos, & vicem ſuam ingemiſcens.

circa baptiſmum hæreticorum.

18 Pedibuſque meis advolutus confiteri atque deJerare cœpit, baptiſmum, quo apud hæreticos initiatus fuerat, non hujuſmodi eſſe, nec cum hoc noſtro quidquam commune habere. Quippe illum plenum eſſe blaſphemiæ & impietatis. Atebatque animum ſuum acerbiſſimo doloris ſenſu compungi, ac ne oculos quidem ad Deum attollere ſe audere: quippe qui ſceleſtis illis verbis ac cæremoniis initiatus fuiſſet. Proinde orabat, ut hoc putiſſimo lavacro, B veriſſimaque adoptione & gratia donaretur. Quod equidem facere non fum aulus: ſed diuturnam illi communionem ad id ſufficere dixi. Nam qui graziarum actionem frequenter audierit, & qui cum ceteris reſponderit, Amen; qui ad ſacram menſam aſtiterit, & manus ad ſuſcipiendum ſacrum cibum porrexerit; qui illum acceperit, & corporis ac ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti particeps fuerit diutiſſime; ego eum de integro renovare non auſim. Porro ut bono animo eſſet, & eum firma fide bonæ ſpei plenus ad dominici Corporis participationem accederet, juſſi. Verum ille nullum lugendi finem facit, & ad menſam accedere penitus exhorreſcit, vixque rogatus intereſſe orationibus ſuſtinet. Præter ſupradictas eſt etiam quinta (*in Græco eſt ἄλλα, id eſt*, alia) ejuſdem epiſtola de baptiſmo, ipſius, & eccleſiæ, quam regebar, nomine, ad Xyſtum, & eccleſiam urbis Romæ directa; in qua de propoſita quæſtione prolixam admodum diſputationem inſtituit. *Durabat itaque etiamnum tunc temporis famoſa, quam dicebam, controverſia; cui S. Sixtus, ſuper ea conſultus, pro paterna ſua cura proſpicere conabatur; tametſi ipſius reſponſio nos lateat.*

C *quam controverſiam compoſuit.*

19 *Quod præclare in dicta cauſa ſe geſſerit optimus Eccleſiæ Paſtor, elucet ex citata Kalendario eccleſiæ Carthaginenſis*, quo non ſolum hæc princeps Africæ ſedes, *prout ad lectorem dicatur ante citatum a me ibidem tomum*, ſed tota quanta fuit Africana ipſa eccleſia uſa eſt ante annos fere mille & ducentos; *ex hoc, ut iterum dicam, pretioſo veneranda antiquitatis monumento paterna Sancti cura elucet in perſananda apud Afros notiſſima exulceratione; ad laudati Kalendarii annuntiationem, quæ Sanctum noſtrum ſpectat, ejuſdem monumenti editore tom. citato pag. 410. de Sancto noſtra hæc notante*: Ejus memoria præ ſanctis Stephano & Coroelio inde forſan preriola fuerit apud Africanos, quod is controverſiam de baptiſmo hæreticorum compoſuerit. Unde Pontius in Vita ſancti Cypriani eum BONUM ET PACIFICUM SACERDOTEM appellat. *Quin imo in Vita ejuſdem ſancti Patris, Operibus illius præfixa, prædictus S. Pontius, ipſius diaconus (de qua apud nos tom. I. Martii, ad diem VIII. pag. 750. & ſequente; ubi etiam opuſculum illud contra Rogatum defenditur) eouſque boni ac pacifici ſacerdotis in illo conditiones extollit, ut per eas meruiſſe ipſum dicat martyrii coronam; nam verbis modo citatis uſus, mox ſubjungit immediate de eo, tamquam* PROPTEREA beatiſſimo martyre. *Jam vero quod S. Sixto cathedram Petri gubernante finis impoſitus ſit acribus illis ac præfervidis circa baptiſmum hæreticorum diſputationibus, videre etiam eſt apud nos ad diem 2. Auguſti in Vita S. Stephani PP. I. ac martyris, pag. 119. & ſequente.* D

20 *De hæreſi Sabelliana ſcripſit ad* S. Xyſtum *S. Dionyſius Alexandrinus, teſte Euſebio Eccl. hiſt. lib. 7. cap. 6. his verbis*: In eadem epiſtola (*prima nimirum, de qua ſupra dixi*) de Sabellianis hæreticis, utpote qui tunc temporis increbreſcebant, Xyſtum certiorem facit his verbis: Nam de dogmate illo, quod nuper apud Ptolemaidem urbem Pentapoleos commotum eſt, pleno impietatis ac blaſphemiæ adverſus omnipotentem Deum Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, pleno etiam incredulitatis erga unigenitum ejus Filium, primogenitum omnis creaturæ, Verbum quod inter homines verſatum eſt; pleno denique ſtuporis adverſus Spiritum ſanctum: cum ab utraque parte & literæ ad me allatæ eſſent, & fratres mecum diſſerturi veniſſent, epiſtolas quaſdam, quantum, Deo juvante, potui, tractatoris more fuſius ſcripſi: quarum exemplaria ad te miſi. *Quamvis vero ueſciamus, quid in hac re fecerit* S. Sixtus, *feciſſe tamen ea, quæ ſedulum ac vigilem Eccleſiæ paſtorem decent, quis inficias ierit?* E

Cenſor fit a S. Dionyſio Alexandrino de hæreſi Sabelliana.

21 *Maturam in rebus agendis prudentiam commendat ſapiens ille ac ſingularis plane delectus, quo S. Laurentium Romanæ Eccleſiæ archidiaconum præfecit, cura ejuſdem divitiarum diſtribuendarum iſti titulo, quo præ aliis excellebat, annexa. At de hoc Sancto plura ad diem X. hujus. Enimvero Eccleſiæ Romanæ ac Gallicana olim Deum laudabant in ſua de* S. Sixto *liturgia, quod illuſtrem iſtum martyrem Eccleſiæ Catholicæ dediſſet, exemplo ſuo ad duræ perſerenda erectum. Liber quippe Sacramentorum S. Gregorii pag. 118. in Præfatione ſic dicit*: Vere dignum & juſtum eſt .. nos tibi ſemper & ubique gratias agere .. Et in die feſtivitatis hodiernæ, qua beatus Sixtus, pariter ſacerdos & martyr, devotum tibi ſanguinem exultanter effudit. Qui ad eamdem gloriam promerendam, doctrinæ ſuæ filios incitavit, & quos erudiebat hortatu, præveniebat exemplo. *In Miſſali autem Gothico ſeu veteri Gallicano apud Thomaſium pag. 367. in* Immolatione Miſſæ *ſeu Præfatione legunntur iſta*: Ex quibus eſt ſanctus ac venerabilis Sixtus martyr; cujus hodie ſolemnitas celebratur: qui dum Apoſtolicæ Sedis excepiſſet inſignia, & ſe primum eſſe conſpiceret facerdotum .. exemplum fuit cæteris. Nam mox ſuus quoque miniſter eximius, venerabilis Laurentius, victoriæ palmam imitatus, accepit ornamentum, quod debuit pœna ſubire ære. F

Ejus præ-dicatio.

22 *Spiritus Apoſtolicus in fovenda ac promovenda pietate elucet in eo, quod S. Peregrinum, epiſcopum a ſe conſecratum, ac deinde antiſtitem Auxiſiodorenſem ac martyrem, in Gallias miſerit, ex de cauſa merito ſibi obſtrictas. Vita ejus, quæ exſtat apud nos tom. III. Maii, die XVI. pag. 563. hæc ſcribit*. Cum hæc diſcriminoſa perſecutionis in Gallias irrupiſſet vefania, ſtatimque latenter a fideliſſimis Chriſtianis ad aures Sixti Papæ urbis Romæ nuntiaretur, poſcentes, ut talem virum dirigeret, qui jam fidei extinctam lucernam ſuis deberet illuminare eloquiis, & barbarorum infidelitatem, opitulante divino auxilio, compeſceret; tum memoratus vir Sixtus Papa, ſummæ ſan-

ac ſpiritus apoſtolicus commendatur.

A ſanctitatis perſpicuus, magnum & præclarum Dei ſervum Peregrinum .. ordinavit epiſcopum; Marſum vero presbyterum, Corcodemum archidiaconum, levitam eſſe conſtituit, & Jovianum opere ſubdiaconi mancipavit .. Hos ereuim ſummi Dei cultor beatiſſimus Papa Sixtus urbis Romæ, cum omni fiducia uſque ad portum marinum perducens, verbum Domini ſpecialius præcipiebat uſque ad mortem fiducialiter prædicare *&c. Miſſa quidem illa S. Peregrini a nonnullis adſcribitur* S. Sixto I. *prout invenies loco mox citato pag.* 562. *ſed ad* S. Sixtum II. *eam ſpectare, ibidem probatur. De miſſione S. Peregrini mentio etiam fit tom.* VII. *Julii, ad diem* XXXI. *pag.* 207. *& apud Surium ad eumdem diem pag.* 361. *editionis Colonienſis anni* 1618.

Videtur tranſtuliſſe corpora SS. App. Petri & Pauli.

23 S. Sixti PP. II. *geſta Pagium in Critica hiſtorico-chronologica latuere; prater tranſlationem corporum SS. Apoſtolorum, quam hiſce obſervationibus illuſtrat*: Nihil, *inquit ad an.* 258. *num.* 3. a Sixto io ſuo Pontificatu geſtum reperimus, oiſi quod in Indiculo depoſitionis Martyrum habetur: " Tertio „ Kalendas Julii, Petri in Catacumbas, & Pauli „ Oſtienſe, Tuſco & Baſſo Coſſ. „ Bucherius cum hoc arcanum non intelligeret, ſcripſit in margine:

B Neſcio quid hic ſibi velint hi Conſules, ſorte aliunde luxati. Verum non de ſanctorum Apoſtolorum paſſionis, ſed de traoslationis tempore hic agitur. Idem habet Geſtorum Pontificalium auctor; ſed Pontifices permutavit, ut ſæpe ſolet, & pro Sixto Cornelium poſuit: indeque Pſeudo-Iſidorus eamdem hiſtoriam fictitiæ Cornelii Epiſtolæ inſeruit. Cajus, qui circa annum Chriſti CC. ſcripſit, tradit, Apoſtolorum trophæa tunc temporis in Vaticano & Oſtienſi aſſervata fuiſſe. Hæc igitur trophæa in Catacumbas tranſtuliſſe videtur Sixtus, magis in dies ſæviente perſecutionis ardore, ut ibi tutius ſtationes haberi poſſent. *Accipe nunc iſta de loco martyrii.*

Movet;

24 *S. Cyprianus in memorata ſuperius epiſtola ad Succeſſum ſic ſcribit*: Xiſtum autem in cœmeterio animadverſum ſciatis. *At vel non ſcivit, quale cœmeterium illud fuerit, vel ſi ſcivit, nullum e pluribus, quæ tunc exſtitere, determinare voluit. Martyrium* S. Sixti, *quod huic Commentario ſubjungemus, duſtum fuiſſe eum memorat* io Clivum Martis ante templum, & ibidem decollatum eſſe, *loco utpote a cœmeterio diſtincto: nam tametſi templum Martis ſitum erat in via Appia, ſicut videre licet apud*

C *Aringhum Roma ſubterraneæ tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 9. *& ibidem cap.* 11. *num.* 1. *Calliſti cœmeterium, in quo annuntiatur Sanctus, prout dictum a nobis eſt ſupra num.* 2. *&* 3. *ponatur in eadem via; laudatus tamen Aringhus eodem cap.* 11. *num.* 9. *poſtquam præmiſiſſet*, S. Sixtum II. *in dicto cœmeterio martyris coronatum laurea, ſubdit iſta*: Beda, Ado, Martyrologium Romanum, Anaſtaſius, & Mss. ipſius Cypriani Acta, in Calliſti cœmeterio eumdem conditum fuiſſe; at vero martyrium EXTRA COEMETERIUM ante Martis templum conſummaſſe, conſtanter perhibent. *Hanc etiam diſtinctionem indicant Acta, quæ daturi ſumus*, S. Sixti *ſub finem. Denique quando quidem* complura, *teſte Aringho lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 9. templa inaoibus diis, eaque magnificentiſſimo inſtructa opere via olim Appia a gentilitiæ ſuperſtitionis hominibus erecta ſuſpiciebantur, inter quæ illud celeberrimum fuit, quod Deo Marti *&c. non videtur locus iſte opportunus fuiſſe ad conſtituendum Chriſtianorum cœmeterium*. *Pearſonius in Annalibus Cyprianicis ad annum* 258. *num.* 6. *utrumque locum diſtinguens*: Non, *inquit*, in Clivo Martis, ſed in cœmeterio animadverſum eſt Xyſtus; ut Cyprianus ipſe docet. *Decumus itaque & nos potius cum S. Cypriano, martyrium in cœmeterio contigiſſe, quam cum Actis, ad clivum Martis, cum Acta ſint interpolata, ſecundum dicenda ſub finem hujus Commentarii.*

D Addit. L. P.

25 *Martyrium illud* octavo Iduum Auguſtarum die *contigit, ex S. Cypriano ibidem, conſpectibus Martyrologis, ut ſuſpicari liceat, irrepſiſſe menſium in Kalendarium Frontonis; quia in notando die* V. *pro die* VI. *Auguſti adeo eſt ſingulare; ſicut ſupra ſignificavi num.* 3. *At quid de anno martyrii? Cardinalis Baronius ad annum* 261. *ſub* Conſulibus Aurelio Memmio Fuſco, & Pomponio Baſſo *illud ponit. At* Memmium Tuſcum *& Baſſum lege in Faſtis conſularibus. Et vero* Ita omnes antiqui Faſti, in quibus etiam pluribus prior dicitur Tuscus, non vero Fuscus, ut perperam quandoque E vocatur, quam depravatam lectionem Baronius ſecutus eſt, *ſicut notat Pagius ad annum Chriſti* 258. *num.* 1. *Ceterum, prout ibidem num.* 2. *obſervat*, io eo tantum errat *Baronius*, quod Tuſci & Baſſi conſulatum, qui in annum Chriſti CCLVIII. incidit, eum anno CCLXI. ejuſdem æræ perperam copuler, ſicque prochroniſmi triennio peccet, ob tertium nempe Decii Auguſti conſulatum ordinarium ſuppoſititium in Faſtos inſartum. *Porro iuſeeius num.* 42. *efferes ſe occaſio alia agendi de iſtis aliiſque conſulibus. Hallucinatur itaque etiam noſter Ludovicus du Menil, in Doctrina & diſciplina Eccleſiæ tom.* 1. *lib.* 7. *num.* 58. *martyrium innectens anno Chriſti* 259. *Menologium Slavo-Ruſſicum Sparovenfeldianum male etiam ad diem* X. *Auguſti* S. Sixto *apponit dictum annum* 261. *A vero quoque aberrat Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium a Labbeo edita in Nova bibliotheca manuſcriptorum librorum tom.* 1. *dum pag.* 432. *refert, eum complexiſſe martyrium* ſub die decimo ſexto Kalendarum Juniarum, imperatoribus Galieno & Valeriano, Æmiliano & Baſſo conſulibus.

dies, annus

& modus martyrii;

26 *Qua autem occaſione, cujuſque potiſſimum* F *auniſu crudelis in* Sixtum, *Laurentium, aliaſque, tum temporis rabiei tyrannicæ devotos, ecclæſiæ perſecutio, intelliges ex epiſtola S. Cypriani* 82. *modo citata*: Scitis, *inquit*, eos veniſſe, quos ad Urbem propter hoc miſeram, ut quomodocumque de nobis reſcriptum fuiſſet, exploratam ſibi veritatem ad nos referrent. Multa enim varia & incerta opinionibus ventilantur; quæ autem ſunt in vero, ita ſe habent: Reſcripſiſſe Valerianum ad ſenatum, ut epiſcopi, & presbyteri & diacones in continenti animadvertantur; ſenatores vero, & viri egregii, & equites Romani, dignitate amiſſa, etiam bonis ſpolientur, & ſi, ademptis facultatibus, Chriſtiani eſſe perſeveraverint, capite quoque multentur: matronæ ademptis bonis in exſilium relegentur. Cæſariani quicumque vel prius confeſſi fuerant, vel nunc confeſſi fuerint, confiſcentur, & vincti in Cæſarianas poſſeſſiones deſcripti mittantur. Subjecit etiam Valerianus imperator orationi ſuæ exemplar litterarum, quas ad præſides provinciarum de nobis fecit: quas litteras quotidie ſperamus venire, ſtantes ſecundum fidei firmitatem ad paſſionis tolerantiam, & expectantes de ope, & indulgentia Domini, vitæ æternæ coronam. *Ex hac igitur Valeriani reſcripti flamma cum Romæ, tum alibi, etiam in Africa magnum hoc adverſus Chriſti Pugiles excitatum fuit incendium.*

§. III.

AUCT. J. P.

§. III. S. Sixtus una e primis tunc victimis; senilis ejus ætas, genus mortis, vaticinium; socius martyrii Quartus; propositæ circa sex alios difficultates.

S. Sixtus ordine temporis fuit unus e primis Martyribus?

Sicut sanctus noster Pontifex inter omnes tunc temporis mactatas pro Christo victimas dignitate erat primus; sic etiam una cu primis earum videtur fuisse ordine martyrii. Etenim ut nihil dicam de Sacramentario S. Gregorii PP. I. ac alio, quod vulgavit Thomasius; in quorum uno, nempe Gregoriano, de S. Sixto dicitur in Præfatione: Qui ad eamdem gloriam promerendam doctrinæ suæ filios incitavit, & quos erudiebat hortatu, PRÆVENIEBAT EXEMPLO: *in alio autem hæc de ipso habentur* in Immolationa Missæ *seu Præfatione*: Non tantum seculares exuit fordes contagii; verum etiam exemplum fuit cæteris: *ne, inquam, de istis nihil dicam; S. Maximus,* B *episcopus Taurinensis, vitæ integritate ac scriptis clarus seculo quinto, & apud nos illustratus tom. v. Junii, ad diem* XXV. *a pag.* 48. *in secunda, quam inter alias de Sanctis scripsit, homilia de S. Laurentio, disertissimis verbis assertionem meam enuntiat. Textum accipe*: Sicut patrum nostrorum, fratres charissimi, non incerta relatione didicimus, cum venerabilis Xistus Apostolicæ Sedis sacerdotio fungeretur.. invidia ardente diaboli adversus nomen & fidem Christi, flamma durissimæ persequutionis incanduit, atque ut perniciosius dominicum gregem feralis bestiæ rabies insatiata laniaret, noceodi artifex inimicus pervigilia PRIUS molitur custodiam pastoris cripere. Et ideo Xistum ANTE OMNES summum Domini sacerdotem furor gentilis aggreditur, ut ecclesiastica membra tam valido truncata capite, velut ruinimioe præsidii cælestia amoto, eruentus perlequutor iovaderet. Sed magnus ille Xistus, qui commissis sibi a Deo ovibus affuerat pastor in terra, aderat patronus e cælo.

Et in senili ætate passus?

C 28 *Ad hæc, martyrii palma in ætate annosa u Servo Dei obtenta fuit, ac proin venerabilibus ejus canis singulares affluxit honores. S. Ambrosius lib.* 1. *Officiorum cap.* 41. *inducit Sanctum nostrum cum S. Laurentio suo sic ad propositum nostrum inter alia loquentem*: Nos quasi seoes levioris pugnæ cursum recipimus: te quasi juvenem manet gloriosior de tyranno triumphus. *Apud Adonem in Actis* S. Sixti, *& in iis, quæ infra dabimus, num.* 7. Nos, *ait ipsi tyranno*, consulimus senectuti tuæ. *A S. Maximo Taurinensi homilia* 1. *de S. Laurentio, dicitur* venerabilis: *in Sacramentario autem apud Thomasium* sanctus ac venerabilis. *Et quid si sic dici possit, & titulo quidem singulari, ob venerabilem suam senectutem? At nunc differendum, quo genere mortis, agonis sui cursum consummarit.*

Quo mortis genere subiverit?

29 *Truncatum capite fuisse* S. Sixtum, *perhibent ea, quæ dantur e Catalogis veteribus antiquiorum Pontificum, ante nostrum tomum* 1. *Aprilis pag.* XXVII. *Ex annuntiatione Usuardi, quam supra dedi num.* 3. *Sanctus noster, uti & alii, qui cum ipso ibidem referuntur*, decollati sunt. *Consentiunt in isto Martyrii nostri supplicio Ado in Actis, Martyrium, quod typo committimus, num.* 8. *adde Martyrologium Romanum hodiernum, in quo dicitur* gladio animadversus. *S. Cyprianus epist.* 82. *ad Successum*, Xystum.. animadversum *affirmat. Quo verbo supplicium quidem, quo caput amputatur, significari potest; non tamen debet. Potest, inquam; sic namque Pontius, Cypriani diaconus, phrasi, uti arbitror, istius temporis usus, in Vita ejusdem Sancti,* Manu, *ait*, expansa & complanata ad spathæ modum, ICTUM soliæ ANIMADVERSIONIS imitatus, quod volebat intelligi, ad instar liquidi sermonis expressit. *Non tamen debet: nam animadvertere proprie & ex natura sua hic supplicium quodlibet, pœnam quamlibet ac castigationem significat tamquam genus; quod Pontius supra in Vita S. Cypriani contraxit ad speciem, addendo* et ictum, *ut satis indicarit, agere se de truncatione capitis; quam tametsi ibi indicet irrogari solitam, non tamen re vera irrogatam esse S. Xysto affirmat. Et vero genus martyrii longe diversum assignat Prudentius, quando in hymno* 2. Περὶ στεφ. *cruci affixum obiisse Sanctum diserte memorat, sic canens:*

Fore hæc sacerdos dixerat
Jam Xistus affixus cruci
Laurentium flentem videns
Crucis sub ipso stipite.

Si quis itaque ex animadversum, quo usus est Cyprianus, ex natura sua indeterminatum, cum Prudentio, auctore adeo antiquo, fide digno, ac tam distincte perspicueque locuto, determinet ad mortem crucis, an temeritatis illi notam inurendam censet? Ego certe hoc non ausim; nedum arguere falsitatis Prudentium; sicus fecit quidam Heterodoxus in suo Sixto II. *quem anno* 1725. *edidit, pag.* 117. *hæc scribens*: Resecta cervice animam Deo reddidit; secus atque Prudentius cecinit, qui crucis vocabulum arctius constringens, patibulo affixum perperam arbitratus est, Certam gladii mentionem facit S. Cyprianus epistola LXXX-II. cui tamquam antiquo probatoque scriptori prorsus adstipulamur. *At sciolus ille* certam *illam* gladii mentionem *affirmat, non probat: nos negamus, quia certitudinem istam in Cypriano prorsus non videmus. In equuleo autem Martyr sanctissimus extensus etiam fuisse fertur: pro qua re* citatum *invenimus sermonem* 60. *ex his qui S. Fulgentio falso dicuntur attribui in ejus appendice editionis Parisiensis anni* 1684.

30 *Ast unum e præcipuis, quæ* S. Sixti *martyrium nobilitarunt, ornamentis est illud præclarum vaticinium, quod de carissimo sibi Laurentio post triduum ad palmam martyrii se secuturo pœnuntiavit. Prudentius indicat*, Sixto e cruce pendulo hoc accidisse: *nam versibus mox productis subdit*:

Vaticinium de S. Laurentio.

Desiste discessu meo
Fletum dolenter fuodere:
Præcedo, frater; tu quoqua
Post hoc sequeris triduum.

Ceterum hujus prædictionis veritas confirmatur ex SS. Ambrosio lib. 1. *Officiorum cap.* 41. *Augustino Tractatu* 27. *in Joannem, Petro Chrysologo serm.* 135. *Maximo Taurinensi homilia* 1. *& 2. de S. Laurentio. Vide præterea* S. Sixti *Martyrium, huic nostro Commentario subnectendum, num.* 3.

S. Sixto fuit unus ex martyrio fuit S. Quartus.

31 *Dispiciendum modo superest, an & quos noster Athleta certaminis sacri socios habuerit. S. Cyprianus epist.* 82. *ad Successum, ipsi* Quartum *adjungit*, Xystum, *inquit*, in cœmeterio animadverlum scialis octavo Iduum Augustarum die, & eum eodem Quartum; *ab Adone, Usuardo, ac Notkero in ejusdem S. Cypriani, quem citant, fide*,

A *fide*, S. Sixto *etiam conjunctum. At quisnam & qualis ille* Quartus? *Florentinius in notis ad hanc diem* VI. *Augusti*, Hunc, *ait*, doctissimum ex clero fuisse, ex loquendi modo videtur omnino sanctus Doctor docere; cum tamen aliunde, quis, quando passus sit, ignoretur. *Et vero* B. Quartum *alicujus inter Catholicos nominis fuisse, & apud Afros vulgo abunde cognitum, quasi vel ipsum dumtaxat nominasse suffecerit, prætermissis ejusdem idiotismis, videmur suspicari posse. Suspicionem vero cur non augeat, quod sicut solo nomine designat* Sixtum, *sic etiam* Quartum, *aliunde utique notissimos? Verum utcumque se habeat ista conjectura circa* Quartum; *cum S. Cyprianus in principio dictæ epistolæ scribat*, Sciatis, eos venisse, quos ad Urbem propter hoc miseram, ut quomodocumque de nobis rescriptum fuisset, exploratam sibi veritatem ad nos referrent. Multa enim varia & incerta opinionibus ventilantur: quæ autem sunt in vero, *ita* se habent *&c. Cum, ut hoc repetam, ita scribas sanctus Doctor, consequens est, ut de* B. Quarto, *quem in eadem epistola adeo clare* S. Sixto *sociat, apprime*

B *fuerit instructus, & ex certa fuorum, quos Romam miserat, relatione imbutus: atque adeo* B. Quartum *cum nostro sancto Christi Pugile in consummando martyrii cursu simul conjungendum esse; quemadmodum recte eos conjunxit Martyrologium Romanum moderuum. De aliis* S. Sixto, *quos ibidem atque alibi lego, in sacro agone socios, major occurrit difficultas.*

Circa sex alios martyres. 32 *Apud nos ante tenuum* 1. *Aprilis, loco supra assignato leguntur ista:* Truncati sunt capite cum B. Xisto VI. Diacoui, Felicissimus, Agapitus, Januarius, Magnus, Viocentius, Stephanus, VIII. Idus Augusti. *Quos etiam memorat Anastasius Bibliothecarius cap.* 25. *Duo primi ex illis nominantur in Romano Martyrologio veteri seu parvo, & alibi, sicut vidimus superius num.* 2. *Ado autem præter istos, signat alios quatuor jam memoratos; sed eos* subdiaconos *vocat. In gestis S. Laurentii apud Surium die* X. *Augusti, num.* 14. SS. Sixti, Felicissimi & Agapiti *tam locus quam dies, quo passi sunt, connectuntur. Consuli præterea circa præsens argumentum potest Florentinius a pag.* 734. *Martyrologium Romanum, quo hodie utimur, distincte sex supradictos Martyres* S. Sixto *in agone sociat: textum recitavi num.* 3.

C *cum S. Sixto* 33 *Cum S. Cyprianus loco antea citato differo affirmet*, Sixtum & cum eodem Quartum *obiisse: cumque de* SS. Felicissimo & Agapito, *aliisque, Martyrologerum consensu, ut mox ostendimus, una cum ipso passis, ne vel verbo quidem ulla ibidem meminerit; queri potest, an sicut* Quartus, *unus unicus ab ipso nominatus, ita etiam alii ab eo præteriti, eodem loco ac die, quo* S. Sixtus, *martyrio coronati sint. Difficultatem hanc Baronio ad annum* 261. *solvere conanti, eorum* mentio a Cyprixno idcirco prætermissa videtur, quod oon eodem loco, quo Sixtus, passi videantur: oam quod Sixtus in cœmeterio Callisti passus dicatur atque sepultus; hi vero in cœmeterio Prætextati sepultura donati; diversis quoque locis passi esse oosciintur. At qui de Sixti, & Quarti, qui tum eo erat, mxrtyrio, ad Cyprianum festinanter nuotii redeuntes retulerunt, ceteros omnes eadem die in Urbe passos, haud facile compertos habuisse videntur. *Ita Eminentissimus Annalium ecclesiasticorum conditor; cujus rationes ita refellit Pagius in Critica Baroniana, ad annum* 258. *num.* 6. Hæc ut defenderet Baronius, ait primo, mentionem Diacooorum & subdiaconorum a Cypriano, qui solius Quarti cum Sixto passi meminit, idcireo prætermissam, D quod Sixtus io cœmeterio Callixti; reliqui io cœ- AUCT. meterio Prætextati sepulti sint. Sed illud prorsus J.P. incertum. Primus, qui hos Diacooos in eo cœmeterio sepultos esse docuit, est auctor xuctioris Chronici Pontificum; qui errorem eum ex veteribus Depositionis Martyrum (*a nobis supra num.* 2. *datis*) derivasse videtur. Ubi legimus, ET PRÆTEXTATI (quod iodicat, PRÆTEXTATUM eodem die passum esse) ille legisse videtur, ET IN PRÆTEXTATI: non tamen loci distantia aut diversitas tanta fuit, ut qui certo tognosceret, Sixtum passum esse in cœmeterio Callisti, nescire posset, Diaeonos ejus in cœmeterio Prætextati truocatos esse. Nam utrumque cœmeterium in Via Appix fuit: imo hoc Prætextati illi Callisti adhærebat, & quasi pars fuit, ut testatur Arioghus in Roma subterranea (*lib.* 3. *cap.* 16. *quod* de Prætextati cœmeterio *inscribitur.*)

eodem tempore occisos, aut eorum passos 34 Ait secundo Baronius, nuntios Cypriani adeo festioanter rediisse, ut omnes præter Sixtum & Quartum, eadem die in Urbe passos, haud facile compertos habuerint. Verum quomodo Laurentius, septem Diaconorum primus, Sixti jamjam morituri lateri adhærere potuit, cum reliqui omnes capite multati sunt? Quomodo duo Diaconi, & quatuor subdiaconi, vel, ut alii volunt, sex Diatoni, eodem die truntari potuere, & nuntios illos, qui nihil aliud in mandatis habuerunt, quam ut omnia diligenter observarent, latere, ut inquit Pearsonius *in Annalibus Cyprianici ad annum* 258. *num.* 6. Horum itaque Sanctorum martyrium alio die contigisse videtur. *Quid, quod (sicut etiam appositc observat laudatus Pagius ibidem num.* 5.) *ex ipsa S. Cypriani epistola, quam antea affigubam*, SS. Felicissimum *&* Agapitum *nec* S. Sixti *diaconos, nec eodem, qua ipse, die passos fuisse probetur ex his ejusdem sancti Doctoris verbis, quæ, ubi scripseat* Quartum *una cum* Sixto *eodem loco ac die martyreis lauream consecutum, proxime subdit*: Sed & huic persecutiooi quotidie insistunt præfecti in Urbe, ut, si qui sibi oblati fuerint, animadvertantur, & booa eorum fisco vioditentur.

difficultates exponuntur. 35 *Quomodo igitue, dum quotidie insistere perfecutioni præfectos docet, simul non docet, quinam sub inchoata jam persecutione præter* Sixtum *&* Quarum *ceciderint? Quomodo* SS. Felicissimum *&* Agapitum, *Diaconos, publicosque Ecclesiæ ministros, ac proin nobiliores atque insigniores ejusdem persecutionis victimas simul cum illis passas non nominat? Quomodo alios quatuor, ex ante dictis abunde etiam Romæ cognitos, publicos utique ibidem eorum sacrarum dispensatores, ne verbulo quidem ullo attingit? Quomodo in nullos alios supremo supplicio animadversum fuisse dicit generalibus saltem terminis, si tunc, quando litteræ Romæ sciptæ sunt, præter* Sixtum *&* Quxrtum *alii, & quidem cum illis occisi sint? Quod auctori auctioris Chronici veterum Pontificum error hic imputandus sit, affirmat idem scriptor, ex Bedæ Martyrologii auctore constare. Errorem vero ejusdem Chronici, quod* Felicissimum *&* Agapitum *spectat, malæ vetustissimi Indiculi Depositionis Martyrum interpretationi adscribit. Denique nos circa duos istos hanc suggerimus conjecturam; credibile nimirum apparere, quod eodem quidem mensis die, sed non eodem anno, aut saltem non simul cum* S. Sixto *martyrium consummarint. Nam in Sacramenta-*

em

A rio Gregoriano ſupra citato celebratur octavo Idus Auguſti nat. S. Sixti epiſcopi, *cum partibus quibuſdam Miſſæ, ipſi propriis; quibus poſtea ſubjunguntur aliæ etiam ſingulares, cum novo titulo*: Eodem die nat. SS. Feliciſſimi & Agapiti. *De his autem ibi in S. Sixto nihil dicitur: ſicut nec de hoc in illis. Cur autem Officia ſejunguntur, ſi ſimul martyrio conjuncti ſint? Hæc ſunt, quæ incommodano ſententiæ, ſimul cum S. Sixto ſex prædictos Martyres eſſe paſſos aſſerenti: ſupereſt, ut nonnulla, quæ eidem favent, expendamus.*

AUCT. J. P.

§. IV. Argumenta pro ſociis a S. Sixto in paſſione non ſeparandis; an Prætextatus iiſdem addendus; quatuor alii alicubi notati; initium Pontificatus S. Sixti, ſedis duratio; ordinationes, decreta.

B *Quæ pro ſequentia negante S. Sixtum ſimul cum Feliciſſimo & Agapito, atque aliis ſex ſociis iſtis, de quibus modo dixi, complevisſe martyrium, militant, unico potiſſimum nituntur argumento negativo, ut vocant, quod ex ſilentio S. Cypriani petitur. Diſpiciamus ergo, quenam iſti argumenta rationes opponi poſſint pro SS. Feliciſſimo & Agapito. Prima ſit, antiqua poſſeſſio: ſecunda, concors claſſicorum martyrologorum conſenſus; quas tamquam falſas ac ſpurias rejicere ob ſolum ſilentium Cypriani, quis ſatis tuto audeat? Unde autem conſtat, ideo tacuiſſe iſtum ſanctum Patrem, quia nihil de ſex iſtis Martyribus noverat; imo cur non tacuerit ideo potius, quia in Africa erant ignoti? Baronius enimvero Annalium eccleſiaſticorum tomo 4. in fine attexuit appendicem, ubi ad annum 384. addendam monet inſcriptionem S. Damaſi, in qua inter alia, notatur ſequentia:*

Ob antiquam poſſeſſionem, Martyrologorum conſenſum,

Hic congeſta jacet quæris ſi turba piorum.
Corpora Sanctorum retinent veneranda ſepulchra:
Sublimes animas rapuit ſibi regia cæli.

C Hic comites Xyſti portant qui ex hoſte tropæa.

37 Ex hac igitur inſcriptione comites martyrii habuit S. Sixtus: *quos an ideo ex eadem expunget, quia S. Cyprianus de iis haud meminit? Sicut ergo* S. Sixto *comites eſſe potuerunt, & no in genere quidem a S. Cypriano memorari; ſic etiam potuerunt ei in ſacro agone eodem conſortes fuiſſe* SS. Feliciſſimus, Agapitus, *ac quatuor præter* Quartum *reliqui, tametſi hunc ſolum, ac nullum ex aliis nominet. His de cauſis, Martyrum iſtorum manipulum dividendum non cenſuimus: ſed in poſſeſſione relinquendum. Ad ea, quæ num. 35. proferebantur ex Sacramentario Gregoriano, ſacris reſpondetur*, S. Sixtum *ritu ſingulari ſine* Feliciſſimo & Agapito, *& hos ſine ipſo, ac novo quidem cum titulo cultus ibidem notari; ſed inde certo non evinci, eos in martyrio ſeparatos fuiſſe; cum ibi ſeparari Officio ſacro potuerint propter* S. Sixti *dignitatem, qui, quia Romanæ erat Eccleſiæ Pontifex, quid mirum, ſi peculiaris cum ſolennitate ſolus ac ſine ſociis in Sacramentario iſto notatus fuerit, ſinglarem utique hoc titulo præ aliis venerationem meritus & adeptus? Sic ex eo, quod* S. Sixtus *in Romano Martyrologio notetur annuntiatione ſingulari, ac mox ſinguläris item ipſius ſocii, non ſequitur tamen e dicto Martyrologio, ut ſeparatim ab ipſo martyrium confecerint, cum in ipſo Martyrologii textu* omnes cum eo pariter decollati *dicantur. Addamus hic obiter, antiquum ſeculo* v. *publicæ apud Romanos* S. Agapiti *venerationis argumentum exſtare apud Anaſtaſium Bibliothecarium cap. 49. ubi in S. Felice PP. III. iſta dicuntur*: Hic fecit baſilicam S. Agapiti juxta baſilicam S. Laurentii martyris.

D E. F. Dum ſic inſcriptionem ſequentes Martyres a S. Sixto non diſjungi nunt;

38 His circa ſanctos veſtri Socios ita diſputatis, alterius controverſiæ materiem ſuppeditat Kalendarii Bucherianæ textus num. 2. prolatus: Syſti in Calliſti, & PRÆTEXTATI, Agapiti & Feliciſſimi; *quæritur enim, an per eò* Prætextati *indicetur Sanctus hoc nomine appellatus, & a ſuperioribus diſtinctus: an iſto potius nomine, præfixa vel ſubintellecta præpoſitione in, ſignificetur locus martyrii; ut ſenſus ſit, illud ſo* Prætextati cœmeterio *accidiſſe, prout Baronius & alii legunt, ex dictis ſupra num. 2. & 3. Et vere annuntiatio apud Bucherium, in quo non eſt præpoſitio in, non videtur per eò* Prætextati *indicare locum, ſed perſonam iſto nomine nuncupatam. Id quod confirmatur ex apographis Hieronymianis a Florentinio vulgatis, quæ hoc die ſic memorant*: Romæ in cimiterio Caliſti Via Appia, natalis Xiſti epiſcopi, Felicis & Agapiti, Donatiani, Fauſtini, Prætextati. *Et quamquam in veteriſſimo Ms. S. Willibrordi ſeu Epternacenſi, cujus textum refert dictus auctor in notis*, Prætextatus *non ſignatur; exemplar tamen Ms. Corbejenſe ibidem ita illum refert*: VIII. Idus Auguſti Romæ in cœmeterio Caliſti via Appia natalis Sixti epiſcopi & Feliciſſimi, Agapiti, Donatiani, Fauſti, Prætextati *&c. Adde Ms. Reginæ Sueciæ, quod hoc nomen etiam habet, ut ibidem licet videre. Cum autem certo nobis non conſtet, an eò in, quod expleite non exſtat in Bucheriano, ſubintelligi ibidem non debeat: cum inſuper Martyrologium a Florentinio editum ſit mutilis locis mendoſum, neque ſatis conſtet, an duo illa exemplaria modo deſignata, quæ etiam* Prætextatum *legunt, eumdem vere legere debeant: cum denique non ſit nobis promptum, aliquid explorati circa præſentem controverſiam definire, eam in media relinquimus, ab alio, ſicui vel plus lucis affulſerit, vel melius aliquid incideriſ, decidendam. Apud Mauro-lycum die* VI. *hujus poſt* S. Sixtum, *& alios Martyres, qui ibidem dicuntur cum eo paſſi, memorantur*, Item Severus presbyter, Claudius ſubdiaconus, Creſcentius lector, & Romanus oſtiarius. *Ghinus ad dictum diem*, Referuntur, *inquit*, tunc paſſi cum eo (*Sixto videlicet*) Quartus, & poſt eum Severus presbyter *cum tribus aliis, quas recitavi a Maurolyco; qui forte eos acceperit e Catalogo Sanctorum Petri de Natalibus, qui lib. 7. cap. 30. quatuor iſtos Martyres aliis cum* S. Sixto *paſſis adjungat.*

Ad Prætextatus illius addi debeat, inquirit.

39 Juvat hoc loco agere de initio Pontificatus S. Sixti *S. Stephano PP. I. cujus Acta tom. 1. Auguſti, ad diem 2. ejuſdem menſis, a pag. 112. illuſtrata ſunt, anno 257. ſicut ibidem videre eſt, ad meliorem vitam tranſlato, ſuffectus eſt Sanctus noſter die, uti affirmat Pagius ad dictum annum num. 2. Auguſti* XXIV. *aut circiter. Sebeſtratius Antiquitatis Eccleſiæ tomo 1. Diſſertatione 2. cap. 7. num. 2. & 3. laudans Acta S. Stephani PP. num. 4. accommodatum ad rem noſtram profert teſtimonium, quod in fine horum Actorum codice* 1190. *annecti affirmat. Sic autem habet*: Adunataque eccleſia Chriſtianorum, ordinaverunt

Initium Pontificatus.

in

A in loco beati Stephani epiſcopi, & martyris Chriſti, Sixtum epiſcopum Nonarum Kalendarum Septembr. Martyrizatus eſt autem beatiſſimus Stephanus epiſcopus urbis Romæ, ſub die quarto Nonarum Auguſtarum ſub Valeriano, & Gallieno Conſulibus. *Et ordinatio illa confirmatur ex Baronio ad annum* 260. *num.* 5. *ex paſſionis S. Stephani Actis, quæ e Mſs. exemplaribus reſtituta ibidem dicuntur, hæc referente*: Ordinaverunt in locum beati Stephani Sixtum .. epiſcopum, nono Kalendas Septembris, Valeriano quartum & Gallieno ſecundum (*imo tertium, ſecundum dicenda num.* 42.) Conſulibus. *Succeſſionis* S. Sixti *poſt S. Stephanum menſuerunt S. Optatus Milevitanus libro* 2. *contra Parmenianum tom.* 4. *Bibliothecæ Patrum pag.* 274. *editionis Colonienſis anni* 1618. *&* S. *Auguſtinus epiſtola* 165. *quibus adde Euſebium Cæſarienſem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.* 7. *cap.* 5. *ac Nicephorum Calliſtum Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.* 6. *cap.* 34.

ejuſdemque durantis, 40 *Reliquum eſt, ut deſcutiatur tempus, quo Sanctus noſter cathedræ Petri præfuit. In eo definiendo diſcordant auctores. In Euſebii Cæſarienſis Chronico, prout nunc editur, lege*: Xyſtus XXIII. Romanæ

B Eccleſiæ epiſcopatum tenet annis VIII. *In Eccleſiaſtica autem hiſtoria lib.* 7. *cap.* 27. Cum, *ait*, Xyſtus undecim annis Eccleſiæ Romanæ præfuiſſet *&c. Quos etiam ipſi dat Nicephorus Calliſtus Eccleſ. hiſtor. lib.* 6. *cap.* 34. *Catalogus Pontificum Romanorum a Bucherio editus ſic habet*: Sixtus annis duobus, menſibus undecim, diebus ſex. Cœpit a conſulatu Maximi & Glabrionis, uſque Tuſco & Baſſo *&c. Conſentat Catalogus primus apud nos tomo* 1. *Aprilis præfixus, pag.* XXVII. *diſſonat autem ibidem ſecundus, dum ita memorat*: Xiſtus .. ſedit annum unum, menſes decem, dies viginti quatuor. *Acta* S. Sixti *apud Adonem hac die*, Sedit, *inquiunt*, in epiſcopatu anno uno, menſibus decem, diebus viginti tribus. *Syncellus in Chronographia pag.* 381. *editionis regiæ Pariſinæ anni* 1652. S. Xyſto *annos ſeptem tribuit. Quod vero nullus e propoſitis aliorum calculis genuinum ſeſſionis* S. Sixti *tempus exprimat, perſpicuum fit ex præmiſſis. Etenim ex num.* 39. S. *Stephanus, ipſius anteceſſor, obiit anno Chriſti* 257. *die* 2. *Auguſti, ſecundum nunc dicenda: cui cum die* XXIV. *ejuſdem menſis vel circiter, ſubſtitutus ſit* S.

C Sixtus, *ſicut paullo poſt referam, ac martyrio coronatus ſit die* VI. *Auguſti anno* 258. *ſequitur, ut ſedente menſibus undecim completis, ac diebus circiter octodecim. Dicamus ergo rotunde, Sanctum, quidquid ſit de ſeſſionis diebus, plenis certe duodecim menſibus non ſedi ſſe; atque adeo non obiiſſe, uti vult Mendius ſupra num.* 25. *citatus*, primo Pontificatus anno jam a menſe completo.

quæ ſunt undecim menſium cum aliquot diebus, 41 *Pagius conſentit nobis in menſibus iſtis undecim, diſſentit in diebus, non ſatis, ut mihi quidem videtur, conſequenter. Ad annum quippe Chriſti* 257. *num.* 2. *de S. Stephano agens*, Recte, *ait*, in libro Pontificali ſediſſe dicitur USQUE VALERIANO IV. ET GALLIENO III. Obiit ſecundo die menſis Auguſti. In Indiculo quippe Depoſitionis epiſcoporum apud Bucherium legitur ". Quar„to Nonas Auguſti Stephanus in Calliſti„. In Chronico quidem auctiori veterum Pontificum dicitur ": Sepultus in cœmeterio Calliſti Via Ap„pia, III. Nonas Auguſti. Ceſſavit epiſcopatus „dies viginti duos „ quia ſcilicet auctor illius Chronici diem, quo ſepulturæ Stephanus mandatus; non vero, quo ad Deum migravit, notat. Sixtus die viceſimo quarto Auguſti aut circiter, in ejus locum ſubrogatus. *Hæc ille ibidem. Ad annum vero* 258. *num.* 2. *poſquam ex Chronico*, D *quod ſub nomine Damaſi exat, legi diviſſet iſta.*: AUCT. Sixtus annis duobus, menſibus undecim, diebus J. P. ſex. Cœpit a conſulatu Maximi & Glabrionis, uſque Tuſco & Baſſo, & paſſus eſt VIII. Idus Auguſti a conſulatu Tuſci & Baſſi, uſque in diem XII. Kalendas Auguſti, Æmiliano & Baſſo Coſſ.; *recte quidem ſubdit*, Sed duo illi anni per errorem additi, ob conſulatum prius corruptum Valeriani III. & Gallieni II. loco Valeriani IV. & Gallieni III. *verum dum concludit*: Sedit itaque tantum MENSES UNDECIM, DIES ſex; *nec nobis circa dies conſentit, nec ſibi conſtat, ſecundum ea, quæ paullo ante præmiſit.*

42 *Ad Græcorum in ſigendo tempore hallucinationes quod attinet, Pearſonius in Annalibus Cyprianicis ad annum* 258. *num.* 10. *poſquam monuiſſet, ab Euſebio tribui annos undecim pontificatui Sixtino, cum menſes totidem potius ei oſſent attribuendi, lapſus cauſam obſervans*, Enimvero, *inquit*, novum non eſt Græcos, in rebus Romanis hoſpites, annos pro menſibus ponere; ut Georgius Syncellus ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ imperio Æmiliani aſſignat, quem Latini per eres meoſes aut quatuor tantum imperaſſe tradiderunt. *Quid vero Latinis offenduculo fuerit, quo minus ſuos chronologicos calculos recte in hac materia ordinarint, intelliges ex laudato Scholiaſtæ num.* 7. Fuit, *ait*, annus ille (*martyris S. Sixti*) quo conſulatum geſſerunt Tuſcus & Baſſus; idque ex tam certis veterum teſtimoniis liquet, ut chronologi, dum ad conſulatum illum perveniunt, omnem ſuam induſtriam adhibeant, ut calculos ſuos cum his Conſſ. recte componant. Quod ſi aliquibus erroribus detenti facere non poſſunt, Conſules ipſos loco ſuo movent, & Faſtos pro arbitrio ſuo mutant, ut Conſules illos quiſque ad ſententiam ſuam trahat. Interim conſtat, Tuſci & Baſſi conſulatum poſt Valeriani IV. & Gallieni III. & ante Æmiliani & Baſſi conſulatus immediate ponendum eſſe hoc ordine: ANNO CCLVII. Valerianus IV. & Gallienus III. Anno CCLVIII. Tuſcus & Baſſus. Anno CCLIX. Æmilianus & Buſſus II. Eo enim ordine collocantur in antiquiſſimis Faſtis apud Cuſpinianum, in libello de Præfectis Urbi per Bucherium edito, in Faſtis Græcis Theonis Alexandrini, in Faſtis Idacianis, primo per Sirmondum, poſtea per Labbeum publicatis, in integro S. Proſperi Chronico, & ut fuiam., in Caſſiodori Chronico.

Cur Græci ac Latini erroribus in hac materia.

E

Ordinatio nes a Sancto habitæ.

43 *Circa ordinationes a Sancto noſtro habitas nonnulla obſervanda occurrunt*: Hic fecit ordinationes duas, presbyteros quatuor, diaconos VI. epiſcopos per diverſa loca duo; *ſicut referetur apud nos in Catalogo ſecundo Romanorum Pontificum, qui habetur quia tomum* 1. *Aprilis, pag.* XXII. *Vita Sancti apud Labbeum, Conciliorum tom.* 1. *col.* 817. *ſic legit*: Hic fecit ordinationes duas per menſem Decembrem *&c. Verum enam dumtaxat, non duas ordinationes feciſſe per menſem Decembrem, obſervatur in notis ibidem col.* 820. *ex tempore ſedis: quod cum fuerit ab anno Auguſto menſe anni* 257. *uſque ad idem Auguſtum anni* 258. *conſequens eſt, ut unus unicus tantum menſis December inter utrumque medius exſtiterit, ac prout unicæ ſalummodo per dictum menſem ordinatio. Recte itaque Baronius ad annum* 261. *num.* 9. *hæc pronuntiat*: Reſpectu habito ad tempus, quo ſedit Stephanus, & ingreſſus eſt Sixtus, erroris arguuntur, qui longiora tempora tribuunt Sixti ſedi, pluresque ei, quam

A unam ordinationem adſcribunt. *Et mox, poſtquam*
AUCT. J. P. *affirmaſſet*, undecimum menſem exegiſſe, & duodecimum Sixtum auſpicatum in ſede fuiſſe, *ſic concludit*: Fecit ergo unam tantummodo ordinationem, non duas, ut perperam ponitur in libro de Romanis Pontificibus, qua creavit presbyteros quatuor, diaconos ſeptem, & epiſcopos per diverſa loca duos. *Sequitur ex dictis, ut Joannes Vignolius V. C., qui nonnam Libri Pontificalis editionem vulgavit, ac illuſtravit, dum in notis ad* S. Xiſtum II. *pag. 59. ſcribit*, Has ordinationes duas Xyſtum per menſes Decembres facere non potuiſſe, recte obſervaſſet Baronius ad A. C. CCXLI. (*imo* 261.) num. IX. ſi modo, quem de illius Pontificatu annum unum detrahit, chronologia Libri hujus Pontificalis eidem reddi non ſuaderet; *ſequitur*, *inquam*, *ut laudatus Baronii corrector ex iis, quæ de œconomia chronologica in hac materia ſuperius ſtabilita ſunt, bis ſit corrigendus ipſemet*.

aut de ſequens. 44 *Coronidis loco hiſce annectamus decreta duo, quæ ex Gratiano apud laudatum Labbeum col.* 824. *ſub nomine* Sixti II. *proferuntur. Primum his verbis conſtat*: Si quis putaverit, ſe a proprio metropolitano gravari, apud Primatem diœceſeos, aut penes univerſalis Apoſtolicæ Eccleſiæ Papam judicetur. *Alterum ita ſonat*: Si quis Clericus ſuper quibuslibet criminibus accuſatus fuerit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſua exerceat actiones: nec exiſtimet cum accuſator ſuus alibi, aut longius ad judicium protrahendum. *Petrus Conſtant, Ordinis S. Benedicti monachus, in Epiſtolis Romanorum Pontificum ab anno* 67. *uſque ad* 440. *editis Lutetiæ Pariſiorum anno* 1721. *pag.* 269. *utrumque decretum pro ſpurio habens, hæc ſcribit*: Duo decreta Conciliorum editiones ſecundum Gratianum Xyſto noſtro adſcribunt. Primum quidem Si QUIS PUTAVERIT &c. » Gratiano 2. q. 6. c. laudatum, in ipſamet epiſtola 1. quam Sixto Mercator ſuppoſuit, reperitur; ſicut & in epiſtola Victoris I. Papæ ad Theophilum, quæ eumdem habet parentem. Excerptum eſt autem e ſynodi Chalcedonenſis can. 17. prout in vulgata Iſidori interpretatione legitur; niſi quod loco verborum AUT APUD CONSTANTINOP. CIVITATIS SEDAM, ſubſtitutum eſt AUT PENES UNIVERSALIS APOSTOLICÆ ECCLESIÆ PAPAM. Alterum vero decretum SI QUIS CLERICUS SUPER QUIBUSLIBET CRIMINIBUS, etiamſi a Gratiano 3. quæſt. 6. c. 17. nomine Xyſti citatur, ab Iſydoro tamen par. 6. c. 318. Eleuthero, & cap. 329. Felici adſcribitur. Eſt autem capitulum 7. ex iis, quæ Mercator ſub Adriani nomine concinnavit, a verbis Aniani interpretis Novellæ Marciani tit. 2. conflatum.

§. V. Scripta quæ ſub S. Sixti nomine circumferuntur.

Anaphoræ Liturgiæ EMinentiſſimus Cardinalis *Bona Rerum liturgicarum lib. 1. cap. 9. num. 9. meminit de codice Ms. ſexdecim Anaphoras ſeu Liturgias complectente*, quarum prima, *prout addit*, adſcribitur Xyſto Pontifici Romano. *Apud Renaudotium in Liturgiarum orientalium collectione, tom. 2. a pag.* 134. *ponitur* Liturgia S. Xyſti Papæ Romani: *circa quam notavit varia pag.* 142. *Verum ea nec S. Sixti noſtri, nec alterius ſynonymi Pontificis Romani fœtus eſt; ſed alicujus Syri, verſimiliter epiſcopi. Id quod ſic probo, Joſeph Simonius Aſſemanus, Syrus Maronita, Bibliothecæ Orientalis Clementino-Vaticanæ tom. 1. qui eſt de ſcriptoribus Syris orthodoxis, cap. 31. pag.* 419. *agens de Xyſto, cujuſdam eccleſiæ epiſcopo, patria in rem noſtram ſuppeditat, e quibus iſta huc tranſcribo*: Xyſtus cujuſdam eccleſiæ epiſcopus (nomen quippe urbis necdum eruere licuit) clariſſe videtur ſeculo quinto, *ſecundum indicia, quæ mox ſuppeditabit laudatus ſcriptor, ac dein ſic pergit*: Syri, qui vel bona vel mala fide, multa Catholicorum hæreticorumque auctorum opera ſub ſpecioſis Græcorum & Latinorum Patrum nominibus, teſte Evagrio lib. 3. cap. 21. ſexto ſeculo venditare cœperunt, Xyſtum quoque noſtrum, *ait*, qui Syrus fuiſſe videtur, ut ſtylus ejuſdem declarat, ex incertæ ſedis epiſcopo ROMANUM PONTIFICEM fecere, non alia, ut opinor, ratione, quam propter nominis ſimilitudinem. Hinc apud Joannem Apameenſem, & in codice noſtro Syriaco vi. EPIACOPUS ROMÆ.. appellatur: quem etiam titulum reliqui Anaphorarum deſcriptores editæ ſub ejus nomine Liturgiæ præfigere ſolent,

non Syrus noſtrum. 46 Et quidem Xyſtum epiſcopali dignitate fulſiſſe, colligitur tum ex epiſcopi titulo, quo paſſim decoratur, tum ex eo quod Anaphoram condiderit, quæ ſolis epiſcopis apud Syros tribuitur, ut recte obſervat Renaudotius tom. 2. Liturg. orientat. pag. 198. Romanum autem Pontificem nequaquam fuiſſe, ſuadet Græcorum Latinorumque altum de ſcriptis, quæ ſub ejus nomine circumferuntur, ſilentium. Idem Renaudotius tom. cit. pag. 142. de Xyſti Liturgia loquens, exiſtimat, Jacobitas » ſententias quaſdam ex pſeudepigraphia tranſtuliſſe in collectanea ſua, ex quibus commodas aliquot ſuis erroribus animadvertere ſibi viſi ſunt «. Veroſimilius puto, nullum eſſe in operibus, quæ Xyſti nomen præferunt, ſuppoſitionis vitium; præſertim quum nihil in eis occurrat, quod hæreſim Monophyſitarum ſapiat; ſed Syros utpote criticæ nondum peritos, quæ ſub Xyſti nomine opera viderunt, ea Romano illi Pontifici ſcitantur adjudicaſſe.

ſed alterius fuit. 47 *Proxime ibidem agitur de ſcriptis ejus a ſectariis*; *ac pag.* 430. *hæc ſequuntur*: Præter aſceticos tractatus, Anaphora quoque ſeu Liturgia ſub nomine Xyſti celeberrima eſt, cujus initium: Tranquillitatem & pacem. Prodiit Syriace in Miſſali Maronitarum anno MDXCIV. & Latine per Renaudotium tom. 1. pag. 134. Exſtat autem Ms. in omnibus fere codicibus liturgicis. Ejuſdem meminit cl. Stephanus Edenenſis cap. 2. de Catholicis Anaphorarum ſcriptoribus num. 10. ubi ex communi Syrorum opinione, Xyſto Papæ eam adjudicat. Joannes Maro, vel quilquis eſt auctor Expoſitionis Miſſæ Syrorum, propria Ecclenſis manu exaratæ, ſententiam Renaudotii a nobis ſupra indicatam de Xyſti & Julii Liturgiis confirmat cap. 3. in hæc verba: » Liturgias Xyſti & Julii Patriarcharum Romæ, quidam ajunt Latine ab iis primum conſcriptas, & Syriace poſtea translatas fuiſſe. Alii rectius affirmant, illos quidem Patres regulas tantum & præcepta non nulla de ordine oblationis Sacrificii tradidiſſe: quoſdam vero ex Patribus traditæ ab iis doctrinæ inhærentes, Liturgias illas ordinaſſe, & ſub glorioſis eorumdem nominibus publicaſſe «. At Syri epiſcopi Xyſti eam fœtum eſſe, probabilius puto; præſertim ſi ejus ſtylum, qui Syrum certe auctorem redolet, inſpiciat. *Ita illi*: *ſed Petrus le Brun in Opere Liturgico, quod inſcribitur* Explicatio miſſæ &c. *ab annis aliquot edito*,

tom.

A tom. 2. *diſſertatione* 9. *art.* 1. *credibilius eſſe cenſet, hanc Litteram vere ſcriptam fuiſſe ſub nomine Sixti PP. pauco tempore poſt concilium Chalcedonenſe; ſed cum hic indicatur Sixtus hujus nominis tertius, anno Chriſti* 440. *vita functus, atque adeo res illa huc non ſpectet, rationes ejuſdem auctoris non commemoro.*

Epiſtola duæ pro ſpuriis habentur a quorum mente

48 *De duabus autem epiſtolis, quæ* Sixti PP. II. *nomine prænotatæ circumferuntur, quid dicam? Habeatur apud Labbeum tom.* 1. *Conciliorum col.* 820. *& ſeqq. inuſta utrique ſpuris fœtus nota. Petrus Conſtantius ſupra num.* 44. *citatus*, Nomine, *an*, Xyſti duæ ex Iſidori Mercatoris officina epiſtolæ prodierunt, a ceteris ejuſdem mercibus non diſtrahendæ, *Plura de collectione Iſidori Mercatoris docuerat vir eruditus in Præfatione* §. 10. *pag.* CXXV. *ac deinde pag.* CXXIX. *impoſtorem eum eſſe probat. Ea, quæ ibi ſecundo loco ponitur, & inſcribitur*, Dilectiſſimis fratribus per Hiſpaniarum provincias conſtitutis, Sixtus epiſcopus in Domino ſalutem, *exſtat etiam tom.* 1. *Collectionis maximæ conciliorum Hiſpaniæ, ab Eminentiſſimo Aguirrio editæ, diſſertatione* 14. *a pag.* 213. *Accuſationes, quas critici contra eam formant,*

B *& quas pluribus ibidem pag.* 217. *vir eruditus recenſet, in eo conſiſtunt* 1°. *Quod verbis ſcriptorum, tempore* S. Sixti *poſteriorum interpolata ſit; nimirum* S. *Leonis* PP. *ac S. Gregorii; nec non SS. Proſperi & Auguſtini.* 2°. *Quod falſa ſit notatio epiſtolæ, cum dicatur* data XVII. Kal. Auguſti, Valeriano & Decio viris clariſſ. conſulibus. *Hæc ego ſummatim, quæ apud ipſum, uti & apud Labbeum pluribus. Res elucidabitur e reſponſe Aguirrii.*

Cardinalis

49 Hæc vero, *ait*, ſicuti & alia ſimilia, quæ objici ſolent epiſtolis veterum Pontificum, ut ſuſpectæ habeantur vel etiam nothæ, jam præoccupata fuerunt . . variis locis, præſertim diſſertatione 4. & ut monui ibidem num. 28. ac ſequentibus, facilius erediru eſt, quod Pontifices ſucceſſores, aut qui erant ab epiſtolis ipſorum, uſurparent aliquid antiquiorum, quam e converſo: uti ſemper factum eſt in Romana curia, & quotidie fieri videmus in Reſcriptis Pontificiis. Idemque eſt, quoties in his veteribus monumentis leguntur loca quædam, ſive teſtimonia, etiam oblonga, quæ extant totidem verbis, aut præterpropter in libris poſterioribus ſcriptorum, vel in Codice Theodoſiano &c. Ut animi monet doctiſſimus archipræſul Antonius Auguſtinus, alibi a

C nobis expenſus, credibile admodum eſt, imperatores Chriſtianos, ſicuti & Patres poſteriores, voluiſſe ſua edicta & ſcripta exornare verbis anteriorum Pontificum, quos impenſiſſime venerabantur, etiam tacito eorum nomine. Alioqui liceret vocare in dubium auctoritatem innumerabilium Epiſtolarum Decretalium, in quibus integræ periodi paſſim occurrunt, & loca oblonga prorſus eadem. Nemo autem propterea auſus fuit dicere, epiſtolis antiquiorum aſſumenta ex poſterioribus irrepſiſſe; ſed potius omnibus perluaſum eſt, recentiores ex prioribus ea mutuaſſe.

Aguirrius

50 Verum ſinamus ultra, irrepſiſſe in eam, aliaſque ſimiles epiſtolas, priſcis Pontificibus adſcriptas, loca aliqua mutuata ex poſterioribus; improdentia cujuſpiam exſcriptoris, qui intra corpus epiſtolarum poſuerit loca poſteriora, ad marginem alicujus exemplaris collocata a quopiam homine docto. Sinamus etiam, quod aliquis ſciolus ea aſſumenta ingeſſerit, & veneranda illa inſtrumenta immani auſu interpolaverit: non propterea negandum eſt, eas epiſtolas quoad præcipuam ſui partem, & veluti ſubſtantiam aut medullam, ut ita loquar, ab iis Pontificibus, quorum nomine proferuntur, ſcriptas fuiſſe, & conſervatas in ſcriniis Apoſtolicæ Sedis, aliiſque locis, quamquam longiſſimo ſeculorum curſu eadem ea res devenerit, ut non inveniantur pura illa & pura exemplaria, quæ primis eræ Chriſtianæ ſeculi extabant, ſed alia ſolum iis additamentis ſuperinducta. Doctorum autem & eruditorum hominum eſt, inter germana & adſcititia diſcernere; non autem omnia indiſcriminatim abjicere, aut etiam vilipendere, uti auſus fuit David Blondellus in ſuo Pſeudo-Iſidoro, propterea jure reprehenſus ab archiprælule Marca, quamvis & hic ſuſpectas habeat prædictas epiſtolas. Dato enim & minime conceſſo, interpolatas exiſtere poſteriorum ſcriptorum locis, ſive conciliorum, ſive Pontificum, ſive Patrum, nun propterea ſperni debent; ſed potius in pretio haberi tum ob ſalutarem doctrinam & pietatem illorum ſanctiſſimorum Eccleſiæ Romanæ Præſulum, qua ab initio dictatæ fuerunt: tum etiam ob gravitatem & qualitatem teſtimoniorum ſequentis ævi, quibus olim ad marginem exornatæ fuerunt, & tandem intra ipſum corpus poſita a quo-E dam imprudente vel ſciolo. Sententiæ enim ſanctorum Pontificum, & doctiſſimorum Eccleſiæ Patrum, ubicumque exteot, in ſummo pretio eſſe debent. *Hinc concludit Aguirrius, non eſſe opus, reſpondere* ſingillatim ad ea, quæ opponuntur ex locis SS. Leonis, Gregorii, Proſperi, & Auguſtini. In omnibus enim, *inquit*, eadem ratio eſt *&c.*

conatur defendere

51 Tandem quod opponitur de conſulatu Valeriani & Decii, leve eſt, & a delicatiſſimis quibuſque, ubi e re ſua eſſe intelligunt, contemni ſolet; cum facillimum ſit in tam longo ſeculorum curſu & varietate exemplarium, nomen alicujus conſulis pro alio ſubrogatum fuiſſe. Fatemur itaque, epiſtolam Xyſti datam fuiſſe Coſſ. Valeriano & Gallieno; non autem Valeriano & Decio. Hic enim circa finem ſui conſulatus tertii occiſus fuerat, ſexennio antequam Xyſtus eligeretur Pontifex. Non eſt autem adeo immane mendum vel erratum, ut Valeriano Auguſto Decius potius, quam Gallienus datus fuerit ſocius in aliquot exemplaribus epiſtolæ prædictæ. Nec certe in longiſſimo ſpatio mediæ ætatis erat exacta illa cura & obſervatio faſtorum conſularium, quæ olim fuerat, & modo eſt in tanta eruditionis luce, ut non aliquoties ab exſcriptoribus ſeu librariis unum nomen pro alio intrudereturF. *Habes, lector, ſapientiſſimi Cardinalis Aguirrii vindicias pro epiſtola, quæ* S. Sixti PP. II. *nomine circumfertur, eo maxime accommodatas, ut ſciolis illi ac criticis, qui antiqua quælibet monumenta ſacra irreverenter arrodunt, & adeo facile rejiciunt ac contemnunt, diſcant aliquantulum magis ſapere ad ſobrietatem. Sed non in eo verſatur cardo hujus noſtræ controverſiæ; ſed an epiſtola, de qua hic agimus, ſcripta ſit a* Sixto PP. II. *an non.*

An ipſemet ſuccenſ.

52 *At nunc liceat mihi, laudato Eminentiſſimi ſalva pace, meam circa præſens argumentum ſententiam exponere; neque enim inſtructam circa antiquarum Pontificum epiſtolas decretales, quas vocant, tolam retexere, hujus eſt loci. Quoniam itaque*, doctorum & eruditorum hominum eſt, inter germana & adſcititia diſcernere, *uti recte Aguirrius; neceſſe eſt, ut nonnullæ ſint regulæ, quarum directione formetur prudens criterium, vi cujus diſcretio iſta fieri poſſit. Jam vero ſi incommoda, quibus epiſtola illa laborat, & quæ ſupra objiciebat idem auctor, nullius vel exi-*

A *gui ſaltem contra eum ſint roboris; concedat, amabo, norman, quæ vim habeat formandi judicium, quo ſcripta ſpuria a genuinis diſcerni poſſint. Criticen enimvero vel omnino vel magna ſaltem ex parte videtur exarmare, ſi argumenta illa, quæ proferebat pro eadem epiſtola, convincant. Ecquod enim erit ſcriptum, modo ſit tolerabile, & non apertis falſitatibus infartum, ac nimis abſurdum, contra cujus cenſuram, hæc aut ſimilia reſponderi haud poſſint? Neque dicas, epiſtolam, de qua hic agimus, eſſe in poſſeſſione, ut ita loquar, quod ſit illius, quantum ſaltem ad ejuſdem ſubſtantiam ac medullam attinet, cujus nomine prænotatur: nam ſi aliunde in ea appareant indicia, ob quæ reddatur ſuſpecta ſuppoſitionis vel interpolationis, nonne prorſum eſt ſuſpicari, titulum, conveniente antiquiſſimorum ſcriptorum memoria & auctoritate deſtitutum, eſſe adfictitium, atque adeo non eſſe illius Pontificis ac temporis, quorum nomen præfert? Hæc me movent, ut pro iſta epiſtola, tamquam vere Sixtina, eadem me hactenus ponere non audeam. Atque eadem argumenta militant contra aliam, quia ſimilibus ambæ incommodis laborant.*

AUCT. J. P.

B

Ill faciat. 53 *Ad argumentum Aguirrii, quo interpolationem epiſtolarum extenuare conabatur, reſpondeo cum Conſtantio in Præfatione pag.* CXXIX. *num.* 160. *ubi citat ejus verba in diſſertatione* 4. *num.* 38. *ſupra indicatis, & ſic arguit:* Verum, inquies, fieri potuit, uti vulgo fit, ut has veterum litteras ſæpe contitverint ſcriptores conſequuti, & plura inde teſtimonia ad verbum exſcripſerint. Atque id erudito Viro Cardinali Daguirre FACILIUS videtur eſſe ac VEROSIMILIUS, QUAM QUOD EARUM COLLECTOR ASSUERIT IIS TESTIMONIA POSTERIORUM. Belle quidem. Erant illæ ſcilicet in pervulgato uſu. Ex his fontibus, quæ convenirent ſibi, hauſit non unus ſcriptor, ſed quidquid fere eſt magnorum virorum, Pontificum, Patrum, conciliorum: *ſicut pluribus ibi oſtenditur ex eorum enumeratione.* At vero ſi id ita eſt, quorſum igitur (nam de hoc iterum percontari juvat) quorſum in tanto Patrum, Pontificum, ſynodorum, aliorumque id genus auctorum numero, ne unus quidem eſt ante Iſidori ævum repertus, qui vel epiſtolæ, unde hæc ſumeret quæ laudabat, vel Pontificis qui epiſtolam ſcripſerat, mentionem fecerit? Quid enim? Plagiarios fuiſſe, qui alienis ſe pannis induerint! Nimis hoc injurium eſt, neque in viros, pleroſque doctrinæ juxta & ſanctitatis laude præſtantiſſimos cadit. Itane parvi feciſſe ſummorum Pontificum auctoritatem, ut ne illorum quidem nomen laudare dignarentur? At ſi placita, ſi verba ipſa Pontificum exſcribebant, quid ni & ipſis quoque nomina laudarent? Et laudarunt ſane, ubi de his, quæ in lucem damus, genuinis agebatur. *Id quod ibidem deducitur appoſitione exemplorum.*

C

Liber de Divitiis ab alio compoſitus. 54 *Librum* De divitiis *nec a* Sixto *noſtro, nec ab alio Romano Pontifice homonymo confectum fuiſſe, perſuadent ea, quæ notavit Baronius ad annum* 440. *pag.* 695. *ubi agens de ſcriptis Pelagianis, Sixti PP. III. de quo ibidem eſt ſermo, nomine ſuppoſitis, & ex hujus poſtliferi fœtus veneno, peſſimum ejuſdem, quiſquis demum ille fuerit, parentem genuinis notis depingens, inter alia ſic habet:* Quid enim integro libro illo De divitiis conatus eſt auctor, niſi oſtendere, divitem hominem ex Deo non eſſe? contra divinæ plane Scripturæ teſtimonia, quibus dicitur: Divitem & pauperem fecit Deus. Et in Cantico Annæ: Dominus pauperem facit & ditat. Ex multis namque invenies, eumdem auctorem velle probare, impoſſibile eſſe, divitem hominem Dei præcepta ſervare: immo & omnes, etiam filios & filias habentes, divitias teneri profundere, & redi pauperes, ſi velint ſalvi eſſe, pluribus docet. In his, inquam, eum toto illo libro verſetur auctor, quis non intelligat, ſpirare Palagium: cujus inter alia hæreſum capita (ut dictum eſt) illud erat, non poſſe ſalvari divitem, niſi omnia ſua panperibus eroget? Sed atſi poſſent ea cuncta ad aliquem Catholicum ſenſum quomodocumque pertrahi; decuiſſetne tempore hujus emergentis hæreſis, Romanum Pontificem, etſi non eadem expreſſe, illis tamen affinia & confinis, abſque ſuſpicione hæreſis Pelagianæ, nulla facta ejus abrogatione, tractare? *Hinc quidem liquet, librum iſtum Sixto PP. III. perperam attribui; fuiſſe tamen, qui Martyri noſtro illum adſcriberent,* obſervat *heterodoxus ſupra num.* 29. *memoratus, pag.* 112. *Exſtat liber De divitiis in Bibliotheca Patrum editionis Pariſienſis, anno* 1589. *tom.* 5. *col.* 781. *& ſeqq.*

D

E

§. VI. An S. Sixtus noſter Enchiridion ſeu Sententiarum libellum compoſuerit.

Libellum hunc S. Hieronymi nemo adhuc dixit S. Sixto.

NEgat *S. Hieronymus, Sixtum Pythagoricum fuiſſe aſſerens iſtius opuſculi auctorem, ipſumque uti & ejuſdem interpretem Ruffinum hac cenſura perſtringens lib.* 6. *Commentariorum in Ezechielis prophetæ caput* 18. Pulchre in Xyſti Pythagorici ſententiolis dicitur: Adultet eſt uxoris propriæ, amſtor ardentior. Quem librum quidam in Latinam linguam transferens, martyris Xyſti nomine voluit illuſtrare, non conſiderans, in toto volumine, quod in duas partes fruſtra diviſit, Chriſti nomen, & Apoſtolorum omnino reticeri. Nec mirum, ſi gentilem philoſophum in Martyrem & Romanæ urbis epiſcopum tranſtulerit, cum Euſebii quoque Cæſarienſis primum pro Origine librum, Pamphili martyris vocabulo commutarit: ut facilius tali laudatore, libros impiiſſimos περὶ ἀρχῶν, Romanis conciliaret auribus.

F

ac gravibus confectus.

56 *Et lib.* 4. *Commentariorum in Ezechielis prophetæ caput* 22. *hæc ſcribis:* Miſerabilis Grunnius, qui ad calumniandos ſanctos viros ſperuit os ſuum, lingnamque ſuam docuit mendacium, Sexti Pythagorei hominis gentiliſſimi unum librum interpretatus eſt in Latinum, diviſitque eum in duo volumina, & ſub nomine ſancti martyris Xyſti, urbis Romanæ epiſcopi, autus eſt edere: in quibus nulla Chriſti, nulla Spiritus ſancti, nulla Dei Patris, nulla patriarcharum, prophetarum, & Apoſtolorum ſit mentio: & hunc librum ſola temeritate & inſania, Anulum nominavit; qui per multas provincias legitur, & maxime ab his qui ἀναδίδασι & impeccantiam prædicant. Quo modo igitur Dominus Jechoniam inſtar anuli de manu ſua & digito ſe projectutum comminatur, ita lectorem obſecro, ut nefarium librum objicit, legatque, ſi voluerit, ut ceteros philoſophorum libros, non ut volumen eccleſiaſticum.

caſtigat i

57 *In epiſtola autem ad Cteſiphontem adverſus Pelagianos, ita memorat:* Illam autem temeritatem, imo inſaniam ejus (*de Ruffino eſt ſermo*) quis digno poſſit explicare ſermone, quod librum Xyſti Pythagorei, hominis abſque Chriſti atque ethni-

ci,

A ei, immutato nomine, Sixti martyris, & Romanæ Eccleſiæ epiſcopi prænotavit: in quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem æxequant Deo, & de ajus dicunt eſſe ſubſtantia, multa de perfectione dicuntur, ut qui volumen philoſophi oeſciuot, ſub Martyris nomine bibant de aureo calica Babylonis. Denique in ipſo volumine nulla Prophetarum, nulla Patriarcharum, nulla Apoſtolorum, nulla Chriſti fic mentio: ut Epiſcopum & martyrem ſine Chriſti fide fuiſſe contendat. *Hæ ſunt cenſuræ, quibus prædictum libellum notavit ſapientiſſimus Eccleſiæ Doctor.*

quem nec pro parte S. Sixti agnoſcus S. Auguſtinus.

58 *S. Hieronymo adjunge aliud Eccleſiæ lumen, S. Auguſtinum, qui Retractationum lib. 2. cap. 42. ſic loquitur*: Venit tum in manus meas quidam Pelagii liber, ubi hominis oaturam contra Dei gratiam, qua juſtificatur impius, & qua Chriſtiani ſumus, quanta potuit argumantatione defendit. Io quo verba quædam, quæ velut Xyſti Romani epiſcopi & martyris Pelagius poſuit, ita defendi, tamquam revera ipſius Xyſti eſſent: id enim putaveram. Sed poſtea legi, Sixti philoſophi eſſe, non Xyſti Chriſtiani. *Habes, quid de prædicto opuſculo*

B *ejuſque auctore ſenſerint duo iſti egregii Eccleſiæ Catholicæ coryphæi. Aliorum ſcripſorum circa præſens argumentum judicia huc congerere, & novam diſſertationem operoſe contexere, nobis non eſt animus. Sententiæ porro, de quibus hic agitur, editæ ſunt in Bibliotheca SS. Patrum Colonienſi, anni 1618. tom. 3. a pag. 64. Pariſienſi, anni 1589. tom. 5. col. 769. & ſeqq. Quas non ita pridem etiam vulgavit nuperus quidam heterodoxus, ex ſupra dictis, cujus editione utar, quando ſententias quaſdam proferam.*

Inquiritur, quibus rationibus

59 *Sciolus ille heterodoxus* ioiquum, *uti vocat*, S. Hieronymi judicium de Sententiis Sixti II. philoſophi, Pontificia & martyris *reformare voluit. Quanquam autem librum libro reddere, ad ſingula, quæ is proline admodum & operoſe corradit, controverſiæ hujus capita reſpondendo, nec vacet, nec operæ pretium ſit; pauca tamen quædam e pluribus exhibeo ſpecimina, ut diſpiciat lector, num ſcopum ille ſuum fuerit aſſecutus. Ei quippe cauſæ incommodare ſequentia. 1°. Impotentia animi, qua adverſus S. Hieronymum inverecunde debaterat: quippe quæ non judicii ſolidi, ſed præjudicii, ut vocant, ſeu præconcepta opinionis mater eſſe ſolet. Eu tibi floſculos*

C *aliquot, quibus venerandos magni Doctoris canos inſpergit*: Calliditata ſibi conſuetu, addo etiam violentia, & dictatorio ſpiritu uſum eſſe, *ait pag.* 48. In laudandis aſſentatoribus ſuis immodicus; io lædendis autem atque excarnificandis obtrectatoribus ſæviſſimum ſe & crudeliſſimum exhibuit; *pag.* 50. Ut pudori cedere debeat alteri cuipiam ac Hieronymo, tam palpabili modo omnem fidem & conſcientiam nauci habuiſſe, *ibidem*. In dogmatibus fantaotiiſque præceps & effervaſcena *pag.* 62. Quum Hieronymi fraus multo fuarit execrabilior *&c. pag.* 96. *Ne plura congeram; famoſi hæreſiarchæ Joannis Calvini verbis ſanctiſſimum Eccleſiæ Doctorem impetens, ad* 1. Cor. 7. *verſum* 1. *ita ipſum de eo loquentem induxit; videlicet*, inſignibus polluiſſe virtutibus; ſed & ioſignibus laboraſſe vitiis: onde factum, ut in diſputando magna intemperie abtaptus, noo ſemper, quod verum erat, raſpexerit. *Aſt ineptiarum ac ſordium plus quam ſatis; quibus ſcelus ille, de quo ſupra dim, ſtylo ſcilicet ad modeſtiam plane compoſito, libelli hic controverſi cenſorem intemperies accuſat; non obſcure prodens cujus fuerit genii, & experturus forſoſſe apud æquos verum arbitros, quam parum profint, imo vero quam multum obſint diſſeria hujuſmodi, ſcommata, & acerbitates, ad evincendum ſuam cauſam.*

D AUCT. J. P.

60 *Incommodas ei 2°. Quod cenſuram S. Hieronymi neutiquam evertant iſtius Ariſtarchi argutationes. Rem expendendam prepone lectori partium ſtudio libero. Affirmat ſanctus Doctor, libellum, de quo hoc agimus, eſſe fœtum* Sexti Pythagorei hominis gentiliſſimi *&c. Negat pag.* 30. *heterodoxus prædictus, inter Pythagoræos extitiſſe aliquem, cui opuſculum illud ſub Sixti nomine attribui queat. Et cur non extiſſi? Nonne ideo, quia talem ie inter Pythagoræos non novit? Frivola enim vero conſequentia! An omnes itaque omnino & ſingulos ille ſcriptores Pythagoræos novit? Non opinor. Si non novit; cur hunc e ſecta eorum ſecludit? Hæc vero, quæ refert a pag.* 33. Thomas Galeus Anglus.. quum opuſcula Mythologica phyſica & ethica Oxonii anno MDCLXXXIII. interqua ea, Pythagoreorum ſcripta & fragmenta publicaret, hiſque ipſis, Sixti, *uti vult*, noſtri ſententias interet pag. 845. & ſequentibus, hunc noſtrum plane eum eſſe putavit, qui vel a Cicerone vel Seneca, Plinio, omnibulque aliis citatus fuit; *hæc, inquam, ibi quidem refert; ſed ſolide neutiquam refutat.* Quærerem ego, *inquit pag.* 34. qua ratione Sixius ille, quem Galeus ævo Ciceronis ae Cæſaris vixiſſe ſtatuit, de noſtra *theologia* S. adoptione, de Chriſto, ſapientia Dei, de reountiationa in baptiſmo, de martyrio, de innumaria aliis doctrinis mere Chriſtianis ae ritibus non niſi in ſancto cœtu uſitatis loqui potuerit; niſi ſimul ſtatuat, omnia iſta ante Servatoria adventum & nota atque exercita fuiſſe? *Sed num putas, illa omnia ibi inveniri in clara luce, qua ſcelus noſter adeo confideuter oſtentat? Vidit eumvero non quæ ſunt, ſed quæ eſſe voluit. Quid enim? Sententiam* 242. *quæ ſic habet*, Fidelem te eſſa profeſſus, ſpopondiſti pariter non peccaru Deo, *ad ſacrum Chriſtianorum baptiſma, nulla vocula umbra illud indicante, detorquet, dicens pag.* 245. Id vero manifeſtum Chriſtianæ ſodalitatis indicium: Gentilis enim de renuntiatione, in S. baptiſmo facta, dicere non poterat. *Ex Sententia vero* 56. Dignus eſto eo, qui ta dignatus eſt filium dicere, & agera omnia, quaſi filius Dei; *magna quidem, ſed mali prorſus emphaſi*. In

E omni, *inquit*, Pythagoræ ſapientia talis theſaurus non deprehenditur, qui nos *theologorum* certiores reddat. Hoc ad myſteria, ſed revelata pertinet. *Vide, quantam vim in hoc ſcelo habeat idea adjectitia, quam vocant, umbras ſibi ac ſomnia fingente, renuntiationem videlicet quæ fit a Chriſtianis ante baptiſmum, de quo altum ſiles illa philoſophi ſententia. Neque enim hic quæritur, an interpretatione adventitia ac foris quæſita, ad ſenſum Chriſtianum ea deterqueri poſſint; ſed an illum ſenſum ex ui terminorum, & ex obvia ſignificationis idea per ſe indicent & manifeſtent. Jam vero fac quaſdam eſſe in dicto libro ſententias, quæ redoleant Scripturam ſacram; an tamen inde ſequitur, ut libri iſtius fuerit auctor Chriſtianus? Audiatur de hac re Baronius in Annal. eccl. ad annum* 410. Ruffinus transferens pleraque addens mora ſuo ex divinis Scripturis, videri fecit librum potius hominis Chriſtiani, quam ethoici.

& adverſus S. Hieronymi cenſuram.

61 *Sed redeamus ad cenſuram Hieronymianam, & alia ejuſdem membra breviter examinemus. Dicit, pſeudo-Sixtum ea ſcripſiſſe*, io quibus nulla Chriſti, nulla Spiritus ſancti, nulla Dei

A Patris, nulla Patriarcharum, Prophetarum, & Apoſtolorum fit mentio. *Fatetur heterodoxus pag. 40. apud eum non inveniri ſacroſancta* Jeſu *&* Chriſti *nomina. Quod, quis non miretur; cum ea ſcriptoribus Chriſtianis, qualem vult eſſe ſuum Sixtum, ad informandos Chriſtianorum mores adeo ſint accommodata, ac familiaria, ne dicam quotidiana?* Sed exſtat, *inquit*, Servatoris deſcriptio apud Sixtum, quando VERBI, & SAPIENTIÆ & VERITATIS ipſum præconia exornavit. *Et mox in medium producit ſanctos Patres, hiſce vocibus uſos ad ſignificandum Dei Filium. Sed non negavit S. Hieronymus, voces illas materiales habere inter pſeudo-Sixti ſententias. Quæſtio eſt, an illis vocibus, prout ibi exſtant, in ſenſu litterali atque obvio, attenta toto ſcriptoris contextu, ſignificetur Filius Dei; an potius illud ſignificatum ex voluntate ipſius, qui dictum auctorem ejuſque ſententias defendit, ſit affictum. Ea nonnulla ſpecimina, unde judicare poſſis. Sententia 23. ſic habet*: Anima purificatur in verbo Dei per ſapientiam. 24ª. Numquam putes Dei ſapientiam

B inſenſibilem eſſe, 29ª: Divina ſapientia lux eſt, & incapax contrarii. *An in his ſatis elucet Servator, Filius Dei, Verbumque & Sapientia Patris? An denuo ex ſententia* 275. Derelinquena, quæ poſſides, ſequere verbum Dei, *ab Hieronymi Ariſtarcho recte infertur*, Sub Verbi titulo iterum Servatorem deſcripſit? *An id conficitur ex ſententia* 290. Bonum quidem habere omnes optant, obtinent autem, qui ſemetipſos ex integro, verbo Dei manciparunt? *An denique ex ſententia* 370. verbum verum ut Deum honora? *Nuga. At juſte longius abducar, ſi meas de Deo Patre ac Spiritu ſancto obſervationes hiſce ſuperaddam.*

defendat 62 *Ad illud vero Hieronymi adverſus pſeudo-Sixtum*, nulla Patriarcharum, Prophetarum & Apoſtolorum fit mentio, *quod attinet; cauſa malæ defenſor more ſuo hic iterum e cerebro ſuo memoriam illorum extundit, quando pag.* 39. Sixtus, *inquit*, dum Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos deſcribit, eos vocat SAPIENTES & AMICOS DEI, more Chriſti, qui ſe *eosdem* miſſurum pollicebatur, non deſignans Petri Paulive nomine, Matth. cap. 23.

C *Quaſi vero alibi, & variis ſæpe, ſatis clare, eos non deſignaſſet Dominus ſatis ſæpe, ſatis clare, ac ſatis diſtincte: ut advertere vel hinc liceat, quam ſtramineæ arripiat fulcra pſeudo-Sixti patronus, ut deſperatam cauſam ſuam tueatur, & quam parum fidei mereatur, quando citans ſacrarum Litterarum & Patrum textus, ad rem importune, ne dicam ad oſtentationem quaſi pompatice undequaque conquiſitos, eoſque a quivocis ſuis Sixti verbis applicans, cum hujus ſententias ex illis confirmat, tum pro divinis oraculis venditat.*

tamquam orthodoxum; 63 *Doctor demique Stridonenſis hunc librum accuſat, quod in eo* juxta dogma Pythagoricum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt eſſe ſubſtantia, multa de perfectione dicuntur. *Inficiatur hoc pſeudo-Sixti defenſor pag.* 48. *eam tantummodo ab ipſo poſtulatam perfectionem fuiſſe affirmans, qualem voluere Chriſtus Dominus, nec non SS. Irenæus & Hieronymus. Imo vero pag.* 95. *dicit, quod* Clemens Alexandrinus totus in hoc Enchiridio expreſſus ſit. *At reſpondeo, novum non eſſe, ſcriptoret, ab Eccleſia Romano-Catholica alienos, in rebus ſuis deſperatis inclamare divina eloquia, ac ſanctos Patres. Mori iſti jam pridem conſuevere hæretici tam antiqui quam novi. Ex pauca ſpecimina, Auctor Clementis PP. XI. Conſtitutionis* Unigenitus *theologice propugnatæ tom. 1. in Prolegomenis cap. 6. occaſione SS. Auguſtini ac Thomæ, a Quæſnello & ceteris Janſeniſtis paſſim in patrocinium vocatorum, varia ſuggerit; e quibus pauca hæc excerpo. Wieleffum audi*: Sic habet Auguſtinus, ut doceo: ſic lex Papalis, & Concilia. *Lutherum*: Auguſtinum quem præteris, totus meus eſt. *Calvinum*: S. Auguſtinus adeo totus noſter eſt *&c. Et Calvinum denuo*: Etiamſi crepet Pighius, nobis hoc extorquere non poteſt, quin Auguſtinus totus ſit noſter. *Calvinum denique terno*: Doctrinæ noſtræ nullum eſt caput, quod non prope ad verbum ſæpius apud Auguſtinum recurrat. *Plura, uti & locorum, quas protuli, citationes dabit præditus Conſtitutionis propugnator. Librum itaque pſeudo-Sixtinum accuſat Eccleſiæ Doctor in omni ſcientiarum genere conſummatiſſimus; excuſat heterodoxus ſcribillator. Utri credendum? Porro juſtiſſimas eſſe, quæ adverſus opellam illam moventur, accuſationes, Joannis Mariæ Braſichellenſis, ſacri Palatii magiſtri confirmat* 1°. *cenſura, Bibliothecæ Patrum Lugdunenſi præfixa, uti eſt apud dictum heterodoxum pag.* 93. *Confirmat* 2°. *Cæſar Baronius ad annum* 410. *ſcribens adverſus* execrabilem impoſturam *Rufini. Confirmat* E 3°. *aliorum auctorum agmen: hunc namque* Cæſarem ſuum ſequitur univerſus eorum exercitus, qui Romanam Eccleſiam agnoſcunt; *ſicut fatetur adverſarius pag.* 97. *Omnes ſcilicet illi talparum inſtar cæcutierunt; hic autem plus aliquid, quam omnes iſti, videns, lynceo obtutu veritatem detexit. Credite poſteri. Confirmat* 4°. *ipſemet heterodoxus noſter, apud quem pag.* 95. *quidam ex eodem grege magiſter Thomas Itigius, eccleſiæ Lipſienſis præſul, uti vocatur, & S. Theologiæ profeſſor, Tractatu de Bibliothecis & Catenis Patrum; cujus, inquit*, viri judicio multum alias tribuendum eſſe judico, *ita in dicto opere pag.* 86. *loquis aſſeritur*: Sententias, quas ſub Sixti Pontif. R. & martyris nomine Bigneus ediderat, Braſichellenſia rectius Sixto Pythagoreo vindicat; cum ex Hieronymo, Auguſtino, aliſque auctoribus conſtet, quod Rufinus mala fraude illum philoſophi gentilis librum Sixto Pontifici R. & martyri ſuppoſuerit. *Confirmant* 5°. *ab* F *ſurda hæc, quæ ex eodem libro delibo.*

ſed irrito 64 *Sententia eum* 162. *ita ſonat*: Mendacio tamquam veneno utere. *Pulcra enimvero ethica, quæ mendacii uſum præſcribit. Quæ ſcilicet noſter heterodoxus, gregalium ſuorum veſtigiis inhæreus, pag.* 206. *&* 207. *adverſus noſtrum Nicolaum Abramium, atque univerſam noſtram Societatem impudenter in hoc argumento eructat, citans auctores Hexaplorum Romano jubente prostitorum, non eſt hujus loci refutare. Sententia* 271. *ſic habet*: Execrabile tibi etiam ſit, juſte aliquid punire. *Ubi ergo juſtitia vindicativa? Sententia* 130. *his terminis conſtat*: Non petasa Deo id, quod eum habueris, non perpetuo poſſidebis. *Non igitur temporalia ſubſidia ad vitæ mortalis ſuſtentationem neceſſaria, non pacem, non animi tranquillitatem, quietem Eccleſiæ, corporis ſanitatem, a Deo petenda docet. Sententia* 135. *omnibus iſta*: Quidquid non convenit ad beatitudinem Dei, non convenit homini Dei. *Samuel Baſnagius Flottemanvillanus, qui noſtro adverſarie minime debet eſſe ſuſpectus, cum a Romanis ſacris ſit alienus, in Annalibus Politico-eccleſiaſticis, ad annum Domini* 258. *num.* 8. *præcedentem ſententiam cenſuraſſe non contentus, præſentis hoc etiam ſtigma inuſit*: Abhorret .. a fide ..

Non

A Non igitur reſurrectio corporis pars erit felicitatis Sanctorum, utpote quæ gloriæ Dei immortalis pugnet. *Hæc vero* 198. Derogare viro ſapienti ac Deo, æquala ducito peccatum, *quomodo ſatis erga Deum reverens, & precatorum magnalium conſona? Quid plura? Sententia* 283. Solent homines abſcindere aliqua membrorum ſuorum pro ſanitate reliquorum : quanto id præſtantius pro pudicitia fiet, *omne patrocinatur erroneæ mutilationi Origenianæ?*

prorſus ineptus. 65 *Denique quid hæc frateritia* 236. Nubere & filios procreare, peſſimum ſciat utrumque, *ineptus dici poteſt? Nam vel ipſemet ſciolus noſter pag.* 442. Fateor, *inquit*, hanc ſententiam, uti Rufinus vertit, difficillime excuſari poſſe. Quo factum, ut in Pariſina & Lugdunenſi editione omnino non reperiatur. Fortaſſis ab Hieronymo, ejuſque ſectatoribus ioſerta, ut tandem, quam ſibi matrimonii odio invidiam fecerant, Siricio conciliarent. *Obſerva & mirare audacem & impudentem hujus noſtri ſcribillatoris conjecturam; cui tamen non inhærens, mox aliud effugium captat, dum culpam confert in Ruffinum interpretem. Quæ cum ita ſint, prudens æquus lectoris judicium requiro, an labellus Sententiarum hic controverſus* S. Sixto PP. II.

B *ac mox eyi ſit adſcribendus, an potius eo non ſit plane indignus; qui tanto perperam ab Hæterodoxo noſtro in honore habitus eſt, ut pag.* 108. *arbitretur, dicamus aperius, ſomniet*, Sixtum *hoc libro ſibi gradum ſtraxiſſe ad presbyterium.*

§. VII. Sanctus an ad Hiſpanos profectus; Acta.

Auctoris verba.

TAmayus *in Martyrologio Hiſpanico hac die* VI. *Auguſti, utor in Hiſpaniam ſanctum Martyrem noſtrum inſtituiſſe memorat his verbis*: Romæ natalis S. Sixti Pontificis maximi, qui eum legatus S. R. E., ut Toletano intereſſet concilio, Hiſpanias deveniſſet, munere expleto, Cæſarauguſtam, devotionis ad Virginem de Columna ardore ſuccenſus, acceſſit : ubi Laurentium S. Va-

C leriі archidiaconum agnoſcens, illum Romæ detulit. *Porro adventum Sancti in Hiſpaniam dictus Martyrologus probare conatur* 1°. *ex Chronico Dextri; quod cum omnem jam pridem apud eruditos fidem amiſerit, nihil ex eo confici poteſt.* 2°. *Ex S. Vincentio Ferrerio, qui in Sermone de S. Laurentio fol.* XCII. *verſo editionis mox indicandæ, ſic ſcribit* : S. Sixtus Papa vadens ad celebrandum concilium Toletanum, fecit tranſitum per Cæſar-auguſtam, & audita fama beati Laurentii, vocavit eum, & ſcita ſua ſanctitate, duxit eum ſecum, *&c. Hæc deſcribo ex editione Lugd. Sermonum S. Vincentii Ferrerii, qui ſuni de San-*

a f. 1516. *ctis, anno* 1416.[a] *typis excuſi. Monet Tamayus, merito in aliis expungi vocem* Papa; *ne* S. Sixtus *poſt Pontificatum dicatur Romam reliquiſſe. Nos quidem veneramur S. Vincentii Ferrerii ſacram eruditionem cum ſpiritu apoſtolico conjunctam; ita tamen, ut ad præſentis cauſæ confirmationem deſideremus antiquiora teſtimonia, quam ſeculi decimi quarti ac decimi quinti, quibus floruit Sanctus ille. De aliis auctoribus, quos Tamayus citat, idem eſto judicium.*

Sanctus in Hiſpaniam profectus eſſe negatur;

67 *Ceterum audire juvat diligentiſſimum conciliorum Hiſpaniæ collectorem, eminentiſſimum Aguirrium, tomo* 1. *Collectionis maximæ dictorum conciliorum a pag.* 161. *ita ſcribentem de concilio Toletano, quod ſupra memoratum eſt, atque adventu Sancti noſtri in Hiſpaniam*: Septimum dicitur celebratum Toleti anno CCLX. tempore S. Xyſti II. Papæ, juxta teſtimoniom celebre S. Vincentii Ferrerii (*verba ſubdit Aguirrius eadem, quæ nos modo dedimus.*) Porro S. Xyſtum adiiſſe Hiſpaniam, multi ante & poſt tempus S. Vincentii Ferrerii dixiſſe perhibentur. *Deinde auctores, qui ab ipſo citantur*, ii, *uti addit*, omnes, priuſquam nova illa Chronica Dextri & ſociorum ſuperius indicata appararent. Nam poſtquam in lucem prodiere, omnes eorum defenſores eamdem narrationem quaſi pro aris & focis tuentur, ductu poſtſimum verbis his Dextro tributis ad annum CCLV. num. 5. Toleti ſub Xyſti Papæ legato concilium contractum eſt. Sed enim imprimis occurrit oppoſitio inter verba S. Vincentii ac Dextri: nam ille videtur tribuere id concilium Xyſto II. jam Pontifici adeunti Hiſpaniam ad illud celebrandum : Dexter vero ſolum adſcribit cuidam alteri legato Xyſti Papæ (*ſaltem ſecundum emendationem textus ipſius, de qua Tamayus loco citato pag.* 390.)

negat Cardinalis Aguirrius ob varias rationes.

68 Utrumvis autem dicatur, difficile creditu eſt : cum nullum omoino exter Chriſtianæ antiquitatis indicium, nec traditio adventus Xyſti in Hiſpaniam; nec Pontifices in eo tantæ paupertatis ac perſecutionis ſtatu ſolerent mittere legatos, præſertim ad regna procul diſſita : nec exiguum tempus, quo Xyſtus Sedem Apoſtolicam rexit, videtur locum dediſſe, ut, relicta Roma, Hiſpaniam peteret ad concilium inibi celebrandum. Vixit enim ſolum in Pontificatu annum unum, menſes decem, dies viginti tres; ut vidimus ſupra pag. 18. in Catalogo illo Pontificum vetuſtiſſimo tunus bibliothecæ Vaticanæ. (*Imo vero tamdiu non ſedit, ſecundum dicta ſuperius num.* 40.) Præterea Xyſtus in eo brevi Pontificatus tempore jam erat ſenex; ut indicant verba ipſius ad S. Laurentium: Nos quaſi ſenes, levioris pugnæ curſum recipimus. Unde minus credibile eſt, Pontificem ſenem, intra breve regiminis tempus, tam longa itinera emenſum fuiſſe. Porro S. Vincentius Ferrerius videtur eam narrationem ſumpſiſſe ex Martino Polono Ordinis F Prædicatorum (*De eo ſupra egerat*) cujus auctoritas in hiſtoria eſt exigua, ut notum eſt, & ſpeciatim monet Bellarminus, dum loquitur de illo in libro de Scriptoribus eccleſiaſticis circa medium ſeculi decimi tertii. Denique nec pſeudo-Dexter, nec ullus veterum Scriptorum indicat, quam ob cauſam, vel quibus Hiſpaniæ epiſcopis intervenientibus, Xyſtus id concilium Toleti celebraverit, ſive per ſe ipſum, ſive per legatum aliquem. Manet itaque concilium prædictum, inſtar aliorum præcedentium, intra limites ſolius poſſibilitatis : ex qua ſola non niſi temere proceditur ad aſſerendum factum; *atque proinde adventum* S. Xyſti *in Hiſpaniam eidem ſuperſtructum; quem Ambroſius de Morales Chronico generalis Hiſpaniæ lib.* 9. *cap.* 46. *etiam improbat; Mariana autem de Rebus Hiſpaniæ lib.* 4. *cap.* 10. *admittit*, priuſquam *Sixtus* eſſet Pontifex; *ſed quo auctore antiquo ac fide digno hoc probabit eum ipſe, tum alii, qui id volunt? Rogatos enimvero volumus eruditos Hiſpanos, ut idoneo aliquo documento vetuſto nobis hoc edifferant.*

Acta S. Sixti

69 *Circa exemplaria Actorum occurrunt ſequentia. Emmanuel Schelſtratus Antiquitatum Eccleſiæ tom.* 1. *diſſertatione* 2. *cap.* 7. *numer.* 6. S. Sixti *Acta interpolata fuiſſe probant*, Reperiuntur, *inquit*, Xyſti ſecundi Acta in Ms. codice

D Auct. J. P.

E

A dicę 1190. Vaticano; ſed neſcio a quonam auctore pluribus ſeculis poſt ejuſdem Pontificis obitum interpolata. Patet id ex primis illorum verbis: Temporibus Decii Cæſaris, & Valeriani Præpoſiti, juſſeruot ſibi Sixtum epiſcopum cum Clero ſuo præſentari noctu intra civitatem Tellure. Quibus innuitur, Xyſtum temporibus Decii imperatoris paſſum eſſe; cum conſtet, Decium periiſſe ante ſex annos, quam Xyſtus Sedem Apoſtolicam obtinuit. Nec refert, hæc priora verba in multis aliis Mss. codicibus deſiderari; cum ubique in Actis exhibeantur Decius & Valerianus, qui Xyſtum interrogant, quod ex ignorantia hiſtoriæ eccleſiaſticæ ab interpolatore additum eſt. Octo enim annis poſt Decii mortem, Xyſtus ſub Valeriano, non præfecto, ſed imperatore, ut ſtatim probabimus, martyrii palmam adeptus eſt. Legerat forſan interpolator Valeriani nomen in veris Xyſti Actis, & quia Decii perſecutio graviſſima fuit, Valerianum Decii judicem extitiſſe credidit, & ideo Xyſtum ſub Decio imperatore & Valeriano Præfecto paſſum affirmavit.

B

interpolata ſunt.

70 Habuit germana Xyſti Acta D. Ambroſius, qui ſæpius eorum meminit; nullibi tamen Laurentium ſub Decio paſſum fuiſſe aſſeruit. Prælarum eſt fragmentum, quod D. Ambroſius refert lib. 1. de Officiis cap. 41. ubi ita ſcribit: Non prætereamus etiam S. Laurentium, qui cum videret Sixtum, epiſcopum ſuum, ad martyrium duci, flere cœpit non paſſionem illius, ſed ſuam remoſionem, Itaque his verbis appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio pater? &c. Hæc S. Ambroſius; quæ quidem reperiuntur in Actis Xyſti Papæ, prout habentur in Mss. codicibus Vaticanis, & in editis Sanctorum Paſſionibus apud Mombritium & Laurentium Surium. (*Vide etiam Martyrium infra a nobis excudendum, n. 3.*) Sed notandum eſt, quod D. Ambroſius teſtetur, hæc contigiſſe, cum B. Laurentius videret Xyſtum ad martyrium duci. Ubi tamen Acta nunc extantia habent: Cum autem audiſſet B. Laurentius archidiaconus, beatum Xyſtum epiſcopum iterum in cuſtodiam reduci, his verbis eum appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio pater? &c. Ex quibus lucide apparet, Acta

C B. Xyſti poſt tempora D. Ambroſii, ab aliquo interpolata fuiſſe. Addunt eadem Acta, Eccleſiæ ſubinde thesauros per aliquot dies a B. Laurentio in pauperes diſtributos fuiſſe, & Xyſtum poſt hæc omnia primum e carcere eductum fuiſſe ad martyrium: cum S. Ambroſius in fragmento ſuperius relato teſtetur, Xyſtum in via, qua ad locum martyrii properabat, Laureotium allocutum fuiſſe, ipſiſque prædixiſſe, quod poſt triduum ſequeretur, & martyrium ſubiret. *Ex his itaque Scheſſtratii verbis conficitur, Acta* S. Sixti *interpolata fuiſſe.*

Eorum exemplo.

71 *Hiſce annectere placet nonnullas alias circa prædicta Acta obſervationes. Ea, quæ apud Surium exſtant, ad diem 10. Auguſti, Martyrio S. Laurentii inſerta ſunt. Apud Mombritium vero tom. 2. datur* Paſſio ſanctorum Xiſti epiſcopi, Feliciſſimi & Agapiti martyrum. *Habemus apographum e Ms. S. Audomari, quod* S. Sixti, *& aliorum, quos modo dicebam, duorum paſſionem continet, ad tres lectiones contractam. Eſt aliud inſuper mihi in promptu apographum hoc titulo,* Martyrium S. Syxti Pontificis, & Feliciſſimi, & Agapiti diaconorum, *e Ms. Fuldenſi deſumptum, collatum cum Ms. S. Martini Trevetis, ac in novem diſpertitum capita. Reſtitueres præ aliis, qua memoravi, geſtarum documentis ſunt prædictæ lectiones, partem, quam pluribus* D *alibi habet S. Laurentius, breviter perſtringentes. Ceterum Acta, qua dixi, ita ſe habent, ut qui unum ex illis exemplar norit, reliqua norit: adeo quippe conveniunt inter ſe, ut tandem perſpicue fontem ſapiant. En tibi nunc*

MARTYRIUM

e Ms. Fuldenſi cum aliis exemplaribus collato.

Sanctus S. Feliciſſimus & Agapitus

ORta perſecutionum tempeſtate ſub Decio, multi Chriſtianorum necati ſunt, finitoque Perſico bello *a* venientes Romam Decius cæſar & Valerianus præfectus *b*, juſſerunt ſibi Syxtum epiſcopum cum clero ſuo præſentari noctu intra civitatem in Tellude *c*. Syxtus igitur apud Athenas natus & doctos *d*, prius quidem philoſophus, poſtea Chriſti diſcipulus, dixit ad Clerum ſuum: E Fratres & commilitones, nolite paveſcere; omnes Sancti quanta paſſi ſunt tormenta, ut ſecuri perpetuam obtinerent vitæ æternæ palmam. Nam & Dominus noſter Ieſus Chriſtus paſſus eſt pro ſalute noſtra, ut nobis exemplum relinqueret: & voce clara dixit: Venite, nemo metuat terrores. Reſponderunt Feliciſſimus & Agapitus diaconos, & dixerunt: Et nos ſine patre noſtro quo ibimus?

a
b
c
d

fictum Decio ac Valeriano, & Martii fuit confictæ fraſtra eo fingitur.

2 Et præſentatus eſt noctu Decio & Valeriano cum duobus diaconibus. Dicit ad Syxtum epiſcopum Decius cæſar: Scisquare ſis tentus, & conventione publica nobis repræſentatus es? Reſpondit Syxtus epiſcopus: Scio, & bene ſcio. Decius dixit: Ergo ſi ſcis, ſac ut univerſi ſciant, & tu vivas, & Clerus tuus augeatur. Reſpondit Syxtus epiſcopus: Vere feci & facio, ut Clerus meus augeatur. Decius dixit: Ergo ſacrifica diis immortalibus, & eſto princeps ſacerdotum. Beatus Syxtus epiſcopus reſpondit: Ego ſemper ſacrificavi & ſacrifico Deo Patri omnipotenti, & Domino Jeſu Chriſto, Filio ejus, & Spiritui ſancto hoſtiam puram & immaculatam. Decius dixit: Conſule ſenectoti tuæ, ſicut & nos conſulimus. Iraqua conſule & tu tibi vel Clero tuo. Beatus Syxtus epiſcopus dixit: Utque adeo conſultus ſum e mihi & Clero meo, ut de profundo mortis æternæ coner omnes mecum eripere, vel liberare. Decius dixit: Sacrifica: nam ſi non feceris, tu eris exemplum omnium. Syxtus epiſcopus reſpondit: Jam ſemel tibi dixi, Sacrificium ſemper offero Deo & Domino Jeſu Chriſto Filio ejus. Decius dixit ad milites: Dueite eum ad templum Martis *f*, & ſacrificet Deo Marti. Quod ſi noluerit, recludita eum in privata Mamurtini *g*. Et duxerunt eum ad templum Martis, & coarctabant eum ſacrificiis coinquinari. Tunc beatus Syxtus epiſcopus dixit: O infelices, qui non ploratis, qui adoratis idola vana, & manufacta, muta & ſurda: quæ nec ſibi nec aliis proſunt. Sed audite me, filii, & liberate animas veſtras de æterno ſupplicio: & nolite paveſcere iſta tormenta: ſed illa metuite, & agite pœnitentiam, quia neſcientes ſacrificaſtis idolis vanis. Et contempto præcepto Decii, duxerunt eum in cuſtodiam privatam cum duobus diaconibus Feliciſſimo & Agapito.

F
e
f
g

St. Laurentii & Sixti collatio.

3 Cumque audiſſet B. Laurentius archidiaconus, beatum Sixtum epiſcopum iterum in cuſtodiam reduci *h*, his verbis eum appellare cœpit: Quo progcedcris ſine filio, pater; quo, Sacerdos

h

ſancte,

A fauste, ſine diacono properas? Tu numquam ſacrificaſti ſiue miniſtro, nec offerre conſueveras. i Quid in me ergo diſplicuit tibi, pater? Num degenerem probaſti me? Experire recte, utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti dominici Corporis & Sanguinis conſecrationem k. Cui l conſummandorum l conſortium Sacramentorum eredidiſti, huic ſanguinis tui conſortium negas? Ne peric litetur judicium, dum fortitudo laudatur. Abjectio diſcipuli detrimentum eſt magiſtri. Quid, quod illuſtrius præſtantes viri diſcipulorum certaminibus, quam ſuis vincunt? Denique Abraham filium obtulit; Petrus Stephanum præmiſit; & tu, Pater, offeude in filio virtutem tuam, & offer, quam erudiſti; ut ſecurus judicii tui, comitatu nobili pervenias ad coronam. Tunc Syxtus epiſcopus dixit: Non ego te, fili, deſero, nec m derelinquo, ſed majora tibi debentur m certamina. Nos quaſi ſenes levioris pugnæ curſum recipimus; n te quaſi juvenem magnum n glorioſior de tyranno triumphus exſpectat. Poſt o venies; flere deſiſte: B poſt triduum ſequeris ſacerdotem levita. Hic me- * al. eras dius numerus deeet. Non erit * tuum ſub Magiſtro vincere, quaſi adjutorem quærens conſortium paſſionis p. Totam hereditatem tibi dimitto. Quid q præſentiam meam requiris q? Helias Heliſæum reliquit, & virtutem non abſtulit. Et dixit ſanctus Syxtus ad S. Laurentium: Accipe facultates Eccleſiæ vel theſauros, & divide quibus tibi videtur. Tunc B. Syxtus epiſcopus tradidit B. Laurentio archidiacono omnes facultates Eccleſiæ.

Plutus 4 Eo tempore, accepta poteſtate, B. Laurentius cepit per regiones curioſe quærere, ubicumque ſanct Clerici vel pauperes eſſent abſconſi: & portans theſauros, prout cuique opus erat, miniſtrabat. Venieus autem in Cælium montem, ubi erat quædam vidua, quæ fuerat cum viro ſuo annis undecim, & in viduitate permanſit annos triginta duos, quæ habebat in domo ſua multos Chriſtianos, & presbyteros, & Clericos abſconſos. Hos cum audiſſet B. Laurentius, tulit veſtes & theſauros, & venit noctu ad eam. Tunc veniens invenit multitudinem Chriſtianorum in domo Cyriacæ viduæ, & cœpit pedes omnium Chriſtianorum lavare. Et in ipſa nocte veniens Cyriaca ad B. Laurentium, miſit ſe ad pedes ejus, di- C cens ei: Per Chriſtum te conjuro, ut manus tuas ponas ſuper caput meum, quia multas infirmitates patior capitis mei. Tunc B. Laurentius dixit: In nomine Domini Jeſu Chriſti filii Dei omnipotentis ponam manum meam ſuper caput tuum. Et facto ſigno Chriſti, poſuit manus ſuper caput Cyriacæ viduæ: poſuit & ſuper manus ejus linteum, * Membrin. de quo * extergebat pedes Sanctorum. ex Sur. quo & utebatur

5 Eadem nocte ambulavit iude, & cepit quærere, ubicumque eſſent congregati Chriſtiani, ſive in domibus, ſive in cryptis. Venit autem in vicum, qui dicitur Cauarins, & invenit multos Chriſtianos in domo cujuſdam Narciſſi Chriſtiani congregatos. Ubi intraivit cum lacrymis, & lavit pedes omnium, & dedit eis de theſauro, quem B. Syxtus præcipiens tradidit. Et invenit in eadem do- * Membrin. mo hominem nomine Creſcentionem * cæcum. Creſcentium Tunc ipſe cum lacrymis cœpit rogare dicens: Pone manum tuam in oculos meos, ut videam faciem tuam. Tunc B. Laurentius lacrymas oculis ſtillans dixit: Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui aperuit oculos cæci nati, ipſe te illuminet. Et facto ſigno Chriſti in oculis ejus, ipſa hora aperti ſunt, & vidit lumen & ſi. Laurentium, ſicut petivit.

6 Tunc exiens inde audivit, quod in vico Patricii multi Chriſtiani congregati eſſent in crypta Nepotiana, & veniens illuc B. Laurentius detulit ſecum ea, quæ neceſſaria erant Sanctis. Et invenit ibi animas ſexaginta tres f promiſcui ſexus, & introivit cum lacrymis ad eos, dans pacem omnibus. Et inveniens ibi presbyterum nomine Juſtinum, qui fuerat ordinatus a B. Syxto, & miſit ſe ad pedes ejus, & cœperunt ambo ſe in pavimento volutare, ut invicem ſibi pedes oleularent. Dixit autem B. Laurentius ad B. Juſtinum: Comple votum meum, ut laventur pedes Sanctorum & veſtri per manus meas. Juſtinus presbyter dixit: Hoc dominicum præceptum eſt: fiat voluntas Domini noſtri Jeſu Chriſti. Et poſita pelvi miſit aquam, & lavit omnium virorum pedes. Veniens autem ad B. Juſtinum, cœpit primo oleulari pedes ejus & lavare: & ubi lavit omnium pedes, commendavit ſe B. Juſtino. D Pax Ms. a S. Laurentio ſacta. f

7 Et eadem hora exiens iude: & ecce B. Syxtus ducebatur in Telludem, ut audiretur, & eum eo dno diacono Feliciſſimus & Agapitus. Et ſedit Decius & Valerianus. Dixit autem Decius ad B. Syxtum epiſcopum iracundia plenus: Nos quidem conſulimus ſenectuti ruæ. Audi præcepta noſtra, & ſacrifica. Reſpondit B. Syxtus: Miſer, tu tibi conſule, & noli blaſphamare; ſed age pœniteutiam de ſauguine Sanctorum, quem effudiſti. Decius furore plenus dixit ad Valerianum: Si iſte extinctus non fuerit, non erit clarus timor noſter. Valerianus reſpondit: Capite puniatur. Reſponderunt Feli- E ciſſimus & Agapitus, & dixeruut: O miſeri, ſi auditis monita patris uoſtri, evadetis tormenta æterna, quæ vos torquere habent. Valerianus præfectus dixit: Quid diu vivent iſti, qui nobis tormenta promittunt? Sed ducantur ad templum Martis iterum & ſacrificeut. Quod ſi noluerint ſacrificare, in eodem loco capite truncentur. Et ducti ſoras murum portæ Appiæ cepit B. Syxtus dicere: Ecce idola vana muta & ſurda, & lapidea, quibus miſeri inclinantur, ut perdant vitam æternam. Et dixit ad templum Martis: Deſtruat te Chriſtus, filius Dei vivi. Et cum hoc dixiſſet B. Syxtus, reſpon- F deruut omnes Chriſtiani: Amen. Et ſubito cecidit aliqua pars templi, & comminuta eſt g. S. Stanus idola ſperne mus.

8 Tunc B. Laurentius cepit clamare: Non me derelinquas, pater ſancte, quia theſauros jam expendi, quos tradidiſti mihi. Tunc milites tenuerunt B. Laurentium archidiaconum, audientes de theſauro *. Sanctum vero Syxtum epiſcopum, & Feliciſſimum, & Agapitum diacones duxerunt in clivum Martis ante templum: & ibidem n decollatus x eſt enm duobus diaconibus y, & dimiſerunt corpora eorum in platea octavo Idus Auguſti. Noctu etiam venerunt clerici & presbyteri, & Diaconi, & maxima pars Chriſtianorum, & collegeruut corpora Sanctorum, & ſepelierunt B. Syxtum epiſcopum & martyrem in crypta in cœmeterio Caliſti z in eadem via; ſanctos vero Feliciſſimum & Agapitum martyres & diacones ſepelierunt in cœmeterio Prætextati ſub die octavo Idus Auguſtas. g una cum Feliciſſimo & Agapito martyrum fubis. * al. theſauris n x y z

ANNOTATA.

a *Quod ſeveriores quidam critici velint, Perſicam Decii expeditionem eſſe confictam, habet tom. VII. Julii, die 30. ejuſdem menſis, pag. 132. a n. 16.*

b *Non ſub Decio cæſare ac Valeriano præfecto contigit hoc; ſed ſub Valeriano imperatore; ex Com-*

A *Commentario prævio numer.* 69.

ex Ms. c *Ita etiam eſt apud Surium & Adonem ; ſed ſecundum Schelſtratum mox citatum, num.* 69. *& Mombritium* Tellure. *Locus iſte fuit Romæ ; ſecundum ea, quæ hic proxime præcedunt. At qualis, & ubi ſitus? Tom.* 1. *menſis Auguſti pag.* 144. *in Annotatis lit.* d, *diximus, locum illum fuiſſe templum, in quo ſape ſenatus cogi conſueverit, haud procul Amphitheatro. Vide inſuper auctores ibid. citatos. Apud Panvinium in Commentariis reipublicæ Romanæ lib.* 1, *pag.* 173, *notatur* Regio IV. via ſacra, alias templum Pacis ; *& inter templa decem, quæ pag.* 164. *ſubduntur, occurrit* templum Telluris in Carinis cum armamentario ; *de quo templo etiam ibid. pagg.* 229. *&* 242. *Suſpicor illud hic deſignari.*

d *Singularis hic eſt, ſi non mendoſus Mombritius, pro* & doctus *ſcribens* & dictus Jeſus fuit.

e *Ita quoque codex noſter Ms.* P. 155. *ſed Ado ac Surius*, conſului.

B f Paullo extra portam Capenam via Appia fuit elegans & magnum Martis templum, quod Martis extramuranei dicebatur ; *ut notat Panvinius modo allegatus, pag.* 103. *Livium ac Ovidium de eo loquentes inducens : addatque* ; hoc templum a Sulla Felice reſtitutum, ampliatumque, ac ſupra e columnas poſitum ferunt. *Agit de eo Aringhus Roma ſubterranea lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 9.

g *Sic etiam Mombritius : at codex Ms.* P. 155. *ſcribit* Mamertini : *Surius*, in privata cuſtodia Mamertini.

h *Conſonant Mombrit. ac Sur. At Ms. Trev.* in euſtodiam duci. *Ado*, cumque duceretur *&c.*

i *Conveni cum Adone ac cod. Ms.* P. 155. *Surius autem ac Ms. Trev.* Pateroitati tuæ.

k *Roſweydus in notis Mss. ad hunc locum, obſervat quod in Ms. Fuldenſi* corporis *& in margine additum fuerit. Ado, codex noſter Ms.* P. 155. *Surius cum S. Ambroſio lib.* 1. *Offic. cap.* 41. *legunt* ; Dominici ſanguinis conſecrationem. *Ita editio Pariſina anni* 1586. *Colonienſis anno* 1616. *edita habet* diſpenſationem, *Guilielmus Alanus lib.* 2. *de Euchariſtia, cap.* 39. *de Diaconis ſic ſcribit* : Quia in primitiva Eccleſia fere diſpenſabant poſteriorem partem Sacramenti in ſolemnibus Sacris, dicebantur CONSUMMATORES, CONFIRMATORES, ac ſemel apud Ambroſium (*citatur ad marginem Offic. lib.* 1. *cap.* 41.) CONSECRATORES Sacramenti : niſi vitium ſit *in* lectione. *Lorinus noſter in Actorum cap.* 6. *v.* 3. *obſervat iſta* : Quod autem ſuſpicatur (*de Alano eſt ſermo*) cum vitio legi apud Ambroſium CONSECRATORES ; & ipſe prorſus conſentio, & approbatorem præterea habeo Claudium Eſpencæum, qui Gropperum citat, immo Eccleſiam ipſam, quæ diſpenſationem pro conſecratione uſurpat in eccleſiaſticis Officiis. *Auctor ſermonis de S. Vincentio M. Leoni adſcriptus, uti & S. Auguſtino ſermone* 13. *de Sanctis, de illu Chriſti pugilo*, Hujus, *an*, ſpiritus tanto virtutum munere claruit, ut ſacri miniſterii ſultus officio, qui Filium Dei, Dominum noſtrum, ſecutus eſſet in paſſione, ejuſdem Chriſti calicem credentibus prius miniſtraret in ſalutem. *Aratori lib.* 1. *Hiſtoriæ Apoſtolicæ, quæ exſtat in Bibliotheca Patrum Pariſiis edita anno* 1589. *tom.* 8. *col.* 550. *ſic* D *canit* :

Jura miniſterii, ſacris altaribus apti,
In ſeptem ſecuere viros, quos undique tectos
Levitas vocitare placet, quam ſplendida cepit
Eccleſiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ
Miſceat, & latices cum languine porrigat Agni.

Hiſce addamus Cyprianum ſermone de Lapſis ita loquentem : Ubi vero ſolennibus adimpletis caliçem diaconus offerre præſentibus cœpit *&c.*

l *Obſervat Roſweydus noſter in notis Mss. quod Alanus, quem modo citavi, videntur bo: intelligere de porrectione calicis, quem diaconi laicis exhibebant, atque ita* conſummabant *Sacramentum ; unde dicti* conſummatores : *ſed addit, ſeſe hoc generatim accipere, quia diaconi in Sacramentorum adminiſtratione ſeu* conſummatione *aderant epiſcopis, eoſque juvabant* ; conſummationem *vero, de ſola Euchariſtia intellectam, capere ſe de reliquus Euchariſtiæ poſt communionem fidelium, quæ nonnumquam dabantur innocentibus infantibus conſumendæ. His, qua notavit Roſweydus, addi poteſt, quod ſorte tunc etiam uſus obtinuerit in Eccleſia, ut præſente ac jubente presbytero, diaconi in neceſſitate populo porrigerent Euchariſtiam. Enimvero in concilio Carthaginenſi quarto, quod anno* 398. *celebratum eſt, can.* 38. *tom.* 2. *Conciliorum apud Labbeum col.* 1203. *præſcribitur*, Ut diaconus, præſente presbytero, Euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
V
X
Y
Z
a
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
ſ
t
u
x
y
z
2

A D

DE SANCTIS MILITIBUS MARTYRIBUS CLXV.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

VI. AUGUSTI. IN edd. *Hieronymianis ferme tanquam S. Sixti ſocii ejus annuntiatione ſubjunguntur hi ſancti Martyres milites, diverſo nonnihil numero. Textus Florentinus legit* Eppolyti & milites CLXV. *conſtellis item ſatis expreſſe Epternacenſis numerum augens hoc modo*: Donatiani & militum CLXX. *quem reducit Corbeienſis* ad milites CLXII. *Verum Ms Reg. Suec. cum primo concordat, ſcribens etiam* milites CLXV. *quomodo item legunt Richenovienſ. & Labbean.; aſt Auguſtan. ſolos notat* LXV. *Paſquam Florentinus de Sixto & ſociis ſatis diſputavit, ubi ad hos Milites ventum eſt, ita loquitur*: An hi milites ſint in Actis S. Laurentii memorati, hoc eſt XLVI. cum uxoribus ſuis, & B cum aliis CXX. via Salaria, qui per anticipationem hic recenſeantur, quod non multo poſt agonem Hippolyti, a Juſtino eodem presbytero ſepulti ſint, affirmare non auderem. Alterius claſſis videntur apud Notkerum reputari. Poſt ſancti enim Sixti memoriam ſubdit: Item Romæ, Militum centum ſexaginta quinque. *Eum eadem appoſite ſolvere, non mihi magis quam Florentinus obvium: cum, quoquo modo rem adeo implexam explicare conetis, in aliquo commodum videatur, tutius existimo rem partem ſeligere, ut poſteriorem claſſi Hieronymianæ S. Sixto ſubjungatur, altera cum S. Laurentio ex aliis Martyrologiis referatur ad diem hujus menſis* X. E

DE SS. JUSTO ET PASTORE MM.

COMPLUTI

IN HISPANIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Antiquitas cultus eorum ac dilatatio.

ANNO CCCIV. *Cultus a martyrio ſumitur.* COmplutum, *Hiſpanice Alcalà de Henares, oppidum eſt & illuſtre Archiepiſcopale Caſtellum Novæ ad Henarium fluvium, ſex fere leucis Matrito verſus Orientem diſtans. Hoc olim* SS. Juſtus & Paſtor *natalibus, educatione, & glorioſiſſimo, ſi modum atque ſpectes, martyrio nobilitarunt: ut merum videri non debeat, ſi ſacros iſtic honores, ſtatim ut eos promeruit moriendo fuerant,* C *a Chriſtianis tum civibus retulere. Ainſa certe poſt Alia noſtra ſcriptores Hiſpani paſſim, cum Ambroſio de Morales, vetera pro ſe Breviaria citante, in Chronico generali Hiſpaniæ, lib.* 10. *cap.* 9. *fol.* 348. *Dacianum, poſt exploratam in hoſce Pueros crudelitatem, ſive ſeditionis metu, ſive deſperatione ibi quidquam proficiendi ſupplicüs, ubi ea non ſolum nemo timeret, ſed eras etiam tenera, ultro ſeſe offerens, aviditate inaudita depoſcere, repente abſterritum diſceſſiſſe Compluto; hoc autem occaſione uſos continuo fuiſſe cives pios ad Martyrum ſuorum corpora eodem, quo conderant, loco non condenda tantummodo; ſed, impoſito quoque ſuper tumulis oratorio, veneranda. Verum cultus ille quantuſcumque tum fuit, diuturnus non fuit: quandoquidem ante ejuſdem ſeculi finem nec oratorii nec ſepulcri ulla ſuperfuere veſtigia; ut adeo tam pretioſa pignora cæleſti prodigio fuerint revelanda, ne intermiſſam diu religionem prorſus tandem aboleret oblivio; ut ex S. Ildefonſo ep. Toletano, qui ſecule* VII. *floruit, libro de Scriptoribus eccleſiaſticis, cap.* 2. *colligitur; ubi de Aſturio, deceſſore olim ſuo, ſic habet:*

2 Hic & ſacerdotio beatus, & miraculo dignus: quia, quibus jungeretur in cælo, eorum cerreno reperire membra meruit in ſepulcro. Nam cum ſedis ſuæ ſacerdotio fungeretur, divina dicitur revelatione componitus, Complutenſi ſepultos municipio, quod ab urbe ejus ferme ſexageſimo milliario ſitum eſt, Dei Martyres perſcrutari. Qui concitatur adcurrens, quos & * telſ. & quos lus aggeris & oblivio temporis preſſerat, in lucem & gloriam terrenæ cognitionis provehendos invenit. Quibus repertis, redire in ſedem renuens, ſervitute ſimul & aſſiduitate Sanctorum innexus, diem clauſit extremum. Cujus tamen ſedem, donec vixit, nemo adiit. Inde, ut antiquitas fert, in Toleto ſacerdos nonus, in Compluto agnoſcitur primus". Non exprimuntur hic ab Ildefonſo Martyrum noſtrorum nomina, *inquit citatus Moralius fol.* 330. quia neceſſe non eſt; cum dicere Martyres in Complutenſi ſepulcro municipio, tantumdem ſit, quantum eos proprio nomine compellare: *neque enim alii, præter* Juſtum & Paſtorem, *Complutenſium ſciuntur aut facti aut ſepulti fuiſſe Martyres; ut infra patebit ex Prudentio, Atque ea quidem communis omnium ſententia eſt. Sed ex hoc argumento ducitur aliud, ad quod neque Moralius, neque plures alii ſatis adverterunt animum, cum & epiſcopatum Aſturii Toletanum, & ſacrorum corporum jam dictam inventionem ad initia ſeculi quinti diſtulerunt,*

poſt inventa eorum corpora.

3 *Nam ſi per Martyres Complutenſium ſepultos ſervisse manifeſtiſſime deſignantur* SS. Juſtus & Paſtor, *profecto apud hos condidiſſe filiolum ſuum cenſendus eſt S. Paulinus Nolanus; cum in Panegyrico de obitu Celſi pueri, Poemate* 15. *alias* 32. *verſus ſinem ita ſcribat:*

Exo-

A Exoptata diu ſoboles, nec præſtita nobis,
Auct. Gaudere indignis poſſeſſitate pia!
P. B. Credimus, æternis illum tibi, Celſe, viretis
Lætitiæ & vitæ ludere participem;
Quem Complutenſi mandavimus urbe, propioquis
Coojuoctum tumuli fœdere Martyribus;
Ut de vicino Sanctorum ſanguine ducat,
Quo noſtras illo purget in igne animas.

Et ſane de Juſto *&* Paſtore *hæc interpretati ſunt* Rosweydus *noſter*, Tamayus, *uvuiſſime* Brunus *in editione operum S. Paulini Pariſienſi anni* 1687. *& quotquot videmus alios, qui textum hunc explanaverint. Jam ergo revelatus fuerat Martyrum horum tumulus; jam inventa corpora; atque adeo jam ſedem aliquamdiu Toletanam Aſturius occupaverat, quando prope ſepulcrum eorum, defunctum parvulum ſuum humabat Paulinus ante annum Chriſti* 393. *ut inquit ex Actis ejus ad diem* XXII. *Junii; imo anno* 391. *ut ſtatuit Tillemontius tom.* 14. *pag.* B 15. *Ferreras in Synopſi hiſtorica rerum Hiſpanicarum ad annum aſſignatum (ubi tamen perperam confundit puerum Celſum cum Paulini filiolo,) & alii. Hanc idem Ferreras inventionem ab Ildefonſo narratam referre maluit ad annum Chriſti* 388. *quam ad ſeculum conſequens, quod cum aliis fecerat Moralius ob chronologiam non ſatis accuratam epiſcoporum Toletanorum, de qua conſulo etiam poteſt Eminentiſſimus Aguirrius Conciliorum Hiſpaniæ tom.* 2. *diſſertat.* 6.

teſtimonio 4 *Porro ex producto S. Ildefonſi teſtimonio facile quiſque conjiciet, per illam talem ſacrorum pignorum revelationem non modo priſtinam apud Complutenſes religionem erga Martyres ſuos ſuſcitatam fuiſſe; ſed inſuper, quantis fieri potuit, incrementis auctam. Quid enim; ſi thesaurum hunc Aſturius tanti fecit, ut novum ibi epiſcopatum exerſit, ac Toletanam redire in ſedem renuens, ſervitute ſimul & aſſiduitate Sanctorum ionexus, diem claudere extremum voluerit; dubitabimus, quin eorum ipſiſma auguſtiori excepta mauſoleo pro viribus decoraverit, atque hoc ipſum baſilica nova, & Martyrum eorumdem titulo conſecrata, conduxerit? An* C *vero etiam credibile eſt, inſtitutam tum ſimul ab eo, vel reſtitutam potius, non fuiſſe anniverſariam illorum aliquam celebritatem, & compoſitum, quod ibi decantaretur, Officium? Enimvero niſi talem ipſi exhibueris ſervitutem, non ſatis dignam exhibuiſſe dicendus erit nec prodigio, quod ſibi acciderat, nec affectu illo ſuæ pietatis in eos tam ſingulari, nec munere denique ac poteſtate, quibus erat inſtructus. Quamobrem non anſim equidem gatenus auctores illos Hiſpanos arguere, qui tale quid adſtruunt: ut Moralium, cum Chronico ſuo lib.* 10. *cap.* 9. *fol.* 351. *ait, pro certo haberi, loculum eorum illum jaſpideum (de quo infra agemus, ubi de reliquiis) apud eſſe ejuſdem Aſturii. Tantumdem de eccleſia* SS. Juſti & Paſtoris, *& quidem cathedrali, ab eodem iſtic erecta tradunt præter alios* Rodericus Mendez *in opere, quod inſcribit,* Poblacion general de Eſpaña, *fol.* 29. *&* Joannes Franciſcus Andres *in Monumento* SS. Juſti & Paſtoris *pag.* 27. *Ad feſtum & Officium quod attinet, quidam aſſerunt, illud, quod ad diem ſextam Auguſti legitur in Miſſali ac Breviario Iſidoriano, a S. Iſidoro adoptatum fuiſſe quidem; at olim compoſitum ab Aſturio. Ita ſentiunt eruditus Andres, ſive Andreſius, pag.* 21. *&* 29. *ac Tamayus tum ad hunc diem, tum ad* VII. *&* VIII. *Martii: ſed quoniam id ipſi e ſolo pſeudo Dexteri chronico ad annum Chriſti* 423. *videntur hauſiſſe; & alii fere Officium illud & Miſſam S. Iſidoro, ut auctori tribuunt; mihi ſuſque deque eſt, ſive iſta, ſive alia antiquiora & nunc ignota concedantur Aſturio.* D

& per univerſam Hiſpaniam 5 *Inficiari certe nemo poteſt, quin celeberrimum eodem tempore nomen eorum & ſepulcrum eſſe cœperit: hoc etenim & additus S. Paulini locus evincit, & alius nihilo minus diſertus apud æqualem Paulini Prudentium περὶ στεφάνων Hymno* 4. *ita Martyres noſtros inter Hiſpaniæ clariſſimos recenſentem:*

Sanguineo Juſti, cui Paſtor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complurum gremio juvabit
membra duorum.

Creſcente fama, crevit & cultus, tota paulatim Hiſpania diffuſus; ut fidem faciunt eccleſiæ paſſim ipſorum titulo dedicatæ vel etiam ditatæ reliquiis; quarum aliquæ perantiquæ ſunt, ut illa Medinæ Sidoniæ in Andaluſia, cujus hanc deſcriptionem veteſtiſſimam exhibet Moralius lib. 10. *fol.* 353. HIC SUNT RELIQUIARUM CONDITÆ .... E STEPHANI, JULIANI, FELICIS, JUSTI, PASTORIS, FRUCTUOSI, AUGURII, EULOGII, ACISCLI, ROMANI, MARTINI, QUIRICI, ET ZOYLI MARTYRUM. DEDICATA EST HÆC BASILICA XVII. CAL. JANUARIAS, ANNO II. PONTIFICATUS PIMENI, ERA DCLXVIII. *id eſt, anno Chriſti* 630. *Ejuſdem ferme ætatis eſt cœnobium* SS. Juſti & Paſtoris *Compluticeuſe, ſeu Bergidenſe, prope Aſturicam, quod a S. Fructuoſo fundatum diximus in hujus Actis ad diem* XVI. *Aprilis pag.* 431. *Vide Moralium loco aſſignato, & Ferreras in Hiſtoria Hiſpaniæ ad annum* 646. *nn.* 13. *& ſeqq. ubi Privilegium Chindaſuinthi Gothorum regis a Sandovallio vulgatum convellit, a quo certior ejuſdem cœnobii epocha dependet. Ad idem ſeculum pertinet eccleſia Martyrum noſtrorum apud Alcacerium Salmanrum, quod oppidum eſt Luſitaniæ, condita anno Chriſti* 682. *ut judicat epigraphe apud Moralium ibidem fol.* 354. *ubi & ſubjungit, non fuiſſe tum regionem in Hiſpania tam remotam, in* F *qua non aliquam hi Martyres nominibus ſuis inſignem haberent eccleſiam; quamquam definita cujuſque primordia non ſcantur.*

dilatari epiſcopii 6 *Sic idem fol.* 355. *perquam antiquas ait eſſe parœchiales eorumdem eccleſias Toletanam, Matritenſem, Salmanticenſem, &, ſi nondum concidit, Auguſtobrigenſem. Metropolitana Narbonenſis ab immemorabili tempore* SS. Juſti & Paſtoris *titulo fuit illuſtris; ut colligas ex diplomate Caroli Magni apud Sammarthanos. His adde veteſta cœnobia, Lejulenſe inter juga Cordubenſia ſitum, quod olim incoluit S. Leovigildus martyr, de quo agendum erit ad diem* XX. *hujus menſis; Cavarruvienſe, ſive Auguſtæ Novæ, de quo Moralius ibidem fol.* 355. *& ſeq. aliud item a S. Geaudio, epiſcopo Aſturicenſi, fundatum; de quo vide Teſtamentum ejus apud nos ad diem* XXV. *Maii pag.* 96. *Et vero quid opus eſt monaſteria, eccleſias, aut loca ſingula, peculiari Martyrum noſtrorum cultu ac nomine conſecrata, longo nimis hic ordine commemorare; cum ne diœceſes quidem omnes, in quarum propriis officus celebratam reperit memoriam ipſorum, ſigillatim enumerare Tamayo viſum ſit? Recenſitis enim ad hunc diem Toletana, Zamorenſi, Legionenſi, Placentina, Seguntina, Hiſpalenſi, Calagurritana, Palentina, Abulenſi, Conchenſi, Carthaginenſi, Burgenſi,*

A genſi, Compoſtellana, Pampilonenſi, Oſcenſi, quaſi numerando ſeſſus addit: Et in aliis etiam Hiſpaniæ paſſim.

Sine per totam Eccleſiam,

7 *Neque vero intra fines Hiſpaniæ cohiberi diu potuit Martyrum eorumdem tum religioſa veneratio, quin per univerſam brevi Eccleſiam fauderetur. Elucet id primum ex omnium vetuſtiſſimo Martyrologii Hieronymiani codice apad Florentinium, in quo ad diem* XXV. *hujus menſis hæc eorum unanimitate legitur*: Spanis, Complutn loco, Juſti, Paſtoris: *tum ex aliis item univerſalibus, quæ ſeculo* IX. *prodierant, Flori, Adonis, Uſuardi, Notkeri, quorum textus ad hunc diem via differunt ab hodierno Martyrologii Romani, qui ſic habet*: Compluti in Hiſpania, ſanctorum martyrum Juſti & Paſtoris, fratrum; qui cum adhuc pueri litteris imbuerentur, projectis in ſchola tabulis, ſponte ad martyrium cucurrerunt; & mox a Daciana præſide teneri juſſi & ſuſtibus cædi, cum ſe mutuis exhortationibus conſtantiſſime roborarent, extra civitatem perducti, a carnifice jugulati ſunt.

B *Natalis eorum aſſ dies 6. Auguſti.*

8 *Si cauſam quæris, cur in Martyrologio Hieronymiano, ati & in Ms. quodam Adoniano codice Morinorum, teſte Heuſchenio noſtro, referantur hi Martyres ad* XXV. *Auguſti; eam nos omnino fatemur ignorare; nam verum eorum natalem fuiſſe credimus diem* VI. *Auguſti; quæ Hiſpanicarum eccleſiarum conſtantiſſima traditio eſt, in pluribus earum, & imprimis Complatenſi, etiamnum aſa obſervata, & cum Breviarii veteris Iſidoriani, tum inſcriptionis antiquæ Caradiguenſi (quam hoc eodem die dabimus, ubi de ducentis ejuſdem cœnobii Martyribus erit ſermo) ac Martyrologorum deinque & Hagiographorum, qui quidem de* SS. Juſto ac Paſtore *poſt* VIII. *ſeculum meminerant, omnium auctoritate firmata. Quod ſi quædam eccleſiæ nunc, propter feſtam Transfigurationis, aut impedimentum aliud, Martyrum noſtrorum Officium transferunt ad* VII. *vel* VIII. *Auguſti, eadem in Lectionibus propriis monent, martyrium acciderſe* octavo Idus Auguſti, *ut habetur in Toletanis.*

eamuſ non illo tantum die celebrantur aut menſe;

C 9 *Exiſtimamus ergo, ubicumque diebus aut menſibus aliis celebrantur, id non fieri ad aſſerendum colendamque verum eorum natalem, tamquam ab* VIII. *Idus Auguſti removendum; ſed aliis quibuſquibus demum de cauſis: ſic eccleſia Oſcana cum illeram ſolennitatem affixit ab omni retro memoriu, ut affirmat Andres pag.* 114. *Dominicæ primæ Septembris, voluit profecto umquam illo facto diem ipſoram natalem ibi deſigere; quandoquidem Dominica dies vaga ſemper eſt, & diem quotannis alium occupat. Apud Compoſtellanos præter natalem diem* VI. *Auguſti, colitur inſuper anniverſaria memoria tranſlationis illius, de qua dicetur inferius, die* VII. *Martii, ut vide apud Tamayam. Metropolitana quoque Narbonenſis præter eumdem utrolem celebrat etiam die* XIX. *Februarii tranſlationem aliquam reliquiarum, ſolenniter, ut ait Sauſſuyas in Supplemento Martyrologii Gallicani pag.* 1153. *peractam anno Chriſti* 1375. *Quid Compoſtellanos moverit ad memoriam illorum u die* VI. *Auguſti, ibidem olim obſervato, tranſferendam ad* VII. *Octobris, ut in recentiori ejuſdem eccleſiæ Breviario anni* 1569. *obſervaſſe ſe Tamayas affirmat, nuſquam equidem reperi: miror magis, in Officiis propriis diœceſeos illius, anno* 1596. *Compoſtellæ excuſis,* SS. Juſti & Paſtoris *omiſſam prorſus eſſe mentionem. Hactenus de cultu, de quo pluva colligi poterunt ex purugraphis ſequentibus.*

D AUCT. P. B.

§. II. Acta; Martyrum patria, patentes, ætas; tempus martyrii.

Acta videntur ſeculo IV. *ſcripta ſtylo ſolito.*

CUm hi Martyres coram judice aumquam comparuerint, nedum interrogati ab eo fuerint, aut conſueto more judicati, non eſt, quod publica certaminis eorum Actu credantur umquam exſtiſſe. Perantiqua tamen eſſe conſemus, quæ ſaperſunt, & forte ud eccleſiæ Compluteuſis uſum (ut alibi qaoque ſuſtitatum ſcimus) ab aliquo, qui rebus geſtis interfuerat, non admodam diu poſt martyrium compoſita. Certe ea ſe Sarius, aut in Sariani operis auctario Moſander, excerpſiſſe ait (mutato tamen paſſim ſtyln) ex antiquiſſimis codicibus: & nos eoramdem initiam habemus in codice noſtro membraneo Q. *Ms.* 7. *qui ſeculo* IX. *videtur antiquior, detrito ubique ac mutilo, atque imprimis (quod maxime dolemas) hoc loco, ubi olim duo, ut minimum, ſolia exſecta faerunt poſt hoc principium Actorum noſtroram*: In illis diebus, E dum crudeliſſimus Datianus inſtinctu ſerpentis & conſiltu provocatus diaboli, univerſum rabiens percurreret mundum, ut quoſcumque Chriſtianas per diverſas ... *Ex hoc interim fragmento colligimus, exemplar iſtud vetuſtum per ſingulos propemodum apices conſonare cum alio, quod e Ms. S. Maximini Trevitis acceptum infra vulgabimus; atque adeo etiam cum illis, quæ Surio Moſandrove præluxerunt, imo ex quibus a novem retro ſeculis clariſſimi Martyrologi ſua compeadiu deliberunt. Sed ætatem prototypi longe preſſius deſignuſſe videri poteſt aatlor ipſe num.* 3. *cum de prima illa tantummodo baſilica, & quidem ut ſubſiſtente tum etiam, meminerit, quam poſt Daciani diſceſſum, & redditam (optaor) Eccleſiæ pacem ſupra Martyram amborum victuos qaidem, at ſeparatos tamen, tamulos condidere: ſeparatos, inquam, tumulos: aut enim*, per ſingula eorum (*Martyrum*) corpora, una protegente baſilica, in eorum titulis altaria veneranda *conſecratu fuiſſe. Perierat vero hæc baſilica, cum eccleſiæ Toletanæ, inclinante ſeculo* IV. *præſideret Aſturias, nec tamulorum illorum, præterquam apud Superos, ullu ſupererat notitia, ut ex Ildefonſo jam vidimus* F *; Aſtarius autem inventa corpora uno eodemque, de quo poſtea dicemus, ſepulcro claufit; at pro certo haberi aſſerit Moraliat lib.* 10. *fol.* 331. *aeque umquam deinde ſciuntur aliud Complati, quam idem hoc & commune & pretioſum & unicum ſepulcrum habuiſſe. Scripſiſſe ergo videtur anonymas noſter diu ante corporum inventionem; aeque proindo dia admodam, ut modo notabam, poſt* SS. Juſti & Paſtoris *agonem.*

diu ante, quam ego to prodiderint en Officio Iſidoriano:

11 *Itaque antiquioru patamus hæc Actu Martyrum noſtroram, quam illa, quæ leguntar hoc die in veteri Officio Iſidoriano, ſive ab Aſturio compoſitu illu fuerint, ſeculo* IV. *exeante, ſive biuis poſtea ſeculis a S. Iſidoro Hiſpalenſi, ſive ub alio quocumque præſule intermedio: non enim reperi adhuc, qui ſtatuerit, Officium illud Iſidoro recentias eſſe. Eſt autem etiam nunc in uſu apud eos, qui Toleti & alibi ritam ſequuntar Mozarabicum, de quo alias non ſemel eſt actum, & fuſe in Tractatu præliminari ad tomum ſextum Julii. Illud vero non ſemel attingit Acta* SS. Juſti & Paſtoris *in Miſſa propria; ſed ſparſim; ut videre eſt apud Franciſcum Didacum de Aynſa & de Yrarte in Antiquitatibus Oſcanis libr.* 2.

A *cap.* 32. *at ibidem in Hymno ad Veſperas ordine hiſtorico recitantur integra: quare & hunc recudendum inſtituimus; eſtque is potiſſimum, quem hic Iſidoriani Officii nomine compellamus, & recentiorem dicimus eſſe Actis ante laudatis, idque ex eo maxime, quod cum illis optime conſonet uſque ad Martyrum necem; at quæ deinde de prima baſilica, deſeparatis in ea Martyrum tumulis, de impoſitis utrique diverſis altaribus adduntur, omittat, Quorſum enim iſtic, obſecro, prætermiſſa dicemus, quæ martyrium proxime fuerant conſecuta; niſi quia, cum ſcriberet hymnographus, jam baſilica illa conciderat, jam ejus locum alia occupabat, jam pro tumulis duobus unicus erat, jam denique loci ratio ſic erat mutata, ut illi quæ ſcripta pridem fuerant, jam amplius non poſſent congruere? Et conſentaneum ſane non erat, ut in eccleſia Complutenſi aſſiſtentes Officio alia audirent omnia, quam quæ tunc oculis coram ſpectabant.*

AUCT. P. B.

unde mas gna auctoritatis eſſe debeat,

12 *Ex dictis conſequens eſt, ut magnam hæc Acta fidem apud omnes mereri debeant, tum propter antiquitatem ſuam, tum propter antiquitatem*

B *Officii Iſidoriani, quod illis per ſingula hiſteriæ capita uſque ad ſepulturam conſonat. Neque vero etiam hac ætate, qua ſeveriſſimæ cenſuræ tanta ubique licentia eſt, excogitari quidquam audebit potuit, quod illam apud viros cordatos debeat imminuere. At quidem Tillemontius Monument. eccleſ. tom. 5. pag. 58. hæc Acta admodum eſſe brevia; & plena tamen verbis inutilibus: ſed primo, aliter judicarunt, qui eadem ipſa apud Tamayum multo pluribus verbis haudquaquam neceſſariis ampliavere. Deinde aliud eſt, Acta eſſe vetera veraque; aliud, conciſe atque ex arte eſſe compoſita, qualia fere ſunt quæ publica aut procuſſularia dicuntur. Hæc auctorem habent Chriſtianum, pium potius ac veracem, quam litteratum; cujuſmodi viris hodieque vel cultiſſimæ abundant eccleſiæ, plus fere ponderis eorum ſimplicitati deferre ſolitæ, quam politiſſimæ ceterorum litteraturæ.*

[illegible] ex vitiis quibusdam recentiorum arguitur.

13 *Nihilo feliciora ſunt, quæ ad hunc diem in Tabula critica de Martyribus noſtris agens, ita pronunciat Bailletus:* Eorum Acta, quamquam

C brevia, de variis additionibus ſuſpecta ſunt; ſed neque primigenia. Vera tamen cenſentur in eo quod continent, ſi excipiantur orationes, quæ (*infra num.* 2.) Sanctis, etiam tum parvulis, attribuuntur. *Hæc ille, argumento nullo, ſed ſola ſua, ut ſæpe alias, fretus auctoritate. Verum quæro, qui Acta illa in unico veteri codice, ſed apud unum Surium legis, unde factas additiones abſque ulla collatione exemplarium potueris oderari? Nam primigenia non eſſe, ut in opere Suriano legunatur, facile colligere indidem potui ex admonitione prævia, ubi dicitur* mutatus paſſim *illorum* ſtylus. *Quanam vero additiones illæ ſunt? An rerum; an verborum tantummodo? Si enim de ſolis verbis agitur, jam reſponſum eſt numero præcedente. Etiam rerum, inquit: nam etſi res in Actis contentæ veræ cenſeantur, excipi tamen debent orationes num.* 3. *poſitæ; neque proinde veræ illæ cenſendæ ſunt, ſed falſæ & ab interpolatore ſuppoſitæ. Si amplificatas diceres, fortaſſe tolerarem; ſed falſas cum appelles, proba. Nimis ſtudioſe excogitatæ ſunt, ais, quam ut parvulis congruant. Bellam enimvero rationem! Tute ipſe altero eorum annos ætatis octo concedis, alteri tredecim: & negas aliquid ad rem præſentem apte dicere potuiſſe; illo præſertim perfectionis tempore, quo nihil ſive a parentibus, ſive ab aliis quibuslibet Chriſtianis agitari quotidie frequentius audiebant, quam quæ ad inflammandos ad martyrium animos pertinerent? Utrum horum, cedo, in iſta ætate mirabilius erat; ultro ad tyrannum & ſupplicia convolare; an ſic, ut Acta perhibent, de martyrio differere? illud ſine dubio. Cum ergo illud ipſum vere de his Parvulis narrari fateatis in Actis; cur alterum falſi arguis? Certe utrumque æque confirmatur ex Hymno Iſidoriano, tametſi per compendium. In Miſſa vero ejuſdem ritus antiquiſſima apud Ayuſam pag.* 267. *de Deo dicitur:* Quique in illis (*Juſto & Paſtore*) cum ſe invicem ad paſſionem exhortarentur, fari dignatus eſt per gratiæ donum. *Fac ergo, exhortationes illas eum Parvularum noſtrorum ætate abſque prodigio non poſſe componi; an propterea continuo proſcribendæ ſunt ut falſæ? Neutiquam; ſed illi potius tribuendæ, qui* linguas infantium facit diſertas; *quod hic valere debuit potiſſimum, ubi Actorum fides aliunde ſuggillari non potuit.*

D

14 *Ab Actis adeo deſcendimus, quæ ad illorum explanationem a recentioribus obſervata reperiuntur de Martyrum patria, parentibus, ætate, &c.* E *Ac de patria quidem communis eſt Hiſpanorum ſententia, etiam Romanæ Sedis auctoritate ad hunc diem in Lectionibus propriis eccleſiæ Toletanæ approbata, Complutenſes ambos fuiſſe; quod ipſa quoque Acta non obſcure innuunt, cum eos ibi ſcholas in ætate tenera frequentaſſe teſtantur. Neque vero ulla hic unquam fuit civitatum aliarum gentiumve contentio, quæ paſſim in re dubia ſolet occurrere, cum ſuam quæque gloriam vult eſſe, quam alteri, niſi jure certiſſimo parta ſit, invidet. Neſcio ergo, quid ſibi velit hoc die Tamayus pag.* 401. *videtur enim illis patriam aſſignare Thermedam, oppidum olim, nunc vicum, lencis quatuor, ut ait Morales lib.* 10. *fol.* 356. *Compluto diſtantem, vulgo Tielmes. Sed enim ſi hoc vult, ſecum ipſe pugnat ad diem ſecundam Julii, pag.* 18. *litera B. ubi eos Compluti natos affirmat.*

Martyrum patria, Complutum;

parentes Chriſtiani; ſed ignoti;

15 *Non cives tantummodo* Juſtus & Paſtor; *verum etiam fratres fuere; ut ex Actis, & Martyrologiis liquet. At quibus orti parentibus? Morales lib.* 10. *fol.* 347. *inventos in Hiſpania* F *quoſdam fuiſſe dicit, qui aſſeverare voluerint, utriuſque patrem fuiſſe S. Marcellum, centurionem ac martyrem, qui colitur* XXX. *Octobris. Horum ipſe opinionem cum negavit alle fundamento uixam eſſe, prorſus exſtinxit. Emerſit alia ſubinde ex confictis Dextri, Luitprandi ac ſimilium chronicis, quæ pro Marcello Fratrum horum parentem ſubſtituit S. Vitalem illum, de que cum aliis Campaniæ ſelicis Martyribus egimus die* 2. *Julii pag.* 307. *& ſequento. Hujus novitatem in opere Mſ. cujus fragmenta quædam excepimus, his verbis exagitat eruditiſſimus Hiſpaniæ bibliographus Nicolaus Antonius ad diem* VI. *Auguſti:* Nec apud nos uſpiam fando auditum, quod jam hodie vaniſſimis ac futiliſſimis teſtimoniis ſuis certatim conteſtatum ivere Dexter, Valderedus, Luitprandus, Julianus, Aulus Halis, quos Tamayus collegit. *Tum pluribus eamdem ſententiam argumentis convellit; quibus & alia jure addi poſſent, niſi ſatis eſſet primos ejus auctores nominaſſe, ne fidem apud prudentes inveniat. Magis inſulſa eſt querumdam aſſertio, qui S. Marthæ virginem & martyrem Aſturicenſem, quam ad diem* XXIII. *Februarii, pag.* 361. *ſub Decio cecidiſſe diximus,* Juſti ac Paſtoris *amitam & nutricem fecere: quod ne ipſe quidem Tamayus ad hunc diem*

devo-

A *devorare potuit. Ergo de parentibus hoc tantum conſtat, Chriſtianos fuiſſe, ut ferunt Acta; nec ſortis infimæ cives; quandoquidem liberalibus diſciplinis excolendos in ſchola liberos collocarunt.*

Ætas major quam 7. & 9. annorum.

16 *Quotum ætatis annum utervis attigerit, conſtat, traverſum eſt: licet enim in Brevi Apoſtolico S. Pii Papæ V. ad epiſcopum Oſcenſem & Jacenſem, dato* die duodecima Aprilis milleſimi quingenteſimi ſexageſimi ſeptimi, *& edito apud Tamayum in Martyrologio die* VII. *Martii alioſque, tempore martyrii fuiſſe dicantur* alter novem, alter vero ſeptem annorum; *& id ſecure credi poſſe affirmes Moralibus fol.* 349. *paſſimque crediderint Hiſpani recentiores; tamquam quod optime conſentiat cum iis phraſibus, quibus Martyrum ætatem tam Acta noſtra, quam Iſidori Breviarium ac Miſſale definiunt; imo quod exiſtimari debeat in Breve Pontificium non temere irrepſiſſe, ſed eo derivatum eſſe ex authentico quodam ac primigenio, ut Moralius ibidem loquitur, inſtrumento: his tamen omnibus non acquieſcit Joannes Franciſcus Andreſius in Monumento* SS. Juſti *&* Paſtoris, *cap.* 9. *utriuſque eſſa bis per ſe ipſe contemplatas ac dimenſus; ſed ad Joannis Vaſæi, Alvariique Gomezii ſententiam accedit, qui ambos Martyres occubuiſſe volunt* adoleſcentes, *hoc eſt, anno ætatis quarto decimo non minores. Quæ vero longe teneriorem eorum ætatulam arguere videntur in Actis & Officio Mozarabico, ea ibidem ipſe adoleſcentiæ tributa aeu raro fuiſſe productis aliunde exemplis, conatur oſtendere. Et ſane quæ ad diem* XXI. *Januarii ex S. Ambroſio de S. Agnete recitantur in Breviario Romano, ætatem multo inferiorem ſignificare cuilibet, niſi fallor, deberent, ſi non expreſſis hiſce verbis addidiſſet auctor:* Hæc tredecim annorum martyrium feciſſe traditur. *Ad Breve Pontificium reſponſio facilis eſt: non enim ibi ſanctus Pius quidquam aſſerit; ſed narrat ea, quæ ſibi juſſu Philippi regis Catholici expoſita nuper fuerant.* Exponi, *inquit*, nobis nuper fecit chriſtiſſimus in Chriſto filius noſter Philippus, Hiſpaniarum rex Catholicus, quod ſancti Juſtus & Paſtor .... de anno (*Eu tibi expoſitorem idoneum, quiſquis fuit!*) humanæ ſalutis SEPTINGENTESIMO SEXTO, alter novem, alter vero ſeptem annorum, mandante Deciano, tunc eas regiones gubernante

C ſub Diocletiano imperatore .. martyrium ſubierunt, *&c. Cedo, qui annum martyrii tam ignoranter expoſuit, annos ætatis amborum acu tetigiſſe cenſendus eſt? Nec tamen, donec evidentius aliquid de reliquiarum ſingularum quantitate proferretur, in eam ſententiam propendemus magis, quæ ætatem illorum ſtatuit adoleſcentia minorem. Vide infra §. 3. a numero* 28.

& Paſtoris major, quam Juſti:

17 *Jam ſi ætas utriuſque ſibi mutuo comparata requiritur, eam hoc die Bailletus (neſcio, qua ratione aut fide) ſic exprimit:* Natu major, annorum fere tredecim, Juſtus nuncupabatur; alteri, annum agenti tantummodo ſeptimum vel octavum, nomen fuit Paſtor. *Contraria certe eſt Hiſpanorum traditio, in Officio proprio eccleſiæ Toletanæ ad hanc diem ita configata:* Nam Juſtus minor natu, timens forte, ne de ſua frater conſtantia diffideret, ſic prior Paſtorem alloquitur *&c. Traditionem hanc tuentur inſuper, ut ceteros præteream, Ambroſius de Morales fol.* 349. *Didacus de Ayuſa pag.* 255. *& Joannes Franciſcus Andres pag.* 21. *ſacrorum utriuſque oſſium dimenſione; ex qua colligi evidenter aſſerunt,* Juſtum Paſtore *minorem fuiſſe. Quod autem ubique ſoleat ante* Paſtorem *nominari* Juſtus; *id alia, quam ætatis,*

cauſa factum arbitrantur; puta quod minor annis majorem ſuppliciis tulerit; vel quod hoc ſit per exhortationem quaſi ducem ſeſe ille & auctorem præbuerit.

D AUCT. P. E. *omnia usque ſpem* 304.

18 *De anno utriuſque hujus martyrii nihil eſt, quam varie quidam ſenſerint; dum alii ad Traiani imperatoris decimum octavum, alii ad Adriani decimum, alii ad annum Chriſti* 296. *alii alio retulerunt, ut notat Aringius pag.* 22. *& ſequente. Res tamen ex ipſis Actis nullo negotio definiri quam proxime poterat: teſtantur enim, hæc martyria tum accidiſſe, cum Dacianus in Hiſpaniis adverſus quoſcumque Chriſtianos crudeliſſime ſæviret. Dacianum vero ibi præſidem fuiſſe ſub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, horumque ſævitiæ in perſequendis Chriſti cultoribus atrociſſimum adminiſtrum, conſtat ex Actis vetuſtiſſimis S. Vincentii martyris tom.* 2. *Januarii pag.* 394. *Colligitur inſuper ex Euſebio de Martyribus Paleſtinis cap.* 3. *edictum eorumdem imperatorum, quo non jam eccleſiarum, ut ante, miniſtri ſolummodo, ſed* quicumque *promiſcue* Chriſtiani *tormentis ac cædibus obnoxii*

E *ſunt, ad annum perſecutionis ſecundum, Chriſti* 304. *circiter incuntem (ut obſervat tomo* 5. *Monument. eccleſ. pag.* 49. *& ſequente Tillemontius) pertinere. Non eſt igitur, quod annus aliunde inquiratur, quam idem ille Chriſti* 304. *quandoquidem hæc noſtra martyria ad menſem Auguſtum ſpectant; menſe autem Majo ſequentis anni Diocletianus & Maximianus Herculius imperio ſe abdicarunt; nec ſatius ſub aliis imperatoribus præſidis officium retinuiſſe, nedum exercuiſſe tam immaniter, Dacianus: nam licet in Commentario prævio ad Acta S. Aſræ M. negaverimus, eum imperii mutatione jam dicta ſtatim ſuſtulam prorſus in Hiſpania perſecutionem fuiſſe, mitiorem tamen factam eſſe tum, ibidem contendimus, quam ut Chriſtianorum conſtantiam variis tormentorum generibus eruciari; quod Acta noſtra de Daciano referunt,*

§. III. Eorum ſepulcrum; corporum tranſlationes, ac ſtatus.

F *Tenuit ſuos ut Mm., ubi nunc eſt baſilica Complut.*

EX *Actis num.* 3. *ſepultos fuiſſe Martyres noſtros intelligimus* in eodem loco, ubi paſſi ſunt; *hoc eſt in campo, quem a fertilitate, ut affirmat Moralius fol.* 348. *appellabant Laudabilem; quique tum quidem, ut idem aſſerit antiquitatum Hiſpanicarum peritiſſimus auctor, extra civitatis Complutenſis ambitum poſitus erat; ſed hac poſtmodum ad alium ſitum, quem hodieque obtinet, tranſlata concluſus fuit. Hunc eumdem ait & Aſturio divinitus aſſignatum, ab eoque, impoſitis & conjunctis in eodem tumulo novo Martyrum corporibus atque inædificata, ut ante meminimus, eccleſia decoratum fuiſſe; & pluribus poſtea ſeculis ab Alfonſo Carrillo, deinde etiam ab eminentiſſimo Franciſco Ximenio, archiepiſcopis Toletanis, laxiore auguſtioreque collegiatæ, quæ nunc viſitur, baſilicæ edificio abſolutum. Negat proinde, mutatum unquam fuiſſe ſepulcri locum; ſed ibi ab initio conſtanter aſſeverat permanſiſſe, ubi nunc eſt; in hypogæo videlicet oratorio ſubter aram eccleſiæ majoris principem: & Aſturio quidem, cum inſpiratione divina theſaurum hunc reſodit, nullas fuiſſe cauſas illum alio transferendi; at ibidem relinquendi multas; & imprimis quod nullus eo locus di-*

AUCT. P. B.

A *quor inveniri poſſet, quam qui copioſo Martyrum eorumdem cruore imbutus olim fuiſſet & conſecratus: Carillum vero atque Ximenium, quando novis ædificiis locum eumdem exornarunt, id tanta religione feciſſe, ut eorum, quæ ab immemorabili tempore ibidem exſtiterant, ne apicem quidem unum auſi ſint vel diruere, vel de priſtino ſitu dimovere. Ex his porro ſtatue, quas fidei digna ſimi, quæ ſic ad annum Chriſti 423. n. 8. poſt Moralis tempora pſeudo-Dexter effutit:* Aſturius Toletanus corpora SS. Juſti & Paſtoris martyrum, INTRA MOENIA COMPLUTENSIS URBIS PRIUS TRANSLATA, baſilica cohoneſtat. *Certe hæc S. Ildefonſus ab Aſturio inventa cultaque dixit; tranſlata non dixit.*

Inde vero tranſlati e S. Urbico

20 *Prima ergo ſacrorum iſtorum corporum tranſlatio, quam adſtruis Morales fol. 356. & poſt illum Ayuſa lib. 2. cap. 25. adſcribitur S. Urbicio eremitæ, de quo agendum erat in hoc opere ad diem, qua colitur,* XV. *Decembris; quando & examinari poterit operaſius ejus ætas, quam in dubium re-*

B *vocat Vincentius Blaſcus de Lanuza in continuatione Annalium Zuritæ tom. 1. lib. 1. cap. 37. communem hic interim cum auctoribus modo aſſignatis opinionem ſequemur; ſecundum quam S. Urbicius, bello Saracenico, verſus annum Chriſti 714. in Hiſpania captus fuit, & in Gallæciam abductus in ſervitutem. Poſt annos aliquot, Martyrum noſtrorum, quos impenſe colebat, patrocinio, dimiſſus ab hero non duro liber, Complutum acceſſit; eum ut ingentes iis coram ad ſepulcrum ageret gratias; tum etiam, ſi res ferret, ut vicem illis utcumque redderet, ſacra videlicet ipſorum pignora a ditione Saracenica ad loca tutiora ſecum aſportando, atque ita e periculis ac ſervitute quodammodo viciſſim aſſerendo in libertatem. Succeſſit negotium; & pio furto opportunam nactus occaſionem, eum utroque Martyrum corpore Burdigalam, unde erat oriundus, ſalvus & incolumis attigit. Inde porro ad perfectioris vita curſum incitatus, poſtquam, trajectis demum montibus Pyrenæis, in Oſcenſi diœceſi apud Martinum quemdam, Ordinis Benedictini monachum, ibi tum ſanctimonia nobilem, inſtituti monaſtici rudimenta poſuiſſet, eremum aſperam*

C *in Valle Nocita, quinque circiter leucis ab Oſcana civitate in ſeptemtrionem diſſita, per annos omnino quinquaginta ſanctiſſime ſolus incoluit. Ubi & poſt obitum, ut vivus antea mandaverat, medius inter Martyrum corpora, nuſquam unquam a ſe dimiſſa, ſepultus perdiu quievit; puta ab anno fere 800. uſque ad finem ſeculi decimi quinti.*

ad Vallem Nocitam ſec. XVI.

21 *Atque hæc, de prima e ſepulcro Complutenſi ad Vallem Nocitam tranſlatione per S. Urbicium, confirmat hic auctor ibidem primum ex antiqua & perpetua traditione indigenarum (cui adſtipulantur Lectiones propriæ de S. Urbicio in Breviario Oſcenſi, die* XV. *Decembris apud Tamayum recitatæ ex editione anni* 1509.) *Deinde ex ipſo S. Urbicii ſepulcro in eccleſia prope Vallem Nocitam ejus nomine conſecrata: in illo enim ad utrumque corporis Urbiciani latus ſpectari loca vacua, ubi ante tranſlationem ſecundam oſſa Martyrum conquieverint; atque ita ſibi relatum eſſe a viris gravibus, qui rem hanc oculis uſurpaverant. Denique ex teſtimoniis quorumdam ſenum, ſe ſcribente ſuperſtitum, qui etiam tum illius temporis meminerant, quo inde Martyrum noſtrorum corpora ſublata fuiſſent. Contigiſſe vero tranſlationem illam non admodum diu poſt domitas Mauro:um armis Hiſpanias, ex eo quoque colligi, quod S. Eulogius martyr in epiſtola ad Wiſlifindum, epiſcopum Pampilonenſem, iter anno circiter* 840. (*ut cenſet Moralis*) *ſuſceptum enarrans, aſſerat, ſe Complutum deſcendiſſe, ibique apud epiſcopum loci Venerium uſque ad quintum ab adventu diem ſuiſſe commoratum; neque tamen de* SS. Juſti & Paſtoris oſſibus mentionem ullam faciat, *Nimirum inde confrqni omnino vir doctus rxiſtimat, ut ante tempus illud Martyrum eorumdem oſſa ablata Compluto fuerint: nam ſi eoſque ſervata ibi fuiſſent, ea ſine dubia inviſurum fuiſſe Eulogium: ſi inviſiſſet autem, id eum Wiclifindo ſuo, pio rum iſtiuſmodi nuntiorum avido, nequaquam fuiſſe taciturum. Vide Hiſpaniæ illuſtratæ tomum quartum pag.* 230. *& ſeqq. At refragatur, inquit, Ado, qui poſt iter illud S. Eulogii de Martyribus biſce & eccleſiæ Complutenſi ad hanc diem diſerte ſcribit:* Ubi etiam in baſilica ſui nominis quieſcunt: *Reponi poteſt, hæc Adonem ex antiquis Actis & tranſlationo prioribus hauſiſſe, nec aliunde tranſlatorum furtive corporum notitiam fuiſſe aſſecutum in Gallia; quam aliquot poſt annos in Hiſpaniam profectus accepiſſe videtur Uſuardus, dum eodem die Adonem exſcribens, verba jam propoſita prorſus amiſit.*

D

E

F

æque hinc,

22 *Tranſlationis hujus veritatem ipſi deincrps Complutenſes aſſeruere, dum ſua per archiepiſcopum ſuum non unum ſummo ſtudio rrpetentes, non alaunda illa, quam ex eccleſia S. Urbicii in Valle Nocitæ primum, & ſubinde ex Oſcana S. Petri Veteris, ut patebit ex ſequentibus, poſtularunt. Id imprimis curæ fuit Alfonſo II. cognomine Carrillo de Acuña, qui Toleti ſedit ab anno* 1445. *uſque ad* 1482. *& erga Martyres Complutenſes intorea ſic fuit affectus, ut non ſatis habuerit, eorum eccleſiam Compluti vel inſtauraſſe, vel aliqua ædificii parte auxiſſe (ut, contra Gonecium tom. 1. Hiſpaniæ illuſtratæ pag.* 1019. *Moralis aliique volunt,) in eaque opulentum fundaſſe canonicorum collegium; niſi eamdem inſuper reductis poſtliminio ex Valle Nocita Martyrum tutelarium oſſibus ditaret. Hoc ut conſequatur, Ferdinandum interpellat regem Catholicum: Ferdinandus rem per litteras Alfonſa mandat, filio ſuo, tum archiepiſcopo Cæſarauguſtano (unde colligas id accidiſſe poſt annum* 1477.) *at nondum (ut quidam temere ſcribunt) Aragoniæ proregi; nam ea dignitate auctus non fuit ante obitum Carrilli, tametſi eodem, quo hic obierat, anno Chriſti* 1482. *uti refert Zurita Annal. Aragon. tom. 4. fol.* 316. *&* 318. *Alfonſus porro dum parenti obſequitur, facile deprehendit, neque jure, neque auctoritate quamvis interpoſita addnci poſſe Nocitanos, ut poſſeſſum tam diu theſaurum dimittant. Arte igitur hic potius utendum ratus, monachos duos ad ſepulcrum S. Urbicii miſit, ſpecie quidem, ut oleum alendæ ibi lampadi deferrent; re autem vera, ut, ſi eſſet occaſio, expeditas inde Martyrum noſtrorum reliquias eiam ſubducerent. Et præſtiterunt hoc ipſi quidem; ſed furto mox per Venticum quemdam, loci clericum, comperto vulgatoque, tam prompte ad perſequendos fugitivos incolæ convolarunt, ut eos in proximo S. Eulaliæ Mayoris pago aſſecuti, e ſummo rupis faſtigio præcipites dare jam pararent; quando Sanct-Eulaliani miſeris Fratribus armati occurrere ſubſidio, atque in tumultuantem Nocturnorum turbam ſuum quiſque avcum intendere, plurimos haud dubie confixuri, niſi interveniſſet miraculum, quo rupti arcuum ſimul quinum nervi, ne unicam quidem emiſere ſagittam. Tum vero Eulaliani, rejectis inutilibus armis, ad preces verſi, ſic Nocturnos*

placa-

A placavere, ut, recepta ſacrorum corporum præda, ſalvos ſimul ac vacuos, abire ſiverint monachos.

anno ſine prodigiis. 23 Coſus hic deinde Franciſci Ximenii, anno 1495. ad inſulam Toletanam avecti, ſpem adeo non fregit, quin anno 1499. eumdem archiepiſcopum Cæſarauguſtanum & jam Ferdinandi regis in Aragonia vicarium ad iterandos in eodem negotio conatus impulerit. Hic vero prioris expeditionis infortuniis & imprudentiæ monachorum, & Nocitanorum vigilantiæ potius, quam adverſo Superum conſilio tribuens (neque enim prodigio antea memorato fidem adhibebat) alteram exercitatiſſimus ad furta rapinaſque latronibus, quos in carcere jam extremo ſupplicio deſtinatos habebat, ea lege commiſit, ut, ſi jam dillas ad ſe reliquias attuliſſent, non modo ſuperiorum omnium flagitiorum veniam, ſed & hujus facti mercedem ampliſſimam ac præmium referrent. Illico omnes (nam ſeptem erant, Linares dicti, &

B in ipſa Valle Nocita nati graſſatique) tam inopinata conditione exſultantes, patriam Vallem adeant; noctu in S. Urbicii eccleſiam ac ſepulcrum irrumpunt, & ab utroque ejus latere poſtulata Martyrum abripiunt corpora; non ſine maximo tamen terrore; quod mirum in modum (ut faſſe deinde ſunt) S. Urbicii corpus obſiſtere furto & Martyres defendere quodammodo viſum eſſet. Hinc ſeſe confeſtim in latebras ac devios montium anfractus proripiunt, per quas triduo toto pergentes, denſis adeo nebulis circumfuſi perpetuo ſunt, ut alter alterum videre non poſſet. Unde nova capti formidine, cum ad ſecundum ab Oſcenſi urbe lapidem pervenissent, progredi ulterius, niſi onere, quod indigni geſtabant, ibidem in eccleſia S. Michaelis elam depoſito, nequaquam ſunt auſi.

ad urbem Oſcenſem. 24 Verum cum ea farcina levatos atrocior continuo metus infeſtaret, mutato repente conſilio, reſumpta obvolutaque pignora Oſcam uſque intra fines parochiæ S. Petri Veteris pertulerunt, ſubmovita de re tota per occultum internuntium Joanne Corieſio, parochialis ejuſdem eccleſiæ Priore; eredo quia ipſi ceſtituere volebant, quod ſerre longius aut retinere diutius nec audebant, nec poterant: nam S. Urbicii, quam ſpoliaverant, eccleſia una cum redditibus

C ſuis ad Oſcenſem S. Petri Veteris eccleſiam pertinebat. Prior ergo tum hac denuntiatione, tum eccleſiæ campanis ultro, ac nemine mortalium impellente, ſonantibus, incuſatu, clero canitante, domum, ad quam latrones diverterant, inquirit & invenit; repertumque in ea ſaccum cum impoſitis Martyrum lipſanis ad parochialem ſuam eccleſiam defert, monitis, & accurrentibus ad rei tantæ tamque inſperatæ ſolemnitatem urbis optimatibus.

anno 1499. 25 Contigit vero hæc tranſlatio anno, quem diximus, Chriſti 1499. menſe Novembri, tum celebres apud Oſcenſes habebantur feriæ S. Martini; uti teſtatur Ayuſa lib. 2. cap. 27. cujus hic narrationem contraximus, utpote uxam, ut aſſerit, inſtrumenta (informationem appellat ipſe) Oſtæ publica auctoritate condita ex teſtimoniis virorum ætate ac fide gravium, qui hæc omnia, prout coram eorum aliqui viderant, aliqui ex oculatis teſtibus audiverant, legitime interrogati retulere; uxam inſuper fido libello cujuſdam vetuſti ac manuſcripti, quem in eadem urbe legiſſe ſe narrat; uxam denique juridice latronum Linarium (de quibus modo meminimus, quique omnes, teſte Moralio, anno uno, partim reſte, partim privata cædo, perierunt) examine & confeſſione. Quid igitur, inquis, ad Breviarium Oſcenſe citatum ſupra num. 22. quod anno, ut habet Tamayus,

1509. excuſum, ſignificare videtur, S. Urbicii corpus ad illud uſque tempus in eccleſia propria inter utrimque poſita Martyrum horum corpora permanſiſſe? Reſponderi poteſt, locum illum explicandum eſſe per diſtractionem; ut ſenſus ſit, ibi adhuc eum requieviſſe S. Urbicii corpus (ut falsum) ubi antea tumulatum fuerat inter Martyrum corpora medium: aut, ſi mavis, die Breviarium illud (ſi re vera anno 1509. fuit impreſſum) ad aliud exemplar, tranſlatione noſtra vetuſtius, fuiſſe recuſum ſine ſufficienti examine mutandorum.

D AUCT. P. B.

ubi quiescebant in eccleſia S. Petri Veteris.

26 Vix ita, ut narratum eſt, eccleſiæ S. Petri ingens hic theſaurus obvenerat, cum illum ſibi deberi & Joannes III. Oſcenſis antiſtes, & capitulum, ut vocant, cathedralis contenderunt; ſed cauſa ſecundum Corteſium facile judicata, delectus eſt contiano locus in eccleſia, cui præerat, in quo ſacrum depoſitum honorifice conderetur; facellum videlicet ad latus S. Albini, exinde vero SS. Urbicii, Juſti ac Paſtoris nuncupatum; ubi lineis involutum & arcæ nuceæ incluſum, ſub altari primum in parata ad id crypta repoſitum fuit uſque ad annum circiter 1510. quo parum abfuit, quin iterum raperetur: jam enim arcæ ferax circum terebrando propemodum fures adenierant, cum vigilis aditus clamoribus eriſque campani tinnitu conterriti, re infecta, diffugere. Ea cauſa fuit, cur area mox in altum evecta ſit, & in cavo parietis verſus imminentem altari fornicem intra cancellos ferreos tutius collocata. Varius ac pretioſus deinde loco paulatim acceſſit ornatus; donec anno 1643. menſe Septembri (uti tum ſcripſit Andreſius in laudatiſſimus opuſculo, cap. 11.) oratorium illud affluentium multitudini anguſtum adeo viſum eſt, ut aliud laxius extra muros eccleſiæ, tontiguum tamen, ædificari cœperit, cui deinde Martyres inferrentur. Sed miſſis, quæ ad magnificentiam exteriorem pertinent, ipſas hic potius reliquias contemplemur, & quid earum ibi, quantumque clavibus omnino ſeptem, partim apud ejuſdem eccleſiæ quæſtorem, partim apud magiſtratum primarium religioſe depoſitis, occluſum aſſerveiur. Rem hanc optime proponit Didacus de Ayuſa; qui poſtquam lib 2. cap. 27. narravit, Martyrum ipſas reliquias linteis evolutas, ac duabus bicorbecis exceptas fuiſſa, atque ita in eamdem arcam nuceam, de qua ſupra, repoſitas anno Chriſti 1570. teſtatur deinde ibidem cap. 31. eaſdem SS. Juſti & Paſtoris bicorbecas anno 1617. ex area memorata depromptas fuiſſe, ut in corona delectorum e clero ac magiſtratu civili teſtium auguſtiori decoraretur ornatu (expoſitis abſque dubio tantiſper, dum id fieret, in conſpectu teſtium lipſanis:) ſe vero tum una interfuiſſe, & quæ eeferet, pro ſua ſtudio ſpectaſſe ſingula, quantum libuit; ac proinde ea, ut omnino certa, ſe poſſe aſſerere.

E

F

ubi asservata lipſana fidelium venerationi ſunt.

27 Tum ſubdit, S. Paſtoris thocam altera majorem eſſe; in illa vero conſpici corpus ejus etiamnum recte compactum & cohærens; venirem, ſcapulas, pectus pelle ſua ſic obtegi, ut oſſa nulla nudentur; genua in pectus eſſe reflexa; brachia vero, depreſſis humeris, contorta in dorſum; id forſitan feciſſe S. Urbicium, ut commodius transferret: capiti quoque pellem adhærere; nihil denique deeſſe corpori, præter tibiam una cum pede ſiniſtram, quæ Complutum delata ſit; tum oſſicula quædam pedis, ut putat, ac manuum, huc ad eccleſiam Scorialenſem rogatu regis avecta anno 1570. aliaſque particulas, diverſis temporibus

A *bus locisque diſtributas. Addit etiam, ex capite ce-*
AUCT. *terisque membris apparere, Maroyrem hunc ſtatura*
P. B. *ra corporiſque mole ſatis grandi fuiſſe : æterum*
annos ætatis novem tantummodo numeraſſe ; tum
temporis enim vaſtiora fuiſſe paſſim hominum cor-
pora. Hæc tam paradoxa probare nititur bonus æ-
que ac ſimplex & credulus auctor exemplis ad rem
ſuam ſane perquam ineptis ; Ægyptius ſcilicet,
cujus ſtatura erat quinque cubitorum ex Paralipo-
menon lib. 1. cap. 11. deinde Saulis regis, qui
ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem po-
pulum *ex Regum lib. 1. cap. 9. Quid hæc*, *obſe-*
cro, faciunt ad illud ſeculum, quo vixit S. Paſtor?
Imo ſi tam rara fuit ejuſmodi ſtatura annis mille,
quod excurrit, ante natos Martyres noſtros, ut vel
tunc prodigioſa videretur, & ſoli in populo nu-
B *meroſiſſimo Saulis data ſit ; qua ratione inde col-*
ligi poteſt, quarto poſt Chriſtum ſeculo corporum
humanorum moles paſſim giganteas fuiſſe ? Sed
mitto hæc ; nec attigiſſem omnino, niſi lectori pa-
lam hinc fieri voluiſſem Ayuſæ ſententiam de tan-
ta oſſium magnitudine : ut eam aptari non poſſe
cenſuerit annorum novem puero, niſi giganteum ſi-
mul hunc faceret.

Diſcurſus de Ayuſæ anno 1617.

a8 In altera theca, *inquit*, eſt corpus S. Ju-
ſti, quod, utpote tenerius, totum eſt diſſolutum.
Creduntur ex illo variis occaſionibus decerptæ
reliquiæ. Superſunt tamen e brachiis, femori-
bus ac tibiis oſſa ſeptem oblonga, craſſa atque
integra ; tum fragmenta majora minoraque per-
multa, & inter ea pars magna uropygii ; præter-
ea pes calceo ſuo, vetuſto utique & coriaceo,
adhuc inſertus ; deinde induſium & femoralia,
utraque linea & reſperſa ſanguine, coloris quidem
evanidi, manifeſte tamen ſanguinei. Ex femora-
lium lineorum extremitatibus hinc & inde binæ
dependent faſciæ, itidem lineæ, ad colligandas
caligas, (*imo potius ad obvolvendam crurum nu-*
ditatem, ut cenſet Andreſius.) Ex calceo quo-
C que unum utrimque lorum prodit, ad calceum,
more gentis montanæ, pedi adſtringendum. Quæ
omnia (*hoc ſolicet & ſuperiore numero deſcripta*) D
non ſine teneriſſimo pietatis ſenſu multi cum no-
biles tum plebeii occaſione jam dicta conſpexe-
runt exeunte Auguſto anno MDCXVIII. & mihi cum
primis feliciſſima tunc ea ſors obtigit, quippe qui
tum ajuſdem parochiæ eſſem operarius (*ſic tibi*
appellatur is, cui cura incumbit fabricæ & æra-
rii) atque ita mihi facisfacere abunde potui, eu-
dem ſemel, iterum oc lapius contemplando. Un-
de in hac re plena mihi fides debetur & major,
quam in rebus aliis ; *puto quæ non item, ut hanc,*
per ſe ipſe oculis uſurparunt. Ad fidem quoque fa-
cit, quod hæc narret Ayuſæ in opere prædicto, &
anno 1619. (quando nimirum teſtes vel omnes, vel
plurimi ſupererant) in ipſa urbe Oſcana vernacu-
lo idiomate ac publicis typis edito.

29 *Eaſdem hierothecas, uti de ſe ipſe narrat* & quæ
cap. 9. rare ac ſingulari beneficio cum delegatis, 1644. loqui-
ut mos eſt, teſtibus his inſpexit doctor Joannes tur Præſ.
Franciſcus Andreſius ; ſemel duo XVI. *Aprilis, i-* Abbas,
terum, ut quædam ſecundis curis accuratius obſer- E
varet, VII. *Septembris anni* 1644. *quo poſt dies*
aliquot Monumentum Oſcenſe SS. MM. Juſti & Pa-
ſtoris *ibidem emiſit in lucem. Fatetur tamen, ſe*
ſingula, quæ Ayuſa viderat, non potuiſſe diſpice-
re, ob inſertas poſtea cryſtallos, per quas, cum the-
cæ aperiuntur, conſpici quidem incluſus reliquia-
rum cumulus poſſit, at neutiquam attingi, nedum
ſeparari. Animadverſit interea præter illa, quæ
ex Ayuſa recolimus, aliaque quæ ad ornatum lo-
ci & numinem pertinent ; primo, cum ſibi aperi-
retur theca S. Juſti, *ex ejus lipſanis per objecta*
ſpecula cryſtallina odorem emanaſſe ſuaviſſimum,
ac toto ſefe ſacello diffudiſſe. Secundo, oſſium ejus
alia videri inſtar eboris candida, alia vero arida
prorſus & exſiccata carne contecta. Tertio, calcei
ejus cum incluſo pede eamdem omnino eſſe formam
ac dimenſionem, quam ipſe accuratiſſime in loco
delineatam poſt paginam 186. *exhibuerit. Ex ergo*
utramque hic illam ſuper ejus exemplari, ut ne F
apice quidem uno differre poſſit, expreſſam.

Calceus S. Juſti M

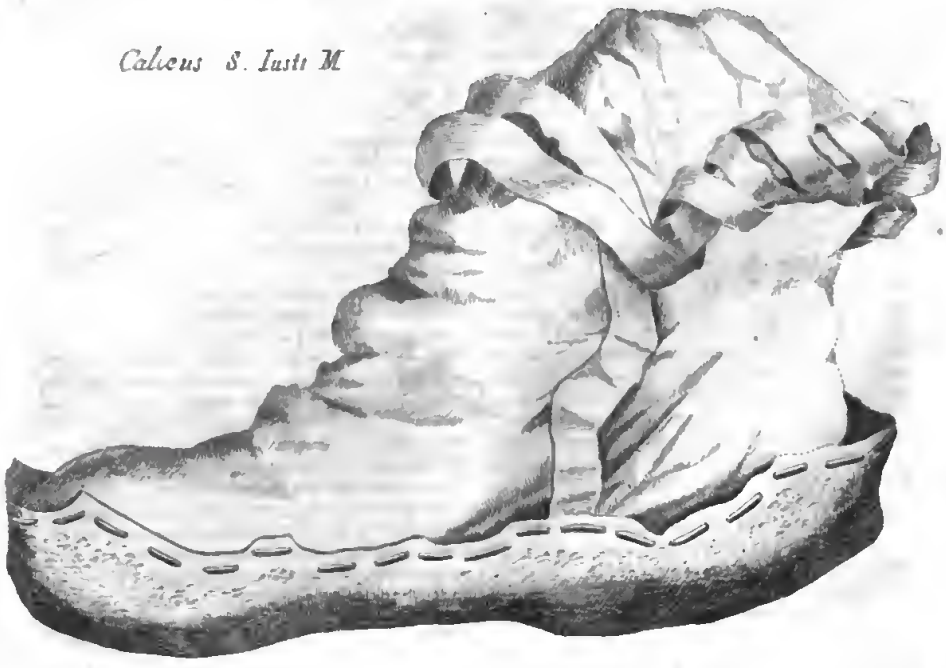

A *Addit etiam, calceum hunc totum colobii esse nigri; partem autem illius inferiorem, ex quæ a-scendunt utrimque corrigiæ, quibus orificium superne constrictum est, confectam esse ea corie subacto; partem vero superiorem, quam & caligam appellant, ex tela lineâ. Animadvertit quarto, os femoris S. Justi longum esse media ulnæ Aragoniæ cum portione duodecima. Unde secundum leges proportionis humanæ consequi censet, ut statura hujus Martyris palmos novem, seu pedes, demptis quatuor digitis, omnino septem æquarit, quod quia fundere sibi ipse non poterat auctor, errorem suspicatus in prima dimensione ossis memorati, ad sanctuarium, ut ante diximus, redit; ac deprehendit, se mentiquam aberrasse.*

qui inter alia observavit

30 *De S. Pastore notat primo, a corporis ejus reliqui compage resolutum tunc apparuisse os femoris; nondum tamen omni carne nudatum. Secundo, caput partim pelle tegi durissima, partim os nudum & candidissimum exhibere; tantæ vero molis esse, quantæ nunc esse solent capita virorum. Tertio, mirabilem ea omnibus reliquiis ejus odorem afflari. Quarto, ex dimenso osse femoris ejus colligi staturam palmorum novem & medii cum duobus digitis. Quinto, erraſſe Ayusam supra dupliciter; ac primum quidem, quod reliquias Scorialenſes translatas fuiſſe aſſerat anno 1570. cum notari debuerit annus 1568. deinde quod eo translata tantum fuiſſe velit oſſicula quædam pedis ac manuum; cum conſtet, majora fuiſſe & oblonga, Hiſpanice* canillas *dicta; quæ ha in crure infra ſupraque poplitem duo ſunt, totidemque in quolibet brachio ab humero uſque ad manum, & qualia proinde non tot etiam videre in Oſcenſi ſacrario potuit Ayuſa, quot enumerat, ut ex infra dicendis conjicies.*

B

ſeorum oſſium quantitatem.

31 *Ad Martyris utriuſvis ſtaturam quod attinet, vereor enimvero, ne, qui eam vulgari virorum aut majorem, aut etiam æqualem fuiſſe contenderit, ambigere tandem lectores cogat; utrum re vera Martyrum noſtrorum potius, quam aliorum cenſeri debeant Oſcenſes reliquiæ; de quo tamen neque dubitatum ſcimus hactenus fuiſſe, neque dubitari, niſi perquam temere, poſſe exiſtimamus. Quis enim de adoleſcentibus virilem*

C *præ ſe fernam roburque ferentibus ullo ſenſu vero ſcribi potuiſſe credat ea, quæ de Martyrum horum ætate tenera, tenerrimo corpore, ſchola ac tabulis, ſeu* tabellis *&c. leguntur in Actis & Miſſa Iſidoriana? Tum leges, quæ afferuntur, proportionis, ſi ad membrum unum alterumve tantum applicentur, quam incertam de totius corporis dimenſione conjecturam pariunt, maxime cum de junioribus agitur? Fatentem hic habemus Andreſium. Neque vero leges illæ docent ex unius membri dimenſione, quantum ſit unumquodque corpus; ſed quantum eſſe debeat, ut per ſingula membra perfectiſſime conſtituatur dicatur. Unde non raros inveniat, præſertim pueros, qui, tametſi ſtatura ſint pares, membrorum tamen ſingulorum diſcrepent quantitate, ut alteri coxa ſit longior, tibia brevior, atque ita de ceteris; neque tamen ideo deformes vulgo reputantur. Quod ſi ex longiore coxa per iſtas proportionis leges de tota corporis longitudine ſtatuat; tum eaſdem iterum addibeat tibiæ breviori; quæſo, obſecro, eumdem hominem ſe ipſo majorem ac minorem faciet? Sed quid ego hæc? Non faciam, opinor, auctoribus prodiiſſe injuriam, ſi judicio eorum judicium oppoſuerim Hiſpaniæ totæ graviſſimum Ambroſii de Morales, qui, neſcio an quidquam diſcuſſerit operoſius, quam qua ad hos Martyres utcumque referuntur. Atqui tantum abeſt, ut hic ex iſterum oſſium perſpecta quantitate virilem colligi poſſe ſtaturam duxerit, ut contra ex eadem ipſe puerilem collegerit Chronici lib. 10. fol. 349.* Erant, *inquit*, admodum pueri, cum paſſi ſunt, hi Martyres, ut ex ſacris eorum oſſibus etiamnum videre eſt. *Deinde quis pedem iſtum aut calceum, quem jam ab ipſo Andreſio tam ſolicite menſum dedimus, non puero potius octenni circiter & ſtaturæ pro ætate mediocris accommodet, quam corpori virili, aut hoc majori; cum viri pes ordinarius ſere altero ſanto ſit longior? Fecerunt hæc, ni neque Ayuſa in hac re, neque Andreſio ſtandum hunc uſque duxerimus.*

D AUCT. P.B.

§. IV. Eorumdem reliquiæ locis variis honoratæ: frequentia miracula.

E *Fragmenta reliquiarum Messinæ Sidoniæ, Albonæ, & propriis locis Ovetii.*

EX *paragrapho præcedente didicimus, nunc Martyrum horum corporibus partes nonnullas majores minoreſque apud Oſcenſes deeſſe. Quæritur modo, quonam illæ & quando translatæ fuerint. Moralius lib. 10. fol. 356. dubium negat eſſe, quin earum diſtributio cœpta fuerit, antequam a S. Urbicio ſubducta Compluto corpora fuiſſent. Et recte: nam ante tempus illud, anno ſcilicet Chriſti 630. jam erant SS. Juſti & Paſtoris reliquiæ Meſſinæ Sidoniæ; ut palam facit inſcriptio ſuperius exhibita §. 1. num. 5. Idem ipſe cum ibidem, tum folio præcedente (timidius tamen) de iis exiſtimat, quæ habebantur ſeculo x. in Caſtellæ veteris nobili cœnobio Covarruvienſi. Quod ſi verum eſt, idem haud temere ſuſpicari licebit de Martyrum eorumdem oſſibus, quæ in monaſterio S. Petri de Arlanza aſſignat Andreſius cap. 10. eſt enim Covarruvienſi proximum, ejuſdemque (Benedictini videlicet) inſtituti. Sed neque negaverim ad ea tempora referri poſſe, quas habuit, & verſus initia ſeculi noni in ſanctuario Ovetenſi, quod ſanctam cameram appellant, condidit Alfonſus II. Aſturiarum rex, cognomento Caſtus, ut indicat vetus inſcriptio apud Moralium Chronici lib. 13. fol. 64. Ceterum affirmat* F *hic auctor lib. 10. fol. 356. quidquid earum auto ſeculum VIII. diſtractum fuit, perexiguum fuiſſe; quandoquidem, inquit, corpora uſque ad eversam per Arabes Hiſpaniam in ſuo ſepulcro integra permanſerunt. Verum hoc probari mallemus, quam aſſeri; non ſufficiamur tamen, largiar eas peſtes ſæpiuſque diviſas fuiſſe; ac primum quidem in eccleſias aliquot Gallicanas; deinde vero in Hiſpanicas,*

Narbona & alibi in Gallia.

33 *Diai.:* In eccleſias aliquot Gallicanas; *quia Bailletus ad hunc diem obſervat*, S. Paſtoris *noſtri reliquias gloriari eccleſias aliquot Vaſconiæ, Guiennæ, vicinarumque provinciarum. In eccleſia metropolitana Narbonenſi nemo dubitat, quin maxime in honore ſervetur* S. Juſti M. *caput cum aliis tum ejuſdem, tum Fratris ejus Paſtoris exuviis. Alias ad decimum circiter Narbona lapidem verſus Septemtrionem in cœnobio Benedictino S. Pontii Tomeriarum aſſignat Antonius de Quintenaduenas noſter in Sanctis Toletanis, pag. 389. ſed non addit, quid ſint, aut cujus; Juſti, an Paſtoris, an utriuſque; quantumcumque utriuſque reliquias, & quidem inſignes, facile crediderim ea fuiſſe translatas; quandoquidem Petrus*

A *trus I. Aragoniæ rex, anno circiter 1094. eidem cœnobio, in quo & filium habebat monachum, ſubjecerat eccleſiam Oſcenſem S. Petri Veteris; hanc vero eccleſiam S. Urbici in Valle Nocita, in qua Martyres noſtri dulciſſime quieverunt. Adi Zuritæ Annales tom. 1. lib. 1. cap. 31. & 32. uti & Aynſam lib. 2. cap. 26. Habuerunt ergo diu monachi San-Pontiani ipſum reliquiarum omnium ſantem in ſua quodammodo poteſtate, maxime ab anno 1134. uſque ad 1137. quibus unus a ſacro illa cœtu jam veteranus, ille ipſo ſcilicet, quem dixi, Petri regis filius, Radimirus ſecundus, Arageale ſolium, temporum neceſſitate compulſus, occupavit.*

AUCT. P. B.

ab quem Hiſpanus nar, ipſo tempore advella ſint;

34 *Imo vero per idem tempus, & per ejuſdem cœnobii abbatem ab eodem cœpe obtentas fuiſſe eccleſiæ Narbonenſi, quæ ad hunc uſque diem poſſidet Martyrum Complutenſium reliquias, communis eſt Hiſpanorum ſententia; tametſi eam, fatente apud Aynſam ſupra Moralio, confirmare aliunde non poſſint, quam ex traditione Oſtanorum. Et ſane verum adjuncta conſideranti non poteſt non videri admodum veriſimile. Sanſſayni tamen aliam adſtruit in ſupplemento Martyrologii Galliçani pag. 1155. ubi de*

B *Martyribus his agens*, Quorum deinde corpora, *inquit*, a S. Urbicio monacho feliciter a Mauro-rum Hiſpaniam occupantium rabie vindicata, primum in Galliam advecta, deinde in Hiſpaniam relata, & apud Oſcam condita ſunt; parte tamen in Gallia in vicem hoſpitalitatis relicta. Horum igitur illuſtrium Chriſti Martyrum exuviis & titulis eccleſia Narbonenſis major in hunc uſque diem glorificata coruſcat. *Hæc ille; ſed unde hauſerit, altum ſilet: ejus autem unius auctoritas perſæpe vacillat; nequa apud eruditos plerumque tanti eſt, quanti fuit hoc loco apud Bailletum, qui eam ſequendo non multum confirmavit. Tertia ſententia refertur a Sammarthanis in Gallia Chriſtiana primæ editionis tom. 1. pag. 374. ubi de Guiffredo de Cerdaigne, archiepiſcopo Narbonenſi, dicitur:* Narbonam ex Hiſpania Sanctorum Juſti & Paſtoris de Pardinaco (*qui locus in Hiſpania nobis ignotus eſt*) corpora advexit anno MLVIII. *Et ſubditur confirmatio:* Ureſt in veruſto Martyrologio S. Pauli; *quæ eccleſia eſt in ſuburbio Narbonenſi collegialis, abbatialis olim. Utinam de fatis ædificii illius Martyrologii vetuſtate conſtaret! Neque enim ſatis placet* Pardi-

C nacum *poſitum pro Vallo Nocita, in qua tum erant corpora, & quidem ſub ditione Saracenorum uſque ad annum 1096. Deinde, quamquam valde uſitata ſit in hoc genere figura ſynecdoches, qua partes quælibet corporum appellantur abſolute* corpora; *ea tamen jam uti non ſolent, qui de his Narbonenſium reliquiis in Gallia ſcripſerunt; facturi, credo, ſi probaſſet iſtic uſum antiquitas.*

Complutiſ ſervantur ſepulcrum & Patrum in quo deſ MM.

35 *Complutenſibus e veteri jactura duo ſupererant ſolatia luctus exigua ingentis, ſed magno tamen ſemper in pretio habita: Martyris videlicet utriuſque commune mauſoleum, & ſaxum, in quo amputata ſunt eis capita. Utrumque depingit Meralius lib. 10. fol. 351. &* ſepulcrum *quidem* ait eſſe valde ſumptuoſum, & Martyribus pariter, & ejus, qui dedit, inſigni pietate dignum: cæſum enim eſſe totum ex jaſpide (*marmor intelligo verſicolor*) unica pretioſiſſimaque; pedes adæquans longitudine duodecim, quatuor latitudine, altitudine exteriore tres, interiore, ſeu cavi, duos, denſitate laterum circumquaque aliquanto plus medio, ut commode capere poſſerit ambo ſacra corpuſcula (uno contra otro *Hiſpanice*; *quod interpretor*:) ſibi mutuo ex adverſo oppoſita: lævigatum porro totum exterius eſſe, niſi quod baſis emineat inferne, ſuperne vero margines obeat inciſio, inſerendo, quatenus apparet, materiæ ejuſdem operculo, quod nunc deſideretur, ac ſuppleri novo debeat, accommodata: quantumvis autem durum ſit iſtud marmor, non potuiſſe tamen pio reliquiarum qualiumcumque ſacrarum deſiderio ſic reſiſtere, quin multa ex eo circum ad angulos fragmenta decuſſa fiat: cæterum quoc ſepulcrum hoc ſervari in ſummitate altaris in ſacello eorum; uti & lapidem, in quo gladii ſupplicium paſſi ſunt, ſurſum elevatum, & lapideis opere pretantiquo leonibus impoſitum, cinctumque cancellis, atque intra hos ornatu ſcriniario decoratum: lapidem vero hunc longum eſſe ulnam integram, latum ultra mediam; in eo apparere civitates duas obloogas, quas nemo credere poſſit manibus hominum fuiſſe efformatas; aut divinare, quorſum ibi efformari potuerint; cætera planum eſſe: atque ita & lapidem hunc ſacrum, & auguſtum ſepulcrum tantam præ ſe ferre vetuſtatem majeſtatemque, ut ea æquis oculis obtuenti non alia ſubeat cogitatio, quam de cæ-

D lo & gloria Dei, qui ſic poſſit, & norit, & velit conſulere gloriæ Sanctorum ſuorum.

E

hem oſſa inſignia, anno 1568 reſperta

36 *Superorant, inquant, hæc (uti ſuperſunt hodieque) Complutenſibus, Martyrum ſuorum dicam, an priſtini damni monumenta; cum tandem horum, opinor, iterum aſpectu incitati, non jam integra, ut amiſerant, corpora (quod ſæpe, itorum ac forte tertio fruſtra tentaverant,) ſed notabilia illorum partes potentiſſimi regis auxilio recuperare feliciter cenati ſunt, idque anno Chriſti 1567. quo Philippus II. Hiſpaniarum rex a S. Pio PP. V. mandatum obtinuit ſeveriſſimum, Oſcenſi epiſcopo per apoſtolicum Breve directum die XII. Aprilis, quo hic* in virtute ſanctæ obedientiæ *&c. jubebatur*, viſis præſentibus, dimidiam, ſeu aliam partem corporum dictorum ſanctorum Martyrum *ad eccleſiam Complutenſem honorifice tranſmittere. Ad hæc promptus quidem antiſtes Oſcenſis fuit; ſed populi non dubiis argumentis proſpecta ſeditio moram objecit, quam regiæ tandem ac principis Caroli litteræ diſcuſſerunt. Itaque die XV. Januarii anno 1568. publico ac ſolenni ritu illuſtriſſimus D. Petrus Auguſtinus, Oſcenſis epiſcopus, e reliquiis* S. Paſtoris *excepit* CRUS INTEGRUM SINISTRUM, UNA CUM PEDE UNITUM DICTO CRURI, A GENU INCIPIENS, (*ſive, ut habet inſtrumentum reſignationis Compluti factæ*, CRUS SINISTRUM A GENU DEORSUM, UNA CUM PEDE SUO AC DIGITIS ET UNGUIBUS, CARNE OBTECTUM ET PELLE;) *ex reliquiis autem* S. Juſti DUAS VERTEBRAS DORSI CUM UNA

F COSTA. *Hæc, poſt alias cæremonias ad negotii ſecuritatem ſimul ac magnificentiam obſervatas, acto clauſa obſignataque, comitatu ordinum omnium numeroſiſſimo ex urbe Oſcenſi magno cum apparatu elata ſunt die XXIV. Januarii; & per itec ubique concurſu, pompa, pietate ſingulari deducta exceptaque, Complutum attigere die VII. Martii; quanta civium, academicorum, & cleri lætitia, quam inſigni triumpho, nihil attinet dicere; inde cætera collige, quod hujus diei memoriam, ne unquam exciderat, ſacris Faſtis inſcripſerint, anniverſaria celebritate perpetuis temporibus recolendam. Traditio tamen & legitima hierotheca acceptæ ceſſignatio dilata fuit in diem decimam ejuſdem menſis. Legi hæc omnia fuſius authenticis inſtrumentis probata poſſunt apud Moralium in libello peculiari de Martyribus hiſce,*

apud

A *apud Aynſam lib. 2. a capite 28. aſque ad 31. apud Andreſium cap. 6. apud Tamayum denique in Martyrologio ad diem VII. Martii.*

alia a Semi vi clenſibus obtenta an. 1569. Reliquiæ Sali. cenſes.

37 *Eodem anno ab eodem ſanctio Pontifice reu idem aliud apoſtolicum Breve confecerat eſt, datum die XV. Decembris, & exhibitum ab Andreſio cap. 8. cum facultate accipiendi per ſe vel ſuos abſque alio vel ſcrupulo ſuc, vel alterius cujuſcumque impedimento,* qualcumque Sanctorum ſeu alias reliquias, quas in quibuſcumque mundi partibus per quoſcumque illas habentes benigoe & gratioſe dari & donari contigerit, *illaſque debita cum reverentia & veneratione ad eccleſiam monaſterii S. Laurentii (vulgo* de l'Eſcurial, *toto orbe celeberrimi) tranſferendi. Vi hujus decreti Pontificii teſtatur apud eumdem auctorem* Petrus Auguſtinus, epiſcopus Oſcenſis & Jaccenſis, *ſeſe præter alias reliquias, regi ab Oſcenſibus gratioſe additas, excerpſiſſe* die XV. menſis Januarii, anno a Nativitate Domini MDLXIX. *& ad regem miſiſſe,* cum expreſſo conſcolu & ſpontanea voluotate civium, & parochiaoorum aliorumque cir-

B cumſtantium applauſu, *e Martyrum noſtrorum lipſanothecis* TIBIAM UNAM S. JUSTI, & TIBIAM ALTERAM S. PASTORIS, *ſive, ut compertum eſt in earumdem reliquiarum traditione, reſignatione & acceptatione per Scorialenſes legitime facta die* XXIX. *menſis ejuſdem,* S. JUSTI OS UNUM OBLONGUM ET CRASSUM (*Hiſpanice* canilla) FEMORIS: S. PASTORIS TIBIAM GENU DEORSUM, CUM PARTE CALCANEI, OBTECTAM MAGNA EX PARTE NERVIS SUIS AC PELLE. *In Lipſanologio Ms. cœnobii Scorialenſis alphabetico, quod ibidem anno 1712. enſcripſit Cuperus noſter, ſic deſcribuntur iſtæ reliquiæ:* S. Juſti: Os integrum femoris, ulna media & duobus digitis longum. Habet hic illic partes aliquot pelliculæ ſiccæ: S. Paſtoris *vere ſic:* Crus unum a genu deorſum, cum ſua carne & nervis, longum duabus tertiis, *ſapple, partibus unius ulnæ. De hac translatione plura Joſephus de Siguença in Hiſtoria Ordinis S. Hieronymi part. 3. lib. 3. diſcurſa 5. plurima vero & authentica laudatus Andreſius toto cap. 8. Serius translata exiſtimamus Martyrum horum oſſa*

C *duo, quæ in Fraxinum Minorum celeberrimo in provincia Caſtellana cœnobio ac ſacrario Salicetenſi honorari teſtatur idem (ni fallor) qui & ſacrarium condidit, & hæc aliaque Sanctorum plurimorum lipſana procuravit illuſtriſſimus D. Petrus Gaudi-ſalvus de Mendoça, tam archiepiſcopus Granatenſis, in Hiſtoria, quam Granatæ anno 1616. vulgavit, ejuſdem Conventus S. Mariæ de Saliceto (Hiſpanice,* del monte Celia de nueſtra Señora de la Salçeda) *pag. 863. Hactenus de reliquiis, quæ quidem occurrere; nunc pauca de miraculis.*

Miracula horum MM. anteriſm oſſa facta,

38 *Hæc olim frequentiſſima fuiſſe, aſſerunt Acta noſtra num. 3. & Hymnus Iſidorianus num. 4. Idem colligi debet ex celebritate & propagatione cultus eorum, qui ſine crebris prodigiis ne conſiſtere quidem ſolet, nedum augeri fundique latius: unde conſequens eſt, ut ad noſtram uſque ætatem continuata non minus ille cenſeri poſſiat, quam amplificata veneratio. Accedit ingens illa ſpes ac fiducia, quam pridem de potenti Martyrum horum patrocinio Complutenſes imprimis atque Oſcani concepere, præſertim in graviſſimis ac publicis calamitatibus: in iis enim utrobique conſuetudo vetuſta tamquam amuletum certiſſimum præſcribit, ut Martyrum noſtrorum reliquiæ e ſacris, quibus aſſidue condita alias munitæque ſervari conſuevere, latebris ad publicas cum urbis univerſæ, tum pagorum longe circumjacentium ſupplicationes auctoritate legiti-* D AUCT. *ma proferantur in lucem. De Oſcenſibus ad Ayuſa* P. B. *teſtatur lib. 2. cap. 29. pag. 251. de Complutenſibus idem didicimus ex inſtrumentis eorum publicis Mſs. in archivo eccleſiæ collegiatæ* SS. Juſti & Paſtoris *martyrum repoſitis, & nobiſcum anno 1722. per apographa communicatis. Adde anathemata complura, quæ in ſacello Oſcenſi appenſa videre narrat Aynſius pag. 260. acceptorum totidem per eos beneficiorum teſtes. Ex omnibus tamen his pauciſſima ſigillatim ſcripta reperiuntur, quorum præcipua hic digito attigiſſe ſufficerit.*

quadamtenus ſingula.

39 *Anno 1568. die III. Februarii, cum reliquiæ Martyrum, quæ ex Oſcenſi ad Complutenſem eccleſiam tranſferebantur, in altari apud monachos Hortenſes tantiſper eſſent depoſitæ, jurati teſtes aſſirmarunt, diſtincte exauditos fuiſſe eſſium intra hierotbecam commotorum pulſus ſeptem octove, idque ſemel & iterum: & ibidem poſtridie ejuſdem cœnobii miniſtrum quemdam jam mutilem efficie, ſimul invocaſſe Sanctos, ſimul paralyſi liberatum fuiſſe: eodem inſuper tempore advectam eo quatuor inde leucis mulierem, corpore toto a ſex annis contracto, cum admote lipſanotbecæ cincticulo ſe præcingeret, continuo ſanatam prorſus abiiſſe. Die VI. Februarii, ubi Secontiam attigiſſent reliquiæ, puellæ ab utero paralyticæ membrorum omnium uſum contulere: res eſt publicis probata tabulis. Die XIX. menſis ejuſdem vix Guadalaxaram tenuerant reliquiæ, cum domina Maria Calderon illas coram venerata, vigorem corporis priſtinum memento exoravit, quem ipſi anno ferme toto paralyſis omnem ademerat. Et hoc prodigium legitime examinatum fuit & approbatum. Adi de his omnibus Aynſam lib. 2. cap. 30. Sed neque proxima huic tranſlatio, de qua num. 38. Scorialenſis, quantumvis fere clancularia, miraculo caruit: teſtatur etenim, apud Joſephum de Siguença ſuperius aſſignatum, Joannes Regla, Hieronymianorum Cæſarauguſtæ in monaſterio S. Engratiæ Prior, vir maximi apud ſuos meriti, & cui tranſlationem illam rex ipſe commiſerat, ſe, quande cum acceptis Oſcæ reliquiis Darocam (civitas eſt Aragonum) perveniſſet, ibi paulo poſt quartam matutinam a duobus adoleſcentibus, amictu lineo acolythorum inſtar indutis, & mirabili* F *forma præſtantibus, excitatum a ſomno fuiſſe his vocibus: Sarge, Miſſam celebremus: ſe autem repoſuiſſe: Fiat omnino; atque ita mox ad eccleſiam veniſſe, ibique iiſdem illis miniſtrantibus, incruentum feciſſe Sacrificium; hoc idem vere deinceps itidem toto & ſe & illos facilitaſſe quotidie, donec ad locum deſtinatum reliquias pertuliſſet: neque dubitaſſe ſe unquam, quin acolythi iſti fui, ſpiſſimi fuerint Martyres, quorum oſſa gerebat. Alia miracula* S. Juſti, *martyris (ut ibi creditur) Complutenſis, crebra ſunt Segureti apud Galles in Provincia, de quibus legi meretur Joannes Columbus noſter Opuſculorum variorum lib. 4. pag. 415. & ſequente. Nos Acta ſubjicimus paragrapbo ſecundo promiſſa.*

ACTA

A

EX MS

ACTA

Auctore anonymo, ſed antiquiſſimo; ex Ms. Trevirenſi S. Maximini, collato cum editione Suriana.

Anno martyrii 6. ſub Dacianum præſidem,

IN illis diebus cum crudeliſſimus Dacianus inſtinctu ſerpentis & conſilio provocatus, univerſum rabidus percurreret muodum, ut quoſcumque Chriſtianos in diverſis regionibus ſanctam audiret coluiſſe vitam, eos variis tormentorum generibus [cruciaret,] & ad ſuæ ſacrilegæ religionis ritum omnium populorum cooverteret ditionem, ſubito dum eum ad Complutenſem urbem tranſeuntem itioeris opportunitas perduxiſſet, & ejus tremendam opinionem pene cuncta civitas cognoviſſet; hoc comperto, hi duo infantes Juſtus & Paſtor, rejectis in ſchola tabulis, in

B quibus eorum teneræ ætatis litteræ contioebantur, oon eas ad ſtudium magiſterii iſtius ſeculi vel doctoris receperunt *a*; ſed quaſi probati Chriſti diſcipuli ad ſpectaculum proprii martyrii *b* alacri devotione cucurrerunt; cumque ſolicite cernerent & intento caperent corde, quid Daciani dementis perquireret furor; nunciatum eſt Daciano, quod hi duo infantuli Chriſtiani eſſeot, & a Chriſtianis parentibus orti fuiſſent. Proiode etiam ad

b hoc ſpectaculum convenerunt, ut ſi a veſtra clementia facta fuerit requiſitio Chriſtianorum *c*, ipſi ſe ſpoote offerant puniendos.

Illudque, quamvis ex hortatu ejus dixerint,

2 Cumque hoc crudeliſſimus Dacianus diligentius advertiſſet, ſtatim indignationis ira commotus, ioauditos eos juſſit comprehendi (& cruciatu magno cædi,) timens, ne, dum eos ad interrogandum ad ejus præſentiam perduxiſſent, aliorum circumſtantium ad confeſſionem Chriſti nominis animos præpararent; aut oe, dum in eis non prævaluiſſet, ſuam publice proſpiceret nequitiam ab iofantibus ſuperari. Cumque comprehenſi fuiſſent, priuſquam ſupplicium paterentur, ſic ſe beati Martyres, aſpirante angelo Dei, læti, invicem conſortabant. Ait Juſtus: Noli, frater

C Paſtor, hanc temporariam pertimeſcere paſſionem: noli cædentium ictuum in tuo teneriſſimo * corpore vulnera timere: noli incumbentem gladium formidare; quia, ſi, annuente Domino Jeſu Chriſto, contigerit, nos ad ipſius gloriam properare, digniorem in futuro ſeculo ejus ſuſcipimus ſortitudinem, qui noſtram non minuit parvitatem; ſed ad perfectionem Martyrum, & Angelorum coronam perduxit. Ætate quidem hic brevi tempore conſtituti, parvam inter homines

* *lege* teneriſſimo

* *ſup.* habuimus

debemus * vitam: ſed illic in longitudine dierum, ſi ipſi placiti fuerimus, æternæ vitæ participabimus abundantiam. Cui ſanctiſſimus Paſtor reſpondit: Digne quidem, frater Juſte, ſic te decet orare, ut juſtitiam, quam nomine tuo portas, ſimul cum tuo fratre Paſtore ſuſcipias: leve enim ſit nobis, pro confeſſione Domini noſtri Jeſu Chriſti noſtra corpuſcula jugulari & ſanguinem fundi, ut in cæleſti ſacrario Chriſti divinum corpus & pretioſum ſanguinem ejus nobis liceat adorare. Non nos parentum vel proximorum revocet pietas, nec noſtram doleamus ætarem, quæ celeriter perit; ſed ad cælorum culmina properemus; ubi noſtræ infantiæ & parentibus noſtris peccatorum ſuorum *d* obtinere veniam mereamur.

3 At ubi illos, qui miſſi fuerant, violenti carnifices vidiſſent, unanimiter talia colloquentes, nuntiant Daciano, quid de eis præciperet, quos audierant ſic ſe pro nomine Domini audaoter conſolantes. Quo audito Dacianus ſtupefactus, ait: Non ſunt iſti, inquit, digni conſpectibus noſtris præſentari: ſi enim iſti, qui nec infantiæ ſuæ teneritudinem oblatare * voluerunt, nec deorum

* *ſ.* oblectare. *Sup.* lactari

ooſtrorum venerabilem voluerunt adorare culturam, victuri fuerint, quid erunt? Statim (igitur) juſſit eos procul a civitate trucidari. Cumque perducti fuiſſent in Campum Laudabilem nullo obſiſtente, martyrium ibi dignum pro Chriſti omnine ſuſceperunt. Quorum confeſtim ſervavit * animas, apertis januis cæleſtibus, triumphantibus angelis & Martyrum choris, in æternam requiem in cæleſtibus ſedibus collocavit *e*. Poſt celerem vero paſſionem * immunditſimi Daciani, exhibentes Chriſti *, corpora eorum, in eodem loco, ubi paſſi ſunt, honorifice ſepelieruot, & per ſingula eorum corpora, una protegente baſilica, in eorum titulis altaria veneranda conſecraverunt. Quem ita ſanctum locum tanta Domious noſter Jeſus Chriſtus poteotiæ ſuæ majeſtate replevit; ut quicumque pura fide & integra devotione eorum expetierit veoeranda ſuffragia, qualicumque fuerit infirmitate detentus, vel inimicorum * infeſtatione depreſſus, ſtatim ipſorum liberetur (auxilio.) Unde oportet nos, unita laudis voce in eorum feſtivirate pſalmorum eantica reſonare, dicentes: Gaudete Juſti io Domino; rectos decet collaudatio; ut qui pro cælorum regno & nobis omnibus conſervandis pretioſum ſanguinem ſuderunt, dignas & nos in hac die pro eorum martyrio laudes Altiſſimo cum muneribus offeramus: ut ſit nomen Domini benedictum in ſecula ſeculorum. Amen.

lege proceſſionem *cum eadem* * *ma* Exeuntes Chriſtiano. *Sur.*

* *i. e.* ejus demonum

ANNOTATA.

a *Surius ita*: Relictis ſchola tabolis, in quibus eorum teneræ ætates litteris imbuebantur, jam noo ad ſtudium magiſtri vel doctoris iſtius ſeculi ire cœperunt; ſed quaſi probati *&c.*

b Ad ſpectaculum proprii martyrii. *Tillemontius in Perſecutionem Diocletiani Monum. eccl. tom. 5. pag. 58. ait, eos cucurriſſe ad ſpectaculum alieni martyris, ſeu ſupplicioruni, quibus ibidem Chriſtiani affligebantur. Hoc ſane nec apud Surium, quem citat, nec alibi legit: eſtque adeo manifeſte falſum; cum* SS. Juſti & Paſtoris *martyria prima fuerint & ſola Compluti; ut mox patebit ex Actis, & jam oſtenſum eſt in Commentario prævio num. 2.*

c Ut, ſi facta fuerit *&c. Hinc patet, nondum in Chriſtianos Complutenſes inſtitutam fuiſſe inquiſitionem a Daciano, nedum cæpta ſupplicia, quando ad eum Martyres noſtri cucurrerunt, ut modo Tillemontius aſſerebat.*

d *Surius*: Ubi noſtræ infantiæ, & parentum noſtrorum peccatis obtinere *&c.*

e *Petrus de Natalibus, epiſcopus Equilinus, in Catalogo, lib. 7. c. p. 32. narrat, hoc accidiſſe modo aſpectabili*; Quorum, *inquit*, animas etiam ipſi geotiles ab ipſo Chriſto, concioentibus angelis, ad cælum deferri viderunt. *Idem ſcriptores Hiſpani paſſim affirmant. Et ſane ſi verum eſt, quærenda non erit alia cauſa, cur ſolos hos Martyres Compluti fecerit Dacianus; ſed inde mox, quaſi territus vitabundus, diſceſſerit.*

Habe

A *Habe nunc, lector, Acta prout leguntur in Breviario Mozarabum, Toleti excuſa anno 1502. in Hymno, de quo diximus in Commentario prævio num. 4. & num. 12.*

ACTA METRICA

Auctore vel Aſturio Toletano ep., vel, ut plerique volunt, S. Iſidoro Hiſpalenſi: ex Officio Mozarabum impreſſo.

Divinæ opis invocatio.

O Dei perenne verbum, Patris ore proditum,
Organum qui imbecille admovens infantium,
Das eis ſpirare flatum, vocis ut promant ſonum:
Tu pius adeſto nobis, ſolve fibras gutturis,
Ora inſtrue loquelis, corda reple lacrymis;
Ut Sacrorum feſta dignis præcinamus canticis.
Ecce Juſtus; ecce Paſtor; ambo junctí ſanguine;
Quos pia fraternitatis junxerat germanitas,
B Invexit æqualis ſacratæ paſſionis unitas.

Sanctí Patres alvo ad martyrium currunt.

2 Hi tamen ſcholis retenti, dum inſtruuntur litteris;
Audientes, quod tyrannus intrat urbem perſequens,
Illico ſcholam relinquunt, & tabellas abnuunt;
Appetunt curſu deinde præſidis præſentiam,
Et cruciem Chriſti ſequendo, corpus armant debile,
Quod triumphos paſſionis expedirent fortiter.
Hoc repente Daciano nuntiantes, inquiunt;
Ecce advenire Chriſtum profitentes parvuli,
a Mortis ultro paſſionis, atque cædis perpeti *a*.
3 Turbidus adeſt inde præſes, concitans ſævitiam,
Ad ſuos truces miniſtros, ut teneantur, clamitat, D
Fuſtibus jubens tenella diſſecari corpora. EX MS.
Tunc ſacratas voces, ecce, alloquuntur invicem, *quod ambo confeguantur.*
Tempus eſt, accipere temporales rite pœnas corporis.
Quo futurum poſſideant gaudium cum angelis.
Audiens mox Dacianus Martyrum conſtantiam,
Excitatus in furorem, dictat hanc ſententiam,
Ut perempti ambo Fratres, morte dira intercidant.
Protinus eos furentes pertrahunt ſatellites
Ad locum campi patentem, quem ferunt Laudabilem;
Enſe illic verberantur, laureantur ſanguine.
4 O locum vere beatum, quo eruor reconditur *Sepulchri elogium.*
Sanctus ille Parvulorum ad ſalutem plebium,
Quove multa ſanitatum ſigna ægris confluunt!
Nempe hic divina virtus vincit iras dæmonum;
Curat ulcus; membra ſanat, & dolores temperat;
Vota cunctorum receptat, & ruentes ſublevat.
Jam tuorum paſſione freta gaudet*, civitas *a Lagunde*
Jure Complutenſis, almo quo laveris ſanguine;
Et Gemellis mox camœnas redde vota debitas.
Hic Deus, te poſtulamus, ut precantes audias;
Pelle morbos, ſolve vincla, & relaxa crimina: E
Atque illæſi futuram appetamus patriam:
Nominis tui amorem da tuis in ſervulis:
Temporale nil amemus; diligamus invicem;
Te ſequamur, te canamus, te fruamur perpetim.
Laus tibi per omne tempus, Trinitas indifferens,
Laus, honor virtuſque ſumma, ſingularis gloria;
Quæ Deum te ſeculorum perſonet in ſecula. Amen.

ANNOTATA.

a *Videtur legendum*: Mortem ultro poſtulantes atque cædem perpeti.

DE S. HORMISDA CONFESSORE

ROMANO PONTIFICE

COMMENTARIUS HISTORICUS. J.B.S. E

C

§. I. Sancti cultus, patria, ætas, ſucceſſio & obitus.

DXXIII. *In Romano figuratus,*

Quod de ſanctiſſimo Papa Symmacho, hodierni deceſſere, ad XIX. *Julii obſervavimus, nempe in Martyrologiis antiquis claſſicis omnino pruterium fuiſſe, id de hodierno ſancto Pontifice* Hormiſda *etiam fatendum eſt. Nam quod Baronius in notis ad Romanum Martyrologium hoc die Bedam citet, is eſt omnino ſpurius ſub falſo Bedæ nomine a Plantino editus anno 1564. quem multo rectius Adonem & interpolatum & male contractum dixeris, ex quali codice veroſimillime apud Roſweydum in Adonis appendicem hæc irrepſit erronea in tempore annuntiatio.* Item Romæ, S. Hormiſdæ Papæ, qui ſedit annos ſeptemdecim. Hic compoſuit clerum & pſalmis erudivit. Sub hujus tempore Anaſtaſius imperator hæreticus percuſſus fulmine interiit. Sepultus eſt idem Pontifex in eccleſia B. Petri vetu. Idus Auguſti. *Patebit infra fons ipſe unde annuntiatio illa deſumpta eſt. Ceterum in dicto Beda ſuppoſititio deſunt tria ultima verba, quemadmodum & in Molani additionibus ad Uſuardum, qui codices de cetero cum relata appendice omnino conveniunt. Recentiores enumerare ut Galeſinium aut alios, operæ pretium non eſt, ſufficiat Romani hodierni textus*: Romæ, S. Hormiſdæ Papæ & Confeſſoris.

a Ferrario elogio tacetur.

a *Non erit abs re Ferrarii elogium hoc adducere, ex quo ad rem magis illuſtrandam nonnulla ſuggerentur. Sic habet ille:* Hormilda Campanus, Fruſini natus, poſt Symmachum Anaſtaſio Imper. & Theodorico rege rexit Eccleſiam. Is Græcos & Orientales, ſcriptis ad eos epiſtolis initio pontificatus, ad Eccleſiæ Catholicæ unitatem, fidem & pacem hortatus reduxit. Synodum habuit Romæ frequenti epiſcoporum concurſu: in qua Eutychianos iterum condemnavit. Anaſtaſium imperatorem hæreticum bina legatione miſſa (qua Ennodius epiſcopus Ticinenſis eum aliis ſunctus eſt) ad fidei integritatem revocare ſtuduit, licet incaſſum: quo infeliciter exſtincto, eique Juſtino, viro maxime pio & orthodoxo ſubrogato, pax eccleſiis per Orientem data eſt. Manichæos Roma expulit. Arianos, qui uſque ad id tempus conven-

tus

tus habebant, Juſtino auxiliante, undique extermi-
AUCT. navit. Eccleſiaſticam diſciplinam auxit, clerum-
J. B. S. que reformavit: multa ad ornatum & ſplendorem eccleſiarum contulit. Hoc Pontifice Clodovæus Francorum rex primus Chriſtianam amplexus eſt religionem. Juſtinus Imp. ex vnto pretioſiſſima munera Romam miſit.... Vixit in pontificatu annos IX. dies X. magnaque ſanctitatis laude cumulatus obiit VIII. Idus Auguſti an. ſal. DXXIII. apud S. Petrum ſepultus.

in quo patria 3 S. Hormiſdæ *patriam & hic & apud alios paſſim audis* Campaniam, *locum ipſum natalem* Fruſinum, *unde* Fruſinatem *nonnulli appellavere, quod oppidum variis maxime modis inflectunt Anaſtaſiani codices*, Friſilone, Friſione, Friſinone *& hujuſmodi aliis. Ceteris omnibus pejus enuntiavit Ciacconii codex, dum ſcripſit* natione Campanum, patria Venaſranum. *Verum hæc vix obſervatu digna ſunt, certe longiori diſputatione minime indigent: ſatis certum ſuppeximus, indicari hodiernum oppidum* Fruſinone, *ſeu mavis* Fruſinonem, *in antiqua, hodieque notiſſima Volſcorum regione, ſeu Latii parte illa quæ Campaniæ finitima eſt, ſic tamen ut Campaniæ non videatur proprie adſcribi poſſe, niſi in latiſſima hodierna acceptione, quam ſuggerit laudatus idem Ferrarius, ſatis appoſite hic notans verba ſequentia:* Quod Campanus Hormiſda appellatus, cum Fruſinum ſit in Latio, haud mirandum eſt; nam & Latium Campania dicitur ad hæc uſque tempora: dicitur enim CAMPAGNA DI ROMA, tametſi loca apud confinia ſolent diverſis provinciis attribui. B

brutus. 4 *Et hæc quidem de* S. Hormiſdæ *patria facile ſolvuntur; non ita combinari poſſunt quæ ad ejus ætatem pertinent, hic male connexa cum Clodovæo rege Francorum, quemadmodum & apud Baronium legitur ad annum* DXIV. *num.* 14. *his verbis*: Cum vero Chriſtiano orbi innotuiſſet, novum Romanæ Eccleſiæ electum eſſe Pontificem, novus rex Chriſtianiſſimus Clodovæus cunctorum prævenit obſequium & ſuperavit officia. *Citatur ab Eminentiſſimo Annaliſta Vita S. Remigii apud Surium* XIII. *Januarii, in qua de hoc argumento nihil inveniat præter ipſam illam controverſam pridem ſanctiſſimi Pontificis ad S. Remigium Rhemenſem archiepiſcopum epiſtolam apud laudatum Baronium, in* Conciliis *& alibi paſſim obviam; quam ſive admiſeris, ſive rejeceris, errorem certo inſertum agnoſces, dum ita ibi* S. Hormiſda *loquitur ac ſi ſub ejus pontificatus initium vivus & ſuperſtes fuiſſet rex Clodovæus, quem certum eſt toto ante triennio obiiſſe quam Sanctus noſter ad ſummum pontificatum evectus fuerit, nempe anno* DXI. *ut hic & infra corrigendus plane ſit Baronius, dum etiam num.* 21. *jam dicto ſyncbroniſmo inſiſtit.* C

Succedit Symmacho 5 *Succeſſionem Pontificum inter Symmachum & hunc noſtrum Hormiſdam rectius ſignavit laudatus Baronius, dum ita loquitur ad dictum annum* DXIV. *num.* 13. Sic igitur ſanctiſſimo Papa Symmacho ex hac vita ad gloriam ſempiternam perducto, Romanus clerus, cujus erat muneris de ſucceſſore ſubrogando tractare, ſumma concordia coeuntes omnes, poſt dies ſeptem ab ejus obitu (ut habet idem Anaſtaſius) ſeptimo Kalendas Auguſti Pontificem creant Hormiſdam natione Campanum, ex patre Juſto, patria Fruſinatem. Fuit autem Hormilda, cum eſſet S. R. E. diaconus, ſemper inhærens Symmacho Papæ, ut ex tertio Romano concilio, ſub eodem Symmacho celebrato apparet. Exſtant complures Ennodii Ticinenſis epiſtolæ ad ipſum Hormiſdam datæ, dum adhuc Romanæ Eccleſiæ diaconus eſſet. *De celeberrimi iſtius S. Ennodii rebus geſtis & ſcriptis ſatis fuſe egimus ad diem* XVII. *Julii.* D

Tempus ſedis 6 *Porro ubi de S. Symmachi Papæ ætate diſputandum fuit, jam dicta ſuperius ejuſdem menſis die* XIX. *characteres chronologicos ab Anaſtaſio Bibliothecario ſignatos vindicandos ſuſcepimus, quod & hic juxta probatiores codices uſuvenire cenſemus; nam quod in aliquibus legatur ſediſſe dumtaxat annos* VIII. dies XVII. *in aliis melius correctum eſt. Sic & in pleriſque ſcribitur, fuiſſe a conſulatu Senatoris (intellige Caſſiodori) uſque ad conſulatum Symmachi & Boetii. Verum ut recte poſt alios obſervat Pagius ad annum* DXXIII. *num.* 3. *Auctaſius ipſe errorem ſuum corrigit, quando ſub elogii ſui finem ſcribit*: Sepultus eſt in baſilica B. Petri Apoſtoli octavo Idus Auguſti, conſulatu Maximi, & ceſſavit epiſcopatus dies ſeptem. *Atque hiſce terminis recte concludi videtur totum tempus pontificatus ſanctiſſimi Pontificis, quo de hic agimus, quidquid aliter ſentiat Papebrochius, ut diſtinctius explicat idem Pagius, loco mox citato, ex quo habe etiam ſequentia*: E

ſatis recte ordinatum. 7 Sedit Hormiſda annos novem, ut habent tria Mss. exemplaria Anaſtaſii Colbertina, quorum duo fuere Biblioth. Thuanæ, varii Catalogi noſtri, Vaticano-Palatinus, uterque Catalogus veterum Pontificum a Mabillnnio editus tum. 2. Veterum analectorum, & Regino in Catalogo Pontificum Romanorum. Erratum etiam in diebus ab omnibus fere Catalogorum ſcriptoribus, quorum alii, ut auctor Auctioris Chronici vet. Pontif. ſupra annos Hormiſdæ tribuunt dies XVI. alii dies XVII. Cum enim Hormiſda die XXVII. menſis Julii anni DXIV. Pontifex Romanus ordinatus, die VI. menſis Auguſti hujus anni (DXXIII.) & mortuus & ſepultus fuerit, ſedit ANNOS NOVEM & DIES UNDECIM, die emortuali incluſo. *Id vero hic non præterniſerim, notatu utique dignſſimum, quod ubi turbulenta fuiſſent omnia dum de aſſumendo prædeceſſore S. Symmacho ageretur, hic clerus populuſque, tametſi antea in varias partes ſeditioſe etiam diviſus, unanimi calculo in* Hormiſdæ *electionem devenerit. Hinc felicitatem ſuo conſulatui banc tribuit Caſſiodorus in epiſt. ad Theodoricum*: Me conſule, *inquit*, in veſtrorum laude temporum, adunato clero & populo, rediit optata concordia, *ut vel ipſa umbra ſchiſmatis ſublata fuerit.* F

etiam ex Anaſtaſio Bibliothecæ cario. 8 *Locum hic ſuum etiam habeat textus ipſius Bibliothecarii numerus primus, ex ea quam ſequimur, Vigiolii editione, iis tantiſper emiſſis quæ de Cleri compoſitione & ignota prorſus Albaneuſi baſilica adjiciuntur. Ea verba Anaſtaſii*: Hormiſda natione Campanus, ex patre Juſto, de civitate Fruſinone, ſedit annos IX. dies XVII. Fuit autem temporibus Theodorici regis & Anaſtaſii Auguſti, a conſulatu Senatoris ad conſulatum Symmachi & Boetii. *Atque hic hactenus plene deductis expoſitiſque, ad* S. Hormiſdæ *geſta progredimur, eo jam ordine diſpertienda, ut ad illuſtrandam Anaſtaſianæ Vitæ ſeriem nihil paſſuri ſimus deſiderari. Sit itaque*

§. II. Geſta cum vafro & impio imperatore Anaſtaſio.

Poſt clori ordinationem L *Aus prima eaque meritiſſima, quam* S. Hormiſdæ *tribuit Bibliothecarius, ea eſt quod* compoſuerit clerum & pſalmis erudiverit. *Ad quæ*

recte

A *recte obſervat Bencinus*: Haud utique, ut opinatus eſt Blondellus, quod tunc primum induxerit novam aliquam formam, ſed quod clerum, ſeditionibus eo uſque agitatum, ad unitatem revocarit, & ad obſervandam priorem Canonum & Apoſtolicæ Sedis inſtitutionem compulerit, adjectis inſuper decretis, ad ulteriores turbas præcavendas. *Quibus mox ſubjungit Anaſtaſius*: Eodem tempore ex conſtituto Synodi, eum conſilio regis Theodorici miſit in Græcias, humanitatem oſtendens Sedis Apoſtolicæ, & reconciliavit Græcos, qui obligati fuerunt ſub anathemate, propter Petrum Alexandrinum, & Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopos, ſub Joanne epiſcopo Conſtantinopolitano. Direxit autem Ennodium epiſcopum Ticinenſem, & Fortunatum epiſcopum Catinenſem, & Venantium presbyterum Urbis, & Vitalem diaconum Urbis, & Hilarum notarium ſuum. Qui euntes ad Anaſtaſium Auguſtum, ut ſub libelli ſatisfactione revocarentur, nihil egerunt. *Intelligo reconciliatos Dardaniæ & Illyrici epiſcopos, reliquos autem minime.*

B *Inſultatur cum impio Anaſtaſio.* 10 *Hic hiſtoriam ingredimur, quam ante nos Baronius diligentiſſime, ſi quam aliam profecutus eſt, fortiſſimos* S. Hormiſdæ *agones pro Catholica fide ſuſceptos, per annos ſingulos digerendo, ſceleſtum verò illum & perditiſſimum veteratorem Græculum Anaſtaſium nativis ſuis coloribus ita depingendo, quemadmodum & in hoc opere noſtro ſæpius depictus eſt, ut novis modo coloribus abuti non oporteat ad teterrimam ejus perfidiam & hypocriſim amplius retegendam. Hic igitur qui ſub prioribus Pontificibus varias, Præbei inſtar, formas induerat, audita* S. Hormiſdæ *electione, mox ad ſolitas artes dilapſus, Catholicam faciem induere viſus eſt, data ad ſanctum Pontificem epiſtola, quam habes tom. 4. Conciliorum Labbei col. 1481. ubi tortuoſus coluber jam eo ſe vertit ſupplex*, ut ad quæ in Scythiæ partibus mota ſunt, uode concilium fieri convenire perſpeximus; mediatorem ſe Apoſtolatus veſter faciat, ut contentionibus amputatis, unitas ſanctæ Eccleſiæ reſtituatur, *nempe quam ille ſolus toto ferme maleſani imperii ſui tempore, dolis, fraudibus & perfidia perturbaverat. Concilium hoc videlicet poſtulare ſe ſimulat homo nequiſſimus*, C *& non niſi a Vitaliano armis compulſus, ut* Hormiſdam *ſolitis ſuis fallaciis circumveniat*; *verum is loco citato vulpi, etſi necdum ſibi cognitæ, ita reſpondet, ut machinationes omnes facile eludat.*

Ad quem legatos miſit. 11 *Perturbatiſſimas illius temporis res eccleſiæ Orientalis accurate etiam proſequitur laudatus Bencinus apud Blanchinum tom. 3. pag. 284. ubi ſynodos expendit Sidoniæ & Heracleæ ab Imperatore, & ſynodum Romanam ab* Hormiſda *indictas, de quibus cum etiam actum ſit in Tractatu de patriarchis Conſtantinopolitanis ante tom. 1. Auguſti, ſufficerit notare cum Bibliothecario ex Synodo Romanæ conſtituto, ut de turbis Orientalibus accuratius edoceretur* S. Hormiſdas, *neque ſe ſolitis magni illius veteratoris artibus circumvenirí ſineret, legatos* miſiſſe in Græciam, humanitatem oſtendens Sedis Apoſtolicæ, *de qua vide Indiculum apud Labbeum col. 1426.* Inter alia Synodi conſtituta unum fuit, *inquit Bencinus*, ut cum epiſcopis lapſis remiſſo jure ageretur. Jure enim canonum ſchiſmatici & hæretici, aut in utroque crimine contumaces, perpetua depoſitione plectendi erant. *Reliqua habes in Indiculo propoſita eadem humanitate, quam certe nec epiſcopi merebantur, nec impiiſſimus imperator, qui poſtquam Vitaliani terrore ſe liberum ſenſit, ad ſuetam per-*

fidiam relapſus, eorum quæ ſcripſerat, & per legatos promiſerat, nihil prorſus executus eſt. D

AUCT. J. B. S. *qui aliquot conciliorum*

12 *Rem ſatis graphice depingit Theophanes ad annum Alexandrinum* DVI. *nobis* 514. *ubi corrigenda meminerit legatorum Romanorum nomina, quæ ab ipſo male expreſſa ſunt. Narratis autem ibi primum Vitalianus militiæ præfecti potentis & vere Catholici adverſus fœdifragum Anaſtaſium geſtis, ita proſequitur*: Ceterum Hormiſdas Romanus Epiſcopus a Theuderico ſollicitatus, & Vitaliano vices redditurus, Ennodium epiſcopum & Vitalianum archidiaconum, indicto Heracleæ concilio, legatos miſit. Acceſſerunt etiamnum ex diverſis locis epiſcopi circiter ducenti, qui tam a ſceleſto imperatore, quam a Timotheo Conſtantinopolitano epiſcopo delufi, re infecta, receſſere. Impius liquidem imperator, pactis violatis, ad Papam Romæ ne venirent, clam ſignificavit; alunde vero Vitaliano ſacram Romę mittendam dederat, qua Papam ad concilium Heracleæ celebrandum ut accederet, dolnſe invitabat. Plebs autem omnis & ſenatus univerſus Anaſtaſium ſeu perjurum convitiis imperebat. Ad quæ nefarius ille impudentiſſime dicebat; haberi legem, quæ imperatorem in neceſſitate conſtitutum pejerare & mentiri jubeat. Hæc ille ſceleſtus Manichæorum diſcipulus. E

ſed o vero imperatore

13 *Habes hic monſtri illius Cæſarei, cum quo* S. Hormiſdæ *colluctandum fuit, genuinam & ad vivum expreſſam a ſancto & integerrimo Græco effigiem. Id autem obſervandum, plura iſtic a S. Theophane ſub eodem anno combinari, quæ ad plures ſpectare tertiſſimum eſt. Et vero ad diverſa tempora legationemque Romanam non unam varia illa referenda eſſe, ex dictis dicendiſque ſtatim intelliget. Eſto prima quidem jam loqui cæpimus, qua nimirum* reconciliati ſunt *Græci nonnulli*, qui obligati fuerant ſub anathemate propter Petrum Alexandrinum & Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopos, *uti ſupra ex ipſo Anaſtaſii Bibliothecarii textu retulimus; qui nec ipſe hoc ſatis apte temporibus ſua colligit aut dirimit: non enim ulla ratione huc adduci poteſt* Joannes Conſtantinopolitanus epiſcopus, *Cappadocis cognomento notiſſimus, ſub quo tamen ea collocantur, quæ* F *nec ad legationem ſecundam reduci omnino poſſunt, ut recte ante me obſervavit Vignolius, hac in Bibliothecarium notatione.*

ſitæ profuſiones

14 Legatio hæc prior ab Hormiſda Conſtantinopolim miſſa A.C. DXV. contigit, Florentio Conſ., ut ex ejus ad Anaſtaſium imperatorem epiſtola conſtat; ubi hæc: " Suſcipite, ait, preces noſtras „ per Ennodium atque Fortunatum fratres & coepiſcopos noſtros, nec non Venantium presbyte„ rum atque Vitalem diaconem, vel Hilarium „ notarium filios noſtros, quorum apud nos fides „ in timore Dei ſtudiumque præclaruit, pro veſtro „ amore tranſmiſſas, & placidam vice noſtra ſup„ plicationibus conſcientiam accommodate „. Quo quidem anno cum Timotheus hæreticus Conſtantinopolitanus epiſcopus fuiſſet, ſucceſſiſſetque eidem Joannes Cappadox io epiſcopatu non ante diem XVII. Aprilis A. C. DXVIII. quæ propterea hic de Græcis ſub eodem Joanne anathematizatis dicuntur, neque ad ſecundam Hormiſdæ legationem applicari poſſunt. Idque perſpicue patet ex ipſius Hormiſdæ epiſtola ad Timotheum eadem occaſione data III. Non. Aprilis, Agapito Conſ., hoc eſt A.C. DXVII. De prima autem hæc Paulus Diaconus Hiſt. Miſcell. libro XV." Hormiſda vero Ro„ manus epiſcopus fatigatus a Theodorico, Vita„ liano

A „liano favente, Evodium * epiſcopum miſit & „Vitalianum archidiaconum ad ſynodum celeAUCT. J. B. S. „brandam apud Heracleam „.

*leg. Ennodium &c.

15 *Aliæ litteræ a ſancto Pontifice & a ſceleſto imperatore datæ enumerantur citato jam non ſemel tom. 4. Conciliorum Labbei, ut eas non præteream, quas dedit & accepit Quroboeus Theſſalonicenſis epiſcopus. Notabilis eſt epiſtola col. 1430. per legatos Pontificios miſſa, cui ſubjungitur digna Anaſtaſio reſponſoria, ad quam ita obſervat Binius:* Hæc epiſtola cum quibuſdam ſequentibus ſcripta eſt ab Anaſtaſio Imp. anno Domini DXVI. quando edita Catholicæ fidei profeſſione, ſe Catholicum eſſe ſimulavit, ut ſcilicet hac arte populi favore captato, metum Vitaliani excuteret. Addidit reverentibus Sedia Apoſtolicæ legatis Theopompum & Severianum homines laicos, quibuſcum de rebus eccleſiaſticis ageretur. Anaſtaſium his litteris Catholicam fidem veteratorie & per ſummam calliditatem profeſſum eſſe, eademque fallendi arte Calchedonenſe concilium approbaſſe, ex his quæ ſuB perius de ipſo ſcripta habentur, & quæ de eodem ſcribentur infra manifeſte demonſtratur. Legati quos miſit, fuerant alieni a Catholica religione defenſoreſque hæreſis Eutychianæ, ideoque præcipue Romam venerunt, ut, ſi fieri potuiſſet, ipſum Hormiſdam ad ſuas ipſorum partes adducerent. At ubi hæc adeo inexſpectata Hormiſda comperit, legatos re infecta ad imperatorem redire juſſit, jam de Anaſtaſii perfidia, diu piorum verborum involucro relata certior factus,

deluditur.

16 *Sequitur apud Labbeum ea ipſa epiſtola per ſimiles domino interruntias Theopompum & Severianum ad* S. Hormildam *directa, eaque tam aſtute ac nequiter involuta, ut fraudem detegere non uſque adeo obvium fuerit. Eamdem prorſus nequitiam ſapit epiſtola inſcripta Senatui urbis Romæ; hujus vero ſinceritatem data ad archimpoſtorem reſponſio, qui tot ullo jam dicto anno* DXVI. *ut etiam advertit Binius, egregie, ſi unquam, uſus eſt prætenſa illa inſigni Cæſareo privilegio per fas & nefas mentiendi, atque, ſi ita vis pejerandi fortiter, dum interim ſinceriſſima & conſtantiſſimo zelo laboraret ſanctus Pontifex, operæ pretium, ſi non in corruptiſſima urbe, ſaltem in Epiro & Illyrico naſtus, ut ſatis patet ex ſubjunC ctis ad ipſum litteris Joannis epiſcopi Nicopolitani, illuſque ad eumdem reſponſoriis, Regulis fidei aluſque, ob quæ ei merito gratulatur eſt S. Avitus Viennenſis epiſcopus. Decima autem* S. Hormiſdæ *ad hunc epiſtola ſatis indicat, utbil Conſtantinopoli a legatis perfectum ob Græcorum perfidiam, unde in animo ſibi eſſe teſtatur alteram ad illos legationem deſtinare, quam more ſuo deſcribit Bibliothecarius num. 3. in hunc modum:*

Alia legationis.

17 Miſit quoque ſecundo Ennodium ſupradictum, & Peregrinum epiſcopum Meſenenſem & Pollionem ſubdiaconum Urbis, portantes epiſtolas conſortatorias fidei & conteſtationes ſecretas numero XIX. & textum libelli per quem redirent. Quod ſi noluiſſent epiſtolæ ſuſcipere conteſtationes, per civitates ſpargerent. In quo libello noluit conſentire Anaſtaſius auguſtus, eo quod in hæreſim Eutychianam communis erat. Voluit itaque eos legatos per remunerationem corrumpere. Illi autem, contempto principe, nullatenus conſenſerunt accipere pecuniaa, niſi ſatisfactionem Sedis Apoſtolicæ prius operarentur. Tunc imperator repletus furia ejecit eos de urbe per poſterulam, & impoſuit eos in navim periculoſam cum militibus & magiſtriano & præfectiano Heliodoro & Demetrio; & hoc dedit eis in mandatis, ut nullam in D civitatem ingrederentur. *Habes iterum apud Labbeum dignas zeloſiſſimo Pontifice epiſtolas per ſecundam legationem, non ſolum ad verſipellem Cæſarem, ſed ad non minus perfidum hereticum Timotheum patriarchum, ad univerſos Orientis tum hæreticos tum Catholicos epiſcopos, ad populum & monachos Conſtantinopolitanos ſtudioſiſſime ſcriptas, quibus quid effectum ſit, doces etiam Noſter num. 4.*

In ſortes agitur Anaſtaſius.

18 Legati vero Sedia Apoſtolicæ ſecretius ſuprafcriptas epiſtolas fidei XIX. per manus *monachorum orthodoxorum expoſuerunt per civitates. Quas omnes tamen epiſtolas epiſcopi civitatum, qui erant complices Anaſtaſiæ Auguſtæ hæretico, timore ejus perculſi Conſtantinopolim direxerunt in manus Anaſtaſii. Furia ductus Anaſtaſius Papæ Hormiſdæ inter alia* execrabilia ſacræ ſuæ, hæc ſcripſit: Nos JUBERE VOLUMUS, NON NOBIS JUBERI. *Hæc evomebat ſenex furioſus, haud ſatis memor minarum cæleſtium ſibi intentarum, quarum tremendus afE fectus brevi ſubſecutus eſt: nam* eodem tempore, *ut Noſter proſequitur*, nutu divinitatis percuſſus eſt fulmine divino Anaſtaſius & obiit. *Atque hic tragicus finis impiiſſimo homine dignus; quo demum juſtiſſima Dei vindicta e vivis erepto & in barathrum detruſo, ſub alio Chriſtianiſſimo principe Juſtino reflorefcere cæpit res catholica, Sancto noſtro omnia prudentiſſime juxta ac feliciſſime dirigente, ut paragrapho ſequenti elucidare conabimur, iis hic prætermiſſis, quæ cum Syris monachis & Maroutis a ſancto Pontifice paterne etiam geſta, a Baronio ad an.* DXVII. & DXVIII. *ex litteris ultro citroque datis abunde illuſtrata ſunt.*

§. III. Rem catholicam in Oriente ſub Juſtino Cæſare reſtituit.

Alia Eccleſiæ facta.

QUOT probris & vituperiis jam etiam a tot ſeculis infamis eſt odioſa Anaſtaſii imperatoris memoria, tot meritiſſimis laudibus extollitur ſucceſſoris ejus Juſtini pietas & religio. *Audi Theophanem ad annum* 518. In cujus locum Juſtinus pius imperator, vir ætatis provectæ & expertus rerum, a militiæ cingulo exorſus, & ad ſenatus uſque ordinem promotus, Illyricus genere F ſuffectus eſt. *Rurſus ſequenti cautum*: Hoc anno Juſtinus imperii ſummam adeptus, optimum ſe omnibus exhibuit. Fuit rectæ fidei ſtudioſus, rerum experientia præſtans, & belli gloria præclarus. *Huc ſpectat potiſſimum laus ejus prima & præcipua, quod effrænem hæreticorum omnis generis toto prope Oriente dominantem audaciam, non modo compeſcuerit, verum etiam oppreſſit jam tanto tempore orthodoxis eos animos addiderit, ut perſecutores antea ſuos ipſi domuerint compulerintque aut fuga ſibi conſulere, aut ad Catholicam unionem ſine mora reverti; quæ quanto zelo & quanta animorum conſenſione executioni mandata ſint, ſuſe juxta ac diligenter deſcribit Baronius ad annum* 518. *hic nos ea duntaxat ſeligimus, quæ ad ſanctum, quo de agimus*, Hormiſdæ *geſta propius referenda ſunt.*

ſub ſucceſſore Juſtino,

20 *Atque huc ſpectat zeloſi Pontificis epiſtola ad aliam Juſtini, qua ſe imperatorem electum ſignificaverat, reſponſoria his plane verbis concepta:* Venerabilis regni veſtri primitiis, filii glorioſiſſime, loco muneris gratulationem ſuam Catholica tranſmittit Eccleſia, per quas ſe poſt tantam diſcordiæ fatigationem, requiem pacis inve-

nire

A mire confidit. Nec eſt dubium, adeo ad rerum ſummam cæleſti voa providentia perveniſſe, ut veſtris temporibus impacta religioni in Orientis partibus aboleatur injuria. Debitas beato Petro Apoſtolo imperii veſtri primitias reddidiſtis, quas hac ratione devoti ſuſcepimus, quia eccleſiarum per vos proxime futuram credimus ſine dubitatione concordiam. Deus qui pietatis veſtræ ſenſibus alloquendi nos vota conceſſit, ipſe circa ſincerum religionis ſuæ cultum præſtabit, ſicut optamus, effectum. *Eo nimirum unice collimabant ſanctiſſimi Pontificis ſtudia, eo ferebatur ſumma ejus afflictæ rei Catholicæ reſtaurandæ ſolicitudo, quam cum ſua impetrare tandem non evertiſſet deceſſor, ab hoc ſtabiliendam confirmandamque non dubitabat. Quo certe ſpectant S. Hormiſdæ decreta aliaque eo ſpectantia apud Hardainum in nova Conc. Collectione a col.* 1013.

qui ipſe ad Hormiſdã ſcripſerit,

B 21 *Neque ſane dormitavit catholiciſſimus Imperator; quin rurſus ad Pontificem ſcribens, ad inſtantiam concilii Conſtantinopolitani, per Gratum comitem patris, ut ad pacem eccleſiæ Orientali reconciliandam, & ad lapſos recipiendos, legatos Conſtantinopolim mittere ipſe dignaretur. Placuit* S. Hormiſdæ *conſilium, reſcribenſque denuo, ſingulariter commendavit ejus de concilianda pace ſolicitudinem, monens cœptis inſiſtendum, nomenque Acacii abolendum eſſe. Sequitur & epiſtola Joannis epiſcopi Conſtantinopolitani, qua ut communionem Romanæ Eccleſiæ impetraret, libellum miſerat, quæ fidem Catholicam profitebatur, & ipſius Pontificis a ſe nomen in diptychis deſcriptum eſſe aſſeris; rogat vero legatos, per quos pax conſtituatur, quamprimum deſtinari. Hæc porro quam grata fuerint optimo Pontifici, haud dubium indicare, commendans ſua epiſtola Joannem epiſcopum, gaudenſque, Concilium Chalcedonenſe & divi Leonis epiſtolas ab eo complexas. Ad Eccleſiæ communionem admittendum policetur, ſi nomen Acacii e diptychis ſacris expunxerit.*

occaſionem Orientis rerum

22 *Audiatur modo Bibliothecarius ſic textum ſuum proſequens num.* 5. Sumpſit itaque imperium Juſtinus orthodoxus, & direxit auctoritatem ſuam ad Papam Hormiſdam, per quemdam Gratum illuſtrem nomine, ſperans a Sede Apoſtolica ut redintegraretur pax eccleſiarum. Tunc Hormiſda epiſcopus, cum conſilio regis Theodorici, direxit a

C Sede Apoſtolica Germanum Capuanum epiſcopum, & Blandum presbyterum, & Felicem & Dioſcorum diaconos Sedis Apoſtolicæ, & Petrum notarium, munitos ex omni parte fida, una cum libello, quomodo redirent Græci ad communionem Sedis Apoſtolicæ. Quibus venientibus juxta Conſtantinopolim, tanta gratia fidei reſulſit, ut multitudo monachorum orthodoxorum, & illuſtrium virorum multitudo maxima, in quibus Juſtinianus, & Vitalianus magiſter militum erant, ſimul occurrerent ad caſtellum Rotundum quod dicitur, uſque in civitatem Conſtantinopolim. Qui cum gloria & laudibus ingreſſi, una cum Grato illuſtri ſuſcepti ſunt a Juſtino orthodoxo cum gaudio.

ad eum miſſi Legati

23 *En tandem affulget ſperata, vera, quin & glorioſa non ſolum ſanctis Pontificis* Hormiſdæ, *ſed tatius Romano-Catholicæ religionis, tamdiu antea oppreſſæ, victoria, contra vero Eutychianorum ceterorumque perfidorum hæreticorum & Conſtantinopoli & toto reliquo Oriente conſternatis, quam Noſter eodem ſtyle enarrare proſequitur*: Omnis itaque clerus una cum Joanne epiſcopo Conſtantinopolitano conſentiens, gavius eſt, eo quod gratanter ſuſcepti ſunt. Sentientes quoque hoc qui erant complices Acacii, incluſerunt ſe in eccleſiam majorem, quæ vocatur ſancta Sophia: & D
conſilio facto, mandaverunt Imperatori dicenses: AUCT.
Niſi nobis reddita fuerit ratio, quare damnatus J. B. S.
eſt epiſcopus civitatis noſtræ Acacius, nullatenus conſentimus Sedi Apoſtolicæ. Et facto concilio ſimul cum Juſtino Auguſto in conſpectu omnium illuſtrium, tunc legati Sedis Apoſtolicæ elegerunt ex ſuis Dioſcorum diaconum ad reddendam rationem. Qui ita expoſuit eis culpas Acacii, ut etiam omnes ſimul cum Juſtino auguſto acclamarent dicentes; Et hic & in æternum Damnetur Acacius.

diſcordiarum radice ſtirpitus cum amputata

24 *Atque hac tandem longarum diſcordiarum radice ſtirpitus pro eo tempore amputata, ad conſummatum partis Catholicæ triumphum nihil deſuiſſe videtur; re præſertim eo ſtudioſe redacta, quæ eam Noſter collocarum numeris ſequentibus* 7. & 8, *commemorat.* Eodem *namque* tempore juſſit Juſtinus auguſtus, accepta veritate, ut ſine aliqua dilatione facerent libellum omnes epiſcopi, qui in regno Juſtini erant, & redeant ad communionem Sedis Apoſtolicæ. Quod etiam factum eſt: & concordaverunt ab Oriente uſque ad Occidentem, & cucurrit pax Eccleſiæ. Qui teatus libelli E
hodie in archivo Eccleſiæ reconditus tenetur. Hic præfatus Papa eo tempore perrexit ad regem Theodoricum Ravennam, & cum ejus conſilio miſie auctoritatem ad Juſtinum auguſtum & cum vinculo chirographi & textu libelli redintegravit auctoritatem Sedis Apoſtolicæ, damnans Petrum & Acacium vel omnes hæreſes.

ut ipſi dicã ſtudioſe

25 *Sequitur apud Labbeam longa epiſtolarum eadem omnia confirmantium ſeries, quarum unam huc maxime ſpectantem ſatis erit deſcribere, ubi omnium feliciter geſtorum legati ſanctiſſimo Pontifici rationem reddunt col.* 1487. Non miramur apoſtolatus veſtri precibus cuncta nobis proſpera ſuecceſſiſſe, ſcientes quod amplius noſtro miniſterio veſtra pro nobis elaboret oratio. Ita enim totus ſe eccleſiaſtici negotii tulit eventus, ut dubitari non poſſit, beati Petri per ſingula proveniſſe miraculum: primum quod tantum in ipſis, qui dignitate funguntur, invenimus religionis ardorem, ut Vitalianus, Pompejus & Juſtinianus nobis occurrerent in decem millibus, & de adventu noſtro, cum veſtra gratiarum actione, gloriari E
non arbitrarentur indignum. Deinde quod tanta
fuit etiam in plebe devotio, ut pars maxima populorum cum cereis ſimul & laudibus veſtris noſtrum præſtolaretur adventum. Sub hac itaque celebritate ſecunda feria hebdomadæ majoris Cpolim ſolpites hilareſque convenimus; poſteroque die piiſſimo principi præſentati, tantn ejus relevati ſumus affectu, ut ſi alia minime præcederent, ſola nobis ad ſolatium piiſſimi principis gratia ſufeciſſet, ſed orationibus veſtris majora ſecuta ſunt.

rum eadem

26 Nam eo die ſub ſenatus cuncti præſentia epiſcopi quoque quatuor adfuerunt, quos Joannes Conſtantinopolitanus antiſtes pro partis ſuæ defenſione tranſmiſerat, quibus Apoſtolicæ Sedis libellum oſtendimus, omniaque in eo recta canonicaque eſſe probavimus. Poſtremo quinta feria, hoc eſt in Cœna Domini, ad palatium in generali convenru venit epiſcopus, & perfecto libello conſentiens cum ſumma devotione ſubſcripſit. Quis explicet, quanta illic principis pariter ac ſenatus lætitia fuerit, quas ibi lacrymas gaudia pepererint, quas voces vel in laudem principis, vel in Sedis veſtræ, totius cœtus & cleri favor emiſit? Explicari hæc relatione non poſſunt, ſed conſiderationi veſtræ portitorique relinquimus, quod eloqui non

A valemus. A palatio in eccleſiam ſumma cum celebritate pervenimus, ut fidei animorumque concordiam ſolennis quoque celebritas roboraret. Vix credi poteſt, quis fletus lætantium, quæ immenſitas fuerit exultatioque populorum: ipſa ſuam lætitiam turba mirabatur: nec dubitari poterat, manum adfuiſſe cæleſtem, quæ talem mundo contulit unitatem. Acacii prævaricatoris anathematizati nomen de diptychis eccleſiaſticis, ſed cæterorum epiſcoporum, qui eum in communione ſecuti ſunt, ſub noſtro conſpectu ſignificamus eraſos.

AUCT. J. B. S.

S. Pontifici perſeverat ſuaſ.

27 Anaſtaſii quoque ac Zenonis nomina ſimiliter ab altaris recitatione ſubmota; pax eſt orationibus Veſtris Chriſtianorum mentibus reddita; una totius Eccleſiæ anima, una lætitia; ſolus læget humani generis inimicus, veſtræ precis expugnatione conſiſus. Orate ut Antiochenam quoque ſimilis felicitas illuſtret eccleſiam, de cujus antiſtite adhuc tractatus natare conſpicitur; quoniam inter diverſa vota populorum de perſonæ electione non conſtat. Credimus tamen, quod precibus Beatitudinis veſtræ de ipſa quoque velociter ordinatio digna

B proveniat, ut cœpta pax temporibus veſtris per omnem mundum pariter dirigatur, & cunctis in Apoſtolicam partibus communionem fidemque convenientibus perfecte, ſicut pridem fuerat, omnibus membris capiti ſuo connectatur Eccleſia. *Sequuntur variorum, etiam principum feminarum ad ſanctum Pontificem gratulatoriæ epiſtolæ; tum vero ipſius reſponſa, maxime ad Juſtinum, ut cujus operæ Cpoli pax vigeret, hoc ipſum Antiochiæ & Alexandriæ faciendum curaret; at quam parum felici ſucceſſu, docent noſtri patriarcharum Catalogi præfixi tomo* V. *Junii &* IV. *Julii. De cetero motus Theſſalonicenſes & monachorum Scytharum ſuſius apud Labbeum deſcribuntur. Nos ad reliqua* S. Hormiſdæ *geſta properamus,*

§. IV. Alia ſancti Pontificis præclare geſta.

Manichæi Romæ deprehenſi.

SIc pergit *in elogio ſuo Bibliothecarius n.* 9. Eo quoque tempore invenit Manichæos, quos etiam diſcuſſos cum examinatione plagarum exſilio deportavit, & eorum codices ante fores baſilicæ Conſtantinianæ incendio concremavit. *Infamem peſtem jam Romæ graſſantem deſcripſit Noſter in Vita S. Melchiadis; expreſſius autem ſub S. Siricio, ubi* Manichæos in Urbe inveniſſe *dicitur*, quos etiam exilio deportavit; *aliis porro legibus a S. Leone Magno & ab imperatore Valentiniano III. ita conſtricti ſunt, ut ſperari poſſet, non facile Romam reditu-*

C *ros. Verum ſanctiſſimos Pontifices ea ſpes fefellit: nam ut in S. Symmacho ad* XIX. *Julii pridem diximus*, inventi *denuo ſunt* Manichæi in urbe Roma, *& licet ipſe* omnia *eorum* ſimulacra vel codices ante fores baſilicæ Conſtantinianæ incendio concremaverit, & eos ipſos exſilio relegaverit, *ex dictis apertiſſime patet, non ita exſtinctam peſtilentem flammam, quin alicubi in ipſa Urbe latitaverit ſub tenere dolo, donec* S. Hormiſdæ *vigilantia & fortitudine denuo exciſa & propulſata eſt.*

Reſtituti Africæ Epiſcopi.

29 *Sequitur & alia ſancti Pontificis non poſtrema felicitas, quod ejus temporibus epiſcopatus Catholicus in Africa revocatus eſt poſt annos* LXXIV. ex quo ab hæreticis fuerat exterminatus tempore perſecutionis, *ſæviſſimæ nempe ullius Wandalicæ annorum non ſolum* LXXIV. *ſed* LXXXIV. *cujus hiſtoriæ ſeu Commentarius hiſtoricus Theodoretî Ruinart, triumphantem illum exſulum epiſcoporum redi-*

tum ſuſius proſequitur cap. 12. *unde hæc pauca deli-* D *bamus, deſumpta ex S. Fulgentii Vita, quæ & in opere noſtro exſtat* 1. *Januarii, cap.* 28. *ubi illius ſcriptor*, Mirabilis, *inquit*, bonitas Hilderici regnare incipientis eccleſiæ Catholicæ per Africam conſtitutæ libertatem reſtituens, Carthaginenſi plebi proprium donavit antiſtitem, cunctiſque in locis ordinationes pontificum fieri clementiſſima auctoritate mandavit. *Non arbitror multum me a vero aberraturum, ſi felicitſſimam illam eccleſiaſticæ libertatis in gente effera reſtitutionem ſanctis Pontificis, in omnes partes ſedulo invigilantis, meritis apud Deum adſcripſero:*

30 *Neque hic prætermiſerim, quod laudatus Ruinartius ex veteris auctoris fragmento, Tronis Chronico apud Canſium ſubjuncto, velit Bonifacii ordinationem in eccleſia S. Agilæ apud Carthaginem fieri præceptiſſe Hilderico in regni ſui exordio, reſtitutis omnibus Catholicis libertate; contra quam Victor Tununenſis in Chronico contendat, id ab Hilderico antequam regnum capeſſeret, præſtitum fuiſſe, quoniam ipſe a Traſamundo ſacramento fuerat obſtrictus, ne poſteaquam regnum fuiſſet adeptus, Catholicis umquam reſtitueret libertatem.* Hilderix, *inquit*, qui ex Valentiniani imperatoris filia, a Gizerico captivata & Ugnerico juncta, natus eſt, regnavit annis VII. menſibus VII. Hic ergo ſacramento a deceſſore ſuo Traſamundo obſtrictus, ne Catholicis in regno ſuo aut eccleſias aperiret aut privilegia reſtitueret; priuſquam regnaret, ne ſacramenti terminos præteriret, præcipit & ſacerdotes Catholicos ab exſilio redire, eccleſias aperire, & Bonifacium, cum dogmatibus divinis ſatis ſtrenuum, ad poſtulationem totius urbis Carthaginenſis eccleſiæ epiſcopum conſecravit.

Ab Hilderico vigo catholico.

Ad Hilderici vitam.

Scholi Scythæ monachi.

31 *Finis non ſit ſi hæc adducere & ſuſius exponere lubeat ſingula, quæ ſub hoc Pontifice variis locis acta ſunt, pleraque omnia ſatis nota & pervulgata, præſertim de tumultuantibus quodammodo Conſtantinopoli & alibi, Romam uſque monachis illis, vulgo Scythis, mota quæſtione;* De uno ex Trinitate paſſo, *variis tormentis involuta & explicata, cujus cauſa non pauci cum Baronio eos ferme apertæ hæreſeos inſimulant, ulti cum Pagio excuſandos cenſent, utpote temeritate magis ac zelo minus prudenti, quam hæretico ſpiritu agitatos. Famoſam quæſtionem verbo hic attigiſſe ſufficiat, quemadmodum & alias Orientales vexamias ex Severo ejuſque aſſeclis progenitas Agnoetarum, Phantaſiarum, Corrupticolarum & hujuſmodi peſtes & hydras; atque item de Fauſti ſcriptis eorumdemque refutationibus, quæ aut jam partim explicata ſunt, aut dum de Sanctis eorum impugnatoribus agetur, opportunius elucidari poterunt: ea hic dumtaxat ex profeſſo proſequimur, ut jam non ſemel dictum eſt, quæ ad* S. Horſmidæ *geſta, virtutes ac ſanctitatem illuſtrandam poſſimum conducunt.*

E

F

Aliis etiam eccleſiis proſpexit.

32 *Inter præcipua Romanorum Pontificum præconia meritiſſime numeratur ſolicitudo omnium totius orbis Catholici eccleſiarum, quæ quantum in* S. Horſmida *emicuerit, ex hactenus dictis ſatis patet: id modo reliquum, ut partes occidentales ab eo minime neglectas oſtendamus, id quod breviter complectitur nonnullo* IX. *ad textum Anaſtaſii apud Blanchinium, ſub nomine* Sommier *tom.* 3. *pag.* 243. *his verbis*: Eamdem firmitatem veteris diſciplinæ, quam in ſcriptis Patrum quærendam proponit, conſectatus eſſe cognoſcitur B. Hormiſda etiam in regimine eccleſiarum, dum S.

Remi-

A Remigio Rhemorum epiſcopo, per quem Clodoveus rex ad fidem Chriſtianam acceſſerat, vicea apoſtolicas mandat per univerſum illius regnum, ſalvis juribus metropolitanorum, quę antiquitus obtinuerant; cui etiam paternas regulas & decreta a ſanctis definita conciliis omnibus ſervanda mandavit. Pari commendatione Joannem Tarraconenſem per Hiſpaniam citeriorem, per Bæticam vero & Luſitaniam Saluſſium Hiſpalenſem vicarium apoſtolicum conſtituit. *Vide præterea epiſtolas ad univerſos Hiſpaniæ epiſcopos ſcriptas, quæ inter octoginta S. Pontificis ſunt* XXV. *& LI. in collectione Labbeana, in qua etiam invenies, quot concilia ejus tempore variis locis habita ſint.*

Donaria Chlodoveo non recte adſcripta.

33 *Reliquum Anaſtaſii textum implet enumeratio variorum donorum ſeu donariorum Romam ad S. Petri miſſorum, ubi ita orditur:* Eodem tempore venit regnum cum gemmia pretioſis a rege Francorum Clodoveo Chriſtiano donum B. Petro Apoſtolo. *De regno ſea corona autea ab imperatoribus, regibus ac etiam aliis Romam ad ornanda Apoſtolorum ſepulcra miſſi ſolita, jam ſapius a nobis actam eſt, uti & de ceteris donis ſea oblationibus, mox juſtius recenſendis, quorum nominibus iterum explicandis fruſtra hic opera fumeretur, cum pleraque omnia invenire poſſint in Tractatu præliminari de baſilica S. Petri ante tomum* VII. *Junii, ubi & apud Cangium altoſque paſſim. Ad tempus in textu expreſſum, nempe* eodem tempore, *recte obſervat Benevenus apud laudatum Blanchinum*; Hanc unam eſſe ex conſuetis amanuenſium tranſpoſitionibus, cum quæ hic referuntur, ad alterius Pontificis geſta ſpectent, Clodoveus denatus eſt anno DXI. ut Fraocici ſcriptores probant, Hormiſdas vero creatus eſt Pontifex anno DXIV. *quemadmodum ſuperius etiam annotatum eſt Commentarii hujus num.* 4. *Eo modo longiorem donariorum iſtorum omnium elenchum, ex ea, quam ſequimur, Vignolii editione.*

B 34 Eodem tempore miſit Juſtinus Auguſtus Romam multa aurea vel argentea dona de Græcia; Evangelia cum tabulis aureis & cum gemmis pretioſis pendantia lib. XV. Patenam auream cum gemmis hyacinthinis penſantem lib. XX. Paterias argenteas II. penſantes ſingulas lib. XXV. Scyphum aureum circumdatum regno penſantem lib. VIII. Scyphos argenteos deauratos III. penſantes lib. V. Gabatam alectrinam pendantem lib. II. Thecas cereas aureas II. penſantes ſingulas lib. VI. Pallia olovera blattea, cum tabulis auro textis duo: Chlamydem vel ſtolam imperialem & ſubhictorium ſuper Confeſſionem. Hæc omnia a Juſtino Auguſto orthodoxo, votorum gratia B. Petro oblata ſunt. *Notanda quæ ſequuntur*: Eo tempore Theodoricus rex beato Petro Apoſtolo obtulit ceroſtata argentea II. pena. ſingula lib. LXX. *Ad quæ Baronius ad an.* DXXIII. *num.* 8. Sed & quod mirandum fuit, etiam hoſtis Catholicæ fidei .. munus obtulit rege dignum baſilicæ Vaticanæ. Munus dixerim, non oblationem; ſolent enim oblationes tantummodo eſſe fidelium orthodoxorum, quæ ſolenni ritu in eccleſiam inferri conſueverunt & recipi: munera vero, quæ nulla habita diſtinctione donantis, in eccleſiam tamquam in gazophylacium inferuntur.

E *Quæ ab Hormiſda oblata ſunt.*

35 *Pergit textus*: Eodem tempore fecit Papa Hormiſda apud beatum Petrum trabem, quam ex argento cooperuit, pens. lib. MCCL. Eodem tempore fecit Papa Hormiſda in baſilica Conſtantiniana coronam argenteam ante altare pens. lib. XX. Canthara argentea XXVI. pens. ſingula libras duodenas. Item ad beatum Paulum fecit arcus argenteos II. pens. ſingulos lib. XX. Canthara argentea XVI. pens. ſingula lib. XV. Amas argenteas III. pens. ſingulas lib. X. Scyphos argenteos ſtationalea VI. cum ducibus, pens. ſingulos lib. VI. Hic fecit ordinationem unam in urbe Roma per menſem Decembrem, presbyteros XXX. epiſcopos per diverſa loca LV. Qui etiam ſepultus eſt in baſilica beati Petri Apoſtoli VII. Idus Auguſti conſulatu Maximi, & ceſſavit epiſcopatus dies VI.

DE S. JACOBO EREMITA

C

AMIDÆ,

F P. B.

in Meſopotamia.

SEC. VI. *Cultus ejus notatus in ſolo Martyrologio Romano.*

Sanctus hic eremita Jacobus *etſi Syriam latiſſime ſumptam incolaſſe dicitur, ab aliis tamen eremitis homonymis, qui Syriam aliquando eximia virtutum fama nobilitarunt, certiſſime diverſus eſt & loco, & tempore, & genere anachoreſeos; uti jam oſtenſum eſt in opere noſtro ad diem* XXVIII. *Januarii pag.* 868. *& mox plaam fiet, hujus elogium cum illorum geſtis vel obiter conferenti. Mirati vero ſumus, cum Amidenſis hujus Anachoretæ memoriam nullis eccleſiaram ſive orientalium, ſive occidentalium Faſtis, ſive ad hunc diem ac menſem, ſive ad alios quoſcumque configatam aſquam reperimus, ante reformationem Romani Martyrologii, in quo ad ſeptimum Idus Auguſti notatur his verbis*: Amidæ, ſancti Jacobi eremitæ, miraculis clari. *Sed neque Baronius hic in annotatis ullum, ut ſoler, Martyrologum, ullas tabulas allegat, unde hæc annuntiatio deprompta ſit, ſed ſolum iſtud elogium, quod apud Procopium Cæſarienſem legitur, & quo ſolo idem Eminentiſſimus auctor ejus eſt etiam in Annalibus ad annum Chriſti* 502. *num.* 40. *qui vero poſterius de hoc Sancto meminerunt, ut Benedictus Gononus in Vitis inſignium Orientis eremitarum pagina* 12. *Ludovicus Bultavius Hiſtoriæ monaſticæ Orientalis lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 3. *aliique, præter eumdem Procopii locum, ſolum citant Martyrologium Romanum & Annales Baronii. Fons igitur unicus eorum, quæ de Sancto noſtro ſciuntur hactenus, videtur eſſe Procopii textus de Bello Perſico lib.* 1. *cap.* 7. *quem proiade, licet jam alia occaſione datam die* VIII. *Februarii pag.* 162. *& ſequente, hic denuo, ſed ex verſione Claudii Maltreti noſtri, repræſentandum putamus. Sic igitur habet*:

elogium ex Procopio Cæſarienſi

a Tunc agebat in Syria Jacobus, eximia vir ſanctimonia, ac divinis in rebus exercitatiſſimus. Quarum commentationi ut ſecurius vacaret, in

A agro Endielorum, unde Amida dieiunius iter abAUCT. eſt, multis ante annis ſe compegerat in anguſtum P. B. ſeptum. Id indigenæ, Viri ſancti propoſito inſervientes, non contiguis, at raris vallis condiderant; quo incluſum aſpicere adeuntes & colloqui cum eo poſſent. Quoddam etiam tectum ſuperpoſuerant, quantulum ſatis eſſet ad imbrium niviumque arcendam vim. Hanc ille ſedem diutiſſime tenuerat, ab æſtu invictus & frigore, leguminibus vitam tolerans; ac ne his quidem quotidie, ſed longa per intervalla conſueverat veſci. Eum forte Ephthalitæ nonnulli illac pervagantes viderunt. Mox animos barbaros libido inceſſit ſagittas in Virum experiendi. Jamque collimabant, cum omnium repente manus ita dirigiuere, ut ad arcum inertes hæſerint. Diſcurrens rei fama per caſtra, ubi pervenit ad Cabadem, eum, ut oculis miraculum acciperet, perpulit. Simul vidit, obſtupuit, & cum eo Perſæ qui aderant: tum barbaris delicti veniam precatus eſt a Jacobo, qui continuo exoratus, pœna ſolutos dimiſit. At Cabades B optionem quidvis petendi fecit, ratus, grandem pecuniam rogaturum, ideoque jactanter pollicitans ipſius voti cumulate impletum iri. Hoc ille unum popoſcit, ut quicumque per id bellum ad ſe perfugerent, ſibi omnes condonarentur. Poſtulatum Cabades ratum habens, fidei publicæ literas dedit. Ita multis data ſalus, qui eo undique confluxerunt, fama rei geſtæ exciti. *Hæc ibi, quæ ut melius percipiantur,*

3 *Obſerva primo; referri iſta a Procopio ad tempus illud, quo Cabades, Perſarum rex, ad Amidenam urbem aliquamdiu jam caſtra poſue-* D *rat, antequam illa poſt obſidionis diem, ut idem aſſerit, potiretur*, Indictione x. Probo & Avieno conſulibus, *ut eſt in Marcellini Chronico, ſive anno Chriſti* 502. *unde ætas colligi debet, qua Sanctus hic* Jacobus *maxime floruit, Floruit, inquam: nam de obitu ejus non meminit Procopius, multo minus de anno, menſe, die, quibus hanc vitam cum æterna commutavit: quamquam veriſimile eſt, Virum jam auſtero vivendi inſtituto jam tum diutiſſime fractum, non diu poſtmodum ſuperfuiſſe. Cæterum quod hunc ſextum Auguſti menſis diem ipſi natalem fecerint Romani Martyrologii reformatores, id eos feciſſe putamus, quia certum diem ignoraverint, incertus vero notari non poſſit. Delegerint ergo qui viſus fuerit opportunior. Obſerva ſecundo*, Ephthalitas, *de quibus hic agitur, gentem fuiſſe Perſis a Septentrione finitimam, ut ait ipſe Procopius ibidem cap.* 3. *Horum ope Cabades amiſſum regnum haud ita pridem recuperaverat, nec paucos etiamnum habebat in exercitu. Obſerva tertio,* E *permagni faciendam hic eſſe auctoritatem Procopii, tum quia eodem tempore vivebat, quo jam narrata contigerunt; tum quia commendatur plurimum ab hiſtorica fide; tum denique, quia de genere eorum fuiſſe videtur, quos modo Politicos vel Deiſtas appellant; unde hæc, tamquam religioni ſuæ (ſi tamen ea religio eſt) minus commoda credi poteſt diſſimulaturus fuiſſe, niſi eorum id vetuiſſet nimus apud omnes nota tum temporis & celebrata veritas.*

DE SS. CC. MARTYRIBUS MONACHIS CARADIGNENSIBUS,

PROPE BURGOS, IN HISPANIA.

P. B.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

C

§. I. Eorum cultus, & reliquiæ.

ANNO DCCC. LXXII. *In comitio Caradignenſi*

De antiquiſſimo nobiliſſimoque cœnobio Caradignenſi, ſeu S. Petri de Cardeña, Ordinis S. Benedicti apud Burgenſes, a quibus verſus Orientem ſeſqui leuca diſtat, in Caſtella veteri, obiter admodum olim eſt occaſione S. Siſebuti abbatis ad diem XV. *Martii pag.* 412. *quippe quod pridem aliunde ſatis illuſtratum eſſet a Prudentio Sandevallio in Fundationibus monaſteriorum ejuſdem Ordinis per Hiſpaniam part.* 1. *a fol.* 34. *& aliquanto auctius ab Alfonſo Chacon, ſive Ciacconio, in libello ſingulari de ducentis biſce Martyribus, ad maturandam eorum canonizationem edito Romæ anno Chriſti* 1594. *At nunc multo minus neceſſe eſt ejus deſcriptioni tempus inſumere; quando ſparſam quidem illius, ſed uberrimam tamen hiſtoriam duplici haud parvæ molis volumine publici juris fecit R. P. M. Fr. Franciſcus de Berganza typis Matritenſibus anno Chriſti* 1719. *Opus inſcribitur*: Antiguedades de Eſpaña propugnadas &c. *Idem vero hic locus ducentis ſimul Athletis noſtris religioſæ primum perfectionis gymnaſium, tum illuſtris per martyrium palæſtra certaminis, ſepulcrum denique glorioſum fuit; imo ſacrarium eum præcipuis Hiſpaniæ, Cordubenſi ſcilicet & Cæſarauguſtano, non immerito conferendum, ut probant ex Ambroſio de Morales Alphonſus Ciaconius cap.* 14. *&* Berganza F *part.* 1. *pag.* 134. *Neque aliter ſenſiſſe dicat virum eruditione celeberrimum Benedictum Arium Montanum, ſi Hymnos legeris, quibus* Martyres *noſtros exornavit apud Tamayum in Martyrologio Hiſpano ad hunc diem.*

illorum communis ſepulcrum veteri epitaphio.

2 *Sepulti autem una ſunt omnes in ea cluſtri ſive ambitus parte, quam innocuo ſuo cruore perfuderant ſtraverantque corporibus; ea, inquam, quæ, teſte Ciaconio cap.* 16, *proxime ſubeſt eccleſiæ, per eoſdem tum ſcilicet Saracenos, qui cædem hanc feceranr, cum univerſo cœnobio expilata ac diruta. Chriſtiani, poſt Arabum diſceſſum* hoc Martyrum *cadavera pietatis officio proſecuti, quantum iſti loco venerationis & ipſi detulerint, & ceaſuerint a poſteris deferendum, monumento perpetuo teſtatum reliquere: parieti enim, qui communi* Martyrum *conditorum ſepulcro proximus erat, quinis fere ſupra ſolum pedibus, duos inſeruere lapides, longitudine ambos quartam fere partem ulnæ adæquantes, ſed longitudine inæquales; ſiquidem hac ſuperior, qui ad tres quartas ulnæ unius partes proſcinditur, digitis quatuor ſuperat inferiorem: una vero ambos con-*

A *continuat inſcriptio Latina, Gothico charactere non alto quidem inciſa, dilucide tamen in hunc modum expreſſa:*

ERA DCCC. LXXII. IIII. F. VIII. IDUS AG. ADLISA EST KARADIGNA,

ET INTERFECTI SUNT IBI PER REGEM ZEPHAM CC. MONACHI

DE GREGE DOMINI IN DIE SS. MARTYRUM JUSTI ET PASTORIS.

Hæc poſt alios Berganzius loco jam aſſignato; ubi & obſervationem hanc ſubjicit: Perſuaſum id equidem habeo, binos hoſce lapides inſcriptos fuiſſe ſtatim a martyrio: nam ſi factum hoc fuiſſet poſterius ab iis, qui cœnobium deinceps inſtaurarunt, utique ad inſcriptionem unam unico lapide fuiſſent uſi, non duobus, & quidem inæqualibus; neque ſummam ejus tantummodo ſuperficiem litteris perſtrinxiſſent, quod operis deproperati iodicium eſt.

auctor fatetur prodigium, & conſecrationis indicia,

B 3 *Auxit exinde loci religionem prodigium anniverſarium, quo videlicet pavimentum*, Martyrum *horum ſepulchro impoſitum, quotannis ad* VIII. *Idus Auguſti liquorem quendam ſanguineum odoriferumque exſudare conſuevit, cujus poſtridie nullum remanebat veſtigium; idque ab immemorabili tempore, imo* ab *ipſa* (*ut contendit Ciaconius cap.* 21.) ſplorum cæde uſque ad tempora Henrici IV. Caſtellæ regis, *qui illud nondum ceſſaſſe indicat in ampliſſimo Privilegio, quod Caradignenſi cœnobio conſulit die* XVIII. *Septembris, anno Chriſti* 1473. *quodque integrum legi poteſt apud Berganzam part.* 2. *pag.* 234. *& ſequentibus. Hinc ſorte repetenda lex eſt aut conſuetudo, qua, ut ſua etiam ætate obſervavit Ambroſius Morales in Chronico tom.* 1. *lib.* 10. *fol.* 355. *ex reverentia ſingulari cautum fuit, ne quis illac tranſiret; ſed ut, quocumque pergendum eſſet, alia id fieret via; ne locus tam ſacer temere calcatus, profanari quodammodo videretur. Certe cum de reſtituendis ejuſdem cœnobii ruinis agi cœpit, peculiarem hujus imprimis hierogazophylacii habitam fuiſſe rationem ita narras Berganzius part.* 1. *pag.* 135. Quo tempore reædificatum eſt monaſterium (*anno nempe Chriſti* 899. *ut ibidem oſtenditur pag.* 175.) conſecrata videtur illa pars clauſtri; quia ſepulcrum erat tot corporum ſanctorum: ad cujus rei memoriam cruces duæ cum ali-

C quot juxta eas clavibus impreſſæ ſunt extremis ejuſdem clauſtri parietibus. *Claves illas* S. Petri claves *appellant Ciaconius cap.* 14. *& Antonius de Yepes in Chronico generali Benedictino ad annum Chriſti* 834. *cap.* 2. *per illas autem cruribus adjunctas deſignari ejuſdem loci conſecrationem ambo conſentiunt cum Sandovallo in Monaſterio S. Petri de Cardeña §.* 3. *& Ciaconius quidem*, argumentum, *inquit*, ſolent eſſe certiſſimum conſecrationis & manifeſtum indicium.

aliiſque tabulis inſigne, immemorabilem cultum eorum oſtentat.

4 *Pergit Berganzius, ad eumdem, ut apparet, annum referens ejuſdem ſanctuarii qualemcumque ornatum, quem ſic depingit*: in circumferentia (*iſtius lateris clauſtralis*) non procul a tecto affixæ ſunt clavis aliquot tabulæ, media tantum ulna latæ, in quibus martyrium penicillo eſt adumbratum; etſi jam paucæ admodum iſtic effigies diſtingui poſſint, ob evanidos per ætatem colores. Sub his tabulis dependent aliæ, fuodo candido inſcriptionem exhibentes cæruleam; ſed neque hujus characteres, niſi perquam rari, jam diſcerountur; tum quia color evanuit, tum etiam quia in medio loci ſpatio ſacellum exſtructum eſt poſtea, & Martyrum eorumdem nomine dedicatum. Apponam hic tranſlatum ejus exemplar, quod in archivo ſervatur, tameſi neque hoc integre legi jam po- D teſt: VENITE AD JUDICIUM OMNES. IN ISTA AUCT. PARTE CLAUSTRI SUNT DUCENTI MONACHI HU- P. B. JUS COENOBII, QUI MORTEM SUSTINUERUNT PRO FIDE DOMINI NOSTRI SALVATORIS ET REDEMPTORIS JESU CHRISTI..... FERIA QUARTA ....., SALUTIS ..... A ..... EIA MILITIS CHRISTI..... SEMPER VIVET ..... SI MONACHUS..... COR VESTRUM * UT HERBA GERMINABUNT. *Tum paulo inferius*: Litteræ, quæ habentur in iſtis tabulis, Gothicæ ſunt & majuſculæ. *Hæc teſtis oculatus. Unde audiendos non putamus, qui de hac epigraphe aliter ſcripſere, ut quod characteribus conſtet Gallicis; quod in tabulis iſtis idiomate Latino expreſſa primum fuerit; cum Latinum exemplar archivi* translatum *ſit ex prototypo tabularum Hiſpanico, ut affirmat omnino Ciaconius cap.* 14. *denique poſt abrogatos in concilio Legionenſi anni* 1091. *characteres Gothicos & ſubſtitutos iis in uſum Gallicos, poſita fuerit; id quod miramur aſſeruiſſe Ciaconium cap.* 23. *ubi de Joanne a S. Dominico, abbate Caradignenſi ſcribens*, Qui clauſtrum, *inquit*, refecit, & circum tumulos Mar- E tyrum illam deſcriptionem Hiſpanica lingua, characteribus tamen Gallicis, qui tunc in uſu erant, juſſit adpingi. *Atqui præfuit Joannes ille, ſecundum Berganzium part.* 2. *pag.* 258. *& ſeq., ab anno Chriſti* 1448. *uſque ad* 1457. *Quis vero credat, tam recentem eſſe potuiſſe ſcriptionem, cujus jam inde a ſeculo proxime confecuto (quo de illa Ciaconius meminit) neque autographum, neque apographum, tameſi in archivo recenditum, ſugientibus, ut fateri cogitur ipſe, litteris, legi amplius ullo modo totum potuerit?*

quem & veteſta præbent Bollandiani.

5 *Eu iis porro, quæ dicta ſunt hactenus, eluceat opinor ſatis, Pugiles hoſce ab omni retro memoria tamquam vere Sanctos ac Martyres agnitos palam atque honoratos fuiſſe. Itaque qui plura deſiderat in hanc rem argumenta, is auctores conſulat jam citatos, Ciaconium imprimis cap.* 14. 22. *&c., ac Berganzium. Non poſſum tamen, quin unum illud & longe ſoliditſimum inter Ciaconiana ponam eu cap.* 17. Hi autem, *inquit*, ducenti Monachi S. Petri a Cardegna, cenſentur de numero Martyrum eſſe, quos eccleſia Hiſpanica aliquando recepit: nam alias quomodo de iis pu- F blicæ preces fierent in multis Hiſpaniæ eccleſiis; & honor ac cultus eiſdem Sanctorum exhibereotur; & in Kalendariis ſacrorum codicum reponerentur ſub titulo SANCTII ET SOCIORUM EJUS MARTYRUM? Quod ſe vidiſſe, Ambroſius Moralius, chroniſtes regius, per litteras teſtatus eſt, dum varia Breviaria (*tunc* antiqua, *ut eſt apud Berganzam part.* 1. *pag.* 156.) juſſu Philippi ſecundi, Catholici Hiſpaniarum regis, in bibliothecam S. Laurentii in pium aliquem fioem undique conquiſiſſet. Auctoritate autem privata id eccleſias Hiſpaniæ auſiſſe & tentaſſe, alienum a ratione eſt. Interceſſit ergo auctoritas publica Hiſpaniæ præſulum, qui hoc juſtis de cauſis ſtatuerunt, cum ootior res eſſet, & miracula crebriora ad id decerneodum & in catalogum Martyrum reponeodum adegeruot. *Nequis autem litteras illas Moralio forte ſuppoſitas cavilletur, adest ejus Chronicum tom.* 1. *lib.* 10. *fol.* 355. *ubi paucis his verbis priora confirmat*: De hiſce ſanctis Monachis Officium recitant aliquot Hiſpanienſes eccleſiæ. *Berganzius part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 11. *addit etiam Ordinem S. Dominici, qui eoſdem Sanctos alicubi Martyrologio ſuo inſcriptos ante*

decre-

* addunt alii ET OSSA VESTRA

AUCT. P. B. *decreta Romana Officio celebraveris die* VI. *Auguſti ; teſtemque citat ejuſdem Ordinis P. Jacobum Bledam in Chronico Maurorum lib. 7. cap.* 28. *Denique ipſe infra Clemens PP. VIII. & veterem eorum cultum agnoſcet, & injuria temporum ætate ſua propemodum intercidiſſe queretur.*

& ipſa tandem Apoſtolica Sedes aſſertum

6 *Cujus quidem rei cauſam Yepezius centuria 4. fol.* 41. *ſubobſcure videtur in ipſos monachos Caradigneuſes conferre ; ut qui ſancta quadam, ut appellat ipſe,* timiditate *deterriti, tandem auſi non fuerint Sanctorum ſuorum Officium aut feſtum celebrare, quod martyrium illorum per expreſſam ſententiam nondum Sedes Apoſtolica comprobaſſet. Sed quæcumque demum eos cauſa moveris ; mirum, illa incitante, quamdiu quantumque laboraverint, ut ſententiam aliquando talem a ſummis Pontificibus impetrarent, eaque* Martyrum *ſuorum honores non tantum priſtinos reſtituerent, ſed & novis auctos acceſſionibus in perpetuum ſtabilirent. Suſceptum ingentibus animis ac potenti patrocinio negotium fuit ſub Eugenio PP. IV. ſed variis atque inſperatis caſibus, ut narrat Bergauza loco citato,* B *identidem interruptum, ſub Clemente tandem VIII. propemodum deſperari jam cœperat, cum illud ipſi per ſe* Martyres *viſi ſunt inſtauraſſe. Venit enim tum forte Burgos e regno Valentiæ doctor Vincentius Ferrerius, canonicus Orioleuſis eccleſiæ pœnitentiarius, ibique de ſacrario Caradigneuſi edoctus, ad illud anno* 1599. *in pervigilio S. Benedicti excurrere pro eximia ſua pietate conſtituit : in eo autem ita commoveri ſe ſenſit, ut ne Romæ quidem, quo paulo poſt alterius negotii cauſa profectus eſt, ipſius diei locique ſic potuerit obliviſci, quin, confectis ibi rebus ſuis, de* Martyrum *horum agitanda denuo cauſa cogitaret. Adit igitur ultro F. Petrum Arevalium, Caradigneuſium in Urbe procuratorem, eique conſilium aperit ; ſed fractam diuturnitate fiduciam hominis comperiens, alio vertit animum, ad ipſum videlicet abbatem exnobit, ad quem literas continuo dedit, quibus hanc ſibi curam depoſceres, non aliam pactus mercedem, quam ut in precibus & Sacrificiis memoriam ſui præciperet monachis ; tum ut, quoties eos contingeret prætrire ſanctuariam, totics hac prece* Martyres *ſuos com-* C *pellarent* : Date robur, ferte auxilium ; ut Vincentius, indignus famulus veſter, quod petit, conſequi valeat.

primum eo tabellio ſuda in Martyrologium Rom. anno 1602.

7 *Conditione, ut par erat, perlibenter accepta, id primum per libellum ſupplicem tentavit anno* 1602. *apud ſummum Pontificem, obtinuitque Vincentius, ut* Martyribus *noſtris locus eſſet impoſterum in Martyrologio Romano. Neque vero alia ſanctitatis eorum ac martyrii, tam antiqua tot eccleſiarum veneratione ſubnixi, declaratione opus eſſe, ipſe Sanctiſſimus Dominus affirmabat ; uti probat ibidem cap.* 13. *Berganzius, cujus hic narrationem contrahimus. Reſtabat ergo ſola mandati Pontificii exſecutio, qua dicto Martyrologio inſerti continuo* Martyres *legerentur ; neque ulla in Eminentiſſimo Cardinale Baronio mora fuit, niſi quod nova Martyrologii ejuſdem editio, jam ultra menſem Auguſtum, ad quem hi* Martyres *pertinere debebant, longe promota, vergebat ad finem. Sed poſt maturam deliberationem cum Vincentio, ne forte, ſi alia exſpectaretur editio publica, res in oblivionem abiret, id expedire demum cenſuit, ut alia ſtatim editio nova Caradigneuſium ſumptibus adornaretur, in qua ad menſis Auguſti diem ſextum hæc apponeretur annuntiatio, ab ipſomet Cardinale dictata :* Burgis in Hiſpania, in monaſterio S. Petri de Car- D *degna, Ordinis S. Benedicti, ducentorum Monachorum cum Stephano abbate ; qui a Saracenis pro fide Jeſu Chriſti interfecti ſunt, atque ibidem in clauſtro a Chriſtianis ſepulti. Dictum factum. Sic auctum prodiit Martyrologium Romanum eodem anno* 1602. *Roma ex typographia Stephani de Paulino. Qui porro acciderit, ut in conſecutis deinde Romani Martyrologii editionibus omiſſum ſit iſtud auctarium, ſicut non divino, ita non video, quid ad legitimam ejuſdem auctoritatem poſſis ultra requiri.*

deinde extam per Brevia Pontificia,

8 *Ferrerius tam prompto proſperoque ſucceſſu animatus, mox alteram ſupplicationem Pontifici conſignandam inſtruxit ; qua facultatem ab eo conſequeretur eccleſiis Officium de* Martyribus *iiſdem publice recitandi. Acceptum libellum Sanctiſſimus Dominus ad ſacrorum rituum Congregationem remiſit ; hæc ad Cardinalem Baronium ; qui ſingulari erga* Martyres *hos inflammatus affectu, Lectiones eorum in ſecundo Nocturno proprias ſua ipſe manu conſcripſit ; quas deinde approbatas Pontifex Apoſtolicæ Bullæ inſeruit, additis ad calcem his verbis* : Sed & jam pene exſtinctam injuria tem- E *porum ipſorum memoriam reddit ſua auctoritate Sedes Apoſtolica redivivam, atque eam celebrandam omnibus fidelibus repræſentat. Data fuit, ut paragrapho ſequente videbitur, anno Chriſti* 1603. *die* XI. *Januarii ; die vero* XVIII. *Februarii allata ad cœnobium Caradigneuſe, totum illud incredibili gaudio complevit. Itaque abbas poſtridie per ſolenne Sacrificium Deo gratias egit ; tum die* XX. *Februarii Burgos excurrit, inde Vallifoletum, rem omnem hic cum rege Catholico ac proceribus, ibi cum archiepiſcopo, capitulo, magiſtratu communicaturus. Philippo III. tam jucundus hic nuntius accidit, ut mox per omnes regni totius urbes publica lætitiæ ſigna imperaverit ; tum abbati, ſacellum ſuper* Martyrum *ſepulcro meditanti, eam in rem aſſignaverit decies ac ter mille ducates, amplioris inſuper munificentiæ ſpem faciens. Abbas domum redux, opus aggreditur ornata quam poteſt auguſtiſſimo : altari ſacelli multas* Martyrum *eorumdem imponit reliquias, mediamque inter illas S. Stephani, abbatis eorum ac ducis, ſtatuam : ſepulcrum ipſum, quod ſanctuarium appellant, elatiore* F *tabulato contectum eſt, & ferrei, ne pateat acceſſus, appoſiti cancelli, binis ex argento lampadibus reverentiam loco perpetua luce concilientibus.*

qui miraculo celeres reſtituit

9 *Alterat interea diei ſextus Auguſti, idemque & Martyrum natalis & celebrandæ canonizationi decretus ; qui, ut breviter dicam, cum in proxima urbe Burgenſi per feſtivos ignes ludoſque, tum præſertim in monaſterio Caradigneuſi tanta pompa, majeſtate, lætitia, pietate a primis uſque Veſperis exactus eſt, quantam facile concipies, qui noveris Hiſpanorum in iſtiuſmodi ſolemnitates eccleſiaſticas magnificentiſſimum propenſiſſimamque ſuapte ſponte religionem ; ad quam acceſſit eo tempore regia per literas, Burgorum optimatibus inſcriptas, adhortatio ; acceſſit & archiepiſcopi Burgenſis auctoritas, quam apud ſibi ſubditas eccleſias ad celebrandum ſupplicationibus undequaque inſtitutis hunc triumphum interpoſuit ; acceſſit denique Benedictinæ Congregationis per Hiſpaniam univerſæ collata ad majorem illius diei ſplendorem induſtria diligentiaſque : confluxerant eum illuc reverendiſſimus miniſter Generalis, qui primas in ſacris biſce cæremoniis partes obtinuit ; tum hujus juſſa abbates omnino quindecim, definitores quinque, aliique viri ex tota Congregatione*

prima-

A *primarii ad ducentos uſque & viginti : quem tamen ipſum numerum aliorum Ordinum, ex urbe Burgenſi vicinisque cœnobiis concurrentium, frequentia ſuperavit ; reliqua multitudo ad octo millia capitum credita eſt pertigiſſe. Atque hic primus reſtitutæ per Apoſtolicam ſententiam venerationis eorum fructus exſtitit, exinde ad eccleſias quampluriman largiſſima reliquiarum communicatione mirifice propagatus.*

ociale cum reliquiis la- ve diffuſus.

10 *Et ipſo quidem illo anno 1603. tot undique iteratis per dies fere ſingulos precibus expetita illæ ſunt, atque conceſſæ ; ut Caradignenſes, ne theſaurus hic ſacer, quantumvis aliqui locuples, brevi totus effoderetur, efflagitandum ſibi neceſſario duxerint, obtinuerintque Apoſtolicum Breve, quo cautum fuit, ne cui liceret impoſterum abſque expreſſa vel ipſius Pontificis vel Nuntii ejus facultate indo quidquam decerpere, niſi pro eccleſiis cathedralibus aut collegiatis ; quæ quidem lex nec loci abbates, nec viſitatores, nec ipſos denique Congregationis Hiſpanicæ Generales eximebat ; propoſita adverſus delinquentes dignitatis, officii, ſuffragii tam*

B *activi quam paſſivi privatione, aliiſque pœnis Sanctiſſimi Patris arbitrio reſervatis. Poſt hoc decretum & porcior diſtributio fuit & accuratior haberi cœpit ratio reliquiarum, quo, quot, quales indo quaquaverſum aſportarentur five intra Hiſpaniam, ſive in Germaniam, ſive in Americam (nam & illuc Procurator generalis RR. PP. Carmelitarum excalceatorum deferendas non paucas expetiit.) Harum vero omnium elenchus, quia longior eſt, quam ut hic referendus videatur, legi poteris apud ipſum Berganzium part. 1. lib. 2. toto capite decimo quinto. Nobis ex eo ſatis eſt obſervaſſe, occaſione reliquiarum increviſſe uſque adeo* Martyrum *noſtrorum cultum, ut ab eccleſiis quatuor, Arcenſi, Bunielenſi, Oſſorneuſi, Roſenſi in Patronos optati ſint ; a pluribus vero diœceſibus, puta Compoſtellana, Oxomenſi, Pacenſi, Palentina &c. die* VII. *Auguſti (quem nunc etiam Burgenſis archidiœceſis obſervat) ſolenniore quotannis Officio celebrentur hoc fere titulo, ut in illorum directoriis videre eſt:* Stephani & ſociorum Martyrum. Duplex, *aut* ; Duplex majus.

C

§. II. Eorumdem Acta.

Periere ut Acta vetuſtiſſima ;

HUjus tam numeroſi tam illuſtris martyrii vetuſtiſſimas olim hiſtorias Mſs. exſtitiſſe, teſtantur Ciaconius cap. 14. & 23. Sandovallius in Monaſt. S. Petri de Careña §. 3. ac Berganzius part. 1. lib. 2. cap. 7. Et hic quidem ſuper fuiſſe commemorat ; illi de duabus tantummodo meminerunt ſimilis antiquitatis ; *quarum altera auctorem habuerit Alphonſum III. Aſturiarum regem, cognomento Magnum, qui eo ipſo tempore regnaſſe creditur, ab anno Chriſti ſcilicet 866. ut Joanni de Ferreras in Hiſtoria Hiſpaniæ placet, uſque ad 912. Utramque Romæ apud D. Didacum Hurtadum de Mendoza, Philippi II. regis Catholici tum oratorem,* vidit & legit, *Ciaconio teſte, F. Hieronymus Bermudez, vir doctus ex Ordine S. Dominici, & ſaltem uſque ad annum Chriſti 1594. ut idem indicat cap. 23. ſuperſtes. Fuerant autem illo una cum aliis inſtrumentis Caradigneuſibus Mendozii conſignata poſtquam ei Philippus rex* Martyrum *noſtrorum, uti & Roderici Bivarii, quem & Cidum appellant, urgendam denuo cauſam apud Chriſti Vicarium commiſiſſet. Cum vero ſacrum hoc negotium feliciter ab eo promotum defectio inexſpectata Senenſium, quibus præfectus Mendoza fuerat, abrupit ; incertum, ubi is demum omnia ſibi tradita monumenta reliquerit ; certo ad hunc uſque diem induſtria nulla detegi potuerunt ; id quod Caradigneuſes merito quidem, ſed hactenus fruſtra, dolent.*

D AUCT. P. B.

Falsa tamen aliorum ſubſtantia.

12 *Jacturam hanc utcumque leniunt inſcriptiones ac tabulæ paragrapho ſuperiore memoratæ ; deinde quæcumque alia Actorum compendia tum ſcripta, cum vetuſtiſſimæ illæ Hiſtoriæ vel exportatæ nondum eſſent Romam ex Hiſpania, vel nondum deperditæ : hæc enim, dum iſti ſenſerant in promptu, aliunde hauſta credi non poſſunt ; alioqui per eoſdem ſtetim ac facile, ſigna in re adverſorentur, arguenda falſitatis. Talia putamus eſſe, quæ in iſtis Breviariis, de quibus num. 5. meminimus, abſque dubio recitantur ; talia quoque, quæ de cœnobio Caradigneuſi & his* Martyribus *in Annalibus ſive Hiſtoria Compoſtellana Mſs. legiſſe Moralum, ait Ciaconius cap. 14. Hiſtoriam enim hanc ſcriptam fuiſſe ante medium ſeculi* XII. *diximus ad*

E *diem* XXV. *Julii, pag. 16. tum quæ poſt medium ſeculi* XIII. *idem Ciaconius ibidem affirmat ſcripſiſſe Alphonſum X. Caſtellæ ac Legionis regem, cognomento Sapientem, in Hiſtoria generali Hiſpaniæ ; & quæ eodem fere tempore compoſita referunt Monumenta Coradignana apud Berganzium in Appendice, pag. 588. ubi propoſitus Hiſpanice textus, ita ſonat Latine :* Æra DCCCLXXII. venit rex Azepha in Caſtellam, & regionem omnem percurrit, & venit ad monaſterium S. Petri de Cardeñas, & occidit ibi ducentos Monachos, qui iſtic habitabant : erat tunc abbas domnus Stephanus, IV. Feria, in die SS. Juſti & Paſtoris, menſe Auguſto. *Talia denique cenſeri debent, quæ in Privilegio (de quo ſupra n. 3.) aſſerit Henricus IV. de cœnobio Caradigneuſi ;* conſtare *videlicet ſibi inter alia,* poſitos in eo fuiſſe Religioſos ducentos, qui Deo intervirent ; quadam vero die, SS. Juſto & Paſtori ſacra, regem Zepham potenter & infeſte cum ſuis Mauris ad monaſterium dictum veniſſe ; id eos ingreſſos eſſe, & quidquid in illo repererant, rapuiſſe, jugulatis, quotquot erant, Monachis ; hos autem omnes fuiſſe in clauſtro

F dicti monaſterii ſepultos ; eorum gratia quotannis miraculum a Deo patrari ; die enim, quo capite truncati ſunt, redeunte, pavimentum clauſtri, in quo conditi ſunt, apparere ſanguineo colore reſperſum.

quo fidei finem pro- ponat

13 *Patet enimvero ex his & aliis, quæ legi plura poſſunt apud Ciaconium cap. 14. & alibi, divina providentia factum eſſe, ut Hiſtoriæ illæ vetuſtiſſimæ tum demum interierint, cum jam dudum præcipua illarum ſubſtantia tot aliis monumentis, tanquam aſylo tutiſſimo, recepta, fidem hiſtoricam extorquere potius, quam exigere poſſet. Unde non dubitavit Baronius, etiam ante oraculum Pontificium, ſuis illam Annalibus inſevere ad annum Chriſti 834. num. 12. & ſequente ; quod ante & poſt ipſum recentiores plerique Hiſpanorum hiſtorici, citati apud Ciaconium eodem cap. 14. & Berganzam part. 1. lib. 1. cap. 7. ſub finem, facitarunt. Dixi ſubſtantiam illarum præcipuam ita conſervatam fuiſſe ; quia inter neotericos illos quidam, ubi hoc martyrium deſcribunt, ea non contenti, adſciſcenda inſuper quædam adjuncta duxerunt, ſpecioſa magis, quam neceſſaria aut certa vetuſtate firmata ; imo ne conſona quidem inter ſeſe, ut fatetur Yepes cent. 4. ad annum Chriſti 834. cap. 2. quibus proinde omnibus præferendam putamus narrationem illam*

hujuſce

AUCT. P. B.

A bujuſce certaminis admodum ſimplicem, quam probavit Clemens PP. VIII. & Bullæ, quam propterea totam ad hunc locum diſtulimus, inſerui. En igitur illam cum ſubjectis aliquot obſervationibus noſtris:

CLEMENS PP. VIII.

In Bulla Clementis VIII.

AD perpetuam rei memoriam. Quoniam omnipotentis Dei providentia factum eſt, ut milites Dei inclyti, quorum mors pretioſa emit immortalitatem pretio ſanguinis & accepit coronam de conſummatione virtutis in cælis, admirabiliter etiam honorentur in ſeculo; ſumma nos ope niti decet, ut quos ſofirma ævi conditio ſenſim caligine forſan obduxit, ad celebriorem memoriam noſtra authoritate revocentur. In quorum numero recenſendi venient ducenti illi Martyres, Chriſti athletæ, quorum in monaſterio S. Petri de Cardeña, Ordinis S. Benedicti, apud Burgos,
B dum a tyrannis mote bidentium gladiis cæduntur, mens bene conſcia conſervavit patientiam.

MM. Ioannis Officium & miſſa Burgenſi præſcribens eſt

15 Hos itaque ac etiam eorum vitam, mores, mortem, monumenta, reliquias, & imagines, ut felicius etiam quam in præſenti vita, ſciamus vivere mortuos, qui in Domino moriuntur, omni, quo decet, honore & reverentia decorare & illuſtrare cupientes; precibus quoque chariſſimi in Chriſto filii noſtri Philippi tertii, Hiſpaniarum regis Catholici, ac venerabilis fratris archiepiſcopi, & dilectorum filiorum capituli Burgenſis, & adminiſtratorum ejuſdem civitatis, nec non generalis Congregationis dicti Ordinis, ac abbatis & conventus monaſterii prædicti nobis eorum nomine porrectis adducti, ex ſententia venerabilium fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium Sacris ritibus & ceremoniis præfectorum, officium de communi plurimorum Martyrum pro dictis ducentis Martyribus in dicto monaſterio ſepultis, cum infra ſcriptis lectionibus in ſecundo nocturno recitandis, & ab eiſdem Cardinalibus, ac etiam dilecto filio noſtro Cæſare tituli Sanctorum Nerei & Archillei presbytero Cardinale Baronio nuncupato reviſis & approbatis, & quibus ipſe Cæſar manu propria ſubſcripſit, quarumque te-
C nores inferius aſcribi juſſimus & mandavimus, ut ſub ritu duplici in civitate & diœceſi Burgenſi libere & licite recitari poſſit & valeat, Apoſtolica authoritate tenore præſentium centemus & declaramus: ſervatis tamen omnibus Rubricis Breviarii Romani. Non obſtantibus quibuſvis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

cum variis Lectionibus

16 Tenores autem dictarum lectionum ſunt ejuſmodi. QUARTÆ videlicet. Tempore, quo Arabum ſæva tyrannis in Hiſpania Chriſtianos affligeret, atque Zafa eorum rex impius Caſtellæ provinciam devaſtaret, potiſſimum vero Dei ſervos, fidei Chriſtianæ propugnatores, viros Religioſos, quos ſciret eſſe ipſorum execrabilis ſectæ acerrimos impugnatores, vehementer exagitaret; inter alios venerabiles monachos, qui diverſis in locis Hiſpaniarum propenſiore cultu Deo ſervientes, eorumdem perſecutionibus premerentur, feliciores illi fuere, qui apud Burgos in monaſterio S. Petri, de Cardeña nominati, egregia vitæ ſanctitate florentes, digni inventi ſunt, qui omnes ſimul, ducenti numero, ad martyrii coronam promoverentur a Domino Jeſu Chriſto.

Quintæ

17 QUINTÆ vero. Hi enim ſub Stephano ipſorum abbate, viro ſanctiſſimo, ad ſpiritualem palæſtram jugiter exercitati, & carnem vincere, D mundum contemnere, & debellare aereas poteſtates edocti, audientes, eoſdem adeſſe Arabes miniſtros ſathanæ, ipſorum ſanguinem ſitientes, nullam ſuſcipere voluere redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem: ſed unanimes, Dei armatura potentes, ſpiritu ferventes, ad quæque mala ſubeunda perſtitere conſtantes; probeque intelligentes, quod non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis, mutois ſe exhortationibus ad ſubeundum martyrium roborarunt atque aſſiduis precibus munierunt.

In ſecundo Nocturno.

18 SEXTÆ denique. Sic igitur divina gratia confirmati, in monaſterii clauſtro ſortes animo conſiſtentes, ſumma patientia irruentes excepere carnifices: a quibus ſinguli crudeliter jugulati, optatam coronam martyrii perceperunt octavo Idus Auguſti, feria quarta, anno ſalutis octingenteſimo vigeſimo quarto. Sepulti ſunt ibidem ſancti Martyres a Chriſti fidelibus, qui illuc convenere poſtquam funeſta Arabum cohors inde receſſit. E Deus autem qui ſuos milites non ſolum coronat in cælis, ſed & in terris efficit glorioſos, ad ipſorum Martyrum gloriam locum illum celebri miraculo illuſtravit, dum pluribus ſubſequentibus annis die anniverſaria ipſorum cædis, tamquam recenti cruore aſperſum, eumdem rubentem oſtendit. Sed & jam pene extinctam injuria temporum ipſorum memoriam reddit ſua authoritate Sedes Apoſtolica redivivam, atque eam celebrandam omnibus fidelibus repræſentat.

Datis Romæ apud ſanctum Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die XI. Januarii MDCIII. Pontificatus noſtri anno undecimo.

M. Veſtrius Barblanus.

Annotatio epochæ martyrii hujus.

19 *Bullam hanc dedimus ex veteri exemplari, Romæ, ut videtur, excuſo, & hic inter ſchedas noſtras pridem aſſervato. Eamdem ante centum annos in Chronico Benedictino vulgavit Yepes centuria 4. partim in Appendice, fol. 433. verſo, partim ad annum Chriſti 834. cap. 2. fol. 41. verſo; ſed ita Lectiones diſtribuit; ut exemplar authenticum non videatur habuiſſe præ oculis; ſicut habuis ſine dubio Bergauzius, cum illud Hiſpanice interpretatus eſt part. 1. lib. 2. cap. 13. hic tamen illum in eo ſecutus eſt, quod in Lectione ſexta pro* anno ſalutis octingenteſimo vigeſimo quarto, *qui etiam diſerte exprimitur in Lectionibus olim ad uſum eccleſiæ Burgenſis excuſis, repoſuerit* annum ſalutis octingenteſimum trigeſimum quartum. *Et ſane in priore numero certiſſimus error eſt, adeoque palpabilis, ut ſoli videatur typographo tribuendus, non Cardinali Baronio, qui optime noverat, & hoc martyrium accidiſſe æra* DCCCLXXII. *& æram Hiſpanicam triginta tantum & octo annis Chriſtiana vulgari priorem eſſe; ut liquet ex Annalium tomo nono (ante edito, quam Lectiones haſce componeret) ad annum Chriſti 834. nu. 12. Itaque certo emendari debuit annus* DCCCXXIV. *Sed an recte id factum eſt per annum* DCCCXXXIV. *dubitat ibidem Baronius; nec immerito: eadem enim vetera monumenta, quæ tem hanc teſtantur accidiſſe æra* DCCCLXXII. *diem, qua contigit, multo evidentius exprimunt his characteribus*, Quarta feria, octavo Idus Auguſti, in die SS. MM. Juſti & Paſtoris. *Vidit hæc ſolertiſſimus Annalium conditor non poſſe congruere cum anno Chriſti 834. quo dies ſexta Auguſti incidit*

A *dit in* feriam, *non* quartam, *ſed* quintam; *atque adeo vel omnino abjicienda eſſe cenſuit* (*abjicere tamen ipſe non auſus*;) *vel ad annum Chriſti* 871. *neceſſario referenda cum Ciaconio, ad quem lectores remittit. Oſtendit autem Ciaconius cap.* 27. *exemplis non paucis, frequenter olim apud ipſos Hiſpanos adhibitam fuiſſe vocem æra, non ad ſignificandum æram Cæſarianam ſeu vulgarem Hiſpanicam; ſed Chriſtianam: unde colligit, etiam hoc loco vocem illam ſic eſſe intelligendam; ac proinde paſſos eſſe* Martyres *anno Chriſti* 872. *quo dies ſextus Auguſti, idemque feſtus olim SS. MM. Juſti & Paſtoris, in feriam quartam re vera incidit. Diſplicuit quidem hæc opinio quibuſdam, atque imprimis Yepeſio; ſed eamdem ita vindicavit nuper Berganzius par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8. *ut illa ſtandum omnino videatur.*

non abbatis; nec martyrii Martyrum ipſorum.

20 *Idem auctor capite præcedente obſervat, glorioſæ hujus turmæ ducem & abbatem a recentioribus nonnullis appellari* Sanctium, *quod ita nuncupatum invenijſent in vetuſtis Breviariis ac Martyrologiis*: Apud Caradignam tamen, *inquit*, con-

B ſtanter inditum ipſi fuit nomen Stephani; quod ipſum illi tribuit antiquum ejuſdem cœnobii Breviarium. Creditur vero, nomen Sanctii patronymicum eſſe. *De numero* Martyrum *nulla eſt controverſia; niſi quod is Moralis viſus eſt major, quam ut ſolos iſtius monaſterii Religioſos credi poſſet eſſe complexus: quocirca ducentos illos Monachos partim Caradignenſes fuiſſe ſtatuit, partim alios, qui tum iſtuc e vicinis cœnobiis vel perfugii vel conſilii captandi cauſa confluxiſſent. Verum huic ejus & ſequacium conjecturæ refragatur inſcriptio data ſuperius n.* 4. *item vetera teſtimonia n.* 12. *recitata; deinde conſtat ex Berganzio part.* 1. *lib.* 3. *cap.* 10. *pag.* 221. *reſtituti poſt hanc ſtragem cœnobii Caradignenſis alumnos annuo ducentos fuiſſe; quidni ergo totidem ante ruinam aluiſſe credatur? Nemo tyranni varie ſcribitur, alibi Zepha, alibi Axepha, alibi Zapha. Proprium illud vulgo hactenus reputatum, donec Bergancio nuper videri cœpit appellativum, & Mauritanorum exercituum ſupremi ducibus commune propter officium; unde exiſtimat, ea voce deſignari Almundarium, Mahomedis Cordubenſium tyranni filium; ſed hæc aliaque parum certa mittentes, ad ea properamus, quæ ut minus ambigua, ſic ad* Martyrum *horum gloriam illuſtriora ſive dubio videbuntur.*

C

§. III. Miracula quædam.

Miracula ſuntne multa? ſed pauca ſigillatim notat.

PRodigia Martyrum *eorumdem patrocinio frequentia jam olim contigiſſe, ex Chronico Alphonſi Sapientis probat Ciaconius cap.* 21. *idem ait Berganza part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *manifeſte colligi ex multitudine donationum privilegiorumque, olim a regibus, principibus, nobilibus, privatis in hoc ſanctuarium collatorum: fatentur ambo tamen, pauciſſimorum ex iis diſtinctam ad ſe perveniſſe notitiam. Celeberrimum apud omnes eſt anniverſarium illud, de quo actum eſt antea num.* 3. *&* 18. *quodque deſiiſſe demum cum everſione Saracenica apud Hiſpanos tyrannidis ſub annum Chriſti* 1492. *Berganzius autumat ibidem cap.* 9. *num.* 204. *Huic alterum ſubjicitur ab auctoribus variis, ut Ciaconio cap.* 14. *Sandovallio in Monaſterio Caradignenſi §.* 3. *Yepeſio Centur.* 4. *fol.* 41. *aliiſque, de abbate, neſcio quo, ejuſdem cœnobii defuncto, & ob eximias virtutes & ſingularem, dum viveret, erga hos* Martyres *pietatis affectum digno ab omnibus habito, qui proxime* Martyribus *loco conderetur. Sed aliter Deo viſum: corpus enim ejus ibi pridie ſepultum, poſtridie terra rejecit; idque ſemel & iterum, donec inde deſtinato abbatibus tumulo illatum, quievit. Tertium, priori non multum abſimile, ſolus, quod ſciam, commemorat Berganzius part.* 1. *pag.* 143. *in hunc ſenſum. Obierat forte in monaſterio Caradignæ abbas quidam Silenſis; cui viſum fuit ſepulturæ locum dare in extremitate iſtius lateris clauſtralis, in quo* Martyrum *pignora quieſcebant. Verum, ecce, humus ibidem vix refoſſa cœpta, tantum effunderc cœpit aquæ, ut & clauſtrum inundatura brevi videretur, & monachos a propoſito deterreret; ut qui ex hoc prodigio ſatis intelligerent, Deo id curæ eſſe, ne conſecrata tot* Martyrum *lipſanis area, alterius cujuſcumque cadaveris ſocietatem unquam admitteret. Hæc ante Bullam Clementis PP. VIII.*

recentiora ſunt, ſomnio morbidæ vel mortuæ ſuſcitato an. 1604.

22 *At quæ poſt illam, ſeculo decimo ſeptimo acciderunt, juſſu reverendiſſimi Generalis in librum peculiarem accurate relata ſunt; unde ea Berganzius tranſtulit ad Hiſtoriam ſuam part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *ac* 10. *quorum ex tibi Latinam epitomen,* E *& fidelem & ad ordinem temporis, quæ ſingula contigere, redactam. Anno Chriſti* 1604. *cum P. Fr. Antonius Ordoñez per oppidum S. Stephani de Gormaz* (*in Caſtella veteri juxta Durium amnem*) *iter haberet, multaque in hoſpitio de nupera* Martyrum *Caradignenſium ſolemnitate narraret, ſic erga eos affecit hoſpitem ſuam Catharinam Gonçalez; ut coactus quodammodo fuerit, ex eorum reliquiis, quas apud ſe gerebat, decerptam ipſi particulam ante diſceſſum relinquere. Pauci poſt hæc dies abierant, cum vicina Catharinæ, Maria Paſtor, gravi morbo & paroxyſmo tam violento correpta eſt, ut per horas plures mortua crederetur, & jam corpus ejus ad exſequias comparari juberet maritus. Hoc illa ut audit, id maxime dolent, quod miſella ſuprimis Eccleſiæ præſidiis ad æternitatem inſtructa non fuiſſet, advolat continuo cum reliquiis ſuis; eaſque capiti Mariæ imponens, conjugem ipſius orat, ut ibi depoſitas tantiſper patiatur: ſpem enim omnino ſibi facere* Martyres F *Caradignenſes, brevi fore ut Maria vel ad priſtinam redeat valetudinem, vel ſaltem extremis Eccleſiæ Sacramentis rite muniatur. Res mira! Poſt paulum quæ mortua jam aut erat aut putabatur, ad ſe redit; loquitur; narrat, modo in ſomnio ſibi viſam e cœlo deſcendere pyxidem reliquiarum, atque in ſuo capite collocari. Ad hæc aſſiſtentes, id quod Catharina feciſſet, adicere; ejus mirum illam fuiſſe pyxidem, reliquiis Caradignenſibus inſtructam: tum vere Maria biſce ſe* Martyribus *enixe commendare, ac brevi ſana prorſus valenſque conſurgeres. Hujus porro rei teſtimonium juridicum ac publicum coram Andrea Lopez de Calle confectum eſt, cujus exemplar authenticum in* archivo noſtro, *ait Berganza, ſervatur.*

item a'no duodecimo ſeculi, 1609.

23 *Anno* 1609. *die* XXV. *Januarii Caradignam ex voto venit eques nobilis, Antonius de Melgoſa, adducto ſecum Franciſco Lopez, notario publico Burgenſi, cujus inſtrumento legitimo hæc duo teſtatus eſt: prime, conjugem ſuam, Eliſabetham de Medina & Guzman, depoſitam a medicis, & abſque ulle, qui quidem obſervari poſſet, arteriarum pulſu decubuiſſe, quando ei ipſe reliquias, quas bebebat, Martyrum noſtrorum applicuerit: poſtridie vero mane uſque eo convaluiſſe illam, ut acciti medici, pulſumque tentan-*

Digitized by Google

AUCT. P. B.

A tentantes, profiterentur, id cœlesti prodigio adscribendum esse; neque enim sibi videri ullo naturali modo fieri potuisse, ut adhuc viveres. Secundo, se quoque ipsum deinde in morbum adeo gravem incidisse, ut intra tertium diem desperatus a medicis, ex Ecclesiæ præscripto morientium Sacramenta perceperit: ac tum demum sibi in mentem venisse rediisse, quod uxori nuper ipse eam felicitor adhibuisset; eadem ergo reliquiæ expetisse sese, atque in manus accepisse, & ita Martyrum illorum opem simul implorasse, simul sensisse paulatim, ac tandem omnino restitutum obstrinxisse se voto, quod nunc exsolveret, adeundi supplicitur Caradignense sacrarium ad veritas Martyribus sibi tam salutalibus gratias persolvendas.

alia plura, an. 1612.

24 Anno 1612. die XXIV. Aprilis ibidem ex voto comparuere Martinus de Olivares simul cum uxore sua Joanna Cortes, & una filiarum suarum. Has ambas malum invaserat insanabile: quare post exhaustam, absque ullo emolumento, medicorum & chirurgorum industriam, votum edidit utraque visitandi sanctuarii Caradignensis, ibique per dies novem continuos supplicationis ergo subsistendi. Vix emiserant votum, cum ambæ & valuere, &, quod promiserant, implevere. Ex hoc prodigio natum est aliud: hujus enim fama Burgos obvertens, fiduciam accendit Joannis Bravi, ejusdem urbis procuratoris, ejusque conjugis Mariannæ de Asperilla, qui puellam genuerant ab utero claudam. Hanc ergo Hieronymo Bravo obtulere ad Martyres Caradignenses devehendum: susceptit hic; advexit; Sacrum ibidem celebrandum curavit; interfuit clauda; eoque finito, ita cœpit incedere, ut si numquam claudicasset, integerrime sanata die VI. Maii ejusdem anni 1612. Eodem anno, die XII. Junii, Martyres equo vehus invisseras Lucas de Zaldivia, Burgensis faber argentarius, una cum uxore, Mariana de Albear, Domum inde domum redeunt per viam acclivem, ut se ipse equus erexit, ut & equitem supinum exciperet, & illum insuper revolutus opprimeret. Afflicta Martyres inclamat uxor; accurrit populus, & gravi pondere gementem eximit: at Lucas nulla parte se læsum admiratus, ad Martyres cum ardentissima pietate recurrit; eo solum hunc sibi casum accidisse ratus, quod eosdem ante non illo, quo decuerat, animo comparatus adiisset.

B

C

Duo moribunda, subito sanat an. 1631.

25 Laurentium Gallum, incolam loci, quem vulgus appellat Cardeña Ximeno, eo morbus adduxerat, ut nulla jam amplius vitæ præberet indicia; quando illum uxor & vicini Martyribus nostris commendavere, Caradignam simul aliquem delegantes, qui ad eorum aram sacrosanctam curaret Hostiam lustari. Is ubi redux ad Gallis loctulum accedit, exclamat hic subito familarissima Hispanis formula: Deus me juvet! * Unde venio? Et junctis illico manibus sanctos invocans Martyres, continuo surrexit sanus omnino ac vegetus. Idem etiam ejus filio accidit. Unde mox Caradignam adiens die XXIV. Decembris, anno 1613. bina secum attulit linteа, utriusque videlicet cadaveribus involvendis modo parata, eaque in Martyrum oratorio ad æternam rei memoriam deposuit. Subjunguntur hic tria miracula sive anno appositа, credo, quia sub idem tempus evenere. Sunt autem hæc:

**Valgame Dios!*

erstellatio-nes duæ

26 Acceperat a fratre suo, monacho Caradignensi, particulam de reliquiis horum Martyrum Petrus Ruiz de Santillana; hanc imposuit capsulæ, capsulam vero ipsam areæ majori, cui & innixus appositi, abiturus in agrum cum tota familia: inde parvo domum reversus, arcam deprehendit appositа flammula correptam fuisse absumptamque cum omnibus, quæ inerant, præter solam, quam dixi, capsulam, cujus extrema tantummodo superficie tantillum adusta, ultro sese ignis exstinxerat. Quod illo oppido demiratus, capsulam reverenter accepit, & ad exobium Caradignense contendens, integram, ut erat, fratri & monachis contemplandam exhibuit. Sed hoc miraculo illustriora, utpote publica, fuere alia duo, quorum alterum contigit Flavionaviæ (vulgo Sant Ander) in Cantabria, alterum Mirandæ Ibericæ (Hispanice Miranda de Ebro) in Castella veteri. Eadem scilicet utrobique die septimo Augusti, quo Martyres ducenti per diœcesim Burgensem celebrantur, ingens exarsit incendium; utrobique ad ejus aspectum exanimati cives, & maxime vicini, ac Martyrum opem implorantes, votum commune nuncuparunt, semper illum diem sese deinceps ut festum ac solemnem observaturos; utrobique subsideutem continuo atque emorientem, sua quasi sponte, flammam admirati sunt.

D

E

pace illæsa sub ruta anno 1616. ruta sequenti NM. sanguine tincta ann. 1617.

27 Anno 1616. dominus Ludovicus de Salamanca cum domina conjuge & filio octavus Caradignam, Martyres veneraturus, Rhoda petiit. Cum jam inde proxime abessent, filius mora (ut erat puer) impatiens, gestiensque descendere, dum id facit incautius, ita sub rhoda nondum subsistente prolapsus est, ut alteram ejus tibiam coerriperet rota posterior; non alio tamen incommodo, quam quod cantibi supervolvi indicium apparerat in tibia; id quod parentes insigne Martyrum, quos impense colebant, acceptum beneficio retulere.

Anno sequente, cum in sanctuario Martyrum ossa, Hispalim destinanda, vas effoderentur, quod ad integrum scelerum sufficerent, quædam inter ea reperta sunt sanguinis etiam tum notis aspersa (quod & alias observatum esse, tradit Bergamus part. 1. lib. 2. cap. 15.) quædam etiam fusta cum tunicæ tum scapularis ex panno nigro crassoque, sed firma adeo ac tenace coloris, ut aqua fervida, cum eluerentur, neque texturam solverit, neque de pristina tinctura quidquam splendoris ademerit, idque post annos omnino septingentos quadragintæ quinque, quibus tam uliginoso fundo, seu luto potius, infossa atque obruta jacuerant: neminem enim alium ibi post Martyres conditum unquam fuisse, pro certo habent Caradignenses ex eventu illo duplici, quem supra retulimus, num. 21.

F

cola per easdem purpurea ma circumvestitur 1633.

28 Acceperat illustrissimus demum Frater Placidus Pacheco, olim Benedictinæ Congregationis in Hispania Generalis, deinde episcopus Gaditanus; at eum res hæc accidit, promotus ad ecclesiam in Extremadura Placentinam anno Christi 1632. in qua & vivere desiit die V. Octobris, anno 1639. acceperat is, inquam, Caradignæ reliquias Martyrum horum notabiles, marchione del Carpio Cordubæ consignandas; involverat autem illas Burgis telæ candidæ, ad hoc sibi commodatæ a domina Philippa de Haro. Hanc ergo dum evolvit Cordubæ coram ipso marchione ejusque familia, tota jam sanguine purpurasca stupefecit omnes. Itaque & hanc sibi una cum reliquiis concedi postulat maechio; sed abnuit antistes; neque enim fas esse, ut alteri cedat, quam illi quæ restituendam commodaverat. Sic Buegos redit ad Philippam; cujus postmodum testamento legata fuit sacrario Caradignensi; ubi imposita limbo hodieque visitur.

29 Anno Christi 1640. die IV. Februarii, Caradignam venit Lucas Calderon e vicinia Castri Xerizii

fanationes varia anni 1640. & ſeqq.

A *Xerizii prope Burgos, indicto ibidem Miſſæ ſacrificio gratum ea* Martyres *animum exhibiturus; utpote quorum ope per ſex dies implorata, ſine ullo alio remedio humano, liberatus eſſet apoſtemate, quod antea medicorum plurium chirurgorumque artem omnem eluſerat.*

Erat forte in eodem cœnobio D. Petrus de Ocio Gutierrez, peditum Hiſpanorum centurio, idemque familiaris, ut ibi loquuntur, Sancti Officii (quod munus in Hiſpania viri nobiles ambiunt,) cum aliquot reliquiæ Martyrum *effoderentur, alio transferendæ; qua occaſione particulam & ipſe conſecutus eſt cum pauxillo terræ, quæ oſſibus tum cruris adhæſerat. Domo tam pretioſo lætus domum redit (habitabat Calciatæ, vulgo a San Domingo de la Calçada, in veteri Caſtella;) ubi intelligit, D. Michaelem, Ducem Stradenſem & cognatum ſuum, vulnerato graviter brachio, ad quod ardentiſſima febris acceſſerat, medicorum judicio in præſenti admodum vitæ diſcrimine verſari. Invi-*

B *ſit ergo; ds* Martyribus, *& allatis modo ſecum lipſanis uarrat; ſuadet, aquam ut hauriat in ea rite intinctis conſecratam; intinguntur a D. Joſepho, Ducis ipſius fratre & eccleſiæ Calciatenſis canonico; ager tam fiducia bibit; tantumque eodem illo die profecit, ut redeuntes veſpere medici obſtupeſcerent; intra quintum vero diem integerrime convaluit; ſuo ac ſenſtris nomine ſubſcripto teſtatus, id miraculo, quantum quidem ambo capere potuiſſent, eſſe tribuendum.*

Scripſit idem D. Petrus de Ocio Gutierrez ad cœnobium Caradigneuſe die XXIII. *Decembris anno* 1656. *ſe hortante, ſic a matrona nobili abſciſſiſſe prorſus maleficium; ſic virum Religioſum Calciatæ in conventu S. Franciſci violenta febre liberatum; ſic denique infeſtis plane variolis biennem puerum.*

ſacrus ſarcophagus ſtatuarum cum. tignus quadrifariam ſectum anno 1674.

30 *Anno* 1674. *menſe Decembri, latus illud clauſtri novi, quod lateri, in quo* Martyres *quieſcunt, contiguum eſt, per dies multos ſudore quodam quaſi ſanguineo manavit, concurrente ad ſpectaculum e vicinis circumquaque locis frequenti populo, ipſoque præter alios viros primarios illuſtriſſimo D. Henrico de Peralta & Cardenas, archiepiſcopo Burgenſi; qui & rei novitate & ſingulari mentis affectu commotus, cum indo exiſſet, eodem proviſorem ſuum, theologis non paucis mediciſque comitatum, direxit. Theologi omnes, præ-*

C *ter duos, locum & liquorem diu atque attente contemplati, hunc cenſuere non eſſe naturalem. Medicis experiundi cauſa viſum eſt colligere deſluentis aliquantum humoris ejuſdem & in aquam ferventem immittere. Dum id fit, continuo injectus ille liquor coagulatus eſt; quod ſpectantes, etiam duo iſti, quos dicebam, theologi, miraculum cum ceteris agnovere. Coagulati liquoris pars archiepiſcopo conceſſa: alio, quo madebant, parietes, plurimi linteamina chartaſque tinguebant; donec iſta pars clauſtri ita tabulis fuit obſtructa, ut introſpicere quilibet, non tamen ingredi poſſet; niſi poſt dies multos, quando ad priorem ſtatum & ſiccitatem ultro rediit.*

31 *Anno* 1675. *die* V. *Julii ad viſitandum idem ſacrarium venere D. Joſephus de Toſantes Ramirez, beneficiatus Baſtidenſis, D. Petrus de Salvatierra, cum D. Victore de Toſantos Corcuera, ſcripto atteſtantes D. Victorem peſtilenti febre vaſque laventibus (Tabardillam Hiſpani vocant) aſſumtum, & humanis jam deſtitutum remediis, Petro & Joſepho hortantibus hauſiſſe aliquantulum aquæ cum inſperſo Caradignenſis* Martyrum *ſepulcri pulvere, atque ita ſtatim cœpiſſe convaleſcere.*

D Auct. P. B. reliquæ ſe- pulcrum miraculoſæ.

Adduntur hic miracula duo ſine tempore characterc, facta in Benedictinarum paribenove, quem appellant S. Salvatoris de Palacios: ubi abbatiſſa Eleonora de Lerma gravi morbo ad extrema deducta, tertium jam diem cum morte luctata fuerat, cum allatæ tandem ipſi fuerunt Martyrum *noſtrorum reliquiæ, ibidem in choro inferiore ſervatæ: commendat ergo ſe ſanctis Fratribus (ut ibi* Martyres *hi nuncupantur;) & confeſtim habet meliuſcule; exinde mox integram conſequitur ſanitatem. Ibidem alteri Religioſæ, dum cibos caperet, ſpina piſcis tranſverſa fic fauces præclu-*

E *ſit, ut jam jam ſuffocanda videretur; ſed applicitis mox iiſdem reliquiis, monumento eodem ſpinam rejecit.* Sed ſi cetera hujuſcemodi prodigia, quæ in archivo conſignata reperi, conſectar, inquit hic Bergauzius, ſimilia receolendo, febrium imprimis cum tertianarum cum peſtilentium ſanationes, & folia multa compleoda mihi erunt, & creandum pio lectori tædium.

oſſa ſanctorum nota- ta hoc ſcuto.

32 *Et nos igitur hic finem facientes, ubi id retulerimus, tamquam omnium recentiſſimum, quod initio capitis decimi ipſe de ſe narrat Bergauzius. Ait ergo, inſcriptionum ac tabularum veterum inſpiciendarum gratia intraſſe ſe Sanctuarium Caradigneuſe una cum reverendiſſimo P. M. Fr. Joanne Baptiſta Lardito, Generali Benedictinorum in Hiſpania miniſtri jam tum dignitate, ab anno* 1705. *uſque ad* 1709. *geſta, defuncto: ac primo quidem admirari ambos cœpiſſe loci madorem, ut qui ſe cogeret ad ſalceos recurrere, quos ad ingreſſum exuerant; cum tamen ex eodem fundo erui ſcirent oſſa* Martyrum *ita nitida integraque, uti ſi quantalibet humana induſtria eſſent a putredine conſervata: deinde reverendiſſimum illum Patrem tam teneros ibidem animi motus erga* Martyres *percepiſſe, ut refodi ſibi flagitaret partem notabilem reliquiarum, in conventu ſuo Matritenſi S. Martini exponendam; de Brevi au-*

F *tem Apoſtolico ad id neceſſario ſe interea curaturum. Reverſus anno ſequente Bergauzius, locum eumdem ingreſſus eſt, ut effoſſioni dictarum reliquiarum aſſiſteret; viditque in fundo ad mediam tantum ulnam a foſſoribus excavato nihil eſſe niſi lutum: hoc vero etiam uſque ad mediam hominis ſtaturam egeſto, retegi vidit os unum brachii, tum alterum femoris, ac tandem cranium unum, ab incauto foſſore diffractum. Cum autem hæc lipſana eximerentur e luto,* Vidimus, *inquit,* quotquot aderamus monachi, ea varia locis maculas veluti ſanguineas referre, quarum una, quæ apparebat in cranio, ad modum palmæ humanæ eſſet extenſa. Depono iſtud, tamquam teſtis & ſpectator.

DE S. STAPINO CONF.

J. P.

Episcopo, ut fertur, Carcassonensi in Gallia.

DIE VI. AUGUSTI. *Cultus*

QUamquam *Sanctus hic hagiologis admodum ignotus sit, tres tamen potissimum scripsere cultum ejus nos docent*: nimirum *Theophilus Raynaudus in Hagiologio Lugdunensi pag.* 584. *&* 598. *editionis anni* 1662. *Chronicon item historicum episcoporum ac rerum memorabilium ecclesiæ Carcassonensis, auctore Gerarde de Vie, presbytero Canonico, in Supplemento episcoporum ejusdem ecclesiæ, qui, quo vixerint tempore, non indicatur*, ex antiqua, *sicut addit*, serie eorumdem descripta anno MDLII. ex antiquiori Martyrologio, quo nunc utitur eadem ecclesia. *Incipit illud Supplementum*

B *a pag.* 298. *Ad hæc, D. Joseph Hieronymus Sementius, Clericus Regularis congregationis Somaschæ, ad Danielem Papebrochium misit libellum Italicum, cui titulus*: Succincta Narratio vitæ ac miraculorum S. Stapini, episcopi Carcassonensis, & protectoris eorum, qui patiuntur infirmitatem podagræ & chiragræ, *Mediolani editum cum hac Superiorum facultate*: Imprimatur. Fr. Michael Pius Torres, sacræ theologiæ magister, & Commissarius S. Officii Mediolani. Jacobus Saita, Canonicus Basilicæ S. Ambrosii pro reverendissimo Capitulo, sede vacante. Arbona pro excellentissimo Senatu. *Tria hæc instrumenta maxime conducent in rem nostram.*

publicus

2 *Raynaudus pag.* 584. *hæc scribit*: Omnes hactenus hagiologi hunc sanctum Cælitem prætermisse videntur. Consignatur festiva ejus memoria VI. Augusti. *Ex Narratione Italica pag.* 3. *habemus, piam erga Sanctum affectionem per multas Europæ civitates diffusam esse. Ad Galliam quod attinet*; *auctor supra laudatus Chronici Carcassonensis pag.* 299. *ista memorat*: Ex eadem (antiqua, *uti præmiserat*) traditione surgit beatus Stapinus, qui traditur oriundus ex vico seu oppido

C Dnurnie, diœcesis Vavrensis: cujus cultus viget a longo tempore in eodem loco, nec non in loco de Ventenac diœcesis Carcassonis; simul in cœmeterio ecclesiæ S. Vincentii Burgi Carcassonis: ubi etiam nunc præstare videmus sacellum seu capellam, quo confluere solita maxima populi multitudo, auditurі Sacrum cum Officio Vesperarum, nec non veneraturi reliquias sive ipsa die sexta Augusti, quo die recolitur memoria hujus episcopi. *Castellanus inter adjectos isto die Sanctos ad suum Martyrologium Romanum, annuntiat* In Occitania S. Stapinum (*ad marginem tamen ponitur* Agapetus) tamquam episcopum in ista regione honoratum in duabus ecclesiis ei synonymis. *Quæ ex citato Chronico retuli, sic confirmo ex Italica Narratione.*

ac beneficia podagricis præstita in Gallia

3 *Illustrissimus Joannes Vincentius de Tullet episcopus Vavrensis (vulgo de Lavaur in Occitania superiore) authenticum propria manu testimonium die* XXVII. *Junii anno* 1663, *in Castres* (*An hic* in Castrn S. Izerii, *quia illud invenit in dicto episcopatu?*) *signavit, qua fidem facit, quod in parochia* de Doroie *suæ diœcesis inveniatur sacellum ad radices montis cum titulo* S. Stapini, *invocati & in veneratione habiti a continua frequentia personarum, quæ pie erga eum afficiuntur, tam sanus quam infirmis*: *ab iis præsertim, qui arthritide laborant, nec non aliis doloribus calidis ac frigidis*; *& qui inde redeunt, laudantes Deum, quod S. Stapini intercessione, sanitatem recuperarint, teste Italica Narratione a pag.* 15. *Indidem etiam discimus pag.* 17. *quod amplissimus D. de Silvacane, illustrissimi D. Caroli Francisci d'Anglure de Bourlemont (de que nova editio Galliæ Christianæ inter episcopos Castrenses agit tom.* 1. *col.* 78.) *simile testimonium manu propria dederit Castri, die* 2. *Junii anno* 1663.

4 *Eadem pag.* 17. *& sequens narratur, ab ec-* *reformatus*;
clesia cathedrali Carcassonensi celebrari die VI. *Augusti festum* S. Stapini, *tamquam episcopi ac confessoris*; *in claustro ejusdem cathedralis capellam* E *existere, in honorem Sancti erectam*; *in qua sit ejus statua in habitu pontificali, prout depictus conspicitur in sacello Dernensi*; *ubi magna cum veneratione unum ex ossibus ejus asservari, ejusque partem concessam fuisse pagi cuidam vicino, nomine Ventenae* (ferte Ventenae, *ut supra*) *referri, nec non in utroque isto loco continua per Sancti intercessionem sequi miracula. Citata Narratio pag.* 18. *affirmat, in multis aliis Galliæ locis multa conspici sacella, sub ipsius nomine dedicata*; *ac determinate in urbe Lugdunensi in ecclesia PP. Augustinianorum excalceatorum, ad suburbium vel vicum Crucis rubræ*: *ubi præter sacellum, erecta sit etiam congregatio ex utroque sexu, erga* S. Stapinum *pie devote*; *cui Alexander PP. VII. multas concesserit indulgentias, prout apparet e Brevi, quod Romæ ab eo datum esse anno* 1671. " *in* *f. 1661;*
dicta Narratione Italico legitur pag. 19.

5 *Auctor istius Narrationis in sua ante eam* *Quid Mediolani.*
præfatiuncula affirmat, S. Stapino *erectum esse altare Mediolani in æde sacra S. Mariæ Secretæ RR. PP. Semaseborum, ibidemque quotannis ejusdem* F *Sancti festum recoli solenni cum pompa. Quin imo non ibi dumtaxat, sed alibi insuper in Italia ipsum celebrari, affirmant litteræ Sementii, supra memorati, quas inter schedas nostras ante me habeo, quando in illis sic scribit*: Quem nunc in Italia, præcipue Mediolani, podraga laborantes celebrant, imploraotque. *De Germania ac Belgio vide inferius.*

6 *Apud Raynaudum pag.* 598. *exstat sequens* *Formula*
religiosæ invocationis monumentum, hoc titulo; *sanctum*
Oratio devotissima ad S. Stapinum contra io- *invocandi contra podagram.*
curabilem morbum podagræ quotidie dicenda. *Hanc sequitur Antiphona*:

Sancte Stapine, Christi confessor atque episcope, fulgens virtutibus,
Ad Deum funde preces pro te invocantibus,
Ne vexemur morbo podagræ pro nostris reatibus;
Sed sani & incolumes vivere valeamus in hac vili vita tuis interceſſionibus.
Et post hujus vitæ finem tecum in cælestibus
Collocari mereamur in superois sedibus. Amen.
℣. Ora pro nobis beate Stapine,
℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.
Oremus. Omnipotens sempiterne Deus, qui ad preces glorinsissimi confessoris atque pontificis Stapini erigis elisos, & ab omni dolore podagræ, chira-

A chiragræ &c. reddis liberatos & ſanos: concede nobis precantibus, ut non ſecundum iniquitates noſtras retribuas nobis; ſed meritis & interceſſionibus glorioſiſſimi confeſſoris atque pontificis Stapini, ab omni vexatione podagræ, & ab omnibus malis liberemur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritui ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Alia donata 7 *Nec vero ſterilem eorum, qui cum malis hujuſmodi conflictantur, iſtius Sancti invocationem voluit eſſe Dominus; ſed ad illa depellenda valde efficacem. Nam, referente ibidem Raynauda*, recentia non deſunt in principis Palatinæ eleemoſynarii primarii ſedatis doloribus, hujus ſancti Antiſtitis miracula; qui nuper ad ſacellum Toloſam inter & Caſtrum huic Cæliti dicatum peregrinatus eſt: hoſpitique ſuo ad Toloſam Sancti hujus indicato præſidio, eum pariter cæleſtis remedii participem fecit, longoque podagræ tormento ſolutum gratulatus eſt. Sanctimonialis in Germa-

B nia celebris, ex antiquis monumentis ſequentem orationem, pium eleemoſynarium docuerat; *quam jamjam dedi.*

A quibus comprobatur 8 *Narratio Italica a pag.* 19. *de miraculis agens, ex narratione ſacerdotis, qui Dornienſi Sancti ſacello operam navabat, recenſet, a Domina quadam præcipua regionis parvulam, quam habebat, filiam tali modo membrorum uſu captam, ut nec brachia, nec crura movere poſſet*, S. Stapino *commendatam fuiſſe, edito voto, ſe, filia ſanitati reſtituta, tot libras cereæ ad ejus altare allaturam eſſe, quot penderet infans; nec mora illam, interpoſita voti religione, brachia movere cœpiſſe, & impleta ad aram cereæ oblatione, eodem ipſo temporis inſtanti graviſam eſſe officio pedum, ac libero inceſſu, quo etiam poſtea uti perrexerit.*

Quædam prædicta infantis conſanguinea, in territorio Biterrenſi ad metam vitæ adducta, ac monita a ſua ſorore, ut memor eſſet gratiæ, quam S. Stapini *interceſſione acceperat earum cognata, induxit illam, ut ſimul voto ſe obligarent Sancto; quod adimplere promiſit ea, quæ fama erat. Quo vix facto, infirma priſtinæ ſanitati ſuæ reſtituta: hinc læta una, uti & altera Dorniam ſe contule-*

C *runt, ac promiſſi Sancto præſtiti fidem liberarunt. Hæc e memorata Narratione deſumpſi: quibus accedunt ſequentia ex auctore Chronici Carcaſſonenſis citato, pag.* 300.

Promotus ejus 9 Significatum nobis, *ait*, a reverendo P. Joſepho de Caſtel Sarrafin, cuſtode, quem Gardianum vulgus nuncupat, Conventus Fratrum Capuccinorum civitatis Carcaſſonis, ſe accepiſſe media epiſtola a R. P. Leonardo de Paris, ſimiliter Gardiano vel Cuſtode Fratrum Capuccinorum alterius ex tribus Congregationibus recurrentibus Lutetiæ Pariſiorum, venerabilem ſacerdotem Canonicum eccleſiæ Noviodunenſis ſibi aſſeruiſſe, nec tantum chiragræ & podagræ dolores, verum & cruciatus vix tolerandos ſe alias pertuliſſe; attamen abhinc tribus vel quatuor annis ſe maxime levatum hujus ægritudinis onere, poſtquam ſingulis diebus Antiphonam cum oratione S. Stapini recitare ſolitus, cum voto ædificandi ſacelli nomine ipſius præſcripto. Quod ubi brevi perfecerit, ſperat canonicus, ſe penitus liberatum iri D
hac omni moleſtia. Hæc voluimus addidiſſe, quo Auct.
firmius conſtet, preces S. Stapini graviſſimas Deo, J. P.
concedenti levamen imo & valetudinem integram ex hoc morbo; uti quotidie auditur ex multis partibus Eccleſiæ Catholicæ. *Hæc ibi de Gallia.*

adverſus eumdem mortuum 10 *Præmiſerat idem auctor ibidem iſta de Germania pag.* 299. In quibuſdam partibus Germaniæ viget ejuldem Sancti cultus neſcio qua die, in quibus prædicatur epiſcopus Carcaſſonenſis, ſicuti accepimus a quibuldam ex venerabilibus presbyteris Societatis Jeſu, qui nobis aſſeruere, gratiſſimas Deo Stapini preces, quando petitur levamen affectorum podagra vel chiragra, ſicuti conſtat de levamine quorumdam. *Quin etiam Sancti noſtri patrocinium ad uſque noſtri Belgii territorium Namurcenſe ſeſe extenduſſe, ex literis ſuſpicarer, die* xx. *Septembris* 1689. *ad P. Danielem Papebrochium Namurce datis; nam earum ſcriptor, bis ſe fuiſſe affirmat in loco, in quo honoratur* S. Photinus *alias* Stamp; *ubi inmen ſeſe certi didiciſſe addit circa Sanctum iſtum: pagi d' Anchee, ubi honoratur, ſeniores credere, quod reliquiæ ablatæ ſint a Gallis: magnum concurſum eſſe* E
feminarum, quæ infantes, uſu pedum privatos, ad ſacellum deferunt. Suſpicarer, inquam, hæc intelligenda eſſe de S. Stapino *noſtro, etſi aliter ibi nomen ſcribatur, ſi debita adeſſent ſuſpicandi fundamenta.*

Incerta & obſcura ipſius geſta. 11 *In obſcura admodum ignoratione verſantur geſta Sancti, quem Narratio Italica pag.* 5. *epiſcopum Carcaſſonenſem facit; addens, Gallum fuiſſe; ſed que loca in lucem prodierit, & quibus parentibus, non eſſe exploratum. De vita ejus ſolitaria in monte quodam non procul a loco Dornienſi agit pag.* 7. *de populi ad eum confluxu pag.* 9. *de dicta per vicinas regiones fama ipſius pag.* 10. *Deinde narrat, quemodo ad cathedram Carcaſſonenſem e ſpelunca ſua a Clero ejuſdem civitatis, applaudentibus civibus aliis, ſit accerſitus; ſecumque hoc munus ex divina revelatione & imperio eum aſſumpſiſſe, at meritis exornaſſe ſcribit; ſed adeo confuſe, ut nec nota temporis, nec nomen deceſſoris ullibi appareant. Ejuſdem generis ſunt, quæ pag.* 27. *habet de corpore, quod ſupponitur, ait, ſepultum in cathedrali Carcaſſonenſi. At ſi quæ-* F
ras, quando, a quo, quo teſte, alium eſt ſilentium. Raynaudo pag. 584. *citato* S. Stapinus Caſtrenſis in Septimania epiſcopus *fuit; ſed qua veri ſpecie? Nam cum primus Caſtrenſis antiſtes ſit creatus anno* 1317. *ex Gallia Chriſtiana apud Sammarthanos; quemodo fieri poteſt, ut, ſi* S. Stapinus *noſter locum inter eos habere debeat, adeo manſerit ignotus? At neque inter Carcaſſonenſes ibidem invenio* S. Stapinum. *Quod ſi ex traditione longæva iſtius eccleſiæ, ſecundum id, quod dictum eſt ſupra num.* 2. *ex Supplemente ibidem allegato, rem confici velis; erunt ſine dubio, qui deſiderent, eam probari traditionem documento aliquo antiquo ac bonæ notæ. Denique dum auctor Narrationis Italicæ pag.* 19. *ſcribit, proferri a ſe ea, quæ accepi potuere e monumentis eccleſiæ Carcaſſonenſis, & ex longa traditione populi vicini, redibit difficultas, cum circa rem, quam modo tangebam, tum circa alia ejus geſta non habebunt eruditi, in quo ſatis ſecure acquieſcant.*

DE B. GEZZELINO SEU GITZELINO CONFESSORE

J. P.

Slebuſrodæ apud Coloniam Agrippinam,

Die VI. Auguſti. *Publicus cultus.*

COlonia *Agrippina, tot ſacrorum pignorum, quæ apud ſe religioſiſſime aſſervat, celeberrimum longe lateque hierogazophylacium, in ſuo territorio eccleſiam habet paræcialem, vulgo* Schlebuſchrath *vel* Slebuſrode, *Beati noſtri cultu & exuviis ſpectabilem. De cultu ſic loquitur Greveuus hac die* VI. *Auguſti* : Beatæ memoriæ Gezelini confeſſoris, in Slebuſrnde Ducatus Montenſis quieſcentis. *Conſentit Martyrologium ſub nomine Canſii citari ſolitum. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii eadem die beatum noſtrum Confeſſorem ita annuntiat* : Slebuſrodæ apud Coloniam Agrippinam memoria beati Guzelini, qui iovocatur adverſus morbum puſtularum & morbillorum, & in capella vulgo dicta *ſint Giſſe capelchin*, ſub altari magnum fnntem habet, langueotibus ſalutarem. Pingitur eum galero paſtnrali, & duobus porcis. Fuit enim ſubulcus. Qui cum quodam tempore vellet viſitare eccleſiam B. Mariæ Aquiſgrani, ſertur pecora ſua Domino Jeſu eommeodaſſe, eoque abiente convicanoeos cnnſpexiſſe aliquem, qui in ejus ſpeeie abſentis vices ſuppleret. Sed hæc ad Colonieoſem pertinent eccleſiam : *quibus diſtinguas Beatum hunc a B. Schetzelone, qui ad Luxemburgenſes ſpectat, & cum illo a nonnullis confunditur, videlicet a Molano in additionibus ad ſuum Uſuardum hac die, qua ſic dicit* : Beatæ memoriæ Gezelini confeſſnris, qui quieſcit in Ducatu Montenſi, *additque in notis*, Gezelini Vitam ſcripſit Archardus, diſcipulus S. Bernardi : *a Wione in Ligno vitæ tom.* 2. *pag.* 263. *dum eum ita annuntiat* : In Ducatu Monteoſi, beati Gezelini monachi, & confeſſ. Ord. Ciſtercienſis, *& in notis erat additiones Molani, & eumdem, quem ille, Vitæ auctorem: a Ferrario denique in Catalogo Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non ſunt, his verbis eum referente* : Slesbuſrodæ apud Colooiam B. Gezelini mnoachi Ciſtertienſis. *& eumdem in notis Vitæ ſcriptorem allegat. Probatur autem ex iis, quæ hac eadem die ſcribemus de Schetzelone Luxemburgenſi, a tribus dictis hagiologis hunc Beatum cum Monteuſi ſeu Slebuſrodenſi fuiſſe confuſum; ubi etiam expendetur, an is monachus Ciſtercienſis unquam exſtiterit. Eo itaque lectorem mittere placet, ne ea gendum agamus.*

ex Faſtis probatur. 2 *Aliud, quo certiores reddimur de publico bujus Beati cultu, teſtimonium ſuggerit Gelenius libro* 4. *de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine, inter ſacros ac pios Faſtos hac item die ſic memoraus* ; Apud Schlebuſrode B. Gezzelini eremitæ : eujus fnns & memnria frequeoti peregrinaotium cnnfluxu inviſuntur ; ſed Acta temporum injuria hominibus perierunt, quæ æterno Retributori nnta ſuot. Videtur vitæ ejus rigor aliquam habuiſſe ſimilitudinem cum rigore B. Schetzelonis, Ordinis Ciſtercienſis Religioſi : unde propter quoque nnmiois affinitatem, ab aliquibus cum hoc confunditur : ſed hujus diverſitas deprehenditur in ejuſdem Vita apud Benedictum Gouooem.

3 *Hanc ego inter Vitas Patrum Occidentis, apud Gouoeum non reperio ; ſed Vitam S. Giſleni eremitæ habet, quæ alium omnino Sanctum exhibet. Caſtellanus adjectis ad ſuum Martyrologium Romanum eum accenſet* Colniæ *ſub nomine* S. Giſleni (*S. Gisle*) ſubulei. *Hic etiam meminiſſe juvat eorum, quæ noſter Theodorus Rbay libro ſuo, qui inſcribitur* Animæ illuſtres Juliæ, Cliviæ, Mootium *&c. ad diem* VI. *Auguſti de Beato inexuit* : In Montium Ducatu ad Bensbergam arcem in pago Slebus B. Gezzelini anachoreiæ : cujus ibidem memoria & fons ejus precibus e terra datus ; qui in ſaeello a perilluſtri domino Henrico barone de Reuſchenbergh Teutonici Ordiois Commend. &c. erecto, frequenti peregrinorum confluxu invilitor, pluribus medicus & ſalutaris.

Fons ſuus iam.

In notitiis Slebuſrodenſibus miſſis

4 *Porro in rebus hujus Beati inveſtigandis ulterior a nobis prætermiſſa opera non fuit ; ſed litteris interpellavimus P. Antonium Hudrgh S. J. provinciæ Rheni inferioris procuratorem, Coloniæ Agrippinæ commorantem ; qui eudadem die* XXVI. *Maii* 1732. *officioſe reſpondens, ea quæ accluſit in rem noſtram, Germanice exarata, manu propria conſcripſiſſe R. D. Paſtorem in* Schlebuſchrath *ſignificat, nomine, prout ſubdit eorum exemplari, Joannem Heimbach, a quadraginta annis. eo munere ibidem perfunctum. Sed quoniam ſcriptum illud non lingua dumtaxat Germanica, ſed Germanicis etiam characteribus apud nos peregrinis, atque adeo mihi ad fidelem interpretationem Latinam non accommodatis, expertiſſimum dominum Erneſtum Wipperman, Germanum Salis-Uffleuianſem in Comitatu Lippiæ, in hac Antverpienſi urbe medicum practicum juratum, nec non hujus domus noſtræ Profeſſæ medicum primarium, hanc rogavi & obtinui. Itaque, quæ perhumaniter petitioni meæ faciendo ſatis tranſtulit, iis utemur, in hanc a Viro ſententiam redditis, qua illa huc tranſcribemus ſub nomine notitiarum Slebuſrodenſium.*

Beatus hic Slebuſrodenſis

5 *Poſtquam igitur laudatus Heimbachius, e ſcriptoribus Ciſtercienſibus, nec non Molano, Gelenio ac Rhayo, egiſſet de* B. Gizzelioi *cultu, die* VI. *hujus celebrati, ſubdit*, Per totum S. Ordinem Ciſtercienſem hoc feſtum tali die celebrari. *Habemus in noſtro Muſeo Antverpienſi ſolium expanſum, & anno* 1620. *Bruxellæ editum hoc titulo* : Kaleodarium Sanctnrum ac Beatnrum maxime illuſtrium ex Ordine Ciſtereienſi, menſium ac dierum ſerie digeſtum ; *in quo prædicta hæc ſignatur* B. Iezelious eremita io Alemania ; *aſt hunc non eſſe Slebuſrodenſem ſeu Montenſem, ſed Luxemburgenſem, qui in dictis notitiis etiam cum Slebuſrodenſi perperam confunditur, videtur abunde confici e Commemorio Actis B. Schetzelonis prævio, quem paulo poſt exhibebimus. Confuſio autem iſta unius cum altero in notitiis Slebuſrodenſibus facta perſpicue oſtenditur ex earum contextu, e quo delibo ſequentia* : Supra memoratus B. Gezzelinus a Deo per ſpecialem modum ad perfectionem eſt adductus in juvenili ætate. Speluncas, ſilvas & campos territorii Montenſis in palæſtram con-

[ra]

A tra carnem, mundum & diabolum elegit. Cibus ei non fuit alius quam herbæ & radices: potus erat aqua: veſtimenta (ſiquidem talia nominari mereantur) nihil erant præter lacera fruſta. Tali modo per quatuordecim annos feminudus montes & valles in frigore & calore pervadebat: & mirabilem quidem, ſed vix imitabilem vitam duxit. Fama ipſius ſanctitatis tam longe diſperſa fuit, ut B. P. Bernardus abbas in Clara valle ipſi non ſolummodo veſtem dederit, ſed etiam ... ſuum proprium habitum ad eum miſerit; *ex Menologio Ciſtercienſi, quod citatur, Chryſoſtomi Henriquez.*

cum alio Luxemburgenſi confuſus;

6 Sequitur deinde in notitiis Slebuſrodenſibus, quod B. Gizzelinus *maximo flagraverit deſiderio ſavisendi imaginem Deiparæ Aquiſgranenſis; quodque voti ſui factus compos non fuerit propter gregem a ſuis ſuperioribus ſpiritualibus ſibi commiſſum; ſed quod, dum ſuæ bonæ paſtori Chriſto Jeſu eum commendaſſet, iter Aquiſgranum verſus incepe-*
B *rit, ibique ſumma cum devotione Deiparam honorarit, illa ſine dubio, uti ſequitur, vel angela paſtoritii ejus officii vices ſuppleute &c. Confula dicta ſuperius num. 1.* Id contigit, *ſi iisdem notitiis credimus*, prope Slebuſrodam pagum non longe diſtantem a Mulhemio. Noſter itaque B. Gizzelinus fuit frater laicus & converſus Ciſtercienſis, qui olim in pagis & villis varia œconomica peregit: ſicuti videri poteſt ex perantiquis abbatiæ Altenbergenſis reſervatis Mss. *Hæc ibi. Verum qualiacumque ſint illa Mss. quæ hic nominantur dumtaxat, & qualibuſcumque vitæ profeſſione ac officio* Gizzelinus *perfunctus fuerit; de qua re velim & diſcere & aliis docere certiora; clariſſimum eſt e textu modo allegato*, B. Gezzelinum *Slebuſrodenſem & Scherzelonem Luxemburgenſem confundi, ſi hujus Vitam uti & Commentarium æſtrum eidem præfixum conferas cum his, quæ de iſto ſuperius jam narrata ſunt. Per abbatiam vero Altenburgenſem modo nominatam deſignatur ſine dubio Vetus-mons vulgo Aldemberg in Ducatu Mon-*
teuſi ad fluvium Duna, quæ notatur apud Gaſpa-
D *rem Jongelinum in Notitia abbatiarum Ordinis Ci-*
AUCT. *ſtercienſis lib. 2. pag. 13. in diœceſi Colonienſi;*
J. P. *de qua ibidem plura.*

7 Sæpe notitiæ præterea referunt, ultimam *cujus cultus cum ad hunc propagatus, nunc nullâ non perſe-verat.*
Beati voluntatem præ magna & illi conſueta animi ſubmiſſione fuiſſe, ut corpus ſuum vita functum ſepeliretur ſub tecti ſtillicidio; quam ipſius voluntatem aliquo modo impletam fuiſſe, idque in ſupra memorata eccleſia paræciali Slebuſrodenſi, e veroſimili conjectura notitiæ eædem volunt: ubi corpus non ſolummodo ſub quadam affixa appendice iſtius eccleſiæ (*ſea quodam ſacello, uti ego quidem intelligo ex ſequentibus, iſti eccleſiæ annexo*) in latere chori, in aliquo decorato & ſuſpenſo claſtro, & in lapideo & dealbato ſepulcro inhumatum jacet; ſed etiam in antro prædicti ſepulcri quadratum foramen videre eſt, ex quo vicinis & remote adventitiis populis omni tempore corpus tangentibus fit ex ipſo attactu omnium dolorum capitis levamen; & non aliter, quam per ſpecialem gratiam Dei, & ſuprema merita ejus pii Servi, ad ſummam admi-
E rationem omnium, exoptatum effectum obtinent; ſicut olim ægroti per attactum umbræ S. Petri, principis Apoſtolorum. Et hoc miraculum confirmatur per perantiquam, in ſupra memorata eccleſia reperibilem, originalem imaginem, in vero habitu Converſi ſive laici Ciſtercienſis Ordinis, *in qua Beatus* una manu portans oviculam, altera autem pedum paſtorale, repræſentatur: quam vicini ex Slebiſch & Slebuſroda olim in ſumma veneratione habuerunt, & tam in feſto Beati, quam aliis feſtis ſumma cum devotione circumtuleruot: ſicuti etiam in ſupra nominata appendice ad gloriam ipſius exſtructum eſt altare, in quo quotidiana Miſſa celebratur per ordinatum ſacerdotem cum illuminatione ſepulcri. *Hiſce ſubjunguntur indulgentiæ omnium peccatorum, die* VI. *Auguſti lacrandæ, ad quas harum notitiarum ſcriptor fideles hortatur; & in cujus fide hæc dicta ſunto.*

F

C

DE S. CHREMETE ABB. CONFESS. *IN SICILIA.*

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. B. S.

Cultus & geſta.

MCXVI. *Cæteris in locis,* Hic *Sanctum damus, ut antehac alios, in fide noſtri Octavii Cajetani, ex Opere ejus notiſſimo de Vitis Sanctorum Siculorum: neque enim alibi aut geſta* B. Chremetis *aut cultum nos reperiſſe ultro fatemur, præterquam in Catalogo generali Ferrarii, ubi ita hoc die annuntiatur*: Apud Caſtrum Leonis in Sicilia, B. Chremetis abbatis Ord. S. Baſilii. *Quod Martyrologium Siculum, ut ipſe vocat, conſuluerit, neſcio: in Pantheo noſtri Carreræ acceptus eſt ex ipſo Cajetano. Hic porro requiſitis omnibus ſic nos inſtruxit & docuit, ut ſecure* Chremetem ut eximium Chriſti athletam *in noſtro hoc Opere conſignemus. Animadverſiones ejus hic expendere juverit, ex quibus id primum obſervabit, erraſſe laudatum Ferrarium, dum rotunde aſſeruit*, Vitam ejus manuſcriptam in monaſterio S. Salvatoris apud prædictum Caſtrum ſervari. *Ipſum Cajetanum de monumentis omnibus ad Sanctum ſpectantibus melius edoctum, audiamus*:

Cajetanus

2 D. Chremetis monachorum parentis celebre nomeo in oppido Francavillæ & adjacente regione; ſed ab alumnis ejus nullis eſſe commendatum monumeotis, indignum fuit. Itaque temporum injuriis intercedendum ratus, quod ſanctiſſimi Viri famæ ſupereſt, operæ pretium duxi ſcribere, bono poſteritatis. Hanc igitur S. Chremetis Vitam ex iis compoſuimus, quæ per manus a majoribus noſtris de eo accepimus, totoque oppido Francavilla, quod monaſterio Chremetiano proximum, nota rataque habentur. Hujus lane aotiqui monaſterii ædificium adhuc manet, nomine ſanctiſſimi Servatoris de Placa inſignitum; exſtantique io eo monumenta quædam ævi Rogeriani monachorum,

A Rituales libri ad divinum cultum, Græcique codices manu exarati, quo idiomate antiquis temporibus utebantur. Præterea capitis cranium S. Barbaræ, brachii S. Urſulæ radius, & integrum caput D. Chremetis, Græcis characteribus hoc modo inſcriptis: CAPUT B. CHREMETIS.

AUCT. J. B. S.

accepta referuntur.

3 Porro Chremetis ſanctiſſimi abbatis caput, ſumma pietate ſervatum eadem in æde, maximaque celebritate illius regionis homines venerantur, præſertim VIII. Idus Auguſti, feſto die Transfigurationis Domini noſtri Servatoris, cujus nomini eccleſia dedicata eſt, in altari ad venerationem exponitur: oppidani vero D. Chremetem patronum habent ac reverentur. *Atque hæc ad veruſti conſtantiſque cultus probationem abunde ſufficiunt; geſta ejus non minori diligentia deſcribuntur. Cæterum quæ ad Rogerii donationem ſpectant ejuſque inſtrumentum, ex Græco non ſatis feliciter verſum, hic pluribus memoranda non cenſuimus: ſatis nobis ſit Vitam ipſam ſubjungere.*

B

VITA

Auctore Octavio Caietano.

Chremes humana omnia abjicit.

CHremes, ſane eximius Chriſti athleta, extremis temporibus fuit, quibus Sarraceni jo inſula Sicilia dominabantur. Patria, parentes, ejuſque primæ ætatis exordia, adhuc ignorata a me ſunt. Grandis jam natu, cum Dei ſeſe officiis devovere cuperet, ut id aſſequi commodius poſſet, abjiciens humanas omnes curas, ordinaria eorum impedimenta, qui ad pietatem graſſari conteodunt, delectum locum, neque dum celebrem, palæſtram ſuam delegit. Quem prope locum Francavilla oppidum, longo poſt tempore, conditum eſt. Immanis hic vaſtæque magnitudinis attollitur rupes undequaque prærupta, uno tantum aditu ab occidente. Arduam hanc rupem, ab omni humano cultu alienam, Chremes ſibi domicilium voluit, ubi gratiarum ſtipendia ſummo numini, ob

C accepta beneficia, pendens, diu noctuque precibus vacabat, corpus cibi abſtinentia vigiliiſque & algoribus conflictabat.

Chremetis Deus obſequentia feras mancipat.

2 Ea tempeſtate, dum Rogerius Comes, Sarracenos bello perſequens, Siciliam obiret, rupem præteriit, qua ſuper cæleſtem vitam Chremes agebat. Qui ſimul atque id accepit, cariatis pretium eſſe exiſtimavit, ſi tanto Duci Chriſtiana de re, ac maxime Sicula, benemerenti, obviam iret, adeptas de Chriſti hoſtibus victorias gratulaturus inſuper pium Comitem quibuſdam donaret munuſculis, benevolentiæ ſuæ lætitiæque argumentis, agreſtibus illis quidem, ſed quæ pietatem apprime redolerent: quippe cum vitam ille degeret ab officiis cultuque humanitatis abhorrentem & a civitatibus ſemotam, ſane difficile negotium erat, inculto in loco adinvenire, quo virum principem muneraret. Quidnam igitur conſilii capiat? Ad plenifſima Domini ſui promptuaria confugit, preces aliquamdiu fundit, mox e ſilva proxima feras animantes, quæ hominum eſui convenirent, venire ad ſe in Dei nomine jubet.

Quæ vocata ad ſe ducit ad Comitem Rogerium.

3 Derepente (res ſane dictu incredibilis) diverſi generis animalium multitudo e ſilvis, antrisque (audiſſe crederes) viri Dei imperio obtemperans, adfuit. Hujus igitur agminis dux Chremes iter ad Rogerium facit, ad quem ut pervenit: ſumma animi voluptate demiſſione & hilari alpectu cum ſalutaſſet, rogavit, ut ea, quæ ipſe duceret animalia, dono acciperet. Rogerius militeſque in ſummam adducti admirationem, ſimul ex tali ſpectaculo incredibilem voluptatem capiebant. Tum demum Rogerius ex Chremete ſciſcitatur: Quanam arte, quibuſve, obtecro, rationibus, hæ belluæ cicures factæ a te ſunt? Poſtquam accepit, dictoejus, eodem fere tempore, ex ſpeluncis & nemoribus advocatas, ægre in animum inducere poterat, nec fieri poſſe exiſtimabat, ut grex ferarum, qua timiditate, qua feritate, natura inſita, penitus depoſita, manſuefactus de ſubito ſit. Tum Chremes, ut palam Dei virtutem faceret, ad animantes verſus; Quando, inquit, vos donum Rogerius dedignatur, abite hinc, liberaque vivendi ratione, ut antea, fruimini. Simul illis benedixit Vir ſanctus, priſtina loca alacritate maxima petivere. Hæſit miraculi magnitudine Rogerius, ſtatimque equo deſilit, demiſſeque ad pedes Viri ſanctiſſimi provolutus; Quoniam, inquit, tanti ſunt apud Deum preces tuæ, quæſo te, ut commeodare Deo peccatorem me velis; enixeque, ut ſibi bene precaretur, expoſcebat.

Rogerius B. Chremetem revocat.

4 Ut colloquendi fiducia fuit, Rogerius ioclemeotem illam rupem, itinere difficili, Chremete duce, conſcendit. Iode piiſſimus Comes, quippe cui ſacra ædificia mirum in modum cordi ſemper fuere, proſpectu circum capto (qui in mare eſt ab oriente, ab occideote in apertos campos uſque ad Raodarii colles, a meridie in Ætnam, a ſeptemtrione in Silvam Placenſem) cognita loci opportunitate, monaſterium ea exſtrui ſuper rupe, optimum duxit, & ad Chremetem, Te Pater, ait, ac monaſterium tuum ſilva agriſque, quæ vides, dono, unde vitam tolerent, qui hunc in locum ſe receperint, tuæque inſtitutum vitæ coofectari voluerint. Dein Rogerius, cum Chremetis ſe precibus commendaſſet, accepta ab eo benedictione, diſceſſit. Igitur opibus magni Comitis Rogerii monaſterium conſtrui cœptum, perfectumque eſt. Permulti vero fama Chremetis tracti, humanarum rerum laqueis exſoluti, ad nidulum rupi illi affixum, pietatis ſtudio, convolabant.

Monaſterium erigitur.

5 At Chremes cum in dies magis magiſque familiam creſcere animadverteres, & majorum veſtigiis eſſe inſiſtendum recte duceret, antiquam F ſanctamque Magni Baſilii monachorum parentis, vivendi rationem præceptioneſque alumnis præſcripſit ſuis; ipſe ut dignitate ceteris, ita exemplo vitæ præibat, omoibus omnium ſe virtutum exemplar exhibens, quod intuentes, perfectam pietatis imaginem ad ſe transferrent. Diutius tamen id ferre dæmon haud potuit; cum plane intelligeret, a tot palæſtritis, & opera magiſtri, ſenet illudi. Igitur inſidias per invidiam Chremeti ſtruit; quo ſublato, reliquam familiam facile peſſumdaret. Forte in eo monaſterio quidam erant, qui a primis flagrantibuſque vitæ ſtudiis per ſocordiam dejecti, religioſæque diſciplinæ pertæſi, ſeveros Magiſtri mores non tolerabant. His ſceleruin inſtinctor venenum inſtillat, & impellit tandem, ut auſterum ac durum ſenem perdant, ſibique de medio tollaot. Ubi concepere animo ſcelus, perſequi ſtatuunt, Condicto die, Chremetem alia omnia cogitantem ineautumque adorti, prærupta de rupe præcipitem agunt. Nimirum hoc expetunt homines hujuſmodi, qui in virtutum exercitationibus deſerveſcunt, probos rectores, quorum vita curaque illis odio eſt, ſubvertere, aut amovere procul, ut cupidinibus ſe dedant ſuis.

6 Ve-

A 6 Verum ut patrati facinoris, atque divinæ benevolentiæ juxta, posteris monumentum relinqueretur, Chrematis viri sanctissimi vestigium divinitus saxo impressum est, cui primo jactu pedem impingens, in imum solum resiliit. Quod vestigium ad nostram usque ætatem, maxima omnium cum admiratione, tum pietate visitur, qua parte rupes ad septemtrionem vergit. At homines nefarii Senem male perdidisse jam rati, sua vecordes malo lætabantur. Verum enimvero Deus, quippe cui suorum salus maximæ curæ est, statim dejectum Chremetem per Angelos suos, quos pius viris administros custodesque pollicitus est, susscipi mandat, & ad radices montis incolumem deponi. Hic mitissimus Vir ne minimum quidem pessimo facinore commotus est; verum fasce lignorum compacto, & in humeros impositio, perinde atque monachorum utilitate eo se contulisset, ad monasterium inturbidus ascendit.

Effectus ut. stigium in rupe imprimit.

Mirapietatis improviam sustinet.

7 Cum ecce tibi ex improviso, qui malefactu exultabant, alia omnia expectantes, venire Chremetem & adesse conspiciunt: qui animo vultuque ad hilaritatem compositu, humanitate summa salvere alumnos suos jubet. Tum vero illi attonitis similes, vix ullam loquendi facultatem habere; nescire, per somnium, an per vigiliam negotium ageretur: nequa sane num Chremetis simulacrum, an ipsummet Chremetem viderent, recte dijudicabant. Ubi tandem quo cecidisset res, unaque sanctitatem Hominis cognovesunt, demississime, nec sine lacrymis ad ejus pedes abjecti, facinus confiteri, veniam petere, vel ipsius etiam aspectu indignos se dicere, aliaque hujusmodi, quæ summum animi dolorem indicarent. Collacrymantibus filiis injuriam benignus pater condonat. Mox pacis osculo & benedictione omnibus impertita, in pristinam gratiam recipit, ac peramanter tractavit. D AUCT. J. B. S.

8 Ceterum emigraturus tandem e vita Chremes, congregatos monachos in primis hortatus est, ut perfecte vivendi studium tantumque negotium magna animi contentione capesserent, & ad extremum usque spiritum retinerent: præcipue mutuum inter ipsos amorem conservarent. Demum eis bene precatus, enixe rogat, obtecratque, ne honorifico sepulchro conderetur, sed pro templi gradibus humarent; ut quicumque ædem ingrederentur, pedibus proculcarent. Tum puram sanctamque animam Deo commendans, efflavit inter alumnorum suorum complexus & lacrymas. Quam gratum acceptumque Deo fuerit demissionis ejus studium ac exemplum, quod moriens reliquit, miraculo demonstratum est. Nam limpidissimæ aquæ fons e terræ gremio scaturiit, ubi sanctissimum Chremetis corpus depositum fuit, & ad nostram usque ætatem scaturit. Cujus aquam E statim atque pio animi affectu quartana laborantes biberint, pristinam valetudinem adipiscuntur. Beatissimi Chremetis caput, summo cultu servatum vitr. Idus Augusti, festo die Christi Domini Servatoris, cui ædes monasterii dedicata est, in ara expositum, maxima celebritate ac pietate illius regionis homines venerantur.

Humatur. patris sub gradibus Ecclesiæ.

DE B. SCHETZELONE CONFESSORE

IN TERRITORIO LUXEMBURGENSI IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.P.

Cultus; Beatus cum alio confusus; an fuerit Ordinis Cistercienſis; ætas; annus mortis; translatio corporis; an illud inventum; Acta, & eorum auctor.

C F

ANNO CIRC. MCXXX. VIII. VEL MCXXXIX.

Cultus sacer in territorio Luxemburgensi.

LUxemburgum, *ampla & munita Belgii urbs, Ducatus cognominis caput, ad Alizontem amnem, a Theodonis villa, Treveris ac confinitis Lotharingiæ ad aliquot leucarum distantiam dissita, merito jure gloriari potest* B. Schetzelone, *cujus nomen variis modis inflectitur, sicut per decursum patebit: proximum quippe ejusdem urbis territorium incoluit vivus; mortuus autem sacris suis exuviis eamdem illustravit, utroque certe titulo celebrandus. Præter ea, quæ Vitæ ejus scriptor de antiquo ipsius cultu notata reliquit, hæc addo ex hagiologis. In Calendario Natalibus Sanctorum Belgii apud Molanum præfixo, hac die signatur nomen* Scetzelonis vel Gisislent, Lucemburgi. *Chrysostomus Henriquez in Menologio Cistercienſi hæc habet:* In patria Lutzenburgensi beatus Iezelinus aremita, Ordinis Cistertienſis, ad quem divus Bernardus proprium habitum transmisit: vir in diebus suis vere magnus, qui semiodus, & brutorum esca utens, per quatuordecim annos inter montes & nives solus nberravit, & tandem, perceptu Dominico corpore, lætantibus angelis, nemine præsente, obdormivit in Domino, & post mortem multis miraculis claruit. *Kalendarium Cistercienſe assignavimus hac die inter ea, quæ de B. Gizzelino Slebusrodenſi dicta sunt: ubi de confusione Molani, Wionis ac Ferrarii actum. In similem etiam errorem impegit Chalemotus, quando in sua Serie Sanctorum &c. Ordinis Cistercienſis*, in Luxemburgenſi & Ducatu Montenſi *Beatum annuntiavit, duos in unum conflando. Molani vero errorem, in additionibus commissum, recte invenio correctum in ejus Natalibus Sanctorum hac die, qua B. Gizzelino Slebusrodenſi subnectuntur ista:* Fuit autem alius Gisisleous, quem Scatzelonem nominarunt: cujus depositionis dies ignoratur, memoria tamen ejus apud Lutzemburgenſes, Belgis annumeratos, numquam desinet. *Sanssayus postquam Beatum nostrum recte annuntiasset* in tractu Lutzemburgenſi, *& quidem cum titulo* Sancti, *elogio mox illum insigni prosequitur; circa quod consulat lector Vitam infra a nobis recudendam.*

a *Henriquezius in notis ad hunc diem, occasione annuntiationis Wionis, de cujus confusione modo memini, lapsum istum merito castigans,* Corri-

non errore Colonienſi.

A Corrigendus, *ait*, hic auctor, quia pro Ducatu Lutzenburgenſi ſcripſit In Ducatu Montenſi, ſecutus Molanum, qui in additionibus ad Uſuardum ait: Item beatæ memoriæ Gezelini confeſſoris, qui quieſcit in Ducatu Montenſi; ex ſimilitudine vocis Germanicæ ſeductus: nam bergh ſignificat montem; burg vero burgum ſeu oppidum: unde ipſi pro Lutzenburg legentes Lutzenberg, provinciam illam Montenſem ſeu Bergenſem Ducatum appellarunt. *Sed ratio iſta nullo modo mihi probabilis eſt: norat utique Molanus, civis ac theologus doctor Lovanienſis illud diſcrimen, norunt Belgæ: Ducatum Montenſem ſeu Bergenſem, ſi vis, ab civitate Luxemburgenſi toto cælo, ut ita loquar, diſtinguunt norunt. Ratio itaque confuſionis, quam Molanus in additionibus commiſit, non a confuſione iſtorum locorum, ſed a confuſione unius Beati cum alio repetenda erat Henriquezio, adeo ut, dum Molanum recte correxit in re, in rei tamen cauſa corrigendus meritò ſit ipſemet corrector.*

AUCT. J. P.

Non ſatis probatur, quod fuerit Ordinis Ciſtercienſis.

3 *Vidimus ſupra*, B. Schetzelonem *cœnobiis Ciſtercienſibus accenſeri: ubi occurrit Henriquezius, dicens, quod ad eum* divus Bernardus proprium habitum tranſmiſerit. *Sanſſayus autem in elogio Beati*, Eam, *ait*, in opinionem ſanctitatis venit, ut a B. Bernardo tanti fieret, quod inter ipſius Ordinis ſidera, haud cogitans, pro meritis coopiaretur. Nam abſenti ipſemet beatus Pater habitum ſuum tranſmiſit *&c. Sed quod vero ac proprio Confeſſor noſter amplexus fuerit Ordinem Ciſtercienſem; quodque in illum a S. Bernardo fuerit aſſumptus, ex antiquis documentis mihi hactenus non ſatis ſuadetur: non ex Vita, quam ex Achardi monachi Clarævallenſis, ac diſcipuli S. Bernardi, relatione, ac teſtimonio oculato, ejuſdem ſcriptor concinnavit. Nam tametſi in ea num. 5. hæc dicuntur*: Beatus itaque Bernardus, audita virtute converſationis illius, dedit nobis præceptum adeundi & ſalutandi ex ore ipſius Virum, mittens etiam ei pro ſigno caritatis nonnulla munuſcula; hoc eſt tunicam, & caligas, ut pro ejus amore indueret illas. *Et num. 6.* Tunc euloguis prælentatis, eum ſalutationem Patris humiliter & cum reverentia ſuſcepiſſet, ipſaque indumenta ſibi applicuiſſet, mox iterum ea depoſuit, & ait *&c. Tametſi, inquam, hæc ibi dicuntur; quo pacto tamen inde extundas*, habitum PROPRIUM, *ſive Ordinis Ciſtercienſis, a S. Bernardo tranſmiſſum* C *ad* B. Schetzelonem; *& hunc ab illo ad dicti Ordinis inſtitutum fuiſſe aſſumptum, non equidem video. Nec aliud novi documentum, quo res iſta ſtabilitatur, ut conſequens videatur, ipſius non recte mentionem fieri inter Cælites Benedictinos apud Bucelinum in Menologio iſtius Ordinis tamquam* monachi ſacratiſſimæ Congregationis, *ait*, noſtræ Ciſtercienſis; *nedum apud Chalemotum citatum poſſe inter Ciſtercienſes ei attribui* longum virtuti & clauſtri ac cœnobiticæ vitæ experimentum.

Beati ætas.

4 *De ætate Beati iſtac mihi dicenda occurrunt. Inter febedas noſtras Mſs. exſtat una hoc titulo prænotata*: Ex Annalibus monaſterii S. Mariæ Luxemburgi collectis a P. Alexandro Wiltheim S. I. De B. Schetzelone. *Quæ dabo deinde ex iſto Mſ., citabo ſub titulo notitiarum Luxemburgenſium. In illis itaque ſic ſcribitur de Beati ætate*: Relata inter annum MCXXXIX. & MCLIV. vita ejus ac morte; quia ad tempora Folmari abb. Monaſterienſis primi pertinere videntur, ſic concludit *&c. Angelus Manrique in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum* 1134. *num.* 9. Fundavit, *ait*, Bernardus pater clauſtrum ſive Hemmenrode per Achardum, diſcipulum ipſius, virum ſanctiſſimum, per quem etiam ſanctum Aſcelinum, tunc temporis in magna ſanctitate degentem in illis partibus, affectuoſe & devote viſitavit. *Hinc habemus ætatem, qua Beatus vixit; at quo anno vivere deſiit? Rem inquiramus.* D

annus mortis;

5 *Ad annum, ex citato mox Annalium* flore, 1134. *Achardus eum inviſit; idque ultimo, ſicut mihi videtur probabilius, vitæ Beati quadriennio: quia quæ narrat biographus num.* 3. *ipſum feciſſe* quatuor fere annis ante ſuam dormitionem, *videntur mihi magis convenire modo ipſius vivendi, quem tunc tenebat, quando Achardus eum inviſit; quam illi, quem obſervaras per decennium integrum, iſti, uti apparet, viſitationi prævium. Poſtquam enim dixiſſet biographus num.* 2. Annis ſiquidem quatuordecim ſolivagus, ac toto corpore nudus, mootibus & ſilvis pro Chriſti amore oberrans & latitans perduravit; cælum habens pro tecto, aerem pro veſtimento; pecorinum victum pro cibo humano. Herbis namque agreſtibus & crudis, earumque radicibus.., nebatur; *mox iſta connectens cum dicto decennio*, Hujus, *inquit*, rigorem propoſiti .. per deceonium integrum cuſtodivit. *De quadriennio vero vitæ ultimo ſic docet*: Poſtmodum autem quatuor fere annis ante ſuam dormitioocm .. bruma ſæviente aſperrima, cum tellus nivibus obruta, & gelu acriore coercita, nec herbas ſoris exereret, nec radices effodi fineret: tunc a facie famis & hujus frigoris ſuſtioere non prævalens, tandem ut homo jam fere præmoriuus, & obeſo corpore, pelle ſola circumdatus, cogebatur interdum deſeria deſerere, *& ad homines* necumque *divertere, eorum hoſpes, victus gratia*; *ſicut pluribus in Vita exponitur. Et in hoc ſtatu, quo unus rum ad homines ſuo modo interdum divertere vel invitus cogebatur, conveniſſe eum videtur Achardus. Audi ſcriptorem Vitæ num.* 5. *hæc de eo referentem*: Nos ergo profecti ad eaſdem partes, una die, eum adhuc tenebræ eſſent, ioiravimus locum, ubi quieſcere putabatur; & noo invenientes, ſciſcitati ſumus ab hoſpite, ubinam illo eſſet. Ille vero reſpondit; Hac nocte .. apud nos jo curia manſit. *Audin' tu* ab hoſpite; apud nos .. manſit? *Hinc itaque probabilius colligo, ab Achardo conventum eſſe Beatum ultimo vitæ ſuæ quadriennio; quod ſi conjungas cum anno* 1134, F *quo rem geſtam innectebat Annaliſta ſupra citatus; reliquum erit, ut mors ejus affigatur annis circiter* 1138. *vel* 1139. E

locus tumuli Beati;

6 *Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ſuggerit notitias, quibus illuſtratur locus tranſlationis; de qua Vitæ ſcriptor tradit iſta*: Poſtea vero tranoſlatum eſt inde (*de nova eccleſia, ſuper Beati corpus conſtructa, ſermo fuerat*) corpus ejus apud quoddam nobile caſtrum, quod oominatur Luceleburgum, & in eccleſia beatæ Mariæ honorifice tumulatum. Porro ad ipſum tumulum ejus miracula frequenter uſque bodie fiunt, & ſanitates ac beneficia multa, ipio interveniante, fideliter poſtulantes accipiunt. *Molanus, inquam*, ex litteris Joannis Beriels Lovanienſis, Prælati Lutzemburgenſis monaſterii, *ad ſe datis ſic memorat*: Monaſterium noſtrum, in quo Vir Dei requieſcit, dirutum eſt, imo ſolo adæquatum ab anois triginta tribus. Interim audivi ſæpius ab his, qui monaſterium iobabitarunt, ſæpiuſque genua ante ſepulcrum Eremitæ flexerunt, qui proprio nomine Giſialenus dicebatur, & io maxima ſilva prope Luxemburgum habitavit, quæ idiomate

Germa-

A Germanico Bruenenvvalr appellatur, in qua fons pulcherrimus ex rupe exilit, qui Scbetzelborn vocatur; & quia apud hunc habitabat, a communi populo Schetzelbruder nominatur, a Latinis frater Scbetzelo.. Cujus corpus adbuc requieicit in loco deſolatæ eccleſiæ. *Ceterum de Joanne iſto Bertelio loſtorem inſtruit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica; unde hæc delibo in rem noſtram*: S. Benedicti inſtituium io Munſterienſi cœobio intra muroa urbis Luxemburgenſis amplexus eſt; & anno D. MDLXXVI. VIII. Eidus Auguſti abbas conſeeraius, annoa XIX. præfuit. Hinc ad Epternacenſis ejuſdem Ordinis monaſterii... regimen admotus *&c. ubi* exceſſit e vivis.. anno Dom. MDCVII. *De Munſterienſi abbatia, ejuſque exeidio & abbatibus agit laudatus Bertelius in Hiſtoria Luxemburgenſi pag.* 123. *& ſequentibus; de rebus autem ſuis pag.* 144.

corpus ſuſſe inventum.

7 *Verum, ut unde tantiſper digreſſa eſt, ad Beati noſtri ſepulcrum redeat oratio, uenitiæ Trevirenſes toſtantur, illud poſt dicti monaſterii excidium latere perrexiſſe. Hæc quippe in illis lego*: Anno MDXLIV. Luxemburgum ab imperatore Carolo V. opera
B Furſtenbergii recuperatum eſt: cui homines plus æquo providi perſuaſere, ſolo æquandam Monaſterienſem domum. *Qua re breviter perſtricta*, Tum ſcilicet, *prout ſequitur*, D. Schetzelonis ſepulcrum, quod avorum memoria cereis atque donis multa hominum frequeotia cultum fuiſſe accepimus, ruderibus collapiæ ædia involutum, etiam huc uſque latet. *Fama quidem fuit, Beati corpus fuiſſe inventum, ſecundum ea, quæ mox referam, anno 1620. ſed mendax fuit. Rem intellige ex iiſdem notitiis Luxemburgenſibus, in quibus iſta invenio*: Anno MDCXX. ad famam inventi corporis D. Schetzelonis, tota urbs ad effoſſum cadaver ſpectandum incredibili ſtudio effuſa eſt. Aiebant a majoribus traditum, D. Schetzelonem aote aram maximam ædis D. Virginia, quam a Guilielmo Comite ædificaiam diximus, fuiſſe ſepultum. Itaque a Ven. viro Huberto Biſtenio,. apud Monaſterienſea ſaero oratore, pluribus ab annis animadverſum fuerat, in area, quæ poſt ædem bello Gallico ſublatam ſupererat, eo loci, ubi D. Schetzelonem ſitum eſſe oporteret, herbas atque gramioa
C denſe excreſcere; at extra eum locum raras atque aridas eſſe. Quippe rupes circumfuſæ alibi vix palmi altitudine terra integuntur.

fama fuit, ſed mēdax.

8 Subiit animo, non ex nihilo fieri, placuitque eo loci fodi. Principio terra bene multa eruta (ea nempe gramina lætiora effecerat) mox animadverſum, terram in lareophagi ſpeciem exciſam. Tandem detecta quoque hominis oſſa: quibus ubi humus ſtudioſe amota fuit, viſa ſuot compagem ſeriemque ſuam atque ordinem retinere. Dentium ne unus exciderat: magni corporis fuiſſe apparebat. Creditum, D. Schetzelonem eum eſſe. Itaque maxima frequentia homines ex urbe adeſſe; reperta lipſana per veoerationem manu tangere: precatorios globulos ae numos admovere, glebam religioſe iollere: rariſſimo cuique fragmenta modica oſſium concedebantur. Uoum plerique dolebant, eum miranda nulla ea inventione evenirent, nihil reperiri, quod argumento eſſet, D. Scheixelonis ea eſſe lipſana oportere. Inventa quoque calcaria, antiqua ſpecie, magnifque orbibus, ferreumque extremæ vaginæ munimentum, militem quam eremicolam magis indicabant; opinatique non pauci ſunt, oſſa illa alieujus eſſe e priſcis Loxemburgenſium Comitibus: ejua forte Wilhelmi, qui ædem condiderat. Quare ea honorifice quidem, non tamen ut
D Sancti, delata in novi cœnobii ædem ſunt, ipſo AUCT.. Petro abbate pulſa in vaſte ſubſequenie. Fuit Wil- J. P. helmus Conradi filius ejus, qui monaſterii fundandi primus auctor fuit in pœnam capti violenter archiepiſcopi Trevir. Everhardi an. MLIX. *Factum narratur apud Sammarthanos in Gallia Chriſtiana tom.* 1. *inter archiepiſcopos Trevirenſes, ex veteri codice iſtorum præſulum; atque hæc ſubduntur*: Interim vero epiſcopus a captivitate datis obſidibus rediit; nec multo poſt Comitem pœnitentem ſuſcepit; cui pro pœnitentia peregrinationem Hieroſolymitanam injunxit; in qua & obiit.

9 *Alia Beati noſtri typis edita ſunt Duaci anno* *Alia edita ac Mſs. ejus auctor.*
1626. *hoc titulo*: Vita beati Scheixelonis eremitæ, qui fuit in epiſcopatu Trevirenſi per quatuordecim annos ſine tecto, & ſine veſtimento, contentus etiam victu pecorino; ut puta herbis, radicibus, glandibus, & bujuſmodi. Auctore Achardo, Ordinis Ciſtercienſis monacho: nunc vero e tenebris in lucem edita opera Arnol. de Raiſſe, apud S. Petrum Duaci Canonico. *Inſcribitur* Ampliſſimo Domino D. Petro Roberti, Munſterieoſis beatæ E
Virginis abbatiæ præſuli. *Tria inſuper ejuſdem Vitæ exemplaria Mſs. habemus: ſed nullibi in iis invenio, quinam & ubi ex relatione Achardi eam ſcriptis mandarit. Alunde ergo id diſcendum. Utrumque ſic expedio. P. Petrus Franciſcus Chiffletius S. J. anno Chriſti* 1660. *publici juris fecit librum, cui nomen indidit*: S. Bernardi Clarævallenſis abbatis genus illuſtre affertum, *una cum Scriptorum aliquot opuſculis, duodecimi poſt Chriſtum ſeculi hiſtoriam ſpectantibus: inter quæ ſunt* Herberti Turrium Sardiniæ archiepiſcopi de Miraculis libri tres. *Nonnulla ex iis, quæ illorum editor circa iſtum auctorem præfatur, huc transfero*. Fuiſſe Herbertum natione Hiſpanum, patria Legionenſem, colligi videtur ex ejus libro ſecundo de Miracolis cap. 1. *prout ibidem videri poteſt*. In Claravalle ſumpto habitu monaſtico, inter S. Bernardi diſcipulos educatua. *Poſtea ipſi* delatum eſt regimen abbatiæ de Moria (*in diœceſi Lingonenſi Campaniæ Galliæ, ex Jongelino in Notitiis abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis lib.* 1. *pag.* 68.) unde poſtmodum in Claramvallem revertus,. ſcripſit de Miraculis libros E
tres anno Chriſti MCLXXVIII. annis quinque & viginti poſt S. Bernardi obitum, ut colligitur ex lib. 1. cap. 31. & lib. 2. cap. 13.

10 Quare, ut monet auctor Chronici Claræ- *quis fuerit*
vallenſis, ex hoc uno anno reliqui inveſtigandi ſunt, ſi quando ante tres annos, vel ante ſeptem aut plures hoc vel illud contigiſſe memorat. Promotus eſt baud multo poſt in archiepiſcopum Turrium Sardiniæ: moxque Johannes eremita quædam illi obtulit de vita & rebus geſtis S. Bernardi, prætermiſſa a ſenioribus, quæ ex nonnullorum ejus diſcipulorum ore accepta, illius horiatu ediderat. Apud Chryſoſtomum Henriquez in Menologio, & in Faſciculo Sanctorum Ciſtercii, itemque apud Angelum Maorique in Annalibus Ciſtercienſibus, permulta occurrunt citata ex libro Exordii Ordinis Ciſtercienſis, ejuſque Appendice, vel ex libro de Viris illuſtribus Ordinis Ciſtercienſis, vel ex Joanne eremita in Vita S. Bernardi, quæ ex his Herberti libris deſcripta ſuot. Unde eſt, quod Vitæ S. Bernardi per Johannem eremitam longe plura capita ab his auctoribus laudata reperies, quam quæ nos ex autographo veteri hue protulimus: quia ſcilicet Herberti opus ἀνεκγραφον, quod Johannis eremitæ lucubrationi

pro-

AUCT. J. P.

A proxime ſubjectum erat, ipſi Jobanni ab incautis attributum eſt, ac pro Vitæ S. Bernardi quadam continuatione habitum. Fontem ipſum damus, quem mirabitur lector tam diu latuiſſe in membranis Claræ-vallis *&c.*

judicatur.

11 *Hæc ibi: e quibus diſcimus, verum laudatis opuſculi auctorem eſſe Herbertum iſtum. Is lib. 3. cap. 5. & 6. refert ea, quæ Achardus, monachus Claravallenſis, multorumque cœnobiorum exſtructor, ſibi tum temporis etiammum novitio, tamquam oculatus teſtis narrabat. Inter quæ ibid. cap. 6. exſtat hiſtoria* Schetzelonis *noſtri, ſru, ut ibi vocatur,* Schocelini. *Authenticam porro ejuſdem fidem præſuadent tum jam dicta; tum hæc, quæ in illa de Brato dicuntur num.* 10. Referuntur & alia pene innumera de Viro illo magnalia, quæ quoniam a nobis tamquam longe remotis diligentius inveſtigata non ſunt, ſilentio claudimus, *illa* tantummodo proferentes, quæ fide oculata percepimus. *Cujuſmodi non ſunt, quæ inter ſchedas noſtras invenio ab aliquo notata:* Mors.. a campanis omnibus circumquaque, nemine movente, aut trahente, conſonantibus manifeſtata eſt. Funus moveri loco non potuit, quoties illud auferre, & ad certa templa avehere aliqui nitebantur: donec plauſtro impoſitum, a bobus, nemine minante, ad monaſterium B. M. in caſtrum Luxemburgenſe delatum eſt. *Nam quæ hic de funere dicuntur, non cohærent cum Vita num.* 10. *Cum autem teſtetur editor Chiffletius, ipſum a ſe fontem dari, ego rivulos non conſectabor, aliaque exemplaria a prelo arcens, ea, quæ excudit, recudi curabo, ac notis illuſtrabo.*

B

VITA

Auctore Herberto, monacho Claravallenſi, ac Turrium Sardiniæ *a* archiepiſcopo.

Ex editione P. Petri Franc. Chiffletii Soc. Jeſu.

a

C IN (*Claravallenſi*) monaſterio *b* exſtitit Religioſus quidam monachus, nomine Acardus *c*, vir quidem genere nobilis, ſed converſatione nobilior. Hic autem, beato Bernardo abbate ſuo jubente atque mittente, plurimorum cœnobiorum initiator atque exſtructor fuit. Hic ergo benignus & magni ſolaminis vir multa nobis, cum eſſemus novitii, narrabat exempla: inde nos in amore virtutum ſæpius accendebat. De quibus & nos unum ſaltem ſtylo mandare decrevimus, eo quod ipſum affectui noſtro ardentius inhærere ſentimus.

Auctoris relationis Acherdi, monachi Claraval. narrat

b

c

2 Ego, inquit, dum aliquando converſarer in epiſcopatu Trevirenſi pro conſtruendo cœnobio, quod Clauſtrum *d* nominatur, largiente ſuperna gratia, merui videre & agnoſcere hominem ſanctum, hominem vere divitem, & vere beatum, nomine Schocelinum *e*. Qui videlicet eo ditior, eo beatior fuit, quo fallaces mundi divitias, tamquam vanitates & inſanias falſas, verius deſpexit, & longius objecit. Vere enim non qui plus habet, ſed qui minus cupit, dives eſt. Tanto namque fervore hic beatiſſimus Eremita mundum deſeruit, tanto Chriſtum ardore dilexit, ut temporibus & regionibus noſtris neminem fuiſſe putemus, qui ei in contemptu viſibilium, & carnis mortificatione poſſit æquiparari. Vitam quippe illius omnes poſſumus mirari, multi etiam æmulari; ſed nullus imitari: unde & neceſſe eſt amplius venerari. Iſte enim pro Chriſto quotidie moriens, non unam tantum, ſed innumeras cruces & mortes ſuſtinuit: quia quot diebus in eremo vixit, quaſi tot martyria duxit. Quis namque hominum in hac vita mortali, quantumcumque profecerit, vel ſine humano cibo, vel ſine tecto, vel ſine indumento, vel ſine omnibus his diutius vivere poſſit? Porro Vir iſte virilis, vir veræ virtutis, naturam ſupergreſſus humanam, cum careret omnibus iſtis, confortante le Deo, per multa tempora non defecit. Annis ſiquidem quatuordecim ſolivagus, ac toto corpore nudus, montibus & ſilvis pro Chriſti amore oberrans & latitans perduravit, cælum habens pro tecto, aerem pro veſtimento, pecorinum victum pro cibo humano. Herbis namque agreſtibus & crudis, earumque radicibus, interdum quoque ſagina *f* & glande pro magnis deliciis utebatur, qui utique brutorum animalium paſtus magis, quam eſca hominum eſſe probatur.

d

e

f

D

E

vitæ aſperitatem

3 Hujus ergo rigorem propoſiti inexorabili ſeveritate per decennium integrum cuſtodivit. Poſtmodum autem quatuor fere annis ante ſuam dormitionem, in corde hyemis bruma læviente aſperrima, cum tellus nivibus obruta, & gelu acriore coercito nec herbas foris exercret, nec radices effodi ſineret, tunc a facie famis & hujus frigoris ſuſtinere non prævalens; tandem ut homo jam fere præmortuus, &, obeſo corpore, pelle ſola circumdatus, cogebatur interdum deſerta deſerere, atque ad proxima rura volendo nolendo *g* deſcendere. Veniens autem ad excretorias *h* ejuſdem vieuli caſus, ſi quem ibi pauperculum, & honeſtæ converſationis hominem manere cognoſceret, ad eum libentius divertebat. Diverſorium tamen ipſius ingredi recuſabat: ſed reclinato capite quieſcebat in laribus *i* domatis *k*, vel potius in medio curtis *l*. Hoc autem maxime *m* procurabat, ut profunda jam nocte accederet, horaque antelucana recederet. Porro homineailli, qui digni habebantur tanto boſpite nobilitari, magnam ei reverentiam deferebant, ita ut nemo de inhabitantibus auderet ad eum accedere, aut in colloquio moleſtus exiſtere: niſi forte ab illo permiſſus, aut etiam vocatus, nimirum metuentes, ne ad ipſos amplius noo diverteret, ſi quietem illius aliquis ibidem importune turbaret. Interdum tamen applicabant ei pro foribus modicum ſtraminis, aut veterem ſaccum, ſi vel in eo fortaſſe requieſcere conſentiret. Porrigebant nihilominus fragmentum ei aliquod hordeacei vel ſurfurei panis, ſcientes utique, quod aliud nihil acciperet. De quo videlicet pane modicam aliquotiens cruſtulam ruminabat, refiduam vero partem, ad multorum dierum refectionem, ſecum ad eremum deferebat.

g

h

i

k

l

m

F

4 Habebat quoque Vir ille locupletiſſimus circumligatam renibus ſemicinctiam *n* vilem atque breviſſimam, qua verecundas ſolummodo corporis partes operire vix poterat, eam eum hominibus apparere compelleret iſta tam inevitabilis cauſa. Poſſidebat nihilominus & ſæcellum parviſſimum collo vel renibus appenſum, quo ſupradictas alimonias inferebat. En tota divitis iſtius Viri proprietas, en gloriola ſervi Chriſti hereditas, & nobile patrimonium, cui vere fideli totus mundus erat divitiarum. Ipſe enim tamquam nihil habens, & omnia poſſidens, in tali nihilo totum obtinuit, quando-

n

A quandoquidem qui in vili ſemicinctia totum mundum incluſit, de toto, & pro toto mundo ſemicinctiam ſolam elegit. Denique quid aliud cuivis hominum confert copia thelaurorum, atque infinita poſſeſſio rerum, niſi ut præſentem vitam ducere, & aliquamdiu producere poſſit: ad quam videlicet tranſigendam, huic Pauperi noſtro, una vetuſti pannuculi ſciſſura ſuffecit?

munuſcula a S. Bernardo ad eum miſſa.

5 Beatus itaque Bernardus, audita virtute converſationis illius, dedit nobis præceptum adeundi & ſalutandi ex nomine ipſius Virum, mittens etiam ei pro ſigno caritatis nonnulla munuſcula; hoc eſt, tunicam & caligas, ut pro ejus amore indueret illas. Nos ergo profecti ad eaſdem partes, una die, cum adhuc tenebræ eſſent, intravimus locum, ubi quieſcere putabatur: & non invenientes, ſciſcitati ſumus ab hoſpite, ubinam ille eſſet. Ille vero reſpondit: Hac nocte, inquit, apud nos in curia o manſit, cui ſolito tempeſtivius recedenti & valefacienti reſpondimus: Cur, domine Pater, tam cito egrederis, cum media noctis adhuc vix hora tranſierit? Et ille: Modo, inquit, venturi ſunt huc propter me viri quidam Religioſi: a quibus nolo me ad præſens reperiri. Hæc autem ſæpius & propter alios fecit, quos ad ſe nihilominus venturos eſſe prædixit. Quo audito, ſatis ſuperque mirati ſumus, quod tam cito in aſtutia noſtra ab eo deprehenſi fuerimus. Callide namque ſatis putavimus, nos egiſſe, & incautum, antequam ſurgeret, præveniſſe. In quo videlicet facto manifeſte innotuit, quod etiam prophetico ſpiritu non caruerit. Nos ergo ſcientes, quod abſque beneplacito ſuo reperiri non poſſet, per prædictum hoſpitem ei mandare curavimus, obnixe rogantes, ut gratia ipſius qui nos ad ipſum direxerat, ſuam nobis præſentiam indulgeret.

o

B

Adeundus ad Beatum deducitur, & cum eo agens,

6 Quo tandem annuente clementer, venimus & vidimus eum, non quaſi terrenum hominem, ſed ſicut angelum cæleſtem: cujus converſatio tota in cælis & de cælis erat. Tunc eulogiis *p* præſentatis, cum ſalutationem patris humiliter & cum reverentia ſuſcepiſſet, ipſaque indumenta ſibi applicuiſſet; mox iterum ea depoſuit, & ait: Benedictus Deus, qui dedit in corde apoſtolici viri, ut peccatoris & miſeri hominis memoriam habere dignetur. Et nunc pro amore ipſius, veſtimenta tranſmiſſa obedienter accepi & indui: diutius tamen ea portare

p

C non valeo, quia nec opus eſt mihi, nec ipſe mandavit. Dico autem vobis, amicis meis cariſſimis, quia nihil eſt mihi moleſtius, quam ut curæ carnalis ſarcinam odinſam, cum tanta difficultate depoſitam, laſſatis & dolentibus humeris denuo imponere cogar. Nos itaque videntes hominem benignum atque affabilem, cum jam ei fiducialiter loqueremur, ſciſcitati ſumus ab eo, cum reverentia tamen, utrumne adhuc de carnis illecebris, vel dæmonum irritamentis aliquid moleſtiæ toleraret.

mirabilem

7 Tunc ille, ut erat homo jocundus & boni ſolatii, cum paululum ſubriſiſſet, ita loqui exorſus eſt: Jam diu eſt, amantiſſimi fratres, ex quo per gratiam Dei a paſſionibus vitiorum ſentio me non mediocriter exoneratum. Sed quoniam tentatio eſt vita hominis ſuper terram, quis glorietur, caſtum ſe habere cor? Si enim dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. In medio ſiquidem laqueorum ambulantes, & hoſtilibus gladiis circumquaque patentes, niſi ſcuto divinæ protectionis aſſidue muniamur, numquam cavere poterimus ab his, qui ſagittant in obſcuro etiam rectos corde. Confidimus tamen in Domino, quia fidelis eſt, & non patietur nos tentari ſupra id quod poſſumus. Et nunc

D vobis aliquid exempli gratia refero, in quo poteritis advertere, cujuſmodi tentationibus aliquoties ioquietor. Quadam itaque die, cum brumalis aſperitas ſolito intenſiore pruina rigeſceret, & nix copioſa de nubibus flueret, tunc torpentibus membris in terra jacebam: verumtamen rerum Sator omnipotens, qui dat nivem ſicut lanam, & nebulam ſicut cinerem ſpargit; ipſe mihi pro laneo amictu, qui deerat, niveum opertorium dederat, magnum quidem & amplum, atque ad unius cubiti meſuram fere condenſum, quo circumquaque latius expanſo, ita operiebar, ut de corpore meo nihil penitus appareret: tantummodo circa faciem meam virga ſumantis anhelitus ab ore procedens, ſuperjectam nivem paulatim undique reliquabat, & modicam fecerat aperturam.

A. HERBERTO.

vita ejus

8 Interea lepuſculus quidam, ante faciem nivis & frigoris fugitans, atque ad pauſandum latebras quæritans, caſu venit ad ipſum foramen. Qui ſuavitate caloris illectus, illico ſubſtitit, & ſuper capur meum ibidem accubavit. Tunc ipſa E novitas rei ſubridere me compulit, & ſubripiente* mihi levitate, dejectus eſt animus meus a ſtatu ſolitæ gravitatis, & prolapſus in gaudium vanitatis. Non ſolum autem, ſed & deſiderium incidit eumdem lepuſculum, ut facile poteram, manu injecta corripere, non ut eum occiderem aut retinerem; ſed quia eſt animal innocens atque leniſſimum, ut contrectatione & vilu illius aliquamdin delectarer, & dicatum pœnitentiæ tempus hac inepta lætitia interim conſumere non verer, diutius autem ſuggeſtori reluctans, deſiderium vanum, donante Deo, ſuperavi: tranquilloque corpore manens, pavidam beſtiolam ſecure quieſcere feci: donec tandem ultronea voluntate receſſit,

**ſubrepente*

innocens

9 En id eſt unum de majoribus tentamentis, quæ a multis retro diebus toleraſſe me memini, quod videlicet quamvis jocoſe, & velut exhilarandi vos gratia fortaſſe videar vobis alacrius, quam oportuit, retuliſſe; erubeſco tamen & doleo, cogitationes meas interdum a vanitatibus iſtis, velut a muſcis volitantibus, inquietari, etiam ſine conſenſu vanitandi. Cum hæc & ſimilia nobis ædificandi & ſolatiandi cauſa Vir ille mirabilis enarraret, tunc beatum patrem Bernardum legatione noſtra humillime ſalutavit, ſeſeque orationibus ejus devotiſſime commendavit. Moxque benedicens ac valefaciens nobis, tamquam cervus emiſſus a Deo, liberis ſaltibus ad opaca ſaltuum recucurrit, & veluti avis de manu tenentis elapſa, laxatis in aera pennis, ad avia nemorum cantando revolavit.

F

intelligit ac ſuſpirat. Mors, ſepultura, miracula.

10 Nos igitur videntes, & ſpiritum loquendi ulterius non habentes, in comparatione talis ac tantæ perfectionis aſſimilavimus noſtras turres *g* favillæ & cineri, &, qui antea putabamus nos aliquid eſſe, cum nihil eſſemus, tunc univerſas juſtitias noſtras quaſi pannum menſtruatæ exiſtimavimus: ſicque percutientes pectora noſtra, humiliati atque compuncti nimis, ad propria remeavimus. Referuntur & alia pene innumera de Viro illo magnalia, quæ quoniam a nobis tamquam longe remotis diligentius inveſtigata non ſunt, ſilentio claudimus, illa tantummodo proferentes, quæ fide oculata percepimus. Hic itaque ter Beatus cum, revelante Deo, diem dormitionis ſuæ jam jamque imminere conſpiceret, ad unam de propinquioribus villis acceſſit, ibique percepto Dominici

g

q

A minici Sacramenti viatico, lætantibus angelis, angelicæ puritatis animam reddidit. Ad cujus exsequias venerandas, viri Religiosi, & populi innumerabiles catervatim undique confluentes, corpus ejus honorifice sepelierunt, & super ipsum novam ecclesiam construxerunt. Postea vero translatum est inde corpus ejus apud quoddam nobile castrum, quod nominatur Luceleburgum *r*, & in ecclesia beatæ Mariæ *s* honorifice tumulatum. Porro ad ipsum tumulum ejus miracula frequenter usque hodie fiunt, & sanitates ac beneficia multa, ipso interveniente, fideliter postulantes accipiunt.

A. HERBERTO.

r *s*

Epilogus Scriptoris. 11 Hæc & similia nobis neophytis domnus Achardus sæpius referebat exempla, quibus rudimenta tirocinii nostri magnifice roborabat, atque in amore virtutum non mediocriter accendebat. Ad postremum autem etiam ipse deficiens, & in senectute bona migravit ad Dominum, & sepultus est in sepulcro fratrum suorum.

ANNOTATA.

B a Turres, *vel urbs Turritana erat in ora occidentali istius insulæ, ubi incipit Septemtrionalis; e cujus ruinis crevit Sassaris, translato illuc Turritanò archiepiscopatu ab Eugenio IV. anno* 1441. *prout observat Baudrandus.*

b *Hæc, usque ad* Ego, inquit, dum aliquando *&c. accepi ex editis apud Chifletium lib.* 1. *cap.* 5. *ut sint præfatiuncula quædam ad sequentem narrationem, quæ ibi est cap.* 6. *Hujusmodi præfatiuncula etiam ei præmittitur in aliis exemplaribus. Monasterium autem Claravallense pluribus describit Gaspar Jongelinus in Notitiis abbatiarum Ordinis Cisterc. pag.* 20.

c Acardus, *al.* Achardus. *Inscribitur Kalendario Ordinis Cisterciensis, anno* 1617. *Divione edito, die* 15. *Septembris, uti & Menologio apud Chrysostomum Henriquez; apud Chalemotum autem hac die* 6. *Augusti.*

d Claustrum beatæ Virginis in diœcesi Trevirensi, *al.* Hemmenrodense; *ex Angelo Manrique in Annal. Cist. ad an.* 1134. *cap.* 8. *num.* 8. *de quo copiosissime lectorem instruet Gaspar Jongelinus in libro singulari, quem de eo edidit, ac Notitiis abbatiarum Ordinis Cisterc. subjecit.* C

e *Varia hujus nominis effoematio est; ex Commentario nostro prævio.* D

f Sagina, *lege* fagina *enim editione Raissii, ac tribus Mss. exemplaribus, quæ ad manum sunt; quam lectionem insuper seusus eequirit: id est,* glande fagea. *Vide Ganginm in Glossario. Dictionarium Gallico-Latinum, quod notatur anno* 1704. *Trevoltii excusum, in voce* Faine, *dicit esse fructum fagi, ac speciem glandis, qua porci saginantur.*

g *In dicta editione, ac tribus Mss. tantum est* nolendo.

h Excretorias casas; *id est, usi ex sensu colligo, ab aliis secretas ac seorsim positas. Editio ac tria Mss., quæ dicebam, habent* extractorias.

i *Ibid. est* lateribus.

k Doma, domatis *pro domo ac prædio &c. ex Græco δῶμα. Vide Cangium.*

l In medio curtis, *id est, villæ; Vide infra litt.* o.

m Maxime *etiam est in uno nostro apographo: sed in duobus aliis, & in editione Raissii* mane, *minus recte.*

n Semicinctia *est protensa ventri cæstula. Plura Cangius.* E

o Curia, *inter alia significat prædium rusticum, & atrium impluvium, sicut ibid. videre datur.*

p Eulogiis, *id est, munusculis; secundum dicta num.* 5. *Plura idem auctor.*

q Turres; *apud Raissium* vices, *suffragantibus duobus Mss. nostris: in alio est* vices.

r *Al.* Luxemburgum, *de quo in initio Commentarii prævii dixi.*

s *Monasterium est Ordinis S. Benedicti, de quo Commentarius prævius num.* 6. *Mabillonius in Annalibus dicti Ordinis ad an.* 1083. *quo illud conditum esse constat ex litteris a Miræo relatis in Notitia ecclesiarum Belgii pag.* 213. *de antiqua ejus structura loquens, scribit* haud longe a muris Luciliburgi seu Luxemburgi, in jugo montis, inter ruinas veteris castri & palatium Mansfeldicum, olim exstructum sub titulo S. Petri; at temporis processu S. Mariæ patrocinio ac nomine consecratum, quod ob excellentiam supra cetera illius tractus cœnobia vulgo MUNSTER appellatur. F

SEPTIMA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI VII. IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Faustinus vel Faustus M. Mediolani.
S. Petrus } MM. Romæ.
S. Julianus seu Juliana }
S. Carpophorus }
S. Exanthus }
S. Cassius } MM. Novocomi.
S. Severinus }
S. Secundus }
S. Licinius }
S. Donatianus episc. conf. Catalauni in Gallia.
S. Donatus episc. M. } Aretii in Tuscia.
S. Hilarianus M. }
S. Simpronius } MM. Antiochiæ.
S. Venerius seu Veneria cum aliis VII. }
S. Hyperechius presb. conf. apud Græcos.
Sanctus Donatus confessor Forocornelii in Italia

A Italia.
S. Celſus conf. apud Lemovices in Gallia.
S. Victricius archiepiſc. conf. Rothomagi.
S. Donatus epiſc. Veſontione in Burgundia.
B. Jordanus Forzate Ord. Bened. Patavii in Italia.
S. Conradus Nantuinus Wolfrathuſii in Bavaria. D
S. Albertus conf. Ord. Carmel. Meſſanæ in Sicilia.
B. Vincentius Ord. Min. Aquilæ in Veſtinis Italiæ.
S. Cajetanus Thienæus conf. Neapoli.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

SIgebertum (*alias* Sigbrechtum *aut* Sigebrechtum) Anglorum Orientalium regem martyrem *hoc die leugieri ornant elogio Sauſſayus & Bucelinus, quibus ſubſcribunt Ferrarius & Menardus : aliis alium diem præferentibus, ut facit Wilſonus in Martyrologio Anglicano poſterioris editionis, quem ſequitur noſter Alſordus, eum ſignantes die* XXVII. *Septembris. Contra vero Wiſfordus vetuſtior & probatior Anglicus*
B *Martyrologus præfert* XVI. *Januarii, quod Majores noſtri ſcire non potuerunt, cum eo libro tunc caruerint. Vides diem natalem plane ambiguum, quemadmodum & mortis annus incertus eſt. Teſtes alios de cultu immemorabili refert Mayhewius hoc die, dum interim inter Sanctos Benedictinos a Mabillonio prætermittitur. In ea vero diei obitus incertitudine, Wiſfordum, cujus auctoritate potiſſimum utimur, præferendum cenſemus, Sanctumque adeo remittimus ad Supplementum* XVI. Januarii.

S. Boiſilus abbas *ſeu præpoſitus* Melroſenſis *in Scotia, neſcio cur hoc die referatur a Dempſtero & ex eo a Ferrario in Catalogo generali. De ipſe jam pridem actum eſt ad* XXIII. Januarii.

S. Aſterius Senator capite plexus *ſignatur apud Græcos in Menais ac Menæa Chiffletii. Colitur cum S. Maximo apud Latinos* III. Martii.

S. martyris Dometii ſub Juliano Apoſtata *memoria cum elogio inſcribitur Menologio Baſilii imperatoris. Martyr ille ibidem ſignatur & laudatur ad diem* XXIII. *Martii ; idemque ipſius elogium jam pridem Græce editum ſuis apud nos*
C *ad calcem tomi* I. *ejuſdem menſis pag.* 871. *Latine autem redditum tomo* III. *pag.* 459. *ad dictum diem, quæ actum de ille Martyre fuit, ut mirum ſit, elogium idem hodierna die repeti. Vide itaque diem* XXIII. Martii.

S. Mariæ Ægyptiacæ *memoria ſingulari feſte Treveris hoc die recolitur, ut in eccleſiæ iſtius Lectionario diſerte ſignatur, relatis etiam prepriis lectionibus. Sanctam hoc etiam die ſignavit Grevenus. De ea in opere noſtro actum eſt die, quo in Romano colitur,* II. Aprilis.

S. Donatus epiſcopus Euriæ, *ſeu potius Euræa, hoc die ſignatur a Grevenio & aliis, haud dubie occaſione* S. Donati Aretini, *qui vere huc ſpectat. De ille actum eſt die, quo a Græcis colitur,* XXX. *Aprilis, quando Majoribus noſtris nota, opinor, non erat inſcriptio, quam Janningus noſter in ſuo Diario Veneto deſcripſerat, notans ſeſe Murianis viſitaſſe monumentum elegans, in quo ejus reliquiæ aſſervantur, in cujus anteriori parte ipſius Sancti effigies, inſtar mortui jacentis, cum habitu epiſcopali exſculpta eſt & aure oblita. Obſervat præterea, in ſu-*

prema altaris parte imaginem B. V. Mariæ decenter reconditam, populi venerationi exponi certis temporibus amote vele. Perro inter imaginem & monumentum prædictum, legi ſequentem inſcriptionem : Sereniſs. Francifci Molini principis, auguſtiſſimique Venetorum ſenatus marmorum largitione munifica, piiſque Murianenſium civium eleemoſynis, affabre conſtructo ſepulcro, corpus S. Donati epiſ- E
copi quingentis abhinc annis in altaris ſtipite reconditum ſolemni translatione ab Illuſtriſs. ac Reverendiſs. Domino, D. comite Marco Antonio Martino Turcelli Epiſcopo, ut majori adoretur pietate, decentius collocatum, & beatiſs. Virginis Mariæ Gratiarum imagine ex anguſtiori ſacello deſumpta, ara ipſa ad decorem & amplitudinem exornata, curantibus adm. R. Nicolao Calura plebano ac RR. capitularibus anno Domini MDCLVI. die VII. Menſis Auguſti. *Addit Janningus, nullum hujus ultimæ tranſlationis factam fuiſſe inſtrumentum, ſed nec primæ memoriam ſcriptam reperiri. Utriuſque feſtam agitur, inquit,* VII. *Auguſti, quo facta fuerunt: Natalem vero recoli diximus* XXX. Aprilis.

S. Megetium *ſive* Migetium *epiſcopum Veſontionenſem, S. Donati ſucceſſorem commemorant hoc die Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, & Sauſſayus in Martyrologio Gallicano; credo occaſione S. Donati, cujus feſtum hodie celebratur: nam Chiffletius noſter candide fatetur, ſe nec in Martyrologio quidem Veſontionenſi reperiſſe diem, quo vel obierit, vel cultus umquam* F
ibi peculiariter fuerit S. Megetius. *Unde Caſtellanus in indice Martyrologii ſui univerſalis priſtinum quidem ejus cultum agnoſcit in eccleſia Biſontina; diem tamen illi conſecratum nullum aſſignat. Nos, quæ ad illius Acta pertinent, jam dedimus in Illuſtrationibus Claudianis, auctore R. P. Petro Franciſco Chiffletio collectis, inſertiſque tomo* I. *menſis Junii, a pag.* 688. *ad diem* VI. Junii.

S. Dometii monachi Perſæ, qui cum duobus diſcipulis ſub Juliano Apoſtata lapidatus eſt, *memoriam* Niſibi in Meſopotamia *ſignat hoc die Martyrologium Romanum. Die* V. *Julii pag.* 255. *exſtat apud nos S. Domitius martyr in Syria; qua occaſione actum tunc fuit de pluribus ſynonymis Martyribus in iſtum unum veroſimiliter conflandis; inter quos eſt hodiernus Perſa, remiſſe tamen curæ hunc ulteriore examine in hunc diem, ſi quid interim veritati congruentius reperiretur. Cum autem nihil in promptu habeam, quod clare ac certo cogat hodiernum* Dometium *ab iſta prætorite diſtinguere, mitto lectorem ad ea, quæ dicta ſunt eodem*

A *die* v. Julii,

Africæ & Valeriæ *nomina textui Hieronymiano Florentinii aſſuta, tam quam Martyrum Auguſtanorum, corrupta ſunt ex* S. Afra *&c. de quibus ſuperius ad diem* v. Auguſti,

S. Afra *Auguſtana quod variis diebus perperam ſignata ſit, explicatum invenies die qua de ipſa egimus* v. Auguſti,

S. Hormisda Papa *hoc die ſignatur inter auctaria Uſuardina ex codice Aquicinctino. Satis notum eſt, ſpectare ad diem præcedentem, quo de ipſo egimus,* vi. Auguſti.

Juſtus & Paſtor *MM. huc male translati ſunt in Kalendariis non magnæ auctoritatis. De iis actum eſt* vi. Auguſti,

Legit hoc die Ferrarius in Catalogo generali: Caradignæ in Hispania, ioveotio SS. Martyrum Stephani & ſociorum, *Citas* Tab. eccleſiæ Palentinæ. *Vide quæ de iis Sanctis dicta ſunt die præcedenti* vi. Auguſti,

Leobaldum, *ut apud Treceuſes* martyrem *hoc die ſignatum reperis Bollandus, quem Sauſſayus in ſuo Supplemento, ſed die ſequenti,* martyrem *quoque prædicat:* In territorio Trecenſi natalis S. Leobaldi martyris. *A Grevено & aliis eodem illo die ut* martyr *etiam refertur, & ut Trecis coronatus. Verum aliis coloribus depingitur apud Deſguerrois in Hiſtoria Trecenſi, ubi* Leobaldus *dicitur, alias* Leodeboldus, *de quo in Prætermiſſis ad* xiv. *Junii ita actum eſt, ut hic vix quidquam dicendum ſuperſit, præterquam quod ex eo tempore nihil prorſus acceſſerit, unde cultu eccleſiaſtico donatus unquam fuiſſe demonſtretur. Præter teſtes ibi adductos, ſufficit mihi Mabillonius, qui variis locis de ipſo ut ſymmiſta agens, nuſquam* Sancti *aut* Beati *appellatione ipſum exornat. Si igitur* Leobaldum, *de quo agit Deſguerrois in eſtata Trecenſi hiſtoria ad annum* DCL. *numero* 13. *velit Sanctis annumerari, is omnino a* Fundatore Floriacenſi *diſtinguendus eſt. De quo ſi nos tempeſtive doceant Treceuſes, referri poterit ipſorum Sanctis aut in hujus menſis appendice, aut in Supplemento generali,*

Romæ, Commemoratio S. Claudiæ, *matronæ*

C *nobilis Britannicæ, quæ cum parentibus ſuis Chriſtiana, aliiſque Romam obſes miſſa, imperante Claudio, ibi in matrimonium collocata fuit Anio Paudenti, non inferioris nobilitatis ſenatori. Ibidem prima fuiſſe dicitur Chriſtiana, quæ hoſpitio exceperit S. Petrum Apoſtolum, cujus inductu baptizatus ejus maritus, evaſerit Chriſtianus. Mater eadem fuit illuſtrium Sanctorum, Novati, Timothei, Praxedis & Pudentianæ. Poſt longam vero ſanctamque vitam virtutibus Chriſtianis exercendis impenſam, felicem vivendi finem fecit, apud Sacoinum in Umbria, in prædio conjugis ſui ſuburbano, circa annum Chriſti* cx. *Sacrum autem corpus ejus Romam translatum fuit, ibique a filiis ejus honorificentiſſime conditum in monumento Pudentis, patris eorum. Ita hoc die ſcribis Wilſonus in ſuo Martyrologio Anglicano; verum ſecrioribus monumentis opus eſt, ut hue juſmodi Sanctam admittamus,*

Auriæ in Gallæcia, tranſlatio ſanctæ Euphemiæ virginis, *Ferrarii annuntiatio eſt una ex pluribus, quæ plerumque non ſatis feliciter ex Hiſpania accerſit. De ea* Euphemia *egimus inter Prætermiſſos ad diem* xxvi. *Julii, quo lectorem remittimus, ut de ea tranſlatione ſtatuat, quod ibi de ipſa qualicumque Sancta exiſtimandum cenſuimus. Qui Tamay Martyrologium Hiſpanicum conſulere voluerit, plura inveniet; ea magis curanda, ipſe viderit.*

Sancti decem mille Alcetæ Thebæi in pace conſummati *ſunt in Menæis magnis impreſſis Græcorum, duobus honorati verſiculis. Sub Dioclesiano valde ſævitum eſt in Chriſtianos per Thebaidem, ex. Euſebio Eccleſ. hiſt. lib. 8. cap. 9. quos Romanæ tabulæ ſignant die* v. *Januarii, ſub notione plurimorum ſanctorum Martyrum. Quamquam vero in hodiernorum, quos memorabam, Aſcetarum annuntiatione ac verſiculis non ſit mentio martyris; ſuſpicor tamen, eos martyres fuiſſe; an in mox dictis ſub Dioclesiano, ſint comprehenſi, non divino.*

S. Or in pace conſummatus *notatur in Menæis magnis Græcorum impreſſis: adde Menæum Chriſſietis, ubi occurrit* Or in pace. *Hic ſi ſit idem cum famoſo* Or *ſeu* Hor, *de quo Ruffinus in Vitis Patrum lib. 2. cap. 2, ut incommodam,* E *quæ ad iſtum locum unum, 12. in notationibus de illo ſcribit Roſweydus, Origeniſtam fuiſſe dicens ex S. Hieronymo; non conſtare tamen, quod talis obierit. Durior etiam eſt Roſweydi contra illum ſermo ad libri 8. Vit. Patrum cap. 9. Palladii, num. 14. ubi hæc ſatur: Hic eſt ille* Or hæreticus Origeniſta *&c. Si hunc itaque Menæa deſignant; cum de ejuſdem converſione nobis non conſtet, illorum auctoritate (recentiores enim quoſdam martyrologos haud equidem moror Latinos ad diem* xiv. *Novembris) Sanctis eum accenſere non auſim, probe gnarus, cauto ac circumſpecte Menæis iſtis fidendum eſſe, quas turpiter deprævata ſunt, ſicut docent exempla in Hiſtoria chronologica Patriarcharum Conſtantinopolitanorum, tomo 1. menſis Auguſti præfixa, ad ſeculum octavum parergo 7. Quod ſi alium* Or *hic intelligendum velis; cultum ejus publicum proba,*

Godichalcum epiſcopum Atrebatenſem *die præcedenti inter Prætermiſſos collocavimus, ſynonymum hoc die naſcio unde nobis proferat Molanus in additionibus ad Uſuardum his verbis:* Civitate Novaria, ſancti Godicalci martyris, ejuidem civitatis epiſcopi, cujus paſſio habetur, *quæ in Galeſinum tranſierunt, civitatem* Tabulas eccleſiæ Novarienſis: to quibus tameo, *teſte Ferrario*, neque hac neque alia die reperitur; *neque a me reperiri potuit hactenus. Neque vero nomen Italici quidquam ſapit, ut majori luce opus ſit priſquam ipſum inter Sanctos rejeramus.*

Stephani Maconi *ex Ordine Carthuſiano viri ſec.* xv. *ſanctitate celebris præclaram Vitam Latino vulgavit Bartholomæus Senenſis, ejuſdem Ordinis anno* 1626 *præfixo titulo* Beati *& quidem imagine radiata, cum ſanctis Brunone comparata, de cujus interim beatificatione aut licito cultu ea monumenta deſiderari patitur, quæ pridem deſiderarunt Majores noſtri ad Vitam S. Cathartuæ Senenſis tomo* III. *Aprilis pag.* 919. *ibi ea rogantes, quæ neceſſaria erant, ut hoc die de ipſo agi poſſet, quorum cum totis ferme ſexaginta annis nihil prorſus acceſſerit, cogimur modo exſequi, quod illic præmonitum eſt; nempe ut* Stephanum *illum, quantumvis celebrem, defectu probationis cultus hoc die præ-*

A *prætermittamus, de ipſo alibi acturi, ſi Senenſes poſtulata ſubminiſtraverint.*

Ulricus & Martinus MM. *in Vilna Caſtro apud Livoniam.*
Anonymi duo Martyres *in partibus orientis.*
Martinus de ſancto Felice *martyr Lancaſtriæ in Anglia.*
Richardus Tertiarius *epiſc. Forojempronienſis in Piceno.*
Hugo coof. *Huſſeriæ in Germania.*
Humilis & Pacifici confeſſ. *Bruforſii in Piceno.*
Bartholomæus Urbinas, conf. *Tatavii.*
Amicious Laudenſis conf. *Laudæ.*
Antonius Purus conf. *eremita prope Fabrianum.*
Thomas Caccius & Matthæus Nolius conf. *Novariæ.*
Juſtus conf. *Villafranceæ in territorio Aſturicenſi.*
Ludovica vidua *Orbæ in Sabaudia.*

Referuntur ab Arturo cum titulo Beati in Martio Franciſcano, & ultima etiam in Gynæceo.

B *In Gynæceo adduntur* Saretrudis *&* Ebana *abbatiſſæ Ord. S. Benedicti apud Laudunum.*
Agaga & Adelidis *Baiocis in Neuſtria.*
Innocentius Bizzarus *Memphi capite plexus laudatur ab Huebero in Menologio; atque item*
Jacobus de Forolarcinio conf. *Genuæ in Liguria.*
Theuzzus *ſeu* Theuzzo *laudatur ut* Beatus *a Wione, Dorganio & Menardo ex Tabulis Vallumbroſanis cœnobii Bergomenſis, ut qui etiam inter alia Vitam S. Joannis Gualberti ſcripſerit. Quæro legitimæ venerationis indicia, quæ ſi exſtarent, haudquaquam a Ferrario prætermiſſus fuiſſet.*
Potamia Thaumaturga in pace conſummata *refertur in Menæis magnis Græcorum excuſis. Verſiculi duo, qui apponuntur, memorant, pro miraculi Chriſto peremptam gladio, effundere miraculorum fluvios (Græce ποταμοὺς) Potamiam. Patet alluſio in Græco ποταμὸς & Ποταμία.*
Sancti martyres Diomedis *meminit Kalendarium Ruthenorum apud Poſſevinum Apparatus ſacri tom. 2. Plures inter Martyres ſynonymos hic quo ſpectet, incertum.*
C In Luſitania, inventio corporis beatæ Mafaldæ reginæ, poſtea monialis Ordinis Ciſtercienſis, multis miraculis celebertimæ. *Henriquezii verba ſunt in ſuo Menologio Ciſtercienſi, quæ nonnihil amplificantur a Chalemoto, ex quibus de Mafaldæ iſtius inventione docemur: vellem addidiſſent, quo die obierit, quove religioſa & legitima veneratione colatur.*
Anſulfus *monachus Clarævallenſis ab utroque etiam pluribus ornatur encomiis: verum & hi deeſt, quod quæritur potiſſimum, ut de immemorialis cultu certiores reddamur. Solum* Venerabilis *titulum ei tribuit Caſtellanus, Sauſſayus* beatæ memoriæ.
Claudius Vivierius *a Sauſſayo additur, qui Leodii obierit, non ſemel Ordinis Minimorum provincialis,* vir gravis & eloquens, at ſuper omnia pius.
Ternatius, Gervaſius, Gedeon, & Hugo *epiſcopi Veſontionenſes hoc die referuntur a Miræo in Faſtis Belgicis & Burgundicis. Sauſſayus in Supplemento Martyrologii Gallicani poſtridie tres priores commemorat, neſcio qua cauſa. Quartus ad hunc neutiquam certo non ſpectat; ſed ad diem*

IX. *Aprilis, quo inter Prætermiſſos a nobis, quia de cultu non conſtabat, relatus eſt. Idem haud dubie Caſtellano de omnibus viſum eſt: cum in indice Martyrologii univerſalis* Ternatium *Omiſſis accenſuis; ceteros vero ne nominandos quidem uſpiam putavit. Sed neque nobis abſque veteſtioribus publicæ venerationis indiciis, unda Joan. Jacobi Chiffletii auctoritas, aut quæ hac nituntur, Miræi, Sauſſayive teſtimonia ſufficiunt, ut eos inter Sanctos aut Beatos tuto numeremus.* D
Luchina *Ordinis S. Dominici Tertiaria Soncini in Inſubribus celebris, ut* Beata *inſigni elogio ornatur ab Arturo in Gynæceo ad diem* XXIII. *Auguſti, quem inter alios citat Marcheſius, dum ipſam hoc die refert* Beatæ *etiam titulo inſignitam, privata, opinor, veneratione, cum de legitima eccleſiaſtica nihil hactenus nobis innotuerit.*
Cibihacum in Scotia epiſcopum & Pictorum apoſtolum, nepotem S. Columbæ *hoc die ſignat Comerarius, quem & alicubi* Sanctum *appellat Dempſterus, in Menologio tamen ſuo Scottico eum prætermittens. Vellem aliunde de Cibthaci ſanctitate & cultu edoceri: neque enim ex eo* Sanctus *continuo dicendus eſt, quod alicujus Sancti nepos fuerit, ut pluribus in ſcriptorum Scotorum nomenclatura obſervat Dempſterus ipſe pag. 27.* E
Mathildis *ſeu* Mathilda *Angliæ regina, ſanctorum Malcolmi & Margaritæ Scotorum regum diguiſſima filia, magna ſanctitatis opinione illuſtris, huc a Majoribus noſtris remiſſa eſt in annotatis ad cap. 50. Vitæ S. Eduardi die* V. *Januarii: referturque etiam hoc die in Martyrologio Wilſoni, & a Ferrario in Catalogo generali. Verum in Prætermiſſis ad diem* XXX. *Aprilis, atque iterum ad* I. *Maji teſtatum reliquit Honſchenius,* nullum eccleſiaſticæ veneorationis veſtigium *eatenus prolatum; quod cum neque ex eo tempore ullus protulerit, ut ut invito cogimur* excellentiſſimam & Chriſtianiſſimam reginam, *ut eam Aelredus in Vita S. Margaritæ matris ad* X. *Junii meritiſſimo appellat, hoc etiam loco prætervire.*
Fauſtioianus *neſcio quis,* Ambianenſis epiſcopus *hoc die a Florario noſtro Sanctorum Mſs. ſuggeritur, apud Gallicos Martyrologos æque ac apud Sommarthanos plane incognitus, ut vade alio opus ſit, priuſquam ei locus in hoc opere tribuatur.* F
S. Fauſtum *hoc die Martyrologio ſuo Mediolanenſi inſcripſit Petrus Paulus Boſca,* cujus corpus, *inquit,* Caneti ad lacum Verbaoum honeſtiſſime conditum eſt, *nec verbum de Sancto proferens, ut facile agnoſcas, e Cryptis Romanis acceptum, de quo ſatis ſit hæc pauncula hic notaſſe.*
S. Nicolaum *eremitam Calabrum in Samnio ſocium SS. Reginaldi & Francı, de quibus actum eſt* VII. *Maji, hoc die ex Gabriele Bacrio annotavit olim Bollandus: verum melius a Ferrario, cum alio ſocio S. Falco ſignatus eſt ad diem, quo proinde & nos utrumque collocabimus* IX. Auguſti.
Pulcheriæ & Irenes imperatricum noſtrarum, quæ pio ſunt in honore, memoria *inſcribitur noſtro ſupplemento ad Menæa Græcorum excuſa, ex Mſs. Sirmondo-Chiffletianis. Colitur prima apud Latinos die* X. *Septembris; ſecunda autem inſcribitur Menæis prædictis die* XIII. *hujus. Videtaque diem* XIII. Aug. & X. Septemb.

A Item Julianæ, Dyomadæ, Memmiæ, Agapes & aliorum martyrum, *eſt ſolius Greveni connexio hodierna, poſt* Suffronium *Antiochenum, inter auctaria Uſuardina, aliis Martyrologis prorſus incognita, ut non videam, aliunde profluere potuiſſe, quam ex iis, quæ citata ſunt in annotatis ad Acta S. Afræ ad diem* v. *hujus menſis, ubi ferme quatuor iſtæ ſparſim computantur in numero Martyrum* XXV. *quos alii Romæ, alii Auguſtæ tribuendos cenſent, de qua re diſquirendum eris* XII. Auguſti.

S. Mametem Cæſarienſem in Cappadocia martyrem *jam pridem notavimus ſignari hoc die in Floro a Majoribus noſtris edito, ſed ſpectare ad* XVII. Auguſti.

Glycerium *Conſueranenſem in Aquitania epiſcopum hoc die diſerte referunt Sauſſayus cum elogio & Caſtellanus, eumque eumdem cum* Licerio (*Gall.* Licar) *eſſe volunt, ubi tamen Sammarthani in Gallia Chriſtiana utrumque accurate diſtinguunt; & illum quidem ſenierem Agathenſi concilio ſubſcripſiſſe fatentur, ſed a juniori* Licerio, *qui ſub Carolo Martello floruit, diverſum eſſe oſtendunt, hunc ſolum* Licerium *Sancti titulo honorantes, ut qui colatur etiam inter auctaria Uſuardina, die quo res tota accuratius examinari poterit* XXVII. Auguſti.

B S. Sozon ex Nicomedia, io ignem injectus, ac ſine læſione egreſſus in pace conſummatur, ex *Menais magnis Græcorum typo editis; verſiculis duobus, qui adduntur, conentibus, quod alia Salamandra contra flammam exſtiterit* Sozon *martyr: cujus finis extra ignem fuit. Synonymus martyr Pompeipoli annuntiatur in Martyrologio Romano die* VII. *Septembris*; qui .. in ignem injectus, reddidiſſe ſpiritum *dicitur. In Menologio, quod e Græco Latinum fecit Cardinalis Sirletus, narratur dicto die, quod* ex Lycaonia converſus ad Chriſti fidem *&c. Item quod* ſuſpenſus in arbore & verberatus, tradidit Deo ſpiritum. *Si propter has diverſitates hunc ab hodierno diſtinguendum cenſeas, ſufficiat de hodierno hæc notaſſe; ac lectorem remiſiſſe ad diem, quem dicebam,* VII. Septemb. D

S. Froilani epiſcopi translatio Legione in Hiſpania *a Ferrario hoc die notata eſt; at natalem ſolemniter celebrari monet* V. Octobris.

S. Nareiſſus, patriarcha Hieroſolymitanus, in pace conſummatus *notatur in Menæis magnis typo editis: de quo Martyrologium Romanum die* XXIX. Octobris.

S. Florini confeſſoris translatio Curiæ in Rhetia (*vulgo* Griſons) *annuntiatur a Ferrario in Catalogo generali, citante Galeſinium, apud quem tamen* Florianus *appellatur, qui & obſervat, natalem Sancti recoli die, quo & de hac translatione agetur,* XV. Kal. Decembris *ſeu* XVII. Novembris. E

S. Chromarius epiſcopus Aquilejæ *ex Maurolyco & Petro in Catalogo hoc die refertur a Ferrario, qui tamen ingenue fatetur, in Tab. eccleſiæ Aquilejenſis & Marlio Romano ſignari* II. Decembris.

Etkantrudis *virgo hoc die ſignatur in Kalendario Benedictino, melius, opinor a Bucelino relata* XIV. *Maji, quo die a Majoribus noſtris remiſſa eſt ad diem, quo colitur S. Burgundofora* VII. Decembris.

DE S. FAUSTINO VEL FAUSTO M.

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

G. C.

Sancti cultus, tempus martyrii, & Acta diſcutiuntur.

C SEC. II. *Veteris Martyrologii hunc Sanctum adſciſcunt Mediolanenſes.*

HIC *Sanctus, quem hiſtorici recentiores paſſim filium Philippi vocant, &, neſcio quo fundamento, a patre ſeu familia* Oldanum *cognominant, hac die ab antiquis Martyrologis memoratur: nam Martyrologium Hieronymianum, quod* Franciſcus Maria Floreutinius *edidit, conſentientibus aliis ejuſdem Martyrologis apographis, illum ſeptimo Idus Auguſti ſic breviter annuntiat:* Mediolani natalis ſancti Fauſtini. *Vetus vero Martyrologium Romanum, a Roſweydo noſtro editum, cum appellat* Fauſtum, *& gloriaſum martyris titulum eadem die ipſi tribuit hoc modo:* Mediolani, Fauſti martyris. *Uſuardus autem tempus martyrii præterpropter indicat his verbis:* Apud Mediolanum, Fauſtini, tempore Aurelii Commodi, martyrizavit. *Huic annuntiationi ſimilia habent Ado & Notkerus, quibus hodiernum Martyrologium Romanum militarem Sancti profeſſionem ita addit:* Mediolani, ſancti Fauſti militis, qui ſub Aurelio Commodo poſt multa certamina, martyrii palmam adeptus eſt. *Equidem fateor, Baronium hic in ſignando martyrii tempore veſtigia Uſuardi aliorumque ſecutum eſſe; ſed quomodo id cohæret cum Annalibus eccleſiaſticis ejuſdem Eminentiſſimi ſcriptoris, in quibus ad annum Chriſti* 182. *operoſe probat, ſub imperio Commodi nullam contra Chriſtianos motam fuiſſe perſecutionem?* F

ubi tamen nullo fit de ſtorum memoratio.

2. *Interim ex his abunde liquet, de veuſto & immemorabili iſtius* Fauſtini *vel* Faulti *cultu nullatenus dubitandum eſſe. Quare vehementer miror, ab eccleſia Mediolanenſi annuam hujus Sancti memoriam non celebrari, ut intelligo ex Petro Paulo Boſca, qui in notis ad Martyrologium Mediolanenſe hac die ſic ſcribit:* Jacet corpus ſancti Fauſti in eccleſia monialium ſancti Apollinaris Mediolani; ejulque Vitam noviſſime typis Mediolanenſibus edidit Antonius Coherez ex Minoribus de Obſervantia. Item ſancti Fauſti meminit Galeſinius in Martyrologio, qui Martyrologium Romanum, manuſcriptos Annales Hermanni, & monumenta Mediolanenſis eccleſiæ citat, Ferrarius in Catalogis, Ambroſius Boronus in ejus Vita, & alii. Eccleſia tamen Mediolanenſis, quemadmodum ſanctorum Roburtiani, Ambroſii, ac Guiniſorti martyrum, ne quidem ſancti Fauſti commemorationem facit, quod ægre ferunt multi cives & liturgi. *Sane mirum eſt, in Officiis aut ſacris Faſtis eccleſiæ Mediolanenſis nullam de Sancto iſto fieri mentionem, cum de legitimo illius cultu conſtet.*

3 *Præ-*

A *eumdem Galeſinum perperam duplicem.*

3 *Præterea miror, notitiam de hoc Sanctо, quæ tempore minus ſolet, poſt multa ſecula elapſa creviſſe, ita ut eccleſiaſtes Martyrologii & hiſtoriographi ex qualicumque traditione narrent varias Actorum circumſtantias, quas antiqui ſcriptores videntur ignoraſſe. Exemplo ſit Galeſinius, qui in Martyrologio ſuo ad diem* VII. *Auguſti hæc habet*: Mediolani ſancti Fauſti. Is beati Philippi filius a Cajo epiſcopo baptizatus, quo tempore magna exarſit Chriſtiana perſecutio, a fidei hoſtibus divexatus, nullo eorum impetu retardatus, nec vero expugnatus, ædificata baſilica, quæ Fauſtiniana nuncupata eſt, & vita Evangelii præceptis conformata, tandem in Commodi imperatoris perſecutione, ſanctè quievit in Domino. *Quinimo Galeſinius die* XV. *Februarii eumdem* Fauſtum, *tamquam diverſum, nubes ſub alia forma ſic repræſentat*: Mediolani, S. Fauſti, qui, Marco Aurelio imperatore, pro Chriſto Jeſu dimicans, præclarum fidei Chriſtianæque virtutis teſtimonium dedit.

ut Ferrarius, aliique recentiores notarunt,

B 4 *Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum etiam die* XV. *Februarii de illo* S. Fauſto *meminit; at ibidem in notis rectè monet, hunc* S. Fauſtum *eſſe eumdem cum illo, qui in Martyrologio Romano ad diem* VII. *Auguſti refertur. Hinc Petrus Paulus Boſca ſuſpicatur, uno die inventionem aut translationem, & altero martyrium ejuſdem Sancti commemorari, ut in notis laudati Martyrologii Mediolanenſis ad diem* XV. *Februarii indicat his verbis*: Sancti Fauſti meminit Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non ſuot in Martyrologio Romano, uſus teſtimonio Galeſinii. Alterius quidem Fauſti martyrium memorat Romanum Martyrologium die ſeptima Id. Auguſti, cujus meminerimus infra. De hoc autem Fauſto nihil umquam legi, niſi apud Ferrarium, cordatum tamen & ſolertem alioqui ſcriptorem; niſi forteſſe hic dies ſit inventionis aut translationis ejus Fauſti, qui ſeptimo Idus Auguſti, Aurelio Commodo imperante, martyrium pro Chriſto ſuſtinuit. Illum autem eumdem eſſe teſtatur Ferrarius; ac proinde diem natalem veneramur menſe Auguſto; inventionem aut translationem hodie factam memoramus ab Henrico Septala, archiepiſcopo Mediolanenſi (*hic ab anno Chriſti* 1211. *uſque ad ann.* 1230. *vel* 1231. *Mediolanenſi eccleſiæ præfuit, ut Ughellus in noviſſima editione Venetа Italiæ ſacræ tomo* 4. *col.* 178. *teſtatur*) ex cœmeterio Caji, vulgo eccleſia S. Franciſci, ad ſacram ædem divi Apollinaris, ſive ille vocetur Fauſtus vel Fauſtinus, ut alii malunt, de quo infra die ſeptima Auguſti.

C

qui eidem de tempore martyrii.

5 *Etſiamſi Ferrarius non immeritò Galeſinium reprehendat, eo quod ex uno* S. Fauſto *Mediolanenſi duos fecerit, & adverſus vetera Martyrologorum teſtimonia* S. Fauſtum *martyrem numero Confeſſorum adſcribere videatur, tamen circa alias Actorum circumſtantias cum illo concordat, dum in Catalogo Sanctorum Italiæ, die* VII. *Auguſti, breve iſtius Sancti elogium ita texuit*: Fauſtus miles Mediolanenſis, B. Philippi filius, a S. Cajo epiſcopo Mediolanenſi baptizatus, multa pro fidei confeſſione Mediolani paſſus eſt, quo tempore gentilium perſecutio Chriſtianos maxime premebat. Is, ædificata eccleſia, quæ ex ipſo Fauſtiniana dicta eſt, & cujus S. Ambroſius meminit, ab hoſtibus fidei comprehenſus, vexatus, varieque tentatus, ut ad idolorum cultum revocaretur, denique poſt multa certamina ſub M. Aurelio Commodo palmam martyrii adeptus eſt VII. Idus Auguſti. *Ab ibidem in Annotatione ſua cum eminentiſſimo Baronio obſervat*, Commodum, licet erudeliſſimus eſſet, nullam tamen Chriſtianis moleſtiam attuliſſe.

D Auct. G.C.

inter Septima.

6 *Forſan hoc eminentiſſimi ſcriptoris argumento inductus Ambroſius Borronus, qui anno* 1622. *ampliora* S. Fauſti *Acta Italice edidit, martyrium ejus ſub Adriano imperatore collocat. Verum neutra hæc martyrii chronologia placet Joanni Petro Puricello, qui etiam in Monumentis Ambroſianæ baſilicæ n.* 81. *vel pag.* 147. *& ſeq. utramque ex ipſis auctorum illorum principiis ita impugnat*: Ceterum Ambroſius Borronus in ejus S. Fauſti Vita, quam Italice ſcriptam edidit Mediolani anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſecundo, ipſum aſſerit martyrio coronatum fuiſſe anno Domini centeſimo vigeſimo primo ſub Adriano imperatore. Quocirca vel per hanc inter ipſos diſcordiam nonnihil ſuſpicio illa noſtra confirmatur. Quem igitur ego ſuſpicor errorem, inde ſic etiam ſuſpicor obortum, quod militem hunc Fauſtum (ne dicam duos, quemadmodum videbatur indicaſſe Galeſinius) Mediolanenſem ſcrip ores confuderint cum Fauſta, Philippi Oldani filia, a qua baſilica eccleſiaque illa nomenclaturam Fauſtæ accepiſſet, atque ex iis unicum Fauſtum conflarint, tot annis illa poſteriorem, maxime vero juxta Galeſinii pariter ac Ferrarii ſententiam de tempore, quo martyres Protaſius & Gervaſius occubuerint: hi ſiquidem opinione iplorum ſub Neroniana perſecutione occubuerunt; cum alioqui Nero ipſe mortuus tradatur anno Chriſti ſeptuageſimo. Cum itaque Martyrum illorum corpora Philippus lubinde una ſimul cum filio ſuo ſepeliverit, conſequens eſt, ut tam Portius, quam Fauſta (vel, ut ipſi nominant, Fauſtus) illius filii, multis annis Fauſtum illum antecefferint; tametſi vel etiam ſub Adriano imperatore, quemadmodum Borrono videbatur, martyrium ſubiiſſet anno Domini centeſimo vigeſimo primo. Sed haſtenus hac de re conjecturarum ſatis, donec clarior in alterutram partem lux nobis affulgeat.

E

traduntque aliquot Actorum circumſtantias.

7 *Gualvaneus de la Flamma, qui exeunte ſeculo* XIII. *Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt, & cujus aliqua ſcripta nuper Mediolani inter ſcriptores rerum Italicarum tomo* XI. *a col.* 537. *primum typis excuſa ſunt, in Manipulo florum cap.* 31. *vel ibid. col.* 559. *martyrium SS. Gervaſii & Protaſii ſub imperio Neronis conſtituit, & eodem capite narrat*, Philippum illuſtrem civem Mediolani cum filiis ſuis Fauſto & Portio *circa id tempus a Cajo, tertio Mediolanenſis ecclaſis epiſcopo, ſacrum baptiſma ſuſcepiſſe. Dein cap.* 32. *duos iſtos Philippi filios in aula imperatoris Trajani collocat his verbis*: Erant autem in curia imperatoris Trajani duo filii ſupradicti Philippi generoſi, Fauſtus ſcilicet & Portius. Fauſtus Fauſtam, id eſt S. Vitalis; Portius Portianam, id eſt S. Victoris ad Corpus, eccleſiam conſtruxerunt, in quibus beatus Caſtricianus nitentes clericorum choros, Davidicos hymnos perſonantes, inſtituit. *Hic auctor cum aliis ſupponit, Trajanum imperatorem in urbe Mediolanenſi palatium habuiſſe, & in eo aliquamdiu commoratum eſſe.*

F

quæ nihil ſimilium Triſtanus Calchus.

8 *At Triſtanus Calchus lib.* 5. *Hiſtoriæ Mediolanenſis pag.* 17. *& ſeq. hanc opinionem ita refellit*: Trajanum Cæſarem non ſolum frequenter Mediolanum veniſſe Merula abſoluté ſcribit; ſed etiam palatium in ea urbis parte ædificaviſſe, quæ adhuc Palatii nomen tenet. In quo ego lapſum amore laudum civitatis arbitror, cujus gloriæ nimium favebat; quia nec id apud Latinorum

A quemquam idoneum ſcriptorem, quod viderim,
AUCT. legitur, nec ipſe in Vita imperatoris, quam ex
G. C. Dione Græco Latinam fecit, meminit. Nec ratum habeo, quod Blondus temere magis, quam judicio aliquo dixit, Romanos imperatores, quoad per occupationes liceret, Mediolani habitaſſe Nervam, Trajanum, Hadrianum, & deinceps alios, de quibus, quid ipſe ſentiam, ſuis locis res ipſa docebit.

& Joannem Petrum Puricellum

9 *Quod vero attinet ad nomenclaturam eccleſiæ Fauſtinianæ, quam Gualvaneus Flamma, Donatus Boſſius, Triſtanus Calchus, Joſephus Ripamontius, aliique ſcriptores Mediolanenſes ex traditione popularium ſuorum paſſim a Fauſto, filio Philippi, ſic dictam putant, ea a Joanne Petro Puricello variis argumentis impugnatur: nam præter alia, quæ ex forma & ſitu loci contra traditionem illam allegas, in laudatis Monumentis Ambroſianæ baſilicæ num. 82. huic opinioni opponis ſequentia*: Ceterum circa eccleſiam iſtam Fauſtæ alterum adhuc mihi recurſat in mentem; in quo, ſi non aſſeveranter aſſero, ſuſpi-
B eor tamen, ſcriptores illos, quos paulo ante nominabam, & alios multos a vero aberraſſe. Fauſtioianam illi baſilicam, concordes aſſerunt, ab uno e Philippi Oldani filiis, cui nomen eſſet Fauſto, appellatam fuiſſe. Quocirca numquam illi baſilicam nominant Fauſtæ, ſed ſemper vel Fauſti, vel Fauſtam, vel Fauſtinianam. Quid ſi autem Philippo fuiſſent filius, nomine Portius, & filia, nomine Fauſta? Potuiſſentne tum dici Philippi fuiſſe duo filii, e quibus Portiana & Fauſtiniana ſuum nomen acceperint? Quis hoc neget? Siquidem filii nomen ambitu ſuo filiaa quoque complectitur; feminaque ſimul & maſculus ſi forte pluraliter nomioentur, maſculinum genus, ut pote nobilius, feminino prævalet; atque tam femina quam maſculus ſub genere pluralt maſculino comprehenduntur; ſicut eſt inter ipſa Grammaticæ rudimenta receptiſſimum.

non convenientia argumenta

10 Tametſi ergo auctores aliqui aliquando tradiderint, binas illas Mediolani baſilicas a binis Philippi filiis proprium nomen accepiſſe; non inde propterea ſtatim ſequitur, ut ambos illi fuiſſe maſculos filios exiſtimarint, & ſicut e Portio Portianam, ſic e Fauſto Fauſtam vel Fauſtinam, vel
C Fauſtinianam fuiſſe nuncupatam. Dicerentne vero iſti etiam, e Fauſto denominatam fuiſſe eccleſiam Fauſtæ? Quo id ſenſu, qua id fronte? Qui ergo præcipue conſtanterque id ipſum ex adverſo dicat, abſque dubio cenſendus videbitur denominationem illam, non a Fauſto deductam interpretari proteſtarique, ſed a Fauſta, Philippi utique filia. Atqui noſtro in odæo inſcripta manifeſtiſſime legitur ECCLASIA FAUSTÆ: ſanctuſque quin etiam doctor Ambroſius nuſquam legitur aliter eam nominaſſe, quam BASILICAM FAUSTÆ, in epiſtola ſcilicet quinquageſima tertia ad Marcellinam ſororem, quemadmodum ex ipſius calamo ſcribit etiam Cardinalis Baronius in ejuſdem Vita. Neque igitur ſanctus Ambroſius (dicam ego) neque majores illi noſtri, e quorum præſcripto baſilicæ illi Fauſtinianæ adſcriptum in odæo fuit ECCLESIA FAUSTÆ; nec item illic Baronius, alii-
que omnes hac in re ipſos ſecuti, cenſuerunt, D
eam hic e Fauſto fuiſſe denominatam, ſed potius e Fauſta filia & femina.

In dubium revocatur.

11 Quid, quod ipſemet etiam Philippus, unicum ſibi maſculum fuiſſe filium, ſatis aperte videtur in eo indicaſſe libello, quem ſanctus Ambroſius comperit ad ſanctorum Protaſii & Gervaſii martyrum caput? In eo ſiquidem Philippus ita ſcriptum reliquerat in principio: EGO SERVUS CHRISTI PHILIPPUS INTRA DOMUM MEAM SANCTORUM CORPORA, QUÆ CUM FILIO MEO RAPUI, ET SEPELIVI. Et rurſum in fine: EGO SERVUS CHRISTI PHILIPPUS ABSTULI CUM FILIO MEO FURATIM NOCTE SANCTA CORPORA. Quod ſi Philippo ſupponatur unicus tantum fuiſſe filius maſculus, quid hoc modo loquendi convenientius? Sin autem duo illi fuiſſe ſupponantur, quorum alterutrius opera poſſet ad ejuſmodi pietatis officium uti, cum alioqui utriuſque non ſit uſus, ſed unius tantum; quidoi conſentaneum rationi erat, ut non ita loqueretur indiſcrimioatim & abſolute; ſed ut illum, quo uſus fuiſſet adjutore, E
vel expreſſe nominarer, vel tacita præ altero utcumque indicaret; vel ad minus diceret, CUM UNO EX FILIIS MEIS, vel quippiam ſimile? *Hæc ultima ratiocinatio adverſarios magis urgeret, ſi libellus iſte Philippi genuinus eſſet; ſed in Actis SS. Gervaſii & Protaſii §. 3. ad diem XIX. Junii, tomo III. iſtius menſis a pag. 820. jam monuimus, inſtrumentum illud eſſe ſuppoſititium. Ceterum Petrus Paulus Boſca in notis ad Martyrologium ſuum Mediolanenſe die VII. Auguſti ab hac Puricelli ſententia non abhorret.*

quas diſſidentes refingere cogimur.

12 *Nolo hic operoſe diſcutere opinionem Placidi Puccinelli, qui in Zodiaco Mediolanenſis eccleſiæ part. 1. pag. 88. confidenter narrat*, S. Fauſtum *Philippi filium, conniventia Nervæ imperatoris conſtruxiſſe baſilicam, in qua poſtea per invidiam, nondum perfecta fabrica, ab hoſtibus fides tumultuoſe occiſus fuerit, & ſepultus a Caſtritiano, quarto Mediolanenſium epiſcopo, qui juxta ipſius computum poſt diuturnam Mediolanenſis eccleſiæ gubernationem anno Chriſti 140. ad Superos migravit: nam ex hactenus relatis abunde patet, recentiores hiſtoriographos Mediolanenſes de ſtirpe, tempore martyrii, ceteriſque geſtis* S. Fauſti *inter ſe non convenire, & quoſdam a-* F
perte contradicere Ufuardo, aliiſque antiquis Martyrologis, quo martyrium hodierni S. Fauſti *ſub imperatore Commodo collocarunt. Eſi autem eo tempore nulla Chriſtianorum perſecutio publice indicta fuerit, potuit tamen tunc temporis Sanctus ille ab aliquo præfecto, vel in quodam ethnicorum tumultu, propter fidem interfici. Porro non eſt noſtrum hac diſſidia componere, cum nobis deſint vetera documenta, quibus hanc litem dirimamus. Ex dictis etiam ſequitur, Ambroſium Borronum pro ſuo arbitrio, vel ex populari traditione, ampliorem* S. Fauſti *Vitam Italice compoſuiſſe. Nos interim Mediolani hodie agnoſcimus* S. Fauſtum *martyrem; ſed ſimul fatemur, nos ignorare ſtirpem ipſius, aliaque Acta, donec certiora & antiquiora eorum teſtimonia proferantur.*

D E

A D

DE SS. MARTYRIBUS ROMANIS

PETRO ET JULIANO SEU JULIANA ET XVIII. SOCIIS. J.B.S.

SEC. III. *NOtiſſimi ſant in omnibus Claſſicis Martyrologiis, uti & in Romano, ſignati hic duo Martyres cum anonymis ſociis* XVIII. *ut pluribus explicuimus in noſtra hoc die ad Uſuardum Obſervatione, rem valde implexam, ati tunc quidem licuit, exponere conati, huc cetera remittentes, ſi forte verſimiliora occurrerent. Aſt hæc nuſquam explorare hactenus licuit, apographis Hieronymianis tenebras potius quam lucem affundentibus, quas & Galeſinius auget, dum* Sophronium *aliquem inde, ni fallor, accerſit, qui Antiochiæ, ut ſuſpra dicemus, tribuendus eſt. Neque dubitando rem conficit Florentinius, dum* Romanos XXVI. Martyres *Auguſtum amoliri conatur. Sit autem numerus* XXI. *ſit* XXVI. *nihil ſupereſt niſi ut cum Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ, complecti omnia cogamur hiſce pauciſſimis:* Petrus & Julianus cum aliis XVIII. Rumæ in Valeriani & Gallieni imperatorum perſecutione comprehenſi, cum idolis ſacrificare nollent, varie cruciati ſunt, cumque infracto animo acceptæ fidei confeſſionem retinerent, ad palmam martyrii pervenere. *Commiſeratione digunus eſt Tamayus, dum corpus aliquod ſub* Juliani *nomine e cryptis Romanis in Hiſpaniam tranſlatum, bodierni hujus noſtri* Juliani *eſſe, rotundiſſime aſſerit.*

B E

DE SS. MARTYRIBUS NOVOCOMENSIBUS

CARPOPHORO, EXANTHO, CASSIO, SEVERINO, SECUNDO ET LICINIO. J.B.S.

SUB MAXIMIANO. *Galeſini compoſitio.*

HOrum SS. Martyrum claſſem primus, quem quidem noverim, ita formavit Galeſinius, quem & ſolum ſibi prælucentem allegavit Baronius, dum eam Martyrologio Romano ſuſcripſit. Citat ille neſcio quæ Acta S. Alexandri martyris, quæ exſtare *ait* in eccleſia Bergomen., Mediolan., Nivarien. & Aquileienſi; quorum præterea Vita exarata ſit apud Boninium. *Si in iis eccleſiis eadem Vita legitur, quam dedit Boninus, ſeu Mombritius, nullam eam eſſe oportet. Nominantur quidem in Actis S. Fidelis* Carpophorus & Exanthus; *at ſociorum iſtorum ita connexorum Acta antiqua reperiri, necdum me ſatis docuit Galeſinius, primus, ut jam dicebam, totius claſſis compoſitor, cui ferme ſimilem dederunt nobis hoc die inter auctaria Uſuardina codices Florentini; quorum Sirozzanus legit:* in Italia Cumis (*alii duo poſitionem ſeu locum omiſerunt*) paſſio ſanctorum martyrum Carpophori, Exanti, Caſſii, Severini & Secundini, qui paſſi ſunt ſub Maximiano tyranno ſacrilego. *Demus*, Cumis *pro* Como *iſtuc irrepſiſſe; quæro vetuſtiora aliqua quæ nos de poſitione & compoſitione ſeriores reddant, quæ nullus hactenus reperit aut ſaltem ſuggeſſit.*

C

ob varias implexas

2 *Fateor equidem in fragmenta Kalendarii Romani antiquiſſimi, a Bucherio editi, reperiri hoc die hanc formaliſſimam annuntiationem:* VII. Idus Auguſti, Secundi, Carpophori, Victorini & Severiani, Albano & Oſtienſe: *qualis ferme etiam in Hieronymianis die ſequenti. At quis hæc, obſecro, cum Novocomenſibus vel remotiſſime conciliet, cum ii ipſi certa ſint, qui ſub quatuor Coronatorum nomine in Romano reformatur* VIII. *Novembris, ſi modo* Severum Secundo *ſubſtituas. Eſt &* Carpophorus *ſeu* Carpenſorus *cum ſocio* Auxentio, *forte pro* Exantho *in Hieronymianis Lucenſibus, unde textum ſuum eduxit Florentinius: aſt hi S. Donato Aretino ita conjunguntur, at ferme de ejus ſociis fuiſſe videantur. Ex his ergo omnibus lucis nihil, quam fruſtra alicunde accerſiveris, vel ſi ſcriptores quinquaginta citet Primus Aloyſius de Tattis in ſuo Novocomenſis eccleſiæ Martyrologio, cui adjumenta nihil adferunt Annales, non ita ſulti documentis, quæ rem ſatis ſolide explicent, nedum comprobent aut ſtabiliant, ut ea demum ſola ſuperſint quæ Ferrarius adduxit, nempe dictarum eccleſiarum monumenta, ex quibus id demum conſtet, a multis ſeculis illuſtres iſtos Martyres iis locis ſolemni cultu celebratos fuiſſe, quorum hic Acta exhibebimus, prout a laudato Ferrario ſatis nitide contracta ſunt.*

3 Carpophorus & Exanthus milites Maximiano imperatori familiares, quo tempore is Mediolani moram agebat, cum mira quæ a ſanctis martyribus Caſſio, Severo, Secundo, Licinio & Alexandro, carcere ob Chriſtianam religionem incluſis fiebant, acceperent, ad eos venientes & allocuti, ad Chriſtum convertuntur. Reverſi ad regiam Chriſtum Deum verum & ſolum libere prædicare cœperunt, deos & eorum ſimulacra deteſtantes. Baptizati itaque & in fide confirmati a S. Materno epiſcopo Mediolanenſi una cum S. Fideli, ſanctos Martyres e carceribus educunt, Comumque cum illis noctu aufugiunt. Ubi haud procul ab urbe mortuum ad ſepulturam delatum, oratione ad vitam revocant, ac in loco, qui Sylvula dicebatur, conſiſtunt. Interea Maximianus, his cognitis, ſatellites mittit, qui Sanctos, recuſantes deos venerari, diris ſuppliciis affectos interficiant. Comprehenſos igitur primum virgis eos cædunt durius, deinde ungulis ferreis dilaceratos excarnificant, denique ſortes in confeſſionne Chriſti perſeverantes capite plectunt. Quorum corpora ibidem a Chriſtianis condita ſunt, quo in loco poſtea a Luitprando Longobardorum rege templum illis excitatum fuit. Paſſi ſunt VII. Idus Auguſti.

ubicumque explicat Ferrarius.

4 *Notat porro Ferrarius, quod* S. Fidelis, licet horum Martyrum ſocius fuerit, alibi tamen & alio tempore paſſus ſit: de quo propterea Novocomi ſeparatim agatur. *Monet etiam*, S. Carpophori corpus una cum S. Fidelis martyris ex abbatia Aronæ Mediolanum in eccleſiam ejuſdem

alio item ontum.

ſancti

A ſancti Fidelis a S. Carolo Borromæo archiepiſcopo translatum eſſe anno D. MDLXXVI. Ex Vita ejuſdem S. Caroli per Joannem Petrum Gluſſanum patricium Medio anenſem ſcripta. *De S. Fideli, atque adeo de hac translatione, agendi locus recurret opportunior ad* XXVIII. *Octobris. Plura nequæ movere neque examinare hic lubet, ne Boſcæ in ſuo Martyrologio Mediolanenſi ſilvam ingrediamur, ex qua nihil magnopere ſolidi video colligi poſſe.* D

DE S. DONATIANO EPISC. CONF.

J. B. S.

Catalauni in Gallia.

SEC. FORTE IV. *S. Memmii ſocius*

Hic illa eſt S. Memmii primi Catalaunenſium apoſtoli diſcipulus, ſocius, Diaconus & in epiſcopatu proximus ſucceſſor, in vulgatis Actis ubique cum ſanctiſſimo Magiſtro laudatus, nec ob eo divulſus, ut jam ſatis oſtenſum eſt ad menſis hujus diem V. ubi de ſancto Memmio, & rurſus ad diem IX. *dum de S. Domitiano agetur, repetendum erit. Neque enim aliud memoriæ traditum novimus aut Catalauno obtinere poſſimus, præter illa quæ in brevibus S. Memmii Actis de ambobus ejus ſociis & in epiſcopatu ſucceſſoribus memorantur. Inter recentiores Martyrologos primi, quod equidem ſciam, eum hoc die collocaſſe videntur Molanus & Galeſinius: illo ſimpliciter & recte his verbis*: Catalaunis civitate, depoſitio ſancti Donatiani epiſcopi & confeſſoris; *hic autem, licet etiam breviter, ſolubili difficultate ſeſe involvens, dum ita ſcribit*: Catalauni in Gallia, ſancti Donatiani epiſcopi & confeſſoris, qui magno religionis nomine vir, Agrippinenſi concilio interfuit. B

diverſe Sacerdos

2 *Si meminiſſet Galeſianus, ſeſe ſanctum Memmium Apoſtoli Petri diſcipulum appellaſſe, ab eque in Gallias miſſum, non tam facile* S. Donatiano, *ejus in cathedra Catalaunenſi immediato ſucceſſori locum dediſſet in qualicumque concilio Agrippinenſi, non ante annum* CCCXLVI, *celebrato. Neque ſane video quid plures alii miſceant dum hunc noſtrum eumdem ſanctum* Donatianum Cabillonenſi ſynonymo tam rotunde *ſubſtituunt, niſi ſeſquiſeculo & amplius eum ſupervixiſſe contendant. Aſt iſti controverſiæ jam nervos ſuccidiſſe videntur, primorum Catalaunenſium præſulum ſeriem, dum de S. Memmio ageremus, verofimillime ordinando. Neque vero hic alia ſuperſunt de rebus od* S. Donatianum *ſpectantibus, aut virtutibus ejus & ſanctitate memoranda, quæ, ut ita rem dicam, Catalauno impetrari non potuerunt, opinor quia nihil ſolidi ſupereſt quod de ipſo ſeorſim prædicari queat; ut proinde ſatis ſit, eximii* E *Magiſtri laborum apoſtolicorum ejuſdemque adeo gloriæ fuiſſe particeps. Brevi compendio omnia complexus eſt Gallicanus Martyrologus ſequenti elogio*: *laudatur a Sanſego*

3 Catalauni, natalis S. Donatiani epiſcopi, qui diaconi ordine præditus, a ſancto Petro in Gallias ad hanc civitatem cum ſancto Memmio epiſcopo, Domitianoque ſubdiacono deſtinatus fuit: atque per annos fere octoginta eidem oblecundans, regni Dei ibidem conſtitutionem admodum cum eo provexit. Quo ad ſupernam requiem translato, fere jam centenarius eccleſiæ illius curam ſuſcepit paſtoralem, populumque Dei ſalutis documentis amplius inſtituens, perfectam ad religionis obſervantiam ſummæ ſanctarum virtutum exercitatione perduxit. Denique pie factorum meritis cumulatus, placide quievit in Domino. *Quo facto & miſſio* S. Donatiani *& ætas intelligenda ſint, habes in Memmiano Commentario jam non ſemel citato.*

C D E S. DONATO EPISC. MART. ET S. HILARIANO ETIAM MART. F

J. B. S.

Aretii in Tuſcia.

CIRCA AN. CCCLXII. *Plurima de hoc ſancto*

Vix de alio Sancto plura in Muſei noſtri manuſcriptorum collectione reperiuntur quam de hodierno S. Donato, *vix de ullo plura confuſa & calamo nimis libera digeſta; ut mox patebit, ubi præclara de veteſto ejus cultu teſtimonia præmiſero. A nullo Martyrologo diſtinctius ſignatur & melius quam ab auctore Romani parvi, clariſſime hoc die ipſum annuntiante.* Apud Aretium, Donati epiſcopi & martyris, *quo plane modo etiam loquuntur Beda noſter ſeu Florus, Ado. Uſuardus, Rhabanus & Notkerus; ut conſtantiſſima ſit veterum iſtorum omnium ſententia, non de confeſſore hic agi, ſed de veriſſimo* martyre, *qui ut talis ab omni ævo Aretii & in reliqua Tuſcia, ubi celeberrimum eſt ejus nomen, imo tota Eccleſia cultus fuerit, nequiquam repugnantibus hoc die Hieronymianis, tum majoribus tum contractis, in quorum pleriſque* epiſcopus confeſſor *perperam pronuntiatur, niſi huc Donatum illum* XXX. *Aprilis ipſis ignotum, tranſtulerint, quem Eurææ in Epiro epiſcopum ex Græcis tabulis dedimus ad diem* XXX. *Aprilis, quique in pluribus Actis Mſs. & excuſis cum hodierno* Donato *eu mera, opinor, antiquenſium ignorantia confunditur.* *in Vitis confuſis*

2 *Viderunt ea Majores noſtri dum ad* XXX. *illam Aprilis de* S. Donato *epiſcopo Eurœenſi conſeſſore agendum fuit, ubi ita inchoatur Commentarius*: Hic eſt alius Donatus ab eo quem epiſcopum ſimul & martyrem ad VII. Auguſti Aretini colunt. Utrumque vitæ ſanctitate illuſtrem ſeculum IV. tulit: hunc, potiente rerum Juliano, pro orthodoxa fide mortem oppetentem; illum aliquot annis poſt Eurœenſibus infulis ſub magno Theodoſio elarum,

A rum. Unde idem utriuſque nomen & exiguum, quo disjungebantur, temporis intervallum facile amborum Actis confuſionem induxit: adeo ut non pauca quæ ſunt Eurœenſi epiſcopo propria, Aretino attributa reperiamus, illaque ipſa alterius caſtigationis indiga. *Et ſane caſtigationis non modicæ, ut pridem obſervavit Baronius in notis ad Martyrologium Romanum, ubi non pauca corrigit in ipſiſſimis Actis Aretinis, quæ ab Actis Græcis Donati Eurœani longiſſime diſtant, ut ipſa canſulenis ultro in oculos incurret. En modo ipſam Eminentiſſimi annotationem:*

ut pridem Baronius

3 DONATI EPISCOPI] De quo Beda, Uſuard., Ado ac ceteri hac die. Ejus martyrii Acta ſinceriſſime olim ſcripta fuiſſe apparet, ex quibus Gregorius Papa lib. 1. Dial. 7. de fracto ealice mutuatur exemplum. Scripta eſſe feruntur a Severino epiſcopo, qui quartus a Donato Aretinæ eccleſiæ præfuit. Utinam, ſicut ille edidit, integra permanſiſſent; & non aliquis, ſibi viſus nimis ſapieos, aliqua ſuperaddidiſſet, quibus cetera revocantur in dubium. Legimus ea in pluribus co-

B dicibus Mss. ediditque eadem Mombritius tom. 1. in vitis SS., & Petrus in Catalogo, brevi compendio lib. 7. cap. 33. Diſplicent ea, quæ de Juliani educatione Romæ ſub Pigmenio, una cum Donato narrantur. Ubi enim Julianus puer vixerit, una cum Gallo fratre in Cappadocia, ubi & adoleſcentior Athenis eruditus fuerit, ubi demum in Galliis exercitibus præfuerit, ſatis conſtat ex Græcorum ac Latinorum antiquis hiſtoricis, ac imprimis ex ipſius Juliani epiſtolis. Illud etiam ab ratione alienum eſt, ut Juliani perſecutioni tempore, qui nec integro biennio imperavit, idem S. Donatus lector fuiſſe dicatur, indeque conſeeratus diaconus, ac poſt multos annos presbyter ordinatus, ac denique adhuc eo imperante, decedente Saturo epiſcopo, ſuffectus in locum ipſius, inſuper & adhuc eodem vivente Juliano fuerit martyrio coronatus.

aliiqui ob ſervatum

4 Quomodo etiam temporibus Juliani lector adhuc fuiſſe perhibetur, qui a Julio Pontifice Romano ibidem dicitur epiſcopus ordinatus? Quid autem de ea re ſentiam abſque aliquo veritatis præjudicio, libenter ac libere dicam. Puto Donati puerilem &

C educationem Romæ factam, parentumque necem non ſub Juliani imperio, ſed ſub Diocletiano, circa extrema illius perſecutionis tempora contigiſſe: ab illis enim temporibus uſque ad Julianum quinquaginta duorum annorum ſpatium intercedit, quo Donatus fuga lapſus ſe contulit Aretium, ibique factis ordinibus a Saturo epiſcopo initiatus, ac deinde, illo defuncto, a Julio Papa in ejus locum ſubrogatus, & demum ſub Juliano imperatore martyrio fuit coronatus. Hæc ſi dicamus, cetera omnia, quæ in Actis ejus leguntur, remanent inconcuſſa, quod ſi ſecus fiat, omnia ſub prædictorum errorum caligine involvuntur. *Hactenus Baronius, cui non auſim aſſentiri, cetera omnia* inconcuſſa *eſſe, quæ forte eadem libertate* a nimis ſapientibus *auctа & exornata ſunt.*

Donatum non unum

5 *Atque hæc quidem ſolam eam Vitam a Mombritio editam ſpectant, quæ incipit*; Erat quidam puer in civitate Romana, *præter quam videri etiam poteſt alia multo longior, quam vulgavit Petrus Buonamicus typis Florentinis anno 1607. ſub hoc principio*; Beatiſſimorum martyrum Donati & Hylariani narraturus triumphos, *quæ quo non ſemel apud nos Ms. eſt, cum quatuor aliis diligenter collata. Tum compendia apud Bellovacenſem & Equilinum. Item & alia breviar per Petrum Bontompagnis. Demum, exempla varia Vitæ ex Græco translatæ, nihil prorſus per-* D *tinentis ad eum, quo de agimus*, S. Donatum Are- Auct.
tinum, *cui tamen titulus præfigitur*: Narrationes J. B. S.
de virtutibus S. Donati epiſcopi & martyris, *ut hic ſemel recte perſpicias, quam temere titulus martyris ad* S. Donatum Eurœenſem *translatus ſit, & vice verſa* Donatus Aretinus *noſter alterius inſignibus exornatus, ut vel etiam in Martyrologio Hieronymiani exemplaribus dictus ſit* Donatus epiſcopus confeſſor, *& ita quoque in Gelaſiano Sacramentario compellatus; ſiquidem iſtic de Aretino, & non de altero illo, apud ſcriptores celeberrimo, agatur, ut ſatis veroſimile eſt, die natali ab uno in alterum a Latinis, tabularum Græcarum ignaris, translato.*

attentatus diſtinguendus.

6 *Vidit eorum confuſionem Florentinius, varie ſe torquens, ut eam tandem ad ſanum ſenſum reducat, tribuatque quæ cuique propria ſunt, hodiernum ab Eurœenſi ſic diſtinguens, ut ille martyrii ſui palma haudquaquam privandus videatur, ſatis multis aliis involutus, quæ diſtinguere & quæ ad rectam normam reducere non magis mihi integrum fa-* E *teor, quam Majoribus noſtris fuerit, feceruere fabulæ Vitæ S. Donati Eurœenſis epiſcopi eadem libertate infertæ, ut proinde ab illis hic recudendis ſatius etiam abſtinendum cenſuerim; quemadmodum & a donationibus ab Ughello rectæ convulſis, item ab hymnis contortiſſimis, a lectionibus Buralionis atque a translationibus controverſis, in quibus componendis mirum quantum Buonamicus ſeſe exercuerit. Satis hic erit, ex jam laudato Ughello Actorum compendium paulo expurgatius adducere, in quo* Hilarianum *ſeu* Hilarinum *recte* Donato *conjunctum exiſtimo, eumque adeo diverſum ab* Hilarino martyre Oſtienſi, *quemadmodum eum verſimillime diſtinguendum dixi ad* XVI. *Julii. En ipſam ſatis nitidam ſynopſim, quam Adoniano elogio, a Surio etiam edito, præferendam faceberis, niſi fartaſſe diſpliceat intruſa patria Nicomedienſis.*

Hujus & ſequ elogium.

7 *Sic noſtrum Ughellus S. Saturo ſubſtituit tom.* F *1. Italiæ ſacræ pag.* 450. Huic defuncto epiſcopo S. Donatus natione Nicomedus, Romæque ſub diſciplina Pigmenii presbyteri educatus, ſuffectus eſt: ſiquidem cum Romæ eſſet, æſtuaſſetque Diocletiani teterrima perſecutio, in qua Pigmenius cum Donati parentibus erudeliter totus interit, Donatus, publicis Eccleſiæ commodis deinceps victurus, profugit Aretium, ubi Hilarinum ſanctum monachum, locsque epiſcopum benevolos receptores invenit, a quibus jam lector inſtructus & ordinatus, tanto ardore fidei Evangelium Aretii divulgavit, ut etiam editis præclaris miraculis, vaniſſimum idolorum cultum ex toto eliminaverit, tuleritque laudem exſtinctæ impietatis. Itaque cum contigiſſet, Saturum e vita diſcedere, Julius Pontifex ad eum thronum Donatum evexit circa annum Domini CCCXVI. Quam ille deinceps eccleſiam uſque ad Juliani apoſtatæ tempora rexit. Cum igitur Donatus præclara ad Dei majorem gloriam molientem Quadratianus Auguſtalis comprehendi juſſiſſet, ſimul cum monachu Hilarino, exquiſitis tentatus tormentis, capitali pœnitus ſententia interiit anno CCCLXII. ſuitque non procul a civitate ſepultus, cum Hilarinus præceſſiſſet Donatum ad coronam aliquot dies; ſiquidem ille XVI. die menſis Julii, hic VII. menſis Auguſti evolavit ad cælos. Cæterum Aretini Donatum tamquam protectorem ac præſidem civitatis merito venerantur & colunt, quod in totum jugulaverit impietatem.

8 *Hæc*

A AUCT. J. B. S. *An corpus Beneventi?*

8 *Hæc etiam breviter complexus eſt Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, quem nihil opus eſt deſcribere, cum ferme repetat lectionem Breviarii Romani, quæ ad hunc diem in omnium manibus verſatur. Hactenus dictis in pacifica S.* Donati *fuit poſſeſſione relinquerentur Aretini, niſi turbatio aliqua oriretur ex Samnitibus, dum ſuper apud Marium de Vipera, ubi Sancti elogium retulit ad hanc* VII. *Auguſti, hæc verba:* Deinde Beneventum translatum fuit [*corpus,*] quo vero tempore, a nemine expreſſum legitur, & in eccleſia S. Mariæ de Samnitibus collocatum; ex cujus corporis illatione ipſa eccleſia in cultum & nomen ipſius ſancti Martyris noſtri epiſcopi tranſivit, B ubi magna populi frequentia veneratur, cujus feſtus dies uti ex præcepto Eccleſiæ ſervatur; & inter patronos Beneventanæ urbis eum cives ſibi adſcripſerunt. Exſtat officium translationis ſancti Epiſcopi noſtri in Ms. antiquo codice, quo eccleſia Beneventana ante Breviarii correctionem utebatur. *Non opinor, agre laturos Aretinos, quod patronus ſuus Beneventi & alibi celebretur; at faceo corpore ſeſe privatos haud quaquam agnoſcent. Magnus ſynonymorum Sanctorum numerus & hinc confuſionem facile induxerit; ſed earum hic ſit finis.*

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

SIMPRONIO, VENERIO, SEU VENERIA ET ALIIS VII.

J. B. S. B

Ex Hieronymianis. E

VII. AUG.

SCripſi Simpronio *cum codice Corbejenſi, tametſi Lucenſis habeat* Simſloni, *vetuſtiſſ. Epternacenſe* Suffroni, *qualiter ex veteri aliquo codice deſcripſit Grevenus, cujus ſolum unicum auctarium eſt inter Vuardina. Non ſatis intelligo, quid ſibi voluerit Galeſinius, dum ex Martyrum Antiochenorum claſſe Sophronium accepit, quem Petro & Juliano hodiernis Martyribus Romanis conjungeret, in quo ſane Baronium imitatorem non habuit. Notabilis eſt confuſio codicis Epternacenſis, dum ita ibi legitur:* Antiochiæ Suffroni, Veneriæ, & Aretio Donati, & aliorum ſeptem. *At vero patens eſt horum verborum intruſio, & Aretio Donati, imperiti amanuenſis ignorantia. Cum Corbeienſi autem conſentit, dum anonymos* ſeptem *numerat, qui utrum germani fuerint, non auſim ex ſola Corbeienſis hujus codicis auctoritate aſſerere. Id recte notavit Florentinius, ſanctos boſce* Martyres minime aliis, huc uſque editis Martyrologiis, communes eſſe. *Cultum vetuſtiſſimum abunde probat citatorum codicum conſenſus.*

DE S. HYPERECHIO PRESB. CONF.

J. P.

Cultus apud Græcos, apophthegmata, ætas.

SEC. IV. *Cultus ſic habitus:*

C

HUnc *Sanctum apud Græcos hodierna die Menæa magnis typo vulgatis, nec non Menæa Chiffletii Ms. infertum reperio. Mnæa ſic eum annuntiant:* Eadem die (VII. *Auguſti* S. Hyperechius in pace conſummatur. *Sequuntur hi verſiculi:*

Τὸν περίχλυτον κὰν τάφῳ κεκευθότα,
Τὸν ἱερεῖ τε πίφυκε ἡ τῶν ἀγγέλων.

Hyperechius quamquam ſepulcro conditus,
Superior ipſis angelis tamen fuit.

Patet poetæ alluſio in nomine proprio Martyris Τπερέχιος, *quaſi a verbo* ὑπερέχω, *id eſt*, emineo, ſuperior ſum, *derivato; & in comparativo* ὑπέρτερος, ſuperior, præſtantior. *Præditum vero Menæum aut breviſſimo* Τπερέχιος ὁ ἐν εἰρήνῃ: Hyperechius in pace. *Apud Combefiſium loco mox deſignando* τῷ μακαρίῳ, *id eſt*, beati *titulo donatur, ac* presbyteri; *in Vitis autem Patrum*, abbatis *nomine, antiquis ſolitariis adeo communi; ubi pro* Hyperechio *ſcribitur* Hyperechius. *Tametſi autem Menæis Græcis non omnia deferenda ſint auctoritas circa Sanctos, quos ſignant, uti docent exempla, in Hiſtoria chronologica Patriarcharum Conſtantinopolitanorum ante tomum* I. *hujus menſis, pareræ* 7. *a pag.* 94. **; ac Ruffinus eum laudant, ux mox dicam, ob errores ſuos non videtur certam fidem facere de ſanctitate* Hyperechii, *quia tamen nihil aliunde nobis occurrit, cur eum perite vel falſam vel ſuſpectam habeamus, atque adeo Sanctus eſt in ejuſdem poſſeſſione; ideo ipſum in illa relinquendum, atque reliquis hujus diei Sanctis accenſendum putavimus. Idem dictum eſto cum proportione circa alios Sanctos, e ſolis Græcis tabulis notos.*

F

2 *Subdo nonnulla ejus apophthegmata e Vitis Patrum a Roſweydo editis. Pag.* 519. *habes odium contra detractores.* Dixit abbas Hyperechius: Melius eſt comedere carnes, & vinum bibere, quam comedere in vituperatione carnes fratrum. Sicut enim ſuſurrans ſerpens Evam de paradiſo excuſſit, ita qui de fratre ſuo detrahit, non ſuam ſolum, ſed & audientis animam perdit. *Pag.* 564. *indicat ſenſum ſuum de divina miſericordia:* Nocte & die laborat monachus vigilans, in orationibus permanens: pungens autem cor ſuum producit lacrymas, & celerius provocat Dei miſericordiam. *Pag.* 571, *varia præclara congerit documenta.* Quia ſicut leo terribilis eſt onagris; ſic monachus probatus cogitationibus concupiſcentiæ. Dixit iterum: Jejunium frænum eſt monachi adverſus peccatum. Qui autem abjicit jejunium, velut equus fervens deſiderio feminæ rapitur. Dixit iterum: Siccatum jejunio corpus monachi, animam de profundo elevat, & ſiccat fiſtulas delectationum jejunium monachi. Dixit iterum: Caſtus monachus in terra honorabitur, & in cælis coronabitur ab Excelſo coronabitur *&c.* nonnulla Sancti dicta

3 *Pag.*

A 3 *Pag.* 583. *commendat voluntariam paupertatem*: Theſaurus monachi eſt voluntaria paupertas. Thesaurizа ergo tibi, frater, in cælo, quia ibi ad requiescendum ſine fine ſunt ſecula. *Pag.* 587. *Suggerit arma contra tentationes*: Hymni ſpirituales ſint in ore tuo, & meditatio aſſidua ſublevet pondus tentationum ſuperveniențium tibi. Hujus enim rei exemplum manifeſtum eſt viator ſarcina alicujus oneris prægravatus; flando & reſpirando, oneris & viæ paulatim laborem imminuit. *Plura ibidem invenies pag.* 603. 611. 618. 626. 633. *Cotelerius in Eccleſiæ Græcæ monumentis tom.* I. *pag.* 701. *quædam Sancti noſtri apophthegmata Græco-Latine edidit. Religioſam vero aſcetarum adhortationem, quæ Græce inſcribitur* Παραίνεσις γυναικῶν, *capitulis ſeu numeris* 159. *conſtantem, publici juris fecit Combefiſius in Auctario ſuo noviſſimo, part.* I. *pag.* 315. *& ſeqq.*

4 *De tempore, quo S.* Hyperechius *floruit, ita diſſero. Apophthegma, quod e Vitis Patrum pag.* 519. *exterpſi ſuperius, habetur inter ea, quæ vel auctori vel interpreti Ruffino Aquileienſi presbytero attribuuntur (de quo re videri poteſt Roſweydus Prolegomeno in Vitas Patrum quinto, pag.* XXIX.) *Cum autem Ruffinus ſcripſerit ſeculo* IV. *ad finem vergente; hinc conſequens eſt, ut noſter Sanctus ad dicti ſeculi tempora, vel forte etiam ad exitum proxime præcedentis pertinere videatur. Ruffinus quidem ſecundum dicta, de eo ſcripſit; poſt hunc igitur vel cum hoc illo vixit: ſed cum ne lateat, an & quamdiu Ruffinum præceſſerit, fixi ſuperius ſeculo* IV. *mortem ejus: quo vita anachoretica admodum floruit, uti habemus ex geſtis S. Antonii magni. Videſis Commentarium ad ea prævium apud nos die* XVII. *Januarii.* D AUCT. J. P. *Vitis facerdunt*

DE S. DONATO CONFESSORE

B. E

Forocornelii (hodie Imolæ) in Italia.

J. B. S.

SEC. V. *Inter tres ſanctos Donatos hodiernos medium hic locum occupat, non aliunde nobis notus, quam ex Catalogo generali Sanctorum Italiæ Ferrarii, de immemorabili ejus cultu ita teſtantis, ut urbis Imolenſis ſanctis protectoribus ipſum diſerte annumeret. Ætatem conjicit ex eo, quod S. Projecti ejuſdem urbis epiſcopi, quem concilio Epheſino anni* CDXXXI. *interfuiſſe ad eum annum num.* 22. *refert Baronius, archidiaconus fuerit, ſaltem ejus tempore claruerit. Audiatur ipſe*: Donatus Forocornelii (quam urbem nunc Imolam vocant) natus ſub S. Projecto epiſcopo vixit & claruit, a quo archidiaconus creatus, eam ſanctitatis laudem promeruit, ut ſeculo defunctus, non modo Sanctus habitus ſit, ſed & a civibus Cornelienſibus in urbis ſuæ protectorem electus. Corpus ſeu reliquiæ illius in templo Cathedrali in arca intra B. M. Virginis aram religioſiſſime aſſervantur. Dies feſtus illius VII. Idus Auguſti ab eccleſia Imolenſi celebrari conſuevit.

DE S. CELSO CONFESSORE

Apud Lemovices in Gallia.

J. B. S.

C F

VII. AUG. *Sanctum hic refero ſolo mihi nomine & cultus loco notum, de cujus nimirum patria, profeſſione, ætate aut geſtis nuſquam occurrit veſtigium. Neque vero quidquam referunt Tabulæ Lemovicenſes, in quibus teſtatur Ferrarius in Catalogo generali*, nil aliud legi, niſi quod caput illius in æde S. Stephani habeatur & populo ſumma veneratione oſtendatur. *Utrum ſua inde Sauſſayus, an aliunde eduxerit, non habeo unde conficiam; plura certe non complectitur ejus annuntiatio hodierna in Supplemento Martyrologii Gallicani pag.* 1156. *ubi ita loquitur*: Apud Lemovicos ſancti Celſi confeſſoris, cujus caput a Domino ſignis pleriſque clarificatum in æde Cathedratica ſancti Stephani habetur, puloque ſumma cum veneratione hodie oſtenditur. *Tertius de cultu teſtis eſt Caſtellanus in Martyrologio ſuo univerſali Sanctum Gallice vocat* Soux. *Atque hæc demum ſunt quæ de S.* Celſo *hic memorari potuere.*

DE

A D

DE S. VICTRICIO CONFESSORE
ARCHIEPISCOPO ROTOMAGENSI,
COMMENTARIUS PRÆVIUS,

J. B. S.

Nomen, cultus, patria, ætas & geſta,

CIRCA ANNO CDXVII. In Notitiis praetermittitur.

Confeſſorem appellamus S. Victricium, *non eo ſolum titulo quod Sanctus in pace quieverit; verum & ea meritiſſima ratione, qua olim* Confeſſores *dicti ſunt qui pro tuenda Chriſti fide tormenta ſubierant, qualia hunc fortiſſime perpeſſum fuiſſe ex S. Paulini epiſtolis ad ipſum ſcriptis, patebit quam manifeſtiſſime. Hic de nomine primum quærimus, quod aliter expreſſum ſe reperiſſe fatetur Franciſcus Pommeræus Ordinis S. Benedicti Congr. S. Mauri, in ſua Rotomagenſium antiſtitum hiſtoria, ut qui etiam* Victoricus *&* Victoricius *alibi enuntietur, ſic tamen ut de hoc eodem Rotomagenſi archiepiſcopo, in feria octava, intelligenda ſint, quo in nomine, quoquomodo expreſſo, non incongrue advertit, adambrari quodammodo certamina, e quibus victor evadens, felicia ejuſdem omina glorioſiſſime reportaverit; unde mirum videbitur quam maxime, tam illuſtrem pugilem, tam celebrem antiſtitem, tam zeloſum, ut etiam manifeſte patebit, Nerviorum Morinorumque apoſtolam, in nullis antiquis ſea claſſicis Martyrologiis uſquam fuiſſe memoratum.*

B

a Baronio ſe quoque fuſe.

2 *Verum id Martyrologis noſtris atcumque condonandum eſt, cum auctores minus fuerint quam compilatores Actorum ſeu elogiorum, quæ undequaque conquiſita in Tabulas ſuas retulerunt, id longe magis mirandum, neminem unum Rotomagi inventum, qui ſanctiſſimi ſui Præſulis tam illuſtria geſta poſteris commendanda ſuſceperit, ut S. Paulino, tot terrarum ſpatiis remota, eccepta referre oporteat quæcumque de illuſtriſſime* C *Sancto referri aut prædicari poſſunt. Neque aliam ducem invenit Baronius, quem in* S. Victricio *Romanus Faſtis ſacris adſcribendo, laudandoque ſequeretur, ut proinde hic adſcribi mereatur breve ſed elegans ad hunc diem Eminentiſſimi Annaliſtæ elogium ex Martyrologio Romano*: Rotomagi, ſancti Victricii epiſcopi, qui adhuc miles, ſub eodem Juliano pro Chriſto abjiciens cingulum, a tribuno multis tormentis afficitur, & capitis damnatur, ſed carnifice, qui ad eum cædendum miſſus fuerat, cæcitate percuſſo, ipſe vinculis ſolutis liber evaſit: poſtea epiſcopus factus, Morinorum & Nerviorum gentes indomitas verbi prædicatione ad fidem Chriſti perduxit, & demum confeſſor in pace quievit.

laudatur a Sauſſayo.

3 *Paucioribus de* S. Victricio *egerat Galeſtaius; at Molanus & Miræus Flandrorum Apoſtolum meritis laudibus exornarant. Omnium inſtar erat Sauſſayi annuntiatio his verbis concepta*: Eodem die Rotomagi ſecundæ Lugdunenſis metropoli, ſancti Victricii illius urbis epiſcopi & confeſſoris. Hic, teſte beato Paulino Nolano prætule, etiamnum miles, verum ſeſe Chriſti confeſſorem & martyrem præſtitit. Dumque adverſa pro Chriſto tolerat, vincula quibus morte pleſtendus, manus ſuæ coaſtringebantur, miraculo diſſolvit. Factus deinde, mira rerum viciſſitudine, antiſtes, bene compoſita eccleſia ſua, exteris populis evangelizavit; magnis laboribus Morinos ad fidem convertit, item extremos Nervici littoris populos; hiſque io barbaris regionibus primus monaſteria conſtruxit. Deinde redux ad ſedem ſuam, cui octavus ordine præfuit, toi piis trophæis glorioſus, confeſſor in pace quievit. Hunc S. Innocentius Papa Apoſtolicis honoravit reſcriptis, quibus cum ad ejus conſultationes reſpondit, tum ſapientiam E & virtutem egregiam elogiis commendavit præclaris. *Hic habes pleraque omnia, quæ ex jam citatis & ex Sammarthanis aut aliis adduci poſſent.*

4 *De vero natali loco non eſt unde quidquam certi ſtatuas, id indicavit S. Paulinus priore ſua epiſtola, nimirum* S. Victricium in lucem populi ſui de extimo (ſeu extremo) orbis eductum; *ubi & paulo poſt* Nervici littoris tractum *indicat, non* Ebruicani, *ut recte probavit Roſweydus relatus a poſtremo Paulinianorum operum editore anni* MDCLXXXV. *quem alibi nominari audio Joannem Baptiſtam le Brun, nota ſua* LVIII. *Porro de* Nervico littore *nova diſputatio, cum Nervii ſeu Tornacenſes ad mare neutiquam pertineant, at adeo latiori paulo ſignificatione verba illa accipienda videantur de Morinorum ſeu Ternuanenſium, imo & Bolonienſium* extremo tractu, *mari paulo vicinore, ad quem hic Pauliniana verba extendenda ſint; certe veroſimillime ad eas ipſas regiones, quas idem Sanctus indefeſſis ſuis apoſtolicis laboribus Chriſtianæ religionis lumine, quod eatenus vindam eo pertigerat, zelo ſuo incomparabili illuſtraret: utrum jam Rotomagenſis epiſcopus, an ante ſuſceptam eccleſiæ iſtius curam, non auſim equidem ex Pommerai ſaltem mente definire, cum majori auctoritate & fructu jam tum epiſcopam prædicaſſe exiſtimem.* F

Sancti patria non ſatis certa.

ætas.

5 *Ad Sancti ætatem determinandam non minus implexa ſunt omnia, ut candide fatetur laudatus jam Pommereus, qui ait nonnullos pontificatus ejus initia differre ad annum* CDVI. *alios ad* CDIV, *& ad* CDII, *quos omnes recte idem refutat; quin & eos qui ad annum* CCCXCVI. *retrahunt, quos ipſos tota biennio antecedit, notans* CCCXCIV. *At æquæ ſic verum ejus exordium figi ſupponere licet, ſi commoratio ejus cum S. Martino Turonenſi Viennæ ad Rhodanum, ubi etiam S. Paulinus aderat, conſignanda ſit anno* CCCLXXXIX. *ut fert recentior S. Martini Vita, vel ſaltem* CCCXC. *quo tempore, vel ipſo S. Paulino teſte, certiſſime erat epiſcopus* S. Victricius, *utpote quem ut talem iſtic ſe veneratum fatetur, igitur non tam temporis quanta junior miles ſub Julianæ paſſus eſſet pro Chriſto. Annus mortis ferme æque incertus. Si vere ad annum* CDXVII. *ſupervixit, eam epiſcopam ſupponamus fuiſſe jam anno* CCCLXXXIX. *non ſolis* XXIII. *annis, ut vult Pommereus, ſed totis octo & viginti, & forte diutius eccleſiam ſuam*

guber-

A *gubernaverit. Jam vero ſi militiam ſecutus eſt ſub Juliano, paſſus fuerit anno* CCCLXII. *unde naſci eum ut minimum oportuit circa annum* CCCXL. *ut prope ſeſquagenarius ad laborum coronam evocatus ſit. Hæc brevi metrico elogio ornari dicitur ab Ordorico Vitale:*

Victricius victor, vitiorum fortis & ultor
Eccleſiam Domini mandatis imbuit almis.

Geſtaus S. Paulino accepta.

6 *Geſtorum aliqualem ſeriem non aliunde erui poſſe jam diximus, quam ex duabus laudati jam ſæpius S. Paulini epiſtolis, quas eo ordine diſponit recentior operum ejus editor le Brun (nobis Brunus) ſupra etiam relatus, ut primam recte cenſeat quæ in ſerie ponitur* XVIII. *quæque veroſimillime ſcripta fuerit anno* CCCXCIX. *cum necdum ad inſulas promotus eſſet S. Paulinus, id quod ſatis indicat ipſa inſcriptio*: Beatiſſimo ſemper & venerabili patri Victricio Paulinus, *ubi in altera ſic loquitur, ut ex dignitate parem ſeſe profiteatur hac formula*: Victricio unanimo fratri Paulinus. *Ipſam porro refert ad finem anni* CCIV.

B *quo ipſe Nolanæ eccleſiæ regimen ſuſceperat. Dubius hæſi, præſtaretne ambas haſce epiſtolas deſcribere, quemadmodum prior pro majori parte a Surio edita eſt, an potius uterer ea diſſertatione, quæ ad operum calcem exſtat, in quatuor capita diviſa, quibus quæ de Sancti geſtis dici poſſunt tam ordinate contexuntur, ut demum ſuperfluum uſum ſit, operam ponere in iis alio modo aut ordine operoſius digerendis. Habe igitur dictam Bruni diſſertationem, quam tantiſper Vitam appellare placuit, omiſſis innumeris prope citationibus, quas criticus lucebit in fonte conſulere. Nos quæ ad Vitam propius ſpectant, annotare non negligemus.*

VITA

Auctore Joanne Baptiſta le Brun Ex S. Paulini epiſt. 18. & 37.

CAPUT I.

C *Hiſtoria S. Victricii Rotomagenſis epiſcopi. Arma deponit; & patitur pro Chriſto, qui ejus innocentiam miraculis tuetur.*

Pro Chriſto arma capit.

Victricius natus videtur in aliquibus imperii finibus, e quibus in lucem populi ſui eum eduxit Deus. Junior erat Martino nato CCCVI. vel CCCXVII. anno. Ordinante Domino factus eſt miles Victricius; militavit Cæſari, & in ipſa militia primum ad fidem ingreſſum habuit. Cum primo Chriſti amore ſuccenſus eſt, eſpuit mente militiam, & per inſignem concilio militari diem *a*, arma repente exuit, quæ ad tribuni ſui pedes abjecit. Quo in furias concitato tribuno, Victricius in verba diſtrictus eſt, fuſtibuſque fractus, & ſic afflictus, in carcere acuto teſtarum fragmine ſubtritus eſt; necdum vulneribus obductis, comiti ſuit oblatus: qui comes *b*, ut videtur, ad eum cruciandum venerat. De illo potentiore inimico Victricium triumphaviſſe dicit Paulinus, unde colligitur, hunc comitem tormentis eum admoviſſe.

a

b

2 Non auſi ſunt ſatellites rurſus ingerere eruciatus; capitali vero ſententia damnatus eſt Victricius. Sed conſpicuis miraculis ejus inimicos rum Deus confudit. Nam dum ad ſupplicii locum duceretur, carnifex qui præibat, cum ejus cervicem inſultans manu tetigiſſet, quaſi ictus ſui locum præpalpans, excuſſis illico oculis, cæcitate percuſſus eſt. Sed idcirco ille cæcatus eſt, ut plures illuminarentur, & ut ipſe forſitan lumina mentis acciperet. Quas innodatas arctius catenas, vel exiguo beneficio, rogante Victricio, relaxare noluerant cuſtodes, converſa in eorum conſpectu ad Deum prece, ſponte de manibus abſolutis fluere viderunt, nec auſi ſunt eas renectere milites; ſed ad comitem pavidi cucurrerunt, veritatem miraculi confitentes.

D A. Brunо. *multa paſſus, mira culo liberatur.*

3 Comes ipſe de furore ad clementiam, Deo providente, converſus, teſtimonio militum fidem adhibuit, & eum ad imperatorem miſit, cui rem totam ſicuti geſta fuerat retulit, qui Confeſſorem, ut probabile eſt, non ut eum dèſinuit, ſed ut ſanctum emiſit. Paulinus, qui ſupradicta refert, non dicit, utrum Victricius voluerit ſolum arma abjicere, ut totum ſe Deo devoveret, an vero eo quod eum cogere voluerint milites ad aliquid religioni contrarium, ut contigit ſub imperatore Juliano; neque etiam dicit, utrum damnatus fuerit tamquam delertor, an vero pro religione Chriſtiana. In exordio ejus narrationis prima cauſa una aſſeruit; Et ſi fuiſſet damnatus ſicut Chriſtianus ſub Juliano, comes, ut probabile eſt, non eum emiſiſſet laudans ut ſanctum, ſive antequam illius emittendi mandatum ab imperatore accepiſſet, ſive eo accepto.

Ac propter fidem

E

4 Aliunde Paulinus dicit, comitem voluiſſe in Victricio eſſe Chriſti perſecutorem, eumque teſtes fidei punire voluiſſe: Tribunum, ad cujus pedes arma abjecit Victricius, fuiſſe ſacrilegum; & milites, qui eum cruciabant, diaboli fuiſſe ſatellites. Id ſane mirum videri poteſt, ſi Victricium, militis ſolum nomine, qui arma deponere vellet, cognoſcebant. Videtur etiam inſigniri non debuiſſe titulo confeſſoris & martyris, quo a Paulino *c* multoties ornatur, propter omnia quæ hanc ob cauſam ſuſtinuit; quin etiam & multi eadem qua Victricius de cauſa videntur damnati, qui cum eo emiſſi ſunt, quos omnes Paulinus confeſſores appellat. Quibus rationibus addnctus eſt Baronius, ut aſſererer, Victricium ſub Juliano paſſum fuiſſe; & in Martyrologio Romano *c* jus natalis die VII. Auguſti aſſignatur.

Nunc paſſus fuerit,

c

F

5 Si paſſus eſt ſub principe Chriſtiano, & tantum ut ſe Deo devoveret totum, nullo præſantiori exemplo demonſtrari poteſt, quantam quiſque ſibi vim inferre debet ut gratiæ obtemperet, & exuere etiam omnia ex ſe non plane noxia: unde etiam evidenter apparet, Deum poſſe in cælo coronare homines ex legibus civilibus reos, quas Eccleſia ſuis legibus defendere non poteſt. In carcerem fuit conjectus S. Martinus, quod ſub armis ſtare amplius nollet, verum non ob illam præcipue cauſam; neque enim in capitis diſcrimen venit. Victricii virtutes illuſtri huic rudimento reſponderunt, quod longorum laborum paucis conſummatio eſt. Semper enim viſus eſt potens meritorum, & gratiarum dives; & Paulinus aſſerit, Deum feciſſe illum meritis parem Martino. Hic non utens licitis & a commodis abſtinens Chriſtianæ paupertatis divitem gloriam tenuit, & fidei virtus in tota *e* jus vita inclaruit.

non deſerat tam militiæ eam.

A

A. Bruno,

ANNOTATA.

a *Notæ ſunt Juliani artes, quibus Chriſtianos mulctes ad apoſtaſiam allicere ſolitus ſuis ſolemnitatibus ſacrificiis, quorum uno conſtantiam ſuam teſtatus ſit* S. Victricius.

b *Satis patet, qua munere* Comes *ille fungeretur.*

c *Non video, torquenda eſſe S. Paulini verba dum fidei cauſa paſſum fuiſſe* S. Victricium *aſſerit, ut proinde &* confeſſor *&* martyr *recte appelletur.*

CAPUT II.

Victricius creatur Rotomagenſis epiſcopus. Eccleſiam ſuam pietate illuſtrem facit; Fidem in Belgio prædicat.

B

Quibus cum fecerit S. Martinus.

DEus nolens Victricii virtutem ſub modio taciturnitatis obſcuram latere, eum ſuper candelabrum apoſtolicæ ſedis Rotomagenſis eccleſiæ evexit. Id ante contigit, quam Paulinus hujus ſeculi curis liber eſſet, ſcilicet ante annum CCCXC, quo eum tempore Paulinus Viennæ apud S. Martinum vidit, & quamvis eum tunc epiſcopum dumtaxat noviſſet, non vero martyrem; omnia tamen urbanitatis officia ei exhibuit, ſeque ac ſuos ejus precibus commendavit, & ſingulari prorſus dilectione eum complexus eſt. Sulpicius Severus narrat, epiſcopos Valentinianum & Victricium adfuiſſe, cum parens quidam Martino puellam, annos duodecim natam, Carnutibus ſanandam obtulit: quod miraculum ad duos illos epiſcopos remittere voluit Martinus, aſſerens ſe iis ſanctitate eſſe multo inferiorem, illoſque omnia poſſe.

Quo exitum fecerint omnes ad fidem.

7 Verum ii una cum parente illo Martinum obteſtati ſunt, qui dimiſſo populo, adſtantibus duobus epiſcopis & patre, puellæ ſanitatem reſtituit. Ille Victricius fuit proculdubio Rotomagenſis epiſcopus, cum inter ceteros Galliæ epiſcopos nullum alium iſtius nominis agnoſcamus. Poſtquam epiſcopus creatus eſt Victricius, in fide &

C veritate, non in inflatione ſcientiæ, neque in ſublimitate ſermonis myſterium Chriſti annuntiavit, nihil ſe judicans ſcire inter homines, niſi Chriſtum Jeſum, eumque crucifixum. Illi conceſſit Deus, quod eximiæ dumtaxat ſanctitatis viris concedere ſolet, factis ſcilicet adæquare ſermones, & pariter vita ac ſermonibus inſtruere; atque adeo nullus poterat ſe excuſare difficultatis imperio, cum prius adſtringeretur Victricii virtutis exemplo. Ea ratione multorum beatorum beatus parens exſtitit. Innumeros circa ſe utriuſque ſexus Sanctorum greges coegit, quos Chriſto ſapientibus inſtitutis ſuis genuerat, & quibus erat fidei formula, & ſicut & perfectæ virtutis exemplum. Eccleſiæ ſuæ etiam primævæ illius Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſpeciem dedit, & in ea omnis generis virtus florere videbatur. Intemeratam virginitatem ſervabant maximo numero filiæ, quibus unus Chriſtus hoſpes & ſponſus erat; innumerabiles viduæ ſanctis operibus miniſtratu pio, noctu diuque eccleſiæ famulatu eas, quibus diabolus ipſarum corpora laceſſebat, aggreſſiones ſuperabant. Multi conjugati arcanam fratrum germanitatem profitebantur, & orationibus ſedulis Chriſtum ad ſui viſitationem & caſtitatis benedictionem invitabant,

8 Alii viciſſim tum ad caſtitatem conjugales, tum ad continentiam ſeſe exercebant. Ubique miſericordiæ pandebantur viſcera; continua diebus ac noctibus Chriſti Domini nomen prædicatione reſonabat. Quotidiano concentu ſancta cantica pſallebantur per frequentes eccleſias monaſteria, & caſtiſſimis cordibus ac vocibus cum in cælo, tum in terra, ſancti delectabantur. Idcirco Paulinus addit Apoſtolos, cum io Victricio aptiſſimum ſibi diverſorium reperiſſent, eos ipſi eſſe cooperatos, & effectu divinorum operum probaſſe, ſuum ſpiritum ea in eccleſia exſtare, a qua ipſorum aberant reliquiæ; eos in filiis pietatis ac juſtitiæ conquieviſſe; eos Victricium in omnibus eruditionis ſuæ filiis dilexiſſe, & in ipſo Chriſtum amaviſſe; utque ipſum gloriæ ſuæ conſortem teſtarentur, eos in illius potiſſimum dioeceſi divina plane miracula fuiſſe operatos.

D

& perfecti & inter ſe mutuo.

9 Itaque S. Victricii ſtudiis & cura Rotomagus, vicinis ante regionibus urbs tenui nomine pervulgata, in longinquis etiam provinciis nominari venerabiliter cœpit, & inter urbes ſacratis locis nobiles cum divina laude numerari. Nec ſolum pontificali dignitate Apoſtolorum collega factus eſt Victricius, ſed & eo quod illum Deus Specioſum, ut Paulini verbis utar, verbi ſui pedem fecit, clarum fulgur in obſcuris ante regionibus lumen accendens, *in gentibus populorum remotis*, qui ſedebant in regione umbræ mortis, nubem in pluviam uberem deſerta rigantem, magiſtrum denique & doctorem gentium. Diocletiani temporibus Morinos & Nervios in Belgio tenui jam ſpiritu fides veritatis afflaverat, at paſtorum negligentia & frequenti barbarorum incurſu incrementum non fecerat.

Rotomagi illuſtratus

E

& Morinos atque Nervios.

10 Victricium Deus potiſſimum in vas electionis excerpſit, in quo ſanctificaret illic nomen ſuum, in eo enim fides veritatis prima reſulſit clariusque propius apparuit, & caritas inaluit ardentius. Denique ubi quondam deſerta ſilvarum ac littorum pariter intuta loca advenæ barbari aut latrones incolæ frequentabant, tunc venerabiles & angelici Sanctorum chori, urbes, oppida, inſulæ, ſilvæ, monaſteria & eccleſiæ plebe numeroſæ, pace conſona divinas laudes celebrabant. In omnem terram ſonus ejus exivit, & Dei nomen ſanctificatum eſt *a*.

F

a

ANNOTATA.

a *Recte, opinor, ſenſit Brunus, apoſtolicam ad Nervios & Morinos prædicationem a* S. Victricio *jam epiſcopo ſuſceptam, poſtquam nempe Rotomagenſi ſuæ eccleſiæ proſpexiſſet.*

CAPUT III.

Ad Victricium ſcribit Paulinus. Accuſatur de fide Victricius; Romam venit; & ſcribit ad Paulinum.

PRobabiliter admodum jam epiſcopus prædicavit in ſupradictis regionibus Victricius, noviſſime enim de illo audierat Paulinus, cum ad eum litteras dedit anno CCCXCIX. Hæc nota illi fecerat Tycbicus, quem S. Victricii cariſſimum fratrem

&

A & fidelem in Domino miniſtrum *a* appellat; & tunc luxit Paulinus negligentiam infelicitatis ſuæ, quod Victricii ſanctitatem non ſatis agnoviſſet & veneratus fuiſſet, cum Viennæ apud S. Martinum olim eum viderat, & illius cicatrices non lambiſſet. Ad eum ſcribendi quærebat occaſionem, nec dabatur, donec, quod optanti aliquando non contigerat, id inſpectanti ſibi provenit Romæ, quo acceſſerat Paulinus; nec multo poſt cum quodam catechumeno Urſo concurrit & Paſchaſius S. Victricii Rotomagenſis diaconus, in cujus humanitate & gratia quaſi quaſdam virtutum gratiarumque S. Victricii lineas, velut ſpeculo reddente, ſe collegiſſe dicit Paulinus, quem & inſtitutionis Victricii diſcipulum & vitæ comitem modeſtia morum, coedis humilitas, manſuetudo ſpiritus, conſtantia in fide veritatis, & ſermo in omnibus ſale conditus probabant.

a S. Paulinus Nolanus ſenſibus.

12 Itaque cum præter gratiam fraterni in ſacro diaconatus miniſterio contubernii, eo venerabilius amabiliuſque ſuſcepit Paulinus, quod de Victricii clero, & corpore, & ſpiritu eſſet. Nec illum ex Urbe ad Victricium redire cupientem paſſus eſt proficiſci, ſed quadam caritatis violentia eum Nolam perduxit, ut diutius per illius præſentiam quaſi quadam S. Victricii gratiæ portione frueretur. Illius tamen converſationis non mediocrem conſolationem perdidit Paulinus, qui tunc temporis carnali ægritudine afflictus eſt. Neque vero in infirmitate Paulini dumtaxat Paſchaſius contribulatus & compaſſus eſt; ſed & in Urſi, quem indivulſum ſuæ peregrinationis comitem habuerat, graviſſimo languore confectus eſt, in quo Paulinus ſe perſpexiſſe aſſerit fidem & caritatem in Domino plenam.

B

ab infirmitate ſanatur.

13 Tandem labore ac fide Paſchaſii, quem Dominus experiri voluit, potentiam apud ſe ſanctitatis ſui confeſſoris Felicis, Urſus uſque ad mortem infirmatus de periculo invenit ſalutem, & per Paſchaſii diaconi manus Chriſto genitus, in lectulo baptizatus eſt, licet adeſſet S. Paulinus jam presbyter, & plures alii potuiſſent præſto eſſe presbyteri. Cum autem Urſus ſana & robuſta eſſet valetudine, & Paſchaſius ad Victricium reditum meditaretur, per ipſum XVIII. epiſtolam ſuam ad Victricium dedit Paulinus, in qua cum Paſchaſium diutius apud ſe retentum exculaſſet, de Morinis, & Nerviis, quos per Evangelium Chriſto Victricius genuerat, verba facit, & quemadmodum Rotomagenſem formaverat eccleſiam, ut ſupra enarravimus; denique poſtquam ejus martyrii ſeu confeſſionis texuit hiſtoriam, illius videndi ſummo ſe teneri deſiderio ſignificat.

C

Quando ipſe Romam venerit,

14 Nihil in ea commemorat de Victricii ad Urbem acceſſione, quam anno CCCIV. factam fuiſſe mox demonſtrabimus. Exſtincto Alarici bello, Honorius ultimis anni CCCIII. diebus Romam venit, ubi ſaltem ad vigeſimum quintum Julii diem anni CCCIV. commoratus eſt. Eodem tempore Victricius Rotomagenſis illuc ſe contulit, & vidit ipſe quantis laboribus & quanto ſtudio Rom. Pontifex Innocentius imperatorem ſollicitaverit, ne eccleſiaſticos viros ad onera & munera civilia pertraheret. De hac Victricii peregrinatione Romam loquitur Paulinus; ſperavit enim Victricium, qui per tanta terrarum ſpatia Romam Rotomago venerat, brevi itinere Nolam ad ſe venturum, qui cum non veniſſet, fatetur Paulinus, bujus ſe boni damno non modo contriſtatum, verum etiam confuſum fuiſſe; neque umquam ſibi ipſi magis, neque aliis manifeſtata fuiſſe peccata ſua, quam cum Dei manus, quæ Victricium tam longe perduxerat, propius ad ipſum accedere non permiſit.

D

A. BRUNO.

& quo de cauſa

15 Quo conſilio hanc peregrinationem ſuſceperit Victricius, non plane perſpicuum eſt, niſi malevolorum linguis mendacibus ejus ſanctitati invidentibus, eo pertractum dicamus. Accuſatus ſuiſſe videtur, quod de fide non recte ſenſerit, de qua eum ad eum ſcriberet Paulinus, fidem illi catholicam præcipue de myſteriis Trinitatis & Incarnationis longo ſermone exponit. Deus vero hac eum affici paſſus eſt injuria, ut gauderet rurſus de victoria, & donaretur corona, qui victor diſceſſiſſet e pugna, atque ſecundum B. Paulum liceret dicere, pugnare ſe a dextris & a ſiniſtris per arma juſtitiæ, per ignominiam & bonam famam, per gloriam & ignobilitatem, neque enim linguarum iniquarum ſagittæ in corpore, armis Dei potentibus ſepto, locum vulneris, neque nævum in lumine potuerunt invenire: quis enim dubitet in ejus ſpiritu fidem veritatis habitare, in cujus vita videt fides exſtare virtutem.

E

ubi ſe abunde purgat.

16 Nec quiſquam in eo confuſus eſt, quod rectius de ipſo ſenſerit, & nova hæc veræ fidei ipſius necnon virtutis probatio multis in profectum Evangelii venit. Qua de cauſa Romam venerit Victricius palam non eſt; nec ſatis conſtat, ut jam diximus, an eo iniquorum criminationibus fuerit pertractus. Utut ſit, ibi certe in ore omnium cum doctrinæ tum virtutis ejus laus exſtitit maxima; paucis enim interjectis diebus, miſſa ad eum apoſtola laudat Pontifex Innocentius, quod in directione doctrinæ, in virtute converſationis, & in aliorum ad Eccleſiæ normam inſtitutione laudem veri epiſcopi adeptus ſit; neque quidquam in ejus doctrina animadvertit, quod cum ſacris paginis non conſentiret. Non multo poſt reditum ejus Rotomagum miſit in Italiam Candidianum, cui brevem ad Paulinum dedit epiſtolam, quam ipſe Paulinus incredibili gaudio accepit; quæque priſtinum dolorem, quod Victricius ad ipſum non perveniſſet, penitus abſterſit.

Paulinum tamen non convenit.

F

17 De quo tamen ſuaviſſime & humillime per reſponſum conqueritur, & ſibi peccatori & ægroto fatetur hoc debitum fuiſſe ſolatium. *Nolo enim te*, inquit Paulinus, *ita ſecurum eſſe de nobis, ut putes jam ſanatos eſſe omnes languores animæ noſtræ, in quibus Domino peccavimus & peccamus.* Ea de re multa pro ſuo more ſubnectit, & orationum ejus ſuffragia imploral; reliquum epiſtolæ ſpectat ad eam quam ſuſtinuerat perſecutionem. Loquitur Auguſtinus circa annum CCCIV. de quodam Candidiano presbytero, cujus in cognitionem venerat Paulini opera, & cujus miniſterio idem Auguſtinus librum *De cura pro mortuis* ad Paulinum miſit. Portitor epiſtolæ Victricii ad Paulinum nondum erat presbyteri dignitatem adeptus, eum eum Paulinus filium vocet; & tunc temporis videtur potius Victricii, quam Paulini fuiſſe.

ANNOTATA.

a Eſt is procul dubio Paſchaſius ille, de quo tam multa inferius memorat, ſumpta alluſione ad S. Pauli diſcipulum.

A

A. BRUNO.

CAPUT IV.

Ad Victricium ſcribit Innocentius I. Pontifex Romanus,

Ad Innocentium PP.

EIdem forſan Candidiano dedit Victricius literas ad Innocentium Papam; voluit enim ab eo Pontifice cognoſcere, quænam eſſet Eccleſiæ Romanæ de diſciplina & morum directione regula & praxis. Conqueſtus eſt de perverſa quorumdam agendi ratione, qui divinum judicium non timentes, ſed gratiam popularem aucupantes, ſacra & vetera Eccleſiæ decreta, nulla ejus ſanctitatis habita ratione, infringere præſumebant; quara eamdem Eccleſiæ Romanæ diſciplinam ſervari in ſua provincia in votis habuit: cujus æquiſſimæ petitioni conſenſit Innocentius, & miſit ad Victricium librum, quem vocat Regularem, quaſi didaſcalum & monitorem, in quo non nova præ-

B cepta imperare, ſed quæ per deſidiam aliquorum neglecta fuerant, quæque Apoſtolica & Patrum traditione fuerant conſtituta, ab omnibus vellet obſervari, habita divini judicii ratione; eaque mittere ſe aſſerit Innocentius, ne ipſe erroribus & abuſibus favere ſilentio ſuo videatur; monetque Victricium, ut illa epiſcopis ſuffraganeis & vicinis eccleſiis nota faciat, ut cognoſcatur quæ ſit Eccleſiæ Romanæ praxis, & hanc regulam ſequantur quicumque inſtituendorum Chriſtianorum curam ſuſceperint; quorum obſervatione aliorum decretorum, quæ hic non notantur, notitiam eſſent facile aſſecuturi.

Regularis liber.

19 Regularis ille liber, quem cum epiſtola ſua Innocentius a ſe miſſum dicit, non alius mihi videtur eſſe ab iis decretis, quę adeo epiſtolæ ipſi conjuncta ſunt, ut illius partem conſtituere videantur, quorum primum vetat, *Ne quis extra conſcientiam metropolitani epiſcopum audeat ordinare, vel ab uno epiſcopo ordinetur.* Secundum prohibet, *Ne in clerum admittatur qui poſt peccatorum in baptiſmate remiſſionem cingulum militiæ ſecularis habuerit.* Pœ-

C *Legendum* *puto ſæ. publicam*

nitentiam enim * ſolam a clero excluſiſſe conſtat, licet militiam ſecularem quis non fuiſſet profeſſus.

ab exciſſe.

20 Tertium, quod ſecundo adjungit Dionyſius Exiguus, ſtatuit, *Cauſas vel contentiones inter clericos tam ſuperioris ordinis quam inferioris, ab ejuſdem provinciæ epiſcopis eſſe terminandas; (ſine præjudicio tamen Romanæ Eccleſiæ,* ut habet Juſtelli editio p. 197.) *eoſque qui cauſæ ſuæ judicium in alias provincias tranſtulerint, de clericatu deponendos; de cauſis vero majoribus ubi judicium epiſcopi tulerint, eorum ſacrent ſummo Pontifici ex conſuetudine, & ex decreto Concilii,* ut videtur, Sardicenſis. Quartum, quintum & ſextum prohibent: *Ne clerici ordinentur qui ſecundam habuerint uxorem, aut viduam, aut ejectam, ſive poſt, vel ante baptiſmum* contra Hieronymi ſententiam: quod obſervatum aſſerit a ſingulis epiſcopis, Nonum, quod *Levitæ & ſacerdotes cum uxoribus ſuis non cœant, quia miniſterii quotidianis neceſſitatibus occupantur.*

& regulas ſcripſit.

21 Licitum fuiſſe videtur inferioris ordinis clericis pro nutu matrimonio uti, *præterquam ut*, ut ait Innocentius c. 10, *qui in monaſteriis diu morati fuerant, ubi perpetuæ addixerant ſe continentiæ; fuiſſet enim a ratione alienum, ſi quod diu ſervaſſent, id in melioris gradu poſiti amiſiſſent.* Notat in eodem articulo, *ante matrimonium corruptos Eccleſiæ benedictionem non recipere cum uxore ducerent; eoſque, qui ante baptiſmum in virginitate non ſteterant, pollicitos fuiſſe juxta antiquum Eccleſiæ uſum & praxim, cum in clerum admitterentur, ſe matrimonium non contracturos.* VII. articulo prohibetur, *Ne de aliena eccleſia clericum ordinare quiſquam uſurpet, niſi ejus epiſcopus precibus exoratus concedere voluerit; & abjectum ab altero clericum altera eccleſia non recipiat.*

D

quibus ecclſiam ſuam

22 VIII. *Ut ad Eccleſiam redeuntes a Novatianis, vel Montenſibus,* hoc eſt Donatiſtis, *per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur, præter eos qui ab Eccleſia Catholica ad eos tranſeuntes rebaptizati ſunt; ſi enim ſine longa pœnitentiæ ſatisfactione nequaquam ſunt admittendi.* In undecimo monet Innocentius Victricium, *ne curiales vel quibuslibet publicis functionibus occupatos clericos faciat, quippe qui nonnumquam a ſacerdotio revocarentur a principibus iis muniis ſubjiciendos* *, *in quibus voluptates exhibebant* (ludos ſcilicet publicos) *quas a diabolo inventas eſſe non dubium eſt*; & ſimul in ejus memoriam revocat, E *quæ ipſe Romæ poſitus viderat.* Decrevit duodecimum, *eas, quæ Chriſto ſpiritaliter nupſerunt & velari a ſacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publice nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe junxerant, de ſeculo receſſerit; & eas, quæ vivente adhuc viro, alteri nupſerint, habere adulteras, nec eis concedendam eſſe agendæ pœnitentiæ licentiam, niſi unus ex eis fuerit defunctus.*

* *l.* ſubjiciendo

aliaſque inſtruit.

23 Statuit decimum tertium *pœnitentiam aliquanto tempore iis eſſe agendam, quæ nupſerint, poſtquam in propoſito virginitatis ſemper manere promiſerant, etiamſi velatæ non fuerint.* Extremi duo articuli citantur ex epiſtola Innocentii I. Papæ ad Victricium Rotomagenſem in Concilio Turonenſi II. & ibi approbantur. Inepte admodum hujuſce temporis hæretici iis extremis duobus articulis utuntur, ut hanc Innocentii epiſtolam fuggilſent. Illam alii penitus rejiciunt & contendunt, eam non eſſe Innocentii, quia de verbo ad verbum Siricii epiſtolam complectitur. Cum vero Innocentius antiquas regulas renovare; & Eccleſiæ Romanæ F diſciplinam notam facere voluerit, id melius præſtare non potuit quam ſi majorum inſtituta traderet.

Quando data ſum

24 Quamobrem nemo jure dubitaverit de epiſtola Siricii a Concilio Telepteni, & a Ferrando laudata, neque de decretali epiſtola Innocentii, quam Dionyſius Exiguus inſeruit integram in codice Eccleſiæ Romanæ, & quæ citatur anno DLXX. a Concilio II. Turonenſi & plurimis aliis. Major difficultas verſatur in aſſignando tempore conſcriptæ epiſtolæ, quæ eſt XV. Februarii; eo quod referat epiſtola, Victricium teſtem fuiſſe, quantis moleſtiis imperatorem præſentem Pontifex Romanus ſollicitaverit: idcirco enim afferendum nobis eſt, eum verſatum fuiſſe Romæ eodem tempore, quo Honorius, qui illuc non pervenit niſi menſe Decembri anni CDIII. Ex poemata, quod Claudianus de eo itinere in textum conſulatum ſuum edidit, conſtat, eum illuc numquam antea veniſſe ex quo fuerat imperator creatus; præterea vero Innocentius pontificatum non adeptus eſt ante annum CDII.

data fuerit

25 Si igitur Victricius Romæ adfuerit menſe Decembri CDIII. quis putet, Innocentium ad eum ſcripſiſſe XV. die Februarii anni CDIV. Hoc unum exiſtimari poſſet, Victricium Romæ adhuc commorantem hanc ab eo inſtitutionem poſtulaſſe, &

ab

A ab eodem per formam epiſtolæ accepiſſe, quo majoris eſſet ponderis. At ex his vocibus, *quam ipſe nobiſcum poſitus cognoviſti*, manifeſtum eſt, Victricium ab urbe Roma jam tum abfuiſſe; ac re quidem ipſa aſſerit, hæc a ſe decreta cum epiſtola miſſa fuiſſe; & hæc verba, *quoſdam enim aſſeris exſtimaſſe*, ſatis indicant, Pontificem non reſpondere ite, quæ coram Victricius dixerat; ſed ad ea, quæ ex illo tempore ipſe Victricius referipſerat. Itaque ſi ejus Roma diſceſſum ad finem Martii CDIV. poſuerimus, qui quidem maturius aſſignari non poteſt, cum neceſſe ſit, Victricium Rotomago Romam ſcripſiſſe, & Innocentium per aliquod tempus ſuum peraviſſe reſponſum, quod ante hunc annum dare non potuit decimo quinto Kalendas, non Martii, ſed Januarii, hoc eſt XVIII. Decembris *a*.

a 26 In quibuſdam editionibus & in Ms. Juſtelli non reperitur quo tempore ſcripta fuerit hæc epiſtola, quamvis ſua quæque tempori aſſignentur aliæ epiſtolæ: & vero quæ ſequuntur: *Hac itaque regula*, &c. ex aliis quibuſdam ſcriptis videntur excerpta, neque cum præcedentibus alio modo cohærent, niſi de hac regula tota intelligatur epiſtola. Nihil amplius docet hiſtoria de S. Victricio, qui ſeptimo Auguſti die inter Confeſſores Chriſti colitur ab Eccleſia. Corpus ejus Brennam translatum & in ecclesia S. Remigii repoſitum fuiſſe traditur *b*. D A. BRUNO. *jam dicta epiſtola.* *b*

ANNOTATA.

a *Senſus imperfectus. Videtur aſtruere velle annum 405. ſed annum 404. ſatis defendimus ſuis tom. VI. pag. 553.*

b *Sed combuſtum an. 1562. ab iconomachis.*

DE S. DONATO EPISCOPO
VESONTIONENSI,
IN COMITATU BURGUNDIÆ.

B E

P. B.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

CIRCA DCLX. *Natalis ejus hodie Biſontii in Martyrologiis.*

DE *Veſontione, ſeu Biſontio, metropoli Sequanorum jam ſæpius actum eſt in hoc Opere. Ad eumdem hoc die nos revocat natalis S.* Donati, *olim epiſcopi Biſontini, quam antiquis & exteris Martyrologis ignotus, tam apud ſuos ab omni memoria celebris; imo celebrior olim, quam forte nunc ſit, aut ſaltem quam ſubinde fuerit; id quod ex collatione duorum, quæ habemus, eccleſiæ Veſontionenſis Breviariorum colligimus: nam in altero (quod membraneum & manuſcriptum eſt, pertinuitque aliquando ad Antonium Bercin, ejuſdem eccleſiæ canonicum, & ab eo datum fuit Antonio Mourinello* anno *Chriſti* MDXXIII.) *celebratur* VII. *Idus Auguſti Officio novem Lectionum; cum in altero (quod Biſontii excuſum eſt anno* MDXC.) *ad eumdem diem Officio decoretur trium tantummodo Lectionum; & harum quidem duæ dumtaxat ad hunc noſtrum* Donatum *pertinent; tertia vero ad* S. Donatum *epiſcopum ac martyrem Aretinum, cujus ibi jungitur commemoratio. Utrique hoc Breviario vetuſtius putamus eſſe Legendarium Biſontinum eccleſiæ S. Pauli, quod nobis, ut alia plurima, exſcripſit olim Petrus Franciſcus Chiffletius noſter, in hoc autem etiam* S. Donatus VII. Idus Auguſti *dicitur* Chriſto reddidiſſe ſpiritum. *Nec eſt igitur de hoc ejus die & natali & feſto dubitandum: neque vero alium nullum aſſignant Ferrarius in Catalogo generali, Sauſſayus in Supplemento Martyrologii Gallicani, Miræus in Faſtis Belgicis & Burgundicis, aliique, præter unicum, quem quidem viderimus, Caſtellanum; qui cur Sanctis hujus memoriam retulerit ad* XXIII. *Julii, ibidem in Prætermiſſis nos diximus ignorare.*

C

Acta non magni pretii.

2 *Acta ejus accepimus a R. P. Petro Franciſco Chiffletio ex memorato jam cœnobii S. Pauli Legendario, ex quibus manifeſte patet, excerptas fuiſſe Lectiones novem, quas modo ſignificavimus ad hunc diem legi in Breviario Biſontino Ms. Hæc verbis plurimis eamdem omnino materiam diſtendunt, quæ multo utilius tractata reperitur in Vita S. Columbani abbatis, auctore Jona, monacho Bobienſi, & S.* Donati *coætaneo, apud Acherium & Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ſec. 2. pag. 14. numer. 22. Meliora hiſce noſtris habuiſſe videtur Petri Franciſci noſtri frater Joannes Jacobus Chiffletius, ut nobis quidem apparet ex fragmento, quod ex illis recitat in ſua Veſontione part. 2. pagina 152. & ſequente; nec tamen iis anteferre dubitavit laudatum Jonæ monachi textum, quem ibi totum repræſentat, ſubjecte ex Actis* S. Donati, *ſeu antiquis, ut vocat, membranis qualicumque ſupplemento. Placet nobis eruditiſſimi viri conſilium: neque proinde ex Actis noſtris quidquam exhibebimus præter Vitæ coronidem, quæ alibi ſola deeſt. En ubi igitur Actorum loco primum, quæ narrat Jonas his verbis.*

F

nisi quatuor habentur

3 Erat eo tempore Dux quidam, nomine Waldelenus, qui gentes, quæ intra Alpium ſepta & Jurani ſaltus arva iocolunt, regebat. Huic ſoboles nulla erat, ut Juvencus de Zacharia & Elizabeth ait;

Gratius ut donum jam deſperantibus eſſet.

Hic cum conjuge ſua, Flavia nomine, & genere & prudentia nobili, ad B. Columbanum ex Veſontionenſi oppido pergit; precantes ſimul, ut pro eis Dominum deprecaretur. Dicunt, ſe multis opibus eſſe ditatos; ſed cui hereditatem poſt obitum relinquerent, heredem non haberent *. Quibus vir ſanctus; Si voti, inquit, veſtri eſt, ut Largitori donum conſecretis, mihique ex lavacro ſuſcipiendum tradatis; pro vobis ego Domini elementiam implorabo, ut non ſolum quem Domino voveatis, habeatis; verum etiam quante volueritis, poſt pignora ſuſcipiatis. At illi promittunt, ſe ejus imperiis læto animo parituros: tantum pro ipſis Domini miſericordiam non deſinat implorare. Spondet vir Dei muneribus plenus, ſe in promptu habere; tantum ne pacti fœdus ſtudeant violare. Mirum dictu! Vix domum remeant, dono Creatoris alvo gravida mater futura ex-

* *al.* habe-re

A ſpectat. Editum mox ad ſanctum virum defert, & ſuis orationibus largitum munus demonſtrat: grates Conditori agit, qui ſic ad petitiones famulorum ſuorum quæſita dona largitur. Quem vir ſanctus manibus receptum ſacravit, ſacroque lavacro ablutum ipſe ſuſcepit, Donatique nomen imponit, matrique ad nutriendum reddit.

Auct. P. B.

In Vita S. Columbani abbatis,

4 Qui poſt altus, in eodem monaſterio ſapientia imbutus, Velontionis pontifex effectus, nunc uſque ſupereſt, eamdem cathedram regens. Qui poſt pro amore B. Columbani ex ipſius regula monaſterium virorum conſtruxit, quod Palatium nuncupant ob veterum monimenta murorum. Addidit poſt eum bonitatis Largitor famuli ſui promiſſum, alium filium, Ramelenum nomine, qui nobilitate & ſapientia pollens, poſt patris obitum in eius honore eſt ſuffectus; quamvis in ſeculari habitu, tamen in Creatoris amore pervigil. nam & ipſe in amore beati viti in ſaltu Jurenſe *, ſuper Novilianam fluviolum, monaſterium ex ejus regula conſtruxit, in quo Sisgrium abbatem præfecit.

* Mss. noſtra, in Salmorenſi.

B Addidit que Dominus duas filias adhuc priſtino muneri, & in ſeculo nobiles, & in Chriſti timore perfectas. Poſt iſta munera mater ipſorum Flavia poſt mariti obitum monaſterium puellarum in ſupradicta urbe Velontione conſtruxit, omnique munimine roborans, multarum puellarum concionem adunavit. Tantum in eis viri Dei gratia flagravit, ut omnia phaleramenta prætentis vitæ contemnentes, ut omnipotentis Dei cultum anhelarent. *Hæc Jonas; quibus* ex antiquis membranis *Beſuntini addidit loco citato ſequentia Chiffletius*;

& ſuppleri poſſunt ex Mſs. Vitis ſuperius laudatis.

5 Apicem tantæ dignitatis (*epiſcopalis*) adeptus, nullo modo eſt a ſuo propoſito alterius, ſed idem permanens ipſe, omnibus proficere cupiens in Chriſto, non deſiſtebat a cœpto officio. Inter canonicos denique commorans, monachali * ſchema induitus, ſic erat inter illos, quaſi monachus unus, canonici implens officium, monachi non amittens propoſitum. Quantam autem ſolertiam in Catholica lege conſervanda adhibuerit, diligentiamque ſervaverit, non eſt facile narratu. Fama igitur eximiæ laudis ejus uſquequaque propalata, præter ſolitum multos animabat ad videnda ſummi Evangeliſtæ Joannis, & protomartyris Stephani limina: qui omnes recreabantur ejus conſolatione, & benedictione roborabantur:

C & ſiquid apoſtolico more ſuis offerebatur pedibus, nihil patiebatur in ſuorum expendi uſus; ſed cunctorum pauperum largiebatur neceſſitatibus. Præterea monaſterium infra urbis mœnia condidit, & in honore beati Pauli Apoſtoli ſacravit, poſſeſſionibus ditavit, privilegio munivit; atque inibi fideles viros, ſub B. Benedicti & B. Columbani Luxovienſi regula victuros, inſtituit. Suo denique tempore, matre ejus Flavia cooperante, ex propria hereditate aliud in eadem urbe nobile ſanctarum monialium, in honore B. Mariæ, eſt ædificatum cœnobium, in quo requiescit eadem Flavia in pace, & Sirudis, ejus filia, virgo ſeratiſſima, ejuſque loci abbatiſſa, *Poſtremis hiſce conſonans Acta noſtra Mſs.*, *& omnino Vitam (ſi Vita dici poteſt) ita concludunt*: Sanctus autem præſul Donatus, dierum plenus, multis exercitatus virtutibus VIII. Idus Auguſti Chriſto reddidit ſpiritum, a quo ſumpſit initium; qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

6 *Hæc ut clarius intelligantur, obſerva primo, hæc Jona verba.* Erat eo tempore Dux quidam *&c, referenda eſſe ad annum circiter 593. aut 594.* *eum jam ſenem, ut liquet ex antecedentibus, condiſſe a S. Columbano cœnobium Luxovienſe; imo cum illud ita jam floruiſſet multitudine monachorum, ut, qua omnes capere non poterat, ad novum aliud Fontanenſe cœnobium deducenda fuiſſet ea vel ingens colonia; quod vix ante tres quatuorve annos ab ejuſdem exortu, qui, teſte Mabillonio in Annalibus & aliis, pertinet ad annum 590. acciderit credibile eſt. Obſerva ſecundo, ducem Waldelenum, qui Veſontione domicilium habebat, præfuiſſe Jam Guntramno, Childeberto, ac Theodorico Burgundiæ regibus, tractu, qui a vicinis alpibus Jurenſis modo pagus, modo ſaltus appellabatur Jurenſis in moderna Burgundiæ Comitatu; Waldelenum, inquam*, ex Velontionenſi oppido *ad S. Columbanum venuiſſe in monaſterium Luxovienſe, quod Veſontione diſtat leucis duodecim verſus Lotharingiam: ibi enim tum abbas is erat; ibi S. Donatus poſtea monachus; quod non ſolum Acta noſtra & Breviarium Mſ. Beſuntinum diſerte aſſerunt; ſed etiam colligi poteſt ex Vita S. Agili abbatis in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini ſec. 2. pag.* 318. *num.* 7.

D *Natus ut S. Donatus circa annum 594.*

E

epiſcopus conſecratus anno circiter 624.

7 *Obſerva tertio ad hæc Jona verba*, Velontionis pontifex effectus, *&c*, S. Donatum *epiſcopum Veſontionenſem interfuiſſe cum aliis ſynodo Remenſi ſub Sonnatio præſide, ut conſtat ex Flodoardo apud Labbæum Concilionum tom. 5. col.* 1689. *Hanc autem ſynodum celebratam fuiſſe anno Chriſti* 624. *poſt Mansum, vel, ut ſummum* 625. *demonſtras Pagius in Critica Baronii ad annum* 624. *num.* 4. *ac de anno* 625. *nunc eruditi conſentiunt. Cum vero ex dictis numero precedente natus videri vix poſſit ante annum Chriſti* 594. *ſequitur*, ut *annus Chriſti* 624. *epiſcopatus ejus exordium fuerit; niſi privilegio ſingulari, de quo nihil conſtat, ante ætatem annorum triginta, tum temporis requiſitam, evectus fuiſſe dicatur ad infulas. Sequitur etiam, cum anno ſabbatico* 623. *fuit controverſia epiſcopus fuerit, ut poſt annum* 595. *natus exiſtimari non poſſit.*

8 *Obſerva quarto ad hæc ejuſdem verba*, Monaſterium virorum conſtruxit; quod Palatium nuncupant; *idem hoc eſſe monaſterium, de quo immediate ſequente ſic memmit anonymus*: Præterea monaſterium infra urbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apoſtoli ſacravit, poſſeſſionibus ditavit, privilegio munivit, atque inibi fideles viros ſub B. Benedicti & B. Columbani Luxovienſi regula victuros inſtituit. *Teſtatur id Joan. Jacob. Chiffletius in Veſontione, part.* 2. *pagina* 153. *ubi hæc habet*: Quod Palatium Jonas vocari dixit, monaſterium eſt S. Pauli, quod hodieque mœnibus civitatis adjacet, quibus a Dubi flumine dirimitur. *In Actis dicitur cœnobium ibidem ſepulturæ ſuæ deſtinaſſe*: Vilum fuit ſibi denique honeſtum, ut infra urbis mœnia conſtrueret monaſterium, ubi poſt obitum corpus tribueret humandum, *&c. Ex vero ibi ſepultum fuiſſe; docet ſecuta ætas, ſcriptus antiſtitum Beſuntinorum catalogus; quem dedimus tom.* 1. *Junii, pagina* 680. *ubi de S. Donato legitur*: Per iſtum recepit eccleſia (*SS. Joannis Evangeliſtæ, & Stephani protomartyris, qua Veſontione cathedralis eſt*) villas Dombligum & Arſatum. Ædificavit autem eccleſiam S. Pauli, in qua etiam in Domino requieſcit. *Inde tamen pluribus poſtea ſeculis reliquias ejus alias permiſtas confuſaſque deveniſſe ad eccleſiam vicinam, & S. Donati noſtri nomine conſecratam, contra fratris opinionem traditam apud nos ibidem pag.* 687. *Petrus Franc. Chiffletius*;

Condit cœnobium S. Pauli; ubi ſepultus fuit; ſed non manſit.

F

A *fictius; ubi plura cum de eccleſia* S. Donati, *tum de reliquiis ejus invenies. Porro cœnobium S. Pauli poſt caſus varios tandem ad Canonicos regulares S. Auguſtini, qui illud etiamnum incolunt, ſeculo* XI. *tranſiit; ut vide in Veſontione Chiffletiana par.* 2. *a pag.* 198. *& apud Pennotum in Hiſtoria Ordinis Canonicorum pag.* 362. *Sunt, qui velint (ut Patr. Franc. Chiffletius a nobis exhibitus tomo* 1. *Junii pag.* 687. *n.* 94. *& Sammarthani in Biſuntinis archiepiſcopis, ubi de* S. Donato) *hunc S. Pauli cœnobio ſimul & canonicis eccleſia cathedralis S. Stephani ſanctum hunc Præſulem noſtrum præſcripſiſſe regulas illas ſeu Commoniterium, quod SS. Pauli & Stephani abbatum nomine vulgatum eſt in Codice regularum Holſteniano par.* 2. *a pag.* 73.

& partheniorum Juſſanum, cui eam ſenex præſcripſit legis:

9. *Obſerva quinto, hæc verba Jeæ*, Flavia poſt obitum mariti monaſterium puellarum *&c. explicari partim ab anonymo num. ſeq. partim in catalogo epiſcoporum Veſontionenſium ſeculi* XI. *in quo verbis ex illo jam recitatis hæc ſubduntur*: Et Juſanum monaſterium cum matre ſua Flavia, quæ ibi ſepulta eſt, (*ſupple quod præceſſerat*) ædificavit. *Huic partheniori leges ipſe præſcripſit, aut potius ex SS. Cæſarii Arelatenſis epiſcopi, Benedicti, & Columbani abbatum regulis compilatas aptavit. Editæ ſunt illæ in Holſtenii Codice regularum, par.* 3. *a pag.* 78. *illuſtrata vero a Cointio in Annalibus eccleſiaſticis Francorum ad ann.* 615. *a n.* 66. *& omnino legi merentur ab iis, qui S. Donati noſtri inſignem humilitatem, prudentiam, virtutumque alias paſſim emicantes pentius aptant inſpicere: ſed longiores ſunt, quam ut hic recudi debeant. Ipſe, inquam, eas præſcripſit; & quidem non anno* 615. *quo a Cointio cenſentur, ſed multo ſerius: primum jam omnes ſaltem, & ex eo colligitur, quod ſe ipſe* Donatum *appellet; deinde quod in regula* 77. *aperte ſe prodat epiſcopum Veſontionenſem his verbis*: Illud etiam (quod non credo; nec Deus pro ſua miſericordia fieri patiatur) ſi quocumque tempore quælibet abbatiſſa de hujus Regulæ inſtitutione aliquid immutare aut relaxare tentaverit; vel pro parentela, vel pro qualibet conditione ſubjectionem vel familiaritatem pontificis hujus civitatis habere voluerit, C Deo vobis inſpirante, EX NOSTO PERMISSO in hac parte cum reverentia & gravitate reſiſtite, & hoc fieri nulla ratione permittite: *atqui inter epiſcopos Veſontionenſes* Donatus *unicus fuit: noſter igitur ſive dubie ſuit. Alterum elucefcit ex Prologe, in quo ſe ducis monialium poſtulatis hoc opuſculo conatum eſſe ſatisfacere*, in quantum pro aſſidua corporali infirmitate divina pietas poſſibilitatem dedit, & ſenſus obtuſi caligo permiſit: *hæc enim caligantem fractumque ſenem arguunt; non epiſcopum juvenem, qualem anno* 615. Donatum *fuiſſe conſtat. Cæterum de Juſſano hoc monaſterio, quod ab anno* 1607. *Religioſa Minimorum familia cepit, plura videri poſſunt in Veſontione Chiffletii par.* 2. *pag.* 154.

mutavit eſt poſt annum 656. *at quanto poſterius, ignoratur.*

10 *Obſerva denique ſexto, Acta noſtra, tametſi annum non exprimunt, ſed menſem tantum ac diem, quibus Vir ſanctus obiit; ætatem ejus tamen omnino ſenilem non obſcure teſtari hoc epitheto*, dierum plenus. *Sed neque aliunde annus ille determinari potuit hactenus: nam quod Mabillonius in Actis Sanctorum Benedictinis ſæc.* 2. *pag.* 336. *n.* 6. *defunctum ſtatuit* anno circa DCLI. *qui erat ætatis ejus circiter quinquageſimus ſeptimus; hoc ipſemet evertit in Annalibus ad ann.* 656. *n.* 51. *ubi docet ex Chronica Beſuenſi, ipſum ſuperfuiſſe menſe Februario anni* 657. *Et certe ex illo Chronico, ſeu potius inſtrumento legali iſthic recitato apud Achery in Spicilegio ſecundæ editionis tom.* 2. *pag.* 402. *manifeſtum eſt*, S. Donatum *ſaltem uſque ad annum illum Chriſti* 657. *ætatis autem ſuæ ſexageſimum tertium, pertigiſſe: nam inſtrumentum iſtud, quo Adalſinda abbatiſſa cœnobium ſuum Dornaticum Veſontioni propinquum cum Præſulis noſtri conſenſu, ut aſſerit Chronographus, donabat monaſterio Beſuenſi, ſubſignatur*: Anno ab Incarnatione Domini DCLII. Indict. X. Epacta VI. Clotario rege regnante in Francia, primo anno regni ejus, venerabili viro Donato Beſonticam ſedem tenente. Die Mercurii proximo ante medium menſis Februarii. *Nemo nunc eſt eruditorum, qui non agnoſcat, hic eſſe vitium in anno Incarnationis, Indictione & Epactis; ſive quod eorum uſus in inſtrumento ſcripto multo ſit recentior (unde hæc interpolatori juniori tribuunt;) ſive quod erraverit inſtrumenti conditor, annum Incarnationis* 652. *conjungendo cum anno primo Clotarii tertii; ut placet Chiffletio noſtro in Diſſertatione de annis Dagoberti cap.* 5. *Nemo etiam eſt, quod* E *ſciam, qui hoc inſtrumentum aut ſuppoſititium dicat, aut neget, anno Clotarii tertii primo, ante medium Februarium, fuiſſe confectum. Cum ergo Clotarius tertius regnare cœperit poſt hebdomadam ſecundam Novembris, anno Chriſti* 656. *ut recte oſtendit Pagius ad annum eumdem in Critica, n.* 17. *conſequens eſt ex producto monumento Beſuenſi, ut ſaltem uſque ad medium ſequentis Februarii* S. Donatus Beſonticam ſedem tenuerit; Salkem *dixi; quia prorſus incertum eſt, quanto vixeris ſerius.*

Refellitur oppoſita ſententia Cointii.

11 *Negat hæc, inquis, Cointius, ubi monumentum hoc idem totum recitat, ad annum* 656. *num.* 37. *reprobatque in eo præter annum Incarnationis, Indictionem & Epactam, unam hæc verba*, Venerabili viro Donato Beſonticam ſedem tenente. *Scimus id quidem; ſed cur ibi reprobat?* Quia Donatus epiſcopus, qui concilio Remenſi ſubſcripſit, &, teſte Chiffletio, annos plus minus viginti octo ſedit, prius obierat; *nempe anno circiter* 652. *quo ipſe obitum ejus in Annalibus ſuis reponit num.* 64. *Teſtatur hoc Joannes Jacobus Chiffletius? Qua auctoritate? Sua ſcilicet, ut patet ex Veſontionis parte* 2. *pag.* 161. F *Quibus argumentis? Iis, quorum ne unum quidem adnixerit Cointius; ex eo unicum, quod interfuiſſe Sanctum ſynodo Remenſi putarit anno Chriſti* 633. *aut* 634. *& Cabilonenſi concilio ſubſcripſiſſe anno Chriſti* 660. *vel* 662. *Atqui neque Cointius, neque alius jam quiſquam dubitat, quin Synodus Remenſis habita non fuerit ſerius, quam anno* 625. *Cabilonenſis autem, ut ex ejus præfatione liquet, celebrata certiſſime non fuit poſt obitum Clodovei ſecundi, ſive annum* 656. *imo ne quidem poſt ann.* 653. *ut probat Pagius in Critica ad annum* 612. *num.* 4. *quin ipſe Cointius referendam cenſuit in Annalibus ad annum* 644. *ut ibi videre eſt, num.* 2. *Ruit ergo fundamentum, quo unus unice Chiffletius, annos illos ſues plus minus viginti octo adſtruxit; neque adeo ulla hic ejus eſſe poteſt auctoritas, nedum tanta, ut ad legitimum ſeculi* VII. *monumentum vel unico in apice carpendum cenſeri poſſit idonea. Accedit hoc etiam, quod ibidem Chiffletius annos quidem plus minus viginti octo tribuerit epiſcopatui Donatiano, quia totidem ab anno* 633. *aut* 634. *uſque ad* 660. *vel* 662. *reperiſſe ſe credidit, ſed nuſquam aſſeruit*, S. Donatum *non ſediſſe diutius*

D AUCT. P. B.

A tius ; *ſubdit enim continuo :* Et facile ſanſerim, ipſum multo etiam ulterius vitam produxiſſe. AUCT. P. B. *Quid hunc igitur auctorem pro ſe Comtius allega-* vit? *Hæc ſunt, quæ de S. Donato epiſcopo Veſon-* tionenſi *addenda putavimus iis, quæ de illo data* D *jam ſunt ad diem* VI. *Junii a pag.* 687.

DE BEATO, *ut fertur*, HILDEGARO EPISC. COLON. *&c.*

Vide tomum 6, Auguſti pag. 813.

DE B. JORDANO FORZATE,

EX ORDINE SANCTI BENEDICTI.

PATAVII IN ITALIA.

G. C. COMMENTARIUS HISTORICUS.

§. I. Immemorabilis & hactenus perſeverans Beati cultus ex variis monumentis probatur.

B CIRCA ANNUM MCCXL. *Hic beatus Vir eorum annuntiat ipſi.*

PAtavium, *urbiſſima Italiæ civitas, de qua ad diem* XIII. *Junii in Vita S. Antonii, quo ab ea urbe cognomen accepit, tomo* II. *iſtius menſis pag.* 703, *iterum egimus, hodie celebras annuam* B. Jordani *memoriam, ut recentiora Benedictinorum Menologia paſſim teſtantur. Ut alios Menologiorum ſcriptores præteramus, Arnoldus Wion in Ligno Vitæ lib.* 3. *ſeu par.* 2. *iſtius operis pag.* 263. *feſtum* B. Jordani *die* VII. *Auguſti ſic annuntiat:* Patavii depoſitio S. Jordani Forzzatei abbatis ; hic diu detentus ab Ezelino tyranno in caſtello S. Zenonis territorii Tarviſini, ſed inde clam fugiens, incognitus Venetias adivit, ubi pie diem elauſit. Poſtea, liberata patria, Patavium relatus, inter Divos connumeratur. *Deinde Wionus cæca ſecutus Bernardinum Scardeonium, aut typographum ejus erraticum, ibidem in notis perperam aſſeris,* B. Jordanum *anno Chriſti* 1228. *ex hac vita migraſſe. Hugo Menardus in ſuo Martyrologio, Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, aliique quidam hagiographi in eumdem errorem chronologicum lapſi ſunt, ut in obſervationibus eorum ad diem* VII. *Auguſti videre eſt, & ex infra dicendis apparebit.*

C *In annotationibus Menologii ſui*

a *Gabriel Bucelinus in Menologio ſuo Benedictino eumdem Beatum exornat ſequenti elogio:* Patavii depoſitio S. Jordani, abbatis S. Benedicti Novelli, & confeſſoris. Hic generoſa admodum familia Forzzatea natus, in ſancti Patria noſtri militiam adſcriptus, ſtrenue contra mundum, carnem, & ioſeros depugnavit. Prior primum, dehinc abbas electus, ab impio illo Ezelino tyranno iojuriis appetitus, atque in caſtello S. Zenonis detentus, clam demum effugiens, incognitus Venetias adiit, ibique ſanctitate clarus, religioſiſſimus exſul pie in Domino obdormivit ; cujus ſacrum corpus, liberata patria, Patavium relatum & condigno honore recoditum, ipſe vero pro meritis Sanctorum numero adſcriptus eſt. Deceſſit Vir ſanctus anno Chriſti MCCXXVIII. *Etſi vero hic Bucelinus aliique ſupra citati in aſſignando* B. Jordani *anno emortuali errent, & propter ſuam ætatem de antiquis ejuſdem Beati geſtis certam fidem facere non poſſint, tamen eos allegare voluimus, quia de ſanctitate hujus inclyti Abbatis unanimi conſenſu teſtimoniam dicunt. Sed, ut meorum noſtrum candide aperiamus, etiam vecentior illorum omnium auctoritas nos nondum ſatis ſecuros redderet de immemorabili iſtius beati Viri culta, niſi hic confirmaretur* E *veteſtioribus monumentis ac ſolidis argumentis, quæ jam producemus.*

3. *Illuſtriſſimus Jacobus Philippus Tomaſinus, Æmonenſis ſeu Civitatis novæ in Iſtria epiſcopus, conſcripſit idiomate Italico Vitam* B. Jordani, *in qua* c. 28. *aſſerit, beatum hunc Virum Venetiis, ubi animam Creatori ſuo reddidit, ſtatim poſt mortem publico populi cultu honoratum fuiſſe. Sed nullos antiquæ iſtius venerationis teſtes allegat, nec allegare potuit, cum vetera monumenta monaſterii Venetii, in quo beatus Exſul mortuus eſt, & quod vulgo Celeſtia nuncupatur, perierint in horribili incendio armamentarii viguti, quod menſe Septembri anni* 1569. *proxima ædificia conſumpſit, ut ipſemet illuſtriſſimus ſcriptor in ſine capitis præcedentis fatetur. Attamen ibidem adhuc perſeverat memoria glorioſi iſtius Exſulis, & ſanctimoniales memorati cœnobii exiſtimant, translato* B. Jordani *corpore Patavium, ſibi relicta juſſe ſacra nonnulla ejuſdem Beati oſſa, de quibus R. P. Dionyſius Origo, Societatis noſtræ ſacerdos, menſe Auguſto labentis anni* 1733. *poſt alia ſic ad nos ſcribit:* Adivi heri moniales una cum eodem P. Riceputi. Plurimas inviſimus Sanctorum reliquias, ſuis nominibus inſcriptas, demptis duabus tibiis, in quibus nulla inſcriptio, & quæ fortaſſe erunt, quæ corpori hujus B. Patavii deſunt ; in nulla tamen nomen B. Jordani. Hæc ſunt, quæ R. V. ſignificare poſſum : ſcribam tamen fuſius, ſi quæ, ut ſpero, erunt ſcribenda. Interim ne miretur hujuſmodi confuſionem in rebus adeo ſacris, atque in urbe erga Sanctorum reliquias piiſſima : id enim accidit ex incendio armamentarii cœnobio contigui, ex quo cœnobium ipſum cum archivo, ac plurima tum ſacra tum pretioſa ſupellectili combuſtum eſt. *Quidquid ſit de Venetiis* B. Jordani *reliquiis, jam ad immemorabilem ejuſdem Beati cultum in urbe Patavina progrediamur.* *Sed ea falſitatis ratio reliquiarum ejus conſervatarum.*

4 *Poſt annum Chriſti* 1260. *ut infra ex quodam ratiocinio probabiliter eruemus, corpus* B. Jordani *Venetiis in urbem Patavinam translatum fuiſſe videtur, ibique in eccleſia monachum Benedictinarum ſuper altare majus collocatum eſt, ut laudatus illuſtriſſimus Tomaſinus ſupradicto cap.* 28. *Vitæ Italice refert ex antiquo codice membraneo, qui adhuc anno* 1650. *apud moniales S. Benedicti Novelli conſervabatur, & in quo ad diem* VII. *Auguſti Beatus iſte ornatur ſequenti elogio* : Hic beatiſſimus pater & ſocletus Jordanus tomquam alter fluvius exiens *antiquo Beati titulo.*

de

A de paradiſo deliciarum madidans terram, mentesque aridas irrigans & humectans cœlum petit exiens de ergaſtulo carnis: qui ob amorem veræ Religionis conſectator voluntariæ paupertatis, ut verus apoſtolicus exſtitit fundator magnificus hujus ſacri & colendi monaſterii, nec non & aliorum quamplurium; inſtitutorque monacharum albarum in hac inclyta alma egregia Antenorea civitate, demum vero reformator totius Religionis, cujus judicio & auctoritate omnis ſententia attendebat totius Marchiæ Tarviſinæ. Captus & captivatus per audacem tyrannum Eccellinum de Romano protervum: noviſſime relaxatus per imperatorem, exſtitit exſul per xx. fere annos. Obiit Venetiis in monaſterio Cæleſtiæ. Translatus quieſcit hic condecenter juxta altare majus beatiſſimus Vir Dei, *Salem hic audimus, Virum illum in veteri codice* beatiſſimum *nominari, licet eadem iſtius codicis probe non noverimus.*

inſcriptione ſepulchrali.

B 5 *Etiam nrſcimus, quo tempore conſummatum ſit epitaphium, quod Patavii circa tumulum* B. Jordani *olim marmori inciſum fuit, & quod Scardeonius, Viconus, aliique recitant hoc modo:*

Tu Jordanus eras generoſa ex ſtirpe creatus
Forzatea meritis, quem noſtra rulere beatum
Secula; feciſti hæc duo templa ſacri Benedicti
Rexiſtique abbas, tuaque iſtic oſſa coluntur.

Reverendiſſimus Tomaſinus cap. 10. *prædictæ Vitæ Italicæ eoſdem quatuor verſiculos referens monet, hic per duo templa intelligenda eſſe duo monaſteria S. Benedicti, de quorum ſtructura ibidem & cap.* 20. *fuſius diſſerit, Præterea idem eruditiſſimus præſul cap.* 28. *obſervat, epitaphium iſtud metricum non amplius exſtitiſſe ſua ætate, ſive anno* 1650. *quo Vitam* B. Jordani *edidit; etiamſi tempore Bernardini Scardeonii, id eſt medio ſeculo* XVI. *adhuc circa tumulum Beati legeretur. Cum itaque determinatam præcedentium monumentorum ætatem ignoremus, de inito publico cultus nihil ſatis ſtatuere poſſumus. Videtur tamen illa fidelium veneratio erga* B. Jordanum *paulatim crevisſe, & ante medium ſeculi* XIV. *altare eidem Beato erectum fuiſſe: nam tempore Annæ Buzzacharinæ abbatiſſæ, quæ ab anno* 1356. *uſque ad ann.* 1398. *iſti monaſterio præfuit, ab illuſtri D. Aleſia de Carrara oblatum fuit al-*

C *ri* B. Jordani *pretioſum ornamentum, ut in veteri codice Ms. membraneo legitur, cujus antiquum teſtimonium Italicum laudatus ſæpiſque laudandus Tomaſinus eodem cap.* 28. *memoratæ Vitæ allegat.*

publice feneratus. Patavini inſtrumento,

6 *Seculo decimo quinto* B. Jordanus *multis miraculis coruſcavit, ut colligimus ex inſtrumento Latino anni* 1470. *quod illuſtriſſimus Tomaſinus c.* 30. *ejuſdem Vitæ profert, & quod in libro actorum ſenatus magnificæ civitatis Patavinæ pag.* 24. *ſic ſonat:* Die Dominico, XXIX. Julii MCDLXX. Congregato ac loco more ſolitis convocato Conſilio magnificæ civitatis Paduæ, in quo affuerunt magnificus & clariſſimus D. Andreas Leono Paduæ Poteſtas pro illuſtriſſimo Duce domino noſtro Venetiarum, & ſpectabiles viri D. Bartholomæus de Capitibusliſtæ, D. Federicus de Vigontia agens vices D. Anchoani de Buzzacarenis, D. Antonius de Vitalis Jurisconſulti ac D. Bernardus de Lazara ſapientes ad utilia communis deputati, & alii conſiliarii numero ſexaginta ſex, de quibus aliqui non erant de conſilio ordinario, ſed vocati ad infraſcripta peragenda propter abſentiam & penuriam ordinariorum conſiliariorum, qui abierant civitati *. Ex quo pronuntiatum fuit per præfatum magnificum D. Poteſtatem, eos legitime vo-

** forte abierant civitate*

cari, & ballottationem * præſtare poſſe & debere. D

7 Quo facto, per præfatos ſpectabiles deputatos uno voto poſitæ fuerunt ſofraſcriptæ partes prius ſuper eis arengato (*Italice* arringare *vel* arengare *ſignificat* ad populum *aut* cœtum verba facere, *cui ſignificationi phraſis Gallica* haranguer *conſonat*) per dictos D. Antonium primo, & per D. Federicum de Vigontiis ſecundo loco. Cum hoc tempore ex nova demonſtratione corporis B. Jordani Patavini de familia de Forzate reconditi in monaſterium eccleſiæ venerabilium dominarum monialium S. Benedicti hujus urbis Patavinæ ad ſui gloriam, divinaque favente gratia, ſuſcitata ſint quamplura miracula, ut vero & digno teſtimonio comprobari & conſtari * poſſit, ex quo publicus recurſus per populum ad dictum corpus habetur: quapropter vadit pars, quod per ſpectabiles dominos deputatos ad utilia omnibus hujus magnificæ communitatis compareatur coram reverendiſſimo domino epiſcopo noſtro Patavino, & cum inſtantia requiratur & ſupplicetur eidem, quod ſua reverendiſſima dominatio dignetur inquirere in prædictis & circa prædicta, &, ſi ea E inventa fuerint, ut publice facta prædicantur, de ipſis memoriam in ſcriptis ſumere, & fieri facere dignetur ad futurorum memoriam, & declarationem veritatis; alioquin huic rei finis imponatur, ut in fide Chriſtiana idolatria * ceſſet.

Auct. G. C.

** id eſt ſuffragium quod anno 1470 ſolvitum eſt.*

** forſan conſtare*

** lege idolatria*

Dicta parte ballotata, fuerunt pro parte B. 69. Contra vero partem B. 2. } & ſic capta

Natalinus Columbanus
V. Canc. magnificæ Communitatis Paduæ ſubſcripſit.

colligimus ex memoratis ibidem ejus cultum.

8 *Poſt hæc illuſtriſſimus Tomaſinus eodem capite Italice narrat, dominos illos deputatos comparuiſſe coram reverendiſſimo D. Jacobo Zeno (erat hic vir doctiſſimus, qui cathedram Patavinam ab an.* 1460. *uſque ad ann.* 1481. *tenuit) & poſtulationem eorum libenter ac gaaviter ab illo præſule executionis mandatam fuiſſe. Sed ibidem ſimul fatetur, inſtrumenta hujus examinis jam non invenire, & ea verosimiliter periiſſe, quando Patavii archivum epiſcopale deflagravit. Deinde conjicit, celebrationem Miſſæ & recitationem Officii eccleſiaſtici ab eo tempore in honorem* B. Jordani *cœpiſſe. Qualiſcumque* F *ſit hæc poſtrema illuſtriſſimi ſcriptoris conjectura, nos eam dubitamus, quin tunc publicus Beati cultus ab auctoritate Patavino approbatus fuerit, & ea occaſione magnum incrementum acceperit. Ceterum ex relato ſenatus Patavini inſtrumento aliquot collaria deducimus, & primo quidem ex illo eruimus, tunc temporis* B. Jordanum *plurimis miraculis claruiſſe, ut publica fama teſtabatur. Secundo probabiliſſime cenſemus, antiquam* B. Jordani *venerationem tunc ab epiſcopo Patavino confirmatam aut ſaltem tacite permiſſam fuiſſe, quandoquidem Senatus Patavinus expreſſe petiit, ut miracula ſtudioſe diſcuterentur, eoque examine inſtituto, cultus Beati legitime approbaretur, aut penitus prohiberetur. Denique approbationem ſru permiſſionem illam inferimus a conſequenti, ut vulgo ajunt, ſive ab effectu publici cultus, qui hactenus perſeveret, ut jam ex teſte oculato demonſtrabimus.*

ac propter hodiernum ſacri corporis ſitum.

9. *Janningus noſter in Ms. Itinerario, quo peregrinationem ſuam Romano-Belgicam anni* 1686. *accurate explicavit, fol.* 36. *ad rem præſentem ultra ſequentia:* Patavium veni XXVIII. Julii: ibi inecclesia monalium S. Benedicti, a ſiniſtra ingredientis ſuper altare remotius, ex vario marmore

A re elegantèr elaboratum, quieſcit corpus B. Jordani, cujus ibi feſtum colunt VII. Auguſti cum Octava, dicentes Officium de communi (ſi rectè memini) confeſſoria. Arca marmorea eſt, antrorſum cooperculo ligneo inſertis parii marmoris laminis decoro, clauſa; illo autem aperto, per cryſtallum videtur ſacrum corpus habitu abbatis, è panno rubro auro interexto, indutum cum mitra & pedo. Caput integerrimum eſt, excepto naſo. Os apertum omnea ſuperioris ordinis, inferioris aliquot dentes candidos exhibet. Inſcribitur urnæ B. JORDANUS FORZATEUS PATAVINUS. Aliquot anathemata circumpendent. E templo per cancellos monialium conſpicitur pulcher hortus, in eoque arbor cornorum (vulgo corgnoli) procerior, aggeſta circum terra, quæ muro conſtringitur. Fructus arboris ad ſolem induratos diſpenſant petentibus contra varias infirmitates remedium. Ajunt quoque moniales, quoties ramus arboris aliquis areſcit, mortem alicujus è familia ſua prognoſticari, idque fere, antequam quis moriatur, accidere.

B *publicum-que veloquiorum peregrinatio-nem confe-ctamus,*

10 *Laudatus Tomaſinus cap.* 22. *Vitæ Italicæ ex continua traditione de hac arbore corno narrat plura, quorum omnium hæc ſynopſis eſt. Cum* B. Jordanus *ſacram templi ac monaſterii ſtructuram virgula corni deſignaret, abſoluto edificio, aridam illam virgam terræ infixit, quæ ſtatim prodigioſe germinavit. Hinc Beatus intelligens, laborem ſuum Deo gratum eſſe, in terram proſtratus immenſas divinæ bonitati gratias egit. Poſtea paulatim hæc virgula excrevit in magnam arborem, quæ ſemper hoc prodigium proprium habuit, ut in ea tot rami areſcerent, quot illo anno ex familia Forzatea morituri erant. Stetit hæc arbor virens uſque ad annum Chriſti* 1597. *quo ſtemma nobilium Forzateorum in Claudia Forzate exſtinctum eſt: tunc enim arbor ita marcuit, ut ſolus truncus remaneret. Monialibus dolentibus, hanc beati Fundatoris ſui memoriam periiſſe, brevi ex radicibus alii ramuli exorti ſunt, qui ad magnitudinem prioris arboris excreverunt. Deinde truncus ille exciſus eſt, cujus lignum moniales diſtribuunt Capucenis & Camaldulenſibus, aliiſque, ut ex eo roſaria conficiantur. Alii ligaum illud redigunt in pulverem, quem*

C *agri magnæ cum fiducia ſumentes, ſanitati reſtituuntur. Denique nova hæc arbor, quæ in quinque ramos diviſa eſt, cingitur muro quatuor pedibus alto, & producit ingentem copiam cornorum, quæ magna diligentia & devotione colliguntur. Nunc etiam obſervatum eſt, exareſcente quodam ejuſdem arboris ramo, mortem alicujus Superioris monialium, aut aliud imminens infortunium prænuntiare. Sic anno Chriſti* 1609. *ſulia hujus arboris tam flaccida erant, ut ipſa arbor penitus exſiccanda videretur, & anno ſequente terribilis peſtilentia Patavinum afflixit, a qua tamen moniales hujus cœnobii, haud dubie propter interceſſionem beati ſui Fundatoris, mirabiliter præſervatæ fuerunt. De hac corno inferius inter miracula ſæpius mentio occurret.*

hunc Virum ſpuri noſtro ſacro ſuſce-pi poſſe,

11. *Nos interim ex hac publica & haſtenus perſeverante* B. Jordani *veneratione confidenter colligimus, eum cæpiſſe ab immemorabili tempore, ſive centum annis ante famoſum Urbani VIII. decretum, de quo jam ſæpius in Opere noſtro egimus: quis enim credat, puſſimos doctiſſimoſque civitatis Patavinæ præſules paſſuros eſſe talem cultum, niſi hic ſecundum mentem Romanorum Pontificum centum annis ante memoratum Urbani VIII. decretum uſitatus fuiſſet? Adde, quod ab anno Chriſti* 1500. D *tabellæ ad altare* B. Jordani *publicæ appenſæ fuerint, ut infra ex miraculis patebit. His accedit titulus beati, qua in antiquis inſtrumentis, quæ ſupra exhibuimus,* Jordanus *ubique appellatur. Quapropter ex his omnibus aſſeveranter concludimus, immemorabilem eſſe* B. Jordani *cultum, & conſequenter hunc illuſtrem Virum Operi noſtro ſecure inſeruimus.*

§. II. Acta Beati ex Scardeonio, nobile ejus ſtemma, difficultas chronologica circa nativitatem & Religioſam illius profeſſionem examinantur.

B*ernardinus Scardeonius, Canonicus Patavinus, qui ſcriptis ſuis hiſtoriam patriam eruditè illuſtravit, in Opere de Antiquitate urbis Patavii lib.* 1. *claſſe* 6. *pag.* 108. *& ſeq. Beatum noſtrum inter claros cives ſuos ita recenſet:* Nullo jure poterat indictus hoc loco præteriri B. Jordanus Forzateus, vir magnæ pietatis, nec minoris excellentiæ, Prior S. Benedicti Novelli nuncupatus: hujus etenim ſapientia & conſiliis tota fere Reſpublica Patavina ea tempeſtate regebatur, utpote ad quem (ſi quando de rebus magnis conſultandum fuerat) tota civitas, tamquam ad Romanum illum ſenem Catonem, confluere ſolebat. Quocirca licet & veræ pietati & ſanctæ Religioni omni ex parte addictus eſſet, tamen propter auctoritatem & ſingularem ſuam ſapientiam, qua plurimum valebat, inter ſenatores in Republica principem locum & primos honores ſemper obtinuit. Is enim in illis periculoſis ſeditionibus in vertice montis Meruli caſtrum munitiſſimum ſibi ædificavit, cujus etſi parva, tamen adhuc aliqua exſtant veſtigia, quod nunc ad Calciarum familiam devenit. *Egregius hiſtoricus Patavinus* E

13 Erexit inſuper duas ædes ſacras divo Benedicto, alteram virginum, alteram monachorum, quibus ipſemet abbas præfuit. Is etiam in nimia diſſenſione Reipublicæ, & maximo totius civitatis tumultu, perſuaſit populo Patavino, ut ſexdecim viri crearentur ex omni nobilitate conſtituendæ Reipublicæ cauſa, qui publicis rebus optime conſulerent, & prudentiſſime præcaverant, ſi quæ forte inſidiæ a quoquam tam intra mœnia, quam extra in agro pararentur. Verumtamen haud multo poſt per hos ipſos ſic præfectos, pecunia corruptos, vel deceptos potius, urbs ipſa ſub nomine Friderici II. Imperatoris Acciolino immaniſſimo tyranno prodita eſt, qui mox ex vicario imperatoria factus civitatis tyrannus, miſit Bonacurſium Forzzateum, qui Jordanum ad ſe accerſeret. Jordanus autem quamvis ſciret, tyrannum ſupra modum ſibi infantum eſſe, & ſuſpicaretur, quod eſſet futurum, tamen cum jam eſſet confectæ ætatis, noluit turpi fuga vitæ conſulare; ſed diſpoſitis rebus ſuis domeſticis, intrepidus adivit Acciolinum. *ponit cu-ſtos cupolæ Beati geſta.* F

14 At illico a Saracenis, qui tunc ſub Acciolino militabant, captivus in caſtellum Tarviſinum S. Zenonis perducitur, & ibi arctiſſimo carcere tamdiu occluditur, quoulque ab imperatore eo carcere liberatus, Bertholdo Aquilegienſi patriarchæ in monachorum cœnobio cuſtodiendus datur; ubi admirabili patientia, jejuniis & orationibus vacans, multo tempore degit: ſed tandem inde clam abiens, incognitus Venetias adi- *& poſtmo-dum ejus glorioſa,*

vit,

A vit, ubi pie ac ſancte diem clauſit extremum; qui poſtea, liberata patria, & occiſo tyranno, Patavium traoslatus eſt, & vulgo cunctis probatus, nunc inter Divos connumeratur. Hujus ſepulcrum exſtat in baſilica S. Benedicti, ubi integro fere adhuc corpore jacet, ab omnibus ſanctitatis titulo decoratus. Inſcriptum autem ejus ſepulcro ineſt hoc epitaphium:

TU JORDANUS ERAS GENEROSA EX STIRPE CREATUS
FORZATEA MERITIS, QUEM NOSRA TULERE BEATUM
SECULA: FECISTI HÆC DUO TEMPLA SACRI BENEDICTI,
REXISTIQUE ABBAS, TUAQUE ISTIC OSSA COLUNTUR.

Obiit anno MCCXXVIII. (*lege* MCCXLVIII. *ut ex infra dicendis patebit*) VII. Idus Auguſti, qui dies Patavii in æde S. Benedicti a monialibus ſolenniter ſingulis annis & ſumma cum veneratione in beati hujus Viri memoriam celebratur. *Hæc Scardeonius, diligens ac cordatus rerum Patavinarum ſcriptor, quibus recentior & ſupra laudatus Vitæ Italicæ auctor addidit multa, quæ jam more noſtro ſingillatim diſcutiemus.*

B

quibus biographus Italicus multa incerta addidit.

15 *Ut prudens lector ſaltem generatim quamdam ideam habeat de hac Vita Italica, quam ſæpe memoratus epiſcopus Æmonenſis anno 1650. Utini edidit; imprimis ſcire aportet, privata pleraque* B. Jordani *geſta, aut numquam litteris mandata fuiſſe, aut incendio aliiſve caſibus periiſſe, ut illuſtriſſimus eorum ſcriptor ultro fatetur. Quare ignoramus, quo fundamento idem reverendiſſimus biographus retulerit quædam particularia, quæ huic Viro contingere potuerunt, quamvis ea contigiſſe non conſtet. Certe de educatione illius, vita monaſtica, & ſtudiis litterarum narrat varia, quæ cuilibet ſimili Beato conveniunt, & quæ potius oratorio exornata, quam hiſtoricæ certa videntur. Attamen publica nonnulla ejuſdem Beati geſta teſtimonio veterum ſcriptorum ſolide confirmat. Sed propter hanc ipſam confirmationem ſuſpicamur, alia ſimilibus autoquis monumentis probari non potuiſſe. Sic c. 1. Vitæ Italicæ refert, matrem* B. Jordani *in nativitate ejus mirabilem viſionem habuiſſe, & infantem recens natum coruſco ſplendore circumdatum fuiſſe. Præterea cap. 26. aſſerit, eumdem Beatum ab angelo monitum fuiſſe, ut Venetias fugeret, eo quod Eccelinus tyrannus ei mortem inferre decreviſſet. At nullos harum rerum teſtes aut tabulas allegat. Deinceps igitur fidem ſimilium narrationum penes auctorem reliquemus, & chronologica Actorum ordine tantum examinabimus ea Beati geſta, pro quibus aliqua gravium ſcriptorum auctoritas citatur, aut ſaltem probabilis ratio afferri poteſt.*

C

Laudatur hiſtoricus Patavinus deſcribit

16 *Imprimis reverendiſſimus biographus cap. 1. fuſe agit de nobili familia Forzatea, ex qua* B. Jordanus *ortum duxit, & quæ etiam Tranſalgardina & Capiliſtia cognominabatur. Sed cum illa hanc notitiam hauſerit ex Scardeonio, audiamus inſignem hunc hiſtoricum, qui lib. 3. ſupradicti Operis, claſſe 13. ſeu pag. 294. originem avitæ ſuæ ſtirpis exponit his verbis:* Cum Patavium ab Agilulpho Lombardorum rege eſſet penitus incenſum & dirutum (ut ſupra dictum eſt) optimates interim & univerſi fere cives Patavini partim Venetias migrarunt, partim diſperſi per agros & mancipia, quæ in agro Patavino multa erant, in locis munitis & arcibus inter agreſtes, quomodo melius poterant, habitarunt; quouſque Carolus Magnus Gallorum rex a ſummo Pontifice Adriano ad fugandos Longobardos vocatus, ſuperatis Alpibus, in Italiam cum maximo exercitu tranſivit. Ad hunc autem regem nobiles quidam Patavini Longobardis infenſi, ultro profecti, benigniſſime ſuſcepti ſunt, & alii tribuni, alii centuriones creati, pront cujuſque perſonæ ratio poſtulabat.

D

AUCT. G. C.

origines nobiliſſimæ familiæ.

17 Interea qui præſtabant ex Tranſalgarda familia animi virtute & corporis viribus, Carlotus & Tranſalgardus & Joannes germani fratres ſub hoc rege honeſtis ſtipendiis merentes, cum eſſent bellorum ſtudiis & militari diſciplina apprime eruditi, conferto aliquando cum hoſtibus prælio (dum acriter utrimque decertatur) conſpicati Stephanum Scardiacum hoſtium ducem viriliter dimicantem, per confertiſſimas hoſtium turmas fixis calcaribus equis, in eum unanimiter impetum faciunt, & magno animo nec minore vi invadentes, armatum equitem viriliter decertantem circumveniunt, crebroſque ictus conduplicantes premunt; qui cum tantam vim ſuſtinere non poſſet, captivum ſe hoſtibus tradidit. Atqui mox, duce capto, Longobardorum exercitus perterritus, dimiſſa pugna & projectis armis, fuſim in fugam vertitur. Ea re cognita, Tranſalgardi magnis protinus laudibus ac etiam muneribus a rege donati ſunt, & ob tam inſigne facinus magnæ eis gratulationes in caſtris habitæ, & prætipuo honore militiæ decorati: qui deinceps in memoriam tam præclaræ victoriæ, poſito vetere ſuo inſigni, quod erat ex albo & viridi colore variatum, aſſumpſere ſibi ex munere regio cervum rubeum, colore glauco; quod erat inſigne ducis Longobardorum.

E

ex qua Beatus noſter ortus eſt.

18 Peracto autem eo bello, liberataque tandem Italia a Longobardorum tyrannide, Patavium rurſus reædificari cœptum eſt, & a Carolo Magno data incolis immunitate, civitas non modicum (ut diximus) accepit & novorum ædificiorum & adventantis quotidie populi incrementum. Verum Tranſalgardus regem ſecutus, & multis ab eo divitiis & oppidis donatus, in Gallia remanſit; Carlotus vero & Joannes in Patavino agro Comites Montis Meruli & Mandræ & Saciſchæ ab eodem rege facti ſunt, cum auctoritate juris dicendi, & vitæ neciſque in ſubditos poteſtate. Interim vero orta non mediocri ex hac occaſione invidia, & ex invidia contentione inter Joannem Tranſalgardum & Simonem Taddum, qui fuit unus ex his, qui una ſecum ſub eodem rege Carolo militaverant, cum dirimi contentio inter eos alia ratione non poſſet, niſi per duellum, evenit, ut Taddus a Joanne Tranſalgardo ſuperaretur, quamobrem exinde Joannes ac ejus poſteri ex Tranſalgardis, quaſi Taddo vim intuliſſet, quæ vulgari ſermone SFORZA dicitur, SFORZATADI poſtea dicti ſunt. Carlotus autem vir ſtrenuus, & in tota Italia maxime notus, cum & ipſe in quodam bello tribunus militum eſſet, ut a ceteris dignoſceretur, transverſalem zonam auream (ut mos erat) in militia ſuper thoraceni ferre conſueverat, quæ quidem Italice LISTA vulgo dicitur: unde factum eſt, ut CAPILISTA inde corrupto vocabulo poſtea vocaretur; cujus poſteri deinceps, antiquato priore cognomine, CAPILISTII dicti ſunt, & ita uſque in hodiernum diem appellantur. *Deinde Scardeonius enumerat aliquot illuſtres nobiliſſimæ hujus familiæ viros, quibus Jacobus Cagna in Summaria nobilitatis Patavinæ pag. 12. & ſequentibus multos alios uſque ad annum Chriſti 1564. adjunxit.*

F

19 *Etiamſi Scardeonius hoc loco expreſſe non retenſeat*

AUCT. G. C. quam deſcriptionem Sertorius Urſatus,

A *ſeat* B. Jordanum *inter poſteros ſtirpis Forzateæ, tamen id alibi ſatis indicat, dum in ſuperiori Actorum compendio illum* Forzateum *cognominat, quod inclyti ſtemmatis cognomen Beato noſtro etiam in antiquis inſcriptionibus additum reperitur. Quapropter jure merito Sertorius Urſatus ipſum inter claros Forzateos diſerte memorat, quando in Monumentis Patavinis pag.* 200. *de illuſtri hac proſapia ſic diſſerit*: Originem ac nobilitatem hujus clariſſimæ gentis hic breviter repetens, fat erit, ſi dixero, quod Traoſalgarda gens ia familias ex cognominibus illuſtrium virorum Romano more diviſa, & Forzatea dicta a Joanne, qui Simonem de Ta, Patavinum civem egregium ſingulari pugna vicit; unde rudi lingua FORZATA fuit vocatus; & CAPILISTEA a Carloio, tribuno equitum declarato a Carolo Magno, qui zonam in veſtibus auream, vulgo LISTA ferebat. Hanc gentem, etiam imperatore Carolo Magno Auguſto, viris militaribus claruiſſe conſpicuum eſt. Referuntur ſiquidem io ea Tranſalgardus & Joannes ſub prædicto imperatore adverſus Deſiderium regem glorioſe pugnaa-

B tes, qui inſignibus donati captivi ducis, hoc eſt, cervo ore roſam geſtante, eis hunc in diem utuntur. Unde non mihi ecatenis retonent ſi vocibus ora, multifiduſque ruat ecatum per pectora Phœbus, nobiliſſimæ hujus gentis illuſtres poſſem recenſere viros, tiaris cardinalitiis, patriarchalibus epiſcopalibuſque infulis, nec oon militaribus imperiis condecoratos. Vivit cum orbe gloria Gauslini Tranſalgardi, Patavini epiſcopi, ob pietatem & religionem erga templum & cœnobium divæ Juſtinæ, a b ipio & exquiſite reparatum & ſumme locupletatum. Emicat B. Jordani abbatis Oliveiani ſanctitas, qui poſt innumera, quæ ad patriæ ſalutem luctuoſiſſimo ſuo ævo præſtitit, Ezelini immaniſſimi tyranni juſſu pœoas arctiſſimi carceris diu ſumma patientia maximaque conſtaotia pertulit. Colitur ſanctiſſimum ejus corpus io eccleſia S. Benedicti monialium, ubi adhuc integrum viſitur,

Et Jacobus Cavacius teſtimonio ſuo confirmat.

aa *Occaſione ſupradicti Gauslini, præſulis Patavini, Jacobus Cavacius lib.* 3. *Hiſtoriarum cœnobii divæ Juſtinæ pag.* 44. *ad annum Chriſti* 952. *de eodem nobili ſtemmate ſic breviter & eleganter ſcribit*:

C In Gauslino cum generis nobilitate egregia ſanctitas enituit. Tranſalgarda familia, ex qua originem habet, etiam imperante Carolo Magno Auguſto, legitur viris militaribus claruiſſe. Referuntur ex ea Tranſalgardus & Joannes ſub Carolo adverſus Deſiderium militaſſe, & inſignibus donati captivi ducis, quibus baeteaus utuntur. Alter ejuſdem nominis Tranſalgardus tribuous militum legitur apud Ungarellum cum Marſilio Carrarienſi delectus a civibus adverſus Hunnos, honeſto funere ſub ipſis patriæ muris cecidiſſe. Sed quæ de Marſilio traduntur eo leculo, minus probantur, Ceterum ea familia novis titulis aucta, io Gallias etiam traducta eſt. Eadem Patavii modo Forzataa, modo Capiliſtia appellata, avitum ſplendorem virtute ac opibus ubique tutata eſt. Forzatea hac noſtra tempeſtate ioterüit; Capiliſtia illuſtris perſeverat, *Hinc diſcimus ſtirpem Forzateorum jam extinctam eſſe, cujus exſtinctionis tempus ſupra num.* 10. *ex illuſtriſſimo Tomaſino obiter retulimus*.

Ex anno natalitio

21. *Itaque ex claro illo genere ortus eſt* B. Jordanus, *cujus nativitati laudatus Tomaſius cap.* 1. *Vitæ Italicæ annum Chriſti* 1158. *aſſignat. Sertorius Urſatus in Hiſtoria Patavina, quam anno* 1678. *Patavii Italico edidit, par.* 1. *lib.* 4. *pag.* 320. *ad ann.* 1158. *huic chronologiæ conſenſit; ſed neuter antiquiores aſſertionis ſuæ teſtes citat. Videtur tamen illa nativitatis epocha haud improbabiliter colligi poſſe ex incendio civitatis Patavinæ, quod Scardeonius lib.* 1. *Operis jam aliquoties citati claſſe* 2. *vel pag.* 27. *ſic deſcribit*: Orta interim magna ſeditione inter Jordanum S. Benedicti Novelli Priorem & Luſcum Tranſalgardinum virum nobilem, eo tuoc tantus impiorum quorumdam ex ſectatoribus proceſſit furor, ut injectus occulto ignis in domum adverſæ factionis, majorem & pulchriorem partem urbis devaſtaverit, ita ut eo iocendio tota pene urbs conflagraverit: oondum enim laterizia erat, ut nuoc eſt; ſed tota fe me lignea, aſſeribus & tignis compacta, atque tuffulra trabibus uſque ad faſtigium.

D

22 Eo fane tempore hi verſus conditi fuere, quos veſuſtatis probandæ gratia inſcribendos his noſtris commentariis & poſteritati tradendos dignos cenſui, *& tempore incendii Patavini*

Marcbia ploravit, Paduam quod flamma cremavit,
Urbis majores tres partes & meliores
Anno milleno ceoteno ſeptuageno
Nec oon & quarto; Nonas Martis quoque quarto.
Quoi fuerant tecta ſub certa eollige mera:
Sexcentæ vere bis mille domus cecidere
Bis ſeptem pone, tot colligе cum ratione.

E

Ex hoc quidem urbis incendio credere dignum eſt, tunc periiſſe memoriam omoium fere, quæ ad ea tempora Patavii memoratu digna contigerant: nam ſupra id tempus de geſtis rebus aui incremento urbis Patavii iofra aanos ferme quadringento, ex quo a Carolo refecta fuerat, nibil prorſus memorabile legitur; nec etiam monumentum aliquod exſtare videtur, ubi conſpiciatur aotiquior memoria, quam de hoc incendio in quodam rudi laxo, ætate noſtra effoſſo, & in conſpicuo loco ad baſilicam D. Canciani collocatum, ubi legitur: MCLXXIV. ARSIT PADUA.

Et ſtirpis diſſolutio nologica

23 *Si igitur* B. Jordanus *anno Chriſti* 1158. *natus ſit, tantummodo ſedecim ætatis annos habebat, quando Patavium anno* 1174. *incenſum eſt propter turbas inter ipſum & Tranſalgardinum exortas, ut calculos ſubducenti manifeſtum fiet. Neque nativitas ejus multum ad anteriora tempora removeri poteſt, cum uſque ad annum Chriſti* 1240. *vixerit, & conſequenter octogenario major obierit, ut poſtea dicetur. Porro hinc oritur intricata difficultas, quam non videtur obſervaſſe Cavacius, dum lib.* 2. *laudati Operis pag.* 69. *ad annum Chriſti* 1174. *de eodem incendio Patavino ſic ſcribit*: Dixi factiones & ſeditiooes etiam ſacros homines impetiviſſe. Eaſdem cauſas habeto incendii memorabilis, quo urbs lignea fere tota conflagravit. Luteus Tranſalgardinus civium poteatiſſimus adverſus Jordanum Forzateum, Priorem cœnobii S. Beaedicti, ſpectatum virum veteres ſimulates novis injuriis auxerat. Ille quamvis ex ſacra dignitate & diſciplioa Religioais ultionem nollat, habuit tamen geotiles, qui armis injurias ab Luteo repeterent, Dum clades ultro citroque inferuntur, ſatelles quidam Tranſalgardini ia ædes adverſariorum flammas injecit, ex quibus erumpeotes in vicinas, & ventorum auxilio progredientes, tres fere urbis partes hauſerunt. Incendii vaſtitatem prodit carmen relatum a Scardeonio, nempe domos igne conſumptas MDCXIV. Ex eodem mentio eſt apud fetiptorem inventioois ſanctæ Juſtinæ, qui urbem conflagrantem aſpexit, Eadem habetur ex

F

rudi

A rudi lapide ac vetuſto apud ædem ſancti Caneiani.

Errore Religioſum Beati profeſſionem.

24 *Quiſquis hæc Cavacii verba attente expenderit, haud dubie ex iis concludet*, B. Jordanum *fuiſſe Religioſum cœnobii Benedictini Priorem, quando occaſione inimicitiarum inter ipſum & Tranſalgardum civitas Patavina combuſta eſt. At quomodo, enquies, juvenis ſedecim annorum monaſterio S. Benedicti præerat, aut munere Prioris fungebatur? Implicatum hunc nodum reverendiſſimus Tomaſinus ſolvere nititur, dum cap. 2. Vitæ Italicæ innuit*, B. Jordanum *tunc decimo ſexto ætatis ſuæ anno fuiſſe Priorem titularem ſeu commendatarium, quo nomine Priores aut abbates hujuſmodi nunc appellantur: Mabillonius in Præfatione ad partem primam ſeculi tertii Benedictini §. 7. a num. 111. fuſe diſſerit de ſecularibus abbatibus & advocatis monaſteriorum, & ibidem num. 112. affirmat, officia hujuſmodi in dignitatem evaſiſſe, quæ una cum annuo ſtipendio ad heredes tranſibat. Similes autem tituli & inde emergentia emolumenta plerumque conferebantur nobilibus viris, ac ipſis regum filiis, ut variis exemplis demonſtrari poſſet.*

B

Et titulum Prioris, ab ipſo geſta,

25 *Verum ſolus nobis ſufficiet Lotharius, Caroli Calvi filius, ut difficultatem propoſitam duplici modo diſſolvamus: cum enim ille adhuc eſſet ætate juvenis, fuit abbas in monaſterio S. Germani Autiſſiodorenſis, ut taſtatur S. Hericus, ſynchronus ejuſdem cœnobii monachus, qui in epiſtola dedicatoria ad Carolum Calvum, quam tomo VII. Juſii a pag. 221. exhibuimus, eumdem Lotharium appellat* annis puerum, *ſummque* abbatem, *& ibidem prænaturam ejus mortem deplorat. Præterea idem Lotharius fuit abbas cœnobii Reomacenſis, ut Petrus Reverius noſter in Hiſteria ejuſdem monaſterii pag. 93. ex antiquis monumentis probat, & ibidem in Illuſtrationibus ſuæ hiſtoriæ pag. 551. contra quoſdam aſſerit, illum non fuiſſe monachum aut Regularem; ſed eum ex veteri chronico vocat clericum, & numerat inter illos abbates, qui commendatitio vel fiduciario nomine titulum hujus dignitatis geſſerunt. Si hæc opinio lectori arrideat, non improbabiliter dicemus*, B. Jordanum *ſimili modo Priorem monaſterii Patavini fuiſſe, & ſecundum conſuetudinem nobilium honorario hoc titulo appellatum eſſe.*

C

de quo variæ compellationes pro ponimus.

26 *Si vero quiſpiam cum Mabillonio in Annalibus Benedictinis lib. 35. num. 85. ſive tomo 3. iſtius Operis pag. 90. contendat, memoratum Lotharium fuiſſe monachum, non magnopere repugnabimus; ſed ut ſimul meminerit, Mabillonium lib. 36. eorundem Annalium Benedictinorum num. 35. ſive tomo proximo citato pag. 130. ſcribere, quod Lotharius abbas Autiſſiodorenſis* vixdum adoleſcens *a virus exceſſerit, & ibidem numero vel pagina ſequente addere hæc verba:* Poſt mortem Lotharii abbatia dignitatem tulit Boſo, qui ſub principe minorenni forte jam pro-abbatia officium geſſerat. *Dixi, nos huic opinioni non magnopere repugnaturos: nam eodem jure ſimilia de* B. Jordano *affirmabimus, & non immerito ſuſpicabimur, monachos Patavinos hunc nobilem Juvenem ſibi Priorem elegiſſe, eo quod in magna iſtius temporis perturbatione potentiorem monaſterii ſui tutelam ab illuſtribus ipſius conſanguinois exſpectarent. Quod ſi neutra hæc ſententia placeat, demum dici poſſet*, B. Jordanum *a Scardeonio in narratione incendii Patavini appellari* Priorem ſancti Benedicti Novelli *per prolepſim, quia ibidem poſtea officium iſtud monaſticum adminiſtravit. Certe nullus veterum auctorum aſſignat tempus, quo Beatus noſter amplexus eſt vitam monaſticam, de qua aliiſque ejus geſtis nunc agendum eſt.*

D

Auct. G. C.

§. III. Monaſtica Beati vita, & geſta pro ſalute patriæ uſque ad captivitatem ejus diſcutiuntur.

Varia Actorum monumenta

CUm ſuſpicarer, *forte quædam antiqua & peculiaria* B. Jordani *Acta in Patavino monialium Benedictinarum archivo ſupereſſe, ad P. Philippum Riceputi noſtrum Patavii commorantem, & ubi ex litterariis laboribus otium, litteras dedi, quibus ſignificabam, ubi mihi ſuppetere ad illuſtranda* B. Jordani *geſta præter Italicam illuſtriſſimi Tomaſini Vitam, ſimulque rogabam, ut vetuſtiora de hoc Beato monumenta apud moniales indagare non gravaretur. Sed cum littera illæ periiſſent, & conſequenter nullum reſponſum accepiſſem, poſt aliquot menſes ſcripſi alteras, quibus officioſiſſimus vir menſe Auguſto anni 1733. reſpondit in hunc modum:* Acta B. Jordani Forzatei, quæ R. V. poſtulat, Latinis verbis deſcripta, jam pridem Patavii interiere. Horum loco collegi, quæ Italico ſermone exarata ſuppeditarunt ſanctimoniales D. Benedicti, ut aiunt, Novelli; quibus Vir Dei, dum in humanis degeret, cœnobium condidit & ſacras Ædes, ubi corpus ejus magna religione colitur. Luſtrari quoque curavi antiquiſſimæ gentis Forzateæ monumenta; dein Caſſinenſium ad ſanctam Juſtinam & Olivetanorum ad divum Benedictum Veterem archiva: ſed modicum reperire licuit, quod typis edita epiſcopi Thomaſini Vita non contineat. Hanc igitur diu conquiſitam, atque demum obtentam, ſolicite expedio eum analectis nonnullis, amica manu exaratis atque ſolertia congeſtis. *Nimirum vir humaniſſimus Italicam Vitam ſolicite quærens, nobiſque tranſmittens, ignorabat, illam in Muſeo noſtro jam pridem ſervari, ut indicaveram prioribus meis litteris, quas non acceperat.*

E

Fruſtra Patavii indagatur,

28 *Deinde epiſtolam ſuam ita proſequitur:* Non exæquabunt, ut video, eruditorum exſpectationem. Nihilominus, cum valde ſimilia ſint iis Patavio itidem ſubmiſſis, unde R. V. Majores Acta beatæ Beatricia Ateſtinæ, noſtri Jordani ſpiritualis filiæ, optime conciinnarunt ſub die decimo Maii, ad ſancti Inſtitutoria res geſtas adornandas non omnino inutilia fore confido. Ceterum ſi litteras, quæ menſibus abhinc octo vel novem, ut intelligo, ad me datæ ſuerunt, aliquando acceviſſem, iis dubio procul pari, qua poſtremis, celeritate obtemperaſſem: nec ſegnior ero, ſi forte denuo, ut cupio vehementer, tantia viris in re tam præclara operam navare mihi contigerit. *Rotle ſagax vir judicabat, analecta illa non ſatisfactura eſſe exſpectationi eruditorum: nam pleraque hæc monumenta, quæ exeunte menſe Novembri anni 1733. accepimus, ex recentioribus auctoribus collecta ſunt, aut ab illuſtrimo Tomaſino in Vita Italica referuntur. Merito tamen idem eruditus vir confidebat, omnia non prorſus inutilia fore: miracula enim ſive beneficia, quæ poſt editam reverendiſſimi Tomaſini lucubrationem intercedione* B. Jordani *uſque ad hæc noſtra tempora contigerunt, nobis uſui erunt, ut inceptam illorum ſeriem proſequamur. Itaque ad gloriam* B. Jordani *miracula illa recenſiora ex Ms. libro Italico, qui Patavii in archivo monialium Bene-*

A AUCT. G. C. *diſtinarum conſervatur, Latine contrahemus, & antiquioribus impreſſis infra ſubjungemus. Nunc monaſticam Beati vitam, aliaque ejus geſta examinare pergamus,*

Itaque contenti eſſe cognitæ Vitæ Italicæ,

29 *Pluries laudatus laudandusque Tomaſinus cap. 3. Vitæ Italicæ tradit*, B. Jordanum *ex ſupradicto incendio Patavino tranſitoriam rerum humanarum vanitatem ita perſpexiſſe, ut rebus caducis nuntium remittere & monaſticam vitam amplecti decreverit, ſummque propoſitum ſtatim executioni mandaverit. Deinde cap. 4. & ſequentibus Religioſas illius virtutes aliaque exercitia monaſtica adeo diſtincte deſcribit, acſi ea omnia oculis uſurpaſſet. Etiamſi non dubitemus, quin* B. Jordanus *in Religione Benedictina plurimas virtutes exercuerit, tamen opinamur, ſingulares illas actiones monaſticas ab hoc biographo rhetorice pro arbitrio exornatas, & ſimiles de qualibet ſancto ejuſdem Ordinis aſſummo probabiliter narrari poſſe. Certe nemo veterum ſcriptorum, quorum lucubrationes ad notitiam noſtram pervenerunt, monaſtica* B. Jordani *geſta ſingillatim poſteritati reliquit.*

B *quæ ſubſequentia non ſunt*

30 *Dein idem biographus cap. 8. confidenter aſſeris*, B. Jordanum *poſt viginti annos monaſticæ ſolicitudinis cæpiſſe ſaluti patriæ conſulere, quæ propter inteſtinam civium Patavinorum diſcordiam periclitabatur, & tunc ſuaſione illius, abrogatis conſulibus, ſubſtitutum fuiſſe ſupremum civitatis rectorem, quem vulgo Poteſtatem appellant. Quinimo ibidem addis, primum anno Chriſti 1184. Paganum Turrianum, nobilem Mediolanenſem, electum eſſe ad obeundum iſtud officium, quod etiam cum magna laude adminiſtraverit. Sed hæc imprimis non cohærent cum chronologia ejuſdem biographi, dum ipſe ſupra tradit*, B. Jordanum *tantummodo poſt incendium urbis Patavinæ, quod anno 1174. contigit, animum ad monaſticam vitam appuliſſe. Quomodo igitur illa electio Poteſtatis fieri potuit anno 1184. poſtquam* B. Jordanus *viginti annos in ſolitudine monaſtica tranſegerat, quandoquidem ab incendio Patavino uſque ad annum Chriſti 1184. decem anni tantum effluxerunt?*

C *quæ cum hiſtoria aliarum concilianti poſſit,*

31 *Præterea hanc biographi Itali hiſteriam & chronologiam conciliare non poſſumus cum narratione Bernardini Scardeonii, qui libro 3. memorati Operis claſſe 13. ſivs pag. 270. agens de illuſtri Eſtenſium ſtemmate, ibidem ad rem noſtram ſic habet*: Primus vero, qui hic Patavii ex hac ipſa familia perpetuam famam promeruiſſe fertur, exſtitit Obicius vir illuſtris, qui & armis & ſapientia in regenda republica plurimum valuit. Huic uni primum Patavii ſumma vitæ necisque poteſtas fuit, antea ſolis conſulibus dari ſolita: unde ipſe primum a populo Poteſtas appellatus eſt, & antiquata prorſus conſulari appellatione, ſubinde annui ſucceſſores, in ejuſmodi auctoritate & dignitate conſtituti, eodem Poteſtatis nomine appellati. Is in magna concordia anno ſalutis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo octavo civitatem rexit, & præterea rurſum in triennium confirmatus; quo quidem tempore civibus ſuis ſumma benignitate & æquitate jus dixit, geſſitque hunc magiſtratum cum maxima concordia & pace totius civitatis. *Vides, his verbis Scardeonium Obicio Eſtenſi tribuere omnia illa, quæ Tomaſinus Pagano Turriano Mediolanenſi adſcribus? Forte primam Poteſtatis electionem, in qua narranda bi duo ſcriptores ſecum pugnant, ſtudioſis hiſtoriæ Patavinæ indagatoribus ulterius diſcutiendam relinquimus, & ad alia progredimur.*

32 *Sæpe citatus ſcriptor Vitæ Italicæ cap. 9.* D *& in qua non videntur nonnulla,* *ſuſe exponit, quomodo B. Beatrix Ateſtina, cujus Acta ad x. diem Maii in Opere noſtro illuſtravimus, ſuaſione* B. Jordani *monaſticum inſtitutum amplexa fuerit. Saltem in hac aſſertione ſuffragatorem habet Scardeonium, qui lib. 3. Antiquitatis Patavinæ claſſe 6. vel pag. 119. in elogio ejuſdem Beatæ narrat, illam uſam eſſe in ea re conſilio* Jordani Fnrzatei, Prioris S. Benedicti, & Alberti ſimiliter Prioris Montis Vinearum, magnæ auctoritatis hominum & affinitatis vinculo ſibi conjunctorum. *Forte plura & certiora de hac re dici poſſent, ſi adhuc ſupereſſent Acta B. Beatricis, ab Alberto ipſa conſcripta, aliave vetera monumenta, quæ ad dictam diem x. Maii, tomo 11. iſtius menſis pag. 598. fruſtra videre deſideravimus,*

33 *Sequitur caput decimum Vitæ Italicæ, in quo auctor copioſe diſſerit de duobus monaſteriis, quorum unum* B. Jordanus *monialibus, alterum monachis exſtruxit. Ea occaſione etiam memorat varias lites, quæ poſt mortem Beati inter moniales & monachos exortæ ſunt, & quæ ad rem noſtram non ſpectant. Demum ſolicite nos monet, ne inter hæc duo cœnobia numeremus monaſterium S. Benedicti Novelli, quod poſtea fabricatum eſt. Quidquid ſit de vero horum monaſteriorum ſitu, qui ab incolis Patavinis facilius aſſignari poteſt, nobis ſufficit ad commendandam Beati pietatem, quod ipſe duplex cœnobium ædificaverit. Hæc autem pia ſacrarum ædium ſtructura abunde probatur ex epitaphio merito, aliiſque veteribus monumentis, quæ paragrapho primo ad immemorabilem* B. Jordani *cultum demonſtrandum allegavimus.* *quæ antiquis teſtimoniis confirmare non poſſumus,* E

34 *Quatuor ſequentibus capitibus reverendiſſimus biographus explicat, quanta fuerit* B. Jordani *auctoritas, & quam publica prudentiæ ejus fama, quæ etiam pervenit ad notitiam ſummorum Pontificum Romanorum, qui non ſemel hunc virum ſtatuerunt arbitrum, cum inter Canonicos Patavinos & Arnaldum abbatem ſanctæ Juſtinæ orta eſſet controverſia de eligendo præſule Patavino, ut Jacobus Cavacius lib. 2. Hiſteriarum cœnobii ſanctæ Juſtinæ ad annum Chriſti 1214. & 1218. eleganter narrat. Verum omiſſis longioribus inſtrumentis Latinis, quibus biographus Italus cap. 11. hanc rem probat, ſolummodo tranſcribimus breve* B. Jordani *decretum, quod laudatus auctor in fine ejuſdem capitis refert his verbis*: In nomine Domini. Ego Frater Jordanus Prior ſancti Benedicti arbiter, laudo & præcipio, quod Capitulum Paduæ eligat epiſcopum Paduæ concorditer hodie, vel eras uſque ad horam nonam fine D. Arnaldo abbate ſanctæ Juſtinæ. Quod ſi non fecerit, ex tunc in hac præſenti electione facienda ſupradictus D. Abbas cum eodem Capitulo eligat. *Quantum autem erves Patavini aliique vicini deferrent conſilio & auctoritati* B. Jordani, *jam ex quibuſdam ſcriptoribus coavit breviter audiamus.* *& quorum fidem præmoponet noſtro ſeculo quinto.* F

35 *Gerardus Mauriſius, qui Eccelino tyranno a ſecretis fuit, & conſequenter in Beatum noſtrum, utpote Eccelini adverſarium, plurimumque injuriоſus eſt, tamen magnam ejus apud populum auctoritatem prodit, dum inter Scriptores rerum Italicarum, nuper Mediolani impreſſum, tomo 8. col. 38. ſic eumdem cum aliis memorat*: Ugutin Pilii, & illi de Camino, & Paduani conſilio Fratris Jordani, cujus conſilio Paduani regebantur in totum, induxerunt Poteſtatem Vicentiæ & par- *Ex Mauriſio,*

tem

A tem contrariam illis de Romano ad contradicendum eidem Fratri Joanni *&c. Deinde præter varias contumelias, quibus hic Eccelini adulater Beatum noſtrum impetit, col.* 48. *ejuſdem temi eſtavi* Fratrem Jordanum totius diſcordiæ Marchiæ auctorem & principem *appellat. Quamvis hæc dicteria ab inimico proficiſcantur, nihilominus eadem ſatis clare indicant*, B. Jordanum *magna apud cives Patavinos auctoritate valuiſſe. Porro Mauriſius circa finem hiſteriæ ſuæ narrat captivitatem Beati noſtri, de qua inferius agemus.*

& Rolandinus, ſcriptoribus coævis,

36. *Accipe interim aliqua ejuſdem auctoritatis teſtimonia ex Rolandino ſynchrono, qui lib.* 2. *c.* 17, *ſive tome* 8. *proximæ editæ col.* 197. *occaſione expeditionis Patavinæ contra Tarviſinos de eodem Beato ſic ſincerius modeſtiuſque ſcribit:* Prius tamen quam civitatem exirent, venerunt quidam de Lombardia, qui dicebantur rectores, inſtantes cum domno Jordano, Priore ſancti Benedicti de Padua, in quo multum civitas Paduæ confidebat, & cum aliis magnatibus de Padua,
B quod expeditio ſive exercitus remaneret. *Poſtea idem ſcriptor lib.* 3. *cap.* 9. *ſeu col.* 207. *ejuſdem tomi* 8. *inter Scriptores rerum Italicarum hæc habet:* Erat tunc Marchio rector & Poteſtas Vicentiæ electus per commune civitatis illius &

* *in alio Ms. additur* Fortiato

per domnum Jordanum *, Priorem ſancti Benedicti de Padua, cujus tunc arbitrio Padua & Vicentia voluntarie ſubjacebant. *Denique lib.* 4. *cap.* 3. *ſive col.* 218. *affirmat, quod* B. Jordanus *rexerit civitatem Patavinam* non aliter, quam regit pater-familias domum ſuam. *Poſſemus hoc loco accumulare plura ejuſdem rei teſtimonia tum ex coævis tum ſubæqualibus auctoribus, quos illuſtriſſimus Temaſius citat; ſed cum jam relata ad propoſitum noſtrum ſufficiant, brevitatis cauſa omnia hæc prætermittimus.*

Series actionum traditi ſtatus incertus,

37. *Interea proſequamur examen Vitæ Italicæ, quæ cap.* 15. *tradit,* B. Jordanum *& S. Antonium Patavinum amicitia conjunctiſſimos fuiſſe. Hoc autem ſcriptor illius probare nititur ex Petro Rodulphio Teſſinianenſi, qui lib.* 1. *Hiſtoriarum Seraphicæ Religionis fol.* 79. *verſo in Vita S. Antonii memorati ſcribit ſequentia:* Audivit ſemel abbatem S. Benedicti prædicare quædam verba divi Pauli ſcripta ad Dionyſium Areopagitam, quibus auditis, aliquamdiu viſus eſt in aerem elevari. *At nudo reverendiſſimus biographus novit,*
C *per abbatem S. Benedicti hic* B. Jordanum *deſignari, cum Rodulphius diſerte non exprimat, hanc miram S. Antonii ſublationem Patavii contigiſſe? Præterea in vicinia civitatis Patavinæ, ſi id ibi evenerit, plures erant abbates ex Ordine S. Benedicti, ut facile oſtendi poſſet. Denique Beatus noſter ab auctore coævo, cujus textum numero præcedente recitavimus, aliiſque antiquiſſimis ſcriptoribus, non* abbas, *ſed plerumque* Prior ſancti Benedicti de Padua *nominatur. Quod vero attinet ad amicitiam inter Beatum noſtrum & S. Antonium, ex vetuſtis monumentis tantum nobis conſtat,* B. Jordanum *cum aliis deputatum fuiſſe ad examinanda S. Antonii miracula, ut colligimus ex bulla Gregorii IX. Pontificis, quam tomo* 11. *Junii pag.* 724, *ex Waddingo exhibuimus. Propterea tamen non negamus amorem mutuum inter hos Sanctos vivos etiam viguiſſe; ſed antiquiores harum ſimilitumque rerum teſtes requirimus.*

confirmatus ea,

38. *Vita Italica capitibus ſequentibus commemorat varias res, quas* B. Jordanus *pro ſalute patriæ fortiter geſſit, & quarum nonnullæ ex antiquis ſcriptoribus confirmari poſſunt, quemadmodum* D *colligitur ex laudato Rolandino, qui lib.* 3. *c.* 21, AUCT. *ſive inter Scriptores rerum Italicarum tomo* 8. *col.* G.C. 208. *& ſequente ſic ſcribit:* Poteſtas autem Paduæ & domnus Jordanus cum conſiliariis Paduæ, non bene certi quid facerent, multa conſilia faiebant. Tandem quoque electi ſunt ſedecim de majoribus civitatis, quibus datum eſt arbitrium & poteſtas, quod in hoc trepidationis negotio adhæreant conſilio ſaniori. *Sed plerique hi electi optimates defecerunt ad Eccelinum cum ingenti patriæ ſuæ damno, ut ſupradictus ſcriptor ibidem poſt pauca indicat his verbis:* De prædictis namque ſedecim majoribus civibus Paduæ aliqui ſcripſerunt litteras clandeſtinas & occultas; miſerunt etiam ſecretarios ſuos nuntios Eccelino, quod parati erant & poterant civitatem Paduæ ei dare. Immo cum crederetur, quod aliqui de prædictis ſedecim noctu circa confinia Paduæ & Vicentiæ conſilia cum Eccelino plura habuiſſent, Poteſtas ipſe dominus Rambertus prædictus & domnus Jordanus, cum Marchio iviſſet ad Eſte, vocaverunt illos ſedeE cim nocte quadam; & ego juſſu Poteſtatis tractavi & dedi ſacramentum cuilibet de præceptis Poteſtatis attendendis in rebus & perſonis: habebam enim tunc ſigilli communis officium. Eis itaque præcepit Poteſtas per ſacramentum, quod ſe eras Duci Venetiarum præſentent, omni occaſione ſublata. Non fuit autem aliquis de ipſis, qui præcepta Poteſtatis attenderet præter Comitem Scbinellam, qui vir erat ſapiens & diſcretus, habens jam annos ſeptuaginta, civitati Paduæ utilis, providus ad futura.

quæ Brixiæ pro ſalute patriæ geſſit.

39. *Hit biographus Italus immiſcet integras conciones, quas* B. Jordanus *ſpiritu prophetico ad populum Patavinum inſtituiſſe dicitur, & quas potius ab ipſo rhetorice compoſitas, quam a Beato noſtro habitas fuiſſe exiſtimamus. Etiamſi hæc ſingularia illius dicta factaque nobis ignota ſint, libenter tamen fatemur,* B. Jordanum *cum probis quibuſdam civibus pro pereunte patria ſtrenue laboraſſe, quod etiam Jacobus Cavacius lib.* 2. *Hiſtoriarum cœnobii ſanctæ Juſtinæ ad annum* 1236. *pag.* 90. *teſtatur his verbis:* Plures adhuc optimorum civium Prætori aderant, ex quibus Jordanus & Arnaldus Reipublicæ ſtudioſi invigilabant. Eos maxime Eccelinus oderat, arbitraF tus, numquam ſibi rem tutam fore, dum ii ſtarent. Ipſi acriores in tyrannum invebi, & publicæ libertati opibus conſiliiſque præſto eſſe. Sed ea erat temporum ac urbis diſpoſitio, ut nullis retinaculis cobiberi poſſet, quin perditum iret. *Cum itaque beatus Vir imminentem patriæ ruinam omni conatu ſuo avertere non poſſet, cæptam monaſteriorum fabricam abſolviſſe dicitur ab auctore Vitæ Italicæ, qui etiam hac occaſione diſſerit de virgula illa, quæ mirabiliter in arborem eorum excrevit, ut §.* 2. *ſuſe narravimus. Denique idem biographus cap.* 22. *aſſerit, Eccelino urbem Patavinam intrante,* B. Jordanus *ad Montem Merulum diſceſſiſſe. Quidquid ſit de hoc diſceſſu, ex antiquis ſcriptoribus ſcimus, illum non diu poſt traditam civitatem Patavinam inſidioſe ab Eccelino captum & in carcerem conjectum fuiſſe, ut ex paragrapho ſequente patebit.*

A

Aucт. G. C.

§. IV. Captivas & reliqua beati geſta uſque ad obitum, poſt quem ſacræ ejus reliquiæ Venetiis Patavium tranſlatæ ſunt.

Gerardus Mauriſius, cujus Hiſtoria inter Scriptores rerum Italicarum nuper Mediolani recuſa eſt, tomo 8. hujus collectionis col. 50. de captivitate B. Jordani *ſic contumelioſe ſcribit:* Poſt hæc dominus Eccelinus providus & diſcretus, inventa, quod Frater Jordanus hypocrita cum pluribus contra imperatorem conſpiraverat, volentes civitatem Paduæ de manibus & potentia domini imperatoris cripere, ipſum Fratrem Jordanum captum miſit in partibus ſuis cuſtodiendum, donec dominus imperator veneriț. Et cum epiſcopus Paduanus de hoc fuiſſet indignatus, & cum maxima multitudine clericorum & Religioſorum veniſſet coram ipſo domino Eccelino, increpando

B & redarguendo ipſum, quod tantæ fuerat præſumptionis, (ut) in ipſum Fratrem Jordanum manus injiceret violentas; ipſe, hoc audito, ira & indignatione maxima commotus, nolens ab aliquibus laicis vel clericis in opprobrium ſui & imperatoris impune contemni, ab ipſo epiſcopo pignus duo millium marçarum argenti abſtulit in continenti, & eidem de prædicto facto impoſuit ſilentium: pro quo facto plures Religioſi, quaſi culpabiles ſceleris, de civitate fugerunt. *Memento, Mauriſium Eccelino a ſecretis fuiſſe, & ubique Beato noſtro adverſari, ut ſupra iterum monuimus.*

Et quomodo monachus Patavinus 41. *Alter anonymus ejuſdem temporis ſcriptor, qui paſſim monachus Patavinus appellatur, in Chronico inter Scriptores rerum Italicarum etiam nuper recuſo, col. 676. ejuſdem tomi 8. proditionem Patavii & captivitatem* B. Jordani *ſic ſimul recenſet:* Anno Domini MCCXXXVII. Cum civitas Paduana pacifico ſtatu gauderet, & copia populi & militia ſtrenui, divitiis etiam & gloria eſſet plurimum decorata, pater proditionum & ſcelerum, humani ſcilicet generis inimicus, miſit in corda quorumdam magiſtratuum, ut tradcrent eam nuntiis imperatoris, & Ecelino de Romano, quem Paduani ſolebant deteſtari, & perſequi veluti lupum. Malum igitur, quod corde conceeperant,

C opere perpetrarunt, de lupo paſtorem ovium ſubito facientes in ſuam & patriæ ſuæ perniciem & gravamen: nam Ecelinum Paduæ inimicum in menſe Februario venire fecerunt, & civitatem & populum in ejus manibus crudeliſſimis tradiderunt. Tarviſini autem videntes, ſe quaſi ſolos io Marchia remanſiſſe, coacti ſe ac ſua Ecelini dominio ſubdiderunt. Marchio etiam Eſtenſis imperatoris nuntiis, amicorum deſtitutus auxilio, ſe ſubjecit. Poſtquam autem Ecelinus ſub occaſione imperii obtinuit Paduæ dominatum, ſtatim optimates civitatis cum filiis ſuis in exſilium deſtinavit; quos omnes poſtea tradidit nequiſſimo principi Frederico, qui mittens eos in Apuliam, fecit eos in duris carceribus & caveis ſubterraneis cuſtodiri, ubi ex magna parte miſerabiliter perierunt. Domnum etiam Jordanum, quem Paduani quaſi patrem Paduæ appellabant, perfidus Ecelinus in carcere alligavit.

4. *Nunc audiamus ſupra laudatum Rolandinum, teſtem oculatum, qui lib. 3. cap. 16., ſive prædicto tomo 8. col. 214. eumdem infauſtum ac pernicioſum Eccelini ingreſſum in urbem Patavinam cum alia memorabili circumſtantia narrat hoc modo:* Sic itaque factum eſt, quod ſtatim ſequenti die, ſcilicet quarto exeunte Februario, Comes Geboardus & Eccelinus cum ſequacibus ſuis Paduam pacifice intraverunt. Viderunt autem multi, & ego ſpecialiter vidi, quod cum Eccelinus intrabat per portam civitatis a Prato, capirone ſerreo * projecto in tergum de palafredo *, ad portam ſe plicuit, & oſculum dedit portæ. Quod tunc quidam inſpicientes, & interpretantes ad bonum, dixerunt: „ Ecce poſtquam non eſt poſ„ ſibile, dominum Eccelinum pacem facere cum „ omnibus Paduanis, pro bono certe præſagio „ oſculum dedit portis & donat „. Tunc eſt data civitas comiti Geboardo, recipienti eam nomine imperatoris & vice ejus: ſed in conſiliis & arengis * loqueodo poſtmodum addebat & loquebatur dominus Eccelinus; nec perpendebat aliquis, qua de cauſa: dicebat enim verum eſſe, quod Padua data erat domino Geboardo pro imperatore, & nuntiis imperatoris cum ipſo. Unde

E ſi qua fiebant vel tractabantur ulterius io Padua pro communi, nullius valoris erant, niſi facta forent de conſilio & conſenſu domini Eccelini.

43. *Dein idem auctor lib. 4. cap. 3. ſeu tomo 8. operis proxime citati col. 217. captivitatem* B. Jordani *ſic exponit:* Supradicto anno Domini (*nimirum 1237.*, *de quo ſuperius egerat*) ſed menſe Junii circa finem, præcepto domini Eccelini, Bonacurſus de Fonzae cum quibuſdam aliis militibus de Pedemonte, & ipſi cum eo iveruot ad domnum Jordanum, Priorem ſancti Benedicti de Padua; & ducto illuc palafredo quodam parato ad equitandum dixerunt, quod in equum aſcenderet, & veniret cum eis, quia dominus Eccelinus habebat cum eo loqui, & quædam ſecum negotia pertractare. Sedit itaque ſuper equum, & ductus eſt illa die in Pedemonte, & in carcere detentus eſt per caſtra domini Eccelini, & numquam rediit Paduam vivus, quam hactenus non aliter rexerat, quam regis pater-familias do-

F mum ſuam.

44. *Hæc ſunt omnia, quæ apud antiquos auctores de captivitate* B. Jordani *reperire potuimus, quibus tamen biographus Italus varia ſuperaddidit; nam præter alia iſtius captivitatis adjuncta, quæ cap. 23. Vitæ Italicæ ſingillatim expoſuerat, capite ſequente aſſeveranter narrat, quomodo crudeles Eccelini ſatellites, qui* B. Jordanum *ad carcerem rapiebant, viderint cæleſtem fulgorem ex vultu ejus emicantem, & nihilominus in ſua fævitia perſeveraverint, excepto uno, qui divino illo ſplendore motus ad pedes Beati procidit, & ei ſuum obſequium perhumaniter obtulit. Tum ibidem aſſerit, moniales S. Benedicti pro liberatione pii ſui Patris ſæpe ſupplices ad tyrannum Eccelinum veniſſe, ſed ſemper repulſam paſſas eſſe. Demum cap. 25. prædictæ Vitæ refert varia patientiæ exempla & pia monita, quibus* B. Jordanus *alios captivos conſolabatur. Attamen eodem capite fatetur, res geſtas Beati, dum hic in carcere detineretur, multaſque alias non fuiſſe poſteritati relictas. Quomodo igitur hæc omnia tam diſtincte explicat, ac ſi iis interfuiſſet? Quapropter non immerito ſuſpicamur, illuſtriſſimum biographum pia illa epiſodia immiſcuiſſe veris Actis, ut ea jucundius aviduſque legerentur a monialibus, quibus Incubrationem ſuam Italicam dedicaverat, & in quarum gratiam potiſſimum Vitam* B. Jordani *vernaculo conſcripſerat.*

45. *His*

Digitized by Google

Beatus Patavinæ urbi liberatus

A 45 *His obiter obſervatis, pergimus ad liberationem Beati noſtri, quæ contigit anno Chriſti* 1239, *quando Fredericus II. imperator Patavium aliaſque vicinas Italiæ civitates adiit, ut laudatus Rolandinus lib.* 4. *cap.* 11. *ſive tomo* 8. *Operis præximo citati col.* 228. *exponit his verbis:* Ivit tunc (*nempe anno* 1239. *ut ex antecedentibus & conſequentibus liquet*) dominus imperator Vicentiam, & illic colloquium habuit cum magnatibus omnibus de Marchia Tarviſina, & illuc fecit ad ſe venire dominum Jordanum, Priorem S. Benedicti de Padua, quem Eccelinus in Aſolo tenuerat jam quaſi per duos annos incarceratum, & quoſdam alios nobiles, quos ſimiliter adhuc captivos tenebat in ajus Caſtro S. Zenonis, in Fonte ſimiliter, & in Aſolo & Prata; dominum Jordanum donavit dnmino patriarchæ Aquilejenſi; hac tamen conditione facta per conſilium Eccelini, quod Paduam non veniret. De aliis quoſdam abſolvit, & quoſdam carceratos adhuc dimiſit.

fugit Venetias, ibique obiit mortuus,

46 *Jam pluries memoratus auctor Vitæ Italicæ c.* 26. *hiſce addit, Bertholdum patriarcham Aquilejenſem* B. Jordano *tunc in eadem urbe Aquilejenſi* B *aſſignaſſe monaſterium, in quod pius Senex benevolo receptus ſtudiis variarum virtutum & contemplationi rerum divinarum impenſe vacabat. Sed hanc dulcem beati Viri quietem turbaſſe dicitur invida ſuſpicio Eccelini, qui timebat, ne* Jordanus *ab amicis Patavium revocaretur: teſte enim eodem Vitæ Italicæ ſcriptore, Eccelinus ſatellitibus ſuis imperavit, ut Aquilejam irent, illumque occulte interficerent. Quamvis illa non abhorreant ab ingenio tyranni, cujus enormia crudelitatis facinora plures hiſtorici vivis coloribus depinxerunt, tamen hoc particulare flagitium apud veteres hiſtoricos fruſtra quæſivimus. Inſuper laudatus biographus ibidem refert,* B. Jordano *in illo monaſterio appariſſe angelum, qui eum de imminente periculo præmonuerit, & fugam ad urbem Venetam ſuaſerit. At neque illud apud antiquos ſcriptores invenimus, ut ſupra n.* 15. *breviter indicatum eſt. Attamen immemorabilis traditio, & quædam Mſſ. monumenta affirmant, illum in urbe Veneta obiiſſe mortem, cujus incertum tempus jam præterpropter indagare conabimur.*

quam aliqui perperam anno 1228. aſſignant,

47 *Initio paragraphi primi obiter nominavimus aliquot recentiores auctores, qui obitum* B. Jordani *perperam anno Chriſti* 1228. *affixerunt, quibus erraniibus accedit Ferdinandus Ughellus, dum in Italia ſacra noviſſima editionis Venetæ tomo* 5. *col.* 444. *occaſione alterius Jordani, præſulis Patavini, ſimul de Beato noſtro ſic ſcribit:* Jordanus vero epiſcopus, poſtquam perbelle Patavinam eccleſiam annis XIV. rexiſſet, mortalitatem explevit anno MCCXXVIII. quo B. Jordanus Forzatus nobilis Patavinus die VII. Auguſti Venetiis migravit ad Chriſtum, pro quo prove urbis libertate ab impio Exellinn, diu in carcere maceratus fuerat: cujus corpus Patavium deinde relatum in eccleſia S. Benedicti, ubi integrum fere adhuc jacet, ſanctitatis titulo decoratur; cujus Vitam edidit doctus & eruditiſſimus præſul Æmonienſis Jacobus Philippus Thomaſinus, patriæ ſuæ decus & ornamentum. *Etſi Jordanus præſul anno Chriſti* 1228. *ex hac vita diſceſſerit, certe idem annus morti* B. Jordani *noſtri erronee aſſignatur, cum hic primum anno Chriſti* 1237. *ab Eccelino fuerit captus, & poſt biennium ab imperatore Frederico e carcere liberatus, ut ſupra ex ſcriptoribus coævis demonſtravimus.*

& qua ætate poſt eorum 1239.

48 *Quærendus igitur eſt alius mortis annus, qui non facile determinari poterit: nam illuſtriſſimus Tomaſinus cap.* 28. *Vitæ Italicæ aſſerit,* B. Jordanum D *obiiſſe die* VII. *Auguſti, anno* 1248. qui erat decimus quartus exilii ajus annus, *ut ibidem expreſſe addit. At quomodo hæc inter ſe & cum chronologia veterum hiſtoricorum cohærent? Teſte enim ipſo illuſtriſſimo biographo, Eccelinus primum anno Chriſti* 1237. *Patavium ingreſſus eſt, & eodem anno* B. Jordanum *in carcerem conjecit. Quapropter non videmus, quomodo annus Chriſti* 1248. *poſſuerit eſſe decimus quartus exilii ejus, cum inter annum Chriſti* 1237. *quo Beatus primum Patavio abductus eſt, & ann.* 1248. *quo ad Superos migraſſe dicitur, tantummodo decem aut undecim anni effluxerint.*

diſſentanea eſt; Auct. G. C.

49 *Quod ſi credere velimus veteri inſcriptioni, quam ſupra n.* 4. *ex codice membraneo recitavimus, obitum* B. Jordani *uſque ad annum Chriſti* 1256. *differre oportebit: hæc enim inſcriptio tradit, quod Beatus fuerit* exſul per XX. fere annos. *Si itaque ab anno Chriſti* 1237. *quo* B. Jordanus *exſulare cœpit, computemus novemdecim aut viginti annos, perveniemus ultra ann.* 1256. *ut calculos ſubducenti manifeſtum eſt. Cum autem reverendiſſimus Tomaſinus & Sertorius Urſatus nativitatem* E B. Jordani *anno* 1258. *collocent, Beatus in hac hypotheſi fore centenarius obiiſſet, quæ longæva ætas inter tot afflictiones & ærumnas vix credibilis videtur. Præterea non eſt admodum veriſimile,* B. Jordanum *tot annis captivitati ſuæ ſupervixiſſe,* cum jam eſſet confectæ ætatis, *quando ab Eccelino comprehenſus eſt, ut Scardeonius ſupra n.* 13. *teſtatur. Cum itaque ex coævis ſcriptoribus conſtet, beatum Senem adhuc anno* 1239. *in vivis fuiſſe, & aliunde non appareat probabile, illum multis annis poſt hæc tempora vixiſſe, propter ignotam memoratæ inſcriptionis antiquitatem, cauto initio hujus commentarii hiſtorici mortem* B. Jordani *circa ann.* 1240. *in margine notavimus.*

non determinavimus annum, quo reliquias Beati Patavium translatæ ſunt.

50 *Etiam certo aſſignare non poſſumus annum, quo ſacrum* B. Jordani *cadaver Venetiis ad urbem Patavinam translatum eſt. Attamen illuſtriſſimus Tomaſinus cap.* 28. *Vitæ Italicæ probabiliter exiſtimat, tranſlationem illam poſt annum Chriſti* 1260. *contigiſſe: eo enim anno poſt varias lites Patavii facta eſt diviſio bonorum & ſupellectilis inter monachos & moniales Ordinis S. Benedicti, qui hactenus communes poſſeſſiones habuerant. Sed in illa bonorum & ſupellectilis diviſione, ut ibidem* F *ſolerter obſervavit laudatus biographus, nulla fit mentio de hoc ſacro reliquiarum theſauro, quem haud dubie monachi & moniales ſibi certatim vindicaſſent, aut inter ſe diviſiſſent, ſi tunc eo loco exiſtiſſet. Hinc veroſimillime conjicimus, ſacrum iſtud corpus uſque ad annum Chriſti* 1260. *Venetiis remanſiſſe, & poſt aliquot annos ad urbem Patavinam delatum eſſe, etiamſi certum hujus tranſlationis annum determinare non poſſimus. Supra n.* 9. *hodiernum ſacri iſtius corporis ſtatum ex teſte oculato retulimus. Porro extra aream marmoream, in qua prædictum corpus fere integrum quieſcit, & quam Jannings noſter ibidem deſcribit, in eodem monaſterio conſervatur digitus* B. Jordani *manuali lipſanotheca argentea incluſus, qui ſæpe ad ægros defertur, & pro fidelium confluentium oſculo exhibetur, ut ex analectis Patavinis ad nos tranſmiſſis diſcimus, atque inferius apparebit ex narratione miraculorum, quæ jam paragrapho ſequente ex Vita Italica impreſſa & ex Mſ. libro Italico Latine reddemus.*

A

AUCT. G. C.

§. V. Miracula ſeu beneficia, quæ interceſſione hujus Beati uſque ad noſtram ætatem contigerunt, & quæ partim ex impreſſo partim ex manuſcripto libro Italico Latine contraximus.

Beatus Jordanus.

Illuſtriſſimus Tomaſinus in Italica B. Jordani Vita cap. 31. *fatetur, notitiam veterum miraculorum periiſſe, & propterea ſe magno labore tantum potuiſſe colligere recentiora, quæ ibidem Italice narrat, & quæ nos jam ex ipſo Latine contrahamus.* Anno MDLXXV., quo Patavium horribili epidemia afflictum fuit, ignis ex parte granarii corripuit cœnobium monialium S. Benedicti tanto impetu, ut omnia conſumpturus videretur. Cum incendium ſemper creſcens nec arte nec aqua reſtingui poſſet, & jam ædificia templo vicina devoraſſet, reverendiſſima abbatiſſa Iſabella Pigafetta & aliæ moniales juſſerunt, ut ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum & corpus B. Jordani templo exportarentur. Interea ſanctimoniales in terram proſtratæ humiliter B. Jordanum orabant, ut monaſterium, templum, & ancillas ſuas ab hoc incendio liberaret. At ecce, dum ſacerdotes ad tumulum B. Jordani aperiendum accedunt, ignis ſubito & ultro exſtinctus eſt.

B

Circa altare B. Jordani appenſa cernitur antiqua tabula votiva, in qua repræſentatur mulier in lecto decumbens, quæ gravi morbo afflicta ſe devovet B. Jordano, & ſanitatem recuperat. Periti pictores judicant, prædictam tabulam ſub initium ſeculi elapſi ſive anno circiter MD. depictam fuiſſe.

Prope idem altare pendet altera pictura antiquiſſima, in qua exprimitur æger in lecto, qui animam exhalaturus poſt votum Virgini Deiparæ & B. Jordano factum, ſanitati reſtituitur. Circa lectum depinguntur duo, qui flexis genibus orant, & ægrum B. Jordano commendant.

C

Menſe Auguſto anni MDXL. Soror Helena Forzate, monialis cœnobii B. Antonii Peregrini (*Acta hujus Beati Majores noſtri ad diem primam Februarii illuſtrarunt*) quæ tunc morabatur in monaſterio S. Benedicti, gravi morbo oppreſſa, ſeſe devovit B. Jordano aliiſque Sanctis, & ſtatim priſtinam valetudinem recepit.

Ibidem exſtat pictura antiqua repræſentans quemdam in lecto decumbentem, qui monſtrat in femore vulnus (fortaſſe eſt indicium peſtis) & qui, invocato B. Jordano, ſanitatem priſtinam conſecutus eſt.

Pueri perſonat.

52 Anno MDLXXXIII. Soror Laura Mantoua ægrotans, & per octodecim annos continuos ulu manuum privata, feſto S. Scholaſticæ interceſſionem B. Jordaoi devote imploravit, & intra breve tempus ſanata eſt. Hujus rei adhuc ibi exſtat memoria, & eam appenſa tabella confirmat.

Nobilis mulier Patavina aliquoties abortum paſſa eſt, & idcirco magna triſtitia afficiebatur. At ſeſe B. Jordano devovens, poſtmodum proles ſuo tempore ſelicitet pepetit. Hujus beneficii teſtis eſt tabella, quæ ibidem pendet.

Anno MDXCIII. excellentiſſimus dominus Ottonellus Delcalzo, publicus Juris profeſſor, periculoſe ægrotabat. Cum filia ipſius Deodata, monialis cœnobii Benedictini, hoc triſte nuntium accepiſſet, ad B. Jordanum confugit, ac patri moribundo ſanitatem rogat. Dum pro eo ſerventer orat, in exſtaſin rapta, videbatur ſibi interius audire vocem B. Jordani vel angelorum, qui dicebant, mortem ejus ad quindecim annos differendam eſſe, ſi hæc dilatio oranti placeret. Cum ipſa læta huic conditioni conſentiret; & Deo gratias ageret, ſtatim pater melius habere cœpit, & omnimodæ ſanitati reſtitutus, adhuc quindecim annis, id eſt uſque ad annum MDCVIII., poſt hunc morbum vixit.

D

Sorori Margaritæ, moniali ejuſdem cœnobii anno MDC. duo beneficia collata ſunt: cum enim de nocte tranſiret quemdam locum monaſterii, apparuit ei umbra accenſam facem manu præferens. Unde illa tantopere territa fuit, ut motum lateris ſiniſtri & uſum virium amiſerit. Sed invocans B. Jordanum, erga quem optime affecta erat, intra tres dies cum omnium admiratione ſanitatem recuperavit. Eadem monialis ex loco ſatis alto delapſa tam vehementer caput læſit, ut chirurgus de vita ejus actum putaret. At illa cum aliis Sororibus implorans opem B. Jordani, intra paucos dies ſanatur.

E

Cum ſcholaſticus quidam Romanus accuſaretur, quod linteamina in hoſpitio ſuo furatus eſſet, inſequentibus eum apparitoribus, fugit ad eccleſiam Benedictinam, ubi R. D. Camillus, confeſſarius monialium, ab apparitorum perſecutione ipſum liberavit. Sed hi in vicinia monaſterii illum exſpectabant, ut exeuntem comprehenderent. Interea monitus adoleſcens, ut invocaret B. Jordanum, protectorem miſerorum & innocentium, ſingulari cum affectu opem ipſius implorabat, & ſacerdotem monialeſque rogabat, ut ſe eidem Beato commendarent. Poſtea monaſterio exiens verſus portam civitatis, invenit virum venerandum, qui ei ſe comes addebat, & ipſum per magnam viæ partem comitabatur. Sic ſalvus in patriam rediit, & hoc beneficium ſcriptis ad moniales literis indicavit.

53. Cum quidam ſcholaſticus Bononienſis lethali morbo laboraret, R. D. Troilus confeſſarius matrem ejus monuit, ut ad interceſſionem B. Jordani recurreret; quo facto, cœpit adoleſcens melius habere ac omnino ſanari.

Puerique ſanati.

F

Domina Ignatia Zarabella duobus domeſticis ſuis, gravitet ægrotantibus, ſanitatem impetravit, poſtquam eos B. Jordano commendaſſet, & iiſdem cornu quædam (*de prodigioſa hac arbore cornu, ejuſque ſalutiferis fructibus* §. 1. *egimus*) benedicta dediſſet.

Mulier quædam per tres dies in partu laborans, appenſo ad collum Roſario, quod ex ligno prædictæ arboris corni confectum erat, ſtatim feliciter fœtum edidit.

Maria quædam habitans in pago S. Nicolai, ex tremore & delirio ad mortem uſque ægrotabat; ſed cum aſſtantes eam induiſſent ſubucula, quæ reliquiis B. Jordani ſignata fuerat, ſtatim tremor ceſſavit, & mulier intra breve tempus ad ſanam mentem rediit. Filius ejuſdem Mariæ cecidit ſupra raſtrum ferreum, & femur dentibus raſtri infixit. Cum id videret pater ejus, præ triſtitia & ſtupore non audebat filium elevare aut ferro extrahere. Puer autem alta voce clamabat: Beate, qui ſanaſti matrem meam, etiam adjuva me. Dein ſe ipſum ferro extraxit, & intra breve temporis ſpatium ex vulnere convaluit.

Cum Marietta, incola ejuſdem pagi, brachium læſiſſet, & tribus menſibus continuos fere dolores paſſa eſſet, ſuaſione mariti ſui venit Patavium, ibique

A sibique reliquiis B. Jordani ſe ſignari curavit, & brevi ſanitatem obtinuit.

Anno MDCXII. domina Peregrina de Bevilaqua prorſus ſurda facta eſt. Quare veniens ad eccleſiam monialium Benedictinarum reverenter ac devote oravit B. Jordanum, ut hoc incommodo liberaretur. Simulatque ſacerdos reliquiis ejuſdem Beati illam attigit, ſtatim auditum recepit. Eadem domina menſe Septembri anni MDCXIII. debilitate nervorum, & continuo membrorum, ac præſertim capitis, tremore agitata, iterum ſe B. Jordano commendavit, & ſignata reliquiis ipſius, protinus ſanitatis compos facta eſt.

Cum Baptiſta de Limena anno MDCXXI. uſum brachiorum ac tibiarum perdidiſſet, ad altare B. Jordani delatus, & ſacris ejuſdem Beati reliquiis ſignatus, convaluit.

quæ cum magna fiducia

54 Ineunte Maio anni MDCXXIII. quidam, nomine Menegozzus, maxima febri afflictus, patrocinium B. Jordani imploravit, ſumenſque pulverem, ex dicta arbore corno confectum, ſanitati reſtitutus eſt.

Santius Dianinus clericus eccleſiæ cathedralis, continua febri oppreſſus, commendavit ſe B. Jor-
B dano, & prædicto pulvere corni febrim fugavit.

Dum Eliſabetha Balda, incola pagi de Camino, febri laborabat, commendans ſe B. Jordano, ſtatim ſanata eſt.

Soror Aurora Panega, monialis in cœnobio S. Matthæi, febri laborans commendavit ſe B. Jordano, ſumptoque præfato corni pulvere, priſtinam valetudinem adepta eſt.

Clara Faſina, monialis in eodem S. Matthæi cœnobio, tam gravier ægrotabat, ut in præſenti mortis periculo verſaretur, & a medicis deſpoſita eſſet. Sed cum ſubuculam ſuam reliquiis B. Jordani ſignari curaſſet, & prædictum corni pulverem ſumpſiſſet, *ex morbo* convaluit.

Prudentia Cittadella, monialis cœnobii proxime nominati, febri oppreſſa, commendavit ſeſe B. Jordano, & devote ſumpto pulvere corni, ſine ullis aliis medicamentis febrim fugavit.

Romana Pavanella, ejuſdem cœnobii monialis,
C tam gravem dolorem patiebatur, ut ſe movere non poſſet. Verum commendata B. Jordano, ejuſque reliquiis ſignata, priſtinam ſanitatem recepit.

Cum Felicitas Brugnara, monialis jam ſæpe memorati cœnobii, in febrim ineidiſſet, devote implorans patrocinium B. Jordani, ſumenſque prædictum pulverem, protinus febri liberata eſt.

Menſe Februario anni MDCXXIV. Eliſabetha de S. Vitali, habitans in parochia S. Clementis, variis modis a dæmone vexabatur, ita ut lecto affixa ſeſe movere nullo modo poſſet. Cum autem amici illam commendaſſent B. Jordano, & reliquiis ejuſdem Beati ſignari curaſſent indumentum ipſius, eo circumdata ſtatim plurimos dolores pati cœpit, ita ut illud abjicere conaretur; ſed a circumſtantibus iſtud retinere coacta, intra tres dies convaluit, nec deinceps ullum dolorem nec infeſtationem hoſtium infernalium ſenſit.

Dum anno MDCXXIV., die XXVI. Maii, Angelina filia Laurentii Furlani doloribus arthriticis cruciata commendebatur B. Jordano, ejuſque reliquiis ſignabatur, tertio die morbus evanuit.

Ineunte Septembri anni MDCXXIII. Maria, uxor Petri de Tocaſi, maximo dolore in manu dextera affligebatur. Quare viſitavit eccleſiam S. Benedicti, ibidemque ſeſe commendans B. Jordano, ſtatim omni cruciatu liberata eſt.

Anno MDC. Lucretia Seluni, ejuſque filiolus D
quinquennis ita membris capti, ut ſe movere non AUCT.
poſſent, uſum membrorum recuperarunt, poſt- G.C.
quam ſe B. Jordano devoverant.

Medio menſe Maio anni MDCXXVIII. Joannes de Angelis Florentinus fere ad inanitam redactus, & interceſſionem B. Jordani implorans, ad ſanam mentem reverſus eſt.

55 Anno MDCXXIX. Joannes Columbario paralyticus nocte quadam ſe ferventer B. Jordano *ad primul. suum ipſius confugium.*
commendavit, & poſtero die lete ad eccleſiam S. Benedicti in ſede portari juſſit. Ibidem reliquiis B. Jordani ſignatus cœpit ſequenti nocte quietem capere, & ſecundo die ad eccleſiam delatus, iterum ſe ſigneri petiit, omniaque membra ſine exiguo aut vix ullo dolore cœpit movere. Denique gratias Beato agens, & tertia vice ſignatus iisdem reliquiis, pedes domum rediit.

Eodem anno Soror Claudia Panizola, monialis ejuſdem cœnobii, apoplexiam paſſa, lumen & motum oculorum perdidit. Poſtea, adhibitis variis remediis, uſum unius oculi recepit, altero interim remanente clauſo. Denique videns, naturalia E
remedia nihil ſibi prodeſſe, confugit ad interceſſionem B. Jordani, votoque facto, alter oculus mirabiliter apertus eſt, ſicque cum magno omnium ſtupore perfectum oculorum uſum recuperavit.

Quando menſe Junio anni MDCXXI. peſtis urbem Pataviam invaſerat (*ſupra* §. 1. *n.* 10. *idem illuſtriſſimus auctor innuit, peſtem Patavii anno* 1630. *graſſari cœpiſſe*) cœnobium monialium S. Benedicti divinitus a contagione præſervatum fuit: etſi enim multæ perſonæ, quæ contagioſo hoc morbo laborabant, & poſtmodum ex eo mortuæ ſunt, familiariter in monaſterio converſarentur; tamen idem morbus nullam ex monialibus attigit. Quinimo moniales ab ipſo ſacerdote ſuo, qui jam peſte infectus erat, & ex ea poſtmodum obiit, bis Euchariſtiam acceperant, & eidem ægrotanti cibum aliaque neceſſaria propriis manibus miniſtraverant. Præterea variæ perſonæ utriuſque ſexus, quæ monaſterio ſerviebant, & cum quibus moniales familiariter converſatæ fuerant, ex peſtilentia interierunt. Quare moniales non immerito adſcribunt ſingulari patrocinio B. Jordani, quod nulla earum hoc morbo epidemico infecta fuerit.

Tempore ejuſdem peſtis multi accipiebant folia F
ſupradictæ corni, eaque vulneri aut loco maxime affecto imponentes, ſanitatem conſequebantur. Quare ſanati in ſignum grati animi argentea & cerea anathemata Beato offerebant, ut Soror Camilla de Campo S. Petri, aliæque omnes moniales teſtentur.

Prædicto tempore peſtilentiæ Veneranda, uxor Bartholi Tobioſo, qui habitat in tractu S. Sophiæ, contagioſo hoc morbo infecta, dolorem capitis cum maxima febre patiebatur. Quapropter quædam memoratæ arboris folia tumori admovit, ſeſeque B. Jordano commendans in ſomnum incidit, diſruptoque tumore, intra breve tempus plane convaluit.

Catharina Pizata, uxor hortulani monialium, infecta eodem morbo epidemico accepit in vigilia feſti Corporis Domini ab abbatiſſa monaſterii, quæ Candida vocabatur, aliquot folia prædictæ corni, & poſtero die ſe ſanatam invenit.

56. Nauta quidam, nomine Baptiſta, uſum *vel ſe ab- dem Beato commen- daverat,*
brachii perdiderat, & continuos dolores patieba-
tur. Cum autem nullum huic malo reperiret re-
medium, tribus diebus adiit ſepulcrum B. Jor-

dani,

A dani, & tertia die ſanitatem obtinuit. Quare offe-
Auct. rens donum brachii argentei, fidem hujus benefi-
G. C. cii confirmavit.

Auguſtinus, victor Patavii, membris contractus, & maximos lateris dolores tolerans, fulcris ſubalaribus incedebat. Cum autem ſacria B. Jordani reliquiis ter ſignatus fuiſſet, & Miſſam in honorem ejuſdem Beati celebrari curaſſet, ſtatim ſe ſanum reperit.

Dum anno MDCXLVI., die III. Martii, domina Julia Galatea nobilis Utinenſis a dæmonibus vexaretur, poſt exorciſmos collo ejus appenſum aſt Roſarium ex ligno præſtæ corni, &, implorato B. Jordani patrocinio, deinceps ab infernalibus ſpiritibus libera remanſit.

Jacobus Toſan doloribus arthriticis conſtrictus, per ſex menſes in lecto decubuit, ita ut ſe ipſum manu juvare non poſſet. Cum vero moniales illum B. Jordano commendaſſent, eique corna quædam prædictæ arboris miſiſſent, melius habere cœpit: B quod iple ſentiens, parvo vehiculo altare B. Jordani viſitare decrevit, & poſt duos dies illud ſcipione ſuſtentatus adiit, ac brevi perfectam ſanitatem recepit. Iſtud autem anno Chriſti MDCXLVIII. contigit.

Cum Antonius Mstia Gaſparino jam diu non fuiſſet uſus Sacramento pœnitentiæ, incidit in gravem morbum, & commendans ſe B. Jordano, protinus magnum de peccatis ſuis dolorem ſenſit, ardenſque ea confitendi deſiderium concepit. Vocato itaque ſacerdote, gratiam Sacramentalis abſolutionis obtinuit. Eo autem tempore, quo ſacerdos illum a peccatis abſolvebat, lances ex repoſitorio ſuo in pavimentum cubiculi ultro deciderunt, quas plerique adſtantes a dæmone dejectas fuiſſe ſuſpicabantur. Iple vero æger poſt brevem ſomnum aſſerebat, ſe a dæmone ad viam inferni deductum fuiſſe; ſed B. Jordanum cum S. Proldocimo & S. Juſtina ulteriorem deductionem impediviſſe, ſibique ſalutem animæ a Deo impetraſſe. Quapropter advocavit uxorem, eique imperavit, ut caudelam cum aliquot nummis ad tumulum B. Jordani deferri curaret.

Dominicus uxuta habitans e regione cœnobii Benedictini, & peſte uſque ad mortem laborans, ſe C cum uxore commendavit B. Jordano, & brevi ſanitatem adeptus eſt. *Hæc ſunt miracula & beneficia, quæ illuſtriſſimus Tomaſinus Italice edidit, & quibus unum alterumve monitum hic ſubjungendum duxi. Imprimis Italicum miraculorum collectorem ad gloriam Beati interpretatus ſum, ut potui, cum certam quarumdam vocum ſignificationem ignoraverim. Sic neſcivi, utrum nomina illa Italica* Baptiſta Barcs ruolo & Agoſtino Bottato *eſſent appellativa, an propria, ea pro appellativis accepi. Si quid hic aut alibi in mea interpretatione erratum ſit, imputent ſibi illi, qui peritiores linguæ ſuæ vernaculæ facile mihi ea Latine ſubminiſtrare potuiſſent. Præterea ſecutus ſum ſeriem miraculorum, prout inveni, etiamſi illa interdum præpoſtero annorum ordine collocata ſint, ut conſideranti patebit. Hæc etiam lectorem monitum volui de ſequentibus miraculis ſeu beneficiis, interceſſione* B. Jordani *patratis, quæ jam ex prædicto Ms. libro Italico Latine interpretabor.*

Diverſa e variis beneficia.

57. Carola de Campo S. Petri, monialis Benedictina, lapſu quodam ſpinam dorſi tam graviter læſerat, ut ſe movere non poſſet. Cum ſele B. Jordano commendaſſet, acin ſomnum incidiſſet, apparuit ei vir Religioſus, alba veſte indutus, & die ſequenti mane melius habere cœpit, ita ut chorum intraverit ad audiendam Miſſam, & publice hoc beneficium eidem Beato acceptum retulerit. D

Cum Soror Leonella Bodoera in quadam recreatione nimium calorem contraxiſſet, guttur inflatum ſenſit una cum maximo dolore. Id intelligens ſoror ejus Marina, collum ipſius Roſario circumdedit, eamque patrocinio B. Jordani commendavit; quo facto, ægra in ſomnum incidit, & brevi ſanata eſt.

Anno MDCL, die XXVI. Julii, Maria Magdalena Lia, monalis Patavina in cœnobio S. Matthæi, per ſpatium viginti annorum ſæpius affligebatur difficillimo morbo, quem medici aſthma eſſe judicabant. Poſtquam interceſſionem B. Jordani imploraverat, ſe tam gravi malo liberatam ſenſit, & miſit tabulam votivam, in qua hoc miraculum depictum erat.

Soror Angelica Celeſte Silvatica patri ſuo Comiti Aloyſio varia beneficia invocatione B. Jordani procuravit, & in diverſis morbis hunc Beatum propitium experta eſt. Dum autem ipſa vehementibus doloribus arthriticis cruciabatur, Roſarium, ex ligno prædictæ arboris factum, parti afflictæ admovit, & ſubito non exiguum doloris lenimen ſenſit.

Cum Soror Clara Tergolina afficeretur graviſſimo dolore oculorum, qui prorſus occluſi erant, ſoror ejus Rolarium ſuum ipſis applicuit, eamque patrocinio B. Jordani commendavit. Tunc ſtatim E ſanati cœpit, & brevi tempore perfectam videndi facultatem recuperavit.

Dominicus Auguſtin invocatione B. Jordani duplex beneficium impetravit: cum enim filius ipſius ægrotaret, & teliquiis B. Jordani ſignatus eſſet, placide obdormivit, & poſtea experrectus dixit: Pater, melius habeo; ſanctus Jordanus me ſanavit. Præterea eumdem Beatum beneficum expertus eſt erga ſuum nepotem, gravi febre oppreſſum, qui opem B. Jordani imploravit, & de peccatis confeſſus, ſubito melius habuit. Quamobrem poſtero die altare ejuſdem Beati viſitavit, & febri liberatus eſt.

Dominicus de Luca in ſubita quadam inſania uxorem ſuam tam graviter in cervice percuſſit, ut hæc exanimata in terram prolaberetur, & multum ſanguinis ex vulnere efflueret. Cum ab omnibus pro mortua haberetur, eo ſupervenit ruſticus, qui a beato Jordano multa beneficia acceperat, & circumſtantibus ſuaſit, ut eam B. Jordano devoverent. Inluper afferebat, quod brevi viſuri eſſent, eam non eſſe mortuam. Quare omnes in genua provoluti emiſerunt votum viſitandi altare B. Jor- F dani, & ulterius promiſerunt, ſe curaturos, ut in honorem ejus Miſſa celebraretur. Spatio trium dierum mulier ſine ullo medicamine convaluit, & votum implevit.

58. Soror Beatrix de Campo S. Petri inter alios *& multis egregiis* favores, quos a beato Jordano impetravit, ſingu- *aliis*, larem ejus opem ſenſit, quando tampore quodam per totum corpus magnis doloribus arthriticis vexabatur: cum enim moniales tele ad templum contuliſſent, ut ſacram Euchariſtiam ſumerent, illa in lecto remanere coacta, commendavit ſe S. Dominico & B. Jordano, atque ab iis petiit, ut optata ſanitate frueretur. Tunc ſibi viſa eſt audire vocem dicentem: Indue te veſtibus. Quapropter habitum aſſumens, e lecto deſcendit. Interim amita ejus Camilla è templo rediit, eamque invenit in cubiculo ſedentem, & volentem ire ad templum, ut ſacrificio Miſſæ intereſſet. Sed moniales id primo permittere noluerunt, & nonniſi poſt iteratam inſtantiam petitioni ejus conſenſe-

runt.

A rant. Cum ver D ad eccleſiam tenderet, videbatur ſibi inter eundum ab his duobus Sanctis adjuvari ac fulciri. Finita Miſſa, integram ſanitatem recepit, & ad cubiculum ſuum reverſa eſt. Eadem Beatrix alio tempore ingentem cordis dolorem patiens, & ſe B. Jordano commendans, cor argenteum obtulit, & ſtatim ab hoc cruciatu liberari cœpit.

Domina Conſtitiſſa Polyxena Porta Vicentina, uxor nobilis domini Marſiliani Papafava Patavini, interceſſione B. Jordani evaſit maximas anguſtias, poſtquam ſeſe eidem Beato commendaverat, & cornum ex prædicta arbore comederat. Videbatur autem ei exiguus ſuccus iſtius fructus ad afflictam corporis partem deferri, & morbum fugare. Unde illa grati animi ergo obtulit B. Jordano cor argenteum, & in honorem ipſius curavit Miſſam celebrari.

Paulus Veſentin ſacriſta in manu vexatus tumore quodam (*hunc Gorraus in Definitionibus aliique medici* ganglion *appellant*) affectam manum unxit oleo lampadis B. Jordani, & ſe eidem Beato commendans, nullum ſenſit dolorem, etſi tumor ille
B bis a chirurgis incideretur. Similiter ſocrus ejus interceſſione B. Jordani, in cujus honorem Miſſam celebrari curaverat, ab improviſo ac letali malo liberata eſt.

Cum R. D. Joannes Maria Riello morti proximus eſſet, commendavit ſe B. Jordano, & Miſſas aliquot ſimul cum anathemate argenteo offerri juſſit. Deinde ſtatim morbo liberatus, altare ipſius viſitavit maxima cum devotione, quam toto vitæ ſuæ tempore conſervavit.

Miles quidam graviſſima febri oppreſſus, petiit corna memoratæ arboris, & viva fide ſe commendans B. Jordano, ſtatim ſanus è lecto ſurrexit. Hæc autem corna paſſim adhibentur contra febrim, & a multis petuntur.

Julius Celin, hortulanus monaſterii, habuit filiolum quatuor annorum, qui fere ſemper ægrotabat, & propter continuam infirmitatem non poterat incedere. Cum pater promiſiſſet induere puerum habitu Benedictino, eumque reliquiis B. Jordani curaſſet ſignari, ſtatim morbo liberatus eſt puer, ac recte gradi cœpit.

Dominus Joannes Marinoni, mercator Venetus, qui habebat fratrem febri & periculoſo fluxu laboC raniem, audiens continua beneficia, quæ B. Jordanus clientibus ſuis conferebat, ægrum B. Jordano commendavit; & eidem Beato ſex candelas obtulit; fratrem veroſtatim priſtinæ ſanitati reſtitutum ſecum duxit ad altare B. Jordani, & in honorem ejuſdem Beati Miſſam celebrari juſſit.

Cum domina Paula Dotto, uxor nobilis domini Francisci Vigodarzere, poſt tres menſes a concepto fœtu abortum pateretur, in extremum vitæ diſcrimen adducta & a medicis depoſita eſt: ſed ad interceſſionem B. Jordani recurrens, mortem evaſit, & anno MDCLXXXIV., die XIV. Aprilis, ſimul cum marito venit ad altare B. Jordani, ut eidem Beato gratias ageret.

ſubito & mirabiliter 59 Dum anno MDCLXXXIII. Franciſcus Caloccio, pediſſequus eminentiſſimi D. Gregorii Barbarigo, ad ultimum vitæ periculum adductus & a medicis derelictus eſſet, implorato B. Jordani patrocinio, ſtatim convaluit, & viſitavit altare ſui Patroni, ut eidem de accepta ſanitate gratias referret, ac ſacroſancto Miſſæ ſacrificio intereſſet. Simili modo filiola ejuſdem Franciſci jamjam moribunda inſtans mortis diſcrimen evaſit, cum eam induiſſet induſio, quod reliquiis B. Jordani ſignatum fuerat.

Anno MDCXCV. die XIII. Januarii, Joannes Baptiſta Bettini Venetus tanta veſicæ inflammatione D AUCT. correptus eſt, ut pertinax malum omnem medicorum induſtriam eluderet, & æger loco urinæ ſanguinem emitteret. Cum medici & chirurgi de ſalute ipſius deſperarent, ſpaſione uxoris ferventer ſe commendavit B. Jordano, & ſtatim, apertis vaſis urinariis, perfectam ſanitatem obtinuit. G. C.

Joannes Petrus Petrobelli oppreſſus mortifera febri, quam fluxus & delirium comitabantur, ſubito ſanitatem recuperavit, poſtquam reliquiis B. Jordani ſignatus fuerat.

Anno MDCXCIV. accidit, ut villicus uvas, quem admodum tempore vindemiæ fieri ſolet, adjunctis currui bobus, ad cœnobium monialium Benedictinarum deveheret. Cum vero unus è bobus ferocior jugum excutere tentaret, ita ſe torſit, ut cornu in ventrem alterius bovis validiſſime infigeret. Unde hic in terram proſtratus, ſurgere non potuit, & ex percuſſione mox tumor ad magnitu- E dinem pugillatorii ſollis excrevit. Monialis quædam miſerta eſt villici ob damnum bovis, videnſque, naturales alias unctiones animali nihil profeſſe, ſolia nonnulla prædictæ arboris ſupra tumorem poni juſſit. Statim tumor ille evanuit, & bos cum admiratione omnium adſtantium ſurrexit ſanus, ac ſi nihil læſionis accepiſſet.

Anno MDCCXXVII. Valeria Montina, monialis Benedictina, tanto impetu in terram corruit, ut caput ejus comminutum crederetur. Hæc autem nullum remedium tantæ læſioni adhibere voluit præter pauca ſolia prædictæ corni, & pulverem ejuſdem arboris, eoque modo perfecte ſanata eſt. Cum etiam alio caſu eandem capitis partem læſiſſet, ſimili remedio ſanitatem recuperavit. Poſtmodum eadem monialis iterum interceſſione B. Jordani bis ab atroci dolore liberata eſt.

Anno MDCCXXX. experti ſſimus dominus Cadorino medicus habuit equum, cujus crus erat ita affectum, ut malum incurabile videretur. Cum uxor medici iſtius eſſet devotiſſima erga B. Jordanum, pauca folia corni cruri applicari juſſit, & equus ad priſtinum greſſum ac vigorem rediit.

Anno MDCCXXX. die X. Julii, in choro monialium Benedictinarum tam vocax exorium eſt incendium, ut intra breve temporis ſpatium viginti quatuor ſedilia & aliquam ſupellectilem conſumeret. Soror quædam Converſa videns tam triſte ſpectaculum, commendavit B. Jordano monaſterium, & ra- F mum quemdam jam ſæpius memoratæ corni flammis injecit. Mox ſteriit ignis, & unica aquæ ſitula exſtinctus eſt cum admiratione omnium, qui ad auxilium ferendum accurrerant. Porro ramus ille manſit illæſus, & ad perpetuam rei memoriam in capſula pellucida circa altare B. Jordani appenſus eſt.

priſtinam ſanitatem reſtituit. 60. Anno MDCCXXII. orta eſt inundatio, quæ multis locis ac præſertim molendinis cœnobii monialium magnam ruinam minitabatur. Tunc reverenda Soror Anna Maria Marinelli, Prioriſſa monaſterii, tria corna præfatæ arboris in fluvium conjici juſſit, & felicem rei exitum B. Jordano commendavit. Mox evulſa eſt magna arbor, quæ ante molendina tranſverſim ita hæſit, ut his nullum damnum inferri potuerit.

Anno MDCCXXX. D. Victoria Begiata diu tantis brachii unius doloribus cruciabatur, ut nullo modo poſſet quieſcere. Non ceſſante cruciatu, brachium incidendum judicabatur; ſed ipſa ſeſe B. Jordano commendans, linteum reliquiis Beati ſignatum, malo applicari juſſit, & per tres horas pla-

A placide dormiens, omnimodam ſaoitatem adepta
Auct. eſt.
G. C. Duo ruſtici, morbo caduco affiſti, viſitaruot altare B. Jordani, ſumptiſque cornis ſæpius memoratæ arboris, ita ſanitati reſtituti ſunt, ut iſtud malum numquam redierit.

Procurator Canonicorum S. Salvatoris tibiam ita læſerat, ut chirurgi nullis remediis ei opem adferre poſſent. Itaque recurrit ad patrocinium B. Jordani & vuloeri pulverem ſoliaque prædictæ corni applicans, ſanitatem recepit. Quapropter ad oſtendendum gratum animum quot annis in honorem ejuſdem Beati caodelam aut lampadem accendi jubet.

Anno MDCCXXXII. filia nobilis dominæ Comitiſſæ Borromææ, puellula ſeptem annorum, quæ ſimul cum alio graviſſimo morbo magnam febrim patiebatur, intra paucos dies a medicis
B depoſita eſt. Quædam Religioſa adſtans lecto ipſius, dedit ei imaginem B. Jordani, pieque ſuaſit, ut auxilium ejuſdem Beati imploraret. Puellula imaginem illam ſupra pectus poſuit, ac obdormivit. Cum vero experrecta eſſet, morbi lenimeo ſenſit, & paulatim convaleſcens, integram ſanitatem recuperavit. D

Cum Soror Maura, Converſa io cœnobio S. Benedicti, occuparetur in culina, infeliciter magnum veru tanta vi decidit, ut acumine ſuo non ſolum pedem monialis transfigeret, ſed etiam ſoleam crepidæ ejus perforaret. Statim illa tantis doloribus affecta eſt, ut ſe ad lectum conferre coacta fuerit. Nihilominus jam ſæpe dicta corni folia vulneri applicans, integram valetudinem conſecuta eſt.

Soror Margarita, Converſa ejuſdem monaſterii, pectus ita læſerat, ut omnino nigrum eſſet, & ipſa magnos dolores toleraret. Veſperi ſe commendavit B. Jordano, & orans in ſomnum incidit, ac copioſe ſudavit. Mane experrecta ſe dolore liberam ac protſus ſanam ſenſit.

Mulier quædam abortum pati ſoliita, quatuor aut quinque fœtus mortuos ediderat. Cum autem in ſexto partu graviſſimos dolores ſentiret, E ac iterum in periculo abortus verſaretur, collo ejus appenſum eſt Roſarium, ex ligno corni B. Jordani confectum, & ſtatim peperit prolem, quæ, licet præmatura eſſet, tamen ſupervixit, donec gratiam baptiſmi accepiſſet.

DE S. CONRADO NANTUINO
WOLFRATSHUSII IN BAVARIA.

J. B. S.

Sylloge de cultu, ætate & miraculis.

Anno MCLXXVI. *P. regrinus S. actus*

Sanctum hunc ſub ſolo Nantuini *nomine ſolus mihi ſuggeſſerat laudatus laudandusque in hoc opere ſæpius Claudius Caſtellanus Pariſienſis canonicus in ſuis hoc die ad Martyrologium univerſale additionibus hac formula ex Gallico Latine reddita*: In Friſingenſi diœceſi, S. Nantuini peregrinatoris, oati Veliphorathuſii prope Monachium, ubi exſtat eccleſia ejus nomini dicata. *Loci nomen ita Latine alicubi redditur ab Aventino. Natum iſtic cælo Sanctum per injuſtiſſimum ſupplicium admitti poteſt, at vero* unde, cujas
C quis domo, quibuſve majoribus oatum, nihil proditum *teſtantur qui de ipſo meminerunt. Eccleſiam ei dicatam eſſe, in qua religioſe uſque modo colatur, plurimis clarus miraculis, clamant monumenta Wolfratshuſiana, inferius producenda, quæ illuſtravit & in ordine temporis correxit noſter Matthæus Raderus in ſua Bavaria ſancta tom. 2. a pag.* 308. *non jam ſub ſolius* Nantuini *ſeu* Nantouini *appellatione, ſed ſub* Conradi *prænomine, quod unde acceſſerit, nuſquam expreſſum invenio: ſi Aventino credimus, in ipſo loco non aliter quam ſub* Antuini *nomine notus eſt.*

in Bavaria conſtituit,

2. *En ejus verba lib.* 7. *pag.* 718. Eodem anno (MCCLXXVI.) Conradus Nantouinus, Romam voti rens profecturus, Wolfratshuſium pervenit: ibi quod puerum conſtuprare niſus fuerit, accuſatur. A Gantherо præiore (VII.) Idus Auguſti ad palum ligatus comburitur. Vulgus inſontem credidit, Gantherum Hominis pecuniæ inſidias tetendiſſe prædicat, templum ibi coodit, pro martyre colit, frequens coit ſupplicatum populus, cumdem adhuc accolæ venerantur, divum ANTUINUM vocitant. *Hic ab Aventino corrigitur epocha martyrii, in monumentis Wolfratshuſianis perperam expreſſa, dum annum ſignant* MCCVIII. *eumdemque combinant cum* Rudolfo Bavariæ duce, *quem certiſſime conſtat, eo tempore necdum fuiſſe in rerum natura, ut pluribus etiam demonſtrat laudatus Raderus, fons nobis de cetero unicus ex quo quæ hic dici poſſunt, haurienda ſunt. Id unice notandum, genus ſupplicii tantillum hic differre ab Aventino, quod in craticula Sanctum exuſtum aſſerat, quem modo ad palum alligatum audiſti. Satis nobis ſit quod ambo flammis conſumptum fateantur. Sic incipit Raderus:*

3 Vita S. Conradi Nantuini ex Rituali parœciæ F
Wolfratshuſianæ deſcripta eſt. Wolfratshuſium, *a Raderо illuſtratus eſt.*
quod Aventinus Veliphorathuſium appellat, oppidum eſt ſeu forum io ſuperiore Boica ad Loyiam ſeu Libuſam amnem, paulo ſupra quam miſcetur Iſano; plus minus vigioti millia paſſuum fere a prætorio Boiorum Monachio. Illic hodieque ædes eſt D. Laurentio & Conrado Nantuino ſacra. Nantuinus, ſeu Nantwinus Wolfratshuſium habitu cultuque peregrini, religionis voriquc cauſa Romam petiturus, aut inde reverſus diverterat: unde, cujas, quis domo, quibuſve majoribus natus, nihil eſt proditum. Peculiolum an ex parerna hæreditate vel ſtipe collectum, non conſtat. Gantherus id locorum præſes, homo fœdus & avarus, oculos ad nummos Advenæ adjecit, miſeroque pædareſtias crimen objecit, perinde quaſi puerum de ſtupro appellaſſet. Itaque, tamquam lege ageret, contra leges, hominem peregrinum, omni patrocinio cautæ deſtitutum, vinctum damnatumque ultimo ſupplicio afficit, vivumque ad modum S. Laurentii ferreæ erati injicit, torret, exurit. Innocentiam Viri mox varia teſtata ſuot prodigia, quibus Deus & famam Nantuini purgavit, & ſanctitatis etiam opinionem conciliavit. *En modo monumenta Wolfratshuſiana:*

Audi-

A Audiant legentes hanc chartam inſpicientes

Loci monumenta

4 Notandum quod anno Domini milleſimo duceteſimo octavo, temporibus domini Rudolfi ducis Bavariæ, qui tum reſidentiam habuit corporalem in caſtro Wolfratshuſen, venit quidam Romipeta, nomine Nantuinus, homo fidelis corpore & animo, qui a quodam judice ſuo, dicto Ganter, fuerat tentus, & judicio præſentatus, & ab eodem contra juſtitiam eſt condemnatus, & ob pecuniam ſecum inveotam, in craticula poſitus eſt, in loco ubi nunc baſilica a Chriſti fidelibus eſt ædificata. Cujus dies anniverſarius cuoctis temporibus, proxima Dominica ante feſtum S. Laureotii martyris peragitur. Dicitur vero, quod idem frater Nantuinus obiit per martyrium & percepit vitæ æternæ præmium in die B. Aſræ, quæ colitur VII. Idus Auguſti. *Reſtituto deinde parachroniſmo ſic Sancti cultum exſequitur*:

do cultu reſtauratur

5 Condita inde eſt ædicula Martyri, geous ſupplicii tabula picta ſuper altare collocata, quæ hodieque cernitur, expreſſum: cujus tabulæ alæ oſtenduntur, quæ paullo poſt mortem inſecuta ſunt.

B Nam Gaotherus præfectus dyoeſtiæ Wolfratshuſianæ, cum non diu poſt commiſſam innocentis cædem illac cum ſamulitio negotiorum cauſa alio iturus eques traoſmitteret, cineresque illic diſſipati cum oſſium reliquiis jacerent, equus occæcatus hæſit, reſtititque, donec advertens è comitatu ſervus, tollit exuvias Martyris, & officulum oculo jumenti admovet, quod illico reſpexit. Lucem quoque vir & mulier cæci per vota ad Sanctum miſſa receperunc. Sacra dein pignora ſancti Viri collecta, & in urnam compoſita ro ſacello ejuſdem ſervantur, marmore, quod inſcriptam Nantuini habet effigiem, & ad ſiniſtrum altaris latus, ubi anathemata votorum ſuſpenſa pendent, parieti inſertum eſt, ibique ad noſtrum uſque ſeculum, annum, inquam, MDCXXIV. duravit.

6 A Bonifacio Romani nominis octavo Pont. Max. anno duodecimo poſt necem Nantuini, eum paſſim vulgarentur miranda Martyris facta & miracula, tabulæ per archiepiſcopum Baſilium Hierotol. & alios epiſcopos, quibus delictorum veniæ precantibus & Virum ſanctum venerantibus datæ ſunt, Wolfratshuſium ſunt miſſæ, quæ diu, tamquam una cum ſacris reliquiis conditæ eſſent, latuerunt. Annodemum MDCIV. impulſu nempe S. Nantuini, quidam e S. Franciſci familia & Monacenſi contuberoio Wolfratshuſium ad cineralia a magiſtratu ævocatus, hasce e tenebris erutas, ad populum pro concione vulgavit, adeoque prope ſepultam Nantuini memoriam renovavit. Unde mirus populi concurſus ad ipſius conditorium factus, mira quoque facta beneſactaque Nantuini erga cultores & voti reos oſtenſa, gazophylacium auctum, templi cultus inde inſtauratus excultuſque, ſacellum peranguſtum in juſtum templum excrevit. *Alia de miraculis ſubjunguntur, quæ frequentiſſima & prope quotidiana ſunt.*

D AUCT. J. B. S.

a Bonifacio VIII. approbata.

Chartæ diploma.

E 7 *Poſt hac a Radero deſcribitur memoratum diploma ſeptem Epiſcoporum, qui* cupientes ut eccleſia S. Nantuuini Friſingenſis diœceſis congruis honoribus frequentetur & a cunctis fidelibus jugiter veneretur, omoibus vere pœnitentibus & confeſſis, qoi ad ipſam eccleſiam ... in feſto S. Nantuuini *aliſque ibi* ſubſcriptis ... cauſa devotionis acceſſerinc... ſinguli ſingulis ſingulas dierum quadragenas, de injunctis ſibi pœniteotiis, dummodo conſenſus diœceſani ad id acceſſeric, miſericorditer in Domino relaxant. *Diſplicet clauſula, in qua abſque ulla dei uota ſic rotunde enuntiatur*: Datum Romæ anno Domini MCCXCVIII. pontificatus Sanctiſſimi Papæ Bonifacii octavii quinto. *Error manifeſtus eſt; Bonifacius octavus electus* XXIV. *Decembris anus* MCCXCIV. *non potuit annum pontificatus ſui* quiotum *ſignare anno jam dicto* MCCXCVIII. *ut vehementer ſuſpicor, in ipſo autographo expreſſum referri annum* MCCXCIX.

DE S. ALBERTO CONFESSORE

ORDINIS CARMELITARUM

MESSANÆ IN SICILIA,

C F

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

§. I. Cultus ante decreta Sedis Apoſtolicæ.

MCCCVI. *S. Alberti cultus ab obitu cœpit,*

ALbertus *per inſigne Deiparæ Virginis beneficium religioſiſſimo Carmelitarum Ordini natus mancipatuſque, dici non poteſt, quantum illum & per Siciliam vivus, & per univerſum terrarum orbem defunctus, ornaverit: ea fuit enim hujus Viri ſanctitas, ea inter apoſtolicos labores prodigia, ut, ne popularium ſuorum veneratione atque honoribus obruaretur etiam tum viventis humilitas, quæſitis annio latebris occultanda vulgo nonnumquam fuerit: ea vero eorumdem erga vita jam functum religionis alacritas, ut publicus ibi cultus ejus, Eccleſia permittente, Deo per aſſidua miracula comprobante, annis emnino centum & quinquaginta, ab anno videlicet* 1306. *uſque ad* 1457. *expreſſum apoſtolicæ Sedis decretum anteverterit: nam ab ipſo ſtatim obitu cœptum, increviſſe ſemper, manifeſte docent Acta, quæ dabimus, a num.* 21. *uſque ad fin. Et numero quidem* 23. *cum in ipſis exſequiis diſceptaretur, eſſetne Deo per funebre Sacrificium commendandus, an invocandus potius colendusque per aliud, ut receptus jam cæle Confeſſor, habet angelos hinos controverſiam dirimentes*, qui voce clara contonuerunt: „ Os juſti meditabitur ſapieotiam „. *Num.* 26. *deſcribitur corporis elevatio translatioque, facta eodem, quo vivere deſierat, anno, & quidem* ſolemoiter. *Num.* 27. *Leontii presbyter pœnam divinitus inflictam avertit anno* 1318. *vovendo, ſe quotannis* S. Alberti *natalem, præmiſſo jejunio, vite celebraturum: innuitur ergo, jam tum ibi feſtum ejus conſuevinſſe obſervari; id quod anno ſequente ad ſeptimum diem Auguſti celebratum fuiſſe Platiæ, aperte traditur n.* 29. *ubi & imaginem ejus publicæ venerationi propoſitam invenies*

& ſa-

A AUCT. P. B. *& facellum in ejuſdem honorem eodem ibi tempore fabricatum, clarumque miraculis. Mitta cetera, ex quibus per ſe facile lector intelliget, cultum illum tote Siciliæ regno diffuſum magis in dies ac magis eodem ſeculo floruiſſe.*

& laudabiliter propagatus & auctus,

2 *Sed neque Siculorum litteribus circumſcribi ſic potuit hæc religio, quin una cum prodigiis ad alias quoque regiones extenderet ſeſe. Et Bononiæ quidem ab anno circiter 1423. non ſolum admiſſam fuiſſe ab epiſcopo, miraculis duobus, ut ita dixerim, coæſtis, ſed & publico auctam Officio, conſtabit inferius ex Appendice miraculorum. Et quid loca ſigillatim alia conſectler? Tote diffuſus orbe ſacer Ordo B. V. Mariæ de monte Carmelo anniverſarium ejus feſtum die* VII. *menſis Auguſti, per decretum capituli generalis an.* 1421. *Bononiæ congregati, celebrare juſſus eſt Officio duplice, ut aſſerit R. P. Joannes Baptiſta de Lezana in Annalibus Ordinis ad annum illum n.* 6. *& alibi. Deinde an.* 1440. *inter comitiorum ejuſdem Ordinis generalium apud Montem Peſſulanum ſtatuta narrat idem auctor n.* 21. *fuiſſe quertum:* Quod in omnibus Conventibus depingeretur imago B. Alberti cum radiis.

B *Quæ quidem, & alia, prudentiſſimos tam illuſtris familiæ moderatores credibile non eſt feciſſe ſine perſpecta ſibi quomodocumque Romani Pontificis voluntate, tametſi expreſſa, ut infra dicemus, nondum oraculo publice patefacta, ideoque (ut aſſolet) a nonnullis pridem in dubium revocata, uſque eo, ut religionis obſervantia ab aperta quamcumque* B. Alberti *veneratione multitudinem avertere conati ſint.*

ſupplicatur a Calliſto PP. III. viva voce;

3 *Cum vero hæc minime ignorarent PP. Carmelitæ, nihil jam dudum optabant ardentius, quam ut* Alberto *fidem aliquando præſtarent, qui pridem in exſequiis dederant, quando Siciliæ rex (ut eſt in Actis n.* 24.) & populus Meſſanenſis univerſus publica ſanctione ſenxerunt, Pontificis meeimi per legatos auctoritatem exorandam; cujus porro locupletiſſima approbationa canonizatus, albo Confeſſorum Albertus eſcriberetur, *&c. Verum hanc ſpem novis identidem in Sicilia turbis belliſque diu fallentibus, univerſus Ordo rem eam tandem in ſe ipſe ſuſcepit, idque ab anno Chriſti* 1375. *que capitulum generale, Poſſii in Occitania congregatum, Annales tom.* 4. *pag.* 490. *ita decreviſſe teſtantur:* Committimus Priori Generali, quod poſſit taxare provincias Ordinis conformiter communibus texationibus, ſecundum magis & minus, pro obtinendo locum, in quo ſepultus eſt ſanctus Eliſeus, & pro canonizatione B. Alberti. *Statuti ſubinde* ad ſolicitandam, *ut ibidem ſcribit Lezana*, canonizationem S. Alberti *procuraretur, ut anno* 1387. *in capitulo generali Brixienſi magiſter Bartholomæus de Sacta; in capitulo generali Conventus Silvarum anno* 1399. *magiſter Philippus de Sicilia; in Apamienſi anno* 1426. *magiſter Joannes de Scolio, & forte plures deinceps alii; qui tamen omnes quid effecerint, incompertum eſt. Longiores certe moras pertæſus Ordinis Generalis, reverendiſſimus magiſter Joannes Soreth, per ſe ipſe demum agere conſtituit; & interpoſita, qua ob eximiæ doctri & inſignem vitæ ſanctimoniam apud Chriſti Vicarium valebat, gratia, id primum anno Chriſti* 1457. *a Calliſto PP. III. per vivæ vocis oraculum confecutus eſt, quo facile poſſet impoſterum adverſus quoſcumque obſtrepentes uſitatum ecteuus Beati cultum defendere. Hoc ipſum deinde ut illuſtrius fieret & efficacius, qui Soretho ſucceſſit Chriſtophorus Martignonus a Sixto PP. IV. Bullam obtinuit, quæ Calliſtinum oraculum & referret autbentice, & validiſſime confirmaret. Eu illam ex* D *editione Octavii Cajetani noſtri in Animadverſionibus ad vitam* S. Alberti,

delude a Sixto IV. per Bullam,

4 Xyſtus Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cæleſtis aulæ militum numerum adaugeri, ſancta lætatur Eccleſia; & propterea eos, qui ex hoc ſeculo tranſeuntes, communi opinione fidelium ſuperna patria digni reputantur, præſertim miraculorum celebritate fulgentes, æternitatis memoria decorare conſuevit, ut eorum laudes frequentioribus valeant reſonare præconiis, & Dominus in Sanctis ejus jugiter collaudari. Idcirco nos ea, quæ pro honorificentia Beatorum, de prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum beneplacito, pie obſervate fuiſſe comperimus, libenter, cum in nobis petitur, Apoſtolico præſidio conſovemus. Sane pro parte dilecti filii, Chriſtophori Martignoni, Magiſtri Generalis Ordinis Fratrum B. Mariæ de monte Carmelo, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod dudum felicis recordationis Calliſto Papæ III prædeceſſori noſtro, pro parte quondam Joannis Soreth, tunc Magiſtri Generalis dicti Ordinis, expoſito, quod B. Albertus, qui, E dum vitam cælibem ageret in humenis, Frater dicti Ordinis fuit, cujus corpus in eccleſia B. Mariæ Maſſaneoſis in inſula Siciliæ, Fratrum dicti Ordinis, requieſcit, clareſcentibus miraculis, a Chriſti fidelibus illarum & diverſarum mundi partium in magna veneratione habetur, & propterea in diverſis eccleſiis per diverſas mundi partes aliaria & eccleſiæ ad honorem Dei, & ejuſdem B. Alberti commemorationem erecta fuerant; unde deſiderabat, quod Chriſti fideles ipſi in eorum hujuſmodi laudabili propoſito, per tolerantiam Sedis Apoſtolicæ, cootinuare libere & licite poſſint & valeant: ad quam quidem humilem petitionem cum præfatus Calliſtus prædeceſſor annuiſſet, venerabilis frater noſter Guilielmus, epiſcopus Oſtienſis, tunc titulo S. Martini in Montibus presbyter Cardinalis, qui etiam tunc præſens aderat, de licentia & conſenſu dicti prædeceſſoris & mandato expreſſo, vivæ vocis oraculo ſibi ab eodem facto, ad tollendum ſcrupulos de mentibus hominum, & ad honorem Dei, & dicti B. Alberti meritorum exaltationem, de præmiſſis omnibus & ſingulis per ſuas patentes li- F teras, ſuo ſigillo munitas, atteſtationem fecit, prout in illis, quas inſpici & examinari diligenter ac prælentibus inferi fecimus, plenius continetur.

in qua refertur ejus tenorem

5 Quare pro parte dicti Chriſtophori, Generalis moderni, aſſerentis, quod in præfata eccleſia, & in diverſis mundi partibus, per merita ipſius B. Alberti, alia miracula coruleant in dies, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut atteſtationi dicti Guilelmi, epiſcopi & Cardinalis, ac omnibus & ſingulis in ejus literis contantis hujuſmodi, pro illorum ſubſiſtentia firmiori, robur Apoſtolicæ confirmationis adjicere, ac alias in præmiſſis opportune providere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur attendentes, quod digne in memorie vertitur hominum, qui ad gaudia tranſivit engelorum, & ad Ordinem præfatum, qui continua glorioſiſſimæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ protectione ſovetur, & ſub ejus honore, & ſpecioli titulo fundatus, ac tam per diverſos Romanos Pontifices, prædeceſſores noſtros, quam etiam per nos Apoſtolica fuit auctoritate comprobatus, multiplicibuſque virorum excellentium omni tempore, quaſi ſideribus, decoratur

A ratur ornamentis, dirigentes paternæ conſiderationis intuitum, hujuſmodi quoque ſupplicationibus inclinati, atteſtationem dicti Guilelmi epiſcopi & Cardinalis, qui dicti Ordinis protector exſtitit, ac literas prædictas ratas habentes & gratas, illa cum omnibus & ſingulis in eis contentis clauſulis, auctoritate Apoſtolica, ex certa noſtra ſcientia, approbamus & confirmamus, ſupplentes omnes & ſingulos defectus, ſi qui forſan intervenerint in eiſdem; non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Et quia difficile foret, præſentes literas ad ſingulas provincias originaliter deſtinari, volumus & dicta auctoritate decernimus, quod tranſumptis dictarum literarum, manu Notarii publici, & Curiæ cauſſarum Cameræ Apoſtolicæ, vel Protectoris dicti Ordinis, qui nunc eſt & pro tempore fuerit, aut alicujus epiſcopi vel archiepiſcopi, ſeu cujuſcumque in dignitate conſtituti, etiam dicti Ordinis Magiſtri Generalis, pro tempore exiſtentis, ſigillo munitis, ea prorſus in judicio & extra fides adhibeatur indubia, aeſi ipſæ originales literæ forent exhibitæ vel oſtenſæ.

B 6 Tenor autem dictarum literarum ſequitur, & eſt talis: „ Guilelmus miſeratione divina, titu-
procedum Calixti III. li S. Martini in Montibus ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyter Cardinalis Rothomagenſis, univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus præſentes literas inſpecturis, ſalutem in eo, qui eſt vera omnium ſalus. Dignum & conveniens judicamus de his teſtimonium reddere, quæ paeem conſcientiæ multorum, & devotionis augmentum concernere videntur. Notum igitur omnibus facimus ac teſtamur per præſentes, quod ſanctiſſimus in Chriſto Pater, Dominus noſter Calliſtus, divina providentia Papa III. nuper vivæ vocis oraculo, nobis præſentibus & adſtantibus coram ſua Sanctitate, conceſſit & indulſit reverendo patri Magiſtro Soreth, Priori Generali Fratrum Ordinis B. Mariæ de monte Carmelo præſenti & ſupplicanti, quod de B. Alberto de Drepano inſulæ Siciliæ, dicti Ordinis, dum in humanis ageret profeſſori, in cujus honore & reverentia plura altaria & eccleſiæ, ut idem Prior aſſeruit, ædificatæ fuerunt, ac ejus crebreſcentibus miraculis, publice longo tempore
C per Chriſti fideles, tam in eorumdem fratrum, quam etiam in aliis eccleſiis, nulla tamen ſecundum ritum Romanæ Eccleſiæ præcedente canonizatione, preces & ſuffragia publice perſolvantur, eadem reverentia & devotio, ut præmittitur, ſine alicujus peccati labe & tranſgreſſionis nota ac conſcientiæ ſcrupulo per eos atque alios Chriſti fideles fieri poſſit & continuari, quouſque per Eccleſiam aliud ſolemnius decernatur. Quæ omnia, cum ſic, ut præmittitur, vere & recte ſint acta, ad cujuslibet notitiam deducimus & deducenda fore cenſemus. In quorum teſtimonio præſentes literas, per ſecretarium noſtrum infra ſcriptum fieri juſſimus, & noſtri ſigilli fecimus appenſione communiri. Datum Romæ, in domibus noſtræ reſidentiæ, apud S. Apollinarem, die XV. menſis Octob. anno Incarnationis Dominicæ MCDLVII. Pontificatus ejuſdem Domini noſtri anno III „.

Ne contra-facere audeant. 7 Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, ſupplectionis, conſtitutionis, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contrarie. Siquis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ,

apud S. Mariam Majorem, anno Incarnationis D
Dominicæ MCDLXXVI. pridie Kalendas Junii, Pon- AUCT.
tificatus noſtri anno IV. *Placuit hanc Bullam hic* P. B.
verbis adſcribere; tum quia ad aſſerendum legitimum Sancti cultum imprimis facit; tum ut ex ejus lectione quivis intelligat, veriſimile nequaquam eſſe, quod affirmat R. P. M. Joſephus Falco in Chronico Carmelitano, Italice vulgato Placentiæ anno Chriſti 1595. *pag.* 544. *idque ſine ullo vetuſtiore teſtimonio*; Albertum *videlicet inter Sanctos relatum fuiſſe, non diu poſt peractas ejus exſequias, a Clemente PP. V. qui de hac ſua ſententia mox in Siciliam reſcripta tranſmiſerit: id enim ſi non modo verum erat, ſed etiam Pontificio ſcripto conſtabat; quid opus erat poſtmodum vivæ vocis oraculo? Tum cur de hac re neque venerabilis Sorethus meminiſſet apud Calliſtum, neque apud Sixtum reverendiſſimus Martigenus? Imo cur Calliſto Sorethus tam candide faſſus eſſet, publice cultum haſtenus* Albertum *fuiſſe*, nulla ſecundum ritum Romanæ Eccleſiæ præcedente canonizatione? *Falconem tamen ſecuti ſunt Didacus de Coria in Dilucidario chronicorum Ordinis Hiſpanico lib.* E
10. *cap.* 18. *Ægidius Leoindelicatus in Paradiſo Carmelitano pag.* 104. *Nicolaus Manerbius in Legenda Jacobi de Voragine Italice verſa auctaque, Emmanuel Ferreira in Legendario Ordinis Carmelitici Luſitanico pag.* 108. *& ſi qui ſunt alii minoris notæ: nam ſcriptores Carmelitarum præcipui hos duces deſerunt, vel etiam tacite refellunt; ut facit R. P. Daniel a Virgine Maria Speculi Carmelitani tom.* 2. *par.* 2. *pag.* 637. *n.* 2168.

§. II. Cultus poſt Apoſtolicæ Sedis decreta.

Poſt Bullam Sixti nam cultus continuatus,

QUamquam *Bullæ jam recitatæ forma multum differat a forma Bullarum, quibus cum idem Pontifex Sixtus, tum alii ejus deceſſores in ſolennibus canonizationibus uſi ſunt; neque in illa, ſicut in his, definuntur ſanctitas; ſed ſupponatur tantummodo; neque cultus imperetur; ſed ſinatur continuari tamquam omnino licitus ac laude dignus; vulgo tamen exinde appellari cœpit* F
Bulla canonizationis S. Alberti, *ipſeque propter eam* Albertus *& canonizatus & ſanctus. Carpit hoc impenſe Lucas Caſtellinus in amplisſimo Tractatu de certitudine gloriæ Sanctorum canonizatorum cap.* 1. *punct.* 17. §. 5. *& punct.* 18. *uſque ad* §. 10. *item cap.* 2. *punctis* 11. §. 2. *& 3. denique in Catalogo Sanctorum canonizatorum pag.* 431. *ubique contendens*, Albertum *noſtrum, erga quem aliqui ſe religioſe affectum profitetur, non niſi beatificatum haſtenus fuiſſe ac dici poſſe. Contra, canonizatum, ſed non ſolenniter, per hanc Bullam eum ſuo quaſi jure cenſendum eſſe, aſſeverat Lezana ad annum* 1307. *num.* 5. *& ad annum* 1476. *num.* 2. *& 3. quod in ea cultus ejus ampliſſimus concedatur, neque ad Ordinem tantum, certamve provinciam, aut regnum extenſus. Addit, eum olim Ordinis fuiſſe ſenſum, ut qui auxea ad* Alberti *ſui canonizationem urgendam tam ſolicitus, poſt hanc Bullam prorſus acquieverit; non facturus utique, niſi ſufficientem in illa canonizationem agnoviſſet. Ut ut eſt, ſive ſolennem ea beatificationem contineat, ſive canonizationem non ſolennem, ex ea certum eſt maximum priſtini cultus ſplendorem atque incrementum fluxiſſe.*

A AUCT. P. B. & quæ ſequuntur capiti 10 Martyrolo. gio & Breviariis 7. Aug.

9 *Inde enim cœpiſſe videtur feſtum ejus & elogium ſacris paſſim Faſtis adſcribi; ut colligimus ex Floreario Sanctorum, quod anno tantum decimo poſt laudatam Sixti Bullam in Belgio noſtro manu exaratum habemus, & in quo ad diem* VII. *Auguſti ita celebratur*: In Sicilia, civitate Meſſaoa, B. Alberti de Trepano, Carmelitici Ordinis per Siciliam Prioris Provincialis, viri ſanctimoniæ ſublimitate egregii, ac miraculorum coruſcatione præfulgentis. Floruit autem circa annum ſalutis MCCXCII. *Et reponitur ibidem ejus memoria die ſequente, qui proprie natalis eſt, Legiturque etiam ab anno* 1490. *in Uſuardo Lubeco-Colonienſi, aliiſque auctariis per nos editis. In ejuſdem anni Breviario Romano Venetiis excuſo habet Officium hoc die ſimplex; in altero Romano anni* 1522. *Officium novem Lectionum cum antiphonis & ceteris proprium. Ab anno* 1493. *longum accepit elogium in Supplemento Catalogi Sanctorum Petri de Natalibus. Et quid ſubſecutos deinde Martyrologos, Maurolycum, Galeſinium, Ferrarium, ceteroſque memoremus, qui hoc eodem omnes die Sanctum hunc noſtrum referunt? Unum ſatis eſt appellaſſe Martyrologium Romanum, in quo ad* VII. *Idus Auguſti natalis per omnes, quæ Romanam ſequuntur, eccleſias annuntiatur*, Meſſanæ in Sicilia, S. Alberti confeſſoris, Ordinis Carmelitarum, miraculis clari,

B *apud Siculos Meſſana ponitur, & merita; quandoquidem ibi Sanctus & mortuus, & ſepultus, & primis palam honoribus poſt obitum, & Patroni titulo, & mirifica civium fiducia ac liberalitate magiſtratuum decoratus fuit, ut fidem faciunt eorum Acta, in Speculo noviſſimo Carmelitarum tom.* 2. *pag.* 628. *recitata: non ſola tamen Meſſana aut reliquiis ejus, aut cultu peculiari, aut patrocinio gloriatur; ſed & aliæ per inſulam civitates; Panormus imprimis, ubi protectorem urbis electum fuiſſe, tradit Lezana ad anu.* 1307. *n.* 12. *electionem vero confirmaſſe edicto publico de illius Officio cum octava celebrando, non ſine propoſitis indulgentiis, Joannettinum Cardinalem Auriæ, archiepiſcopum Panormitanum die* IV. *Auguſti an.* 1626. *accedit oppidum Erycinum, quod & Mons Drepani, & Drepanum montis, & Mons S. Juliani nuncupatum invenitur, quodque Patronum eumdem diutiſſime veneratum eſt, & quidem,*

C *quantum ex Lezana ibid. n.* 6. *apparet, Officio proprio, per illuſtriſſimum Hieronymum de Terminis, Mazarenſem antiſtitem, circa annum Chriſti* 1554. *approbato, ditatoque indulgentiis non ſolum pro recitantibus illud, ſed etiam pro audientibus. Ex hoc Officio excerpta quædam legi poſſunt in Speculo jam dicto Carmelitarum tom.* 2. *pag.* 629. *& ſeq. Ibidem, teſte Pirro tom.* 2. *pag.* 564. *in eccleſia parochiali S. Juliani* magno ſunt *in* honore reliquiæ S. Alberti, quæ die VII. Auguſti ſolemni pompa per urbem circumferuntur. *Sunt etiam iſtic aliqua, ut idem tradit pag.* 565. *in hoſpitali domo* S. Alberti, *& in templo S. Joannis, an.* 1564. *Meſſana delata. Quoniam vero pii clientes illi omnia tandem amiſerant inſtrumenta, quibus antiquior* S. Alberti *in Patronum electio probari poſſet, eamdem electionem innovarunt, & Sac. Rit. Congregationi ſubmiſere, quæ illam* die 2. Julii MDCXLIV. approbavit, & confirmavit, & Sancto prædicto, ſic in Patroum electo, prærogativas Patroni propriæ competentes decrevit: *inter quas unam expreſſerant ſupplicantes; ut nempe ſibi ejus Officium cum octava concederetur. Ut autem Erycinis nulla in re, quæ quidem* S. Alberti *cultum amoremque ſpectet, ulla omnino ratione volunt cedere proximi Drepanitani; idem ipſi præſtiterunt, idemque ab eadem ſacra Congregatione conſecuti ſunt die* ultima Julii MDCXLV. *uti habeo ex impreſſis utriuſque decreti exemplaribus*, Oppidum quoque Veria, *ut eſt in Speculo Carmelit. tom.* 2. *pag.* 629. ſub familiæ Abbatum dominio olim conſtitutum, templum D. Alberto erexit, ubi digitum ejuſdem ſancti Patris colit,

D

11 *Sed externorum ſtudiis, ut æquum eſt, ipſius Ordinis præſes maxime poſt Bullam Sixtinam antecelluit: hic namque auuiverſaria memoria tum ejus minime contentus, anno* 1498. *in generali capitulo Nemauſenſi conſtituit*, Quod in Veſperis & Matutinis fiat quotidie de S. Alberto & Angelo. *Tum juſſu capituli generalis Romæ habiti anno* 1564. *inſertum Kalendario fuit* feſtum ipſius S. Alberti cum octava pro die VII. Auguſti: *quod Officium varii poſtmodum Romani Pontifices confirmarunt. Vide Lezanam ad anu.* 1307. *n.* 6. *Ubi etiam docet*, S. Albertum *in Religione Carmelitana ſemper ut Ordinis univerſi Patronum ac protectorem fuiſſe habitum; id quod probat ex Ordinis ceremoniali; deinde ex eo, quod in quodam capitulo generali, Venetiis (neſcimus quo anno: nam vitioſe notatus eſt) celebrato, fuerit decretum*, Quod ſigillum generalis capituli ſculptum ſit eum imagine B. Virginis ſedentis in throno, & habentis Salvatorem in ſinu a ſiniſtris, & duas Sanctorum imagines throno aſtantes; videlicet Præcurſorem ſanctiſſimum, & ſancti patris noſtri Alberti a ſiniſtris. *Idem adſtruit ex decreto quodam Nicolai Audethi, an.* 1562. *vita ſimul & Generalatu annorum circiter quadraginta defuncti, in Conſtitutionibus per Clementem PP. VII. approbatis & confirmatis. Eſt illud quidem longiuſculum; ſed & Sancto noſtro perhonorificum, ideoque hic minime reticendum: ſic igitur habet:*

E

12 Item, quia inter cetera eximiæ ſanctitatis Ordinis noſtri exempla, ſanctiſſimi patris noſtri Alberti ubique gentium celeberrima eſt gratia apud Deum & homines Chriſtianos, cujus miracula non modo ſacra Religio noſtra exuberat, ſed & orbis fere univerſus, nec ullæ ſunt per univerſum Chriſtianæ nationes, quæ ſanctiſſimum patrem noſtrum Albertum protectorem non receperint, & propitium atque aſſiduum apud Deum interceſſorem expertæ non fuerint; ne celeberrima fidelium devotio ob negligentiam noſtram remittatur (quod impium foret & indecorum:) ordinamus, & præcipiendo mandamus, quod in omnibus Ordinis noſtri conventibus & locis poſt erectum altare glorioſiſſimæ Dei Genitricis, cujus titulo ſpecialiter inſignimur, & in cujus honorem primi & ante alios omnes antiqui Patres noſtri in Carmeli vertice templum erexere, & hyperdulium cultum honoremque debitum eidem exhibuere, eſtig tur & devote teneatur altare in (honorem) ejuſdem ſancti patris noſtri Alberti, cui ſit peculiariter dicatum & conſecratum: & hoc ſub pœna rebellionis, Prioribus tam provincialibus quam localibus, ſeu vicariis, ſi contra fieri permiſerint, infligenda. *Hæc ibi*; Quibus, *inquit Lezana*, ſatis juvatur intentum de patronatu S. Alberti in Religione noſtra.

F

13 *Affectum vero ejuſdem Ordinis erga Patrem ac Patronum hunc ſuum inde etiam licet æſtimare, quod ejus ubique reliquias tanto ſervet in pretio.* Illud vero ſingulare eſt in S. Alberto, *ait R. A. P. Daniel a Virgine Maria in Speculo Carmelitarum tom.* 2. *pag.* 629. quod ſacræ ejus reliquiæ

per

per totum ferè Ordinem sine dispertitus, ita ut S. Alberto non ferè habeat argentea, aurea, aut porphyritica lapidea, quos Religio hac insignia monasteria. *Tum in sola Sicilia ex Rocca-Pirri annalium recenset sequentia, Caccamense, Emmusse, Calatabianense, Leontinense, Lipariense, Calatabellotense, Sciacense, Locatense, Sambucense, Calatametense, Prizzense, Burgo-Militellense, Mazarense, Marsalense* (ubi degitur, & hactenus S. Alberti) *tunc in veneratione; tum & locus, in quem cum ascilla sua transisse olim credatur Sanctus, quique numerate adeo salutem habeat, ut refert Lezana ad ann. 1345. n. 7.) Drepanitanum, seu prima Virginis Annuntiatæ, prope Drepanum; ubi in ecclesia lampadissima celebratur festa ad sinistram sacellum assignat Pirrus tom. 2. pag. 749. quod parvam admodum, seu cellulam S. Alberti continet, quia in ea Carmelitanam est professus disciplinam, diu vixit, Priorisque omne sustinuit. Sacrum est idem Sancto; cujus caput atque collo (quæ forte in alia cœnobia distributa, quia posteriores Pirro auctores ibi de solo capite memorant) quam argenteis exornatis thecis, anno* MCCCXVI. Messana transtulit M. Catalduς de Aniselmo, Montensis (*ad ejus, Erpinus,*) hanc Siciliæ Provincialis. *Addo eundem Erycinum, quod, ut idem scribit pag. 364. decoratur insigni reliquiis S. Alberti patroni, Messana anno* MDCXIII. *delatis, quo & aliis ejusdem Sancti eodem allatis anno 1564. ut idem Pirrus asserit pag. seq. de monasterio Messanensi, reliquiarum ejus omnium sonus, anno 1659. superfluisse narratur in Speculo Carmelit. tom. 2. pag. 629. os brachii S. Alberti intra argenteum brachium, item pluviale, seu cappa, qua sacrum D. Alberti cadaver, feretro impositum, operiri solit. In Panormitana* puteum *esse, testatur Pirrus tom. 1. pag. 218. a D. Alberto effossum, unde plures cum aqua valitudinem hauriunt. Hactenus de provincia Sicula; quod si per alias omnes ita discurratur, quis erit finis?* In Flandro-Belgica nostra provincia, *inquit auctor Speculi Carmel. loc. cit.* licet a Sicilia maxime diffita, vix ullus est Conventus, ubi non sit aliquid reliquiarum S. Alberti: ita quoque in plurimis aliarum provinciarum conventibus. Harum autem reliquiarum tactu benedicitur aqua, quæ populo Christiano pro variis infirmitatibus, peculiariter febribus, curandis religiosè sumitur, nec sine magno fructu: *ut patebit infra.*

14 Communem hanc totius Ordinis pietatem studio plures singulari complexa sunt duo illa Carmeli sidera, sancta mater Teresia de Jesu, & S. Maria Magdalena de Pazzis: ac de priore quidem id constat ex catalogo Sanctorum, in quos peculiari quodam sensu & studio ferebatur, quem sæpe manu excussum in Breviario circumferre consueverat, unde illum Ribera noster ex ejus Vita lib. 4. c. 21. sub finis primum ejus in eo locum obtinet, S. pater noster Albertus; neque id mirum; quandoquidem, ut idem auctor eodem subjungit, Mater illa seraphica supra S. Albertum Carmelitanum per totam conspicuata est. De posteriore fidem faciunt Acta, quæ decimoquinto die XXII. *Maji; ubi dicitur pag. 198. n. 67. supplicasse Salvatori die (non v. ut ab aliquo legitur; sed, ut recte scribitur pag. 283. n. 153.)* VII. *Augusti, anno* MDCXXVIII. *ut, quoniam is erat dies S. Alberti, advocati sui, totam meritis vellet refundere, ut majori cum fervore posset Sanctum illum imitari. Quem efficacem interpretandum*

sapere fuerit eadem die, ibi legi potest. Aliud argumentum dicunt ex eodem Vita secundo, pag. 283. n. 153. ubi se habuerit Confuetudo monasterii illius (in quo erat Magdalena) habet, ut quando Religiosæ propter aliquod impedimentum communicare nequeunt, communem omnes spiritualiter; tunique eo fine, dato cum vero signo ad Communionem, conveniunt universæ, simulque per medium horam orant. Tali occasione cum esset in raptu (S. Magdalena,) ut sic Confiteor, &c. Domine, non sum dignus; facere, sacram Communionem a S. Alberto Carmelitano sibi porrigi; & fecit omnia, quæ solebat in eo ritu facere: hujusque raptu, narratur, audisse præsentem Sanctum, qui cum sacro ciborio circumiens, singulis dicentibus Communionem impartiebatur. Enumero tam insitam fervori Patroni, pietatem audeam non vulgarem dicere.

§. III. Ætas ac fides veterum Vitæ ejus exemplarium.

ACta S. Alberti integra & primigenia nec vidimus adhuc, nec scimus usquam superesse. Consule R. P. Daniel a Virgine Maria in Speculo Carmelitano tom. 2. pag. 630. n. 475. ea scripsum primum fuisse ab auctore Sancti vetustiori, vel saltem pari. Verum adverserunt, quæcunque exstant Alberti exemplaria a bonæ notæ nullum non annis, quo miracula exhibet anno Christi 289. qui circiter septuagesimus annus est ab obitu Sancti, pro vetere dicta vita exemplar Joannis Mariæ de Palutiis eo usque non pertingat apud Surium, quod hoc illud ex industria detruncatum, longæ tamen excurrisse, vel extensum ab ipso Palutio fuisse, quam alia, patam sit ex Menologio Carmelitarum per Saxetanum edito pag. 316. n. 44. & seq. Quod ait R. P. Daniel, narrata tam seræ non fuisse in exemplaria vetustissima, sed illa posteriora accessisse, credderem, si probasset. Ex vero ex ipso Textu principio, in quo omnia confusim exemplaria, satis elucet, auctorem ejus primum non tantum fuisse S. Alberto annis plurimis posteriorem, sed & rerum Sanctorum ac temporum oppido rudem. Tensa agitur, donec aliud evocatus, nullatenus de ea Sancti Vitam surgerem (nam de compatriotis, sique fuerunt, elogia non disputo) fuisse conscriptam anno circiter VIII. Augusto ann. 1. 83. quo prodigium accidit, quod in antiquissimis omnibus, quæ nunc supersunt, Mss. exemplaribus deprehenditur. Fatemur tamen, aliam ab anno jam dicto usque ad tempus, fuisse compilatam, & quidem alteri atque alteri simul, iterum ac iterum.*

16 Nam ante quidem exemplaria Mss. textum utrumque unum undique, quod supra & secutus est Vincentius Barbarus, & alterum, quod etiammum servari traditur in Bibliotheca Vaticana Cod. 3803. textum dein, qui usus est Theodoricus de Apoldia, & (nisi forte Theodoricum ipsum pro eodem habeas) Joannes Maria de Palutiis, qui suum opera Theodoricum, ut ex editore Surii dicere colligere, emendate congessit. Hos tres inter se differentes verbotenus ordine, stylo; erate; si tamen alius diversus dari potest, unum hunc discrimen inter eos intercedere comprehendimus. De stylo & ordine dicetur loco suo: de ætate vero, dubitare non possumus, quin Mr. Bathori prius fuerit Vaticano; Vaticanum autem Theodoricano: cum enim singulorum auctores anonymi Vitam texerint, quatenus potuerunt, amplexi manifesta vel vetita; plus tamen aliquid

AUCT. P. B.

A *quid habet ſecundus, quam primus; plus tertius, quam ſecundus: nam de adminiſtratione provinciæ Siculæ* S. Alberto *demandata, & non ſine illuſtribus prodigiis ab eo ſuſceptæ geſtaque nobil memorat Barbarus; non omiſſurus utique, ſi in ſuo Ms. legiſſet: de eodem tamen certo meminit Ms. Vaticanum apud Lezanam ad annum Chriſti* 1270. *n.* 2. *ſed multo parcius, quam Theodoricus in Speculo Carmelitano tom.* 2. *n.* 2197. *& ſeq. ubi duo ſuperadduntur miracula, Quis vero uſcit, eſtruſmodi auctaria eſſe poſterioris auctoris inducia luculenta? Præterea in miraculo, quo Catana heroïn liberatus fuit anno* 1385. *ipſo Sancti feſto, juvenis quidam Nicolaus, hoc ſolum de illo ſubdiuv apud Barbarum a.* 37. quod ſurrexerit coram, priſtinæ ſaluti reſtitutus, & ſit eam continuo atque ſolemniter Religionem (*Carmelitanam intelligit*) ingreſſus. *Hoc eodem anno ſcribi potuit; non item quod additur in Mſo. alius; illum eumdem videlicet in Religione* laudabiliter (*non ovpere, ſed*) viviſſe; *adeoque mortuum eſſe poſt vitam in Religioſa diſciplina aliquamdiu pio tradidiſſe. Vide Theodoricum n.*

B 2817. *& Ms. Vaticanum apud Lezanam ad annum* 1385. *n.* 5. *Deinde Ms. Theodorici ad eadem Vitæ prodigium de nobili e furca ſuſpenſo natvat, quo nullum eſt in Sancti Vita mirabilius. Cur igitur hæc alia Mſſ. non attingunt? Opinor, quia ſerius vel accidit vel innotuit, quam illa ſcriberentur. Quare Theodoricianum exemplar ætate tertium inter ea ſtatuimus, non tamen anno* 1394. *recentius, cum hoc ipſo anno fuerit a Theoderico exſcriptum; ut probat ſolide Daniel a Virgine Maria in Speculo ſupra, num.* 2163.

quorum veteſtiſſimâ pro uno Vincentio Barbaro

17 *Poſtremo non minus evidenter id erui poteſt ex eorumdem exemplarium ſtylo. Barbarus opuſculum ſuum Nicolao Audetto, vel, ut ipſe habet, Audetto, Ordinis tum Carmelitani magiſtro Generali dedicans, ita ſcribit:* Alienum tuæ Amplitudini dicatum laborem .. exhibemus: alienum, inquam; quod, cum tot annorum marcore & ſitu obſitam, nec ſine Dei providentia, D. Alberti Vitam in manibus haberemus, quæ veſtro Carmeli Ordini hactenus deſiderata eſt (*nondum ulla typis excuſa prodierat; manuſcriptam autem aliam ignorabat Barbarus:*) hanc non ſolum a nobis in

C capita diſtinctam, verum etiam nova quadam interpretatione ſub eodem continuato tenore, velut antiqui textus teſtorio, Latinitate donatam, noſtroque addito Corollario, Amplitudini tuæ felicitatis condonamus: non enim digna erat, quæ ſub veteri exemplari, propter ſæcutinam barbariem evanida cum diverticulis infantilibuſque regreſſionibus, exhiberetur, & inordinatæ tandem & ſirulentæ ſavraginis ſæculentia luminis tui candorem labefactaret. *Video hæc, Barbari protypon tam putide ſcriptum fuiſſe, ut confuerit ipſe, pleriſque barbaris Latinos eſſe ſubſtituendos, tum amputandam quoque inanium diverticulorum ac regreſſionum infantilium ineptam garrulitatem. Atqui hæc vitia non ſunt in Ms. Vaticano, ut liquet ex pluribus ejus textibus, apud Saracenum hoc die in Menologio Carmelitarum, & Lezanam ad annos varios, recitatis; multo minus in exemplari Theodoriciano, quod, licet Latinitate non ſplendeat affectata; neque barbarum tamen eſt, nec uſquam inæquans, nedum inordinatum; ſed Vaticano unitdius. Ut ergo primi cujuſcunque operis conatus informes fere ſunt, & ſecundis tertiiſque curis magis ac magis elimari ſolent ac perfici; ita dubium videri non debet, quin Ms. exemplar Barbari fuerit Vaticano veteſtius, & Vaticanum Theodoriciano v-*

D *& majorem exigat fidem, quam alias*

18 *Cetorum ex dictis conſequens eſt, ut magnam ſingula merentur fidem; quando eadem ſæculo compoſita ſunt, quo Sanctus exceſſit e vivis, quo mirabilium ejus operum ſopita nondum eſſe poterat memoria, imo quo ſupereſſe cota Sicilia debebant teſtimoni, qui plura ejus acta ex emulatis alter multiſque teſtibus perſpiciſſent. Majorem tamen, mea quidem ſententia, vetuſtiſſimus ip auctor emgit, quem interpretatus eſt & convertit Barbarus; primum, quia quidquid hic habes ſubſtantiæ, confirmatur ab aliis, eadem omnia narrantibus: non contra: nam duo poſteriores quædam habent, quæ non ſunt in priori: deinde, quia prior iſte magno cum delectu ea tantum ſcribere voluit, de quorum fide magis conſtabat; cætera vero, quæ minus certa videbantur, ſtudio præterniſit. Ipſummet audo ex interpretatione Barbari Vitæ & miraculorum hiſtoriam ita concludentem:* Fuere & id genus plura, quæ licenter in hujuſce libelli ſaſtigium coire potuerunt; ſed ea collegi modo, quæ pene innumerabili ſuggeſtu jam extra limen proferenda mihi viſa ſunt, & quibus, quæ conſtat, ſua minus fides abrogatur. *Quibus verbis oſtendis, ſe plura* S. Alberti *geſta ſcriviſſe, & quidem ſatis aſſerta, ut abſque piaculo proferri poſſent in vulgus; voluiſſe tamen ſe illa ſcripto ſuo publicavo cum cæteris, quæ ponticrum teſtimonio firmabantur, quam ea, quæ* pene innumerabili ſuggeſtu, *hoc eſt, infinitorum fere teſtium numero, comprobata vulgavit.*

E

hoc igitur; quia jam deſideratur autographum;

19. *Atque utinam illud ipſum exemplar, aut certe apographum, quantumvis barbarum, nanciſci contigiſſet! Sed omni id ſolatio eſt, quod fidelem illius confectui ſimus interpretem, de quo hæc Antonius Mangianr in Bibliotheca Sicula tom.* 2. *pag.* 277. Vincentius Barbatus Drepanenſis, vir politioribus litteris excultus, Græcis Latiniſque litteris ornatus inclaruit. Poeta egregius; ac nimium obſcurus. Vixit circa annum MDL. Hujus, cum laude meminere Leonardus Orlandinus .... qui præceptorem ſuum vocat; Rocchus Pirrus..; & Vincentius Nobilis. Adhuc juvenis edidit D. Alberti confeſſoris Vitam Panormi apud Antonium Maydam MDXXXVI. *qui annus hic ponitur; in Dedicatione ſolicet & prologo: at in fine libelli impreſſio falſa notatur* MDXXXVII. die VIII. Martii.) In quarto. Iterum ibidem apud Thomam Romulum MDCLXXXVIII. in quarto. Edita eſt etiam in Vitis Sanctorum Siculorum Octavii Cajetani tom. 2. a pag. 219. Scripſit etiam hymnos, epigrammata, & elegias. *Nos editionem primam habemus ac magnifactmus, non ſolum quia vera nunc eſt; ſed maxime, quia genuina: nam Cajetanus noſter, in editione ſua anni* 1657. *temutandum ſibi duxit obſcuriuſculum nec ſatis familiarem Barbari ſtylum; tum quædam non ſatis probata crafit ex textu; denique pag.* 222. *quæ de Sancti provincialatu alimde comperorat, quaſi Barbaro præter meutem excidiſſent, eidem inſerui; quæ, aliaque ſi vetuſta ſint in editione Barbari Panormitana anni* 1688. *quam non vidimus; profecto editionis hujus noſtræ pretium non parum augebunt, quam prorſus poſt Commentarium hunc aprima fide expunctis, quibus abundat, mendis typographicis, reprafenſabimus.*

F

debimus ex fideli interpretatione Barbari,

20 *Barbarum duximus vetuſtiſſimi, quod habuimus, exemplaris fidelem eſſe interpretem: nam id ipſemet ſatis aperte profitetur in illo textu dedicationis, quem recitavimus num.* 17. *cum totam Vitæ libellum laborem appellat* alienum; *nihilque*

A *bilque illi a ſe additum aſſerit, præter diſtinctionem in capita & novam quandam ac magis Latinam interpretationem; nihil ademptum, præter* evanida diverticula infantilesque regreſſiones; *quæ ſane omnia nihil ad operis ſubſtantiam faciunt. Suum quidem appellat* Corollarium additum; *ſed hoc extra Vitam eſt & ſeriem capitum, quibus Vita univerſa dividitur; nec aliud continet, quam hymnum & odeu ad celebrandas* S. Alberti laudes, *item epigramma ad imaginem marmoream D. Mariæ Drepanitanæ, ac tandem poema ſuccinctum, ſeu* Silvulam, *ut ipſe nuncupat, de corruptela* languentis orbis. *Quid hæc ad Vitam? Cum ergo Cajetanus in Animadverſis ad Vitam a Barbare editam affirmare videtur, interpretem hunc prototypo ſuo quædam addidiſſe miracula de ſuo, deceptum fuiſſe ſuſpicor præpropera inſpectione tituli, qui libello talis præfigitur:* Divi Alberti confeſſoris Vita, in quinquaginta capita digeſta, & ab exemplari veteri longe diverſa, eum tot ejuſdem miraculis additis, quæ per eum in vita & poſt obitum, divina cooperante benignitate, perpetrata ſunt; nunc primum in lucem, Vincentio
B Barbaro Drapanitano interprete; eum ejuſdem Corollario nonnullarum rerum. Minerva non reclamante, lector, approperanti parce. *Ambiguitas quædam intuitu primo, fateor, offertur his verbis:* Cum tot ejuſdem miraculis additis; *ſed adverto, & ejuſdem non eſſe referendum ad* Albertum (*alioqui Battologice ſubderetur*, quæ per eum perpetrata ſunt;) *ſed ad* exemplar vetus, *ita qua quot reperit immiſta Vitæ additaque miracula*, totidem, *ſe ait Barbarus ac prorſus eadem addidiſſe interpretationi ſuæ, ne unico quidem emiſſo. Unde & Vitæ & miraculorum non niſi* interpretem *ſe dicit; at Corollarii, auctorem;* cum EJUSDEM Corollario, *inquit.*

adjecta miraculorum Appendix. 21 *Porro cum ad Acta noſtra ea ſola ſpectent, quorum ipſe interpres fuit; non ea, quorum eſt auctor; illa tantum hic dabimus; hæc, puta indicem capitum, eorumque titulos ac numeros, dedicationem item, duoſque prologos, alterum ſtylo ſoluto ad municipes ſuos Drepanitanos, alterum ligato ad ipſum libellum, ac poſtremo etiam ſubjunctum libella Corollarium; hæc, inquam, omnia in editione hac noſtra ſupprimemus. Quia vero extra*
C *prototypi ſui veteris materiam vagari noluit Barbarus; & ſua etiam, uti jam diximus, alius exemplaribus debetur fides; nequid ex iis deſiderari poſſit, Actis Appendicem adjungemus, in quam congerentur miracula, quotquot ſive ex laudatis Mſſ. antiquis, ſive aliunde ad notitiam noſtram devenerint: cetera quæ ad hiſtoriam & chronologiam Vitæ Albertinæ cum apud ipſum Barbarum, tum apud alios etiam recentiores pertinent, egeuteque commentario, ſi longiora ſint opera, hic mode diſcutientur; ſin breviora, remittentur ad Annotata.*

§. IV. S. Alberti ortus, patria, ingreſſus in Ordinem Carmelitanum.

Acta male aſſignat conjugem parentem S. Alberti. CUm *Acta* S. Alberti *primum ſcribi cœpiſſe, ex modo dictis, videantur poſt annum ſeptuageſimum nonum ab ejus obitu, nemo mirabitur, eorum auctores minus perſpecta fuiſſe Sancti primordia, quam quæ vel ſub extremam ejus ætatem, vel poſt felicem ex hac vita deceſſum contigere; idque non ſolum, quod his antiquiora ſunt illa; verum etiam, quod a paucioribus obſervata; cum videlicet Vir ſanctus & virtutum ſuarum ac do-*

D *norum cœleſtium, quod potuit, induſtrius occultabatur, nondum apoſtolicis per inſulam univerſam diſ-* AUCT. *curſionibus, nondum patratis palam paſſimque mi-* P. B. *raculis omnium in ſe popularium animos, oculos, ſermoneſque converterat. Itaque in ipſe Actorum principio, ſecundum omnia, quæ diximus, exemplaria vetera Mſſ. parum dignas occurrit homine non prorſus in temporum ratione peregrino animadverſione; cum ſive* S. Alberti *natales, ſive potius parentum ejus conjugium, referuntur accidiſſe* temporibus Petri, regis Hiſpaniæ citerioris & Siciliæ, *ut habet Barbarus; vel*, in diebus Petri, antiqui regis Cathaloniæ & Siciliæ, *ut Theodoricus de Apſis in Speculo Carmelitano tom. 2. pag. 631. vel, ut ex Pelucio Surius*, ea tempeſtate, qua Petrus regnum Cataloniæ & Siciliæ obtinuit: *cum enim* S. Albertus, *quemadmodum infra probabitur, anno Chriſti* 1306. poſtquam appropinquaſſet ad decrepitam ætatem, *ut eſt in codice Vaticano apud Lezanam ad ann.* 1307. *n.* 4. *ſive* ingravelcente ætate, *ut ſcribit Barbarus n.* 19. *e vivis exceſſerit, neceſſe profecto eſt, ut & conjuncti matrimonio parentes, & natus ex*
E *iis* Albertus *regnantem in Sicilia Petrum I. longiſſimo intervallo præceſſerint; quandoquidem conſtat, hunc anno demum* 1282. *qui fuit ante obitum Sancti quartus tantum & vigeſimus, Aragoniæ regno ſex annos adminiſtrate Siculum adjunxiſſe.*

& injuriam nominis ſui irrogatam Petri Aragonia & Siciliæ regis. 23 *Scio equidem, auctorem Speculi Carmelitani, ut Biographum hic ſuum defendat, in Annotatis ad prolepſim recurrere non abſimilem illi, qua in Chriſti genealogia dicitur:* Jeſſe autem genuit David regem; qui poſtea ſcilicet fuit rex; *adeoque ſic explicari velle Hiſtoriam ſuam: In diebus illuſtriſſimi Petri antiqui, qui poſtea fuit rex Cataloniæ & Siciliæ, fuit vir quidam, nomine Benedictus &c. At etiam hic ſenſus falſus eſt, ſi referatur (ut referendus videtur, & relatus fuit a Cajetano noſtro in Animadverſis) ad tempus, quo Sancti noſtri parentes matrimonium iuierunt: ſtatuamus enim, quod veriſimile eſt,* Albertum *deceſſiſſe ſexagenario aliquante majorem, ac proinde natum circa annum Chriſti* 1240. *ſequetur, ut Benedicti cum Joanna conjugium, per annos omnino ſex & viginti ſterile, initum fuerit verſus annum Chriſti* 1214. *hoc eſt annis ut minimum viginti quatuor antequam Petrus, Jacobi primi Aragoniæ regis filius, naſceretur, ut certum eſt ex*
F *Annalibus Aragonum Zuritanis ad annum* 1243. *Quod ſi contendas, verba jam dicta non ſpectare ad Benedicti matrimonium, ſed ad* S. Alberti *nativitatem, quæ Petri ortum poſt annos aliquot conſecuta ſit; reſpondeo, alias Genealogorum eſſe leges; alias chronologorum: illi namque in ſuis catalogis eorum nominibus, qui novum familiæ decus attulerunt, titulos dignitatis adjecerunt aeque quacumque partes; unde Davidi Regis appellatio jungitur, quia primus ex Abrahami familia per Judam ducta ad regnum evectus eſt. Sed quis mihi vel unum aſſignet chronologum, qui ſive per conſules, ſive per imperatores ac reges &c. tempora metiatur, unquam epocham ſit exorſus a conſulum, imperatorum, regum nativitate privata, aut ante iuitum ab iis re vera conſulatum, obtentumve imperii aut regni ſolium? Et vero multorum principum obſcura nativitas eſt & paucis nota; non item eorum ad ſummum reipublicæ, imperii, regnive faſtigium evectia, quæ per omnes provincias proclamatur: unde hæc tempus vulgo notum deſignare poteſt; non illa.*

A AUCT. P. B. *Petri regnum hic præcipitat ; & hæc quidem aliena ann. 1240 illud circa 1214.*

24 *Relle ergo ac fideliter auctoris sui sensum interpretatus est Surius his verbis* ; Ea tempestate, qua Petrus regnum Cataloniæ & Siciliæ obtinuit, *Neque alium Barbaro nostro Cajetanus in Animadversis attribuit : quia tamen erroneum hunc esse deprehendit, hæc illius verba*, Temporibus Petri regis Hispaniæ citerioris & Siciliæ, *tamquam apertis falsa, ut mones in Animadversis, extrusit e textu. Multo alios, quibus hæc interpretatio sola placuit. Omnium instar esto Saracenus in Menologio Carmelitarum, cui eadem, ad hunc diem, tam certa est visa, ut ad illam cum historia Siculo & Aragonica conciliandam, non sine errore absurdissimo censuerit, Petri, qui Jacobi Aragonum regis & filius & heres fuit, regnum in Sicilia seculo solido anticipandum esse ; sub eoque referendum Benedicti cum Joanna matrimonium, anno, ut ipse vult, 1186. contractum. Enimvero satius est primigenii auctoris, & qui eum secuti hoc loco sunt, errorem fateri candido, quam vel sic tueri, vel eorum sententiam interpretatione prolepsica violare. Ceterum ut nequaquam dubitamus asseverare, & conjugum Benedicti, & Alberti tempus natale ab Aragonum in Sicilia principatu longe admodum fuisse remota ; ita eum videri conjugio annum Christi circiter 1214. & Alberti nativitati ann. 1240. assignamus, id ex mera conjectura nos facere profitemur ; cum annus aliter determinari non possit : pendet enim hujus rei demonstratio ex ætate, quam Sanctus vivendo attigit : hanc autem certo annorum numero veteres non exprimunt ; sed his, uti dictum est, phrasibus*, ingravascente ætate ; *& postquam appropinquasset ad decrepitam ætatem ; quæ latitudinem aliquam patiuntur : unde Lezana, ad ann. 1307. n. 3. ad illas explicandas putat sufficere annos 57. Saracenus contra ad annos 80. procurrit. Nobis, quia nihil obstat, viam placuit mediam inire quidem, at veniam ut certam præscribere.*

B

Locus ejus natalis

25 *A tempore Sancti natali ad locum progredimur ; de quo in Animadversis ad ejus Vitam sta Cajetanus* : Recens certamen, ac ferme centum ante annos subortum est Erycinos inter & Drepanitanos da D. Alberti soln natali ; Erycene, an Drepani Albertus natus sit, *Enarsit ea contentio maxime, postquam Erycini a Sac. Rit. Congreg. Romæ decretum postulavunt, & anno 1637. confecuti sunt, in quo, teste Pirro in Sicilia sacra tom. 2. pag. 568. hæc verba legebantur ;* Sacra Rituum Congregatio censuit concedendum, ut de S. Alberto Carmelita, ORIGINARIO MONTIS DREPANI, Mazarensis dioecesis, possit IN LOCO ORIGINIS tam per seculares, quam regulares ejusdem loci recitari Officium. *Meminisse hic oportet, quod supra monuimus n. 10. Erycem, Mons cum Drepani, Drepanum Montis, & Montem S. Juliani unum idemque esse oppidum illud, quod in altissimo monte tribus tantummodo milliaribus Italicis Drepano seu Drepano Vallis, ut etiam appellatur, distat. Per hoc igitur decretum Drepanitani & sententiam suam convelli, & oppositam canonizari (nam hoc verbo sunt usi) existimantes, apud eamdem Congregationem instituere, ut, illo rescisso, aliud sibi concederetur, quo & Sanctus idem pronuntiaretur originarius Drepani, & Officium, Erycinis datum, eodem prorsus modo extenderetur ad sese. At sacra Congregatio id absque matura partium discussione facere recusavit. Citati ergo utrinque ac missi Romam procuratores anno 1644. & suæ quisque partis momenta protulit, & opposita conatus est confutare. Quam vero diuturna lis hæc fuerit, tum quis ejus eventus, e subjecta S. Congregationis decreto, ad Mazarensem ecclesiam, cui Drepanum utrumque subest, directo, collige.*

C

Mazarien. S. Alberti Natalium.

D

26 Ea est devotio, qua universitates Montis S. Juliani, ac Drepani S. Albertum Carmelitam Confessorem prosequuntur, ut uterque populus suum originarium esse contendat. Unde universitas Drepani ægre ferens, S. Rit. Congreg. sub die VIII. Augusti MDCXXVII. canonizasse S. Albertum originarium Montis S. Juliani, & Officium ejus de communi Confess. non Pontif. sub ritu duplici recitari, supplicavit pro revocatione ejusmodi decreti, & declarari præfatum Sanctum originarium Drepani, sibique concedi extensionem Officii eodem modo, quo fuit concessa Monti S. Juliani. Et S. Rit. Congreg. sub die XXI. Julii MDCXLV. referente Eminentiss. Card. Montalto, & utraque parte plene informante, censuit, nihil aliud declarandum quoad originem Sancti ; sed eam discutiendam esse in S. Rotæ auditorio. Ut vero ab unaquaque universitate prædicto Sancto debitus honor conferatur, ac patria & gentes tanto Patrono congaudera lætarique in Domino recte valeant, Officium concessum universitati Montis S. Juliani extendendum etiam ad universitatem Drepani, respondit ; si Sanctissimo videbitur. Et Sanctitas sua, cui fuit relata ab Eminentissimo D. Card. Præfecto resolutio, in consistorio secreto, habito ult. Julii MDCXLV. annuit.

non videtur fuisse Drepanum.

E

A. Card. Capponius.

Locus Si✠gilli.

M. Gallius S. Rit. Congr. Secr.

27 *Fuerintne res illa deinde ulterius in S. Rotæ auditorio discussa, non compert ; nec monumenta Erycinorum listera, sigillo publico & quatuor senatorum suorum, Salvatoris Zuppino, Caroli Palazzole, Marii Scuderi, & Josephi Scalisi subscriptione munita, & ad nos una cum recitato jam decreto & instrumentis, quibus constans fuam Romæ defenderant, perhumaniter destinata die 11. Februarii anno 1662. Silet etiam R. A. P. Daniel a Virgine Maria Speculi Carmelitani tomo 2. (qui prodiit anno 1680.) pag. 643. ubi* de loco nativitatis S. Alberti *dissertationem instituit. Suspicio est igitur, eo, quem dixi, loco subtilissime latigia, neque ex re Drepanensium fuisse, ut amplius quidquam urgerent ; quod satis tenere videtur Joannes Baptista de Lezana, tum Annalibus Romæ edendis occupatus, cum ibi disceptatio memorata ferveret acerrime : sic enim ad ann. 1250. n. 12. de illa scribit* : Quamvis autem pro Drepananſi civitate non pauca nec levia subsistere videantur fundamenta, nec vallem ingratus apparere nonnullis ejusdem civitatis alumnis, qui de hac re mecum locuti sunt ; nihilo secius majori & fortiori fundamento nisi autumamus eos, qui, non Drepani, sed in Monte Drepani natum esse S. Albertum contendunt. Id ostenditur in libello illo supplici S. Congregationi Rituum oblato, *Possemus inde nos argumenta eorum sigillatim omnia deprompere ; sed quia majoris id operæ, quam utilitatis apparet ; tum quia Romanis Apostolicæ Cameræ typis anno Christi 1645. vulgata sunt satis, omittimus ; candide profitentes interea, post Lezanam & alios, ea nobis firmiora videri, quam quæ a Drepanitanis prolata vidimus*

F

Sed Mons S. Juliani in Sicilia.

A *dimus baſtemus. Et habent hi ſane aliunde, quo extra controverſiam glorientur: nam ſi Drepani negetur mundo natum fuiſſe S. Albertum; ibi ſaltem Religiosum natum eſſe nemo poteſt inficiari; cum ad ejuſdem urbis territorium & olim pertinuerit & pertineat etiamnum nobiliſſimum Virginis Annuntiatæ cœnobium*, Alberti *noſtri, ut patebit ex Actis, ad ſanctiorem vitam naſcentis incunabula.*

Dicitur ſanctus anno ætatis octavo Religionem ingreſſus ſ.

28 *Et quoniam de hoc cœnobio mentionem hic facimus, quæri poteſt, eorumne ſit ſatis, quod paſſim auctores aſſerunt, ubi S. Albertum anno ætatis octavo Religioſum habitum ſuſcepiſſe. Sane veterem utcumque opinionem hanc eſſe, diffiteri non poſſumus; cum ante finem ſeculi* XV. *Arnoldo Boſſio tribuatur in Speculo Carmelitano tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 290. *& eodem circiter tempore a Baptiſta Mantuano, viro undecumque celeberrimo, atque Ordinis Carmelitici aliquando magiſtro generali, in Hymno de* S. Alberto, *qui ut operum ejus editione Pariſina anni* 1513. *legitur tom.* 1. *fol.* 248. *& ſequente, ubi ſic habet:*

Cum Puer ſeptem ſuperaſſet annos,
More Baptiſtæ fugiens paternum
B Limen, ad ſacram properavit almæ
Virginis ædem.

Hæc totidem verbis ad Ordinis ejuſdem Breviarium Romæ approbatum translata recitantur ad primas Veſperas feſti hodierni. Res eadem aſſeritur ibidem in ſecundo Nocturno Lect. 4. *Eandem innuit Surius hoc loco, cum ita notat in margine:* Puerulus petit monaſterium: *alia eſt enim ætas* pueruli, *alia* pueri. *Eamdem, ne plures recenſeam, diſerte tradit in Annalibus Ordinis Lezana ad annum Chriſti* 1258. *num.* 5. *unde dubitari vix poteſt, quin ubique jam fere recepta ſit, ut hiſtorica certa. At nobis tantum abeſt ut talis appareat, ut potius vana videatur ex Actorum Sancti veterum non ſatis meditata lectione. Nimirum hoc apud Barbarum, Theodoricum de Aquis, & Surium, ſeu potius Pelucium, referunt, rogatum fuiſſe Benedictum, ut* Albertum *filiolum ſuum puellæ genere regio claræ deſponderet; idque cum vix octavum ætatis annum ingreſſus eſſet. Tum ſubdunt, conſultam ſuper hac re a Benedicto conjugem fortiſſime reſtitiſſe. Deinde narrant, nullum exprimendo*

C *tempus, matrem Filio revelaſſe votum, quo anteconceptionem Religioni ab utroque parente fuiſſet addictus. Denique ſubjungunt,* Albertum *hortatu matris ad cœnobium perrexiſſe ſemel uncomitatum, ideoque non receptum; iterum deinde cum parentibus; ac tum demum inter Ordinis Carmelitani tirones perlibenter admiſſum fuiſſe. Hæc omnia, ſi perfunctorie percurrantur in Actis, pronum eſt inter ſe & cum anno ætatis Albertinæ octavo connectere; quia nullus in iiſdem Actis annus alius expreſſis verbis interponitur, per quem diſjungantur. Verum ſi tantillum attenderis, facile deprehendes, nequaquam eſſe conjuncta; ſed annis etiam plurimis expetitam* Alberti *ſponſionem ab ingreſſu Religionis manifeſto divelli.*

ſed hoc vetuſtioribus ejus Actis repugnat.

29 *Nam primo, cum Acta narrant, Benedictum de Filii ſponſione agentem cum conjuge, graviſſimis ab ea rationibus abſterritum fuiſſe, continuo hæc ſubjiciunt apud Barbarum:* Hæc vir audiens, obſtupuit, nec amplius de hujuſmodi re verbum eſt conduplicare ſuſus. *Apud Theodoricum:* Et amplius de hoc mentionem nullam fecit. *Apud Surium:* Nec ullam voluit ejus rei deinceps facere mentionem. *Hæc ut faller, non obſcure ſpatium temporis aliquod indicant poſt rejectam a Joanna ſponſionem effluxiſſe, quo deinceps Benedictus de eadem uxori perſuadenda potuiſſet facere mentionem, & quo proinde* Albertus D Auct. P. B.
domi liber apud parentes manſit: ridiculum enim fuiſſet mentionem de illa facere, poſtquam Religioſum is habitum palam induiſſet. Non igitur hunc ſtatim aſſumpſit Sanctus poſt propoſitam repulſamque ſponſionem: neque adeo rem hanc utramque inter ſe Acta connectunt. Secundo, aſſerunt Acta, Sanctum a dæmone, mulieris formoſiſſimæ ſpecies præferente, ad Religionis propoſitum deterendum, adeundaſque ſecum nuptias fuiſſe tentatum, idque in ipſis exordiis pœnitentiæ *ſuæ, ut ſignificat Barbarus; ſive, ut habet Theodoricus,* in ſuæ nativitatis ſpiritualis initiis; *aut, uti Pelucius,* in ipſis primis converſionis initiis. *Hæccine, obſecro, accommodari puero poſſunt, octo nondum annis nato? Non ergo Benedicto delatam ſponſionem* Alberti *conjungi patiuntur Acta cum tantis converſionis ejus; ſed hanc ab illa annis aliquot ſejungunt; puta ad ætatem uſque lubricam, ut expreſſis verbis notat Barbarus num.* 5. *Tertio denique, qui ad annum octavum ætatis* Alberti *ti-* E
rocinium referunt, fateri coguntur, vel publicam ejus ac ſolennem profeſſionem emiſſam fuiſſe anno ætatis ejus nono; quod abſurdum eſt, & poſt annum Chriſti milleſimum repugnat eccleſiaſticæ diſciplinæ, annum in maſculis Religionem profitentibus ſaltem decimum quartum ætatis impletum exigenti, ut probat Thomaſſinus in Veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 2. *lib.* 3. *cap.* 55. *vel hoc, inquam, fateri coguntur (quod nemo ſomniavit hactenus;) vel tirocinium ejus ad annos plures extendere, cum Ægidio Leondelicato in Paradiſo (Italice Giardino) Carmelitano pag.* 100. *&* 101. *ac Philippo a Viſitatione in Vita Sancti hujus Gallica, probationem ejus ab anno ætatis octavo uſque ad octavum decimum prorogantibus; quod Actis veteribus, annum unicum ab ingreſſu ad profeſſionem apud Barbarum, Theodoricum, ac Surium aſtruentibus, apertiſſime refragatur. Reſtat igitur, ut Actis vetuſtioribus hoc loco renuntiet, qui juniorem ſententiam, numero ſuperiore propoſitam, pro vera certaque tueri velit. Atque hæc forte cauſa fuit R. P. M. Joſepho Falconi, cur in Chronico Carmelitano editionis Italicæ anni* 1595. *pagina* 541. *relicta ceterorum* F
opinione, S. Alberti *converſionem ſeu primum ad cœnobium acceſſum differendum cenſuerit uſque ad annum ætatis ejus decimum octavum: in quo propius abeſſe videtur a vero; quamquam difficile eſt annum certum determinare.*

§. V. Liberatio Meſſanæ, iter in Palæſtinam diſcuſſum, Provincialatus ejus, annus mortis, & ſcripta.

Meſſanam ſemel liberat.

INter *clariſſima* S. Alberti *geſta merito cenſetur, quod Meſſanam aliquando Roberti, Calabriæ ducis, obſidione preſſam, ibraque ſimul exhauſtam inedia, per impetratum divinitus annonæ ſubſidium ita recreaverit, ut ejus tandem acquirendæ ſpem hoſtis abjiceret. Quæritur hic peciſſimum, quo tempore id acciderit: intereſt enim hoc accuratiſſime definire, ne poſtmodum in obitus anno diſquirendo evagemur. Acta vetera Barbari, Theoderici, Pelucii in eo conſonant, quod rem hanc eveniſſe teſtentur poſt inauguratum in urbe Panormitana Fridericum Aragonium Siciliæ regem, hoc eſt poſt* VII. *Kalendas Aprilis an-*

ni

A AUCT. P. B. *ni 1296. ut explicat ibidem Barbarus, & confirmat, apud Petrum de Marca in Limite Hiſpanico, ipſius hujus Friderici legatus olim, Nicolaus Specialis, rerum Sicularum lib. 3. cap. 1. ut Fazellum prætercam aliosque recenſiores. Hoc poſito pulſa corruat neceſſe eſt eorum opinio, qui* Albertum *non ſolum hoc feciſſe multo citius volunt; ſed etiam anno 1292. ad Superos evolaſſe. At enim quanto hæc Meſſanenſium liberatio inauguratione Friderici poſterior fuit? Reſpondet primo ſolus Barbarus:* Non poſt temporis ſeri circulum: *quæ quidem phraſis ultra pauculos annos non videtur extendi poſſe. Reſpondet ſecundo idem cum Theodorico ac Polucio, id contigiſſe, Meſſanam obſidente Roberto, rege Neapolitano. Atqui Robertus ex hiſtoria Sicula numquam ſcitur infeſto exercitu cinxiſſe, uadum ad extremam famem redegiſſe Meſſanenſes, præterquam anno Chriſti 1301. quo id illum feciſſe narrant Specialis lib. 6. cap. 1. & ſequentibus; Fazellus decadis poſterioris lib. 9. Buonfiglius part. 1. lib. 9. Non*

B *eſt igitur, quod hic annus alius inquiratur.*

anno 1301. 31 *Verum enim, inquis, anno* 1301. *Roberti Duc tantum erat Calabriæ, non rex Neapolitanus, ut Acta referunt. Reſpondeo 1. titulum* regis *hoc loco non adhiberi pro nota temporis (cum hoc præcedentibus ibidem characteribus deſignet auctor;) ſed pro nota dignitatis, in qua non omnino peregrinus videri poteſt uſus prolepſios; qui tamen ſi diſplicet, die ſane, per me licet, Biographum Siculum non ſatis habuiſſe perſpecta Roberti Neapolitani regis primordia, quæ certum eſt ad annum Chriſti* 1309. *pertinere. Unde reſpondeo 2. ſi per titulum* regis Neapolitani *charakterem temporis denotare voluerit auctor noſter, ipſum ſibi aperte reluctari: cum inter annum* 1296. *& 1309. vel ſequentes plus interfit ſpatii, quam ferant hæc ejus verba,* Non poſt temporis ſeri circulum. *Reſpondeo 3. Anctore noſtro ſeniorem fuiſſe Nicolaum Specialem; hunc autem res per hæc tempora Siculas minutatim perſequi; neque tamen ullam aliam commemorare Meſſanenſium obſidionem ac famem ſub Roberto ſen Duce, ſen re-*

C *ge, præter eam, quam diximus anno* 1301. *contigiſſe. Reſpondeo denique 4. uſque ad Roberti regis inaugurationem nequaquam ſuperfuiſſe* S. Albertum, *ut infra demonſtrabitur: adeoque vel explicandum hic eſſe Biographum ejus primigenium modo jam propoſito, vel neceſſario corrigendum. Neque dicas, in obſidione Meſſanenſi anni* 1301. *apud laudatos rerum Sicularum ſcriptores verbum de tam prodigioſo* S. Alberti *ſubſidio nullum fieri: nam neque alibi ſive de hoc, ſive de aliis ejus miraculis in hiſtorica ſerie meminerunt; cum tamen Fazellus decad. 1. lib. 7. cap. 3. virum ipſum appellet* miraculis præclarum; *idemque fateatur Buonfiglius in Compendio chronico part. 1. lib. 1. pag. 59. ubi & de ſublevata per eum quoque modo Meſſanenſium media memorata non ſilet, quamnovis exinde ſileat per decurſum hiſtoriæ. Nimirum illi prodigia divina, tamquam profanis hiſtoriis minus conſentanea, hagiographis confectanda reliquere; auctus proinde ſilentio ſuo nequaquam efficere voluerunt.*

quo videatur nequaquam fuiſſe

32 *Alia quæſtio eſt, tametſi numquam hactenus agitata, quod ſciam; ſuerintne videlicet Sanctus noſter in Terram Sanctam aliquando peregrinatus. Aſſerunt recentiores plerique ex duobus Actorum exemplaribus, altero Theodoriciano, quod tum* 2193. *ſic habet:* Anno Domini MCCLXXXV. *cum eſſet* Vir Dei in Terra Sancta, erat quidam D Judæus, qui tenebatur morbo epileptico *&c. altero Polucian apud Surium cap. 12. ubi legitur:* Anno Domini MCCXCV. Vir Dei erat in Terra Sancta; ubi Judæus quidam crebro vexabatur morbo comitiali *&c. At nobis locus iſte ſuſpectus, imo corruptus videtur ab imperito librario, qui in prototypo ſuo legerit* in terra Sacca, *putarique ſcribendum* in Terra Sancta. *Eſt autem* terra Sacca, *idem quod oppidum* Sacca, *ut patet ex Nicolao Speciali lib. 6. cap. 9. cui hunc titulum facit:* De everſione caſtri ad mare de Gulfo, & obſidione terræ Saccæ, *id eſt oppidi Saccenſis, quod in littore Siciliæ meridionali Drepanum inter & Agrigentum fere medium interjacet. Hæc interpolatio incurret in oculos, ſi præcedentia ſequentiaque conſideraveris: nam apud Theodoricum num.* 2192. *Sanctus Drepanis iſtitur; mox num.* 2193. *abſque ulla deſcriptione itineris, tribus his tantum voculis,* in Terra Sancta; *tum num.* 2194. *ſine ulla mentione reditus e Terra Sancta, proficiſci dicitur* eodem anno verius civitatem Agrigentinam; *quaſi vero* E *Drepanum, Terra Sancta, & Agrigentum in eodem circiter terrarum tractu ſita eſſent, & æque commode poſſent adiri, neque adeo notatu ſatis digna videretur ex uno locorum illorum ad alterum profectio vel infra. Aliter profecto, quoties occurrunt in Actis noſtris, exornari ſolent & extolli Sanctorum ad Palæſtinæ ſacraria peregrinationes. Non igitur de* Terra Sancta *hic egiſſe conſendus eſt auctor primogenius.*

in Palæſtinus hoc loco perſunctoriam jejunamque 33 *Et ſane animadvertiſſe videntur aliqui, ne dicam importunam, eſſe mentionem Terræ Sanctæ, quam ut ſincere poſſet apparere. Hinc eam Saracenis in Menologio Carmelitarum pag.* 304. *& ſequente pluribus epiſodiis adornandam exiſtimavit; qua parte nequaquam ei cedere voluit Philippus a Viſitatione in Vita Gallica §. 10. Laudo equidem induſtriam; ſed fidem dictorum & vetera monumenta requiro; quæ cum ab iis ibi nulla proferantur, facere non poſſum, quin male interpolatum fuiſſe hoc loco exemplaris primigenii textum, &* teriæ Saccæ Terram Sanctam *ſuppoſitam ſuſpicer.* F *Confirmat vero hanc ſuſpicionem non ſolum quod de Terra Sancta neque e codice Vaticano quidquam citatur, neque verbum ullum occurrit apud Mantuanum ſive in Faſtis ad hunc diem, ſive in Hymno de* S. Alberto; *neque apud Joannem Groſſum, aut Palæonydorum; neque in ulla ejuſdem Officio proprio: ſed vel maxime, quod unicum illud factum, quod Polucius ac Theodoricus in Terra Sancta contigiſſe ſcribunt, Barbarus ex antiquiſſimo omnium exemplari num.* 13. *diſerte cum adjunctis omnibus accidiſſe narrat in oppido Sacca. Hunc autem cum ſequantur Falco in Chronico Carmelitano, Leandolicatus in Paradiſo, Cajetanus in Vita Sancti, qui ſive dubio ſaltem Polucianum in opere Suriano omnes viderant, vitiatum hic Polucii textum nobiſcum evidenter agnoſcunt. Quod vero ſtatuit Philippus a Viſitatione, rem prorſus eandem bis accidiſſe, & prima quidem Saccæ §. 9. num. 4. & 5. deinde rurſum prope Jordanem in Terra Sancta §. 10. num. 2. ne refutatione quidem opus habet; uti neque, quod aut Didacus de Coria in ſuo Dilucidario Hiſpanico antiquitatum Ordinis Carmelitici lib. 10. cap. 17.* Saccam oppidum eſſe in Terra Sancta.

34 *Affirmat Pirrus Siciliæ ſacræ tom. 2. pag.* 592. S. Albertum *in cœnobio Drepanitano, ta-*

tus

A tius insula nobilissimo, Prioris anus aliquando fu-
præfuit tumulo Patriarchæ; duin Provincia Sicula usque ad obitum,
stinuisse; quod quamvis Acta non referant, credi tamen facile potest; cum fere ad provectam guber-
nandam nemo quisquam admoveri soleat, qui non an-
te in administratione unius plurimumve monasteriorum
quadam industria ad regendam idoneæ spectimæ de-
derit. Provincia autem universa, quæ tum per Apu-
liam Siciliamque extendebatur, Albertum olim præfuisse, tametsi tacet Barbarus, omnino certum videtur; cum id certatim asserant Aliorum exem-
plaria reliqua, ut Theodoricianum num. 2197. & sequente, Vaticanum apud Lezanam tom. 4. pagina 400. Polucianum apud Surium cap. 14. & 15. quibus adde præ ceteris, qui id ex officio nosse potuit optime, Joannem Grossum, ejusdem Ordinis ab anno Christi 1411. usque ad 1430. magistrum Generalem, in elogio S. Alberti, quod exhibetur in Speculo Carmelitano tom. 1. part. 2. pag. 139. num. 601. Itaque Cajetanus noster hoc adeo explorandum esse censuit, ut Vitæ Barbarianæ, quasi per solam auctoris aut interpretis incogitantiam præmissum, alunde infe-
rueris; quod nos ad Appendicem potius ejiciemus,
B ne, quod ipsius non est, ipsi tribuisse; & quod aliquando verum est, negligentiæ videamur. Quot autem annis hoc munere fit functus, nullo satis indicio deprehendimus; nisi quod in codice Vaticano apud Lezanam supra, & Saracenum pag. 306. in eo perseverasse dicatur usque ad obitum; qui quem in annum inciderit, nunc indagandum est.

quem definendum putamus

35 Quanta fuerit auctorum in hujus obitus anno configuando varietas, observat P. Daniel a Virgine Maria in Speculo Carmelitano tom. 2. part. 2. num. 2230. Sed erraße imprimis omnes, quotquot illum ante annum Christi 1301. decessisse putarunt, ex modo dictis num. 30. & sequente manifestum est. Non vixisse autem eum usque ad annum Christi 1309. constat ex testimonio multo antiquiore, quam sint Acta nostra, quod inter alia producitur ab Erycinis fuit & sacræ Rotuum Congregationi in causa, de qua diximus num. 25. propositum; unde ad Lezanam devenit ad annum Christi 1250. num. 12. qui ait, illud fuisse Carmelitarum duorum, quorum unus erat Provincialis provinciæ (puta Siciliæ,) alter vero cancellarius Conventus suprædicti sanctissimæ Annuntiatæ Drepani, testantium, vidisse, legisse, & transcripsisse
C quamdam scripturam antiquissimam, scriptam a quodam Fratre Carmelita Drepanensi; Patre Sebastiano Spinolo anno MDXXI. & ab eo extractam de verbo ad verbum ab alia antiquiori utique a tempore prope mortem Sancti, nempe MCCCIX. in qua scriptura habetur plena relatio, quo pacto reliquiæ S. Alberti, quæ nunc in Conventu sanctissimæ Annuntiatæ Drepani asservantur, eo translatæ fuerint a civitate Messanæ; nempe ex industria Patris magistri Cataldi de Anselmo, Provincialis Carmelitarum, electi anno MCCCIX. & oriundi civitatis Montis suprædicti, ad effectum eas transferendi in civitatem Montis (Erycini scilicet,) propriam suam, & Sancti patriam. Hoc igitur tam vetere probatoque monumento subnatur necesse est non solum Mauroloci & Buonfiglii opinio, qua mortem Sancti hujus affixere anno Christi 1312. sed omnium omnino, qui illam anno 1309. posteriorem arbitrantur.

anno Christi 1306.

36 Ad annos ergo redacti, qui a 1301. ad 1309. fluxere, quem potissimum delegemus? Placuit Lezanæ & pluribus aliis millesimus trecentesimus septimus; & gravi utitur auctoritate Vincentius Barbari, seu potius antiquissimi, quod interpretatus
D ait fuit, Aliorum exemplaris. Itaque neque nos de alio inquirendo cogitaremus, nisi & annus ille in-
AUCT. R. B. terris tantum arithmeticus, error perquam commodus, a Barbaro untatus esset, & aperte pugnares cum vetusto codice Vaticano. Codex enim iste præ ceteris, qui Sanctum annos exsuperasse consentiunt le-
primo Idus Sextiles, hoc est, die septima mensis Augusti, ad insuper accidisse observat (apud Lezanam ad annum 1307. num. 4.) circa horam vespertinam Dominicæ diei. Atqui ab anno Christi 1301. usque ad 1316. nunquam dies Dominica incidit in diem septimam Augusti, præterquam anno Chri-
sti millesimo trecentesimo sexto: videtur ergo annus bis annus, & non alius, S. Alberto fuisse supremus; atque adeo a Barbaro, vel ejus typographo, perperam natatus fuisse unus littera adpositione annus MCCCVII. pro MCCCVI. qui quidem error in editionem illam facilius credi potest irrepsisse potuisse temere, quam in codicem Vaticanum hæc verba, circa horam vespertinam Dominicæ diei; cum in eadem editione alius haud absimilis observari possit, quo videlicet fol. 28. libellus impressus
E legitur anno MDXXXVII. cum ex fol. 3. & 4. colligatur, impressus fuisse MDXXXVI.

quidquid opponat Cajetanus.

37 Quædam hic objici possunt ex Animadversionibus Cajetani, num. 16. ac duo quidem præcipue capita, quæ huc redigantur: primum; Sanctum in Actis in morbum extremum incidisse narratur, imo & obiisse in media suorum corona extra urbem Messanensem. At nulla Carmelitis Patribus extra illam habitatio suis post annum Christi circiter 1290. quando suburbanum cœnobio fundibus injuria bellorum eversa, intra urbem commigrare coacti sunt, ut ibidem ex Apostolicis diplomatis comprobatur. Videtur ergo ante annum 1290. in hac vita sublatus. Respondeo, in Actis dici quidem, Sanctum extra urbem decubuisse, imo & vivendi, quantum apparet, fecisse finem, & quidem circumfusis Fratribus; sed non in cœnobio tum integre subsistente; verum in quodam tugurio, ut est apud Theodoricum; ad quod nimirum quartis ipsum amor, & humanæ laudis ac frequentiæ fuga compulerant; quod quidem tugurium cum Barbarus appellet Religionis locum extra civitatem positum, satis verisimile est pertransisse ad fundum suburbani cœnobii veteris, in quo forte quidam adhuc Fratres ad
F cultorum commorabantur, ceteris prudens intra urbem receptis: nam intra urbem, Alberto mortuo, Carmelitas habitasse prope castrum, nec procul ab æde cathedrali, ex eo liquet, quod ibi secundum Acta primo sepultus fuerit in Ordinis sui ecclesia; indeque, hac paulo post vastata profanataque, translatus ad novum ejusdem Ordinis in urbe monasterium prope Stationem Genuensium & Pontem Leonis, quod etiamnum perseverat. Nostigitur nobis incommodat objectio prima. Altera huc redit: certum est, obiisse Sanctum, antequam Carmelitæ Messanenses e cœnobio ecclesiæ cathedrali propinquo migrarint ad Pontem Leonis. Atqui ex litteris Benedicti PP. IX. a Cajetano ibidem recitatis colligi potest, eos commigrasse anno Christi 1304. Non vixit igitur S. Albertus usque ad annum 1306. Respondeo, litteras illas Benedicti PP. datas quidem fuisse XIV. Kalendas Junias anni 1304. per easque confirmari donationem fundi Patribus Carmelitanis ad novum cœnobium loco jam dicto inædificandum oblati, & eo transferendi domicilii facultatem concedi. At inde nequaquam sequitur, ut anno illo migraverint: nam exstruendum antea monasterium fuit, quam in illud se

possent

AUCT. P. B.

A *possent recipere? ad hoc autem annis facile tribus opus erat. Neque hoc igitur argumentum quidquam officit sententiæ nostræ.*

Sanctii scripta.

38 *Superest modo, ut Alia subjiciamus. Quæ tamen nihil illa de Sanctii scriptis memorant, operæ pretium hic fuerit observasse tantisper.* Albertum *hunc vestrum inter illustres Ordinis sui scriptores a pluribus recenseri*; a *quibus ita Trithemius in libello de Viris illustribus Ordinis Carmelitarum*: Albertus de Trapano, Prior Siciliæ Provincialis, vir in divinis Scripturis studiosus atque doctissimus, vita quoque & conversatione devotus, miraculisque adhuc vivus coruscans, multa utilia pro ædificatione Fratrum scripsisse dicitur; quæ tamen ad manus nostras non venerunt. Inter *hæc in Bibliotheca Siculâ tom. 1. pag. 12. Anno annus Mongitor sequentia recenset opuscula*: de Pits moribus 2. de Timore Dei 3. de Amore fraterno 4. de Patientia 5. de Mundi contemptu 6. de Fallaciis diaboli 7. Homilias ad populum. *Horum vero quid adhuc, aut ubi supersit, nondum didicimus.*

B

ACTA

Auctore anonymo, interprete Vincentio Barbaro, ex hujus primâ editione Panormitana anni MDXXXVI.

CAPUT I.

§. Alberti natales, educatio, vocatio ad Religionem & sacerdotium, austera vita, efficaciſſima apud Deum preces.

Sancti parentes, ortus, studia, religiosa exercitia.

C

VEtuſtis ſane temporibus Petri, ſereniſſimi regis Hiſpaniæ citerioris, & Siciliæ *a*, vir fuit, nomine Benedictus, ex Abbatum familia *b*, natalium claritate præpollens, Eryce *c*, montano oppido Siciliæ prope Drepanum, oriundus: qui demum Joannæ, feminæ inter primarias cognomento Politiorum, deponſatur. Itaque latis innocenter una & leni affectu in ea maritali conſuetudine viventes, ſpatio annorum circiter viginti lex ſterilis proſus & infructuoſi permanſerunt. Demum mentis aditu penitiore perquirentes, qui prolem, ſenectutis fulcimen, ſoreiri potuiſſent, votis ſuppliciter ſuſis, Dei Genitricem uſque rogare non deſtiterunt, eamque, mutuo vovente, ſe partum perpetuæ Religioni mancipaturos, non ſine jejuniis eleemoſynarumque exhibitionibus, preces & vota præuntibus, exorant. Quo facto, non multo poſt tempore Joanna ſe viro gravidam cœpiſſe non dubitanter ſuſpicari. Interim Benedictus, quaſi cæleſti promotus [*] arbitrio, qua hora cum ſomnus defecerat, in quietis imagine, cereum fulgore luminoſum conjugem emiſam ſomniavit. Illud idem diluculo, dum nox occideret, vix etiam quiete detentam uxorem vidiſſe, ujuni *d*. Poſt abruptam vero quietem, mutuo congreſſu uterque utriqua tem aperit. Ambo ſuſpenſi demirantur; mox ſacrum vaſeque divinum myſterium profitentur, ac indè ex animis con-

[*] *f.* promotus

d

gratulantur. Tunc debiti Joannæ memor, genibus immittur, ſupplicique animo Deo optimo maximo gratulatur. Ecce, ecce, non deſunt jam dudum conceptæ prolis indicia, cui ob naturalem ætatem abnegari poſſe videbatur. Sic viro ſuo gratiæ fructum ad benedictionis a Domino ſe ſuſceptiſſe uic, idque & liquido & conſtantiſſime aſſerens; & Deo perculſa, Hic, inquit, Filius magnus erit, nequaquam cæleſtium participationi ſubtractus, ſi vita hæc vera ſunt. Et exſtipiens Benedictus, uberem quoque gratiarum actionem Altiſſimo retulit.

D

prima ætatis dotes ostenta, virgo ad sponsalia regia.

a Interea vero partus plenitudine, dolore comprimitur, nec mora, puerum peperit. Qui poſtmodum luſtrarque & formula ſacri Baptiſmatis inveſtitus, regeneratus eſt, indito nomine Alberto divinæ providentiæ nuta; quandoquidem illud antea nomen in provincia fuiſſet inaudium *e*. Puer factus, liberalium artium diſciplinis traditur erudiendus; & Spiritu ſancti gratia præunte firmatus, ingeniter eruditur, moribuſque cumulatiſſime decoratur. Illum itaque gaudibundi parentes ſummopere diligunt, cunctiſque propter egregiam indolem & charus & gratioſus eſt, manſuetudine ac lenitate clarus uſque adeo, ut, vix eo octavum annum agente, Benedictus a viro inter amplioſſimos regii generis de Fuli ſponſione, quo ad regiam aliquandodignitatem aſpiraret *f*, fuerit interpellatus. Denique perſuaſus & molliter victus precibus, uxori rem indicat, eam unanimem ſibi fore, promittens. At illa, Miror, inquit, mi vir, prudentium tuam, qui tam fluxis labilibuſque rebus ſeduceris, qui regnum inhias non perpetuum, ſed cito defecturum. Omitto inanem gloriam, & iſtas mundi decipulas. Numquid oblitus es, cedo, Creatoris tui, a quo ſummum beneficium exoraſti? Et quo pacto tuis ſane votis reſpondebis? Cui te rei libere obligaſti, hac ipſa te liberare non potes. Quo transverſus elatione raperis? Quin capedit nobis Chriſto pariter, & Genitrici debitum perſolvere. Hæc vir audiens, obſtupuit, nec amplius de hujuſmodi re verbum eſt conduplicare auſus.

e

f

F

Puer refert se Religioni eam expectare prolem,

g

pro meâ

3 Inſpecta denique temporis opportunitate, mater ad ſe Filium vocari juſſit; cui properiter aſſiſtenti cum de ujus conceptione & voti ligamine *g* ſerium retexit. Varum Puer verborum ambitum ſatis religioſum metitus *, humiliter inquit: Mater, ego libertatem non habeo ſub tali jugo patris conſtitutus; tamen quid vis maxima faciam? Mundone deſervire & me temporalibus immiſcere, an Chriſtum colere, eidemque in ſacra Religionis obſequio cæſtum exhibere ſacrificium, ut in æternum vivam? Nam ſic me voto obligaſtis. At contra mater, Fili charissima, inquit, votiva ligamenta hæc abolera non ſtudeo. Quin te propenſius oro, promiſſa ſolvamus: eſt enim in Deo ſervitus, regnum perpetuo ſalutare. Ad hæc rurſum Puer: Recte, mater, admones: quæ vis, omnia quam citiſſime fiant, curabo. Interea loci pater ſe domum recipit: prandium petit; meridieque mitis adſedit: & Puer hæc coram parentibus clare ac animo promptiſſimus incipit: Non edam hodie quidquam aut bibam, donec mihi cum benedictione ſalutem feceritis imprecati. Tunc utrique parentes promoti * benevolentia, faſtam adeo benedictionem & ſalutare ſuper in Filium corroganc, ipſique bene precantur. Qui, exora: a benedictione, adibus ſaceſſit. Carmeli-

* *f.* promotis.

A meli Ordinis Religionem ingreſſurus; cujus & opulentum fanum & celebre non pluſquam duo millia paſſuum Drepano diſtat, plus tamen ad radices Erycis vergens: quod ille ingreſſus, mox & acerſito ædis præpoſito, quem Priorem nominant, cultum ſanctæ Religionis efflagitat. Sed ille Pueri propoſitum infirmum ratus, primum recuſavit, deinde patri reducendum curavit.

At mox, Deperanter vermitis, ſomnoſus,

4 Veſpera conſequente Benedictus ſomno concedit: &, ecce, ad multam noctem Regina cæli, fida generis humani ſoſpitatrix, adſtare viſa, illumque ſic furore pergita ac minanti ſimilis increpare: Cur, age, debitum naviter non perſolvis? Cur aliena retines? Cur tam votivas pollicitationes moraris? Iſte tuus Albertus, quo maxime gloriaris, tuo de ſanguine tibi natus eſt; ſed mihi identidem meoque non diſſolubiliter ſervitio nuncupatus. Si mihi meum Servum non reddideris, ſcias, extremo te funere mortuum confeſtim ac turpiter effcrendum. Sed ille commodum terrore perculſus, excitatur; modumque viſionis ordine cum uxore citiſſime confert. Ambo votum ratum faciunt; &, diſcuſſa nocte, cum Filio una iter ingreſſi, revcrenter Car-

B melitanam verſus ædem contenduot; ædi proximant, & convocato Religioſorum collegio Benedictus ſomnium præteritæ noctis ordine remetitur. Cui ſponte ſupplices & orantes utrique, Filium obtulere, Religione & Marialibus ſacris initiandum. Proximante vero die, quo eſſet Albertus ſacroſanctæ

b Religioni mancipandus *b*, univerſi Primates convocantur, & ingenti frequentia conſtipati, in ædem convaniunt; ubi coram, ſolemnibus peractis cerimoniis, Albertus habitu Raligioſo decoratur; veſtimenta varo ſecularia, quæ depoſuerat, ipſcmet pauperibus, vitam inde mirabilis ſanctitatis aggrediens, erogavit.

Bi ſtatim noſtra reuigio diaboli- ca, ſ. jam ia

5 Sed diabolus, quod a primordiali ſuæ damnationis initio hominum generi æmulatur, peſtilenti verſutia ſtabilitus mortis ſpecimen, Alberto jam jam * ætatis lubrico verſanti laqueos orditur, ſummoque eum ſtudio propoſuit a tanto perfectionis gradu deturbare, ejuſque exordia pœnitentiæ penitus reſcindere. Itaque ſe in habitum formoſiſſimæ feminæ convertit, & oris extremam pietatem mentitus & gemitum, ubi Dei Servo proximavit, ſic fari cœpit: Miſtram mé! Quid faciam; cum ipſa

C tui amoris incendio depercam? Quo me, tuis nuptiis viduata, convertam, cujus amplexus diu chariſſimos contupivi? Na (ja precor) Juvenis, me genere primariam & ætate floridam, vultuque formoſam, & divitem deſerere partaris. Ad patrem reverterc; mundo deſervias; reſipiſce: non enim licet te iſto in habitu perſeverare, quem diu ferre non poteris. Meis, agedum, bonis perfruare, in quibus pars tutior eſt felicitatis collocata: nam & ipſa illud eſſe bonum, quod nocet habenti, non arbitror. Si igitur in iſta labe permanſeris; ſi ita acerbe ac duriter vixeris; nonne te, obſecro, pedes vel fœdi pulices cruciabunt? Hic nimirum debilis animo & natura proſpiceris, dum te marinali iſti jugo abrogas. Quare, juvenum pulcerrime, quam ſolum præ ceteris amandum delegi, ne me iſtis tantis in malis deſere; miſerere, quæ tua cauſa conflictatur. Tunc Albertus ſubdoli ſpiritus palliata machinamenta ſuſpicatus, Abi, inquit, ſatan, quo te ſuperbiæ peccatum dejecit; linque me: te enim, non, ut mentiris, hominis ſimulacrum, ſed inventorem mortis & ſcelerum caput intuendo comperio. Quo dicto, protinus vitiorum perſuaſor evanuit.

6 Remenſo cæli circulo ſol annum compleverat, cum, fuſis precibus, vir Dei Albertus, & humilitate præambula, ſacris initiatur, quæ prius a primo Religionis ingreſſu menci repotuerat. Ceterum in preſſione carnis taniæ fuit auſteritatis, tam perſeverantis pœnitentiæ, ut hujus reddatur in exemplis longe præſtans commemoratio: namque duro ciliD cio feriis (ut ajunt) ſecundis, quartis, ac ſexiis, jugi ſe macerando jejunio, corpus ſuum identidem retorquebat; ſextis vero pane, abſinthio mixio, rantum veſcebatur, ſtratoque virgineo ſolitus incubare, lanaque viliſſima nudus operiri, forinſecus item craſſis indui laciniis. Fuit in viſa ſemper abſtemius; ne aliquibus forte, ob mcri jucunditatem, luxuriæ motibus captari potuiſſet. Præterea catenarum flagellis nocturnas orationes concinnando, Deum propitiabat. Otia deteſtabiliter admodum a ſe virtutis inimica promovit, rebus divinis frequenter intentus, quarum inexplicabili voluptate detinebatur, veritus ne aliquando ceſſantem ſatan ſuis invidiæ retinaculis complicaret. In caſtimonia continue præſtitit, & omni nota turpitudinis abſtineas. Obedientiæ integriter obſecutus eſt, & ultroneam paupertatem complexus. Qui mox miſericordia polleus, & humilitate decorus, connecta gratis accepta, gratiæ cæleſtis E alimentum, fratribus impertitur. Hinc ob inſignem vitæ rectitudinem & ſpecioſam morum claritatem divina ſapientia fultus, ſacrarum Litterarum diſciplinas adſabre percalluit; ſed cæleſtium contemplationis amore mirifice tenebatur. Sæpe ethnicos & & catechumenos fulminantibus verborum diſſeminationibus ad Chriſtianam fidem convertit.

diſtributo tempore, prouerbio ad ſuordoti nem, alucio demonis,

7 Utque ſe in actione virtutum commodius excolere potuiſſet, modum rebus ſapienter adhibuit, citra quem nihil umquam eſſe potuit diuturnum: nam diem ſibi naturalem dividendo, propoſitum in ſerum ſtudium prodidit. A prima hora noctis ad uſque tertiam orare ſolitus; axin quicte parum modica recreatus, ut naturæ munus exquirit, ad idem ſtudioſius hora poſtera reverti; idem matutino conſurgere, Deo precibus ſupplicare, lacrymas fundere, atque demum plecti; ortenie autem aurora, ad rei divinæ oblationem & Sacrificii miniſterium contendere: his finitis, ex ſtudio pietatis a frequentia lubtrahebatur; ſic a Tertiis ad Officium uſque velperrinum corpore aliquid operari; mox horariis precibus peractis, ad priſtinam pœnitentiæ menſuram revertebatur. Itaque tanta fuit pœnitentia ſalutari, ut meruerit merito F tot miraculorum titulis illuſtrari. Et quod ad bumilitatem pertinet, ad ſacerdotium adeo iniqno animo ferena, adeo invitus aſcitus eſt, ut in hæc non exerte minus quam pie Sanctiſſimus proruptiſſet: Numquid indignum decet me tantum Sacramentum populo miniſtrare, cum ad divini cultus honorem aptum me minus inſpiciam? Sacerdotio tamen initiatus, Meſſanam præſulis imperio delegatur: ibi ſancti Spiritus gratia refuſus, ac divina cooperante providentia, multiplicia genera miraculorum exhibuit: nam dia quodam Dominico, fere nocte intempeſta, dum prope ædis aram cernuus orando dulcedinem orationis hauriret, atque ante ipſum, veluti ejus præſentia geſtiret, luminoſo ſatis igniculo lampas emicaret, ecce, diabolus, invidiæ radix, aſſiſtit, cupiens Sanctum ab re bene geſta prævertere; eoque Pſalmographi verſiculum legente, "Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me," commodum vi lampas illa devolvitur; quam Deus devolutam a diminutione & luminis oppreſſione tutam reſervavit *i*.

Exemplis Vinc. Barbari.

profeſſio Religioſa, auſteritas vitæ, ſtudium ſacrum,

8 Im-

A EX IMPRESSIS VINC. BARBARI.

8 Imperii ſummam gerente Jacobo, rege Hiſpaniæ citerioris & Siciliæ, qui Ferdinando * fratri majori natu ſucceſſerat, ſub recuperati orbis anno MCCXC, Dux Fridericus adhuc puer ex Petri regis parentis cera * ultima, fraternoque ductu Siciliæ dominabatur; qui poſtea ſextum jam ingreſſus annum ſeptimo Calendas Apriles, & Panhormi rex deſignatus, ad coronæ faſtigium evectus eſt; non poſt remporis ſeri circulum [k], Robertus, rex Neapolitanus, ingenti claſſe Meſſanam petit; eo namque * animo, ut victor de tota provincia triumpharet: exercitum mœnibus admover, quibus ſupremum exitium minabatur, caſtriſque ibi longe lateque munitis, copias circumagit: quibus urbem circumſidentibus, valida fames invaluit; ita tamen, ut homioum præſidia obleſſi deſperarent. Turbida facta ſunt conſilia civium; tametſi ad id publico edicto regio ventum erat, ut prius ignibus populata urbe, ad caſtra ſocialia Cathinam * verſus omnes concurrerent, quam deditione facta, turpiter boſtis ea poiretur: ad quod comitatus populares, magiſtratuumque conventus & optimatum collacrymantium ſubleitantur; qui præſtare in Deo adminiculum, quam in terrenis principibus, aſſeveranter repoſuiſſe prædicerent. Nonne Deus eſt, inquiunt, qui ad ſe cuncta deferentes a ſpe non fruſtratur? Eamus, obſecro, ocyus, & ſervum Dei Albertum inquiramus, cujus oratione ſuſa Deo ſuppliciter liberamur. Id idem ex populo multi repetiverunt: Eamus: ne propter flagitia miſeri in humanis eſſe deſinamus. Quam monitionem æque omnes ſecuti, Albertum conveniunt (nec rei divinæ ſolemnia adhuc deſierant celebrari) & rei ſic oeceſſitatem indicant: Sub tuum præſidium confugimus, Serve Dei, fame depereuntes; precatiooe tua Deum nobis propitiare *; ejus ram beneficæ Matris in nos affectionem convette: dexteram porrige ſalutarem, nec iſtis caſibus delictorum meritum nos reportare patiaris.

9 His acceptis ſupplicationibus, Albertus Deo Sacrificium obtulit; & cœpit in oblatinne lacrymatus, mox genua ſubmittens, adprecari: Rex regum, maxime Deus & communis omnium Pater, qui nullorum es hominum ſaluti umquam otioſus, ſi de tua miſericordia non diffidunt; reſpice de ſummo cæli populum tuum, tuamque large miſericordiam ſuperinfunde; paſce qui nunc eſuriunt, qui tantum in deſerto populum educaſti; ruæ potentiæ brachium protende feliciſſimum; obfirma urbem rimore quaſſatam; examinatam tutare, quæ citra operam tuam alioquin ſalva eſſe non poteſt. Non in multiplicato numero fretis, ſed in indicibili tuo tantum nomine ſit ſperandum. Aſſiſte morituris, ne ſatan ſævus hoſtis ſit de tot animarum tuarum perditione triumphator. Cujus dicti finem tonitruum eſt abſonum inſecutum, acceptæ precationis indicium, de quo vox item viſa eſt audiri, quæ Dei clementiam exorabilem denuntiaret. Inde cuncti pariter & gaudere cum gratiarum actione & admirari cœperunt. Tunc ſe ad portum triremes oneratiæ oumero quatnor * adplicant: earum advenus ignoratur; uberes ramen lirtori commeatus exponunt; quibus ordine expoſitis, ignoratæ [l] retroceſſere. Meſſenii * veroſunt rei novitatem admirati, quod late obſeſſus claſſe maritima portus tenebatur. Hoc cum audiſſet Fridericus rex, equeſtri comitatu frequens, Dei Virum adproperavit, atque illi, quoad potuit, dexteram exoſculatus, gratiam retulit, quod effundere Deo precationem non fuerit pro populo dedignatus, &, exorata venia, captivitatis liberationem illi, ejectis hoſtibus, præſtare. Sic mira ejus ſtabiliti ſanctimonia cuncti remanſere; nec urbs umquam debellari potuit.

a *deprecatis famis asperitatem*, * *imo* Alfonſo

b *i.e. ultimato*

k *ſ. nempe*

a *i.e.* Catanam

B

b *pro propitio*

tua Meſſana ſi precando aut obſeſſa.

C

* *Theod. & Polus. octo*

l

a *i.e.* Meſſanenſes

D

E

F

ANNOTATA.

a *Hunc temporis characterem rejecimus in Commentario prævio a numero* 22.

b Ex Abbatum familia. *Theodericus addit, & recte*: Quæ eſt una de primis regni Siciliæ familiis. *Surius pro* Abbatum *vel* de Abbatibus *male ſcripſit*, Adalbatibus.

c *De* Eryce *vide dicta in Commentario num.* 25. *Theodericus & Polycius hic ſolam Sancti matres patriam natam, & quidem eumdem Erycem ſeu Montem Drepani.*

d *Joannes Groſſus in Speculo Carmel. tom. 1. part. 1. num. 601. ait, eos vidiſſe* filium ſuum Albertum in habitu ſanctæ Religionis Carmelitanæ, & faculam ardentem in manu ſua tenentem. *Aliam inſuper viſionem eorum refert Philippus a Viſitatione in Vita Gallica §. 1. Sed auctori noſtro conſonant hoc loco Theodericus ac Polycius.*

e *Hinc forte nominis* Alberti *Etymologia auctoribus Actorum ejus Siculis, in exemplaribus Theodoriciano & Vaticano, tam ignota fuit, ut in Prologo ſuo derivatum illud ineptе putarint a nominibus Hebraicis* Alab, quod eſt lacteus vel dulcedo; & Her, quod eſt fons; *& a nomine Latino* Thus, quod eſt incenſum: *cum origo hujus nominis aperte Germanica ſit, ſignificetque hominem* nobilitate dignum, *vel* omnibus, *ſeu* ubique carum, *ac* dignum, *ut oſtendit Schottelius de Lingua Germanica lib. 5. tractatu 2. pag.* 1039. *Conſonat, quod mox ſequetur hoc numero*, cunctiſque & charus & gratioſus eſt.

f *Quod hic de regia dignitate dicitur, omittit Cajetanus; ſed conſentiunt Actorum exemplaria vetuſtiſſima. Philippus a Viſitatione loco citato ait, Jacobum I. Aragoniæ regem deſponſationem hanc expetiiſſe filiæ ſuæ Eleonoræ. Perperam: nam obiit Jacobus I. anno* 1276. *cum nulla tum umquam fuiſſet inter Aragones Siculoſque communicatio, quæ*, Alberto *jam ſeneſcente, primum cœpit anno Chriſti* 1282. *quo Petrus III. Aragonum rex Siciliam primus occupavit.*

g *De obligatione eorum, qui nondum compotes rationis, Religioni a parentibus per votum addicebantur olim, pro varia temporum locorumque diſciplina, diſſerit erudite Thomaſſinus in Veteri & nova Eccleſiæ diſciplina part. 1. lib. 3. a capite* 56. *Verum hic nulla eſt difficultas, cum vota parentum rata fecerit ipſe* Albertus, *& ætate quidem ad id idonea, ut colliges ex Commentario prævio num.* 28. *& ſequente.*

h *Religioſum habitum ſuſcepiſſe* Albertum poſt pancos dies *ab ingreſſu cœnobii, colliges ex Theodorico Aquenſi num.* 218. *& Polycio apud Surium cap.* 3.

i *Addit Cajetanus*: Id accidit, Jacobo ſumma rerum in Sicilia tenente: *idemque hic aſſerunt Theodericus & Polycius. Non placet: quia apud eoſdem Theodericum & Polycium accidiſſe narratur* in continenti, *ſeu* mox *poſt ſuſceptum ab* Alberto *ordinem ſacerdotii: hunc autem ſuſceptum ab eo fuiſſe, regnante Jacobo, qui anno demum* 1286. *inauguratus primum fuit, nequaquam eſt veriſimile: nam qua ratio fingi poteſt ejus presbyterium differendi uſque ad annum ætatis circiter* 46. *? Conſentus ergo, hoc additamentum hic non ſpectare, ſed ad numerum ſequentem;*

quo

A *quo refertur a Barbaro.*

k *Adi Commentarium num. 30. & ſeq. ubi hoc tempus explicatur.*

l *Theodoricus & Polycius affirmant, plures aſſeruiſſe, rectores navium angelos fuiſſe. Falſo ait Buonfiglius pag. 59. eos ab ipſo hoſte Roberto fuiſſe ſubmiſſos.*

CAPUT II.

Miracula quædam ab eo ſuperſtite patrata.

Sanat moribundum ex apoſtemate;

a

**f. factum*

B

Inſeſſum a dæmone liberat;

b

** f. prorupit*

C

EOdem tempore Meſſanæ cœnobio, ſub titulo Salvatoris *a*, alicius ſacerdos, apoſtemate in gutture male affectus aggravatur, ita quidem, ut de ejus ſalute medici fere omnes deſperarent; quem mox iidem, ut cadaver & cinerem jam facturum*, deſtituerunt. Hic igitur Meſſanæ Servum Dei adeſſe audiens, ad illum cœnobitas allegari jubet, qui eum ſanctitate ejus fretum velis & hic affectum graviter vitere non dedignari. Albertus ubi legationem accepit, pius & greſſu alacri, ſua præſentia conſolari cupiens ægrotum, feſtinat: ad quem ingreſſus, ait: Quid me accerſiri juſſiſti, mi frater? Numquid ipſe numen deitatis aliquod profiteor? Etſi infirmitate æque omnes naturæ trahimur; etſi peccatorum augemus numerum; in Domino tamen ſperare licet, cujus imperio ſalus omnis atque morborum genera obſequuntur. Et cum dicto, frontem ægroti ſigno crucis notavit, eumque paululum mento ſuſtulit. Et rurſus: Mi frater, Domino Jeſu fidem Matrique ſanctiſſimæ, per quam ſalvantur homines, adhibe. At ille Adhibeo, inquit, & tuæ ſimul ſanctitati; meque tibi inmedicabili morbo eruciatum committo. Nec mora, his additis, vomicam ſupremi fœtoris evomit. Sic priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt. Et inde cœperunt Alberti ſanctitatis incrementa venerari.

11 Interea cum Viro Dei Gelam *b* verſus aliquando iter ingredi contigiſſet; ubi ad ſuæ Religionis hoſpitium collatus eſt, cujuſdam claræ feminæ filiam a dæmonio detineri cognovit: ob quod in hæc ipſe gemebundus prorupiſſet*: Satan, quo imperio hæc facis? Et miſericordia motus, perrexit ad juvenem. Cumque de ejus acceſſu matri renuntiatum eſſet, confeſtim charitatis impulſu commota, domo exilit obviam. Quem viſum ſic dictis aggreditur: Spero, me divina bonitate deſolatam ſolaberis; etſi me tantus dolor miſeram deſolatur: ſiquidem quam filiam peperi unicam, impenſe diabolica detentione diſtringitur: peſſimus ille hoſtis jam pridem in tam ſpecioſæ puellæ viſceribus immoratur. Noli, obſecro, male affectam viſere, mihique ſummam præſtare jucunditatem dedignari. Ad quam ille ingrediens, cunctis ſalutari verbo pacem precatur? dein vero cum dæmoniosæ proximaſſet, illa incunctanter ejus maxillæ alapam nihilque hæſitans impegit. Cui ille propius & alteram percutiendam obtulit, rogans, ut ſe denuo repereuteret. Qua humilitate princeps ſuperbiæ confuſus ac dolenter affectus, incepit lamentari: Heu quam mecum inique agis! Heu quam patior, quando hinc ob tuum adventum protinus avolabo! Ad quem Albertus: Creator tuus ille maximus, qui te tua ſuperbia de paradiſi voluptate depulit, te idem de corpore iſtius infontis exigat. Quo dicto, virguncula miſere cœpit eoniremiſcere. Et rurſum Albertus: Egredere, ſatan, Chriſti nomine, divinumque iſtud opus illæſum deſere. Tum intuper crucis protento ſignaculo, eam ſacri roris aſpergine circumfudit: & eſt virgo commodum ſanitati reſtituta. Quæ liberatori Deo optimo maximo, & Viro Dei gratias pro meritis egit.

D

EX IMPRESSIS VITÆ BARBARI.

12 Sed levi fortaſſe dicas me narratione uſum, ubi rei conſimilis facta non eſt continuatio. Proinde ad majora, quæ ſubſecuta ſunt, rerum beneficia devehar. Anno a ſalutari mundi redemptione MCCLXX. *c* Drepani cum inverſi fœtus repugnantia primiperam diebus ſex enitti contigiſſet, de cujus vita prorſus medici deſperarant, Albertus ad id loci commodum regreſſus erat; quod non ſero fuis, me Hercle, ad parturientis matrem relatum; quæ, ut erat dolore circumſepta, ſpem perditam revocavit. Quid ni? Per totam enim provinciam, tum propter ſe, tum etiam propter parentum fulgorem, miræ ejus ſanctitudinis incrementa ferebantur. Adiit ergo Religioſum delubrum circumacta cognatorum collegio. Ad cujus inventi veſtigia devoluta, ſic cœpit ejulare: Miſeram me! Filia mihi, repigrato partu, moritur; neque eſt, qui feras E morienti ſalutare ſubſidium. Tranſi, obſecro, ad eam, priuſquam decedat, quando te diu videre concupivit; ut ſaltem, ſi gemitu delicta confiteatur, inveniat anima ſolatium. Quæ eidem, de inhabitantis ædibus & de regione ſciſcitanti, reſpondit: Quid refert, ſi tibi ædes eommoſtravero? Veni, & vide. Limen igitur jam jam ſacrum evalerant, ad ædes, Alberti puero conſequente, gregatim contendentes. Ubi is intromiſſus eſt, cœpit ſemianimem illam, quæ Margareta dicebatur, proprio nomine nuncupare; ſed ea ſenſu defecta, jam nihil quidquam reſpondit. Et tandem, infixo ori digito, quid, inquit, dolore conficeris; & mihi non loqueris? Fare, age; & parentem, ſodes, conſolare. Et manu oblinita oleo, ventrique ejus ſuperaddita, ſic oravit: Propitius te Jeſus, filia, ſoſpiter meritiſſimo ſuæ Deiferæ Matris beneficio, & ſicut illibata illa virginitate concepit, & mox Virgo, ſortita partus indolentiam, peperit; ita tu ſine vitæ diſcrimine, quæ diu parturiſti, paries, divinæ Religioni fœtum oblatura. Vix hæc finierat, cum illa obſtructos jam oculos recluſis, veluti ſenſu recreata; Vtrique Dei manu comprehenſa, Adjuva me, inquit. Et F ſtatim recluſo utero, quo obſepto partus remorabatur, infantulam peperit, poſtmodum Domino conſecrandam.

Sanctum ex ſolpitum ſanat & converſis cum familiæ;

d

a

f

13 Illa corporis tantum; ſed quæ ſequitur, & corporis & animæ ſalus: Anno poſt ſalutiferum Virginis partum MCCLXXV. *d* vir quidam fuit ſane Judæus, qui Saccam oppidum *e* Albertum ſuis diſſeminationibus impertientem, gravi epilepſia comprenſus & adiit & opem valetudinis per parentes oravit: quam illis efflagitantibus ſe demum præſtaturum polliceitur, ſi modo ſe in hæreſim *f* Chriſtianam collaturos promittant, & jugem Beatiſſimæ Matris virginitatem euotes minus inficias & quæ omnia circa Symbolum Chriſtiani profitentur. Quibus, ſe omnia eredere, aſſeverantibus, cum crucis inveſtitu * ait epileptico: Exigatur abs te morbus iſte, ſi ita res habet, ut prædico de Jeſu Naxareno. His actis, melancholicus humor ille diſcutitur; lenteſcunt nervi; mens, quæ apprenſa erat, diſſolvitur repurgata; nec, qui a nullo medicorum ſanari potuerat, ex tunc eo morbo comprenſus amplius retorquetur. Sic eſt recte, cum ſui ſtupore famulatus, & multorum freqnenti convenientia, curatus. Quare ſpi-

* *i. e.* obſignatione

A ritu gratiæ in meliora converſi, & ſacroſancti lavacri tioctione regenerati, le Chriſtiani cultus in ceremoniis aſſeruere *g*.

Ex IMPRESSIS VINC. BARBARI.

14 Eodem rurſus anno, dum Vir ipſe Dei provinciam obiret, atque Agrigentum verſus, ut Siculos ad lacctitatis formam coverteret, proficiſceretur, flumini, cui Platano *h* nomen eſt, proximavit; ibique Judæorum aliquot ingreſſos jam flumen offendit, & inundatione ſubita raptos periclitari: qui, Dei Viro cognito, cujus aliquando tot miracula percepiſſent, cum ſui eœperunt aſſertiorem, implorato ſubſidio, cooclamare: In virtute Chriſti tui, Domine, feliciter aſſiſte: ſoſpita nos, ne aquis hic operiamur. Quibus adhuc elamantibus, ille Baptiſmi formulam proponit, ſub qua Chriſti nomine potuiſſent incolumitate potiri. Quod cum non reculaſſeot, tumque omnia inſuper, quæ de Jeſu Nazareoo audierant, ſe credere aſſeruiſſent, ille flumen ingreſſus, cedentibus aquis *i*, baptizare eos ſalubriter approperavit: quos inde illæos eduxit & probatioris officio vitæ reſtituit.

g *aliter item aquis obtemperat edicti, converſis quo ad Chriſtum.*

h

i

B 15 Nec inde ad ſeram diem *, Vir ſanctiſſimus, quia omia populi convenientia gravari videbatur, Leontinum *k* receſſit; ibique, divino illo præteote ſpiritu, plura, quæ apud quoſque oppido præclara ſunt, exhibuit; inter quæ id unum in chronicis viſum eſt maxime receolert. Admolphus * quidam noo obſcuro loco natus de Lamiarum familia, adeo poſtrema oppreſſus eſt ægritudine, ut pene exanimis exſpiraret; cumque medicorum coofilium eſſet, ut funus exſtrueretur, mater affectu nimio ac trepidatione concita, & vix eorum auctoritate reſpectata, ad cœnobium, præſidii gratia, præcincta muliebri comitatu, procurrit; gravidoque ſinu & ſpe & pietate in Servum Dei, cum prope templum eſt, ſorinſecus clamat: Eia age, qui Deo gratus es, Alberte, mihi ſuffragare. Non hioc recedam, donee tuis meritis mibi filius coovaleſcat, tuæ iſti Religioni maocipatus. Cumque magis iocrebuiſſet ejulatus, e Religiotorum numero aliquot egreſſi ſunt, atque fruſtra eam illic Albertum, quando abeſſet, præſtolari denunciant, verumtamen ejus laciniam tantummodo ſe habere commemorant: quam illa, iſthæc ut accepit, eſſlagitare non deſtitit, certe rata, divinam bonitatem in ea poſſe ſalutem operari,

ſanat mentem & religiosi decorum i. e. non die poſt

k

* *al.* Adolphus

C 16 Tandem coacti precario cœnobiæ, ad ægrotum perguot, atque ſub materna fide laciniam femineci ſuperimponunt, cuncta oranie Familia, Me Hercule, factum omni leculo ſpecioſum! Ecce, in confinio mortis ſoporatus juvenis, prope le Albertum ſtare, mentis officio contuetur, ſeque illum, maternæ fidei commemoratione relata, ad Chriſti nomine ſurgendum exhortari; ob quod divinæ ſuffragationes, ut compertum eſt, non remorantur. Tumque is maxime ſibi dexteram porrigi * videbatur; quam cum prendiſſet, eſt confeſtim gravi ſomno diſcuſſus; ſurtexit, ac cœpit loqui clarius, & quæ viderat, ordine recenſere. Præterea eſus *l* adlubenria propoſita, & cibo refocillatus, convaluit, Poſt hæc Admolphus, ubi ſe devotatum cognovit, Religionem forti animo attinctus, intravit. Ceterum (ut animoſa corda juvenum defervent) ante annum, eo quod ex ampliſſimis eſſet, quem odiſſe cœperat, cultum reliquit, & ſe militiæ inconſultius addixit. Ad ſummam, temporis anguſto ſpatio divinam ultionem miſer experitur, cum ſuo cruore fratris illegitimi manus inquinavit; & ſummum ſibi propinatum dolorem mater inhauſit,

quam prius de defuncto, paruit mortuus

* *ima* porrigere

l

17 Forte fortuna Vir ille ſanctiſſimus dum Panhormi *m*, toti fere urbi cognitus, immoraretur, die quodam, ut Deo optimo maximo collibitum eſt, inter ſuius a ſororcula fratri puero eſt lumen erutum. Quo caſu cœpit univerſa familia contriſtari; ſed mater præ ceteris ejulatu miſerabili quatitur, cum præſertim in aperto eſſet, chirurgos ad remedium ullum efficax non valituros. Poſtremo, ſalutis humanæ repugnato * aditu, ad Dei Servi ſuffragia confugere, eſſe latius duxit, & menſuram divinæ benignitatis experiri: ad quem una cum filia profecta, pueri ſucceſſum totum ordine commonſtravit. Cui ſanctitate ille præfulgens, Ecquid adhue ploras, inquit? Deus artus ſolus adfabre compegit, Deuſque ſolus etiam diſſolvit. Cumque illa fletum non cohibens, promerendæ ejus gratiæ ſtudio propenſius inſtitiſſet, nec inde punćto quieviſſet, dum ſe reum aliorum exemplo fateretur Vir ſanctiſſimus, in hortulum ædis * interiorem receſſit, ibique ſemotus clam; nec alioqui fletu abſtinens, cum ſe proſtraſſet; Deus, inquit, an nos ineffabili potentia tua propter te genus humanum non creaſti? An nos non idem ad tuæ felicitatis gloriam tua clementia nuncupaſti? Nonne, ubi nos primo crimine morti deputaſti, tandem tuæ bonitati placuit, ut expiati ſanguine Filii tui, tecum per fidem & miſericordiam jungeremur, & ſœdi turpiter ac dehoneſtati, jam honeſtaremur? Et, ecce, nunc quod opus mirifice formando membris ſapienter & artubus tolligaſti, & quod ſpecioſius anima, quo ad gloriam viveret, decoraſti, illud invidus ſatan invidiæ cumulo deturpando fugillavit. Placeat igitur tibi iſtud nunc refigiare, ut, eo ſuo membro donato, tua potentia venereturª, hoſtilis vero malitia collabatur. Et cum ter hæc ſupplex iteraſſet, ad mulierem confeſtim reverſus eſt; quam Chriſtiano nomine compellando, ad Chriſti fidem, qui ſolus corpori membra reſtituit, adhortatur, magnaque dein cum præfatione conſolando dimittit.

d. i. e. cœnobii

d. i. e. abſtinebat

d. i. e. Laudetur

18 Illa vero quam potuit ſui commendationem uſa, poſt conciliatam benedictionem proficiſcitur, domumque recepta, puerum quiete diſcuſſum rectequc convaleſcentem deprendit. Qui ſubito ut eſt ea totromiſſa; Mater, inquit, homo quidam oleo lumen perpetuo tenebris obteratum vere perunxit. Cujus illa cultum & ætatem inquirente, vidiſſe lenio proximum reſpondit, interioribus atris, exterioribus vero candidis amictum laciniis. Perſpectumque habuit io ſpiritu, Dei Virum adfuiſſe, quod reſtituto lumiois beneficio viſio illa ſatis luculenter apparuiſſet. Factum eſt autem toti civitati cognitum & admirabile. Sic paſſim lateque ejus amplificabatur commemoratio. Quapropter hinc locum aiunt datum, oleum vel aquam, ubi corporis ejus reliquiæ fuerint perfuſæ, multiplicium morborum præſtare ſanitatem *n*.

pœna noſtri tuli i

n

19 Sed tuoe Albertus, deoſa populi frequentia ſurgere & ad ſe confluere iocipiente, hoſtilis calliditate & inani gloria tranſvetlus efferri veritus & demum naturæ fragilitati luccumbere, Meſſanam verſus clandeſtina profectione pedes inſtruxit, ubi Religionis locus extra civitatem eſt poſitus. Ingraveſcente autem ætate cœpit adverſa valetudine cooflictari, & in quiete illa turbida Deum ſubinde rogitare, oe ſe prolixtori amplius dilatione cæleſte cœnaculum aditurum permitteret; verum ſuam aliquando rogatinnem his verbis emendavit: Quemadmodum tui Filii, Deus, ex animo fieri non permiſiſti, ſed iuam perfici voluntatem mandaſti;

fugit aurã populari, i. prædicti fanum & favoris obliquum.

A dasti: ita non mihi, ut velim; ſed tuæ morem geras voluntati. Dumque orationis incendio rapitur & in extaſi commoratur, clare hanc vocem audiviſſe dicitur: Inter agmina Confeſſorum ſine fine Deo fruiturus levaberis & æternitati conjectaberis. Et ſi umquam orandi ſtudio ille cunctatus eſt, nunc tenacius adhærendo perſeveravit. Nunc pſalmodiam eanit, nunc ſanctorum Patrum pervolvit oracula, atque porro divina myſteria contemplatur; nunc Deiferæ Matris repetendo memoriam præſultat, ejuſque vnliva collocutione delectatur. Die vero ineunte fatali, Religioſorum cœtum ad ſe convocari juſſit, cui veterum patrum libuerit ex animo mores æmulari: quibus circumſidentibus, dum cæleſtem ſuavitatem penſitaret, ut Apoſtolus, Cupio, inquit, diſſolvi, & eſſe cum Chriſto. Qui mox, ut prophetes, hujuſmodi prædictionem ſubjecit: Hodie vitæ labore ſanctus, Den ſpiritum reddam ad ſuam patriam recta ſubvolaturum, eademque hora ſoror pariter, qua ipſe deficiam, mecum, deſertis vitæ fluctibus, B eonficietur. Quod rei eventu vere divinam præ ſe tulit ſortionem: quando ab ipſa pluſquam bis
o
pſ. ibeſſes centum & quinquaginta millia *o* paſſuum abiiſſet *.

ANNOTATA.

a Cœnobium *hoc magnum ac celebre ſancti* Salvatoris *ad Baſilianos pertinere, docet* Pirrus *in notitia eccleſiæ Meſſanenſis pag.* 390.

b Gela *olim a fluvio, cui aſſidet, cognomine nuncupata, nunc vulgo* Alicata, Licata, *& Leocate dicitur, in littore Siciliæ meridionali, ubi diſtat Agrigento verſus orientem milliaribus fere viginti.*

c *Annum hunc* MCCLXX. *omittunt Surius & Cajetanus: Theodericus vero hic exprimit annum* MCCLXXXI. *Ex utrovis liquet, Acta* S. Alberti *ſcripta poſteriori ſæculo eſſe congeſta: nam quæ de obſidione Meſſanenſi narrata ſunt antea, certo poſterius acciderunt, quam hæc & quæ modo ſequuntur. Uter vero annum hic accuratius annotarit; Theodericus, an Barbarus, quis definiat?*

d *Pro anno* MCCLXXV. *Theodericus habet* MCCLXXXV. *Surius* MCCXCV. *quem unſcio cur ſequi maluerit Cajetanus, quam Barbarum, cujus nomine* C *Vitam inſcribit.*

e *Adi Commentarium num.* 32. *& ſeq. ubi rejicimus eos, qui hoc in* Terra Sancta *contigiſſe volunt.*

f Hæreſis *hic pro* dogmate *ſeu* doctrina *ponitur ſimpliciter, ut olim apud Romanos & Græcos; quod miror tamen in Barbaro, qui ſcire debuerat, inter Chriſtianos ab ipſis propemodum Eccleſiæ incunabulis conſtanter alium hujus vocis uſum & ſignificatum fuiſſe.*

g *Addit Theodoricus*: Juvenis autem a Viro Dei euratus, ipſum ſecutus eſt; eum deinde laudabilem duxiſſet vitam, in Domino tandem feliciter obdormivit; *quod ſequuntur Polycius & Cajetanus. P. Philippus a Viſitatione narrat hoc miraculum, quaſi bis acciderit; Saccæ ſcilicet, & in Terra Sancta, idque cum variis adjunctis, quæ cum apud antiquiores in vulgatis Actis non inveniantur, ſolidis fuiſſent firmanda teſtimoniis. Vide ipſum §. 9. num. 5. & §. 10. num. 2.*

h Platanus, *olim Lycus, Saccam inter & Agrigentum variis fluminibus auctus, in mare devolvitur. Hieme vero, ut ait Fazellus decad. 1. lib. 6. pag.* 127. adeo intumeſcit, ut inter immania Siciliæ flumina connumeretur. *Hinc perro etiam colligo, Sanctum non e Terra Sancta adviſſe Agrigentum; ſed e terra ſeu oppido Sacca, inter quod & Agrigentum iſte fluvius occurrit, & ubi proinde præcedens miraculum patratum fuiſſe credendum eſt.*

i Cedentibus aquis. *Theodericus & Polycius aſſerunt, Sanctum* ſuper undas *ambulaſſe; ſed Barbaro adſtipulatur codex Vaticanus, ut animadvertit hoc loco Cajetanus. Surius ſequentia duo miracula tranſilit.*

k Leontinum, *ſeu* Leontium *urbs eſt ad latus orientale Siciliæ Syracuſas inter & Catanam.*

l Eſus *ab edo, id eſt comedo, hic uſurpat Barbarus tanquam participium verbi deponentis, ut ſenſus ſit: Præterea cum comediſſet propoſita quæ adlubebant, &c. Uſus tamen iſte, quantum ſcimus, barbarus eſt, oleique ſolœciſmum.*

m Panhormus, *ſeu potius* Panormus, *vulgo* Palermo, *urbs eſt ampliſſima & regia Siciliæ in littore ſeptemtrionali.*

n *De uſu aquæ ſic conſecratæ inferius multa recurrent in miraculis. Ceterum hunc miraculo Theodericus de Aquis ea ſubjicit, quæ de Sancti provincialatu dabuntur infra in Appendice. Vide interim etiam dicta in Commentario num.* 34.

o *Theodor. & Polycius*: Fere per ducenta & ſexaginta milliaria: *unde Roccbus Pirrus in notitia eccleſiæ Meſſanenſis pag.* 339. *putat, Sancti ſororem tum fuiſſe Drepani (vallis, an montis, parum refert; cum utrumvis Meſſana* 260. *circiter milliaribus diſtet.)* E

CAPUT III.

Glorioſus obitus; exſequiæ; translatio corporis; tum comitata ſubſecutaque prodigia.

INterea cœnobitæ dum morti eum inhærentem conſpicerent, advigilare cœperunt, & circumacti, precibus invigilare, ejuſque mandare animam. Veſpertina autem hora Vir Dei plane ſenſit, ad ſui diſſolutionem ſe tendere: tum genibus innixus, in eorum conſpectu ſic oravit: Deus, qui cuncta tua admirabili potentia creaſti, creata tun arbitratu diſpoſuiſti, diſpoſita tua beneficentia ſuſtines, ſuſtine tua miſericordia animam meam, eamque ſpiritus immundi poteſtatem reformidantem tutare, tutam in tui famulatus electa pulcritudine colloca. Poſt hæc Pſalmum", Deus in nomine tuo ſalvum me fac„, ad finem protulit, & Pſalmum pariter, "In te, Domine, ſperavi„ dedit abſolutum; angelica ſubinde ſalutatione & oratione ſimul Dominica interjecta. Cumque iterum ad Pſalmum, "In te, Domine, ſperavi„ concederet, cælum intuens, promerenti ſalutem concilians, ſuique ſoſpitatricem Deiparam advocans, elatius, velut ultimum ſubderet, exſpirans, In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum pronunciavit. Quo dicto, inſtar lucidæ nubis, anima properiter abiit & in cælum ſuſtolli viſa. Corpus vero lineo cilicio *a* circumamictum & feretro compoſitum, funebri pompa veneratur. Deceſſit anno poſt Virginis partum MCCCVII. *b* ſeptimo Idus Sextiles.

Sancti moribundi animæ cœlum tolli viſa.

F

a

b

21 Hactenus, quæ de ejus vita fideliter ſubvenere, contrivimus, & quæ pro exemplo fidei hominum memoriæ non ſupprimenda viſa ſunt. Nunc autem ad ea diverticulo tranſgrediamur, quæ, eo ſunerato, non minus gloriole quam vere provin-

Corpus ſanctum poſt obitum ſæpius occurritur, occurritur mediæ,

A cia recognovit. Ad ejus eoim tranſitum, campanum, quod ejus ductu conflatum fuerat, nemine pulſante, EX IMPRESSIS VINC. BARBARI, ecpit altius perſonare; corpus odore frequentius halitare, & ſuaviter affantium nares refundere: ad quod undanter, ut mirabilius ſpectaculum, Meſſanenſium quam plurimi proceduut, ac Judæi pariter confluunt, quorum pars bona ad fidei orthodoxiam convertitur. Quin ipſe Fridericus rex III. funus equeſtri comitatu pedes honeſtavit. Sic tantum Patronum ſublatum univerſi molliter ingemiſcunt. Tamen certatim pro virili parte ſanctum cadaver attingere quiſque contendit, quando divina virtus inde ſpiraret, egtulque languentium proſperæ valetudinem reſtitui videretur: ejus lacinia * fruſtillatim hinc inde conciditur, quovis affectus gratia fruſtillum cupiente ſortiri, quod ſui Servi meritis in ea tot miracula divina clementia voluerit operari.

* Pro vestimentum

22 Verum inter cetera duos ad calcem exſequiæ feſtinarentur, hera quædam non humilis generis ex Paliciorum familia, quæ Venetia * dicebatur, affectus exuberantia percita, de capite ejus nondum funerati amicimen tuſtulit; quod & anxie cuſtodiri curavit; & quorum illud capiti imponeretur, ſi ophthalmia, aut quivis oculorum vitio laborarent, illi confeſtim curabantur. Denique ut de reliquis taceam, Fridericus rex ejus apparatum funebrem accuratius curari jubet, prælulesque aliquot provinciales in funus coituros mandavit; quorum oumerum Guidoctus, archiepiſcopus Meſſanenſis &, dicto quorumdam, epiſcopus Parthenſis e auxerunt; ad quos item ceteri ordinum & gradoum diverſorum acceſſere, funeralem pompam rege conferti ſſimo numero ſubſequente.

* Qui sunt miracula in persona illustres ejus vitæ, & de Patrona

e

23 Indicto itaque triduo jejunio, archiepiſcopus in cunctis ciborum appetentiam coerceri jubet, preces fundi, eleemoſynas erogari, reique divinæ ſolemnia per templa celebrari, ut aliquod in eo ſacrato miniſterio divina dignatione prodatur miraculum; quod & factum eſt: ſtante enim in delubri meditullio feretro, in quo cadaver illud compoſitum & venerabile ſuſtinebatur juſtis honeſtandum, ecce, tantus odorum halitus largirer cœpit exuberare, ut æque omnes ſuavitate illa cæleſti nutrireotur & in ſtuporem ptocul dubio traherentur: ad cujus ultramundanæ Sceplaſiæ *d* vaporarium omnigena morborum genera curabantur; adeo ut ſanctimoniæ vas fuiſſe, turbæ citra dubium fatereotur. Tunc autem orta diſſenſione, inter clerum & populum circa rei divinæ celebrationem turbatum eſt: clerus mortuorum; populus vero Sanctorum ſtata ſolemnia reperenda proponit, & hoc definitis ultro citroq; rationibus: alter enim ad jus Pontificium, alter ad devotionis impulſum recurſum habuit. Tandem divino nutu ſtandum eſſe decrevere. Mandat igitur archiepiſcopus cunctos orare. Deoque profixe ſupplicare, quatenus ſciri potuiſſet, quibus præſertim titulis, quibus honoribus eum decorari maluiſſet. Quibus orantibus, commodum duo pueri, albis toduti poderibus, & ſtolis aureis in modum crucis præcincti, multoque ſole luminoſi, ſunt altrinſecus ſtare viſi, licet non fuiſſet eorum aſpectu admodum præ fulgore conſpicuus; qui tamen voce clara cunctorum cum exſpectatione contonuerunt: "Os juſti meditabitur ſapientiam „; quo dicto, confeſtim io auras evanuerunt. Itaque Fridericus rex, & Archiepiſcopus una cum inito præſulum collegio tam claro miraculo cedere ſtatuerunt; effectumque eſt, ne cæleſte arbitrium humano poſtponeretur. Sic communi conſenſu fuere Confeſſorum ſolemoia celebrata.

In quibus angustiis sit sanctimonia, Os justi &c.

d

24 Sed his finitis, hora nona ſepulturæ corpus honorifice traditur. At rex & populus Meſſanenſis univerſus publica ſanctione lanxerunt, Pnnnificis maximi per legatos auctoritatem publice exorandam, cujus porro locupletiſſima approbatione canonizatus, albo Confeſſorum Albertus alcriberetur; ſitque impeoſa provincialium poſteritatis memoriæ conſultum. Ad cujus ſepulchrum tum cives, tum remoti & exteri confluunt, infirmi, claudi, cæci, leproſi, atque paralytici; qui noo lera nimis cunctatione curantur hoc modo: nam languentes ad ſepulchrum vel terrium, vel adulque diem quartum & jejunio & precibus iodulgentes noſte in concubia lux fulgida circumfundebat, qua circumfuſus Albertus, in alba veſte perſpicuus evidentia videbatur: & quorum ille oculis ſe non tubtrahebat, ſtatim eos ſanctitudinis beneficio dignabatur; qui mox parto ſalutis beneficio, Deum exerte collaudabant, quod hujulmodi gratiæ ſuo Servo poteſtatem feciſſet. Quo in apertum prodito, paſſim lateque ejus eſt amplificata veneratio; cujus alioqui miracula, quæ ad hęc ulque ſecula e ſucceduur, non ſunt a Chriſtiano conſpectu penitus remota.

Sepulcro non litur mox claro miraculis

D

e

25 Nempe inter cetera quod ſequitur, non eſt ſuis relatione fraudandum. Eodem anno, quo Albertus imbecilliuati naturæ conceſſit, tempeſtate bellorum inter provinciales regulos & ipſum Siciliæ tegoum ingruente, ſepulcrum ejus exhonoratum prorſus relinquitur: in cujus lacrarium ſtipendioſi milites, refractis pudoris & reverentiæ poſtibus, temere, quaſi canes, iriumpunt, eoque pro ſtabulo uti laris flagitioſe contendunt, equorum numero paleiſque farrim intromiſſis. Sed ſui Servi tantam ignominiam Deus ferre non potuit; ex quu factum eſt, ut quadrupedes cuncti præteotiſſima morte percuſſi caderent; milites vero vario morborum genere fœdarentur, tutique admodum pauci evaderent. Inde quidam refractarii perverſitatis commoti pervicacia atque iracundia poſtrema conflagrantes, ſepulcrum reſignare, corpuſque ejus quinam eſſet conditum, videre decreverunt. Sic equis lapidi collightis vique actis, ſepulchrum finditur, lapiſque diſſilit; & eſt nulla mortali contractione tactum, ſed genibus innixum corpus venerabile repertum; velut in authores animadverſionem meritam, ad ſuam ulciſcendam igoominiam, exoraret. Quare non poſt multum temporis evenit, ut omnes contagio peſtiferia interirent. Quid plura? Hic amplius ad hæc ulque tempora aulus eſt diverſari nemo.

Sed ne sub eodem tempore violato,

E

F

transferuntur alio reliquiæ, ubi quo ornantur more, colunt

26 Sed inde cœnobitæ, ejus ſolemoiter extracto corpore & inita fuga, ubi nunc degunt, præfixo domicilio, commigrarunt: & cum loci ruſtus aptitudinem deſiderarent, unxti conſulunt, ut pars ibi corporis (quod populo per conſultum optime quærebant) relinqueretur; reliqua vero, & principalis, Drepani ſoleminter veneranda præficeretur: ſic utraque Religionis fulta ſedes & porro ſui Patroni reliquiis non defraudata, præſultaret, ut pura Meſſanæ; quod hic vitæ inunia perſanctæ tranſegerit; & Drepani, quod inde originis paterne traxerit fundamenta *f*. Paucos poſt dies, cum prope ejus Religionis cœnebium ſtatio Genuenſium, quam logian *g* Græco vocabulo nuncupant, flammis correpta conſtagraret, quidam puer, Anconellus nomine, ſupinus in combuſtionem collapſus eſt: qui propediem Alberti ſubſidium memoriter imploravit, deinde Deiferæ Matris præſentaneuæ & ſalutare ſuffragium. Quamobrem citra periculum exiitit cum omnium admiratione

f

g

Digitized by Google

A ratione præſervatus. Raptus inde, approperanti plebi, ſe nihil inter flammas diſpendium feciſſe, iudicat. Quem Deus Alberti meritis illæſum præſervavit: ob quod multis annis Carmelitanæ, quo ad ejus fuerit, Religioni deſervivit *b*.

b Sanctæ vocationi invidens pauitat; ac reſipiſcens, mox liberatur.

27 Admirabile eſt ſane narrando puer incrematus; ſed id æque atque ſuperius robuſtæ admirationis, quod dicetur, & ſuo ſtilo, medius fidius, proſequendum. Anno Dominicæ Nativitatis MCCCVIII. Leontini, dum Carmelirano cœnobio præpoſitus pro roſtris concionaretur, & inter concionandum beatum Albertum efferendo, Sanctum nominaſſet, quidam ſacerdos invidens, ejus ſanctitatis præconium in conſpicuo celebrari, dicto reclamavit; illum mentiri, eumque ſanctum indignum eſſe judicari, confirmans. Cui derepente, cunctis videntibus, miſerabili cruciatu aduſque genua viſcera collabuntur. Sic pœnum eſt juſtum dementiæ ſupplicium. Medicus tamen accerſitur: ſed ille quamprimum, non opem ſuam, verum Alberti maxime neceſſariam exiſtimavit, qua poſſe eum liberari, religioſe ſuſtinebat. Cujus gravi hortatu reſipiſcere perſuaſus ſacerdos,

B continuo cœpit Albertum invocare, ac ſe falſum, iniquum, vanum mandacemque coram arguere, quando ejus ſanctitati derogaverit invidenter, aſſeverat, ſeque id merito ſupplicium pati: ad ultimum ſalutare medicamen implorat; ut ſuo periculo poſſit ejus ſanctitatem non dubitanter diſſeminare, addens voto ſe ejuſdem feliciſſimi nbitus excubias * celebraturum, ejuſque diem perpetuo omni vacatione feriatum, & alioqui feſtiviſſimum obſervaturum. Qui proximo die matutino corpus inungi perſentiſcet: quod manu ſcrutatus, jam novit ſe eviſcerarione convalidum: feſtinanrer lecto deſiluit, ſeque induit; & cum loce prima ad ædem receptus, Religioſis omnibus ſe recte valere demonſtravit, ſeque, gratiis Deo perſolutis, ad dies præfixas voto perſolvendas aecinxit.

** i. e. vigiliam*

*Sanatur vomendo abſilio mulieris ulcera. * f. quem * f. redderet*

28 Quo facto inſtructiſſimus quiſque fide Deum ſincerirate ſublimare; quin etiam, ſiquis erar divini cultus neglector, contra vereri, cujus * virtutum actiones quotidie reddere * clariorem. Cum inter hęc, anno fere Chriſtianæ ſalutis MCCCIX. bera quędam nobilis Agrigentina, quod mamillę ulceratione

C ſuppuranti triennio laboraret, nec ſaluti hominum medicamenta ſufficerent, quibus inferna * illa malignitas exulcerari * potuiſſet, ſtruit ad Virum Dei roia mente ſalutare confugium; cui ſe argenti imaguncula oblaturam, paopereſque cœnobitas rres ad ejus nominis venerationem induturam pollicetur; quod, Hercle, temporis momento non incurioſe peregit; idque, dum vivit, perpetuo ſingulis annis futurum, voto nuncupavit. Proxima vero nocte per quietem medicum incerrum vigilans videre viſa eſt, qui de Alberti lampade olei pauxillulum ſumi, mamillamque probe deliniri prædiceret *, ſi ea proſperæ valetudini reſtitui curaret. Mane, relicto cubiculo, ſe ad Alberti ſacellum cum feſtinatione recepit; reque ſuppliciter confecta, juxta quietis imaginem, atque inſuper adhibito honorifice rei divinæ Sacrificio, domum revertitur; & ſe commodum nullis ulceribus obnoxiam vicinis indicat, cujus modo ſucrat divinitus ſaluti conſultum.

** ſ. inſerena * pro exaſperari*

** ſ. præcluderet*

Sanctus miraculo tuetur cultum ſuum poſtliminio.

29 Sed ne nimis temporum dimenſione differar, eodem ſcre anno, ſeptimo Idus Sextiles, ſtudii gratia popularis, or moris eſt, Platiæ *i* (ſic enim vulgo dicitur) ejus anniverſaria ſolemnia Carmelitani cœnobitæ geſtiunt celebrare; & ecce, deteſtabilis invidiæ pareos diabolus quorumdam clericorum ad invidiam fanatice corda concitavit; qui nequiter nocte illa, quam ſolemnis dies inſequeretur, imaginem Viri Dei inducere * atque reſcindere decreverunt: quo elanculum perſtructo, quidam, Bonjornus nomine, duodecim fere annis paralyticus, perſtrepentis nnanimiter turbæ tranſitum de nocte percepit; cum rei novirate ſolicitus, uxorem, quidnam eſſet compertum ad oſtium propere deſtinavit: quæ mox trepidanti marito factionis adulteratæ manipulum collectum ſe comperiſſe reoontiavit, qui furore percitus, ad Alberti imaginem delendam feſtinaffet. Iſto accepto, ſic affecti cordis ubertate proclamat: Utinam eſſem corpore validus, neque ullam virium facultatem deſiderarem! illam, Hercule, armis ſummoque ſtudio rutari pertentarem. Me iſta, beate Alberte, paralyſi aſſere, totumque ipſe patrimonium pro amplificatione tui cultus exponam. Et adhuc aliquot e factioſa manu tranſeuntibus, rurſus adjecit impluratum. Qui poſt hæc ſomno corripitur; &, ecce, Albertum peculiari habitu ſpectabilem, ut ejus erar effigies depicta, conſpicatur, virgulamque radiis inveſtitam manu geſtantem, ac languidum ſe identidem conſpide pertingentem, his verbis: Eia agedum, ſurge; Deus, gratiarum largitor in Sanctis ſuis, te iſtac enervi imbecillitate exuar, te membrorum ſinceritati reſtituat, pacemque tribuar. Cum ille ſomno emerſus, ſuiſque viribus, velut attonito ſimilis, exurgit, armiſque viriliter apprenſis, factoque impetu, ſe foras proruit, & adcurrens, factioſam illam cohortem ad cœnobium protendentem perſecutus, ad opus inclytum & divinum & religioſum blande horratus eſt, & a flagitiis idem diaboli dehortatus, rogavit inſuper, ne temere eonrra picturam illam quid audere contendant. Quibus, quiſnam eſſet, interrogantibus, ſe Bonjornum eſſe, promptiſſime reſpondit: & cum inſtanter ſciſcitarenrur, quo pacto ſit languor ille dilapſus; ſtrictim cuncta narravit. Quare ſubito timore perculſi, regreſſi ſunt, Deum optimum maximum, & Albertum efferentes. Et hic primo ſacellum ſuir ejus obſervationi dicatum *k*.

ANNOTATA.

a Lineo cilicio, *quid hic voluerit ſibi Barbarus, neſcio. Cajetanus omittit adjectivum* lineo, *quod ſane pro alia videtur ſuppoſitum. Theodoricus habet*, nobili cilicio; *Polycius vel Surius*, præclaro cilicio.

b *Imo potius* MCCCVI. *ut vide in Commentario a num.* 35.

c Patthenſis, *ſeu potius, ut ſcribit Cajetanus*, Pactenſis *epiſcopus tum erat Joannes II. ex Ordine S. Dominici, ut colligitur ex Pirra in iſtius eccleſiæ, quæ Metropoli Meſſanenſi ſubeſt, notitia, tom.* 2. *pag.* 401.

d Seplaſia (*Feſto teſte*) *fuit proprie* ſorum Capuæ, in quo plurimi unguentarii erant. *Sumitur & pro ipſis unguentis aromaticis, & pro loco quolibet, ubi ea proſtant: at hic, ut patet, pro Sancti corpore & odore ex eo promanante.*

e Ad hæc uſque ſecula. *Theodoricus*: Uſque in hodiernum diem. *Et vero* ſeculum *ſæpe pro cujuſvis temporis ſpatio uſurpatum a Latinis legitur. Quare non eſt, quod hic a prototypo ſuo receſſiſſe Barbarus, aut propriam ætatem, puta annum Chriſti* 1536. *deſignaſſe credatur.*

f *Hinc patet*, Drepanum *fuiſſe nomen æquivocum, & æque ſignificatum olim ea fuiſſe Drepanum montis, quam Drepanum vallis: nam de*

A Ex impressis Ving. Barbari:

Drepano montis, ſeu oppido Erycinæ, hic omnino intelligendus eſt Barbarus; niſi dicatur ſecum ipſe pugnare ſuperius num. 1. Porro hæc translatio contigit, non anno 1316. ut aſſerit Pirrus tom. 2. pag. 549. ſed anno 1309. ſecundum dicta in Commentario num. 35. ubi etiam videbis, haſce reliquias non fuiſſe primo deſtinatas cœnobio Drepanitano; ubi tamen retentæ fuerunt; ſed ad oppidum Erycinum, S. Alberti patriam.

g Logia *Græce conventum, ſeu collectionem ſignificat. Indicatur hic haud dubie amplum ædificium, quod ſibi Meſſanæ condiderat mercatorum Genuenſium ſocietas; qualia in emporiis celebrioribus plurima videri ſolent.*

h Deſervivit; *per largas videlicet eleemoſynas, ut explicat Theodoricus Aquenſis.*

i Platia *oppidum eſt montanum Siciliæ in valle Netina* 12. *circiter milliaribus a lacu Perguſa ad euronotum.*

k *Ex his elucet etiam antiquitas publicæ venerationis S. Alberti. Addit vero hic Theodoricus, in hoc ſacello plurima fieri miracula.*

B

CAPUT IV.

Continuatio prodigiorum.

Horrenda ſpectacula in Sanctum ac Drepanenſium ſæviebat videnda ſe;

POſt ſecundam vero Olympiada *a* ioter ejus honoris auctarium, ex quo id factum eſt, Drepani *b* quidam aleator infamis, aleæ pene vitio confectus, & ioſtioctu diabolico deſperatione adductus, a fide, huic ipſi obſtrigilans, declinavit. Acceſſit igitur ad Mariale delubrum extra civitatem; ubi beati Alberti conſpicatus imaginem, Ecquid ie topies, inquit, oravi, quo mihi intermedius propitiares, neque umquam infeliciſſimus exoravi? Ideo qui ſanctitatis præconio apud quoſque divulgaris, nec mihi rogatus ſub veniſti, nullo, Hercle, pacto tuam iſtam ſanctitatem hodie concedam. Et mox ad Virginem converſus (ibidem erat imago poſita) Heus tu, inquit, paſſim gratiæ Parens appellaris, & meæ precationi aures obleraſti. Hoc dicto concitatus, gladium diſtrinxit, & ambas diſſecuit imagines: cum ſtatim fectura guttatim ſanguis ebullivit. Sed puerp, qui hæc viderat, exclamante, neſarius ille proſiliit; &, ecce, qui jam limen evaſerat, vibrato tonitruo ſubita cum coruſcatione ſublatus eſt; nec eſt ejus, oiſi cineres, amplius quidquam viſum *c*.

a

b

C

c

Fit clerici hv. regis mortibundi ſanatio.

31 Quid? Nooce juſtas ille pœas pependit? Facile enim divinus animus iraſcitur & de injuria illata hominum ulciſcitur, ubi non eſt vacua contumelia. Sed ipſe nunc me alio conferam. Anno fere poſt recuperatum orbem MCCLXIV. Fridericus junior rex quartus, Friderici III. nepos, & Petri ſecundi regis Siciliæ filius, poſtrema morbi gravitate corripitur; qua quotidie graveſcente, de eo medici cœperunt triſtius aliquid ſuſpicari & ad ultimum de ejus ſperata ſalute communi conſenſu deſperare. Ob quod proximiores ejus illuſtris ſanguinis Carmelitanæ Religioni devotarum; ſacri habitus geſtameo triennio ſcilicet geſtaturum, ſi jam vita deſectum Alberti meritis ad vitam vidiſſent revocari. Hoc factum eſt, quando tam ſalubre ſubſidium ipſemet, cui fuerant morbo ſenſus intercepti, præſari * non poterat. Ei cœnobitæ reliquias ejus injiciunt, & aquam, cui fuerant immerſæ reliquiæ, ſtupido ori potandam adjecere. Quam potus, continuo præſecti hauſtu ſalutarem cognovit; adeo ut ſequenti die ſulcro refocillatus aſſederit, & inde brevi convalidus, in pedes deſilierit. Votum approbat atque Religioſum habitum aliquantiſper geſtavit. Verum, ſacroſanctæ Religionis exorato Brevi *d*, hunc ipſum ante diem, quod coronandus eſſet, omiſit. Fuit & poſt bieonium ſtatim ad coronæ faſtigium evectus *e*. Habuit hic Alberti ootionem tempore Friderici avunculi *f*, cujus ipſe conſulto, quod ejus canooizationis procurationem ſanxerat, ſummam fidem non dubitanter adhibuit.

D

d

e

f

32 Cum plura ſint hujuſce generis, quæ ferre poſſuot recenſendo admirationem, pro pluribus uoum ſuccidaneum ſuggeram. Eodem anoo *g* a Libycis piratis & Saracenis navis Drepanitana diripitur, quæ item Tunetum uſque, ubi piraterium erat, captiva remuleatur. Nautæ vero ubi ſunt expoſiti, in dirum earcerem conjecti, compedibus aſſervati, diuque ſic ae nequiter cruciati, de ſalutari præſidio conſuliare. Sed inter eetera Alberti ſuffragium ſeligere, eſt opportuniſſime viſum; quem ſupplices aljoqui, nec iode feſſi, hac deprecatione rogitabaot: Quemadmodum Deo optimo maximo & Chriſtiparæ Virgioi te emancipatum eſſe, animum inducimus; ita te properam erga nos advocatum, Albette ſanctiſſime, experiamur; veoi, & tuis, obſeramus, meritis nos in libertatem aſſere. Hanc ipſam orationem jejuoio conſecratam ad ſecundæ hebdomadis exitum continue protulerunt. Sic, cum abſtinentia & diæiariorum parciate coofecti, ſacroiaotis ioceptis amplius perſeverare noo ſufficerent, ea naturæ cauſa intercepta poſthabere decernunt.

Drepanenſium ob Alberti cœptorum g

33 Diluculo autem proximo viſus eſt Albertus carcerem, faculæ inſtar ardentis, illuſtrare, cunctorumque aciem claritate perſtringere, atque ita illos demum de gradu dejectos increpare: Quid aliquando me ſuppleiter convocaſtis, & veſtrum noo ſtabiliti tam cito propoſitom deleroiſtis? Ad quam illi vocem (nil aliud præter ſummum nitorem ceroere erat) clariganes *, Te oos, inquiunt, jovocamus, te veneramur; aſſiſte quamprimum, & deſideratæ nos libertati reſtitue, ne hic deſperatione perducti, æternis ſuppliciis emancipemur. Tuoc Albertus, Confidite, inquir, placidiore aoimo, volque iſtam fidei debilitatem exuite: veſtrum enim Deus opus humanum comprobavit: ecce, me vobis ſalutarem demiſit; me conſequimioi. Quo audito, carceris jaouæ divelluotur, compedibuſque commodum diminuis, conſurguot, ac nihil cuoctantes, ad portam uſque maritimam claritatem ſecuti ſunt; nec erat ea, medius fidius, obſerata. Quo cum veniſſent, e veſtigio lux illa diſparuit. Inibi cymbam cæleſti outu repertam, remis & eommeatu ſuccenturiatis, cooſcendunt; qui inde profecti non cuoctanter, proſpera trajectione Drepanum appulerunt; Carmelum * cœnobium nudi viſunt & alacritate collacrymantes, eaque cymba cum portione patrimooii cunctorum oblata, Deo congratolati ſunt.

nobilis liberatio.

**ex. caligaster.*

E

F

**f. Carmelitanum.*

34 Eſt quoque tam probabiliter factum quod feqoitur. Romanam ſtationem cum oavis quædam Drepanitaoa oavigaret, nautiſque aleatoribus & blaſphemis colludeotibus, ac iodividuam Trinitatem, totumque cælcſtem numerum diffamantibus; dum ſic peſſime agitur, reflatu crebreſcente, commodum repentina tempeſtas inoritur, mare contumeſcit, aer obnubilatur, pluviæ condenſantur, nimboſt turbioes obſtrepunt, abſciſſoque obiter velo, atque pene amiſſis apluſtriis, naufragio navis periclitatur. Tunc duo ſacerdotes e Carmelitana cohorte, qui ea oavi ſorte vehebantur, frequen-

Naufragantibus apparens S. Albertus, operatur.

Digitized by Google

A frequenter Albertum, id ſaluti profuturum ducentes, invocare non deſinunt. Ad hoc nautæ plerique omnes una commoventur, ſupplices, atque vota nuncupantes. Interim ad naufragum locum compulſi, naufragio diſpoſiti, atque confeſſi delicta, devenerunt. Sed, Religioſis, quæ animarum incolumitatis intereſſent, præſantibus, & ad ſpem cohortantibus, apluſtra, maligni ſpiritus nutu, ſubmerguntur: &, ecce, inter crebros ajulatus evidenter inſtar angeli luminoſus Vir Dei periclitantibus aſtitit, hinc inde ſumma clatitate veſtitus; ſermoneque grato, Blaſphemos, inquit, diabolus occidit; Deus autem vitæ beneficio reſtituit. Illi varo cernui, certatimque ſublato clamore rogitant effugium ſalutare. Quos ille poſtquam ſperare juſſit, in cælum eſt vitus ſublevari: cum in conſpectu omnium ſatan ptæmugiens effugit, & obiter fluctuum ſumore poſito, ledatiſque procellarum alluviis, fit mare tranquillum, ſecundi flatus oriuntur. Sic proſpera uſi navigatione, ad Piſarum portum *b* incolumes trajecerunt; mirificam ubi illi liberationem prædicabant.

b *ſanat hæreſeos*,

B 35 Quouſque me nautica res & navalis narratio moratur? Rurſus non abſimilia ſuperioribus ſubjiciam. Anno poſt incarnati Verbi ſalutarem adventum MCCCLXXV. Panhormi puer quidam hydrope graviter affectus, præ ultima inopia, quæ ad valetudinem opus eſſet, curam deſiderabat; vique morbi creſcente, ſuccurrere filio mendicabulo mater inſiſtit: ſed quoniam minus hac ſucceſſerat, aggreſſa eſt apud imaginem B. Alberti ſalubritatem ambire, lacrymari, & abſciſſa humi proſtrata ſic adprecari: Quam Deo ſis chariſſimus, Pater, & quam inter vos mutua ſit affirmatio, non me clam eſt: magna enim & mirifice digna confecit iis, quibus eſt aliquid tuo nomini, tuæque hauriendi ſuffragii gratia venerationi tributum: te ergo licet invocare; reſpice pauperculæ matris poſtremam fortunam, & ne clamorem inclementer obaudi; languenti pacem ſuffice. His pientar aggeſtis, olivo ejus lampadis bombycem intinxit, eoque pueri ventrem circumlivit: cum leni quiete ſubductus, paululum dormitavit, eaque demum diſcuſſa, qua contumebat, aquam intereuiem & pus omne fluidum umbilico defluxiſſe compertum eſt. Quod,

C eo ſaluti reſtituto, non fuit in civitate tenabris oſfuſum: cunctis enim increbuit, Ob quod in Servo ſuo Deum præſules efferunt, populi jubilant; cujus item lacellum gregatim atque ſuppliciter viſunt.

& ſolvam lachaleem,

36 Ejuſdem quaſi generis exemplum, ſed publicum, adjiciendum inter privata in tempore arbitror. Eodem anno Saccæ, domno Nicolao, regio puero, Vielmi, Paraltæ* comitis, filio, lethali febre oppreſſo periclitari contigit; ad quem medicorum inſularium facile elaſſici convocantur; qui cum artis præſidio uſi, nec hilum quidem proficere potuiſſent, eum propediem letho collapſurum, ægris parentibus indicant. Et quidem paroxyſmo continuo tenebatur; quo patentum viſcera quatiuntur; uttique medullitus flere; nec ullum lethi reperire ſuffragium, aut denique valetudinis quibant comminiſci ſolatium; interim ægram vitam trahentes, ſummum acerbitatis cumulum experiri, & vix ad ſomnum pernoctes decedere. Sed eo fortunæ caſu ferociente, quidam cœnobita ſanctitate præcellens, nocturno viſu intra ædem in amplexu cujuſdam Religioſi ſublatum puerum & geſtientem ſomniavit; qui deinde excitatus, habuit ſane ſomni ſimulacrum religioſiſſima conjectarium. Ceterum orta luce, Comiti detulit, quæ vidiſſe mamınerat. At illa, quid hoc fortaſſe Deus innuiſſet, diſquirenta, reſpondit, non poſſe puerum cura hominum liberari, niſi meritis Alberti, qui in ea æde præ ceteris experitur * miraculorum clatitate præſtare. Quare mentis ſincetitate commota, vigilias feſtumque ejus ſolemne contecrare pollicetur, atque illi chlamydes aureas & argenti ſtaticula ſ dilargiri, pauperes in ejus honorem veſtire, eumque ipſum in ara ſaberrime ſtatuare, & denique puerum ad tempus amiculo Religionis induere: tum religioſiſſimi Alberti reliquias pœnitentiarius transferri jubet, & in aquæ poculum mergi; poſtremo ejuldem Oratione, cum Dominica item ter atque Angelica oratione ſimul expedita, puero potandum tradidit. Quod ubi hauſit, inſani caloris relaxamantum perſentilcit; & eſt poſtero die ſimiliter factum; cum prorſus ille ſurrexit, lethali aditu liberatus. Illuſtres vero parentes, cunctatione depulſa, vota perſolverunt.

D Ex tabella VINC. BARBARI. * *f.* pompeiorum

ſ

37 Fuit, Hercle, ſua dignitate referendum; *ut & hæc etiam*, ſed nunc ſane ut ex oppidano ad urbicum tranigrediar; anno poſt publicæ ſalutis ortum circiter MCCCLXXXV. Cathinæ puer quidam, cui Nicolao nomen erat, in ſcrotum dilapſis inteſtinis, ſummum temporario cruciatum perferebat. Hic venecranter diem feſtum, dum celebrarentur Alberti ſolemnia, frequentavit; qui idem ſe ad Religioſi cœtus Præpoſitum recepit; quem ille dolenter affectum conſpicatus; Quid petis, inquit; aut quid ita affectus es? Verum ipſe cum dicto quam citiſſime cauſam demonſtravit, ibidem quam plurimis aſtantibus cœnobitarum, qui deinde morbi malitiam admiruri cœperunt. Tunc humaniter excepium, ubi erat Albertus effigiatus, ad ædiculam duxit, ibique eum geniculari juſſit, atque valetudinem oblectara, & Religioni perpetuæ ſervitutis amancipationem polliceri. Quod cum feciſſet, atque ter ille oraſſet; ubi ter Dominicam orationem atqua ſimul Angelicam ſalutationem ſubdidit, potus tamen reliquiarum aqua, ſurrexit cotam priſtinæ ſaluti reſtitutus, & eſt eam continuo atque ſolemniter Religionem ingreſſus *k*.

E

k *ulcera vermioſa*.

F *l*

38 Nunc illud, quod ſe noviſſime offert, & ſua ſimiliter memoria dignum, minus omittendum eſt, quod eodem anno hera quædam inter primates Calathanixenſis *l* diu varmiculoſæ mamillæ hianti ulcera, nulloque chirurgiæ temedio conſerente, laboravit; ſed cum aliquando B. Alberti ſolemniis interſuiſſet, & tam audiſſet ejuſdem nomen calebre prædicari, totque publica pro concione miracula recenſeri, ſecum hæc vota concepit; argenteam ſcilicet imaginem Viro Dei ſa oblaturam, ajuſdemque aram aureis amiculis opetturam, feſtumque proximum religioſiſſime culturam pollicens, ſi naturæ ille artifex tam fœdæ mamillæ deformationem refigiare non dedignetur. Ea demum aquis reliquiarum lota, qui ſele torquendo repebant vermiculi, lapſi ſunt; & deſperatam jam ſalutem recuperavit *m*.

m

Fuere & id genus plura, quæ licenter in hujuſce libelli faſtigium eorra potuerunt; ſed ea collegi modo, quæ pane innumerabili ſuggeſtu jam extra limen proferenda mihi viſa ſunt, & quibus, quæ conſtat, ſua minus fides abrogatur.

Modus, quo plura cura ſi ſunt.

39 Interea ne qua exſpectatione quis forte ſuſpendatur & hæſitans indecora ſalutem cunctatione remoretur; modum, quo quamplures ægritudinum conflictatione liberati ſunt, explicara libuit. Sumito ſcilicet vas aqua refuſum, atqua in-

tus

tus quid Alberti reliquiarum eluito; præterea quotquot inibi fuerint assistentes ter orationem Dominicam, una cum Angelica, ægrotus etiam, si fari poterit, remetiantur; sacerdos vero supplex subjectam expediat Orationem, ac signo crucis innotatum poculum ægroto tribuat hauriendum.

Ex impressis Vinc. Barbari.

Oratio super ægroto dicenda dum bibit aquam.

Quæsumus, Domine Deus noster, infirmitati huic salubre conferre digneris subsidium; ut, qui beati Alberti confessoris tui memoriam venerantur in terris, ipsius meritis mereantur adversitatibus liberari. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

ANNOTATA.

a Post secundam Olympiada, *id est decennio post præcedens miraculum. Theodorius tamen prodigium hoc non refert ad præcedens, sed postponit illi, quod hic narrabitur numero proximo; atque accidisse* anno Domini MCCCLXX: *sed Barbaro consonat codex Vaticanus apud Lezanam tom. 4. pag. 519. cum id factum asserit* anno Domini MCCCXIX.

b *Cod. Vatic*: In terra Teapani; *Theodorius*: In castro montis Trapani, *id est in oppido Erycino.*

c *Hic brevitatis causa Poluciana Acta sæpius interim truncata, abrumpit Surius.*

d *Cajetanus hoc* Breve *appellat* diploma Pontificium: *sed neram fuisse Religionis Carmelitanæ dispensationem hanc, diserte explicat Theodorius his verbis:* Dispensavit autem Ordo cum eo (quod magnus esset & coronandus in regem) ut ante tempus, promissum habitum dimitteret.

e *Pirrus tom. 1. pag. 26. negat, Fridericum III, etsi jam regem, ve ipsa tamen solemniter Panormi coronatum fuisse ante annum* 1368.

f Avunculi. *Legendum est avi: cum hæc manifesto referri debeant ad ea, quæ supra num. 24. de Friderico II. narrata sunt.*

g Eodem anno, *puta* 1364. *quo præcedens miraculum accidit. At Lezana ex cod. Vaticano hoc refert ad annum* 1319. *Theodorius vero ad* 1370.

h Pilarum portus *ad Arnum fluvium in Hetruria, notissimus est.*

i Staticula *pro parvis statuis non semel dicit Tertullianus. Theodorius tamen, & codex Vaticanus apud Saracenum, de unica Sancti statua argentea meminerunt.*

k *Addit Theodorius*: Et in habitu Religionis laudabiliter vixit. *Codex autem Vaticanus apud Saracenum*: Et maxima sanctitate floruit usque ad mortem; *ut observavimus in Commentario num. 16.*

l Calatanixa *seu* calatanixeta *oppidum est in vallo Mazarensi, qua Netinæ jungitur ad Salsam fluvium.*

m *In hoc miraculo desinit etiam codex Vaticanus, teste Lezana ad hunc annum; non item Theodorius, neque Polucius; ut patebit ex Appendice subjuncta.*

APPENDIX

Miraculorum aliunde collectorum.

Exstatne integer eorum elenchus?

CUm Vitæ S. Alberti *vetera, quæ supra commendavimus, exemplaria singula non asperanda sint fidei, & in rebus ejus mirabilibus recensendis Barbariano auctiora sint reliqua; imo prodigia insuper multa posterius acciderint, quam eadem exemplaria conscripta fuissent; necessarium duximus ea piis lectoribus ordine, non quo contigerunt, sed quo nata reperimus, ea monumentis variis in hoc supplemento repræsentare. Ordimur a codice Vaticano, qui solus & usitatum ejus orandi modum & inusitatos inter eraudum cæli favores apud Lezanam ad annum* 1296. *num.* 2. *in hæc verba deferibit*: Multa alia miracula fecit in vita sua, quæ enarcare nimis esset prolixum; sed istud breve, quod sequitur, menti gradatur in testimonium luæ maximæ sanctitatis. Relatum fuit a suis coævis Fratribus, quod præter Officium, quod quilibet sacerdos dicere tenetur, dictus Pater omni nocte totum Psalterium legebat ante Crucifixi imaginem nudis ac flexis genibus, cum tanta devotione, quod a terea per spatium trium cubitorum levabatur; & postea, oratione finita, ad terram suaviter demittebatur.

a *Provinciæ Siculæ præfecturam ab Ordinis magistro Generali sibi demandatam quam mirifice susceperit gesseritque, sic ante Polucium scripsit Theodoricus de Aquis, Speculi Carmelitani tom.* 2. *part.* 2. *num.* 2197. *& sequente*: Cum ejus fama per totum Ordinem sanctitatis nomine divulgata fuisset, Generalis dictæ sanctæ Religionis sancto Alberto litteris testimonialibus mandat instantee, debere officium Provincialatus assumere. Quibus receptis, humilis Pater dolet in honore esse promotus; sed gaudet potius in labore. Vadit ad Virginem, ipsamque tota mentis devotione precatur, quatenus, si pro meliori foret, sibi manifestaret, officium sumendum. Quem Virgo alloquens, ait: Noli dubitare; sed audacter litteras sume: ego enim custos tui tecum semper ero. Eo vero tempore, quo erat Provincialis, dum visitaret provinciam suam, solebat cum baculo itinerari & cum socio; qui socius consuevit portare vas terreum cum aqua & pane, de quibus se solebant alere in via. Accidit autem quadam vice, eum in itinere essent, & Conventui alicui appropinquarent, ex negligentia socii vas frangi, cadere, & in particulas plurimas comminui. Cumque socius ipsum vas fractum vidisset, & nimium turbatus fuisset, non audebat appropinquare Viro Dei. Quod B. Albertus in spiritu cognoscens, vocavit socium suum, & quæsivit ab eo, quare solito tardius & longius iret, & tur tam tristis esset. Qui cum tremore ei, quod sibi acciderat, enartavit. Et ait ei B. Albertus: Vade cito, & reporta mihi vas cum particulis. Cumque socius cucurrisset, ipsum vas integrum reperit & pleoum aqua invenit. De quo socius ultra modum gavisus, ipsum vas Viro Dei præsentavit, & cum ipso ulterius ambulavit.

Duplex jurisdictio, sacrificii Provincialatus, & eroga mia,

3 Cum alio tempore B. Albertus unum de Conventibus provinciæ suæ causa visitationis intrasset, & una dierum in choro orationis causa cum Fratribus esset, cognovit, unum de Fratribus magnam habere devotionem ad beatam Virginem Mariam. Quod invidens antiquus hostis, ipsum Fratrem a devotione abstraxit, & ad amorem cujusdam mulieris, visione præhabita, excitavit. Cumque Frater vulneratum amore se sensisset, devotionem reliquit; & die quadam cum ipso locutus fuit pravi operis intentione. Virum Dei hoc non latuit; & Fratrem ad locum secretum vocavit, eique, quæ facere cogitaverat, indicavit. Quod cum Frater audivisset, veniam postulavit; & Vir Dei per orationes suas ipsum Fratrem ad devotionem, quam ad beatam Virginem

atque accepta divinitus arcanorum notitia:

Ma-

A Mariam habere conſueverat, reduxit. *Hæc, ut monui, Theodoricus cum Polucio, & partim etiam cum codice Vaticano; at quæ ſequuntur, ſolus habet ad calcem Vitæ Theodoricus ibidem num. 2258. & ſeq. unde non obſcure innuit, accidiſſe poſt annum Chriſti 1385. de quo egerat num. præced. narrantur tamen abſque ullo temporis charactere, in hunc modum:*

poſt obitum invocatus a ſuſpenſum liberat; fit evocata ſe-rali.

4 Accidit, quemdam nobilem propter delicta capi, & non longe a Conventu Trapanenſi, in patibulo ſuſpendi. Frater ejus, qui io alio loco habitabat, cum hoc percepiſſet, in medio noctis ſilentio ad patibulum cucurrit, & ad fratrem voce flebili clamavit: Frater mi dilecte, vivis adhuc, vel non? Tunc ille ait: Adhuc vivo. Quod eum alter audiviſſet, ait: Quomodo adhuc vivere potes, cum tantum ſpatium horarum in chorda ſuſpenſionis ligatus ſis? Reſpondit: Antequam ſuſpenderer, vovi me B. Mariæ Virgini, & B. Alberto, in Conventu Fratrum iplorum, ſi me in hac vita reſervarent, perpetuo ſervituruin. Beata igitur Virgo Maria cum Alberto lancto me per pedes uſque adhuc tenuerunt & a morte præſervarunt.

B Hæc ille cum audiviſſet, ad Conventum properabat, & Priori ac Fratribus viſa & audita enarrabat. Cumque Prior cum Fratribus hæc audiviſſet, ad patibulum currunt; & ipſum ſuſpenſum vivum adhuc reperiunt. Poſt hæc Prior cum Fratribus ad judicem properabat, & ipſum ſuſpenſum liberabat, atque ad Conventum, cunctis videntibus, ipſum ducebat. Poſt modicum vero temporis ſpatium ipſum habitu Religionis ſanctæ induebat. Vix per ſpatium unius anni & dimidii in Religione permanſerat; & nobilem ſe conſiderans, fecit ad ſe venire de amicis ſuis nobilea, & quotidie cum illis converſatus eſt ſimul & depravatus: tandemque inſtigante diabolo, cum duobus de amicis ſuis Conventu exivit; & fracto voto, habitu Religioois ſe exuebat, & veſtibus ſecularibus indutus, ad alia loca pergebat. Cumque a Conventu per aliquod ſpatium diſtaret, cum ſociis verba deriſoria de habitu & Religiooe loquebatur. Et, ecce, igois de cælo deſcendit, & ipſum uſque ad cineres combuſſit. Cumque ſocii oimis territi boe vidiſſent, fugam ceperunt, & ubique hoc horribile prædicaveruot.

Alia miracula (a nonnullis ejuſdem.

5 Eſt notandum, quod quamplurima miracula meritis B. Alberti facta ſint; è quibus iſta pauca ad laudem ipſius Dei & B. Alberti collecta ſunt. Et

C ſciendum, quod ſoleaot iofirmi, & oautæ, & mulieres prægnantes intrare eccleſiam B. Alberti, &, ſecundum quod voverunt, ſcapulare Ordinis portant; & adveniente tempore, vel ipſo exſpirante, ſcapulare ex licentia Prioris exuunt, & poſtea eleemoſynis datis, ad propria redeuot: & ex boe multa beoeficia conſequuotur. Eſt autem eooſuetudo in multis partibus benedieendi aquam per reliquias S. Alberti, qua multi ab infirmitatibus liberantur, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto. *Hactenus Theodoricus Aquenſis, de cujus ætate dictum eſt in Commentario prævio n. 16. Aliud auctarium peti poteſt ex Vita* S. Alberti *Poluciana, edita exeunte circiter ſec. 15. quam præ oculis habuit anno 16a7. R. P. Petrus Thomas Saracenus, dum in Menologio Carmelitarum ad ejuſdem Sancti Vitam pag. 319. n. 44. hæc addidit:*

eiendum erepti; pauperi deſpera-vanti ſuccurrit:

6 A Joanne Maria Polucio accepimus, quæ infra. Claudus quidam, cui nec etiam fulcris uti permittebatur ad lente ambulandum, portatur ad ſepulcrum D. Alberti, cujus miraculis capiebatur quotidie. Cœpit ex corde orare, ſanitatem ab eo humiliter petens; &, tacto monumento, virtus ſtatim de illo effulſit, qua libere exſurgit, rectus ad aram pergit, alacer gratias agit, & laudes Alberti prædicat. D AUCT. P. B.

Aliud ab eodem. Philippus, nauta Venetus, anno MCDXCII. inierviebat Domino cujuſdam navis, pacta ſalarii conventione ſingulo menſe accipiendi. Anno expleto, adverſante fortuna, dominus ejus nequivit ei menſtruam ſolvere pecuniam. Domum reverſus, &, deficientibus auxiliis pro alenda familia (progenitore, uxore & liberis) deſperatione ductus, ſe laqueo tradere decernit, & miſera morte vitæ miſerias terminare. Funem præparat; ſecunda noctis bora exit domum, ut voluntarium ſuimet ſuſpendium triſti animo compleat. Vix pedem e limine oſtii effert, en, vox inclamat: Quorſum, Philippe? Ad mentem redit: clamat & ipſe: O bone Jeſu; o ſancte Alberte, adjuva me. Rogat auxilium, ſiſtit, & auxiliantem invenit. Nam pœnitentia tactus, domum revertitur, & cum inter nocturnas tenebras per forum D. Marci tranſiret, atque ſecrete S. Albertum imploraret, pondus ab imperceptibili fulgore jactari ad ejus pedes ſentit; & audiit aut vidit oeminem. Timore pereultus flectitur; pedibus manibuſque jactatum pondus quærtiat, & crumenam ſericam invenit pecuniis plenam. Lætus ſe ad propria conſert, & ſeorſum aureos mille invenit. Gratias agit Deo & D. Alberto, qui ejus familiæ inopiæ auxiliari tam liberali manu dignati ſunt. Hæc menſe Decembri aceidiſſe, ſcribit Joaooes Maria Polucius.

7 Refert item, Venetiis anno MCDXCVI. in eccleſia Majorbii * publice mirum aliud ſe concionando, pluries enuotiaſſe teſtem oculatum. Sacerdos, Marinus nomine, febrium ardoribus acriter urebatur, nec illi ſalutarem opem medici ferebant; quare in diſcrimine vitæ verſabatur. Mittit pro aqua benedicta reliquiis S. Alberti; nec obtiner, ita diſponente Deo. Cum per ountium intelligit, aquam minime ei allatam, præcipit aquam non benedictam cyatho adferri; qua adepta, in hæc erumpit verba: O Pater ſancte Alberte, ſcis, me ſingulis annis tuum ſacrum feſtum cum vigilia ſolemoi ritu obſervare. Te rogatum eupio, iis hanc benedicas aquam in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Bona fide bibit, & paulo poſt ſomno capitur. Adeſt ei D. Albertus, dicens: Surge, ſacerdos cariſſime, & da gloriam Deo. Et ſtatim F ſanitate donatus eſt. Hæc ille; *inquit Saracenus & mox ibidem ſequentia ſubnectit*: Addam his, quæ, dum hæc ſcriberem, in ioſigni noſtri Conventus Bononienſis bibliotheca reperi in manuſcripto pergameno Acta ſex, per dominum Laurentium de Pinis, archiepiſcopatus publicum notarium & civem Bononienſem, rogata, io honorem ſaoctitatis D. Alberti.

apparet ſolemnis, quem ſervant;

* *f* Majorbii *pro* Geroarii majoris

8 Teſtimonium primum. Bernardinus de Muletia, filius Franciſci de Muletii, civia & procurator Bononienſis, dum anno MCDXXIII. civitas Booniæ peſtilentiæ contagio acriter vexaretur, uxorem duxit, oomine Booam, filiam domioi Minii de Scardois; quæ gravi peſtis morbo detenta, depoſita, & a medicorum ope abdicata, abortiva, pro mortua multis horis jacuit. Vir ejus D. Alberto vota faeit; preces lacrymatus fundit; aquam Sancti reliquiis benedictam potu tradit. Mirabile dictu; emiſſo voto, ipſa melius ſe habet, & cum tota domo protious liberatur. Voverat pro obtinenda uxoris ſanitate, imaginem D. Alberti cum miraculis in cathedrali eccleſia S. Petri Bonooiæ

peſtem vollet i pœnis epiſcopum ſuo caleud adverſantem:

pro-

A AVCT. P. B. proprijs expenſis pingendam fore ad lævam oſtii veteris ſacriſtiæ. Sed dum Bernardinus picturam curat, epiſcopus prohibet. Oratione inſtar, ut promiſſum votum adimpleat; nec valet. En miraculum miraculo additum. Epiſcopo ſequenti nocte D. Albertus apparet, & valida febre percutit. Epiſcopus pœnitentia ductus, Bernardino ampliſſimam facultatem facit excogitatæ picturæ pingendæ; & aquam D. Alberti pro ſanitatis recuperatione ſumit, atque Officium ejuſdem S. Alberti cathedrali eccleſiæ concelebrari, dum viveret, mandavit. Notarius, qui ſupra.

puerus variis pellit; ſuffocat biduo mortuum:

9 Secundo. Anno MCDXXXIV. D. Flora, filia D. Baptiſtæ de Mezaraehitis, eum febribus graviſſime ureretur ad mortem, voto vovet imaginem ceream pro ſanitate obtinenda, & impetrat. Tabulæ notarii publici ſupra.

Tertio. Eodem (anno) Jacobus, filius Joannis de Martellis, de parochia SS. Vitalis & Agricolæ, ulcere fœdo & immedicabili vexatur; a quo fœtor putredinis emanantis, mixto ſanguine, omnes fugabat. Vovet ſummis precibus Sacrum D.
B Alberto in eccleſia Carmelitarum S. Martini Bononiæ; & ſanitate donatur. Notarius, qui ſupra, in publicis tabulis.

Quarto. Anno MCDXLIX. D. Novella, filia D. Franciſci de Monterenciis, uxor D. Hieronymi de Brunis, peſtifero morbo diu vexata, vovit D. Alberto; & ſanatur. Tab. ejuſd. not.

Quinto. Anno MCDLV. egregius legum doctor D. Joannes de Poetis, civis Bononienſis, febre correptus, ad annum integrum moribundus, vovet B. Alberto, ejus feſtum celebraturum, dum vitam poſſidet. Obtinet; & gratias agit Deo. Tabulæ notarii Pini.

Ultimo. Joannes, quondam Joannis de Ravenna, faber lignarius, ſub ſacramento teſtatur, anno MCDLVI. ejus filium Sebaſtianum, infirmitate diu gravatum, tandem mortuum eſſe. Ubique clamor & conſternatio parentum. Biduo fere exſtincto ſepulcrum ei parant. Interim preces D. Alberto fundunt: &, ecce, mirum, o mirum ſupra naturam ipſam! puer incalcſcit paulatim, efflat, ocellos aperit, & loquitur. Quod dono obtinet pater a D. Alberto, gratias agit; & ſanus factus eſt.
C Tabulæ ejuſdem Pini. *Ita Saracenus, e quo non piget alia duo depromere, quibus* S. Alberti *Vitam concludit.*

abſcetas etiam reliquas miraculo cognitis reſtituit?

10 Addam item, *inquit*, quæ mihi bona fide illuſtriſſimus & reverendiſſimus dominus Laurentius Celius, Bononiæ vicelegatus, epiſcopus Caſtri, retulit anno (*hic omiſſus eſt numerus; ſed colligetur inferius.*) Dum enim apud Viterbium Patrimonii gubernationem haberet, duo Fratres ultra montes inſignem S. Albertireliquiam noctu devotionis ergo furripiunt e noſtra ſacriſtia Viterbii; eam abſcedunt; & furtum aſportant. Cum die integra itinerati eſſent, in ſero nemorum circa mœnia civitatis Viterbienſis iter confeciſſe dignoſcunt. Sequenti die impœnitentes, itineri ſe tradunt; adveſperaſcente, cum via fatigati eſſent, adhuc ſubmœnia vident civitatis Viterbii. Horrent, & ſilent; nec pœnitet eos ſacri furti. Se tertio itineri accingunt, & idem eis contigit. Quare Dei judicium agnoſcunt, & pavent trepidi: ad R. archipresbyterum Montis Faliſci ſe conferunt; rem ordinate ei dolentes aperiunt, & rogant, ſacram D. Alberti reliquiam Carmelitis Fratribus civitatis Viterbii conſignare fideliter non dedignetur. Annuit iſte: & felicius diſcedunt furunculi. Archipresbyter ſequenti die detulit reverendiſſimo & illuſtriſſimo D
domino Laurentio Celio, Patrimonii gubernatori; qui Fratribus noſtris ad ſe vocatis reſtituram divina ope reliquiam maxima cum devotione concredit. Hujus admirandi eaſus egomet humiliter teſtimonium authenticum ab eo petii, & obtinui (Reperitur modo in bibliotheca noſtra Bononienſi) anno MDXCII.

febrem ſuo huic exſtinguit:

11 Succedit ultimo aliud non omittendum. Anno MDXCII. magiſter Virginius Bentivolus de Bononia, pater in Chriſto amantiſſimus, cum die XI. Septembris acri febre cum vitæ diſcrimine diu laboraſſet, egomet annum agens XXVI. ad eum ingreſſus dolens, de S. P. N. Alberti meritis plura dixi, adhortans ejus benedictam aquam ſolita devotione bibere. Annuit libentiſſime. Ad altare acceſſi; aquam benedixi poſt Sacrum, & ei attuli; quod & ter idem præſtiti. O Dei miram in Sanctis liberalem potentiam! Statim ſanitati reſtituitur. In hujus rei memoriam orationem latis celebrem habuit Frater Dominicus Rota de Bononia anno MDXCVI. Exſtant multæ aliæ & peoe innumeræ S. P. N. Al-
E berti virtutes, quas jam prænonui, & propoſiti noſtri memores ſilentio involvere cogimur: non enim pompa certamus; ſed hæc innuiſſe volumus; ut S. Alberti meritis in hora mortis & in bac valle miſeriæ nunc propitium, tunc adjuvantem obtineamus.

mortuum ſuſcitavit:

12 *Illuſtre etiam in paucis, quod an.* 1475. *annotavit Arnoldus Boſtius, ſcriptor Ordinis Carmelitani in Belgio noſtro præclarus, in libro de Illuſtribus viris Ordinis BB. Dei Genitricis Virginis Mariæ de monte Carmeli, apud Danielem a Virgine Maria Speculi Carmelitani tom. 2. par. 2. n. 3006. ubi* S. Alberti *noſtri texens elogium, ejuſque cumprimis quotidiana univerſim commendans miracula, unum ita fabulat:* Nuper autem, videlicet anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quinto, ut a magiſtro Guilielmo de Guidonibus, Provinciali Siciliæ, informatus ſum, in civitate Agrigento mortuum vitæ reddidit; veluti mater defuncti ei narravit, præſentibus illuſtri principe Domino Antonio, Comite de Calatbamperche, & nobili milite domino Joanne de Landoline.

peculiam miſere affectam ſanat;

13 *Neque vero ſilendum, quod narrat ipſe Daniel a Virgine Maria in Appendice Vitæ* S. Alberti *Theodoricianæ ſubnexa ibid. n.* 2125. Singulare quo- F
que eſt, *inquit*, id quod Leodii contigit anno MDCLVIII. die VI. Januarii, in puella quadam annorum XXV. quæ per triennium laboraverat ſymptomatibus ab ulcerato bepate. Pus per os frequenter evomebat, & per inferiores meatus excernebat, ac dolore intolerabili in hypochondrio dextroque latere torquebatur. Pertinax, jamque inveteratus morbus omnem tum artis tum naturæ indultriam inanem reddebat. Omni itaque humano auxilio & ſpe deſtituta, languentem ſpiritum inter gemitus & ſuſpiria adhuc ducens, fiducia & devotione ad S. Albertum Carmelitam permota, votum concepit per novem dies ſumendi aquam, hujus Sancti reliquis benedictam. Primo die novenæ hauſta ad uneam unam eum media circiter ex dicta aqua, illico ſe mutari ſenſit; dolor lateris diſparet; ſymptomata non amplius reditura evaneſcunt; eadem die ſumit tum liquida, tum ſolida, nulla cum moleſtia, non ſingultu nec vomitu amplius ſubſequente. Noctem ſequentem dormit, ſuper latere affecto decumbens abſque ullo, ne moleſtiæ quidem minimæ, ſenſu. Secunda voti die ſurgit, ambulat, omnia ſua munia exſequitur (quod & prima die ſe potuiſſe,

A tuiſſe, jure jurando aſſerit, ſi tum parentes, tum etiam ip e Paſtor, & alii curam ejus habentes permiſiſſent.) Et ſic integram conſecuta eſt ſanitatem; ut affirmet, melius valere ſe, quam meminiſſe poſſit, ſe valuiſſe umquam ante. *Quæ ſequuntur, cum ad hujus prodigii comprobationem legitimam publicamque fidem unice faciant, ibidem legi poſſunt.*

aliaque præſtita beneficia.

14 *Præter hæc omnia, quædam etiam alia recenſet præterito pleraque ſeculo facta R. P. Philippus a Viſitatione in Vita Sancti Gallica §. 20. quæ hic delibaſſe ſufficerit. Ait ergo Caſaraugustæ in Hiſpania tam frequentia ab anno 1600. ejus in cæcos, febricitantes, aliiſque detentos miſeriis fuiſſe beneficia, ut ibidem auctoritate legitima in templo Carmelitarum anno 1609. ex iis quatuordecim uno tempore fuerint ſolemniter promulgata. Aſſerit etiam, anno 1645. Hippolytum quendam Drepanitanum in Sicilia locupletem, cum ejus theſaurum vicinus pauperculus furto ſublatum in ſilva quadam defodiſſet, vovisſe Deo, ſi amiſſa recuperaret, S. Alberti ſaludam ex argento ſtatuam; tum poſtridie, cum aliud acturus, equo veheretur, impetu repentino ruptis frænis abreptum a jumento fuiſſe uſque ad eamdem ſilvam & furti latibulum; ibi vero equum ſubſtitiſſe, terramque calcibus emolitum, infoſſas domino ſuo retexiſſe divitias: hunc autem voti reum, quod promiſerat, liberaliter exſolviſſe. Hunc aliud ſubjicit, in quo nonnullam quoque partem ipſemet habuerit. Anno 1671. Valencenis Anna Franciſca Fagot in ſolenni ac frequentiſſima ſupplicatione elegantem & auream crucem annuerat; inops conſilii recurrit ad P. Philippum, cujus conſilio rem S. Alberto commendans, rem divinam ibidem ad aras poſtridie fieri rogat. Interfuit ipſa; & inde redeunti cauſa occurrit, crucem eamdem ore præferens atque offerens ultro. Habet idem auctor cum ibi tum alibi plura, quæ hic libentius attexerem, ſi fontes aſſignarentur, unde deprompta ſunt. Et vero ad inſtitutum noſtrum atque hujus Thaumaturgi gloriam hæc uſque dicta ſufficiant.*

B D E S. VINCENTIO MINORITA CONF. E

Aquilæ in Veſtinis.

J. B. S.

MDIV. *Probatur ejus ſanctitas*

V Irum apud ſuos Aquilanos ſanctitatis laude celebrem, inter Prætermiſſos jam ferme ſignaveram, quemadmodum Majores noſtri Apollonium ejuſdem loci & Ordinis XXX. Martii referendum cenſuerunt, defectu probationis legitimi cultus; ſed eam peropportune mihi ſuggeſſit Itinerarium Jauningi noſtri dum an. 1686. Roma in patriam rediens ea Aquilæ obſervavit, quæ ad rem ſufficere viſa ſunt. Legeram Gonzagæ elogium, & quæ poſt ipſum ſcripſerunt Waddingus, Arturus Huebertus & alii, præclara ſane ſanctiſſimæ ejus vitæ virtutum & miraculorum teſtimonia; verum, ut jam dicebam, non ſatis clare ab ipſis expreſſum erat, Vincentium *illum Sanctorum honoribus legitime celebrari, id quod laudatus Jauningus abunde teſtatus eſt. De Beati geſtis nihil, quod ſciam, ſupereſt, præter ea quæ in dictis elogiis recenſentur, quorum omnium inſtar erit Waddingi ſatis diſtincta narratio ad ann. 1504. tomo 8. pag. 57. Arturus* C *eum retulit XXVIII. April. aliique ipſum ſecuti; at ex Jauningo ſatis patebit, hoc ipſo die migraſſe, quo feſtum ejus recolitur. Habe modo Waddingi textum:*

ex elogiis Gonzagæ

2 Diximus alias, nos acturos de B. Vincentio Aquilano fratre laico, quem hoc anno plurimis virtutibus inſignem ad cælum migraſſe ait Gonzaga, qui hoc ejus elogium ſubjungit. Vir, inquit, erat ſummæ ſanctitate, abſtinentia atque humilitate præditus, ſingulari inſuper patientia in laboribus illatiſque injuriis perferendis, in oratione vigilantiſſimus, ita ut integras noctes propter eam duceret inſomnes. Spiritum inſuper a Deo accepit propheticum, cujus illud inſigne eſt argumentum, quod cum Ferdinandus Arragonius rex Neapolitanus adverſus Innocentium VIII. bellum pararet, interrogaretque eum an vinceret? Vincentius reſpondertt, nequaquam, & proinde rebus ſuis conſuleret, nec cum Pontificiis manus conſereret. Sed Rex iſta contemnens, ad pugnam deſcendit, in qua incredulitatis ſuæ pœnas luit ab hoſte fugatus. Deceſſit in conventu S. Juliani prope Aquilam, ubi calu effoſſo ſepulchro, poſt annum ab obitu quartum decimum, inventum eſt ejus corpus integrum, undique incorruptum, ſuaviſſimum exhalans odorem, & decenter repoſitum in arca nucea & cryſtallina, translatum eſt in locum honorificum. Inde cœpit multis clarere miraculis, quorum memoriæ conſpiciuntur in donariis & tabellis votivis ad ſepulcrum appenſis. *Hæc Gonzaga, quibus ex Marco Ulyſſiponenſi ſequentia addit Waddingus.*

3 Aſperam & ſolitariam vitam ſemper traduxit, conſortium non ſolum fugiens ſecularium, ſed & fratrum devitans colloquia. Pane vivebat & aqua, crudas aliquando manducans herbas, ſæpius abſynthium. Regi Neapolitano prædixit Carolo VIII. in Italiam adventum in illius exitium. Sulmonenſem Epiſcopum vita ſunctum e morte revocavit, qui poſt dies duos & viginti denuo e vivis exceſſit. Multa patravit miracula: Aquilanum quemdam, per menſes quatuor elinguem & mutum, ut perfecte loqueretur effecit. In urbe Pennenſi puerulum utroque diſtortum crure rectificavit. In S. Angeli civitate adoleſcentem manibus & pedibus obrepentem, alterum uno pede claudicantem, tertium pedibus ſiſtere impotentem curavit. Per Francavillæ urbem tranſiens oblatum ſibi juvenem claudum & mutum ſanavit. *& Waddingus.* F

4 *Hæc quidem de* B. Vincentii *ſanctitate & miraculis me dubitare non ſinebant; id vero quod deſiderabatur, in prædicto Itinerario ſic expreſſum reperi, ubi de Aquila agens, ſic diſerte notat Jauningus:* In eccleſia PP. Franciſcanorum Reformatorum prope eamdem civitatem, appellata S. Juliani, aſſervatur corpus integrum perpulchrum B. Vincentii, ejuſdem Ordinis laici, cujus feſtum agitur VII. Auguſti, quo iiem die obiit anno MDIV. Conditur in primo ad ſiniſtrum ingredientis occurrente facello admodum decenti ornatu, appoſita inſcriptione hic adjuncta: *cultus ex Jauningo*

D. O. M.

5 Sedente Urbano VIII. Pontifice Max. & Philippo IV. Rege Cathnlico regnante, ac Neapol. regni Prorege Excellentiſſimo D. Emanuele de Fonſeca & Zuniga Comite Montis Rey & Fuentes. *& egregia inſcriptio.*

Beati

A Beati Vincentii Aquilani corpus poſt annos
Auct. J. B. S. cxxx. integrum & incorruptum, jam pridem ea-
pia cryſtallina incluſum eminentiorique loco re-
poſitum, atque ab immemorabili in maxima ſem-
per veneratione & devotione habitum.

Illuſtriſſimus ac Reverendiſſimus DD. Gaſpar de Gayozo epiſcopus Aquilanus, regiuſque Conſi-
liarius, Seraphici Ordinis devotiſſimus, & erga
pauperculos hujus cœnobii fratres Reformatos
pientiſſimus Pater, pro ſua pietate & religione
ſingulari, honorificentius & tutius conſervandum
atque obſerandum curavit, & piis ac liberalibus D
eleemoſynis altare, ſepulcrum atque ſacellum
ad decentiorem & magnificentiorem formam re-
degit ac venerabiliora reddidit

Anno Domini MDCXXXIV.

6 *Ut de jam aſſerto obitus die certiores reddamur, Italicam inſcriptionem ſubjicit, ex loco ubi prius ſacrum corpus conditum fuerat. Hoc Latine verſa ita ſonat.* In hac ſepultura quieſcit corpus B. Vincentii Aquilani, qui ad meliorem vitam tranſiit die VII. Auguſti MDIV. *Alia imo pro die obiit.*

DE S. CAJETANO THIENÆO CONF.

CLERICORUM REGULARIUM, VULGO THEATINORUM, FUNDATORE.

NEAPOLI IN CAMPANIA ITALIÆ.

B E

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Sancti patria, natales, nomen, educatio, innocentia vitæ, pia erga Deiparam affectio, ſtudia, virtutes, ædificatio ædis ſacræ.

Anno MDXLVII. *Sanctus Pi. caetate in domum Ve. nit.*

Commentarium, Vitæ hujus præclariſſimi Sancti prævium, ordimur ab ejus patria. Compendium Vitæ, virtutum ac miraculorum, nec non actorum in eauſa beatificationis & canonizationis B. Cajetani Thienæi, Clericorum Regularium fundatoris, ex ſecretaria Congregationis ſac. Rituum, Romæ ex typographia reverendæ Cameræ Apoſtolicæ MDCLXXI. *editum, ac deinceps ſub nomine Compendii Romani a nobis brevitatis cauſa citandum, memorat ſequentia:* Vicentia.. eſt Venetorum urbs mediterranea, & nobiliſſima civitas epiſcopalis, Meduaco minore fluvio diviſa, vitiferis collibus proxima, quam a centum vicis, ex quibus coaluit, dictam volunt. Inter nobiliores hujus civitatis familias, C inſignia eſt illa Comitum Thienæorum; & altera Comitum Portorum, in qua natus eſt prædictus Beatus. *Verum cum hæc magis perſpicue nos doceant, qua e familia, quam e que determinate loco natales hauſerit noſter Sanctus, ulteriora in hanc rem commentationis anſam præbent.*

natus ex il. *luſtri familia*

2 *Antonius Caraccciolus, Vitæ* S. Cajetani, *quam illuſtramus, auctor*, Natus eſt, *inquit*, Cajetanus Vicentiæ. *Conſentiunt illuſtriſſimus D. Joannes Bapt. Tuſus, infra n. 195. a nobis memorandus, P. Joſephus Siles in Hiſtoria Clericorum Regularium vulgo Theatinorum lib. 1. ac in Vita Italica; item P. Franciſcus Barbaranus de Mironi in Hiſteria eccleſiaſtica civitatis, territorii, & diœceſies Vicentinæ lib. 2. cap. 86. ne aliis commemorem: quibus adde bullam canonizationis, uti & lectiones proprias Officio ejus eccleſiaſtico inſertas; ut prorſus non videam, quid moverit Bailletum, ut in determinande Sancti loci natali uteretur particula disjunctiva, dicens* vel *Vincentiæ* vel *Thieni ortum fuiſſe, vico tribus quatuorve, uti addit, leucis ab ea diſtante occidentem verſus: unde familia Thienæa, prædicti loci domina, nomen ſumpſerit. Siloſius vero de ejuſdem origine ſic diſſerit:* Cojus incunabula vel ab antiquiſſima ac celeberrima Græciæ urbe, nempe ab Athenis, ſunt repetenda, augetque fidem ex ſtemmatis nomenclatura: nam ab Athenis Thienæos dici volunt: ni mavelis illorum opinioni adſtipulari, qui ab Athenio, Arcadio ac Honorio imperantibus, conſule, Thienæum genus, nomenque derivarunt. *At quidquid ſit de hoc generis nomine ſatis longe quæſite; alia in promptu habemus, quæ Thienææ familiæ ſplendorem commendent; uti videre licet apud Caraccciolum in Vita, alioſque. Cum autem ea Vita a nobis ſit recudenda, pluribus de hoc argumento congerendis ſupersedemus.*

3 Venio, *inquis Caraccciolus*, ad Gaſparem Cajetani noſtri patentem; de quo ambigo, præſtantiorne domi, an belli extiterit; *utroque apud eumdem ſcriptorem titulo laudatus. Et mox ſubdit:* Ex eo viro, & ex Maria Portia, pari nobilitate ac virtute matrona, Cajetanus naſcitur. *At quo anno? Pergamus cum Caraccciolo:* Quo autem anno, *ait*, non admodum clare liquet. Sed ſi arbitrari licet; quandoquidem, ut poſtea dicemus, ſuperioris ſeculi XLVII. haud decrepitus lenex obiit, arbitror, niſi me conjectura fallit, illum circiter annum a redempto orbe MDCLXXXV. in hanc vitam editum. *Verum natalis annus adeo incertis terminis a biographo iſto definitus, occaſionem nobis præbet, ut diſpiciamus, num preſſius aliquid ac certius circa illum duci tuto poſſit. Poteſt enimvero. Rem itaque expendamus. Auctor anonymus Vitæ Italicæ, anno 1655. Venetus excuſæ, & pluribus inſertus a nobis indicandæ, lib. 1. §. 1. memorat, Gaſparem Thienæum, ſancti Fundatoris noſtri parentem, e proceſſu Vicentino, quem citat fol. 333. anno reparatæ ſalutis 1475. menſe Octobris matrimonio junctum fuiſſe, nec ſupervixiſſe ei diutius, quam annis ſex, anno utpote 1482. vita functum, parvulis tribus, videlicet Jeanne Baptiſta, Cajetano, atque Alexandro poſt ſe relictis; ac proin veriſimile eſſe,* anno 1480.

quod

AUCT. J. P. *quod Sanctus noſter, ſecunda inter illos loco genitus, primam lucem hauſerit intermedio annis* 1477. *&* 1480. *tempore: indicat tamen, Vitæ ſcriptoribus Caſtaldo, Cavo, ac Siloſio ſe ſuffragari, ac natales iſtos acciduſſe anno* 1480. *affirmat. Illum etiam ſignat Compendium Romanum, de quo ſupra. Sed ſive annus ille* 1480. *vere fuerit primus vitæ S. Cajetani, ſive numero rotundo ab auctoribus pro tali fuerit adoptatus, eumdem nos etiam ponimus ipſorum exemplo. Obſervamus interim, in Vita Caſtaldiana anno* 1616. *Romæ recuſa, qua utimur, cap. 1. non aſſignari natalibus anni* 1480. *ſed annum circiter* 1485. *qui cum dictis componi non poteſt.*

Incunte, ut quidem affert, menſe Octobri, ac vide loco.

4 *Antonius Thomas Scbiara, de quo inferius inter biographos plura, præter ann.* 1480. *cui ſanctus Fundatorii natales innectit, in menſis Octobris initium eoſdem incidiſſe tradit; qua vero auctoritate, uti nos fugit, ita illud diſcere cupimus. De facto, quod ex eodem auctore ſubdimus, idem eſto judicium. Refert enim, quod* Cajetani *mater, dum in partus eſſet vedicta angustias, ac enixi eumdem non poſſet in cubiculis ſplendide exornatis, tranſferri ſe curarit cœleſti monitu, per devotam quamdam perſonam, in cubiculum vilisſimum palatii ſui: que vix perducta, partum ſuum feliciter in lucem ediderit; additque idem biographus, perſpicuum hac re præludium a Sancto exhibitum fuiſſe magni illius odii, quo poſtea averſatus eſt omnes mundi pompas ac dignitates; nec non profundæ illius modeſtiæ, quæ eum ad tam altum perfectionis apicem evexit.*

Divino honore aucti ejusdem natalibus Sancti.

5 *Ceterum annus* 1480. *quo primum vitales auras vagitibus implere cæpit Sanctus, maximo Catholicæ religioni fuit emolumento, cum illud acciderit* tres ſcilicet non amplius ante annos, quam publica illa religionis fax, hoc eſt Martinus Lutherus, malo quodam aſtro aurigante, ad morum perniciem luemque in orbem eſt invectus: quo bonitas illa ſumma Numinis demonſtraret, mturius jugulandis mslis curare præſidis, quam mala ipſa exiſtant: nam ut in loco explicabimus, ad effrenem Lutheri inſaniam compeſcendam, opem non exiguam, momentumque attulit hæc Clericorum Regularium, a Cajetano & ſociis inſtituta ſodalitas, eadem ipſa tempeſtate, qua ille, mutato habitu, impietatis Roſcius, fabulam exhibuit Chriſtiano orbi oppido luctuoſam; *prout obſervat Siloſius nuper a me citatus. Eadem paullo brevius habentur in Compendio Romano. Nunc de nomine, quod Sancto inditum eſt, dicamus.*

ejusdem nomen.

6 Porro Cajetani vocabulum, *teſte Caracciolo*, illi parentes indiderunt, ut lenioris Cajetani, patrui ſui magni, de quo diximus, & nomen & virtutem repræſentaret. *Siloſius*, Et quidem, *ait*, ut in divinarum, humanarumque rerum ſcientiis eamdem patrui orbitam preſſit Thienæus, ita putiori ingenio de contemptu mundi philoſophatus, laureamque feliciori in Athenæo conſequutus, illum longe ſuperavit. *Rem ita exponit Compendium Romanum*: Sacro fonte renatus in baptiſmate, Cajetani nomen fortitus eſt, ut celeberrimi philoſophi ac theologi gentilis ſui, canonici Patavini, memoriam in familia Thienæa renovaret: cujus meminit Joannes Trithemius libro de Viris illuſtribus. *Honorificum magni iſtius viri epitaphium præmiſerat Caracciolus verbis, quæ modo ex ipſo attulimus, addens præterea, unde id Cajetano patruo magno nominis adhæſerit, nimirum* quod Cajetæ (*urbe regni Neapolitani in provincia Terræ Laboris*) apud Ladiſlaum regem natus eſſet. *At nunc ad Confeſſarem noſtrum redeat oratio.*

D

pia educatio, & obſequio Dei parata.

7 Educatum, *inquit biographus*, fuiſſe liberaliter & ingenue, nefas eſt ambigere, utpote apud nobiles parentes, & morum probitate ac civilitate conſpicuos. Nihil tamen audivit aut legi de ejus pueritia, adoleſcentiaque. Id ſolummodo tradunt, Romam migraſſe juvenem, & firmo jam ingenio atque ætate *&c. Verum hanc nos lacunam aliunde ſuppleamus. Compendium imprimis Romanum paucis verbis multas meuntis ejus ætatis magnaſque prorſus laudes inſexit, dum ita enuntiat:* Pie & catholice educatus, ac ſtatim virtutis ac pietatis indole effloruit, ut in ipſo ætatis rudimento, omnium linguis Vicentiæ appellaretur SPIRITUALISSIMUS, DEVOTISSIMUS, SANCTISSIMUS. *Hiſce proluſerat religioſiſſimæ parentis ejus factum, de quo Siloſius*, Prætereundum, *ait*, id loci non eſt luculentum maternæ pietatis argumentum. Enixa namque filium parena, ſtatim a puerperio, ſus & illum manu ante Virginis Deiparæ imaginem ſtitit; obtulitque ejus vitæ primitias, ac ſumma veluti libamenta magnæ Matri. Nempe ut primam ſtatim indolem, atque illibatam Puero mentem inſtilleret, propinaretque lacte ſuo Virgo; ſic feliciter quidem mortalis vitæ diem auſpicaretur Filius ab ea luce. Id quod & illuſtrem illam, non tam generis claritudine, quam filiorum ſeptemviratu feminam, nempe Aletham, D. Bernardi matrem, factitaſſe legimus. Siquidem quos in lucem edebat filios, tamquam non ſibi ſed Deo peperiſſet, ſingulos ipſamet prona manu offerebat Numini. Hinc factum, ut omnes ceu jam inde ab incunabulis authoritati*, Bernardo genetroſi agminis duce ac vexillario, ſtipendia in Dei caſtria meruerint. Egregium ſane utriuſque parentis factum, eodem fere ſucceſſu memorandum.

E

* *f.* auctoramenti

8 Et quidem, quod ſd Cajetanum attinet, annuiſſe Virginem pientiſſimæ matris votis, & facili in ejus pectore pietatem, atque omnigenam virtutum altius impreſſiſſe; ſequuti ſubinde in Puero, atque adoleſcentia mores ingenui, compoſiti ad omnem modeſtiam vultus innocentia, ac ipſa in beatiſſimam Virginem obſervantia commonſtrarunt. Scilicet ſive e Majorum indole, ſive e cælo profeminata in animo vircus cum ipſo flore ætatis ſtatim floret. Erupere in primis in Puero naturæ ipſm pietatis indicis. Summa enim in pauperes munificentia, & commiſeratione ſtipem ipſe a domeſticis exteriſque corrogare; ipſe erogare, paupertatia eximius quæſtor; futurus deinde grandiori ævo tantus tantæ virtutis aſſertor & cultor. Elementa ac ſummæ fidei capita, mirum qua memoriæ celeritate arripuit: utque propugnaturum ſe olim contra ceſitonea ac frontones hæreſiarchas fidem, mature oſtenderet, ejuſdem argumenti diſceptatiunculis oblectabatur. Ingenio facili præſentique fuit. *Porro de virgineo integritatis flore, quo Sanctus fuit ſpectabilis, conſuli etiam poteſt ſupra citatus auctor anonymus lib. 1. Vitæ §. 16. allegans Proceſſum Vicentinum fol.* 209. 311. *&* 317. *Neapolitanum autem fol.* 144.

quo annuente, conſegui

F

9 *Ceterum illuſtrantur & confirmantur iſta ex Bulla Canonizationis*: Quem mox ut enixa eſt mater, Deiparæ Virgini obtulit, commendavitque: cujus vota benigne ſuſcipere ipſa Deipara

ab infantia arcte virtutes exercuit.

A visa est, eum semper in posterum specialibus favoribus munerans; ipsique vicissim ut matrem illam tenerrimo quodam affectu sæpe compellans, ad ejus patrocinium in arduis omnibus confugiebat. Pictati a primis annis addictus, oratione, eleemosynis, aliisque piis operibus animum instruebat, cunctorum oculos in se rapiens mirum in modum, adeo ut ex tunc sanctus ab omnibus nuncuparetur.

AUCT. J. P.

Indefinite pro subsequendis egressis, studium orationis, celestes ad suum votum

10 *Ex qualicumque fide Vitæ Ms. a Silosio aliisque collectæ, de qua dicetur infra §. 19. n. 204, & 205. cap. 1. subdimus ista:* Summa in pauperes munificentia & commiseratione stipem a domesticis collectam, & anxie conquisitam, egenis erogabat, atque de iis, quæ sibi ad victum dabantur, partem subtrahens, occultansque, tenertimum adhuc corpus maturinis vespertinisque jentaculis, quibus tam avide pueri recreantur, sæpius privando, jejuniis cruciabat, ut aliorum famem levaret. Cum ejus mens vix idonea orationi esset, & ætas sufficiens, orandi tamen studio & desiderio flagrantissimus, in secretioribus

B domus suæ penetralibus, adhuc puerulus a domesticis suis sæpe sæpius reperiebatur, vel piorum librorum lectioni intentus, vel in genua provolutus ante altariola, piis imaginibus exornata.. ferventissimas Deo preces & orationes fundere. Crevitque in eo magis hoc pietatis studium, ac amor in Deum, ex quo Spiritus sanctus in columbæ specie, triplici volatu Cajetanum veluti circumvallavit, ac quamdam de cælo vocem sibi dicentam audivit: Pax tecum. Cajetane; cave, quæso, ne eam amittas. *Hæc ibi.*

Studiis adhuc pueris operam in virtute perfectionem

11 *Cum virtute conjunxit litterarum ac liberalium artium studia; de quibus hæc notavit Silosius in Historia seu Annalibus lib. 1. pag. 5. quæ argumento sint, utrumque illud una cum egregii Adolescentis ætate ornamentum floride adoleviſſe. Nam* emensus humanarum litterarum studia, in philosophiam auspicatissime velificavit. Mox in civilia sacrique juris prudentiam ingressus, utraque laurea publice fuit inauguratus. Verum ceu forensem hunc disciplinarum apparatum nihil pensi habuerit, continuo ad scientiarum principem facultatem, sacramque theologiam se contulit, ut

C hoc rerum cælestium lumine ac sapientia acrius arderet, qui egregio in pectore calere jam cœperat æternorum amor. Enimvero ut scientiarum cultu expolire ingenium, præclarum esse ducetet; illud præstantius ac sanctius existimabat, exornare virtutum insignibus animum. Quare flagrantissimo quodam, acrique purioris vitæ desiderio inflammatus, adultam exercere juventutem pietatis operibus impensius cœpit. Hinc excellentium virorum exempla per urbem studiose pervestigare, & sequi: templa qua mysteriis frequentandis, qua fundendis precibus assiduo tercre; fori celebritatem ac frequentiam deprecari; secretiora deligere divinis rebus commentandis loca: ut brevi, meritoque manaverit vulgo fama, Comitem Thienæum bonis incitamento, malis terrori esse: illis quidem exemplar, his frenum. *Nec vero infignes adeo ad optima quæque promovenda ardores domi apud se continuit, sed foras in bonum publicum aliorum propagavit. Audiatur Silosius:*

hic non publicorum urbis templi, quod fundavit, & promovit,

12 Auxit hanc pii Juvenis opinionem templum illud, quod D. Mariæ Magdalenæ, erecto etiam ad egregium hoc opus fratre, suo, ac fratris ære excitavit, dotavitque. Quo & erga sanctissimam Mariam Magdalenam suum interioris animi affectum testatum voluit, & populis, qui in eo pago, Rampazzum vocant, Thienæorum latifundium, morabantur, religiose ac sapienter consuluit: ut templo nimirum vicinore, animarum negotia propensius atque opportunius accurarent. Quæ sane sacrarum ædium substructis rudimentum Thienæi fuit, templa quidem majora ac sumptuosiora facere condiscentis. Concipiebat namque animo, fore, ut novæ olim congregationis fundator, plures divino Numini ædes fundaret, ac magnifice dedicaret. Exstat nunc templum hocce Magdalenæ sacrum, inscriptamque germanorum fratrum pietatem, ad ævi memoriam, legendam refert in hæc verba:

D

BAPTISTA, ET CAJETANUS DE THIENÆIS FRATRES JURISCONSULTI A FUNDAMENTIS EREXERE AN. DOMINI MDV. DIE X. JULII D. O. M. AC D. MAGDALENÆ.

Præcipua confirmantur e Bulla canonizationis.

13 *Superiora roborantur e Bulla canonizationis, quæ sic affirmat:* Quique adhuc puer in extruendis aris, sacrisque imaginibus exornandis totus fuerat, postmodum adolescens, ut oppidanorum commodo ac pietati serio prospiceret, B. Mariæ E Magdalenæ ædem una cum germano fratre, in proprio Thienæorum pago, quem Rampazzum dicunt, a fundamentis exstruxit, eensuque ad sacra facienda dotavit, *Fulgebat itaque Sanctus noster sicut sol in conspectu Dei & hominum, & sicut lux splendens, novis lapsu temporis cum radiorum accessibus crescebat quotidie magis ac magis in perfectum diem; ut merito sacra Rota apud Charpy de sainte Croix in Vita* S. Cajetani *pag. 4. sic memoret:* Virtutum splendores & lumina, quibus Servus Dei sicut vestimento fuit amictus, totum vitæ ipsius spatium illustrarunt, quas a vitæ incunabulis usque ad finem comites habuit. *Quæ quemadmodum Romam ipsum discedentem comitatæ fuerint, cognoscamus.*

§. II. Aula Romana Cajetani moribus illustrata, munus in ea gestum; sacerdotium, pueri Jesu amplexus, Cælitum patrocinium matri impetratum, præclara de sodalitio Vicentino merita.

F

A Julio PP. II. adeptatur in aula Pontificia munus Protonotarii Apostolici,

QUæ perparce *Caracciolus refert de* S. Cajetano *Romam digresso, his verbis:* Id solummodo tradunt, Romam migrasse juvenem & firmo jam ingenio atque ætate. Ibi summo Pontifici Julio II. honesto gradu inserviſſe; postea vero inter sodales D. Amoris adscitum, piis operibus vacasse diligenter; *quæ, inquam, ita refert Caracciolus, ea Silosius in Historia sua hoc modo confirmat & amplificat a pag. 5.* Tantæ indolis incrementa, ut parem jam pulverem, stadiumque nanciscerentur, Romam concessit Cajetanus; eo plane divini Numinis consilio, ut spectare propius inciperet, quo esset loco res Romana, & qua tabe totius Christianæ reipublicæ corpus laboraret, laturus ipse, annis volventibus, fatiscenti seculo opem. In ea luce Quiritium florentissimus Juvenis, etsi tegi opes animi, præstantesque egregiæ mentis impetus pervellet, non diu latuit: hoc enim veræ solidæque virtutis est proprium, & latere velle, & simul effundi ac spargi. Perspecta statim, in eo flore ævi, consilii maturitas, morum probitas, factumque ad omnia ingenium; quæque jam de Thienæi laudibus

A dibus gliſcebat inter aulicos admurmuratio, ad ipſum Pontificem Maximum pervenic. Julius is erat, ejus nominis ſecundus, qui ſingulari illum benevolentia complexus, Pontificiæ aulæ edlegit, nec poſt multo inter Apoſtolicos, quos vocant Participantes Protonotarios, adoptavit.

quos Participantes vocant,

15 Quæ plane honorifica tunc temporis erat appellatio ac inſula, majorique forteſſe in pretio, quam nunc eſt. Et vere ſummo nunc honori ducic hic ordo præſulum, tantæ virtutis ac ſanctimoniæ Virum fuiſſe eliquando in ſuo ipſorum cœtu adnumeratum. Quocirce hoc ipſo, quo hæc ſcribimos, anno volventis ſeculi ſexto & quedrageſimo, peculiari quadam honoris teſtificetiooe inclytam ejus memoriam ac ſolemnia proſequi dacreverc. Feſta ſiquidem ſacraque Thienæo luce, io æde noſtra D. Andreæ a Valle, inſtructo agmine adeſſe ſolenni ritu habituque ſacris ac panegyricæ ejus laudationi occepere; veneraturi anniverſaria religione hunc eomdem beatiſſimi Viri feſtum diem. Excepta vero communi plauſu fuit inſtitute hæc Protonotariorum celebritas, viſuſque jure omoi hooeſtari ab eo ordine, in quem ipſe non mioimum ſplendoris ac

B dignitatia refundit claritudine oominis ac ſanctitatis. *Quod autem ad prædictam Sancti munus, nec non ad æſtimationem, quam Julius PP. II. de eo, aulæ ſuæ adlecto, conceperat, attinet; breve eſt illud, quod de Lauro Thienæo, Sancti noſtri affino, narrat Vita anonyma Italica lib. 1. §. 24. pag. 37. citatque* Bull. *laudati* Jul. II. anno MDVIII. die XII. Octob. *ubi habeantur iſta*: Et quia, ut ipſe eſſerit, eſt dilecti filii megiſtri Cejetaoi de Thienia, ſcriptoris & familiaris noſtri, affinis. *Quam vero compoſite, demiſſe, ac ſanctæ in aula Pontificia ſe gefſerit; prætereundum non eſt.*

& in aula Romanorum moribus ſanctemmis.

16 *Mores in ea a Sancto expreſſos Siloſius pag. 6. graphice deſcribens*, Porro, *ait*, in aule nihil moris aulici Thienæo, ad ſolide conteodeoti, adhæſit. Non edſectata fronte hilaritea ad comiteria imitamentum; oon quæſita verborum lenocinia ad mendacia inumbrande, oon officia magnifice venditare; non vultu tenus ſervire tempori, quæ prima ac frequentiora ſuot ſcholæ illius auticæque diſciplinæ rudimeota. Verum nihil non in ſapientiſſimo Juvene ingeouum ſanctumque: & cum ampliſſimo in Urbis theatro omnium oculis expoſitus, præſtaotiorem vitæ retionem ineundam ſibi

C perſuaſerit eſſe; ſtatim cenſeri in eo, quod Romæ erat divini Amoris lararium, cogitavit. Excelleotium plene virorum celebritate ec virtute longe clariſſimus it eret cœtus; de quo fuſe erit nobis dicendum, quod in ea veluti officina, noſtra fuerit procuſa Congregatio. Quo autem ſtudio admitti in hoc ſodalitium poſtulaverit Cajetanos, qua alacritate inierit, ardor ille eximius, quo in egregias piaſque eas curas incumbera viſus illico eſt, liquido demooſtravit. Tanta ſiquidem eom entione conatuque aoimi illo veluti in circo curſum cœpit, ut ſane non modo æquere alios merito ostoque grandiores; verom etiam longe prætervolare videretur. Erudiebator hic ille ad magna: ubi, qui neſcit tarda molimina, divinus amor, guſtumque excitat vere laudis, ſtatim faſtidiom aulæ magno pectori ingeneravic; ſenſitque Thienæus, majorem infulis ac rerum ampliſſimarum titulis ſa indolem geſtare. Quare divino quodam igne medullitus correptus adeo incaluit, ut florentea ſummæ dignitatis ſpea, Principis benevolentie, favor aulæ adblandieotia, atque opulenta ipſa, quæ jam obtinuerat, ſacerdotia ſordere jam cœperint, totumque ſe Dei cultui mancipare cogitaverit.

17 Sacerdotio initiari, id eſſe purioris cujuſdam D vitæ initium & cautem, ſibi perſuaſit. Nec more, Auct. J. B. quod in voris jam diu habuerat, ſanctiore eo gredu inauguratur. Quod quidem ſacerdotii munus *Sacerdotio ſublimatus a ſummo cum animi motu dixit ac deo miſſionis &c. juxta eos operamdei.* que mentis puritate animique detoiſſione Vir piiſſimus cœperit pertractare, conjecteri a litteris libet, quas ſub id ferme tempus ad Lautam Mignanam, illibatæ vitæ famæque virginem, in cœnobio ſanctæ cruets Brixiæ commorantem, Roma dedit: ubi, quod doleat, ſe nonco cultu eique ep. paratu, qui ineruentam aram decebat, accidere, hoc ipſo, quo interiore animi ſenſu litaret, oſtendit. Non hic vacat ſingulas etque iotegras ejus epiſtolas exſcribere; unam aut elteram Latinæ fidei redditam, quod ere fructuque ſacerdotum fueric, ſummc delibaverum. Sic igitur ille ad Migoaoem:

„ Etſi velim, tuum, mater, nomeo ex animo
„ numquam excidet; ac tum maxime meminerim, cum exiguus e20 vermis ac lutum in me-
„ dio paradiſi ee ſanctiſſimæ Trinitatis, ſolis illumioatorem & conditorem orbis audeo contrectare. Hem cæcitatem meam. Horum profecto alterum foret jam mihi delegendum, aut ſa-
„ cris conſulto abſtinere, velut indignus; aut, E
„ ceu fidus diſpenſetor theſaurique quæſtor, Deo
„ quam humillime mioiſtrare. Quotidie a me
„ ſumitur, qui alte inclemat: Diſce a me, quia
„ mitis ſum & bomilis corde; nec ſuperbiam ipſe
„ meam abjicio. Illumioatorem ac viam ſumo,
„ diceniemque audio: Ego ſum via; nec viam tamen carpo fugamque e mundo. Ardet meo in
„ ore ac manibus divious ille ignis, qui dicit:
„ Ignem veni mittere in terras; & tamen pigro
„ quodam gelu torpeſcit pectus „. Hæc Thienæus, qui & quotidie illo ſe recreari epulo, alteriaad eamdem virginem litteris dicit; precaturque prolixius, ut oret, ne tam continuæ litationis audaciam averſetur ille, qui ſumitur (nam ſine vita, ait, mors eſt.) *Quanto autem cum apparatu ad litandam ſacroſanctam Hoſtiam accederet, prædit Vita Ms. e Siloſii Hiſtoria, aliiſque compilata, c. 2. his verbis*: Octo paſſim horas ante Sacrificium ioter pias commentationes ſolitus erat traoſigere. *Vita alia Ms. quam L. B. Caracciolus Clericus Regularis concinnavit, & de qua infra n. 805. ploribus agetur*, Sacrâ, *inquit*, religioie peragere, divinorum cæleſtiumque commentatiooibus, & vel minimarum animi labium, quæ ei adeſſe videbantur, F quotidiana expiatione le ad illa inſtruere, pietetiſque erga Deum crebros actus perſequi.

Quo modo & tempore ſuſceperit Ordines ſacros.

18 *Vita anonyma Italica lib. 1. §. 29. nonnulla ſuppeditat circa præſens argumentum, quæ quia Siloſius ſupra reliquis inſerta, atque videtur intereſſe lectoris, ni ea non ignoret, ideirco narrationem ſuperiorem altiunde ſupplebimus. Diſcimus itaque ex laudata Vita, Sanctum noſtrum, obtenta a Leone (hujus nomuis Papa X. tunc ſedebat) tum temporis Urbe-veteri commorante, facultate, tribus diebus feſtivis ſacros acceſſiſſe Ordines ab epiſcopo Melopotenſi*, ac die quidem* XXVII. *Septembris, SS. Coſmæ ac Damiano ſacra, quatuor Ordinibus minoribus; proxima vero Dominica, in diem* XXVIII. *incidente, ſubdiaconatu; die autem Lunæ, quæ fuit* XXIX. *feſto S. Michaelis, diaconatu, ac die Martis, quæ annua S. Hieronymi memoriæ dedicata, & Septembris eſt ultima, ſacerdotio inſignitum fuiſſe anno Domini* 1516. *ætatis vero ſuæ trigeſimo ſexto. Præter Proceſſum Neapolitanum, quem fol. 66. allegat ad marginem ſui textus prædicta Vita: omnia iſta deprompta eſſe etiam indicat ex inſtrumento Romæ expedito, extans* Bullam in archivio S. Pauli Majoris

* ſ. Megalopolenſi

A Neapoli. *Atque ex his conficitur, quo modo ac tempore Fundator ſanctus Ordinibus ſacris initiatus ſit. Nunc intermiſſam tandiſper Siloſianæ narrationis telam reſumere placet.*

AUCT. J. B.

B Deipare manibus accipit Jeſum puerum

19 Jam ex his, *uti habes pag. 7.* ad Mignaoam litteris, pleraque etiam colligere eſt collata in ipſum a Deo beneficia. Illud in primis memoratu dignum; ſe nempe Natalitia feſtaque nocte Virginei partus, ad D. Mariæ Majoris templum, Domini præſepe iniiſſe, ſacris furiaſſe operaturus; ſed audi, qua ſorte ac deliciarum affluſione: ſic enim ad eamdem: „Audax ipſe nimium, ipſa ſanctiſſimi Puerperii hora, adoraodum illud verumque præſepe adii: animos mihi abunde ſuffecit beatiſſimus Hieronymus, cujus oſſa propter felicia ea cunabula bene jacent; eoque mediatore e patventis Virgunculæ, novæque pareotia, domi„ næque meæ manibus Infantulum arripui, com„ plexus æterni Verbi carnem ac veſtimenta. O „ vere durum meum cor! nam, quod ſuaviſſime „ colliquefieri tunc mioime contigerit, adamas „ profecto erat„. Hæc ille: quo non obſcure quidem innuit, ſe ad veros ipſos recentis Pueri amplexus, raro quodam favore Numinis, admiſſum ea B nocte. Quod & ſanctiſſimo Franciſco Aſſiſinati, hæc ipſa æterni Infantia cunabula celebranti, contigiſſe, memoriæ proditum eſt: ut mirari merito poſſimus, id Cajetano in ipſo ſuæ vitæ ſanctioris tirocinio impertitum, quod Franciſcus, ad ipſum ſanctitatis culmen jam evectus impetravit; libet, ne hinc conjectari, qualis poſtea, cujuſque notæ fuerit Vir egregius, cui tantis jam largitionibus aderat Deus. *Res autem geſta repræſentatur in imagine, quæ habetur in fronte Bullæ canonizationis ejus, qualem hic vides,*

C

SANCTI CAIETANI IMAGO PICTA AD PRÆSEPE DOMINI, IN BASILICA SANCTÆ MARIÆ MAJORIS.

ſe illud ego:

20 *Huic ſingulari ac rariſſimo in paucis favori, magnum ad ſtabiliendum rei geſtæ veritatem, accedit pondus ex Horis canonicis, in quibus Eccleſia* D *ſummatim eam ita publicæ legendam præſcribit:* Romæ nocte Natalitia, ad præſepe Domini, infantem Jeſum accipere meruit a Deipara in ulnas ſuas, *Id accidiſſe anno Domini* 1517. *illud indicio eſt, quod epiſtolæ Italicæ (cujus jamjam fragmentum Latinum e Siloſio recitabamus) exemplari apud ſupra deſignatæ Vitæ anonymæ auctorem* §. 36. Romæ XXVIII. Januarii MDXVIII, Cajetanus Thienæus *ſubſcribat, Vita, quam, auctore J. B. Caracciolo, Roma Ms.^m accepimus, de loco, & reliquo ibidem ad poſteritatis memoriam monumento hoc lib.* 1. *docet:* Locus erat Romæ in baſilicæ Liberianæ ſacello, Jeſu Chriſti præſepi ſacro. Ibi poſtea Savellius Perrettius, facer purpureus Senator, marmoreum ſignum D. Cajetani, puerum Jeſum brachiorum complexu continentis, locavit, cum aræ eſſet patronus, ut rei foret monumentum, hac inſcriptione: S. CAJETANUS, AUSPICA D. HIERONYMO, CUJUS OSSA NON PROCUL JACENT, IN IPSA NATALITIA CHRISTI NOCTE ACCEPIT A DEIPARA IN ULNAS SUAS PUERUM JESUM. *Hæc ille.*

21 Illud poſtremo (*Siloſii verbis demum utimur*) ea his nunc epiſtolis excerpimus, ereptam Cajetano matrem fuiſſe ſub hæc ſui ſpiritus rudimenta; verum quo ſucceſſu ac pracum fructu ejus mortem juverit Filius, libet hinc luculenter cognoſcere. Elata ſiquidem optima femina, ut Thienæi deſiderium mœroremque temperaret Mignana, ſtatim illum litteris appellavit, diſſertoque monuit, fuiſſe jam piiſſimæ parentis animam Deiparæ Virgini oblatam, idque divi archangeli Michaelis ac D. Monicæ manibus. Cui ille quam modeſtiſſime reſpondit, gratulari ſe bonæ matris ſortem; illud vero oegare minime poſſe, iisdem ipſis Cæleſtibus, nempe archangelo Michaeli ac D. Monicæ, laborantem ejus ſpiritum commendaſſe. Ex quo plane ejus orationis efficaciam intelligimus, ac non aliud ſciviſſe ac nuntiaviſſe Mignanam perſpicimus, quam quod ipſe jam impetraverat. *Fragmentum epiſtolæ, quam Sanctus ad illam ſcripſerit, invenies in auctore anonymo Vitæ antea allegatæ, in qua agitur de argumento, quod præ manibus habemus; verum cum ea ibi non exſtet tota, extundere inde haud poſſumus, quo tempore parentis prædilectæ obitus evenerit.* *demortuæ matris animam* E

22 *Oporterat autem, ut duo ante ejus ſacerdotium is accidiſſet, ſecundum iſtum auctorem: nam lib.* 1, *paragrapho* 12, *qui eſt de Sancto infante orphano, & paragrapho* 13, *quem inſcribit de morte matris; hunc intexens anno* 1488. *illum vero annos* 1486. *& 1487. non obſcure ſignificat, multo ante contigiſſe illam mortem, quam pueri Jeſu complexus oblatus* Cajetano *ſit (cui tamen officium a Sancta matre præſtitum ſubdit proxime Siloſius) neque, ut dicebat idem Siloſius,* ereptam Cajetano matrem fuiſſe ſub hæc ſui ſpiritus rudimenta: *narrationis enim proxime antecedentis Siloſianæ verba magis adultam Sancti ætatem manifeſtant, quam poſſetis biographus ille; verum ut erroris eum convincamus, nequaquam perſuadet nobis anonymus iſte. J. B. Caracciolus in Vitæ Ms. unum rei geſtæ determinat, ejuſque adjuncta ſic deſcribit:* Roma primum Vicentiam anno MDXVIII. ſe contulit . . ac matris reſciſcens ægrotationem, ſacram Lauretanam ædem tunc luſtravit . . . Matri obeunti ſortiter animos ipſemet addebat, ſacris obſecrationibus ſemper præſto adſtans; poſtque fatum ſupremorum in eam officiorum bene memoiit. *Atque hæc ſunt,* F *precibus juvat.*

quæ

A *quæ e dicta Vita ad præſens propoſitum pertinentia deliberare nobis viſum eſt; in cujus fide alia proſequimur, & in eam noſtram ſufficiunt.*

Aulam Romanam pertæſus redit Vicentiam.

23 *Aſt bis miſſis*, dulcedentem nunc illum, *Siloſii verbis*, Roma proſequamur. Sacerdos, uti diximus, initiatus, ea frequentatione Sacrorum creſcente ejus in pectora vi Numinis, inſendi etiam aulæ faſtidium ſenſit, ita ut ſatis ſibi, conceptisque incrementis conſultum iri exiſtimarit, ſi ab ea urbe, in qua ab auliois officiis ac functionibus, non unam in partem animus curæque ſcindebantur, Vicentiam ſe, tamquam tranquilliorem in ſtationem, poſtliminio revocaret: idque quod in domeſtico lare ordiri jam cœperat vitæ inſtitutum, faſtu omni pompaque abdicata, flagrantiore quidem ſtudio reordiretur. In patriam igitur reverſo, & in quibus potiſſimum pietatis ſtudiis operam poneret, circumſpicienti ſodalitium occurrit, cui a D. Hieronymo nomen; frequens illud quidem, ſed gregarii in eo minutaque e plebe homines. Verum qui non genus, & proavos, ſed virtutum profectus ac
B momenta expendebat Cajetanus, adſcribi inter Hieronymianos hujuſmodi ſodales, magnanimo ſuorum oetalium atque obtrectantium contemptu, poſtulavit; idque eo libentius, quod a Romano jam memorato divini Amoris ſodalitio derivatum expreſſumque, iiſdem fere legibus temperatum cerneret hoc Vicentinum.

ubi cum ſuo zelum ſimul fructu ſe exhibuit ſodalitio S. Hieronymi.

24 *Admiſſus autem in illud eſt anno* 1519. *uti licet videre apud Caracciolum, Diarii Vicentinæ ſodalitatis verba recitantem: ubi de ſacræ Eucharistiæ ſequentia a Sancto inducta, aliiſque, quæ cum pro laudato ſodalitio, tum pro inſanabilium neſcomie ac egenis hominibus Vir apoſtolicus fecit, edocebere; ut neceſſe non ſit, huc tranſcribere, quæ Siloſius e dicti ſodalitii Commentariolo de Sancti apud Vicentinos actis commemorat. Dicta confirmantur e Compendio Romano*: Animadvertens, omnia in hoc mundo, & cuncta, quæ fiunt ſub ſole, vanitatibus & afflictione ſpiritus conſiſtere, nihilque aliud firmum & ſtabile inveniri, quam Deo inſervire; ſe totum Oratorio S. Hieronymi, quod Vicentiæ celebre eſt, applicuit, & non tam verbis, vita, exemplo, quam factis, odorem ſuum
C in ſodalitatem diffudit. Dulci nempe verborum eloquio, eorumdem corda charitatis ardore ita accenduntur, ut precationibus, Sacramentorum frequentatione, pietatis officiis ſedulo vacarent, *Tum ſequitur de frequentiſſime Eucharistiæ uſu, ac fame ardente, apud eos impigerrimo Sancti annuſu procuratis, e citato Commentariolo.*

Hunc etiam conſanguineæ ſuæ invigilat.

25 *Nunc antequam aliud rerum geſtarum theatrum aperiatur, narrationi ſuperiori conſum, quæ Virum ſanctum in patriam revocarit, adjungere libet, Anonymus lib.* 1. §. 35. *pag.* 77. Exeunte, *ait*, anno MDXVIII. ætatis ſuæ 38. habuit occaſionem Cajetanus interrumpendi curſum ſpiritualium ſuarum exercitationum Romæ: quia frater vita fuoctus (*ex Proceſſu, quem citat, Vicentino fol.* 129.) reliquit ei neptem, quæ annos tunc quaſi decem expleverat. Unde ſanguinis conjunctio ipſum incitavit & conſtrinxit, ut patriam reviſeret. *Hunc diſcimus, Sanctum ita invigilaſſe bono aliorum communi, ut conſanguineæ ſuæ proximæ bonum non neglexerit: nam idem auctor ibidem* §. 44. *Venetiis cum Vicentiam cogitaſſe memorat, e ſuis accitum occaſione matrimonii Eliſabetha Thienæa, neptis ſuæ, eoque profectum fuiſſe initio menſis Aprilis anni* 1520. *ubi die* XXII. *ejuſdem men-*

Auguſti Tom. II.

ſis & anni dictam Eliſabetham cum Joanne Porto D
conjunctam eſſe affirmat, citatus Proceſſum Neapol Aucr.
fol. 112. & 130. *nec non Proceſſum Vicentin. fol.* J. P.
195. *&c. Exſtat apud Caſtaldum in Vita ſexagenarium epiſtolæ, quæ Sanctus neptem aliam ſuaviter & paterne ad Eucharistiæ uſum hortatur: uti videre ibid. licet a pag.* 15. *At Venetiis, cujus hucin anteceſſum facta mentio eſt, qualem ſe probarit Sanctus, nunc intellige.*

§. III. Acta Venetiis, ac Romæ; Ordo Clericorum Regularium, ejuſque fundatores; quis primus inter illos in ipſius inſtitutione anteſignanus; cur Theatinorum nuncupatus.

Venetiis de xenodochio publico.

A *Peſtilicos labores, atque uberrimos ex iis perceptos pietatis erga Deum ac charitatis erga proximum fructus intermittere cogitur Vir ſanctus, Baptiſtæ Cremenſis, Ordinis Prædicatorum, qui interiora animi ſui arcana moderabatur, cujuſque a nutu ac imperio totus pendebat, juſſu Venetias* E *miſſus, ſicut juvenes ex eodem, quem proxime dicebam, Commentariolo apud Caracciolum; ubi illa*, Xenodochium, quod Novum appellant, egregie ſane, qua erat prudentia, reformavit, vigetque ejus inſtitutio ad hanc uſque diem, *jure quodam ſingulari peſcunt, ut hic ea attexam, quæ exſtant in Hiſtoria Siloſii a pag.* 8. *hiſce verbis*: Et vero uſque adeo in eo noſocomio præclara reliquit ſuæ pietatis monumenta, iiſque inſuper inſtitutis ac legibus adornavit; ut perinde atque ſi excitaſſet ipſe opus, ejus dici autor ac fundator meruerit. Quapropter adſcitus poſtea in Beatorum concilium, ornatus luculeotiſſimo egregiæ caritatis teſtimonio fuit. Nam cum impenſam inibi tanti Viri operam in ejus loci exiſtimationem atque boneſtamentum non mediocre merito rectores computarent, id futuræ olim poſteritati teſtatum magnifice voluere; ejuſque integram quidem effigiem Regulari habitu ad portam principem ad vivum appingendam curarunt, dedicarintque veluti cooditori operis, publicæ gratitudinis argumentum, appoſita hac inſcriptione:

Beato Cajetano Thienæo Clericorum Regularium, hujuſque xenodochii auctori, gubernatores grati animi ergo P. C. F

Anonymus lib. 1. *Vitæ* §. 41. *pag.* 96. *de itinere ejus Veneto agit, prænotato ei anno* 1519. *poſt Viri autem illuc adventum, anno* 1520. *inemuit inſignes pro Dei gloria labores (uti ibidem habes* §. 42.) *innuſtit.*

ac aliis de ſodalitatibus ſacris ibi meritis, Romæ revocatur a

27 Sed Cajetanus fundatis jam, aut firmatis Romæ, Vicentiæ, Veronæ, Venetiiſque ſodalitatibus ſacris ac xenodochiis, Romam rediit ſuperioris ſeculi anno circiter XXI. *teſte Caracciolo, cujus verbis uter, quæ Siloſius ſic amplificat*: Venetiis dum hæc ageret, jamque omnium animos ſui admiratione compleverat, Dominicanus rector (*de eo dicebam numero proximo*) qui & Venetias ſe tranſtulerae, excellentius quiddam ac ſublimius in eo conſpicatus, iterum ut Romam concederet, juſſit. Enimvero, qui magni pectoris adyta jam introſpexerat, haud privatæ indolis hominem, aut uni tantummodo urbi parem eſſe; ſed ad publicam rem Chriſtianam grandioribus conſiliis exaugendam a Deo deſtinatum illum putabat. Forte & ipſe Thienæus jam majora animo conceperat. Quare nec imperio moram, nec pro-

A fectioni excuſationem ullam prætexere: & confeſtim alius quidem, ut ætate (nam annum quadrageſimum jam exceſſerat, & Chriſti annus agebatur vigeſimus ſupra ſeſquimilleſimum) ita & virtutum apparatu Romam venit.

AUCT. P. B.

ubi potior eſt in quæſtu animarum, ac majus opus molitur

28 Ubi nullis, ut antea, aulæ officiis, curiſque diſtractus diſcerpetuſque, in perluſtranda illa templorum non tam magnificentia, quam ſanctitate, in litandis per ea monumenta Martyrum pracibus, in quæſtu animarum procurando totus erat: donec in memorato divini Amoris lararia, ſuperiore quodam lumine concepto, majus opus moliri cœperit, atque ad Cleri orbiſque emendationem cogitationes omnes nervoſque intenderit. Quæ communia fuere vota ac ſtudia cum egregio illo viro Joanne Petro Carafa, epiſcopo Theatino, cujus modo vitæ rationes, antequam ſeculo ac inſulis vale diceret, ſtylo paulo diffuſiore ſunt enarranda. *His ſubjungitur elogium longum & inſigne de rebus a magno illo viro, ac ſumma deinde, annis volventibus, Eccleſia poſt Chriſtum capite, geſtis; ſed quia ea tum ibi, tum in*

B *Vita ejus apud Caracciolum legi poſſunt, legendas hic non exhibemus.* Cajetani itaque *Romæ conſilia ac facta proſequamur cum eodem Caracciola; inter quæ præcipuum optimo jure locum obtinet fundatio Ordinis; ſicut planum fiet ex ſequentibus.*

patrum Ordinem fundandi cura eum ſuum facit

29 Cajetanus igitur ea quæ ſecum aliquantiſper, molitore Deo, agitaverat, cum Bonifacio a Colle, viro integerrimo, amice communicat. Probat ille, & ſancto correptus Spiritu, ſe tam præclaro facinori ſocium offert. Hanc rem non multo poſt ulciſcit Joannes Petrus Carafa, epiſcopus Theatinus, qui *poſtquam* diu cupiverat e mundi fluctibus in portum aliquem emergere, ubi primum percepit inſtituendi Ordinis rationem atque ſcopum, exarſit illico vehementi deſiderio ineundi inſtituti,. Itaque .. Cajetanum libere convenit, & majorem in modum ab eo petiit, ut ſe ejuſdem voti compotem faceret; *ſicut pluribus leges in Vita* Cajetani *apud laudatum auctorem; in qua item invictum Carafæ in urgendo propoſito pectus, ac maſculam in eodem exſequendo conſtantiam pluribus laudata reperies. Triumviri itaque iſti* quartum adſciſcunt ſocium, *ait Caracciolus*, Paulum videlicet Conſiliarium, fidum Carafæ amicum, & antiqua ſtirpe ac probitate conſpicuum. His quatuor veluti baſibus ædificium omne noſtri Ordinis ſuperſtructum eſt.

C

quorum mentio fuit

30 *Priuſquam vero ad ea progrediamur, quæ Apoſtolicum hoc vitæ inſtitutum condecorant; viſum eſt præmittere quædam de Bonifacio a Colle & Paulo Conſiliario, qui una cum* S. Cajetano *ac Carafa*, (*de cujus laudibus jam diximus*) *iſtum Ordinem fundarunt. Caracciolus ſimul cum geſtis Carafæ ac* S. Cajetani, *literis mandavit amborum Vitas, quæ tametſi breves ſint, & proin conſuli a lectore ſine moleſtia poſſint, exhibebimus tamen, quæ de utroque vivo in compendium contraxit Silefius ſub finem libri primi Hiſtoriæ ſuæ, Et de Bonifacio quidem inde delibamus iſta.* Ortus eſt Bonifacius Alexandriæ, quæ urbs eſt in Inſubria nobiliſſima. Genus illi e Collenſi familia, vetuſtiſſima ea quidem, quam, ut fidei publicæ tabulis conſtat, omni ferme ætate cum domi, tum apud externos principes, præfecturarum faſces, honorum appellationes, tituli, opes condecorarunt.. Imbutus liberaliter Bonifacius qua moribus, qua litteris, juris prudentiam emenſus, lauream vigiliarum non exigua cum ingenii laude eſt conſequutus, Cumque ea eruditio ampliori quidem theatro facta videretur, Romam conceſſit; ubi aulicis ac forenſibus curis miſceri cœpit, ea tamen lege, ut cum aulæ officiis pietatem, tranquillitatem bonæ mentis cum fori ſtrepitu conſociaret. In pauperes cum paucis munificus. Æternorum ſaluti juxta ac ſaluti animorum intentus, admiſſus & ipſe eſt inter claros illos viros divini Amoris ſodales, quos ipſe, etſi ceu pietatis Romanæ collabentis præſidia ac vindices probitatis admiraretur omnes, Cajetanum in primis Thienæum ſuſpiciebat; quocum ob indolis morumque ſimilitudinem, ſingularem iniit amicitiam: cui ex condita poſtmodum Congregatione nova acceſſit germanitas, quovia firmior adamante. *Hæc ibi de Bonifacio Collenſi; de Paulo autem illa:*

D

dator

31 Paulus Conſiliarius .. e quatuor noſtræ ſodalitatis fundatoribus ordine poſtremus; ſed omnigena virtute cæteris par, Romanus patria fuit Paulus, a gente Conſiliaria, una eademque, ut ſatis jam conſtat, cum Ghiſleria, cui in exactæ ſanctitatis ſpecimen ac illuſtre Pontificum exemplar, unum Pium V. Ghiſlerium orbi dediſſe, ſat

E

fuerit. In Paulo non eximia quidem litteraturæ laus fuit; at conſilii via ingenia inganium abunde penſavit. Quippe ea in rebus agendis inerat prudentia, ut maximis negotiorum momentis rebuſque difficillimis explicandis judicio ac dexteritate ſua ſufficeret. Ad hæc, oris habitus ad modeſtiam conformatus, ſingularis nec adfectata morum gravitas, animique candor incomparabilis, omnium facile benevolentiam conciliabat. Cum Carafa pene unanimis fuit, idem utrique ad pietatem impetus ac voluntas; communes animorum ſenſus: ſive aliorum, ſive ſuæ ſaluti ſtuderent, ſive divini Amoris ſodalitium tererent, nuſquam non ſimul: ut plane inter priſca illa ac celebrata tot hiſtoriarum monumentis amicorum paria, Carafam & Conſiliarium adnumeres. Ut vero evectus ad ſummum rerum apicem epiſcopus Theatinus, hanc ipſam in Paulum benevolantiam adauxerit, dicemus in loco. Interim ſatis iſthæc fuerit noſtrorum patrum, antequam in Clericos Regulares evaſiſſent, delineatio: quos disjunctos patria cæloque ac genta diſpares, admirabili Dei

F

ſapientia Romæ pro ſuo quemque ſtudio coactos, mutuaque amicitia initiatos, ad opus quam excellentiſſimum in divini Amoris ſodalitio erudit, velut in gymnaſio; *cujus cum originem, viros præclaros, locum, inſtitutum, fructuſque commemoret noſter biographus, quantum in rem noſtram ſatis, ad illum mitto lectorem, uti & ad Silefium lib.* 2, *pag.* 30.

Primus inter eos

32 *Hiſce de Ordinis Clericorum Regularium, ejuſdemque origine ita ſtabilitis, diſpuere eſt animus, quiſnam e quatuor laudatis viris fundatoribus primus in illo inſtituendo fuerit anteſignanus ac dux, ac proin quiſnam titulo iſto vere ac proprie dicendus ſit præcipuus ejuſdem fundator & architeſtus. Nos honorem illum* S. Cajetano *aſſerimus: aſſertum vero ſic probamus. Bulla ſuo Literæ decretales Canonizationis ejus ita habent:* Romam reverſus, inito cum ſimilis memoriæ Paulo Papa IV. etiam prædeceſſore noſtro, tunc in minoribus conſtituto, Joanne Petro Carafa nuncupato, & epiſcopo Theatino, conſilio, de reſtituendo ad priſtinam formam Clero COGITARE COEPIT. Quare illo ADJUTORE, necitiſque duobus aliis, eximiæ pietatis viris ex præfata divini Amoris de Urbe ſodalitate, Bonifacio nempe a Colle,

A Colle, nobili Alexandrino, & Paulo Conſiliario Romano, Clericorum Regularium Ordinem ad Eccleſiæ primitivæ normam inſtituit, ſeu potius inſtauravit. *Audin'* cogitare cœpit, illo adjutore, accitiſque duobus aliis inſtituit? *Aſſertionem noſtram diſertiſſime ac luculentiſſime teſtimonio corroborant memorata mox Litteræ decretales, quando inter alia humilitatis Servi Dei ſpecimina, unum illud referunt paucis hiſce quidem, ſed quæ rem noſtram maxime evincunt, verbis*: Quamvis PRIMUS Ordinis PARENS foret; ejus tamen regimen aſſumere non eſt paſſus; ſed memorato, tunc in minoribus conſtituto, Joanni Petro Caraffæ illud ceſſit. *Nonne ergo ex his ſatis ſuperque liquet, primum novi Ordinis auteſignanum, ducem, parentem, ac erbitectum exſtitiſſe* S. Cajetanum?

de eodem do Ordine auteſignano,

33 *Jam vero de aliis ſcriptoribus quid dicemus? Caracciolum dedimus paulo ante; cui adde Caſtaldum in Vita Sanctii cap. 3. Siloſium Hiſtoriæ ſuæ lib. 1. pag. 3. ubi dicitur* Thienæus ..præcipuus *Ordinis* cum Caraffa inſtitutor. *Et libro 2. pag. 33. hæc ſcribit*: Porro B maliri hoc ipſe ſecum ardentiſſime eo tempore cœpit Caraffa, quo id ipſum Cajetanus animo pervolutabas, collimabantque, impulſore Deo, in idem ſimul inſtitutum ambo. Cumque neuter alterius mentem ſenſumque cognoſceret, modum uterque excogitabat, quo res bene cederet. Interea temporis RVULGARE egregium conſilium cepit Thienæus; ſtatimque iparſim rumor in epiſcopi Theatini aures inſuſurravit, illum de abdicanda aula cogitare, & condendi novi Clericorum Ordinis meatem cum Bonifacio communicaſſe. Reſcivit id vir Caraffa, eum admotis valuti ſtimulis, ac vehementer incenſus, Cajetanum ingenti quodam ſpiritu convenit; & molitum ſe ais jam diu opus, eamdemque Clericorum Regularium ideam & concepiſſe pridem animo, ac tum quidem de ea cogitare, NEC ULLI ADHUC MORTALIUM MENTEM APERUISSE. Nunc vero QUANDO IPSE PRIUS DE EA RE SERMONEM HABURRAT, ADMITTI SE MAGNI CONATUS SOCIUM PROLIXE ROGABAT. *Quod dum ob rationes ibidem appoſitas abnueret* Cajetanus, *rem ita perurſit Caraffa egregio utique animi ardore ad eam inflammatus*, C *ut ie tanti moliminis partem admiſſus ſit, Eteoim* cum nec flecti illum cerneret, eo vir præfervidus exarſit, ut genibus repente nixus, obductoque veluti indignabundus graviſſime ſupercilio, interminatus fuerit, ſe, niſi ex illo aulæ mundique æſtu, in illam, quam tantopere exoptaverat, tranquillitatem aſſereret, exacturum ab eo olim ſupremo die ſuæ animæ rationem. Itaque., dedit Caraffæ manus Thienæus, ſtatimque & ipſe in genua provolutus, illumque humaniſſime complexus, Ego ſe, inquit, mi Domine, numquam deſeram. *Confirmantur iſta e Vita apud Caracciolum, quæ cum danda a nobis infra ſit ſuo loco, verba ejus, quibus Siloſio conſentit, hic pro inſertis habemus: atque adeo incommodare nobis minime debent iſta, quibus dictam Vitam orditur*: Cajetani Thienæi inter quatuor viros noſtri Ordinis conditores POST CARAFAM præcipui, *ut videre dabitur mox.*

auctor & forma

34 *Quæ contra objici poſſunt, in notitiis Mſſ., Romam ad nos miſſis, ita diluuntur*: Conſentiunt reliqui hiſtorici, & ſcriptores fere omnes tum domeſtici tum extranei, nec vel altero excepto, qui primum locum in novi Ordinis inſtitutione Caraffæ deferunt, ſatis levibus moti conjecturis; quod primo Caraffæ ante Cajetanum Pontificiæ litteræ pro approbatione novi Ordinis inſcriptæ fuerint, primuſque ſtatim poſt inſtitutum Ordinem Præpoſitus Caraffa fuerit renuntiatus, & adhuc conſtans Theatinorum nomenclatura ab epiſcopo Theatino, veluti præcipuo conditore, in novum Ordinem derivata. Quibus tamen, aliiſque ſimilibus a laudato hiſtorico Silos lib. 2. §. Quo autem ritu &c. & lib. 3. §. Ducem ac moderatorem &c. latis abunde reſponſum eſt. Epiſcopalem enim Ordinem, dignitatemque primum ſibi vendicare locum ſupra inferiores ordines, & hac de cauſa Caraffam epiſcopum Thienæo presbytero præferri in Apoſtolicis literis, omnibus compertum eſſe debet; & hæc Caraffæ dignitas, ejuſdemque præ cæteris maturioris ævi reverentia, validum Thienææ humilitatis animique demiſſionis præſidium fuere pro NOVI Ordinis præfectura reculanda (*de qua re ſupra dictum eſt.*)

D AUCT. J. P.

E

F

35 ER hac ergo prima Ordinis præfectura Caraffæ demandata, & ER iis, quæ Theatinus epiſcopus egit, maxime apud Romanum Pontificem auguſtoſque Patres in fundatione urgenda, ac novo Ordine primum moderando, factum eſt, ut denominatio Theatini præſulis, viri dignitate, literis, & auctoritate præſtantiſſimi, ſociis quoque tribueretur, ac ſenſim, ut fieri ſoles, a vulgo ejuſdem inſtituti ſectatores præfato nomine appellareatur, quod magis auctum firmatumque eſt, ubi Caraffa, ejus id expoſcentibus meritis ac virtutibus, primo ad ſacram purpuram, & tandem ad ſupremam Chriſtiani orbis dignitatem, Pauli IV. aſſumpto nomine, fuit evectus. *Hæc ibi; quibus juvat adjungere ea, quæ Siloſius lib. 3. mox deſignato ſuæ Hiſtoriæ, pag. 69. & 70. relata in rem noſtram ſcribit*: Certe epiſcopum Theatinum inter quatuor ipſos fundatores ætate proiectiorem, celebritate famaque nominis, quam ipſe cum ingenii laude, ac in primis eloquentia ſingulari, tum ad principes legationibus, magniſque pro re Romana curis egregie adminiſtratis, ſibi conciliaverat, præcelluiſſe: ad hæc, PRÆCIPUAS ac difficiliores in condendo Ordine partes egiſſe, & qui ſumma erat apud Romanum Pontificem auguſtoſque Patres exiſtimatione, flectendis eorum animis ſtrenue adlaboraſſe: tum quæ ejus eras eruditionis præſtantia, ac rerum uſus in ordinanda re communi, recentique familia, qua novarum legum rudimentis, qua priſci inſtituti regulis prolixius inſudaſſe: poſtremo hanc etiam fundandæ ſodalitatis mentem jam pridem ipſum induiſſe, RECTUMQUE egregie in hanc curam ſæpius id ſecum agitaſſe; ac proinde eos nominibus promeruiſſe, ut eam moderandi Ordinis præfecturam primus capeſſeret, & ſocii ultro offerient, nemo eſt, qui dubitet. At enimvero quod ad inſtitutionis negotium, ac PRÆCIPUUM fundatoris nomen ſpectat, re tum ad veterum noſtrorum Patrum ſenſum, tum ad hiſtoriarum fidem maturius examinata, par eſt, ut illibata epiſcopi Theatini laude, ſuum etiam B. Cajetano decus aſſeratur. *Deinde laudatus auctor duos illos e quatuor Ordinis conditoribus* PRIMARIOS *ac* PRÆCIPUOS *ſtatuit.* Nam, *inquit*, ſi inſalarum ac nominis ſplendorem, primamque Ordinis præfecturam, atque egregios in explicandis difficultatibus conatus ſpectemus, PRÆCIPUUM hujuſce Cleritorum reipublicæ caput, patremque Cæſarem dicemus: ſi ſparſam evulgatamque inter Romanos proceres eam excitandæ ſodalitatis mentem, PRIMUS familiæ auctor, Thienæus fuit: ita ut hic quidem, quod ideam operis propoſuis; ille, quod opus ipſum inſigni conatu molitus fueris, velut æquales ac compares, præcipuam quiſque laudem, ac

fuit Caporaonus.

prin-

A principem ſibi locum vendicet. *Uterque igitur vere ac propriis primarius ac præcipuus novi Ordinis parens & fuit & dici debet; ac* Cajetanus *quidem primus ordine temporis; quia prima ad illum cauſa movens; quia primus anteſignanus, & dux ac præmonſtrator ejuſdem extitit tribus aliis ſecum in ſuadatione ſociis. Atque hæc quidem ſufficiunt ad præſens inſtitutum; imo vero non obſcure conficiunt, illuſtriſſimum virum Juſtum Fontaninum, archiepiſcopum Ancyranum, in Codice conſtitutionum, quas ſummi Pontifices ediderunt in ſolenni canonizatione Sanctorum, anno 1729. Romæ excuſo, melius conſulturum fuiſſe eruditioni ſuæ, ſi in nota ad Conſtitutionem 94. pag. 458. ſuperſediſſet his verbis:* Quum vero Cajetanus, unus ex quatuor Conditoribus, qui DUCA CARAFFA, eorum Clericorum Regularium primi inſtituerunt, primus ex eiſdem Clericis Regularibus fuerit ab Eccleſia Romana in Sanctorum canonem relatus; idque eorumdem Clericorum præcipuus apud Deum patronus, & primus VELUTI parens haberi poteſt.

AUCT. J. P.

B 36 *J. B. Caracciolus in Vita Mſ. quam habemus, lib. 2. nonnullos circa præſens argumentum errores detegens, ſcribit ſequentia:* Morum inſtaurationem animo revolverat (*Caraffa*), & furtaſſe, ut novo Ordine etiam perficeret, ſecum agitarat. Et quidem ab Adriano VI. de re hac conſultus jam fuerat. Immo cum Thoma Gazzalla & Marcello Cajetano multum Pontifici huic opis tulit in morum cenſura, & reipublicæ Chriſtianæ adminiſtratione. Verum hæc alia plane hiſtoria eſt, quam noſtri, *ait*, Ordinis origo, ut perperam ab hiſtoricis commiſceretur.. Alii etiam turpibus erroribus lapſi ſunt in noſtri Ordinis hiſtoria. Spondanus antea dictum Marcellum Cajetanum, a patria ita cognominatum, Ordinis conditorem expoſuit, & cum noſtra Thiene & Marcelli Cajetani Thienis, hiſtoria perturbata, nomina faciens, commiſcuit, cauſam imperite exiis, quæ de hoc Marcello diximus, natus.. Ejuſdem ſcriptoris culpæ vertendus error eorum, qui eum inſcite inſecuti, Cajetanum noſtrum Marcellum vocaverunt: quod effecit Aicherius Benedictinus, & Manerius in ſuo Dictionario. *Vellemus, ut Acherii locum deſignaſſet. In noſtra Moreri editione ſexta, ad vocem* Gaetan *&c. nihil offendimus ſimile; uti nec in ſupplemento, textui ipſius ibidem ſubjecto; ita ut plane ſuſpicemur, id, quod apud laudatum auctorem Vitæ aſſeratur, haufum eſſe ex alia quadam editione & additione prædicti Dictionarii, tas modo ſupplementis miſere deturpati, ut aliud omnino jam appareat. Spondanus, quem biographus dumtaxat nominabat, conſuli poteſt ad annum 1524. num. XIII. Circa Caraffam,* Thomam Gazzellam & Marcellum Cajetanum, *de quibus nominatus ſupra biographus, obſerva, quod Siloſius lib. 1. pag. 25. ſua Hiſtoriæ aliter ea referas nomina, dicens:* Adrianus .. Joannem Petrum Caraffam & Marcellum Gazzellam.. Romam accerſivit, ut eorum conſilio ac opera conclamatis pene moribus.. opportune medcretur.

Errores quidam in hac materia.

C

D

§. IV. Difficultates novi Ordinis inſtitutioni interjectæ; approbatio ejuſdem Apoſtolica; profeſſio ſolennis; Præpoſiti electio; varia circa Ordinem expenſa.

Poſt difficultates Ordinis inſtitutioni interjectas ac ſuperatas,

Variis quidem tametſi non diuturnis difficultatibus, quæ novo Ordini condendo moram injecerunt, ſuperatis, eundem ille Sedis Apoſtolicæ auctoritate approbatus eſt. Ad difficultates quod attinet, Anno igitur, *ait A. Caracciolus*, redempti orbis MDXXIV. feſto die Inventæ Crucis, a quatuor jam dictis viris res cœpta eſt apud Clementem VII. Pont. Max. ſedulo agitari. Magnis primum difficultatibus impediebatur; *quas ibidem recenſet ſcriptor idem, ac Siloſius lib. 2. pag.* 34. His itaque res implicata nodis, *teſte Caracciolo*, vix unquam fuiſſet expedita, niſi Cajetanus in primis, & ſocii etiam alii ſtrenue E reſpondiſſent. *Reſponſa ſubdit laudatus biographus, uti & Siloſius, quem modo citabamus, Rationum ergo momentis, quæ contra objecta fuerant cum diluiſſent Patres, Matthæo Giberto, celeberrimo Veronenſi epiſcopo, egregiam negotio expediendo, prout legere eſt apud eoſdem auctores, operam conferente, optatum res exitum habuit.* Itaque cum Inventæ Crucis feſto die, *ut loquitur Caracciolus*, res agitari cœpta eſſet, in Crucis itidem Exaltatæ ſolenni luce fauſte confecta eſt, ut proinde non immerito Crucis inſigne nobis aſſumpſiſſe videamur.

38 *Antequam ulterius progrediamur, factum hic ſuppleamus ex Siloſio, quod Caracciolus indictum reliquit, & illo ita narrat lib. 2. pag.* 36. Ergo de Pontificis Maximi propenſiore jam animo, ampliſſimique ſenatus ſuffragio certiores Patres, novæ Clericorum Regularium Congregationis candidati explicare ſe curis omnibus, cenſuſque ac dignitates abdicare, quo arduum pauperiatis iter arriperent expeditius ac ſanctius, ſtatuerunt. Quare ſignatis tabulis, ſua quiſque ordinare, & qua conſanguineis, qua pauperibus partito prudenter patrimonio, legare ac diſtribuere. Novæ in primis condendæ Religionis ut uſui neceſſaria ſub initium curarent, partem non plane magnam legarunt. Videre eſt harum donationum autographa in publico Romani Capitolii tabulario, quæ nos in pleriſque domorum noſtrarum exſcripta habemus. Epiſcopus vero Theatinus, præter bonorum abdicationem, utrumque ſacerdotium, Theatinum ac Brundufinum, pro facta a Pontifice, ut diximus, facultate, ea animi alacritate ac celſitudine, qua viri id genus commoda atque honores ſolent, dimiſit. Epiſcopali tantummodo dignitate ac nomine illi a Pontifice reſervato, ut datis obſignatiſque brevibus literis die XXIV. Junii menſis, anni MDXXIV. conſtat. *eiuſdem conditoris ad nuncupandi religioſi vota ſe accingunt;* F

39 *Patres itaque in hunc modum ad emittenda novæ ſuæ Religionis vota rebus omnibus expediti, ea nuncuparunt die & anno prædictis. Rem geſtam deſcribit Caracciolus; cui adde Siloſium pag.* 37. *qui e publico inſtrumento eam Hiſtoriæ ſuæ ibidem inſeris. Sic vero habet:* Die XIV. Septembris MDXXIV. In nomine Domini. Amen. In præſentia mei, notarii &c. perſonaliter conſtituti in eccleſia ſancti Petri de Urbe, audita Miſſa, *eorum deinde Romæ in eccleſia S. Petri,*

ecle-

A celebrata per reverendum patrem, dominum epiſcopum Caſertanum, ſuper altare capellæ ſancti Andreæ, reverendi patres dominus Joannes Petrus Caraſa de Neapoli, epiſcopus Theatinus, dominus Cajetanus de Thienis, Protonotarius Apoſtolicus ac juris utriuſque doctor, de Venetia; dominus Bonifacius de Collis, Clericus Alexandrinus, & dominus Paulus de Conſiliariis, Clericus Romanus, præcedente communione eorum, proceſſionaliter de dicta capella accedentes ad altare majus S. Patri, ſedente dicto epiſcopo Caſertano, Sanctiſſimi D. N. Papæ commiſſario, vivæ vocis oraculo ſpecialiter ad infraſcripta, ut aſſeruit, deputato, cathedraliter in pede dicti altaris præfatus reverendus pater dominus Joannes Petrus epiſcopus præſentavit eidem Domino epiſcopo Caſertano quaſdam litteras Apoſtolicas in forma Brevis Sanctiſſimi domini Papæ Clementis ſeptimi, quas ea, quæ decuit, reverentia recepit, illeſque præfatus dominus epiſcopus Caſertanus publice legendas mihi notario tradidit hujuſmodi ſub tenore:

B

tenoris prius a verſo

40 A tergo: Venerabili fratri Joanni Petro, epiſcopo Theatino, & dilecto filio Cajetano presbytero Vicentieo, ac eorum ſociis, & ſucceſſoribus. Intus vero: Clemens Papa ſeptimus „. Venerabilis frater, & dilecti filii, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Exponi nobis nuper feciſtis, quod vos & nonnulli alii ejuſdem propoſiti ſocii veſtri, divina, ut creditur, inſpiratione ducti, cupientes cum majori animi quiete Deo ſervire & illi magis pro deſiderio cobærere poſſe, tria ſubſtantialia Religioſæ vitæ, paupertatis ſcilicet, caſtitatis, & obedientiæ vota emittere, & ſub ſolito & communi habitu Clericali in unum habitantes, & in communi ac de communi viventes, ac Deo humiliter & devote, quantum ipſe dederit, ſervientes ſub noſtra & Apoſtolicæ Sedis humili & immediata ſubjectione & ſpeciali protectione Clericalem vitam ducere decreviſtis, ſupplicareque nobis feciſtis, ut de noſtræ atque hujus ſanctæ Sedis plenitudine poteſtatis ſolitaque clementia in præmiſſis benigne annuentes, de iis, quæ ad hujus vitæ propoſitum conducera aut

C quomodolibet expedire videntur, vobis, ſociis, & ſucceſſoribus veſtris providere dignaremur.

Sedis Apoſtolica circa novum Ordinem

41 Nos, qui omnium Chriſti fidelium piis & honeſtis deſideriis libenter annuimus, veſtrum in hac parte laudabile deſiderium plurimum in Domino commendantes, veſtrique hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, vobis & cuilibet veſtrum, ut, quandocumque viſum fuerit, poſſitis tria ſubſtantialia Religioſæ vitæ, ut petitur, paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ vota publice emittere, & in manibus cujuſque presbyteri ſecularis vel cujuſque Ordinis regularis ſolemniter profiteri, ac ſub ſolito & communi habitu Clericali, ſubque omnine ac nuncupatione Clericorum Regularium in communi viventes, in locis religioſis aut ſecularibus, prout vobis ab illis, quorum loca ipſa, conceſſum fueris, ſeu expedire videbitur, ſub Noſtra & Sanctæ hujus Sedis Apoſtolicæ immediata ſubjectione & ſpeciali protectione in unum habitare, atque ex vobis inter vos ſingulis annis Superiorem eligere, Præpoſitum nuncupandum, qui uſque ad triennium & non ultra confirmari poſſit, alioſque quoſcumque ſeculares Clericos, quavis dignitate fulgentes, ſeu laicos, qui, Deo inſpirante, ad hujuſmodi vitæ propoſitum & communem vivendi modum ſe conferre voluerint, recipere, & poſt annuam probationem, ad talem trium votorum profeſſionem in manibus Superioris ſeu Præpoſiti emittendam, ad hujuſmodi communem vivendi modum admittere: nec non ſtatuta quæcumque, ordinationes, & conſtitutiones de omnibus & ſingulis, quæ ad hujuſmodi vitæ propoſitum conducere, moreſque & inſtitutum honeſte, devote clericaliter vivendi concernere videbuntur:

D AUCT. J. P.

42 De Miſſis præcipue, & de aliis divinis Officiis, ſive Horis canonicis, prout vobis melius videbitur, celebrandis & recitandis, licita tamen & honeſta, rationabilia, & bonis moribus & ſacris canonibus non contraria, facere, edere, & pro tempore facta edere, corrigere, reformare, & in parte vel in totum immutare, ac de nova alia, prout vobis expedire videbitur, inſtituere & ordinare, & juxta illa vivere; quæ poſtquam a vobis condita & reformata, inſtituta aut immutata & ordinata, ac nobis ſeu ſucceſſoribus noſtris exhibita fuerint, Apoſtolica auctoritate confirmata & approbata ſint, & eſſe cenſeantur. Et ut omnibus & ſingulis privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, indulgentiis, facultatibus, libertatibus, auctoritatibus, indultis, favoribus, conceſſionibus & gratiis ſpiritualibus & temporalibus, quibus potiuntur & gaudent, aut in futurum potientur & gaudebunt Canonici Regulares Lateranenſes, congregationes, perſonæ, & loca eorum, vos & loca veſtra uti, potiri & gaudere poſſitis: quorum tenore præſentibus pro ſufficienter expreſſis, ac de verbo ad verbum inſertis haberi volumus; ita ut litteræ Apoſtolicæ ſuper eiſdem privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, conceſſionibus, & gratiis eiſdem conceſſis, vel pro tempore concedendis, mutatis dumtaxat nominibus, cognominibus, invocationibus, & diebus ad libitum expediri poſſint, perinde acſi illa omnia & ſingula, non ſolum per clauſulas generales, ſed per eorum tenorem, de verbo ad verbum expreſſionem, & inſertionem fuiſſent vobis per has noſtras litteras ſub hac ipſa die expreſſa & ſpecialiter conceſſa, tenore præſentium ex certa noſtra ſcientia & ex Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis vobis, ec ſociis, & ſucceſſoribus veſtris in perpetuum concedimus pariter & indulgemus, & ad præmiſſa omnia & ſingula, quibuſcumque impedimentis & contradicentibus amotis, liberam plenamque auctoritatem & facultatem elargimur, non obſtantibus nomine, dignitate, & officio epiſcopali, quæ Joanni Petro ſupradicto per alias noſtras litteras relervavimus, Apoſtoliciſque, & generalibus, aut ſpecialibus conſtitutionibus, ordinationibus etiam juramento, aut quavis alia firmitate roboratis, etiam ſiquæ ſpecialiter, ſeu de verbo ad verbum, exprimenda eſſent, quæ pro expreſſis haberi, & quibus quoad effectum præſentium dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus, alioſque contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris, die vigeſima quarta Junii MDXXIV. Jacobus Sadoletus „.

E

confirmatio, ac privilegia.

F

43 Quibus litteris perlectis, ac ſervatis ſolemnitatibus & ceremoniis conſuetis, præſtitiſque per dictos reverendos dominos .. ſolitis juramentis in manibus dicti reverendi patris domini epiſcopi Caſertani, commiſſarii Apoſtolici, ſolemnem & expreſſam profeſſionem emiſerunt .. oblatiſque per unumquemque eorum cedulis profeſſionis hujuſmodi, eorum propria manu ſcriptis, & ſubſcriptis, in manibus dicti rev. patris domini epiſcopi Caſertani traditis, conſignatis & derelictis, hujuſ-

ſolemni ritu emiſerunt

A hojuſmodi ſub tenore, videlicet " Anno Domini
AUCT. J. P. MDXXIV. die XIV. menſis Septembris Romæ in eccleſia ſancti Petri apud altare majus. Ego Joanes Petros Caraſa Neapolitanus, epiſcopus Theatinus, profiteor hodie coram Domino, & promitto Deo, & beatæ Mariæ ſemper virgini, & eidem B. Petro Apoſtolo, & tibi reverendo in Chriſto patri epiſcopo Caſertano, commiſſario Apoſtolico, ad hæc per Sanctiſſimum Dominum noſtrum ſpecialiter vivæ vocis oraculo deputato, nomine & vice ejuſdem Sanctiſſ. Domini noſtri Domini Clementis Papæ ſeptimi, & Præpoſiti per nos eligendi, quod ero obediens eidem Sanctiſſ. D.N. & Præpoſito ſupradicto, eorumque ſucceſſoribus canonice intrantibus, uſque ad mortem ſecundum regulam Clericorum Regularium, ſub tribus votis, paupertatis ſcilicet, caſtitatis & obedientiæ, per eumdem Sanctiſſimum Dominum noſtrum noviter inſtitutam. Ego Joannes Petrus Caraſa epiſcopus Theatinus propria manu
B ſcripſi, atque ore proprio pronuntiavi „.

ac propriis vitæ ſuæ inſtitutis vulgus incorpori.

44 *Cumque tantum idem præſtitum fuiſſet a* Cajetano, *ac duobus aliis, uti habemus ex iis, quæ in præſenti inſtrumento ſequuntur*, præfatus reverendus pater dominus epiſcopus Caſertanus dictos reverendos patres .. genibus flexis humiliter coram adſtantes, auctoritate Apoſtolica io iis ſibi attributa, præfatos Clericos Regulares ſic adſtantes, & obedientes benedixit, & deinde detectis & ſpoliatis ab eo veſtibus, quibus ioduti erant, eoſdem veſtibus & biretis Regularium Clericorum ſolemniter induit & veſtivit. *Deinde electus ab illis novus profeſſis fuit Præpoſitus Joannes Petrus epiſcopus Theatinus, & a prædicto Commiſſario, auctoritate Apoſtolica confirmatus, ſicus in eodem inſtramento continetur. Et ſubditur iſta clauſula*: Acta ſunt hæc Romæ in baſilica ſancti Petri, Principis Apoſtolorum de Urbe, in locis præallegatis, præſentibus venerabilibus viris domino Franciſco Vannutio, Clerico Romano & canonico ſanctæ Mariæ in Traoſtyberim de Urbe, nec non Domino Aymo Cichonis, Clerico Burgenſis diœceſis, ſcriptore Breviom Apoſtolicorum, & domino Leonardo Gratino, Clerico Florentino teſtibus. Quondam Stephaous de A-
C mandis de prædictis rogatus fuit.

cujus & brevis quædam

45 *Habes, lector, prima Ordinis Clericorum Regularium exordia; quem ut penitus expleratuſque cognoſcas, conſule Hiſtoriam illius a Siloſio vulgatam. Ad quamdam tamen circa eumdem ideam tibi formandam ſubſervient ſumma quædam hujus argumenti capita, quæ ex iſto opere carpſim delibamus lib. 2. pag. 40. & ſequentibus diffuſius expoſita. Itaque ne ſigna quædam pregnoſtica, temporiſque, quo natus Orde eſt, opportunitatem, nec non Clericorum Regularium in Eccleſia antiquitatem, quam a primis ejuſdem temporibus repetit, ac deinde per ſecula deducit, recenſendo gradatim ejuſdem cultores ac propagatores; ne, inquam, hujuſmodi res conſecter; hiſtoricus laudatus ſcribit iſta de nomine Ordinis pag. 45.* Jam quod noſtræ ſodalitatis conditores primævam illam, veteremque Clericorum obſervantiam io ipſo Clericali habitu renovare decreverint; noo diutius profecto elaborandum, aut commentandum illis fuit, quo ſe nomine indigitari vellent: recenti namque Clericorum inſtituto ac moribus; devotiſque in commune bonum curis; quæ magis obvia aut aptior, quam Clericorum Regularium nomenclatio? Quam elegerunt fauſte Parentes noſtri, & Pontifex Max. Clemens VII. ſuo ipſe diplomate annuit; eoſque de ſimplici Clericorum Reg. vocabulo appellatos voluit, quod
D nulli poſtea Religioſorum hominum Ordini, niſi cum aliqua appendice contigit, ut fuere Clerici Regulares divi Pauli decollati, qui & Barnabitæ nuncupantur; Clerici Regulares Sommaſceni, Societatis Jeſu, Miniſtri inhrmorum, Clerici Minores, alique. At enimvero a Theatinis Caraſæ inſulis inhæſit noſtro Clericorum Regularium ſodalitio Theatioorum cognomentum, arbitrio profecto uluque vulgi, nomina perſæpe ſuo nutu inſcribentis; non quidem ipſius Caraſæ conſenſione, ut falſo quidam exiſtimarunt, Numquam enim vir modeſtiſſimus eam ſibi celebritatem indulliſſet, ut qui inſulas ipſas ac ſacerdotia abdicaverat, inſularum deinde titulos, umbramque nominis adſectaret retinere, atque in ſuo Ordine æternari. Verum etſi de ſolo hoc Clericorum Regularium nomine ſatis ſuperque ooti ſint noſtri homines; eoqua nos ſcriptores paſſim appellent ceu per aotonomaſiam, Clerici Regulares: tamen cum ad quamdam diſcriminis teſſeram, tum ad magni potiſſimum Patris memoriam, admiſimus ultro Theati-
E norum appellationem; quam ſive ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, hoc eſt a Deo derives: ſive a verbo Θεατίζειν (imo vero Θεᾶσθαι) quod eſt ſpectare ſive ſpectari; oppido illuſtris iſthæc erit nomenclatio; ceu Dei anr inſpectores aut ſpectaculum ſimus, Nec ad ſplendorem decuſque ſodalitatis noſtræ luculentius quid fuerit, quam eo cognomento nominari, quod ſtatim moneat, ipſam veluti theatrum quoddam eſſe, in quo aut ſpectetor Deus per aſcetarum contemplationem, aut ipſe Deus ſpectet eorum incrementa atque exempla virtotum.

dum multa,

46 *Præclaram Ordinis, ac ſancti ejuſdem fundatoris* Cajetani *ideam ſuggerit Bulla canoniza-tionis* S. Cajetani, *his verbis egregie eum laudans*: Clericorum Regularium Ordinem ed Eccleſiæ primitivæ normam ioſtituit, ſeu potius inſtauravit; qui videlicet ad eorum morem, quibus cor unum & anima una fuiſſe legitur, abdicata rerum omnium temporalium curâ, ipſaque emendicandi ſolicitadine, ex ſolis eleemolynis ſponte oblatis viverent, Deique omnipotentis miſericordiam expectarent; atque ita priſtinam illam Apoſtolicam vivendi formam ex integro redditam, F magno cum eccleſiaſtici nominis ſœnore, hæreticorumque illud temore deprimentium rubore, hic Dei Servus in orbem poſtliminio revocavit, firmavitque Apoſtolica auctoritate, tribus ſubſtantialibus votis, legibus & inſtitutis, ſtatui decorique Clericorum oppido contentaneis .. Quam quidem eiecndi formam eiſa eſt non ſemel divina providentia, rebus in arcto poſitis, miraculis comproballe: cauitque ſedulo Cajetanus, ne qnid umquam ea detrimenti caperet; præſertim cum oblatos ultro Neapoli fundos ac eenlus conſtantiſſime reculavit, ea objectans Domini verba: Reſpicite volatilia cæli; non ſerunt, neque metunt, neque congregaot in horrea, & pater ceſter cæleſtis paſcit illa. *Ceterum Siloſius pag. 59. eorum, qui hoc vitæ inſtitutum laudarunt, elenchum exhibet. Finem vero ejuſdem eſſe, non ſibi dumtaxat, ſed etiam proximorum ſalutı vacare, idque ex primorum fundatorum mente; idem hiſtoricus variis deducis argumentis contra eos, qui aliter cenſuere.*

& paupertatem præſervatam extollitur.

47 *Paupertas autem, de qua diceham modo, ſicus inter omnes plane alios Religioſos Ordines ſingularem, nativum ac proprium quemdam in hoc Ordine habes ſplendorem, ita ejuſdem & primarium eſt decus & ornamentum. Eam expen-*

dit

A *dit laudatus hiſtoricus pag. 64. ubi inter alia*, Paupertas, quam a noſtris, *ait*, parentibus, veluti opulentiſſimum patrimonium accepimus, ea eſt, ut quamvis (noſtrarum conſtitutionum verbis utimur) neque per profeſſionem, neque per ſacros canones prohibeamur annuos reditus in communi poſſidere; per Concilium autem Tridentinum nobis ſit conceſſum: nihilominus, voluntarie tamen, ut nullo unquam vinculo aſtringamur, ab illis abſtinemus; *idque vi regulæ, prout invenies loco citato; adeo ut*, ſi communi patrimonio, proventuque victitare unc demum conſilium foret .. nuvo Capituli generalis conſulto, penes quod ferendarum atque immutandarum legum poteſtas eſt, refigenda hæc paupertatis ſtatuta eſſent, aliaque inducenda. *Pag. 65. idem ſcriptor Urbanum PP. VIII. de eximia & admiranda hac paupertate ita allequentem induſit patres, comitiis generalibus anno 1627. interfuturos*: Singulare id quidem, ait, ac præſtantiſſimum Eccleſiæ decus eſſe, ac nulli Religioſorum Ordinum juge id paupertatis ac providentiæ miraculum experiri contigiſſe; curarent proinde, ut incorrupta
B incomparabilis iſthæc laus in poſteros deducatur; nec ſinerent, unicum hoc Eccleſiæ, ac Religioſæ diſciplinæ ornamentum dilabi. *Divinæ providentiæ in rebus pene deſperatis exempla carptim recenſet Siloſius pag. 66.*

§. V. Sancti patientia duris probata, Ordinis præfectura, ſuſcepta Romani Breviarii reformatio; præclara de peſtiferis ac egenis merita; compoſitæ diſcordiæ Veronenſes; Venetum valetudinarium promotum; tenax in retinendo apoſtolicæ vitæ rigore propoſitum.

In deſperatione Reipublicæ Romanæ poſt duriſſimas vexationes liberatus, tendit Venetias, & Ordini præficitur.

C QUam graves & acerbas Sanctus noſter in famoſa illa ac tragica urbis Romanæ expilatione, quæ anno 1527. *accidit, perpeſſus ſit aerumnas, quam barbaras vexationes, invenies apud Caracciolum in Vita ejus, ac Siloſium lib. 3. Quibus robur accedit e Compendio Romano, ac Bulla canonizationis; e qua rei geſtæ epitomen bus tranſcribo*: Ut autem præclara Servi Dei virtus non in proſperis ſolum exerceretur, ſed in adverſis etiam probaretur; tunc præ cæteris eximia ejus æquanimitas enituit, cum in immani illa Urbis direptione a militibus deprehenſus, credituſque, ut olim, divitiis abundare, ut eas proderet, læviſſime tortus, eam tormeotorum vim mira animi tranquillitate ac manſuetudine perpeſſus eſt; eoque tandem in teterrimum carceram cum ſociis datruſo, accidit, ut quadam die canentem cum ipſis laudes alternatim lætiori voce, acſi io odeo eſſent, audiret Hiſpanorum quidam tribunus; qui profecto tantam demiratus alacritatem, tantamque in perferendis malis conſtantiam, illico ut relaxarentur atque in ſui gratiam liberi dimitterentur, a commilitonibus ſuis enixe petiit, obtinuitque. *His ita expoſitis, nax Venetias nos deducit prædicta Bulla, ſic pergens*: Vinculis exſoluti ad Tyberis ripam tendunt, incerti animi, qun potiſſimum tranſmitterent: cumque commeatum & pecuniam non baberant, adſuit divina providentia, vel ipſns aggreſſores interne movens, ad ſtipem ultro itinetiſque viaticum erogandum. Inde venientes ad oſtia Tyberina, Venetum oratorem auD ſpicato offenuerunt in patriam ſolventem: a quo AUCT. benigne excepti & liberaliter habiti, Venetias J. P. tandem obtinuerunt. *De modo, quo illuc migraruut, pluribus agit Siloſius; navi eos excepiſſe dicens die* XXV. *menſis Maii ſolviſſe ſecundis ventis, ac Venetias appuliſſe die ſexta decima menſis Junii*. Hic vero die Exaltatæ crucis, *uti narrat Caracciolus*, ejuſdem anni MDXXVII. coactus grex parvus ſibi paſtorem Cajetanum elegit, dignum utique Theatini epiſcopi ſucceſſorem.

quo tuncte reſte pervenſtus, in eo deinde confirmatur,

49 *Siloſius primas novi Præpoſiti curas deſcribens*, Inita ergo, *ait*, regendæ ſodalitatis provincia, eo animum conatuique admovit Thienæus, ut commodiores Clericorumque diſciplinæ aptiores domos compararet, in quibus & ſacris operari, & curare Sacramenta, & cœtus ad pias conciones cogere, & ſuarum etiam virtutum exercitamentis Deoque vacare poſſet. Nec poſt multo, cum ſplendeicere ac polliceri de ſe magna præclarum vitæ inſtitutum cœperat, oblatæ S. Nicolai a Tolentino ædes, ubi probæ quidem mentis frugique viri mutuo ſui ipſorum incitamento exemploque egregie animati, præclaE ra edere pietatis documenta ſoliti erant .. Ergo re piis cum ſodalibus tranſacta, die nona & vigeſima Novembris ejuſdem anni eo immigrarunt. *Idem, qui ſupra, Hiſtoriæ Clericorum Regularium conditor ad annum* 1528. *in Ordinis præfectura* Cajetanum *fuiſſe confirmatum refert, hæc in rem noſtram ſcribens*: Quo item anno ipſa Exaltatæ crucis die, habita Venetiis comitia de eligendo Ordinis moderatore, ac re quidem haud prolixius excuſſa, conſenſu plauſuque omnium confirmatus in eo Præpoſiti munere Thienæus, qui præclaram jam indolem, ſummamque in procuranda familia prudentiam, primo co magiſtratus anno mirifice probaverat.

ſub Sancti regimine ſuſcepta Breviarii Romani reformatio,

50 *Ad annum* 1529. *ſpectans Littera Apoſtolica Clementis PP. VII. Caraſæ ac* Cajetani *nomine prænotatæ, ac die* XXI. *Januarii anni iſtius ſignata, de reformande Breviario. Earum exemplar edidit Siloſius libro* 3. *Hiſtoriæ ſuæ, inter alia ſic præfatur*: Enimvero quod nullæ tunc eſſenc preces ineulpatæ ac decoræ, plura in dies obtrudebantur Breviaria, non ſuis quæque nationibus aut provinciis, ſed ſingulis fere eccleſiis, ablegata laudabili illa in eiſdem ſacris recitandis ac F faciendis conſpiratione conſenſuque Fidelium. Quod vero Romæ tunc temporis Breviarium terebatur, nullis non erroribus ac mendis plenum. Damnatæ ab Eccleſia memoriæ auctorum homiliæ: incertæ nulliuſque fidei paſſim hiſtoriæ: præpoſteræ obſcuræque admodum rubricæ, præter ſermonis inconcinnitatem, plebeiamque pleriſque in locis dictionem, quam ſugillat notatque merito apiſtola ad Gibertum Caraſa .. Ergo in hoc conſilium patres incumbere, ac re conſtituta, tranſactum cum Clemente Pontifice, ut auctoritatem operi ac ſtimulos adderet: qui egregiam illam Regularium Clericorum mentem probavit prolixius *&c. Hæc accidere ſub dicta* S. Cajetani *præfectura. Cur autem hoc negotium impigre ſuſceptum, non habuerit exitum; ibidem invenies. Bulla canonizationis, facta mentione de divini cultus uitore, exactaque ſacrorum rituum obſervantia*, Quarum quidem, *addit*, rerum peculiare ſtudium ſuis demandavit, & ejuſdem Clementis VII. prædeceſſoris juſſu, Breviarii Romani reformationem, una cum .. Jnanne Petro Caraſa

rafa ſodali ſuo aggreſſus eſt: quæ poſtea novis curis abſoluta, in Romano Breviario vulgata eſt.

AUCT. J. P.

Labores ipſi ut apoſtolici erga peſtiferos

51 *At nunc quemadmodum ſanctus Fundator Ordinis ſui gubernatione perfunctus ſit, aliuſque inde apoſtolicis laboribus gregie diſtentus, videamus. Ad primam quod pertinet, Siloſius lib. 4. pag. 132.* Explevit, *ait*, hoc anno, id eſt labentis ſeculi trigeſimo præfecturæ vices Thienæos: quo quidem auſpice ac moderatore, auctum mirifice ſtrictioris paupertatis ſtudium ac diſciplina morum eſt: cum in eo ipſo munere adminiſtrando nullum non virtutis ac prudentiæ ſpecimen dederit; ioſigni præſertim temperamento auctoritatis, qua præerat, & humilitatis, qua ſe poſtremum omnium cenſeri vellet: vitumque profecto eſt, ut æque illi omnes, ac ille omnibus ſubeſſe percoperet. *Nunc pergamus ad ſecundum cum Siloſio*: Intra hanc ejus magiſtratus trieterida memoranda ea peſtilitas accidit, quæ, ut communis fere Europæ fuit, ita & Venetiis etiam implere ſceoam ſuam vita eſt plane luctuoſam.. Igitur graſſabatur publico funere Venetiis lues, & B qui vertere in ſuæ pietatis argumentum aliorum calamitates atque iofortunia egregie ooverat Cajetanus; ſine fructu exemploque elabi cladem ac vaſtitatem urbis non eſt paſſus. Enimvero horribili ea rerum facie metuque nihil deterritus, cui alieoa ſalus, quam ſua longe potior, in ea ſeſe vitæ diſcrimina alacriter injecit. Præire ipſe ſuis Clericis; quorum pleroſque præclaro in eo opere ſocios habuit & commilitones.

ac egregia

55 *De S. Cajetani mirifica erga pauperes beneficentia quid dicam?* At enim, *uti obſervat laudatus auctor*, non ſola Italiam divexavit peſtilentia; verum incredibilis etiam annonæ caritas malum cumulavit; quæ quidem fames, quantumvis Italicas urbes omnes pene ſupra fidem exerceret, Venetiis tamen ſingulari quodam amore Numinis, ac proviodentiſſimi Senatus cura, minus vila eſt deſæviſſe. Quare cum ingeos paſſim inopum oumerus veluti io commune perfugium eo confluoret, pulcherrimus ſele Thienæo campus oſtentandi magnifice hoc aliud charitatis genus aperuit. Ea namque temporum difficultate, reu non tam Clericorum, quam pauperum pater, nihil domeſticæ rei ſuorumque (fuit) ſolicitus: princeps illi ſtudium erat, C adventantes inopes enectoique fame alere. Quo quidem loco divinam erga noſtram ſodalitatem atque inuſitatum paupertatis genus Dei provideotiam quam optimo jure attolluot ſcriptores noſtri: *de qua Caraccciolus ſupra upad nos num. 48. uti & de peſtiferu iſta lue ac fame, quas innectit anno 1528.*

diſſidia inter epiſcopum Veronenſem ac ſubditos ejus

53 Manſit vero Venetiis Cajetanus, *teſte eodem biographo*, quinque propemodum aonos: qui quod nobis argumento vacuis excurrant, non Cajetani remiſſa virtus, quæ ouoquam oon aeertima fuit; ſed noſtratium taciturnitas, qui diligeotius vivere, quam ſcribere maluerunt, in culpa eſt. *Caraccioli itaque penuriam ſupplebimus ex Hiſtoria Siloſii lib. 4. pag. 135. ubi ſanctı Faventis fuı iser Veronenſe, diſſidiumque inter Clerıcos & epiſcopum ab ipſo ibidem loci compoſitum commemorat, Sequentia igitur brevitatis gratia inde excerpo*: Jam vero Cajetano .. anno *iſtius* ſeculi primo & trigeſimo, niſi me ratio temporum fallit, adhortante ac jubente epiſcopo Theatino, peı arduum plane negotium componere Veronæ contigit. Joannis Matthæi Giberti in formanda eccleſia Veroneoli, reformandiſque ejus Cleri moribus egregios conatus, quos Caraſa noſter vebementius urgebat, innuimus ſupra.. Is igi- D tur Gibertus, dum iotrepide conceptum animæ mentis opus peragit, qui inire a ſuis Canooicis Cleroque gratiam debuerat, io eorum invidiam offendit; enatæque utrimque graviſſimæ altercationes. Et eives ipſi, quorum etiam vitam arguere ae perſtriogere præſul flagrantiſſimus occeperat, quod Chriſtianæ vitæ frenos pati dedignarentur, confidentiam ac vires Canonicis & Clero addere non dubitabant. Diſſenſiones ac partium ſtudia ot præcideret, monere primum aotiſtes, ac permulcere humaniter obluctantes; tum ſubalpere enminari, demum dignitatis diſciplinæque uendæ gratia, zelo detonare ac fulgurare voluit.

egregie ab io compoſito

54 Fruſtra omnia .. ita ut ipſemet Clemens Pontifex, qui in Gibertum proniore ſemper animo incubuit, quod cerneret, longius rem proceſſiſſe, revocare ab iis fluctibus Romam, velut in ſtationem, illum ſtatuit: dediique Joanni Baptiſtæ Sanghæ, qui ſibi ab epiſtolis & arcanis erat, negotium, ut ſuo illum nomine aceerſeret, & ipſemet invitamento pondus addidit ſuo calamo .. Valuit mirifice his fluctibus componendis Cajetanus, cujus fama ſanctitatis Veronam jam pervaſerat, affectumque ac auctoritatem non medioerem cum apud Canonicos, tum apud eives omnes compararerat. Quare accitus ſub id tempus, cum maxime fax illa civilis arderet, a Giberto, rem ille ita adminiſtravit, ut qua ratiooum momentis, qua opinione probitatis, qua interdum minis, ſuis præſertim ad Deum precibus, quas afflictatione corporis efficaciores de more reddere conabatur, turbinem diffiavit, pervicitque eam animorum contumaciam, ac reſtitutum patri obſequium conditionibus utrimque gratiſſimis confignavit ſancivitque. *Hæc Siloſius.* E

Veterum edendarum operum reſtauratio.

55 *Rebus hiſce narratis ſubjungit pagina 136. Caraſæ curas ergo Venetum infanabilium aoſocomium, cujus fuerat olim lectus patronus una cum* Cajetano. *Electionis publicis tabulis confignatæ fragmentum ibidem invenies. Ad hæc, optime de illo noſocomio Sanctus fuit meritus: nam in Compendio Romano ita laudatur*: Cum liber effet ex omoibus, omnium ſe ſervum fecit, ut omnes Deo lucrifaceret .. prout quamplures incolumes Deo reddidit. Ac ut id abundantius aſſequeretur, varia ſemper animo media meditabatur, F prout hoſpitalis Vicentini inſtitutum, & Incurabilium valetudinarii Venetiarum reformatio optimos ac inſignes veræ charitatis peperit effectos. *At priuſquam hinc abeamus, conveniendus nobis eſt Siloſius, qui loco citato, ad inone æque ac ſæpenum commeatum digreſſus, affirmat, S. Ignatium Loyolam, Societatis noſtræ fundatorem, Venetiis petiſſe a* Cajetano *admitti in Ordinem Clericorum Regularium. Verum cum illum evanidum erumben, u R. P. Joanne Baptiſta Caſtaldo primo coctam; deiade autem a Siloſio recoctum, ac in Hiſtoria Clericorum Regularium loco, quem jamjam deſignabum, lectori ad inſtar novi, ut ita loquar, ac bene conditi ferculi propoſitum, tot tantiſque rationum momentis tom. VII. menſis Julii in Commentario Actis S. Ignatii prævio, §. 21. & 22. confumaverim; actum agerem, ſi hic demum ſubellum iſtam cuſtigarem, Apoſtolicu etjam judicio habitam pro tali, ut ſapprimis juſſum anno 1659. prout ibidem licet videre a numero 229. Hinc etiam diſces, quam frivola ſint, quæ Vitæ S. Cajetani inſeruit D. Bernard Clericus Regularis, de quo conſule finem hujus Commentarii*

A num. 204. nam lib. 2. cap. 7. pag. 140. vult, S. Cajetanum *tam arcto necessitudinis vinculo Venetiis cum S. Ignatio de Loyola constrictum fuisse, parum ut absuerit, quin is Clericorum Regularium disciplinæ adscriptus sit; sed lucem exhibitam ipsi significasse suam destinationem. Ne hæc itaque pluribus immorer, pergo ad alia sancti Confessoris nostri gesta.*

Quam tenax sancti S. Cajetanus in conservando primævo Ordinis sui spiritu;

36 *Vitæ, quam cum suis professionibus, Apostolicæ rigorem ac perfectionem tenacissime conservabat, & ab Ordinis ingressu arcebat eum, quo Religiosam laxatum iri disciplinam prævidebat; uti comprobat hoc exemplum, quod narrat Silesius a pag. 148.* Is fuit Marcus Antonius Flaminius, vir suo ævo celeberrimus, Græce ac Latine apprime doctus, omnique amœniore disciplina ac bonis artibus instructus; qui postea, quæ grandium ingeniorum frequens infelicitas est, in communem eam cladem de justificatione per solam fidem, quæ plerosque ea tempestate insignes viros involvit, incidit, arcano quidem Dei judicio, ut lapsum erigeret ac revocaret episcopus Theatinus ingenti precum vi ac facundia, ut in loco explicabimus. Is, quod placuerant emendati sanctique nostratum mores ac instituta, exigere ad eam normam suæ vitæ rationes in animum induxit suum. Verum cum

B non admodum firma ac robusta valetudo crat, itasse instituto severisque ejus legibus obligari animus erat, ut sartam quidem ac tectam constante undique obedientia reliquam disciplinam vellet; sed ut affecto corpori bene esset, mulceri sibi aliquantisper victus rationem, ac frequentius domum animi causa egrediendi facultatem fieri efflagitabat. Decus, quod Ordini vir ejus notæ conciliaret, incitamento futurum putabat, ut eam sibi legum asperitatem temperarent patres; tum se tradendis in Congregatione litteris strenuam operam navaturum; & quod angustas nostras domos cerneret, ut alliceret magis, suffecturum insuper illis amplificandis sumptus, polliceri. Demum quod in id se patrum contubernium admitti maximopere cuperet, ut res succederet, Franciscum Cappellum, virum gravissimum ac senatorium ac de nostra potissimum Congregatione optime meritum rogavit, ut qua auctoritate, qua precibus rem ipse optatissimam conficeret,

C 37 Egit confestim cum Thienæo litteris Cappellus, nec quidem perfunctorie., Cajetano, instituti sui atque unanimis disciplinæ tenacissimo, nihil absurdius fuit. Rem cum socijs, præcipue cum Carafa contulit; mox Cappello modeste quidem, quippe cui cum multum deberet, plurimum debere vellet ecstra Congregatio; sed summo candore animi ac dicendi libertate, dignam egregia sua mente, dignam instituto responsionem dedit in hunc sensum, quem e prolixiore epistola in pauca hæc verba contraximus: Epistolam scilicet legisse, communicasse illico cum patribus; ejusque sententiæ esse omnes, ut qui adscitum in sodalitium vellet, unius moris in eo futurum, proponat sibi necesse sit; nil siquidem magis cum re communi certare, quam singularitatem. Deberi quidem ætates, vires, valetudinem librari æqua lance, ut una quidem manu, non una eademque omnibus mensura, quidquid opus fuerit, impertiat caritas, ad priscæ sanctitatis exemplar. Dividebatur namque singulis, prout cuique opus erat. Id vero æstimare ac pensitare, Præpositi officium ac munus esse. Flaminium ergo Congregationem ac recessum expectare, bene esse: persuadendum nihilominus sibi fore, Congregatio-

probatur quodam singulari facto.

nem Dei bonitate nutuque regi, qui sciverit tandem lucis moderatoribus infundere, ut cerni cujusque imbecillitas queat; ac tantum caritatis, quæ ejus imbecillitatis onus ferat. Ac proinde si mens est, institutum capessere, ut ad Christi pedes atque inter Religionis brachia strenue sese ac libere abjiciat, oportere, nec majus sibi imperium sui ac libertatem fore, quam cuique ex Ordine. Erogatas vero in communem usum opes, ac studiorum communicationem non admodum movere eos, quibus, quam quodvis commodum, potior est observantiæ rigor & Christi crux. Ceterum præclaram tanti viri eruditionem placere quidem, sed quod discere ipse inter pauperes Christianæ pictatis rudimenta velit, placere magis. Hæc Cajetanus ad Cappellum. Quo spiritu & quam erecta celsaque mentis indole, quisque videt.

D AUCT. J. P.

§. VI. Acta Neapoli, Venetiis, Veronæ; mira oculorum custodia; prodigia.

E

Mittitur Neapolim, ac suis ibidem præsit valigiæ, ac magno cum exemplo pauperta-tis,

INter hæc, verum rerum a Sancto nostro Neapoli præclare gestarum theatrum nobis aperit Caracciolus, *quem anno* 1533. *ab episcopo Theatino missum eo fuisse, constat ex Litteris Apostolicis Clementis PP. VII. ab eodem biographo prolatis. Quanam legationem istam antecesserint alia, ibidem leges,* Anno igitur MDXXXIII. IV. Nonas Sextiles, Cajetanus, *ac socius ejus, de quo ibidem,* Venetiis discesserunt, *referente Caracciolo; dumque Neapolim pervenissent, ac sex alii socii, vejut totidem milites subsidiarii a Carafa illuc postea ablegati essent* Cajetani *rogatu, Ordo Clericorum Regularium ibidem loci propagatus est.* Hi *quippe* circa finem Octobris. Venetiis profecti, Neapolim incolumes pervenerunt: quibus omnibus, comitiorum decreto Venetiis Septembri proximo celebratorum, datus est Præpositus Cajetanus, *prout invenies apud laudatum auctorem*; statimque, *inquit Silesius lib. 5. pag. 154.* ad Thienæi votum, qui communem eam curam pro delati muneris officio capessere non dedignatus est, ordinari res domestica, ac disciplinæ ratio cœpit; sacrorum in primis cultus atque administratio ad Venetæ domus atque instituti exemplar examussim exigi. Antelucanæ siquidem horæ divinis laudibus dedicatæ: diurnis statisque intervallis reliquum divini Officii pensum distributum: expiandis conscientiis, festis profestisque diebus assidui adsrant, concioneique habebantur ingenti cum adventantis vicinæ fructu ac voluptate. *Alia, quæ Vir sanctus Neapoli egit, narrant laudatus historicus ac Caracciolus; inter quæ mirifice lucet præclarissimum illud factum, quo pro genuina & apostolica novi sui Ordinis paupertate murum vere inexpugnabilem sese opposuit, quando census annuos, obstinato sibi conatu obtrusos, strenue ac heroice, sola Dei providentia nixus, recusavit, neque acquievit, donec splendidum illud vinculum quam longissime a se fuisque amoliretur.*

F

Miraculum editum in sola cautione fratri erudito; ex alio oculo eam asservandi die

59 *Ibidem etiam invenies prodigium insigne,* Cajetani *patratum virtute ac precationibus, in mirifica fratris eruditi sanatione.* Hæc porro Cajetani precibus, *inquit Silesius libro citato pag. 166.* reddita fratri incolumitas ad quoddam virtutis eximiæ documentum, quod sub id tempus idemmet Cajetanus in eadem (*de qua memoraverat pag. 165. & quam describit Antonius Caracciolus in Vita apud nos infra a n. 68.*) Parvi Stabuli domo edidit,

A ſtylum vocat . . Expugnaverat hoc anno (oeſcias majore armorum felicitate, an virtute) Carolus cæſar Tunetum, urbem in Africa florentiſſimam, expulſoque qui occupaverat, rege Algerii, Mulcaſſem in avitam regni ſedem aſſeruerat, exemplo auguſtæ munificentiæ in ævum duraturo. Fortunæ triumphiique inclyti Cæſaris plaudere Neapolitanis primum contigit: qui poſt celebratiſſimam illam victoriam barbarorum ſpoliis ſuaque inſignem gloria revertentem illum exceepere, cultu quidem, quantumcumque capere aut Caroli virtus ac fama, aut conari munificentiſſima urbs poſſet; ut plane numquam ipſe alias exceptus ea triumphi ſpecia ac lætitiæ imitamentis fuerit.

ipſum ſuum excerpit.

60 *Et poſtquam auguſtam urbis faciem, principumque ac populorum accurſum deſcripſiſſet laudatus auctor, hæc ſubdit*: Igitur, inſtructo longo principum virorum ordine, his excultam ornamentis ac ſtudiis flagrantem Neapolim inivit imperator, nec ulla hominum tam religioſa conditio fuit, quæ frui ſpectaculo, quod numquam alias contigiſſet, non duceret honeſtiſſimum. At enimvero abripere præclarum Cajetani animum ac mentem, omni illecebra ſuperiorem, iſthæc theatra minus potuere. Siquidem triumphabundæ ſui ipſius cupiditatis occaſionem complexus; cum e ſuæ cellulæ feneſtra inſpicere auguſtam illam principis ſpeciem ac majeſtatem poſſet, nec deeſſent adhortamenta, exoreri numquam potuit, ut inſignem pompam vel uno intuitu dignoretur, ſpectandis interea cœleſtibus oratione ac contemplatione intentiſſimus; ſpectabilior quidem ipſe ea virtutis ſeveritate, quam triumphali cultu ac paludamento imperator.

B

Gravit ei jocoſendæ mulieris herpeticum oſculum exprobratum.

61 *Siloſius ſanctis Fundatoris ſui egregiam in dicendo vim laudat lib. 6. ad annum* 1538. *a pag.* 207. Quod vero pertrahere, *ait*, Neapolitanam pietatem potiſſimum potuit, id profecto Cajetani Thienæi, & Joannis Marinonii concionandi vices fuere . . Inerat quidem Thienæo gravis quædam eruditio ac eloquentiæ facultas, pertractandis flectendiſque mortalibus, quo vellet, apprima accommodata; ut perraro quidem telum contorqueret, quin vel inter ſecretiores pectorum fibras animos caperet ac ſalubrius ſauciaret. *Ad annum vero* 1539. *idem hiſtoriographus commemorat, quo modo, & a quibus ſatanæ adminiſtris teterrima hæreſeos Lutheranæ peſtis in urbem Neapolitanam invecta ſit, ibidemque diſſeminatum ac propagatum diræ contagionis malum graſſari cœperit; quaſnam item in eo impugnando expugnandoque partes egerint* Cajetanus *ac patres Theatini. Verum quia de illis rebus, quantum ſatis, nos inſtituti ſcriptor Vitæ, cui haſce noſtras Commentationes præmittimus, ideo eas ſingulatim aliunde huc tranſcribere, ſupervacaneum arbitramur. Ad alia igitur Sanctæ geſta ſuſpicienda gradum faciamus.*

C

Fortatur ad regimen Venetæ domus, magno Neapoli

62 Anno, *uti eſt apud Caracciolum* MDXL. Aprili menſe in comitiis Neapoli celebratis Cajetanus creatus eſt Præpoſitus Venetæ domus S. Nicolai. *Addo hæc e Siloſio pag.* 222, Plane lætitiam, qua renuntiato tuæ domus Præpoſitu Marinonio perfuſi Neapolitani patres fuere, mœror compenſavit, quo avelli a ſe Thienæum, hoc eſt ſpirantem ſolidæ virtutis ac diſciplinæ imaginem legemque, intime indoluere. Perecerbum & exteris fuit, Viri ſanctiſſimi pietate curaque deſtitui. Quas vero potiſſimum perculit profectionis conſilium, cœnobii Sapientiæ ſanctimoniales fuere, quæ frui ſuaviſſimis moribus, inſigniſque prudentiæ ac ſanctimoniæ exemplar illud intueri propius ac venerari, ingens Dei beneficium, gratiamque reputabant. Ipſa in primis, quæ fundaverat temperabatque collegium, Maria Carafa, communis Parentis jacturam ſuis virginibus ſibique jogemuit, Planeque Neapolim Cajetanum a mandavit Carafa, ea præcipue illius intentio ac mens fuit, ut Maria, quæ formandæ regendæque recenti diſciplinæ præſenti ope indigebat, Viri innocentiſſimi æque ac prudentiſſimi virtute uteretur. Atque ejus quidem mores non unia litteris apud ſororem commendavit Carafa; eoque præſertim anno, quo ſuſcepta Neapolitana expeditio fuit, ad illam ſcripſit in hæc verba: „Inter me„ os caros fratres præcipuus eſt ille, quam in „ oculis fero, meus, inquam, Cajetanus. Deus „ ipſe novit, quam difficile eum a me avelli paſ„ ſus fuerim. Spero autem fore, ut per Dei „ gratiam noſcas, quam ſit bonus Chriſti ſervus, „ & quam merito illum ego diligam „.

D

E

relicto ſuo diſcidio.

63 Hæc ille: cujus quidem candidiſſima gravique teſtificatione, quam conceperat de Cajetano Maria, opinionem adauxit mirifice, cum experta coram Virum eſt, ejulque modeſtiam, ſapientiam, ſedulitatem, quibus ipſam ac cœnobium conatus ille eſt demereri. Toto hoc ſiquidem tempore, quo Neapoli egit Thienæus, neſcias, ſuæ domui, an Sapientiæ collegio diligentiorem curam impenderit: ita ut non minus illarum virginum, quam Theatinorum pater videretur; quippe qui & conſcientiis expiandis, & inſtituendis moribus, & communi diſciplinæ procurandæ, & privato etiam cujuſque commodo totus aderat. Cum accederet ad monaſterium minus poterat, agebat litteris, quarum videre eſt plura, quæ apud nos ſunt, ad Mariam autographa, divina quadam prudentia ac ſpiritu pleniſſima; elucetque in iis excellens quædam atque ipſiſſima Thienæi imago; ſive ad virtutem mundique neglectum incitent; ſive urgere ac fovere regulatem obſervantiam videantur; ſive conſolari atque increpare interdum contingat . . At Cajetanus tum alios plerosque ſuæ virtuti devotiſſimos, tum illas præcipue verborum lenimentis conſolatus, ſub ipſum veruum tempus Venetias diſceſſit . . Exceptus Venetiis ea omnium gratulatione ac benevolentia fuit, qua dignus profecto erat, qui jam pridem eam urbem ſuarum virtutum admiratione compleverat; illamque tot pietatis officiis ac ſanctimoniæ documentis, vel antequam Religioni nomen profiteretur, demeruerat. Quare & accurere ardentius viri proceres ac vulgus, ut ad ejus cum exempla tum adhortamenta mores ſuos emendarent; & præſtare ipſe ea caritatis officia, quæ ad animorum cultum pietatiſque inſtitutionem ſpectabant.

F

Inſigne paupertatis Apoſtolicæ ſpecimen Veronæ; ingreſſus Venetias.

64 *Siloſius ad eumdem annum pag.* 223. *refert, Virum ſanctum Veronam accerſitum fuiſſe ab Giberto, ejuſdem loci epiſcopo; ubi inſigne præbuit* Cajetanus *in urgendo ac retinendo Apoſtolicæ paupertatis rigore exemplum: veritus enim ne hic e liberali ergo ſe ſuoſque laudati præſulis benevolentia, qua quotidiana victus abunde ac omnino paterne ſubminiſtrabat ſubſidia, aliquid detrimenti pateretur, interminatus eſt antiſtiti, ſe Verona diſceſſurum, niſi oſtenſus finem imponeret: de qua cum tractat Caracciolus, plura hic non addo.* Poſtea vero, *ſicuti ſcribit idem Caracciolus*, quam Veronæ aliquamdiu manſit,

rediit

A rediit Venetias ad ſuam Tolentinatem domum, quam Præpoſiti titulo tres hos annos rexiſſe legitur. *Siloſius pag.* 224. *Venetum regreſſum* ineunte anno quadrageſimo primo eveniſſe, putandum eſſe *affirmat: reverſi ſiquidem Venetias eo tempore oportuit*, quo celebrari de more comitia generalia deberent. Nam etſi, ubi ejus anni Capitulum habitum fuerit, commentarii noſtri non memorent; coactum nihilominus Venetiis fuiſſe, verosimilius exiſtimamus; quod Tolentinas ac Paulina domus ferme alternis annis eas inter ſeſe Capituli vices partirentur.

cœpta amplificandæ Religioſæ disciplinæ, ac ſalutis animarum.

65 *Idem hiſtoriographus ſanctum Fundatorem qua ſui Ordinis, qua externarum perſonarum bono intentum exhibens, ita orditur ſeptimum librum:* Romæ dum expiandæ religioni, corrigendiſque improbis fidei corruptoribus impigre vacat Cardinalis Theatinus; Cajetanus cum amplificandæ in Ordine Regularis diſciplinæ, tum inſtituendis ad pietatem exterorum animis ſedulam operam navat. Adeo namque, ut ſæpe docuimus, ab inſigni animorum tractatione ductuque inclaruerat, ut quiſquis ad frugem ſeſe meliorem arcano inſtinctu Numinis animari ſentiret, vitæque rationes cuperet emendari, is Thienæum conveniret, ejus præceptionibus imbuendus. Morabatur adhuc Venetiis. Inſtitutis ſiquidem Neapoli comitiis generalibus, vertente anno ſecundo & quadrageſimo, renuntiatus ad tertium annum Tolentinatis ojus cœnobii Præpoſitus fuerat.

miraculo.

66 Quo quidem tempore excellentis ſanctimoniæ opinionem, quam virtutum ſplendore concitaverat, editis miraculis comprobavit adauxitque. Enimvero hoc ferme anno putat Antonius Caracciolus, ea illum patraſſe admiranda, quæ Jo. Antonius Pratus, quem aliaa nominavimus, ſuis litteris conſignavit. Ex quibus & alia profecto edidiſſe Cajetanum ſanctitatis documenta, dum viveret, conjectari facile poteſt. Neque enim jure ſibi quiſque perſuaſerit, non plerilque a Deo miraculis fuiſſe Virum ſanctiſſimum honeſtatum; cujus vita tanto rerum humanarum contemptu, tantaque in Deum fiducia miraculum plane fuit. Exiſtimandum propterea, aut ipſummet celebritatis deſpicientia metuque occultaſſe; aut noſtros homines, quibus imitari optimi Parentis probitatis veſtigia, quam tranſmittere in poſteritatem miracula prius erat, non adnotaſſe: Quocirca ut excidiſſe plura ac magna, dolendum maximopere nobis eſt; ita haud mediocriter gratulandum, pauca iſthæc ſervata e tanti veluti leonis amplitudine unguem, quo æſtimare reliquam molem ac majeſtatem poſſemus. Duo igitur geſta hoc tempore Venetiis a Thienæo mira accepimus *&c. Uno eorum nobilem feminam faniati reſtituit; alsero amentem ſuæ menti; utrumque nos infra e Caracciolo narrabimus in Vita Sancti; quibus additur tertium; cujus jamjam mentio fiet.*

bona conſulta ſalutiferaque ſalutis animæ abſque litteris.

67 *Duobus itaque primis a Siloſio expoſitis, ſic ſubditur pag.* 237. Hæc Venetiis Cajetanus; ubi egregiis factis exemplisque virtutum ita aderat, ut latius etiam pertineret ejus ſedulitas. Nam quam præſens alibi excitaverat proximorum caritatem, atque egregia ſemel opera inſtituerat, ea abſens urgere litteris ac monitis conabatur. Id quod datæ ſub id tempus Neapolim tum ad Sapientiæ moniales, tum ad alios, litteræ oſtendunt. Vicentinæ item caritatis leges, ut in xenodochio, quod ipſe olim intentiore ſtudio curaque excoluerat, excreſceret, vehementer contendebat: compoſitis namque ad ejus noſocomii ſodales litteris, ut egregio operi inſiſterent, afflictumque hominum genus erigere, quanta maxime poſſent ope, pergerent; mirum quo ardore animi commonere ſepius videbatur. Neque profecto debere hic volumus epiſtolæ exemplar, quam inter pleraſque ad eos dedit, plenam quidem robuſti cujuſdam ſpiritus, ceu ipſamet caritas dictaverit, ac proinde dignam quæ hic apponatur.. *Hæc ex illa delibaſſe, ſit ſatis:* Rogo vos, quæſoque in Chriſti viſceribus, ut ſi curare veſtra Deum maximum vultis, tueri laudatiſſimum hoc inſtitutum opere quam maxime ſtudeatis. Agite, cariſſimi fratres, ſi exhilarare animum meum cupitis, illud anxie contendite, ut quam optime ardentique Caritatis ſtudio res nolocomii atque inopum commoda peragantur, ac ſitis ipſi ſpectatis moribus urbis huic veſtræ bonus odor ac lumen. Hoc ipſe ob Chriſti Domini, ſanctiſſimæque Deiparæ amorem voveo, urgere nimirum vos unanimi voluntate præclarum opus: tum rogo etiam atque etiam, ut iſthæc non tamquam a me peccatore prolata accipiatis, ſed ab eo ſtudio affectuque, quo obſtrictum me voluit Deus, ut vox amem & veſtræ ſodalitatis incrementa percopiam. Valete. *Hæc ibi; ſed Sanctum Venetiis Neapolim avocatum comitemur.*

fedet generoſiſſimus tempeſtati.

68 Redeunt, *ait Siloſius pagina* 239. conſequenti hoc anno volventis ſeculi XLIII. anniverſaria Congregationis comitia Venetiis habita, in quibus Cajetanus, expleto eo in cœnobio triennali magiſtratu, renuntiatur Neapolitanæ domus Præpoſitus. *Caracciolus duobus, de quibus dicebamus ſupra, admirandis, quæ Vir ſanctus fecit, additurus tertium, ſit ſatur.* Tertium, dum Venetiis Neapolim navigio peteret, contigiſſe opinor. Nam, uti mox dicemus, Neapolim iterum reverſus eſt, electus ſcilicet anno MDLIII. (*ino* 1543.) Paulinæ ædis Præpoſitus. *Subortam itaque tempeſtatem, quæ extrema omnia minitabatur, injecto in ſtratum mare vereo agno, exemplo ſedavit; uti legere eſt apud Caracciolum; adde Siloſium pag.* 240. *qui adjungit:* Victrici maris ac tempeſtatum ſacræ illi ceræ ut tribuere miraculum ſocii; ita Cajetani fiduciæ votiſque communi conſenſione ſuus honor habitus fuit: maxime quod ea erat egregii ejus ſpiritus virtutiſque apud illos opinio, ut imperare ventis potuiſſe, facile ſibi perſuaſerint. Porro ex noſtratibus non defuere ejus rei teſtes oculati duo, qui Cajetanum comitabantur; nempe Marcus Venetus, de quo alias memoravimus; & Gregorius Marinus, qui a Carafa ante annum duodecimum in Ordinem cooptatus, egregiæ ſemper frugis atque eximiæ prudentiæ ſpecimen dedit. *Adde ex Caracciolo, quod* Lucretia Carafa, Antonius Caponius medicus, & Raynerius Gualandus, ingenui ac probi homines, & quibus nullum ex mendacio pretium, narrabant de eo Viro mira, quæ temporum injuria, & poſterorum in propaganda laude Majorum indiligentia perierunt.

D AUCT. J. P.

E

F

A

Auct. J. P.

§. VII. Iteratum domus Neapolitanæ regimen; iter eo inſtitutum; morbi cauſa; obitus piiſſimus; ſpiritu prophetico idem a S. Petro de Alcantara cognitus; ſedati poſt illum tumultus Neapolitani patrocinio Cajetani; nonnullæ ejuſdem ſententiæ; concurſus ad corpus; elogia.

Domus Neapolitana præfectus, munus obtinet.

RE dit itaque Cajetanus Neapolim anno MDXLIII. ad finem Aprilis, comitantibus Marco & Gregorio, Venetis ſacerdotibus; *ſicus ſcribus Caracciolus*; ſed hic rurſus, *ait*, lector, ingentem quatuor annorum lacunam in narratione iſta de vita Cajetani facere cogor. Ab anno anim MDXLIII. uſque ad MDXLVII. nihil reperi de eo Viro dictum aut ſcriptum. *Diſpiciamus itaque, an, & quouſque lacunam illam nos aliunde ſupplere poſſimus.* His igitur ſociis (*verba damus Sileſii pag.* 240.) Neapolim appulit Cajetanus: & qui incredibile ſui deſiderium, cum Venetias diſceſſit, reliquerat; revertentem, ut ejus Acta canonizationis adnotarunt, veluti lapſum e cælo angelum excepere cum noſtri homines, tum exteri: & ipſemet, quod provenire Neapolitana io urbe ac florere lætius piatatem, pronamque ad omnem virtutis laudem gentis indolem adverteret, ardentiore quodam animi impetu affectuque in eam ferebatur: deſudabatque libentius ea in area, unde fructus longe uberrimos colligeret. *Abdicatum ibidem ab ipſe regiminis munus, doces ad annum* 1544. *pag.* 245. *his verbis*: Quod vero ad Congregationis adminiſtrationem pertinet, inter Venetos ac Neapolitanos patres conveoit hoc anno, ut ſua quique in domo comitia celebrarent.. Neapoli vero, quod Cajetanus ſummis precibus impetravit, ut munus abdicaret, ſuffectus Joannes Marinonius fuit.

B

C

Sed illud interum adminiſtrationis contactus. Quid factum in ipſingre.

70 *Ad annum vero* 1547. *tractat Sileſius de Capitule generali, quod die* XV. *menſis Maii Romæ in ædibus Cardinalis Theatini celebratum fuit; in quo, ſicut habes pag.* 257. Neapoli Cajetanus Thienæus vel invitus *renuntiatur denuo Præpoſitus*. Porro Cajetano adjuncti ſocii duo.. cum quibus Neapolim diſceſſit: nec ſine Thienææ virtutis documento iter abſolutum. *Sanctus etenim nocturnum iter peregit, viæ cum emenſæ tum emetiendæ incommode ſuperior, ut in ſolennioribus precibus una cum aliis emendis partem haberet; quam & habuit. Res infra dabitur e Caracciole. Eam peculiari Dei adjumento ac favori adſcribit Sileſius in Vita* S. Cajetani *lib.* 1. *cap.* 20. *pag.* 129. *augele utique, prout fert fama, cum comitante, quemadmodum ibidem invenies. Porro de vitæ ejus ac virtutum laboramque meta hac accipe.*

Cauſa mortis, tempuſque mortis, quem piiſſimus.

71 Cum per Italiam, *ait Caraccielus*, Lutheri doctrina latius in dies ſerperet, probe Neapolitano regno conſultum iri arbitratus eſt Petrus Toletanus prorex, ſi ea ibi Hiſpanico more inſtitueretur in hæreticos cenſura.., Inquiſitionis nomen ſortita. *At conſilium eventu caruit: Neapolis tumultu ac cædibus impletur; uti apud eumdem auctorem legere eſt.* Porro, *ait*, Cajetanus noſter.. cum primum modis omnibus, qua ſuadendo, qua rogando, conatus eſſet exſurgentem ſeditionem reprimere; mox ſuo fruſtratus voto, ex angore animi atque ex vigiliis, quas, Deum noctu obſecrando, egerat, in febrem incidit. *Verum hæc & plura ibidem ac apud Sileſium diffuſius a pag.* 258. *Indidem etiam diſces, quanto Vir ſanctiſſimus cum ſui contemptu, quam pia ad emendam mortalitatem cum animi præparatione e vita migraret* VII. *Idus Sextiles anno* 1547. ætatis circiter *ſecundum Sileſium* ſexageſimo; *imo vero ſeptuageſimo circiter, ex dictis ſupra numero* 3. *de ejus anno natali, imo etiam ex ipſomet Sileſio, qui lib.* 1. *pag.* 4. *dixerat*: Natus eſt Cajetanus anno a Virginis partu octuageſimo ſupra milleſimum quadringenteſimum. *Sebiara parte* 3. *cap.* 9. *affirmat, Sanctum e vita diſceſſiſſe dicta diei* VII. *Auguſti hora circiter decima nona; quæ computatio horarum Italica ſi ad noſtratem exigatur, deſignat horam pomeridianam ſecundam cum dimidia circiter. Hiſce autem placet attexere verba, quæ Bulla canonizationis ſancti Confeſſoris virtutibus ſubdit, & ſic habent, alicubi tamen a nos adhibita emendatione*: Qui virtutibus cumulatus ac laboribus, vigiliis, ærumnis, jugique ſui corporis excruciatione fractus, multoque magis morbo ex animi mœrore correptus, quod, acta per eos dies in ſeditionem plebe, graviter Deum offendi cerneret: quodque Tridentinum Concilium, in quo maxime fidebat, interruptum videret, ſpe ſua fruſtratus, & ad extremum uſque, integris tamen ſenſibus, & vigore animi perductus, Eccleſiæ Sacramentis ſumma pietate ac ſpirituali gaudio refectus, & veniam a confratribus ſuis, quos numquam offenderat, deprecatus, in crucifixi Redemptoris complexu piiſſime obiit Neapoli die ſeptima Auguſti MDXLVII. Qua die populares illi tumultus ipſius interceſſione, ut creditur, ſedati ſunt. *In Horis canonicis Eccleſia ſic de eo legendum præſcribit*: Denique ex animi dolore concepto morbo, quod offendi plebis ſeditione Deum videret, cæleſti viſione recreatus, Neapoli migravit in cælum. *Hæc ibi.*

D

E

S. Petrus de Alcantara ſpiritu prophetico cognitus.

F

72 *At vero ſingulare eſt, quod de morte Sancti divinitus ab alio Sancto cognita memorat ſequens biographus, & nos huc tranſcribimus in ejus fide*: S. Petrus de Alcantara (*inquit Sebiara in Vita* S. Cajetani *compendio part.* 3. *cap.* 9.) qui tunc temporis degebat in Hiſpania, mortem Cajetani ſpiritu prophetico videns eodem die, quo evenit in Italia, admirando & extollendo ejus ſanctitatem, in hac verba prorupit: Hodie defecit a mundo una e præcipuis columnis ſanctæ Eccleſiæ. Hac de re amplam fidem fecit pater Joannes de S. Bernardo, guardianus S. Luciæ da Monte, quondam provinciæ præſes, ac procurator Romæ in cauſa canonizationis S. Patri de Alcantara, & excellens Vitæ ejus ſcriptor.

Orcviſſimum Neapolitanum tumultuantium ſedatio

73 *Ceterum, quæ modo tacta ſunt de ſedatis, ipſe deprecatore, popularibus tumultibus, ea ſic deducit Sileſius pagina* 264. Et quidem quo die Cajetanus cælum iniit, Placidus Sangrius, qui una cum Ferdinando Sanſeverino, Salerni principe, adlegatus pridem ad Cæſarem ea ſuper re fuerat, ex Hiſpania Neapolim appulit, Et quamquam non ea plane regis mandata afferri viderentur, ut tumultuantes diffidentaſque acrius a prorege civium ordines componerant, reſtincta nihilominus ex inſperato publica fax illa ſeditionum,

ſedata

A ſedata refractariæ multitudinis odia : ſiluere obſtrepantia paſſim arma; urbique pax, & ſecuritas, & tranquillitas reſtituta. Quæ ſane cum eo tempore contigiſſent, cum turbulentiſſimis iis motibus calor potiſſimum ac vires adderentur, ac nulla componendi diffidii ſpes affulgeret; conſtans bonorum opinio fuit, Cajetani id precibus, mortalitatem non ita pridem exuti, ſupremo a Numine impetratum. Id quod & civitas ipſa Neapolitana, ne conſeneſceret annis conſequentibus gratia, teſtatum publicæ obſervantiæ argumentis voluit. Siquidem communi Sedilium, ut vocat, decreto ſancitum, ut quotannis anniverſaria ejus obitus memoria ac luce recurrente, funales cerei omnino ſeptem inter ſolemnia Sacra Cajetano dedicarentur, aſſidentibus ad aram Sacrumque ſexviris, qui conceptis ſolemnibus verbis, expreſſaque debiti profeſſione, publice offerrent. Ac veluti inſigni beneficio parem nondum gratiam retuliſſent, in ſanctiſſimum Virum patremque benevolentiſſimum ſtudium novo poſtea ac luculentiore teſtimonio cumularunt.

B *Genocinio Cajetani vitæ ſanctitati aſſeritur*

74 Nam celebratis in ſua quique porticu ac ſedili, ut aſſolet, comitiis, communi illum conſenſione plauſuque inter urbis regnique patronos adoptarunt. Succeſſum vero iſthæc ſuffragia non habuere, quia tum potiſſimum temporis Urbanus Pontifex VIII. lege cavit, ne referri inter urbium ac regnorum patronos Beatus quis poſſet, qui relatus inter Sanctos rite nondum fuerit. Redditam porro Neapolitanis tranquillitatem Cajetani prece, ceu publicam ſua morte calamitatem expiaſſet, conſignatum noſtris tabulis gravique elogio voluere prifci patres: noſque luculentiſſimum id rei teſtimonium ex Neapolitano D. Pauli tabulario hic exſcribere, opportunum ducimus. Sic vero habet: „ Beatus Cajetanus è nobili ſtirpe Comitum Thie„ næorum Vicentinus, unus ex quatuor Clerico„ rum Regularium conditoribus Romæ MDXXIV., „ divino plenus ſpiritu, verbo & exemplo ubique „ præclarus & gloria miraculorum inſignis, obiit „ Neapoli anno MDXLVII. ſeptima Idus Auguſti, „ ex angore animi ob imminentem civitati cladem „ & ſeditioſos tumultus; qui tamen precibus ip„ ſius, in cœlum evecti, ſedati ſunt „.

C *publice*

75 Quod etiam acerrimo Romanæ Rotæ judicio quam diligentiſſime excuſſum, compertumque, non id jactatum vulgo ac temere, ſed conſtanti inter prudentes viros opinione circumlatum, veluti per manus traditum, continenti ad nos fama deriváſſe. Quare de Cajetano in Beatorum cenſu adnumerando, deſcriptis ejus virtutibus rebuſque præclare geſtis, apud Romanum Pontificem cum agerent judices, commemorata ea temporum calamitate, id plane ex omnium ſententia affirmant, verſantem in diſcrimine ſummo rerum Neapolim & juviſſe illum ſois precibus vigiliiſque, dum viveret, & extinctum, perorata in cœlo felicius cauſa, tranquillaſſe. *Siloſius in Vita* S. Cajetani *lib.* 1. *cap.* 22. *in fine*, *id probat inſuper ex imaginibus impreſſis circiter iſta tempora*; *in quibus* Cajetanus, *coram Deo proſtratus*, *pro afflicta urbe precabatur*, *ac legebantur inſerti hi verſus*, *noſtri*, *ait*, *Cudneri Angli*:

Parthenope turbante, dolet, moriturque dolore:
Turba repente ſileus, laus morientis erit.

veſtigatio nes.

76 *Quæ de relata poſt* S. Cajetani *mortem a Carolo V. cæſare de Frederico*, *Saxoniæ duce*, *victoria*, *tamquam ſi confecti feliciter iſtius belli pars ad ipſum jam cœlo receptum ſpectet*, *tradit Siloſius pag.* 265. *Auguſti Tomus II.* *a Caracciolo*; *non ſubſiſtunt. Hæc quippe non cohærere cum dicto iſtius victoria*, *oſtendetur infra in annotatis ad Vitam cap.* 9. *lit.* a.

D AUCT. J. P.

77 *Apud Caracciolum etiam invenies aliquot e pluribus*, *quæ intercideruut*, *Sancti ſententias*; *quibus baſce adjungere lubet e Vita Caſtaldiana cap.* 2. *ſic a nobis Latine redditas*: Debemus, dum hic ſumus, conſequi vitam æternam; quam nos ſoli adipiſci amplius hic non poſſumus, quia peccatis olim eam perdidimus; ſed Jeſus Chriſtus eam recuperavit.

Nonnulla Cajetani ſententiæ

Deum ama, voluntatem tuam dirige ad placitum ejus ſemper: nec dubita, quin, ſi ab omnibus Sanctis (ſac fieri id poſſet) & ab omnibus creaturis derelinquaris, ille tibi præſto futurus ſit ſemper in omnibus tuis neceſſitatibus.

Homines, tametſi ſint magni reges, nec habere nec habituros umquam oblectamenti aliquid affirmo in hac vita, niſi per Jeſum Chriſtum. Omnia alia oblectamenta ſunt faſcinationes ac veneficia, quibus diabolus afficit eum, qui ſibi morem gerit.

Quibus hæc adjunge e Siloſii Hiſtoria lib. 7. *pag.* 283. Cum exeitare rerum humanarum ſuique contemptum vellet, hæc pronuntiare potiſſimum ſolitus erat: Gemere ſub hac gravi farcina mortalitatis omnibus contingit. At quamvis una eademque viventes omnes calamitas ac lues tangat; iis nihilominus miſeriarum ſeges felicior provenit, quibus carior eſt vita; & qui pluris æſtimant, plus dolent. E

78 *Laudatus ſupra Caracciolus profert etiam* teſtimonium, quod Eraſmus Daneſius, presbyter integerrimus, qui cum eo aliquamdiu vixit, ſcriptum reliquit, *& in quo eximias ſanctiſſimi Fundatoris ſui dotes*, *veluti in pugnum contractas*, *breviter quidem*, *ſed graphice ac nervoſe repræſentat*, *non neglecta etiam externa corporis ſtatura ac conformatione*; *quæ cum ibi exſtent*, *huc non tranſcribimus*. Fateor, *inquit*, non poſſe me omnes ejus virtutes exæquare dicendo; illud dixiſſe, ſat fuerit, piiſſimum illum Sacerdotem floruiſſe eximia ſanctitate, egregiiſque virtutum ornamentis. *Præmiſerat*: Plura adverterc potuiſſem; ſed tunc præ adoleſcentia his obſervandis non vacabam diligenter. *Sed nos*, *Deo duce*, *per ampliſſimum hunc cum a Caracciolo*, *tum a Daneſio nobis apertum in Viri undequaque ſpectatiſſimi virtutes ac laudes excurrendi campum exſpatiabimur*, *ac rimabimur tam pretioſa veſtigia inſpiendo a publico ad ejus ſeretrum conturſu*. F *elogia ejus.*

79 Evulgarum, *ait ſæpe citatus Siloſius pag.* 264. ſanctiſſimi Viri obitum incredibilis Neapolitanorum lenſus excepit, quod in Thienæo patrem ac publicum animorum procuratorem præceptoremque agnoſcerent. Plurimus de excellenti ejus virtute inſignique ſanctimonia per urbem ſermo: ac veneraturi exanime attritumque vigiliis vitæque aſperitate corpus, confluxere in Paulinam ædem omnis ætatis atque ordinis certatim homines. *Ea ſic refert ac corroborat Bulla beatificationis*: Ad corpus in eccleſia omnium votis & ſolatio expoſiti venerationem ingens populi multitudo confluxit; quam jamdiu conceptam ſanctitatis opinionem multiplici teſtabatur veneratione, manuum pedumque deoſculatione, ac lacrymis, quas optimi apud Deum interceſſoris jactura ultro erumpentes trahebat. *quæ in ejus Vitæ non habentur*,

80 *Vitæ a Caracciolo in lucem datæ præmittuntur egregia* de Cajetano Thienæo variorum ſcriptorum alogia; *quæ ex eo ſic referimus*: 1. Diarium Vicentinæ ſodalitatis S. Hieronymi, ad annum MDXIX. fol. 9. Cajetanus Thienæus, Pro- *& aliunde his annexis*

A toootarius Apoſtolicus, canonici juris doctor, devotiſſimus vir, & divino plenus ſpiritu, atque adeo vita moribuſque ſanctiſſimus, u. Et fol. 33. Reverendus dominus Cajetanus, devotus ſervus Jeſu Chriſti, iniit ſodalitatem S. Hieronymi v. Idus Jaouarii MDXIX. Ipſe fuit lumen & ſpleodor noſtræ ſocietatis, ac beneficentiæ columen. Porro quæcumque dixero, minora ſunt ejus Viri merito. III. Jo: Petrus Caraſa tunc presbyter Regularis, poſtea Pont. Max. Paulus IV. nomine, in epiſtola ad Mariam Franciſcam Longam, eximiam illam matronam, de qua Turſellinus Hiſtor. Laur. lib. 3. cap. 20. Ego viciſſim, domina, cognovi, non fruſtra nos in te fidem habuiſſe, quia non excepiſti jam dictos meos fratres (Cajetanum Thienæum, & Joannem Marinonium) ut homines ab hominibus miſſos, ſed ut angelos ſanctos divino Numine delegatos.

B *ſupplentur* 81 v. Onuphrius Panvinius in Vita Pauli IV. citra medium: Cajetanus Thienæus, nobilis Vicentinus, vir ſanctus. VI. Index Ms. Sanctorum & Beatorum eccleſiæ Vicentinæ, apud Fortunatum Caſſinenſem: VII. Idus Auguſti, beatus Cajetanus confeſſor, fundator Ordinis Theatinorum. VIII. Andreas Schottus Antverpienſis in Itinerario Italiæ fol. 62. Quibus (illuſtribus prælulibus) adnumerandus eſt D. Cajetanus Thiecnæus, unus ex inſtitutoribus patrum Theatinorum. VIII. Jacobus Marzarius lib. 2. Hiſtoriæ Vicentinæ, ad annum MDXXIV. Cajetanus Thienæus II, Protonotarius Apoſtolicus, ſacris humaniſque litteris eruditiſſimus, vitæ vir innocuæ, Ordinem Theatinorum una cum epiſcopo Theatino, cui poſtea ad ſummum Pontificatum evecto nomen Paulo fuit, per hæc tempora fundavit. *Hec ibi.*

ex variis. 82 *Apud Siloſium in Vita lib. 2. cap. 14. a Peregrino Bartachio, epiſcopo Mutinenſi Sanctus enumeratur* Verum & vivum exemplum, a quo inſignia promoeare poſſunt boos in homines cujuſcumque ſtatus, & præcipue in Clerum; cujus ipſe Beatus reformator atque inſtaurator fuit, C *Paulus Emilius Saracenus hiſce eum ibidem laudibus commendat*: Hoc tempore evocatus eſt io cœlum beatus Cajetanus e nobiliſſima familia Thieoæorum, unus ex Viceotiæ Tutelaribus, Clericorum Regularium fundator; qui ſuos filios divinæ providentiæ iovocationem cum primis edocuit. *Joſephus Laurentius in epiſtolis ſuis ita de illo ſcripſiſſe ad aliquem a Comitibus Thienæis, loco citato affirmatur*: Cujus vita integerrima, ſanctiſſima, mors felicitſſima & miraculis admiranda, uoo omnium ſermone celebratur ac ſcriptorum mooumentis perhibetur. *Præfatus Vitæ ſcriptor e fragmento epiſtolæ Alexandri Cardinalis Eſtenſis hæc memorat*: Digoum ſane eſt, ut gloriola iaati Viri memoria omnibus commendetur, qui ſioe dubio novus fuit Apoſtolus, novus fuit angelus, a Deo miſſus ad mores reformandos, & imprimeodam crucis ſignum aon in fronte, ſed in corde Fidelium mortificatione, ſumqoe vitæ exemplo. Id quod equidem vehementer exopto, tum propter devotionem, qua ſum in Beatum incenſus, tum propter virtutes atque miracula, quæ ipſum valde conſpicuum reddunt: *Conſuli poteſt Siloſius libro 7. Hiſtoriæ ſuæ pag. 272. ubi eximias addit.* Atque hæc quidem duo, *virtutes nimirum primo, ac deinſubſecuta ejus miracula, materiam nobis ſuppeditabunt adeodum copioſam pro paragraphis hinc multis.*

D 83 *At priuſquam eo perveniamus, non abs re fuerit elegia modo produtlis attexere illud Caſtaldi cap. 9. Vitæ, in quo Sanctus graviter & elegantes laudatur, Ex Italico autem ſic ſonat Latine*: Homo, qui cum hominibus aut cum Deo tractans, videbatur angelus, & tamquam vermom ſe reputabat: in laboribus indefeſſus, in cibo parcus, lacrymis magis ſe nutriens & animarum lucris, quam alia re: in ſomno brevis, in oratione proluxus, in ſacrificio devotus, in veſtitu pauper & abjectus, in divino cultu ornatus & exquiſitus: ſecumipſe ſeverus ac rigidus; cum aliis benignus ac manſuetus: in converſatione affabilis ſimul & gravis; unde ſe amabilem juxta ac venerandum reddebat: verbis parcus, operibus liberaliſſimus, E vera cum caritate cor unicuique pandens. In eleemotyois erogandis ac præſtando pauperibus ſerviito, neſciebatur, majorne eſſet caritas, an humilitas. In aliis gubernandis, exſecutione imperabat; auctoritate ſua executioni mandari faciebat: prudens in prævidendo futuro, confidens in providendo: ſapiens ſupra modum ac diſcretus in dando conſilio; in animi affectionibus adeo rationi ſubjectus, ut harmoniam referret motionum animi ejus obſervatio, animæ nobilitate in ipſo corpore relucente.

quorum verba

dantur.

84 *Anonymus in Vita ſancti Fundatoris Venetiis vulgata, lib. 4. pag. 495. Alexandrum Memmoſum Venetum, ex Ordine ejuſdem Sancti Religioſum, adeo pro animi ſenſu de eo concepiſſe ſcribit, ut examinatus cum juramento ſequens poſteritati commendare teſtimonium, quod ex Proceſſu Veneto apud eumdem anonymum ſic ex Italico ſonat*: Audivi ego ex relatione multorum Patrum, qui fuerunt eo tempore, quo vivebat beatus Cajetanus, fuiſſe hominem ſanctiſſimæ vitæ, rigoroſæ abſtinentiæ Religioſæ: & in particulari numquam quaſi vifus fuit ridere. Omnibus Officii Horis in choro intererat noctu & interdiu; eratque in illum adeundo primus, & in exeundo inde ultimus. Cumque ex pedum defectuoſorum debilitate ægre conſiſteret pedibus, numquam ſedebat, F nec ullo modo ſe in choro ſuſtentabat fulero in divinis cantandis laudibus. Ne parvus quidem imperfectionis nævus in vita ejus iaveniri poterat; adeo ut a Religioſis omnibus cum noſtris tum aliarum Religionum alumnis, qui cum norant, obſervatus, æſtimatus, ac in veneratione habitus eſſet tamquam ſanctus.

§. VIII. Virtutes. Innocentia vitæ, corporis afflictatio, cuſtodia ſenſuum, virginitas; eadem in aliis virtus promota; tria excitata mulierum monaſteria.

Mirum ab invento etiam mortuum ſanctitatis conſtare.

SÆpiſſime jam memoratus, *ac porro memorandus a nobis Siloſius Hiſtoriæ Clericorum Regularium lib. 7. a pag. 265. optime ſua Parentis virtutes egregie recenſens*, Jam, inquit, quæ Cajetani Thienæi indoles ac ſanctitas fuerit, & quibus virtutum pulcherrimarum ornamentis, ad eam vitæ morumque ſanctimonium, ac perfectionem contenderit; etſi ex his, quæ narrata hactenus ſunt, abunde nos commemoraſſe, perſuaſum habemus; nihilominus quod non omnia

com-

complecti ſtylus, & temporum ratio potuerit, ac pleraque Thienæ virtutis documenta nullum ſibi certum locum vendicaverint, ſuis veluti ſubſignis ſigillatim recenſebimus. Igitur quæ in Cajetano primo occurrit, ea eſt conſtans ab ipſis cunabulis vitæ innocentia. Prætervectus nimirum (fuit) inculpata florem illum ætatis, quem ſcopulum rectius nominaveris: quippe rari admodum ſunt, qui non illum ſuis naufragiis nobilitaverint. Ac Sanctorum quidem pleroſque ſcimus in omni virtutum genere vitam ſanctiſſime traduxiſſe; quorum ſi juventutem ſpectes, eo ætatis æſtu atque impetu abreptos reperies, ut ardentis ævi vitium vindicare poſſent diuturnis cruciamentis, lacrymiſque ac ſanguine oporteuerit. Vicis præclara indole atque inſtituto communem mortalium conditionem Cajetanus: qui orditu ea pietatis atque innocentiæ laude vitam cœpit, ut novo vivendi genere anteactam zelum ſubinde retexere non oporteuerit: conſtantique diſciplina in perfectionis viam ingreſſus, nihil annis conſequentibus, quod mulctaret aut mutaret, habuerit: ut merito vel in ipſo florentis ævi virtutilque tirocinio ſanctiſſimus ac devotiſſimus audiverit; ut in loco ſignificatum eſt. *Vide quæ nos ſupra n. 7. præmiſimus.*

conjungit cum ſeverioſſima corporis afflictatione.

86 Atque hic plane ſubit ſtatim animos admiratio, Virum vel a prima ætate egregie ſanctum, perinde in ſe ipſum aſſidus corporis afflictatione animadverſiſſe, ac ſi ingentium criminum conſcius, fœdatam aliquando animam peracerbis pœnarum irrogatione ac vi lacrymarum expiandam exiſtimaret. Et vero non ex eorum numero fuit Cajetanus, qui abunde eſſe reputantes, frenos interna mortificatione animæ facultatibus injeciſſe, ne in rationem, quæ princeps in homine pars eſt, facto impetu affectus rebellent: cæterum corpus mitius habeot, ac ſi aliquantiſper coercent, lenta id manu faciunt, indulgentque illi plufcula, humanæ cujuſdam imbecillitatis aut oeceſſitatis ſpecie. Enimvero in componendis ille animi motibus ſenſuque omni compeſcendo adeo totus erat, acſi oulla perdomandi corporis cura teneretur, cum ea viciſſim contentione erudire corpus, pœnisque graviſſimis plectere ſtuderet, perinde quaſi nihil de animi victoria atque imperio cogitaret. In hanc vero corporis afflictationem nervos vehementius intendebat, quod ſciret conſenſionem quamdam ac fœdus corpori eſſe cum animo: niſi illud frangas, injectoque freno ſubjicias, fruſtra profligare hujus cupiditates ac perturbationes ſperes: & ut ſedari facile bella antmorum ſolent levera membrorum diſciplina, ita aaardeſcere ad hominis exitium ac virtutum cladem affectus contingit, ſi corpus foveas.

Pœnitentia ex jejunio

87 Igitur aſſiduus ac plane auſterus ſui cenſor & lictor fuit Cajetanus; ut plarique ejus in corpore vindicando cruciandoque inſtitutum moremque obfirmatum cum cernerent, illum magnæ pœnitentiæ virum appellare non dubitaverint. Neque vero conſiſtere in aliqua ſuppliciorum ac macerationum mediocritate poterat, qui implacabili quodam in ſe ipſum odio ferebatur. Dicere namque ſolitum accepimus, ſe corpus ſuum tamquam rebellem quemdam infernumque genium odiſſe. Dictum profecto memorandum, quod vix a quoquam pronunciatum in omni antiquitate reperies. Et plane qui eo loco corpus habebat, quique non adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes & poteſtates tenebrarum harum colluctationem bellumque ſibi eſſe, cum corpus edomaret, intelligebat; qua contentione illud atterere, qua vivendi duritie, quantiſque rigoribus ſtuduerit, haud facile dictu eſt. Gulæ, quæ deludatas perſæpe opes virtutelque omnes juxta vorat, minus quam ſtrenue illuſit. Statis Eccleſiæ jejunia adduntur ex noſtro inſtituto non pauca, quæ tamen Cajetani animum, abſtinentiæ aviditſimum minime explebant; ſed eam ſibi præterea victus legem atque auſteritatem imperaverat, ut videretur quotidie jejunare: proſcriptis namque omnibus ciborum lautitiis, pretioſiora gulæ irritamenta, aut vulgares herbæ aut cocta legumina erant: cibario tantum pane ac gelida (erat) contentus ſæpiſſime. Quæ quidem auſteriore annona conſuetudinique abſtinentiæ in eam ſele macrem attenuaverat, ut magno Baſilio par, ſumma confectus media ac jejunus aridus, pelle atque oſſibus conſtare videretur. D Auct. J. P.

88 His porro arctiſſimis vitæ rationibus accedebat ſomni menſura (pro) illecebra: aſpernamque ac breviore lecto molliſſime cubabat in palea, quam numquam ferme lubactem aut mutatam, paulo ab nudo aſſere aut humo diſtare diceres. Severiſſimæ vero iſtuiſmodi quieti paucæ etiam horæ concedebantur, vigilabaique ad multam noctem, aut ſtudio ad animorum inſtitutionem, aut divinarum rerum commentationibus, aut caſtigando corpori intentus: nec raro integram noctem incuſſis ſtrenue flagris aliiſque in ſe ipſum animadverſionibus lucubrabat. Ad hæc, ferro etiam præcinctus, ac cilicio iodutus, ſeveræ virtuti militabat; nemblum armorum genus deeſſet viro pugnaciſſimo, cui cupiditatum ſuique triumphus propoſitus erat. Atque has quidem duriſſimas corporis aaerritationes vel maxime intendebat, cum aut impetrare ſibi aliiſque a Deo beneficium aliquod inſtitueret, aut arceti publica mala, propitiarique Numen oporteret. Tunc enimvero, quo momentum precibus ac vim adderet, ſævire alacrius ac gravioribus ſeſe injuriis inceſſere, nulla valetudinis habita ratione, ſolitus erat. *Confirmantur hæc e bulla canonizationis*: Corpori afflictando integras quandoque noctes inſumebat, ferrea catena & flagris illud diverberando: cibus illi vulgaris & parcus; ac læpiſſime ſolius panis & aquæ: ſomnus bravis, & in ſtramantitia culcitra; cujus decubitum etiam in ultima ægritudine ad extremum uſque ſuſtinuit, tametſi medicus in illa decumbentem nimium laborare advertens, adnixus ſuiſſet, ut aliam molliorem admitteret. Cui Cajetanus, Mene, inquit, tam molliter emori? Atqui incinere & cilicio mori debeo & volo. *Pergamus ad alia cum Suſio.* *non ſomni parcit tanto corpori attentus.* E F

Oculorum cuſtodia

89 Reliquam membrorum diſciplinam facila ab auſteriori hoc cultu conjectare quis poterit. Oculos namque (quos refrenare, ut perdifficile. ita plurimum intereſt compoſiti animi) is rigor erudierat, ut nulla umquam illos abripere jucundiſſima res potuerit. Quod ſane in celebriore illo Caroli cæſaris pompa, qua Neapolim inivit, aperta commonſtravit; quando adduci numquam potuit, ut oculos ad honeſtiſſimum ac longe pulcherrimum ſpectaculum laxaret, ſodalibus adhortantibus, atque ipſo in primis triumpho viciniore alliciente, ut diximus. Cum oculis & linguæ cuſtodiam conjunxera Religioſi officii moderatores, ac pari quidem ſeveritate utrumque diſciplinam temperandam monuere, ne diffluat evaporetque per iſthæc ſpiramenta animus. Tantum vero in Thienæo coercendæ linguæ ſtudium fuit, ut numquam lapſus, aut aliquid extra ordinem profectumque aliorum pronuntiaſſe viſus fuerit: verborum ſcilicet longe diligen-

A ligentiſſimus æſtimator, veluti ad rerum pretioſiſſimarum lancem illa expenderet ac venditaret, quam pauciſſimis in loco utebatur.

AUCT. J. P. *ac lingua:*

90 Neque ejus ſilentii, quod a primis quidem facibus ad primam lucem omnino ſervare, inſtituti moriſque noſtri eſt, contentus Cajetanus, illud continuatis interdum precibus uſque ad prandium producebat, ac perſæpe etiam, cum neceſſarii alicujus officii ratio non interpellavit, diem integrum tacuit, imitatus plane Joannem illum, cui celeberrimum a ſilentio cognomentum; ac Gregorium Nazianzenum, quem diuturni ſilentii frenо linguam perdomuiſſe litteris conſtat. *Ita Siloſius. Et vero in vita anonymi Venetiis impreſſa lib. 3. §. 16. pag. 445. hæc de Sancta memorantur e Proceſſu Neapolitano fol. 101.* Tria ſtabiliunt & conſervant vitam contemplativam; puritas interna cordis, clauſura & cuſtodie portæ omnium ſenſuum, ac internarum inſpirationum exſecutio.

Illibatæ virginitatis candor;

91 *Nihil etiam admiſit Sanctus, quod vel per umbram, illibatum mentis candorem obfuſcare poſſe videretur.* Hunc porro animi florem, *ut cum Siloſio proſequamur*, ac puritatem excoluiſſe, 90 ſtudioſius viſus eſt Cajetanus, quod ſciret levi quolibet afflatu corrumpi pulcherrimam ejus formam, ac dehoneſtari. Armaverat inſigni quodam timore animum, quo fallera malorum dæmonum artes atque occaſionum incitamenta, ac proinde tueri omni ope egregium caſtitatis decus ſtudebat. Excipiendis in confeſſione aliorum ſordibus, ne anres ac animus, concepta eu labe, ſordeſcerent, oratione ſeſe impenſius munire, ac tum maxime implorare vim Numinis ac Deiparæ patrocinium, curæ erat. Cui paucus ſemper ſermo; cum ulloqui mulieres contingeret, pauciſſimus omnino erat; eaſque præſertim evitabat, quæ non ſine honeſtatis fraude, nobilitati ac formæ ſplendore veſtium plus nimio indulgebant; ceu noxium ab ea gemmarum aurique luca ignem metueret. Quapropter cum inſigoem hunc illius pudicitiæ amorem probe jam ſcirent prænobiles matronæ, illud cum Cajetano perpetuo obſervaſſe, compertum habemus, ut cum adire illum ad ſui eruditionem fructumqoa peroptarent, non antea auderent, quam abjecto omni corporis ac veſtium cultu, oriſque elegantia neglectu quodam caſtigata, ad illum ſeſe Theneæ modeſtiæ normam componerent: ratæ haud tutum quidem eſſe ad illius conſpectum ſiſti eo luxu ac magnificentia, a cujus honeſtiſſimo vultu tacita atque eſpera objurgari pompam intelligebant. Et vero qui inerat animo ac puriſſimæ mentis pudor, frontem etiam ac vultum rigore quodam plane amabili honeſtabat, ee pauliſper aſperabac. Id qnod Eraſmus Daneſius Cajetanus, vir inteperrimus, qui eum Thienno olim egerat familiariter, teſtatum reliquit in eo, quem de ejus virtutibus Commentariom conſcripſit. *Vita anonyma Venetiis edita lib. 3. §. 16. pag. 441. e Relatione S. Rotæ narrat iſta*: Cum ſciret, qualiter non poterat eſſe contineos, niſi Deus daret, & hoc ipſum eſſet ſumma ſapientia, ſcire, cujus eſſet hoc donum; adiit Dominum, & deprecatus eſt illum: qui Servi ſui precea, & deſiderium exaudiens, continentiæ donum elargitus eſt; cui pudiciam, caſtitatem, honeſtatemque adjunxit. *Et ex dicta Relatione ibidem pag. 443. vocatur* angelicæ puritatis imago. *Nunc redeamus ad Siloſium.*

quam etiam virtutem in aliis obolere studuit;

92 Hunc autem pulcherrimæ virtutis amorem inſtillare uliorum animis, propoſita ejus formæ dignitate, omni ſtudio conabatur. Ac multos quidem, quos expugnaverat penè vi ſua maliſque artibus infernus genius, injecta manu confirmavit tenuitque, ne inſignem virtutem profiterentur. Quam plurimos vero uſque adeo ad illam ſuis adhortamentis inflammavit, ut vitam ab omni ſenſus commercio atque illecebra alienam, Religioſis Ordinibus adſcripti, illibate craducere elegerint. Atque hoc quidem tuendæ alienæ honeſtatis ſtudium definiri ſuæ vitæ terminis noluit Vir ſanctiſſimus. Enimvero poſtquam eſſe deſiit inter vivos, in mortalium ſeſe conſpectum perſæpe dedit; viſuſque gravi quadam ſpecie malos ipſos dæmones ad impuriſſima provocantes expellere. Duo hic hujuſmodi ergumenti beneficia denarranda. Alterum Vicentiæ collutum; Venetiis alterum: utrumque tabulis ac jurata fide conſtat.

confirmavit;

93 Vicentiæ quædam erat honeſto loco mulier, quam rebelles genii incubi ingenti vi pulſabant, eoque adducere conabantur, ut cui ſe addixerat pudicitiæ, grandi quodam piaculo admiſſo abjiceret. Ac jam ſemel atque iterum, facto impetu, pene dederat manus: cum Cajetanus, cui ſe ex animo commandaverat, mira quadam luce colluſtratus, illa ſele illico oſtendit; vultuque ac ſupercilio perterritos ſub ſquallentium horride ſerpentum imagine hoſtes fugavit. Tum objurgatu ſubaſpere ab eo mulier, numquam poſtea id generis tentamenta experta eſt; niſi quod non poſt multo novum io certamen laceſſira, ſentit vehementius (ſe) impelli, ut quam B. Patris imaginem, ceu loci ſuique tutelum, ſuo in conclavi affixam venerabatur, ejeraret exſpuereturque: quod ipſu ſcelus exerata facile eſt: eum interim teſtarentur ſois ingratiis mali dæmones, certiſſimum honeſtatis præſidium ac amuletum vel ſolum Cajetani imaginem eſſe.

vel poſt ipſius mortem, quod exemplis duobus

comprobat

94 Venetiis vero illud haud paulo admirabilius contigit. Nobilis quædam virgo ejuſmodi pravi ſpiritus conatibus, integra quidem mentis puritate, libatam corporis pudicitiam floremque conquerebatur. In ejus momenti negotio ac jactura interpellare Cajetanum, cujus proxime adeſſe anniverſariam lucem noverat, optimum facta putavit. Neque eluſa fiducia eſt. Siquidem imploranti objecit ſeſe verenda quadam oria ſpecie Cajetanus; factoque crucis ſigoo non modo, quæ fœdare animum ſolebant rerum turpiſſimarum imagines expunxit; verum etiam vilus ruinam corporis reparaſſe; & quem incuſſo etiam verbere deceſſerunt mali genii, florem reſtituiſſe. Scio ultra fidem atque extra miraculorum ordinem videri hanc rem poſſe; quippe nullem iſtiuſmodi in Divorum hiſtoriis recenſitam faſti udmirabilitatem reperies. Et Hieronymus quidem ad virginem Euſtochium hæc habet: „ Audacter loquar, cum omnia poſſit Deus, ſalvare virginem non poteſt poſt ruinam„. Quo ſtatuere videtur vir maximus, libatam ſemel virginitatem reflorescere amplius non poſſe. At enim, etiamſi de formali, ut ajunt, abſolutaque virginitata, quam in propoſito ac mente theologi ponunt, affirmari id omnino debeat; tameo quod inſtaurari carnis integritas poſſit, quæ non ipſa eſt virtus, ſed virtutis meteria, nil cauſæ eſt, cur inficiemur; cum & confractos perſæpe cryſtallinos aoreoique calices ſanctorum virorum precibus redintegratos conſtet; ut de divo Donato antiſtita Aretino, ac de Leone ſanctiſſimo Pontifice, ejus nominis nono, monumenta hiſtoriarum narrant.

adſpiratus

95 Pleraque vero ejuſmodi de Cajetano fuere juratis teſtibus comprobata, quæ irrefragabile Roma-

næ

A manæ Rotæ judicium, cum referri Thienæam virtutem ad Pontificem oportuit, teſtata his omnino verbis vnluit: „ Plurimi quoque a diuturnis ac „ inveteratis carnalium vitiorum vexationibus „ exemptos, & hujuſmodi illecebrarum ſtimulis „ prorſus immunes ſeſe cognoverunt, ubi Servo „ Dei fiducialiter ac devote ſe ipſos commenda- „ runt „. Quod enimvero tributum incomparabili ejus puritati non dubitavimus. Nam qui maxime virtute in terris quis claruit floruitque, illa in cælum poſtea aſſerto gloriarum ſubinde materia ac ſeges ampliſſima ſemper extitit. Illud hic præterea ad Thienæ puritatis coronidem non diſſimulaverim, quod rogati hac de re plerique aſſeruere: ſcilicet cum illis aderat objiciebatque ſeſe Cajetanus, qui ejus opem in acerrima carnis conflictatione depoſcebant, ſuaviſſimum quemdam mali citrei odorem adſiare conſueviſſe; qui longe lateque diffuſus, diu etiam perdurabat: certiſſimum profecto ejus virginitatis indicium, cujus luculentum eſſe ſymbolum ſcimus ob perpetuam viriditatem malum citream.

B *graviſſimis teſtimoniis confirmatur. Trita Sancto materia.*

96 Confirmatur ſupra dicta e Bulla canonizationis his verbis: Oculos ac linguam ita compeſcuit, ut integros dies ſilentio præteriret, & illos ſemper humi defixos teneret: nec ullis umquam illecebris potuit animus ejus vinci, aut curioſitate molliri. Quo factum eſt, ut ſi quando præmobiles matronæ eum alloqui vellent, prope accedere non auderent; ni omni femineo cultu ſepoſito, exteriorem corporis habitum ad Chriſtianæ humilitatis ac modeſtiæ leges componerent. Quippe angelicam ejus puritatem, gravitatem, & modeſtiam oris reverebantur. Idque ſingulare in eo fuit, ut adventantes mirè raperet ad virginitatis amorem, ac cælibem in cœnobiis vitam capeſſendam: quique in diuturnis & inveteratis earnalium cogitationum ſtimulis vexabantur, ab illis ſe protinus liberos agnoſcebant, ubi primum Dei Servo ſe commendare ex corde aggreſſi ſunt, aut ejus alloquio vel præſentia frui conceſſum erat. Quare trium monialium monaſteria Neapoli excitavit; alterum ſacrarum virginum ſub arctiſſima Capuccinorum regula; alterum feminarum, quæ pudicitiæ C jacturam aliquando paſſæ, ad portum ſalutis per pœnitentiam poſt naufragium confugiebant; & tertium monaſtium S. Mariæ de Sapientia nuncupatum, inſtitutrice Maria Carafa, præfati Pauli prædeceſſoris ſorore: a quo illius regimen Servo Dei ejuſque Ordini peculiari jure commiſſum fuit.

§. IX. Rerum terrenarum contemptus, ſtudium paupertatis; fiducia in Deum; divina cum in eum, tum in Ordinem ejus providentia.

Reſpectus hujus mundi

Vita anonyma Venetiis edita lib. 3. §. 15. pag. 440. dixiſſe ſuis eum refert ex Proceſſu Neapolitano fol. 75. Bona tranſitoria hujus mundi aliena ſunt, nec homini propria: æterna vero ſub aſpectum non cadentia, propter quæ creatus fuit, propria ei ſunt. Quamobrem, illis deſpectis, ad hæc debemus ſemper aſpirare. *Sileſius pag. 168. generoſum hunc rerum caducarum contemptum, quo Vir ſanctus fulſit, pluribus itu confirmat:* Ac in eo quidem qui opulentiſſimæ domus commodis honorumque appellationibus ac inſulis abdicatis, ac propoſita ſibi aliiſque aſperrima vitæ ratione, crucem ſtrenue eſt amplexatus, eximius ille rerum humanarum mundique contemptus principe ſtatim loco occurrit. Et certe poſtquam illecebras ac ſeculi aurum adornare, larvam ac ſcenam quamdam ſemel intellexit Cajetanus, nihil umquam magni aut pulchri capere magnanimum ac vere nostrum pectus potuit: ac ſumma iſthæc omnia, in quæ mortalium vota ac ſpes incumbere vehementius videntur, celſiore ſua mente velut infima abjectaque deſpectabat. Legere eſt in ejus, quæ extant, epiſtolis, quo loco florentiſſimas hominum fortunas haberet, quanti faceret rerum faſtigia ac purpuras; quod apud illum de mundi exiſtimatione ac fama judicium. Fucum oculis animiſque fieri hia omnibus, ac quædam ad decipiendum incantamenta eſſa exiſtimabat. Dalpectum hunc porro mortalium inſigni ſui generis & conſanguineorum contemptu maxime comprobavit. Ceu diſſonam ingratamque auribus vocem, præclaræ ſtirpis ſuorumque commemorationem excipiebat.

D AUCT. J. P.

98 Domo ſua ubi ſemel ceſſit, illam repetere aut inibi vel ad horam commorari numquam vilus eſt: ſiquidem cum redire Vicentiam interdum contingeret, ut ad cognatas ædes diverteret, etſi diu multumque obteſtarentur fratres, exorari numquam poterat; ſed publicum urbis xenodochium recta adibat; ibique quanti æſtimaret commoda cultumque domus, ſtrumento edocebat, cum interim ægrotantibus eximiis caritatis officiis totus adeſſet. Quid ſi neque aſpectu dignaretur cognatos, ne oculos forte perſtringeret externa illa lux generis, excitaretque aut glorioſæ guſtum aut affectum in ſuos? Es plane dictum memoratu eſt, quod Neapoli accidit. Nam cum eo perveniſſent plerique ejus conſanguinei, ut ahlentem diutius inſpicerent; ubi ille ea, quæ præmobiles viros decebat, celebritate ac pompa acceſſiſſe inaudivit, affixus Numini & cruci, ingenti quadam animi magnitudine neque alloqui neque intueri voluit; ita ut eo inſalutato, ad quem venerant, rediret clariſſimos viros oportuerit, tantam quidem virtutem ſuo generi ſibique gratulatos; ſed quod cognatum illud ſanctimoniæ examplar uſurpare ocnlis non licuerit, plane triſtes: oſtenditque peregregie Cajetanus, quam illi mundus ſordueral; utque amorem, qui vehementiſſimus aſſe ſolet, in gentiles ſuos F expunxerat; quos etiam humanis honoribus conſequendis, non modo humana aliqua ope juvare umquam ſtuduit; ſed nec divina quidem, hoc eſt, ad Deum precibus; quas non niſi procurandis eorum animis, rebus tantummodo cæleſtibus impetrandis adhibebat.

nec non familiæ ſuæ diverſorem vitabat hospitem.

99 Atque hinc in altiſſimam paupertatem evadere perfacile fuit Cajetano. Neque vero profiteri ſevaram adeo inopiam rerumque omnium indigentiam potuit, qui non inſigni ea mente mundi copiam luxumque contemſiſſet; ſicuti contemni viciſſim tam ſtrenue humana res omnis ac pompa minus poterat; niſi fixus cordi tam ingens apoſtolicæ ac vere magnæ paupertatis amor fuiſſet. Certe etſi in virtutibus plariſque excellere Cajetanus aut æquare alios vilus fuerit; in pauperiate neſcio, an illi anteferri aliquis poſſit. Supremam namque ejus attigit lineam, ultra quam ut priſco ævo eniti nulli mortalium contigit, ita noſtra hac tempeſtate iis inopiæ legibus atque anguſtiis victitare noſtrum Ordinem, quamquam lateat neminem, pene experimento fidem omnes abrogant. Enimvero nullo non ſolum cenſu certiſque proventibus, verum neque emendicato, ut fuſius alibi memoravimus,

Paupertatem plane ſingularem ſibi præſcripſit, tum ſuis

A vimus, familiam vivere, ac piaculum omnino
AUCT. ducere, ſi quis in ſumma egeſtate pietatem ſtipem-
I. P. que fidelium imploret, quid enimvero dignius laude atque admiratione animus concipiet? Floruit in ipſo efflorescentis Eccleſiæ ſinu hæc olim paupertas, liliorum inſtar, quæ non laborant neque nent. Sed abruptam ſæpius inſtauravit tandem Cajetanus, ac ceu lautiſſimum patrimonium ſuorum fidei commiſit, nullo prorſus tempore diſtrahendum aut immiouendum, ac certa ſpe, numquam decoſturam Clericorum Regularium poſteritatem, quam hæc rerum indigentia, & nec precaria paupertas ditaverit ac fulciverit.

apoſtolicæ vitæ ſectatoribus, utilissimus e ſolis,

100 Qua vero contantione tueri præclarum inſtitutum ſtuduerit Cajetanus, celebri certamine, quod collato comious pede, productiſque divinarum Scripturarum teſtimoniis, Oppidano cum Comite Neapoli ioiit, plaoe edocuit, pnſſigata intuper Religioſorum hominum phalange atque elnquentia, qui contra obfirmatum Thienæi propoſitum a Comite ſtabant, Veronæ autem cum Giberto par contentio fuit, ut diximus, reculata optimi antiſtitis munificentia, qua ille Chriſti famulos ſuſtentabat, veritus ne eui ſe ſuumque Ordinem inopiæ conſecraverat, liberaliior erogatio delibaret læderetque; gratulari quippe maximopere videbatur, eum arctinre annnna ac victu votæ paupertatis ſructum caperet. Contigit autem ſæpius, ut ad menſam una cum ſuis accederet, non niſi modici panis fruſtulis atque aliquot malis Medicis ioſtructam; & aliquando ad panem quatuor recentes ſabas adjuoxiſſe, cujuſdam illacebræ lorn ſuit; cum interim gauderet ipſe in ſinu, iis lautitiis refici Chriſti pauperes. Elucebat autem in iplo ejus habitu, externaque re omni præclara hæc virtus. Nam veſtis illi è viliore materia ac male laria. Reputare ſe ajebat, gemmatam togam induiſſe, eum eemonem geſtaret. Cellulæ ſupellectilem, culumque Eraſmus Daneſius, quem ſupra laudavimus, expreſſit his verbis (*quæ habes apud Caracciolum in fine Vitæ* S. Cajetani.)

quæ hic prodiderunt.

101 Atque hanc quidem ſupremam terum egeſtatem jam pridem, cum nondum cruci nomen dediſſet, animo delineaverat vneratque. Domino namque Xavinellio amiciſſimo, & compertæ probitatis virn dixerat aliquando Viceoniæ, & quidem flagrantiſſimoe pectore, verba illa: „ Non deſiſtam erogare in egenos quidquid habeo, donec „ pro Chriſto adeo pauper evadam, ut nec ſepulturam mortuus oiſi precario obtineam „. Hæc illi in ipſo vitæ melioris crepuſculo voluntas. Quantum vero is ardor excreverit, declaravit nuncupata poſtea Deo illa, priſco ævo nata, ac ſuo ſeculo nbſoleta, de qua diximus, paupertas: cujus laudem ac pretium, ceu nulla virtutum tantum ſibi cnrdi eſſet, inurere ſunrum animis verbis noviſſimis ſtuduit. Nam cum ſupremam diem animamque ageret, hæc præſertim ad illos: Filii, uſque dum vixi, vixi pauper, ac deſungi vita in ſumma inopia peroptavi. Hanc vero commendatam vobis magonpere pervelim.

Heroica S. Cajetani erga ſuique Ordinis fiducia de providentia Dei.

102 Porro egregium hoc ac prope divinum paupertatis genus, quod adeo impenſe adamavit Cajetanus, incomparabilem quamdam in Deum ejuſque providentiam fiduciam evincit. Siquidem non opibus, non fundis, nnn poſtulatis ac precibus niti, quin imo eorum omoium opportunitates, ſeita lege, ſibi & poſteritati præciſſe, quid plane aliud ſuit, quam in divinam omnino ſpem incumbere, promum & condum cælum velle, ac nnn niſi immediate Dei manu curaque ali? Quod ſane etſi confidentior quædam virtutis ſpecies, ac ſupra hominem fidere, videri poterit; nulli tamen dubium, quin magoanimam quamdam in Cajetano indnlem, ac ſi recte calculum ponas, non modo inſignem in Deum fidem, ſed fidei exceſſum quemdam atque heroicam plane virtutem probet. Fixerint ſanctiſſimi quique vitæ ac paupertatis flagrantiſſimi ſpes ſuas in Deum; certo qui erectiore id animo ſecerit, quam Thienæus, comperies neminem: quando aliorum quidem fiduciæ quædam quæſitæ ab homnibus pietatis opiique mixtura humani quid addit: Cajetanus vero putiſſimam omnino atque hauſtam ſolummodo e cælo ſpem admiſit, atque imploravit quidem liberalitatem ſtipemque mortalium; ſed ſuſa ad Deum, non ad homines prece.

quæ verba

103 Ut autam certiſſimæ huic ejus fidentiæ divini Numinis providentia reſponderit; utque liberalius perſæpe ac tempeſtivius, quam quævis latiſundia ac eenſus; ſecuta ſubinde cæleſtis beneficentiæ argumenta teſtata luculenter ſunt. Et quidem nnn modo Thienæus ipſe opportunam Dei benevolentiam experrus interdum eſt, cum maxime ſuprema rei domeſticæ anguſtia premi videretur; verum etiam cum tranſmiſſum in ſnbolem idem paupertatis ac fiduciæ patrimonium fuerat, experiri anois conſequentibus & eamdem Numinis munificentiam in pleriſque noſtræ cnngregationis locis ſæpius contigit. Pleraque ejuſmodi argumenti exempla raptim ſuperius prnſecuti ſumus, polliciti celebriora hoc in loco aliquanto ſuſius explicare. Ergn ſublevatam præſenti ope Cajetani ae ſociorum inopiam Romæ, in ſumma rerum clade ac diſcrimine, hic iterum commemnrare, ſupervacaneum puto. Quamvis nihil profecto pronum in vitos ſumme paupetet ac ſpei plenos divinæ providentiæ amnrem manumque evidentius pnbet, quam in cnmmuni direptione Urbis inventos hnmines fuiſſe, qui egregio pietatis genere deciduis rapinarum reliquiis hominum equorumque pedibus corruptis, Dei ſervos humana quavis ope deſtitutos alerent. Ae paulo poſt, cum dilabi ab Urbe contigiſſet, inventam item militum, hoc eſt prædatorum manum, qui alios cum exſpoliarent, Cajetano ac ſnciis commeatum aurumque, quo Tyberim tranſmitterent, darent. Tum ſolietti vehementius eum eſſent, quo tandem trajicerent; præſto fuiſſe Venetum legatum; qui ſua claſſe hnnnrificentiſſime exceptos Venetias perduceret.

ac mirè

104 Denique Venetias boon cum Den appulſos (eſſe) ut cum Italiam late omnem acerrima fames ea tempeſtate divexaret; in Venetiarum ſinu, ubi egeſtas mitius graſſabatur, minus aa ipſi incommoda ſentirent. His providentiæ blanditiis ali Cajetani fiducia, cnnfirmarique magis ac magis cœpit. Sublecuta poſtea in dies inſperata quædam ſubſidia Numinis, Theatinæ ſpei fortitudinem approbantis. Duo Cajetano ipſi evenere; alterum, quod Rnmanæ Rotæ ad Pontificem narratio recenſet, id ſuit. Venetiis aureorum ſumma hominі debebatur, aderaique ſtata dies, qua acerrimus creditor interpellabat. Rem non mortalium cuipiam exponit Cajetanus; ſed ei, quem & fidem & cælum nppignoraſſe in ipſum ſperantibus noverat: concepitque vix preces; cum, ecce tibi, venuſta plane ſpeciei juvenis, qui tot omnino aureos Cajetano perhumaniter porrexit, quot debiti

ſolu-

A ſolutio paſceret: ne quis opem ſubmitteret erogaretque, aperuit. Nulli dubium, quin e cælo ea pietas fluxerit; cum diligentiſſime mox conquiſitus, nuſquam munificus juvenis apparuerit, aſſertus nempe poſtliminio aſtris ſuis, nova cum ſtipe opportune reverſurus.

panne hi-rundinis ope ejus allato.

105 Neapoli cum Præpoſitum ageret, aliud divinæ beneficentiæ periculum contigit. Prandii hora appetierat; cum Cajetano renuntiatur, præter unicum cibarium panem, nihil omnino eſſe domi, quod Patribus apponeretur. Viſus ille de animi oriſque tranquillitate nihil prorſus remittere, ac dari nihilominus conſuetæ refectionis ſignum juſſit. Itum in cœnaculum: cumque una patres diſcubuiſſent. Inſtitutæ paupertatis eos monere, deque eximia ejus laude & collocanda in eum ſpe diſerte perorare. Nec plura; inter loquendum pulſata domus janua, dum accurritur, reperti lectiſſimi panes: quis vero importaverit, repertus nemo: putandumque, illum eumdem e Cælitum numero juvenem fuiſſe, Numinis adminiſtrum, atque a ſecretioribus divinæ providentiæ eleemoſy-

B nis: qui, ut aurum Venetiis erogavit, cum ſolvendum æs alienum fuit; ita Neapoli panem detulit, cum panis defuit, pari atque aurea utrobique liberalitate; documento vero oppido illuſtri, invectum a Clericis Regularibus id vivendi genus, ingeotemque potiſſimum Thienæi fiduciam, quam gratiſſimam Deo eſſe: quando veluti cudere in cælo aurum, ac panificium inibi exercere divina bonitas videatur, ut hanc inopiam juvet.

ardiſſimâ illam pau-pertatem

106 Nunc ad ea, quæ hereditariæ cujuſdam paupertatis ac ſpei merito poſteris contigere, ſtylum convertamus. Nec alienum ab rerum a Thienæo geſtarum ſerie hanc narrationem putamus. Tranſmiſſa namque ab eo fuit in ſuos, quæ in Congregatione hodieque perdurat fiducia ac generoſitas; proinde conſignandum in illius meritorum cenſu eſt, quidquid in ea id generis accidit. *Verum cum ea non acciderint proxime & immediate ipſi Sancto, cujus illuſtramus Acta; cumque eorum narratio nimis longe nos abduceret, ea videri illa poſſit apud Siloſium a pag. 271. pluribus ea verbatim huc non tranſcribimus; ſed in compendium cogimus. Neapoli itaque allatus fuit panis, cum patres eo maxime indigerent; de lautioribus item epulis proſpectum eſt fuit; adde non modicam pecuniæ ſummam. Hiſce ſubdit auctor, Venetiis templum ac domicilium frequentioribus hujuſmodi ac miris divinæ providentiæ favoribus exædificatum; Mediolani vinum, cujus ſumma patres ibidem penuria laborabant, ſubminiſtratum; Romæ autem lignæ ad parandam refectionem corporis neceſſaria; Cremonæ plura ejuſmodi exempla accidiſſe; inter quæ penis illud, quod ſemel tantum pecuniarum, quantum inopiæ ſatis eſſet, allatum ſit; ad hæc, quod in horto repertus fuerit nummus aureus, non ſine munificæ Dei manus experimento. Deinde S. Carolum Borromæum ejuſmodi providentiæ inſpectorem Patavii induxit. Denique iſthuſmodi divinæ beneficentiæ argumenta Placentiæ ac Vercellis contigiſſe affirmat, ac ubique paſſim in Clericorum Regularium domiciliis.*

longe ſibi gratiſſimâ ege.

107 *Quæ ut confirmemus, atque ad Sanctum noſtrum redeamus*, Divinæ, *inquit Compendium Romanum*, ejuſmodi providentiæ, ſummæque munificentiæ præclara quidem ac pene innumera expertus ipſe eſt argumenta: & inter cetera, cum aliquando cogeretur pecuniam reſtituere, nec illa tunc ei ſuppeteret; quidam ignotus adoleſcens illam ipſi ſuppeditavit. Alias etiam cum hora prandii immineret, nec aliud quam unicus panis inveniretur, juſſit pulſari campanulam, & convocari patres ad refectorium, acſi menſa eſſet jam parata: & dum ſermonem haberet cum patribus, divina providentia factum eſt, ut campanula pulſaretur januæ; qua aperta, inventa fuit ſporta pane repleta, nec, qui illam attulerit, repertus. *Notum eſt illud Bullæ canonizationis:* Spe in Deum erecta ſolicitudinem omnem projiciebat in eum, ut propterea uniceam hanc in Deo fiduciam Ordini ſuo pro latifundio dederit.

D AUCT. J. P.

§. X. Amor erga Deum ac proximum; ſtudium orationis.

Quantus

Quam fuit ſanctiſſimus hic Patriarcha rerum caducarum amore vacuus, tam fuit divino plenus. Audianus Siloſium pag. 273. Ergo florentiſſimæ fortunæ commoda honoreſque ac ſpes mundi omnes abjeciſſe tam ſtrenue Cajetanum, flagrantiſſimum jam concepiſſe ignem, amoremque cæleſtium, argumento fuit latis luculento. Atque hic quidem ardor vultu ipſo ac verbis ſeſe E quam efficaciſſime explicabat. Sive enim privatim ageret, ſive pro concione publice loqueretur, uſque adeo geſtu inflammari atque oratione videbatur, ut ardere ſeraphico quodam ſpiritu diceres: incendebatque ſtatim alios operoſior ea vis. Hoc ſiquidem Viro incitatiſſimo primum fuit, ut ſcilicet non ſterilis ejus flamma divinorum ſeptum amoremque in aliorum animis pareret, formaretque ad frugem virtutis. Id quod & ſcripto etiam præſtabat egregie. Videre profecto eſt ejus litteras, nullas non cæleſti quodam igne ſacundiſſimas. Non prolixa in illis urbanitas, non quæſita captandæ benevolentiæ verba; ſed plena ardoris dictio, ut ſtylo exaraſſe ac dictaſſe ipſa caritas videatur. Illud inſuper jurata fide conſtat, ut, quoties de cæleſtium amore aut verba ipſe faceret, aut audiret, rapi arcana vi quadam ac ſuaviſſimo mentis deliquio ſive ecſtaſi videretur.

ego D.um

109 Amoris vero delicias cumulabant ex oculis lacrymæ, quibus frequentiſſime inundabatur. Eſt quidam amoris index atque etiam ſomes lacryma; neque enim niſi a flamma liqueſcunt corda. Quare uberrimos fletus in Cajetano manaſſe neceſſe F eſt, quem divina & vehementior quædam ardoris vis totum occupaverat. Atque hi quidem lacrymarum imbres Virum ſanctiſſimum copioſius perfundebant, cum celebriora Salvatoris myſteria verſare animo contingebat. Cumque præcipuo quodam ſtudio affectuque in Chriſti naſcentis cunabula ferretur, mirum quo ſenſu ac voluptate deliburus, ſuaviſſimam Virginei partus memoriam excipiebat. Certe nil anniverſaria ac natalitia ea nocte Cajetano jucundius ac ſanctius. Quo vehementiſſimæ devotioni indulgeret laxaretque amori habenas, efformare ſibi præſepis imaginem, ac totam illam corporati vagientiſque Numinis ſcenam adornare ſolitus erat: eoque maxime rei imitamento ac ſpectaculo ita oblectabatur, ut dulciſſimas in lacrymas ac ſuſpiria abiret totus. Dicere item pro concione ad ea cunabula conſueverat: ubi eum longe copioſior eſſet fletus, quam eloquentia, lacrymis potius declamare, quam vocibus, iiſque audientium corda inflammare videri poterat.

amoris vi flagrave-nis

110 Alia item in Cajetano ornamenta, aut animi impetus, quam puleberrimos, ſecunda virtutum charitas excitare, atque alere videbatur. Hinc flagrantiſſimus ille zeli ardor, quo perdito-

rum

AUCT. J. P.

A rum hominum flagitia inſectabatur, & novatorum præſertim meodaeia, quibus commaculari candorem fidei, intime dolebat. Quo vero ſtudio & contentione in ejuimodi n onſtra invectus ſit, diximus in loco ſuſius. Hinc ingens in rebus aſperis adverſi que patientia, quæ virtutum omnium, ſed charitatis potiſſimum lapis eſt lydius. Hinc mira in pondare diei & æſtus alacritas: ut cum tot ipſe Religionis munia, tot corporis afflictationes, laboreique ſubiret; numquam defatigatum, relaxanteque lubinde otio ſpirirum quis viderit. Amor quippe, non otium, alimenti ac virium loco erat: ac dicere ſolitum accepimus, Amaoti Deum, quodlibet onus leve eſſe. *Hiſce majoris confirmationis gratia addamus breve illud, ac nervoſum, quod habetur in Bulla canonizationis:* Ea in primis divinæ charitatis flamma, quam jam dudum in præfato divini Amoris ſodalitio conceperat, æſtuabat, ut intra pectoris ſinum contineri cor ejus non ſuſtineret. Hinc juges lacrymæ, ſuſpiria, gemitus, extaſes, tanti ardoris indicia. Hinc, ut omnes eadem flamma ſuccendetet, diſcurrebat huc illuc, in ſimilitudinem ſulguris coruſcamis; atque ut amicum præſulem ob negotiorum copiam, quibus diſtinebatur, Sacrum quotidie facere omittentem, moneret, Romam advolat, vel æſtuante canicula, pioque officio functus, Neapolim illico redit. *Sic ibi.*

B

quæ ex pluribus

111 Sed jam, *Siloſio pag.* 274. *præmate*, ad amorem in proximos ocationem convertamus. Æqua nimirum fropte utraque in Deum ac in mortales caritas eurrit: gliſciique altera ab alterius flamma. Et quidem egregia Thienæi caritas nelcio an repræſentari propioribus lineamentis, ac germanius poſſit, quam quibus Romanæ Rotæ centores deſcripſere. Horum porro verba ſic habent: „ Dulciſſimum reputans refocillamen„ tum, continuo animum obſetvare, inventa & „ nova moliri, quibus animarum ſaluti opem præ„ ſtarer, & ſtudio conluſteret. Quare affiduo ca„ ritatis opere detinebatur Sermonibus enim, „ epiſtolis, conſiliis, confeſſionibus ſe torum in „ animarum levamen dabat „. Quo ſane conſtat, actuoſiorem Cajetani caritatem haud quidem mediocti in laude hærere, neque coerceri terminis, eommunique ſtudio voluiſſe; ſed excogitaſſe in dies nova, ac præſtantiorea ſubinde curas adjeciſſe, quibus demereri genus hominum poſſet. Coæva illi pene in proximos caritas fuit; quippe ab infantia nondum enataverat; cum eſt flagitare ipſe ſtipem, atque erogara ſua manu egentibus geſtiebat. Creviſque poſtea, ac robuſtior in xenodochiis ſtipendia feçit peregregie. Inſervire aſſiduo ægrotis, advigilara. excurrere, nuſſo umquam labore aut fœdiore ſpectaculo aut abjecto opere detertitus.

C

atque proximorum in animarum ſalute

112 Quæ ſane mediocria cujuſdam virtutis documenta videri poſſeot, niſi caput etiam pro mortalium ſalute ac bonn generoſius devoviſſet. Graſſante ſiquidem Venetiis lue, luctari ipſe cum ea temporum calamitate, atque in decumbentium miniſtrria involare non detrectavit. Ceu præſenti quodam amuleto muniretur, contemnete peſtilentiſſimam vim morbi videbatur, propiore atque animoſiora in ægrotos indola ac manu. Incitatique egregie ejus plerique exemplo ad opus fuere, ut non ſua tantummodo ope, ſed aliorum etiam, quos inflammavit, caritate, publico malo præſto fuerit. *Litteræ decretales canonizationis hæc breviſſime expedimus, quando in corporum ſimul & animarum curanda ſalute eo ipſum pervenuſſe indicaat*, ut graſſante Venetiis peſtilentia, ea contagione laborantibus, propriis ipſe manibus inſervire, ac viliſſima quæque munia prompto animo aggredi non formidaret. *At vero cum de curatione animarum injecta ſit mentio; Siloſium denuo revifamus.* D

ex tenuitate vis animæ cum nervum habuerit,

113 At anim, *inquit*, juvandis maxima animis, eorumque ſaluti procurandæ totus adſuit: utque aut ſacris informaret tudes, aut improbos bonæ frugi mentique reſtitueret, nulli ſibi parcendum ſtudio, nulli periculo, nullis item vigiliis, lacrymiſque ac macerationibus duxit: ut merito ob egregiam hanc animi ſedulitatem ac in proximorum quæſtu ſolertiam, venatorem animorum quidam appellaverint. Plane cum alterna quies omnibus placeat, ceu vires accipiat vitus pauluſum reſoluta ac remiſſa, ut inquit ille (*Seneca videlicet, qui ad marginem citatur, de Tranquil. cap.* 15.) Cajetano nullum laboribus temperamentum fuit, nec frangi præclata animi indoles atque impetus curarum aſſiduitate videbatur. Quidquid ab regularis obſervantiæ vitæque communis occupationibus ſupererat temporis, eurandæ proximorum incolumitati impendebat continenti quadam operum ſucceſſione: ac inter ſacrorum adminiſtrationem, inter privata ac publica ad virtutem adhortamenta, inter ſolatia miſerorum aſſiduaſque ſcriptiones dilabebatur numquam remiſſo aut ſeſſo dies. Expiandis potiſſimum confeſſione noxis incumbebat, ac ſingulari quadam tractandorum animocum peritia inſtructus, mirum qua in eo munere aſſiduitate & quo fructu verſabatur. Inerat perhumana quædam verbis comitas atque arcana vis, qua ſubire animos fortiter ac ſuaviter videbatur; privataque ſive objurgatione, ſive inſtitutione cominus ac brevi ceu ieſo ita rem conficiebar, ut nullum obſeſſum eriminibus pectus non expugoaret. Dicere ſolitum accepimus nobilem quemdam virum, qui paſſus aliquando eſt (ſa) exorari, ot Cajetaon conſcientiam aperiret, principio quidem eam peccatorum expiationem ſubauſteram viſam, mox ſuaviſſimam, expertus nimirum ſolertiſſimæ ejus apis aculeum & mel. E

& rem pro ſe, rem per ſuos

114 Porro intentiore quodam ſtudio in proximorum utilitatem animatum egregie fuiſſe Thienæum, docet quam ipſe cum locis Clericorum Regularium lodalitatem inſtituit. Non enim ſuo tantum aut paucorum profectui maximum hoc opus excitavit; ſed qui ampliorem animorum ſegetem cogitabat, (vitus) eommuni orbis bono actuoſum inſtirutum deſtinaſſe. Et vero qua exemplorum luce ac incitamenio, qua concionum celebritate, qua exquiſito templorum cultu, obſoletam Sacramentorum frequentiam inſtauraſſe, extinxiſſe pleriſque in Italiæ locis hæreſum flammam ac luem, invaxiſſe morum diſciplinam, peditiſſimos quoſque ad meniem meliorem revocaſſe, atque id genus eximiæ caritatis munera obiviſſe, alibi cómmemoratum eſt. Atque hæc quidem præcipua Thienæi laus eſt, noluiſſe caritatem ſuam intra ſuæ vitæ tetminos circumſcribi; ſed inſtituto lodalitio illam petenni quadam ſucceſſione in poſterorum animis atque officiis propagaſſe. *Ad hunc rem ſtabiliendam egregie conduxit illud Litterarum decretalium canonizationis effatum*: Catholicæ fidei zelo, & ad hæreticorum confuſionem, Ordinem Clericorum Regularium inſtituit, ac plurima hæreſum monſtra, F

eorum-

A eorumque latebras ſedula inquiſitione non ſemel detexit, ac profligavit.

divinam gloriam cum loco divinarum conjunctis.

115. *Ad hæc, quanto divinæ gloriæ apud alios propagandæ ſtudio, quantoque procurandæ animarum ſalutis ardore ſemper arſerit Vir apoſtolicus, liquet ex ejus epiſtola ad fratres hoſpitalis Miſericordiæ Vicentinos, quæ exſtat apud Caſtaldum c. 2. & quam ex Italico fic. Lectum facimus:* Cariſſimi in Chriſto fratres, pax ſancta ſit cum omnibus vobis. Deſiderium ſalutandi vos facit, ut hanc meam ſcribam: & gaudeo propter vos, quia divina majeſtas ſua eligere vos dignata eſt inter cot alios Chriſtianos, & ad illam dignitatem vos provexit, ut in manus vobis tradiderit opus longe gratiſſimum, curam videlicet & gubernationem gentis vulneratæ ac maleſanæ; utque cordi vobis ſint opera ſpiritus ac virtutis, quæ in ſancto veſtro oratorio ac ſodalitio exercitatis; opera veræ miſericordiæ corporalis & ſpiritualis omnia. Proin rogo vos in viſceribus Domini mei, ut opera iſta magnæ vobis curæ ac æſtimationi ſint, ſi velitis, ut Deo cordi ac curæ ſint animæ veſtræ. Ah! fratres mei cari, ſi conſolari cupitis animam meam, efficite, ut ſemper dici audiam (& dictis facta reſpondeant) res hoſpitalis recte & cum caritate gubernari: & opera veſtra lumen ac bonus odor ſint in iſta paupere civitate. Itaque vos oro per amorem Jeſu Chriſti, & ſanctiſſimæ Matris ejus, ut concordi & unanimi voluntate omnes perſeveretis in ſanctis iſtis operationibus, Deumque pro me precemini, atque meam hanc accipiatis non a me peccatore, ſed ab amore atque obligatione profectam, quam Chriſtus Dominus noſter mihi dedit amandi vos, ac deſiderandi, ut gloria ejus incrementum capiat in iſta ſancta ſocietate. Venetiis die XVII. Junii MDXLI. Veſter in Chriſto frater presbyter Cajetanus. *At unc denuo audiamus Siloſium:*

Waſes virtutes confirmabant.

116 Cum hoc autem amore cutaque proximorum oppido ſolicita, conjuncta in eo ſunt, qui nexus perdifficilis, incredibilis quædam mentis quies, animique tranquillitas ac receſſus; ut ſimul in eorum commodum atque opportunitates ſpargeret cogitationes ſuas, ſimul introrſus recollectus placidiſſimo in cogitationis ſinu, beato quodam otio frueretur. Videbatur profecto in ipſa divinorum commentatione illud præcipue cogi-

C taſſe, qui poſſet mortalium utilitati accuratam operam navare; adeo ardenter ab oratione in externum opus involabat: rurſum in ipſa animorum procuratione ac ſolicitudine ferventiorem quemdam orandi modum didiciſſe; ea mentis applicatione ac ſtudio ab actione ſibi ac precibus redibat. Igitur præter intervalla temporum, quæ ſibi caritas depoſcebat, aſſiduo ferme precandi ſtudio atque exercitatione tenebatur. Enimvero præterquamquod integras perſæpe noctes in oratione tranſigebat, cum ferventiore quodam ſpiritu agebatur, aut acrior impendentis alicujus calamitatis coquebat cura, orandi mos ac ſpatium illi hoc erat: antevertere Horas matutinas, ac ſe ſtatim in odeo ſiſtere conſueverat: atque hoc proœmium veluti quoddam erat prolixioris orationis; proludebatque precibus antelucanis, quas cum aliis mox canebat: iſtisque abſolutis, communem meditationis menſuram ex inſtituto implebat, quam ipſe ad profectum diem continuabat. Faciebat mox ad aram, & iterum ad preces ab cœleſti eo epulo vigoroſior; &, niſi interpellari contingeret, ad communem uſque refectionem attentiſſima rerum divinarum contemplatione cum Deo agere, meditatique videbatur.

D AUCT. J. P.

117 Menſam item preces excipiebant; tum ad externa quædam virtutum opera divertebat, donec die adveſperaſcente; opportuniores inperno *ſingulorum progreſſus* lumini excipiendo tenebras noctus, ad multam noctem divinum cum cœlo commercium ſumma precandi contentione ac perſeverantia producebat. Plane ſcidem, precesque inputes; majorem ævi partem in diviniſſima hac exercitatione Thieatium inſumpſiſſe deprehendes. Id quod Romana ad Pontificem narratio conteſtatur his verbis: „ Majorem temporis partem orationibus, & in „ choro tranſigebat „. Addictus porro orationi ſic erat, ut cum aliorum ſaluti procurandæ domo avocaretur, aut extra conclave odeumque morari opus eſſet, enchiridium, ac lectiſſimarum quemdam precum libellum geſtaret manu, ac ſcilicet momento excideret, led ſtatim ac vacarer, ſuccederet a veſtigio oratio, adhæreretque illico Deo mens. Quos autem ardore animi oraret, quas ſupra memoravimus, manantes uberrime lacrymæ docent. Affirmat id namque Daneſius, qui ſupra, his verbis: „ Memini, me ſæ- E „ pe vidiſſe illum inter precandum lacryman- „ tem „. Tum quædam a ſenſibus abalienatio, elatumque cum ſpiritu corpus contemplationis vehementiam oſtendunt.

ac æſtatus

118 Viſus namque ſæpius ingenti quadam vi Numinis adflatus, abreptuſque ecſtaſi ab ipſis vitæofficiis, immotus peragrare jam cælum, atque cum beatiſſimis mentibus degere adhuc mortalis. Cum vero clauſo interdum oſtio orabat, latere preces clandeſtinæ minime poterant: evulgabant quippe ſuſpiria & gemitus, qui late reſonabant, non ſine incitamento fructuque audientium. Hac diſciplina orandi inſtituere & alios conabatur, nihil aut frequentius aut efficacius monere: nempe ut quod ipſe præſentiſſimum majorum remedium, atque ad expugnandum cælum valentiſſimum machinamentum experiebatur, uturparent & alii; artemque condiſcerent tum calamitates feliciter propulſandi, tum arceſſendi e cælo beneficia, quæ peroptarent. Inſtituræ in primis a ſe Congregationi perquam familiare hoc exercitium voluit, ut non modo actuoſo vivendi genere animos ſtrenue procuraret; verum etiam urbes, Reſque publicas prævalido hoc orationis præſidio fir- F maret, munireque.

in orando Deum.

119 *Magnum porro hiſce auctoritatis pondus accedit e Literis decretalibus canonizationis:* Orationi, *inquiunt*, ita addictus erat, ut quidquid a domeſticis negotiis, atque animarum procuranda ſalute temporis aut otii ſupereſſet, orationi & meditationi daret, mane matutinas preces maturius anteverteas, ac veſpere ad multam noctem orans ante aram maximam elevata in Deum mente tranſigeret. Divinam rem facturus, totus in lacrymas effundebatur; ſeque eo miniſterio indignum reputans, magnæ Matris, cujus erat obſequentiſſimus, opem implorabat, ut vivificum Agnum ea, qua decebat, devotione ſuſciperet, concipiens dulciſſimo quodam mentis obiutu, adeſſe inibi Deiparam, quæ lectiſſimum Filium prona ac munifica manu porrigeret. *Ceterum quod attinet ad beneficiarum nomina, quæ Sanctus publice in candelo e ſuperiore loco recitari inſtituit pro grata apud Deum ipſorum memoria (de qua re Siloſius pag. 276.) conſule Vitam Viri ſanctiſſimi apud Caraccioloum ſub finem.*

AUCT. J. P.

§. XI. Peculiares patroni Cælites, pia erga SS. Euchariſtiam affectio, ejuſdem uſus in aliis promotus; nitor ac majeſtas templi, ſacrorum ritus, prudentia, mens cælitus illuſtrata.

Peculiari pietatis ſtudio venerabatur S. Andream apoſt. ac S. Petrum,

ERgo *quos potiſſimum Cælites peculiari ſtudio ferretur* S. Cajetanus, *memorat Siloſius pag.* 266. Ex Apoſtolis igitur arcano quodam impetu inſignique animi affectu D. Andream colebat; & cum ad aram maximam non faceret, litare ad hujus Apoſtoli altare religioſiſſime conſueverat: forte quod is flagrantiſſime crucem appetierat, quam ipſe ſumme venerabatur, eamdemque in ſui Ordinis inſigne ac teſſeram legerat. Uſurpare proinde ad effingendos morbos, qui e ſacro ejus Apoſtoli corpore promanat, liquorem ſolitus erat: probavitque Cajetani fidem cultumque divus ipſe Andreas, reſtituta aliquando infirmis eo alexipharmaco incolumitate, ut jam in loco narravimus, Apoſtolorum vero Principem ejuſque clientelam præcipuis etiam officiis reverebatur. Quippe quem non modo communis rei Chriſtianæ, verum & Clericorum maxime Regularium patrem atque antefigoanum noverat. Quare cum præſcripta ex ſnrmula ſolemnia Deo vota nuncupamus, Petro potiſſimum dirigi ea voluit: quo plane oſtendit, ut ſui, ita & ſuorum totiuſque Ordinis patrocinium tutelamque illi commendaſſe.

S. Franciſcum aſſiſtatem,

121 Eximio quodam ioſnper cultu Franciſcum Aſſiſinatem proſequebatur, propoſita ſibi abſolutiſſima ejus ſanctimoniæ imagine, ad quam ſe ſuæque vitæ rationes componeret, Paupertatem præcipue inter incomparabilia viri virtutum gaza, gemmaſque commendabat; eamque ſuis moribus inoque in Ordine iam accurate repræſentavit, ut oihil acceſſiſſe ad illam propius vilum fuerit. Ut vero pleraſque ejus virtutum, inſignemque diviiiarum contemptum pro modo imitari gratulabatur; ita quæ ſupra omnem imitationem ſunt, ſanctiore quadam invidia venerabatur; ſcilicet pretioſa illa morieotis Numinis monumenta ac vulnera, quibus puriſſimum Franciſci corpus fauciatum inuſtumque ad maximi amoris ſive incrementum ſive argumentum fuit. Seraphici igitur Patris veneratione uſque adeo afficiebatur, ut cum potiſſimum anniverſaria ea lux appeteret, qua ' a in cælum abiit, excipere illam teoerrimo quodam animi ſenſu ac ſingulari lætitia videretur: explicabatque ipſo oris habitu religionem affectumque in exactum illud divini amoris totiuſque ſanctitatis exemplar ac miraculum.

Virginem Deiparam:

122 At enimvero qua pietate ſanctiſſimum magnæ Matris ac Virginis nomen ac dignitatem coleret, haud facile memoratu eſt. Simul & vitæ lucem, & in Deiparam affectum hauſiſſe, perſuaſit illico ejus parens, cum ejuſdem plane maximæ Virginis inſtinctu, ſtatim ac ſobolem effudit, præmatura inſignique religione ejus illam eſſentelæ obruſit, ut ſignificavimus; oſtenditque poſtmodum Cajetanus præcipuum hunc amorem ac venerationem. Ab Virgine ſiquidem illi ſemper cujuſvis operis principium; nihil umquam inauſpicato, præeunte atque adſpirante eo numine, aggreſſus. Cum conſcribere litteras contingeret, præfixum epiſtolæ nna cum dulciſſimo jeſu nomine & Marianum nomen volebat. Certe quæ a præclara ea nomenclatione incipiunt litteræ, ab inſigni quadam pietate obſignari neceſſe eſt. Cum Chriſti Domini nomen appellaret, addere indiſſolubili quodam nexu Mariæ Filium ſolitus erat. Vim ſuis precibus momentumque e Mariæ nomine ac patrocinio impetrabat. Dicere ſolitum accepimus, orare quidem divinum Numen mortales poſſe; at, niſi Maria interprete, exoraturos plane umquam. *Quod ſequitur de præparatione ad Sacrum, interpellato Maria ante aliud patrocinio, non deſcribimus. Vide dicta in fine paragraphi proxime antecedentis.*

123 *Porro ad majorem teneriimi erga Virginem Matrem affectus, quo vor* S. Cajetani *incaluerat, confirmationem, auctor anonymus in Vita Venetiis edita lib.* 3. §. 13. *pag.* 433. *ex illius, quam Cavus vulgavit, cap.* 8. *prodecie iſta, quæ ex Italico ſic interpretamur:* Non poſſumus bene noſmetipſos præſentare Chriſto domino noſtro, niſi nos ſimul offeramus glorioſiſſimæ Matri ejus Mariæ, amborum filii ac ſervi. *Et mox anonymus hæc ex eo ſubdit:* Invocemus ſanctiſſimam advocatam Redemptoris noſtri Matrem, ut immunditiam noſtram tegere dignetur, ne repræſentare judici juſto, Filio ſuo. Non recuſabit, ſed a ſua Matre admittet magna debita noſtra, non ſecus ac ſi illius eſſent, & per illam ſolvet Patri ſuo æterno ac noſtro. Et porro ſæpe ſolebat dicere: Ad accipiendum bonum a Deo Domino noſtro, non aliud eſt medium, quam frequenter orare Mariam Virginem. Et oportet aliquando audaces nos reddere ad orandam illam. *Pag.* 494. *ad venerabilem matrem ſororem Mariam Caroſum, monaſterii Sapientiæ præſidem, ſcribens iſta inducitur ex Proceſſu Neapolitano fol.* 70. Ora ſanctiſſimam Matrem illam, ut ſanctiſſimæ humilitatis ſuæ pallio me cooperiat, & me protegat a juſta indignatiooe Filii ſui, quam ego provocavi mei ingrati erga divion beneficia animi vitio. *Idem anonymus loco citato ex epiſtola Sanctii ad Lauram Mignanam, loquitur in hunc ſententiam:* Nec vero, etiamſi id deſidero, poſſum aut volo, niſi prius a patrona mea Maria Virgine conceſſum mihi fuerit, ut odio me habeam, ac deſiderem contemni. Illa poteſt hoc efficere: & aliquod quidem dignum contulit mihi donum, & amorem io me ſuum oſtendit, ſed nihil effecit, ſi hoc mihi non det. Bene illa novit, dixiſſe ſe: Reſpexit humilitatem Ancillæ ſuæ. Sum erga illam ingratus, ſervire ei nolo, fugo illam; confiteor omnia. Sed honeſtum eſt, ut voluntas ejus fiat, non mea. Scio illam velle, ut miniſtri duleis ſui & jam parvuli Jeſu ſimus ſecum humiles; ah! cur iſtud in me non efficit?

quamvis ſæpe ab aliis fieri deſideravit,

124 Hoc ei honorificum eſt, hoc in poteſtate ejus poſitum eſt: ab illa ſui amatus, tractus, ac veſtitus: ah! cur me fatigat? Clama, matar, cum tua ſtella & magiſtra conquerere, quod facta ſis parca, & alumnum ſuum derelinquat. Et vero quiſnam tantus eſt ignis, qui cito non deficiat, ſi multo tinere non cooperiatur? Senſus mei, corpus meum, cor meum redigantur in cinerem: anima iſta mea congelata fiat ignis. Id quod ſperare aaſim, ſi tua caritas oraverit patronam meam & ſtellam, dando ipſi de me cantionia aliquid, ac promiſſi. Quod ſi mihi illa id conceſſerit, eam, ac verulum Sponium cum parvulo Jeſu numquam deſeram; ſed per Ægyptum ac deſertum, aliaque ejus pericula ad crucem & ſepulturam eum illa ero, *Ut virtutis amorem inſtillaret aliorum animis,*

A *mis, Reginæ cælorum auctoritatem interponebat Vir ſanctus, ſæpe, prout dicitur loco citato, aliud aſſumpſus, pro quo allegatur Proceſſus Neapolitanus fol. 76.* Optimum ad mortificandam propriam voluntatem remedium eſt, conſiderare, quod ſanctum illud exercitium eam mortificandi docuerint Chriſtus Dominus noſter, ac gloriosa ejus Virgo Mater. *Pag. 435. ex eodem Proceſſu fol. 80. dicitur religioſiſſimus Deiparæ Cliens* quotidie fixis humi genibus recitaſſe ſanctiſſimum Roſarium; additurque, quod inter myſteriorum iſtorum fragrantiam ſeſe detineret magna cum animi ſui voluptate, atque in hunc modum applicaret ac conſecraret animum, ut ſtimulis devotionis punctus, in lacrymarum profluvium diſſolveretur.

Auditur. 125 *Pio etiam affectus ac ſacro quodam horrore correptus fuit erga Virginem Matrem Lauretanam, teſte J. B. Caracciolo in Vita Mſ. ubi inter alia, quæ de eo ſcribit ad ann. 1513. hæc memorat:* Iterum ad D. Mariæ Lauretanæ ædes contendit: ubi illud commemoratu dignum accidit, ut ab operando (ſacris) liceret aliquantiſper conſiſteret,
B neceſſario ei abſcedendum eſſet tanti templi reverentia exhorreſcenti. Ejuſdem ædis antiſtites noſtro Perinio id in tabulariis ſchedis traditum ſcriptis teſtificerunt. Perinius autem noſter Magento ſignificavit, qui in ſua Vita D. Cajetani id inſeruit. *Superiora autem ſic exprimit Bulla canonizationis:* Inter Sanctos, quos patronos ob ſpecialem cujuſque prærogatiſam, atque ad imitandum ſibi propoſuerat, majori colebat affectu in primis Petrum Apoſtolorum Principem, cujus Congregationis patrem & inſtitutorem: cui propterea ex ſui præſcripto nominatim vota ſolemnia a Clericis Regularibus nuncupantur: Andream item Apoſtolum, & Lucam Evangeliſtam, ob ardens in eiſdem deſiderium crucis, cujus teſſera voluit ſuum Ordinem inſigniri: Franciſcum etiam Aſſiſinatem, ob idem crucis conſortium, atque ob paupertatis amorem, præcipuo quodam cultu venerabatur.

Teneritus afficiebatur erga Euchariſtiam. 126 *Jam vero ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento quam tenero eſſet affectus, Siloſius exponit pag.* 277. Aſſiduo poſitis in odeo genibus ante ipſum perſtabat meditabundus, & cum avelli contingeret, reſtitit poſtliminio atque affigi iterum loco
C connitebatur. Ejus amore inflammatus abreptuſque, ad aram principem ut plurimum faciebat; utque tantis myſteriis reſponderet par cultus, oſtonas perſæpe horas ante Sacrificium inter pias commentationes tranſigebat: at quo putamus ardore animi atque affuſione cæleſtium ſacra operatum, qui ea religione ac tot horarum ſtudio, litationi proludebat? Porro cum ipſe eximia ejus pietate incaleſceret, excitare ad eam alios, præclarum ducebat. Et quidem in ipſo pene ætatis ac virtutis flore, nondum regularium diſciplina authoratus, inſtaurare hujus venerabilis Hoſtiæ frequentiam ſtuduit, ut Vicentinæ ſodalitatis Commentariis conſignatum, in loco diximus. Nam qui accedere ad ſacrum hoc epulum quarer tantum in anno ſoliti erant; Cajetani monitis exemploque excitati, principio ſemel in menſe, tum ſingulis hebdomadis; rum, adanſta in ram divinitſimam raligione, pluries in hebdomada communicabant. Inſtituto vero Ordine, cum de Chriſtiana republica bene mereri non uno plane nomine cœperat, tum hoc potiſſimum in commune bonum conſulit, quod reflorſcere, eo adhortante, ac redire obſoletus jam ſacræ Synaxis uſus viſus fuerit.

127 Et quòd externa magis ſpecie ſenſuque D
movemur mortales, auguſtiſſimum Sacramentum Auct.
inter collucentes faces, & quo elegantiore poſſet J. P.
cultu, exponere publicæ venerationi occepit: *et crebrum ejuſdem usum promoverat.*
nempe ut latenti inter ea myſteria divinitati pio-
rum affectum multiplex ea lux ac pompa conciliaret. Derivata hinc eſt gemina in Eccleſiam utilitas. Nam laudatiſſima hæc divini cultus pars, qua magnificentiſſimo veluti in theatro luminum tertis, multoque auro redimitam collocari ſacram Euchariſtiam mos eſt; propagata ingenti cum pietatis incremento ubique populorum eſt, atque inſtaurata frequens ejus ulurpatio. Quod utique Cajetani conſilium & mens fuit: cujus ea potiſſimum ſententia de his myſteriis ſæpius uſurpandis circumfertur: „ Mirum, inquit, omnino eſt, „ poſſe Chriſtianum hominem, Dominum ac „ Deum ſuum hoſpitio excipere, & renuere; per „ hujuſce vitæ ſilvam, tot inferni hoſtis inſidiis „ circumſeptam, atque in caligine ſumma rerum „ ire; & certiſſimam, quæ hic vitæ cibus eſt, „ tutelam reſpuere; tum præſentiſſima quotidie „ ſorbere a malo dæmone venena; & antidotum „ recuſare „. Certe qui egregiè inflammatus in E
tantum divini amoris pignus erat; affectos eodem plane ſenſu omnes peroptabat, curabatque impenſius. Sacerdotes præcipue, ſi quos aut remiſſius facere, aut intermittere interdum Sacrificium intelligeret, emendare lentam illam in divinitſimam Hoſtiam pietatem flagrantiſſime ſtudebat. *Sequitur ibidem rarum S. Cajetani Neapoli Romam tendentis, ut amiſſitem moneret, quo quotidie non ſacrificabat, exemplum: de quo dicta §. 10. n. 150.*

Cedi eorum et nitor ac maieſtas exemplo. 128 *Vin' audire nunc, quo univerſim Vir ſanctus divini cultus ſtudio flagraverit?* Tangere hic illum præſertim, *teſte Siloſio a pag. 278.* cura vi-
debatur. Quam mundiſſimam ſacram ædem, parietes, pavimenta, ac ſacrum maxime inſtrumentum voluit. Aras ornari decentiſſime ac perelegantur curavit; & qui graviſſimis negotiis impliceitus perſæpe erat, ſuffurabatur interdum ſeſe, ac in iis ſua manu concinnandis inſtruendiſque accuratam operam ponebat. Id quod in Nepotiani non ultima poſuit laude Hieronymus, quem non adeo graviores curæ, litteræque diſtrahebant, F
quin ipſe per ſe divinas aras Numini adornaret; gaudebantque profecto nitore ab ſanctiſſima atque erudita ea manu templa. In ſacri porro mobili-rii ſupellectili non tantum munditiam, verum & elegantiam ac pretium peroptabat, ut paupertatem, quam tempore adamabat, extra Dei templa adamaſſe videretur. Quidquid enim gemmarum aurique, aut Attalici fyrmatis in eccleſiis luceret, ut nihil paupertatis detrahere, ita adaugere plurimum populorum reverentiam, inter ſacras eas opes divinitatem ſibi facile repræſentantium, exiſtimabat. Plane qui u ſublimi ea caliarce deſpectat modo noſtra Thianus, gaudere vel maxime putamus, duo hæc ſarta ac tecta in inſtitura ab ſe Sodalitate ſervari; nempe eamdem pauperratem domi, eumdemque in ſacris ædibus ſplendorem: illam quidem ſupra hominum fidem; hunc ſupra paupertatem.

Pſalmodia, ac ſacrorum ritus. 129 Qui etiam, quod magnam divini cultus partam ſtatæ pſalmodiæ penſum exiſtimabat, in hanc curam egregia incubuit, & quam graviſſimo perſolvi in odeo voluit, ſimplici quidem vocis flexu, non cantus modulatione, ut robuſtiora ac ſanctiora primitivæ Eccleſiæ tempora per integra plurium ſeculorum intervalla conſuevere,

AUCT. J. P.

ut Nicephorus adnotavit. *Iis, quæ ſubjungit Sileſius de emendatione Breviarii Romani, memorandis ſupersedeo; lectorem mittens ad dicta §. 5. n. 50.* Quod vero, *uti narrat pag.* 279. ad ſacrorum ritus ac ceremonias pertinet, mirum quam ſtudioſe, ac ſuo quaſque ordine locoque peragendas ſacras functiones curabat.. Siquidem non exemplo tantum, verum & ſcriptis etiam ſacrorum rituum leges præceptionesque conſignavit: nam, ut refert Molſeſius noſter, Ceremoniale Romanum magnam partem cum ſociis Cajetanus lucubravit..

Virtutes Cajetani ſub hoc diverſi proponuntur.

130 Has vero virtutes omnes, quas in Cajetano ſtrictim enarravimus, prudentia .. eaque ſingulari ac prope divina eumulatas fuiſſe, non eſt, cur oſtendere fuſius aggrediamur. Præſpua quidem in ipſo hæc virtus fuit; ejuſque præſtantiam in ea, quam de illius rebus geſtis Joannes Antonius Pratus narrationem conſcripſit, teſtatam voluit in hæc verba: „ Vir erat Cajetanus ſummæ „ prudentiæ conſiliique, ad quem ideo plures „ confugiebant „. Et in quadam etiam epiſtola Andreas Avellinus, vir ſanctiſſimus, ait, ſe a Raynerio Gualanno, quo uius aliquando eſt familiariter Cajetanus, magna quidem de ejus præſertim prudentia audiviſſe. Neque profecto ut pulcherrimum, ita difficilimum opus, quale eſt, novam in Chriſtiano orbe Religioſorum hominum familiam excitare, ſuiſque munire legibus ac inſtitutis, aggredi quis potuiſſet, niſi cui eximia quædam in agendo prudentia ac ſolertia ineſſet. Adminiſtrare poſtea idem idem contigit ea indole, ut nullam exacti moderatoris laudem quiſpiam deſideraret. Primas caritati ac benevolentiæ partes dabat. Nam etſi quadam ſubafteræ frontis otiique gravitate reverentiam maxime timoremque incutere ſuis videretur; deſcendere nihilominus a ſua illa ſeveritate ac ſupercilio, quæſita comitate ac benevolentia conabatur. Perſuaſum namque habebat, amore quam metu Religioſorum hominum cœtus melius regi, ac reddi quam leviſſimum rectori onus, ſi ſubditi ament; docebatque id alios. Nam cum Petrus Fulcarenus, de quo ſæpe alias, detrectaret domus præfecturam, & Cajetano conquereretur, quod eſſet ſuffragatus; is hæc ſtatim ad illum: „ Vis, Petre, onus iſtud tibi ſubditiſque ſuaviſſimum reddere? Cura, ut ameris eum „ Deo „. Hae ipſe arte ſubite ſuavitet ſuorum animos videbatur, quos excitabat fortiter ac valideſſime exemplo.

In rebus agendis, ac ingenii vis mentis celitus data.

131 Stata namque exercitamenta, preces, labores, vigilias primus obire; tum rem communem ſedulo curare, ſingulorum commodis conſulere, adeſſe omnibus, adhortari ſingulari facilitate, peragebantur egregie veluti ab eo, qui prudentiæ articulos omnes noſceret. *Literæ decretales canonizationis inter alias ejus virtutes, hanc ita memorant:* Denique obedientia, paupertate, moderatione animi in adverſis, prudentia, cæteriſque virtutibus ita eluxit, ut conſtans fuerit multorum opinio, illum ſublimioris ſanctitatis gradum attigiſſe, & contuerat metas prætervolaſſe. *His adde ex Sileſio pag.* 280. *ſequentia.* Jam in rebus agendis excellentiſſima quædam vis mentis elucebat. Præaltum ingenium ulus etiam elimaverat, ut, quæ negotia expedienda ſuſciperet, ſumma dexteritate explicaret. Cujus in agendo felicitatis ſpecimen cum non unum plane dederit, tum illud præcipuum, cum noſtras inveteratasque inter Gibertum epiſcopum Veronenſem, Clerumque ſimultates compoſuit. *De qua re meminimus ſupra n.* 53. & 54. Aſſuſa, *ſicut ſubjungit Sileſius*, illi porro e cœlo lux uſque adeo ſuperdum inclarescebat, ut ſupre noſtræ vim mentis arcana ac longinqua pervaderet, ac futuris intereſſet, prædiceretque: ut cum viro nobili, nihil de hac re prorſus cogitanti, publicum votorum ſacramentum prædixit; & eum ſe potiſſimum Religioſorum familiæ olim adjungeret, indigitavit. Et eum incolumem jam eſſe quemdam ex noſtris Clericis indubitanter pronuntavit, pro cujus ſalute rogaverat; nedum ſcire ipſe, aut alii poterant, an impetraſſet. Et id genus pleraque, in quibus ad eximiæ ejus prudentiæ lumen acceſſiſſe meridiem quemdam lucis melioris conſtat.

§. XII. Animi demiſſio, & obedientia.

De profundis.

Sileſius loco jamjam citato, At reliquum, ait, quæ Cajetano inerant, virtutum cenſum percurrere, prolixius profecto eſſet. Claudat inſigne hoc agmen ea virtus, quæ poſtremo ſemper loco cenſeri cupit, cæterum princeps in ea familia eſt, lucemque aliis facit, dum later. Humilitatem appellu ſive modeſtiam animique demiſſionem; quæ, ut in ædificiorum fundamentis accidit, demittitur, ut exurgat ſublimius ſanctitas, conſiſtatque æternum elata virtutum moles. Verumenimvero eum hanc virtutem commemoramus, neſcio quem ſtatim excitati animi ſenſum triſtitiamque ſentimus, qua de inſigni modeſtia conqueri potius, quam enarrare illam cogamur. Nam quod tam decurtata ac mutila tranſmiſſa nobis fuerit Cajetani virtus, proindeque præclara integraque ea exemplorum luce careat poſteritas, humilitas fecit, quam eum colere neſciant viri ſancti ſine publica quadam jactura ac fraude mortalium; cum in primis Cajetanus id maxime contendit, ut præſtantiſſima quæque virtutum decora, reſque ſanctiſſime geſtas humiliter conſepeliret; voluitque locupletiorem exemplis viram, quam hiſtoriam. At occultaverit virtutes alias modeſtia, ſe ipſam contegere minus potuit, viſa exiſtimationi ſanctitatique Cajetani vel minimum detraxiſſe, quando ab ſumma hac humilitate ſummam nos exeellentiſſima mque virtutem conjectamus.

Sanctit.

133 *Quam profundas autem virtus iſta in animo* Cajetani *vel ab ipſa ineunte ejus ætate radices egerit, indicat, tametſi non ſatis convenienter tempori, Sebiana par. 1. Vitæ, cap.* 4 Die quodam Comes ejus pater eum hominibus quibuſdam ſublimis virtutis, ſed humilis conditionis, agere eum conſpicatus, primo tacite eum reprehendit ſevero ſupercilio; deinde vero domum reverſus, illum objurgavit his verbis: Nonne ego toties tibi auctor fui, ut concinne componeres ea, quæ ad vitam nobilem ſpectant, dicens non convenire, ut degenerei in te decus noſtræ domus? Tune Sanctus ſolummodo es illo tuo vitæ modo ac vili ſanguinis noſtri depreſſione? His a Cajetano auditis, qui parum curabat ſplendorem familiæ, dummodo cæleſtis amoris flamma in ſuo corde accenderetur, ſumma cum modeſtia patri ſic reſpondit: In pretio mihi eſt, actionibus meis æquare virtutem meorum Majorum, & ab eiſdem non degenerare, nedum contemnere decus familiæ noſtræ debitum. Sed nec civili veſtitu, nec converſatione cum pauperibus, ſanguinis ſplendores obſcurantur. *Verum hæc lectori relinquimus combinanda cum dictis ſupra §. 1. hujus Commentarii num. 3. de natali* S. Cajetani, *ac patris ejus morte. At eum Sileſium revisamus, qui, quæ-*

tope-

A *topere egregia hæc virtus per reliquam deinceps vitam a Vivo modeſtiſſimo exculta fuerit, memorare pergis hiſce verbis.*

humilitas. 134 Itaque cum duo præcipue ad gloriæ cupiditatem, guſtumque eliciendum curet humilitas, eam virtutes habere, vitia ac labes in lucem trahere; niramque anxius partem implebat Cajetanus. Nam, uti ſignificavimus, ſiquando ani præclara ederet virtutum documenta, aut præſtaret aliia mira, aut acciperet ipſe e cælo magna, nihil odiſſe magis videbatur, quam celebritatem famamque nominis, cavebatque ab his ſcopulis rerum pulcherrimarum taciturnitate ac tenebris. Contra vero ſi quid culpæ aut labis admiſiſſe videbatur Vir ſanctiſſimus, luce vindicabat, evulgabatque errata, ut, imminuta virtutis opinione, excreſceret ipſa tutius virtus. Familiariſſimum id Cajetano vel in ipſis, quæ peccaſſet natura; cujus labes in humilitatis exercitium atque incrementum vertere conſueverat. Nam cum alterius pedum vitio laboraret; id ipſe perſæpe data opera curabat, ut elata paulnlum toga pateret ea inconcinnitas, profligaretque cen collato cominus

B pede ſuperbiam, ejuſque pedem pes luderet. Jam cum clara, ut dixtmus, ab Thienæa ſtirpe eſſet, floreretque opibus ea gens; nil profecto accidere illi moleſtius poterat, quam commemorare quempiam genus & proavos, ſplendoremque divitiarum. Sed neque intuitu conſanguineos dignatum narravimus, ne lux illa generis & pompæ, qua venerant, modeſtiam decoloraret.

cumegregia obedientia 135 Qua item ſui abjectione perquam impenſe præfecturarum inſignia ac titulos averſabatur: illaa autem ſic adminiſtrabat, ut cum defungi officio poſtea contingeret, tanta animi frontiſque alacritate abdicabat, ut oſtenderet plane, quo ſenſu capeſſiverat, quava obiverat triſtitia deſpectuque ſui munus. Sed cum parere quam imperare humilitate gratius, id etiam prius fuit Cajetano, magiſtratus omnea deprecari, ut ad alterius ſeſe nutus ſemper componeret: retinnitque præclarum hoc inſtitutum ac ſtudium ea conſtantia, ut numquam vel latum ungnem a conſeſſarii ſeu Præpoſiti imperio diſcederet, ut merito præclaro quodam nomine appellatus aliquando fuerit perpetuo obediena. Atque in hac obedientiæ laude

C id etiam eſt aſſecutna, ut non utcamque parere, ſatis illi eſſet; ſed votum inſuper erat, ut illa Superior præciperet, quæ magis ſuæ voluntati adverſarentur. Ut eum Venetiis Neapolim diſceſſurus, non modo ſocium niſi ex obedientiæ nutu manuque noluit; verum precatus ex animo eſt, ut illum ſibi adjungerent Patres, qui minus genio ſuæque voluntati conformis eſſet, ut in loco memoravimus.

ut vilſſimis minis ſtudeat. 136 Illud vero egregium humilitatis documentum, abjectiſſima quæque officia, cum maximo præeſſet, obire, atque in everrenda domo ani eccleſia, in linteis perpurgandis, vehendiſque oneribus primam eſſe. Cum infirmis neſcias majorne caritas, an humiliras eſſet: iis namque non modo aſſiduo adeſſe, ac morbis demulcendis adhibere tempeſtivius verborum ſolatia; verum & viliora aggredi miniſteria, & quæ ſœdiſſima viſu erant, attrectare, curare, ſingulari quadam deſpectione ſui videbatur. Jam aliorum virtutem permagni æſtimare, ſua contemptim habere, quæ humilitatia eſt indoles, Cajetano ſolenne erat. Ac ſui quidem ea omnino erat exiſtimatio, ut indignum ſe Dei adminiſtrum reputaret, ac erubeſce-

re pulſarique ſuamet conſcientia videretur, quoties ſacerdotem ſe meminiſſet. Quapropter cum anniverſaria ea dies affulgeret, qua ſacerdotio ſuerat initiatus, dicere ſolitus erat: Hac luce inſignem illam admiſi ambitionis ac ſuperbiæ noxam; vitio ſcilicet vertens, quod honeſtari ſe eo gradu paſſus fuerit. Quo item ſpectat, quod cum ſacerdotes alios perveuſto domni titulo appellaret; ſimplici quidem nomenclatione conſignaret ni plurimum nomen ſuum, indignumque ſe præfigni ea Ordinis nota cenſeret.

D AUCT. J. P.

ut cum ſpecie externa copulatam, plurimo congruunt; 137 Hæc porro ſui demiſſio in ipſo corporis oriſque habitu niminm quantum elucebat. Eadem quippe quæ affectus faculiatesque animæ omnes interne humilitas moderabatur, externe etiam diſciplinam egregie temperabat. Oculi ſiquidem humi defixi vagari ac ſpargi numquam vih: vox illi ſubmiſſior, inceſſus geſtuſque omnis ad modeſtiæ regulam compoſiti; veſtis præterea vilior: extetnus denique cultus is erat, ut qui in Cajetanum incideret, ipſam humilitatis intueri imaginem putaret. Uſque adeo humilia & erat & videbatur interne externæque humilitatia concentu. Quam

E quidem celebrioris notæ virtutem in ultima ipſa vitæ linea mirifice intendiſſe ſcimus; cnm quovis ſe humanitatis officio indignum purans, nullum curando impenſius corport adhiberi ſtudium voluit, uti diximus. Cumque plura ſupremn eo ſpiritu moneret ſuos, tum humilitatem in primis commendavit, eamque pronuntiavit ſententiam vere auream: „ Anima noſtra æternæ felicitatis „ ab dulciſſimo Redemptore ſibi promeritæ cupida, eo eniti velociore gradu in ſublime vi„ debitur, expedita hoc corpore, qun deſcende„ rit profundius, dum viveret „.

quæ 138 *Jam vero quæ ex Sileſio retulimus de profundiſſimo ad abjectiſſima quæque Sancti deſcenſu, corroborare juvat alimnde. Vita anonymi Venetiis vulgata lib. 3. §. 18. pag. 449. de humilitate ejus tractans, ex Cavo cap. 15. illud ipſius effatum profert:* Oportet humiliari ad diſcendum Chriſti alphabetum. *Idem anonymus pag. 450. e Sancti ſcriptis promit hos vultiſſimi de ſemetipſo ſenſus characteriſmos:* Orate pro me. Vobis commendo animam meam. Orationibus omnium me commendo. Orate, & orari curate pro me. Impetrate

F miſericordiam a Domino pro me. Commendo tibi, mater, & filiabus tuis omnibus animam meam pauperem. Orationibus veſtris meipſum totum commendo. Ora, frater mi, ne fiat fuga mea in hieme, vel ſabbato, vel dum prægnans ſum vel nutriens. Ego peccator ſum, parvi me facio: recurro ad vos, ſervi Domini, ut pro me oretis Chriſtum, ac Virginem ejus Matrem. *Neque ab hiſce modeſtiæ floſculis abludebant inſcriptiones ejus,* Cajetanus indignus *vel* indignus presbyter. *Pag. 451. e Proceſſu Vicentino fol. 311. dantur iſta:* Se exercitabat multum in humilioribus domus exercitiis; libenter ſerviebat infirmis noſocomii; diſplicebat ipſi honor, & demiſſiſſime de ſe ſentiebat.

aliunde 139 *Et ex dicto Proceſſu fol. 18. iſta ibidem notantur:* Præ magna humilitatia virtute, quam habebat, ſemper ſe omnium minimum æſtimabat; & ſi boni aliquid operabatur, non ſibi id attribuebat, ſed gratiæ divinæ, monſtrando ſemper, quod ad rem aliquam ineptus eſſet: nolebat æſtimari & in pretio haberi ab aliis. *Pag. 452. indicatur, quod, quando manifeſtabat domna, quæ ſenſuum illecebræ corrumpentes voluntatem, animæ Chriſtianorum ſubminiſtrant, ſubjunxerit, ut ibid. e Pro-*

A *ceſſu Neapolitano fol.* 88, *ſcribitur*; *Totum id* ſum expertus per meum infinitum malitiam. *Coſtaldus cap.* 7. *affirmat*, *cum præ oculis habuiſſe iſtam ſententiam*: Omnis perfectionis janua conſummatioque, eſt cogitatio, ſe divinis indignos beneficiis, & quod bona, quæ Deus facit nobis, nullam habent rationem ex nobis; ſed ſolum procedunt ab infinita divini Numinis bonitate. *Porro ſolitum eum dicere aſſerit anonymus ſupra citatus pag.* 453. *ex Proceſſu Neapolitano fol.* 101. Duplex eſt humilitas: una naſcitur e virtute; alia ſtabilitur a caritate, Vera eſt illa, quæ virtutis & charitatis amore exercetur. *Et ex eodem Proceſſu fol.* 75. Non promittamus nobis facturus eras (*forte legendum* facturos nos) magna: qui hodie nec minima ſcimus, poſſumus ac volumus facere. *Ex dictis conficitur*, *Virum illum adeo magnum apud Deum & homines*, *vere parvulum in oculis ſuis fuiſſe*.

AUCT. J. P.

plurimo teſtimonio

140 *Unde mirum non eſt*, *eum*, *qui potiores aliis ex animi modeſtia deferebat partes*, *non e ſuo arbitrio*, *ſed ex aliorum placito per obedientiam vitæ* B *ſuæ normam ordinaſſe*. *Eum tibi*, *præter ea*, *quæ dabat ſupra Siloſius*, *nonnulla alia ſpecimina*. Obediebat præ cæteris profeſſus eſt, *teſte ſacra Rota apud anonymum pag.* 446. ſciebat enim, illam eſſe meliorem quam victimam, magiſque proficuum auſcultare, quem offerre adipem arietum. Hinc clienis potius ſervire mandatis voluit, quam in proprus dominari. *In iis autem*, *qui amplectendæ Religioſæ vitæ ejus inſtitutum deſiderio flagrabant*, *inter primas conditiones requirebat ſinceram obedientiam*, *& propriæ voluntatis abdicationem*, *ut refert anonymus pag.* 448. *ubi iſta e Cavo aliegat*; *quorum ſenſum ex Italico ſic reddimus*: Oportet cogitare de projiciendo ſe libere atque abſolute ad pedes Chriſti, & in brachia noſtra, nullam ſibi emplius libertatem promittendo, arbitrium ſui ipſius nullum; nec curando aliud, quam hoc ſolum; mortificare videlicet ſic omnem opinionem propriam ac voluntatem, ut clavis affixa ſit ſanctæ cruci. *Et vero quanto in pretio eam haberet*, *non obſcure indicavit ſanctus Fundator*, *quando illum ſimul & carnetem arctiſſimo affinitatis nexu copulavit*; *ut conſtet apud anonymum loco citato*, *qui e Proceſſu Neapolitano fol.* 70. *dixiſſe* C *eum ita memorat*; Caritas filia eſt ac mater ſanctæ obedientiæ voluntariæ, & quaſi navis, quæ conducit ad ſalutis portum: ſine illa craſſæ columnæ, & alti montes (homines videlicet magnis talentis, alisque apparentibus virtutibus ſublimes) ſubmerguntur in profundo mari inferni; quia ſi caritatem non haberem, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, & nihil ſum. *Breve denique eſt illud*, *ſed laudatiſſime patens de Sancti obedientia teſtimonium Proceſſus Neapolitani fol.* 78. *apud anonymum pag.* 451. Erat humillimus cum omnibus, unicuique ſefe prompte ſubmittens.

corripiendi jus.

141 *Coronidis loco placet hiſce attexere verba*, *quæ habentur in Literis decretalibus canonizationis*, *hoc modo expreſſa*: Humilitate, demiſſione animi ac viliſſima ſui æſtimatione inſignis, fratres & agnatos, qui magno cum comitatu Neapolim ad ipſum invitandum perrexerant, ne alloqui aut de vultu quidem excipere voluit: quippe qui ob Chriſti amorem mundo, & pompis ejus jam dudum valedixiſſet. Non alio nomine aut titulo ſe epiſtolis obſignabat, quam Cajetani presbyteri miſeri peccatoris. Abjectiſſima quæque miniſteria vel in ſeculo degens capeſſivit. Et quamvis primus Ordinis parens foret, ejus tamen D regimen aſſumere non eſt paſſus *&c. quæ deſunt n.* 32. Defectus corporis ad confuſionem pudebat; animi vero dotes, atque accepta a Deo dona pro viribus occultabat. Quod ſi quando, caritate extimulante, quidquam rarum vel inſolitum ſuis a Deo precibus impetraret, Sanctorum potius interceſſionibus, quam vel lupianis aut orationis virtuti tribuebat. *Has*, *aliaſque hactenus a nobis expoſitas ſanctiſſimi Viri virtutes Deus*, *qui ſuorum erga ſe liberalitate vinci non ſinit munificentiſſimam ſuam bene aliis facienda voluntatem*, *præveniſſe ſertur benedictionibus dulcedinis ſuæ prorſus ſingularibus*; *de quibus nunc dicetur*.

§. XIII. Apparitiones Chriſti Domini, ac Deiparæ Virginis; miracula a Sancto vivente patrata.

Cor ejus præ divini amoris impetu mirifice micuiſſe, & ſurſum evolare:

R*Everendus pater D. A. Thomas Sebiora Vitæ* S. Cajetani *in compendium redactæ par.* 3. *cap.* 3. *narrat*, *ejuſdem Sancti*, *dum orationi vacaret*, *cor e pectore exiliſſe*, *ita rem geſtam deſcribens*, *quam nos & alias proximo hic ſubjungendas e textu ejus Italico Latine vertimus*: Quadam E vice, dum Cajetanus oraret, amore cæleſti ita accenſus eſt, ut, in ecſtaſim ſublatus, ſenſerit cor ſuum per internos divini ignis impulſus e pectore exire, & duabus flammis, alarum loco, avolare recte illud viderit ad cælum, ſtupente natura, quæ gratiæ arcana penetrare non valens, cogitabat, num homo poſſet vivere ſine corde, vita dependente a corde. Tunc dici vere poterat, Cajetani cor luiſſe ſolum Deum, quem Cajetanus unice amabat. Unde cum Deo amabat Deum, & amando Deum cum Deo, vita vivebet quaſi omnino divina. Hic perſpicuum fit, amorem divinum ſantopere ſuiſſe dilatatum in Cajetano, ut in corpus etiam ipſius dominatus fuerit: ajuſque cor volans ad cælum ſignificavit, nihil in ſe terreni haberi.

Chriſtus ei apparet:

143 *Ibidem cap.* 4. *refert*, *Chriſtum apparuiſſe* Cajetano, *crucem humeris portantem*. Die quodam aliſſimæ contemplationi, *inquit*, intento Cajetano apparuit Chriſtus Dominus noſter crucem humero geſtans, & S. Franciſcus Aſſiſias ad dextram. Cajetanus tenera commiſeratione effectus, F quod cerneret ſuum Amorem pondere gravatum, juvare eum volebet; dumque portando ligno ſubintrare non poſſet, admodum in illa re laborevit. Deoique ad S. Francifci preces, Chriſtus deſideratem ei gratiam fecit, ut in portanda cruce le juvaret; & illi dixit, quod eum ac Religionem ipſius eligeret ad ſalvandas animas ſua morte redemptas. Id quod poſtea apparuit in tot peccatoribus obſtinatis ad pœnitentiam reductis; in tot hominibus perditæ conſcientiæ, virtute acquiſitis; in tot hoſtibus Crucifixi, adorationi crucis lucrifactis; in tot animabus *&c.*

Deipara infantulum Jeſum tenendum præbet:

143 *Cap.* 5. *ſcribit*, Cajetanum *a B. Virgine iterum accepiſſe in ulnas infantem Jeſum*; *eaque ſic memorat*: Cajetanus die Circumciſionis contemplans teneri myſterii iſtius ſublimitatem, in ecſtaſim raptus, B. Virginem inter brachia geſtantem infantulum Jeſum conſpexit; amauimque ſuum pignus illi conſignans, diu iſtud in ſuo ſenere ſinu ipſi permiſit. Vir ſanctus tum temporis adeo magno gaudio delibutus eſt, ut ex oculis effunderet flumina tenerrimarum lacrymarum *&c.*

144 *Cap.* 6. *alteram ac plane miram Chriſti*

appari-

alia miraculi Christi apparitione gaudet.

A *apparitionem ſis exhibet laudatus auctor*: Dum infirmus eſſet Cajetanus, ac abſorptus in Deo per contemplationem, apparuit ei Chriſtus, dixitque: Cajetane, ego huc veni, ad concedendam tibi gratiam, quam vis. Mihine, reſpondit Sanctus, mihine, qui nihil mereor, oblatio tam ampla? Agedum, cum valis, Domine mi, in meum nihilum collocare bonitatis tuæ favores, ac malum meum tua magnificentia beare, oro te, fac, ut nomen meum prorſus oblivioni detur in mea Religione, ita ut nullus umquam de me ſermo fiat. Gratiam iſtam abs te peto per tua ac beatiſſimæ Virginis, Matris tuæ, merita. Quam gratus accideret Domino iſte humilitatis heroicæ actus; ſine mora ei manifeſtavit, dum teneram ei amplexum dedit, & latus ſuum apertum ad ipſius os porrexit.

ani & alia

145 *Huic apparitioni ibidem cap. 7. ſubjungitur iſta*: Sub ſupremos vitæ ſuæ dies, quando, ingravelcente malo, lectulo ſuo affixus, Chriſti paſſionem meditabatur, & in corde ejus accendebantur inflammata deſideria moriendi in cruce, ad imitationem ſui amati Crucifixi; aliunde

B vero dum ſe indignum deputabat hujuſmodi morte; ecce, Dominus denuo ei apparet, ad illum præciſe modum, quo fuit extenſus in cruce, nimirum vulneratus totus, ac nudus; & ita eum affatur: Siccine ploras, Cajetane? Tum Cajetanus, Domine, inquit, boccine me rogas? Ac deinde ſubjunxit: Ploro, quia velle te mori iterum, oſtendis, Domine. Scenam iſtam mitte: eum ad tanti horroris ſpectaculum, videre te non poſſim ac vivare. Reſpondit Chriſtus: Cajetane, nudam tibi dedi meam crucem; non eſt æquum, ut ſic permaneat; ſed convenit, ut aliquis in ea affigatur. Tu deberes cruci affigi, ut ſores mei ſimilis; verum, quia miſeret me tui, volo iterum cruci impoſ.

magis mirabile: cui addo angelicam refocillationem &c.

146 Poſtquam hoc audiſſet Sanctus, totus amore plenus ac dolore, contenta voce exclamavit: Quomodo, Domine, vivne iterum mori? Scito, aliud nihil umquam mihi fuiſſe in votis,

C quam martyrium. Solum hoc ſubjungo, quod alio modo ac magis crudeli, ſi dari queat, mori deſiderarem, quia ut in cruce, in qua tu es mortuus, moriar, non ſum dignus. Ut paucis abſolvam, mi Deus, voluntatem meam habes. Tibi itaque, reſpondit Chriſtus, fiat favor hic, &, quoniam ego pro te mortuus ſum, eſto & tu crucifixus pro amore mei. Hoc dicto, levavit eum a terra, ac ſuperimpoſuit cruci, fecitque, ut in anima ſentiret per intervalla pœnas Calvariæ montis, clavos, fel, ſpaſmos, agonias, derelictiones; idque tanto cum dolorum exceſſu, quantum tolerare poterat homo, & non mori. *Bonzius lib. 3. Vitæ n. XXI. refert Sanctum, in cœſtaſico mentis exceſſu poſitum, angelica manu refocillatum fuiſſe fructu e paradiſi cœleſtis munus decerpto. Ad has, ſæpius viſus eſt Chriſtus, eodem memorante, ſuum alium Servum ponere in corde ſuo, arcto cum amplexu ſtringens.*

Sub finem vitæ dei affirmat a Deipara favoribus recreatur,

147 *Denique memoratus Sebaſtus cap. 8. beatiſſimam Virginem ſpectabilem S. Cajetano ſeſe exhibuiſſe infirmo narrat, rem ita referens*: Dum Cajetanus graviter conflictaretur magna cum infirmitate, quæ poſtrema extitit, totus divinæ voluntati conformatus, hinc quidem pati deſiderans, ut ſuo alimentum præberet amori; inde autem mori exoptans, ut ſine mora tranſiret ad vitam in ſuo (ſummo) Bono, perfectius illud amandi gratia, ſuavem habuit viſionem, in qua D
Matrem Dei, ſplendoribus undique illuſtratam, Auct.
ac officiolis Seraphinis comitatam, ad ſe accedere conſpexit. Ad apparitionis majeſtatem, Ca- J. P.
jetanus præ reverentia Virginem verſus ſe inclinans, profunda cum adoratione, Domina, inquit, benedicito mihi. Cui Maria cuoi aſpectu prorſus ſereno reſpondit: Cajetane, benedictus tu eſto a Filio meo. Scito, non aliud pertinere ad me, quam ut te conducam mecum in paradiſum eo modo, qui tibi magis placuerit, atque ut amoris tui ſinceritatem mea præſentia remunerer. Sic eente, o dilecte mi; ſi reginæ majeſtas privet te confidentia filiali erga me; ecce me matrem tuam. Tu mihi es filius per gratiam, dum ego ſum mater Jeſu, qui fratrem te ſuum vocat. Vitæ S. Cajetani ſcriptores memorant, eum, dum virginem erga ſe attenderet favorem, omnino abſorptum remanſiſſe, atque adeo ſuiſſe a mente alienum, ut mortuus videretur.

ab eoque contra dæmonem defenſus, ad ſalutem reſtauratur. Miracula virtutem edidit.

148 Eodem etiam tempore ſuſtinebat interius E
crudelem pugnam, a cacodæmone ſibi illatam, Deo id ita permittente, ut e victoria cœleſti coronæ incrementum acceederet. Cajetanus itaque ſingulari Reginæ angelorum patrocinio glorioſe de inimico triumphavit. Beata Virgo, prout refertur in Proceſſu canonizationis ejus, heroem victorem ad patiendum excitavit, ac deinde angelorum choris mandavit, ut triumphatricem ejus animam comitareotur ad cœlum empyreum. Deinde aſpectum majeſtate quidem præditum, ſed ſuavem convertens in Cajetanum; Cajetane, inquit, Filius meus te vocat. Eamus in pace. *Atque hæ quidem ſunt viſiones, quas e textu biographo huc produxi*, a diverſis, *prout addit*, auctoribus diſtincte deſcriptas, *prout quot ſint earum fides. Præter has, quæ virventi Sancto adſcribuntur, gratias, ut vocant, gratis datas; tria* S. Cajetanum, *dum etiamnum viveret, edidiſſe miracula, habemus ex Antonio Caracciolo in Vita apud nos infra c. 8. a n. 89. e Prati ſynchroni teſtimonio relata, quibus præmiſerat aliud c. 7. n. 69. ac ſeqq. publico deinde Romanæ Rotæ calculo comprobatum, ſecundum dicendum infra ſcripſi §. 16.*

§. XIV. Cultus beatificationi prævius imperitur; & magis inde confirmatur. F

Mortem conſequuta ſunt fama ſanctitatis, ac miracula.

Sic *vita erat* S. Cajetani; *hujuſmodi, uti ſupra narravimus, virtutum ornamentis, ac illecebrarum cœleſtium deliciis affluebat. Quam ubi excepit beatiſſima mors*, Fama ſanctitatis, *prout loquuntur Litteræ decretales canonizationis*, quæ in vita invaluerat, glorioſius, & longe lateque poſt obitum diffuſa, mirum in modum percrebuit non traditione ſolum & memoria ſingularium ejus virtutum; ſed excellentia miraculorum, ſignorum, & gratiarum, quibus in vita, & poſt mortem mirificavit Dominus Sanctum ſuum. *At de ſignis, miraculis, ac favoribus, hujus Servi Dei patrocinio obtentis, alias erit nobis dicendi locus. Apage interea temporis frivolum illud ac frigidum Bailleti ad diem* VII. *Auguſti col.* 104. *in* Cajetani *Vita*: DICITUR (On dit) Deus voluiſſe hominibus poſt mortem ejus dare indicia ſanctitatis ejus per ſigna extraordinaria, quæ ſubſequentibus temporibus effecerint, ut opera data ſit informationibus circa vitam ejus, ac miracula ejus ſecundum formas ordinarias. *Sed hæ miſſæ, de egregia, quam Sanctus poſt mortem reliquit, vene-*

A *veneratione loquamur*. Ex abdito *enim, uti præfatur Antonius Caracciolus in Vita*, virtutum ejus thesauro promanasse arbitramur Vicentinorum (ut alios præteream) in eum reverentiam ac religiosum cultum, qui adeo jam excrevit, ut imaginem ejus, quam privato laticm cultu venerentur, passim exquirant *&c.*

AUCT. J. P.

Testimonium sanctitatis Thienæi in Menologio Vicentino.

150 *Historiæ Clericorum Regularium conditor sæpissime jam memoratus*, Illud, *inquit a pag.* 292. Thienææ virtutis ac sanctitatis pervetustum testimonium est, quod Joannes Baptista Castaldus (Vitæ Cajetani cap. 9.) memorat. Contigit, cum is Vicentiæ moraretur, ut ad divi Felicis Cassinensis congregationis cœnobium se conferret. Aderat inibi Fortunatus, ejusdem congregationis monachus, qui dum ad humanitatis argumentum, prisca ac celebriora ejus asceterii monumenta ostenderet; inter alia Vicentiæ urbis Fastos sive Menologium manuscriptum inspectandum præbuit: in quo Sancti sive indigenæ sive ejus ecclesiæ olim
B prælules notabantur: quos inter sub eadem ipia, qua excessit, die cernetur Thienæus in hæc verba: Septimo Idus Augusti beatus Cajetanus confessor, fundator Ordinis Theatinorum. Quod postea Menologium Julii Carcani, patricii Vicentini, opera typis expressum Romæ fuit Superiorum permissu: cui titulus: Index Sanctorum & Beatorum magnificæ urbis Vicentinæ. Singulorum ibi effigies & nomen & dies natalitia; exornatque eos etiam Fastos Thienæi commemoratio. Quo plane edocemur, prisca quadam religione & cultu veneratam Viri sancti memoriam atque in eam statim egregiæ virtutis formam floruisse, ut adscribi olim in Divorum classe meruerit.

qui adhibito Auctor Pontifex PP. V.

151 Secundæ huic de Thienæo opinioni visi etiam Pontifices Maximi adstipulari. Enimvero Paulus optimæ memoriæ Pontifex quintus, ut proniora io defunctorum venerationem populorum vota compescerct; cum publicas ea de re sanctiones evulgasset, professus omnino est, nihil iis se legibus de Cajetani cultu imminutum velle; imo meotem esse, ut & erga præclara ejus merita religio perduraret, gliscerctque; & Beati nuncupatio, utpote pervetusta constantique geotium pie-
C tate incitata, usurpari passim ac vulgo posset. Atque hanc postmodum animi sententiam comprobatam vivæ vocis, ut ajunt, oraculo voluit, explicata sua meote geminæ augusti Senatus celebriori purpuræ, Joanni primum Delfino, Cardinali Vicentino, mox Roberto Cardinali Bellarmino: id quod etiam Venetæ Reip. Oratori conceptis verbis declaravit. Ac tandem compositis litteris, Dendato Gentili episcopo Casertano Nuntio Apostolico Neapoli jussit, ut cæterorum quidem cultum ad earum ordinationum regulam exigeret; quod vero ad Cajetanum Thienæum pertineret, nihil priftini honoris externæque pietatis decerperet immutaretque. Hac igitur communi omnium ordinum existimatione commendata diu multumque Cajetani sanctitas, demum severiore Romanæ Rotæ censura accuratissime ac rite discussa, accedente Sedis Apostolicæ auctoritate, nutuque, exposita publicæ veneration i fuit. Anno siquidem labentis seculi nono & vigesimo supra millesimum sexcentesimum, illum Beatorum numero adoptavit Urbanus octavus.

Ex eo quod cultus impetrarit,

152 *Verum antequam eo usque perventum fuit, machinæ quædam ad evertendum beati Viri cultum adhibitæ sunt; sed eo successu, quem Silosius Historiæ Clericorum Regularium tom. 2. ad annum* 1615. *pag.* 360. *sic memorat*; Quodam religionis zelo allatum Romam, Cajetani effigiem, contra quam Pontificiæ sanctiones caverent, prostare in ecclesia populorum pietati. Ad hæc, marmoream erectam ad publicam domus januam ejus statuam e regione Pauli IV. Maximi Pontificis, inscriptisque ad documentum auro litteris ac Beati appellatione diserte appositam, clarum miraculis ipsum dici. Quo quidem visum infringi Romanas ordinationes, censuramque adhibendam. Negotium Apostolico Neapoli Nuntio demandatur, adiret ad D. Pauli, ac re propius inspecta, amoveri imaginem atque inscriptionem juberet. Quod molestissimum sane Patribus. Sed qui modum non excessisse, persuasum habebant, ut imperata facere minime detrectarunt, ita nihil antiquius habuere, quam summum Patrem per idoneos interpretes appellare. Perorandam causam suscepit Venetæ Reipublicæ orator, ad quem Viri e Veneta dominatione tueri famam ac sanctitatem spectabat. Accessere & plurium augustorum Patrum studia, qui favere Ordini
E ac æquitati singulari voluntate visi sunt.

magis illa laudo

153 Itaque toterpellatus tantorum capitum auctoritate ac officiis Pontifex. Moveri loco Thienæi effigiem, ac litteras ab ejus simulacro expungi, nimis quidem severe jussum conqueruntur. Virum præclari Ordinis conditorem, excellentique lubnixum virtute sanctitatis fama non modo in Veneta regione, sed etiam alibi locorum annis abhinc omnino septuaginta, hoc est, ab ipsius statim excessu floruisse; miraculis jam tum claruisse: Beati nuncupationem hæsisse vulgo ab ejus item exitu, atque in scriptis etiam monumentis, illusque imaginibus legi, affirmarunt. Antiquitatem, merita, publicam famam satis habere ponderis, ut Virum sanctissimum communi lege solvant. Præciperet proinde summus religionis Antistes, retineri in sua possessione Cajetanum. Explorari rem diligenter Paulus Pontifex voluit, ac demandatum Petro Cardinali Aldobrandino negotium; qui non perfunctorie quidem, sed tabulis juratisque ad veri fidem testibus adhibitis, mox ad augustorum Patrum cœtum, qui rebus fidei summo jure præsuot, detulit pervetustam de Thie-
F næo opinionem, ac famam nominis Beatique appellationem esse: adstipulari item miracula; idque in plerisque Italiæ regionibus.

confirmavit.

154 Aderat Pontifex, qui testatus diserte est, suas de Beatorum cultu ordinationes ita ratas velle, ut adultæ jam veterique populorum pietati minime detraherent. Nempe reprimendæ vulgi facilitati novitque religionibus temperandis factas; cæterum suam stare vetustati venerationem ac cultum, par esse. Quocirca moneri Neapolitanum Nuntium jussit, nihil in Paulina Clericorum Regularium basilica de Thieoæo novandum: atque adeo stare loco ejus imaginem, atque inscriptionem fineret. Quo sane nullus reportari illustrior triumphus potuit, ipso sacrorum rege adjudicante Thienæo litem; fecitque is turbo, ut radices firmius ageret communis de Dei Servo existimatio, cum maxime convelli stirpitus cultum omnem putarent. *Jam vero quemadmodum Vir sanctissimus ad solemnes ac publicos Beatorum honores evectus fuerit, pluribus hoc loco declarandum restat.*

§. XV.

A

§. XV. Sancti Beatificatio; Officium ac Miſſa; lætitia publica, miraculum.

Perruptis difficultatibus beatificationi Proculi,

Vita ſancti Confeſſoris noſtri a Sileſio vulgata lib. 3. cap. 1. tractat de eo altaribus admodum cum titulo Beati; ubi non obſcure obſervat, ſi in universa rerum ſanctiſſimi Patriarchæ ſerie eventus ſit aliquis ſingulari dignus admiratione; hunc eſſe, qui in legitimo ejus cultu verſatur. Elapſis jam quippe ab ejus obitu annis fere ſeptuaginta, nullaque interea temporis de comprobanda ipſius vita ſanctitate ſermone habito; temporis antiquitas, multarum rerum ſingularium oblivio, ac perſonarum, quæ penitus cum habuerant cognitum ac perſpectum, proindeque ad mirabilia de illo affirmanda perquam erant accommodatæ, defectus, videbantur perſpicue indicare, operam inſemi fruſtra in aggrediendo tam difficili incepto, in quo Sedes Apoſtolica tanta cum accuratione ac rigida adeo cum cenſura procedit. Quia

B *tamen ipſamet antiquitas, quæ cauſam roddebat deſperatam, eam animabat ſimul; cum omnis evidentiæ uti & probationes in rebus antiquis locum ſupplent vox a majoribus tradita, ac fama haud interrupta, graviſſimum juxta ac periculoſum ingreſſum illud aſſumptum eſt: quod, Deo bene favente, atque fervido illius, qui hoc promovebat, animo ſuperatis, quæ occurrebant, obſtaculis, felicem tandem exitum habuit. Atque his quidem, quæ ex laudato Vitæ ſcriptore præmiſimus, ſubjungitur pag. 206.*

Decretum S. Congregationis Rituum

156 Decretum ſacræ Congregationis Rituum de ſolemni beatificatione beati Cajetani Thienæi, Clericorum Regularium fundatoris. Tbeatina. Die ſabbati XXII. Septembris MDCXXIX. Facta per S. Rotæ Auditores relatione Sanctiſſimo de Proceſſibus, auctoritate Apoſtolica fabricatis ſuper ſanctitate ſervi Dei Cajetani Thienæi, nobilis patricii Vicentini, Patrum Theatinorum fundatoris; itiqua in S. Rituum Congregatione de mandato Sanctitatis ſuæ per plures ſeſſiones, citato etiam ad hoc, & audito promotore fidei, ad relationem illuſtriſſimi Cardinalis Antonii Barberini acerrime diſcuſ-

C ſis; cognito primum ſuper validitate dictorum Proceſſuum; deinde ſuper virtutibus heroicis, & demum ſuper miraculis in vita, & poſt mortem interceſſione dicti Servi Dei, ab Altiſſimo patratis;

pro ut obtinetur 3

157 Eadem ſacra Rituum Congregatio unanimi illuſtriſſimorum Patrum conſenſu cenſuit, tuto poſſe, quandocumque Sanctiſſimo placuerit, deveniri ad ſolennem canonizationem dicti Servi Dei, Cajetani Thienæi; & interim poſſe concedi, ut ipſe Dei Servus in poſterum Beatus nuncupetur, & ab omnibus Clericis Regularibus ubique exiſtentibus Officium de communi confeſſoris non pontificis, in die ejus obitus recitari, & Miſſa celebrari juxta Breviarii ac Miſſalis Romani rubricas, etiam per ſacerdotes Regulares, & ſeculares, ad eorum eccleſias confluentes, in civitate vero Vicentiæ, ubi natus; & in civitata Neapolis, ubi ſacrum ejus corpus requieſcit, in omnibus eccleſiis tam Regularium, quam ſecularium Miſſa, & Officium reſpective celebrari, & recitari valeat: ne pro præſenti anno dumtaxat prædicti Patres Theatini ſolennem beatificationem cum Officio in die eis bene viſa, hic Romæ in eccleſia S. Andreæ de Valle; nec non alii ad illam confluentes celebrare poſſint, & valeant. Joannes Baptiſta Cardinalis Detus.

158 *Nec diu Urbanus PP. VIII. diſtulit annuere ſacræ Congregationis decreto, ac pro religioſiſſimorum multorum principum petitionibus (qui ſanctiſſimum ea de cauſa apud ſanctam Sedem teſtiſcrarum vobis) nimirum Ferdinandi de Auſtria Romanorum regis, Ludovici XIII. regis Francorum, ſerenissimæ Reipublicæ Venetæ, Caroli Emmanuelis ducis Sabaudiæ, Ferdinandi magni Etruriæ ducis, Cæſaris Eſtenſis ducis Mutinenſis, Mariæ Magdalenæ archiducis Auſtriæ, Chriſtianæ de Lotharingia magnæ Etruriæ ducis, Eliſabethæ de Sabaudia principis Mutinenſis, aliorumque inſignis notæ dominorum, prout legere eſt apud Sileſium; quorum quidem preces talem habuerunt locum apud memoratum Chriſti Vicarium, ut ſuper iſto negotio Interes Apoſtolicas benigne expediverit, quas dictus auctor pag. 208. ſic recenſet:* Indultum Sanctiſſimi D. N. Urbani octavi celebrandi Miſſam, & recitandi Officium de beato Cajetano Thienæo, Clericorum Regularium fundatore. Urbanus PP. VIII. ad perpetuam rei memoriam.

Indultum conceditur.

159 In ſede Principis Apoſtolorum, nullis licet noſtris ſuffragantibus meritis, divina providentia conſtituti, ad ea, per quæ ſervorum Chriſti veneratio in terris promoveatur, & laudetur Dominus in Sanctis ſuis, paſtoralis muneris noſtri partes propenſis ſtudiis, impendimus, prout pia Chriſti Fidelium, & præſertim Catholicorum regum & principum vota expoſcunt, noſque conſpicimus, in Domino ſalubriter expedire. Sane nomine dilectorum Præpoſiti Generalis, & Congregationis Clericorum Regularium Theatinorum nuncupatorum, nobis nuper expoſitum, quod facta nuper per dilectos etiam filios cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores nobis relatione de Proceſſibus, Apoſtolica auctoritate fabricatis ſuper ſanctitate ſervi Dei Cajetani Thienæi, nobilis patricii Vicentini, dictæ Congregationis fundatoris; iiſque in congregatione venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium, ſacris Ritibus Præpoſitorum, de mandato noſtro per plures ſeſſiones, citato etiam ad hoc, & audito Promotore fidei, ad relationem dilecti filii noſtri Antonii, ſanctæ Mariæ de Aquiro diaconi Cardinalis Barberini nuncupati, noſtri ſecundum earnem ex fratre germano nepotis, acerrime diſcuſſis; cognito primum ſuper validitate dictorum Proceſſuum, deinde ſuper virtutibus heroicis, ac demum ſuper miraculis in vita, & poſt mortem, interceſſione dicti Servi Dei ab Altiſſimo patratis; itidem Cardinales unanimi conſenſu cenſuerunt, tuto poſſe, quandocumque nobis placuerit, ad ſolennem canonizationem dicti ſervi Dei Cajetani Thienæi deveniri.

ut Clerici Regulares celebrare de ea Miſſam, & Officium recitare poſſint;

160 Quare pro parte non ſolum Præpoſiti Generalis, & Clericorum prædictorum; verum etiam cariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Ferdinandi Romanorum regis, in imperatorem electi, & Ludovici Francorum regis Chriſtianiſſimi; nec non dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & Reipublicæ Venetorum, aliorumque Chriſtianorum principum nobis fuit ſimiliter ſupplicatum, ut interim, donec ad ſolennem canonizationem dicti ſervi Dei Cajetani Thienæi deveniatur, idem ſervus Dei Cajetanus Thienæus Beatus nuncupari, atque Officium & Miſſa de eo, ut infra, celebrari poſſit. Nos pias Ferdinandi regis, in imperatorem electi, & Ludovici regis, nec non Venetorum Ducis & Reipublicæ, aliorumque

D Auct. J. P. ut, uti & quæ regum ac principum ſupplicationes Sedi Apoſtolicæ.

E

F

AUGT. J. P. Arumque Principum, ac Præpositi, & Clericorum prædictorum vobis hujusmodi quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, de eorumdem Cardinalium consilio, ut ipse Dei servus Gajetanus Thienæus in posterum Beatus nuncupari, atque ab omnibus Clericis Regularibus ubique existentibus Officium de communi Confessorum non Pontificum, in die ejus obitus recitari, & Missa celebrari juxta Breviarii & Missalis Romani rubricas, etiam per sacerdotes seculares & Regulares, ad eorum ecclesias confluentes:

quod præcitatæ Virentinæ ac Neapolitanæ ad omnes ecclesias extenditur.

161 In civitate vero Vicentina, ubi natus; & in civitate Neapolitana, ubi sacrum ejus corpus requiescit, in omnibus ecclesiis tam secularium quam regularium, Missa & Officium, ut supra, respective celebrari & recitari valeat. Ac pro præsenti anno dumtaxat dicti Præpositus Generalis, & Clerici solennem beatificationem cum Officio & Missa in die bene visa, hic Romæ in ecclesia S. Andreæ de Valle, nec non alii ad illam confluentes celebrare libere & licite possint, & valeant, Apostolica auctoritate, tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus, & impertimus, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem quod præsentium reassumptis, etiam impressis, secretarii ipsius Congregationis, vel alicujus notarii publici manu subscriptis, & alicujus personæ, in dignitate ecclesiastica constitutæ, aut Præpositi, vel Vicarii Generalis ejusdem Congregationis sigillo munitis, eadem prorsus fides ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die VIII. Octobris MDCXXIX. Pontificatus nostri anno septimo.

Publicus Rescriptum.

162 *Quanta vero cum apud Clericos Regulares, tum apud alios lætitia exceperit res adeo utrisque optabilis finem, tametsi nullus dixero, facile quilibet intelliget. Dicam tamen breviter, nonnulla delibans ex iis, quæ refert Siloſius loco citato pag.* 221. *Quamquam cum apertis ac publicis lætitiæ significationibus celebrare tunc temporis solemne illud festum, vi Indulti supra memorati, Romæ dumtaxat licuerit Patribus Theatinis; Neapoli tamen aliquanto cum splendore illud peractum fuit in ade S. Paulæ sacra. Offibus quippe sancti Fundatoris ibidem loci quiescentibus, rationi erat congruum, ut & major inibi esset lætitia, & majore cum pompa & magnificentia manifestaretur. Ut igitur sacitus præteream solennem supplicationem, templumque ac Beati imprimis sacellum egregie adornata; in domus istius claustro exstabat oratorium antiquum, divino Amori sacrum, ad similitudinem Romani (de quo supra num.* 56.) *cui tot inter illustres viros sanctus etiam* Cajetanus *annumeratus fuerit; ac notasse juvat, ibidem supra portam litteris aureis hanc fuisse inscriptam epigraphen:*

BEATO CAJETANO THIENÆO,
SOCIETAS DIVINI AMORIS,
CUI DUDUM PARUIT, SODALI OPTIMO,
NUNC SUPPLEX PROCUMBIT TUTELARI FORTISSIMO:
UBI MILES, INDE TRIUMPHATOR.

Hoc ex oratorio moveri cœpit dicta supplicatio; quam tubas inter ac tibias præcedebat vexillum D. Joannis Austriaci, relligiosissimæ principis, ac sanctissimi D. Joannis Austriaci filiæ affectu ac sumptibus elaborari curatum, Pulcro ac longo ordine sequebatur magnus nobilium præcipuorum Neapolitanorum numerus, ardentibus facibus instructus: pone illos veniebant Patres Theatini ordine binario, ac tædiferi: postremo autem loco portabatur ab illis etiam in habitu sacerdotali statua, quæ postquam ad templum pervenisset, aræ principi imposita est. Proxima sequitur Missæ solennis cantus suavissima cum musica; uti & pranido Vesperæ: in quibus comparuere delectis undis domus, una cum dono, nomine communi collata; atque elegans oratio panegyrica fuit recitata. Inclinante ad vesperam die, ubique spectabantur ignes festivi; volitare per aera pyrobuli; infinita super fenestras, locaque eminentia ardere luminaria, concinente ecclesiarum omnium æris Campani pulsu, nec non sonitu plurimorum tuborum igneivomorum reboante. Parco festiva hujusmodi gaudia singulare cum applausu & affectu populi, ad tres usque vesperas continuata fuere; quibus non defuit mirabile quidam eventus, ad confirmandam novi Beati gloriam. Unum unicum retulisse sufficeris probationis gratia; quod in fide Siloſii, uti alia, quæ modo narrabam, ex Italico sic profero;

ad Neapoli lætitia;

163 Monasterium Conceptionis monialium Theatinarum, situm ad pedem montis, quem S. Martium nuncupant, a venerabili matre sorore Ursula Benincasa fundatum; tamquam illud, quod nostrorum diæcesioni ac disciplinæ subesset, in communem pariter lætitiæ partem venit, & in altissima ac spectabilissima convenus parte, nec non in aliis itidem locis accendit quadringentas, fortasse lampades, quæ bonam noctis partem asserunt. Tantum tunc domi erat ad usus domesticos repositum olei, ut ad mensem dumtaxat unicum posset sufficere. At quid accidit? Postquam liberalitar ac diu subministratum esset, quod sufficeret tot luminaribus, alimentum, & quando in animum inducebant, consumptum illud fuisse, observarunt, quod mensura prior ne vel tantillum quidem diminuta esset, quodque etiamnum supperet pro uno mensa. Magnus mocniles stupor invasit; ac Cæcilia Genuina, quæ postea loco, tunc autem peno præerat, rei gestæ instrumentum sua manu scripsum dedit.

Miraculum hac facta narratur;

164 *Parce quidem, e supra dictis, Sanctis beatificatio per universum celebrata Ordinem est, & quasi primordiis, ut ita dicam, labris degustata: in universaria tamen ejusdem memoria majori splendori ac magnificentiæ laxata sunt frena. Anno autem illo, quo Romæ sole radiatum fuit privilegium sacros honores celebrandi die* XIX. *Novembris; universus Eminentissimorum Cardinalium cœtus solennem hanc festivitatem sua præsentia honoravit in sacello S. Andreæ de Valle, quæ principum Oratores, atque Curiæ Prælati, una cum nobilitate Romana ac inferioris notæ hominibus etiam confluxere, adeunt templum illud ingentem non caperet multitudinis adeo copiose concursum. Ditissimus fuit ædis sacræ & altarium apparatus: musicus concentus, in plures choros distinctus, exquisitissimus: nec defuit eloquentissima in laudes Beati oratio. Hisce superaddis Siloſius cumulatissimam miraculorum ac cœlestium favorum, suffragantibus beati Fundatoris, meritis impetratorum congeriem; quibus nos finem, alibi locum dabimus, pertaturi interea ad supremam ipsius dignitatem in terris, quando solemni ritu Sanctorum numero a Sede Apostolica adscriptus est,*

ac magnificentia apud Clericos Regulares Romæ præfertim;

§. XVI.

§. XVI. Miracula publico Romanæ Rotæ calculo comprobata.

Religiosi eumdem Theatini ordinis fundatum

INter Vitas S. Cajetani a *variis editas, extat una, quæ sub nomine Eurosæ Mifasolii ſcripta præmittur; ad cujus calcem Italicum adjecta ſuæ decumanæ quædam Latine circa dictum Sanctum; unde igitur alia, quæ usus nobis venit, accurrunt primo loco miracula. Et quoniam publico ſacro Rotæ, quam vocant, judicio comprobata ſunt, atque adeo majora quam alia, quæ ſic probata non ſunt, anteferenda ratus; idea præmittere ea hac viſum eſt una cum titulo, quo hoſce conſtat verbis:* Miracula a ſacra Romana Rota approbata pro canonizatione S. Cajetani Thienæi, Clericorum Regularium fundatoris. Miraculum in vita. Fracti cruris ſanatio. Quidam e Religioſis B. Cajetani inſtituto addictis, cœnobio ad res obeundas egreſſus, tam graviter in via prolapſus eſt, ut alterum ſibi crus frangeret. Accerſitus eſt medicus, qui poſt applicata varii generis remedia, cum nihil ſe proficere intelligeret, ſecandi cruris, ut reliquo

B corpori vita conſtaret, conſilium cepit.

a medico ſanatur.

166 Quo intellecto, medicum Cajetanus rogavit, ut in poſterum diem ſectio differretur. Noctu vero cum ad cubiculum infirmi ipſa perrexiſſet, ipſumque præ doloris acerbitate reperiſſet inſomnem; primum quidem accommoda eum conſolatione recreavit, exhortans, ut ſe divo Francisco commendaret; mox ut detracta faſcia ſibi vulnus oſtenderet, rogavit; quo conſpecto in genua procidens, ægrum, ut una ſecum orationi incumberet, monuit, eaque breviter abſoluta, ſigno crucis vulnus ſignavit, oſculatuſque eſt, illoque rurſus elligato, receſſit. Reverſus mane medicus, ab infirmo, ut ſe haberet, petiit: cui ille nullum ſe amplius dolorem ſentire reſpondit, amotaque faſcia, cruris integrum ſolidumque conſpexit, ita ut vix tanti vulneris veſtigium ſupereſſet.

Moribundo ſalus reſtituitur.

167 Miracula poſt mortem. Sanatio moribundi. Miraculum 1. Comes Georgius Trivultius graviſſima viginti dierum febri eo redactus eſt, ut non modo cibum aut aliud quidpiam, quod reficiendæ naturæ ingereretur, non retineret; ſed ne deglutire quidem valeret: quo conſpecto, medici, cum inſuper ne arteriæ quidem in eo pulſum

C reperirent, plane de infirmi ſalute actum eſſe pronuntiaverunt. Collatum ei fuerat extremæ unctionis Sacramentum, perque Cardinalem Borromæum Mediolani archiepiſcopum impertita, ut vocamus, benedictio. Cum Olympia uxor ajue, animo, ut per eſt, afflicta, noctu Religioſos S. Antonii, qui mariti animam veluti mox egreſſuram Deo commendarent, accerſivit. Venerunt illi, & inchoato jam pietatis officio Olympiam conſolantes, ut maritum B. Cajetano vera & viva fide commendaret, horteti ſunt. Cumque illa reſpondiſſet, Non videtis clamorum jam eſſe? replicaverunt, conſideret, Cajetanum ei maritum ſuum reſtituere velle. Excitata eſt Religioſorum vocibus Olympiæ fides, quæ, flexis genibus votiſque nonnullis nuncupatis, ſalutem a Caietano poſtulavit, infirmoque deinde modicum juris porrexit; quod illa non ſumpſit modo, ſed retinuit; & poſt brevem requiem adeo convaluit, ut mane accedentes medici ab omni eum febri morboque liberum invenerint non ſine circumſtantium admiratione ac lætitia, laudantes Deum in ſanctis ſuis.

168 Sanatio moribundæ. Miraculum 11. Helena Gritta, nobilis Veneta, cum fere per menſem a febri continua magiſque angoribus decubuiſſet; ingraveſcente denique malo, ne cibum quidem retinebat: vix ullum proferre verbum poterat, lectuque affixa jacebat immobilis. Cumque hoc in ſtatu per alios quinque & viginti dies perduraſſet, eos, a quibus invifebatur, deficienta jam voce, ut ſe beatis Andreæ & Cajetano Theatinis commendarent, rogavit: commanuequa venerandum ſenem quemdam, qui beatus Cajetanus eſſet, ſibi videre videbatur, conſolantem atque ut ſperaret hortantem. Deſperaverant jam omnino infirmæ ſalutem medici: munita fuerat ſacrolanctæ Euchariſtiæ extremæque unctionis Sacramentis tamquam jamjam moritura: cum videns nihil ſpei in humana ope repoſitum, aliquid reliquiarum beati Cajetani a præfatis Religioſis petit. Cumque earum nihil ad manum eſſet, reliquiæ beati Andreæ Theatini illi porrectæ ſunt una cum imagine beati Cajetani, atque interim res divina ab uno dictorum Religioſorum pro infirmæ ſalute facta eſt; in qua, ut Cajetanum pro ſanitatis reſtitutione rogaret, ipſa petierat. Sacrificio peracto, intimo cordis affectu Cajetani o- E pem imploravit, & ſine mora repentinus in membra vigor redit, languorque una cum angore receſſit, datumque cibum potumque ſumpſit ac retinuit: altera poſt die per domum deambulavit, nec multo poſt domo, ut prius conſueverat, egreſſa eſt, priſtinis viribus & ſanitate confirmata.

Innatus eius morbus articularis,

169 Sanatio inveterati morbi articularis. Miraculum 111. Petrus Francus Venetus moleſtiſſimo ſiniſtri brachii dolore decimum jam amplius annum conflictabatur, adeo ut ne veſtire ſe quidem abſque alterius auxilio poterat; quod ex morborum articularium genere medici pronuntiaverunt. Cum quadam die vehementius ſolito diſcruciatus ad eccleſiam ſancti Nicolai Tolentinatis acceſſit, poſtiiſque ante imaginem beati Cajetani genibus, eum exe eum, ut ſanitatem ſibi a Deo impetret, rogavit; & repente omni dolore liberatur, priſtinæque incolumitati reſtitutus ſanuſque permanſit.

febris letalis femina, * *Talis Zannania*

170 Sanatio mortiferæ febris. Miraculum IV. Veronica Zannina *, puella octennis, fabri maligna, laterum dolore, & pleuritide correpta eſt, eoque deducta, ut, deſperato humano ſubſidio, a medico veluti jamjam moritura deſereretur. Ad- F monita eſt puellæ mater, ut eam ad imaginem beati Cajetani, quæ in eccleſia ſancti Antonii erat, deferret, ac eidem multis jam miraculis claro commandaret. Fecitea, ut monebatur; moribundaque filia ante B. Cajetani imaginem collocata, emiſſis precibus, ut ei ſalutem impetraret, eflagitavit. Oraverat aliquamdiu, cum inſignam ſibi obtinendæ gratiæ ſpem ingeri ſenſit, receptamque filiam domum retulit, inque lectulo repoſuit: quæ illico ſomno correpta, per ſeſquihoram dormivit; ea deinde expergefacta matrem, quæ pro cubilis foribus aſſidebat, compellavit, cum tamen per dies ſeptem ne verbum quidem effet aloquuta; qua ingreſſa, Mater mea, inquit, venit ad me lenex ille nigra indutus veſte, quem Cajetanum vocant, capitique meo manum impoſuit, ex quo ſanam me & incolumem tactio. Da quod comedam: nam fameo; veſteſque meas mihi porriga, quibus induere me cupio. Comedit, ſeque non ſine adſtantium ſtupora ipſamet veſtibus indait, ac ſina alicujus auxilio ad eccleſiam S. Antonii perrexit ac ſana permanſit.

ac vivi;

171 Sanatio febris lethalis. Miraculum V. Franciſcus Virga Mediolanenſis cum ex vehementiſſima

A ma febri decumberet, adeo ut ne moveri quidem se posset, nec aliud jam ei quam sepulchrum superesset; admonitus est, ut B. Cajetani opem imploraret, quod ubi peregit, sic a tergo impulsi sensit, ut lecto exiliret; & sine mora consurgens, seque vestibus suis induens, perfecta se incolumitate donatum cognovit.

AUCT. J. P.

172 Oculi pessime affecti sanatio. Miraculum VI. Helena Tomasellæ Vicentinæ quinquenni dextero oculus quadam humoris defluxu, crustulisque ex eo natis gravissime affectus est, crassa insuper nebula organum occupante, angebatur anxia filiæ calamitate mater, & præsentaneo amittendæ lucis periculo territa, cum recordaretur miraculorum, quibus in dies Cajetanus inclarescebat; ab eodem filiæ suæ sanitatem petit, seque binos oculos argenteos oblaturam promisit; posteraque die abominatam humoris fluxu, nec non crustulis nebulaque liberam reperit.

pessime affectus oculus.

B 173 Lasi oculi sanatio. Miraculum VII. Franciscæ Iberta Venetæ, linea vestis in oculum impacta, magnis per aliquot dies doloribus divexata est, sanguine suffuso, lacrymisque exundantibus ac nebula lumen offuscante; allatus est ei a matre, ut vocant, Agnus Dei, in quo B. Cajetani reliquiæ continerí dicebantur, invocatis ægra Cajetani opem: cumque oculum ter prædicto signo signasset, dolora statim depulso, ac lacrymarum sanguinisque fluxu cessante, pristinæ incolumitati restituta est.

lasi oculi sanatio.

ex vestis filo.

174 Liberatio a morbo comitiali. Miraculum VIII. Vienna Musca Vicentina comitiali morbo per annos duodecim miserandum in modum divexata est, ita ut viginti quatuor horarum spatio ter ex eo caderet, singulisque vicibus per binas ternasve horas, & quandoque diutius prostrata conflictaretur. Venit ad eam quadam die Religiosus quidam ex Ordine Theatinorum, Vicentiæ commorans, qui cum illam non mediocriter ex præfato morbo afflictam reperisset, obtulit ei imaginem B. Cajetani, exhortans, ut se sancto huic Servo Dei commendaret. Vovit illa, se quotidie postquam a lectulo surrexisset, antequam aliud quidpiam aggrederetur, orationem Dominicam & salutationem angelicam coram ejusdem imagine recitaturam. Cumque votum hoc emisisset, semel jam ea die ex morbo ceciderat. Mirandum dictu! Votum illico secuta est salus, atque a tam atroci morbo libera mulier permansit.

a comitiali morbo.

C

votum.

175 Accidit ut post duos menses quadam die votum illa per oblivionem non persolveret: adfuit sine mora negligentiæ corrector morbus, quo, ut ante votum conflictaverat, correpta est. Illa, tam insigni admonitione emendata, statim ut a prima morbi procella deferbuit, voto satisfecit, iterumque a morbo remansit libera: donec post quatuor menses iterum voti oblita, idem persolvere neglexit, statimque præfatus eam morbus invasit: sub cujus initium filia ejus, quæ tunc aderat, orationem Dominicam salutationemque angelicam coram Cajetani imagine pie promittere recusavit, illamque, ut potuit, Beato commendavit; statimque ad sanitatem mulier rediit, abrupta ultiore afflictionis duratione; deinde ipsamet quoque voto suo sine dilatione satisfecit: neque umquam postea illius est oblita, & jugiter a morbo permansit libera, inque solida firmaque sanitate perduravit.

solvit votum.

solvit votum & sanat pessimum ulcus.

176 Sanatio ulceris pessimi. Miraculum IX. Catharina Buranella Veneta per tres annos pessimo ulcere in superiore palati parte laboravit, carne ad nares usque perforata, tantisque inde doloribus discruciabatur, ut nonnunquam febri corriperetur. Tria erant ulcera, unum in foramen abeuntia; & cum misera biberet, vinum per nasum excurrebat. Admonita est, ut beato Cajetano se commendaret, ejusdemque imago ad hunc effectum ei tradita est. Invocavit illa intimo cordis affectu Cajetanum, & patribus prædictam imaginem applicuit, orique injecit; inque sanitatem recuperat, tabellam miraculi indicem ad imaginem ejus, in ecclesia S. Nicolai Tolentinatis collocaram, portare promisit; seque cubitum recepit. Cajetani imaginem ori applicatam tenens: ac mane cum expergisceretur, perfecta in incolumitate donatam cognovit.

D

177 Sanatio hydropicæ. Miraculum X. Dignamerica Lauretia Venetæ cum jam annum tertium decimum æque intercute laboraret, tam vehementi dolore dorsi correpta est, ut omnia sibi ossa commuta videretur, neque ullo pacto movere se valeret. Hoc modo affecta cum postea experficeretur, ingens in cubiculo lumen velut per fenestram infusum, ac prope lectum Religiosum quemdam ex Ordine Theatinorum conspexit. Quo visio, multum jam dici processisse existimavit, eumque Religiosum, qui confessiones ipsius audire consueverat, a quo inviseretur, esse putavit. Mox ut B. Cajetanum esse animadvertit, eum invocans, O beate Cajetane, exclamavit, o Cajetane sancte! Postque has voces Cajetanus una cum luce evanuit; eodemque tempore omni se morbo liberatam perfectæque sanitati restitutam cognovit, continuoque surgens, solitas suas orationes recitavit, neque postea aqua intercute, vel doloribus ab hoc morbo laboravit; cum tamen quotannis ægrotare bis terve solita esset, singulisque vicibus menses vel amplius afflictari.

ex hydrope sanatur ope, & cilicio Cajetani.

E

178 Liberatio energumenæ. Miraculum XI. Julia Crotta Mediolanensis puellula a dæmone arrepta miserandum in modum vexabatur, cumque exorcizaretur, respondit dæmon, se in ecclesia S. Antonii ante imaginem B. Cajetani exiturum. Puella, voto a parentibus nuncupato, ad prædictam ecclesiam perducta est, & ante imaginem Cajetani constituta: ubi post orationes aliquot iteratas & exorcismos, spiritus malignus ter B. Cajetanum nominans, ab obsesso corpore egressus est, puellamque concussam exanimi similem reliquit; quod profectus tuæ signum fore prædixit.

liberatur ope energumena.

F

179 Signum evidens animæ precibus Beati adjutæ. Miraculum XII. Bartholomæus Trivellinus, incola civitatis Venetiarum, ex lethali morbo decumbens, cum jam esset morti proximus, presbyterum, a quo extremæ unctionis Sacramentum reciperet, accersivit. Qui postquam advenit, conspectam super infirmi lecto B. Cajetani imaginem charitate impressam, eidem osculandam tradidit; ut hæc verba, Ora pro me, beate Cajetane, ter diceret admonuit; quo peracto, prædictam imaginem presbyter in lecti angulo inter columnam eumdem ac ferramenta reposuit, ita ut cadere nullatenus posset; cumque infirmus jamjam animam esset efflaturus, eadem imago absque ministerio humano, relicto, ubi polita erat, loco, super faciem moribundi sic collocavit, ut non sine stupore conspecto, presbyter eam accepit, ægroque eam osculandam porrexit, qui, osculo libato, continuo spiritum suo reddidit Creatori. *Miracula illa contractius perstringuntur in Compendio Romano. Litteræ Decretales pro canonizatione Sancti, eorum pleraque summatim relationi suæ*

item miraculum negatum in S. imagine.

A *ſuæ interſerunt. Siloſius inſuper conſuli poteſt lib. 7. a pag. 284. ſuæ Hiſtoriæ, ubi ea refert mutato ſtylo; ſed illud, quod ſuperius primo loco narratum eſt de fracto ac ſanato crure, præmiſeat lib. 5. pag. 166.*

§. XVII. Acta in cauſa ſolennis canonizationis.

Sicut negotium Sanctos canonizandi, ſumma cum maturitate pertractari ſolet.

DEſumemus præſentis argumenti materiem ex *Siloſio lib. 3. Vitæ; qui poſtquam cap. 17. affirmaſſet, ſot & tam frequentibus, quæ retulerat, miraculis, in omnis hominum generis utilitatem a Dei Servo patratis, tamum ſibi eſtimationis admirationiſque eum conciliaſſe apud populos, ut nihil magis deſiderare viderentur, quam virtutem adeo heroicam videre præmiatam, ejuſque memoriam debito Sanctis cultu honoratam; vere, uti proſequitur laudatus auctor, ultimis hiſce temporibus ob continuas res mirabiles, quæ ictra*

B *atque extra Italiam audiebantur; ob promptam omnibus patrocinium; ob communem applauſum & acclamationem; familiæ privatæ, civitates, provinciæ, ac regna talibus cum publicæ venerationis ſplendoriſque ac cultus teſtificationibus proſecuta ſunt, ut pro huiuſmodi erga illum religionis impetu, ac ſingulari adeo nec non communi animorum conſpiratione velle viderentur viva voce Sanctorum albo eum inſerere. Verum quia inter omnia Romanorum Pontificum opera, nullum eſt illo ſanctius, quod magnas animas declarat ſanctas; nullum illo ſublimius, quod ad tam ſpectabilem dignitatem, atque ad publicam tctius Chriſtiani orbis venerationem evehit homines virtute præſtantes; nullum denique majore cum ſtudio ad legum eccleſiaſticarum ac ſacrorum canonum normam exactum, quam illud, quod in Sanctorum canonizatione verſatur; in tam gravi negotio proceditur merito lento pede, nec ſine longis conſultationibus ac maturis juxta & prudentibus obſervationibus, virtutem ac miracula ad ingenioſiſſimum examen ſeveramque cenſuram revocando.*

C 181 *Hoc ipſum accidiſſe beato Patriarchæ, quo de agimus, recte obſervat Siloſius: is etenim evolavit ad cælum anno 1547. & anno demum 1671. id eſt, anno poſt obitum ſuum centeſimo tertio ac vigeſimo, Sanctorum catalogo adlectus eſt. Præceſſore Proceſſus variis in locis formati ad comprobandas egregias ejus virtutes: ſed duo poſtremi, quorum alter in provincia ac civitate Alexienſi ſeu Lycienſi, alter Romæ fabricatus eſt, rem perduxere ad optatum finem. In aliis informationibus, ac primis potiſſimum Neapolitonis, inſignis quidem ſuis copia miraculorum, quæ producta fuere; ſed in iſtis ultimis, habita majore ratione ponderis quam numeri, novem dumtaxat in medium prolata eſſe, aſſerit laudatus Siloſius; & ſunt illa, quibus curata videlicet ſunt immedicabilis gangræna in manu Franciſci de Core; tumor periculoſiſſimus in coxendice & in tibia Jacobi Rubini; diſtorti pedes atque ad greſſum inutiles Urſulæ Cala: malum exulcerati cancri, qui lupa dicitur, Joſephi Atelli; peſtilens ulcus in humero ſiniſtro Cataldi Baſtæ; maligna febris, apoplexia, convulſiones & alia graviſſima mala Nicolai, filii Ducis Caffarelli, a apparitione Sancti; digiti fiderati ejuſdem mobilis, ia inſtanti unico ſoluti; ultimum denique locum obtinet puer octennis, qui e puteo, in quem inciderat, & in quo erat mortuus, fuit extractus, ac vitæ reſtitutus. Tria ex dictis miraculis dantur inſerius num. 183. & 184. de pluribus ac illuſtribus aliis conſule gloriam poſthumam, quam exhibebimus poſt Vitam.*

Sic etiam accidit in S. Thomæ caſu.

D Auct. J. P.

182 *Hæc autem cauſa quemadmodum acta fit, & quibus gradibus Vir beati promota fuerit canonizatio, placet referre ex Litteris decretalibus Innocentii PP. XII. ſuper eadem canonizatione poſtea confectis; ubi habentur iſta:* Verum editis deinde novis decretis ejuſdem Urbani prædeceſſoris, ſiluit cauſa; dnnec ſuper ejus reaſſumptione a fel. rec. Innocentio PP. X. etiam prædeceſſore noſtro, ſignata fuiſſet commiſſio: confectiſque novis Proceſſibus ſuper iis, quæ poſt indultam venerationem ſupervenerant, prævia memoratæ Congregationis declaratione emiſſa die XXIX. Novembris MDCLVIII. quod de perebreſcentia famæ venerationis & cultus erga præfatum beatum Virum concludenter conſtat, in Congregatione coram .. Clemente X. prædeceſſore, die 11. Novembris MDCLXX. habita, referente bo. me. Federico tunc tituli S. Petri ad Vincula E presbytero Cardinali Sforzia nuncupato, idem Clemens prædeceſſor de venerabilium fratrum noſtrorum, tunc ſuorum, S. R. E. Cardinalium, iiſdem ſacris Ritibus præpoſitorum conſilio, de præfatorum Proceſſuum relevantia conſtare pronuntiavit, & ex novem tunc propoſitis & dileuſſis miraculis, tria tamquam concludentiſſime probata, & ſupra naturæ creatæ vires patrata approbavit. *Ea ibidem ſequuntur, & exſtant in Decreto jamjam producendo.* Quapropter eadem Congregatio, acciiis iterum conſultoribus, cenſuit unanimi voto, ſic annuente eodem Clemente prædeceſſore, poſſe quandocumque ad ſolemnem dicti Beati canonizationem, juxta ritum dictæ ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac ſacrorum canonum decreta tuto deveniri, eumque cum Deo regnantem definiri, & univerſali Eccleſiæ colendum & venerandum proponi. *Hæc tbi. Inſtrumentum vero publicum ſuper hac re confectum exſtat apud Siloſium a pag. 349. & ſic ſonat:*

quæ quemadmodum acta ſit,

e documentis publicis.

183 Neapolitana canonizationis beati Cajetani Thienæi, Clericorum Regularium Fundatoris. Diſcuſſo dubio propoſito per Eminentiſſimum D. Cardinalem Sforziam in Congregatione coram Sanctiſſimo, in vim proceſſuum auctoritate Apoſtolica nuper confectorum in civitate Lycienſi, & in Urbe, ſuper iis, quæ poſt indultam eidem Beato venerationem ſupervenerunt, Sanctitas ſua de conſilio Fratrum, de illorum relevantia conſtare pronuntiavit, & ex novem miraculis tria approbavit, tamquam concludentiſſime teſtificata, & ſuper vires totius naturæ creatæ patrata. Primum ſiquidem Proceſſus Lycienſis ſanationis Franciſcæ de Core a cancro exorto in vola manus ſiniſtræ, mox exulcerato, gangræna invaſo, & in ſphacelum converſo, eum brachii & partium cordi adjacentium infeſtatione, nil proſus juvantibus humanis remediis, ſtruſtulorumque putridæ carnis inde facta eroſione ponderis unciarum quinque abſque ullo dolore percepto ab infirma; ita ut chirurgus ſequenti mane vellet ei manum abſciodere, & brachium uſtione curare; ſed præcedenti ooſte, uncta manu oleo lampadis prædicti Beati, cui ſeſe toto corde commendaverat, poſtmodum ſe ſanam & incolumem, manumque jam emoriuam & fœtentem, vivificatam ablque ullo cicatricis ſigno comperit non abſque omnium admiratione.

exponitur F

184 Secundum, quod eſt quartum ex eodem Pro-

AUCT. J. P.

A Proceſſu, Joſephi de Aiello, ſpatio quatuordecim annorum laborantis cancro exulcerato, lupa appellato, in ſiniſtræ coxendicis parte poſteriori, qui tribus digitis diſtans a genu incipiebat, & ad inguinem extendebatur quatuor digitis in latitudinem progrediens, & tribus in profunditatem, carnem ipſam erodens ac depaſcens, putridus inſuper ac fœtens, invocata ope Beati, unctaque coxendice oleo lampadis ante ipſius aram ardentis, ſanus & incolumis viſus eſt abſque ullo cicatricis veſtigio; pelle ſiquidem extenſa & æquata, naturali inſuper colore prædita, acſi tali morbo eumquam invaſus fuiſſet. Tertium denique, quod eſt primum Proceſſus Romani, Nicolai filii Ducis Gaſparis Caffarelli, qui febri maligna correptus, convulſione cum intenſione & extenſione manuum, pedum & tronci totius corporis modo emproſthotonico deformi inſtar ſirenis, thoracis muſculis convulſis, abſque loquela aliiſque infirmitatibus & ſymptomatibus

B lathalibus oppreſſus, viribus conſumptis, & a medicis proclamatus, veluti eademmet nocte xxtx. ſuæ infirmitatis moriturus; emiſſo tandem voto dicto Beato, qui illi radiis & ſplendoribus circumfuſus apparuit, ſtatim & incontinenti ſanus, incolumis & robuſtus compertus eſt cum omnimoda virium recuperatione, æque ac ſi hujuſmodi infirmitatibus numquam laboraſſet; medicis cæteriſque illud admirantibus, & Deum mirabiliter in Servo ſuo collaudantibus. Expletis igitur omnibus, quæ nova exigunt Decreta ſanctæ memoriæ Urbani octavi; accitis iterum per Sanctiſſimum conſultoribus, unanimi voto eadem S. Congregatio cenſuit, ſic annuente Sanctiſſimo, quandocumque tuto deveniri poſſe ad ſolennem dicti Beati canonizationem juxta ritum S. R. E., & ſacrorum canonum diſpoſitionem, eumque definire regnantem cum Deo, & univerſali Eccleſiæ colendum & venerandum proponi. Hac die 11. Novembris MDCLXX. Martious epiſc. Portuen. Card. Ginettus. Loco ✠ ſigilli. Bernardinus Catalius S. Rit. Congr. ſecret.

§. XVIII. B. Cajetanus Sanctorum numero adſcriptus, cæremoniæ & apparatus, Officia ac Miſſa.

C

poſt quæ, nec & poſt præcipuum præmi,

AT *redeamus ad Litteras decretales Innocentii PP. XII. in hac cauſa quænam actu ſecutas ſuſuper ſub Clemente X. memoratas*: Accedentibus itaque clariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum, tunc ſuorum, Leopoldi Romanorum regis, in imperatorem electi; Caroli Hiſpaniarum regis Catholici, & Mariannæ reginæ viduæ, ejus matris; nec non tunc in humanis agentis Ducis, & Reipublicæ Venetorum, ac bo. me. Ferdinandi Mariæ, dum vixit, utriuſque Bavariæ ducis, ſacri Romani imperii principis electoris, & Adelaidis ejus coojugis, aliorumque principum Chriſtianorum; nec non tunc exiſtenti Præpoſiti Generali Clericorum Regularium nomine totius Ordinis, ac demum civitatis Neapolitanæ precibus; poſtquam præfatus bo. m. Antonius tunc epiſcopus Prænestinus, Cardinalis Barberinus nuncupatus, vice ſim. mem. Martii epiſcopi Portuenſis, Cardinalis Ginetti nuncupati, memoratæ Congregationis præfecti, morbo tunc detenti, ſummam Proceſſus, ſuemque & aliorum ſuorum collegarum d. S. R. E. Cardinalium ſac. Ritibus præpoſitorum ſententiam (cui cæteri in eodem conſiſtorio præſentes Cardinales unanimi adhæſerunt ſuffragio) retuleras, & in ſequenti publico D conſiſtorio, quo præter Cardinales præfatos, etiam ſupradicti patriarchæ, archiepiſcopi & epiſcopi in Urbe commorantes, ac dilecti filii Romanæ curiæ prælati, ipſiuſque Clementis prædeceſſoris familiares convenerant, dilectus etiam filius magiſter Marcellus Severolus, noſtræ, tunc ſuæ conſiſtorialis aulæ advocatus, de beati Viri vita, virtutibus & miraculis dixerat, ac præfatorum Leopoldi Romanorum regis in imperatorem electi, Caroli Hiſpaniarum regis Catholici, tunc in humanis agentis Ducis, & Reipublicæ Venetorum, & Ordinis Clericorum Regularium ſupplices preces inſtauraverat;

186 Idem Clemens prædeceſſor ejuſmodi preces perlibenter excepit, quibus ſupremi ſanctitatis honores beato Viro expetebantur, & ſicut gaviſus ſummopere fuit, excitatum eidem triumphum animadvertere in obſequiis principum, & in veneratione populorum; ita jure merito fore confi- E dit, ut imitari non pigeret, quem celebrare delectabat. Quia tamen in maximi momenti negotio, illius erat exploranda voluntas, qui Sanctorum principatum tenet, omnes idcirco & ſingulos hortatus ſuis ex animo, ut precationibus, jejuniis, eleemoſynis, cæteriſque eximiæ pietatis operibus difficillimam illam ad inveſtigationem auxilium eidem de Sancto comparare contenderent, ſine quo impervia ſunt mortalium oculis conſilia divinitatis. Quin etiam ſententiam præfatorum venerabilium fratrum noſtrorum, tunc ſuorum, S. R. E. Cardinalium, nec non patriarcharum, archiepiſcoporum, & epiſcoporum omnium tunc in Urbe commorantium, ad rem in terris cæleſtem conſultiſſime decernendam exquiſivit: qui in ſequenti conſiſtorio ſemipublico, ad hunc effectum indicto, præſentibus etiam noſtris, tunc ſuis, & Sedis Apoſtolicæ notariis, & cauſarum palatii Apoſtolici Auditoribus, ex iis, quæ ab eo propoſita & ex Proceſſu relata fuerunt, ad ſolemnem canonizationem beati Cajetani poſſe proceſecuta ſunt

di, publicis ſuffragiis cenſuerunt.

187 Quorum unanimi conſenſu audito, cum nihil aliud deſideraretur eorum, quæ ex ſanctorum Patrum auctoritate, ſacrorum canonum inſtitutis, præfatæ S. R. E. conſuetudine, ac novorum decretorum præſcripto agenda & obſervanda erant, idem Clemens prædeceſſor aperiens os ſuum in benedictione, & gratias agens divinæ clementiæ, quod tantam ſuo Servo gratiam contuliſſet, ſolemni illius canonizationi peragendæ Dominicam ſecundam poſt Paſcha, nempe duodecimum diem tunc immediate ſequentis menſis Aprilis anni reparatæ ſalutis milleſimi ſexcenteſimi ſeptuageſimi primi, ac primi Pontificatus ſui, deſignavit. *Litteræ decretales Clementis PP. X.* F

188 Qua adveniente, in ſacroſancta B. Petri Apoſtolorum Principis baſilica, quo ſolenni ritu cum venerabilibus fratribus noſtris, tunc ſuis, ejuſdem S. R. E. Cardinalibus, patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, & dilectis filiis dictæ Romanæ Curiæ Prælatis, Officialibus, & familiaribus ſuis, clero ſeculari & regulari, ac maxima populi frequentia manc convenerat; iteratis primo, ſecundo & tertio pro canonizationis decreto inſtantiis per venerabilem fratrem noſtrum Palutium epiſcopum Sabinen., tunc baſilicæ XII. Apoſtolorum presbyterum Cardinalem de Altieriis nuncupatum, nomine præfatorum Leopoldi Romanorum regis in imperatorem electi, Caroli Hiſpaniarum *quibus ſolennitatibus*

A Spaniarum regis Catholici, & tunc exiſtentis Ducis, & Reipublicæ Venetorum, poſt ſacros hymnos, Litanias, aliaſque preces, ac poſt Spiritus ſancti gratiam rite imploratam; ad honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis, ad exaltationem fidei Catholicæ, ad Chriſtianæ religionis augmentum, auctoritate Domini noſtri Jeſu Chriſti, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ac ſua matura deliberatione præhabita, & divina ope ſæpius implorata, ac de præfatorum S. R. E. Cardinalium, patriarcharum, archiepiſcoporum, & epiſcoporum, tunc in Urbe exiſtentium conſilio, beatum Cajetanum una cum beatis Franciſco Borgia, Philippo Benitio, Ludovico Bertrando, & Roſa de S. Maria, Sanctum eſſe decrevit & definivit, ac Sanctorum Catalogo adſcripſit, ſtatuens ab Eccleſia univerſali quolibet anno, die ſeptima Auguſti memoriam ejuſdem inter ſanctos confeſſores non pontifices recoli debere. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.

B. Cajetanum Sanctorum ascripsit, &

B 189 His peractis, Deum Patrem æternum, regemque gloriæ Chriſtum Dominum, Patris ſempiternum Filium, ac ſanctum paraclitum Spiritum, unum Deum, unumque dominum laudibus & confeſſionibus venerarus, ſacroque hymno Te Deum ſolemniter decantato, peculiari oratione etiam per beati Cajetani merita precatus ſuit, atque ad altare beati Petri Apoſtoli cum ejuſdem beati Cajetani commemoratione celebravit, omoibuque Chriſti fidelibus mihi præſentibus pleoniam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem conceſſit. Viſitatoribus autem quotannis in die feſto ejuſdem ſancti Cajetani ſepulcrum, in quo ejus corpus requieſcit, ſeptem annos & totidem quadragenas de injunctis ais, aut alias quomodolibet debitis pœnitentiis, miſericorditer io Domino relaxavit in forma Eccleſiæ conſueta.

Et quæ ab Innocentio PP. XII. edita sunt.

190 *Ea vero, quæ in dictis Litteris decretalibus continentur, modo ita corroborat laudatus Innocentius PP. XII.* Ne autem de decreto, definitione, adſcriptione, ſtatuto, conceſſione, relaxatione, aliiſque præmiſſis ex eo quod ſuper illis ipſius Clementis prædeceſſoris literæ confectæ non fuerint, valeat quomodolibet hæſitari; volumus, & Apoſtolica auctoritate decernimus, quod decretum, definitio, adſcriptio, ſtatutum, conceſſio, relaxatio, aliaque præmiſſa a dicta die duodecima Aprilis anni MDCLXXI. ſuum conſequantur effectum, acſi ſuper illis ipſius Clementis prædeceſſoris literæ ſub earum tenore ejuſdem diei confectæ fuiſſent, prout ſuperius enarratur: quodque præſentes literæ ad probandam plene decretum, definitionem, adſcriptionem, ſtatutum, conceſſionem, relaxationem, aliaque præmiſſa, ubicque ſufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur ... Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo primo, Idibus Julii, Pontificatus noſtri anno primo. ✠ Ego Innocentius Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus. *Et infra habentur ſubſcriptiones Cardinalium.*

Referuntur ceremoniæ & apparatus,

191 *In manibus habeo Italicum exemplar, anno* 1671. *Romæ typis editum hoc titulo*: Relatio ceremoniarum, & apparatus facti in baſilica S. Petri, in canonizatione quinque Sanctorum, id eſt, S. Cajetani Thienæi, S. Franciſci de Borgia, S. Philippi Benitii, S. Ludovici Bertrandi, & S. Roſæ de S. Maria, facta a S. D. N. PP. Clemente X. dedicata illuſtriſſimo ac reverendiſſimo Patri P. F. Hyacintho Libelli, Magiſtro ſacri palatii. *In dicto exemplari narrantur iſta, quæ ex Italico reddita, ſic ſo-*

nant: Inter functiones magis conſpicuas majoris pietatis ac devotionis, quæ in magna illa reipublicæ Chriſtianæ metropoli celebrari ſolent a Chriſti Vicario, quin primus canonizationi Sanctorum debeatur locus, nullus relinquitur dubitandi modus. Verum ſi ulla unquam extitit, quæ publice vulgari typis meruerit, illa certe eſt, quæ pro ſanctis quinque, Cajetano Thienæo, Franciſco Borgia, Philippo Benitio, Ludovico Bertrando, ac Roſa de S. Maria, Sanctorum albo adſcribendis celebrata fuit in magno templo S. Petri in Vaticano. *Deinde tranſitur ad ipſam rei geſtæ narrationem; cujus majeſtate, pompa ac magnificentia ſingulatim recenſendas ſuperſedemus.*

D Auct. J. P.

Officium ſub ritu ſemiduplici

192 *Poſtquam ſanctiſſimus Dominus Clemens X. anno* 1671. *die* XII. *Apoſtolorum catalogo adſcripſiſſet* Cajetanum, *biennio poſt Officium ſub ritu ſemiduplici de eo legendum præcepit, uti patet e literis Apoſtolicis, in quibus hæc habentur*: Itaque eximia S. Cajetani Thienæi Congregationis Clericorum Regularium Theatinorum nuncupatorum fundatoris, quem nos Sanctorum catalogo ſolemni rito adſcripſimus, in Eccleſia Dei merita, pio peculiariſque devotionis affectu recolentes, fiduciamque noſtram in eum pietatem aliquo honorum incremento magis teſtatam eſſe cupientes, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium præcipimus, de eodem ſancto Cajetano quotannis die VII. Auguſti celebretur feſtum cum Officio de communi Confeſſorum non Pontificum ſub ritu ſemiduplici de præcepto, ab omnibus Chriſti fidelibus tam ſecularibus, quam regularibus utriuſque ſexus, qui ad Horas canonicas tenentur, & ſub eodem ritu in Calendario Breviarii Romani apponatur. Datum Romæ apud ſanctam Mariam Majoram ſub annulo Piſcatoris die XXVII. Martii MDCLXXIII. Pontificatus Noſtri anno tertio. I. G. Sluſius.

E

Visum approbatum

193 Officium, *prout notatur in ejus eclypa quod in manibus eſt*, ab Eminentiſſ. & reverendiſſ. D. Card. Bona diligenter reviſum, pro Clero univerſali militantis Eccleſiæ, tum ſeculari tum regulari utriuſque ſexus ſac. Rit. Congregatio approbavit, ac imprimi poſſe conceſſit hac die XIV. Aprilis MDCLXXIV. F. M. epiſc. Portuen. Card. Bruno. loco ✠ ſigilli. Bernardinus Calalius S. R. C. ſecr. *Porro Officium illud anno* 1685. *ſub ritu duplici legendum ab omnibus Chriſti fidelibus præſcribitur his verbis*: Urbis & orbis. Sanctiſſimus Dominus Noſter, Dominus Innocentius Papa XI. de conſilio Eminentiſſimorum, & reverendiſſimorum Cardinalium ſac. Rituum Congregationi præpoſitorum, habitæ die XXIV. Januarii MDCLXXXII. & ad enixas preces ab Eminentiſſimo & reverendiſſimo domino Cardinali Cybo nomine Religionis Clericorum Regularium Theatinorum reiteratas, præcepit, ut Officium ſancti Cajetani, quod hactenus ſub rito ſemiduplici de præcepto quotannis die VII. Auguſti in feſto ejuſdem Sancti recitatum eſt, in poſterum ſub ritu duplici recitetur ab omnibus Chriſti fidelibus utriuſque ſexus tam ſecularibus quam Regularibus, qui ad Horas canonicas tenantur, & in Calendario Breviarii, & Miſſalis Romani reſpective imprimi, & apponi mandavit. Hac die IV. Auguſti MDCLXXXV. N. Card. Ludoviſius. Locus ✠ Sigilli. Bernardinus Caſalius ſac. Rit. congr. ſecr.

F

recitandi bibdomadam PP. Theatinis indulta.

194 *Anno* 1694. *Facultas PP. Clericis Regularibus Theatinis conceditur ſemel in hebdomada ritu ſemiduplici recitandi Officium de ſancto ſuo Fundatore diebus non impeditis, de quo vero vetus*

A *ſequens indultum* : Cleric. Regul. Theatinorum, Sacrorum Rituum Congregatio, referente Eminentiſſ. & reverendiſſ. D. Card. Judice ad humillimas preces reverendiſſ. Patris D. Caroli Coppolæ, Generalis Clericorum Regularium Theatinorum nuncupatorum, benigne conceſſit omnibus, & ſingulis Religioſis utriuſque ſexus prædictis facultatem ſemel in hebdomada Officium alias approbatum S. Cajetani, eorum Fundatoris, ſub ritu ſemiduplici recitandi, non tamen in diebus impeditis Officio novem lectionum, vigiliarum, Quatuor temporum, Adventus & Quadrageſimæ. Die XVII. Julii MDCXCIV. A. Card. Cybo. Loco ✠ ſigilli, B. Inghirami Sac. Rit. Congr. Sec.

Auct. J. P.

§. XIX. Scriptores, qui S. Cajetani geſta litteris commendarunt.

B

Ex Teſtib. geſta ſcrib. Patre ſuo Ant. Pratano, illuſtriſſ. Tuſco.

PRimo inter eos, *qui illam ſuſcepere provinciam, loco a nobis memoretur* Joannes Antonius Pratus Mediolanenſis, *qui* prope octogenarius Patavii diem clauſit extremum. Venetiis auctoratus noſtra diſciplina, *inquit Siloſius parte altera Hiſtoriæ Clericorum Regularium, ad annum* 1600. ac Præpolito Thienæo, ſub quo Religioſæ vitæ tirocinium depoſuerat, ſuſcepit ſolenni ritu vota .. Scripſit hic de vita, rebuſque a beato Cajetano geſtis Commentariolum, a quo ſanctiorum ejus morum exempla, ac quædam magni animi documenta extant; quæ nunc cum fraude mortalium ac noſtri præſertim Ordinis, obvoluta ſuis tenebris lateret. Scripſit ea porro adulta ætate ita & probitate, ut timeri a viro gravisſimo atque integerrimo ſucus minime potuerit, Itaque Sodalitati & ſanctiſſimi Parentis conſignata ſcriptis virtute, & luis etiam exemplis profuit, *Commentariolum iſtum nec vidimus, nec ſcimus, an typis unquam excuſus ſit. At vel nulla vel facilis eſt jactura; nam illum præluxiſſe alus ex eodem Ordine biographe, qui in Actis Sanctis conſcribendis, meunte ſeculo* XVII. *Pratum excepere, conficimus ex eo, quod Antonius Caracciolus in Vita, de qua mox dicetur, poſtquam tria Sancti miracula narraſſet, apud nos cap.* 8. *num.* 91. *ſic ſubdat:* Hæc ſunt, quæ Joannes Antonius Pratus, octuagenario major, anno MDXCVIII. ſcripto teſtatus, publicis noſtri Ordinis monumentis inferri voluit.

C

Illuſtriſſimus D. Joannes Baptiſta Tuſus, Acerrarum epiſcopus, in Hiſtoria Clericorum regularium, quam anno 1609. *Romæ lingua Italica vulgavit, geſta* S. Cajetani *exhibet cap.* 9. *Scriptorem iſtum pluribus laudatum invenies apud Siloſium Hiſtoria Clericorum Regularium parte altera lib.* 10. *pag.* 439. *Vitam hunc deinde alii excepere,*

Antonius Caracciolus Ep. Aquinas Lector Ordinis

196 *Anno quippe* 1612. *in lucem prodiit Coloniæ Ubiorum liber Latinus hoc titulo* : De vita Pauli IV. Pont. Max. Collectanea hiſtorica, opera & ſtudio Antonii Caraccioli Clerici Regularis conquiſita, digeſta atque edita, Item Cajetani Thienæi, Bonifacii a Colle, Pauli Conſiliarii, qui una cum Paulo IV. tunc Theatino epiſcopo, Ordinem Clericorum Regulariam fundavarunt, vitæ ab eodem auctore deſcriptæ. *Librum hunc, a reverendiſſimo Patre* D. *Joanne Antonio Aagrifano, Congregationis præpoſito Generali, Romæ apud S. Silveſtrum in Monte Quirinali, die* XXIV. *menſis Auguſti* 1612. *approbatum, dedicavit auctor P. nio V. Pont. Maximo, Parvam pro tam magno Sancto, cujus Vitam incipit ibidem pag.* 176. *ſibi ſuppetere materiem, judicat varus ejuſdem loci. Etenim in ipſo exordio, aggredi ſe ſcribit opus, ut mole perexiguum, quod ejus Viri actus majorem longe partem cum damno poſterorum lateant, ita difficili rerum conquiſitione, quæ me diu tenuit, plane laboriosum. Pag.* 177. *ſuam hanc .. lucubrationem .. multis hiantem lacunis affirmat. Pag.* 214. Manſit, *ait*, Venetiis Cajetanus quinque propemodum annos; qui quod nobis argumento vacui excurrant, non Cajetani remiſſa virtus, .. ſed noſtratium taciturnitas, qui diligentius vivere, quam ſcribere maluerunt, in culpa eſt.

D

197 *Pag.* 233. Ea eſt veterum, & noſtrorum maxime, geſtorum conditio, ut non niſi aliqua ex parte corroſa temporis dente ad poſteros pervenerint. *Denique pag.* 250. *ſic profitetur candide:* Rediit itaque Cajetanus Neapolim anno MDXLIII. ad finem Aprilis .. Sed hic rurſus, lector, ingentem quatuor annorum lacunam in narratione iſta de vita Cajetani facere cogor. Ab anno enim MDXLIII. usque ad MDXLVII. nihil reperi de eo Viro dictum aut ſcriptum. *Sed nos curtiorem, quam par eſt, laudati biographi ſupellectilem ſupplere aliende conati ſumus in hoc Commentario noſtro prævio. Quas vero Vitam iſtam recudere ſue loco; fixum habemus, tum quod Latino idiomate & magna cum fide fuerit elucubrata; non eris a propoſito alienum, brevem auctoris noſtrani hic præmittere. Facile fieri patimur, quod laudatus Antonius Caracciolus, epiſcopi Potentia coadjutor deſignatus, honorificum illud munus admittere præmodeſtia Religioſa detrectaris; de qua re Siloſius initio hujus paragraphi citatus, ad annum* 1598. *pag.* 85. *& 86, apud quem etiam ad annum* 1604. *pag.* 149. *laudatur ob notas in Conſtitutiones Clericorum Regularium, quæ anno* 1610. *Romæ ſunt editæ, tamquam vir ex noſtris, ait idem Siloſius,* uti alias ſignificavi, quem nihil vetuſtatis, ac ſanctioris ævi latuit. *Nihil attinet enim dicere de aliis ipſius lucubrationibus, de quibus vide indicem, dicte Siloſii tomo ſubjectum.*

E

aut aliunde ſupplevimus, atque hic cum laudamus

F

a dictibus ſingularibus.

198 *Facile*, ut iterum dicamus, *illa ſileri hic patimur*; mirum tamen nobis accidit, nihil in iſto indice ad voces Antonius Caracciolus *notari de Vitis Quatuorvirum, qui Ordinem Clericorum Regularium fundarunt, modo memoratis*; quem tamen eumdem fuiſſe, *perſuadent nomen, cognomen, ætas, eruditio*. Circa librum itaque iſtum, *quatenus Sancti noſtri geſta continet*, obſervamus 1°. *ſcriptoris diligentiam*, ex difficili rerum conquiſitione, quæ me, *uti aiebat ſupra num.* 196. diu retinuit. 2°. *laborem*; nam opus ſuum plane laboriosum *affirmat*. 3°. *incertitudinem, quo & ingenue profitetur locis variis, laborare ſe penuria documentorum, & in iſtorum defectu abſtinet ab affectatis exaggerationibus, floridulis expreſſionibus, ac phaleratæ ornamentis, longa in hoc diſcrepans a bene multis aliis ſcriptoribus, qui, materia ſibi deficiente, pancas quidem res, at multa verba obtrudunt*. 4°. *Sermonis Latini uterem, qua geſta Sancti exprimit*. 5°. *Denique antiquitatem, qui utpote eidem Sancto ſuppar vixerit. Atque ha ſunt Caraccioli dotes, quæ nos moverunt, ut illius Vitam præ aliis ad prælum ſeligeremus.*

Illi addit Caſſaldum,

199 *R. P. D. Joannes Baptiſta Caſſaldus S.* Cajetani, *fundatoris ſui, Vitam Italice vulgavit. Secunda impreſſio, quam ante me habes, in*

lucem

A *lucem prodiit Romæ an. 1616. In Prooemio Vitas quatuor primorum Ordinis Theatini Patrum laudat ab Antonio Caracciolo editas, quas utique quis is ſcripſerit* gravi ac compendioſo ſtylo Latino, continuatum hiſtoriæ filum proſequendo, ac vera narrationis ſuæ teſtimonia proferendo; *ſignificat tamen, ſe non credere, quod ſit* vituperatione *dignus, ſi.. aſſumpto alio ordine, habuerit plura notanda mira, ea cum ſinceritate &c. Nos viri pro ſuo ſancto Parente labores cum laudamus, tum verbulo indicamus, multos eum fuiſſe proſpectorum ſuæ narrationi, ſi in ea abſtinuiſſet a pura puta illa fabella; de qua ipſum ſupra convenimus n. 55. Ceterum mira illa, quæ indicabas modo, tam ex hiſtorico Ordinis ſæpiſſimo extato, quam aliunde nos ſupplere haud negleximus per hujus Commentarii decurſum; ut neceſſe nequaquam ſit, Vitam iſtam Italice excuſam, Latine reddere ac recudere.*

200 *Anno 1645. typis Vernonſibus, ſub nomine* Eureta Miſoſcoli, *Vita laudati Sancti in lucem prodiit; ſeu, ut dicamus quod res eſt, pro potius adornata panegyris, ex intima videlicet pœnitentis animi amaritudine profecta, qua vanam juvenilis*

B *ſuæ ætatis in ſcribendo licentiam ſerio deplorat, ſicuti videre licet pag. 1. & ſeqq. Dedicationi, quæ Vitam præcedit, ſubſcribitur* F. Pona; *poſt Vitam Italicam ſequuntur Latinæ miracula a ſacra Romana Rota approbata pro canonizatione, decretum ſacræ congregationis Rituum de ſolemni beatificatione, & indultum Urbani PP. VIII. celebrandi Miſſam, ac recitandi Officium.*

201 *Anno 1650. de præclariſſimis ſui Fundatoris geſtis cumulatiſſime meruit Joſephus Siles Bituntinus, identidem ſuperius a nobis memoratus, quando ea Hiſtoriæ Ordinis ſui parti priori tunc vulgatæ intexuit. Bernardinus Benzius, de quo mox redibit ſermo, pag. 60.* Cygnum Latii *eum appellat; at magis hyperbolice, noſtro quidem judicio, quam vere. Tametſi autem non tantum prorſus Minerva ſcripſerit, ut tamen in iis, quæ ex ipſo in Commentarium noſtrum tranſcripſimus, magis perſpicua ac emendata prodiret oratio, hic & illic ſpongia uſi ſumus, intacta tamen rerum ſubſtantia. Candido tamen ac lubenter profitemur, viri laboribus ac ſtudio pro S. Cajetano ſuſceptis debe-*

C *re nos potiſſimam hujus Commentarii medullam.*

Anno 1652. R. P. F. Franciſcus Barbaranus de Mironi, Ordinis FF. Capucinorum, librum ſecundum Hiſtoriæ eccleſiaſticæ Vicentinæ impreſſit; cui S. Cajetani geſta inſeruit cap 86. & ſeqq.

202 *Anno 1654. Bernardinus Benzi ex Ordine Clericorum regularium, Sancti ſui geſta publici juris fecit Venetiis edita, ac illuſtriſſimo Joanni Franciſco Morozini, patriarchæ Veneto, dedicata. Vellemus, ut narrationi ſuæ, quam dedimus ſupra §. 13. num. 146. appoſuiſſet teſtimoniam aliquod fide dignum, vel ſaltem auctoris nomen, unde illam hauſerit, quo plus auctoritatis ac roboris eidem conciliaſſet. Huc etiam ſpectant, quæ dicuntur num. 204.*

Anno 1655. Vita S. Cajetani Thienæi, *annuente Fr. Nicolao Auxentio, typis Venetis ſubdita fuit. In Præfatione ad RR. PP. Clericos Regulares, indicat, auctorem iſtius Vitæ eſſe ex eorum Ordine, ac nomen ejus ex timore ac reſpectu humano ſe abſcondiſſe. Ibidem etiam illam adeo* beoa ordioatam, adeo venuſte explicatam, adeo ſaoctorum Patrum auctoritate adornatam, adeo piis ac moralibus digreſſiooibus ditatam, adeo novis Beati actiooibus locupletatam, adeo ſupra proceſſus, pro ejus canonizatione fabricatos, ſtabilitam *eſſe affirmat, ut religioni ſibi ducenti, quam ſub obſcurioris tenebris ſepelire. Non ut maxima eſt eruditionis, ita indefeſſi etiam laboris; quamquam ſi & Acta Sancti, & noſtrum cujus ea inſtitutum ſpectet, polyanthæam, ut ita loquamur, potius referat, quam hiſtoriam. Quæ in rem noſtram erant, non parca manu inde delibavimus; prout perſpicuum eſt ex hoc Commentario.*

D Auct. L. P.

203 *Hoſce Vitarum ſcriptores ſubſecutus amplioſ-* Cleriſum Sanctorum *ſimus D. Charpy de ſainte Croix, Gallicarum regi a conſiliis, Vitam ſuam Gallicam typis commiſit Lutetiæ Pariſiorum anno 1657. ac Eminentiſſimo Cardinali Mazarino inſcripſit. In fine præfationis ad lectorem, fatetur auctor, extraxiſſe ſa.* Vitam S. Cajetani *ex Annalibus Ordinis ejus, nihilque eidem ineſſe propriæ inventionis, præter materiæ colligationem; ideireo laudandus potiſſimum, quod in publicis ac muneri ſuo propriis negotiis tantum otii invenerit, ut de Sancti rebus geſtis ad communem Galliarum utilitatem evulgandis adeo pie ac religioſa moreretur.*

E 204 *Joſephus Siliſius toties a nobis ac merito* ac plures alios; *ſuo ſuperius laudatus, ſanctiſſimus Patriarcha ſuæ Vitam anno 1675. Italice Romæ typis in lucem dedit; libro primo vitæ ſeriem; lib. 2. virtutes, lib. 3. miracula ejus deſcribens. In manibus etiam meis eſt Vita in compendium contracta, auctore P. D. A. Thoma Schiara, ex Ordine PP. Theatinorum, quæ in tres partes diviſa eſt, ac illuſtriſſimæ atque excellentiſſimæ dominæ Leonoræ Buoncompagni Borgheſo inſcripta. Prodiit Romæ anno 1688. Mirè prorſus ſunt Chriſti Domini, ac Virginis ejus Matris apparitiones, quas ſancto ſuo Fundatori accidiſſe ſcribit, quaſque nos antea ex ipſo protulimus §. 13. a diverſis, & diſtincte quidem, prout addit, auctoribus deſcriptas: verum quam nos impenſo cupimus, ut illa ſint verè, tam dolemus, nullum præter varios ac vagos iſtos auctores nobis ibidem diſtincte occurrere documentum, quo probare poſſimus, res adeo mirabiles vere ac ſolide credibiles eſſe. Novimus quidem nonnullas ex iis indicari apud Benzium lib. 3. num. xxi. & ſeqq. ſed nullum ibidem ſcriptorem, monumentum antiquitatis nullum citari le-*

F *gimus.*

Apud nos etiam eſt Vita alia Gallica S. Cajetani, *una cum regulis diſciplinæ ac pietatis, ex Ordinis Clericorum Regularium* Conſtitutionibus, ſanctis Conciliis, atque Eccleſiæ Patribus, ad Cleri ac Fidelium omnium ædificationem extractis, *Lutetiæ Pariſiorum anno 1698. in lucem edita a D. Bernard, Clerico Regulari. Præter hoſce biographos, notatos inſuper invenio Stephanum Pepo, Bernardum le Champ du Moulin, qui Gallice ſcripſit (niſi forte eſt idem iſte D. Bernardus, quem modo nominabam) item Fortium e Congregatione S. Philippi Nerii, ac Cajetanum Magenium. Collectionem hiſtoricam rerum ad S. Cajetanum ſpectantium compilavit nuperrime Legendiſta Gallus, ſupra num. 2. & 2. 149. hujus Commentarii nominatus; idem illo, qui toties ac merito vapulat in Opere noſtro. Atque hæc quidem ſunt, quæ de exciſis Sancti Patriarchæ Vitis ad notitiam noſtram hactenus pervenere: quibus denique addimus binas Mſs. quæ anno 1733. quæ hæc ſcribimus, a RR. PP. Clericis Regularibus Roma accepimus. Ex operoſum quidem Patrum Religioſiſſimorum pro ſanctiſſimo ſuo*

A *Conditore in utraque laborum veneramur; ſed ſenſu tamen ætatis noſtris reſpondet.*

AUCT. J. P. *duos denique collectores reminiſcimur.*

Utraque perſpicuis charactheribus, & idiomate Latino exarata eſt; earumque altera ex Hiſtoriis potiſſimum Clericorum Regularium, a Siloſio editis, aliiſque probatis auctoribus excerpta ſcribitur; ultera vero auctorem prænotas J. B. Caracciolum C. R.; ſed majore cum conatu, nec memore erga ſanctiſſimum Fundatorem ſtudio, quam noſtro (quod dolemus) adjumento utraque eſt collecta; quia utpote ad noſtras tunc demum poſt longam morum pervenit manus, quando collectio noſtra rerum S. Cajetani erat jam pene ad finem perducta. Accedit eo, quod, ex quo Vita, quantum nos quidem ſcimus, antiquiſſima inter eas, quæ alicujus juſtæ ſunt amplitudinis, ac Latine prodiere, ab Antonio Caraccioło concinnata in probatum nobis advenas, cogitandum non eſſe amplius de illa prælo ſubjiciendâ, quam P. B. Caracciolus collegit integro poſt Antonium ſibi ſynonymum, & eo amplius, ſeculo. Ea tamen, quæ in utroque dicto exemplavi in rem noſtram erant, neglecta non ſunt ita, ut eorum compilatores præter bonæ voluntatis laudem, ipſa etiam re geſtis Sanctiſſui,

B *quæ illuſtravimus, ſubſidia contulerint, uti in Commentario hoc prævio licet videre. Ac illam quidem, quam primo loco indicabamus, quia non præferebat collectoris nomen, Vitam Ms. e Siloſio aliiſque collectam nuncupavimus ſupra num. 10. aliam vero, I. B. Caraccioli Vitam Ms.; quo abuſa ſerius meminerit cum diſtinguere a Vita typis edita alterius Caraccioli ſynonymi eandem in dicta Commentario allegati. Nunc antequam hujus Caraccioli Vitam ſubdimus, monitum paucis te, lector, volumus 1°. nos eam in capita ac numeros more noſtro diſpeſcuiſſe. 2°. a non paucis illam expurgaſſe mendis typographicis. 3°. Annotatis illuſtraſſe; quibus ſubnectetur Gloria Sanctiſſimi.*

VITA

Auctore R. P. D. Antonio Caracciolo Clerico Regulari.

C PROLOGUS AUCTORIS.

Auctor ad lectorem monumentorum

CAjetani Thieneei ioter Quatuorviros noſtri Ordinis conditores, poſt Carafam præcipui *a*, geſta aliquot, quæ tempus atrox, & levera ooſtratium incuria obruere non potuic, ſcribere aggredior. Opus, nt mole perexiguum, quod ejus Viri actus, majorem longe partem, cum damno poſterorum lateant, ita difficili rerum conquiſitione, quæ me diu teouit, plane laboriolum. Illud vero mibi interim perſuaſum habeo, his licet paucis viriutum exemplis, non iovitari modo, ſed etiam quibuſdam quaſi ſtimulis incitari poſſe eos, qui ad hæc legeoda audiendave ſtudioſe acceſſerioc. Adeo luculencam perfecti Viri imaginem vel paucorum geſtorum lineæ, ſi non ad vivum referunt, indicaoc nihilominus arguuntque veluti leooem unguis.

a

b 2 Habet quippe hoc, ille *b* ait, omnis celſa virtus, ut tametſi non æque appareat ac oiteat, ſibi tameo eadem ſit, & more ſolis obſcuri vim ſuam exerceat in occulto. Ex abdito enim virtutum ejus theſauro promanaſſe arbitramur, Vicentinorum, (ut alios præteream) in eum reD *non tam Viri ſanctitatem, quam ejus imaginem exhibet.* verentiam ac religioſum cultum, qui adeo jam excrevit, uc imaginem ejus, quam privato ſaltem cultu venerentur, paſſim exquiranc, & meam hanc de ſanctis ejus moribus rebuſque geſtis lucubrationem, brevem licet, ac multis hiantem lacunis, ſummis votis efflagitaverint, & pene convitiis extorſerint.

ANNOTATA.

a Quo ſenſu Sanctus dici poſſit poſt Carafam præcipuus Ordinis conditor, quo ipſi in eodem condendo par, quo item auto ipſum primus ejuſdem fundator; invenies in Commentario huic Vitæ prævio §. 1.

b Citatur ad marginem in editione Colonienſi Sen. epiſt 86. Citationes autem alias, quas eadem editio per Vitæ hujus decurſum apponit, in hac noſtra, quod ſemel monuiſſe ſufficiat, non aſſignabuntur, ſed in illa videri poterunt ab eo, cujus hoc intererit.

CAPUT I.

E

Natales, nomen, Romæ geſta; ſodalitium divini Amoris ac Hieronymianum; iter Venetum, xenodochium reformatum.

NAtus eſt Cajetanus Vicentiæ *a*, quæ Italiæ in Venetis urbs eſt ornatiſſima; genus ei ab utroque parente illuſtre admodum, & cum paucis comparandum. Porro nos etſi majorum decora (nam aliena videri poſſunt) non maximi facimus, nequaquam tamen ducimus prorſus prætereunda: quippe proſapiæ claritudo præſentem virtutem ſi non majorem, longe certe clariorem fecit. Itaque raptim memorabimus e Thienæa ſtirpe Hugutiones duos, alterum *b* ante CDXX. annos Cæleſtino III. e Summo Pontifice S. R. E. Cardinalem, eumdemque ab Innocentio III. in Picenum adverſus Marcwaldum *d* tyrannum ſumma cum poteſtate legatum: alterum Gregorii XI. e primum ad Venetos, mox ad ſuperiores Paononios Oratorem: Joannem item cognomento Taurum, Hugutionis Cardinalis fratrem, qui conſiliorum Caroli III. *f* Andegavenſis conſcius particepſque & primarius adminiſter fuit. Is ipſe multorum ab eo oppidorum urbiumque dominio auctus, *g* Ladislao rege, Caroli filio, in Tuſcos iturn, Neapoli prorex conſtituitur.

Sanctus Vicentiæ natus e ſtirpe a

b c

d

e

F

f

g

4 Neque ea dignitas poſtrema illi obtigit: nam paucis poſt annis Mediolaoum acceſſitus, Inſubriæ excelſo cum dignitate præficitur, dooec Philippus Maria Vicecomes *b*, cujus tum pueri tutela ipſi delata fuerat, adolaſceret *i*. Et vero ooſtrorum propemodum ætate patrum inclaruit Cajetanus Thienæus III., qui Cortiſnovæ in Pannonia dominus, apud Ferdinandum *k*, & Maximilianum II. Auguſtos *l*, dux alæ equeſtris, & Pannonici regni magnus vexillifer, poſt militiæ egregie navatam operam, anno MDLX. fato conceſſit. Neque armis ſolum, ſed atiam litteris ea gens claritudinem famæ promeruit. Nam Cajetani noſtri patruus magnus (ut alios taceam) qui Cajetanus & ipſe vocatus eſt, quod Cajetæ *m* apud Ladislaom regem natus eſſet; ſolida eruditione, adeo excelluit, ut

virtutes

b

i

k

l

m

pu-

A publicum a Paravina ſchola habuerit teſtimonium, quod in ſepulchro ejus hodieque in hæc verba legitur: „ Cajetano Vicentino ex clara Thienæa familia Canonico Paravino, viro integerrimo, Theologorum ſui ævi facile principi, Philoſophorum eximio, cujus doctrina cuncta orbis gymnaſia illuſtrantur, locus hic datus eſt „.

Origo familiæ. 5 Mitto alios complures præclaros viros, qui Frederico III. *n*, ac Maximiliano I. a Cæſaribus, Franciæ regibus, Reip. Venetæ, Ferrariæ Ducibus, aliiſque dynaſtis operam ſuam militari gloria conſpicuam, atque eximiis præfecturarum inſigniti nominibus probaverunt. Mitto intimos regum conſiliarios, cameræ, & Rotæ Romanæ (ut vocant) Auditores, eadem ſtirpe prognatos.

P q r Prætereo quod Thienæi Cuniæ *p*, Eſtenſi *q*, Malateſtæ *r*, aliiſque ejuſmodi nobiliſſimis familiis per legitima connexi connubia, inter Italiæ proceres locum, & lucem eximiam tenuerunt *f*. Hæc

B volui recenſere, ut Cajetanus dicere poſſe videatur, ſe non tam quod hæc mundi decora habuerit, quam quod hæc pro Chriſto reliquerit, lætari.

Parentes ejus, nomen. 6 Venio ad Gaſparem Cajetani noſtri parentem, de quo ambigo, præſtantiorne domi, an belli extiterit, adeo dum domi eſſet, prudentia ac pacis artibus; dum ſub ſignis cataphractorum turmam duceret, animo impiger, manu ſtrenuus, induſtrius, fortis fuit. Ex eo viro & ex Maria Portia, pari nobilitate ac virtute matrona, Cajetanus naſcitur. Quo autem anno, non admodum clare liquet. Sed ſi arbitrari licet, quandoquidem, ut poſtea dicemus, ſuperioris ſeculi XLVII. haud decrepitus ſenex obiit, arbitror (niſi me conjectura fallit) illum circiter annum a redempto orbe

s MCCCCLXXXVII. *s* in hanc vitam editum. Porro Cajetani vocabulum illi parentes indiderunt, ut ſenioris Cajetani patrui ſui magni, da quo diximus, & nomen & virtutem repræſentaret *u*.

u adnotatio, geſta Romæ. 7 Educatum veſo fuiſſe liberaliter & ingenue, neſas eſt ambigere, utpote apud nobiles parentes & morum probitate ac civilitate conſpicuos. Ni-

C hil tamen audivi aut legi de ejus pueritia, adoleſcentiaque *x*. Id ſolummodo tradunt, Romam migraſſe juvenem, & firmo jam ingenio atque

y ætate. Ibi Summo Pont. Julio II. *y* honeſto gradu inſerviſſe; poſtea vero inter ſodales Divini Amoris adſcitum, piis operibus vacaſſe diligenter *z*. Hujus ſodalitii, quod celebre cumprimis atque illuſtre per id tempus in Urbe extiterit, quodque ex eo tamquam e ſchola virtutum prodierint Quatuorviri noſtri Ordinis conditores, hi

aa videlicet quorum nunc vitas *aa* ſcribimus, operæ equidem pretium facturum me arbitror, ſi hoc loco originem atque inſtitutum, quantum ad rem ſatis erit, exponam.

Sodalitium ibid. Divini Amoris. *bb* 8 Exortis auctore Luthero *bb*, monſtro illo flagitiorum atque ſcelerum immaniſſimo, fœdis hinc hæreſibus, quæ aquilonares plaraque provincias noſtrorum ævo patrum miſerrime infecerunt, in media etiam Italia, atque in ipſa urbe Roma, (ut malum ex malo ferſtur) pravi in dies pullulabant mores, quibus non ſolum populi, ſed Clerici etiam atque Religioſi homines paſſim contaminabantur: atque adeo ii, qui imperitiæ & infirmæ plebi ad virtutem præire debuiſſent, huc eam exemplo inflectebant ad vitia. Nonnulli igitur, qui Romæ erant ſolida probitate viri, ut tantis malis aliqua ratione pro ſua virili parte poſſent occurrere, & labantem eccleſiaſticum ordinem ad priſtinam puritatem, dignitatemque revocare, Leone X. Pont. Max. *cc* ſodalitium inſigne fundaverunt in ipſa urbe Roma, eique a Divino Amore nobile cognomentum impoſuerunt.

9 Primi & præcipui ſodales Gaſpar Contarenus *dd*, Jacobus Sadoletus *ee*, Matthæus Gibertus *ff*, Joannes Petrus Carafa, Cajetanus Thienæus, Aloyſius Lippomanus *gg*, Latinus Juvenalis, Tullius Crilpoldus, & Julianus Datbius memorantur. Acceſſere poſtmodum, ut fit, complures alii, ad quinquaginta ſcilicet aulæ Romanæ proceres. Tanta eſt in utramque partem vis exemplorum. Locus, quo ad concliones ſacraſque preces conveniebant, erat ædicula SS. Silveſtri & Dorotheæ in regione Tranſtiberina *hh*, prope illam meritoriam tabernam *ii*, quam veteres Chriſtiani, Alexandro imperatore *kk* pro ipſis adverſus ethnicos reſcribente, in templum vero Numini dedicatum, Callixto I. Summo Pont. mutaverunt: non longe item a Janiculo colle *ll*, ubi Apoſtolorum princeps Petrus cruci fuerat affixus.

10 Itaque libenter eo ſecedere Patres, & qua Numini laudibus celebrando, qua hominibus ſalutari doctrina imbuendis ſefe certatim exercere: ubi & Apoſtolum Petrum, quippe Judæum, degere cum Judæis ſolitum, & primitivos illos Chriſtianos hæc eadem pietatis officia obiiſſe ſciebant. Accedebat commodum, quod ea ædicula cum antiquis domibus, in cura eſſet jam dicti Juliani Datbi, qui tunc ejus ſacerdotii & parœciæ rector, atque apud Lateranenſem baſilicam presbyteris pœnitentiarius præfectus, magna vir auctoritate, & prudentia probitateque conſpicuus in Urbe erat. Quocirca cum ejus hortatu optimi ii præſules ſtatis diebus illo concederent, reviviſcere paulatim cœpit priſtinus pene intermortuus Chriſtianorum calor: ab eoque poſtmodum ſodalitio, circumquaque increbreſcente fama, eandem rituum morumque formam ſumpſere alia, quæ plerique Italiæ urbibus a Romano iſto derivata, eidemque ſubdita, paſſim conſtabantur.

11 In quorum numero Hieronymianum, quod Vicentiæ conſtitutum eſt, eum virorum, qui in illud adlecti præſtantia, tum officiorum, quibus ii aſſidue vacabant, utilitate, dignum profecto fuit, in quod & Cajetanus noſter, Vicentinorum facile piiſſimus, adſciſceretur. Igitur reverſus Roma in eam civitatem, horum quoque Hieronymianorum ſodalium numero adſcribi petiit & impetravit. Ioleram huc ipſiſſima verba e Diario Vicentinæ ſodalitatis excerpta, ut quam alta ac ſolida ad virtutum ædificium fundamenta Cajetanus præjeciſſet, lector agnoſcat:

12 „ Exceptus in ſocietatem Cajetanus eſt perhumaniter anno ſal. MDXIX. Is vero efficaci verbo, ſedulo obſequio, beneficentia in pauperes, & inſigni vitæ probitate præire cæteris, & ſodalitati bonæ famæ odorem in dies parere. Multa ab eo Viro egregie patrata memorantur. Referra libet nonnulla. Primum ſodales induxit, ut qui antea quater tantum in anno Euchariſtiam ſumebant, deinde duodecies minimum id facerent. Suo illo ſuavi alloquio cœpit paulatim corda ſodalium commovere, atque igne caritatis accendere, idque præcipue inter communicandum. Sua enim ipſe manu panem cœleſtem dum ſociis porrigeret, identidem alloquebatur, afficiebatque adeo, ut de frequenti Sacramentorum uſu inſtituendo conſilium ceperint; multique eorum qualibet hebdomada, multi feſtis etiam diebus, qui intra hebdoma-

D A. ANT. CARACCIOLO.

cc *cui inter cætera pontificii.*

dd *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *kk* *ll*

E *magnum fructu.*

Vicentinum S. Hier. nom.

F *cui etiam accenſeri voluit,*

A domadam inciderene, ac ſaxtis inſuper quibuſque
A. Ant. Caracciolo, ad inſignem pietatem informatus. feriis ſanctis Chriſti epulis alerentur.

13 Statuit deinde Cajetanus ſocietatem locupletare Romani Pontificis privilegiis, & piacularibus diplomatibus, quibus per Dei gratiam nunc fruimur. Ea ipſe ſua induſtria ac ſolertia non difficile obtinuit, utpote in Romana aula diu verſatus, & rerum gerendarum apprime gnarus. Præcipue vero poſtquam nos inſanabilium ægrotorum curam ſuſcepimus, ejus opera impetratum ab Urbe eſt, ut S. Jacobi Auguſtano, uti vocant, noſocomio, quod aliorum per Italiam principa eſt, Vicentinum iſtud uniretur, ab eoque veluti a capite dependeret. In hunc itaque modum firmata jam ſodalitate atque noſocomio, cœpit is aggregare huc inopes, mendicoſque complures, quibus quotidie ſuis ipſa manibus ferebat opem, eoſque iguitis plane verbis inducebat ad tolerantiam ærumnarum.

Fundat ordinem Venetiis profeſſus. 14 Poſtremo is, qui ſodalitatem jam conſtituerat, legibuſque muniverat, ipſe idem ſe ſponte ſua ſubdidit Baptiſtæ Cremenſis e Dominicano Ordine Religioſi viri nutui atque imperio. Hic divino, reor, inſtinctu in animum induxit ſuum, Cajetano præcipere, ut, relicto lare familiari, propinquis agnatiſque omnibus, deſerto item noB ſocomio, quod nuperrime fundaverat, abjectaque cura noſtri ſodalitii, quod tum rerum geſtarum claritudine celebre eſſe incipiebat, Venetias concederet. Reputabat quidem ſecum Cajetanus, tot ſodales eoſque fere omnes pauperie preſſos, & vix ſuarum manuum labore, vel collectitia ad templi fores ſtipe vitam tolerantes, ſi ipſe diſcederet, ſe peſſime habituros: verumtamen fide nixus eximia, & obedientiæ atque obſequelæ virtutem ceteris omnibus anteponens, cum omni ſua ſupellectili & domeſtico inſtrumento Venetias commigravit, ibique xenodochium, quod Novum appellant, egregie ſane, qua erat prudentia, reformavit, vigetque ejus inſtitutio ad hanc uſque diem. Incaluit urbe excitavit animos virorum ſeminarumque nobilium, atque plurimorum e plebe. Denique iguiculi ab eo jacti ardent in dies magis magiſque. Ea, opinor, opera piiſſime inſtituta cauſſæ extiterunt placandi irati Venetæ urbi Numinis.

ANNOTATA.

C a *Conſuli poſſunt, quæ de Hugone ſeu Hugutione dicuntur apud Ciaconium in Vitis Pontificum ut Cardinalium tom. 1. col. 1159.*

b *Sedit ab anno Chriſti 1191. uſque ad 1198.*

c *Præfuit ab anno 1198. uſque ad 1216.*

d *Spondanus in Annalium Baronii Continuatione ad annum Chriſti 1202. Innocentii III. quintum, Marcwaldi mores breviter deſcribens*, Inter alia, *inquit*, quæ Innocentius Papa toto orbe diligenter & utiliter curavit, da Siciliæ regno ſollicitus, quod Marcwaldus ſeneſcallus imperii, qui in præcipua gratia cum Henrico imp. olim exſtiterat, vir potens, ingenioſus & ſubdolus, ſibi arte & armis ſubdere omni conatu, auxilioque etiam Saracenorum ſtudens, peſſumdare non ceſſabat, in graviſſimum damnum Eccleſiæ, regni, & Friderici pupilli, ſæpe ideo excommunicatione perculſus, atque etiam aliquando armis repreſſus &c. *Et poſt paulo ad dictum annum agitur de ejus morte. Videri etiam poteſt Pandulphus Collenutius Hiſtoriæ Neapolitanæ lib. 4. ac Franciſco Pagii Breviarium Pontificum Romanorum tom. 3. in Innocentio laudato, num. XXII.*

D e *Romanam cathedram tenuit ab anno 1370. ad 1378.*

f *Res ejus geſtas deſcribunt Collenutius paulo ante citatus lib. 5. Raynaldus Annal. eccleſ. tom. 17. Spondanus tom. 2. Continuat. Annal. Baronii.*

g *Pleniorem de illo notitiam dabunt auctores continuo circa Carolum parentem ejus aſſignati.*

h *Raynaldus ad an. 1412. num. 6.* hoc anno Joannem Mariam Vicecomitem Mediolani ducem a civibus, ejus tyrannidis pertæſis, interemptum *refert* . . principatum vero capeſſiviſſe Philippum Mariam fratrem, ſumptoque de conjuratis ſupplicio, priſtinæ ampliudini reſtituiſſe, auxiſſeque. *Porro de familia Vicecomitum conſuli poteſt Corius in Hiſtoria Mediolanenſi fol. 5. Imbovius in ſtemmatis Deſideriani ſtirpe 10. tabula 31.* Johannes Maria Anglus, *inquit*, Dux Mediol. II. n. VII. Septembris MCCLXXXVIII., OCC. XVI. Maii MCDXII. improl . . Philippus Maria Anglus Vicecom. Comes Papiæ, deiu Dux Mediol. III. Dn. Genuæ, uat. XXIII. Sept. MCCCXCII. ✠ XIII. Auguſti MCDXLVII. E

i *Joanni, cognomento Tauro, ſuperaddit alium Sileſius Hiſtor. Cler. Reg. lib. 1. pag. 4. his verbis*: Floruit inſuper ante annum fere ducenteſimum Robertus, excelſi vir ſpiritus, compertæque fatis apud pleroſque Europæ principes virtutis.

k *Succeſſit Carolo V. imp. anno 1558. deceſſit 1564. quo ei ſuffectus Maximilianus II. ejus filius.*

l *Si anno 1560. Cajetanus illa, uti mox hic dicitur, obierit; ſequitur ex nota proxime data, ut Maximilianus ille vocetur hic* auguſtus *per prolepſim.*

m Cajeta, *vulgo Gaeta, urbs eſt regni Neapolitani in provincia Terræ Laboris, probe munita, ad radices collis in peninſula, cum duplici arce, & portu ampla in ora maris Tyrrheni. Hæc e Baudrando ſufficiant. De Cajetanis epiſcopis agit Ughellus Italiæ ſacræ tom. 1. ubi col. 578. & ſeqq. prolixiores de iſta urbe præmittuntur notitiæ. Reſpectu autem Cajetani, de quo hic, noſtrum Sanctum ſuſpicor vocari in Comm. prævio num. 81.* Cajetanum Thienæum II.

n *Electus eſt Fridericus III. vel IV. anno 1440.*

o *Friderico patri, anno 1493. mortuo, ſucceſſit* F *in imperio.*

p *Imbovius in libro, qui inſcribitur* Corpus hiſtoriæ genealogicæ Italiæ & Hiſpaniæ, *anno 1702. Norimbergæ edito, pag. 155. & ſeqq. exhibet Barbianæ familiæ inter Inſubricas nobiliſſimæ, & Comitum de Cunio ex ea ortorum genealogiam.*

q *De Eſtenſibus Sanſovinus in libro de Originæ ac factis familiarum illuſtrium Italiæ fol. 367. vecſo, pluribus te inſtruet.*

r *De hac familia Sanſovinum mox citatum conſule a fol. 121.*

ſ Mittimus, *inquit Sileſius ſupra aſſignatus*, Ferdinandum, Adrianum, Simonem, Georgium, Octavium Thienæos, qua civili qua militari prudentia laudatiſſimos.

t *Vide quæ de anno natali diximus in Commentario noſtro prævio num. 3.*

u *Hæc confirmavimus in Commentario n. 6.*

x *Hæc pluribus exponit Comm. num. 7. & ſeqq.*

y *Sedit ab anno 1503. ad 1513.*

z *Confirmantur & amplificantur ea ibid. §. 2.*

aa *Secundum dicta in Commentario n. 196.*

bb *Cæpit apoſtaſiam anno 1517.*

cc *Eccleſiam gubernavit ab anno 1513. ad 1521.*

dd *Res*

A dd *Res ab eo præclare geſtæ exſtant apud Ciaconium Vit. Pontificum & Card. tom. 3. col. 578. & ſeqq.*

ee *Laudatur apud Ciaconium mox citatum a col. 610.*

ff *De eo Vide Commentarium prævium nu. 53. Vitam, quam illuſtramus, n. 27. Ughellum in epiſcopis Veronenſibus tom. 5. Italiæ ſacræ col. 993. Siloſium tom. 2. varios locis, in indice ad illum deſignatis.*

gg *Eſt is Opere ſuo de Vitis Sanctorum antiſſimus. De viro iſto Ughellus modo citatus col. 1041. & tom. 4. inter epiſcopos Burgonenſes a col. 702.*

hh *De hac agit Panvinius in Theſauris abſcondatis urbis Romæ Regione 8. pag. 596.*

ii *Militum utique veterum ſeu emeritorum ac infirmorum receptaculum, ex Panvinio ibid. pag. 584. Videri etiam poteſt Panvinius de Septem Urbis eccleſiis, inter ea quæ habet de eccleſia S. Mariæ trans Tiberim, ubi de fonte olei ex dicta taberna exundante.*

kk *Imperavit ab anno Chriſti 222. uſque ad 235.*

ll *De Janiculo atque Vaticano colle diſſerit Baronius in Annal. eccl. ad an. 69. n. 16.*

B

CAPUT II.

Deus ob Cajetanum Reip. Venetæ propitius; bona pauperibus diſtributa; molitio novi Ordinis; ejuſdem ſocii.

affligitur Europa calamitate

HÆc in ſu Commentario de Cajetano legun-tur. Et vero poſtrema iſta verba attentius conſideranda ſunt; innuunt enim calamitoſa illo tempora, quibus tota pene Europa exitiali bello miſere afflicta fuit, tunc ſcilicet, cum capta Rhodo *a*, & Jeroſolymitanis *b* militibus aut occiſis, aut inde fugatis, in Cretam, Cyprum aliaſque vicinas Venetorum provincias Turcicus furor inhiare videbatur: cumque Italia Gallis, Hiſpanis, Germaniſque invadentibus diu quaſſata direptaque, Venetorum nihilominus ditioni, fortuniſque uſque eo favit Deus, ut & Turca a Rhodo in Pannonios arma converterit, & aliis Italiæ Regulis extremo diſcrimine implicitis, Ve-

C neti ſoli inter tot diras Europæ clades non tantum incolumes tutique ſteterint; verum etiam oppida atque urbes, quas pridem amiſerant, feliciſſime recuperarint.

ambigit Deos, a Cajetano placatos

16 Quos tam proſperos eventus tametſi alii aut Columnæ, aut Liviani Ducum fortitudini induſtriæque attribuant, ſanctius tamen atque verius jam dicti Diarii ſcriptor, piis operibus, atque aſſiduis precibus, quæ, Cajetano auctore, per ea tempora Venetiis inſtituæ Deum placaverunt, adſcribit. Adeo verum certumque eſt, non facile a barbaris hoſtibus poſſe eos lædi, qui intra ſuos fines habeant inſignes aliquot divini cultores Numinis amicoſque, quorum rogatu atque ionocentia reliquis vel noxiis Rex ille cæleſtis parcat. Alioquin Deo ſceleribus violato atque infenſo, valida vis copiarum, commeatuumque & humanæ potentiæ aut prudentiæ fulcra, quid tandem ſunt niſi vani faſtus nutriculæ, & cerææ pignora calamitatis?

qui Romam redux, ſuis bonis ſo pauperum diſtributis,

17 Sed Cajetanus fundatis jam, aut firmatis Romæ, Vicentiæ, Veronæ, Venetiiſque ſodalitatibus ſacris, ac xenodochiis, Romam rediit ſuperioris ſeculi anno circiter XXI. verſans animum, qua poſſimum ratione illud reipſa præſtare, quod diu antea conceperat, & ſodali ſuo Dominico Xanivellio probatæ pietatis viro fideliter Vicentiæ dixerat in hæc verba: Non deſiſtam arrogare in egenos quidquid habeo, donec pro Chriſto adeo pauper evadam, ut nec ſepulturam mortuus niſi precario obtineam. Et vere ſuo ejuſmodi voto abunde ille potitus eſt. Nam Romam, uti diximus, reverſus poſtquam aliquamdiu pias ſeſe operibus, una cum Divini Amoris ſodalibus exercuit, ampliſſimo in pauperes, propinquoſque tenuiores diſtributo patrimonio, atque opulentis ſacerdotiis, non, ut plerique faciunt, in ſuorum commodum; ſed in Summi Pontificis manus libere dimiſſis, Cleris eorum Regularium factus parens & auctor, ad extremam, uti cupiebat, ſe redegit inopiam. Quod quemadmodum geſtum ſit, locus iſte poſtulat, ut exponam.

D A. ANT. CARACCIOLO.

E *novum Ordinem*

18 Cajetanus, exerto quippe vir ingenio, & ad Dei gloriam procurandam exaugendamque ſemper intentus, ſenſim animadvertit illam morum atque animorum corruptelam, quæ Chriſtianos populos longe lateque pervaſerat, majus omnino eſſe malum, quam ut unius ſecularium Clericorum ſodalitii, nec perpetuo duraturi ope aut induſtria poſſet ſanari; & venenum quod tam alte radices fixerat, excutiendum non niſi perpetuo & præpotenti pharmaco videbatur. Accedebat, quod ii ſexaginta viri, qui ad B. Dorotheæ ſocietatem inierant, neque Romæ degere, neque dum Romæ eſſent, aſſidue ſalutaribus iis officiis, utpote ſuis quiſque privatis rebus impliciti, incumbere poterant.

meditatur

19 Ipſe itaque divinus, uti par eſt credere, motus inſtinctu, in eam venit cogitationem, ſi primævum illud atque Apoſtolicum inſtitutum ita ætate inſtauraretur, ſacrorumque ac ſolemnium votorum nuncupatione perpetuo firmaretur, non ineptam eam fore reparandæ Chriſtianæ reipublicæ rationem. Clericos quidem ſacrorum minoſtros egregiam olim laboranti Eccleſiæ tuliſſe opem: ſed, ut ſunt res mortalium pronæ caſibus, jam eos mole ſua atque ſenio defeciſſe. Excitari igitur oportere mortalium animos novo atque Apoſtolico ſpiritu, & Clericia, quos ingenti populorum exitio improbitas inſcitiaque

F corrupiſſet, Clericos alios atque alios debere ſuſſici, quorum opera, damnum quod illi per pravum exemplum Chriſtiano orbi intuliſſent, ſarciretur. Sciebat non ſecus olim eveniſſe, cum alias ſæpe, tum vero potiſſimum, quando Auguſtinus *c*, paſtor ille eximius, Clericorum Ordine ad Apoſtolicam formam reſtituto, Africam Europamque pene univerſam hæreſibus perpurgavit, & Eccleſiæ Catholicæ egregium ornamentum addidit.

c

temptolamur, ac ſuorum ſe ad *conſortium* *adſcivit a Colle*; *id quod Cara-*

d

20 Ad hunc fere modum Cajetanus ratiocinabatur. Neque ejus profecto votum eluſit eventus: quippe noſtra primum ſodalitas, Italiam, intra quam haſtenus conſiſtere libuit, verbo atque exemplo extoluit; deinde vero poſt ſexdecim annos, ea quæ a Jeſu *d* fauſte appellata eſt, & aliæ atque aliæ toto pene orbe diffuſæ, brevi, cogitata in opus, ſpem in rem, propitio Numine deduxerunt. Cajetanus igitur ea quæ ſecum aliquantiſper, molitore Deo, agitaverat, cum Bonifacio a Colle, viro integerrimo amice communicat. Probat ille, & ſancto correptus ſpiritu ſe tam præclaro factionis ſocium offert. Hanc rem non multo poſt olfecit Joannes Petrus

Cara-

A Carafa, epiſcopus Theatinus, is videlicet, cujus jam e geſtis retulimus, & qui diu cupiverat e mundi fluctibus in portum aliquem emergere; ubi primum percepit inſtituendi Ordinis rationem atque ſcopum, exarſit illico vehementi deſiderio incundi inſtituti, quod monaſticæ ſimul & clericalis vitæ munera laudeſque conjungeret.

A.ANT. CARACCIOLO.

plenissima fuit ratio

23 Itaque ut numquam ſera non erat ad virtutum ardua capeſſenda optime animatus, Cajetanum libere convenit, & majorem in modum ab eo petiit, ut ſe ejuſdem voti compotem faceret: eſſe ſibi ſi non meritum, certe ſtudium par atque ceteris, & ſimilem propemodum ſacri ſodalitii imaginem ſe concepiſſe animo, quam non ſuerit quos unquam pateſaceret primum ſibi & amico & epiſcopo, & avide cupienti non eſſe ſalutem poſtremum in eo optimo facinore locum denegandum. Ille admiratus viri animos & nulli præclaro operi anguſta pectora, gratias primum agere, quod tantus antiſtes pauperum Clericorum vitam adeo cupide vellet amplecti; deinde vero (ut Carafæ impetum ardoremque reprimeret) excalare ſe multis modis, atque difficultates, quæ multæ & graviſſimæ certe inerant, opponere; ſcilicet per ſacros canones, quos Carafa ipſe probe noſſet, non licere epiſcopo, deſerto ſuo & Chriſti grege, ad clauſtra ſecedere. Videret tempora fortium exemplorum valde indiga: proinde ne ſe intra muros abſconderet, qui oppoſitus eſſet a Deo murus pro domo Iſrael adverſus hujus temporis Philiſthæos: pergeret potius cum aliis epiſcopis ductare Chriſtianas acies; ſe vero cæteroſque privatos homines ſineret ſub ſignis contineri inter gregarios milites.

B

ſi tandem ſteterit.

24 His aliiſque ejuſmodi dum Carafam Cajetanus dehortari nititur; illa, ut erat ingenio præfervidus, & recti conſilii, quod ſemel apprehendiſſet, tenaciſſimus, nihilum his dimoveri difficultatibus, imo magis magiſque inardeſcere. Denique multis verbis ultro citroque habitis, Carafa ardor eo proceſſit, ut fixis repente humi genibus, vultu ſubirato ac propemodum minaci proteſtatus fuerit Cajetano, ſe in die judicii de ſua anima ab eo rationem coram Chriſto judice repoſcturum *f*, niſi protinus ſe e ſeculi turbis ad quietam Religioſæ vitæ ſtationem admitteret. Tum Cajetanus obſtupeſcens viri conſtantiam, facundiam, gravitatem, procubuit & ipſa in genua, eumque complexus amantiſſime, Ego te, inquit, mi Domine, numquam deſeram.

f

C

Tribus hiis occasu Paulus Confilium.

25 Junctis itaque animis viribuſque ſedulo veſtigant, quanam ratione mature cum Deo id quod propoſuerant, perficerent: mutuiſque cohortationibus ſeſe invicem accendunt. Antequam autem ad rem aggrederentur, quorum adſciscunt ſocium, Paulum videlicet Conſiliarium, fidum Carafæ amicum, & antiqua ſtirpe ac probitate conſpicuum. His quatuor veluti baſibus ædificium omne noſtri Ordinis ſuperſtructum eſt: atque adeo has quatuor roſas inter medios humanorum pectorum hiemes, B. Doroſhea *g*, ut Cæſareæ quondam, ſunt Romæ iterum protulit. Cæteri, qui ad originem octo fuiſſe referuntur, etſi ad primum ocus inſtituti nomen incaluerant, & ſe quiſque ſocium inundo Clericorum Ordini prompte obtulerant, difficultate tamen rei, & arctiſſimæ paupertatis voto, quod ii quatuor conceperant, perterrefacti refrixerunt.

g

D

ANNOTATA.

a *Hoc argumentum multis deducit Spondanus ad ann. 1528. n. 14. & ſeqq.*

b *De Ordine Hoſpitalariorum S. Joannis Hieroſolymitani, qui deinde Rhodii, ac denique equites Melitenſes vocati ſunt, plurima collegit Hippolytus Elyot in ſuo Hiſtoria tom. 3. cap. 12.*

c *Acta S. Auguſtini illuſtrabuntur & expendentur die 28. hujus menſis.*

d *Quæ ſpectant ad Societatis Jeſu inſtitutionem, finem, modum &c. iuveniet tom. VII. menſis Julii, die 31. in Commentario prævio ad Acta S. Ignatii de Loyola §. 30. & ſeqq.*

e *Hujus quippe geſtu noſter biographus edidit in eodem volumine ante Vitam S. Cajetani. Porro de hoc atque aliis Ordinis Clericorum Regularium fundatoribus, de quibus proxime hic erit ſerme, truſtat Commentarius ſupra §. 3.*

f Repoſco *caret ſupino, ut Grammatici loquuntur, ac proin locus hic erat circumlocutioni per fore vel futurum, ut repoſceret.*

E

g *Acta ejus apud nos illuſtrata ſunt ad diem 6. Februarii.*

CAPUT III.

Superatæ difficultates; profeſſio Religioſa; primus Ordinis Præpoſitus, paupertas, nomen, incrementum.

Novi Ordinis ait multitio magnis difficultatibus agitata;

ITur anno redempti Orbis MDXXIV. feſto die Inventæ Crucis a quatuor jam dictis viris res cœpta eſt apud Clementem VII. Pont. M. ſedulo agitari. Magnis primum difficultatibus impediebatur, plerilque Romanæ aulæ proceribus novum id fore pronuntiantibus, Clericos a monachis, habitu, nuncupatione, nonnullo etiam inſtituto diſtinctos, adinſtar nihilominus monachorum, ſeptis clauſtri rigide contineri, & ſolennibus Chriſto nuncupatis votis obligatam vitam ducere. Præterea, non videri, poſſe eos ſefe tolerare, niſi aut ſtipem emendicato quærerent, quod ferme inuſitatum Clericis, aut certos cenſus proventuſque ſibi compararent, quod nullo modo ſibi Patres perſuaderi patiebantur. Apoſtolicam vero illam rationem vivendi ex ultroneis oblationibus, haud proſpere his temporibus ſucceſſuram, in queis virtutum cultus & charitas potiſſimum in egenos, adeo refrixiſſa cernitur, unoquoque propemodum quæ ſua ſunt quærente, non quæ Jeſu Chriſti.

F

quas Cajetanus cum ſuis

25 Neque etiam facile impetratu fuit a Summo Pontifice, ut Carafæ liceret, relicto epiſcopali munere, ad privatam vitam emigrare. Noverat enim Pontifex, quantam præſidii in ea viro reperire poſſet reſp. Chriſtiana, iis maxime temporibus, quibus præſtantes virtute, conſilio, pietate homines operæ pretium eſſet ad gubernacula adhibere, non autem in clauſtra aut in ſolitudines ablegare. His itaque res implicata nodis vix umquam fuiſſet expedita, niſi Cajetanus in primis, & ſocii etiam alii ſtrenue reſpondiſſent, nihil ſe, nihil poſteros, modo Chriſto fiderent, Deique regnum ſedulo quærerent, de victu cultuque corporis umquam fore ſollicitos: illud unum agerent: cætera Chriſto ſponſore adjicienda, ocutiquam ſe ambigere: Apoſtolos,

pri-

A primoſque Evangelii ſectatores longe infeſtius pietati, ac charitati ſe ullum incurriſſe, neminem tamen eorum aut fame aut algore conſumptum, ſi quomodo perſecutorum rabies ſilice modis divites ſimul & inopes cruciavit.

diluere conantur.

25 Centius proventuique perpetuos quod plerique alii Ordines retineant, ſe quidem nequaquam improbare; at inficiari non poſſe, aliud eſſe perfectius inſtitutum, quod Evangelicam paupertatem impenſius ſervat. Divitias ſæpe eſſe ſeminarium litium, & perniciem libertatis. Itaque rogare ſe Purpuratos Patres Sanctiſſimumque Pontificem, ut faveret inſtaurationi Clericalis inſtituti, quod Apoſtoli dedicaſſent, virique Apoſtolici longa ſerie ſui exemplo firmaſſent. De Theatino epiſcopo, ſperare ſe non minus illum reipub. Chriſtianæ fore utilem Clericorum Ordinis parentem, quam (ſi) Theatinæ eccleſiæ præſul extitiſſet. Neque illum tueodæ Chriſtianæ cauſæ ſcite reddere ineptum, quod Religioſum inirec inſtitutum; ſed ipſummet, qui antea io acie dimicaverat principibus, poſtmodum veluti de ſacra

B quadam turri, memorando poſteris exemplo, una cum ſociis, propugnaturum.

acres, modeſtiæ cam promoveat Gibertus ep. Veron. con feſſa eſt.

27 His altiſque rationibus ea, quæ objecta fuerant, diluebant Patres: quibus magnum profecto robur addidit Matthæus Gibertus *a*, celeberrimus ille Veronæ epiſcopus, qui quod apud Clementem gratia, apud Cardinales plurimum auctoritate valebat, noſtros magnopere juvit. Et quidem eo diligentius inſtabat Gibertus expediendæ rei, quod perceuperet ſe iis aggregare, adeoque ea ratione ex aulæ ſe ſubducere ſtrepitu, atque turbinibus. Verum ſui is laboris fructu votoque potiri non potuit. Abnuerunt enim Patres tantum præſulem ſibi ſocium adjungere, quocum pontificiæ rectionis curas Clementem pariri probe noſſent: atque adeo numquam illum permiſſurum, ut ſe deſtituto rebuſque publicis, ad alia ſe conferret vel optima ſtudia; ex epiſcoporum numero ſatis ſibi fore Caraſam, cujus auctoritate, conſilio, ope juvaretur. Itaque cum Inventæ Crucis feſto die res agitari cœpta eſſet, in Crucis itidem Exaltatæ ſolenni luce fauſte confecta eſt; ut proinde non immerito Crucis infigoe nobis aſſumpſiſſe videamur.

C

Vota Religioſa Patrum,

28 Erit autem fortaſſis pretium operæ, ſi quo modo quatuor ii viri ad B. Petri in Vaticano colle Deo feſe votis *b* obſtrinxerint, breviter hoc loco narravero *c*. Clemens VII. cujus jam ſæpe meminimus, e Medicea ſtirpe Pont. Max. ut renaſcentem Clericorum Regularium Ordinem Apoſtolica protectione foveret, & ſibi, hoc eſt, Chriſti Vicario proxime ſubjiceret, juſſit Joanni Baptiſtæ Bonzianio *d*, Caſertæ *e* epiſcopo, & Apoſtolico Datario *f*, ut Pontificio nomine jam dictorum quatuor virorum ſolennia vota exciperet, atque Apoſtolica auctoritate roboraret. Acceſſerunt itaque eo feſto die noſtri Patres, una cum Bonzianio ad ædem auguſtiſſimam Vaticanam, univerſo Clero, ac maxima omnium ordinum multitudine proſequente; & celebrato a Caſertano epiſcopo ad altare S. Andreæ ſolenni Sacrificio, ac cæleſti pane profeſſuris Patribus rite porrecto, aram S. Petri, quæ ejus templi eſt primaria ac ſacratiſſima, bini adeuot: ibique Clementis VII. diplomate *g* per notarium clara voce

E recitato, primus Joannes Petrus, tum Cajetanus, deinde alii quo ſolennia Religioois vota ſummo Numini devotiſſime nuncuparunt; quorum formulas *h* ſingulis autographis deſcripta Bonzianius ſummi Pontificis nomine recepit, probavitque.

29 Poſt hæc, quoniam jam dicto diplomate concedebatur noſtris, ut Præpoſitum ſibi, quem vellent, eligerent, idcirco ſecedentes ex quatuor viri parumper ab adſtantium cœtu, cum de ea re inter ſe aliquantiſper deliberaſſent, in Joannem Petrum euoctorum ſuffragia convenerunt. Ipſum igitur jam deſignatum electumque primum Clericorum Regularium Præpoſitum, Caſertanus epiſcopus, qua pollebat poteſtate roboravit atque firmavit. His rebus ingenti ipſorum religione & adſtantium plauſu lætitiaque peractis, abeunt Patres in pauperem domunculam, quam Bonifacius Via Leonina ad Campum Martium poſſederat. Eam inhabitarunt noſtri ferme biennium in ſumma omnium egeſtate, illud ſcilicet Apoſtolicum inſtitutum religioſe ſervantes, ut nullos centus poſſiderent, nihil a quoquam peterent; ſi quid ultro deferretur, id ſolum cum gratiarum actione reciperent.

b primus eorum Præpoſitus Generalis.

antiquæ paupertatis, quam hi tempori ſuo alii laudant.

30 Placuit Patribus, & Cajetano in primis pauperratis amantiſſimo, eo modo vitam inſtituere, ac facto potius exemploque, quam lege aut præcepto præire poſteris, maxime cum probe ſcirent, Chriſtum Domioum e utique Apoſtolos, hoc eſt primævæ Eccleſiæ Clericos, eadem & ipſos ratione vixiſſe. Turi igitur tauro exemplo Patres, vitam ejuſmodi nulla adacti præceptione, ſed pro libitu ineunt, eo magis admirandam, quo rarior per id tempus virtus vel in Clericis vitebatur. Porro, ut ipſa virtutis initia numquam propemodum adverſario carent, detrahere noſtris multi, & invidioſiſſime obtrectare, veluti novo hominum generi, & e Clericis monachiſque permixto. Alii tamen, quibus probitas, & religio grata atque amata, quod probe ipſi & cum virtute vivereot, ſuſpicere eos, & magnis laudibus *i* exornare. Denique ut de priſcis illis ſacerdotibus vel ab Ethnico ſcriptum eſt, Tenuitas edendi potandique parciſſime, vilitas etiam indumentorum, & ſupercilia humum ſpectantia, perpetuo Numini, veriſque ejus cultoribus, ut puros eos commendabaot & verecundos. Iode ulus mansvit in vulgum, quemque caſtigatius ſeveriuſque viventem non aliter appellandi, quam Theatinum.

i

F

Theatini ſecundum omnium expoſitionem, contemplationi dediti, ſimul eamque actuoſi

31 Et ſaoc quamquam a noſtris ea agnominatio numquam aut raro uſurpata eſt, placet nihilominus vocabuli vel a vulgo impoſiti decora ſignificatio, quæ a ſpectando ſive contemplando *k* ut cumque deducitur. Tametſi, ut verum fatear, non adeo contemplationi rerum cæleſtium vel tunc dediti noſtri, ut actuoſæ vitæ opera, præcipue ea, quæ dicuntur ſpiritalia, negligerent. Rari quidem egreſſus, ſed ſiquando aut habenda concio, aut ægrotus quiſpiam iovilendus cohortanduſque ad patientiam eeteraſve virtutes foret, vidiſſes noſtros prompte excurrere, ut igniculos divini amoris in proximos ſpargerent, æmuli ſcilicet angelorum, quibus mos eſt ita ſe ad homines profundere, ut Deum ioterim amare non deſiſtant. Poſtea vero, anno ſcilicet ejus ſeculi xxvi. *e* jam dicta domo Martiana, ad aliam ſub moote Pincio ſitam, & monaſterio B. Mariæ a Populo atriguam migrarunt Patres. Iſtam, ut Onuphrius ait, oeque amœnitate commodam incoluerune uſque ad anni xxvii. Junium meniem, quando ſcilicet, uti mox dicemus, clade Borboniea dirius divexati, Urbe excedere coacti ſunt.

35 Interim ab rerum humanarum cura ſemoti,

D A. ANT. CARACCIOLO.

A. ANT. CARACCIOLO.

ti, ad ſpiritualem cæleſtemque vitam ſeſe alioſque, quos poterant, inſtituerunt. Et licet procul a conſpectu hominum, nempe ad Urbis mœnia ſeceſſiſſent, ægroris, nihilominus in noſocomio, uti pridem cœperant, aſſidue inſervire; iis aliiſque labes ſuas fatentibus aurem præbere; agentibus animam, ad ultimum uſque ſpiritum aſſidere; languentesque, verbo, re, qua poterant, ſublevare; Sacramentorum uſum, qui inſolens ea ætate erat, modis omnibus inſtaurare ſtudebant. Porro ut ejuſmodi ſalutaria officia præſtare poſſent commode, auxit illorum numerum Deus: quippe nonnulli alii & eorum exemplo, & Numinis inſtinctu agitati, iis aggregati ſunt.

Ordinatur ſocius officii b

33 In his, Bernardinus Schottus *l* Sabinus, Hieronymus Conſiliarius, & Andreas Verſus Romani; Jacobus Yvannius Hiſpanus, Thomas Guerrerius Siculus, Marcus Paſqualinus Venetus, Matthæus Seravallenſis, & Petrus Laicus Peruſius, duodecimum numerum compleverunt: quorum octo poſtremorum Indices Diariaqua noſtra vix nomina nuda ſignificant, favero nimirum veterum more, ut plurimum facerent, minimum de ſe loquerentur aut ſcriberent. Sed ea certe ſeveritate ſilentii male poſteris conſultum eſt, orbatis videliect domeſtica exemplorum luce, & efficaci incitamento virtutum. Scimus quidem univerſe Joannem Petrum Carafam, tunc juvenem & Apoſtolicum Protonotarium, una cum Hectore Verſtacia, B. Baptiſtæ Genuenſis genitore, *m* fundaſſe *m* Romæ noſocomium inſanabilium, atque inſerviſſe Patres noſtros, & Cajetanum maxime, frequenter ægrotis: quidnam vero egregii in eo præſtiterint, aut quamdiu rabus its ſtuduerint, id vero elam nobis eſt.

quorum acta ſe latere, conqueritur Auctor.

34 Acceepimus item eos non raro habuiſſe ſermonem ad populum, Carafam præcipue & Thienæum, quibus promptior ineras dicendi facultas, atque cum inſtante Barbonica irruptione, tum capta jam Urbe, cunctos ad conſtantiam toleratiamque fuiſſe cobortatos. Hæc tamen aliaque ejuſmodi de plurimis, quæ ii fecerint, perpauca, non tam e noſtrorum, quam ex alienorum potius ſcripiis aut traditione, fortuito atque jejune notata deſumpſimus. Seceſſerans igitur C Patres, ut jam diximus ad Pincianam domum, ibique ſacram ædiculam pro opibus inſtruxerant. *n* Puto, niſi me conjectura fallit, extitiſſe *n* prope veterem illam S. Felicis ædem in eo colle ſitam, ubi S. Gregorius Magnus tertiam decimam homiliam ad populum habuiſſe legitur. Ibi itaque noſtri modum eum ad alios inſtituendos juvandoſque prodeundi, tum, ut ſemetipſos ſpiritalibus documentis imbuerent, domum ſecedendi, facilius liberiuſque ſervabant.

ANNOTATA.

a *Videri poſſunt de eo Annotata ad cap. 1. lib. ff.*

b *Quomodo ſe ad illa accinxerint rerum temporalium abdicatione, refert Commentarius n. 38.*

c *Publicum rei hujus geſtæ inſtrumentum dat Commentarius n. 39.*

d *Plura de eo dabit Ughellus tom. 6. Italiæ ſacræ a col. 661.*

e *Civitas eſt Campaniæ Felicis in Tifatis montibus, vulgo Capuanis collocata, de qua Ughellus tomo mox citato col. 607.*

f Datarius Papæ, officium magnæ æſtimationis, eſtque prælatitium, & aliquando Cardinalitium. Sic appellatur a DATA, & ſignatione ſupplicationum expediendarum, atque ædes DATARIA dicitur. Antiquitus hoc officium ad archidiaconum de jure ſpectabat. De officiis archidiac. cap. VII. *prout dicitur in Hierolexico Macrorum.* D

g *Diploma illud protulimus in Commentario n.* 40.

h *Formulas habes ibid. n.* 43.

i *Ordinis notitiam ac laudes videſis ibid. n.* 45.

k *Eſt quippe διάφορα ſpectio, video. At de nomine PP. Theatinorum plura ſunt præmiſſa in Commentario n.* 45.

l *Egregia viri geſta ac dotes intexuit Hiſtoriæ ſuæ Siloſius tom. 1. variis locis. Laudatur etiam apud Ciaconium in Vitis Pontificum & Cardinalium tom. 3. a col. 846. & apud Ughellum inter epiſcopos Placentinos tom. 2. Italiæ ſacræ col. 291.*

m *Ab utroque xenodochium fuiſſe fundatum, ſed Vernaciæ opera poſtea abſolutum, affirmat Siloſius lib. 1. pag.* 25.

n *Quo potiſſimum loco exſtiterint ædes illæ, poſtquam e Caracciolo revulliſſet Siloſius lib. 3. pag.* 75. E *alium deſignat ſitum accuratius exploratum, qui apud ipſum videri poteſt.*

CAPUT IV.

Cajetanus, ac ſocii ejus crudeliter Romæ excruciati, ac miro modo liberati.

Roma dum capitur,

DUm autem his ſtudiis in ſumma tranquillitate incumbunt (ut aſt omnis vita mortalium ad miſerias ærumnaſque proclivis!) ecce regnum urbium & ſacratiſſimam Petri Sedem Cæſareus exercitus, ductore Borbonio *a*, nefarie capit atque diripit. Erat in iis copiis pleræque acies Germanorum, qui nativam ferociam hæretica immanitate cumulaverant. Reliquæ ex Hiſpania Italiſque conflatæ, eccleſiaſtico auro, (quod Tholoſanum *b* iis certe extitit) jam dudum ſceleratiſſime inhiabant. Igitur in Urbem pari furore irrumpentes *c*, impietatis & libidinis execrandam rabiem exlaturare cœperunt. Emerſiſſa ab inferis Arianorum atrocitas videbatur, ajus temporis ſcilices, cum (ut Lirinenſis ait) temeratæ conjuges, depopulatæ viduæ, profanatæ virgines, monaſteria demolita, diſturbati clerici, verberati Levitæ, opplata Sanctis ergaſtula atque carceres. *a* *b* *c* F

ac crudeliſſime exercentur; Patres omnia ſumma agunt d

36 Eadem anim in ſancta Urbe ſcelera, ſtrages atque funera paſſim edebantur: & quod extremum impietatis eſt, neque ipſi (pro nefas!) ſacerdotum Principi, & Vicario Chriſti *d* pepercerunt. In tanta autem rerum acerbitate, noſtri, qui jam ad duodecim creverani, poſteaquam veluti ad publicum reſtinguendum incendium cum propriæ etiam vitæ periculo accurrentes, ſe parum proficare perſpexerunt, in Pincianam domunculam ſe eo fine ineludunt, ut aſſiduis precibus lacrymiſque vel Romæ irata placarant Numina, vel ſibi ſaltem ipſis Lutheranum gladium propediem expectantibus martyrii lauream obtinarent. Interea vero vitam martyrio propiorem degere; nam improviſa clade intercepti, nulloque commeatu inſtructi, ægerrime vitam ducebant: preſſis videlicet infanda calamitate, aut fugatis Urbe amicis beneficiſque omnibus: traduntque contigiſſe non ſemel, ut unicum eibarium pancm inter duodecim

A cim ſndalea partiri oportuerit.

Cajetanus inſuper

37 Sæpe quidem in eam domum irruptum eſt a barbaris: ſed unica Patres armati pauperie, ſemper hoſtes prædoneſque impavide repulerunt. Bis tantum in eos ii, qui avaritiam non poterant, ſævitiam exercuere; ſemel Hiſpani; Germani iterum. De Hiſpanis poſtea dicemus. Inter Germanos autem erat miles quidam, quem Cajetanus, eum dives eſſet, hoc eſt, antequam pro Chriſto ſe mundo atque opibus abdicaſſet, inter gregarios famulos diu habuerat. Is vero, ut e domo Thienæa, atque urbe Vicentia diſceſſit, militiæ ſe dedens, ad ſuos Germanos Lutheriana hæreſi infectos reverſus eſt: indeque Georgium Franiſpergium *e*, impiiſſimum illud homiois monſtrum, ſectatus, in Italiam, atque adeo Romam venit.

c

a famulo quondam ſuo.

38 Dum Romæ igitur eſſet, quam tum urbem cæde, direptione, vaſtitate Borbonicus exercitus magis magiſque perditum ibat, olfecit nefarius miles, Cajetanum Thienæum, herum quondam ſuum locupletem, ad montem Pincium delitescere; ratulque habere eum ſecum nummos atque opes ſuas priſtinas, ſpe prædæ illectus, eo

B una cum aliquot impiis graſſatoribus convolavit. Non fuit opus perfringere januam aut domum diruere, indeque protrahere abditos: patuit illico humilis ea caſa prædonibus, & noſtri ultro proceſſere, non divite ornati infula, ſed habitu, uti decebat pauperiem ex voto profeſſos. Obſtupuerunt barbari Saxones primo adſpectu: mox latibula opum ſuſpicati, extorquere aurum vi tormentorum parant. Cajetanum igitur, cujus imaginarias opes jam animo devoraverant, ſemotis reviniſque ſodalibus ceteris, adorinotur; ex eoque primum quærunt, quo retruſerit ſuas opes.

aliiſque diverſe excruciantur.

39 Inſtabat reliquis moleſtior is, qui Cajetano olim fuerat famulatus, & moræ impatiens, injecta in mitiſſimum Senem impia manu, niſi reveler aurum, ſæva ſupplicia comminatur. Is leoſſimis verbis extemplo quod verum erat prodidiſſe quondam ſe, ut vulgo dicunt, divitem: ſed quartum jam annum agi, quod mutato vitæ inſtituto, abjectiſque fortunis omnibus, religioſam inopiam pro Chriſto amplecti maluerit, quam incerto divitiarum ſtudio teneri. Ad hæc illi frementes, furentesque, & prædam ſibi præreptam indignantes, diris & in-

C landis illigarum modis Cajetanum infontem varie torqueor, compreſſis ſcilicet artubus inter arcarum

f labra, rotoque corpore funibus in altum ſublato *f*. Truci ejuſmodi ſupplicio quid præterea carnificinæ adjecerint, nuſquam ego legi; ſed animo enmprehendere, ex parte ſaltem, unuſquiſque poterit.

ac ſummi

40 Legi autem (quod porro ad Cajetani noſtri laudem facit egregie) B. Auguſtinum in hanc rem graviſſime docentem: (juvat ipſa ejus verba hic ponere) "Eos, qui olim in irruptione Gothica ſub Alarico rege etiam non habentes quod proderent, dum habere eredebantur, torti ſunt, profecto inter alia tormenta paupertatem ſanctam confitentes, Chriſtum fuiſſe confeſſos. Quapropter etſi non meruerunt ab hoſtibus cædi, non potuiſſe tamen ſanctæ paupertatis confeſſores ſine cæleſti mercede tnrqueri „. In quem Auguſtini locum inſignis ille theologus Franciſcus Mayrnnius ſcribens, mirifice laudat eos, qui pro Chriſto pauperes facti, ſanctam paupertatem libere faſſi, ſtrenue pro ea tormenta ſuſtioverint, aſſeritque martyres dici poſſe, ſi pauperiem profitendo, mortem ſubierint. Et merito quidem has excruciata panpertas laudes habet: ſimili quippe nomine Titum diaconum *g*, Elphegum epiſcopum *h*, A. ANT. CARACCIOLO. Deuidedit *i*, & Suranum abbatem *k* in Sanctorum Faſtis celebratos lego. Huic vero rei firmandæ poſſem & alia adducere, niſi meminiſſem non diputationem me nunc texere, ſed brevem Hiſtoriam.

g h i k

ideoque laudibus auctitur.

41 Interim autem arbitror, nequaquam ambigi poſſe, iſta ad Cajetanum noſtrum uteumque pertinere, qui non ut innumera hominum mendicabula, extrema adactus neceſſitate, ſed promptiſſima voluntate inops fuit: ac proinde ſanctam paupertatem inter læva etiam tormenta profeſſus eſt. Ideo enim illum impii prædones rabie adacti excruciarunt, quod ſua bona pro Chriſto prodegiſſet, ſanctamque inopiam libere atque hilare fateretur. In iis Vir ille tormentis certe non obiit, nihilominus tamen in eum jam dicta verba Auguſtini probe quadrare exiſtimo, Non potuiſſe ſanctæ paupertatis Confeſſorem ſine cæleſti mercede torqueri. Hia itaque Cajetanus noſter perfunctus ærumnis ſupplicliſque teterrimis, gratias egit, ut S. Marcella quondam egiſſe legitur, quod pauperem ſe non feciſſet captivitas, ſed inveniſſet, quod & vnec & opere loqueretur, Nudus exivi de utern matris meæ, nudus & redeam.

F

Alia verberum, lacubria, vincula & carceres

42 Sed non hic fuit ærumnarum finis. Quippe poſt aliquot dies etiam ab Hiſpanis illuc uſque irrumpentibus Patres noſtri capti, vexati, ludibrio habiti, vincti, abreptique in diverſas fuere carceres. Inſignis autem exitii oris vultuſque habitus, atque ad martyrium apparatio, qua viri illi prædones teterrimos excepere. Ad lacram ædiculam omnes una deſcendunt, eamque pro temporis opumque anguſtia diligenter exornant: lampades omnes accenduntur tamquam feſtiviſſimum diem celebraturi ante aram maximam ad ornandum præſens Numen, figunt bumi genua, & vulto ad pietatem compoſito, atque inflexa cervice (ut victimas crederes) prædonum impetum præſtolantur. Mirum dictu! Vidiſſes eos inter pericula extremi exitii, elamoreſque ae gemitus, qui ex immani cæde undique perſonabant, corpore immotos, animo impavidos, unam ſpirantes ſperanteſque cælorum beatam ſedem, humana hæc interim, bona, mala, quaſi origini ſuæ, id eſt, Deo proximos, deſpicientes. Porro ſpectaculum iſtud adeo præclarum ſi non amorem aut reverentiam, certe admirationem aliquam a nefariis illis militibus elicuit.

E

Quippe ubi irrupere in ædiculam, nemo ipſorum nuſus eſt ſacras eas victimas, tametſi neci ultro expoſitas, neci dare. Sed poſteaquam aliquantiſpee attoniti ſubſtiteruot, ab uno ex eis præcilo func, quo lampades dependebanr, lychni penſiles in ſubjectorum capita deciderunt: ab altero autem, jacto in pronam Bonifacii cervicem lato gladio (quem ille ictum intrepidus excepit) per ſummum ludibrium divexati fuere.

ſumma cum veritate tolerata.

43 Aſt ubi viderunt impii ſacrorum deriſores nihil eos, qui mori pro Chriſto cupiebant, ejuſmodi terricula expaveſcere, comprehenſos vinctoſque & fœdis convitiis oneratos in diverſas cuſtodias rapiunt. Primum enim ad B. Jacobi, cui attiguas ædes Hiſpanicarum acierum primores occupaverant, dein vero ad Vaticani palatii anguſta quædam cubicula ſupra horologium ſita pertrahunt, diutino & tetriore carcere macerandos. Iis locis dum hoſtiliter baberentur, mire eluxit, veluti noctu ſtellæ, excelſa noſtrorum virtus & conſtantia. Nam & Bonifacii tolerantia, & Caraffæ magnanimitas atque incredibilis zelus, & omnium ſimul non victa adverſitatibus pietas in-

A. ANT. CARACCIOLO.

flexit tandem immanem militum feritatem ad mitiora conſilia. Cajetanus autem licet longe minore quam Caraſa eſſet apud Hiſpanos auctoritate, non deſiſtebat tamen in loco eos admonere, arguere, inque eorum animis religionis ignieulos, ſceleribus pene jam obrutos, excitare. At nihil aliud cnoſecuti ſunt ipſe, Caraſa, ceteri, oiſi ut, quos libere increpantes ſuſtioera non poterant, [in] interiorem cuſtodiam a ſe longius abegerint.

a quibus Sandus

44 Igitur e Jacobæis ædibus extractos, io Vaticanum carcerem amandarunt; arbitror, ut tamdiu ſqualore, fameque vexarenc, donec ab epiſcopo, ceteriſque nummorum aliquid exſculperent. Ii tamen nihil prorſus, niſi ſacrarum precum Breviarium habebant. Sed, faciente Deo, res bene uteumque vertit. Nam quod divitibus pecunia conferre ſoler, id pauperibus Clericis unicum, quod jam dixi, Breviarium egregia contulit. Res hoc modo geſta eſt. Invitaverac aliquando centurio ille, qui noſtros concluſos carcere tenebat, tribunum militum Hiſpanorum (ut mutuo muli ſcabunt) ad lautum convivium, quod in Vatieano ſupra horologium apparaverat. Accedit itaque invitatus ad condictam diem atque horam. Et dum menſa inſtruitur, ecce audire ſibi videtur e proximo cubiculo (id clauſum, quia caraer, erat) ſuſurrum quemdam mutuo pſallentium hominum, & divinum Numen exorantium. Tum ad hoſpitem converſus quærit, quinam hominum illi ſient. Hoſpes, ſpernentis in modum, Sunt Clerici, inquit, aliquot, pars noſtræ prædæ.

Cajetanus tum fuit

45 Rogat tribunus, ut ſa cernere eos faciat. Ille morem geſſit; &, referato carceris oſtio, videt iſte maiura ætate ac moribus viros adeo compoſite & graviter preces Deo ſolventes, ut Sanctorum cœtum ſibi aſpicere videretur. Et revera Paulum, opinor, atqua Sylam referebant, itidam in cuſtodia Philippenſi laudibus Deum celebrantes. Hoc adeo præclaro ſpectaculo commotus tribunus, indignatuique homines eximie probos in tanta mala projectos, petiit enixe a ceoturione, ne eos diutius detineac: videri ſibi prorſus innoxios, qui religioſos ritus, pietatemque divini cultus etiam in carcere tuerentur. Cum autem centurio obſtinatior rem in tempus aliud differret, multis ultro citroque habitis ſuper ea re varbis, Ego, inquit tribunus, nihil profecto apud te ibi ſumam, niſi hos extemplo liberos, quo volunt, abire ſinas. Tandem igitur ceoturio, partim ne lubruſticæ aſperitatis notaretur, partim quod nulla ſpe lucri pauperes Chriſti ſervos vinctos ibi haberet, raſeratis foribus, educit atque dimittit.

modo liberatus

46 Patres gratiis centurioni, & tribuno in primis actis, e Vaticano ad Tyberioam ripam recta abeunt. Hæc omnia Bernardino noſtro Schoito, qui poſt Cardinalis fuic, palam narrante, comperta ſuot; atque paucs iſtbæc ſolummodo e multis, quæ ipſe eum aliis in ea alade paſſus referre ſolebat, ounc poſteri memorant; cetera, utpote nequaquam ſcripto tradita, perierunt. Interim tamen ex his vel pauciſſimis, quæ ſciuntur, id ipſum de noſtris his ſortiſſimis Patribus dici poſſe arbitror, quod da ſanctis Chriſti Confeſſoribus Vincentius Lirinenſis ſcripſit[c]. Eos a defenſione fidei Majorum nulla via depulit, noo minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non Iſtellites, noo homines, non dæmones „. VIII itaque Kal. Junii ereptos extremo periculo duodecim illos viros, per medias Urbis flammas, medioſque armatos hoſtes Deus ipſe quaſi nuba tectos ad Oſtia Tyberina perduxit incolumes.

ANNOTATA.

a *Spondanus ad annum* 1527, *quo luctuoſiſſima iſta tragœdia accedit*, Quinto Maji, *inquit*, Borbonius in pratis prope Urbem metatus cum exercitu, ut plerique babenc, quadraginta millium ex Germanis, Hiſpanis & Italis (quem tamen numerum alii multum imminuunt) militari inſolentia præconem miſit, qui iter per ipſam Urbem, ut cum exercitu in regnum Neapolitaoum iret, ſibi concedi poſtularer. Et ſequenti die in ipſa aurora, eo animo, ut aut victoria potiretur, aue mortem oppeterer, axercitu ſuburbio Vaticano, qua mons & templum ſancti Spiritus ſitum eſt, admoto, in primum aciem ſeſe conjiciens, pugnam primus inchoavit, atque illico ſclopeti glande percuſſus, mortuus concidit. *Ita Spondanus a Guicciardino; quibus de cauſis merito id paſſus ſit, oſtendens. De cujus item flagitiis agit Sleſius lib.* 3 *pag.* 79.

b Aurum Tholoſanum, *votus eſt proverbium*, quod ita dictum accepimus, *inquit Aulus Gellius Noctium Atticarum lib.* 3, *cap.* 9; Quum oppidum Tholoſanum in terra Gallia Q. Cæpio conſul diripuiſſet, multumque auri in ejus oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex aa direptione aurum attigit, miſero eruciabilique exitu periit. *Adagium itaque hoc dicitur* in eum, qui magnis ac fatalibus afficitur malis, notoque ac miſerando exitio perit, *teſte Paulo Manutio in Adagiorum collectione, Urſellis anno* 1603 *edita, pag.* 433; *ubi plura inveniet curioſus lector.*

c *Irrumpentium in Urbem militum barbaries deſcribitur a Spondano ad annum ſupra citatum, num.* 4.

d *Clementi videliret VII; de cujus probroſa captivitate videri poteſt Spondanus ad eumdem annum num.* 6.

e Ejus nampe Ducis, cujus ingenium ac mentem Lutherianam vel hinc liceat conjectari; quod eum alii alio arma ac ſpes ſoas nefaria in ea aapeditione deſtioarent, aurato ipſe laquco, quem ſinu geſtabat oſtentabatque jactabundus ſuis perſæpe copiis, jugulum Romani Pontificis deſignabat. Quod teterrimi viri votum, ſuperboſque in ſacrorum Principem conatus ia exitus excepit, ut antequam ad ſacram Urbem appellerer, repentina paralyſi correptus, ac remenſus in Germaniam iter, vitam conſceleratam morte baud diſpari elauſerit, *affirmante Sleſio lib.* 3 *pag.* 82. *Conſuli etiam poteſt Vita anonyma* S. Cajetani *Venetiis Italice edita anno* 1655, *lib.* 2 § 13.

f Ea *videlicet* corporis parte, qua pudor pœnam conduplicabat, *teſte Sleſio pag.* 83.

g *Martyrologium Romanum die* 16 *Auguſti ſic annuntiat*: Romæ S. Titi diaconi, qui Urbe a Gothis occupata, pecunias pauperibus diſtribuens, a tribuno barbaro juſſus eſt occidi. *Apud Baronium in Annal. eccl. ſub finem anni* 416, inter ſanctos adſcriptus *dicitur* Martyres. *At de eo agendum nobis erit dicto die.*

h *S. Elphegum archiep. Cantuarienſem ac martyrem dedimus die* 19 *Aprilis, tom.* 2 *iſtius menſis, ubi pag.* 630 *inter alia, quæ ex Gervaſio in Actis Pontificum Cantuarienſium proferuntur, ſunt iſta*: Dixit Lanfrancus, quod Angeli quoſdam ſibi inſtituiſſent Sanctos, inter quos & quemdam Elfegum archiepiſcopum, quem Dani occidarunt, eo quod pro redemptione ſua homines ſuos nollet ſpoliare. *Cui* cum probabili ratione mooſtraſſet Anſelmus, Elphegum, pro juſtitia paſſum,

A paſſum, verum Dei martyrem eſſe *&c. Vida Baronium ad dictum diem in notis, & S. Elphegi Vitam cap. 6 tam. citata cap. 638.*

i *S. Deuſdedit exſtat in Martyrol. Rom. die 9 Octob.*

k *Vide, quæ de illo tamquam martyre dicta ſunt ad diem 24 Januarii pag. 606; ubi de ejus cæde poſt aurum, quod Longobardi ab illa petierant, & non impetrarant.*

l *Superiora confirmantur ex dictis in Commentario prævio § 5.*

CAPUT V.

Sancti præpoſitura Venetiis, divina ibidem providentia, ablegatio Cajetani Neapolim.

Venetiæ perdulli Patres, Cajetanum aliquot Præpoſitum.

INde, doctore Auguſtino Amulio, inclytæ Venetiæ amantiſſime ſuſcepere, uti Magius in narratiuncula de Vita Caraſæ ſuperius retulit; eam quippe hic longius repetere non eſt opus. Venetiis autem antequam firme domicilium noſtri

B figerent, primo in æde S. Enphemiæ *a*, mox ad

a B. Gregorii pauliſper ſubſtitere. Hic vero die Exaltatæ Crucis ejuſdem anni MDXXVII coactus grex

b parvus ſibi paſtorem Cajetanum elegit *b*, dignum utique Theatini epiſcopi ſucceſſorem. Et ſtrenue quidem ſe geſſit in eo munere Cajetanus, parteſque omnes boni præſulis explevit. Nam induſtria, labore, conſtantia præire cunctis: ſuavitate morum, modeſtia, miſericordia nulli non obſequi: contigitque, quod eſt rariſſimum, uc illi nec facilitas auctoritatem, nec ſeveritas amorem diminuerit. Denique ſpectatiſſima Viri exempla magnam certe vim habnere ad omne virtutum genus ſuorum animis inſtillandum *c*.

c 48 Accidit autem, dum eſſent Venetiis, peſti-

Diuturnæ ergo aeri providentia. litas illa *d*, & quæ perpetua ejus eſt comes ſive ſubſequa, fames, ex incredibili aononæ exoria caritate, quæ anno XXVIII ſupra ſeſquimilleſimum Italiam atque Europam pene univerſam depopulata eſt. Ea tempeſtate plurima noſtrorum Patrum, & Cajetani in primis benignitas in pauperes, qui Venetiaa miſelli & palabundi turmatim confugerant, enituit a. Miram noſtri viciſſim Dei providentiam, & nullo mundi æſtu areſcentem charitatis fontem ſunt experti. Quippe quod urbe Roma ex-

d

e

C truſos Venetias petere oportuit, adverſitas viſa eſt, ſed beneficium fuic. Venetiæ enim eo anno longe minus quam reliquæ Italiæ urbes annonæ caritatem famemque ſenſerunc. Noſtri itaque, qui nihil a quoquam petendn, nihil ipſt certorum cenſunm habendo victitare decreveraoc, & magna profecto, ſi Romæ perſtitiſſent, premendi rerum inopia fuerant, iidem, modcrante rem Numine, Venetias, hoc aſt in tntam ab his calamitatibns civitatem, deſtinantur, ut ſummo Parenti deinceps libere fiderent, & ſollicitudinem omnem (nti princeps noſtri Ordinis Petrus monct) in Deum projicerent; quoniam ipſi cura eſt de nobis.

Inde Cajetanus cum ſocio Neapolim ablegatur. 49 Manſit vero Venetiis Cajetanus quinque propemodum annos, qui quod nobis argumento vacuis *f* excurrant, non Cajetani remiſſa virtus, quæ numquam non acerrima fuit, ſed noſtratium taciturnitas, qui diligentius vivere, quam ſcribere maluerunt, in culpa eſt. Anno autem MDXXXII ab

f

g Epiſcopo Theatino, qui tum ædi S. Nicolai *g* Præpoſitus erat, Cajetanus, & Joannes Marinonius *b* Neapolim ablegantur. Perſæpe quidem & diu petierani a Caraſa Neapolitani proceres, ut

h Neapolim, hoc eſt, in patriam ſuam ipſe reverteretur, ibique, ori Venetiis fecerac, Clericorum Regularium Ordini a ſe recens fundato domcilium figeret. Sed Caraſa, vel quod a patria libenter abeſſet; vel quod Campaniæ regionem, & Neapolim ipſam Lautrechi *i* obſidione, & inſequentibus ærumnis miſere afflictam leiret, ejuſmodi petitioni ægre aſſentiebatur.

i

Comes Oppidanus, qui habita ſionem ibid. aliis paravit. 50 Interea Joanoes Antonius Caracciolus, Comes Oppidi *k*, vir munificentia & ceteria virtutibus ea ætate clarus *l*, cellulas quaſdam ad monaſterii formam ſuo ſumptu ædificatas prope ædem S. Mariæ de Miſericordia *m*, Benedicto Titionio, ejuſque ſodalibus, qui Religioſam vitam meditabantur, jam conceſſerat incolendas. Contigit autem, ut Benedictus adhuc anceps quoddam inſtitutum ſibi ſuis ſervandum præfigeret, eacitus ſanctitatis noſtrorum Patrum fama, quæ Neapolim uſque pervenerat, Venetias ire, & paucis diebus (ur quondam S. Hilarion apud B. Antonium feciſſe legitur,) omnem eorum vitæ rationem diſcere, eamque poſtmodum Neapoli in jam dicta æde Miſericordiæ ſervare ſtatuerit. Sed Benedicto, E poſtquam Venetias pervenit, adeo placuit Tolentinatis domus feceſſus, & noſtri Ordinis inſtitutio, ut, mutato repente conſilio, non jam Neapolim redire, ſed Venetiis cum noſtris Patribus degere, & Clericus Regularis fieri optaverit atque impetraverit.

k

l

m

Severus Theatinorum organo n

31 Hic eſt ille Benedictus Titionius, qui poſtea Severus *n* vocatus eſt a ſevera ſcilicet vitæ rstione, quam, in ſe pia ſæviens, ad obitum uſque tenuit. Comes itaque Oppidanus ſpe ſua, quam de Titionio ejuſque ſociis conceperat, fruſtratus, enixe petiit a Caraſa, ut aliquot e ſuo Ordine Neapolim mitteret. Sed cum ille rem longius differret, Caracciolus, primoreſque alii Neapolitani a Clemenca VII Pont. Max. quod cupiebant obtinuere. Opportune enim accidit, uc per idem tempus Patres de abeundo Neapolim ancipites, Chriſti Vicarium ſuper ea re conſuluerint, ut quid facto expediret, ipſe perſcriberet. Itaque ſupremi Paſtoris ſacri diplomate juſſi ſunt Patres Neapolim proficiſci. Debeo hic ponere integra Summi Pontificis verba, ut ejus in noſtrum Ordinem amor, & noſtrorum Patrum erga cum viciſſim fides atque obſervantia pateſiat. F

Clemens vero PP. VII, 52 "Clemens Papa VII venerabili Fratri Joanni Petro epiſcopo Theatino, & dilectis filiis Cajetano presbytero Vicentino, ac eorum ſociis Clericis Regularibus nuncupatis. Venerabilis Frater, & dilecti Filii, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Exponi nobis nuper feciſtis, vos per hoc ferme quadriennium a nonnullis devotis, etiam nobilibus laicis ex civitate Neapolitana, crebris pulſatos precibus, ac demum ab ipſa civitate publicis litteris vehementius fuiſſe rogatos, ut illuc aliquot ex veſtris Clericis mitteretis, qui loeum in eadem civitate jam nomini veſtro conſtructum recipere, atque inibi Domino famulari valerent: voſque itineris longinquitate ac difficultate deterritos, ſimul & de vobis ipſis humiliter ſencientes, nec ad ſatisfaciendum illorum expectationi vos idoncos cognoſcentes, hactenus illorum preeibus acquieſcere diſtuliſſe: ſed cum hinc tam devotæ civitatis vel preces contemnere, vei devotionem fraudare, vel certe liberalitatem aſpernari durum & inhumanum; illine tanto vos itineri credere, tam longe poſita loca recipere, &, quod majus eſt, tamam opinionem expectationemque ſuſtinere, audax nimium, & ſupra vi-

A. ANT. CARACCIOLO.

A. ANT. CARACCIOLO. res veſtras vobis eſſe videatur; hæretis in anfipiti, nec omnino vel quid ſtatuatis, vel quod petentibus reſpondeatis, invenire poteſtis.

Auxilium ſuper hac re ab Clemente.

53 Quapropter divino auxilio aſſiduis orationibus invocato, ad nos tandem confugiendum putaſtis, nobiſque pro veſtra in nos, & in hanc ſanctam Sedem pietate humiliter ſupplicari feciſtis, ut quodcumque nobis ſuper eo videretur, vobis patetne conſulere de ſolita Sedis Apoſtolicæ benignitate dignaremur. Nos igitur devotioni veſtræ ſatisfacere, quantum cum Domino poſſumus, cupientes, conſultationi ac petitioni veſtræ taliter reſpondemus. Quod cum ex Domini præcepto, nos omni petenti tribuere, atque angatianti mille paſſus, alia duo ſimul pergere debeamus: cumque nos Paulus Apoſtolus non quæ noſtra, ſed quæ Jeſu Chriſti ſunt, quærere doceat; quemadmodum ipſe non quod ſibi eſſet utile, ſed quod multis, ut ſalvi fierent, ſe quæſiſſe teſtatur; debetis & vos aliquid laboris aſſumere, ut juxta Domini præcepium valeatis proximorum utilitatibus inſervire. Quod ſiqua vobis imponi contigerit, quæ vires gravare videantur, non de-
B betis in virtute veſtra confidere, ſed in eo, qui dives eſt in miſericordia, & qui dat omnibus affluenter, & non imptoperat, & dat verbum euangelizantibus virtute multa.

In virtute ſanctæ obedientiæ nihil præcipit.

54 Quare ne ultectius ſub ambiguitatis velamine latitantes, perplexæ cogitationis æſtuetis anguſtiis, vobis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut aliquos ex veſtris Clericis ad eamdem civitatem Neapolitanam quam citius deſtinetis, qui loca quæcumque oblata recipere, atque in iis divino cultui, & humanæ ſaluti ſe unicndo juxta Clericalia inſtituta, & veſtras laudabiles conſuetudines Altiſſimo valeant in virtutum exercitio famulati; ne illius fideliſſimæ civitatis, quæ fidem Catholicam ab ipſo beatiſſimo Petro Apoſtolorum Principe, ut pie ibi creditur, acceptam lempet conſtantiſſime fideliſſimeque ſervavit, devota deſideria diutius differantur; nec iu, ſtatet Epiſcope, patriæ tuæ te amanti & roganti deſuiſſe videaris, Volumus autem, ut ibi omnibus iis privilegiis & gratiis gaudeatis, quibus alibi vobis per hanc ſanctam Sedem, & per nos aut conceſſum eſt aut eon-
C cedetur in poſterum, uti & potiri & gaudete, contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Datum in civitate noſtra Bononiæ ſub annulo Piſcatoris, die xi Februarii MDXXXIII, Pontificatus noſtri anno decimo. Bloſius„.

Caraſa eo mittit Cajetanum, qui præclare rem obtemperat.

55 His acceptis Caraſa, permotus etiam & patriæ iteratis precibus, & Mariæ ſororis, quam ut matrem venerabatur, aſſiduis poſtulationibus, Cajetanum Thienæum, & Joannem Matinonium Neapolim miſit, non adhuc certus illie domicilii firme conſtituendi, ſed ut aliquantiſper experiretur, an res ſuccederet, atque ut iſtis eo miſſis, & patriæ deſidetio, & Summi Pontificis placito aliqua ratione ſatisfieret. Decora autem & memoranda extitit in procinctu ejus expeditionis Cajetani reſponſio: cui eum a Caraſa dictum eſſet, ut ipſe ſibi ſocium, quem cuperet, eligeret; Egone, inquit, ſocium eligam, quem malim? Immo oro atque obſecro hunc, quem cernitis, Chriſtum confixum Cruci, (aderat quippe Crucifixi imago) vobis ut inſpiret, illum mihi jungere ſocium, qui meæ maxime omnium adverſus ſit voluntati. Hæc ille, digna prorſus, quæ poſteri animo imprimant. Verumtamen contra quam preca-
a tus eſt, tunc ſemel evenit; faciente nimirum Deo, D ut is eligeretur, non qui ejus advectarerur placitis, ſed qui omnium promptiſſimus obediret: nam illi a Patribus datus eſt ſocius Joannes Marinonius Venetus, vir adeo virtutum omnium ornatus inſignibus, ut neminem profecto eo præſtantiorem Neapolim mittere potuiſſent.

& unde Romæ a Clemente excipiuntur benigne.

56 Anno igitur MDXXXIII, IV. Non. Sextiles Cajetanus & Joannes Venetus diſceſſerunt. Romam cum pervenirent, illico Clementem Pontificem adeunt, qui ut eos vidit ſolis ardore rotridos, Quo, inquit, abitia, filii, eum tanto vitæ diſcrimine in rabido hoc caniculæ æſtu? At ſatius nobis eſt, Cajetanus reſpondit, vitam hanc negligere, quam tua juſſa vel momento, Pater ſancte, morari. Miratus ſimul & delectatus obſequelæ promptitudine Pontifex, ac benigne eos contuitus, dimiſit, Crucis ſigno abeuntibus bene precatus.

ANNOTATA.

a Quæ extra urbem eſt parœcia, *uti habet Siloſius pag.* 87.

b *Quænam electionem iſtam conſecuta ſint, refert Commentarius num.* 49. E

c *Addi his poſſunt, quæ dixi in Commentario num.* 51.

d *Quomodo Sanctus tunc ſe geſſerit, invenies ibid.*

e *Ea declarantur ibid. num.* 52.

f *Auctorem Vitæ ſupplevimus num.* 53.

g *In eam immigrarunt Patres die* 29 *Novemb.* 1527, *teſte Siloſio lib.* 3 *pag.* 87; *ubi de hoc loco plura.*

h *Viri elogia dantur a Siloſio ſparſim tom.* 13 *odor autem ſanctitatis ac virtutes &c. ibid. lib.* 11. *Vitam conſcripſit Joannes Bapt. Caſtaldus.*

i *Neapolitana Lautrechii expeditio, uti & viri obitus ac elogia habentur apud Spondanum ad an.* 1528.

k Oppidum, mediterranea .. Ulterioris ſeu Superioris Calabriæ civitas, Comitatus titulo inſignis, ad radices Aſpromontis conſtituta, *notatur apud Ughellum tom.* 9 *Italiæ ſacræ, col.* 579 *occaſione epiſcoporum ejuſdem loci; ubi etiam plura alia ad illum attinentia licet videre.*

l *Laudatur etiam apud Siloſium lib.* 4 *pag.* F 146; *qui pluribus rem geſtam, de qua hic, narrat.*

m *Loci ſitus paucis indicatur infra num.* 57.

n *Viri elogium contexit Siloſius lib.* 7 *pag.* 237 *& ſeq.*

o *Cumulatiſſimis eum elogiis prædicat Siloſius; quem tu conſule lib.* 1 *pag.* 11 *&* 12, *& lib.* 4.

CAPUT VI.

Sex alii Neapolim miſſi, mutatio domicilii, paupertas Apoſtolica a Sancto defenſa.

Caraſa ſtatuum ædificationi Neapolitanæ eligitur.

II Neapolim profecti, in cellulas quaſdam ſaeræ ædi B. Mariæ de Miſericordia attiguas, Joannis Antonii Caracciioli, Oppidani Comitis, ſumptu, ut dictum eſt, coemptas apparataſque officioſiſſime excipiuntur. Placuit Patribus loci Deiparæ dicati ſanctitas, læta item amœnitas & ſolitudo: quippe qui extra portam Januariam longiuſcule a mœnibus urbis diſſitus, infrequens per

ea

A ea tempora erat, & raris cultus accolis. Et vero ſolenne propemodum fuit iis, qui Religioſos Ordines fundavere, locis vulgo abjunctis levera ſpiritus dedicare primordia, ex iiſque poſt inita beneque firmata cum Cœlitibus fœdera, ad humana & turbata hæc veluti Elias aut Joannes alteros prodire. Itaque ſignificavit Caraffæ Cajetanus, noſtros opportunum quidem contemplationi nactos eſſe locum: mitteret igitur quamprimum alios, quibuſcum una poſſent Religionis officia obire: ſperare ſe iis adjunctis, Neapolitanos cives, quibus adhuc vix de vocabulo cogniti eſſent, in dies magis magiſque ad audiendum Dei verbum, atque ad virtutum imitanda exempla illuc uſque allecturos. Sin minus; aut mutato domicilio, aut certe alia quapiam ratione præſtituros, ut nihil a ſe diligentiæ atque religioſi officii jure a quoquam deſiderari poſſet.

Sex alios ex amicis, quibus præfl Cajetanus: alterius ad Ordinem accessio.

58 Caraffa igitur exemplo ſex alios veluti ſubſidiarios milites Neapolim ablegat, videlicet Marcum Venetum, & Petrum Veronenſem, Michaelem Minopolitanum, & Laurentium ſacerdotes; duos item Clericos, Hieronymum Conſiliarium *a*, atque Andream Verſum Romanos. Hi circa finem Octobris, iovitante nimirum adulti jam autumni temperie, Venetiis profecti, Neapolim ineuntes perveorunt: quibus omnibus, comitiorum decreto Venetiis Septembri proximo celebratorum, datos eſt Præpoſitus Cajetanus. Sequentis anni Februario, die SS. Fauſtino & Jovitæ martyribus dedicato *b*, Petrus Veronenſis, is qui doctoris lauream ob ſpectatam eruditionem jam olim Pariſiis acceperat, & poſtquam Cancellarius fuit, Eccleſiæ Bajocenſis epiſcopatum a Franciſco I Gallorum rege oblatum ſtrenue recuſaverat, vir ſcilicet gemini Juris, ac Græcæ linguæ peritia, &, quod majus eſt, probitate morum eximius, ſeſe Deo ſolenni formula Religioſis votis obſtrinxit, Sacrum ſacientis Cajetano Præpoſito.

a Domicilium mutant, quia mos ſuo inſtituto

59 Deinde vero IX Kal. Aprilis ejuſdem anni XXXIV ſupra ſeſquimilleſimum Patres ad eum omnes e domo S. Mariæ de Miſericordia diſceſſere. Diſceſſionis cauſſæ hæ fuiſſe perhibentur. Prima, quod tametſi loci ſolitudo, uti jam dictum eſt, non niſi grata dicatis Deo mentibus, & contemplationi cœleſtium contigiſſet, aventibus tamen divini verbi ſemina cum ſpe fructuum ſpargere, & ſacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ (quod propriom Clericorum eſt munus a) admioiſtrare, nequaquam opportunus videbatur loci n torbis abjuncti diuturoior incolatus: experiebanturque quotidia quod, tametſi ad ipſos videndos fovendoſque vis ſanctitudinis paucos aliquot jam antea etiam notos illuc uſque pertraheret, reliqui tamen plerique omnes vix de nomine aut ne vix quidem noſtros Patres, noviqua Ordinis inſtitutum noverant: tantum abeſt, ut ad ipſos divioum verbum audituri, & cœleſtia Sacramenta perceptori, atque altars fervientes debitis alimeotis ſotori accurrerent.

a Ut Apoſtolica paupertati accommodatum

60 Acceſſit cauſſa altera, quæ eos extemplo inde abire compulit. Ea fuit quotidiana fere Oppidani Comitis cohortatio, qua Patres ſollicitabantur, ut adioſtar aliorum multorum Ordinum, certos proveotus cenſuſque perpetuos ſibi præberi patereotur. Neque id verbotenos agebat Caracciolus; ſed oblata eis non ſpernanda vi pecuniæ, equa poſtmodum legitime fœnerata perpetuos cenſus exigerent, magis ac magis urgebat, propoſitam a ſe conditionem conſiliumque ne recuſarent. Atque ut id facilius perſuaderet, adjunxit ſibi Religioſos aliquot, qui dicereot, malo noſtris conſultom iri, niſi, relicta priſtina vivendi ratione, e ſponte oblatis mature ſuorum ſecuritati commodoque prolpicerent. A. ANT. CARACCIOLO

61 Patres contra & Cajetanus maxime Apoſtolicæ paupertatis eximius amator, initam lemitam inſiſtere io animum induxerant. Quocirca eadem propemodum Religioſis illis & Caracciolo reſpondere, quæ noſtri auctores Ordinis Romæ de hac ipſe re ambigentibus quibuſdam jam pridem reſponderaot; videlicet, tutius ſibi perfectiuique videri, Chriſti exemplo hac eadem ratione viventis, quam in certo divitiarum nitt; & cum Apoſtolia ſancte deſipere, quam ex humanæ prudeotiæ tametſi non illicitis legibus vitæ modum inire. Neque jam honorificum ſibi fore in re tam gravi, mutato repente, quod pridem pro libito eeperant, conſilio, lubricis cenſibus, & terrenis ſpebus velificari. Quod ad me attinet, inquit Cajetaous, oolo ego, qui mea omnia pro Chriſto dimiſi, nunc eopioſo proventu aliena recipere. Converſuſque ad Religioſos illos; Dicite vos mihi, ait, Patres, redditus hos veſtros, quorum ſecuritatem tantopere prædicatis, undeuam exigitis? E prædiis, inquiunt, atque agris; quos annuo proventu vectigales habemus. Bene eſt, ais Cajetanos. At quanam ratione certi eſtis, colonos promiſſos cenſus vobis quotannis ſoluturos? Ex pacto, reſpondent, in ſcriptum relato, tabuliſque publicis, quas, cum illi vectigalia pendere abnuunt aut procraſtinant, proferre poſſumus, & in jus vocatos ad ſolvendum adigere. Aſt ego, inquit Cajetanus, longe certiores habeo facultates, & firmiores tabulas. Si enim vos prædiis chartiſque nitimini, habeo ego Chriſti chirographum, & obſignatas ejus ſanguine paginas, quæ mihi meiſque certiſſime pollicentur, nihil umquam nobis Chriſto ſamulantibus defuturum. Quærite, inquit, primum regoum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Itaque de hac una re merito ſum ſollicitus, num ſcilicet regnum Dei quæramus, & juſtitiam ejus; hoc eſt, an æternorum bonorum acquiſitioni & Chriſtianæ legis obſervationi ſtreoue ac ſerio iucumbamus.

contra eos, qui contra ſentiebant,

62 Hoc onum ſi adfuerit, nihil ambigo de eo, quod ſequitur, omnia videlicet terrena hæc, quæ ad ſuſtentandam mortalem hanc vitam faciunt, adjicienda, hoc eſt abſque noſtra anxia procoratione fore præbeoda. Hujus certe promiſſi veritatem longo hactenus experimento cognovimus: toto etenim hoc decennio reipſa comperimus, nihil nobis vel in maxima ea annonæ caritate, quæ ante ſea annos contigit, ſive ad corporis cultum, ſive ad templi ornatum, per Dei gratiam Venetiis defuiſſe. Ad poſtrema hæc Cajetani verba Oppidanus Comes, At aliud, inquit, Venetiæ ſunt, aliud Neapolis. Si ibi ejuſmodi inſtitutum ſucceſſit, vereor, Neapoli non ſuccedet. Tum Cajetanus magno animi impetu, Mihi quidem, aie, certum eſt, illum ipſum Deum, qui eſt Venetiis, eſſe & Neapoli. Atque his dictis, utrimque diſceſſum eſt.

forti & hoc ſigni libertate Jesu Christi defendit.

63 Poſt aliquot vero dies, cum vidiſſet Cajetanus adhuc perſiſtere Comitem in ſua ſententia, & vix eum velle Patres in ea domo de Miſericordia degere, niſi quam propoſuerat certorum reddituum conditionem acciperent, convocatis manu fratribus, juſſiſque, ut quiſque ſumpta veſte extima, Breviarioque ſacrarum precum, ſe ſequeretur e domo illa, ad unum omnes egreſſi ſont, obſeratiſque templi atque domus januis, claves ad Comitem cum his verbis Cajetaous remiſit:

A. ANT. CARACCIOLO. Cajetanus aliique Clerici Regulares ſibi, Comes, ſignificaot, ſe domo ſua abire, aramenſis, quæ dederas, omnibus aliaque ſupellectiſi ſibi relictis, atque experiri ſe hoc modo velle, an Deus Venetiarum ſit & Neapolis Deus.

64 Profecti igitur inde Patres alacri animo, & in Apoſtolica paupertate conſtantiſſimo, in noſocomium Infanabilium, hoc eſt, in Chriſti domum receptî ſunt ab eximiæ virtutis matrona Maria Laureotia Longa *d*, quæ ſe ſuaque omnia pauperum atque ægrotorum ſervitio addixerat, eique noſocomio ſumma cum poteſtate præerat. Comes autem Oppidi ob rei novitatem, Chriſtianamque Cajetani libertatem primum ſtupore defixus eſt: poſtea vero ut ſe collegit (erat quippe vir pius, & veræ virtutis idoneus æſtimator) abrupto diſceſſu, non eſt indigoatus Patribus, alienatuſve, & nihil prorſus de amore erga eos obſequioque diminuit. Jam enim multo ante noverat Cajetani ſinceritatem & ingenuam indolem. Itaque rogare eum etiam atque etiam, ut æramenta ſaltem, & ceterum domeſticum inſtrumentum, quod Patri- B bus jam donaverat, recipere vellet, Id vero tandem obtinuit.

Patres alium mi. grant in domum, quam pia matrona d

65 Diverſabantur igitur Patres apud jam dictam Mariam Franciſcam * Loogam, ut quondam Romæ apud Paulam S. Epiphanius. Illa viro ſuo Joanoe Longo, nobili jutis-conſulto, & Ferdinando regi Catholico a ſupplicibus libellis, demortuo, cum inſanabili paralyſi in æde Lauretana divinitus ſanata e fuiſſet, tanti beneficii probe memor, inſanabilibus curandis fovendiſque piam navabat operam. Ex eo autem die, quo Joannem Petrum Carafam, & Boniſacium a Colle Neapoli viderat, (fuere namque hi duo Patres Neapoli anoo ſal. MDXXX, ut Mariæ Carafæ ad monaſterium S. Mariæ de Sapientia emigrare meditanti opem ferrent) magno deſiderio capta eſt, ut noſtri, & in iis Caraſa præſertim, Neapoli domicilium figerent. Cajetanum itaque alioque a Caraſa Venetiis miſſos ingenti cum lætitia atque humanitate excepit.

pia benigna ſuppeditat. e f. Lauretanam

e

66 Quocirca illi Caraſa ſcripſit in hæc verba: „ Litteræ tuæ, domina, ſatis virium habere poſſent ad nos hinc permovendos, ut iſtue ve- nieodo divinæ voluntati per te nobis oſtenſæ obſequeremur. Sed quooiam id equidem ounc præſtare oon potui, viſum eſt ad Septembrem uſque differre, & videre interim, ao Deus mihi iſtuc veoiendi vires & facultatem tribuat. Porro de mea io hac re voluotate debes tu quidem eſſe extra omnem dubitationem, noo ſolum ob patriæ meæ beneficium, cui ſervire debeo, ſed etiam ut tuo deſiderio per nos ſatisfiat. Inde ortum eſt, ut exigentibus id a nobis urbis iſtius rectoribus, coacti ſimus mittere fratres noſtros Cajetanum & Joannem, quos ab initio tuæ potiſſimum fidei commiſimus, tibique uni præcipua commendavimua, nulla aliorum amicorum aut propinquorum facta mentione.

Epiſtola Caraſæ ad eum data

C

67 Quapropter ex ea re cognoscere potuiſti, quam egregie erga te affecti ſimus, & quam fideoter io te una, Deo id nobis inſpirante, ſpem habeamus, Ego viciſſim apertiſſime cognovi, non fruſtra nos in te fidem collocaſſe: quia. oon excepiſti jam dictos meos fratres ut homines miſſos ab hominibus, ſed ut angelos ſaoctos a divino Numine delegatos: & pergis inſuper fovere eos eximia charitate, noſtrumque meritum & opinionem looge ſuperante. Itaque cum nihil ambigere debeas de meo in hac atque in omni alia re, quam tibi gratam novero, prompto animo; illud ſolummodo eſt reliquum, ut aſſiduis orationibus a Deo D impetretur lumen, quo divioam ejus voluotatem dulpicere atque exequi valeamus. Venetiis IV. Non. Majas MDXXXIV. Litteras haſce huc inſerere volui, ut & lanctæ illius mulieris virtus, & ejuſdem de Cajetano ac Joanne, quos tam honorifice exceperat, eximia exiſtimatio cognoſceretur.

produci. tur

ANNOTATA.

a *Fratrem, teſte Siloſio ibidem, Pauli; de quo Commentarius noſter num. 31.*

b *Die videlicet 15 iſtius menſis.*

c *Finis quippe inſtituti Clericorum Regularium eſt, non propriæ dumaxat, ſed etiam aliorum ſalutî vacare; id quod in Commentario prævio a nobis tactum num. 46, pluribus deductum invenies apud Siloſium, quem ibidem citavimus.*

d *Inſignis iſtius mulieris res geſtas inſerit idem hiſtoriographus libro 5.*

e *Miraculum illud deſcribitur ibidem pag. 170.* E

CAPUT VII.

Alia Neapoli domus; patratum a Sancto miraculum; iter Romanum; data Patribus ædes ſacra S. Pauli.

AEDes autem, quibus excepti fuerunt, eraot eo ipſo loco, ubi poſtea illis diruti ſuo- datum eſt monaſterium mulierum Pœnitentium, quæ vulgo Converſitiæ appellantur. Quoniam autem taota erat domicilii anguſtia, ut nulla ratiooe poſſent noſtri inibi libere degere, & Regularis vitæ obire officia, quin etiam Mariæ Longæ non parum incommodi (quod tampo illa libentiſſime tolerabat) ſua præſentia præbere viderentur; idcirco Patres prid. Kalend. Sextiles ejuſdem aooi iterum mutatis ſedibus ad aliud buic pene cootiguum domicilium commigrarunt: ad illud videlicet, quod deineeps vulgo nuncupatum eſt, Parvum Stabulum, eo quod, ſtabulo in ſacram ædiculam converſo, formam referret Betbleemitici templi, quod S. Hieronymus, aliique eum eo Regulares Clerici ad Chriſti cunabula prope Paulæ *a* & Euſtochii *b* monaſterium ineoluerunt.

Alio Neapoli

F

a

b

69 Et pulchram quidem cernere erat ea illo Betbleemitico exemplari expreſſam facelli faciem, ata videlicet maxima eo ipſo ſtabuli loco, ubi præſepe jumentorum fuerat, conſtituta. Viſum eſt nequaquam alienum ab ioſtituta oarratiooe miouta hæc perſequi: quandoquidem iſta certe domus Parvi Stabuli vocabulum ſortita, Ordini ooſtro Neapolim incoleoti rudimenta atque iocunabula ſpectatiſſimæ virtutis exhibuit. Cum enim Patres ioibi degerent, & puriore cultu Deum hooorare pergereot, atque ægrotis, qui proximo noſocomio detinebantur, incredibili charitate ac diligentia aſſiduam opem ferrent, ecce Cajetani virtute atque precatioibus patratum eſt inſigne illud miraculum de luxati fractique cruris ſanatione, quod frequenti & conſtanti ſeniorum relatu ego aliiqua noſtrum complures ſæpiſſime audivimus.

Thatinos eum domum deſcribitur:

70 Id ita geſtum eſſe traduot. Erat in ea familia frater e laicis quidam Clericorum miniſterio addictus. Hic cum ſorte domo exiret, infigit alte-

in qua S. Cajetanus fruebatur

rum

A rum pedem in clathratam ſubterraneæ cellæ feneſtram: dumque eluctatur, ut extrahat, crus prope talum miteris confringit modis. Domum reportatus triſte ſpectaculum facit mœſtis fratribus, & patri ipſorum Cajetano. Advocatur e proximo Inſanabilium noſocomio chirurgus, qui ubi multa adhibuiſſet ſuæ artis ſubſidia, ſed incaſſum omnia, tandem ſæviente in dies vulnere, fractum crus redintegrari non poſſe pronuntiat. Secandum igitur conſulit, ne reliquo corpori extremum exitium ereet. Idipſum & alii medici aſſeverant. Chirurgus itaque lenitum crus & pedem cataplaſmatis, atque obligatum faſciis, veſperi deſerit, mane ut ſecaret rediturus.

71 Cajetanus (qua erat charitate) miſertus hominis miſeriam vicem, acerbos adeo dolores ea ſectione ſubituri, profunda nocte, cum ceteri omnes dormirent, lucernam quamdam ferream & rudem ſibi ipſe gerens, miſerrimum ægrotum ſenſim, ne expergefaceret, adit: ſed reperit vigilantem, quod, uſi eredere par eſt, & præſens fracti cruris dolor, & imminentis cruciatus repræſentatio omnem ab eo ſomnum excuſſerat. Ipſe* primo B aditu ſalutat: mox longiuſcule ſuaviſſimis verbis affatus conſolatoique hortatur, ut ſe beato Franciſco fidenter commendet, certoque ſperet, illum, potentiſſimum apud Deum patronum, ſibi neutiquam defuturum. Poſcit deinde, ut ſinat ſe faſcias reſolvere, & crus fractum inſpicere. Annuit ille; & Cajetanus leniter crus atque pedem palpans, ut vidit cruris ingentem tumorem, & vulneris acerbitatem, figit genua ad lectuli ſpondam; monet, ut & ipſe ſecum ægrotus preces fundat.

72 Poſt brevem precationem, impreſſo vulneri Crucis ſigno, atque oculo, crus faſciis obligat, atque abſcedit. Mane Chirurgus, uti pollicitus fuerat, reviſit ægrorum: rogat (ut fit) quo modo ſe habeat. Ille, nihil propemodum doloris ſe amplius ſentire. Faſciis igitur reſolutis, reperit medicus (mirum dictu) crus integrum, & plagæ adeo atrocis vix veſtigia. Ne mireris, ſincere lector, nos ignorare nomen ægroti, & diem qua res C tanta accidit *c*. Ea eſt veterum, & noſtrorum maxime, geſtorum conditio, ut non niſi aliqua ex parte, eorroſa temporis dente ad poſteros perveneriot. Adde his ſolenne ſanctorum virorum ſtudium celandi res ſuas, quæ cognitæ plauſus parerent: " Quia (ut illo ait) laudem ab hominibus non requirentes, quantum in ipſis fuit, omnes virtutes ſuas latere voluiſſene,,. Et ut ſimile prorſus habeas exemplum, obſerva lector, neque juvenis illius, cui beatus Antonius Patavinus crus amputatum conſolidavit *d*, vocabulum ſciri. Non ideo tamen aut graviſſimi etiam hiſtorici indignum reputarunt quod ſcripto traderent, aut ejuſmodi narrationi mutilæ fidem poſteritas abrogavit.

73 Ad Cajetanum redeo, qui cum jam biennium domum Stabuli ſumma cum laude rexiſſet, anno MDXXXVI Octobris menſe una cum Petro Veronenſi, & Michaele Monopolitano *e*, ad celebranda comitia Romam abiit. Sub idem ferme tempus Venetiis profecti ſunt Joannes Petrus Caraſa, epiſcopus Theatinus, Bonifacius a Colle Alexandrinus, Paulus Conſiliarius Romanus, & Nicolaus Veronenſis, Romam & ipſi petentes. Cum enim Caraſa a Farneſio Pontifice *f* jam tertio fuiſſet Romam accerſitus, atque paulo poſt adlectus in Cardinalium numerum *g*, id cauſſæ fuit, ut noſtra comitia in ea urbe Decembri menſe (loco ſcilicet & tempore noſtris tunc inſolito) haberi neceſſe fuerit. Electis igitur Bernardino Schotto Venetæ, & Petro Veronenſi Neapolitanæ domus Præpoſitis, Cajetanus Neapolim reverſus eſt. Ibi is proceribus multis, atque Petro Toletano *b* prorogi jam notus gratuſque, Chriſtianæ prudentiæ, atque eximiæ probitatis crebra exempla, uti pridem cœnerat, edere deineeps perrexit.

74 Interea Maria Franciſca Longa in ſui ipſius, mundique contemptu magis magiſque proficiens, quemadmodum diu ante, nempe anno ſal. MDVI. adjuvante concionatore quodam Monopolitano e Dominicana familia, Inſanabilium noſocomium conſtruere cœperat, ita nunc hortatu Cajetani, qui ejus confeſſiones excipere ſolitus erat, monaſterium ſacris virginibus, ex inſtituto S. Claræ *i*, quæ Capuceinæ *k* dicuntur, exædificare, eoque conſtructo ſeipſam ex voto divinis obſequiis perpetuo tradere meditabatur. Id conſilium, quod divinitus (uti par eſt eredere) afflata conceperat, cum Cajetanus modis omnibus cuperet, ut operi mandaretur, ab hac etiam æde Stabuli, eique attigua domo abſcedere conſtituit, ut, noſtris inde abeuntibus, Mariæ Longæ ibibi monaſterium conſtruendi daretur opportunitas. E

75 Nam jam diu antea eo fine, ſtipe piorum aliquot hominum, qui noſtrorum Patrum erant amantiſſimi, coempta illa domus fuerat, & noſtris ea conditione tradita, ut quandocumque Clerici Regulares, aut ad aliud domicilium intra Neapolim migrare, aut Neapoli prorſus abſcedere contingeret, ea domus Mariæ Longæ, & ſacris Virginibus extemplo cederet. Dum diſceſſionem igitur ex ea æde Parvi Stabuli adornarent Patres, Neapolitani proceres multa animo deſignare locea, e quibus aliquod * noſtris incolendum traderetur. Sed dum conſultando, & exortas difficultates expediendo tempus extrahitur, Cajetanus, ut erat ceſſo vir animo, & nulli addictus loco, potius Neapoli eum tota familia penitus abire, & Venetias reverti decernit, quam eam Parvi Stabuli domum, in qua ſacrarum virginum monaſterium ædificandum erat, diutius incolere.

76 Itaque ipſe, & Petrus Veronenſis Præpoſitus, certi jam ſe Neapoli diſceſſuros, Petrum Toletanum proregem, qui tum Puteolis *l* erat, adeunt, cum ut illum, qui aliquid jam de hac F Patrum cogitione * audiverat, de cauſſis diſceſſus certiorem facerent, tum etiam, ut tanto proceri *m*, qui multa ſibi atque reliquis Clericis Regularibus benevolentiæ ſigna oſtenderat, gratias ſaltem agerent, qui referre non poterant. Exponunt igitur proregi cauſſam ſuæ diſceſſionis, Quod, inquiunt, jam quatuor totos annos Neapoli manſimus, & ter mutatis ædibus, nullum adhuc certum aptumque locum nacti ſumus, id, niſi fallimur, indicium non obſcurum eſt, Deum nolle, hic nos diutius permanere. Tuo itaque conceſſu, præſtantiſſime princeps, ſtatuimus, propediem his regionibus emigrare. Prorex hæc audiens ægre tulit, religioſos adeo viros, quorum virtute multa præclare geſta inaudiverat, Neapoli eo potiſſimum tempore abſcedere, quo ejuſmodi hominum, non minus vitæ exemplo pollentium, quam eloquio, ea civitas maxime indigeret. Proinde explicate reſpondet; Si Deus vobis, Patres, videtur oſtendiſſe, hinc debere diſcedere, is ipſe mihi ſuggerere videtur, me nulla ratione debere vos dimittere. Conſiſtite igitur; nam certe loca non deerunt. Ite autem & incolite ſancti Pauli ædem. Curabimus nos interim, ut adver-

A. ANT. CARACCIOLO.

b

domum ædit.

i

k

ut in ea ædificetur monaſterium.

* ſine aliquo incol. adeo

Expoſito migrationis cauſſa,

l

* ſ. abitionem

m

* ſ. Ipſum

c

d

e

f

g

Roma Neapolim reverſus,

A. ANT. CARACCIOLO. *assignatur Theatinis ædes S. Pauli.*

adverſa omnia, quæ obſtare poterunt, quam primum expediantur.

77 Hoc accepto humaniſſimo reſponſo, Patres, gratijs actis, Neapolim redeunt; admirati ſummam Dei providentiam in eos maxime, qui rerum ſuarum minime anxii, curam omnem ſollicitudinemque in ipſum projiciunt. Prorex vero jam mandaverat Joanni Mariæ Tolfio, Sanvalentiniano Comiti, juberet ſuo nomine Iſicis ſodalibus fratriæ S. Pauli, qui ſacellum in eo templo & cubicula aliquot habebant, ut ea Patribus inhabitanda cederent. Poſt aliquot vero dies, anxius fortaſſe, ne Cajetanus alique de obtinenda Paulina æde ambigerent, neve iterum de diſceſſu cogitarent; binas ad Patres e Summa, Veſevi *n* municipio montis, litteras dedit *o*, rogans ne diſcederent, pollicenſque, ſe brevi facturum, ut ea ædes libere *ipſis* traderetur. Quod profecto præſtitum eſt egregie. Nam ſacello fratriæ extemplo potiti ſunt Patres, & non multo poſt totius templi atque attiguæ domus, Vincentio Caraſa *p* S. R. E. Cardinali Neapolitano, & Scipione Tarraeina abbate concedentibus, poſſeſſionem inierunt, Prorege, & civitatis Magiſtratibus ſumma lætitia affectis: nam & hi, ut deſiderium, quod retinendorum Neapoli Patrum habebant, re ipſa oſtenderent, publico civitatis nomine miſerant Romam Joannem Baptiſtam Perezium, qui cum Cardinalibus Neapolitano, & Theatino de hac re diligentiſſime agerer.

q *Libera ejuſdem poſſeſſio datur.*

78 Reverſo igitur Roma Perezio eum proſpera rei expeditione, Patres Apoſtoli Pauli baſilicam libera & certa jam poſſeſſione adepti ſunt XIV. Kal. Jun. MDXXXVIII. Eſt vero ea baſilica Neapoli valde inſignis *q*, ac frequenti populorum concurſu a prima ejus ſtructura apprime celebris, utpote ex publico civitatis voto, eo prorſus loco ſuper everſum Dioſcurorum *r* fanum a Chriſtianis condita, ubi anno ſalutis DCCIC *ſ* Carolo Magno rege *t*, de Saracenis, qui illue uſque irruperant, nobilem victoriam *u* conſecuta fuerat die Converſionis S. Pauli; uti Vaticanus m. S. codex *x* diſerte docet. Hæc aliquanto fuſius narrare libuit, ut Proregis, & Neapolitanorum procerum erga noſtros ſingulare ſtudium, & Cajetani atque aliorum Patrum inſignis virtus, quos ut ii in ea urbe retinerent, tantopere laboraverint, palam fieret.

ANNOTATA.

a *Colitur* 26 *Januarii*; *quo die apud nos agitur de ejus monaſterio tom.* 2. *iſtius menſis pag.* 712.

b *De ea agetur die* 28 *Septembris cum Martyrologio Romano.*

c *Veritas hujus miraculi confirmatur ex Commentario* § 16, *ubi illud dedimus inter alia, quæ Romanæ Rotæ calculo approbata ſunt.*

d *Tomo* 2 *Junii ad diem* 13 *ejuſdem menſis, quo Sanctus iſte Romanis Faſtis inſcribitur, ac nos de eo tractavimus, pag.* 719 *ſermo eſt de alicujus anonymi cruce contracta ac ſanata.*

e *Meminerat de eo biographus noſter apud nos num.* 58; *ſita autem Monopolis in provincia Barienſi Apuliæ, a qua rum ſic denominari cenſemus. Siloſius* Mazzalurſii *inſuper ei nomen dat lib.* 7 *pag.* 255, *ubi ipſum etiam laudat.*

f *Paulo videlicet PP. III, qui ſedit ab anno* 1534 *uſque ad* 1549.

g *Enuntiatus Cardinalis die* 22 *Decembris* 1536. *Vide apud Ciaconium tom.* 3 *col.* 609 *&* 692.

h Vir quidem egregiis imperandi artibus &, qui decent principes, populari eum humanitate conjunctis moribus baſilice inſtructus; pietatis vero laude inter paucos ſpectatus, *teſte Siloſio lib.* 6 *pag.* 200

i *Ejus Acta illuſtrabuntur ad diem* 12 *hujus.*

k *Hippolytus Helyot in Hiſtoria Ordinum monaſticorum &c. tom.* 7, *cap.* 27 *pag.* 203 *agit de illis, eaſque & Capuccinas & filias Paſſionis ditas ſcribit; ac deinde ſubdit Vitam venerabilis matris Mariæ Laurentiæ Longæ, earum fundatricis, ſupra num.* 64 *& ſeqq. laudatæ.*

l *Urbs eſt notiſſima, quæ milliaribus aliquot Neapoli diſtat.*

m Proceres *numero plucali dicunt auctores. Juvenalis tamen citatur ſatyra* 8 *habere* τὸ proceres. *Perro proceres ſunt capita trabium, ſeu mutuli quidam in parietibus exſtantes; unde ſunt, qui volunt per metaphoram dictos principes civitatis; at de etymis hujus vocis plura congeris Voſſius in ſuo Etymologico linguæ Latinæ, ubi etiam agit de caſibus numeri ejuſdem ſingularis.*

n *Deſignatur mons Veſuvius, postis* Veſevus, *nunc il* Monte di Somma, *octo milliaribus diſtans Neapoli in ortum, prope Summam caſtrum; unde nomen ei recens inditum; uti obſervat Baudrandus.*

o *Earum alteram quidem ad diem* 24 *Aprilis; alteram vero ad* 8 *Maji datas ſcribit Siloſius lib.* 6 *pag.* 202.

p *De eo Ughellus inter archiepiſcopos Neapolitanos tom.* 6 *Italiæ ſacræ col.* 226.

q *Ampliorem ædis hujus ſacræ notitiam ſuggerit Siloſius lib.* 6 *pag.* 202 *&* 203.

r *Id eſt Caſtoris & Pollucis; qui quaſi* Διὸς κόροι, *id eſt, Jovis filii, ſint nuncupati. Siloſius pag.* 202 *citata affert Græcam inſcriptionem, quam in templi fronte legi affirmat, & quæ argumento ſit, locum illis primo excitatum fuiſſe.*

ſ *Siloſius pag.* 204 *eoſdem temporis characteres notat; ſed pag.* 205 *putat, Adalgeſium, Deſiderii Longobardorum regis filium, e Græcia in Calabriam reverſum, inde Neapolitanis contra Saracenos auxilio veniſſe, ac pro anno* 798 *ſcribendum* 789; *quæ ipſius in Italiam adventum ſignat Sigebertus in Chronico: cujus verba hic addo:* Adelgiſus, filius Deſyderii regis, qui victo patre ad Græcos confugerat, animatus auxilio Græcorum ad Italiam venit, aut ad repetendum regnum, aut ad inferendam ultionem. *Sigebertus Joannem Villanum & Herempertum adſtipulatores affirmat ibidem Siloſius, manentes, uti addit, hoc anno Neapolitanorum victoriam, ac cladem Saracenorum contigiſſe.*

t *Carolum magnum, ſubmiſſis ſertiſſimis ducibus Bernardo & Aymeno, opem Neapolitanis tuliſſe, aſſeris Villanus apud Siloſium mox citatum; ſed inter iſtius heroïs geſta ego id hactenus non reperi.*

u *Aliam ante hanc Neapolitanos a Saracenis retuliſſe victoriam, aſſerit Siloſius pag.* 203.

x *De codice Vaticano, ejuſque ſcriptore, ac fide tractat Siloſius pag.* 204 *ex Antonio Caraccioli.*

CA-

A

CAPUT VIII.

Hæreſis Lutherana, & impietas Neapoli detecta ac repreſſa; ſpecimina paupertatis Veronæ; reditus Venetias; miracula.

Hæreſis Lutherana Neapoli.

ET vero conceptæ ab his opinioni, noſtrorum probitas, eruditio, diligentia reipſa opime reſpondit. Nam ſub idem fere tempus immanis morum atque animorum peſtilitas Neapolim invaſit, quæ Paulinorum Patrum (ſic enim a jam dicta æde S. Pauli ibi deinceps vocati ſunt) & Cajetani cum primis æ lum Catholicæ fidei, virtutemque declaravit. Rem altiuſcule repetam, us quanto in diſcrimine ea urbs, adeoque
a finitima ora fuerit, cognoſcatur. Campania *a* (ut & reliqua Italia) varie his annis quaſſata eſt bellis, adſcitis ad vaſtitudinem, quaſi non ſola ſibi exitium inferre ſuffeciſſet, exteris etiam &
B efferis nationibus. Verum (quod deterius multo eſt) hæretici homines regiam urbem Neapolim, a Petro ipſo Apoſtolorum Principe fidei
b documentis inſtitutam *b*, Lutheriana labe inficere ſtuduerunt. Nam primo Germani equites ad duo millia, & ſex millia peditum, qui poſt direptam Romam eo convolaverant, ut Lauſhrecum obſidentem repellerent, impii dogmatis, quod Lutbero propinante imbiberant, multa & nefaria exempla paſſim ediderunt.

Ac impietatis ſuæ ſpecimen ſub ovina pelle latentium.

80 His poſtea alio amandatis, unus Joannes Valdeſius Hiſpanus *c*, qui anno MDXXXV Neapolim venit, longe majorem mentium ſtragem dedit, quam multa illa hæreticorum militum
c millia. Hic enim litteris tinctus iis, quæ ad comparandam eruditi opinionem ſatis vulgo eſſent; placido aſpectu, quique innocentiam præ ſe ferret, comitate, ſuavitateque ſermonis, teterrimam impietatem incredibili vaframento occultabat. Itaque brevi ad ſe traxit multos, his artibus illectos deceptoſque. In his duo fuere ceteris omnibus inſigniores, & digna corvo ova,
C Bernardinus Ochinus, & Petrus Martyr Ver-
d milius *d*, ambo hæreticorum poſtea anteſignani. Bernardinus, magni concionator nominis, oſtentatione aſperrimi victus atqua indumenti, egregiæ ſanctitatis famam ſibi conciliaverat, Petrus vero linguarum peritia exultus, in cœnobio ſancti Petri, cui præerat, epiſtolas Pauli Apoſtoli publice exponendo, ad ſenſum hæreticorum dextere pervertebat.

Deteſta

81 Initium detegendæ impietatis a noſtris factum. Quippe Cajetanus, perſpicaci vir ingenio, rem odorari cœpit. Advertit enim dogmata, quæ illi ſatanicæ reipub. triumviri de purgatoriis pœnis, de Summi Pontificis poteſtate, de libero hominum arbitrio, de reorum juſtificatione, paſſim inſpergebans, ſapere novitatem temerariam, atque adeo deteſtabilem impietatem; obſervaveratque Ochinum ab uſque anno MDXXXVI, quo in æde ſancti Joannis Majoris concionaius fuerat, ambiguis quibuſdam dilemmatis, & obtrectatione in eccleſiaſticos magiſtratus, cœpiſſe auditores nequiſſimis perſuaſionibus ineſcare. Hoc vero anno MDXXXIX, nempe paulo poſt quam noſtri Paulinam ædem adepti ſunt, ia ipſe Ochinus eilicino indumento, & raucis declamationibus, hoc eſt, inſtrumentis ad concitandam multitudinem inſtructiſſimus, e metropolitani templi pulpito multo liberius apertiuique Lutheranoa ferebat dogmata.

A. ANT. CAR. CI LO.

82 Cajetanus igitur, qui ad hos audiendos, obſervandoique & ipſe ire, & alios dedita opera *a Cœpit ano ab jugulo* mittere ſolitus erat, nihil jam cunctandum ratus, Cardinalem Theatinum, qui tum Romæ Paulum III P. M. ad inſtituendum in ea urbe ſupremum Inquiſitionis magiſtratum magis magique ſollicitabat, de iis rebus atque hominibus impiis certiorem fecis; & Neapolitanos interim ipſe monuit, ut porro ſibi caverent. Denique conatus eſt modis omnibus hypocriſis illis larvam detrahere. Quocirca etſi illi ſub ovina pelle lupi aliquot annos cum magna Campaniæ pernicie latitaverunt; tamen aliquando tandem, creſcente nimirum in dies nequitiæ ſuſpicione, & pareſactis promiſcuis, & puellundis virorum ac feminarum cœtibus, quos clanculum eogebant, omnes, ut periculo prævertierent, quod ſibi ab urbe imminebat, alius alio aufugerunt.

E *magna cum pericu lo ſuo,*

83 Ad fugæ iſtorum nuntium Cardinalis Theatinus, miſſa ad Ochinum e ſolis ſacræ Scripturæ verbis contexta epiſtola, qua demulceudo, *fructu*, qua increpando, conatus eſt reducere erraniem ad Catholicas caulas *e*. Sed fruſtra id fuit. Nam *e* ille paulo poſt, relicta Italia, Tigurum Helvetiorum *f* una eum Cacomartyre convolavit. Porro Cajetanus aliique noſtrates, fugatis jam hoſtibus, magnam apud pios quoslibet gratiam inieruns: confluebatque ad B. Pauli ædem e præcipua nobilitate atque e popularibus innumera multitudo, ut inibi ſalutaria Pœnitentiæ atque Euchariſtiæ Sacramenta perciperent, & Cajetani ac Joannis Marinonii ſermones auſcultarent, quos illi viciſſim de rebus cæleſtibus abſque pompa quidem verborum, ſed cum eximio proventu virtutum habebant. Jamque noſtri, cum ſpectata in dies vitæ morumque ſanctimonia, tum ſtudio humanæ ſaluiis, quam dies noctesque nullis parcentes laboribus procurabant, tantam ſibi potentiorum ac tenuiorum benevolentiam conciliaverunt, ut tametſi rariſſime eos per urbem cernerent, nihil tamen aut erebrius in ore, aut fixius in animo, quam Paulinos Patres haberent.

f

F *ac Tbeatinorum æſtimatio ne,*

84 Ii vero qui tormatim S. Pauli templum adibant, adeo ſacri loci, & incolarum veneratione perfundebantur, ut veluti Numine tacti, non dico ſtrepere, aut petulantius ſabulari, ſed ne hiſcere quidem auderent. Itaque in maxima multitudine maximum ſilentium ſervabatur. Admirabantur autem templi decorem, & ſacri inſtrumenti mundiiiem diligentiſſime procuraiam: ritus cerimoniaſque compoſite & ordinate peractas; novum ſed a veteri ævo deductum ſacras preces canendi modum; noſtcorum innocentiam, modeſtiam, gravitatem, quam fixis humi obtutibus, paucis verbis, ſedato vultu, exporrecta ad omnia religionis & charitatis officia voluntate, conſtantiſſime exhibebant. Hæc libens memoro, ut veterum mores ritusque Patrum, quos poſteri bactenus haud omnino ſegniter per Dei gratiam retinent, etiam atque etiam deinceps imitando exprimant.

85 Jam vero ſuperiore ann. MDXXXVIII aucta fuerat Neapoli familia Clericorum Regularium: ſcilicet, ut tot tantiſque laboribus pares eſſe poſſent, atque ut aucto colonorum numero augeretur & ſpiritalium fructuum meſſis. Quocirca præter nonnullos novitios, qui Neapoli adſciti ſunt, Bernardinus Schottus, Prepoſitus S. Nicolai, duos clericos Vene-

quorum ſuppetia promotum.

ANT. CARAC. CIOLO. tiis jam miſerat, videlicet Severum Titionium, Fundanum diaconum, de quo ſupra diximus, & Jacobum Yvannium Hiſpanum, illum inquam, qui in clade Romana vitæ dilcrimen, ærumnaſque ingentes una cum aliis, quos initio memoravimus, ſubierat. Hi Neapolim incolumes pervenerant VII Idus Junii præteriti anni. Anno autem MDXL Aprili menſe in comitiis Neapoli celebratis Cajetanus creatus eſt Præpoſitus Venetæ domus S. Nicolai. Itaque relicto Joanne Marinonio, piiſſimo illo ſene, quem iiſdem comitiis Patres Paulinæ ædi præfecerant, ipſe una cum Petro Veronenſi, Marco Veneto, & Bernardo Tudertino *g* Venetias revertit.

g

Poſt gemina, quæ Venetiis

86 Circiter vero annum MDXLI, niſi me temporum ratio fallit, Cajetanus ſimul cum Joanna Antonio Prato Mediolanenſi clerico, aliiſque quibuſdam Vernnam conceſſit. Teſtatur enim Pratus in ſua narratione, quam da Cajetani geſtis ſcriptam *b* reliquit, ſe aliquamdiu cum eo Vernæ vixiſſe. Id autem non potuit eſſe ante hunc annum, quia Pratus nondum in Ordinem noſtrum

b

B adlcitus fuerat. Neque poſt annum MDXLII; nam initio quadrageſimi tertii Cajetanus Neapolim rediit, uti mox dicemus. Sed cum de re certi ſimus, de tempore anxii eſſe deſiſtimus. Igitur Cajetanus Veronam aliquando abiit, & incoluit una cum aliis noſtratibus eaſdem Nazarenas cellulas, quas anno vigeſimo octavo Bonifacius incoluerat, uti in Vita Bonifacii dicemus *i*. Eo uſque a Giberto epiſcopo, qui tum, relicta aula Romana, Veronæ ad ſuos populos præſens aderat, quotidie cibi, qui noſtris abunda ſufficerent, mittebantur.

i

Cajetanus deſideras,

87 Et primis quidem diebus, ne tanti præſulis benevolentiæ nihil omnino concedere videretur, connivere voluit Cajetanus. At ubi jam id veluti ex inſtituto aſſidue ab eo fieri animadvertit, epiſcopo libere ſignificat, ne deinceps amplius ad ſe mitteret cibariorum: ſatis eum jam feciſſe liberalitati, aut Chriſtianæ beneficentiæ: ſinaret ſe ſuoſque poſthac Religioſam inopiam pro voto experiri; aliquo virtutem, quæ nullo incommodo exerceatur, facile enervari. Audiit hæc cum admiratione Gibertus; & gaviſus eſt valde, tam ſortes Chriſti milites intra Veronæ mœnia, ſe procurante, contineri. Ipſe tamen nihil remittit de ſua mittendæ alimoniæ

C conſuetudine. Itaque Cajetanus, qui perfectiſſimæ, & quam poſteri admirari potius quam plene aſſequi poſſunt, Chriſtianæ libertatis, & paupertatis exempla reliquit; comminatus eſt epiſcopo, ſe ſuoque ſodali, ſiquid certi mittera deinceps pergeret, illico Veronæ finibus exceſſuros.

paupertatis exempla,

88 Atque hac demum ratione Giberti erga nos liberalitatem Cajetanus ſancte cohibuit. Ipſe vero ſoli innixus Dei providentiæ, atque adeo ſolis fortuitis pinrum oblationibus vivere ſtatuens, læta omnia ſparare, quæ Chriſti Euangelium, hoc eſt, divini verbi firmitas adpromitteret. Interea tamen ad illum ſodaleſque ajus ad extremam egeſtatem ſpunte redactos, & vix a quinquam in ea urbe cognitos, raro nummorum aliquid aut ciborum erogabatur. Quocirca ad cibarium panam non niſi herbas aut legumina e domeſtico horto produ-

k

cta adjiciebant. Ova vix Lupercalibus *k* aliquot habuere. In ejuſmodi nihilominus rei familiaris anguſtia augebatur in dies magis magiſque Cajetani conſtantia. Noverat enim virtuti cibum eſſe jejunium, & paupertatem.

89 Poſtea vero quum Veronæ aliquamdiu manſiſſet, rediit Venetias ad ſuam Tridentinaiem domum, quam Præpoſiti titulo tres hos annos rexiſſe legitur. Cum Venetias igitur rediiſſet, puto (niſi me annorum ſuppuratio fallit) patraſſe eum ria illa, quæ Pratus in ſuo teſtimonio narrat, admiranda. Referam cum fide, & abſque ſuco verborum. Primum. Ad nobilem quamdam mulierem, ex ægritudine morti jam proximam, & ſubſidiis omnibus deſtitutam Cajetanus accurrit, conſulit, ut ſacrum liquorem, qui e corpore S. Andreæ apoſtoli promanat, dalibet: facit illa; & ſubito convaleſcit, atque poſt aliquot dies e lecto ſurgit. Hæc vero res divinitus geſta, tametſi B. Andreæ meritis tribui debere videatur, a Cajetani tamen virtute non eſt cenſenda aliena, quo conſulente, oranta, ac porrigente, eas guttulas illa hauſit: nam & S. Thomas Aquinas (ut alia exempla referre ſuperſedeam) per B. Agnetis reliquias miracula nonnulla feciſſe legitur, quæ nihilominus inter ipſius geſta jure marito recenſentur *l*.

D *Venetias rediit; ubi mulierem morti proximam ſanat,*

l

phrenetio cum mentis reſtitutio,

90 Alterum. Diaconum quemdam e noſtratibus phreneſi apertaque dementia diu laborantem, medici, cum nihil cetera cura profeciſſent, jubent aeris mutationem experiri. Cajetanus ægerrime aſſentiebatur: novarat enim quantum diſcriminis atque incommodi ob id ſubire ſoleat Raligiola ſimilia, imminuto ſcilicet per ejuſmodi dimiſſiones ſodalium numero, & laboribus curiſque in reliquos derivatis. Accedebat, tutius ſecretiuſque intra clauſtra contineri poſſe mente captum hominem, nequa e re fore inſtituti nuper Ordinis Clericorum Regularium, prodire foras noſtratem diaconum, vulgi deridiculum & ſabolam mox evaſurum. Cum igitur hinc iſta rationum momenta, illinc medici, & ſpes ſalutis nonnulla, quam ii fecerant, Cajetanum premerent, ad ſolitum ſuum perſugium vadens, totam noctem Deum orando & gemendo tranſegit taota conſtantia atqua affectu, ut exaodiri meruerit. Itaque ſpa fideque plenus, ſodalibus, ipſo audiento Prato, qui hæc retulit, Mihi, ait, fratris iſtius ſalutem a Deo donatam ſcio. Itaque nihil opus eſt amplius, ut cælum aut domicilium mutet. Hæc porro verba protulit, dum e ſua cellula ſummo mane egrederetur, & antequam quidquam de ſalute clerici inaudire potuiſſet. Ita vero evenit, ut prædixerat; quippe eo ipſo die ille convaluit, adeoque ad mentem plane rediit, ut ſacerdotio poſtmodum fuerit initiatus.

E

F

ac mare Adriaticum ſedat.

91 Tertium, dum Venetiis Neapolim navigio peteret, contigiſſe opinor. Nam, uti mox dicemus, Neapolim iterum reverſus eſt; electus ſcilicet anno MDLIII * Paulinæ ædis Præpoſitus. Ram hanc mirifice geſtam idem Pratus narrat, ſed adeo ſummatim & ſtrictim, ut ſi ego pluribus axponam, de meo adjeciſſe videri poſſim. Paucis itaque rem expediam. Obortam in Adriatico mari procellam, & magno impetu navem, qua is aliique vehebantur, impetentem, atque adeo jamjam ſubmergentem, Cajetanus fidei & precationum confiſus anchora, jacto in iratum mare cereo agniculo, extemplo ſedavit *m*. Hæc ſunt

m

quæ Joannes Antonius Pratus octuagenario major, anno MDXCVIII ſcripto teſtatus, publicis noſtri Ordinis monumentis inſarri voluit. Certe Cajetanus ejuſmodi fuit, ut eredi de eo majora his poſſint. Quin eriam ob egregiam Viri ſanctitatem, & rerum geſtarum magnitudinem a oonnullis quoque exteris ſtatim poſt mortem privato cultu quotidie honorari meruit. Et vero Lucretia Caraſa, Antonius Caponius medicus, & Raynerius Gualandus, ingenui ac probi homines, & quibus nul-

lum

* *loge* 1543

A lum ex mendacio pretium, narrabant de eo Viro mira, quæ temporum injuria, & posterorum in propaganda laude Majorum indiligentia perierunt.

ANNOTATA.

a *Inter alias plures Campaniæ ſynonymas vocatur hæc Campania Felix.*

b *De S. Petri Apoſtoli Neapolim adventu varia congeſſit Antonius Caracciolus in libro ſingulari, quem de Sacris eccleſiæ Neapolitanæ monumentis ſcripſit, cap. 3 ſectione 6.*

c *Sileſius pag. 210 & 211 eum depingit.*

d *De ſycophantis illis conſuli poteſt Sileſius pag. 211.*

e *Inſignis ad Octhinum Cardinalis Theatini paraneſis exſtat apud Sileſium a pag. 213.*

f *Urbs eſt in Gallia Celtica, nunc Zurich incolis, ſatis nota.*

g *Fuit laici ordinis; de quo Sileſius tom. 1, lib. 3, pag. 93 & 94; lib. 8 pag. 330; lib. 15 pag. 601.*

B h *Vide dicta in Commentario § 19 in initio.*

i *Ibi ſic loquitur biographus noſter: Ædem S. Mariæ Nazarenæ primam incolunt. Et, nonnullis interjectis, de ſuo tempore hæc addit: Oſtendunt hodieque Veronenſes Naxarenas illas cellulas, quas priſci noſtri incoluerunt Patres.*

k *Erant apud gentiles ſolemnia quædam ſacra ſic dicta, quæ menſe Februario fiebant a Lupercis in honorem Panos, paſtorum dei. Hic vero per hanc vocem intelligo dies ſacro quadraginta feriarum jejunio eccleſiaſtico prævios, ſive, ut ita dicam, antecineralet.*

l *In Vita S. Thomæ Aquinatis apud nos edita tom. 1 Martii ad diem 7 ejuſdem menſis habentur iſta pag. 675*: Cum prædicti Doctoris ſocius pateretur febrem continuam, venit ad eum Thomas, ut ſua viſitatione infirmum reficeret, atque in Domino conforteret: quem cum ad patientiam induxiſſet, conſuluit, ut ad B. Agnetem ſpecialem devotionem conciperet, a qua beneficium valetudinis pro certo ſperaret. Cujus merita apud Deum cum prædictus Doctor imploraſſet, reliquias dictæ Sanctæ, quas ad C pectus ſuſpenſas ex devotione portabat, orans ſupra pectus infirmi poſuit, & infirmus ſanus & hilaris in lectu reſedit. Quod miraculum aliqui attribuerunt magiſtro oranti, alii vero prædictæ virgini: ſed melius dicitur, utriuſque meritis eſſe factum, ut utriuſque ad Deum preces aſcenderens, & infirmo ſanitatis gratiam virgo ſancta, mota Doctoris precibus, obtineret.

m *Res geſta confirmatur in Commentario num. 68.*

CAPUT IX.

Rarum pietatis exemplum; contractus morbus, piiſſimus obitus, duo ſingularia precibus ejus attributa; ſententia; compendium vitæ.

REdiit itaque Cajetanus Neapolim anno MDXLIII, ad finem Aprilis, comitantibus Marco & Gregorio Venetis ſacerdotibus. Sed hic rurſus, lector, ingentem quatuor annorum lacunam a in narratione iſta de vita Cajetani facere cogor. Ab anno enim MDXLIII uſque ad MDLXVII, nihil reperi de eo viro dictum aut ſcriptum. Hujus vero anni Majo mente Cajetanus e comitiis Romæ celebratis Neapolim cum Præpoſiti titulo rediens une cum Petro Veronenſi lacerdote, & Jacobo Clerico, pervenit Atellam b Campaniæ urbem, ipſo pervigilio dominicæ Aſcenſionis, diu poſt ſolis occaſum. Captus igitur deſiderio perſolvendi ſolennes Matutinas preces ſimul cum Paulinis ſodalibus, ooluit Atellæ ea nocte divertari; ſed feſſus licet longo itinere, Neapolim utique ad multam ooctem excurrit. Itaque ee ipſa hore, qua domum S. Pauli ingreſſus eſt, viatoriis veſtibus vix depoſitis, per ſummum ſilentium odeum recta adit, & ingenti cum alacritate ipſe aliique divinas laudes canunt. Quæ res quantam omnibus admiretinnem, lætitiam, & virtutis incitamentum ettulerit, noo eſt dictu facile. Adeo magna eſt vis exemplorum.

A. ANT. CARACCIOLO. *Tendens ad præpoſitorum Bonipui, rerum ea itinera pietatis ſpecimen dat.* b

93 Contigit vero hoc enno, ut Neapolitani motus, jam antea ad finem ſuperioris exeitati, in magnum & exitiabile incendium exarſerint. Brevi rem digeram, ne quod cupioſiſſime alii oarraot hiſtorici, hoc ego loco cum tædio lectorum repetere, &, quod ajunt, eſtum agere videar. Cum per Italiam Lutheri doctrina latius in dies ſerperet, probe Neapolitano regno conſultum iri arbitratus eſt Petrus Toletenus prorex, ſi ea ibi Hiſpanico more inſtitueretur in hæreticos cenſura, quæ, quod ſevere in capita, fortunaſque prave ſentientium inquirat, Inquiſitionis nomen ſortita eſt. Ejus conſilii conſcius & laudator Joanes ejus frater, Cardinalis Compoſtellanus c, duos Inquiſitores Dominicanos Roma miſerat, qui diplomate Proregi oſtenſo, rem conficerent. *Erigendum Neapoli tribunal Inquiſitionis.* E c

94 Sed tantus ob id repente tumultus excitus eſt in civitate, ut Prorex veritus, ne, ſi rem urgeret, plebs nobilitati reconciliate junctis viribus in ſe Hiſpanoſque irruerent, tecto lenibus verbis conſilio, ſe mutaſſe ſententiam civibus perſuaſerit. Interim per emiſſarios occulte animos Neapolitanorum pertentat; ſed incaſſum ea induſtria abiit: oam crebreſcentibus ſermonibus, omnes propemodum, etiam il, qui pietatis fama inter eos eacellebant, unanimi conſenſu Inquiſitionem execreti ſunt, eoque perducta res, ut urbs tota ad F extremum fere exitium ruerit. Hinc enim Prorex euctus firmo Hiſpanorum militum præſidio, quos Cæſarianæ triremes Genua adveaereot, animos reſumpſit. Illine Neapolitani ingentem exulum & ſicariorum turbam in urbem admiſerunt, atque adeo omnia hoſtiliter agebaotur. Quocirca plenæ tumultu & cædibus viæ, fora, atque ipſæ domus: ea enim ditploſis tormentis diruebantur immaniter. *turbolentiſſimus ibidem tumultus excitatur*

95 Porro Cajetanus noſter hæc cerneos, cum primum modis omnibus, qua ſuadendo, qua rogando, conatus eſſet exurgentem ſeditiooem reprimere, mox ſun fruſtratus voto, ex angore enimi etque ex vigiliis, quas Deum noctu obſecrando egerat, in febrem incidit. Non potuit enim ſuſtinere piiſſimus Senex, & charitatis flamma vehementer incenſus, tot ſcelera io dies patrari, tancam in Chriſtiana urbe ſtragem edi. Præ vehementi eutem deſiderio extinguendæ turbulentiſſimæ ſeditionis, crebro vel cum ægrotaret, illa Danielis prophetæ verba in ore habebat": Exaudi Domine: placare Domine; attende & faet ne moreris propter temetipſum Deus meus: quia nomen tuum invocatum eſt ſuper civitatem, & ſuper populum tuum„. Et quidem jam antea quam lecto decumberet, inſtituerat publicas Sanctorum *quæ cura Pro ſanctus componere compoſita, febrim commodit*

lita-

A. ANT. CARACCIOLO litanias, ad quarum finem hæc eadem Danielis verba cum aliis e ſacra Scriptura excerptis piiſſime contexuerat. Ea nos habemus manu Joannis Marinonii exarata.

quæ ingraveſcente, conſtat ſervatum medicum ac molliorem ſuleitram

96 Ingraveſcente febri Antonius Capoolus medicus Cajetanum adit, rogitque ut alterum ſaltem advocet ad ſe curandum medicum: ſeſe quidem nulli mortalium de benevolentia in eum diligentiaque concedere: at plura videre duos, quam unum. Itaque operæ pretium fore, ut alter accerſatur, quorum, quæ facto opus ſint, communicet. Cajetanus ad hæc, Nil opus eſt, inquit, mi Antoni, ad me pauperculum eurandum, alterum adeſſe medicum. Ea tu age, quæ ad rem utilia videbuntur. Id certe ſatis erit. Inſtat iterum Caponius, ut ſaltem ſuper durum ſuum paleis ioſartum ſaecum laneam culcitellam pooi ſineret, atque fractum ſeoio & febre corpuſculum ea mollitie aliquantulum ſolaretur. At ille, qui, ut in cruce cum Chriſto vixerat, in eruce itidem decreverat mori, ſanctæ ſubiratus medico, Mihine, ait, molliorem culeitram? In cinere & cilicio, in cinere & cilicio mori debeo & volo. Atque hæc verba ſæpe ingeminaos, in ſuo aſpero & ſtrameotitio lectulo, omni rejecta mollitudine, conſtantiſſime perſtitit. B

percepti deinde Euchariſtiæ Sacramenti, piiſſime percipiet.

97 Poſtquam vero le jam morti proximum vidit, integris adhuc ſenſibus, Pœnitentiæ, & divinæ Euchariſtiæ, atque Extremæ denique unctionis Sacramenta popoſcit. His rite expiatus munituſque, & æternæ beatitudioiis deſiderio magis quam febre exæſtuans, ad exuendam mortalitatem ſtreoue ſe comparat. Interea adſtantibus ſodalibus inter alia hæc dixit: Arbitror, fratres, nemini, quod ſciam, me umquam intuliſſe mali aliquid, aut moleſtiæ. Siquis tamen, me ioſcio, ſe læſum aut moleſtia mœroreve a me affectum exiſtimat, ecce, ego veoiam ab eo, qoiſquis fuerit, demiſſiſſime poſco. Magnum ſane verbum, & ſimile prorſus illi, quod Moyſes & Samuel, Iſraelitici duces populi, protulerunt. In hunc igitur modum Cajetanus, charitate ditiſſimus, ad Chriſtum, quem tantopere dilexerat, atque imitatus fuerat, emigravit VII Idus Sextiles MDXLVII. C

Sedatio verborum Neapol., ac noſtrorum Caroli Pontificis ejus.

98 Duo vero contigeruot in orbe Chriſtiano non multo poſt Cajetani mortem, læta & fauſta bonis omnibus, dura & exitialia improbis. Alterum, Neapolitani diffidii & tumoitus ſedatio, quæ a plerilque, merita Viri noſcentibus, precibus Cajetani jam in cælum recepti fuiſſe a Deo obteota dicebatur *d*. Alterum, victoria *e* Auguſtiſſimi Cæſaris Caroli V de Saxoniæ Duce, quem Hippolytus Portius, Comes Viceotinus, *f* equeſtris alæ ductor, e prælio evadeotem primus omnium cepit, & a Cæſare nobile præmium reportavit. Fuit autem inclytus iſte Hippolytus Cajetani noſtri gentilis ex materna *g* ſtirpe.

d e f g

Sententiæ h

99 Memorabiles vero ſunt Cajetani ſententiæ, variis ab eo occaſionibus dictæ aut ſcriptæ, Ioter multas, quæ intercideruot, has paucas *h* reperi, quas, oe & iplæ intereidant, hoc loco ponendas duximus.

1. Divinam Euchariſtiam non eſſe ſumendam, ut Chriſtus ſeſe in nos commutet, ſed ot nos in ſeiplum: hoc eſt, non eo ſcopo communicandum, ut Chriſtus noſtram faciat voluntatem, ſed ut oos ejus voluntatem ſequamur atque exequamur.

11. Muodi delicias & voluptates non eſſe aliud, niſi dæmonum præſtigia, quibus bomines a ſe exoantatos non replet aut nutrit, ſed inflat ſolummodo, Deum autem ſolum habere in ſua poteſtate veras & ſolidas voluptates, quæ ſcilicet vere ſatient, & expleant humana corda. D

111. Petro Veronenſi conquerenti de Præpoſituræ onere ſibi impoſito, cui onn eſſet ſereodo, Cajetanus dixit: Vis, Petre, onus iſtud tibi ſubdituſque leviſſimum reddere? Cura ut ameris cum Deo.

Cajetani.

108 IV. Comitem Oppidanum famulis ſuis creoriuleule, & ob leves cauſas (ut morioſi ſenes faciuot) iraſcentem, his aliquando repreſſit: Dic mihi, quæſo Comes, eſne tu adeo prompte Deo obediens, quemadmodum tibi homioi ab hominibus vis obediri?

v. Bartholomæo Scayoo ſibi alioquio amiciſſimo roganti, ut filio ſuo, qoem judicem fieri cupiebat, apud quemdam procerem faveret, libere reſpondit: Ut judices populis dentur, quibus juſtitia per eos adminiſtretur, id quidem bonum eſt; at Religioſos viros immiſcere ſe curis ſecularibus, & procurare, ut quiſque judex aligatur, id vero non eſt bonum.

VI. Elizabethæ Thienææ, fratris filiæ, ſcripſit, non ſecus bomioi patriæ ſuæ, quæ cælum eſt, oblito, accidere, atque viatori, qui in eauponam ſeſe inebriet, & vino madidus, viam, quæ ad patriam ducit, reperire noo poſſit. E

Teſtis oculatus ſui.

101 Hæc ſunt, mi lector, quæ de Cajetano Thienæo narranda & poſteris tranſmittenda habuimus. Ut autem brevem corporis animique ejus deſcriptionem, atque adeo omnium, quæ diximus, veluti compendium habeas, ponam poſtremo boc loco teſtimooium, quod Eraſmus Daneſius, presbyter integerrimus, qui cum eo aliquamdiu vixit, ſcriptum reliquit in hæc verba *i*: " De Cajetano hæc dico, fuiſſe eum adeo venerabilem ſenem, ut plane verear, an fatis ſim, narrare ejus Viri eximiam probitatem, ac virtutem. Extitit enim vita præſtanti exemplo conſpicua: io converſatione humilis, manſuetus, modeſtus, pauci ſermonis: in precatiooibus aſſiduus: erat enim ceroere eum jugiter in odeo perſiſtentem fixis humi genibus, aut precarios globulos, vel libellum aliquem piam manu gerentem, meminique mn ſæpe vidiſſe illum inter preeandum lacrymantem. Erat etiam cibi parcus; imo ſæpiſſime jejunabat. Plura advertere potuiſſem: ſed tunc præ adoleſcentia his obſervandis non vacabam diligenter. F

i

compendioſa de moribus, corporis habitudine,

102 Sermo gravis, devotus, tunc maxime, cum inter refectiooem verba ad fratres faceret. In opetis domeſticis, laboribuſque primus omnium ſemper; verbi gratia in mundandis lixivio linteis, in everrendis cubiculis, & tota domo, inque aliis hujuſmodi vilibus exercitiis. Noctu primus omnium ad vigilias exeitabatur, primus ad odeum deſcendebat: quo loco alacriter, ac mediiate, & cum decenti pauſa Pſalmi canebantur. Cum ei de more ante ſanctiſſimum Chriſti Corpus, aut alibi alias genu flectendum eſſet, profunde ad bumum uſque demittebat genu. Perſoluto Matutino precum officio, eodem quo pſalluerat " loco, genibus hum fixis, mente orabat ad boram utque Sacrificii. Deiode aoimo demiſſo & humili labeculas ſuas quotidianas confeſſus, religioſiſſime ſacrificabat, idque ut plurimum ad S. Andreæ, vel ad ſummam aram; me vero ut patria Cajetanum, & novitium, ad ſibi Sacrum facienti adminiſtrandum, frequenter adhibebat.

e imo pſallentes

ac virtutibus ejus.

103 Poſt hæc rurſus ad pſalmodiam accurrebamus. Tum vero recitatis Prima, Tertia atque Sexta, expletiſque Sacrificiis, ad menſam accedebamus. Ea frugalis & exigua, ex iis ſcilicet, quæ mittebantur. Et ſæpe contigit, nihil nos in cœnaculo

A naculo reperiſſe, niſi modicum panis fruſtum, & forte aliquot mala Medica. Memini vero quadam die, nihil nos præter panem & quatuor recentes ſabas habuiſſe. Interim tamen Dominus providebat, animum alicujus pii hominis movens, ut quidpiam nobis mitteret. Quapropter Cajetanus inſtituit, ut beneſactorum nomina publice in cœnaculo de luperiore loco recitarentur. Plurimas præterea gratias iis agebat, Deum ſemper laudans, quod, ut nobis munifici eſſent, inſpiraſſet; diligenterque nos omnes admonebat piiſſimus Senex, ut Deum pro illis exoraremus. Ut paucis dicam, Cajetanus erat vita prorſus irreprehenſibili, caſtus, manſuetus, miſericors. Erga ægrotos præſertim magnam oſtendebat benignitatem: ſuis eos cibabat manibus. Marcum Paſqualinum, gravi & diutine valetudine laborantem, eximiis charitatis officiis proſecutus eſt, atque adeo omnium ille ſalutem enixiſſime procuravit.

deſcriptio 1 104 Privatim vero in ſua cellula ſummam pauperiem coluit. Culcitra ſtramentitia, paleis ſcilicet infarta, & ſemilacera; pulvillus item e paleis, B tabella vilis, & ſcabellulum, pauci libelli, & ſacre imago chartacea. His illa cubiculum inſtruebat divitiis. Veſtes interiores, exteriorſque e panno craſſiore. Statura erat mediocri, neque puſilla, neque valde procera, vultu ad rotunditatem vergente, ſed aliquantulum macie extenuato, genis nunquam rubentibus. Oculis atque ore ſuavitatem benignitatemque ſpirabat; barba attonſa & canaſcente. Comam uſque ad extremas aures promittebat, ut eorum temporum mos erat. Pileo primum rotundo ad Venetorum morem, poſtea cruciato uſus eſt. Fateor, non poſſe me omnes ejus Viri virtutes *k* exæquare dicendo: illud dixiſſe ſat fuerit, piiſſimum illum Sacerdotem floruiſſe eximia ſanctitate, egregiiſque virtutum ornamentis *l* „.

k

l

ANNOTATA.

a *Hanc utcumque ſupplet Commentarius in initio* §. 7.

b Atella, urbs Campaniæ in Italia, teſtibus C Ptolemæo & Strabone, poſtea epiſcopalis ſub archiepiſcopo Neapolitano, 7. milliaribus e Neapoli in Boream Capuam verſus, nunc vicus tantum, S. Arpino dictus, teſte Sanſelicio, in provincie Terræ laboris, 3. milliaribus a Cleni fluvio, & vix uno milliari ab Averſa urbe, quæ illi ſucceſſit in epiſcopatu, & nova Atella dici poteſt, media inter Capuam ad Septemtrionem, & Neapolim ad meridiem, 8. mill. paſſ. utrimque diſtans, ut ego vidi, dum illas partes luſtrarem anno MDCLXVII. *inquit Baudrandus.*

c *Plura de eo invenies apud Ciaconium tom. 3. col.* 644.

d *Eventus ille pluribus confirmatur in Commentario num.* 43.

e *Victoria iſta accidit die* 24. *Aprilis anni* 1547. *uti conſtat ex Geſtis Caroli V. imperatoris, anno* 1564. *Gandavi idiomate Flandrobelgico editis, ubi has de illa temporis notas invenio graphice ſignatas;* Prælium hoc Cæſarea majeſtas vicit die vigeſima quarta Aprilis, poſtridie S. Georgii ac pridie S. Marci, annn Domini noſtri MDXLVII. *Eoſdem diem ac annum ponunt Spondanus & Rainaldus in Annalibus ſuis, nec non Labbeus in Compendio chronologico anno* 1656. *Lutetiæ Pariſiorum excuſo (apud quem tamen mirum eſt in Hiſtoriæ Auguſti Tom.* II. *chronologicæ parte* 3. *anno* 1670. *ibidem vulgata,* D *pag.* 513. *ſignari* 24. *Auguſti*) *ne Calviſium in* A. ANT. *Opere chronologico ad annum æræ Chriſtianæ* 1547. CARAC- *& Struvium in Corpore hiſtoriæ Germaniæ tom.* 2. CIOLO. *pag.* 1047. *commemorem. Ex his conſequitur, ut victoria illa* precibus Cajetani jam in cælum recepti *adſcribi non poſſit, cum ea nequiquam contigerit poſt ipſius mortem, quæ utpote evenit die* 7. *Auguſti anni* 1547.

f *Magnam eſſe controverſiam, a quonam captus fuerit Saxoniæ Dux, Hiſpanis, Hungaris atque Italis hanc gloriam ſibi vindicantibus, memorat Struvius mox citatus, pag.* 1048. *ubi etiam Nat. Comes lib.* 2. *exeunte citatur pro* Hippolyto Portin.

g *De Maria Portia, Sanctii matre, egimus in Comm.* §. 1.

h *Hiſce nonnullas alias adjecimus ibid.* §. 7. *num.* 77.

i Ex Italico, *uti ad marginem exemplaris, quod recudimus, notatur.*

k *Latiſſimus circa eas campus aperitur in Comm.* E §. 8. *& ſeqq.*

l *His adde, quæ præmiſimus in Commentario num.* 78. *& ſeqq.*

GLORIA POSTHUMA

ex Miraculis.

§. I. *Miracula primo a Sancti morte ſeculo patrata, atque ea primum quæ ad animorum commoda ſpectant.*

Sequendum miraculorum ſeries. DE *miraculis a Sancto, dum viveret, patratis diximus ſupra in Commentario* §. 6. *de iis autem, quæ approbavit Roca Romana, ibidem* §. 16. *Alia itaque nunc damus, ea præmiſſuri, quæ primo ab ejus morte ſecule evenere. Sileſius poſtquam enarraſſet miracula,* quæ publicis tabulis (*ita loquitur par.* 1. *Hiſtoriæ ſui Ordinis, lib.* 7. *pag.* 286.) actiſque graviſſima Romanorum judicum decreta conſignaruot; alia nunc mira- F culis accenſeoda *indicat*; quibus etſi ab irrefragabili eo judicio pondus non acceſſerit; ea tamen ſunt, ut aut jurata in proceſſibus, teſtium fide conſtent, aut ea quidem auctoritate, famæque conſtantia comperta, ut nullus relinquatur ſuſpicionis locus. Perſtringenda illa porro, non ſuſius enarranda, atque ea quidem ſerie, ut prius, quæ ad animorum curationem aut fructum; tum quæ ad corporum commoda; poſtremo quæ ſpectare ad ſortunæ bona videntur, delibemus.

Hortulus ad frugem reducitur. a Atque ad animorum quidem frugem quæſtumque neſcio, an contingere aliquid majus aut fructuoſius potuerit, quam quod Vicentiæ accidit Cajetani ope. Franciſcum quemdam, quem Farfarellum nominabant, violatæ fidei quæſitores capitis, ceu relapſum, damnaverant; & quod bonos omnes maximopere afficiebat, obſirmaverat adeo in ſua ſententia animum, ut nulla prorſus argumentorum machinamenta expugnando eſſent, luderetque doctiſſimorum hominum operam inſigni pertinacia. Inter viros doctos, qui hominis contumaciſſimi ſalutem urgebant, erat ex noſtratibus Joannes Centorella; qui, ut fruſtra conatus omnes eſſe advertit, experiri auxilia, atque opem Cælitum ſtatuit, interpellavitque Cajetanum, ut quan-

7 A EX EDI-TIS. do is idem erat Franciſcus, qui eamdem Valdeſii atque Ochini a orbitam anxius premeret, quorum iple olim ioſanias, atque impetus ſtreouc fregerat, adeſſet modo infeliciſſimi capitis impietati ac pertinaciæ arietandæ: putare ſe, haud ardentiore tum quidem zelo exarſiſſe, dum ageret inter mortales; quam arderet oune charitate, ioter meliores traoſcriptus. Res enimvero lupra fidem hominum viſa. Nam baud opus loogiore conflictu fuit. Cumque de luſtralibus Purgatorii flammis, quas ille perocgabat, cœpta diſſertatio eſſet; primo ſtatim ictu dedit hæreticus manus, effuſuſque in lacrymas, deprecari de gcou, ac iotime errorem cœpit. Nec poſt multo ortbodoxæ pietatis, fideique cooſeſſione, Sacramentiſque Eccleſiæ rite intiiatus, ſingulari conſtaotia irrogatum lupplicium ſubiit. Plane quam difficile eſt hæreticorum adamaotes, atque æs triplex circa pectus frangere; tanto putaodum eſt flagrantiore ſtudio bujus cauſam in exlcſtibus ſubſellis peroraſſe Cajetanum: qui, cum agitari de fide ae religione cootigit, oumquam oon (fuerat) ardentiſſimus.

B *Sedula iotet Thienæos diſquiſitio.*

3 Gentem Thienæam affine cognatumque præſidium experiri par ſuit, ac eo quidem affuiore beneficentia, quo propior Cajetano. Simultates inter ſeſe quam graviſſimas duo ab ea ſtirpe viti proceres exerecbaot; ae totum jam quinquenoium implacabile odium tenuerat. Amicorum ac gentilium in id animorum fœdus incumbentium otonita obfirmata ac pertinax utriuſque io eo diffidio mens excludebat. Cum prælentem Cajetaoi opem depoſcendam quidam ex conſanguineis duxit: ſtatimque implorata ejus fide, vita repeote ea inimicitiarum flamma ſubledilſe. Id vero Cajetani ſuffragio factum potiſſimum, declaravit tranquillatum tum maxime diſcordiarum œſtrum, cum minime ſperaretur: ac illorum alter dicere poſtea ſolitus erat, oil ſe admirari vebemcntius, quam ſecutum extemporaneum illud fœdus.

additus linguæ uſus ad confeſſionem ſacramentalem.

4 Illud etiam a domeſticis ejus domus faſtis petendum. Flaminia Thienæa in D. Petri aſceterio, quod celeberrimum Vicentiæ eſt, ſub D. Benedicti diſciplina diu vixerat; ſeneCtaque jam ætate, ac morbi vi quadam ineluctabili conflictata, ſupremo decumbebat. Integra quidem piiſſimæ virC gioi mens erat; verum ita linguæ uſum intercecperat languor, ut expiare io extrema ea vitæ periodo uoxas ſuas minus poſſet. Itaque rogare cognatum numen, quod potentiſſimum cælo non dubitabat. Nec mora: inſtauratum linguæ officiom; adnumeratiſque expedite labeculis confeſſario, oon ita poſt multo ſumma animi tranquillitate occubuit.

qui etiam ultra mortem reſtitutus ante expetam.

5 Contigit vero Syracuſis ingens ejuſmodi beneficium Joanoi Allegriæ, noſtri Ordinis lacerdoti. Fuit ia adeo vehementi ac præcipiti correptus febri, ut qoarto ſtatim die ab humanis exceſſerit. At pridie quam obiret, abalienatus prorſus mente, ſupremo taotummodo Sacrameoto initiatus; cætetum neque expiari confeſſione, oeque muniri ad longe difficillimi certaminis præſidium Euchariſtia poterat. Perculit peraeerbe ea fratris calamitas noſtrates. Tum Cajetanum, cujus aoniverſariam ea luce memoriam exceperant, ut rectam iofirmo meniem impetraret, impenſius orare. Aodiit ille ſuorum vota: ac viſus illico ſui compos Joannes; qui babitis primum Thienæo gratiis, quod opportune adſuiſſet; ut ea pietatia officia maturarent, moouit; iilque vix ſacris procuratus, prolapſus in eadem morbi deliramenta iterum eſt; exhalavitque poſtera die animam non ſine iterato præſentique ſanctiſſimi Pareotis patrocinio: paulo ſiquidem ante obitum reſtitutus denuo ſenſibus fuit, ut pie inter flagrantiſſimæ caritatis actus, atque exempla virtutum exſpiraret. D

6 Prooam adhuc animorum curationi Cajetani maoum duæ boneſto loco feminæ Venetæ, Juliæ nomine, teſtantur: quarum uni Brixianæ cognomeotum erat; alteri Zoæ. Brixiana prælervida quidem iodole, ac facilis indignari, temperare impotentiam, ardoremque aoimi mious poterat, doſebatque eo vel maxime, quod indigere æquanimitate io prolixiore viri morbo videbatur. Igitur comioenti oratione rogare iotegram hebdomadam Thienæum ſtatuit, ut impetraret. At oeque conſtitutam precum periodum abſolvi paſſus Cajetaous. Nam primo ſtatim die iojici quoddam animo frænum ſcoſit Julia, adolevitque paoeotia; ipſamet vebemcotius nimirum admirante, tolerantem laborum atque ærumnarum indolem tacite luſpenſiſque adeo veſtigiis ſucceſſiſſe; litavitque mox auctori gratias, quem Cajetanum ſuiſſe deprædicabat. Zoa vero, implorata ejuſdem Thieoæi tutela, idem ſibi oraodi ſpatium ad moleſtiſſimarum quarumdam cogitatiooum, quæ mentem magnopere fœdabant, victoriam præſcripſit. Beneficii ſine ulla mora compos facta. Verum quod poſtea promiſſis noo ſtaret, angi, cruentarique iiſdem telis cœpit: donec, liberata penitus fide, rediit ſuus iterum caodor, ac traoquillitas meoti: & quod iterum aeeeperit, bis quidem Thienææ beoeficcotiæ obooxia mulier fuit. *Impotentia animi ac fuda cogitationes vecreosæ.* E

7 Atque id genus aoimi affectiooibus attuliſſe perlæpe opem Cajetanum, compertum babemus: quo loco non diſſimulaverim præclaram, quam iniit, rationem monendi, mulctandique virum eum paucis probum, qui ad perfectionem virtutis via graſſabatur. Cooſueverat is ad veſperam ante Cajetani imaginem explorare animum, exactique diei horas ad examen libramque revocare. Ergo noxas attentius dum recogooſceret; qua die erraſſe graviuſculc cootigiſſet, averſam mire imaginem advertebat, quo & averſari eam noxam, & vindicandam acrius docere videbatur Thienæus. Recte magiſtram vitæ effigiem illam dixeris; quippe labentes diei horas noo iodicabat modo, ſed, ſi quæ nulla fruge aut ſegnius fluxiſſent, perſtringebat, emendabatque. *quidam de culpa monitus per Sanctiſ imagi-nem.* F

ANNOTATA.

a *Conſule de illis Vitam* S. Cajetani *cap.* 8.

§. II. *Beneficia corporis prædicto ſæculo Sancti ope collata; mali genii repreſſi.*

Puer Mortuus vitæ reddicatur.

HActeous de animorum morbis, *ait Siloſius pag.* 287. Vocaot ounc corporis beneficia. Et quidem extinctos ad viram revocaſſe, hoc quidem inter miracula maximum, ſupremumque communi calculo exiſtimatur. Hae porro laude inſignia Cajetani merita boneſtari divinum Numeo voluiſſe, tabularum fide conſtat: habeturque io Actis Mediolanenſibus ſuſe, quod bic raptim enarrabimus. Aona, Camilli Aquavivæ uxor, lapſum e ſuperiore loco filium Fraociſcum ut vidit, ut accurrit: at nullam in eo corpuſculo ſuperſuiſſe vitæ partieulam cum cognoviſſet, extinctum filium pene ſecuta ipſa eſt, exhauſta ingenti vulnere doloris. Ut vero ſeſe panliſper collegit, ſpe-

rare

A rare neſcio quid animus juſſit? ſuperiore certe inſtinctu (fuit) erecta. Cumque jam Cajetani, ejuſque patrocinii fama evulgatis undique beneficiis percrebuiſſet, commendare ſanctiſſimi Viri pietati filium ſtatuit. Ergo poſt plaeulas ab ejus obitu horas, Cajetano in D. Antonii templo illum ſiſtit, obfirmavitque ſtrenue animum, non inde ſe receſſuram, niſi impetrata poſtliminio puero lucis ulura. Vix illa ardentiores eas preces concepit; cum aperire, ac verſare oculos puer, recepto nimirum ſpiritu, ac vita: abiitque domum mater incolumi ſobole, compertam Cajetani opem continenti gratiarum actione compenſatura.

opem ſive ſanitas

9 Jam cum proximæ facto ſint, quæ difficili puerperio utuntur, quæenmque ereptæ ab eo diſcrimine ſunt, cenſeri profecto inter reportata de ipſa morte trophæa poterunt. Narrantur plane de Thienæo iſtiuſmodi victoriæ non paucæ. Mediolani bis in ea pariendi difficultate compellatus, bis adſuie ſalntaris. Et Angela quidem, honeſto loco ſemina (vix nuncupatum a viro votum fuit) cum & ſna & ſobolis incolumitate paperis. Suſanna vero B Caſtillionia præſtantiora quadam ope non modo ab ingentibus ſe cruciatibus liberari, ſuſcepto voto, ſenſit; verum & enixa feliciſſime fœtum eſt, lectoque ſtatim deſiliit aa virium firmitate, acſi numquam peperiſſet.

parturientibus,

10 Vicentiæ, Valeriæ Ferramnſcæ experiri adhuc valentius Cajetani tutelam ac ſuppetias contigit. Enimvero & partus ad umbilicum nondum perductus exitum intempeſtivius maturabat, & eo inſuper ſitu uterum urgebae, ut periculum congeminaret: ae demum correpta vehementiore febri Valeria, commune id erat medicorum ſuffragium, non evaſuram ab eo niſu incolumem. Quid multa? Admota Cajetani lipſana viſa periculum metumque omnem protinus abegiſſe: effuditque illa felieiſſime puerperium, ac Thienæo acceptam retulit ſanitatem ae ſobolem. Sed ejuſmodi in partu mirabilia divina ae præſentiſſima ejus virtus frequenter peperit.

ac omni

11 As enimvero malorum genus omne percurrere, quæ imploratum Cajetani nomen diffiavit, infinitus pene labor eſſet. Nullibi non jugulatos morbos raperies. Et quidem quod ad febres attiner, ab iis aut nuncupato Thienæo voto, aut orata utcumC que illius ope, convaluere, Mediolani Antonius Montegnanus, qui ſupremo ſpiritu luctabatur: Franciſcus Cermina, ſexennis puer, cujus jam florem ævi decuſſerat ac protriverat pene mors: Leonardus Galerius, & Hippolyta Coira, uterque acutiſſima febri conſectus. Vicentiæ, Serena Poiana Triſſina, Petrus Magre, Catharina Mainentea, Horatius Paſqualinus, aliique ſatis multi. Genuæ, Dominicus Careſſetus: Ferrariæ, Lavinia Pia Thienæa, Scandiani marchioniſſa: Neapoli, Ferdinandus Coraſa, Laurini dux. Ex noſtratibus vero conclamati jam fuerant Romæ Marcus Romanus, qui tum maxime Cajetani apotheoſim apud Cardinales aecurabat; Cremonæ, Stephanus Santinus; Vicentiæ, Stephanus Foppolus, notæ probitatis presbyteri: ereptique periculo beati Parentis præſidio fuere.

malorum genus

12 Innumeras item alias valetudinis ſpecies effugaſſe egegiam ejus virtutem, pro comperto habemus. Mediolani Franciſcus Vercellinus a calculis ac dyſuria, nulla ſpe vitæ, laborabat; viſo noctu Thienæo, ut ajus ſe patrocinio commendavie, convaluit. Vicentiæ Joſepho de Leonardiſe Capuccinorum ordine ob vehementiorem quemdam corporis nixum, miſerandum in modum diffluxe-

rans viſcera, ut ferro medicinam facere cogitarent D jam medici. At longe mitius actum, Cajetano adſpirante. Ad ſuſceptum namque fratris votum ſuam illico leſe in ſtationem ſuſa inteſtina recepere. Leonida Montia, in divæ Mariæ Aræceli cœnobio ſanctimonialis, arıicuları morbo ſeiquiannum conflictata, remedium omne exhauſerat, nullo quidem operæ pretio. Curavit Cajetanus voti ream. Mediolani Francico Landriano, duodenni puero, excreverat ad renes inſanæ magnitudinis tumor, diſcruciabatque intime. Matris adhortamento dum precarios globulos ad Cajetani imaginem recitat, vita ſtatim diffluere, ac ſolvi lues.

EXEDITIS.

13 Venetiis Paſchettæ Comatiæ alte prolapſæ *laborantis* luxatum corpus voti nuncupatione in artus rediit. *ejus e*
Ejuſmodi præcipiti caſu afflictæ, Bartholomæa Merzaria, & Catharina Belloſia, eodem patrocinio erectæ, ac redintegratæ. Corneliæ Canslis digitum ab leviſſima quidem cuſpide ea lues corripuerat, ut reliquo jam corpori metuerent medici. Admota Cajetani imagine virus evanuit. Vicentiæ Dianam Beſſolam annos haud minus quadrsginta pituitæ pernicies fluxuſque divexabat: fruſtra que- E ſita medicorum arte remedia, ac preces ipſæ ceant; quippe ſervata Thienæo curatio; cujus ope implorata rediit ſanitas. Petrus Francus dolorem, qui duodecim jam annos brachium occupaverat, ſuſis ad Thienæum precibus, diſpulit. Contracti jam Paulo Moretto nervi, orata e juſdem ope, ſoluti. Idemque nervorum vitium iiſdem oempe ſuppetiis a Florentia Eliſabetha Mutia emendatum. Atque hæc de morbis ſatis. Nam ſicui percurrere eorum ſyllabum, ac cenſum vacas, qui ob effugatas ægritudinum lues, recuperatamque corporum incolumitatem Cajetani munificentiæ ſunt obnoxii; adeat in ejus Vita Caſtaldum noſtrum, qui raptim, ne & ipſe tædio legentes afficiat, damnatos voto innumeros pene commemorat.

14 Jam, quod inter æſtuantis pelagi fluctus in- *ac cum pe-* terminari, ac ſævire atrocius mors videatur; quæ *rcula æqua-* in eo procellarum conflictu, metuque adſunt exitus præſidia, æſtimari pluris ſolent. Nec deſuit inter Cajetani trophæa perdomitum mare, ac fracta ſuperbientium undarum impotentia. Ex ejus generis miraculis narraodnm hic nnum aut alterum. In Venetiis æſtuariis ea vi impetiere cymbulam fluctus, ut excuſſo, projectoque ſtatim in ma- E re ventorum impetu rectore, nil propius eſſet, quam ut exigua ratis, & quos vehebat, ſorberentur. Affulſit, ſalntare ceu fidus, Cajetanus. Siquidem nuncupatnm vix a quadam femina, atqun ab ipſo, qui furenti cum pelago luctabatur, rectore, votum fuit; cum, eeee tibi, ſedata momento tempeſtate, viſum mare Thienæi nomen, ac potentiam, poſito faſtu, demiſſius venerari. Erepti naufragio benefieii teſtem ae monumentum ad Cajetani imaginem tabellam dedicarunt.

15 Illud gentili ſuo tempeſtive impenſum. Co- *luſtantibus* mes Antonius Thienæus, adnatare ad cymbam eum oporteret, frangi atque eahauriri in medio conatu ſpiritum ſenſit, ut mari emetiendo deſperaret jam vires ſuffecturas. Statuit a domeſtica ſtatim tutela opem implorare: nec luſit fiducia. Nam adeſſe commodum ſub pedibus ceu ramum quemdam ſenſit, cui innixus, refectiſque modicum viribus, moliri ſe iterum cœpit: ſed cum latera iterum lacertique conanti deficerent; orato denuo Cajetano, eadem rami ope reſpiravit, enatavitque mox in lintrem habitis, precario quem acceperat ſpiritu ingentibus Servatori ſuo gratiis.

16 Quædam nunc malorum dæmonum victo- *Relata*

A ria delibanda: quæ ſane beneficia eo mortalibus potiora, quo vehementiore quidem tyrannide corpus divexatur; refuſo etiam in animum magnam partem exitio, Quippe ab infenſiſſimi hoſtis propinquitate clades, ut propior, ita acerbior. Ergo ex multis pauca memorabimus. Venetiis Joanou Moreſtu exagitata u rebellibus iſtiuſmodi genitis erat: & quo urgebant vehementius imprecationes ac ſacra, eo reſumere vires robuſtiores infernа illa phalanx videbatur. Tandem compellutus Cujetanus; ad cujus nomeo viſus illico frangi hoſtis; ut, qui ceteria præerat, Pulcher nomine, ſacrorum vi earminum diceret, dare ſe potenti nomini manus, nec ferra jam poſſe ſuaviſſimum odorem, citrio malo perſimilem, quem puellæ objectus efflaverat. Itaque evaſit ſtygia ea lues, non amplius puellam auſa divexare. Hunc porro citrei odorem frequenter iobulaſſe Cajetanum, cum ſpectandum ſeſe mortalibus daret, dixſmus, eum de ujua virginitute ſermo fuit; ubi & alias dæmonum victorias commemoravimus *a*.

a de malo germinevittoria memoreo- fert.

17 Venetiis item laceſſebant acrius Luciettam B Albericam pravi dæmones, objiciebantqua ſeſe multiplicem induti uſpectum; ut qua miois, qua blanditiis ab tuenda virginitatis conſilio deterrerent. Cumulabant porro aries, atque odium ſuum inferni veteratores. Quippe ut illa ſacrorum uſum abrumperet, ſuadere conabantur, actum jam de ejus ſuſute, ac deſtinatum devotamque æterois fletibus. Quid inferorum candidatæ prodeſſent Sacramenta, utque uſura diviuorum? Aperire hæc animi curbamenta confeſſurio, id demum optimum experiehatur remedium Alberica. Edoctus ſiquidem iſta, quantum ineſſet Cajetani nomini, ac tutelæ in rebelles dæmones momenti, eampellabat protinus aiut opem; quo firmari puellam in egregio honeſtatis propoſito, atque ad divina inflammari vehementer ſentiebat. Atque hinc ad euactam ſtygis victorium uti ipſamet Cajetani appellutione, ac patrocinio ſtatuit; conſtituto fundendis precibus certo dierum numero: quo expleto, viſus illi Thienæus gravi ſpecie, qui blandiſſima uſus verbis, ub *iis* poſthac hoſtibus non amplius provocuodam ac divexundum monuit. Profligatum vero omnino advurſarium conſecuta mox animi tranquillitus demonſtruvit. Ad eumdem fere modum aggreſſi Mediolani Hippolytam C Trumbam iidem hoſtes, id efficere maxime conabantur, ut a Sacramentis abhorreret. Atujuſdem Thienæi fides implorata egregie triumphavit. Viſa namque Hippolyta ab eo præſidio proniore quidem ſtudio & luſtrare conſcientium, & diviniſſimo refici upudo. Cujuſmodi patrocinii parcimus plura hic exemplu adnomerare.

ANNOTATA.

a Adiſis Commentarium noſtrum prævium §. 8. *num.* 92. *& ſeqq.*

§. III. *Fortuna bona per Sanctum ſoſpitata.*

Vitia per Sanctii intercessionem emendata.

PErgimus ad ea, *præcunte Siloſio pag.* 290. quæ fortunæ bona vulgo nuncupantur, quibus aut tueodis aut umpliſicandis, non legnius adſuiſſe Cajetanum, hæc ejus potiſſimum documenta declarant. Joannes Donatus Nardarinus, cui Venetiis e re nautica quæſtua, obſervaſſe diutius ſe narrabat non ſine admiratione, navigium quoddam ſuum nullis umquam pelagi caſibus obnoxium, celerius quidem, ac longe quam alia proſperiore velificatione curſum conficere: reputaſſa vero apud animum ſuum, non id uliunde, quam a Thienæi tutela accidere potuiſſe. Quippe Cajetani nomine appellari illud voluerat; upuldumque inibi imago cernebatur, ventorum, mariſque moderatrix.

negotiator quidam ejus tutelæ favorem e

19 Eſt & illud longe majore admiratione dignum. Subducturus negotiator quidum cum ſociis rutiones, advertit, mille aureos io uccepti, expenſique commentario minime conſignatos: reductaque ſæpius ra ad calculum, nuiquam id pecuniæ adnotatum reperit: ac ne luſos fortaſſe, ut aſſolet, errore quodam oculos præteriſſet ea ſumma; quod falli manum minus poſſe exiſtimaret, exſcribere rationes omnes qua accuratiſſime ac ſingillatim voluit. Itaque quod prætermiſſa oblivione quadam ac negligentia revera eſſet ſummu, id demum tuendæ exiſtimationi fideique remedium erat, ſi ſolveret. Interea multa de Cajetano, collataque mortalibus ujus ope, felici admurmuratione Venetiis narrabantur: qua ille miraculorum fama excitatus, in ea non exigui momenti jactura compellare ujus patrocinium ſtatuit. Ergo eccleſiam Tolentinatem ut adiit, orure ad Cajetani E imaginem impenſius, udeſſet, quu ſolerat virtute, ac tutela. Nec multa: dum rationes poſt paulo recognoſceret, adſcriptam in loco, quæ deerat pecunia, reperit, perinde ac ſi ſuo ipſe in tempore conſignaſſet. Quainibi illam adnotarit, Cajetanus, ao ex angelorum numero aliquis, ſupremo videlicet Numine ad Cajetani preces id imperante, parum refert.

res ſericaria via ad meliorem ſuccessum reducitur c

an Hujuſce argumenti illud item eſt, quod equidem non diſſimulaverim: & quamvis in tenui præſidium, non tenuis profecto Cajetano ex eo gloria. Vicentiæ bombyces ud ſericum procurare impenſius, in more poſitum eſt. Quod ſane inauſpicatius quotannis Claræ Ghellinæ contingebat. Quippe, quo illa in eam curam incumbere diligentius videretur, eo res cederet infelicius, extincta nimirum magnam partem ſericaria ea ſobole. Aderat Caſſandra Muzzura, Claræ mater, quæ irriti laboris, adverſæque nimium fortunæ ſucceſſionem filiæ indolens, votum Cujetano nuncupavit, ut eo anno, quo udflato jam conſueto u fidere bombyce corrumpi maxime coperat ſericum opificium, eas ille curas benigne ſortunaret. Vix implorata ea fides: cum vila ſiſti clades, & quumvis gruſſata in majorem eorum partem luua jam eſſet; is nihilominus ub his, qui ſuperfuere, provuntus fuit, ut ceterorum jacturam longe compenſarit; aduucta oimirum Cajetani precibus paucis illis virtute, qua opulentius ac magnificentius lucubrarent.

Mediolanensium viforum profugo & afflicta ſuccurrit d

21 Pluru iſtiuſmodi exempla, quæ meminiſſe pretium foret: ſed prætermittimus; unum id ſolummodo enarrantes, quod Germano euidam medico accidit. Emanlus hic diu pericula, uc longiſſimi itineris labores fuerat: pulſatus undique calamitatibus, malorum quamdam iliadem circumferebat. A ſuis etiam itu divulſus, ut quo aut ipſe, aut illi ſub ſole eſſent, oequu ipſe ſcire poſſet, nequr illi. Ergo poſt mentes unduviginti jactatus vi, luſnque fortunæ, Vicentiam appulit. Tum calu ad D. Stephani, noſtri Ordinis ædem: ubi Cajetani imaginem, multis inſignem tubellis, hoc eſt, profligutæ omnigenæ adverſitatis trophæis, conſpicatus, excitare ud bonam ſpem animos cœpit, ac ſunctiſſimi Viri oomen, opemque ex animo implorare. Nec mora: affulgere illico dies

lætio-

A lætinres occepere, dilabique calamitatum genus omne, ſuis ſibi reſtitutis. Cujus quidem beneficii, ut poſteritatis documento extaret memoria; idem ipſe, qui accepit, tabula eleganter deſcripſit, dedicavitque Cajetano: nolque hic exſcribere, non pigebit:

Ad quæ ea proferatur inſcriptio.

22 „ Deo optimo maximo ac beato Cajetano „ Thienæo. Poſt exantlatos undeviginti menſium tempore labores, dolores, terroreſque „ acerrimos, dum extorris patria, invitus omnibus, ſic avulſus a meis, ut nec ipſi de me, „ nec de ipſis ego reſcire quidquam potuerimus; „ Italiam, Germaniam, orbem ipſum oberro „ miſer, ac profugus; afflictis, perditis, deſpe„ ratis rebus omnibus, humana amiſſa ope: di„ vina ſpe cæleſte confidenter aore imaginem B. „ Cajetani Thienæi, Vicentiæ in templo S. Ste„ phani, imploravi exſilium; Cajetani preces, „ Cajetani merita interpoens meis erga Deum „ precibus. Et extemplo reſtituta mihi „ mei ſunt. Ergo voti æqua reus & compos, hoc „ ſyngraphum meum ante ſacram illius iconem „ appendi volui. Actum Vicentiæ octava Janua„ rii MDCXXVII. Joannes Lupus nobilis Germa„ nus „. Quæ hactenus enarravimus, non ſuo quæque tempori ceoſuimus adſcribenda, quippe in multiplici ea mirabilium ſilva, ac cenſu minus neceſſarium. Sciverit lector, ea ſucceſſive ita contigiſſe, ut labentibus ab ejus exceſſu annis, nullus pene fuerit, noo Cajetani virtute, ac miraculis nobilitatus; omniſque ejus prometa dies loquitur ac teſtatur.

B

Continuata Sancti miracula, apud Placentiam præſertim in Siciliæ

23 Hoc ipſo, quo hæc ſcribimus, anno ſeculum fauſte abſolvitur, quo Vir ſanctiſſimus exuit mortalitatem *a*; neque longiore hoc ævo, aut conſenoiſſe patrocinium, aut defatigatas in audiendis mortalium votis ejus aures videmus. Adeſt ille ubique gentium, animorum & corporum procuratione? complunt etiamnum e cælo beoficia ad Cajetani nomen: damnantur quotidie votis miſeri; gratique animi indices tabellæ conſecrantur. At enimvero, etſi pleriſque in locis, prona quidem manu, populorum religionem erga ſua ipſius merita alat munifice; nihilominus, oeſcio quonam pacto, ſive id civium pietas conciliaverit, ſive quia ſuns etiam Divis eſt geoius, atque animi propeoſio, Platia *b*, quæ eſt urbs in Siciliæ meditullio, civium opumque cenſu notiſſima, Cajetani tutelam, ac beneficentiam noſtra hac tempeſtate oſque adeo experitur, ut nullibi ille frequentius ac lsrgius opem ſuam erogaverit. Cœpta hæc ejus ſo Platieoſes munificentia anno ſupra milleſimum & ſexcenteſimum quadrageſimo primo, cum ioter ejus urbis tutelares Divos ab illuſtri eo ſenatu eſt cooptatus.

a

b

C

Cum tempeſtas pertinax, quando cum detegerentur

24 Nam etſi beneficiis aliquot antea eos cives demeruerat Cajetanus, tameo cum decretus illi patrocinii bie honor fuit, ceu compenſare magnifice pietatem vellet, rupto velut obice, pleniora in illos ſeſe amne effudiſſe viſus eſt. Enimvero innumeri pene cenſentor, qui, orata ejus ope, conceptiſque votis, ac ſacræ potiſſimum ejus imaginis geſtatione, a graviſſimorum morborum incommodis coovaluere: plerique a ſupremx ipſa vitæ linea gradum revocantes, gaudent precario vivere; ac ſatis multi animorum curationem aſſecuti, obnoxios ſe ampliori beneficio prædicaot: ut jure quidem merito ſclicitatem urbis ab ea Cajetaoi clientela, ac præſidio proximæ quæqua urbes, pagique invideane. Sed hæc raptim commemoraſſe abunde eſt. Effuſa namque pnpulocum vota, ac patrata inihi mirabilia ſingillatim enarrandi luus erit locus, cum ad noſtra hæc tempora excurrerit, Deo dante, Hiſtoria.

D

EX EDITIS.

25 Verum his adhuc recentiora babemus, quæ de Cajetano memorentur. Nam poſtquam hæc ſcripſimus, vertente anno hujus ſeculi quadrageſimo octavo, poſtremis hiice diebus, ac præcipue ſub ipſa ejus ſoleonia, inſigni quadam miraculorum copia, ac facilitate teſtatam ſanctitatem ſuam voluit *io* Paulino *c* Neapolis cœnobio, ubi ſacri ejus cineres jacent *d*. Commodum id quidem: nam tum maxime de ipſo in Sanctorum cenſum afferendo agitabatur; ac jam Pontificiæ ea ſuper re manaverant litteræ, ut ſcilicet Innocentii decimi Pontificis maximi eximiam in ejus apotheoſim voluntatem communis etiam plauſus, ac recentia populorum beneficia & comprobarent & urgerent.

quibus oblatis miraculis Neapoli facta

c

d

26 Accidit id porro mirifica ac peramœna quadam miraculorum aſſiduitate: floribus namque rem agit, qui Chriſti bonus odor fuerat. Enimvero, qui ejus aræ ornandæ ſpargi flores, præcipue gelſomioa ſolita erant, cum quis ſuperiore quodam inſtinctu, implorato Thienæi nomine, gravi cuidam morbo adbibuiſſet, ſucceſſe fauſte pietas, convaluitque dicto citius. Cumque is, quam a ſacro cinere flores virtutem bauſerant, candide evulgaſſet, manavit brevi latius rei rumor: atque impertita ſubinde aliis atque aliis ſalute, uſque adeo Thienæis gelſominis crevit fama, ac pietas, ut vix jam ſufficiat mortalium votis ingeſtum aræ longe copioſius ſolito ſalutarium florum ver. Quo ſane præſidio oovi quotidie, graveſque curantur morbi; loquunturque pictæ, atque exaratæ pro parietibus tabulæ; ac ipſimet prædicant, qui beneficia accepere. Diceres, e cæli areolis afferri flores, quando tam divina, præſentique ope valent. Innuimus hæc; ac parce, apis in morem, flores hnſce delibavimus: dicturi poſtea fuſius; nam gratius profecto in loco, ſuiſque veluti in floralibus gelſomina iſthæc, roſæque efflorcſcent. *Sed quia Hiſtoriarum Clericorum Regularium continuatio nobis in promptu non eſt (quamvis, ut eſſet, operam dederimus) nec quidquam habemus præter tomum primum ac ſecundum, miraculorum iſtorum deſectum ſupplebimus e Vita Italica* S. Cajetani, *a laudato Siloſio conſcripta, inde extracturi ac latinitate donaturi ſequentia, non tamen omnia, quæ memoratus auctor refert, ne nimium excreſcat narratio, ac tædium afferat lectori. Cum autem Vita iſta in lucem prodierit anno 1671. miraculorum continuationem uſque ad iſtum annum perteremus.*

per flores ornanda S. Cajetani ara inſperſos.

E

F

ANNOTATA.

a *Anno videlicet Chriſti* 1547.

b Platia (*Piazza*) oppidum amplum Siciliæ inſulæ in valle Netina, io monte Armelino, 12. mill. paſſ. ab Eona diſſitum in meridiem, & 40. ab Auguſta in occaſum. *Ita locum deſcribit Baudrandus.*

c *De baſilica S. Pauli Patribus Theatinis tradita, unde eorum ibidem cœnobio nomen inditum eſt, vide Vitam a num.* 78.

d *Circa Sancti ſepulcrum ac ſacellum conſuli poſſunt dicenda inferius num.* 115. *&* 116.

A

EX EDITIS,

§. IV. *Sancti miracula poſtmodum conſcripta, ac continuata uſque ad annum Chriſti* MDCLXXI.

Legenda miraculorum a Sancto patratorum

ANtequam S. Cajetani *miracula cum laudato mox Siloſio proſequamur, juvat breviter præmittere, quidnam, exacto poſt ejus mortem primo ſeculo, ſcriptum circa ea poſteris reliquerint nonnulli auctores. Charpius Sanctacruens in ſua ad lectorem præfatione ita ſcribit:* Deus miraculis infinitis, quæ operatur in dies Taurini, Genuæ, Mediolani, Vicentiæ, Venetiis, Neapoli, Palermi, Liburni, & ubique locorum, in quibus recurritur ad iſtius magni Sancti preces, voluiſſe videtur homines docere, nihil in ſe eſſe abſconditum, quod non revelet tempore ſuo, nihilque demiſſum, quod non erigat. Et ecrte res eſt mirabilis ſeculi noſtri, ſpectare eccleſiam, ubi corpus ejus Neapoli requieſcit, aſſidue tanta populi multitudine plenam, ut ſacra ipſius lux nihil
B differat ab aliis omnibus annuis feſtis; ita ut is, qui omnia, quæ Deus operatur per B. Cajetanum Thienæum, miracula mandare litteris aggrederetur, mundum replere voluminibus poſſet, cum ad illa enarranda omnes Italiæ linguæ vix ſuffeiant, omneſque, quæ inde accipiuntur, litteræ affirmenc, Deum illa non diſtillare, ſicut per ſuos alios Sanctos facit, ſed abundanter ea fundere, ac pluviæ adinſtar ſuper terram.

multitudo

58 *Hæc ille: in quibus tametſi alicubi oratoria quadam auxeſi uſus ſit, non ubique tamen immenſa cum ſuperjectione locutum fuiſſe, perſpicuum fiet ex mox dicendis. Auctor Vitæ, anno* 1657. *typis Venetis excuſæ, e variis Proceſſibus, quos citat, ad promovendos Servi Dei honores facto formatis, colligit amplam cæleſtium gratiarum ac prodigiorum meſſem, quæ ipſius ope fint facta. Biographum illum ſubſecutus R. P. D. Stephanus Pepe, Ordinis Clericorum Regularium, anno* 1657. *Romæ lingua Italica in lucem edidit* Mirabilia a Deo patrata per interceſſionem B. Cajetani Thienæi, Clericorum Regularium fundatoris, *ac Eminentiſſimo Domino Cardinali Carolo*
C *Barberino dedicavit; opus adeo in mirabilibus iſtis recenſendis vaſtum, ut ejuſdem collector tres illorum centurias compleverit. Quanam in hac materia ante ipſum facta ſint, nihil attinet commemorare, cum in promptu ſit Vita Italica Siloſii, de qua diximus in Commentario prævio §. 19. num.* 204. *Nam quoniam auctor ille & in colligendis Sancti rebus diligens fuit, & poſt laudatum Pepeum ſcripſit miracula ſancti ſui Parentis, lib.* 3. *Vitæ anno* 1671. *typis vulgatæ; dubitare non poſſumus, quin ante ſe habuerit miracula antea ab illo edita, eaque ſelegerit, quæ in vem ſuam judicaverit maxime accommodata. Capiti autem ſexto libri prædicti titulum hunc præfigens* Nova mirabilia Cajetani, *ea, quæ poſt centeſimum ab obitu Sancti annum contigere, recenſet iſte ac pluribus capitibus ſequentibus. Sit itaque eorum, quæ inde excerpimus*

D

PARS PRIMA.

Miracula per flores altaris S. Cajetani patrata,

JOannes de Lauro, Religioſus de Obſervantia S. Franciſci, febri adeo peſtifera correptus eſt, ut exiguo temporis ſpatio a medicis fuerit derelictus, & ad vitæ extrema jam eſſet perductus. Quando ſoror quædam, a qua multum amabatur, miſit ei flores aliquot, e Beati ara ſublatos. Erat ille quidem ſalutis exſpes; verumtamen donum eo, quo per facultatem licuit, modo reveritus, pectori illud ſuo ſuperimpoſuit, eodemque inſtanti adeo cœpit malum minui, ut paulatim exinde totus convaluerit. *Peſtilentiſſimæ febres iſtorum florum applicatione ſanantur.*

Franciſcus Antonius Grimaldus ad eamdem mortis extremitatem pervenerat, & jam tantum non exhalabat animam: ſed uxor viva fide erecta, ad Sancti ſepulcrum ſe contulit; peractiſque ibidem ardentibus ſupplicationibus ſuis, aliquoc cum altaris floribus domum rediit: ubi com- E perit, quod moribundus non ſolum etiamnum viveret, ſed quod paullo ante aperuiſſet oculos, atque ad ſe reduiſſec. Cognovic autem illa, hoc totum accidiſſe tum temporis, quando pro eo ſupplicabac: & adhibitis ſine mora ſturibus, quos ſecum tulerat, infirmus, ſtupentibus medicis, ſanitati omnino redonatus eſt.

Sed ordinaria florum ſalutiferorum tropæa fuerunt febres hujuſmodi, quas vitandi tædii gratia vel aſſignaſſe ſuffecerit. Andreas Fiſienus a medicis derelictus, non aliis ecligmatibus, quam floribus Cajetani vincit morbum. Dominicus de Paulo bibit vini aliquantulum, in qun Beati gelſomina exſtiterant, & a mortali febri convaleſcic. Thomas de Alexio iiſdem gelſominis deſperatam jam ſalutem recipic. Angela Marſitata erudeli dnm febri, ac feroci phreneſi miſere enn- F flictaretur, iſto florum remedio utrumque ſuperat malum. Joanni Mazzo ſalntaria applicare gelſomina, ac peſtiferam ſugare febrim, una eademque res fuit: & eodem die egreſſus eſt lecto ac domo.

Camilla de Juvene præter ardentiſſimam febrim, internis atque acerbiſſimis doloribus vexaca, ultimiſque jam Eccleſiæ ſubſidiis munita, ſupremum exſpectabat mortis ictum; ſed poſtquam gellomina aliquot deglutiiſſec, mox convaluit. Hoc remedio Tereſia de Sale; hoc Dominicus Carbona; hoc Joannes Bapt. Trambottus, Felix Ferratus, Andreas Scalandrinus, Paulus Maggius, Magdalena Roſa, Prudentia de Guardia, Dominicus Lenſanus, ac centum alii priſtinæ ſanitati reſtituti ſunc.

30 Ad alia morborum genera progrediamur. Franciſcus Caracciolus, ſpectatæ nobilitatis vir, acutiſſimis viſcerum doloribus graviter erneiabatur: nec præſtantia fomenta, nec alia artis remedia quidquam juvabant. Voto tabellæ argenteæ ſe obſtringit, & roſa ex ara Beati deſumpta, quam manducavit, malum omne evanuit. At dum interea procraſtinaret promiſſum ſolvere, redeunt dolores lentitudinem iſtam caſtigantes: unde ſuo cum damno commoneſactus, votum ſolvit: cumque non haberet in promptu florem quempiam, parva chartula, cui roſa, quam ſignificavimus, involuta fuerat, iterum ſanitatem obtinuit.

uti & vi-ria

Hippolyta Albertina, nobilis matrona, præ magno

A magno in una ex auribus tumore, ac præ dolore intolerabili, quem ſentiebat, nec noctu nec interdiu ullam quietis partem capiebat. Timebant valde medici, ne tumor in apoſtema degeneraret, quæ in tam delicata parte ſummi reſpericuli fuiſſet. Idcirco ad porrigenda opportuna remedia fuit ars adhibita. Sed Hippolyta plus ſapuit, & applicatis parti offenſæ Beati floribus, in inſtanti unico libera ex iſto malo omnique timore evaſit.

Caſſandræ Eliantoniæ eodem modo aures ſanatæ fuerunt. Diu illa ſurda fuerat, nullo ad hoc malum invento remedio. Audiit rumorem & famam, quæ circumferebatur de Cajetano, & ad templum S. Pauli digreſſa, illa gelſomina, quæ e Beati cineribus vim ſuam effectricem acceperant, ſurdis auribus applicuit, eaque illis admovit ad horam unam. Qua elapſa, uſus aurium e veſtigio ad ipſam rediit.

alia mala 31 Liviæ Pacificæ infra ſiniſtram mammillam enati ſunt tumores aliquot; eratque periculum, ne malum, cordi utpote nimis vicinum, vitæ ejus inſidiaretur. Ne autem illud ſerpendo dilataretur, opus

B erat prompto remedio. Invocat itaque medicam Cajetani manum, & applicatis pectori corrupto floribus ejus, quidquid fuerat mali, evanuit. Quos flores dum applicuiſſet etiam duobus nepotibus, ad mortem uſque infirmis, ambo convaluere.

Catharina Reada, pluribus menſibus uterum ferens, ad partum necdum maturum adeo movere ſe ſenſit, ut ſecundum opinionem obſtetricis, aliarumque mulierum rei peritarum, abortus non procul abeſſet. In tam gravi periculo recordatur Cajetani: ſe illi commendat; & poſtquam pauca bibiſſet ſtillas ex aqua, in qua fuerant gelſomina ipſius, ſubito ſenſit, fœtum remitti ad ſuum proprium ſitum, qui poſtea ſine ullo ſuo matriſque damno in lucem prodiit.

Margarita Roſſa talem ſanguinis copiam emittere cœpit, & tanta cum vehementia, ut ex impetu iſto tantum non fuerit ſuffocata. Dumque interea nec ſumere, nec retinere cibum poſſet; gelſominum, ex ara Beati acceptum, quod deglutiit, unico momento periculoſum illud profluvium ſtitit, ac ſanitati eam reſtituit.

Martha Renda male habebat a furioſiſſima phre-

C neſi; quæ præter verba inconcinna, quæ proferebat, non domeſticos tantum, ſed totam viciniam ſurdam reddebat ſtridoribus. Ad hæc, hujuſmodi cum rabie arrodebat digitos ſuos, & manus inferebat omnibus, qui ad ſe accederent; &

a quadam vice in amicam *a* ſuam, quia volebat ſe admonere, inſiliens, pugnis illam male excepit. Propter haſce ipſius furias, medici vel a dæmonio poſſeſſam, vel incredibili amentia captam illam exiſtimabant. Nec vero helleborus, nec exoreiſmi quidquam juverunt. Tandem conſanguinea, quam memoravimus, gelſomina aliquot ex altari Beati nacta, capiti ejus illa impoſuit. Mirabilis enimvero res! Subito ea ad mentem rediit, furioſamque iſtam dementiam paucis floribus domitam videre licuit.

remedio iſto ſoſpitatur. 32 Juliæ Victoriæ Verdianæ ex improviſo quodam calu brachium male affectum fuit. Quod, vel quia imperitus erat chirurgus, vel ipſa admodum annoſa vetula, atque oſſa facile haud poterant conjungi, prorſus remanſit inutile; illudque collo ſuo appenſum geſtabat non abſque enormi moleſtia. Poſtquam igitur illa Beato ſe eum fide commendaſſet, ac flores aliquot brachio alligaſſet, adeo ſanum & integrum paulo poſt illud reperit, quaſi nullo malo laboraſſet.

Similis, ſed majore forſan commiſeratione dignus fuit caſus alicujus perſonæ, cujus nomen in oblivione eſt. Currebat annus ſanctus, & illa devotionis ſuæ gratia Romam tendebat. Per viam, dum non advertit rhedam quampiam, quæ tranſibat, fractus ei fuit ex rota pes, & quaſi totus detritus. Dolor erat magnus; dumque locit operam dabant, ut inveniret, qui eum medicaretur; Subſiſtite, inquit: mecum enim habeo iſti malo remedium; flores utique ex B. Cajetani ara deprompios. Veſpere igitur illis pedi obtrito alligatis, mane tam ſanum eum invenit, ut viam Romanam libere proſequi poſſet.

Sebaſtianus Pappalardus, quantus quantus erat, graviſſimis correptus erat doloribus; & quando non inveniebatur, quod eum juvarer, remedium, veneficio affectus credebatur. Horiabantur eum, B. Cajetani ut opem imploraret; verum is, qui alios fruſtra invocarat Sanctos, parum fidei oſtendebat ſe adhibere hujuſmodi auxiliis ſpiritualibus. Nihilo tamen minus uxor tantum effecit, ut eum induxerit, permitteret ſibi applicari unam roſam Beati, atque oleo lampadis ejus ungi. Quid deinde? Acerbi dolores ſubito remittere cœperunt; ac poſtea prorſus evanuerunt.

ANNOTATA.

a In Italico eſt zia; *quæ vox ſignificat amitam ac matertetam: nos vero cum hic tum infra in prima ſignificatione eam ſumimus.*

PARS SECUNDA.

Miracula per oleum lampadum.

Sanatur vulnera hoc olei. VIctoria Vollera, nobilis matrona, vulneribus facile quinque, quę in cruribus ejus erant aperta, graviter laborabat, ac aſperrimis doloribus lecto tenebatur. Malum illud, quod prope accedebat ad lepram, medici cenſchaos incurabile. Non tamen remediis ac diligentiæ parcitum, ne ſaltem ulterius ſerpendo pergeret. Videns itaque bona domina, nihil artem prodeſſe, ac plagas etiam- F num inveteraſcere; animo tamen concepit, recurrere ad medicum ſapientiorem ac peritiorem. Cajetanum viva cum fide invocat: iſque nocte proxima ei apparens, Victoria, inquit, ne graveris mane ad templum S. Pauli te conferre. Pete ibidem oleum lampadis meæ, eoque te ungens, ſanabere. Hoc dicto, diſparuit. Illa expergefacta, ſupra modum læta, nec non deſiderio accenſa, quanto citius, & quanto melius potuit, viam cepit S. Pauli. In eundo principium & quaſi pignus favoris habuit: nam ubi animo fingebat, dolorem motu exacerbandum, magis eum invenit diminutum, quam auctum. Poſtquam igitur illuc perveniſſet, efficaces preces ſuas porrigit, crura arroſa ungit, & illico convaleſcit. Eadem ipſa deinde eodem Cajetani balſamo unxit neptis ſuę ubera corrupta, multiſque plagis infecta, & ea ſanavit.

Liviæ de Bartholomęo brachium dexirum ex plaga quadam peſtifera adeo corruptum ac putridum erat, ut medici, perdita multas poſt curas opera, de ejuſdem ſectione deliberarint. Sed illa, quia gratiæ, quas Cajetanus præſtabat in dies, in ore erant omnibus, ſtatuit etiam experiri commune illud patrocinium. Magna cum fiducia accedit ad ejus altare: ubi poſtquam accepiſſet ex oleo

miracu-

Digitized by Google

A miraculoſo, ac partem illo aſperſiſſet offenſam; ſubito ad priſtinum ſuum ſtatum redit brachium vegetum ac ſanum, ſicut ante fuerat.

ex eo-dem.

guttur corrupta, ſanatur.

34 Saluſtier idem liquor lanavit guttur Angeli Capuani, multis plagis male corruptum. Gutiur pariter Caroli Caccavi crudeli ac præcipiti angina in poſterum clauſum, lorbendo paucas dumtaxat gutiulas iſtius baliami, ſanum omnino evalit. Eamdem præſtantem virtutem experta etiam fuit in gutture Victoria Manfredi, puella octenois. Dum enim comederet neſcio quæ pruna, unus e nucleis tali modo eidem ipſius gutiuri tranſverſim inhæſit, ut nulla ratione inde illa ejicere eum poſſet, nec alii extrahere. Moleſtiæ par erat periculum: nec deglutire illa, nec reſpirare poterat. Sed poſt viginti horarum ſpatium, oleo Beati aſperſa veſpere, mali cauſam mane abs ſe abegit facillime.

Oculi, tenerrima & tam neceſſaria hominum pars, pluribus vicibus iſto Cajetani liquore illuminati ſunt. Ita evenit Antoniæ Venatæ, matronæ nobili: quæ uno oculorum privata, præ multitudine lacrymarum, quas in obitu mariti profu-

B derat, cæcutivit ex altero. Has ioier tenebras ad Cajetanum recurrit, ac lampadem ejus; quæ ſubito lucem reſtituit oculo illi, qui ultimo loco eam defecerat.

Similis fuit eventus Portiæ Bizarræ, quæ ex gravi aliqua infirmitate cæcutiebat utroque oculo. Duobus potentibus patronis eodem tempore ſe commendavit, ſancto nimirum Nicolao Barienſi, ac B. Cajetano; ſuaque pro medicina adhibuit manna unius, atque oleum alterius. Mirabilis enimvero res: cœperunt prompie diſſipari tenebræ illæ; donec exiguo temporis ſpatio evanuere omnino, & antiquum oculis lumen denuo rediit.

Sic pariter Magdalena Larderia, puella triennis, ſanitatem recepit. Cecidit illa, & caput in ſaxum impegit. Vulnus nullum apparebat exterius; ſed interius adeo caput offenſum permanſit, ut malum deſcendens ſub oculos, cæcitatem eis intulerit. Grandi dolore affecti ſuot parentes: ſed Beatum invocantes, & oleo ejus ungentes puellam cæcam, hoc collyrio inſtaotanee ſanatam accepere.

vulnus ſanatum

C 35 Integra jam ſele offert familia, ex iſto olei fonte ſalutem confecuta. Franciſcus Antonius Paonucius miſerum domi habebat noſocomium. Uxor, filii ac filiæ, ad mortem uſque omnes infirmi: qui extremo jam munitt Viatico, magnis paſſibus ibant ad æternitatem. Nihil aliud remedii ſupereſſe videt Pannucius, quam ut ad Beati aram aceederet: atque inde domum ferens paulum olei, ac multum fidei, ut male affectam familiam unxit, omnibus valetudinem reddidit. Illos inter erat puella quindecim forte annorum, quæ omnino a mortali febri libera, adeo tamen debilis permanſit, ut pedibus ægre poſſet conſiſtere. Beatum invocat; qui proximo tempore matutino illi necdum omnino expergefactæ apparet, leviterque eam tangens, Eſto, ait, bono animo: nam intra duos dies redibit ad te firmitas ac vigor. Et ſic evenit.

Vicemiæ Framontanæ, quia verbis amare punxit perſonam, gravi inde doloria ſenſu affectam, culter in pectore ob injuriam infixus fuit. Vulnus maxime letale habitum: unde illa extremis Sacramentis munita, ad mortem ſe paravit. Verum ab quadam ſua familiari accepto conſilio, ut ad Cajetanum, peritum nc pium medieum, confugeret, ſine mora id fecit, addens votom ei dandi veſtem quamdam ſuam preiioſam. Nec mora, adhibito ſalutari, mortalis ictus non tantum nqo perrexit ulterius; verum etiam, iterata mirabili unD ctione, plaga prorſus ſanata eſt: eaque promiſſam veſtem altari ejus appendit, tamquam triumphatæ mortis trophæum.

ac alia duo; magnum colicum, colcus laparotomus infirmus ſanatus;

36 Carolus Calefanus ob ſimile vulnus prope cor inflictum, vitæ erat exſpea. Hortantur eum, ut confugiat ad Beatum, ac præſtantem virtutem olei ejus. Nec recuſavit ille: ſed dum modo debili ſe commendat, viſa fuit ſibi plaga magis exaſperari. Tepiditatis itaque ſuæ pœnitenti, & fidem accedenti apparuit ei Sanctus io candidiſſima veſte, vicinæque ſalutia ſecurum illum reddidit. Hac ſpe fretus oleum petiit, pectus madefecit, dumque indormilceret, e plaga jam putrefacta malum omne egeſtum eſt, & cum ſtupore medici reddítus priſtioæ ſanati fuit.

Incurabile pariter fuit vulnus Franciſci Caruſi, quod cultello venenato ventri ejus illatum. In caſu tam periculoſo non excidit ei fiducia erga Sanctum. Ei ſele commendat, &, edito voto, parum olei ſtillat ſupra mortalem plagam; brevique temporis ſpatio ſalutem recuperavit. Idem ille Franciſcus paullo ante alia cum gratia ſingulari expertus fueE rat patrocinium, ac virtutem o'ei Cajetani. Quippe acerbiſſimo malo, quod colicum vocant, correptus, dum ex una parte a medicis deponitur, ex altera Cajetanus eodem liquore eum ſanat.

Necdum iſta olei ac gratiarum vena exhauſta. Si aſperrimis cum doloribus cruciat malum calculi, oleo iſto evaneſcit: prout evenit Camillo Soprano, qui oleo illo aſperſus, mox duos craſſos calculos emiſit. Si nervi relaxati motum ac quietem tollunt humanis membria, oleo iſto iidem nervi ac membra ad officium ſuum redeunt. Ita accidit Victoriæ Vocarellæ, ex iſto morbo per annos decem lecto detentæ, dictoque oleo valetudini reſtitutæ.

Si naſcuntur apoſtemata peſtilentia, adjumento illo diſcedunt: idque apparuit in Anna Ferraria, quæ poſtquam grave apoſtema octo forte annis paſſa fuerat in gutture, confeſtim illud evacuſcere vidit.

fatur quæ ſuæ deliquæ, phrenetici ſeu ſcirrus male affecti, ac vulpeci

37 Ad ipſam prope mortem deducebant Adrianam Florentiam mortalia deliquia: quæ ubi tribus annis contiouis toleraſſet, eaodem ab Beati lampadem convaluit.

Aſperrimi dolores ac triſtitiæ, nae non phreneſes & fœdiſſimi tumores gutturis affligebant Vincentiam de Aquila: illoque ſolo remedio in fugam conjecit tot mala.

F Monialis cujuſdam Neapolitanæ in monaſterio, quod de Splendore nuncupant, crus rumpitur; cui antequam humana ope medicina afferretur, Beati oleo curata fuit. Crus pariter Lucæ Meratoris, a moleſtiſſimis fluxionibus male affectum, e B. Cajetani lampade ſubitam ſalutem recuperavit.

Magnus tumor in Maſinæ Bonellæ crure exortus, cum pauca vel nulla ſalutis ſpe, per menſes quinque ſolicitam eam tenuit: verum adhibita iſtius liquoris efficacia, una cum tumore alius omnis cito abſceſſit timor. Hujuſmodi ab inflationibus convaluit etiam Venetia Aputia, quæ veſpere ſe ungens, mane ſana & vegeta crura ſua reperit.

Commiſeratione dignus fuit caſus Joannis Dominici Botti, octennis pueri, qui dum e loco viginti pedibus alto lapſus cum impetu eſſet, communis fuit ſenſus, ambo ejus crura rupta fuiſſe. Et vere illo a quadam perita muliere inſpecto, judicatum eſt, eidem mederi, eſſe operam perdere. At mater vivæ fidei plena Beato ipſum commendat.

A mendat, & repetita olei unctione, brevi tempore ad priſtinum ſtatum ſuum reduxit.

adde febres p. neglectas

38 Porro numerus perſonarum a mortali febri curatarum pene infinitus eſt. Catharina Viva ad ultimum mortis punctum reducta; dum etiam caput modo horribili inflatum ipſi eſſet, veluti per auctarii acceſſum; hoc oleo periculum evaſit. Victoria Guerrera e febri ardentiſſima inciderat in phreneſim, ac paucis horis vi iſtius liquoris ad ſanitatem rediit. Sic Julius Cæſar Romanus. Sic Joannes Bapt. Martinus. Sic Anna Partalis, quæ ad ſacram anchoram iſtam recurrans, medici iniuper præſentiæ favorem obtinuit, dum Beatus ipſi apparuit. Dorothea Caſtagnuola iſto auxilio quaſi e mortis faucibus eripuit filium ſuum leptennem. Joſephus Vitulus, quando mortis malo cedere videbatur, hoc remedio triumphavit de peſtifera febri. Camillo Perio jam apparabantur juſta funebria, ac paucis ſtillis lampadis Cajetani evaſit incolumis. Mathias Renzus bis ad mortem uſque infirmatur; bis liquore ſalutifero valetudini priſtinæ redonatur. A mor-

B bis ſimiliter deſperatis ſoſpitantur Petrus Bieglia, Dominicus Roſſus, Tobias Coppola, Joſephus Capuanus, Dominicus Paduanus, Nicolaus Antonius Gallucius, Carolus de Paula, Franciſcus Imeneſius, Thomas Longobardus, Nicolaus Gallinarus, Andreas Agnellus Chriſtianus, Judicha de Marinis, Angelus Bonadonna, Gratia Anaſtaſia, Catharina Ferraria, Julia Romana, Laura Alfana, Julia Curiale, monialium excalceatarum abbatiſſa, ac mille alii.

Oleum ſanitatis

39 Hactenus pretioſi iſtius liquoris mirabilia malis aliorum ſalutaria, ſunt expoſita; nunc adjungemus nonnulla miracula, quæ in ipſo oleo viſa ſunt: quandoquidem non unica dumtaxat vice, ſed ſæpe etiam accidit illud, quod de fonte Mandurio *a* narrant ſcriptores, ut uſu nihil omnino ſit diminutum; ſed cum fœnore accreverit. Duæ matronæ nobiles Neapolitanæ, Eleonora Caraſa, & Hippolyta, ejus nurus, item Caraſa, teſtimonium de illo perhibent: quæ præterquam quod balſamo iſtius olei puerum quemdam ſuum, morti vicinum, ſoſpitem reddidere, affirmant inſuper, quod ex illo eodem oleo ſuo, pluribus aliis ſæpius communicato, ampulla nulla ſui parte umquam fuerit diminuta.

C Rem mirabiliorem referebant Octavius Clodinius, dux Lizzanenſis *b*, & duciſſa ejus uxor. Acerbo malo Dux laborabat. Et quia malum erat inveteratum, medici nihil invenientes remedii, de vita valde dubitabant. Quamobram is ad magis efficacia converſus remedia, Cajetano cauſam ſuam commendavit: & quoties malo premi ſe ſentiebat, oleo lampadis ejus adhibito, ſingulare ſentiebat levamen. Accidit aliquando, ut, dum ſolito aſperius invaderetur, conſuetum deferri ad ſe juſſerit antidotum: ſed a famulo reſponſum tulit, vaſculum jam eſſe vacuum, idemque affirmavit homo quidam Religioſus, qui ibi aderat, ac pridie vacuum etiam illud viderat. Acciperet modo, aiebat tum Dux, atque ad ſe deferret. Mirabilis enimvero rei ſcrinio, in quo conſervabatur, illud extrahens, plenum conſpexit. Crevit porro mirabilis res iſta, ac miraculi certitudo: quia dum eodem oleo Dux pro ſe uſus eſſet, & aliis etiam inde ſubminiſtraſſet, numquam defecit, liquore ſalutifero per oculi amvenam craſcente.

40 Portia Bizarra heræ ſuæ juſſu ad altare Beati portavit vas olei, lampadibus ejus alimentum; datique ſibi rogavit ex eo, quod tum temporis ardebat ante imaginem illa, cui ea data erat provincia, i D parca, & exigui alicujus vaſculi vix fundum eo obtexit, dolente Portia, quod tam avara fuiſſet. Evenit, ut, dum officinam aromatum, rei neſcio cujus emendi gratia, fuiſſet ingreſſa, ſimul atque vaſculum vidit propola, induxerit in animum, oleum illud eſſe Beati, ac virtutem ejus cœperit extollere, affirmans, le a calculi doloribus ad extrema perductum, eo fuiſſe ſanatum. Et ipſa etiam mulier celebrancia mirabilibus ejuſdem effectibus ſe dedit; at doluit, parum ſibi ex illo conceſſum fuiſſe. Tunc aromatum propola, Quid, inquit, num B. Cajetanus non eſt talis fortaſſe, ut vaſculum, ſi voluerit, implere poſſit? Hoc dicto, cum ſtupore omnium qui aderant, cœpit oleum adeo accrescere, ut neceſſe fuerit, os vaſculi digitis mox obturare, ne foras effunderetur.

41 Simile quid accidit alteri cuidam Portiæ; quæ propterea quod parcum liquoris iſtius obtinuiſſet ſibi dimensum, interius illam hoc male habuit. Sed ſuperata illa triſtitia, fixum habuit, intereſſe rei ſacræ ad Beati aram. Qua finita, domum rediit. Dumque vaſculum extrexiſſet, admiratione ſimul atque horrore correpta fuit, videns id ita plenum, ſicut deſiderarat. Idem teſtatur Dominicus Teſta, qui per ſex menſes continuos ex vaſculo ſuo oleum ſubminiſtraverat plus quam quinquaginta perſonis. Magni certe res ſtuporis fuiſſet, quod parum olei tot hominibus ſufficeret; ſed majoris ſine dubio fuit, quod, ubi intra illud tempus pluribus vicibus liquor eſſet conſumptus, vaſculum denuo repletum ſit. Ita pariter evenit Margaritæ Meloniæ, quæ iſtius olei beneficio ſanitatem conſecuta, aliis infirmis liberaliter illud diſtribuere cœpit: verum ampulla ita evacuata, ut ne guttula quidem ſupereſſet, dum male eam habet, quod nec pro ſe, nec pro aliis quidquam amplius prompti illius adjumenti apud ſe eſſet, plenam illam reperit.

42 Similia ſunt exempla alia, quæ reſtant; eaque referre, tetricum eſſet. Finem itaque imponat Flaminius Specieus, mercator dives & æſtimatus. Is in lætitiis nocturnis, quæ in honorem Beati quotannis Neapoli celebrari ſolent, officinam etiam ſuam convertit in ædem ſacram, concinno cum ordine ante piam Cajetani effigiem accendens multa lumina; quorum bona pars arſit ad tres horas, F quamdiu duravit oleum. Alia deinde exſtincta ſunt ſumma cum diligentia, ne in officina, in qua multi erant panni bombycini, aliqua ſcintilla infortunium quodpiam excitarat. Poſtridie mane Flaminius in officinam revarſus, comperit, ante imaginem, quam diximus, ardere etiamnum lucem unam. Ille in animum inducere, ex inadvertentia ſolam illam remanſiſſe accenſam; ſed dum domeſtici omnes affirmarent, & quidem cum juramento, omnes fuiſſe exſtinctas, perſuaſum habuit, credendum eſſe, quod a ſuperiore quadam manu fuiſſet accenſa, & quod miraculoſe accreviſſet illi oleum: cum fieri non poſſet, ut exiguo alimento, quod ei erat appoſitum, ad duodecim, quibus duraverat, horas potuiſſet perſeverare.

ANNOTATA.

a Lacus Andurianus ab oppido vicino Anduria cognominatus, quem ita quoque Bocatius vocat. Plinius oppidum Manduriam appellat, & lacum deſcribit, ut ſit ad margines plenus, neque exhauſtis aquis minuatur, neque augeatur infuſis.

Parvo

A Parvo a litore intervallo abeſt. *Ita Leandri Alberti interpres Latinus in Deſcriptione Italiæ inter alia, quæ habet de Apulia Daunia. Plinius ſupra memoratus conſuli poteſt lib. 2. cap. 103. editionis Dalechampianæ pag. 125.*

b *Lizzanum eſt caſtrum in diœceſi Tarentina, teſte Siloſio infra apud nos num. 110. De Tarento autem dicemus poſtea in annotatis ad num. 86. fin. k.*

PARS TERTIA,

Miracula ſacris imaginibus, & ſola Sancti invocatione perpetrata; alia in favorem mortuorum ac moribundorum.

B IMaginum ſeu excuſarum, ſeu io tela pictarum hujus Servi Domini ootiſſima eſt vis, multiſque experimentis confirmata; earumque uſu ſingularia ſucceſſive obteota fuere beneficie. Quæ ore populi circumferuntur, innumerabilia certe ſuot, Nos paoca quædam ex iis bic ponemus, & quæ majoris fiot fidei, e Proceſſibus Neapoli pro canooizatione ejus formatis extracta. Onufrius Pulxerinus a peſtifera febri correptus, ea præſelerebat indicia, quæ oſtenderent, haud longe eum abeſſe a morte. Ad malum illud accedebant alia non modica. Acerbiſſimus quippe ſtomachi ac capitis dolor tam vebemanter illum excruciabat, ut ad inſaniam redigerat; ad hæc, ioterne perturbatio nec interdio nec noctu allam ei quietis partem dabat. Omni itaque bumana ſpe depoſita, divioo auxilio, ae præſertim piæ euidam Cajetani imagini ſaſe commendat. Quid plura? Poſtero die febris ardor omoino axſtinctus eſt, & omna aliud evanuit malum.

44 Bonus quidam ſacerdos, nomine Andreas Belſſorus, per dies quadraginta cum mortali ac pertinaciſſima febri colluctabatur; quæ non modo non remittebat quidquam, ſed contre augmentum capiebat. Lingua arida ac oigra ioexſtinguibilem prodebat ſitim: deliriis conjungebantur deC liquia: arteriæ ajus pulſu nihil erat inconſtantius: in frigido denique corpore, ae mediam jam partem cadavere, nun deerant ſudorea, certiſſimi mortis iodices ac præmooſtratores. Amicus igitur nonnemo infirmi eo interveniens, & miratus valde, quod ad ſacram Cajetani ancboram nondum recutriſſet, axhortatos eum ſuit, ut Sanctum iovocaret; & quo piam ejos affectionem accenderet, Beati effigiem oſculandam ipſi porrexit. Qua re ioflammatus, ſpe bona animum explevit. Iovocat, rogat: nec fiduciæ eum ſuæ fructus ſubito fruſtratus eſt. Nam Sanctus ſpectabilem ſe illi præbens, Aſſurge, ioquit, quia ſanatus es. Et tune illi redire videbaotur animi ardor ae vigor, nec non valetudo integra. Ae paulo poſt ad Beati ſepulcrum beoe de ſe meriti congruas perſolvit gratea.

45 Nicolaus Cantilena, octogenarius forte senex, ad ſupremam deductus luctam, jam per biduum tum clauſo tum aperto ure animam agebat. Filia ipſius magnum inde hauriebat dolorem, ac interius mota, vivaque ſpe freta, imaginem Beati ioventam pectori moribundi ſtatim applicuit. Nec mora, is, qui totus erat deſtitutus ſenſibus ac vitæ officiis, non aliter quam ſi e gravi evigilaſſet ſomno, ad ſuum priſtinum ſtatum rediit,

Tactu imaginis Beati Magdalena Rupula convaD luit ſimiliter a brachio, quod frigore torpebat, quodque, motu amiſſo, alperrimis etiam doloribus cruciabatur. Atrociſſimis cruciatus ſimiliter torquebant Annam Marmoniam, & eodem modo evanuere. Ita etiam impoſitus aſt finis internis tormeotis Sabbatini Vitalis, quæ diligentiam ac ſtudia medicorum fatigarant. Veronicæ Lombardæ ubera intolerabili adeo dolore cruciabaotur, ot iodicarent, abſconditum ibi latere inimicum crudelem, qui apertam inferra aliquando poſſet ruinam. Applicuit illis effigiem Beati, inveteratumque jam ac moleſtiſſimum malum ſubito fugatom ſuit, Stephano Riſſo in corporis parte quadam ſenſus tenerioris, enatus fuit tumor ad magnitudinem unius ovi. Mediei cauſam ignorantes, valde timebant magnum aliquod damoum. At ſimul Beati imagine tactum, ſimul depulſum fuit. Mirabili rei eventui interfuit lacerdos quidam Dominicanus, filius Stephani, qui ſua manu fidem de bac re facere voluit, atque ad Cajetani altare detulit.

46 Joannes Paulus Juliaous Sidereus acutiſſiE ma vexabatur febri, cui aceedebant dolores capitis tam ſingulares, ut in furioſiſſimam phreneſim inciderit. Rabie bujuſmodi ſtimulatus, horrendis vociferabatur modis: quæ ad manum erant, mox in mille dilacerabat fruſta. Ioter iſta deliria nonnamquam reddebatur meotis compos, & norae optime, ſe quo mali vis adduxiſſet loci. Quadam ſingillatim vice meutis compos, & Beati imaginem aſpieiens, quæ erat in cubiculo, eum precatur, ut ſiquidem ad animæ utilitatem ita condoceret, ſalutem impetraret; ſin minus malle ſe cito emori. Res mirabilis! imago iſta clavis affixa erat muru, at ſponte ſua ſoluta, recta ad iofirmi eaput ira viſa eſt; ubi dum quieſceret, dolor immoderatus ſuit fugatus, nec diu poſt febris evanuit.

47 In monaſterio, quod Neapoli delle Scor- *Duabus*
tiate dicitur, non longa ab ædibus Theatinorum S. Pauli, erat Fauſtina Piattia, quæ cum ætate juvenia, tum corporis habitudioe elegaos eſſet, externi ſplendoris ac veſtis oitorem multum ſibi placere oſtendebat. Illa ad mortem uſque infirma fuit, eoque pauciain diebus redacta, ut ultimum F jam exbalatura ſpiritum videretur. Sociæ, ætatis juvenilis florem miſeratæ, nec non pietate ac tenero affectu motæ, ad Cajetaoi patrocioium ſe converterunt, moribundam vivido modo ipſi eommendantes. Sequente igitor nocte Beatus ei apparens, lucem magna circumdatus, Sana es, dixit. Cui Fauſtioa nihil a propoſito aberrans raſpondit: Equidem magoum edeo beneficium non mereor: verum ne patiar iterum graves ultimæ iſtius luctæ moleſtias, malim muri potius. Non, dixit Cajetanus; Sana es: ſed ſcias, impoſterum tibi fore conveoiens, ut ad oroamentum animæ advertas, noo corporis; & indumento illo, quod dixerit is, qui tibi a ſacris confeſſionibus eſt, contenta vives. Quotquot ibidem præleotes aderant, ſumma admiratiooe correpti ſunt, quod adeo expedite loqueretur moribunda; multumque admiratio accrevit, ubi proſus eam ſanatam viderunt. Et interrogata oarravit rem geſtam, ac veſtem oigram interea induit ſecundum uſum Theatinorum.

48 Ex febri peſtilente ſed admodum horribili *malignitate*
ſimiliter ad mortem uſque infirmabatur Magdalena Candovalia: nam dum corrupta & attrita eſſent ejus viſcera, taotam vermium copiam ex ore emiſit, ut res incredibilis eſſet: ac brevi tempore

de

A de ſalute ejus ennelamatum fuit. Illa tamen nihilominus ſperare non deſiit, quia, etiamſi loqui non poſſet amplius, fecit tamen, ut a Cajetano intelligeretur. Quid præterea? Verſus veſperam, quaodo ei moriendum eſſe prænuntiabant, prehendi capillis ſeſe feoſit, atque in aurem ſibi dici: Sum Cajetanus, quem paullo ante invocaſti. Cur etiamnum manes in lecto? Aſſurge, quia ſanata es. Magdalena hoc monito excitata, vere ſe ſanatam fuiſſe obſervavit; greſſumque tentans, libere iocceſſit ac vegete magna ſuorum cum admiratione; quibuſcum ed S. Pauli digreſſa, convenientes perſolvit gratiarum actiones, & teſtimonio confirmavit quidquid ſibi aeciderat.

ac puero moribundo apparet Cajetanus, & ſalutem reſtituit.

49 Vicinus mortis debito erat pariter Joſephus de Angelis, ſexennis puer. Febris letalis exaſperata erat ex erudeliſſima tuſſi, cui etiam aecedebat comes profundus letargus; ita ut mediei paucas horas morti ejus præfigerent. Poſt præſtantia, ſed irrito conatu, adhibita remedia, ſola ſupererant auxilia divina. Mater igitur, cur nomen Victoria Savia, ad Cajetanum converſa, multis cum lacrymis eum invocat; &, ecce, de improviſo puer, iſto gravi ſomoo ac letargo ſolutus, ſerena cum fronte & certo quodam riſu melamat matrem; &, Sum lanerus, ait, & obnixe te rogo, ut beati Cajetani veſte me induas. Victoria tam teneræ ætatis pueri pietatem mirata, rogavit eum, quomodo ſciret, ſe ſanum eſſe, & quinem ſuaſiſſet ipſi habitum B. Cajetani. Riſum tum reſumpſit puer; ſed manifeſtare nolens quidquid ſibi evenerat, Scin, inquit, ſanatum me eſſe per intereeſſionem Beati: ceternm nolite amplius aliquid pereunctari. Creditum certo fuit, ipſi apparuiſſe B. Cajetenum, qui eodem tempore monuit illa de re patrem. Erat is Marinus de Angelis, qui eum tunc temporis in civitate, cui præerat, Foggienſi *a* degeret, de filii morbo nihil ſciebat; ſed ſibi nocte quadam dormienti viſus eſt videre illum jam mortuum, ac matrem lacrymis ubertim ſuſis eum deplorantem, funebri iuteree apparatu ac ſepultura procuratis. Iohorruit ille ad res hujuſmodi, & ingentem clamorem edidit; ſed repente Cajetanus ſeſe ipſi exhibens, Ne metue, inquit: ceerbiſſimo iſti ictui remedium attuli, & a Domino impetravi, ut filius tous viyat. Ecce, qui mortis maoibus jam raptus erat, ſalvus & incolumis matri ſuæ redditur. Marino e ſomno vigili, quantumcumque priſtinæ mentis ſereoitati reſtituto, eliqua tamen animi trepidatio ſuperfuit; & uxori totam rem, prout erat geſta, expoſuit. Quæ, inita ſupputatione atque habita ratione temporum, comperit, eadem hora Cajetanum epparuiſſe filio ac reddidiſſe ſalutem, ae patri illud ſignifieaſſe.

a

Alii e mortis faucibus eripti;

50 Mirabile pariter fuit ſomnium Marcelli Lombardelli. A mediciis ille depoſitus, & extremis Eccleſiæ præſidiis munitus, cogitare ſecum cepit innumerabiles favores, quos Cajetanus promiſcue faciebat; atque in animum ioduxit, patrocinium idem in anguſtiis ſuis propitium ſibi reddere. Vivido itaque cum affectu eum invocat; eodemque iſto tempore dum ſomno corripitur, videbatur ſibi jam eſſe mortuus, ac ſepelirii: nec non Cajetanus extenia manu extrahere ſeſe e ſepultura. Nec mendax fuit ſomnium; nam poſtquam evigilaſſet, ſanum ſeſe prorſus reperit, & lareophagum illum, ſuo præparatum cadaveri, ad Sancti ſepulcrum ipſemet detulit. Verum in hoc moribundorum genere magna ſupereſt miraculorum copie; remiſiſſe ea, quæ jam dixi, uti mihi perſuadeo, ſuffecerit. Pergamus itaque ulterius ad perſonas illas, quæ vel jam erant mortuæ, vel conſtanti opiniona pro mortuis erant habitæ.

D

EX EDITIS.

mortuus ad vitam revocatus;

51 Dominicua Sivatola, e territorio S. Mariæ, quæ vulgo dicitur Angrifone, non longe admodum Neapoli diſtante, mortali correptus febri, parvo temporis ſpatio erat conclamatus. Qui dum in ultima mortis luƈta verſaretur, mediei uxori ejus denuntiabaot, verſus veſperam e vita eum eſſe diſceſſurum; ſicut evenit: nam in ipſo horæ iſtius tempore ſpirare deſiit. Et quandoquidem oullum vitæ veſtigium in vultu, nullum in toto frigido corpore apparebat, depoſuerunt eum de more ut ſepeliretur, & crueem etiam pectori impoſuerunt. Uxor quidem in periculoſa infirmitate commendaverat eum B. Cajetano: ſed non eſt novum, tam eito aliquando non obtineri gretias: & illud, quod tunc ei impetrare non lieuit, poſtea obtinuit mejore eum miraculo. Etenim dum dormiret, viſa ſibi fuit audire vocem, quæ diceret: Corpus meriti tui unge oleo B. Cajetani, & vivum videbis. Surgit illa, & quia in promptu non habebat oleum illud, & quia erat difficile tempore noctis illud procurare; magna cum fiducia flexis humi genibus orat obnixe, ita faceret, ut eapillitium illud *b*, quod ſupra defuocti feretrum projeere debebat, ex voto ae memori enimo pro vita marito reddita, portaret ipſamet Neapolim ad ſuum altare. His dictis, dum cadaver illud eſpieit, obſervat, quod oculis epertis levi cum ſuſpirio iodicaret, ſe vivere, & paullo poſt potum poſceret. Mulier ſupra modum læte, lecto illud repoſitum aliquanto eibo reſtauravit: & mane viſum eſt ita ſanum, ut non multis poſt diebus embo in viam ſe dederint, & ad Beati ſepulcrum, ſoluto voto, debitas ei gratias retulerint.

E

b

item alius,

52 Trentula, caſtrum etiam Neapoli vicinum, ſimilem eventum conſpexit in perſona Thomę Viti. E graviſſima quadam punctura ad vitæ finem pervenit; atque inter ſacerdotum preces exſpirevit: ita ut uxor, cui Marthæ Paganæ nomen, ſecundum uſum e ommunem humi eum depoſuerit eum effigie Crueifixi ſupra pectus: & quia erat Sabbatum ſanctum, periit a parocho, ut in uniea diei illius Miſſa memor eſſet enimæ mariti. Religioſiſſime ea affieiebatur erga Cajetanum & in illo gravi morbo oon pepereerat votis ae precibus; nec poſt mortem abjecerat fiduciem. Igiur fide plene, repetit vota & orationes: dumque defuoctus inciperet reſpirare ſubito, vidit, quod, ſalute recuperate, ſanatus eſſet: cujus rei vulgata fama, omnes concurrerunt; & vix credenies id, quod oculis ipſimet ſuis videbant, phantaſma eſſe exiſtimabant.

F

53 Duo hujuſmodi prodigie edidit Iſchia *c*, inſula Neapoli haud procul ſita. Diana Berardine poſtquam e gravi apoplexia per dies quinque deſtituta fuiſſet pulſu arteriæ, motu, & alio vitæ ſigno, e mediei poſt multa experimenta fuit deciſum, quod jam eſſet mortua. Miſera igitur ad ſepulcrum depoſita eſt, jaeuitque ex defunctorum more humi extenſa per diem integrum, donee Neapoli rediiſſet mater: quæ filiam in illo ſtatu conſpicata, ad mortem uſque indoluit, omnemque vieinam lamentis ae ſtridoribus implevit. Inter hæc, hona mulier, Carmoſina Melia nomine, hujus miſeræ matris cauſa ed pietatem mota, vivaque fide ad Cajetanum eonverſa, puellæ defunctę vitam ab eo flagitavit, imagine Beati eam etiam tangendo, quam in tela depictam induere ſolebat. Res enimvero dictu mirabilis! In ipſo temporis puncto illa ad vitæ officie rediens, eœpit movere ſeſe, & debili voce invocare Cajetanum. Lecto eam repoſuere, variis remediis eam reſtau-

c

nec non mulier.

ranies;

A rantes; ac in diebus paucis ad priorem ſtatum
EX EDI- reverſa eſt.
TIS.

54 Aliud miraculum ita ſe habuit. Nicolaus Roccolus, puer triennis, ad maris littus ludens, ſive quia inconſiderate ultra, quam debuit, fuit progreſſus, ſive quia raptus a marī, ſuffocatus eſt. Dum aquis ſupernataret, & a quibuſdam, qui illac tranſibant, viſus eſſet nautis, nec latis diſcernerent quidnam hoc rei eſſet, appropinquarunt; & conſpicati, quod eſſet infans ſubmerſus; ex aquis illum extraxere, & in vadoſa iſta ora reliquere. Fama eo traxit multos inſulæ homines; & inter alios advenit illuc mortui infantis ſoror, quæ paullo ante reliquerat eum ibidem ludentem: & partim ob fratris mortem, partim ob iræ paternæ timorem, planctui & lamentis inſolabiliter indulſit: at melius ſibi conſuleos, de auxiliis divinis cogitavit. Et primo lacrymis potius, quam verbis Beatum oravit, frairem vita functum ſibi ut redderet, & qui ubique tot faciebat miracula, ſibi ut ſuccurreret in gravi illo infortunio, ac paternæ iræ le ſubtraheret. Interea dum pluribus vicibus ealdem repetit preces, a bonitate divina & a B. Cajetano audita atque exaudita
B eſt: quandoquidem is, qui jam diu fuerat mortuus in illo littore, oculos aperire cœpit, ac vertere circum: ſurgit, incedit, omnibus, quotquot ibidem adcrant, mirantibus.

55 Franciſca Maximina, mulier Neapolitana, edidit fœtum ſine ſpiritu, ſine motu, ſine gemitibus; conſtanſque obſtetricis ac quatuor aliarum ſeminarum opinio fuit, mortuum fuiſſe. Quid tum poſtea? Mater Beato illum commendat; atque is ſine mora plorare cœpit adinſtar omnium aliorum infantium, ac movere ſe, indicans, ſe vivum eſſe. Frigidus paritar ac mortuus, affirmante obſtetrice, in lucem prodiit infans Antonii Piſtacchi: ſed Beati patrocinio commendatus, poſtquam horis pluribus quaſi omnia mortis indicia præferret, revivifcere viſus eſt, atque in beneficii memoriam, Cajetani nomen ipſi in baptiſmo inditum fuit. Ita evenit Camillæ Comiti, ob infantem, qui ſine ullo vitæ indicio in lucem prodierat, redivivum exhilaratæ. Et hic ſimiliter io fonte luſtrali Cajetani nomen accepit. Magna in æſtimatione fuit mirabile illud,
C quod Mutinæ judicis uxori accidit: quæ dum enixa eſſet infantem exſuccum & frigidum, nigrumque adinſtar carbonis, colore videlicet mortis depictum; exiſtimaruot omnes, quod e ſinu materno eſſet adius abſque vita. Quid agitur? Mater fiduciæ plena eum Beato commendat: & ecce illum ſtatim palpitantem, ac reſpirantem, colore fuſco & omni alio malo fugato. Aeque is etiam in gratam animi pro beneficio teſſeram, ac ob facti memoriam, Cajetanus fuit nominatus.

ANNOTATA.

a Foggia, *inquit Baudrandus*, oppidum lepidum Italiæ in regno Neapolitano, & in provincia Capitanata, probe cultum, & tributo, quod ibi ſolvitur notum, vulgo la Degana di Foggia, prope Cerbalum fluvium. Vix 8. milliaribus ab ora maris Adriatici, & decem a Manfredonia in orum diſtat.

b *Id eſt, quantum ego quidem æſtequor, ut uxor illa ſuos capillos, quos præ dolore evellendos vel abſcindendos erat feretro mariti ſuperinjectura, deferre poſſet ad aram Sanctī, tamquam ſuperatæ mortis tropæum.*

c *Alias* Ænaria, *in mari Thyrreno. Plura geographi.*

D

PARS QUARTA.

Infortunia ex lapſu mirifice ſoſpitata.

AUreliæ Aureæ filiam, duorum dumtaxat annorum infantem, quia necdum expedite poterat greſſum movere, intra caniſtrum, uti uſus ferebat, incedere juſſerant. Dum ergo huc & illuc inconſiderate circuit, delapſa fuit e ſcala quadraginta gradibus alta. Impetus, quo ruit in pavimentum, magnus exſtitit: unde mater doleos in animum induxit, conclamatum eſſe de vita filiæ. Nec reſpiravit illa, nec motum ullum, nec ſenſum habuit: & præter hæc, vultus uti & totum parvum corpuſculum erant obtrita. Aſt dolor matris tametſi acerbiſſimus, nec memoriam Cajetani, nec ejus auxilii fiduciam abſtulit. Itaque cum fide eum invocat, atque in partibus magis offenſis oleo ipſius eam inungens, ſine mora ulla ſe moventem, oculos aperientem, & paulo poſt perfecte ſanatam conſpexit. E

57 Lapſus præceps Richardi de Sio, trimuli infantis, pari eommiſeratione dignus fuit. Stabat ille ſupra feneſtram domus ſuæ, quæ quia erat trium tabulatorum, erat altiſſima; dumque ludit puerorum more, miſere delapſus eſt. Amita, quę præcipitem agi eum vidit, opem ipſi ferre non potuit; ſed gravi horrore correpta, Beatum dumtaxat invocare Cajetanum. Adeo autem infeliciter in vivum infans impegit ſaxum, ut caput ipſi ae totum corpus obtrita fuerint. Multi, qui eo acceſſerunt, caſus acerbitatem miſerati ſunt: ſed quia nomen Cajetani erat memoratum, firmam ſpem concepere, futurum, ut, ſi viveret etiamnum, ipſi ſuccurreret, vel, ſi eſſet mortuus, ad vitam revocaret. Igitur eadem amita, quæ Beatum invocarat, multas inter lacrymas oleo ſuo infantem unxit: illque continuo vitæ ſignum motu dedit: lingua, quæ exterius prominebat, receſſit, & verbum aliquod proferre cœpit: ac tandem ſubito integer atque ſanus apparuit.

58 Neapoli certe plura mirabilia ſunt viſa in lapſu Angeli Vetrenti, qui dum inhabitaret caſam viciniſſimam eccleſiæ Clericorum Regularium S. Pauli, infirmabatur ibidem febri mortali, & a medicis deſperatus, prope aberat a termino vitæ. Malum erumpebat in gravia deliria, & accidit quodam veſpere, dum quieſceret, ut, furioſe evigilans, ſe conferret, tametſi vacillando, ad puteum altiſſimum forte palmorum centum, quis erat in ipſomet ejus cubiculo, in eumque le projiceret. Ad ſtrepitum uxor, quæ erat in vicino cubiculo, rata id quod erat, confeſtim accurrit, & confecta, quod viveret, recta volavit ad eccleſiam S. Pauli: quam dum clauſam offenderet, magna jam noctis parte tranſacta, exſpectavit in limine; ubi lacerans capillos, & ubertim plorans, Abs te, inquiebat, Cajetane, volo vitam & ſalutem mei mariti: abs te, quam dare te poſſe, ſcio. Atque illud pluribus vicibus repetens, domum reverſa eſt, ut opem ferret ei, qui in puteo patiebatur. Nec mora; ſpectata ibi fuit congeries rerum mirabilium, quandoquidem is, qui propter anguſtiam & altitudinem putei, dum inter eadendum hic & illic impingeret, debebat eſſe graviter læſus, & deinde ſubmergi, cecidit in hunc modum, ut nulla ſui parte mali quidquam

paſſus

A eſſet, nec madidus. Accedit eo, quod illa, qui e febri peſtilente erat mortui vicinus, e puteo, in quo fuerat unius horæ ſpatio, ſanus & integer fuerit extractus.

qui in puteum ceciderant,

59 Puteus alter Neapoli pariter eam non minus mirabilem ſubminiſtrat. Carolus Ciminus, novem circiter annorum puer, dum haurit aquam, una e funiculis, ſicut contingere aſſolet, tanta cum vehementia deſcendit, ut eum una ſecum raperet. In iſto periculo invocavit ille Beatum, eumque videre viſus eſt circumdatum magna luce. Mater, Julia Spoſita nomine, ſuſpicabatur e ſtrepitu aliquid infortunii, & illuc ſubito curſu contendit: ſed comperit, eum jam præcipitem actum. Tertio illum vocat; ſed quia nihil acciperet reſponſi, mortuum eſſe cenſuit: & ſubito ante imaginem Cajetani, quæ a puteo haud aberat procul, plurimis amariſſimis cum lacrymis clamavit: Da mihi filium meum, Cajetane. Grave infortunium totam quaſi viciniam illuc convocavit.

B Interea homines advenerunt tres, artis putealis periti; quorum unus in puteum deſcendens ac circumſpectans, dum eum non vidit, mortuum jam fuiſſe in fundo exiſtimavit. Opus itaque fuit, ut alius ex illis eo deſcenderet nuncii inſtructus, alitque artis inſtrumentis, ac magno præſertim ligone, quo tandem Carolus extractus eſt, multo luto ſordidus, omnique vitæ indicio deſtitutus. Hic mater ad eamdem imaginem itarabat lamenta ac preces: &, ecce, puer reſpirando ad vitam redit: omneſque ſummis laudibus extollere virtutem ac miraculum Sancti, nemine dubitante, quin mortuus fuiſſet is, qui duabus tertiis horæ partibus, nec plus nec minus, fuerat ſub aquis: quando communis hominum intelligentium opinio eſt, quod ne robuſtiſſimi quidem homines, nedum debiles pueri, tamdiu ſine reſpiratione perdurare poſſint.

a morte liberatur.

60 Nicolaus Urſinus, puer ſexennis, in puteum etiam incidit, ad palmas ſex aquis obtectum: in fundo hora media is exſtitit: foras abſque vita extractus eſt: matar largo cum fletu Cajetanum invocat: & eum ſtupore omnium, qui aderant, de improviſo ſurgit puer ſalvus & incolumis. Nicolaus de Jacobo, annorum ſeptem puer, in puteum cecidit centum palmis altum. Dumque cadit, Beatum invocat: qui

C ſpectabilis ei apparens, Surge, inquit. Et abſque ulla corporis læſione pedibus conſtitit. & viri, qui ad eum extrahendum deſcenderant, iſtius utpote rei periti, ad oram aquæ illum ſedentem invenerunt ſanum ac ſalvum: qui etiam teſtimonium dedit ipſemet, quumdo ſibi apparuiſſet Sanctus, & ab iſto diſcrimine liberaſſet. Ita quoque accidit Carolo Roſſo; cui in puteum etiam lapſo, & Cajetanum invocanti, manum porrexit Sanctus, & e periculo iſto aripuit. Ita alteri cuidam juvenculæ avenit, quæ eodem modo in puteum illapſa, & Cajetani nomen invocans, non potuit non ſubmergi in iſta profundiſſima aqua.

Mirabilia

61 Franciſcus Zizza, puer quinquennia, eccidit e ſcalis, quæ io tres divitæ erant partes, quarum ſingulæ numerabant gradus quadraginta, eaſque, quantæ quantæ erant, emenſus eſt. Matri, quæ aſpiciebat eum cadere, nihil per tempus licuit, quam ut invocaret B. Cajetanum. Audivit eam is atque exaudivit, ac infantem lapſum manu prehendit, ac ſuaviter in terra quieſcere fecit nulla vel minima etiam ſui parta læſum, ſi ſolum in vultu livorem exceipias, lapſus indicam. Divinam opem mox ille cum manifeſtavit, tum Cajetanum ſibi ſpectabilem apparuiſſe adjecit, illa ipſa forma & illo habitu, quem præfert imago ejus ad S. Pauli. Elongis pariter ſcalis præceps eſt lapſus Antonius Marola, & adeo vehementer in marmor D impegit, ut arteriæ pulſus ac ſenſuum expers eſſet; ac protu mortuis jam annumeratus; præſertim quia a vulnere, quod ei erat inflictum, non prodiret ſanguis. Cogitabat pater, curandum ſibi eſſe, ut ſepulturæ traderetur; ſed mater ſpem non depoſuit. Nulla mora, ad S. Pauli ſe contudit, & ante miraculoſam Cajetani imaginem oravit, impetravit: nam domum reverſa, filium vivum ac ſanum offendit. *ex editis.*

62 Quod jam narramus de Anna Maria Brancata, audiri certe abſque interno horrore non poteſt. Bona illa mulier ſcalas ſcandens, infeliciter lapſa eſt tranſverſim, & in neſcio quod inſtrumentum impegit, in quo prominebant externus aliqua acutiſſima ac craſſa ferramenta, quæ certo illam vulnere plus uno tranſfigere debebant. At quid accidit? Invocato Cajetani nomine, naturam ea commutarunt: eam quando, tranſfixis jam veſtibus, penetrarunt ad vivam carnem, non perrexerunt ulterius; erevitque miraculum: nam duo a magnis illis clavis, præ pondere ac impetu lapſi E corporis, infracti ſunt, ut claris indiciis cognoſceretur divina virtus, per quam non tantum non offenderant quocumque modo mulierem iſtam ferramenta illa; verum etiam rupta ipſamet fuerant. Et vero patrocinii Cajetani vis hæc fuit: qui Annæ Mariæ apparens, dixit illi, hana ſaſa gratiam ei impetraſſe. Illa autem hanc narrans adjunxit, quod poſtquam in grati animi teſſeram Sancto accendiſſet lampadem, tantumque olei eidem impoſuiſſet, ut horis circiter ſex durare poſſet, ſuffecerit pro novemdecim. *in lapſum.*

63 Lucia Meſchina pariter ex altiſſimis ſcalis tranſverſim decidit. Nullum in præcipiti lapſu auxilium habuit, quam nomen Cajetani pluries invocatum. Quo tempore dum Cajetanus ipſi clare appareret, mortem quidem illa evaſit; ſed impedire haud potuit aliud infortunium: brachium quippe tanto cum impetu in terram impegerat, ut illud fregerit. Vivaci tum affectu repetit invocationem: voto ſe alligat curandi, ut celebrentur aliquot Miſſæ, & appendendi ad aram brachium cereum; & fine mora ad locum redtere ſuum oſſa luxata, brachiumque ſpectatur integrum, quale prius fuerat. Miſſæ fuerunt celebratæ; ſed brachii, quod promiſerat, oblita, acriter pœnas dedit: nam, nervis induratis, motum ac uſum brachii iſtius amiſit. Menſes duos illa tenuit pœna, donec voti memor, priſtinæ ſanitati reddita eſt, *Varia* F

64 Lapſus pueri, qui Onufrii Bolini arat filius, ſi adeo gravis non fuit, habuit tamen, unde eſſet non mediocriter luctuoſus: ſed enim, uno fallente pede in lubrico, per ſcalam cecidit, tantaque cum vehementia caput in terram illiſit, ut ore, lingua ac dentibus male offenſis, nec loqui poſſet, nec comedere. Dumque dolores remediis ingravelcerent, integram queſtibus noctem conſumpſit: donec matutino tempore ſequente imaginem Sancti conſpicatus in cubiculo ſuo, nec non lampadem, quæ ante illam ardebat; viſu iſto ſenſit ſe plenum ſpei bonæ; ſignique illud petiit, & eo unctus, magno cum prælentium omnium ſtupore cœpit loqui, ac manducavit, furaxitque abſque ullo prorſus malo. *alii*

65 E culmine altiſſimæ domus cecidit Anellus Joſephua Comus, puer quadrimus. Vehementar percuſſit capite tarram, & præ multo ſanguine, quem ex ore, e naribus ac dentibus emittebat, interius & graviter quidem læſi capitis indicia dabat. Quotquot ad miſere accurrebant lapſum, *lapſum*

A de vita ejus deſperabant. De ſpe tamen non deci-
EX EDI- debat mater, nomine Laureta Billota: invocat B.
TIS. Cajetanum, eumque oleo filium inungens, ut reſpirare illum vidit incipere, inter brachia eum cepit, recta ad Beati altare ſe contulit, ibique tantopere ploravit, & oravit, ut una cum filio prorſus ſano domum reverſa ſit.

Quadrimus item erat infans, qui ex editiſſimo loco ac ſummo cum periculo præceps agebatur. Domus Neapolitanæ, in ordines utique quatuor ſeu tabulata erectæ, ſunt altiſſimæ. In unius itaque iſtarum ædium faſtigio, ac ſuper feneſtram ſtabat Franciſcus Pera. Lapis cui innitebatur infans, ibidem emotus decidit, eumdemque infantem ſecum traxit. Mater illum vidit; & tametſi præ terrore minus hoc animadvertere potuiſſet; quia tamen erga Cajetanum affecta admodum erat, magna voce protectorem ſuum inclamavit. Quid tum poſtea? Is, qui e tam alto loco delapſus præceps, debebat totus obteri, hoc modo cecidit, ut nulla ſui parte læſus apparuerit, & mox ſanus ſurrexerit ac ſalvus. Quod autem hoc contigerit manu
B Cajetani, ex eo colligitur, quod illud ſaxum, modo memoratum, quantumvis duriſſimum, in plures tamen partes infractum fuerit. *Tria alia lapſuum ſoſpitatorum exempla ſequuntur apud Sieſium, quæ ibi videri poſſunt.*

ſoſpitatæ rum

66 Præter modum commiſeratione dignua etiam fuit lapſus præceps Joſephi Moralis infantis, qui ſecundum ætatis ſonum necdum compleverat. Ex altiſſimis Caſtri Neapolitani feneſtris, quæ exonerandis tormentis bellicis ſublerviunt, delapſus, fuerat in ejuſdem propugnaculis foſſam. Parentes, qui id viderunt, vix præ horrore invocare potuerunt B. Cajetanum. Quid plura? Ubi illuc concurriſſent, infantem invenerunt integrum ac ſanum, non ſecus ac ſi e tam edito loco non deciderit. Rogatus autem, quinam auxilio ſibi fuiſſet, B. Cajetanum aperte indicavit. Idem accidit infanti alteri bimulo, Joſephi Feli filio: qui e ſcalis triginta palmos altis præceps excidit ſine ulla vel minima læſione, interrogatuſque ſimiliter, ecquis ſibi tuliſſet opem, B. Cajetanum fuiſſe, reſpondit. In ſimili infortunio tria beneficia numeravit Hieronyma Anaſtaſia, B. Cajetani auxilium implorans. Primo quippe ex altiſſima ſuæ
C domus feneſtra cecidit; cumque non poſſet non graviter læſa eſſe, nihil inde damni ſenſit. Deinde, in loco, in quem delapſa fuit, profundiſſimus erat puteus; in quem enimvero dum præceps agi deberet, eum evaſit. Tertio, nonnulla ex vaſis illis viriditatem frondium oſtentantibus, atque exponi ad feneſtras ſolitis, poſt ipſam delapſa, ſine dubio nocere ei non modice debebant; & tamen eon letigerunt illam.

At prætereundum non eſt id, quod Franciſcus Sicilia, Caſertano evenit, Commorabatur is Neapoli, negotiorum ſuorum cauſa, in vico, qui a S. Antonio nomen habet. Accidit, ut in illo hoſpitio, in quo erat, excitaretur incendium; & adeo repente increvit flamma, ut modus non ſupereſſet eam evadendi. Quandoquidem vero ab illa parte, qua ardebat ignia, omnia jam exitus arat præcluſus; ab alia autem erant adeo alta
a Teal. balconi meoiana *, ut exſultum tentare multo majus eſſet periculum; quidnam ille aget? Memor eſt Cajetani, ſpes io eo ſuas figit, invocat; ac deinde magno cum animo ac fide ex altiſſima feneſtra exſiliens, evaſit incolumis abſque ullo vel minimo corporis detrimento.

67 Vir ille Caſertanus in memoriam mihi revocat prodigium aliquod ſingulare, quod paullo D
ante acciderat in urbe Caſertana *a*, ac de incen- *exempla congeneſ.*
dio etiam eſt. PP. Auguſtiniani anno LII. hujus *ſua.*
ſeculi, die XXIV. Auguſti, ex populi iſtius ac ſua *a*
devotione collocare debebant ſolenni ritu in ſua eccleſia imaginem B. Cajetani. Unde in ordinem direxerunt numeroſam ſupplicationem, & exornatis ſplendide eccleſia & lacello, quod ei deſtinarant, nihil prætermiſera, quod exhilarare feſtum, ac pompam illam, Sanctique honorem amplificare poſſet. Cives etiam pro ſua induſtria omnes magnificentiæ partes implere ſatagebant. Illos inter Andreas de Januario, propterea quod ſuam domum dicta ſupplicatio debebat pertranſire, apparavit neſcio quos ignes artificioſos; qui dum ſuo tempore accenſi eſſent, & hac atque illac, ut ſolent pyroboli *, volitarent; unus ex *a Teal. razzi*
illis ſe ingeſſit in officinam, in qua ſimul cum
rebus aliis, quæ ibidem vendebantur, erat pulvis nitricus; qui ab igne tactus, in hunc axarſit modum, ut impetuoſe conquaſſarit cubiculum ſuperius, in quo erant mater & uxor ejuſdem Andreæ, ut feſtivitatem ſpectarent. Streptus ac ſpectaculum horribile ſupra modum perterrefecit & E
exanimavit miſeras mulieres. Nullum periculi videbant effugium, jamque exſpectabant, vivas ſeſe hitce in ruinis ſepultum iri, ſi ipſe Cajetanus, cujus agebatur ſolennitas, non ſuccurriſſet. Lacrymis itaque ubertim profuſis, ac pio cum affectu eum invocant; &, cubiculo iſto confeſtim deſtructo, ceciderunt in officinam, eaſque pone ſequuntur ligna ac lapides, nec non univerſa illa ruina. Quid fit? Illæ, quæ in iſto temporis articulo a flamma abſorbendæ videbantur, & a lapidum vehementia opprimendæ, ſanæ ſe atque illæſæ invenere in terra poſitas. Hujus memorabilis beneficii picturam a voti religione expreſſam ad Beati altare attulerunt. *Hæc ibi. Alia, ne juſto longiores ſimus, miſſa facimus, quæ videre poſſunt apud citatum biographum.*

ANNOTATA.

a *De hoc loco adiſis quæ notavimus ad cap. 3. Vitæ lit. e.* F

PARS QUINTA.

Pericula rhedarum ac carrucarum mirum in modum fugata.

CElebre illud fuit Neapoli, quod accidit in *Puero*
illo vico, cui Virginum nomen intlidere. Auriga quidam ut Sacro intereſſet in vicino templo, ſolam reliquit carrucam duobus vini doliis onuſtam. Puer annorum undecim, nomine Didacus Calaburus, conſueta ætati iſti cum levitate partem carri ſuperiorem aſcendens, rem ita geſſit, ut is ex gravitate illa inverteretur, unumque e doliis ſupra ipſum ceciderit, aumque tali modo oppreſſerit, ut pulſu arteriæ, motuque ac reſpiratione fuerit etiam deſtitutus, omneſque eum judicarent mortuum, aut vitæ ſpei expertem: præſertim quod bono temporis intervallo ſub pondere dolii exiſtere eum oportuerit; donec acceſſerint plures perſonæ, quæ illum inde extraxere. Accurrit eo quidam ſacerdos, qui ſolam animæ ſalutem curans, ubi eum ſæpius inclamaſſet, ut aliquod ex ipſo ſignum eliceret, & abſolveret eum a peccatis, nec tamen indicio ullo reſponſi

quid-

A quidquam acciperet, inde abſceſſit. Verum dum abit, teoero quodam inſolitæ pietatis affectu motus fuit, ut rediret: reperitque, puerum vivere quidem, ſed adeo debili eſſe reſpiratione, ut tam mortuus quam vivus videretur. Quia itaque potens Cajetani interceſſio in ore erat omni populo, videbatur ei interna quædam vox dicere, ut in tam miſerando caſu ipſe quoque Sanctum invocaret. Quo facto, ut multa eum fide puerum primo ſignans cruce, mox protulerit iſta verba: Per interceſſionem ſancti ſui confeſſoris Cajetani liberet te Dominus ab omni malo. Res dictu atque auditu mirabilis! eodem illo temporis puncto videtur quaſi e ſomno excitari, oculos circumagit, loquitur, ſingic, ſanuſque omnino parentibus ſuis traditus eſt. Ita etiam pariter evenit alteri puero quadrimo, Ignatio Falangæ dicto, per dolium vinarium, quod ſupra ipſum lapſum, diu eum oppreſſum detinuit; donec plures eo digreſſi, ut ipſi opem ferrent, invocato Cajetani nomine, ſalvum & illæſum eum offenderunt.

miſera obſervanda

B 69 Æque mirabilis fuit caſus, qui Vito Fortunato accidit. Pueri plures ſimul ludebant, ſicut eorum eſt mos: & ecce, rapidiſſima quædam rheda effuſiſſimis habenis accedit ad locum, in quo erat turba illa. Hne & illuc, infortunii vitandi gratia, ſe proripiebant. Soli Vito tam expedito eſſe non licuit, quin ab ea tactus fuerit: qui dum lapſus eſſet humi, ſuper ejus genua tranſierunt ſervidæ rotæ. E vicina feneſtra viderunt eum in iſto periculo mulieres aliquot, tamque terrifico commotæ ſpectaculo ac commiſeratione, una omnes voce clamarunt: O beate Cajetane, ſerva eum. Nec mora, nonnullæ ex iis illuc accurrerunt; & quæ primum captæ fuerant pietate, poſtea ſtupore conſternatæ ſunt. Puer quippe haud aliter quam ſi nihil mali ſibi accidiſſet, e terra jam ſurrexerat, & gradiebatur expedite. Quamquam vero nullo vulnere offenſus fuiſſet in genibus, exiguum tamen livoris inde contraxit, in teſtimonium prodigii.

ſalutl ſuo ſervi

70 Alius nobis occurrit puer annorum quinque, cui nomen Nicolaus Golioneus: qui dum rhedæ fugam præcipiti curſu currentis declinare non poſſet, in hunc modum humi dejectus, ac conculcatus eſt,

C ut rotæ ſuper ejus vultum tranſierint. Sero acceſſit pater, ac ſemimortuum in ædes eum deduxit; nec quiſquam fuit, qui de ipſius vita non deſperaret, cum vultus ejus eſſet obtritus, fractaque etiam oſſa, & vulneratum pariter caput. Sed bonus pater optime gnarus, invocationem Sanctorum omni infortunio ac qualicumque arte medica præſtantiorem eſſe, ad Cajetani patrocinium mox recurrit: votum edit, orat, puerum nngit oleo lampadis ejus. Quid plura? Breviſſimo tempore (res enimvero, quæ a medicis fieri haud poſſe judicabatur) ſanitas ipſi ac vultus reſtituta ſunt; nec ullum tanti mali ſignum ei ſuperfuit.

Infpiratur S. Cajetanus

71 Camillę Muſtellę tenerior ac delicatior fuit filius, anno utpote non plus unico natus, ac proin cum multo majore damno lædi debebat per hujuſmodi infortunium. Fuit is relictus in inferno domus limine; dumque ibidem maneret, necidit, ut magno cum impetu tranſiret rheda rapidiſſima. Exhorruit infans, lapſumque apprehenderunt eum rotæ in tibiis ac humeris. Mater, amita, aliique e vicinia ſuccurrere ei quando non poterant, B. Cajetano illum commendarunt. Mater præterim, ſive ut non aſpiceret filium in fruſta conciſum, ſive ut ſecurius auxilium procuraret, cura de illo amitæ relicta, ad eccleſiam S. Pauli veloci greſſu ſe contulit, & ante aram Bea-

ei, lacerans ſibi capillos, & tota in dolorem ſoluta, alta voce clamare cœpit, & orare pro filio ſuo. Inter hæc, amita ipſo cum infante etiam ſupervenit, totaque eccleſia reſonante femineis ſtridoribus, multi commiſeratione tacti illuc concurrere. Res enimvero mirabilis! quando infantem veſtibus exuunt, ut damnum explorarent, ubi in animum inducebant, corpuſculum illud a ſe repertum iri omnino obtritum, ac diffracta oſſa, io venernne revera illud integrum; ſi excipias oleio quem levem livorem, quem in uno humerorum obſervarunt: ad hæc pos unus aliquantum erat ei inflatus. Sed unum æque ac aliud indicium oleo lampadis cito evanuit. Erat ibi tunc mulier, a dæmone poſſeſſa, quæ dixit, infantem, ſi perſona illa, quæ fuerat locuta, tacuiſſet, ſine dubio in fruſta redigendum fuiſſe; ſignificans, invocationem Sancti liberaſſe eum. Parta fuere infortunium ac gratia parvulæ infantis, Auguſtinæ Magræ filiæ; ſuprn quam tranſeunte ſimiliter rapida rheda, ſolo Cajetani nomine nihil ea damni accepit. Ita etiam E Alexio Caracciolo, & Antonio Rotæ, qui ad ejuſdem nominis invocationem, poſt lapſum infra rhedam, inde ſine ullo damno extracti ſunt.

quas ſenectus

72 Favores, quos Cajetanus pueris conceſſit, maturę ętatis viris denegati non ſunt: nonnullos ex his narrabimus. Erga Beatum devotiſſime erat affectus Joannes Antonius Baſileus: ſæpe viſebat altare ejus, geſtabatque ipſius in tela imaginem collo appenſam. Serviebat is mercatori telarum, eaſque vendendas circumferebae per urbem Neapolitanam. Evenit, dum caſu quadam vice vacillaret in lubrico, ac in faciem procideret, ut pone eum venericcarrus frumento onuſtus, unaque rotarum per ſibiae ejus ac humeros tranſierit. Paullo ante inviſerat Beati ſacellum, illiuſque memor, ſubito eum invocavit. Tuoc quidem videbantur non eſſe exanditæ preces: quia præ pondere iſtius carri miſere obtritus, vivere diutius, uti communis ferebat opinio, non poterat. Acceſſit ad eum ſacerdos; ſed adeo mentis impotem, ac motu carentem invenit, ut nullum pœnitentis animi ſignum ex ipſo elicere potuerit ad abſolutionem. Oleum tamen Beati petiit, ac eum fide eum unxit: & ſine ulla mora, omnibus, quotquot præſentes aderant, ſtupore attoniris, ad mentem rediit: unde de noxis ſuis commode confiteri potuit; domumque delatus plenam ibidem mox conſecutus ſanitatem eſt. Nam ſacerdos, quem diximus, perſuaſum habens, parum ipſi ſupereſſe vitæ, ſequebatur eum, ut in extremo illo articulo ei opem ferret; ſed adeo ſanum ipſum offendit, ut quaſi totus ſibi reſtitutus, mentæ accumberet comedendi gratia: die autem poſtero exiit domo de more, viſuſque eſt incedere ac telas ſuas vendere. Miraculum illud, quod accidit in celebri quadam via, omnium linguis celebratum, maximoque in pretio habitum fuit, quod utique par non haberet: quia carrucæ hujuſmodi portare ſolent tredecim modios frumenti, qui forte conficinnt bis mille libras; præterquam quod rotæ luapte mole ſint graviſſimæ.

ad mortuorum aras a plis perſonis

73 Duo alii, niſi in promptu affuiſſet auxilium Cajetani, miſere etiam obtriti fuiſſent. Unus fuit Antonius Rochus, qui ex urbe Averſa a Neapolim profectus, hunc in modum decidit ex anteriore carri parte, ut rotæ ſupra ipſum rueriut; ſed invocans Cajetanum, a terra ſurrexit ſalvus & incolumis. Alter fuit Joannes Grimaldus, qui e carruca delapſus, adeo ſeſe movere expedite non potuit, quin rotæ tranſirent ſuper tibias; ſed eo-

A dem nomine evaſit periculum ac damnum: tota-
EX EDI- que tibiæ offenſio fuit levis quidam dolor, qui ei
TIS. ſuperſuit, ac poſtridie reipſa evanuit.
miraſica

74 Hujuſmodi extitit gratia Didaco Burgoſio, militi Hiſpano, collata: nam dum in area palatii regalis dormiret ſub dio, tranſivit per ejus humeros furibunda rheda; verum infortunio expergefactus invocat B. Cajetanum, & ubi ſe graviter lætum deputabat, prorſus ſe animadvertit indemnem.

Ludovicus Julianus rhedarius duos juvenes equos condocefaciebat ad vecturam; qui, poſtquam præcipitem ſeſe illi in fugam dediſſent, cenſebat, quod e re ſua eſſet, exſilire e rheda: at non potuit illud efficere tanta cum dexteritate, quin humeri, & unum e brachiis infra rotas permanſerint. Verum, invocato Cajetano, evaſit incolumis.

Equi etiam rhedæ, in qua erant duæ feminæ nobiles, Hippolyta Maſcambruna, & Antonia Lubrana, in deſperatam ſeſe præcipitavere fugam: nec frenum illos juvabat, nec eoncurſus populi frequentis, ut auxilium ferret. In quo periculo ela-
B mabant bonæ mulieres alta voce: O beate Cajetane, ſiſte illos. Hoc dicto, ab illis uti & a famulis viſus fuit vir in habitu Theatino, qui birreto fugam ſiſtebat: & creditus fuit ipſe Cajetanus, qui invocatus advenerit ad illas anguſtias.

ptam ex- 75 Majore commiſeratione dignus eventus, qui
pondo, Antoniæ Vizencæ accidit in urbe Aletienſi *b*. Illa,
b dum duo equi furiis acti rhedam poſt ſe trahebant, cecidit, dumque non poſſet fugere, rotæ pone eam fuere, & tibiam unam adeo graviter diſrupere, ut, oſſibus diffractis, ſola pelle adhæreret reliquo corpori. Dolor ac lamenta fuere magna: & quia humanum omne auxilium erat fruſtra, totam ſeſe in brachia Cajetani conjecit. Orat, plorat. Mirabilis vere res! Cajetanus idem ſubito ſeſe ei ſpectabilem exhibuit, qui propria ſua manu reponens oſſa loco ſuo, ita ſanavit tibiam, ut nullum in ea mali veſtigium ſupereſſet.

ANNOTATA.

a *Conſule ea, quæ ſupra diximus in Annotatis ad cap. 9. Vitæ ſus* b.

C b Aletium, *Italis Lecce, urbs eſt in provincia Hydruntina regni Neapolitani; de qua, uti & de ejuſdem epiſcopis (quos* Aletinos ſeu Lupienſes, ſive Lycienſes *vocat) agit Ughellius tom. 9. Italiæ ſacræ col. 89. & ſeqq. Conſuli præterea poſſunt Leander Albertus in mediterraneis Salentinorum, Ferrarii nova Topographia in Martyrologium Romanum fol. 4. verſo, aliique.*

PARS SEXTA.

Mirabiles eventus in mari.

Jacobus Auſtriacus IMperium, quod in pelagus ac ventos exercuit ille Servus Domini, infinita demonſtrant exempla; e quibus tamen propter magnam copiam, multa hic omittere convenit. Primum demus locum illi, quod accidit D. Joanni Auſtriaco, Philippi IV. filio: qui menſe Octobri, anno hujus ſeculi quinquageſimo quinto, duabus in triremibus claſſiculæ Neapolitanæ, non multum favente tempore, vela faciens ex inſulis Balearibus *a*, cito percepit, quod
b tres naves barbaræ probe armatæ, quantum colligi poterat, plenis velis ſeſe inſequerentur. Retro redire, jam tempus non permittebat: unde neceſſe erat, inſtare remis, ac ventis ſe committere. At D
tergo ejus mox imminebant Turcæ, qui tormentis bellicis ac ſclopetis triremas male vexare, non ſine multorum morte, cœperunt; quos inter exſtitit marchio Serranus, armorum adminiſtratione admodum celebris. Audaciam atque animos auxit, quod e mancipiis quibuſdam transfugis audirent, una triremium vehi regiam Joannis perſonam: ac proin intelligentes, prædam fore ſplendidam æque ac locupletem, eo velociter curſum intenderont, atque ita eam cinxerunt, ut nullum pateret effugium. In tam gravi diſcrimine bonus princeps animis vel tantillum non cecidit.

77 Triremis remiges ac milites excitans, e pe- *a Turcarū manibus eripitur* ſ
ctore extraxit ſchema aliquod, in cujus altera parte exſtabat effigies Virginis Roſarii *b*; in altera autem B. Cajetani: ac ferventibus exhortationibus addebat, quo in patrocinio deberent collocare ſpes ſuas: quantum quidem ad ſe attineret, ſi hoc periculum evaderent, ſpondebat omnibus libertatem, ac beato Cajetano triremem. Hoc ſermone erectis animis, nec non remigibus nervos E
omnes intendentibus, etiamſi a globorum boſtilium grandine multum paſſi eſſent, e medio navium iſtarum exiit obſeſſa triremis: nox ingruit, ac tenebræ opportunitatem dolo ſubminiſtravere: nam iter inſtituerunt verſus Africam, præter hoſtis exſpectationem: & inde poſtmodum, mutato curſu, ſecundo vento Genuam deflexerunt, triremi S. Agathæ in barbarorum poteſtatem deducta. Continuo gratias egerunt benigniſſimæ Virgini ac beato Cajetano, cujus ſingulare beneficium agnovere.

quæſtionis 78 Sequitur nunc eventus, qui non unum, ſed plura complectitur mirabilia. Triremis una claſſiculæ Neapolitanæ ex Hiſpania in Italiam vehebat Cardinalem de Retz *c*, &, ecce, per viam *c*
quatuor triremes Turcarum, quæ vento valido ac ſecundo uſtæ, velociſſime eam inſequebantur: jamque videbantur eam aſſecuturæ, ac prædam acturæ. Prima, quæ navis præfecto erga Cajetanum piiſſima affecto incidit cogitatio, fuit de implorando ipſius patrocinio: quo viſus eſt eo-
dem tempore remittere inimici, qui ſequebatur, F
impetus, & triremi, quæ fugitabat, ſpiritus addi: unde tempus habuit, ut incolumis evaderet: eumque infortuna non deſint in mari, en tibi novum diſcrimen. Puſtquam enim non longe ab inſula Sardiniæ de improviſo ſæva eſſet exoria tempeſtas, ventorumque furiis hac atque illac excuſſa triremis, parum abſuit, quin vel ab undis abſorberetur, vel impingeret in ſcopulum aliquem. Decertabant fortiter remiges ac nauclerii; ſed procella erat multo impetuoſior, quam ut vel conſilio vel brachiis ſuperari poſſet, eoque tandem loci redacta eſt navis, quæ a vento impugnabatur, ut ſcopulo alliſa ſit; omneſque eam diſſolutam eſſe exiſtimantes, plorarent vicinum naufragium.

79 Jam vero illa, quæ paullo ante Beati invo- *uti & tenuā poſſeſſam evadit Cardinalis de Retz.*
cationem experta fuerat, eadem quoque ſibi perſuaſit, quod deberet eſſe anchora ſacra in caſu tam deſperato. Omnes itaque certatim eum invocant. Ipſemet Cardinalis precibus vacans exhortabatur illos, ut preces continuarent, utque in tam potente Patrono ſpem ponerent. Navis præfectus magna voce promiſit, ſi evaderent periculum, ſe curaturum confici vexillum, S. Michaelis Archangeli (ejus enim nomen triremi erat inditum) ac B. Cajetani effigie inſignitum, atque in beneficii memoriam deferri ad altare ejus. Audivit

A divit voces, ac votum Servus Domini, &c., cælo conſtitim faciem mutante, evanuit tempeſtas, ſuaque mari tranquillitas redit: triremis, nulla ſui, quod timebant, parte læſa, e ſcopulis exiit, iter reſumpſit, feliciterque Centumcellas *d* appulit; ubi Cardinalem reliquit, qui Romam perrexit. Inde poſt plenis velis Neapolim pervenit. Navis præfectus non immemor voti, fieri juſſit magnificum vexillum, deferrique illud curavit ad aram Beati non ſine magna pompa; *quæ deſcribuntur apud laudatum biographum.*

d

Claſſis Hiſpanica ultro miſera jactata, navibus

80 Eodem circiter tempore, id eſt, anno MDCLIV. Barcinone diſceſſit claſſis Hiſpanica, decem & octo magnis navibus conſtans, & navigatione ſecundis ventis oppta, ſerenitas in fœdum nimbum poſtea converſa eſt. Nam non longe a Sardinia mare funeſti neſcio quid murmuris intonare primo auditum eſt, ſed paullo poſt majore auctum furore, apertum navibus iſtis bellum intulit: quæ huc & illuc fuerunt diſperſæ, quocumque turbo furioſus eas deportabat, adeo ut archithalaſſus ſignum daret, ut unuſquiſque, quoad poſſet, rebus ſuis proſpiceret ad grave illud periculum evitandum. Una e navibus, illa utique, quæ ſecum experiſſimos vehebat nautas, probe inſtructa erat, & præſeferebat, quod mari obſiſtere poſſet, & quaſſationibus ejus reſiſtere: ſed fruſtra: quoniam undarum rabie crudeliter percuſſa, ac diſſoluta, puppi ac prora ruptis, & gubernaculo etiam amiſſo, per dies quinque ac totidem noctes adeo errabunde vagata eſt, ut, quo ſub cælo degeret, incompertum haberet. Tandem ad inſulam quamdam Tuneto vicinam pervenit; ibidemque etiam perſeverante procella, nec effugium illa nec requiem habuit. Quamobrem omnes jam defatigati, ac de ulteriore cum mari pugna ſine gubernaculo, ſine anchoris, ſine velis, ſpem objicientes, fixum habuere, regis Tunetani poteſtati tradere navim illam, quæ adeo labefactata non poteras amplius ſubſidio eſſe.

B

a

81 Aderat ibi facellanus, qui dum audiret deſperatum illud conſilium, Cur, inquiebat, humanis auxiliis deſticuti, ad divina non recurrimus? Habeo ſacram imaginem beati Cajetani, ſi ad illam preces noſtras porrexerimus, nullus dubito, quin conſuetæ cum benignitate nos exauditurus ſit. His dictis excitati, non ſecus ac ſi angelus aliquis certa ſibi ſalutem promitteret, ſpem omnes bonam concepere: & tunc bonus ſacerdos, fiducia plenus, dictam effigiem protulit, & coram omnibus eam poſuit eodem iſto loco, in quo navarchi gubernaculum dirigere conſolens, exhortans illos, ut potens Sancti patrocinium invocarent. Tunc apparuerunt magni motus interni: flexerunt genua, ploraruntque, orarunt, vota nuncuparunt, Cajetanum certatim inclamarunt. Nec din eos favor moratus eſt. Momento unico nebulæ, quæ tempeſtatem excitabant, diſſipatæ ſunt, quievit mare; venti, qui impetuoſe flabant, laceris illis velorum pannis, quæ ſupererant, ſe inſinuabant, & ſpatio horarum quatuor ac viginti, quamquam gubernaculo exarmati, Uſticam *f* non longe diſſitam ab urbe Meſſana inſulam attigere. Nemo fuit, qui non perſpicue divinam hic agoſceret bonitatem. Summo perfuſi ſunt gaudio, ac debitas Cajetano grates perſolverunt, qui, diſſipata procella, felicem illam navigationem impetraſſet.

poſt horridam tempeſtatem felicitur ſoſpitatur.

C

f

& ab interitu denuo mira modo liberatur.

82 Neque hic ſiſtit Sancti beneficentia: navis quippe præfectus, qui jam ſtatuerat recta Meſſanam contendere ad illam reſtaurandam, & ad recreandos poſt præteritas moleſtias animos, & qui jam ita erat comparatus, ut a magiſtratu iſtius urbis peti juberet triremem, ut ſuorum partem in illam transferret; quia navis eorum admodum debilitata tot certe hominibus vehendis erat impar; multi ſeſe interpoſuere, qui magna cum fide loquentes, Quid opus eſt, inquiebant, ut Meſſanæ ſubſiſtamus? Beatus Cajetanus, qui a marina rabie paullo ante nos liberavit, jam navis rector ac ventorum arbiter factus, ipſamet, uti ſperamus, Neapolim proſpere nos conducet. Hoc dicto, ſecundiſſimus Neapolim verſus ſpirare cœpit ventus, eademque viginti quatuor horarum periodo in portum Baianum *g* illos invexit. Et ibi etiam nova beneficia Cajetani patrocinium manifeſtarunt. Etenim, cum aliquantulum ſit flexuoſus Baiæ portus, non modica ad illius ingreſſum opus eſt nauterum peritia. Nihilominus ſine poppi, & ſine alio nauclero, quam Cajetano, facillime illum tenuare. Denique non parva admiratione dignum fuit, quod, poſtquam aqua ad multo plures quam quindecim palmos navim ingreſſa eſſet, eam ſine ulteriori labore intus prorſus defeciſſe invenerint. Porro navis præfectus una cum viris præcipuis ad eccleſiam S. Pauli ſe contulit: ibique pias gratiarum actionibus amplum de Sancti tutela, quam toties erant experti, teſtimonium ediderunt. Affuit ibidem etiam nauta, velorum rector; qui ſumma cum fide affirmavit, vela, poſtquam imago illa ſacra publice fuiſſet expoſita, multo melius proceſſiſſe, quam ſi a puppi directa fuiſſent; ac judicare ſe, clariſſimum eſſe miraculum, quod ingens illa navis, puppi carens, non impegerit in molem arenariam aut ſcopulum aliquem.

g

D

ex eodem.

E

83 Navis quædam Neapolitana, cui nomen ſanctiſſimum Roſarium, Celarim *h* Sardiniæ profecta, ſalutis exſpes vagabatur; ſed, invocato Cajetani nomine, ſtatim quievit mare. Primo iſti ventorum præterito periculo, ecce, ſecundum piratarum ſucceſſit, qui tribus cum navibus probe armatis diſcurrebant; & fuiſſet facillima eorum præda: ſed, eodem patrocinante, prædatores tranſiere ulterius, non animadverſa vicina navi, ſine dubio a Cajetano obfuſcati. Beneficium hoc excepit tertium: nam dum rediret, novaque impeteretur ac multo ſæviore tempeſtate, tota fuit ſubmerſa a puppi extima. Verum imago beati Servi Domini eidem puppi affixa, fuit ſtella ſalutaris, quæ placavit undas ac ventos primo contrarios, deinde faventes, qui eam paucis horis Neapolim promoverunt: ubi nautæ omnes ad Beati aram acceſſerunt, ſuum ſoſpitatorem veneratuti, ac vota redditurí, quæ ſpoponderant.

Navis alia nauterum periculo ac piratarum eripta a b

F

84 Eodem tempore copias triremium Neapolitanarum, quæ ad iſtius regni gubernationem deſerebant Comitem Caſtriglium, nimboſus turbo oppreſſit; ac tres potiſſimum ex illis aliæ ab aliis ſe junctæ plus diſcriminis incurrerunt. In quarum una, nomine S. Joannes, fuit aliquis, qui in alta ac ſpectabili parte imaginem Beati expoſuit. Quid præterea? Fuit illa indomiti maris frenum; neque illi ſoli, ſed duobus etiam aliis auxilium tulit. Nec multo ante eampore triremis alia ejuſdem claſſiculæ mirum in modum ſoſpitata eſt. Stabant omnes in obſidione Barcinonenſi, & quando minus habebant, quod timerene (erat quippe menſis Julius) venti vehementiſſimi inſurrexere, qui huc & illuc eas diſperſere per iſtu littora. Illa, quæ S. Bernardi nomen gerebat, media jam ſui parte erat ſubmerſa. Quid fit? Nomen ac patrocinium Cajetani invocant; &, ecce, abſorpta triremis emergit.

ſervata triremis:

85 Inter maria omnia periculoſiſſimum eſt Adriati-

alii ſervata

Adriaticum: ubi ſua etiam mirabilia patravit Cajetanus. Raguſam i verſus iter coeperat D. Martinus de Neapoli, abbas S. Benedicti: dumque videbatur in portu navigare, venti furioſiſſimi adeo cœperunt navem, qua is vehebatur, impugnare, ut neceſſe fuerit, eam omnino illorum ludibrio permittere. Erat abbas religioſiſſima erga Cajetanum affectus. Eum invocat; alios, eum ut invocent, hortatur. Et, ecce, facies maris mutatur; ventique pacati breviſſimo temporis ſpatio navam conduxere Raguſam, & abbas anno ſubſequente Neapolim revertens, in ſuperatæ procellæ memoriam, ad Sancti ſepulcrum dedicavit pictam tabellam.

navigantibus.

86 Nec minus periculum incurrit, nec conſecutus fuit minus mirabilem gratiam Dominicus Lereus: quem, vento bene favente, cum navi frumento onuſta Tarento *k* profectum, de improviſo iam furioſa tempeſtas invaſit, ut opus fuerit, ventorum poteſtati le committere, & huc atque illuc errare, uſque ad maria ac littora Barbariæ: ſed oleo lampadis Sancti ad priſtinam mare rediit tranquillitatem ac pacem, & Neapolim feliciter pervenit: ubi ipſe cum nautis duo ſupra viginti, ſine procraſtinatione nudis pedibus ad Cajetani ſepulcrum ivere, ac votum perſolvere. Eodemque die Dominicus Paulus eo pervenit cum ſuis nautis etiam calcais exutis, qui in ſinu Tarentino prope ſubmerſi fuerant, projecto in mare multarum mercium onere, & nomine Cajetani evalere liberi.

k

l

B

C

m

ſuperenit.

87 Similis procella bis in eodem itinere, Panormo Neapolim verſus, dum invaſit Joannem Godardum, eadem invocatione ventos ſedatos conſpexit, & paucis horis ad portum appulit. Sic Bartholomæus Boncorus manifeſtum evaſit naufragium, Vico *l* vela faciens Panormum. Ita Dominicus Torminellus in quodam itinere Hiſpanico plura pericula ſuperavit. Primo occurrit piratis, & mirabili modo ex iis ereptus eſt. Deinde pugnandum ei fuit cum implacabilibus ventis, ac vicit. Tertio, ex Hiſpania reduci res ei fuit cum febri letali, & adjutorio illo, quo ſuperaverat mare, ſuperavit malum. Joſephus Galanus Neapolim inter ac Procidam *m* navigia exiguo evitavit illa pericula, quæ iegente navi non effugiſſet; quod interceſſionis S. Cajetani favore contigit. *Soloſius hiſce addit nonnullas alias gratias; ad quem nos, ne nimium excreſcat narratio, lectorem mittimus.*

ANNOTATA.

a *Binæ iſtæ inſulæ ſunt notiſſimæ, quarum major dicitur Majorica; minor vero Minorica; utraque in mari Mediterraneo ſeu Iberico ſita, atque ad Hiſpaniam Tarraconenſem pertinet.*

b *De primo hujus erga Virginem Matrem piiſſimi cultus inſtitutore, & antiquitate operoſe diſſertum eſt tomo 1. Auguſti pag. 422. & ſeqq.*

c *Per hunc intellige Joannem Franciſcum Paulum Gondium (de Gondi) famoſum illum & indecorum errorem; ſecundum ea quæ pluribus deſcribuntur in Monumentis chronologicis & dogmaticis hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſubſervientibus, ab anno 1600. uſque ad 1716. ac Gallice editis anno 1720. tom. 2. ad an. 1652. pag. 241. & ſeqq. De eo ex Hiſpania in Italiam triremi tranſvecto mentio fit pag. 252. mors autem ejus pag. 263. inciditur anno Chriſti 1679. De illa etiam agitur apud Ciaconium in Vitis Pontificum & Cardinalium tom. 4. col. 686. de Henrico autem de Gondi Cardinale de Retz, ibid. col. 448. ubi mortuus fuiſſe refertur anno 1622. Cum vero Soloſius memoret miracula, quæ poſt primum a morte S. Cajetani ſeculum accidere, conſequens eſt, ut non hic, ſed ille, quem paullo ante deſignabam, intelligendus hoc loco Retzius ſit.*

d *Italæ Civitavecchia. Oppidum eſt provinciæ Patrimonii in ditione Eccleſiæ, ac in ora littorali maris Thyrreni.*

e *Urbs eſt Africæ notiſſima, ac piratica infamis, ad mare Mediterraneum.*

f *Inſula iſta jacet in Italia in mari Tyrrheno Siciliam verſus, prope inſulas Lipareas.*

g *In ſinu videlicet Baiano in Campania Italiæ prope Puteolos.*

h *Urbs hæc Sardiniæ inſulæ caput eſt.*

i *Oppidum Siciliæ inſulæ in Valle Netina.*

k Tarentum *urbs archiepiſcopalis regni Neapolitani in provincia Hydruntina. Vide Ughellum Ital. ſac. tom. 9. col. 153.*

l Vicus *parvus eſt regni Neapolitani in provincia Terræ laboris urbis propeſinum Neapolitanum.*

m *Inſula eſt prope ſinum Neapolitanum in mari Tyrrheno.*

PARS SEPTIMA.

Infirmitates variæ Sancti patrocinio depulſæ; parturientes liberatæ.

JOannes Lemnius in civitate Senogallienſi *a* adeo mala habebat a mille morbis, ut dicere de ſe ſoleret ipſemet, quod ſecum portaret integrum noſocomium. Is pio arga S. Cajetanum ſtudio accenſus, & cum lacrymis ac ſuſpitiis eum invocans in templo majore, coram omni populo ac ipſo epiſcopo, malis tot, quæ jam invaterave rant, fugatis, reviruit, & integram ſalutem recuperavit. Franciſcus Cuſanus, a nativitate membrorum uſu captus, uſque ad annum ætatis ſeptimum ita vixit, ut pedibus ſuis ne unum quidem paſſum promovere valaret. Tandem pater ad beatum Cajetanum ſeſa convertit, ac votis nonnullis pro eo factis, oleo lampadis ejus velpere illum unxit; & mane (res mirabilis!) ſanum invenit ac corpore erectum, nec non expedita incedentem vidit. In inſula Capreana *b* Bartholomæus Amitranus infans, qui duos necdum explevarat annos, graviſſimis fuit morbis correptus: cæcus, ſurdus ac mutus factus eſt, nerviſque retractis etiam jacebat uſu membrorum carens. Dumque nullum prodeſſet remedium, conducunt eum parentes Neapolim ad Servi Domini ſepulcrum. Quo antequam perveniſſent, in eccleſiæ gradibus aparuit infans oculos, ſolvit linguam, & uſum aurium recepit; atque ad ipſum ſepulcrum recuperavit pariter motum ac greſſum.

a *Reconſtruit ur vorto*

b

infirmitates ſanatæ

89 Nicolaus Atellus Nolanus vehementiſſimo quodam malo uſum pedis amiſit, reliqua corpore male affectus; atque ita ut truncus in lecto deeumbebat. Apparuit ei Cajetanus, magno animo ab ipſo invocatus: quem dum ſacro crucis ſigno ſignaret in fronte, a lecto ia ſurrexit continuo, antiquo ſuo vigore præditus, ac perfecto membrorum motu. Franciſcus Parentius ita etiam contractus erat: unaqua potiſſimum tibia hunc in modum ei erat decurtata, ut uno fortaſſe palmo

brevior

A brevior altera permanſerit: neque incedebat ipſe, ſed manibus repebat. Jam vero dum in caſtro, (cui nomen Paſſanenſi) a patria ejus non longe diſtante, præſtantem inquirit chirurgum, nactio quem, intrat majorem eccleſiam, ubi viſa ab ipſo fuit effigies B. Cajetani cum multis donariis. Magna igitur erectus ſpe, continuo rogat Sanctum: &, ecce, ſenſit ſubminiſtrari ſibiis ſubitam quamdam virtutem, quæ ſuapte ſponte ad priſtinam rediere æqualitatem, & ab omni alio malo ipſe convaluit.

exemplo. 90 Angelæ Battinellæ famoſa Neapoli ſalus fuit. In lumbis ad partes corporis inferiores nullus ei ſenſus, nullus motus inerat, & tam deformis etiam erat ei vultus, ut os ad aurem pertingeret: & lecto portatili, qui rotis vehebatur, delata victum emendicabat per civitatem. Illa res magnas de B. Cajetano narrari audiens, viva fide accenſa eſt: dumque ſuas ai preces porrigeret, ſequente nocte Sanctus ei apparuit, tactuque ſalutari curavit vultum ejus male affectum, atque aliorum membrorum integram ai ſalutem dedit. Illa vero in accepti beneficii memoriam, ad ejus altare appendit lecti, quo vehebatur, rotas, nec non ſediculam, in qua ſe-

B debat, quando uſu membrorum capta fuerat.

Tribus annis abſque motu, & abſque ſenſu ullo jacebat Angela Paganella, oculorum etiam lumine, auriumque ac linguæ uſu privata. Sanctum interpellat, & ſequenti nocte videt eum ad ſe venire, hia verbis uſum: Ego ſum Cajetanus; & huc veni, tibi ut ſalutem redderem. Et hoc dicto, evanuit. Illa vero dum mane expergefieret, adverſit, ſe videre, audire, & loqui; ad hæc, quia nervi ejus etiamnum erant infirmi, dum greſſum tentat, vidit, quod priſtino ſuo cum vigore moveret paſſus ſine ullo impedimento. *Ex iis, quæ auctor congeſſit a pag. 301. circa curatam a Sancto oculorum cæcitatem, ſufficiam ſequentia:*

Cæli 91 Thomas Angelus eadem iſta caligine involutus, per urbem Neapolitanam, ductore puero, incedebat; quando commnnis fama Cajetani venit ad ejus aures; & quomodo virtus ejus ad illuſtrandos pariter oculos ſeſe extenderet. Quamobrem ſpe excitatus, ad clarum illud ſanctitatis lumen etiam ipſe recurrit. Invocat illud, talamque ex eo ſplendorem accipit, ut ad priſtinam ſnam locem redierit. In S. Antonio, quod caſtellum eſt

C non procul Neapoli, fuit quædam mulier, cui præter multarum infirmitatum, eam lecto affigentium, amplam congeriem, acceſſerat cæcitas: ſed, audita fama, quæ circumferebatur, B. Cajetani, ſeſe ei commendat; & ſina mora unum oculum recuperat; dumque denuo ad eum invocandum recurrit, alterum item recipit: nnde creſcente fiducia, petiit integram ſanitatem, eamque integre obtinuit. Quo factum, ut potuerit ſine mora in viam ſe dare, & iverit debitas ad Sancti altara perſolntura grates pro egregia adeo beneficiorum congerie.

plumino- 92 Julia Ferrigna perdidit ſiniſtrum oculum; quæ res fuiſſet parvi momenti, ſi craſſus humor, qui illum abſtulerat, concretus, & ad magnitudinem nucis Avellanæ perductus, non inhæriſſet fœde oculo. Tentatis remediis, intellexere parentes, contumaciſſimum fuiſſa morbum. Ad Cajetanum itaque ſe convertunt, filiamque corroborant, ut viva cum fida ſeſe illi commendet. Potandam et dant aquam, in qua fuerant Sancti flores: ejuſque oleo illam ungunt. Quid amplius? Mater, quæ aliquantnlnm inde receſſerat, audivit, ſe vocari cum feſtinatione a Julia; rediret, ac videret mirabilia magni Servi Domini. Venit, vidit, ac mi-

lum omnino fugatum fuiſſe reperit. *De curatis oculis plura dat Sineſius pag. 303. de faucibus autem ac gutture iſta:* D

EX EDITIS.

Struma, angina &c. curantur.

93 Joſephus Pepeus, pancorum annorum puer, & Columna Vannalucia de Calenio ſtrumis corrupti, poſt multas curationes, ſed fruſtra omnes, ballamo olei Beati convaluerunt. Angina laborabat Clandia Vindicta, & adeo violenta, ut ſupremis Eccleſiæ munita præſidus, nihil exſpectaret quam ultimum ictum; ſed eodem præſtanti liquore vicina fugit mors, & integra redit ſalus: prout etiam accidit Petro Auguſtinaccio, qui iſta medicina eodem die, quo medicorum judicio exire debebat a vita, ſanus a lecto exiit. Malum gutturis, peſtilens puerorum contagio eſt. Ex hoc ad extrema deducto Blaſio Veneto, annorum paucorum puero, jam cogitabat pater de ejus ſepultura; ſed interius monitus, ut ad hunc peritiſſimum medicum recurreret, id fecit, eodemque tempora, quo eum unxit oleo ejus, vivum filium ac vegetum recapit, & parvus ſarcophagus, ad ſepulturam ipſius præparatus, Sancto pro tropæo fuit, ad altare ejus appenſo. Subito etiam male eudem ſuffocati con-

E valuerunt Hieronymus ac Dominicus Sauli, pater ac filius.

Ad fauces pertinet illud, quod infanti Tereſiæ Muriſcæ evenit. Dederat ei parvum nelcio quod tintinnabulum, quo tempus falleret, uti cum infantibus agi aſſulet; & inconſideratus infans, cibi quidpiam eſſe cenſens, illud ſine mora glutivit; ſed dum durus bolus per exiguas fauces nec tranſire poſſet, nec infans eum rejicere, remedia omnia, quæ poterant, fruſtra adhibita ſunt. Reſpirare itaque non valens, vultum mutavit infans, & parum videbatur abeſſe a morte. Altare Beati, ad quod delatus eſt, ſupremum axſtitit remedium: quo vix invocato (res mira!) tintinnabulum foras projecit, vigorque & vita ad eum rediere. Alteri quoque non majoris ætatis infanti ita accidit; in cujus gutture pomum, quod deglutire vnlebat, permanſit, ita ut nec ſurſum nec deorſum peomovere illud poſſet. Fauces ejus unxerum oleo Beati, &, ecce, facillima foras prodiit pomum, & reſpiravit infans tantum non ſtrangulatus. Unxerunt etiam fauces **Pauli Bambagiæ**, pueri ſexennia, ac continuo ejecit monetam cupream, quam F glutierat, & quæ gutturi ejus inhæſerat, cum periculo ſuffocationis.

prægnati 94 Victoria Pignatella, nobilis domina Neapolitana, quinto manſe, quo erat gravida, abortum aſt paſſa. Dumque timerent admodum ejus vitæ propter ardentiſſimam quæ acceſſerat febrim, medicum eo advocarunt magnum illum Domini Servum: ad cujus ſolum nomen, ceſſantibus illico doloribus ac febri, convaluit. Evenit anno ſequente, ut eodem menſa dolores renovarentur iidem nec minus contumaces, nullo juvante remedio. Unde vicinus timebatur abortus. Quid fit? Ad eumdem recurritur medicum, & unico momento omnes nna cum doloribus ceſſarunt timores, ſuoque tempore partus jam maturus feliciter in lucem prodiit, indito ei in baptiſmo Cajetani nomine. Sexto menſe, qui multo eſt periculoſior, Eliſabetha Fides abortum habait. Acceſſere graviſſimi dolores cum acutiſſima febri, adeo ut vitum fuerit medicis, illam admonere de vicina ſua morte, ideo maxime quod, mortiferis correpta deliquiis, ſoleret ſenſibus deſtitui. Amici itaque ei, arga Cajetanum utpote multum affectæ, indicarunt, quod illo præſtanti patrocinio priſtinam conſequi poſſet

ſani-

A ſanitatem. Applicuerunt ei ſinres aliaris ipſius, & ſine mora ad ſe rediit; evaouere dolores, deliquia & febris, ac ſanata fuit. Sextn menſe abortus ſimiliter aceidit Neapoli Catharinæ Venetiæ, ac Felici Medinæ: quæ ambæ præter modum diſcruciatæ, periclitabantur valde de vita ſua: ſed altera per oleum, per vntum altera Sancto factum, quaſi e mortis faucibus ereptæ ſunt. In pari periculo ac pene depoſitam ſe vidit Hieronyma Gargana poſt abortum. Mortalia deliquia eam invaſerant, nec erat remedii quidpiam, quo juvari poſſet, ſi preces demum ſororis eacipias: quæ flexis genibus Servn Domini eam commendat: eodemque tempore infirma ad ſe reverſa eſt, ſanamque ſe ſenſit, affirmans, ſe a Sancto ſoſpitaram fuiſſe.

ad Sanctii opem conſpicuus.

95 Arianna Ragiona Cajetano erat devotiſſima, & in more poſitum habebat, varios, proue ferebant tempora, flores altari ejus admnvere. Jam vero, quando illa coneeperai, Sanctum oravit ſubito, nt iſtia in anguſtiis ſibi adeſſet. Doloribus igitur tactæ, en, Cajetanus ſpectabilis ei apparens, dixit, partum oecdum eſſe maturum.

B Et vere dilatus fuit tune temporis; ſed aliquos poſt diebus rediere dolores, & rurſum Beatus ei apparuit, dixitque, ut bono eſſet animn; quia brevi eſſet in lucem editura infantem. Sic accidit ſecundo die: illa vero in grati animi ſignificationem, nnmen Cajetani ipſi dedit. Simili apparitione fuit de vicino partu certior facta Eliſabeth Irlandeſia; prout evenit, nomenque ei impoſuit Cajetani. Mulieres duæ, quarum uni nomen Viſtnria Seguinea, alteri Nuntia Linaria, graviſſimis partus dolnribus pene e vita proſcriptæ; ſed oleo lampadis Beati, emiſere in lucem ambæ filium maſculum: & Victoriæ ſuum obtigit lac in tempore, quod aliis vicibus conceſſum ipſi haud fuerat; ac pro certo habebat, beneficium illud a Cajetani manu ſibi collatum fuiſſe, Menſe integro doloribus partus conflictabatur Angela Vitaliana, per varia temporis intervalla mortalibus animi defectinnibus enrrepta, ita ut judicin medicorum non poſſet vivere. Sed admonita a matre, Sancto ſe commendat, & quæ diu eum morte eeriaverat, momento uno peperit: cui beneficio inſuper adjunctnm fuit miraculum aliud. Nam

C dum infans editus haberet brachia ac pedes contnrta, Beatn interpellato, ſubito res tota reſtaurata fuit.

& mirifice juvatorio oleodo partu.

96 Plura pericula ſubiit Hieronyma Gargiola in duobus gemellis, quos peperit; ſed ea ſuperavit pet Cajetani invocatinnem. Lucretiæ Volæ partus obierat, priuſquam editus eſſet in lucem: ad quem eatrahendum, nulla obſtetricis ars, nulla medici ſuffecit, adeo tenaces egerat radices in iſto ſinu: unde cenſebant periti, partum illum fore matri fatalem. Cognovit tamen Lucretia, unicum ſibi ſupereſſe effugium, videlicet patrocinium Cajetani. Eum itaque invocat, & ſine iteratione precum, facile foras protruſit mortuum infantem. Nec vero hic ſtetit favor: quia e corrupto lacte peſſime affectis ejus mammillis, timebatur valde grave aliquod malum: ſed invocatn iterum Cajetano, morbus peſtilens evanuit. Poſtremo, dignum vere ipſolun netcio quo eventu mirabili fuit illud, quod accidit in partu Mariæ Mezzetiæ. Habitabat illa in caſtro, nomine Calamoſca, quo pervagata fama maximorum prodigiorum Cajetani, lummum ibidem incrementum ceperat: quia mirabiles per flores præſertim altaris ejus quotidie audiebantur eventus. A quatuor igitur diebus memorata Mezzetta patiebatur D crudeliſſimos partus dolores; omnique deinceps vigore amiſſn, medici affirmabant, ægre hunc partum prodire vivum poſſe in lucem. Amici erant ei auctores, ut, quuniam tam promptum erat omnis mali remedium, illa quoque id adhiberet, ſeque Servo Dei commendaret. Mulier bona non diſtulit executioni mandare illorum conſilium; florem Beati comedens, vivaci modo ſe ipſi commendavit. Quid dein? Eodem tempore ceſſarunt dolores, & egregium maſculum in lucem edidit: hic vero alind cum ſtupore mirandnm prodidit; quod, tamerſi oculis ſuis vidiſſent multi, vix tamen fidem invenie. Etenim dum vagitus edit infans, & labia aperit; conſpicitur in ejus ore flos ille, quem comederat mater. Unde cognoverunt & affirmarunt omnes, huic, tamqnam inſtrumento, deberi ſalutem matris ac filii.

ANNOTATA.

a *Urbs hæc jacet in Ducatu Urbinate ac ditione Eccleſiæ, ad mare Adriaticum.*

b Capreæ, *inſula, Ital. Iſola di Capri, in regno Neapolitano ac mari Tyrrheno, non procul a Surrento.* E

PARS OCTAVA.

Ubera & calculus curata; latrocinia ac maleficia &c. depulſa, uti & peſtifera lues Neapoli.

Mammille

GRatia Vitellia proxime poſt partum afflictabatur mammillis adeo periculoſe ac male affectis, ut medici timerent, ne, quia cordi tam erant vicinæ, partem veneni ſui tranſmitterent ad partes magis vitales, ipſamque e vita ſubito tollerent. Ad illam denuntiationem valde exhorruit mulier; ſed non ignara potentiæ Cajetani, ad aram ejus venit; ibique orando & lacrymando obtinuit gratiam; die quippe ſequeoti, rupto quaſi aggere corrnpti humoris, omne prodiit malum, ac convaluit. Eodem malo atrociter F cruciata Dominica Maggia, nec quietis aliquid invenit illa, nec mediei remedium; judicabatur-que, non longe admodum abeſſe manifeſtum interitum. In caſu tam deſperato, ad patrocinium Cajetani, omni alia cura depoſita, recurrit: oleo ejus inunxit mammillas, ac ſenſit ſubito dolorem, ac malum ipſum mitigari, &, contioualo iſtius balſami uſu, reipſa ſanitatem conſecuta eſt,

peſſime affecte, Cajetani præſidio cenvas leſtant.

98 Tereſiæ Garoſolæ mammillæ e maln peſtifero erant nigræ inſtar carbonis, & per incomparabilem duritiem, qua laborabant præterea, indicabant, adhibendum eſſe ferrum & ignem: jamque duris adeo ac ſeveris experimentis præfixus erat dies. Verum Tereſia ſalutem alia invenit via: nam in benignas Cajetani manus ſe tradens, exiguo tempore ſine inſtrumenti rigore, valetudini priſtinæ reſtituta eſt. Ferrum pariter & ignem evaſit Victoria Fortunata, cui mammillæ indurerant adinſtar lapidis: ſed enim ſimul atque ſe unxit oleo Beati, malum evanuit. Latebat malum, quod exeruciabat mammas Annæ Ricciardæ, quod dum medici non noſſent, cæcorum more procedebant, & ab inſidiis timebant. Mater opportunam curationem invenit; etenim filiæ mammillas

ungens

A ungens oleo Beati, ita rem geſſit, ut malignus humor, qui in fundo latebat, foris prodiens ſe manifeſtaret: unde hoſtis cognitus, remediis opportunis ſuperatus eſt.

Calculo liberantur.

99 Veniamus jam ad alium morbum vere formidabilem, moleſtiæque ac periculi plenum; malum, inquam, calculi. Antonius Parneſius, ſacerdos Neapolitanus, iſto malo, ac juſdem acerbiſſimis doloribus cruciabatur adeo, ut judicarint medici, procedendum eſſe ad ſectionem. Porro Antonii debilitas non patiebatur tam extraordinaria remedia. Quamobrem interne admonitus, ut perfugium haberet ad Cajetanum, bona fiducia plenus, Beatum orat, & facit, ut parvula quædam ejus neptis recitet etiam ter orationem Dominicam, & ter ſalutationem angelicam. Quo facto, prodit ſponte ſua calculus non mediocris magnitudinis, & ſine ullo doloris ſenſu. Fuitque magni ſtuporis res medicis, quomodo per adeo anguſtos meatus potuerit exire calculus iſtius magnitudinis abſque dolore. Præ illius mali acerbitate eo redactus eſt Nuntius Pettillus, eccleſiæ Triventinæ vicarius generalis, ut a medicis fuerit depoſitus.

B Ungit ſe oleo Beati: nec mora, ejicit foras calculum magnitudinis unius nucis. Diebus quindecim doloribus hujuſmodi cruciatus fuerat Alfonſus Madonna ſine ulla requie, & ſine ſpe. Demum e S. Joanne a Teduccio (caſtrum eſt non procul Neapoli) portari ſe juſſit ad altare Beati: ibi ſupplicat, Beati patrocinium implorando; & domum redux, emiſit foras craſſum calculum; & ſubito permanſit ſine doloribus, & ſine malo.

Sanctum ſibi propitium habuit.

100 Puer tenellus annorum ſeptem eodem morbo ſimiliter cruciatus fuit ſine ullo remedio. Deliberarant jam medici de ſectione; ſed puer dolore affectus, cum fide ad Beatum ſe convertit, & per intervalla integram conſecutus eſt ſalutem. Orans quippe prima vice, emiſit calculum: orans ſecunda, alterum: orans tertia, tertium: adeo ut mirare pergens, pergeret emittere aduſque duodecim calculos: quorum nonnulli tantæ fuere magnitudinis, ut mirabile admodum fuiſſet, ſi eos foras ejeciſſet vir maturus. Multo tenerioris ætatis erat Carolus Tuſcanus, cum non excederet annum unum cum dimidio. Is dum eodem morbo

C diſcruciaretur, a medicis jam condemnatus erat ad ſectionem. Sed parentes, quorum utique affectus non poterat ſpectare filium ferro ſubjectum, ad breviorem ac leniorem medicinam ſe converterunt. Unxerunt eum oleo Beati; &, ecce, ſubito prodit calculus tam enormis magnitudinis, ut haberent omnes, quod mirarentur, e tam parvo infante eum exiiſſe.

quos inter aſſiſtit Cardinalis Sforti. *a*

101 Sed Federicus Cardinalis Sforti*a* e calculo, qui in renes deſcenderat, perquam acerbos patiebatur dolores, nullum e variis remediis expertus lenimen. Doloribus ſe junxit febris, longis vigiliis comitata: unde valde perielitabatur ejus vita. Malo cognito, conteſtati ſunt medici expertiſſimi, eſſe illud immedicabile, niſi per vulnus. Malo pejus videbatur remedium, præſertim in perſona Cardinalis, qui præterquam quod ageret quadrageſimum annum ætatis annum, climacterieum ac proin periculoſiſſimum, adeo ei erant præ gravitate morbi debilitatæ vires, ut valde dubitaretur, an ferrum ſuſtinere poſſet. Nihilominus tamen ne vel tantillum quidem trepidus, duræ ſeſe ſectioni expoſuit; ſed non ſine divino patrocinio. Nonnullos itaque Sanctos in ſingulares ſibi patronos delegit, ut unus, qui ſorte extraheretur, eſſet is, qui ſuæ curationis primatum exerceret præ- D ex edi-
fecturam, ac ſectionis magnum dirigeret. Fuerunt tia.
illi S. Nicolaus Barienſis, S. Antonius Patavinus, S. Franciſcus Paulanus, S. Franciſcus Xaverius, & alii ad duodecim utique; quos inter erat etiam B. Cajetanus: & is fuit, quem ſors declaravit directorem difficilis iſtius operationis; & quoniam prompta ſua beneficentia jam ubique inclaruerat, certam ſpem dedit feliciſſimi ſucceſſus, qui etiam ſecutus eſt. Inciſio quippe facta fuit leviſſima manu, dolor moderatus, febris, quæ curationibus hujuſmodi ſuccedere aſſolet, levis extitit, ac cito evanuit. Ad hæc, lecto detentus fuit diebus non plus viginti: ubi ad perfectam vulneris ſanationem requiritur menſium trium quies. Hinc concluſere medici, aſſuiſſe ſine dubio divinam manum, & Cajetani patrocinium: cui deinde magnanimus Cardinalis gratum ſeſe exhibuit dono argenteo, & lampade etiam argentea librarum fortaſſe ſexaginta, quam Neapolim ad ſepulcrum ſui ſoſpitatoris miſit, ac una ipſum non mediocris magnitudinis calculum in perpetuam accepti beneficii memoriam cryſtallo incluſum.

Varii in eventibus deſperatis liberantur. E

102 In eventibus deſperatis Cajetani opem experti ſunt Petrus Maura, qui evaſit hoſtes eo ipſo temporis articulo, quo educto e vagina gladio armiſque ignivomis tergo ejus imminebat: Franciſcus Garzia, qui prædonum manus, quando id fieri non poſſe videbatur, effugit per Sancti invocationem: Franciſcus Celentius, qui non fuit adſpectabilis aggreſſoribus, gladios manu tenentibus, ut eum in partes conciderent. Antonius Verdoſa e mediis erupit gladiis intactus. Joannes Baptiſta Peregrinus ſubduxit ſe laqueo, quem duo hoſtes capitales collo ejus jam aptarant. Thomas Ferrarius, cœnobita Cæleſtinus, in ſilva quadam involutus ſine ductore, foras eductus eſt a Beato, qui ei apparens viam monſtravit. Antonius Vincentius nomine Cajetani exſtinxit magnum ignem, qui domum ſuam redigebat in cineres. Franciſcus Paulillus in gravi furti crimen vocatus, ac falſo convictus, eodem tempore, quo ſe commendat Beato, ille, qui vere furatus fuerat, conſcientiæ ſtimulis punctus reſtituit. Joannæ Veſpolæ non parva pecuniæ ſumma reſtituta fuit per eamdem invocationem. Ita etiam accidit quibuſdam nautis, dum fieri non poſſe videbatur, ut furtum de- F
regeretur. Eliſabethæ Baracanæ res quædam prætiæ reſtitutæ ſunt eodem tempore, quo amiſſionem commendabat Cajetano. E manibus piratarum extractus eſt Angelus Venetus cum ſua navi, quando jam captus eſſe videbatur. Franciſcus Ignatius eodem modo Turcis ereptus eſt, quando jam in eorum manus pervenerat. In omnibus biſce aliiſque innumeris eventibus deſperatis, veluti ex machina comparuit Cajetanus, virtuteque divina illud, quod apparebat indiſſolubile, fuit evolutum.

Mirum Sancti adverſus damones impetum.

103 Sed veriſſimum eſt, quod omnes adverſitates humanas, ac mala quælibet ſuperent implacabilia odia, quibus nos perſequuntur communes adverſarii noſtri, eorumque iniulius. Quod vero Servus Domini norit eos refrenare ac caſtigare, multi a erudelibus adeo monſtris infeſtati, ac liberati teſtantur. Et certe ultimis hiſce temporibus nihil magis frequenter vilum eſt ad ſepulcrum ejus, quam hujuſmodi homines a dæmonibus poſſeſſi, qui en conducti ſunt, ut a dura iſta obſeſſione liberarentur. Audiebantur horrendi ſtridores ac ſtrepitus, nec non altiſſimæ lamentationes, quod

vide-

A videreni ſe fugari e corporibus humanis. Tuto die
EX EDITIS. ſpectabantur lapides, clavi, imagunculæ cereæ, capillorum tricæ, ſimileſque fœditates, quæ energumeni miſeri ejiciebant ex ore. E parietibus jam pendent res hujuſmodi, tamquam continuarum Sancti victoriarum tropæa. Dicere ſolebat monachus Baſilianus, Joannes Baptiſta Hiſpanus dictus, vir in exorciſmorum uſu exercitatiſſimus, quod, dum quadam vice honoratam aliquam perſonam ſoliis Eccleſiæ armis adjuraret, ſponte ſua dæmon ipſe ſit profeſſus, B. Cajetano adverſus ſpiritus tartareos eamdem illam eſſe potentiam, quam habuere S. Dominicus, S. Franciſcus, & S. Antonius de Padua. *Atque hi quidem ſunt cæleſtes favores, e Siloſii Vita accepti, ac latinitate a nobis donati, quibus magnus Dominus, ac mirabilis in ſuis Sanctis Deus, Servum hunc ſuum illuſtrare apud homines voluit. Alios bene multos numero, ac genere ſuo inſignes, quos laudatus biographus per varias diſcurrendo Europæ regiones, recenſet lib. 3. cap. 15. non tranſcribimus, ob rationes paullo poſt a nobis aſſignandas. Nunc itaque exponemus egregium ejuſdem ac ſingulare patrocinium in peſtifera contagione, quæ Neapolim infeſtavit, & quam laudatus auctor enarrat c. 16. Relatio ejus ex Italico Latine ſic ſonat:*

Exponit auctor lues peſtiferæ. 104 Quia notabilis nimium fuit ſucceſſus peſtiferæ luis, quæ contaminavit, ac miſerum in ſtatum redegit nobiliſſimam urbem Neapolitanam, & nimis etiam manifeſtum ac opportunum auxilium, quod ſua interceſſione ibidem porrexit Cajetanus, narrationem hanc ab aliis ſeparare degrevi, ut diſtinctiorem lectori de ea darem notitiam. Recens etiamnum eſt iſtius calamitatis memoria, nec locum facit animos funeſta recordatione exaſperandi. A tenuibus ac non bene cognitis principiis, ſicut plurvenire fluminibus aſſolet, adeo accrevit malum, ut ſepulcris, campiſque ipſis colluviem ac numerum cadaverum non capientibus, publicæ viæ iis occuparentur, non a vivis amplius, ſed a civibus mortuis atque inhumatis uſitatæ. Prompta Dominorum Neapolitanorum per opportuna ſubſidia fuit providentia. Ad curandos infirmos plura ſunt aperta noſocomia; plura ad mortuorum ſepulturam deſtinata
C loca: non parcebatur pinguibus miniſtrorum ſtipendiis, nec reſtricte dabatur, quidquid pertineret ad medicos & medicinas. In capaciori noſocomio, cui a S. Januario nomen, erant ſemper ſeptem fortaſſe millia infirmorum; e quibus prope ſexcenti moriebantur quotidie, & totidem eo ingrediebantur mortifero mali ictu vulnerati. Subſidiis humanis accedebant divina: prompta quippe erat Sacramentorum adminiſtratio, & recurrebatur ad patrocinium beatiſſimæ Virginis, glorioſi S. Januarii, aliorumque urbis tutelarium Sanctorum; & quia Cajetani nomen tot quotidianis beneficiis, in generis omnis ac ſtatus perſonas diffuſis, admodum tunc erat celebre, videbatur in eo potiſſimum nixa communis fiducia: & monitu quodam interno ſpem omnes firmiſſimam concepere, futurum, ut die anniverſario ejus feſto ſacra, quod celebratur ſeptima Auguſti, videri poſſet ſingulare aliquod miraculum.

Quæ divis modis Neapoli grafſe- 105 Dum itaque crudeliter ſævire pergeret ſtrages, ac divinæ juſtitiæ gladius neutiquam parcens per afflictam circumageretur urbem, tunc potiſſimum concepta de illius Servi Domini patrocinio fides revixit. Quamobrem ubi dicta ſolennitas appeteret, omnes communi cenſuere ſuffragio, piam quamdam exercitationem adhibendam D eſſe, qua rogaretur Sanctus, iſti ut cauſæ advocatus accederet, & ipſi ſe diſponerent ad accipiendam gratiam. Unde nobiles duo ad noſocomii regimen deputati, vere magni animi ac magnæ pietatis viri (quorum unus nuncupabatur D. Philippus de Dura, alter vero D. Thomas Guindazzius) ſervida efflagitatione ſibi porrecta, decreverunt, ut diebus novem antecedentibus, in dicti noſocomii facello exponeretur ſanctiſſimum Sacramentum una cum Sancti imagine; ibidemque cum aliis pietatis exercitiis recitaretur Roſarium beatiſſimæ Virginis. Id quod tali modo executum mandatum, ut tribus diebus proxime feſtum præcedentibus, ad Servi Dei honorem factus ſit maxime ſolennis ac magnificus apparatus per pretioſum altare, luminaria, igneſque lætitiæ teſtes: quibus pietatis ſignificationibus finem impoſuit communio generalis, ipſo ſolennitatis die magno cum affectu & compunctione cordis peracta.

& S. Cajetani patrocinio miſſa ceſſaſſe eſt. 106 Res enimvero mirabilis! Ipſamet peſtifera lues diem illum reverita eſt, non ſecus ac ſi voluiſſet cum obſervare ceſſando ab omni opere ſervili; & conſtans fuit opinio, ne unicum quidem illo die mortuum fuiſſe: & exhine impoſterum, debilitatis viribus ſuis, cœpit cum progreſſu temporis deficere, donec omnino ceſſavit. Beneficium inæſtimabile adeo fuit manifeſtum, ut opus ei non fuerit teſtimonium. Duo tamen nihilominus memorati nobiles, caſu quo contingeret, ut dubitaret aliquis de gratia, quæ veluti tangebatur manibus, & ad confirmationem externorum, plenam ſcriptis ſuis peculiaribus fecere fidem; quæ poſtea in lucem data ſunt, & omnium manibus circumlata, uti & alia perſonarum fide dignarum; quales erant medici locales, nec non cancellarius ac ſecretarius, aliique hujuſmodi miniſtri. Adde ipſam conſtantem opinionem eorum, qui contagio fuerunt infecti, ac dein curati. Quippe poſt purgationem dierum quadraginta, in locis ad hoc deſtinatis, liberati ac ſanati, nec non alia mali ſuſpicione vacui, turmatim & recta ſe contulerunt ad eccleſiam S. Pauli, ut ſuum cum debita gratiarum actione agnoſcerent ſoſpitatorem. Et de hac quoque re prodierunt in lucem certiſſima teſtimonia typis edita. *Agitur ibidem deinde de numeroſis proxime poſt peſtem congregationibus ac ſolemnibus ſupplicationibus ad Sancti altare; adde magnifica vexilla manibus geſtata, ac beatiſſimæ Virginis uti & ejuſdem Sancti effigie inſignita, cum hac inſcriptione:* Ob urbem a peſte liberatam, *Denique urbis Neapolitanæ moderatores, prout ſubditi Siloſius, accepti beneficii memores, ſingulari affectu, voluntatumque concordia, nemine diſſentiente, decreverunt, apud ſummum Pontificem ubique urgendum eſſe, ut in album Sanctorum adſcriberetur, eſſetque urbis Neapolitanæ patronus, Litteras ſuper hac re ad Alexandrum PP. VII, datas profert laudatus biographus pag. 340. & ſequentibus.*

E

F

ANNOTATA.

a *Agitur de eo apud Ciaconium tom. 4. col. 677.*

A

GLORIA POSTHUMA

Ex ſingulari erga Sanctum veneratione per varios Europæ tractus diffuſa; ſepulcrum Neapoli; domus Lutetiæ Pariſiorum.

Pluribus alibi, quæ omittuntur, miraculis inſtruitur de Sancti cultu.

SIloſius *lib. 3. Vitæ cap. 15. prater inſignes illos ac frequentiſſimos cæli favores, quos quaſi Neapoli ejuſdemque locis contermnis non egreſſus, capitibus præcedentibus narraverat, & quos modo nos ea ipſo retulimus, commemorat ferium bene longam plurium aliarum gratiarum, quas magnus noſter Thaumaturgus liberali patrocinio contulit in miſeros mortales in diverſis Europæ regionibus. Sed quandoquidem ſuperiora illa, quæ in Latinum ſermonem convertimus, ſufficere cenſemus ad gloriam Sancti poſthumam, longumque nobis eſſet, ac lectori fortaſſe tetricum, alia hiſce accumulata*

B *exhibere, quæ loco citato videri poſſunt, ut huc tranſcribendis ſuperſedemus; ita tamen, ut variis illi Europæ tractus, quos percurrit laudatus biographus, præbituri nobis ſint novæ materiæ argumentum expendendi, quantopere ſeſe in illis Europæis regionibus & amabilem præſtiterit noſter ſanctus Thaumaturgus ſingulari beneficentia, & quam tenero in illis pietatis affectu amatus fuerit, veneratione ejus quaquaverſum diffuſa. Argumentum quidem præſens obiter attigimus ſupra a Santacrucio §. 4. in initio; ſed ſingillatim illud pertractemus, delibantes e Siloſiana narratione, quæ huc ſpectant. Miracula vero videantur in ſupra dictis.*

In regno Neapolitano,

108 Principium, *inquit*, dabit ipſum regnum Neapolitanum, ad devotiſſimam adverſus Cajetanum affectionem provectum exemplo ſuæ eccleſiæ metropolitanæ, a qua, tamquam a capite, in alia membra derivare facile potuit peculiarem qaemdam effectum, ac reverentiam erga Sanctum. Provincia, quæ Neapoli remotiſſime diſtat, in extrema quaſi Italiæ ora ſita, illa eſt, quam Hydruntinam vocant, & quæ etiam dicitur Salentinorum. Ibi, ac præſertim Alcii, præcipua ejuſdem urbe, neſcio quid peculiaris

C affectus oſtendit Sanctus, ac ſingularem beneficentiam, prompramque in ſuccurrendo voluntatem. *Res probatur ibidem ab exemplis.* Similia ſunt, *uti ſubdit*, alia innumera miracula, quæ Cajetanus fecit in iſta provincia; ob quæ fuere ei multis in locis conſecrata ſacella & altaria, atque expoſitæ ejus imagines publicæ veneration.

In urbe

109 In urbe Tarentina habuit Beatus aliare ſuum in eccleſia principe, ac plurima gratanter mirabilia ibidem patravit. Quod communis lues peſtifera anni quinquageſimi ſexti, in iſtam urbem ſeſe non intulerit, communi ſuffragio acceptum ipſi retulere: maxime, quod eodem illo tempore viſum ſit in ejus ſtatua inuſitatum aliquod miraculum, quod D. archiepiſcopus, nec non canonici omnes, & quotquot concurrerunt eo, obſervarunt. *Res geſta ibidem expoſitur.*

In dioeceſi Tarentina,

110 In dioeceſi Tarentina caſtrum exiſtit, quod Lizzanum nuncupant, ubi placitum fuit Sancto populos iſtos conſolari beneficentia incredibili ac crebris miraculis. Dux Octavius Clodinius ex peculiari ac pia affectione, qua D EX EDITIS. eum proſequebatur, illud effecit, ut in eccleſia majore eſſet altare ipſius nomine nuncupatum; ejuſque ad exemplum eo concurrebant populi iſti, ut in ſuis neceſſitatibus preces porrigerent, non ſine ſingularibus beneficiis, per quæ communis devotio talem progreſſum ac incrementum cepit, ut nullum certius in calamitatibus ſuis haberent perfugium, quam nomen & altare Cajetani. Venit Neapoli ad meas manus longus catalogus miraculorum, ſumma cum fide collectorum ab archipresbytero iſtius territorii: *e quibus pauca ibidem memorantur a Siloſio.*

In utraque Calabria,

111 Inde nunc tranſeundo in Calabriaa amhas, multa ibidem annotanda eſſent; ſed ne longiores ſimus, pauca attingemus: *quæ lector invenies apud ſæpe laudatum auctorem. Hinc in Siciliam pergent, amplam ſeſe ibidem reperturum aſſeris ſcribendi materiem.* Platia, non obſcuri nominis in medio iſtius inſulæ civitas, prima fuit, quæ ſuæ devotionis, nec non benevolentiæ ac potentiæ Beati fructum ſenſit. Quandoquidem currente anno hujus ſeculi quadrageſimo

E primo, obſervantia ac pietas iſtorum civium eo jam proceſſerat, ut in publicam atque conſtantem ejuſdem teſtificationem, communi conſenſu eum civitatis patronum delegerint, ac patrocinium hujuſmodi celebraverint omnino magnifice & religioſe. *Favores, patrocinante Sancto obtentos videre licet apud eumdem ſcriptorem.*

Item Panormi, & alibi,

112 Nobiliſſima urbs Panormitana nos invitat; quæ dum oſtentat Beati ſacelli parietes, quod in magnifica S. Joſephi eccleſia exſtat, omnigenis donis ornatos, videtur ſubminiſtrare ſcriptoribus integram beneficiorum, rerum mirabilium ac portentorum hiſtoriam, quæ in favorem hominum piorum patrata ſunt: qui poſtquam in ſuis neceſſitatibus recurriſſent ad ipſius patrocinium, apertum ſinum, ac promptam Beati manum iovenerunt. *Ad hæc*, ſi reliquam ingrediamur Italiam, fortaſſe non reperiemus, *teſte Siloſio*, civitatem, quæ in pretio non habeat nomen, ſanctitatem, interceſſionem Cajetani, ac annotandi materiem nobis non ſuppeditet. *Enimvero gratiæ ſingulares, quas Sanctus in Dominio Veneto, Vicentiæ potiſſimum, larga manu effudit, argumento ſunt, quod iſtius Italiæ tractus homines ad ſui amorem, fiduciam, ac publicam*

F *veneretionem beneficiis illis ac piis irritamentis egregie provocarit. At de hiſce locis conſuli poteſt biographus, quem diximus, uti & de Urbino in Umbria.*

Liburni extat ſacellum multis ſpiritualibus favoribus inſigne.

113 *Liburnum in Tuſcia ſuam etiam Siloſio dicendi materiem præbet.* Sed hic, *ait*, ſilentio prætereundum non eſt, quod porro ita accreverit pietas erga Sanctum, ut conſecrarint ſacellum in æde ſacra PP. Auguſtinianorum, quo certatim confluunt cives, ac exterai; ibidem celebrantur plures per diem Miſſæ in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis, vel ad accipienda nova. Ibidem quotannis cum pompa, muſica, ac panegyricis dictionibus memoria ejus feſta agitur: & Innocentius X. ad fovendam publicam devotionem, eodem iſto die ibi conceſſit indulgentias plenarias. Ad hæc, creſcente ulterius affectu ac ardore populorum, memorato ſacello adjuncta fuit ſub Sancti auſpiciis congregatio ſeu ſocietas, ab eodem Pontifice Innocentio multis indulgentiis plenariis locupletata, id eſt, eodem die, quo ſodales ibidem

A EXEDITIS. dem inſcribuntur, & in articulo mortis, nec non die VII. Auguſti, annuæ Beati memoriæ ſacro, ac in multis aliis ſolennitatibus anni præcipuis: in altari etiam, ut diebus Lunæ ſingulis, uti & Veneris, ad Miſſam quamlibet, una anima e purgatorio eximeretur.

Quidnam in Hiſpania ac Luſitania, præ cæteris Valentino.

114 Nunc Italia egreſſi ſi per alias Europæ partes exſpatiemur, occurrent enimvero eventus alii notatu digni, in Hiſpania potiſſimum ac Luſitania. Quandoquidem poſtquam Ulyſſipponem perveniſſet, in orientales Indias inde profectorus, pater Ambiverius (*Clericus Regularis, de quo egerat auctor paullo ante*) dici facile non poteſt, quanta cum veneratione exceptum fuerit, ipſo annitente, nomen Cajetani, & quanta eum gratiarum copia cognoſcendum populis illis ſeſe ipſe ſubito præbuerit. In Hiſpania, ac præſertim Matriti, per famam miraculorum brevi tempore vifum eſt ejus ſacellum frequentari ab omni perſonarum gradu; plus ſemel a Philippo IV. rege, & a Maria Anna regina viſitatum; quæ invocatione ac patrocinio Sancti adjuta in difficillimo partu, magnæ lampadis voto ſeſe ei obſtrinxit, quam ſine mora confiei Neapoli juſſit, & ad ſepulcrum ipſius appendi, cum reditu ſufficiente ad perpetuum lumen conſervandum. Multæ ſunt res mirabiles in duabus illis civitatibus regiis patratæ; ſicut multæ ſunt illæ, quas in præſentia operatur Sanctus in urbe Valentina, ac quaſi toto ejuſdem regno; ubi Cajetani dicta fuit fama, & conſpirante affectu ad ipſum recurritur in communibus ac privatis neceſſitatibus.

B

Ejus ſepulcrum.

115 *Sed* Cajetani *ſepulcrum, de quo facta modo fuit mentio per tranſennam, ut ita dicam, propius inſpiciendum ſe offert; quod cum aliquot poſt Viri ſancti obitum annis, translate illuc e priore ſepultura ipſius ſacro depoſito, una cum novo loco ſplendorem novum acceperit, ad gloriam Sancti poſthumam conducet ea, quæ in hanc rem ſcripta exſtant, litteris mandave. Siloſius in Hiſtoria Clericorum Regularium tom. 1. lib. 15. inter ea, quæ narrat ad annum 1581. pag. 605. & 606. memoras inſtauratum Paulinum templum Neapolitanum Clericorum Regularium, ac translatum alio cœmeterium, & eadem occaſione,* Tum quidem, C *inquit*, commodum quædam reperta in inferna templi parte conclavia fuere, pervetuſto atque arenato opere, quibus nil mortuis contumeliandis opportunius.. Quocirca tum transferri hoc tempore conſepulta in veteri conditorio oſſa in ſubterraneam eam eccleſiæ partem deberent, viſum prudenter noſtris, ut præſtantiſſimorum Patrum corpora.. in eodem quidem cœmeterio, ſed ſeparatim conderentur; concinnatoque dextrorſum loco, illa cum eadem humo reponenda inibi curarunt. Demandata res tunc fuit Petro Caraccioli, qui & reliquam templi exædificationem curabat.. Atque is quidem poſtea multis poſt annis, cum de Thienæi ac Marinonii corpore ſtudioſius inquireretur, quorum agitari jam ſanctitas cœperat, ac Thienæi præſertim D virtus publicum in examen revocata, Romanis jam calculis rite comprobaretur; reſtatus ex fide eſt, factam tunc temporis fuiſſe cinerum translationem; oſtenditque quo potiſſimum tumulati loco fuerant; & ut certior res eſſet, eſſodi altius juſſit; invenitque inibi, prout ipſe affirmaverat, conſepulti manes lætitia omnes aſſecere.

ac ventilior locus ſepulcri.

116 Qui poſtea locus dedicatus beato Patri Cajetano fuit, eſtque ſecundum ad dextram templi partem ſacellum, quod maculoſi marmoris cruſtis loricari jam cœptum, columniſque vario item ex marmore exornari, ſplendidiſſimam plane faciem ſuperne repræſentat. Reſpondetque exterior pars hæc ſacelli ſubterraneæ peramplæque reſtodini ſive hypogæo, quod extructum, picturiſque ac emblematibus magnifice excultum ideo voluere noſtri, quod inibi pretiolæ beatorum Cajetani & Marinonii reliquiæ.. jaceant, Ac præterea excitandæ impenſius Fidelium pietati erga ſacros beatiſſimi Patris noſtri cineres, apertum in extima ſacelli parte nobile ſpiramentum fuit, quod intuentium oculos recta ad aram E tranſmittit, quæ in ejus cryptæ medio extitata, Cajetani Pario e marmore ſimulacrum præfert; docetque eo illum monumento tegi, communicato nimirum eum Marinonio ſepulcro, ut quorum eadem fuerat vita, atque unanimis ad invicem charitas, eadem complecteretur urna extinctos. Id quod inſcriptum in ſuperiore ſacello marmor lueulento carmine declarat. *Noſter Auguſtinus Oldoinus in Athenæo Liguſtico inter Joannis Bapt. Juſtiniani Galeatii, Clerici Regularis, lucubrationes pag. 323. aſſignat* B. Cajetanum ovantem Neapoli, ſeu tres de illo diſcurſus.

Domus Pariſienſis rex Gallia cum marmoreo primum lapidem ponit.

117 *Sit mihi fas bona cum lectoris venia biſce meis lucubrationibus coronidem imponere ſingulari aliquot atque ad gloriam Sancti poſthumam illuſtrandam non ignobili certe facie, quod dicici, quando ſuperiora ad pralum præparaveram. Lutetia Pariſiorum vel* S. Cajetanum Thienæum *in ſuo Ordine, quem condidit, vel Ordinem ipſum in ſuo conditore; dicamus potius, utrumque ſimul inſigni publicæ æſtimationis titule condecoratum vidit; quando Eminentiſſimus Cardinalis Mazarinus, domus Clericorum Regularium ibidem fundator, ſereniſſimum Gallitarum regem Ludovicum XIV. nec non ſereniſſimam reginam, matrem ejus, eravit atque exoravit, ut primum exædificanda iſtius domus lapidem ponerent; unde ſancta Anna regalis nomen eidem indium fuit. Domum hanc laudatus rex conſtanti ac regia munificentia deinde etiam ſuſtentavit (* ſeſe *D. Bernardo in fine Vitæ Gallicæ* S. Cajetani; e *qua hæc didici*) *Ludovico parenti ſuo in hoc non degener, qui ſui erga Congregationem Clericorum Regularium ſtudii præbuit teſtificationes, quando in illius, qui eam inſtituit, promovenda beatificatione interpoſuit auctoritatem ſuam; prout ibidem lices videre.* F

OCTA-

OCTAVA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI VI IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Cyriacus, S. Largus, S. Smaragdus & ſocii } MM. Romæ:

S. Nazarius
S. Juliana V.
S. Agape V.
S. Eutychianus } MM. Nicomediæ.
S. Corinthо
S. Diomedes
S. Metrodora V.

S. Hormiſda M. in Perſia.

S. Eleutherius, S. Leonides } MM. in Græcia.

S. Myron epiſc. conf. Thaum. in inſula Cretenſi.
S. Marinus Senex M. Anazarbi in Cilicia.
S. Severus presb. conf. Viennæ in Gallia.
S. Theodorus hegumenus conf. apud Græcos.
S. Mummolus abb. conf. Burdigalæ in Gallia.
S. Æmilianus ep. conf. Cyzici in Helleſponto.
B. Rathardus presb. conf. Dieſſen. in Bavaria.
B. Altmannus epiſc. Patavienſis.
S. Flamianus conf. Galletii in agro Romano.
B. Hugolina virg. Vercellis in Inſubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI:

ULtanum Lindisfarnenſem monachum, *longe ab eo diverſum, qui* I *Maji colitur, neſcio unde hoc die eruerit Menardus in ſuo Martyrologio Benedictino. Apud Colganum, in recenſendis Sanctis Hibernis minime parcum, ex Harpsfeldio ſignatus eſt* XVII *Januarii, quo die a Bollando Colganus nondum editus conſuli non potuit. Si tamen vere eo die colatur, de ipſo agi poterit in Januarii Supplemento ad diem* XVII Januarii.

S. Valerii epiſc. Trevirenſis translatio *ſignatur in additionibus Mſs. Carthuſiæ Bruxellen. Vide quæ de ipſo dicta ſunt, die quo colitur* XXIX Januarii.

S. Colmanum Lindisfarnenſem epiſcopum, *neſcio cur hoc die referri voluit Colganus in notis ad vitam ſeptimam S. Patricii pag.* 181 *columna* 1, *notatione* 167; *ubi agens de inſula Iuisbofinde ita loquitur:* In qua colitur S. Colmanus epiſcopus Lindisfarnenſis, *qui* obiit anno DCLXXIV, VIII Auguſti, *quo fruſtra remiſſus eſt in Prætermiſſos* VII *Martii. Memoria hic lapſum oportet Colganum, qui Sanctum illum* Colmanum *retulit* XVIII *Februarii, quo die geſta ejus a Majoribus noſtris illuſtrata ſunt, ut iſtic videri poteſt* XVIII Februarii.

Sancti Apoſtoli Mathiæ certamen *cum parvo elogio legitur in Menologio Sirletiano, Egnmæ de eo* XXIV Februarii.

S. Quiriaci epiſcopi paſſio Hieroſolymis ſub Juliano *rotunde hoc die annuntiatur in codice Uſuardino Pulſanenſi; alii potiſſimum inſtituunt translationi ejus, hoc die, ut volunt, Anconam factæ. De Quiriacis vel Cyriacis ſatis diſputatum eſt. De Martyre Hieroſolymitano, deque ejus translatione videndus tamen* I *Maji a p.* 439, *ubi res tota pridem diſcuſſa eſt* IV Maji.

S. Theodomum *Lucenſem in Etruria epiſcopum, cur hoc die Caſtellanus in auctariis ſuis retulerit, fateor me prorſus non intelligere, cum ſcire potuerit & debuerit, eum Lucæ coli* XIX *Maji, quo die in Actis noſtris relatus eſt ſub vero nomine* Theodori, *ubi etiam dictum eſt, ab aliquibus* Thodomum *&* Theodolum *appellari; videantur ibi dicta tom.* IV *pag.* 329 XIX Maji.

S. Juſtinus martyr, cujus corpus requieſcit in majori eccleſia beatæ Virginis Pariſiis, *memoratur hoc die a Munerato, Greveno & Molano: at jam in auctariis Uſuardinis monuimus, eumdem ipſum hunc eſſe, qui ab Uſuardo ponitur* I *Auguſti, quo etiam die Acta ejus illuſtravimus, ut proinde recurrendum ſit ad* I Aug.

Sic S. Felix *martyr Gerundenſis huc etiam tranſlatus eſt in codice Hagenoyenſi, ex jam dicto primo die, quo Acta ejus illuſtrata ſunt. Vide igitur ibidem* I Auguſti.

S. Fauſtinus martyr Mediolanenſis *hoc die perperam ſignatur in codice Uſuardino Centulenſi: ſpectat ad diem præcedentem, quo de ipſo actum eſt* VII Auguſti.

Valerianum M. *ſignant additiones Carthuſiæ Bruxellenſis: quem autem inter tot ſynonymos indicare velint, nemo facile divinaverit.*

Duo Martyres ex Tyro *nullam in Menæo Chiffletii, ne nomine quidem tenus noti.*

Marianum monachum & martyrem in Apulia *hoc die ſolus nobis ſignat Ferrarius in Catalogo generali, quem in majori ſuo de Sanctis Italiæ non memoraverat. Virum celebrem fuiſſe novimus, at legitime umquam cultum ut Sanctum, alia quam ſolus Ferrarii auctoritate ſtabilitum vellemus.*

A Ternatius *cum aliis epiſcopis Veſontionenſibus, a Sauſſayo in Supplemento hoc die ſignatus, ex aliis pridie prætermiſſus eſt.*

Rogerius monachus S. Bernardi diſcipulus, *primus cœnobii Meyrenſis in Gallæcia Prior, ſic ibi vitam inſtituit, ut toti illi regioni mirifice profuerit, laudatus a ſymmyſtis & Beati titulo donatus, a quo tamen nobis hactenus abſtinendum cenſemus.*

Cæleſtia petiit David Douglaſius, nobiliſſimo ortu, qui cum in Anglia Eboraci Catholicus deprehenderetur, capite amputato cœleſtium cœtus meruit anno MDLXXV. *Verba ſunt Camerarii in Menologio ſuo Scotico,*

Didacus *Ciſtercienſis monachus, quem in ſerie Prætermiſſorum laudavimus 2 Julii, utpote quod ab Henriquez & aliis tunc ſignatus ſit, hoc die in Kalendario Ciſtercienſi ſic annuntiatur:* Obiit B. Didacus Velazquez S. Raymundi egregius coadjutor, *nempe dum* Mahumetanos fugavit, & Ordinem militarem de Calatrava inſtituit. *Deerat ibi legitimi cultus probatio, quæ cum ex eo tempore non acceſſerit, cogimur & hic eum denuo in eadem ſerie relinquere.*

B *De* Lephado, *hoc die a Ferrario ſignato, ſatis ſuſo egimus in Prætermiſſis diei præcedentis.*

In Hogaris adventus ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti *eſt Grevenі ſingularis commemoratio: verum quæ ad Chriſtum Dominum ejuſque ſanctiſſimam Matrem ſpectant, ad aliud opus pertinere, jam ſæpius & abunde indicatum eſt. Alia eſt ejuſdem Greveni annuntiatio his verbis concepta:* Item feſtum quindecim Auxiliatorum, quorum nomina hæc ſunt Glorioſa Dei genitrix ſemper Virgo Maria, Blaſius, Dionyſius, Eraſmus, Panthaleon, Vitus, Georgius, Ciriacus, Chriſtoferus, Agatius, Euſtachius, Egidius, Barbara, Catharina, Margareta. *De ſingulis jam actum eſt vel agetur ſuo loco, Colunturque præcipue ſub iſto* Auxiliatorum *titulo Langhemii in Germania, ubi ſoli* XIV *numerantur, de quibus Miſſam habemus & librum Germanicum Vitarum compendio continentem. Eſt & apud nos liber Italicus Panormi excuſus, qui numerum* XV *ſervat, etiam abſque*

C *beatiſſima Virgine. Neque vero in nominibus plane conveniunt dicta opera, quæ hic ſatis eſt indicaſſe,*

Demum & Paymon martyr *abſque ulteriori notitia a jam toties dicto Greveno memoratur, quem aliis etiam Faſtis inſertum cuperem,*

Guilielmus martyr *Gazæ in Paleſtina*
Raymundus Rœdanus martyr *Condomi in Gallia*
Franciſcus Gallus confeſſor *in Aprutio*
Joannes a Bucca confeſſor *Panormi*
Electus confeſſor *Dii in Delphinatu*
Gregorius confeſſor *Spoleti*
Jacobus a Teſtera confeſſor *in regno Mexicano*
Andreas de Olmos confeſſor *in India occidua*
Elandia a Corceyo virgo *in territorio Bizunt,*

} *Titulo beati donantur ab Arturo in Martyrolog. Franciſcano, & ultima etiam in Gyneceo, uti & tres ſequentes,*

Gertrudis martyr *in Anglia* D
Aoonyma *in Brabantia*
Adeltrudis vidua *in Arvernia*
Hedwigis regina vidua *in Polonia*
Cæcilia Gonzaga *Mantuæ*
Cæcilia alia *etiam Mantuana*

} *addantur ad Hubero in Menolog. ſed abſque titulo,*

Hartwicus *abbas Tegernſenſis in Bajoaria refertur hoc die a Mabillonio inter Sanctos Ordinis, verum cum ſolo* venerabilis *titulo.*

Joannes Abercrombius presbyter a ſatellitibus miniſtris propter fidem peremptus *ſignatur hoc die in Menologio Scotico Dempſteri.*

Orus *aliquis Electorum archimandrita pro anno Chriſti* 370 *notatur in Acie bene ordinata P. Philippi Viſitantini, quod ſatis eſt his indicaſſe.*

Item beatæ memoriæ Helgeri confeſſoris, Ordinis Prædicatorum, filii Comitis, *ſunt verba Greveni, quæ Uſuardo ipſi parum apte tribuit Marcheſius in ſuo Diario Dominicano, ubi de Ordinis ſui ſcriptoribus acerbius conqueratur, quod de tanti Viri geſtis tam parce & jejune egerint. Nos cultum ejus quærimus, de quo nihil compertum eſt hactenus, ut vel ſepulturæ locus ignorari videatur, licet hinc inde* Beati E *titulo donetur.* Urſionem, *neſcio quem, nec unde acceptum,* Hilgero *jungit Floravium.*

Rinalducci *duo, ambo Peruſini laudantur etiam hoc die a Marcheſio, ſed ſimpliciter.*

Alphonſus a S. Matthæo *ſignatur ab eodem & eodem modo in Luſitania.*

Sancti decem Aſcetæ Ægyptii, in pace quieſcunt, *ex Menæis magnis Græcis. Adde Menologium Sirletianum. At de his ſufficias hoc loco meminiſſe.*

De Artemia *Diocletiani, ut volunt, filia, & quidem virgine & martyre jam non uno loco egerunt Majores noſtri, ut* XVI *Januarii ad Vitam S. Marcelli num.* 29, XVI *Martii in Prætermiſſis & alibi, uſquam auſi inter Sanctos ei locum dare, quidquid in nonnullis Uſuardi auctariis, Paucirole & aliis* Sanctæ *nomine inſignita ſit. Ferrarius eam ad* XII *& XVI Auguſti neſcio qua occaſione etiam memorat, Nobis hoc plura dicenda non ſunt, cum in hodierno Commentario ad Acta S. Cyriaci &c. § 3 e* F *num.* 29 *de ea abunde actum ſit,*

Darium, *inter plures ſynonymas unam, ad hunc diem referri cupit Colganus in Vita S. Brigidæ pag.* 545 *notatione* 67, *ex Martyrologio Tamlactenſi, ubi ita annuntiari dicitur:* Hac die Dariæ virginis quæ obiit anno octuageſimo ætatis ſuæ. *Vellem, ea adjeciſſet, ex quibus de geſtis, virtutibus, miraculis & cultu conjectura fieri poſſet. Certe ex iis verbis non conficitur quod nobis neceſſarium eſt, ut* Dariæ *iſti locus hic dari poſſit,*

Certamen ſancti martyris Antonini *refertur cum elogio in Synaxario, ex Menologio Baſilii imperatoris collecto, Agemus de eo cum Menæis magnis excuſis die proxime* IX Auguſti,

Arciſium *nobis hodie deſcribis Uſuardus Bruxellenſis, qui apud alios ignotus eſt: nec mirum, cum nomen corruptum ſit ex* Urſacio, *cujus proprium elogium hic male aptatur, referendum nempe ad* XVI Auguſti,

S. Dubricii archiepiſcopi urbis Legionum in Britannia *eſt additio Carnuſiæ Bruxell. ad Greve-*

num:

A unum : *nobis alius iſtius nominis Sanctus notus non eſt præter Landavienſem in Wallia epiſcopum, qui colitur* XIV Novembris.

S. Faganus *a Wilſono ad hanc diem in Martyrologio Anglico refertur, tamquam diſtinctus a* Fugatio, *quem eidem Martyrologio ad diem* XXVI *Maji iaſeruit. Ut nihil hic dicamus de fabuloſa Wilſoni annunciatione, quam Majores noſtri in Actis S. Joſephi ab Arimathæa ad diem* XVII *Martii jam partim exploſerunt, probabilius putamus, hunc* Faganum *eſſe eumdem cum* Fugatio, *qui a Pontifice Romano ad Lucium Britannorum regem, fidei prædicanda cauſa miſſus fuit. Præter Alfordum noſtrum,* D *alioſque ſeveriores criticos, ad eam identitatem agnoſcendam uti movet Joannes Brompton, auctor Anglus ſeculi* XII, *qui inter decem veteres Angliæ Scriptores editus, col.* 725 *illum fidei præconem, qui ad Lucium regem ſeculo ſecundo miſſus eſt,* Faganum *appellat. Cum itaque deceſſores noſtri* Fugatium *inter prætermiſſos die* XXIV *&* XXVI *Maji remiſerint ad Acta S. Lucii regis Britannorum, nos* Faganum *remittimus ad eadem Acta, quæ cum Martyrologio Romano illuſtranda ſunt die* III Decemb.

DE SS. CYRIACO, LARGO, SMARAGDO, ET SOCIIS MARTYRIBUS

B E

ROMÆ.

COMMENTARIUS HISTORICUS. C.C.

§ I. Antiquus horum Martyrum cultus; ſed intricatæ de iiſdem Martyrologiorum annuntiationes.

Colligimus immemorabilem horum Martyrum cultum, tumulo ſuo ſtanti indicio.

JAm *a multis ſeculis celebrem fuiſſe horum Martyrum venerationem, colligimus ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui inter Vitas Romanorum Pontificum de Honorio I Papa ſic ſcribit :* Fecit & eccleſiam beato Cyriaco a ſolo, via Oſtienſi, milliario ſeptimo, ubi & donum obtulit. *Deinde in geſtis Leonis III, & Benedicti pariter III enumerat dona, quæ Pontifices iſti in eadem eccleſia obtulerunt. Ex via Oſtienſi & milliario ab urbe ſeptimo confidenter concludimus, hæc ad* S. Cyriacum *noſtrum & hodiernos Martyres ſpectare. Opinioni noſtræ aſſentitur Paulus Aringhus, dum lib.* 3 *Romæ ſubterraneæ cap.* 5 *de eccleſia illa tradit ſequentia :* Quæ quidem eccleſia, *inquit*, una cum cœmeterio, ſolenni ritu Dei dicata fuit in honorem beatiſſimi illius martyris Cyriaci, qui cum Largo & Smaragdo, & aliis viginti ſub Maximiano, pro fidei confeſſione datis cervicibus, martyrio coronatus eſt : quorum recolenda jugiter memoria in Martyrologio Romano, iterato laudum præconio celebratur ; natalis nempe XVII Kalendas Aprilis, & tranſlationis VI Idus Auguſti ; eum ſanctus Marcellus Papa a via Salaria eorumdem corpora in Lucinæ matronæ prædium, via Oſtienſi, ſeptimo ab Urbe lapide, tranſtulit, ut eorumdem teſtantur Acta.

Et cœmeterio ſancti Cyriaci,

a *Quod vero attinet ad cœmeterium* S. Cyriaci, *de quo Cencius Camerarius & Petrus Manlius etiam meminerunt, & quod ab immemorabili tempore nomen hujus ſancti Martyris geſſit, id ab Antonio Boſio, indefeſſo ſacrorum cryptarum indagatore, diligenter inveſtigatum eſt, ut laudatus Aringhus libro proxime citato cap.* 9 *teſtatur his verbis* : Verum his omnibus, quæ manu oculiſque aſſecutus jam fuerat, nullatenus Boſius acquieſcens, eamdem rurſus Oſtienſem viam perluſtrare excogitat, ut perantiquum ſaltem beati Cyriaci cœmeterium, quod ipſamet via, ſeptima ab Urbe lapide, exſtare didicerat, curioſius inveſtigaret. Anno igitur a partu Virginis ſexcentelimo ſeptimo ſupra milleſimum, menſe Majo, conſtanti animo iter aggrediens, ad locum tandem pervenit, qui, ut a loci ejuſdem incolis accepit, SANCTI CYRIACI PRÆDIUM, nuncupabatur. Porro hoc juxta Tyberim ſitum erat, in cujus ſiniſtro prædii latere exiguus mons quidam ſeu collis attollitur, ubi in jugi medio, pervetuſtæ ſancti Cyriaci eccleſiæ veſtigia conſpiciuntur, & in ipſiuſmet collis ſummitate collapſorum ruinæ inſignium ac prægrandium ædificiorum conſpiciendæ exhibentur : locus vero adhuc beati Cyriaci nomen obtinet. F

quod Boſius indagavit.

3 Nullus autem, etſi omni inter perſcrutandum ſtudio adhibito, cœmeterii aditus adinveniri potuit ; adnotare tamen juxta præmemoratæ eccleſiæ ruinas licuit, cryptam quamdam calce oblinitam ſubſterni, quæ duabus columnis ſeu pilis ſuffulcitur, quadriforme in tholi medio foramen præ ſe ferentem : quæ quidem crypta an alicujus quondam cœmeterii pars fuerit, an potius cubiculum quoddam colligendis in unum conſervandiſque aquis veterum Romanorum opera atque induſtria deſtinatum, penitus latet. Quamvis, etſi aquis illam excipiendis ſervandiſque uſui olim exſtitiſſe aſſeratur, nil minus obſtet, quin & eadem pariter cœmeteriali Chriſtianorum uſui poſtmodum inſervire, eidemque adjungi potuerit. Id certum interim eſt, cœmeterium ibidem exiſtere, ut ipſemet Boſius ſe ab ejuſdem loci incolis accepiſſe fatetur ; detectus nimirum ibidem fuiſſe aliquando ſecretos quoſdam ac abditos terræ hiatus, per quos nonnulli inferiorem terræ ſinum penetrantes, ſe quamplura defunctorum oſſibus referta ſepulcra vidiſſe teſtati ſunt, ut in aliis, quæ tot adnumerantur, cœmeteriis quivis unus videre ac contemplari conſuevit. *Nullos etiam hujus cœmeterii aditus detegere potuit Marcus Antonius Boldettus, quamvis anno* 1715 *eumdem locum operoſe exa-*

A Auct. G.C. *minaverit, ut ipſemet in Obſervationibus ſuis Italicis ad cœmeteria Martyrum lib. 2 cap. 18 pag. 549 indicat. Etſi autem certiora & clariora hujus cœmeterii monumenta hactenus inveniri non potuerint, tamen ex memoratis Pontificum Romanorum donis ac ipſis collapſæ jam eccleſiæ iſtius ruderibus facile eruimus immemorabilem S. Cyriaci cultum, qui nunc ex Faſtis eccleſiaſticis non parum confirmabitur.*

Antiquum Kalendarium Romanum, quod Leo Allatius Operi de Conſenſione Occidentalis & Orientalis Eccleſiæ a col. 1487 inſeruit, hac die memoriam ſolius S. Cyriaci celebrat; ſed nec titulum martyris ei addit, nec locum confeſſionis aut martyrii exprimit. Eodem plane modo ad diem XV *Julii &* VIII *Auguſti refertur in altero Kalendario Romano, quod inter annum Chriſti 714 & 731 exaratum eſt, ut editor illius Joannes Fronto in Prænotatis pag. 62 oſtendit. Fronto autem in notis ad* XV *Julii putat, ea die repeti nomen ejuſdem S. Cyriaci, eo quod tunc aliqua eccleſia ſub ejus patrocinio conſecrata fuerat. Quidquid ſit de hac conjectura, videtur Wandelbertus hæc aut ſimilia Kalendaria ſecutus eſſe, dum die* VIII *Auguſti ſolum S. Cyriacum ſimpliciter exornat ſequenti verſiculo:*

Ætherium ſenis penetrat Cyriacus honorem.

At idem Martyrologus duos ſocios adjungit S. Cyriaco, quando ad diem XVI *Martii ſic canit:*

Septima poſt decimam Aprilis de morte Kalendas
Præcedens, Cyriaci & Largi ſplendet honore;
Smaragdique ſimul pretioſo ſanguine vernat.

Ex his verſiculis utcumque colligimus, hos tres Sanctos pro Chriſto ſanguinem fudiſſe. Gregorius I Papa in Libro Sacramentorum diſerte indicat, S. Cyriacum laurea martyrii coronatum fuiſſe, ubi VI Idus Auguſti *annuam ſolius* beati Cyriaci martyris *feſtivitatem triplici commemoratione celebrat.*

Kalendarium Romanum ſeculi IV, *quod Bucherius noſter primum typis vulgavit, die* VIII *Auguſti plures S. Cyriaco ſodales ita addit:* Sexto (*ſubintellige Idus Auguſti*) balliſtaria *, Cyriaci, Largi, Creſcentiani, Memmiæ, Julianæ, & Smaragdi. *Georgius Eccardus, qui ex Ms. codice Cæſareo nuper idem Kalendarium in Corpore hiſtorico medii ævi tomo 1 col. 23 & 24 edidit, veriſimillime juxta apographum ſuum inverſo diei ordine ac continua ſerie referri ſequentia:* VI Idus Aug. Secundi, Carpoſani, Victorini, & Severiani, Albano & Oſtenſe, VII Balliſtaria Cyriaci, Largi, Creſcentiani, Mimmiæ, Julianæ, & Ixmaracdi. *Forſan in illo codice Cæſareo duæ diverſorum dierum annuntiationes confuſæ ſunt: nam in Martyrologio Hieronymiano, quod Edmundus Martene tomo 3 Theſauri anecdotorum exhibet, & quod ab annis circiter mille conſcriptum exiſtimat, die* VII *&* VIII *Auguſti hæc diſtincte leguntur:* VII Idus Auguſti. Fauſtini, Anſenti, Quitiaci, Donati confeſſoris, Carpoſori. *Deinde autem immediate in altera linea ſic ſequitur:* VI Idus Auguſti. Romæ Secundini, Cyriaci, Agapæ virginis, Severiani,

At hic nulla fit mentio de Largo, Smaragdo, Creſcentiano, Memmia, & Juliana, quos vetuſtiſſimum Kalendarium Bucherianum una cum S. Cyriaco receſſet. Unde non prorſus temere ſuſpicamur, in hoc Martyrologio Edmundi Marſene aliqua nomina Martyrum perperam omiſſa ac tranſpoſita eſſe. Hæc ſuſpicio noſtra creſcit, quia D *in alio veteri Martyrologii Hieronymiani apographo, quod Franciſcus Maria Florentinius notis illuſtravit, ſub eodem die* VI Idus Auguſti *plures Sanctos ſimul legimus in hunc modum:* Romæ natalis ſanctorum Secundini, Severiani, Carpofori, Victorini, Albani, Et in via Salutaria Hoſtenſi Cyrici, Largi, Creſcentiani, Memmiæ, Julianæ, Ciriacitis, & Smaragdi, Secundi, Albani, Victoriani, Fauſtini, Donate, Felicis. *Sed propter hanc annuntiationem quiſpiam dubitare poſſet, utrum omnes iſti fuerint ſodales S. Cyriaci, & an ad eamdem Martyrum claſſem pertineant, quandoquidem in antiquiori noſtro Martyrologio Epternacenſi Sancti illi ita memorantur:* VI Kal. Auguſti. Romæ Secundi, Severiani, Carpofori, & in Albano Victorini, item Cyriaci, Largi, Creſcentiani, Nemici, Julianæ, Cyriacitis, Zmaragdi, Secundi, Albani, Victoriani, Fauſtini, Donatæ, Felicia.

Florentinus hoc loco in notis propter particulam item *putat, in prima Martyrum Romanorum* E *claſſe* S. Cyriacum *deſiderari, vel textum hujus Martyrologii ita legendum eſſe:* Item in Albano, Cyriaci, Largi &c. *Præterea ibidem ex codice Corbejenſi probat, aliquos ex his Martyribus via Oſtienſi paſſos eſſe vel antiquitus coli conſuevisse; alios via Salaria, & ab imperito librario ſæpius* viam Salutariam *pro* via Salaria *vitioſe ſcribi. Denique ex variis Martyrologiorum collationibus concludit, in illa annuntiatione veroſimiliter diverſas Martyrum claſſes indicari, quamvis hos conjecturas ſuas fide amanuenſium niti non diffitetur. Nobis inſuper videntur hic nonnulla Sanctorum nomina luxata & repetita, ita ut clariorum Martyrum diſtinctio ſperari vix poſſit.*

Verum hæc intricata difficultas augetur ex Martyrologio Uſuardino, quod ad diem XII *Auguſti poſt matrem S. Afræ, aliaſque mamyres Auguſtanas, in autographo Carolino ſic habet:* Paſſi ſunt item eodem die in præfata civitate (*non poteſt intelligi niſi civitas Auguſtana, de qua immediate antea agit*) Quiriacus, Largio, Creſcentianus, Nimmia, Juliana cum aliis viginti, *Anonymus monachus Benedictinus, qui Pariſiis Martyrologium Uſuardinum anno* 1718 *ex codice San-Germanenſi tandem in lucem protulit, in* F *obſervatione ſua ad hunc locum notat, præcedentem Martyrum annuntiationem in Carolino autographo ſic ſe habere, quemadmodum retulimus. Sed ibidem aſſerit, illam ab ipſo Uſuardo correctam eſſe, atque nunc ita legi:* Eodem die paſſi ſunt Romæ ſub præfecto Pertinace Quiriacus, Largio, Creſcentianus, Nimmia, Juliana cum aliis viginti. *Si Sancti iſti Romæ martyrium ſubierint, quis facile credat, illos diſtingui ab hodiernis noſtris, cum hic ferme omnentur idem Martyrum numerus, & occurrant eadem fere nomina, quæ in Kalendariis & Martyrologiis ad diem* VIII *Auguſti recenſentur?*

At memorata Uſuardi correctio nondum facta eſt in Martyrologio Romano, quod die XII *Auguſti hæc habet:* Auguſtæ Vindelicorum ſanctæ Hilariæ, matris beatæ Afræ martyris, quæ eum ad ſepulcrum illius excubaret, ibidem pro fide Chriſti a perſecutoribus igni tradita eſt cum Digna & Euprepia, & Eunomia ancillis ſuis. Paſſi ſunt eodem die in præfata urbe Quiriacus, Largio, Creſcentianus, Nimmia & Juliana cum aliis viginti. *Neque hanc Uſuardi correctionem ſecutus*

eſt

A *eſt Epiſcopus Equitinus, dum in Catalogo Sanctorum, poſt relatum S. Hilariæ ac ſociarum martyrium, lib. 7 cap. 55 plures ex illa Martyrum claſſe nominatim ita expreſſit*: Quiriacus, Largus, Crescentianus, Memmia, Juliana, Leonides, Eutychianus, Diomeda, Chariton, Philadelphus, Agapes, & Petrus cum aliis tredecim apud eamdem civitatem Auguſtam in Creta (*hic veroſimiliter vocabulum* Creta *vitioſe pro* Rhetia *ſcriptum eſt, ut in Actis S. Afræ ad diem* v *Auguſti oſtenditur*) paſſi ſunt: qui omnes pro confeſſione nominis Chriſti decollati martyrium conſummaverunt pridie Idus Auguſti. Hæc Ado ex Martyrologio Hieronymi. *Ego in Adone & Martyrologia Hieronymiano ad hanc diem nihil ſimile turveni.*

Intricata difficultates occurrunt.

10 *Si ex Adone aut Hieronymo conſtaret, hos Martyres Auguſtæ Vindelicorum die* XI *Auguſti paſſos eſſe, non prorſus improbabiliter mihi perſuaderi ſinerem, Martyres illos Auguſtanos ab hodiernis Romanis differre, etiamſi magna ſimilitudo inter nomina eorum reperiatur. Verum non eſt etiam contemnenda Uſuardi emendatio, cui veteres aliquot*

C *Muſei noſtri codices adſtipulantur. Et tamen correctio non tollit omnem difficultatem, licet nobis facilius perſuadeat, aliquos ex hodiernis Martyrum claſſe ad diverſos dies referri, aut forte totam pugilum illorum turmam cum altera perperam confundi: Uſuardus enim notat, hos Martyres Romanos* ſub præfecto Portinaco *paſſos eſſe, cum tamen Ado & Acta, Uſuardo antiquiora, diſerte affirment, hodiernos Martyres Romanos juſſu Maximiani imperatoris* ſub Carpaſio vicario *poſt varia tormenta capita truncatos fuiſſe. Videor hic undique tenebras, quas hactenus diſſipare non poſſumus, niſi aliquid lucis accedat die* XII *Auguſti, quo hæc omnia accuratius diſcuti poterunt. Interim ex dictis patet, nos de annubus* S. Cyriaci *ſocius nihil certi ſtatuere poſſe. Quapropter etiam in titulo hujus Commentarii tantum expreſſimus ea Martyrum nomina, quæ in hodierno Martyrologio Romano invenimus. Attamen per decurſum videbimus, quinam ex illis apud alios Martyrologos nominentur.*

Eidem Martyres in plerisque Martyrologiis

B 11 *Plerique Martyrologia hos Sanctos bis memorant, & una die martyrium illorum, ac altero translationem eorumdem celebrant: ut enim alia hoc loco prætermittamus, vetus Martyrologium Romanum, a Roſweyda noſtra editum, decimo ſeptimo Kalendas Aprilis hæc tradit*: Romæ, Cyriaci martyris, Largi & Smaragdi, & Cruſcentiani martyris, & aliorum XX. *Dio autem ſexto Idus Auguſti memoriam* S. Cyriaci, *non expreſſis ſociorum nominibus, ita repetit*: Romæ via Oſtienſi, Cyriaci martyris cum aliis XXI, quando VIII die menſis Auguſti reconditi ſunt. *Hic obiter obſervo, Martyrologium illud circa numerum ſodalium* S. Cyriaci *ſibi non conſtare: cum enim antea* S. Cyriacum *cum tribus nominaſſet, illi & hic alios* XX *ſocios addit, adeoque claſſem* XXIV *Martyrum conſtituit; poſtea vero tantam Martyres* XXII *univerſim computat, dum ſoli* S. Cyriaco *commilitones* XXI *adjungit. Sed relicta hac minuti momenti diſcrepantia, ad alias Martyrologiorum annuntiationes procedamus.*

bis celebratur.

12 *Ado Viennenſis die* XVI *Martii & VIII Auguſti ampliora horum Martyrum Acta in compendium redegit; at illa Actorum ſynopſis ſcatet erroribus hiſtoricis, ut paragrapho ſequente oſtendere conabimur. Quare Uſuardus, qui Adonem pra oculis habuit, prudenter plura ex his omiſit, & in Martyrologio ſuo ad diem* XVI *Martii breve eorumdem Martyrum elogium texuit his verbis:* Romæ paſſio ſancti Cyriaci diaconi, qui poſt longum carceris macerationem, reliquata pice perfuſus, & ſio cataſta extentus ac tractus, etiam nervis & ſuſtibus cæſus, ad ultimum cum Largo & Smaragdo, & aliis viginti, jubente Maximino, capite truncatus eſt. Horum tamen feſtivitas ſexto Idus Auguſti recolitur, quo die a beato Marcello Papa eorum corpora ſunt levata, & venerabiliter tumulata. *Dein autem die* VIII *Auguſti idem Martyrologus de his Sanctis iterum ſic breviter agit*: Romæ via Oſtienſi, natalis beati Cyriaci diaconi, & ſanctorum martyrum Largi & Smaragdi cum aliis viginti, tempore Diocletiani imperatoris. *Saltem Uſuardus utroque loco viginti tres fidei Chriſtianæ pugiles conſtantice numerat. At non ſatis clare intelligo, quomodo hic* S. Cyriacum *cum ſociis colleget* tempore Diocletiani imperatoris, *cum ſuperius illum*, jubente Maximino, *interfectum juſſiſſe ſcripſerit. Facile tamen fieri potuit, ut* Maximinus *pro* Maximiano *ſcriptus fuerit, quem etiam auctores antiqui, præſertim Græci, ſæpius cum Maximino confuderunt.*

E *ac ſub diverſis imperatoribus collocantur.*

13 *Propterea forſan Martyrologium Romanum, quo hodiernum utimur, pro* Maximino *ſubſtituit* Maximianum, *& martyrium eorumdem Sanctorum Diocletiano ac Maximiano ad diem* VIII *ita tribuit*: Romæ ſanctorum Martyrum Cyriaci diaconi, Largi, Smaragdi, cum aliis viginti, qui in perſecutione Diocletiani & Maximiani paſſi ſunt decimo ſeptimo Kalendas Aprilis. Eorum corpora, a Joanne presbytero via Salaria ſepulta, ſanctus Marcellus Papa in prædium Lucinæ via Oſtienſi hac diu tranſtulit: quæ poſtea in Urbem delata, in diaconia ſanctæ Mariæ in via Lata recondita fuerunt. *Cum Uſuardus hos Martyres primum collocaverit ſub Maximino vel Maximiano, ac deinde ſub Diocletiano, ut ſupra vidimus, collector hodierni Martyrologii Romani veroſimiliter utrumque tyrannum repreſſit, etiamſi hæc chronologia conciliari non poſſit cum Adone, qui diſerte aſſerat,* S. Cyriacum *a Maximino captum & carceri mancipatum eſſe* poſt mortem Diocletiani (*tunc utinam Sanctus ille ex Perſida Romam rediiſſe dicitur*) *ac poſtea demum*, jubente Maximino, *capus amputandum præbuiſſe. Si in re tam obſcura conjecturam facere liceat,*

F *cum hodierno Martyrologio Romano ſuſpicabimur*, S. Cyriacum, *ejuſque ſocios laurea martyrii coronatos fuiſſe in terribili & communi illa perſecutione, quam Diocletianus & Maximianus poſt initium ſeculi quarti contra Chriſtianos ubique concitarunt. Illud autem, quod Ado huic conjecturali chronologiæ contrarium tradit, deſumpſit ex Actis horum Martyrum, quæ jam paulo exactius diſcutiemus.*

§ II. Auctoritas veterum Actorum examinatur.

Cum Acta horum Martyrum antea omnino edita fuerint,

BOllandus noſter ad diem XVI *Januarii ex variis Mss. codicibus edidit Acta S. Marcelli Papæ, quibus geſta* S. Cyriaci *aliorumque martyrum immixta ſunt, & cum eminentiſſimo Baronio conſuit, ea omnia hunc inde correctione quadam indigere. Inſuper hæc Acta S. Marcelli, ſerta propter vetuſtatem nominis & temporis, cum geſtis S. Marcellini præceſſoris non parum confuſa ſunt, quemadmodum in Actis S. Marcellini Papæ, ad diem* XXVI *Aprilis illuſtratis, accura-*

AUCT. G. C. *tus obſervatam eſt. Ex hac utriuſque Pontificis confuſione, aliiſque anachroniſmis aperto colligimus, anonymum Actorum illorum ſcriptorem longe diſtare a tempore, quo res iſtæ contigerunt. Sed eſto ignoremus determinatum ſeculum, quo auctor anonymus ea ſcripſit, tamen confidenter aſſerimus, ſcriptorem illum ante ſeculum unum ſeu tempora Adonis Vienenſis vixiſſe: nam ex ipſa Actorum lectione liquet, Adonem hæc aut plane ſimilia præ oculis habuiſſe, dum compoſuit duplicem S. Cyriaci & ſociorum annuntiationem, quam mox referemus.*

ex duplici Adonis annuntiatione

15 *Porro non judicamus, geſta horum Martyrum ex amplioribus S. Marcelli Actis hic excerpenda aut recudenda eſſe, ac actum agamus: ut enim eruditus lector etiam hoc loco de illis cordatum judicium ferat, ſufficiet ſola Actorum illorum ſynopſis, quam Addo ad diem* XVI *Martii &* VIII *Auguſti ex longioribus Actis fideliter ita contraxit*: Romæ natale S. Cyriaci, qui poſt longam carceris macerationem, quam ſub Maximiano pertulit, cum Sciinnio condiacono ſuo, & Smaragdo & Largo, poſt multa facta miracula, in quibus filiam
B Diocletiani Artemiam, ipſius rogatu a dæmonio curavit ac baptizavit; filiam quoque Saporis regis Perſarum Jobiam, miſſus illo pro hoc a Diocletiano, æque liberavit dæmonio, ac haptizavit cum ipſo rege & aliis quadringentis triginta; redient Romam poſt mortem Diocletiani, tentus eſt inter alios Chriſtianos a filio ejus Maximino, & in cuſtodiam miſſus, eo quod ſororem ſuam Chriſtianam feciſſet. Deinde præcepit, ut die proceſſionis ſuæ nudus, catenisque obligatus ante rhedam ejus traheretur. Et poſt hoc eductus de carcere cum ſociis Largo, Smaragdo & Creſcentiano, per Carpaſium vicarium pice reliquſta caput ejus perfulum eſt. Et rurſum poſt diet quatuor eductus denuo de carcere, in cataſta extentus, ac tractus nervis, & fuſtibus cæſus, poſt dies, juhente Maximiano, capite truncatus eſt cum Largo & Smaragdo, & aliis viginti. Scripium eſt in geſtis Marcelli Papæ. Porro iplo tempore Maximinus interfecit ſororem ſuam Artemiam.

C *hic exhibemus compendium prunedem,*

16 *Dein Addo die* VIII *Auguſti memoriam eorumdem Martyrum repetit, & altera Actorum partem ſic in compendium redigit*: Romæ via Oſtienſi, milliario ſeptimo, natale ſancti Cyriaci martyris. Poſtquam Maximinus Auguſtus juſſit, ut omnes, qui erant in cuſtodia una cum Cyriaco diacono, capite truncarentur, & promiſcui ſexus numero viginti & unus decollati via Salaria intra thermas Saluſtii foras muros eſſent, eorum corpora collegit noctu Joannes preſbyter, & ſepelivit in eadem via ſub die ſeptimo Kalendarum Aprilium. Poſt dies vero octo veniens beatus Marcellus epiſcopus cum Lucina, matrona Chriſtianiſſima, corpora Sanctorum condivit cum aromatibus & linteaminibus; deinde ſuſtulit ea, & tranſtulit in prædium ſuum via Oſtienſi, milliario ab urbe Roma ſeptimo, & manu ſua recondidit in ſarcophagis lapideis, eum quibus & beatum Cyriacum, octavo die menſis Auguſti. Carpaſius vero vicarius petiit domum beati Cyriaci, quam donaverat ei Diocletianus Auguſtus; & eam ſtatim Maximinus Auguſtus conceſſit. Et ingreſſus in eam, invenit locum, ubi ſanctus Cyriacus fontem ædificaverat, quem conſecraverat ſanctus Marcellus Epiſcopus, ubi venientes ad fidem hapiizabat ſanctus Cyriacus: in quo loco Carpaſius balneum ſibi ſtatuit. Et dum laviſſent & epulas exhibuiſſent Carpaſius & novemdecim pariter cum ipſo, ac deſiderent fidem Chriſtianam, ſubito ceciderunt, & mortui ſunt. Beatorum autem D
Martyrum paſſiones, id eſt Cyriaci, Largi, & Smaragdi, ſuis locis in præſenti Kalendario notatæ ſunt XVII Kalendas Aprilis ſub Maximino Auguſto & Carpaſio vicario. *Hæc omnia Notkerus in Martyrologio ſuo ad diem* VIII *Auguſti, paucis mutatis verbis, ex Adone etiam tranſcripſit.*

17 *Priuſquam de hac hiſtoriæ ſynopſi judicium noſtrum proferamus, juverit audire, quid eminentiſſimus Baronius de ipſo Actorum fonte cenſuerit, dum in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 309 *num.* 6 *ſic ſcribit*: Extant Marcelli Papæ Acta, in nonnullis tamen (ut ſuperius quoque attigimus) corrigenda; ot, quod ad præſentem rem ſpectat, de tempore, quo Marcellus paſſus, loco Maximini Maxentius reſtituendus eſt. Rurſum vero cum in iiſdem agitur de Cyriaco diacono cum Largo atque Smaragdo miſſo a Diocletiano ad Saporem regem Perſarum, ut ejus filiam a dæmone obſeſſam liberaret, & quæ habentur de eodem rege Perſarum ab eodem haptizato, haud nobis ſatis arridenti oam eum duo fuerint Sapores, reges Perſarum, ſenior claruit temporibus Valeriani imperatoris, quem & captivum duxit, & ignominioſe uſque ad obi- E
tum uſus eſt, de quo Julius Capitolinus, Trehellius, Victor, Eutropius auctor eſt. Poſt hunc autem regnaſſe ponuntur in Perſide Hormiſdas, & Vararanes, ac tertio loco Narſes.

ſe quibus eminentiſſimus Bar. ronius

aliqua emendanda exiſtimat.

18 Eſt mentio de Narſete apud Vopiſcum in Probo; hunc vero fuiſſe avum Saporis juniorit atque Hormiſdæ ejus fratris, teſtatur Eutropius, adverſus quem bellum geſſit (ut dictum eſt ſecundo tomo Annalium) Galerius Maximianus, de quo triumphum egiſſe Diocletianum anno decimo octavo ſui imperii, Euſebius tradit in Chronico; licet Caſſiodorus, quem refellimus, ejuſmodi triumphum in aliud tempus referat. Huic autem Narſeti ſucceſſiſſe Mridatem, tenuiſſeque regnum annos ſeptem & menſes novem, teſtatur Agathias; poſt quem regnaſſe Saporem affirmat, quem dicimus juniorem: regnumque cepiſſe hoc anno (*utrumvis Chriſti* 302, *cujus geſta Baronius ibi recenſet*) dici ſortaſſe poſſe videtur, ſi Narſetem deſiiſſe regnare dixerimus ab eo tempore, quo F
a Romanis eſt ſuperatus. Sic igitur nullo pacto ſeniori, ſed juniori Sapori potius ea, quæ ſcribuntur in Actis Marcelli forent aptanda. Verum nulla eſt memoria, eum fuiſſe aliquando Chriſtianum; quod non reticuiſſet Conſtantinus, cum ad eum litteras ſcribens, quæ adhuc extant, commendat illi Chriſtianos, qui erant in Perſide. Porro ab hoc eodem Sapore diram perſecutionem adverſus Chriſtianos fuiſſe exeitatam, Sozomenus, Theodoretus, & alii ſeſtantur. Quamobrem tota illa hiſtoria de profectinne Cyriaci cum ſociis in Perſidem, dequa filia regis, ipſoque Sapore eum aliis haptizatis, fide nutat, ac veritate vacillat. Si ſecus aliis places, ipſi viderint; nos pro recta ratione temporum hæc oportuit diſcuſſiſſe.

Prater alia, quæ in iis notantur,

19 *Bollandus noſter in notis ad Acta S. Marcelli Papæ ſimilia breviter obſervavit, atque idcirco Majores noſtri die* XVI *Jobiam illam prudenter inter Prætermiſſos collocarunt his verbis*: Johia, filia Saporis regis Perſarum per S. Cyriacum a dæmone liberata, occaſione ſancti Cyriaci refertur hoc die a Laherio in Menologio virginum Gallice edito. Mallemus antiquiora teſtimonia de ejus virginitate & martyrio. Refertur ut virgo a Greveno & Caniſio XXIV Martii. Sed neque illi ſatisfaciunt. Quæ de ea ſciuntur, dedimus in Vita

S. Mar-

A S. Marcelli Papæ capite tertio, XVI Januarii. *Deinde eamdem Jobiam die XXIV Martii rursus prætermiserunt. Ceterum, si operæ pretium foret, ex variis antiquis monumentis evidenter probari posset, Saporem II sive juniorem circa annum Christi 310, cum adhuc in utero matris suæ lateret, regem Persarum electum fuisse, adeoque non potuisse tempore Diocletiani filiam habere. Sed breviter indicate hoc Actorum errore, qui ultro in oculos incurrit, ad alias eorumdem circumstantias discutiendas progrediamur.*

S. Artemia, tamquam Diocletiani filia,

20 *Etiam nobis suspecta sunt, quæ in his Actis de Artemia, tamquam filia Diocletiani & fratre Maximini, sine ulla verisimilitudine narrantur: antiqui enim scripterint tantum meminerunt de quadam Diocletiani filia, nomine Valeria, quam imperator diis cum uxore sacrificare jussit, ut Lucius Cecilius in libro de Mortibus persecutorum cap. 15 exponit his paucis verbis*: Furebat ergo imperator jam non in domesticos tantum, sed in omnes, & primam omnium filiam Valeriam, conjugemque Priscam sacrificio pollui coegit. *Ex hoc Lucii Cecilii textu quidam colligunt, fœminas illas antea Christianam fidem amplexas fuisse: cur enim, inquiunt, Diocletianus illas ad sacrificium* B coegit, *cum gentiles sponte diis immolare consueverint? Alii tamen existimant, illas sacrificare jussas esse, licet superstitionibus ethnicis addictæ forent, ut ceteris hæc impia sacrificia faciendi exemplum præberent.*

propter controversiam circa martyrium illustratum Lucii Cecilii

21 *Non est hujus loci fusius de hac controversia disceptare: nam certe non immerito dubitari potest, an mulieres istæ post impium sacrificium, quod tunc peregerunt, ad fidem Christianam & pœnitentiam redierint. Hinc nobis non displicet opinio Nicolai le Nourry Benedictini, qui in Dissertatione ad laudatum Lucii Cecilii librum cap. 9 art. 1 inter alia ad rem nostram habet sequentia*: In controversiam adhuc vocari potest, utrum Prisca & Valeria, prius quam Diocletianus Christianos vexare cœperit, Christianam religionem revera amplexatæ fuerint. Et id Baluzius quidem penitus infitiatur: Cecilius quippe haud obscure testificatus est, Priscam & Valeriam ausas non fuisse C impio Diocletiani decreto refragari. Atqui si Christianam fidem revera profitebantur, cur aliis Christianis mulierculis & pueris, qui tanta fortitudine fidem suam ad diriſſimam usque internecionem confessi sunt, timidiores, sese nefandis ethnicorum sacrificiis tam sæpe coinquinaverunt?

antiqui scriptoris,

22 Huc accedit, quod deinceps sæpius in hoc Cecilii libro earum fit mentio; nullibi tamen ullum prorsus religionis Christianæ, ab eis susceptæ, vestigium extat. Quin immo non propter hanc religionem, sed conditionem & pudicitiam, uti mox dicemus, interemtæ dicuntur. Alii tamen eas aut Christianas fuisse, aut saltem Christianis faviſſe inde arguunt, quia ad gentilium diis sacrificandum coactæ fuerint: gentiles enimvero non invito & ingratis, sed sponte & ultro diis sacrificabant. Quid vero si post hoc sacrificium peccati eas non pœnituerit, aut præ timore celaverint pœnitentiam? *Profecto maxime mirum foret, quod Cecilius synchronus ad commendationem fidei Christianæ non indicasset, primarias istas mulieres huic religioni nomen dedisse; aut post lapsum resipuisse, & pro eadem fide interfectas esse. Esti igitur gratis concederemus, hanc filiam Diocletiani duplex nomen habuisse, & Valeriam etiam appellatam fuisse Artemiam, tamen nimis temerarie istam tam dubiæ fidei ac pœnitentiæ fœminam Sanctis adscriberemus.* Auct. G. C.

23 *Hinc iterum laudare cogor prudentiam Majorum nostrorum, qui ad diem XVI Martii de hac* nobis suspecta est *prætensa Diocletiani filia inter Prætermissos sic memorarunt*: Artemia filia Diocletiani per sanctum Cyriacum liberata a dæmone, & dein ab eodem Sancto baptizata. In Actis S. Marcelli Papæ XVI Januarii num. 20 narrato ipsius Cyriaci martyrio subditur: IPSO TEMPORE MAXIMIANUS AUGUSTUS INTERFECIT SOROREM SUAM ARTEMIAM. Quæ verba etiam adduntur ad hunc diem 10 Martyrologiis Mss. Tornacensi, Lætiensi, Bruxellensi, aliisque; item apud Rabanum & alios. Corpus ejus creditur esse Romæ in Campo Martio in ecclesia sancti Silvestri, ubi colitur aut cum S. Cyriaco, aut postridie, ut Pancirolus tradit VIII aut IX Augusti. Ab aliis refertur cum S. Serena matre XVI Augusti. *Ne extra limites hujus Commentarii intempestive evagemur, de S. Serena ad diem XVI Augusti cum Martyrologio Romano distincte agi poterit, & tunc operosius indagari, an Serena illa umquam Diocletiani imperatoris uxor fuerit. Oblata igitur occasione, nobis hic tantum ferme est de Artemia, quæ si fuerit soror Maximini vel Maximiani, ut in Actis S. Marcelli & quibus*- E *dam Martyrologiis dicitur, certe non fuit filia Diocletiani imperatoris, cum Diocletianus non habuerit filium nomine Maximinum vel Maximianum. Eu Lucie Cecilie novimus, filiam Diocletiani Maximiane Galerio nuptam fuisse.*

contra quos rundem ac rudiorum opinionem,

24 *Scio, Antonium Gallonium Vitam S. Artemiæ inter virgines Romanas Italice edidisse, licet ibi in observationibus non dissimulet difficultates, quæ opinioni suæ apponi possunt. Quinimo arbitror, virum illum doctum sententiam mutaturum fuisse, si sua ætate Liber Lucii Cecilii de mortibus persecutorum prodiisset. Id etiam suspicor de illustrissime Joanne Temco Marnavitio, qui Acta SS. Artemiæ & Serenæ copiosius liberiusque in Regia sanctitate Illyricana Latine vulgavit. Non ignoro, a Carolo Bartholomæo Piazza in Hemerologio sacro ad diem VIII Augusti annuam memoriam S. Artemiæ recoli, & reliquias hujus Sanctæ in variis urbis Romanæ ecclesiis asservari. Sed quam ille Hemerologus ex recentiore scriptorum quorumdam* F *sententia & populari traditione vocat filiam Diocletiani, probabilius existimo, esse aliam istius nominis virginem vel martyrem, illasque Romanas reliquias forsan spectare ad S. Artemiam, quæ suis una ex filiabus S. Gallicani martyris, quarum Acta Henschenius noster ad diem XVIII Februarii illustravit. Juxta talem aliquot seculorum traditionem reliquiis alicujus S. Artemiæ apponi potuit lamina plumbea, quæ Romæ anno 1726 in ecclesia S. Celsi sub altari majore inventa est, & cui inscribi dicitur*: ARTEMIA VIRG. FILIA DIOCLETIANI. *Sed de antiquitate hujus inscriptionis ex occulata characterum aliarumque circumstantiarum inspectione judicandum esset. Quare illos, quorum interest, rogatos velim, ut hasce reliquias earumque epigraphen magis illustrent. Ceterum miror, clarissimam illam S. Artemiam martyrem, si fuerit filia Diocletiani, neque veteri neque hodierno Martyrologio Romano inscriptam esse.*

& displi-cet cum alia nonnulla adjuncta;

25 *Non est quoque prorsus incredibile, ignorare alicui S. Artemiæ virgini aut martyri, cujus sacra ossa Romæ conservabantur, applicatam fuisse historiam Artemiæ Diocletianeæ, eamque opinionem tempore ac vulgari traditione propter similitudinem nominis invaluisse, quia præsertim apocrypha*

AUCT. G.C. *crypha illa narratio in quibuſdam Mſs. codicibus legebatur: nam in Actis SS. Anthimi & ſociorum martyrum ad diem* XI *Maji, apud nos tomo* II *iſtius menſis pag.* 619, *cum circumſtantiis parum verisimilibus narratur, quomodo* S. Cyriacus *primum Artemiam filiam Diocletiani a dæmone liberaverit, ac deinde in Perſidem profectus fuerit, ut eumdem dæmonem, qui eo tranſmigraverat, ex filia Saporis regis Perſarum ejiceret. Henſchenius quidem in Commentario prævio monet, appendicem illam, quæ ibi caput tertium conſtituit, in præcipuis Mſs. codicibus deeſſe, & ex aliis ſanctorum Actis veriſimillime tranſcripta fuiſſe.*

26 *At ſaltem codices illi, in quibus hæc appendix legitur, alias Acta contradicunt, cum ibidem martyrium* S. Cyriaci *diverſo plane modo ſic referatur:* Poſt hæc reverſum Romam Cyriacum Lucina ſuſcepit cum Largo & Smaragdo eunuchis, qui cum duabus virginibus dominabus ſuis Memmia & Juliana converſi fuerant; quæ virgines cum ſingulos haberent ſponſos, Tarpeium & Perſium, explicuerunt eis talia ſacra, quo dicerentur debere puniri, niſi diis libamina ponerent. Sed cum nec ad conjugium, nec ad ſacrificium conſenſiſſent, in ſuo agro in via Oſtienſi occiſæ ſunt. Dictumque eſt Tarpeio & Perſio: Cyriacus amicus eſt imperatoris; ſi non eum tuleritis, faciet de vobis querimoniam, & peribitis. Tunc inſidiati ſunt ei, & invenirntea eum in loco, ubi martyres ſepelierat, orantem, ibi tandiu ceciderunt, quoad uſque de corpore exiret. Et hunc beata Lucina ſepelivit cum Largo & Smaragdo, & Memmia & Juliana. *Hoc loco itaque dicitur* S. Cyriacus *occultis inſidiis appetitus, & clam ab hoſtibus tandiu cæſus, donec animam exhalaret. At in Actis S. Marcelli, & compendio Adoniano idem* S. Cyriacus *cum aliis martyrii ſociis*, jubente Maximiano, *poſt varia tormenta capite truncatus fuiſſe traditur. Has & alias utriuſque narrationis circumſtantias inter ſe cum Martyrologio Uſuardino conciliet, qui poteſt: ingenuo enim fateor, me iis componendis imparem eſſe.*

27 *Adde, quod ipſa S. Marcelli Acta cum chronologia & ſecum pugnent: nam initio affirmant*, S. Cyriacum *ex Perſide Romam rediiſſe* poſt mortem Diocletiani, *eumque tunc primum a Maximino vel Maximiano comprehenſum, & poſtmodum laurea martyrii coronatum eſſe. Deinde narrant, S. Marcellum Pontificem corpora* SS. Cyriaci & *ſociorum martyrum, quæ Joannes presbyter via Salaria jam ſepelierat, aromatibus condita & linteaminibus involuta ad viam Oſtienſem tranſtuliſſe. At quomodo hæc inter ſe cohærent, quandoquidem S. Marcellus Papa anno Chriſti* 310 *obiit, & Diocletianus poſt abdicatum imperium unam uſque ad annum Chriſti* 313 *protraxit? Quinimo* poſt mortem Diocletiani *perſecutio contra Chriſtianos jam plane ceſſaverat, cum Conſtantinus imperator eo tempore verſaretur in urbe Romana, ut ex veteri hiſtoria & unanimi chronologorum conſenſu conſtat. Non hic repeto memorata de Sapore rege Perſarum, qualis tempore Diocletiani imperatoris nullus fuit. Nihil hic etiam dico de morte utriuſque Maximiani, quæ ante obitum Diocletiani contigit, aliiſque erroribus hiſtoricis & chronologicis: nam ex dictis abunde patet, Acta illa ab impoſtore quodam poſteriorum temporum ſcriptore compoſita aut plurimum interpolata eſſe. Nunc de altero Ms. noſtro, quod ad S. Cyriacum noſtrum pertinere dicitur, judicium ferimus.*

§ III. Quid cenſendum de converſione, patria, & nobilitate S. Cyriaci, quæ in Ms. codice Palatino narrantur.

In codice Palatino, jam Vaticano.

I*Loravantes Martinellus in Opere Italico, cui titulus eſt* Primum Trophæum ſanctiſſimæ crucis, *de hoc* S. Cyriaco *varia refert, & ad fidem narrationi ſuæ conciliandam, pag.* 97 *laudati Operis citat antiquum Mſ. codicem Heidelbergenſem, quem in Bibliotheca Vaticana num.* 5516 *conſervari teſtatur. Putamus, tranſmiſſum eſſe ad Majores noſtros fidele ejuſdem codicis apographum, quod in margine* ex codice Palatino 591 *excerptum notatur: nam cum fragmento Latino, quod Floravantes Martinellus loco proxime citato edidit, noſtrum apographum prorſus concordat. Cum tamen Martinellus ſolummodo partem iſtius narrationis Latine vulgaverit, nos integram ex Mſ. noſtro dabimus, & illam qualemcumque prudenti lectoris judicio ſubjicimus.*

poſt quam dam præfationem narrat,

29 *Itaque noſtrum codicis Palatini apographum ſic habet:* Si juxta Euangelicæ rationis gloriam, qui Sanctos honorat, Deum honorare conſpicitur, qui ſuis in Sanctis mirabilis prædicatur, Honor igitur eſt Omnipotentis, cum ſacris Martyribus ordo debitus exhibetur. Iſti enim ſunt Sancti, quorum animæ gaudent in cælis, qui etiam in cæleſti gloria poſt Apoſtolos locum habere merentur: de quorum collegio beatiſſimus Cyriacus glorioſus martyr enituit, cujus paſſio veneranda demonſtrat, quantum in tormentis pro Chriſti amore conſtana exſtiterit, & de principibus mundi quam mirabiliter triumphaverit. Sed quia in paſſione ejus nihil de genealogia illius ſcriptum eſſe comperimus, cum ita, qui geſta Martyrum deſcribebant, ſola Vita vel paſſio ſorte cognita fuerit, & maxime qui de longinquis regionibus martyrio coronandi veniebant ad Urbem; ſic in glorioſa martyribus Stephano & Laurentio, & multis aliis paſſio ſine genealogia ſcripta percipitur, ſic apud nos de beato Cyriaco ſola paſſio declaratur, cum nullus fuerit, qui apud nos de origine ejus quidquam ſcripſerit: tempus enim perſecutionis grande ſatis atque moleſtum vix permittebat eos, qui geſta Martyrum deſcribebant, de ſolo martyrii certamine aliquid dicere, cum in cavernis atque ſpeluncis miſerabiliter viverent & martyres ipſi, & qui de martyribus aliquid dicere præſumebant.

quomodo S. Cyriacus,

30 Sed poſtquam crevit Eccleſia, & fides Chriſtiana cœpit vigere ſecura, e diverſis mundi partibus ſuſcitavit Omnipotens ſapientes atque doctores, qui & nova condere documenta, & vetera in melius reformare ſtudentes, tam de Vita Sanctorum, quam de geſtis & genealogiis eorum, cooperante Domino, pleoius ſcripſerunt. Hæc ideo nos præmiſimus, ut de beato Cyriaco cognoſcant, qui ejus geſta lecta prædicta noverunt, ob hoc genealogiam illius depreſſam fuiſſe ſilentio, quia dum tempore perſecutionis de Tuſcia venit ad Urbem, carnis conſociis Largo & Smaragdo cohærens, & beati Marcelli monitis ſacris obtemperans, dum per martyrii palmam, coronam ſuſcepit ſempiternam, ſola ejus paſſio hiſtoriographis ſcribenda

Digitized by Google

A benda relinquitur. Poſt multa vero annorum curricula cum ad ejus ſacras reliquias Dominus multa miracula faceret, ſuſcitavit Omnipotens viros illuſtres & ſapientia præditos, qui aſſertione veridica, in quantum divino munere perceperuot, ſepienter tractare conati ſunt, quam claris parentibus beatus Cyriacus exſtitit oriundus, & quam maxime propter nobilitatem & ſapientiam, claram edeptus ſit dignitatem, ita ut famoſus in gloria etiam ipſis imperatoribus clerus exſtiterit.

in Tuſcia natus 31 Nuper vero quidam dicti illuſtres viri Canonici ab eccleſia ſancti Cyriaci, quæ eſt in Tuſcia, venientes & accedentes ad Urbem, & curiam Apoſtolicam ob cauſam aliquam requirentes, & ex maxima reverentia famoſam eccleſiam ſancti Cyriaci martyris, quæ media Urbe mira lapidum ſtructura & digna veneratione longe lateque refulget, ſummopere viſitantes, ſicut plenius audietis, tam verbis quam ſcripturis apud præfatam eccleſiam geſta glorioſi Martyris veraciter, ut credimus, iotimare curaruot. Saoctus igitur Cyriacus, martyr venerabilis & præclarus, de Tuſcia, ut dictum eſt, oriundus exſtitit, famoſis & præclaris parentibus natus, cujus pater Quintus Sexius, mater vero

B Quinnia vocabatur: ipſe quidem tunc noo Cyriacus, ſed Sextus Sexius dicebatur. Id ergo creditur Romanæ nobilitatis obtinuiſſe, quod clara parentum nomioa veterem nobilium gloriam præferebant: multos enim antiquos nobiles Urbis in hiſtoriis legimus ſic vocatos. Ipſe quoque Martyr beatus ad hoc, ut creditur, geminatum ſortitus eſt nomen, eum Sextus Sexius diceretur, ut ejus ſapientia, prudentia, nobilitas quoque quanta fuerit, notaretur: ſic enim Gajum Cæſarem, Marcum Catonem, Quintum Tullium, & plures Romanos geminatis & inculcatis nominibus legimus fuiſſe vocatos, ut eorum ſapientia dignior & clerior, eum de eis legitur, haberetur.

ut nobili ſtirps 32 Pater itaque ejus in Tuſcia marchio fuit, cui & filius ejus beatus Cyriacus ſucceſſit in eadem dignitate: nam & ipſe poſt patrem marchio factus, pluribus annis eamdem provinciam ſua ſapientia judicavit: erat enim arte philoſopbus, & ſemper eliquid novi dicere vel diſcere procurabat. Nulla quidem poterat eſſe dies, in qua novi aliquid non proferret. Exſtitit ergo prius mundi

C philoſophus, ut poſtmodum Chriſti philoſophus haberetur: ametor ſapientiæ factus, ad veram ſapieotiam, quæ Chriſtus eſt, pervenire meruit. Sic namque Petrus & Andreas prius piſcium piſcatores fuerunt, ut poſtea, ſicut Veritas dicit, piſcatores homioum efficerentur.

abhorruit ob idolatria, 33 Tempore illo Diocletianus & Maximianus Romanum regebant imperium; qui, cum, fama vulgante, Sancti prudentiam & ſapientiam cognoviſſent, illum quantocius ad ſe vocare ſtuduerunt, & eumdem in magno bonore habere cœperunt. Hoc etiam de beato Sebaſtiano feciſſe leguotur, quem ab ipſis Mediolaoeoſium partibus ad Urbem vocaverunt. Cum ergo beatus Cyriacus tanta litteratura & ſcientia præditus præfatis imperatoribus carus eſſet, contigit, illum templum Martis intrare cum ſacerdotibus Martis, qui brutorum animalium ſpurcitias immolabant. Statim ſcelus Vir beatus abhorruit, & ex ſapientie ſibi data perpendens, idololatriam eſſe vanam, cum ipſe numquam idolis immolaſſet; quia cognoſcebat, verum Dominum nomquam hac ſpurcitia delectari: conſiderans quoque Martem, cui ſacrificia offerebant, virginum ſtupratorem & obſcœnum hominem exſtitiſſe, qui nulla veneratione dignus exiſteret, imo erat pro ſuis ſceleribus flammis perpetuis exurendus, cœpit iotra ſe ipſum meditando deficere; quia in tali cultura tam obſcœna vel fœtida ſummum booum baberi non poterat. AUCT. G. C.

&, Deo per revelationem ſuam, 34 Ex tanta deſidia cum tecum conferret meditaodo de talibus, ſopor irruit ſuper eum, & graviter obdormivit. Sed omnipotens Deus, qui neminem vult perire, & vas electionis jam ſibi elegerat iſtum, per viſionem allocutus eſt eum dicens: Exſurge, qui mortuus ſedes, & reviviſce. Mortuus enim eſt, qui ſine fide eſt, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Dicitur igitur ei: Exſurge & reviviſce, hoc eſt, ſuſcipe fidem, pro qua vitem obtineas ſempiternam. Evigilans igitur Vir ſapiens, & quid hoc eſſet admirans, cœpit nimio pavore terreri, & in tantum febricitare, quod innixus brachiis famulorum vix potuit ad hoſpitium remeare. Per totam igitur noctem intra ſe ipſum de veri Dei cultura diſcutiens, & philoſophiam ſuam multa meditatione revolvens, cum in ea numquam poſſet veri Dei culturam invenire, ad fidem Chriſtianorum ſe convertit, quos ſæpe viderat pro amore Chriſti uſque ad effuſionem ſanguinis decertare. E

mirabiliter ad fidem Chriſti ducitur 35 Mane autem facto, fidem Chriſtianorum cœpit velle ſcrutari, & baculum ſumens, ſicut erat infirmus, lento gradu pergere cœpit, donec ad Chriſtianorum domicilia perveniret, Divina diſpenſante clementia, ante fores Chriſtianorum, neſcius tamen, quod Chriſtiani interius habereotur abſconſi. Clauſis igitur januis, ſicut Omnipotens voluit, Miſſa cantabatur interius. Pſallentium cum voces Vir beatus aure mentis intenta, & Euaogelium cum legeretur, audiret, jam pro ſe dictum eſſe conſiderans, quod in Euangelio dicebatur: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris; ſed habebit lumen vitæ: hoc eoim Euangelium referebat. Vere qui ſequitur Chriſtum, quia via, veritas, & vita eſt, non ambulat in teoebris vitiorum, quia lux, quæ illumioat omnem hominem venientem in hunc mundum, ſe diligentes illuminat, cujus miſericordiæ lux præclara jam beati Viri præcordia illuminanda poſſederat. Propterea Vir jam ſecus hoc audiens & prudenter intelligens, oſtium ſine mora polſavit. Illi vero, qui tutus aderant, aperientes, & virum talem, tamque earum & acceptum imperatoribus cognoſcentes, F graviter timuerunt, ne per eum accuſati vel capti mortis legibus ſubjacerent.

converſus fuerit, 36 Ipſe vero jam Domino carus, ſuum noo differens deſiderium adimplere, Chriſtianæ fidei ſibi petiit gratiam reveleri. Intelligentes autem, qui aderant, beatum Virum a Deo eſſe directum, & ejus deſiderio ſatisfacere cupientes, tranſmiſerunt eum ad Gajum Papam per viros ſatis idoneos & fideles, Siſinnium, Smaragdum, & Largum. Angelus autem Domini ſummo Pontifici ante prædixerat, ut illum digne reciperet, qui baptizaodus ſibi tranſmitteretur, ſubjungens etiam, quod eumdem jam Chriſtianum, vocaret ex nomine Cyriacum. Suſcipiens ergo eum Gajus epiſcopus honorifice, baptizavit, &, ſicut ab angelo monitus fuerat, Cyriacum vocavit. Baptizatus autem beatus Cyriacus, domum redilt feſtinanter, & ſervos ſuos omnes liberos fecit, cunctamque facultatem, quam habuerat, familiæ ſuæ & pauperibus Chriſtiaois erogare, &, ſicut de fide Chriſti concepit, adimplere curavit: nam & Chriſtianis ſine mora lætanter adhæſit, quamquam imperatoribus cognoſceret ſatis eſſe moleſtum; inter quos digne multo tempore converſatus,

A tus, impositum sibi suscepit ordinem levitarum, per quem Deus est multa miracula operatus, sicut AUCT. G. C. in passione sua plenarie legitur, donec ad martyrii coronam per multa tormentorum genera, Domino cooperante, pervenit, cui est honor & gloria in secula seculorum. Amen. *Tum in eodem codice sequuntur Acta S. Marcelli Papæ, quibus martyrium* S. Cyriaci *immixtum est, & quæ paragrapho præcedente discussimus.*

Ab quo toto narratione

37 *Cæterum in hac nova narratione nobis displicet* titulus *marchionis Tusciæ, qui* S. Cyriaco *ejusque patri tribuitur, quia istud politicæ dignitatis nomen non erat tempore Diocletiani usitatum. Etiam non placet, quod Christiani dicantur tam alta voce tunc Missam & Evangelium cantasse, ut* S. Cyriacus *id foris audire ac intelligere potuerit. Equidem scio, hic ad miraculum recurri posse; sed miracula non sunt multiplicanda sine quadam necessitate, & illa sine authenticis testimoniis temere non admittimus. Occurrunt hic quoque alia parum verosimilia, quæ cordatus lector facile observabit. Denique tota hac historia, antiquioribus martyrii scriptoribus ignota,*

B *nititur auctoritate quorumdam Canonicorum, qui* post multa annorum curricula, *ut auctor noster loquitur, patriam, nobilitatem, & conversionem* S. Cyriaci *primum patefecerunt. At vetustiores tabulas, irrefragabiles harum rerum testes, productas oportuit.*

Judicium nostrum proferitur

38 *Certe Razzius aliique hagiographi Tusci videntur hanc auctoritatem ignorasse aut contempsisse, cum* S. Cyriacum *inter Sanctos suos populares non recenseant. Non videtur etiam Cosimus Della Rena istud testimonium magni fecisse, quando post diligentem veterum monumentorum indagationem in serie ducum & marchionum Tusciæ pag.* 3 *Maurizium vel Mauricionem anno Christi* 193 *primum istius regionis ducem assignat. Neque ipse Florentinus Martinellus, qui ex Ms. codice Vaticano fragmentum hujus narrationis Latine vulgavit, fidem adhibuit iis, quæ hic auctor anonymus de nobilitate* S. Cyriaci *tradit: nam in laudato Tropheo sanctissimæ crucis pag.* 123 *asserit, hunc* S. Cyriacum *fuisse servum Thrasonis, ditissimi viri, cujus jussu Christianis, qui*

C *ad laborem in thermis Diocletiani construendis damnati erant, cibos deferebat. Quapropter hac historia exiguam fidem mereri nobis videtur, & ulteriorem illius censuram erudito lectori relinquimus.*

§ IV. Sepultura S. Cyriaci, & translatio reliquiarum ejus ad urbem Romanam.

Post præmissum prolegom.

IN *memorato codice Ms. Palatino, nunc Vaticano, narrantur sepultura & translatio* S. Cyriaci, *quibus auctor vix intelligibilem hunc prolegum præfigit*: Cum me circumseptum recogito, vetustam protoplasti inobedientiam magis magisque reminiscor inertem, & meas ad aures cum perveniunt vestra imperata verba, o sanctissime cœnobita, importabile mihi a vobis videtur jugum fore impositum. Quare non ut recusem laborem, si callem voluissem calcare sine reprehensione, sed ne antiquæ radicis superbiæ videatur hereditari propaginem, ut possum, ut valeo, defretus adminiculo, vestris obsecundabor præceptis, & quamvis immeritus, tamen indubitanter confisus veridica nostri Redemptoris sententia pollicentis, Petite & accipietis; pulsate & aperietur vobis, quærite & invenietis, vobis satisfacere D propono. Unde rogo, ut mecum una petatis, ut sua gratia valeamus accipere, quod petimus, mecumque quæratis, ut, quod ab eo quærimus, sua bonitate invenire possimus: si vero pulsemus, ut dignetur ipse, qui mare aperuit rubrum, nobis desideratum thesaurum aperire; unde ad laudem almifici agonistæ sui Cyriaci insonsenso pede valeamus percurrere.

& impedimentum Auctoris ipsum ipsum

40 *Dein sequitur ipsa historia, cujus initio imperitus scriptor crassos aliquos anachronismos immiscuit, ut evidenter apparebit ex sola narrationis lectione, quæ sic habet*: Anno ab Incarnatione Domini trecentesimo hisque seno (*eo anno* 312 *Diocletianus jam diu imperium abdicaverat, &* S. *Marcellus Papa e vivis excesserat*) postquam ex infima stirpe Diocletianus ad Romanum provectus esset imperium, suoque adjutorio in republica assumpsisset Maximianum, cognomento Herculeum, atque se ipsum in Alexandriam, Herculeum in Africam direxit, Romæ Christicola sanctus Marcellus, Papa creatus est; cujus sanctitate atque bonitate cœpit Christianorum numerus, Deo adjutore, bene pullulare: ex E quorum collegio sibi virum elegit sanctissimum, omnique honestate ornatum, nomine Cyriacum, ætate plenum, & omni bonitate compertum, cui levitare imposuit officium.

auctor anonymus vera fert

41 Igitur Diocletianus reversus e Mesopotamia, & Maximianus inito hello cum Narzeo inter Tamilicum & Carrhas, dum inconsulte egisset, fugatus e prælio, vix ad Diocletianum recuperato flatu pervenit, cui Diocletianus dedit exercitum, & ita munitum & stipatum innumerabili armatorum caterva ubi de Narzeo triumphabat, potenti virtute remisit: cujus fortissima castra diripuit, uxores, sorores, liberos cœpit, & cum copiosissima Persica opa ad Diocletianum Mesopotamiæ est reversus ad patriam usque, & ab eo honorifice est susceptus. Post peractum triumphum Romam reversi, Narzei conjugem, sorores & liberos ante rhedam principis ob triumphum Reipublicæ declarandum, catenis una nexos duxerunt, a quo Diocletianus inanitur tripudians, celi se fecit & adorari a populo, quia olim cæsares a plebe sanctabantur. Herculeus vero ab Africa veniens, cœpit Christicolas variis vexare procellis, inter quos almifico Cyriaco post varia tormentorum genera intra thermas Salustii via Salaria foras muros caput jussit amputare cum aliis his denis unoque, cujus præfati leviæ corpus seperatim reposuit Joannes presbyter. Octo denique peractis diebus, asportabat eum beata Lucina, ut pene omnibus notum est, in prædio suo via Ostiensi, milliario ab urbe Roma plus minus octavo, & recondidit studiosissime sanctus Marcellus, Papa hujus almæ urbis Romanæ. Ibi requievit caput & brachium ejus usque ad tempora sanctissimi Agapiti junioris Pontificis, imperante domino Ottone, a Deo prærordinato pacifico principe. Consul vero Romæ præerat Albericus vir illustrissimus.

quo occasione ac sexto decimo

42 Annis denique evolutis a Domini Incarnatione plus minus nongentis quadraginta, fuerunt tres sorores jam dicti Alberici, quarum una vocabatur Mororea, alia Stephania, tertia Theodora, quæ ut veniam a Christo possent invenire culparum, cœnobium juxta viam Latam in loco, qui ad arcum Tiburii vocitatur, studiosissime fabricari fecerunt: hunc in honorem S. Stephani dedicari fecerunt, & plurimis donis eum ditaverunt,

A runt, ibique Dei famulas in Dei ſervitio locaverunt, quarum mens cœpit æſtuare, ut ſi forte Deo revelante invenire valuiſſent ſanctum corpus, quod in ipſo loco reconderent: eodemque tempore quidam Dei ſervus ſolitariam vitam eligens manebat juxta cœmeterium via Oſtienſi, in cujus faſtigio erat depicta imago ſalvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſanctæque ejus Genitricis ad lævam, archangeli almi Michaelis ad dexteram, hanc bene obſervans, ſtudioſiſſime in Deo ſervitio ibi perſiſtens inceſſanter, ut valebat, miniſtrans. Huic memorato viro copulatæ ſunt jam dictæ devotiſſimæ mulieres, Deo adminiſtrante, optima amicitia, & ſæpe ab illis rogatus, ut veniret, & ſpiritualibus verbis eas inſtrueret; quem ceperunt obnixe depoſcere, ſi forte in illo cœmeterio feiret aliquod ſanctum corpus, cujus eorum notum habuiſſet titulum, quem in ſua conſecrari feciſſent eccleſia.

43 Ille vero annuens votis earum, innotuit eis, *reliquias S. Cyriaci invenit furtive,* in ſuo cœmeterio latere almificum caput & brachium martyris Cyriaci, quæ ſumma cautela, ſi voluiſſent & earum fuiſſet libitum, tali vero B ſub conditione, ut ita domum illam ſuis ditarent patrimoniis, ut in ea honorabiles haberent exſequias, aſportare caput potuiſſent: quæ ita ſtipudiantes ac lætabundæ effectæ ſunt, tamquam ſi immenſum inveniſſent theſaurum. Dictis auditis, finem implere ſtudentes ſpeculatores fideliſſimos direxerunt cum eo, &, divina annuente clementia, ita invenerunt, ut Dei ſervus prædixerat. Retractis vultibus, reiteraverunt dominabus ſuis gaudia exſpectata retulerunt viſa. Hoc audito, dictæ matronæ quaſi de gravi evigilaverunt ſomno, ut quondam patriarcha Jacob, vivere Joſeph nuntio referente, cognovit, & ſultæ ſervorum ſuorum fideliumque ſolatio, ad cœmeterium perveniunt Oſtienſe, & ut prædictus vir Dei promiſerat, ſanctiſſimum invenerunt locum, & titulum invenerunt ſuperpoſitum tumulo continentem ita: HIC RECONDITUM EST CORPUS ALMI LEVITÆ ET MARTYRIS CYRIACI A MATRONA LUCINA RECONDITUM.

44 Tunc fugientes ſandapila veſpillones gemi- *Et non ſine frequentibus* nantes ad urbem feſtinanter perduxere Romulcam; verum non procul a cœmeterio ita immobile ſtetit C ſanctiſſimum caput, ut nullo modo vehentes movere valerent. Tunc conſilio habito, triſtes ac mœrentes voverunt, ut, ſi per earum proprietates ſe permiſiſſet vehere, magnifica dona illi impertirentur: quarum vota Deus ex alio proſpiciens, moveri ſe permiſit ſanctiſſimum caput, & obi illarum ſendebat libitum, a veſtigio ſequebatur; illæ vero præviæ erant capiti ſancto, & Tyberinum alveum tranſmeantes in ſpatioſum campum, qui olim Merui vocabatur, deveniunt; ibique ſe eum grandi honore fixit. Hoc cernentes ſæpe dictæ matronæ, in ſtuporem nimium verſæ, magno cœperunt mœrore deficere, donum ei pollicentes, ſi moveri dignaretur, totem illam hæreditatem, quæ illarum erat, propriam ſuis uſibus vendicarer.

45 Hoc dono accepto, feſtino motu ſe movit *publiſque mansionis,* uſque dum pervenit ad locum, qui Cryptulum nominabatur, ibique iterum ſe refixit, eo quod illarum erat proprium, ut ſuo ſibi jure acquireret; illæ vero ſtatim ſumma alacritate ei contradiderunt, & irrevocabiliter condonaverunt: ab eodem namque loco, ubicumque illarum erat proprietas, beatiſſimo Martyri perpetuo jure donaverunt ad portam uſque ducentes Portuenſem. Intrantes vero caſtrum, trans Tyberim tranſeuntes inſulam Lyconiæ, per Tarpeiam radicem calcaverunt cal- D lem. Exinde cum ſumma revcrentia pergentes juxta Auct. clivum Argentarii reclinantes læva manu ad regio- G.C. nem, quæ via Lata nuncupatur, adveniunt. Veniens vero ſanctiſſimum caput plauſtro in locum, quo diximus, tanto pondere cœpit gravari, & ita immobile permanere, ut nullo pacto humanis poſſet viribus moveri. Tunc adjuncta ſunt multa paria boum, & nec ſic moveri valebat.

45 Fit repente concurſus populorum, & con- *quibus dicitur Papa interfuiſſe dicebantur,* gregatio ſubito facta eſt ſenatorum nobiliumque Romanorum, collectio clericorum: omnes admiratione nova ſtupentes nimis multa dicebant. Tunc vero, inito conſilio, Pontificem petierunt, illique cuncta narrantes retulerunt. Ad hæc ſanctus Præſul Agapitus tale cum clero, Deo annuente, invenit conſilium, ut per ſemetipſum veniret, & tam grande prodigium propriis oculis viſeret. Veniens ergo ſanctiſſimus Pontifex ad locum, ubi immobile permanebat vehiculum, nimia admiratione territus, variis cœpit mens ejus cogitationibus fluctuare. Tunc ille, qui incitavit corda illarum, ut a via Oſtienſi Romam adducerent, ille E almo Pontifici jaculavit mentem, & ita cœpit alta voce clamare: Audite cives, ſenatus-conſultus, populuſque Romanus. Hoc, quod cernitis, Dei judicio actum eſt, providentia Deique diſpenſatione. Si millia hic paria adjungantur boum, & ſi omnium, quos Romana virtus in unum valet coadunare, manibus trahatur, nihil eſt, quia quod Dei providentia fixit, nullo pacto humanis viribus moveri poteſt. Rejiciantur cunctæ vires hominum; disjungantur omnia juga boum; elongentur ſtimuli bubulcorum: hos tantum ibi geminos dimittamus, qui plauſtro nexi ſunt, & nullus ejus ſit prævius, nullique ducatum præbeat illis, & a nullo trahantur. Nos denique ex intimis præcordiis dominum noſtrum Jeſum Chriſtum puris mentibus rogitemus, ut, quemadmodum oſtendit Iſraelitico populo in eremo viam, & qui per baculas feras, calles direxit rectos ducentes Jeroſolymam, arcam Domini reportantes, ipſe hoc dirigat plauſtrum ad ſuam præfatam voluntatem.

47 Tunc univerſa Romanorum caterva una *Romam revocatur;* cum ſereniſſimis matronis, lacrymoſis vocibus F Deum flagitare cœperunt, ut ſanctiſſimum caput, ubi ſuum velle foret, dirigeret. Ad has igitur lacrymoſas preces impetum fecerunt boves, & moverunt plauſtra, nullo ducente. Omnes procul adſtantes denique flagitantes*, leva manu currentes inoffenſam viam ad portam præfati cœnobii, quam ſæpe fatæ matronæ fabricaverunt illuſtriſſimæ, perduxerunt, ibique aliquantulum ſteterunt. Tunc proſtratus humo ſuper memorata Maroeſa * ſereniſſima matrona votum vovit, & donum attulit, chartuliſque firmavit fundum unum, qui vocatur SYLVA MAJOR, cum diverſis adjacentibus locis & vocabulis ſuis, nec non & alium fundum, qui POLACIUM vocatur: ſimiliter & alium, qui nominatur REATINA, cum aliis cumpluribus locis tali ſub conditione donavit, ut quicumque ab uſu ibi in ævum perſiſtentibus ſubtraxerit, niſi reſipuerit, anathemate maranatha cum diabolo feriatur. Cumque votum complaviſſet, trahentes plauſtra boves introduxerunt cœnobium. Igitur ſanctiſſimus Præſul rogatus ab illis potentiſſimis matronis recondidit corporis caput almi martyris & levitæ Cyriaci intra monaſterium juxta regionem viæ Latæ ſecus arcum Tiburii, & ſicut olim vocabatur eccleſia ſancti Stephani, mutavit Pontifex

* *lege omnibus ad ſtantibus & flagitantibus,* * *al.* Maroela

nomen

A nomen monaſterii, ut vocaretur ſancti Cyriaci, quod & permanet uſque in hodiernum diem.
Auct. G.C. Actum eſt temporibus glorioſiſſimi Ottonis Auguſti, præſidente Romæ ſanctiſſimo Papa Agapito, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor, poteſtas, imperium ſine fine per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

In qua narratione aliqua errata notavimus.

48 *Neſcio, quam fidem hac anonymi narratio mereatur, quandoquidem in geſtis Agapiti II Papæ, aut alibi in hiſtoria eccleſiaſtica nullum ejuſdem veſtigium reperire potui. Certe ſcriptor hujus narrationis multum aberrat a recta chronologia imperatorum Ducletiani, ut ſuperius verbo indicavimus. Nec minus hallucinatur in antiqua hiſtoria, dum ſupra num. 41 affirmat, quod Romani victores* Narzei conjugem, ſorores, & liberos ante rhedam principis ob triumphum reipublicæ declarandum, catenis una nexos *duxerint: nam Petrus patricius & magiſter, antiquus ſcriptor Græcus, ubi hanc ipſam Maximiani Galerii victoriam memorat, apud Lubbeum noſtrum in Excerptis de Legationibus pag. 26 magnam Romanorum erga Perſas victos moderationem laudat his verbis*; Perſæ captivi haud quidquam in captiB vitate enumeliæ paſſi ſunt; ſed ita in mancipio fuerunt, ut parum abeſſet, quin æque liberaliter haberentur, acſi domi ſuæ, ut nobiles ſolent, fuiſſent: *Quis ergo facile credat, Narzei conjugem, ſorores ac liberos catenis una nexos ante rhedam victoris ductos aut tractos fuiſſe. De hac Perſarum clade etiam ethnici illorum temporum ſcriptores meminerunt, atque inter alios Sextus Rufus, vel Rufus Feſtus modeſtiam Romani victoris in Breviario ſuo hiſtorico cap. 25 ita commendat*: Rex Perſarum Narſeus effugit; uxor ejus & filiæ capiæ ſunt, & eum maxima pudicitiæ cuſtodia reſervatæ: pro qua admiratione Perſæ non modo armis, ſed etiam moribus ſuperiores eſſe Romanos confeſſi ſunt; ac Meſopotamiam cum Trans-Tigritanis quinque regionibus reddiderunt. Pax facta uſque ad noſtram memoriam reipublicæ utilis perduravit. *His breviter obſervatis, fidem totius præcedentis narrationis penes auctorem relinquamus, & ſubjungimus alteram*
C *prodigioſam eorumdem ſacrarum reliquiarum hiſtoriam, cui tamen facilius credimus, eo quod ab auctore ſynchrono & oculato teſte conſcripta fuerit, ut ex paragrapho ſequente apparebit.*

§ V. Inſigne miraculum, quod Romæ ad reliquias ſancti Cyriaci contigit.

Scriptor quidam ſynchronus laudatur.

IN *laudato codice Palatino ſeu Vaticano legitur prodigium de reliquiis* S. Cyriaci, *quod a Benedicto quodam, monaſtro eccleſiæ ſanctorum Cyri & Joannis, in urbe Romana ſcriptum eſt, & cui præfigitur hic prologus*: Cantate Domino canticum novum, in Sanctis ſuis ipſum pariter collaudantes, quoniam memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, cujus
? ſe-ve creatus & laudes cum omnia in gloria cantatura * teſtetur, mihi tacenti illud, de quo Iſaias dicit, Væ mihi quia tacui, poſſet aliquia imprecari. Exemplo igitur illius, qui dixit Annuntiate inter gentes ſtudia ejus, quoniam requirens ſanguinem eorum remoratus eſt, ego Benedictus, ſanctorum Cyri & Joannis indignus miniſter, ad laudem & gloriam excellentiſſimi martyris Chriſti, beati Cyriaci, quæ temporibus iſtis Dominus fecit per ejus merita gloriola audientibus intelligentibus omnibus, tam præſentibus, quam futuris impoſterum, D dignum duxi per ſecuturam annotam infantiæ revelare. Anno igitur ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti MCCXXXIII, Pontificatus Domini Gregorii Papæ noni anno ejus decimo, ſexto Idus Maji, novum faciens Dominus ſuper terram in monaſterio monachorum ſancti Cyriaci de Urbe, ipſius intercedentibus meritis, mirabilia magna fecit, & quia magna ſunt judicia ejus ſecundum illud, quod Scriptura ait, Magna ſunt judicia tua Domine, & inenarrabilia omnipotentis virtutis ejus, qui facit mirabilia magna ſolus, qui in capite Martyris Chriſti, qui fuit membrum de ipſo Capite, potentialiter & ineffabiliter operatus eſt Dominus. Ipſi ſoli, cui omnis gloria debetur & virtus, cui flectitur omne genu, debemus adſcribere, atque ipſius magnificentiam in contritione, confeſſione, atque ſatisfactione peccatorum noſtrorum dignis laudibus commendare.

ſe quidem ſeptem vaſiſſe Romanum,

50 *Tam ſequitur ipſa hiſtoria, cujus alterum apographum ſine prologo olim Spiræ accepimus, curante noſtro P. Philippo Kiſelio, quod cum viE ſoſo apographo Vaticano ſeu Palatino jam conferemus. Sic autem ſonat*: Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis, qui facit magna mirabilia & inſcrutabilia, quorum non eſt numerus. Magnus quidem conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu: Et quia non timebit eum? Ipſe etenim, qui eſt glorioſus in Sanctis, faciens prodigia in cælo ſurſum & mirabilia in terra deorſum, novum & inauditum oſtendit in Urbe miraculum, immenſis extollendum præconiis & divinis * laudibus commendan- * al. dignis dum. Quidam enim clericus, & dii vere ſacerdos muneribus ſacris dotatus, Henricus nomine, in monaſterio ſancti Cyriaci de Geronrod in Saxonia conſtitutus, quod ab ipſa ſui fundatione monaſterio ſancti Cyriaci de Urbe ſubjectum fuit tam in capite quam in membris, per longum temporis ſpatium, ſicut eo accepimus referente, in divinorum officiorum obſequio ſuum devote præſtiterat famulatum. Tandem divina gratia ipſum inſpirante, terram ſanctam atque ſepulcrum Domini glorioſum viſitare proponens, tranſitorias hujus mundi divitias dereliquit, & F qui in ſortem Domini vocatus fuerat, ſoli Domino deſiderans militare, deſeruit patriam & parentes, & in ſanctæ religionis propoſito aggreſſus eſt ſanctum iter, in quo poſt multos labores & poſt multa viarum diſcrimina fatigatus ad Urbem venit, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum limina cum omni devotione viſitavit.

cum deſideraſſet videre reliquias S. Cyriaci,

51 Poſtmodum vero monaſterium ſancti Cyriaci de Urbe cum omni ſtudio omnique diligentia requirendo, eum perveniſſet ad locum, cum quanta devotione, cum quanta lacrymarum effuſione ante altare glorioſiſſimi martyris Chriſti, beati Cyriaci, procumbens oraverit, admirari poſſumus, ſed vix ſufficimus explicare. Oratione autem perfecta, inſtanter petebat cum multis lacrymis poſtulando caput ſibi beatiſſimi Martyris demonſtrari, afferens confidentiæ, quod in partibus ſuis prædicabatur, & habebatur pro certo, quod quicumque in compunctione cordis cum devotione ſpiritus locum attenderet vulneris, quod ipſi Martyri tempore paſſionis ſuæ illatum fuerat crudeliter a tyrannis, videret *a* loco vulneris ſanguinem emanare. Accendebat etiam ad piæ devotionis ſervorem animos aſſtantium monachorum hanc Antiphonam de Martyre voce melliflua præcipe-

do:

A do: LIQUANS PICEM HOSTIS PICEUS, CANOS MARTYRIS OBFOA MATURUS, MUTANS DE AENE JUVENEM, SIC EXERCENS TYRANNIDEM; ad cujus rei causam moniales & alii quamplurimi circumstantes, admirantes non modicum, titubant caput ostendere Martyris glorioſi, ne, ſi contingeret, tantum miraculum minime apparere, prædicti ſacerdotis & aliorum multorum devotio tepeſcere videretur. Sed hinc corda purificans, cujus victoria mundum vicit, & caritas cuncta vincens, abbatiſſæ & monialium animos inclinaverunt, ut pari voto & concona voluntate piis deſideriis annuentes, ſacerdoti præfato caput oſtenderent Martyris glorioſi.

caput iſtius Martyris ſanguine ſtillavit,

53 Sane tunc temporis commiſſa erat nobis a ſummo Pontifice cura & ſolicitudo monaſterii inntedicti, & ſine nobis hujus rei negotium expediri non poterat, nec decebat. Unde ad præſentiam noſtram accedens dictus Henricus, ſupplicabat inſtanter, quod ejus deſiderium impleretur. Verum nos honorifice ſuſcipientes eumdem, de ſtatu monaſterii ſancti Cyriaci de Geronrod ipſum ſolicite perſcrutantes, de cauſa itineris, de conditione perſonæ, cujus religionis & profeſſionis exiſteret, requiſivimus diligenter; & quidem reſponſum ſuper his coB gruum accepimus, & virum invenientes devotum, ejus petitionibus condeſcendimus humiliter & devote, atque ſigillum noſtrum, ſub quo ſacratiſſimum caput cum aliorum multorum Sanctorum reliquiis fuerat conſignatum, per quemdam fidelem clericum, Paulum nomine, ad dictum monaſterium curavimus deſtinare: erat enim tunc temporis religioſa Dei ancilla Artemin, venerabilis monaſterii abbatiſſa, cum ſororibus ſuis Deo devotis Concordia, Margareta, Angela, Scholaſtica, Romana, Agnete, Theodurn, Praſina, Agatha, Catharina, Hermenia, Praxedc, Cæcilia, Merentiana, Conſtantin Benencaſa, Ottolina, Eugenia, Aurea, Sophia cum aliis ſororibus ſuis oblatis in eodem monaſterio diſciplinam regularem profeſſis; in quarum præſentia & plurimorum utriuſque ſexus illic adſtantium apertum eſt argenteum vas, quo glorioſum caput cum aromatibus reconditum videbatur: ex quo ſanguis recens manifeſtiſſime atque apertiſſime diſtillabat, ita quod vas C prædictum a ſuperiori parte erat interius madefactum, & tota capitis ſuperficies pretioſiſſimo ſanguine irrorabat, & teſta creſcens & quaſi tumida impleverat vas ad ſummum, ita quod nihil videretur de vaſe inane, aut vacuum remanere.

quod mirabile eſt dictu

53 O quanta erat ibi devotio monachorum! Quanta erat ex devotione ſingulorum & ſingularum ibi adſtantium inundatio lacrymarum! Vix poſſet humanæ linguæ ſermonibus explicari. Fecit Dominus iſta ſigna, ut diximus, ſexto Idus Maji, ſequenti ſabbato poſt Aſcenſionem dominicam circa Veſperas. Mane autem facto ſequentis Dominicæ, ad monaſterium venimus, diligentiſſime omnia inquirentes: vidimus enim, agnovimus, credidimus & credimus indubitanter, Jeſum Chriſtum Filium Dei, qui eſt Sanctorum virtus & gloria, mirabilia hæc feciſſe ad laudem & gloriam Martyris ſui. Unde mandavimus ſtatim, pulſatis campanis, Miſſarum ſolemnia celebrari. Sed dum hæc fierent, multitudo maxima virorum & mulierum, audientes Dei magnalia, currebant ad monaſterium & clamabant: Miſerere noſtri Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, per merita beati Cyriaci martyris tui, fortiſſimi athletæ. Et quidem omnibus, cum toto deſiderio petentibus, mirabilia hæc videntur *. Cantato Euangelio, nos cum clericis & multitudine copioſa populi proceſſio-

* al. pauci dantur.

naliter de ipſo monaſterio exeuntes intra ſepta ejus D & in clauſtro caput oſtendimus, ſanguine cruenta- AUCT. tum, &, quod eſt nuditu mirabile, multis videntibus, a ſuperiori parte capitis ſanguis diſtillabat, & decurrebat inferius in argenteo vaſculo, in quo reconditum cernebatur. His factis, narrare cœpimus laudes Domini & virtutes ad populum & beati Martyris gloriam & honorem. Quibus peractis, miraculoſe factum eſt, ut credimus volente Deo, ad poſteriorum memoriam, quod aliquæ guttæ ſanguinis ceciderunt ſuper caſulam & mantile, quibus ornatus erat ſacerdos deferens caput glorioſum; & ne oblivioni mur operum Domini & mandatorum ejus, uſque in hodiernum diem prædictæ guttæ manet in caſula & mantili. Cunctis autem Deum interim laudantibus & benedicentibus Sancto ejus, proceſſionaliter omnes in eccleſiam redierunt, & caput ſuper altare ſanctum reponitur, & Miſſarum ſolemnia interim conſummantur; quibus peractis, omnes ad proprin redierunt, & caput in ſuo loco reponitur ſub noſtra cuſtodia & ſigillo.

54 Poſt hæc autem circa meridiem omnis fere E Romanus populus ad monaſterium anxius currens, *præter alia prodigia* omnes una voce clamantes, opportune ſiquidem & importune etiam, quod videre volebant mirabilia Dei magna. Unde clerus cum populo iterum caput ſanctum in monaſterio ipſum in campum Camilli proceſſionaliter detulerunt, atque ibidem in omnibus miraculum viſum eſt & cognitum, & manifeſtiſſime declaratum: ibi enim cuidam mulieri, Blancæ nomine, uno privatæ lumine, fuit viſio reſtituta, ſicut ipſa nobis & multis aliis declaravit. Quædam etiam mulier, quæ latus amiſerat, & de lecto non poterat ſurgere aliqua ratione, audito miraculo, ſe Martyri commendavit, & ſtatim ſurgens, ad monaſterium venit, & priſtinæ reſtituta eſt ſanitati, ſicut ipſa multis audientibus hæc narravit. Ibidem etiam miraculoſe factum eſt, quod aliquæ guttæ ſuper indumento lineo Stephani, Canonici ſancti Marcelli, diſtillaverunt, ſicut multis innotuit manifeſte.

55 Quia vero ſcriptum eſt, honorificum eſſe atque conveniens revelare opera Domini, non eſt *eorum magna populi multitudi-* aliquatenus omittendum, quod Henricus jam di- *ne* ctus poſt primam ſanguinis viſionem nuſquam comparuit: propter quod erat opinio diverſorum, F quod ipſe fuerit ſanctus Martyr, aſſerentibus aliis, quod angelus fuerit, a Domini latere deſtinatus: & cum omnis fere populus loqueretur de ipſo, ejus præſentiam affectantes, continue uſque ad crepuſculum in divinis laudibus & ſancti Martyris præconiis præſtiterunt. Veſpere autem facto, & proceſſionaliter capite in ſacrario monaſterii collocato, propter denuntiationem & famam tanti negotii venerabiles patres & domini D. Romanus, epiſcopus Portuenſis, & D. Stephanus titulo ſanctæ Mariæ trans Tiberim, & plures Cardinales ad monaſterium venientes, & ſuper facto ipſo ſcrutinium facientes, oculata fide viderunt mirabile, quod a Deo factum erat; & quidem in oculis eorum ſatis mirabile videbatur.

56 Altera vero die, ſecunda ſcilicet feria, jam *poſtea tertia* quaſi coagulato ſanguine, qui in vaſe effluxerat *vice factum eſt* da argento, aqua cœpit clariſſima de ipſo capite diſtillare: & ab ea die, qua cœpit miraculum fieri, uſque ad ſeptimam diem, quotieſcumque aſpiciebant ſanctiſſimum caput, toties in eo novum & mirabila videbatur. Eapropter ad Dei laudem & ad memoriam beati Cyriaci martyris glorioſi, ad exemplum etiam fidelium, volentium

A de virtute proficere in virtutem, auctoritate
Auct. domini Papæ, diem iſtam, in qua Dominus
G. C. Martyrem ſuum tanto miraculo exaltavit, ſtatuimus annuatim ſolemniter obſervari & perpetuo haberi celebrem in monaſterio prætaxato. Omnibus autem, qui ad dictam diem convenerint corde puro & fide non ficta, & qui eam celebraverint reverenter, ſuorum veniam promittimus peccatorum, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu Sancto vivit & regnat, Deus in ſecula ſeculorum. Amen.

& ad eius hiſtoriam nonnulla obſervanda.

57 *Nunc quædam ad hanc hiſtoriam breviter obſervanda occurrunt, ac primo quidem circa tempus, quo publicum hoc prodigium contigit, videtur in alterutrum annum error irrepſiſſe: nam ſupra dicitur id factum* anno Chriſti MCCXXXVII, Pontificatus domini Gregorii Papæ octavi anno decimo, *cum tamen ſecundum exactiores chronologos annus decimus Gregorii IX Pontificis cum anno Chriſti* MCCXXXVI *concurrat. Secundo notandum eſt, Marchionem Geronem ſeculo decimo abbatiam Gernrodenſem fundaſſe monialibus, quæ illam uſque ad ſeculum decimum ſextum incoluerunt, quando paulatim virgines Lutheranæ monialibus*
B *Catholicis ſucceſſerunt, ut videre licet apud Henricum Meibomium, qui tomo 2 Scriptorum Germanicorum a pag. 417 Annales Gernrodenſes typis vulgavit. Quamvis autem hæc abbatia ad moniales pertinuerit, tamen ibidem etiam clericos S. Cyriaci fuiſſe, colligimus ex diplomate Rikinzæ, abbatiſſæ Gernrodenſis, quod in Spicilegio eccleſiaſtico Germanico imperii pars. 3 pag. 88 refertur, & cui inter alios teſtes anno Chriſti 1205 ſubſcribit,* Henricus capellanus curiæ noſtræ & Canonicus ſancti Cyriaci martyris. *Meibomius tomo proxime citato pag. 476 producit idem diploma, cui poſt Henricum alii teſtes ita ſubſcribunt:* Bartholomæus cuſtos, Chriſtianus ſacerdos, Cono ſacerdos, Fredericus ſacerdos, Paulus diaconus, Ericus ſubdiaconus, Johannes ſubdiaconus. Cum prædictis Canonicis ſancti Cyriaci interfuerunt huic contractui complures alii de familia eccleſiæ noſtræ, bonæ opinionis viri,

§ VI. Reliquiæ quædam ſancti Cyriaci Romæ Bambergam translatæ.

C

In ſupradicto codice Vaticano referuntur,

IN *jam ſæpe citato apographo codicis Palatini ſeu Vaticani etiam narratur, qua occaſione pars reliquiarum S. Cyriaci in Germaniam translata fuerit, & huic narrationi præfigitur ſequens titulus:* Qualiter brachium ſancti Cyriaci translatum ſit ad partes Trans-Alpinas, ac in Bamberga reconditum per Ottonem imperatorem. *Deinde nobis ignotus hujus translationis narrator ante eam ita præfatur:* Legimus, quod in initio primi hominis plaſmator Deus omnia, quæcumque operatus eſt, bona atque perfecta perfecit, & hominis juri ſuppoſuit, ut cuncta ſuo ſubeſſent ſervitio, jubar ſolis, ſplendorque Titaniæ, Marſque, Cylleoius, Jupiter ſimul & Venus, tardus nec non Saturnus, cunctaque immenſe radiantia aſtra: animantia, volucres cæli, limphis ſpirantibus piſces, & quidquid ſub cælo eſt dedit ſibi utendum; unum ei tantummodo interdixit pomum tali ſub intimatione, ut, ſi ex ipſo comediſſet, ſtatim interiret mortem. Sed quia invidia diaboli mors intravit, ſeducta mulier decepit virum, & vir magis uxoris, quam Creatoris, ſanctia obſervans, incurrit mortem, & ſibi & cunctis poſteris propaginem tantæ maledictionis reliquit. Sed Creator condolens, ut vidit ſuam ſe perdere creaturam, proprium Filium miſit in mundum, & ut nos a dæmoniaca poteſtate eriperet, ad mortem tradidit illum & interitum; per mortem Filii ſui nos exaltavit, & qui eramus filii tenebrarum, facti ſumus filii lucis. Concupiſcentia quidem, quam primus pareos habebat, in tantum pullulavit, ut huc uſque perduret. Et quia in longum protraxi hunc ſermonem, recurramus ad illud, qualiter e corpore ſanctiſſimi levitæ & martyris Cyriaci pars aliqua e ſuo cœnobio, invidiæ livore & odii fomite, fuit ſubtracta, qualiterque omnipoteotis Dei adminiſtratione, vice recompenſationis & ſuæ immenſæ miſericordiæ, cauſa conſolationis particula corporis ſanctiſſimi Nicolai eſt ibi allata.

D

Tum ipſam tranſlationis occaſionem ac hiſtoriam ſic narrare incipit: Modico igitur interpoſito tempore poſtquam ſanctum caput almi levitæ & martyris Cyriaci in monaſterium, quod juxta Viam Latam eſt ſitum, fuit advectum atque honorifice collocatum; regnabat eo tempore Otto poteotiſſimus imperator, Romæ vero Pontificatum gerebat quintus decimus* Papa Johannes, Alberici excellentiſſimi conſulis filius; monaſterio namque præerat Pretiola, ancilla Chriſti eximia, humiliſſimaque abbatiſſa. Hoc igitur tempore artifex totius malitiæ chelydrus ille, qui ſuum virus infudit primi homiois menti, ut Factoris ſui frangeret fœdus, ipſe jaculavit meotem jam dicti Pontificis, & ſuit cordis ruioam immiſit, nec dicendum nuntium jam fatæ abbatiſſæ miſit. Illa ſpiritu inflammata divino, tta gratum ſuſcepit mandatum, acſi aſpis vel baſiliicus terribilem ſibi ſibilum immiſiſſet; abrenuotiavit, refutavit, repugnavit, & per omnia ioterdicendo maodavit. Ille tali nuntio reſpoofum audivit, grave in corde telum accepic, ita ut odii fomitem circa eamdem Dei famulam miniſtraret; & cœpic quotidie æſtuare, qualiter illi ſuoque monaſterio grave poiuiſſet damnum inferre.

octavodecimo Otto corpus tulit

E

** lege duodecimus*

60 Interpoſito noo multo tempore, Romæ glorioſiſſimus imperator adveoit, humotenus genu flexo quærendo, ſupplicando, rogando, baſilicam ſancti Petri Apoſtoli adivit, & humillime diutiſſime oravit, atque imperator piſcatoris annulum deſideraotiſſime flagitavit, ut deſiderium ſuum ad libitum impleret: Accidit, quod aliqui ex Romanis imperatoris adventum Pontifici iotimare curarent. Accepta a Clavigero Petri imperator licentia, palatium petiit imperiale, ſe cathedra ſublimavit, aſſidentibus adſtantibus ſecum procerum innumerabilium circumvallatus, vulgiſque promiſcuum Pontifici tale mandavit nuntium, ut ſuum citiſſime ante adeſſet conſpectum: hoc namque Pontifex ot audivic, talia ad eum dicenda remiſit: Hodie dentur nobis induciæ: mane ſancti Petri ſuoque veniemus ſervitio. Tranſacto denique die, ſuperveniente nocte, lucelcente mane, concurſus factus eſt oobilium Romanorum ad Conſtantinianum palatium, Romano præſidente Pontifice, annuentibus conſulibus, præcipuis ſenatoribus, prætorianis præfectis, præfectiique uavalibus, militibus etiam atque commilitonibus, decurionibus una cum pentacontarchis tali voce affatus eſt Prælul: Audite cives, ſenatus populuſque Romanus. Otto Romanorum imperator auguſtus nobis ſuis mandavit nuntiis, ut ſancti Petri viſitemus baſilicam, ejuſque ſiſta-

Romam venerit,

F

mus

A mus præſentiam. Si vobis bonum videtur, nobis proferre leotentiam. Ad hæc omnes ſimul conſona voce cœperunt reſpondere: Nobis æquum videtur & ſanctum, ut pater viſitet filium, & not omnes in tuo luoque veniemus ſervitio.

61 Statim ut hæc Præſul audivit, ipſe cum omni Romanorum præſidio iter arripiens, Romam pertranſiens, pontem, qui Adriani cognominatur, tranſambulans, civitatem, quæ Leonina vocitatur, ingrediens, ad radicem cum veniſſet Vaticani montis juxta naumachiam equo deſiliens, ipſe cum omnibus Romanorum conſulibus, ſenatoribus ac principibus, ſanctiſſimi Petri petierunt baſilicam, ejuldem confeſſioni ſe inſtraverunt, eumque ex intima præcordiis rogitantes, ut pro eorum Deum exoraret delictis. His peractis, imperiale petieruot palatium; rex vero ad ſe cernens venire Pontificem, de ſolio ſuo aſſurgens, obviam Papæ cucurrit, manuſque ei apprehendit, in ſolio ſuo eum ſedere fecit, pedeſque ejus oſculabatur, & vice Petri Apoſtoli honorifice illum tractavit. Poſt hæc interius petierunt cubiculum, ſingulare tenuerunt conſilium. Admouit, prædicavit, ac de

B multis illiciris, quæ audierat ab eo, peractis cauſe leniterqoe, ut bonos pater, caſtigavit. Sed ſicut ſancta dicit Scriptura, Quoniam in malevolam animam non introibit ſapientia, oeque habitabit io corpore ſubdito peccatis, & prudentiſſimus Salomoo conſequentia verba ad hanc dedit ſententiam, Impius, cum venerit in profundum malorum, contemnit, ille ioſelix, onde reſipiſci* deberet, inde ad pejora delapſus eſt. Hoc dum imperator mente animo factiſque cognovit, quamvis iovitus, dimiſit cum, prout ad tempus ſuum petere libitom. *In hac ultima periodo videtur aliquid tranſpoſitum aut omiſſum eſſe, quod ſenſum intellectu difficilem reddit.*

62 Tunc imperator cœpit cum obnixe rogare, ut, ſi ſua bona volniſſet frui voluntate, ſuumque adjutorium in omnibus invcoire locis, ſuum adimpleret deſiderium ex corporibus ſanctis, a quibus Roma tuebatur atque tuetur, aliquam partem ei donaret. Ille, ut audivit, immenſo repletus gaudio, magno cordis exſultaos tripudio, ad imperatorem tale fertur dediſſe reſponſum: Audi conſiliom meum, optime princeps; teſtis eſt mihi Deus, quod veridicam tibi profero ſen-

C tentiam. Cariora in hac terra non inveniootur, exceptis reliquiis Petri & Pauli Apoſtolorum. Eſt Romæ monaſterium puellarum juxta regiooem, quæ Via Lata nuncupatur, in loco, qui nominatur ad Pinea, ſeeus arcum Tiborii, in quo reconditum modernis temporibus caput ſancti Cyriaci martyris & levitæ, qui fuit ordioatus a ſancto Marcello epiſcopo, & temporibus Dioeletiani, multis fatigatus tormentis: poſt necem namque Dioclctiani ejus priviginus Maximianus, cognomento Herculeus, juſſit, & gladio decollatus eſt, & a Lucina ſereniſſima matrona via Oſtienſi eſt ſepultus, ibique latuit uſque ad tempora ſanctiſſimi Agapiti II Papæ atque noſtra Ottoois piiſſimi imperatoris. Nunc peractis paucis temporibus, per duas glorioſiſſimas matronas, ſoroes ſupradicti Alberici Romanorum ſenatoris io præfatum monaſterium caput ejus advectum, ibique a prædeceſſore meo, ſanctæ recordationis

4 Præſule Agapito honorifice eſt locatum. Nunc illuc una eamus, & ex ejus reliquiis ſanctis quantulomcumque tibi donamus.

63 Hoc dom imperator audiſſet, immenſo repletus eſt gaudio, tamquam immenſum invcoiſſet thcſaurum, Deo gratias referens, Pontificemque cœpit rogare, ut ſine mora, quæ promiſerat, impleret. Ille iniquus Pontifex vultus, quod in corde ex parte jam fatæ abbatiſſæ, ut deſiderabat, exterminare æſtuabat, rogabat imperatorem, ut ſimul aſceoſis equis cum omni Romanorum convenau ad monaſterium convenirent prædictum; quod & fecerunt, portas monaſterii [&] eccleſiam intrantes. Violenter tumulum, in quo [corpus] ipſius olim reconditum erat, confregit, & pollutis maoibus non erubuit tangere locum ſanctum, & relictum cum eo brachium cum humero dedit imperatori. At vero imperator, dum talem ac tantum ſe ſenſit habere thcſaurum, gandens & exſultmos Vaticanum petiit palatium ad naomachiam juxta templum Apollinis ſeeus ædes Neronianss.

64 Hac tempeſtate, ceu fulmine, percuſſa prædicta abbatiſſa cum omnibus Deo ſervientibus & ſororibus crines evellentes, pectora percutientes, genas unguibus diſcerpentes magno cum ululatu immenſoque luctu palatium petierunt, pedibuſque imperatoris cum maximo ejulatu & lacrymis ſe profuderunt, proclamationem maximam coram rege fecerunt. Tunc rex cœpit inquirere, quali ex progenie illa foret abbatiſſa exorta, quæ cum tanta conſtantia coram rege contendere audebat. Illa vero antiquam cœpit exponere genealogiam. Imperator ut audivit, & recognovit illam ſuam eſſe propinquam vicinamque affinitate junctam, cœpit ei humillime ſupplicare, ut culpam jam factam ei parceret, & ab eo, quidquid peteret, impetraret. Hoc cum illa audiſſet, ex parte conſolationem accepit, ceciditque veſtigia ejus oſculans, & flens tale ab eo rogavit accipere dooum: Audi, ſereniſſime imperator, ſi cum Deo velles pacem habere, audi conſilium meum, qualiter brachium ſanctum, quod deturparum habes, reſtaurare curabo. Ec quia hoc bene ſcio, quod facere noſis; date mihi nuntium veſtrum talem, qui ſit nobilis & prudens, & eloquentiſſimus: & detur mihi pretium, qualiter Conſtantinopolim poſſim adire; &, ſi placet toæ majeſtati nuntius veſter una veniat mecum, qui ex veſtri parte roget imperatorem Baſilium, ut mittat nobis particulam aliquam ex corpore ſancti Nicolai confeſſoris, ſi forte miſerrima mens mea in aliquo conſoletur. Cumque hoc imperator audiſſet, gaudenter verba ſuſcepit, immenſum thcſaurum ſtatim ei adduci præcepit, prudentiſſimumque virom, qui ad ejus latera aſſiſtebat, qui comes palatii vocabator, ejus poteſtati donavit, præcepitque cancellario ſuo, ut epiſtolam a ſe mandatam ſtatim faceret, ſuoque ſigillo ſignaret; qui cancellarius ſtatim præceptum implevit, ſigilloque ſignavit, & abbatiſſæ donavit, atque optimam rex ei ſuam promittens voluntatem, magno cum gaudio ad ſuum reverſa eſt cœnobiom.

65 Imperator vero, data licentia abbatiſſæ ac ſuis, ipſe namque Apoſtoli Petri confeſſionem petiit, ſeſe ibi humo proſtravit plorans, & rogans nimis Deum, pro ſuis exorans delictis, proiperum ſibi ac ſuis depoſcens iter, qualiter ad ſuam repedare patriam poſſit indemnis. Hæc & alia his ſimilia deprecatus, Dei ſanctique Apoſtoli licentia impetrata: ſuos animos * admonuit iter arripere. Accepta vero parte veneranda corporis Cyriaci, quam diximus, confingi ſuper dorſum equi præcepit tale figmentum, in quo brachium ſanctiſſimi Levitæ digne ad vehcodum mancret, digniſſimumque iter perageret. Dei implorato auxilio, iter incipiens, tripudians & exſultans au-

D Auct. G.C.

E

F

*legit reſipiſcere

Brachium S. Cyriaci

Ex Romano monialium cœnobio

Quam concurrentibus innatabat

In Germaniam tranſtulerit

* forte admonet

A ream Romam dimiſit. Cœptum peragens callem,
Auct. G. C. veloci curſu pervenerunt Tuſciam, quæ Tuſcia a tbore vocatur, eo quod populus illius ſuperſtitioſe in ſacrificiis deorum vivere ſolebat. Citiſſime Senenſe devenerunt oppidum, Inde per Lucenſem tranſiliunt civitatem, variiſque tranſmeatis locis, Placentinam ſunt urbem ingreſſi, ingredientibus vel tranſferentibus Padum, qui & Eridanus vocatur, ſpatioſia equitatis campis, Cotias pervenerunt ad Alpea. Aſcenſi vel deſcenſi montem, qui Buxdone dicitur, Longobardiam ingreſſi, velociter pervenerunt Ticinum; exinde vero Mediolanum, quæ Liguria nominatur, eo quod leguminibus eſt ferax. Dextera declinantes manu, Veronam venerunt, quam arrigat Atheſis fluvius: inde anguſtos meatus peragrantes, civitatem, quæ Tridentum vocatur, pertranſeuntes, chevaliarum * velocitate Trans-Alpinas adventarunt ad partes. Magna cum lætitia pervenerunt Sueviam, quæ provincia Bavaria nuncupatur.

Id eſt ſpatioſorum

66 Deveniens vero ad urbem imperator, quæ
ac Bamberga
Babinberga vocatur, ibi ſe cum parte corporis
B Sancti, quam adduxerat, eancito gradu fixit, ibique tam diu perſiſtit, uſque quo honorandum oratorium honorifice dedicavit. Archiepiſcopia, coepiſcopis, innumera quoque Chriſtiana plebe coadunata, talia imperator dicere cœpit verba: Audite beatiſſimi patres confeſſores & filii, donum quod ex parte omnipotentis Dei, ſanctiſque Apoſtoli Petri, ſen aureæ egregiæ matris noſtræ Romæ allatum habemus, vobis intimare curamus. Sciatis in veritate, ebariſſimi patres ac fratres: Adeſt brachium uſque ad humerum ſanctiſſimi Martyris & levitæ Chriſti Cyriaci, a Marcello Epiſcopo ordinati, juſſu Maximiani capite cæſi, & a matrona ſereniſſima, quæ Lucina vocabatur, ante multos annos ſepulti. Nunc quod nobis immeritis tale ac tantum Chriſtus nobis dignatus ſit dare patrocinium, obſervemus & cuſtodiamus illum, veluti pupillam oculi noſtri, ut in die tremendi judicii placidum illum & benignum intereeſſorem apud judicem Chriſtum habere mereamur.

honorifice pollicentur

67 His dictis cum archiepiſcopis, coepiſcopis,
C ſimul cum rege coacervatis, honorifice & venerabiliter recondiderunt partem ſanctiſſimi corporis martyris Cyriaci, & conſecraverunt eccleſiam, ſuoque nomine firmaverunt: innumeris & ampliſſimis, immenſiſque ditavit & exornavit donis, ibique Deo ſervientibus religioſis clericis ſtatuit ſervos, & ancillas locavit, ut amodo & in ævum numquam in eadem eccleſia Chriſto ſervile deeſſet ſervitium; præceptique ille poſteris eorum modo & uſque in ſeculi finem, annuatum penſionis votum, [ad] ſancti Cyriaci cœnobium Romæ humillime deferrent: ſancivit, roboravit, & anathemate a Chriſto omnibuique ſuis fidelibus, interdicentibus præceptum ſive contradicentibus, unum perpetuo ſubjugavit. Sed Dei opitulante clemente, bene optimeque uſque hactenus obtervatur præceptum. Sæpe vidimus, ex climatibus ipſis adventare ditiſſimos duces, opinatiſſimos comites, & ex bonis ſuis ibi vita perſolvere. Sæpe etiam luſtravimus ipſius gentis adduci plurimos [eum] variis & ſpectatiſſimis donis ſericis, velis aureis, argenteiſque moneris, [& vidimus] altarium tegmina auro contexta, exemplura [ornamenta] optimis ac diverſis contexta plumariis operibus aureis. Tintinnabula ærea, clariſſime reſonantia, ab eis miſſa, uſque hactenus habentur, innumeraque dona ſancto monaſterio anque perſolvuntur, Dei juſto diſponente judicio, ut, ſicue in abſentia ex parte reliquiarum abſtracta, Dei ancillæ olim nimium & pene uſque ad mortem fuerant contriſtatæ, immenſiſque doloribus afflictæ, merito poſtea earum in ævum uſque tali modo exultarent. D

68 Nunc aliquantulum, prout vires ſufficiunt, te obnixe flagitamus, o ſanctiſſime levita & aganotheta Cyriace, ut pro noſtris, quemadmodum te ſcimus valere, Deum exores flagitiis, famulos famulaſque tuas in ejus ſervitio ſemper informet, pacem conferat, quietem nutriat, morbos auferat, caſtimonia decoret, & tuis interceſſionibus ſua nos protectione conſervet, & quemadmodum tuam jugiter deſervimus eccleſiam, tuam ubique inveniamus clementiam, ut tecum dicere valeamus: Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. *Poſt hæc auctor anonymus narrat, quomodo abbatiſſa Pretioſa cum comite palatii Conſtantinopolim profecta, ab imperatore Baſilio obtinuerit reliquias S. Nicolai Myrenſis, de quibus ad diem VI Decembris agendum erit, & tunc Annotationes Florentii Martinelli in laudato Trophæo* E *crucis pag. 143 & ſequente conſuli poterunt. Porro ignoramus, quantum fidei tribuendum ſit hujus narrationi, cum apud ſcriptores Bambergenſes de iſtis S. Cyriaci reliquiis, de tam celebri ejuſdem Martyris oratorio, aliiſque hic relatis, nullam mentionem inveniamus.* *Hinc ſcriptores Bambergenſes de hac re nova nominepiam,*

69 *Gelenius lib. 4 de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine in ſacris & piis faſtis Agrippinenſibus ad diem VIII Auguſti inſignes hujus S. Cyriaci reliquias diœceſi Colonienſi attribuis his verbis:* Coloniæ in eccleſia ſanctorum Apoſtolorum, & in diœceſi Colonienſis oppido Geiſeckæ ſancti Cyriaci, cujus ibi caput pretioſa herma incluſum, hic corpus mere aurea tumba olim incluſum; ſed tumbam hanc rapuit Comes Oberſteinius &c. *Colonienſes autem ſibi perſuadent, ſacras illas reliquias pertinere ad hunc S. Cyriacum, ut patet ex Petro Cratepolio Mivorita, qui in opuſculo de Sanctis Germaniæ pag. 43 & ſequente ſic ſcribit:* Sanctus Cyriacus diaconus poſt longam carceris maceratiouem reliquata pi- F ce perfulus eſt, & in cataſta extenſus, attractus nervis, & fuſtibus cæſus eſt. Poſtremo ingenti conſtantia una cum Largo & Smaragdo, & aliis viginti, jubente Maximiano tyranno, capite truncatus eſt. Hujus ſancti Martyris caput Coloniæ conſervatur in ſanctorum Apoſtolorum collegio, quod ſanctus Peligrinus Roma illuc transferri curavit. *Peligrinus ille fuit præſul Patavienſis, & e vivis exceſſit anno Chriſti 991, ut apud Marcum Hanſizium noſtrum tomo 1 Germaniæ ſacræ pag. 228 licet videre. At jam ſupra Benedictus, teſtis oculatus, nos docuit, ſeculo XIII Romæ caput iſtius ſancti Martyris publicis miraculis coruſcaſſe. Colonienſibus igitur probare incumbit, ſacrum ejuſdem Martyris caput poſt hæc tempora ad diœceſim ſuam delatum fuiſſe. Etiam alii ſcriptores varias hujus S. Cyriaci reliquias regionibus ſuis vindicant. Sed merito dubitari poteſt, an reliquias alicujus Sancti homonymi ad hunc celebriorem non retulerint, quandoquidem jam triginta & plures hujus nominis martyres vel Sancti in Opere noſtro illuſtrati fuerunt.* *& alii vetuſtiores ſcriptores Martyrologia ſibi varia dicunt.*

DE

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

NAZARIO, JULIANA, AGAPE VIRGINIBUS, EUTYCHIANO, CORINTHONE, DIOMEDE ET METRODORA VIRGINE.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

VIII AUGUSTI. *UT ut confuſa pluribus ſint hodierna hujus Martyrologii apographa, & luxata hinc inde nomina apud Florentinium, in numero ſeptem Nicomedienſium Martyrum ſatis conveniant, excepto ſolo Corbejenſi, in quo* Juſta *aliqua adjicitur.* Agape *certe ſeu* Agapa *ubique ſignatur, quam ſatis mirum eſſet, hinc fuiſſe acceptam, & ſolam quidem tranſiiſſe in tot auctaria Uſuardina, ut nullus hoc die Sanctus vel Sancta tam frequenter repetatur, ſed nulla addita poſitione ſeu loco martyrii, unde dubium manet, utrum vere ex poſita claſſe deſumpta ſit, præſertim ſi Caſtellano* B *ſufficientia momenta reperiri, ut eam Trevirenſibus adſcriberet. Jam ſeptem ſynonymæ variis diebus in Actis relatæ ſunt, at non video cum ulla earum confundi poſſe. De reliquis ſex nominibus, licet amanuenſium vitio hinc inde corruptis, non eſt quod pluribus diſquiramus. Martyrologii antiquitas de eorum cultu ſufficiens reddit teſtimonium: cumque* S. Agapam *iis annumeratam reperiamus, licebit tantiſper ſupponere, eamdem ipſam eſſe, de qua tot alii Martyrologi hoc die loquuntur, & quidem martyrem confebimus, quidquid Equilinus lib.* XI, *num.* 211 *eam aſſerat in* E *pace quieviſſe,*

DE S. HORMISDA MARTYRE

IN PERSIA.

J. B. S.

SEC. IV. *INſignis hujus Martyris nomen celebre reddidit Theodoretus Hiſtoriæ ſuæ lib.* V *cap.* 39, *ubi & plures alios colligit glorioſiſſimos pro Chriſti fide pugiles, quos regis Saporis immanis crudelitas ad martyrii lauream perduxit. Apud veteres Martyrologos, quos Claſſicos appellamus, notus non eſt, nec magis apud recentiores in auctariis Uſuardinis recenſitos, neque vero Baronius in annotationibus ullum citat ex quo ipſum acceperit, ut primum ipſe cenſendus ſit quo ſanctum hunc* Hormiſdam *Martyrologio Romano adſcripſerit in fide Theodoreti, quem Nicephorus a-* C *liique ſecuti ſunt, ut hiſtorici illius verba deſcripſiſſe, id totum ſit quod de hoc* S. Hormiſda *reſtiti poteſt, quæque adeo aliunde accerſenda non putavi. Scio equidem apud Sozomenum, de eadem Saporis perſecutione loquentem, dum viginti epiſcopos enumerat lib.* II *cap.* 13 *in fine, etiam* Hormiſdam *aliquem recenſeri, eſt hunc cum noſtro hodierno confundendum non eſſe, ex adjunctis certiſſimum eſt. Audiendus proinde ſolus Theodoretus ex editione Valeſii loco citato, ubi ita loquitur:*

Hormiſda quidam erat valde nobilis apud Perſas ex Achemenidarum ſtirpe, patre ortus præfecto. Hunc rex cum Chriſtianum eſſe didiciſſet, ad ſe adduci, & Deum Servatorem ſuum negare juſſit. Verum ille, regem ea imperare reſpondit, quæ nec juſta eſſent, nec utilia. Is enim, inquit, qui ſummum omnium Deum facile contemnere ac negare didicerit, regem multo facilius contemnet, cum hic homo ſit morti obnoxius. Quod ſi extremo ſupplicio dignus eſt is, qui tua ſceptra negaverit, O rex, quanto graviora meretur ſupplicia, qui Deum univerſi hujus conditorem negat? At rex, qui horum ſermonum ſapientiam mirari potius debuerat, fortiſſimum athletam divitiis & honoribus ſpoliavit; nudumque, ſolo tectum ſubligaculo, camelos exercitus trahere præcepit. Multis poſt F diebus elapſis, rex e camera proſpiciens, videt optimum illum virum ſolis radiis peruſtum & pulvere oppletum. Tum paternæ memor nobilitatis, eum ad ſe accerſit, & lineam tunicam induere jubet. Poſt hæc animum illius, partim ex præteriti temporis ærumna, partim ex præſenti ejus benignitate mollitum ratus: Nunc tandem, inquit, abjecta illa contentione, fabri filium pernega. Tum Hormiſda, divino repletus zelo, tunicam diſcerpſit, & ante regem projecit, & addens: Si hujus cauſa me a pietate receſſurum exiſtimas, habe tibi munus tuum cum impietate. Hanc conſtantiam animadvertens rex, eum, ut erat, nudum ex imperii finibus ejecit.

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

ELEUTHERIO ET LEONIDE.

J. P. Cultus e Martyrologio Romano ac Faſtis Græcis.

DIE VIII AUGUSTI. *Cultus apud Latinos ac Græcos, præſertim CPoli.*

Hoc Athletarum par inſcribitur Martyrologio Romano his verbis: Sanctorum martyrum Eleutherii & Leonidis, qui per ignem martyrium conſummarunt. *Eodem fere modo annuntiantur in Menologio Sirletiano, ac Meneis magnis Græcorum ſtatuſis, quæ hoc eos diſticho proſequuntur:*

Ἀμφὶν Ἀθλητῶν ἡ διάτυπος πῦρ πλάτη
Κοινὴ κατακείνουσιν οἱ πλάνοι φλόγα.

Athleta dum non libat errori duplex,
Communem ad ignem damnat erronum furor.

Præter Menæum Chiffletii, in quo Martyrum iſtorum nomina ſunt, illos memorat Supplementum Ms. ad Menæa typis edita, e Synaxario Ms. Sirmondi ac Ms. Chiffletii; ubi ſemel quidem additur τῶν νηπίων, infantium; *adſcriptis inſuper ſuperius litteris* dom., *per quas intellige Menæum membranaceum conventus PP. Dominicanorum Pariſiis, congregationis S. Ludovici; ſed in dicto Supplemento mox appoſitus alia lectio, præfixo nomine* Sirm. Ἐλλάδ. Λέον. τῶν ἁγίων νηπίων, *id eſt*, Eleutherii, Leonidis, & infantium: *quo videntur indicari Martyres diſtincti a prioribus, Quidquid ſit, Martyrum noſtrorum cultus ſingularis Conſtantinopoli indicatur his citati Supplementi verbis*: Τελεῖται ἡ μνήμη αὐτῶν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν ἁγίων Εἰρήνης πορὰ τὸ Ἰανιτσιαρῖς. Agitur autem eorum ſolennitas in æde S. Irenes trans porſum in Juſtinianis: *de qua Cangius CPolis Chriſtiana lib. 4, pag. 148.*

DE S. MYRONE THAUM. EP. ET CONF.

IN INSULA CRETENSI

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P. Cultus, elogia, Sancti geſta, tempus vitæ, Actorum compendium, quod hic datur,

FORTE ANNO CIRCITER CCCI. *Annuntiatur obitus ejus & elogia*

IN Creta S. Myronis epiſcopi, miraculis clari, *annua inter alios Cælites memoria annuntiatur hac die in Martyrologio Romano. Prætereant tabulæ ſacræ Græcorum. Signatur enim cum in Menæo Chiffletii, tum in Menologio, a Cardinale Sirleto Latinis reddito, quod ſic ſatur*: Eodem die (VIII *Auguſti*) commemoratio S. Myronis, epiſcopi Cretæ, cognomento Thaumaturgi. *Deinde aptatus ipſi ſequens elogium*: Hic natus in Aurace (*imo Rhaucia*) urbe Cretenſi prope Cnoſſum, divina pietate ornatus, præcipue vero miſericordia, atque in pauperes charitate inſignis, ordinatuſque presbyter in ſancta Dei Eccleſia, poſtea vero & epiſcopus conſtitutus, multis miraculis editis, annum prope centeſimum agens, migravit ad Dominum. *Synaxarium ex Menologio, juſſu Baſilii imperatoris collecto, Sanctæ hunc etiam dat titulum* Thaumaturgi, *& hoc elogium, quod e Græco verſum ſic ſonat*: Myron ſanctus ac magnus pontifex ex inſula Cretenſi fuit oriundus, imperante Decio, parentum genere clarorum filius: a quibus matrimonio junctus, religioſe vitam inſtituebat, & diligenter terram excolens, pauperes e frugibus alebat. Dumque aliquando haberet hortum ciceribus conſitum, & nonnullos inveniſſet, qui in eodem cicera aliquot furati eſſent; videbantur illi quidem colligere cicera, capiebant autem ſpinas; quos, dans eis ciceribus, dimiſit. Et poſtquam alios inveniſſet in area qui impleverant ſaccos ſuos frumento, & non poterant eos levare, humeris eorum ſuperimpoſuis ſaccos, & abire juſſos ac non amplius furari dimiſit. Deinde ſacerdos, ac poſtea epiſcopus conſecratus, miſericordiæque erga pauperes neutiquam oblitus, in pace obdormivit. *Habemus iſta in Actis, quæ dabimus poſt hunc Commentarium: quia tamen ſolemus Latine vertere textum Græcum dicti Synaxarii, quem dedimus ad calcem tomi primi hujus menſis; ideo idem hic faciendum duximus. Alibi* S. Myron *notatur die* IX *hujus, ſecundum dicenda num.* 8.

Menæa magna Græcorum impreſſa huic elogio ſimilia memorant; ſed ſequentia inde excerpimus, ac Latine reddimus, quæ in dicto mox elogio non ſunt: Draconem, qui regionem illam devaſtabat, exegit, & fluvii, quod Tritonis nomen habet, exundationem repreſſit, dum fluvium eſſet tranſiturus, eumque videret exundantem. Qui juſſu Sancti ligatus, priorem ad curſum redigi non poterat, donec rediſſet Sanctus, domumque reverſus, virgam ſuam miſiſſet: qua poſtquam hi, qui erant miſſi, aquam turbaſſent, fluvium convertere ad proprium iter. His atque aliis pluribus perpetratis, vitæque reliquo religioſe ac ſancte tracto, celebrandis ſplendide Martyrum monumentis intentus, quando jam annos eirciter numerabat centum, ad Dominum emigravit. *Hiſce confirmantur ea, quæ legas in prædictis Actis, Elogia Menæorum præmittitur hoc diſtichon*:

Μύρων ὁ θαυ- ἱερεὺς μύρα πνέων

Elo-

proferuntur.

A Εὐωδίαν ὀρέγουσα ἁγνὴ χερίν.
Divine, dum virtutis unguentum exeris,
Myron, fragrantia Domino ſuavis datur.

3 *Præter hæc, quæ de Sancto noſtro jam dedi, habeo Vitæ ejus Græce apographum e codice Vaticano* 1190; *de quo ſtatim apud nos die* XXVII *Maji, tom.* VI *ejuſdem menſis pag.* 892. *Tametſi autem Vita iſta ibidem dicatur danda hoc die* VIII *Auguſti; re tamen jam in tempore ac loco expenſa, illam typis non committam totam & integram, prout jacet, propter rationes num.* 5 *allegandas; ſed ſingularia quædam excerpam, quæ de* S. Myrone *narrat prædictum apographum; reliqua eorum fide penes auctorem*: Accedit ad regionem quamdam, cui nomen Soreos, quæ ad dexteram occurrit naviganti ad ſinum Nicomediæ; & hoſpitio excipitur apud virum, cognomento Cornelium, longoque tempore cum eo verſatus eſt. Is ipſum inſtituit diſciplinis. Poſtquam autem ædificaſſet ædem Deo orando ſacram, ac comperiſſet, ſemen a ſe terræ mandatum multiplicem cognitionis divinæ protuliſſe fructum, mox ad presbyterii gradum aſcendit. Gnarus autem, Diocletianum
B Nicomediam profectum id operam dare ſedulo, ut omne Chriſtianorum genus, ætatem omnem exſcinderet, eam potiſſimum, in quam Sanctus impenſa cura incumbebat, Mantinium ac Cretam verſus is navigavit, ac matrimonio conjunctus eſt. Tota vero prorſus ipſius mens ac cogitatio erat intenta miſericordiæ. Et excolebat terram, nec non e frugibus inde provenientibus ſuggerebat ipſis abunde pauperibus omnia ad uſum eorum accommodata *&c.*

4 Dum autem, Chriſto bene favente, omnia ex ejus ſententia procederent, iterum ad Soreos revertitur; quam dum multiplicatam offendit, dignitate epiſcopali ſervus Chriſti initiatur; & in regionem Auracienſem[a] diſcedit: ubi erroris ſpinas radicitus evellit, pietatiſque ſemina operoſe terræ committit. Divina vero gratia magnas pietatis ſegetes, S. Myronis imbribus eas irrigantibus, oſtendentæ, denuo reditum inſtituit, indeque ad inſulam Cretenſem reverſus, idem quod Soreos accedena præſtiterat, cujus incolas profunda ignorantiæ caligine detentos videbat, ſpſos etiam Cretenſes ad cognitionis ſplendorem deducit. Nec vero in iis, qui ad frugem redibant, in viam reducendis
C multum ab ipſo temporis eſt conſumptum; ſed brevi gratiæ vis in plurimorum animis operabatur, qui ſalutare baptiſma requirentes, ſacro Chriſti adjungebantur gregi. Hiſce ergo Dei benignitate e voto peractis, contigit, ut illi, qui impietatis etiamnum errore detinebantur in Creta prædicta, feſto quodam dæmonis, quod ab ipſis colebatur, libamina offerrent idolis, eaque facerent omnia, quæ animæ a malis dæmonibus inferre faciunt. Poſtquam gregis Chriſti ſectatores divino pleni zelo ſæpius hæc fieri conſpicerent, ac, quæ illo die multa cum rabie agebantur, juſtam in iram conſurgunt, & alter alterum adhortantes procedunt adverſus idola; quæ dum omnia mox contriviſſent, atque in terram ac pulverem redegiſſent, cultoribus illis oſtendebant eorum, qui coluntur, infirmitatem.

5 Quæ quidem res gentilea tunc in ſtuporem ac timorem rapuit, luctus potius quam vindictæ tempus eſſe exiſtimantes. Poſtquam autem obſervaſſent diem, quo Myron Dei famulus ſacris operabatur myſteriis, & ex cancellis, quæ aderant prope aſcenſum, aqua ei ſuperinfunderetur, id ex injuria factum ratus, ſacram liturgiam iſto quidem die peragit; ſed deſtructo deinde oratorio, aliud ædificat in locis maritimis, ignarus videlicet, quod pone thecam venerabilis Martyris, qui D
multorum efficientia prodigiorum erat celebris. Auct. *Sanctus* in regionem Auracienſem diſcedit, inde L. P.
qua ad inſulam Cretenſem reverſus *ſupra dicebatur*; *ſed quomodo hæc cohærent cum* Rhaucia, inſulæ Cretenſis urbe prope Cnoſſum, *ex Actorum compendio, de qua infra, num.* 1? *Conſule inſuper, quæ de corrupta in Menæis voce* Αὐρανῆ *dicuntur infra in Annotatis lit.* b. *Auctor prædictæ narrationi ſubjungit viſionem a Sancto noſtro habitam, ac ſuis ab ipſo expoſitam; ſed quia* 1°. *ea tam longa eſt, ut maximam partem materiæ, quam dicta complectitur narratio, impleat;* 2°. *quia uſu & experientia doctus ſum non multum deferre hujuſmodi Græculorum parergis; ideo viſionis iſtius narrationem a noſtra Opero arceo. Subſtantiæ ſynopſis hæc; quod ad horridum ſpectaculum ſit deductus* S. Myron; *quod inde ab Andrea & Joanne apoſtolis, quos putabat eſſe, in ſinum Abrahæ, tum in locum, qui manſiones apud Salvatorem multas, meritis cujuſque ſecundum menſuram virtutis accommodatas, adumbrabat; alterius in ereptatem, cujus venuſtatem, ſymmetriam, magnificentiam, delicias, pretioſos lapides aurum &c. ibidem pluribus deſcribit biographus ille; denique ad paludes ſeptem, ſuo quaſque tormentorum genere inſtructas. Verum hæc ſatis: ut reliquis, quæ ſequuntur, ſuperſedendum cenſeam. Quæ ibidem ſunt de fugata dracone, ac exundante fluvio coercito, noſcuntur ex ſuperioribus.*

6 Ego, *ait dicta Vitæ ſcriptor*, videns ab Athleta etiam vita functo naturam ſuperari, ad Dei laudem exſurgo: etenim aliquando oculis in ſepulcrum Sancti conjectis, ſacrum ipſius cadaver ſum contemplatus; quod ſuperſtea & a vi mortis non ſuperatum remanſerat. Hæc enim, quæ jactat omnem ſe animalis compagem tridui ſpatio ſolvere, annis jam ducentis nullum generoſi Sancti capillum corrumpere potuit: nam capitis coma erat frequens & incorrupta; formæ autem character perſtabat, pelliſque firmitas erat illæſa, na abjectis quidem barbæ pilis: quin etiam aperuit orbem oculorum *&c.*

7 *Si vera narrat in iſto exemplari auctor ille tamquam oculatus teſtis; ex Decio ac Diocletiano, quibus* S. Myron *ſecundum dicta ſuperiora fuit contemporaneus; ex annis item circiter centum, quibus vixiſſe, ibidem memorabatur; ex annis denique ducentis a morte elapſis, quibuſcum mira illa corporis integritas connectitur; conſequens eſt* 3°. *ut prædictus auctor vixerit ſecula ſexto. Si vera, inquam, narrat: nam ſponſorem me ponere non auſim, quod Vitæ hujus exemplar ſecundum omnes & ſingulas ſuas partes ſit ſincera, ab epiſcopis Græculis immunis, atque ab uno eodemque auctore primitus conſcripta. Conſequens eſt* 2a., *ut, notis iſtis ita poſitis & admiſſis, Sanctus noſter vivere deſierit ad ſeculum quartum circiter medium æræ vulgaris. Menæa magna Græcorum excuſa nullam temporis notam determinatam ponunt; tametſi meminerint, μετὰ τὸν τυραννον Διώγμου, id eſt*: poſtquam ceſſaſſet perſecutio; *ſive, uti habet verſio Menæorum Raderi manuſcripta*, pace data Eccleſiæ, *cum ad epiſcopale ſolium fuiſſa evectum. Quod ſi referendum ſit ad tempora Conſtantini magni, apprime cohærere poteris cum tempore mortis jam dicta. Compendium Actorum antecedentibus conſonat in ſignandis Sancti natalibus ſub Decio, uti & in ætate fere centenaria vitæ ejus. Verum cum alibi craſſis paralogiſmis in qui-*

Aſſa ejus Græce eſt nondum denique integra.

nonnulla tamen

a *I*, Rhaucienſem

inde fragmenta extrahuntur, omiſſa longa viſione.

Mira comparis S. Myronis ſine corruptione ſeptimo emigrati.

E

F Acta ſcripſerit Vitæ & ipſius Sancti.

A *inquinatum ſit exemplar illud, ſicut ſuo loco oſtendam, juvare vix quidquam nos his poteſt. Quæ cum ita ſint, ponamus tanquam hypotheſim ſaltem, Virum ſanctum obiiſſe medio circiter ſeculo quarto. Quia vero non ſcimus, quod iſtud Actorum compendium ſit typis vulgatum; & quia brevem rerum a Sancto geſtarum ſummam continet, ideo illud excudimus, variis tamen locis caſtigatum.*

AUCT. J. P.

8 *Acta porro, quæ refert dictum compendium, aſſervata apud nos fuere inter alia plura, ſub eodem involucro*, deſcripta, *uti in eodem notavit noſter Januagus*, ex uno codice vetuſto Ms. bibliothecæ Cæſareæ, de quo Lambecius tom. 8 Comment. pag. 100 Cum autem totus fere codex iſte, certe major pars ejus, deſcribenda foret, nobiſque anno MDCLXXXVIII Viennæ exiſtentibus ſcriptor aptus non reperiretur; ſpeciali gratia Auguſtiſſimi Cæſaris licuit eumdem codicem conferre Antverpiam, ibique deſcripta hæc omnia ſunt, remiſſuſque codex Viennam. *Ceterum Acta illa hoc titulo præmittuntur: Μαρτύριον τῶν ἁγίων Γερομάρτυρος Μύρωνος ἐπισκόπου Κρήτης. Id eſt*; Menſe Auguſto (*die*) nona ſancti hieromartyris Myronis, epiſcopi Cretæ. *Lambecius Commentariorum de bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi libro* 8, *pag.* 122 *recte obſervat ſequentia*: Competit hic titulus HIEROMARTYRIS S. Myroni voluntate tantum, non autem etiam actu. An forte igitur is, qui codicem hunc ſcripſit, per inadvertentiam erravit, pro Γερόμαρτυρ, qui titulus S. Myroni in principio ipſius narrationis recte tribuitur, perperam ſcribens Γερομάρτυρ?

Alterum compendium.

B

9 Similiter enim ibidem etiam hæc verba Βίος καὶ ἐπιτομὴ τῶν θαυμάτων, male omiſſa ſunt, *ſecundum ea, quæ de eodem hoc codice & eadem narratione idem ſcriptor ibidem habet pag.* 200, *num.* 44, *ubi etiam noſter Sanctus ſine titulo* hieromartyris, *& alio inſuper die refertur his verbis*: Μηνὶ Αὐγούστῳ ιξ'. Βίος καὶ ἐπιτομὴ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Μύρωνος ἐπισκόπου Κρήτης. *Id eſt*: Epitome vitæ & miraculorum S. Myronis epiſcopi Cretenſis. *Hæc ibi. Sed nos ad ſuperiora redeamus.* Ceterum, *ſicut præmiſerat Lambecius pag.* 123, quod ad titulum HIEROMARTYRIS, *qui* S. Myroni *ibi tribuitur, attinet, impropria is ibi* C *uſurpatur, quia in ipſa illa Vita expreſſe legi-*

Quod epitome.

tur, IUM OBIISSE IN PACE. (*Vide eam infra num.* D 5) Voluntas igitur ibi accipitur pro actu, & ſignificatio tituli hieromartyris latitat in his, quæ ibidem leguntur, verbis: Μαρτυρεῖται ὁ τῷ αὐτῷ ἐνάτῃ χρόνῳ &c. (*quæ infra dabuntur num.* 3.) Fuit ergo S. Myron martyr eadem ratione, qua S. Anſcharius primus archiepiſcopus Hamburgenſis; de quo ſucceſſor ejus S. Rembertus in ipſius Vita, libro primo Originum mearum Hamburgenſium ſubjuncta, ſcribit hoc modo &c, *Porro Lambecius Codicem prædictum ita commendat pag.* 100: Decimus quartus codex manuſcriptus hiſtoricus Græcus eſt membranaceus, pervetuſtus, elegans, & optimæ notæ in folio; ſed injuria temporis aliquot foliis in fine mutilus; conſtatque nunc foliis trecentis ac tredecim, paginatim in binas columnas diviſis, & ab Augerio, Busbeekio, ut ipſa ſolita propriæ manus inſcriptione teſtatur, olim fuit comparatus Conſtantinopoli.

10 *Ceterum puncta chronologica, quæ ex perſonis compendio iſti inſertis occurrunt, temere & imperite adeo, prout ſupra innuebam, congeſta ſunt, ut nullum ex iis fixum aſſumere ſatis tuto audeam, vi cujus* S. Myronis *natales, geſta, ac finem vitæ ſuis chronologicis notis inuncture liceat. Cujus vitio id factum ſit; illuſino, qui Acta Sancti in compendium primus collegerit; an alterius, qui ea deinde tranſcribens additionibus e ſuo penu promptis oſcitanter ac craſſa Minerva interpolaverit, equidem ignoro. Sed quomodocumque id contigerit, hoc conflat, miſere contaminata ea eſſe, Etenim num.* 1 *ſancti Viri natales ponuntur ſub Decio imperatore: num.* 3 *ipſius ordinatio epiſcopalis ſub Gallo; qui ambo, & unus quidem proxime poſt alterum, medio ſeculo tertio imperarunt: ibidem dicitur iſta ordinatio facta a Pinyto; qui non videtur eſſe alius, quam Piuytus, epiſcopus Cnoſſenſis, qui floruit anno Chriſti circiter* 170, *ſecundum ea, quæ dicam in Annotatis lit.* o. Denique eodem num. 3 narratur Sanctus noſter, poſt martyrium *Fabiani PP., Babylæ Antiocheni, Alexandri Cæſarienſis, ac decem Sanctorum Cretenſium, qui omnes ſpectant ad medium ſeculum tertium, vocaſſe eccleſiis; dum jam eſſet presbyter. Quæ omnia veluti egri ſomnia peſſime conjecta quis ſimul combines?*

Paucissimis miscet deprava.

E

F

ACTORUM COMPENDIUM.

Autore anonymo, e codice vetuſto bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis.

Natales, noſtrorum. dia ergo pauperi

a

b c

d e

f

SAnctus thaumaturgus ac Chriſti pontifex *a* Myron in Rhaucia *b*, inſulæ Cretenſis *c* urbe prope Cnoſſum *d*, imperante Decio *e*, natales auſpicatus, a nobilibus parentibus oriundus; omnique, Deo adſpirante, in virtute enutritus, a parentibus matrimonio jungitur. Ingenti autem erga Deum deſiderio accenſus, una cum ſua conjuge terram excolebat, & pauperibus proſpiciebat e fructibus. Tanta vero erat in agris ejus ubertas frugum, ut ex frumento, vino & oleo ſufficeret, quod in omnes inſulæ pauperes atque indigos effunderet, neque id ad eorum dumtaxat uſum, ſed etiam ad vectigalia, quæ ærario publico pendebantur. Fertur, dum aliquando a vaſe quodam vellet promere pauperibus vinum; adeo odoriferum ac copioſum illud emanaſſe, ut ex tanto miraculo Myronia *f* nomen merito inditum ei fuerit. Ad hæc, alias aurum e vaſe redditum eſſe, ac fratribus diſtributum,

Ὁ Ἅγιος καὶ θαυματουργὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ ἱεράρχης Μύρων γεννᾶται εἰς Κρήτην τὴν νῆσον, εἰς Ῥαυκίᾳ τῇ πόλει φαλσίων Κνωσσοῦ, ἐκ βασιλικῶν καὶ γονέων· καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ἐξ ἀγενῶν φύσει γονέων· καὶ ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας, ζήλωσεν γυναικὸς παρὰ θεοῦ γονέων. Καὶ δὴ αὐξήσας ἐν τῷ θεῷ πόθῳ, μετὰ συμβίου αὐτοῦ ἐν ἐργαζόμενος τὴν γῆν, καὶ πανταχοῦ εἶχε σπόρους ἐν τῇ καρπῷ. Τοσοῦτο δὲ χάρις τῶ ἁγρῶν αὐτοῦ, ὥστε πολλοὺς αὐτὸ σίτους ἐκ μόνου ἐκφορεῖσθαι ἀπὸν αὐτὸν εἶτο καὶ οἶνος ἐκ οἴνου, μὴ μόνον εἰς τὴν αὐτῆ χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς διδομένους τῷ δημοσίῳ φόρους· ὥστε δὲ ὅτι ποτὲ βουλόμενος παρασχίδαι οἶνον πτωχοῖς ἀπόντος τῶν, ταῦτ' ἐξέβλυσεν λίθος ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐστὶν ἐκ τοῦτο θαύματος· ἀνάθεμα ἐστὶν Μύρων προσαγορεύεται· ἐλαιον ἐστὶν χυνὸς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς ἐδωρεῖτο ἄφθονον.

2 Οὗτος

A 2 Οὗτος ὁ Ὅσιος ἄρρων ἦν καὶ ἀσθενὴς τὸ σῶμα, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρεῖος· ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ ἄλωνι αὐτοῦ διέδυσαν κλέπται παρατηροῦντες, ἵνα τὸν σάκκον αὐτῶν ἐμπλήσωσιν ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ βασάξων. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ὅσιος, ἐπισυναγομένου αὐτοῦ τὸ ὅλον γυμνὸν καταλαβεῖν καὶ μηδὲν αὐτοῦ σωσαι, αὐτὸς μόνος ἀναβαστάξας τὸν σάκκον, εἰς τὸν ὦμον αὐτῶν ἐπιθεὶς, παρεγγυᾶται αὐτοῖς, μηδεὶ μηδὲν εἰπεῖν. Ὀπίσω δὲ τούτου χρόνου ἔτι ἦν, παρεγένοντο φανερῶς, κἀγὼ ὑμῖν παρῆν. Τοῦτο ὁ Κύριος ἐχαρίσατο τῷ χάριν τῶν ἰαμάτων, καὶ ἐάν τι ἐν δεήσει· καὶ ὅπου δ' ἂν τὴν χεῖρα ἐπίθηται ἐπὶ πηγὴν ἢ ἐπὶ φρέαρ ἢ ἐπὶ ὕδωρ, ἐπλεόνασεν.

3 Μαρτυρησάντων δὲ τῶν ἁγίων Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ Βαβύλα Ἀντιοχείας, καὶ Ἀλεξάνδρου Καισαρείας, ξ΄ τῶν Κρητῶν Ἁγίων δεκα, καὶ ἑτέρων πολλῶν, αὐτὸς τῆς ἐκκλησίας ἐχόλαζεν ἤδη φησβύτερος ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου κασθείς, φρυττόμενος πάσας εἰς τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτύριον. Δίκιος δὲ πολέμιος τοῦ, καὶ Γάϊος βασιλεύοντος, ἐπαύθη ὁ διωγμὸς τῶν Χριστιανῶν, καὶ λοιπὸν πάντα τὰ λοιπὰ χαριτούμενα ἐπίσκοπος ἦν τῇ Κνωσσῷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ Πινύτῳ ἐν τῇ Ῥαυκίᾳ· ᾧ τινι ἐξ ἐπιτυχίας τοῦ τῶν σωμάτων χάριν ὁ Κύριος περιεποίησε ἰδιάζουσα.

B Δράκων δὲ φοβερὸς, ἔχων ἔνοικον δαίμονα πολεμάρχου, ἐδείκνυεν αὐτὸν ἐκ συμπτωμάτων ἀρχαίων, καὶ καταβλαπτικὸν τοῦτο· ὅστις εἰδὼν τὸν Ὅσιον διερχόμενον, ἀποκρυβὲν κατὰ μέρος τὸ σπήλαιον κλίνον αὐτὸ τῇ κεφαλῇ. Ὁ δὲ Ὅσιος, φώτων μὲν τὸν ἐμφωλεύοντα αὐτῷ δαίμονα ἀνέλκυσε πρώτον ἀφάμενος καθάπερ κεντρὸν ὑπὸ πνεύματος ἐλαυνόμενον. Ἔπειτα πρὸς τὸν Δράκοντα εἶπεν· Ἔξελθε καὶ σὺ ἀπὸ τῆς ὀφεώδους φωτὸς, μηδέποτε φανεὶς φαινόμενος, ἢ κακοπλάστου τινί. Παραυτὰ δὲ καθ' ἕτερον φῶτα ἐρπύσας, ἀφανὴς γέγονεν.

4 Καταλαβόντι δέ ποτε κυριακῇ, ἐ βαλόμενος εἰς ἐπίσκεψιν ἀδελφῶν τῶν κατὰ Κνωσὸν παραγενέσθαι, καὶ μὴ τῇ συνήθει κυριακῇ ἑορτολογίαν, ἄλλην ἀντὶ τοιαύτης καλουμένην Τρίτωνα, καὶ πλουμιζόντος, πίξατο τὸ ἰδεῖν σαφῶς τὸν ἵππον αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτο αἰσχυνθέντος τὸ ῥεῖθρον ἑαυτῷ, καὶ παρεχόντος πάροδον τῷ Ὁσίῳ τῇ ὀφθῶσαι ἀβρόχως ἅμα τοῖς συνοδοιπόροις αὐτῷ. Ἐπέρασε δὲ καταλαβόντος, ὑγιαινόντος, καὶ ὁρᾷ τινὰ δρυμῶνα ὑπίσω τῶν χθονῶν, καὶ παρακαλέσας C αὐτὸν λύσαι. Ὅστις φήσας, καὶ γνοὺς τὸν τοιοῦτον ἀνδρὸς εὐσεβοῦς, ἀπέστειλε δύο τινὰς μετὰ ῥάβδου αὐτοῦ, καὶ τύψαντες τὸ ὕδωρ, ἔρρωσαν. Λύσασα, ἀπῆλθε, πορεύεσθαι εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

5 Γενόμενος δὲ περὶ τὰ ἐκατὸν ἔτη ὁ Ἅγιος, ἐτιμᾶτο καὶ περιφανῶς τὰς τῶν ἁγίων Μαρτύρων μνήμας ἐπήρχετο, ὑπαναγινώσκων πάσας τὰ ὑπομνήματα αὐτῶν, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ζῆλον αὐτοῖς διηγούμενος, καὶ ἀκρίβειαν· ἐν αὐτῷ μεριδίου πάσαις ἐπιτυχεῖν. Καταλιπὼν οὖν τὸν τόπον, καὶ ἀφθόνου τὰ ὑπολοιπόμενα αὐτῷ ἐκ χειρὸς φιλίας δοθέντα τυχοῦς, ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο, παραδοὺς τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ, κατοφθεὶς ἐν τῷ ἰδίῳ περιβόλῳ, ἐν ᾧ πλείστας δωματουργίας πολίτας εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

8 Sanctus ille agrum habuit ciceribus conſitum; quem dum fures ingreſſi deprædari vellent, ſpinis transfixi ſunt. Contigit alias iterum, ut fures duodecim intrarent aream ejus; qui, poſtquam ſuos impleſſent ſaccos, non potuerunt eos tollere. Acceſſit itaque Sanctus, illoque per totam noctem laborantes conſpicatus, nihilque promoventes, ſolus iple ſaccos ſuſtulit, atque humeris eorum impoſuit, monens ipſos, nulli ut quidquam dicerent: quotics autem aliqua, inquiebat, re opus vobis fuerit, accedite palam; & ego vobis dabo. Hunc Deus donavit gratia ſanitatum, & ſanabat infirmos; & ubicumque impoſuit manum ſive ſupra fructus, ſive ſupra alterius generis res, implebantur. D

3 Flaviano *g* autem tunc epiſcopo Romano, Babyla Antiocheno *h*, Alexandro Cæſarienſi *i*, ac decem Sanctis Cretenſibus *k*, nec non aliis multis martyrio coronatis, ipſe vacavit eccleſiis, dum jam presbyter ab epiſcopis conſtituus eſſet, omnelque ad martyrium pro Chriſto ſubeundum excitavit. Gallo poſt mortem Decii imperante *l*, ceſſavit Chriſtianorum perſecutio *m*, & omnium votis conſecratur *n* epiſcopus in Cnoſſo a ſanctiſſimo epiſcopo Pinyto *o* in Rhaucia *p*: eique poſt epiſcopatum magis contulit Dominus gratiam miraculorum. Draco namque terribilis, qui dæmonem inquilinum habere ſe ſanguinis aviditſimum, ac multis infeſtum, ex antiquis oſtendebat eventis; ubi Sanctum videbat prætereuntem, lacrymas ubertim profudit, caput ſuum inclinans: Sanctus vero dæmonem in eo latitantem primo expulit, qui videbatur ab omnibus tamquam fumus a vento exactus. Deinde, Exi & tu, inquit ad draconem, a finibus iſtis, nulli umquam apparens, aut damnum cuiquam inferens. Statim igitur ad alium proſerpens locum, videri poſtbac deſiit. E

4 Die quadem Dominica, dum ad viſitandos urbis Cnoſſenſia fratres proficiſci vellet, & in ſolennitate diei Dominicæ neutiquam deſiderari, venit ad fluvium, cui Tritonis *q* nomen inditum. Is dum exundaret, orabat Sanctus, & cum equo ſuo ingreſſus eum eſt; qui cohibebat fluxum ſuum, & acceſſum Sancto præbuit, ut ſimul cum ſuis comitibus tranſiret ſiccus. Poſtquam vero advenſſet veſper, ſomnum cepit, videtque aliquem, manibus a tergo ligatis obſecrantem, ut ſe ſolveret. Qui ſurgens, & fluvii anguſtiam noſcens, duos quoſdam miſit virga ſua inſtructos; percuſſaque aqua dixerunt: Solutus eſto, fluvie, ac citra damnum vade ad locum tuum. F

5 Sanctus autem, centum jam circiter annus natus, ſanctorum Martyrum memoriam diligenter ac ſplendide celebrabat, eorumque monumenta omnibus prælegens, ad ſimilem illos excitabat zelum, & orabat, ut omnes partem cum illis conſequerentur. E morbo igitur decumbens, ac conſtituens, ut, quæ ſibi reliqua eſſent, utenſilia darentur pauperibus, requievit in pace, Domino ſpiritum tradens, ac depoſitus in proprio ſepto: ubi plurima patrantur miracula in gloriam Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ipſi honor & imperium in ſecula. Amen.

Presbyter factus eadem aetate ad martyrium.

g
h
i
k
l
m
n
o
p

ac viſitandis hos diebus

q

annos aetatis circiter centeſimo migravit ad Dominum.

ANNOTATA.

a **Pontifex**, *non autem vero martyr. Vide Commentarium prævium num.* 8 *&* 9.

b In Rhaucia, *ἐν Ῥαυκίᾳ; corrupto Menæa magna Græcorum, ἐν Αὐρακῇ*, In Aurace; *uti & Menologium Sirleti, de quo Commentarius noſter num.* 2. *Agitur quippe hic de* Rbauco *vel* Rhancia, *urbe mediterranea inſulæ Cretæ: de qua Stephanus Byzantinus in Onomaſtico urbium alphabetico ſic meminit:*

A *πόλις ἐν μεσογείᾳ ἐν Κρήτῃ. Τὸ ἐθνικὸν, Ῥαυκίος, καὶ Ῥαυκία.* Rhaucus, urbs in mediterranea parte Cretæ. Gentile, Rhaucius, & Rhaucia. *Hujus loci etiam mentio fit apud Cellarium in Notitia orbis antiqui lib. 2, cap. 14, pag. 824. Goltzius in Thesauro rei antiquariæ titulo* XVII, *qui regionum, populorum &c. nomina exhibet,* PATKIΩN *meminit e numismate quodam.*

c Creta, *una inter maximas Europæ insulas, quæ ad Græciam spectant, notissima est ex mappis geographicis. Prædictus Cellarius plurima ex variis de ea collegit pag.* 814.

d Cnossus, *nobilissima mediterraneæ Cretæ quondam urbs, a nox dicto geographo illustratur pag.* 822; *ubi de Jovis sepulcro, labyrintho, eruditis potentia ac bellis, usu navalis Herculis, & Minois regia. De hac urbe Strabo lib.* 10 *sed illam nunc excisam esse lego.*

e Decius *imperavit ab anno Christi* 249 *usque ad* 251. *Sanctus hic sub Decio natus; infra autem num.* 3 *sub Gallo, ejusdem successore, qui vivere desiit* 253, *consecratus quomodo dicitur episcopus?*

f *Est enim μύρον,* stillo, fluo: *ὁ μύρος,* unguentum: *ὁ μυρεύς, ὑτος,* redolens.

g Flavianus, *a quibusdam Græcorum dictus, secundum nos tom.* 11 *Januarii, die* 20, *pag.* 050, *idem est, qui Latinis* Fabianus, *& colitur ab illis dicto die. Sedit ab anno* 236 *ad* 050.

h Babylas, *episcopus Antiochenus & martyr, est apud nos ad diem* XXIV *Januarii, tom.* 11 *istius mensis, pag.* 569. *Sedit ab anno circiter* 037 *ad* 250, *ex dictis in Historia chronologica Patriarcharum Antiochenorum, quæ habetur ante tomum* IV *Julii, pag.* 16.

i Alexander, *Hierosolymorum episcopus, ac Cæsareæ in Palæstina martyr anno* 250, *datur tom.* 11 *Martii, die* XVIII, *pag.* 614.

k Decem Sancti Cretenses *martyres sub Decio passi signantur in Martyrologio Romano, die* 13 *Decembris.*

l *Hunc locum castigavi in Commentario num.* 10; *& paulo ante lit.* c.

m Persecutio *sub Gallo mota fuit Romæ saltem. Apud Eusebium quippe a Valesio editum, Eccles. hist. lib.* 7, *cap.* 1 *Dionysius Alexandrinus,* Sed neque Gallus, *ait,* culpam Decii intellexit: nec B prospexit, quid tandem illum pessumdedisset. Quin potius ad eumdem lapidem ante oculos suos E impositum impegit. Qui, cum imperium ipsius prospero in fluxu esset, eunctaque ex animi sententia succederent; viros sanctos, qui pro pace & incolumitate ipsius, preces ad Deum allegabant, insectatus est. Cum illis ergo orationes pro ipso fieri solitas simul fugavit. *Ad hæc, eam S. Cornelius PP. a Gallo imperatore in exilium missus, & in eodem mortuus; tum S. Lucius, ipsius successor, exilio etiam multatus. Vide Pagium in Critica Baroniana ad annum Christi* 252, *num.* 10, 13 *& 17. Dixi, motam fuisse sub Gallo persecutionem* Romæ saltem. *Etenim modo citatus Pagius num.* 18 *vult,* Galli & Volusiani persecutionem localem fuisse, ac Romæ tantum excitatam; *quibus vero utatur argumentis, ibidem videre licet. Post quæ concludit, non vidisi persecutionem sæviisse in Oriente.*

n Consecratio *illa sub Gallo imperatore fieri haud potuit, secundum dicta in Commentario num.* 20, *& ea, quæ modo præmisi in Annotatis, & proxime hic sequentur.*

o Pinytus *ad diem* X *Octobris in Martyrologio Romano sic annuntiatur:* In Creta insula beati Pinytii inter episcopos nobilissimi. Hic Cnosiæ urbis episcopus sub Marco Antonino Vero, & Lucio Aurelio Commodo floruit *&c. Baronius ad annum Christi* 172, *ex S. Hieronymo meminit de elegantia admodum epistolæ, ad Dionysium Corinthiorum episcopum ab eo scripta; de qua etiam ad annum* 175. *Dionysius ergo ille cum claruerit anno circiter* 170, *sicut alibi etiam lego; quomodo compos potest cum Pinyto isto, a quo consecratus sit episcopus* S. Myron *post Decii imperatoris vitam, tempore videlicet Galli, successoris ejus? Quomodo cum Fabiano & aliis, ad medium seculi tertii ære vulgaris spectantibus? Vide Commentarium num.* 20. *Suspicor autem, hunc Pinytum Martyrologii Romani esse eumdem cum eo, qui notatur superius in textu Compendii Actorum, quod castigamus.*

p *Sensum hunc æquivocum & obscurum ita intelligo, ut velit dicere auctor, quod* Pinytus *fuerit* F C. *episcopus* Cnossiensis, Myron *autem* Rhaucicnsis. *Sic etiam intellexerit eum Lambecius supra citatus; quia pag.* 000 *hæc habet:* Epitome vitæ & miraculorum S. Myronis episcopi Rhauci seu Rhaudiæ urbis in insula Creto. *Atque hoc sensu, quia hæc urbs est in Creta, Sanctus noster dici utcumque posset* episcopus Cretæ; *qualis vocatur in Commentario nostro supra num.* 1 *& 8; nec non in titulo epographi nostri Vaticani, de quo ibid. num.* 3.

q Tritonis *nomine vocatas paludes enumerat Ortelius in Thesauro geographico in voce* Triton. *De hoc fluvio etiam meminit Diodorus Siculus lib.* 5.

DE S. MARINO SENE MARTYRE

J. P.

ANAZARBI IN CILICIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Patria; publica apud Latinos ac Græcos veneratio; elogia; tempus martyrii, Acta.

SUB DIOCLETIANO. *Patria Sancti.*

ANazarbus, *vel, uti est apud Stephanum Byzantium De urbibus,* Ἀνάζαρβα, Anazarba, *mediterraneæ Ciliciæ campestris ad Pyramum fluvium urbs,* sic vocata, *teste eodem auctore,* a præposito vel ab Anazarba conditore. *Ex Joannе Moscho apud Rosweydum in Vitis Patrum lib.* 10, *cap.* 51, *pag.* 876, *uti & a concilio Chalcedonensi actione* 1 *apud Labbeum tom.* 4 *Conciliorum col.* 79 *habemus, quod fuerit metropolis Ciliciæ secundæ. Julianum Anazarbenum dedimus*

jam

A *jam pridem in Opere noſtro ad diem* XVI *Martii, tom.* II *emiſſem menſis, pag.* 421. *Nunc autem damus* S. Marinum *bodierunum, ex laudata urbe oriundum. Plura ac ea geographi; quos inter Cellarius in Notitia orbis antiqui tom.* I, *pag.* 854. *De patria hæc ſufficiant. Addo iſta de cultu.*

cultus in Martyrologio Romano, ac Fa-ſtis Græcis;

2 *Martyrologium Romanum ſic memorat*: Anazarbi in Cilicia ſancti Marini ſenis, qui ſub Diocletiano imperatore, & Lyſia præſide flagris cæſus, in ligno ſuſpenſus ac laniatus, feris tandem objectus interiit. *Præceſſerant Græci: agunt enim de eo Menologium Cardinalis Sirleti, Synaxarium Baſilianum, codex Taurinenſis, ac noſtrum Supplementum Sirmondo-Conſtantianum ad Menæa exſcriptum; quæ hoc quidem die de eo habent; die autem* XVIII *Octobris in illis breviter ſignatus* Memoria ſancti martyris Marini ſenis, *quam ſequuntur hoc diſtichon*:

Γέρων Μαρῖνος ἐξολίγχῃ γραῦν πλαίθω
Τύλμῃ νεάζων, καὶ πλανᾶται ξίφει.

Veterem arguens Marinus errorem ſenex,
Juveneſcit auſis, eoſque amittit caput.

Vetulam videlicet idololatriam reprehendit Marinus *non tanquam imbellis ſenex, ſed inſtar vegeti juvenis &c. Ex characteribus adjunctis hic ſatis clare deſignatur Martyr noſter bodiernus; an idem illo occurrat die dicta* XVIII *Octobris in Menologio Sirleti, quod ſuſpicor, an alius, ex conſuſa hac annuntiatione* Commemoratio ſancti Marini, *haud ſatis perſpicue liquet.*

B

elogium

3 *Inter alia elogia, quibus Sanctus laudatur, Synaxarium ex Menologio, juſſu Baſilii imperatoris collecto, hæc habet, quæ ex textu Græco ad calcem tomi* I *hujus menſis excuſo ſic verto*: Sanctus hic martyr Marinus, imperante Diocletiano, ex urbe Anazarbenſi fuit. Dum autem Chriſtianus eſſet, multoſque ex infidelibus Chriſto aggregaret ac baptizaret, præſidi Lyſiæ indicatur: vinctuſque & adſtans coram ipſo, ac Chriſtum confeſſus, graviter cæſus eſt, ac ponderoſis ferreis vinculis oneratus, in cuſtodiam injectus. Poſtera vero die interrogationi ſubjectus, Chriſtumque abnegare coactus, ac ſacrificare idolis, cum eo adduci non poſſet, pedibus in ligno ſuſpenſus, ac flagris percuſſus, deinde autem lampadibus aduſtus eſt; dumque ad extremum uſque ſpiritum

C in Chriſti confeſſione perſeveraret, gladii ſententia multabatur, atque extra civitatem pertracti ſacrum ejus caput amputatum eſt; corpus autem ipſius projectum canibus in cibum, a quodam Xantio pie ſepulcro traditum eſt. *Menologium Sirleti de ſepultura ſic loquitur*: Corpus eanibus & feris projectum Xanthias & Sapririus collectum ſepelierunt extra urbem Anazarbum, in agro Randano. *Codex autem Taurinenſis a hac docet*: Κατέκαυσαν αὐτὸν πλέξαντες ἐξωθεν ἐπάνω πάλους ὡς πῆχυν καὶ ἐπικάλω λαμπάδας ἀπὸ μιλίων ἓξ. Jacet venerabile ejus corpus extra eamdem (*Anazarbenſem*) urbem, in poſſeſſione, *quæ cognomen habet Λάμπα δραμῶν*, ſpario milliarium ſex.

D

AUCT. J. P.

4 *In elogio noſtri Athletæ, quod eſt in noſtro dicto Supplemento dicitur* 1°. Προαχθεὶς τῷ ἡγεμόνι εἰ Ταρσῷ; perductus ad præſidem in Tarſo. 2°. Εἰς διάταξιν ἐξέτασιν ἀναχθείς: ad recundam interrogationem ductus. 3°. *poſt pedum ſuſpenſionem*, σίδηρα τῷ σώματι τοῖς ἐξέσιν, καὶ πῦρ κατὰ τῶν πυδεκάτων μελῶν δίκτεται. *Id eſt*, Corpus gladiis ſcinditur, & ignis abſciſſis membris ejus applicatur. *Baronius de martyrio ejus breviter meminit tom.* 2 *Annal. eccl. ad annum* 285, *num.* 14. *Caſtellanus fere conſonas Baronio, dum ad textum ſui Martyrologii univerſalis apponit in margine annum circiter* 289. *Nos Martyrem ſub Diocletiano ſignavimus, Acta ſecuti; e quibus quædam ex rebus modo prætermiſſis confirmentur aut illuſtrentur, ſigillatim nos oſtendimus; cum ea, utpote breviſſima, levi negotio de illis conſuli poſſint.*

et variæ earum lectiones, tempus ubi-te i

E

5 *Deſcripta porro illa ſunt e codice Ms. bibliothecæ Cæſareæ; de quo Lambecius in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi lib.* 8, *pag.* 100, *num.* XIV *hæc docet*: Decimus quartus codex manuſcriptus hiſtoricus Græcus eſt membranaceus pervetuſtus, elegans, & optimæ notæ in folio; ſed injuria temporis aliquot foliis in fine mutilus: conſtatque nunc foliis trecentis ac tredecim, paginatim in binas columnas diviſis, & ab Augerio Buſbeckio, ut ipſe ſolita propriæ manus inſcriptione teſtatur, olim fuit comparatus Conſtantinopoli. *De Martyrio autem* S. Martini *noſtri, quod ex apographo noſtro, hic & illic a nobis in levioribus correcto, typis committimus, agit laudatus auctor pag.* 121. *Placet ſua brevitate narratio præter morem Græcis uſitatum, qui argumenti ornatam potius, quam ſiuceram in referendis Martyrum geſtis hiſtoriæ expoſitionem affectare ſolti, dum eam comere ac polito epiſodiis geſtiunt, quæ ſita nimium verboſitate non raro corrampunt.*

Acta

F

A C T A

Auctore anonymo.

E Codice Ms. bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis.

Ὁ ἅγιος μάρτυς Μαρῖνος ὁ γέρων ἦν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, ἐγεννήθητο δὲ ἐν τῇ Κιλικίᾳ χώρᾳ Λυσίου· ὑπῆρχε δὲ ἐκ Ἀναζαρβέων μητροπόλεως. Οὗτος ἀπαντηθεὶς ὑπὸ προσαχθεὶς τῷ ἡγεμόνι ὄντι εἰ Ταρσῷ, ἐπερωτηθείς, ὁμολόγησε ἑαυτὸν Χριστιανὸν εἶναι, καὶ δῆλον τὸ Χριστὸ ὑπάρχειν. Τὸ δὲ Λυσίου καρκαπλόμενος αὐτῷ δόσαι, καὶ ὑποχωρεῖν τὰς ἐκ τῆς αὐτοκρατόρων τιμὰς λάβεσθαι, ὁ ἅγιος Μαρῖνος ἔλεγε· Τὰς τῶν αὐτοκρατόρων τιμὰς καὶ τὴν σὴν φιλίαν, ἀποστρέφομαι ἔσαι, ἐμπτύομαι· τῶν γὰρ πρὸς τὸν Χριστόν με συνεργόμενον γινώσκω ἐλπίδα· τοῖς δὲ προσερχομένοις αὐτῷ, ζωὴ αἰώνιος μένει. Ταῦτα ἐρῶ, ταῦτα ἐρίζομαι· τὰ δὲ

Sanctus martyr Marinus ſenex tempore Diocletiani imperatoris vixit, Lyſia Ciliciæ provinciam moderante. Natales hauſit e metropoli Anazarbæorum *a*. Hic comprehenſus, ad præſidem, qui erat Tarſi *b*, adductus, atque interrogatus, Chriſtianum ſe ac ſervum Chriſti eſſe confeſſus eſt. Dum itaque Lyſias juberet ipſum ſacrificare, & honores ab imperatoribus accepturum promitteret; S. Marinus dixit: Imperatorum honores, & amicitiam tuam averſor, fluxa utique & caduca; ſpem vero, quæ eſt in Chriſto ac ſervatore meo, novi; vitam quippe æternam maoere eos, qui accedunt ad ipſum: hanc amo, hanc appeto; idolis autem non ſacrifico.

Sanctus a Lyſia præſide cum blanditiis

a

b

Ope-

A ANONYMO.

Opera enim ſunt manuum hominum. Cur Lyſias: Canitiem tuam honorans & ſenectutem venerans, injuriarum concilator ſum apud Deos. Ac pœnas ei minatus eſt, ſi non ſacrificaret. Dixit Martyr: Qui Chriſtum deſiderat, non cedit minis, non ſuccumbit gladio. Unde tormenta tua contemno, Chriſtum indutus.

ſum ſarmentis ad idolorum cultum fruſtra compulſus.

2 Et Lyſias, Clementia, inquit, ſori judicialis non ſufficit ad frugem Senis. Quamobrem ipſius juſſu, pallio Martyrem exuerunt, humique extenſum virgis virentibus ſanctum Senem ceciderunt; ac deinde, ferramentis gravibus ei circumpoſitis, in carcere concluſerunt. Poſtero autem die abducitur, ut interrogetur. Aitque Lyſias: Dic mihi, o Senex, qui vitæ curſum conſummaſti, atque ad mortis portas perveniſti, perſuaſumne tibi eſt ſacrificare; an in animæ tuæ contumacia etiamnum perduras? Cui Martyr: Ego fide Chriſti roboratus, dæmonibus haud ſacrificio; ſed honoro Deum, qui fecit cælum & terram: qui ex nihilo cuncta produxit: cujus providentiæ ſuaviter ac multis modis ſubjacent ea, quæ ab ipſo ordinata ſunt. Tum præſes, Flecti, ait, neſcius

B mandatis noſtris Senex hic coram nobis adſtat. Et ipſius e pedibus imis in ligno ſuſpenſi corpus gladiis ſecari juſſit.

eundem carnifici piaculi-ter;

3 Sanctus vero, dum ſecaretur, dixit: Vide, Domine, adjuva, ac dona patientiam Athletæ tuo, ut culpæ expers conſummem curſum hujus certaminis. Ubi autem rurſus cogeretur ſacrificare, dixit: Domine, qui mearum flammam cupiditatum a juventute exſtinxiſti; qui hujus me gratiæ acceſſu dignatus es; ne me nunc a ſatana decipi ſinas. Juſſitque Lyſias gladiorum ſectionibus admoveri flammam ignis, ut gravius ei cruciatuum inferret tormentum. Et in omnibus confuſus homo neſarius, enſis ſententia ipſum multavit. Urbe ergo egreſſi ſanctum ejus caput amputarunt, corpuſque ipſius poſtquam canibus ac feris devorandum projeciſſent, illud, ſicut erant juſſi a præfecto, cuſtodierunt, ne a Chriſtianis ſubduceretur, & Pugil ab ipſis coleretur tamquam martyr.

C

& decenter a Chriſtianis ſepeliun-tur.

4 Sanctus vero Xanthias ac Sapricius orantes ac non procul inde degentes (aliquot poſt dies ſulgetris, tonitruis, atque imbribus horrendis nocte media exortis, nec non cuſtodibus ob ſigna e cælo oſtenſa aufugientibus) occaſionem captarunt, magnoque cum timore potuerunt ſurripere ſacrum corpus incorruptum: & in propriam urbem cum feſtinatione abduxerunt; Sanctumque omni cum diligentia decenter coopertum impoſuerunt ſpelunca, quæ adjacet imæ parti montis: & ibi manentes, una cum ipſo certamen perfecerunt, dignique ſunt habiti apud ipſum ſepeliri, pulcram pro Deo confeſſionem adimplentes, nec non præmia victoriæ a Servatore reportantes in loco, qui vocatur Rbsdanus, ſex quaſi milliaribus extra urbem Anazarbenam: in qua celebratur Pater, honoratur Filius, & magnificatur ſanctiſſimus Spiritus: cui gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.

λοις ἢ ὁ Θεὸς, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων τυγχάνει. D
Καὶ ὁ Ἀυσίας φησί· Τὴν πολίαν σου αἰδοῦμαι καὶ τὸ γῆρας αἰδέμενος, ἀφίημί σοι θύσαντι τοῖς Θεοῖς καὶ κολάζω αὐτὸν ἀπολύσαι, ὁ μὴ θύσῃ. Ὁ Μάρτυς ἔφη· Ὁ περὶ τὸν Χριστὸν πίστις ἀνεπαίσχυντός ἐστιν, ὁ ξίφει ὑπείκων· ἔδειρε καταφρονῶν τῆς βασάνου, Χριστὸν ἐνδεδυμένος.

2 Καὶ ὁ Ἀυσίας εἶπεν· Τὸ τῶν δικαστηρίων αἰτίαμα οὐκ ἐκανὸν φῶς τοῦ πολιοῦ κατασκάμμα γέροντα. Καὶ φοιτέξαντες, αἰφνιδίως αὐτὸν τῶν πολίτῶν, καὶ γέροντα ἀπλόωστον, ῥάβδοις χλωραῖς ὑποντον ἅγιον γέροντα, καὶ μὴ πάσι σίδηρα βαρέα περιθέσιν αὐτῷ κατάκλεισον εἰς τὴν εἱρκτήν. Καὶ τῇ ἐξῆς ἄγουσι αὐτὸν ἐρώτων. Καὶ φησὶν ὁ Ἀυσίας· Λέγε μοι, ὦ Γέρον, ὁ τὸ βίου δρόμον κατανύσας, ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ θανάτου πύλας ἐλάσας, ἔτι σου τῇ ψυχῇ ἐν σοὶ ἐμμένει ἀπειθείᾳ; Ὁ Ἅγιος εἶπεν· Ἐγὼ τῇ τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐμοῦ πίστει, διάκειμαι τῷ θεῷ, εἰδὼς τιμῶ τὸν Θεὸν τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα παράγαγεν, ἐτι δὲ τῇ προνοίᾳ φιλανθρώπως καὶ πολυτρόπως ἥδιστα τὰ προσηκόντα παρ' αὐτῷ. Καὶ ὁ ἡγεμὼν ἔφη· Ἀκμαῖος ἡμῖν ἐστὶν ὁ Γέρων περὶ τὰ προσηκόντα παιδεύσεως. Καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐξ ἄκρων ποδῶν ἕως ἄνω ξύλοις σιδηροῖς τύπτεσθαι αὐτοῦ τὸ σῶμα τοῖς ξίφεσιν. E

3 Ὁ δὲ Ἅγιος παρρησιαζόμενος ἔλεγεν· Γνῶθι, Κύριε, καὶ βοήθει, ἵνα χάριτος τῆς ὑπομονῆς τοῦ σοῦ Ἀθλητοῦ, ἵνα ἀμέμπτως τελέσω τὸν δρόμον τὸν ἀθλήσεως. Καὶπάλιν αὐχμαλώτιζῃ τὸ δέμας ἔφερεν· Κύριε, ὁ τῆς ἐπιθυμίας με τῆς φλογὸς ἐκ παντὸς καταβάλων, ὁ ἐξώσας με ἐλθεῖν εἰς τὴν χάριν ταύτην, μὴ ἐάσῃς με τῷ ὄφει τῷ ἀσπονδῷ πλανηθῆναι. Καὶ ὁ Ἀυσίας ἐκέλευσε πυρὸς φλόγα ταῖς θείαις ξυσὶν σωμάτι προσπελάσαι, ὅπως βασάνῳ αὐτῷ τῆς ἀληθείας τοῦτον τὸν βίωσιν. Καὶ τὸ πῦρ κατασχυνθὲν ὁ παράνομος, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν διὰ τῶν ξίφων αἰκίαν. Καὶ ἐξελθόντες ἔξω ἡ πόλεως τὸν ἅγιον αὐτὸν ἀπέτεμον κεφαλὴν, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ῥίψαντες κυσὶ καὶ ὄρνεσι βορὰν, κεῖσθαι προσπαίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἡγεμόνος, παρεφύλαττον αὐτὸ, ἵνα μὴ κλαπῇ ὑπὸ τῆς Χριστιανῶν, καὶ φοσκυνῶσι ὑπ' αὐτῆς ὡς μάρτυρα.

4 Οἱ δὲ περὶ τὸν ἅγιον Ξανθίαν καὶ Σαπρίκιον φοιτέξαμενοι καὶ παραμείναντες (μετ' ὀλίγας ἡμέρας μίαν F νυκτὸς ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ ὑετῶν ῥαγδαίων γενομένων, καὶ τῶν φυλασσόντων ἀποδρασμάτων διὰ τὸ ἐξ οὐρανοῦ σημεῖα) καιρὸν λαβόμενοι, μετὰ δέους πολλοῦ ἀνορύξαντες τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἀφθορον· καὶ φῶς τῶν ὑπάτων τόλμῃ μετὰ δέους ἀνάγουσι, καὶ περιστείλαντες τὸν Ἅγιον μετὰ τιμῆς ἐνταφιάσεως ἔθεντο ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὃ πλησιάζοντι ὄρει τῷ ἴσῳ φρέατι, καὶ παραμείναντες τὸν σὺν αὐτῷ ἀθλησιν ἐξεπλήρωσαν, καὶ μετ' αὐτὸ τεθέντα κατεξιώθησαν, τὸν καλὸν τῆς τῶν Θεὸν ὁμολογίαν πληρώσαντες, καὶ τὸ βραβεῖα τῆς νίκης παρὰ τῷ Σωτῆρι κομισάμενοι τῷ Θεῷ καλλιμένῳ Ῥαδάμῳ ὡς ἀπὸ μιλίων ἓξ ἐξωθεν τῆς πόλεως Ἀναζάρβου. Ἐν ᾧ δοξάζεται Πατὴρ, καὶ στέφεται Υἱὸς, καὶ μεγαλύνεται τὸ πανάγιον πνεῦμα, ᾧ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA,

a *De ea Commentarius noſter num. 1.*

b *Tarſus, Ciliciæ urbs, Doctoris gentium patria, obeſt ab ora maris Cilicii aliquot paſſuum millibus, quam ab Anazarbo 80 plus minus lego diſtare. In Geographia ſacra Caroli a S. Paulo, anno 1704 edita, pag. 288 notatur metropolis Ciliciæ primæ. Cydnus amnis mediam urbem interfluit. Apud Strabonem lib. 14, pag. 673 editionis Pariſienſis anni 1620 ſic ea laudatur:* Tantum autem Tarſenſibus ſtudium rerum philoſophicarum, & diſciplinarum, quas encyclicas dicunt Tarſenſes, inceſſit, ut ſuperaverit Athenas, Alexandriam, & ſi quis alius nominari poteſt locus, ubi philoſophorum

A phorum & artium ad humanitatem pertinentium ſcholæ haberentur. Id intereſt, quod Tarſi qui ſtudia iſta colunt, fere ſunt indigenæ; peregrini non facile eo ventitant. At indigenæ domi non deſident, ſed ut perfectionem conſequantur, peregre abeunt; perfectique libenter in alienis verſantur locis, domum redeunt pauci *&c. Plura ibidem invenies.* D

DE S. SEVERO PRESB. CONFESSORE VIENNÆ IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J.B.S.

Cultus, patria, ætas & geſta.

Sec. v. *Indus Viennæ epiſcopus*

RAre ſane exemplo, *fidei apud ſe prædicatorem hoc die nobis annuntiat Vienna Galliæ* S. Severum *natione* Indum, *qui ſeculo* v. *urbem illam mire illuſtraverit, non epiſcopus, ut male in Catalogo ſuo retulit Petrus Equilinus, ſed presbyter dumtaxat, ut monumenta Viennenſia diſertiſſime teſtantur. Virum laudat Ado in Chronico ætate ſexta ad annum* CDLII. *his verbis*: Eo tempore Severus presbyter, natione Indus, vir miraculis clariſſimus, deſtructo idolorum templo, ubi error gentilis centum Deos cultura inſaniſſima adorabat, eccleſiam beatiſſimi Stephani protomartyris, ut conſecraretur, pro ſoribus Viennæ parabat. Sed cum diu reditum beatiſſimi Germani ſuſtineret, quia idem pergens, ad dedicationem domus ſe dixerat venturum, enntigit ut die ejuſdem dedicationis, antequam officia inchoarentur, beatiſſimum epiſcopi Germani corpus per Viennam deportarum, in eamdem eccleſiam ipſam novam repauſandi gratia perveheretur, ſicque Viri Dei promiſſum impletur. *Parachroniſmum præterea, quo S. Iſicii vel Izichii tempora male cum S. Severo ibidem connectuntur.*

B

ab Adone & variis ſignatus.

a *Lectorem hic moneo, notandum ſingulariter annum illum adventus corporis S. Germani, ſeu potius ejus obitus epocham, ex qua errores varii ſcriptorum Viennenſium omnino corrigendi ſunt, ut jam patebit, ubi de* S. Severi *ætate ſtatuendum erit. Prius audiamus Adonem, ipſum in ſuo Martyrologio ita celebrantem*: Apud Viennam, Galliæ urbem, natalis S. Severi presbyteri & confeſſoris: qui, ut ejus geſta teſtantur, natione Indus, fide Chriſti ſervens, cauſa Evangelii prædicandi, laborioſiſſima peregrinatione ſuſcepta, etiam ad præfatam urbem deveniens, ingentem paganorum multitudinem verbo & miraculis ad fidem Chriſti convertit, dumque in pace quieviſſet, conditus in baſilica S. Stephani, ſignis clarus mira fidelium veneratione colitur. *Hinc de more in Uſuardum tranſiit totamque ejus progeniem, unde & in hodiernum Martyrologium Romanum, cum hac ſola differentia, quod dubitaſſe videatur Uſuardus, utrum Sanctus, quc de agimus, vere Indus genere fuerit.* C

notanter a Lectore,

3 *Ex ejus textu rem intelliges, ſic enim legit*: Apud Viennam Galliæ urbem, ſancti Severi presbyteri & confeſſoris, qui ut ejus geſta teſtantur, cauſa Evangelii prædicandi laborioſam peregrinationem ſuſcepit, & ad præfatam urbem deveniens, ingentem paganorum multitudinem verbo & miraculis ad fidem Chriſti convertit. *Vidi hoc, opinor, Baronius, atque ad primigeniam phraſim recurrens apertius expreſſit*: Viennæ in Gallia, ſancti Severi presbyteri & confeſſoris, qui ex Indodia Evangelii prædicandi cauſa laborioſam *&c. Antiquiſſima, ni fallor, annuntiatio eſt ipſius Viennenſis eccleſiæ apud Le Lievre pag.* 128. vi. Idus Auguſti. Apud Viennam Galliæ urbem, natale S. Severi presbyteri & confeſſoris; qui, ut ejus geſta teſtantur, natione Indus, fide Chriſti ſervens, cauſa Evangelii prædicandi, laborioſiſſima peregrinatione ſuſcepta, etiam ad præfatam urbem deveniens, ingentem paganorum multitudinem, verbo & miraculis ad fidem Chriſti convertit. Cumque in pace quieviſſet, conditus in baſilica S. Stephani, ſignis clarus, mira fidelium veneratinne colitur. E

a quo & ejus epitaphium.

4 *Hæc ita rem explicant confirmantque, ut pluribus Martyrologiis hic citandis ſuperſedendum cenſuerim, emiſſa quoque elegantiori Martyrologi Gallicani oratione, ut quæ in omnium manibus verſatur. Huc magis ſpectat Sancti ipſius epitaphium, cujus veram ætatem non facile quis exploret. Refertur a laudato ſcriptore Viennenſi Lievræo pag.* 127.

Occubat hoc tumulo ſpecioſus mente Severus
Qui quondam hoc templum ſunditus inſtituit.
Nec ſolum hanc ædem, ſed cetera tecta ſacravit,
Plurima conſtituit vinctus amore Dei.
Divina ſic fretus ope, quod ſemper ubique
Quo poſuit dextra, aura metalla tulit.
Sed quid plura loquar? laudetur gratia Chriſti,
Qua ſic in cunctis viget ubique bnnis. F
Exulibus qui dona ſuis largitur operta,
Et peregrinis olim condita diſtribuit.
Obiit vi. Idus Aug. an. CDXXX.

Errores Chronologici

5 *Cum Sancti Actis non male conſenat quæ hic poeta utcumque cecinit. Diſplicet notatus obitus annus* CDXXX. *quod mirum eſt, non obſervaſſe Lievræum qui in eodem ſuo opere pag.* 12. *ſcripſerat, templum centum deorum ec loci olim exſtitiſſe, ubi modo conſpicitur* eccleſia a S. Severo ædificata anno circiter CDXLV. *Neque id tamen ſatis appoſite, nam cum in geſtis legatur S. Germani ep. Autiſſiodorenſis ſacrum corpus Viennam delatum fuiſſe dum de eccleſia dedicanda ageretur, Sanctus autem ille an.* CDXLVIII. *primum vivendi finem fecerit, rectius ſane dicerctur, templum iſtud paule ſerius ad finem perduſſum; id vero apertiſſime falſitatis arguitur*, S. Severum *obiiſſe anne* CDXXX. *At cum juſtos calculos chronologicos hic exigere fruſtra quis tentaverit, fatente nupero Viennenſis eccleſiæ illuſtratore D. de Maupertuy, Viennenſes hiſtoricos ad ſcopulos chronologicos paſſim alliſiſſe; quemadmodum & hic manifeſtus eſt quod cum Adone velim omnes ſub S. Iſichio epiſcopo, ſanctum Severum Viennam appuliſſe, cum conſtet aliunde, viginti illum & plus*

A AUCT. J. B. S. *amplius annis* S. Severo *posteriorem esse, ut in hoc opere nostro non semel probatum invenies; recentissime ad Acta S. Germani tom.* VII. *Julii pag.* 26a. *in Annotatis.*

plures corriguntur 6 *Inter varias exerrantes notas chronologicas unicam certam invenies, quod, admissa ut vera historia de adventu corporis S. Germani Viennam, ejusque delatione ad templum S. Stephani recens ædificatum dedicandumque, id contigisse omnino debuerit anno ipso, quo S. Germanus Ravennæ obiit, nempe* CDXLVIII. *ut tunc cum maxime Viennæ celebrem fuisse oporteat* S. Severum, *quem eo pervenisse circa annum* COXXX. (*qui pro obituali perperam signatus fuerit*) *satis verosimile est, vitamque produxisse ad tres vel quatuor annos post dicti templi consecrationem; quo fiet ut hic saltem admitti possit Adonis calculus, quod anno circiter* CDLII. *ad laborum præmium evocatus fuerit* S. Severus, *in eadem ecclesia S. Stephani sepultus quam ipse fundaverat, ut ex brevi ejus Vita mox intelliges. Brevi, inquam, atque ex ipso Vien-*

B *nensi Breviario, anno* MDXXII. *excuso desumpta, omissis quatuor aliis Mss. multo longioribus, pro captu & arbitrio describentium exornatis, ex quibus nec bilum extuderis, quod ad rem illustrandam vel minimum conducat.*

eviam ex Vita. 7 *Quin imo in brevi licet Vitæ compendio bini admiscentur articuli, qui cum genuinis S. Germani Actis conciliari omnino nequeunt. Primus quidem, quo dicitur* S. Severus toto biennio præstolatus *S. Germani adventum seu potius promissum reditum ex Italia. Quod quam falsum sit, inde datur intelligi, quod eodem ipso anno inde redditus sit mortuus, quo Armoricanorum gratia eo perrexerat. Alter error est, quod velis, præsente ejusdem S. Germani corpore, peractam dictæ jam non semel ecclesiæ S. Stephani dedicationem* die Dominico illucescente VII. Kalendas Junii XXVI. *Maii; ubi interim certissimum est, dictum S. Germanum non obiisse ante* XXXI. *Julii, atque eodem ipso anno, quo mortuus est, Autissiodorum relatum fuisse. Quæ rursum probant, quod superius insinuatum est, scriptores Viennenses chronologicos calculos aut ignorasse penitus, aut saltem imperitissime combinasse. Eu modo ad verbum laudatas supra lectiones, prout in Breviario*

C *relatæ & excusæ sunt.*

VITA

Ex Breviario Viennensi anni MDXXII.

Ex India Viennam appulsus. LECT. I. Igitur beatus Severus, natione Indus, parentum genere clarus, mundana facultate non modicus, in fide tamen Christi perfectus. Qui cum amborum parentum morte parvulus derelictus, omnia quæ sibi a parentibus fuerant derelicta, pauperibus credidit eroganda. Inviolabili cursu peracto, ad presbyterii locum accessit sublimatus. Qui cum, peregrinatione susceptа, ac tantis terrarum maribusque spatiis transmeatis, Viennam maximam Galliarum urbem perveniſſet, ad locum quemdam, cui Vogaria nomen est, priusquam ad urbem accederet, pausandi gratia aliquantum temporis requievit.

reperto thesauro basilicam fabricat. LECT. II. Qui eodem in loco, succisa arbore fanatica, subterraneaque pecunia, Domino largiente, reperta, basilicam in honore S. Albani fabricavit. His rite peractis, & gentilibus illius loci baptizatis, ad præfatæ urbis mœnia pervenit, D Perambulans totius civitatis spatia, ad eum, ponte transmisso, pervenit illico locum, ubi templum erat, cui præ multitudine idolorum, centum deorum nomen conditor vetustus imposuit, quod Jairæ supereminet flumini, eminusque vicinum ponitur civitati.

everso fano aliam adificat. LECT. III. Templo illo, cum simulacris idolorum, virtute divina, ad petitionem Sancti subito ad solum prostrato, maximaque multitudine paganorum, ipso auxiliante, ad agnitionem plenissimæ veritatis perducta, cœpit cum plebe devota, in honorem beati Stephani, in eo, qui prius idolorum fuerat locus, fundamentum fodere, & orationis futuræ machinam collocare: cumque terræ maximam partem egcrerent, subito vas argenteum, plenum probatissimis solidis repositum invenerunt; quod ad sacrosancti altaris Viennensis ecclesiæ ministerium, usque in hodiernum diem noscitur deservire.

Hilac transitus S. Germani LECT. IV. Cum beatus Severus opus cœptum E divinæ virtutis instantia fabricaret, contigit beatissimum Germanum, Antisiodorensis civitatis episcopum, dum Romam properaret, Viennam urbem attingere. Cumque ad locum operis prædicti accederet, casu contigit, venerabiles viros Germanum episcopum & Severum presbyterum sibi invicem obviare; & ita se propriis noscuntur salutasse nominibus, ac si notitiam pristinæ cognitionis longinqui temporis habuissent.

fundat fo conferratio ni adjutus ram. LECT. V. Hic igitur sancti Viri oratione completa, beatus Germanus opus cœptum a beato Severo congaudens, eum sic alloquitur: Rogo, inquit, frater, ut hujus templi spectabile votum, nostræ parvitatis tantum præstolari digneris adventum, ut cujus in præsentia ædificii machinam admiramur, in ejus consecratione, per benedictionis cumulum uterque lætemur. Annuente S. Severo, & sibimet valedicentibus invicem, beatus Germanus iter cœptum arripuit.

sed adfer. tur demorti tui corpus, *a lege ad; vectum* LECT. VI. Cumque beatus Severus opus inchoatum celeritate, qua poterat, expedisset, transacto perinde biennio, sancti Germani præstolabatur eventus*. Victus tamen plurimorum fidelium devotione, ne dedicatio exspectata differretur, ad beatum Yscium, ejusdem civitatis epi- F scopum acceditur, & quæ erant huic operi necessaria præparantur. Contigit ut nullus cereus applicato igne posset accendi. Mirantur omnes, & hæc per ordinem beato Yscio intimantur. Cumque iterum ad ipsius solennitatis peragenda mysteria dies illucesceret statuta; dum undique omnes ad sanctam ecclesiam procederent, subito præ foribus civitatis corpus adesse S. Germani beato Severo denuntiant. Namque die illucescente Dominico, in leptimo mensis Junii Kalendarum, & sanctum B. Germani advenit corpusculum, & venerabiles reliquiæ S. Stephani sunt conditæ cum honore psallentium.

Tertium templum exstruit. LECT. VII. Consummatis igitur duobus in honore Sanctorum sacratissimis locis, tertium beatus Severus ædificare rursus aggreditur locum. Medio igitur qui quatuor montibus ponitur colle, qui subjectæ imminet civitati, reperit etiam ibi, largiente Domino, sicuti fecerat prius, auri non modicum numerum solidorum; quod cum sustulisset, opus cœptum ædificavit, & ibidem venerandа patrocinia beati Laurentii martyris cum honore debito collocavit.

LECT. VIII. Igitur cum beatus Severus severissime

A riſſime corpus ſuum diverſis abſtinentiæ modis afficeret, & luctantem animam contra ſpiritalia nequitiæ jacula præpararet, decrevit fundamenta Domini in montibus ſanctis & planis poſita locis aſſidue circuire, ibique ſine intermiſſione, Domino ſacrificium laudis offerre. Hoc divini muneris opus cunctis diebus vitæ ſuæ peragens, virtutibus plenus in Domino quievit. Accidit enim ut quadam nocte dum iter de Vogeria loco ad civitatem ageret, ſemivivum jacentem media in via inveniſſet, ipſum compellans, nullum in eo viventis ſonum audiſſet, incellexit, non humana illum, ſed dæmonum cæde mulctatum fuiſſe. *& ſanctiſſime moritur.*

Lect. ix. Quem continuo oratione ad Deum fuſa, ſignoque crucis impreſſo, in ipſius adhuc noctis crepuſculo incolumem reddidit. Et mox ut exercitus meridiani dæmonii nequitiam didicit hæc feciſſe, eos ſancto ſuccenſus ſpiritu, perpeti curſu conſequitur, conſacutiſque ſtare jubet immobiles. Cumque jam relaxari dæmonia precarentur, ad ejus imperium omnis illa dæmonum pompa, velut ſumus receſſit. Sic interventu beatiſſimi Viri, & homo vexatus ſanitati priſtinæ redditur, & præfatum, ut diximus, iter a periculo dæmonum liberatur. Multas etiam alias per venerabilem Virum, admirabiles atque præcipuas virtutum gratias, divina ex fide petentibus, eſt pietas operata, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt honor, & laus, & poteſtas in ſecula ſeculorum. Amen. B *fugatis prius dæmonum turbis.*

DE S. THEODORO SEU THEODOSIO HEGUMENO CONF.

Cultus apud Græcos. J. P.

B DIE VIII. AUGUSTI. *Cultus, origines.*

Nomen hujus Sancti duplici modo, quo eum expreſſi in titulo, efformatur. De cultu ejus publico apud Græcos, conſtat ex Menologio Sirletiano, Menæo Chiffletii, Menais magnis Græcorum impreſſis, ac Synaxario ex Menologio ſub nomine Baſilii imperatoris toties a nobis citato: cujus e textu Græco, ad calcem eorum 1. hujus menſis Auguſti excuſo, ſequens elogium profero: Memoria S. P. N. Theodoſii. Sanctus pater noſter Theodoſius a teneris unguiculis Chriſti præcepto obediens, quod dicit: Qui non reliquerit patrem & matrem, & fratres ac ſorores, & agros ac domum, & non tulerit crucem ſuam, & ſequitur poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus; reliquit omnia, & ſublata in humeros cruce ſua, ſecutus eſt eum alacri animo, ac monachus factus, elongavit fugiens in ſolitudine. Nunc quidem degebat in montibus, nunc vero in ſpeluncis vitam inſtituebat, ac nutriebatur ex arborum fructibus, herbiſque, quæ petris adnaſcebantur, noctu atque interdiu Deum obſecrans pro ſua mundique ſalute. Sic vitam inſtituens, miraculorum etiam gratiam accepit; multiſque infirmis ſanitati reſtitutis, gaudens emigravit ad Dominum. E

2 *In Menologio Sirletiano ſub* Præpoſiti Oroborum; *in Menæis autem magnis ſub* begumeni Oroborum *titulo annuntiatur. Pro* Theodoſio *utrumque exemplar ſcribit* Theodorus; *quibus adde noſtrum Menæi Chiffletiani apographum. Porro locus ſeu monaſterium* Oroborum, *Græce* Ὀροβίων, *incomperta mihi hactenus ſunt. Eſt autem nomen appellativum* ἐρυθρὸν, *Latine* ervum, *quod ſignificat herbam quamdam; de qua vide Lexica. In Prætermiſſis ad diem* XXVI. *Junii, occaſione Sancti Theodori encæniorum templi in Theſſo, dictum fuit, nos Theodorum a Martyribus & Studita diverſum nullum noviſſe, niſi eum qui* ὁ Ὀροβίων, *id eſt* Margaritorum *begumenis colitur hoc die* VIII. *Auguſti. De hac voce meminit Cangius in Gloſſario Græco-barbaro. An vero nominis prædicti derivatio ab herba iſta, an potius a margaritorum etymo proveniat, liberum eſto penes lectorum judicium.* *officium begumeni.*

C DE S. MUMMOLO ABBATE CONF. F

Burdigalæ in Gallia. J. B. S.

Sec. VII. *Vnuſta cultus gentis.*

De hujus Sancti cultu potius quam de vitæ geſtis agendum hic nobis eſt, ſatente Mabillonio ſeculo 2. Sanctorum Ordinis ſui pag. 674. De S. Mummoli abbatis Floriacenſis geſtis paucas res exploratas haberi: *ut vel de nomine ex Martyrologus dubitandum eſſet, aliis* Mummolus, *aliis* Mommuralus, *aliis* Mommolenus *vel* Mommolinus *ſcribentibus, niſi appoſita dignitas* abbatis Floriacenſis, *de uno eodemque ſermonem eſſe abunde edoceret. Seculo licet* VII. *floruerit, apud claſſicos tamen Martyrologos notus non eſt; inter Uſuardi auctoria primus eum collocavit Belinus, in ſecunda ſua editione ipſum hoc modo annuntians:* Bourdegalis, depoſitio Mommurali abbatis Floriacenſis cœnobii, *quæ totidem verbis deſcripſit Molanus in priori ſua editione, in aliis nonnihil corrigens:* Bourdegalis, depoſitio Mommoli abbatis Fluriacenſis cœnobii, *quo modo etiam effertur in vetuſto Martyrologio Floriacenſi apud Mabillonium in Benedictinis Annalibus tom. 1. pag. 546. licet in Breviario Ms. monaſterii S. Crucis, ubi Sancti ſepulcrum & reliquiæ oſtenduntur, ſub nomine* S. Mummoleni (*vulgo* Mommolin) *celatur, teſte iterum Mabillonio in Actis pag. 676. num. 7.*

2 *Ibidem numero ſequenti refertur mendoſum ejus epitaphium a laudato Mabillonio meritiſſime correctum & reſtitutum, ex quo Chronologus Burdegalenſis Darnal, operis ſui pag. 10. bona fide ſcripſit, vixiſſe Sanctum* trecentis & ſeptuaginta annis, *ubi veroſimillime legendum* circiter ſeptuaginta annis. *Certius teſtari potuit idem Chronologus, memoriam ejus quotannis hoc die recoli in monaſterio S. Crucis, quod ita refert Mabillonius pag. 678. num. 12.* S. Mummolus ſexto Idus Auguſti & per octo continuos dies a Burdigalenſibus colitur ac frequentatur magna religione, ægriſque capitibus ſæpius mederi fertur. Ejus *eques Burdigalenſis valde ſolennis.*

A memoria in pervetuſto Martyrologio Floriacenſi
AUCT. anno MLXXXVII. exarato VI. Kalendas Auguſti
J. B. S. conſignatur & quidem primaria manu, in hunc modum: MUMMOLI ABBATIS, qui in antiquiori Martyrologio adſcriptus eſt manu recentiori. Ejuſdem reliquiæ in monaſterio noſtro S. Crucis apud Burdigalam in monumento marmoreo, columnis æque marmoreis innixo, ac theca lignea deaurata veſtito adſervatur, præter brachium alterum, quod ſcrinio argenteo incluſum eſt.

An primus abbas Floriacenſis?

3 *Quæ de initiis Floriacenſis monaſterii ibidem & in Annalibus memorantur, huc non ſpectant, uti nec explicatio communicationis facta cum rege, qua fundus a Leodebande, ad S. Anniani abbate, impetratus ſit, ubi Floriacenſe cœnobium conderetur: ſatis nobis ſit Sancti cultum proſequi, ea etiam diſputatione præterita, utrum vere primus, an ſolum ſecundus iſtius cœnobii abbas fuerit. Citatus jam non ſemel Mabillonius Annalium tom. I. pag. 380. primum abbatem præfectum ait, Rigomarum, eoque poſt annos quinque mortuo, Mummolum. Menardus vero in obſervatione ad Martyrologium Ordinis hoc die ita rotunde pronuntiat:*

B Fuit ſanctus Mummolus primus abbas cœnobii Floriacenſis, qui, ne ſibi divinitus revelatum fuerat, miſit S. Aigulphum diſcipulum ſuum ad montem Caſinum, ut inde Floriacum aſportaret reliquias S. P. N. Benedicti, eaſque honorifice ſepelivit in loco ſibi a Deo monſtrato, ut docet Adrevaldus in libro de translatione corporis S. Benedicti. Poſtea in exiremam Hiſpaniam peregrinatus eſt voti reus ad ſepulcrum S. Jacobi. Inde reverſus venit Burdigalam; ibique in monaſterio S. Crucis ſpiritum reddidit creatori, ut refert dom. Joannes d' Arnal monachus ejuſdem loci in Vita, quam de S. Mummolo compoſuit.

Ex D. Jacobi vehit Burdigalæ huerisse.

4 *Quam hic* S. Mummoli *Vitam nobis oggerat* Menardus, *quis ſatis conjiciat, poſt ea quæ ſuperiori de ejus rebus parum exploratis ex Mabillonio diximus? Certe fabuloſa eſt, quæ in citato Chronico & hic adſtruitur peregrinatio ad S. Jacobi ſepulcrum, pro eo quo Sanctus vixit ſeculo* VII. *& quæcumque aliæ alibi aſſerta ante ſeculum* IX. *quæ omnes rejectas invenies in Commentario ad Acta S. Jacobi* XXV. *Julii, menſis iſtius tom.* VI. *a pag.* 33. *ut rectius alii ſentiant, Burdegalam profectum*

C *Sanctum ad propagandum Ordinem ſuum Benedictinum fundandumque fortaſſe ipſiſſimum S. Crucis cœnobium, in quo diem clauſit extremum circa annum 679. ibidem exinde religioſe cultus, ut jam ſatis notavimus. Adducitur in Annalibus tom. I. pag. 546. paule diſtinctius veteris Martyrologii Floriacenſis teſtimonium, in quo ita legatur:* VI. Idus Auguſti, Burdegalis depoſitio S. Mummoli abbatis. *Addit porro Annaliſta*; quo die in illa urbe, *ut ex Actis jam retulimus*, uti & apud Floriacenſes feſtive celebratur ejus memoria. *Atque hac dubitare non ſinunt de antiqua & conſtanti veneratione* S. Mummolo *exhibita.*

5 *Præcipuum quod ad nos pervenerit* S. Mummoli *memorabile factum, illud eſt, quod ex Menardo jam attigimus, atque in citatis Annalibus pag.* 428. *paule diſtinctius narratur: procurata nimirum ab ipſo corporis S. Benedicti translatio in Galliam anno* 653. *dum Floriacenſe monaſterium regeret;* Qui in lectione ſacrorum librorum aſſiduus cum libros Dialogorum a B. Gregorio Papa conſcriptos ſedulo evolveret, excidium Caſinenſis monaſterii, a Longobardis everſi ingemuit, ob eam maxime cauſam, quod ſub his ruinis ſacrum beatiſſimi Patris corpus conſepultum ac neglectum jaceret. Tandem ejus animum impreſſa iubite cogitatio, ut tantum theſaurum ex illis ruinis eruere & in ſuum transferret monaſterium. Non alius ad hoc opus magis idoneus ei viſus eſt quam Aigulfus monachus. *Hujus etiam Sancti Vita exſtat dicto tomo* 3. *pag.* 658. *in qua num.* 6. *rem proſequitur Adrevaldus*, cujus facti, *inquit*, dignoſcentiam ſiquis ſcrupuloſius noſſe cupit, libelli de hac re compoſiti lectione addiſcere quibit. *Neque ea procul accerſenda eſt, cum habeatur tomo eodem tomus citato a pag.* 337. *quæ res etiam brevius legi poteſt apud Boſcum in* E *Bibliotheca Floriacenſi cap.* 11. *pag.* 28.

Laudatur quod S. Benedicti corpus in Galliam deportari curaverit.

Cæna in Sanctæi elogio.

6 *Paucis omnia, quæ de* S. Mummolo *dici poſſunt, complexus eſt Sanctæus elogio ſuo, quod hic demum deſcribi meretur:* Burdegalia, depoſitio S. Mummoli abbatis primi Floriacenſis & confeſſoris. Is cum Leodebodne abbate S. Aniani Aurelianenſis, vir multæ pietatis, baſilicam ad Ligerim in honorem ſanctiſſimæ Dei Genitricis & Petri Apoſtolorum principis ædificavit, ſanctitatis fulgebat admirandæ inſigniis. Ob quæ ab ipſomet Leodebodne reverenter accerſitus, illic aſcetis, quos non paucos collegerat, in abbatem præfectus eſt; tantumque novo coaleſcenti religioſo cœtui felici ſuo regimine decus attulit, ut ad antiquorum cœnobinrum, qui priſca adhuc pietatis decora retinebant, exiſtimationem illud ſuum ſanctis inſtitutionibus ac exemplis proveheret. Quod ut fulciret Patriarchæ religioſorum præſidiis, Aigulphum prædilectum diſcipulum, poſtea ſucceſſorem & martyrem, non ſine divina aſpiratione Caſſinum ad S. Benedicti reliquias ſacratiſſimas, in neglectu jacentes, aſ- F ferendas miſit, votiſque potitus, condecenti veneratione eaſdem excepit, atque cultu debito in ſacrario Floriacenſi, ubi hactenus requieſcunt, collocavit. Poſt hæc vir Dei, ſtudio augendæ pietatis Burdigalam perrexit, ubi dum animarum intendit lucris, talentorum fœnore ſatis locupletatis, Domino ad præmium invitante, felici clauſura curſum ſanctæ converſationis terminavit. Sepultus autem in eccleſia S. Crucis, mirabilia edidit magnifica, quibus ut populo potenter eſt opitulatus, ſic & memoriæ ſuæ venerationem peperit ſempiternam.

DE

DE S. ÆMILIANO EP. ET CONF.

CYZICI IN HELLESPONTO.

Cultus ex tabulis Græcis, ac Martyrologio Romano; elogium, ætas. J. R.

SEC. IX. *Diversa apud Græcos.*

Ecclesia Latina *annuo* sanctum hunc Præsulem *cultu veneratur, Græcam secuta. Atque in hujus quidem variis Fastis memoria ipsius inscribitur, videlicet Menologio Sirletiano, ac Menæis magnis impressis, cum parvo utrobique elogio; sed Menæa addunt insuper hos versus:*

Ψυχὴν πιλὸν θεὸς Αἰμιλιανὸν λόγον,
Τῶν σοφῶν ἀλήτευτε ἐχει καὶ πίστε.
Οὐδὲν Αἰμιλιανῶ ἴσια δίζυτ' ἀρετῶ.
Salutis animæ tanta cui cura extitit,
Bona corporis neglexit ad vitæ exitum.

B Octava tellure ossa excipit Æmiliani. *Typicum sub nomine S. Sabbæ editum, Menæum Chiffletii, Menologium Slavo-Russicum Sparwenfeldianum, Augustus Muscorum figuratus apud nos ante tomum* I. *Maji pag.* XXXIX. *ipsum signant. Menologium denique Basilii imperatoris, postquam Sancti memoriam præmisisset, hoc cum elogio laudat, quod ex Græco sic sonat:*

Elogium. 2 Sanctus pater noster, magnusque hieromartyr ac confessor Æmilianus temporibus imperatorum iconomachorum urbis Cyzicenæ episcopus fuit. Non aluxit autem dumtaxat religione, cognitione, ac reliquis dotibus, quæ genuinos pontifices decent; sed etiam misericordia, compatiendi affectu ac benignitate exercuit animi patientiam. Divino autem zelo fuit pro orthodoxa fide, & criminabatur eos libere, qui non adorabant venerabanturque sanctas & colendas imagines, hæreticos ac Christi inimicos eos appellans. Postquam vero accusatus esset a veritatis hostibus apud Leonem Christi osorem, comprehendunt eum ac vinctum illi sistunt; & millenia ærumnis prina subjectus, exsilio deinde mulctatus, multis in exsilio tentationibus toleratis, finem fecit vivendi. *Dixi de cultu Sancti apud Græcos; nunc, quisnam apud Latinos sit, intellige.*

Cultus apud Latinos. 3 *Martyrologium Romanum annuam ejus memoriam his verbis annuntiat:* Cyzici in Hellesponto S. Æmiliani episcopi, qui pro sacrarum imaginum cultu a Leone imperatore multa passus, demum in exsilio vitam finivit. *Molanus in additionibus ad Usuardum suum an.* 1573. *editam sic habet breviter:* Die octava, S. Æmiliani confessoris in Cyzico. *De ætate, qua vixit, hæc occurrunt.*

Vixit sub Leone Armeno, non sub Isaurico. 4 *Floruit sub Leone Armeno, qui imperavit ab anno* 813. *usque ad* 820. *Probatur hoc ex Menæis magnis Græcorum ad diem* VIII. *Martii, ubi in elogio S. Theophylacti, Nicomediensis episcopi, habemus ista, quæ ex Græco sic sonant:* Magnus Nicephorus postquam præsulum lectissimos, Æmilianum Cyzicensem, *una cum aliis ibidem enumeratis*, ac beatum Theophylactum ad se evocasset, ad impium & apostatam imperatorem se confert; *Leonem nempe Armenum, ex Vita S. Nicephori patriarchæ CP. apud nos die* XIII. *Martii, tom.* II. *dicti mensis pag.* 293. *Consule præterea, quæ dicta sunt de S. Theophylacto Nicomediensi tom.* I. *Martii pag.* 787. *Congressum istum contigisse anno* 815. *& ab Leone Armeno episcopos tunc in exsilium missos, non anno* 814. *quo idem congressus refertur a Baronio; monuimus tom.* I. *mox citato, pag.* 788. *num.* 7. *ad hæc, causam imaginum anno primum* 815. *vexari cœpisse, ac moram tunc adversus earum cultores persecutionem, probat Pagius in Critica Baroniana ad ann.* 814. *num.* 2. *&* 3. *Mirati porro jam pridem fuimus aliud σφάλμα μνημονικὸν ejusdem Eminentissimi Annalium ecclesiasticorum conditoris, dum pro Leone Armeno, sub quo Christi fidem confessus est Theophylactus (de quo supra,) atque adeo noster S. Æmilianus secundum dicta, secula nono, describit anno Christi* 733. *num.* 2. *Leonem Isauricum imperatorem, contra sacrarum imaginum cultores sævientem. De istis ergo ibi jam pridem; ast hoc potissimum spectat id, quod occurrit apud eumdem sapientissimum Annalium ecclesiasticorum parentem, inter ea quæ narrat ad an.* 731. *n.* 3. *ubi inter alios, qui veritatis orthodoxæ causa a Leone Isaurico in exsilium ejecti fuit, ponitur vir sanctissimus, qui successerat S. Germano in Cyziceno episcopatu, Æmilianus: cujus exsilium nihil occurrit quod cogat differre ultra dictum annum* 815. *quo præsules alios ista pœna mulctatos dixi.*

Testis pro auctoritate Ecclesiastica. 5 *His de causis generosum hoc sanctissimi Episcopi nostri effatum, quod pro auctoritate ecclesiastica in os imperatoris intrepidus impegit, referente illud Baronio ex Theostericto, istius temporis auctore (de quo apud nos tom.* I. *Aprilis, pag.* 253.) *ad annum Christi* 814. *anno proximo sequenti innectendum est. Sic vero habet:* Æmilianus Cyzici episcopus, Si quæstio, inquit, ecclesiastica, imperator, hæc est, ut dixisti; in ecclesia inquiratur, ut mos est. Altius enim & a principio ipso ecclesiasticæ quæstiones in ecclesiis, non in palatiis regiis inquiruntur. *Hæc ibi ex gestis S. Nicetæ apud Surium ad* XII. *Aprilis. Exstant ea etiam apud nos ex Ms. Græco Vaticano eodem tomo primo Aprilis pag.* 254. *& seqq.*

DE B. RATHARDO PRESB. CONF.

FUNDATORE CŒNOBII DIESSENSIS IN BAVARIA.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Fama ſanctitatis & cultus ex ſecutis miraculis; ætas non ſatis diſtincta, variæ loci viciſſitudines.

SEC. IX. Licet in ſuo Faſtis non ſcriptus.

IN eo Sanctorum numero, at plures alii ejuſdem gentis, computandus B. Rhatardus, qui non ex Faſtis ſacris aut Martyrologiis noti ſunt, quorumve geſta antiquis Actis aut monumentis celebrantur; id ferme ſolum poſteritati relictum eſt, quod ex illuſtriſſima familia Andechſiana ſeu Andecenſi, de qua in hoc opere noſtro non ſemel actum eſt, originem ducens, calcatis mundi illecebris, ſacerdotio initiatus, bonorum ſuorum non alium heredem voluerit præter Chriſtum Dominum, fundando nimirum in Dieſſenſi oppido, ſeu veteri Damaſia, canonicorum Ordinis S. Auguſtini cœnobio, in quo vitæ reliquum tam ſancte exegiſſe memorant, at poſt obitum multis iiſque inſignibus miraculis inclaruerit. Suſceperitne regularem jam dicti Ordinis habitum, non eſt qui ſatis clare definire auſit, quod nempe veteres notitiæ prorſus deficiant, ex quibus præter perennem miraculorum famam certi aliquid erui poſſit. Elogium dedit noſter Matthæus Raderus in ſua Bavaria ſancta tomo 1. a pag. 86.

B

Quomodo ſuppleri probatur erui ſanctitatis.

2 Ex ipſo & noſtro etiam Andrea Brunnero in Annalibus Boicarum aliuſque recentioribus ſua collegit auctor Vitæ, idem, opinor, Innocentius Keferlober, monaſterii Dieſſenſis decanus, qui S. Ratbonis Acta compoſuit, data a Papebrochio ad diem XIX. Junii tom. III. a pag. 892. Porro Vita iſta noſtra multis ante annis miſſa fuerat ad P. Bollandum præfixo hoc titulo: Vita B. Rathardi presbyteri, qui Dieſſenſe monaſterium Ordinis canonicorum regularium S. Auguſtini primus fundavit & rexit. Anno Domini MCCCXV. *Utrum titulus iſte ſatis appoſite conveniat cum iis, quæ in* S. Rathonis *Vita ſcripſit laudatus Innocentius, alterum eſte judicium. Necdum omnino inducor ut credam, quod iſtic tamen inſinuari videtur,* B. Rathardum *vere fuiſſe regularem canonicum: texiſſe monaſterium ceteraque ita ex adminiſtraſſe tamquam verum fundatorem, nemo eſt qui non ultro admiſerit.*

C

An ex familia Andecenſi oriundus?

3 De Andecenſi familia non minor ferme difficultas; ſi enim illa in Rattolde principium ſumpſerit, ut Innocentius ipſe fatetur in laudata S. Rathonis *Vita*; Rattolde autem ſenior aut ſaltem æqualis fuerit B. Rathardus, merito quæritur, qua ratione ex Andecenſi illa capite cenſeri poſſit progenitus. Denatur B. Rathardo anni vitæ dumtaxat ſexaginta, ſi mortuus eſt, quemadmodum ipſi ſtatuunt anno DCCCXV. natum oportet ſeculi octavi anno circiter LV. atqui vix natus tunc erat totius illuſtriſſimæ familiæ ſtipes jam dictus Rattoldus, quem patrem fuiſſe volunt S. Rathonis mortui anno CMLIV. patet ſatis aperta conſequentia, ex qua etiam incerta redditur B. Rathardi genealogia Andecenſis. Interim tamen, utcumque ea habeant, malumus ut mera noſtra dubia hæc accipi, quam ut contra torrentem niti velle videamur; ſtabit ſua beato noſtro Rathardo conſtantiſſima ſanctitatis ac miraculorum fama, cujuſcumque demum familiæ fuiſſe perhibeatur.

D

Et an conſtet ætas ejus.

4 Neque Bruſebium præteriero, ubi de Auguſtanis epiſcopis agens ita loquitur: Hauto, aliis Hanto, comes de Andechs Bavarus, maximus epiſcopatus Auguſtani locupletator & donator, ſucceſſit S. Symberto. Præfuit adhuc annn Domini DCCCXL. ſub Ludnvien Pin. Somnia igitur ſunt quæ eum ſeptem tantum annis præfuiſſe affirmant. Habuit fratrem religioſiſſimæ etiam vitæ Rathardum canonicum, qui Damaſiani inſignia monaſterii apud Bavaros fundaſſe legitur. *Atque hoc poſtremum eſt quod ad rem noſtram pertinet quam proxime, iis probatum argumentis, quæ ex narratione mox ſubjungenda manifeſte intelliges. Variæ tum noſtri hujus Dieſſenſis cœnobii tum Werthenſis S. Rathonis viciſſitudines, vix ullam patiuntur moleſtiam. Vellem clarius explicaretur Hungarorum, ſeu, ut alii malunt Arnoldi, cognomento mali, Bavari fameſiſſima depopulatio, cujus epocham mihi quidem diſtinctius explicare hactenus ſatis promptum non eſt.*

E

Non videntur cohærere B. Rathardi ætas & rem Bavariæ per Hungaros vaſtatio.

5 *Non videntur cohærere* B. Rathardi *ætas & memoratum Bavariæ extidium, quod ſi acciderit annis duntaxat* quadraginta *poſt dicti Beati obitum, ut in Vita diſertiſſime aſſeritur, is vero mortem obierit* DCCCXV. *at contra Raderum ſatis clare innuit Keferloberus, contigerit immanis ea vaſtatio circa annum* DCCCLV. *quo aecdum natus erat* S. Ratho, *utpote qui primum obiit anno* CMLIV. *qua tamen eadem calamitate monaſterium ejus Werthenſe involutum, receptiſſima eſt ſcriptorum opinio. Quis hæc ſatis apte conciliet? At enim & hoc condonandum eſt hominibus iſtis, qui digerendis chronologicis calculis non ita aſſueti ſunt. Verum fuiſſe totius Bavariæ vaſtationem, veras monaſterii Dieſſenſis viciſſitudines, repetitas item ſacri corporis tranſlationes ac depoſitiones, ex tota contextu perſpicue intelliges. Habe modo Vitam qualemcumque qua cetera omnia explicantur.*

F

VITA

Auctore Innocentio Keferlober Decano Dieſſenſi ex Ms.

ANno poſt receptum a Chriſto genus humanum decimo quinto ſupra octingentesimum, Ludovico Pin Caroli Magni filio rerum potiente, beatus

B. Rathardi genus, fundatio Dieſſenſis, obitus & ſepultura

A beatus Rathardus ex nobiliſſima & ſanctiſſima Andecenſium principum familia natus, ſacritque ſacerdotii initiatus, heredem bonis ſuis ex aſſe Chriſtum relicturus, a quo heres olim æterni regni ſcriberetur, auctore & auxiliatore Hautone germano fratre, epiſcopo tunc temporis Auguſtano, eo ipſo, qui S. Symperto ſucceſſit, ad Damaſiam, oppidum ſuperioris Bavariæ, ad lacum Ambræ ſitum, nunc vulgo Dieſſen dictum, ædem S. Georgio megalomartyri ſacram inſtituit, eamque canonicis regularibus S. Auguſtini, qui locum hodieque colunt, adjuncto monaſterio, aſſignavit. Ipſe poſt exercitam in omni virtutis genere vitam, eodem loci defunctus, humili tectus cippo, ad extremum templi angulum humatus eſt: quamquam virtus ſanctorum Virorum ſepeliri eum cineribus haud poſſit. Statim enim ex beneficiis paſſim ad conditorium ejus accurrentibus, præſtitis, ſeſe Viri ſanctitas, veluti ſolis ab aurora relucentis jubar, diffudit.

Deſtruitur cœnobium ab Hungaris

2 Quadraginta annis poſt, Conradus Lotharingiæ Dux, Othonis Germanorum tunc regis gener, incertum, rariorene an pernicioſiore perduellionis ſcelere, Hungaris in ſocerum conductis, in Bavariam deſcendit, tanta barbarorum mole, ut vulgo, niſi a terra abſorberentur aut obruerentur a cœlo, negarent ſe poſſe vinci. Ceterum per hujus impetum tempeſtatis eas Bavaria clades paſſa eſt quas ſe neque hodia putet eluviſſe. Certe nullum pæne Sanctorum hominum contubernium eſt, quod non ad illius luctuoſiſſimi temporis memoriam ingemiſcat, etiam qui annales monſtrare nullos poſſunt, fama velut per manus tradita, excidia ſua incendiaque majorum lachrymis extincta memoriter recitant, & adhuc everſoribus fortunarum ſuarum convicium faciunt. In quam profecto ſortem calamitatis beati Rathardi quoque aſceterium venit, quod una cum beati Raſſonis Werdenſi, ſolo æquatum eſt.

quibus ad internecionem cæſis,

3 Exinde Hungaris in Campo Licio ad internecionem cæſis, cum domus beati Rathardi haud parvo tempore in ſitu & ſqualore jacuiſſet, Udalricus quidam & Adelbertus e ſacrorum virorum cenſu preshyteri animum adjecere ad beati Rathardi ædem inſtaurandam: qui dum rudera & aream purgant, ſolumque adæquant, ac terram jaciendis fundamentis aperiunt, in grande ſaxum incidunt; mirati quo caſu in eum locum delatum eſſet. Tumulus erat beati Rathardi jam olim poſt avarſum templum ignoratus, & cum ipſo templo eadem ruina, ipſum quoque ſepulchrum beati Viri ſepultum.

Invenitur Beati corpus,

4 Preshyteri dum ſaxum moliuntur, nec quidquam tamen, quamvis a multis adjuti, proficiunt, Udalricus ad conſilium Numinis per preces & vota confugit, divinaque re ſanctiſſime peracta, redit ad molem ſaxi, ſoluſque nullo negotio levat, quam antea complures nulla ratione movere poterant. Udalricus dum jacentis verticem intuetur, ſpectaculo territus, attonituſque clauſam reliquit, quoad divinitus per viſum nocturnum admonitus, remoto cippo ſacras beati Rathardi exuvias, cæleſtes paſſim odores ſpargentes, nudavit, debitaque veneratione proſecutus eſt.

cujus tibiæ lacrymæ manſerunt,

5 Adreptere inde ægri, & inter hos captus omnibus prope membris, & diſtortis pedum cruribus, ad Paſchales ferias, emendatoque corporis vitio ſana erectuſque domum lætus recurrit. Hartwicus inde præſul cœnobii ſacros beati Rathardi artus ex angulo templi in medium protulit, honoratiore tumulo collocavit; ædem inſtauratam Anſelmus Antiſtes Havelhurgenſis, bona pontificis Auguſtani Walteri venia, ante annos quingentos, milleſimo, inquam, centeſimo quarto decimo, ſexto Idus ſextiles dedicavit. Stetit inde quatuor prope ſeculis, annos trecentos octoginta, ad alterum & viceſimum loci præſidem & præpoſitum Conradum; qui animadverſa ſatiſcentium parietinarum ruina, laborantes vetuſtate muros demolitus eſt, ædemque a fundamentis excitavit, beatique Rathardi cineres honeſto ſarcophago clauſos, altari medio intulit, poſtquam propriis manibus laviſſet ex aqua & vino Religioſus quidam noſter, ut ipſe de ſe teſtatum reliquit, anno MCDLXXVIII.

tertio

ſecunda

quarto

6 Ceterum auctа beati Viri veneratione, hæc ipſa ſacra oſſa majorum pietate ad cultum publicum propoſita vidimus, quando auctoritate reverendiſſimi domni Petri epiſcopi Adrymitteni generalis vicarii Auguſtani diu poſt, hoc eſt MDCXX. in aram ſummam recondita fuerunt. Donec tandem exuberante in Beatum devotione ſuorum in Chriſto filiorum, ejuſdem ſacrum corpus e parochiali ſancti Georgii, in proxima ſubjecti monaſterii ſui eccleſiam regularem ſolenni pompa & communi populi lætitia deportatum eſt. Ubi etiamnum religioſiſſime colitur. Sed memoria B. Rathardi ſpecialius ac ſolennius celebratur VI. Idus Auguſti, quo die beati Viri translatio illa poſtrema facta eſt.

NOTA.

In hac narratione id præcipue notandum occurrit, quod auctor ejus in ipſo principio recte Radenum correxerit, in elogio ſuo, pro anno 815. ſignantem an. 850. Ludovico Pio rerum potiente, qui jam ab anno 840. obierat.

Quæ autem de monaſterii everſione & reſtaurationibus hic paulo obſcurius memorantur, explicatiora invenies in citata non ſemel B. Ratbonis Vita tom. III. Junii pag. 898. n num. 18. Conſuli etiam poteſt Chronicon Dieſſenſe, ab Edmundo Duellio inter Miſcellanea editum 1724. lib. 2. n pag. 125.

DE

DE B. ALTMANNO EP. PATAVIENSI, APUD GOTTWICENSES, IN AUSTRIA.

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Beati cultus & reliquiæ.

ANNO MXCI. *Sanctitatis ejus elogia varia.*

B. Altmannus *eximiæ sanctitatis ac virtutum suarum præcones habet illustres tum suppares, tum etiam coætaneos; & inter hos quidem excellunt Lambertus Schafnaburgensis, & Bertoldus presbyter Constantiensis: prior apud Pistorium Nidanum pag.* 243. Altmannum Patavienſem epiſcopum, virum *appellat* apoſtolicæ converſationis & magnarum in Chriſto virtutum: *posterior in Appendice ad Hermanni Contracti Chronicum sub anno* 1091. Altmannus, *inquit*, ſanctæ recordationis Patavienſis epiſcopus, in cauſa S. Petri, & in eccleſiaſtica religione ſtudioſiſſimus, poſt multa pericula, tribulationes & exilia, quæ pro Chriſto ſuſtinuit, in ſenectute bona migravit ad Dominum VI. Idus Auguſti. Hic in epiſcopatu ſuo xria cœnobia clericorum, juxta regulam S. Auguſtini communiter viventium, inſtituit; & tertium (*Raitenbuchense videlicet, secundum Hanfizium noſtrum Germaniæ ſacræ tom.* 1. *pag.* 282. *& Meichelbeckium Hiſtoriæ Friſingenſis tom.* 1. *parte* 1. *pag.* 266.) in Friſingenſi epiſcopatu, in Allodio Welphonis ducis pro clericos ſuos ædificavit, & regularibus diſciplinis inſtituit. Hic fuit tantæ ſanctitatis, continentiæ & religionis; ut reverendiſſimo Papæ Gregorio (*VII.*) ſanctoque Lucenſi epiſcopo (*Anſelmo, de quo egimus die* XVIII. *Martii a pag.* 647.) imo omnibus religioſis reverendus eſſet & amabilis; ſchiſmaticis vero & ſceleratis odioſus & formidabilis. Unde in obitu ſuo bonis magnum mœrorem; malis vero magnam reliquit exultationem. *Æqualibus ejus accenſeri etiam poteſt, qui ipſum in ſede Patavienſi proxime ſecutus eſt, Ulricus, ſive Udalricus, quique paucis omnia complectitur, dum illum in publicis inſtrumentis apud Hundium a Gewoldo illuſtrato tum in Metropoli Salisburgenſi tom.* 2. *pag.* 551. *&* 556. *ſemel iterumque compellat* Sanctiſſimum Prædeceſſorem *ſuum.*

cultus publicus probatur;

2 *Sed hæc ſi ad publicum Beati cultum, quem hoc loco ſpectamus maxime, comprobandum non ſufficiunt; clariora hujus indicia ſuppeditabunt, quæ de beati hujus Viri laudibus aliquanto poſterius memorarunt; ille imprimis, qui in ipſo cœnobio Gottwicenſi, ubi conditus erat* Altmannus, *priorem ejus Vitam ante medium ſeculi duodecimi commendandam poſteritati ſuſcepit; neque enim is tantum virtutum ejus heroicarum copioſiſſimum texit elenchum, neque aut* Hominem Dei, *aut* Præſulem Deo dilectum, *aut* Beatum, *aut* Sanctum *nuncupat modo; ſed & cap.* 5. *num.* 34. *&* 35. *prodigia deſcribens, jam tum ad ejus tumulum frequenter ſpectata, luculente ſignificat, eo, tamquam ad publicum ſanctuarium per ea tempora miſeros quoslibet undequaque ſupplicitee ex religioſe cæpiſſe confugere; quod ſane inchoati paſſim & ſaltem toleratæ tum cultus argumentum eſt minime dubium. Crevit ille vero ſubinde, ereſcentibus ubidem tanto numero miraculis, quantum indicat Vita ſecunda a numero* 54. *Et quamquam neutrius Vitæ auctor de feſto beati Pontificis anniverſario meminit, & hoc tamen ab illa circiter ætate inſtitutum fuiſſe credibile eſt. Id certum, quod ſacri ejus corporis inventionem elevationemque præceſſerit celebritatis hujus annuæ inſtitutio: hoc enim docemur ex apographo quodam Gottwicenſi, cujus hæc eſt inſcriptio:* Additiones ad Vitam B. Altmanni, epiſcopi Paſſavienſis, adſcriptæ poſt Vitam ejuſdem Sancti, cujus prior prologus ad Michaelem abbatem (*ab anno* 1564.) in Gottwik incipit: CHRISTUS JESUS. Invenitur in monaſterio S. Mariæ in Gottwik in Auſtria, prope Cremſium. *Textus autem ſic habet:*

feſtum anniverſarium indulgentiis Romanis decoratum an. 1300. *&* 1496.

3 Anno Domini MCCC. menſe Martio, Pontificatus Bonifacii Papæ VIII. anno ſexto, Romæ datæ fuerunt a XXIII. epiſcopis pro feſto B. Altmanni quædam indulgentiæ; & aliæ a XX. Cardinalibus anno MCDXCVI. die XIV. menſis Januarii, Pontificatus Alexandri Papæ VI. anno quarto. Quarum quidem indulgentiarum Bullas originales reperire eſt in archivo abbatiæ Gottwicenſis. Eodem anno Domini MCCC. in die S. Quirini martyris, tempore Domini Ulrici abbatis Gottwicenſis ſereniſſimus princeps D. Rudolfus, dux Auſtriæ, venit Gottwicum, quærens corpus domini Altmanni, inventumque per dominum Ulricum, abbatem prædicti monaſterii, ſub ara ſanctæ Crucis depoſuit; ubi uſque hodie in pace requieſcit. Amen, Ita habet tabula B. Altmanni picta in abbatiali eccleſia Gottwicenſi. Sed obſervandum, hic circa annum factæ hujus translationis, ſive elevationis, errorem irrepſiſſe: nam anno MCCC. non fuit abbas Ulricus, ſed Henricus. Quam ob rem aut loco Ulrici ſcribendus erat Henricus; aut dicta translatio contigiſſe debet anno circiter MCCC. XX. quo tempore Ulricus abbas vixit. Translatum fuit porro ſacrum corpus e crypta in navim (ut vocant) eccleſiæ. Dies S. Quirini eſt XVI. menſis Junii, ut conſtat ex antiquis Calendariis.

corporis inventio, translatio & elevatio circa an. 1360.

4 *Ex his colligo primo, tametſi conſtaret, hanc translationem ſeu elevationem contigiſſe anno* 1300. *tamen hac antiquius eſſe anniverſarium Beati feſtum, & forte multo antiquius, quandoquidem indulgentiis jam dictis ditatum fuit eodem anno* 1300. menſe Martio, *illa vero menſe demum Junio facta eſt. Colligo ſecundo, cum in tabula hic citata certo ſit erratum vel in numero* 1300. *vel in nomine abbatis Ulrici, ſub quo inventum elevatumque ſit Beati corpus; multo verſimilius eſſe, quod error in numerum, quam in ejuſdem eccleſiæ tum abbatis nomen irrepſerit; cum in antiquis monumentis longe frequentiora paſſim occur-*

rere

A *rere ſoleant numerorum vitia, quam nominum. Accedit etiam, quod hujus inventionis & elevationis auctor præcipuus fuiſſe ſcribatur* Rudolfus dux Auſtriæ, *quo nomine multo probabilius intelligendus videtur Rudolfus IV. dux Auſtriæ, (ſub quo prælaturam Gottwicenſem obtinebat Ulricus per annos quinque, ab anno ſcilicet 1360. quo creatus eſt abbas, uſque ad 1365. qua Rudolfus exceſſit a vivis,) quam Rudolfus III. qui Auſtriæ ducatum obtinebat anno 1300. cum Gottwico præeſſet Henricus, hujus enim Rudolfi III. tam exquiſitam ergo Sanctos eorumve reliquias nemo uſquam commendat religionem: ut Rudolfum IV. in ea totum fuiſſe, teſtantur annales Auſtriaci apud Hieronymum Pezium tom. 2. col. 806. ubi de illo legitur:* Zelus etiam permaximus ad decorem domus Dei in hoc evidentius ſe demonſtrat, quod ex univerſo orbe, maxime tamen ex omnibus locis Domus Auſtriæ, quam ſolus pacifice gubernabat, Sanctorum reliquias undique collegit; & eaſdem auro & argento decoratas præfatæ Viennenſi eccleſiæ (*S. Stephani*) ... cuſtodiæ commendavit; *&c. Malim igitur inventionem hanc elevationemque referre ad annum* 1360. *quam ad* 1300.

translationis hujus feſtum universale; & imago Beati votiva;

B 5 *Colliga tertio antiquitatem inſtituti apud Gottwicenſes feſti translationis* B. Altmanni *die* XVI. *Junii, quo die de illo memnimus in Prætermiſſis: ab hac enim inventione, translatione & elevatione omnium duxiſſe videtur exordium; certe aliud nullum apparet. Colliga poſtremo*, tabulam B. Altmanni pictam in abbatiali eccleſia Gottwicenſi, *de qua jam dicta Additiones mentionem faciunt, earum auctori ſatis quidem vetuſtam apparuiſſe ad faciendam fidem; ſed non ipſa tempore translationis pictam ſubſcriptamque; quippe cujus epocham pugnantibus inter ſe characteribus expreſſam repræſentet; quod ſane judicium eſt, haud paulo ſerius depictam fuiſſe. Fallor vero, niſi ad illam ipſam reſpexerit P. Maurus Helman, ejuſdem cœnobii Gottwicenſis Prior, cum die* XXXI. *Auguſti, anno* 1668. *ad quæſitus quædam P. Joannis Gamans noſtri ita reſcripſit:* Pingitur B. Altmannus a ducentis annis & ultra cum ſplendore circa caput, ut ſanctus epiſcopus, pontificalibus indutus, barba quidem raſa.

C *feſti notatio ſolemnitas Gottwici; & Officium;*

6 *Addit ibidem de Præſulis noſtri cultu Helmannus:* Colitur apud nos tum publice, tum privatim, ut Sanctus. Commemoratio ſpecialis non habetur neque pro die ipſius depoſitionis, neque translationis. Celebramus autem feſtum depoſitionis hodie Dominica obitus ejus diei, qui eſt octavus Auguſti, proxima ſolenniſſime, ut Patroni, de Communi confeſſoris pontificis; fitque de ipſo concio: qua finita, benedicitur pontificaliter a Reverendiſſimo noſtro largior eleemoſyna, & in pauperes ad honorem & memoriam Fundatoris diſtribuitur. *Quam antiquus autem uſus ibidem ſit de* B. Altmanni *laudibus pro concione differendi, Additiones, de quibus egimus num.* 2. *innuunt his verbis:* In bibliotheca denique Gottwicenſi exſtat antiquiſſimus codex Ms. Sermonum Petri abbatis, in quo ſunt duo ſermones de eodem Beato (*Altmanno.*) Duo (*tantum*) fuerunt Petri abbates in Gotwico; unus ante ducentos annos (*puta ab anno* 1403. *uſque ad* 1432. *ſecundum Rauchinum in Germania ſacra, part.* 2. *pag.* 201.) alter vero ante trecentos (*præfunt enim ex ejuſdem Rauchini calculo ab anno* 1309. *uſque ad* 1317.) Utrius ſit ille codex Sermonum, non conſtat. *Porro quod ibi Auctiſtus beati ſolennitas non ipſa die natali, ſed hujus proxima Dominica celebretur etiam nunc (ut ex Propriis Sanctorum eccleſiæ Gottwicenſis, anno* 1696. Crembſii typis excuſo, *docet Hieronymus Pezius Scriptorum rerum Auſtriacarum tom.* 1. *pag.* 115.) *id eo fieri ſuſpicamur, ut accolarum ad illam confluentium utilitati & commodo conſulatur; uti fit alibi paſſim in eccleſiis, præſertim extra urbes populoſas collocatis.* D Auct. E. B.

In quo ſane quodam propria recitantur.

7 *Cetarum jam Officia Beati, olim de Communi, quædam acceſſiſſe propria idem ibidem Pezius aſſerit, cum inter alia, quæ jam de cultu ejus Gottwicenſi dicta ſunt, ita ſcribit:* Agiturque de eo divinum Officium cum Miſſa tamquam de Communi (ut ajunt) unius confeſſoris & pontificis, cum hac peculiari Oratione: " Propitiare, quæſumus, Domine, nobis famulis tuis per B. Altmanni confeſſoris tui atque pontificis, qui in hac eccleſia requieſcit, merita glorioſa, ut ejus pia interceſſione ab omnibus protegamur adverſis. Per Dominum noſtrum „ &c. Et in Antiphona ad Benedictus (ut admodum revereadus ac religioſus D. P. Mauritius Hoppel, cœnobita Gottwicenſis, nos edocuit) hæc E in Altmanni laudem decantantur: " Eleemoſynas illius enarrabit omnis eccleſia Sanctorum „. In Antiphona quoque ad Magnificat: " Dum eſſet pontifex & Legatus Apoſtolicus, terrena non metuit; ſed pro Eccleſia, ut columna marmorea ſtetit „. Additurque hic Verſiculus cum ſuo Reſponſorio: " Exurge, beate Altmanne; & alumnos tuos protege „.... Denique ſub finem Completorii, præter alias peculiares comprecationes, a Gottwicenſibus Benedictinis quotidie de more recitari ſolitas, piis etiam hiſce verſibus beati fundatoris ſui Altmanni opem implorant:

" Altmanne, a quo conditum
Hoc noſtrum eſt cœnobium,
Et cujus hic ſunt ſipſana,
Semper pia nos adjuva „.

Natalitia ejus feſtivitas apud Martyrologos quoſdam;

8 *Quæ his præmittit ibidem Pezius, non æque probari poſſunt; hæc ſcilicet, quæ veterum de ſanctitate* B. Altmanni *teſtimonia ita ſubnectit:* Quæ omnia tametſi ſanctitati Altmanni epiſcopi non parum patrocinari videantur, in Sanctorum tamen album necdum relatus eſt, (*Hoc verum putamus, ſi de relatione per canonizationem ſolemnem intelligatur*) nec ejus nomen recentioribus Martyrologiis, aut vetuſtis Kalendariis inſcriptum hactenus invenimus. *Hoc miramur in Viro tam erudito quam laborioſa ne fugace: cum hujus Beati nomen ad hunc diem* VIII. *Auguſti pridem inſcriptum inveniatur Kalendario Benedictino Dorgunii, Catalogo generali Sanctorum Philippi Ferrarii, Faſtis Colonienſibus apud Geleuium, Menologio Benedictino Bucelini, ubi bis refertur; ſemel hac die cum elogio luculento, iterum die* XVI. *Junii propter feſtum translationis; univerſali denique Martyrologio Caſtellani.* Sed & nuſquam per Auſtriam (quod quidem ſciamus) publicus ei cultus impenditur, præterquam in Gottwicenſi Ordinis noſtri monaſterio, ab ipſo epiſcopo Altmanno fundato. *Hoc ipſemet emendatum poſtea candide voluit tum, 2. pol. 281. ubi ſic habet:* F

Cultus Gottwici auctus, ad varias ejuſdem provincias propagatus.

9 Erudite lector, monendus es, repertum a nobis fuiſſe in inſigni bibliotheca Tegernſeenſi (*monaſterii videlicet Benedictini longe celeberrimi in Bavaria ſuperiore*) codicem manuſcriptum ſeculi XV. Acta B. Altmanni, pontificis Patavienſis, & Officium de eodem eccleſiaſticum continentem; cujus Officii tale eſt exordium: " O mater eccleſia, Felix & fœcunda, Altmanni præconia

A conia Prome lætabunda „ &c. At quotſum hæc, AUCT. inquies? Ut demonſtraremus, B. Altmannum, P. B. Patavienſem epiſcopum, non a Gottwicenſibus ſolum hac ætate (ut olim opinabamur;) ſed etiam ab aliis fortaſſis pluribus eccleſiis publico jam dudum cultu fuiſſe honoratum. *Et ſane ut taceamus nemo poteſt, quin ad eccleſiam Gottwicenſem cultus ejus publica primordia ſpectent (quippe ubi ſepulcrum ejus, ubi corpus, ubi cœpta primum & continuata miracula palam ſupplicantium frequentiam invitarint;) ita dubitari nec poteſt, quin inde paulatim longius fuerit propagatus, & maxime ad eccleſias illas, ad quas e Gottwicenſi theſauro ſacrarum ejus reliquiarum pars aliqua ſubinde tranſlata fuit. Quantum enim alibi ſuſpicionum ejus aliquid acquirendi deſiderium ſerbuerit, tum quid earum Gottwico expertatum ſit alio, colligere eſt ex Additionibus Mſt. Gottwicenſibus ad Beati Vitam, unde ſequentia recitamus:*

Jam communicationem reliquiarum.

B 10 Anno Domini MDLXXXI. die VIII. menſis Novembris Erneſtus archidux Auſtriæ miſit Melchiorem Cleſelium, cathedralis eccleſiæ S. Stephani Viennæ Præpoſitum, poſtea S.R.E. Cardinalem, in Gottwicum ad abbatem Michaelem, ut ab eo repeteret corpus B. Altmanni, idque receptum Viennam deportaret. Cujus rei epiſtola originalia, ab archiduce ad abbatem per Cleſelium tranſmiſſa, aſſtat in ſupradicto archivo abbatiæ Gottwicenſis. Abbas vero ſacrum corpus e Gottwico, ne ſcilicet monaſterium tanto ac tali theſauro ſuo privaretur, mutiquam dimiſit. Eſt igitur etiamnum ibidem, & quotannis ſolenniſſima feſtivitate colitur (*inſinuatur hic forte, quod Pezius aſſerit tom. 1, col. 135.* Altmanni *exuvias Gottwici* quotannis per ejuldem Beati feſtivitatis Octavam publicæ devotioni fidelium exponi.) Partes ejus quædam datæ ſunt Annæ Mariæ, Mathiæ imperatoris pientiſſimæ conſorti Auguſtæ; Carolo archiduci, Ferdinandi II. Imperatoris fratri; & aliquibus Prælatis; quæ in diverſis eccleſiis religioſe aſſervantur. *Idem affirmat P. Maurus Helmannus in epiſtola ſuperius memorata his verbis:* Crus unum hinc ſecum aſportavit auguſtiſſima Anna Maria, imperatoris Mathiæ pientiſſima coojunx, abbatis Georgii Falbii tempore, Viennam Auſtriæ; ubi apud RR. PP. Capuccinos intra eamdem civitatem in capella Cæſarea inter alias C reliquias in argentea deaurata capſa incluſum colitur. Aliæ partes in varias eccleſias delatæ.

Quantum pars major Gottwici remanſit.

11 *De veteri reliquiarum ejus apud Gottwicum ſtata hæc Bruſchius (ut ut heterodoxus, & beati hujus Præſulis alibi ſæpe eâ animatus inſtruitas) in opuſcula de Laureaco & Patavio Germanico lib. 2. pag.* 550. Sepelitur (*Altmannus*) in Gotwicenſi monaſterii, a ſe fundati aut certe renovati, crypta; ubi miraculis claruiſſe dicitur. Illic & pedum ejus epiſcopale, & infula oſtenditur, qua uſus eſt: quæ omnia miram ſimplicitatem oſtendunt; pompam vero omnino nullam. *De recentiori earumdem ibi ſtata, ita citatus Helmannus, teſte amplius ſecula poſterius:* Quod locum, ſitum, ſtructuram &c. ſepulcri B. Altmanni attinet, hoc tempore (*anno* 1668.) ſignificare nil poſſum; quia ſcilicet majoris templi noſtri reformatio de facto jam ſudat, nec ante ſeſqui annum videbit finem. Quid deinde cum ſepulcro Fundatoris fiet, adhuc latet. Quantum ad reliquias; hæ majori ex parte ſervantur in monte noſtro extra ſepulcrum. De pedo ſuperior pars penes nos exſtat, ex ebore ſimplieiter elaborata: quam modernus dominus abbas noſter, reverendiſſimus Gregorius Heller, ſuo novo argenteo inaurato baculo, honoris gratia, incluſit. D De tiara, veſtimentis, aliiſque utenſilibus invenire nihil amplius eſt. *Innuit ibidem tamen, etiam ſupereſſe aliquid, cum ſubdit:* Optarem, ut effigies monaſterii noſtri, quam modernus reverendiſſimus Prælatus noſter typo edidit, eſſet ad manum. Ibi ſigillum, quo beatus Fundator uſus fuit, videret ad vivum: quod quidem figuram habet rotundam inſtar imperialis, & in medio media ſtatura B. Altmanni, pedum in dexira tenentis, oculis ſe objicit; in circumferentia autem ſcribuntur hæc litteris antiquiſſimis: ALTMANNUS PATAVIENSIS EPISC. *His, inquam, innuit, ſigillum authenticum, ſaltem ætate ſua, ſuperfuiſſe.*

Beati Epitaphium.

12 *Hæc ſunt, quæ de Beati hujus cultu comperire nobis licuit; niſi forte eo etiam referri velis epitaphium, quæ ſepulcrum ejus præterito ſeculo condecoratum fuit, ut narratur in Additionibus Gottwicenſibus, jam non ſemel laudatis, in hunc plane modum:* "EPITAPHIUM B. ALTMANNI. Venerare, viator, ſacra oſſa B. Altmanni epiſcopi Paſſavienſis, hujuſce monaſterii fundatoris, quæ Rudolphus Auſtriæ dux huc tranſtulit anno ſalutis MCCC. Obiit beatus Vir anno Chriſti MXCI. Fundavit monaſterium E anno MLXXIII. Lapidem hunc memoriæ & pietatis ergo poſuit Georgius Talbius * abbas „. Nota. Monaſterium Gottwicenſe cœptum eſt ædificari circa annum Domini MLXX. ſed perfectum eſt primo, & litteræ fundationis ſunt datæ anno MLXXXIII. non MLXXII. ut perperam habet Epitaphium. *Do anno tranſlationis jam ſatis diximus num. 4. Annotatio loca ſua diſcutietur inferius. Georgium alium abbatem Bucelinus Germaniæ ſacra part. 2. pag.* 202. *hoc adornat elogio:* Georgius Falbius, ſacroſanctæ theologiæ doctor, magnus cum Ordinis, tum religionis Catholicæ reſtaurator, ſummis principibus apprime dilectus, præfuit (*Gottwico*) annis XIX. obiit anno MDCXXXI. XXII. Maii. *Mirabitur forſitan lector, cum tanies hic recurrat cœnobium Gottwicenſe, tamquam* B. Altmanni *ſacrarium primum ac præcipuum, quod ejus hic deſcriptio præter morem noſtrum omiſſa ſit; verum cum Acta utraque legerit, in quibus illud fuſe depingitur, mirari deſinet. Quod ſi loci ejuſdem imaginem ductis accurate lineis expreſſam quis velet, adeat Meriani Topographiam Auſtriæ, F ubi ante paginam* 33. *cum proximis eppidis conjunctam inveniet ſub nomine* Ketwein. *Et plura ſperare jubemur ex Annalibus Gottwicenſibus, quibus etiam nunc iafudat.*

§. II. Vetera ejuſdem Acta.

Acta Beati duplicia & priorum ætatis.

A *Antiqua* B. Altmanni *Acta duplicia ſunt, alia utraque tempore, alia ſtylo, alia auctore compoſita. Priora digeſſit anonymus quidam Benedictinus (aut forte Rupertus abbas, de quo mox dicetur num.* 18.) *certe cœnobii Gottwicenſis alumnus; ut ipſe cum in Prologo ſuo, tum alibi manifeſtiſſime prodit. Ætatem, qua floruit & hæc Acta conſcripſit, inducat partim in ipſo principio, cum opuſculum ſuum offert* Domino Cholhocho, venerando illuſtrique Patri Gottwicenſis cœnobii; *partim cap.* 5. *num.* 36. *ubi auctor idem (ſecundum annotata ibidem ad litteram* f) *mortem commemorat Regimari epiſcopi Patavienſis: ſequitur enim ex utroque loco, ut ſcripſerit poſt annum Chriſti* 1138. *quo Regimarum deceſſiſſe oſtendit Marcus Hauſitæus noſter*

Germa-

A *Germaniæ ſacræ tom. 1. pag. 302. & ante finem anni 1141. quo mortem Cholbochi, ſeu Chalbochi, aut Chadelbohi collocant abbatum Gottwicenſium catalogi apud Bucelinum Germaniæ ſacræ part. 2. pag. 203. & Hieronymum Pezium in Scriptoribus rerum Auſtriacarum tom. 3. pag. 281. Scripſit ergo, vel potius edidit, lucubrationem hanc ſuam annis ferme poſt glorioſum* Altmanni *obitum quinquaginta.*

fides; 14 *Dixi*: Vel potius edidit; *quia potuit pridem ante collegiſſe materiam, quam eam a Cholbocho jubereturſtylo terſo & redolente Latinam phraſim excolere. Unde operis editio, a Beati deceſſu paulo remotior, fidem auctoris elevare non debet in iis, quæ ad ipſius Acta proprie pertinent; (quod addo, ne parerga de origine gentis Saxonicæ & id genus alia quædam probare continuo videar:) quantam enim in illis mereatur auctoritatem, ſtatuere cuivis licet ex his ejus verbis in Prologo*: Ab his itaque, qui præſentes viderunt, & ejus obſequio familiariter adhæſerunt, quælibet ejus geſta inveſtigabo, & hæc poB ſteris inſinuare curabo. *Hinc ita ſcripter Vitæ poſterioris cap. 4. num. 49. de hoc noſtro prioris Vitæ auctore pronuntiat*: Huc uſque ex ſcriptis priorum S. Altmanni geſta narravimus. Quis hominum putet, illos aliquid incertum, vel (quod ſacrilegum eſſet) aliquid falſum ad poſteros tranſmiſiſſe; cum optime noverint, Deum nullius egere mendacio? *Hæc vero etiam ipſe de ſolis Actis* B. Altmanni, *non de parergis dicta voluit; eum hæc vel omittat, vel refutet, ut videre eſt cap. 1. num. 6.*

impreſſæ ſæpius 15 *Acta hæc priora jam bis minimum prælo cuſa prodiere; & primum quidem Auguſtæ Vindelicorum anno 1619. per Ordinis Benedictini abbatem Joannem ex codice Ms. cœnobii, cui præerat, Lambacenſis in Auſtria. In hac editione merito queritur V. C. Hieronymus Pezius tom. 1. pag. 114. non omnia ſatis ex fide veterum manuſcriptorum expreſſa eſſe; imo non pauca deſiderari, ut quæ infra dabuntur ex exemplari noſtro a numero 22. uſque ad numerum 26. item a numero 30. uſque ad 32. & rurſus a numero 34. uſque finem Vitæ. Mirum enimvero, cum refecare hæc omnia Joanni viſum eſt, quod auctoris Prologum retinuerit; quandoquidem ex hoc facile ac ſolide deprehendi poterat prototypi mutilatio: ibi enim plura promittit auctor, quam Joannes* C *exhibeat; quamquam cetera quoque, quæ reſecidit, ex plurium, imo omnium, quotquot reperta ſunt hactenus, Mſſ. codicum collatione ſatis aperte revincantur. Excitavit ergo juſtum hac editio uberioris alterius deſiderium; cui ab annis aliquot cumulate ſatisfecit Hieronymi Pezii numquam nobis laudata ſatis diligentia, qua ex variis exemplaribus Mſſ. Vitam hanc integram, præmiſſis obſervationibus, additiſque, ubi codices vel tantillum differre comperit, variationibus, emiſit in lucem, Scriptorum rerum Auſtriacarum tom. 1. a columna 112. In hujus fine exemplari primigenio, quod Anonymus abbati ſuo Cholbocho obtulit, certiſſime quædam addita ſunt; utpote Cholbochi obitum conſecuta uſque ad annum 1155. Eane vero adjeceritAnonymus ipſe, Cholbocho forte uſque eo ſuperſtes; an alius quiſpiam, non ſatis liquet.*

ante hanc noſtram. 16 *Nos editionem hanc Pezianam hic, apice nullo mutato, repræſentaremus, niſi ad manum eſſet manuſcripti Gottwicenſis apographum, olim a Gamanſio noſtro impetratum diſcuſſumque; tum, ut iterato & quam accuratiſſime cum autographo conferretur, ad Gottwicenſes remiſſum, atque huc ita tandem ab eo deſtinatum. Inſcribitur illud:* Incipit Vita beati ac Deo digni viri Altmanni, D epiſcopi Patavienſis, qui obiit anno Domini mil- Auct.
leſimo nonageſimo primo, die octavo Auguſti, P. B.
duorum inſignium monaſteriorum, Beatæ Virginis Mariæ in monte Gottwich ad Danubium in Auſtria, & divi Nicolai confeſſoris ad OEnum extra muros urbis Pataviæ, magnifici fundatoris. *Non eſt iſtud quidem vetuſtiſſimum; ſed Vita ſecunda recentius exaratum: ex hac enim librarius, quiſquis fuit, anonymi veteris hiſtoriæ ad calcem attexuit omnia, quæ hic nos in Vita ſecunda, ad quam fine dubio ſpectant, a numero 54 uſque ad finem exhibebimus. Uti tamen eo placuit, tum quod ex eodem cœnobio prodeat, ubi compoſitum ac ſervatum fuit olim exemplar hujus Vitæ primigenium; tum quod ſingulari diligentia videatur ad finceros codices fuiſſe exactum, ut colligimus ex hac ejus coronide*: Finit Vita B. Altmanni, epiſcopi Patavienſis, & antiſtitis Gnttwicenſis, ſumma cura elaborata & deſcripta, plurimiſque in locis a mendis correcta. *Conſonat plerumque cum editione Pezii non ſolum rebus, verum etiam verbis, ut ex collatione comperimus. Sicubi vero diſcrimen occurrerit obſervatione dignum, lectorem in loco monebimus: nam iis, quæ ad rem & ſententiam nihil conferunt, minutatim abſque operæ pretio in Annotata congerendis cur immoremur?* E

Acta poſteriora bis etiam ſub preſſa 17 *Acta poſteriora bis etiam typis vulgata ſunt: ſemel Ingolſtadii anno 1612. per eruditiſſimum Sebaſtianum Tengnagel, J. U. doctorem & Cæſareum Viennæ bibliothecarium, inter Vetera monumenta contra ſchiſmaticos a pag. 32. iterum vero Lipſiæ anno 1721. per R. D. P. Hieronymum Pez, monaſterii Mellicenſis, Ordinis S. Benedicti in Auſtria inferiore profeſſum, inter Scriptores rerum Auſtriacarum tom. 1. a columna 135. Prior autographum eorum, uti & reliquorum, quæ ſimul edidit, monumentorum, in epiſtola dedicatoria, collectioni univerſæ præfixa, membranea quædam opuſcula, ceteroquin ſitu ſqualoreque peritura, quæ ſe ait e tineis blattiſque excuſſiſſe atque exſcripſiſſe; quibus verbis membranarum illarum, in bibliotheca, ut aiunt, Cæſarea repertarum, vetuſtatem iudicat. Doluit non immerito Pezius, editionem hanc ſibi præſto non fuiſſe, cum ſuom adornares: eſt enim admodum ſincera dignaque quæ cum cujuſvis ætatis exemplaribus conferatur, etiam illis, quibus uſus ipſe fuit, Mſſ. videlicet Campilienſi, quod ſeculo XIII. exaratum cenſet, & Mſſ. cœnobii B. V. Mariæ, vulgo ad Scottos, Viennæ in Auſtria, quod ad ſeculum XIII. exiſtimet proxime referendum.* F

auctor codicum Gottwicenſis ſi non incerta 18 *Auctoris nomen etaſque nobis incerta videntur: & nomen quidem; quia licet poſteriorum horum Actorum Prologo adſcriptus legatur in Mſſ. Patavienſi, quocum collatam accepimus editionem Tengnagelii, Rupertus abbas, & in Mſſ. Campilienſi apud Pezium Rubertus abbas; non invenitur tamen, eodem teſte, in Mſſ. cœnobii B. V. Mariæ ad Scottos: nec reperit in ſuo, ut aſſerit, Tengnagelius. Imo Wolfgangus Lazius Robertum abbatem inſcriptum vidit Actis priori-bus, ut videre quivis poteſt Commentariorum reipubliceæ Rom. lib. 11. cap. 9. ubi textus Vitæ* B. Altmanni *cinatus, & Roberto abbati, tamquam auctori tributus, ex Actis prioribus (numero apud nos 32.) certiſſime deſumptus eſt; non autem ex Actis poſterioribus, ut patebit ex horum (apud nos numero 40.) qualicumque inſpectione.*

AUCT. P. B.

A *Stioue, Quis vero in hac tanta veterum codicum diſcrepantia tuto pronuntiet, priorumne, an poſteriorum, an neutrorum* B. Altmanni *Actorum fuerit auctor Ruperius abbas? Nam ſi priorum cum Lazio quis dixerit, opponentur codices duo Actorum poſteriorum, præter alios tum priorum, tum poſteriorum, qui nec Ruperti nec alterius ullius nomine inſigniuntur: ſin poſteriorum; cum anepigraphi occurret codex Lazianus: ſi tandem neutrorum; ſavebunt quidem utriuſque Vitæ codices illi qui auctorem nullum exprimunt nomine; ſed obſiſtent alii, Rupertum, Rubertum, & Robertum præferentes: favebit etiam illud, quod auctores tam Vitæ prioris, quam Vitæ poſterioris, non uno ſe loco ſignificent monachos fuiſſe monaſterii Gottwicenſis; atqui in Gottwicenſium abbatum catalogis nullus iſtius nominis occurrit abbas: ergo abbas ille Rupertus, Robertus, aut Robertus, monachus Gottwicenſis non fuit: ergo neutrius Vitæ auctor fuit: nam quod eruditus Pezius eumdem ſuiſſe Rubertum illum putet cum abbate Gottwicenſi* Rudmaro, *id in tanta aominum diverſitate vereor, ut quiſquam probet.*

B

19 *De ejuſdem ætate æque quidquam exploratum videtur, At eum, inquit eam Tenguagelio, eam ſcriptor ipſe num. 29. manifeſtos hæc verbis:* Sanctus vero Præſul, annitente pio principe marchione Luipoldo, hujus Luipoldi, qui hodie principatur, avo, *&c. Conſtat etenim, Luipoldum, qui primo loco ponitur, fuiſſe S. Luipoldi ſeu Leopoldi, Auſtriæ marchionis, patrem, & Leopoldi, cognomento Largi, avum. Conſtat etiam ex Auſtriæ Chronicis apud Freherum & Hieronymum Pezium, in Auſtriæ principatum ſancto parenti ad cælos evocato ſucceſſiſſe Leopoldum Largum, ſeu quintum, anno 1136, deceſſiſſe vero anno 1141, aut 1142. Indicat ergo Biographus, ſcripſiſſe ſe tempore inter annum utrumque interjecto. Reſpondeo 1. Si verba jam recitata ſint omnia ſcriptoris Vitæ ſecundæ, ipſum ſibi aperte refragari: nam hoc loco aſſerit, ſe ſcripſiſſe eodem omnino tempore, quo demonſtravimus num. 13. compoſitam fuiſſe Vitam primam; alibi vero hoc ipſum, nec minus aperte, negat, ut num. 3. ubi Vitam primam appellat antiquiora ſcripta; num. 40. ubi ait:* Huc uſque

C *ex ſcriptis priorum S. Altmanni geſta narravimus &c. num. 54. ubi orditur miracula, quæ poſt Vitam primam uſque ad ætatem ſuam, usque poſteriorem, contigerunt. Unde reſpondeo 2. verba citata non eſſe auctoris Vitæ ſecundæ; ſed ineptum importunumque gloſſema; id quod ex eo etiam colligit & confirmat Pezius, quod in codice Campilienſi non legantur hæc,* Hujus Luipoldi, qui hodie principatur, avo. *Dixi ineptum importunumque gloſſema; quia exiſtimo, illud vero ſcriptum fuiſſe alicubi ad marginem prioris Vitæ, cujus ætati aptiſſime quadrat, & quidem ſuperſtite Leopoldo Largo; atque inde in ſecundum Vitam intruſum ab aliquo fuiſſe, qui tenere crediderit, eodem ambas tempore conſcriptas eſſe.*

20 *Idem C. V. Hieronymus Pezius in obſervationibus huic Vitæ præviis, ſcriptorir hujus ætatem aliunde colligit; ſtatuendo videlicet primo, hunc fuiſſe Rubertum abbatem; deinde, hunc Rubertum abbotem non alium fuiſſe, quam Rudmaeum, abbatem eb anno 1173. uſque ad 1199. Gottwicenſem. Sed neutrum fundamentum appatere poteſt ſolidum, ne ipſi quidem Pezio: nam ad primum quod attinet, qui memorata paulo antſe verba (* Hujus Luipoldi, qui hodie principatur, avo) *ideo ſpuria reputavit; quia in codice unico Campilienſi non reperiuntur, tametſi reperiantur in pluribus aliis; qua facto ſinceram ſolidamque judicare poteſt inſcriptionem nominis* Ruperti abbatis, *quæ a duobus, ut minimum, codicibus abeſt? Relego dicta num. 18. Alterum fundamentum primo debilius eſt; utpote ſola utrum ſimilitudine (quæ ſane perexilis eſt) nominum* Ruberti & Rudmari. *Poſſet, noſtra quidem ſententia, certius aliquid erui ex antiquitate Mss. exemplarium, ſi de hac alibinde ferri poſſet judicium quam ex ſolo ductu litterarum; nam hic, ſi do uno tantum altereve ſeculo diſputatur, quam incertur ſit judex, norunt qui in vetuſtis codicibus utcumque verſati ſuat. Nos interim, qui Vitæ hujus nullos iſtiuſmodi codices habemus, id ſolum audemur affirmare, quod auctor illius opus hoc ſuum concinnaverit ante annum Chriſti 1360. cum de Beati corporis inventione translatione atque elevatione, ſuperius num. 4. memoratis, non faciet mentionem; imo ante annum 1300. quandoquidem ignoravit indulgentias, de quibus egimus num. 3. nam ſi eorum omnium ſciviſſet aliquid (ut abſque dubio ſciviſſet, ſi ſcripſiſſet poſterius) profecto nequaquam ſilentio patuiſſet involvere ſive in Prologo ſuo num. 1. & 2. ſive in Actis num. 46. & ſequentibus; ubi profert, quidquid poteſt, ad ejus gloriam & ſanctitatem quibuſdam incredulis perſuadendam,*

D

E

21 *Ceterum dubitavimus primo, expediretne Vitam hanc ſecundam priori totam ſubjungere, an ejus tantummodo fragmentum illud, quod a numero 54. uſque ad finem extenditur. Et certe quæcumque numerum illum præcedunt, neceſſaria non eſſe, fatemur ultro; quando in iis nihil quidquam, quod quidem ad Vitæ ſubſtantiam ſpectet proprie, continetur, quin ex Vita priore depromptum ſit. Viſum tamen eſt tandem, ab exemplo clariſſimi Pezii non recedere, neque hoc adeo monumentum ſubducere lectoris aviditati; tum quia ſatis antiquum eſt, tum quia limatiore judicio calamoque compoſitum, quam Vita præcedens, cujus hiſtoriam & purgat ſimul & confirmat; tum denique quia incitandis ad pietatem legentium animis longe accommodatius; qua parte vix dubium eſt, quin viri religioſi, ac præſertim concionatoribus, gratiſſimum ſit futurum. Dabitur vero illud hic ex editione Tengnageliana, collata olim cum Ms. quodam Canonicorum regularium ad S. Nicolai prope Patavium, a quo perparum differt; & modo cum editione Peziana, a qua diſcrepat aliquanto frequentius, & ex qua nonnumquam, ubi hæc emendatior apparuerit, caſtigabitur. Verum antequam ad ipſa procedamus Acta, juverit, quæ in iis omiſſa ſunt, ſupplere; quæ obſcuriur narrata, diſcuiere; quæ non ſatir diſtincte digeſta, ad continuam temporum ſeriem, quantum quidem fieri poterit, revocare; idque cum exemplo, tum admiuicula potiſſimum R. P. Hauſizii noſtri, Germaniæ ſacræ tom. 1, a pagina 256.*

§. III. Actorum ejus ordinatio ſimul & ſuppletio uſque annum Chriſti MLXXVII.

QUo tempore Beatus noſter editus in lucem fuerit, Acta neutra ſignificant; nec eſt etiam alibi, unde illud omnino preſſe atque anguſto definita-

ætatis; niſi quod multo magis ſuit auctor priorie Vitæ,

Quare hoc etiam de anni; & undi,

ſcripſerit poſt annum 1100.

Natus eſt Altmannus circa initium ſeculi XI.

A deficiamus; eſt tamen, unde laxius: etenim in Vita priore num. 7. dicitur una cum SS. Gebehardo, poſt epiſcopo Salisburgenſi, & Adalberone, dein Herbipolenſi antiſtite, litterarum ſtudiis operam in eodem lyceo dediſſe. Eras ergo amborum circiter æqualis; uti diſertius affirmatur in Vita S. Gebehardi apud nos junii tom. VI. par. I. pag. 149. ac proinde natus videri debet verſus initia ſeculi XI. nam eo referendum eſſe ortum Gebehardi, ſatis indicat auctor Apologiæ pro Henrico IV. imperatore, apud Freherum in rerum Germanicarum Scriptoribus tom. I. pag. 215. cum ita ſcribit: Vidimus etiam ibi Gebehardum, dictum quondam Salisburgenſis eccleſiæ archiepiſcopum, qui poſt multa eccleſiæ ſtipendia cœpit jam (anno ſcilicet, ut ex præcedentibus liquet, 1086.) quaſi puer centum annorum militare in caſtris Saxonum, Adalberonem quoque quam certum eſt anno 1045. ad Herbipolenſis eccleſiæ clavum acceſſiſſe; tam eſt verſimile primam lucem hauſiſſe ſub ſeculi ejuſdem initium.

nobili apud Weſtphalos familia:

B 23 De loco natali ac genere hac tantum Vita prima n. 2. In... Weſtphalia Altmannus claris parentibus editus. Addis Bruſchius in Laureaco lib. 2. pag. 128. ex perveteri, ut ait, Chronico, prodiſſe illum ex celebri ac perveteri Putinenſium ducum (qui in Auſtria quidem vixerunt; ſed in Saxoniæ & Weſtphaliæ principum aulis ſerviverunt) genere. Hoc ſi credi poteſt, credi debet ex fide perveteris Chronici, non Bruſchii, qui certe nullam prodit, cum priorem ſententiam non ex ullo Chronico, ſed ex ſuo ſcilicet erga Romanæ Sedis defenſores affectu ita continuat: Fortaſſis extra matrimonii & honeſti conjugii vinculum illegitime natus. Die, es impudens, qui Virum undequaque maximum laudare non audes, niſi ex perveteri Chronico; qua fide illum, quo argumento, quo teſte calumnieris? Profer ſane, ſi potes, aliquid, quæ maledicum tuum illud fortaſſis utcumque confirmet; aut ſi non potes, quia nullum uſpiam occurrit atrocis adeo ſuſpicionis indicium, ſed qua illam redargnant, plurima, mentitum eſſe te ſplendide, confitere. Ceterum ueque perveteri iſti, ſed ad hunc uſque diem ignoto, Chronico tantum nunc aliqui tribuunt, quin genus Altmanni a Weſtphalica Wetinenſium, quam a Putinenſium Auſtriaca familia malint accerſere. Vide Hundium in Metropoli Salisburgenſi tom. I. pag. 305. Hanſizium hoc loco, pag. 259. num. 3. alioſque: nam cum tenebris hiſce lucem non poſſimus afferre, Aliis acquieſcendum putamus.

C

quid egerit a puero uſque ad an. 1064.

24 Jam quæ ab ineunte ætate uſque ad epiſcopatum geſſit Beatus, ea quoque certis dimetiri finibus perdifficile eſt. Et annos quidem abſque dubio multos junior ac diſcipulus in ſebolis poſuit: quandoquidem in Vita prima n. 2. dicitur, antequam ad publicum Eccleſiæ miniſterium aſſumeretur, fuiſſe divinis & ſecularibus litteris apprime eruditus. At ubi id factum? Silet utraque ejus Vita; forte quod non uno in loco didicerit omnia, ſed aliis atque aliis. Pariſienſe tamen Athenæum adiiſſe cum SS. Gebehardo & Adalberone ſupra memoratis, narratur in Adalberonis ejuſdem antiqua Vita apud Hieronymum Pezium tom. 2. pag. 7. n. 4. Ibi adeo illuſtriſſimi collegæ prædixiſſe cenſendi ſunt, quæ in Vita noſtra prima referuntur n. 7. Inde porro, non ſecus ac de B. Adalberone traditur, dulcibus abunde ter theoriæ refectus fructibus, ſapientia plenus regreſſus in patriam, apud Paterbrunnen, inquit n. 2. Biographus noſter, canonicus fuit, in quo loco multis annis ſcholas rexit. Deinde Aquiſgraniæ canonicis præpoſitus fuit: quo tempore etiam in palatio Henrici III. capellanus claruit: quo defuncto (anno Chriſti 1056.) reginæ Agneti fideli obſequio adhæſit; cum qua Patauiam venit, anno 1057. quo videlicet Agneti Bavariæ ducatum ceſſiſſe notant Marianus Scotus aliique. Subjunguntur continue iter ejus Hieroſolymitanum, & in ipſe reditu promotio ad cathedram Patavienſem, de quibus jam mox. Ex hac ſeriem ſerie patet, nullum aſſignari poſſe tempus, quo monachus fuerit Benedictinus, uti credidit Trithemius de Viris illuſtribus Ordinis illius lib. 4. cap. 242. & poſt eum Dorganius ac Bucelinus; non item cautiores alii, ut Wionus, Menardus, Mabillonius, Pezius. Patet etiam ex eadem, non eſſe admodum antiquam eorum opinionem, qui illum Colonienſis eccleſiæ & canonicum & Præpoſitum fuiſſe tradunt, Bruſchii videlicet in Laureace pag. 129. Hundii in Metropoli Salisburgenſi tom. I. pag. 305. Gewoldi, aut quorundam potius aliorum apud ipſum in notis ad Hundium ibid. pag. 368. ac demum etiam Gelenii de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine lib. 4. pag. 712.

D Auct. P. B.

E

quo Paleſtinam adierit; anno ſec. fit epiſcopus ante 20. Julii.

25 Expeditionem, de qua modo meminimus, quaque in Vita prima deſcribitur n. 3. & 4. Hieroſolymitanam ſuſceptam fuiſſe anno Chriſti 1064. autumnali tempore, ſive menſe Novembri poſt tranſitum S. Martini, aſſerunt, qui jam florebant, Lambertus Schafnaburgenſis in editione Piſtorii pag. 171. & Marianus Scotus ibidem pag. 452. reditum vero iidem cum æquali ſuo Bertholde Conſtantienſi referunt ad annum ſequentem, Chriſti 1065. quem hoc inſuper charactere confirmat Bertholdus: Quando & Paſcha celebratum eſt VI. Calendas Aprilis. Iidem, præter Marianum, qui tacet, eodem anno 1065. & obitum Egilberti Patavienſis epiſcopi, & Altmanni ſucceſſionem locant; & hunc quidem Lambertus deſignatum ait fuiſſe anno redtum; quod etiam affirmant Acta Beati priora num. 5. licet annum non exprimant; qui ex laudatis chronologis pro certo haberi debet. De die aut menſe, quibus epiſcopatum ſit exorſus, nihil compertum; niſi quod id feciſſe videatur & aliquamdiu poſt mortem deceſſoris, (quam incidiſſe anno illo in diem XXIII. Maji, notans apud Hanſizium pag. 254. Schirtovius & Chronicon Tegerſeenſe;) & ante diem XIX. Julii; quod ex F ipſis Beati litteris apud eumdem Hanſizium pag. 280. eruitur; utpote conſignatis anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVIII. XIV. Kalendas Auguſti, anno pontificatus noſtri XXIV. non poteſt enim anno 1088. dies XIX. Julii, ſeu XIV. Kal. Aug. pertinere ad Pontificatus ejus annum XXIV. ſed ad XXIII. dumtaxat, ſi anno 1065. Pontificatus ejuſdem annus primus poſt diem XIX. Julii ſumpſeris initium; ut per ſe patet.

anno 1065. dies eccleſiam ſuam.

26 Quam ſancta fuerint paſtoralis ejus officii principia, narratur in Actis (prima ſemper intelligo, niſi aliud addam) n. 6. Eminuit imprimis cura ſplendoris eccleſiarum; & ante alias quidem, ut æquum erat, cathedralis ſuæ; ad quam poſſeſſionibus neceſſariis augendam nullum non movit lapidem uſque ad annum Chriſti 1067. cujus menſe Martio donationem Henrico IV. imperatori inſignem extudit; idque non per ſe tantum, ſed & per adhibitos, qui tum in aula valebant unico, deprocatores Epenem, antiſtitem Newburgenſem, Gebehardum archiepiſcopum Salisburgenſem, ipſaſque adeo anguſtas Agnetem ac Bertham; quarum hæc Henrici conjux erat; illa mater. De qua re

AUCT. P. B.

A re tametsi fileant Acta, publicum tamen inſtrumentum dubitare non ſinit. Exſtat illud & legi poteſt apud Bruſchium in Laureaco lib. 2. pag. 133. apud Gewoldum in additionibus ad Hundii Metropolim Salisburgenſem, tom. 1. pag. 368. & apud Hanſizium hic, pag. 257.

ann. 1072. juvat inſula aliorum eccleſiarum & monaſterium erigit Patavienſe S. Nicolai

27 Anno Chriſti 1072. Gebehardo, archiepiſcopo ſuo, vices reddidit; cum enim hic utilitates Eccleſiæ propriis anteferens, novum erigere meditaretur in Carinthia apud Gurcenſes epiſcopatum, adjutorem imprimit Altmannum habuit; ut indicat ſupra citatus Gebehardi Biographus pag. 151. & multo expreſſius Gurcenſium epiſcoporum catalogus, quem dedimus tom. V. Junii pag. 520. Nec nullam eidem ſuo metropolitano operam commodaſſe videri poteſt in cœnobii Admontenſis fundatione; quando hujus tabulis, teſte ibidem Hanſizio pag. 258. eodem tempore teſtis primo loco ſubſcripſit: eodem enim anno confectas fuiſſe tabulas illas, etiam Lazius tradit; licet Chronica vetuſta pleraque cum Vita Gebehardina ejuſdem cœnobii fundationem conſignent anno Chriſti 1074. Eodem anno Chriſti 1072. duo & ipſo Canonicorum Regularium S. Auguſtini cœnobia moliri cœpiſſe dicitur; Gotwicenſe videlicet, de quo ſæpius in Actis infra dicetur; & Patavienſe, de quo eadem agunt n. 8. Ac Patavienſe quidem ſerius exſtructum non fuiſſe, ſatis, opinor, certo conſtat ex litteris Alexandri PP. II. ad B. Altmannum ſuper hac re datis v. Nonas Martii, Indictione XI. ſive anno 1073. in quibus exſtare jam cœnobium iſtud ponitur. Adi Gewoldi Additiones ad Metrop. Saliſburg. tom. 2. pag. 535. aut ſi inſtrumentum Altmannianæ hujus fundationis cum aliis plurimis ad idem cœnobium ſpectantibus deſideras, ea ibidem congeſta invenies a pag. 530. uſque ad 585. In tabula tamen fundationis obſerva, perperam ad calcem legi: Acta ſunt hæc in cathedrali noſtra eccleſia apud Pataviam, anno Domini milleſimo ſeptuageſimo quarto, Indictione octa, XII. Calend. Junii: nam neque annus hic valere poteſt, neque Indictio. Non annus; quia in ipſo textu inſtrumenti citatur approbatio & confirmatio fundationis a Gregorio PP. VII. conceſſa menſe Martio anni 1075. Non etiam Indictio; quia nona Indictio circa hæc tempora non congruit anno 1074.

B

C

ſed 1071. & 1086. quorum neutri tabula quadrat: non enim confecta fingi poteſt anno 1071. ob cauſam jam dictam: non vero etiam an. 1086. quia confecta eſt io cathedrali eccleſia apud Pataviam; hanc autem B. Altmannus anno 1076. deſerere coactus, numquam poſtea recuperavit. Corrigendi hic igitur temporis characteres, & reponendus vel annus Chriſti 1075. poſt confirmationem Gregorianam; vel 1076. ante Altmanni exſilium. Poſteriorem hunc præfert, & probat Hanſizius pag. 259.

ut Gotwicenſe quam ſic?

28 At monaſterii Gotwicenſis initia minus adhuc extra dubium poſita ſunt: nam auctor Additionum Gotwicenſium ſupra n. 12. contendit, illud cœptum eſſe ædificari circa annum Domini MLXX. alii, ſed æque & magis recentes, huic rei aſſignant annum Chriſti 1072. alii 1073. alii primordia cum fundatione & conſecratione confundunt, & hæc ita confuſa ad annos referunt omnino diverſos; ut Chronicum, quod in Altmanno pag. 258. citat Hanſizius, Neoburgicum Ms. & in quo ad ann. 1072. hæc legi aſſerit: Altmannus epiſcopus in monte Kotobig eccleſiam S. Erindrudis & primum altare S. Mariæ conſecravit; idem addit, id ipſum legi in alio Chronico Auſtriaco Ms. vetuſtiſſimo bibliothecæ Cæſareæ: in Epitaphio Beati, quod ſupra dedimus n. 12. legitur: Fundavit monaſterium (Gotwicenſe) anno MLXXIII. in Chronico Leobienſi apud Hieronymum Pezium tom. 1. col. 773. conſecratum dicitur an. 1077. in Zwetticenſi ibidem, col. 974. & in Auſtrali apud Freherum tom. 1. pag. 318. eadem conſecratio alligatur anno 1082. at in Chronico Clauſtro-Neoburgenſi apud eumdem Pezium tom. 1. col. 440. affigitur anno 1083. quo & cœnobium primo perfectum fuiſſe, ac datas fundationis litteras, affirmat auctor Additionum Gotwicenſium loco mox aſſignato.

D

Ante 1081. quo dicitur ejus eccleſia perfecta & conſecrata;

29 Nos quod ad fundationis litteras attinet (quas auctor ille æque ac Lazius eumdem annum ſignant Comment. reip. Rom. lib. 12. ſect. 7. cap. 3. vidiſſe cenſendus eſt) aut eccleſiæ Gotwicenſis jam abſolutæ conſecrationem, quam uſquam poſt ann. 1083. notatam invenimus, facile patimur, annum illum defendi ac retineri. Verum ſi de cœpta loci ædificatione quæritur, hanc illa nequaquam ſinunt ante reformatam in cœnobiis S. Floriani, S. Hippolyti, & S. Agapiti ſeu Cremiſanenſi diſciplinam collocari: hujus enim expeditionis narrationi n. 10. diſerte ſubjungunt: POST hanc deſtructionem (id eſt reformationem) INCHOAVIT meliorem ædificationem: in monte quippe excelſo, qui vocatur Goitwig, condidit ſanctæ Dei Genitricis decorum habitaculum &c. Scio, non ſemper in his Actis rei ordine, quo contigere, narrari; ſed quis tum negligi dicat ordinem, cum expreſſis verbis indicatur, niſi falſi arguat hiſtoricum? At enim, inquis, reformationes illæ, ſecundum Bruſchium in Laureaco pag. 149. Hundium in Metropoli Saliſburgenſi tom. 1. pag. 307. Rettenpacherum in Annalibus Cremiſanenſibus lib. 2. cap. 9. pertinent ad annum Chriſti 1080. imo Hanſizius noſter eas refert ad 1081. & multo quidem, quam illi, commodius. An vero credibile eſt, inchoatam tum demum tantæ molis fabricam, uno aut ſeſquianno non ad faſtigium pertigiſſe modo, ſed etiam ad conſecrationem & uſum ſacrum fuiſſe ſatis temparatam? Durum hoc; fateor. Sed an Bruſchii & ſequentium tam certa eſt auctoritas, ut quemquam ab anonymo noſtro cogat recedere? Quid ſi ergo negemus, reformationes illas tam diu fuiſſe dilatas?

E

F

ſed non ante an. 1072. quo reformatum monaſterium ea formavit Beatus;

30 Favebit certe Bernardus Noricus, Cremiſanenſis monaſterii ſeculo XIV. cœnobita, dum apud Hieronymum Pezium tom. 2. col. 58. in Catalogo abbatum Cremiſanenſium ita ſcribit MLXXII. Dietricus præfuit, qui fuit monachus in Gotz, & per Altmannum epiſcopum advocatus, huic loco præficitur &c. Nam cum idem hic ſit Dietricus, ſeu Theodoricus, quem Acta noſtra n. 10. adductum illuc ab Altmanno, & præfectum aſſerunt ipſo reformationis tempore, conſequens eſt, ut hæc (& quidni etiam aliæ duæ, huic ibidem præmiſſæ?) facta ſint anno 1072. non 1082. ut habetur apud eumdem Pezium tom. 1. col. 1306. Favebit etiam Eynwicus in Vita venerabilis Wilburgis apud eumdem, tom. 2. col. 219. dum ait, Altmannum ad interventum ſummi Pontificis, Domini videlicet Alexandri, ipſam eccleſiam (S. Floriani) in ſui protectionem recepiſſe (&) ad ejus reſtaurationem devoto animo operam dediſſe. Obiit enim Alexander PP. II. menſe Aprilis anno 1073. Favebunt denique, quæ dicentur infra num. 35. Atque ita licebit & Actis noſtris inhærere, & initia Gotwicenſia vel ipſo anno 1072. vel certo diu ante 1081. collocare?

ita

A *ita quoque facile intelligetur cœnobium illud jam tum a menſ. Maio anni* 1082. *quo Auſtriaci plurimi poſt cladem a Bohemis ad Bavaros acceptam ad extremam redacti ſunt egeſtatem, ita conſtitutum fuiſſe, ut ſufficere Beato potuerit, ad multa millia pauperum tum ibidem alenda, ut feciſſe traditur in Actis num.* 25. *Vita quoque noſtra ſecunda non ſolum aperte ponit num.* 21. *Gottwicenſes auctoritati ſæpiſſe poſt reformationes jam dictas; ſed etiam num.* 23. *ante promulgata per beatum Antiſtitem S. Gregorii PP. VII. adverſus clericos incontinentes decreta, vel certe antequam in hæc & illum propudioſum iſtud hominum genus Henrici IV. imperatoris iram & arma fuſcitaſſet anno, ut mox videbitur* 1076.

an. 1074. *Regis contra Saxones ſtudium. fugatus :* 1076. *reſtituit, fit Legatus Apoſtolicus, & adeſt Concilio Triburienſi.*

31 *Vix anno* 1074. B. Altmannus *Romam Pontificis & concilii, ineunte Quadrageſima Romæ celebrati, mandata receperat; quin, contemptis pervicacium inſidiis, nec ſine præſentiſſimo vitæ diſcrimine, ea feſto S. Stephani ſub anni vertentis exitum, ut referunt Acta num.* 11. *ac* 12. *ſit exſecutus; prædie ſcilicet, quam aſſiſteret traditioni cuidam prædæ, quæ in Metropoli Salisburgenſi per Gervoldum acta, refertur tom.* 3. *pag.* 159. *& cujus auctor fortaſſis ipſe Welfens, Bavariæ dux, fuerat: ſpectabat enim ad cœnobium Raitenbuechenſe; quod ipſe primordia ſua debuiſſe, ſupra jam notavimus num.* 1. *Furebat interim perditiſſimorum ſacerdotum per Auſtriſitis invicte conſtantiam ab eccleſia ſimul & ſacris altaribus proſcripta libido, donec Henricum, Romano & ipſum fulmine jam tactum efferatumque, eo per calumnias impulit, ut fortiſſimum Virum exſulare tandem coegerit, quod medio circiter anno* 1076. *accidiſſe exiſtimamus: ſiquidem Acta num.* 14. *jam ab Eccleſiæ communione ſeparatum fuiſſe imperatorem aſſerunt, cum infamium ſalmuniaterum querelas excipere et; ſeparatus autem non fuit ante ſecundam hebdomadam quadrageſimæ anno* 1076. *ut conſtat ex concilio tum Romæ, teſte Lamberto Schafnaburgenſi ad hunc annum, habito: deinde eadem Acta num.* 15. *referunt, ejectum Antiſtitem in Saxoniam tendiſſe primum, deinde Romam; ubi conſtitutus fuerit Legatus Pontificius; qua teſtate reverſus in Germaniam eo-*

B

C *dem adhuc anno* 1076. XVII. *Kalendas Novembris interfuit conventui Triburienſi, ubi de Henrici exauctoratione actum eſt, ut fuſius narrat Lambertus, & citatus hic apud Hauſitzium Bertholdus Conſtantienſis Ms. auctor edito; a quo & epiſcopi plures numerantur, quos in eodem conventu ab Henrici ad Pontificis & Eccleſiæ partes traductos* Altmannus *abſolverit anathemate; & leges, quas Henrico, ſi reſtituere vellet imperium, intra definitum tempus implendas, præſcripſerit.*

§. IV. Continuatio ab anno MLXXVII. uſque ad MXCI. quo Beatus obiit.

An. 1077. *Forchheimii & Goslariæ proſcribit Henricum imp.; & ab hoc ſpoliatur:*

GErmaniæ præſules principeſque Romano Chriſti Vicario fideles, ubi, promiſſis eluſis, ad ingenium redijſe Henricum cognovere, ad Forcheimium, uti condixerant, ad III. Idus Martias anno 1077. collecti, redacto in ordinem imperatori Rudolphum ſuffecerunt Sueviæ ducem. Iſti vero conventus inter alios Altmannum adfuiſſe, notat Hauſitzius pag. 265. neque res dubia videtur; quando, quæ hic ſunt acta, cum actis in colloquio Tribuenſi, cui inter primarios interfuerat, omnino cohærent. Illud etiam indicio ſunt, quod *aliquanto poſt rediens ex Italia, & per Caranianæ fauces in Bajoariam irrumpens Henricus, ibi* AUCT. P. B. *joculares opeſque eorum, qui adverſabantur,* ſed maxime PATAVIENSIS EPISCOPI, inter ſuos diviſit; qui in eccleſiarum bona inhumaniſſime graſſati ſunt. *Verba ſunt Bertholdi Ms. loco mox aſſignato producta. Ibidem quoque probat Hauſitzius, Præſulem noſtrum eodem anno menſe Novembri ad congreſſum Goslarienſem, iterandis in Henricum anathematis iudictum, venuſſe. De anno ſequente, ſive Chriſti* 1078. *nihil admodum apud ſcriptores reperit memorabile; niſi quod Gobelinus Perſona in Coſmodromio, ætate* 6. *cap.* 55. *tradit in hæc verba* MLXXVIII. Henriei XXII. Pappo epiſcopus Paderbornenſis & Altmannus epiſcopus Patavienſis dedicaverunt eccleſiam monaſterii SS. Petri & Pauli in Paderborn, poſt civitatis incendium anno XXI. *De quo etiam Bucelinus in ſua Germania, part.* 2. *pag.* 132. *ubi de hoc cœnobio Benedictino Abdinghoffenſi.*

aſſiſtit Romæ concilio 1079. & 1080. *quo redit in Germaniam.*

33 *Annum* 1079. *tetum ab ipſo ferme principio Romæ Legatus noſter Apoſtolicus exegit, ut adverſus Pagium oſtendit hic P. Hauſitzius pag.* 266. *tum ex epiſtola S. Gregorii PP. VII. tum ex relatione Bertholdi Ms., qui cum tuno narrat duabus ibi ſynodis aſſediſſe; & priori quidem* XI. E *Februarii; poſteriori vero intra hebdomadem Penteceſtes. Quæ fuerit ſecundi hujus itineris Romani cauſa, ibidem Bertholdus indicat, de prima ſynodo ſcribens,* Ad quam, *inquit,* lieet furtivo vix diverſiclinio, itinerantes Cardinalis Romanna, PATAVIENSIS, & Metenſis epiſcopi, pro ini ſuarum & eccleſiaſticarum injuriarum cauſia Apoſtolicæ Sedi proclamandis, plerilque inſidiarum & cuſtodiariorum artieulis Dei gratia ſecure pertranſitis, gratulanter pervenere. Ubi in audientia totius ſynndi ſe proclamantes epiſcopi, gratanter auditi, aeceptabantur. *Imo vero ex eadem S. Gregorii PP. epiſtola conſtat, Præſulem noſtrum nonnulla etiam parte anni* 1080. *Romæ commoratum eſſe: data fuit enim eodem illo anno, teſte Brunone in Hiſtoria belli Saxonici apud Freherum tom.* 1. *pag.* 147. *ubi legi poteſt; data fuit, inquam,* Regi Rudolfo, *ad quem ita ſanctus Pontifex:* Quid jam in duabus ſynodi noſtræ conven- F tionibus de rege R (*Rudolpho*) & de H (*Henrico*) ſtatutum... ſit.., per noſtras litteras & per noſtrna legatos (niſi forte capti ſint) apertiſſime pnteſtis eognoſeere; & ſiquid adhue remanſerit, per epiſcopos Metenſem, & PATAVIENSEM.., qui nubilcum finem rei præſtnlandn mnrantur, cum ad vos pervenerint, quaſi in promptu habetis audire. *Manſit ergo ſine dubio Romæ ſaltem uſque ad judicium illud adverſus Henricum & pro Rudolpho decretorium, quod ibidem pronuntiatum fuit* Nnnis Martii, Indictione III. *uti ſubſcribitur apud Labbeum. Et cum hic finis eſſet rei, quem Romæ præſtolabatur unice, haud ſane diſtuliſſe diu poſtea credi poteſt reditum in Germaniam; quod & ex Chronica Auguſtenſi apud Freherum tom.* 1. *pagina* 351. *eruitur; ubi auctor ſchiſmaticus, textu licet mutilo, ſatis innuit,* Altmannum *menſe Junio ejuſdem anni* 1080. *apud Welfonem Bavariæ ducem & fuiſſe & plurimum valuiſſe.*

ubi Leopoldum Auſtriæ marchionem ſ. h. & Eccleſiæ conciliatus 1081;

34 *Neſcio, an ad priorem Beati ex Urbe reditum, an ad hunc referri debeat hæc epiſtola S. Gregorii PP.:* Ex qua a nobis diſceſſiſti, Frater eharifſime, *&c. Liquet ex ea certe, quam conſtanter impoſitum ſemel Apoſtolici Legati munus*

A *impleverit, ut qui a canonum rigore tam iniquis tem-*
AUCT. *poribus, niſi ex Romani Pontificis auctoritate, ec-*
P. B. *cedere nullo pacto ſit auſus: nam eo epiſtolam inte-*
gram pertinuiſſe ajunt Acta noſtra num. 31. *Æquo*
inſertus equidem ſum, huc, an alio referam epiſto-
lam ejuſdem Pontificis aliam, cujus apud Biogra-
phum noſtrum num. 30. *hoc profertur initium:* Io-
terrogavit nos Religio veſtra de ſacerdotibus in for-
nicationem lapſis, aliiſque criminibus irretitis,
quidnam de illorum gradu foret cenſendum. *Eſt,*
qui illam ad hoc forte tempus pertinere exiſtimet, hoc
eſt ad annum Chriſti 1081. *verum cum de ſacerdo-*
tum incontinentia ſententiam ſuam Gregorius in Ro-
mana ſynodo anni 1074. *ſatis expoſuerit, eamque*
per ſubmiſſa ad Altmannum *ceteroſque Germaniæ*
præſules decreta eodem anno promulgandam ſubmiſe-
rit, videtur propoſitum Altmanni *dubium, adeoque*
& Gregorii reſponſum ſynodum iſtam præceſſiſſe pe-
tins, quam ſecutum eſſe. Hoc certius, quod narrat
Hanſizius ex Anonymi Garſtenſis Chronico ad hunc
annum 1081. *Leopoldum videlicet Auſtriæ marchio-*
B *nem* Altmanni *ſive induſtria, ſive virtutibus, ſi-*
ve his potius & illa ſimul victum, Henriciana fa-
ctione ejurata, ſicque palam fædere, ad partes
Catholicas tranſiiſſe: Chronici verba ſunt: Anti-
ſtes Altmannus, marchioque Leopoldus, alii-
que principes jurabant in unum contra regem Hen-
ricum, *Hinc ergo refer, quæ in Actis noſtris le-*
guntur initio numeri 26. *Eodem referri poſſe cen-*
ſet Hanſizius monaſteriorum trium reformationem.
Et ſane ad eam rem peroppertuna poterat eſſe con-
ſolatio Leopoldi. Conſideranda tamen videntur,
quæ ſupra diximus num. 29. *&* 30. *imo & iſtud,*
quod eodem hoc anno contigit.

Bolemaevo
bieis V.
Gregorii
PP. VII.
litteris be-
neratus;

35 *Nam ſum, Rudolfo rege Idibus Octobris an-*
ni 1080. *per Henricianos cæſo, Catholici Germaniæ*
principes de novo rege legendo cogitarent, idque S.
Gregorio, cujus in Teutonia gerebat vices, profuo mu-
nere per epiſtolam ſignificaret Altmannus, *quædam*
addidit ſuper moderatione canonum adverſus improbos
illorum temporum ſacerdotes laturum. Reſpondit
Sanctiſſimus Pontifex anno 1081. *poſt habitam nu-*
per in Quadrageſima Romæ ſynodum, per litteras,
quarum initium exhibet Biographus noſter num. 30.
C *ſed quas integras legere eſt in Labbei Conciliis tom.*
10. *col.* 278. *& his apud P. Hanſizium pag.* 269.
reſpondit, inquam, hæc inter alia: Quod vero de
ſacerdotibus interrogaſtis, placet nobis, ut im-
præſentiarum, tum propter populorum turbatio-
tiones, tum etiam propter bonorum inopiam,
....pro tempore rigorem canonicum temperan-
do debeatis ſufferre: de his namque pacis & tran-
quillitatis tempore (quod, Domino miſeante,
cito futurum credimus) convenientius tractari,
pleniuſque poterit canonicus ordo ſervari. *Atqui*
nihil minus præſtitit S. Altmannus, *cum dicta*
cœnobia ſeverisſime purgavit, ut patet ex Actis
num. 9. *&* 10. *Non igitur hoc tempore videtur ea*
reformaſſe, ſed alio præcedente; tum dubitari non
poſſit, quin religioſiſſime ſemper in omnibus Pon-
tificum Romanorum non mandata ſolum, ſed &
conſilia nutuſque ſervaverit. Porro ad eumdem
hunc annum ſpectat altera S. Gregorii ad Altman-
num *epiſtola hoc principio:* Quia vicem noſtram
in Teutonicis partibus Prudentiæ tuæ commiſi-
mus *&c. Hæc non citatur in Actis noſtris; ſed*
exſtat inter Gregorianas apud Labbeum ſupra col.
284. *& Hanſizium pag.* 271. *eſt autem hortato-*
ria, cum ad revocandos a ſchiſmate epiſcopos,
tum ad revocatos benigne ſuſcipiendos, & inter
hos quidem ſigillatim epiſcopum Oſnaburgenſem.

D 36 *Quæ ſuperioribus litteris commendata fuerant*
anno eodem exſecutus, quoad potuit, Altmannus,
cum probe Catholicos jam ſibi patronos conciliaſ-
ſet Leopoldum Auſtriæ, & Ottocarum Styriæ marchiones, in quorum ditionibus ab Anaſo flumine ad
Orientem pars maxima protendebatur diœceſeos Pata-
vinæ, ad eccleſiam tandem ſuam, imo eccleſiæ, quam
dixi, partem, ſub annum Chriſti 1082. *re-*
verſus eſt. At ubi ſedem in ea fixerit, auctores diſ-
putant. Hanſizius pag. 272. *aſſerit, eum* Laurea-
ci ſeu Anaſoburgi, *vulgo* Ens, *ad fluvii cognomi-*
nis oſtia, potiſſimum agitaſſe, *ſecutus haud dubie*
Sshriteivinum ſive Schretzveinum, qui ſeculo XV.
floruit, in Catalogo Mſ. Vindobonenſi archiepiſcopo-
rum & epiſcoporum Laureacenſis & Patavienſis
eccleſiarum: hujus enim hæc verba citat pag. 283.
Ipſe (Altmannus *poſt exilium*) cathedram ſuam
in Laureaco poſuit ſub alis Luitboldi marchionis.
Contra Bruſebius de Laureaco pag. 147. Poſtea,
inquit, in Auſtriam reverſus (B. Altmannus *ab*
exilio) in Mauterenſi oppidulo Auſtriaco reli-
quum vitæ exegit, tantum (*hoc falſum eſt*) illu- E
ſtrando ſuo Gotwicenſi cœnobio vacans. *Hunc ſe-*
quitur Hundius in Metropoli Salisburgenſi tom. 3.
pag. 807. *idque eisdem verbis, niſi quod mendax*
illud tantum *expungat. Poſteriori ſententiæ favent*
Acta num. 25. *cum de* Altmanno *& monte ſeu*
cœnobio Gotwicenſi hæc referunt: in quo monte
cum dilectis ſæpius ſpiritualia tractavit: *more*,
ut fallor, a ſanctis epiſcopis olim uſitato, quo ad
proximum ſuæ ſedi monaſterium identidem excur-
rentes, diſtractum negotiis paſtoralibus animum col-
ligere receſſu ſacro ac prece piiſque colloquiis refice-
re conſueverunt. Ad hoc autem, ſi in Mautarenſi
oppidulo habitavit, opportuniſſimum erat Gotwvi-
cum, utpote (ſi mappis fides) leuca inde vix una
diſſitum; cum Laureaco diſtet ab ortu in occaſum
leucis horariis octodecim circiter.

Anno 1084
redit ad ec-
cleſiæ par-
tem in Au-
ſtria ſitam,

37 *Ut ut eſt, hoc anno* 1082. *beatus Præſul non*
ſolum Laureaci fuit; ſed ibi etiam Styriæ marchio-
nem juvit in fundatione cœnobii Garſtenſis, eccleſiam
illam ipſi, Bebambergenſi paræcia per commutatio-
nem recepta, concedendo. Supereſt forte etiam nunc
apud Garſtenſes authenticum contractus hujus in-
ſtrumentum; certe ex eorum libro traditionum illius
initium & finem recitat in Opere ſuo diplomatico
Ludewigius tom. 4. *pag.* 193. *ubi initium hoc eſt:* In
nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Altman-
nus, Dei gratia Patavienſis epiſcopus, Chriſti
fidelibus in perpetuum, qualiter nobilis vir Ot-
taker, marchio Styrenſis, *&c. Finis vero hic:*
Acta ſunt autem hæc apud Lauriacum an. Incar-
nationis Domini MLXXXII. *Plura Hanſizius pag.*
273. *Hoc eodem anno Rettenpasberus in Annalibus*
monaſterii Cremifanenſis pag. 147. *ſolenni ritu dicatam eis fuiſſe ab* Altmanno *ejuſdem cœnobii eccle-*
ſiam, oppido Mautarenſi, Gotwvicoque, in adver-
ſa tamen Danubii ripa, vicinam; quam & aliarum
decimis locupletaſſe dicitur apud Hanſizium pag.
274. *Videtur ergo jam tum Mautare ſubſtitiſſe; quod*
magis firmat inſignis illa caritas, quam eodem
hoc anno, ut probat Hanſizius pagina 272. *poſt*
cladem Moribergenſem vaſtationeſque Bebemorum
a menſe Maio circiter in everſos fundibus bonis
agricolas tum Gotwvisi, tum domi ſuæ exhibuit,
ſecundum Acta noſtra num. 25. *nam domum il-*
lam, ſive epiſcopium ejus, in oppido Mautarenſi
tum fuiſſe, res ipſa loquitur: cum enim pugnatum
fuerit verſus Auſtriæ Moraviaque confinia; qua

ubi tum ju-
ven fundas-
ſet Garſtenſem;
dedicavit ad Cremi-
ſan. & pa-
vit millia
paupertum?

F

Pulka

A *Pulka fluvius in Tegam labitur; ibique ſit illa terra, quam totam (pura uſque ad Danubium) Acta narrant redactam fuiſſe in ſolitudinem, profecto miſeros illos trans-Danubianos ad loca cis-Danubiana proxima, ut Mauteram, Gotzwicum, & his vicina, confugiſſe credibilius eſt, tanto præſertim numero, quam Laureacum, inde perquam longe remotum.*

an. 1083. fundat Gotzwicenſi 1085. ſubſervire fr. modo Quadrah. Deinde Hermannus ejus ecclesiam invadit:

38 *Ad annum* 1083. *jam ſupra retulimus num.* 29 *fundationem cœnobii Gotzwicenſis ejuſdemque eccleſiæ conſecrationem, de quibus Acta numero item* 29. *Hiſce ſubjungis Hanzizius ea, quæ narrat Biographus noſter de Beati ſeveritate adverſus injuſtum poſſeſſorem num.* 25. *de liberalitate ejus, de cultu ac reformatione eccleſiarum ſuæ diœceſeos num.* 18. *de pœna Comitis perjuri num.* 24. *Nimirum Leopoldo ejus conſiliis per omnia favente, liberrimum nactus erat & muneris ſui, & poteſtatis, & virtutum, quibus excellebat, exercitium. Anno* 1085. *Saxoniam revi ſens, hebdomade Paſchali interfuit ac ſubſcripſit generali ſynodo Quintilineburgenſi adverſus Henricianam & Wecilianam hæreſim; de qua vide Labbeum tom.* 10. *col.* 404. *&* 1831. *Tertia vero poſt hanc ſynodum ſeptimana, vel, ut habet auctor ſchiſmaticus Apologiæ Henrici IV. imperatoris apud Freherum tom.* 1. *pag.* 197. ſecunda hebdomada poſt Paſcha, *in conciliabulo Moguntino ab epiſcopis Henricianis inter primos Eccleſiæ Catholicæ vindices non ſolum proſcriptus fuit* Altmannus; *ſed & ſubintrufus ei in cathedram Patavienſem Hermannus ille ſchiſmaticus, quam Acta num.* 17. *fodiſſe aſſerunt* per biennium, *& Bertholdus Conſtantienſis in Appendice ad Hermannum Contractli Chronicum anno Chriſti* 1087. *mortuum exſpiraſſe, ut ſuo loco dicetur. Hujus autem tyrannidis Anaſum fluvium prætergreſſa non eſt; nam quidquid inde verſus Orientem erat, ſub Leopoldi & Ottocari tutela legitimus Paſtor uſque ad felicem obitum pacate ſanctæque adminiſtravit: ibique hoc anno* 1085. *creditur diaconum ſuſpectum Sacrificio arceuiſſe; quod memoraut Acta num.* 17.

an 1086 S. Gebehardum dedicat: 1087. obſens apparo Hermanno mittitur:

39 *Annus Chriſti* 1086. *Bavarorum principum & reconciliatione cum duce ſuo Welfone atque Eccleſia Romana, & victoriis inſignis fuit; idemque eccleſiæ Salisburgenſi ac Wirciburgenſibus (incertum, qua ex cauſa) fortunatior, quam Pataviæ: illis enim paſtores ſuos Catholicos & ſanctos reſtituit; non item huic. Venit* Altmannus *tamen in partem triumphi, cum alterum eorum, Gebehardum videlicet, metropolitam ſuum, ab exſilio novennali Salisburgum deduxit; quod hoc anno contigiſſe diximus tom.* VI. *Junii, part.* 1. *pag.* 154. *licet in ſequentem rejiciatur in Chronico Admontenſi apud Hieron. Pezium tom.* 2. *col.* 181. *Anno* 1087. *a Bertholdo coævo conſignari mannimus interitum Hermanni, pſeudo epiſcopi Patavienſis, de quo Acta noſtra numero* 17. *Ita vero laudatus chronographus Conſtantienſis*: Eodem quoque tempore, quidam ſchiſmaticos (*Hermannus*,) qui Patavienſem epiſcopatum, viveote adhuc legitimo Paſtore, jam dudum (*a biennio*) invaſit, de hac vita diſcedens, certiſſimum ſuæ damnationis exemplum reliquis ſchiſmaticis dereliqoit: cum enim jam in extremis jaceret, ſeque ad æternam damnationem jamjam abiturum non dubitaret, apparuit ei ejuſdem eccleſiæ Epiſcopus (Altmannus, *licet abſens*,) ut tanto evidentius culpam ſciret, quam apud inferos luere deberet. Rogavit tamen eum, ut ei culpam indulgeret, ipſumque ab excommunicatione ſolveret. Rogavit quoque circumſtantes,

B

C

ut eum de epiſcopatu (*ſeu epiſcopali palatio*) everherent, nec eum in epiſcopatu ſepelirent. Sed hæc verba aſtantibus quaſi deliramenta videbantur. Ipſe autem ſanæ mentis (*eſſe ſe*) proteſtatus, itidem rogitare non ceſſavit; ſed incaſſum: nam ante eccleſiaſticam abſolutionem morte præventus eſt. Nonnulli tamen, qui tam periculoſæ morti ejuſdem ſchiſmatici aderant, compuncti luot, qui & poſtea ad legitimum Paſtorem redeuntes, veniam & abſolutionem conſecuti ſunt. *Bertholdus. Cetevum Hermanno ſchiſmatico in eandem ſedem ſchiſmaticum continuo ſucceſſiſſe Tyemonem, Acta noſtra teſtantur; & hunc* Altmanno *ſuperfuiſſe, probat Hanſizius pag.* 284. *qui & pag.* 279. *ait, exſtare Beati noſtri litteras, anno hoc* 1087. *ſcriptas, quibus cœnobio Garſtenſi datæ ſint decimæ in Furth.*

D Auct. P. B.

an. 1087. recuperat eccleſia ſua prædia 1089. dedicat ac Lambacenſem confirm. conſecrat.

40 *Idem eodem loco alias ejus litteras exhibet, datas* apud Lauriacum anno Domiocæ Incarnationis MLXXXVIII. XIV. Kalendas Auguſti; *quibus teſtatum apud poſteros reliquit, quot eccleſiæ Patavienſi prædia juraque, olim alienata, Ottocarus Styriæ marchio, ſedula ſua commonitione adductus, tum reſignaverit. Initium earum eſt*: Altmanus, Dei gratia Patavienſis epiſcopus, & Apoſtolicæ Sedis Legatus *&c. Unde patet, hac illum dignitate non tantum ſub S. Gregorio, ſed etiam ſub ejus ſucceſſoribus ornatum fuiſſe; id quod mox iterum elucebit: neque immerito ſane: cum Eccleſiam in Germania tot motibus concuſſam eum pauris illis validiſſime ſuſtentarit, de quibus ad annum* 1089. *ita Bertholdus meminit*: In Teutonicis partibus, quatuor epiſcopi (*nam Gebehardus obierat*) in Catholica communione perſtiteruot; videlicet Wirceburgenſis, Pataviensis, Wormatienſis, Conſtantienſis, ſed & Metenſis epiſcopus; quorum confortamento reliqui Catholici ſchiſmaticis eaprincipio reſtiterunt. *Eodem anno* 1089. *a S. Adalberone, ep. Wirciburgenſi per epiſtolam invitatus ad ſolenuem Lambacenſis eccleſiæ dedicationem, eas primum litteras repoſuit, quas, ob inſignes caritatis ejus, fortitudinis, aliarumque virtutum characteres, hic omuino repræſentarem, niſi cum Actis S. Adalberonis, quibus inſertæ ſunt, referendas in Opere hoc noſtro ſcirem ad diem* VI. *Octobris: deinde Lambacum excurrit; & cum amicum ſanctiſſimum in celeberrimi iſtius monaſterii fundatione conficienda, quo pollebat conſilio, adjuviſſet, una cum illo eccleſiam conſecravit* anno Dominicæ Incarnationis MLXXXIX. XVII. Kal. Octobres, *ut eſt in Actis memoratis, & ſuo tempore fuſius illuſtraudis.*

E

F

an. 1090. ordinat S. Thiemo archiep. Salisb. Deinde moritur 1091.

41 *Annum* 1090. *ſic erditur Bertholdus Conſtantienſis*: In Bajoaria fideles S. Petri (*ita nuncupat Romano-Catholicos*) jam adeo contra ſchiſmaticos invaluerunt, ut in Saltzburgenſi epiſcopatu Catholicum ordinarent archiepiſcopum; quem ſtatim religioſiſſimus Pataviensis Episcopus & Urbani Papæ Legatus, cum Wirceburgenſi & Friſingenſi epiſcopis, ſolenniter conſecravit. *Fuit archiepiſcopus ille Salisburgenſis S. Thiemo, ſeu Theodmarus, de que mentionem faciunt Acta noſtra num.* 31. *&* 33. *nos autem faciemus uberius ad diem ejus martyrio conſecratum* XXVIII. *Septembris. Denique Bertholdus idem ad annum Chriſti* MXCI. *habet*: Altmannus ſanctæ recordationis Patavienſis epiſcopus, ... in ſeoectute bona migravit ad Dominum VI. Idus Auguſti. *Textum integrum dedimus initio Commentarii num.* 1. *Conſentiunt Acta num.* 32. *item Vita S. Adalberonis epiſcopi Wirciburgenſis in fine, & plura alia*

AUCT. P. B. *A lioris notæ Chronica, ut adeo de anno, menſe, ac die obitus nulla poſſit eſſe controverſia; quidquid ad annum ſequentem reſpexerit Bruſchius in Laureaco pag. 150. Atque hic eſto Commentarii finis, quando, præter dicta §. 1. de cultu, nihil ſuppetit, unde cetera, quæ poſt obitum ejus facta narrat uterque Biographus, poſſimus aliunde ſupplere.*

VITA PRIOR

Auctore monacho Gottvvicenſi ſuppari.

Ex Ms. cœnobii Gottvvicenſis collato cum editione R. D. P. Hieronymi Pez in Scriptoribus rerum Auſtriacarum B *tom. 1. pag. 115.*

PROLOGUS.

Domino Cholhocho, venerando illuſtrique patri Gottwicenſis cœnobii, ſervus addictus famulatum offert.

Auctoris ejus ætas. LAudabile quidem opus, ſed tameo plenum ſudore jubes me, reverende pater, aggredi; & gravius onus, quam ut humeris meis ſuſtineri queat, imponis: quando nimirum deſideras, ut ſancti præſulis & antiſtitis Pataviensis Altmanni (Vitam) ſtylo terſo & redolente Latinam phraſio excolere velim, utque virtuoſum omnibusque Virum admirabilem producam; & præcipue, ut ea proferam, quæ circa hunc locum, cujus ipſe fundator extitit, geſta ſuot. Tuæ igitur juſſioni parebo; licet craſſus calamus ſcientiaque impolitus fuerit, id oneris ſubibo, vireſque naturæ & Muſarum dotes experiar. Cœptis ingentibus favcat magni Olympi Regoator, ducatque ad C bonos exitus ratem; prodeatque in lucem Vir ſingularis, omnibus videodus *a*. Ab his itaque, *a* qui præſentes viderunt, & ejus obſequio familiariter adhæſerunt, quælibet ejus geſta inveſtigabo, & hæc poſteris inſinuare curabo: ſcilicet oode ortus, quo loco converſatus ſit; qualiter ad epiſcopatum pervenerit; quæ & quanta in eo perver- *b al. adverſa* ſa *pertulerit: qualiter locum noſtrum conſtruxerit, in quo poſt ſolutum vincolum corporis & unimæ ſepultus requieſcit; qualiter Canonica Religio in monaſticam profeſſionem ſit permutata: qualiter idem locus per patrum ſucceſſiones uſque ad noſtra tempora io Dei laudibus ſuecreverit. Opto te, pater ſanctiſſime, io Domino ſemper valere. Amen.

ANNOTATA.

a Huc uſque Ms. Gottvvicenſe differt ab editione Auguſtanna Jeanuit abbatis Lambacenſis, qua uſus fuit in ſua Pezina; ſed differentia non attingit ſubſtantiam; in ſequentibus vere fere etiam verbis cum illa conſonat.

D

CAPUT I.

B. Altmanni patria, natales, dignitates eccleſiaſticæ ante epiſcopatum, peregrinatio Hieroſolymitana, promotio ad infulam.

SCripturus Vitam & actus venerandi præſulis Altmanni, non ingratum reor lectoribus fore, primo ortum Saxonicæ gentis breviter prælibare, de qua idem Vir Domini cognoſcitur originem duxiſſe *a*. Gens itaque Saxonica de exercitu Alexandri Magni traditur oriunda: poſt cujus mortem Ptolomæus, Aotiochus, & alii complures regnum inter ſe diviſeruot, ac diuturnis bellis orbem longe lateque preſſeruot. Quædam vero pars exercitus de gregariis militibus, quæ ſuperſtes remaoſit, iogreſſa mare, pyraticam exercuit. Hæc claſſis *navis inſtructa cum maou valida ad Albi- *al. claſſis* num* fluvium pervenieos applicuit, terram Thu- *al. Albim* ringorum hoſtiliter invaſit; quæ, habitatoribus occiſis, cuncta illorum bona diripuit, & omnia loca eorum uſque ad montem, qui Rombsperg *b* dicitur, uſque in hodiernum diem perpetuo jure poſſedit. Hi homines longis cultellis (ut hodie Slavi) pro gladiis utebaotur, qui lingua eorum ſachs dicebantur; a quibus Sachſonea, oon Saxones, appellantur: qui viri ſtrenui, nimis belliſoſi, viribus & opibus inclyti, circumfuſis gentibus ſæpius bellum intulerunt, fuoſque terminos uſquequaque dilataverunt. Horum audaciam tandem Julii Cæſaris virtus perdomuit armis; ac Romanis tributarios fecit *c*: poſt cojus exceſſum ad priſtioam ferociam reverſi, Francorum regibus congreſſi, victores extiterunt, fioeſque eorum longo tempore gravi dominatione tenuerunt; uſque quo Caroli Magoi *d* ſtreouitas eos multis prælliis victos ſubegit, atque ad Chriſtianæ religionis profeſſionem adegit.

E *b* *c* *d*

F *in Weſtphalia claruit ortus Parentibus, & honoribus auctus*, a Qui Carolus plures epiſcopatus in diverſis locis per totam Saxooiam conſtituit; de quibus Baderbrunn io Weſtpbalia, quæ eſt tertia pars Saxoniæ, ioſtituit: ut eoim totus ocbis io tres partes dividitur, ſcilicet Aſiam, Aphricam & Europam; ita Saxooia (imo Sachſonia) io tres dividitur, ot io Geſtis eorum ſcribitur. Ea pars, quæ eurum reſpicit, & Bohemiæ & Poloniæ confinis eſt, prientalis Saxonia vocatur: ea vero, quæ ſeptemtrionem tuetur & Daniam attingit, aquilonaris Saxonia appellatur: quæ autem verſus Rhenum & occidentem intendit, Weſtphalia nuncupatur, hac ergo Weſtphalia Altmaonus claris parentibus editus, divinis & ſecularibus litteris apprime eruditus, apud Baterbrunneo canonicus fuit, in quo loco multis annis ſcholas rexit: deinde Aquigraoiæ caoonicis præpoſitus fuit: quo tempore etiam in palatio Henrici tertii capellanus claruit, Qui Henricus, cognomeoto Pius, filius Conradi imperatoris, palatium Goslariæ ad radicem montis Rombsperg, de quo argentum tollitur e, cooſtruxit, & baſilicam ibidem Apoſtolorum Simonis & Judæ ædificavit. Quo defuncto, Altmannus regioæ Agnetі fideli obſequio adhæſit; cum qua Pataviam venit, quaodo tunc temporis epiſcopus Egilbertus epiſcopatus iofulam tenuit. *e*

Eo tempore *f* multi nobiles ibant Hieroſo- *f*

lymam

A lymam invisere Sepulchrum Domini ; quadam vulgari opinione decepti, quasi instaret dies judicii, eo quod Pascha evenisset *g* illo anno sexto Calendas Aprilis, qua scribitur Resurrectio Christi *h*. Quo terrore permoti *i* non solum vulgares, sed & populorum optimates genere & dignitate insignes, & ipsi diversarum civitatum episcopi, magna gloria & honore fulti, patriam, cognatos & divitias reliquerunt, & per arctam viam crucem bajulantes, Christum secuti sunt. Quorum primus dux & incentor fuit Guntherus Bambergensis episcopus, vir tam corporis elegantia, quam animi sapientia conspicuus. In cujus comitatu nominati multi viri & clerici & laici, tam de orientali Francia, quam de Bavaria fuerunt ; inter quos duo præcipui canonici existerunt ; videlicet Ezzo Scholasticus, vir omni sapientia & eloquentia præditus, qui in eodem itinere cantilenam de miraculis Christi patria lingua nobiliter compositi ; & Conradus, omni scientia & facundia ornatus, qui postea in nostro loco cannicit prælatus & præpositus fuit *k*. Quibus Altmannus ex latere reginæ B cum multis viris inclytis de palatio honoratis, factus est comes itineris & socius laborios.

4 Igitur difficile iter peregrinationis aggressi, multas insidias in via a paganis perpessi sunt, & multos ex sociis eum rebus amiserunt *l*. Proh nefas ! Hostes Christi, ipsorum sacerdotum Christi dorsa insilientes, eos per campum agitaverunt equitando, calcaribus, ut equos, urgentes. In hoc itinere contigit quoddam memorabile, quod exempli gratia interseru ; ut per hoc illi terreantur, qui sapientum consiliis obstinata mente reluctantur. Erat in eadem profectione quædam nobilis abbatissa, quæ, posthabita cura Sororum commissarum, contra omnium sapientum consilium, tantæ peregrinationis subiit periculum. Quæ a paganis capta, in conspectu omnium tam diu ab impudicis est stuprata, donec ad opprobrium omnium Christianorum, ultimum efflaret spiritum. His & aliis multis opprobriis pro Christo ab inimicis Christi affecti, & in omni loco spectaculum & angelis & hominibus effecti, quia per multas tribulationes regnum Dei intraturos se elegerunt, tandem post multas tribulationes Hierosolymam C pervenerunt. Ibi vota sua persolventes, & hostiam laudis Deo offerentes, ad patriam revertuntur gaudentes. Dum in Pannoniam perveniunt, & in Wurzburg *m* lætos dies ducunt, Guntherus Deo amabilis episcopus de hoc seculo migravit, & gaudium Domini sui, super omnia bona constituendus, intravit.

5 Eodem tempore etiam Egilbertus *n* episcopus Pataviensis defungitur, atque in cælesti gloria Beatis prodignis meritis conjungitur. Post cujus mortem Agnes regina regnique optimates consilium ineunt ; omnes Altmannum in locum defuncti episcopi eligunt : clerus collaudat ; populus conclamat, omnes consona voce dicentes, Altmannum episcopali honore dignissimum, quem doctrina & pietate scirent plenissimum. Mox mittuntur in obviam viri ex honoratis in Pannonism, qui virgam pastoralem & annulum sponsalem electo deferant, eumque decente honore ad sedem sibi a Deo præparatam deducant. Quo advenienie, infinita multitudo utriusque sexus obviam ivit, (&) Pastorem electum cum magno tripudio excipit : deinde a Gebehardo Juvavensi venerabili archiepiscopo *o* consecratur, & benedictione accepta, Pataviam reversus denique, cum hymnis & canticis exceptus, in episcopali cathedra inthronizatur. D

6 Et quia hunc honorem a Deo promeruerit, ejus vita laudabilis declaravit : erat enim doctor veritatis, amator castitatis, bonis ornatus moribus ; & ideo Deo acceptus erat & hominibus. Clerum monebat ad pudicitiæ amorem ; populum docebat Dei timorem ; dissidentes revocabat ad pacis concordiam ; largis eleemosynis pauperum sublevabat inopiam ; corpus jejuniis & vigiliis castigabat ; spiritum precibus & fletibus humiliabat ; & quod alios docuit, in hoc se ipsum exemplar vivis operibus præbuit. His & talibus fulgens virtutibus, factus est Deo charissimus : quod ipse hujusmodi miraculo dignatus est declarare omnibus. Erat in eodem oppido Patavienst quædam femina, cujus filia unica erat leprosa : cui sæpius oranti & salutem filiæ a Domino instanter, poscenti in somnis est revelatum ; si ablutionem manuum Altmanni episcopi post sacramenta Missarum acciperet, & filiam ea perungeret, sanitatem corporis reciperet. Quæ dum illa fideliter fecisset, & filiam aqua ablutionis perunxisset, ita a lepra sanata est, quasi numquam a lepra fuisset perfusa. E

7 Et quia superius mentio facta est Gebehardi episcopi, non est hic silentio prætereundum, de eo & sociis ejus ; scilicet Altmanno Patavienst & Adalberone Wurzburgensi episcopis præfagium *p*. Cum adhuc scholares essent, & quadam die ad cujusdam fontis fluenta forte panem comesturi, sed non saturandi, recedissent, ad invicem concludebant *q*, & se episcopos futuros pronuntiabant. Gebehardus dixit, se in Salisburgensi ecclesia episcopum futurum ; Adalbero, Wurzburgensis ecclesiæ episcopatum se adepturum ; Altmannus Patavienlem cathedram possessurum, quod totum ita probavit eventus : nam & Gebehardus in Salisburgensi ecclesia est pontifex insulatus, & Adalbero in sede Wurzburgensi antistes sublimatus, & Altmannus in Patavienst cathedra præsul ordinatus. Sed & hoc notandum, quod quisque eorum in loco, quem ipse construxit, requievit : Gebehardus namque cœnobium, quod dicitur Admons, construxit ; in hoc ipse sepultus requievit : monasterium Lambach ab Adalberone ædificatur ; in hoc & ipse nunc tumulatur : cœnobialis vero ecclesia in monte Gotwich ab Altmanno construitur ; in hac & ipse sepelitur *q*. F

ANNOTATA.

a *Falsus est vir bonus, cum hanc suam Saxonicæ gentis descriptionem existimavit non fore ingratam : displicuit enim jam olim auctori Vitæ secundæ ; qui & hanc sive dubio notat his verbis num.* 3. Scribere autem quæ ad rem non pertinent, & amplificandi causa a narratione longius digredi, nec vos petitis, nec ego spondeo. *Itaque totam hanc fabellam resecuit : quam si quis confutatam videre desiderat, adeat præter alios Albertum Krantzium in Saxonia ab ipso operis exordio, seu pag.* 1.

b Rombsperg, *aliis* Ramsberg, Ramelsberg, *&* Mons Ramelinus, *prope Goslariam in ducatu Brunswicensi. Vide mox litt.* c.

c *Et hoc de Julio Cæsare fabulosum ostendit Krantzius ibidem pag.* 21.

d S. Caroli Magni *Acta dedimus ad diem* 28. *Januarii.*

e *Detectæ ibi primum argenti venæ dicuntur sub Ottone.*

ex MS. GOTTWICENSI.

Deo tam pro quærendum ejus meritis tumultuanti.

multaque adversa passus in itinere,

f

g

h

i

eligitur episcopus Patavienſis,

n

o

cujus futurum episcopatum dudum ante prænunciaverat.

p

q

q al. concludebant

A *Ottone I. imperatore. Vide Heineccii Antiquitates* EX MS. *Goslarienſes lib. 1. ad an. Chriſti 968.*

GOTTWICEN. 61. f *Anno ſcilicet 1064. (qui ſeptimus erat, ex quo Patavium* Altmannus *advenerat) circa medium Novembrem; uti dictum in Commentario prævio, num. 25.*

g Eveniſſet *pro* eventurum eſſet, *anno videlicet ſequente, ſeu 1065.*

b Reſurrectio Chriſti *contigiſſe dicitur ac dici debet 6. Kal. Aprilis ab omnibus, qui mortem ejus alligant diei 25. Martii, de quibus jam ſatis egimus tom. III. Martii pag. 540. & tom. 1. Aprilis in Diatriba præliminari, exercitatione 1.*

i Quo terrore permoti *&c. Hoc, tanquam incredibile, refutat auctor Vitæ ſecundæ num. 6. Et ſane apud ebronographos iſtius ætatis, qui de hac peregrinatione meminerunt, neme, quod ſciam, hanc affert ſuſcepti itineris cauſam. Tum cur illo præſertim anno Paſcha incidens in diem 27. Martii magis præſagire viris cordatis poterat inſtans Dei judicium; quam aliis tot annis præcedentibus, quibus in eumdem omnino diem Paſcha recurrerat?*

B k *Vide inferius num. 29. in fine.*

l *Imo Marianus Scotus in Chronica ad an. 1065. ait, illuſtrium peregrinorum illorum duo tantum millia ex ſeptem millibus rediiſſe. Lege hunc ſi lubet; niſi mavis adire Lambertum Sbafnaburgenſem, qui ad eumdem annum hujus expeditionis hiſtoriam fuſius narrat. Neuter tamen ea memorat, quæ modo hic ſequuntur in Actis noſtris. De* abbatiſſa *quoque nihil eſt in Vita ſecunda.*

m Wurzburg *in Pannonia nullum eſt: ergo corruptum hic eſt exemplar Gottwicenſe. Pezianum habet,* Wiczenbure; *Campilienſe,* Wiſſenburc; *Vita ſecunda apud Pezium & Tengnagelium,* Wizzeburg *&* Wizzenburc; *quod idem videtur eſſe cum hodierno nomine* Weiſſenburg, *quo ſignificari poſſunt civitates duæ ex Oriente per Pannoniam redeuntibus in Germaniam obviæ; Alba Græca ſcilicet ſeu Belgradum, & Alba regalis, vulgo* Stulweiſſenburg, *Auſtriæ multo propinquior: hanc deſignari hoc loco cenſuit vel Tengnagelius, vel operis ipſius editor Gretſerus noſter, cum ad marginem in Vita ſecunda nomen* Wizzeburg *Latine interpretatus ſit* Albam regalem.

C n Egilbertus, *qui &* Eigelbertus, Angelbertus, Engelbertus *&c. ab anno 1045. epiſcopus Patavienſis, obiit anno 1065. die 23. Maii; uti dictum in Commentario num. 25.*

o De S. Gebebardo archiepiſcopo Juvavenſi, *ſeu Salisburgenſi, cui ſuberat Patavienſis, egimus Junii tom VI. par. 1. pag. 149.*

p *De hoc præſagio vide dicta in Comment. n. 24. De* S. Adalberone *epiſcopo Wurzburgenſi, ſeu Herbipolitano, agendum erit die 6. Octobris. Extant ejus Acta apud Joannem abbatem Lambacenſem, & Hieron. Pezium tom. 2. Scriptorum Auſtriæ, ab initio.*

q *In Vita S. Gebebardi dicuntur eo tempore, quo ſuum quiſque epiſcopatum prædixerat, voviſſe ſinguli, ſingula ſe cœnobia condituros, ubi olim vita ſanctè quieſcerent. Porro de cœnobio Admontenſi vide Acta S. Gebebardi; de Lambacenſi, Acta S. Adalberonis modo aſſignata; de Gottwicenſi hic plura ſequentur.*

D

CAPUT II.

Zelus ejus in purgandis fundandiſque cœnobiis; conſtantia adverſus presbyteros conjugatos; expulſio per Henricum IV. elevatio per S. Gregorium PP. VII.

Ædificat cœnobium S. Nicolai;

QUæ autem in epiſcopatu præconiis digna fecerit, quas perſecutiones propter juſtitiam a membris diaboli pertulerit, ſequens ſermo explicabit. Quia noverat, ſe ad hoc a Deo ſuper familiam Dei conſtitutum, ut deſtrueret & diſſiparet, & ædificaret & plantaret; in quibuſdam locis ſervitium diaboli deſtruxit, in quibuſdam ſervitium Chriſti inſtruxit. In primis namque in ſuburbio Patavienſi eccleſiam in honorem S. Nicolai ſuper ripam Œni fluminis conſtituit *a*, quam multis prædiis & vineis dotavit: & huic loco præfecit Hartmannum Præpoſitum, virum omni ſapientia & facundia præditum, qui Rudolphi regis *b* capellanus floruit, & Urbano Papæ E ſuiſque ſucceſſoribus notiſſimus fuit. Hic religioſos & clericos & laicos ſibi adſcivit, quos commuoem vitam ſub regula B. Auguſtini ducere docuit. Hnc modo igitur Altmannus cultum Dei * ædificavit; qualiter autem deſtruxerit, dicemus.

a

b

* cultum Dei amittentes in aliis Mss. purgat monaſteria S. Floriani, S. Hippolyti, & S. Agapiti; * al. curis

9 Eſt locus in Norico Ripenſi *c* dictus ad Domum Floriani ſancti. In hoc erant Clerici coc
jugiis & lueris * ſecularibus intenti, negligentes ſervitium Dei. Hos providentia Epiſcopi eliminavit, & religioſas perſonas ad ſerviendum ibi Deo congregavie. Porro ipſe locus fertur quondam s monachis inhabitatus, ſed ab Ungaris deſtructus; denuo ab Egilberto epiſcopo *d* reparatus, clericis eſt mancipatus. In alio cœnobio, ſcilicet ſancti Hippolyti *e*, erant clerici ebrietati, voracitati & libidini, & uſuris impliciti; quos epiſcopus Altmannus canonica cenſura expulit de loco, & religioſos virot pro eis reſtituit; quibus præfecit Engelbertum, virum omni prudentia & eloquentia præditum. Porro clerici expulſi, furiis comprehenſi, ægre ferentes expulſionis ſuæ opprobrium, ſumptis armis, ſudacter ingreſſi ſunt monaſterium; fugatis omnibus, cellarium F Fratrum effregerunt, & vinum in terram effuderunt. Quod ſtatim ultio divina ſecuta eſt; nam omnes in amentiam verſi, ſvia petierunt deſerti. Præterea S. Agapiti monaſterium, quod Crembſmunſter *f* dicitur, erat tune temporis ſatis magna infamia reſperſum: nam monachi illi, jugo regulæ abjecto, ac monaſtico ordine relicto, longe præ ſecularibus ſeculariter viventes, proprietatem habentes, per omnia vitiorum crimina erant inlanientes, detractores, murmoratores, rebelles, protervi, ventri & luxui tantum dediti, & ad omne opus bonum reprobi. Horum prælati erant volnptatum amatores, religionis ſpretores, lucris inhiantes, ſubditos flagitiis ſuperantes. Hi viri peſtiferi ſubſtantiam monaſterii luxurioſe vivendo diſſiparuot; demum ſanctuarium Dei igni incenderunt.

c

d

e

f

In Hos ſolertia Epiſcopi cum magno labore de loco ejecit, & venerabilem virum Theodoricum abbatem ibi præfecit; qui monaſtici tramitis ſectatores de Goize *g* adduxit, quos ſub magiſterio B. Benedicti per normam regularis vitæ verbis & exemplis inſtruxit. Unde magnam perſecutionem a rebellibus regulæ ſuſtinuit; quam ipſe

de hac inſtauratione Gottwicenſi.

g

patien-

A patienter tulit, ſcieus ſcriptum: Omnes qui volunt pie vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem a malis patiuntur. Sed is locus poſtmodum per Adalramum *b*, virum generoſum & abbatem prædicandum, tanta religione & honeſtate eſt immutatus, ut ceteris circumquaque abbatiis prædiis, ædificiis, libris, picturis, & aliis ornamentis ſit prælatus; inſuper & vitis litteris eruditis & artibus egregie peritis inſigniter uſque hodie fulgeat ornatus. Poſt hanc deſtructionem inchoavit meliorem ædificationem *i*: in monte quippe excelſo, qui vocatur Gottwig, condidit ſanctæ Dei Genitricis decorum habitaculum; in quo ipſe poſtmodum ſepultus, receptus eſt in æternum Dei habitaculum; ſed qualiter hoc ſit factum, ſuo loco plenius explicabimus.

b *i*

*Paſſim fortiſſimo * al. videtur*

11 Cum itaque bonus Agricola vineam ſummi Patris familias excoleret fidelis*, ſterilia ſarmenta amputando & botriferos palmites propagando, Patavienſis eccleſia, imo totum regnum Teutonicum, ſacerdotum vita commaculabatur; quia pene omnes publicis conjugiis, ut populares, ubi

B que infames tenebantur. Unde & Apoſtolica cenſura digne indignata, decreta quoque verſum * ſacerdotes *k* per eccleſias direxit, viros divinis Officiis mancipatos a contubernio feminarum retraxit. Cui cum omnes epiſcopi prono animo obedirent, & ſuus cannnicos, & per villas ſacerdotes monitis & minis a conjugibus prohiberene, Altmannus, collecto undique Fratrum concilio, in ipſo Patavienſis eccleſiæ gremio epiſtolas ab Apoſtolico miſſas coram omnibus recitari præcepit; canonica jura propoſuit; conſecratos viros ab uxnribus abſtinere cenſuit. Qui graviter dolentes, ſe conſueta relinquere, & inſuetis colla ſubmittere, reſponderunt, ſe nec velle, nec poſſe hanc ennſuetudiem deſerera; quam ab antiquis temporibus conſtaret eos ab omnibus anteceſſoribus epiſcopis habuiſſe.

f. quoquoverſum ad

k

conjugioſa-cerdotum;

12 Quibus ipſe a diverſo reſpondit, nec ſe velle, nec poſſe conſentire eis ad hnc flagitium, unde & ipſe haberet periculum, & illi æternum ſubirent ſupplicium; præſertim cum ſcirent ſcriptum: Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui ennſentiunr facientibus, digni ſunt morte. Sed cum ei nulla ratiooe aſſenſum præberent, magis autem pravo conſilio de interitu ejus tractarent;

C ut ſapiens medicus, interim conticuit, ſecretum conſilium eum ſapientibus ſuper hac re habuit. Adveniente autem feſto S. Stephani, eum plurimi convenirent primates & populi, fortis Præliator Chriſti accenſus zeln Dei, tota arma juſtitiæ convertit in ipſam arcem iniquitatis, & fortiter aggreſſus eſt debellare impugnatnres caſtitatis: nam coram omni frequentia cleri & populi aſcendit in ambonem, & publice reciravit Apoſtolicæ epiſtnlæ tenorem, gravi ioterminationis authoritate interdicens canonicis & presbyteris conjugia, ſecundum canonnm & Apoſtolica inſtituta. Qni omnes unanimiter furore repleti, jam tunc imprætentiarum Dei Famulum furibunde manibus diſcerpſiſſent, niſi divinum auxilium & optimarum præſentium præſidium furentibus obſtitiſſet.

quare ab his apud Henricum imp. contra ſuos calumniis,

13 Qna tempeſtata Henricus quartus, filius Henrici Pii imperatoris, admodum puer in regnum electus, abſque frænis diſciplinæ pro libitu delicate educatus fuit, omnium bonorum acerrimus impugnator. Qui vix adoleſcentiæ metas tranſgreſſus, totus ferebatur in præceps, ut æquus & mulus; curam regni negligens, gulæ & luxui ſerviens, regiam manſuetudinem in tyrannidem commutavit: liberam dominam, ſcilicet Eccleſiam, ut ancillam, ſervituti ſubjugavit: dum omnia jura eccleſiaſtica more Jezi *l* vendidit, & omnia luca replevit luxuria, & regnum totum permiſcuit ſanguine, incendio, rapina. Prælules venerandi de ſedibus ſuis ejiciuntur; homines abominandi eccleſiis Chriſti præficiuntur; principes odius & inimicitiis exardeſcunt; milites agricolis omnia ſua diripiunt; oritur undique luctus & clamor; regnat ubique metus & mœror. Quo ululatu exterritus * Papa Gregorius, vita & doctrina vere Apoſtolicus, eumdem Henricum non regentem, ſed omnia perdentem, ad audientiam ſui vocavit; renitentem venire excommunicavit.

D EX MS. GOTT. WICENSI.

l

* al. excitus & excitatus*

14 Hunc talem virum, ab eccleſia alienum, Patavienſes clerici, imo jam hæretici, adeunt; horrenda crimina Epiſcopo ſuo impingunt, & totis viribus laborant, ut eum de honore apiſcopatus ejiciant. Quorum querimonia Henricus flexus, hoſtiliter ingreſſus Pataviam, cuncta loca adulteriis polluit; expulſos ab Altmanno bonis ſuis reſtituit. Quo recedente, Fratres de S. Nicolao, loca polluta, ſcopis & aqua benedicta emunda-

E verunt, & inceſtos de loco pepulerunt. Quod factum dnlentes fautores Henrici, ſervos Dei violenter extrahunt de eccleſia S. Nicolai, ac virgis publice cæſos, ut Phariſæi Apoſtolos, de finibus ſuis ejiciunt; hæreticos & inceſtuoſos loco ſacro præficiunt. Paſtoribus ergo a furibus & latronibus fugatis, confeſtim dominicus grex a ſævis lupis invaditur; ovile Chriſti in diverſa diſpergitur; ſubſtantia ſervorum Dei a raptoribus dividitur; ſed illi rapinam bonorum ſuorum cum gaudio ſuſceperunt, & pro perſecutoribus ſuis oraverunt. Sic epiſcopalis ſedes Pataviæ facta eſt ſedes ſathanæ, & eccleſia fidelium facta eſt eccleſia malignantium; & locus, ubi prius erat habitatio Chriſti ſervorum, factus eſt proſtibulum ſcortarum.

Patavia expoliatur;

damnat Romæ confirmatur in epiſcopatu, & filiagnat Apoſtolicus.

15 Altmannus itaque Deo digna ſic, prævalente iniquitate, de ſede ſua propter juſtitiam ejectus, in Saxoniam, ſcilicet patriam ſuam, revertitur; ubi, quaſi in exilio, inopia & egeſtate afficitur, ſciens ſe hic non habere manentem civitatem; & ideo futuram patieoter inquiſivit per multam tribulationem. Poſt hoc adiit Apoſtolnrum limina, exponens Papæ Gregorio cuncta ſuæ tribu-

F lationis diſcrimina; cui etiam pontificatum reddidit, eo quod illum a laica manu *m* ſuſceperit. Apoſtolicus vero ejus condolens caſibus, retinuit eum ſecum per aliquod tempus. Et cum die quadam in eccleſia poſitus, Altmannum reſtituendum cum Cardinalibus diſponeret, & ipſe onus epiſcopatus humiliter renueret, ſubito columba volitans per cuncta loca oratorii, quaſi errabunda, venit ſuper caput Altmanni. Quod dum omnes admirati divino nutu factum crederent, & eum dignum officio pontificali proclamarent, Papa nihil moratus, mitram de capite ſuo tollens, capiti Altmanni impoſuit, eumque epiſcopum & Romanæ Sedis Legatum conſtituit, & auctum benedictione in propriam ſedem *n* cum gaudio remiſit.

m

16 Dum hæc Romæ geruntur *o*, interim fautores Henrici Moguntiæ contrahunt concilium malignantium, in quo proferunt inauditum omnibus retro ſeculis judicium, Papam Gregorium, per omnia Catholicum, ipſi ab Eccleſia abdicati, abdicantes, omneſque ſequaces ejus, ipſi damnati, anathemate damnantes. Quo facto Gregorius,

n

ſedis ejus potestas secularium Hermannus invadit.

o

per-

A pervigil Paſtor Eccleſiæ, ab Urbe violenter armis fugatur; ovile Chriſti a ſævis lupis diſſipatur. Wickbertus * hæreticus, vir omni ſpurcitia plenos, Apoſtolicam Sedem invaſit; qui Sacerdotium prophanavit; totum populum & regnum fœdavit. O facinus! Electi Eccleſiæ Paſtores a ſedibus ſuis deturbantur; lupi rapaces ſubroganEX MS. GOTTWICENSI. * *Sive* Gebehardus

tur. Quorum factione Altmanus præſul ſua etiam ſede privatur *p*; Hermannus ducis Luytoldi F. *q* pontificali infula ſublimatur; ſuper quo facto quale gaudium diabolus in ſuis habuerit, audire licebit. In expulſione ſui Paſtoris cantavit clerus exultans: Laqueus contritus eſt & nos liberati ſumus. In ſucceſſione * Hermanni invaſoris cecinit lætus: Adveniſti deſiderabilis, quem exſpectamus in tenebris. Quid hic dicendum vel ſcribendum? Hoc utique, quod Dionyſius Areopagita ſcribit ad Joannem Apoſtolum, in Pathmos exilio relegatum, dicens: Ut quid ab impiis Chriſtus erudelis reputatur, quod in judicio ſeparabit malos a bonis? Nonne multum dolent in eorum cohabitatione, & nimium exultant in eorum ſeparatione? Graves ſunt eis etiam ad videndum, quos timent, eorum peſſimis viis ſore impedimentum. Juſte ergo juſtus judex eos in judicio ab invicem ſeparabit; dum illos ſupplicio, iſtos æterno gaudio mancipabit,

p q

* *al.* ſuſceptione

B

ANNOTATA.

a *Anno nempe* 1072. *aut citius; ut ex Commentario diſces num.* 27.

b Rudolfus *Sueviæ dux a Catholicis depoſito Henrico ſuffectus eſt rex Germaniæ anno* 1077. *occubuit vero* 1080. *Non videtur ergo Hartmannus Præpoſituram S. Nicolai diu tenuiſſe; cum hujus Rudolfi regis capellanus deinde evaſerit. Nimirum Henriciani Catholicos e cœnobio ejecerant diſperſeranique Canonicos; ut infra narrabitur n.* 14. *Hinc forte in Præpoſitorum hujus monaſterii catalogo non legitur apud Hundium ſeu Gewoldum in Metrop. Salisb. tom.* 2. *pag.* 582. *quamquam alioqui ab ipſo principio parum accuratus eſt iſte catalogus*: *utpote Ludgeram Præpoſitum ſtatuens ab anno* 1063. (*quo nec cœnobium exſiſtebat, nec*

C *epiſcopus erat* Altmannus) *uſque ad ann.* 1080. *Ceterum de Hartmanno plura inferius num.* 39. *& ſeqq.*

c Noricum *regnum extendunt geographi ab occaſu uſque ad* OEnum *fluvium & fines Rhætiæ, ab orta uſque ad montes Cecios, ſive fines Pannoniæ, a meridie uſque ad Dravum flumen & paulo ulterius, a Septemtrione uſque ad Danubium, a cujus ripis tractus vicinior* Noricum Ripenſe *appellatus creditur; remotior vero, Noricum Mediterraneum. Ad Ripenſe ſpectat cœnobium illuſtre Canonicorum Regularium S. Auguſtini; utpote vix duabus leucis a Danubio diſſitum, Anaſum inter & Tranum fluvium. Eccypon hujus dat Merianus in Topographia Auſtriæ poſt pag.* 52.

d Ab Egilberto epiſcopo; Altmanni, *ſcilicet, uti jam dictum, deceſſore.*

e *S. Hippolyti*, vulgo Sanct-Polten, *itidem Canonicorum Regularium celebre monaſterium eſt, ſed a priori multum diſtans verſus orientem & ad fluvium Traſum ſedens cum oppido cognomine. Vide Merianum ibidem pag.* 31. *& ante illam eccypon ſecundum.*

f Crembſmunſter, *nunc fere* Cremifanum *nuncupatur, a fluvio, cui adjacet, Cremeſa, vera-*

cule Krems. *Eſt Ordinis Benedictini. Modernam* D *ejus delineationem habet ampliſſimam apud Rettenpacherum in Annalibus Cremifanenſibus; minorem vero apud Merianum in Topograph. Auſtriæ poſt pag.* 52.

g De Goize; *ita etiam editiones Joannis abb. Lambacenſis, & Pezii. In Annalibus Cremifanenſibus pag.* 146. *legitur*, de Gozze. *Bernardus Noricus ſupra citatus in Commentario prævio n.* 30. *ſcribit*, Gozz. *Notiſſimum eſt monaſterium Ordinis Benedictini* Gorze *circa Metas in Lotharingia; ſed* Goize, Gozze, *aut* Gozz *nondum comperi, ubi ſit, aut fuerit. Ceterum de tempore harum reformationum egimus in Commentario n.* 29. *& ſeq.*

h *Bernardus Noricus in Catalogo abbatum Cremifanenſium ſcribit* Adalrammum, *& præfuiſſe aſſerit ab anno* 1090. *aſque ad* 1120. *Conſonat Rettenpacherus, niſi quod* Alramum *appellet, lib.* 2. *cap.* 9.

i *Vide Commentarium num.* 28. *& ſeqq.*

k Sacerdotes, *id eſt*, epiſcopos; *ut patet ex eo quod ſtatim ſequitur*; cui eum omnes epiſcopi...obedirent *&c. Hac autem accidiſſe diximus* E *anno* 1074.

l More Jezi; *& ita quoque Joannes abb. Lambac. at Pezius legit* Giezi; *& recte. Vide lib.* 4. *Regum, cap.* 5.

m *Agnetis auguſtæ videlicet & optimatum regni favore; non tamen ſine cleri collaudatione, conclamatione populi, & omnium conſona voluntate, ut ſupra dictum n.* 5. *Audet vero temerarius atque hæreticus Bruſchius, quæ hic feciſſe narratur Vir ſanctiſſimus, appellare* proteſtationem nimium Phariſaicam, *imo* ſycophanticam; *&* hypocriſim. *O judicem vere Phariſaicum!*

n In propriam ſedem *remiſit illum Pontifex, quantum in ſe fuit; ſed occlaſam illam ipſi tenere qui ejecerant. Redit ergo in Germaniam & eodem anno* 1706. *quo Romam abierat, haud procul Moguntia jam Legatus Apoſtolicus interfuit conventui Tribarienſi; ut oſtenſum eſt in Comment. num.* 31.

o *Nota, biographum noſtrum, vel ignoraſſe, vel certe ſubticuiſſe ſecundum iter* Altmanni *Romanum; hæc ea, quæ hoc loco multa conglomerat, ſubjecta itineri primo, cum re vera contigerint poſt ſecundam, de quo conſule Comment. numero* 33. F

p *Privatus quidem beatus Præſul jam diu fuerat ſede ſua per ejectionem & exſilium; ſed nemo tamen ab Henricianis in eam fuit intruſus ante ann.* 1085. *quo illam hic Hermannus invaſit; at vide in Comment. num.* 38.

q Ducis Luytoldi F. *Conſonat Joannes abbas; ſed Pezius habet*: Frater ducis Liotoldi; *Vita ſecunda num.* 28. Frater ducis Luitoldi. *Sed quis dux ille Luytoldus?* Forte Francorum, *inquit in Laureaco Bruſchius pag.* 144. *Hauſerius vero in epiſcopis Patavienſibus pag.* 276. *cenſet, fuiſſe ducem Carantanorum, ſeu Carinthiæ; at qui hoc circiter tempore Carinthiæ ducatum obtinebat, a Megiſero in Annalibus Carinthiæ Germanicis pag.* 741. *non* Luitoldus *appellatur; ſed* Luitolphus *&* Leopoldus, *neque de fratre ejus* Hermanno *meminit! Unde ubi hic certum videtur.*

C A-

CAPUT III.

Solicitudo ejus in administranda parte diœceseos sibi subdita; quædam ejus miracula; severa constantia adversus improbos, etiam potentes.

Hermannus mortuo sub interdicto Thiemo, Altmanno infra Anasum sedente,

HErmannus autem vixit per biennium, & judicio Dei vitam cum insula amisit: qui tamen dicitur in extremis pœnituisse, & induvias suas Altmanno episcopo pro absolutione anathematis misisse *a*. Quo defuncto, quidam Wurtzburgensis canonicus, Theymo * nomine, indignus

a

* al. Tiemo & Tyemo

b

* al. canonicus

cidari, sedem Altmanni pecunia invasit; & episcopatum tantum usque ad Anasum fluvium *b* magis oppressit quam rexit. Altmannus vero in orientali provincia clerum & populum caute * gubernavit: & cœpto operi, in monte Gottwich toto nisu instabat. In quo loco dum quadam die Missarum solennia celebrarentur, & quidam diaconus adventitius *c*, siniſtræ famæ, Evangelium lecturus,

c

B benedictionem ab eo peteret, Episcopus eum diutius intuens, stolam de collo ejus abstulit, & alium legere præcepit. Unde patet, venerando Viro aliquid de eo revelatum, quod aliis fuit celatum. Qui verecundia compulsus, de monte ad Henricum fugit, & pessimum crimen Episcopo & omnibus Fratribus imposuit; sed ab eo confutatus, pessima morte periit.

Ubique decorem domus Domini

18 Nunc operæ pretium est evolvere, ad quàm uberem fructum terram sterilem vomere sani dogmatis præsul Altmannus perduxerit, quam incultam & sentibus plenam susceperit. Ante ejus adventum omnes pene ecclesiæ in illo episcopatu erant ligneæ, nullo ornatu decoratæ; imo ipsi earum presbyteri (ut ita dicam) erant lignei; quia conjugiis & terrenis negotiis dediti, in divinis Officiis penitus ignari, „ Miserere mei Deus „ pro Canone, „ Attendite „ pro Passione legebant: nunc autem ejus industria omnes pene ecclesiæ in episcopatu sunt lapideæ, libris, picturis & aliis ornamentis decoratæ, &, quod maximum est, castis & eruditis viris bene munitæ. Insuper illa tota patria crebris cœnobiis monachorum & ca-

C nonicorum resulget; in quibus die ac nocte magna diligentia divinum Officium servet. Fama quippe ejus opinionis attraxit ex omni climate ad eum viros summæ religionis, quos per diversa collocans monasteria, providit eis vitæ necessaria.

spiritus prophetiæ,

d

19 Erat namque in domo Domini columna marmorea, de qua fertur prædixisse Sibylla *d*, cum distinxisset sæcula per diversa metalla scribens, domum magnam erigendam, septem columnarum generibus sulciendam; quarum primæ essent aureæ, secundæ argenteæ, tertiæ æreæ, quartæ ferreæ, quintæ marmoreæ, sextæ ligneæ, septimæ, quæ & ultimæ, arundineæ. Hoc ipsa quidem in spiritu vidit futurum; sed nos jam carnimus factum: magna etenim domus erecta, est Ecclesia vivis lapidibus constructa, per latitudinem totius orbis diffusa; cujus primum aureæ columnæ erant Apostoli: deinde Apostolorum successores, castitate & eloquentia, ut argentum, nitentes: æreæ vero columnæ erant Doctores beati,

*al. doctrinæ hostis

doctrina * dulciter, ut æs, sonantes: porro ferreæ columnæ erant Martyres, in tribulatione patientes, omnia adversa, ut ferrum, vincentes: marmoreæ autem columnæ erant episcopi in fide D ex Me. recti, in operibus firmi; ax quibus Altmannus, Gott- ut varium marmor, diversis virtutibus domum wicin- Domini sulfulsit, & tempora usque ad finem vitæ si. verbo & exemplo ornavit: ligneæ vero columnæ erant, & sunt, carnales prælati, terrenis tantum studiis implicati, qui a vitiis, tamquam lignum a vermibus, facile corrumpuntur & adversis leviter franguntur: arundineæ denique columnæ sunt Simoniaci, qui non intrant per Ostium, id est Christum; sed per pecuniam, quasi per murum, ascendunt; oves mactant & perdunt; non gregem Christi, sed se ipsos pascunt; lac & lanam sumunt, & omnia spiritualia emunt cum Simone, cum Jezi * vendunt; & ideo sub ædificio * al. Giezi domus Dei, ut arundo, subsistunt *.

* al. subsidunt

20 Episcopus Altmannus machinam domus arcam in se ipse. Dei quatuor principalibus virtutibus, quasi quatuor fulcris, sustentavit; quibus sibi commissos, quasi in quadrigis, de terrenis ad cælestia sublevavit: prudentia quippe floruit, dum sibi in futurum vivis operibus providit; fortitudo illum roboravit, dum minas terreni imperii non formidavit; justitia se induit, dum errantes ab errore ad viam veritatis reduxit; temperantiæ adhæsit, dum in his singulis modum nnn excessit. O Virum om- E ni laude prædicandum! Qui exemplo Christi convertit naturam aquæ in saporem vini, quod hoc modo traditur factum:

Aqua illi in vinum vertitur.

21 Quadam die præcepit pincernæ, ut sibi in mensa poculum aquæ secreto apponeret; & ne hoc sibi assidentes sentirent, spumam cervisiæ superfunderet. At ille fecit, ut sibi fuerat imperatum; apponens Episcopo aquæ poculum. Sed cum Vir Dei illud ori admovisset, non aquæ liquorem invenit, sed optimi vini saporem: qui putans, pincernam sibi illusisse, & vinum pro aqua propinasse, mandati sui transgressorem dure increpavit: sed ipse maximis juramentis, saquam, ut sibi jussum fuerat, adposuisse, affirmavit. Episcopus autem divinæ gratiæ opem sentiens, & celare cupiens, contecuit; sed cæleste munus celari non potuit: nam pincerna, sublato de mensa poculo, invenit optimum vinum. Qui postmodum in nostro loco factus monachus, rem ordine retulit omnibus. Benedictus Deus, qui facit mirabilia magna solus; qui Famulum suum in hoc facto mirificavit; qui omnes justos ab initio F mundi signis & miraculis clarificavit *e*!

e

Ab infesto eodem loco dæmonem expellit,

22 Alio tempore dum sacro altari Missas celebraturus adstaret, contigit, ut quidam dæmoniosus horribiliter in ecclesia clamaret. Interrogavit Vir Dei, quidnam hoc esset. Respondernnt ei adstantes, hominem ibi atrociter a dæmone vexari & vix a multis ligatum teneri. Quem Præsul Deo dilectus jussit ad hospitium pauperum duci, & cibum ei in nomine Domini dari: a quo confestim spiritus nequam recessit; & homo sanus ad propria rediit. Mira mirandis succedunt & Virum mirandum omnibus futuris seculis ostendunt.

Quidam clericus dæmone plenus ad eum adductus est; quem Homo Dei, continuata oratione expulso dæmone, curavit: peccatum, pro quo diabolus dimissus * erat, abdicare imperavit, * al. post prædicens ei (quod) si peccatum iteraret, dominium diaboli non evaderet; jussitque, ut in Christi nomine in claustro communem cum Fratribus vitam duceret. Pro quo Fratres petebant, ut eum ad presbyterii gradum promoveret: sed venerandus Præsul eis prædixit, quia ei ordinari

non

A non expedit. Tandem victus precibus Fratrum, ordinavit eum presbyterum, prænuntians ei terribile judicium Dei, si nollet vitare horribile peccatum. Qui per aliquod tempus Miſſas celebrans, & interim interdictum ſecſus evitans, deinde, quaſi obſtitus Epiſcopi admonitionem, ut canis ad vomitum, ad priſtinam rediit conſuetudinem; & eodem momento in ſe, ut prius, ſævum ſenſit dæmonem; a quo iterum ſanctus Vir immundum ſpiritum expulit, & penitus eum ab officio altaris ſubmovit; & iterum atque iterum de oeſaodo opere admonens prohibuit.

ex MS. Gottwicensi.

Item alium dæmone liberat; alter dæmoniacus.

23 Qui terrore Epiſcopi & recentis timore ſupplicii aliquo tempore a peccatis abſtinuit; ſed quia, heu! longa conſuetudo carnalis concupiſcentiæ vertitur in legem naturæ, defuncto Epiſcopo, ad ſtultitiam ſuam rediit; quam dum ſæpius iteraret, diabolus, ut ſcribitur, aſſumens ſeptem alios nequam ſpiritus, eum ioſtat; crudeliter die ac nocte vexae; omnia turpia & neſaria geſta ab eo per os ejus propalat. Quid plura? Impatus homo, qui blandis Epiſcopi verbis a peccato non vincitur *, duris vinculis ſtringitur; cuſtodiam angelorum aſpernatur. Tandem in feſto ſanctæ Mariæ, quadrageſimali tempore, precibus Fratrum a maligno ſpiritu eripitur, & poſt triduum Olco unctus, & Corpore Chriſti munitus, defungitur.

B

* *i. e.* non abſtrahitur

Alius clericus erat peſſimo dæmone pervaſus; ut vix aliquis ſanus inſani manus evaderet: quem Epiſcopus benedictus, dæmonem ab eo exire compulit, & hominem ſanitati reſtituit.

f

Unus ex Fratribus orationi & veniis *f* valde deditus fuit; unde & periculoſum fluxum ſanguinis incidit; qui miſſus ad Epiſcopum, ab eo meruit benedici; & mox ſanitati redditus eſt.

Item alius Frater precibus & veniis magno ſtudio intentus, ioterius totus eſt confractus; qui ſimili modo curatus Epiſcopi benedictioone, revertitur cum exultatione.

In hoſtes Beatæ

24 Amabilis Deo Præſul exemplo Chriſti pro ſuis quidem inimicis oravit; ſed Deos omnes adverſarios ejus, ut hoſtes David, proſtravit. Quidam Comes partis Henrici, venit ad Epiſcopum, promittens ei cum juramento fidelitatis obſequium; qui ſorte agmen coroicum conſpiciens, C ſibi imprecatus eſt dicens, ut, quot cornices cerneret, tot dæmones animam ajus poſſiderent, ſi fidam promiſſam Altmanno non ſervaret. Sed non multo poſt rupto fœdere pacis, ad Heoricum convertitur, & hoſtis Eccleſiæ efficitur. Quem vinculis anathematis inoectit Epiſcopi animadverſio; & continuo ſequitur divina ultio: nam inopinate circumfuſus ab haſtibus, multis fauciatur vulneribus, & pene detruncato femore, claudicat, ut Jacob, immo ot Æneas *g*, omni tempora. *g* Quanta autem conſtantia Altmannus epiſcopus Deo dilectus potentes ſeculi repreſſerit, quos pertinaciter jura eccleſiaſtica calcare ſenſit, cum nullum de ſuis propinquis ſecum haberee, uno exemplo cognoſci poterit.

quam ſocrus ſervum ſibi efficit.

25 Erat ibi quidam prædives nobilis homo, qui defuncti fratris ſui beneficium, quod de epiſcopatu habuit, quaſi hereditario jure obtinere voluit; ſed epiſcopus, jure illius terræ contradicente, ei præſtare nnluit. Unde ipſe magnam io-

* *al* quam

juriam ſæpe Epiſcopo intulit; quod * Dei Servus diu patienter tulit; ſed juſtitia exigente compulſus a ſuis, eum demum mucrone anathematis pertulit, Cujus communionem cum quique relit gioſi declinarent, & primi orientalis provinciæ * D ejus conſortium devitarent, verecundia cogente, in loco S. Hippolyti *b* Epiſcopum adiit: ante cujus pedes diu profundiſſima nive nudis pedibus jacuit. Qui vero non prius meruit habere locum reconciliationis, donec villam, quæ Ratialſdorff dicitur, tradidit in jus epiſcopalis dominationis; & ſic tandem, multis nobilibus petentibus vix Præſul exoratus, abſolvit eum a vinculo excommunicationis. Acceptam autem villam mox delegavit ſuper altare ſanctæ Mariæ io Gottwicenſi cœnobio.

* *i. e.* Auſtriæ

b

ANNOTATA.

a *Adi Commentarii num.* 39.

b Uſque ad Anaſum fluvium, *vulgo* Ens; *a quo quidquid inde verſus orientem ditionis erat eccleſiæ Patavienſis, jam ab anno ſaltem* 1082. *reſ. euperaſſe* Altmaonum *ut ſubinde conſtanter tenuiſſe, in Commentario diximus.*

c *Hoc factum refert Hanſizius ad an.* 1085.

d *De vaticiniis Sibyllarum, & eorum auctoritate ac ſinceritate legi meretur Nicolaus le Nourry Benedictinus in Apparatu ad bibliothecam maximam veterum Patrum tom.* 1, *diſſert.* 12. *cupit,* 3.

E

c *Joannes Lambacenſis hic oppido Vitam detruncat.*

f Veniis, *id eſt* genuflexiooibus, *ut explicat Vita ſecunda num.* 34.

g *Omiſiſſet, epitor, hæc & alia biographus, ſi judicii fuiſſet paulo caſtigatioris maturioriſque. Ceterum Jacob Patriarcham nemo veſcit claudicaſſe poſt luctum noctiurnum ex tactu nervi femoris Gen.* 32. *Æneam quoque Virgilius lib.* 12. *poſt inflictum in bello pedi vulnus claudicantem exhibet &*

Alternos longa nitentem cuſpida greſſus.

h In loco S. Hippolyti, *id eſt in cœnobio S. Hippolyti, de quo ſupra meminimus cap.* 2. *litt.* e.

F

CAPUT IV.

Miſericordia ejus in pauperes eximia; fundatio cœnobii Gottwicenſis; epiſtolæ Pontificum Rom. ad ipſum; obitus ejus ac ſepultura.

Beatus in pauperes profuſus omnia.

INterea marchio Leopoldus *a*, coadunatis primoribus ſui regionis in villa, quæ Tulna *b* dicitur, dominium Henrici tyranni jure jurando abnegat; Altmannum prælulem magnis laudibus prædicat; omnes fautores Henrici de ſua poteſtate expellit; omnes Apoſtolicæ Sedi & ejus Legato obedientes armis defendit. Unde & Henricus ira ſuccenſus, marchiam Leopoldi tradidit duci Bobemorum *c*, inſtigans eum ad odium Chriſti bellatorum. Dux vero animo crudelis, collectis Slavis & Barbaris *, Altmanni & Leopoldi fines hoſtiliter intrat; cuncta igne & ferro vaſtat. Cui Leopoldus cum omni populo ſuo in loco, qui Myriberg *d* dicitur, occurrit; eum ultra progredi non ſinit. Ibi inſtructa acie, utrimque ſubis clangeotibus, primitus eum talis & pilis concurrunt; deinde gladios cominus ſtrioguot: ingens ibi certameo magnis viribus geritur; multus utrimque populus lauciatus ſternitur. Tandem occulto Dei judicio hoſtis victoria potitur: noſtra-

a

b

c

* *al.* Bavvarii, *& alii.*

d

tes

A tes victi fugam ineunt; quos adverſarii inſequentes paſſim per campum cædentes ſternunt; alios capivos cum præda abducunt; totam terram illam in ſolitudinem redigunt. Hac infelici ſtrage patrata, magna fames facta eſt, quæ reliquias populi conſumpſit, qui manus hoſtium vix evaſit. Qua neceſſitate compulſi, omnes Altmannum adeunt, alimoniæ auxilium petunt; quibus fidelis Diſpenſator ex intimo corde compatiens, eunctam ſupellectilem epiſcopii ſui, ad ipſum uſque linteamen, vendidit, & indigentibus cuncta diſtribuit. Unde Pater pauperum eſt dictus. De monte quoque Gottwiceuſi multa millia pauperum aluit; in quo monte cum dilectis ſæpius ſpiritualia tractavit.

Etymologia nomen Gottwicenſis. 27 Unde autem tracta ſit etymologia vocabuli hujus montis, paucis pandam lectori, ut a majoribus accepi *c*. Terra, quæ nunc orientalis dicitur, quondam a Gotthis inhabitata fertur: quæ gens Martem præ ceteris diis colebat; eoquod ipſa præ ceteris gentibus bellicoſa erat, & ipſum Martem de ſua gente originem duxiſſe memorabat. Hic gladium habuit longe aliis diſſimilem noſtræ ætatis, B inexperta arte fabricatum, ineredibili chalybis duritia lunatum *, ut nulla ferri materia obſtaret, quin illam, ut fragile lignum, ſecaret. Hunc gladium Vulcanus, Græcorum in fabrili arte peritiſſimus, fertur fabricaſſe, & Marti duci Gotthorum pro munere obtuliſſe. Unde fabuloſe dicitur Mars Vulcani conjugem amaſſe, & Vulcanus ancile caremis Matrem colligaſſa; quia & Mars Vulcani artem amavit, & ipſe Marti arma ſubminiſtravit. Quorum uterque in deum relatus eſt a ſua gente. Hic gladius poſt multa annorum millia inventus ab Attila Hunnorum rege traditur; cujus terrore tota pene Europa ajus ditioni ſubditur. Ab hoc gladio dux Gotthorum primitus Mors eſt dictus; poſtmodum, O litera in A mutata, Mars eſt appellatus: Mars autem lingua eorum Wick dicitur. Ergo a Gotthis & Wick, mons vocatur Gottwick; non, ut vulgus dicit, Gottewig. In hoc monte fertur dux quidam, nomine Gotfrid, habitaſſe; & ibi Wick, id eſt Martem, deum coluiſſe: quod adhuc foſſæ & valles teſtantur & antiqua ædificia vel idola ibidem reperta.

Hic ſuppoſiti quondam de ſerpente i. 28 Hie mons ab aliis montibus aliquo ſpatio diſjunctus, excelſo vertice nubibus pene conjunctus, C ſitu oblongus, forma rotundus, prius ſilva nemoroſus, nunc vineis & pomiferis arboribus conſitus; prius lacuuis, nuue puteis irriguus; prius paſcuis, nunc ædificiis inclytus, ſaptem eccleſiis decoratur, quia ſeptem donis Spiritus ſancti ſublimatur. In uno quippe jugo cælo contiguo geſtat eccleſiam S. Georgii martyris honori conſtructam, cum incluſa *f* cum ædificiis ſuis conjungitur: aliam in excelſa rupe in honorem S. Gertrudis *g* virginis erectam, cui habitaculum hoſpitum copulatur: tertia in planitie ſui in honore ſanctæ Mariæ perpetuæ Virginis ſuſtollitur; quæ & principalis cernitur, & octo altaribus inſignitur, cui clauſtrum Fratrum nectitur: quartam in honore S. Benedicti erigit, cui domum infirmorum ſubjicit: quinta eſt peribolus, in honorem S. Joannis * conſtructus, capellis * Fratrum conjunctus: ſexta iterum eſt peribolus, in honore S. Nicolai conſecratus, præcelſæ turri innixus: ſeptima in radice montis, in honore S. Blaſii dedicata, juxta rivulum præterfluentem poſita: & eſt habitatio Sororum *h*, & manſio Fratrum in piſtrino ſervientium. Et quia noſtra congregatio ad octo beatitudines feſtinat, nunc octavam in honore S. Gotehardi ædificat.

29 Hic mons in Norico Ripenſi ſitus, primatum tenet inter montes circumjacentes ab amœnitate, D jucunditate, fertilitate & ſalubritate. Et *i* quia Noricum hic ſæpe nominamus, etymologiam ejus, ſi placet, exprimamus. Bavari traduntur ab Armenia oriundi; qui cum magna multitudine, de finibus ſuis egreſſi, hanc terram ſunt ingreſſi, & expulſis Aborginibus, pro eis ibi habitaverunt, & terram ex nomine ducis ſui Bavari Bavariam nominaverunt. Hanc poſt multos dies Norix, filius Herculis, expugnans, Noricum ex ſuo nomine vocavit; in qua etiam civitatem Tiburtinam, quæ nunc Ratiſpona dicitur, ædificavit. Ideo ſcilicet vocatur Ripenſis, quæ nunc orientalis dicitur, quia ſubductis montibus, ripa Danubii undique vineis & arboribus fœcundatur. Sed qualiter hic mons ad tantam profecerit gloriam, paucis expediam.

30 Cum Præſul ſæpe dictus, & adhuc ſæpius dicendus, Altmannus quadam die in villa Mautta- *Quomodo fundaris Beatus mon aſterium Gottwicenſe.* rum *k* dicta reſediſſet, & amœnum montem eminus vidiſſet; quæſivit ex illius loci incolis qualitatem illius montis. Qui eum ei quædam pene incredibilia narrarent, mulam ſuam ſterni juſſit, & multa turba comitatus, ſtricto ac prærupto calle lætus E aſcendit montem, quodam, ut reor, præſagio; quia nimirum per arctam & anguſtam viam erant cælum aſcenſuri, qui ibidem Deo eraut ſerviturі. Itaque, monte luſtrato, ceroens locum ſpatinſum, aptum ad conſtruendum monaſterium, ſtatim fixit ibi tentorium; & ſueciſa ſilva, quæ tuue temporis denſa ibi ſuccreverat, inchoavit ædificare oratorium. Cumque in ambiguo eſſet, in cujus Sancti honore attitulari debuiſſet, aliis conſiliantibus hoc in honore S. Michaelis archangeli dedicari, quia ipſe ſit præpoſitus paradiſi; aliis conſiliantibus econtra, hoc nomine S. Petri templum attitulari, eoquod ipſe ſit janitor cæli; repente & inopinate venit quidam nuntius, Bohemorum a ducibus miſſus, afferens Epiſcopo tabulam egregie cælatam & pretioſam, in qua imago ſanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ Græco opere formabatur; quæ adhuc in eadem eccleſia pro reverentia ſervatur. Hane Deo amabilis Pontifex deoſculans, quaſi miſſam divino oraculo, iueipiens „ Te Deum laudamus „ locum protinus affignavit ſanctæ Mariæ titulo. Tabulam vero in quercum, quæ adhue nute altare ſtabat, ſuſpendit, quoadnique totum opus baſilicæ perfecit. Quæ ſublimiter perfecta, & celebriter ab ipſo dedicata, multis allodiis *l* eſt ab eo dotata, F multis ornamentis ditata. His ita rite celebratis, *l* undique Religioſis Fratribus congregatis, vitam communem ſub regula S. Auguſtini inſtituit; locum euidam prudenti viro, nomine Ottoni, commiſit; qui injunctum ſibi officium ſtrenue complevit. Poſt hunc ſuſcepit regimen Conradus Præpoſitus, eujus mentionem fecimus *, vir morum gra- * *ann. 3.* vitate valde laudabilis, & omnium morum prohitate laudabilis: hujus ſapientia locus ædificiis & divitiis crevit, & prædiis, beneficiis, & honeſtis viris profecit eximia.

31 Extant plures epiſtolæ a Romano Pontifice *Epiſtola Pontificum Rom. ad B. Altmannum.* Altmanno epiſcopo miſſæ; ex quibus aliquas huic operi inſarimus, alias propter faſtidium præterimus. Saxones parti B. Petri faventes, Rudolphum ducem regem conſtituerunt *, per quem veſaniam * *an. 1077.* Heurici repreſſerunt. Rudolpho autem interfecto *, * *an. 1080.* feſtinabant principes alium regem pro eo conſtituere, quo poſſent gladium Henriei ſuis cervicibus impendentem repellere. Quos Papa monet, ne improvide, ſed conſulte idoneum regem eligant, qui ſibi debito jure obediat, ſcribens Altmanno epiſcopo hoc modo: „ Gregorius Epiſcopus, Servus

A ex MS. Gottwicani. * al. Hirſaugienſi

fervorum Dei, dilecto in Chriſto Fratri coepiſcopo Patavienſi Altmanno, & venerabili Hirſchaugienſi * abbati Wilhelmo ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Prudentiæ Veſtræ gratulamur, quod, ſicut oportebat, nuntiare nobis vera ſtuduiſtis *m*. Item aliam epiſtolam mittit eidem, in qua ei banc poteſtatem concedit, ut presbyteros in fornicationem lapſos, ſi vere pœnituerint, in priſtinum gradum reſtituat; ſi negligentes & inutiles, eos penitus abjiciat *n*. Cujus textus talis eſt; „Gregorius Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto Fratri Altmanno, Patavienſi epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Interrogavit nos religio veſtra de ſacerdotibus in fornicationem lapſis, aliiſque criminibus irretitis, conſulens, quidnam de illorum gradu foret cenſendum „.

m

n

& eorum proviſiones,

35 Item aliam epiſtolam eidem pro tuenda Eccleſiæ libertate mittit, cujus textus eſt: „ Gregorius Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, dilecto in Chriſto Fratri Altmanno, Patavienſi epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quia te credo ſincero corde amare pro Deo ſanctæ Eccleſiæ honorem & libertatem, voto & præcipio, ut ſummopere cum clericis tuis vel laicis, qui ad hoc apti videntur, procures, ut Sponſa Chriſti non habeatur amplius pro ancilla „. Item altam ei epiſtolam mittit, in qua ei rigorem canonum pro tempore flectj permittit, cujus hic eſt textus: „ Gregorius, Servus ſervorum Dei, dilecto *o* Chriſto Fratri Altmanno, Patavienſi epiſcopo, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ex quo a nobis diſceſſiſti, Frater chariſſime, aliquoties legatos ex tuo nomine ad nos veniſſe meminimus „. Item Urbanus Papa mittit ei epiſtolam, in qua mittit ei Pallium, Tyemoni archiepiſcopo, ſuis manibus conſecrato *o*, deferendum; cujus hic eſt textus; „ Urbanus Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, chariſſimo Fratri Altmanno, epiſcopo Patavienſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Strenuitatem tuam in Dei rebus & Eccleſiæ laboribus audientes, in Domino gaudemus, & ideo preces veſtras in his, quæ contra morem noſtræ videntur Eccleſiæ, audivimus *p* „.

B

o

p

Mortui B. Altmanni,

33 Nunc quem finem vitæ ſortitus ſit Altmannus epiſcopus, breviter, ut accepimus, explicabimus. Tranſactis in epiſcopatu viginti ſex annis *q*, examinatus ut aurum in camino tribulationis, in villa, quæ Zeiſlmaur *r* dicitur, febre corripitur, a religioſis viris olen conſecrato perungitur, & ſic dominicis Sacramentis munitus, omnes ſibi ſubditos benedicens, vinculis carnis lætus abſolvitur (anno Domini milleſimo nonageſimo primo, ſexto Idus Auguſti. Et ſic obiit Altmannus venerabilis ac beatus *ſ*,) mundo flente, cælo gaudente, ab angelis ſuſceptus, in præparatam ſibi a Deo manſionem inducitur. Mox rumor circumquaque volitat, obitumque amabilis Paſtoris ovibus omnibus nuntiatur. Quæ lingua explicare poterit, quantus populus ad ejus exequias confluxerit? Accurrit ad exſtinctum Præſulem tota pene patria: luctu & planctu replentur omnia. Vix tandem a mœſtis Chriſti ſacerdotibus venerandum corpus tollitur, ac multa turba nobilium & plebejorum comitante, cum magna gloria in monterm Gottwich deſertur; ubi occurrit ejulans ei caterva Fratrum, cum magno fletu dant mugitum & ejulatum; ebariſſimum Patrem cum lugubri cantu excipit; turbamque pauperum ob ejus memoriam abunde reficit.

C

q

r

ſ

& multus concurſus fit ad ejus ſepulturam

34 Fama mox per populum volat; pauperes & divites ad obſequium Epiſcopi vocat: omnes dolore percuſſi, certatim ruunt; proceres cum plebibus curſim veniunt; inter quos venerandæ memoriæ archiepiſcopus Theymo *s*, ab ipſo Altmanno olim *u* conſecratus (poſtea Hieroſolymam petens, a Paganis occiſus & martyrio coronatus eſt) ad dilecti Amici venerabile corpus anhelus, lacrymas ubertim cum omni clero & populo fudit; Hoſtiam laudis pro anima ejus cum devotione Deo obtulit. Corpus vero cum debito honore in eccleſia ſanctæ Dei Genitricis ſemper Virginis Mariæ terræ traditur; cujus ſepulchrum dignatus eſt Dominus miraculis celebrare, per quæ voluit ejus merita populis declarare *x*.

D

eccleſia Gottwicenſi.

s

t

x

ANNOTATA,

a *Hoc anno* 1081. *accidiſſe probavimus in Comment. num.* 34.

b Tulna, *vulgo* Tuln, *oppidum eſt inferioris Auſtriæ ad flumen Sraeynymum, ubi fere in Danubium influit; diſtatque Vienna in occaſum quinque circiter leucis Germanicis*.

c Duci Bohemorum, *qui tunc erat* Wratislaus.

E

d Myriberg, *alii* Muoriberch, Moriberch, Meurperg, Maurenberg *&c. nunc vulgo* Meylberg. *Viae Commentarium num.* 37. *& Hanſizium pag.* 272.

e *Quae ſequuntur hoc numero, fabuloſa diximus eſſe tom.* 6. *Junii, par.* 1. *pag.* 151.

f Incluſa, *id eſt aedes, aut cella, in quam amore ſolitudinis monachi quidam ſeſe non exituri concludebant; quos propterea* incluſos *appellabant. De his multa Cangius in Gloſſario. Vide etiam infra n.* 38. *In Vita ſecunda n.* 50. *vocatur* quoddam arctum habitaculum.

g S. Gertrudis *etiam legit Joannes abbas Lambacenſis; at Pezius*, Erindrudis; *&, ni fallor, melius; quia notior haec ibi ac celebrior erat, quam illa; ut facile colliges ex Actis* S. Erindrudis *ſive* Ereotrudis *virginis & abbatiſſae Nonnenbergenſis prope Salisburgum, quae illuſtravimus ad diem* 30. *Junii. Favent Chronica in Comment. n.* 28. *citata.*

h Et eſt habitatio Sororum. *Caſpinianus in Auſtria, ubi de abbatibus agit & coenobio Benedictinorum Gottwicenſi, haec ſubdit:* Cui annexum eſt monaſterium, ut vulgo loquimur, monialium, bene proviſum redditibus & cenſibus.

F

i *Quae hic narrat biographus, iiſdem omnino verbis refert Lazius de Gentium migrationibus pag.* 28. ex libro Annalium vetuſto. *Nobis talia non videntur, ut longo commentario digna ſint explicari. Adeat, qui ſimilibus delectatur, vel Aventinum in Bojorum Annalibus, vel ipſum Lazium in opere memorata: uterque copioſos habet indices, per quos facile ſingula reperiantur.*

k Mauttstrum; *Pezius*, Mutar; *Joannes Lambacenſis*, Mautero, *ut hodieque nuncupatur. De hoc oppido redi ad Comment. num.* 36. *Habebat ibi tum hoſpitium* Altmanous; *at nondum ſtabilem habitationem, ut poſtea: aliaqui non adeo peregrinus fingi poſſet in proxima vicina. Vide commentarium n.* 28. *& ſeqq. ubi actum eſt de primordiis monaſterii Gottwicenſis.*

l Allodius, *id eſt, fundis patrimonialibus, nemini, ut feuda ſolent eſſe, obnoxiis. Vide Lexica juridica.*

m *Exſtat integra haec epiſtola inter Gregorianas apud Labbeum Conciliorum tom.* 10. *col.* 278. *ſub anno* 1081. *Nota vero, quae hoc & ſeq. numero referuntur hic & apud Pezium, deſiderari in editione Joannis Lambacenſis.*

n *Ex*

A n *Ex hoc argumento conſequi videtur, ut hæc epiſtola præcedentem antecesſerit ; cum ſit illa ſeverior.*

o *Adi Commentarium n. 41. ubi S. Thiemonem archiepiſcopum Salisburgenſem ordinatum a* B. Altmanno *dimisus anno* 1090.

p *Utinam prodeant aliquando, ſicubi forte latent, hæ omnes epiſtolæ, aliæque plures, quas biographus noſter Gottwici olim aut alibi vidit & propter faſtidium prætermiſit : neque enim dubium eſſe poteſt, quin longe plurimas ad eum dederint ſummi Pontifices, quorum per tot annos in ſancta rerum Germanicarum & eccleſiaſticarum vicissitudine ac tumultu legatione tam ſtrenue functus eſt. Earum unam ſanctam alteramve aſſignavimus in Commentario.*

q Viginti ſex annis. *Totidem ſunt ; & quidem completi a menſe circiter Julio anni* 1065. *cum epiſcopatum ſuſcepiſſe diximus, uſque ad menſem Auguſtum anni* 1091.

r Zeislmaur, *habet etiam Joannes Lambacenſis ; at Pezius in Vita prima*, Zeizinmure, *in ſecunda*, Zaixinmure, *pro qua Stengelius corruptiſſime*
B Zarzimor : *Bruſchius* Zeyſſelmaur. *Boudrantio eſt oppidum Nerici olim, Latine* Cetium *& Cetia dictum, nunc pagus Auſtriæ inferioris ad Danubium fluvium, ubi recipit Antzeſpach omnem vim duobus milliaribus Germanicis Neoburgo, quatuor vero Vienna, in occaſum diſtans ; Gottwico autem verſus ortum quinque circiter.*

s *His uncinis inclusa non habet editio Peziana ; ſed noſtro apographo conſonas Joannes Lambacenſis, & Vita ſecunda num. 44. imo & Beriboldus Conſtantienſis*, Altmanno *ſynchronus ; &c. Præterea idem annus ex editione prioris Vitæ Peziana manifeſte colligi debet ex eo, quod Beatum obiiſſe notet*, Tranſactis *in epiſcopatu* XXVI. annis, *ſi conferatur cum dictis in Commentario num.* 25.

t *De* S. Theymone, Thiemone, *ſeu* Theodmaro *vide Commentarium num.* 41.

u Olim *non legitur in aliis exemplaribus : & huc videtur mole intruſum ; cum hæc ordinatio peracta fuerit anno* 1090.

x *Hic deſinit editio Joannis Lambacenſis,*

CAPUT V.

C

B. Altmanni jam ſepulti miracula quædam & apparitiones.

Dæmoniaci, muti, claudi, cæci, mente capti &c.

I. QUidam namque clericus a dæmone obſeſſus, multis trabentibus, vix ligatus ad ejus tumulum eſt perductus : qui dum omnia clamore & diro fœtore repleret, & Fratres obnixe pro eo orarent, ſubito obleſſus corruit ; videntibus omnibus, ſcarabeum nigrum evomuit, qui protinus nuſquam comparuit ; & cunctis Fratribus Deum laudantibus, qui advenerat ligatus & inſanus, receſſit a nexibus corporis ſolutus, & mente ſaniſſimus.

II. Item quædam puella immundo ſpiritu invaſa, a parentibus eſt ad tumulum beati Viri adducta ; quæ ſine mora a dæmone liberata, receſſit a nexibus corporis ſoluta & mente ſaniſſima.

III. Item quædam puella immundo ſpiritu invaſa, a parentibus eſt ad tumulum beati Viri adducta, quæ ſine mora a dæmone liberata receſſit cum maximo gaudio ſana *a*.

IV. Item puella per aliquos annos lumine privata, ad ſepulchrum Epiſcopi eſt illuminata,

V. Quædam mulier habuit filium parvum, a D nativitate mutum & claudum ; quem illuc deſe- EX MS. rens, juxta ſepulchrum Epiſcopi poſuit : ipſa cum GOTT- fletu de templo exiit : poſt puſillum puer loque- WICENlam & greſſum receptus, & poſt matrem incolumis SI. clamando cucurrit ; at illa laudat Deum in cælis, qui in Sanctis ſuis eſt mirabilis.

ad Beati tumulum liberati.

36 VI. Quidam miles per ſex annos mente captus, ad ſepulchrum ejus neſciens advenit ; ſed mente recepta, ſanus & ſciens receſſit.

VII. Alius homo curvus ſcabellulis innixus, venit illuc repens ; ſed incolumis factus, abiit erectus & gaudens.

VIII. Quidam toto corpore debilis vix baculo ſuſtentatus, tumbam Antiſtitis adiit, ſed infirmitate per beatum Virum depulſa, baculum depoſuit & ſanus abiit.

IX. Quodam tempore magna & ſæva tempeſtas venti & turbinis orta, monies concuſſit, tecta domorum, eccleſiarum, & turrium excuſſit. Qua graviter tonante & omnia perturbante, quidam Frater mente captus, in oratorium S. Michaelis viginti pedes pene altum aſcendit, nobis *b* inſciis, *b*
ſed interim nocturnales laudes canentibus, de alio E
lapſus, *in* pavimentum decidit ; ſed vivus eſt ſublatus, licet non diu victurus : nam eadem die poſt ſacri olei unctionem & ſacri Corporis Chriſti communionem vitam finivit. Quis dubitat, hoc meritis beati Viri adſcribendum, qui eadenti ſuppoſuit interceſſiones manuum * ; ne ſanguine collapſi hominis pavimentum violaretur, & ſic, neceſſitate cogente, eccleſia denuo dedicaretur *c*?

* *al.* interceſſionis manum

37 Viſionem *d* cuidam Fratri ſpirituali divinitus revelatam de Altmanno epiſcopo, & Regimaro ejuſdem ſedis prælato, ſilentio non præteribo. Qui Regimarus tertius poſt eum epiſcopus, vir admodum in ſecularibus peritus, in ſpiritualibus minus eruditus, terrenis inhians, pecuniam undequaque congregans, ſubito reliquit alienis divitias ſuas, & nihil invenit niſi miſerias & tenebras. Viſio autem talis erat. Videbatur ſibi, quod Romæ eſſet in concilio, & Altmannus cum eoepiſcopis ſediſſet inſulatus cultu eximio : qui conſurgens ſtetic in medio, petens prolocutorem ab Apoſtolico. Cui cum data eſſet copia fandi, protulit coram omnibus verba ſceleris inſandi, dicens : Altmannum Patavienſem epiſcopum in cœ- P
nobiis & parochiis ſtatum bene diſpoſitum reliquiſſe ; ſed Regimarum, ſedis ſuæ invaſorem, omnem religionem in eo deſtruxiſſe. Iple autem Regimarus ſtabat a longe timore perterritus, triſtis & pallidus, pannoſis veſtibus indutus. Itaque Apoſtolicus ſuper hac re interrogans *e* epiſcopos juſtitiam, accepit ab omnibus damnationis ſententiam : qui eodem anno incidit in infirmitatem, in qua duravit uſque ad mortem *f*.

c

B. Altmanni per ſummatores Regimaro ſp. ſtatus.

d

e

f

alteri appa. ritio gloriosa.

38 Aliam viſionem de eo nullo modo filebo, quam multis profuturam ſpero. Quidam habitu ſecularis, ſed fide & actione ſpiritualis, ſive *in* corpore, ſive extra corpus, neſcio, raptus eſt ad inferni loca ; ubi vidit multa intolerabilia judicia & ſupplicia ; in quibus multos principes & mediocres, quos hic cognovit, vidit ; a quibus multa audivit, quæ poſtea nobis retulit : ſcilicet pro qua culpa eſſent, & pro qua culpa ibi eſſent. Deinde ductus eſt *in* campum florum odore & luce clariſſimum, millibus lætantium plenum. Erat mons marmoreus omni amœnitate conſpicuus, in quo affirmabat ſe vidiſſe Gottwicenſe monaſterium maximo ſplendore coruſcum : in quo vidit (B. Altmannum) cum Fratribus, quos hic co-

A gnovit, ſumma vultus & habitus honeſtate fulgidum, multa cum eo locutum. Eodem ſchemate Sigilbertum *g* cum Annone *b* epiſcopo & ſuis Fratribus vidit, a quibus multa mandata accepit, quæ poſtea reverſus, retulit.

EX MS. GOTTWICENSI.

g b *Item alteri apparens; poſtea Gottwicenſis cognitus, ut videtur*

39 Jam videtur tempus eſſe, ut ſuſpenſis auditoribus promiſſum ſolvam, & qualiter canonica vita in monaſticam vitam permutata ſit, evolvam *i*. Tempore venerandi prælulis Altmanni venit in montem Gottwick quidam presbyter religioſus, natione Scotus, profeſſione monachus, nomine Joannes; quem Epiſcopus ob religionem vitæ valde dilexit, & eum juxta eccleſiam ſanctæ Mariæ ſemper Virginis Inclulum fecit: hic verbo & exemplo multum loco profuit. Defuncto Epiſcopo venerabili, inimicus homo, qui ſuper bonum triticum ab Altmanno ſeminatum, ſeminavit zizania, & bonam famam fugavit de monte, & infamem fecit. Namque viri impudici de locis ſuis aut expulſi, aut fugitivi, in Gottwich propter rerum ſnopiam confluxerunt; qui ſub obtentu Religionis, quam ſpecietenus prætulerunt, ſuſcepti ſunt.

i Horum infandis actibus cœpit locus infamari & a gloria prioris ſtatus obfuſcari. Cumque in dies infamia longius & latius crebreſceret; & non modo clauſtralis religio, ſed ipſum vulgus montem abhorreret, eidem Joannt Incluſo Altmannus epiſcopus in ſomnis infulatus apparuit; ut locum de cœno purgaret, & ut fœtorem ſtercoris de manu exiergeret, admonuit.

Item alteri, qui eandem visionem narravit in modo obscurius ſe habet

40 At ille viſionem intelligens, & Præpoſito Fratrum rem aperiens, juſſit turpes de monte ejici; deceptos vero ab eis juſſit pœnitentiæ ſubjici. Quicum infamiæ notam non poſſent effugere, cogitaverunt omnes locum relinquere. Quo comperto, Joannes Incluſus dedit conſilium, ut morarent babitum, & ſic evaderent tam infamis facti opprobrium. Et conſenſus omnium; eligitur profeſſio monachorum. Mox Conradus Præpoſitus hujus rei gratia mittitur Romam, ut ab Apoſtolico impetraret hujus mutationis licentiam. Qua impetrata, cum gaudio remeat; Dedalrico * bonæ memoriæ epiſcopo, Altmanni ſucceſſori, conſenſum Romani Pontificis nuntiat; conſilium ſuum ſuper hac re poſtulat Anno MXCIII. *k*: cujus conſilio Hartmannus, cujus ſuperius mentionem fecimus *l*, abbas eligitur; cujus religionis & eloquentiæ fama ubique divulgabatur; qui tunc temporis in monaſterio S. Blaſii *m* prioratus officio ſurgebatur. Huic Hartmanno, ut ipſe poſtea retulit Fratribus, epiſcopus Altmannus in eodem loco S. Blaſii in ſomnis apparuit; virgam paſtoralem ei, & locum Gottwicenſem commendat.

* al. Udalrico

k

C *l*

m

Hartmannus electus, et a quibus

41 Igitur Hartmannus, cunctis ſentibus, de S Blaſio cum Religioſis viris in Gottwich proſi iciitur; ubi ab omnibus favorabiliter excipitur; ab Udalrico epiſcopo abbas præficitur: ſub quo omnes monachicum habitum ſumunt; ſancti Benedicti regulæ colla devoti ſubmittunt; fit magna lætitia in populo dicente: Quia hæc eſt dexteræ Excelſi mutatio. Hartmanni exhortatione multi nobiles, relicto ſeculo, ad Deum convertuntur: multa prædia & beneficia per eum monaſterio conferuntur. Hic honorem loci ædificiis, libris, picturis, pallis, & Religioſis viris ampliavit; & tempora ſua honeſtate ſuaque probitate peromnes: erat enim ſummo Religionis ſtudio deditus, prudentia tam ſeculari, quam ſpirituali animia præditus; copiola ditatus eloquentia, morum exuberans elegantia. Unde principibus totius regni erat acceptiſſimus, & ipſi regi Henrico V. familiariſſimus; qui & eum in archiepiſcopatu Juvavenſi ſublimari diſpoſuit; ſed zelus Udalrici Patavienſis epiſcopi eum prohibuit, qui eum dignitate ſibi præferri dolnit. Rex tamen eum in regali abbatia Campedonenſi *n* præfecit; & epiſcopus Auguſtenſis eum abbatiæ S. Udalrici *o* præfulit; nec non dux Carinthiæ abbatiam S. Lamberti ei commiſit. Propterea * Papa Urbanus eum valde familiariter habuit, eumque Gebehardo Conſtantienſi venerabili epiſcopo in Apoſtolica legatione adjutorem conſtituit; cui & hanc epiſtolam miſit: „ Urbanus Epiſcopus, Servus ſervorum Dei „ &c. Item Paſchaſius * Papa litteras ei mittit, in quibus eum & ſibi ſubditos a communione excommunicatorum prohibet; quarum textus hic eſt: „ Paſchaſius Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, charitſimis Fratribus Hartmanno abbati Gottwicenſi, & ejus congregationi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cælum & terra tranſibunt; verba autem Dei non præteribunt. Ipſe enim prædixit, quod cernimus, quod quotidie experimur; quoniam abundavit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum „ &c.

n

o

* al. perperam

* al. Paſchalis

E *Infans ipſi mittitur, ut cui etiam ſecundo Bertha appareat*

42 Uterque autem Papa dedit ei ad Gottwicum privilegia; quæ utque hodie ſervantur in eccleſia; quæ & imperator Henricus ſuo chirographo confirmavit: qui & ipſe quamdam inſulam ob Hartmanni petitionem ſanctæ Mariæ delegavit. Et hujus diſciplina ſunt multi abbates in diverſis locis conſtituti, qui omnes veſtigia magiſtri ſui ſecuti ſunt in virtutibus. Inter quos diſcipulos Henrici regis filius claruit, qui ad epiſcopatum Spireoſem electus fuit; ſed morte prævenius, apicem reginiis minime obtinuit. Erant ſub illo & alii viri prædicandi, ingenio & artibus præditi, ſcriptores, pictores, ſculptores, fuſores & aliis artibus præclari. Hic abbas quodam tempore paſſus eſt capitis gravem dolorem; cui Altmannus epiſcopus in ſomnia apparuit; quid pateretur, inquiſivit: qui, caput ſibi dolere, reſpondit: Epiſcopus vero blanda manu caput tetigit, & continuo dolorem depulit. Abbas autem ut evigilavit, nullum dolorem ſenſit. Cum domnus Hartmannus regimen Campedonenſis monaſterii teneret, interim nobilis Frater, Erchinfridus nomine, abbatiam in Gottwich ex conſenſu Hartmanni & Udalrici epiſcopi, & electione Fratrum regebat. Hic primitus laicus in armis viveus, deinde ſeculum relinqueos, litteras ſtudioſa didicit, & uſque ad nomeo abbatis pervenit, qui & bona monaſterii in multis auxit *p*.

F

p *huic ſucceſſit Nanzo, Chadelhoch*

43 (Hartmanno autem obeunte, quidam ex Fratribus, Nanzo nomine, regimen abbatiæ ſuſcepit, qui prius per plures annos Prioratum tenuit; vir admodum providus, gravis moribus, in ſecularibus & ſpiritualibus peritus. Hic etiam locum pluribus libris & ædificiis honeſtavit, & gregem commiſſum bonis exemplis illuſtravit.

Poſt hunc cuſtos eccleſiæ, Chadehoch *q* nomine, ex liberiore genere natus, omnium Fratrum electione, & Regimari epiſcopi (Udalrici ſucceſſoris) conſecratione eſt abbas ordinatus. Qui & ipſe nihilo minus eccleſiam libris & velis & aliis ornamentis venuſtavit; prædiis, vineis, poſſeſſionibus latis locum ſublimavit.

q

44 Quo decedente, ſucceſſit Gerhohus, vir nimiæ manſuetudinis & humilitatis, genere clarus, ſcientia præditus, moribus gratus. Hujus temporibus in expeditione Jeroſolymitana obiit dominus Reginbertus, Patavienſis epiſcopus; cui ſucceſſit in epiſcopatu filius Luitpaldi marchionis

Gerhohus, Vir-

Cuonra-

A Cuonradus. Hic ſecundo ordinationis ſuæ anno, ſuggeſtione quorumdam Fratrum nomen & locum abbatis appetentium, multis eumdem abbatem injuriarum moleſtiis afflixit, regimenque ſuſceptum deponere coegit. Videns enim iple abbas epiſcopum ſibi nimis infenſum & infeſtum, quia erat vir magnæ humilitatis & manſuetudinis, majori ceſſit, nomenque abbatis & curam epiſcopo reſignavit. Obiit autem eodem depoſitionis ſuæ anno, Fratribus, quorum inſtinctu depoſitus fuerat, multis tribulationum & infirmitatum doloribus & ærumnis, Domino illis vicem reddente, poſt mortem ſuam afflictis. Epiſcopus vero ex miniſterialibus Ratiſponenſis eccleſiæ Wernherum conſtituit abbatem, ætate juvenem, ſcientia clarum, morum honeſtate & probitate decoratum. Hic quorumdam malivolorum diabolicis conſiliis occiſus [a], quia immaturæ morte præventus, nihil dignum memoria facere potuit; niſi quod regularis tramitis normam in aliquibus dilapſam reformavit, quantum valuit.)

ANNOTATA.

B a *Tertium hoc miraculum videtur idem eſſe cum præcedenti. Itaque neque apud Pezium in hac Vita, neque uſquam in Vita ſecunda ponatur.*

b Nobis inſciis. *Hinc rerum liquet, biographum, cum res hæc accidit, Gottwici monachum fuiſſe.*

c *Bonus vir fuit biographus noſter, qui eccleſias pollui crediderit fortuita & improviſa effuſione ſanguinis humani, abſque ullius injuria aut peccati interventu: nam quid hic peccaſſe potuit infelix Frater, ſi mante captus erat?*

d Viſionem *hanc, & aliam numero proximo ſequentem etiam habet Pezius; ſed omittit utramque Vita ſecunda.*

e Apoſtolicus interrogans, *nominativus eſt abſolutus pro ablativo; & in medii ævi ſcriptoribus frequentiſſime recurrit.*

f *Obiit Regimarus anno Chriſti* 1138. *unde colligimus in Commentario n.* 13. *hunc auctorem ſcripſiſſe poſterius. At quinam, inquis, quæ hoc numero, imo quæ hoc toto capite quinto narrantur, non ſunt auctoris primigenii, qui opus ſuum Chalbodo obtulit; ſed recentioris alterius. Deinde hæc ipſa viſio non ſatis congruit cum geſtis Regimari apud P. Hanſizium in epiſcopis Patavienſibus; & ab invidis conficta videtur. Hoc ſecundum caput facile crediderim a malevolo quodam impoſtore, aut phantaſtico nimium cerebri Fratre confingi potuiſſe, vel e ſemnie colligi, & credulis monachis perſuaderi: ſed primum illud qui probabitur? Duplici, ais, argumento: primum petitur ex editione Joannis Lambacenſis, in qua primigenii auctoris narratio terminatur per numerum noſtrum* 33. *Reſpondeo, miſeram eſſe editionem illam, & in ea Vitam genuinam turpiter mutilari. Turpiter, inquam; quia ex ipſo Prologo biographi, qui in editione illa commodum ampuſatus non eſt, & in quo totius operis partitio deſcribitur, mutilatio manifeſtiſſime deprehenditur. Adi Comment. n.* 13. *Alterum argumentum ducitur ex ſtylo, qui hic paſſim Rhythmicus apparet; non item ante caput quintum; adeoque diverſos arguat ſcriptores. Reſpondeo, neque hic ubique Rhythmos affectari, neque uſquam antea. Imo in ipſo Prologo ſtylum hunc ſuum eſſe, prodit auctor his Rhythmis:*

Ab his itaque, qui præſentes viderunt,
Et ejus obſequio familiariter adhæſerunt,
Quælibet ejus geſta inveſtigabo,
Et hæc poſteris inſinuare curabo.

C *Sic num.* 3. *narrat, quod multi nobiles adierint Hieroſolymam*

Invidere ſepulcrum Domini,
Quadam vulgari opinione decepti,
Quaſi inſtaret dies judicii.

Similia ſequentibus numeris 4. 5. 6. 7. 9. 10. *&c. paſſim occurrunt. Atque adeo ex Rhythmico ſtylo qui obſervatur hic illic in cap.* 5. *ſequi potius videtur, ut qui illud compoſuit, idem omnino præcedentia compoſuerit; quam contra.*

g Sigilbertum *epiſcopum tempore* B. Altmanni *fuiſſe in Auſtria comperit Hanſizius in* Altmanno *pag.* 267. *ſed, ut ibidem teſtatur, nondum ſatis ſibi notum. Pezius hoc loco non* Sigilbertum *legit; ſed* Sigiberch; *quod auget tenebras, quas ego me fateor nondum poſſe diſcutere.*

h *Forte* S. Annonem *indicat archiepiſcopum Colonienſem, ſecula* 31. *ſuſcipiente celeberrimum, cujus Acta refert Surius ad diem* 4. *Decembris.*

i *Numerum hoc biographus præmiſerat in Prologo.*

k Anno MXCIII. *Deſunt hæc in editione Peziana. Vide mox litteram* m.

l Hartmannus, cujus ſuperius *&c. Nuſquam* Hartmanni *ſupra mentionem facit auctor, præterquam num.* 8. *Erge idem ubique Hartmannus eſt; qui proinde poſt calamitatem cœnobii S. Nicolai, cujus fuerat Præpoſitus, & poſt obitum Rudolfi imperatoris, cujus egerat ſacellanum, ad inſtitutum S. Benedicti tranſiit.* E

m In monaſterio S. Blaſii. *De hac re ita Bertholdus Conſtantienſis in Chronico ad annum* 1094. In Nigra ſylva, in loco qui da S. Blaſio cognominatur, monaſterium in honorem ejuſdem Sancti a fundamentis cœpit ædificari 111. Idus Septembris ... Ipſa quoque die inceptionis hujuſmodi ædificationis dominus Otto, venerabilis abbas, ejuſdem loci Priorem, dominum Hartmannum, in Orientale regnum... cum aliis confratribus ſuis direxit, ad novam abbatiam in epiſcopatu Patavienſi, in loco, qui Cotcwich dicitur, inſtituendum, *&c. Hinc patet primo, reſte notandum eſſe mox aſſignatum in Actis hoc numero annum* MXCIII. *patet præterea, errare Bucelinum Germaniæ ſacræ par.* 1. *pag.* 202. *cum ait, Hartmannum ex Priore cœnobii S. Blaſii Admontenſis (quod eſt in Styria, non in Nigra ſilva) deſignatum fuiſſe primum cœnobii Gottwicenſis abbatem.* F

n In regali abbatia Campidoncnſi, *quæ uſque adeo excellit apud Suevos, ut cenſeatur facile princeps in Germania. Deſcribitur a Bruſchio Monaſteriorum Germaniæ centuria prima, a fol.* 25. *a Carolo Stengelio in Monaſteriologia. Abbatum ſeries eſt apud eumdem Bruſchium a fol.* 28. *apud Bucelinum Germaniæ ſacræ par.* 2. *pag.* 20. *ac tandem apud Franciſcum Petrum in Suevia eccleſiaſtica pag.* 228. *ſed in ea uſquam apparet Hartmannus hic noſter.*

o *Itaque reſertur in catalogo abbatum cœnobii SS. Udalrici & Afræ apud Bruſchium citatum fol.* 137. *Bucelinum Germaniæ ſacræ par.* 2. *pag.* 90. *Khamnium Hierarchiæ Auguſtanæ par.* 3. *pag.* 31. *ſed omnes iſti præfecturam ejus illam ordiuntur anno* 1094. *fiunt* 1096. *quæ & alia ibidem notata non videntur cum hac hiſtoria noſtra conſiſtere. Sed enim hæc & quæ ſequuntur, minus ad* B. Altmannum *pertinent, quam ad monaſterium*

A *Gotwicenſe: ad hujus proinde Annaliſtam (quiſquis eſt) emendanda remittimus.*

EX IMPRESS. p *Hic deſinit in exemplari noſtro narratio prima Vitæ: nam quæ continuo in eodem ſubjunguntur: His itaque explicitis, redeundum arbitror &c. non ſunt hujus auctoris; ſed alterius qui Vitam ſecundam compoſuit; in qua legi poſſunt iiſdem omnino verbis a num. 54. uſque ad finem. In editione prima Vitæ Peziana proirabitur eadem Vita per duos numeros, quos hic uncinis inclusos adjuto; ſive ejuſdem ſint ſcriptoris additamentum, ſive diverſi; de qua re dictum eſt in Commentario num. 15.*

q Chadehoch, *idem, qui* Cholhochus, *cui Vita in principio dedicatur.*

r *Anno videlicet Chriſti, ſecundum Peziani catalogi calculos,* 1155.

VITA ALTERA

Auctore incerto, ſed Gotwicenſi, ex editione Tengnagelii, collata cum Ms. Patavienſi, & cum editione Hieronymi Pezii.

B

PROLOGUS AUCTORIS.

Altmanni miracula.

COnditor ac gubernator rerum univerſarum, de quo Scripture teſtatur, quod præcipit ſoli, & non oritur; & claudit ſtellas quaſi ſub ſignaculo; ipſe ad temperandam hujus noctis caliginem, quæ noſtris temporibus profundior inhorruit, ea luminaria, quæ poſuit in firmamento, ut lucsant ſuper terram, nonnumquam clarius effulgere; & quæ dudum ſibi tantum interluxerunt [b], cum jocunditate etiam hominibus clementer facit innoteſcere. Inter quæ ego non immerito numerarim B. Altmannum, Patavienſis eccleſiæ venerandum antiſtitem; qui poſt occaſum hujus mortalis vitæ inter ſidera cæli collocatus, tam crebro nobis *a* deſuper novis micat ſplendore; videlicet in virtutibus & ſignis, quæ per eum operatur mirabilis in Sanctis ſuis Deus: ut non incongrue ad eum B. Job dixiſſe judicem; cum te conſumptum putaveris, orieris, ut lucifer. Ad ejus enim merita declaranda ſugiunt dæmones, paralytici curantur, illuminantur cæci, contracti reſtituuntur, & variarum pelluntur damna incommoditatum. Eriſne ergo, præſens ætas, adeo cæca, ut tanti luminis claritas, quo Deus illuſtrat & mirificat Sanctum ſuum, ingratos oculos tuos non perſtringat? Non conterreat? Non ed is attendere faciat? Dixerit huiuſque generatio prava & exaſperans: Signa noſtra noſtra non vidimus; jam non eſt prapheta, Eu, qui ſacit nobiſcum ſignum in bonum & conſolatur nos per merita Famuli ſui, innovat ſigna & immutat mirabilia uſque ad diem hanc.

b al. jamo luxerunt

C

Ex vita ſanctitate debitare non ſinens.

2 Ergone dubitabis de Viro hoc, o incredule, quod ipſe non introierit in potentias Domini, qui tam potenter adeſſe non tardat ſupplicibus ſuis? Non quidem audis vocem, umbram non vides, manum non ſentis, ut quondam in Apoſtolis ægri audiebant, videbant, & ſentiebant: & tamen ſentis beneficia, & ed invocationem ejus priſtina gaudes incolumitate. Crede igitur, apud Deum vivere, & apud eum plurimum poſſe, quem tibi tua ſanitas probat etiam invisibiliter aſſiſſe. Proinde crede Sanctum, pradica D probatum, qui jam non ſe, ſed quem Deus commendat: qui jam non de ſe ipſo teſtimonium dicit; ſed cui dant teſtimonium tres qui ſunt in cælo, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Itaque ſi Isproſi, qui habitabant in porta Samariæ, ſemeteipſos arguunt, ſi diem boni nuntii taceant civitati; multo magis nos arguendi & incredulitatis etque ingratitudinis peccato erimus notandi, ſi Eccleſiæ Dei tantas Dei laudes, tante hujus Sancti præconia, tantum apud nos repoſitum theſaurum invideamus vel abſcondamus.

Hoc Vita quomodo & ante ſit compoſita.

3 Conabor quamobrem veſtris victus & adjutus precibus, reverendi domini & Fretres, ſcribere aliquid de vita & miraculis tanti Pontificis, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ, verbis, quæ mihi nulla eſt, & quam ego cum Apoſtolo ſtultitiam novi fore apud Deum; ſed ſermone ſimplici & pio proponam lectori, quidquid ex antiquioribus quibuſdam ſcriptis *b*, recentiquæ memoria vos filii veritatis indicaveritis & aſtruxeritis. Scribere autem quæ ad rem non pertinent, & amplificandi cauſa a narratione longius digredi, nec vos petitis, nec ego ſpondeo. Spondeo vero ſi E quid in his ſcriptis corrigendum, mutandum, aut tollendum æſtimaveritis, id æquum mihi non turbare animum: quippe qui nec amicis, quorum oculi non ſunt columbarum, ſed aquilarum, hæc carpenda nego; pro quibus nullam quæro gloriam; ſed tantum vobis debitam exhibere obedientiam, & ejus de quo ſcribimus, apud Deum intercelſionem & miſericordiam.

b

ANNOTATA.

a *Ex hoc & aliis pluribus locis colligimus, biographum hunc fuiſſe Gotwicenſem. Vide mox iterum num. 2. in fine, ubi Beati corpus appellat* tantum APUD NOS *repoſitum theſaurum.*

b Ex antiquioribus quibuſdam ſcriptis; *hoc eſt ex Vita prima. Conſule Comment. n. 19.*

CAPUT I.

Beati natales & geſta ante epiſcopatum, diu prædictum, ac tandem collatum.

F

Beati patria, nobilitas, educatio, humilitas.

BEatus igitur Altmannus de gente Saxonum oriundus; nihil tamen ferum, aut ſaxeum ab illa didicerat natione; ſed tamquam gemme pretioſiſſima, quæ ex auro fulgentior nitet, ſic ille claris parentibus in omni bonitate & honeſtate clarior effulſit. Qui liberalibus traditus ſtudiis, eo intus aſpirante & docente qui docet hominem ſcientiam, tam divinis quam philoſophicis elegantiſſime inſtituitus eſt diſciplinis. Et licet nonnullos ſcientia hæc inflet; hunc tamen Virum illa non inflabat; ſed ornabat, ſed commendabat. Longe fuit & alter ab his, qui plus ſapiunt, quam oportet ſapere; qui faſtu ſcientiæ ſuæ ſpernunt ſimplices & conculcant humiles. Alioqui niſi humilibus aſſiſſet, & nequaquam alta tapuiſſet, quomodo intraſſet in eum Spiritus ſanctus illa, qui ſacrarum ſcientiarum Dominus eſt; ſum non requieſcat niſi ſuper humilem & quietum & tremtem verba ſua? Unde etiam ſecundum ajus ſententiam qui dixit, quod humilem ſpiritu ſequitur gloria, dignus habitus eſt exaltari, qui tam prudenter apud ſe didicerat humiliari,

5 In

A *dignitates autem epiſcoporum.*

5 In eccleſia ergo, quæ dicitur Paderbrunne, non ſolum canonicus, verum etiam ad regimen ſcholarum delectus & multis annis adſtrictus eſt. Creſcente vero tanti Viri fama, conſequenter crevit & gloriæ. Quare in ille nobili eccleſia Aquiſgrani, quæ longa jam antiquitate, ſede Teutonici decoratur regni, canonicorum præpoſitus meruit ſublimari. Eo quoque in tempore in palatio Heinrici tertii imperatoris in rebus agendis fidelis & prudens inventus eſt. Puto, quod tunc experiebatur Deus in Famulo ſuo, an dignus futurus eſſet, cui, quod majus erat, crederetur, ſi in eo, quod minimum eſt, fidelem comprobaſſet. Defuncto itaque imperatore, in ipſo etiam probatu fidelitas defuncta non eſt, quam infatigabiliter ſervavit Agneti imperatrici inter turbines ſæculum diverſorum, quibus tunc miſerabiliter confundebatur regnum & ſacerdotium.

peregrinatio Hieroſolymitana.

6 Eu tempeſtatu nonnulli nobilium, amore ac deſiderio Hieruſalem cæleſtis, quæ ſurſum eſt, & quæ libera eſt, & eſt mater noſtra, hanc terrenam Hieruſalem, in qua Redemptor humani generis opus ſaluris noſtræ, quod dedit ei Pater ut

B faceret, miſericorditer conſummavit, aggreſſi ſunt jovifero, & exemplo ſanctarum mulierum quæ quondam venerunt cum aromatibus, etiam ipſi cum odoramentis votorum ac precum ſuarum locum adire & videre, in quo poſitus erat Dominus. Quis opineri audeat, diverſarum civitatum pontifices, viros prudentie ac nobilitatu inſignes, immmos honores, patriam, cognatos, dignitaſque contempſiſſe pro quadam vulgari opinione, quaſi dies extremi inſtaret judicii; eo quod Paſcha illo in anno celebrandum occurriſſet * vi. Kal. Aprilis, quo videlicet inſcribitur Reſurrectio Chriſti *a*? Ego magis putaverim, pia devotione permotos, aut crebreſcentibus undique malis conturbatos laborem hujus peregrinationis arripuiſſe: & quod decebat ſapientes & religioſos, dies malos potius inſumere voluiſſe in reddendis votis Domino Deo ſuo, quam ſine fructu omni in talium temporum periculo converſari. Fuerunt in hac multitudine viri præcipui; Sifridus Moguntienſis archiepiſcopus, & Guntherus Babenbergenſis epiſcopus, & cum eis viri nominati tam clerici quam laici. His quoque S. Altmannus cum pluribus honoratis de palatio comes adjunctus eſt.

** al. occurrit*

a

C *multimoda mala;*

7 Igitur ingreſſi itur propoſitum, inciderunt in latrones; inimici namque Crucis Chriſti, eorum cooperatores & ſocii de quibus David conqueritur: In via hac, qua ambulabam, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, inſidiis eos circumvenientes, complures eorum deſpoliaverunt, vulneraverunt & peremerunt. Docemur certe hic, non modo deſcendentes ab Hieruſalem in Jericho pericola pati latronum; verum nihilo minus aſcendentes ab Jericho, id eſt, ab hoc mundo in Hieruſalem, non ſolum inviſibilium, ſed etiam viſibilium inſidias ſuſtinere inimicorum. Utrorumque inſidias & laqueos conſiderans Sanctus, confitetur, & dicit: Oculi mei ſemper ad Dominum; quoniam ipſe evellet de laqueo pedes meos. Et iterum de Domino dicit: Ipſe liberavit me de laqueo venantium, & a verbo aſpero. At viri virtutis, quorum erat in timore Domini fiducia fortitudinis, rebus adverſis fortiores, per damna & ludibria atque verbera, quibus eos crudeliter & multipliciter affecit ſæva barbaries, tandem Hieroſolymam pervenerunt; ubi reddentes Deo vota, quæ diſtinxerant labia ſua, & viſitatis debita

D *ex 1m. PARALIP.*

veneratione locis, in quibus Dominus & Salvator noſter in terre vitus eſt & cum hominibus converſatus eſt, & præcipue loco paſſionis ejus & reſurrectionis atque in cælos aſcenſionis; quia non habebant ibi manentem civitatem, ſed futuram inquirebant, patriam, quam liquerant, reviſeru, & exinde ad patriam cæleſtem tranſmigrare communibus votis optaverunt.

reditus, & exultus ad ſedem Patavienſem.

8 Jo Pannoniam vero pervenientus, cum in caſtro, quod noſtru lingua Wizzeburch appellatur, demoraretur; Guntherus, venerabilis epiſcopus de hoc ſeculo migravit ad Dominum, auditurus, ut ſperamus, illud Euge ſerve bone *, qui pro apportato & multiplicato talento vocatur intus in gaudium Domini ſui. Defungitur eodem tempore etiam Egelbertus, Patavienſis epiſcopus, illis admiſtus in cælis, quorum dignitate adornatus eſt in terris. Poſt cujus exceſſum, colleto invicem conſilio, favente Agnete imperatrice, nec minus regni optimatibus, omnium pari conniventia, B. Altmannus in locum defuncti in Patavienſi ſede epiſcopus denominatus eſt. Applaudit clerus, populus congaudet, & nemine diſſentiente, hunc pontificalibus inſulis digniſſimum approbant, quem decus generis, vitæ ſanctitas, ſanitas doctrinæ, & teſtimonium commendaret famæ inviolatæ. Mittuntur proinde in obviam viri honoreti, qui virgam paſtorulem & annulum pontificalem electo in Pannoniam deferant, ac talibus inſignibus, quid de eo ſuperna ordinaverit diſpoſitio, fideliter atteſtentur.

** al. ſervi bone*

E

quam evocatio cantinuo ſequitur, &c. ſuavis, circumſpecta.

9 Vocatus ergo a Deo, tamquam Aaron; non ipſe ſibi ſumens honorem, nec inſtar multorum fugientem inſequens, aut reclamantem obſequiis deliniens, ab ovibus ſibi commendatis cum maximo tripudio acceptus & poſt modicum a reverendo archiepiſcopo Gebehardo debita benedictione conſecratus, a Spiritu teſtimonium reddente ſpiritui noſtro quia filii Dei ſumus, teſtimonium accepit, quod vatu ſit ipſe filius cui ſanctus Pater efficaciter imprecatus eſt dicens: Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus: & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Directus eſt in eo ub illo die & deinceps Spiritus Domini. Jam exhinc totus ſuccenditur in amorem Dei; & illius refectus viſione, minus de reliquo reſpexit in vanitates & inſanias falſas; conſtans in jejuniis, in

F vigiliis perſeverans; creber in orationibus, laborabat per ſingulas noctes in gemitu ſuo, & lacrymis ſtratum ſuum rigabat; abſcondebat eleemoſynam in ſinu pauperum, ut ipſa oraret pro eo, cum illa orare minus potuiſſet. Et hæc quidem agebat in abſcondito, ut Patur ſuus qui videt in abſcondito, redderet ei.

quæ ipſe eadem humilitate premebat,

10 Sed quoniam acceperat ab Apoſtolo, providere ſe debere bone non ſolum coram Deo, verum etium coram omnibus hominibus; quod a primæva ætate decretum ſibi fuerat, optimis foris ornabatur moribus, quales idem docere videtur Apoſtolus, cum ſive Timotheum, ſive Titum inſtruit, dicens: Oportet autem epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ſobrium, prudentem, pudicum, hoſpitalem, benignum, modeſtum, & amplectentem eum, qui ſecundum ſanam doctrinam eſt, fidelem ſermonem. Et tamen in omnibus his ad exemplum B. Job, non vidit ſolem, cum fulgeret deſuper, nec lunam incedentem clare; quia, ut B. Gregorii verbis utar, Cum opus ſuum etiam aliis exemplorum lucem tribueret, ad præſumptionis gloriam Vir ſanctus illud non attendit; ſed, dum

pro

A pro eo extolli timuit, ab intuenda eo oculos mentis avertit? (per solem quippe fulgor boni operis, & per lunam opinio intelligitur bonæ operationis.) Nam, sicut luna illustrationem a radio solis accepit; ita fama a bono opere vires & favoris gratiam, quasi claritatem luminis, aspergit. Sanctus ergo Vir, quem nec opus manifestum, nec fama laudabilis extulit, nec solem fulgentem deluper, vel lunam incedentem clare vidit.

ex impressis.

at miserabilis Dei illæ probat?

11 Porro cum nemo accendat lucernam, & ponat eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt, placuit invisibili & soli Deo, qui lucem habitat inaccessibilem, Lucernam hanc, quam ipse Pater luminum accenderat, ut luceret coram hominibus, & viderent opera ejus bona, & glorificarent Deum suo testimonio his, qui tantum vident in facie, & cor intuere nequeunt, amplius, quam innotuerat, innotescere & manifestare: manifestare autem sic:

Erat in civitate Pataviensi femina quædam, cujus filia unica plaga lepræ percussa est. Cui tæpius oranti & salutem filiæ a Domino suppliciter postulanti, revelatum est in somnis, si de ablutione manuum B. Altmanni post Sacramenta Missarum fluam perungeret, pristinæ sanitati redderetur. Quod dum illa fideliter fecisset, sanata est filia ejus ex illa hora. Quid minus habere videtur Sanctus iste, ab illo magno propheta Eliseo, qui lepram Naaman Syri curandam docuit in Jordane? Ille septies lavandum jussit lavari; hæc semel lota secundo lavari non egit; quia sanitatem illico ensit, quam optavit.

B

Episcopum bonæ famæ illum prædicavit, qui post Christum futurus erat, & adhuc?

12 Nec hoc solo miraculo Dominus declaravit, cujus apud eum meriti dilectus Famulus fuerit; quin etiam per antecedentes prophetias jam dudum præsignaverat, quid post plures annos futurus erat. In annis enim adolescentiæ constituto, cum simul essent ipse, & Gebhardus, cujus suprà meminimus, & Albero, postmodum Wirzeburgensis episcopus, accidit, ut super marginem fontis alicujus panem comesturi considerent. Inter mutua colloquia, quibus pauperem mensam condiebant, meliora de se sperare & quodam occulto ac præsago spiritu prædicere adorti sunt. Atque Gebhardus: Ego in Salzpurgensi ecclesia episcopus futurus sum. Albero vero: Et ego, inquit, in Wirzpurgensi cathedra præsidebo. At Altmannus: Et ego Pataviensem sedem episcopus gubernabo. Verissimum hoc rerum probavit eventus: singuli namque in ecclesiis, quas sibi delegerant, sublimati, de infructuosis arboribus ab ipso, qui plantaverat eos in domo tua, inveniebantur, reddiderunt fructum temporibus suis: singula quippe monasteria in suis constituerunt episcopis, & sepultura sua illustraverunt: Gebhardus namque in Admuntensi; Albero vero in Lambacensi; Altmannus in Kotwicensi monasterio requiescit in Domino.

C

quomodo in judicio a Deo tractandi?

13 Corpora quidem illorum illic in pace sepulta sunt; sed vivent nomina eorum in æternum. Quomodo non viverent, quæ in libro vitæ adscripta tenentur? cum vere ex illis fuerint, quibus Dominus repromittit; & non delebo, inquiens, nomina eorum de libro vitæ? Sunt, qui vocant nomina sua in terris suis, nec tamen cognoscuntur ex nomine; quia deleti sunt de libro viventium, & cum justis nequaquam conscribuntur. Unde & districtus Judex dicturus est eis in illa tremenda separatione bonorum & malorum: Discedite a me maledicti in ignem æternum; quia non novi vos. Horum, secundum sanctum David, perit memoria cum sonitu: aut, si qua est, hæc non in benedictione, sed in maledictione est. Numquid enim parum erat illis, molestos esse hominibus; quia molesti erant & Deo; sicut de similibus eorum testatus est Isajas? Et ideo longe est ab eis, quod de dilecto Deo & hominibus dicitur: Cujus memoria in benedictione est.

D

14 Attendite, quæso, pontifices seculi nostri, quæ vobis memoria succedas: non de constructione ecclesiarum; sed castellorum, quæ vos in excelsis & præruptis montibus, pauperum sudore & viduarum minutis instauratis. Ad quid autem? nisi ut abinde pellantur homines; non dæmones: ut ibi vincti gemant in ergastulis, deficiant in suppliciis; ut ibi peccatores non convertantur, sed puniantur: puniantur non ad peccatorum veniam; sed ad vestræ injuriæ vindictam. Vos Sancti Domini, ministri Dei nostri, de quibus nobis sermo est, tanquam consilio instruxistis monasteria de oblationibus fidelium & rebus ecclesiarum, unde abiguntur dæmones, & ubi recipiuntur pauperes, conversantur peccatores, & sanctæ simplicitatis ac beatæ paupertatis religio conservatur: ubi die ac nocte non tacebant laudare nomen Domini, quos a solis ortu & occasu, ab aquilone & mari, ex omnibus populis & linguis, ex omni ætate & conditione, sexu & natione congregavit ad glorificandum se, qui de servientibus sibi omnibus facit cor unum & animam unam.

E

15 Et vos licet tempus vestrum requiescatis, ut semper optastis; & requiescatis a laboribus vestris; haud tamen crediderim, spiritus vestros deesse locis, quæ viventes sancta devotione construxistis & dilexistis. Credo, vos adesse cunctis illic degentibus; astare videlicet orantibus, lucturrere laborantibus, lapsos allevare, & vota singulorum in conspectu divinæ majestatis promovere. Putaverim, vos cum Domino de cælo prospicere, ut videatis, si est intelligens, aut requirens Deum; & si quem inveneritis negotia agentem, & mentiri Deo in votis suis, & claudicare a semitis Domini, reor, vos illico cum angelis pacis amare flere, & querelam gemitus coram facie Domini pro eo, vel contra eum, qui ejusmodi est, medullitus deponere. Attendendum quapropter est, Fratres & domini, qua disciplina reverentiave vobis conversandum sit, inter quos, cum sanctis angelis isti Patres, & patroni vestri [a] adsint, discurrant, & vestræ [b] saluti indesinenter invigilant, ne quid irreligiosum, vel indecens, vel incorrectum reperiatur, quod eos contristet, aut elongetur.

F

[a] al. nostri. [b] al. nostræ.

Sed redeundum jam ad narrationem est: non enim doctoris apud vos vicem gero, sed narratoris, earum tantum rerum, quas vos scriptis docueratis [c], aut voce viva.

[c] al. docuerat.

ANNOTATA.

a *Vide annotata ad priorem Vitam cap.* 1. *litt.* f, g, h, i.

CAPUT II.

Duo cœnobia ab illo fundata; tria reformata; eliminata sacerdotum incontinentia, & amissus propterea episcopatus.

1 Taque beatus Dei Famulus quotidie cum Propheta adjiciens ad laudem Domini opera Dei;

non

A non ſuis meritis, ſed divinæ attribuit miſericordiæ, dicens cum Pſalmiſta: Non nobis Domine, non nobis; ſed nomini tuo da gloriam: & cum Apoſtolo: Gratia Dei ſum id, quod ſum. Ut autem non fallaciter ſubſequeretur: Et gratia ejus in me vacua non fuit; ædificavit Vir ſanctus in ſuburbio Papienſi in honore S. Nicolai eccleſiam ſuper littus Oeni fluminis, pluribus eam ditans rebus & poſſeſſionibus. Præfecit autem illic Harmannum Præpoſitum, virum ſapientia & facundia commendabilem, qui Rudolpho regi chariſſimus, etiam Urbano Papæ, ſuiſque ſucceſſoribus notiſſimus fuit. Hic, ut religioſus erat ipſa, ſic religioſos clericos & laicos[a] undecumque colligens, communem eos vitam ducere ſub regula S. Auguſtini verbis & exemplis diligenter inſtituit.

Condit Ædem nomini ſ. nobium S. Nicolai;

Et monachos

57 His ita peractis, indefeſſus Chriſti Miniſter manum ſuam miſit ad fortiora; vere fortiora, quia longe plus affert difficultatis ac laboris radicatas & inveteratas avellere pravitates, quam bonas a primordio inſerere diſciplinas. Ergo, quia nomen ipſum epiſcopi, Eccleſiæ Dei eum ſuperintendere admonebat, conſideravit agrum & vineam, quam ſibi locaverat Dominus; &, ecce, totam repleverant urticæ, & operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ, & maceria ſpidum deſtructa erat. Sed quas puas quidem ego dicam urticas & ſpinas? Utique in corde negligentium pruritia terrena deſideria & punctiones vitiorum. Et quam maceriam? Certe diſciplinam patrum, quæ in corde pravorum lapſa jacebat. Unde totum hoc? Quia dormiebant homines, & venit inimicus homo & ſuperſeminavit zizania in agro, quem Pater familias optimus optimo ſeverat ſemine. Homines prælatos eccleſiarum accipe, quorum torpor & ſomnolentia inimico homini, id eſt, diabolo, fiduciam præſtat & locum ſeminandi in agro Domini ſemen ſuum. Ager autem univerſalis eſt mundus. Sed ad eum non nobis eſt ſermo. Agrum vel vineam, quodlibet intelliga monaſterium: agros plures vel vineas, plura monaſteria. In his vitia invaleſcentia lætam tunc temporis ſtrangulabant frugem, ſanctam dico religionem. In his vitia vera converſa fuerat in amaritudinem. Ego ſum, ait Chriſtus, vitis vera. Iſte dulcis & rectus Dominus, nonne convertitur in amaritudinem ei, qui horret, quæ ſunt recta, quæ ſancta, quæ pudica, quæ bonæ famæ, quæ virtutis, quæ diſtrictionis? Nonne amarum judicat Chriſtum, qui tenuis guſtare & videre, quam ſuavis ſit ille?

Et ſpinas

Et maceriam

Quæ mores depravat

18 Sic ſa habente agro, vel vinea Domini, non credes, Virum Domini ab imo pectore ingemuiſſe ad Dominum & dixiſſe: Ut quid operatur agricola? deſtruxiſti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam. Exterminavit eam aper de ſylva, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam, Deus virtutum convertere; reſpice de cælo, & veni, & viſita vineam iſtam. Dicit vero mihi Unicus tuus: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cæleſtis, eradicabitur. En quanta ſubcraverunt, quæ tu non plantaſti, o Pater? Numquid conſtituiſti me, ut evellam, & deſtruam, & diſſipem, & diſperdam? Aggrediar ſpinas iſtas ſe invicem complectentes: una enim adhæret uni, ut ne ſpiraculum tranſeat per eas. An quia tu dicis nobis ſervis tuis, ut ſinamus utraque creſcere uſque ad meſſem, rem tam arduam, tamque difficilem diſſimulabo? Siquidem non ignoro, Eccleſiaſte docente, quod qui tranſfert lapides (graves ſcilicet ac duros pravorum mores) affligetur in eis. Et, qui ſcindit ligna (id eſt, pertinacium corda) vulnerabitur ab eis. Ergo, ſi concedis, creſcant utraque.

D

EX IMPRESS. *conſortes*

19 Sed quid agemus, qui ſpinas creſcere cernimus, & triticum ſuffocari? Solicitus quidem ea, ne forte colligentes zizania, eradicemus ſimul & triticum. Sed non eſt labor in diſcernendo, triticum ſit, an zizania: manifeſta ſunt ſcandala hæc; non egent accuſatoras etiam ſine teſte conſtant. Publica fama; imo infamia clamat. Nonne hic clamor jam dudum aſcendit ad te? Egn tuus qualiſcumque vicarius deſcendi ad eos, & video quod ſic cuncta opere compleverunt. Non invenio illic ſaltem Decalogum præceptorum tuorum, cujus reſpectu parcere debeam, qui parcere mallem. Tuo igitur fretus auxilio, & Apoſtoli tui conſilio, auferam malum de domibus tuis, quas docet ſanctitudo. Et ſi quid ex hoc triſtius occurrerit, verbis Doctoris tui conſolabor, qui ait: Infidelia ſi dilexit, diligendat?

20 Igitur peſtilentes quoſque & corruptos & abominabiles factos in ſtudiis ſuis, de ſanctis locis undique proturbat; providens vica illorum religioſos tam prælatos, quam diſcipulos. Inde jam reſtnrere religio; inde ſuava redolena redire ſanctitatis opinio; inde reverentia exhiberi ſervis Chriſti. Hoc tam feliei auſu ſolicita Cultoeis innovata ſunt novalia cœnobiorum, & ſeges fœcundior ſurrexit; quoniam infructuoſum fuiſſet ſerere ſuper ſpinas. Hinc jam domus ſancti Floriani martyris fructifics vit ſuavitatem odoria, & flores ejus, fructus bonoria & boneſtatis. Sic Cœnobium ſancti Hippolyti ſcholarum ſtudiis uſque nunc inſigne: ſic monaſterium ſancti Agapiti martyris in Cbremiſmunſter: quia Dominus dedit benignitatem, dederunt & ipſa fructum ſuum.

vis reformat monaſt. Floriani SS. Hippolyti, & Agapiti

E

a fundat nobium Ostrovitaſa

21 Quemadmodum vero de Abram ſcriptum eſt, quod arat vadens, & ultra progrediens ad meridiem: ſic & in ſancto hoc Viro videre fuit; eo quod & ipſe filius eſſet Abrahæ. Non ſuffecit novum cœnobium inſtituiſſe, inſtituta correxiſſe; adhuc progreditur ad opus excelſum; in monta excelſo conſtruere videlicet baſilicam magnificam ſanctæ Dei Genitrici ac ſemper Virgini Mariæ. Nam cum quadam die in villa, quæ Moutaro dicitur, reſideret, attendit eminus montem, vicinis montibus non contignum, quem vulgus Kotwich appellabat. Villua eſt mona ille amœnus & ad habitandum ſatia idoneus. Cujus qualitatem cum ab incolis didiciſſet, mulam ſuam repenta ſterni jubet, & multa turba comitatus, ſtricto quodam & prærupto ealle montem aſcendit, ſuo inſtruens aſcenſu, quod tantum per arduas & anguſtaa ſemitaa mandatorum Dei de terria iiur ad aſtra. Luſtraio itaque monte toto, dum cerneret locum ſpatioſum & ad conſtruendum monaſterium aptiſſimum, fiao ſtatim tentorio, ſilvam, quæ condenſa illic ſuccreverat, ſuccidi, & oratorium præcepit inchoari.

F

22 Cumque adhuc ambiguus penderet, cui Sanctorum potiſſimum attitularetur, pro diverſis votis & effecto, diverſia diverſa conſulentibus, contigit ſupervenire nuntium, a ducibus Boemiorum tranſmiſſum. Ferebat iſte tabulam quamdam Epiſcopo, quæ pro munere digne offerretur tanto Viro; in qua cernebatur imago beatæ Virginis Mariæ Græco opere mirabiliter expreſſa, merito in eadem eccleſia adhuc conſervata, & perpetuo conſervanda. Hanc Deo amabilis Pontifex pia veneratione deoſculans, quaſi divino commonitus oraculo, locum protinus aſſignavit eidem gloriosiſſimæ Dei Genitrici Mariæ. Cumque opus baſi-

& B. V. Mariæ ve. nine dedicat.

lic-æ

EX IMPRESSIS.

A hæc proſpere conſummaſſet, atque celebriter dedicaſſet; providit larga benevolentia poſſeſſiones inibi habitaturus, Pruvidit quoque ornamenta divinis congrua miniſteriis. Quibus rite peractis, collectis in unum viris religiosis, & præpoſito eis viro prudente Ottone *, ſub Regula B. Auguſtini vitam eos ducere juſſit ſpiritalem.

* al. Utone & Ottone

Fremente cum ſuis dentibus, & tem everte ſat agen te.

23 Subit nunc animum, quod cantatur in Pſalmo: Peccator videbit, & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet. Quid viderat peccator hic, ut iraſceretur, fremeret, & tabeſceret? Haud dubium; quod diſpergentis res ſuas in pauperes juſtitia ejus manet in ſeculum ſeculi; & quod cornu ejus exaltabitur in gloria. Sic nimirum in hoc Dei Famulo malignus hoſtis vidit, quod invidit. Vidit, ejus

* al. conversionem

apud Deum cumulati merita; vidit ejus occupata otia multorum proficere ſalutt & converſationi *. Struit ergo inſidias, & opponit impedimenta, quibus irretitum ab iſtis oporteat deſiſtere, quæ tantorum profectui dolet prodeſſe. Conjectis itaque utitur inſtrumentis, & per membra ſua efficiendum non dubitat, quod per ſe efficere minus ſperat. Quo veto ordine, explicandum ſupereſt.

Prætactatio rum decreti Pontificii contra presbyteros & ſegetes:

B 24 Fuit eo tempore per univerſum fere regnum Teutonicum grave ſcandalum & communis querela de incontinentia ſacerdotum: neque enim occulta latebat; ſed frons meretricis facta erat eis, & erubeſcere erubeſcebant. Delata eſt res ad aures Romani Pontificis; viſumque, ut decretalibus epiſtolis tantam enormitatem argueret & prohiberet. Annuunt & congratulantur epiſcopi; & pro poſſe, ſalutaribus mandatis cooperantur. Quam ob rem B. Altmannus, collecto Fratrum concilio in Patavienſi ſede, literas ſuper hac re ad ſe directas recitari jubet, obſecrans & exhortans, ne gravis judicetur pudicitia, quæ ſpecialis apud Deum remuneratur corona: quæ, cum omnis fidelis animæ inſignis ſit ornatus, eos tamen permaxime debet adornare; qui tanctam & immaculatam hoſtiam Corporis & Sanguinis Chriſti pro univerſis nobis divinæ offerre debent majeſtati. Quid plura? Pluribus verbis bonus Pater & prudens Doctor tantæ virtutis & tam amplectendæ puritatis ſuadet amorem; ſed non perſuadet. Tuentur ſe illi antiquitate temporum & auctoritate anteceſſorum ſuorum: quorum neminem in hujuſmodi ſeverum tulerint & violentum. Reſpon-

C det Servus Chriſti, ſe quoque ab his velle quieſcere, ſi mandatum Domini Papæ indulgeat. Nunc autem timere ſe ſibi, timere illis; pro eo quod ſcriptum ſit, non ſolum eos, qui faciunt; ſed & qui conſentiunt facientibus, dignos eſſe morte. Nihil ergo proficiens, ſolvit conſeſſum.

hoc enim B. Altmannus ferviſſime exſecutus

25 Sapientioribus autem communicans conſilium & ſecretum commendans, adveniente feſto ſancti Stephani protomartyris, quem illa eccleſia patronum veneratur, eum plurimi de magnatibus ad diem ſolennem convenijſſent, quia juſtus ut leo confidit, coram omni frequentia cleri & populi ambonem conſcendit, & quod Apoſtolicæ indicant literæ, imperterritus enarras. Deinde addit interminationem auctoritatis; ut, qui obſecrationibus noluerunt flecti, frangantur diſtrictione. Illico clamor & furor ab omni parte perſtrepit. Et ſorte impræſentiarum Famulum Dei ſuis ſubitis manibus diſcerpſiſſent, ſi non divina virtus & optimatum præſentium probitas furentibus obſtitiſſet. Regnabat his diebus Heinricus IV. filius imperatoris Heinrici qui cognominatus eſt Pius, admodum puer & abſque frænis diſciplinæ in voluptatibus enutritus. Completum eſt in eo dictum Sapientis, quo vaticinatur dicens: Væ terræ, cujus rex puer eſt. Quid ejus tempore paſſa ſit Eccleſia, quid regnum; quanti paſtores ab ovibus ſuis ſint abacti, humanus ſanguis quantus ſit effuſus, quæ patratæ luxuriæ, incendia, rapinæ, orbem non latet, & ſcriptores temporum non tacuerunt. Ad hunc religionis hoſtem, caſtimoniæque oppugnatorem, ob ſuam tyrannidem a Papa Gregorio VII. excommunicatum, confugiunt miſeri, quibus exhorrnit caſtitas. Apud talem judicem tales accuſatores & tales teſtes merentur audientiam: & Viro Dei crimina deteſtanti affingunt crimina, quibus eum pontificali honore eredunt deveſtire.

D

ab Henrico IV. imputa dicor illos promeruisse, de ſede dejici.

a6 Poterat Vir iſte, ſi coram aſtitiſſet, abbreviato verbo reſpondiſſe pro ſe, quod etiam magiſter ſuus Chriſtus reſpondit pro ſe: Opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me; ſed in humilitate judicium ejus ſublatum eſt, affirmantibus adverſariis, ut quondam de Salvatore Judæis: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Et ſi reſpondiſſet, quod Chriſtus reſpondit ſuis lapidatoribus: Multa bona opera operatus oſtendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?) verum quidem & apertum * dediſſet reſpon-

E

* al. aperte

ſum: ſed apud tales, non latis fuiſſet. Flexus ergo Heinricus, Pataviam hoſtiliter ingreditur, & Herodis vice confundens falſque neſaque, pro libito cuncta peragens, criminoſos quoſque ab Epiſcopo pulſos rebus & dignitatibus ſuis reſtituit. Quo recedente, cum facta crudelia Fratres de S. Nicolao, qui in ſuburbio civitatis conſtituti, Religioſam vitam agebant, pariter deteſtarentur; a fautoribus Heinrici de monaſterio violenter extracti, & virgis publice cæſi, & de finibus illis ſunt ejecti. Subſtantia eorum raptoribus cedit, & eccleſia bonorum cœpit eſſe ſynagoga ſatanæ.

ANNOTATA.

a *Pleraque hic inobſervata prætereo; quia in Vita præcedente ſunt explicata.*

CAPUT III.

Iter Beati Romanum; firmata & aucta dignitas; reditus & eum ſecuta miracula; juſta ſeveritas; miſericordia; liberalitas in eccleſias & cœnobia.

Roma ecclesiæ volenti dignitate, prohibetur miracula, & per Legatos Apoſtolicæ;

PRævalente itaque iniquitate B. Altmannus de ſede ſua propter juſtitiam ejectus, in Saxoniam, patriam ſuam, revertitur. Poſt hæc adit limina Apoſtolorum, & cauſam viæ, & ordinem injuriæ Gregorio Papæ ſeriatim exponit. Et quia ſancti quique verentur omnia opera ſua, epiſcopatum Domino Papæ reſignavit, hoc offenſus ſcrupulo, quod ejus inveſtituram a manu laica receperat. Cumque aliquantiſper eum Papa laſſus requieſceret; die quadam eo in eccleſia poſito & de S. Altmanni reſtitutione cum Cardinalibus conferente; illo vero honorem tanti oneris humiliter recuſante, columba quædam cuncta baſilicæ loca oberrans, tandem ad pauperculum & humilem ſpiritu venit Altmannum; & quaſi diceret: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi; hic habita-

bo,

A bo, quoniam elegi eam, & quod ſequitur: Viduam ejus, id eſt Paravientem eccleſiam legitimo ſponſo viduatam, benedicens benedicam, & pauperes ejus ſaturabo panibus, capiti Antiſtitis inlecti. Cunctis videntibus & intelligentibus ſignum, Papa nil cunctatus, ſoltram de capite ſuo tollens, ejus capiti impoſuit, epiſcopumque ac Romanæ Sedis Legatum conſtituens, cunctum benedictione remiſit in propria; quaſi diceret abeunti: Ecce ego mitto vos, ſicut oves inter lupos; manete in dilectione mea.

ſed, interpoſitio ea ejus cathedram a pſeudo papa pſeudo epiſcopo.

28 Interea ſautores Heinrici IV. Moguntiæ contrahunt concilium; quo præſidente, ipſi viderint. Ibi ſchiſmatici & ab Eccleſia præciſi, Papam Gregorium, virum Catholicum & Patrem univerſalem, Patrem negant, ejuſque ſequaces, ipſi damnati, damnant. Deliberat in his Paſtor Eccleſiæ urbe & armis cedere, puto, rememorans Salvatoris licentiam, quam dixit diſcipulis ſuis: Si perſecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam. Quo facto, Wichpertus quidam, cujus laus non eſt in Pontificum catalogo, Apoſtolicæ Sedi intruditur. Quid dico, intruditur? Propria ambitione invadit, anhelat, & præripit. Abhinc veri paſtores ubique terrarum fœdibus ſuis proturbantur; ſubrogantur vero ſchiſmatici vel Simoniaci. Horum etiam factione Altmannus a grege ſuo fugatur; & Hermannus quidam frater ducis Luitoldi ſubſtituitur. In hoc maledictio in Judam prolata, id eſt, Epiſcopatum ejus accipiat alter, citius completa eſt. Vix enim biennio oves alienas totondit & mulſit, & paſtoris nomen, quod falſo gerebat, eum vita finivit. Dicitur tamen in extremis pœnituiſſe, & epiſcopalia quæque Altmanno epiſcopo reddidiſſe, & abſolutionem anathematis ab eo ſuppliciter requiſiſſe. Succedit huic, pecunia tamen impetrante, Timo, canonicus Wirzpurgenſis, & epiſcopatum uſque ad Aneſim fluvium præda violentus oppreſſit.

pœnit. tantum diuturnos vadum obtinet, in qua tepta Constantiæ ſis perfect.

29 Sanctus vero Præſul, annitente pio principe marchione Luipoldo, hujus Luipoldi, qui hodie principatur, avo *a*, cujus nobilitas, pietas & fidelitas diuſſima uſque nunc conſtat hæreditate, in orientali provincia clerum & populum ſtrenue gubernavit, & inchoato operi in monte Kotwicenſi, a quo eum fraus inimici per ſupradicta impedimenta præpedire tentaverat, devotus invigilavit. In quo loco dum aliquando Miſſarum ſolennia celebraret, & quidam diaconus adventitius & ſiniſtræ famæ, Evangelium lecturus, benedictionem peteret: Epiſcopus diutius intuens benedicendum, ſtolam de collo ejus abſtulit, & alii legere præcepit. Unde patet, quod aliquid de illo revelatione didicerat, quod ceteri neſciebant. Confuſus miſer confuſione, quæ adducit peccatum; non confuſione, quæ gloriam adducit, ad Heinricum pravorum refugium fidens confugit; & volens criminari Epiſcopum & Fratres, eum audientia judicaretur indignus, Deo ulciſcente, peſſima peccatorum morte multatus eſt.

Aqua in vinum ipſi convertitur.

30 Et quia tempora inſtabant periculoſa, & ſchiſma grave increverat, quod prima capita imperii genuerant & ad incrementum quotidie fovebant; placuit Deo, qui conſulere non ceſſat univerſis, ad confirmandam vacillantium fidem, decenti ſigno Famulum ſuum honorare, & Catholicum miniſtrum ſuum fidelibus quibuſque commendare. Præceperat quippe pincernæ ſuo propter arctiorem & ſecretiorem abſtinentiam, aquam ſibi in menſa apponere, &, ne ſciri poſſet, ſpuma cervifiæ operire. Fecit ille quod ſibi imperatum fuerat. Quam cum Vir ſanctus ori admoviſſet, ſenſit vinum, & optimum illud vinum. Putans autem, pincernam ſibi illuſiſſe, tranſgreſſorem valde indignas increpat. Verum ille horrendis juramentis, quod ſibi juſſum fuerat, appoſuiſſe confirmat. Epiſcopus quidem rem celare cupit; ſed pincerna, ſublatum de menſa poculum * quid Epiſcopus biberet, guſtu certius explorat. Et hic poſtmodum in Kotwicenſi monaſterio monachus factus, rem ordine refert, ut ille benedicatur in omnibus, qui ad gloriam Sanctorum ſuorum & ad confirmationem & conſolationem puſillanimorum facit mirabilia magna ſolus.

D EX IMPRESSIS.

* *probbia ſo poculo*

31 Adhuc ad laudem Dei de Famulo Dei aliquid non faſtidientes accipite. Quis enim faſtidiat ſigna tam inſignia, quæ inviſibilium adſtruunt fidem, & probant, Dei non defeciſſe virtutem? Recede, o inſipiens, qui dicis in corde tuo: Non eſt Deus, & qui tanta perfidia inſultans dicens: Ubi eſt Deus tuus? Ecce in ſancto habitat laus Iſrael: in Sancto ſuo, quæ vides, operatur Deus. Si ille non adſit, quid faciet homo? Quid aget pulvis, qui dictum ſibi novit a Domino: Sine me nihil poteſtis facere? Scito ergo, eſſe & adeſſe Deum, qui operatur, quæ operari non poteſt homo. Quod ſi putas, quod hoc operetur homo; vade, & tu fac ſimiliter: impera dæmonibus, & illorum experire obedientiam. Quod ſi reſtiterint; illam venerare, illumque devotus amplectere, in quo Deus & per quem operatur talia. Quare Judæis es deterior? Illi aiebant de Chriſto: Si non eſſet hic homo a Deo, non poterat facere quidquam. Sed tamen audi, & a tua incredulitate convertere. Quandoque aſtabat ſancto altari Epiſcopus venerandus, Miſſas celebraturus: eadit poſt ſe dæmonium horribiliter in eccleſia vociferantem: interrogat, quidnam hoc ſit: indicant aſtantes, hominem ibi atroci dæmona vexari; & vix ligatum a multis teneri: jubet Præſul ad hoſpitium pauperum vere adduci pauperem, & cibum ei in nomine Domini apponi. A quo ſpiritus nequam confeſtim receſſit: & homo ſanus ad propria remeavit.

Demonioſus cum liberatur.

32 Volo adhuc, o incredule, aliquid, quod convincat, Famulo Dei nec prophetiæ ſpiritum defuiſſe, licet ingratum tibi, enarrare. Clericus quidam dæmone plenus, ad eum eſt adductus. Ille continuata oratione acrius inſtans, dæmonem fugavit, ac peccatum, cujus cauſa huic immundo ſpiritui permiſſus fuerat, interdixit. Prædixit, ſi peccatum iteret, quod iteretur in eum continuo peccati ſupplicium, præcipiens, ut in clauſtro cum Fratribus vitæ ſe tradat meliori. Petunt poſt hæc Fratres Epiſcopum, ut eum promoveat in presbyterum. Ait Præſul, hoc illi non expedire. Victus tamen pietate Fratrum, rogata indulget, ſed ſub conteſtatione, quod terribile Dei non evaderet judicium, ſi non caveret interdictum ſibi peccatum. Aliquot igitur annis devitat peccatum, & acceptum bonefle complet officium. Negligens tandem Epiſcopi commina tionem, revertitur miſer ad vomitum ſuum; & eodem momento etiam dæmonem patitur acerrimum.

item alterum ſimul & aurum;

33 Rurſus Vir ſanctus miſerans miſerum, hoſtem conſuetis armis aggreditur, atque triumphat: & ab officio altaris liberatum removet, iterum & iterum de nefando opere ſanatum commonens & prohibens. Qui perterritus pro recenti flagello, aliquanto tempore abſtinet a peccato. Sed, proh dolor! longa rurſus victus conſuetudine, poſt exceſſum Epiſcopi relabitur in peccatum. Ergo ſecundum vocem Domini malignus ſpiritus aſſumens alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, inerat ad peccantem; & crudeliter nocte ac die vexantes,

de quo & futura prædixit;

quæque

A quæque turpia & nefaria ab eo geſta, ore ſuo captivum fateri compellunt. Stringitur ejulans illa vinculis duriorib̃us, conjectus in cuſtodiam hominum, qui cuſtodiam demeruerat angelorum. Tandem in Annuntiatione Dominica, precibus Fratrum a maligno ſpiritu vix ereptus, & poſt triduum oleo ſacro inunctus, & Corpore Chriſti munitus, terribiliter flagellatus, defungitur. Credimus, quod traditi ſatanæ in interitum carnis ſpiritus ſalvus fiat in die Domini.

ex impressis.

Item cuidam, ſenati eorum ſtupro ſenuato & ſpretum

34 Alter etiam quidam clericus peſſimo dæmoni traditus, ita ut vix aliquis ſanus intani manus evaderet, ab Epiſcopo benedictus, & a dæmone liberatus, & priſtinæ ſanitati eſt reſtiturus.

Unus ex Fratribus prolixioribus orationibus & plurimis genuflexionibus inſtanter deditus, uſque ad deſperationem fluxum ſanguinis incurrit. Hinc miſſus ad Epiſcopum, ejus meruit benedictionem, & cum benedictione continuo ſoſpitatem.

Alius item Frater etiam precibus & genuflexionibus ſupra vires intentus, vitalium incidit ruptu-
B ram. Qui ſimiliter benedictione Epiſcopi curatus, ad ſuos cum gaudio revarſus eſt.

Ghriſtiſum ipſi & Ecclſiæ fidem violanti, poſt excommunicationem cariem nem pungitur.

35 Quantum periculum ſit mentiri Spiritui ſancto, primus Paſtor Eccleſiæ ſatis declaravit, cum in Anania & Sapphira peccatum hoc repentina morte caſtigavit. Quia ergo Sanctus iſte, verum ſe Spiritus ſancti præbuerat habitaculum, merito in mentientes ſibi Dominus ulciſcitur, cui etiam Propheta dicit: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Comes quidam partis Heinrici regis venit ad Epiſcopum, cum juramento promittens fidelitatem & famulatum. Conſpexit ille forte agmen cornicum, precatuſque eſt ſibi, dicens, ut, quot cornices cerneret, tot dæmones ejus animam poſſiderent, ſi fidem promiſſam non ſervaret. Sed non multo poſt pœniteus promiſſi, ad Heinricum hoſtem Eccleſiæ redit iple hoſtis. Quem Epiſcopus anathemate cauterizans, probro perfidiæ ſuæ inſignitum, divinæ permittit ultioni. Nec mora; & illa fecit reum. Siquidem inopinate ab hoſtibus circumfuſus, multiſque ſauciatus vulneribus, & truncatus pene femore, quia claudicaverat a promiſſione, in ſignum tranſgreſſionis ſuæ ab eo dia
C ac deinceps claudicavit pede. Miratur qui, an illa in eo completa ſit imprecatio, quam miſer ille imprecatus eſt ſibi? Ego plana non negaverim; qui non ignoro, in plerilque multo tempore dæmonia latuiſſe muta, multoſque deterius a dæmonibus vexari intus, quam ſi diſcerperentur foris.

aliqui perpulſus ante abnuerat, ipſi in ſubdita cogitur.

36 Quanta vero conſtantia ſtrenuus Paſtor hujus ſeculi a direptione rerum eccleſiaſticarum repreſſerit, cum nullo parentum juvaretur auxilio vel conſilio, ſubjecto exemplo cognoſcitur: nec tamen erat ſolus, cui ſemper adarat Deus. Unde & vere dicebat: Qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum; quia, quæ placita ſunt ei, facio ſemper; & illud in Pſalmo: Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in Principibus. Erat quidam prædives & nobilis vir, qui defuncti fratris ſui beneficium, quod ab Epiſcopo [a] receperat, quaſi hæreditario jure uſurpavit. Epiſcopus jure provinciæ contradicit. At ille cum injuria tentat tollere, quod cum juſtitia non poterat, Suſtinet Servus Dei ad tempus hominem veſanum, dans & optans ei locum pœnitentiæ. Illo in malitia perſeverante, jaculo anathematis vindicavit. Cujus communionem cum quique religioſi declinarent, & qui primi erant orientalis provinciæ, verecundia & cunctorum exprobratione cogente, in villa S. Hippolyti Epiſcopum adiit; & in profunda niva D
ante pedes ejus proſtratus & ſupplex diutiſſime, ſatisfecit. Nec tamen meruit reconciliationem, donec villam, quæ Raioldeſdorf dicitur, tradidit in jus epiſcopii; & ſic demum multorum nobilium precibus vix intervenientibus a vinculo excommunicationis abſolutus eſt. Acceptam autem Epiſcopus villam delegavit ſuper altare B. Mariæ in Kotwigenſi cœnobio.

[a] al. epiſcopio

37 Inter hæc marchio Luipoldus, coadunatis primoribus ſuis in villa, quæ Tulna dicitur, abhorrens tyrannidem Heinrici regis & ſchiſma, cujus auctor factus fuerat, dominum ejus jurejurando abnegat, omnes fautores ejus de provincia pellit: Apoſtolicæ vero Sedi & ejus Legato Altmanno obedientes totis viribus fovet & protegit. Quapropter rex ira ſuccenſus, marchiam ejuſdem Luipoldi contradidit duci Boemiorum. Nil ille diſtulit; ſed collecto tam de ſua, quam de vicinis provinciis permaximo exercitu, ad fines marchionis advenit. Nec ille legnior cum omni populo ſuo in loco, qui Meurberch dicitur, ho- E
ſtibus occurrit. Sed, proh dolor! ab adverſariis inſperate circumventus, cum, turbato exercitu, in aciem ſe colligere nequaquam poſſent, fuſo priuſ utrimque multo ſanguine, hoſtis prævaluit. Hæc ſunt judicia tua, Domine. Sic tu Domine taces, impio conculcante juſtiorem te. Numquid victrix cauſa tibi placuit? Si placuit; non ad vincentium placuit ſalutem; ſed ad damnationem: ſic enim perditorum perfici ſinis perditionem; ſic eos ruere facis in tuam ſeveriſſimam diſtrictionem. Victi autem cauſa, haud dubium, tibi placuit; quia meliore devotione circa Eccleſiam tuam & Romanum Pontificem, tam gravem hoſtem exacerbare non timuerunt; & quia putabant obſequium ſe præſtare tibi, ſi hoſtes tuos repraſſiſſent, non pepercerunt animabus ſuis; ſed in caſtris tuis, victoribus fide fortiores, devoti occubuerunt.

Poſt cladem a ſchiſmate victi excepta duſtria,

proſſante fame, plura egentium millia Deo vivo. Moneuit a Pontifice, ut mala quædam conſiſpov diſſimulet

38 Secuta eſt autem ſtragem iſtam fames maxima, ut fideles ſuos Dominus experiretur in operibus miſericordiæ, quos ſatis comprobavarut in fortitudine conſtantiæ. Nihil ſibi in hac neceſſitate pater Altmannus retinuit; uſque ad ipſum lineamen canctam epiſcopii ſupellectilem vendidit, & indigentibus diſtribuit. Unde quoque pater pauperum dictus eſt. Præcipue tamen in monte Kotwigenſi plurima millia pauperum a famis periculo conſervavit. Quam vero negotioſus fuerit in cauſa Eccleſiæ, quæ tempore ſuo tanto turbine confundebatur, indicant epiſtolæ tam crebro ad eum a Domino Papa directæ: in quibus inter alia etiam hoc conſilere & ſignificare Papa videtur, ut quæ in tam graviſſima ſanctæ Eccleſiæ perturbatione diſſimulari ac tolerari aliquatenus poſſent, non ſublata penitus, ſed temperata diſtrictione, quieſcant: cum autem, miſeratis Deo, victoria & pax Eccleſiæ reddita fuerit, de reintegratione juſtitiæ, quantum ipſo auxiliante poſſibile fuerit, ſolicite cogitare, & totis viribus elaborare. Hinc capitulum illud de incontinentia ſacerdotum, a tam invicto Propugnatore caſtitatis diſſimulatum, non approbatum remanſit. F

Curavejus de canonicis & eccleſiis aſtruendis ornandiſque.

39 Porroquantum eccleſia Paraviaſis ejus præſulatus tempore in conſtructionibus & correctionibus monaſteriorum, & ſtructuris & ornamentis eccleſiarum, & honeſtate miniſtrorum profecerit, dicerem, ſi non contradiceret ex magna parte ſtatus, imo caſus rerum præſentium. Et tamen ego vermiculus neminem in hac parte judico. Quia

enim

A enim ſum, qui judicem alienum ſervum? Suo Domino ſtat, aut cadit. Ipſe enim ſanctus Epiſcopus tempore Reginari *, qui tertius poſt ipſum ſuceeſſit, permutationem melioris ſtatus in eumdem antiſtitem citius vindicandam, cuidam religioſo Fratri revelare dignatus eſt. Videbatur illi, quod Romæ eſſet in concilio, & B. Altmannum eximio cultu eum epiſcopis pluribus inſularum illic aſſidere. Qui conſurgens, ſtanſque in medio, a Domino Paps petit advocatum cauſæ ſuæ. Quo accepto, querelam proponit de Reginaro epiſcopo, aſſerens eum Patavienſem epiſcopatum in monobiis ac parochiis optime diſpoſitum inveniſſe; ejus vero negligentia cunctam pene religionem in eo deperiiſſe. Stabat autem Reginarus retro a longe perterritus b. Quærit Apoſtolicus ſuper hac re ab epiſcopis ſententiam; nec aliam, quam damnationis, accepit ab omnibus. Eodem ergo anno idem Reginarus infirmitatem incidit, in qua, etiam uſque ad mortem, perduravit.

* al. Reginanti

b

ANNOTATA.

β

a *Diximus hoc eſſe intruſum aliunde gloſſema in Commentario prævio, num. 19.*

b Perterritus. *Addit editio Pezziana*: triſtis, & pallidus, & vilibus veſtibus indutus.

CAPUT IV.

Ejus ſanctiſſimus obitus; ſolennes exſequiæ; miracula quædam ad ſepulcrum.

Beatus Præſul ſedes corrogat

NUne ergo, quem finem vitæ; verius autem, quod principium vitæ fortitus ſit beatus Vir, explicemus: ſicut enim ſcriptum eſt; Cum conſummaverit homo, tunc incipit. Tranſactis igitur in epiſcopatu XXVS annis, poſt multos labores & adverſus beſtias Epheſi pugnas, cum jam placeret Domino, emeriti Militis ſudores remunerare, in villa, quæ Zarzimuor * dicitur, ſebre correptus eſt. Qua invalescente, intellexit nuntium mortis. Ad quem, etiamſi pro fragilitate humana inhorruit, pro conſcientia tamen bona gavisus eſt, ſciens, quod hac porta intraret in gaudium Domini ſui. Itaque, quia non dixerat ſibi, pax & ſecuritas; non repentinus ei ſupervenit interitus. Rememoraverat ille ſemper noviſſima ſua, & ea jugiter deſideraverat, dicens quotidie in corde ſuo: Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?

* al. Zalzimuore

C

ad mortem ſe præparat

41 Quapropter ſentiens imminere ſibi diſſolutionem corporis ſui, in quo jam diu peregrinabatur a Domino, lætus orabat dicens: Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Et quia noverat, & perſæpe docuerat, quod ad quantumlibet juſtorum emigrationem adverſarii colliguntur ſpiritus, etiam contra hos pugnabat, dicens: Salva me ex ore leonis, & a cornibus unicornium humilitatem meam. Et cum ad illud diſtrictum examen ſuperni Judicis ſolicitus intenderet, gemitu, quo poterat, & intimis ſuſpiriis adorans & ſupplicans ait: Non intres in judicium cum ſervo tuo, Domine; quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. Advocans etiam Sanctorum quemque, quem amaverat, quem veneratus fuerat, & illam ante omnes beatam & gloriosam Dei Genitricem Mariam, cui tam decorum conſtituerat habitaculum, ut ipſa eum in præparatum ſibi a Deo pia deduceret tabernaculum; nec non & illum Dei ſanctiſſimum confeſſorem & pontificem Nicolaum, cujus quoque eccleſiam ſumma devotione inſtituerat; illis ſe totum commendat: illos viæ ſuæ comites & duces præparat. Illis nihilominus adminiſtratoriis ſpiritibus, quorum virtus & poteſtas contrarias arcet poteſtates, ſe totum circumvallat; ut merito inimici dæmones dicere cogantur: En lectulum hujus Antiſtitis ambiunt ſortes ex ſortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios & ad bella doctiſſimi. Quid hic agamus? Superant nos iſti virtute & multitudine. Nonne ipſe eſt, qui a corporibus altorum tanta nos fugavit poteſtate? Præſertim cum plures ſint cum illo, quam nobiſcum.

D

EX PRÆSUL.

42 Igitur non in caſtris, non in armis, non in famulantium decore tunc temporis ſanctus Præſul ſpem repoſitam habuit; ſed in Domino Deo ſuo & conſcientia bona & fide non ficta. Unde & ait: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt; ponere in Domino Deo ſpem meam. Hac noſtra ætate hoc idem vir nobilis & prædives Otto de Lengenbach ſenſit & confeſſus eſt. Qui, cum in extremis ageret, raptus (ſed quomodo, neſcio; Deus ſcit) multaque rediens ad ſe, narrans oſtenſa & intellecta, quorum relatu tunc plurimi mirati & compuncti ſunt, tandem ſingula, quæ multa ſibi fuerant, denominans caſtra; Quid nunc, inquit, opis ferunt caſtra mea? Præpotentes domini mei? Chariſſimi amici mei? Ex his * de omnium deſperans auxilio, religioſis quibuſque multa ſe eommendabat contritiona. Intellexit namque tunc vere, quam difficile dives intrat in regnum cælorum? Unde ingemiſcens elamabat: Heu miſerum, quod plus umquam poſſedi divitiarum, quam ſimplicem victum & veſtitum!

ſpe plenus

E

* al. Ex his

43 Agente itaque in extremis hujus mortalis vitæ venerando Antiſtite, non opus erat, ut de providendo exitu ſuo quis eum commoneret: ipſe enim ſibi proviserat toto tempore vitæ ſuæ: &, quia bene vixerat, feliciter moriebatur. Alioquin ſi tunc primo commoneri eum neceſſe fuiſſet, recte reſpondiſſet, quod venerabilis Chuono Ratiſponenſis eccleſiæ epiſcopus, ante vero Sigbergenſis abbas a, aſtantibus, & tunc demum morituro conſulentibus, fertur reſpondiſſe: ait enim: Bene quidem me monetis, o filii, ut in hora hac metuenda meæ proſpiciam ſaluti. Numquid hoc ſalutis proponebatis conſilium, quando placuit vobis, ut manera libenter acciperem; ut ſpiritalia ſimoniace venderem; ut judicia perverterem; ut peccata ſubditorum diſſimularem? Sero proviserem modo: ſi hucuſque minime proviſſem. Sic beatus Dei Famulus mature ſibi proſpexerat, & ideo expeditius tranſmigrabat.

ac qui eum ſemper ante oculos habuiſſet

a

F

44 Igitur a religioſis viris Oleo ſacro inunctus, & dominicis Sacramentis refectus, benedicens filiis ſuis, & eos cæleſti Patri obnixius commendans, viam univerſæ carnis lætus ingreditur anno ab Incarnatione Domini MXCI, VI Idus Auguſti, flentibus cunctis & planctu miſerabili lugentibus, ſe tanto Patre orbatos, ſe tanto Pontifice deſtitutos. Non quidem invidebant ejus gloriæ: ſed ſuæ magnæ dolebant miſeriæ. Illum gaudebant ab Angelis ſuſcipi & in beatas manſiones electorum adduci. Pro ſe gemebant in hac lacrymarum valle, ſine Conſolatore miſere converſari, & in hoc mari magno ſine Gubernatore conquaſſari. Ubinam enim his diebus, qui in filios ſuos patris gerant affectum, & patris exequantur

& ſuprema Eccleſiæ præſidia monitus, reſpuens ſanctiſſimo S. Aug. ſopit

A officium? More ſtruthionum indurantur in filios, quaſi non ſint ſui; & conſuetudine mercenariorum, pro lucris temporalibus aſtant in proſperitate, a quibus ipſi primi fugam petunt in adverſitate. Longe fuit hoc ab ſancto Patre, in quo ſuperabundabat & patris dilectio & paſtoris ſolicitudo & vigilantia in proſperis, & conſtantia in adverſis.

45 Confluit increa ab omni parte populus innumerabilis ad exequias Pontificis. Luget tota provincia, ſublimium dignitas, ætas omnis, ſexus uterque. Vix eodem a Chriſti ſacerdotibus ſuſtollitur corpus veneerandum, ac multa nobilium turba comitante, cum infinita populi multitudine, magna quidem Dei gloria, ſed gravi bajuvantium mœſtitia in monaſterium Kotwigcenſem affertur *. Quis jam enarret mugitum & ululatum Fratrum illic habitantium, quo mons totus increpuit, lugentibus cunctis Patrem chariſſimum, Patrem piiſſimum, Patrem ſanctiſſimum? Advolat populus quotidie multus divitum & pauperum illum Deo, & ſe ſibi ſuppliciter commendare. Inter quos reverendæ memoriæ archiepiſcopus Salzpurgenſis Tiemo, ab epiſcopo Altmanno, utpote a ſuffraganeo ſuo, conſecratus, qui B etiam poſtea Hieroſolymam petens a paganis eſt illuſtri martyrio coronatus, anhelus occurrit; & cum lacrymis uberrimis defunctum inſudiſſet, obtulit pro eo Sacrificium ſalutare & corpus venerandum cum debito honore in Eccleſia ſanctæ Dei Genitricis commendat ſepulturæ: ubi, ad probanda tanti Viri merita, crebre fiunt ſigna virtutum variarum *b* in laudem Dei Patris omnipotentis, qui cum unigenito Filio ſuo & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per immortalia ſecula ſeculorum. Amen.

46 Quidam clericus ſævo dæmone correptus, vix, multis ligantibus atque trahentibus, ad ejus tumulum eſt perductus. Hic omnia horribili clamore ac diro ſœmre replebat. Pro quo cum Fratres inſtantius orarent, repente corruit; & videntibus cunctis, nigerrimum ſcarabeum evomuit, qui etiam protinus uſquam comparuit. Laudabant univerſi Deum. Itque, qui advenerat ligatus & inſanus, ſanus receſſit & ſolutus a nexibus mentis & corporis.

Item puella quædam immundo ſpiritu pervaſa, a parentibus eſt ad ſepulchrum Viri Dei adducta, & ſine mora liberata atque ſanata.

Alia itidem puella per plures annos lumine orbata, per merita ejuſdem Famuli Dei, lumen quod amiſerat, invenit.

C Mulier quædam habens filium parvulum a nativitate mutum & claudum, ad ſepulchrum Epiſcopi miſerandum depoſuit; ipſaque miſeranda cum fletu magno ab eccleſia exivit. Poſt modicum puer, loquela & greſſu reſtituto, matrem inſecutus eſt ambulans & loquens recte.

Quidam miles per ſex annos mente captus, ad ſepulchrum ejus ſine mente acceſſit; & mente recepta, ſanus receſſit.

Alter quidam homo totus contractus, & ſcabellulis quibuſdam innixus, venit ad corpus ſancti Epiſcopi rependo; ſed incolumis factus, exiliit & ambulabat & laudabat Dominum.

Item quidam toto corpore languidus, vix ſuſtentante baculo, tumbam Antiſtitis adiit; ſed infirmitate per beatum Virum pulſa, baculo jam non eguit, quia lætum & ſanum ſe perſenſit.

47 Quodam tempore, cum ſubita & ſæva tempeſtas montes contereret *, & tecta domorum & eccleſiarum ac turrium diveret, Frater quidam mente captus, in oratorium S. Michaelis, quod admodum in alto ſitum eſt, conſcendit, cunctis ignorantibus, & interim nocturnales laudes pſallentibus, D Hic ab alto in pavimentum delapſus, vivus tamen ſublatus eſt, licet non longe ſuperviſturus. Eadem quippe die, poſt ſacri Olei unctionem, & vivifici Corporis Chriſti communionem carne ſolutus eſt. Nemo dubitet, hoc meritis beati Viri adſcribendum, cujus interceſſio cadentem excepit, ne ſanguine illius baſilica reſpergeretur; quam ipſe regalem aulam Deo ac beatæ ſemper Virgini Mariæ devotus conſecravit. His & aliis plurimis miraculorum ſignis, quæ ad noſtrum uoo eredimus perveniſſe notitiam, magnificavit Dominus Sacerdotem ſuum; qui in diebus ſuis placuit Deo & inventus eſt juſtus. Quamquam etſi ille ſignum feciſſet nullum, nihil tamen ex hoc ejus derogaretur ſanctitati vel apud Deum, vel apud homines. Signa quippe ſanctitatem non efficiunt, ſed oſtendunt, Siquidem de Joanne Baptiſta, quo inter natos mulierum nemo major ſurrexit, Euangelium atteſtatur, quod ſignum fecerit nullum. De ipſo quoque Domino Salvatore ſcriptum eſt; quod non fecerit ſigna multa, propter incredulitatem quorumdam. Quid ergo mirum; ſi Sanctus iſte, obſtante ſibi præſentium temporum incredulitate, nihil operatus fuiſſet virtutum, nihil ſanitatum? Verum gratia divina, E quæ repromittit, quod ipſa glorificantes ſe glorificet, hunc Dilectum ſuum, ut dilecta fieret nihilo minus hominibus, & ut memoria ejus in benedictione conſtaret, etiam magnitudine ſignorum ſimilem illum fecit in gloria Sanctorum.

48 Mihi tamen hunc Virum, vel quemlibet alinrum hujuſmodi mira facientem diligentius iotuenti, longe mirabilior videtur ipſe, qui facit; quam ea, quæ facit. Etenim ſi in rebus inſenſibilibus plus admirationis habet interjus conſiderandi cauſalis ratio *, quæ efficit, quam id, quod efficitur: multo dignius, atque religioſius admiranda eſt illa ſanctitas, quæ in conſpectu divinæ majeſtatis ſic placet & acceptatur, ut ejus intuitu & interventu hominum pellantur incommoda, & optatæ tam animarum, quam corporum reſtituantur ſoſpitatea; multo, inquam, amplius admiranda eſt ipſa intus, quam quæcumque miranda facit foris. Mirentur ergo alii, videre cæcos, claudos ambulare: mirentur ſaluiem paralyticorum, dæmonum fugam: ego potius admirabor tanti Antiſtitis merita, quæ talia tam potenter operantur, quam ipſa. Tu itaque prædica in laudem Dei, quæ Sanctus Dei meritis ſuis & fide ſuppli- F cum operatur in aliis. Ego ſemper admirabor mirabilia, quæ fecit in vita ſua: mirabor humilitatem, caſtitatem, pietatem, charitatem, devotionem, ſolicitudinem in agendis, prudentiam in diſponendis, diſcretionem in imponendis, in tolerandis longanimitatem, & in adverſis fortitudinem. Hæc mirabilia vitæ ſuæ ego miranda judico, maxime quod noſtris temporibus hæc cernimus rariora, quam illa ſigna, quæ tamen credentes omnes ſecutura Dominus pollicetur dicens: Signa eos, qui crediderint, hæc ſequentur; in nomine meo dæmonia ejicient, &c.

49 An adhuc forte non aſſentis plus mirari vitam ſancti Viri, quam ſigna; quæ occulta Dei permiſſione nonnumquam faciunt etiam viri non ſancti? Noſti quippe, quod quidam reprobi & reprobati dicturi ſint Domino: Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & ſigna multa fecimus? Sed eſto: tuo te permitto judicio. Mihi tamen ſemper mirabilius conſtabit, pepuliſſe a corde avaritiam, ſuper-

A ſuperbiam, luxuriam; quam ab aliorum oculis cæcitatem, a membris ægritudinem, a corpore dæmonem. Verum, quia non ſemper conſtat nobis, qui in facie videmus & non in corde, quia ſit internus ſtatus Sanctorum, quæ virtus, quam libertas; ſecundum magnam miſericordiam ſuam agit Dominus, ut per exteriora mirarula agnoſcatur, quam admirandi intus ſint, per quos ipſe foris tam mira operatur. Penſemus ergo, Fratres chariſſimi, qua veneratione amplectendus ſit hic Famulus Dei, cujus merita probare & commendare per tanta miracula dignatus eſt Dominus. Sit noſtræ diffidentiæ (ſiqua tamen eſt; abſit autem, ut ulla ſit) invincibile argumentum, quod ille animarum noſtrarum morbos & languores promptus & potens eſt curare, qui tam crebro tamque pie infirmitates corporum non tardat allevare. Nec enim dubitari debet, plus illum prodeſſe velle animabus, quam corporibus; quoniam quidem illarum ſalus æterna eſt; illorum vero cum ipſis pariter poſt modicum defectura.

B *Unde bellua-rum cartas, quibus utebantur, & quæ ſit illarum fides.*

52 Hucuſque ex ſcripcis priorum S. Altmanni geſta narravimus. Quis hominum putet, illos aliquid incertum, vel (quod ſacrilegum eſſet) aliquid falſum ad poſteros tranſmiſiſſe? Cum optime nuverint, Deum nullius egere mendacio. Sed & ea, quæ quotidie ſub oculis præſentium fiunt mirabilia, priuribus atteſtantur, priora confirmant & augent. Ad quæ deſcribenda, priuſquam accedamus, explicabimus forſan non inutiliter, qua cauſa, quo ordine monaſterium Kotwigcenſe, quod illum fundaſſe & ſacris oſſibus ſuis illuſtraſſe ſupra retulimus, a prima ſua inſtitutione, Canonicorum videlicet Regularium, in monachicam profeſſionem, ut impræſentiarum cernere licet, demutatum ſit,

ANNOTATA.

a Chuononem, *ſeu potius* Chunonem *hunc inter epiſcopos Ratiſponenſes numerat Hundius in Metropoli Salisburgenſi tom. I, pag. 196 vigeſimum primum, atque ſediſſe ab anno* 1126 *ad* 1130, *quo ad S. Emmeranum ſepultus fuerit.*

b Crebre fiunt ſigna virtutum variarum. *Pezius.* Crebræ variarum incommoditarum uſque hodie fiunt ſanitates, *& conſonat Ms. Patavienſe.*

C

CAPUT V.

Gotwicenſis cœnobii reformatio; Beati apparitiones & miracula recentiora.

Poſt ipſo fuda Gotwicenſium Canonicorum diſſipato,

TEmpore venerandi Antiſtitis venit in montem Kotwich presbyter quidam, natione Scotus, profeſſione monachus, converſatione religioſus. Congruebat ei nomen, quod habebat: dicebatur enim Juannes, quod ſonat, gratia Dei. Dilexit hanc gratiam in illo antiſtes Altmannus; &, ut liberius ille ſecum habitaret, quodam arcto habitaculo, juxta eccleſiam beatæ Mariæ pro deſiderio & petitione ſua eum concluſit. Videbant homines opera illius bona, & glorificabant Patrem ſuum, qui in cælis eſt. Verba quoque illius libenter audiebant; quoniam & ipſa gratiam ſapiebant & ædificationem. Poſt obitum vero beati Altmanni, in cujus diebus agni illius monaſterii paſcebantur in ordine ſuo, nonnulli ſub ſpecia agnorum corda gerentes lupina, ex diverſis locis pulſi & profugi, illo confluxerunt. Qui poſt modicum vera lupi apparentes, atque in rabiem verſi, & lupinis dentibus aliorum ſimplicitati venena ſuæ malitiæ inſundentes, innocentiam & bonam famam, quæ tribi ſanctiſſime fluxerat, & bonum odorem ſuum longe lateque diffuderat, corrumpere & inficere non timuerunt. Unde factum eſt, ut locus ipſe fieret contemptui, horrori & deteſtationi. D *ex impreſſis.*

53 Beatus igitur Altmannus, cujus oculos credimus eſſe ſuper locum ipſum die ac nocte, per viſum prædicto apparuit Juanni, communens, ut de cœno montem ipſum purgaret, & fœtorem ſtercoris abſtergeret. Intellexit vir Dei viſionem, eamque Præpoſito Fratrum referens, conſuluit turpes quoſque exinde projici, & ſeductos ab eis pœnitentia emundari. Quod tamen, cum infamiam, cujus fœtor fungus proceſſerat, minus raprimeret, prolixiori tædio victi, loco cederæ omnes decreverunt. Rurſus ergo ante factus Joannes divino inſpiratus conſilio, conſuluit, ut profeſſionem pariter mutarent & habitum, aſſerens & promittens, ſi mutarent, & augerent votum, quod nunc prioris infamiæ totum exuerent opprobrium. Placet conſilium: placet etiam, ut eligatur Religio monachurum. Proinde cunſulrum videtur, ut res ipſa ad Dominum Papam referatur. Placet & illi mutatio dexteræ Excelſi. Igitur Chuunradus Præpoſitus, qui Ottuni ſecundus ſucceſſerat, & ſe hujus mutationis pium fautorem & auctorem præbuerat, conſenſum Rumani Pontificis Oudalrico Patavienſi epiſcopo, qui beato Altmanno ſucceſſerat, citius indicat, & in hoc tanto negotio ſuæ quoque auctoritatis & diſcretionis poſtulat conſilium. Itaque Oudalrico epiſcopo conſulente & annitente, Hartmannus, qui Prioris officio fungebatur in monaſterio S. Blaſii, abbas eligitur. Et merito: erat enim vir religioſus, in ſacris literis optime inſtructus, ſuavis ſermone, & ad cunctorum hominum qualitatem informandam, ſeu fovendam, convenienter diſpoſitus. Huic, ut ipſe poſt Fratribus narravit, S. Altmannus in ſomnis apparuit, cum adhuc in prædicto monaſterio ſancti Blaſii furet conſtitutus, virgamque paſtorſiem ei tradidit, & cœnobium Kotwigcenſe regendum commendavit. E

53 Aſſumptis ergo viris Religioſis electus abbas, cunctis ſentibus, qui ejus pridem lætificabantur conturbernio, proficiſcitur, atque ad oves a Deo ſibi commendatas perveniens, favorabiliter excipitur, & communibus omnium votis ab epiſcopo Patavienſi debita cum benedictione confirmatur. Exhinc inhabitantes ibi, ſine mura & refragatione priurem mutant habitum, mutant & animum, murant & ſtudium. Exultabat ſuper hoc terra, magis autem cælum; ubi gaudium celebratur ſuper uno peccatore pœnitentiam agente: quanto amplius ſuper tantorum ſalute & correctione? Ex tunc multi nobiles de ſeculo ad Deum converti, & tanti viri ſe diſciplinæ tradere, ſuaque omnia in uſum monaſterii conferre cœpernnt. Crevit per eum abinde fama & reverentia loci: ſurrexerunt ædificia, librorum copia crevit, & omnis ornatus myſteriorum divinorum. At nihil hoc fuerat, ſi ſcilicet profeciſſent parietes, & ſub ruina mores manſiſſent. His potius inſtruendis vir ſagax invigilavit, ſciens, quod non in manu factis habitat Deus, ſed in rationabilibus ſanctorum animarum templis, quæ pia votis eriguntur, proficiunt religione, & conſummantur perſeverantia. F *Et continuo ſub abbate Hartmanno mutatio florit.*

54 Ex quia gloria, ut quidam ſapiens ait, etiam invitum ſequitur, cœpit vir iſte magnus haberi

Ex impressis & subscriptis ejus.

Aberi ab his, quibus erat nomen magnum juxta numen magnorum qui sunt in terra; & ideo passim offerebantur ei dignitatum insulæ, & multorum regimen monasteriorum. Factumque est, ut rex Henricus V eum Campedonensi præficeret abbatiæ, nec minus episcopus civitatis Augustæ eum monasterio S. Oudalrici præponeret; Duxque Carinthiæ cœnobium S. Lamberti ei gubernandum commendaret. Hujus diebus, quoniam gratus & acceptus erat Curiæ Romanæ, privilegia impetrata sunt, quibus locus ipse munitus & corroboratus est. Eo autem de hac luce submoto, successerunt ei viri prudentes & Religionis amatores; quorum industria & vigilantia monasterium eo usque profecit, ut cunctis viventibus indubitanter liqueat, quod vere Dominus est in loco illo, nec est ibi aliud, nisi domus Dei & porta cæli. Benedictus in omnibus, qui omnia, quæcunque voluerit, facit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis; ipsi honor, laus & gloria, & gratiarum actio in sæcula sæculorum. Amen.

B Reconsiderata B. Altmanni miracula: innovata libentia,

55 His ita explicitis, redeundum arbitror ad ea miracula memoriæ hominum commendanda, quibus usque in hodiernum diem sub oculis nostris merita Famuli sui Dominus attestatur, atque ad ejus conversationem imitandam præsules nostrorum dierum sulcitat & invitat. Nam si fallax hujus mundi gloria ipsos delectat, longe plus illa gis petenda foret, quam Dominus gloriæ eorum avidiori communicaret, non cum umbra hujus mortalis vitæ finiendam, sed tam hic, quam futuræ beatitudinis in regno sine fine beata & inconcussa soliditate permansuram. Quodam tempore, in festo Dedicationis ecclesiæ puella quædam sævissimo correpta dæmone, in conspectu Fratrum divinas laudes psallentium ad tumbam S. Altmanni astans, miserabiliter torquebatur. Et, ecce, repente horrendis vocibus exclamans, ut adjuvaretur, postulabat. Sed quis hominum tanto horrori accedere præsumeret? Affuit tamen invisibiliter beatus Antistes, & miseram illam in præsentia cunctorum a tormento salvam fecit atque dæmonio. Illa in se reversa, sacram Dominici Corporis communionem sibi dari petiit, per quam a maligno spiritu ultra se turandam non dubitavit.

C paratur, ut pueli tumor depulsa,

56 Unus ex famulis monasterii multo tempore lumine orbatus oculorum, cum loca sancta peragrasset, ubi meritis Sanctorum sanitatis gratiam sperabat, nec invenisset, ad monasterium rediit, & in suis tenebris, ut prius, tristis mansit. Incidit aliquando menti ejus, ut suum potissimum Patronum prece indefessa pro restituendo sibi lumine imploraret. Cumque crebrius atque devotius oraret, nec quadam, cum ad valvas basilicæ, puero regente gressus ejus, egressurus pervenisset, subito au puero: Sine me, quatenus per me gradiar: video quippe. Et ab ea hora exivit ad opus suum, videns & gaudens & laudans Deum.

Puer quidam, cujus pes enormiter intumuerat, adeo ut vix discerneretur, an membrum illud pes fuerit, ad sepulchrum beati Viri adductus, cum parentes ejus pro eo fideliter oravissent, domum relatus, & illico, noxio humore erumpente, sanitati restitutus est.

57 Erat quidam de conventu Fratrum ejusdem monasterii diu gravissima infirmitate depressus, desperatione recuperandæ incolumitatis non parum mœstificabatur. Revelatur cuidam Sorori ejusdem loci, cum pristinæ sanitati restituendum, si ad memoriam beati Altmanni oblationes pro illo offerantur, & Missa una pro fidelibus defunctis illic, ægroto præsente, celebretur. Advehitur ille in gestatorio, quatuor portantibus, duobus aliis hinc inde non abundum sustentantibus. Inter sacra mysteria viribus sensim accrescentibus, alieno sustentaculo se non egere adstruebas. Missa vero completa, ad domum infirmorum regreditur, suis jam nitens pedibus, uno tantum Fratre eum adjuvante. Integra vero sanitate post paucos dies recepta, impiger ad officia sua surgebat, egrediens & regrediens ad imperium abbatis sui.

D

58 Puella quædam de vicina villa, quæ Murlingen * appellatur, filia cujusdam honesti & nobilis militis, cui nomen erat Wolfkarus, repentina paralysi a media parte corporis correpta est. Vocabatur autem illa Bertha. Affuit illi medicorum ars; profuit vero nihil. Consulit medicus ipse, per merita S. Altmanni divinum potius implorandum auxilium. Adducitur illa ad sepulchrum Viri Dei. Oravit; oraverunt & parentes ejus: exaudita que est oratio fideliter supplicantium, & sanitas restituta exauditionis facta est signum. Manfis tamen, ad excitandam majorem latamque devotionem & evidentiorem divinæ gratiæ manifestationem, aliquid infirmitatis in manu puellæ. At illa in anniversaria depositionis die sancti Antistitis ad pium & experium recurrit Medicum: & inter orandum, quod petebat, optatum accepit remedium.

paralysis, & mortis periculum, al. Virligen

E

Mulier quædam de villa, quæ Huntesheim dicitur, diuturna & gravi ægritudine ad mortem usque fere adducta, & viribus omnibus destituta, gravi portantium labore ad tumulum Famuli Dei adducta, pristinæ sanitati est restituta.

59 Item puella parvula, de villa, cui vocabulum est Panse, diu lumine privata, inibi est illuminata.

cæcitas, claudicatio,

Puer etiam quidam de villa alia, dicta Marquartesdorf, utroque debilis & claudus pede, vespere illo advectus, & ab innumeris, quid mali pateretur, visus, cum pervigilem cum ita qui eum adduxerant, duxisset noctem, primo mane reddita sibi incolumitate, curatus est.

Ex eadem villa mulier quædam cæca visum recepit.

F

Matrona quædam nobilis atque devota de castro suo, quod Hoffstein * appellatur, adveniens, & puellam quamdam cæcam secum afferens, cum ad sepulchrum sancti Viri instantius orarent, quo diu caruerat, recuperato lumine, puella illa gavisa est. Ob cujus signi tripudium & testimonium eadem matrona prædictam puellam adsciscilium propriam assumpsit, & jugiter secum retinuit. Erat autem nomen puellæ Truta.

* al. Hoffstein

Eodem tempore alia mulier quædam de villa, quæ dicta est Beheimkirchen, cum fuisset cæca, interveniente S. Altmanno, vidit, & gavisa est. Et illa Alheidis dicebatur.

Altera item mulier de villa vocabulo Indernich *, nomen habens Heilka, cum novem hebdomadibus, sicut juramento confirmabat, non vidisset lumen, ad tumulum sancti Viri Dei lumini restituta est.

* al. Mudernich

Heinricus quidam nomine, & ipse civis forensis villæ quæ dicitur Heinvelde, homo maturus & qui veridicus ab omnibus habet testimonium, cum oculum ramusculo quodam percussum irremediabiliter doleret, ejusque visu penitus careret; cum ad sacra ossa hujus Antistitis fideliter & supplex oraret, pulso dolore, sanitatem & visum recepit.

60 Quædam mulier pauperula de partibus Bavariæ cum prole nupet genita venerat, & necessa-

ita gravissima ac diuturna morbi,

A cessariorum causa in servitium cujusdam matronæ in Chremesensi civitate se contulerat. In cujus servitio per aliquod tempus morata, dolore oculorum accedente, defectum visus passa fuit. Et heu, quantis accidentibus misera subjacet! Jam quo putas dolore non cruciabatur, quam & cæcitas urgebat, & grave onus paupertatis premebat? Nec enim sibimet, nec proli nuper genitæ, pro qua magis solicitabatur, prodesse poterat *a*. Cumque a servitio prædictæ matronæ defectus visus illam cessare cogeret, & matrona ab administratione victualium cessavit. Hæc nocte quadam, pro tanto sui defectu in lacrymas resoluta, divini luminis gratiam per merita beati Præsulis medullitus implorabat. Et, qui desiderium pauperum exaudit, & hujus orationes audivit, & lacrymas vidit, Nam cum mane surrexisset, ad omnium membrorum officia, visu regente, expedita fuit. Sed omnes singillatim eventus eorum, qui ad memoriam sancti Antistitis beneficia luminis meruerunt, propter fastidium lectoris describere omitto. Nam, præter eos, qui infaustas orbitates pertulerunt, rarus fuit oculos dolens,
B qui remedium non consequeretur.

Frequentissima cæcitas ac dolor oculorum.

6t Erat mulier quædam, dæmonium habens tantæ importunitatis & tanti furoris, ut vix aliquis quiret habitare cum illa. Clamor & furor, ubicumque fuisset: omnia enim membra spiritu furoris agitabantur. Interdum etiam idem dæmon, quia Sciens interpretatur, organum hominis obsessi ad proferendam litteraturam movebat; quasi eadem mulier litteraturæ scientiam & modum urbanæ pronuntiationis ab ipsis studiis consecuta fuisset. Et certe, quod quibusdam mirum videbatur, Symbolum per omnia, ut fides Catholica habet, pronunciabat. Neque tamen id mirum: cum auctoritas dicat, dæmones habere fidem, sed non opera. Hæc, cum solenni processione plebis plebesanæ parochiæ *b*, quæ Tula vocatur, ad memoriam beati Viri ducta veniſſet, meritis sancti Præsulis invasorem pessimum propellentibus, liberata fuit. Et videntes ex turbæ manifesta ejus liberationis signa, eo magis Deum & præconia dilecti sui Altmanoi glorificaverunt, quia ipsam ad diversa Sanctorum limina sine effectu ullius virtutis adduxerant.

Dæmoniosa.

b

D *Ex miraculo Præsulis.*

62 Sed quia alternis uti, est delectabile; aliud miraculum testimonio astantis ecclesiæ solenniter celebratum accipias; ut, quanta sit hujus sancti Præsulis meritorum prærogativa, plenius agnoscas. Quidam debilis eam corporis pertulit molestiam, ut attenuato vitali sanguine venarum contractus erectus ire nequiret; sed, pro officio pedum, manibus septus ad se traheret. Is in longinquo positus, in villa, quæ Lo dicitur, cum hujus gratiæ mira opera comperisset, spe sanitatis tumbam salutarem beati Viri, oraculo quodam divino, elegit expetendam. Ubi cum votis & precibus, pro defectu corporis & molestia, ut puta, pectoribus medullitus insisteret; ecce, mirum dictu! nervi diu contracti, cum fragore se cœperunt extendere, & aridi meatus venarum vitali sanguine infundi. Itaque accepto robore, con-
E tractus ille super pedes constitit & Curatori suo magnis vocibus benedixit, Gloria tibi, Christe, qui per merita Sanctorum tuorum utique modo operaris, & sic elisos erigis; ut eorum, qui tibi placuerunt, mortalibus claritatem innoteicas.

Memoratorum curatio.

ANNOTATA.

a His desinit Ms. Passavienſe ad S. Nicolai.

b Plebesana parochia *dici videtur, quæ sortem habet baptismalem, ac subjectam proinde plebem. Vide Cangium in Glossario; ubi hunc ipsum locum citat.* Tulnam *autem exhibet Marianus aliquanto longius quam leucis quatuor Germaniciæ Gotrvico distantem versus ortum.*

DE S. FAMIANO CONFESSORE

ORDINIS CISTERCIENSIS ANACHORETA

GALLESII IN HODIERNO AGRO ROMANO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C De Sancti cultu, gestis, ætate & professione. F J. B. S.

ANN. MCL. Abbatiæ Coloniæ genitus.

PRiscam Faliscorum regionem hic describendam non suscipimus, multo minus disputaturi, utrum Gallesii nomen veteri ipsi Faliscorum capiti subinde indictum sit. Nobis abunde sufficit, quod hodiernum Gallesium civitas Italiæ sit in ditione Ecclesiæ & provincia Patrimonii, alias episcopalis & Fescennia dicta, nunc episcopatui civitatis Castellanæ unita. Erat olim in Tuscia Suburbicaria, sita ad Tiberim fluvium in limite Umbriæ; inter Civitatem Castellanam ad meridiem & Hortam ad Septemtrionem ad V millia passuum, & XXV milliaribus ab Urbe Roma in Arctos. *Hæc ferme ex Baudrantio, quæ paucis hic adducimus, ut pateat quam mirabiliter* S. Famianus, *proprio nomine* Quardus *dictus, Germanus origine, patrio Colonienſis post 42 annorum peregrinationes, ibi demum sacras suas exuvias deposuerit, sedem exinde oppidi titularis Patronus, plurimis miraculis inclytus; ut satis mirum sit in sacris Fastis, saltem Usuardi*

Augusti Tom. II.

auctoritate locum non habuisse; ut adeo primum ejus memoriam nobis suggerere debuerit Ferrarius in utroque catalogo, quem recentiores passim imitantur. Præcesserat Miræus in Fastis Belgicis; secuti sunt Gelenius in sua Colonia, Henriquez, Chalemotus, Bucelinus, quos & Tamayus, salvo suo Sanctos Hispaniæ vindicandi privilegio egregie usus, præterquam quod multa confundat quæ refutatione digna non censui. Addi potest & Castellanus.

Peregrinationes ejus.

2 *Ferrarii elogium totam fermè Vitam complectitur, ac errore quidem prætermisso, quo in ea dicitur, S. Bernardum S. Famiano præmortuum, quem constat, eo triennio supervixisse, nec mirabile unus annum* MCLIII, *cum noster obierit anno* MCL. *Sed turpius labitur Gelenius, dum ita scribit:* Galesii, in regno Neapolitano, S. Famiani Quardi Colonienſis, Godscalci & Guimaræ conjugum opulentiorum civium filii, quorum facultatibus distributis in pauperes, Famianus lo-

A ca ſancta in Ciſtercienſi habitu jovifens, obiit
Auct. MCL, miraculis clarus & ab Hadriano IV Papa in
J. B. S. Catalogum Sanctorum relatus. *Galleſium* in regno Neapolitano *fruſtra quæſieris: Si per loca ſancta ſola Hieroſolymitana intelligeret, tolerari id poſſet, at cum ſacram Sanctii peregrinationem etiam ad alia loca ſancta tum Italiæ, tum Hiſpaniæ indicare videantur, hic demum ceſſitat, nam ſiquid in Vita certum eſt, id conſtat, paucis ante obitum annis tum habitum paſſim qualiter induiſſe in Gallæcia, unde poſtremam ad loca illa ſancta Hieroſolymitana peregrinationem ſuſcepit.*

3 *Utcumque ea habeant, de perpetuo & conſtanti*
De cultu dub. non eſt. *cultu dubitari omnino non poteſt, teſtantibus præſertim Vitæ num. 10.* Cujus Viri ſanctitas & miraculorum fama oppida, civitates & proximiores provincias brevi pervagavit ac crebuit, ita ut virorum, mulierum puerorumque pæne infinita multitudo, dicti Sancti devotione affecti, Galleſium accedere properarent. Quapropter ab Adriano IV Pontifice, anno ab ejuſdem Domini ſalutifero natali MCLIV, mutato ſibi Quardo nomine, ob miraculorum famam, latina nuncupatione FAMIANUS dictus & in Divorum numerum relatus fuit, & extra oppidum, circa ipſius tumulum, ſacra illi & inſignis ædes a Galleſino populo exſtructa fuit. *Rem magis confirmant illuſtresque, quæ de inſtitutis feſtis ac ſingularibus gratiis toti cœnobitarum collegio ſub annum MCLI a Papa Julio II conceſſis ibidem memorantur.*

B

Vide ap. Part. tom. 6. Augusti pag. 8 n. 6 ubi pauca ſuccinc. ex

4 *Porro* S. Famiani *geſtorum ſeries ſeu Vita qualiſcumque quæ auctoritate nitatur, non adeo promptum eſt deſignare. Exſtat ea bis in noſtra ſacra ſupellectile: excuſa majori & minori forma ſeu in folio, ut ajunt, & in quarto, cui annus impreſſionis apponitur: Galleſii apud Auguſtinum Colalanum anno MDLXXVI, præfixa rudiori ipſius Sancti effigie, pro more pictorum arbitrio efformata.*

5 *Huic effigiei ſubjungitur titulus in utraque editione hoc modo expreſſus:* Ea Vita beati Famiani civitatis Galleſii patroni, *ſubindicare volens auctor Anonymus, aliam Vitam ibidem aſſervari, ex qua hæc contracta fuerit, ut ex altera appendice clarius intelligas. Seculo* XVI *antiquiorem non eſſe, ex eo manifeſtum redditur, quod diſertiſſime ita ea ſignentur tempora Julii PP. II, quem conſtat obiiſſe* MDXIII. *Vixit igitur Vitæ ejus ſcriptor totis quatuor poſt Sanctis obitum ſeculis, ut de pretio ejus fieri poſſit conjectura, pa nempe quod ex monumentis, tmer quæ ipſius Breviarium adducitur, atque ex traditionibus compilata, ac demum ante ſuperius indicatæ typis excuſa fuerit, ea ſimplicitate ac fide, ut de ea vetle confuſſa videatur. Mauriquez in Annalibus Ciſtercienſibus ad annum* MCXLII *dum ita loquitur cap. 9 num. 3:* Res ejus geſtas antiquior Ferrario edidit auctor Anonymus, brevi quidem compendio, ſed mediocri ſtylo, & ea ſalum narrans quæ certæ fidei. *Ut curandæ prorſus non ſit recentior alia, quam anno* MDCXVI *Galleſii prodiiſſe memorat, mutato in variis & rerum & temporum ordine, quem multo ſecurius ex Anonymo ita diſtribuendum exiſtimavimus.*

D

Sed et ab Ughelli poſt laudat.

E

Ciſtercienſis fuit.

6 *Cum ſenugenarius fuiſſe dicatur dum Deo beatam animam reddidit, anno* MCL, *retrotrahendo natum aportet* MX[illegible] *erat autem annorum* XVIII *dum vitæ pœnitentis inſtitutum aggreſſus eſt. Romam primum ceteraque Italiæ loca ſacra veneratus toto ſexennio in ea regione commoratus eſt, anno circiter* MCXIV *inde in Gallæciam profectus, ibique annis tribus ſub boni ſenis Antonii directione inſtitutus, ad S. Jacobi celeberrimum ſepulcrum pervenit, ubi poſtquam aliquamdiu maxima cum devotione permanſiſſet, anno* MCXVIII *ſolitudinis amore captus, in ſilvam ſeceſſit ad flumen Minium, non procul ab eccleſia aliqua, hodie ignota, SS. Coſmæ & Damiani, illic in auſteriſſimo vitæ genere ad annos* XXV *perſeverans, ut adeo non ante annum* MCXLIV Ciſtercienſem religionem, *tunc maxime florentem mire profiteri cœperit, ibique annos duos in maxima ſanctitate regulariter vixerit, nimirum ad annum ipſe quo* MCXLVI, *quando de ſuperiorjæ licentia, Hieruſalem lanſtem & ſepulcrum Domini glorioſum humiliter viſitavit, annis tribus in ſanctorum locorum peregrinatione conſumptis, unde fine vitæ demum appropinquante, protracta peregrinatioone in annos ferme* XLII. Romam iterum reverſus eſt *anno* M[illegible]L.

F

7 *Porro vitæ finis in Actis ipſis ita deſcribitur ut commentario opus non ſit. Quærendum ſupereſt, qualem habitum Ciſtercienſem ſuſceperit, & quando ad ſacros Ordines promotus fuerit; Compendio uſus Anonymus, nil mirum ſi multa præterniſerit, quorum nec ipſe certam notitiam poſtea ſecula aſſequi potuit. Ciſtercienſium regulam ſub vitæ finem profeſſum eſſe, jam ex ipſo oſtenſum eſt, non clauſtralem, ut parte, aut cœnobiticam, ſed anachoreticam. Aude rurſus Mauriquezium loco citato num. 2:* Ergo Quardus in eremiticam ſuſceptus eſt, priſtinam vocationem, quantum ſub jugo religionis liceret, conſervaturus. *Alterum partem ſic etiam ibidem deſinit laudatus Mauriquez:* Ferrariæ ſtatim ad Ordines promotum, alii jam ſacerdotem admiſſum ferunt, quod mihi verius, atque inde facilliorem viam ſtratam ad inhabitationem. *Utrum ea argumenta verius dicam, non eſt qui explorare, nedum ſolvere poſſit, De ſacerdotio aut ejus ſuſceptionis tempore uſquam in Actis vel verbum præterquam ſub finem num. 3, ubi diſertis verbis* ſanctus Chriſti Sacerdos

& ſuſceperit habitum Ciſtercienſem.

Famia-

A Famianus *nuncupatur*. *Reliqua ex ſubjecta hic Vita facillime intelliges.*

VITA

Ex editione Galleſina anni MDLXXVI.

Coloniæ origo.

BEatus Famianus ex Germania nobiliſſima provincia, & Colonia inclyta civitata oriundus: qui Quaſdus propcio nomine vocabatur, altæ fuit ſtaturæ, formoſus, virtutibus omnibus, & beatitudine decoratus, magnificis natalibus: cujus pater Gottbiſcalchus, & Giumera mater nuncupabantur, nobilitate præcipua, & divitiis undique affluentes. Quas idem Beatus caducas eſſe conſpiciens, eaſdem ceteraque mundana omnia deſerere, & ſacras adire delicias, mente diſpoſuit, incommutabiles & perpetuo duraturas fore dignoſcens. Quapropter floridam ejus juventutem mundania veſtibus ſpoliavit, & clericali habitu induxit honeſto, paſſionique Chriſti ſigno victrici io pectore aſſidue deferendo, in illius amore fulgebat, & in devotione charitatis perfectæ perſiſtens erga Chriſti pauperes manus pias proferendo, legem Dei in omnibus obſervabat.

Sanctam peregrinationem aggreſſus,

2 Volens namque beatus Famianus antedictus viam ingredi ſalutarem, per quam arctam & anguſtam ad atria tenditur Salvatoris, parentibus, patria, divitiis, & mundania illecebris derelictis; ad urbem Romam beatorumque Petri & Pauli Apoſtolorum principum baſilicas viſitandas pium iter arripuit & greſſus direxit ſalutares. Quo in itinere preces aſſiduas pro ſui omniumque ſalute ad Dominum deferebat, & locorum quorumcumque eccleſias, & alia pia loca vilere omnimode conabatur, ſuumque corpus, in quo ſpiritus Domini aſſidue permanebat, laboribus, jejuniis, verberibus pro ſua ſalubri pœnitentia macerabat.

Inde ſanctæ Italiæ ſe-veratur & S. Jacobi.

3 Sexto autem Kalendas Septembris dierum illorum, cum ad urbem Romam & limina Apoſtolorum Petri & Pauli præfatorum beatus Sanctus applicuiſſet, Beatiſſimæ Virginis, Apoſtolorumque prædictorum, ædes venerandas eam atque etiam viſitabat, ac orationibus, & jejuniis inſiſtendo, eamdem Dei Genitricem, & Apoſtolos ſanctos apud Deum & Patrem in ſui præcipuos & ſpeciales patronos paravit, ac etiam alia pia Urbis loca, ad illa interim accedendo, venerari non deſiſtebat; in qua Urbis & aliorum poſtmodum Italiæ locorum peregrinatione annis ſex conſummatis, ſequenti anno Galitiam, ob nimiam in divum Jacobum devotionem ardenti deſiderio permigravit: & apud monaſterium ſancti Antonii, ſub magiſterio & diſciplina Antonii abbatis, per annos tres continuos converſatus eſt; de cujus venerandi abbatis licentia, ad corpus ſancti Jacobi venerandum (pro ut voverat) acceſſit,

Poſt peractam Hieroſolymitanam ſe-ſidentiam.

4 Ubi poſtquam aliquamdiu maxima cum devotione permanſiſſet, inde in ſilvam quamdam juxta flumen Minon in eccleſiis ſancti Pladi *a* & ſanctorum Colmæ & Damiani annis viginti quinque Deo fideliter ſponteque deſervivit. Et deinde in eccleſia ſancti Laurentii *b* Ciſtercienſium Religionem, tunc maxime divi Bernardi aliquot ante *c* annis vita defuncti ſanctitate florentem, abbate & monachis omnibus aſſentientibus, mire profeſſus eſt, ibique per annos duos maxima ſanctitate regulariter vixit: de cujus poſtmodum Superioris ſui licentia, & permiſſione Hieruſalem ſanctam, & Sepulcrum Domini gloriosum humiliter viſitavit, & annis tribus in ſanctorum locorum peregrinatione conſumptis, ab omnibus ſemper charitative & benigne receptus, humaniter exſtitit pertractatus.

D EX EDIT. GALLES. *Profectio Hieroſolymam.*

5 Cum autem finis vitæ ſancti Viri hujus & terminus in Domino quieſcendi appropinquaret, ex præfatis ſanctis locis digrediens, protracta peregrinatione in annos ferme quadraginta duos jam corpore ingravelcens, Eugenio tertio ſedente, quieturus, Romam iterum reverſus eſt; ubi a divis Petro & Paulo in ſomnis monitus, ut Galleſinam peteret civitatem, quam Deus omnipotens per ipſum viſitare dignabatur; ibique onerolam carnis ſarcinam deponendam & Deo ſpiritum reddendum fore, prædixerunt. Nec abnuit ſanctus Chriſti ſacerdos Famianus, ſed ſtatim dicto obaudiens, arreptoque itinere, brevi agrum attigit Galleſanum, & in topho quodam ex itinere fatigatus ſedendo (cum ſiti laboraret) ſaxo illo victoriolum baculo percuſſo, aqua optimi ſaporis illico emanaſſe viſa eſt, perennem efficiens fontem *d*.

E *d* *monstratur Romæ in ſomnis Galliſeum adeat.*

6 Et ob id gratis Deo actis, eccleſias Galleſani agri ſtatim Vir ſanctus viſitare adortus eſt, orando continue pro dictæ civitatis pace & ſalute, ad quam tanquam Patronum ex dictorum Apoſtolorum revelatione, ſe deſtinatum fore percipiebat. Et tandem ab Aſcaro quodam nomine, indigena & nobili viro, exceptus hoſpitio, quinto decimo a ſui adventus die infirmari cœpit, & enm ſui corporis diſſolutio jam jam inſtaret, Blaſium Galleſanæ eccleſiæ archipresbyterum accerſiri fecit, cui poſt multa mortem ſuam octavo abhinc die futuram eſſe, prædixit, & a Deo confortatus, e lectulo exſiliens, manuque archipresbyteri apprehenſa, locum ſibi juxta aquam, in quo ejus corpus ſepeliri deſiderabat, (erat enim domus Aſcari hoſpitis in mœnibus civitatis ſita) e ſpecula digito demonſtravit, qui locus parum conveniens, archipresbytero memorato pro tanti Viri ſepultura cum videretur, homini Sancto reſpondit, ſatius videlicet eſſe, ut io Dei Genitricis Mariæ templo, intra civitatem poſito, F quam hortulo in illo, ubi nec eccleſia nec eccleſiæ locus eſſet, honorifice conderetur.

Aliquæ ſibi patronum eligit.

7 Sed in propoſito perſiſtens, cognito ab archipresbytero, hortulum & locum illum dicti Aſcari hoſpitis eſſa, ſtatim ab illo & conjuge ejus honoranda præfatum locum ad ipſum ſepeliendum (prout petiit) impetravit. Octavo autem die archipresbytero & ſacerdotibus omnibus dictæ civitatis ad eum accedentibus injunxit humiliter, ut ejus corpus poſt obitum cuſtodire dignarentur; nam Dei magnalia viſuri eſſent: nec multo poſt Aſcarus ſupradictus, qui tunc & diu jam renum doloribus laboraverat, ſe ad lectulum ſancti Viri per famulos aſportari fecit, & illius devote manus deoſculatus, ab illo quo detinebatur morbo, continuo liberatus, ſummas Deo optimo, & beato Famiano gratias agit.

& ſanctiſſima morietur.

8 Quo facto, ſanctus Vir, in cælum ſuſpiciens, clero adſtante & orante, Chriſto tradidit ſpiritum ſexto Idus Auguſti anno a Natali Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo, ſuæ autem ætatis ſexageſimo; ex quibus in ſancta peregrinatione quadraginta duos fere conſumpſit, prout ex pagellis quibuſdam Breviario annexis & manu ejusdem Sancti inſcriptis compertum eſt, quem librum penes ſe moriens tenebat; ad cujus

cor-

A corpus viſendum pariter & venerandum factus eſt Galleſini populi concurſus non modicus : ſicque clero & populo pſalmis & hymnis eccleſiaſtico ritu ſumma devotione decantantibus, beatum corpus ad locum prope, & extra civitatem, juxta aquas honorifice deportaverunt, & a mane uſque ad veſperas beatum corpus enſodientes, mirum (quod Deus meritis Beatiſſimi viri operatus eſt) accidit.

ex edit. Galles.

9 Nam ſurdi duo de civitate prædicta ad beatum corpus accedentes, auditum illico receperunt; multique alii male habentes, ſanitati ſunt reſtituti. Beatum deinde corpus clerus & populus omnis pie ac devote ſepeliérunt. Nec multi interfuere dies, quod cum quidam de civitate prædicta (qui male a dæmonio vexabatur) ad illius ſepulchrum fuiſſet adductus, liberari meruerit; muliercula iſidem, Domini in Verchiano caſtello ancilla, quæ diu cæca fuerat, ad eumdem locum adveniens, oculorum lumini recuperavit: multique alii de eadem civitate Galleſii variis detenti languoribus, Deo [le] per preces & merita ſancti Famiani commendantes & juxta

Jugiter populi veſtigia.

B ejuſdem tumulum orantes, curati ſunt.

10 Cujus viri ſanctitas & miraculorum fama oppida, civitates, & proximiores provincias brevi pervagavit ac crebuit, ita ut virorum, mulierum, puerorumque pene infinita multitudo dicti Sancti devotione affecti, Galleſium ſecedere properarent. Quapropter ab Adriano quarto Pontifice anno ab ejuſdem Domini ſaluti ſero Natali milleſimo centeſimo quinquageſimo quarto *e*, mutato ſibi Quardo nomine, ob miraculorum famam latina nuncupatione Famianus dictus, & in Divorum numerum relatus fuit. Et extra oppidum circa ipſius tumulum ſacra illi & inſignis ædes a Galleſino populo extructa fuit.

Et varia miracula ab eo ſæpe ediuntur.

e

Quæ poſtea Munaldi epiſcopi largitione (comprobante id Nicolao quarto *f* Pontifice) anno a Chriſto nato milleſimo ducenteſimo octuageſimo quinto Deiparæ Virginis, quæ intra civitatem eſt, ædi connexa, archipresbyteri & canonicorum ipſius interioris Virginis ædis cura regitur, ingenti cum munere Julii Papæ ſecundi, qui ipſum Fsmiani templum octavo menſis Auguſti (quo die feſtum in illius memoriam magno hominum concurſu celebratur) pie viſitantibus delictorum omnium veniam, nec non archipresbytero & canonicis ampliſſimam quæcumque delicta condonandi facultatem conceſſit, prout in literis ſub Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo undecimo, decimo Kalendas Auguſti, Pontificatus ſui anno octavo.

Ruſticitus ipſa teſtis multis gratiis ornata

f

C

11 Cujus quidem ſancti Famiani meritis, & interceſſione Deus omnipotens civitatem hanc Galleſianam & populum ejus ab hoſtibus protegere, pacem & concordiam elargiri, mentis & corporis ſanitatem concedere (prout hactenus fecit) de cetero non dedignetur; qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Patronis invocatis.

ANNOTATA.

a *Ignotum nomen, haud dubie corruptum, fuit* ex Placido.

b Urtariam *volunt fuiſſe, cœnobium poſtea tam magnificum, ut* Eſcurial de los Bernardos *nuncupatum fuerit.*

c *Jam errorem correximus. Ero ante, legendum* D *poſt.*

d *De miraculoſo fonte ſic poeta cecinit:*

Quos ſitiens muſcoſo bauris ſub fornice, dnxit
Marmoris e venis has Famianus aquas.
Sic olim Hebræus populus miracula Moſis
Obſtupuit, fontem quem dedit icta ſilex.
Ergo novo merito jactant ſe Moſe Faliſci,
Quos alit Hortanus quoſque Amerinus ager.

e *Veroſimilius 1153, cum Adrianus non niſi menſe Decembri anni 1154 electus fuerit.*

f *Vult dicere Nicolaum IV, poſtea comprobaſſe quæ eo anno a Munaldo geſta fuerant. Vide de his nostram Pennatis, de quo infra, pag. 160.*

APPENDIX

De Ms. Officio, Miſſa & recentiore imagine.

Compoſitum Officium E

Quæ ad Vitæ illuſtrationem ſeu Commentarium *prævium non ſpectabant, hucremiſimus, pauca exponendo. Eſt inter Mss. noſtra Officium per omnes partes ſuas extenſum hymnis, antiphonis, lectionibus cæteriſque Sanctio propriis: item Miſſa ex more Eccleſiæ; verum quæ uſu Galleſii umquam recepta fuiſſe nuſquam indicatum invenio, utpote quæ recentiora ſint, ſeculo primum XVII compoſita. Viri docti juxta ac pii meditationes eſſe, doces epiſtola ipſis præfixa, cujus hic eſt titulus:* Frater Melidonius Giardinellus Coranus Ordinis eremitarum S. Auguſtini, ſacræ theologiæ magiſter, admodum reverendo clero & præclaris civibus Galleſinis & univerſæ reipublicæ S. P. D. *Sequitur exordium, paulo, quam par erat, comptius & inflatius, cujus ſoli poſtremæ parti rem ipſam explicanti locum hic dedimus, ubi orator provinciæ, a ſe ultro ſuſceptæ, rationem reddit in hunc modum:*

a Plures viſitatis ſique ſæpe ſæpius honorifice veneratis ſacris exuviis B. Famiani, iſtius veſtræ non ſecus vetuſtæ quam præclaræ civitatis Galleſinæ patroni vigilantiſſimi; quod, inquam, flammeſcenti animo meo & vehementi devotionis ardore concupiverim, & in ipſum Divum ingens exarſit deſiderium, ut perficerem, quod ſolenniori & propria tum Officiorum tum Miſſarum ſancta compoſitione tumque hymnorum dulciſſima editione quotannis ejus feſtum celebraretur, in quo etiam ejuſdem rutilantia & ingenia miracula ac vitæ ſanctitas admirabilis divinis cantecis promerentur. Hanc igitur meæ devotionis annonam vobis mitto, hanc dono; ſed placido animo ac bilari mente ſumite: & velut quæ veſtra jugis ſe eximis sunc in me ſuis humanitas & benevolentia non modica, ita etiam iiſdem iadies magis magiſque me ipſum proſequi velitis, ut vos omnes majorem in modum proſequor. Valete. Datum Ortæ III Non. Julii MDC.

privata aut familiæ a

F

3 *Hinc manifeſta ſunt, quæ jam dicebam de prædictis Officiis & Miſſa ætate eorumque compoſitore, ſane non uſque adeo ineleganti; ſi modo par eſſet eorum auctoritas ex ſummi Pontificis aut ſaltem Ordinarii approbatione, de qua cum altum ſit ubique ſilentium, id unum modo ſupereſt, ut de recentiore, memorata etiam in Commentario ſuperius imagine, quam nobis videre non licuit, paucula etiam ſubjiciamus ex alio Ms. cujus hic eſt titulus:* Acta ejuſdem, (*nempe* S. Famiani) ex imagine & hymno antiquo. *Anno* MDCXXVI *Romæ* S. Famiani *effigies ære inciſa prodiit in qua*

ſed vetuſtiorem

talis

A *talis inſcriptio viſitur*: S. FAMIANUS MONACHUS CISTERCIENSIS IN GALLETIA. *Subjicitur vero iconi talo Diſtychon:*

Claudus adeſt firmus, ezeus videt, utitur aure
Surdus, ab obſeſſis ſpiritus ater abeſt.

Circumdant effigiem ejus geſta duodecim imaculis expreſſa: ſingulis verſus quatuor ex hymno tali ſubjiciuntur, in quibus ordinem rerum tantillum deſideres,

4 Romam videns exſultavit,
Illam ita ſalutavit,
Salve Roma orbis terrarum
Caput celſum & præclarum.
Quinque luſtra ſegregatus
Vixit, locis converſatus
In deſertis, ubi angebat
Valde corpus & premebat.
Loca ſancta peragravit,
Compoſtellam viſitavit,
Hieroſolymam petivit,
Ubi Chriſtum exquiſivit.
Inde rediens terrena
Cuncta ſpernens & amœna,
B Ciſtercienſem ingreſſus
Eſt & Ordinem profeſſus.
Romæ manens beatorum
Juſſu tunc Apoſtolorum
Urbem adit Galleſinam
Ad docendum Dei doctrinam.
Ibi primo ad ſe vocato
Civitatis jam curato,
Monet, mortem ſuam futuram,
Signat atque ſepulturam.
Mira ſigna demonſtrantur
Languidique relevantur,
Crure civis impeditus
Sanus fit & expeditus.
Plane ſenſibus orbati
Exſtiterunt integrati,
Surdi auditum receperunt,
Verba muti protulerunt.
E longinquo deportati
Clandi ſic debilitati
Firmi ad ſuos revertebant
Grates dignas Deo reddebant.
Ad ſepulcrum accedentes
Sancti, & illud attingentes
C A dæmonibus vexati
Sunt extemplo liberati.
Carum lumen oculorum
Cæca mulier ſuorum
Fertur ſtatim recepiſſe,
Ducem viæ celiquiſſe.
Poſt a Papa numeratus,
Inter Sanctos nominatus
Eſt a Fama Famianus
Et patronus Galleſanus.

Vitæ compendium.

APPENDIX ALTERA

Ex Ærario ſacro Pennatiano edito anno MDCCXXIII.

Expenduntur monumenta

QUæ dicta ſunt hactenus, pridem ſcripſeram, cum in manus meas venit *Sancti ipſius Vita Italica in quinque libros diſtributa, cum ſubjuncto Latino* Ærario ſacro, pro Hiſtoria Vitæ S. Famiani ſacerdotis confeſſoris & monachi Ciſtercienſis compilanda, opera & ſtudio Splendiani Andreæ Pennatii, Protonotarii Apoſtolici & Vicarii generalis Urbis veteris collecto. *Vult dicere, opinor, vir ampliſſimus & eruditiſſimus, monumenta Latina ibi produci, ex quibus Sancti Vitam diligenter ipſe & ornate elaboraverit, eo ordine ut libro 1 complectatur ea quæ ad Sancti natales, educationem & antam ſpectant: lib. 2 recenſeat ultimam peregrinationem & pretioſam mortem: lib. 3 agat de ejus cultu, chronologia & itinerario: Lib. 4 narrentur ejus miracula poſt ſepulturam patrata: lib. 5 extollatur heroica ejus ſanctitas, proponaturque vera devotio Sancto exhibenda per aſſiduam exercitia ſatis ſuſo ibi deducta, quæ omnia extenduntur ad paginas 117 ſermo, ut ajunt, quarta, ſed quæ ſuperiunt abunde explicata ſunt in Vita Anonymi, quam ſolam laudam cenſui & modo etiam cenſeo.*

D Auct. J. B. S.

6 *Sane operæ pretium non putavi, ea Latine reddere, quæ fuſiore ſua oratione exornavit Pennatius, ſatis habens hic ex Ærario ea ſeligere, quæ alibi antea reperire non licuerat. Et primo quidem ſatis diligentes inquirit in Vitas antiquiores, ut vocat, S. Famiani, quarum primam in ſex lectiones diſtinctam, ut vetuſtiſſimam deſcribit a pag. 136 variſque & longiſſimis notis operoſius illuſtrat, non magno certo operæ pretio. Sequuntur* Acta ab Anonymo ſcripta & Galleſii exeuſa per Auguſtinum Colaldum anno Domini MDLXXVI: *eſtque ipſiſſima Vita ſuperius jam a nobis data, ex priori illa uimirum paulo ornatius reddita, noſtriſque neceſſariis annotationibus abunde explicata. Subjunxit tertio loco Vitam ex Tamayo de Salazar, quam totam prætermittere poterat, æque ac elogia, quibus Martyrologium illum plus nimio prædicat. Neque ad rem magnopere conferunt Epitome Antonii Maſſæ, aut Ferrarii, Henriquez & aliorum elogia.*

a Pennatio ſuggeſta.

E

7 *Magis plenius approbatæ Lectiones ſolennem cultum confirmantes, qui ex Romana Officii conceſſione atque ad vicinas urbes extenſione mirifice hoc ſeculo accrevit, Ex ipſius ſacræ Congregationis decretum:* Exponentes clerus & populus Galleſii, ſe recitare ſingulis annis de Communi Officium ſancti Famiani Confeſſoris non Pontificis & aſſerti Protectoris principalis ejuſdem Galleſii, pro extenſione orationis & lectionum ſecundi & tertii Nocturni propriarum, alias ſub die tertia Decembris MDCCI, pro Congregatione monachorum S. Bernardi, Ordinis Ciſtercienſium approbatarum, ſacræ Rituum Congregationi demiſſe ſupplicaverunt. Et ſacra Rituum eadem Congregatio ad relationem eminentiſſimi & reverendiſſimi Domini Cardinalis Gabrielli, pro utroque clero ſeculari & regulari Galleſii prædicti extenſionem petitam benigne indulſit atque conceſſit die XXIV Aprilis MDCCVI. *Sequitur extenſio ejuſdem Officii ad civitates Hortanam & Caſtellanam. Jam, quæ huc maxime faciunt, Lectiones ipſas deſcribimus.*

Approbata Roma

F

8 LECT. IV. Famianus, antea Quardus, Coloniæ Agrippinæ nobili genere, Gothefcalco patre & Guimara matre natus, ſtudiis primo medioeriter imbutus, indè parentibus & patria derelictis, decimo octavo ætatis ſuæ anno Romam profectus eſt, ut ſanctorum Principum Apoſtolorum limina viſitaret. Per Italiam ſexennio peregrinatus, ſociſque præcipuis devotionis inviſis, in Hiſpaniam Compoſtellam ad S. Jacobi Apoſtoli corpus venerandum contendit, eamque provinciam per triennium inhabitavit, ſub moderatione cujuſdam

Lectiones

A AUCT. J. B. S.

jubilum ſanctæ fenis. Poſtea Syriam petens ſepulchrum Domini aliaque Paleſtinæ loca religioſiſſime perluſtravit. In Galilæam regreſſus, ad devia ſilvaque penetravit, ubi pane non niſi raro, plerumque herbis & aqua reficiebatur. Deinde in monaſterio ſanctorum Colmæ & Damiani annos viginti quinque eo eodem vitæ genere tranſegit, donec in cœnobio Urtariæ habitum Ciſtercienſem induit.

quo pacto ſuam Vitæ partem

9 LECT. V. In novitium receptus ædiculæ ſancti Laurentii addictus eſt, ad ripas Mynii tyrocinium peracturus, ac priſtinam vocationem, quantum ſub jugo religionis liceret, conſervaturus. Delatum id ſanctitati hominis Dei, delatum notæ & annosæ probationi. Non quod eremus monachis Ciſtercienſibus ſit prohibita, ſed quod ex Regula vita cœnobitica ſemper præcedere debeat anachoreticam. Emiſſa itaque ſolenni profeſſione, ſacerdos ex obedientia ordinatus eſt. Rurſus Famianus, facultate a ſuo Abbate obtenta, Romam Eugenio III Pontifice maximo Eccleſiæ præſidente, ad Limina ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli invitenda profectus, ab iiſdem

B Apoſtolorum Principibus in ſomnis admonetur, ut Galleſium in Faliſcis peteret, ubi ſpiritum Deo redditurus erat. Ut eum locum attigit Vir Dei, itinere fatigatus, ne ſiti laborans, ex filice virga percuſſo fontem mirabiliter eduxit, qui adhuc perſeverat & infirmis prodeſſe ſolet.

complectitur

10 LECT. VI Quinto decimo poſt die ægrotare cœpit, & accerſito illius eccleſiæ archipresbytero, diem ſuæ mortis prædixit: & mox lectulo exſiliens, manuque illius apprehenſa, locum ſibi juxta aquam, in quo ſuum corpus ſepeliri optabat, digito demonſtravit. Nec multo poſt ejus hoſpes nomine Aſcarus, graviſſimo ranum dolore vexatus, ad lectulum ſancti Viri ſe per famulos aſportari fecit, & illius manus devote oſculatus, repente convaluit. Demum beatus Famianus, die a ſe prænuntiata, in cælum luſpiciens, clero adſtante & orante, obdormivit in Domino VI Idus Auguſti anno reparatæ ſalutis milleſimo centeſimo quinquageſimo, ſuæ ætatis ſexageſimo. Tanta autem fuit crebeſcentium miraculorum ejus celebritas, ut non diu poſt illius obitum Romanus Pontifex ipſum Sanctorum albo adſcripſerit, & Quardi nomine depoſcit, eum ob ſignorum famam, Famianum appellari mandaverit. Exſtat Galleſii eccleſia in ipſius honorem Deo dicata, cui eadem Indulgentia a ſummis Pontificibus conceſſa fertur, qua eccleſia ſanctæ Mariæ angelorum prope Aſſiſium condecorata fuit, eo quotannis innumeris ad venerandum illius ſacrum corpus, uſque ad hanc diem incorruptum, ex finitimis populis confluentibus.

D

varius ab his diſſentia.

E

11 *Obiter dictam ſit, nonnulla in his, præſertim Lectione* IV *obſervari, quæ cum aut dictis non ex omni parte conſonant, ſed ad aliorum opinionem potius deflectunt, præſertim circa tempus ſuſceptæ a ſancta peregrinationis Hieroſolymitanæ, de qua pluribus agit laudatus Pennatius. Nobis ſus deque eſt, utram opinionem quis amplecti voluerit. Ad celebrem ejus cultum & ad poſthumam gloriam magis ſpectat ſanctis ipſius* Famiani *ſepultura, ſaltem effigies corporis, ut hic aſſeritur, etiamnum incorrupti. Eam operi ſuo præfixit Pennatius, dignam plane, quæ ad perpetui miraculi commendationem hic etiam repræſentetur,*

Effigies S. FAMIANI Sacerd. Conf. & Monach. Ciſterc. obiit Galleſii 8 Aug. 1150. ætat 60. cuius Corpus incorruptum ibidem ſervatur.

De miraculis

12 *Celeberrima alia* S. Famiani *miracula jam ſupra in Vitæ fine & in rhythmo breviter deducta ſunt, ſupereſt ut ad totius rei complementum, juxta innumera & prope quotidiana, nonnulla ſeligantur, quæ ex Pennatii libro 4 Latine reddita hic ſubjungimus.*

MIRACULA.

Multa hujus generis

QUam glorioſum fuerit jam totis ſeculis annis S. Famiani *ſepulcrum decus fama conſtantiſſima quotidianis ſignis illuſtrata, ut ex omni hominum afflictorum genere vix reperius fuerit, qui beneficium ibi aliquid ſe impetraſſe profiteatur. Id cum maxime deplorat Pennatius & merito, tam negligentes fuiſſe in iis rite colligendis Galleſianos, ut partis longe maximæ nulla ſuperſit authentica memoria litteris debite conſignata. En hic e multis paucas curationes ſingulares ſub titulo*; De liberatis energumenis.

ex quo libro

14 *Anno* MDCXVI *die* VIII *Auguſti ipſa Sanctis ſolenni feſtivitate, mulier quædam, cujus nomen non exprimitur, a malo dæmone obſeſſa, ad ejus ſepulcrum tetro ſpiritu liberata fuit, cadens prope examinata dum ab exorcizante ex S. Joannis Evangelio proferrentur hæc verba*: Et verbum caro factum eſt. *Eodem anno poſtridie ſeu* IX *Auguſti mulier quædam Hortenſis, nomine Juduba, Galleſium venit ad idem ſepulcrum etiam exorcizanda, e qua expulſus nequam ſpiritus fateri compulſus eſt, id S. Famiani meritis factum eſſe, hoc*

relicto

A *velicto ſigno quod lumpadem exſtinxerit. Sequuntur conſimilia alia & æque illuſtria anni* MDCXVIII, *item* MDCCXI, MDCCXXI *&* MDCCXXIII *ad idem ſepulcrum patrata, quibus alterum claſſem ſubjungit*, De liberatis a febribus aliiſque infirmitatibus.

monuit a veri generis

15 *Prima ponitur Ludovica uxor Bernardini Pente, quæ a febribus ſanata fuit, aliique gravi malo in altero ubere, ut legitur in antiquo anathemate in Sancti ipſius eccleſia appenſo. In altero item anathemate teſtimonium quod Petra Gulleſina, uxor Philippi de Corebiano, a febribus liberata fuerit una cum ſuo filio. Anathema etiam exponi voluit mulier aliqua, Incoba nomine, quæ cum infirmaretur ad mortem, a filia ſua Roſa* S. Famiano *commendata, mox plane convaluit. Plurimis a Sancte beneficiis cumulata Margarita Penſani, uxor ue Sicula, non ſolum gratias egit Gulleſii anno* MDCXVII, *ſed Romam profecta Sancti cultum mirifice propagavit in ſacello SS. Salvatoris apud PP. Dominicanos ſupra Minervam, iis anno* MDCXLIX *teſtamento legatis, quibus ejus feſtivitas quotannis* VIII *Auguſti ſolenniter celebraretur. Habes ibidem memorabiles alias curationes ad hoc uſque ſeculum mirabiliter multiplicatas, præſertim cap.* 5, *ubi*

B *de* S. Famiani *fontis ſalutari aqua agitur.*

inſpexum

16 *Vir quidam tuſſeſſus furibundis ſpiritibus, qui ſaxis homines & cultris impetebat, hauſta prædicti fontis aqua, ab infernalibus hoſpitibus continuo remanſit liberrimus. Antonius nepos illuſtriſſimi Lanceſtæ a medicis derelictus, eandem aquam bibendo priſtinæ valetudini reſtitutus eſt, ventique actarus gratias* S. Famiano *argenteam ei lumpadem offerendo. Percrebeſcente Romæ fama tot curationum, quæ per aquam ſæpe dicti fontis impetrabantur, R. P. Generalis Ordinis S. Bernardi mulionem eo deſtinavit, ut mulas tres onerarit lageuis ea aqua repletis. At ille obſervata primum fontis tenuitate, de re exſequenda plane deſperavit. Verum ubi lagenas implere cæpit, vidit aquam tam abundanter excreſcere, ut probe oneratis mulis, fontem non ſine ſummo ſtupore, in eodem prorſus quo repererat ſtatu abiens reliquerit. Anno* MDCLXXXVIII *R. D. Bernardus Polſtione Buſſunelli paſtor, Screſano ad propria rediens ſenſit equum ſui inſidebas ſubito excæcatum, adeo ut fræno eum deducere ſummo ſue incommodo conſtitui fuerit. Oppertune ad ſoſpitatoris fontem pervenit, modicumque aquæ in equi oculos auſpuens, facto crucis ſigno Sanctoque invocato, viſus equo reſtitutus eſt, unde commode ipſi domum pervenire licuit. Recentiora ibi habes iſtius generis plurima.*

17 *Aſt hac in ſpecimen dediſſe ſufficiat: finis non fit, ſi ſingula proſequar. Sequentibus capitibus enumerantur, qui a præcipitiis, lupſibus, diverſiſque malis ac periculis hoc ipſo ſeculo liberati ſunt.*

D Auct. J. B. S.

E *delectiſſimus*

DE B. HUGOLINA VIRGINE

Vercellis in Inſubria.

J. B. S.

ANN. MCCC. *Ad cultum confirmandum*

DE hujus ſtupendæ prorſus Virginis cultu aliquamdiu dubitandum fuit, tametſi binæ Vitæ ad manum eſſent, in quibus expreſſiſſime Sancta appellatur; dubitandum, inquam, fuit, quod diligentiſſimus Italicorum Sanctorum collector, Alexandrinus ipſe vicinuſque adeo Vercellenſibus Philippus Ferrarius de ipſa nec in majori ſuo Sanctorum Italiæ, nec in altero ſuo uberiori Catalogo vel verbo meminiſſet, neque certa alia monumenta ſuppeterent præter inſolitam imaginem, Hugolinam *ſeu* Ugolinam *exotico modo referentem cum*

C *epigraphe* S. Ugolina ora pro nobis Deum. *Favebant quidem Scriptores Franciſcani Gonzaga, Wadingus & Hareus*, Beatæ *ſultem titulo eam decorantes numerantesque inter Ordinis Tertiarias, ut infra patebit. Contra vero pugnare videbantur Arturi du Monſtier in vaſtiſſimo ſuo Ordinis totius Martyrologio altum de ea ſilentium, ubi tamen innumeri alii referuntur* Beati *titulo ornati, quem certo necdum promeriti ſunt. Prævaluiſſe ceteris Caſtellani in diſcernendis Sanctis exploratæ peritiæ*, Hugolinam *in Martyrologio ſuo univerſali inter Sanctos diſerte collocantis, ſi aliunde jam diu deſiderata Vercellenſia monumenta rem totam confirmaſſent.*

volum. illuſtrium Pupebrochii,

2 *Opportune demum ea caſu ferme reperta ſunt in Itinerario Romano Majorum noſtrorum Henſchenii & Pupebrochii, qui in reditu Vercellis tranſeuntes en diligentiſſime notarunt, quæ hic deſcripſiſſe, erit Beatæ cultum abunde demonſtraſſe. Ubi de templo PP. Minoritarum S. Mariæ de Bethleem prope Vercellas agitur, inter alias reliquias in altari publicæ veneratioui expoſitas, enumerantur duæ hermæ ex ligno inaurato, quarum altera B. Favorini de Vercellis eremitæ, altera dimidiam partem [continet] oſſium B. Hugolinæ, cujus adhuc celeberrimus cultus VIII Auguſti. Altera pars oſſium cum capite in proprio ejus lacello, ſeu templo vicino eſt, quod undequaque picturis de vita ejus circumductum anathematiſque appenſis, cujus altare pulchrum ex inaurata gypſo pro tabula continet dictas reliquias. In latere dextro prope altare locus eſt, in quo prius dicta oſſa quievere, quod adhuc teſtantur hi verſus in marmore:*

F

Sacra ibi ſervantur Ugolinæ virginis oſſa
Quæ patris inceſtum fugiens deſerta petivit.

Oſtenderunt etiam nobis bullam Indulgentiarum anno MDCXLI XI *Auguſti conceſſarum, eccleſiam* S. Hugolinæ *viſitantibus.*

& Vercellenſis monumenta

3 *Hiſce præſidiis abunde munitus ea exſpectandu non putavi, quæ Vercellis veterum litteris fruſtra poſtulaveram, verum ne colligere continuo aggreſſus ſum, quæ ad præclariſſimæ Virginis originem, ætatem & geſta illuſtranda, inter monumenta quantumvis modica repereram. Sunt ea, ut jam dicebam, ſtupenda imago, cui Sanctæ titulum recte præfigi modo conſtat, ac Vita gemina Italica more gentis compoſita a P. Ludovico Vercellenſi (di Vercelli) ex Ordine Minorum obſervantium, quarum brevior edita eſt Taurini anno* 1632, *altera Mediolani* 1655, *amba non geſtorum deductæ narrationes hiſtoriæ, ſed verboſiſſimæ orationes panegyricæ, neque adeo dignæ quæ Latine reddantur, ut longe præſtiterit ceuſuerim brevia quidem ſed utilia elogia apud Gonzagum, Waddingum & Hueberum nobis relicta, quibus quæ ultra adjungi potuerunt, ex utroque opuſculo ſubjicere non neglexi. En igitur Gonzaga*

A *xage verba ex pag. 344, unde cum ceteri ſua* AUCT. *acceperint, hæc ſola ſatis prælucebunt. Alnurus* J. B. S. *do Franciſcani iſthic cœnobii primordiis in hunc modum erditur:*

4 Cum nobilis ac devotus quidam Vercellen- *Pagus ſirm*
ſis, nomine Joannius, poſt luſtrata omnia Terræ ſanctæ loca, Vercellas, quæ ſibi patria erat, rediiſſet, valedicturus huic ſeculo nequam ac Deo opt. max. felicius obſecuturus, eremitorium quoddam, ad trecentos paſſus a Vercellis, Tranſpadana Italiæ civitate, prope antiquam ædiculam, beatæ Virgini Mariæ ſacram, humiliter ſatis conſtruendum curavit; inibique ſumpto eremitico habitu, in maxima abſtinentia, vigiliis atque oratione ad ultimum uſque vitæ halitum perſeveravit. Poſt aliquantulum vero temporis cum Vercellenſis quædam pulcherrima virgo, nomine Ugolina, virginitatem Chriſto ſponſo ſervare decreviſſet, atque cruento humani generis hoſte id maxime procurante, a proprio parente ad inceſtum ſolicitaretur, prudens virgo, ne aliquando propoſito fruſtrata tantum donum amitteret, relicta paterna domo, neminem B que conſcio, ad præfatum eremitorium ſe recepit.

5 Ubi & per quadraginta ſeptem continuos *Finge ego mortuus*
annos ſub viliſſimo habitu, atque effecto maſculino ſexu, ſub Ugonia nomine in clauſa quadam cellula, ne ab aliquo videri poſſet, ex oblatis tantummodo eleemoſynis victitans perſeveravit. Ea igitur circa annum Domini MCC defuncta, ac honeſto loco, ob ſanctitatis ſigna, quæ circa ejus obitum evenere, a Vercellenſi populo ejuſque Epiſcopo, cui totius rei geſtæ ſeries a religioſo quodam patre Dominicano, qui præfatæ virginis Ugolinæ a ſacris confeſſionibus erat, revelata eſt, ibidem tumulata, præmemoratum eremitorium plurimis annis habitatore caruit. Erat nihilominus ædicula ſibi contigua, ob miracula quæ meritis beatæ Ugolinæ ibidem contingebant, Vercellenſibus ſumme commendatiſſima. Cumque omnimodam minaretur ruinam, ne tanta populorum ad ipſam devotio aliquando evaneſceret, tum a Vercellenſibus, tum quoque a reverendiſſimo Guilielmo eorum epiſcopo, *ea res perducta eſt, ut ædicula FF. Obſervantibus conceſſa in pulcherrimam eccleſiam evecta fuerit circa annum* MCDLIII.

C 6 *His præmiſſis ſenſim accedimus ad clariorem* *Horrida effigies*
S. Ugolinæ *ejuſque auſteriſſimæ vitæ notitiam, quam non parum juvabit horrida effigies parvulo ejus eccleſiæ frontiſpicio, quemadmodum hic repræſentatur, appicta, ut me poſtea docuit noſter P. Joannes Baptiſta Moſca, qui Mediolano notitias quas potuit Vercellis acceptas ad me demum miſit, ballenus dicta plane confirmans addenſque dictam* S. Hugolinæ *eccleſiolam, veteri eremo contiguam, a majori PP. Mineritanis Bethleemitico templo* 40 *circiter paſſibus diſtare, ſic tamen ut cum ea conjungatur interjecta porticu, per quam inde in PP. conventum patet aditus. Pergit Moſca in hunc modum:* Viſitur picta effigies ſupra portam, B. Ugolinæ ſtantis nudis pedibus, capillis ſine lege ſolutis: cilicio veſtitur, dextra manu crucifixum geſtat, ſiniſtra vero roſarium B. V. Deiparæ, ejuſque Officium. Sub imagine autem eſt hæc inſcripto: B. UGOLINA VERGELLENSIS EREMITA DE CARAMIS. *En ipſam*

7 *Ut ut expreſſam hic habeas innocentiſſimæ Vir-* *non ſatis expleto punitentiæ*
ginis pœnitentis terrificam effigiem, procul tamen abeſt ab immanibus cruciatibus, quibus tenerum corpuſculum per annos continues quadraginta ſeptem atterere non deſiiit, perpetuo nempe jejunio ſolis pane & aqua interrupte, duris flagellationibus, humi & quidem inter ſpinas ſubſtrationibus, ut jam taceam horrendas & fere quotidianas cum humani generis hoſtibus eam dire verberantibus colluctationes, adeo ut ad ſanguinis effuſionem non raro acutis ipſam cuſpidibus pungerent: quibus potiſſimum oratorie deſcribendis operam ponit Vercellenſis, quæ utinam a ſcriptore aliquo ſynchrono accurate enarrata haberemus. Citatur quidem Vita a Sanctæ confeſſario P. Valentino ex Ordine Prædicatorum, aſt ea, quantumvis inſiſtiterimus, ad manus noſtras F *neu pervenit: iis vero tantiſper ſepoſitis, originem ejus, ætatem vitæque decurſum ex laudato Vercellenſi paucis cognovimus eruque.*

8 *In eo peccat orator, quod præmiſſa longa Ver-* *Diſcutitur Virginis ætas.*
cellarum deſcriptione, parentum nomina indicare prorſus negligat, ſatis habens, eam Vercellenſem nobilibus parentibus de Cazzami natam pronuntiaſſe. Id etiam in eo deſideres quam maxime, quod in Sanctæ ætate definienda turpiſſime ceſſet. Etenim in priori ſeu minori Vita pag. 10 *annum natalem ſignat* 1239; *pagina autem* 13 *mortuam ait anno* 1300 *die* VIII *Auguſti nihilominus tamen vixiſſe aſſeris* annis ſeptuaginta & uno. *Errorem utcumque agnoſcit & corrigit in Vita altera, dum pag.* 28 *ad eremum ipſam deducis anno ætatis quarto decimo, quibus ſi adjungantur quadraginta ſeptem auſteræ ſolitudinis, non exurgent anni plures quam* 61, *ut ibi fatetur pag.* 97, *obitum denuo referens ad annum* 1300, *ſed diem* XVI *Auguſti, multa divinando, cur* VIII *ejuſdem menſis hodie colatur, quod noſtra parum intereſt, modo certus ſit ipſe ſolemnis venerationis dies*

quo

A *quo ipſam hic collocamus. Neque curandum cenſuimus, quod alicubi ſcriptum memorant* S. Hugolinam *obiiſſe anno* 1288. *contra quam ſcripſerunt omnes alii, ſaltem quos conſulere licuit, cum* P. *Ludovico Vercellenſi in anno emortuali* 1300. *unanimiter conveniant.*

9 *Hunc porro in expendendis minutiis non imitabor.* Diſputat *illo de ipſo* Hugolinæ *nomine, nempe an notum antea unquam ſacris non Vercellis ſolum, ſed tota Italia & reliquo orbe: ad rem propius ſpectat, quod ipſa virgo adhuc teuella, ut tutius & ſecurius lacrea poſſet, maſculum habitum ſe finxerit ſub* Hugonis *nomine, ſicque tota reliqua vita, ipſiſmet Vercellenſibus ignota, tetro iſto in eremitorio, ſolis piorum hominum eleemoſynis ſuſtentata, arctiſſimum vitæ genus conſtantiſſime tenuerit, ſolis jam dictis pœnitentiis aſſiduiſque corpuſculi macerationibus intenta, quibus perpetuum adjunxit orationis ſtudium, quo ſoli divino ſponſo Chriſto Jeſu dignum fideliſſima virgine ſponſa præberet*

B *ſpectaculum, innumeris proinde cæleſtibus deliciis ab ipſo cumulata, donaque, in humanis viribus intolerabili prope cruciatuum exercitio, perſeverantiæ laurea, dicamus & martyrum corona, tot etiam ac tantis illuſtrata prodigiis, ut vel viva etiam non niſi Sancti, quod virum habitu præferret, nomine appellaretur.*

Non ſine prodigiis mortua. 10 *Quanta vero gloria in obitu & poſt obitum illuſtrata fuerit, fuſius mox ſeq. proſequitur Vercellenſis: ſufficiat hic notaſſe, quod diem mortis, ſi non & horam prædixerit, ad quam ſanctiſſime, ut credebat, ſeſe præparavit, non abſque ſignis multis & mirabilibus, incumbente imprimis cellulæ altiſſima columna ignea, quo ſpectaculo commota prope univerſa civitas ad eam concurrerit, aliis pluribus circumvolantibus luminibus mirandum in modum ſtupefacta, quin & multiplici ac ſuaviſſima harmonia angelorum puriſſimam animam in cælum evehentium: quorum omnium teſtis ipſa Epiſcopus omni qua potuit ſolennitate curavit funus, quod odorem ſpirans fragrantiſſimum attonitos populares omnes mirifice recreavit. Gloriam vero poſthumam teſtata ſunt innumera miracula, præſertim beneficia prope incredibilia, non eo ſolum tempore, ſed totis quatuor & amplius ſeculis a pius cultoribus impetrari ſolita, quæ hic diſtinctius enarrari poſſent, ſi Vercellenſium in ſanctiſſimam patronam ſuam pietas huc*

C *uſque ſe extendiſſet. Id ſolum reliquum eſt, ut brevia Sanctæ elogia, non eo quo ipſe modo ſcripſerunt noſter editis, ſed continua oratione hic ſubjungamus, ſaltem primum:*

AD DIVAM HUGOLINAM

virginem Vercellenſem

ELOGIA.

I

HUGOLINA ſtemmate clara, virtutibus clarior, ſanctitate emicat inter Vercelleſes ſola. Puella fugit cives, ipſa dives, a patre receſſit, ad deſertum acceſſit, quia non miratur? Novem luſtris eremum plus coluit, mundana noluit, oblectamenta carnis diſſolvit ſua fuga, Quænam prudentior? Phalanges cacodæmonum ſprevit, Goliam perterruit, Holofernem inſidiatorem interemit. Huic pal-

ma & triumphus. Mortua vivebat, inventam pater D quærebat, in ſolitudine cæcutiebat, ſed lumen non Auct. amittebat. Quis talia audivit? Vixit ignota Virgi- J. B. S. nis Mariæ devota, Chriſto ex olvit ſua vota. Satis miranda. Veſtibus pretioſis exuta, nudos induit, vultus aſſiduis jejuniis pallebat, non jejuna manus pauperes alebat, & quo magis humiliatur, corpus cæleſti nube ſublevatur, cæleſtibus civibus loquenda. Vatem dicit, ſuſpendium procuratori prædicit, abiit in malam crucem, qui Hugolinam voluit habere ducem. Valde timeant peccatores. Ut Deo attentius ſerviret, pluries flagra perpeſſa, non deſeſſa, multoties teotatur, ſed non luperatur, inter victrices victrix. Sæpius ingemuit, non fremuit, pluries lugebat & diabolum ſpernebat, loricam ferebat; ipſe timebat, illa vincebat, illum illudebat. Novum victoriæ genus. Jejunia coluit, ſilentium non abhorruit, gravibus certaminibus immobilis ſteuit, a Virgine ſemper victus dæmon receſſit, ob Dei gratiam. Tandem deceſſit, non receſſit; elauſit lumina, non numina, apparent E lumina; ſuper ſpinas ultimum clauſit diem, in æthere primum apparuit, ſpiritum Chriſto commendavit, & terræ corpus donavit, in hoc loco tumulatum. Miraculis in terra fulget, in cælo ut ſol refulget, peccatoribus veniam indulget, concedit optata Virgo rogata. Hanc lector adora.

II.

Dives nata in Veneris cella
In Bethleem renata,
Virgini, non Veneri nata.
Quin Veneri moriena, oriens Virgini
Veneris egreditur cella
Cælum ingreſſura beata.
Habuit patrem natalibos clarum
Obſcurum moribus,
Amantem, & ameotem.
Amavit Virginem non virginitatem,
Animi venuſtatem
Obſcœnis labris fœdaturus.
Fœdavit oculis, non fœdavit oſculis,
Invaſit Virginem, virginem expertus,
Patrem & patriam deſeruit
Deſertum amans.
Exvit animum feminæ,
Dum veſtem induit anachoritæ; F
Et Hugonia nomen.
Profuga ſacrum velut aſylum
Inivit oemus, neminem vitura mortalium.
In quo cæli quærebat cives,
Reperiebat averni.
Inediæ indulſit multum; egeſtati parum,
Fomitem exſtinxit ſame, ſiti ſemper exarſit,
Plus ab oculis aquæ regeſſit
quam ingeſſerit,
Qua ſaporem & ſaporem hauſtus excluſit.
Maluit arvorum dumetum
Quam avorum domum.
Armis ubi ſe texit in campo certatura,
A mundo fugiena munda ſervatur;
Ab immundo ſpiritu noo fugit,
Fugit ille, illa fugavit.
Immanes etiam manes
Stygiis terrebant larvis
Ut arvis abiret.
Illia cædentibus
Cootuſo eorpore, integro animo
Interdum eadebat, cedebat numquam;
Inermis furiaa ſuperavit, armit ſe ipſam,

A Deludens inferi flammas
Flammis abdita ſuperum
Matronis vanis,
Mundi vanitatem improbando
Vaneſcentes ſentiebat oculos
A vanis affectos.
Conſumpta veſte, charitate ſervata
Induens nubem nubes ſæpe tranſcendit
Ætheria iter exploratura.
Annis demum, non armis, deficiens,
Animo conſtans,
Cum angelis obiit, quæ vixit ut angelus.
In iiſdem ſpinis occubuit, quibus decubuit.
Plorata ante mortem
Mortua ante ploratum,
Ante ortum a patre,
Poſt obium a patria exoptata,
Vivens vocata filia, exſtincta mater,
Lucentem patriam liquit
Lugentem non dereliquit.
Suſcipit preces
B Quæ precibus fuerat ſuſcepta,
Acquiſivit in cælo
Quod in terra quæſierat,
Reditura diſceſſit, non deceſſit.

III.

Rege vas regum genitæ, Sionis
Inclytæ cives celebrate Divam
Vaſque jam ſummo data clara Phœbo
Sidera laudes.
Plectra mutaſcunt hominum, fideſque
Conticuit, noſtra fugit are melos,
Hinc Hugolina tua poſcit æther
Carmina faſtua.
En micat gemmis, vinlis, roſiſque
Tota florelcit, redimita ſerto
Duplici, duplex quoque veſtis ornat
Purpura, byſſus. D
Nam licet blandum Veneris theatrum
Lumen inſpexit puerile primo
Luſit, haud luſit Veneris dolaſa
Retia & hamos,
Luſit & patris temerata labra
Acta veſanis jaculis amoris,
Quæ oſcula Natæ petiere fœdo
Ora pudicæ.
Sed fuga luſit; laribus relictis
Sprevit auratum laqueare, ſumma
Tecta traducens in opaca ſilvæ
Antra latenris,
Hic toga ſexum ſimulat virilem,
Hugo lum fatur; meritoque migrat
Feminæ nomen, fuit hæc Virago
Fulta trophæo,
Hic (ſtupor!) belnas metuens, decora
Pellici forma, fugat ore gratam
Purpuram: pallens laceroa imo E
occupat artus,
Hic fame ſenſus cohibet rebelles
Pendet è durſa toga texta ferro,
Sævit in corpus manus aſpra & angit
Membra flagellis.
Fervet hic flamma puriore ſummi
Numinis parta facibus, penetrat
Æthra mens, Sponſum videt, hæret, ardet,
Delitiatur,
Dæmon ah dæmon tua fræna morde:
Virginem cædes furibunde virgis;
Inde quid? Neclia capiti coronam
Nobiliorem,
Ergo ſint nobia tua ſerta, Virgo,
Scuta quæ ſiſtant ſtygios furores,
Noſtraque in cæli ſpatia triumphans
Iſto precatrix,

NONA DIES AUGUSTI.

C F

SANCTI QUI V. IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Secundianus, S. Verianus } MM. in Tuſcia,
S. Marcellianus }
S. Romanus miles M. Romæ,
S. Numidicus & Socii MM. in Africa,
S. Creſcentianus
S. Largus
S. Tiberius
S. Amius
S. Tiberianus
S. Theodotus
S. Nomedianus
S. Laudacus
S. Julianus } MM. in Oriente,
S. Polycarpus
S. Primus
S. Xiſtus
S. Agatopus cum aliis
xi.
S. Feliciſſimus,
S. Carpoforus
S. Zemaragdus & alii x.
S. Onion
S. Tiburtius
S. Valerianus
S. Dionyſius
S. Felix
S. Eutiçianus
S. Gagius
S. Melciades

S. Stepha-

A S. Stephanus
S. Urbanus
S. Lucius
S. Memorius
S. Satirus
S. Numidus
S. Ladicus
S. Julianus
S. Polycarpus
S. Magnus
S. Silvanus
} MM. Alexandriæ.

S. Martinus Brivenſis, Lemovicis in Gallia.

S. Domitianus epiſc., Catalauni in Gallia.

S. Antoninus martyr apud Græcos.

S. Firmus
S. Ruſticus
} MM. Veronæ in Italia.

B S. Samuel presb. Edeſſenus Cpoli.

S. Erneus abbas apud Cenomanos in Gallia.

S. Gregorius Spatharius
S. Julianus
S. Marcianus
S. Joannes
S. Jacobus
S. Alexius
S. Demetrius
S. Leontius
S. Photius
S. Petrus
S. Maria Patricia & duo adolescentuli.
} MM. CPoli. D

B. Hathumarus ep. conf. Paderbornæ in Weſtfalia.

B. Joannes Ord. Minorum in monte Alverno Italiæ.

S. Falcus
S. Nicolaus
} conff. eremitæ in Apulia.

B. Joannes Plebanus
B. Leo Bembus
} conff. Venetiis. E

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

B. Joannes monachus in monaſterio S. Andreæ Romæ *ſignatur hoc die a Menardo in Martyrologio Benedictino, quemadmodum & S.* Merulus *in ejuſdem Ordinis parvo Kalendario. Quæ id ratione factum ſit, equidem non intelligo: de utroque cum ſocio S. Antonio, ex Gregorio Magno actum eſt* XVII. Januar.

S. Earcongatham *Anglam virginem hoc die peperam ſignavit auctor Cabineti Gallici, ſpectat ad* XXIII. Februarii.

Sancti Apoſtoli Matthiæ *memoriam hoc die reperio in Menæis magnis Græcorum excuſis; quibus adde Typicum Sabbæ, Martyrologium Arabico-Ægyptium, Menæum Chiffletii, Auguſtum Moſcorum figuratum ante tom. I. Maii pagina* XXXIX. *pro quo nomine ſcribitur* C Sancti Apoſtoli Matthæi *in noſtro Menologio Slavo-Ruſſico Sparwenfeldiano, nec non apud Polevinum tom. 2. Apparatus ſacri pagina* 368. *in Calendario Ruthenorum; ſed, ſecundum dicta mendoſe. Actum eſt de iſto ſancto Apoſtolo apud nos die, quo colitur apud Latinos,* XXIV. Februarii.

Sancto Suibertus Verdenſis epiſcopus *noſcio cur hoc die ſignetur a Camerario. Tu videſis die* XXX. Aprilis.

Sancti Eudaldi translatio *refertur hoc die a Tamayo. Geſta ejus illuſtrata ſunt, die quo colitur* XI. Maii.

Sancti Conſtantini archiepiſcopi *ὁ βασιλεὺς πόλεως, id eſt*, urbis Conſtantinopolitanæ, *memoriam invenio in apographis noſtris Sirmondo-Chiffletianis, quibus ſupplentur Menæa Græcorum excuſa. De eo egimus die* XXIX. Julii.

Beati Walleni abbatis Ordinis Ciſtercienſis in *Auguſti Tom.* II.

Anglia (*alii* in Scotia) *hodiernæ annuntiatio eſt Menardi in Martyrologio Benedictino, qui in annotatis addit elogium, ab Henriquez in Menologio varie amplificatum, contractum autem a Chalemoto. Meritis ſane laudibus Virum præclariſſimum ſub* Waltheni *nomine jam inter Sanctos retulimus ad diem* III. Auguſti.

De Sancto Richardo *confeſſore, ob inſignes reliquias Dertonæ in Inſubria hoc die fieri Officium ſub ritu duplici, docent nos ſchedæ inde acceptæ: vellem explicuiſſet ſcriptor, de quo Sancto Richardo ibi ſermo ſit; an de rege Anglo, Lucæ depoſito, ut habes ad* VII. *Februarii, an de S. Richardo item Anglo, Andrienſi epiſcopo, quem in Actis dedimus* IX. *Junii. Utcumque fuerit, ſatis hic eſt, ejus celebritatis meminiſſe.* F

Inventio ſine manu factæ ac venerabilis imaginis τῆς Καμουλιανῶν, conſcripta a S. P. N. Gregorio epiſcopo Nyſſeno, *notatur in Menæis magnis Græcorum impreſſis; quibus fere conſonat Menologium Sirletianum.* Nyſſenum quidem ad manum habeo, *aut Raderus in Obſervationibus Mſs. ad Menæa prædicta*, & quidem ipſius editionem Græco-Latinam; ſed nihil apud illum de hac imagine reperio. *Circa patronymicum* Καμουλιανῶν, Camulianorum, *lucem afferunt ea, quæ obſervat Ortelius in ſuo Theſauro geographico; quem tu conſule ad voces* Camuliani epiſcopi, & Camulienſes.

Benignus presbyter confeſſor *hoc die a Dempſtero relatus, quis ſit doceri cupimus.*

Ericus VI. *rex Daniæ perfidorum inſidiis interfectus, ita hoc die memoratur a Grevenio inter*

A *auctaria Uſuardina* : Item ſanctæ memoriæ Erici regis Daciæ & martyris. *Ubi per* ſanctæ memoriæ *ſatis indicat, nec ejus tempora pro Sancto agnitum. Videri poteſt ad diem* VII. *Januarii Vita S. Canuti ex Saxone ſub finem, atque item Pontanus pag.* 336.

Ursaca monialis Hiſpaoa & abbatiſſa *ab Henriquez & Chalemoto* Beatæ *etiam titulo donatur, quam aliis argumentis probatum cupieremus, quæ certe a Tamayo neglecta non fuiſſent.*

Julianus, Alexius, Jacobus & ſocii martyres, pro cultu imaginis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, in Carmelo Hieroſolymitano, ad Portam auream conſtitutæ, multas ærumnas & martyrium paſſi ſunt anno MCCXL. *Ita refert Philippus Viſitantinus in Acie bene ordinata.*

Claudianus, *neſcio quis* & ſocii MM. *adjecti in annotatione aliqua Ms. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, quo ſpectent, non ſatis conjicere licuit.*

B Cono *S. Hildemari diſcipulus, ex abbate Arroaſienſi in Artheſia epiſcopus Prænestinus, legationibus in Galliam & in Syriam celebris, laudatur in ſancti Magiſtri vita, ad* XIII. *Januarii cap.* 5. 6. 7. *&* 8. *in quorum ultimo dicitur* Prænestæ civitatem ſedis ſuæ, ſpiritu ſuo ad Deum evocato V. Idus Auguſti, gleba ſui corporis honorate anno Domini MCXVII. *Conſtat nobis de præclaris Viri geſtis, ſed de cultu altum ubique ſilentium.*

Lemovicis, natalis S. Maximi martyris, antiquo ex cultu emeritæ coronæ, magis quam vitæ vel mortis hiſtoria conſpicui, *Verba ſunt Sanſſayi hoc die in Supplemento ſui Martyrologii, quæ vellem paulo explicatiora nobis ſuggeret: uti & quid velit per ſuam hodiernam annuntiationem* : Bituricis, octava S. Stephani Protomartyris.

In Anglia, depoſitio beati Hugonis, Elienſis epiſcopi & confeſſoris, ſanctitate & doctrina clariſſimi, *refertur hoc die apud Wionem in Martyrologio Benedictino. In annotatis vero retitat præclarum ejus elogium ex Matthæo Weſtmonaſterienſi & Matthæo Paris; quorum hic Hugonis hujus, qui deceſſit anno Chriſti* 1254.
C *die* IX. (*vel, ut mavult Warthonus Angliæ ſacræ parte* 1. *pag.* 635. *die* VI.) *Auguſti, æqualis fuit; ille ſeculo tuto junior: addit & Polydorus Vergilius in Hiſtoria Anglicana lib.* 16. *circa finem; ſed errat: non enim de hoc Hugone iſtic agitur; ſed de Hugone Balſhamio, qui noſtro poſt Willelmum in ſedem Elienſem ſucceſſit. Wionem ſecuti ſunt Dorgenius, Menardus, Bucelinus, Martyrologi omnes Benedictini; præterea Wilſonus in Martyrologio Anglicano, & hunc porro Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum. Sed cum horum omnium ætas ea ſit, ut ad publicum ac legitimum Hugonis cultum aſſerendum ſufficere per ſe non poſſit; neque alitunde, ſive ex auctoribus, quos ipſi pro ſe citant, ſive ex aliis, utcumque veteribus, cultus aliquando publici veſtigium huc uſque nobis ullum occurrerit, religio fuit inter Sanctos hic ei locum dare; tametſi meritiſſimis Viri tanti laudibus nihil detractum velimus; quidquid pro genio ſuo Godwinus Heterodoxus muſſitet in Commentario de præſulibus Angliæ, pag.* 313. *Utinam ſaltem conſtaret, Hugonem hunc noſtrum eſſe, cujus nomine feſto gaudet hoc die eccleſia Avaricenſis in diœceſi Bituricenſi, ut ſatis timide ſuſpicatur Catherinotius in Sanctuario Bituricenſi pag.* 28.] *Sed id fruſtra in ipſo loco examinatum eſt ſuperrime.*

B. Simeonis Achaici depoſitio *annuntiatur hoc die in Menologio Benedictino apud Bucelinum*, in Augia divite, *cum elogio ſeu Vitæ compendio, e ſcriptis Joannis Egonis, in Augienſi cœnobio Prioris & anno demum* 1643. *vita functi. Habemus hujus Egonis opus de Viris illuſtribus monaſterii Augiæ majoris ſeu divitis ſcriptum anno* 1630. *ac typis a Bernardo Pezio vulgatum anno* 1721. *in Theſauro anecdotorum noviſſimo tom.* 1. *part.* 3. *col.* 627. *Ibi de Simeone monacho, tamquam Beato agitur col.* 634. *& col.* 770. *dicturque Vita ejus, a* vetuſto Augienſi, anonymo tameo, conſcripta, hodieque exſtare. *Es hanc accepimus beneficio Gamanſii noſtri, exſcriptam ex* Ms. codice Auguſtano *SS. Udalrici & Afræ, & quidem ſatis mifero & inepte compoſitam. Daretur hæc tamen, ſi vel ex ea, vel ex Egone, vel ex Bucelino, vel abunde publicum Simeonis hujus cultum potuiſſemus eruere. Nunc ejus hic interea meminiſſe ſufficiat.*

Referri hic poſſunt Tamayi verba, hoc modo conceptæ : In univerſali Eccleſia Vigilia S. Laurentii martyris Romæ paſſi, origine Hiſpani, quæ nulli cooceditur Divo, præter Apoſtolos, generaliter, ob inſignem agoniſtæ triumphum & celebre archilevitæ trophæum.

Rayoarum Ordinis Prædicatorum *ex Cantipratano* venerabilis *titulo recte donat Reyſſius in Natalibus Sanctorum Belgii.*

Nicolaum *vero ejuſdem Ordinis, Brugis olim celebrem*, Beatum *appellat cum inſigni elogio quod apud Mavebeſium (qui de Raynero non meminit) variis ex fontibus exornatur. Tum vero apud eumdem ſequuntur.*

Michael Archangelus Nanni, *cujus vita fuſius deſcribitur. Tum*

Soror Philippa a Jeſu, *cui in Anno ſancto Belgico & in Viridario Germanico additur*

Dominica a S. Hieronymo.

Thomas
Bonaventura
Joannes
Richardus
} *Martyres in Anglia.*

Algothus conf. & doctor exim. *Scaris in Gothia*

Toribius a Benevento conf. *in Mexico*

Anna a Cooceptione virg. *Ulyſſipone in Luſitania*

} *Beati titulo donantur ab Arturo in Marlio Franciſcano & ultima etiam in Gynæceo.* F

Prudentior Hueberus ab omni titulo abſtinet, jam dictis ſuperaddens

Octavianum Peoterieder *Bavarum in Grau-Cayro.*

Luciam de Catalagirone *Salerni in Sicilia, quibus accedunt PP. Capuccini*

Bonaventra de Rhegio *in Marchia Anconitana.*

Petrus Pomeranus *prope Genuam.*

Joanoes de Soria *Romæ.*

Hieronymus de Rhegio *in Calabria.*

Ivo de Multa *in Sicilia.*

Bernardinus de Aſculo *prope oppidum S. Joannis rotundi.*

Auguſtinus de Peſto *prope Bononiam.*

Alexander de Interampni *prope Aſſiſium.*

Ange-

A Angelus de Florentia *in Tuſcia.*
Andreas de Sicilia *prope Neapolim.*
Alexander de Catana *eodem.*
Petrus de Urbino, Joannes Baptiſta de Aſculo } *in Marchia Anconitana.*
S. Auctor *Metenſis epiſcopus loco non ſuo hoc die memoratur in editione Lubeco-Colonienſi, ceteri codices Uſuardini melius ipſum retulerunt die ſequenti* x. Auguſti.
Irenes (*ὁ ἁγία*) junioris in Sanctis Apoſtolis (*ædes ſacra eſt CPoli; de qua Cangius lib. 4. a pag. 105. in ſua CPoli Chriſtiana*) *memoria habetur in noſtro exgrapho ex Menæa conventus S. Ludovici FF. Prædicatorum Pariſiis. Huic ſynonyma occurrit die* VII. *hujus menſis; a quo ad diem* XIII. *ejuſdem menſis dilata eſt, uti videre eſt inter Prætermiſſos ad dictum diem* VII. *Conſule itaque dicenda ad diem* XIII. Aug.
Maurilius *Rothomagenſis archiepiſcopus, vir ſane omni memoria digniſſimus, necdam ſcitur in propria illa ſua eccleſia ullo unquam ſacro cultu*
B *honoratus fuiſſe, cum in Breviariis ſive anni* 1627. *ſive aliis nulla prorſus ejus exſtet memoria. A Menardo & aliis Benedictinis titulo* Beati *donatur, quem etiam ei vindicat Mabillonius ſeculi ſui* VI. *parte* 2. *a pagina* 122. *Præceſſerat Sanſſayus Sanctorum collector ſatis munificus; at oculatior Caſtellanus non aliam ei quam* venerabilis *appellationem adſcribere auſus eſt, ita in Martyrologia ſuo univerſali hoc die annuntians:* Rothomagi, VENERABILIS Maurelii epiſcopi, cui Joannes Abrincenſis librum ſuum de eccleſiaſticis Officiis dedicavit. *Non putamus nobis integrum eſſe alium ei titulum tribuere, donec clariora accedant cultus argumenta, eum totam interim cum Legendario Gallico examinandam remittentes ad diem, quo de S. Maurilio Andegavenſi agendum erit* XIII. Novembris.
Apud Sequanos, ſanctorum Amoris & Viatoris martyrum *annuntiatio hodierna eſt, novi Martyrologii eccleſiæ Pariſienſis anni* 1727. *ſumpta, ut ſaltem colligere liceat, ex Caſtellani adjunctis hoc ipſo die in Martyrologio ſuo univerſali, ubi* crudeli morte interemptos *memorat, appoſita utrobique nota* Seculi v. *Unde par illud Martyrum ſolus Caſtellanus eruerit, ignoro equidem, ſolliciteque adm ſed fruſtra percurri ſacros Faſtos antiquos & recentiores, ut ipſorum vel veſtigium reperirem, quos nempe Sanſſayus ipſe penitus ignoraverit. Erant inter chartas noſtras ſubſidia ſubobſcura, a P. Chiffletio olim ſubmiſſa, in quibus pro ipſa hac die referebantur* Amor ſeu Amator & Viator in ſuburbio Lugdunenſi, *quemadmodum annunciantur in Codice Uſuardino Caſtri Caroli, ſed quorum ſepultura inſcripta notabantur hæc verba:* D. op. Max. & SS. MM. Amori & Viatori Thebæis militibus, *ut quos ferat popularis traditio, ex communi cæde Agaunenſi fuga elapſos, martyrii coronam invenſſe in vico* Cevenna *dicto, unde alii tranſlatos volunt a S. Guntranno rege ad locum, qui modo a S. Amore appelletur* Saint Amour, *quos proinde ſpectare oportet, non ad ſeculum* V. *ſed ad ſeculum* III. *Atque hæc utriuſque* ſynonymi Paris *ſola & unica notitia eſt, quæ ad nos pervenit hactenus: nam quæ de duobus iſtis Thebæis in ſua hiſtoria Italica ſcripſit Baldeſanus, pretii ſunt valde exigui, imo nullius. Si diſtinctiora & ſolidiora acceſſerint, erit locus, quo ea tota, perquam ambigua, ut ſatis patet, & implexa, paulo accuratius examinari poterit, ſaltem ubi de Thebæis agetur* XXII. Septembris.
Romæ in cimiterio, depoſitio Diuniſi epiſcopi, *eſt annuntiatio Hieronymianorum, in Epternacenſi aliter contorta. Quid hic indicetur, quæſivit Florentinus. At parum id noſtra refert, qui cum Romano Martyrologio aliiſque ſacris Faſtis do eo actum ſumus die, quo in Eccleſia colitur* XXVI. Decembris.

DE SS. SECUNDIANO, MARCELLIANO, ET VERIANO MARTYRIBUS IN TUSCIA.

C F

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P. B.

§. I. Cultus eorum, Acta, locus martyrii.

SUB DECIO. *Cultus antiquus & ejusdem.*

OUam ſit antiquus Martyrum horum in Eccleſia cultus ad v. Idus Auguſtas Martyrologia paſſim vetuſta teſtantur, atque imprimis *Hieronymianum, a Florentinio ex variis apographis editum, inter quæ præſtat ætate ceteris Epternacenſe, quod ſub initium ſeculi octavi ſcriptum, ſic habet:* In Tuſcia, Veriani, Marcelliani, Secundiani; Romani, Largi, Tiberiani, Theodori, Nomediani, Landici, Juliani, Pauli, Carpi, Primi, Xyſti, Agatopi, & aliorum XL. *His primi tres noſtri ſunt; ceteri ex aliorum ibidem codicum fide neque ad noſtrorum ſocietatem, neque ad Tuſciam, ſed ad Orientem pertinent. De ſolo* Xyſto *dubitari poteſt; quia in codicibus Lucenſi & Corbeienſi duo* Xyſti *proferuntur hoc die; alter inter Martyres Orientales, alter noſtris adjectus: ſed hunc male iſtic geminatum a librariis fuiſſe, eum ex Epternacenſi apparet, qui* Xyſtum *unicum refert hoc die; tam ex Uſuardo ac Notkero, qui, cum acta ex Martyrologio Hieronymiano prompſerint, nullum inter illos* Xyſtum *recenſent.*

a *Et Uſuardus quidem tres tantum ita propo-* apud Mar-
nit: Apud Coloniam Tuſciæ, natalis ſanctorum tyrologia.
Secundiani, Marcelliani, & Veriani; qui tempore Decii ſub conſulari Promoto primum cæſi ſunt; deinde in equuleo ſuſpenſi, & ungulis abraſi, atque igne lateribus appoſito aſſati, triumphalem martyrii palmam capite cæſi meruerunt. *Notkerus vero tametſi noſtris Martyribus quar-*

AUCT. P. B.

A *tum addit aliquem ; non tamen* Xyſtum ; *quem proinde ad Orientales , quos præmittit , unice ea-ductum inveneris . En textum ejus*: In Colonia , Fauſtini, Marcellini, Secundiani, Veriani, juxta Martyrologium beati Hieronymi: cum a noſtratibus, apocryphorum deliramenta ſectantibus, a beato Sixto , propter continuationem temporum baptizati , & a Decio dicantur interempti. *Et ſane* Fauſtinum *noſtris aggregat Martyrologium Hieronymi in Codice Lucenſi ; at Corbejenſis hoc die nuſquam* Fauſtinum *habet ; Epternacenſis vero vetuſtiſſimus corrupto* Fauſtinianum *appellat : ſed Romæ paſſum dicit , jungitque Dionyſio epiſcopo. Neque* Fauſtinum ergo, *neque* Xyſtum *ſatis conſtat huc oportere referri ; nequo adeo relati etiam fuere in Martyrologium Romanum , Uſuardo per omnia conſonans, niſi quod martyrii locum ſimplicius exprimat*, in Tuſcia.

Acta horum MM. propria, Perufinis MM. perperam aptata,

B 3 *Plura de cultu eorum ſuperius . Nunc obſervari velim , Martyrum noſtrorum Acta ante Notkeri Uſnardique ætatem exſtitiſſe ; quandoquidem hic iis in elogio jam recitato manifeſte uſus eſt ; ille vero judicium de iiſdem taliſſe videtur addendo*: Cum a noſtratibus, apocryphorum deliramenta ſectantibus , *&c. : nam ſi verborum illorum ſententiam ſatis aſſequor , carpuntur his Acta Martyrum eorumdem , tamquam apocrypha , & ſaltem eatenus a vero delirantia , quatenus tempora Decii imperatoris uſque ad B. Sixti Pontificatum continuans ; cum re vera Decius interierit ſub finem anni Chriſti* 251. *hoc eſt annis propemodum ſex ante, quam S. Petri cathedram B. Sixtus aſcenderit . Et vero quotquot hactenus prodiere eorumdem Actorum exemplaria utcumque vetera , hoc vitio laborant ; unde & a Baronio ad annum Chriſti* 253. *num.* 29. *eatenus* corrupta *pronuntiant . Sed id modo non agimus . Conſtat interim ex dictis , hæc Acta , qualiacumque ſint , ſaltem a ſeculo* IX. *aguita conſcripta que fuiſſe , tamquam propria* SS. Secundiani , Marcelliani, & Veriani; *ac proinde poſterius iis erepta per inſigne plagium fuiſſe , ut MM. Perufinis Florentio & Sociis , quorum veteribus Martyrologiis ne nomina quidem immutare , mutatis iis, ſed parum caute , quæ in Perufinos quadrare non poterant , aptarentur . De qua re videri poteſt Papebrochius noſter Junii tom.* 1. *a pag.* 33. *imo etiam*

C *auterius ibidem a pag.* 23.

primo compoſita vidiſſe ante ſeculum 6.

4 *Siquis autem ulteriorem eorumdem Actorum ætatem exigat , rem poſtulat non facilem definitu . Id certum , quæ nunc ſuperſunt , ab æquali Martyrum ſcriptore compoſita non eſſe ; cum S. Sixti Papæ ac Decii imperatoris tempora prorſus ignoraverit . Dubitari quoque non poteſt , quin varia eorum exemplaria , prout aliis alia reperiuntur ampliora seu verbis modo , ſed etiam rebus , ad ætatem quoque diverſam ſpectent. Sic illa , quæ occaſione SS. Florentii & Sociorum ad Kalendas Junias a pag.* 25. *ex* Ms. Codice eccleſiæ Urbevetanæ *dedit illuſtravitque Papebrochius , cenſuit idem ipſe pag.* 38. pluribus poſt *Martyrum horum* paſſionem ſeculis *ſuiſſe ſcripta ; nec temere ; nam aperte ſignificans , translata jam tum fuiſſe ex prioci ſepulcro ad eccleſiam Tuſcanenſem Martyrum eorumdem corpora ; quod ſeculo demum ſeptimo circiter contigiſſe creditur . Sic alia , quæ habemus , ejuſdem Papebrochii manu exſcripta* Ex Lectionario Ms. Cardinalis Maxarini , *ut ſunt Urbevetanis longe verboſiora , ita iiſdem , ex adſcripta ipſiuſmet Papebrochii poſteriore cenſura , non paulo ſunt recentiora . Utriſque præiviſſe putavimus illa , quæ Surio præluerunt ; quod in prima Martyrum ſepultura deſinant.* D *Univerſis autem priora videri poſſunt , quæ ſeculo* XIII. *Vincentius Bellovacenſis inſernit Speculo ſuo hiſtoriali lib.* 11. *cap.* 50. *&* 51. *quæque deinceps ſeculo* XV. *totidem plane verbis* Mombritius (*ut eſt in Matrum Hieroleæico pag.* 83.) *ex antiquo* Paſſionario Ms. *in archivio Lateranenſi conſervato , deſcripſit, & tempore Sixti* IV. *typis mandavit . Sunt hæc certe ceteris multo ſimpliciora brevioraque ; tametſi non crediderit vir quidam in hoc genere verſatiſſimus , ante medium ſeculi* V. *fuiſſe conſcripta , ut refert Tillemontius Nota* 7. *in Perſecutionem Decii . Nos , ut multo antiquiora non dicimus ; ita nihil in iis offendimus , quo ceuſeri debeant multo recentiora . Subjicientur adeo Commentario huic noſtro .*

ſed ſubinde cum ea habit, tum ea loca martyrii interpolata, &c.

5 *Sed contra illa ſunt , inquis , ex aliis longioribus . Credam , ubioſtenderis , alia longiora non fuiſſe ex brevioribus hiſce deſumpta & inſtar aliorum plurium ab interpolatoribus more olim ſolenni dilatata & verbis & vitiis , quorum aliqua in Martyrum noſtrorum Actis amplioribus obſervata reperies Junii tom.* 1. *pag.* 37. *quæ hic non occurrunt . Illud quoque quam habet veri ſpeciem , quod in Actis majoribus narrantur Martyres iidem & capite truncati , & ſepulti , & illuſtres deinde patrocinio fuiſſe in loco* , qui dicitur Colonia , ſexageſimo ſecundo milliario urbis Romæ . *Ubi , cedo , locus illo aut eſt , aut fuit? Sane nondum innotuerat , opinor , ullis Martyrologis ante ſeculum* VIII. *cujus initio circiter conſcriptum diximus longe vetuſtiſſimum illum inter omnes , qui reperti ſunt hactenus , Hieronymiani Martyrologii codicem Epternacenſem : non enim in illo , ut in aliis paſſim recentioribus , & poſt interpolata Martyrum Acta deſcriptis* , in Colonia *caſi notantur ; ſed* in Tuſcia. *Imo vero quamvis iſta* Colonia *ſeculo* IX. *uſque adeo invaleſceret , ut annuntiationi veteri adjungendam putaris Uſuardus ac poſuerit ;* Apud Coloniam Tuſciæ ; *hæc tamen additio eruditiſſimos Romani Martyrologii reformatores in Uſuardino textu , quem adoptant in cetoris , ſic offendit , ut , ea rejecta , ſubſtituerint*, In Tuſcia. *Ante hos Maurolycus , Galeſinius , Felicius hoc die pro* Colonia *habent* , Contumcellas *poſuere* . De Colonia *quoque &* LXII. *ab Urbe* Milliaribus *nihil habet Equilinus in Catalogo lib.* 7. *cap.* 12. *Diſplicuit ergo viris magnis & locorum in Italia peritis iſta pridem* Colonia , *undecumque demum Actis olim & inde Martyrologiis irrepſerit ,*

cum Coloniam appellant, & ubi locant ,

6 *Et quidni merito diſplicuerit ? Cum enim exſtitiſſe dicatur in Tuſcia , cujus nemo neſcit angulos olim a Romanis omnes deſcriptos ac ſuis quoſque paſſibus dimenſos fuiſſe , qui factum eſſe credi poteſt aut fingi , ut nunc vel oculatiſſimis antiquitatum ſcrutatoribus omnis ejus memoria prorſus evanuerit? Evanuiſſe dico ; tametſi non ignorem eſſe , qui eam nuper invenſſe ſe putent ; atque imprimis auctorem illum Cenſuræ Viterbienſis in Diſſertationem chorographicam Italiæ medii ævi , inter Italicarum rerum ſcriptores Mediolani vulgatam tom.* 10. *contendit enim* , Coloniam *in Actis & Martyrologiis memoratam eumdem omnino locum eſſe cum oppido Tuſcania , ſeu Tuſconella , in ditione Patrimonii S. Petri ad Martam fluvium ſito & lacui Vulſino aliquanto propriore , quam Tuſco ſeu Tyrrheno mari . Sed præter ea , quibus hunc cenſorem in opuſculo apologetico , ſeparatim edito Mediolani anno* 1729. *refellimus pag.* 47. *& ſequentibus clariſſimi Socii Palatini , objici ipſi etiam poſſunt Acta Martyrum*

A *rum noſtrorum longiora, unde abſque dubio ad Uſuardum & alios iſtn, qua de agimus, Coloniæ promanavit; ne deinde ipſius eccleſiæ Tuſcanenſis, ut & Cornetanæ verſus ejuſdem Martæ fluminis oſtia poſitæ traditio: Acta etenim illa Coloniam ſuam locant ad ſexageſimum ſecundum ab Urbe lapidem; tum Tuſcania non attingat quinquageſimum: tum eodem loco, in quo Martyres jugulati ſunt, mox conditos fuiſſe ac ſubinde cultos aliquamdiu ſignificant; hoc autem cum eccleſiarum civitatumque jam dictarum traditione, ut infra videbitur, non poteſt conſiſtere; quando ſecundum hanc Tuſcania Martyrum horum corpora, non niſi diutiſſime poſt martyrium ad ſe translata, primum accepit.*

ubi non videtur unquam exiſtiſſe:

7 Aliam ergo Coloniam in Tuſcia Socii ibidem Palatini, ſed nihilo felicius, aſſignant ac tuentur. Ajunt, hujus nominis oppidum perantiquum exſtitiſſe in agro Seuenſi apud lacum Prilem ſeu Caſtellionis: de hoc enim apud Frontinum (qui Veſpaſiano imperante floruit) mentionem fieri. Eſto ſane; tametſi parum liquet. Illic igitur, inquiunt,

B in Colonia Tuſciæ paſſi ſunt SS. MM. Secundianus &c. de quibus Uſuardus IX. Aug. In Colonia Tuſciæ &c. & quidem rectiſſime. *At hoc enimvero probatum ſolide volumus. Quo igitur argumento firmatur? Nimirum hic unicum Viri clariſſimi pro ſo Tillemontium, hominem (cum ipſi ſint Itali) externum, allegant. Verum hic tandem loco aſſignato & male truncato (Nota 7. ad Perſecutionem Decii) quid aſſerit? His nempe Uſuardi aliorumque vocibus,* In Colonia Tuſciæ, *intelligi Coloniam jam propoſitam in agro Seneuſi. Intelligi hanc dicit: fatemur. An recte intelligatur, ſive an eandem omnino Uſuardus revera intellexerit, neque Tillemontius dicit, neque nos quærimus. Hoc demum hic agitur unice, utrum, qui Coloniam illam pro vera Martyrum illorum palæſtra deſignant (ſive Uſuardus id faciat, ſive alii quicumque,) eam recte & ex vero deſignent. Hoc autem ipſum tantum abeſt ut affirmes uſpiam Tillemontius, ut eodem illo loco duobus argumentis impugnet, quæ diſſolvere ne tentat quidem. Primum ex eo petit, quod Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ non aſſerat, S. Secundianum (nedum Socios ejus) apud iſtam Coloniam coli; cum*

C *alius, ubi colitur, Tuſciæ civitates enumeret; & ibi ſecundum Acta ſepultum invocatumque fuiſſe neceſſe ſit, ubi occubuit: alterum ex eo, quod ei (& Sociis) apud Surium (& in omnibus Actis longioribus) caput amputandum narratur milliaribus 62. ab urbe Romana; ea vero diſtantia ſit nimis parva, quam ut congruere ulla ratione poſſit lacui Caſtellionenſi (aut Coloniæ, ultra lacum illum collocatæ.) Hoccine eſt adſtipulari ſententiæ affirmanti? Cur igitur id a reliqua Tillemontii textu viri, quos veneror, eruditi reſcindunt?*

eum hi MM. verſimiliter occubuerint apud Centumcellas.

8 Hæc tertio objecta Tillemontii (ut aliud eſſet nihil) tam ſolida nobis videntur, ut interea, dum liquido confutata viderimus, neque Coloniam illam, neque locum quemvis alium 62. ab Urbe milliaribus diſtantem habituri ſimus pro Martyrum horum palæſtra; ſed eam potius retenturi, quum Acta ſimpliciora ſatis iunuunt, non procul abfuiſſe Centumcellis: cum enim eo Decii juſſu deſtinati fuerint ad Promotum, vel ad idola revocandi, vel crucientibus gladioque ſubjiciendi; cum ibidem equuleos, unguias, ignem, Promoto jubente & inſpectante, ſuſtuleriut; cum ibi quoque latè in eos fuerit ab eodem ſententia capitis; quid cauſæ fingi poteſt, cur inde longius a conſpectu D *judicis exſecutio fuerit imperata, & non potius* AUCT. *in loco cruciati ſaltem vicino, ac ſupremis iſtic* P. B. *ſorte reorum quorumlibet capite damnatorum ſuppliciis nuctoritate pridem publica deſtinato? Huic opinioni favent Acta, ut modo inſinuabam antiquiſſima, qua habimus; favet eccleſia Tuſcanenſis in litteris communibus, nomine* Primicerii & Canonicorum eccleſiæ cathedralis Tuſcanenſis *perhumaniter & ultro ad nos datis anno 1731. favet cultus, apud Centumcellenſes, olim, ut ajunt, quam nunc, ſolennior; favet vicinorum Centumcellis oppidorum bis, ut mox indicabimus, Romæ examinata, bis confirmata traditio; favent Maurolycus, Goleſinius, aliiſque ſuperius memorati. Hunc vero qualemcumque locum (neque enim jam certus aſſignari poteſt) ſi olim ex Actis interpolatis* Coloniam, Colononiam, Coloniacum, *aut* Colomatiam, *ut variant Mſſ. vocitatum fuiſſe ſuſpicaberis, per me licebit; modo illum, ex iiſdem, non procul Centumcellis removeos, neque adeo ab urbe Roma milliariis* LXII. *ſed* XLII.

E

§. II. Translationes reliquiarum & veneratio.

Translationum nullam, in Mſſ. noſtris obſcurum.

Martyrum noſtrorum corpora, reſectis capitibus, projecta mox in mare, ab eoque ſub noctem proximam ad littus appulſa reperiſſe, & juxta martyrii locum tumulaſſe ſervum Dei Deodatum, Actorum exemplaria prorſus omnia referunt. Eodem loco aliquamdiu ſepulta manſiſſe, atque adeo inclaruiſſe miraculis, ex codicibus ſuis Mſſ. docet Surius, cum de primo illo ſepulcro ſubdit: Ubi illorum vigent orationes, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto. *De tranſlatione earum ex illa in alium locum neque Acta ſimpliciora, neque auctiora Surii mentionem faciunt. Innuitur illa primum in Urbevetanis apud nos Juuii tom. I. pag. 37. ſed non deſcribitur, his verbis:* Quorum orationes florent in eccleſia B. Petri Apoſtoli in civitate Tuſcana; *tum hoc ibidem verſiculo, unde auctorem colligas Tuſcanenſem fuiſſe:*

At caro Sanctorum jacet hic veneranda virorum. F

In exemplari Mazarinuano, quod inter vetera Mſſ. omniſſimum ac luculente recentiſſimum eſt, tenebris locus his totus involvitur, dum narrat interpolator, ipſum illum Deodatum, qui Martyres ſepultura donavit, cum factus eſſet epiſcopus Tuſcanenſis, ſuper Sanctorum corpora baſilicam miræ pulcritudinis *extruere cæpiſſe, quam B. Felix in eadem ſede Deodate defuncto ſuffectus conſummarit. Quid enim ſibi vult epiſcopatus Tuſcanenſis poſt tot ſecula tandem detecta primum antiquitas? E quibus demum tabulis Deodatum ac Felicem epiſcopos, nemini antea notos, nuſquam poſterius nguitos, producit auctor ille? Tum* baſilica miræ pulcritudinis, *quam inepte condita fingitur ſeculo III. Sed enim ubi conſtructa tum illa in ſuis? In urbe; an in agro Tuſcanenſi; an procul inde ad 62. ab urbe Romana lapidem, ubi ſepultos primum fuiſſe Martyres ait? Non meminit ſabulator; obſtitum diceres, ſi ſciſſe crederes unquam. Hæc ſunt interim unica monumenta, quæ de Martyrum horum Actis & reliquis notitiam utcumque veterem nobis exhibebunt olim.*

10 *Hæc*

A AUCT. P. B. illustrat. vetustiora Tuscanensis ecclesiæ monumenta, sub finem commentarii,

10 *Hæc autem cum neutiquam sufficeret ad illustrandam illarum translationem, a Ferrario ad hunc diem perspicue quidem satis, sed nimis breviter notatam, ad ipsos Tuscanienses recurrendum fuit; a quibus anno 1686. munitum publica fide Commentarium, Italice scriptum, accepimus, de quo meminit Henschenius noster Junii tom. 1. pag. 52. Continet is primo querelam de monumentorum loci veterum jactura penuriaque: nimirum Tuscania, teste Baudrando, urbs altas ampla & dives, sexdecies expugnata & vastata fuit. Secundo auctores aliquot memorat, qui de Martyribus bis egerunt; sed vulgo notos. Tertio, Lectiones tres exhibet proprias do nostris Martyribus, ecclesiæ Cornuetanæ concessas & approbatas Romæ, die 111. Martii* anno 1674. uti adnotatur. *Quarto, eorumdem Acta, a 150. jam annis Italice versa per Fratrem Pacificum Peregrini, Viterbiensem, ex Ordine Prædicatorum. Quinto, Historiam translationis* Secundiani, Veriani & Marcelliani *corporum a civitate Centumcellensi ad Tuscanensem seu Tuscanensem ab eodem auctore vernacula lingua conscriptam. Sexto, notitias aliquot cum veteres tum recentes, ad eorumdem Martyrum sepulcrum, reliquias, & cultum illustranda subjectas. Septimo, notitias aliorum Sanctorum apud Tuscanienses præcipue celebrium. Ex omnibus tria nobis necessaria videntur, utpote aliunde ignota; & primum quidem Historia translationis; alterum subjunctæ notitiæ Tuscanensis ecclesiæ; tertium, Lectiones Cornuetanæ; de Lectionibus his tamen agam paulo inferius.*

* al. Maii

B

11 *Ad Historiam translationis quod attinet, cum a Pacifico Peregrini forte ex sola Tuscanensium ac vicinorum non scripta traditione fuerit concinnata, idque vix ante sesquisæculum, satis habebimus ejus hic substantiam & adjuncta præcipua ex longiusculo exemplari Italico per Latinum compendium summa fide delibare. Eccum igitur illud: Corpora Martyrum nostrorum ab Adeodato clam primum & obscuro loco condita, quia apud Centumcellas martyrium ipsi sustinuerant, ab ejusdem eppidi civibus, cum stabilitus ibi jam florerer veri Dei cultus, intra muros recepta, ac sub aram principem honorifice translata, per annos ibi deinde septuaginta quieverunt; donec scilicet eversa* bis historiam scriptam fuisse, 16.

C *postmodum per intestina bella civitate, incolisque ad eppida circumjecta dilapsis, ipsi Martyres indecorum inter medias ruinas ossium suorum statum ac neglectum indignati, pio cuidam Orchensis castri ad sextum inde lapidem archipresbytere semel, sterum, ac tertio per quietem apparuere, minaester imperantes, ut justas adeo querelas ad episcopum Tuscanensem sine mora deferret. Paret is demum; itaque rem persuadet antistiti suo, ut post triduum indicto jejunio consecraudum, solemnemque reliquiarum translationem decernat. Oppidis propinquis consilium innotuit. Dum ergo ad præstitutum diem turmatim undequaque Centumcellas accurritur, dissidentium inter se partium tumultus exstitit non facile componendus; eum ad se quæque depositum hoc transferri oportere contenderent. Divino tandem instinctu episcopus Tuscanensis, Quid si, inquit, fratres, istem hanc nostram Deo ipsisque Martyribus dirimendam committimus? Eruamus adeo locum eorum, & ita ut erat, marmoreum & clausum carpente imponamus; hoc juvencis binis & jugo nondum assuetis permittatur: ubi vere substiterint illi jugumque porro detrectaverint, ibi pignora sacrosancta servantur. Placuit omnibus mirifice conditio, statimque res executioni mandatur.*

D

12 *Vix ad vehiculum juncta satis erant jumenta, cum recta Cornuetum versus intendere cursum; sed oppido jam proxima, vicinum ad fontem deflectunt; ubi interquievere tantisper, dum civibus advolantibus, & quæ alio destinari jam cernerent, Martyrum corpora intueri saltem aperte sarcophago ac venerari postulantibus, fieret satis. Emiuunt vero hic inter eos matronæ cujusdam venerabilis audax facinus: neque enim oculos illa tantum in arcam, sed & manum ausa protendere, digitum unum S. Secundiani manibus avulsum sustulit; quem subinde in excitata sumptibus suis, & Martyris nomine insignita Cornueti ecclesia publicæ venerationi, quæ perseverat hodieque, proposuit. At boves post moram non longam clausumque deuno sepulcrum ultro progressi, Tuscaniam non dubio tractu spectabant. Quanto autem ad eam propius accedebant, tanto carrus ingravescebat magis; usque eo, ut rupes durissimæ ponderi cedentes, impressos rotarum canthos etiamnum exhibeant non procul a mœnibus oppidi, ubi* E *ad perpetuam hujus miraculi memoriam sacellum erexere Tuscanienses, Martyrum suorum imaginibus decoratum. Processerunt juvenci eamen usque ad ecclesiam tum cathedralem S. Mariæ Majoris; ad cujus ostium in genua provolvi, salutasse quodammodo feruntur istic asservata duorum & viginti Sanctorum lipsana. Inde porro ad Civitatem (sic appellatur nobilior oppidi regio) sacram sarcinam promoventes, ante vestibulum ibi tandem & exilo S. Petri oratorium succubuerunt simul ambo, simul exspiravunt. Ibidem ergo depositi sub altare Martyres fuere tam effuso civium gaudio, munificentia tam prolixa, ut sacellum humile in magnificam brevi basilicam; Martyrum vero receptaculum angustum in amplissimum verteretur hypogæum; & utrique demum antistitum suorum sedem affixerim. Prostant ibidem adhuc elata in sequestram eppositam atrie bovis utriusque cornua, æternum posteris monumentum.*

a Pacifico Peregrino, Ord. Prædicatorum,

13 *Huic narrationi subdit aliam Peregrinus de miraculo Martyrum Tuscanensi, quod quia ex pluribus unicum selegisse se dicit, hic summatim expediemus. Irruperant aliquando in Italiam ingenti numero exteri, nescio qui (ipse Britones nuncupat) & muris Tuscanensibus jam exercitum infestum admoverant, cum intempesta nocte repentinus facibus collustrari visa sunt mœnia: in media vera luce tres hi Martyres habitu ornatuque sa spectabiles præbuerunt,* Secundianus *imprimis, qui & vexillum præferebat rubeum, alba cruce distinctum. Hester, oppidanorum princeps hunc esse rati, eo vim omnem impetumque convertunt; sed frustra: nam ceteris cælesti virtute retroactis, dux barbarorum solus in murum evadens ab obsessis necatur; & rejectus ad suos exanimis tantum illis terrorem attulit; ut fugam præcipitantes, insequentium Tuscanorum armis facile deleti sint. Exinde victores onusti spoliis ad Martyrum sacratum ovanti pompa revertuntur, gratiam Sospitatoribus suis debitam rite persoluturi. Ne autem beneficii recentis memoriam ingrata posteritatis delere posset umquam oblivio, S. Secundianus ex eo tempore depingi cœpit impositum cum inserto dextræ vexille, quale tum ad urbem tutandam extulerat. Hæc, sed uberius, Peregrinus. Addunt alii, indidem fluxisse Tuscanæ civitatis insignia, crucem albam in fundo ru-*

F

in qua & posterius miraculum narratur;

A *beo referentia. Scio equidem, non placituram eruditis apellam hanc viri, quantumvis Religiosi; quia, cum vetera narret, admodum ipse recens, fontem non indicat, unde hauserit; tum quia studiose vitat ubique, quæ potissimum ad historiæ lucem fidemque pertinent; propria scilicet personarum nomina & omnes omnino temporum characteres. Sed nimirum, ut ante monebam, auctor hic solam indigenarum sectatus famam videtur, quæ adjunctorum ejusmodi negligens, nuda plerumque facta proponit ac retinet, aut certe in his unice constans esse solet & confusa; sic ut in iis aliquam, in ceteris nullam prorsus faciat fidem. Nunc ad alterum caput, seu notitias, in eadem commentario subjunctas anno 1685.*

& per cultum, post alteram translationem, ibidem observari solitum.

14 *Docemur in iis 1. basilicam S. Petri, temporis, ut ajunt, & bellorum injuria contractis ea parte mœnibus, ex cathedrali tandem & urbana collegiatam esse factam ac suburbanam; quæ causa multis abhinc annis fuerit ex ea transferendo sacras Martyrum exuvias intra muros ad parochialem ecclesiam S. Laurentii; ubi nunc in proprio*

B *sacello singulorum crania cum suis quæque ossibus in tres arculas cameratas distributa ferventur, & quotannis palam exponantur die* VIII. *Augusti; qui dies istic eorum solennitati sacer ab oppidi clero celebrari soleat Officio duplice primæ classis cum Octava; Antiphonis insuper & Hymnis propriis, quæ in libris quibusdam vetustis ac membraneis ibidem exstent adhuc in ecclesia S. Mariæ Majoris. 2. ut sacrarii prioris memoria refricetur, ad S. Petri relictum esse marmoreum loculum, in quo & Centumcellis positi, & inde ad ecclesiam illam advecti olim fuere; & ibidem coram oppidi magistratu, ministris, ac populo semel mensibus singulis Hostiam sacruentam litari. 3. aliquot Martyrum eorumdem reliquias argenteo brachio inclusas, concessas esse ecclesiæ S. Jacobi Majoris, quæ modo cathedralis est: has autem ob recentia beneficia quarto quoque mense bis, concurrente clero tam seculari quam regulari, magistratu quoque ac populo, publice per oppidum supplicatione deferri ad ecclesiam S. Laurentii; & inde parce etiam (sed festo eorum anniversario tantum) ad ecclesiam S. Petri. 4. denique, in ipso palatio magistratus ædiculam esse eorumdem nominibus dedica-*

C *tam, ubi quotidie Missa celebretur, aque ac in eorum sacello Laurentiano. Sed redeo ad primam translationem, de qua paulo ante Peregrinum audivimus.*

Traditio & possessio Tuscanicnsium impugnata pro Jove in Gallia.

15 *Etenim Tuscanienses anno* 1722. *epistolam accepere conflictu* Comitis Cyriaci & sociorum nomine die 2. Decembris Monte Hastato *datam; in qua præter alia contendit auctor, Martyrum nostrorum corpora non Centumcellis Tuscaniam; sed Roma in Gallias olim fuisse translata, ibique hodiedum veneratione magna servari in antiquo Benedictinarum parthenone Jotrensi, vulgo Jouarre, Meldensis diœceseos; ita testari Martyrologia Sanctoyi, Franciscanum, Salmiense, & Bisuticense* (addere poterat & *Martyrologium Castellani, ad quod nuper accessit Parisiense*) *ad mensis hujus diem* IX. brevi quoque in lucem edendum esse ab Heschenii sociis scripturam, sive solium, de hac re tractatum. *Quanto confidentius egisset ille, si Meldensis ecclesiæ Breviarium cognovisset anno* 1640. *editum, ex quo illustrissimus ac reverendissimus Dominicus Seguierius ab* omnibus ecclesiis, monasteriis, collegiis & Ordinibus, omnibus item clericis diœcesis *suæ celebrari mandat de Martyribus hisce Officium semiduplex cum Lectionibus secundi Nocturni proprius die* XII. *Augusti, ibique hæc inter alia recitari*: Eorum corpora Roma in Gallias translata, in Jotrensi Meldensis agri cœnobio magno cum honore & cultu asservantur? *De nobis, quos Henschenii Socios appellat, quid sibi velit, non satis intelligimus*: neque enim scripturam *ullam* sive solium *super hac re adversus Tuscanenses aut promisisse aut memoratum uspiam, aut unquam habuisse.*

D AUCT. P. B.

16 Interim Comes ille, quisquis fuit, animos Tuscanensium ad firmandam traditionem suam ac reliquiarum possessionem accendit potius, quam tervus: nam hinc factum existimamus, ut utramque Romæ discutiendam & comprobandam obtulerint: *sed Romæ in Lectionibus proprius propriis*

vosque tandem compotes anno 1729. *die* X. *Augusti a sacra rituum Congregatione pro clero sue universo Lectiones proprias confecuti sim, quas ex typographia Vaticana exemplo subjicimus*: Die VIII. Augusti. In festo SS. MM. Secundiani, Veriani, & Marcelliani, civitatis Tuscaniæ principalium patronorum, Duplex I. Classis cum Octava. In secundo Nocturno. LECTIO IV. Secundianus nobilis Romanus, omnium disciplinarum scientia præditus, atque ideo principibus carus, cum, læviente Decii persecutione, Christianorum constantiam in tormentis sæpius conspexisset, divina præventus gratia, statuit, relictis idolis, ad Christi fidem cooverti. Quam deliberationem Marcelliano amico suo communicans, in eamdem ipsum sententiam traxit. Ab hoc proposito cum Verianus, communis amicus, utrumque divellere conaretur, factum est, Deo aspirante, ut idem, mutato consilio, Christi quoque amore succensus sit. Quare ad Timotheum presbyterum accedentes, ab ipso instructi & baptizati fuerunt: tum a Cornelio Pontifice confirmati, & se Christianos esse palam professi, facultates suas pauperibus erogare cœperunt.

E

LECTIO V. Horum igitur conversionem cum Valerianus Præfectus intellexisset, ad tribunal evocatos, placidis primum verbis a susceptа fide abducere tentavit; cumque nihil proficeret, in carcerem prius detrudi, postea ad Centumcellas io exilium deportari mandavit, præmonito Tusciæ consulari Promoto, ut eos diis sacrificare compelleret; renuentes suppliciis & morte puniret. Quare Promotus Saturni simulacrum adorandum proposuit; sed cum illi idolum execrati, in ejus faciem conspuissent, confestim corruit in frusta comminutum. Qua de causa judex vehementer iratus, Christi Milites fustibus cædi, in equuleo suspendi, ungulis excarnificari, facibusque ad latera admotis exuri jussit. Demum securi percussi, Martyrium consummarunt. Dum vero torquerentur, unus ex satellitibus repentina morte occubuit, alii a malignis spiritibus obsessi & atrociter vexati sunt.

F

17 LECTIO VI. Martyrum corpora in profundum maris projecta, sed ad litus mirabiliter delata, ab Adeodato Christiano non procul a Martyrii loco sepulta, & a Centumcellensibus in ecclesiam translata fuerunt. Sed civitate funditus eversa, tandiu latuerunt, donec vicinioris ecclesiæ episcopus divino monitu ea transferre cupiens, ut exortas de sacris pignoribus possidendis inter finitimas civitates contentiones dirimeret, carpento imponi mandavit, alligatis bobus jugo nondum assuetis; qui absque ductore Cor-

bis effecta,

A se Cornetum versus ites arripuerunt, progressique, ad mœnia civitatis steterunt. Cumque illic Cornetana mulier brachium Secundiani venerabunda accepisset, reassumpto cursu se juvenci proripiunt, & Tuscaniam pergunt, ibique subsistunt. Tuscanienses vero in ecclesia S. Petri reliquias collocarunt *. Quæ postea in parochiali S. Laurentii ecclesia tertio Idus Januarii millesimo sexcentesimo decimo octavo depositæ, ibidem magna ejusdem populi devotione venerantur; eorumque festum, ceu principalium civitatis Patronorum, die octava Augusti ex antiqua & immemorabili consuetudine celebratur. *Lectiones hæ Lectionibus Cornetanis seu Cornuetanis, Romæ anno 1674. (ut n. 10. dictum) concessis, omnino consonant usque ad interpositum asteriscum* *; *inde vera usque ad finem Cornetana sic habens:* Et Cornetani brachium Secundiani in ædem S. Joannis Chrysostomi deposuerunt, atque ibi in occulto loco diu mansit usque ad annum millesimum sexcentesimum nonum, quo sepultum & magna populi frequentia in cathedralem ecclesiam translatum est. Cujus festum, tamquam B Patroni & Protectoris, ex antiqua & immemorabili consuetudine sexto Idus Augusti celebratur. *Obiter hic observari velim, non* digitum *tantummodo* S. Secundiani, *ut supra narrabat Peregrinus, sed &* brachium *ejus depositum apud Cornetanos dici; deinde, hoc depositum hic dici* in ædem S. Joannis Chrysostomi, *cum Peregrinus depositum fuisse velit in ecclesiam* S. Secundiani. *An hæc ergo deinde mutavit nomen? An hic non de prima illa, sed de alia posteriori translatione ac depositione fit mentio? Præterea, festum notari non die* IX. *Augusti, sed* VIII. *quod servatum hactenus a majoribus suis Tuscanenses existimant, ne die* IX. *qui Martyrum proprie natalis est, festivæ celebritati officeret Vigilia S. Laurentii.*

18 *Ceterum non stetit hic defensio Tuscanorum;* adversus Jotrenses & Sanctenses *sed altero post hæc anno plura in hanc rem nobis pro se adversus Jotrenses argumenta suggesserunt, quæ longum esset hic repræsentare; quando hæc duo sufficiunt. Primum: Martyrum Jotrensium corpora, teste Saussayo & Breviario Meldensi, Romæ venerunt. Non sunt igitur ea Martyrum nostrorum: nostros enim non Romæ, sed in Tuscia cæ-* C *sos ac sepultos fuisse, Acta ipsorum omnia testantur, quibus favent vetustissima Martyrologia superius assignata; inde autem translatos nunquam postea fuisse Romam nec veterum asseruit quisquam, nec modo asserere neoterici possunt, postquam in Lectionibus nos recitatis ipsa hic apertissime Roma reclamavit. Trium hoc usque adeo validum est, ut Meldenses ac Parisini declinare illud, quam retundere maluisse videantur; & hi quidem in recentissimo Martyrologio locum, unde corpora Jotrenses acceperint, ita subtexendo:* In Tuscia, natalis SS. Secundiani, Marcelliani & Veriani martyrum; quorum reliquiæ in Meldensem diœcesim allatæ, partim in Jotrensi, partim in sanctæ Faræ monasterio asservari traduntur: *illi vero in Breviario jam dicto Acta Martyrum nostrorum sic Jotrensibus accommodando, ut quæ in iis de Tuscia, de Centumcellis, de Martyrum sepultura sive dubio legerant sibi nequaquam commoda, solertius expunxerint quam fidelius; quasi quos probare non poterant Romanos, videri saltem Romanes voluerint, ut sui credi possent.*

alteras 19 *Secundum argumentum hoc reducitur: Acta omnia Martyrum nostrorum certamen & sepulcrum in Tuscia collocant; ibidem omnia Martyrologia* D *vetera venerationis eorum sedem assignant; alibi nulla: censendi sunt ergo in Tuscia permansisse. In Tuscia autem nullus omnino locus est, urbitas nulla, quæ illorum sibi possessionem arroget, præter solam Tuscaniam (nam Cornetani solo S. Secundiani brachio gloriantur; Clusini quod de ejusdem Patroni sui reliquiis habent in ecclesia sua cathedrali, Tuscanienstium liberalitati acceptum referunt:) ibi ergo quiescere dicendi sunt, quacumque demum occasione vel tempore delati fuerint; quod addo, quia translationis annum neque traditio locorum, neque monumenta vetera eorum indicant: non traditio; nam id satis liquet ex historia Peregrini: non etiam vetera monumenta; quia merito suspecta sunt, nec satis insuper clara; utpote ab ipsis Tuscanienstibus aliter atque aliter explicata. Duas illi nempe inscriptiones proferunt, alteram ex marmoreo & antiquo lapide, qui modo in ecclesiæ cathedralis archivio servetur sic ustatus:* ✠ HIC REQUIESCUNT CORPORA SS. SECUNDIANI, VIRIANI, ET MARCELLIANI MART. ANNO DOMINI CCCXXII. *alteram ex superstite* E *lamina plumbea, in qua hæc legantur:* ✠ ANNO DNI. CCCCCCXLVIII. INDICT. VI. CORPORA SCORUM. SE. VI. MAR. ET DOD. A DOMO SCORV. TRANSLATA SUNT IN CIVITATE TUSCANA. *Priorem inscriptionum anno* 1686. *Tuscanensis ecclesia nobis exposuit de translatione Martyrum ab ecclesia Centumcellensi ad suam; at nuper, in dissertatione anni* 1731. *eadem indicavi voluisse eorum translationem ex primo tumulo, seu loco martyrii, ad secundum intra urbem & ecclesiam Centumcellensem. Sed miramur interpretatione dignam videri potuisse viris, qui ultro fatentur, usum annorum Domini ante Dionysium Exiguum prorsus nullum fuisse.*

20 *Altera inscriptio quamquam ea parte tam* uniformiter *aperte interpolata dici non debet, cum sit etiam* tur. *Dionysii seculo toto vetustior; obscura tamen ipsis Tuscanensibus visa est: nam anno* 1686. *per eam designari scripserunt Martyrum translationem ex ecclesia S. Petri suburbana in ecclesiam S. Laurentii; at nuper aliter statuerunt; fuisse videlicet olim in eversis dudum Centumcellis ecclesiam Martyrum horum sepulcro & nomine celebrem; eam vero hic significari per* Domum Sanctorum; *ad-* F *eoque sentiatam epigraphes hanc esse:* Anno Domini DCXLVIII. Indictione VI. corpora sanctorum Secundiani, Viriani, Marcelliani & Deodati (*illius, ni putant, qui Martyres primo sepelit*) a Domo, *sive æde aut ecclesia propria,* Sanctorum *Centumcellensi* translata sunt in civitatem Tuscanam. *Placet quidem hæc interpretatio longe præ alia, quam omnino falsam putamus; certam tamen hanc esse quis asseret? Quis* domum Sanctorum *asseverabit aliam non fuisse, quam ecclesiam Centumcellensem? Quis demonstrabit, anno* 648. *prostratas dissipatasque jacuisse Centumcellas; aut episcopo tum caruisse (qui anno frequente subscriptus legitur concilio Lateranensi;) vel si non caruit, eum ejusmodi translationi non interfuisse? Ut ut est, Possessio Tuscanensium, quandocumque sit adita, certo antiqua reputari debet; quandoquidem expressis verbis adstruitur in Martyrum nostrorum Actis Mss. Urbevetanis, de quibus egimus num.* 7. *& Romanis bibliothecæ archigymnasii Sapientiæ, e quibus hæc nuper accepimus:* Quorum orationes florent in ecclesia B. Petri

A Petri in civitate Tuſcanenſi, ubi ſunt & corpora. *Hæc autem Acta licet interpolata, vetuſta tamen eſſe, & eo colligimus maxime, quod Uſuardo aliiſque Martyrologis a ſeculo ſaltem nono præluxerint: unde enim locum martyrii* Coloniam *appellare didicerunt, cum in Actis antiquioribus nomen omnino nullum exprimatur. Hæc profecto omnia niſi ad poſſeſſionem Tuſcaniæ vindicandam abunde ſufficiant eorum adverſariis, proferam bi ſane pro ſe meliora, quam hucuſque protulerint; alioqui Martyrum noſtrorum iis nomina concedemus, non corpora; & corpora quidem vera Martyrum, ſed non illorum, quorum exſtant jam olim Acta, & apud Martyrologos hoc die memoria.*

ACTA

Auctore anonymo, ex editione Mombritii tom. 2. fol. 263.

B *Secundianus ſpectato Martyrum ſorti studet imitari.*

SUb Decio Secundianus rogatus *a* una cum Veriano præfecturam agens, in Chriſtianos ſæviebat. Qui Secoodianus tandem ſecum tacitus cogitare cœpit, cur Chriſtiaoi tanto amore flagrantes, mallent pro Chriſti nomine duriter mori, quam delicate vivere, & blandis perſuaſionibus principum aſſentire. Cumque eſſet eloquentiſſimus, & omnium ſcientiarum ſeculi peritiſſimus, Marcellianum, qui & ipſe ſapientiſſimus erat & Chriſtianorum perſecutor, domum ſuam invitavit, & cum eo de variis artium ſermonibus diſputavit. Tandem ad artem grammaticam ſermonem retorquentes, ad locum Virgilii veoiunt; ubi de interpretatione ſeculi novi loquentes, velut apparente Domino in carne renovatus eſt mundus, ita tempore Octaviani, ad cujus laudem ſuos deſcribit libros, dicit, aurea ſecula hoc modo naſci:

Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.
Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cælo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo.

C *ad Chriſtum ſuſcipiendum Marcellianum & Veriano.*

2 Cumque ſolicite perquirerent, de quo Virgilius hoc dixiſſet, cœpit Secundianus loqui de Chriſtianis, qui tanto flagrabant amore, ut pro nomine Chriſti mallent mori, quam idola adorare. Ajunt enim, inquit, reſurrectionem & judicium fore poſt mortem, illamque vitam, quam poſt iſtam caducam expectant, futuram perpetuam & immortalem; ubi nullus dolor & gemitus, ſed pax & perenne gaudium. Idola vero, quæ nos adoramus, Deus eorum omnino abominatur Chriſtus, Super hia Marcellianos admirans ait: Quid eſt Chriſtus? At ille reſpondit: Chriſtus dicitur unctus, Numquid non legiſti, quid ejus hiſtoriographi dicant; eum ſcilicet mortuos ſuſcitaſſe, leprоſos mundaſſe, cæcum natum illuminaſſe? His ejus ſignis Chriſtiani fidem dantes, pro ejus ardenti amore coronari deſiderant. Unde & ego credo, quod ipſe eſt Deus & Dei filius, qui crucifixus & mortuus & poſt triduum reſuſcitatus in cælum aſcendit. Quomodo enim aut a quo auditum eſt, deos noſtros talia feciſſe; quos ſcimus ſemper ſordidiſſime ac turpiter vixiſſe? His & aliis ejus verbis conſenſit Marcellianus; tertius quoque, qui nomine Veraous. Hos trea itaque Timotheus nomine presbyter acterſius baptizavit. Sanctus vero Papa Xiſtus eoſdem conſignavit.

D *Eum ab invocatione Dæmonis.*

3 Poſt hæc Secuodianus a Valeriano Præfecto requiſitus, introivit ad eum; & ſubito immutatus eſt vultus ejus, tamquam vultus angeli. Valerianus ob tanti luminis fulgorem ſtupefactus, ipſum ioterrogatum, & in chriſtianitatis propoſito permanentem, juſſit in cuſtodiam retrudi. Qui cum comprehenſus duceretur a militibus, Marcelliaous & Verianus clamabant: Ut quid innocentem in cuſtodiam retruditis? Si pro confeſſione Chriſti nominis hoc a vobis patitur, & nos Chriſtiaoi ſumus, qui eum pro amore Chriſti ad palmam martyrii ſequimur. Tunc ſtatus Valerianus, eos cum illo ſimul in cuſtodia manE cipari juſſit; & Cæſari Secundianum chriſtianum effectum nunciavit. Quod ille vix credens, eum ad ſe deduci præcepit, & ait: O Secondione, cur immutatus eſt vultus tuus? Qui reſpondit: Clarior & hilarior eſt nunc vultus meus ſolito, quia jam in conſpectu regis æterni contemplatione mentis aſſiſto, qui me de tenebris ad lucem perduxit ſuæ viſionis.

Confeſſio addita in ripis ſuccedentes.

4 Denique, juſſu Decii, Viri ſancti ducti ſunt Centumcellas, & traditi Quario Promoto conſulari Tuciæ. Qui cum eos juberet ſacrificare, & nollent acquieſcere; juſſi ſuos expoliari, & fuſtibus cædi. Deinde illis in ſimulacrorum expuentibus, ſubito cecidit, & confractum eſt. Tunc Promotus juſſit eos in equuleo ſuſpendi, & latera eorum ungulis caprarum radi. Illis autem inter hæc Deo gratias agentibus & orantibus, Promotus juſſit ad eorum latera flammas adhiberi. Cumque diu affarentur, repente unus ex miniſtris, qui cetetis acrius ad pœnam inferendam inſiſtebat, mortuus eſt. Ceteri vero a dæmonibus arrepti clamare cœperunt: O Sancti F Dei, ut quid nos veſtris torquetis orationibus! Nam hæc eadem tormenta, quæ vobis injuſte inferimus, nos irremediabiliter cruciaot; vobis autem nihil mali præſtant. Videns hoc Promotur, juſſit Sanctos Dei capite truncari, & eorum corpora in mare præcipitari. Quæ tamen Dei providentia de profundo ad littus applicuit, & ea ſervus Dei Deodatus nocte colligens ſepelivit ſecus locum, ubi decollati fuerant, quinque * Idua Auguſti.

Ad quinto

ANNOTATA.

a Cum nihil in Actis his occurrat, quod explicatum non fuerit in Actis amplioribus ad diem primam Junii pag. 37. ne actum agamus, iſtuc lectorem remittimus.

DE

DE S. ROMANO MILITE MART.

ROMÆ,

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

I. P.

Cultus ex Faſtis, Acta, Sanctus cum alio confuſus, publica veneratio, corpus,

ANNO CCLVIII. *Annuntiatur primus e Faſtis locus.*

Martyr hic, cum ex Actis S. Laurentii, tum aliunde notiſſimus, ita ſimpliciter ſignatur in Hieronymianis a Florentinio editis, hac die: Natalis S. Romani. *Romanum parvum addit locum ac munus:* Romæ, Romani militis. *Plura Ado:* Eodem die (*nono Auguſti*) Romæ, ſancti Romani militis, qui in confeſſione S. Laurentii compunctus, periit ab eo baptizari: & mox jubente Decio, cum fuſtibus exhibitus ac B decollatus eſt. *Adonem tranſcribit Uſuardus. Similia memorant Rabanus & Notkerus. Hagiologus metricus Wandelbertus ita de eo canit:*

Romanus quinia martyr mileſque refulget.

Romanum Martyrologium, quo hodiedum utimur, fere conſonat Adoni, dum hæc refert: Romæ S. Romani militis, qui confeſſione B. Laurentii compunctus periit ab eo baptizari: & mox exhibitus, ac fuſtibus cæſus, ad ultimum decollatus eſt. *Ubi Decius non comparet, & recte; ſicuti mox in loco dicam.*

Acta in quo corrigenda.

2 *Acta ejus una cum plurium ſanctorum aliorum Martyrum geſtis leguntur immixta Actis S. Laurentii apud Surium: e quibus infra delibabimus de Pugile noſtro fragmentum, Pro Decio, ſub quo perperam dicitur Sanctus martyrium conſummaſſe, ſubſtitui debet Valerianus imperator, ex dictis ad diem VI. hujus menſis in Commentario S. Sixti PP. II. Actis prævio §. 7. num. 69. ac porro dicendis in Commentario S. Laurentii die X. ejuſdem menſis §. 4. num. 36. Unde conſequitur, ut* S. Romani *certamen eidem anno, quo duorum iſtorum Martyrum triumphus, innectendum ſit, ætæ nimirum vulgaris 258. ſecundum ea, quæ mox narrabit allatum fragmentum de baptiſmo ejus,*

C

Piazza hunc Martyrem interpretatur.

3 *Carolus Bartholomæus Piazza ſuo Hemerologio ſacro Romæ Chriſtianæ ac gentilis hodiernæ die inſexit* S. Romanum militem, *uti & compendium parvum martyrii ejus; ſed perperam addit, ſancti Pugilis matrem, Chriſtianæ ſortis duxiſſe mulierem, hoc gravidam omnino fuiſſe, ac cantaſſe Pſalmum* Credidi; *de qua Prudentius; in venerabilem raptus ſtuporem, circa illud factum heroicum cecinerit:*

...Deinde ferit cerviculam
Percuſſor enſe, docta mulier pſallere,
Hymnum canebat carminis Davidici
Pretiola Sancti mors ſub aſpectu Dei.

Quem etiam auctorem, conſtantiam admiratum ſancti Martyris, ex equulei cataſta intrepide populo prædicantis, ſubjunxiſſe Piazza affirmat:

Audite cuncti; clamo longe ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Hallucinatio Prudentii non unam committit.

4 *Sed bemerologius ille hallucinationem non unam committit. Nam Prudentius in hymno, qui apud me eſt decimus* Inter ſicui ut, *ſive* de Coronis, *& e quo verſus iſti ſunt excerpti, agit de* S. Romano, *martyre* Antiocheno, *qui toto cœlo a noſtro homonymo Milite diverſus eſt. Ruinartius inter Acta Martyrum ſincera & ſelecta, ex Euſebii Cæſarienſis lib. 2. de Reſurrectione &c. (quem librum Sirmondus vulgavit, & qui inter Opera varia ab eo collecta habetur tom. 1. a col. 39. editionis Venetæ anni 1728.) Ruinartius, inquam, ejus geſta inde narrat a pag. 379. editionis Pariſienſis, ſignato Chriſti anno* CCCIII. *Martyrium vero Parvuli, cum S. Romano paſſi, ex hymno Prudentii refert a pag. 382. De utroque Martyrologium Romanum die* XVIII. *Novembris his verbis in compendium a me contractis:* Antiochiæ natalis S. Romani martyris, qui tempore Galerii imperatoris .. celebri martyrio coronatur. Paſſus etiam eſt ante ipſum puerulus, nomine Barula, qui .. eum in unum Deum, quem Chriſtiani colunt, credendum eſſe reſpondiſſet, verberibus cæſus, juſſus eſt decollari. *Prædicto itaque die Romanus ille dabitur a poſteris noſtris, ac tum examinari poterit, utrumne ille, an duo ſynonymi: de qua re interim conſuli poſſunt notationes Martyrologii Romani, ac Ruinartii admonitio pag. 379. In alterum inſuper errorem ſatis craſſum impegit Piazza, quando verba matris laudati Pueruli, quibus hunc illa compellat apud Prudentium, inepte attribuit hodierno* Romani *militis ac martyris matri. De hac certe nihil in fragmento, quod infra dabimus, Actorum. Res vero iſta evidens eſt, ſi quis inſpiciat Prudentii hymnum, Sic enim ibi ille, & valde pathetice:*

D

Puerum poposcit carnifex, mater dedit:
Nec immorata eſt fletibus: tantum oſculum
Impreſſit unum: Vale, vale dulciſſime,
Et cum beatus regna Chriſti intraverit,
Memento matris, ait, patrone exſilio,
Dixit: deinde dum ferit cerviculam
Percuſſor &c.

E

F

Veneratio publica, ac reliquiæ.

5 *At nunc diſpiciamus, quænam ſint notanda circa publicam noſtri Pugilis venerationem, & reliquias. Prædictus Piazza affirmat,* S. Romani *noſtri feſtum celebrari variis locis Romæ: nimirum ad S. Laurentii extra muros, ubi vas etiam eſſe memorat, quod exponitur, & in quo ille ſimul cum multis aliis baptizatus fuerit a S. Laurentio; ibidem vicinum item extitiſſe olim eccleſiam antiquiſſimam, a primis Chriſtianis in ipſius honorem dedicatam in loco, quo ſacrum ejus corpus fuerit ſepultum: Ad S. Laurentium in Fonte in Montibus; ubi fons, ad ipſius baptiſmum adhibitus, atque idem locus, in quo eumdem acceperit: Ad S. Catharinam de Funariis, ubi pars corporis ejus, ac pars ad S. Laurentii in Lucina, uti & reliquiæ ad S. Annam de Funariis. Hæc ille; quæ auctoris fidei relinquo. Tamaynus poſtquam hoc die ſanctum Militem hunc ſuo Martyro-*

A *tyrologio Hiſpanico intexuiſſet, utpote qui* ad fidem converſus beatum Levitam Hiſpanum ſpiritualem habuit parentem, *addit ſatis liberaliter*: Totius Hiſpaniæ in ſe cultus interiora convertit. *De templis Toleſi, & alibi agit in notis ibidem. Annuam Sancti commemorationem Eccleſia Catholica ſacris ſuis miniſtris hac die præſcribit in Breviario Romano, uti notum eſt. Sed quid de loco, quo ſacrum ejus quieſcere fertur corpus, Lucenſibus ac Ferrarienſibus illud ſibi vindicantibus?*

Lucenſes Sancti ſuppeo

6 *A Lucenſibus ſtat Florentinius in notis ad* IX *Auguſti, ubi hæc ſcribit*: Hujus ſancti Romani corpus ab antiquiſſimo tempore Lucæ in Thuſcia veneratur, inſigni ejus nomini dicato templo, & in majori ara depoſito. Romanum hunc, non Romanum vocat Galeſinius, & ſub Juliano coronari Romæ meruiſſe narrat ex libro ſcripto, Annalibus Hartimani monachi, & tabulis eccleſiæ Lucenſis: ad quam urbem poſtea delatum eſſe, in Martyrologio affirmat. Ex quibus tabulis hoc acceperit, me fateor ignorare. Hoc unum ſcio, ut in diptychis eccleſiæ Lucenſis, Deo favente, oſtendemus, ab immemorabili tempora, & ante

B octingentos annos Romanum militem, S. Laurentii prævium in paſſione ſocium, in urbe illa, & propria eccleſia veneratum. Plures ſub Romani nomine fuiſſe martyres, qui Romæ agonem perfecerint, fatemur, & pluribus in locis etiam eumdem ſanctum Militem veneratum, ſive ex reliquiarum parte aliqua, ſive nominis ſimilitudine, ſcimus ... Sed non alius Lucæ præter jam dictum, ab antiquiſſimo tempore veneratur.

ſibi vendicent;

7 *Cæſar Franciottus in Hiſtoria miraculoſarum imaginum &c. pag.* 47 *& ſeqq. agit de Sancto noſtro, & de præſenti argumento hæc memorat; duas nimirum eſſe opiniones circa Pontificem, qui corpus illud Lucenſibus dederit, aliis Eutychiano Papæ, Felici hujus nominis primo donum illud aliis attribuentibus: deinde pro eodem ſacro pignore nominat Supplementum Chronicarum lib.* 8; *quod conſuli a lectore poteſt pag.* 170 *editionis Brixienſis. Denique memoriam, uti vocat, antiquam tranſlationis hanc affert*: Hic eſt corpus S. Romani martyris, baptizati a B. Laurentio, & fuit translatum de eccleſia veteri ad eccleſiam iſtam novam per epiſcopum Lucanum A. D. MCCLXXXI Kal. Novemb. *Apud Ughellum Italiæ ſacræ tom.* I *col.* 881 *inter epiſcopos Lucenſes ſignatur* Fr. Petrus Angelellius

C Lucen. Ord. Præd.... Paganello ſuffectus .. anno MCCLXXII; *cui ſubſtituitur* Paganellus hujus nominis ſecundus .. electus MCCLXXV .. Deceſſit MCCC. *Quæ non cohærent cum iis, quæ habet Franciottus, qui iſtam tranſlationem a laudato Petro Angelello factam tradidit anno* 1281. *Quidquid autem ſit de poſſeſſione ſacri iſtius depoſiti, quod ſub nomine* S. Romani *martyris, qui hac die colitur, penes ſe eſſe volunt Lucenſes; liceat nobis deſiderare pro illa re antiquiora teſtimonia.*

quod etiam Ferrarienſes

8 *Marcus Antonius Guarini in Compendio hiſtorico eccleſiarum &c. civitatis ac diœceſis Ferrarienſis lib.* 4, *pag.* 197 *de S. Romano Ferrarienſium hæc memorat, quæ ſic Latine reddimus*: In illa (*eccleſia nimirum S. Romani*) magna cum veneratione aſſervatur corpus S. Romani M., quod olim ab Innocentio II donatum fuit Cardinali Griffoni tituli S. Pudentianæ, ac epiſcopo Ferrarienſi (*anno* MCXLIII) qui illud ibidem depoſuit in marmoreo ſepulchro in capſa plumbea (poſtquam id antea populo oſtendiſſet) cui etiam laminam adjunxit item plumbeam, inciſa ei ſequente inſcriptione: HIC REQUIESCIT CORPUS SANCTI ROMANI MARTYRIS, QUOD EST INTER DUAS LAUROS IN VIA LABICANA, MILLIARIO AB URBE TERTIO. Hoc ſanctum corpus populo etiam fuit oſtenſum a B. Alberto Pandoni Brixienſi, epiſcopo Ferrarienſi (*anno* MCCLX) ſicut etiam fecit Petrus Boiardi, rogatu marchionis Nicolai III, reſervato foris capite; quod poſtea ex pia dicti Marchionis affectione repoſitum fuit in magna ſiplanotheca argentea. Ad contemplationem ducis Herculis I; publice pariter exhibitum fuit, dum Joannes Borgia Cardinalis S. Suſannæ cathedræ Ferrarienſi præfuit (*anno* MCDXCVI) inſtituta ad hunc finem magnifica & bene ordinata ſupplicatione: in qua canonici eccleſiæ cathedralis capſam, ubi ea jacebat; Dux vero, D. Sigiſmundus ipſius frater, D. Alfonſus dicti Ducis primogenitus, D. Franciſcus Gonzaga, aliique magni domini portavere umbellam. Quo facto, collocatum fuit ſupra aram majorem in marmoreo depoſito, quatuor columnis ſuſtentato: ubi permanſit uſque ad XXIX Auguſti: de quo tempore contigit, ut collocaretur in tacello ad dexteram in egreſſu chori (*anno* MDLXXIV.)

apud ſe depoſitum

9 Sed poſtea ab iis, qui operam navant telis ſericis, ac mercibus minutis (*ita reddimus Italicum* drappieri *ac* merciari) aliari majore toto fabricato e marmore, dictoque ſacello picturis, quæ dicti Sancti martyrium repræſentabant manu Sebaſtiani de' Filippi, nec non aliis ornamentis inſtructo, a Joanne Fontana epiſcopo noſtro, ſolenni cum ſupplicatione, gyrando per forum, tranſlatum in illud fuit die III Maji (*anno* MDCVII) Inventioni Crucis ſacro: ubi majore cum dignitate cuſtoditur. *Hæc Guarinus, appoſitis ad margines iis annorum notis, quas nos narrationi ejus intexuimus. Apud Ciaconium in Vitis Pontificum Romanorum & Cardinalium tom.* I *col.* 991 *in prædicta Griffone legunturiſta*: Cui cum Innocentius II S. Romani corpus dono dediſſet, illud Ferrariam detulit, & condidit ſub marmoreo ſepulcro in templo eidem Sancto conſecrato. *Hæc ibi breviſſime.*

vedent.

10 *Tametſi autem ſupra diſerte non exprimatur, quod Romanus M., quem venerantur Ferrarienſes, ſit hodiernus ſynonymus Miles; in Ms. tamen noſtro quod continet fragmentum Italicum, ſuperius e Guarino a nobis Latine redditum, ac nomine noſtri Andreæ Lazari ſubnotatum, alia nonnulla adſcribuntur, e quibus perſpicuum eſt,* F *quod Ferrarienſes non alium ſibi attribuant Romanum, quam hodiernum. Nam inſidem habetur, mercatores vel artifices telarum ſericarum, ac minutarum mercium, eum ab antiqua ſibi protectorem adlegiſſe; & quamvis non ſit communis patronus urbis, urbem tamen totam die* IX *Auguſti, qua mortis ejus memoria recurrit, feſtam ipſius lucem celebrare; tali die ex antiqua conſuetudine eum, qui artium ſupradictarum principem locum tenet (vulgo* il maſſaro dell'arte) *ſolere diſtribuere aliis mercatoribus quaſdam quaſi placentas formæ rotundæ (vulgo* foccacine *dictas) quæ ex farina, melle, ſaccharo, ac aromatibus conſtent: quibuſque impreſſus cernitur S. Romanus equo inſidens, & militari habitu indutus, litteris majuſculis hac circum obeunte inſcriptione*: S. ROMANUS PROTECTOR NOSTER. *At ſicut per nos non ſtabit, quo minus pergant Ferrarienſes iſti in pia ſua perſuaſione, ita probare ipſis incumbit, corpus illud, quod poſſident, eſſe hujus Martyris, & non alterius e catacumbis Romanis extracti; ideo præſertim, quia in ſupra relata*

A *tela inſcriptione apud Guarinum, dicebatur* corpus S. Romani martyris, quod eſt inter duas lauros in via Labicana; *poſuerunt vero* Romanus *M. ac miles in* mox *deinde Martyrio dicitur ſepultus* in agro Verano (*qui eſt ad viam Tiburtinam*) *in cœmeterio B. Cyriacæ, ut videre eſt apud Aringhum tom. 2 Romæ ſubterraneæ lib. 4, cap. 16. Deinde cum eadem inſcriptio, de qua modo, ſignet* corpus S. Romani martyris *ſine titulo* militis; *cur & unde Ferrarienſes S. Romanum ſuum cum iſto titulo venerantur?*

AUCT. J. P.

Poſtea a quodam ſacerdote in Gallia ergo ſanctum Martyrem.

tt *Supereſt parva aliqua, ſed ſingularis notitia circa rem, quæ in honorem S. Romani martyris in loco quodam Galliæ obſervatur. Claudius Caſtellanus in Interis ex* Montaumer *apud Criſciacum Brigenſium (vulgo* Creſcy en Brie) *die* XXII *Octobris anno* 1685 *ad Papebrochium noſtrum datis, teſtatur, in loco, cui nomen* la Ferté-Gaucher (Firmitas Galtherii in Meldis *dicitur apud Adrianum Valeſium in Notitia Galliarum pag.* 194) comedi carnes in pervigilio S. Laurentii, ac jejunari VII Auguſti, idqua ab immemorabili tempore; quia parœcialis eccleſia titulo S. Romani martyris inſignita ſit.

B

MARTYRIUM

Ex Actis S. Laurentii apud Surium ad diem X *Auguſti.*

EAdem hora (*qua S. Laurentius inter tormenta Deum orabat*) unus ex militibus, Romanus nomine, credidit domino Jeſu Chriſto, verbis beati Laurentii permotus: dixitque ad illum: Video ante te hominem pulcherrimum ſtantem cum linteo, & extergentem membra tua. Quamobrem adjuro te per Chriſtum, qui tibi miſit angelum ſuum, ne me derelinquas. Tum Decius *a* furore & dolore percitus ait ad Valerianum: Arte magica victi ſumus; juſſitque beatum Laurentium ſolvi a cataſta & elevari. Porro Romanus urceum afferens cum aqua, opportunitatem captabat, qua eum offerret beato Laurentio. Cœpit autem animo æſtuare Decius, & præcepit beatum Laurentium reddi Hippolyto tantum in palatio. Tum Romanus acceſſit, & aquam offerens, miſit ſe ad pedes B. Laurentii, rogavitque eum lacrymis, ut baptizaretur. Et acceptam aquam benedixit, & baptizavit eum. Decius id audiens voluit, ut cum fuſtibus ipſi exhiberetur Romanus. Qui ubi in Decii conſpectum venit, etiam non interrogatus, clamavit magna voce: Chriſtianus ſum: &, jubente Decio, eadem hora capitalem excepit ſententiam. Ductuſque extra portæ Salariæ muros, decollatus eſt v Idus Auguſti. Venit autem Juſtinus *b* presbyter noctu, collectumque corpus ejus ſepelivit in crypta in agro Verano. *b* E

ANNOTATA.

a *Res geſta ſub Valeriano imperatore. Vide Commentarium prævium num.* 2.

b *De eo Martyrologium Romanum ad diem* 17 *Septembris.*

DE S. NUMIDICO ET PLURIBUS ALIIS

MARTYRIBUS AFRICANIS

J. B. S.

Ex S. Cypriani ep. 35 al. 40.

Sec. III. *In ſolis antiquis proximus* C

HIc *celebrem presbyterum* S. Numidicum *a S. Cypriano laudatum in Martyrum claſſe collocamus, non ſolum confeſſorem fidei, ſed ut Martyrem & vere martyrium paſſum, tametſi in gloriose certamine vitam non poſuerit, quemadmodum ex S. Cypriani epiſtola mox demonſtrabitur, ex qua ſola nimirum repetenda ſunt quæ de tota hac claſſe dici poſſunt. Quot numero fuerint ſancti illi Athletæ nuſquam exprimitur, neque de loco paſſionis conſtat, neque de tyranno ſub quo ipſam conſummaverint, S. Cypriano nullum appellante, quamvis ex rerum ordine ſatis pateat, indicari potius perſecutionem Decii quam Valeriani, vel ipſe teſte Baronio in Annalibus, quidquid hujus nomen Martyrologio Romano inſeruerit, a quo nempe ſacris Faſtis ſub hac formula adſcripti ſunt:* In Africa, commemoratio plurimorum SS. Martyrum qui in perſecutione Valeriani, hortante eos S. Numidico in ignem conjecti, martyrii palmam adepti ſunt. Ipſe autem Numidicus, licet cum aliis in rogum injectus, & lapidibus obrutus fuiſſet, a filia tamen effoſſus, & ſemivivus repertus curatus eſt, ac poſtea ob ejus virtutem, in eccleſiæ Carthaginenſis presbyterum a beato Cypriano meruit cooptari.

2 *Antiquis omnibus ſeu cluſſicis Martyrologiis, quos & auctioribus Uſuardi ignotos fuiſſe ex noſtra editione facile intelliges, ut ſolus Molanus primus fuiſſe videatur, qui inter ſecundaria ſua auctaria de ipſis hoc modo meminerit:* Natale ſanctorum Numidici presbyteri & martyris cum aliis multis, de quibus Cyprianus in epiſtola ad diaconos, presbyteros & plebem Carthaginenſem, *Hunc crediderim Galeſinio præluxiſſe, dum hoc etiam die ita ſcripſit:* In Africa, S Numidici presbyteri & aliorum multorum Martyrum, quos beatus Cyprianus martyr in epiſtola ad eccleſiam Carthaginenſem ſcripta laudat, *Hunc ſaltem vidiſſe Baronius exiſtimo, tametſi in notis ſuis neminem citet præter S. Cyprianum his verbis:* Horum egregia certamina, invicto animo ſuſcepta & conſummata, Numidico fortiſſimo agonotheta hortante, ſcribit S. Cyprianus epiſt. 35, qui & de Numidico iterum epiſt. 40 edit. Pamelii, *Eo modo ipſam illam S. Cypriani epiſtolam.* tandem poſtea eſt F

3 *Sequimur Pamelii editionem, cui hoc argumentum, inſerius examinandum propenit.* Nunciat, *inquit*, clero & plebi, Numidicum a ſe ordinatum presbyterum, paucis dignitatem illius commendans. *Titulus eſt*: Cyprianus presbyteris S. Cypriano.

&

A & diaconibus & plebi universiæ, cariſſimis ac deſideratiſſimis fratribus ſalutem. *Incipit*: Nunciandum vobis fuit, fratres cariſſimi, quod pertineat ad communem lætitiam, & ad eccleſiæ noſtræ maximam gloriam. Nam admoonitos nos & inſtructos ſciatis dignatione divina, ut Numidicus presbyter adſcribatur presbyterorum Carthaginienſium numero, & nobiſcum ſedeat in clero, luce clariſſima confeſſionis illuſtris, & virtutis ac fidei honore ſublimis, qui hortatu ſuo copioſum Martyrum numerum lapidibus & flammis necatum ante ſe miſit: quique uxorem adhærentem lateri ſuo concrematam ſimul cum ceteris (vel coſervaiam magis dixerim) lætus aſpexit.

ex quo patet martyrium.

4 Ipſe ſemiuſtulatus & lapidibus obrutus, & pro mortuo derelictus, dum poſtmodum filia ſollicito pietatis obſequio cadaver patris inquireret, ſeminimis invenius, & extractus, & refocillatus, a comitibus, quos ipſe præmiſerat, remanſit invitus. Sed remanendi, ut vidimus, hæc fuit cauſa, ut eum clero noſtro Dominus adjungeret, & deſolatam, per lapſum quorumdam, presbyterii noſtri copiam glorioſis ſacer-
B dotibus adornaret. Et promovebitur quidem, cum Deus permiſerit, ad ampliorem locum religionis ſuæ, quando in præſentiam protegente Domino venerimus. Interim quod offenditur, fiat, ut cum gratiarum actione ſuſcipiamus hoc Dei munus, ſperantes de miſericordia Domini ejuſmodi ornamenta complura, ut redintegrato Eccleſiæ ſuæ robore, tam mites & humiles ſa- D
ciat in confeſſus noſtri honore florere. Opto, Auct.
vos, fratres cariſſimi ac deſideratiſſimi, ſemper J. B. S.
bene valere.

5 *Porro eccleſiæ Carthaginenſis clero adſcriptum fuiſſe* S. Numidicum *patet ex epiſtola* 38 *ejuſdem Pamelianæ editionis, cujus hoc eſt titulus*: Cypria- *an & ab ipſo presbyterio ordinatus?*
nus Caldoino & Herculano collegis, item Rogatiano & Numidico compresbyteris ſalutem. *Eumdem denuo Rogatiano conjungit ſequens epiſtola* 39: *utrumque vero impenſius laudat epiſtola* 40, *eos aſſereus*, presbyteros confeſſores, & gloria divinæ dignationis illuſtres. *Unum eſt quod in recitata ſuperius epiſtola adverſus Pamelium controvertitur, utrum nempe ex ea ſatis eruatur, quod hic in præfixe argumento ait*, ountiare Cyprianum clero & plebi, Numidicum a ſe ordinatum presbyterum. *Ad quæ verba Baronius in Annalibus ad annum Chriſti* 253 *num.* 95 *ita accurate obſervat*: At non hunc (*Numidicum*) modo a Cypriano ordinatum putamus eſſe presbyterum (quod alii iraduot) ſed cum jam alterius cujuſpiam eccleſiæ presbyter eſſet, tam præclaro exaoilato martyrio, eo honore Cyprianus ipſum eſſe dignum exiſtimarit, ut in primaria totius E
Africæ eccleſia Carthaginenſi presbyterio fungeretur. Suadent enim id illa verba, ut Numidicus presbyter adſcribatur presbyterorum Carthaginenſium numero. At de nova ordinatione ipſius ne verbum quidem. *Atque hæc a Baronio recte obſervata, ſatis ſit hic annotaſſe.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS IN ORIENTE

CRESCENTIANO, LARGO, TIBERIO, AMIO, TIBERIANO, THEODOTO, NOMEDIANO, LAUDACO, JULIANO, POLYCARPO, PRIMO, XISTO, AGATOPO CUM ALIIS NUMERO XI, FELICISSIMO, CARPOFORO, ZEMARAGDO ET ALIIS X.

Ex Hieronymianis. J. B. S.

C ex Aug. *Laſſem Martyrum hic expreſſam in Oriente collocandam ſuadent codices Hieronymiani, hoc die, ſi uſquam, perturbati. Fruſtra quærit Florentinius in qua potiſſimum Orientis parte cecnam martyrii conſecuti ſint. Cum iis confuſi* Firmus & Ruſticus *Veronenſibus infra vindicantur. Notkerus nullum nominavit, ſatis habens, paucis enuntiare*: In Oriente, paſſio multorum Martyrum. *Rabanus de ipſis non meminit. Præcipua confuſio occurrit in vetuſtiſſimo Epternacenſi, dum ex nominibus propriis urbes fingit aut poſi-* F
tiones, Tuſcos Martyres cum biſce Orientalibus connectens, claſſeſque mire implicans, quas accommode diſtinguere nemo facile poſſit, ut adeo præferendum cenſuerimus textum codicis Corbejenſis, ex Florentiniano nomihil correctum, nempe alterum Tiberianum, *ibi bis poſitum in* Tiberium *commutando, & ubi in ſuo novemdecim ponit, ſolos decem cum aliis codicibus aſſerendo.*

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

ONION, TIBURTINO, VALERIANO, DIONYSIO, FELICE, EUTICIANO, GAGIO, MELCIADE, STEPHANO, URBANO, LUCIO, MAMORIO, SASTIRO, NIMIDO, LADICO, JULIANO, POLYCARPO, MAGNO ET SILVANO

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

ex Aug. NEque hic Martyrum manipulus præcedenti multo purior eſt. Ab omnibus præfigitur Antoninus, de quo cum ſeorſim ex Faſtis Græcis actum ſit, hic repetendus non fuit. Variant nonnihil in nominibus codicum textus, præſertim Epternacenſis. Purior hic etiam viſus eſt Corbejenſis, ex quo B proinde nomina deſcripſimus, plura numero quam alii laterculi referunt. Ad varios nomina efformandi modos quod attinet, fruſtra ſane in iis componendis laboraveris. Contorti ſunt maxime in jam dicto vetuſtiſſimo Epternacenſi; paulo nitidiora dedit Florentinius, nos hic Corbejenſem ad literam ſecuti ſumus. Ex Hieronymianis contractis non niſi nevæ tenebræ hoc die affunduntur. E

DE S. MARTINO BRIVENSI MART. IN LEMOVICIS GALIÆ.

SYNOPSIS

J. B. S.

De cultu, loco ejuſque traditionibus.

ex Apo. Signatus eſt in Hieronymianis. INter plures Martinos Sanctos hic primus, ni fallor, ætate, at ſolo nomine notus, ex appoſito Brivenſis a ceteris diſtinguitur, Martyrem fuiſſe, cultumque ejus vetuſtiſſimum, abunde probant codices Hieronymiani, ut qui in ipſo Florentinii textu ultimo loco diſerte, quamvis corrupte annuntiatur: In urbe Lemovis, S. Martini Privinſis. Paulo diſtinctius in codice Corbejenſi: Urbe Lemovicas S. Martini Brivatenſis. Adde C Hagiologium Franco-Galliæ Labbei pro cultu etiam antiquum ferens teſtimonium: In urbe Lemovis S. Martini Brivenſis. Recta eſt annuntiatio in Uſuardino Burdegalenſi: Apud Brivam, ſancti Martini martyris. Ipſum etiam, tametſi a Sauſſayo præteritum, Catalogo ſuo generali inſeruit Ferrarius. Ceteris clarior Caſtellanus, locum paulo diſtinctius determinans, ipſum adſcribit Brivæ Curretiæ (Gall. Brive la gaillarde) quæ a Baudrando paulo pluribus deſcribitur, nitidius a Valeſio in Notitia Galliarum. Atque hæc cultum ſtabiliunt, quibus accedat breviſſimum elogium apud Bernardum Guidonis ex Bibliothecæ Labbeanæ tomo 1, pag. 632: S. Martinus martyr Brivenſem villam decorat, cujus fama ſignorum, uſ- ? forte Valentiani que ad aures Valeriani ? imperatoris pervenit. Cujus geſta habentur. Ita ille, præclare ſane de Sancto meriturus, ſi ipſa adjeciſſet. Verum eſt quod ſubſequitur; Feſtum ejus recoli v Idus Auguſti.

Locum deſcribit Valeſius. 2 Juverit tantiſper audire Valeſium ipſum, locum accurate explicantem ſub titulo Brivæ Curretiæ: Vicus erat in finibus Lemovicum, regnantibus Chlodovei magni nepotibus ac pronepotibus, nunc municipii inſtar ſe ferens, a ponte flumini Curretiæ impoſito BRIVA CURRETIA Gallice, hoc eſt pons ad Curretiam cognominatus: cujus in baſilica B. Martinum, Martini Turonici epiſcopi diſcipulum ſepultum eſſe affirmant incolæ, & ob præſens auxilium ſæpe expertum ſummopere venerantur. Vulgo BRIVE LA GAILLARDA, hoc eſt Briva hilaris nuncupatur. Quod hic hodiernus S. Martinus, forte ob nominis ſynonymiam Martini Turonici diſcipulus fuiſſe dicatur, nemo facile compoſuerit cum jam aſſerta ætate Valeriani, ubi veroſimiliter indicatur Valen- F tinianus, ut qui ſe Sancto commendaſſe perhibetur. Neque vero diſcipulatum iſtum ſuggeſſit loci traditio, quam nobiſcum communicare dignatus eſt ſæpe laudatus in Opere adjutor noſter Cl. D. le Beuf eccleſiæ Autiſſiodorenſis canonicus & ſuccentor, a quo ſequentia ſummatim accepimus.

De Sancti origine quid Brivenſes ſentiant. 3 Narrant, inquit, Brivenſes, intelligo ex receptis ibi traditionibus, S. Martinum ſuum dici Hiſpanum origine, illuſtri, imo principe familia ortum, inter medias gentilis aulæ corruptelas fidem Chriſtianam conſtantiſſime tenuiſſe, at ſubinde periculoſas tentationes veritum, deſerta occulte patria, varias ſuſcepiſſe peregrinationes, quas in Italiam uſque extendunt: pervenuiſſe tandem in pagum Petragoricum, ubi ſe receperit in locum Savignac dictum, ibique contracta cum ſancto aliquo presbytero, Laurentio nomine, ſingulari amicitia, cum eo Brivam progreſſus ſit, fidei propagandæ gratia, quam dum magno zelo annuntiat, adverſus idololatras acriter inſurgens, ab irritato gentili populo lapidibus obruitur, & ab eorum aliquo capite minutus, ac demum a ſocio Laurentio decenti ſepultura donatus ſit. Hæc qua demum ratione cum S. Martini Turonenſis temporibus aut geſtis, de quibus ſupra, conci-

liari

A *liari poſſint, prorſus non intelligo.*

Quæ ipſorum verba ſint quæritur.

4 *Quæ præterea ad cultum ſpectant ita enumerat: Sanctis Patronis ſacrum corpus, in nominis ſui eccleſia collegiata bedielum aſſervari prædicant Briveuſes: cranium vero & maxillæ partem depoſita eſſe in buſta magnifico, quod perſeveraus fama a S. Eligio fabricatum memorat. Supereſt & aliud notabile Sancto monumentum; pallium nempe ſeu veſtis, quæ a tot ſeculis incorrupta perſeverat, tameſi panni cui linteamina, quibus involvitur, ſucceſſive corrumpantur. Eſt & Brivæ conſtans memoria, quod Valentinianus imperator,* D *cum hoſte conflicturus, de prælii alea ſolicitus ſe-* J. B. S. *ſe S. Martino Brivenſi ſumma fiducia nevoverit, quodque victoria feliciter reportata, ad Sancti eccleſiam argenteum calicem miſerit, quem volunt uſque hodie ſuperſtitem exhiberi. Quod demum poſtremo ait le Beuf, S. Ruricium Lemovicenſem epiſcopum de S. Martino in litteris ſuis præclare meminiſſe, id me fateor necdum reperiſſe, neque aliud ſuppeteſſe quod hic adjungi poſſit.*

DE S. DOMITIANO EPISCOPO

CATALAUNI IN GALLIA.

J. B. S.

SEC. IV. *Alter S. Memmii Vita.*

HIc ille recurrit tertius Catalaunenſium Epiſcopus, de quo jam dicta ſunt ferme omnia, quæ a nobis referri poſſunt, ubi ſuperius ad V *hujus S. Memmii geſta illuſtrare conati ſumus,* B *& VII de S. Donatiano egimus. Id ad S. Domitianum ſpectat potiſſimum, quod S. Memmii Vita in principio refert; miſſum nempe ipſum cum deſtinatis in Galliam apoſtolis, duodeviginti ab urbe Roma milliaribus ſubito morbo oppreſſum interiiſſe, quem S. Memmius ope S. Petri ad vitam revocatum, Catalaunum ſecum duxerit, ſubdiaconi munere fungentem, ubi ſanctiſſimo magiſtro conſtantiſſime allaborans, in eadem fede, poſt S. Donatianum, jam haud dubie ætate gravis, ſuccederet merito ſit, ubi habes quidquid ad hujus Sancti laudem conferre poteſt. Sine hic certus obitus dies, non diſquirimus; ordine jam dicta in Romano Martyrologio poſt Malaunum collocati ſunt. Addemur hic, quemadmodum & in aliis fecimus, Sauſſayi elegium, ed normam eorum, quæ de S. Memmio dximus, intelligendum: nam quod aliqui volunt, concilius ipſum ſubſcripſiſſe, ultro fatemur, id nobis non ſatis exploratum: quibus addi poſſunt,* E *quæ recentiores magis involvunt quam explanent.*

a *Sic igitur laudatus Martyrologus more ſuo non inelegaater Sanctum celebrat:* Catalauni natalia S. Domitiani epiſcopi, qui cum S. Memmio epiſcopo & Donatiano diacono, a S. Petro miſſus in Galliam, civitate iſta ad Chriſti Eusngelium communi iptorum opera converſa; tertius ordine Antiſtes, nempe poſt Donatianum, qui primus B. Memmio ſucceſſerat, esm in Dei timore ac amore gubernavit: ſmplifieſtaque circumquaque religione ſanctiſſima, ſenio admodum grsvis, at vegetior ſpoſtolico ſpiritu & ſacerdotali vigore, beatæ æternitatis trsmitem ingreſſus, piorum lsborum plenam remunerationem retulit a Domino.

a Sauſſaye laudatus.

DE S. ANTONINO MARTYRE.

Cultus ejus apud Græcos; martyr ſynonymus an ab hodierno diſtinguendus?

J. P.

C F

DIE IX AUGUSTI. *Antonini martyris memoria in Faſtis Græcis; elogium.*

VAriis *Faſtis Græcorum ſacris memoria hujus Martyris* Antonini *ſeu* Antonii *hodie intexitur. Menæa magna excuſa ſic memorant:* Eodem die (IX *Auguſti*) certamen ſnncti mnrtyris Antonii, qui fuit Alexandrinus. *Sequitur parvum de eo elogium; in quo inter alia narratur, quod* in medio igna inventus ſit illæiua, flamma ne vel ad capillum quidem uſque ipſi nocente. *Excerpta, quæ habemus* e *Menæis Ambroſianis:* Certamen ſnncti mnrtyris Antonini, qui fuit Alexandrinus. *Elogium præcedenti conſonat, adſcriptis eidem nominibus* Taurinenſis utriu que *codicis videlicet, ac* Sirmondi; *id quod argumento eſt, in iſtis documentis de noſtro Martyre etiam agi. Breve eſt illud in Menologio, quod, interprete Cardinale Sirleto, ab Henrico Canſio vulgatum eſt:* Eodem die natalis ſnncti mnrtyris Antonii Alexandrini; qui propter Chriſti confeſſionem in fornacem ignis injectus, ſpiritum Deo commendans, coronatus eſt mnrtyrii corona. *Synaxarium ex Menologio, juſſu Baſilii imperatoris collecto, ſanctum Pugilem noſtrum commemorat die* VIII *hujus, & ſequenti elogio proſequitur, quod* e *Græco textu, ad finem*

Auguſti Tom. II.

tomi primi hujus menſis Auguſti excuſe, ſic Latine interpretor: Antonius Chriſti martyr ex urbe quidem Alexandria natales hauſit; ſed fuit Chriſtianus, ac religioſus, nec non timens Deum. Hac de cauſa ab ido'olsrris comprehenſus, ad præſidem adductus, & interrogatus, Chriſtum confeſſus eſt. Iraque in ligno ſuſpenſus, vehementer raſus eſt, & s lictoribus, nec non a militibus, qui circumſtsbant præſidem, Chriſtum coactus abnegare, ur a rormento libersretur. Aſt ille potius magns voce Chriſtum verum Deum denunriavit; idols vero eorumque cultores convitiis ac ludibriis affecir. Tormentis autem diu tolerstis, ſententia ignis multatus eſt. Et ſic poſtquam oraſſer, & circumſtantes docuiſſet ſolum Chriſtum cognoſcere Deum, in cominum injectus beatam ſuam snimam Deo trsdidit.

a *Ad diem* XIV *Februarii actum eſt apud nos de Martyribus Alexandrinis; quos inter unus eſt nomine Antonius; qui ab hodierno tamen videtur diſtinguendus propter ſupplicium plane diverſum, quo martyrium complevuſſe ferunt: nam hodiernus in fornace per ignem; alter vero in mare mer-*

Faſtus ſynonymus die 14 Februarii an hodierno diſtinguendus?

A *ſus, ſurſum per aquam conſummavit. Accedit eo,* AUCT. J. P. *quod hic ultimus alios ſibi adjunctos habeat; noſter vero ſolus annuntietur. Ceterum valde obſcura ſunt, quæ elogium ſupra de eo memorabat,* D *adeo ut inde ne quidem eruendi queant, quo tempore aut loco ſit paſſus.*

DE S. FIRMO ET RUSTICO MART. *VERONÆ IN ITALIA*

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G.C.

§ I. Immemorabilis horum Sanctorum cultus, varia eorumdem Acta, & tempus martyrii.

CIRCA ANN. CCCIV. *Hi Martyres, veteribus Martyrologiis noti;*

Nuna horum Martyrum memoria in antiquis Calendariis & Faſtis eccleſiaſticis celebratur; ſed vix intelligo, quid ſibi velint apographa quædam Martyrologii Hieronymiani, in quibus iidem Sancti, ni fallor, hac die ſic annuntiantur: v Idus Auguſti. In Oriente natalis SS. B Firmi, Ruſtici, Permi. *At in Martyrologio Hieronymiano, quod Edmundus Martene tomo 3 Theſauri Anecdotorum a col.* 1547 *inſeruit, & quod ab annis circiter mille exaratum exiſtimat, tantum legun'ur ſequentia:* v Idus Auguſti. Firmi, Ruſtiei, Dionyſii, Permani, Gagi, Syxti, *Rhotomienſe vero & Richenovienſe, quæ tomo* VII *Junii cum aliis edidimus, eodem die hæc habent:* v Id. Aug. In Syrmio Ruſtiei. Et in Oriente Creſceotiani & Tiburtii. *Alias annuntiationes vide in notis ad antiquiſſimum Occidentalis Eccleſiæ Martyrologium apud Franciſcum Mariam Florentinium, quocum ſuſpicor, laterculos luxatos aut tranſpoſitos eſſe, & verba alia* in Oriente *ad alios Sanctos pertinere: nam apud Rabanum, Notkerum, aliosque Martyrologos iidem Martyres urbi Veronenſi ſic expreſſe adſcribun ur:* In Verona civitate, Firmi & Ruſtici, qui tempore Maximiani imperatoria & Anullini, conſiliarii ejus, paſſi ſunt. *Similes annuntiationes vide in Auctariis Uſuardi noſtri illuſtrati, aliiſque recentioribus Martyrologiorum collectoribus,* C *ex quibus hodiernum Martyrologium Romanum hac die eoſdem Sanctos ita annuntiat:* Veronæ ſanctorum Martyrum Firmi & Ruſtiei, tempore Maximiani imperatoris.

præcipue Bergomi

2 *Memoria horum Martyrum ab immemorabili tempore uſque ad præſens celebris eſt apud Veronenſes, ut illuſtriſſimus Auguſtinus Valerius in antiquis hujus eccleſiæ monumentis teſtatur. Bergomates vero eoſdem illos Sanctos, tamquam populares ſuos, ſolenniter celebrant, ut patet ex propriis Bergomenſis eccleſiæ Officiis, quæ anno* 1707 *recuſa ſunt, & in quibus ad diem* IX *Auguſti Lectiones ſecundi Nocturni ita recitantur:* Firmus Bergomi ex nobili Crotorum familia ortus, a ſancto Alexandro Chriſti fide imbutus, in ea tantum profecit, ut ſæviente Dioclesiani & Maximiani perſecutione non modo in ea ipſe perſiſteret, ſed etiam alios confirmaret: Quod cum ad Maximianum, Mediolani tunc exiſtentem, perlatum eſſet, ab eo ſtatim juſſus eſt comprehendi, & ad ſe perduci. In itinere obviam factus Ruſticus, qui erat affinitate & fidei profeſſione conjunctus, eidem ſe martyrii ſocietate conjunxit. Quare vincti Mediola- ** Vide Apud tomo 5. Auguſti pag. 815.* num ducti, in carcerem conjiciuntur. * *Quantum attinet ad patriam, quæ hic* S. Firmo *tribuitur, antiqua Acta & quædam Martyrologia eamdem illis Sanctis paſſim aſſignant. Quid autem de determinata eorum nobilitate ſentiendum ſit, jam ſæpe per decurſum Operis noſtri indicavimus, præſertim dum in Martyribus quibuſdam Brixienſibus tam vetuſtos nobilium familiarum titulos aut cognomina rejecimus. Attamen facile admiſimus, eos nobili ſtirpe ortos fuiſſe, quia in antiqua Acta affirmant.*

E *colantur Officio ecclesiaſtico,*

3 *Porro geſta amborum Martyrum id laudatis Officiis Bergomenſis eccleſiæ ſic breviter narrantur:* Poſtridie ejus diei ad imperatoris tribunal præſentati, cum in fidei confeſſione perſeverarent, primum flagris diriſſime cæduntur; deinde in tetrum carcerem truſi, inedia macerantur. Cumque neque ſic a propoſito deterrerentur, alia eos imperator aggreditur via; humaniter ad ſe perductos, blande alloquitur, dulces voluptates, lautas epulas, veſtitus ſumptuoſos, ſpes honorum, divitias eis proponit: quæ illi nihili facientes reſponderunt, voluptatum illecebras animarum languores, honorum ſpem earumdem pernictem, divitias & reliqua ſeculi bona, ſpinas eſſe conſcientias lacerantes, & quæ hominem a vera felicitate aut retrahunt aut retardant. Eo reſponſo ira ineenſus imperator Anolino judici puniendos tradit, quos Veronam ſecum duxit, ubi ſanctus Proculus, illius urbis epiſcopus, eos inviſit, & ad perferendos eruciatus adhortatus eſt. Igitur ſimulacra venerari in idolorum templo renuentes, juſſit Anolinus nu- F dos per tribulos ferreos perque teſtacea fragmenta volutari, Sed cum ab his tormentis virtute divina illæſi manſiſſent, ignem circa illos jubet accendi. Cum nec tamen flamma eos attingeret, veritus populi tumultum, extra urbem ad Atheſia fluminis ripam præcipit obtruncari quinto Idus Auguſti. *Denique de ſacris eorum reliquiis & gloria poſthuma ibidem leguntur ſequentia:* Horum corpora, ut inhumata relinquerentur, projecta, clam tamen a Chriſtianis ſublata, in Africam deferuntur; & longo poſt tempore in Italiam relata, ſui Veronæ relicta aliquot partibus, Bergomi tandem in patria conſederunt, ubi diu extra urbem, deſerto primum, deinde mirabiliter inventa (eccleſia monialium ad eorum honorem conſtructa) nobilitato in loco poſita, demum a Carolo Borromæo Cardinali, Mediolanenſi archiepiſcopo, tum uti legato a latere provinciam obeunte, poſtea a ſanctiſſimo Paulo Papa V Sanctis adlecto, ſolenni eum pompa in cathedralem eccleſiam translata, ibique honorifice tumulata, pia fidelium veneratione coluntur. *Ex his videt, Bergomates majorem reliquarum partem ſibi vindicare, etiamſi Veronenſes ſacra eorumdem Martyrum corpora urbi ſuæ adſcri-*

A *ſcribant. Verum hanc litem paragrapho ſequente componere conabimur.*

& Veronæ ubi varia poſthuma eorum monumenta aſſervata.

4 *Interim ſubjiciamus poſthuma horum Martyrum* monumenta, *quæ illuſtriſſimus Valerius in Opere ſupra citato fol. 21 verſo ita recenſet:* Ex Martyrologio eccleſiæ cathedralis die IX Auguſti. Eodem die feſtum ſanctorum Martyrum Firmi & Ruſtici, quorum corpora jacent Veronæ in eccleſia Minorum, ſub eorum nomine dedicata. Idem aſſerit Franciſcus Corna, addens, quod Veronæ paſſi fuerunt, & eam a ſiccitate liberarunt; & tabula etiam Sanctorum die IX Auguſti. Anno Domini CCXXXVI vivebat ſanctus Proculus, quartus epiſcopus Veronenſis, frater ſanctæ Tulcæ virginis, magiſtræ ſanctæ Teuteriæ virginis: & tunc temporis paſſi fuerunt ſancti Firmus & Ruſticus in civitate Veronæ præſenti, ex Pſalmiſta eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum, Franciſcus Corna deſcribit ſpinam illam, hoc eſt os belluæ marinæ inſtar falcis, qua ſancti Firmi & Ruſtici capita abſecta fuerunt, aſſervari in eccleſia ſancti Firmi veteris, & ſuis etiam temporibus in ſupplicationibus pro impetranda pluvia tempore ſiccitatis cir-

B cumferri ſolitam eſſe, propterea que conſequi pluviam ſalutarem: noſtris autem temporibus in cathedrali eccleſia aſſervatur. Eccleſia hæc ſancti Firmi veteris, vocatur etiam ſancti Firmi de Curtalta, & erecta fuit in honorem ipſorum ſanctorum Martyrum, ubi in carcere apud Cancarium detenti fuerunt; noſtris etiam temporibus ibi inventus fuit lapis cum litteris id atteſtantibus. Prope ripam Athеſis in honorem ſanctorum Firmi & Ruſtici, ubi decollati fuerunt, facellum erectum fuit, in quo lapis exſtat, adhuc ſanctorum Martyrum ſanguine ſignatus, ſeu perfuſus; ſuper quem & Miſſa celebratur: noſtris vero temporibus lapis ille ſub palla altaris a latere altaris majoris poſitus conſpicitur; facellum hoc vocatur nunc eccleſia Crucifixi. Exſtat etiam alia eccleſia in honorem ipſorum ſanctorum Martyrum erecta prope pontem navium; ad quem locum, ut dicitur, appulit navis, qua ſancta eorum corpora vectabantur, cum de Iſtria a ſancta Maria Conſolatrice in hanc urbem reducerentur. Eorum vita deſcribitur in Lectionario eccleſiæ cathedralis & fere omnium eccleſiarum hujus civitatis, & lib. 7

C cap. 42 Petri a Natalibus; & habent Veronæ quinque eccleſias, & plures in diœceſi.

Habemus vetera exemplaria Actorum

5 *Idem illuſtriſſimus ſcriptor in proxime laudato Opere a fol. 48 verſo martyrium & translationem horum Sanctorum contraxit ex ampliоribus Actis, quorum varia exemplaria inter ſchedas noſtras ſervamus. Primum nobis deſcripſit numquam ſatis laudandus Joannes Gamanſius, Societatis noſtræ ſacerdos, ex Paſſionali Pergameno Ms. inſigni, quod reperit in cœnobio Bodecenſi Ordinis Regularium S. Auguſtini diœceſis Paderbornenſis, in qua a fol.* XLV *menſis Auguſti talo eſt Actorum exordium:* Regnante impiiſſimo Maximiano imperatore in civitate Mediolanenſi *&c. Aliud exemplum ex Ms. codice Ultrajectino Salvatoris jam dudum accepimus. Tertium Verona ad nos miſſum eſt, & extractum ex vetuſtiſſimo codice coriaceo, qui exſtat apud PP. Minores Conventuales ſancti Firmi Majoris civitatis Veronæ, ut in titulo apographi notatur. Hiſt denique accedit fragmentum eorumdem Actorum, quod ex codice 583 bibliothecæ Vaticanæ excerptum eſt, & in quo quædam horum duorum Martyrum miracula & translationes continentur. Atque hæc ſunt Acta manuſcripta, quæ præ manibus habemus. Nunc de iiſdem Martyrum Actis, quæ typis excuſa ſunt, nonnihil attingendum ſupereſt.*

D AUCT. G. C.

& ea typis

6 *Primo impreſſum Actorum compendium invenio apud Petrum de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 7 cap. 42, quod in præcipua rei ſubſtantia ab Actis ampliоribus non diſſert. Bonum Mombritium tomo 1 collectionis ſuæ fol.* CCCIII *verſo ante ducentos annos ampliora eorum Martyrum Acta edidit; ſed omiſit ea, quæ poſt martyrium contigerunt. Hunc defectum ſuppleunt noſtra Mss. apographa, & nuper nobiliſſimus Scipio Maffeius ex duplici Ms. codice martyrium horum Sanctorum una cum quibuſdam miraculis variiſque translationibus vulgavit. Hæc omnia inter ſe conferemus, & Acta ex apographo codicis Bodecenſis excudemus. Liberaliter etiam utemur obſervationibus eruditiſſimi Maffei, eaſque annotatis noſtris poſt ſingula capita immiſcebimus. Neſcio, an typis excuſa ſint, an adhuc in Mss. exſtent geſta & Vitæ SS. Alexandri, Graiæ viduæ, Firmi & Ruſtici martyrum, patronorum Bergomenſium, quæ ſeculo* XIII *conſcripſit Pinamons Peregrinus Bremhati Dominicanus, ut Echardus tomo 1 de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum pag. 246 affirmat.*

E *Nihil hic moror recentiores quoſdam ſcriptores tum Bergomates tum Veronenſes, qui Acta horum Martyrum vernacula eloquentia exornant, & potius oratorie quam hiſtorice geſta eorum exponunt. Non facile dictu eſt, quid de antiquis Actis cenſendum ſit: licet enim ſatis ſincera appareant, tamen Actis ſanctorum Victoris & Naboris, quæ in Opere noſtro ad diem VIII Maji, & XII Julii illuſtravimus, adeo ſimilia ſunt, ut hæc ex illis vel illa ex his deſumpta videantur.*

quod videatur circa annum 304 fuiſſe.

7 *Controverſia olim fuit inter auctores de tempore, quo hi duo Sancti martyrium ſubierunt: cum enim in quibuſdam codicibus Veronenſibus legerentur paſſi, regnante impiiſſimo Maximino imperatore, quidam ſcriptores martyrium illorum anno Chriſti 236 affixerunt, ut ex ſupra allatis illuſtriſſimi Auguſtini Valerii verbis colligi poteſt. Verum Majores noſtri in Actis S. Proculi ad diem* XXIII *Martii, tomo III iſtius menſis pag. 451, & R. P. Petrus Paduanus ex Ordine Minorum Conventualium apud Ughellum in Veneta editione Italiæ ſacræ tomo 5 col. 684 & ſequentibus fuſe demonſtrarunt,* Maximianum *pro* Maximino *legendum eſſe. Quare non oportet hic actum agere, præſertim cum nunc plerique ſcriptores, rationibus convicti, hanc ſententiam admittant. Poſſet tamen moveri dubium de certo martyrii anno, quandoquidem Florarium noſtrum Ms. poſt ſynopſim Actorum annum diſerte exprimit his verbis:* Paſſi ſunt anno ſalutis CCXCIV. *Nos cum Tillemontio & Maffeio propter argumenta ab iis allata probabilius exiſtimamus, Sanctos illos circa annum Chriſti* CCCIV *laurea martyrii coronatos fuiſſe. Verum adhuc reſtat aliqua difficultas circa ætatem S. Proculi, antiſtitis Veronenſis, quæ cum tempore hujus martyrii concilianda eſt.*

F

& cujus tempus cum anno S. Proculi.

8 *Ferdinandus Ughellus in Romana editione Italiæ ſacræ tomo 5 col. 559 S. Proculum inter epiſcopos Veronenſes nono loco collocavit. At ſupra laudatus Scipio Maffeius in erudita epiſtola, quam ad Nicolaum Coleſum dedit, & quæ noviſſimæ editioni Italiæ Sacræ tomo 5 a col. 672 inſerta eſt, contra Ughellianam epiſcoporum Veronenſium ſeriem contendit, S. Proculum quarto loco collocandum eſſe; id autem Maffeius recte probat ex ſcriptore*

A AUCT. G.C. *prove anonymo ſeculi* VIII, *qui nuper inter Scriptores rerum Italicarum tomo* 2, *parte* 2, *pag.* 1095 *recuſus eſt, & qui in Rythmica Veronæ deſcriptione in hanc rem habet ſequentia:* Primum Veronæ prædicavit Euprépus epiſcopus, ſecundus Dimidrianus, tertius Simplicius, quartus Proculus confeſſor, paſtor & egregius. *Ex hoc antiquo teſtimonio patet, S. Proculum, qui martyrio* SS. Firmi & Ruſtici *adfuiſſe traditur, quartum locum inter epiſcopos Veronenſes obtinuiſſe. Hinc ulterius quiſpiam contra commentum Veronenſium traditionem inferre poſſet, & Euprepium ſive Euprepinum non fuiſſe a ſancto Petro Apoſtolo Veronam miſſum, aut ſaltem præſulem ibidem conſtitutum, ut Veronenſes contendunt.*

& ſuis in epiſcoporum Veronenſium

9 *Huic conſequentiæ non repugnat Maffeius, dum in laudata epiſtola ad Nicolaum Coletum tomo* 5 *noviſſimæ editionis Venetæ col.* 676 *ſic eandido ſcribit:* Doleo profecto, acceptiora me clero noſtro loqui haud potuiſſe; cum ſcilicet ante Proculum, adeoque ante quartum ſeculum, tres tantum epiſcopos videamus, de fide Apoſto-
B licis temporibus in hac urbe ſata, deque Euprepio a divo Petro Apoſtolo huc miſſo, rumor ruit omnis. At veritati, ut hactenus præſtiti, ita & in poſterum dum ſpiritus hos reget artus, unice litare mihi conſtitutum eſt. Populares ſabellæ, nec ooo hiſtoriolæ decimo ſexto ut plurimum ſeculo concinoatæ, cujuslibet fere Italiæ civitatis Paſtorem primum ab Apoſtolorum ævo, ipſique Chriſtianæ fidei incunabulis arceſſunt, ſeriemque epiſcopotum mirificam nec interruptam petbelle ædificant. Quamplurimas tameo fuiſſe ex his civitatibus, in quibus ante tertium ſeculum epiſcopi nomen nec ſit auditum, rerum ordioem & tempora perpendenti conſtabit: neqoe enim Chriſtiana religio in omnibus illico univerſæ Italiæ municipiis diffundi potuit, ac radices agere. In iſta certe, quæ ceteras hujus tractus urbes frequentia, opibus, ſplendore, dum res Romana ſtetit, aotecellebat omnes, ut nupero libello ſatis oſtendi, quarto jam ineuote ſeculo ſanctus Proculus propter metum paganorum eum paucis Chriſtianis non longe a muro civitatis latitabat, ut ſanctorum Firmi & Ruſtici Acta docent. *Juverit hujus regulæ criticæ ſæpius memiaiſſe, quando primi urbium quarumdam Italicarum anuſtites chronologice examinandi erunt.*

C 10 *Cum igitur ex antiquo auctore anonymo vetuſtiſſimi ſum eſt. ſta primorum præſulum Veronenſium ſeries habeatur, & ex Actis Martyrum noſtrorum de ætate S. Proculi conſtet, omnino improbabile eſt, primos illos quatuor epiſcopos tam diu eccleſiæ Veronenſi præſuiſſe, ut fere tria ſecula impleverint. Quapropter Maffeius ſatis clare innuit, ætatem S. Euprepii ad poſteriora tempora retrahendam eſſe. Hinc duro nodo durus quæreudus eſt cuneus, & unicum ſupereſſe video Veronenſibus effugium, ſi dicant, ex ſua traditione S. Euprepium quidem ab Apoſtolo Petro primum Veronæ epiſcopum deſignatum fuiſſe; ſed poſt mortem S. Euprepii aut ſucceſſorum ejus cathedram Veronenſem propter perſecutiones aliaſve cauſas ſæpe vel diu vacaſſe. Sed hac occaſione eos rogatos volumus, ut traditionem ſuam & illam ſedis vacationem ſolidis argumentis tempeſtive confirment, antequam Acta S. Euprepii ad diem* XXI *Auguſti cum Martyrologio Romano illuſtrabimus.*

D

§ II. Controverſia inter Veronenſes & Bergomates de ſacris corporibus horum Martyrum.

Corpora horum Sanctorum ſeculo octavo

ANtiqua *Acta noſtra poſt varias iſtorum Sanctorum translationes in fine narrant, corpora horum Martyrum tandem Veronam translata fuiſſe & honorifice ſepulta ab Hannone epiſcopo, qui circa medium ſeculi octavi eccleſiam illam gubernabat. Huic Actorum narrationi conſentit ſupra laudatus auctor anonymus ejuſdem ſeculi octavi, qui Veronam Latino-barbare deſcribit, eamque urbem laudibus extollit, eo quod præter alias Sanctorum reliquias poſſideat* in partibus Meridiaoia Firmum & Ruſticum, qui olim io te, *inquit alloquens Veronam*, ſuſceperunt coronas martyrii, quorum corpora ablata ſunt in maris inſulis. Quando complacuit Deo regi invifibili, in te ſunt facta renovata per Hanoonem præſulem temporibus priocipum regum Deſiderii & Adel-
E chis. Qui diu moraveront Sancti, oon * reverſi ſunt; quorum corpora inſimul condidit epiſcopus aromata & galbanen, ſtacten, & argoido, myrrha, gotta, & caſſia, & thus lucidiſſimos. Tumulum aureum coopertum circumdat præconibus, color ſtritos mulget ſenſus hominum, modo albus, modo niger, inter duos purpureos. Hæc, ut valuit, paravit Haono præſul inclitus, per cujus flamma claret de bonis operibus ab Auſtræ finibus terræ uſque noſtri termious. *Hæc barbara periodus, quantumcumque vitioſa & obſcura, ſatis indicat, ſuperius vocem* oon *abundare, & pro ea negatione adverbium* nunc *vel* iunc *ſubſtituendum eſſe, ut alias in Actis S. Mariæ Conſolatricis ad diem primam Auguſti, tomo* 1 *iſtius menſis pag.* 81 *obſervatum eſt.*

* *forte nunc vel tunc legendum pro non.*

Pronum translata ſunt a

12 *Ughellus in noviſſima editione Italiæ ſacræ tomo* 5 *col.* 703 *de tempore iſtius translationis hæc notat:* Porro translatio ſanctorum Firmi & Ruſtici habetur 15 Kalendas Decembris; qua etiam die celebratur translatio ſanctorum Primi & Marci, Lazari & Apollinaris ſubdiacooi & mar-
F tyris, quorum corpora ex Tergeſtina civitate Verooam fuerunt trantlata a ſancta Maria Conſolatrice, & recoodita a ſancto Annone epiſcopo anoo DCCLV in eccleſia ſancti Firmi majori, in crypta ſub coofeſſione ejuſdem eccleſiæ poſt altare majus io ſepulcro marmoreo, ubi poſt ipſum altare ſunt hæ litteræ in dusbus tabulis depictæ: TRANSLATIO SANCTORUM MARTYRUM HIC REQUIESCENTIUM FACTA FUIT XS KAL. JUNII, ANNO DOMINI DCCLV PER BEATUM ANNONEM, TUNC EPISCOPUM VERONENSEM, CUM UNIVERSO CLERO AC POPULO SOLEMNIZATA. *Hæc inſcriptio, cujus antiquitatem ignoro, etiam inter monumenta Veronenſis eccleſiæ fol.* 17 *verſo refertur ab Auguſtino Valerio, qui translationem illam confirmat ex Martyrologio monialium ſanctæ Mariæ Magdalenæ in Campo Martio, quod undecimo Calendas Junii ſic habet:* Item Veronæ tranſlatio ſanctorum martyrum Firmi & Ruſtici, Primi, Marci, Lazari, & Apollinaris. *Similia leguntur in veteri Miſſali memoraneo eccleſiæ ſancti Jacobi in monte Grigiano, ut ibidem illuſtriſſimus ille ſcriptor teſtatur.*

13 *Bergomates non negant antiquam poſſeſſio-*

nem

sed Bergomates asserunt,

A *uem Veronenſium, qui corpora* SS. Firmi & Ruſtici *nunquæ ſeculo nono adhuc conſervabant; ſed illi aſſerunt, quoſdam populares ſuos currente ſeculo* IX *ſacra iſtorum Martyrum cadavera jugenti pretio a cuſtodibus xenodochii Veronenſis, in quo tunc quieſcebant, ſibi comparaſſe, & clam Veronenſibus Bergomum tranſtuliſſe. Hanc opinionem inter alios ſcriptores Bergomates Bartholomæus de Peregrinis in Vinea Bergomenſi, parte* 1 *cap.* 14 *tradit his verbis*: Succeſſit Tachipaldus Caſtalionua, civis Mediolanenſis, vineam regens annis circiter quadraginta quinque. Occubuit anno Domini DCCCLV; cujus temporibus corpora ſanctorum Firmi & Ruſtici martyrum, civium Bergomenſium, & Proculi quarti epiſcopi ex Veronenſi civitate ad noſtram Bergomeam urbem translata, & apud muros juxta flumen Gardelli in Plozani ſylva abſcondita fuerunt, & ibi ſine aliqua veneratione permanſerunt uſque ad annum MCLVI, in quo inventa ſunt ſub paſtore Girardo, de qua inventione dicetur infra in cap. 30, & in ſecunda parte cap. 7. Hæc ex prædicto Memoriali epiſcoporum Bergomi, & ex antiqua hiſtoria SS. Firmi & Ruſtici martyrum,

B civium Bergomenſium, ſcripta in Legendario magno eccleſiæ cathedralis ſancti Vincentii.

ſoſe ex Veronenſibus poſtmodum ſurripuiſſe,

14 *Dein cap.* 30 *ejuſdem primæ partis inventionem harum reliquiarum, quæ extra muros Bergomenſes diu latuerant, ita memorat*: Electus eſt quidam, Gerardus nomine, qui hanc Bergomeam vineam juſte gubernavit, quaſi annis viginti octo, moriens anno MCLXXI. Hujus temporibus inventa ſunt ſanctorum Martyrum corpora Firmi & Ruſtici, civium Bergomenſium, & Proculi quarti epiſcopi Veronenſis extra muros Bergomi juxta flumen Gardelli; quæ olim corpora Verona Bergomum a quibuſdam mercatoribus noſtris translata fuerunt, ut ſupra dictum eſt cap. 14. Cumque iplorum tumulus homines lateret, dæmoniacu quædam, Salvatica nomine, locum invenit, dum ealu ſuper ſepulcrum ſedens liberata eſſet. Quæ corpora epiſcopus cum clero populoque Bergomenſi ſuſcipiens, qua decebat veneratione, ubi nunc ſuoc, ea depoluit, ibi ſacellum eum monaſterio ſacrarum virginum ſancti Benedicti conſtrui fecit eorumdem.

C Pontifex bonus a Federico imperatore impetravit privilegium omnium ampliſſimum, quo omnia prædeceſſorum privilegia confirmantur, videlicet a Carolo Magno uſque ad iſtum. Hæc ex Hiſtoria translationis SS. Firmi & Ruſtici martyrum ac Proculi epiſcopi, adſcripta lib. 6 de Antiquitatibus & geſtis Divorum Bergomenſium cap. 3, & ea ſæpe dicto Memoriali epiſcoporum Bergomi. *Neſcio, qualem ætatem habeant, & proinde quanti facienda ſint ea monumenta, quæ hic a Bartholomæo de Peregrinis citantur.*

& in ſuburbio ſua ædificaſſe,

15 *Teſte M. Antonio Benalio, aut Joanne Antonio Guarnerio, qui poſthuma Benalii opuſcula edidit, & Vitas ſanctorum Bergomatum Latina facundia exornavit, ipſe Gerardus epiſcopus Bergomenſis, ſub quo corpora* SS. Firmi & Ruſtici *detecta ſunt, præſentium rerum inſcripto epiſcopio confirmavit, ut laudatus auctor in Actis horum ſanctorum Martyrum fol.* 77 *exponit ſequenti narratione*: Tachipaldo deinde epiſcopo eccleſiam Bergomatem adminiſtrante, anno a partu Virginis DCCCLV ea corpora (*videlicet ſanctorum* Firmi & Ruſtici, *de quibus ibidem egerat*) una cum Proculi capite & oſſibus Verona ſurrepta ſunt, & Bergomum translata; quæ primo in ſilveſtri ac deſerto loco apud fluvium Cardonem collocata ignorabantur: anno deinde trecentuſimo & altero, quam in D agrum Bergomatem pervenerunt, mulier, Sal- Anex. vatica nomine, a dæmone obſeſſa, fortuito in G.C. eorum tumulo conſedit; qua mirabiliter liberata, corpora inventa ſunt, Gerardique epiſcopi Bergomatis opera templo exſtructo & ei dicato, ibi honorifice repoſita ſunt, & in ſepulcro hæ inciſæ litteræ: HIC JACENT SANCTORUM CORPORA FIRMI ET RUSTICI CIVIUM BERGOMATUM, QUI DECOLLATI FUERUNT VERONÆ SUPER FLUMINIS ATHESIS RIPAM SUB MAXIMIANO IMPERATORE, EJUS CONSILIARIO ANOLINO. *Si hæc inſcripto juſſu Gerardi præſulis tumulo ſanctorum Martyrum inciſa ſit, idque etiamnum ex antiquis characteribus appareat, ut Bergomates aſſerunt, profecto magnum probabilitatis pondus ad traditionem Bergomenſem accedit.*

ex quo C. Caſalius Borromæus anno 1576

16 *Attamen nobiliſſimus D. Scipio Maffeus in Hiſtoria Veronæ illuſtratæ, quam anno* 1732 *Italice edidit, lib.* XI, *ſeu parte* 1 *col.* 340 *& ſequente contendit, corpora ſanctorum* Firmi & Ruſtici *adhuc Veronæ ſervari, adeoque omnia, quæ Bergomates de clandeſtina eorumdem Martyrum tranſlatione tradunt, fabuloſa & ſine ullo fundamento excogitata eſſe. Sed R. D. Marianus Antonius Guerrinus Canonicus Bergomenſis, & ſacræ theologiæ doctor, non contemnendis argumentis opinionem illuſtris hujus ſcriptoris refellit in Synopſi eccleſiæ Bergomenſis, quam anno* 1734 *recudi juſſit, & cui Diatribam contra eumdem Maffeum inſeruit. In hac Diatriba laudatus Canonicus variis rationibus probare nititur, duos iſtos martyres ſeculo* IX *Bergomum tranſlatos eſſe, ſui Veronæ reliquias aliquot partibus, ut Bergomates legunt in Officio ſuo proprio, quod eminentiſſimus Bellarminus diligenter diſcuſſit, & ſacra rituum Congregatio anno* 1612 *approbavit. At inter omnia eruditiſſimi Guerrini argumenta, quæ in laudata ipſius Synopſi pag.* 30 *& ſequentibus expendi poſſunt, præcipue nos movet auctoritas S. Caroli Borromæi, qui anno* 1575 *reliquias eorumdem Martyrum ex ſuburbio Bergomenſi ad cathedralem ejus civitatis eccleſiam ſolemniter tranſtulit, ut jam ex teſte ſynchrono referemus.*

eadem ad eccleſiam cathedralem Bergomenſem tranſlatis.

17 *Reverendiſſimus Carolus a Baſilica Petri, epiſcopus Novarienſis, in Vita S. Caroli lib.* 3 *cap.* 4 *ad rem noſtram narrat ſequentia*: Expartus eſt in civitate (*nimirum Bergomenſi, de qua ſcriptor ibi ſermonem inſtituit*) Carolus, omneſ- F que, quotquot illius miniſtri fuimus, bona hominum ingenia, animoſque tum rerum ſalutarium ſtudioſos, tum ad perficienda mandata faciles.....Ibi collegium virginum eum ex ſuburbio ad tutiorem locum tranſtuliſſet, corpora etiam ſanctorum Firmi & Ruſtici martyrum, quæ illæ in ſua eccleſia habebant, alio celebriter tranſtulit, licet ea ea re nonnihil difficultatis exſtiterit & tumultus. *Tum reverendiſſimus auctor exponit, quomodo ſuburbani illi homines armata vi ſacras iſtas reliquias vetuere voluerint, ac demum paterna S. Caroli Borromæi reprehenſione reſipuerint, & deinde tranſlationem factam ſic referre pergit*: Re demum compoſita, qui vim ſacris intulerant, eos ſingulos venie priua a presbytero petita, certo ſigno notatos, pontificali veſtitu, ſolenni & præſcripto ritu, ante fores eccleſiæ anathematis pœna Carolus liberavit, opportunaque opera, pœnitentiæ nomine, injunxit. Tum reliquias in eccleſiam majorem, magna hominum multitudine ampluque apparatu deportavit. Suburbani illi cereis accenſis comitati ſunt. *Similia Joannes*

A nes Petrus Giuſſanus in Actis S. Caroli Borromæi lib. 3 cap. 7 Italice commemorat.

Auct. G. C.

18 Cæter S. Carolus Borromæus non adeo erat credulus, ut popularibus traditionibus ſine ullo fundamento locum adhiberet, quin modum ab eventu contraria probari, ſæpe cum ruina prudens illo præ[illegible] in pago Zibidi, qui inter Mediolanum & Papiam ſitus eſt, viſitaret corpus cujuſdam S. Jacobi, quod tradito incolarum S. Jacobo Majori apoſtolo adjudicabat, poſt noctem in oratione peractam nolens declarare, rujus ſancti Jacobi corpus illud eſſet, ut Petrus Paulus Boſca in notis ad Martyrologium ſuum Mediolanenſe die XXV Julii teſtatur, cui nos in Commentario prævio ad Acta S. Jacobi Majoris tomo VI Julii pag. 21 & 22 ex ipſa vetuſtate. Cæterum urna cordatus credet, ab hoc ſancto antiſtite neglectas fuiſſe prudentiſſimas leges, quas ipſe in hujuſmodi materia præſcripſerat, & inter quas in Actis eccleſiæ Mediolanenſis tomo I pag. 92 ſtatuit primo, ut ſcripta, tabulæ, litteræ, certi annalium codices, aliave cujuſvis generis monimenta, quæ in iis ipſis eccleſiis earumve arcis atque ædibus, aut aliis locis extant, ſchedu-

B læque vaſculis arctiſve ſacrarum reliquiarum affixæ includæve, recognoſcantur accurate & diligenter; unde illarum vel translatio, vel collocatio ibi facta cognoſci, aut alia ejuſmodi notitia earumdem haberi queat. Teſtes præterea conquirantur, ſi qui ſunt, qui teſtimonium dent antiquæ conſuetudinique traditionis, ex qua certa eorum cognitio conſtet; aut alia, ſicur opus erit, id generis diligentia ad rei perſpicientiam adhibeatur.

19 Præterea ibidem pagina ſequente decernit, ut primum aliquot ante diebus, ſi opus erit, aut certe omnino pridie illius diei, qua ſacræ reliquiæ transferendæ ſunt, ab epiſcopo, aliove, ubi adhiberi poteſt, eccleſiaſtica dignitate prædito, cui nominatim is id muneris dederit, accurate diligenterque recognoſcantur, teſtibus aliis ſacerdotibus gravioribus adhibitis; quæ recognitio fiat, ut ſupra, diligenter conquiſitis omni monimentorum genere. Denique idem ſanctus præſul pag. 94 tomi proximè citati inter alia præſcribit, ut mane, quo die transferuntur, proceſſio ſolemnis pſalmis & hymnis & canticis omnique prece agatur ad eccleſiam, in quam translatio fit; ubi iterum illis recognitis, tum de eorum vita, deque hiſtoria ſanctarum reliquiarum olim eo loco reconditarum, de cauſis item translationis ab epiſcopo vel ab alio ejus juſſu fermo appoſite habeatur, niſi commodius centuerit epiſcopus, poſtea habendum inter Miſſarum ſolemnia. *Quis poſt hæc ſibi perſuadeat, ſacerdotem hunc antiſtitem populari traditione deceptum fuiſſe? Quis ſæculo credat, exactiſſimum illum diſciplinæ eccleſiaſticæ obſervatorem leges ſuas executioni non mandaſſe? Debuit itaque cautus ille vir videſſe ſolida teſtimonia, priuſquam ſacra hæc oſſa ſub nomine ſanctorum* Firmi & Ruſtici *ex ſuburbio Bergomenſi ad eamdem civitatem transferret.*

20 *Hinc veroſimillime colligimus, aliquas* SS. Firmi & Ruſtici *reliquias a Bergomatibus ſervatas. Imo ſuſpicamur, magnam ſacrorum oſſium partem ibi exſtitiſſe, quandoquidem Bergomates tam liberaliter ea alias eccleſias aut illuſtribus perſonis communicarunt: nam intelligo ex authenticis inſtrumentis, quæ Camillus del Bene ex Ordine Minorum Conventualium Actis horum Martyrum ſubjunxit, incolas Albiati in diœceſi Mediolanenſi.* mandibulas inferiores dictorum Sanctorum integras *a Bergomatibus circa annum* 1608 *accepiſſe. Præterea F. Cæleſtinus ex Ordine Capucinorum in* D *Hiſtoria quadripartita Bergomenſi lib.* 10 *pag.* 291 *tradit, Caravaginos anno* 1588 *ab iiſdem Bergomatibus impetraſſe quaſdam eorumdem Martyrum reliquias ea conditione, ut illas in præcipua ſuæ eccleſia veneratione fidelium exponerent, ac tabulæ marmoreæ inſculperent frequentem inſcriptionem:* Ex corporibus sanctorum Firmi et Rustici, in cathedrali ecclesia Bergomi asservatis, costa et spatula, ejus ecclesiæ et communitatis dono concessæ. Anno Domini MDXIIC. *Denique ſupra memoratus Martinus Antonius Guerrinus in recenſa Synopſi eccleſiæ Bergomenſis pag.* 40 & 46 *has aliaſque pias Bergomatum donationes accurate recenſet.*

21 *Etſiamſi ex hactenus dictis prudenter concludi poſſit, notabiles horum Martyrum reliquias alim Verona ad ſuburbium Bergomenſe translatas fuiſſe, tamen hinc quidem manifeſto ſequitur, jam tantum exiguas earumdem offium particulas apud Veronenſes ſupereſſe, ut Bergomates quidam ſcriptores contendunt. Equidem ſuo, quod in Lectionibus Bergomenſibus, ab eminentiſſimo Bellarmino & ſacra Rituum Congregatione approbatis, di-* E *cantur corpora ſanctorum* Firmi & Ruſtici *tandem in patria ſua Bergomenſi conſediſſe, ſui Veronæ relictis aliquot partibus. At non indicatur, utrum hæ partes magnæ an parvæ fuerint. Quapropter nobis non placet conjectura memorati Fratris Cæleſtini, qui pag.* 382 & 383 *Operis ſupra citati ſuſpicatur, Bergomates corpora horum Martyrum quondam Veronæ ſurripuiſſe, ac alias Sanctorum reliquias loco eorum ſubſtituiſſe, quemadmodum Venetis in tranſlatione S. Marci Alexandrinos decepiſſe traduntur. Unde ibidem Frater ille putat, falli Veronenſes, dum corpora vel capita illorum Martyrum in ſua civitate oſtendunt. Contra vero D. Olaus Alocco integrum librum paratum habet, quo ex accurata reliquiarum Veronenſium cuſtodia, earumque collectione demonſtret, præcipuas ac veras eorumdem Sanctorum reliquias Veronæ honorari, ut ex obſervationibus prævias Marchionis Maffei ad Acta* SS. Firmi & Ruſtici *intelligo. Nobis non vacat hic proferre omnia utriuſque partis litigantis argumenta, quæ apud nobiliſſimum Maffeum in Hiſtoria Veronæ illuſtrata & apud doctiſſimum Guerrinum in Diatriba* F *locis ſupra aſſignatis videri poſſunt. Nos petimus hanc intricatam litem componere cupimus; quod priuſquam fiat, ex Molano tranſcribenda ſunt nonnulla, quorum ſæpius alibi juverit meminiſſe.*

22 *Joannes Molanus, doctor Lovanienſis, in Præfatione ad Martyrologium Uſuardi cap.* 23 *ſic recte monet:* Nunc igitur præfationi finem facturus, precor te, candide lector, ut in hiſtoriis Sanctarum legendis atque aliis ſemper tardus velis eſſe & modeſtus in reprehendendo. Procul abſis ab hæreticorum ingenio, qui, teſte apoſtolo Petro, quæcumque ignorant, blaſphemant. Procul ſis ab Anticbriſti ſpiritu, cujus nomen eſt blaſphemare nomen Dei, & eos, qui in cælo habitant: & quod olim beatus Auguſtinus dixit de objurgationibus, rara & in magna neceſſitate objurgationes adhibendæ ſunt. Idem de reprehenſionibus dictum puta. De beato Sebaſtiano dixit Wandelbertus: Roma quem vactum nunc Suessin læta frequentat; non quod totum corpus Sebaſtiani e Roma Sueſſionem ſit translatum; ſed de parte corporis hoc intelligendum eſſe conſtat ex Adone Viennenſi:

per

A per piam enim extenſionem dicunt nonnulli, ſe alicujus Sancti corpus habere, quia ejus bonam partem habent. Quam loquendi rationem non intelligans, qui ad reprehendendum præceps eſt, facile alium redarguere volens, ſe ipſum redarguendum exhiberet. *Eminentiſſimus Baronius in prænotationibus ad Martyrologium Romanum circa finem aapitis quarti ſimilia habet. Ceterum Molanus hic merito carpit Lutheranos & Calviniſtas, qui ex hac pia Catholicorum conſuetudine cultum Sanctorum & venerationem ſacrarum reliquiarum ſacrilege explodunt. Porro eruditiſſimus Joſephus Antonius Saxius in Poſſeſſione ſanctorum Gervaſii & Protaſii martyrum Mediolano vindicata, & non ita pridem anno 1719 recuſa, cap. 8 num. 124 & ſequentibus contra hos blaterones ſolide oſtendit, plures eccleſias eadem Sanctorum corpora ſibi vindicare, & hunc innexum alterutrius partis errorem religioni noſtræ nihil obeſſe, ut ſæpius etiam in Opere noſtro demonſtratum eſt.*

23 *Facile itaque Veronenſes & Bergomates inter ſe conciliari poſſunt, ſi unaquæque urbis pars prædictarum reliquiarum contenta ſit. Ab hac lenis compoſitione non abhorret ſupra laudatus Benalius vel Guarnerius Bergomas, dum in Actis ſanctorum* Firmi & Ruſtici *circa finem fol. 73 ita ſcribit:* Id quoque ambigitur, Bergomine, an Veronæ corpora ſita ſint. Ut cætera monumenta, quibus ſtandum putamus, omittantur, Aloyſius Lipomanus, quondam Veronæ epiſcopus, diligentiſſimus antiquitatis inveſtigator, litteris Bergamum ſcriptis, corpora apud nos eſſe teſtatus eſt. Etſi, quid mihi probetur, ſatis conſtat, tamen ſententia Auguſtini Valerii Cardinalis ampliſſimi, quæ ad eximendos ſcrupulos plurimum valere debet, minime prætereunda eſt. Ejus viri tanta eſt gravitas, ut altiſſimum honoris gradum eximia vis ingenii & ſingularis doctrina, ingenium doctrinamque clariſſima vitæ & morum ſanctitas ſuperare exiſtimetur. Is ad explanandas res obſcuras & ambiguas, conciliandoſque & conjungendos diſſidentium animos divino quodam conſilio natus, in hujuſmodi hæſitationibus opinionum diverſitati optime conſulit: nam cum alii alicujus ſancti viri reliquias ſe habere contendant, alii eaſdem ſibi vindicent, quod decuit ſapientiſſimum virum, ſe medium geſſit, docuitque, etſi apud alios bona pars reliquiarum alicujus ſancti viri collocata ſit, pars reliqua ad alios aſportata, tamen fieri poſſe, ut utrique abundantia quadam pietatis adducti, ſe integras reliquias haberg præ ſe tulerint; huicque eorum vehementiori ſtudio ignoſcendum eſſe, præſertim cum id ex bonis cauſis & probabilibus rationibus proſectum eſſe conſtet. Quare, quod fortaſſe accidit, ut harum reliquiarum, de quibus nunc agimus, pars aliqua Veronæ relicta ſit, idque Veronenſes in eam partem interpretentur, ut integras ſe haberg arbitrentur; tanti viri judicium adſcribendum fuit, cujus tantum eſt pondus orationis, ut ſingulas ejus ſententias, ſingula teſtimonia exiſtimem. *Cenſet igitur eminentiſſimus Auguſtinus Valerius, Veronenſibus & Bergomatibus notabiles ſanctorum* Firmi & Ruſtici *reliquias concedendas eſſe, cujus prudentiſſimo judicio aſſentimur. Quod ſi cives utriuſque urbis hac compoſitione ſtare nolint, ipſi litem inter ſe proſequantur. Nos interim ipſa doctorum Martyrum Acta præle ſubjiciemus, ac ſolitis annotationibus illuſtrabimus.*

ſi omnes libenter utrique compoſitioni volent.

B

C

D

ACTA

Ex Ms. Paſſionali pergameno menſis Auguſti fol. XIV pag. A., quod apud Canonicos Regulares Bodecenſis cœnobii in diœceſi Paderbornenſi ſervatur.

CAPUT I.

Sanctorum patria, nobilitas, & martyrium.

REgnante impiiſſimo Maximiano *a* imperatore, in civitate Mediolanenſi facta eſt perſecutio ingens Chriſtianorum, & multi propter nomen Domini glorioſo martyrio coronati cæleſtia regna penetrarunt. Erat his diebus vir quidam, nomine Firmus, civis Bergumatis *b*, nobili genere exortus, & notiſſimus imperatori; ſubſtantia ejus erat copioſa valde; in orationibus & jejuniis vacans die noctuque Chriſtum deprecabatur, & diſtribuebat quotidie ſubſtantiam ſuam pauperibus, ac hoſpitio ſuſcipiebat eos, qui perſecutionem pro Chriſto patiebantur. Nuntiatum eſt autem imperatori a templorum pontificibus *c*, quod Firmus Chriſtianus eſſet factus, & blaſphemaret deos eorum, dicens, eos dæmonia eſſe. Qua legatione audita, imperator miſit quæſtorem ſuum cum militibus, ut comprehenderent eum; qui venientes ad locum, ubi beatus Firmus manebat, invenerunt eum ſedentem in viridario ſuo, & legentem ſententiam, quam Dominus in Evangelio præcipit dicens: Si quis dereliquerit domum aut agros ſeu divitias, aut uxores aut filios, aut parentes propter nomen meum, centuplum acciplet, & vitam æternam poſſidebit.

Cum S. Victore in civitate Mediolanenſi ſocii ab Italicis comprehenſo ſuo ſanguine.

a

b

E

c

2 Tunc milites, qui miſſi fuerant, audientes eum hæc legentem, tenuerunt eum, & injuriantes eduxerunt foras, ac vinculis circumdatum ducebant ad Mediolanenſium civitatem. Cumque abiiſſent non longe a villula ſua, venit eis obviam quidam vir, nomine Ruſticus, qui fuit ex parentela beatiſſimi martyris Firmi, & ipſe Chriſtianiſſimus. Viſis itaque vinculis in manibus & in collo ejus, cœpit flere dicens: Libenti animo tecum morior, chariſſime Firme. Et hæc dicens ſequebatur eos. Cui milites dixerunt. Num & tu in hac magica perſeveras, quod ſic clamas poſt nos? Qui reſpondit. Non, ſicut dicitis, magus ſum, ſed Chriſtianus, paratuſque ſum in his vinculis alligari propter nomen Domini mei Jeſu Chriſti, qui pro toto mundo paſſus eſt. Quæſtor dixit: Et quis pro vobis paſſus eſt? Reſponderunt ambo & dixerunt: Dominus noſter Jeſus Chriſtus, filius Dei vivi, cui nos ſervimus. Quæſtor dixit: Modo videbimus, ſi Chriſtus veſter liberabit vos de manibus imperatoris. Et colligaverunt eos, & impoſuerunt ſarcinam ſuper illos. Tunc dixit ſanctus Firmus: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Ibant autem ambo pſallentes & dicentes: Deduc nos Domine in viam tuam, ut ambulemus in veritate tua. Et iterum: Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.

accurrit ad S. Ruſticum.

F

3 Alia die ingreſſi ſunt urbem Mediolanenſium, ſtatimque nuntiaverunt milites imperatori, quod

A quod adeſſet is, pro quo miſſi fuiſſent, & una cum eo Ruſticus quidam nomine, qui ſe Chriſtianum profiteretur dicens, ſibi dulce pro Chriſto mori. Juſſit igitur imperator utroſque ſimul in cuſtodiam mitti apud Anulinum *d* conſiliarium ſuum. Sequenti vero die præcepit ſibi tribunal in epitrimo *e* circi præparari, & ſanctos Dei Firmum ac Ruſticum conſpectibus ſuis præſentari. Qui cum adducti fuiſſent, interrogavit eos: Quot deos habetis? Reſpondérunt: Nos plures deos non habemus; ſed eſt unus & verus Deus, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt; huic eos Chriſtiani ſervimus. Imperator dixit: Cooverſimini ad me, & ſacrificate Deo Saturno & Apollini, ut immunes a pœnis nobiles ſitis, ſicut & parentes veſtri: noam per deos & ſalutem meam & ſtatum reipublicæ Romanæ *f* faciam vos exemplum omnibus, ſi ſacrificare nolueritis. Sancti Martyres una voce reſponderunt: Fac, quod facturus es, ſciens, nos non adorare ſimulacra manufacta, ſurda & muta, ſine viſu, abſque ſenſu & greſſu. Minas tuas non pertimeſcimus, quia terrenæ B ſunt, ſicut & regnum tuum terrenum, corruptibile, & periturum eſt. Habemus Salvatorem dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in cælis; ipſum timemus, ipſum adoramus, ipſi nolnmcipſos ſacrificium laudis offerimus.

4 His auditis, imperator commotus graviter juſſit ſuſtes adferri, & beatos Viros nudos exteodi, binoique terniones *g* ſuper eos tranſire, & dicere eis: Sacrificate diis, quos imperator adorat. Cum autem eſſent ſancti Martyres in pœnis conſtituti, una voce dixerunt: Adjuva nos Deus ſalutaris oo- ſter, & propter honorem nominis tui, Domine, libera nos; ne quando dicant gentes: Ubi eſt Deus eorum? Cumque cæſi fuiſſeot, juſſit eos erigi dicens: Ecce dabo vobis, quæcumque poſtulaveritis a me, & primi in regno meo eritis; tantum recedite ab hac vana ſuperſtitione, & ſacrificate diis immortalibus, quos adoraverunt patres noſtri ab initio. Beatiſſimi Martyres dixerunt: Nos non accipimus præmia, quæ promittuntur a vobis, quia coronam nobis ſempiternam repoſitam eſſe ſperamus in cælis: dii namque, quibus vos miC ſeri cervices inclinatis, dæmonia ſunt, & omnes, qui ſacrificaot iis, cum ipſis ibunt in igoem æternum. Indignatus imperator juſſit eos in cuſtodiam recludi, & pedes eorum in cippo exteodi. Anulinus autem conſiliarius imperatoris profecturus poſt aliquot dies in partes Venetiarum, miſit in carcerem ad ſanctos Martyres dicens: O homines inſaniſſimi & crudeliſſimi, cum ſitis nobiles, excogitaſtis aliquid de vita veſtra, ut non pereatis? Per deos & ſalutem imperatoris, multa genera tormentorum vobis præparantur, quibus ſubjacebitis, ſi ſacrificare nolueritis. Beati Martyres dixerunt ad eos, qui miſſi fuerant ad eos: Ite & renuntiate Anulino; tormenta, quæ nobis præparas, terrena ſunt; majora tibi præparantur a domino noſtro Jeſu Chriſto in die juſti judicii Dei.

5 Accedens igitur Anulinus ad imperatorem, dixit ad eum: Jube ſacrilegos iſtos in meam tradi poteſtatem; ego certe faciam eos ſacrificare diis. Tunc imperator juſſit eos educi de carcere, & dixit ad eos: Quid tractaſtis circa ſalutem veſtram? Sancti Martyres reſponderunt: Salus & vita noſtra Chriſtus eſt, cujus ſpiritu nutrimur. Eadem hora tradidit eos imperator Anulino conſiliario ſuo dicens: Niſi ſacrificaverint diis, di- verſis pœnis interficiantur. Profecturus ergo, ſicut D diximus, Anulinus in partes Venetiarum, juſſit alligari ſanctos Dei Firmum & Ruſticum, & perduci in Veronenſem civitatem, & oeque paoem, neque aquam eis miniſtrari. Cumque die tertia perducti fuiſſent Veronam, & traditi cuidam militi, oomine Canchario *h*, ejuſdem civi- *h* tatis vicario, cuſtodieodi, donec Anulinus ſuperveniret, ſuſcepit Cancharius intra domum ſuam, & miſit eos in ſecretariam *i* cellam, in qua nimi- *i* rum retruſi ſunt. Circa mediam noctem terræ motus factus eſt, & auditæ ſunt voces pſallentium ac dicentium: Fac uobiſcum, Domine, ſigoum in *j* bonum, ut videant, qui nos oderunt & confundantur. Acourrens itaque Caocharius, cum vidiſſet lumeo magnum in cellula, & meuſam, omoium deliciarum plenam, appoſitam ſanctis Martyribus, factus eſt velut mortuus. Ad quem accedens beatus Firmus, tetigit eum dicens: Surge, noli timere. At ille continno ſurrexit, & interrogavit eos, quid cauſæ haberent, quod vinculis mancipati fuiſſenc. Cumque beati Martyres ambo ſimul indicaſſent ei, quia propter Chriſtum paterentur ita, quatenus ab ipſo præmia conſe- E queerentur æterna, procidens ad genua eorum Cancharius credidit cum omni domo ſua.

6 Poſt dies ſex ingreſſus Aoulinus civitatem Veronenſium, juſſit clamare præconem, ut omnes populi ad ſpectaculum convenirent. Audieos autem beatus Proculus *k* epiſcopus, qui propter metum paganorum cum paucis Chriſtianis non longe a muris civitatis in monaſterio *l* ſuo latitabat, quod Anulinus adveniſſet, ut Chriſti Milites ibidem examinaret, tota nocte pervigil in oratione deprecabatur Dominum, ut & ipſe mererecur conſortio juogi eorumdem Martyrum. Et ſurgens mane indicat Chriſtianis, quod ad civitatem vellet ambulare, ſanctoſque Dei Martyres viſitare. Cum ergo veniſſet ad domum Cancharii, ubi erant ſancti Firmus & Ruſticus, o- culatus eſt eos enm gaudio dicens: Bene huc adveniſtis, fratres. Conſortamini igitur in domino Jeſu Chriſto, & ſuſcipite me vobiſcum in agonem iſtum: deſidero enim veſtri conſors fieri, ut ſit nobis voluntas una, & certamen unum F pro Domino, quatenus ejus gloriam mereamur intrare, & nomen ipſius cum angelis in æternum collaudare. Et dixerunt pariter: Amen.

7 Interea præcepit Anulinus miniſtris ſuis, ut ſanctos Martyres ſibi repræſentarent; qui concito curſu venientes ad domum, invenerunt Proculum epiſcopum, ſedentem cum Sanctis Dei, & irridentes dixerunt: Quod ſibi vult ſenex iſte cum his, qui jam nunc condemnandi ſunt? Beatus Proculus epiſcopus reſpondit: Non ſunt condemnandi, ſed a domino noſtro Jeſu Chriſto coronandi; atque utinam & ego merear illis annumerari, quoniam Chriſtianus ſum, ſicut & ipſi. Et hæc dicens porrexit manus miniſtris rogans, ut ligaretur. At illi ligaverunt eum. Sedente igitur Anulino pro tribunali, & adſtante coram eo non parva multitudine populi, adducti ſunt ſancti martyres Firmus & Ruſticus, quos præcedebat Proculus epiſcopus, vinctis poſt tergum manibus. Cumque præſentati fuiſſent aſpectui judicis, interrogavit, quis eſſet ſenex ille, qui præcederet Sanctos. Reſponderunt miniſtri: Spontanea voluntate obtulit ſe nobis vinciendum & huc perducendum. Anulinus dixit: Non intelligitis, quia præ ſenectute delirat? Solventes itaque miniſtri ſanc-

ſtum

Ex MS. quod cum illo capite Mediolanum dedit.

d

e

f

g

ubi ambo ab imperatore Maximiano frustra tentati

ad diſcretionem fidei Chriſtianæ

vinculis conſtricti Veronam mittuntur

k

l

ubi ad illos S. Proculus epiſcopus Veronenſis

A ctum Proculum, injuriaverunt eum, ita ut palmas in faciem dareot, & ſic extra civitatem ejeceruot. Ille autem abiit triſtis, eo quod a ſanctis Martyribus fuiſſet ſeparatus: & veniens ad ſuos, indicavit eis, quæ evenerant ſibi. Poſt cujus ejectionem Anulinus intuitus ſanctos Dei Firmum & Ruſticum dixit: Sacrificare vultis adhuc diis immortalibus Jovi, Junoni, Saturno, & Apollini, quos omoes adorant, & quibus imperator cervicem flectit; an perire? Beati Martyres reſponderunt: Non ſacrificamus dæmoniis, quia ſcriptum eſt; Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confiduot in eis.

Iidemque poſt varia tormenta expiat piorum.

8 Tunc juſſit Anulinus ſterni teſtas lapideas, & deſuper Sanctos volutari: qui cum volutarentur, ſtatim facta eſt ſuper eos nebula, ita ut viderentur teſtæ ab homioibus quaſi favillæ ſuper eos de fornace; & tremor apprehendit pagaoos. Sancti vero Martyres ſtabant illæſi, & io oulla parte violati, gratias agentes Deo atque dicentes: Glorificamus te, domioe Jeſu Chriſte, Fili Dei vivi, qui miſiſti aogelum tuum, & eripuiſti oos de pœnis iſtis & plagis, quas exercuit io oos impius Ma-

B ximianus & Aoulious miniſter ipſius, & unguento miſericordiæ tuæ unxiſti nos. Hæc videotes populi, qui aderant, verſi io ſtuporem dixeruot: Magous eſt Deus Chriſtianorum. Alii autem a diabolo cæcati, qui ex parte Anulini ſtabant, cœperunt clamare dicootes: Tolle magos atque maleficos, oe filii noſtri ſedocantur ab eis. Anulinus ergo diabolica rabie plenus, juſſit ignem copioſum accendi, & Sanctos Dei in medium flammæ jactari dicens: Videbo, ſi & hic magicæ artes veſtræ prævalebunt. Sancti Martyres, dum ſigno crucis cooſigoati ſuiſſent, in ignem miſſi, hymnum canebant Domioo, qui tres pueros liberavit de camioo ignis atdentis, ut ſimili virtute ſuccurreret nia. Statim divila eſt flamma io quatuor partes, exurens eos, qui igoem ſuccenderant; ſanctis vero Chriſti Martyribus noo exuſtus eſt capillus capitis, nec fimbria veſtia. Tunc quaſi ex uno ore laudabant Deum dicentes: Benedictus es, Domine Deus noſter, quia viſitaſti & redemiſti oos. Populi vero cum vidiſſent mirabilia, quæ facta ſunt, dixerunt ad Anulinum: Quid hoc feciſti, ut adduceres huc magos iſtos? Civitas Veronenſis in perditione eſt. Tolle eos a nobis. Hu-

C jusmodi vocibus incitatus Anulinus præcepit, ut extra civitatem ducerentur, & ibi ſuſtibus mactati decapitareotur. Fecerunt ergo miniſtri, ſicut præceptum fuerat, & decollati ſuot martyres Dei Firmus & Ruſticus extra muros civitatis Veronenſis ſuper ripam Atheſis fluminis ſub die quinto Idus Auguſti.

ANNOTATA.

a *Codex, qui Veronæ exſtat apud PP. Minores Conventuales, pro* Maximiano *habet* Maximino; *ſed ecgrapha codicis Ultrajectini & hujus Bodecenſis legunt* Maximiano; *quæ lectio retinenda eſt, ut jam paſſim omnes faſentur, & in Commentario prævio n. 7. indicavi.*

b *Id eſt* Bergomas, *vel* civis Bergomeoſis.

c *In codice Veronenſi & editione Scipionis Maffei nulla fit mentio de tumplorum pontificibus; ſed tantum in genere ſic legitur*: Tunc nuntiaverunt imperatori dicentes: *&c.*

d *Joannes Glandorpius in Onomaſtico Romano col. 104. varios diverſorum temporum Anulinos, officiis illuſtres, recenſet. Diſtinctior horum notitia datur in Italia ſacra noviſſimæ editionis, tomo 5. col. 690 & ſeq.*

e *Hoc eſt* in hippodromo, *ut eruditiſſimus Scipio Maffeus ad hanc vocem notat.*

f *Non convenit hic loquendi modus imperatori Romano, præſertim eum idem paulo poſt dicat*: Primi in regno meo eritis: *nam imperium ſive regnum apud Romanos a* ſtatu Reipublicæ *multum differebat, ut paſſim notum eſt. Si igitur hæc Acta ſint antiqua, ut eruditi quidam contendunt, ſuſpicor, illa ab amanuenſibus poſterioribus ſubinde interpolata fuiſſe.*

g *Apud Cangium in Gloſſario ad vocem* ternio *ex Julio Africano memoratur martyr, quem* proconſul ſeptem ternionibus flagellorum cælum crocifigi præcepit. *At hic per* bioos ternione*s intelligo ſex carnifices ſive ipſos flagellatores, cum ii Sanctos alloqui jubeantur, ut ex ſequentibus patet.*

h *Alii codices legunt* Caocario *pro* Caochario. *Eruditiſſimus Scipio Maffeus in notis ad Acta horum Martyrum ſuſpicatur pro* Cancario, *quod nomen toti antiquitati Romanæ ignotum ac inuſitatum eſt, legi debere* Cajo Ancario. *Hæc ipſius conjectura magnam habet veriſimilitudinem, cum facile fieri potuerit, ut littera initialis C, quemadmodum prænomina Romanorum exprimi ſolent, cum altera cognomine perperam conjuncta ſit, atque inde per errorem* Cancario *pro* C. Ancario *lectum fuerit. Certe Joannes Glandorpius in laudato Onomaſtico Romano col. 52. & ſequens de* C. Anchario *&* Q. Anchario *meminit.*

i *De multiplici hujus vocis ſignificatione conſule Cangium in Gloſſario. Ex ſenſu ſatis patet, hic ea voce locum domus ab aliis ſecretum, tamquam carcerem, indicari.*

k *Hic fuit quartus Veronenſium epiſcopus, cujus Acta Majores noſtri ad diem 23. Martii illuſtrarunt, & de quo in Commentario prævio §. 1. nonnulla obiter monuimus.*

l *Hic per vocem* monaſterium *ſignificatur locus occultus vel ſolitarius, ut ex radice Græca hujus nominis facile colligitur. Agnellus tamen eadem voce appellat oratoria privata vel occulta ſacella, ut eruditiſſimus Maffeus etiam notavit.*

CAPUT II.

Prima horum Martyrum ſepultura, quædam miracula, & variæ tranſlationes.

Corpora horum Martyrum in alta provincia ſepeliuntur.

POſt hæc præcepit Anulinus; ut omoia ſcripta vel geſta Chriſtiaoorum adducerentur ante eum & igni comburerentur, dicens: Quicumque ea legerit, in errorem veniet, ſicut & illi fuerunt, & venerabitur eorum ſepulcrum magis, quam templa deorum, qui ab initio ſuot. Juſſit etiam, ut nemo ſepeliret corpora eorum, ſed beſtiæ aut aves devorarent ea. Tunc abiit Caocharius eum duobus cognatis beati Firmi, qui veneraot a Bergume videre actum rei, ut vigilarenc nocte illa, & cuſtodireot corpora Sanctorum. Vigilaotibus autem illis, veneroot ſeptem viri, qui dixeruot, ſe eſſe oegotiatores, afferentes lectulum & ſiodones candidiſſimas, iovolveoteſque corpora Sanctorum, poſuerunt ſuper lectulum, ac flentes dixerunt: Væ populo hujus civitatis a peccatis eorum! Et abibant pſallentes, & diceotes: Beati, quos elegiſti & aſſumpſiſti; habitabunt in atriis tuis. Tunc abjerunt Caocharius & duo co-

A gnati beati Firmi poſt eos, & invenerunt navi-
Ex Ms. gium: viri autem illi, quos prædiximus, impoſuerunt navi corpora Sanctorum, & abierunt, ac ultra ibi nuſquam comparuerunt. Regreſſi ſunt ergo Canchorius & cognati ſanctorum Martyrum in civitatem Veronenſem, & compuncti corde cognoverunt, quod vere unus & magnus eſt Deus Chriſtianorum, credideruntque in Dominum, & baptizati ſunt in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Poſt hæc beati Martyres tranſvecti ſunt in Carthaginenſem provinciam ad urbem, quæ dicitur Precones *a*, ibique reconditi ab angelis, ſicuti eis a Deo fuerat præparatum.

a

Occaſione pauperis cujuſdam energumeni ſanandi

10 Evoluto autem non modico tempore, erat vir quidam gentilis *b* in provincia Hiſtria *c*, nomine Terentius, in civitate Capris *d*, nobili quidem oriundus genere ac locuples valde; qui dum terrenis crebro negotiis inſiſteret, mercimoniis diverſis navi ſuperimpoſitis, ſæpe per maris diſcrimina volitabat. Itaque dum hæc inter procellarum validos æſtus perageret, quadam die filius ejus, vocabulo Gaudentius, eum patre in navi commo-
B rans, a dæmone arreptus eſt. Cumque diu vexatus a vi exagitantis dæmonis teneretur, cœpit per os pueri dæmon clamare dicens: Niſi te ſancti Firmus & Ruſticus eripuerint, a me nullo modo relinqueris; ſed meo juri dominioque ſubjectus eris. Pater hæc audiens & neſciens, quod ſuus filius clamaret, cœpit præ nimia mœſtitia ubertim ſuper filium lacrymas fundere, & ejulans dicere: Heu heu, fili mi! Utinam in gremio matris tuæ defunctus eſſes, ut propinqui & familiæ lugentes cum magna te gloria ſepelirent. Cum itaque non paucis diebus vexatus fuiſſet puer, venerunt tandem pater & filius ad inſulam Carthaginis, quæ dicitur Precones: quo in loco cum huc illucque puer vagabundus plurima Sanctorum ſepulcra cum ejulante patre circuiſſet, & minime curaretur, ad ultimum venit, ubi beati martyres Firmus & Ruſticus tumulati jacebant. Mox igitur ut tetigit tumulum eorum, larvali arreptione liberatus eſt, nihilque poteſtatis in eo diabulus ulterius obtinere prævaluit.

b c

d

In Iſtriam tranſferuntur.

11 Videns hoc Terentius pater ejus, licet ca-
C techumeous, glorificavit Deum, innumeras illi gratias agens pro adepta filii ſui ſolpitate. Aperiens quoque ſanctorum Martyrum tumbam, duo reperit corpora, aromatibus condita, libellumque ſimul ad capita eorum poſitum, in quo erat titulus his verbis inſertus: FIRMUS ET RUSTICUS DECOLLATI SUNT IN URBE VERONENSI SUPER RIPAM FLUMINIS ATHESIS, SUB IMPERATORE MAXIMIANO, EJUSQUE CONSILIARIO ANULINO, UBI EO TEMPORE PROCULUS ERAT EPISCOPUS. Nec mora, Terentius cum filio ſuo, data pretiorum multitudine, quam ſecum a patria pro adipiſcendis ſecularibus aſportaverat lucris, emerunt corpora ſanctorum Firmi & Ruſtici martyrum, ut thelauros ſibi conderent in æternum: quæ videlicet cum ingenti de ſepulcro ſublata gaudio, involventes ſindoni candidæ, impoſuerunt navi, ſicque in ſuam, ſuffragante Deo, patriam incolumes reverſi ſunt. Pervenientes autem ad oppidum ſuum Capria, condiderunt corpora Sanctorum in eccleſia ſanctæ ac perpetuæ Virginis Dei Genitricis Mariæ, ibique longo quievere tempore, donec ea cæleſtis denuo decrevit omnipotentia manifeſtari. Tunc Terentius una cum filio Gaudentio, totaque domo ſua credidere ſunt in dominum Jeſum Chriſtum, & baptizati ſunt in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. D

12 Evolutis plurimorum temporum cyclis, dum Chriſtiani piiſſimi reges Deſiderius & Adelgis in Italia principarentur, depopulata eſt gens Longobardorum Hiſtriam *e*, & occupavit omnes regiones ejus & oppida. Excitata eſt etiam tunc temporis gens Ungarorum *f* ſuper Hiſtricos, permittente hoc Domino, ut gloria ſanctorum martyrum Firmi & Ruſtici detegeretur. Denique audientes Chriſtiani, quod irruptionem facere vellent gentiles in Hiſtriam, accedentes unanimiter ad locum, ubi Chriſti Martyres quieſcebant, & aperientes ſepulcrum, invenerunt corpora eorum compta & redolentia, ſicut redolere ſolent pretioſiſſima quæque aromatum genera, & elevantes ea cum reverentia magna, perduxerunt ad oppidum, quod nominatur Tregeſte *g*. Gubernabat autem illis diebus eccleſiam Dei in urbe Veronenſium egregius præſul Anno *h*, qui comperiens ſanctorum Martyrum corpora tam evidenter fuiſſe reperta, collectis in unum ſacerdotibus, clericis, univerſiſque populorum agminibus, pervenit feſtinanter ad locum, ubi jam conditi habe-
E bantur, & offerens incolis auri & argenti pondus immenſum, emit corpora eorum, & una cum ipſis corpora ſanctorum Primi, Marci, Apollinaris, & Lazari, & cum inexplicabili gaudio revertebatur ad propria.

Eaque inde propter incurſiones hoſtiles,

e

f

g

h

13 Progredientibus igitur tam epiſcopo, quam ſuis omnibus, ab urbe Tregeſti, erat quidam de-
non ſine gravi miraculo, meſticorum inter eos magnis longo tempore febribus anhelans, nullamque poterat a medicis conſequi ſalutem. Exiſtens autem quidam de turba vocem, & exclamans ait: Si eſtis vere ſancti Dei, Firme & Ruſtice, aut ſi eſt in vobis aliqua virtus Dei, liberate hunc famulum Dei, qui maxima febrium valetudine vexatur, ut credamus, quia Chriſti eſtis diſcipuli. Tanta denique ſuperna virtutis gratia Sanctorum eſt merita comitata, ut, hac emiſſa voce, is, qui magnis anxiabatur febribus, continuo ſanus a cunctis ſecum gradientibus cerneretur. Multa quidem & alia ſigna, dum redirent, Dominus per ſuos operatus eſt Martyres, ita ut, qui aliquo detinerentur morbo, accedentes ad Sanctorum feretrum, illico ſanarentur.

Perveniunt reportantes.

14 Pervenerunt itaque ad urbem Veronenſem, magnoque tripudio ſuſcipiuntur ibidem: nam om-
turo. nes populi, viri atque mulieres, ac parvuli cum
F omni cœtu clericorum & monachorum ovantes cum canticis laudibuſque occurrunt, gratias agentes Deo, qui poſt tantorum curricula annorum revocare dignatus eſt Sanctos ſuos, ubi prius coronas ſuſcepere martyrii. Enimvero memoratus pontifex corpora Sanctorum non longe foras muros civitatis in baſilica, quæ a priſcis fuerat in eorum honore conſtructa, ſub omni diligentia condidit, perfundens ea balſamo ac thymiamate, nec non galbano boni odoris, & locidiſſimo thure. Coronatur civitas tota, ſit lætitia populis habitantibus in ea. Poſita ſunt autem pretioſa Sanctorum pignora in arca ſaxea in ſpecu ſubterranea, cujus operimentum epiſcopus perornavit argento & auro, ac gemmis pretioſis: cujus rei opinio cucurrit per univerſos illius provinciæ terminos, & quotquot credentes ad Martyrum tumulum perveniunt, repente ſalvantur, quacumque fuerint ægritudinis incommoditate detenti, per virtutem domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNO-

A

ANNOTATA.

a *Jam ſæpe laudatus Maffeus pro voce* Præcones *libenter hic legeret* Hippones *vel* Hipponem, *quæ eſt mota Africæ civitas & epiſcopatu S. Auguſtini nobilitata. Sed ibidem in notis prudenter addit, ſe ab hac lectione ſeu emendatione deterreri, eo quod poſtmodum dicatur locus ille* ad inſulam Carthaginis *pertinere. Nos etiam poſt multam inquiſitionem ingenue fateri cogimur, urbem illam* Precones *nobis hactenus ignotam eſſe.*

b *Pater iſtius filii hoc loco appellatur* gentilis, *ni fallor, eo quod antea talis fuerit: nam paulo poſt vocatur* catechumenus, *& ante ſuſceptum baptiſmum dicitur cum filio* plurima Sanctorum ſepulcra *adiiſſe.*

c Iſtria *vel* Hiſtria *eſt notiſſima Italiæ provincia, in qua ſitæ ſunt urbes Tergeſte vulgo* Trieſte, *& Juſtinopolis nunc paſſim vernaculo dicta* Capo d' Iſtria, *de quibus mox pauca notabimus.*

d *Maffeus exiſtimat, urbem illam* Capris, *quæ medio ævo* Juſtinopolis *appellari cœpit, eſſe eam-*
B *dem cum civitate Iſtriæ, quæ nunc vulgo* Capo d'Iſtria *appellatur. Id autem probat ex anonymo Ravennate, qui ſeculo circiter ſeptimo geographiam conſcripſit, & lib. 4. ſui Operis n. 31. inter alias Iſtriæ civitates unam nomine* Capris *recenſet, ut in editione Pariſienſi veteris iſtius auctoris cum notis D. Placidi Porcheron pag. 204. videre eſt.*

D

e *Suſpicor, Paulum Warnefridum de hac Iſtriæ vaſtatione mentionem facere, dum lib. 4. de Geſtis Longobardorum cap. 25. ita ſcribit*: Inter hæc Langobardi cum Avaribus & Sclavis Hiſtrorum fines ingreſſi, univerſa ignibus & rapinis vaſtaverunt. EX MS.

f *In codice Veronenſi legitur* Avarorum *pro* Ungarorum, *quam poſteriorem appellationem forte recentior librarius claritatis ſeu explicationis cauſa ſubſtituit. Ut ut eſt, his diverſis nominibus eadem natio deſignatur, ut Paulus Warnefridus in Opere mox laudato lib. 4. cap. 27. agens de Mauritio imperatore ſatis indicat hac phraſi*: Hunni quoque, qui & Avares appellantur, ejus virtute devicti ſunt.

g *Eſt Iſtriæ civitas, communiter Latine dicta* Tergeſte, *vernacule* Trieſte, *ſita in ora maris Adriatici, & hac ætate noſtra potiſſimum commercio memorabilis.*

h *Geſta hujus B. Hunnenis vel Annonis in O-*
E *pere noſtro ad diem 23. Maji breviter illuſtrata ſunt.*

DE S. SAMUELE PRESB. EDESSENO
CONSTANTINOPOLI.

Cultus, elogia, tempus vitæ; an hic a ſynonymo diſtinguendus.

SEC. V. VEL VI. *Sanctitas ejus ab immemorabili tempore.*

FErrarius *in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, hac die Sanctum iſtum ſic annuntiat*: Edeſſæ in Syria S. Samuelis presbyteri ſub Anaſtaſio viri doctiſſimi. *In notis additur*: Ex Menologio Græcorum hac die. *Sed cum non indicetur ibi, quali e Menologio Græcorum eum acceperit Ferrarius, nec alibi in ſacris ipſarum Faſtis ille nobis hactenus occurrerit; veriſimile nobis duxiſſemus*, Samuelem *hunc publice inter Sanctos alios cultu venerandum proponere ſola Ferrarii auctoritate; niſi aliunde fuiſſet in*
C *promptu teſtimonium, quo aſſeritur vitæ ejus ſanctimonia: nam apud illuſtriſſimum Petrum de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. 7. cap. 83. dicitur* ſancta vita ſublimis *extitiſſe: & mox ibidem ſequitur*: Qui & apud ipſam civitatem (*de Conſtantinopolitana ſermo eſt*) in Chriſto quievit eum pace. *Adde, quod parvo Sancti elogio, e quo iſta delibavimus, ibidem præmittatur hic titulus*: De ſancto Samuele presbytero. *Scribebat autem iſta laudatus Catalogi compilator ſeculo decimo quarto; atque adeo* Samuel *noſter titulum Sancti poſſidebat ab immemorabili tempore ante decretum Urbani PP. VIII. Ut vero eidem poſſeſſioni, quantum quidem in nobis ſitum eſſet, favere poſſemus, viſum nobis fuit, ſalvo & integro iſto decreto, dari huic Viro locum poſſe; præſertim cum nihil aliunde ſciremus, quod publico ejus cultui officeret.*

Elogium de eius ſcriptis adverſus hæreticos.

2 *Ceterum Gennadius a ſcriptis adverſus hæreticos ita eum egregie laudat in virorum illuſtrium Catalogo*: Samuel Ediſſenæ eccleſiæ presbyter, multa adverſus Eccleſiæ inimicos Syro ſermone conſtruere dicitur: præcipua tamen intentione contra Neſtorianos & Eutychianos & Timotheanos novellos, ſive ad diverſos hæreticos. Unde & frequenter triformem beſtiam, & eccleſiaſtica non ſemel ſententia eum auctoritate ſanctarum Scripturarum ſummotam ferit, oſtendens Neſtorianis Deum in homine, non purum hominem ex Virgine natum; Eutychianis veram humani generis carnem a Deo aſſumptam, & non de cælo exhibitam; nec craſſi aeris ſubſtantiam in carne formatam; Timotheanis ita Verbum carnem factum, ut manente Verbo in ſua ſubſtantia, & homine in ſua natura, ſocietate, non immixtione unam Filii Dei reddidiſſe perſonam. Vivere adhuc apud Conſtantinopolim dicitur: nam initio P collati Anthemio imperii, & ſcripta ejus, & eſſe eum in carne cognovi. *Porro Catalogus iſte recenſus eſt inter Opera S. Hieronymi, anno* 1693. *& ſeqq. Pariſiis edita, tom. 5. col. 25. & ſeqq.*

Ejus memoria in Menologio Græcorum celebratur.

3 *Joſeph Simonius Aſſemanus V. C. Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana tomo 1. cap. 25. pag. 259. de Samuele agens, e poſtremis Gennadii verbis, quibus modo laudabat ejus elogium*, Atqui, *inquit*, Anthemio Patricio Romano, Procopii filio, imperium a Leone Auguſto collatum fuiſſe Puſæo & Joanne Coſſ. anno Chriſti CDLXVII. ex Marcellino, Caſſiodoro, aliiſque oſtendit Pagius ad annum prædictum, num. 2. Anno igitur CDLXVII. ſcribebat Samuel, eumque in carne eſſe noverat Gennadius. Nam Samuelem hunc, de quo Gennadius, eum eſſe puto, qui primum inter presbyteros Ibæ Edeſſeni aculſtores locum in conciliis Antiocheno, Tyrio ac Berytenſi tenuit: idque colligi videtur ex nomine, dignitate, loco, ſtudio atque ætate; eum uterque presbyter eccleſiæ Edeſſenæ fuerit, acerrimuſque Neſtorianorum ſub Chalcedonenſis ſynodi tempus inimicus. Quare probabile eſt, ipſum poſt Ibæ,

AUCT. J. P.

A cum quo jam reconciliatus fuerat, obitum, Edeſſa relicta, Conſtantinopolim abiiſſe, ibique animum impugnandis Neſtorii, Eutychetis ac Timothei Alexandrini erroribus adjeciſſe.

an Samuel Edeſſenus, qui Ibam accuſavit,

4 *Sed antequam Viri iſtius eruditiſſimi opinioni circa illam identitatem ſuffragemur, difficultates quaſdam ei expendendas proponimus. Laudatus auctor loco citato cap. 15. ſic ſcribit*: Ibas Rabulæ Edeſſeno ſucceſſit anno Chriſti CDXXV. ut docet auctor Chronici Edeſſeni, cujus verba ſupra (*cap.* 14.) retulimus. *Pagius in Critica Baroniane ad annum Chriſti jam dictum* 435. *poſtquam egiſſet de legatis ad Theodoſium imperatorem miſſis, ut Theodorus ejuſque capitula damnarentur, num.* XXIX. Eodem tempore, *inquit*, quidam eccleſiæ Edeſſenæ clerici ac monachi ad regiam civitatem acceſſerunt, & apud imperatorem & Proclum patriarcham accuſaverunt ſuum epiſcopum Ibam, qui Rabulæ ſuccaſſerat, quod eſſet primus harum turbarum auctor, & fautor pertinaciſſimus *&c. Ac poſtea concludit*, longam illam accuſationis catenam uſque ad Chalcedo-

B nenſem ſynodum perduraviſſe. *Apud Labbeum tom.* 4. *Conciliorum col.* 644. *& ſeqq. actis iſtius ſynodi, anno Chriſti* 451. *celebratæ inſeritur* libellus Samuelis, & aliorum presbyterorum Edeſſæ, ad Photium & ad reliquos epiſcopos, contra Ibam: *ubi col.* 653. *Samuel interrogatur ab epiſcopis*: Ante quantum tempus hæc dixiſſe reverendiſſimum Ibam epiſcopum profiteris? Samuel dixit: Sunt tres anni plus minus. *Et ibidem Ibas dictum quoddam Samuelis in memoriam revocans, addit*, Et ex eo tempore communicaſti mihi annis decem. *Sic ergo ſe habebant initia ac progreſſus Samuelis Ibam accuſantis. Unde conſequens eſt, ut primus circiter epiſcopatus Iba annis nota videatur a Samuele adverſus eum accuſatio, id eſt anno* 435. *vel proxime ſequentibus. Quoniam vero in actore hujuſmodi requiri videtur ætas matura, putamus, Samuelem intentaſſe dictam accuſationem anno ſuæ ætatis trigeſimo vel temporibus proxime ſubjectis, atque adeo natum fuiſſe incunte circiter ſeculo* V.

& his ſoſtet, ſi idem.

C 5 *Jam vero quia Samuel, de quo Gennadius, necdum e vita exceſſerat anno Chriſti* 491. *uti mox probabitur; ſi is idem fuerit, qui Ibam incuſavit, ſequitur ut nonagenarius circiter fuerit, quando de ipſo ſcribebat Gennadius. Nam in Catalogo ſupra allegato* Vivere, *inquit*, adhuc apud Conſtantinopolim dicitur. *Quo autem tempore Gennadius abſolvendo iſti Catalogo operam navaret, docet Pagius ad ann.* 490. *num.* XX. *ubi ſic Baronium corrigit*: Baronius ut probet, Gennadium presbyterum Maſſilienſem, hoc anno librum ſuum de Scriptoribus illuſtribus ſcripſiſſe, ait: Hoc anno moritur Theodulus, celebria in Cœleſyria ſcriptor; de quo iſta Gennadius: Theodulus presbyter in Cœleſyria ſcripſiſſe multa dicitur &c. Moritur hic ſcriptor ante triennium, regnante Zenone. Hæc Gennadius poſt tres annos iſta ſcribens, inquit Baronius (*ad an.* 490.) num. IX. qui ideo Gennadium, librum illum hoc anno publicaſſa credidit. Verum, ut obſervat Emin. Card. Noriſius lib. 2. Hiſt. Pelag. cap. 16. incertum eſt, an Theoduli mors hoc anno contigerit: cum Marcellinus in Chronico ad conſulatum Illi anno CDLXXVIII. geſtum, tantum dicat, eum tunc inclaruiſſe, & multa conſcripſiſſe. Ex laudatis itaque Genoadii verbis tantummodo colligitur, non vixiſſe Theodulum poſt annum CDXCI. Zenonis emortualem, & librum de Scriptoribus illuſtribus elucubratum non fuiſſe poſt annum CDXCIV. quoniam non diceret Gennadius: Ante triennium regnante Zenone. Quo vero ex illis tribus anno liber ille in lucem emiſſus ſit, incompertum,

6 *His itaque ſic expoſitis, ut ad Aſſemanum tandeamus; cum* 1°. *multa concurrant, uti ſupra oſtendebat, pro identitate Samuelis hic controverſa.* 2°. *Cum grandæva illa ætas illam certo non evertat.* 3°. *Cum non ſint hic duplicandi homines ſine ſufficiente ratione; non improbabile nobis apparet, S. Samuelem noſtrum, & Ibæ accuſatorem, eſſe unum eumdemque; etiamſi ad annos nonaginta, & centum forſaſſe, ſecundum mox dicenda vitam extenderit* (*Quod fieri potuit; neque oſtenditur, factum non fuiſſe*) *quidquid Gallus neotericus Monumentorum eccleſiaſticorum collector tom.* 16. *pag.* 308. *alterum ab altero diſtinguet. Porro cum* E in vivis fuiſſe an. CDXCV. quo Gennadius Catalogum ſuum clauſit, *Caveus heterodoxus in ſua Scriptorum eccleſiaſticorum Hiſtoria litteraria pag.* 257. *obſervat*; *ſed ex dicto Catalogo id non conficitur, cum ante iſtum annum fuerit abſolutus; ſicut mox oſtenſum eſt. Quamdiu autem S. Samuel in vivis fuerit, ex eo, quod* elaruit tempore Anaſtaſii primi imperatoris, *teſte Petro de Natalibus, definiri non poteſt: cum anno* 491. *imperare is cœperit; anno autem* 518. *deſierit, ſecundum ea, quæ ad iſtos annos habet Pagius in Critica Baroniana. Atque ea de cauſa ſupra ſeculo quinto vel ſexto obitum ejus intexuimus.*

id quod nobis apparet non improbabile.

Elogium de ejus ſanctitate &c. cum obſervationibus noſtris.

7 *Hiſce juvat ſubjungere Viri elogium, quod ex Petro de Natalibus ſupra citatum eſt*: Samuel presbyter eccleſiæ Edeſſenæ elaruit tempore Anaſtaſii primi imperatoris: qui ſancta vita ſublimis, & doctrinæ ſapientia clarus, multa adverſus Eccleſiæ inimicos, intentione tamen præcipua contra Neſtorianos & Timotheanos Syro ſermone conſcripſit: quem apud Conſtantinopolim adhuc tempore ſuo in carne vivere, & ſcripta ejus ſe teſtatur agnoſcere illuſtria Gennadius: F qui & apud ipſam civitatem in Chriſto quievit cum pace, ibidemque tumulatus. *Occaſione eorum, qua tum hic, tum ſupra apud Gennadium* Syro ſermone *ſcripſiſſe memoratur, obſerva, quod Trithemius de Eccleſiaſticis ſcriptoribus, qui habentur* 1. *parte Operum ejus hiſtoricorum pag.* 234. *editionis Francofurtenſis anni* 1601. *aſſeret, illum* ſcripſiſſe tam Græco quam Syro ſermone pene infinita opuſcula: *cujus rei fides ſit penes aſſerentem. Apud Petrum de Natalibus, uti jamjam vidimus*, vocatur presbyter eccleſiæ Edeſſenæ; *Ferrarius ſuperius num.* 1. Edeſſæ in Syria *illum annuntiat*; *collector vero Monumentorum eccleſiaſticorum loco citato indicat*, presbyterum eccleſiæ Edeſſenæ in Meſopotamia *fuiſſe*; *ſed Gennadius* Samuelis *ſynchronus illam non determinat, uti ex dictis conſtat.*

DE S. FEDLIMIDO CONF. PONTIF. IN HIBERNIA *&c.*

Vide Append. tom. 6. Auguſti pag. 814.

DE

DE SANCTO ERNEO ABBATE.

APUD CENOMANOS

IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

SEC. VI. INCLINANTE. Cultus apud Cenomanos & Burgundos

Sancti Ernei, *aliis* Ernzi, Erinei, Hernei, *memoriam vetustis Martyrologiis celebratam usquam invenimus; videturque adeo extra provincias unam alteramve & paucissimas ecclesias ignota permansisse usque ad annum 1625. quo illam in Vitis & sententiis Patrum Occidentis lib. 4. pag. 251. Benedictus Genouus orbi Catholico propalavit, primum quidem exhibendo Sancti Vitam: deinde vero hanc ei notam subjiciendo:* Ejus festivitas IX. Augusti in Breviario ecclesiæ B. Mariæ de Belna reponitur, vulgo de Beaune, diœcesis Eduensis, alias Augustodunensis, vulgo d' Auton. *Hinc ad Saussay Martyrologium Gallicanum transiit, & vescia quo ex capite, ad Menologium Bucelini Benedictinum; ubi ad hunc diem sic fere annuntiatur:* Belnæ in Æduis, S. Hernei abbatis, *addito utrobique elogio, ex Vita contracto. Aliter annuntiatur a Castellano in Martyrologio universali, qui ad eumdem diem* IX. *Augusti sic habet:* Celsiaci apud Cenomanos in archidiaconatu Passagii, S. Erinei confessoris; *ubi vides, alium locum cultui, aliamque Galliæ provinciam designari; illam videlicet, in qua & vivus, & mortuus ac sepultus, pluribus eluxit prodigiis; ut ex Actis constabit.*

omiquus.

2 *Et sane in utraque provincia, Cenomanica & Burgundica, cultum S. Ernei ab omni memoria viguisse, novos ibit inficias, qui tam Genoni Acta, quam nostra perpenderit: ambo enim e vetustis Breviariis excerpta sunt; illa, uti jam dictum, ex ecclesia B. Mariæ Belnensi; hæc nostra ex Breviario, seu potius Legendario, uno saltem, Cenomanensi; puta ecclesiæ collegiatæ S. Petri de Curia. Diximus:* uno saltem Cenomanensi: *nam, præter apographum S. Petri de Curia, habemus & alia duo; quæ inter se perparum quidem differunt; satis tamen, ut videri possint ex diversis exemplaribus prodiisse; singula in lectiones novem tributa; ne dubitare quis possit, quin olim in ecclesiastico S. Ernei Officio palam fuerint recitata. Quamquam dolendum id est, quod neque ab iis, qui nobis ea submisere; neque a Majoribus nostris, cum illa susceperc, quidquam adscriptum ex more fuerit, ex quo colligi possit, unde sint excerpta. Hoc interim certum, quod neque ex Breviario Belnensi, neque ex Legendario S. Petri de Curia desumpta fuerint: sunt enim puriora quam hæc; locupletiora quam illa: unde ad Cenomanicas potius ecclesias pertinuisse putamus, quam ad alias extra provinciam Cenomanensem positas; quippe quas verisimile non sit Officio solenniore Sanctum exterum prosequi voluisse, quam Belnenses; aut etiam tam solenni, quam æquum fuit a Cenomanis honorari domestieum. Plura nobis de cultu non suppetunt; nisi forte quæ de translatione dicentur in Anuotatis ad litteram* 1.

3 *Ad Acta quod attinet, ea habimus ex Legendario Cenomanensis ecclesiæ S. Petri de Curia; non quia meliora non sunt alia illa duo manuscripta, de quibus modo meminimus, sed quia non possumus horum exemplaria prototypa assignare: apographum autem S. Petri sic inscriptum accepimus:* Vita sancti Ernzi confessoris. Hæc Vita excerpta est ex manuscripto Legendarii ecclesiæ collegiatæ S. Petri de Curia Cenomanensi, domino Joanne Verdié procurante, ejusdem ecclesiæ Canonico. *Ad marginem vero additur:* Ex Ms. collectaneo Patrum Fuliensium Parisiis. *Porro cum hoc apographum dicimus minus esse defæcatum, quam duo alia, id nequaquam intelligi volumus de narrationis substantia (nam hæc in tribus illis Mss. prorsus est eadem;) sed de verbis & quidem paucis tantummodo, quæ in S. Petri Ms. vel inserta vel transpositа sunt vel scripta vitiose. Hæc adeo ex aliis duobus illis Mss. emendanda censuimus.*

Acta unde desumta

E

4 *Sunt autem hæc Acta longe majoris pretii, quam Genoniana, quæ & duabus fere tertiis partibus mutilata prodierunt, & illud imprimis omittunt, unde primigenii scriptoris ætas unice possit innotescere; ac proinde unde omnis Actorum gravitas fidesque petenda est. Omittunt, inquam, prodigium illud insigne, quo Sanctus Fratrem cœnobii sui, jam cum morte luctantem, ne infra legere est num.* 5. *simul valetudini, simul officio restituit; & quæ de eadem ibidem Fratre sic subdit biographus:* Qui (*Frater a vivente Sancto sanatus*) multo post vivens tempore, hæc eadem NOBIS retulit. *Quis vero non videt, quantum Actis momenti vel hujus unius versiculi omissione decedat; quandoquidem ex illo fit manifestum, ea scripta fuisse ab auctore propemodum coævo, ut qui eos audierit, qui cum Sancto convixerant?*

& quam antiqua sint.

F

5 *Jam etsi, quo tempore vivere cœperit S.* Erneus, *quo defecerit, certis annorum spatiis definiri modo non possit; id Acta tamen, quantum necesse est, indicant, dum num.* 1. *asserunt, eum venisse ad S. Innocentem, Cenomanicæ urbis episcopum, qui comperta ejus sanctitate, diu eum secum retinuerit, tum sacris Ordinibus initiatum præfecerit Fratribus evangelicam vivendi rationem in vico Celciaco, vel, ut alii scribunt, Celsiaco professuribus: nam S. Innocentem, cujus Acta illustravimus tom.* III. *Junii a pagina* 854. *ecclesiæ Cenomanensi præfuisse diximus ab anno* 496. *usque ad* 542. *Ante hunc ergo annum* 542. *jam congruam regendis monachis gravitatem, constantiam, dostrinam, & ætatem* Erneus *attigerat; neque adeo natales ejus post seculi sexti principia videntur posse differri. Ex iisdem Actis num.* 2. *constat, superfuisse in cœnobio Celsiacensi sanctum hunc Virum, dum in Chramnum filium arma vertit Clotarius primus, quod anno* 560. *contigisse referunt Francorum annales. Quanto autem*

Floruit Exeunte seculo 6.

AUCT. P. B.

A tem posterius vixerit, incompertum est. Ad annum Christi 584. certo non pervenit; quandoquidem Acta ea. S. superstitem ipsi faciunt S. Domnolum antistitem Cenomanensem, de quo actum est ad diem XVI. Maji, & quem deinde tom. III. Junii, pag. 862. fedisse statuimus ab anno 557. usque ad annum 583. Decembrem. En tibi nunc Acta.

VITA

Auctore anonymo & suppari.

Ex Legendario Ms. Cenomanensi ecclesiæ collegiatæ S. Petri de Curiâ, collato cum duobus aliis exemplaribus. Mss.

Sanctus ordinatur sacerdos apud Cenomanos, ab al. Episcopo

B FUit sanctus Ernæus * vir vitæ venerabilis, & Aquitanicæ provinciæ nobili ex progenie ortus, & ab infantia sacris literis eruditus ac regularibus disciplinis plenitet imbutus, moribus temperatus, sacris orationibus ac lectionibus assidue deditus, pauperibus ultro ministrans, & ipse pro Christo pauper ac peregrinus effectus, aspecto venerabilis, forma speciosus, habitu laudabilis & virtutum donis præclarus. Hic autem proprium patriam *a*, parentes domosque, & possessiones multas relinquens, simplevit sententiam Domini qui ait: Quicumque reliquerit patrem, aut matrem, fratres, & sorores, domos, & agros (& reliqua quæ Salvator adnumerat) & secutus me fuerit, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Ipse autem audiens famam S. Innocentis, Cenomanicæ urbis episcopi, una cum sociis suis venit ad eum. Qui, reperta * ejus sanctitate, din eum secum retinens, ordinavit eum primo diaconum & non multo post presbyterum illum consecravit.

a

* *Gr.* comperta

Et monachos præfecit, invisitans a Cletario rege, ac instituit

2 Hoc peracto, dedit illi vicum suum nomine Celeracum *b*, ut Fratres, qui vitam communem ibidem ab Apostolis traditam sancte ducebant, regulariter doceret, & sub ejus ditione sancte regerer, ut plures Christo lucraretur. Qui susceptam obedientiam pro viribus simplere curavit, atque juxta prædictum vicum, adjuvante C & ordinante præfato episcopo, ecclesiam in honorem sancti Martini construxit (uns cum clustro regulariter sub eis composito qui *c*) monachos non minus quam triginta congregare curavit, & sub sancta regula vivere perdocuit. Tempore namque, quo hæc agebantur, Clotarius Francorum rex, persequendo filium suum nomine Chramnum, illuc adveniens, a jam dicto sancto Ernæo cum psallentio *d*, ut regem decet, nobiliter suscepius est; atque de pauco vino, quod ibidem habebat, Domino illud augmentante, illum suosque potavit abunde. Tunc vero memoratus Sanctus ab ipso rege & muneribus est ditatus & rebus. Dedit autem ei prædictus rex aliqua prædia & munera, unde cœptum opus perficeret: siquidem amabat Dei servos, & cultum sanctæ Dei Ecclesiæ dilatare cupiebat, & ideo ejus ac fratrei sui Childeberti *e* temporibus multa monasteria & synodochia * sunt constructa: unde & gratiam Dei, ac insuper vitam, ut credendum est, adepti sunt sempiternam.

b

C

c

d

e

* *f.* xenodochia

Nihilo inde tamen ejus animus elatior;

3 Erat enim memoratus sanctus Ernæus parcus admodum in cibo & potu, vigiliis & orationibus & jejuniis deditus, atque necessitatem patientibus ea, quæ sibi subtrahebat, & reliqua necessaris quotidie tribuebat. Unde factum est, ut sæpissime non aliud quam panem & aquam comedebat; quibus contentus, cetera non reservabat, sed Domino tribuebat. (Unde ipsa Veritas ait: Quodcumque uni ex ministris meis feceritis, mihi fecistis *f*.) Solebat enim non in strato sæpissime, sed humi prostratus jacere, & sic sessus tam obedientia quam oratione, paulisper quiescere *g*: lectaris *h* nesciens, & delicias fugiens, soli Domino vacabat: ab aspectu vero non solum seminarum, sed etiam virorum, oculos suos sæpissime continebat: sedulo secreto orans & genu flectens lacrymis affluebat: angelorum fruitus visione, Domino soli serviebat.

D

f

g h

Matrem sequitur, & recipit

4 Quidam vero die dum ad obedientiam *i* haud procul ab eadem cellula una cum Fratribus pergebat, illatus est ei quidam parvulus mutus; ad quem mater pueri lacrymabili vultu ait: Serve Dei, facta est mihi hac nocte quædam visio per famulum quemdam Dei, qui præcepit mihi, ut hunc puerulum tibi offerrem, ut per te officium linguæ acciperet. Ad quod Sanctus Dei stupefactus, respondit: O dulcissima soror, a Domino erit illi medicina, non a me peccatore homine. Tu autem excuba in ecclesia, & ora pro eo atque offer oblationem; ego autem revertens de obedientia, orabo pro illo. Fecit mulier, ut Homo Dei præceperat. Ipse autem reversus de obedientia, oravit una cum Fratribus pro eo, & sacrati olei liquore tetigit exterius interiusque labia ejus; atque pernoctans * cum eo in oratione, sic crastinis die ejus meritis recepit linguæ officium. Denique non multo post tempore quidam cæcus, qui longo senectutis tempore lumine carebat oculorum, adducitur ad sanctum Virum; qui saliva oris sui ejus tangens oculos & sacrati olei liquore perungens, invocato Christi nomine, pristinum ei restituit oculorum lumen.

E

i

* *pro* per nocturne illo

Et moritur eum.

5 Deinde tempore aliquo transacto, secidit, ut quidam ex suis Fratribus tam gravatus esset infirmitate, ut ultimo suspirio jam gravaretur: ad cujus finem currunt Fratres, ut jam animam Domino commendarent & postea illum sepelirent. Cujus finis cum sancto Ernæo esset nuntiatus, ait: Dominus Frater illum potest reddere, de nos ejus absentia & obedientis gravemur, sed ejus auxilio fruamur. Tu vero curre cito, & obedientia fraterna præcipa illi, ne nos absque præsentis nostri derelinquat. Cui Frater inquit: Nisi cito veneris, minime eum vivum reperies; quoniam nec ego vivum eum reperire spero. Cui sanctus Ernæus ait: Vade, & perfice quod tibi injunctum est; ego vero interdum, Domino annuente, cantabo Missam, & post peractum Officium subsequar te, ut communione Dominica eum confirmem. Fecit autem Vir Dei, ut prædixerat; & peracto Officio, Corporis & Sanguinis Domini communione eum confirmavit; & jam mutum atque subgulientem revocavit a funere, & pristinæ sanitati atque obedientiæ restituit. Qui multo post vivens tempore, hæc eadem nobis retulit *k*.

F

k

Clotario ob prædium oblatum

6 Tantam enim gratiam Dominus præfato sancto Ernæo contulit, & abundantiam donavit, ut (quod jam supra commemoratum est) regem Clotarium persequentem Chramnum filium suum suscipere meruit, & charitatem ibidem facere atque jejunium solvere persuasit; a quo tam ex rebus fisci, quam ex aliis bonis atque muneribus ditatus est ad construendum & immeliorandum eum-

dem

A dem locum. Ipse vero benedicens memoratum Clotarium Francorum regem, prophetavit ei victoriam super æmulos suos & super filium suum habere; quod & nutu Dei, meritis (ut credimus) ipsius factum esse haud dubium est. Reliqua autem signorum & virtutum ejus nonnulla, quæ Dominus, tam eo vivente, quam post ejus obitum, suis meritis monstrare dignatus est, prolixitatem vitantes, hic interere distulimus: manent autem acta ad laudem omnipotentis Dei, qui mirabilis est in Sanctis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.

Obiit 9. Augusti cum hoc miraculis, l

7 Obiit autem sanctus Ernæus prædictus quinto Idus Augusti, & condigne sepultus est in memorato vico, in ecclesia S. Georgii martyris *l*, quam ipse a novo construxerat, e monachis & condiscipulis eique a reliquis sacerdotibus non paucis, quibus etiam transitum ejus Dominus per visionem eadem nocte ostendit. Sed non obiit, antequam simul omnes convenirent, quibus Dominus ejus transitum voluit revelare. O quam venerandus est iste Sanctus, ad cujus transitum, eo

B non vocente, sed Domino revelante, tanta sacerdotum convenit turba, quæ eum cum hymnis & orationibus decenter atque condigne tepelivit! Venerunt etiam & multi religiosi viri ad ejus transitum, Domino revelante, inter quos cæci, dæmoniaci, & reliqui infirmi occurrerant: ex quibus duo illuminati, & alii quatuor sunt sanati ejus meritis, videntibus cunctis, qui eum ad tepeliendum deferebant.

Quæ deinde ad tumulum perfectorum.

8 Ad cujus sepulchrum virtutes fiunt sæpissime, ejus condignis meritis & miracula: ibi cuci illuminantur, dæmonie fugantur, claudi recipiunt gressum, surdi audirum, muti logeelam, & cetera, quæ longum est enumerare. De Sancto autem eo, in potestate S. Domnoli, fecilces successoris sancti prædicti Innocentis, relinquitur cellula iple, de cujus sedis ecclesiæ jure erat. Qui vocatus e Fratribus sancti loci venit, & per electionem eorum unum ex eis ordinavit abbatem, (præstante Domino nostro Jesu Christo, qui trinus & unus regnat in æternum. Amen m.

ANNOTATA.

C e *In hoc Ms. inter voces* propriam & patriam *redundabant hæ*: partem hæreditatis &; *quas auctoritate utriusque alterius manuscripti nostri & editionis Genomanæ expunximus.*

b Celciacum, *alia Mss.* Celceyacum, *vulgo* Ceaulce, *ad occidentem, seu eorum potius, Cenomanicæ diœcesis in decanatu Passagiensi, vernacule Doyenne de Passais, Normanniam versus, olim vicus fuit & castrum episcopale; sed seculo* XIII. *funditus everſum, testatur Corvaiserio &* D *Boudonneto in Historia episcoporum Cenomanensium,* EX MSS. *ubi de Joanne de Tanlay, episcopo* 48.

c *Unciis inclusa desunt Mss. alius, quæ eorum loco habent*: in qua monachus *&c.*

d Psallentium *pro cantu ecclesiastico vox est apud medii ævi scriptores frequentata. Vide* Cangium *in Glossario.*

e *Fuit* Childebertus, *rex Parisiensis, Clodomiro ac Theoderico, Clodovæi primi filiis ac fratribus suis diu superstes; jam tamen a triennio mortuus, cum adversus Chramnum filium anno* 560. *movit Clotarius, monarcha tum Galliarum.*

f *Quæ hic seclusimus, desunt aliis Mss.*

g *Ita ex Mss. duobus textum correximus, qui in hoc Ms. talis erat*: ut sic fessus tanquam oratione paulilper quieleceret.

h Lectaria *sunt lecti apparatus, ut variis exemplis ostendit* Cangius. *In aliis nostris Mss. male legitur* luctuaria *pro* lectaria; *vel etiam forte pro* lintearia, *quod barbare scribi potuerit pro tota quacumque lineæ & omni illius usu.*

i Obedientiam *olim & nunc monachi appellare consueverunt, quidquid ex officio aut eorum,* E *quibus subsum, jussu faciendum est. Saberat autem* Ernæus *episcopo Cenomanensi.*

k *Hanc supra collegimus ætatem hujus biographi.*

l *Quæ fuerit ecclesia illa* S. Georgii M. *ignoratur; quæ plures in Cenomania sunt. Corvaiserius divinat, illam fuisse, quæ nunc vocatur Sainct George de Bouteruam; ut quæ modo Celciaco sit minus vicina, quam aliæ. Sed potest alia fuisse intra Celsiscum, qua diu ante vicum illum pervenit. Ut ut est; ubi manifesto non videtur corpus ejus; si de illa intelligenda sint, quæ in Gestis episcoporum Cenoman. apud Mabillonium, Analectorum tom. 3. pag. 272. narrantur in hac verba*: Ipse (*Franco scilicet, de qua istic sermo est, & quem sedisse diximus olim ab anno* 793. *usque ad* 816.) etenim fecit ecclesiam a fundamento in villa sui episcopii, & in vico Canonico, qui vocatur Celsiscus, quam & in honore S. Petri conlecravit; & in eam corpus beati Erinei confessoris collocavit, atque ejus sepulturam sapienter & more Romano ornevit. *Enimvero si noster est iste* beatus Ecineus, *indicatur hic ejus* F *translatio ubique; si non est, alium credo synonymum, & quidem apud Cenomanos. Porro quo nunc tandem evaserint pignora tam pretiosa, nondum legi qui doceat.*

m *Istam clausulam ab homine neque theologo, neque primorum religionis suæ principiorum gnaro, adjectam fuisse posteros, eruitur ex aliis Mss. nostris, in quorum neutro reperitur.*

DE SS. MARTYRIBUS CONSTANTINOPOLITANIS

GREGORIO SPATHARIO, JULIANO, MARCIANO, JOANNE, JACOBO, ALEXIO, DEMETRIO, LEONTIO, PHOTIO, PETRO, MARIA PATRICIA; AC DUOBUS ADOLESCENTULIS.

§. P. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Sanctorum Martyrum numerus, elogium; alii tempore ab his distincti; dies passionis, uti & causa, quæ imago Christi Constantinopoli fuit.

ANNO DCCXXX. Martyrum numerus

A *Pographum nostrum e codice Ms. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis exceptum, de quo infra, Græcis istorum Martyrum Actis hunc titulum præmittit:* Μετὰ Αὐγοῦστ. ἰδ. Ἀδλεσεν ἥτ ἁγίων ἐνδοξομαρτύρων τῶ Χριστῶ Γρηγορίε, Ἰουλιανῦ, Μαρκιανῦ, Ἰωάννε, Ἰακώβε, Ἀλεξίε, Δημητρίε, Λεοντίε, Φωτίε, Πέτρε, & ἁγίας & αἰδεσιμωτάτης Μαρίας ἡ πατρικίας, ἡ αἱ μαρτυρησάντων σὺν τοῖς χρόνοις Λεοντ. τῶ Γεωμὶ ἥτις ἐν τῇ Χαλκῇ πύλῃ εἰκόνα τῶ κυρίε ἡμῶν Ἰεσῦ Χριστῶ. *Id est*: Mense Augusto (*die*) VIII. Certamen sanctorum Christi Martyrum Gregorii, Juliani, Marciani, Joannis, Jacobi, Alexii, Demetrii, Leontii, Photii, Petri, & sanctæ ac maxime venerandæ Mariæ patriciæ; qui temporibus Leonis Isauri propter imaginem Domini nostri Jesu Christi in porta Ænea, martyrium subiere. *Petrus Lambecius in Commentariis de prædicta bibliotheca lib. 8. pag. 118. pro ἥτ ἁγίων ἐνδομαρτύρων habet ἥτ ἁγίων ἑ μαρτύρων: id est*, Sanctorum DECEM martyrum: *in quem locum ibidem sic notat:* Fuerunt enim decem Martyres, præter S. Mariam patriciam; quippe quæ re vera fuit undecima: *quibus si adjungas* duos Adolescentulos, *jam habebis tredecim Martyrum manipulum,*

B

pro Græcis Actis.

2 *Quam vero ob causam juniores istos duos Christi Pugiles reliquis undecim adjungendos, tametsi superius præterita, censuerim, paucis eloquar. Acta superius memorata, & in varios a me inferius numeros dispertita, num. 21. nostrorum Martyrum undecim apparitionem referunt* cum duobus Adolescentulis, *Et num. 24. de eorum inventore, qui fuit Joseph vasorum custos, scribunt*; Generosam martyrem Mariam supra omnes jacentem offendit; prope ipsam vero gloriosissimum Gregorium protospatharium; infra ipsos autem Sanctos reliquos CUM DUOBUS ADOLESCENTULIS. *Cum igitur illæ duæ victimæ ibi memorentur cum aliis undecim; cur ab his eas secludam? Hæc itaque ratio me movit, ut in titulo superiore hosce* duos Adolescentulos *anonymos aliis undecim nominatis accenserem. Circa duos itaque istos ex dictis Actis suppleri possunt Fasti Græci, uti & circa S. Gregorium spatharium, in illis prætermissos; prout videre licet ex annuntiationibus, quas subdo,*

C

supplentur ex Fastis Græcis

3 *Menologium a Sirleto Latine redditum hac die* IX. *sic loquitur:* Natal. beatorum X. Martyrum, qui propter sanctam imaginem salvatoris nostri Jesu Christi, in Aurea (*imo* Ærea) porta constitutam, martyrium passi sunt: quorum nomina hæc sunt: Julianus, Martianus, Joannes, Jacobus, Alexius, Demetrius, Photius, Petrus, Leontius, & Maria patricia. Omnes hi sub Leone imperatore impio, pro defensione sanctarum imaginum multas ærumnas perpessi, &, variis tormentis superatis, postremo gladio percussi, martyrio coronati sunt. *In exgraphis nostris e Menæis Mss. bibliothecæ Ambrosianæ habetur* ἀδλεσεν ἥτ ἁγίων ἐνδοξομαρτύρων. Certamen sanctorum decem Martyrum; *sed nominantur tantum novem, emisse* Martiano. *Menæa magna Græcorum excusa non nisi decem etiam nominatim exprimunt; & primo quidem viris novem applaudant hisce versiculis:*

D

Ἐχθροὶ θεῶ πεσόντες ἄνδρες ἐννέα
Φίλοι γένοντο τῶ θεῶ διὰ ξίφος.
Novem Viri hostem quando prosternunt Dei,
Amica fiunt turba per gladium Deo.

Deinde Mariæ patriciæ *sic ibidem accinitur:*

Ἐμὸ τράχηλο, Σώτηρ, ἅμα φονεύσε,
Μαρία φησὶ, ὁ τῶ μύρου Μαρίας;
Dicit Maria: Sanguinem colli mei,
Alterius ut unguenta, Salvator, cape.

E

4 *Colunturautem Martyres decem etiam in Ecclesia Latina, Martyrologio Romano ad hunc diem ita eos annuntiante*: Constantinopoli sanctorum martyrum Juliani, Marciani, & aliorum octo; qui ob Salvatoris imaginem, quam in porta Ænea constituerant, impii Leonis imperatoris jussu, post multa tormenta gladio necati sunt. *Quod ex supra dictis etiam suppleri potest. Vides*, Mariam patriciam *nominatim hic non exprimi; quæ tamen rectius a Græcis nominatur, quia præcipuas in Actis martyrii postea proferendis partes agit, & sola in illis nominatim laudatur diserte præ omnibus, si* S. Gregorium spatharium *excipias.*

in Martyrologio Rom. memor.

F

5 *Hisce juvat attexere elogium, quod e Menologio, jussu Basilii imperatoris collecto, Græce habetur ad calcem tomi primi hujus mensis Augusti, & Latine sic sonat:* Eodem mense, die IX. certamen sancti martyris Juliani, ac sociorum ejus. Hi, imperante Leone iconomacho, exstiterunt. Dum vero orthodoxi essent, Deumque timentes, ac sanctas imagines venerarentur, martyrium confecerunt. Eum quippe aversantem venerabilium imaginum adorationem, illaïque igne comburentem ubi conspicarentur, dolor ac zelus illos invasit. Quando autem honorandam Christi imaginem in porta Ærea videbant eversam, dolorem corde pressum protulerunt in lucem, & spatharium, qui scalas ascenderat ad imaginem

elogium e

abolen-

A abulendam, comprehenſum, & humi una cum ſcalis dejectum occiderunt. Qua re tyranno ad iram concitato, hi quidem numero multi ſtatim gladio interempti ſunt; (Quos inter erant etiam mulieres non paucæ, ac Maria patricia) illi vero cuſtodiæ traditi, ac faciestauſti, multis ærumnis toleratis, capitis truncationem ſuſtinuere. *Hæc ibi; ſed obſerva, iſtius elogii conditorem, quando inter eos qui ſtatim occiſi ſunt, ponit* Mariam patriciam, *ab Actis Martyrum noſtrorum diſſentire; quemadmodum planum fiet ex dicendis.*

alii ab eo-dem cæsi poſſi, ſed diverſo tempore.

6 *Inter eos, qui poſt defenſionem mox dictæ imaginis, Leonis juſſu occiſi fuere, alii ab aliis tempore, loco ac numero diſtinguuntur, ſecundum Acta. Nam num.* 15. *habemus iſta*: Hæc ubi intellexit tyrannus imperator, magno furore repletus, miſſis ſeptingentis militibus gladio armatis, mandavit eos omnes comprehenſos interfici, præter hoſce (*noſtros utique de quibus hac die agimus*) Sanctos. Unde milites comprehenderunt illos, & gladiis interemerunt in eodem ipſo loco portæ Æreæ: multique eadem illa die redimiti fuere corona Martyrii: inter quos erant mulieres ac viri,

B ſacerdotes ac levitæ, innuptæ ac maniales, præſides ac ſubditi: quorum numerum & nomina ſolus novit Dominus: neque enim tanta in nobis eſt facultas, ut numerum eorum inire poſſimus. Dum autem Martyres ad diem decimam nonam menſis Januarii ita curſum conſummaſſent *&c. Atque hi ſuos Martyres anonymi, qui ſine mora, & in flagrante, ut ita dicam, tyranni ſævientis æſtu interempti ſunt.* Mane vero, *ſicut ibidem leget*, imperator ſanctam martyrem Mariam una cum lancta, quæ ſibi aderat, ſocietate, arceſſitam ſic affatus eſt *&c. Et infra num.* 18. *Martyres* in Cynegio ſimul cum Maria interempti ſunt die nona menſis Auguſti. *Hæc ſicut jam indicabam, non conveniunt cum elogio ſuperiore, quod* Mariam patriciam *accenſebat prioribus viribus, non poſtremis, ſicut Acta diſerte faciunt.*

Dies cultus.

7 *In figenda veneratione publica noſtrorum Martyrum die* IX. *hujus conveniunt tabula ſacræ Græcorum, ac Martyrologium Romanum; a quibus diſcrepat annuntiatio ſeu titulus Actorum ecgrapho prænotatus; in quo ponitur μηνὶ Αὐγούστῳ α, menſe Auguſto* VIII. (*die*) *ſicut ante dictum num.* 1. *quem diem*

C *etiam legit Lambecius; de quo infra. In ipſorum autem Actorum contextu diſerte ac diſtincte dicitur martyrium contigiſſe μηνὶ Αὐγούστῳ ἐνάτῃ*, nona menſis Auguſti. *An ergo in dicto titulo pro littera ι ſubſtitui debet δ, qualis notatur in Baſiliano citato? An in loco vel provincia, in qua vixit dictorum Actorum auctor, anticipata fuit dies cultus noſtrorum Sanctorum propter concurſum alicujus ſolemnitatis vel veneration is publicæ Sancti alterius ad diem nonam Auguſti? Quidquid ſit; nos, more nobis uſitato, cum Martyrologio Romano ſacroſe boſce Pugiles damus hac die* IX. *Auguſti. Factum Martyrum pro defenſione ſacræ imaginis Chriſti ſervatoris in porta Ænea expoſitæ alnude illuſtremus ac confirmemus, unam videlicet eorum ſacri certaminis, & Actorum baſim.*

Factum Martyrum

8 *Narrat illud Actorum conditor infra num.* 14. Sancta martyr Maria una cum S. Gregorio, qui protoſpatharius erat, ac cum reliquis Sanctis ſibi in locios aſſumptis, acceſſit ad Æream portam, & confractis ſcalis, ſpathariam imaginis deſtructorem humi dejectum diſtraxerunt atque interfecerunt. *S. Gregorius PP. II. in epiſtola prima ad Leonem Iſaurum data, & occaſione concilii Nicæni ſecundi apud Labbeum edita tom.* 7. *Conciliorum, ſic alloquitur ipſum in rem noſtram col.* 19. Cum (*reges Occidentis*) didicerunt, certioreſque unt facti, de Jovinum ſpatharocandidatum ad Chalcopratia miſſe ad evertendum & confringendum Salvatorem, qui appellatur Antiphonetæ, ubi & miracula multa fiunt, inventæ ſunt illic mulieres zelo ſuccenſæ, & illarum æmulæ, quæ unguenta ferebant; quæ ſpatharocandidatum orarunt: Ne, obſecramus, ne hoc faciss, ajebant. Illæ vero preces earum non admittens, erecta ſcala conſcendit: eumque ter ſecuri faciem imaginis Salvatoris percuſſiſſet, hoc videntes Mulieres, & iniquum illud facinus non ferentes, attracta ſcala ſuſibus concuſum illic necarunt.

9 Tum tu mali æmulator miſſis ſatellitibus mulieres neleio quot illic occidiſti, adſtantibus nihilbus viris Romanis, & ex Francia, ex Vandalis, ex Mauritania, ex Gothia, &, ut generatim dicam, ex toto interiori Occidente. Cum autem adveniſſant, & in ſuis regionibus ſinguli juvenilia tua puerilia que facta narraſſent, tunc projecta laurata tua conculcarunt, & faciem tuam conciderunt *&c. Ne quis vero hæreat ad* laurata tua, *quod ex Græco* E *τὰ λαυράτα σου, ſic reddit interpres; Caugint in Gloſſario ad ſcriptores mediæ & infimæ græcitatis, ad vocem λαύρατον*, laureata, *inquit*, imago imperatorum, uti appellatur a Lactantio lib. de Mortibus perſecutorum num. 15. quæ poſt eorum inaugurationes deferebatur in provincias. *Conſuli etiam poteſt notatio apud Labbeum loco citato col.* 23. Spatharocandidatus, *de quo ſuperius, dignitatem ſuiſſe ſupra dignitatem ſpatharii, cui utique* candidati *dignitas ſuerit adjuncta, invenies in laudati collectore Gloſſarii. Quales vero fuerint* ſpatharii, *dicam in Annotatis ad cap.* 1. *Actorum lit.* k. *Dignitas* candidati *palatina æque ac militaris memoratur apud indicatum collectorem in Gloſſario ad ſcriptores mediæ & infimæ latinitatis; qui etiam videri poteſt in Gloſſario Græco ſupra citato. His breviter obſervatis, redeamus ad priora. Præter ea, quæ ad illuſtrandam ac confirmandam hiſtoriam ſuperiorem protuli, tranſcribere huc placet alium quemdam locum; quia in eo notantur adjuncta nonnulla, quæ in ſuperiore prætereta ſunt.*

pro defenſione imaginis Chriſti.

confirmatur

10 *Inter Analecta Græca Lutetiæ Pariſiorum anno* 1688. *edita, habetur a pagina* 396. *Vita S. Stephani Junioris monachi & martyris ſub Conſtantino Copronyme; quæ poſt annum* 42. *a martyrio elapſum conſcripta eſt, ſecundum ea, quæ ibidem leguntur pag.* 399. E *Vita itaque iſta deinde hæc, quæ a pag.* 414. *occaſione Anaſtaſii, pſeudo-patriarchæ Conſtantinopolitani (de quo in Actis noſtrorum Martyrum cap.* 2. *num.* 11.) *ſic referuntur* Impius Anaſtaſius impietatis manu pontificatum occupavit vi militum, non ſuffragio divinæ pietatis: qui quidem omnia ad eccleſiam pertinentia imperatoriis ædibus tradidit. Tum tyrannus (*Leo Iſaurus*) libera poteſtate prodendæ hæreſis accepta, illico ſanctam & dominicam Chriſti Dei noſtri imaginem, quæ ſupra imperatoria atria collocata, ob effigiem ſancta Ænea dicebatur, dejicere & igni tradere tentavit; quod quidem peregit. *Et paucis interjectis de mulierum fortitudine ac ſpatharii morte*; Poſt hæc, ad patriarchicam domum ſtatim properantes, impium Anaſtaſium lapidibus petunt, aientes: Impuriſſimum caput, & veritatis hoſtis, ergone idcirco ſacerdotium invaſiſti, ut ſancta & ſacra anathemata ſiva donaria everterantur? Hanc de ſe victoriam

A riani non ferens profanua, a conſpectu piarum
AUCT. mulierum aufugit, & ad tyrannum confugiens,
J. P. ei autor fuit, ut ſanctas illas mulieres ferro interimeret; quod quidem factum eſt.

11 *Porta igitur Æneæ, & imago Chriſti Domini*
& illuſtra- *eidem ſuperimpoſita, ad atrii imperatoris pertinebat; de qua collegit varia Caugius CPolis Chriſtianæ lib. 2. pag. 116. Pagius ad annum 730. num. 3. obſervat, modo* Chalcopratianam, *modo* Æream *aut* Æneam, *modo* Antiphoneten (*quaſi ſponſorem aeſidejuſſorem dicas*) *auncupatam fuiſſe. Combefiſius in tomo, qui inſcribitur* Hiſtoria hæreſis Monothelitarum, *col. 611. edidit de ea Narrationem Græco-Latinam. Nominis etymon dat Zonaras in Annalibus anno 1687. Lutetiæ Pariſiorum editis, lib. 14. pag. 62. memorans* palatii Chalcoſtegum, quæ nunc, *ait*, Chalce appellatur (ab æreo tecto nomen id factum eſt) & carceris uſum præbet. *Codinus in Excerptis de Originibus Conſtantinopolitanis, ibidem anno 1655. vulgatus, pag. 40. varia de laudata jam*
B *imagine ſuggerit memoratu digna*: In Chalce, *inquiens*, ſtatuam æream Domini noſtri Jeſu Chriſti erexerat Conſtantinus magnus. Leo autem pater Caballini ſive Conſtantini Copronymi eam evertit. Quæ hodieque (*ſeculo ninirum* XII.) illic viſitur muſivi operis imago Dei, poſita fuit ab Irene Athenienſi. Prima autem illa ærea ſtatua annos quadringentos & quindecim (*ſecundam Papebrochium in Commentario prævio S. Theodoſiæ infra memorando, num. 1. non tam diu*) ibi ſtetit; cujus virtute mulier, ſanguinis profluvio laborans, ſanata fuit, & multa alia facta fuerunt miracula. *Citata ſuperius Narratio Græco-Latina col. 614. de Conſtantino magno loquens, ſic memorat*: Porro magna hac urbe media columnis quatuor ſuffultum atrium fornice in orbem faſtigiata conſtruxit, contegens æreis tegulis, eoque ſignum victricis crucis deponi juſſit: ad cujus figuræ Dominicæ venerandam imaginem, partem orientalem effingens, a fidelibus univerſis ſpectandam ac adorandam erexit. Ex tunc vero, hactenuſque lacratiſſima ejuſmodi figura clara ac celebris fuit, gloriam habens a miraculis ac ſanitatibus, univerſaque veneratione colentibus. Unius itaque e multis illis maximiſque miraculis, ad eorum, qui lecturi ſunt, utilitatem, atque ad certam eis faciendam fidem, hic loci con-
C texturus ſum narrationem &c.

§. II. Præcipuæ in dictæ imaginis propugnatione partes cui adſcribendæ.

Rationes HUic controverſiæ anſam præbent ea, quæ
proferuntur. jam pridem apud nos dicta ſunt tom. VII. *Maii, ad diem* XXIX. *de S. Theodoſia ſanctimoniali & martyre Conſtantinopolitana; ubi in Commentario prævio pag. 66. martyrii, quod perpeſſa fuerit, cauſa attribuitur defenſioni ſæpe jam deſignatæ imaginis Chriſti Domini in porta Æ-rea collocatæ, & ab impio Leone Iſaaro aboleri juſſæ. Inter mulieres autem, quæ hanc profanationem impedire ſunt conatæ, ſpatharii ejuſdem imperatoris in iſto ſcelere admioiſtro, e ſcala in terram devoluto ac mortuo, præcipuæ in iſta ſcena partes dantur laudatæ S. Theodoſiæ, tamquam aliarum ſeminarum duci & antefignanæ; ſecundum ibidem dicta num. 4. contra ac ſupra a nobis narratum eſt, & porro narrabitur in Actis huic noſtro Commentario ſubjungendis, ubi* S. Matiæ patriciæ *illud factum potiſſimum adſcribitur.*

Diſpiciamus itaque hoc loco, huicne an iſti Sanctæ, an utrique fortaſſe illud conveniat, proferendo utrimque rationes, quæ in hac controverſia expendi mereantur. D

13 *Pro S. Theodoſia facit* 1°. *elogium, quod* *quæ facit* *uno*
e Synaxario Chiffletiano cum textu Synaxarii Claromontani collato dedimus ad dictum diem XXIX. *Maii, pag. 67. ibidem enim, ſpathario laudatam imaginem amoliri ſatagente, narrantur iſta*: Continuo S. Theodoſia, aliæque piæ mulieres arripuere ſcalas, & dejectum in terras ſpatharium neca dederunt, incurrenteſque in patriarchium, Anaſtaſium pſeudo-patriarcham ceperunt lapidare. 2°. *Factam hic controverſum commemorat* ſapientiſſimi & magni logothetæ domini Conſtantini Acropolitæ ſermo in ſanctam hoſio-martyrem Theodoſiam; *de quo auctore, nec non de tempore, quo vixerit, plura dedit prænotatus Commentarius. Sermo autem ille, ſeu* Encomium (*ſub iſto enim poſtremo nomine geſta Sanctæ ac martyriam dedimus*) *Græco-Latino tomo citato a pag. 67.* E *datur*. 3°. *Rem geſtam, de qua hic diſſerimus, nervoſe confirmat Synaxarium e Menologio, juſſu Baſilii imperatoris collecto; cujus Julius menſis Græce apud nos excuſus eſt ad calcem tomi 1. menſis ejuſdem; unde pag. 694. ad diem* XVIII. *laudati Synaxarii, ſequens delibo elogium, ac Latine interpretor; cum alibi apud nos Latine illud exſtare dicto menſe, non noverim, & uſus idem nobis ſatarum ſit in expendendis nonnullis punctis præſentis diſputationis.*

14 *Sic ergo ſonat*: Certamen ſanctæ martyris *ad defenſio-* Theodoſiæ. Sancta Chriſti martyr Theodoſia, *nem* imperante Conſtantino Caballino, Conſtantinopoli in lucem prodiit, piorum parentum filia. Mortuo autem patre ejus ac matre, poſtquam omnes quæ ſibi relictæ erant facultates ſuas dediſſet pauperibus, *in* monaſterium intravit, & monacha facta eſt. Dum vero Leo iconomachus imperium teneret, &, ſanctiſſimo patriarcha Germano e ſolio expulſo, ſanctas imagines aboleret, Salvatoris noſtri ſimulacrum, quod erat in Chalce, evertere etiam voluit: illudque edocta S. Theodoſia una cum aliis mulieribus, & zelum divinum aſſumens, ſpatharium, qui ſcalam aſcenderat, ut ſanctam imaginem deſtrueret, dejectum contri- F
vit, atque ad ædes patriarchæ digreſſa Anaſtaſium hæreticum reprehendit. Tunc aliæ quidem mulieres capite truncatæ ſunt; Theodoſia autem ſune tracta, cornu mactata eſt in Bovis embolis. *De loco* Bovis *Conſtantinopoli, varia notantur in Commentario S. Theodoſiæ (de quo memini ſuperius) pag. 68. num. 12. Cum vero locus ille forum publicum fuerit Conſtantinopoli, & eam ἐμβολὴν inter alia ſignificet roſtrum navis, ſuſpicor, hic ſi τοῦ βοὸς ἐμβόλιος, quod eſt in Græco, denotare roſtra ſeu locum concionis in iſto foro.*

15 *Ceterum Theodoſiam hanc eſſe eamdem* *imagioli* *Chriſti C. P.*
cum S. Theodota, in Martyrologio Romano die XVII. *Julii ſignata, diximus in Prætermiſſis ad iſtum diem. Et quamquam Menologium a Sirleto Latine redditum, quod ibidem citavimus, nec virginem nec monialem fuiſſe indicet, & alio inſuper mortis genere eam martyrium conſeciſſe referat; ſuadent tamen alia, Theodoſiam hanc a Theodota non diſtingui. Audiatur Menologium illud ad diem prædictam ſic memorans*: Eodem die ſanctæ martyris Theodoiæ. Hæc ex urbe Conſtantinopoli,

A ſtantinopoli, cum ex faculiatibus ſuis tres ſanctas imagines fieri curaſſet, unam Chriſto Domino, alteram Dei Genitrici, tertiam S. Anaſtaſiæ; reliquas opes pauperibus & orphanis diſtribuit: cumque poſt multam virtutis exercitationem beata Theodota cum multis aliis religioſis feminis pro ſanctarum imaginum cultu ſervando laborarent, impii Leonis imp. juſſu, gladio percuſſa, conſummata eſt. *Hæc vere ſi conferas cum Elogio S. Theodoſiæ, quod Conſtantinus Acropolita conſcripſit, in qua dicuntur iſta cap.* 1. Bona .. in pauperes diſtribuit omnia, tantum ſibi dumtaxat ex eis reſervans, quantum ad ſacras imagines coemendas neceſſarium fore arbitrabatur: ex quibus tres ſibi præcipue comparavit, primam domini ac ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti, puriſſimæ Dei Parentis alteram; unam inſuper ſanctæ martyris Anaſtaſiæ. *Hæc, enquam, ſi conferas inter ſe, numquid uni, non autem duabus convenire dices, quæ ab utroque iſto ſcriptore memorantur?*

S. Theodoſia mortua eodem.

16 *Juvat interim hiſce ſuperaddere, quæ Otto Friſingenſis in Chronico lib.* 5. *cap.* 28. *occaſione Leonis imperatoris ſic tradit:* Inter ceteros paſſa fuit virgo B Chriſti Theodoſia, cujus uſque hodie maxima in urbe regia manet memoria & veneratio: in eccleſia enim ſanctimonialium integro corpore humata ſervatur, omnibuſque advenientibus tamquam cæleſtis medica, inter manus virginum deportata adhibetur, ac tamquam pro bono omine quotcumque culcando gravem ſe præbuerit, habetur. Quod & nuper dum Hieroſolymitana expeditio ſub Conrado Romanorum, Ludovico Francorum regibus ageretur, nos cum multis aliis experti ſumus. *De verbis* culcare, *ac* collocare, *id eſt* cubare, *tractat Cangius in Gloſſario. Velueris ergo hic Otte dicere, pro bono omine haberi, ſi Martyr gravem ſe præbuerit, quoties alicui ſuperimpoſita fuerint ſacra lipſana ejus. Atque hæc quidem ſunt, quæ pro S. Theodoſia faciunt.*

Argumenta,

17 *At nunc, quænam ejus facile incommodent, accipe. Pagius in Critica Baroniana ad annum* 730, *num.* 6 *varia eidem opponit, quæ ex ipſo huc tranſcribo. Obſervat itaque* dejectionis ſpatharii, qui imaginem Salvatoris amovebat, hiſtoriam eodem modo referri a Stephano diacono, & a Gregorio II. in priori ſua epiſtola, ut utramque C narrationem conferenti manifeſtum fiet, adeoque Conſtantinum Acropolitam, magnum logothetam, in Encomio S. Theodoſiæ ſanctimonialis Conſtantinopolitanæ, quod circa annum MCCXCIV. conſcripſit (*ante annum autem* 1306.) ut arbitratur Papebrochius ad diem XXIX. menſis Maii, ubi illud recitat, non bene de re geſta edoctum fuiſſe. Tradit enim S. Theodoſiam, mortuo patre, collocatam fuiſſe in monaſterio, & cum Leo Iſauricus bellum ſacris imaginibus indixiſſet, unuſque ex ejus ſpatharis Salvatoris noſtri divinam effigiem dejicere aggreſſus eſſet, Theodoſiam plures religioſas feminas, quæ mundum mundique ornamenta omnia a ſe removerant, ſocias ſibi adjunxiſſe, & ſancto quodam furore in hominem proeeſſiſſe, Theodoſiam ſorores ad id audendum exeitaſſe, ipſamque primam omnium ſcalas arripuiſſe. "Qui igitur (ſubdit Conſtantinus) in ſca„larum ſummitate jam fere conſiſtebat impius, „ſacram effigiem antequam corriperet, iis ex„cuſſus, in profundum inferni corruit „.

quæ iſti ſententiæ

18 Et tamen tam Gregorius II. quam Stephanus diaconus generoſum hoc facinus non ſanctimonialibus, ſed feminis & mulieribus, ut etiam textus Græcus utriuſque habet, attribuunt, & tem geſtam paulo aliter narrant; ſubjicitque Stephanus, eaſdem mulieres, poſtquam ſpatharium in terram projecerunt, ad patriarchicam domum properaſſe, & impium Anaſtaſium lapidibus petiiſſe, ut mox vidimus. Cujus rei non meminit Conſtantinus. Quare videtur is adſcripſiſſe Theodoſiæ & ejus monialibus, quod a piis illis mulieribus geſtum. Non dubium tamen quin Theodoſia pro ſacris imaginibus morti tradita fuerit cum ſociabus. Conſtantinus enim varia miracula ad ejus iovocationem patrata recitat, & Theodoſiæ ac ſociarum mentio ad diem XVIII. Julii in Synaxariis a Papebrochio memoratis. Si tameu hæc vox γυναῖκες, id eſt, mulieres, qua tam Gregorius quam Stephanus diaconus utuntur, ſumi poſſet pro ſanctimonialibus, relatio facta a Conſtantino conciliari poſſet cum epiſtola Gregorii, & cum Vita S. Stephani Junioris. Sed non video, id fieri poſſe. Papebrochius, qui Theodoſiæ & ſociarum martyrium cum vulgari opinione, anno DCCXVI. conſignat, ad diverſum iſtum modum unam eamdemque rem narrandi, animum non advertit. *Locum ex epiſtola* 2. *S. Gregorii dedimus ſupra num.* 8. *ex Stephano autem diacono, ibid. num.* 10.

D

Auct. J. P.

E

19 *Ad difficultates autem a Pagio propoſitas reſpondeo* 1°. *Cur vocis* γυναῖκες, *a S. Gregorio PP. II. & a Stephano diacono adhibita ſignificatio excludat mulieres Religioſas ac moniales, tametſi diſerta ab utroque ſic non expreſſas? Enimvero terminus* mulieres *æque convenit perſonis iſtius ſexus monaſticis, quam ſecularibus, ſicut terminus* viri *tam monaſticis, quam ſecularibus perſonis iſtius quadrat. Utriuſque vero ſexus perſonas diſtinctius & quaſi gradatim determinat auctor noſter anonymus, qui S. Mariæ patriciæ ac ſocierum Acta litteris mandavit; nam inter eos, qui ad diem* XIX. *Januarii memorantur martyrio affecti*, erant mulieres ac viri ſacerdotes ac levitæ, innupræ ac moniales, præſides ac ſubditi; quorum numerum & nomina ſolus novit Dominus; *uti ibidem habes num.* 15. *Audin' moniales? Cur ergo ſub hoc termino includi non poſſit S. Theodoſia monialis cum ſuis; cum iſte altero* mulieres *non excludantur ab hoc ſignificato. Adde, quod in Synaxario, e Menologio Baſilii Porphyrogeniti juſſu collecto ſeculo* X. *dicantur iſta de S. Theodoſia:* Mortuo autem patre ejus ac matre, poſtquam omnes, quæ ſibi relictæ erant, facultates ſuas dediſſet pauperibus, in monaſterium intravit, ac monacha facta eſt. *Si igitur ex fide iſtius inſtrumenti monalis illa fuit; ad hæc, ſi ex ejuſdem inſtrumenti relatione, ſicut modo dixi, ingens illud pro defenſione ſacræ imaginis Chriſti Domini facinus ediderit; quis credat, eam ſolam & incomitatam a ſuis illud auſam; imo quis non cenſeat potius, eſſe prorſus veriſimile, quod adfuerint mulieres aliæ, ejuſdem videlicet, quale demum eumque id exſtiterit, inſtituti moniales? Habes primum ad difficultatem Pagii reſponſum.*

incommoda, quæ reſpondet.

20 *Reſpondeo* 2°. *Ex iis, quæ ſub initium hujus paragraphi pro S. Theodoſia collegi, confitetur, eam ſæpe dictæ hiſtoriæ imaginis annumerari. Tametſi vero altum de ea ſit ſilentium in documentis circa ſanctos noſtros Martyres hodiernos allatis per decurſum hujus Commentarii; in illis tamen clare & expreſſe ab ea non excluditur; quidquid* rem geſtam paulo aliter narrent *Gregorius II. & Stephanus diaconus, ſicut obſervabat ſupra Pagius: atque adeo ea dictis non video, ſatis evinci a Pagio, quod ſuperius de Conſtantino inferebat, dicens:* Quare videtur is adſcripſiſſe Theodoſiæ, & ejus monialibus, quod a piis illis

A lis mulieribus geſtum. *Modus enim uarus & alter eamdem rem narrandi, paulo inter ſe diverſi, cum* AUCT. L. P. *rerum res ſint occidentia, nihil mutuat in rei ſubſtantia. Quod vero Pagius ibidem referebat ex Stephano*, mulieres, poſtquam ſpatharium in terram projecerunt, ad patriarchicam domum properaſſe, & impium Anaſtaſium lapidibus petiiſſe; cujus rei non meminit Conſtantinus; *confirmantur ſaltem in ſubſtantia ex Synaxario Baſilii imperatoris antea laudato, ubi quod hic de mulieribus, & Anaſtaſio lapidibus ab eis impetito referuntur, ibi de Theodoſia, ut modo nitiori ſic narratur.* Ad ædes patriarchiæ digreſſa, Anaſtaſium hæreticum reprehendit. *Hoc autem factum non excludit illud.*

Aut& quo poſſo

21 *Reſpondeo* 3°. *Cum Acta S. Theodoſiæ a Conſtantino conſcripta, cum Actis* S. Mariæ patricieæ, *quæ ab anonymo exarata ſunt, aliuſque monumentis, quæ circa eam protulimus, conciliando ſint, quantum quidem, ſalva veritate, fieri poterit, videamus, quo poſſo id effectum dare poſſimus. Fieri illud imprimis nequit, ſi dicamus, Motiæ ac Theodoſiæ nomina convenire uni eidemque perſonæ, quæ binominis fuerit. Hoc enim dici utcunque poteſt:* B *nam duas illas iudicari perſonas, evincunt characteres earum qui videntur diverſi. Maria namque nobiliſſimis natalibus progenita ſecundum Acta ejus num.* 5. *Theodoſia autem ex dictis ſupra num.* 14. *fuit* piorum parentum filia. *Hæc monialis, ibidem; de monaſtico* Mariæ *inſtituto, eadem Acta nihil, nihil alibi de eo meminit litteris proditum. Mortis item adjuncta utriuſque animum differunt, uti perſpicuum fiet illi, qui non gravatus fuerit ea, quæ habentur prædicta mox num.* 14. *uti & in Encomio S. Anaſtaſiæ, cum allegatis Actis num.* 18. *&* 19. *conferre. Numquid hoc ſatis ſuperque diſcrimis unam inter atque aliam Martyrem? Cum ita quo hac via adhuc nobis non pateat ad componendam controverſiam, qua de hic agitur, & ad dirimendum utriuſque concilianda inter ſe, diſpiciamus, ne alia id ſuccedere poſſit.*

ſententia hic utrique non poſſit.

22 *Reſpondeo itaque* 4°. *Cum noſtræ ſint partes Sanctorum Actis patrocinari, ubi vel rima ſe aperit ad hoc faciendum idonea, non adſtipulor Pagio dicenti, Conſtantinum in Actis ſanctæ Theodoſiæ* non bene de re geſta edoctum fuiſſe; C *nec placet illud*: Videtur is adſcripſiſſe Theodoſiæ, & ejus monialibus, quod a piis illis mulieribus geſtum. *Quid enim hoc eſt aliud, quam magnam Encomii, a Conſtantino de Sancta conſcripti, partem reprobare tamquam ſpuriam ac ſuppoſititiam? Quod & durum dictu videtur, & non eſſe faciendum ſine urgente neceſſitate. Verum quidem eſt, auctorem iſtum diu poſt Sanctæ tempora exaraſſe Encomium ejus; ſed an ideo erroris macula ſtatim ei inurenda, & an non ſuppoſuerit potius, ipſum in anterioribus reperiſſe documentis ea quæ narrat? Exſtitiſſe autem alia ante ipſum documenta, conſtat ex ſupra dictis. Quia ſi ergo dicamus, in famoſa illa imaginis Chriſti Domini propugnatione (quoniam in ea hujus controverſiæ cardo vertitur) utramque fuiſſam martyrem, Mariam videlicet patriciam, ac Theodoſiam ſeu Theodatam, præcipuas egiſſe partes, utramque everſiſſe ſcalas, utramque ſpatharium, impiiſſimi Leonis imperatoris in exſequenda profanatione adminiſtrum, ex eis dejeciſſe; utramque denique martyrii coronatam? Hoc pacto ſua Actis S. Mariæ ſtabit auctoritas, & Encomio S. Theodoſiæ ſua, evaneſcetque difficultas a Pagio mota. Habes, lector, noſtras circa præſentem controverſiam conjecturas, quas tamquam tales tantiſper proponimus eruditis, docce meliora nos docuerint, non gravate ſed gratanter illa amplexuros.* D

§. III. Annus martyrii; aliorum in illo figendo parachroniſmi; Acta; Sanctorum apparitio & inventio.

Sanctorum noſtrorum martyrium accidit anno Chriſti 730. *Aſſertum ſic probo. Acta noſtra num.* 13. *hæc memorant:* Imperator in tribunalio novemdecim accubitorum, ſilentium celebravit, & advocatum ſanctiſſimum patriarcham a recta fide averrere conatur. At generoſus Chriſti pugil Germanus conſurgens, & in medio omnium ſtans, pallium ſuum tradidit, dicens *&c. Quibus ſubjunguntur factum de imagine Salvatoris. Apud Theophanem in Chronographia pagina* 342. *editionis Pariſinæ anni* 1655. *qua utimur, biſce temporis characteribus abdicatio epiſcopatus a S. Germano in obſequium fidei facta circumſcribitur*: Die ſeptima (*legendum* decima ſeptima *monuimus in Hiſtoria chronologica de Patriarchis Conſtantinopolitanis ante tomum* 1. *Auguſti, pag.* 92.*) menſis Januarii, Indictione decima tertia, feria hebdomadis tertia (*Petavio in notis ad Nicephorum pagina* 82. feria VII. aut certe Januarii III.) irreligioſus Leo ſilentium (*de quo infra in Annotatis ad cap.* 2. *lit.* o) contra ſanctas venerandaſque imagines in oovemdecim accubitorum tribunalio celebravit, Germano ſanctiſſimo patriarcha advocato.. At fortis Chriſti ſervus abnioando Leonis conſilio nequaquam cedens ... epiſcopatu ſeſe abdicavit. *Habemus hic annum æræ vulgaris* 730. *quocum concurrit Indictio decima tertia,* Anno æræ vulgaris 730. E

24 *Laudatus Theophanes ibidem ſubdit iſta*: Die autem ſeptima (*imo* XXII. *ex dictis apud nos die* III. *Mati pag.* 158. *num.* 19. *& in citata Hiſtoria pagina* * 93. *num.* 534.) ejuſdem menſis Januarii, Anaſtaſium, falſi nomiois virum, ipſius beati Germani diſcipulum & concellaneum, in ejus locum ſuffecerunt. *Habemus hic iterum Indictionem* XIII. *ac prout annum Chriſti* 730. *de quo conſuli etiam poteſt Pagius in Critica Baroniana ad annos* 726. *&* 730. *His adde, quæ ſupra num.* 6. *diximus de duplici Martyrum elaſſe, qui ob defenſionem imaginis Salvatoris partim menſe Januario, partim* IX. *Auguſti fuere occiſi; atrique tamen eodem anno* 730. *ſicut ex præmiſſis liquet.* martyrium eſſe innocuum probatur; F

25 *Atque hinc ſequentia fluunt corollaria. Sequitur quippe* 1°. *ut utraque S. Gregorii PP. II. epiſtola, ad Leonem Iſaurum data, & apud Labbeam tom.* 7. *Conciliorum, col.* 7. *& ſequentibus, nec non apud Baronium ad annum* 726. *relata, ſed anno non ſuo, utpote* 756. *illigata, anno* 730. *reſtituenda ſit. Nam in epiſtola prima narratur, quidnam præſtiterint mulieres pro defenſione ſæpius jam allegatæ imaginis, prout liquet ex iis, quæ in antecedens recitavimus numer.* 8. *quæ utique contigere anno* 730. *ſicut e ſuperioribus patet. Ad hæc, factum iſtarum mulierum non evenit, niſi poſtquam S. Germanus epiſcopatu ſeſe abdicaſſet, in cujus imperatoris ſuffecerunt. Habemus hic iterum Indictionem* XIII. *ac prout annum Chriſti* 730. *de quo conſuli etiam poteſt Pagius in Critica Baroniana ad annos* 726. *&* 730. *His adde, quæ ſupra num.* 6. *diximus de duplici Martyrum elaſſe, qui ob defenſionem imaginis Salvatoris partim menſe Januario, partim* IX. *Auguſti fuere occiſi; atrique tamen eodem anno* 730. *ſicut ex præmiſſis liquet.* ac nonnulli indidem

A 10. *Præterea Pagius ad annum 726, num. 3, quod utraque epiſtola fuerit ſcripta poſt S. Germani e ſede Conſtantinopolitana expulſionem, obſervat ex earum lectione conſtare. Is vero uſque ad menſem Januarium anni 730 eidem præfuit. Epiſtola ergo utraque ab anno Chriſti 726 removenda, & anno 730 reſtituenda eſt. Sequitur 2°, ut Martyrum noſtrorum laurea, pro ſacræ Salvatoris noſtri imaginis propugnatione obtenta, ab anno 726, cui eam Eminentiſſimus Annalium eccleſiaſticorum conditor nectit, ad annum 730 removenda ſit. Sequitur 3°, ut eadem temporis emendatio adhibenda ſit in Commentario, qui Elogio S. Theodoſiæ ſanctimonialis ac martyris Conſtantinopolitanæ prævius eſt apud nos tom. VII Maji, die XXIX, pag. 66. An vero illa partem aliquam, & quidem, ſicut ibidem invenies num. 4, præcipuam habuerit inter Pugiles, propter laudatam imaginem occiſos, examinavimus ſuperius paragrapho ſecundo.*

dolorem con-cipio,

26 *Sequatur 4°, ut confundenda non ſint, quæ duobus diverſis imperii ſui annis Leo Iſaurus egit adverſus ſanctas imagines. Rem exponit ac probat Pa-*

B *gius ad annum 726, num. 7; ubi ea, quæ Baronius a num. 5 ad 9 uno tractu illigat eidem iſti anno quæ ad diverſos ſpectant, ita ſuis temporibus reſtituit:* Tam Metaphraſtes, quam Stephanus Diaconus in Vita S. Stephani Junioris, poſtquam narrarunt Leonem imperatorem anno imperii ſui decimo ſacras imagines perſequi cœpiſſe, una ſerie recitant, quæ poſtea anno imperii ejus decimo, Chriſti ſcilicet DCCXXX, in eadem cauſa egit imperator; ajuntque S. Germanum, epiſcopum Conſtantinopolitanum, cum id reſciviſſet, ei mandaſſe, qui ſignificarent, ab initio poſt Chriſti in cælos aſſumptionem, imagines expreſſas eſſe; ſe pro illis libentiſſime moriturum; & qui Chriſti imaginem ignominiis affecit, in illum, quem ea exhibet, injuriam rejicere. Tumque imperatorem ſatrapas ad patriarchicam domum miſiſſe. Quibus præcepit, ut eum pugnis & conviciis ſanctum virum inde deturbarent. Sed nuntii illi a Germano ad imperatorem miſſi anno imperii ejus decimo tertio exeunte, Chriſtique DCCXXX.

quibus alle-gatum pera-chroniſmi

27 Hoc autem anno poſt motam perſecutionem

C „ cum beato patriarcha Conſtantinop. imprudenter ſuſcepit, omnes deceſſores ſuos imperatores, præſules, Chriſtianoſque populos, tamquam idolatras, ob ſanctarum venerandarumque imaginum adorationem condemnans; cum ille præ nimia incredulitate atque ruſticitate de reſpectivo earum cultu rationem ac ſermonem minime capere valeret „. Quare quæcumque Baronius n. V ac tribus ſequentibus, ex Theophane & auctore Vitæ S. Stephani Junioris, quem Damaſcenum arbitratur, habet, pertinent ad annum DCCXXX.

emendatur.

28 A num. X ad XIV. Theophanes ubi anno X Leonis imp. de perſecutione adverſus ſacras imagines ſermonem inſtituit, graviter labitur. Ait enim (*pag.* 339) " Populus urbis imperatricis ob „ novam iſtam doctrinam maximo dolore percitus, cum ipſum Leonem ſtatuit invadere, „ tum multos ex imperatorio famulitio, qui Æreæ „ portæ Domini imaginem exturbaverant, necdidit „ & cetera, quæ Baronius num. X. & XI ex Anaſtaſii verſione in medium adducit. Nam patrata hæc anno DCCXXX, auctore impio Anaſtaſio, quem tunc imperator in locum S. Germani e ſede Conſtantinopolitana expulſi ſubrogavit, ut eo anno num. I & ſeqq. oſtendemus. *At nos tam* D *de hac re jam ſatis diximus, quam de ſanctis mu-* AUCT. *ſeribus, impiam Chriſti imaginis in porta Æreæ* J. P. *profanationem impedire conatis; Pagio hoc factum nec non quæſtiones, quæ habitæ ſunt de nobilibus quibuſdam viris morti tandem traditis, quæ a Baronio num. XII & XIII recitantur, eidem Chriſti anno 730 recte imputato. Hæc, inquam, hactenus; quorum tum ea, quæ ad diſtinguenda tempora, & ſapientiſſimum Annalium eccleſiaſticorum parentem, qui modica annorum paucorum diverticula a vera chronologia aberrat, in viam reducendum, notavit Pagius; tum ea, quæ nos ſupra fiximus, maxime conducent, ut, quæ in Actis noſtrorum Martyrum commixta & confuſa ſunt, ſuis quæque temporibus accommodentur. Sed nunc Acta iſta nos vocant.*

29 *Eorum auctor quodnam habuerit nomen, quod-* *Acta ex-tendimus.* *nam vitæ profeſſus fuerit inſtitutum, nullibi exprimit in decurſu ſuæ narrationis. Tamenſi autem ibidem etiam non determinet tempus, quo vixit, vel quo animum ad ſcribendum appulit; non ſcripſiſſe tamen ante annum æræ vulgaris 870, confitetur ex* E *apparitione atque inventione ſanctorum Martyrum noſtrorum; de qua paullo poſt. Conſentat in multis cum S. Theophane; unde colligimus, hunc ei præmanibus fuiſſe. Porro res, quas narrat, nimis confuſe, non ſervato ordine temporis, ſicut modo ſignificabam, illuſtrare conabimur in Annotatis. Laudem meretur, quod ab epiſodiis ac longis parergis abſtineat, in quibus adeo profuſe liberales ſolent eſſe Græci, qui Acta Martyrum conſcribunt. Exemplar Græcorum, quod latinitate donamus, tranſcriptum eſt e codice bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis; de quo plura indicavi die VIII hujus menſis in Commentario prævio S. Myronis ep. & conf., num. 8. In laudato itaque codice a fol. 89, pag. 1, col. 1; uſque ad fol. 98, pag. 1, col. 1, notatur* Certamen ſanctorum decem Martyrum (*Vide quæ præmiſimus ſupra num. 1*) *teſte Petro Lambecio in Commentariis de dicta bibliotheca lib. 8, pag. 118. Monitum præterea velim lectorem, ad meas deveniſſe manus apographum non ſine mendis; quæ corrigere conatus ſum ſecundum rerum, quantum quidem mihi videbatur, exigentiam. Exemplar denique ipſum, uti in more poſitum nobis eſt, in ca-* F *pita, appoſitis eis titulis, ac numeros diſpeſcui. Et hæc de Actis; de Sanctorum autem apparitione ac inventione accipe ſequentia.*

30 *Circa corporum Athletarum noſtrorum in-* *Ex ſtra mon* *ventionem, atque apparitionem eidem prævium, variot temporum characteres notavit auctor, quibus poſitis & admiſſis, deducimur in notionem, quando præterpropter illa acciderint. Non acciditſſe autem ante epiſcopatum S. Ignatii patriarchæ Conſtantinopolitani, liquet ex iis, quæ narrat num. 20 & ſeqq. Præſul iſte videtur S. Methodio ſuffectus anno 846, ſecundum dicta in Hiſtoria chronologica Patriarcharum iſtius urbis, quam citabam ante, pag. * 109: obiit autem anno 877; ſicut ibidem habes pag. 112 *, poſtquam cathedræ Conſtantinopolitanæ duabus præfuiſſet vicibus; & prima quidem uſque ad annum 857, cui injuſta ejus depoſitio probabilius affigitur ibidem pag. 110*; ſecunda vero ab anno 867, quo ſedi ſuæ reſtitutum puravimus pag. 111 *. Apparitionem autem illam non accidiſſe tunc, quando prima vice ſedit S. Ignatius, ſed ſecunda, illud argumento eſt, quod graviſſimus terræ motus laudato patriarchæ anſam dederit implorandi impe-*

A *impensissime divinam opem, ut iræ suæ modum* AUCT. J. P. *poneret Dominus; Basilio utique Macedone imperante, ex Actis infra num.* 20. Contigit autem, *sicut ibidem scribitur*, ob multitudinem peccatorum nostrorum, ut vehementissimus tum temporis terræ motus fieret per dies quadraginta, qualis aliquando non fuit .. Ignatius autem Dei pontifex .. non cessavit noctu atque interdiu supplicationibus & precibus placare divinum numen. *Et mox num.* 21 *subjungatur dicta apparitio. Basilius Macedo cœpit imperare anno* 867; *& mox de S. Ignatio sedi suæ restituendo cogitavit; scribente Niceta Paphlagone loco mox indicando col.* 1226, Initio autem Iodictionis primæ (*fluxerat ea a Kalendis Septembribus anni* 867) nono (*imo octavo, ex textu Græco*) Kal. Octobris Basilius, regia occupata, imperator est consalutatus ...; posteroque die, quam renuntiatus erat imperator, Photium de throno deturbatum .. ejecit *&c. Et col.* 1230 *S. Ignatius* tertia & vigesima Novembris .. ecclesiæ suæ throno restituitur.

Constantinopolitanus B 31 *Nicetas Paphlago apud Labbeum tom.* 8 *Conciliorum in Vita S. Ignatii modo laudati, col.* 1234, Terrificus, *ait*, plane, qui eadem tempestate (*anno numerum* 869, *prout infra dicetur*) nono Januarii accidit terræ tremor, quo multa templa, plurimæ porticus, ædificiaque concidere runt. Hominum ac jumentorum tanta strages edita est, quanta verbis exprimi nullis potest. Quin & ipsum Sophiæ augustum Dei templum multis in partibus concussum, nisi cura singularis principum antevertisset, ruinæ periculum adiisset. Atque hæc ante synodum evenere, *quæ fuit octava œcumenica, ac quarta Constantinopolitana, anno* 869 *&* 870 *adversus Photium habita; & notata apud Labbeum citatum, a col.* 961. *Habemus quidem hic terræ motum, ad rem ac tempus, de quibus sermonem instituimus, accommodatum; sed de durationc per dies quadraginta, nihil: quos tamen alibi expresse notatos offendo, Nam Symeon magister & logothetes, inter Historiæ Byzantinæ post Theophanem scriptores regiis typis Lutetiæ Parisiorum anno* 1685 *editos, in Annalibus pag.* 454 *sic scribit:* Basilii imperatoris anno tertio, in die festo S. Polyeucti, ad dies quadraginta totidemque noctes, terræ motus factus C est: eciderunteque multæ ecclesiæ, inter quas etiam sancta Deipara, quam Sigma vocant; adeo sane, ut omnes in ea divinas decantatores laudes communis ruina oppresserit.

Fgitur tempus, 32 *Et eodem tomo Georgius monachus in Vitis imperatorum pag.* 544, Contigit, *inquit*, per diem S. Polyeucti terræ motus maximus, D adeo ut quadraginta dierum spatio terra quateretur. Cecidit vero tunc ejus, quæ in foro est, statuæ globus: sanctissimæ quoque Dei Genitricis ecclesia, cui Sigma nomen, ita ut omnes ibi divinas decantantes laudes exanimi sint. *Annus. Basilius imperatoris tertius concurrit cum anno Christi* 869. *De S. Polyeucto martyre Melitenæ in Armenia hic agitur; cum & templum Constantinopoli habuerit, & solenni admodum ritu apud Græcos celebretur die nona Januarii, prout diximus tom.* II *Februarii, ad diem* XIII, *pag.* 650; *atque eadem dies nona Januarii dicitur notetur a Nicetæ Paphlagone supra laudato, etsi non expresso ejus Sancti nomine.*

quo consilio apponatur Martyrum ac Inventio. 33 *At nunc difficultas est in die, quo terribilis ille motus cessasse narratur a nostro martyrographo; quæ res uti & inventio corporum ac depositio secundum ea, quæ narrat num.* 23 *&* 24, *contigere* mense Januario, die trigesima prima. *Si enim motus ille cœperit die nona Januarii, ac desierit die* XXXI *ejusdem mensis, quomodo ab initio motus usque ad finem, invenies dies quadraginta? Sed dies ille ac plusculi invenire possent, si dicto Polyeucto martyri substituere liceret alium* E *synonymum Cæsariensem, quem lego in Menæis magnis Græcorum excusis, in apographis nostris, quæ e Mss. Menæis bibliothecæ Ambrosianæ excerpta sunt, ac in Menologio Basilii imperatoris apud Ughellum tom.* 6 *Italiæ sacræ col.* 1164, *sub die* XIX *Decembris. Quia autem* terrificus *ille* nono Januarii accidit terræ tremor, *teste Niceta Paphlagone supra; quia item* Basilii imperatoris anno tertio, *ex Symeone citato; quia denique in festo S. Polyeucti, ex dictis; standum omnino censeo die* IX *Januarii anni* 869 *ad figendum initium terræ motus sæpe jam memorati, qui annus concurrit cum* Indictione tertia, *qua* mense Octobris, die quinta, feria quarta *concilium Constantinopolitanum fuit inchoatum, prout notatur Actione prima apud allegatum Labbeum col.* 978. *Sequitur itaque ex præmissis, ut is terræ motus duraverit usque ad diem* XVIII *Februarii, Si vero scriptor Actorum S. Polyeuctum Cæsariensem pro Melitenensi fortasse acceperit, & non ab hujus, sed ab illius festo cœperit numerare suas quadraginta dies motus, utpote a die* XIX *Decembris progrediendo ad* XXXI *Januarii;* invenietur *& illi quadra-* F *ginta dies, & tres, qui excurrunt; quibus tamen neglectis, forte acceperit numerum rotundum. At Qualis qualis hæc conjectura eo saltem valet, ut medio isto difficultates istæ utcumque componantur, His præmonitis subjicio*

ACTA

Auctore anonymo, e codice Ms. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, interprete Joanne Pinio.

CAPUT I.

Origo hæresis Iconoclastarum; nostri sub ea Martyres; Leo Isaurus.

Auctor de Christo; DUm Christus, unus ex omni laude digna, omnium rerum effectrice ac vivifica Trinitate & verus Deus noster, in cælis extra omne tempus, tranquille ac placide in splendoribus ex utero pater-

Τῆ δ' παναγίᾳ καὶ παντίμῳ ζωηρχικῇ τριάδι τοῦ ἐπὶ Χριστῷ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ἀναρχον μὲν καὶ ἐξ ἀϊδίου πατρὶ, ἀνάρχῳ καὶ ἀϊδίῳ υἱῷ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἐκλάμψαντος πάλαι, καὶ ἀϊ-

A ἀβρεάτου αὐτῷ συνυπάρχοντος καὶ συμβασιλεύοντος (δι' ὃ πάντων ἴσχυεν αὐτὸς ἀόρατα καὶ ὁρώμενα, ὑρατὸν φημι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα, γῆν τε καὶ οὐρανὸν αὐτῷ) ἐσχατον ὑπὸ πάντων ὄντα, καὶ βασιλέα ἰδίαις χερσὶ τῷ ἀνθρωπον πλάσαντος, καὶ πάντα τῷ ἰδίᾳ αὐτοῦ μορφώσαντος, καὶ ζωῆς πνοὴν τῷ διὰ τῆς ζωοποιοῦ αὐτοῦ ἐμφυσήματος ἐνδύσαντος, καὶ ζῶον αὐτὸν λογικὸν δείξαντος, καὶ ὃν παραδείσου τρυφῆς δίκαιον, ἡ βασιλικὰς αὐτὸν δωρεὰς ἐνδύσαντος, ἐν ἐσχάτοις τούτων τῶν ἡμερῶν κατελθόντος ἐκ τῆς ὑρανοῦ, καὶ σαρκωθέντος ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, ἵν' ἡμᾶς λύσῃ τῶν ἁμαρτιῶν δεσμῶν, σαυτὸν τε καὶ δι' ἡμᾶς ὑπομείναντος σταυρὸν, αὖθις δὲ ἀναστὰς νεκρῶν καὶ ἀνελθόντος εἰς τὰ ὑρανοὺς πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα, ἵν' ἐκ δεξιᾶς τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἡμῶν ὑρανίσαντος φύσεως καὶ συγκαθίσῃ μετ' αὐτὸν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν τῷ δρόμῳ τῷ πατρικῷ, διαμείψας τὸ ἁγίου Πνεύματος τοῖς αὐτοῦ καταπέμψαντος μαθηταῖς, καὶ δι' αὐτῶν πάντα τὰ τῷ αὐτῷ φροσκλισαμένα ὑπήγαγεν, καὶ κληρονόμους τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἡμᾶς ἀπέδειξεν.

2 Τὸν δὲ εἰδωλικὸν μολυσμάτων καὶ βδελυγμάτων ἐκ μέσου γενομένων τῷ καὶ ζωοποιῷ σαυτῷ δυνάμει ἐκκλησιῶν τε καὶ ἱερῶν θυσιαστηρίων αὐτοκοδομηθέντων, καὶ πάντων τῷ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἡμῶν ἐνωνομίᾳ συμπυκνωμένων, Χριστιανὰ λέγω, ἐβασίλευσε φῶς καλὸν ἀμαρτιῶν Δέων ὁ δυσεβὴς, ἐκ μὲν τῆς Γερμανικίων χώρας καταγόμενος, τῷ δὲ ἀληθείᾳ τῆς Γοτθικῆς ἐμφύτως δυσεβείας ἀπόρροιαν. Τοῦτόν δὲ Γενσιρὶς ὁ Ῥωμαίων μὲν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ βασιλείᾳ μετοικίζεται σὺν τοῖς γενέσιν ἐν Μισημβρίᾳ τῆς Θρᾴκης. Ὅθεν ἐν τῷ δεύτερῳ αὐτοῦ βασιλείᾳ, φημὶ δὴ τὸ Γενσιρὶς, ἐργομένου αὐτοῦ μετὰ Ἀβ Βολγάρων, ὑπώπτευσεν αὐτῷ μὴ δόλον φονεύσαι τὸν. Τιμησάμενος δὲ ἐν αὐτοῖς Γενσιρὶς, πανοῦργον αὐτὸν παιδάριον, καὶ ἐν χειρὶ αὐτὸν ἔχοντα γνήσιον φίλον, καὶ σὺν αὐτῷ ἄπαρα πρὸς τὸν βασιλέα πάλιν ἐκέλευσεν· τοῦτον μὲν αὐτὸν ἀβεβαίστον αὐτὸν, ὡς τῆς βασιλικῆς ἐργμένος, φονεῦσαι πάλιν· ἐκέλευσε δὲ αὐτὸν ἐν τῷ ὁδῷ ἀποθανεῖν. Ὁ δὲ ἐν τῷ ὁδῷ ἐν Σιρμίῳ ἐγένετο, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν ἐν τῷ ἰδίῳ ἐν Σιρμίῳ ἐτελεύτησεν.

3 Τὸ τοίνυν δυσμενὲς καὶ φονικὸν μᾶλλον τῆς γνώμης ἔχοντος, καὶ τῷ ἑξακισχιλιοστῷ ἐνιαυτῷ ἑξηκοστῷ ἑνὶ ἐντὸς ἔτους τῷ αἰῶνος, αὖθις ἑξηκοστῷ ἐνὶ ὄντος τοῦ βυσυμπύξου, καὶ ὃν τῷ Θεῷ λόγῳ εἰσάπαξ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ παρουσίας, ἵνας ἐπανακτήσῃ ἑαυτὸν, καὶ τὰ βασιλέα σκῆπτρα κατέχοντος, καὶ μεθ' ὑπνον αὐτοῦ ὕστερον καὶ ἀφανοῦς ἐγένετο μικρὸν ὃ χρόνου διατρίψαντος, καὶ τὰ σκοτεῖνα αὐτοῦ καὶ κακοτρόπου βουλὴ φλυαροῦσα λέσχας εἰς φίλους αὐτοῦ ἔπεμψεν ἄπαρα, ἓξ φῶτα μὲν ἀπὸ, ὃν μᾶλλον καὶ φλόγας ἐξαπαλῶν φέρει. Ἐν' αὖ ὃ τὰ σκοτῶ ἀποφαλεῖπε ἑαυτὸν ἐμπύρα, ἄρα τὰ πλατὺ καὶ ἐνείδιστον χρῶμα, τοῖς πᾶσι φῶτα ἑαυτὸν ἓξ πᾶσι χρυσοκλίας ὅτι ὑπεδείκνυεν. Σώτω ὃ ἡμῖν μικρὸν τὸ ἐφοδίας ἐπαφιὰς διήγημα, ἵνα φῶς τὸ ἑαῦτοῦ ἐφοδίας πάλιν δρομήσωμεν, καὶ σαφῆ αὐτὸν τοιήσωμεν. Τῷ ἑξακισχιλιοστῷ οὖν ἔτει τῷ κόσμου, ὃ ὃ τοῦ Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σαρκώσεως ἓξ ἔτη, τὸ δὲ παρατρυμνίτε βασιλέως ἑβδομον ἔτος ἦν, ἔκτου τοῦ Γαΐου, ἐρημένου ἀπὸ Λαοδικείας τῆς παραλίου Φοινίκης, ἐξ οὗπερ ἀφῆκε Γζὶδ, ἡ αὐτὴ δὲ Συρίαδος χώρα κρατοῦσα, ἐνυχήλατο αὐτῷ, πεπρόκοπτε ἐπὶ κρατοῦσι τῆς ἀρχῆς, ἃ τοῖς ἐν τοῖς Χριστιανῶν ἐκκλησίαις εὐ πάσι τῷ ἐπ' αὐτὸν ἀρχῇ σεμνείαι σεπταὶ εἰκόνες κεῖνται·

no genitus eſſet, ac cum eo aſſidue degeret & regnaret (per quem omnia invisibilia simul & visibilia sunt creata, cælum, inquam, & omnia, quæ in eo sunt, terraque, & omnia, quæ in illa continentur) atque hominem omnium poſtremum, non ſecus ac regem quemdam, manibus ipſe ſuis finxiſſet, ad imaginem propriam formaſſet, animam cogitatione præditum divino ac vivifico ſuo afflatu ei inſpiraſſet, animal rationis particeps eum comproboſſet, & in paradiſo voluptatis poſitum magnificentiſſimis eum donis eumulati juſſiſſet; noviſſimis hiſce diebus deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ac Maria virgine, ut nos ſolveret vinculis peccati, crucemque & mortem ſuſtinuit propter noſtram ſalutem; aſcendit in cælum cum corpore ad Patrem ſuum, quem divinitate non reliquerat; naturamque noſtram in cælum convertit, ac paterni ſolii conſortem reddidit, virtutemque Spiritus ſancti ad diſcipulos ſuos miſit: per quos ad ſui cognitionem vocavit omnes, atque regni ſui heredes nos eſſe oſtendit. D AUCT. ANONYMO.

2 Cum autem idolnrum inquinamenta & abominationes ſublata eſſent e medio vivificæ crucis potentia, templaque & ſacra altaria reſtaurata, omniaque ſub Chriſtianis, Chriſti ac Dei noſtri nomine nuncupatis, proſpere ac ſplendide ſe haberent; Leo impius, multitudine peccatorum id exigente, e Germanicia *a* quidem productus, ſed ex impiiſſima Ilaurorum *b* hæreſi vere oriundus imperium *c* obtinuit. Hic ſub Juſtiniano *d* naribus mutilato *e*, dum primum *f* is imperaret, una cum parentibus in Meſembriam *g* Thraciæ migravit. Qua occaſione, Juſtiniano ſecuodum *b* imperii ſceptris potito, ac cum Bulgaris *i* reverſo, obviam proceſſit Leo, quinquaginta ovium dona ei deſcrena. Rem demiratus Juſtinianus, ſpatbarium *k* illum creavit, ſinceria exin amicis accenſuit, atque ad urbem imperatoriam diſcedere ſecum juſſit. Dum itaqae multi poſtea eum accuſarent, quod imperium affectaret, propalam ipſi noluit nocere Juſtinianus; ſed ad gentem quamdam, quam Alanos *l* dicunt, eum pecuniis *m* miſit, ut bi, opportunitate oblata, eum perderent *n*. At diviois judiciis hoc aliter viſum eſt: illum quippe tamquam vas iræ, ut eum beato Paulo Apoſtolo loquar, non ſecus ac olim Pharaonem Iſraelitis, divina vindicta reſervavit. Leone Iſaurico, E *a* *b* *c* *d* *e* *f* *g* *h* *i* *k* *l* *m* *n*

3 Ille igitur non nomine dumtaxat, ſed ingenio inſuper ferino præditus, dum anno ſexies milleſimo ducenteſimo nono *o* ab orbe ornato ſeu condito *p*, a divini autem Verbi incarnatione ſeptingenteſimo nono, imperii ſceptra tenceret; initio quidem verſutus benignitatem præ ſe tuſit; ſed, elapſo exiguo tempore, inanes malitioſi ac verſipellis conſilii ſui nugas omnibus palam fecit; ac primo quidem ſuadendi artem; quia plures admodum deceipere putarat. Poſtquam autem ſuo ſe fruſtratum ſcopo conſpexit, ficto ac compoſito colore ſublato, omnibus ſcſe palam exhibuit ab omni blandiloquentia alienum. Parva vero nec inutilis a nobis præmittatur narratio hiſtoriæ; quo fiat, ut ad ea quæ retro conſecuta ſunt, narranda recurram, eaque explanem. Anno mundi ſexies milleſimo duceteſimo decimo quarto; Domini autem ac Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti Incarnationis anno ſeptingenteſimo decimo quarto *q*, iniquiſſimi vero imperatoris ſeptimo *r*, venit Judæus quidam, Laodicea maritimæ Phœniciæ oriundus *f*, & ad Izid, qui tunc in Syria regnabat, digreſſus, numiavit ei, quod annia quadraginta imperio eſſet potiturus, ſi veoerabiles imagines, quæ in Chriſtianorum templis imperio ipſius ſubjectia coluntur, deſtrueret. Aegyptiorum hereſis Iconomachorum. F *o* *p* *q* *r* *f*

A AUCT. ANONYMO. *origin nem nulla profatus* t

4 Cui fidem habens miſer ac demens Izid, decretum univerſale edidit *t* contra ſanctas ac venerabiles imagines : ſed Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia, omnique laude dignæ ac nulli corruptioni obnoxiæ Matris *u* ejus, & omnium Sanctorum ipſius interceſſionibus, eodem anno *x* mortuus eſt ſceleſtiſſimus Izid, impia ac diabolica ejus doctrina [non] multorum aures occupante *y*. Leo autem imperator monſtrolam, impiam ac amaram hanc hæreſim etiam aſſumens, multorum & gravium malorum cauſa nobis fuit. Invenit enim quemdam ejuſdem ſecum animi, nomine Beſer *z*, qui mancipium factus, a Chriſtianis in Syria defecit, Chriſti, veri Dei noſtri, fidem abnegavit ac prodidit, Arabumque dogmatibus integre imbutus, nec multo ante tempore ab eorum ſervitute liberatus eſt. Ad regiam vero delatus urbem, cum ob robur corporis, tum ob perverſæ doctrinæ concordiam, ab ipſo Leone ad patricii dignitatem evectus eſt, ac peſſimi conſilii artifex, hujuſmodi mali imperatori auctor exſtitit. Cum hoc conſpirabat ignominioſus, omnique ſpurcitia plenus, oec oon in ignorantia, cui erat innutritus, vitam degens, Nacoliæ epiſcopus *aa*. Et vero ſicut nubes quædam compreſſa omnium aures ſtrepitu ac ſonitu opplevit peſſimum hoc conſilium; non tamen ab eo, qui imperabat, tunc lege firmatum eſt.

t *u* *x* *y* *z* *aa* B

agens incipit

5 Et hi quidem (*aeque noſtri Pugiles*) ad martyrium (ſiquidem hoc debet vere martyrium cenſeri) ſtudia ac conſilia contulere, his ſeſe ſermonibus inſtruentes. Quorum dux Maria (quæ vere & generoſiſſima erat, & pulcritudine ſpectabilis, & ex genere imperatorio oriunda; cujuſque venuſtatem deamans Rex cæleſtis, eam ſibi deſponſat per Spiritum ſanctum) Stemus, inquit, fratres, erecto animo, & fidei noſtræ veſtem noo coinquinemus. Nemo noſtrum deficiat ad martyrium. Nec divitiæ fluxæ, nec parentes, nec liberi, oec amici, neque ipſorum tormentorum vehementia majore alicui ſint in pretio, quam Chriſti dilectio. Conſideremus Martyrum labores, & ipſorum patientiam uſque ad mortem; & propter dilectionem creatoris noſtri, ac regnum ejus, non fiamus his inferiores. Æmulatores itaque ſimus generoſi eorum animi, neque cos dumtaxat beatos prædicemus, ſed coheredes fieri feſtinemus gloriæ Domini noſtri C Jeſu Chriſti. Ecquis enim regnum deſiderat, qui ad illud conſequendum non exhibeat omne ſtudium? Nemo enimvero quiſquam. Nam qui deſiderio ejus flagrat, & non dat operam, ut illud obtineat, fruſtra ſecum cogitat ac conſiderat. Sic etiam nos, ſi Martyrum labores admiremur, eorumque participes fieri non ſtuduerimus, ſimiles ſumus illi, qui ſplendorem ſolis admiratur quidem, ſed quoniam ille idem ſol oculos ſuo lumine comprimit, lucem ejus non intuetur ob ſuam ſegnitiem.

de Martyribus noſtris

6 Sic ergo omnes ad alacritatem, quantam poterant, ſeſe excitantes, Deo ſupplicabant ſinguli, ſibi ut daret fortitudinem ac patientiam, ut generoſe adverſus impium decertareot, ut victoria potiti, perfecte ipſum confunderent, dicentes: Ne des, Domine, hereditatem tuam in opprobrium, & non ſupergaudeant inimici noſtri. Muta fiant labia doloſa, quæ loquuntur contra te, Deus, injuſtitiam: ne quando dicant: Ubi eſt Deus eorum? Adveniat coram te gemitus ſervorum tuorum ſecundum magnam miſericordiam tuam: nos enim populus tuus, & oves paſcuæ tuæ, & propter te, Deus noſter, mortificamur tota die. Tu enim Deus noſter es, & nos populus tuus; ac præter te, alium non novimus, tibique gloriam & gratiarum actionem retribuimus, cum Patre ac Spiritu ſancto, in ſecula. Amen. Poſtquam igitur omoes ita obſecrati & ob-

4 ᾧ ἐπιτυθεὶς ὁ ἀθλιος καὶ αἱρετικὸς Ἰζὶδ, δόγμα καθολικὸν ἐξεφώνησεν κατὰ τῶν ἁγίων ἐικόνων, ἀλλὰ τῇ τῶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτι, καὶ πάσι ἐ παυμώτῳ ἐ ἀφθάρτῳ αὐτοῦ Μητρὸς θεοβάσει, καὶ πασῶν αὐτοῦ τῶν Ἁγίων, τῷ αὐτῷ ἔτει τέθνηκε ὁ παμμίαρος Ἰζὶδ, [ὃς] ἀνωσθίοις ῥᾳδίοις τοῖς πᾶσι τὰ ἀθέ ἐ σκαιτικὰ αὐτοῦ δόγματος. Μεταλλάξ ὃ αὐτὸς ἐ ἀδικήτῳ καὶ δυσσεβεῖ πικρᾶς αἱρέσεως ἐ Λέων ὁ βασιλεὺς, πολὺν καὶ χαλεπὸν ἡμῖν κακὸν ἀπεργάσατο· ἀρχὴν γὰρ ἐμήδυσεν αὐτὴ, Βεσὴρ τις ὄνομα, αἰχμάλωτος μὲν ἀπὸ Χριστιανῶν τῶν τῆ Συρίᾳ γενόμενος, ἐ ὃς ἀπὸ Χριστοῦ ἐ ἀληθῆ Θεὸν ἡμῶν πίστιν ἀρνησάμ καὶ φραγδόλα τέλεσεν, καὶ φραπεισθεὶς ἀπ' ἄκρου τοῦς τῆ Ἀράβων δόγμασιν, ὁ αὐτὸς ὃ τῶ χρόνῳ ἀναπλήσας ἐ ἐκάνας δυλείας. Καὶ αὐτὸς τῶ βασιλέα γενόμεν, δόλιον μῖμα σώματ ἐ ἐμπόνειαν ἐ κακοδοξίας, ἐμπέδα παρὰ τῶ αὐτῶ Λέοντ πατρίκιος, ὅτι ἐ βυλησάμ κάκιστα τὰ τοιάντα κακὰ ἀπ' γίγνετ τῇ βασιλῇ. Σύμφορον ὃ αὐτὸ ἀμῶ καὶ ἀτάκτου ἀκαθαρσίας πλήκτου, καὶ συντρόφ ἀμαθίᾳ συζῶν, ὁ δίον Νακολίας. Καὶ δὴ ἄνωθ ὁ νῦφ ἐρωτηθεὶς τῶν τοιούτων ἀνοσίων διεβεβαίβατο αὐτὸ τῶ τοιμήσαντος βύλευμα ἐ ἐξηχῆτο, ἐ μᾶλ ὃ αὐτὸς τῶ ἀρχιερέ τῶν τοιούτων ἐπεσθήνετο.

§ Καὶ οἱ μὲν αὐτὸς τῶ μαρτύριον (ἄγε ἐ ἄλλους τοῦτο δεῖν λέγειν) παρώτρυνόν τε ἐ διεβεβαίβοντο, τοιούτοις τοῖς λόγοις ἀλλήλους ἐκπαιδεύοντες· ἦν ἡγοῦντο Μαρία ὑπάρχουσα εὐγενείᾳ τε καὶ ἀρετῇ φέριπα, ἐ βασιλικωτάτου γένους καταγομένη· ἣν τῶ κάλλ ἐρασθεὶς ὁ ἐπουράνιος βασιλεὺς συμφύτου αὐτὴν ἐαυτῷ τῷ Πνεύματι ἁρμόζει, Στῶμεν, φησὶ, γενναῖοι, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ μὴ μολύνωμεν ἐ χιτῶνα ἐ πίστεως ἡμῶν· μηδεὶς ἡμῶν ἐκλίπῃ περὶ τῶ μαρτυρίου· μὴ πλοῦτοι ἴσω τινὶ ἐφθαρμένοι ἐ τῶ Χριστῶ φιλοῦμένοι ἀγάπαι, μὴ γονεῖς, μὴ τέκνα, μὴ φίλοι, μὴδ' αὐτῇ βασανων ἡ ἐπιφορά. Λογιζώμεθα τὰς τῶ ἁγίων μαρτύρων πόνους, ἡ τῶν αὐτῶν ἄχρι θανάτου ὑπομονὴν, ἡ ὑφ' τῶν τὸ ποιήσαντα ἡμᾶς ἀγάπην ἐ ὑφ' τῶν βασιλείαν αὐτοῦ μὴ γενώμεθα ὑλάττονες αὐτῶν. Ζηλωτὰ τοίνυν ἐ αὐτῇ γενώμεθα γενναίοτος, ἐ μὴ μόνον αὐτοὺς μακαρίζωμεν, ἀλλὰ ἐ συγκληρονόμοι γενέσθαι σπεύσωμεν ἐ δόξης τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς γὰρ ἐ βασιλείας ἐπιθυμῶν, ἐ πᾶσαν εἰσφέρηται σπουδὴν πρὸς τὸ αὐτοῦ ἐπιτυχεῖν; Οὕτω εἶπε. Οὕτω γὰρ αὐτοῦ μὲν ὑπὸ ἐπιθυμίαν ἴσχυε, καὶ ὅσον ἐπιτρωσὶ αὐτὸς γένεται μὴ σκέπτεται, ἀλλ' μόνῳ καθ' ἑαυτὸν ἐντοῦ ἡ φιλογίζεται· ὅτου ἐ ἡμᾶς, ἐὰν αἱ τῶ ἁγίων μαρτύρων τίνες δυναμίζωμεν, αὐτῇ ὃ κοινωνοὶ γενέσθαι μὴ σπεύσωμεν, ὁμοιοὶ ἐσμὲν τῶ λαμφάνοντι μὲν τὸ ἄλλο δυναμάζοντος, αὐτ' ὃ τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ μόνων, τὸ δὲ φῶς μὴ καθορῶντος δι' πλείων τυφλότητα.

6 Οὕτως τοίνυν ἑαυτοὺς πᾶσιν προθυμοτέρους παρεσκεύαζον, ἕκαστος, ὡς εἶχεν δυνάμεως, τὸν Θεὸν καθικέτευον, δόναι αὐτοῖς καρτερίαν ἐ ὑπομονὴν, τὸ γενναίως τῶ δυσσεβῆ ἀγωνίσασθαι, ὅπως τέλεια ἀράμενοι, πάλιν αὐτὸν καταισχύνωσι. Μὴ δῷς λέγοντα, Κύριε, τῶ κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος, ἐ μὴ ἐπιχαίρωσιν οἱ ἐχθροί σου ἡμῖν. Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ σοῦ Θεὸ ἀδικίαν· μήποτε ἐποτε εἶπ, Ποῦ ἐστι ὁ Θεὸς αὐτῶν; Εἰσελθάτω ἐνώπιόν σου στεναγμὸς τῶ δούλων σου, κατὰ τῶ μεγαλοσπλαγχνίαν σου· ἡμεῖς γὰρ λαός σου, ἐ πρόβατα νομῆς σου, ἐ ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἡμῶν, ἐ ἡμεῖς λαός σου, ἐ πλὴν σου, ἄλλον οὐκ οἴδαμεν· ἐ σοὶ τῶ δόξαν ἐ εὐχαριστίαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Οὕτως τοίνυν πάντων λιτανευόντων ἐ

τοιτω-

Digitized by Google

A τοτυπωμένων; εἰ ἑτοιμασίᾳ ἦσαν οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἑαυτοῖς διακελεύοντο· ἴστι γὰρ παραδοκῶντες οἱ πάντες ἤδη τὸ οὐ προσδοκώμενον, καὶ ἡ ἀνατροπὴ ἅπαντας, μὴ ὑποπτεύοντας, ἐλαθεῖν ποτε εἶναι. Οἱ δ λοιποὶ δεινῶς τῇ δουλίᾳ ἐκπεπτώκεσαν, ἐσκίδναντο πρὸς κώμας, παραδρόμους τε νήσους, χωρωμένοις ἡ ἀγχιάλοις καὶ χλιὰς, καὶ εἴτι ἕτερον ὑπεύδιον καταφυγῆς σωτήριον πόντου. Καὶ τί δεῖ τὰ πλείω λέγειν; Ἐπ' ἔσης τοῖς πᾶσιν ἀμφιλόγοις τοῖς παρὼν, ἀμυχόμενοι δ τοιαῦτα πάθεσι αἰρόμενοι, ἄσπερ τισὶ ἀμυχῇσι.

7 Τῷ τοίνυν ἑνάτῳ ἔτει δ αὐτοῦ βασιλείας ὄρξατο Λέων ὁ βασιλεὺς δ τῆ ἁγίᾳ ἕξ σεπτῇ εἰκόνων καθαιρέσεως λόγον ποιεῖσθαι. Καὶ μαθὼν ταῦτα ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ δ ἀποστολικὸς Ῥώμης Πάπας, καὶ φόβῳ δ Ἰταλίαι καὶ Ῥώμῃ ἐκάλυφε, γράμμασι τῇ ἐπισκολῇ δογματικὴν ὁρὶς Λέοντα μὴ δεῖν βασιλέα περὶ πίστεως λόγον ποιεῖσθαι, ἢ καινοτομεῖν ἀρχαῖα δόγματα δ ἐκκλησίας, καὶ ὑπὸ τῆ ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων δογματισθέντα. Τὸ δ ἦδη κατίοντος ἔμελλε ἴσως τῶν ἄνω πάντων εἰκαμένων φόβου ἔχειν, ἐκ ἰσχύω τὶς βρότειος ἐξευρεῖν. Συν-
B ῆδε δ καὶ τι τερατῶδες φοβερώτατον πάντ κατ' εἰκονομάχων Θεῷ γενέσθαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῷ κακοδόξῳ αὐτῷ ἔ μανιώδη διολίσθησιν αὐτοῦ (φ καὶ ὑπ' τῷ τοῦ αὐτοῦ παραπεπαίκαμεν ἐν συναισθήσει ἑλὼν ἐκ θέλεως) Ἔρις δ δίκας Γεδεκιαὶν δ' ἀπὸ ἄκρου ἄκρου ἐκ καμίνου πυρὸς αἴθρασεν αἰσθήσιον Θήρας καὶ Θηρασίας δ νῆσον, ἐκ τῶ βυθῶ δ δικαίως, ἐπὶ ἡμέρας ἱκανὰς· ὅθεν ἔ βραχὺ παχυνομένῳ καὶ ἀπολιθουμένῳ ὁ ἀπὸ ἐκείνου τῷ ἐκκαύσει δ πυρὸς αἰσθυμιάσεως, ὅλῳ ὁ καπνὸς καὶ ὁ ἀὴρ πυροφανὲς ἐδείκνυτο, τῇ τε πυχότητι δ γεώδους ὕλης, πετρουσιώδους μεγάλης, ὅσον λίθοι τινὲς, ἀκανίμαλα καθ' ὅλης δ μικρὰς Ἀσίας, ἢ Λέσβου, ἢ Ἀβύδου, καὶ δ ὁρὰς Θρᾴκης Μακεδονίας, εἰ ἄρα τὸ φρόνημα δ θαλάττης αὐτῆς κινδύνου ἀντιπαλαίοντος γέμον. Μέσον ἢ τὸ συκινόν πυρὸς, ὅθεν ἀπογεωδώσα τῇ λεγομένῃ ἱερᾷ νήσῳ συνήθη μέτα τὸ πρὶν ὄσα.

8 Ἀλλ' ὡς αἱ φορρηθεῖσαι Θῆρα καὶ Θηρασία τοτὲ ἐξεβράσθησαν, ἵνα καὶ αὐτὰ ταῦ ἐπὶ δῆ χρόνου τὸ ἀλιτηρὸν ἢ διωμάχα Λέοντ, ὃς τῶ κατ' αὐτὸ θεῖον ὀργῶ ὑπὲρ ἑαυτῆ λογιούμενο, αἰσθόμενος δ κ δῆ ἁγίων ἢ σεπτῇ εἰκόνων αἰδέσιμος,
C σθλιμον, οὐμμαχον ἔχων Βοσὲρ δ ἀρυσίδου, ἔ φ ἴσως ἀλογίας ἐφάμιλλον. Ἀμφίστροι γὰρ ἀναιδέλειαι ἦσαν ἔμπλεοι καὶ πάσης ἀμαθίας, ἐξ ὧν ἢ καὶ τολμᾷ δῆ κακῶν ἔρχεται. Ὅθεν εἰ φρένοις μεταπεμψάμενο ὁ τύραννο ἐς τὰ βασίλεια Γερμανὸν δ μακαριώτατον πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιχέρη δυπόπτοις αὐτῷ λόγοις δελεάζειν, ὑπόμενο πάντων αὐτῷ ὁρὰς τῶ αὐτῶ βόλοις. Καὶ φησὶ ὁρὸς αὐτόν· Τίσι παραδόσεσι πειθόμενος ἃ ὁρᾶς οἱ πρὸ ἡμῶν τὰ δ βασιλέως κατέχοντας σκῆπτρα, τῶν δῆ εἰκόνων τελουργείαν εἰσομοδίτουσιν εὐχαριστεῖσθαι; Ὅμως δὲ οἱ αὐτοὶ νομοθετήσαντες, δῆ εἰδωλολατρῶν εἶσιν ἡμέρητες· ἢ γὰρ εἰ εἰδωλ δῆ παλαιὸν τὸ τοιοῦτον ἔρημον. Διὸ παρεινῶ τῶν τῶν πατρίων, παύσασθαι δ αὐτῆ προσκυνήσεως, καὶ πάσι αὐτὸ ἐκδίδου μὴ παρανέσαι· ἐ γὰρ οἶδε τι ἐγὼ εἰ πάσῃ τῇ ὑπ' ἐμὲ βασιλείᾳ φαρμακεῖά τινα αὐτὸ πρίασται, εἰ δέ τινες φαρμάκων τυγχοισὶ προσκείμενοι, τῶν ἀκίνδυνον ὑπομένουσι μοῖραν· ἐ γὰρ δίκαιον ἡγέμαι, Χριστιανοὶ ἡμᾶς καλεμένοις εἰδώλοις προσκυνεῖν, καὶ νεκροῖς ὀστέοις σέβας προσῆμεν, καὶ εἰ αὐτοῖς οἱ ὑπὲ Θεῷ ἔχειν τῶν ἐλπίδα.

testati esseor, parato ad certamen animo alter alterum esse jubebat: nam omnes adhuc præstolabaotur rei eveotum (sicut supra dictum est) non verentes, ne subesset ei fallum. Reliqui vero, qui timore correpti fuerant, huc & illuc dispersi sunt, pagos & insulas, antra etiam maritima ac latibula, & si alium quempiam animo concipiebant salutarem perfugii locum perlustraturi. Et quid pluribus opus est? Omnibus ex æquo subilustris quædam aderat oox, maligoa hac hæresi tamquam ulcere quodam terram depascente. D AUCT. ANONYMO.

7 Nono *bb* itaque imperii sui anno Leo imparator de sanctarum ae venerandarum imagioum destructione tractare cœpit. Quo comperto, S. Gregorius *cc* Papa antiquioris Romæ, Italiæ oec non Romæ tributa *dd* ad ipsum deferri prohibuit, atque epistolam decretalem *ee* scripsit ad Leonem, non oportere imperatorem quidquam statuere de fide, atque antiqua ianovare aot convellere Ecclesiæ dogmata, a sacctis Patribus ac magistris sancita. Gregorius vero, quod ei sese obnixe oppoſuerit, quanta laude *ff* per universum terrarum orbem efferri debeat, humana utique lingua eloqui non valeo. Diebus autem illis quoddam longe terribilissimum, Deo rem ita disponente, signum accidit, quod malevolam ac furiosam Leonis amentiam redargueret (ille siquidem multa vesania evictus ad meliorem meotem redire ooluit). Tempore enim messis [Indictione] *gg* nona, ioter Theram *hh* & Therasiam insulas, per multos dies *ii* vapor e profundo maris, ex ardente veluti fornace ebullivit. Unde, illo paulatim condensato, & in lapidem concreto igniti iocendii evaporatiooe, totus aer fumus & igois esse vilus, atque ob terrenæ materiæ crassitiem, magnos pumices, tamquam lapides quosdam, ejicere per Asiam minorem, Lesbum *kk*, Abydum *ll*, ac Macedoniam maritimam; ut universa istius maris facies pumicibus inoataotibus plena esset. Io medio igitur talis igois insula o terræ mole avulsa, Sacræ *mm*, prout vocatur, insulæ aggesta est, cum prius non extitisset. *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* E *gg* *hh* *ii* *kk* *ll* *mm*

8 At sicut prædictæ Thera & Therasia aliquando ebullierunt; sic & illa oune temporibus sceleſti ae Deo repugnantis Leonis: qui Dei iram contra se concitatam sibi favere deputans, impudeotius adversus sanctas ae veoerandas imagines bellum movit, comilitonem oactus Beser, Dei desertorem, & æqualis dementiæ æmulatorem. Uterque enim erat plenus iosciticæ atque omnis ignorantiæ, e qua proveniuot multa mala *nn*. Unde imprimis cum tyrannus ad palatium evocasset beatissimum Germanum *oo*, patriarcham Constantinopolitanum, adulatoriis eum sermonibus inescare conatus est, eum ad suam ratus inflectere voluntatem. Dicitque ipsi: Quibus persuasi traditionibus vel definitionibus mei io imperii sceptro decessores sanxere, ut imaginum statuæ columnis incideremur? Puto, eos, qui hanc tulere legem, eum idolatris sentire: neque coim in ullo antiquorum hujusmodi aliquid iovenimus. Ideo paternitatem tuam adhortor, ut ab earum adoratione desistat, atque omnibus boc expooere non recuset. Neque enim in toto, quod mihi subest, imperio deprehendere possum quemqoam, hoc qui faciat. Sio vero aliqoi fuerioc deprehensi, qui illis rebus adhæserint, brevem vitæ sortem exspectent. Æquum quippe non duco, ut oos, qui Christiani vocamur, idola adoremus, ae mortuis ossibus cultum tribuamus, nec non in ipsis, sicut in Deo, spem reponamus. *nn* *oo* *ex S. Gregorio ep. CP.* *ex imaginum destructione per Leonem imp. a S. Gregor. PP.*

A AUCT. ANONYMO. D

ANNOTATA.

a Germanicia *urbs eſt Syriæ, in regione Commagenæ ad Amanum montem : de qua Cellarius in Notitia orbis antiqui lib.* 3, *cap.* 12, *pag.* 244. *Theophanes in Chronographia, initio paragraphi* 3 *ſuperius citata, pag.* 327 Leo, *inquit*, Germanicia ſeu verius Iſauria oriundus. *Cangius in Familiis Byzantinis pag.* 124 *eſſe refert, qui eum Seleucia in Iſauria natum velint.*

h Iſauriâ *regio Aſiæ minoris, Pamphyliam & Ciliciam contingens, in Tauro monte ſere ſita.* Iſauros *tamquam barbaros ſuiſſe habitos, turbarumque ac rebellionis amicos, lego. Epitome ex eccleſiaſticis Philoſtorgii hiſtoriis, inter ea, quæ ex libro* 12 *referuntur, ſic ibi habet ſub finem*: Iſaurorum gens varias clades intulit Romanis *&c.* Cumque Cappadoces ſedibus ſuis expuliſſent, & captivos egiſſent, ad Pontum utque progreſſi ſunt, & atrocius quam reliqui barbari in captivos ſævierunt.

c *Imperare cœpit Leo Iſaurus anno Chriſti* 717 ; *uti videre licet apud Pagium ad an.* 716, *num.* 3, *contra Baronium, qui rem anno* 716 *innectit. Theophanes enim pag.* 346 A menſe, *ait*, Martii die vigeſimo quinto, decima quinta Iodictione, ad menſis Junii diem decimom octavum nona Indictione, Leo imperavit; *unde infert Pagius, Leonem cœpiſſe imperium dicto anno* 717.

d Juſtinianus II *ſeu junior, Conſtantini Pogonati imperatoris filius, patri ſucceſſit anno* 685.

e *Hinc* Rhinotmetus *dicitur. Naribus truncatum eſſe cæſos Baronius ad annum* 694 ; *ſequuti id innectit Pagius; uti apud ipſum legere eſt ad annum* 694, *num.* 2. *Theophanes ſupra citatus, pag.* 308 Juſtinianum .. naſo linguaque truncatum *ſcribit. Videri etiam poteſt Pagius ad an.* 694 *num.* 2. Error tamen eſſe putatur, *uti apud Baronium ad iſtum annum invenies*, ipſum imperatorem non naribus tantum, ſed & lingua fuiſſe præciſum: id enim non probatur: nam conſtat, poſtea ipſum E
B eſſe locutum, ut ſuo loco dicemus.

f Primum *imperavit ab anno* 685 *uſque ad* 695, *ſecundum mox dicta.*

g Meſembriæ Thraciæ urbe vitam egit; *uti eſt apud Zonaram infra citandum, pag.* 100. *Thraciæ maritimæ urbs in confinio Mæſiæ inferioris notatur apud Baudrandum. Cellarius lib.* 2, *cap.* 8, *pag.* 374 *eam Mæſiæ inferiori accenſet ad Ponti Euxini oram. Notatur in mappa geographica ibidem pag.* 346.

h Secundum *imperavit anno* 705, *ex laudato ſuperius Critica Baroniana auctore ad annum* 703.

i *Terbelis, Bulgarorum principis, auxilium pro recuperando imperio imploravit Juſtinianus prædictus, anno* 704; *ex mox citato auctore ad an.* 702; *corrigente Baronium, qui ad annum* 702 *de legatione ab eo ad Trebellium Bulgarorum regem miſſa meminit; & imperii per Bulgaros recuperationem differt in annum* 703, *pro* 705; *quo id accidiſſe mox diximus.*

k Spatharius *eſt armiger, ſeu ſatelles ſpatha, id eſt enſe, armatus ad imperatoris cuſtodiam.* Corporis cuſtos, σωματοφύλαξ *vocatur a Cedreno in Julio Cæſare pag.* 168 *editionis Pariſinæ anni* 1647. *Plura dabit Gloſſarium, eidem ſcriptori præmiſſum. Dignitas hæc erat in imperio Conſtantinopolitano ſatis illuſtris. Vide Cangium in Gloſſario utroque.*

l Alani. *Cellarius lib.* 2, *cap.* 6 *de Sarmatia Europæa agens, pag.* 320 *de iis varia collegit.*

m *De pecunia in Alaniam miſſa pluribus agit Theophanes a pag.* 327.

n *Rem geſtam narrat Theophanes pag.* 327.

o *Cangius in Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis ad vocem* annus, *inter alias æras ponit Æthiopicam, quæ ab anno mundi conditi uſque ad adventum Chriſti numeret annos* 5501. *Hi cum annis* 709 *a Chriſti adventu, annum* 6209 *ſignant; qui in tabula apud Theophanem pagina citata* 327 *notatur concurrere cum anno Chriſti* 709, *Anno autem Periodi Græco-Romanæ* 6209 *reſpondet annus Chriſti* 716 *apud Pagium ad iſtum annum. Cum autem horum Actorum conditor calculos ſuos chronologicos connectat cum tempore, qua Leo* imperii ſceptra teneret, *uti mox hic ſubdit*; *conſequens eſt*, F
C *ut ea, quæ narrat, non contigerint ante annum Chriſti* 717; *quo imperium a Leone aditum fuiſſe, ſupra diximus lit.* c.

p *In apographo noſtro* εἶτο βυουμπέξιμι, *mutandum cenſeo in* εἶτα γὰς συμπέξιμι; *quod in exemplari aliunde etiam mendoſo videtur ſenſus exigere.*

q *Anno æræ vulgaris* 721, *ſicut continuo dicetur.*

r *Secundum æram vulgarem quinto: nam Leo cœpit imperare anno Chriſti* 717, *ex ſupra dictis lit.* c; *& factum, quod hic refertur, contigit anno* 721; *ſicut jamjam videbimus.*

ſ *Cellarius lib.* 3, *cap.* 12, *pag.* 279 *agit de mediterranea Phœnice (ita pro* Phœnicia *ſcribendum, ibidem ex antiquis monuerat pag.* 271) *meminit Laodiceæ maritimæ, quæ in mappa geographica ad pag.* 243 *notatur ad mare Syrium inter Heracleam & Gabalam. Laodiceam iſtam cenſeo hic deſignari, cum de maritima loquatur Actorum ſcriptor.*

t *Res confirmatur ex Theophane pag.* 336, *ubi eam ſic narrat*: Hoc anno Judæus quidam Laodicia maritimæ Syriæ ortus, ſupremus præſtigiator, habito cum Iſide colloquio, annis quadraginta Arabum principatu potiturum promiſit, ſi modo venerandas imagines toto ſuo principatu e Chriſtianorum eccleſiis eliminaret. Is porro Iſid vere infanus, in ſanctas ac venerandas imagines generale decretum promulgavit. *De hoc Iſidis ſecundi, Saracenorum Calipha, decreto, ac Judæi promiſſione tractat Baronius ad annum* 723; *ſed corrigens eum ad iſtum annum Pagius, num.* 7 *affirmat hanc adverſus imagines perſecutionem pertinere ad annum* 721 : In coetilio enim, *ait*, Niczeno ſecundo, actione 5, cujus verba recitat Baronius ex verſione antiqua & vulgata, legitur : " Cum hoc egiſſet Ezidus, non plus quam duobus annis & dimidio vivens, defunctus eſt ", Ezidus autem ſeu Iezidus Calipha menſe Februario anni DCCXXIV vivere deſiit. Quare medio circiter anno DCCXXI in ſacras imagines graſſatus fuerat. In vulgata quidem verſione, quam ſecutus eſt Baronius num. 22, habetur: Ultra annum cum dimidio non vixit. Sed hæc verſio ex textu Græco & verſione Anaſtaſiana emendanda.

u *Pro Græco* μητρὶ, *mendoſiſſime in apographo noſtro reperi ſcriptum* μάρτυρ.

x Eodem

A x Eodem anno *Izidum obiiſſe, hic affirmat auctor noſter; at* duobus annis cum dimidio *eum ſu-* D
pervixiſſe, modo dictum eſt. Theophanes pag. 336 *quamdiu ſuperfuerit, preſſe non determinat; ait* AUCT.
enim: Izid extinctus eſt. ANONYM.

y *Illud Theophanis pag.* 336, *τὸν ἀνιοδόκον ψδιάσαντα τοῖς τοιούτοις ὡς ἀσωτικὸν αὐτὸν δόγματος*, MO-
quod ibidem vertitur, nondum etiam ſatanico ejus ſanctio ad plurium aures & notitiam publica-
tos; *Pagius ad annum Chriſti* 713 *num.* 7, *corrigendum monet ex eo, quod Joannes monachus in con-*
cilio Nicæno ſecundo, ſuperius litera r *citato, dicatur* Tyrannus deceptione captus (ocmpe Izidus)
huic (ocmpe Judæo) levitate uſus obtecundavit: & mittens depoſuit ab omni provincia, quæ
ſub ipſo erat, ſanctas imagines, & reſiduas ſimilitudines: & hoc modo non parcens deturpavit
eccleſias Dei per veneficum Hebræum, ſub poteſtate ſua ſitas, antequam perveniret malum ad
terram iſtam; *videlicet, uti obſervat Pagius*, ad ditiones .. imperio Romano ſubditas. Neque
coim intra bienoium cum dimidio Caliphæ edictum ad plurium notitiam, imo & omnium non
pervenire oon potuit. Certum tamen videtur, illud ubique oon fuiſſe executioni mandatum;
alioquio Joannes monachus de illo ut de re parum cognita locutus non fuiſſet in concilio.

x *De ea agit Theophanes pag.* 336; *unde quæ dicit noſter martyriographus, confirmantur.*

aa Conſtantinus Nacoliæ epiſcopus *notatur apud neotericum ſcriptorem Gallum in Hiſteria Ico-*
noclaſtarum lib. 1, *pag.* 59; *qua nomine etiam exprimitur in Vita S. Stephani Junioris, ſupra*
num. 10 *citata, pagg.* 477 *&* 480. *Eſt autem Nacolia urbs Phrygiæ, apud Strabonem lib.* 12
ſignata.

bb Nono imperii ſui anno *completo, ac decimo incheato, Chriſti* 716. *Zonaras de Leone lib.* 15,
pag. 104 *editionis Pariſienſis anni* 1687, Decimum, *inquit*, ſuæ tyrannidis annum auſpicatos, una
etiam bellum contra Deum auſpicatur. *Vita S. Stephani Junioris ſuperius citata, pag.* 412 *hæc de*
eo memorat: Poſt decimum vero ſui imperii annum (*inchoatum videlicet*) novus ille Baltaſſar,
B Manichæam hæreſim, & Aphthartodocitarum, ut ita loquar, forte haud diſſimilem, in Eccle- E
ſiam ſpiravit. *Plura Pagius ad an.* 726, *num.* 1, *inter alia obſervans, quod* Theophanis Chrono-
logia per hæc tempora depravata, & hæc perſecutio anno ſuperiori perperam collocata *ſit*; ut
Indictio oona cum anno decimo Leonis imperatoria collocata, certo oſtendit.

cc S. Gregorios, *hujus nominis II, ſedit ab anno* 715, *uſque ad* 731. *Vide Commentarium pre-*
vium ad ejus Acta mox edenda.

dd *Hoc confirmatur ex Theophane pag.* 378.

ee *De hac epiſtola Commentarius noſter meminit num.* 25.

ff *Acta ejus illuſtrata ſunt apud nos tom.* 11 *Februarii, ad diem* 13, *pag.* 692.

gg *Vocem hanc, nec in Ms. noſtro, nec in exemplo, e quo illud deſumptum eſt, integre expreſſam,*
ſupplevi ex Theophane, qui pag. 338 *hæc refert*: Indictione nona (*nam in Græco eſt* ιδ'. ſ'.)
meſſis colligendæ tempeſtate, inter Theram & Therafiam inſulas *&c. Nona autem Indictio concur-*
rit cum anno æræ vulgaris 726. *Cum hiſce non conveniunt tempora, quæ S. Nicephorus patriarcha*
Conſtantinopolitanus in Breviario hiſtorico, typis regiis anno 1648 *Lutetiæ Pariſiorum impreſſo me-*
morat: nam præmiſſa Indictione III, *qua Conſtantinum Copronymum coronatum imperatorem fuiſſe*
ſignificat, mox refert quid ad Theram & Therafiam .. SUB IDEM TEMPUS acciderit .. INEUNTE
ÆSTATE *&c. Indictio autem* 3 *concurrit cum anno* 720.

hh Thera & Therafia *fuat inſulæ ad mare Creticum. Strabo anno* 1620 *Lutetiæ Pariſiorum edi-*
tus lib. 10 *pag.* 483, Circa Cretam, *inquit*, inſulæ ſunt, Thera Cyrenæorum metropolis, Lace-
dæmoniorum colonia .. Longa eſt Thera ambitu ſtadiorum cc, ſita juxta Diam inſulam, quæ
eſt ad Heracleum Cnoſſiorum: abeſt a Creta ad LXX ſtadia. Propinquæ ei ſunt Anaphe & The-
raſia. *Vide infra ad litteras* mm.

ii *Theophanes pag.* 338 *ἐνὶ ἡμέραις τιναὶς, id eſt*, per aliquot dies.

C kk Lesbus *inſula eſt in Aſia minore in mare Ægeo.* F

ll Abydi tres urbes, una ad Helleſpontum.., alia in Ægypto..,tertia in Japygia ſeu Italia,
quæ neutro genere dicitur Abydum, *notantur apud Stephanum de Urbibus. Primam hic intelligo ex*
tractu, quem affigunat hujus Martyrii auctor.

mm Hiera inſula *in mari Creticu. Apud Plinium lib.* 2, *cap.* 87 *agentem de inſulis enatis, me-*
morantur inter Cycladas Olympiadis CXXXV anno quarto, Thera & Therafia. Inter eaſdem poſt
annos CXXX Hiera, eademque automate, *id eſt, ſponte ſeu caſu enata.*

nn *Quæ hic narrata ſunt, confirmantur ex Theophane pag.* 339.

oo *Actum eſt de iſta Sanctæ apud nos die* 12 *Maji, tom.* 111 *ejuſdem menſis pag.* 155. *Videri*
etiam de ea poteſt Hiſtoria Chronol. Patriarcharum Conſtantinopolitanorum ante tomum 2 *Auguſti*
pag. 91.

CAPUT II.

S. Germani archiepiſcopi CPolitani cum Leone oratio; vaticinium; conſtantia in fide cum illius tum aliorum adverſus Iconoclaſtas.

Ὁ Σὺ μακάριε Ἐ μέγας εἶ Χριστὲ ἀρχιερεὺς Γερμανὸς ἦρε πρὸς αὐτὸν· Ὦ βασιλεῦ, ἐχ' ὅτου ἐμὲς ὁ Χριστὸς καθηγήσω Ἐ κυβέρνητος, ὡς σὺ φῂς, περὶ τῶν ὀρθῶν καὶ ἐμφύτων πίστις χωλαίνο-

CUm beatus ac magnus Chriſti pontifex Ger- e *profatio*
manus: O imperator, nos, qui Chriſti popu-
lus & ſumus & vocamur, non ſic, uti tu dicis, circa
orthodoxam & culpa vacantem fidem claudicamus.

Non

A AUCT. ANONYMO. Non enim ſicut gentiles, qui materiem venerantur, atque inanimis idolis cultum deferunt, ſed creatæ cultum deferimus, relicto omnium rerum creatore: ſed per materiem res creatas cognoscimus, earumque factorem & factorem: nam honor imaginis, ſecundum beatum ac magnum Baſilium, ad prototypon tranſit. Etenim Dei ac ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti imaginem coloribus materiem repræſentantibus efformamus; cultum vero non materiæ, ſed ei, qui in materia expreſſus eſt, accommodamus. Nam ubi ſunt imperatorum imagines in auro exculæ; non auro, ſed imperatori attendunt omnes; nec imperatore relicto, illi d inceps adhærent; ſed propter ejus imaginem, in auro gloriantur. Te autem obiecro, domine, ut monſtrolo hujuſmodi propoſito finem imponas. Nam ſanctarum ac venera'ilium imaginum futuram [audimus] proſcriptionem [ſed non] *a* imperante te. Imperator, hoc ſermone audito a ter beato luminari Germano, chmutuit, & turbatis oculis in eum defixus qua vi potuit, hic quinam eſſet, ſine mora co git profari. Patriarcha vero, Conon, inquit. Imperator poſtquam hoc inauditſet, præ geſtientis animi lætitia quaſi vix compos ſui, gratioſe reſpondit, ſic te vocatum a ſuis natali-

B bus, quando baptizatus fuerat.

Fruſtra cum a Jeſuæ ſpectatur.

10 Cui Patriarcha iterum, Te, inquit, domine, imperante, non eveniat malum hoc & improbum negotium: Antichriſti enim præcurſor eſt, qui gravem hanc & moleſtam rem exſequatur. Inter hæc, iratus admodum tyrannus, beato Germano, ſicut olim Herodes Chriſti Præcurſori, inſidiabatur, & clam eum illaqueare, ſubdole tatagebat, ut tomquam ſeditioſum, & non tamquam confeſſorem e ſolio illum expelleret; nactus ad hoc ejuſdem animi ſique operis otium Anaſtaſium *b*, nominis falſi *c* virum, diſcipulum ejus: cui promtis imperator, ſe pontificale ipſi præbiturum ſolium, ſi eum laqueis irretiret atque infamiæ notis perſtringeret. Hic vero fraudes adverſus eum moliri, exin non deſiſtit. At vere ter beatiſſimus ille ac genuinus Chriſti Pugil videns eum diebus ſingulis feſtuare ad proditionem, non ſecus ac alterum Judam, manſueto & pacato corde de his, quæ ad eam pectabant, eum commonefacere non ceſſabat. Is autem, multæ admodumque projectæ inſaniæ vir, illa quæ dicebantur, neglexit, ſicut Judas ejuſdem cum eo conſilii ſocius.

b c

C *Excelſitatem adit S. Germanus, ac ſibi præſentem ſiſtit; cui ſeverius minatur.*

11 Dumque palatium imperatoris ter beatus Germanus adiret, intolerabili correptus audacia infelix Anaſtaſius, Sancti omophorium *d* pedibus ſuis calcare non horruit. Sanctiſſimus autem Pontifex beatum & ſanctum os ſuum aperiens, manſuete atque demiſſe ad ipſum dixit: Quid hoc? Noli adeo feſtinare ad id quod intendis. Tempus quippe erit, quo ad Diippium e pervenias *f*. Idque poſt annos quindecim *g* factum eſt. Iniquo etenim Econe iniquior filius *b* eum vehementer cæſum, aſino averſa ad caudam facie inſidentem, per Diippium *i* in ludis equeſtribus in ludibrii triumphum circumduci juſſit, & a populo lapidibus impeti: cui deinde ſic in Cynegium *k* abducto miſerum caput amputavit *l*. Sanctus autem Germanus ex imperatoriis palatiis egreſſus, ad ſacrum ſe conferi templum, & poſtquam congregaſſet omnem honorabilem ac ſacrum gregem ſuum, ſic eum affatur: Ecce enimvero, filii, paſtore leque & grex facer, bonorum invidus diabolus Dei permiſſu malam & profanam nec non a divinis legibus omnino alienam doctrinam cordi imperatoris inſeruit, & vult ſacram imaginum ſanctarum ac venerandarum erectionem abrogare. Ideo vos omnes rogo & obſecro, nolite prodere pulcram & pretiolam fidei veſtræ margaritam; ſed ge-

d
e f
g
h
i
k l

μεν· ὁ γὰρ οἱ σὶ τῷ ὕλῃ ἀεβάμενοι ἢ ἀξύχιε φι- D
δώλοις αεβασ φρονήμασι πλανώμενοι, τῷ κτίσει λατρεύομεν ἀλλ' οὐ τῷ κτίσαντι ἀφίμενοι· ἀλλ' ἐφ' ὃ ὅλως ἢ ἐφ' κτισμάτων ἢ πλάσμα ἢ ποιητὴν ἐπιγινώσκομεν· ὁ γὰρ τιμὴ ἐ εἰκὼν, καὶ ἢ μαχόμεν ἢ μέγας Βασίλειος, ἐπὶ τὸ φανέντος ἐβάβαιν. Συλλογιζόμεν ἢ τῶν εἰκόνα τὸ Θεὸ ἔ Σωτῆρ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ ἐφ' ἢ χρυσάτων ἢ ὑλικῶν· τὸ ἢ αἴβας ὁ φῶλη, ἀλλ' ὡ ἐφ' ὃ ὅλως εἰχαραχθέντα φωσκόπομεν. Καὶ γὰρ ἢ ἢ χρυσῆ εἶδα αἱ εἰκόνες ἐφ' βασιλέων ἐκπεπωμένων εἰσὶν, ὁ τῇ χρυσῇ οἱ πάντες ὡς βασιλεῖ φοσίχεσι, καὶ ἢ βασιλεὺς ἀφίνας αὐφ' λοιπὸν πράσσοντας· ἀλλ' ἐφ' τῶν πάντα εἰκόνα τῇ χρυσῇ εὐαβρωσύνῃ. Παρακαλῶ δίσε, δέσποτα, παύσασθαι τῶ πράγματ ἀλοκόπτε σκοπῦ· τῶν γὰρ καθαίρεσιν ἐφ' ἁγίας ἢ ἀσωφῆ εἰκόνων [ἀκούομεν] μέλλουσαν ἐσεσθαι [ἀλ' οὐ γινέ] ἢ ἀδὶ βασιλείαι. Ὁ' δὲ βασιλεὺς τοῦτοι ἢ λόγον ἀκούσας παρὰ τῶ πατριάρχου φωσφόρ Γερμανῦ, ἐσπέρᾳ γενόμεν, καὶ παραγγέλλει ἐφ' ἁλμοῦ αὐτῶν φραχθῆν, μεθ' ὅπως εἶχε δυνάμεως, πέντε ὅτις ἐν πόλει ἐξέστειλε ἰβιάζετο. Ὁ ἢ πατριάρχης ἔφη· Κύριε. Ὁ ἢ βασιλεὺς τότο ἀκούσας ἢ ὅσῳ ἐσθυμῶ· ἐδωδὴ γινόμεν· χαρᾶτῶν ἀπεκρίνατο, ὡς αὐθέντων ἁμλοῦτο φῶς ἐφ' ὧν γεγενῆθ ὑπὲρ ἐβάπτισε. E

10 Ὁ' δὲ πατριάρχης, πάλιν ἔφη· Μὴ γένοιτο, δέσποτα, ἐφ' ἐ αὖ βασιλέως τὸ κακὸν τῦτο ἢ πονηρὸν δρᾶμα γένῃ αὖ· Ἀντιχρίσε γὰρ πρόδρομός ἐστιν, ὁ τὸ δυσὲν τῦτο ἐ χαλεπὸν δρᾶν. Ἐπὶ τῦτοις πᾶν χαλέσας ὁ τύρ, ὁ, ὡσεὶ τῷ μακαρίῳ Γερμανῷ, ὃν πρὸ Ἡρῴδης τῷ προδρόμῳ, ἐ τὸ κρυφῇ τῦτον πιάσθαι ἐπέβρευε, ἵνα αὐ φραξματίσῃ, ἐ ἐχ' αὐ ἐμελογεῖτὸ αὐτῶν ἐξωθέσῃ τῷ θρόνε, ἔχων αὐ τῦτο ἐμέδυμον ἐ συνεργὸν Ἀνασάσιον ἐ Δαδόσιμον, αὐτῷ μαθητὴ· ὑπισχνέμεν αὐτῷ ἢ βασιλεῖ, ἢ ὁ ἂν ἱερωσύνῃ θρόνον παρέχειν, ἂ τῦτον παγιδεύσειν ἐ ἁβάλοι. Ὁ' ἢ ἐκ ἐπαύετο ἐκ τῦτο πυρέσσων κατ' αὐτῦ. Ὁ' ἢ περιμακαριώτατ ὄντοι ἐ τῷ Χριστῷ γνήσιῳ ἐπαδὸς βλέπων αὐτὸν καθ' ἑκάστην φρὸς ἢ φρδρομίαν ἐπαγόμενον, ὥσπερ ἄλον Ἰούδαν, σφῆρε ἐ γαληνίαν ἀρετὴν ὡ περὶ ἢ φιδοσίαν ὑπομεμνῆσθαι αὐ τὸν ἐκέλευσε. Ὁ' ἢ πλέον μᾶλλον μανὴν βαλόμεν, ἀσφαλὲς φρὸ τοῦ λιγομένου ἀχυρ, ὡς ὁ αὐτὸ σύμφρων Ἰούδας.

11 Καὶ ποτ φρὸς τὸ βασιλικὸ τὸ περιμάκαρ F
ἀσιότ Γερμανῦ, ἀσχέτῳ δρᾶσι κρατυνόμ ὁ δόλως Ἀνασάσιος, τὸ ὠ Ὀμφόριον ἐφ' ἁρῶν τοῦ ποδὸς πατῆσαι ἐκ ἐφοβήθη. Ὁ' ἢ ἁγιώτ ἀρχιερεὺς, τὸ μακάριον αὐτὸ ἐ δίσε ἀνοίξας τόμα, ἡμέρᾳ ἐ χδαμαλῶ ἔφη φρὸς αὐτόν· Τί τῦτο; Μὴ εἰκῆς ἢ ἔγρε φρὸς τὸ ἐγχείρημα· Ἐπὶ γὰρ φθάσας εἰς τὸ Δίιππιν· ὃ μὴ γένοιτο μ ἰδῆν. Ὁ' γὰρ τὸ παρατὸν Λέοντ παραπομάστοι κίλων, εἰκῆς τύλαι αὐτ ἁρπάσι ἐφ' τὸ ἐστὶν τὸ ἐστικῶ ὑπ' ὄνῳ ἐξεπαιρόμεν ἐφιζόμενον ἐκπομπεύσας, ὕστον παῖς λίθοις ἢ δῆμον ἐπάλλοσι βάλλει, ἐ εἰ ἔπως ἐν τῷ κυνηγίῳ αὐτ ἀπαγαγών, ἀπέτμησε αὐτὸ τὴν κεφαλὴν κεφαλῶ. Τὸ ἢ ἐν ἁγίοις Γερμανὸ τὸ πατριάρχε ἐφ' βασιλέων αὐλὴν ὑπεξελθόντος, παραγίνεται φρὸς ἢ ἱερὸν ναὸν, ἢ συναθροίσας ἅπαν τὸ ἅγιον ἐ ἱερὸν αὐτῦ τοίμενον, ὑποῖ φρὸς αὐτὸν διαλέγδαι· Γδὲ δή, ὦ τέκνα, ποιμένιον ἐ ποίμνιον ἱερὸν, ὁ μὴ ἐσθλὸν βάσκανοι διάβολοι εἰδέωρεν τῷ τῶ συγχώρησιν Θεῦ κρατύνοι καρδίᾳ δόγμα ποιμαῖν ἢ βίβλον, ἐ πάντ ἐφ' ἡμῶν νόμον ἐδόθαι, ἐ βλέπει ἢ ἱερὰ ἐφ' ἁγίων ἐ σεπτῶ αὐτῶν αἱρετίσεων κεπάξαι. Διὸ παρακαλῶ ἐ δέομαι πάντων ὑμῶν, μὴ προδῶτε ἢ καλὸν καὶ ὠτιμον μαργαρίτᾶ ἢ πίστεως ὑμῶν· ἀλλ' γνησίως σῴζε, ἀσπαζομένοι τῷ

f. Τασσάδα γὰρ φθάσας εἰς τὸ Δίιππιν· ὃ μὴ γένοιτο μ ἰδῆν. τε μὴ Ὁ' γὰρ τὸ παρατὸν Λέοντ παραπομάστοι κίλων, εἰκῆς

A τῷ ἐχθρῷ, ἵνα ἐν ἡμῖν οἱ πατρικοὶ τῆς τοῦ Κυρίου κληρονόμοι γενώμεθα ἁγαθοῦ, μὴ πάντων αὐτοὶ τῶν ἁγίων.

12 Τότε δὲ ταῦτα πάντα εἰπόντος παρὰ τοῦ πανευφήμου φωνῆρος Γερμανοῦ, ἡ ευσεβεστάτη αὐτοῦ Μαρία ἡ πατρικία, ἅτε ἐξ αἵματος ἐντυγχάνει βασιλικοῦ, ἅμα τῷ συνόχῳ αὐτῆς εἰ τῇ οἰκίᾳ ἁγίᾳ συνοδίᾳ, ἀκατόλι ῥίψασα πρόσωπον τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἴχνεσι, λέγουσα. Εὐλόγησον ἡμᾶς, δέσποτα, εἰ πάσῃ διδαχῇ πνευματικῇ, δίδαξον ἡμᾶς τρόπον, ἵνα ἀγωνισώμεθα κατὰ τοῦ τυράννου. Δὸς ἡμῖν λόγον ἐρείσῃ καὶ ἀσφαλῶς τυχίζεσθαι διδασκαλίᾳ, ὅπλισον ἡμᾶς, θωρακίσον σφραγῖδι, ἆρον ἐφ' ὕψος τὰς σὰς ἁγίας χεῖρας, ἐν παρόδῳ ἡμᾶς ταῖς σαῖς ἁγίαις τῷ Θεῷ· δίδωσι δὲ ἐξ Χριστοῦ τῷ Θεῷ ἐξ πατρὸς ἐξ αὐτοῦ, ὁ ἀκολουθῶν μιμητὴς αὐτοῦ, ὑπακούων· Οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, ἐξ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. Καὶ δίδωμι σοὶ τοὺς ἐσώντους, σιβάσμια δίδυμα, συνεχώρησα τῇ αὐτοῦ, ἐ μὴ ἀσχοληθῇ ἀγχόμενος, ἵνα μηδένα ἡμῶν ὑποσύρῃ ὁ τύραννος. Εὐλογηθέντων ὑπὸ τούτων παρὰ τοῦ ἁγίου ἀρχιερέως Γερμανοῦ, εἰκαθὼς φαίνῃς ὑπεύθυνον. Μένον ὖν οἱ

B Ἅγιοι ὅτοι ἅμα τῷ τιμίῳ αὐτῆς ἡ γενναίᾳ διδασκάλῳ φρὸς τὸ ἀρχιερέα ἤμενον Γερμανόν.

13 Ἡμερῶν ὑ ἐκ πλήθους παραδυσὼν σκιάσεως ποιήσας ὁ βασιλεὺς εἰ τῷ τριβουνελίῳ τῆς τῶ ἀκουβίτων, μετακαλεσάμενος τὸ ἀγιώτατον πατριάρχην. ἐπειχόρει ἀφαιρέσαι αὐτὸ τὸ ὀρθὸν πίστεως. Ὁ ὑ γενναῖος τοῦ Χριστοῦ ἀγωνιστὴς Γερμανὸς οὗτος, ἐ μέσου πάντων ἐαθὲς ἑαυτὸν τῷ ἀμφιέσει αὐτοῦ, φησίν· Εἰ ἐγὼ εἰμὶ Ἰωνᾶς, βαλετέ με εἰς τὴν θάλασσαν· χωρὶς γὰρ ἐκκλησιαῖς συνόδου καινοτομῆσαι οὐκ ἐγὼ δύναμαι, ὦ βασιλεῦ. Καὶ οὕτω εἰπὼν ὁ Μακάριος, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ συνεδρίου ἑαυτὸν εἰ τοπὸν τῆς αὐλῆς. Καὶ ἀπελθὼν εἰ τὸ λεγόμενον Πλατωνίου, ἔνθα εἰ τῷ μονῇ τῇ νῦν καλουμένῃ Χώρᾳ, ἡσύχασεν. Τότε ὁ τυραννικὸς βασιλεὺς, θυμῷ μεγάλῳ ὑπερζέσας ἐκέλευσεν, ἵνα τὴν ἐν τῇ Χαλκῇ πύλῃ ὄσαν τοῦ Χριστοῦ ἐ Θεοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἁγίαν εἰκόνα καταξέσῃ ἡ συρὶ παραδόναι, ἐ μὴ εἰ πάντῃ τῇ νεοκτίσῃ ἀρχῇ ἐμφάνοιτο ἱερὰ εἰκόνα. Εἴ δέ τις φωραθῇ ἔχων τι τοιοῦτον, ἐ ἐβ' ξίφει δώσειν ὑπομένειν φησὶ κελεύσας. Τῶν τοίνυν δυναβῶν αὐτοῦ προτάξειν εἰκόνα τοῦ τοπὸν τῆς αὐλῆς παρὰ τῆς αὐτοῦ ὑπαρχούσης πλατωνείου, ἦλθον ἐπὶ τῇ φρουρούσῃ Χαλκῇ πύλῃ εἰ τὸ σκέλωσιν ἐφέλοντες τίνα τραπόντα εἰς τὸ καταξέσαι ἐ ἁγίαν ἐ διαφανῆ χαρακτῆρα, παρέντες καὶ τὸ διωμάχο Βετήρ.

C 14 Μαθοῦσα ὑ πᾶσα ἡ ἁγία μάρτυς Μαρία, ἡ κυρίωνυμος, ἡ σμύρνα ἡ Κασσία, ἡ τῷ Θεῷ ἀρωματίζουσα ταῖς ἀρεταῖς, ἡ φυλάττουσα δὲ ἔργων ἁγαθῶν, ἐ τῷ φωτεινῷ αὐτοῦ τῷ εἴδει πάσας πλησίον, παραλαβοῦσα ἅμα τῷ ἁγίῳ Γρηγορίῳ φωτοσκαλεῖῳ ὄντι, ἐ τοὺς λοιποὺς Ἁγίους, ἐ αὐτῷ ἀξιωματικοὺς ἐ ἁγιωτάτους ὄντων, παρῆλθον σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τῇ Χαλκῇ πύλῃ, ἐ τῷ σκέλωσιν ἐβρίξαντες, ἐ ὁ καθαιρέτης σκοπὸς ἐ δυνατώσαντες, ἐ τυραννικὸν βασιλέα ἀρὰς ἔβαλον, Χριστιανοὶ ἐσμὲν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὅτας λέγοντες. Θρύλου ὑ ἐκ πλήθους τῶν πόλιν περιέχοντος, ἅτινα τοιοῦτον θεσμὸν τῶν Χαλκῶν πύλῶν προσίδοντες, ἐ παραχρῆ ἐδρύον ἐκπλαγέντες. Ἐπεὶ ὑ κουβίκλειον ἡ ἔδει τὸ τῶ δρυμίσεως, ἄνατος μεγάλῃ τῇ φωνῇ, τῷ Κυρίῳ ἐλέησον ἐκραζον, ἡ Χριστιανοὶ ἐσμὲν ὅτας λέγον, ἡ τῆς σιβασμίου ἐ ἱερῶν εἰκόνος προσκυνητὰς, ἐ ὅτι ὑπὲρ πάντων ἐ ἀποθανεῖσθαι ἑτοίμους.

15 Τούτῳ ὁ τύραννος βασιλεὺς μαθὼν, τῷ θυ-

ncroſo animo ſtate, dimicantes contra inimicum; ut bonorum Domini nos humiles cum omnibus Sanctis ejus ſiamus heredes.

12 Tunc ſane, tunc hiſce verbis a Germano, beatiſſimo luminari, auditis, proprium ſibi ipſa quoque nomen gerens Maria patricia *m*, quæ ex imperatorio etiam languine erat oriunda, ſimul cum ſociis Sanctis, qui cum ipſa erant domi ejus, ad pedes Sancti ſe projecit, dicens: Benedic nobis, domine, in omni benedictione ſpirituali, & inſtruc nos explanatius, ut dimicemus contra tyrannum. Da nobis doctrina, tamquam firmo ecto quodam, muniri, arma orando, thorace inſtrue ſignando, luſtolle in alium tuas ſanctas manus, & precibus tuis nos Deo commenda. Deum ac Patrem, Chriſti ipſius verbis, cujus præfectus & imitator es, ora, ſic dicentis: Servavi, quos dediſti mihi; & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis. Precor enimvero ſanctitatem tuam, venerabilis Domine, contende & tu; & orare ne graveris, ut neminem noſtrum ſubtrahat tyrannus. Germano autem ſancto pontifice omnibus bene precato, domum omnes redierunt. Soli vero illi Sancti una eum veneranda ſua & genoſa magiſtra manſerunt apud pontificem Germanum.

13 Diebus autem non paucis elapſis, imperator in tribunali novemdecim accubitorum *n* ſilentium *o* celebravit *p*, & advocatum ſanctiſſimum patriarcham a recta fide avertere conabatur. At generoſus Chriſti pugil Germanus conſurgens, & in medio omnium ſtans, pallium ſuum tradidit, dicens: Si ego ſum Ionas, in mare me projicite: nam ſine concilio univerſali, o imperator, nihil ego quidquam circa fidem innovare valeo. Sic ſatus Beatus ex conſeſſu iſto exivit multa cum feſtinatione. Tum vero in locum, qui Platonius *q* dicitur, ſive in monaſterium, quod nunc vocatur Chora *r*, ſe recipiens, quietam ibidem vitam duxit. Tunc imperator tyrannicus magno ardens furore juſſit, ut ſacram Chriſti Dei ac ſervatoris noſtri imaginem, quæ erat in porta Ærea *ſ*, confringerent atque igni traderent, nullaque in univerſo, quod ei parebat, imperio imago ſacra remaneret ſuperſtes. Quod ſi quis deprehenderetur hujuſmodi quidpiam habere, mandavit, ut gladio mortem ſubiret. Impiis itaque ipſius juſſis ſine mora exſecutioni mandatis a miniſtris ejus, milites iſti, qui ſcalas debebant ponere ad confringendam ſacram Domini imaginem, ad Æream, quam memoravimus, portam perveſ nerunt, præſente etiam Dei impugnatore Beter.

14 Hoc audito, ſancta martyr Maria, proprium ſibi nomen gerens, quæ utique tamquam myrrha & caſia ſuavem Deo odorem virtutibus ſpirabat, bonis ſplendebat operibus, nec non divino ſuo ſplendore implebat omnes; una cum S. Gregorio *t*, qui protoſpatharius *u* erat, ac cum reliquis Sanctis, ſibi in locios aſſumptis, qui cum dignitate tum natalibus ipſi etiam erant inſignes, acceſſit ad Æream portam &, confractis ſcalis, ſpatharium imaginis deſtructorem humi dejectum *x* deſtraxerunt atque interfeceſ runt, tyrannicumque imperatorem diris devoverunt, Chriſtianos ſe eſſe magna voce clamantes. Dum itaque magnus urbem turbaret tumultus, omnis populus, qui in ea erat, ad portam Æream accurrebat, ingenti perturbatione pereuſſus. Quando igitur eo perveniſſent, ac vidiſſent, cur ea eſſent concitatæ turbæ, omnes una voce exclamarunt: Domine, miſerere; ac Chriſtianos ſe eſſe, & ſacrarum & venerabilium imaginum cultores, nec non pro illarum honore prompte ſe morituros dixerunt.

15 Hæc ubi intellexit tyrannus imperator, magno

furo-

D AUCT. ANONYMO. *quos inter perillustrem exstitisse S. Mariæ patricia, monet.*

m

Egregium S. Germani pro tribunda fide certamen & iconomachorum contra Christi imaginem furor.

n a

p

q

r

ſ

Christianis eadem fortiter opponentibus se

t

u

x

x

Digitized by Google

furore repletus, missis quingentis militibus gladio armatis, mandavit eos omnes comprehensos interficiendos, præter hosce (nostros) Sanctos. Unde milites comprehenderunt illos, & gladio interemerunt in eodem ipso loco portæ Æreæ: multique eadem illa die redimiti fuere corona martyrii: inter quos erant mulieres ac viri, sacerdotes ac levitæ, innuptæ ac moniales, præsides ac subditi: quorum numerum & nomina solus novit Dominus: neque enim tanta in nobis est facultas, ut numerum eorum inire possimus. Dum autem Martyres ad diem decimam nonam mensis Januarii *y* ita cursum consummassent, pretiosa eorum corpora quæ partim in Cynegio, partim in Pelagiis *z* quæ dicuntur, jacebant, in foveam illorum, qui violenta morte erant sublati *aa*, tyrannus projici jussit. Mane vero imperator sanctam martyrem Mariam una cum sancta, quæ sibi aderat, societate arcessitam, sic affatus est: Oportebat certe vos, generis utique ac dignitatum excellentia præstantes, vilibus & agrestibus viris non sic intermisceri, & seditionem tantam in urbe excitare, nedum etiam imperii mei tyrannos fieri. Quoniam autem ad tantæ audaciæ excessum vestra progressa est animi cooosensio, ut & imperatoribus repugnetis, idolis servialis, & in mortuis ossibus non secus ac in Deo spem ponatis; si ab his rebus non desistatis, multis vos cruciatibus vexatos gladio interficiam.

A Auct. anonymo. *quorum alios Leo interfici, alios vivos servari jussit.*

y

z

aa

B

μὴ τοῦ πλανοῦς, ἀνοσιώτατε τραπώμεν ξιφῶν ἀχεῖ θανατικῶν φοβηθῶμεν ἀνθρωπάρεσκοι αὐτοὶ τοιοῦτοι φανῆναι τῷ Ἁγίῳ πάντων. Ὅθεν συλλαβόμενοι αὐτοὺ οἱ τραπῶται, ξίφει πάντας ἀπέκλεισαν ἐν τῷ αὐτῷ τῷ Χαλκῆς πύλης, ἡ τοῦσι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ μαρτυρικὸν ἀπέδεξαντο στέφανον, ἀμφ' οἷς γυναῖκα καὶ ἄνδρες, ἱερεῖς τε καὶ λεῖται, ἄζυγες τε μοναζουσαι, ἀρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὧν τὸν τε ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνόματα ὁ Κύριος οἶδεν μόνος· ἡ γὰρ ἡμῖν τοσαύτη δυνάμεως ἰσχύος *, τὸ πρὸς ἀριθμὸν αὐτοὺ ἰσχύειν. Τελευτᾷσι δὲ τῇ ἁγίᾳ Μαρτύρων μνήμῃ τῇ τοῦ ἱδ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, οὗ αὐτῶν αἱ μὲν σώματα ἐν τῷ Κυνηγίῳ, ἃ δὲ ἐν τοῖς Πελαγίοις λεγομένοις, ἐν τῷ τῇ διοδευόντων βεβηκότα ῥιφέντα φοβερῶς ὁ τύραννος. Ἐνθεν ὁ μακαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Μαρίαν ἅμα τῇ αὐτῇ συνόδῳ ἁγίᾳ συνοδίᾳ, ἣν καὶ αὐτοῦ. Εἶτα μὲν ὑμᾶς, εἰς ἄκρα ἐν ὑπεροχῇ γένει καὶ ἀξιωμάτων ὄντας, μὰ ἄτιμα μᾶλλον τῷ ἀγροίκου καὶ ἀγρίοις ἀνδράσι ἑαυτὸς ἐγκαταμίξαι, ἢ τοσοῦτον θόρυβον ἐμποιῆσαι τῇ πόλει, ὡς μὴ μόνον τῆς ἐμοῦ βασιλείας γενέσθαι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοσαύτην ἀναίδειαν ὑπερβολὴν ἡ ὑμῶν ἐξέλαυνε φρόνησις, εἰ καὶ βασιλείαν αἰσχύνεσθαι, καὶ εἰδώλοις λατρεύειν· ἢ σώμασι ὀστέοις ἐν θεῷ ἐλπίζειν· ἐπὶ μὴ τούτων ἀποστῆναι, πολλὰς ὑμᾶς ἐν μοχλοῖς ὑπεβαλὼν, ξίφει ἀνελεῖν.

C

D

E

F

ANNOTATA,

a *Unus* [] *inclusa supplevi ex Theophane pag.* 341.

b *De hoc pseudo-patriarcha Constantinopolitano agitur apud nos in Historia chronologica Patriarcharum ejusdem urbis, tomo* I *Augusti præmissa pag.* 93; *qui anno Christi* 730 *die* 22 *Januarii istum patriarchatum invasit, secundum ibidem dicta.*

c Ψευδώνυμον, *id est* falsi nominis; *cum ejus facta toto cœlo discreparent a nomine Anastasii; est enim ἀνάστασις suscitatio mortuorum, item redintegratio; quo forte respexit auctor.*

d Omophorium, *quasi dictus humerale*, ornamentum, *inquit Cangius in Glossario Græco*, non archiepiscopis modo, sed omnibus Græcis episcopis peculiare, longa scilicet falcia collum primo involvens; deinde a collo per medium dorsum & pectus longe infra genua descendens, crucibus intexta. *Plura ibidem. Theophanes pag.* 341 *pro* omophorio *ponit* τὸ ὠμοδύτιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ, *quod posteriorem vestis oram vertit interpres Latinus.*

e Diippium, *locus Constantinopoli*; ita appellatus propter binos equos marmoreos vel lapideos ad ædem S. Phocæ, quæ postmodum S. Joannis Thenlogi dicta est, a Phoca tyranno erectos; *uti est apud Cangium Constantinopolis Christianæ lib.* 1, *pag.* 74; *ubi plura.*

f *Theophanes pag.* 341: Μὴ σπεύσῃς, φθάσας γὰρ τάχος εἰς τὸ δύνειν. Noli festinare, in Circi enim stadium citius, quam voles, ingredieris.

g *Anno nempe Christi* 743, *mense Novembri (ut videre licet apud Pagium ad istum annum*, num. 18) *Indictione* 12, *quo illa res contigit, Kalendis Septemb. tunc inchoata. Factum sic determinat Theophanes pag.* 342: Quindecim post annos tertio videlicet persecutore Constantini, Indictione XII, exitum tandem habuit.

h *Constantinus nimirum Copronymus, qui anno* 741 *Leoni Isauro successit. Theophanes pag.* 346 Nunc irreligiosissimi & infelicis undequaque filii ejus nefaria gesta, sceleratiora multo, Deoque magis invisa decet recensere, *quæ ibidem describuntur.*

i Διὰ τὸ ἰωτὸν hic, *sed apud Theophanem pagg.* 342 *&* 353 ἀφ' οὗ διοπτεύω: *cujus exemplo, & quia vox ita scripta paulo ante fuerat a nostro auctore, eamdem hoc loco sic expressi in versione Latina. Theophanes pag.* 353 oculis privatum *fuisse addit.*

k *Apud Cedrenum in Historiarum compendio pag.* 252 *editionis Parisiensis anni* 1647, *interpres Latinus vocem κυνήγιον vertit* venationem, *quam ibi dicitur Severus imperator Byzantii ædificasse. Vulgo autem vox ista significat Amphitheatrum Constantinopoli, uti videsis apud Cangium in Constantinopoli Christiana lib.* 2, *pag.* 108. *Addi Banduvum, qui Imperii Orientalis tom.* 2 *pag.* 606 proceres Byzantinos quam plurimos *ibidem loci* capite truncatos fuisse, docemur, *inquit*, & historiis eis: ita ut labentibus seculis Cynegium non jam ferarum, sed hominum, atque adeo reorum cædibus destinatum fuisse, hinc manifesto appareat.

l *Nonnullos hic errores committit auctor noster. Nam* 1°. *Quomodo lapidibus appetitus, & capite truncatus Anastasius, de quo Theophanes pag.* 353 *citata, mox addit:* Ceterum Anastasium .. probe lubactum .. & emendatum in sacerdotii sedem restituit? 2°. Anastasius sacrilegus, sestes Theophanes *pag.* 359, throni CP. antistes .. mortuus est infelicissimo morbo, qui chordapsus dicitur, proprium stercus per os egerens, *anno* 753 *secundum dicta in Historia chronologica Patriarcharum Constantinopolitanorum pluries superius assignata, pag.* 94. 3°. *Confundit igitur martyriographus noster hoc loco Anastasium cum Constantino II, ejusdem successore: de quo Theophanes pag.* 371: Constantinus falsi nomi-

A nominis patriarcha .. tot verbera a tyranno Conſtantino tulit, ut pedibus ſuis progredi non valeret .. Ludis in Circo celebratis, univerſam ejus faciem depilantes, barbam, ſupercilia atque epillitium abraſere; & ſerico brevi & ſine manicis veſtimento indutum, in aſinum clitellis inſtructum, facie retro verſa, adeo ut manibus caudam teneret, impoluere, atque per Diippiam (*lege* Diippium) in Circum produxere, plebe univerſa, ipſiſque factionibus eum convitiis atque ſputis proſequentibus *&c.* Itaque ſententia in eum lata in Cynegio capite truncatus eſt. *Hiſtoria chronologica ſuperius allegata de eo egit u pag.* * 98. B

m *Cangius in Gloſſario Graco varia collegit de patriciorum dignitate; ubi leges, inventam eam fuiſſe a Conſtantino M.; delatam viris de rep. bene meritis; magnam item fuiſſe, ut qui patres imperatoris haberentur & compellarentur.*

n Tribunal novemdecim Accubitorum domus erat miræ pulchritudinis, in qua, die Nativitatis Chriſti, imperator & convivæ non ſedendo, ut ceteris diebus, ſed recumbendo epulabatur. Ortus eſt iſte Accubitorum uſus ex eo, quod veteres Chriſtiani communes epulas, ut mutuæ charitatis indices, in ipſis eccleſiis celebrare ſolerent. Quod eum crebris conciliorum canonibus vetitum fuiſſet, epulæ iſtæ ſolemnes in adjunctis eccleſiarum ædibus, quas Accubitorum nomine donarunt, celebrari cœpere tam in Oriente quam in Occidente, *inquit Pagius in Critica Baroniana ad annum Chriſti* 730, *num.* 1 *ex Cangio, qui ja Conſtantinopoli Chriſtiana lib.* 2 § 6 *a pag.* 135 *multa de dicto loco erudite collegit: ubi de ſitu ejus, nomine, uſu, condnore, reſtauratore agitur.*

o Σιλέντιον, σιλέντιον, ſilentium, concilium magnatum, in aliquo e palatiis coactum, in quo de rebus ſeriis agebatur, *uti eſt apud Cangium in Gloſſario Græco.* In his porro, *ait*, confeſſibus ſeu ſilentiis non agitabantur modo res politicæ, ſed etiam eccleſiaſticæ; cum interdum & quæſtiones dogmaticæ diſcuterentur, & imperator ipſe de iis publice perroraret, atque adeo etiam de præcipuis fidei noſtræ myſteriis concionem haberet, ac Sanctorum panegyricos ſermones declamaret .. In ejuſmodi porro ſilentiis ſeu confeſſibus primariorum ſenatorum, ſi quando imperator loqueretur, aut ſententiam ſuam diceret, omnes aſſurgebant, donec dicendi finem feciſſet.

p *Rem geſtam notis chronologicis ex Theophane intexuimus in Commentario noſtro prævio* § 3.

q Πλακουΐν *hic; apud Theophanem pag.* 342 Πλακουΐν: *& additur*, in paternam domum ſe recipiens: *e quo uxorem confirmantur ea, quæ hic narrat noſter anonymus.*

r Choræ *monaſterium fuit in Ponto, a S. Cyro patriarcha Conſtantinopolitano fundatum. Vide apud nos diem* 8 *Januarii pag.* 538 *num.* 9, *& diem* 12 *Maji pag.* 155, *num.* 5. *De laudato S. Cyro etiam actum eſt in Hiſtoria Chronologica Patriarcharum Conſtantinopolitanorum ante tomum* 1 *Auguſti pag.* 90 *.* *Synonymum monaſterium inter ſuburbana Conſtantinopoli notatur apud Cangium lib.* 4 *Conſtantinopolis Chriſtianæ pag.* 180 *: ubi S. Germanum humatum fuiſſe, in Synaxariis tradi affirmat. Sed cum duo ſint ejuſdem nominis monaſteria; cur huic humatio illa potius conveniat, quam iſti, quod utpote ab urbe Conſtantinopolitana remotum, & exſilio S. Germani & quietæ vitæ magis erat accommodatum?*

s *De hac imagine conſulo Commentarium prævium.*

t S. Gregorium *in fabulis ſacris prætermiſſum, eiſdem inſerendum monuimus in Commentario prævio num.* 2.

u Protoſpatharius *eſt is, qui primum ac principem inter ſpatharios locum tenet, De ſpathario ſupra egi.*

x *Quinam in hoc facto præcipuæ partes ſint deferendæ, diſputavimus in Commentario prævio* § 2.

y *Anni videlicet æræ vulgaris* 730, *ex dicto Commentario.*

z In Pelagiis; *ita reddidi e Græco noſtri textus* ἐν τοῖς Πελαγίοις; *ſed ſecundum ea, quæ notavit Cangius Conſtantinopolis Chriſtianæ lib.* 4 *pag.* 150, *legendum hic*, ἐν τοῖς Πελαγίῳ, *& ſic etiam ſcribitur in noſtro textu Greco infra num.* 19 : *quaſi dicas* in loco vel cœmaterio Pelagii. *Idem* videtur autem, *ait ibidem*, Pelagii locus iſte appellatione donatus, exſtitiſſe haud procul ab C æde S. Theodoro martyri ſacra, *ex Nicephoro, quem citat.* E

aa *Meminit de iſto loco Chronicon Alexandrinum pag.* 784; ubi, *ſicut obſervat Cangius pag.* 150 *mox citata*, ἀνῃ διοδωκάτων cadavera defodi conſueverant ante Copronymi tempora.

D AUCT. ANONYMO.

CAPUT III.

Sanctorum certamina ac martyrium; inventio & translatio corporum; eorum inſpectio ac miracula.

Ἡ ἁγία Μάρτυς ἔφη πρὸς αὐτόν· Μαίνῃ, βασιλεῦ· ἀλλοκότερόν λέγει σοῦ οὐ τὸν ἅγιον καὶ ἄχραντον καὶ Κυρίου ἀφθαρσίας ἀνθέα, ἐκ οὗ αὐτὸς σαρκὶ ἐβλάστησε Μητρός, καὶ σαίνεις τὴν Ἁγίαν; Τίνος δὲ χάριν ταῦτα λέγεις; Εἰδώλων σὺ μᾶλλον ἀναισθητότερος εἶ καὶ ξοάνων ἀναίσθητος καὶ λίθων ἀψυχοτέρου, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε καὶ πάντα βδελυκτῶν ἐργάτα μισεῖ, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης καὶ φιλέρημε τοῦ Ἀντιχρίστου. Ὅλως δὲ ἐφοβήθην σε ὁ ταπεινὸς ὢν καὶ λιθώδης καρδίαν ἔτι τὸ καθάπερ τὸ κτίσμα σου τὴν σωμάτων γλῶτταν χεῖν Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καὶ τὴν αὐτοῦ ἄφθορον Μητέρα, καὶ τὴν αὐτοῦ Ἁγίων; Ἆρον τὴν ἀπαλζθῆ, εἰ τολμᾷς ἡμῶν σωμάτων σεβίσματα, μὰ τὸν

RESPONDIT ſancta Martyr: Inſanis, imperator. Annos, qui ſanctam & immaculatam Domini, nec non venerandæ & incorruptæ Matris ejus, atque omnium Sanctorum imaginem adoramus, idolis cultum deferre prædicas? Qua autem de cauſa hæc dicis? Tu idolis & ſtatuis omnibus magis inſenſibilis, ac lapidibus inanimis magis inanimus es, o miſer & ærumnoſe, omniſque diabolicæ machinationis plene; omnis juſtitiæ inimice atque Antichriſti præcurſor. Enimvero cor tuum ſenſu gatens, ac durum inſtar lapidis, nonne exhorruit cogitationem concipere de movenda tua inquinatiſſima lingua adverſus Deum altiſſimum, immaculatam ejus Matrem, ac Sanctos ipſius? O amens ac ſuper-

Ita S. Martina increpat tyrannum.

Digitized by Google

AUCT. ANONYMO.

A ſuperbe, nos materiem veneratione & cultu non proſequimur; ſed rem ſanctam in materia expreſſam amore complectimur. Illi enim, qui in ſpeculo te contemplantur, non ideo hoc faciunt, quia aliquid revera ſit in ſpeculo, quod homines reddat formoſos; neque ipſum, quaſi revera tali virtute præditum ſit, ſpeculum tractamus; ſed per umbram intelligimus ac videmus veritatem. Et ſane qui ſigillo vel ceræ imprimunt imaginem imperatoris, non attendunt animum ad ſigillum vel ceram, tamquam ea imperator ſint; ſed in imagine imperatorem venerantur. Deſine itaque rectas Domini vias pervertere, & manum tuam noli extendere ad vexandam ſanctam ejus Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Alioqui emittet virtutem ex alto ſancto ſuo; virtutem, cui reſiſtere non poteris; atque inducet in te mala; quæ ut experiaris, non optamus, ſed ut convertaris ad Deum ſalvatorem ac vivas, a quo declinaſti, inſtitutus a malo atque improbo magiſtro.

favit in hoc diversos Martyres.

17 Imperator leonis inſtar rugiens, turbatiſque oculis eos pererrans, zonas *a* illorum ſcindi, ac crudis nervis eos cædi jubet; ſanctam vero Mariam ad ſuas redire ædes mandavit. Neque enim poterat hanc

B vexare, quæ ex imperatorio genere originem trahebat, ac civitati univerſæ erat in veneratione, cum propter ſuum in terra vitæ inſtitutum virtute conſpicuum, tum propter tam inſignem genere natales. Dum autem Martyres diu cæderentur, nec prorſus eſſent ſuperati, multum ac animoſe pugnans contra eos tyrannus, e ſuggeſtu ſurrexit, in carcerem reduci juſſit, ac ſingulos eorum in turo aſſervari duabus catenis vinctos. In carcerem regreſſi, ſimul canebant, & dicebant: In te, Domine, ſperavimus, non confundamur in æternum: in juſtitia tua libera nos e manu inimicorum noſtrorum: quia tu es defenſor noſter, Domine, Domine ſpes noſtra, & propter te mortificamur, qui vitæ noſtræ defenſor es; quia tuum eſt regnum & poteſtas in ſecula. Amen. Ei vero, qui præerat, præcepit imperator ſingulos per diem cædi quingentis nervis bubulis.

quos deinde ſimul cum ipſo interfici juſſit.

18 Ac poſt tempus octo menſium *b*, tyrannus, dum præſideret ad portam Æream, adduct juſſit Sanctos. Hi poſtquam adveniſſent, mandavit, ut ſtarent in ſuggeſtu. Stantes autem illos ita affatus eſt imperator: Quouſque tandem, o miſeri, perſiſtitis in idololatria,

C anne oſſa mortua procumbentes, & veritati vos non ſubmittentes? Reſponderunt Sancti: Sceleſte ac deteſtande, nec non latanæ archiſecte, utique quo non ceſſas blaſphemare, ſanctas ac venerandas imagines vocans idola; at ſemper in errore degens, ſicut & pater tuus diabolus, veritatem ſimulas? Tunc ipſos extenſos verberari virgis vehementibus tyrannus jubet tamdiu, donec cum quatuor quæſtionariis *c* ſinguli mutaſſent vices. Dum vero multum verberarentur, nihil dixerunt aliud, præter unicum illud, Domine, miſerere, oculo in cælos ſublato. Tyrannicus imperator eos qui cædebant deficere conſpicatus; lictores quidem juſſit a verberibus ceſſare, ſed ſubulas candentes afferri, utique Martyrum frontem, & ſic deinde eorum ſancta amputari capita in Cynegio, ipſoſque inde tractos projici in locum Pelagii præcepit. Sancta vero martyr Maria, audita, quæ contra eos lata erat, ſententia, ipſa etiam curſu ad locum contendit. Sancti eam conſpicati, admodum gaviſi ſunt, & procidentes adoraverunt eam. Et ſic, poſtquam communi conſenſu ſe comparaſſent, atque alter alterum ſtrinxiſſent complexu, ſimul cum Maria interempti ſunt die nona menſis Auguſti *d*.

19 Poſt iniquam vero & inſanam impiiſſimi imperatoris ſententiam, quæ honorabilem & nobiliſſi-

a διὰ ὃ ἔλυε ἐκτυπῶδε ἄγιον ἀπαζόμεθα· ἡ γὰρ D οἱ τῷ Καίσαρι ἰκανῶς κατατρυφῶντες, οὐκ ἐπὶ τῷ κανόνι ὅτι τὸ σπαρίζων ἐνδεῖξιν τῶν ἀνδρῶν, ἀ αὐτῷ ὄντα τοιῶτον μιμαχωρίζομεθα τὸ κάτοπτρον, ἀλλὰ διὰ ὃ σκιᾶι τῶν ἀλήθειαν καταστῶμεν καὶ βλέπωμεν. Καὶ οἱ τῷ σφραγῖδι ἢ τῷ κηρῷ ἐγχαράττοντες τῶν τῷ χαρακτῆρα εἰκόνα, ἀ τῷ σφραγῖδι ἢ τῷ κηρῷ οὐ βασιλέα φρονίζουσιν, ἀλλὰ φῶ ἐ εἰκόνι τῷ βασιλεῖ τῷ σίβας διδόασιν, Παύσου τοίνυν βλάπτων τὰς ὁδὸς Κύριου τὰς ἐυθείας, ἡ μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου, τὸ καθῶσαι τὴν ἁγίαν αὐτὴ καθολικὴν ἐ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. Εἰ ὃ μὴ, ἐξαποστελεῖ δύναμιν ἐξ ὑψους ἁγίου αὐτῦ, δύναμιν, ἣ ὁ δυνήσῃ ὑπιστεῖναι, ἐ ἐφέξει ἐπὶ σὲ κακὰ, ἀν σὺ πάντ᾽ ἀνύχιμος σὲ μὴ γενήσθαι, ἀλ᾽ ἐπιστρέψαι ἐπὶ Θεῦ σωτῆρα, ἐ ζῆσαι, ἃ ἐξέκλινας, ὑπὸ κακῦ ἐ πονηρῦ διδασκάλυ πεπλάνῃσαι.

17 Ὁ ὃ βασιλεὺς ὥσπερ λέων βρύχων, ἐ συνταραγμένοις ὀφθαλμοῖς πρὸς αὐτὸς ἐμβλέψας, κελεύει αὐτὸς ζώνας αὐτῶν κοπῆναι, ἐ ὠμοῖς νεύροις τύπτεσθαι, τὴν ὃ ἁγίαν Μαρίαν οἴκῳ ὑποστρέψαι τῷ ἰδίοις προσέταξεν· ὁ γὰρ οἷός τε ἦ τὸ σπέρμα κατάγουσα βασιλικὴ γένος ὄσα, καὶ ὑπὸ πάσης ἐ τέλεσι τιμωμένη διά τε E τὴν εὐσέβειαν αὐτῆς ἐπὶ γῆς βιωτὴν, καὶ ὅτι ἐ ἄνωθεν αὐτῆ τοιῦτο γένος. Ἐπὶ πολὺ ὃ τῶν ἁγίων Μαρτύρων τυπτομένων, ἐ μηδ᾽ ὅλως ἡττωμένων, ἐπὶ πλέον ἀγωνιζομένων κατ᾽ αὐτῶ ὁ τύραννος κίνει τὸ βῆματος, κελεύσας αὐτὸς πρὸς τῇ φυλακῇ παραπεμφθῆναι ἐ εἰς ἀσφαλὲς ἅπαν ἕκαστον αὐτῶ, ἀλύσεσι δυσὶ περικλεῖσαι. Ἀπελθόντων ὃ αὐτῶ εἰ τῇ φυλακῇ, ἤρξαντο ὁμοῦ ἐ λέγειν· Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἠλπίσαμεν, μὴ καταισχυνθείημεν εἰς τὸν αἰῶνα· εἰ γὰρ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαι ἡμᾶς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ὑμῶν, ὅτι σὺ ἃ ὁ ὑπεραμύνων ἡμῶν, κύριε, κύριε ὁ ἰσχὺς ἡμῶν, ἐ εἰσὶν οἱ δυνατήμεθα τῷ ὑπερμαχεῖ ἐ ζωῆς ἡμῶν, ὅτι σῶν ἐστι ἡ βασιλεία ἡ ὁ δύναμις εἰς τὸς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐκέλευσε ὃ ὁ βασιλεὺς τῷ ὑπάρχῳ μετὰ ζῶν αὐτὸς ἡμερήσιον αὐτὸ πεποιῆσθαι βυζίον.

18 Καὶ μὴ ὀκταμηνιαίων χρόνων φερομένων ὁ τύραννος ἐπὶ τῇ Χαλκῇ πύλῃ, ἐκέλευσεν ἐκχθῆναι αὐτὸς τοὺς Ἁγίους. Εἰσχθέντων ὃ αὐτῇ, ἐκέλευσε στῆναι αὐτὸς ἐπὶ τῷ βήματος. Σταθέντων ὃ αὐτῇ, ἔφη πρὸς αὐτὸς ὁ βασιλεύς· Μέχρι τίνος, ὦ δύστηνοι, ἐμμένετε ἐιδωλολατρήσαι, καὶ τοιοῖς ἀσεβέσι F κείμενοι, καὶ τῷ ἀληθείᾳ μὴ ὑποκύπτοντες; Οἱ ὃ Ἅγιοι ἔφησαν· Μιαρὲ ἐ ἀνάξιε καὶ τῷ σωτηρίᾳ ἐγγενέστατε, ἵνα τίνι ὁ τοῦ βλασφημῶν, ἄδικε κακῶν τὸς ἁγίας ἐ σεπτὰς εἰκόνας, ἀλ᾽ οὐ σὺ τῷ ἀδίκῳ εἶ οὐ καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ διάβολος, ἀλήθειαν ὑποκρίνῃ; Τότε κελεύει ὁ τύραννος ἐκπεδέσαι αὐτὸς τύπτεσθαι ῥάβδοις σφοδρὰς ἐπὶ πλεῖστον, ἵνα ὁ ἀκούσας αὐτὰ πικρὸν ἀναστενάξῃ. Ἐπὶ πολὺ ὃ αὐτῶ τυπτομένων, οὐδὲ ἓν ἔλεγον, ἢ μόνον, τὸ Κύριε ἐλέησον, τὸ ἅμμα εἰς ὕψους ἔχοντες. Ἐπὶ ὃ ἀπειδόντας ἰδόντα αὐτὸς τύπτοντας ὁ τυραννικὸς βασιλεὺς, ἐκέλευσε μὲ αὐτὸς φαίνεσθαι τῷ τύπτειν, φορέσαι ὃ ἐκχθῆναι σίβλας πυρακτωμένας, ἐ καῦσαι αὐτῶ τὸ μέτωπα, ἐ οὕτως ἐν τῷ Κυνηγίῳ ἀποτμηθῆναι αὐτῶ τὰς ἁγίας κεφαλὰς, ἐ συρθέντας ῥιφῆναι ἐν τοῖς Πελαγίου· ὁ ὃ ἁγία μάρτυς Μαρία ἀκούσασα τῶν κατ᾽ αὐτῶ ἀποφάσεων, ἦλθεν ἐ αὐτὴ τρέχουσα πρὸς τὸ τόπον. Οἱ ὃ Ἅγιοι ἰδόντες αὐτὴν, ἐχάρησαν σφόδρα, ἐ ποιήσαντες φροντίσαντα αὐτὴν ἐ ὅτων κατὰ γῆν συνελθόντες ἐ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐκλιθήσαν ὑπ᾽ αὐτῷ, ἅμα τῷ Ἁγίῳ, μιᾷ Αὐγούστῳ ἐννάτῃ.

19 Μετὰ ὃ τὴν παράνομον ἐ μιαιφόνῳ ἀῤῥῆτον τῷ ἀσεβεστάτῳ βασιλέως, τῶν κελεύσαν τῷ τιμίων

τῶν

A καὶ εὐγενεστάτην γυναῖκα Μαρίαν τὴν πατρικίαν τῷ τοῦ ξίφους τιμωρίᾳ σφαγιασθῆναι ἅμα τοῖς γενναιοτάτοις δέκα ἀνδράσι, καὶ αὐτῶν τὰ ἅγια σώματα μετὰ τῶν καταδίκων καὶ μιαιφόνων ἀπορριφθῆναι ἐν τοῖς Πελαγίου. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος Θεὸς τῶν ἰδίων θεραπόντων φρόντισιν ποιούμενος, διὰ πιστῶν καὶ εὐλαβῶν ἀνδρῶν αὐτοὺς ἐξάγει ἐκ τοῦ δεινοῦ καὶ χαλεποῦ ἐκείνου λάκκου τρόπῳ τοιῷδε. Τῇ γὰρ αὐτῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν καὶ ἐτελειώθησαν οἱ Μακάριοι, συννεφὴς καθίσταται ὁ αἰθὴρ, καὶ ἅμα τῷ τὸν ἥλιον δῦναι ἀὴρ ἐκκέχυται μέγιστος καὶ σφοδρὸς πάνυ μετὰ κεραυνῶν, ὡς πάντας λέγειν, καταποθῆναι τὴν πόλιν· Οἱ δὲ προειρημένοι φιλόχριστοι ἄνδρες τῷ μὲν οἰκείῳ τῆς φύσεως συνειδότι βαλλόμενοι, τῷ δὲ καὶ τὸ εὐγενέστατον καὶ εὐλαβὲς ἐπιστάμενοι τῆς τιμίας καὶ περιφανεστάτης Πατρικίας, βουλὴν ἀγαθὴν βουλεύονται τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ, καὶ τὸν τόπον καταλαβόντες, ἐν ᾧ τοὺς μαργαρίτας οἱ βορβορώδεις ἀπέρριψαν, κατελθόντες ἐν τῷ χαλεπῷ ἐκείνῳ, ἐξάγουσιν αὐτοὺς ὥσπερ τινὰς φαιδροὺς ἀστέρας, καὶ ζώοις ὑποθέντες τὸ σεμνὸν τοῦ ὁσίου καὶ θαυματουργοῦ Ἀνίας κατέλαβον, καὶ ἀποσμήξαντες καὶ τοῖς αὐτῶν ἀμφιάσιν
B ἤτοι ἐνδύμασιν ἀποπλύναντες, ἐν τάφῳ καινῷ κατατεθείκασιν ἐν τῷ ναῷ Δημητρίου τοῦ πανενδόξου μάρτυρος.

20 Ἀλλ' ἴδετε, πάντες φιλόχριστοι, καὶ θαυμάσατε τὰ ἀνενδοίαστα πίστεως τῶν ἁγίων Μαρτύρων τὰ ἀληθῆ γνωρίσματα, καὶ σὺν τῷ μελῳδῷ Δαβὶδ τὸ εἰκὸς βοήσατε· Φυλάσσει, λέγων, Κύριος τὰ ὀστᾶ τῶν δι' αὐτὸν ἀθλησάντων, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται· σῶοι γὰρ καὶ ὁλόκληροι (ὢ τοῦ θαύματος!) καὶ ὥσπερ ζῶντες ἐν τοσούτοις ἔτεσιν κατακείμενοι ἐν τῷ τάφῳ, ἐνεργοῦσιν ἀενάως τὰ θαύματα, παντοδαπῶν νόσων καὶ θλίψεων τὰς ἰάσεις παρέχοντες ἅπασι. Φέρε δὴ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἀναληψόμεθα, τὰ αὐτῶν μεγαλουργίας ἀπαγγέλλοντες τὰ θαυμάσια. Ἄρτι γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τὸ ἀρχαῖον ἀπολαβούσης ἀξίωμα διὰ τῆς τῶν ἁγίων καὶ ἱερῶν εἰκόνων προσκυνήσεως· εὐσεβῶν δὲ βασιλέων καὶ ἀρχιερέων τιμίων τῶν θρόνων ἀνεπιλήπτως ἰθυνόντων, ψήφῳ θείᾳ ἐγχειρίζεται τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης πηδάλια Ἰγνάτιος ὁ μακαριώτατος καὶ θεοφιλέστατος, μετὰ τὴν ἔνθεον κοίμησιν τοῦ ὁσίου καὶ ὁμολογητοῦ καὶ τῆς ἀληθείας προμάχου Μεθοδίου, ἐπὶ τῆς εὐτυχοῦς βασιλείας τοῦ ὀρθοδόξου καὶ εὐσεβοῦς Βασιλείου.

C Συνέβη δὲ ἐκ πλήθους ἡμετέρων ἁμαρτιῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν σεισμὸν γενέσθαι σφοδρότατον ἐπὶ μ' ἡμέρας, οἷος οὐ γέγονεν πώποτε, ναῶν μεγίστων καὶ οἴκων ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ ἀπειλῆς ὑποστάντων πτῶσιν. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς Ἰγνάτιος ὡς ἀληθινὸς ποιμὴν ἀληθέστατος οὐκ ἐπαύσατο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ταῖς λιτανείαις καὶ δεήσεσιν ἐξιλεοῦσθαι τὸ Θεῖον, τοῦ στῆσαι τὴν καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν, καὶ παῦσαι τὸν κλόνον τῆς γῆς.

21 Καὶ δὴ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς τοιαύτης λιτανείας καὶ προσευχῆς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν ὑποστρέψαντος, οἷα συμβαίνει τοῖς κεκοπιακόσιν, ἀνεκλίθη ἐν τῷ σκίμποδι αὐτοῦ, ὡς τὸ γῆρας καὶ τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν παραμυθούμενος. Καὶ εὐθέως εἰς ὕπνον τραπεὶς, ὁρᾷ γυναῖκα ὡραίαν καὶ χαριεστάτην πατρικιότητος ἐμπασμῷ ἐσθῆτι περιβεβλημένην, καὶ ὁρμίσκῳ χρυσῷ δόξῃ κεκαλλωπισμένην, καὶ σὺν αὐτῇ ἄνδρα εὐμεγέθη καὶ λαμπρὸν, ὡσεὶ χλαμύδα ἠμφιεσμένον στολὴν σὺν ἑτέροις ἐννέα, ὧν ὁ εἷς ἱερατικὴν ἀμπεχόνην ἐνεδέδυτο σὺν μειρακίοις δυσί· καὶ δὴ ἁψάμενος ὁ Μάρτυς τῆς τοῦ πατριάρχου κεφαλῆς, οὕτως φησί· Κεκοπίακας, ὦ πρεσβύτα, εἶδεν ὁ Θεὸς καὶ ἀντιμετρήσει τὸν κόπον σου, καὶ τὴν αἴτησίν σου εἰσακούσεται. Παρεγγυώμεθα δὲ τὴν σὴν πατρότητα ἀνενέγκαι ὑπὸ γῆν κείμενα τὰ ἡμέτερα σώματα· Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν οἱ διὰ τὴν ἁγίαν καὶ ἄχραντον τοῦ Σωτῆρος εἰκόνα

mam mulierem Mariam patriciam occidi supplicio gladii una cum decem generosissimis viris, & sancta eorum corpora cum reis judicio damnatis atque homicidis projici in locum Pelagii præcipiebat. At misericors Deus, de suis famulis curam gerens, per fideles & pios viros e gravi ac molesto isto lacu illos eduxit hoc modo. Eadem quippe die, qua Beati mortem subiere, nubibus obtectus fuit æther, & sub occasum solis magnus adeo ac vehemens effusus est aer cum fulminibus, ut omnes dicerent, absorberi urbem. Viri autem, de quibus dixi, Christi amantes, tum quod a propria id dictante conscientia moniti essent, tum quod nobilissimam ac piam honorabilis & splendidissimæ Patriciæ conditionem non ignorarent, bonum capiunt, Deo cooperante, consilium; & ubi pervenissent ad locum, in quo lutosi illi porci margaritas projecerant, ac descendissent in molestam illam fossam, Martyres non secus ac splendidas quasdam stellas eduxerunt, jumentis imposuerunt, ad ædem sacram S. Aninæ e miraculis clari pervenerunt, & expurgatos, ablutis, quæ eis instratæ erant, mappis vel indumentis, novo sepulcro eos imposuerunt in templo gloriosissimi martyris Demetrii *f*. — D, Auct. anonymo. — *Eorum corpora inde projecta, e[illegible] manifestantur*, — *e* — E

20 Sed videte, omnes Christi amantes, & miramini, vera neutiquam dubiæ sanctorum Martyrum fidei indicia, & cum modulatore Davida decenter clamate: Custodit Dominus ossa pugilum suorum, & unum ex his non conteretur. Salvi enim & integri (o miraculum!) & non secus ac si viverent, post annos tot jacentes in sepulcro, miracula jugiter operantur, omnigenorum morborum ac tribulationum sanationes omnibus impertientes. Agedum, illorum etiam quæ postmodum contigere, memoriam repetemus, rerum ab ipsis patratarum magnitudinem ac miracula annuntiantes. Dum jam Ecclesia Dei antiquam, restituta sacro-sanctarum imaginum veneratione, esset consecuta dignitatem *g*, piique imperatores ac pontifices venerabiles, comitante eos vitæ integritate, solio præessent, archiepiscopatus gubernaculis, Deo suffragante, beatissimus ac Dei amantissimus, post sancti confessoris ac veritatis propugnatoris Methodii *h* divino numine afflatam dormitionem, præficitur Ignatius *i*, orthodoxo ac religioso Basilio *k* feliciter imperante. Contigit autem ob multitudinem peccatorum nostrorum, ut vehementissimus tum temporis terræ motus *l* fieret per dies quadraginta, qualis aliquando non fuit, magnis templis ac domibus ex ingenti illa Dei comminatione lapsum subeuntibus. Ignatius autem Dei pontifex, verissimus utique pastor, non cessavit noctu atque interdiu supplicationibus & precibus placere divinum Numen, ut adversam nobis iram sisteret, & terræ motui finem poneret. — *f* — *ac miraculis clara, sub S. Ignatio archiep. C Politano,* — *g* — *h* — *i* — *k* — F — *l*

21 Die autem quadam, ex tali supplicatione ac precibus ad magnam Dei ecclesiam reversus, in lectulo suo, prout contingit iis qui fatigati sunt, recubuit, senectuti videlicet & naturæ imbecillitati solatii aliquid præbiturus. Nec mora, somno sopitus mulierem cernit formosam ac gratiosissimam, quæ inaurato patriciæ dignitatis vestimento induta, & monili aureo honorifice exornata, nec non procerum ac splendidum cum ea virum, stola tamquam chlamyde vestitum, una cum aliis novem, quorum unus sacerdotii indumentis erat amictus, cum duobus adolescentulis. Martyr autem, tacto patriarchæ capite, ita fari: Defessus es, o senex; aspiciat Deus, & secundum mensuram tui laboris, remetiatur tibi, & petitionem tuam exaudiat. Mandamus vero, ut corpora nostra, quæ subter terram jacent, tua paternitas efferat. Nos etenim propter sanctam & intaminatam Salvatoris imaginem mactati fuimus ad por- — *Sanctorum apparitione monitus*

A tam, quæ ſancta porta Ærea dicitur. Sepulti vero ſumus apud ſanctum martyrem Mocium *m*, in monaſterio ſancti ac thaumaturgi Aninæ: ſic enim in codicibus *n* patriarchalibus monaſterium refertur. Tunc ſanctus patriarcha Ignatius, e ſomno experrectus, vilis perculius, atque incertus quidnam ageret, diſpiciebat, quidnam ſibi vellent ea, quæ viderat. At ſancti Martyres in ſecundo acceſſu eadem iterum monere viſi ſunt. Sed archiepiſcopus, curis utique eccleſiaſticis intentus, eorum, quæ viderat, & quæ a Chriſti Martyribus ſibi dicta fuerant, immemor fuit.

AUCT. ANONYM.

m

n

22 Rurſus igitur ei tertia acceſſione apparent Sancti, & auſtero aſpectu minitantes dixerunt: Si tibi imperata celeriter ad finem non perducas, efficiemus, ut e ſolio tuo expellaris. Tunc e ſomno excitatus maximo cum timore patriarcha, archidiaconum ſuum, Leonem nomine, conquiri jubebat. E quo ad ſe accedente, & profundam de more reverentiam exhibente ſciſcitatus patriarcha eſt: An, domine Leo, in hac, quam inculis, urbe monaſterium exſtat, quod Aoina vocatur, in quo jacent Sancti, qui in porta Ærea martyrium confecere? Reſpondit: Monaſterium quidem eſt, domine, quod ſic vocatur: an vero Sancti ibidem jaceant, id omnino incognitum mihi eſt. Dum autem monaſtica alia quæſita indagarent, quadam veluti legatione fugiens Joſeph monachus religioſiſſimus *o*, qui ſacræ ſupellectilis magnæ eccleſiæ curam gerebat *p*, ad patriarcham acceſſit, honoreque debito eum proſecutus eſt. Quem ut archiepiſcopus vidit, de prædictis Martyribus inquiſitionem habuit. Reſpondit ille: Et monaſterium, domine, novi, & Sanctos ibidem ſub terra jacentes conſpexi, quando collapſa fuit eccleſia temporibus Theophili imperatoris *q*, multis ac maximis ibidem patratis miraculis, quæ unus ex amicis meis narrabat, meque aſſumpſit, ut ad monaſterium nos conferremus ambo. Sic eorum, quæ narrata mihi ab ipſo ſunt, certior ibidem ſum factus, & Sanctis in terra conditis fideliter ac religioſe venerationem exhibui.

quæ ſequuntur parag. 2

B

o

p

q

23 Hæc edoctus patriarcha, e ſolio in quo ſedebat, exſurgens, humi cecidit in faciem ſuam, Dei miſericordiam profitens, eique gratias agens, quod in diebus ſuis tremendo hæc ac mirabilia revelaſſet prodigia. Tum vero poſtridie omnes eccleſiarum clericos, & monachos omnes convenire jubet ad maximam Dei Sapientiæ *r* eccleſiam: & ſic præſente omni populo, cum pſalmis atque hymnis, Sanctorum urnam iovenium. Quo ipſo tempore accidit mirabile prodigium, Chriſto ſervatore Servorum ſuorum iovention honorante. Nam ſimul atque illa multitudo ex infinita quaſi hominum congerie conglomerata diſcedebat e magna Dei eccleſia cum precatione, terribilis ille terræ tumultus ſtatim ceſſavit *ſ*, ac vehementiſſima illa tempeſtas ſedata fuit. Dumque S. Aninæ monaſterium adirent, & longius etiam inde abeſſent, multum fragrantiæ unuſquiſque olfecit, non ſecus ac ſi aromata unguentaria eos præceſſiſſent: id quod omnes plurimum perculit, Sanctorum gratia eminus commoſtrante eorum cum Creatore familiaritatem. Sublato autem lapide ſepulcri, in quo veneranda ac ſortia Sanctorum corpora erant depoſita, unguenti effuſio ex illis emittebatur, miro rei eventu omnes ad ſtuporem commovente.

miro modo

C

r

ſ

24 Inventi vero ſunt ſancti Martyres (o rem viſu & auditu mirabilem!) ſalvi atque integri, & neutiquam in cineres ſoluti, indumentis ac corporibus eorum nullam omnino diminutionem aut corruptionem paſſis. Tempus enim, quod omnia marceſcere facit, venerandorum horum Martyrum corpora omnino

inventio ipſorum atque ſolutio tumuli.

σφαγιασθέντων ὑπὸ τῷ μεγαλομάρτυρος Χριστοῦ σὺν. Ε'. D
συμβαίνοντα ἡ γλῶσσα τῶν ἁγιαδιφημάτων Μωσῆ,
εἰ τῷ μονῇ Τῶ ἁγίου τῷ θαυματουργῷ Ἀνίνου· ὅτου γὰρ ἐν
τοῖς ταφομαχικοῖς κιβωτίοις κειμένων ἱερῶν μαρτύρων. Ὁ δὲ
ἅγιος πατριάρχης Ἰγνάτιος ἐγειρόμενος ἐξιστᾶτο τῷ
παρόντος καταλιπόμενος, ἀμηχανῶν διεπόνει, τί
ἄν τι αὐτῷ ἐφάνοιτο. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες ἐκ δευτέρου
ἐν ἐλάμψῃ φανεῖσι τὰ αὐτὰ ἀναγόμενοι ἐφθέγξαντο. Ὁ
δὲ ἀρχιερεὺς, οἷα συμβαίνων τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς
ἀσχολίαις ἐσπουδακὼς φαίνεται, τῶν δεόντων ἐπιλάθετο γεγένη-
ται, ἐκ παρὰ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶ Χριστῶ Μαρτύρων.

22 Πάλιν δὲ αὐτῷ τρίτῃ παρόδῳ ἐπιφανέντες οἱ
Ἅγιοι, ἐκ τοῦ πρόσω τῷ βλήματι ἐπαπειλοῦντες, ἔφασαν·
Εἰ μὴ τὰ κελευόμενά σοι ἐν τάχει ἐκ πέρας ἀγάγοις,
τὸ θρόνο σε ἀποπεδθῆναι ποιήσομεν. Τότε ἔξαπνος σὺν
φόβῳ μεγίστῳ χαλεπῷ ὁ πατριάρχης, ἐκ τοῦ κοιτῶνος
ἐκίνετο, Λέοντα τινα, ὃν ἐτύγχανε παρόντα, καλεῖσθαι προστάττων.
Τὰ δὲ αὐτὰ αὐτῷ καὶ τῷ συνόδῳ βασιλεῖ τε μοναῖσι,
ὁ πατριάρχης ἐνόησε· Ἄρχων, φησὶ, Δέων,
πλατυτέρων ἡ κατοικῶν μονὴ λεγομένη τῶ Ἀνίνα, ἐν ᾗ
κατάκεινται οἱ ἐν τῇ Χαλκῇ μαρτυρήσαντες Ἅγιοι; Ὁ
δὲ ἀποκρίνετο· Μονὴ μέν ἐστιν, δέσποτα, ὅτου ὀνομά-
ζομαι· οἱ δὲ ἅγιοι ἐκεῖσε κατάκεινται ὅτι παντελὲς
ἀγνοῶ μοι. Ὡς δὲ καὶ παρ' ἑτέρων ζητούμενος μετα-
διῶν ἐπυνθάνετο ἑρέων, ὅπερ ἐν αὐτῷ ἀνακοπὴς Γε-
ωργὸς ὁ ἐλαβέστατος μοναχὸς, τῆ μεγάλης ἐκκλησίας
τῶν φρουρῶν κατεδεδεγμένος τῶν ἱερῶν κειμηλίων, κα-
θόλου πρὸς τὸν πατριάρχην, καὶ τῶν δέοντα αὐτῷ ἀπο-
τίνειν ἐφάνη. Ὡς δὲ ἦν παρὼν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπύθετο,
περὶ τῶν προῤῥηθέντων Ἁγίων τῶν ἱερῶν ἐπιστάτου.
Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Καὶ τῶν μονὴ, δέσποτα, ἐπίσταμαι,
καὶ Ἁγίων ἐκεῖσε κατακεῖσθαι ὑπὸ γῆν ἐδεδιδαγμένος, ἀνα-
δῦσαι δ' ἐκκλησίαν τοῖς χρόνοις Θεοφίλου τῶ βασιλέως,
πολλὰ καὶ μεγίστων δυνάμεων ἐκεῖσε πεπραγότων, ἐφ'
ᾗ ἀναφανῆναι μοι τὰ ὑπὸ τῶν Ἁγίων πεπραγμένα δυνάμεα
δυνάμεα, ὧν ἐξ ἀκοῆς ἐκείνων τῶν μετὰ ἐμοῦ ἐπίστωσιν
τῶν μετὰ ἐμοῦτον. Οὕτω τοῦτ' ἐκλελύσθαι μοι
περὶ αὐτῶν ἐκεῖσε γεγένηται, ἐξ οὗ ἐς Ἁγίου ἐκεῖ ὁ γέ-
νετός μ' ἐλαβεν τῶ αὐτῶν ἐπίστωσιν.

23 Ταῦτα ὁ πατριάρχης ἀκούσας, αὐτοῦ ἀφ' ἑ
ἐκαθέζετο ἔρεισε, ὑποπεσὼν αὐτοῦτον ἐπὶ τῶ γῆ,
σὺν ὁμολογῶν τῶ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐξομολογήσεος, ἐ
εὐχαριστῶν, ἐ ἐν τοῖς ἐμέρεσι αὐτῶ συνεκπλήσσων
φρενῶν μ' παραδόξῳ δαίμονι. Τῇ κελεύσει δὲ ἐπιοῦσῃ
ἐφὶ ἐ μεγίστου τοῦ ἐν Θεοῦ Σοφίας συναχθέντων
πάντων κλημάτων τῆς ἐκκλησίας, ἐ πάντων τῆς μο-
ναχῶν· ἐ ὄντος ἅμα πανὶ τῷ λαῷ μετ' ψαλμῶν καὶ
ὕμνων τῶν τῆς Ἁγίων σορὸν καταλαμβάνουσι. Παρὰ-
δοξον ἡ πρόσιον κατ' αὐτὸ τοῦ ὄρους γεγένηται, τὰ
αὐτίκα Χριστὸ τῆ οἰκέτων Θεραπόντων δοξάζοντος τῆ
ἔργοις. Λίμα δὲ τῷ τοῦ μεγίστου ἐκείνου πλοῦτο
κτίσματ ἐ μεγίστου τῆ Θεοῦ ἐκκλησίας τῆς ἐ αἰσίους,
ὁ μὲν φοβερὸς κλέος ἐ γῆς κατακειμένου παρεχρῶμα·
ὁ δὲ ἀφόρητος χαμαὶ αἰτιάνη, ἐ τῆ μονῇ τῶ
ἁγίου Λίνου πλησίοντας, ἐκβρόθεν ἐκ ὄντι,
ὠδίνας πολίτας αἰσθανόμενος ἔκαστος, ὥστε ἀρωμά-
των μυρεψικῶν προδιήνεκτο πάντ, ὅστε ἅπασας
μᾶζόνας κατιλαβεῖν, ἐ τῆ Ἁγίων χάριτος μᾶλ-
λον ἐμφανίσαι τῆ αὐτῆ φύσι ἐ Κυτὶ οἰκείαις.
Τῶν δὲ πλακῶν ἀφθίσεν, ἐν ᾗ τῆ σώματ ἐκ παρα-
μικρὰ τῆ Ἁγίων ἐκκαλύπτο σώματα, μέρη ἐκχυ-
σεν ἐξ αὐτῆ ἐξαίμακτο, κατακλυσθέντα ἅπαντας
τῆ παράδοξα τῆ φαίνεται.

24 Εὑρέθησαν δὲ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες (ὦ τῆ παρα-
δόξα θαύματος καὶ ἀκούσματος!) σῶοι ἐ ὁλόκλη-
ροι ἐ ἀδιάλυτοι, μὴ τὰ τῆ ἐνδυμάτων, μὴ τὰ τῆ
σωμάτων αὐτῆ μίαντιν ὑπομεμένηκεν καθόλου φθο-
ράν. Μαραίνει γὰρ ὁ χρόνος ἅπαντα πανοικεῖ, τῆ
σεπτῆ τῶν Μαρτύρων τὰ σώματα ἀφθαρτα πάντ

Digitized by Google

A καὶ ἀδιάλυτον διετήρησεν· ὡς ἐ ἐνταῦθα πληρεῦται τὸ γραφικὸν λόγιον τὸ φάσκον· Φυλάσσει πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, οὐδὲ ἓν ἐξ αὐτῶν διαπεσεῖται· ἐκπλῆξις ἦν καὶ δέος πανταχοῦ ἅπασι τοῖς ὁρῶσι, τὸ ἄξιον ἐρευνῆσαι πανταδαῦ ἐν τῷ σπῆλαιον τοῦτο καταβῆναι· τοιοῦτον ἦν πανταδόθεν ἀκατάληπτον ἀνδρῶν, πλείστων τε μοναχῶν, καὶ τῆς Ἁγίας μὲ Δεσπόνης τῶν ἐν αὐτοῖς, ἅπαντας μιᾷ φωνῇ τὸ ἀκαταίσχυντον συλλαβεῖν ἐπαφρόδιτον ἐποιήσατο τὸ πανταδαῦ, ὡς ἀκαταίσχυ τοῦτο ὑπερκείμενον. Ὁ ἦν πανταδαῦ, ἴδρα τὴν γενεάδα μάρτυρα Μαρίαν ὑπερδεῖ πάντων κατάκλω, πλείστων ἦν αὐτὸς ὁ ἐνδοξότατος Γρηγόριος ὁ πρωτοπαπᾶς, καὶ κάτωθεν αὐτῶν οἱ λοιποὶ Ἁγίαι ἅμα τοῖς ἁγίοις Μαίρκῃ.

25 Τότε μεθῆκε ὁ ἀρχιερεὺς ἐνεχθέντα ἐπὶ ἁγιοφόρων ἐκκλησιαστικὰ ἐσθήματα ὑπεράνω αὐτῶν τοῦτων τῶν ἁγίων Μαρτύρων, καὶ πάντων ἐν φανερωθέντων καὶ ἀνακλιθέντων αὐτοῖς γεγονότων, εἶδ' ἔτι κατάδηλα αὐτὰ ἐν τῷ κυπαρίττῳ σορῷ, μόνα. Γεγραμμένα καὶ, καθὼς καὶ ἐν τῷ τάφῳ ὑπῆρχον, ἐ Ἁγίαι ἅγιαι κατάδηλοι. Ὅθεν μᾶλλον τῶν δεῖμα μυσαγωγίας πα-
B λεσπρᾶσαι ὁ τε ἀρχιερεὺς Γρηγόριος, σὺν φοβερμίᾳ καὶ χαρᾷ πολλῇ φθεγξάμενοι ὑμνον ὑπερεφῶν, αἴνων καὶ εὐχαριστῶν ἐ Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἔκρινεν καὶ εἶδεν, δόξαν ἀναπέμπων τῇ ἁγίᾳ καὶ παντουργικῇ Τριάδι, ᾗ πρέπει δόξα, τιμὴ κράτος νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

incorrupta atque indiſſoluta conſervavit: ita ut ibi D
impleretur hoc Scripturæ oraculum, quod dicit: Auct.
Cuſtodit Dominus omnia oſſa Pugilum ſuorum, & ANONY-
unum ex illis non conteretur. Stupor autem ac metus MO.
invaſit omnes qui videbant, dum indagaretur is, qui
dignus eſſet in ſepulcrum deſcendere, & reliquias ſur-
ſum proferre. Dum vero multi viri religioſiſſimi, ac
monachi plures deſcenderent, nec Sancti in hiſce ſibi
bene complacerent; una omnes voce ſuffragati ſunt,
ut eo deſcenderet Joſeph virorum cuſtos, multa utique
pietate ſupereminens. Qui dum deſcendiſſet, gene-
ralem martyrem Mariam ſupra omnes jacentem offen-
dit; propeque ipſam vero glorioſiſſimum Gregorium pro-
topapharium; infra ipſos autem, Sanctos reliquos
cum duobus Adoleſcentulis.

25 Tunc jubet archiepiſcopus allata e variis ec- *Sanctos honorifice componuntur.*
cleſiis veſtimenta imponi ſuper ipſos ſanctos Mar-
tyres: dumque omnium venerationi ac fruitioni pa-
terent; eodem deinde modo in loculo eos cypreſſi-
no depoſuit menſa Januario, die trigeſima prima, t
quo reperti erant in ſepulcro, Sancta illud ita man-
dante. Quamobrem ubi poſt hæc archiepiſcopus Dei
Ignatius rem divinam peregiſſet, cum alacritate F
ac gaudio multo ad cathedram ſuam reverſus eſt,
laudibus ac gratiarum actionibus Deum proſequens
in omnibus, quæ audivit ac vidit, nec non laudes
dirigens ad ſanctiſſimam omniumque rerum effectri-
cem Trinitatem: quam decet gloria, honor, impe-
rium nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Zona militari privatos fuiſſe milites Chriſtianos, invenies apud Gallonium in libro de Sanctorum Martyrum cruciatibus cap.* 4.

b *Incompletorum videlicet: inchoati enim erant a die* 19 *Januarii ſecundum ſupra dicta.*

c Quæſtionarii *ſunt tortores, qui reos cruciant & examinant, ut veritatem ab eis extorqueant. Vide Cangium in utroque Gloſſario.*

d *Anni videlicet æræ vulgaris* 730, *ex Comm. prævio* § 3.

e *De S. Anina ſeu Anania aut Aniano Thaumaturgo, anachoreta in Euphratenſi ditione, egimus tom.* II *Martii ad diem* 16, *pag.* 431.

f Demetrii templum, *quod hic nominatur, non eſt illud, quod in ipſo urbis Conſtantinopolitanæ angulo, quo loco exſtitit Acropolis, ſtatuitur, & a Barda cæſare primo conditum ſcribitur apud Cangium lib.* 4 CPolis Chriſtiana *pag.* 122: *obſtat enim ratio temporis. Non eſt illud, (ſive idem ſit cum eo, de quo dixi, ſive diverſum) quod ponitur ibidem exſtruiſſe in ipſo palatio: repugnat enim inſuper locus ille cum adjunctis rei geſtæ, quæ hic narrantur. Nec etiam videtur eſſe monaſterium S.* Demetrii, *quod Palæologorum ibidem appellatur: ſi enim ab iſta familia & nomen & ſtructuram*
C *acceperit, non cohæret cum tempore. In delineatione urbis Conſtantinopolitanæ, quam exhibet Banduru* E
ante tomum 2 *Imperii Orientalis, eſtque tabella ſecunda, invenio eccleſiam S.* Demetrii *in regionis ſecundæ (primæ Bandurо pag.* 605) *extremitate laudatæ urbis, ad aliquam diſtantiam ab Acropoli, prout ibi notatur, non procul a Cynegio; quæ ſi diverſa ſit ab ea, quam primo loco dedi ex Cangio, forte prit illa ædes ſacra S.* Demetrii, *in qua noſtri Martyres fuere ſepulti. Sed in re tam obſcura, quid præter conjecturam exſpectes?*

g *Conſtantini Porphyrogenneti Continuator, qui una cum Hiſtoriæ Byzantinæ ſcriptoribus poſt Theophanem, typis regiis Lutetiæ Pariſiorum editus eſt anno* 1685, *lib.* 4, *num.* 6, *pag.* 96, Interea, *ait*, recepta eccleſia, ſanctiſſimoque Methodio pontificali honore ſublimato, ſanctorum jejuniorum prima Dominica, una eum Auguſta peractis in ſacra ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiqua Genitricis Blachernenſi æde, in Dei laudibus & canticis, nocturnis vigiliis, mane ſolenni ſupplicatione ac pompa, ad magnum Dei Verbi templum veniunt, rituque peracta re ſacra, ſuum rurſus Eccleſia ornatum recipit. Inque eum proficiebat orthodoxa Eccleſia, &, ut verbis Scripturæ utar, Renovabatur ut aquila, proſcriptis toto terrarum orbe cunctis hæreticis *&c. Annum rei geſtæ deſignat nota proxime ſequens.*

h S. Methodius I *præeſſe cœpit cathedræ Conſtantinopolitanæ anno* 842, *deſiit anno* 846; *ex dictis in Hiſtoria chronologica Patriarcharum iſtius ſedis ſæpius jam citata, a pag.* * 107. *De eodem Sancto egimus tom.* 2 *Junii ad diem* 14, *pag.* 960.

i *Anno* 846, *ſecundum mox allegatam Hiſtoriam chronologicam pag.* * 109.

k Baſilius *Macedo anno* 867 *ſalutatus eſt imperator, ex Commentario prævio num.* 30. *A Michaele autem imperatore in conſortium imperii aſſcitus anno* 866, *ſecundum Pagium ad an.* 867 *num.* 19: *cui anno Baronius illud innexit.*

l Motus terræ, *de quo hic, accidit die* 9 *Januarii anno* 869, *ex Commentario noſtro prævio* § 3.

m S. Mocium *presbyterum martyrem Conſtantinopoli dedimus tom.* II *Maji, die* XI, *pag.* 620:

A *ubi & de æde ibidem ipſi ſacra; de qua conſuli præterea poteſt Cangius lib. 4 Conſtantinopolis Chriſtianæ pag.* 129. *Quomodo autem ſepulti* apud S. Mocium, in monaſterio S. Aninæ; *ſupra vero num.* 19 in templo S. Demetrii?

AUCT. ANONYMO.

n *Κυβίκιον, vox eſt in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis notata apud Cangium, qui dubia plura.*

o *Sanctum hunc habes tom.* 1 *Aprilis, die* 3; *in cujus Vita ibid. pag.* 275 *hæc dicuntur:* Ibi (*Bizantii nimirum*) poſthabitis aliis eccleſiaſticis honoribus, perſuaſus fuit, quamvis ægre, cuſtodiendis eccleſiæ vaſis præeſſe vellet. Hoc autem munus non tam principum ſuaſionibus, quam divini Ignatii precibus permotus ſuſcipiebat. Is enim .. eximia viri ſanctitate permotus, eum in labore ac negotiis ſocium adjutoremque habere ſtudebat .. Hujus igitur conſuetudine vehementer delectabatur.

p Σκευοφύλαξ *eſt ſacræ ſupellectilis ſeu vaſorum ſacrorum cuſtodiæ præfectus: cujus officium deſcribitur ad calcem tomi, Lutetiæ Pariſiorum anno* 1655 *vulgati, in quo Conſtantini Manaſſis Breviarium hiſtoricum, & Georgius Codinus de Originibus CPolitanis habentur. Ibi itaque pag.* 313 *ſic ſcribitur:* Magnus valorum cuſtos ſtat ante promptuarium ſupellectilis, cum patriarcha ſacra ſacrit; & ſi quando aliquibus opus eſt veluti quodam vaſculo, vel libro ſacro, aut cereis aut veſtibus, ex promptuario omnia hæc depromit: habet quippe ſub ſua poteſtate promptuarium epiſcopalis domus, & omnem eccleſiæ ſupellectilem. Subjacent inſuper ſuæ inſpectioni eccleſiæ paſtore viduæ, omniaque illarum ſacra. Adeſt quoque judiciis, & jura atque quoslibet cenſus eccleſiæ obvenientes in utilitatem clericorum ſervat, donec inter ſe ipſos diſtribuane.

q *Theophilus imperavit ab anno* 829 *uſque ad an.* 842. *Si autem eccleſia, quæ illius imperatoris tempore collapſa fuiſſe hic dicitur, ruinam ſuam debeat motui terræ, in promptu non habeo, annum rei geſtæ determinare: nam Conſtantini Porphyrogeneti continuator lib.* 3, *num.* 39, *quam infelicia fuerint hujus imperatoris tempora commemorans, inter alias calamitates ſic refert:* Vix quoque vel onum diem, quamdiu ille rerum potitus eſt, terra motibus quaſi deſtitit. *Adde Georgium mo-*
B *nachum in Novis imperatoribus, ubi in Theophile ſic loquitur:* Tremendi item terræ motus, ac E peoe continui.

r S. Sophiæ, ſeu divinæ Sapientiæ auguſtiſſimum templum (*verbis utor Cangii lib.* 3 *Conſtantinopoli Chriſtianæ pag.* 5) diuque vulgari Magnæ eccleſiæ appellatione donatum, cæteris quæ in urbe Conſtantinopolitana excitata ſunt, ſemper præcelluit; quod patriarchæ præſertim ſedes, ac proinde primarium & totius Orientis præcipuum haberetur. *Laudatus auctor erudite ac diffuſe illud deinde illuſtrat.*

ſ *Difficultates circa diem, quo is terræ motus deſiit, habes in Commentario* § 3.

t *An & quo modo depoſitio hæc contingere tuto potuerit, dat Commentarius noſter ibidem.*

DE B. HATHUMARO CONFESSORE,

PRIMO PADERBORNENSIUM EPISCOPO.

PADERBORNÆ IN WESTFALIA.

G. C. SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Legitimus Sancti cultus, & varia ejuſdem elogia.

C ANNO DCCCXV, AUT DECCCXVI. *Rio Byzantii, cujus immemorabilem cultum*

QUamvis hic præſul Hathumarus, *quem nonnulli* Hadumarium *vel* Herimarum, *& vicinis hujuſmodi nominibus appellant, ab antiquis Martyrologis aut Menologis inter Sanctos non referatur, tamen de legitimo illius cultu ſufficientia argumenta ſuggerit Nicolaus Schatenus noſter, dum in Annalibus Paderbornenſibus lib.* 1 *ad annum Chriſti* 814 *pag.* 55 *de ipſe ſic ſcribit:* Corpus ſanctiſſimi Præſulis, ut Harius refert, antiquitus in crypta baſilicæ humatum fuit, tumulo etiam e terra altius erecto, cujus tamen olim veſtigia monſtrata. Neque alius mos rum erat, quam humili & anguſto ſepulcro claudere epiſcopos; qualia D. Ludgeri & tot epiſcoporum io cœnobio Werthinenſi conſpiciuntur hodiedum. Imadus tandem duodecimus epiſcopus oſſa primorum epiſcoporum anno Chriſti MLXVIII collegit in unum tumulum & urnam, collocavitque honoratiore ſimul loco in crypta ante aram, a Lenne Pontifice olim conſecratam, ac muro ſepulcra iuclusit, eippo contecta. Dies hujus translationis VII Idus Septembris Divum etiam honoribus celebris eſt habitus. Locus ipſe crypiæ exſtructis altaribus, conſtitutis ſacrificiis, piorum oblationibus ac votivis ſupplicum precibus cultus, noo ſine beneficiis cælitus etiam impetratis.

2 Deinde eum ab ingreſſa hæreſi in urbem, ac per longa ſuperiorum temporum bella, Hathumari eeterorumque epiſcoporum memoria rurſum prope obruta jacuiſſet, eippo etiam tumuli ablato, ut parum de communi ſepulcro conſtaret; Ferdinandus epiſcopus demum monumentum inſtauravit, oſſaque, ioter quæ adhuc qninque capita reperta ſunt iotegra, mundioribus integumentis iovoluta, quam hooorificentiſſime eondidit. Atque ut poſteritatis memoriæ ac pietati certius conſuleret; tumulum altius & maguificentius erexit e terra, e cujus impoſiti lapidis plaoitie hæc elegans Ferdinandi epiſcopi noſtri ioſcriptio legitur: SEPULCRUM PRIMORUM EPISCOPORUM PADERBORNENSIUM RESTAURATUM IN CRYPTA ÆDIS CATHEDRALIS. FERDINANDUS DEI ET APOSTOLICÆ SEDIS GRATIA EPISCOPUS PADERBORNENSIS, S. R. I. PRINCEPS ET COMES PYRMONTANUS, PRIMORUM HUJUS ECCLESIÆ EPISCOPORUM CORPORA, ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MLXVIII, INDICTIONE VI, HENRICI IV IMPERATORIS XIII, ORDINATIONIS VERO IMMADI EPISCOPI PADERBORNENSIS ANNO XVI INVENTA ET COLLECTA; TRANSLATA AUTEM ET SEPULTA VII F *Ferdinandus, præſul Paderbornenſis.*

Idus

A IDUS SEPTEMBRIS, NE, EXCLUSO SUPERIORIBUS TEMPORIBUS SEPOLCRO, NEGLECTA DIUTIUS JACERENT, INSTAURATO PRISTINO MONUMENTO, COMPOSUIT ET ANTIQUÆ VENERATIONIS MEMORIAM RENOVAVIT ANNO MDCLXVI.

ex antiquis monumentis reſtaurato,

3 *Non levibus argumentis neque pia credulitate* *indultus eſt reverendiſſimus ac celſiſſimus præſul* *Ferdinandus, ut reſtitueret publicam primorum antiſtitum Paderbornenſium venerationem, injuria temporum & bellorum pene collapſam, quemadmodum colligimus ex laudato Schateno noſtro, qui in iiſdem Annalibus Paderbornenſibus ad annum Chriſti* 1018, *lib.* 6 *pag.* 567 *& ſequente ſolidum inſtaurationis hujus fundamentum aſſignat his verbis:* Septimo deinde Idus Septembris Imadus primorum epiſcoporum Paderbornenſium corpora, quæ jam duplici incendio eccleſiæ aut obruta aut diſjecta erant, inſigni religione cultuque anteceſſorum ſuorum diligenter inveſtigavit, repertaque in veteſtis ſepulcris collegit, & in crypta, quæ choro baſilicæ ſubſtructa eſt, honorificentiſſime ante aram D. Stephani a Leone Pontifice conſeera-

B tam condidit, ubi a poſteris in magna veneratione fuerunt habita, quemadmodum hoc Ferdinandus epiſcopus noſter ex veteri codice Palatini maxſcripto bibliothecæ Vaticanæ produxit. Ipſe deinde Ferdinandus epiſcopus noſter, cum, diſjecto lapide, & neglecto veteris pietatis cultu, memoria prope omnis ſepulta jaceret, priſtino decori cultuique, Imadi exemplo & pietate provocatus reddidit. Inſcriptionem & monumentum hujus translationis in Hathumaro epiſcopo dedimus: quæ omnia ad hanc diem ignorata manſiſſent, niſi Ferdinandus epiſcopus noſter bæc ex Romana bibliotheca protuliſſet in lucem. *Ex bis patet, immemorabilem Sancti noſtri cultum incendiis ac bellis tantummodo interruptum fuiſſe, & novam ejuſdem inſtaurationem niti veteſtis monumentis, quæ in bibliotheca Romana conſervantur. Haud dubie bæc argumenta etiam Caſtellanum moverunt, ut bunc Præſulem in Martyrologio ſuo univerſali ad diem* V *Auguſti inter Beatos recenſueris.*

Fuit primus epiſcopus Paderbornæ.

4 *Cæterum in titulo* B. Hathumarum *appellavi primum Paderbornenſium epiſcopum, ut ſic paucis rejicerem falſam opinionem, ſeu potius craſſum errorem quorumdam hiſtoricorum, qui S. Liborium*

C *perperam Paderbornenſi eccleſiæ primum præſulem aſſignarunt. In hac re turpiter hallucinati ſunt Franciſcus Irenicus in Exegeſi Germaniæ lib.* 3 *cap.* 40, *& Albertus Crantzius in Opere ſuo de Saxonia, ubi utrumque diſerte ſcribit, S. Liborium fuiſſe primum Paderbornenſium epiſcopum. At Crantzius ſibi in errore ſuo non conſtat: cum enim lib.* 2 *Saxoniæ cap.* 16 *aſſeruiſſet, quod Carolus Magnus poſt domitos Saxones ad ſtabiliendam inter eos Chriſtianam religionem inſtituerit varios epiſcopatus, & Paderburnæ præfecerit ſanctum virum Liborium, poſtmodum aſſertionis hujus oblitus, lib.* 1 *Metropoleos cap.* 11 *de primo ejuſdem ſedis præſule eradit ſequentia:* Paderbornenſi oppido ab rege Carolo non in poſtremis habito, dum in provincia moraretur, etſi dudum eccleſiam Wirtziburgenſi epiſcopo commendatam haberet, pontifirem tamen non ante dedit Carolus, quam omnem provinciam paratam relinqueret. Erat annus a Chriſto nato poſt ſeptingenteſimum nonageſimus quintus, cum Harimarum (*hoc corrupto nomine* Hathumarus *noſter indicatur*) Wirtziburgenſis eccleſiæ Canonicum, natione Saxonem (quem parentes ejus ſuperiori bello dederant regi inter alios obſidem) virum gravem, & qui ſub magiſterio D. Burchardi Wirtzburgenſis epiſcopi proſecerit in omni religione & ſanctitate, [ad ea-

D Auct. G.C. thedram Paderborneniem evexit.] *Cum in hac periodo aliquid deeſſet, ſupplere coactus ſum ea, quæ hic uncis incluſi. Epocha hujus epiſcopatus & alia beati Præſulis geſta, quæ Crantzius hoc loco proſequitur, poſtea chronologice diſcutientur.*

ut Schatenus noſter locorum quorundam oſtendit.

5 *Interim Schatenus noſter in Annalibus Paderbornenſibus ad annum Chriſti* 795, *lib.* 1 *pag.* 29 *Crantzium (idem argumentum contra Franciſcum Irenicum, aliosque ejuſdem erroris aſſertores militat) ſic recte & evidenter corrigit:* Hathumarum, quem alii cum Cratepolio Hadumarum, alii vitioſe cum Crantzio Harimarium dixere, primum fuiſſe ſtatum rectumque Paderbornenſem epiſcopum, tam indubitata Majorum ſaſtorumque fide accepimus, quam alii primos ſuos Carolinos epiſcopos nobis exhibent; quod & Crantzius agnoſcit in Metropoli, tameſi immemor ſui in libro de Saxonia ſcribat, D. Liborium a Carolo Magno præſtitutum eſſe Paderbornæ antiſtitem;

F quem tamen conſtat tot retro annis, Gratiano & Theodoſio Auguſtis, Cenomannis in Gallia ſedisſe epiſcopum. Sacrum Liborii corpus magna celebritate cultuque poſterorum, Badurado II Paderbornenſi epiſcopo, Paderbornam translaeum referemus. Nemo Liborium umquam hujus ſedis epiſcopum agnoſcit. *De hoc ſolenni ſacrorum reliquiarum translatione conſule Acta S. Liborii, Cenomanenſis epiſcopi, quæ ad diem* XXIII *Julii, tomo* V *iſtius menſis a pag.* 394 *illuſtravimus.*

Varia ejuſdem Beati elogia

6 *Nunc proferemus aliqua hujus beati Præſulis elogia, ſeu varia Actorum compendia, tum ex Catholicis tum ex beterodoxis ſcriptoribus, ut etiam ſic oſtendamus, immemorabilem ſanctitatis ejus famam tranſiiſſe ad eos, qui alibi legitimum Sanctorum cultum impie oppugnant. Inter Catholicos Ida presbyter Paderbornenſis, qui exeunte ſeculo* IX *vel ineunte* X *translationem S. Liborii conſcripſit, ibi Sanctum noſtrum laudet bis verbis:* Erat tum temporis in clero Wirtzburgenſi vir magnæ humilitatis atque modeſtiæ, Hathumarus nomine, de gente noſtra, hoc eſt Saxonica, oriundus; qui cum adhuc puer eſſet, belli tempore Carolo imperatori obſes datus, illic (*nimirum Wirtzburgi ſive Herbipoli*) ſervari juſſus eſt; ubi poſtea tonſuratus, ad ſtudiis lit-

E terarum traditus, in virum perfectum moribus & eruditione proſecit. Hic ex præcepto principis primus eſt Paderdornenſis eccleſiæ ordinatus epiſcopus: poſt cujus ordinationem pauris annis traxſactis, idem glorioſiſſimus princeps ab hac luce migravit. *Eu hic chorallcribus chronologicis poſtmodum de tempore epiſcopatus ac mortis ejus diſputabimus.*

tum ex Cæpolienſibus

7 *Petrus Cratepolius ex Ordine Minorum, qui apuſculum de Sanctis Germaniæ ordine alphabetico compoſuit, apud nos pag.* 73 *ſequens elogium eidem Præſuli texuit:* Sanctus Hadumarius e primarix apud Saxones nobilitate natus, unus ex duodecim obſidibus regi Carolo Magno datis, a Burchardo primo epiſcopo Herbipolenſi educatus, & liberaliter cum in litteris tum in pietate inſtitutus, eccleſiæ item Herbipolenſi inſertus Canonicus, vir gravis & eximix vitæ ſanctimonia præditus, conſtituitur a Carolo Magno primo fundatore & ſancto Burchardo epiſcopo in primum novellæ plantationis Paderbornenſis hortolanum, inſpectorem & gubernatorem anno Domini DCCXCV.

A Præfuit doctrina & exemplis annis IX, ſepultus Paderbornæ. *Joannes Georgius Eckhardus in Commentariis de rebus Franciæ Orientalis & epiſcopatus Wirceburgenſis, quos nuper duobus voluminibus edidit, tomo I lib. 24 num. 132 exiſtimat*, S. Hathumarum *literis ac pietate imbutum fuiſſe ab Herbipolenſi epiſcopo Meginhardo, qui in illam cathedram S. Burchardi ſucceſſit. Sebaſtianus noſter lib. 2 Annalium Paderbornenſium pag. 20 & ſequentibus ſuſe diſſuſit, utri epiſcopo Herbipolenſi illa* S. Hathumari *inſtitutio ſit tribuenda. Hæc lis deinde poterit ex Actis S. Burchardi, quæ ad diem* XIV *Octobris accuratius diſcutienda erunt. Interea jam aliegabimus duos ſcriptores heterodoxos, teſtes in hac re minime ſuſpectos, qui geſta* B. Hathumari *breviter recenſent.*

Auct. G. C.

8 *Gaſpar Bruſchius, qui ſæpe alibi in ſcriptis ſuis barbarum prodit, in Epitome epiſcoporum Germaniæ fol. 217 primum Antiſtitem Paderbornenſem ſequenti ornat elogio*: Sanctus Hadumarius, aliis Harimarus, e primaria apud Saxones nobilitate natus, *& cetera, prout numero præcedente ex Crantzio retulimus, quibus Bruſchius ibidem alia illius geſta ſic addit*: Reædificavit templum Padarborn. B borænſe, eum primum illud a Carolo Magno inchoatum, ab iterum ſeditioſis Saxonibus diruptum fuiſſet. Id a Pontifice Maximo Leone tertio (qui Roma ejectus Paderbornæ apud Carolum Magnum fuit) conſecratum ne dedicatum eſt texta Decembrium, anno Domini DCCCIX in honore ſancti Stephani protomartyris. Donavit hunc Epiſcopum Carolus Magnus, præſente Leone tertio, arce Tryburgenſi cum adjacente territorio omni. Obiit Hadumarus antiſtes anno Chriſtianæ ſalutis octingenteſimo & quarto. Sepelitur in eccleſia Paderbornenſi. *Hunc mortis annum paragrapho ſequente examinabimus.*

Pars ex Crantzio deſcripta

9 *Henricus Pantaleon, ſcriptor ejuſdem furfuris, in Proſopographia heroum atque illuſtrium virorum totius Germaniæ part. 1, pag. 387 & ſequente fuſiorem Alberum ſynopſim ad honorem ejuſdem Antiſtitis concinnavit his verbis*: Harimorus apud Saxones illuſtri familia natus fuit, Itaque eum Carolus Francorum rex Saxones prælio viciſſet, atque illi ſubinde bellum renovarent, duodecim obſides ex nobiliſſimis familiis ſibi dari petiit, ut hoc modo rebellis illa natio in officio contineretur. Inter eos quoque Harimarus fuit. Cum autem is optima in- C doſe eſſet præditus, Carolus eum ſancto Burckardo Herbipolenſi epiſcopo educandum tradidit, ubi adeo in pietate & litteris profecit, ut brevi ejus eccleſiæ Canonicus factus fuerit. Poſtea autem cum Saxones eſſent poſt duodecim prælia domiti, utque Witekindus eorum dux Chriſtianam religionem profeſſus eſſet, Carolus eam Germaniæ partem decem epiſcopatibus ornavit, atque eoldem multis divitiis & privilegiis dotavit, ut hoc modo aegrotantes pœnis coercere poſſent. Tales erant Oſnaburga, Halberſtatt, Premen, Minden, Verdeo, Paderborn, Magdenburgum, Hildesheim, Mooaſterium & Hamburga.

Scriptoribus

10 Veromtamen hujuſmodi epiſcopatum aliquot initio in aliis locis conſtituti, & tandem eo tranſlati fuerunt. Sic Halberſtatenſis eccleſia primo in Oſtarviek, Magdenburgenſis in Vallersleven Lunehurgenſis ditionis, Hildenheimenſis in Wardenvvick, Paderbornenſis in Henſtelle, atque Hamburga ſub Premenſi archiepiſcopatu exſtitit. In iis lenis ex diverſis familiis epiſcopi ordinati, quo minus conſpirare, & ad idolorum cultum redire poſſent: eas enim ſuperſtitiones ſub Druſo imbiberant, atque ab iis avelli vix poterant. Unde D etiam idolum ſuum Hermeſaul magna pertinacia venerabantur. Verum Carolus ea idola deſtruxit, & elam conſtantes aliquot viros judices in Weſtphalia (quæ Weſtfeld dicebatur) conſtituit, qui de paganismo ſuſpectos laqueo ſuffocarent. Ut etiam Chriſti Paſſionis eſſent memores, panes in crucis formo pinſi juſſit, atque in agrorum triviis cruces ædificari præcepit; atque hoc modo tandem Saxones in vera pietate conſtantes fecit. Cum itaque in loco Paderborn, ubi frequentes & puriſſimi fontes erumpebant, epiſcoparam conſtituiſſet, hanc Harimarum primum ibi præſulem conſtituit anno ſeptingenteſimo nonageſimo quinto, atque ei Tryburgenſem arcem cum multis aliis circumjacentibus locis dono dedit. Itaque Harimarus ibidem cathedralem eccleſiam & celebre templum erexit. Id Leo III Pontifex ad Carolum in eum locum veniens, anno DCCCIX dedicavit: Cum io ea eccleſia Harimarus magna pietate per novem annos præfuiſſet, & omnia ordine diſpoſuiſſet, mortuus eſt anno DCCCIV, & in ſua eccleſia ſepultus quieſcit. *Non eſt hujus loci ſingula iſtius narrationis adjuncta, & chronologiam originumque epiſcopatuum Saxonicarum diſcutere.* E

Dum venerit & occaſio illius Alba nobis deſuerit.

11 *Nuſquam reperire potui hiſtoricam Alberum continuationem, aut controversam* B. Hathumari *hiſtoriam, nec ſatis clare intelligo, quid ſibi velit Chronicon Hunnicenſe, quod Chriſtianus Franciſcus Paullinus anno 1698 in Syntagmate rerum & antiquitatum Germanicarum edidit, & in quo ad annum Chriſti 1152 hæc leguntur*: Burkhard Hodeker elegantem libellum de S. Hathumaro obtulit epiſcopo Pathabronenſi, pro quo accepit vicariam. *Utrum hic elegans libellus continuerit hiſtoricam vitæ ſerium, an ad laudem ejuſdem* B. Hathumari *rhetorice compoſitus fuerit, ignoramus. Præterea neſcimus, ubi nunc libellus ille lateat, & an forteſſe in tanta rerum Saxonicarum perturbatione non periverit. Saltem Sebaſtianus noſter, qui hiſtoriam Weſtfaliæ ac Paderbornenſem diligenter tractavit, de veteri iſto monumento nuſquam meminit. Cum itaque nobis nulla ſit ſpes detegendi hunc libellum, præcipua beati Viri geſta ex antiquis neotericiſque ſcriptoribus colligemus, & eo ordine chronologico utcumque collocabimus,* F

§ II. Chronologica præcipuorum geſtorum ſeries.

Diſquiritur, quando B. Hathumarus

CUm *Carolus Magnus ſæpius Saxones clade afficerit, & ſæpe ab iiſdem obſides acceperit, certo dici non poteſt, quo anno* B. Hathumarus *ei obſes traditus fuerit. Plerique tamen neoterici ſcriptores hanc rem non improbabiliter ad annum Chriſti 772 referunt, poſtquam Carolus deſtruxiſſet idolum, Irmenſul appellatum, & Saxonibus ingentem cladem intuliſſet. Unde Sebaſtianus noſter ad eumdem annum in Hiſtoria Weſtfaliæ lib. 7 pag. 435 ſic eam ſcribit*: Hac expeditione magna pars Saxoniæ, ut poſt referemus, Chriſtianæ religioni armiſque aſſerta erat. Saxones multa pro more gentis polliciti, multaque etiam ſancte juraverunt, ad quæ præſtanda XII obſides dederunt Carolo, quos e Saxonia egreſſus ſecum duxit in Franciam Orientalem; interque hos duo præclari ex prima nobilitate juvenes, Hathumarus & Badurarus memorantur, hac certe aut proxima aliqua expeditione traducti, quos D. Burchardo Wirtzenburgenſi epiſcopo Chriſtiana religione formandos

A mandos tradidit, ubi ob egregiam indolem progreſſumque in litteris ac moribus adiciti in clerum; ex quo uterque poſt primi Paderbornenſium delecti epiſcopi, doctrina & ſanctimonia vitæ clari, populoribus ſuis verum religionis lumen præclaro obſidum commercio retulere.

Carolo Magno ejus datus fuerit,

13 *Joannes Georgius Eckardus in Commentariis de rebus Franciæ Orientalis & epiſcopatus Wirceburgenſis tomo* I *pag.* 621, *ſive lib.* 24 *num.* 132 *non minus caute eumdem hujus rei peragit annum aſſignat his verbis*: Deſtructa Irminſula, Carolus, omnium annalium conſenſu, ad Viſurgim acceſſit, ubi ſe Saxones ei ſubmiſerunt, ipſique, duodecim obſidibus acceptis, in Franciam rediit. Hos inter obſides fuiſſe jam potuit Hathumarus de gente Saxonica oriundus, qui, ut Ido in Translatione Liborii prodit, cum adhuc puer eſſet, belli tempore Carolo imperatori obſes datus, Wirceburgi ſervari juſſus eſt, ubi poſtea tonſuratus ac ſtudiis litterarum traditus, in virum perfectum moribus & eruditione profecit: atque hinc eumdem epiſcopus Paderbornenſis primus factus eſt. *Genuinum Idonis, ſive Saxonis anonymi, textum in Actis S. Liborii ad diem* XIII *Julii, ſeu tomo* V *iſtius menſis pag.*

B 415 *exhibuimus. Dum ibidem Eckhardus non D. Burchardo præſuli Herbipolenſi, ut vult Sebaſtianus, ſed ſucceſſori ejus Megingaudo, quemadmodum ſupra num.* 7 *breviter indicavimus, inſtitutionem* B. Hathumari *ita tribuit*: Megingaudo epiſcopo Wirceburgenſi in expeditione præſenti cum traditum aſſe gradare non ambigo. Tunc etiam eidem epiſcopo & ſucceſſoribus ejus, qui ex ordinatione S. Burchardi eccleſiarum Saxonicarum inſpectores erant, Carolus curam commiſit Paderbornenſes ad fidem convertendi. *Nunc examinandum eſt, quo anno* B. Hathumarus *ad epiſcopatum civitatis Paderbornenſis, quæ poſtea proprium accepit præſulem, evectus fuerit.*

& ſedem Paderbornenſem ſtatuiſſe,

14 *Auctor Vitæ S. Meinwerci, Gobelinus Perſona in Cosmodromio, aliique recentiores chronologi, paſſim aſſerunt*, B. Hathumarum *anno Chriſti* 795 *cathedram Paderbornenſem aſcendiſſe. At hanc chronologiæ videtur repugnare laudatus Ido, ſive ſcriptor anonymus Saxo, qui in Translatione S. Liborii de* B. Hathumaro *habet ſequentia*:

C Hic ex præcepto principis (*omnium Caroli Magni*) primus eſt Paderbornenſis eccleſiæ ordinatus epiſcopus: poſt cujus ordinationem, paucis annis tranſactis, idem glorioſiſſimus princeps ab hac luce migravit. *Verum Carolus anno Chriſti* 814, *ut chronographi conſentiunt, e vivis exceſſit. Quomodo igitur velle dici poteſt Carolus*, paucis annis tranſactis *poſt ordinationem* B. Hathumari, *ex hac vita migraſſe, ſi hoc jam ab anno Chriſti* 795 *ſedem Paderbornenſem occupaverit? Cum in ea hypotheſi novemdecim circiter anni effluxerint, certe non videtur tantum temporis intervallum* paucis annis *exprimi poſſe. Addo, quod ſcriptor Vitæ S. Meinwerci, Creſcelius, aliique ſuperius allegati, epiſcopatum* B. Hathumari *nonnemodo novem annos aſſignent.*

de qua re Sebaſtianus diſputat,

15 *Vidit hanc difficultatem Sebaſtianus, ideoque in Hiſtoria Weſtfaliæ lib.* 9 *pag.* 560 *poſt relata veterum ſcriptorum verba eumdem ſibi objicit, ac ſic tentat diſſolvere*: Obiit vero Carolus anno Chriſti DCCCXIV; &, ſi paucis annis hunc obitus unum Hathumarus eſt ordinatus epiſcopus, egredad annum DCCXCV, de quo agimus, ejus initia epiſcopatus referri poterunt. Verum hic auctor de anno ordinationis, quo epiſcopus conſecratus eſt, hic agit. Nec anim infrequens, primos Saxoniæ epiſcopos primum cum regendi docendique munere imponi, ac poſt conſecrari epiſcopos; quemadmodum Ido D. Willehado & Ludgero compertum eſt. Neque veriſimile ulli videri poteſt, Paderbornenſem eccleſiam ad ultimos Caroli vitæ annos ſine proprio epiſcopo relictam fuiſſe, cum jam cæteræ diœceſes ſuos epiſcopos haberent, & Bernulphus, qui hactenus vicario munere Paderbornenſem epiſcopatum adminiſtraverat, ſuperiori anno ad Herbipolenſem epiſcopatum provectus ſit; ut vel inde vacuæ ſedi de ſuo epiſcopo proſpiciendum fuerit. *Sebaſtianus lib.* 1 *Annalium Paderbornenſium pag.* 30 *ſimilia fuſius reperit.*

& de cujus epiſcopatus initio

16 *Verum his non acquieſcit ſupradictus Eckhardus, dum in proxime laudatis Commentariis Franciæ Orientalis lib.* 25 *num.* 78 *chronotaxin illam ita confidenter refellit*: Gobelinus Perſona Cosmodromii Ætate VI cap. 38 refert, anno DCCXCV eccleſiam Paderbornenſem fundatam, eique Hathumarum epiſcopum præfectum eſſe. Sed recentior is eſt, nec fidem meretur: Carolus anim hoc anno Paderbornam veniſſe non memoratur, nec regio, hactenus nondum ſatis pacata, locum E conſtituendis epiſcopis dabat. *Deinde num.* 110 *ejuſdem libri* 25 *eumdem annum, quem alegni initio epiſcopatus Paderbornenſis aſſignatus, ut duplici Idonis textu ſic impugnet*: Ex verbis hiſce auctoris fide digni, nec admodum longe ab his temporibus remoti, Saxonis etiam & lacerdotis Paderbornenſis, manifeſtum eſt, Carolum quidem eccleſiam Paderbornæ conſtruxiſſe, & ſedem ibi epiſcopi eſſe decreviſſe, eamdemque hoc anno DCCXCIX conſecraram & rebquis S. Stephani a Leone Papa donatam eſſe; ſed nondum proprium epiſcopum habuiſſe, atque ideo Bernwelfi Wirceburgenſis epiſcopi tuitioni denuo commendatam fuiſſe, qui per ſuos hactenus ibi ſacra adminiſtrari Saxonumque converſionem promoveri curavgrat. Falluntur argo auctor Vitæ S. Meinwerci, & qui eum ſequuntur, cum ferunt, Paderbornenſem epiſcopatum anno DCCXCV jam conſtitutum, eique Hathumarum præpoſitum fuiſſe: Ido enim præterea dicit, poſt Hathumari ordinationem, PAUCIS ANNIS TRANSACTIS, F Carolum obiiſſe. Unde apparet, Hathumarum paucis annis ante obitum Caroli epiſcopum demum conſtitutum eſſe, & eo uſque eccleſiam Paderbornenſem ſub procuratione præſulum Wirceburgenſium conſtitiſſe. *Quamvis non contemnenda ſit explicatio Sebaſtiani noſtri, tamen chronologicam Echardi probabiliorem exiſtimo.*

diverſa ſunt auctorum ſuorum ſenſa.

17 *Gaſpar Bruſchius, Henricus Pantaleo, aliique recentiores aſſerunt, Leonem Pontificem anno* 799 *ab Hathumaro, jam epiſcopo, & ab imperatore Carolo Paderbornæ honorifice exceptum, aliaque illius Præſulis geſta determinatis annis aſſignant. Licet hæc & ſimilia, tum propter jam propoſitam Eckhardi chronologiam, tum ab ſilentium veterum ſcriptorum, incerta ſint, tamen nullo modo dubitamus de animis* B. Hathumari *virtutibus, quas in epiſcopatu exercuit, quaſque Sebaſtianus in Hiſtoria Weſtfaliæ lib.* 9 *pag.* 560 *ſic ſummatim refert*: Hathumarus in vigeſimum annum omnium virtutum commendatione ita ſe probavit, ut Carolus eum præ ceteris, ex conſilio & auctoritate reliquorum epiſcoporum, Paderbornenſi eccleſiæ præficeret. Geſſit exinde Hathumarus epiſcopatum præclara ſanctitatis fama: quippe quem veteres Translationis D. Liborii ſcri-

A ſcriptor VIRUM IN OMNI VIRTUTUM GENERE PERFECTUM compellat, quique diœceſin primum in religione Chriſtiana formarit, populumque omnem a gentilium ſuperſtitione ad Chriſti fidem perduxerit, ſtructis ubique templis, ordinatis parochiis, & impoſitis ſacerdotibus, qui plebi Sacramenta adminiſtrarent. Demum quoad vixit, Carolo ſemper carus, eidemque etiam ad an. DCCCXV ſuperſtes, *in* hac vinea ſua excolenda deſudavit. *De his ſimilibuſque præclaris* B. Hathumari *geſtis non dubitamus, quamvis ob rationes jam allatas ea certo temporis affigere non audeamus. Quare tranſilimus ad diſcutiendum tempus felicis ipſius obitus, in in quo conſignando nonnulli a vera chronologia aberrarunt.*

AUCT. G. C.

18 *Anonymus Abdinghoffenſis, qui Vitam S. Meinwerci conſcripſit, apud nos tomo* I *Junii, pag.* 511 *de obitu* B. Hathumari *hæc habet:* Beato vero Hathumaro, nono epiſcopatus ſui anno, Dominicæ Incarnationis octingenteſimo quarto, ex hac luce ſubtracto, atque ad perennem, ut credimus, vitam aſſumpto, ſucceſſit ei vir egregius, nomine Baduradus. *Sed is auctor haud dubie hallucinatur, & manifeſte erroris convincitur ex antiquo libello de conſtructione Corbejæ novæ ſeu Saxonicæ, quem nos tomo* II *Junii poſt Duchenium, Meibomium, ac Mabillonium ex Mſt. Gladbacenſi & Bodecenſi recudimus, atque ibidem pag.* 1031 *retulimus ſequentia:* Factum eſt autem eodem tempore, ut ſereniſſimus imperator Ludowicus haberet placitum* in Saxonia, in loco qui dicitur Patberbruona, in tecundo anno regni ſui, Incarnationis vero Domini octingenteſimo decimo quinto. Tunc acceſſit præfatus abba ad eum, & locutus eſt ei cum conſilio, ſuadens, ut ad profectum Chriſtianæ religionis in eadem provincia monaſterium monachorum conſtruere juberet: quod cum piiſſimus princeps benigne ſuſcepiſſet, placuit accelere epiſcopum, nomine Hathumarum, ad cujus diœceſim pertinebat locus, ubi conſtruendum erat monaſterium, ut eum ejus fieret imperio & voluntate.

Errores quorumdam opinio

* ideſt comitia

B

19 *Schatenus lib. Annalium Paderbornenſium pag.* 53 *verba ejuſdem veteris libelli allegat, & pag.* 54 *ex his aliiſque adjunctis de tempore mortis* B. Hathumari *ſic ratiocinatur:* Ceterum Hathumarus epiſcopus ab his Paderbornenſibus comitiis, congreſſuque cum Ludovico imperatore haud multum ſuperſtes fuit: nam ad hunc annum vixiſſe, teſtantur ea, quæ retulimus; tum quod in Actis Liborianis memoretur, defuncto Carolo Magno, Hathumarum quoque epiſcopum non longo poſt tempore ab hac mortalitate ad perennem, ut credimus, vitam aſſumptum eſſe, cui Baduradus ſucceſſit. Dies obitus in Necrologio Abdinghovenſis monaſterii conſignatus apud nos in hæc verba: V Idus Auguſti obiit Hathumarus episcopus; quem diem hujus anni decimi quinti, ac ſecundi Ludovici imperatoris ſtatuimus. Et ſi ab anno Chriſti nccxcv exordia epiſcopatus, ut commemoravimus, ducantur ad hunc annum DCCCXV, anni univerſi, quos in epiſcopatu egerit Hathumarus, vicent erunt. Quapropter fallunter Gobelinus, Crantzius, Bruſchius, Cratepolius, Kentenbrocbius, qui nono epiſcopatus anno exceſſiſſe ſcribunt, abducti in errorem ab auctore Vitæ Meinwerci epiſcopi, a quo hic idem annus male ptimum conſignatus eſt.

circa obitum B. Hathumari tyallitur

C

20 *Quamvis Eckhardus in quibuſdam a Schatenio diſſentiat, ut ſupra vidimus, tamen tomo* 2 *laudati Operis pag.* 120 *eumdem libellum de conſtructione novæ Corbejæ citans, circa tempus mortis* B. Hathumari *cum Schatenio convenit, & pag.* 121 *ex verbis* D *hujus libelli concludit,* B. Hathumarum *anno Chriſti* 815 *aut ſequente obiiſſe. Quinimo pag.* 29 *ejuſdem tomi jam antea conjecteaveras, Annales quoſdam ab anno Chriſti* 803 *uſque ad mortem Caroli Magni per* B. Hathumarum *continuatos fuiſſe, ut ibidem expoſui his verbis:* Incidit hinc mihi, Annales hos confectos eſſe ab Egilberto ſive Egilwardo, Canonico Wirceburgenſi, &, poſt Bernwelfi promotionem ad epiſcopatum, eccleſiæ Paderbornenſis procuratorem ac tandem Notarium regium, ut ſupra inſpicati ſumus. Confirmat nos hac in opinione, quod Annales bi in conventu Moguntioo hujus anni (*nimirum Dominicæ Incarnationis* 803) definant: eo enim tempore Egilwirdus epiſcopatus Wirceburgenſis regimen ſuſcepit. Friſius in Chronico ex veteri monumento, nunc deperdito, ait: EGILBARTUS XVI KAL. JULII, ANNO DCCCIII EPISCOPALE MUNUS SUBIIT. Chronicon Wircebnrgenſe Baluxianum Egilwardi plane non meminit, quod dolendum eſt. Cum igitur a menſe Junio hujus anni Aonales continuare non poſſet Egilwardus, manum iis admovit alius, qui curam eccleſiæ Paderbornenſis poſt ipſum habuit (nam E Saxonica ſolicita referre pergit) quem ſi Hathumarum fuiſſe dixerim, primum poſtea Paderbornenſem epiſcopum, forte non penitus erro. Hic ab anno CCCCIII opus nſque ad obitum Caroli Magni deduxit, & ſolenni temporum computo addito ibi concluſit.

21 *Quidquid ſit de hac Eckhardi conjectura & determinato anno, quo* B. Hathumarus *ad Superos migravit, ſaltem hic primus Antiſtes Paderbornenſis jam ab anno Chriſti* 822 *in cathedra ſua ſucceſſorem habuit Baduradum, ut liquet ex antiquo Chronico Corbejenſi, quod apud Meibomium tomo* I *Rerum Germanicarum pag.* 755 *ſic habet:* Anno Incarnationis Domini DCCCXXII, Indictione XV, octavo Kalend. Septembris, ſecunda feria, monachi, qui in loco, qui Hetha dicitur, per ſeptem annos prius demorabantur, inde egreſſi cum crucibus & reliquiis in hunc locum pervenerunt: locoque ab epiſcopo Barutado, qui tunc præſens aderat, Corbejæ nomen impoſitum eſt, creſtoque tentorio, illatiſque erucibus ac reliquiis, locum dedicaverunt in honore & nomine S. Stephani protomartyris, infodientes crucem Chriſti, ubi nunc altare eſſe dignoſcitur. *Id ipſum confirmatur ex Annalibus Corbejenſibus, quos Chriſtianus Franciſcus Paullinus, in Syntagmate rerum & antiquitatum Germanicarum primum typis vulgavit, quouſque Godefridus Guilielmus Leibnitius poſtea recudi inter Scriptores rerum Brunſuicenſium, ubi tomo* 2 *pag.* 295 *ex iiſdem Annalibus hæc refert:* DCCCXV, Kal. Jul. in ſolemni curia, quam in Patherbrun habuit Lothewicus, Karuli F., fundatio Corbejæ Saxonicæ ob votum patris & laudabilem pietatem regis, decreta & cœpta eſt. *Deinde ſcriptor Annalium ibidem poſt alia ad annum Chriſti* 822 *opportune in rem noſtram hæc notat:* DCCCXXII Fratres de ſaltu ex Hechi migrant partim ad Wiſarah, & ſecundum primi fundatoris noſtri Karuli intentionem, in villa Huxori fabricare cœperunt in honorem Dei & B. Stephani primi martyris N. T., conſecrante antea locum Bathurato, epiſcopo in Patherbrun, VIII Kal. Sept. *Licet ex hactenus dictis ſequatur,* B. Hathumarum *inter annum Chriſti* 815 *&* 821 *ex hac vita migraſſe, nihilominus inde certum obitus illius annum determinare non poſſumus. Cum tamen ve-*

& variis argumentis

veroſimilior alius annus ſtabilitur.

tuſtus

A *teſtatur ſcriptor in Translatione S. Liborii apud nos tomo v Julii pag. 417 aſſerat*, defuncto Carolo, Hathumaro quoque epiſcopo non longo poſt tempore ab hac mortalitate ad perennem, ut credimus, vitam aſſumpto, *in locum hujus Præſulis Paderbornenſis ſucceſſiſſe Bathuradum*, mortem B. Hathumari *affigamus anno Chriſti 815, vel* D AUCT. *differimus ad annum ſequentem, ut fieri poſſe conſet Eckhardus, adeoque ſaperius in margine utrumque hunc annum expreſſimus.* G.C.

DE B. JOANNE FIRMANO, SIVE ALVERNICOLA,

EX ORDINE FRATRUM MINORUM

IN MONTE ALVERNO IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

§ I. Teſtimonia de immemorabili hujus Beati cultu, notitia de Actis, eorumque ſcriptoribus.

B MCCC-XXII. *Deſcribitur mons Alvernus,*

Hic beatus Vir a civitate Firmana, in qua natus eſt, cognomentum Firmani *accepit; at poſtmodum a Monte Alverno, quem diu incoluit, communiter* Joannes de Alverna *appellabatur*. Eſt autem mons hic, *ut Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1213 *num.* 32 *ſcribit*, in ardoia Apeonini jugis altitudine procerus, ab aliis montibus ſeparatus, ſuper quos caput extulit omnes, tribus a lateribus præcipitibus, quaſi quibuſdam altiſſimis mœnibus cinctus. Duplici flumine Tiberi & Arno alluitur; a Bithiena nobili oppido in agro Cluſentino diſtans ſeptem millibus paſſuum. Quidam Averoam a Verna deduci putant: erat enim Verna apud Romanos dea latronum, habebatque templum Romæ, ubi a fictariis Verna colebatur. Utcumque ſit mons iſte eſt ſublimis, cujus ſummum cacumen nemo ſcandere auderet, niſi frequens fagus proſpectum diſcriminis auferret, & caſuris promitteret obicem. Fagi amplæ ſunt in C cacumine, herbæque, & virentia prata, quibus novas faciunt umbras ..... Amœniſſimus eſt modo mons, & maximis virentibuſque arboribus coronatus, cum antea calvus, inhoſpea, & horridus eſſet. In loco, Franciſco familiari, appareot impenetrabiles cavernæ, abrupti & ſuſpenſi lapides, inacceſſæ undique rupes, & in barathra hiatus profundiſſimi, quos horror erit aſpicere: ſæra nunc ubique antra, ſciſſuræ, rempla, deſobra, faceſſa, prodigia & veſtigia miraculoſa ſanctorum virorum *&c. Laudatus Waddingus ad eumdem annum num.* 46 *inter hæc ſacra ſanctorum virorum veſtigia meminit de ſacello, quod ibidem* B. Joanni *noſtro dicatum eſt, & quod hic ad rem noſtram maxime ſpectat; ſed cum ille notitiam iſtam ex illuſtriſſimo Gonzaga tranſcripſerit, potius fontem ipſum adeamus.*

in quo hic Beatus habet immemorabilem cultum,

2 *Igitur Franciſcus Gonzaga, reverendiſſimus Ordinis Franciſcani Miniſter generalis in Opere, quod Romæ anno* 1587 *edidit, ac Sixto V Pontifice dedicavit, de Origine Seraphicæ Religionis in deſcriptione montis Alverni pag.* 239 *ad propoſitum noſtrum hæc habet:* In clivo vero ejus colliculi, qui ſupra ſacrorum ſtigmatum ſacellum elevatur, alia quoque ſurrigit ſacra domus, beato patri Joanni ab Alverna dicata. Fuit ſiquidem beatus is Pater religioſiſſimus, ſanctiſſimamque vitam in jejunio, contemplatione, atque pœnitentia perpetuis, per plurimos annos, hoc in ſacro monte, præſertim vero in præfato colliculo, ubi & ligneam cellulam, in præfactam ſacram ædem translatam, ſibi conſtruxerat, atque omnino angeſtcam duxit. Inſuper & Alvernæ cognomen, cum primo Firmaous cognominaretur, ea diuturna montis habitatione contraait. Straverat præterea beatus idem pater Joannes juxta præfatum ſacellum deambulationis ergo ſemitam, quæ ad altiſſimam fagum terminabatur. Cumque quadam die diviois meditationibus inteotus per eam obambularec, oculorumque aciem in cruoem, eidem arbori a ſe affixam, direxiſſet, Chriſtum Dominum in ea graviori paſſu gradientem ex tempore vidit: ad ſacroſanctos cujus pedes provolutus, eum ſemel atque ſecundo erratorum veniam ab eo ſibi dari ſupplex poſtulaſſet, nec reſponſum aliquod retuliſſet, tertio ipſum juxta arborem ſecutus, interim corpore io terram demiſſo, eamdem petitionem repetiit, ac tandem votum affecutus, divinos pedes, manus, ac ſacroſanctum laterale vulnus deoſculari meruit. Quapropter ſumma lætitia perfuſus, ac in ecſtaſim factus eſt. Quo inter ſeculares divulgato, tanta eis ad præfatam fagum ineceſſit religio atque devotio, ut nullo pacto a Fratribus prohiberi potuerint, quin eam omoino decorticarint. Eoque tandem factum eſt, ut cortice denodata perierit. Pater igitur ac Frater Angelus Raffinas, ſacri hujus loci Guardianous, ne tanta populorum devotio aliquando evaneſceret, ipſam ſuccidendam atque inibi ſacrum quoddam ſacellum anno reſtitutæ ſalotis MDXVIII ædificandum curavit, cujus altare ejuſdem arboris trunco innititur.

ut colligi-mus ex ſa-cello,

3 *Benignus Fremaut Minorita, qui Vitas Sanctorum venerabiliumque Ordinis ſui laborioſe collegit, & non ita pridem duodecim tomis ſecundum ſeriem totidem menſium Flandrice edidit, ad diem* IX *Auguſti poſt Acta hujus Beati pag.* 122 *iſtius menſis diſerte aſſerit, ſacellum illud, de quo ſupra ſit mentio, in honorem* B. Joannis *noſtri anno* 1518 *exſtructum fuiſſe. Hinc videmur jure poſſe inferre immemorabilem* B Joannis *cultum, quandoquidem ſacra illa ædicula centum annis ante decretum Urbani VIII Pontificis honoris ejus dedicata fuit. His adde, quod earvi Allobrum ſcriptores, aliique veteres hujus viri laudatores*

cum

AUCT. G.C.

cum paſſim beatum & ſanctiſſimum *appellent, ut patebit ex iis, quæ per decurſum hujus Commentarii prævii & infra in antiquis Actis relaturi ſumus.*

& facris ejus reliquiis

4 *Præterea hæc concluſio noſtra confirmari poteſt ex ſingulari cura, quæ ſemper de reliquiis ipſius habita eſt, ut Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1322 *num.* 48 *teſtatur his verbis:* Triduum licet manſit cadaver inſepultum ob devotionem populorum ad funus accurrentium, odorem tamen emiſit ſuaviſſimum, & facies ſemper apparuit hilaris & rubicunda. Ipſo autem die, quo ſepultus eſt, revelavit angelus pio cuidam Fratri, Joannis ioprimo amico, illum, quo obiit die, ad cælum migraſſe, ibique magna gloria, propter vitam ſanctiſſime tranſactam, potiri. Pluribus n funere ttanſactis annis, Fratres ſepulcrum aperuerunt, & ſacras ejus reliquias honorifico loco in ſacrario condiderunt; cuput vero detulerunt ad cœnobium ſanctæ crucis urbis Florentinæ.

B *quæ ibi pluribus exponuntur.*

5 *Quinimo Arturus a Monaſterio & noviſſime Fortunatus Hueberus affirmant, hunc ſacrarum reliquiarum ejus cultum etiamnum perſeverare, dum in Menologio ſuo Franciſcano ad diem* IX *Auguſti poſt elogium* B. Joannis *noſtri uterque ſic ſcribit:* Magnis & quamplurimis inſignitus eſt miraculis, ejuſque ſacrum corpus condigna veneratione colitur in eccleſia Fratrum Minorum Conventus monſis Alverniæ, ubi honorifice huc uſque ſervatur. *Duobus iſtis Menologis adjungimus Papebrochium noſtrum, teſtem oculatum, qui de commoratione ſua in monte Alverno, ubi menſe Januarii anni* 166n *aliquantulum una cum Godefrido Heuſchenio ſubſtitit, in Itinerario Ms. hæc narrat:* Vigeſima prima Januarii ſacrificavimus eo ipſo in loco, ubi ſeraphico Franciſco ſacra divinitus impreſſa ſtigmata memorantur; qua de cauſſa in ſingulis, quæ eo de myſterio in Sacro recitantur, orationibus ſignanter adverbium hic additur. Reliquias deinde ſuper altari proprio magnifice collocatas vidimus, atque inter eas oſſa B. Joannis de Alvernia & alterius B. Mariani, per plures diviſa lipſanotheças, pari omnino, quo reliquiæ ceteræ, cultu C atque ornatu. *Quis autem facile credat, Minoritas publicam hujuſmodi venerationem poſt decretum Urbani VIII continuaturos aut permiſſuros fuiſſe, niſi ea jam ab immemorabili tempore incubata eſſet? Quapropter de legitimo* B. Joannis *cultu æquaquam dubitamus, ac proinde his teſtimoniis freti, aliiſque argumentis inducti, hunc mirabilem Virum operi noſtro ſecure inſeruimus. Nunc indagandum ſupereſt, qualia hujus Beati Acta exſtent, & quinam ea conſcripſerint.*

Acta hujus Beati exſtare in Ms. codice Florentino,

6 *Dum laudatus Papebrochius eodem anno* 1662 *erat Florentiæ, propria manu ibidem ex bibliotheca ſanctæ Crucis tranſcripſit Acta* B. Joannis, *iſique hanc notitiam præfixit:* Ex antiquiſſimo Ms. bibliothecæ Conventus ſanctæ Crucis Florentiæ, pluteo XXVI a dextris, codice membraneo abſque numero in quarto. *Scriptorem harum Actarum fuiſſe beato Viræ ſynchronum, & in multis rebus teſtem oculatum, liquet ex ipſa geſtorum narratione & ex prologo, in quo ſic lectorem præmonet:* Hujus omnia geſta ego non novi; ſed pauca, quæ narro, vel ab ejus ore percepi; licet cum magno conatu & ſub ſecreto, dum viveret, vel a perſonis multum fide dignis audivi, vel ego a me ipſo perſpexi. Placeat autem omnibus, qui fuerunt ſibi magis familiares, & in divino officio obſequentes [?], iſta corrigere, & alia addere, ſecundum quod eis viſebitur. *Deinde in fine Actorum etiam hæc habet:* Multa D audivi miracula meritis hujus ſancti Viri fuiſſe facta, & nliqua audivi fuiſſe facta, dum vixit, & nliqua poſtquum ex hoc mundo tranſivit; ſed quia illa oculis meis non vidi, oec ab ejus ore percipere potui, ideo ea non ſcripſi. *Cum igitur coævus hic biographus, quem primo loco poſt hunc Commentarium prælo ſubjiciemus, ingenue fateatur, ſibi omnia non fuiſſe nota, & præterea moneat, ſeſe quædam audita voluiſſe litteris mandare, nemo mirari debet, etiam inveniri alia ejuſdem Beati geſta, quæ ab ille auctore omittuntur.*

& alii in Ms. ſpecie in F. Franciſci,

† *Certe reperimus alia* B. Joanois *Alvernicolæ geſta in Speculo S. Franciſci, quod Guilielmus Spoelbereb anno* 1620 *Antverpiæ typis vulgavit; ſed hic antiquam capitum ſeriem & barbarum Mſs. codicum ſtylum mutavit, ut ipſemet in prologo ad lectorem fatetur. Nos tamen malumus hujuſmodi ſcripteres barbaro ſeculi ſui ſtylo loquentes audire. Quare magis placet editio ejuſdem* E *epuſculi, quam Philippus Boſquierus anno* 1623 *Coloniæ Agrippinæ fieri curavit, & in qua primigeniam auctorum phraſim retinuit. Verum in ea etiam quædam capita deſunt, & ſeries rerum geſtarum diſcrepat a manuſcripto ejuſdem Speculi exemplari, quod in Lovanienſi Minoritarum bibliotheca conſervatur, & cujus exgraphum jam abhinc annis plurimis accepimus. Exſtant alibi varia ejuſdem operis exemplaria, ut teſtatur Mathias Grouvvels ex Ordine Minorum lector jubilatus, & provinciæ Germaniæ inferioris definitor, qui in Hiſtoria ortiux ſacræ Indulgentiæ da Portiuncula part.* 3 *cap.* 5 *num.* 27 *ſequentem notitiam ſuggerit:* Quemadmodum varii fuere Vitæ beati Franciſci & ſociorum ejus ſcriptores, *inquit*, ita varia ejuſdem inveoinntur manuſcripta. Ex his etiamnum exſtat quædam copia in bibliotheca noſtra Lovanienſi ſcripta per aotiquas & diffieiles abbreviniiones n Fratre Cornelio a Zierixzeia, de quo pag. 61 ſupra. *Citata autem pagina* 61 *monet, exemplar iſtud Lovanienſe deſcriptum eſſe* a Fratre Cornelio Ziriczee in F anno noviiiatus ſui, Chriſti vero MCDLIV, die nona menſis Februarii. *Tum ibidem hæc addit:* Item ſimile manuſcriptum antiquum io pergameno cooſului in bibliotheca Fratrum Minorum Recollectorum Mecbliniæ.

quæ utrique typis vulgabimus,

8 *Omnibus mature expenſis, conſultius duximus hæc altera* B. Joannis *Acta edere ex apographo noſtro Lovanienſi, quod cum aliis Mſs. ejuſdem Speculi exemplaribus operoſe collatum eſt, ex quibus ſubinde mendoſum Ms. noſtrum corrigemus, & variantes lectiones in margine annotabimus, ubi operæ pretium viſum fuerit. Porro hæc ſecunda Beati Acta more noſtro in majora capita dividemus, etſi in codice Lovanienſi interdum in minora diſtribuantur. Attamen ut lector facilius intelligat ordinem narrationis, qui ab impreſſis exemplaribus differt, hic præfigimus antiquos capitum titulos, qui libro ſecundo memorati noſtri exgraphi ſic ſonant:* CAP. 51. Qualiter Frater Joannes de Alvernia fuit raptus in abyſſo Dei, & ſepultus in pelago infinitatis & æternitatis divinæ. CAP. 52. Qualiter Frater Joannes vidit Chriſtum glorioſum in Hoſtia, & qualiter ſuis ſuper altare cum dixit; Hoc eſt corpus meum. *Hic intruditur caput* 53, *in quo narratur, quomodo Deipara apparuerit Fratri Corrardo, quod ad rem noſtram non ſpectat. Deinde*

ſequi-

[?] *forte ſequentes*

A *ſequitur*. Cap. 54. Qualiter Chriſtus apparuit Fratri Joanni de Alvernia, qui amplexando Chriſtum ſuit raptus. Cap. 55. Qualiter Frater Joannes de Alvernia oranti pro quodam Fratre facta eſt ſibi divina reſponſio. Cap. 56. Qualiter Frater Joannes cum celebraret vidit animas de purgatorio liberari. Cap. 57. Qualiter Frater Joannes vidit beatum Franciſcum cum multis Fratribus, & Frater Jacobus locutus eſt ſibi poſt mortem. Cap. 58. Qualiter Frater Joannes habuit ſpiritum revelationis. *Caput* 55, *& hoc ultimum in editionibus Spoelberchii & Boſquieri deſiderantur.*

9 Hit ad notitiam Actorum excudendorum præ-
miſſis, jam quæritur, quinam utraque hæc diverſa
eſt contra opinionem Waddingi judicemus; B. Joannis *Acta conſcripſerint. Ad hanc quæſtionem Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1272 num. 23 *ita reſpondet:* Admirandi ſunt reliqua hujus ſancti Viri Acta, quæ plene & ſincere ſcripſerunt duo viri coævi, Joannes de Septimio & Hugolinus de Monte ſanctæ Mariæ, & nos dabimus ad annum MCCCXXII, quo ex hac vita deceſſit. *Deus ad annum* 1322 *num.* 48 *hanc aſſertionem ſuam clarius repetit his verbis:* Scripſerunt, uti alias diximus, omnia hæc
B ex oculata fide Frater Joannes de Septimio & Hugolinus de Monte Mariæ; quorum ille, quæ ſola vidit, aut ab ipſo Viro Dei percepit, ſe ſcripſiſſe teſtatur, ac propterea ab enarrandis rebus multis & miraculis, quæ alii referebant, nec tamen ipſe vidit, abſtinuiſſe. Ex horum narratione compacta eſt Vita ejuſdem, quæ aſſervatur Ms. in bibliotheca cœnobii ſanctæ Crucis prædicti, *nimirum Florentini, de quo paulo ſuperius egerat. Hoc loquendi modo Waddingus innuit, priora illa Acta, quæ Papebrochius noſter Florentiæ in bibliotheca cœnobii ſanctæ Crucis enſcripſit, duplici auctori tribuenda eſſe; ſed in his Actis Florentinis ſcriptor nuſquam nomen ſuum prodit: imo qui apud nos ea attente pervolvere voluerit, haud difficulter videbit, illa unum eumdemque ſcriptorem habuiſſe. Ceterum contra iſtam opinionem Waddingi occurrunt varii ſcrupuli, quos nunc proponemus.*

10 Imprimis miremur, illum Joannem de Septi-
an non a Joanne de Septimio;
mio (Severanus in Pretioſis mortibus juſtorum pag. 287 *illum* de Septimana *cognominat) inter ſcri-*
C *ptores Ordinis Minorum non recenſeri. Quod ſi quis dicat, teſte Bartholomæo Piſano, Joannem de Septimio familiarem fuiſſe Beato noſtro, cum huic moriendi adſiteris, eumque de apparitione habita familiariter interrogaverit, reſpondemus, nos id totum ultro admittere. Quod ſi quiſpiam ulterius urgeat, Acta* B. Joannis *ab aliquo familiari ſcripta eſſe, ut in prologo indicatur, ex eodem prologo reponimus, plures ei fuiſſe magis familiares, ut ibidem teſtatur ipſe Actorum ſcriptor, qui propterea illos vagos, ut lucubrationem ſuam lubere corrigant, eoque alia geſta ſuperaddant. Demque in Ms. noſtro Florentino Joannes de Septimio nuſquam comparet. Quapropter priora illa Acta adſcribimus teſti anonymo, tamen coævo & fide digno, donec verus illorum auctor aliunde nominatim detegatur.*

11 Quantum vero attinet ad Hugolinum de Monte
quæ ab Hugolino de Monte S. Mariæ ſcripta fuiſſe;
ſanctæ Mariæ, non facile capimus, quomodo hic Acta B. Joannis *Alvernicolæ ſcribere potuerit, quandoquidem ipſe Waddingus de eodem Hugolino, ni fallimur, inter Scriptores Ordinis Minorum pag.* 179 *tantum tradit ſequentia*: Hugolinus de ſancta Maria in Monte, Piceuus, ſancti Franciſci ſynchronos, vir pius & candidus auctor, ſcripſit hiſtoriam (quam Floretum prænotavit) in qua D narrat vitam & geſta ſancti Franciſci ac ſocio- Auct. rum ejus uſque ad Pontificatum Alexandri IV. G.C. Habeo penes me nitido charactere membranis exaratam. *At Pontificatus Alexandri IV cœpit anno Chriſti* 1254, *quo* B. Joannes *Firmanus nocdum natus erat; & duravit uſque ad annum* 1261, *cum Beatus noſter tertium ætatis annum ageret. Quomodo igitur Hugolinus iſte geſta* B. Joannis *conſcribere potuit, ſi hiſtoriam tantummodo* usque ad Pontificatum Alexandri IV *perduxerit? Præterea oportet auctorem illum nonagenario majorem fuiſſe, quando poſt mortem* B. Joannis, *quæ anno Chriſti* 1322 *accidit, geſta ejus ſcripſus mandavit: ſi enim Hugolinus, teſte Waddingo, fuerit* ſynchronos ſancti Franciſci, *qui anno* 1226 *ad Superos migravit, jam anno Chriſti* 1322 *ut minimum nonagenta ſex ætatis annos numerabat. Adde, quod ex ipſa primorum Actorum lectione conſtet, ſcriptorem eorum* B. Joanni *ſuperviviſſe. Ex hactenus diſputatis concludimus, nec Joannem de Septimio, nec Hugolinum de Monte ſanctæ Mariæ, auctorem iſtorum Actorum certo dici poſſe.*

12 *Neque certius affirmari poteſt, quis collegerit altera Acta, quæ ex Speculo ſancti Franciſci excerpimus. Attamen ſcriptor illorum dicendus erit famoſus Frater Ubertinus de Caſali, ſi credimus laudato Mathiæ Grouvvels, qui part.* 4 *ſupradictæ Hiſtoriæ criticæ cap.* 5 *pag.* 430 *de auctoribus hujus opuſculi ſic diſſerit*: Itaque Speculum illud prælaudatum, quod non eſt niſi quoddam compendium Vitæ, ſive parvum chronicon Vitæ beati Franciſci & ſociorum ejus, primo a ſancti Patris ſociis Ruffino, Angelo, & principaliter a Fratre Leone uſque ad annum MCCLXX eſt conſcriptum. Deinde a Fratribus coævis & ſupparibus, inter quos Ubertinus de Caſali, quoad res ſuis temporibus geſtas uſque ad annum MCCCXXX, & hinc a Piſano uſque ad annum circiter MCD continuatum, ac poſtea ab aliis pro occurrentia materiæ auctum uſque ad annum MDVI. *Tum pagina ſequente ſic iterum concludit*: Iſtorum ergo, quæ in eodem Speculo narrantur emmigiſſe ab anno MCCLXX ad annum MCCCXXX, auctor merito ſcribitur Frater Ubertinus de Caſali, qui ſcriptor ſedulus & devotus varia ſancta loca, inter quæ & ſacellum Portiunculæ, viſitavit, E multaque beati Franciſci & ſociorum ejus Acta cum monumentis indulgentiæ Portiunculæ, ab ipſo Chriſto conceſſæ, collegit. *Hinc manifeſte ſequeretur, geſta* B. Joannis *Alvernicolæ, quæ in Speculo ſancti Franciſci narrantur, ab Ubertino illo conſcripta fuiſſe, cum ea certe intra annum* 1270 *& annum* 1330 *contigerint.* F *ſed ab auctoribus haſtenus ignoti,*

13 *Sed ab iſta opinione ſtotim admittenda nos*
qui tamen forte coarct,
deterret judicium Waddingi, qui in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1226 num. 44 *poſt relatum ſancti Franciſci obitum de auctoribus memoratis Speculi ita ratiocinatur*: Scripſit ſtatim de ſancti Præceptoris & Inſtitutoris morte ad univerſas provincias vicarius generalis Helias. Exemplar litterarum, ad Provincialem Franciæ miſſarum, accepimus ex Conventu Recollectorum Valenciennarum in Belgio, ubi ſervantur originariæ, quas Guilielmus Spoelberch, provinciæ Germaniæ inferioris definitor, tranſcripſit in editum & limatum a ſe Speculum Vitæ ſancti Franciſci & ſociorum ejus, neglectis multis apocryphis & frivolis narrationibus, quæ in veruſta editione habebantur; quod etiam conſultius feciſſet Philippus

A Auct. G.C.

lippus Boſquierus provinciæ Flandriæ, in alia poſteriori, quam fieri curavit anno proxima elapſo Coloniæ Agrippinæ; a quo illud ſcire cupierim, unde acceperit Fratres Fabianum & Hugelinum cum aliis Minoritis, ſancto Francisco coævis, ejus libelli auctores fuiſſe: ſed & Henricus Sedulius, vir eruditus & pius, ejus conditores vult Leonem, Angelum, & Ruffinum, ſancti Franciſci comites perpetuos. Hi tunc ſancti Patris Legendam compilarunt, non opuſculum hoc; ex illa multa hic inſerta, ab aliis longe poſterioribus recentiora addita.

14 Compilator hujus operis vixit poſt annum MCCC, idque admittet pater Boſquierus, ſi antiquum legat volumen veteriſque impreſſionis Venetæ anni MDIV, fol. 77 & 78, aut a ſe noviter editum Centuria prima cap. 96, ubi ex quodam eventu anni MCCCIII confirmatur veritas Indulgentiæ ſanctæ Mariæ de Portiuncula, & cap. 97 ad id ipſum aliorum inducitur teſtimonium ſub anno MCCCX. Non itaque librum ſcribere potuerunt tres illi ſocii, a Sedulio aſſignati, neque coævi illi, a Boſquiero relati: neque certo ullo argumento aut probata operis inſcriptione hucuſque conſtitit de legitimo ejus auctore. *Hæc controverſia utcumque diſcuſſa, nos hactenus judicamus, pro tempore verum geſtarum varios auctores, eoſque nobis nondum cognitos, ad Speculum iſtud perficiendum ſenſim operam ſuam contuliſſe, atque ita paulatim opuſculum illud accreviſſe. At nolumus, ut quis inde cum anonyme Indulgentiæ Portiunculæ impugnatore perperam inferat, nullam hinc Speculo ſanctis Franciſci fidem adhibendam eſſe: nam in Opere noſtro occurrunt plurima Sanctorum Acta, conſcripta ab auctoribus anonymis aut ignotis, quos tamen fide digniſſimos cenſemus. Quare etiam hæc B. Joannis geſta, quæ eidem Speculo inſerta ſunt, magnam fidem merentur, cum præſertim ab una aut pluribus teſtibus oculatis & coævis collecta fuerint, ut in Annotatis poſt ſingula capita obſervabimus.*

Et fide digni.

B

15 *Inſuper hæc geſta confirmantur ex ſcriptoribus ſubæqualibus, qui antiquiora hujus Beati Acta viderunt, & compendioſe litteris mandarunt: nam Bartholomæus Piſanus, qui ſæculo XIV in Ordine Minorum floruit, in Opere Conformitatum lib. 1 Fructu 8, part. 2 fol. 78 pleraque ejuſdem Beati geſta breviter enarrat. Sanctus Antoninus, qui circa medium ſeculi ſequentis ex Ordine Prædicatorum ad cathedram Florentinam aſſumptus eſt, parte 3 Chronicorum tit. 24, cap. 7 § 15 etiam vetera Acta præ oculis habuit, & in compendium redegit. Hunc ordine temporis proxime ſequitur Vines S. Franciſci, quæ idiomate Flandrico ante ducentos & plures annos Antverpiæ impreſſa eſt, & quæ Vitam* B. Joannis *fol. 375 verſo & ſequentibus ſat luſe complectitur. Non volumus hoc loco recenſere Marcum Ulyſſiponenſem aut varios ejus interpretes, Franciſcum Gonzagam, Petrum Rodulphum, Bzovium, Waddingum, aliſque recentiores, qui præcipua Beati noſtri Acta ſcriptis ſuis inſeruerunt. Etiam prætermittimus Bernardinum de Buſtis, Dominicum Gravinam, Benedictum Gononum, Joannem Severanum, Joannem Nadaſi noſtrum, aliſque variorum Ordinum ſcriptores, qui de* B. Joanne *Alvernicola tantum obiter meminerunt. Nihilominus paragrapho ſequente tum ex his, tum ex illis, aliqua Actorum ſparſa examinabimus.*

cum nonnullis ab aliis ſcriptoribus ſubæqualibus confirmatur.

C

D

§ II. Examen aliquarum rerum, quæ in antiquiſſimis Actis, poſt hunc Commentarium excudendis, non memorantur.

Quamvis auctores ſynchroni natalem B. Joannis *annum diſerte non exprimant, tamen ex Bartholomæo Piſano ſuppari facile colligimus, illum circiter anno Chriſti* 1259 *annum eſſe: ſcriptor enim iſte lib. 1 Conformitatum Fruct. 8 part. 2. fol. 78. verſo mortem* B. Joannis *ad annum Chriſti* 1328 *refert, & cum auctore coævo primorum Actorum aſſerit, hunc Beatum anno decimo tertio ætatis ſuæ Ordinem Minorum intraſſe, & in eodem annos quinquaginta tranſegiſſe. Itaque ex anno mortis, & retrograda ſexaginta trium annorum ſupputatione manifeſte ſequitur, illum in lucem prodiiſſe circa annum Chriſti* 1259, *quæ Waddingus, aliique ſcriptores nativitatem ipſius paſſim conſignant. Ceterum ſatis conſtat ex veteribus monumentis, patriam hujus Beati fuiſſe Firmum, antiquam Piceni ſeu Marchiæ Anconitanæ civitatem; ſed non æque certum eſt, quales pius iſte Puer habuerit parentes, cum ſcriptores coævi & ſuppares de nominibus eorum & conditione altum fileant. Dum itaque Marchio Maſolinus Biſaccionus in Deſcriptione univerſi orbis, quem ex Latino opere Lucæ de Linda in idioma Italicum tranſtulit, & Venetiis anno* 1672 *auctiorem edidit, pag. 397 affirmat,* B. Joannem *noſtrum Firmi ex nobili Ehſeorum familia ortum eſſe, nobilitatem illam ei probandam ac civibus Firmanis ulterius indagandam relinquimus.*

De hoc Beato, qui circa annum 1259 natus eſt Firmi in Italia,

E

17 *Bartholomæus Piſanus agens de Conventu montis Alverni, fol. 78 operis ſupra citati ſynopſim Actorum ejuſdem* B. Joannis *ita enarrat:* In dicto loco jacet ſanctus Frater Joannes de Firmo, vocatus de Alverna, vir ſanctitate mirabilis & perfectione: de hujus Viri ſanctitate aliqua narranda ſunt & ſuccincte. Hic de civitate Firmana provinciæ Marchiæ habuit ortum, qui eum nutriretur infantulus in cuna, die Lunæ, die Mercurii, & die Veneris ſemel tantum mammas ſugebat. *Sanctus Antoninus Part. 3 Chronicorum tit. 24 cap. 7 § 15 in ſimili Actorum compendio eamdem rem aliter indicat his verbis:* Circa annos Domini MCCC inter alios perfectiſſimos viros Ordinis Minorum ſingulariter fulſit vir ecſtaticus Frater Joannes de Firmo, de provincia Marchiæ oriundus; qui cum infantulus nutriretur, miro meritorum ſuorum præſagio, ut da beato Nicolao legitur, tribus diebus in hebdomada jejunabat. *Etſi vetuſta Acta noſtra de hac mirabili beati Infantis abſtinentia non meminerint, attamen non dubita, quin uterque laudatus ſcriptor illam narrationem hauſerit ex antiquioribus monumentis, quæ ad noſtram noſtrorum non pervenerunt.*

Beatus a matre ſua Firmana & P. Antonino,

F

18 *Etiam in memoratis Actis noſtris nulla fit mentio de illa re, quam Joannes Severanus, presbyter Congregationis Oratorii, in libro, cui titulus eſt* Pretioſæ mortes juſtorum, *pag.* 181 *ex ſcriptoribus Franciſcanis ita refert:* Jacobonus Tudertinus Ordinis Minorum cum dierum plenus, & pœnitentiæ laboribus fractus, morti jam videretur proximus, ſuadetur a Fratribus, ut Eccleſiæ Sacramentis ſe muniat; ſed reſpondit eis, non-

aliique, ex quibus ea traduntur, nonnulli;

A nondum adeſſe tempus. Cumque ſubderetur ſibi, quod tamquam infidelis anneteretur, aperiens tunc oculos, fidei profeſſionem ſtatim emiſit, & Symbolum Apoſtolorum illico recitavit. Urgent nihilominus eum Fratres rurſum dicentes, hoc ſibi non ſufficere; ſed neceſſarium eſſe divina ſuſcipere Sacramenta. Præſtulari ſe, reſpondit, Joannem de Alveroia, de cujus manibus illa reciperet. Quo audito, Fratres triſtati ſunt valde, ſcientes, illum longe abeſſe, nec tempus ſuppetere, quo eum accerſerent. Dum autem ſic anxii præparationem inculcant, cecinit Jacoponus canticum illud, quod incipit: ANIMA BENEDETTA DALL' ALTO CREATORE, CONTEMPLA IL TUO SIGNORE. Quo abſoluto cantico, adfuit Joannes, per viſum divinitus edoctus; & de manibus ejus Sacramenta reverenter ſuſcepit *Vide Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1306. *num.* 7. *& ſequentibus, aliique recentiores Franciſcani ſimilia fuſius narrant, penes quos fidem iſtius rei relinquimus, cum nec Bartholomæus Piſanus, nec ſanctus Antoninus illam ſynopſi ſuæ Actorum inſeruerit.*

B 19 *Facilius credimus laudato Bartholomæo Piſano ſuppari, quando prodigioſum quoddam ſanctitatis teſtimonium, ab antiquis biographis noſtris prætermiſſum in proximo octavo Vitæ compendio*, de B. Joanne *Alvernicola exponit his verbis*: Hic, quia pro ſua ſanctitate ab omnibus honorabatur, ſemel volens honores hujuſmodi evitare, ſecrete de Senis receſſit, & ivit Columbanum ſecrete, ut nullus hoc ſciret. Sed dum ſtaret ibidem, & oraret, viſum eſt, columnam igneam a fumnn cælo deſcendere, & ſuper ejus cellam reſidere a colentibus terras vicinas: propter quod miraculum cœpit a populo frequentari; unde hac de cauſa abinde receſſit. *Hoc prodigium in veteribus Actis noſtris, & ab ipſo ſancto Antonino non memoratur. Hinc inter alia conjicimus, Bartholomæum Piſanum & ſanctum Antoninum pra oculis habuiſſe diverſa veterum Actorum exemplaria, ex quibus ſua compendia texuerunt.*

quæ in antiquis noſtris Actis Mss. non leguntur.

& S. Antoninus narrat quoddam miraculi circumſtantiam.

C 20 *Hæc conjectura noſtra ulterius confirmatur ex eo, quod ſanctus Antoninus prodigia ſequentia, a Bartholomæo Piſano prætermiſſa, in jam ſæpe citato Vitæ compendio referat his verbis*: Cum autem ferventiſſima prædicaret, & Florentiæ in clauſtro Fratrum ſub dio propter copioſam multitudinem adſtantium evangelizaret, inundante pluvia & populum occupante, ſuper eum una non cecidit gutta aquæ, nec ſuper pulpitum, quamvis populus multum eſſet madefactus. Ibidem quoque prædicans; Scio, inquit, Fratrem Minorem, qui, dum celebraret, vidit Chriſtum poſt Hoſtiam conſecratam in ea mortificatum, de cujus plagis omnibus ſanguis abundanter fluebat in calicem. Et cum pro compaſſione Frater ille pene deficeret, redit forma panis. Poſtea ſocio ſecreto revelavit, ſe illum fuiſſe, cui hoc acciderat. Vidit altera vice Dominum Jeſum in carne ita deſpectum & vilem, quod homo tantum vilificari vix poſſet. Quem cum admiratione interrogavit, dicens: O Domine, cur tam vilis & pauper appares? Cui Chriſtus; Scias, ait, quod in cordibus Chriſtianorum adhuc ſum magis abominabilis & deſpectus. *Hanc ſancti Antonini narrationem apud antiquiores hactenus non invenimus.*

quæ cum narratione Waddingi.

21 *Quod autem attinet ad miraculum pluviæ, recentiores illud duplicant, aut alio modo exponunt: nam Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1322. *num.* 32. *inter geſta* B. Joannis *hoc prodigium*

ita refert: Cum in area Fratrum Minorum Florentiæ ferventiſſime prædicaret ingenti hominum multitudini, & tota turbaretur ob ingruentem pluviam; nec tamen ob ſummam audiendi verbi Dei ex ejus ore voluptatem, ab illo recederet, magno imbre in reliquo plus campo, nulla ſuper Prædicatorem aut AUDITORES gutta cadente. Finita concione, totam circumvicinam regionem conſpexerunt abundanti aqua humefactam; aream vero & locum, ubi populi erat conſeſſus, ſiccam abſque ullo pluviæ indicio. *Non videmus, quomodo iſta Waddingi narratio conciliari poſſit cum textu ſancti Antonini, qui diſerte aſſerit, nullam aquæ guttam ſuper prædicatorem aut ejus pulpitum cecidiſſe*, quamvis populus multum eſſet madefactus. *Cautior in hac re fuit Marcus Ulyſſiponenſis, qui in Chronicis Fratrum Minorum idem miraculum Luſitanice narrans, part.* 2. *lib.* 8. *cap.* 3. *apud nos fol.* 199. *tantum dicit, nullam aquæ guttam ſuper* B. Joannem *aut ſuggeſtum illius cecidiſſe, quod cum populus videret pro magno miraculo habuit. Nullum hic fit verbum de auditoribus ab imbre intactis, etiamſi interpretes hujus Luſitani ſcriptoris, tum D. Horatius Diola Italus, tum F. Joannes Blancone Gallus, cum Waddingo perperam affirment, etiam ne vel minimam copioſæ pluviæ guttam ſuper auditores cecidiſſe.*

D AUGT. G. C.

E

aliorumque recentiorum ſequuntur.

22 *Forſan Carmignani contigit id miraculum illo modo, quo poſteriores hi auctores iſtud narrant, quandoquidem Petrus Rodulphius Toſſignanenſis lib.* 2. *Hiſtoriarum Seraphicæ Religionis fol.* 261. *ſimila quid tradit his verbis*: Fertur, quod dum prædicaret eo in loco (*nimirum oppido Carmignano, de quo ibidem agit*) beatus Joannes de Alverna, pluvia deſcendens univerſam terram irrigavit, ſuggeſto intacto & loco, ubi Vir ſanctus concionem habebat ad populum. *Alia occaſione Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1209. *num* 35. *laudatum proxime Petrum Rodulphium in margine citans, idem prodigium Carmignanenſe nonnihil auget his verbis*: Illud item in loco memorabile, quod, dum prædicaret ibidem beatus Joannes de Alverna, magna pluvia univerſam circumcirca terram irrigante, non madefieret vel una guttula ſuggeſtum ſub dio poſitum, nec terræ ſpatium, in quo auditores circumſtabat (*legendum arbitror*) circumſtabant. *Hoc loquendi modo Waddingus innuit, nullam quoque pluviam decidiſſe in illum locum, in quo populus circumſtabat & B. Joannem concionantem audiebat, etiamſi Rodulphius illam miraculi circumſtantiam ibi nulle verbo indicaverit.*

F

emittant non paucæ.

23 *Sane Waddingum ita intellexit laudatus paragrapho præcedente Benignus Fremaux, qui in Actis Flandricis* B. Joannis *prodigium Florentinum & Carmignanenſe ſimul commemorans, tomo menſis Auguſti pag.* 120. *confidenter ſcribit, auditores utrobique mirabiliter ab imbre intactos manſiſſe. Sed his ſcriptor Belga Waddingum erranem ſecutus eſt, & in narratione miraculi Florentini contradixit ſancto Antonino, qui tamen traditionem Florentinam in hac re melius noviſſe potuit, cum ipſam eccleſiam Florentinam per aliquot annos gubernaverit. Ut itaque auctoritatem ſancti Antonini tueamur, & narrationem Petri Rodulphii non rejiciamus, dicendum erit ſimile miraculum bis evenijſſe, ita tamen ut Florentia nulla pluviæ gutta attigerit beatum Prædicatorem aut ejus ſuggeſtum, quamvis populus multum eſſet madefactus, & Carmignani præterea auditores*

A *res ab imbre ſervati fuerint, & quoſdam auctores recentiores hanc Carmignanenſis prodigii circumſtantiam perperam miraculo Florentino adſcripſiſſe.*

AUGT. G. C. *Frater diſcrepantia quæ. Primum & ſequens alia noſtra.*

24 *Etiam nonnulla diſcrepantia occur. ut inter ſcriptorem ſynchronum Actorum & Bartholomæum Piſanum circa laudem* B. Joannis *jamjam morituri reſponſum, quod auctor prioris Vitæ apud nos infra num. 48. ſic exponit:* Tandem cum tuſſiret in ſe ipſum reverſus, Frater quidam ſibi familiaris ei adhærens humiliter dixit: Eia, Frater Joannes, rogo vos, quod mihi dicatis, quid vos vidiſtis; ego vellem libenter ſcire. Tunc ipſe reſpondit dicens: Nolo tibi dicere, quid viderim. Sufficit tibi ſcire ea, quæ tibi dixi. *Verum Bartholomæus Piſanus in jam ſæpe citata Actorum ſynopſi hanc rem ita narrat:* Sed ad mortem veniens, primo faciem terribilem oſtendit, ita quod omnes aſſtantes timuerunt valde; ſed illico ſerenatus angelica facie in Fratres reſpexit, & cum a Fratre Joanne de Septimo de Piſis, qui aderat, interrogatus eſſet, quid vidiſſet; reſpondit: Si dicerem, quid viderim, vos non intelligeretis me. Sed unum ſcitote, quod, qui vult

B æternam adipiſci ſalutem, toti Chriſto crucifixo ardenter inhæreat cum effectu. Et his dictis, perrexit ad Dominum, *Forſan inter veteres & recentiores Actorum ſcriptores occurrunt alia memoris momenti differentia, quas uperoſe examinandas non ſuſcepimus, cum plerumque majorem fidem antiquioribus auctoribus adhibeamus.*

ex diplomate H. VII. imperatoris

25 *Cum in monumentis coævis aut ſubæqualibus nuſquam legamus*, B. Joannem *unquam præfuiſſe Fratribus Minoribus montis Alverni, aut ſoriem Guardianorum nuncupativum ejuſdem ritæ, nobis certo non conſtat, ad hunc ipſum ſpectare diploma Henrici VII. imperatoris, quod apud Petrum Rondphium Teſſinianenſem lib. 1. Hiſtoriarum Seraphicæ Religionis fol. 110. ſic refertur:* Henricus Dei gratia Romanus * imperator ſemper auguſtus, nobilibus viris & univerſis vicariis civitatis & diſtrictus Aretii, ac Comitibus de Caſentino, de Ubertinis, de Valenzano, Tolla, Bagnena, & de Cluſio, ceteriſque Romani imperii fidelibus, præſentes litteras inſpecturis, gratiam ſuam & omne bonum. Cum nos Religioſos viros Joannem Guardianum, & Fratres Minorum Ordinis domus ſacri loci montis Alvarnæ, devotos noſtros dilectos, & in protectionem noſtram, & imperii ſpecialem, duxerimus aſſumendos; fidelitati veſtræ firmiter præcipiendo mandamus, quatenus eoſdem Guardianum & Fratres loci præfati, nobis commiſſos habentes, ipſos in perſonis & rebus ſuis auctoritate noſtra efficaciter defendatis, non permittentes, ipſis a quocumque moleſtiam aut injuriam aliquam irrogari, ſic ut * indignationem & penam arbitrio noſtro inferendam volueritis evitare præſentium teſtimonio litterarum. Datum in caſtris ante Caſtrum Montis Varchi XVII. Cal. Octob. anno Domini MCCCXII. Regni noſtri anno IV. imperii vero primo.

Pal. Romanorum

quidam publicis neceſſitatibus eſſe ſunt,

26 *Laudatus Rondphius ex hoc ſolo diplomate aſſeveranter concludit*, B. Joannem *noſtrum fuiſſe Guardianum Montis Alverni, dum ſolito proximo citato ante eum diploma ſic præfatur:* Quare ob ſingularem vitæ ſanctitatem omnibus charus fuit, & præterea Henrico ſeptimo imperatori, qui ſe ipſi pro eo, dum eſſet Guardianus Montis Alvernæ, literas, quarum hic eſt tenor. *Abraham Bzovius ex Ordine Prædicatorum ſecutus eſt Rodulphium, & eodem fundamento nititur, quando in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti 1322, num. 31, jam relato diplomati præfigit ſequentia:* Propter ſingularem vitæ ſanctitatem omnibus, & inter ho Henrico VII. imperatori charus fuit, qui etiam pro eo tempore, cum Guardiani officio Joannes in Monte Alvarniæ fungeretur, eas, quas ſubjungo, litteras in gratiam illius dedit.

D

Bzovius noſtrum in monte Alverno fuiſſe Guardianum.

27 *Eſti Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1311. num. 4. aſſerat*, B. Joannem *in Monte Alverno cum imperatore Henrico egiſſe, tamen expreſſe non affirmat, illum tunc ibi fuiſſe Guardianum, ut liquet ex ſequentibus iſtius ſcriptoris verbis, quæ eidem imperatoris diplomati ibidem ita præmittit:* Ceterum Henricus, non hoc, ſed ſequenti anno Romæ coronatus, Tybur abiit, hinc Aretium; Aretio in agrum Florentinum diverſens, & Etruſcos ſibi haud obſequentes armis divexans, aſcendit montem Alvernæ, ubi per aliquot dies magno animi conſolatione commoratus, & pio de ſalute animæ ſuæ cum beato Joanne Firmano inito colloquio, profuſa manu Fratribus neceſſaria quæque juſſit miniſtrari; deinde e monte deſcendens in vallem E Arni, e caſtro montis Varchit hoc eis privilegium tranſmiſit.

quod tamen ex diplomate in illo exhibendo concludi non poteſt.

28 *Candidus Chalippe, eruditus ſcriptor Gallus ex Ordine Minorum, poſt Vitam S. Franciſci, quam Pariſiis anno 1728. Gallice edidit, in Hiſtoria peculiari de ſacris iſtius Sancti ſtigmatibus pagina 552. & ſequente idem Henrici imperatoris diploma in linguam Gallicam tranſtulit, & ante iſtud aſſeris, tunc* B. Joannem *in monte Alverno Guardianum fuiſſe; ſed nullos hujus monaſticæ dignitatis teſtes allegat, præter Waddingum, qui tamen loco ibidem citato nullam de illo* B. Joannis *noſtri officio mentionem facit. Hic ſcriptor Gallus, aliique ſupra relati videntur iſtud munus* B. Joanni *noſtro tribuere, eo quod in memorato diplomate Guardianus illius temporis Joannes vocetur. At ea appellatio aſſertionem eorum non ſatis tuvitte probat: jam enim ſupra ex Bartholomæo Piſano retulimus, in monte Alverno aliorum Joannem* B. Joanni *noſtro morienti aſſiſtiſſe. Porro igitur ante aliquot annos Joannes ille, aut alius ejuſdem nominis in monte Alverno fuiſſe Guardianus, cum prænomen Joannis haud dubie pluribus Fratribus commune eſſet. Si quis tamen ex antiquis documentis oſtendat, Beatum noſtrum in monte Alverno unquam munere Guardiani functum eſſe, conjecturam illorum recentiorum libenter approbamus.*

F

Dicitur quoque Beatus iſte compoſuiſſe Præfationem de S. Francisco a nlegs nonſcriptorem

29 *Dicitur etiam* B. Joannes *compoſuiſſe Præfationem propriam, quæ canitur in Miſſa S. Franciſci, ut Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1228. num. 48. teſtatur his verbis:* Compoſuit hic Vir ſanctus Præfationem illam, quam in Miſſa ſancti Franciſci recitant Minores, QUI VENERANDUM PROFESSOREM * FAMULUM TUUM &c.; eamque ipſe in Miſſis votivis dicebat, ſicuti nunc moris eſt per univerſam ſodalitatem. *Hinc Waddingi aſſertionem confirmat Matthias Grouvvels, qui in Hiſtoria critica ſacræ indulgentiæ de Portiuncula part. 2. cap. 5. ad §. 4. annotavit ſequentia;* Joannes Avernicola (alias Firmanus) ſic appellatus propter diuturnum ineptatum in ſacro Monte Alvernæ, ubi ſanctiſſime vixit, ut patet ex Haroldo, Waddingo, aliisque, ad annum MCCCXXII. quo mortuus eſt in ipſa ſolemnitate ſancti Laurentii martyris, cui erat devotiſſimus; cum quo, uti & cum ſancto patre Franciſco, aliquando dulcia colloquia miſcebat,

Digitized by Google

A ſecebat, ut ſocii ejus teſtantur. In quibus eoſloquiis, eum magnum illud myſterium impreſſionis ſacrorum ſtigmatum in corpore ſancti patris noſtri Franciſci ab eodem Patriarcha ſibi apparente, voce, vilu, tactuque didiciſſet, compoſuit ſolemnem illam Miſſæ ejuſdem Sancti propriam Præfationem: "Qui venerandum confeſſorem, famu„lum tuum, beatum Franciſcum, tua Deus al„tiſſima bonitate & clementia Sanctorum tuorum „meritis & virtutibus ſublimaſti, atentemque ip„ſius Spiritus ſancti operatione amor ille Seraphi„cus ardentiſſime incendit interius, ejuſque cor„pus laeris ſtigmatibus inſignivit exterius ſigno „crucifixi Jeſu Chriſti Domini noſtri„. *Quamvis antiqua Acta noſtra de compoſitione iſtius Præfationis non meminerint, quia tamen in illis ſcriptor ſynchronus teſtatur, S. Franciſcum, jam cælo receptum & ſacris ſtigmatibus inſignitum*, B. Joanni *Formano apparuiſſe, illam Seraphici Ordinis traditionem de auctore memoratæ Præfationis*

B *haud difficulter admittimus.*

& additæ teſtimonium de indulgentia Portiunculæ.

30 *Præterea apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1277. *num.* 20. *traditur* B. Joannes *Alvernicola de indulgentia Portiunculæ perhibuiſſe ſequens teſtimonium*: Ego in verbo veritatis aſſero, me audiviſſe ab optimis viris ac probatiſſimis ſancti patris noſtri Franciſci ſociis, fide utique dignis, quod ipſi acceperint a Fratre Maſſeo, intimo ſocio ejuſdem Patris, viro ſanctiſſimo & probato in omni ſanctitate & veritate, ſeriem & relationem obtentæ indulgentiæ Portiunculæ, qui dixit eis, ſe fuiſſe cum ſancto Franciſco, quando eamdem indulgentiam, a Domino datam, Pontifex confirmavit. *Authenticam hujus teſtimonii fidem relinquimus penes Marianum Florentinum, quem ſolum Waddingus allegat, & qui ab aliquibus ante medium ſeculi decimi quinti atque ab aliis ſeculo ſequente floruiſſe dicitur. Sit genuinum iſtud* B. Joannis *teſtimonium, necne, parvi refert, cum indulgentia Portiunculæ certioribus & antiquioribus inſtrumentis fulciatur, ut inter alios illius vindices laudatus Mathias Grouvvels in Opere proxime citato non ita pridem erudite demonſtravit. Nunc tantum reſtat, ut vetera Acta ex Mss. noſtris fideliter exhibeamus, & conſuetis obſervationibus ſeu annotatis illuſtremus,*

C

A C T A

Auctore anonymo coævo.

Ex veteri codice Ms. membranco, qui ſervatur Florentiæ in bibliotheca Conventus ſanctæ Crucis pluteo XXVI. *a dextris.*

P R O L O G U S.

Auctor de variis Beati virtutibus præfatur. a

IN ſacro loco, qui dicitur Mons Alvernæ *a*, in quo beatus Franciſcus, Ordinis Fratrum Minorum inſtitutor & dux, recepit ſacra ſigna noſtræ redemptionis, in viſione ſeraphica carni ſuæ a Chriſto miraculoſe impreſſa, longo tempore deguit vir quidam venerabilis, Joannes nomine, qui de Marchia Anconitana *b*, civitate Firmana *c*, exſtitit oriundus; cujus vita quantum Deo ſuerit accepta, luculentee apparet primo ex amore altiſſimæ paupertatis, quam ſuper omnia temporalia vilus eſt diligere, velut evangelicam margaritam; ſecundo ex rigore aſperrimæ pœnitentiæ, qua carnem ſuam domare volut, cujus ignem concupiſcentiæ adeo divina gratia in eo propter ipſam pœnitentiam volut eontopire, ut etiam primum concupiſcentiæ motum nullatenus videretur habere; tertio ex caritatis fervore, quo ita fuit accenſus, ut propter ſecularium & Religioſorum conſolationem civitates circuiret & eaſtra, qua caritate a Deo meruit, cum eſſet primo illitteratus & ſimplex, totam Scripturæ ſacræ antelligentiam poſſidere, ut non ſolum communes populi, quibus non ſolum in famoſis civitatibus per totam Quadrageſimam eontinue prædicavit, propter ea, quæ procedebant de ore ejus, ad pœnitentiam converterentur, ſed etiam Cardinalea, multis quorum familiaris erat, & magni eccleſiarum prælati, ac ſacræ theologiæ doctores, coram quibus de Scripturis frequentiſſime loquebatur, & quibus frequenter enodabat dubia quæſtionum, ſumme ædificarentur, & magnopere mirarentur.

D ex mi.

E

2 Quarto ax divinæ contemplationis dulcedine, qua ita fuit repletus, ut non ſolum frequenter, ſicut oceultu * fide percepimus, raperetur in Deum, verum & mirabilibus Chriſti, & ſuæ ſanctiſſimæ Matris, ac ſanctorum Angelorum viſionibus frequentiſſime frueretur; quinto ex ſuo fine laudabili, quo ita miraculoſe migravit a ſeculo, ut credamus eum ſubito ad paradiſi gloriam evolaſſe, ſicut poſt mortem ſuam cuidam Fratri ſibi familiari, qui iſta ſcripſit, fuit in quadam viſione oſtenſum. Hujus omnia geſta ego non novi; ſed pauca, quæ narro, vel ab ejus ore perceepi, licet cum magno conatu & ſub ſecreto, dum viveret, vel a perſonis multum fide dignis audivi, vel ego a me ipſo perſpexi *d*. Placeat autem omnibus, qui fuerunt ſibi magis familiares & in divino officio obſequentes, iſta corrigere, & alia addere, ſecundum quod eis videbitur convenire *e*.

& opuſculi ſui tamen nomine reddita. * *forſan* occulata

d

e

ANNOTATA.

F

a *Paſſim notus eſt hic mons Italiæ, ſitus in Tuſcia intra agrum Florentinum.*

b *Marchia Anconitana eſt ampla provincia Italiæ & dioceſis Eccleſia, ſic dicta ab Ancona, olim ejus urbe primaria, & maximam antiqui Picent partem ſitu ſuo complectitur.*

c *Firmum, indigenis vernacule* Fermo, *urbe Marchiæ Anconitanæ diſtans tribus milliaribus ab ora maris Adriatici, quæ ad archiepiſcopalem dignitatem evecta fuit a Sixto V. Pontifice, qui antea illius epiſcopus fuerat.*

d *Ex his patet, ſcriptorem horum Actorum fuiſſe beato ſynchronum, & in multis rebus, quas narrat, ipſiſmet oculatum, ut in Commentario prævio num.* 6. *obſervavimus.*

e *Ex hac ultima periodo in Commentario prævio num.* 10. *collegimus, plures ei fuiſſe familiares, qui alia ejuſdem Beati Acta conſcribere potuerint.*

A ex Ms.

CAPUT I.

Pia Beati puericia, commoratio inter Canonicos Regulares, tranſitus ad Ordinem Minorum, & in eo varia pietatis exercitia.

Puer tenerrimus affectus erga Chriſtum crucifixum.

VIr iſte ſanctiſſimus, dum adhuc eſſet puerulus quaſi annorum ſeptem, & in quadam eccleſia, puerorum more, litteras diſceret, contigit, ut quadam die intenderet fixis oculis in dominicam crucem, in qua viſione, licet eſſet puerulus, tamen ſpiritum compaſſionis & devotionis accepit, ut non poſſet exterius a lacrymis continere; ſed quoties imago ſanctiſſima Crucifixi veniebat in mentem, adeo lacrymis irrigabatur, quod a matre & aliis dominabus ſibi conſanguineis, & vicinis dementatus penitus judicaretur: non enim poterant cogitare (quia res erat inſolita) quod lacrymæ illæ eſſent devotionis, ſed potius cerebri revolutionis. Imo quod plus erat, dum de nocte dormiret, etiam ſomniando plangere vi-
B debatur: ſi autem ſubito excitabatur, & Domini crux ſuæ memoriæ occurrebat, in tanta copia lacrymas emittebat, quod cervical, quaſi eſſet madefactum aqua, cunctis evidentiſſime apparebat.

Puerili modo ſervorem ſuum oſtendit.

4 Ex tunc cœpit ſe ſubtrahere a conſortio puerorum, & omnem ludum abhorrens, pœnitentiæ & orationi vacabat. Et quia in domo propria iſta facere non permittebatur, fugiebat aſpectum hominum, & extra civitatem vadens ad quamdam vineam patris ſui, ibi orationi vacabat, & carnem propriam, delicatam & teneram, miro & ſtupendo modo ſupra ætatem illius temporis affligebat: ſed quia adhuc non habebat uſum orationis mentalis, occupabat ſe ipſum in oratione vocali, dicendo toties orationem Dominicam cum Ave Maria, & toties in die flectendo genua, quod frequenter fuit inventus a matre cum genubus ſanguine rubricatis: non enim flectebat genua in prato vel herba, quia erant nimis, ut ſibi videbatur, delicata; ſed in terra revoluta & elaborata, ſicut eſſe in vineis conſuevit. Ibi et-
C iam volens carnem affligere, accipiebat urticas & ſentes, & in terra extendena, & quaſi etiam coopertorium ex eis faciens, nudum inter ipſas ſe ad jacendum ponebat. Volens etiam carnem propriam continue pungere, ne in poſterum pungeretur a carne, induſtria puerili & ſancta cum chordulis contexebat urticas, & quaſi camiſiam *a* ad carnem induens, deſuper camiſia linea & aliis veſtibus utebatur. Hæc infra triennium frequenter peracta, ſigna fuerunt futuræ in eo perfectionis, & virgineæ puritatis.

a camiſiam

Et amplectitur inſtitutum Canonicorum Regularium.

5 Videntes autem parentes ejus, mentem ipſius a vanitate mundi totaliter elongatam, cogitantes, quod nihil deberet valere in ſeculo, conſenſerunt, quod in Religione deberet ſervire Deo, providentes eidem de illa Religione, in qua magis delicate poſſet vivere, & plus bonis temporalibus abundare. Cum igitur ad annorum decem perveniſſet ætatem, in quodam monaſterio Ordinis S. Auguſtini *b* factus eſt Canonicus Regularis: qui cum Religionis habitum aſſumpſiſſet, proficiens de virtute in virtutem, orationis & carnis maceratione ſanctum ſtudium ſemper habebat amicum, propter quod tantum cœpit cunctis Ca-

b

nonicis eſſe carus, quod a Priore ſuo fuit ſuper D alios juvenes, in eodem monaſterio exiſtentes, meliori lecto honoratus, & camera *c* clauſa & *d* *c* *d* dormitorio ſequeſtrata locatus. Quem honorem ideo libenter accepit, quod erat ſibi (occaſio) tam dilectæ ſolitudinis, & materia exercendæ virtutis: nam, cum prima omnes præcederet ad Horas canonicas & orationes communes, extunc, ex quo ſolum in camera ſe videbat, adeo erat in oratione pernoctans, quod frequenter noctes ducebat inſomnes, abhorrens lecti mollitiem, & carnem propriam amabili abſtinentia & mirabili maceratione caſtigans: cogitavit namque talem abſtinentiam facere, qua ſe redderet Deo amabilem, cunctis comem, & nulli ſingularem & gravem; & iden per totam ſeptimanam in cibo & potu conformabat ſe cunctis, comedendo carnes & bibendo vinum; ſolum abſtinens a quantitate: nam comedebat cum tanto temperamento & bibebat, quod ſemper famelicus & ſitibundus a menſa ſurgebat. Sexta autem feria, qua abſtinebat a qualitate, panem tantum comedens & aquam bibens, rigorem quantitatis abſtinentiæ relaxabat, concedens corpori de pane quantum deſiderabat, & de aqua quantum volebat: ex quo ſequebatur, E ut ipſe dixit, quod corpus, per totam ſeptimanam in delicatis cibariis refrænatum, ſextam feriam, in qua libere ſibi licebat juxta neceſſitatem ſuam panem comedere & aquam bibere, quaſi delicias exſpectabat.

In quo ſtupet Ex virgine.

6 De veſtitu autem quid dicam? Licet exterius, ſicut ceteri Canonici, honeſtis pannis & delicatis quodammodo veſtiretur, cogitavit tamen, ſi poſſet pro camiſia linea loricam portare ad carnes. Ignorabat tamen, quia undecim annorum erat puer, quomodo id valeret perficere. Dum tamen id quotidie in mente revolveret, contigit, ut quadam die ſub quodam lecto loricam veterem inveniret; quam cum inveniſſet, ad cameram ſuam portavit, & induit: videns autem, quod corpori ſuo non conveniebat, quia propter nimiam loricæ longitudinem, ipſam ſub pannis communibus abſcondere non valebat, volens ipſam decurtare, quia intra cameram ſuam ſine ſtrepitu non poteriſſet hoc facere, aſcendit eccleſiæ campanile, & accepta ſecuri, adjutus ſpiritu Dei, detruncavit loricam, & ſtaturæ ſui corporis adaptavit, quam per duos annos pro majori parte F temporis portavit; & portaſſet continue, ſi poſſibilitas adfuiſſet: caro enim puerilis & tenera adeo tali pondere premebatur, ut, ſicut ipſe dixit, quemadmodum ſigillum ſignum relinquit in cera, ita loricæ ſigna ſuæ teneræ carni frequenter vidit impreſſa. Cum autem die quadam fuiſſet a Canonicis hoc compertum, neceſſe habuit tantam auſteritatem dimittere, & ſe ceteris conformare.

ad ſtrictiorem Ordinem Minorum tranſire ſtatuit.

7 Audiens autem frequenter ſibi dici: Tu eſſes bonus Frater Minor; & cogitans, ut audierat, quod in Ordine Fratrum Minorum nullus retrahebatur a quacumque pœnitentiæ auſteritate; ſed potius adjuvabatur & promovebatur ad illam, & ſibi ſolitudinis conſerebantur ſolatia, non motus puerili ſenſu, ſed prævia oratione & Dei ſpiritu, diſpoſuit de virtute in virtutem, & de Religione perfecta ad perfectiorem & ſanctiorem aſcendere: ſed quia id per ſe ipſum procurare non poterat, quia de tali habebatur ſuſpectus, & præ nimio amore, quem ad ipſum habebant, a Canonicis cuſtodiebatur, ne cum Fratribus haberet

colloquium

A colloquium, per quemdam parasitum *d*, qui deser-
d viebat coquinæ, quem brodarium *e* appellabant,
e Custodi & Guardiano Fratrum Minorum frequen-
ter preces & litteras dirigebat; qui cum post pro-
batam & perspectam ejus constantiam de consilio &
consensu F. Joannis de Murro, qui postea exstitit
f dominus Portuensis *f*, præbuisset assensum, ipse
quodam mane, facto sibi signo sanctæ crucis, & o-
ratione præmissa, divina gratia ipsum deducente,
cum esset annorum XIII. pervenit ad locum: quem
cum Fratres cum ingenti gaudio suscepissent, ei
suæ habitum Religionis imposuerunt, admirantes
Pueri pulchitudinem & fervorem.

*In quem re-
cipitur,*

8 Factus igitur Frater Minor, toto novitiatus
tempore in vestitu & victu se ceteris conformavit,
retinens intra se ipsum & occultans propositum
eorum, quæ facere intendebat. Completo autem
anno probationis, receptus ad obedientiam, ip-
so volente & consentiente, fuit missus ad loca
solitudinis, in quibus tantæ humilitati se dedit,
ut ipse solus videretur, adhuc adolescena, totius
B pondus portare loci. Ruminabat enim frequenter
illud verbum, quod dixit Dominus per Hieremi-
am: Bonum est viro, cum portaverit jugum ab
adolescantia sua: sedebit solitarius & tacebit, quia
levabit se super se. Et ideo frequentissime in eo-
**fusus die* dem loco serviebat de * toto, faciens coquinam,
parans mensam, & in ipsa servicos Fratribus, re-
spondens ad portam, aliquibus notiquis Fratribus,
qui in ipsis locellis erant, tunicas lavans, sacri-
stiam custodiens, & in ecclesia faciens cantoriam,
& aliquando in horto laborans. Et tamen cum tot
laboribus & occupationibus insudaret, spiritum
sanctæ orationis non extinguebat; sed in meri-
die & de nocte in oratione pernoctans, mirabili-
ter recipiebat a Domino consolationes & gratias.

*Ut pauper-
tatem F.
Francisci
imitaretur,*

9 Quando autem erat in magnis Conventibus,
totaliter se dedicabat obsequio infirmorum. Le-
gens autem & studens Legendam beati Francisci;
quia semel Fratribus quærentibus, quæ virtus
redderet hominem magis propinquum Deo & e-
longatum a mundo, respondebat: Paupertatem
noveritis Fratres esse totius spiritualis ædificii pri-
marium fundamentum, tamquam humilitatis fo-
mentum, volens conservare & nutrire conceptam
C & inchoatam humilitatem, cœpit sanctissimæ pau-
pertatis præfati Patris esse perfectissimus imitator:
extunc enim usque ad finem vitæ nihil aliud ad u-
sum habere voluit, nisi solam tunicam habitua-
lem, chordam, & femoralia, & parvum Brevia-
rium, cum quo dicebat Officium quando stabat
in cella reclusus, & quando discurrebat per mun-
dum, excepto quod circa finem habuit parvulum
tunicellum, quam infra habitum portabat propter
quamdam, quæ supervenerat, infirmitatem.

*In totum
rigori,*

to Ista paupertas sancta, quæ hominem conjun-
git Christo, & alienat a mundo, ut aliquando dixi,
& quilibet nostrum perpendere potuit, duo excel-
lentissima bona sibi contulit; videlicet corporis
** forte cor-
dis* * fortitudinem, & mentis altitudinam. Erat discalceatus
& seminudus, ad ambulandum per loca nemoro-
sa & aspera, nivibus plena, robustus & fortis: nam
nec jejunium, nec frigus videbatur timere, sanctæ
paupertatis dulcore. Semel namque, dum ipse in die
præcedenti jejunasset cum Fratribus, sequenti vero
cum aliquibus Fratribus deberet facere longam
viam, ipse hora sexta cum sociis, qui jam manduca-
verant, ipsa die jejunus existens in via se posuit,
& perambulantibus tota die per loca montuosa, &
aspersa glacie, & nivibus plena, ipsi socii, qui jam
manducaverant & bene indutierant, præfrigore & D
lassitudine quodammodo defecerunt, ipso discalcea- *ex MS.*
to & nudo atque jejuno in suo vigore perdurante,
qui semper eos antecedebat, & viriliter confortа-
bat, cum tamen magis, quam aliquis eorum, vi-
deretur delicatus & tener. Nec hoc semel acci-
dit; sed pluries, sicut bene tenent hi, qui ali-
quando secum ibant.

11 De mentis altitudine quid dicam? Semper cor- *ac mentis
præstantia
aperibus
addicta.*
de & facie videbatur ad supertora erectus, & fre-
quenter, ut apparebat, ambulans & residens, vide-
batur in cælum intentus, & a mundo penitus alienus:
dum enim uno die iret per loca nemorosa & aspera,
&, ut solitus erat, ambularet velociter, oculis ele-
vatis in cælum, frequenter in ligna & lapides nudis
pedibus impingebat; ex quo in pedibus ejus dolor
non modicus causabatur, & sanguis de pedibus
ejus aliquando effluebat. Cum autem moneretur a
socio, & sibi *g* ab eo familiariter diceretur, Frater *g*
Joannes respiciatis ad pedes vestros, respondit di-
cens: Non debemus, Frater, ut caveamus pedum
Jasionem, deterere mentem. Cum igitur esset in
tantum sanctæ paupertatis amicus, ex hoc apparet, E
quod in ipsa erat Deo gratus, quia humilitatem, quæ
paupertate nutritur, gerebat in corde: quod liqui-
do comprehendebatur ex hoc, quia neminem ju-
dicabat, & de nemine murmurabat.

*aliosque
religiosos
murmures
arcuit.*

12 Fateor coram Deo & sanctis angelis ejus,
quod numquam vidi spiritualem virum, de Eccle-
siæ prælatis & Religiosis minus murmurantem, &
eos minus judicantem, cum tamen esset sapiens &
bene oculatus. Imo aliquos Religiosos, qui superbe
se eraxerant ad alios judicandum, qui paupertatem
ostendebant se diligere, quia volebant sine jugo o-
bedientiæ & in libertate vivere, magno detestabatur
horrore. Et tunc temporis, quando insurrexit
illa pessima pestis *b*, me recolo istud virtuosissimum *b*
verbum ab eo coram multis Fratribus audivisse,
quia non solum mihi loquebatur, sed multis Fra-
tribus, dicens eis: Quando veni ad Ordinem,
hanc gratiam contulit mihi Deus, quod in omni-
bus & de omnibus, quæ videbam in Ordine, lau-
dabam ipsum. Si videbam magnam ecclesiam &
pulcram, & magnas domos, ut.... dormitorium
& refectorium, & infirmariam, in omnibus Deum
laudabam. Si videbam, Fratres abundare in tuni- F
cis & libris & aliis divinæ misericordiæ eleemosy-
nis, in omnibus Deus laudabam, & sibi gratias re-
ferebam, & ex hoc semper in mente mea vivebam
quietus, quia de quocumque bono, quod vide-
bam in quocumque Religioso & prælato, & alio
homine seculari, mihi videbatur, quod esset di-
gnus, & quia pro meliori hæc omnia contulerat
sibi Deus: & ista meditatio erat mihi materia ser-
vandi silentium, & de nullo penitus obloquendi.
Et postea subdidit, loquens juvenibus: Filii,
non venistis alios judicare, sed mentem vestram
Deo offerre, & in omnibus & de omnibus, quæ
nobis contulit, ipsum laudare; & quanto est ma-
jor locus & ecclesia, major debet esse laus vestra.
Ex hoc apparet, quia Christi servus erat in humi-
litate fundatus. Si quando autem in prædicatio-
nibus prælatorum & Religiosorum relarguebat
vitia, non faciebat hoc ex superbia, sed quia tl-
lud materia exigebat.

ANNOTATA.

a Camisia *hic pro indusio usurpatur, ut ex sensu apparet.*

A b *Bartholomæus Piſanus, cujus Opus in Commentario prævio ſæpe aſſignavimus, in compendio Actorum narrat, quod Beatus noſter fuerit* canonicus eccleſiæ majoris terræ ſuæ. *Sanctus vero Antoninus in alia Actorum ſynopſi diſtinctius ducit, quod Beatus noſter in tenera ætate fuerit Canonicus* in ſancto Petro de Firmo. *Rodulphius in Hiſtoria Seraphicæ Religionis fol.* 257. *affirmat, quod Beatus fuerit* factus Canonicus Cathedralis eccleſiæ Firmi. *At Ughellus in editione Venetæ Italiæ ſacræ tom.* 2. *col.* 681. *aſſerit, eccleſiam cathedralem Firmanam Virgini Deiparæ dedicatam eſſe. Unde igitur, quænam ſit illa eccleſia major vel ſancti Petri, quam tamen verſimiliter eo tempore Canonici Regulares S. Auguſtini adminiſtrabant, niſi forte cathedralis eccleſia virgini Deiparæ & ſancto Petro dedicata fuerit.*

c Camera *ponitur pro cubiculo, ut paſſim notum eſt.*

d *Hic cum Cangio per* paraſitum *intelligi puto famulum domeſticum, qui de menſa domini ſui victitat.*

B e *Forſan idem famulus vocabatur* brodarius, *a voce barbara* brodium, *Italice* brodo, *quæ ſignificat jus carnium elixarum, quia verſimiliter famulus iſte in culina curam habebat hujus juſculi coquendi.*

f *Teſte Waddingo, is Joannes Minius de Murro electus eſt anno* 1296. *Miniſter generalis Ordinis Minorum, & anno* 1302. *ad dignitatem cathedræ Portuenſis aſſumptus, Avenione anno* 1312. *e vivis exceſſit, ut Ughellus in noviſſima editione Venetæ Italiæ ſacræ tomo* 1. *col.* 139. *affirmat.*

g Sibi *pro* ei, *quæ phraſis etiam in aliis caſibus hic ſæpius recurrit, quod ſemel monuiſſe ſufficiat.*

h *Scriptor his verbis indicat famoſam illam controverſiam de paupertate, de qua Waddingus in Annalibus Minorum tomo* 3. *ſparſim conſuli poteſt.*

CAPUT II.

Auſteræ ejus pœnitentiæ, fructuoſa prædicationes, & infuſa ſacræ Scripturæ intelligentia.

C *Hic beatus Vir variis Quadragesimas*

SEd videamus de ſuæ pœnitentiæ auſteritate, quæ adeo fuit magna, quod nobis certam fidem dedit pœnitentia, quam audimus a beato Hilariona & beato Franciſco fuiſſe factam. Ait anim doctor egregius Auguſtinus: Cum audivi aliquando aliqua, quæ mihi impoſſibilia viderentur, credidi, ea fieri potuiſſe, dum ſimilia eſſe facta perſpexi. Vir igitur iſte devotus auſteritatem pœnitentiæ aſſumpſit mirabilem, &, ut verbis utar Apoſtoli, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate, in diſciplinis & vigiliis quaſi impoſſibilibus, & in aliis admirandis auſtaritatibus Domino deſervivit: rempore namque, quo erat adoleſcens, & etiam quando ad provectam ætatem pervenerat, omnes Quadrageſimas, videlicet ſancti Spiritus, beatæ Virginis, & Angelorum, in quibus ſe mirabiliter affligebat, vigilias Sanctorum & Ferias ſextas etiam in pane & aqua ſolummodo jejunando, & ſemper cum parciſſime mirabili comedendo, aliquando autem in abſtinendo viſus fuit excedere humanam poſſibilitatem.

13 In quadam namque Quadrageſima cum tanto ſervore abſtinuit, quod omni die nihil penitus comedebat, niſi tot herbas, quot intra duos digitos manus ſuæ concludere poterat, abſque ſale, oleo, & aceto, nihil bibendo penitus, niſi aquam. Aliam fecit Quadrageſimam, in qua nihil aſſumpſit qualibet die in cibum, niſi tantum de fabis aqua frigida madefactis, quantum capere poterat una manu, & concludere intra pugillum ſuum. Aliam fecit Quadrageſimam in cella ſua concluſus, in qua nihil comedit, niſi quadragiura ſex panes hordeaceos, parvulos videlicet, qualibet die unum, numquam guſtando vinum. Aliam fecit Quadrageſimam iterum in cella recluſus, in qua ſportulam unam parvulam, pane bis cocto plenam, ſolummodo manducavit, non accipiendo qualibet die niſi ſimplicem paſſimaram *a*. Toto alio tempore, quando erat in monte Alvernæ, ſiva in æſtate, ſive in hieme, non comedebat communiter niſi ſemel in die, videlicet in cœna, prius Fratribus legens in menſa, niſi aliquando ad ſociandum forenſes *b*, cum quibus ex caritata comedebat de omnibus, & aliquando bis in die. Iſtam autem arctam pœnitentiam tune dimiſit, quando ad prædicationis officium aſſumptus fuit: axtunc enim per mundum diſcurrens ſe ceteris conformabat.

a

b

E

D *nobis alii portitate ſtamigebat,*

15 De frigore & nuditate quid dicam? Jam ſuperius dixi, quod præter tunicam habitualem, quæ erat de groſſo & rudi panno, & femoralia ad tuendum ſe a frigore, nihil habebat, excepto, quod quando in Monte manebat Alvernæ, mantallum habebat, ſicut & ceteri. Semper etiam in hieme tempore juventutis ſuæ per vias difficillimas & periculoſas propter præcipitia tempore magnarum nivium & obſcuriratum nocturnarum de cella ſua ad eccleſiam Fratrum per non modicæ viæ ſpatium deſcendebat ad Martinum; quæ quidem via adeo frequenter propter glaciem erat lubrica, quod frequenter in ea pedem diſcalceatum figere non valens, ſed impetu deſcendens, totus demergebatur in nivem; ſicque nivibus aſperſus in eccleſia Domino plallebat cum admiranda devotiona ſpiritus, & ſamper lætus & erectus. Lectum exiſtens in Monte nunquam habuit alium, niſi ſuper terram vel lapides habens tabulas, & ſuper tabulas fiſtoria *c*, urſi corium album, & in his non jacens, ſed communiter & ut plurimum ſemper ſedens.

& horroſa frigore,

F

c

16 Diſciplinas, quando erat juvenis, dabat ſibi mirabiles, & adeo fortes, quod frequenter ſanguinem effundebat. Noctes frequenter ducebat inſomnes, continue in oratione perſiſtens. Tales etiam quondam fecit vigilias, quod a multis vix poteſt credi, quod hæc auſteritas vitæ potuerit ab homine tolerari. Sed ſi hujus auſteritatis aliqui ſunt incredduli, recogitent illud verbum, quod dixit Apoſtolus Paulus in perſona ſui & aliorum Sanctorum virorum carnem ſuam crucifigentium cum vitiis & concupiſcentiis; ait enim: Omnia ego poſſum in eo, qui me confortat. Iſte namque vir ſanctus tribus annis continuis in tanta vigiliarum auſteritata vitam duxit, quod numquam nec vigilando nec dormiendo ſedit vel jacuit; ſed ſemper vigilando ſtabat erectus; & quando dormiebat, etiam non ſedebat, ſed vel murello [a] vel perticæ ſtabat appodiatus [b]. Solum intra iſtos tres annos eo tempore ſedebat, quo in choro vel capitulo vel ad menſam cum Fratribus convivebat.

dies unvole vigilias,

[a] *id eſt pervo muro* [b] *id eſt lapide.*

17 Iſta

A *ex quibus morbum contraxit,*

17 Iſta auſteritas vigiliarum corpus ejus ad magnam imbecillitatem deduxerat, & quadam nocte, dum magnam ſibi faceret violentiam, ſubito fuit confractus in renibus, ſicut frequenter illi franguntur, qui ſupra poſſibilitatem ſuum de terra elevant magnum onus. Ipſe vero profunda nocte videns corpus ſuum inutile factum pro obſequio Fratrum, & ſentiens ſe totaliter diſſipatum, ſui miſertus, eo modo, quo potuit, ivit ad eccleſiam, & Dominum Jeſum Chriſtum ſuit deprecatus devota, quod priſtinam ſanitatem & fortitudinem ſibi dignaretur conferre. Completa oratione cum lacrymis, ſuit a Domino exauditus, & reſtituturus priſtinæ ſanitati; & tunc ſibi fuit a Domino revelatum, quod tanta vigiliarum auſteritas in eo Domino da cetero non placebat. Extunc, quantum decebat, corpori condeſcendit, dando ſibi quietem pro loco & tempore.

aliiſque ſuperis afflictionibus

18 Inaudito etiam pœnitentiæ & auſteritatis fervore, tempore, quo noviter ad Ordinem venerat, nondum xv. annorum exiſtens, voluit ad carnem ferreum cinctum * portare, & ignorans, quomodo illud poſſet perficere, quia talis auſteritas non erat in Ordine conſueta, puerili & ſpirituali ſenſu cogitavit ire ad coquinam Fratrum, & accepit illud inſtrumentum ferreum, quo ignem aptamus, quod

d uſitato vocabulo molles *d* vocamus, & ipſum primum ad rectitudinem reduxit, & poſtea, adjutus a Domini ſpiritu, ſibi cinxit, & per illos ſcopulos

e *e*, quos molles in ſummitate conſueverunt habere, unam extremitatem ulteri ſic immiſit, ut circulus ipſe ferreus circa corpus immobilis perduraret. Videns autem, quod ſub circulo, quem jam per menſem portaverat, caro putreſcebat, & venter ipſo circulo adeo ſtringebatur, quod digerere non valebat ipſum admodum *f*; &, ut ipſe nobis retulit, quando ſcopulos de loco inſertionis eduxit, cum magno ſonitu ferrum ſe a ſuo corpore ſeparavit ad quamdam arcualem rectitudinem ſe reducens: ex quo perpendere poſſumus, quanta fueris puerilis potentia in ferrum curvando, & quanta fuerit ferri violentia in tali circularitate, & tam ſtricta per menſem durando. Et extunc videns, quod circulum non valebat portare, chordam aſſumpſit nodoſam valde rudem, quam ad carnem ſubtus habitualem tumeam, quam ſolam habebat, longo tempore portavit abſconſam.

f *ſuo pro gemodum*

C *carnem ſuam domabat.*

19 Legitur etiam de B. Joanne Chryſoſtomo & de B. Baſilio, quod propter magnam pœnitentiam, quam ſimul conſocii in monte Antiochiæ fecerunt, hanc gratiam, videlicet quod eſſent liberi a tentatione carnis, a Domino perceperunt. Non debet igitur cum aliquibus illa gratia, quam Deus ſibi contulerat, & de qua ipſe in ſe ipſo divinam miſericordiam collaudabat, incredibilis reputari, & pro impoſſibili haberi: frequenter enim multi audivimus dicentem, non ſe jactando, ſed divinam potius miſericordiam commendando, quod carnem ſuam ſpiritui, & ſenſualitatem rationi ita Deus ſubjecerat, quod etiam primum concupiſcentiæ motum nullatenus ſentiebat. Agat quilibet noſtrum tam aſperam pœnitentiam & tam duram, & forte a Domino ſimilem recipiet gratiam. Magis autem ego mirarer, ſi poſt tam aſperam pœnitentiam, a pueritia inchoatam, & ſine interpoſitione tanto tempore continuatam, in ſuo corpore ignis concupiſcentiæ vixiſſet accenſus. Multos vidi, qui, quando hoc audiverunt, non credidernnt; &, ut arbitror, ideo non credebant, quia tantam pœnitentiam ipſum feciſſe nondum audierant; vel, ſi audierant, non credebant, ideo erat, quia animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Nec eſt iſta gratia, quæ fuit in eo, adeo incredibilis, quod ſupra omnes homines fuiſſet admodum ſingularis: nam eam, ut legimus, divina gratia contulit multis Sanctis, utpote B. Franciſco, &, ut ait B. Gregorius in primo & ſecundo Dialogorum libro, B. Equitio & B. Benedicto, & aliis multis *f*. Cum ergo non ſit abbreviata manus Domini, non debemus admirari, ſi hanc eamdem gratiam Deus conceſſit huic ſancto Viro temporibus noſtris.

D ex Mt.

f

Magno cum fructu verbum Dei ponderat.

an Sicut autem Vir iſte ſanctus in corpore porſavit crucis mortificationem, ſic in corde accenſus erat ignitæ caritatis fervore. Salutem Chriſtianorum, & peccatorum converſionem deſiderabat ſummopere, & propter hanc frequenter rigorem pœnitentiæ relaxavit, & ab altitudine contemplationis deſcendit. Frequenter de Monte deſcendebat Alvernæ, circuibat civitates & caſtra cum magna ædificatione cunctorum, & animarum profectu. Sed cum de iſto diſcurſu multis non eſſet gratus, quidam Frater ſibi familiaris, faciens ſe de murmurantium numero, cœpit in facie ſua murmurare de ipſo. Tunc ipſe patienter tolerans, quod dicebat, voluit ſibi oſtendere, quanti fructus erat diſcurſus ſous, & tunc dixit: Ecce modo infra xv. dies u Miniſtro vocatus veni de Columbario *g* ſecta via uſque ad talem Tuſciæ civitatem, & tamen abſque eo bono, pro quo vocatus fui, in iſta via tot & tanta feci. Et tunc, non expreſſis nominibus perſonarum, cœpit enumerare, quot & quanta bona per eum Deus fuerat operatus de peccatorum converſione ſecreta, & de tribulatorum conſolatione, &, quod plus eſt, de deſperatorum liberatione. Et tunc intulit: Quid credis? Miniſter me vocavit pro talis domini pacificatione; ſed ego ſum certus, quod Dominus Jeſus me fecit vocari pro iſta majori & meliori ſuæ miſericordiæ operatione. Et item addidit: Frequenter cogitavi velle in cella quieſcere, & tamen Spiritus me impellit, & adeo me compellit exire, quod, ſi etiam catenis ferreis eſſem conſtrictus, ſum certus, quod non poſſent me tenere. Iſte autem audiens illa, quæ dixerat (quia tantum de negocio ſibi retexerat, quantum licebat) quietus ſiluit. Et tunc iterum intulit: Iſtas murmurationes Deus permittit fieri pro bonorum exercitatione: ſicut enim Apoſtolo Paulo datus fuit ſtimulus carnis, ne ſuperbiret de magnitudine revelationum, ita viris juſtis datur ſtimulus linguarum, ne ſuperbiant de virtutum operatione.

E

g

F

& habendo ipſum ſanctæ Scripturæ ſolatium.

21 Propter hanc ſerventiſſimam caritatem credimus, quod Deus ſibi contulerit miram de ſacra Scriptura intelligentiæ claritatem. Non eſt credendum, quod propter ſe ipſum Deus ſibi contulerit tam mirificum donum; ſed propter proximum, & ut oſtenderet ipſe Dominus, quod unctio eſt illa, quæ docet omnia, ſicut in iſto homine illitterato & ſimplici eſt oſtenſum: omnia namque, quæ ſunt in Scriptura, ſecundum ſpiritualem intellectum & animæ ſalutiferum videbatur ſcire, & adeo ſe aliquando perfundebat, quod omnia in ſe videbatur ſentire, imo videbatur vidiſſe. Iſte homo numquam Grammaticam didicerat, numquam ſcholas theologiæ intraverat, hominem magiſtrum numquam habuerat, libros ſcientiales in cella numquam tenueras pro ſtudende, niſi aliquando breviter in ipſis legeret pro quadam mentis recreatione; & tamen non ſine admiratione vidimus eum ſubtiliter & ſpiritualiter ſecundum regulas Scripturarum

ſingu-

ex MS. A singulos informare de virtutibus ſecundum gradum, quem in mundo tenebant, ſive eſſent Religioſi cujuſcumque Religionis, ſive ſeculares in quocumque ſtatu, utpote mercatores, & milites, medici & judices, ſive eſſent prælati eccleſiarum vel clerici.

quo ipſe a Dei numine ſit inſtructus primores 22 Tantam etiam auctoritatem ſibi Dominus contulerat in loquendo, quod etiam Cardinalibus loquens cum magna reverentia ipſos informabat de eorum vita & moribus. Imperatorem etiam cum ſuis baronibus, qui aſſtabant, cum admirabili efficacia verbi vidimus informantem de regno cæleſti, & de magna fidelitate, quam habere debebat ad imperium ſummi Dei *b*. Vidimus etiam cum in cunctis famoſis civitatibus Tuſciæ per totam Quadrageſimam prædicantem, & die Dominico bis in die, cum tamen non videremus eum de nocte legentem, ſed ſolum oratem; & quanto plus prædicabat, tanto eum magis Dominus illuminabat: nam in anno illo, quo de hac vita migravit, cum in civitate Senenſi, in qua ſunt homines Religioſi & ſeculares multum intelligentes, Quadrageſimali tempore prædicaret, adeo vivum verbum & ſubtiB liſſimum habuit in ore ſuo ſemper continuando Evangelia, & ſecundum intellectum myſticum exponendo, quod adhuc confitentur multi, ſe in una Quadrageſima numquam prædicationes ſimiles audiviſſe.

& doctiſſimum in ſacræ 23 Vidimus etiam eum ſtatem in medio ſacræ theologiæ doctorum, & ita Evangelica eloquia & Epiſtolarum Pauli ſubtiliter exponentem, imo & ad invicem concordantem, quod non modicum mirabantur: ſingularem namque gratiam de intelligendo epiſtolas Pauli contulerat ſibi Deus. Non ſolum autem de exponendo Scripturas & de loquendo de Deo habebat a Domino gratiam, ſed & de ſolvendo dubia quæſtionum: quidam namque doctor ſacræ theologiæ multum famoſus dum ſemel ſibi formaſſet quæſtionem de Virginis ſanctificatione, adeo reſpondit ſubtiliter & ad rem, quod ille doctor habuit dicere: Iſta ſit ergo opinio mea toto tempore, quo habeo vivere. Et tta habuit authenticum hujus Viri verbum, acſi de ſolutione quæſtionis, divinæ vocis audiviſſet oraculum: ipſe namque idem doctor hoc nobis poſtea referebat.

ſæpenumero rapiebatur extaſibus. 24 Aliquando ad inſtantiam Fratrum pro prædicatione ſermones habere voluit; ſed quando utebatur eis, vere perpendebamus, quod ibat per devia, C & quod dicere neſciebat; imo totum aliquando obliviori tradebat: & hoc erat, quia talium armorum non habebat uſum. Quando vero convertebat ſe ad virgam & ad paſtoralem peram, & ad quinque limpidiſſimos lapides, quos contemplabatur frequenter in torrente divinæ ſapientiæ, & in ſua mente videbatur repoſuiſſe, tunc cor peccatoris videbatur percutere, & dicendo ſubtilia & ſtupenda, videbatur de inimico victorium reportare. Antequam iſtam gratiam a Domino reciperet, ipſe conſueverat habere frequenter raptum & gratiam lacrymarum; ſed poſt iſtam gratiam intelligentiæ videbatur duas illas gratias perdidiſſe, vel ſaltem non ita frequenter habere. Cui cum una dierum quidam ſibi familiaris quaſi improperando dixiſſet: Quid eſt Frater Ioannes? Propter aliorum dilectionem videmini perdidiſſe veſtram perfectionem. Cui ille reſpondit: Ego gratiam non perdidi; ſed ſolenniori modo mihi eſt gratia collata a Deo; nam ante gratia dominabatur mihi, quia vellem, nollem, frequentiſſime lacrymabar & rapiebar; ſed modo ego dominor gratiæ, quia tunc habeo, quando volo *i*.

ANNOTATA. D

a Paſſimæ *apud Matthæum Silvaticum ſunt* tortellæ panis azymi his coctæ, *ut Cangius in Gloſſario teſtatur*. Paſſimata *hoc ſimile quid ſignificat, & forſaſſe, mutatis quibuſdam litteris, provenit a voce* paximatium, *quæ ſignificat certam panis quantitatem, qua monachi in Ægypto veſci ſolebant, ut S. Joannes Caſſianus narrat.*

b Forenſes *id eſt hoſpites, qui foris veniebant.*

c *Propriam hujus vocis ſignificationem hactenus invenire non potui. Attamen ex ſenſu ſuſpicor, pro* ſtloria *legendum eſſe* ſtoria *ab Italica voce* ſtuora, *quam Latine appellamus* ſtoream, *in qua monachi cubabant, ut apud Cangium ad vocem* ſtoria *vel* ſtorium *videre eſt.*

d *Quod inſtrumentum apud Latines dicitur* forceps, *ab Italis vernacule vocatur* molle; *unde hic ſatis clara eſt auctoris explicatio.*

e *Non facile intelligo, quid ſcriptor ſibi velit per* ſcopulos, *quos forceps in ſummitate habere ſolet, & quomodo illos connexuerit.*

f *Quæ hic de Sanctis auctor anonymus tradit, jam* E *in Actis eorum diſcuſſa ſunt, aut poſtmodum diſcutientur.*

g *Opinor, hoc loco indicari oppidum* Columbarum, *dictum Senenſi ſubjectum, quod vernacule ab Italis* Columbajo *appellatur, ut in Vita B. Joannis Columbini tomo* VII. *Julii pag.* 387. *& ſequente notavimus.*

h *Hinc quidem probabiliter concludimus*, B. Joannem *in monte Alverno locutum fuiſſe cum Henrico VII. imperatore, ut in Commentario prævio n.* 25. *& ſeqq. relatum eſt; ſed inde nondum certo ſequitur, eumdem Beatum tunc Conventus Guardianum fuiſſe, ut ibidem diximus.*

i *Non nimis crude id intelligendum eſt; ſed ſano ſenſu explicandum, ut patet ex Franciſco Haroldo, qui in Epitome Annalium Ordinis Minorum ad annum Chriſti* 1322. *n.* 8. *reſponſionem illam exponit his verbis*: Permiſit tamen Deus, ad majora ſervi ſui merita, ut aliqui durius ferrent tam frequentes excurſiones Viri, prius prorſus ſolitarii & abſtracti ab omni hominum converſatione; inde etiam ſui murmuris argumentum aſſumentes, quod Joannes, poſtquam activæ huic vitæ ſe dederat, non tam frequentes & continuas, uti prius, F haberet eſtaſes. Sed illi in melius id donum commutatum fuit: nam cum prius raperetur aliquando cum nollet, nunc Dominus illi obſtudium proximis inſerviendi, plenum dominium in ſacras illas affectiones & paſſiones conceſſit, ut nonniſi, ubi ipſe vellet, inſilirent.

CAPUT III.

Spiritus prophetiæ Beato datus, alta illius contemplatio, & apparitiones SS. Laurentii & Franciſci eidem factæ.

Beatus ecſtaſi datus. a

CUm iſta intelligentia Scripturarum non modicum etiam claruit ſpiritu prophetiæ, ſive in ſecretorum revelatione, ſive in futurorum prænuntiatione. Quidam namque Frater *a*, ſpiritu eoocepto nequitiæ, cogitaverat Religionem exire, & in tantum erat iſto malo ſpiritu agitatus, quod quaſi per diem non ſteriſſet, quoad id, quod male conceperat agere, expleviſſet. Sed cui hoc

A mo noo dixit, Spiritus revelavit. Acceſſit Vir ſanctus ad Fratrem; cœpit eum dulciter redarguere, & ſecreta cordis ſui ſibi ipſi apertiſſime revelare. Ille vero videns ſe comprehenſum, erubuit, lacrymas ſudit, & in bono, quod inceperat, uſque ad finem adjutus divina gratia perduravit. Multa prædixit futura, quorum quædam jam videmus completa. Quid autem de ceteris ſit futurum, novit ille, qui Viro ſancto dedit ſpiritum ſuum. Iſta, ut puto pro meliori, non ſunt ſcribenda; ſed, ut noo ſint cuiquam in ſcandalum, omitteoda.

frequenter in ſublimi contemplatione

26 Ad contemplationis altitudinem videbatur perfectiſſime aſcendiſſe, & mentalis orationis gratiam ſemper videbatur habere: nam quando manebat in cella, ſemper in Deum videbatur abſorptus; ſtans vero ioter Fratres & ſeculares, quia frequentiſſime oculos elevabat ad cælum, & orationi videbatur intentus, ex alto cordis dulcia emittens ſuſpiria, & eructans præ ſuavitate ſpiritus verba melliflua. Frequeoter eum audivimus profunda noſte de ſua cella, a loco Fratrum non modicum remota, validiſſime clamaotem, & cum altis ſuſpiB riis divinam miſericordiam pro peccatoribus invocantem. Audivimus eum adeo voce altiſſima, & auditui humano inconſueta dicendo, O rex gloriæ, eum Deo loquentem, quod pavor & membrorum ſtupor, qui præſentea invaſit, teſtis fuit divinæ præſentiæ majeſtatis, qui cum ipſo quaſi cum ſervo ſuo & dilecto filio loquebatur. Frequenter a multis io cella orans, inventus eſt raptus, & quaſi clauſtra corporis tranſiſſet, homini, de talibus noo experto, mortuus videbatur.

aotea ſi repetor,

27 Hanc gratiam valde juvenis meruit habere a Domino, & adeo eras puer & juvenis, quod aliquibus videbatur illa gratia incredibilis. Quadam autem vice dum a quodam ſuo ſpirituali patre raptus fuiſſet inventus, licet iple eſſet credulus, tamen ad videodum vocavit incredulos, & coram eis manu Viri ſancti ignem appoſuit, quam etſi ignis multum ulcerole combuſſit, Vir tamen ſanctus pro tunc penitus nihil ſenſit; ſed io ſe reverſus præ nimio dolore magnos clamores emiſit, & diu ſtetit, quod curari non valuit: & licet poſtea fuerit perfecte curatus, cicatrix tamen combuſtionis in ejus manu ſemper nobis viſibilis apparebat. In ipſa autem oratione & contemplatione perſiſtens, ſeimus C eum & certa fide tenemus, Sanctorum viſiones & conſolationes mirabiles habuiſſe, ſicut oni ſibi familiari retulit, ab eo nimia ioteſtatione coactus, ſemper ſub ſua fide & ſigillo ſecreti exigendo ab eo, quod numquam, dum viveret, alicui homini aperiret. Perpendit autem ſenſibiliter ille ſibi familiaria, quod de multis pauca dixerat, majora & altiora ſibi penitus reſervando. Et quia credulis ad devotionem iſta credo proficere, non omnia, quæ novi, ſed aliqua ſubſcribere cogitavi, non per ordinem, ut ipſe habuit, ſed prout occurrunt menti *b*,

b vidit ſ. Laurentium

28 Quodam oamque tempore, dum Vir iſta ſanctiſſimus B. Laurentio multum eſſet devotus, ſuperveniente feſto præfati Martyris, ipſe in primis Veſperis ſtabat io choro cum Fratribus ad pſallendum. Cum autem perventum fuiſſet ad illum pſalmum, eum quo cantatur Antiphona ANIMA MEA POST TE, QUIA CARO MEA IGNE CREMATA EST PRO TE, DEUS MEUS; vidit in medio chori ante altare carbones igneos, & craticulam eis ſuperpoſitam, atque B. Laurentium oudum io ea axuſtum, angelico vultu oculos dirigentem ad ipſum: ad cujus intuitum ipſe in Deum, cunctis videntibus Fratribus, qui adsraos, fuit raptus. Non tamen Fratres ſciebant cauſam, nec D percipiebant viſionem. Manſit autem ſic raptus ux me. uſque ad Completorii horam. Hora vero Completorii rediens ad ſe ipſum, Officium divinum cum ceteris Fratribus io choro cantavit.

eum inflammare meditatur,

29 Poſt Completorium vero ante altare Conveotus per longum temporis ſpatium in oratione pernoctans, dum paſſionem præfati Martyris mente revolveret, ſubito vidit B. Laurentium verſis retrorsum ad altare eo modo, quo ſtat ſacerdos converſus ad populum, ſtantem rubea indutum dalmatica, in manu ſiniſtra ad modum ſcuti eratem tenentem, & luminoio vultu in ſe reſpicientem; quem cum Vir iſte ſanctus reſpiceret, & bene cognoſceret, jucundabatur io corde. Sic ſteterunt per aliquod temporis ſpatium Martyr erectus, & iſte genuflexus; nec tamen mutuo loquebantur. Ultimo B. Laurentius ad ipſum diraxit ſermonem dicens: Frater mi Joannes, vides hanc cratem? Cui Vir ſanctus reſpondit dicens: Video. Et tunc B. Laurentius adjunxit dicens: Propter hanc cratem ego in calo poſſideo magnam beatitudinem, & Eccleſia mihi præbet tantam ſolennitatem. Ideo non fatigeris, nec te tædeat diſcrete agere pœnitentiam, E quam facis; quia propter pœnitentiam, quam faciunt fideles in hac vita, præparantur eis æterna gaudia. Et hoc dicto, beatiſſimus Laurentius Chriſti martyr diſparuit.

& alio tempore S. ecclis Franciſco,

30 Alio quoque tempore dum ſibi veniſſet in meotem magnam pœnitentiam agere, & non ſolum tempore Quadrageſimæ, ſed etiam in ipſa toto alio tempore cogitaret continuo perſeverare; quod cogitavit, iocepit, & in ipſa pœnitentia degend, beatum patrem Franciſcum cœpit rogare devote, quod duas gratias ſibi faceret; uoa eſt, quod ſibi deberet revelare, utrum tam arcta pœnitentia Deo & ſibi eſſet accepta; altera gratia, quam petebat, eſt, quod ſtigmata, ſuæ carni a Chriſto impreſſa, ſibi oſtendere dignaretur. Cum autem talem agens pœnitentiam perſeveraret io prece, quadam die ſibi vigilanti & oraoti apparuit B. Franciſcus, totus alacer & jocundus, & ſibi ſubito familiariter loquens, audivit eum de gemina gratia, quam petebat.

ſanat ſtigmatibus ea-dem,

31 Nam primo dixit: Fili, noo eſt decens, ſemper in tanta arctitudine pœnitentiæ vivere, quia ſic longo tempore non poſſet homo perſeverare. F Bonum eſt aliquando debilitari carais condeſcendere, ut ipſa jocundius & fortius valeat Deo ſervire. Et poſtea ſubdidit: Ecce, fili, ſtigmata, quæ deſiderabas videre. Et tunc oſtendit ei manus, & pedes, & latus. Tunc ipſa videns & ſtupens, cecidit ad pedes ejus, qui ei hæc oſtendebat, quaſi tremefactus. Tunc B. Franciſcus elevavit eum dicens: Surge, & tanga. Tuoc confortatus in Domino ſecuritatem aſſumpſit, & ſtigmata illa ſacra cœpit tangere, & clavos moeare. Et tum, ut ipſe retulit, experientia probavit, eſſe verum, quod Frater Bonaventura de iſtis ſacris ſtigmatibus poſuit in Legeoda, quod dum a parte qualibet premerentur, ad partem oppoſitam reſultabant. Tanta autem cordis dulcedine & odoris ſuavitate fuit io illa felici viſione & contrectatione repletus, quod poſtea, diſparente ipſo Patre beato, ſtetit quaſi per octo dies, in quibus nec cibum potuit ſumere, & totum, quidquid cernebat, ſibi videbatur fœtere.

qui locum ſi apparet,

32 Aliud etiam refero, quod io quadam viſione pateoti, dum oraret, ſibi aecidit de B. Fraocilco. Dum ſemel Fratres de Marchia Aneonitana, de

qua,

A qua, ut dictum eſt, exſtiterat oriundus, ad pro-
ex ms. vinciale Capitulum conveniſſent, & in ipſo Capitulo deberent Miniſtrum eligere, præſente generali Miniſtro, Fratre ſcilicet Matthæo de Aquaſparta *c*, qui poſtea exſtitit dominus Portuenſis, & Capitulo præſidente, iſte Vir ſanctus ivit ad orandum, ut Deus de bono Miniſtro providere provinciæ dignaretur. Cum autem Fratres in Capitulo congregati inter ſe plurimum diſſiderent, propterea quod ibi erat unus Miniſterium ambiens, qui pro tanto officio multis videbatur indignus, Frater Joannes tempore electionis in oratione perſiſtens, vidit aperti oculis vigilando Chriſtum in ſede ſedentem, & B. Franciſcum, atque humani generis inimicum majeſtati divinæ aſſiſtentes, & inter ſe mirabiliter altercantes; verba tamen non intelligebat, quæ coram Chriſto adversantes ad invicem loquebantur: ipſe tamen tunc meditabatur devote, quod inimicus incitabat Fratres ad eligendum Miniſtrum indignum; beatus autem Franciſcus hoc non ferens, & ſuos filios deſerere nolens, rogabat Chriſtum, ut in illa electione inimicus humani generis non haberet intentum: poſt
B modicam vero horam vidit B. Franciſcum de conſpectu Domini expellentem inimicum, & ipſum diabolum vidit confuſibiliter fugientem.

Demonum fuga.

33 Tunc Vir iſte ſanctus Domino retulit gratias, ſperans de bono Miniſtro provinciæ provideri. In ipſa autem electione dum Fratres non poſſent convenire in unum, generalis Miniſter, qui erat præſens & Capitulo præſidebat, ſubito in fervore ſpiritus cum quodam mirabili clamore, non ſine Fratrum admiratione, clamavit & dixit: Ite viam veſtram; ite viam veſtram. Nolo, quod eligatis; nolo quod eligatit. Ego dabo vobis Miniſtrum, ego dabo vobis Miniſtrum. Et ſic, ipſo generali Miniſtro de medio Congregationis diſcedente, fuit pro illo tunc Capitulum terminatum. Confabulantibus autem Fratribus, & ad invicem colloquentibus de his quæ dixerat generalis Miniſter, & Fratre Joanne interrogante, qua hora iſta fuiſſent acta, perpendit, quod eodem momento temporis, quo B. Franciſcus de conſpectu Domini expulerat inimicum, generalis Miniſter in fervore ſpiritus clamaverat: Ego dabo vobis Miniſtrum.

C *Ut ipſe Vir beatus Miniſtro generali narraverit.*

34 Hanc viſionem poſtea generali Miniſtro per ordinem enarravit; qua audita, fuit quietatus in mente; ipſe namque generalis Miniſter de eo, quod ſic clamaverat, videbatur verecundari quodammodo; ſed audiens viſionem, quam Vir ſanctus habuerat, perpendit clare, quod ſic clamando a ſpiritu Domini fuerat agitatus, & quod illa proviſio, quam fecit generalis Miniſter illi provinciæ de Miniſtro, eſſet a Deo. Hnc rei probavit eventus: nam providit de Fratre Salomone de
d Luca *d*, qui fuit homo in Ordine multum exemplaris, & illam provinciam bene & laudabiliter rexit; qui poſt aliquantos annos factus Miniſter in Tbuſcia, in ipſo officio Miniſterii, in quo multum humiliter & exemplariter vixit, Aretii ſancto fine quievit.

ANNOTATA.

a *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum* 1322. n. 34. *aſſerit, quod is eſſet* Frater Jaicus, qui fabrum agebat lignarium in cœnobio.

b *Ex hoc loquendi modo liquet, ſcriptorem in his Actis colligendis nullum temporis ſui veram geſtarum ordinem ſervaſſe.* B

c *Matthæus Aquaſpartanus anno* 1287. *eligitur Miniſter generalis, & anno* 1288. *fit S. R. E. Cardinalis, retento tamen Ordinis Minorum regimine uſque ad electionem novi Miniſtri generalis. Deinde anno Chriſti* 1291. *ad cathedram Portuenſem evehitur, & anno* 1302. *ex hac vita diſcedit.*

d *Fruſtra diſtinctiorem præclari hujus viri notitiam apud ſcriptores quoſdam Franciſcanos quæſivi.*

CAPUT IV.

Variæ ejuſdem Beati viſiones, in quibus Chriſtus, Deipara, angeli & dæmones ei apparebant.

Pravet ad ſanctitatem.

A ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo Vir iſte ſanctus multas recepit conſolationes, quas ideo non narro, quia, licet certitudinaliter habuerim ab eo factum, quia tamen non valuit enarrare propter magnum rugitum, quem tunc emiſit, non potui ab eo habere modum. Et quid mirum, ſi conſolationes & viſitationes receperit a Sanctis, cum ipſe Dominus Jeſus in ſe ipſo ſe ſibi oſtendere ſæpius dignaretur. Sed de pluribus unam ſolam narro, quam habuit de Domino Jeſu piam & mirabilem viſionem, non in ſomnis, ſed vere vigilando, & in re. Quadam namque vice, dum die noctuque ſe dedicaſſet & occupaſſet ſine intermiſſione ad meditandum de Domino Salvatore, venit in ejus mentem admirabile deſiderium videndi ſpeciem Redemptoris: plus namque videbatur anhelare pro tunc videre Jeſum Chriſtum & hunc crucifixum, quam videre Jeſum Chriſtum & hunc ſpecie glorioſum. Et licet reputaret totaliter ſe indignum, hoc tamen deſiderium a corde ſuo non videbatur aliquatenus poſſe evelli. E

Chriſtus patitur.

36 Sed deſiderium pauperis exaudivit Dominus: una namque die, dum Miſſam celebraret devote, & jam corpus Domini confeciſſet, cum Miſſam continuando perveniſſet ad locum, in quo dicitur a ſacerdote PER IPSUM, ET CUM IPSO, ET IN IPSO; & in his verbis cum ſacratiſſima Hoſtia, ut moris eſt, calicem conſignaſſet, F atque dicto PER OMNIA SECULA SECULORUM, Hoſtiam depoſuiſſet, vidit in altari, corporali ſpecie, Dominum Jeſum in ea forma, qua de cruce depoſitus nudus, mortuus & plagatus, fuit inter brachia ſuæ Matris dulciſſimæ reclinatus. Verumtamen ipſe ſic apparens, in altari ſupinus apparuit apertis oculis, velut vivus; ad cujus intuitum fuit cor ejus miro compaſſionis gladio fauciatum, &, ut dixit, tunc aperte vidit caput punctum aculeis ſpinarum, & faciem atque barbam ſanguine, qui videbatur defluere, de capitis punctionibus rubricatam. Vidit manus vulneratas, imo conſciſſas; & pedes, de quibus videbatur ſanguis procedere, ſicut rivus a fonte; vidit totum corpus lividum, & plagis innumeris plenum atque ſanguine madidum; vidit latus apertum apertura mirabili & ſtupenda, a qua exibat ſanguis & aqua; videbatque Chriſtum ſibi hæc omnia lacrymoſis oculis oſtendentem, & quaſi, quod ſibi deberet compati, arguentem; in cujus viſione ſanctiſſima cor ejus ita viſum fuit liquefcere, acſi omnia illa vulnera haberet in propria carne *a*.

§7 Diſpu-

A 37 Diſparente autem poſt longam moram tam mirabili viſione, vix potuit Miſſam complere, & ita remanſit abſtractus, quod ſibi non videbatur ia mundo eſſe. Hanc eamdem viſionem, quam habuerat de Domini paſſione, narravit toto * Conventui Fratrum de Monte Alvernæ, dum eis de Sacramento Altaris in Cœna Domini prædicaret, licet tunc de ſe, quaſi de alio, loqueretur. Cum autem uni ſibi familiari hanc viſionem narraſſet, & ille circa ea, quæ dixerat, aliqua dubitabilia ſibi propoſuiſſet ſolvenda per ipſum, adeo ſubtiliter reſpondit, & de Corpore Domini adeo profunda dixit, quod ſua ſapientiſſima reſponſio da viſione habita plenam fidem audientibus dedit. Alio quoque tempore vidit Dominum Jeſum ſalvatorem in ſpecie pulcritudinis ſuæ, in qua viſione ita magno amoris ſuit replecus fervore, quod per longum tempus non valebas in loco quieſcere; & niſi frequenter de loco ad locum moviſſet, quaſi defeciſſet; & ita accidebat circa eum, ſicut aliquando accidit circa calida multum, quæ, ut infrigidentur, requirunt motum. Hoc ego ab eo non audivi; ſed B ab alio Fratre fide digno, cui credi debet *b*.

ut ipſe Vir beatus voluit,

** lege toti*

b 38 Sicut iſte Vir ſanctus habuit deſiderium videndi ſpeciem Redemptoris, ſic alio tempore deſiderabat videre faciem ſuæ dulciſſimæ Matris, non in illa ſublimitate, qua nunc eſt gloriola in cœlis, ſed in illa humilitate, qua converſabatur in terris. Sed etiam in hoc fuit a Matre miſericordiæ exauditus: nam dum ſtaret in cella Alvernæ reclusus, Virgo beata ipſum voluit viſitare in illa veſte & in illa ſpecie humili, qua apparebat & videbatur a cunctis, quando cum Filio ſuo commorabatur in terris; ſed mora iſta non fuit modica, ſed per totam diem ſecum morabatur in cella, & tantam familiaritatem ſibi Virgo beata oſtendit, quod frequenter ipſa hujus Viri capot & vultum, & manus tetigit, & ipſe in hujus beatæ Virginis gremio, dum ſtaret ante eam genuflexus, caput humiliter reclinavit. Verba, quæ Virgo beata ſibi dixerat, dicere noluit. Imo interrogatus, cum magno rugitu ſemetipſum turbavit affirmans, quod, dum viveret, nulli homini revelaret.

& Deipara humilis ei apparuit.

Pugnat dæmones,

39 Non eſt ergo mirum, ſi huic ſancto Viro, qui Regi & Reginæ adeo fuit familiaris, angeli ſolatium & conſolationem præbebant, & ab eo dæmones, inimici humani generis, fugiebant. Frequenter eamque fuit viſus, dum iret per viam, baculum accipere, & vehementiſſime currere, ut in fine curſus baculum projicere. Interrogatus, quid ageret, & quare ſic curreret, cum fervore & mœrore reſpondit: Contra mihi viſibiles dæmones curro, &, ut digni ſunt, eo modo, quo poſſum, baculo meo expello, qui venerunt pacem noſtram, & iſtius provinciæ perturbare. Interrogatus, quot eſſent, reſpondit: Millia millium. Adeo autem & de nocte & de die per loca ſolitaria & umbroſa videbatur ſecurus, quod clare oſtendebat, quod adverſus eum nihil poterat humani generis inimicus.

C

qui ei illudebant,

40 Fecit ſibi inimicus humani generis multas illuſiones, quas pro nihilo ducebat. Semel, ipſo in cella meditante de Domino, & aliqualiter jacente ſuper ſiſtorium urſi *c*, dæmon cepit eum, & projecit in clauſtrum, quod ante cellam ſuam erat; & ipſe elevatis oculis in cælum cœpit clamare alta voce: Jeſu, Jeſu, Jeſu; & dæmon ſtatim fugit; & ipſe manſit quietatus. Alio vice, ipſo meditante de Domino de nocte juxta cellam ſuam, & hærebat

c

** lege hærebat*

* cuidam arbori, & dæmon apparuit ſibi in ſpecie hominis nudi ſibi virilia tangendo, quia ſciebat D dæmon, ipſum abhorrere tales corporis partes; ex MS. & facto ſigno crucis, inimicus humani generis diſparuit. Alio tempore, ipſo de nocte orante juxta cellam ſuam vidit apertis oculis totam ſylvam ardere, & ruebant arbores in terram, & dum eſſet ignis prope eum, ut videbatur, dixit infra ſe ipſum: Non timemus Deum; & fugit ad locum Fratrum, & omnia ei recitavit, & poſtmodum illuſio diſparuit.

41 Quantum vero ſanctis angelis, quibus con- *& cum angelis.*
tinuo reverentiam ſingulariſſimam exhibebat, fre-
quenter familiaris, apparet ea multis viſitationibus & conſolationibus, quos recipiebat ab eis: ſed de multis referam tantum duas. Interrogatus a quodam ſibi familiari, quomodo a Deo donum ſapientiæ recepiſſet, cum omnino taceret, & nulli videretur velle revelare, dum viveret, tandem importuna prece, & ſupplici inquietatione violentatus, hoc, quod ab eo petebatur, ſub ſigillo ſecreti, dum viveret, revelavit dicens, quod quadam die, dum in cella reclusus arctam pœnitentiam faciens ante crucem Crucifixum oratet attente, quidam E juvenis admitandi decoris adeum venit, dicens ad eum, quod erat miſſus, ut ſecum aliquo tempore moraretur: quem cum Vir ſanctus agnoſcerer eſſe angelum Domini propter magnam, quam in ſuo conſpectu ad præſentiam ejus recepit ſecuritatem, & coocepit benevolentiæ caritatem, ipſum, ut decebat, devotiſſime honoravit, & ſimul ſedens de cruce Chriſti & de gaudiis paradiſi, atque de verbis Evangelii & Apoſtoli Pauli, aliorumque Sanctorum longum colloquium habuerunt: ſicque per tres menſes cootinuos non fuit dies, in qua non ſuo luminoſo aſpectu & eloquio melliſluo frueretur.

42 Erat autem vadens & redieos, ſicut amicus *qui ſe-*
ad domum ulterius amici, & ſocius ad domum al- *quuntur alium.*
terius ſocii ire & redire familiariter conſuevit. Tandem, completo trium menſium ſpatio, ſibi volefaciens aperuit ei lanſum, ut intelligeret Scripturas, & extunc, ut retulit, non fuit Scriptura, quam in quocumque loco non intelligeret ſecundum aliquem intellectum, licet non fuerit ſibi datum, quod, quidquid intelligeret, pro voluntate ſua alteri panderet, & alteri aperire poſſet, niſi quantum placebat majeſtati divinæ, quæ ſibi dederat ſpiritum intelligentiæ; non autem dubitabat F Vir ſanctus, quin ille juvenis fuerit angelus ſuus, qui pro conſolatione ſui fuerat a Deo miſſus, & ſe ei frequentiſſime oſtendebat.

43 Quodam alio tempore ſupervenit ſolennitas- *ſub veſta*
beati archangeli Michaelis, quæ meoſe Septem- *forma hominis*
brio celebratur; & dum de nocte deſcendiſſet de *ſeculi,*
cella, quam habebat in Monte Alvernæ, & veniſſet ad eccleſiam Fratrum, ut ad reverentiam angelorum cum ipſis Fratribus laudes Deo perſolveret Matutinas, completis Laudibus, in eccleſia more Fratrum aliquantam ſubſtitit meditaodo devote de gloria angelorum. Meditatione vero & oratione ſua peculiari finita, de eccleſia diſcedebat, ut rediret ad cellam. Cum autem ad jaouam eccleſiæ perveniſſet, juxta eum apparuit citharœdus ita ſuaviſſimam faciens melodiam, quod, niſi Vir ſanctus fuiſſet a Deo confortatus, ... nedum præ dulcedine fuiſſet raptus; imo videbatur ſibi, quod ſpiritus vellet a corpore ſeparari.

44 Tunc exſultans in Domino, cum clamore *familiariſ-*
altiſſimo aſcendendo moatem cœpit currere verſus *ſimeconver-*
cellam. Citharœdus autem ſive curreret, ſive ſta- *ſatur.*

ret,

Digitized by Google

A ret, ſive communi modo ambularet, numquam ex ms. ab ejus latere diſcedebat. Cum autem Vir Dei perveniſſet ad cellam, & ſe proſtraviſſet ante imaginem Crucifixi, tunc, ut ſibi videbatur, citharœdus ille ita cœpit per inſtrumentum muſicum manus movere citiſſime, & ſonitum ita accelerare, ſicut conſueverunt facere illi, qui ſunt in illa arte periti, quando volunt ſonum finire. Finito autem ſonitu, occidem illam, in oratione perſiſtens uſque ad diem, Vir ſanctus duxit inſomnem, Deo & ſanctis angelis ejus referens gratias de conſolatione percepta.

ANNOTATA.

a *Videtur hæc Chriſti apparitio diverſa eſſe ab illa, quam in Commentario prævio n. 20. ex ſancto Antonino retulimus.*

b *Hæc ſincera ſcribendi ratio, quæ hoc loco & in decurſu Actorum ubique elucet, fidem auctoris in rebus quammumlibet prodigioſis plurimum commendat.*

B c *Hic rurſus vox* ſiſtorium, *ni fallor, uſurpatur pro* ſtorio, *ita ut ex obſcura illa phraſi conjiciam, Beatum pelle urſina pro ſtorea uſum eſſe, quæ conjectura confirmatur ex iis, quæ poſt cap. 2. littera C annotavimus.*

CAPUT V.

Ultimus beati Viri morbus, monita ad Fratres Minores, pius obitus, & revelatio de beatitudine ipſius.

Beatus ſo-cum ſibi aſſiſtens. a b c

CUm autem placuit Altiſſimo velle eum de hoc mundo educere & laboreet ſuo, quibus in ſancta Religione Fratrum Minorum per annos quinquaginta a ipſi Deo ſervierat, præmiare, ipſe exiſtens Cortone b, & vadens Aſſiſium c, non ſine admiratione Fratrum ſubito retroceſſit, & rediit ad Montem Alvernæ, ut in ipſo Monte ſpiritum vitæ redderet Deo, in quo beati patris Franciſci meritis & ſuis operibus bonis multa fuerat divinæ contemplationis dulcedine repletus. Quinta nempe C die Auguſti, in qua agimus feſtum ſanctæ Mariæ ad nives d, de febre continua infirmari cœpit, & quinque diebus in infirmitate cum multa patientia Deum laudans, in feſto S. Laurentii, in primis d ſcilicet Veſperis e, inter manus Fratrum, ipſo orante cum ipſis, ex hoc mundo migravit. Voluit autem Deus, ut, ſicut fervens ſpiritu ſemper vixerat in hoc mundo, ita fervens ſpiritu migraret ex ipſo.

magno cum fervore complet adv.

46 Cum igitur in præfato feſto Virginis gloriofæ, cujus erat devotus ſacerdos, Miſſam celebraſſet devote, & poſtea cum Fratribus comediſſet, & ad cellam ſuam reverſus fuiſſet, ſubito invaſit eum febris. Audientes autem Fratres, quod infirmaretur, iverunt ad cellam ejus, & ipſum tovenerunt ante Crucifixi imaginem genuflexum, ipſum dominum Jeſum cum oris eaotu ſonoro & admirando cordis jubilo collaudantem. Diceotibus autem Fratribus, quod deſcenderet de celle & venirent ad locum Fratrum, ut mediei conſilio curaretur, reſpondit: Ego domino Jeſu dedi ſpiritum; vobis do corpus; ſi poteſtis curare ipſum. Adveniente vero vigilia B. Laurentii, cum quidam Frater viſitaſſet eum, & ſibi in lecto ledenti dixiſſet, Freter Joannes, confortamini in Domino & in B. Laurentio, quia eras eſt feſtum ejus, ſubito de lecto ſurrexit, D & cum velocitate mirabili, quaſi ſaltans, perrexit ad eccleſiam, clamans ſortiſſime cuni admiraado clamore: BEATUS LAURENTIUS, BEATUE LAURENTIUS. Cum autem ad eccleſiam peiveniſſet, proſtravit ſe ante imaginem Crucifixi, & facta reverentia ſurrexit cito, & ſic erectus ante crucem, oculis ac manibus continuo in cælum elevaris, per tantum temporis tractum ſtetit, per quantum Fratres in choro Miſſam de vigilia cantaverunt.

47 Completa Miſſa, & iacerdotis benedictione & poſtea percepta, atque crucifixo Domino iterum facta reverentia, dum ad lectum rediſſet, in quo jacebat, petivit devote omnia Eccleſiæ Sacramenta; quibus perceptis, dum Fratres circa eum pſalmos pœnitentiales pſallerent, ipſo reſpiciente ad lævam, ſubito fuit raptus, factaque ſua facta eſt ita terribilis, & quaſi tota contoria in illo raptu, ipſo ſecundum ſenſum nihil penitus ſentiente, quod nobis nullum erat dubium, quin pro tunc videbat humani generis inimicum. Fratres autem, qui aderant, hoc videntes, fuerunt adeo pavefacti, quod cadentes in terram, pſalmodiam penitus dimiſerunt. E Cum vero Vir ſanctus ad ſe ipſum fuiſſet reverſus, Fratres confortavit cum poteſtativa voce dicens: Pſallite & laudate Dominum; & cum Fratres reſumpſiſſent pſalmodiam, & extremæ Unctionis complerent officium, ipſe de cetero non ad lævam ſed ad dexteram continue reſpiciens, iterum fuit raptus. Facies autem ejus in iſto ſecundo raptu adeo clarens & gratioſa reſplenduit, quod nulli noſtrum dubium fuit, quin, ſicut in primo raptu viderat inimicum, ita in iſto ſecundo vel videbat Chriſtum, vel aliquem exiſtentem in gloria Beatorum.

48 Tandem cum fuiſſet in ſe ipſum reverſus, Frater quidam ſibi familiaris f, ei adhærens humiliter dixit: Eja, Frater Joannes, rogo vos, quod mihi dicatis, quid vos vidiſtis; ego vellem libenter ſcire. Tunc ipſe reſpondit dicens: Nolo tibi dicere, quid viderim. Sufficit tibi ſcire ea, quæ tibi dixi g. Tuoc Frater ille ait: Et numquid fuerunt vera omoia, quæ mihi dixiſtis? Tunc ipſe quaſi turbatus increpans eum dixit: Vera ſunt, & fuerunt; vera ſunt, & fuerunt. Numquid ego dixiſſem tibi aliud, niſi verum? Quo verbo, licet primo iſta omnia, quæ ſunt ſcripta ſuperius, eſſent nobis credibilia ad ſufficientiam, ipſo iterum VERA SUNT dicente in hora mortis, nobis credibilia facta ſunt nimia. Finitis autem his verbis, illi Fratri in ſecreto dictis, ad omnes Fratres circumſtantes direxit ſermonem dicens: Quid vultis ſcire? Quid vultis ſcire, niſi Chriſtum? Tunc locutus, audientibus nobis, pulcra & ſubtilia de Scripturis, incepit ab iſto verbo; CHRISTUS VIA, VERITAS, ET VITA; & de iſto verbo ſubtiliter proſecutus dicebat: Si vultis habere conſcientiam bonam & ſanctam, non curetis ſcire niſi Chriſtum, quia ipſe eſt via. Si vultis ſapientiam, non curetis ſcire niſi Chriſtum, quia ipſe eſt veritas. Si vultis gloriam & honorem, non curetis ſcire niſi Chriſtum, quia ipſe eſt vita. Et primo prolecutus de via dixit, quod Chriſtus erat via, quia erat Verbum infinitum humanæ naturæ, quod poterat animas noſtras ſalvare, & ideo debebamus, ut per Chriſtum tamquam viam ambularemus, abjicere omnem immunditiam & abundantiam malitiæ. Et poſt multa, poſtea proſecutus de veritate dixit, quod Chriſtus erat veritas; quia erat ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Patris, portans omnia verbo

Frater quidam familiaris f

f

g

A bo virtutis fuæ, qui purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dextram majeſtatis in excelſis. Et poſtea proſecutus de vita dixit, quod Chriſtus erat vita, ipſe eſt principium, primogenitus ex mortuis, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipſum pacificans per ſanguinem carnis ejus, ſive quæ in cælis ſunt, ſive quæ in terris.

placido ex hac vita migrat.

49 Et dum circa illa verba multa diſſeret, & multa proſecutus fuiſſet, conſideravimus diligenter, quod, cum alias litteraliter loqueretur, frequenter in Latino offendebat (& non mirum, quia Grammaticam nunquam ſtuduerat) tamen in iſto longo ſermone, quem ſicut homo abſorptus fecit, audientibus nobis, nec etiam in uno malo Latino peccavit. Fratres autem videntes, quod ipſe debilitatus propinquabat ad exitum, dum animam ſuam Deo recommendaſſent, & poſtea orarent, ipſe orans cum eis tradidit ſpiritum. Ipſo vero defuncto, cum per trea diea eum tenuiſſemus inſepultum, cum magni calores eſſent, ita quoad membra tractabilia, & odore amabilis, ac vultu hilaris & jucundus, quaſi ſemper fuiſſet

B vivus, permanſit.

ejus beatitudo

50 Nos vero credimus, & pia fide tenemus, quod tunc evolaverit ad cælum, ſicut in quadam viſione cuidam Fratri ſibi familiari fuit demonſtratum: die namque tertia poſt deceſſum ejus, cum ad quieſcendum ſe compoſuiſſet, & nec plene vigilaret, vidit aliquos Fratres, qui jam defuncti erant; ſed dum viverent, fuerant ipſi quieſcenti familiares. Apparuerunt autem quaſi triſtes, unum juvenem pulcrum & gaudioſum in ſua ſocietate habentes, Ille, ut vidit, cognovit, quod ideo eſſent triſtes, quia adhuc in pœnis purgatorii tenebantur. Ille autem juvenis gaudioſus erat angelus, quia & vultum angelicum prætendebat. Ipſe autem videns acceſſit ad illos Fratres defunctos, quaſi ſibi familiares, & ipſos interrogavit dicens: Dicite mihi, quid eſt de Fratre Joanne de Alverna, qui nuper in feſto S. Laurentii de hoc mundo migravit? Numquid eſt iſte vobiſcum? Ipſi vero ſtabant ſtupefacti hoc audientes, & videbantur mirari vehementer; nec ad quæſitum ſciebant dare reſponſum.

C

quidam Fratri Alimari revelatur.

51 Tunc juvenis ille appropinquans, & ſubridens aliquantulum, dixit eis: Iſte Frater vos interrogat de illo, qui oudiua tertius in feſto S. Laurentii evolavit. Tunc Frater verbum iotelligens, & comprehendens, quod ea hora, qua Vir ſanctus emiſit ſpiritum, tranſivit ad cælum, dixit ad juvenem: Rogo te, quod mihi dicas, ſi eſt aliquis Frater io cælo poſt B. Franciſcum, qui ſit magis glorioſus coram Deo, quam Frater Joannes. Tunc ille reſpondit: Ipſe eſt magnus & glorioſus coram Deo; ſed multi ſunt ibi alii Fratres, qui ſunt in paradiſo multo majoris gloriæ, quam ſit ipſa. Ad hanc gloriam meritis beati patris Franciſci, & iſtius ſanctiſſimi Viri, ille nos dignetur deducere, qui ſibi conceſſit tam laudabiliter vivere, & tam laudabiliua ad vitam æternam ex hoc mundo tranſire. Multa audivi miracula meritis hujus Viri ſancti fuiſſe facta; & aliqua audivi fuiſſe facta, dum vixit, & aliqua poſtquam ex hoc mundo tranſivit; ſed quia illa oculis meis non vidi, nec ab ejus ore percipere potui, ideo

b ea non ſcripſi *b*, reputans ſuam vitam ſpiritualem omni miraculo ſenſibili fuiſſe majorem.

D

ANNOTATA. EX MSS.

a *Ex his, aliiſque characteribus chronologicis in Commentario prævio n. 16. concluſimus, Beatum noſtrum anno circiter 1259. natum fuiſſe.*

b *Cortona eſt antiqua urbe Hetruriæ, ſita in agro Florentino, & in excelſo monte exſtructa, de qua plura vide apud geographos paſſim obvios.*

c *Aſſiſium eſt urbs Italiæ in Umbria, quæ maxime inclyta eſt natalibus S. Franciſci & S. Claræ.*

d *Hinc colligimus, feſtum S. Mariæ ad Nives ineunte ſeculo XIV. in aliqua parte Italiæ, aut ſaltem in Ordine Minorum celebratum fuiſſe, de quo vide ea, quæ in Actis S. Dominici, ad diem IV. Auguſti illuſtratis, tomo I. iſtius menſis pag. 529. ex Franciſco Pagio & Jacobo Echardo retulimus.*

e *Ex hac diſtincta dici emortualis notitia patet, quomode intelligendi ſint aliqui auctores, dum ſcribunt, B. Joannem Alvernicolam feſto S. Laurentii ad cælum migraſſe: teſte enim hoc ſcriptore ſynchrono, in primis Veſperia iſtius feſti, ſive die IX. Auguſti ex hoc mundo migravit.*

E

f *Bartholomæus Piſanus in memorato Actorum compendio hunc Fratrem, Beatæ familiarem, appellat Joannem de Septimo de Piſis, ut in Commentario prævio num. 24. dictum eſt. Inde tamen evidenter inferri non poteſt, Acta B. Joannis ab hoc Joanne de Septimo conſcripta fuiſſe, ut §. 1. Commentarii prævi n. 10. & ſequente oſtendimus.*

g *Hæc reſponſio apud Bartholomæum Piſanum aliter refertur, ut §. 2. Commentarii prævii n. 24. monuimus.*

h *Hinc iterum confirmatur fides ſcriptoris, qui non alia Beati geſta, quam ſibi certiſſime cognita, litteris mandare voluit. Unde etiam facile capimus, ab aliis collecta fuiſſe altera & diverſa ejuſdem Beati Acta, quæ nunc quoque excudemus, ac annotatis illuſtrabimus.*

ACTA ALIA

Collecta ab uno vel forte pluribus teſtibus coævis.

F

Ex Ms. Speculo S. Franciſci & ſociorum ejus, lib. 2. cap. 51. & ſequentibus, cujus exemplar ſervatur in bibliotheca Minoritarum Lovanienſium, ex qua habemus ectypum, quod in Muſeo noſtro exſtat codice O Ms. 20. *& quod cum aliis Mss. ejuſdem Speculi apographis collatum eſt.*

CAPUT I.

Sublimes B. Joannis Alvernicolæ contemplationes, & mira ecſtaſis, quam tempore conſecrationis in Miſſa habuit.

CAP. I. *a Fratre de Hierolymis conſolationes,*

PRædictus *a* Frater Joannes cum conſolationes mundi hujus penitus abnegaſſet, in ſolo Deo erat ſolicitus * conſolari. Unde quando veniebant ſolemnitates, præcipue Domini noſtri Jeſu Chriſti benedicti, novas conſolationes & mirandas revelationes gratia divina faciebat *. Unde aceidit, quod

** ſolitus * al. ſibi conſundebat.*

A quod appropinquante Nativitate Domini Salvatoris, cum ipſe conſolationem de Chriſti benedicti humanitate certitudinaliter expectaret, Spiritus ſanctus, qui novit, prout vult ipſe, dona pro loco & tempore diſpenſare, non attendens ad propoſitum hominis volentis vel currentis, ſed ad ſapientiam Domini miſeratoris, ipſi Fratri Joanni non conſolationem, quam exſpectabat, de Chriſti humanitate, ſed de Chriſti charitate tam ferventiſſimum amorem exhibuit, quod ſibi videbatur, quod anima raperetur de corpore: nam centies plus, quam ſi in fornace eſſet, cor ejus ardebat & anima: propter quem ardorem anxiabatur & anhelsbat, & vehementer affectus alte clamabat, quia præ nimio fervore amoris & exceſſivo impetu ſpiritus a clamore ſe non poterat continere.

Spirituales motiones.

2 Hora vero illa, in qua tantum ſentiebat ardorem amoris, ſpes ſalutis ſic eum fortiter roborabat, quod non credebat, ſi tunc mortuus fuiſſet, per purgatorium perranſire. Et iſte amor tantus, licet interpolate, duravit per medium annum; ardor vero plus quam uno anno duravit, ita quod per aliquam horam videbatur ſpiritum exhalare. Poſt vero illud tempus viſitationes & conſolationes innumeras habuit, ſicut ego ipſe pluries oculata fide perſpexi *b*, & plures alii frequenter perpenderunt: nam ex nimietate ſervoris & amoris viſitationes occultare non poterat; fuit enim raptus pluries, me vidente. In quadam enim nocte fuit elevatus in tam admirando lumine, quod vidit omnia creata in Creatore tam cæleſtia quam terreſtria; & omnia ſuis gradibus ordinate diſtincta, quomodo ſcilicet ſint chori beatorum ſpirituum apud Deum, & paradiſus terreſtris, & beata humanitas Chriſti, & habitationes inferorum. Similiter deſignavit, & videbat, & ſentiebat, & repræſentabat Creatorem.

b

& excelſus contemplationis.

3 Poſtea elevavit eum Deus ſuper omnem creaturam, ita quod fuit abſorpta anima ejus & aſſumpta in abyſſo Deitatis & claritatis, & ſepulta in pelago æternitatis, & infinitatis divinæ in tantum, quod nihil creatum vel formatum, nihil finitum vel cogitabile, quod cor humanum poſſet cogitare vel lingua narrare, ſentiebat: & erat abſorpta anima illa in primo abyſſo divinitatis, & pelago ſive forma claritatis, ita quod erat ipſa anima diſtata, ſicut gutta vini in altitudine maris; quod ſicut nihil invenit in ſe, niſi mare, ſic anima illa nihil videbat, niſi Deum in omnibus & ſuper omnia, & intra omnia, & extra omnia, & ibi tres Perſonas in uno Deo, & unum Deum in tribus Perſonis. Et ſenſit illam charitatem æternam, quæ fecit Filium Dei incarnari per obedientiam Patris, qua incarnatus eſt, & per iſtam viam Incarnationis & Paſſionis Filii Dei, ipſam meditando, & ejulando & lacrymando ad lumina indicibilia pervenit. Et dixit, nullam aliam viam eſſe, qua poſſit anima ad Dominum introire, niſi per Chriſtum, qui eſt via, veritas, & vita. Fuerunt etiam ſibi oſtenſa in eadem viſione, quæcumque facta fuerunt per Chriſtum a ſalu primi hominis uſque ad ingreſſum Chriſti in vitam æternam, qui eſt caput & princeps omnium electorum, qui ab initio mundi fuerunt, ſunt, & erunt uſque ad finem, ſicut annuntiatum eſt per ſanctos Prophetas ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.

CAP. II. *Diverſi miraculoſi eventus verba concernentes.*

4 Eidem Fratri Joanni accidit quoddam mirabile, & celebri memoria dignum, ſicut retulerunt illi, qui fuerunt præſentes: cum enim ſtaret Frater Joannes prædictus in loco Molliani *c*, de cuſtodia Firmi, & provincia Marchiæ, die prima poſt Octavam S. Laurentii, ſcilicet infra Octavam Aſſumptionis beatæ Virginis, ſurrexit ante horam matutinalem, & cum magna unctione gratiæ, qua præventus erat a Domino, dixit Matutinum cum Fratribus. Dictis vero Matutinis, perrexit in hortum, quia tam immenſæ dulcedinis & ſuavitatis abundantiam ſentiebat, quod præ magnitudine gratiæ, quam guſtu mentali habebat in illo verbo Dominico, ſcilicet HOC EST CORPUS MEUM, emittebat clamores, & in corpore * dicebat: HOC EST CORPUS MEUM; in quo verbo illuminatus a Spiritu ſancto, apertis mentalibus oculis, videbat Chriſtum beatum cum beata Virgine, & multitudine angelorum ſanctorum, & intelligebat illud Apoſtolicum dictum; quomodo unum corpus ſumus omnes in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, & ſublimitas & profundum, ſcire etiam ſupereminentem charitatem Chriſti omnis ſcientiæ, quod totum eſt in iſto altiſſimo Sacramento, quod conficitur, cum dicitur: HOC EST CORPUS MEUM.

c *ſecretariis capitur.* *a al. Magliano*

b al. cordis

5 Et facta aurora, ſic affectus gratia, intravit eccleſiam cum fervore ſancti Spiritus anxiando, putans a nullo ſentiri; cum tamen quidam Frater ſtaret in choro, qui hoc audiebat. Et cum anxisndo præ magnitudine gratiæ ſe abſtinere * non poſſet, magnum clamorem emiſit. Cum ergo ad altare acceſſit ad celebrandum Miſſam, quam cantare debebat, & ampliata eſt ſibi gratia, & crevit amor ille prædictus, & datus eſt ſibi quidam ſenſus de Deo ineffabilis & inæſtimabilis, quem ſuis verbis nullo modo poterat explicare. Et timens, ne creſceret tantum ſenſus ille & fervor mirabilis, quod oporteret dimittere Miſſam, neſciebat, quam partem eligeret; utrum ſcilicet proceederet, vel exſpectaret. Tamen, quia alias quando ſenſerat ſimile, & Dominus tantum temperaverat, quod ob hoc non dimiſerat Miſſam, utcumque confidebat, ſe poſſe procedere. Nihilominus timebat, ne eveniret, quod evenit; quia tales infuſiones divinæ non ſunt in hominis poteſtate.

*aque poſtmodum in Miſſa pronunciaturus haret; * al. continere*

6 Cum ergo proceſſiſſet uſque ad Præfationem beatæ Virginis, crevit illa illuminatio & gratioſa ſuavitas, quod veniens ad QUI PRIDIE, QUAM PATERETUR, vix tantam ſuavitatem & dulcedinem poterat ſuſtinere. Perveoto autem ad hoc, HOC EST CORPUS MEUM, ingeminat HOC EST, HOC EST, & multum frequenter, ita quod quaſi deficiebat præ magnitudine eorum, quæ jam ſentiebat in anima. Unde Guardianus loci ſuccurrens, ſtabat juxta eum, & Frater etiam cum cerco acenſo, poſt eum ſtantibus & timentibus ceteris Fratribus cum hominibus aliis & mulieribus multis, cum quibus aliquæ erant majores de provincia, quæ omnes exſpectantes & timeotes more mulierum plangebant: ipſe vero Frater Joannes, quaſi alienatus beatiſſima & ſuaviſſima lætitia, ſtabat non procedens in conſecratione ſanctiſſima complenda, quia ſentiebat Dominum Jeſum Chriſtum, qui non intrabat Hoſtiam, vel potius Hoſtia non tranſſubſtantiabatur in ipſum, donec ad HOC EST adjungeret CORPUS MEUM.

E

F

quibus difficulter profatis,

7 Et non valens ferre tantam majeſtatem beati capitis, id eſt Chriſti, oſtenſo ſibi paradiſo corporis Chriſti myſtici exclamavit dicens CORPUS MEUM.

mirabilem exſtaſim patitur,

A MEUM. Et ſtatim evanuit forma panis, & apparuit Dominus Jeſus Chriſtus, Dei Filius benedictus, incarnatus & clarificatus, & oſtendit ei humilitatem, quæ eum fecit incaroari, & facit ipſum venire quotidie in manus ſacerdotis. Et talis humilitas tenebat Fratrem Joannem in tanta dulcedine, & admiratione inenarrabili & ineffabili, quod non poterat complere verba conſecrationis. Eſt enim tam admiranda humilitas & dignatio Salvatoris noſtri Dei circa nos (ut ipſe Frater Joannes dixit) quod corpore noo poteſt ſuſtineri, nec verbis explicari. Propter hoc non poterat procedere, & propter hoc, etiam dicto HOC EST CORPUS MEUM, mox mirabiliter poſt ſe cecidit retro: ſed a Guardiano, qui ſtabat juxta eum, ne rueret in terram, ſuſtentatus eſt; & concurrentibus Fratribus, & aliis hominibus, & mulieribus, qui in eccleſia morabantur, tamquam mortuus in ſacriſtia deportabatur: erat enim corpus ejus frigefactum, ſicut corpus hominis mortui; & digiti manuum ejus erant contracti tam fortiter, quod vix valebant diſtendi vel moveri: & ſic jacuit, quaſi

d B exanimis, uſque ad tertiam magnam *d*: erat enim in æſtate.

quam ipſemet eidem amico narravit.

8 Quia vero ego, qui ad hoc fui præſens, deſiderabam valde ſcire, quæ circa eum fuerat operata clementia Salvatoris, quaſi ſtatim, quando ad ſe reverſus fuit, acceſſi ad eum, rogans per charitatem Dei, prædicta mihi dicere dignaretur. Ipſe vero, quia de me plurimum confidebat, totum hoc per gratiam Dei acciderſe, mihi per ordinem narravit: & inſuper dixit, quod in conficiendo, & ante, cor ſuum erat liqueſactum ad modum ceræ valde diſtemperatæ, & caro ſua videbatur ſine oſſibus taliter, quod oee membra nec manus poterat quaſi levare ad faciendum crucem ſuper Hoſtiam; addens, quod antequam fieret ſacerdos, fuit ſibi oſtenſum, quod debebat ſic deficere. Sed quia multas Miſſas legerat, & non eveneraı, quod fuerat ante prædictum, putabat, ſe in hoc fore deceptum. Sed fere quinquaginta diebus ante Aſſumptionem beatæ Mariæ Virginis,

* *al.* altimum C in qua hoc iterum * habuit, fuit ſibi oſtenſum, quod hoc debebat ſibi contingere circa Aſſumptionem; ſed erat oblitus iſtius promiſſionis. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti.

ANNOTATA.

a *Hac voce* prædictus *haud dubie auctor innuit, ſeſe de eodem Beato narraſſe alia, quorum ſeries forſan in Ms. noſtro mutata eſt, vel ſe alludere ad titulum capitis, in quo* Joannes de Alvernia *diſerte nominatur.*

b *Ex his & ſimilibus verbis, quæ ſtatim ſequuntur, facile intelligimus, iguotum hujus narrationis collectorem, etiam Beato ſynchronum, & in quibuſdam rebus teſtem oculatum fuiſſe.*

c *Bartholomæus Piſanus in jam ſæpe citato Opere de Conformitatibus fol. 88. verſo memorat locum ſeu Conventum Moltani, & breviter refert varia, quæ ibidem* B. Joanni *contigerunt.*

d *In margine Ms. noſtri pro* magnam *notabatur* notam. *Quid autem ſit* tertia magna, *fateor, me iguorare.*

D EX MSS.

CAPUT II.

Divini favores huic Beato collati, & mira Chriſti apparitio, quæ eidem facta eſt.

QUam glorioſus ſit in conſpectu Dei Pater noſter Franciſcus, apparet in electis filiis, quos in Ordine Spiritus ſanctus aggregavit; ita quod vere gloria tanti Patris ſunt filii ſapientes, inter quos ſingulariter luſtit Frater Joannes ſupradictus, qui in cælo Ordinis, tamquam ſtella mirabilis, ſplendore gratiæ rutilavit. Hic namque cum in juvenili ætate gereret per ſapientiam cor lenile, pœnitentiæ viam euſtodivit, corporis & mentis munditiam iotis vilceribus eupiebat. Unde cum adhuc eſſet puerulus, loricam & circulum ferreum portabat ad carnem, & abſtinentiæ crucem quotidie bajulabat; ita quod, dum in ſancto Petro de Firmo cum Canonicis moraretur, aotequam ſancti Patris habitum aſſumpſiſſet, illis ſplendide viventibus, ipſe ſe abſtinentiæ miro rigore E frænabat, & inter delicias martyrium abſtineotiæ celebrabat. Sed cum ad ſuum ſtudium angelicum obices locios multipliciter pateretur in tantum, ut loricam exuerent, & abſtinentiam impedirent, ipſe inſpiratus a Deo cogitavit mundum cum amatoribus ſuis relinquere, & florem luæ angelica juventutis * brachiis Crucifixi offerre, in Ordine ſcilicet beati Franciſci, in quo audierat crucis Chriſti ſtigmata renovari.

CAP. III. *Beatus in tenera ætate*

* *al.* pudicitiæ

10 Cum ergo in nomine Domini habitum Fratrum Minorum puerulus aſſumpſiſſet, & uni magiſtro *a* commiſſus futſſet pro ſpiritualium diſciplina, cum verba audiret divina aliquando a magiſtro, cor ejus ut cera liquelcens tanta ſuavitate gratiæ in interiori homine replebatur, ut exterior homo diſcurrere coactus, aliquando per hortum, aliquando per eccleſiam, aliquando per ſylvam eurſim undique currebat vel circuibat, quemadmodum flamma interior impellebat. Succeſſu vero temporis hunc angelicum Virum in diverſis ſtatibus ordinatis actiooibus gratia divina ſubvexit; F quandoque ad ſpleodores cherubicos, quandoque ad ignem ſerapbicum, quaodoque ad angelica gaudia hunc angelicum Virum rapiebat gratia divioa; &, quod plus eſt, quandoque ad divina oſcula & exceſſivos amoris Chriſti amplexus, oon ſolum interius geſtibus, ſed & ſignis exterioribus, tamquam amicum intimum aſſumebat.

evaſiſſe ad Ordinem Minorum, b

11 Unde accidit ſibi quodam tempore, quod bene per ſpatium trium annorum, amoris Chriſti igne ſuccenſus, recipiebat conſolationes mirabiles, & frequenter io tali ardore rapiebatur ad eum. Sed quia Deus ſpiritualem curam gerit de filiis ſuis, nunc conſolando proſperis, nunc exercendo adverſis, dum Frater Joannes prædictus ſtaret io quodam loco, ſubtractus eſt ille radius & ſtatus ignius, & remanſit ſine amore & lumine, & fuit in mœrore permaximo: propter quod, cum anima ipſius Dilecti præſentiam non ſentiret, anxiabatur & eruciabatur per ſylvam mœrens & anxius, Dilectum, qui ſe modicum dilpenſative abſconderae, quærens; ſed nullo modo, oulloque loco Chriſti Jeſu benedicti dulciſſimos amplexus, & ſuavia & beata oſcula, ſicut conſueverat, invenire valebat. Et hanc tribulationem per dies plures ſuſtinuit, ejulans & lacrymans.

ubi inter alios divinitus favoratur.

A ex MSS. conjecturâ Christum. b

11 Cum autem ambularet die quadam per dictam ſylvam, in qua ipſemet ſemitam fecerat ad pergendum, & ſic afflictus & deſolatus incederet, adhærens uni fago *b*, faciem lacrymoſam in cælo erexit. Et ecce qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, Dominus Jeſus Chriſtus benedictus apparuit in eadem ſemita, nihil tamen dicendo: quem cum ſic Joannes recognoſceret, ſtatim leſe projecit ad pedes ipſius, & gemitibus inenarrabilibus exorabat, & humillime ſupplicabat, ut ſibi ſuccurrere dignaretur; Quia ſine te, inquiens, Salvator dulciſſime, manco in tenebris & mœrore: ſine te, agne mitiſſime, maneo in anguſtiis & terrore: ſine te, Fili Dei altiſſime, maneo in confuſione & rubore: nam ſine te ſum cunctis bonis expoliatus; etiam ſine te ſum tenebris obcæcatus, quia tu es Jeſus lux vera gentium *. Sine te ſum perditus & damnatus, quia tu es vita animarum & vita vitarum: ſine te ſum ſterilis & aridus, quia tu es largitor donorum & gratiarum. In te ſum totaliter conſolatus, quia tu es Jeſus, noſtra redemptio, amor & deſiderium, panis reficiens, & vinum lætificans choros angelorum, & corda Sanctorum omnium. Illumina me, magiſter glorioſiſſime *, & paſtor piiſſime, quia ſum tua ovicula, quamvis indigna.

* al. mentium

B * al. gratioſiſſime

13 Quia deſiderium, quod differtur, ad majorem accendit amorem, Chriſtus benedictus adhuc iterum receſſit, incedens per ſemitam ſupradictam, nihil penitus ſibi loquens. Frater vero Joannes videns, quod Chriſtus benedictus recedebat, & eum non exaudiebat, ſurgens iterum cum ſancta importunitate, ſicut egenus & pauper, iterum currit ad Chriſtum, & ad pedes ejus humiliter ſe proſternens, cum lacrymis devotiſſimis exorabat dicens: O Jeſu dulciſſime, miſerere mei, quoniam tribulor. Exaudi me in multitudine miſericordiæ tuæ, & redde mihi lætitiam ſalutaris tui, quia miſericordia tua plena eſt terra. Tu ſcis, Domine, quoniam vehementer tribulor. Rogo igitur, quod animæ meæ obtenebratæ ſuccurras velociter. Et iterum Salvator receſſit, nihil loquens Fratri Joanni, & in nullo ipſum conſolans videbatur velle recedere, vadens per ſemitam antedictam, faciens ſicut mater cum puerulo, ut deſiderium ejus amplius inflammaret; quæ cum filio lactenti ſe ſubtraxerit, & ille lactentem flendo quæſierit, poſt fletum mater amplexans & illum oſculans recipit in majori dulcedine.

quod poſt aliquos Beati viri lacrymas,

C

14 Unde Frater Joannes tertio inſecutus Jeſum Chriſtum benedictum lacrymando vehementer pergebat, ſicut lactens poſt matrem, & parvulus poſt patrem, & humilis diſcipulus poſt magiſtrum miſericordem. Cum autem perveniſſet ad eum Chriſtus benedictus, faciem ſuam gloriolam ad Fratrem Joannem convertit, & expandit venerabiles manus ſuas, ſicut ſacerdos, quando ſe vertit ad populum. Tunc Frater Joannes vidit radios lucis mirabiles de ſacratiſſimo Chriſti pectore egredientes, non ſolum totam ſylvam illuminantes exterius, ſed etiam corpus * & animam interius replentes divinis ſplendoribus. Unde ſtatim Frater Joannes fuit edoctus a Spiritu ſancto, quemadmodum humilem & reverentem actum deberet tenere cum Chriſto benedicto: nam ſtatim ſe projecit ad pedes Chriſti.

& iterato precis,

* al. quo ejus

15 Chriſtus vero benedictus pedes illos ſanctiſſimos clementer ſibi exhibuit, ubi tot lacrymas Frater Joannes effudit, quod quaſi videbatur alia Magdalena, rogans, quod ad peccata ejus * non reſpiceret; ſed per ſuam ſanctiſſimam Paſſionem & aſperſionem ſanguinis glorioſi animam ejus reſuſcitare in gratiam divini amoris dignaretur, ſic dicens: Cum hoc ſit tuum mandatum, ut te toto corde & totis viribus diligere debeam, quod mandatum ſine tuo adjutorio nullus valet perficere, adjuva ergo me, amantiſſime Jeſu Chriſte, ut totis viribus amem te. Dum autem Frater Joannes ſic inſtanter oraret, & ad pedes Chriſti jaceret, tantam inde recepit gratiam, quod totus ibi exſtitit renovatus, & ſicut Magdalena, pacificatus & conſolatus. Et tunc Frater Joannes ſentiens tantæ gratiæ donum, cœpit gratias agere Deo, & pedes ejus humiliter oſculari. Erigendo ſe ut Salvatorem cum gratiarum actione reſpiceret, Chriſtus benedictus manus ſuas ſanctiſſimas ad oſculandum eidem exhibuit & expandit. In ipſa apertione manuum Frater Joannes ſe erigens acceſſit, & amplexatus eſt Jeſum; & Chriſtus benedictus amplexatus eſt ipſum: & inde oſculans Frater Joannes ſanctiſſimum pectus Chriſti, ſenſit tantum odorem divinum, quod ſi omnia mundi aromata congregarentur in unum, reſpectu illius divini odoris fœtor putridus putaretur.

D

16 Inſuper de ipſo pectore Salvatoris egrediebantur radii ſupradicti illuminantes mentem interius, & exterius omnia circumquaque. Et in hoc amplexu, odore, ac luminibus in ipſo beato pectore Domini Jeſu Chriſti fuit raptus Frater Joannes, & totaliter conſolatus, & mirabiliter illuſtratus: nam extunc, quia de ſacro Dominici pectoris fonte potaverat, dono ſapientiæ & gratia Dei verbi repletus, verba miranda & ſuperenarrabilia * frequentius eructabat. Et quia de ventre ejus fluebant flumina aquæ vivæ, quas potaverat de abyſſo pectoris Domini Jeſu Chriſti, ideo mentes audientium immutabat, & fructus mirabiles faciebat. Ille inſuper odor prædictus & ſplendor, quem ibi perſenſerat per plures dies * in ejus anima perduraverunt; & quod plus eſt, in dicta ſemita, unde & ubi Dominici pedes perrexerant, & per amplum ſpatium circumquaque, eumdem ſplendorem & odorem per multa tempora ſentiebat. Rediens ad ſe Frater Joannes poſt raptum prædictum, Chriſtus benedictus diſparuit, & ipſe poſtmodum ſemper conſolatus & illuminatus remanſit.

familiariter deſcendenda præbuit

E

* al. ſuperenarrabilia

* al. per menſes

17 Et tunc invenit humanitatem Chriſti, ſicut recitavit mihi ille, qui ab ore Fratris Joannis habuit. Sed invenit animam ſuam in abyſſo divinitatis ſepultam; & hoc eſt multis & manifeſtis teſtimoniis probatum: nam coram Romana curia, & coram regibus & baronibus, & coram magiſtris & doctoribus tam profunda & alta lumina eructabat, quod omnes in ſi ipſorem mirabiliſem convertebat, cum ipſe Frater Joannes eſſet homo quaſi ſine litteris; & tamen quæſtiones ſubtiliſſimas & altiſſimas de Trinitate & aliis Scripturæ myſteriis mirabiliter declarabat. Quod autem, ut ſuperius patet, Frater Joannes primo ad pedes Chriſti cum lacrymis, poſtea ad manus cum brachiis, & tertio ad pectus beatum cum raptu & radiis ſuſcipitur, ſunt magna myſteria, quæ non poſſunt verbis brevibus explicari: ſed qui vult hoc ſcire legat Bernardum in Canticis Canticorum, qui hos gradus per ordinem ibi ponit, ſcilicet incipientium ad pedes; proficientium ad manus; perfectorum vero ad oſculum & amplexum. Quod vero Chriſtus benedictus nihil loquendo Fratri Joanni tantam gratiam contulit, docuit, quod ſicut paſtor optimus magis ſtudebat animam divinis ſenſibus paſcere, quam auribus carnis exterioribus ſonis ſtrepere; quia non in exterioribus, ſed in intimis eſt regnum Dei: omnis enim gloria ejus ab

hoc favente meminem ejus miſericordiæ illuſtravit.

F

intus,

A inius, dicit Propheta. Ad laudem Domini noſtri
e Jeſu Chriſti. Amen e.

ANNOTATA.

a *In alio Ms. pro* magiſtro *legitur* ſancto Fratri. *Teſte autem Bartholomæo Piſano, fuit is magiſter vitæ ſpiritualis Jacobus de Fallerono: nam ſcriptor illi fol.* 151. *verſo laudati Operis inter alia dicit, quod Cuſtodia Firmana habeat* locum Molliani, in quo jacet Frater Jacobus de Fallerono, pater ſpiritualis Fratris Joannis de Alverna.

b *Fagus illa dudum in veneratione fuit, & truncō ejus jam ſuntitur altare ſacelli, quod* B. Joanni *dedicatum dicitur, ut* §. 1. *Commentarii prævi num.* 2. *& 3. retuimus.*

c *Totus hic numerus in quibuſdam Mſs. deeſt, ut in exemplo noſtro Lovanienſi ad marginem notatur.*

CAPUT III.

B *Aliæ apparitiones & revelationes, quæ eidem Beato contigerunt.*

CAP. IV. *Beato Joanni ſanctus Laurentius mandat*

ROgatus Frater Joannes ſupradictus a Fratre Jacobo de Fallerano, quod rogaret Deum de quodam ſcrupulo conſcientiæ, quod ipſum valde affligebat; videlicet de quibuſdam, quæ ad ſacerdotale officium pertinebant, a Domino habuit hoc reſponſum ante feſtum S. Laurentii, ut retulit ipſe ſibi; aitqua, quod Dominus dixit ſibi: Ipſe eſt ſacerdos ſecundum ordinem Dei. Et cum adhoc ipſum conſcientia ſtimularet, rogavit iterum, quod de hoc rogaret Dominum. Unde ipſe fideliter in vigilia S. Laurentii de nocte cum vigilaret & oraret Dominum, ut meritis S. Laurentii de ſcrupulo ipſum certificaret, apparuit ſibi vigilanti & oranti B. Laurentius, indutus veſtibus albis ad modum levitæ, & dixit ei: Ego ſum levita Laurentius; & ipſa, pro quo oras, eſt ſacerdos ſecundum ordinationem divinam. Et tunc fuit certificatus, & eſt valde conſolatus de dubio, quod habebat.

bis apparuit

19 Iterum eidem Fratri Joanni, cum Fratres cantarent SALVE REGINA de ſero, apparuit ei
C S. Laurentius in forma adoleſcentis, indutus dalmatia rubea, & portans crateram ferream, dicens ei: Iſta craticula glorificavit me in cælo, & acerbitas carbonum dedit mihi plenitudinem Dei dulcedinis; & ſubjungens ait: Si tu vis gloriam & dulcedinem Dei habere, ſuſtine patienter paſſionem & amaritudinem mundi. Stetit autem S. Laurentius eum eo ſic viſibiliter, donec cantata fuit Antiphona prædicta. Poſtea Fratres iverunt pauſatum, & ipſe remanſit in choro cum S. Laurentio; qui certificans eum & conſolans, diſparuit, & reliquit eum in tanto amore & dilectione divina, quod per totam noctem dicti feſti nihil dormivit; ſed totam noctem cum conſolatione miranda tranſegit a.

a

& Chriſtus in Miſſa,

20 Item idem Frater Joannes cum ſemel Miſſam devotiſſime celebraret, conſecrata Hoſtia, annullatus fuit in conſpectu ejus totaliter panis, & in ictu oculi apparuit ibi Chriſtus, indutus veſte rubea, qui dedit ſibi tantam conſolationem dulcedinis, quod ſi non eſſet, quod remanſit ſibi intellectus, fuit * raptus in ecſtaſi: & in ipſa viſione certificatus fuit, quod propter illam Miſſam placatus

* *al.* fuiſſet

fuit Dominus pro toto mundo; & maxime pro ſuis recommendatis. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.

D EX MSS.

21 Cum dictus Frater Joannes celebraret Miſſam in Commemoratione omnium defunctorum *, obtulit cum tanto charitatis affectu, & compaſſione pietatis illud altiſſimum Sacramentum, cujus efficaciam ſuper omnia ſuffragia deſiderant animæ defunctorum, quod liquefiebat totus in dulcedine pietatis, & melliflua dilectione ſuperna. Quando ergo in dicta devota Miſſa Corpus Domini ſacratiſſimum levaret in altum, offerens illud Deo Patri, ut amore illius, qui in cruce pependit, animas illas ab ipſo creatas & redemptas de carcere miſericorditer liberaret, vidit quaſi infinitas animas de purgatorio egredi, quaſi multitudinem ſcintillarum de ignita fornace procedentium; & vidit illas ad cæleſtem patriam advolantes propter merita Chriſti, qui pro humana ſalute pependit in cruce, & in illa ſacratiſſima Hoſtia offertur quotidie pro vivis & mortuis. Ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.

CAP. V. *ac animæ, quæ ut ſigna ſe oculi liberabantur.* * *al.* quadam die prodefuncto

E

22 Tempore, quo Frater Jacobus de Fallerano ſanctus homo infirmabatur in loco Molliani *, Cuſtodiæ Firmanæ, & provinciæ Marchiæ, Frater Joannes de Alvernia orabat Deum pro dicto Fratre Jacobo, graviter infirmante, oratione mentali, & præcordiali deſiderio, quia ipſum, tamquam Fratrem *, intime diligebat. Et cum ſic attente oraret, factus in ecſtaſi, vidit in aere exercitum angelorum multorum & Sanctorum cum magna claritate ſupra cellam ſuam, quæ erat in ſylva, maneotium; & erat tanta claritas, quod tota contrata * *b* in circuitu reſulgebat: inter quos angelos vidit dictum infirmum, pro quo ipſe rogabat, ſtantem ſpecioſiſſimum, candidis veſtibus renitentem. Vidit etiam ibidem beatum patrem noſtrum Franciſcum, ſtigmatibus ſacris inſignitum, & gloria mirabili reſulgentem: vidit, & recognovit Fratrem Lucidum ſanctum, & Fratrem Matthæum antiquum de monte Rubiano *c*, & plures alios Fratres, quos numquam in hac vita viderat, recognovit, qui cum multis Sanctis ſimili gloria fulgebant. Et dum hæc cerneret, ſibi fuit revelatum pro certo de ſalvatione ipſius infirmi, & quod in ipſa infirmitate tranſire debeat ad Dominum; ſed non immediate tranſiturus erat ad cælum, quia oportebat eum aliquantulum purgari.

CAP. VI. *Idem Beatus eadem Jacobo aegrotanti* * *al.* Molliano * *al.* poſtea

* *al.* intra *b*

c

F

23 Frater autem Joannes, qui hoc videbat, propter ſalutem & gloriam dicti Fratris in tantum gaudebat, quod in dulcedine ſpiritus Fratrem Jacobum frequenter vocabat, dicens inter cordis arcana: Frater Jacobe! Mi Frater Jacobe! Mi fideliſſime ſerve Chriſti! Frater Jacobe! Pater mi dulciſſime! Frater Jacobe, ſocie angelorum! Frater Jacobe, conſors beatorum! Et ſic certificatus de morte Fratris Jacobi, & certificatus de ſalute animæ ipſius, receſſit de loco Maſſæ *d*, ubi hanc viſionem habuerat, & ivit ad viſitandum eum Molliani, ubi invenit dictum infirmum in ſua infirmitate gravatum, quod vix poterat ſibi loqui: cui Frater Joannes annuntiavit, quod morereiur, & tamquam leo ſecurus & gaudens tranſiret ad vitam. Ipſe autem Frater Jacobus jam de ſalute ſua certus, & totus exhilaratus tam mente quam facie, ipſum Fratrem Joannem cum lætitia & riſu pulcherrimo, & viſu jucundo ſuſcepit, eo quod ſibi tam jucunda nova portaverat, & quia ipſe eum tamquam filium diligebat; ſeque ſibi intime recommendans, indicavit ſibi, ſe jam reſolvi a corpore.

æternam ſalutem prædixit,

d

A ex MSS. eumque ut pulſo amicu tanto

24 Unde Frater Joannes rogavit eum, ut ſibi poſt mortem loqui dignaretur; quod Frater Jacobus promiſit, ſi permitteret benignitas Salvatoris. Et his dictis; appropinquante hora exitus, Frater Jacobus cœpit devote dicere: O in pace! O in id ipſum! O dormiam! O requiescam! Et his dictis, cum jucunda & læta facie migravit ad Dominum Jeſum Chriſtum. Frater autem Joannes reversus ad locum Maſſæ, exſpectabat promiſſum Fratris Jacobi in die, quo ſe dixerat locuturum. Et cum exſpectaret, apparuit ſibi Chriſtus cum claritate magna & comitiva mirabili angelorum & Sanctorum: & recordatus eſt Frater Joannes de Fratre Jacobo, & recommendavit eum Chriſto.

poſt mortem loquitur glorioſum,

25 Poſt hoc die ſequenti, Fratre Joanne ſtante in ſylva Maſſæ, apparuit ſibi Frater Jacobus, comitantibus angelis, totus glorioſus & lætus. Cui dixit Frater Joannes: O pater, quare non fuiſti mihi locutus in die, quo promiſeras? Ille reſpondit: Quia indigebam aliquantulum purgari. Sed eadem hora, qua Chriſtus tibi apparuit, apparuit
B Fratri Jacobo laico de Maſſa ſancto *e*, & vivenſi & ſervienti in Miſſa, ubi vidit Hoſtiam ſacram hora elevationis converſam in puerum vivum pulcherrimum. Et locutus fui dicto Fratri dicens: Hodie cum illo puero vado ad regnum, quia nullus poteſt ire, niſi per ipſum *f*. Et quando recommendaſti me Chriſto, fuiſti exauditus; & eadem hora, qua locutus fui Fratri Jacobo prædicto, fui liberatus. Et his dictis, perrexit ad Dominum. Et Frater Joannes remanſit valde conſolatus; Frater autem Jacobus de Fallerano migravit in vigilia ſancti Pauli Apoſtoli de menſe Julii *g*, & requieſcit in loco Molliani, ubi per eum Deus facit multa miracula. Ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

CAP. VII. & varia quædam ex vita ejus dicta.

26 Cum quædam perſonæ haberent quædam peccata terribilia & abſcondita, quæ nullus poterat ſcire, niſi per revelationem divinam, de quibus aliqui erant mortui, aliqui vivi, Frater Joannes per revelationem divinam viventibus occulta peccata detexit. Propter quod illi ad pœnitentiam ſunt converſi; quorum unus dixit, quod peccatum, quod Frater Joannes detexerat, feceC rat, antequam Frater Joannes eſſet natus in mundo *h*: & ille, cui hoc dixit, dixit mihi. Et confeſſi ſunt, quod vera erant illa, quæ Frater Joannes de ipſis dicebat. Fuit etiam revelatum eidem, quod aliqui eorum, qui erant mortui, perierunt morte temporali & æterna, & aliqui tantum morte temporali; & fuit hoc ſibi certificatum: & ego vidi Fratrem fide dignum, qui cognovit perſonas illas,

ANNOTATA.

a *Hæc ſecunda apparitio S. Laurentii etiam in Actis prioribus narratur.*

b Contrata, *eſt regio vel tractus terræ, & ab Italis vernacule* contrada *appellatur, Hæc ſignificatio ſatis clara eſt ex nomine* terra, *quod in alterо Ms. legitur, ut ad marginem notavimus.* D

c *Bartholomæus Piſanus fol. 84. de utroque hoc inſigni viro ſic ſcribit:* Frater Matthæus de Monte Rubiano, *qui fuit ſanctitate præclarus, vifus eſt a Fratre Joanne de Alverna inter choros angelorum & ſanctorum cum B. Franciſco gloria & claritate fulgere: ſic & Fratrem Lucidum præfatum etiam vidit gloria ſingulari fulgere. Quamvis de hac viſione non dubitemus, ut Arturus utrumque hunc Fratrem Menologio ſuo cum titulo beati inſeruerit, tamen diſcere cupimus, utrum illuſtres illi viri legitimum cultum habeant, ne eos relinquere cogamur inter Prætermiſſos, ubi ad diem x. Aprilis & xv. Julii illos collocavimus.*

d *De hoc antiquo ac ſolitario Fratrum Minorum Conventu illuſtriſſimus Gonzaga in Origine Seraphicæ Religionis fol. 203. conſuli poteſt.*

e *Arturus in Menologio Franciſcano ad diem 5. Decembris hunc venerandi viri textum ſequens elogium*: In Piceno B. Jacobi a Maſſa confeſſoris, E vitæ perfectione, oratione, rerumque cæleſtium contemplatione clari. *Hueberus longiori eumdem exornat elogio. Non dubitamus de pia hujus viri vita ac felici morte; ſed ſcire cupimus, an alicubi immemorabilem cultum obtineat; quod etiam de Jacobo Fallerano jam laudato & mox iterum laudando intelligi volumus.*

f *Appariſio, quæ hic Jacobo Maſſano facta dicitur, in quodam Ms. codice deeſt, ut in margine exemplaris noſtri Lovanienſis notatur; ſed eam in ſuo codice legit S. Antoninus, qui F. Jacobum de Fallerano ſic veſtigium ſequentem induxit*: Eadem hora, qua Chriſtus tibi apparuit, vidit me Frater Jacobus de Maſſa (tacet quidam alius ſic vocatus, Converſus & ſanctus homo) dum ſerviebat in Miſſa: qui etiam vidit Hoſtiam conſecratam converſam in puerum in hora elevationis ineffabiliter ſpeciosum, & illi locutus ſum tunc dicens: Cum illo puero vado ad regnum. *Etiam ſequentia, quæ hic de morte & miraculis Jacobi de Fallerano adduntur, in alio Ms. deſunt, ut ibidem ad marginem monemur.*

g *Non intelligimus, quomodo vir ille venerabilis dicatur mortuus* in vigilia ſancti Pauli de F menſe Julii, *cum eo menſe nullum S. Pauli Apoſtoli feſtum occurrat. Forte legendum eſt* quarto Kalendas menſis Julii, *quo die vigilia ſanctorum Petri & Pauli celebratur. Quod ſi pro S. Paulo Apoſtolo ſubſtituendus ſit S. Jacobus Apoſtolus, cum Arturus & Hueberus ad hanc feſtivitatem propius accedant, quando in Menologio ſuo Franciſcano annuam pii iſtius viri commemorationem die 25. Julii conſignant?*

h *Noſcimus, qua fundamento Vitæ S. Franciſci, quæ Antverpiæ anno 1518. Flandrice excuſa eſt, folio 379. verſo narrat, id contigiſſe alicui* Fratri, *qui peccatum perpetraverat, antequam B. Joannes natus eſſet.*

DE

A D

DE SS. FALCO ET NICOLAO

Eremitis Calabris, in Apulia.

J. B. S.

SECULO XIV. *Eorum vita aliis dicripta.*

Albos hoſce ſanctos Eremitas hoc die, ſed diſtinctis articulis memoras Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, nos utrumque hic conjungimus, Henſchenium ſecuti, qui ad diem VII. Maji SS. Francum & Reginaldum hodiernorum ſocios eodem brevi Commentario complexus eſt, pleraque omnia reſtans, quæ Falco *&* Nicolao *æqua ac iſtis aptanda ſunt ex citatis ibi Neapolitanis ſcriptoribus Marafiote, Romeo, Barrio & Ciarlanto accepta, ut de noſtris vix quidquam dicendum ſuperſit, quod ibi illuſtratum non ſit, ſive quod ad auſteram vivendi rationem attinet, qua ſolitariis Ægyptiis æquiparantur, ſive ad ſummam ipſorum humilitatem, ut qui mortuo Hilarione in-*

B *ſtituere, prælaturam unanimiter deteſtaverint, donec, projectis in aquam lanceibus, piſciculus in* Nicolai *lance inventus ipſum ceteris præfectum deſignare viſus ſit. Ea mode breve utriuſque elogium a Ferrario ex citatis auctoribus acceptum, quibus ipſe Regium adjungit, eoſdem paucis memorantem. De* S. Falco *ita habet:*

hic ſingulis 2 Falcus eremita, natione Calaber, ſub Hilarionis eremitæ diſcipliua, una cum Nicolao condiſcipulo & aliis quinque vitam egit io Aprutio aſperam. Is poſt magiſtri ſui obitum in Aventini fluvii vallem apud Calulum & Lamam oppidula Pelignorum ſe recepit, ibique poſt Nicolai exceſſum, & ipſe ad Superos evolavit v. Idus Auguſti. Eugenio IV. Pontifice maximo in templo Palenenſi ſepultus. *Ea mode* S. Nicolai *elogium:*

3 Nicolaus B. Falci condiſcipulus, & ipſe ex Calabria, una cum Hilarione eremita in Pelignos veniens, ſub illius diſciplina arctam vitam duxit. Cum vero Hilarion carnis debitum ſolviſſet, Nicolaus cum Falco aliquamdiu in valle Aventini amnis apud Lamam, Furcam & Vandagrelam vixit, ac poſt ſe Falco relicto, vitæ eremiticæ meritis cumulatus migravit e vita, io templo Vandagrelæ ſepultus. In cujus & ſociorum laudem hæc ibi canitur antiphona: O PROLES CALABRIÆ, SPLENDOR SEPTEM SIDERUM, NOVUM VANOAGRELÆ DECUS, NOBILE DEPOSITUM, PER O JUBAR GRATIÆ CHRISTI BENEFICIUM, UT BREVE VENIÆ CORPUS NON INANE DEFLUAT. *datur alio giam.* E

DE BB. JOANNE PLEBANO ET LEONE BEMBO,

VENETIIS IN ILLUSTRI S. LAURENTII PARTHENONE,

COMMENTARIUS CONRADI JANNINGI P. M.

Præfatiuncula.

C *Damus hic deceſſeris noſtri P. Conradi Janningi primitias in hoc opere, ut ita dicam; collectas nempe notitias, dum juvaret e ſtudio theologico Romano in Belgium reverſurus Venetias diverſit, ibique tum invenit quæ non ad vitam quidem, aut Beatorum, de quibus hic agitur, geſta, ſed ad eorum ſaltem cultum pertinere & ſufficere cenſuit, ceteris omnibus longa oblivione pridem ſepultis. Cum autem immemorabilem utriuſque venerationem abunde probaſſe videatur, rationem etiam reddens cur hoc potius die quam alio quolibet collocentur, non putavimus ſuſceptum laborem negligendum; neque enim ingratam fore lectoribus confidimus opellam qualemcumque ſub ipſum, ut ita dicam tirocinium hagiographicum elaboratam. Sanctos hos remiſit Papebrochius in Appendice ad XXI. Maji. Ita ille, monumentis accurate exploratis, rem totam digeſſit.*

F

CAPUT I.

De die cultus, ſtatu ac inventione corporis, cultuque ipſo B. Joannis Plebani.

Venetiis in S. Laurentii A *Abſoluto in celebri Athenæo collegii Romani Societatis noſtræ Theologicorum ſtudiorum curriculo, priuſquam in provinciam meam Flandro-belgicam rediturus, Italia excederem, integrum fere annum variis in locis exegi, non inutiliter Actis Sanctorum, per novas rerum notitias illuſtrandis, impenſum. Nec minimam moræ meæ partem ſibi vindicavit celeberrima Venetiarum urbe, quam anno MDCLXXXVI. die XXVII. Junii ingreſſus, menſe integro incolui, ſacra omnis generis ac ſtatus Sanctorum lipſana, quæ iſtic plurima coluntur invenſus ſtudioſeque inſpiciens & veteres memorias donationis, translationis, publicæ veneratio-nis examinans atque notans. Inter præclariora vero ſanctuaria dictæ civitatis merito annumerari debet nobiliſſimum juxta ac religioſiſſimum ſacratum Deo Virginum monaſterium, vulgo S. Laurentii nuncupatum, in cujus duplici eccleſia, altera modo dicti Sancti, altera S. Sebaſtiani nomine inſigni-*

A *figuita, plurima Sanctorum corpora ſummo cum*
Auct. C. J. *decore aſſervantur, plerorumque feſtum diem quo-*
tannis tota civitate Officio divino ipſis congruo ce-
lebrante.

2 *Hui tamen atque alteri, quorum corpora ibi-*
dem quieſcunt, iſtiuſmodi honor non impenditur ha-
ctenus; fuitque ii B. Leo Bembus, & B. Joannes,
eccleſiæ quondam S. Joannis Decollati Plebanus. Nec
mirum, neutri ſolemniorem illum obtigiſſe cultum.
cum enim utriuſque vita perobſcura, dies obitus
plane ignotus, omniſque fere eorum memoria cum
corporibus ſepulta ſit, nihil fuit quod in lectiones
proprias de eorum geſtis componerentur; nihil quod
certum diem tali veneratioui determinare: tum ve-
ro Moniales ipſæ in tanta ſacrorum pignorum co-
pia, de quibus Officia canunt divina, parum ſo-
licitæ de biſce duobus fuerint tunc temporis, quan-
do facilius illa gratia obtineri potuit, nunc obtenta
libenter, quando perdifficilis eo aditus datur.
Verum ut ut eſt, conſtat certe, tali utrumque ve-
neratione pridem affectum fuiſſe, ut merito ſuo lo-
cum in biſce Actis invenire debeant. Et quam-
quam B. Leo *ad* xx. *Octobris*, Beatus *autem* Jo-
annes ad xxi. *Maii, quo ſolemniori cum pompa*
annis MDCXLIII. *&* MDCXLIV. *ſuum cujuſque cor-*
pus ad novum altare translatum eſt, referri non
incongrue poſſent: nihilominus quia ſimultanea eo-
rundem Translatio anno MDCXXXII. *die* x. *Augu-*
ſti rite facta ſit ad novum S. Sebaſtiani templum;
congruentius videtur de utraque ſimul hoc die IX.
Auguſti tractandum, præſertim quia multa, quæ
ad utrumque ſpectant, ſi ipſi inter ſeſe ſepararen-
tur, bis eadem repetenda forent.

3 *Anno* MDCLXXXVI. *quando Venetiis morabar,*
vidi corpus B. Joannis carne & pelle integrum,
exſuccum tamen, colore fuſcum, habitu ſacer-
dotali indutum, quod illo ipſo tempore extra mo-
numentum ſuum, quod in ſtipite ſeu cavo altaris
erat, in arcâ ligneâ antiqua in medio templi tan-
tiſper conſervabatur, dum & ipſum novo ac ma-
gis pretioſo habitu ſacerdotali induueretur & ca-
rum monumenti panno rubro circumveſtiretur.
Altare prædicti monumenti conſecratum eſt in ho-
norem S. Laurentii, quem & exhibet in tabula
ſua craticulæ impoſitum. Infra tabulam autem,
ſed ſupra altare, aliud ſacrum ſervatur depoſi-
C *tum, oſſa ſcilicet S. Candidæ Virg. & Mart. an-*
no MDCXLIV. *die* XXI. *Maii una cum corpore B.*
Joannis ſolemniter eo tranſlata. Prædicta area li-
gnea eadem dicebatur eſſe, qua olim ejuſdem B.
Joannis corpus conditum fuerat; excedebatque
veruſtate ſua memorabile tempus & ſigna non ob-
ſcura præferebat antiqui cultus, illi Beato im-
penſi. Siquidem in illa ipſius imago olim depicta,
etiamnum diſtincte ſpectari poteſt cum radiis cir-
cum caput.

4 *Certius etiam indicium iſtiuſmodi venera-*
tionis eſt Apoſtolicum Breve a Bonifacio Papa IX.
anno IX. *pontificatus ejus (id eſt Æra Chriſtia-*
næ MCD.) *Nonis Octobris datum ad Primicerium*
eccleſiæ S. Marci Venetiis, tum temporis Fraucif-
cum Bembum, anno proxime ſequenti, ſcilicet
MCDI. *ad epiſcopatum Caſtellanum ibidem promo-*
tum. In dicto igitur Brevi poſteaquam Pontifex
receuſuiſſet ex libello ſupplici, ex parte Monialium
ſibi obiato, quomodo primitus inventum eſſet corpus
B. Joannis, & quidem integrum, per odorem ſua-
vem inde prodeuntem; quomodo mox exhumatum
communi conſenſu in altum fuiſſet elatum, depoſi-
tumque in ſacello, ad hoc deputato, frequentis po-
puli concurſu ac pietate veneratiouem habuiſſet;
D *eundem mandat Primicerio, ut re examinata, ſi*
ita eſſe compereriſ, corpus prædictum, quod E-
piſcopus Caſtellanus, uelcitur quo animo ductus,
abſconds curaverat, Apoſtolica auctoritate juberet
reponi loco ſuo, & populi veneratione, ut prius,
exponi. Sed ipſum Breve, cujus originale cum ſi-
gillo plumbeo ipſo vidi Venetiis in monaſterio S.
Laurentii, hic apponamus.

5 Bonifacius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Primicerio Eccleſiæ S. Marci de Venetiis Caſtellanæ diœceſis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Sane pro parte dilectarum in Chriſto filiarum Abbatiſſæ & conventus monaſterii S. Laurentii de Venetiis ordinis S. Benedicti Caſtellanæ diœceſis Nobis exhibita petitio continebat, quod cum dudum in quadam capella S. Sebaſtiani ipſi monaſterio contigua & annexa eiſdem Abbatiſſæ & monialibus, ſuibi pro tempore ad hujuſmodi capellam venientibus, melliſluus & infinitus odor ſentiretur; & propterea ipſa Abbatiſſa & moniales ſtupefactæ, murmureque inter eas exorto, animadvertentes locum, ex quo odor hujuſmodi provenire poſſet, quadam die proponi feciſſet, & tandem quodem corpore humano reperto, quod juxta antiquiorum & communem exiſtimationem jam quinquaginta elapſis annis traditum eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſanum & illæſum & quemadmodum pulcrum in eo ſtatu ſi recenter de medio eſſet ſublatum, remanebat, & ab eo odor hujuſmodi, pro ut cernentibus evidenter apparuit, procedebat: ipſæque proinde Deo condignas gratias agendo cum devotione & humilitate condecentibus, ipſum corpus ſcipientes de hujuſmodi ſepultura in altum elevare, & in quodam loco dictæ capellæ, per eas ad hunc finem deputato, gratia divina coadjuvante, reponi feciſſent, & ad ipſum etiam poſtmodum magna cum intimi cordis devotione convenifſet populi multitudo: Ven. Fr. noſter Leonardus epiſcopus Caſtellanus, quo ductus animo neſcitur, præmiſſis ad ſui noticiam deductis, hujuſmodi corpus minus honeſte tractando de dicto loco recipi, &, ut creditur, in quodam loco recludi fecit, ipſis nihilominus pœnis & cenſuris interjectis expreſſe inhibendo, ne hujuſmodi corpus amodo tangere quomodolibet attentarent: unde, ſicut eadem petitio ſubjungebat, inter eoſdem Abbatiſſam & moniales peior priori F oriretur rumor & confuſio: pro parte ipſarum Abbatiſſæ & monialium Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ſuper hoc providere paterna diligentis de benignitate Apoſtolica dignaremur.

6 Nos igitur attendentes, quod ſi eſt ita, condignis honoribus, laudibus & exaltationibus iſti corpori impendendis humanæ conditionis nequaquam ſufficiunt facultates, & hujuſmodi ſupplicationibus inclinati Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus ſuper præmiſſis auctoritate noſtra te diligenter informes, & ſi per informationem hujuſmodi ea repereris veritate fulciri, ſuper quo conſciensiam tuam oneramus, dictum corpus ad hujuſmodi vel aliquem alium locum, ad hoc magis congruum & idoneum in eadem capella reſtitui & reponi, in qua ab omnibus fidelibus exaltari valeat & venerari, eadem auctoritate procures, eiſdem Abbatiſſæ & monialibus nihilominus concedendo, ut ipſum corpus omnibus Chriſti Fidelibus hoc pro corde optantibus oſtendere valeant, quoties fuerit opportunum, dicti Epiſcopi vel cujuſeumque

alterius

Quo modo corpus inventum.

ac publice veneratioui expoſitum;

Joannes Epiſcopo abſconſum fit.

Hinc monachi Pontificem appellant,

qui rei examen committit Primicerio S. Marci.

Beatus Leo Bembus & Joannes Plebanus

pro S. Augustini decessor.

Vidi corpus B. Joannis integrum,

integrum ejus antiquum cum radiis,

Brevi Pontificis jubenti examen conſtituit de cultu,

A alterius ſuper his licentia minime requiſita. Non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis ac ſtatutis & conſuetudinibus monaſterii & Ordinis prædictorum juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quaecumque alia firmitate roboratis, & aliis contrariis quibuſcumque ſeu te Epiſcopo Caſtellano pro tempore exiſteote, vel quibuſvis aliis communiter vel diviſim a Sede præfata Indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de Indulto hujuſmodi mentioocm. Cootradictores auctoritate noſtra, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Datum Romæ apud S. Petrum Nonis Octobris Pontificatus noſtri anno undecimo.

Gratis de mand. D. N. P. P.

CAPUT II.

Cultus B. Joannis & B. Leonis antiquus, per continuationem ſui & Translationes ſolemnes confirmatus.

B

Cultum Joannis per aliud Breve Pontificis confirmatum eſſe, non ſatis conſtat.

Fateor equidem, reſcriptum nullum Primicerii ad præmiſſum Breve, neque aliud Breve Bonifacii Papæ prædicti, quo veneratiooem publicam B. Joanni expreſſe permittat, uſpiam a me viſum eſſe: tametſi in tabella Ms. continente relationem de Inveotiooe corporis B. Joannis Plebani, *quam infra dabimus, legatur, impetratum* a Bonifacio Papa IX. tum temporis Eccleſiæ præſideote, ut (quemadmodum ex Bulla Sanctitatis luæ, in hoc monaſterio confervata, conſtat) liceret prædictum corpus ſpectandum exponere, miſſam ſupra celebrare, atque laoctum & amicum Dei venerari. *Tametſi quoque ſimulio ſcribus Paulinus Flamma Ordinis Crucifcrorum in libello, quem edidit an.* MDCXLV, *de vera origine eccleſiarum gloriooſorum martyrum SS. Laurentii & Sebaſtiani, dicens*, anno MCD. a Bonifacio IX. conceſſa eſt per Breve particulare facultas monſtrandi populo corpus B. Joannis illudque venerandi, quemadmodum etiam teſtatur Sanſovinus.

C

conſtat eſſe per conſuetudinem ejus uſum

8 Verum utut illa minus conſtent: in favorem tamen Monialium deciſam litem, ſuumque corpori locum ac veneratiooem auctoritate ſuprema reſtituta fuiſſe, vel inde colligi certo poſſe videtur, quod deinceps honeſtiori loco repoſitum corpus ad hac uſque tempora a populo previfitetur, quodque non ſemel ex uno ad ulium locum cum approbatiooe atque interventu Ordinariorum translatum ſit pari cum pompa & ſolemnitate, atque ſolent Reliquiæ Sanctorum.

& translationes ſolitas,

Prima translatio, quam reperio ſcriptis notarialiter mandatum, inſtituta fuit occaſione inſtauratiooeotis eccleſiæ S. Sebaſtiani (quæ & eccleſia parva S. Laurentii indigoitur) coepiæ ſub annum MDCXXIX. *quando & corpora BB. Joannis Plebani atque Leonis Bembi, præſente Illuſtriſſimo Domino Tepolo, Patriarcha Veneto, ex dicta eccleſiola in majorem S. Laurentii portata conſervatuque ad an.* MDCXXXII. *fuerunt*; tunc autem inde juſſu Reverendiſſimi D. Joannis Pauli Savii Ep. Feltrenſis & in Patriarchatu Veneto Locumtenentis generalis, *inſpecta prius examinataque corpora in parvam eccleſiam locumque ſuum die* IX. *Auguſti reportata, ibique ab eodem Reverendiſſimo Feltrenſi die* XI. *menſis proxime ſequentis viſitata atque recognita fuerunt. Inſtrumentum Notariale ſic habet, ex Italico Latine verſum.*

cum approbatione Ordinarii ſolita.

9 Cum reſtaurari deberet parva eccleſia S. Laurentii, in qua corpora quieſcebant ſervi Dei Joaonis, quondam Plebani S. Joannis Decollati, & ſervi Dei Leonis Bembi, oportuit hæc loeo decenti tantiſper reponi, dum perficeretur ædificium, quo poſtea reportanda erant. Quamobrem cum venia, imo in præſentia Domini Patriarchæ Tepoli glorioſæ memoriæ, repoſita fuerunt corpora prædicta, cum ſua quodque capſa clavi obſerata, io eccleſia graodi, quæ item S. Laurentii eſt; & alterum quidem ſervi Dei Joanois ſupra altare S. Marci prope lacrarium, alterum vero ſervi Dei Leonis ſupra aram Virginis Aſſumptæ, quæ eſt e regione S. Marci. Poſteaquam vero fabricæ ædis parvæ finis impoſitus fuit, ita petentibus Reverenda adm. Matre Abbatiſſa & aliis RR. matribus dicti monaſterii, ego Franciſcus Priori, Notarius Patriarchalis, a Reverendiſſimo D. Joanne Paulo Savio, Dei & ſanctæ ſedis Apoſtolicæ gratia Epiſcopo Feltrenſi & in Patriarchatu Veneto locumteoeote generali, juſſus ſum conſerre me hodie IX. Auguſti MDCXXXII. pervigilio S. Laurentii martyris, ad dictam eccleſiam, recogoiturus corpora præmemorata, recognita ve o curare reponenda locis, ubi prius fuerant. Contuli me igitur quo juſſus eram, & Rev. adm. Pater Aloyſius Navara ſacellanus curatus eccleſiæ S. Severi, indutus ſuperpellicium & ſtolam, aperuit dictas capſas, juravitque, illa eſſe eadem eorpora, quæ pridem fuerant in eccleſia parva S. Laureotii; itaque recognita, portata fuerunt, incluſa capſis ſuis; ad locum priſtinum in eccleſia parva, ubi ante hujus inſtauratiooem quieverant: videlicet corpus ſervi Dei Joannis ſub altari, quod eſt a parte dextra; alterum vero ſervi Dei Leonis ſupra altare, quod illi e regione eſt a parte ſiniſtra, decen er repoſita ſunt a ſupra nominato adm. R. P. Aloyſio, præſentibus me Notario præfato reverendiſque admodum Patribus Aloyſio Zonato ſacellano & Cæſare Maſſi æditoo. Ego Franciſcus ſupradictus de præmiſſis omnibus rogatus fui, & requiſitus feci publicum hocce inſtrumentum ad laudem & gloriam Domini Dei atque honorem iplorum ejus Servorum.

D

AUCT. C. 1.

Tranſlationes corporum locorum & Loca primum

ad olcum S. Laurentii

& reconditi, loco evacuato an. 1632.

ad locum ſuum in S. Sebaſtiano;

E

F

ubi paulo poſt ab Epiſcopo Vicetino

iterum inſpecta & recognita ſunt.

10 *Menſe circiter uno poſt præmiſſum translationem atque recognitiooem, ipſe prælatus Epiſcopus Feltrenſis inſpicere corpora voluit: de eoque ſequens inſtrumentum Notoriale confectum, ſic ſonat*: Die ſabbati XI. Septembris MCCXXXII. Progreſſo perſonaliter ante dicto Reverendiſſ. Epiſcopo Feltrenſi, Locumtenente generali in Patriarchatu Vencto, ad eccleſiam S. Laurentii; in ipſius, & mea Franciſci ſupra dicti, & teſtium infraſcriptorum præſentia fuit aperta capſa, ubi condebatur corpus ſervi Dei Joannis decenti cum ornatu, affirmavitque R. P. Aloyſius Navara, facellanus curatus S. Severi, eſſe id ipſum quod in æde veteri pridem ſervatum, inde in g andem pro tempore reſtaurationis illius translatum, & nuper in vigilia S. Laurentii ad priſtinum locum reportatum fuerat. Similiter aperta fuit altera capſa, poſita etiam in æde nova e regione alterius, ibique inventum fuit corpus ſervi Dei Leonis, decenter ſervatum. Quoniam vero in conperculo eapſæ prædictæ ſcriptum legebatur, Corpus B. Pauli, juſſit præfatus Reverendiſſ. D. Epiſcopus, auſer-

A auferri dictam inſcriptionem, ejuſque loco repo-
AUCT. ni nomen proprium, videlicet, Corpus ſervi Dei
C. J. Leonis Bembi. Qua de re rogatus fui ego ſupra-
dictus Notarius, præſentibus RR. Antonio Norſino & Jacobo Fabutio Reverendiſſimi Epiſcopi ſupradicti ſacellanis teſtibus. *Infra legebatur*: Franciſcus Priori Notarius Patriarchalis Venetiis præmiſſis omnibus interfuit & rogatus in fidem ſe ſubſcripſit.

CAPUT III.

Alia Translatio B. Joannis cum S. Candida Vig. Mart. nec non B. Leonis Bembi.

Duobus abhinc annis in æde S. Sebaſtiani repoſita

A *Altera Translatio B. Joannis Plebani contigit duodecim fere poſt priorem annis, quando ad alterum e novis altaribus, in nova æde S. Sebaſtiani ab adm. illuſtri D. Franciſco Lumaga nuperrime erectis, tranſlatus ſolemniter fuit una cum ſacris Reliquiis S. Candidæ Virg. & Mart. anno videlicet* MDC-
B XLIV. *die* XXI. *Maii: quemadmodum ſimili cum ſolemnitate ad alterum, huic oppoſitum, anno ſuperiori* MDCLIII. *die* XX. *Octobris tranſlatum fuerat corpus B. Leonis Bembi. Utriuſque Tranſlationis inſtrumenta, quandoquidem de utroque Beato ſimul agimus & ipſa inter ſe quamdam connexionem habent, hic ſimul ſubjicimus. Ex Italico ſic ſonant Latine.*

Transferuntur corpora S. Candidæ & B. Joannis

14 In nomine Dei Amen. Anno a Nativitate Domini noſtri MDCXLIV. Indictione XII. die profecto Sabbati XXI. Maii, Pontificatus Domini noſtri Urbani Papæ VIII. anno XXI. exiſtentibus Abbatiſſa venerabilis monaſterii S. Laurentii Illuſtriſſ. & adm. Reverenda Domina Electa Donas; ædituis vero Illuſtriſſimis & adm. Reverendis Dominabus Andriana Badoera ac Maria Grimani. Notum ſit omnibus ac manifeſtum, qualiter reædificata jam æde ſacra S. Sebaſtiani, quæ contigua eſt extremæ parti majoris eccleſiæ S. Laurentii prædicti, in ea deinde fabrefacta ſint ab adm. Illuſtri D. Franciſco Lumaga, mercatore Veneto, ex pura devotione ſua, altaria duo, unum ſub titulo B. Virginis Mariæ & S.
C Franciſci, ex parte monaſterii; alterum dedicatum S. Laurentio in craticula, ex parte cœmeterii, ſic ut alterum e regione alterius ſit, utrumque vero loculamentis ſeu cavis ad reponenda inibi Sanctorum Beatorumve corpora inſtructum. Cum autem Reverendæ Matres prædictæ in ædicula ſua interiore haberent corpus S. Candidæ Virginis & Martyris, nec non corpus ſervi Dei Joannis, olim Plebani S. Joannis Decollati, quod ſemper extra altare cum capſa ſua ſolita in æde S. Sebaſtiani permanſerat, ſed ipſæ pro devotione ſua aliiſque de cauſis, intervenientibus Dominis ſacellanis, pridie veſperi intra monaſterium tulerant cum plena facultate, uti in inſtrumento ea ſuper re formato XI. Septembris MDCXXXII. ad quod &c.

e clauſtro monaſterii

13 Volentes porro eædem Matres corpora prædicta tolli e loco interiore, ubi modo, ſicut dictum eſt, ſunt, locanda ſupra & intra altare prædictum S. Laurentii reſpective pro majori decore ac veneratione eorumdem. Hinc eſt, quod præſentibus me Cancellario atque teſtibus infraſcriptis, obtenta prius debita facultate a Reverendiſſ. D. Alexandro de Franceſchis, utriuſque legis Doctore, Protonotario Apoſtolico, Cathedralis Eccleſiæ Venetiarum Archidiacono, &, Sede Patriarchali vacante, Vicario Capitulari Generali deputato, coactæ ſimul omnes venerandæ Abbatiſſa aliæque D Matres ejuſdem monaſterii in loco interiori, ubi dicta corpora erant repoſita ſupra duas thenſas, belle atque eleganter floribus aliiſque rebus, tali tempore ac loco adhiberi ſolitis, ornata. Hinc octo e dictis Matribus, ſupplicantium more, non exiguo tædarum accenſarum numero prælato, extulerunt thenſas, clauſtrumque circeuntes interius venerunt ad portam qua itur e clauſtro in renovatam eccleſiam S. Sebaſtiani,

a muſicis libus per monaſterium,

14 Hic parati expectabaot adm. R. D. Joannes Maſſicejus, primus ſacellanus cum pluviali; aliique tres Domini ſacellani atque adm. R. Pater Magiſter Stella ipſarum Confeſſarius cum pluribus aliis ſacerdotibus hunc in finem vocatis, quibus a Reverendis Matribus illis tradita fuerunt prædicta corpora, primum quidem S. Candidæ Virg. & Mart. tot retro annis in monaſterii clauſtro reconditum, deinde vero ſervi Dei Joannis, quondam Plebani S. Joannis Decollati, pridie in clauſtrum illatum, ut ſupra: denique & faces ipſæ, ut erant accenſæ, traditæ fuerunt: quibuſcum ſuam quoque prædicti Domini ſupplicationem orſi, ex æde S. Sebaſtiani evixerunt, circumque cœmeteſium euntes, intrarunt eccleſiam majorem S. Lauſentii, per eamque progreſſi venerunt tandem per portam minorem ad ſupra memoratum altare, ubi incenſatis corporibus loculique, quod erat S. Candidæ Virg. & Mart. impoſitum fuit ſuæ conchæ aut loculo ſupra altare, in hunc finem efformato: alterum deinde ſervi Dei Joannis prædicti incluſum eſt in cavo ejuſdem altaris ſub ipſa menſa, huic rei deſtinato. Tunc iterum incenſatum eſt, dictiſque conſuetis orationibus tota actio finem habuit: cui pariter interveneraat adm. Illuſtris D. Andreas Lumaga, ante dicti D. Franciſci, tuoc multis aliis cum perſonis ab urbe abſentis, frater. Poſt hæc ab adm. Rev. D. Franciſco Lombardo, uno e ſacellanis Reverendarum Matrum prædictarum celebratum fuit ſupra illud ipſum altare ſacrificium Miſſæ.

a ſacerdotibus per cœmeterium

E

ad altare ipſis deſtinatum,

cui incluſa ſunt & Miſſa ſupra celebrata.

Petitur in hoc Inſtrumento mentionem fieri Notæ infra poſitæ

15 Hiſce omnibus ſuper rebus præmemoratæ Matres ædituæ rogarunt me Cancellarium Capitularem infraſcripium, inſtrumentum præſens ut conderem, proferens ſimul etiam Notam infraſcripti tenori, inſcrendam ad majorem ejus valorem tam præſenti inſtrumento, quam Actis Cancellariæ Patriarchalis, ut ne ullo tempore oriatur dubitatio circa geſta in Tranſlatione aut tranſportatione dictorum corporum, affirmantes mihi, eadem eſſe, quæ nominantur in præmiſſo Inſtrumento diei XI. Septembris MDCXXXII. ad quod ſemper recurrendum diligenter eſt. Uti etiam S. Candidæ Virg. & Mart. quod tot annorum ſpatio in ædicula ſua veteri conſervatum atque apud ipſas in veneratione fuit. Qua ſuper re ſimiliter &c. Actum & Datum Venetiis in prædicta eccleſia S. Sebaſtiani ſub anno, Indictione, die, menſe & pontificatu quibus ſupra: præſentibus perilluſtri & adm. Rev. ac Excellentiſſimo D. Aloyſio Zane, Advocato eccleſiaſtico; Clariſſ. D. Petro Lauretano earumdem RR. Monialium & monaſterii negotiorum geſtore & factore; & aliis permultis teſtibus vocatis, habitis ſpecialiter atque rogatis.

cum literatura Ordinariis & celebri pompa

Antonius Pulzonus Proton. Apoſtolicus Parochialis & Coll. ac Matricis eccleſiæ S. Mariæ Benicæ Venetiarum Plebanus, Cathedralis Eccleſiæ Canonicus, nec non ſede Patriarchali pariter Venetiarum vacante Cancellarius Capitularis deputatus de præmiſſis rogatus in fidem ſub. req. m. &c.

16 *Haſte-*

A de Translatione B. Leonis Bembi facta anno 1641. 29. Octob.

16 *Hactenus Inſtrumentum illud, cujus clauſula ab illis verbis* Actum & Datum *Latina eſt etiam in Originali: & continuo ſubjecta legitur Atteſtatio de Reliquiis S. Leonis earumque Translatione ſub hoc titulo*: Sequitur tenor Notæ ſupra memoratæ, mihi præſentatæ a præfatis Dominabus RR. Matribus Ædituis ad effectum, ut ſupra.

Atteſtamur nos infraſcripti ſub juramento noſtro, quomodo die Martis, vigeſimo menſis Octobris MDCXLIII. fuerimus præſentes in Translatione corporis S. Leonis Bembi, facta in eccleſia S. Sebaſtiani prope S. Laurentii. Fuit autem elatum ex capia veteri, cui includebatur in dicta eccleſia, appteque poſitum in thenſa, portatum per modum ſupplicationis circum eccleſiam S. Laurentii, ac tandem reconditum prædicto die in altari hanc ob cauſam conſtructo in dicta eccleſia S. Sebaſtiani, præſentibus multis perſonis, quæ eo concurrerant: poſtquam recognitum ſuiſſet dictum corpus a DD. Iacellanis S. Severi ſubſcriptis, a quibus idem antea elatum fuerat prædicta capia. In quorum fidem omnes ſubſcripſimus manu propria. Ego ſacerdos Joannes Chaſſicius ſacellanus Curatus S. Severi fui præſens & affirmo ut ſupra. *Similiter tres reliqui ſacellani & quatuor aliæ perſonæ ſubſcribunt atque affirmant.*

B ut ſupra tuo vello perſona.

CAPUT IV.

De cultu, epiſcopatu, Martyrio, Vita, Inventione corporis, ætate B. Leonis Bembi, quid certum dubiumve ſit.

Antiqui cultus argumenta habens picturæ

PRaeter dicta duobus proxime ſuperioribus capitibus de B. Leone Bembo, ad recentiorem ejus venerationem facientia; proferenda ſunt modo antiquiora quædam cultus, eidem alim impenſi, indicia, ex imaginibus fere tabuliſque vetuſtis hauſta. Vidi ego Venetiis an. MCCLXXXVI. *tabulam oblongam, corpore B. Leonis ſupra altare extenſo parem, quaque ipſum poſt ſe inclauſum occultat. Diſpartita eſt tota in quinque ſpatia fere quadrata, aliter atque aliter B. Leonem, ubique tamen radiis circum caput rutilantem, repræſentantia. Qualis autem ubique repræſentatio ſit, e ſubjectis ibidem inſcriptionibus fere patebit. In medio ſpatio ipſe depingitur Epiſcopalem indutus habitum cum hac ſubſcriptione*; S. Leo Epiſcopus clarus de Bemba propago, vivus & mortuus multa miracula fecit. *Duo quæ hinc dextrorſum ſunt, ſpatia eumdem exhibent, alterum quidem infirmo aſſiſtentem adjecto lemmate*: De Ronconellis Catharina cæca orat Deum & illico vitam recepit anno Domini MCCCXVIII. *Alterum vero jacentem in tumulo, fulgente deſuper lumine explicatur hiſtoria inventionis corporis per ſubjectam epigraphen.* Aſtra demonſtrant divi Leonis ſepulchrum, currunt infirmi, orant & redeunt ſanati anno Domini MCCVII. *Quod a ſiniſtris medio proximum eſt ſpatio, oſtendit mortuum Leonem & extenſum cum biſce verſibus*: Incorruptio corporis, multos annos humi jacentis, indicat nobis, Leo, tuam ſanctam vitam perennem anno Domini MCCVII. *Denique extremum hinc ſpatium picturam habet, qualem hæc verba indicant*; Deſperata ſalute puella ad Divum acceſſit, dat pro filia mater & impetrat ſanitatem an. Domini MCCCXXI.

cum radiis Leonem repræſentantia,

uni & variis illi dem vadigata,

18 *Et hæc quidem ipſe coram vidi atque ibi-*

ter notavi Venetiis. Non tamen vidi tabulam aliam, de qua meminit ſupra nominatus Framma in libello, quem inſcribit Vita & miracula glorioſi ſanctiſ. Leonis Bembi, *quamvis minima libelli pars de illis tractet. Tabula hæc quo ad repræſentationem fere ſimilis, quo ad formam vero diſſimilis fuiſſe debet illi, quam ego vidi & modo deſcripſi: mea quippe illa, quintupla fere longior quam alta, in quinque ſpatia æqualia ſtatim recto dividitur; hæc vero auctoris, undetur fere ſexagona fuiſſe, & media pictura tantum ſpatii occupaſſe quantum aliæ quatuor ſimul: quarum binas hinc & binas inde, utrumque latus mediæ picturæ a ſummo ad imum puto clauſiſſe. Sed ex ipſa auctoris deſcriptione plura erui poterunt. Legitur Italice ea hanc modum:*

D AUCTOR C. J. ut non ut ſua pictura antiquiorem

ſimilis repræſentationi

19 Pictura, quæ eſt muta locutio rerum præteritarum, nonnulla ſupra dictorum nos docuit; quæ videre eſt in tabula, elaborata an. MCCCXXI. gubernante Reverendiſſima Abbatiſſa Sor. Tomaſina Viſturi. Tabula in quinque loculos ſeu ſpatia minora dividitur: in medio a ſummo uſque ad imum ſpectabilis eſt imago S. Leonis, talari toga ſpadicei coloris veſtita, ejuſdem coloris crepidis induuntur pedes; pallium ſimilis fere coloris, ex humero dextero apertum, defluit uſque ad terram; qui habitus, teſte Illuſtriſſ. Archiepiſcopo Philadelphenſi, natione Græco, dari conſuevit ab Eccleſia Martyribus. Pallium hoc tegitur ſuperpellicio admodum brevi, ut mos Græcorum obtinet, ſed nigræ pellis. Caput ornatur calantica, quali fere uti ſolent ſummi Pontifices, illique ſuperinduitur alia, coloria purpurei, ſimillima capillamentis hujus temporis, vulgo calottis: denique ad pedes Beati ſcriptum extat, *Factum fuit hoc opus anno* MCCCXXI.

in quibus B. Leo praeter ea bibitum, pauca alia Magotypis,

E

20 In reliquorum quatuor loculorum uno pingitur B. Leo extenſua in feretro, veſtitus ut ſupra; adſtante ad medium feretrum Epiſcopo, qui cadaver venerari videtur cum frequenti populo ac monialibus circumſtantibus: locus autem inſtar habet ædificii ruinoſi; & adſcribuntur literæ vetuſtate partim exeſæ, quæ dicunt; Qualiter S. Leo ſepultus fuit & tota civitas fuit (præſens) cum multitudine maxima Clericorum, & multa miracula fecit. In altero ſpatio, huic oppoſito, conſpicitur extenſus in ſepulchro, ampla populi corona cinctus; ſupra vero in cælo apparet corona ſtellarum, emittens radium, corpus indicantem. Scriptura, quæ ſupra ſepulchrum legitur, hæc eſt; Corpus beati Leonis; quæ vero in ſumma ſpatii parte, corroſa lectuque difficilis, ſic habet; Qualiter corpus beati Fratris Leonis poſitum fuit in area ſub porticu Presbyterorum, ut apte in ipſa eccleſia collocaretur & circa annum Domini MCCVII. fuit repertum. In ſpatio inferiori pingitur cæca, nomine Catharina, filia Rogerii de Ronconellis, cui per interceſſionem Sancti reddita fuit a Deo facultas videndi; uti & alia, quæ morti proxima cum eſſet, ſanitatem recepit. In ultimo denique ſpatio, illi contrario, repræſentatur, quomodo intercedente Sancto infantula moribunda reſtituta ſit matri ſuæ ſana. Anni porro, quibus hæc miracula contigere, fuerunt MCCVII. MCCXVIII. MCCCXXI. & ubicumque B. Leo exprimitur, aureola caput ambit.

auroſa ho fortaſſe,

indicatur poſt mortem per ſtellas.

medicem variis ſuis firmis.

21 *Legenti dicta præſenti capite nullum eſſe dubium poteſt, quin picturæ, de quibus modo, prototypa fuerint illarum, quas ego vidi, ſupra deſcripſi, quamvis enim non mediocri ætatis*

illæ

AUCT. C. I. *Ex pictura probabile fit B. Leonem fuiſſe Epiſcopum.*

A *illæ præferant, ad annum tamen* MCCCXXI. *ad quem ſuas refert Flamma, pertingere nequaquam poterunt: ſed ſatis ad inſtitutum noſtrum eſt, quod prototypon tam pridem extitiſſe ſciamus, ac ejus ſimilitudo ad noſtra uſque tempora per eclypon tranſmiſſa ſit. Hinc enim, conſideratis B. Leonis habitu, ſuſpicari non incongruo licet, ipſum epiſcopali dignitate ornatum fuiſſe; conſtat certe, talem de ipſo tribus & dimidio abhinc ſeculis opinionem vulgo invaluiſſe, obtenturam, ut puto, etiam modo apud non nimis contentioſos rerum æſtimatores fidem in re cetoroquin obſcuriſſima. Obtinuit profecto illam initio ſuperioris ſeculi apud elegantiſſimum ſtylo atque Eminentiſſimum dignitate Petrum Bembum, qui Romæ Leoni Papæ X. diu ab epiſtolis, a Paulo deinde Papa III. Cardinalis creatus, habuit in ſuo muſeo, uti Flamma teſtatur, imaginem grandem B. Leonis, ſimilem illi, quæ ſupra deſcripta eſt, niſi quod præterea hic appicta ſit mitra epiſcopalis, & ſupra menſulam adſtet pileus niger cum Cruce ſibi impoſita, qualem geſtare ſolent Papaſſi, vulgo dicti, ſeu Plebani Græci.*

Ejus imago fuiſſe Martyrem,

B 22 *Quod autem in Martyrum numerum referre B. Leonem Flamma velit eo præcipue fundamento, quod pingatur cum chlamyde longa, ab humero dextero ad uſque terram aperta, non tam facile eruditis omnibus probabitur. Neque putem, Illuſtriſſ. Archiepiſcopum Philadelphiæ iſthuſmodi habitum, ſimpliciter Martyribus ab Eccleſia tributum, intelligi voluiſſe. Si quos tali cum chlamyde depictos viderit Martyres, eoſdem & milites fuiſſe credidero, nec tam ratione martyrii, quam ab gloriam militarem ſic indutos. Eſt antiqua penes nos imago S. Sebaſtiani, militis quamquam & martyris clariſſimi, cum talis formæ pallio repræſentati. Id ipſum in tapetibus non admodum antiquis circa milites obſervare licet. Idem Romæ atque Ravennæ in vetuſtis moſaicis circa veſtium Heroum Chriſtianorum, idem in ſtatuis Imperatorum etiam gentilium videre eſt. Plura quoque ejuſmodi notari poterunt in Ephemeride noſtra Maſcborum figurata ante tom. I. Maii. Recliuſ igitur dici poſſe videtur, tali amictu indutum a pictoribus olim B. Leonem, quod, teſte Flamma, ſub Dominico Michaele Duce, claſſis Venetæ Architalaſſo, laborantibus in Terra ſancta Chriſtianis opem laturo, ſolverit in Orientem, Paleſtinamque adierit ſeu pugnandi, ſeu pugnantes animandi, ſanctove illa loca viſendi cauſa: militiæ certe aliqua ipſe pars glorioſæ fuit, ut non immerito militari habitu donetur.*

Sed veſtitui fuiſſe militari.

Creditum ab Epiſcopatu Mutbonem in ſervitutem abductum a Græcis,

23 *Vult præterea Flamma, Leonem patruum aut avunculum Ducis Michaelis, ab eoque in reditu expugnata Mutbone, Epiſcopum loco illi præfectum fuiſſe, indo poſtea ab Emmanuelo Comneno Græcorum Imp. abductum cum aliis Latinis in ſervitutem, fuga tandem elapſum ac patriæ ſuæ redditum, reliquam vitam tranſegiſſe ignotum in monaſterio S. Laurentii Religionis Benedictinæ, inſtar converſi, ſervienda Monachis, qui ibidem Monialibus erant a confeſſionibus & in eccleſia celebrabant ſacrificia Miſſarum. Sed hæc auctoris iſtius fide credi potius velim, quam mea, pleraque conjecturas oxiſtimantis. Splendorem familiæ B. Leonis ejuſque nobilitatem ſatis antiquam vel ſolum nomen Bembi teſtatam facit, ut ne ad ſanctos Hermetes gentileſque Scipiones referatur. Epiſcopum fuiſſe, indicia nonnulla ſupra videntur perſuadere poſſe; fuiſſe vero Muthonis, erui dicitur ex arbore genealogica familiæ Bembæ, neſcio quam antiqua vel ubi nata. Sed accipe paucis reliqua de morte ipſius, eadem tamen fide, qua ſupradicta, quamque meretur auctor modernus, ac magis verboſus quam circumſpectus, in re tam antiqua, nullam allegans alterius auctoritatem.*

Ejus obitus & ſepultura.

D 24 *Peſtquam encomiaſtice narravit exercitia virtutum, quibus ſe in ſancta illo monaſterio occupaverat in vita ignotus Leo;* Vitum eſt, *inquit*, bonitati divinæ evocare ipſum ad cælum. Nocte igitur quadam intempeſta poſt datum ære campano ſignum ad preces Matutinas, dum ipſe genibus nixus, manibuſque junctis & ad cælum porrectis orat, ſanctam animam Creatori ſuo reddidit, campaniſque mox per le ipſis Ave Maria ſonantibus, diſcurrerunt per domum Moniales famulique monaſterii, viſuri, quinam tempore tam alieno pullarent campanas; nemine autem deprehenſo, dubitare cœperunt, num forte Sanctus ſonuiſſet: ad ejuſque properantes domicilium, quod malo materiatum ac ruinoſum in horto ipſi pro gremitorio erat, invenerunt mortuum illo, quo dictum eſt, ſitu. Volentes porro famuli auferre cadaver inde, manuſque aperire; fruſtra laborarunt, donec accerſita Abbatiſſa præciperet in virtute ſanctæ obedientiæ, manus ut aperiret: idque tum demum fecit miraculoſe, ac inventa eſt inter illas ſcriptura, quæ dicebat, Frater Leo; & credibile eſt additum etiam fuiſſe, Epiſcopus.

ubi famulo mortuus eſt.

Jonantibus ſponte ſua campanis.

In manibus mortui, per ſalem obedientiæ apertis.

E

reperitur charta cum ejus nomine.

25 Ad id miraculi late circum vicinia conourrunt, ſummaque cum religione corpus, in eodem adhuc loco poſitum, tangentes atque oſculantes, gratias infinitas per ejus merita a Domino obtinuerunt. Quamobrem dicta per urbem fama, placuit monialibus non tam propere ſepelire corpus, ut ſatisfieret deſiderio devoti populi. Cum vero inceſſanter confluerent turmæ infirmorum aliorumque in neceſſitate quapiam conſtitutorum, advolavit rei fama ad aures quoque Reverendiſſ. D. Joannis Polani, epiſcopi Caſtellani: qui animum induxit eo ſe perſonaliter transferre, viſoque corpore, ſolemniſſimas ei fecit exequias, comitantibus omni Cloro civitatis tam regulari quam ſeculari, & innumerabili populo, excito fama miraculorum, quæ mediantibus illo venerabili corpore ejuſque meritis operabatur Deus. Denique poſt triduum, quo corpus inſepultum remanſerat, conditum fuit in area marmorea, relictumque ſupra terram in cryptæ porticu eccleſiæ S. Laurenti, dum formaretur proceſſus gratiarum atque miraculorum ejus, vitæque in adverſis & laboribus tranſactæ.

Concurſus frequens Populus

& ipſe Epiſcopus

qui ſolemnes exequias inſtituit.

F

& proceſſum de vita ejus formare incipit.

26 Verumenimvero ſuccedentibus luctuoſiſſimis Reipublicæ temporibus propter bellum Emmanuelis Græcorum Imperatoris, ... intepuit devotorum fervor & memoria Sancti omnium in animis obliterata eſt. Qui tamen mirabilis ſemper in Sanctis ſuis Dominus, non ſivit, diu inglorium latere tanti meriti virum. Quapropter anno MCCVII. ſub epiſcopo Caſtellano, Reverendiſſ. D. Philippo Caſſolo (*ima Marco Nicolai: anno quippe* MCLXXXIV. *obierat Philippus Caſſolus, & Marcus ſucceſſerat remique uſque ad annum* MCCXXV.) ſummo Pontifice Innocentio III. Sereniſſimo Duce Petro Ziani; & Abbatiſſa S. Laurentii Reverendiſſ. Matre Sorore Maria Barbarigo; ſacriſtanæ plutios viderunt circulum ſtellarum in cælo, e quibus progrediebatur talis ſplendor, qui inſtar manus aream S. Leonis hominibus monſtrare videretur, ut gemma illa ſingularis, inter cadavera peccatorum eatenus occulta, indè

qui interceſſerit pro pace belli.

propter miracula ſuæ ecclæſia.

A inde tolleretur. Poſtquam Matres illæ ſæpius allaboraſſent, ut arca aperiretur, tandem poſt multas preces ſuperarunt inſidias inimici animarum noſtrarum, qui porro occultare cupiebat gloriam Dei, occultando miracula hujus Sancti, jam e memoria hominum oblivione deleta. Apertum igitur fuit ſepulcrum præſentibus ſacellanis eccleſiarum S. Laurentii, S. Sebaſtiani & S. Severi, quæ omnes ſub juriſdictione Monialium ſunt, aſſiſtente etiam Vener. Matre Abbatiſſa, inventumque corpus eſt Sancti hujus plane integrum, tamquam ſi pridie illic repoſitum fuiſſet; neque caro indurucrat sui animæ defectu, aut temporis longinquitate; ſed delicata molliſque erat, aciſ tum primum anima inde emigraſſet, quem admodum hodiedum quoque perdurat.

aperuiſſe inveneruntque inventum?

reſumitur: & Leo ſanctus eſſe declaratur.

27 Tanta rei novitate excitus iterum populus, tam qui procul, quam qui prope aberant, iterum ad preces ac vota applicarunt animum; & bonitas Divina, quæ numquam deeſt fidelibus ſuis, hac occaſione conſolata eſt multos ad gloriam Servi ſui, largiendo iis beneficia, quæ poſtulabant. Tum vero epiſcopus Caſtellanus, relumpto proceſſu primo
B eique adjunctis novis hiſce prodigiis, poſtquam inſtituiſſet ordinarias conſultationes, ſtatuit dignum eſſe Lennem, qui Sanctorum adſcriberetur numero, ſublatumque ex arca ſua cum longis cæremoniis ac proceſſione in capſa conſpicua ſupra altare in S. Sebaſtiani collocavit.

CAPUT V.

Inventio corporis & miracula S. Joannis Plebani.

Flamma potius vitæ ſanctum an. 1325. mortuo i

SÆpe jam nominatus *Flamma*, poſtquam de *B. Leone* egerat, ſubjicit continuo nonnulla de *B. Joanne Plebano*, ſed nihile felicius conjiciens, nihilo fundatius ratiocinans hic, quam ſupra. Ponit enim natum Joannem anno MCCCXXV. eidemque aſſignas ſummum Pontificem ſine nomine, & Imperatorem Henricum; cum tamen ab anno MCCCXIII. iſtius nominis nemo imperaverit. Facit deinde presbyterum Joannem & Plebanum, ſed mortuum anno
C MCCCXLVIII. adeo ut neceſſe ſit dicere, annos amplius XXIII. natum fuiſſe nunquam, & tamen ſacerdotio initiatum, curam animarum habuiſſe. Quamobrem ſatius eſſe duco, ſimpliciter ignorantiam fateri noſtram in rebus iſtiuſmodi, quando nullum omnino ſuppetit fundamentum conjecturæ fundandæ. Certe antiquiorem de B. Joanne memoriam non invenio, poſtquam omnia ſcripta, eo ſpectantia, ab Illuſtriſſ. Domina Abbatiſſa benigne mihi coram oſtenſa, perluſtravi, quam quæ legitur in libello ſupplice monaſterii S. Laurentii Bonifacio Papæ IX. oblato inſertoque litteris Apoſtolicis ejuſdem, ſupra capite 1. relatis. Datæ fuerunt litteræ prædictæ Nonis Octobris Pontificatus Bonifacii anno XI. id eſt Æra vulgaris MCD. ante quod tempus non admodum diu videtur corpus inventum fuiſſe, poſtquam annos circiter quinquaginta ſepultum fuerat, adeoque tempus quidem mortis a Flamma non incongruo refertur ad an. MCCCXLVIII. ſi reliqua ei convenienter aptata fuiſſent.

tollitur potius mortuus an. 1348.

Alia Relatio male notata

29 *Nihil quidquam diſtinctius nos docet auctor Relationis, mox ſubjicienda, de Inventione B. Joannis ejuſque miraculis, ſi non & magis indiſtincta illa ſit. Illud certe, quod ſub ipſum initium ponitur, tempo inventum miraculoſe corpus eſſe an-*

no MDIII. ſub Abbatiſſa Domina Joanna Zeno, D
unum alterumve errorem continet manifeſtum: vel AUCT:
enim annus ille non conveniit iſti Abbatiſſæ, vel ſi C. J.
convenit, utrumque perperam ponitur; conſtat namque ex litteris Bonifacii Papæ IX. ſupra, ante annum MCD. *corpus illud inventum fuiſſe, & quidem judicio ſuaviſſimi, qui inde prodibat, odoris. Unde* *annum ſecundum 1403.*
& minus recte ibidem infra narratur, indicio diſcurrentis ſupra arcam ſtellæ Moniales in notitiam corporis venuiſſe: niſi hæc omnia poſſe ſalvari putet, ſi intelligantur de ſecunda aliqua Inventione, quæ jam dicto anno MDIII. *ſub Abbatiſſa Joanna, indicio ſtellæ facta fuerit: potuit enim corpus poſtquam ab Epiſcopo Leonardo abſcondi juſſum fuit, latuiſſe adusque annum modo dictum, & novo miraculo tunc revelatum fuiſſe. Non incongruum iſthoc ratiocinium; & mihi forte perſuadebit, ita factum eſſe, ſi doctus fuero Dominam Joannam Zeno illo anno* MDIII. *non autem* MCD. *ut ego rationabiliter judico, monaſterio Abbatiſſam præfuiſſe. Sed conceſſa* *aliquo ha- bet racem- grua,*
etiam gratis ſecunda illa inventione, mox iterum impingere videbitur auctor, ubi mentionem facit corporis indecore tractati abdtique ab Epiſcopo Leonardo, quem docet Ugellus ab anno MCCCXCII. *ad* E
MCDI. *diœceſim Caſtellanam rexiſſe; adeoque jam tum inventum fuerat.*

30 *Quamobrem ita ſtatuo, indulgendum omnihil auctori Relationis, tum quod femina & Mona- lis fuerit, uti ex contextu ſatis apparet; tum quod* *que ignoſcenda auctori femi- na,*
ex traditione aliarum & vulgi videatur pleraque narrare; tum etiam quod præcipuus error ſive culpa auctoris rejici poſſit in ſcriptoris aſcitatienem, annum MDIII. *ponentis, ubi* MCDIII. *debuiſſet, qui parum a vero diſcrepaſſet, atque ſatis accurate ex traditione notatus fuiſſet. Debo igitur Relationem ipſam, uti inveni appenſam in eccleſia S. Sebaſtiani ad altare S. Laurentii ſuper cratirula uſtulati,* *Reliqui ipſa dicun- in cujus altaris ſtipite corpus B. Joannis integrum, ut ſupra dicere memini, conſervatur. Scripta eſt in tabellis, ſcilla bipedali, membranes, antiqua ſatis, Italica lingua, ſed ſtylo admodum ſimplici ut vel inde apparere poſſit, a femina eſſe. Ecce titulum præfixum:*

31 Hæc eſt inventio corporis Beati Joannis, *Urna cum corpore B. Joannis, muro affi-* olim Plebani S. Joannis Decollati, cum aliquot ajus miracuiis. Corpus autem quieſcit in hoc altari. *Tum ſic oritur:* Cum venerabilis cujuſdam *xi,* F
Religioſi corpus portatum eſſet ſepeliendum ſub xiſto eccleſiæ glorioſi Martyris S. Laurentii, comitantibus multis a clero & congregatione verberantium ſeſe, aliiſque perſonis: aliquot pueri propter hominum turbam, funus circumſtantium, conſcenderunt arcam quamdam, ſub dicto xiſto duobus ſtantibus ſuſtentatam, corporis videndi cauſa. Contigit autem pondere ſuperſedentium puerorum ruptis atlantibus arcam delabi impactamque in aliam, illam comminuere, *dudis ille læſa,* ipſam vero integram atque illæſam permanera. Unde ſublata ſe portata in monaſterium in cœmetario noſtro collocata fuit ſub muro arcuato, ibique multis annis incognita latuit; donec anno MDIII. ſub Abbatiſſa Domina Joanna Zeno placuit omnipotenti Deo revelare ſanctitatem hujus venerandi atque pratioſi corporis ſequenti modo.

32 Æditui fungebantur muncre D. ſoror Or- *ſupra quæ* ſa Falier & D. Catharina Soranzo; quibus, ad *dicta eſt di-* dandum pro precibus Matutinis æee eampano ſi- *ſcurrere vi-* gnum auntibus, viſa eſt non ſine miraculo diſcur- *ſa eſt ſtellæ* rere ſupra prædictam aream ſtella; idque iterato ac ſæpius accidit. Quamobrem exiſtimantes ali-

quid

A quid miraculoſe hic portendi, aſcierunt D. Abbatiſſam, narrantesque id quod viderant, inſtanter
AUCT. C. J. pollularum faculiatem aperiendi arcam illam; qua
ut le aperatur, & corpus inveniatur integrum, ægre tandem obtenta, invenerunt ſacrum hoc depoſitum, integrum, cum capillis, palpebris, dentibus altiſque omnibus membris; erat autem indutum ſacerdotali caſula, alba & cingulo, unde odor ſuaviſſimus ſpargebatur. Deinde ſumma cum reverentia extractum ex arca illa fuit, & ſub alia, quæ iſtic ad manum erat, abditum. Quo
viſitur eo a frequenti populo facto ſparſa rei fama eſt per omnem terram, accurritque vitum ingens hominum multitudo, auferentium ſibi ex devotione partem veſtis, adeo ut nihil ejus poſt triduum, quo continuavit concurſus, remanſerit. Poſt hæc glorificante per gratiam ſuam Deo ſacrum hoc corpus in dies multis
& miraculis clarefcens, continuiſque miraculis, tranſportatum inde fuit cum ſolemniſſima ſupplicationis pompa ac pietate in capſa lignea ad ſacellum glorioſi Martyris S. Sebaſtiani.

B 33 Abierat interea longo poſt obitum lapſu tem-
Tranſfertur ad S. Sebaſtiani. poris in oblivionem, latebatque hujus Sancti nomen, cum ipſe per viſionem ſeſe ſtiiit venerandæ
Revelat nomen ſuum, cuidam hujus monaſterii Dominæ, cui nomeo Soror Nicoletta Gradenigo, dixitque: Abi ad D. Abbatiſſam, illique dic, Joanni mihi nomen eſſe. Paruit illa, ac primo mane viſionem ſuam retulit non modo Abbatiſſæ, ſed reliquis etiam monialibus; quæ diligenter inveſtigantes atque interroganies perſonas ætate grandiores; quiſnam foret ſacerdos ille, iſtic loci olim ſepultus; didicere tandem, eſſe Plebanum S. Joannis Decollati, & ipſum omine Joannem, virum ſanctæ & exemplaris vitæ. Nec aliter credere fas eſt. Jamque multo tempore devote hocce loco ſepultus fuerit, quando Deus gloriam ſuam in ipſo manifeſtam fieri ipſumque exaltare & magnificare voluit.

Vifitur ab Epiſcopo corpus 34 Quinquaginta amplius annis tenuerat concurſus populi, miraculorum fama excitati, ad ſacrum corpus, deceoti cum honore conſervatum: cum die quodam Epi copus Venetiarum, tum temporis D. Leonardus, & iple vilurus ſacrum depoſitum venire voluit; ſed cum intentione ac diſpoſitione minus recta: nam ubi acceſſerat, ſatis indigne atque irreverenter ſacrum corpus tractans, juſſit ipſum inde auferri locoque
C *jubeturque fine honore abſcedere* minus conveniente reponi, imponendo præceptum Abbatiſſæ aliiſque Domioabus ſub pœna excommunicationis, ut ne deioceps corpus illud cuiquam monſtrarent, de eoque perpetuo ſilerent. *ab eodem, divinitus punito,* Verum poſtquam inde abiit, tantus ipſum divino judicio inceſſit in altero brachio dolor, ut prope a morte ſe abeſſe crederet: cognitoque errore ſuo & exigua erga Sanctum hoc corpus devotione, ob quæ id ſibi infortunii accidiſſe ſuſpicabatur; gradum vertit, corpuſque jubet priſtinum in lo-
reſtituitur loco ſuo: cum magna cum reverentia reportari. Impetravit inſuper a Bonifacio Papa IX. tum temporis Eccleſiæ præſidente, ut (quemadmodum ex bulla Sanctitatis tuæ, in hoc monaſterio conſervata, conſtat) liceret præd. corpus ſpectandum exponere, Miſſam ſupra celebrare, otque ſanctum & amicum Dei venerari: & talem vere eſſe, æſtimare licet ex miraculis, quæ in dies manifeſte videntur, & nonnulla in ſignum ſanctitatis ejus hic recenſebuotor.

35 Ac primo quidem juvenis 18. annos natus, a ſpiritu maligno oppreſſus, acceſſit viſitaturus beatum hoc corpus. Nec mora intercceſſit ulla, cum per merita Sancti ſanatus fuit. Mulier quædam ex familia Barbaſella, toto corpore ſiderata, hacu-
D lis axillaribus ſubnixa venit ad ſacrum hoc corpus, *Ad ſacrum corpus liberatur demoniacus,* ubi capetis devote orationibus ſuis perfectam conſecuta ſanitatem domum rediit, relictis in eccle- *ſanatur duo fideratæ,* ſia baculis. Filiorum D. Lucæ Donati aliquis, nomine Franciſcus, pedem habens ſideratum ac prorſus inutilem humanis uſibus, diſtentus ſupra *membrorum uſum reſtituitur,* ſacrum corpus illico integritatem membrorum adeptus eſt. Filiola magiſtri Guidonis Coltrer toto corpore infirma ac debilis adeo, ut nullo uti membro valeret, poſtquam corpori jam dicto impoſita fuit, incolumis abſceſſit. Mulier quædam exi- *punita ob irreverentiam convaleſcit,* gua cum revereotia & fide tangens ſacrum corpus, continuo correpta fuit humerum brachiumque vehementi dnlore: agnoſcens vero peccatum ſuum, factique pœnitens ſine mora comperit dolorem omnem evanuiſſe. D. Soror Lucretia Michiel, quæ *abſceſſus periculoſus ſubito evanefcit,* etiamnum ſuperſtes Prioriſſæ munus in hoc monaſterio cum dignitate obit, io altera manu ſua ingentem cum dolore patiebatur abſceſſum, iſque
E die quodam a medico incidendus erat non ſine periculo perdendæ manus: cum pridie ſub veſperam recurrit ad huncce medicum ſpiritualem S. Joannem, cum magna devotione ejus opem implorans. Ecce autem ſequenti diluculo manum ſuam reperit, acſi nullo umquam tempore abſceſſus ei innatus fuiſſet.

36 D. Marcum Bondumier, com eſſet in Tana, ægrindo quædam invaſit cum omoium ſen- *ſenſibus deſtituitur* ſuum privatione: priuſquam vero Venetiis diſcederet, quædam ipſius ſoror, hujus monaſterii Religioſa, dederat obeuoti cingulum, quod tetigerat ſacrum corpus, ut illud devote portaret. Et vero quoties dicti cinguli recordabatur, illo ſe ſignabat cum aliquanta mali levatiooe, donec Venetias appulſus, deferendum ſe in corbe (mo- *portatur ad corpus, & gradiens redit.* vere enim ſe ipſe noo poterat) ad S. Joannis corpus curavit, cui ſe cum lacrymis devote commendans, quod deſiderabat obtiouit, rediitque pedibus ſuis gradiensio præſentia multorum hominum fide dignorum. Mulier quædam Perina Maſſara *Curantur manus inhabiles,* nomine in hoc noſtro monaſterio, uſum alterius manus omnino perdiderat; deſperantibuſque ſalutem recuperandam medicis, viſitavit devote corpus S. Joannis, ihique ſe ſignans perfectam ſanita-
F tem manus recepit. Filiolus quidam Domini Tria- *dolor capitis,* danGritti infirmitate quadam capitis nonnumquam ad delirium adducebatur; cui femina quædam domos ſuæ dixit, Commenda te B. Joanni io S. Laurentii; quod & fecit, curans inſuper attactu corporis ejus ſacrandum pileolum, quem capiti ſuo impoſuit, & ſanus evaſit. Uxor D. Aloyſii de *luxatum crus,* Pelaro cadendo luxaverat ſibi crus, malumque adeo creverat, ut moveri amplius a ſe noo poſſet: confugiens autem ad opem B. Joannis, effugavit malum, ibique baculos axillares ſana reliquit. Qui- *muta lingua,* dam D. Pauli Coltrer filiolus, a oativitate ſua mutus, ad beati Viri corpus apportatus, ſomoo correptus fuit, ex quo deinde excitatus, ioce- *filia ſiderata,* pit clare & diſtincte loqui. Filia quædam D. Joannis Pollani, toto corpore ſiderata, ſupra B. Joannis corpus extenſa fuit cum ſaoitatis priſtinæ recuperatione. Similiter plurimi pueri, diverſis morbis oppreſſi, ſacro hoc corpore ſignati fuerunt & ſanati. Recenter autem uxor D. Joanois *ſciatica & alia mala.* de Mantua medici, altero crure ſciatica laborans, ubi ad ſacrum hoc corpus acceſſit, ſanitatem conſecuta eſt. Denique alia plurima miracula quotidie videntur, interceſſione hujus Servi Dei patrata, quæ brevitatis cauſa ſilcotio prætereo.

DECI-

A

DECIMA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI IV. IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Laurentius Martyr Romæ.
SS. multi MM. Alexandriæ & in reliqua Ægypto.
S. Baſſa, S. Paula, S. Agathonica — VV. MM. Carthagine in Africa.
SS. XL. Viri, SS. XXII. Virgines, S. Afra, SS. VII. Milites — Martyres.
S. Creſcentio
S. Arcaneus
S. Hyacinthus
B S. Januarius
S. Exuperatus
S. Quirillus
S. Quinctus
S. Geminus
S. Paſtor — Martyres.
S. Lucilla
S. Pontianus
S. Criſpina
S. Inocentia
S. Leocippia
S. Cerentia
S. Sidora
S. Chreſtus
S. Cyriaca, S. Leticippus
S. Eutycia, S. Maria virgo Dei, SS. VI. Innocentes — Martyres.
S. Creſcentia, S. Sevus, S. Arcananeus & alii XXX. — Martyres.
SS. Milites CLXV.
S. Claudius
S. Severus
S. Creſcentio
S. Romanus — Martyres Romæ.
S. Auctor epiſc. conf. Metis in Gallia. E
S. Aſteria ſive Heveria V. M. Bergomi in Italia.
S. Deuſdedit conf. Romæ.
S. Arigius vel Aredius Archiep. Lugdun. in Gallia.
S. Hugo epiſc. Autiſſiodorenſis in Gallia.
Sanctus Blanus ſeu Blaanus epiſc. conf. in Scotia.
Sanctus Malchus epiſc. conf. Liſmori in Hibernia.
B. Amadæus conf. ex Ord. S. Franciſci Mediol. in Inſubria.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

IN Hiſpania, apparitio beatæ Mariæ Virginis, quæ ſanctis Petro Nolaſco, & Raymundo de Peñafort ac Jacobo primo Aragoniæ regi ſe conſpicieodam dedit, ut fundaretur C Ordo beatæ Mariæ de mercede Redemptionis Captivorum *eſt hodierna annuntiatio Martyrologii Romani, at feſtum modo translatum & fixum eſt* XXIV. *Septembris: differendum porro eſt ad opus de Feſtivitatibus B. V. Mariæ Virginis ſuo tempore elaborandum. Videri autem interim poſſunt quæ de ea inſtitutione dicta ſunt occaſione S. Petri Nolaſci ad diem* XXIX. Januarii.

S. Amator *in noſtro Florario ſignatur his verbis:* Apud Trecas, natale S. Amatoris, juſdem urbis primi epiſcopi, *qualis etiam prædicatur a Sammarthanis & a ſcriptoribus Trecenſibus. Spectare deberet ad primum diem Maii, quo vide in Aſtis quæ de S. Amatore diſputata ſunt, notanter pag.* 52. *uti etiam in Prætermiſſis eadem die*

SS. Macarius & Juliua *inepte hoc die collocantur* in Syria *a Maurolyco, nullo quod ſciam, duce. Ignoravit procul dubio, Martyres eos eſſe excelleberrima claſſa* XLVIII. *Lugdunenſium, nominatim expreſſorum, qui pridem a Majoribus noſtris illuſtrati ſunt* II. Junii,

SS. Monulfi & Gondulphi translatio *hoc die ſignata eſt a Greveno & Florario noſtro Sanctorum Auguſti Tomus II.*

Ms. De hac cum natali utriuſque actum eſt XVI. Julii.

S. Joannes *cognomento* Agnus *epiſcopus Trajectenſis neſcio cur hoc die referatur a Greveno, & F ex hoc a Cauſio, atque iterum a Ferrario, qui ipſum recte ſignaverat vero natali die quo de ipſo egimus* XXV. Julii.

SS. Septem Dormientes *hoc die perperam ſignati ſunt in variis auctariis Uſuardinis, & in Pulſanenſi quidem cum aliis quatuor anonymis*. Notiſſimus eſt ipſorum natalis quo de ipſis actum eſt* XXVII. Julii.

S. Maleus *aliquit ſolo nomine notus eſt in nonnullis Catalogis SS. Hibernicis, ſed nuſquam alibi vel bilum hactenus reperium eſt quo ſu ætatis, conditionis aut geſtorum notitiam deveniri poſſit, quæ ſi ſuggeratur, non deerit alibi locus quo de ipſo agatur.*

Hieronymus de Aptis *Ordinis Prædicatorum laudatur a Lucentio in Fulgore Fulgmii pro vigilia vel feſto S. Laurentii cum duplici elogio, nec abſque titulo* Beati, *quem illi ultro & lubens conceſſere, ubi de legitimo ejus cultu conſtiterit.*

Soror Catharina Atayde *non quidem* Beata *a Marchebeſia, ſed merito* famula Dei *nuncupatur.*

Alii præterea ex eodem Ordine in Anno Dominico parvo Gallico, nuper huc allato, inter

A *Beatos aut Venerabiles hoc ipſo die referuntur, ut*
Ambroſius Woinez *martyr in provincia Ruſſiæ, conventus Kiovienſis, a Tartaris interemptus anno* 1648.
Venerabilis P. Thomas Cajetanus *confeſſor, Generalis Ordinis & poſtmodum S. R. E. Cardinalis qui obiiſſe dicitur anno* 1533.
Nazarena Villana *Florentina, tertii Ordinis, multis ornata virtutibus prædicatur, præſertim charitate & miſericordia in pauperes, quam etiam laudant Annus ſanctus Belgicus & Viridarium Germanicum.*
Juſtinianus Bergomenſis *Ordinis Camaldulenſis in monte S. Coronæ mirum in modum ornatur a Bucelino hoc die inter Sanctos ſuos Benedictinos. Miramur, nihil aliunde de ipſo ad nos hactenus perveniſſe.*
Metis depoſitio S. Epilecii epiſc. & conf. *legitur hoc die in noſtro Florario Sanctorum Ms. quæ unde accepta ſit, eodem explorare licuit. Novi*
B Epletium *ſeu* Expletium *epiſcopum apud Sammarthanos ordine* XIII. *ſed de ejus vero die natali & legitimo cultu doceri cupio.*
Cathanum in inſula Buta Epiſcopum *ex* XVII. *Maii remiſerunt Majores noſtri ad* XIX. *Julii, vel ad hunc diem Auguſti* X. *nos porro dicta* XIX. *Julii nihil de eo invenientes, hoc rem examinandam diſtulimus. Omnibus autem rite modo perpenſis, non ea occurrunt momenta quæ ipſum Sanctis aſſerant: neque enim in Breviario Aberdonenſi, neque in probatis Sanctorum Catalogis locum uſquam obtinet. Quod vero a Dempſtero & Camerario citetur Georgius Newton in Vita S. Blaani, is ad manum non eſt, neque, ſi adeſſet, conferret quidquam ad ſanctitatem* Catbani *aut ejus cultum. Pauctula quæ de ipſo in S. Blaani lectionibus habentur, nil eo magnopere conferunt, ut alius opus ſit priuſquam in hoc opere locus ei concedi poſſit, quæ ſi alicunde ſuggerantur, alio quovis die, cum verus ignoretur, de eo agi poterit.*
Laurentius Ciſtercienſis converſus *inter Pios laudatur a Sanſſayo in additamento Martyrologii ſui Gallicani: paulo liberaliores Henriquez & Chalemotus* Beati *titulum adjunxunt. Quin & in Kalendario Ciſtercienſi etiam referuntur: ubi de legitimo cultu conſtiterit, locus ei in hoc o-*
C *pere debebitur.*
Apud eoſdem etiam cum elogio ſignatus eſt Guido *monachus primum ejuſdem Ordinis, qui in Aquitania ſtrenue laborans Albigenſes plurimos Eccleſia reconciliavit; inde creatus Carcaſſonenſis epiſcopus magna ſanctitatis fama illuſtris fuit. At necdum invenio, cultu eccleſiaſtico eum legitime celebratum fuiſſe.*
Joannem Piſtorem *Cartuſianum Gandavenſem merito* Venerabilem *hoc die prædicat Raiſſius in Auctario ad Natales SS. Belgii, inſignes aliquot ejus virtutes enumerans.*
Simon ab Aſſio conf. *Bruſorti in Piceno* } Beati *titulo donantur ab*
Thomas a Curia conf. *in Gallia.* } *Arturo in*
Antonius Cyrnæus conf. *apud monem Caſalem in Umbria* } *Marlio*
Adriana Tertiaria *Cerenii* } *Franiſcano.*
Adduntur ab Huebero occiſi in Hungaria propter fidem, ſed abſque titulo:
Andreas Galgozius.
Leonardus de Aravia.
Petrus Miſcolntius.
Thomas de Baſſa.
Stephanus de Pelſio.
Georgius de Valcamonica *in Inſubria.*
Ægidius de Monta ferrato *ibid.*
Joannes Germanus *ibid.*
Bonaventura de Cremona *ibid.*
Andreas de Groſſeto *Navis in Thuſcia.*
Paſchalis de Caſtaleto *Moroni in Apulia.*
Petrus Peruſinus *Burgiæ in Umbria.*
Ludovicus Fonte ſalita *in India occiſus.*
Bonaventura de Agrigento *in Sicilia.*
Laura Felix de Saulia *Mediolani in Lombardia.*
Maria Carnimalla *in Sicilia.* D E
Additiones Mſs. Carthuſiæ Bruxellenſis ad Greveuum, addunt hoc die: Alibi dicitur, Molæ majori monaſterio, depoſitio ſancti Victoris cnnf. epiſcopi Trevirenſis. *Voluit dicere Auctoris, de quo hoc die agitur.*
Jacobum, Joannem & Abrahamum, *item* Enbeum & Acratem *ex Faſtis Æthiopicis Jobi Ludolfi hoc die accipit Caſtellanus, quod & aliis diebus ei ſatis familiare: jam non ſemel diximus, Sanctos hujuſmodi a nobis non admitti, niſi in aliis probatis Latinis aut Græcis Martyrologiis vel Menologiis pridem conſignati ſint.*
Sancti martyris Eupli *memoria exſtat in Typico, quod ſub S. Sabbæ nomine citatur; cui adde Menologium, juſſu Baſilii imperatoris collectum. De eo agemus cum Martyrologio Romano die* XII. Auguſti.
In Salentinis BB. martyrum Stephani epiſcopi Hydruntini, Fabii Calcearii & aliorum DCCCXII. a Turcis ob Chriſti fidem occiſorum, *commemoratio eſt Ferrarii in Catalogo generali; de* F *quibus in notis obſervat*, nondum Officia eccleſiaſtica cnli, *tametſi* veneratinnem aliquam apud incnlas habeant. *Ita de ſuo tempore loquebatur Ferrarius; ea vero veneratio poſtmodum ita accrevit, ut eorum feſtivitas ſolenniter recolatur, non hoc die, ſed eo quo paſſi ſunt* XIV. Auguſti.
S. Medericum abbatem, *nempe aliquando Auguſtodonenſem, in Kalendario Benedictino male huc retractum invenet Bollandus, melius ab aliis cum Romano notatur die quo de ipſo actum ſumus* XXIX. Auguſti.
Inter plures Florarii noſtri SS. Mſ. hodiernas aberrationes etiam locum habeat annuntiatio SS. Juſti & Amici epiſcoporum Lugdunenſium. *De his ſatis ſuſe mihi agendum ſunt inter Prætermiſſos* XIV. *Julii, ubi plures circa ipſos occurrentes difficultates examinandas remiſi ad diem* XI. Septembris.

DE

A D

DE S. LAURENTIO ARCHIDIACONO AC MARTYRE,

ROMÆ.

ITEM DE SS. ORENTIO AC PATIENTIA, SANCTI, UT FERTUR, PARENTIBUS,

OSCÆ IN ARAGONIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. LP.

§. I. Memoria in antiquis Faſtis, cultus apud Latinos ac Græcos, ædes ſacræ ac publica monumenta Romæ. E

B

ANNO CCLVIII. *Sancti memoria in antiquiſſimis Faſtis.*

Illuſtriſſimi hujus Martyris memoria adeo in benedictione eſt, adeo ubique celebris ac venerabilis, adeo longe lateque per univerſum terrarum orbem propagata, ut vel ipſum nominaſſe, ſufficere videatur ad innovandam, quæ omnium Chriſti Fidelium animis penitus impreſſa eſt, invicta ejus virtutis ac heroica fortitudinis imaginem. Ad illam vero genuinis ac vivis coloribus repræſentandam conducent ea, quæ huc ſpectant, atque a variis documentis colleCturi ſumus. Ac primo quidem ut a ſacris Faſtis auordiamur, cui Martyrologe tum antiqua, tum ætatis mediæ, tum novo S. Laurentii *nomen incognitum aut prætermiſſum eſt? At ſatis fuerit, antiquos audire. Antiquiſſimum Kalendarium Bucherianum ita habet:* IV. Id. (*Auguſti*) Laurentii in Tiburtina. *Martenianum in Theſauro novo anecdotorum tom.* 3. *col.* 76. Die x. menſis Auguſti natal. S. Laurentii. *Kalendarium Polemei Silvii apud nos tom.* VII. *Junii pag.* 282. IV. (*Id. Auguſti*) Natalis C S. Laurentii mart. *Carthagineuſe tom.* 3. *Veterum analectorum a Mabillonio vulgatum*: IV. Idus Ag. ſancti Laurentii. *Martyrologium S. Hieronymi presbyteri nomine inſignitum, & a Daciberto editum in Spicilegio tom.* 4. IV. Idus Aug. Romæ, via Tiburtina, natalis S. Laurentii archidiaconi, & martyris. *Romanum vetus ſeu parvum*: Rnmæ, Laurentii archidiacnni martyris. *In Calendario, quod Leo Allatius edidit, ſignatur* V. Id. Auguſti Vigilia S. Laurentii. Item Miſſa publica in natale S. Laurentii. *Adde Romanum Frontonis, Adonem, Uſuardum, Wandelbertum, aliosque.*

publica ejuſdem memoria apud Latinos.

a *Jam vero quam ſolemni ritu inſignis ille Pugil ab antiquiſſimis temporibus in Eccleſia Catholica ſemper celebratus fuerit, planum fiet e ſequentibus monumentis. In Sacramentariis apud Menardum ac Thomaſium notantur propria pro Miſſa cum in vigilia ſeu profeſto, tum in ipſo feſto ejus recitanda. Et in Gregoriano quidem apud Menardum, illud plane eſt ſingulare, quod poſt Miſſam vigiliæ, ſignentur, quanam ſint dicenda* in prima Miſſa de nocte; *apud Thomaſium autem dentur propria ad Miſſam in Octava. Quid, quod in Frontoniano præter vigiliam, aſſignetur* in prima Miſſa *Evangelium; ac ſubjungantur iſta*

pag. 117. Die SS. ad Miſſa publica natal. S. Laurent. *Et pag.* 184. Hebdnmada 1. poſt natal. S. Laurent. *Ac rurſum pag.* 137. Hebdomada 11. poſt S. Laurent. *& ſic deinceps ſequuntur hebdomada tertia & quarta, uſque ad feſtum S. Cypriani; quod ſicut omnino rarum eſt, ita præcipuam quamdam indicare videtur noſtri Sancti commendationem.*

3 *Neque Latinis dumtaxat; ſed Græcis etiam* a *Græcis ſumma in veneratione habitus fuit Levita noſter ſanctiſſimus. Earum annuntiationes dedimus hoc tome* II. *hujus menſis pag.* 135. *occaſione S. Sixti PP. II. ac martyris; de quo ibi actum. In Anthologio, ac Menais magnis type editis ſit peculiare de* S. Laurentio *hac die Officium, ubi ejus elogium, uti & canon hac acroſtichide ſignatus:*

Λαυρέντιον πρέσβυν ὑμνῶ σοφόφρονα.

Laurentium ſortiſſimum, lubens cano,

Quæ per hujus canonis decurſum dicuntur in ipſius laudem, tranſcribere ſuperſedeo. In dicto Officio tres Sancto verſiculi iſti accinuntur, F

Τὸν Λαυρέντιον λαύρακα Χριστῷ λέγω,
Ἐν τῇ ἑσχάρᾳ αὐθράξιν ἐξετασμένον.
Ὦ ταμιεῖον δικαίου Λαυρεντίου σέθεν ἐσχάτως.

Chriſti celebro lauraca affatum ſoci
Ardentibus carbonibus Laurentium.
Eſt aſſus decima piſcis Laurentius inſtar.

4 *Alluſio iſta, ut non raro alibi in dictis Menæis, parvi eſt leporis. Porro* λαῦραξ, *vel etiam* λάβραξ (*Notationes enim ad Julii Pollucis Onomaſtici, anno* 1706. *recuſi Amſtelodami, librum* 6. *cap.* 9. *pagina* 593. *agant de utraque iſta ſcribendi forma*) *Latine* labrax, piſcis genus: lupus piſcis, q.d. Λίαν βόραξ, valde vorax: unde per ſyncnpen λάβραξ; vel ex τὸ λα intendente particula, & βορά, cibus, deductum λαβόρ@, & per ſyncnpen λάβρ@: unde λάβραξ, ut a λίθ@ λίθαξ. Mag. Etym. 554. 3. Ex proverbium λάβραξ Μιλήσι@. Sic enim apud Er. ad Chil. 2. cent. 10. col. 606. ad 55. Labrax Mileſius, 1. Lupus Mileſius. Ariſtoph. Equitibus pag. 209. v. 5. ſchol. ad nnt. 5. unde Suid, At ibi plura. Sic autem appellatus, quis ejus os, in prædam ſemper intentum, hiat, & impetuoſe & voraciter eicam deglutit ac devorat, Quamobrem etiam facile capitnr. In Aſiæ vern urbe *celebratur.*

A Mileto maximi naſcuntur lupi pilces, & plurimi.. propter lacum, qui in mare erumpit. Auct. J. P. Pices enim aqua dulci gaudentes, in illum lacum ex mari curſu aſcendunt, atque ſic apud Mileſios ſunt copioſi ; *prout docit interpres Suidæ, anno 1619. Genevæ impreſſi. Redeamus ad propoſitum. Si itaque, data venia longe quæſitæ literarum conſonantiæ in vocibus* lauraca & Laurentium, *ad quam verſuum iſtorum confector alluſit, invenire velit, quo ſenſu illæ inter ſe unquam cohæreant ; dic, qualitates phyſicas* lauracis, *morali quodam ac ſpirituali modo convenire* S. Laurentio, *qui avide ac fortiter arduæ quæque devoravit, ac in prædam animarum pro Chriſto lucrandarum intentus, ore ac verbis eas Eccleſiæ ipſius viſceribus, ut ita dicam, incorporavit, At de Græculis hiſce minutiis hæc plus quam ſatis.*

Antiqua ſtatua 5 *Latini pariter ac Graci egregiam erga ſanctum Levitam noſtrum venerationis ſingularis memoriam publicis monumentis conteſtatam eſſe voluerunt, uti conficitur e locis ſacris, ipſius nomini inſcriptis. Aureliius Prudentius* Περὶ στεφάνων *hymno 8. qui eſt de* S. Laurentio, *fidem facit,*

B *ſuo tempore (id eſt verſus ann. 400.) eccleſiam ſub ipſius nomine Romæ extitiſſe, dum ſic canit ;*

Vittatus olim pontifex
Accitur in ſignum crucis,
Ædemque, Laurenti, tuam
Veſtalis intrat Claudia.
O terque quaterque ; O ſepties
Beatus Urbis incola,
Qui te, ac tuorum cominus
Sedem celebrat oſſium.

Sub ejus portaino 6 *Apud nos tom. 1. Aprilis pag. xxx. in S. Silveſtro ſic dicitur de Conſtantino auguſto* : Eodem tempore fecit baſilicam S. Laurentii. *Anaſtaſius Bibliothecarius tom. 1. cap. 31. pag. 47. novillimæ editionis Romanæ hæc ſcribit* : Eodem tempore Conſtantinus auguſtus fecit baſilicam B. Laurentio martyri, via Tiburtina in agrum Romanum ſupra arenarium cryptæ, & uſque ad corpus B. Laurentii mart. in qua fecit gradum aſcenſionis & deſcenſionis. In quo loco conſtruxit abſidam, & exornavit marmoribus porphyreticis, & de ſupertori loco concluſit de argento, & cancel-

C los ex auro puriſſimo ornavit : qui penſ. libras mille : & ante ipſum locum in crypta poſuit lucernam ex auro puriſſimo nixorum * decem penſantem lib. triginta. Coronam argenteam cum delphinis quinquaginta penſantem lib. triginta, candelabra duo in pedibus denis penſantia ſing. lib. trecentas. Ante corpus B. Laurentii martyris argento cluſam paſſionem ipſius, ſigillis ornatam cum lucernis byſſinis argenteis penſantes ſing. lib. quindecim. Donum quod obtulit. Patenam auream penſantem libr. viginti, patenas argenteas duas penſantes ſing. libr. 30. ſcyphum ex auro puriſſimo penſantem libr. 15. ſcyphos argenteos duos penſantes ſing. libr. decem, calices miniſteriales argenteos decem penſantes ſing. libras viginti, amas argenteas duas penſantes libr. 10. phara argentea triginta penſantia ſingula libr. 15. metretum ex auro penſans libr. centum quinquaginta portantem medemnas tres. In eodem loco poſſeſſion. cujuſdam Cyriscetis religioſæ fœminæ, quam fiſcus occupaverat tempore perſecutionis *&c.*

Templo 7 *Reliquus videtur aliquis dubitandi locus, an eccleſia iſta, cujus conſtructionem Conſtantino tribuit Anaſtaſius, ædificata non fuerit a Juſtiniano I. ſecundum ea, quæ Placidia, ejus filia, circa eadem* D *illam feciſſe traditur ; Baronius quippe in Appendice, tomo 12. Annalium ſuorum, pag. 898. ad ann. 461.* Curavit, *ait*, S. Leo, ut eadem Placidia baſilicam S. Laurentii in agro Verano in meliorem formam reſtitueret & ornaret. *Et mox profert ex Inſcriptionibus antiquis apud Gruterum pag. 1173. n. 1. hos verſus :*

GAUDET PONTIFICIS STUDIO SPLENDERE LEONIS
PLACIDIÆ PIA MENS OPERIS DECUS OMNE PATER
DEMOVIT DOMINUS TENEBRAS UT LUCE CREATA
HIS QUONDAM LATEBRIS SIC MODO FULGUR INEST
ANGUSTOS ADITUS VISU RASILE CORPUS HABEBAT
HUC USI NUNC POPULUM LARGIOR AULA CAPIT
EREUTA PLANICIES PATUIT SUB MONTE RESCISSSTQUE REMOTA GRAVI MOLE RUINA MINAX.

8 *S. Damaſus, referente Anaſtaſio Bibliothecario cap. 38. pag. 59.* Fecit baſilicas duas, unam *ornamentis* juxta theatrum E *Pompeii*) S. Laurentio *&c. Sed eam dumtaxat inſtauravit & auxit, ex inſcriptione apud Baronium in citata Appendice a pag. 889.* Hic conſtituit titulum in urbe Romana, ſcilicet eccleſiam, quam ipſe conſtruxit ; *prout refert Anaſtaſius ibidem, agens etiam de donariis, quibus iſtum locum ditavit. Porro nomen ei Damaſi tamquam conditoris inditum ; ſicut habemus ex S. Gregorio lib. 4. Dialogorum, cap. 31. ac vulgo vocatur* S. Laurentii in Damaſo. *S. Sixtus PP. III. aram & ſepulcrum* S. Laurentii *egregia ornavit, Audiatur Anaſtaſius Bibliothecarius cap. 45. a pag. 71.* Fecit Sixtus epiſcopus confeſſionem B. Laurentii martyris cum columnis porphyreticis, & ornavit tranſennam, & altare, & confeſſionem S. Laurentii de argento puriſſimo. Fecit altare penſan. libras quinquaginta, cancellos argentens ſupra Platonias porphyreticas, penſantes libras trecentas. Abſidam ſuper cancellos, cum ſtatua B. Laurentii martyris argentea penſan. libras ducentas. Fecit autem baſilicam B. Laurentio, quod & Valentinianus auguſtus conceſſit ; ubi & obtulit dona hæc, *quæ* F *prædictus auctor recenſet ſingulatim, & apud ipſum legi poſſunt. S. Hilarus, Leonis ſucceſſor, referente Anaſtaſio cap. 47. a pag. 77. fecit* Ad B. Laurentium martyrem ſcyphum aureum cum gemmis praſiis & hiacynthinis, penſan. libras quatuor. Lucernam auream nixorum decem, penſan. lib. quinque *&c.* In baſilica B. Laurentii martyris pharacantara argentea decem, penſantia ſingula libras decem ; canihara ærea 16. miniſteria ad baptiſmum argentea, libras decem, phara ærea, libras quinquaginta. *Et paulo poſt* : Hic fecit monaſteria ad S. Laurentium.. Qui etiam ſepultus eſt ad S. Laurentium in crypta juxta corpus beati apiſcopi Sixti.

9 *S. Simplicius, qui Hilarum proxime ſecutus* *ac opera pia* *eſt*, Conſtituit .. ad S. Laurentium martyrem, hebdomadam *, ut presbyteri manerent ibi propter pœnitentes, & baptiſmum. Regionem ter- * *al. hebi domadas* ſiam ad S. Laurentium ; *ex Anaſtaſio cap. 48. pag. 79. Et apud ipſum cap. 52. pag. 88. de S. Symmacho exſtant iſta* : Ad S. Laurentium martyrem pauperibus habitacula conſtruxit. *De Pelagio II. cap. 64. pag. 114. ita memorat* : Hic fecit ſupra corpus B. Laurentii martyris baſilicam

a ſum-

A a fundamento conſtructam, & tabulis argenteis exornavit ſepulcrum ejus. *Inſcriptioni metricæ, quam mox dabam ex Grutero, interſeruntur hi verſus:*

PRÆSULE PYLAGIO MARTYR LAURENTIUS OLIM
TEMPLA SIBI STATUIT TAM PARTIOSA DARI.

Ad hæc, cap. 82. *pagina* 144. *Benedictus II.* Eccleſiam.. beati Laurentii martyris, quæ appellatur Lucinæ, reſtauravit. *Cap.* 94. *pag.* 199. *Stephanus III.* Reſtauravit baſilicam S. Laurentii ſuper ſanctum Clementem ſitam regione tertia, quæ a diuturnis temporibus diruta manebat. *Conſuli poſſunt, quæ de eccleſia* S. Laurentii *in Lucina notat Manſaucnius in Diario Italico cap.* 17. *pag.* 234. *item quæ de ædibus ſacris ſub nomine* S. Laurentii *habet Panciroltus in Theſauris abſconditis urbis Romanæ.*

varia ſtationes Ro.

20 *Stationes etiam Romæ celebratæ antiquitus in locis Martyri inſcriptis, non exiguam cultui ejus commendationem ſuperaddunt. Joannes Fronte in Prænotatis ad Kalendarium Romanum, quod*

B *vulgavit,* §. 7. *agens de ſtationibus in eodem notatis,* Statio, *ait,* non erat aliud quam confluxus cleri & populi, præſente epiſcopo, in locum, ubi illo die publica Miſſarum ſolemnia fieri debebant. *Plura ibidem ſuper hac materia. In laudato autem Kalendario variis locis Stationes ad* S. Laurentium *habitæ ſignantur; quæ ibidem poſſunt videri. Jam vero ex ea, quæ ſuperius proferebam de vigiliis ac Miſſis, enucleatius inſpiciantur, magnum cultui Martyris publice ac ſolenni pondus addunt. Adeo quippe publica ejus veneratio per omnes Occidentis eccleſias fuit propagata, ut ne vel una quidem unica fortaſſe ſit, quæ & feſtam ipſius lucem ſolennem non habeat, ac indicte jejunio non celebret profectum ejus. Ad hæc in Obſervationibus ad Martyrologium Uſuardi a nobis editum, die* x. *Auguſti,* id peculiare in hoc illuſtriſſimo Sancto *notatum eſt,* quod ſolus ipſe, extra redemptionis noſtræ & Apoſtolorum feſta, ſolus, inquam, inter mortales ſolenni & univerſali cultu celebritatem habeat, non clero ſolum, ſed & populo præceptam; ſive quod ſoli ipſi, origine non Judæo, decreta ſit fere prima in Ec-

C cleſia feſtivitas. *Occaſione autem jejunii, de qua dicebam, in Martyris profeſta, liceat mihi hic addere ex Franciſco de Ayuſa in opere de Fundatione, excellentiis &c. civitatis Oſcenſis lib.* 2. *cap.* 7. *pagina* 152. *nonnullos ibidem loci in venerationem martyris, quod Sanctus per ignem conſummavit, jejunare conſuevisſe in ejuſdem pervigilio nihil comedendo quod igni admotum fuerit: addit, quæ, propterea quod iſte medio ſolens a Sancto obtineri favores, voluiſſe ſe illud monere, ut inde Fidelium imitatio excitetur.*

§. II. Alia per Occidentem loca ſacra prodigiis nobilitata.

In æde ſacra apud Ravennates favores exhibens.

SAnctus *Auguſtinus ſermone* 322. *editionis nove tom.* 5. *col.* 890, *recitans exemplar libelli a Paula quodam ad ſe dati, meminit ædis ſacræ anno circiter* 425. *Ravennæ condita, ſerta propter aliquod Sancti lipſanon, quod eo delatum fuerit, in qua unus e ſeptem illis filiis famoſis, qui ob matris ſuæ contemptum continua membrorum tremore puniti a Deo fuerant, ſanitatem priſtinam recuperaſſe fertur prodigioſe. Textus, quem undidem excerpo, ita habet*: Egreſſi ergo nos omnes, opprobrium noſtrum non ferentes, & communem patriam relinquentes, paſſim ſumus D per diverſa diſperſi. Ex nobis autem omnibus de- AUCT. cem fratribus, qui naſcendi quoque ordine primum J. P. ſequitur, ad glorioſi martyris Laurentii Memoriam, quæ apud Ravennam nuper collocata eſt, ſicut audivimus, meruit ſanitatem.

in alterius apud Umbros reſtauratione

12 *Non parva etiam* S. Laurentio *gloria acceſſit, quando apud populum Neurſia, in Umbria Italiæ, ædis ipſius ſacræ reſtaurationem raro admodum atque inſigni prodigio condecoravit Dominus. Factum iſtellige ex S. Gregorio lib.* 3. *Dialegerum, cap.* 38. Alio quoque tempore vehemens ubique fames incubuerat, & beati martyris Laurentii eccleſia fuerat a Longobardis incenſa. Quam vir Dei (*Sanctulus presbyter provincia Neurſia*) reſtaurare cupiens, artifices multos, ac plures ſubminiſtrantes operarios adhibuit; quibus neceſſe erat, ut quotidiani ſumptus laborantibus ſine dilatione præberentur. Sed exigente ejuſdem famis neceſſitate panis defuit; cœperunque laborantes inſtanter victum querere, quia vires ad laborem per inopiam non haberent. Quod vir Dei E audiens, eos verbis conſolabatur, foris promittendo quod deerat: ſed ipſe graviter anxiabatur intus, exhibere cibum non valens, quod promittebat. Cum vero huc illucque anxius pergeret, devenit ad clibanum, in quo vicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibique incurvatus aſpexit, ne forte panis a coquentibus remanſiſſet. Tunc repente panem mirę magnitudinis, atque inſoliti candoris invenit: quem quidem tulit, ſed deferre artificibus noluit, ne fortaſſe alienus eſſet, & culpam velut ex pietate perpetraret.

ſpiſſeri mirro prodigio oblatus.

13 Per vicinas itaque hunc mulieres detulit, eumque omnibus oſtendit, ac ne cui earum remaneret, inquiſivit. Omnes autem quę pridie panem coxerant, ſuum hunc eſſe negaverunt, atque panes ſuos numero integro ſe a clibano retuliſſe confeſſæ ſunt. Tunc lætus vir Domini perrexit ad multos artifices cum uno pane, & ut omnipotenti Deo gratias agerent, admonuit. Et quia eis annonam prębuerat, indicavit, eiſque ad refectionem protinus invitatis inventum panem appoſuit. Quibus ſufficienter pleneque ſatiatis, plura F ex eo, quam ipſe panis fuerat, fragmenta collegit. Quę die quoque altero eis ad refectionem intulit: ſed id quod ex fragmentis ſupererat, ipſa quoque quę appoſita fuerant fragmenta ſuperabat. Factumque eſt, ut per dies decem omnes illi artifices atque operarii ex illo pane ſatiati, hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidie quod edi poſſet, in craſtinum ſupereſſet, acſi fragmenta panis illius per eſum crelcerent, & cibum comedentium ora repararent.

Aliud item prodigium

14 *Alias inſuper* S. Laurentii *ædes ſacras miraculis fuiſſe illuſtratas, ab antiquitate memoriæ proditum legimus. Nam S. Gregorius Turonenſis lib.* 1. *de Gloria martyrum cap.* 42. *ſic narrat*: Templum erat in quodam loco B. Laurentii, & reliquiis & nomine conſecratum, quod per incuriam longinqui temporis valde detectum erat. Quod cum renovare loci incolę vellent, ſilvas adeunt, inciſa levigataque ligna trabes efficiunt, impoſitaſque plauſtris ad locum exhibent. Quibus per humum ad ordiendum extenſis, una brevior eſt reperta: ſtatimque ſacerdotis animum, qui ad hæc inſiſtebat, dolor maximus attigit, & flens valde, quid ageret, quo ſe verteret, ignorabat. Tunc totuena roboretn brevjorem [n], ait: O Laurenti beatiſſime, appoſitus igni glorifica te, ſemper pau-

n. i. robur brevius

A pauperes fovens ac reficiens: cogita paupertatem
AUCT. J. P. meam, quia non eſt exiguitati noſtræ facultas, qualiter hic alia exhibeatur. Illico cunctis attonitis, trabs crevit in tanto ſpatio longitudinis, ut neceſſe eſſet, partem magnam incidi. De qua, induſtria plebis beneficia perdere nefas putans, credens eam manu Martyris tactam ac prolongatam, partem, quæ ſuperfuerat, fruſtatim diſcerpens, diverſas infirmitates læpe ſubmovit.

Inſigni cum miraculo

15 Quod Fortunatus ptesbyter his verſibus proſecutus eſt:

Laurenti merito flammis vitalibus uſte,
Qui ſervante fide victor ab igne redis,
Dum tibi templa novant breviori robore plebes,
Creveruntque trabes, crevit & alma fides:
Stipite contracto tua ſe mercede tetendit,
Quantum parva prius, poſtea cæſa fuit:
Creſcere plus meruit ſucciſa ſecuribus arbor,
Et didicit ficea longior eſſe coma,
Unde reciſa fuit: populis fert inde ſalutem,
Si venit intrepidus, lumina cæcus habet.

B Multo plures exinde ſcripſit verſiculos (*Carmine 14. libri 9. quod duos ac viginti continet verſus*) quos ego prætermiſi, hos tantum pro teſtimonio veri ſcribens.

Innovatur caput Brionas Italiæ caſtrum,

16 Acta ſunt autem hæc apud Brionas Italiæ caſtrum. Nam vidi ego hominem, qui graviter dentium dolore laborans, accepta de hoc lignn a ſacerdote particula, ſtatim ut dentem attigit, dolore protinus caruit. *Notamur* Briones *apud Paulum Diaconum lib. 2. de Geſtis Langobardorum cap. 13. Et lib. 4. cap. 4. ſcribit*, in regione Brionum, *ſanguinem de nubibus fluxiſſe. Fortunatus de Vita S. Martini lib. 4. cum Auguſtam nominaſſet, hæc ſubdit*: Qua vicina ſedent Breonum loca. *Velſerus Rerum Auguſtanarum Vindelicarum lib. 8. pag. 339. editionis anni 1681.* eos inter Lycum & Oenum ſitos *affirmat, & addit*: Gregorius Turonenſis Brionas Italiæ caſtrum appellavit, credn quod Italiæ Rhætiæ accentæ. *Baudrandus* Brionum, *aut*, tractus Noriei, in quo *Bruneck*, oppidum Comitatus Tirolis, teſte Lazio, a Brixinenſi urbe 4. leucis in ortum. Aliis Brionum *Pernaun*, oppidum videtur in territorio Salisburgenſi.

Alia eccleſia in Campania

C 17 *Nec inditlam relinquemus aliam in Campania eccleſiam ſingulari prorſus ac rariſſimo prodigii genere nobilitatam. Rem audi ex Aringho, qui Romæ ſubterraneæ tom. 1. lib. 1. cap. 28. num. 10. hæc narrat*: In oppido, quod in Campania ſitum, S. Laurentii nomine decoratur, & procerum Columnenſium ditioni ſubeſt, haud longe ab Urbe, ad hæc uſque noſtra tempora ampulla vitrea ſatis quidem ampla extat, ſacro beati ejuſdem Martyris cruore repleta, quæ in eccleſia ibidem B. Laurentio dicata perbonorifice aſſervatur. Hæc autem novum mirandumque portentum intuentium oculis quotannis exhibet: ſanguis enim, qui prædemorata in ampulla coneretus, ac adipe permixtus reeluditur, cum feſtiva Martyris beatiſſimi, ac ſolemnis martyrii ejuſdem memoria decima die menſis Auguſti de more recurrit, qua potiſſimum die ille ſub Valeriano ferream ſupra craticulam lento igne aſſatus, ſe ipſum dignam Deo victimam, ac holocauſtum acceptabile pro Chriſto obtulit (mirum eſt, quod dicturus ſum) a primis feſtivi ejuſdem diei Veſperis, ſanguis, qui paulo ante concretus cernebatur, extemplo liqueſcere, ebullire, & intra ipſius vitri ſepta, ac ſi iterum ad martyrium proſilire, iterumque tyranno ac ſubjicientibus flammas inſultare geſtiat; novo charitatis incendio ſuccenſus, ac denuo flammis, quibus ſemel ille ſupra craticulam D decoctus fuit, occulta vi exutentibus; e vitro, non ſecus ac e venis prodire tentat eum in modum, ut ſi ad calefactivam ignis vim appoſitus eſſet.

ſingulari prorſus prodigio nobilitata;

18 Confeſtim enim ſanguis ab adipe, eodem plane modo, quo oleum ab aqua ſeeernitur, atque ita uſque ad octavam ipſam a feſto diem disjunctus ac ſecretus permaoet. Verum completis dierum illorum ſolemniis, iterum ſanguis coaleſcit, & adipi commixtus in vitro coagularur. Perenne autem portentum hoc eſt, etſi recens ſingulis annis ae novum in præmemorati oppidi eccleſia vigeat, innumeris undique populis ad rem ejuſcemodi conſpiciendam confluentibus. Portantum autem vel eo magis illuſtre, ac ſolemne contemplantibus redditur, quod cum, ut teſtes rei perhibent, notum cuiquam haud eſſet, cujuſnam Martyris ſanguis in eadem vitrea ampulla aſſervaretur, ut debito feſtivam ejus diem honore incolæ quotannis (uti mos eſt) recolerent; en tibi, licet is coagulatus perſiſteret, dum Martyr perquirentes latet (en tibi, inquam) feſtiva recurrente Laurentii mart. die, cum primis Veſperis concinendis hora inſtat; ſanguis mox intra ampullam ebulliens liquefieri cœpit, & id poſtmodum quotannis præſtare non deſiit. Cujus rei mox fama percrebuit, & Urbem uſque delata, ad Pauli V. Pont. Max. aures pervenit. Qui Martyris, ut par erat, portentum admiratus, quod viris probatæ fidei ultro ennarrantibus compererat, nonnullas ſacri ejuſdem cruoris guttas inde extractas, ad ſe deferri voluit; quas vitro intra pretioſam thecam incluſas, in lacelli a ſe apud S. Mariam Majnrem erecti lacrario inter cæteras Sanctorum reliquias recondidit... Hieronymus Eminentiſſimus Cardinalis Columna, pio, quo flagrat, erga Chriſti Martyrem ſtudio, ſuorumque pietatem æmulatus, ad incularum præmemorati oppidi devotionem magis excolendam augendamque, pretioſi liquoris ampullam argentea incluſam theca, quo par eſt honore, in dicta eccleſia ſervandam curavit, & publien rem hane teſtimonio comprobatam, hic pio lectori exhibendam voluit. *Conſuli etiam poteſt inferius Commentarius hic noſter num. 61. ac Gloria noſtri Sancti poſthuma in fine.*

E

ut aiunt Mediolani.

19 *Antiquiſſimam Mediolanenſium erga ſanctum noſtrum Levitam veneratonis memoriam in condenda ipſi ſacra æde, diſcimus e Gregorio Turonenſi de Gloria Martyrum lib. 1. cap. 46. ubi excellens etiam prodigium publicam venerationem auxit, quod ſic refert*: Eſt enim apud eamdem urbem (*egerat cap. 45. de urbe Mediolanenſi*) baſilica ſancti Laurentii Levitæ, cujus ſupra memimimus; ibique admirabili pulcritudine calix ctyſtallinus habebatur. Acta vero quadam ſolemnitate, dum per diaconum ad ſanctum altare offerretur, elapſus manu in terram ruit, & in fruſta eomminutus eſt. At diaconus pallidus & exſanguis eollecta diligenter fragmenta vaſculi ſuper altare poſuit, non diffiſus, quod eum poſſit virtus Martyris ſolidare. Denique in vigiliis, lacrymis atque oratione, deducta nocte, requiſitum calicem reperit ſuper altare ſolidatum. Quæ virtus cum populis nuntiata fuiſſet, tanta animos devotione ſuccendit, ut a ſacerdote peterent nova in honorem ejus Deo ſollemnia celebrari. Tunc pontifex loci ſuſpenſo ſuper altare calice, ex tunc agens, & in poſterum per ſingulos annos devotiſſime feſta inſtituit celebrari. *Liceat hiſce ædibus ſacris ſuper addere, quæ de Bohemia ac Gallia didici.*

20 *Noſter Georgius Crugerius in Sacris pul-*

veribus

A *veribus ad diem* x. *Auguſti*, A prima, *ait*, ſtatim chriſtianitate in Bohemia ædes ſacras habuit hic Archi-martyr, præcipue intra & ſupra Pragam. Ultima bodieque peregrinatione inſolente, ſub iſtam celebritatem annue frequentatur. Extra metropolim ſunt locia aliquot commodæ eccleſiæ dicatæ S. Laurentii memoriæ: ſed omnes velut ſtellas minores antecellit luna, ita Altomeutenſis exſuperat baſilica Laurentiana ceteras noſtras. De Clotovienſi Dominicanorum quandoque par quid dicebatur: ſed nunc rudera necdum ex toto novis ſtructuris abolita, fuiſſe, non eſſa, teſtantur.

Locs ſacra in Bohemia.

& in Gallia.

21. *Quod ſi in Galliam tranſeamus; jam tum a ſeculo Chriſti ſexto eccleſiam atque abbatiam* S. Laurentii *nomen gerentem inveniemus extiiſſe Pariſiis, rem teſtificante S. Gregorio Turonenſi Hiſtoriæ Francorum lib. 6. cap. 9. ubi hæc dicit:* Domnolus vero Cenomannorum epiſcopus ægrotare cœpit: tempore enim Chlotbacharii regis apud Pariſius ad baſilicam S. Laurentii gregi monaſteriali præ-

B fuerat *&c. Ruinartius in notis*, Hæc baſilica, *inquit*, etiam nunc perſtat, parochiali titulo inſignita, ubi paucis abhinc annis reperta ſunt antiqua ſarcophaga gypſea, quæ nongentos circiter annos præferebant; quibus apertis, nigræ veſtes & monachorum effigies vilæ ſunt: ſed quæ ut primum puriore aere affiatæ fuerunt, in pulverem ſunt redactæ. *Ibidem etiam laudatus auctor vindicat Gregorii textum contra Cointium. In Vita autem laudati ſancti Aniſtitis Cenomanenſis, a coævo & oculato teſte conſcripta, quæ exſtat apud nos tom.* III. *Maji, die* XVI. *pag.* 607. *hæc dicuntur:* Exſtruxit autem ſanctæ Eccleſiæ amator devotiſſimus monaſterium quoddam in ſuburbio civitatis ſuæ, tum uc ejus urbis eſſet munimentum, tum ut poſſet Domino animas lucrifacere: idque in honorem ſanctorum martyrum Vincentii & Laurentii conſecravit.. Porro in eadem eccleſia caput B. Vincentii martyria, & magnam cratículæ partem, in qua S. Laurentius allatus eſt, honorifice repoſuit..Tanto autem amore beatiſſimum Germanum epiſcopum complectebatur, ut

C in ea ipſa..eccleſia ſepulturæ locum ei præparaverit: ubi tamen poſtea.. non S. Germanus, ſed ipſemet digne humatus eſt. *At nunc, relicto Occidente, Orientem viſamus; in quo vel ſola Conſtantinopolis ſubminiſtrabit varia in rem noſtram antiquitatis monumenta.*

§. III. Templa Conſtantinopoli, honorifica Patrum Latinorum de S. Laurentio elogia.

Eudoxia Auguſta templum erigit; item Pulcheria autem ſacrum &c.

JAm tum *ante annum Chriſti* 439. *Eudoxia Auguſta magnificum ei templum extruxerat Conſtantinopoli. Nam Marcellinus Comes in Chronico, quod anno Domini* 1616. *Sirmondus Lutetiæ Pariſiorum vulgavit, pag.* 24. *ſub* Ind. VII. Theodoſio XVII. & Feſto Coſſ. (*quibus reſpondet annus Chriſti* 439.) *ſic habet:* Eudocia uxor Theodoſii principis ab Hieroſolymis urbem regiam remeavit, beatiſſimi Stephani primi martyris reliquias, quæ in baſilica S. Laurentii poſitæ venerantur, ſecum deferens. *Excerpta ex eccleſiaſtica hiſtoria Theodori Lectoris, quæ una cum Theodoreti & Evagrii Hiſtoria eccleſiaſtica Pariſiis anno* 1673. *ſunt edita, lib.* 2. *ſub finem:* Eo regnante (*nimirum Theodoſio Juniore*) depoſitæ ſunt reliquiæ ſanctorum Stephani, Laurentii, & Hagnes, in Martyrio S. Laurentii, die vigeſima prima menſis Septembris. Et eodem die celebratur illic eorum memoria, uſque ad hodiernum diem. *Theophanes in Chronographia typis regiis Lutetiæ Pariſiorum edita, pag.* 91. Hoc anno, *inquit*,.. beata & pia Pulcheria obdormivit in Chriſto.. Ipſa porro quam plurimas ſacras ædes, ſive oratoria.. in quibus ſancti martyria Laurentii templum numeratur, ædificavit. *Ædis hujus reſtaurationem, magnitudinem ac ſitum docet Conſtantinus Porphyrogenitus in ejus Vita cap. ſeu num.* CXII. *pag.* 209. *editionis regiæ Pariſienſis. Sic ergo ibi habemus de Baſilio Macedone:* Sacri quoque martyris ac archidiaconi Laurentii (*ἐν τῷ Πυλχεριανοῖς*, in Pulcherianis, *quod in verſione Latina deeſt*) ædem maximam collapſam reſtituit, multa venuſtate implens & gratia.

D

AUCT. J. P.

23 *Banduri Imperii Orientalis tomo* 2. *pag.* 659. Dicitur, *inquit*, *in Πυλχεριανοῖς*: nam urbis tractus ille ſic appellatus fuit a domo Pulcheriæ Auguſtæ. Binæ vero hujus Auguſtæ ædes in urbe extitere, ut habetur in antiqua urbis deſcriptione; altera in tertia regione; altera vero in un-

E decima. Hic loquitur ſcriptor noſter de hac ultima æde Auguſtæ, in cujus tractu fuit eccleſia S. Laurentii, quæ dicitur in Menologio Baſilii IX. Maji, proxima Blachernia. *Et vero Menologium modo citatum de reliquiis ſancti Iſajæ prophetæ loquens, ſic in rem noſtram ſcribit:* Tandem vero Conſtantinopolim translatæ, juxta Blaebernas depoſitæ ſunt in templo ſancti martyris Laurentii. *Non diſſimulo tamen, ex urbis Conſtantinopolitanæ, in tres partes diviſæ, qualis ab auctore anonymo, qui Alexii Comneni tempore vivebat, deſcribitur, delineatione apud Banduram ante laudatum tomum, tantum intercedere ſpatium inter Blachernas, & inter eccleſiam S. Iſajæ ac* S. Laurentii, *ut hæc (ſiquidem ſit eadem, de qua hic agimus) iſtis proxima cenſeri non poſſit. Verum eccleſia* S. Laurentii *apud Conſtantinopolitanos fuit plus una.*

Nonnulla hoc de ſitu quæruntur.

24 *Nam Procopius Cæſarienſis de Ædificiis Juſtiniani imperatoris lib.* 1. *cap.* 6. *pag.* 17. *edit. reg. Paris.*, Juſtinianus, *ait*, Auguſtus.. ad ſinus (*Ceras dicti*) lævam, S. Laurentii Martyrium, cæcum antea ac valde tenebricoſum, in eam, ut

F dicam breviſſime, quam hodie cernimus, mutando formam, refecit. *Præmiſerat idem ſcriptor cap.* 5. Circa ſinum ab indigenis dictum Ceras, de nomine Ceroeſſæ, matris Byzantis, qui urbem condidit; cum templa nullo Cælitum digna vidiſſec Juſtinianus, in omnibus magnificentiam oſtendit vere imperatoriam. *Ad hæc*, de eccleſia S. Laurentii in Petrio *facta eſt mentio apud nos tom.* VII. *Maji, die* XXX. *pag.* 238. Locum Petrion extiiſſe ad ſinum Ceratinum, *obſervat Banduras tomo citato pag.* 649. *unde conſequens eſt, ut hæc ædes non videatur deſtinguenda a proxime præcedente. Adjungere hiſce licebat monaſterium, a Theodoro ejuſdem abbate, Juſtiniano imperante, ædificatum, cujus tempore abbas iſte concilio Conſtantinopolitano, quod ſub Menna anno Chriſti* 535. *celebratum eſt, interfuit, uti patet ex ſubſcriptione iſta apud Labbeum tom.* 5. *Conciliorum col.* 234. Theodorus Dei miſericordia preshyter & Prior monaſterii S. Laurentii martyris, a me Dei gratia fundati, ſubſcripſi & porrexi. *Ex his itaque lucet propagatio antiquæ apud Conſtantinopolitanos venerationis, qua ſanctum Levitam complexi ſunt, & quodammodo ſuum fecere.*

Quid ſoverit Juſtinianus. Monaſterium.

25 *Quid*,

A AUCT. J. P. *Aſylum in Sancti eccleſia.*

25 *Quid, quod ipſius ibidem eccleſiæ* (*in ſinu Ceratino, quantum ſuſpicor ex dictis ut dicendis*) *legatur gaviſa fuiſſe ſingulari quadam prærogativa aſyli, teſte Theophane pag.* 156. *Nam tractans ibi de famoſa illa ac tragica ſeditione, cui nomen* NIKA, Vioce, *adverſus Juſtinianum imperatorem Conſtantinopoli excitata* meoſe, *ut præmiſerat*, Jaouario, Indictione x. (*cui reſpondet annus æræ vulgaris* 532.) Apprehenſos, *ait*, ex aurigantium factionibus tres ſeditioſos ſuſpendio præfectus damnavit. Eorum quidem unus vitam amiſit extemplo: alii duo e patibulo ceciderunt. Iterum ſuſpenſi, ceciderunt iterum. His conſpectis, populus aſtans exclamsvit: Ad eccleſiam ducite. Audito clamore, S. Cononis monachi pœoarios lembo ſuſtularunt, & sd S. Lsureotii trajectos deportaverunt, quod eo gauderet privilegio eccleſia, nullum ex ea ejiciendum, donec factum fuiſſet ſatis. Es re accepta, miſit præfectus milites: eos vero miſſos cum reſciviſſent populares factiones, ad prætorium coovenerunt, milites ad cuſtodiam deſtioatos a S. Laureotis templo amoverta præfecto poſtulaturæ: reſponſum vero nullum ab eo acceperunt.

B *Mira veſtorbiſtoria.*

26 *Nec omiſero hiſce attexere hiſtoriam miram quidem, ſed ſuſpectæ fidei, quam de ſtructa baſilica* S. Laurentii *ita exponit B. Petrus Damiani lib.* 8. *epiſt.* 5. Alphanus Salernitanus archiepiſcopus, vir videlicet verax ac prudens, in Conſtaotinopolitana ſe perbibet urbe didiciſſe, quod retulit. Contigit, inquit, imperatorem, cujus tameo vocabulum non tenebat, aliquando plagam excitatis iocurrete, cui nulla medicinalis induſtriæ cura potuit ſubvenire. Cumque periculum hoc humano ſtudio nullatenus potuiſſet evadere, aggreſſus eſt hoc apud Deum ſuſis precibus impetrare. Audivit itaque per ſomnium, quia ſi B. Laurentii martyris eccleſiam peteret, reparati lumiois claritatem divinitus obtineret. Iturus itaque Romam offert votum, jubet parari præſto navigium, fixum ſtatuit arripiendi protious itineris inſtitutum. Uxor autem dum parvulis adhuc filiis amiſſionem formidat imperii, dum ſibi regiæ dignitatis occaſum, dum marini diſcriminis metuic viro periculum, religioſæ frandis aggreditur argumentum. Dedit ergo remigibus hoc mandatum, ut nullatenus Romam recta progreſſione cooteodereot; ſed per diverſos portus, ac litorum ſtationes ſubſiſtendo ac reprimendo oavigium, iter tantummodo ſimularent,

C

Qua inſtructa eccleſia S. Laurentii occaſione dicitur.

27 Sed dum oautæ regem, ut edocti fueraot, varia locorum nomina permutando, deludunt, ac modo 10 anteriora procedunt, modo per ſinuoſos flexus atque reflexus in eadem loca, per quæ proceſſerant, relabuntur; regina latomorum ac cæmentorum adhibita multitudine, auguſtiſſimam ac valde mirificam in honorem B. Laurentii conſtruxit eccleſiam, juxta meoſuram videlicet illius baſilicæ, quam præſatus Martyr habet in ipſo Romæ ſuburbio, conſtructam. Dicebat enim: Si datum eſt, ut per B. Laurentium vir meus redeat ad ſalutem, quidquid Deus Romæ poteſt, & hic nihilominus poteſt. Sed dum hinc imperator per diverſos anfractus ac ſtationes litorum ſpatiando deducitur; illinc per plurimos artifices operum baſilica fabricatur; ſimul & fabrica mirifice decorata perficitur, & annus impletur. His igitur hoc modo peractis, præfatus princeps ad mœnia Conſtantinopoſitaoa reducitur: qui tsmen Romam eſſe, locis ita perhibentibus, arbitratur. Proviſum eſt itaque ac diligentius accuratum, ut nulli, niſi Latine loquentes affiſterent, qui videlicet inquirenti Romam, & B. Laurentii martyris adeſſe baſilicam ſuaderent. Ad maous itaque ductus, eccleſiam imperator ingreditur, & coofeſtim luce recepta, circumſtantes ſeſe conſpicere, conjugem, clientes atque domeſticos admiratur. *Sed hæc, quæ Alphanus Conſtantinopoli didicit, multum videntur habere de Græcula dicacitate. Nunc quam honorifice antiquiſſimi Eccleſiæ Patres de* S. Laurentio *locuti ſint, pauoula hæc eorum ſpecimina demonſtrabunt.* D

Honorifice de ſancto Martyre ſcribunt SS. Auguſtinus, Leo Maximus, Petrus Chryſol.

28 *Ut nihil dioam de S. Damaſi PP. carminibus* 18. 19. 20. 37. *&* 38. *S. Auguſtinus varies pro ſolemnitate* S. Laurentii *ſermones compoſuit, videlicet trecenteſimum ſecundum, ac duos proxime ſequentes, qui Operum ejus tomo* 5. *editionis novæ iſto ordine intexti habentur. Sermone itaque* 303. *iſte ſanctus Pater*, Quam, *inquit*, non poteſt abſcondi Roma, tsm non poteſt abſcondi Laurentii corona.. Beneficia ejus Romæ tam clara ſuot, ut numerari omnino non poſſint. Iſte eſt, de quo dixic Chriſtus: Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvabit esm. Salvavit esm per fidem, ſalvsvit per contemptum muodi, ſalvavit per martyrium. Quanta eſt gloria ejus apud Deum, dum E tanta eſt laos ejus apud homines? *Sermone* 304. B. Laurentii triumphalem diem *vocat*; *ac ſubdit*: Quam glorioſa eoim & quanta virtutum multitudine, quaſi florum varietate diſtincta Laurentii martyris ſit corona, univerſa teſtis eſt Roma. *S. Leo magnus ſermone in* S. Laurentii *feſtivitate*, De ſeliciſſimo, *ait*, inclyti Viri fine gloriemur in Domino, qui eſt mirabilis in Sanctis ſuis.. atque ita per univerſum mundum clarificavit gloriam ſuam, ut a ſolis orcu uſque ad occaſum, Leviticorum luminum coruſcaote folgore, quam clarificats eſt Hieroſolym i Stephano, tam illuſtris fieret Roma Laurentio. *S. Maximus epiſcopus Taurinenſis Homilia* 1. *in natali* S. Laurentii *ſic loquitur*: Sanctum eſt, fratres, ac Deo placitum, ut natalem B. Laureotii præcipua devotione veoeremur, cujus radiaotibus flammis victrix in hunc quoque diem toto orbe Chriſti coruſcat Eccleſia.. Nec immerito eum Apoſtolorum ſupparem prædicamus *&c. Homil.* 2. *de eodem*: Triumpbum B. Laurentii totus ubique muodus conſooa bodie devotione concelebrat. *Audiatur denique S. Petrus Chryſologus ſermone in Sanctum noſtrum* 135. Hodieroa dies baptiſmi F martyris Lsurentii corooa illuſtratur: cujus egregii martyris merita nulla pars Romani orbis ignorat.

& ante hos

29 *Præceſſerat S. Ambroſius, cujus quam diſertus ac illuſtris eſt de ſancto Archidiacono dialogiſmus, tam ubique paſſim omnibus innotuit. Ne quis tamen eum hic deſideret, non gravabor verba ipſius tranſcribere ex lib.* 1. *Officiorum cap.* 41. Non præteramus etiam S. Laurentiom, qui eum videret Sixtum, epiſcopum ſuom, ad martyrium duci, flera cœpit non paſſionem illius, ſed ſuam remanſionem. Itaque his verbis appellare cœpit: Quo progrederis ſine filio, pater? Quo, ſacerdos ſancte, ſine diatooo properas? Numquam Sacrificium ſine miniſtro offerre conſueveras. Quid in me ergo diſplicuit, pater? Num degenerem probaſti? Experire certe, utrum idoneum miniſtrum elegeris. Cui commiſiſti Dominici ſanguinis conſecrationem, cui conſummandorum conſortium Sacramentorum, huic conſortium tui ſanguinis negas? Vide ne periclitetur judicium tuum, dum fortitudo laudatur. Abjectio diſcipuli, detrimentum eſt magiſtri. Quid, quod illuſtres & præſtantes viri diſcipulorum certaminibus magis quam ſuis vincunt. Denique Abraham

A ham filium obtulit, Petrus Stephanum præmiſit. Et tu, pater, oſtende in filio virtutem tuam: oſfer quem erudiſti, ut ſecurus judicii tui, comitatu nobili pervenias ad coronam.

Sanctus 30 Tunc Sixtus: Non ego ta, fili, relinquo ac deſero; ſed majora tibi debentur certamina. Nos quaſi ſenes levioris pugnæ curſum recipimus; te quaſi juvenem manet glorioſior de tyranno triumphus. Mox venies, flere deſiſte; poſt triduum me ſequeris. Inter ſacerdotem & Levitam hic numerus medius decet. Non erat tuum ſub magiſtro vincere, quaſi adjutorem quæreres. Quid conſortium paſſionis meæ expetis? Totam tibi hereditatem ejus dimitto. Quid præſentiam meam requiris? Infirmi diſcipuli magiſtrum præcedant, fortes ſequantur, ut vincant ſine magiſtro, qui jam non indigent magiſterio. Sic & Helias Heliſæum reliquit. Tibi ergo commendo noſtræ virtutis ſucceſſionem. Talis erat contentio, digna ſane, de qua certarent ſacerdos & miniſter, quis prior patereturpro Chriſti nomine. In fabulis feruntur tragicis, excitatos theatri magnos eſſe plau-

B ſus, cum ſe Pylades Oreſtem diceret: Oreſtes, ut erat, Oreſtem ſe eſſe aſſeveraret: ille ut pro Oreſte necaretur: Oreſtes ne Pyladem pro ſe pateretur necari. Sed illis non licebat vivere, quod uterque eſſet parricidii reus, alter qui feciſſet, alter qui adjuviſſet. Hic Laurentium ſanctum ad hoc nullus urgebat niſi amor devotionis: tamen & ipſe poſt triduum, cum illuſo tyranno impoſitus ſuper eraticulam exureretur, Aſſum eſt, inquit, verſa & manduca. Ita animi virtus vincebat ignis naturam.

Ambroſius. 31 *Idem S. Ambroſius lib. 2. Officiorum cap. 28.* Talc aurum, *ait*, ſanctus martyr Laurentius Domino reſervavit: a quo cum quærerentur theſauri Eccleſiæ, promiſit demonſtraturum ſe. Sequenti die pauperes duxit. Interrogatus, ubi eſſent theſauri, quos promiſerat, oſtendit pauperes, dicens: Hi ſunt theſauri Eccleſiæ: & vere theſauri, in quibus Chriſtus eſt, in quibus Chriſti fides eſt. Denique Apoſtolus ait: Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. Quos meliores theſauros habet Chriſtus, quam eos, in quibus ſe eſſe dixit. Sic enim ſcriptum eſt: Eſurivi, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me. Et infra: Quod enim

C uni horum feciſtis, mihi feciſtis. Quos meliores Jeſus habet theſauros, quam eos, in quibus amat videri. Hos theſauros demonſtravit Laurentius, & vicit, quod nec eos perſecutor potuit auferre *&c.*

§. IV. Res geſtæ quædam ac martyrium S. Laurentii, auctoritate antiquorum Patrum ſtabilita.

Poſt diſcipulus S. Sixti, archidiaconus, animi exſtruxo oculum:

DE *patria ac parentibus nihil novi memoriæ prodidum a Patribus, uti nec a Prudentio in hymno, quem is de Sancto pauxit. Fuit diſcipulus S. Sixti PP. II. cujus Acta illuſtravimus die* VI. *hujus menſis; eique apprime dilectus fuit ob virtutes ſingulares, & ad diaconatus honorem ab ipſo promotus; ſicut habemus ex S. Ambroſio lib. 1. Officiorum cap. 41. Verba dedimus n. 29. S. Auguſtinus ſermone 302. citato*, Sanctus, *inquit*, Laurentius archidiaconus fuit. *Et ſermone 303.* In ipſa enim Eccleſia, ſicut ſoletis audire, diaconi gerebat officium. *Præmiſerat ibidem*: Diaconus erat, ſecutus Apoſtolos, *S. Leo ſermone de S.* Laurentio, *cum* Levitam *vocat. Et paullo poſt ab eo dicitur* Levita caſtiſſimus. *Et vero S. Maximus, epiſcopus Taurinenſis, Homilia prima de Sancto noſtro, caſtitati ejus adſcribit miniſterium illud ſacrum, dum dicit*: Cui & caſtitas animi leviticum miniſterium dedit. *S. Petrus Chryſologus ſer.* 135. *citato ſcribit*: Ibi (*Romæ*) diaconus miniſtravit. *Et mox*: Illo tunc archidiacono beatus Sixtus erat epiſcopus. *Prudentium modo allegatum adjungamus Patribus, qui & Sanctum in eo munere prærogativam, & ipſius muneris naturam paucis perſtrinxit, ſic tamen*:

Hic primus è ſeptem viris
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et ceteris præſtantior;
Clauſtris ſacrorum præerat
Cæleſtia arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.

33 *Duplex itaque erat Sancti officium; quorum alterum pertinebat ad altare ac Sacramenta; alterum ad theſaurorum Eccleſiæ diſtributionem. Primum confirmatur ex loco S. Ambroſii citato, ubi* S. Laurentius *inducitur ita alloquens S. Sixtum*: Numquam Sacrificium ſine miniſtro offerre conſueveras. *Addo*: Cui commiſiſti Dominici ſanguinis conſecrationem; cui conſummandorum conſortium Sacramentorum. *Conſule, quæ obſervavimus in Annotatis ad Martyrium S. Sixti, die* VI. *hujus, pag.* 142. *lit.* k *&* l. *Secundum, quod indicabamus modo, lucebit ex infra dicendis.* Primus *itaque erat Sanctus noſter* e ſeptem viris, *ſeu diaconis, uti canebat Prudentius. Neque enim tunc temporis diaconi ibi erant plures quam ſeptem. Euſebius quippe lib. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ cap.* 43. ſeptem *fovit* diaconos. *Sozomenus lib. 7. cap.* 19. Apud Romanos, *ait*, diaconi non plures ſunt hactenus quam ſeptem, inſtar eorum, qui ab Apoſtolis primum ordinati ſunt: ex quorum numero fuit Stephanus, qui primus martyrium pertulit. Apud alios vero, haudquaquam definitus eſt numerus diaconorum. *Vide Commentarium prævium Mabillonii in Ordinem Romanum cap.* 3. *De diaconorum Cardinalium origine, & ipſorum duodecim antiquis Diaconiis agit Onuphrius Panvinius in libro, qui eſt de Septem Urbis eccleſiis cap.* 3.

Duplex ejus officium: E

F

34 *Sanctiſſimus Eccleſiæ Diaconus noſter quam divitiarum inops, tam virtutum erat locuples, teſte S. Petro Chryſologo*: Laurentius, *inquit*, pauper opibus, dives moribus. *Ad hæc, erat juvenis, ſive in flore ætatis. Nam S. Sixtus ait apud S. Ambroſium*: Nos quaſi ſenes levioris pugnæ curſum recipimus; te quaſi juvenem manet glorioſior de tyranno triumphus. *S. Petrus Chryſologus* venerabilem juvenem *illum nuncupat. Fortitudinem ejus diſerte S. Sixtus apud Ambroſium laudat his ad ipſum verbis*: Quid præſentiam meam requiris? Infirmi diſcipuli magiſtrum præcedant, fortes ſequantur, ut vincant ſine magiſtro, qui jam non indigent magiſterio. *Charitas Dei diffuſa in ejus corde per inhabitantem Spiritum ſanctum, vehementi admodum cæleſtis ignis flamma Virum ſanctum depaſcebatur. Ad hoc egregio alludunt ſancti Patres; videlicet S. Auguſtinus ſerm.* 304. Iden, fratres mei, glorioſus Martyr atroces incendiorum flammas non pertimeſcebat in corpore, quia ardentiſſimo cæleſtium gaudiorum deſiderio flagrabat in mente. In comparatione

virtutum abundabat, eaque in flore ætatis valde fortis animo atque in Deum ardens.

D AUCT. J. P.

A tione fervoris, quo pectus ejus ardebat, exterior
AUCT. perſecutorum flamma frigebat. *S. Leo*: Superari
J. P. charitas Chriſti, flamma non potuit: & ſegnioe
ſunt ignis, qui foris uſſit, quam qui intus ac-
cendit, *S. Maximus Taurinenſis epiſcopus Homil.*
1. *de Sancto*: Nec pœnali flexus incendio eſt,
cujus in pectore inſuperabili ſancti Spiritus flam-
ma ſervebat. *Petrus denique Chryſologus*: Plus
ardebat, quam urebat: urebat in carne, arde-
bat in corde. *S. Auguſtinus Tractatu* 27. *in Joan-
nem*: Caro enim ardebat, ſed ſpiritus animam
vegetabat.

Non martyrii dumtaxat ei prænuntiatum ſed tempus.

35 *Porro prænuntiatum ei non tantum fuiſſe martyrium a S. Sixto, ſed ipſum etiam martyrii diem, conſtat e teſtimonio Patrum. Sanctiſſimus hic Pontifex apud S. Ambroſium loco deſignato*, Mox venies, *ait*, flere deſiſte, poſt triduum me ſequeris. *S. Maximus Taurinenſis epiſcopus ita rem confirmat*: Quem venerabilis Xiſtus, Romanæ urbis antiſtes, cum pietatem ſævientis mundi per tormenta ſuperaret, & regnis eſſet cœleſtibus jam vicinus, videretque eum paterna de morte triſtiſſimum, ita illum ſpiritu præſcientiæ compel-
B laſſe narratur: Noli, fili, mœſtus eſſe, poſt tri-
duum me ſequeris. Unde apparet, chariſſimi, B. Laurentium non de ſacerdotis ſui victoria ha-
buiſſe triſtitiam; ſed doluiſſe, quia non etiam ipſe mundum cum ſuo pariter ſacerdote vince-
bat. Noli (inquit) fili, mœſtus eſſe, poſt tri-
duum me ſequeris. Hoc eſt, noli triſtis eſſe, velut apud ſeculum derelictus. Nam nec ta fides, vitaque tua tali morte privabit. Nulla te de meo tranſitu, quo ego gaudeo, perturbet anxie-
tas, quia mox & tu habiturus es de tua paſſio-
ne lætitiam, Vere B. Laurentii gloria ſingula-
ris, qui tantum de Deo ſuo conſecutus eſt gra-
tiæ, ut ei martyr de martyrio propbetaret. *Et homil.* 2. *de* S. Laurentio *hæc memorat*: Quem mirabilis Xiſtus adverſus omnia ſævientis mundi mala vaticinio prophetici ſermonis armavit. Nam cum idem Laurentius paſſionem paternam ut piiſ-
ſimus filius inconſolabili mœrore defleret, Xiſtus, præſcientia ſancti Spiritus edocente, futura dig-
noſcens, ait illi: Depone, fili, omnem de mea morte triſtitiam: nec enim diu mea te contriſta-
C bit abſentia: poſt triduum me ſequeris.

Sed ipſum item martyrii diem.

36 *S. Auguſtinus Tractatu* 27. *in Joannem*: Dixerat autem illi Xyſtus martyr ſanctus, cujus diem quinto abhinc retro die celebravimus: Noli mœrere, fili..Noli mœreee, inquit; ſequeris me poſt tridnum. Triduum autem dixit medium in-
ter diem paſſionis S. Xyſti, & diem hodiernæ paſſionis S. Laurentii. Tridnum eſt medium. O conſolatio! Non ait: Noli mœtere, fili, deſinet perſecutio, & ſecueus eris: ſed, Noli mœtere, quo ego præcedo, tu ſequeris: nec conſecutio tua differtue: triduum medium erit, & mecum eris. Accepit oraculum, vicit diabolum, pervenit ad triumpbum. *Sanctis Patribus conſentit Prudentius, dum hæc canit*:

Fore hoc ſacerdos dixerat
Jam Xyſtus adfixus cruci
Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite:
Deſiſte diſceſſu meo
Fletum dolenter ſundeee:
Præcedo, frater: tu quoque
Poſt hoc ſequeris triduum,
Extrema vox epiſcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil ſefellit: nam dies D
Prædicta palmam præſtitit.

Obiit enim S. Sixtus die VI. *Auguſti ſecundum dicta in Commentario ejus prævio ad iſtum diem* §. 2. *Sanctus vero noſter hac die* X. *uterque ſub Valeriano imperatore anno æræ vulgaris* 258.

Cauſam martyrii SS. Patres

37 *De cauſa etiam martyrii teſtimonia habemus a Patribus*: *quæ ſunt avara ſitis gentilium, qua theſauris Eccleſiæ*, S. Laurentio *ex officio concreditis, inſatiabili opum libidine extorquendis inhiabant. Audiatur S. Maximus homil.* 2. *citata*: Ergo ut comperit ore ſacerdotis & martyris, ſe quo-
que omnimodis aſſumendum, congregatis inopum turbis, eccleſiaſticum cenſum religioſa liberali-
tata diviſit. Quam profundum ſpiritalis Viri & quam cæleſte conſilium, ut & egenis conſuleret, & multitudine conſumente quæ dederat, inveni-
ri non poſſit, quod raperet perſecutor..Hoc ita-
que dolore furor gentilis accenſus *&c. S. Auguſtinus ſerm.* 302. Opes Eccleſiæ ab illo perſecuto-
re quærebantur, ſicut traditur: unde tam multa paſſus eſt, quæ horrent audiri. *Et ſerm.* 303. Cum ergo perſecutio..Romæ ſicut in cetetis lo-
cis vehementer arderet, & tamquam ab Archi-
E diacono poſtulatæ eſſent res Eccleſiæ *&c. S. Leo*: Cum enim furor gentilium poteſtatum in electiſ-
ſima quæque Chriſti membra ſæviret, ac præci-
pue eos, qui ordinis erant ſacerdotalis, impe-
teret, in levitam Laurentium, qui non ſolum miniſterio Sacramentorum, ſed etiam diſpenſa-
tione eccleſiaſticæ ſubſtantiæ præeminebat, impius perſecutoe efferbuit, duplicem ſibi prædam de unius Viri comprehenſione promittens. Quem ſi feciſſet ſacræ pecuniæ traditorem, faceret etiam veræ religionis exortem. Armatur itaque gemi-
na face homo pecuniæ cupidus, & veritatis ini-
micus: avaritia, ut rapiat anrum; impietate, ne auferat Chriſtum. *Adde SS. Ambroſium ac Petrum Chryſologum; de quibus mox dicam.*

ac Prudentius

38 *Prudentius hanc ipſam martyrii cauſam numeris metricis ſic inexuit*:

Veeſat ſamem pecuniæ
Præfectus urbi regiæ,
Miniſter inſani ducis,
Exactor auri & ſanguinis,
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta exiſtimans F
Talenta ſub ſacratiis
Cumuloſque congeſtos tegi,
Laurentium ſiſti jubet.

effignans inhiantem theſauris Eccleſiæ

39 *Quid ad hæc Levita ſanctiſſimus? Ex S. Ambroſio lib.* 2. *Officiorum cap.* 28. *habemus iſta*: A quo cum quærerentur theſauri Eccleſiæ, promiſit demonſtraturum ſe. Sequenti die pauperes duxit. Interrogatus, ubi eſſent theſauri, quos promiſe-
rat, oſtendit pauperes, dicens: Hi ſunt theſauri Eccleſiæ, & vere theſauri, in quibus Chriſtus eſt, in quibus Cbriſti fides eſt. *S. Petrus Chryſologus tridui ſpatium interponit, ac rem ita narrat*: Non ſe negavit Eccleſiæ habere divitias; ſed ut eas oſtenderet, tridui dilationem petiit; deinde mandavit congregari agmina pauperum. Tunc deinda ipſo die coronæ luæ præſentatus examini, tamquam demonſtraturus, quod ille quærebat, demonſtravit quod habebat. Tunc ait perſecutor: Uhi ſunt Eccleſiæ facultates? At ille manum ex-
tendens in pauperes, Hæ ſunt, inquit, Eccle-
ſiæ facultates. Verum dixit, ſed amarum. *Conſonat S. Leo*: Poſtulat ſibi ab immaculato ſacrarii Præſule opes eccleſiaſticas, quibus aviditſimus inhia-

A inhiabat, inferri. Cui Levita caſtiſſimus, ubi eas repoſitas haberet, oſtendens, numeroſiſſimos ſanctorum pauperum nbtulit greges, in quorum victu atque veſtitu inamiſſibiles condiderat facultates, quæ tanto integrius erant ſalvæ, quanto ſanctius probabantur expenſæ. *S. Auguſtinus ſer.* 302. Minantur mecum vehicula, in quibus apportem npes Eccleſiæ.. Quot vehicula popoſcit, tot ferunt. Popoſcit autem multa..implevit vehicula pauperibus.. Reſpondit: Hæ ſunt divitiæ Eccleſiæ.

pvidtarm gentilium.

40 *Patribus ſuffragatur Prudentius, quando iſte canis patientiæ jacta & eleganter*:

Nil aſperum Laurentius
Refert ad iſta, aut turbidum:
Sed ut paratus obſequi,
Obtemperanter annuit...
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretiola quæ Chriſtus tenet,
Unum ſed orans flagito,
Induciarum paululum.,
Lætus tumeſcit gaudio
Præfectus, ac ſpe devorat
B Aurum, velut jam conditum
Domi maneret, geſtiens,
Pepigere tempus tridui,

Subjungit deinde Poeta, triduo Sanctam per Urbem curſitaſſe, infirmoſque ac egenos congregaſſe, ati pluribus ibidem ac graphice apud ipſam leges, Paucis vero ante annis ibidem loci extitiſſe viduas cum infirmis & egentibus plus quam mille & quingentas; quibus univerſis gratis & benignitas Dei alimenta ſuppeditabat, *habemus ex litteris S. Cornelii PP. apud Euſebium Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. 6. cap. 43.*

Sævitii immanis in craticula cruciatus ex Patribus : ſed ſplendida

41 *Tyrannus, ineuſpectata iſto ac pio pariter & innocuo dolo delaſam ſe videns, ſævire ac furere. S. Leo*, Fremit, *ait*, prædæ fruſtratus, & in odium religionis, quæ talem divitiarum uſum inſtituiſſet, ardeſcens, direptione theſauri potioris aggreditur, apud quem nullam denarinrum ſubſtantiam reperiſſet; ut illud depoſitum quo ſacratius erat dives, auferret. Renuntiare Chriſtn Laurentium jubet, & inlidiſſimam illam Levitici animi fortitndinem diris parat urgere ſuppliciis. Quorum ubi prima nil obtinent, vehementiora ſuccedunt. Laceros artus, & multa verborum ſectione conſcilos, ſubjecto præcipit igna torreri, ut
C per cratem ferream, quæ jam de ſervore continuo vim in ſa haberat urendi, converſnrum alterna mutatione membrorum, fieret eruciatus vehementior, & pœna productior. *S. Auguſtinus ſerm.* 303. Craticula admnia eſt, & toſtus eſt, *Quid S. Maximus Taurinenſis hom. 1. citata?* Hoc itaque dolnre furor gentilis accenſus craticulam continun parat ignitam, ſuper quam eremandum Laurentium per membra diſcinderet. *Et hom. 2.* Paratur ergn craticula igne ſuccenſa, qnæ triumphalis Martyris & animum fatigaret, & corpus exureret. *S. Petrus Chryſologus*: Irriſum ſe dolens crudelis tyrannus & avarus inimicus.. parari flammas præcepit.. Tunc oblata eſt torrenda, &, ut verius dicam, aſſanda martyrio nobilis illa Laurentii craticula *. *Barbarum apparatum egregie deſcribit Prudentius; quem tu conſule. Illa interim ex eo notare libet*:

Hæc ſante Præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu Martyrem,
Vincire membra & tendere,

Illi os decore ſplenduit
Fulgorque circuſuius eſt.

D AUCT. J. P. noſtr. Prudentio

42 *Fulgor ille, teſte Prudentio, neophytis, non autem impiis apparuit. Sic enim canit*:

Illuminatum hoc eminus
Recens piatis fratribus,
Baptiſma quos nuper datum
Chriſti capaces fecerat.
Aſt impiorum cæcitas,
Os nbſitum noctis ſitu
Nigrante ſub velamine
Obducta, clarum non videt.

Accedit eo, quod odor adaſti corporis longe aliter atroſque affecerit. Id quod ita exprimit Poeta laudatus:

Quia ipſa odoris qualitas,
Aduſta quam reddit cutis,
Diverſa utroſque permnvet;
His nidor, illis oectar eſt,
Idemque ſenſus diſpari
Variatus aura, aut adficit
Horrore nages vindice,
Aut mulcet nblectamine.

E *ac orientis phalus*

43 *Laudati jam ſæpiſſime ſancti Patres triumphantem iater acerbiſſimos cruciatus* Laurentium *ita exhibent: S. Auguſtinus ſerm.* 303. Cum ex unn latere arſiſſet, dicitur tanta tranquillitate illa tormenta tnleraſſe, ut impleretur in eo, quod modo in Evangelin audivimus: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Denique flamma uſtus, ſed patientia tranquillus, Jam, inquit, coctum eſt; quod ſupereſt, verſate me, & manducate. *Auguſtino conſenſit Petrus Chryſologus his verbis?* Itaque beatiſſimus Martyr oſtendens quam quiete jaceret in illn ignitn ferrn, ait circumſtantibus: Jam me verſate, & ſi una pars eocta eſt, vorate. *Nimiram* In illa..longa morte, in illis tormentis, quia bene manducaverat & bene biberat (*Corpus utique & ſanguinem Domini*) tamquam illa elca ſaginatus, & illo ealice ebrius, tormenta nnn ſenſit; *ſicut ſcribit S. Auguſtinus Tractatu 27. in Joannem. Prudentius Martyrem inducit hoc ad judicem ſermone uſum; quo dicta confirmantur*:

Converte partem corporis
Satis crematam jugiter:
Et ſæ periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inverti jubet.
Tunc ille: Coctum eſt, devora,
Et experimentum cape,
Sit erudum an aſſum ſuavius.

F

Atque hæc quidem ſunt, quæ ex ſanctis Patribus, ac poeta Prudentio ad ſtabiliendæ præcipuæ quædam ipſius geſta corradere viſum eſt, quorum poſtmodum, ubi qualiacumque ejus, quæ circumfernntur, Acta diſcutiemus, juvabit meminiſſe.

§. V.

S. Laurentius magnus thaumaturgus fuiſſe oſtenditur ex Patribus; prodigium & victoria S. Henrico indulta; violatio feſti punita; mirum, ſed ſuſpectum Sancti privilegium.

Thaumaturgum fuiſſe S. Laurentium, *magnis ac multis prodigiis memorabilem, ea, quæ eam Romæ, tum alibi patravit, mirabilia ſolide comprobans. De Romæ patratis S. Auguſtinus ſerm.* 302. *magnam paucis verbis ideam ſuggerit, dicens*;

A Auct. J. P. Thomas virgos magnus fuit, S. Aug. Ambr. Prudentius, Cujus autem meriti ſit memoratus Martyr, quis ignorat? Quis ibi oravit, & non impetravit? Quam multis infirmis meritum ejus etiam temporalia beneficia præſtitit, quæ ille contempſit. Conceſſa ſunt enim, non ut precantium permaneret infirmitas; ſed ut deterioribus conceſſis, amor fieret ad appetenda meliora. *Prudentius ſupra citatus iſta canit:*

Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſpere,
Poſcunt licenter, indicant,
Et triſtis haud ullus redit.

Idem poeta de Martyris obita, ac corporis avectione loquitur, teſtatur, quantam ei debeat Roma idolorum imprimis cultus addictiſſima, ac poſt ipſius mortem meliori fruge reddita, dum hæc memorat:

Reſrixit ex illo die
Cultus deorum turpium,
Plebs in ſacellis rarior
Chriſti ad tribunal curritur..
Mors illa ſancti Martyris
Mors vera templorum fuit *&c.*

ac S. Ambroſio. 45 *Satyrum, S. Ambroſii fratrem, e tempeſtate evaſiſſe ſoſpitem, voto facto* S. Laurentio, *diſcimus ex ipſomet ſancto Doctore in oratione funebri de exceſſa ejuſdem fratris ſui Satyri, quæ habetur tomo* 5. *editionis Pariſienſis, an.* 1586. *vulgatæ; ubi col.* 715. *ita illum affatur:* Tuis enim votis apud ſanctum martyrem Laurentium impetratum eſſe nunc cognoſcimus commeatum, atque utinam non ſolum commeatum, ſed etiam prolixum vitæ tempus rogaſſes. Potuiſti annos plurimos impetrare vivendi, qui potuiſti commeatum impetrare veniendi. Et quidem tibi, omnipotens æterne Deus, gratias ago, quod vel hæc nobis ſuprema ſolatia non negaſti, quod amantiſſimi fratris ex Siculis Africanive regionibus exoptatum nobis reditum contuliſti. Ita enim mature, poſtquam venit, ereptus eſt, quaſi propter hoc ſolum videretur eſſe dilatus, ut ad fratres rediret.

teſtibus. 46 *Laudatus modo Mediolanenſis Præſul tomo citato in Exhortatione ad virgines edocet, quod pia quædam mulier, nomine Juliana, prolis virilis exſpes, patrocinio* S. Laurentii, *facto cum ab ipſa, tum a marito ejus voto, filium impetrarit; quodque ideo nomine* Laurentii *eum nuncuparint, ac ſervitio Eccleſiæ dedicarent. Audiatur Ambroſius loco* C *deſignato a col.* 579. Ea igitur vidua ſancta eſt Juliana, quæ hoc Domino templum paravit atque obtulit, quod hodie dedicamus. *Et aliquibus interjectis, matrem illam inducit, hoc filium ſermone alloquentem:* Conſidera, quis te, ut naſcereris, juverit. Filius es votorum magis, quam dolorum meorum. Conſidera cui te muneri pater rali nomine deſignaverit, qui vocavit Laurentium. Ibi vota depoſuimus: inde nomen aſſumpſimus. Vota effectus ſecutus eſt. Redde Martyri, quod debes Martyri. Ille te nobis impetravit; tu reſtitue, quod de te hujuſmodi nominis appellatione promiſimus. Quid autem eſt, fili, aliud, quod eligendum putes, niſi Deum patrum tuorum? *Et col.* 587.) Tu autem, *ait*, fili, quem mihi verut Helcana, id eſt, Dei dedit poſſeſſio, poſtulatus meus, peritus meus (inde enim etiam Samuel nomen accepit. Tu, inquam, impetratus meus, & votiva meus, qui quomodo in uterum meum veneris, neſcio (jam enim deſperaveram ſobolem ſexus virilis) quem mihi vota mea, non aliqua ſolennis cœtus ſecreta formarunt. Tu, inquam, fili, agnoſce, a quo donatus ſis mihi. Ille tua ora plaſmavit: ille tua membra diſtinxit, ille mea orata ſuſcepit, cujus templo, cujus obſequio te, antequam naſcereris, ſacravi. Non parentibus, non tibi; ſed Deo natus es, cujus, antequam de vulva matris exires, eſſe cœpiſti. Et omnes quidem illius ſumus; ſed tamen tu ſpecialiter promiſſus Domino, tu redderis: quia ſcriptum eſt: Vovete, & reddite Domino Deo veſtro. Ego miſera, ego indigna, & tamen quaſi Anna promiſi, ut omnibus vitæ diebus ac noctibus a conſpectu Domini non recedas. Ego promiſi; tu exequere. Dominus ſibi hoſtiæ ſuæ munus implebit. D

47 *Unam e ſeptem filiis, qui ob matris contemptam continuo membrorum tremore a Deo punitus fuerant, ſanitatem priſtinam recuperaſſe, diximus ſupra* §. 2. *ex S. Auguſtino, occaſione edis* S. Laurentio *ſacræ apud Ravennates. De favoribus cæleſtibus, S. Melaniæ jaciori, obſecundante ejus votis Sanctæ noſtro, indultis quid memorem? Hi apud Suriam ita referuntur ad diem* XXXI. *Decembris in ejus Vita* §. 4. Erat autem ei maxime in votis, a mundo abrumpi, &, ut vult Deus, philoſophari. Unde etiam cum uterum ferret, & ei ſecundo jam partus appeteret, celebrabatur quidem E feſtum glorioſi martyris Laurentii: illa vero pernoctabat inſomnis, genuflectens, pſalmos canens, dolores & naturam ſuperare conrendens. Deſierat matutina: illa autem non ceſſabat a precibus. Sed ſic quoque ſeiplam intendens, dolores ſentiebat graviores, & violenter quidem, parit tamen. Atque quod natum quidem fuerat, erat maſculinum. Simul atque autem natum, & ſancto baptiſmo fuit regeneratum, ab hoc mundo diſcedena, ad eum, qui illic eſt, tranſmittitur. Illam vero etiam poſt partum vexabant dolores, & acerbus eruciatus mortem accelerabat. Adſtans autem marius, cum aſperam & gravem vidiſſet perpeſſionem, conturbatus prope emiſit animam. Cum ſe autem collegiſſet, ac recreaſſet, currit ad aram (*nimirum S. Laurentii*) & & eam in orbem ambiens, lacrymas profundebat ex oculis, voces emittebat miſerabiles, & ut quam citiſſimum a Superis adveniret advocabat auxilium. Illa veru arbitrata, hoc eſſe illud tempus, quod finem imponet ejus deſiderio, viro, qui adhuc aſſidebat in tamplo, per nuntium ſignificat, & iplum, & ſe adhuc eſſe victuram, fi- F detur jusjurandum, & pacta conventa ineantur, utroſque de cætero victuros eſſe in continentia, & non quam mundus, ſed quam vult Deus, vitam eſſe perpetuo acturos. Paret vir uxoris verbis, & voluntati: & reſpondet, id ſibi eſſe perſuaſum. Quod quidem cum illa reſciviſſet, corpore quidem ſe habet melius; animo autem protinus evadit lætior, ſeu morbo locum dante lætitiæ, ſeu etiam manu ſuperna ejus adjuvante ſcopum & inſtitutum. *Miracula S. Damaſo PP. ac* S. Laurentio *a Petro Sedis Apoſtolicæ diacono attributa, dabuntur infra num.* 103.

Favores ſingulares S. Melaniæ jaciori Martyris noſtri procuravit indulti.

48 *S. Gregorius Magnus lib.* 3. *epiſt.* 30. *Conſtantiæ Auguſtæ inſcripta, narrat iſta:* Sanctæ memoriæ deceſſor meus .. ad corpus S. Laurentii martyris quædam meliorare deſiderans, dum neſciur, ubi venerabile corpus ipſius eſſet collocatum, & effoditur exquirendo, ſubito ſepulcrum ipſius ignoranter aperium eſt. Et bi, qui præſentes erant atque laborabanr monachi & manſionarii, qui corpus ejuldem Martyris viderunt, quod quidem minime tangere præſumpſerunt, o-

Aperto ſancti ſepulcro intra aram deprehenditur.

mnes

A nnes intra decem dies defuncti ſunt, ita ut nullus vitæ ſupereſſe potuiſſet, qui ſanctum & juſtum corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquilliſſima, quæ Romanis conſuetudo non eſt, quando Sanctorum reliquias dant, ut quidquam tangere præſumant de corpore; ſed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad lacratiſſima corpora Sanctorum ponitur.

Prodigium in calice, quem S. Henricus in honorem S. Laurentii dedicat.

49 *In Vita S. Henrici imperatoris in Opere noſtro edita ad diem* XIV. *Julii*, tomo III. *ejuſdem menſis*, *pag.* 763. *hæc leguntur*: Præmemoratus & ſæpe rememorandus Dei famulus calicem aureum in honorem Dei, & commemorationem S. Laurentii Martyris, eccleſiæ Mersburgenſi contulerat: cujus ſpeciali patrocinio coram Deo adjutus, & in ipſa ſui exitus hora creditur liberatus. Omni vero veneratione, & admiratione dignum eſſe perpenditur, quod eadem hora calix in certa cuſtodia clauſus habebatur, nec minus tamen prædictæ colliſionis (*de qua infra in Gloria poſthuma* S. Laurentii §. 3.) materiale ſigoum excepit. De eodem vero calice, quid religioſorum virorum re-
B latione in veritate audierimus, futurorum memoriis intimare, operæ pretium dignum duximus. Cum enim prædictus Chriſti confeſſor Heinricus pro diſponendis regni negotiis Marſipolim veniſſet, accidit, ut quadam die ad altare S. Laurentii attentiſſime Miſſam audiret. Qua completa, ſicut ſemper facere conſueverat, ablutionem calicis ſumere volebat; ſed interveniente magno negotio regni, quod vir ſanctus propoſuit, tunc temporis fieri non potuit. Vocato itaque cuſtode eccleſiæ, rogavit eum, ut calicem cum ablutione in mundo loco reponeret, & cum omni diligentia ſervaret, quoadusque ipſe exoccupatus aptum tempus & locum ad ſumendam illam inveniret. Excreſcentibus autem cauſis & placitis, tota die illa turbatus, non potuit ſe expedire. Poſtera vero die, poſt matutinas, cum paucis ſecretariis ſuis, elanculo monaſterium introivit, & diutius flexis genibus, & profuſis lacrymis Deum exoravit, accerſitoque cuſtode, calicem cum ablutione ſibi afferri præcepit. Cumque allatus fuiſſet & diſcoopertus, invenerunt ablutionem illam in formam veri ſanguinis tranſmutatam. Quod factum mirabile mox univerſis, qui aderant, innotuit, & nunc & ſem-
C per in laudem Dei, & gloriam confeſſoris ſui omnis Eccleſia ſucceſſoribus ſuis enarrabit.

Subjectionem Sancti patrocinio teſtimonio erſtere victoriam.

50 *Non abs re etiam fuerit, mentionem facere de inſigni illa victoria, quam ſanctiſſimus idem imperator*, S. Laurentio *patrocinante*, *de Slavis reportavit*: *circa quam e Vita ejus modo indicata delibo iſta pag.* 755. *ac ſequente*: Inde progreſſus, caſtra metatus eſt in campo, ubi Merſeburgenſis eccleſia ſita eſt, & videns locum deſolatum, & in nihilum redactum, ingemuit & ait: Beate Laurenti, martyr Chriſti, ſi tuo interventu has barbaras nationes, ad quas pergo, Romano imperio, & Chriſtianæ religioni ſubjugavero, hunc locum deſolatum tuo nomini conſecratum, divina favente gratia, in priſtinæ dignitatis ſtatum renovabo... Invocatoque, *uti paucis interjectis ibidem dicitur*, ſuper ſe nomine Domini, B. Laurentio, S. Georgio, & B. Adriano martyribus, ſe ſuumque exercitum protegendum ſumma cum devotione commiſit. *Divina autem implorata ope*, aperti ſunt oculi ejus, & vidit glorioſos *illos* Martyres eum angelo percutiente, exercitum ſuum præcedentes, & hoſtium enneos ad fugam propellentes. Cumque, *victis egregie hoſtibus*, Poloniam, Boemiam, Moraviam tributarias feciſſet; ob reverentiam S. Laurentii martyris, conculcationem & deſtructionem Merſeburgenſis eccleſiæ, cœpit pro ioiuitu miſericordiæ & pietatis reſpicere, & ad nihilum redactum in ædificiis, in miniſterialibus, in ſecularibus poſſeſſionibus, in eccleſiaſticis ornamentis, in priſtinum grauum pontificalis dignitatis, ſicut Deo & S. Laurentio voverat, ſtudui reſtaurare. Nec prius ab operibus miſericordiæ deſtitit, quoadusque eam ad antiquum ſtatum dignitatis, & priſtinum honorem religionis ex integro perduceret. *Joannes Cuſpinianus in Opere de Cæſaribus atque imperatoribus Romanis, in rem præſentem hæc breviter perſtringit in ſuo S. Henrico*: Hoſtes terribiliter perſecutus eſt, divino numine cooperante. Viſi enim ſunt divi martyres Georgius, Laurentius, & Adrianus exercitum illius antecedere, & cuneos hoſtium diſſipare. *Videri etiam poteſt Gretſerus de Divis Bambergenſibus, in notationibus ad cap.* 4. *præfatæ Vitæ pag. mihi* 84.

D Auct. J. P.

Violatio ſepulti punita.

51 *Auctor Vitæ S. Ottonis, epiſcopi Bambergenſis ac Pomeranorum apoſtoli, apud nos edita ad diem* a. *Julii, pag.* 447. *hæc narrat*: Accidit eo E tempore in feſto B. Laurentii martyris, ut presbyter quidam ex comitatu Ottonis epiſcopi, nomine Bokerus, præteriens, videret ruſticos in agro frumenta metentes, quos modeſte compeſcuit, dicens: Miſeri, quid agnis? Hodie natalitius dies eſt B. Laurentii martyris, quod totius Eccleſiæ ſumma veneratione celebratur; & vos inſenſati, hunc violare præſumitis? At illi: Non, inquiunt, omni tempore ſabbatizare poſſumus. Expedit etiam neceſſaria domibus noſtris aliquando providere. Presbyter autem fervens ſpiritu, Scio, aic, non impune vobis violationem ſolennitatis cedere; ſed cæleſti igne omnia, quæ illicite meſſuiſtis, conſumenda ooveritis. Vix verba finierat, &, ecce, ignis Dei ceeidit ecælo, tactaſque meſſes eorum uſque ad favillam ablumpſit. Sicque factum eſt, ut cives ejuſdem loci eximium martyrem Laurentium in magna deinceps veneratione haberent.

Miram alicubi, ſed inſpectam,

52 *Habemus apographum, cui hic prænotatur titulus*: Paſſio S. Laurentii martyris, & aliorum Martyrum; *& indicatur ad marginem, quod* Ex Ms. S. Maximini Treveris *deſcriptum fuerit. Inter miracula vero* S. Laurentii, *quæ eidem apographo intexuntur, occurrit mirabilis quædam prærogativa, in eo ſita, ut diebus Veneris ſingulis animam unam eruat Sanctus e piacularibus flammis. Rem deſcribimus, prout ibidem narratur: quam utinam certioribus documentis confirmatam videre licuiſſet; & non nixam falſo ſuppoſito circa diem mortis Martyris noſtri, quæ non incidit in feriam ſextam, ſed tertiam; anno nempe* 258. *quo is obiit, lutera Dominicalis C cum die prima menſis Auguſti concurrente. Eu tibi igitur qualequale hoc privilegium*: Noverint omnes fideles Chriſtiani, quia quicumque levitæ B. Laurentii feria ſexta memoriam fideliter egerint, numquam adverſus eos inimicus prævalebit. Ipſe enim beatus Martyr ea die, in qua & Salvator noſter mortem ſubiit, cum triumpho martyrii a ſeculo migravit. F

S. Laurentio hoc privilegium adſcribitur.

53 Unde maximum hoc a Deo accepiſſe legitur privilegium, ut omni hebdomada, animam unam eripiat de purgatorio igne feria ſexta. Magna profecto gloria cunctiſque fidelibus pia devotione celebranda. Sed ne forte alicui incredulum videatur tam idoneum miraculum; qualiter id probatum fuerit, paucis expediam. Erat in eœ-

A nobio ipſius Martyris quidam abbas magnæ religionis, & probatæ adeo ſanctitatis, ut quanti aſſet meriti B. Laurentius, Deum ſibi oſtendi rogaverit. Et exaudivit Dominus deprecationem ejus. Nam cum angelico per vilum perfrueretur alloquio; videre ſibi videtur in quodam terræ loco, quaſi miſerorum cruciatum; ſed Dei miſericordiam quandoque expectantium. Cum vero quidnam hoc eſſet, hæſitaret: ecce levita quidam ſplendidior, niveque candidior, maxima angelorum comitatus multitudine adveniens, animam unam eripiebat de illo igne, eamque ingenti cum tripudio ad ſuperna cælorum gaudia deferebat. Tum vero quidnam hoc eſſet abbas ab Angelo requiſivit. Cui angelus: Levita, inquit, quem vidiſti, B. Laurentius eſt martyr vere ſanctiſſimus, Deoque acceptiſſimus: cui hoc ſingulare datum eſt privilegium, ut omni hebdomada eruat animam de tormentis, feria ſexta, ad laudem & glorium Filii Dei; qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen. *Alia, quæ de prodigiis* S. Laurentii *dicenda ſunt, invenies ſuperius poſt ejus Acta.*

B

AUCT. J. P.

§. VI. Locus palæſtræ, ſepultura; an inventum Romæ corpus ſec. XV. reliquiæ.

Sanctus ubinam paſſus; corpus unde, & a quibus exceptum.

Locus palæſtræ, ut fama eſt, fuit colli Viminali: de qua re Mabillonius in Itinere ſuo Italico pag. 82. *hæc memorat*: Alia eſt .. in colle Viminali baſilica S. Laurentii in Panisperna, antiquis S. Laurentii in Formoſo (ita enim ſcribebant) ubi ſanctus Martyr uſtulatus fuit. Ibidem ſepultus eſt magnus ille Guilielmus Sirletus Cardinalis, cum honorifico, ut par erat, epitaphio. *Prudentius indicat quidem corpus Sancti avectum fuiſſe e loco martyrii; ſed quiſnam ille fuerit, & ubi ſitus, non addit. Sic enim narrat*:

Vexere corpus ſubditis
Gervicibus quidam patres:
Quos mira libertas Viri
Ambire Chriſtum ſuaſerat,

At quinam iſti patres? Fuere Juſtinus & Hippolytus, ſecundum Adonem. Mane autem, ait, primo adhuc crepuſculo, rapuit corpus ejus Hippolytus, & condivit cum linteis & aromatibus: & C boc factum, mandavit Juſtino presbytero. Tunc B. Juſtinus & Hippolytus plorantes, & multum triſtes, tulerunt corpus beati Martyris, & venerunt in Tiburtina in prædium matronæ viduæ Cyriacæ in agro Verano, & illud ibi jam hora veſpertina ſepelierunt IV. Idus Auguſti. *Vide etiam Acta apud Surium.*

Ne Tiburtinum illud ſepulcrum.

55 *Et vero ne Tiburtiae Martyrem fuiſſe ſepultum, videtur erus a Kalendariis Bucherianis ac Dacherianis, ſuperius n.* 1. *citatis; uti & e baſilica a Conſtantino imperatore adificata* via Tiburtina in agrum Romanum, ſupra arenarium Cryptæ, & ulque ad corpus B. Laurentii mart. *ſicut dictum eſt n.* 6. *S. Auguſtinus, qui ſerm.* 296. *corpus illud pretioſiſſimi Sanctorum exuviis, quas Roma poſſideat, accenſet his verbis*: Jacet Petri corpus Romæ .. Jacet Pauli corpus Romæ, Laurentii corpus Romæ &c. *obeſſe non debet: nam* Romæ, *id eſt, quantum ego quidem ſecundum mox dicta interpretor, in agro Romano. Locus ſepulturæ confirmatur ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui in S. Sixto PP. II. hæc refert*: Beatus .. Laurentius ſepultus eſt via Tiburtina in cœmeterio Cyriacetus, in agro Verano in crypta cum aliis multis Martyribus, IV. Idus Auguſti. *Ceterum de cœmeterio iſta tractat Aringhus Roma ſubterranea tomo* 2. *lib.* 4. *cap.* 16. *pag.* 125. *Quibus addi poſſunt, quæ ibidem loci obſervavit Monfauconius, ac ſic deſcripſit in ſuo Diario Italico cap.* 8. *pag.* 119. Hinc S. Laureotium extra muros adimus, via Tiburtina in agro Verano ſitum. Ab ingreſſu porticus depicta agone ac miraculis S. Laurentii exornatur: baptiſmus ibi S. Romani exprimitur, qui nudus ſtat, nec immerſus in aqua, ut narrant quidam. In eccleſia quoque a parte oſtii paria ætatis picturæ videntur cum hac inſcriptione: „ Hoc opus fecit fieri dominus Matthæus S. „ Alberti pro anima ſua „ charactere; ut æſtimatur, XIV. circiter ſeculi. Erigantur in eccleſia ambones duo: qui a dextris conſpicitur ad unum ornatur inſtrumentis variorum ſacrificiorum, videlicet albogalero, feceſpita, aceerra, vaſe aſperſionis, aſpergillo, docta ſculptis, ex zophoro, ut videtur, cujuſdam templi eruta.

D

56 *Jam vero ea, quæ narrantur apud Martenium tom.* 4. *Veterum ſcriptorum & monumentorum, col.* 1216. *de corpore* S. Laurentii *Romæ invento, occaſionem nobis præbent inquirendi, quo fundamento res iſta nitatur. Sic autem ibidem illa exponitur*: Anno MCDXLVII, obiit Papa Eugenius, & electus Papa Nicolaus quintus, & conſecratus Dominica Lætare Jeruſalem. Eodem anno apud Fratres Minores Romæ inventum eſt corpus unius Sancti, quod ex una parte fuit combuſtum: & ſtatim ipſi diffamaverunt per urbem, quod eſſet corpus S. Laurentii. Quapropter Dominus Nicolaus Papa V. miſit illuc quinque Cardinales ad inveſtigandum rei veritatem, ſcilicet Andegavenſem, qui erat Cardinalis ipſius S. Laurentii, Cardinalem de Columna, Cardinalem Græcum (*id eſt Beſſarionem, ut ibidem eſt in nota*) Cardinalem Firmanum, & Cardinalem Tarraconenſem; tres defenſores & ſenatores urbis, qui cum magno timore & reverentia acceſſerunt, & aperuerunt tumbam S. Laurentii, & invenerunt corpus S. Laurentii integrum, coopertum dalmatica, ſed caput ejus erat decalvatum, quia ignis combuſſerat crines; & corpus S. Stephani integrum, excepto brachio dextro, & in una parte capitis adhuc erant pili. Tunc Cardinalis S. Laurentii accepit juniorem monachum, & F oſtendit ei ſepulchrum, & dedit ei alapam in memoriam futurorum. Actum ultima Julii. *Hæc ibi, & de noſtre quidem* S. Laurentio, *uti textus non obſcure indicat.*

An illud, quod Romæ inventum ſec. 15. E

57 *Sed contra eſt* 1°. *Quando, a quo, qua occaſione, quibus teſtibus corpus illud e prima ſepultura eo advectum?* 2°. *Corpus illud fuit, uti aſſeritur*, ab una parte combuſtum, & coopertum dalmatica, *nec non* caput decalvatum *ab igne. At Sancti noſtri corpus ab utraque parte coctum fuiſſe, dicebat ſupra Prudentius, ſic loquentem* Laurentium *inducens*:

Converte partem corporis
Satis crematam jugiter ..
Præfectus inverti jubet.
Tunc ille: Coctum eſt, devora.

3°. Corpus *fuiſſe* integrum *dicitur; quomodo igitur, ſi noſtri illud vis eſſe Athletæ, tot antea reliquiæ ex ille decerptæ ac per orbem diſperſæ?* 4°. *Si noſtri, inquam, illud Martyris, cur quinque illos Cardinales, a Nicolao V. ad illud inſpiciendum miſſos, illud pro tali agnoviſſe, auctor non addit?* 5°. *Piazza in Hemerologio ſacro*

Romæ

Fuerit S. Laurentii.

A *Romæ Chriſtianæ & gentilis par.* 2. *pag.* 142. *corpus Sancti noſtri, ac S. Stephani attribuit eccleſiæ* S. Laurentii *extra muros*; *pagina vero* 143. *agens de eccleſia* S. Laurentii *in Paniſperna, quæ eſt Fratrum Ordinis S. Franciſci, uti ibidem indicat, de reliquiis prædictis nihil, uti nec de aliis.*

Variarum 58 *Quoniam vero in Sancti reliquiarum ſermonem incidimus, non abs re ſuum hoc illis locum dabimus. Juſtinianus necdum imperator per legatos reliquias* S. Laurentii *petiit ab Hermiſda PP. Factum narratur apud Labbeum tom.* 4. *Conciliorum col.* 1515. *ubi hæc exſtant*: Filius veſter magnificus vir Juſtinianus, res convenientes fidei ſuæ faciens, baſilicam ſanctorum Apoſtolorum, in qua deſiderat & B. Laurentii martyris reliquias eſſe, conſtituit, ſperat per parvitatem noſtram, ut prædictorum Sanctorum reliquias celeriter concedatis.. Petit & de catenis ſanctorum Apoſtolorum, ſi poſſibile eſt, & de craticula B. Laurentii martyris. *S. Gregorius magnus lib.* 2. *epiſt.* 33. *quæ* Dynamio patricio Galliarum *&c. inſcribitur*, Tranſmiſimus, *ait*, B. Petri Apoſtoli benedictio-

B nem, & crucem parvulam, cui de catenis ejus beneficia ſunt inſerta .. Per quatuor vero in circuitu partes de B. Laurentii craticula, in qua peruſtus eſt, beneficia continentur: ut hoc ubi corpus illius pro veritate crematum eſt, veſtram mentem ad amorem Domini accendat. *Obſerva hic obiter, Romanæ Eccleſiæ tunc temporis uſum fuiſſe, ne corpora Sanctorum pro reliquiis attingerentur. S. Severus presbyter & confeſſor, qui vixit ſec.* 5. *in loco a ſe ædificato* veneranda patrocinia B. Laurentii martyris cum honore debito collocavit; *ſicut refertur in ejus Vita ad diem* VIII. *hujus pag.* 350.

S. Laurentii. 59 *Gregarius Tarracenſis de Gloria Martyrum lib.* 1. *cap.* 83. *factum narrat, quod* ſicut nobis, *ait*, nuper a diacono noſtro relatum, ita geſtum eſſe cognovimus. Hic autem diaconus (*de quo lib.* 10. *Hiſt. Francorum cap.* 10. *ſicut hic notat Ruinartius, indeque conjicit ſequentem reliquiarum tranſlationem ad annum circiter* 590. *eſſe revocandam*) a Papa urbis Romanæ Pelagio quorumdam Martyrum Confeſſorumque adſumpta pignora, cum grandi pſallentio vel clericorum officio, ac

C populi immenſi obſequio, uſque ad portum deductus eſt. Et ingreſſus navem, erectis velis, ac per illum antennæ, quæ modulum crucis geſtat apparatum, extenſis, flante vento, pelagus altum arripiunt. Qui dum navigant, ut Maſſilienſis urbis portum adtingant, adpropinquare cœperunt ad locum quemdam, de quo a litore maris lapideus mons exſurgens, ac paulatim decedens, ſummo tenus unda in mari diſtenditur. Cumque impellente vento carina magno impetu ferretur in præceps, ut ſcilicet ſcopulo inliſa quaſſaretur, ac nauæ dilcrimen intuentes, exitum vociferarent, diaconus elevata eum ſanctis pignoribus capſa, invocare nomina ſingulorum cum gemitu & voce maxima cœpit, deprecans ut eorum virtute ab hoc periculo perituri liberarentur. Jamjamque adpropinquabat navis, ut præfati ſomus, ad ſcopulum, & ſtarim in ſanctarum contemplatione reliquiarum, ab ipſo loco commotus cum violentia majore ventus huic vento contrarius fluctum eliſit, ventumque diverſum repulit, ac nave in pelagus profundum revocata, cunctos a mortis periculo liberavit: ſicque gyrata mole periculi, portum, quem deſiderabant, cum Domini miſericordia ac Sanctorum patrocinio contigerunt. Erant enim reliquiæ Sanctorum, quorum ſacra D veſtigia Domini manibus ſunt abluta (*Apoſtolorum utique, quibus pedes lavit Dominus*) cum Auctr. J. P. Pauli, Laurentiique, atque Pancratii, Chryſanthi Dariæque virginis, Joannis atque alterius Pauli fratris ejus, reliquiis, quorum certamina ac palmas victoriarum ipſa caput orbis urbs Roma devote concelebrat.

60 *Alia nunc Sancti lipſana in variis Europæ* reliquiarum *regionibus luſtrabimus, incipiendo ab Italia, ac dando ea in illorum, quos cuſabimus, ſcripturam fide. Liber cui titulus* Sanctorum epiſcoporum Veronenſium antiqua monumenta, *&c. habet indicem reliquiarum iſtius urbis, ac folio* 85. *verſo ibidem* in eccleſia S. Pauli in Campo Martio *aſſervari dicitur* de brachiis SS. Innocentium, S. Laurentii *&c. Et fol.* 86. *verſo* In eccleſia S. Spiritus ſeu monaſterio monialium, S. Laurentii oſſa & oſſa. *Aliarum item in dicto indice ſit mentio. Habeo ante me libellum Italicum, qui inſcribitur* Triumphus cinerum & craticulæ S. Laurentii martyris, eccleſiæ cathedralis Peruſinæ titularis, cum ſolemniſſimæ ſupplicationis pompa celebrari juſ- E ſus ab illuſtriſſimo ac reverendiſſimo domino Luca Alberto Patritio, ejuſdem urbis, patriæ ſuæ, epiſcopo, die x. Auguſti MDCLXXXI. ac dedicatus Eminentiſſimo ac reverendiſſimo D. Cardinali.. Gaſpari de Carpegna. *Sacra iſta pignora fuerant ante aſſervata in ſanctuario* S. Laurentii *in Lucina: facultas extrahendi, ac teſtimonium authenticum conceſſa ab Eminentiſſimo Cardinale vicario Gaſpare de Carpegna: die* XXVI. *Julii, S. Anuæ ſacre, Peruſiam delata: circum lata ibidem dicto die* X. *Auguſti, ex citato libelle; in que pompa triumphalis, ornatus, comitatus, ac publicæ lætitiæ ſigna pluribus deſcripta inveniet.*

61 *De prodigioſe* S. Laurentii *ſanguine locuti* contrata *ſumus ſuperius n.* 17. *oblata ibidem opportunitate mentionem faciendi de ipſius eccleſia in Campania haud procul ab Urbe. Verum ad majorem pretioſi ac prorſus mirabilis iſtius ſacri theſauri confirmationem ac notitiam, lubet e Ms. teſtimonio, quod in promptu habemus, obſervare ſequentia. Teſtatur itaque infraſcriptus, in territorio* S. Laurentii *in Campania Romana diœceſeos Ferentinæ, in collegiata eccleſia S. Mariæ Majoris (ſupra n.* 17. *dicebatur dicata* B. Laurentio:) *inter alia ſacra lipſana, quæ ibi aſſervantur, exiſtere ſanguinem, adipem, ac pellem* S. Laurentii *martyris in vaſculo cryſtallino. A quingentis annis, ſicut indicat, conſervatum ibi fuerit pignus illud ſacrum, ſecundum memoriam, quam aſſerit inveniri in antiquis dictæ eccleſiæ inventariis; ſed quo modo illud pervenerit in dictam territorium, neſciri affirmat; addens, prodigium, quod annis ſingulis ſpectatur fieri in dicto ſacro depoſito, in eo conſiſtere, quod paucis ante feſtum ejus diebus, ſanguis ſit pinguis; ita tamen, ut ejuſdem Sancti feſto die a primis Veſperis ſanguis ſeparetur a pinguedine, comparendo ſupra, eodem modo, quo oleum ſupernatat aquæ; tamque appareat limpidus ac claras quaſi tunc ex vena quadam exceptus fuiſſet. Finita vero Octava incipit coagulari ſeu condenſari, & ſimul cum adipe commiſceri, adeo ut paucis in diebus ita ſit concretus, ut ab adipe non diſcernatur, atque in ille ſtatu permaneat per reliquum anni decurſum. Hujus autem teſtimonii exemplar bis verbis roboratur*: In fidem veritatis ego infraſcriptus archipresbyter præſentem (*chartam*) ſcribi curavi, ac pro tali approbo hac die XXVIII. Martii MDCXVIII. Ego Padua-

Auct. J. P.

Anus de Padua San-Laurentianus, archipresbyter in dicta ecclesia sanctæ Mariæ Majoris manu propria. *P. Je. Franciſcus Vannius S. I. anno* 1685. *die* XXVII. *Octobris ſcripſit ad Danielem Papebrochium noſtrum* : Eccleſia Cathedralis Tiburtina hodierna S. Laurentium M. patronum veneratur, cujus adeps dicitur in ejus feſto quotannis liqueſcere, & chullire.

commentatio

62 *Roma, ſicut triumphorum* S. Laurentii *ſpectatrix exitit, ita ſacrarum ejus exuviarum præcipua eſt conſervatrix. Deproma, quas Piazza in Hemerologio ſacro Romæ Chriſtianæ ac gentilis par.* 2. *ad hunc diem* x. *Auguſti diligenter collegit, ſcribens in eccleſia* S. Laurentii *extra muros infra aram majorem in urna marmorea aſſidue illuminata aſſervari ſacrum ejus corpus, una cum corpore S. Stephani; hic in presbyterio expoſitum eſſe marmor, cui impoſitum fuit ſacrum ejus corpus, ſanguinis ipſius atque adipis, quando e craticula depoſitum fuit, notis etiamnum venerabile: in eccleſia parœciali* S. Laurentii *in Lucina PP. Clericorum Minorum exponi craticulam ferream, ſupra quam*

B *Sanctus fuit toſtus, quæque repoſita eſt in area ænea ſumptuoſa, ab Eminentiſſime Nicolae Ludoviſio fieri curata, quando iſtius eccleſiæ fuit titularis: ibidem etiam ſpectari furculam ferream, qua verſum fuit corpus; item in veneratione haberi partem humeri cum cineribus ejus ac dentibus, ſimul cum catena, qua eidem craticulæ alligatus eſt, palmerum trium, ac cum parte carnis toſtæ, atque ejuſdem adipe carbonibus commiſto: harum ſacrarum reliquiarum antiquiſſimam, uti vocat laudatus hemerologus, inſcriptionem ibi extitiſſe, his verſibus expreſſam:*

Furcula, craticulæ ferrum cum compede junctæ
Gauſapæ, pinguedo ſunt hoc in domate cuncta.

dotur.

63 *His ex eodem ſcriptore adjunge humerum in celebri oratorio, ſub ejuſdem Sancti nomine dedicato, in ſacello* Sancta ſanctorum *in Laterano; brachium in S. Marci; mandibulam ſeu maxillam in S. Marcelli; coſtas duas in ſanctæ Crucis in Hieruſalem; ex adipe ejus in S. Mariæ in Campitelli, ut vocant; a coſta in SS. Apoſtolorum, & in S. Praxedis; e craticula in S. Mariæ in Coſmedin; in S. Barbaræ de ejus tunica & dalmatica; in baſilica S. Mariæ Majoris in ſacello Paulino, os dorſi,*

C *dentem, & adipem; in S. Cæciliæ os ſemiuſtum; in S. Suſannæ in ſacello de Peretti dicto digitum. Ceromidis loco, antequam ex Italia in Galliam tranſeamus, ſuperaddere liceat, quod in Appendicula poſt Vitam S. Tygris virginis, quæ apud nos exſtat ad diem* XXV. *Junii pag.* 76. *inter præcipuas eccleſiæ Maurianenſis in Sabaudia reliquias notetur* una ex coſtis S. Laurentii.

§. VII. Sacra lipſana in Gallia, Hiſpania, Germania ac Belgio.

Reliquiæ in Gallia.

S. *Gregorius Turonenſis de Gloria Martyrum lib.* 2. *cap.* 42. *agens de templo* S. Laurentii, *hæc memorat* : Sed nec illud ſilendum putavi, quod reliquiæ ejus ab incendio hoſtilitatis erepiæ, a quodam homine in Lemovicinum delatæ ſunt. Qui cum ſæpius admoneretur per viſum, ut eaſdem Aredio abbati deferret, nec juſſionem impleret, ipſe cum conjuge, & omni familia ægrotare cœpit. Tunc neceſſitate compulſus, ut eas viro ſancto detulit, mox ſanitati reſtitutus abſceſſit. *In Gallia Chriſtiana apud Sammarthanos in epiſcopis Auteſſiodorenſibus dicuntur iſta* : Waldricus ex monacho & abbate S. Germani impetravit D a Joanne PP. quem Romæ inviſit, reliquias S. Laurentii: *ponturque Waldricus obiiſſe anno* 953. Brachium *ſibi vendicant canonici Præmonſtratenſes S. Martini Laudunenſis; de quo ſacro pignore habemus poema Gallicum, M. Nicolao le Sage, S. Martini Laudunenſis abbati &c. inſcriptum a F. P. Borée, S. Joannis Ambianenſis canonico, ejuſdem Ordinis, anno* 1644. Brachium *alind Auxitii in Velaunis oſtendi; in monaſterio Lezatenſi diœceſis Rivenſis*, digitum; *Pariſiis item in loco, qui vulgo* Blanc-manteaux, *dicitur* os *aliquod, notat* Bailletus *hoc die in Hiſtoria cultus* S. Laurentii *col.* 528. *Quæ Sauſſayus in Supplemento ad diem* x. *hujus ſic expreſſerat* : In eccleſia S. Mariæ Podienſi veneratio unius brachii S. Laurentii martyris, ibi nmni cum honore collocati. Hujus glorioſi Martyris alias reliquias Geldricus XLIV. epiſcopus Auteſſiodorenſis a Joanne Papa impetravit, aceptaſque digno apparatu repoluit. Servatue in Lezatenſi monaſterio diœceſis Rivenſis in Vaſconia, viſiturque uncia unius digiti ipſius S. E Laurentii, quæ apparet uſtulata. *In Parthenia ſive Hiſtoria eccleſiæ Carnotenſis, anno* 1609. *Pariſiis edita a Sebaſtiano Rouillard, fol.* 110. *notatur* dens S. Laurentii. *Pergamus in Hiſpaniam.*

65 *Regium Scorialenſe* S. Laurentii *monaſterium* et in Hiſpania *multas ac varias ſub nomine ejuſdem Sancti reliquias aſſervat, quæ ſingillatim notantur in Inventario earum ac aliarum plurimarum Mſ. quod alibi Lipſanologium appellavimus, nobis exhibito ac communicato, dum ibidem eſſemus anno* 1722. De parte *igitur* humeri, & parte oſſis unius brachii, & unius digiti, ac uno ex dentibus, eum vaſculo ſanguinis & pinguedinis; item de coſta ejuſdem Sancti, *exſtat ſequens in dicto Inventario teſtimonium* : Dilecto filio noſtro Ferdinando, ſanctæ Mariæ in Dominica diacono Cardinali de Medicis nuncupato, Gregorius PP. XIII. Dilecte fili noſter, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quanta & quam eximia pietate ac religionne chariſſimus in Chriſto filius noſter Philippus Hiſpaniarum rex Catholicus B. Laurentium martyrem ſibi colendum ſuſceperit, vel facile ex eo intelligi poteſt, quod ingenti ſumptu & opere mirifico, in Hiſpania, loco Excurialium vocato, eccF leſiam ſub ejuſdem Sancti nomine ac tutela a fundamentis erexit, ac mirabiliter exornavit & maximis redditibus auxit.

in regio S. Laurentii

66 Inde factum eſt, ut Rex fervore devotionis impulſus, nobis per te vehementer ſupplicari fecerit, ut nonnullas ex reliquiis ipſius glorioſi Martyris, quæ in Urbe cuſtodiebantur, ejus majeſtati concedere vellemus; ad eum finem, ut in eadem Excurialium eccleſia poſſent collocari. Quibus nos ſupplicationibus inclinati, eum reliquias quaſdam B. Laurentii martyris prædicti, ſcilicet partem humeri, & partem oſſis unius brachii, & unius digiti, ac unum ex dentibus, cum vaſculo ſanguinis & pinguedinis; item de coſta ejuſdem Sancti (quæ omnes reliquiæ in diverſis eccleſiis & locis hic adſervabantur) colligi & tibi conſignari juſſerimus; atque id ita factum eſſe ſciamus; nunc ipſas reliquias ex Urbe extrahendi, & in Hiſpanias ad præfatum Philippum regem ob eam, quam diximus, cauſam tranſmittendi auctoritate Apoſtolica tenore præſentium circumſpectioni tuæ plenam & liberam tribuimus facultatem. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac quarumvis eccleſiarum tam

ſecu-

A ſeculariũm quam regularium juramento confirmatis Apoſtolico, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, nec non privilegiis, indultis ac litteris Apoſtolicis ſub quibuſcumque tenoribus & formis conceſſis, approbatis & innovatis, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die XXVIII. Decembris MDLXXXV. Pontificatus noſtri anno tertio decimo. Jo. Bapt. Canobius.

monaſterio 67 *Exſtat in eodem Inventario teſtimonium* de cranio S. Laurentii, *quod hic ſubdo*: Wilhelmus Lindanus, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopus Ruræmundenſis, omnibus has viſuris ſalutem in Domino Jeſu Chriſto. Notum facimus univerſis, nos piis ſereniſſimi D. Philippi, Catholici regis Hiſpaniæ, Belgarum domini, votis per illuſtriſſimum D. ducem Albanum, Belgarum gubernatorem expoſitis, ſatisfacere ſtudentes, miſiſſe ſacras reliquias de cranio S. Laurentii, de articulo digiti S. Auguſtini, & de capite S. Hieronymi, ac S. Sebaſtiani oſſibus: quorum partes

B reliquæ magna populi veneratione baſtenus ex indubia noſtrorum avorum traditione conſervantur aus in eccleſia noſtra cathedrali, aut D. Hieronymi monaſterio Canonicorum Regularium. In quorum fidem nos has manus noſtræ ſubſcriptione ſignavimus, & ſigillo confirmavimus. Datæ Ruræmundæ die XXVIII. Decembris, anno a Chriſto nato MDLXXI. Ita eſt. Wilhelmus Lindanus.

Sorialſſi; 68 *Aliæ inſuper* S. Laurentii *reliquiæ notantur in dicto Inventario, de quibus ſequens ejuſdem teſtimonium habemus*: Ego notarius infraſcriptus fidem facio, qualiter D. don Ludovicus de Torres, cameræ Apoſtolicæ clericus, præſidens in ſalva-robba

** forte rel veſtiarius præfectus* * palatii Apoſtolici, die XXVIII. menſis Decembris, anni MDLXV. ex quibuſdam reliquiariis, ubi continebantur diverſæ Sanctorum reliquiæ, inter alias extraxit infraſcriptas: videlicet de veſtimentis S. Laurentii; de ſanguine S. Laurentii; de ſpatula S. Laurentii; de quadam coſta S. Laurentii: ex quibus io mei præſentia, & teſtium infraſcriptorum idem D. don Ludovicus quaſdam particulas adaptavit in quadam capſula aurea, quæ, ut aſſeruit, erat tranſmittenda ad ſereniſſimum regem Catholicum. Io

C quorum fidem hic me ſubſcripſi, Romæ die IV. Septembris anni MDLXVII. præſentibus ibidem Joanne de Vergara, & Hieronymo Caro, clericis Cæſarauguſtan., & Hiſpalenſis civitatis ſeu diœceſis reſpective, teſtibus ad præmiſſa vocatis atque rogatis. Et quia ego Gundiſalvus del Vado, clericus Burgenſis diœceſeos, auctoritate Apoſtolica publicus notarius, & in archivio Romanæ curiæ deſcriptus, hanc præſentem fidem manu aliena mihi fideli ſcriptam ſubſcripſi & ſignavi rogatus. *Ne plus æqua excreſcat oratio, aliis ſacris ipſanis, quæ ſub ſancti Martyris noſtri vocabulo deſignantur in ſupradicto Inventario, memorandis ſuperſedemus. At nunc de aliis in Germania aut Belgio.*

dum Coloniæ, & apud Gladbacenſes in dioeceſi Colonienſi; 69 *Gelenius de Coloniæ Agrippinenſis magnitudine lib. 4. in ſacris ac piis Faſtis, die X. Auguſti,* Cujus, *aut*, potiſſimas reliquias (*de S. Laurentio agit*) Carolus magnus dedit eccleſiæ Molenſium ſeu Mulgaviæ (nunc appellant Gladbacum, diœceſis Colonienſis oppidum) ubi ſacerdotes Mulgavi ob inundationem Hungarorum fugientes, & ſub baptiſterii petra defodientes theſaurum ſacrum, dederunt poſtea B. Geroni archiepiſcopo divinitus edocto occaſionem ædificandi monaſterii Benedictinorum, qui hodie adhuc caput S. Laurentii poſſident. Ambæ autem ejuſdem ſcapulæ, & os ſacrum ſunt *in* eccleſia S. Andreæ, quam Gero conſecravit; & aliæ S. Laurentii excellentes reliquiæ cuſtodiuntur *in* aliis Ubiorum eccleſiis, *nimirum*, *teſte Sanſſayo in Supplemento eitato*, mandibula ejuſdem Martyris habetur Coloniæ apud Carmelitas, & vertebra una ſpinæ apud Joannitas. D

70 *Occaſione capitis* S. Laurentii *apud prædictos cœnobitas Gladbacenſes, meminiſſe juvat eorum, quæ de illo memoriæ prodita ſunt in Itinerario Itinerario duorum Religioſorum Ordinis S. Benedicti ac congregationis S. Mauri, quod Lutetiæ Pariſiorum anno 1724. Gallice typis editum eſt; ubi a pag. 207. juvenies impenſiſſima ſtudia, dimiſſimas eſflagitationes, inſtantiſſimos conatus, & armatas, ut ita dicam, preces ab una quidem parte Philippi II. Hiſpaniarum regis, ut ſacrum illud pignus obtineret, ac auguſtiſſimi ſui cœnobii Scorialenſis S. Laurentii hierogazophylacio tranſcriberet; ab altera autem parte inconcuſſam abbatum ac Religioſi cœtus Gladbacenſium in retinendo pretioſiſſimo ſuo theſauro conſtantiam, ac ſtelli neſciam tenacitatem; unde non leve deducitur argumentum pro veritate* E *atque adeo pro pretio iſtius depoſiti ſacri. Porro vix eſt credibile, quos, quantas, quam frequentes ac diuturnas, quam fortes, quamque potentes pius Rex juxta ac diligentiſſimus ſacrorum hujuſmodi cimeliorum pro regio ſuo monaſterio eruderator & collector, machinas moverit, ut voti ſui compos fieret; quod anno 1570. curavit exponi Gladbacenſium abbati Petro. Verum nec is, nec ſucceſſores ejus eo unquam adduci potuere. Fruſtra preces, promiſſa, minæ; fruſtra gravиſſimarum perſonarum, uti ipſius etiam Clementis VIII. Pontificis maximi, & auguſtiſſimi imperatoris Rodulphi, interpoſita auctoritas. Mens quippe immota manſit poſſeſſoribus, &, quoad Philippus II. vixit, nihil obtinuit,*

ac Gladbacenſes controverſia expeditur. 71 *Illius autem anno* 1598. *e vivis ſublati ſucceſſor Philippus III. expeditionem illam demum inſtauravit die* VIII. *Julii anno* 1612. *ac deinceps diligenter ac fortiter machinæ variæ motæ; ſed res non promota ad finem. Denique etiamnum exſtat ſuper eodem argumento epiſtola piiſſimæ principis Eliſabethæ Eugeniæ, quæ tum temporis Belgium gubernabat, ad abbatem ac Religioſos Glad-* F *bacenſes directa, ac ſignata die* XXI. *Februarii anno* 1618. *unde conſequens eſt, indefeſſam illam pro capite* S. Laurentii *contentionem, ad annos uſque ſexaginta extractam eſſe, ac mirabilem omnino fuiſſe Gladbacenſium adverſus tot potentiſſimos principes propoſiti firmitatem. Verum ſi quis hæc res geſtas diffuſe ac diſtincte cognoſcere voluerit, conſulat dictum Itinerarium: ubi ex actis originalibus, qua Gladbaci aſſervari dicuntur, pag.* 215. *profertur Breve Clementis PP. VIII. ad regem Hiſpaniarum, datum* XIII. Julii MDXCII. *item pag.* 217. *Breve ejuſdem Clementis ad abbatem & Conventum Gladbacenſem die* IX. Julii MDXCVI. *deinde pag.* 218. *epiſtola Philippi II. regis Hiſpaniarum, ad eoſdem*, die X. menſis Februarii anno MDXCVI. *pag.* 219. *epiſtola regis Hiſpaniæ Philippi III. ad eratorem ſuum in Belgio* VIII. Julii MDCXII. *Denique pagina* 220. *epiſtolæ duæ Rodulphi imperatoris ad abbatem Gladbacenſem. His adde ex noſtri Theodori Rhay libro, quem inſcripſit* Animæ illuſtres Juliæ, Cliviæ, Montium *&c. pag.* 135. *hac die* X. *Auguſti*: In pervetuſta Gladbacenſi abbatia S. Laurentii capitis oſtenſio, quod ibidem nuper adeo rex Hiſpaniæ Philippus IV. magnis precibus

ac

A ac donis a præſule impetrare ſruſtra molitus eſt. AUCT. Thes. Annal. *Jam vero de Leodienſibus quid dicam?*

Res mira ex relatu Leodienſibus.

72 *Bernardus Pezius Theſauri anecdotorum novi ſſimi tom. 4. part. 3. in initio profert* Ludovici ſenioris monachi & diaconi S. Laurentii Leodienſis Ord. S. Bened. ſcriptum de adventu reliquiarum B. Laurentii martyris Romæ Leodium. *Erant hæ liquor corporis ejuſdem Sancti, ut in decurſu narrationis leges, uti & quo modo Romæ ſublatæ ſint. Excerpo inde miranda hoc*: Leodium proſpero curſu perveniens (*Godefridus*) epiſcopo loci Dic Wino * rem omnem aperit. Super quo lætabatur Pontifex .. Igitur eum benedictione transferre ad nos pignora ſanctiſſima pergit. Erat in ipſo tempore tanta pluviarum inundatio, tamque valida imbrium effuſio, ut pene alterum diluvium crederemus. Jam vero cum quanta alacritate populus innumerabilis proceſſerat, quam religioſe omnis clerus cum hymnis & laudibus pretioſas reliquias ad nos uſque perduxerit, niſi qui præſens vidit, vix credere poteſt. Pro ſerenitate aerum, pro tranquillitate pacis voces levabantur, ad aures, ut creditmus, pervenientes Dei omnipotentis .. Ego .. quod oculis vidi, Deum teſtem invocans, & dicam & ſcribam. Poſt excepionem ſanctarum reliquiarum, ubi uſque ad cornu altaris perlatæ ſunt, & clerus Letaniam exorſus eſt Kyrie eleiſon, domine miſerere; ſol qui fuerat in nubilo pene per unum menſem, ita hora eadem radiorum ſuorum lucem profudit, ut ambabus manibus populus plauderet, & præ magnitudine lætitiæ lacrymas amplius funderet. Nec fortuita fuit illa ſerenitas, ſed continuo perſeverans omni mundo ſpem reddidit & ſalutem. Actum Leodii quarto Idus Junii anno milleſimo quinquageſimo ſexto. *Apud citatum Pezium pag. 121. notatur* Reineri monachi S. Laurentii Leodienſis de adventu reliquiarum *iſtarum* liber metricus.

* Dic Wino *Theodwino*

Aliæ illuc deportatæ reliquiæ.

73 *Alias præterea Sanctis reliquias ad prædictum cœnobium delatas fuiſſe, habemus e Ms.* S. Laurentii *Leodienſis, cujus in promptu eſt apographum*, de inſtitutione feſti celebrationis reliquiarum S. Laurentii mart. *Quippe* Albertus de Cuck, epiſcopus Leodienſis, *prout eſt in iſto Ms.*, pretioſiſſimas reliquias de ipſo corpore prædicti Martyris, de carne videlicet ejus in craticula aſſata, ſanguine tamen quaſi recenter infuſa, ut ſe intuentibus veritas adhuc oſtendit, in curia Romana grandi ſtudio & labore a Cæleſtino Papa tertio obtinuerat: quæ in magna veneratione ab eo habitę, poſt deceſſum ejus, tertio Calendas Maii ad nos translatę, in majori altari ſunt aſſumptæ. De adventu eorum ad nos facto, feſtivam & annuam commemorationem inſtituimus .. Actum anno Domini milleſimo ducenteſimo. *Ecgraphum aliud ante me eſt* ex Paſſionali Ms. pro Junio & Julio S. Laurentii Leod., *hoc titulo prænotatum*: De venerabili & ſancto captie B Laurentii & parte ejus ad nos delata. *Incipit*: Anno Dominicæ incarnationis milleſimo quingenteſimo vicesimo ſexto. *Dicitur in fine*: Cum .. Dux Clevenſis *eſſet profectus* ad Terram ſanctam, tunc .. ſecum eas apportavit; & ſic per ſucceſſivas generationes pervenerunt ad manus .. venerabilis viri, qui monaſterio noſtro eas dedit.

Quæ nunc aſſervantur.

74 *Non lubet nobis elenchum contexere omnium ſacrorum pignorum, quæ tamquam Laurentiana notantur apud Rayſſium in Hierogazophylacio Belgico variis locis. Hic Antverpiæ inter ſacra domus noſtræ profeſſæ cimelia aſſervantur digiti dua* S. Laurentii, *ſecundum approbationem illuſtriſſimi Antverpienſis, e qua brevitatis cauſa excerpo ſequentia*: Gaſpar, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Antverpienſis, omnibus has viſuris ſalutem in Domino .. Nobis R. P. Franciſcus ab Hees domus profeſſę Societatis Jeſu in hac urbe Præpoſitus, die xi. menſis Novembris, anno Chriſti MDCXLVIII. argenteam bicorbecam antiqui operis exhibuit, duos continentem S. Laurentii glorioſi martyris digitos, aut eorum articulos: cui theca aliud junctum erat monile ex argento inauratum gemmisque ornatum, inſertis hinc inde particulis reliquiarum variorum Sanctorum, ut S. Petri Apoſtoli, S. Andreę, ejuſdem S. M. Laurentii, S. Hippolyti, S. Conſtantii, S. Nicolai, S. Margaritę. Utrumque hoc ſacrum cimelium domui profeſſę Antverpienſi miſerat, illuſtre profecto munus, ſereniſſimus marchio Brandenburgenſis S. R. Imperii elector, uti ipſemet teſtatus eſt publico inſtrumento, quod ſua manu ſignavit, ac muniri ſigillo curavit.

quæ apud Patres

75 Id vero ita habebat: Frederieus Wilhelmus Dei gratia marchio Brandenburgenſis, ſacri Romani Imperii archi-camerarius & princeps elector *&c.* Notum facimus, ad nos perveniſſe nonnullas reliquias Sanctorum, deſumptas e templo urbis noſtrę Colonienſis ad Suevum, a Majoribus noſtris fundato: inter quas duo erant digiti S. Laurentii, antehac in eodem templo publice expoſiti, & a Catholicis in veneratione habiti. Hos, uti & paucas alias reliquias, juſta conſideratione moti, conſignavimus in manus P. Joannis Hagebaert Jeſuitæ en tempore Clivis exiſtentis in comitatu excellentiſſimi D. Baronis de Ribaucourt Legati, tradendas Domui Societatis dictæ profeſſæ Antverpienſi, in gratuitum munus; teſtantes eaſdem eſſe Reliquias, nimirum in theca quadrangulari deaurata & gemmis ornata contentas, præſertim vero duos digitos S. Laurentii, ſcilicet pollicem & indicem, quantum apparet, aut certe eorum articulos, argento concluſos, qui in præfato templo fuerunt aſſervati & veneratioui expoſiti. In quorum fidem has teſtimoniales ex cancellaria noſtra dari, eaſque ſigilli noſtri auctoritate muniri juſſimus, & manu noſtra ſubſcripſimus. Actum Clivis anno MDCXLVII. XIV. Auguſti. Fridericus Wilhelmus Elector.

domus profeſſa Societatis Jeſu aſſervatur.

76 Has reliquias, quia & tanti Principis atteſtatio, & vetuſtas operia, quo ornatæ erant, veras & legitimas eſſe perſuadet, permiſimus publice in eccleſia veneratioui fidelium exponi. Actum Antverpiæ, in domo profeſſa Societatis Jeſu, die xi. Novembris, anno Chriſti MDCXLVIII. præſentibus RR. & eruditiſſimis DD., eccleſiæ noſtræ cathedralis canonicis ac S. th. licentiatis, Chriſtiano Voochts archipresbytero, & Theodoro Voochts pœnitentiario; itemque Cl. V. Arnoldo Voochts, hujus urbis ſcabino, ac RR. PP. Franciſco ab Hees Præpoſito, Jacobo Catero, Joanne Bollando, Matthæo Voochts, ejuſdem Societatis presbyteris profeſſis; tum D. Joanne Sporekmans J. U. licentiato, ſecretario noſtro, teſtibus ad hæc rogatis. In quorum fidem hiſce manu noſtra ſubſcripſimus, ac ſigillo noſtro muniri curavimus. Gaſpar epiſcopus Antverpienſis. De mandato perill. & Reverendiſſimi Domini præfati. Franc. Hillewerven ſecret. *Prædictæ reliquiæ ipſa* S. Laurentii *feſta luce poſtea ſolenni ritu in memoratæ domus profeſſæ templa exaltatæ ſunt; uti conſtat ex impreſſo programmate, quod in manibus habeo.*

§. VIII.

A

§. VIII. Sancti nomen; an SS. Orientius ac Patientia parentes ejus; cultus illorum, reliquiæ; Acta; an S. Orientius, ep. Auſcienſis, ejuſdem frater.

Commentitium nomen Laurentii exponitur.

HIs, *quæ ad religioſum magni noſtri Martyris cultum, ac publicæ venerationis incrementum conducunt, hactenus expoſitis, ſuperſunt varia alia, quæ de ipſo quæri poſſunt. Lucas Marineus Siculus, anno* 1603. *Francofurti editus in Hiſpania illuſtrata, ſive in Opere, in quo dantur varii rerum Hiſpanicarum ſcriptores, tom.* 1. *pag.* 332. *de nomine* S. Laurentii *ſic loquitur*: Hunc nonnulli cujuſdam Hiſpaniæ ducis filium fuiſſe ferunt, quem dæmon infantulum e cunis in nemus aſportaverat; ſed beatus Sixtus Pontifex cum in eadem provincia prædicaret, ſub quadam arbore lauro divinitus inveniens eum, Laurentium vocavit, & diligenti cura nutriri ac edoceri juſſit, quem adultum ſecum una cum Vincentio Ro-

B mam perduxit. Ubi poſtea factus Pontifex conſtituit eum ſuum archidiaconum. *Si nonnulli iſtius nominis* Laurentii *originem reliquiſſent intactam, non anilibus hujuſmodi nævis illam contaminaſſent. Nam* 1°. *Quod ad parentes ejus attinet, de iis infra.* 2°. *Nondum vidi ex antiquis ac fide dignis documentis probatum, quod S. Sixtus Pontifex vel ante pontificatum, vel tempore pontificatus pedem intulerit in Hiſpaniam, ſecundum ea, quæ ad diem* VI. *hujus menſis Auguſti in Commentario, Martyrio S. Sixti PP. II. prævio* §. 7. *diximus. Ad hæc, S. Vincentius paſſus fuiſſe notatur ſub Diocletiano; ſub Valeriano* Laurentius. *Apage igitur commentitiam illam inventionem, ac fabuloſum nominis etymon; quod an a lauro, an alionde derivandum ſit, quis ediſſerat? At nunc de parentibus* S. Laurentii, *die* 1. *Maii huc remiſſis ob plures difficultates evadandas, quod commodius faciendum ad Vitam Sancti noſtri, ibidem indicavimus.*

SS. Orientius ac Patientia dicitur ſanctis Martyris parentes fuiſſe.

78 *Martyrologium Romanum dicta die* 2. *Maii eos ſic annuntiat*: Olcæ in Hiſpania ſanctorum martyrum Orentii & Patientiæ. *Baronius in notationibus*, In Flore, *inquit*, Sanct. Hiſp. ex vet. monumentis Oſcenſis eccleſiæ leguntur hi parentes fuiſſe S. Laurentii martyris. *Quod ſummo de*

C *rebus eorum geſtis penuria laborarit Alfonſus Villegas, illud indicio eſt, quod in ſuo Flore Sanctorum ſub finem, ante Sanctos extravagantes, quos vocat, nonnullos notet Sanctos, de quibus particulares Hiſpaniæ legunt eccleſiæ; addens ſe, quia non reperit aliam longiorem relationem, eorum duntaxat nomina ſignaturum, & eccleſias, quæ illorum feſta celebrant, ut aliqua de ipſis notitia habeatur. Inter alios itaque ſic ibi in rem noſtram ducit*: De S. Orentio & Patientia, S. Laurentii martyris parentibus, legit eccleſia Oſcenſis die 1. Maii. *Præmiſerat autem illo*: De S. Orentio confeſſore S. Laurentii martyris fratre, legit eccleſia Oſcenſis xv. Martii. *Joannes de Aguas, ille qua dicam poſtea ſub initium paragraphi* XI. *pag.* 243. *exhibet* Proprium Sanctorum diœceſis Oſcenſis, Apoſtolicæ Sedis auctoritate, juſſuque DD. Fr. Berengarii a Bardaxi bon. memor. Oſcen. epiſc. in lucem editum, atque ex mandato illuſt. adm. & reverendiſſ. DD. Franciſci Navarro de Eugui, nunc, *ait*, eamdem eccleſiam gubernantis recognitum, & Oſcæ.. anno MDCLXX. *vulgatum. Deinde pag.* 244. *inter feſtivitates, quæ in Oſcenſi diœceſi celebrantur, die* 1. *Maii hæc occurrunt*: Orentii conf. & Patientiæ, nec virg. nec mart. dup. a. clai. Transferuntur in duos priores dies feſto 9. lectionum non impedito.

D AUCT. J. P.

79 *Et pag.* 315. *fatetur, tres dictos Sanctos non habere ibidem lectiones hiſtoricas, a ſancta Sede Apoſtolica tunc approbatas; ſed in earum defectu, ad* antiquiſſimam, *uti vocat*, traditionem *de illorum patria Oſcenſi civitate vel in ejuſdem diœceſi, reborandam, aſſeri* antiquas *lectiones* Breviarii manuſcripti ac primitivi ſanctæ eccleſiæ Jaccenſis, *quæ ſic ſonant*: LECTIO I. Fuit vitæ venerabilis, ſimplex, rectus, ac timens Deum, Orentius nomine, Hic civis Oſcenſis, ſecundo milliario ab urbe, in loco, qui dicitur Loret, domicilium poſſidebat. LECTIO II. Qui cum eſſet nobilis, & temporalibus abundaret, uxorem duxit nobilem, nomine Patientia*, ex qua in primo juventutis ſuæ flore, uno ortu duos genuit filios, unum Laurentium, & alium Orentium. LECT. III. Quos ab infantia Deum timere docuit. Proceſſo vero tempore, cum ad diſcretionis annos perveniſſent Pueri, in civitate iſta eos tradidit imbuendos. *Dormerus, de quo infra, cap.* 19. *etiam Bullam Cardinalis Roberti, antiſtitis Cameracenſis, qui ſub nomine Clementis VII. Sedem Petri affectavit* IV. *Nonas Maii expeditam Avenione anno* 1387. *e qua hæc verba protulerat cap.* 2. *pag.* 13. Cupientes igitur, ut eccleſia S. Laurentii de Loreto, Oſcenſis diœceſis, in qua, ſicut aſſeritur, idem Sanctus natus fuit, & ſanctorum Orentii, & Patientiæ, ejus parentum, corpora requieſcunt, congruis honoribus frequentetur, & ut Chriſti fideles eo libentius cauſa devotionis confluant ad eamdem, & ad fabricam ipſius manus promptiores porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dona cæleſtis gratiæ conſpexerint ſe refectos; de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli, Apoſtolorum ejus, auctoritate confiſi *&c. Ex his itaque conficitur, Sanctos iſtos ab immemorabili tempore ante decretum Urbani PP. VIII. publice pro talibus habitos fuiſſe, ac proin legitime conſtare de publico eorum cultu, qualecumque demum fuerint. Hiſce adjunge ſequentia.*

Quantum ad cultum habitum a Breviario Jaccenſi.

Et Patientiam.

E

Ita apud Tamayum.

80 *Tamayus ad diem Maii de* S. Orentio *hæc refert pag.* 34. Sed & tutelaris pro pluvia conſequenda ſterilitatis tempore apud Celtiberos conſignatur; uti liquet ex collecta, quam antiqua breviaria referunt Oſcenſia & Montis Aragonum, hujuſmodi: Miſericors, & miſerator domine Deus, qui beatum Orentium confeſſorem tuum, civem & procerem Oſcenſem, ſpeciali dono patronum pluviæ in terris conſtituiſti: nos famulos tuos clementer exaudi, & ejus precibus & interceſſionibus ſupra areſcentem terram, imbrem fac deſcendere congruentem, & ariditatem noſtri cordis ſupernæ gratiæ dignetis core perfundere. Per Dominum noſtrum &c. Imo contra locuſtarum epidemiam patronus favorabilis numeratur; *de qua re Aynſa Rerum Oſcenſium lib.* 2. *cap.* 1. *pag.* 120. *Præditus Tamayus meminit etiam epiſtolæ urbis Cæſarauguſtanæ ad civitatem Oſcenſem, anno* 1436. *ſcriptæ*, qua promittit Cæſarauguſta lampadis lychnum argenteum coram ſanctis corporibus Orentii & Patientiæ, perpetuo lucentis appendare; *ex Andreſii Vindiciis* S. Laurentii, *quas citat cap.* 6. *fol.* 116.

F

Eorum reliquiæ.

81 *De pignoribus ſacris dictorum Sanctorum ab illuſtriſſimo Oſcenſi ac Jaccenſi ad ſereniſſimum Hiſpaniarum regem Philippum II. tranſmiſſis, agitur in Inven-*

A AUCT. J. P. *Inventario Ms. monaſterii Scorialenſis: ſive, ut alibi nobis vocare librum placuit, Lipſanologio ejuſdem cœnobii. Ex teſtimonio, quod ibidem habetur ſub traditione prima, num.* XI. *hæc in vem noſtram excorpo*: Petrus Auguſtinus, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Oſcenſis & Jaccenſis epiſcopus, univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus, has noſtras teſtimoniales litteras inſpecturis vel legi audituris ſalutem in Domino ſempiternam ... Ad eccleſiam eremitaneam S. Laurentii, vulgo dictam de Loret, prope dictam civitatem Oſcenſem ſitam, una cum illuſtriſſimo domino D. Petro de Luna, abbate ſive perpetuo commendatario monaſterii & abbatiatus Montis-Aragonum, ac maximo eum canonicorum ſedis dictæ civitatis & monaſterii, civium dictæ civitatis & plurimorum Chriſti fidelium comitatu, nos contulimus, & in capella ſanctorum confeſſorum Orencii & Patientiæ, prædicti S. Laurentii parentum, in qua corpora prædictorum Sanctorum ab antiquiſſimo ac immemoriali tempore accurate ac eum maxima & celebri reverentia & devotione habentur atque aſſervantur, conſtituti; a theca, in
B tra quam corpora prædictorum ſanctorum Orencii & Patientiæ honorifice ſunt recondita, cubitum ſeu radium brachii unius, & alterum cubitum ſeu radium brachii alterius Sanctorum prædictorum accepimus, & eidem thecæ, in qua reliquiæ prædictorum ſanctorum Juſti & Paſtoris fuerant per nos collocatæ, collocavimus & poſuimus, ac ſuæ majeſtati Philippi regis prædicti miſimus cum præſentibus manu noſtra firmatis, ſigilloque noſtro impendenti munitis. Datum in civitate Oſcenſi regni Aragonum, die IV. menſis Januarii, anno a Nativitate Domini MDLXIX. P. A. epiſcopus Oſcenſis & Jaccenſis.

Tamayus illorum Acta.

8a *Acta* SS. Orentii *ac* Patientiæ *pro ſuo arbitrio compilavit Tamayus pag.* 32. ex breviariis Oſcenſi, & aliis ſcriptoribus; *& poſtquam ea dediſſet, pagina* 33. *indicat, Ayuſam lib.* 2. *cap.* 8. *fol.* 115. *prolixius illa deſumpſiſſe* ex antiquis & venuſtioribus officiis, breviariis, & iconibus. *Sed eorum antiquitati ac fidei quis vel tantillum deferat, niſi de hiſce dotibus aliunde conſtiterit. Aſt hoc non audemus ſperare. Interim cujuſmodi ſint, quæ in eiſdem occurrunt, & quibus nos fidem habere vult Tamayus, colliges ex compendio, quod ex eiſdem contrahimus, ut ideam ſaltem aliquam lector habeat*:
C Orentius civis Oſcenſis, eum eſſet nobilis, & temporalibus abundaret divitiis, uxorem duxit, nomine Patientiam: ex ipſa in primo ſuæ juventutis flore, uno ortu duos genuit filios: quorum unum Laurentium, & alium Orentium nominavit. Proceſſu temporis cum ad diſcretionis annos perveniſſent Pueri, in dicta civitate eos tradidit litteris imbuendos. Qui.. infra tempus breviſſimum, ad ſacros Ordines ſunt promoti. Poſtmodum Laurentio Romam per Sixtum Pontificem maximum translato, & Patientia e vivis ſublata, ejuſque ſacro corpore in Lauretana domo conjugum prope Oſcam tumulato; quadam nocte veniens angelus Domini, dixit ad Orentium: Tolle filium tuum Orentium, & vade in terram, quam monſtravero tibi. Mane itaque facto, receſſit cum filio ſuo in vallem Lehitaniam diœceſis Tarbenſis; in qua tunc legio dæmonum devaſtans homines, jumenta, & fructus terræ, habitabat; quæ *inde ab ipſo* fugata eſt; quo miraculo univerſi accolæ territorii *ipſum cum filio* tamquam Dei ſervos venerari cœperunt,

83 Sed ipſi .. protinus ex labore manuum ſuarum comedere decernentes, Orentius pater par
D boum inquirens, nullum niſi iodomitum adinvenit: ſed Chriſti nomine invocato, & ſuper illud crucis ſigno facto, *manſuefecit*: quibus ſuo tempore maximam fructuum meſſem collegit. Domi venerabilem anum, quam matrem vocabat, & famulum nomine Expertum habebat: qui .. loco boni ſeminis .. zizaniam .. ſeminabat ..; ſed Dei providentia, Orentius putiores tritici cumulos coacervabat. Quod ſervus nequam contuens, lupum e ſilvis trahens .. bovem ei tradidit comedendum; cujus fames vorax, nil niſi oſſa & cornua relinquens, iterum ad horridæ ſilvæ ſpelæum tarda feſtinatione currebat, ſed viſa per Orentium ſtrage .. illum Chriſti nomine ad locum occiſionis revocavit; quem cum alio bove ſub jugo coadunans, vice devorati, bos & lupus tamquam unius ſpeciei, pari modeſtia ferebant aratrum .. Famulus corpus anus venerabilis oblidet, quam ſic tormentis inſuperabilibus fatigavit, ut illam ſe in ignem & in puteum conjicere compelleret. Sed in domum reverſo Orentio, cognita diabolici ſervi fraude,
E illum Chriſti virtute e corpore venerabilis matris expellere procuravit. Sed diabolus anum relinquere promiſit, ſi ab eo licentiam acciperet, in corpus alicujus Corneliæ ingrediendi. Quod ſanctus Senex conceſſit: & tunc Expertus anum reliquit.

pro placito compilavit.

84 Poſt hæc, cum Franciæ princeps unicam filiam nomine Corneliam haberet, evenit, ut diabolus in ejus corpus ingreſſus, adoleſcentulam torquebat ferociter .. Tune princeps, audita fama beati viri, miſit nuntios ad eum: qui inſpiratione divina motus ipſe, & Orentius filius ejus iter arripuerunt .. Cumque .. curata fuiſſet filia principis, ille promiſit eis plurima dona, ſi ſecum vellent habitare. Illi vero .. præcepto Dei in terram Tarbæ revertuntur. Contigit autem, eum appropinquarent urbi Auſcitanæ, quod nuper ſuo antiſtite fuiſſet orbata. *Cum vero in electione novi inter epiſcopos ac clericos eſſet diſcordia*, facto triduano jejunio a Domino revelatum eſt, ut qui eis in introitu civitatis primo occurreret, ipſum epiſcopum conſtituerent. Quod facientes invenerunt Orentium .. & eum elegerunt. Quo viſo per patrem .. ad Tarbenſem domum accedens .. beatus ſenex matrem .. reſtituit ad vitam. *Poſtea ab angelo monitus; ut in patriam rediret*, in Celti-
F beriam properans, agros pluvia orbatos, & aduſtos inveniens .. ſalutarem rorem precibus impetravit, & ad Laureti domum concedens, tandem dierum & virtutum plenus obdormivit in Domino Kalend. Maii circa annum CCLXV. Ejus corpus religioſe noſcitur tumulatum juxta ſanctiſſimæ conjugis pignora in oratorio Lauretano: ubi huc uſque ſervatum honorifice, conſtans illius regionis traditio eſt.

biclo compendium contractu.

85 *Tamayus ſupra citatus, pag.* 33. *ex Petro Occo Gallo* 2. *p. Annal. cap.* 26. *&* 28. *addit tria miracula* Orentii *fenis; videlicet* dæmoniacum quemdam hominem alapa; quemdam ictu fuſtis, quem geſtare ſolebat, a diaboli obſeſſione liberaſſe, & quamdam viduam in oppido Sebot, annuariam viduitatis ſolitudinem intra domus ſuæ cellos obſervantem, a diabolo, cadaveri mariti aſſuto, illuſam mirabiliter exemiſſe. *Hæc Tamayus contraxit ex Ayuſa, apud quem etiam reperit Petri iſtius locum modo citatum: ſed cujus fidei ac ætatis ſit Annaliſta ille, dicere non habemus. Quia tamen a nobis apud bibliographos*

Tria ſ. Orentii mi-racula.

quæſi-

A *quæſitus, hactenus invenire haud potuit, ſuſpicamur, illum non magnæ notæ ac nominis fuiſſe. Juverim quia ex ſupra dictis de publico ac legitimo* SS. Oreoti *ac* Patientiæ *cultu ſatis conſtat, ſupereſt, ut eorum Acta diſcutiamus, quæ non modica correctione nobis videntur indigere, præſertim qua parentelam* SS. Laurentii, *&* Orentii, *epiſcopi Auſcenſis, prædictis Sanctis attribuunt, uti etiam facium prolata paullo ante documenta.*

Inquiritur, an S. Orientius

86 *In nova editione Galliæ Chriſtianæ tom.* I. *col.* 973. *de S. Orientio, qui inter epiſcopos Auſcienſes quintus ibi ponitur, iſta ſequuntur*: Orientius, qui dicitur frater S. Laurentii martyris, in Hiſpania natus, licet eremiticam duceret vitam, magna virtutis fama diu latere non potuit. Itaque declinandæ vanæ gloriæ cauſa tranſiit in Nuvempopulaniam, ubi in valle pagi Beorritani, quæ dicitur Caprariæ, ſeſe abdidit, Mortuo vero Urſiniano, divino monitu ipſi ſuffectus eſt Orientius. Auſcii poſt ſedem hanc ſanctiſſime adminiſtra-

B tam, ad cælos migravit. *At mox ſubditur*: Hæc autem licet pauca ex multis ſelecta, minime pro certis damus. Vixit in epiſcopatu annos XLI. ſcilicet ab anno CCCXXIII. ad annum CCCLXIV. Etenim in veteri inſtrumento eccleſiæ Auſcienſis anno MCVIII. confecto, de tempore S. Orientii hæc lego: „A tranſitu B. Orieoti uſque ad præſentem annum, qui „eſt annus MCVIII. computantur anni DCCXII. A paſſione ergo Domini uſque ad tranſitum B. Orientii „CCCLXIV. anni computantur. A paſſione vero Dom. „uſque ad ordinationem B. Orientii computantur „anni CCCXXIII. A tranſitu autem B. Orientii uſque „ad tranſitum B. Martini XLVII. anni computan„tur„. *Hæc nec materia nec forma cum Actis, quæ modo citavimus, nec tempore conveniunt; ut proinde cum* SS. Orientio *ac* Patientia, *ac gemina eorum prole combinari non poſſint; niſi S. Orientium epiſcopum centum ac quinquaginta annis aut eo amplius dicas vixiſſe, ac centenarium circiter exhedræ Auſcienſi præſſe cæpiſſe; quod ſine legitimis antiquitatis teſtimoniis non præſumitur factum. Quod qui factum volunt, ea producant,*

Auſciorum epiſcopi,

87 *De laudato S. Orientio, Auſciorum epiſcopo, ad diem* I. *Maii jam pridem egit noſter Godefridus*

C *Henſchenius in iis, quæ ipſius Vitis præmittit pag.* 60. *& ſequente. Acta triplicia deſignat; antiquiora & meliora quæ cenſuit, dare ſe indicat primo loco; de quibus ibidem plura. Ex his Actis tempus, quo S. Orientius floruit, referendum eſſet ad ſeculum Chriſti* V. *prout ibidem invenies. Alia Acta, quæ dantur ſecundo loco, ex anteceſſum caſtigat pag.* 61. *Alia denique Pariſiis accepta eſſe affirmat ex collectaneis Fatrum Fullienſium, quæ dicuntur* compilata ab anno MDCXX. poſt tranſlationem quarumdum reliquiarum ejuldem Oſcam, de mandato Chriſtianiſſimi Regis Franciæ Henrici IV. & aſſenſu ſummi Pontificis Pauli V. *Deinde Actis illis hanc notam inuſti Henſchenius*: Hic ſub initium multa congeruntur de parentela S. Orientii: quibus poſtea reliqua ex ſecundis Actis adaptantur; ſed abique ulla prorſus congruentia. Adornatur etiam legatio ad Aetium, ſive Agentium, & Littorium, quam factam conſtat ex ſupra allatis anno CDXXXIX. & tamen mortuus dicitur Sanctus anno CCCLXXXIV. ac frater S. Laurentii martyria, eodem cum ipſo partu editi; ad quorum parentes" Orientium & Patientiam Sixtus Pa„pa, ob perſecutionem fugiens in Hiſpaniam, di„vertiſſet; eccleſiamque ad honorem S. Laurentii, „quem martyrio decorandum ſciebat, conſecraſ„ſet; & ſic, poſt ſibi aſſumptum S. Laurentium „ſocium, ſeceſſiſſet Sixtus ad alias partes Hiſpa- D „niarum„. Quæ plane nobia abſuna videntur: AUCT. cum vix integros tres annos Sixtus Eccleſiæ præ- J. P. fuerit, neque iſtius itineris alibi notitia habeatur. Quid, quod martyrium S. Laurentii ad annum CCLVIII. ſpectat? Atqui erat is ætatis maturæ cum pateretur: quam grandævus ergo fuiſſet frater Orientius, quando ivit legatus ad Ducem Romanum anno CDXXXIX. natus annos plures quam ducentos; aut, ſi legationem iſtam rejicias, ut minimum centum quinquaginta.

88 De hac fraternitate poterit exactius agi x. *fuerit frater, & ſe-* Auguſti ad Vitam S. Laurentii; ſi ad eam ſolide *mellor*, probandam antiqua monumenta ſupperant. Aliqua allegat Tamaius-Salazar ad diem XV. Martii, in quibus aſſeritur ab eo PRIMUS FLAVIUS DEXTER, SECUNDUS JULIANUS PETRI; & his alii ſubjunguntur cum breviario Oſcenſi: cujus nos auctoritatem multo putiorem illis duceremus, ſi ex ſimilibus fabuloſis auctoribus depromptæ non fuerint ipſæ illæ lectiones. *Tum ſubditur*, *Philippum Labbe*, *poſt Vitam S. Orientii*, *ibidem apud nos pag.* 60. *indicate*, *edidiſſe* EJUSDEM ORIENTII BREVE ELOGIUM; ſed, ut præfatur, FABULIS REFERTUM: in quo ſimilia de parentela ejus referuntur. *Obſervat item prædictus hagiographus noſter*, *Tamayum die* XXVI. *Septembris celebrare* Translationem aliquot ſacrorum pignorum S. Orientii, ea urbe Auxenſi in Gallia, Oſcam in Celtiberia Hiſpaniæ Tarraconenſis, ſolenni pompa & celebri plauſu peractam; *& quæ profert*, *translationis Acta*, *eum etiam* SS. Orientii & Patientiæ conjugum filium, & fratrem gemellum B. Laurentii archilevitæ, *indicare*.

89 *Hæc jam ab anno* 1680, *quo tomus noſter* F. Laurea *primus Maji in lucem editus eſt*, *non aſcitanter tii*. *obſervavit Henſchenius. Quia vero interea ad annum uſque* 1733, *quo nos hæc ſcribimus*, *pro prædictis parentela ac fraternitate*, *nulla hactenus ab eruditis Hiſpanis novimus ſubminiſtrata eſſe argumenta vere & ſolide antiqua*, *quæ eas comprobent*; *dabunt nobis hanc veniam*, *ut inhærentes Henſchenii obſervationibus*, *qualiquali eorum traditioni non ſubſcribamus. Nec refert*, *quod Baronius in notis*, *ut ſupra vidimus*, *pro parentela illa*, *qua* F *S. Laurentium ſolum ſpectat*, *ex Flore Sanctorum Hiſpaniæ nomines* vet. monumenta Oſcenſia eccleſiæ. *Nam monumenta illa vetera*, *ut cordatum lectorem moverent*, *non nomine tenus indicanda*, *ſed auctorum nomine & ætate accurate circumſcribenda erant*, *ut de eorum merito ac fide judicari poſſet*, *præſertim in re adeo mea*, *& ab omni vera antiquitate*, *ſicut nobis quidem videtur*, *inaudita*. *Titulus martyris*, *ſub quo Martyrologium Romanum*, *ut dictum eſt ſupra*, SS. Laurentium *&* Patientiam *ſignabat*, *nonne ex iiſdem vel hujuſmodi certe monumentis deſumptus eſt? In aliis tamen*, *quæ ſupra produximus*, *ſub nomine confeſſorum Sanctis iſti notantur. Unde colligas*, *quam parum ſincera*, *ac vere antiqua nobis obtrudantur monumenta*, *cum ſibi non conſtent*,

§. IX.

AUCT. J. P.

§. IX. S. Laurentii nobilitas, ſtudia; an S. Sixtus ei tradiderit calicem, quo uſus fuiſſe fertur Chriſtus dominus in ultima cœna, quique in Hiſpania deinde aſſervatus putetur.

Nobilitas ſancti L. ut variis,

CIrca *Sancti noſtri nobilitatem, de qua ſupervius facta obiter fuit mentio, nonnulla occurrunt conſideranda; quæ ſic proponimus. Qui eam volunt admitti tamquam fide dignam, atque hiſtorice certam, roborare eam debent antiquis documentis. Inter quæ locum non habet S. Vincentius Ferrerius, qui ſeculo 14. exeunte, & ineunte 15. floruit, in cujus ſermone de S. Laurentio legunur iſta:* Fuit de Oſtha [a] natus de magno genere. *Tamayus ad diem x. Auguſti magna cum confidentia, & tamquam ex tripede rem decidens*, Circa illuſtrem, *ait*, ſancti Diaconi quoad ſeculum nobilitatem, nullus ex ſcriptoribus dubitavit, nec unquam dubitabit. *Nec his contentus, illuſtres Sancti & indubitatos, uti vult, natales, e nobili Salazariorum familia cum oriundum prædicat. Apage ungues, autlere ac lectere, quibus vel mica ſalis inſit, longe indigniſſimas; quas hic tædet referre. Non dilepidum eſt illud veluti epiphonema, quo Sauſſayus epiſtolam ſuam, xv. Kalend. Martii anno 1647. ad prædictum Joannem Tamayo-Salazar datam, & ab ipſo Tamayo excuſam ad diem xv. Martii a pag. 227. his verbis concludit*: Sed quia nemo te, vir magne, res S. Laurentii melius novit, tum propter exquiſitam hiſtoriæ Sanctorum, qua præſtas, ſcientiam, tum maxime quod ex Salazarium familia beatus ipſe Laurentius credatur progenitus, parergis pauſam impouimus. *Enimvero Tamayi in hiſtoris Sanctorum ſimplicitatem, imperitiam, a:uenias omuino aulet, in opere noſtro ſexcentis locis caſtigata fuiſſe, norunt, quotquot illud legerunt.*

[a] Oſca

uti & ſtudia, quæ Cæſarauguſtæ peregiſſe fertur, explicantur.

91 *Idem Tamayus in Actis ſancti Levitæ, quæ ex Antonio Nebriſſenſi, & aliis ſcriptoribus Hiſpaniæ, ſicut indicat, & exteris fabricavit, pag.* 452. Cum primum, *inquit*, ad juventutis pervenit ætatem, Cæſarauguſtam acceſſit, ut litteris ſacris ſub Valerio illius civitatis imbueretur antiſtite: ubi ſtudia philoſophiæ primum ediſcens, ad majora & ſacratiora, Deo concedente, pervexit: quibus ſic eruditus evaſit, ut ad archidiaconatus eccleſiæ Cæſarauguſtanæ mereretur apicem ſublimari. *Apud S. Vincentium Ferrerium paullo ante citatum, hæc invenio*: Quando habuit diſcretionem, dimiſſa domo patris, ivit ad Cæſarauguſtam ad ſtudendum. *Hæc ibi ſine legitimis teſtibus ac tabulis. Sed in Martyrologio S. Adonis, Viennenſis antiſtitis, qui floruit ſeculo* IX. *dicit Sanctus noſter, quod ſit* eruditus ac nutritus Romæ. *Quod quemodocumque ſe habeat: ſi reſpondeas, ac velis, & Romæ & Cæſarauguſtæ id contigiſſe, reſponſum proba, aut voluntatem improba. Quæ exſtant apud S. Vincentium Ferrerium*, S. Sixtus Papa vadens ad celebrandum concilium Toletanum, fecit tranſitum per Cæſarauguſtam: & audita fama B. Laurentii .. duxit eum ſecum: *alibi refutavimus. Vide dicta §. 8. in initio.*

a S. Sixto ordinatus an. 1. Laurentius archidiaconus eſſe coepit.

92 *Sunt, qui eidem Sancto velint adſcribi rem miram: cujus argumentum intelliget lector e Ms., quod habemus, & cujus exemplar Cæſaraugusta anno 1727. ad me miſit R. P. Joſephus Micbiat de Laris, tunc ibidem Rector collegii Societatis Jeſu, poſtquam antea præfuiſſet provinciæ Aragoniæ. Idem documentum jam pridem typis adidit, ac Hiſtoriæ monaſterii S. Joannis Pinnatenſis (vulgo ſan Juan de la peſia, Ordinis S. Benedicti in Aragonia) inſerui D. Joannes Briz Martinez ejuſdem cœnobii abbas: quod cum tibi totum legi poſſit; nos e dicto Ms. ea libabimus, quæ in rem noſtram ſint ſatis. Quæ ad marginem notata ſunt, accepimus ex editione Brizii. Apographum itaque noſtrum accipe:* In Dei nomine. Pateat univerſis, quod cum excellentiſſimus princeps & dominus dominus Martinus Dei gratia rex Aragonum Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ & Corſicæ, Comeique Barcinonæ, Roſilionis, & Ceritaniæ, deſideraret, & affectaret multum habere in capella ſua calicem lapideum, cum quo Dominus noſter Jeſus Chriſtus in ſua ſancta cœna ſanguinem ſuum pretioſiſſimum conſecravit, & quem beatus Laurentius, qui ipſum habuit a Sancto Sixto, exiſtente ſummo Pontifice, cujus diſcipulus erat, ac Diaconus ſanctæ Mariæ in Dominica, miſit, & dedit cum ejus littera monaſterio & conventui ſancti Joannis de la Peña, ſito in montaneis Saccæ regni Aragonum, cum quo calice poſtea abbates, priores, & presbyteri dicti monaſterii conſecrare conſueverunt:

quo uſus ſit Chriſtus

in ultima cœna, quique deinde, ſecundum teſtimonia quod hic datur,

93 Et pro dicto habendo calice dictus dominus Rex reverendum in Chriſto patrem Antonium archiepiſcopum Athenarum conſiliarium ſuum, ad dictum monaſterium deſtinaſſet; tandem die Veneris intitulata vigeſima ſexta dia Septembris anno a Nativitate Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo * dictus reverendus archiepiſcopus & religioſus Frater Bernardus Prior clauſtri dicti monaſterii, fecerunt relationem prædicto domino Regi exiſtenti in ſua capella minori Aljaferiæ civitatis Cæſarauguſtæ, quod explicata credentia per ipſum archiepiſcopum ex parte dicti domini Regis conventui prædicti monaſterii omnes Priores, & monachi ipſius monaſterii tanuerant Capitulum ſuper traditione calicis ſupradicti; & finaliter deliberarunt, concedere dictum calicem, nemine diſcrepanta, domino Regi prædicto. Quibus recitatis, prædictus Prior nomine ſuo, & dicti monaſterii, præſentavit D. Domino Regi, & tradidit in manibus ſuis calicem lapideum ſupradictum.

** Brizius addit nono*

in Hiſpania aſſervatus.

94 Ex ipſe dominus Rex, recepto in manibus ſuis calice ſupradicto, volens facere dicto monaſterio gratis m aliquam, pro eodem dedit, & tradidit in manibus dicti Prioris ad opus monaſterii jam dicti unum calicem aurenm capellæ ſuæ, ponderantem, ad pondus Cæſarauguſtæ, marcos quinque & unciam unam: in qua quidem calica aureo ſupradicto ſunt ſigna ſequentis, *quæ ibidem exhibentur; uti & quibus conditionibus prædictus Rex calicem iſtum monaſterio donarit.* De quibus omnibus, & ſingulis ſupradictus dominus Rex jam dictus mandavit per me Berengarium Sarta ſecretarium ſuum, præſens fieri inſtrumentum in teſtimonium præmiſſorum, præſentibus teſtibus nobilibus Berengario de Crudilis, Rogerio de Montecateno, & Olſo de Proxida, militibus conſiliariis, & camarlengis dicti domini Regis. Sig ✠ num mei Berengarii Sarta ſecretarii dicti domini Regis, & anthoritate regia * notarii publici per totam terram & dominationem ipſius domini Regis: qui prædictis, ut continetur ſuperius, interfui, & hæc ſcribi feci, & clauſi.

** Briz. ſuppedisentix regia*

95 *Supra*

A 95 *Supra laudatus R. P. Leriſius fidem facit, & in teſtimonium veritatis dicit, apographum illud eſſe fidele ac verum, ultimiſque menſis Decembris duobus anni 1726 extractum eſſe ex originali, ac ſcriptura authentica, quæ exſtat in archivo urbis Barcinonenſis. Subſcribitur:* Cæſarauguſtæ Januarii x, MDCCXXVII. Joſeph Mathias de Leris S. J., Rector collegii Cæſarauguſtani. *Jam vero quando-quidem pia illa traditio graviſſimis difficultatibus obnoxia eſt, eas ut proponamus atque expendamus, præſens poſtulat locus.* 1°. *Tranſmiſſio iſta calicis, qualis ex mox notato recitatur inſtrumento, nititur unice, quantum nos quidem ſcimus, teſtimonio ſeculi* XIV, *quæ fama fuerit, eumdem apud aſcetas monaſterii Pinnatenſis aſſervari. Quam parva vero ſeu potius nulla proportio eſt inter ſeculum tertium, quo ſacrum illud pignus a* S. Laurentio *Roma in Aragoniam oporteret eſſe miſſum, & inter ſeculum* XIV, *quo aſſeritur miſſus dicto ſeculo tertio; quando per undecim omnino ſecula non compareat littera ulla alia, quæ traditionem illam confirmet.* 2°. *Quod in ſuperiore diplomate habetur de*

B *littera vel epiſtola ſimul cum calice miſſa; videtur id intellexiſſe notarius, qui ejuſdem documenti argumentum juſſu regis confecit, vel ex ſolis monachis Pinnatenſibus, vel ſimul ex illis & communi in illis partibus fama: nihil quippe dicitur de ejus exemplari authentico vel ſaltem apographo ibidem vel alibi ſuperſtite.* 3°. *Pro ſuo arbitratu, vel ex relatione dictorum cœnobitarum, uti ſuſpicor, dicit de Sanctio, quod fuerit* diaconus ſanctæ Mariæ in Dominica (*apud Brizium ſcribitur* in Dompit., *forſan mendoſe pro* Dominica.)

graviſſimæ difficultatibus 96 *Agit de illa eccleſia Pancrolius in Theſauris abſconditis urbis Romanæ, Regione* 2 *pag.* 122; *quam alio vulgari cognomento appellari affirmat* della Navicalla, *id eſt*, de Navicula; *quia ante portam illius exſtat navicula marmorea, quæ ibidem ſit poſita ornamenti cauſa;* Dominicam *perro nuncupatam,* (*quæ & inter antiquas* Cardinalium *diaconias habita ſit*) *a ſua fundatrice* Dominica, *alias* Cyriaca, *quæ vox Græce idem, quod* Dominica, *ſignificet; eumdem addit in ſuis ædibus hoſpitium præbuiſſe* Chriſtianis, *in obſequium fidei*

C *perſecutionum paſſis; ex Surio* x *Auguſti in* S. Laurentio; *quæ poſtquam omnes ſuas facultates Eccleſiæ erogaſſet, credendum dicit, quod domus ejus in titulum erecta ſit, atque inter diaconias hæc arebidiaconi fuerit. Verum, quod jam tum tempore* S. Laurentii, *quo & vixiſſe* Cyriacam *ex mox citato loco apud Surium habemus, titulus iſte adhæſerit Archidiacono noſtro, credi quidem pie magis poſſe videtur, quam probabiliter affirmari vel negari; niſi pro ea re accommodatum teſtimonium afferatur.* 4°. *Alia difficultas incommodat allato diplomati, de qua nunc dicemus.* Beatus Laurentius, *uti in eo refertur,* miſit, & dedit *ſæpe memoratum calicem* monaſterio & conventui de la Peña. *Notæ Hiſpanicæ in diploma illud, quod dedimus, una cum ejuſdem apographo Cæſarauguſta ad nos miſſæ, hunc eruunt monaſterii iſtius antiquitatem; cum illud jam exiſteret tempore* S. Laurentii; *ſed aberrant toto cælo, ſicut plenum fiet ex dicendis. Brizius nodi hujus non ignarus, aliud medium adhibet, ut illum ſolvat. Neque enim, uti legere eſt apud eum lib.* 1, *cap.* 48, *hoc intelligi debet, quod Sanctus eum calicem immediate miſerit ad illam eadem Religioſam, quæ temporibus iſtis fundata necdum erat; ſed quod ſacrum illud pignus direxerit ad civitatem Oſcenſem, patriam ſuam, grati utique filii munere fungens.* D *Ad hæc, quando ſecretarius, qui memoratum ſupra inſtrumentum exaravit, refert, dictum calicem fuiſſe tranſmiſſum ad* S. Joannem Pinnatenſem, *hoc dicere eum voluiſſe, quod Sanctus in Hiſpaniam illum dirigens, e qua erat oriundus, eum miſerit Oſcam, ubi natales hauſerat.* Auct. J. P.

97 *Verum quia Oſcenſis eccleſia, uti deinde ſubdit idem auctor, ſimul cum ſuis reliquiis ſe recepit ad ſacram illam ſpeluncam, ibidemque ſeſe detinuit ad tempus aliquod, ſimul atque Mauri invaſerunt Hiſpaniam, & tunc temporis regia iſta domus* S. Joannis *erat eccleſia Oſcenſis, vi iſtius translationis, noſtrorum, inquit, deceſſorum memoriæ ſemper inhæſit, quod* S. Laurentius *pretioſum illum calicem Domini miſerit ad* S. Joannem Pinnatenſem; *atque ita explicandas cenſet prædictas ſecretarii Martini regis voces, quando cœnobitæ Pinnatenſes vas illud eidem regi tradiderunt: & quamquam, uti fatetur Brizius, non propriis omnino terminis ſit uſus, in rigore tamen non male eum dixiſſe affirmat, ex ſuppoſito, quod Oſcenſis eccleſia aliquo tempore in* S. Joanne Pinnatenſi *ſubſtiterit, & quod* F *ibidem loci calix fuerit aſſervatus, qui ex Oſcenſi civitate ſimul cum Oſcenſi eccleſia eo migraverat.*

nec facile da ea conſtat.

98 *Sed laudatus auctor ſupponit id, quod eſt in quæſtione. Etenim quantum attinet ad Hiſpaniam, quo calicem illum miſſum vult; qui proinde ad civitatem Oſcenſem directus ſit a Sanctio noſtro ob congruentiam e natali ipſius loco deſumpta; ex hoc ſuppoſito dato, non tamen conceſſa nihil aliud conficitur, quam quod ſeculo demum* XIV *apud Pinnatenſes, & apud adjacentes, ſi vis, Aragonenſes, vel etiam forte alibi apud Hiſpanos, fama eſſet ac traditio de facto hic controverſo; quas ex antiquiore aliquo teſtimonio ſtabilitas nondum vidimus. Adde, quod non ſatis conſtet, an Oſca* S. Laurentio *fuerit natalis locus, uti liquet ex iis, quæ inferius de illo argumento diſputabimus. Atque hæ quidem ſunt difficultates, quæ circa dictum calicem, ejuſque adjuncta nobis occurrunt. Quia tamen, illis non obſtantibus, fieri reipſa potuit, ut ſacrum illud pignus vere a ſancto Leuta aliquo in Hiſpaniam, unde ſecundum inferius dicenda videtur erundus,* E *tranſmiſſus ſit, neque certæ aliunde proferuntur documenta, quæ illam rem geſtam falſitatis convincant; ideo piam illam traditionem in medio relinquimus, parati eam fortius confirmare, ſi eruditi Hiſpani accommodata ad hoc monumenta nobis ſubminiſtrare potuerint: quod ut faciant, vehementer deſideramus.*

Calix ille ſumma apud Valentinos in pretio habetur.

99 *Porro ſacrum illud eimelium deinde tranſlatum eſſe Valentiam, affirmat Brizius lib.* 1, *cap.* 47, *uti & ibidem aſſervari. Notæ Hiſpanicæ Mſs., de quibus ſupra meminimus, retulerunt, calicem ſanctum in præſentio (anno nempe* 1727 *quo illæ ad nos miſſæ fuerunt) conſervari in ejuſdem civitatis metropolitana, tantaque haberi in veneratione, ut nulli ſacerdoti, imo vero ne ipſi quidem archiepiſcopo permiſſum ſit, uti illo calice ad celebrandum; die ſancto apoſtolo Matthæo ſacra ſolenniſſimum haberi feſtum in ſancti calicis veneratione; qui tunc circumfertur per plateas cum ſupplicatione ac pompa, qualis agitur in die Corporis Domini. Quod ad materiem ejus ſpectat, conſtat a ſolo lapide, uti refert Brizius loco citato pag.* 213, *qui videatur eſſe Calcedonius, mirique ſit ac peregrini coloris. Notæ citatæ aſſerunt, calicis materiem, quantum*

A AUCT. J. P. *quidem apparet, conſtare e lapide Achate: ſermam autem ipſius eſſe adinſtar ſcutellulæ: pedem illi eſſe aureum, obeunte labium ejus aureo pariter ornamento.*

§ X. An S. Laurentius fuerit in Hiſpania natus.

Patria Sancti inter Hiſpanos admodum controverſa.

CElebertima ac diu multumque inter eruditos *Hiſpanos agitata controverſia eſt* de patria S. Laurentii. *Primo itaque proponamus argumenta, quibus illum Hiſpaniæ vendicare conantur; ac deinde quænam Hiſpaniæ civitates eum dicant eſſe ſuum, diſpiciamus. Communis adeo eſt recentiorum auctorum, qui de rebus Hiſpaniæ ſcribunt, ac pervulgata vox, quod Sanctus ille in Hiſpania natales hauſerit, ut longum de iis hic catalogum contexere, ſupervacaneum ſit. Tamayus in Martyrologio Hiſpanico ad diem x Auguſti pag.* 456 Quatenus, *ait*, ad originem; nihil antiquius, quam illam fuiſſe Hiſpanam, ut ex ipſis Actis vetuſtiſſimis & recentioribus liquet.. Quod fuerit origine Hiſpanus, poſt Acta, pro-

B bant mirifice fere omnes citati ſuperius ſcriptores exteri, qui circa hanc qualitatem ipſi tantum vocandi & titandi ſunt.

Quod Hiſpanus.

101 *Tum affert ex poetis Petrum Roſetum, Baptiſtam Mantuanum, Urbanum PP. VIII; & ſic pergit*: Conveniunt etiam quinquot breviaria tam noſtra, quam extera ſuperius cumulavimus, & Baronius Annal. eccleſ. tom. 2, ann. CCXLI, num. 8; Gretſerus de Faſtis Chriſtianorum lib. 2, cap. 9, fol. 348, ubi adverſus Manlium Calviniſtam, qui S. Laurentium natum & civem Romanum fecerat, inſurgit, probans ex aliis ejus farinæ hæretitis, illum Hiſpanum fuiſſe. *Baronii locus mode indicatus ſic memorat*: Porro ipſum S. Laurentium fuiſſe Hiſpanum, in rebus geſtis S. Damaſi, quæ in Eccleſia recitari conſueverunt, expreſſum habetur. *Gretſerus autem lib.* a *citate pag.* 348 *hic ſunm heterodoxum antagoniſtam affatur*: Civis Romanus, ais, natus Romæ. Audi Hiſpinianum Calviniſtam: Laurentius Hiſpanus Chriſtum fideliter docuit. Audi etiam tuum in Lutheri caſtris commilitonem Georgium Fabritium, qui ſecundum hymnum Prudentii Περὶ

C στεφάνων ita inſcribit; vel potius ita jam olim inſcriptum repræſentat: Hymnus it divo Laurentin Hiſpano, archidiacnnn Rnmano. Et *in* Commentarin idem Lutheriſta: Laurentius, natinne Hiſpanus *&c. Verum ex inſcriptionibus validum non fermatur argumentum: nam in codice noſtro antiquiſſimo, de quo dicam in fine hujus Commentarii num.* 127, *ſic legitur*: Paſſin Laurentii beatiſſimi martyria. *In editione autem Prudentii Heinſiana in Annotationibus pag.* 39: Hymnus in hnnorem paſſinnis Laurentii beatiſſimi martyris. *Et*: Intipit Paſſio Laurentii beatiſſimi martyris.

Patria ſuadetur, variis argumentis probatur.

102 *Prædictus Tamayus pag.* 445 *protulerat hymnum ex antiquo, uti addit, breviario Toletano, in que Sanctus dicatur* natus Hiſpann climate. *Et pag.* 447 *e* breviariis regni Aragnnum etiam vetuſtinrum, *ipſe teſte, extat alius hymnus, in que apud ipſum lego*: Exultet nunc Hiſpania, *Denique citat etiam pag.* 451 *hymnum veſpertinum breviarii Aptenſis, hoſce dans ex illo verſus*:

Lætetur hodie tellus Hiſpaniæ,
De cujus finibus, atque progenie
Natus Laurentius, miles Eccleſiæ,
Et teſtis fideliſſimus.

His, quæ ex Tamayo recitavimus, adjungi poteſt D *Petrus Diaconus, qui apud Baronium tom.* 4 *Annalium ad annum* 384, S. Laurentium *ejuſdem patriæ fuiſſe indicat, cujus fuit S. Damaſus PP., quem* ex Hiſpania fuiſſe, certum eſt & conceſſum, *inquit Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hiſpana veteri, tom.* 1, *lib.* 2, *cap.* 6, *pag.* 139. *Laudatus Annalium eccleſiaſticorum conditor ad annum citatum ita narrat*: Extant Acta Damaſi, in Eccleſia olim recitari ſolita, apud nos in dunbus codicibus pervetuſtis, nempe quintn atque decimn tnmo VV. SS. Exhibet eadem codex Vaticanus, & alius S. Mariæ Majoris, quam vidimus (*nimirum* vnl. 1 Vit. Sanctor. pag. 55, *prout notatur ad marginem*) in quibus ad finem hæc leguntur: Ut plura præteream, ea nullo modo reticebo, quæ Petrus Sedis Apoſtolicæ diaconus in ſermone, quem in honorem beati Damaſi edidit, in ejuſdem titulo contigiſſe commemorat. Ait itaque fratribus præfati tituli: Jam crebro, fratres, vidiſtis hic dæmonia effugata, febricitantium corpora ſanata, &, quod majus eſt, clinicos & contractos extenſos, ut nuper viſum eſt in E homine inceſſu veſtiginum privato: qui hujus ante fores eccleſiæ poſitus, cum non diffideret ſanatum ſe iri, eatenus per ſe cœpit ſuſtentaculis ligneis repere, quatenus huc potuit pertingere.

Aut non a Petri eodem ſuadem diacono ſermone.

103 Cui ſic demum (ut ipſe profeſſus eſt) lux ex improviſo arcedens, velut lampas effulſit, & illico pedum veſtigia reparavit. Quod vero ſequitur, nnn ſnlum ſcripta ejuſdem tituli, verum etiam picturæ declarant. Fuerunt duo homines nnn ſemper ſanæ mentis, qnns medici lunaticos vocant, ipſam baſilicam frequentantes, &, ne ſalutem reciperent, beatnm Damaſum continnia pretibus exorantes. Quadam itaque die venientes ante ſepulcrum ejus, ſe prnſtraverunt, lacrymantes plus ſnlitn, Dei miſericordiam per ſancti Damaſi ſubſidium imploranies. Cumque ardenter hoc facerent, exaudiri ſunt, &, recuperata ſalute, Dei magnalia prædicabant, atque percepti beneficii non immemnres, cnma capitis deionſa, nmnibus diebus vitæ ſuæ ipſorum, in eodem loco Dnminn ſervierunt. Hæc autem miratula alii beato Laurentin martyri, alii beato Damaln deputant confeſſori: nos autem in miraculis nnn dividimus QUOD UNA PATAIA GENUIT, una eccleſia (*nempe Romana*) promovie, una baſilica colit in terris, unus Dominns honnrat in cælis. *Hæc Baronius ex iſte auctore, qui S. Damaſum, aliunde Hiſpaniæ debitum, ac S. Laurentium populares facient, utrumque Hiſpanum facit. Cum autem, eo judice, miracula, quæ integrum ipſius producendo textum, ſimul retuli, utrique Sancto iſti ſint communia, ea inſerta volumus miraculis Laurentianis, de quibus antea egimus.*

(quamquam æquis illo Petrus fuerit, non ſatis ex-ploratum)

104 *At quiſnam* Petrus *ille* Sedis Apoſtolicæ diatnnus? *Vixit cum S. Gregorio PP. quidam Petrus, ejuſdem diaconus, uti conſtat ex Dialogis laudati Sancti; quibus hæc præmittit*: Dilectiſſimus filius meus Petrus diaconus affuit, qui mihi a primævn juventutis flore in amicitiis familiariter nbſtrictus eſt, atque ad ſacri varbi indagationem ſocius.. *Is in dictis dialogis cum S. Gregorio ſermocinatur: ſed non novimus, quidquam eum, quod ad rem præſentem ſpectet, ſcripſiſſe. Petrum diaconum, jam ucminate ſenionem, ſignat Poſſevinus in Apparatu ſacro*, qui annn Chriſti DCLXXXVI imp. Valente Ariano vixit; *ſed liber, quem ibidem ſcripſiſſe fertur de Incarnatione*

A tione &c. non eſt hujus loci. Quomodo autem dicto anno vixiſſe potuit, imperante Valente, qui anno 378 mortuus eſt? Apud dictum Paſſevinum Petrus diaconus Caſſinenſis, qui ſcripſerit Vitam S. Athanaſii epiſcopi Neapolitani, etiam notatur, & de quo Baronius ad annum 850 in fine meminit, uti & ad annum 861 & 872. Alium denique Petrum diaconum, monachum Caſſinenſem, invenies in Paſſevino, ſeculo duodecimo innexum: aſt in ſermonibus, qui inter ejus ſcripta ibi recenſentur, nullum offende de S. Damaſo. Ad idem ſeculum attinet Petrus diaconus Oſtienſis, de quo Voſſius in Hiſtoricis Latinis lib. 2, cap. 49, addens, eumdem ſibi hunc videri cum illo, de quo agebam ultimo loco. Quamquam vero exploratum mihi non ſit, an aliquis e memoratis Petris diaconibus, Acta illa S. Damaſi, quæ ſupra allegabat Baronius, conſcripſit; quis tamen Eminentiſſimus ille affirmabat ea in duobus codicibus pervetuſtis extare, ideo non præmittendum accedit vobur ſententiæ Hiſpanorum, S. Laurentium ſibi tamquam popularem adſcribentium.

B 105 *Nicolaus Antonius loco mox indicato hæc inſuper obſervat:* Auctor item Vitæ ejus (*S. Damaſi videlicet*) Ms., qui ſervatur in cedice archivi canonicorum S. Petri (*quique una cum S. Damaſi Operibus editus eſt Romæ anno 1638*) COMPATRIOTAM Damaſi Laurentium martyrem vocat; nec non & eumdem diſerte HISPANUM, ad finem vergens: ſi ea portio Vitæ (*a verbis illis:* Fuit autem B. Damaſus *&c. pag. 60*) in qua Joannis XIX Papæ, qui poſt milleſimum vixiſſe dicitur, mentio fit, a ſuperioribus, quæ majorem antiquitatem continere mihi videntur, non ſit ſeparanda. *Quod ſi totum iſtius Vitæ complexum accipias, tamquam ab uno eodemque auctore compoſitum; tunc conſequens erit, ut is ante Petrum Romanæ Eccleſiæ diaconum illud non conſcripſerit; nam in editione citata pag. 60 Petri diaconi ſermonem de B. Damaſo citat, atque ex eo refert miracula illa, quæ nos ſupra dedimus ex Baronio.*

Patrum Hiſpanis tradito, & Acta.

106 *Atque ut ad patriam S. Laurentii indagandam regionem ac confirmandam pergamus; præter ea, quæ in favorem Hiſpanorum jam dicta ſunt,* C *deſumi ab ipſis poteſt argumentum a traditione, hoc modo deductum. Cum communis ſit Hiſpanorum, imo vero fidelium, inquiens, vel totius, vel potioris ſaltem partis Eccleſiæ ſenſus, ſanctum Martyrem hauſiſſe primam in Hiſpania lucem, conſtanſque ſit de ea re traditio, quocumque demum ſeculo propagari cæperit, illum vere noſtrum eſſe; cumque nulla aliunde ratio adeo ſolida, auctoritas nulla vel ex Patribus, vel ex ejus Actis, vel ex Eccleſiaſticis monumentis adeo efficax hactenus proferatur, quæ communem illum ſenſum, ac traditionem apertæ falſitatis convincere, ejuſdemque ſtabilem poſſeſſionem e ſua dimovere ſede, nedum funditus convellere potuerit; ſupereſt, ut ea apud nos, ſicut reſedit hactenus, ita porro reſidere pergat; nullaque recentiorum ſciolorum, ſi qui ſint, argumenta mere negativa, ut vocant, alumnum ac popularem noſtrum e natali Hiſpaniæ noſtræ gremio eripiant. Hæc Hiſpani pro ſuo Sancto reſpondere poſſunt. Per nos interim, tametſi in promptu non habeamus, quæ vellemus, antiquiſſima teſtimonia, quibus eorum traditioni ac poſſeſſioni patrociuemur; per nos, inquam, non ſtabit, quo minus pia Hiſpanorum natio S. Laurentium pro ſuo habeat, tamquam ſuum invocet, ac conſtanti religione colere pergat; præſertim cum jam inde a ſeculo nona, Sanctum pro Hiſpano habitum invenimus in Adonis Martyrologio hac die: ubi ſic* D *Auct. J.P.* *Martyr loquens inducitur:* Quantum ad genus, Hiſpanus ſum, eruditus ac nutritus Romæ.

§ XI. S. Laurentius in quo Hiſpaniæ loco natus.

Varia Hiſpaniæ loca aſſignant da patria S. Laurentii.

JAm vero alia ſeſe offert controverſia, quo tiuirum Martyr noſter Hiſpaniæ loco in lucem prodierit; circa quam magna inter Hiſpanos concentio eſt, alii aliam natalibus ejus erudtatem deſignantibus. Nam Oſcenſes in Aragonia Sanctum affirmant eſſe ſuum; Valentini eum ſibi vendicant; Cordubenſes repetunt. Pro Valentinis adverſus Oſcenſes certat D. Joannes Baptiſta Balleſter, archidiaconus Saguntinus in metropolitana eccleſia Valentiæ *&c.*, libro ſuper hac materia anno 1675 Lugduni vulgato, qui inſcribitur Lapis Lydius veritatis .. pro indagando vera patria inclyti martyris ac Levitæ beati Laurentii. *Exemplar Latinum ante me habeo; aliis vero, quos adducam, ſcripſere Hiſpano idiomate. At non tunc* F *primum in arenam illam deſcendere cæpit laudatus auctor, uti perſpicuum fiet ex iis, quæ ſequentur. Ab Oſcenſibus contra Valentinos, eorumque vindicem Belleſterum ſtat Doctor Jacobus Joſephus Dormer, qui capitularis fuit eccleſiæ patrocialis S. Pauli Cæſarauguſtæ, ac poſtea ad archidiaconatum eccleſiæ cathedralis Oſcenſis, denique ad archidiaconatum metropolitanæ Cæſaraugnſtanæ promotus eſt. Anno quippe 1673 in lucem is dedit librum, Cæſaraugnſtæ excuſum hoc titulo:* S. Laurentius defenſus in ſemper victrice, & nobiliſſima civitate Oſcenſi, contra incertum dictamen, quo prætendit de novo illum Valentia oriundum Doctor D. Joannes Bapt. Balleſter *&c. D. Franciſcus Carillo de Cordova pro Corduhenſibus exemplar aliquod edidit Corduhæ anno 1676, ſub nomine* Certamen hiſtoricum *&c. prout affirmat idem, qui illi reſpondet, Doctor Joannes de Aguas, metropolitanæ eccleſiæ Cæſaraugnſtanæ canonicus, & examinator ſynodalis fui archiepiſcopatus, poſt Diſcurſum hiſtorico-eccleſiaſticum in favorem traditionis Oſcenſium anno* E *1677 Cæſaraugnſtæ recuſum, a pag. 237.*

Præmuniti ſunt

198 *Si argumentis, quæ ſcriptores iſti coacervant pro ſuo quique loco, in cujus favorem contendunt, reverendis, inter ſe comparandis, ac ſingulis ſeorſim examinandis operam iuſumere voluerimus, finis non ſit, nec operæ pretium reſpondebit. Nam uti Sancti parentes, puerilia, educatio, vitæ ante archidiaconatum inſtitutio, & cetera id genus in obſcuriſſima priſcæ poſt hoc elapſa ſecula antiquitatis nocte latent abſtruſa; quid mirl eſt, ſi vel unum unicum non audeamus ſperare teſtimonium ſcriptoris, conſideratis omnibus, hujuſmodi, qui litem iſtam, de qua hic contenditur, ſolide decidat, fatente vel ipſe Dormero, operoſe aliaqui Oſcenſium defenſore, cap. 2,* Defectum monumentorum, ac ſcriptorum antiquorum obſcuraſſe nobis primas patriæ S. Laurentii notitias. *E recentioribus autem, quamumcumque etiam eorum numerum augeas, quid conficitur, quamdiu primævos, e quibus ſua hauſerint, fontes aſſignare non poſſunt? Dormerus itaque ſcriptoribus, debitæ qui ſint ad præſentem controverſiam decidendam antiquitatis, deſtitutus, confugit ad communem ſenſum, acceptaſque a majoribus hereditarias notitias, ac tradi-*

A AUCT. J. P.

ejusdem, *memorans ibidem pag.* 11, *anno* 1250 *in æde de Loreto*, *a* S. Laurentii, *uti vult*, *parentibus inhabitata*, *& in qua idem Sanctus primum spirare cœperit*, *erectam fuisse confraternitatem ad augendum ejusdem cultum*; *extatque codicem membraneum*, *in quo notentur hæc*: Confratria ista fuit incepta anno Domini milleſimo cc quinquageſimo. Unde infertur, *inquit dictus auctor*, omni eum evidentia, quanto ante iſtius confraternitatis inſtitutionem tempore, præceſſerit notitia, quod ibidem natus fuerit S. Laurentius: eum IDEO (POR ESTE RESPETO) ædificata eſſet eccleſia, nomini ejus dedicata, quocum fundata fuit, quodque propria originis ejus ignoratio magis faveat antiquitati ejus, eum excedat omnes, quotquot poſſunt conſervari, memorias; quæ in omnibus recognoſcatur non jam ædificata dumtaxat, ſed antiqua.

109 *Sed ut argumentum illud vim haberet*, *pro-* nonnulli
bare debebat Dormerus illam particulam cauſalem, *uti vocant*, ideo: *quod quia non fecit*, *argumentum eucrve eſt*. *Unde enim novit Dormerus vi iſtius inſtrumenti*, *quod profert*, *ædem iſtam*, *adde etiam confraternitatem*, *fuiſſe erectam propter Sancti nata-*
B *les potius*, *quam ob alium titulum*, *utputa ob ſingularem erga eum pietatem*, *publicæ venerationis augmentum &c.*? *Imo vero hunc titulum ibidem deſignat ipſemet*, *dum allegat* una cofadria, que aſſiſtieſſe à la mayor obſervancia de lu culto; *id eſt*, confraternitatem, quæ conduceret ad maximam obſervationem cultus ejus; *pro qua re mox codicem prædictum citat*. *Præterea illa*, *quæ deinde in favorem ſuæ traditionis affert pro ſæculo* 14; *quam pag.* 19 *affirmat introductam eſſe a tempore*, *cujus non exiet memoria*: Quia non minus ſunt, *uti addit*, quam QUATUORDECIM SECULA, quibus ſucceſſive ſine interruptione aliqua ſemper perſeveravit. *Quod*, *quid eſt aliud*, *quam magno hiatu dicere*, *& dicta non probare*? *Unde ſequitur*, *ut non ſit adeo evidens traditionis iſtius antiquitas nativitatem Sancti apud Oſcenſes*, *qualem prædicat Dormerus*. *Quot fient e ſua qualicumque poſſeſſione non deturbamus*; *ita præſenti liti decidendæ judices nos*
C *neutiquam interponimus*, *ſi vere ac tuto umquam decidi poſſit*, *quod numquam futurum exiſtimamus*, *quia numquam legitimorum documentorum auctoritate probandum*.

110 *Atque in noſtra opinione non mediocriter ſu-* eorum ar-
mus confirmati, *poſtquam vidimus librum Hiſpanico* gumenta
idiomate editum hoc titulo: Certamen hiſtoricum pro patria illuſtris protomartyris Hiſpani S. Laurentii; ubi reſpondit Corduba variis ſcriptis *&c.* *Opus illud eidem urbi Cordubenſi dedicat D. Franciſcus Carillo Cordubenſis*; *quod ibidem excuſum notatur anno* 1673. *In tres illud partes diſpeſcit auctor*. *Parte prima*, *tractatu* 1 *proponit ſententiam primam*, *quæ Romam vult eſſe patriam* S. Laurentii, *ejuſque fundamenta producit*. *Ibidem tractatu* 2 *profert ſententiam ſecundam*, *qua Cæſarauguſtani eum ſibi adſcribunt*. *Tractatu* 3 *exhibet ſententiam tertiam*, *cur utique urbi Valentinæ illum ſibi vendicet*. *Quibus deinde ſubdit Oſcenſes in Aragonia*, *ac Loretanos prope Oſcam*, *qui Sancti natales ſibi attribuunt*. *Laudatus auctor parte* 2 *reſpondet argumentis ſententiarum quinque*, *quas prima parte propoſuerat*, *& conatur oſtendere*, *nullum e quinque biſce locis ſancto Levitæ fuiſſe natalem*. *Quibus omnibus ab iſtius honoris prærogativa excluſis*, *Cordubæ eum convenire contendit parte* 3. *Ad urbem Romanam quaſi in ea natales hauſerit* S. Laurentius, *quod attinet*, *adeo omni probabilitatis ſpecie videtur deſtituti opinio*, *quæ hoc aſſerit*, *ut* D
ne vel proponi quidem, *nedum refutari mereatur*. *Tametſi vero probabilius ſit*, *Martyrem deberi Hiſpaniæ*, *manemus tamen in illa ſententia*, *incompertum eſſe hactenus*, *quo Hiſpaniæ loco in lucem ſe prodierit*; *quod etiam de Corduba intellectum volumus*: *in cujus tamen illuſtriſſimæ urbis gratiam*, *liberali potius quam neceſſario opere expendemus præcipua quædam argumenta*, *quibus primas ſanctiſſimum Archidiaconum in ſuo ſinu accepiſſe vitæ auras vult*.

111 *Idque eo facimus*, *quod illuſtriſſimus ejuſ-* Cordubenſium
dem urbis ſenatus litteras humaniſſimas huc miſerit, *quibus obnixe hanc ſuam cauſam commendabat*, *ibidem loci datas die* v *Decembris anni* 1732, *adjecto etiam honorario exemplo libri*, *a Carillo compoſiti*, *ac Cordubæ*, *ut dicebam*, *excuſi anno* 1673. *Placuit etiam nobiliſſimis Viris una huc dirigere* Vitam S. Laurentii, e codice, *uti volunt*, veteriſſimo, qui in eccleſiæ *eorum* Cathedralis magna eum veneratione ſejunctaſque ab aliis libris exiat archivio, fideliter deſcriptam. *Apographo autem ejuſdem*, *quod huc miſerunt*, *Vitæ*, *& quod in pleniſſima forma munitum erat ſubſcriptionibus*, *quod verbatim ſuo Cordubenſi exem-* E
plari eſſet conſonum, *hæc præmittuntur*: Baccalaureus D. Antonius Junguito & Guevara, notarius Catholicæ majeſtatis regis & domini noſtri Philippi V, *unaque* de numero hujus nobiliſſimæ, fideliſſimæque civitatis Cordubenſis, fidem facio, quod una cum D. D. Martino Guiral & Concha, vigintiquatuorviro hujus prædictæ civitatis, & pro comprobando elucidandoque, quod locus natalis ac patria inclyti martyris S. Laurentii Corduba noſtra ſit, ſignanter deputato, acceſſi ad locum, ubi illuſtriſſimæ hujus eccleſiæ cathedralis Capituli extat archivium; quo tribus clavibus, quæ apud dominos DD. Joannem de Nabas & Rezio, canonicum theſauraria dignitate conſpicuum, Joannem Gomez Bravo, canonicum itidem magiſtralem, & Joſephum Saravia portionarium, hac in prædicta eccleſia cathedrali pro menſæ capitularis re familiari deputatos, archivique clavicularios aſſervantur, referato; ex iplo, pluteoque numero F
primo, litera G deſignato, liber extractus eſt, qui dicitur SANTORAL, eſtque in membrana manu exaratus, ducentiſque ac duobus ſupra ſeptuaginta foliis concluditur; cujus is eſt titulus: INCIPIUNT FLORES SANCTORUM.

112 In ea a fol. centeſimo & octavo ſupra quin- *præſentia*
quaginta ad uſque folium deinceps ſeptuageſimum ſecundum protenditur Vita & martyrium .. S. Laurentii, quæ de verbo ad verbum tranſcripta ejuſmodi ſunt, videlicet: Incipit Vita: Laurentius martyr levita Cordubę natus a beato Sixto Romam deductus eſt: nam ſic dicit magiſter Joannes Belethus: Cum beatus Sixtus in Hiſpaniam profectus eſſet, duos juvenes ibidem reperiens, ſcilicet Laurentium & Vincentium ejus cognatum, moeum honeſtate compoſitos, & in omnium acclamatione præclaros, ipſos ſecum Romam adduxit, quorum alter, ſcilicet Laurentius, ſecum Romæ remanſit: Vincentius vero ejus cognatus in Hiſpaniam rediit, & ibi glorioſo martyrio vitam finivit. Huic autem Paſſioni Joannes Belethus * repugnat. Tempus martyrii utriuſque: Laurentius ſub Decio, Vincentius autem in juvenili ætate ſub Dioeletiano & Daciano paſſus eſt. *Aſt edifferani mihi*, *amabo*, *viri Cordubenſes iſti*, *quos demiſſe veneror*, *quid in hac Vita antiqui*, *quid vari*, *quid* * Joannes Belethus repugnat tempus martyrii utriuſque.

ad

A *ad punctì hic controverſi deciſionem ſatis accommodatè extundi vel in ſpeciem poſſit?*

113 *Quod nihil imprimis in ea rari ſit, illud* ſua etiam *argumento eſt, quod iſta Paſſio excuſa ſit inter Legendas Sanctorum, quas compilavit Fraser Jacobus Jannenſis Ordinis FF. Prædicatorum; quod Opus acinde recuſum, Fratre Claudio de Rota ejuſdem Ordinis accurante, auctius prodiit. His adde Paſſionem, quæ apud nos eſt, e Ms. Ultrajectino S. Salvatoris deſumpta, & ſic incipit:* Laurentius martyr & levita, genere Hiſpanus, a beato Sixto Romam deductus eſt: nam ſicut dicit magiſter Joannes Beleth, cum idem beatus Sixtus in Hiſpaniam profectus eſſet, duos juvenes ibidem reperiens, ſcilicet Laurentium & Vincentium ejus coguatum, morum honeſtate compoſitos, & in omni actione præclaros, ipſos ſecum Romam perduxit. Quorum alter ſcilicet Laurentius ſecum Romæ permanſit: Vincentius vero ejus cognatus in Hiſpaniam rediit, & ibidem glorioſo martyrio vitam finivit. Huic autem opinioni Joannis Beleth repugnat tempus martyrii utriuſque: quia

B Laurentius ſub Decio; Vincentius autem in juvenili ætate ſub Diocletiano paſſus eſt. *Hæc ſi cum exemplari Cordubenſi conferas, nonne videas perſpicue, nimium illa convenire inter ſe, quam ut diverſum, e quo hauſta ſint, fontem ſapiant? Nonne item intelligis ex nomine Joannis Belethi, qui in tantillo paucarum linearum ſpecimine his citatur ab eo, qui hanc Paſſionem compilavit, exemplar illud non eſſe antiquius ſeculo* XII *vel* XIII?

114 *Joannes quippe Trithemius in Catalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum, illum ponens inter ſcriptores, qui anno* 1200 *claruere,* Joannes Beleth, *inquit,* gymnaſii Pariſienſis olim inſignis theologus *&c. Guilielmus Eyſengremius in Catalogo teſtium veritatis, Dilingæ excuſo anno Domini* 1565, *fol.* 133 *verſo,* Ante annos, *ait,* CCXXXVII, qui fuit Chriſti MCCCXXVIII Joannes Beleth *&c. De eo etiam agunt Antonius Poſſevinus noſter in Apparatu ſacro, Cæſar Egaſſius Bulæus in Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis ſub finem tomi* 2, *qui eſt ab anno* 1110 *ad annum* 1300, *in Catalogo illuſtrium academicorum pag.* 749; *& Guilielmus Caveus in Scriptorum eccleſiaſticorum hiſtoria litteraria part.* 1, *pag.* 472; *cui* clariſſe videtur circa annum MCLXII.

C Non *tamen* deſunt, *prout addit,* alii, nempe Claudius Jolly Pariſienſis canonicus, & Caſimirus Oudin, qui ipſum ad annum MCCCXXVIII revocant: quod quidem minus videri debeat; cum Henricus Gandavenſis, qui anno MCCLXXX ſcripſit, eum inter primos Catalogi ſui ſcriptores recenſeat; *de quo Henrico plura Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, anno* 1643 *formis Lovanienſibus edita, pag.* 351. *Floruerit itaque Joannes Belethus ſeculo* XIII *vel* XIV, *aut, ſi vis, ſeculo* XII (*neque enim tanti hoc noſtra intereſt, ut de illo litigemus*) *ſed cuicumque ex iſtis ſeculis illum affigas, nihil antiqui, nihil rari, nihil pro decidenda patria* S. Laurentii *in favorem illuſtriſſimæ urbis Cordubenſis ſatis accommodati vel in ſpeciem extundi poteſt ex apographo, quod huc dirigere placuit colendiſſimis ejuſdem moderatoribus; cum nulla ſit proportio inter dicta tempora, & ſeculum tertium medium, quo Martyr illo claruit. Ad hæc, quamquam conſtet, Vitæ iſtius compilatorem ſcripſiſſe poſt Joannem Belethum, cum illum citet; non conſtat tamen, quanto poſt illum tempore ſcripſerit, an videlicet ſeculo* XIII *aut* XIV, *aut ſerius.*

115 *Carillus itaque part.* 3, *tractatu* 1, *cap.* 3, *pag.* 150 *Vitam iſtam non ſatis pernovit, dicens:* Secundum fundamentum, quod habet Corduba, ut patria S. Laurentii eſſe credatur, & quo confirmatur antiquiſſima ejus traditio, eſt Sanctoralis (*id eſt codex Vitas Sanctorum complectens*) manuſcriptus littera Gothica vel Longobardica; *idem ille, de quo ſupra; quemadmodum auctor nuncupatus quidem, ut ſupra meritum extollit. Apage igitur ſexcentas illes ætatis ejus circiter annos pag.* 151; *ut & alia conjecturas, quæ cum caduco iſto fundamento ſuperſtructa ſint, nihil habeant firmitatis, nec, ut dicam id quod ſentio, referre mereantur, eadem ſcripturæ extra prudentis criterii metas uſque evagato, ut pag.* 153 *ætatem ſuæ Sanctoralis reducas ad ſeculum ſeptimum, quo Mauri ſeu Saracens Hiſpaniam invaſere, ac ibidem eum annis plus mille antiquum faciat; quod etiam repetit, & intrepide quidem pag.* 154; *quam vero nullius momenti conjecturis, nihil attinet probare pluribus. Quid, quod pro* Cordubæ natus, *prout diſerte legitur in dicto exemplari Cordubenſi, Ms. noſtrum Ultrajectinum cum editis apud Jacobum* F *Jannenſem, ac Claudium de Rota, de quibus ſupra, legat* genere Hiſpanus, *ut ſuperius datur videre, Utrum vero exemplar ſuppoſitionis ſuſpectum videri hic magis debeat, an Cordubenſe, an Ultrajectenſe cum aliis exemplaribus excuſis, quæ modo judicabam, æqui lectoris judicio relinquimus. Jam vero conveniunt iſta exemplaria, quod* B. Sixtus in Hiſpaniam profectus ſit, *quodque* duos juvenes ibidem reperiens ſcilicet Laurentium & Vincentium *&c. Sed profectionem illam S. Sixti in Hiſpaniam, die* VI *hujus menſis Auguſti in Commentario prævio ad Martyrium iſtius Sanctis* § 7, *pag.* 139 *e veritatis albo expunximus cum Eminentiſſimo ac Hiſpanos inter ſapientiſſima Conciliorum Hiſpanorum collectore Cardinale Aguirrio; quo lectorem mittimus; ubi etiam invenies pag.* 140, *S. Sixtum, atque adeo* S. Laurentium, *non ſub Decio; ſed ſub Valeriano imperatore paſſum eſſe. Et tamen in pretioſo ſcilicet illo codice Cordubenſi identidem in ſcenam prodit Decius, quem conſtat periiſſe ſex ante annos, quam Sixtus ſedem Apoſtolicam obtinuerit, ſecundum ea, quæ ibidem dicta ſunt.*

116 *Denique cum in exemplari Cordubenſi prædicto differatur de Decio, mentioque iterum fiat de Joanne Beleth, qui poſtea demum nominatur; ac deinde e Gregorii Dialogis & Regiſtro, nec non e libro de Miraculis beatæ Virginis, ac e Vita S. Henrici imperatoris variæ hiſtoriæ aarrentur; itemque notetur, quod* paſſio S. Laurentii inter ceteras ſanctorum Martyrum paſſiones excellentiſſima videatur eſſe in quatuor, *quæ ibi pluribus deducuntur; & quibus addantur privilegia* S. Laurentii *inter ceteros Martyres, in vigilia, in Octava, verſibus Antiphonarum; patet dilucide in iſto exemplari ac ſpirae variarum rerum Laurentianarum collector; non vero auctor genuinus, primigenius & antiquus: a quo etiam ſua proditur juventus, dum ab eo nominatur* magiſter Guillermus Altiſiodorenſis; *videlicet* ille, *ut omnino ſuſpicor, qui* inſignis in academia Pariſienſi philoſophiæ, deinde theologiæ profeſſor fuit, claruitque Gregorio IX & Innocentio IV temporibus (*teſte Bulæo, quem ſuperius allegabam, tom.* 3, *pag.* 683) *ſeculo utique decimo tertio.*

117 *Juſto longius me abducat Carillus, ſi alia pro Cordubenſibus majore conatu quam ſuada ab eo corraſa undecumque argumenta expendam;*

A AUCT. J. P. *inter quæ primum ponitur traditio, jam inde ab ipſa martyrio* S. Laurentii *in Cerdubenſium animis ſtabilita, pag.* 126; *quam conatur confirmare ex æde ibidem illi ſacra ab annis, uti vult, circiter mille ac ducentis, ſeu paulla poſt Sancti agonem, pag.* 129. *Fundamentum ſecundum pag.* 150 *deſumit ex Sanctorali; de quo plus ſatis jam dictum eſt. Tertium petis e verbis Breviarii Cordubenſis, qui annos, ſicut ipſe quidem definis, octingentos ſeptuaginta quatuor habeat antiquitatis, quique, prout continuo ex Ordinis S. Dominici Religioſo refert, anno* 809 *ſit ſcriptus. Verum ignoſcant mihi Cordubenſes, ſi candide dixero, autea id mihi non ſuaſum iri, donec firmius id probetur. Jam vero ad fundamentum quintum, nec non ſextum ac ſeptimum, quæ deinde ſubjungis Carillus, quod attinet; dico, ne vel tantillum quidem me ea movere, donec aſſeratur auctoritas clara ac manifeſta, quæ ante ſeculum duodecimum exarata ſit. Et vero tametſi ea afferretur, aliquod quidem præberet fundamentum pro traditione;* B *ſed quantillum tamen pro decidenda patria* S. Laurentii *in favorem eorum contra alios de illa litigantes; cum is & ſeculo tertio floruerit, deque natali ejus ſolo nec non de rebus a Sancto ante tempus diaconatus & martyrii geſtis, omnis, quoad ſcimus, retro antiquitas genuina plauſſime obmutueſcat; ſicut ex dictis in hoc Commentario patet. Ut hanc denique materiem concludamus, fundamentis, quæ Cordubenſes pro ſe allegant, opponimus fundamenta alterum in Hiſpania locorum pro Sancti patria contendentium; quorum nulli cum batteus poſſumus, ſalva veritate, concedere, quia cujus ſit, vel non ſit, haud ſatis habemus exploratum, unice deſideramus id prius diſcere, ac deinde rempublicam literariam illud idem edocere; ſimulque flagitamus eum Cordubenſes tum re ipſos patriæ Sancti competiterés, ut noſtro candori ignoſcant, & qualecumque hoc pro veritate judicium in charitate accipere non graventur. Interim inanes Tamayi conjecturas de* S. Laurentio *presbytero, Hiſpano, uti vult, ac Cordubenſi, qui fuit martyr apud Novarienſes in Ciſalpinis* C *(quaſi vero pro iſto* Laurentium *levitam ſibi ſubſtituerint Cordubenſes) non tango. V. deri de his poteſt dictus auctor ad diem* XXX *Aprilis pag.* 817, *uti & ea conſuli, quæ ad dictam diem tom.* III *ejuſdem meuſis pag.* 763 *apud nos contra Tamayum jam pridem ſcripta ſunt, quando iſtum* S. Laurentium *ibidem dedimus.*

§ XII. Exemplaria Actorum, Sancti eiſdem immixti; an primigenia a SS. Patribus viſa; Hymnus Prudentii, & Actorum compendium.

Acta apud Surium,

ACta S. Laurentii, *quæ nunc examinanda nobis ſe afferunt, exſtant in variis exemplaribus. Notiſſima imprimis ſunt, quæ ex Surio circumferuntur, & habentur apud ipſum hac die* X *Auguſti cum hoc exordio*: Orta tempeſtate ſub Decio, multi Chriſtianorum necati ſunt. Præſidente in Urbe Galba, pergit Decius ad Perſas, eum illorum bello urgeretur. Veniens autem ad civitatem Ponticam, ſedit in ea, licet bello premeretur. Aſcendit autem in montem Medorum: & cum conflixiſſet cum Perſis, obtinuit victoriam, & e Perſis multos interfecit, occupavitque Babyloniam, Bactrianam, Hyrcaniam & Aſſyriam: ubi cum multos inveniſſet D Chriſtianos, eos ſuppliciis & afflictionibus vexatos necavit. *Deinde occurrunt Polyebroulus, Babyloniæ epiſcopus, cum presbyteris Parmenia, Elima, Chryſotelo, & diaconis Luca & Macio; tum Decii cæſaris epiſtola ad Valerianum præfectum; Parmenius presbyter, Abdon & Semaia, qui corpora Sanctorum, quos modo nominavi, dicuntur collegiſſe; nec non eorum, uti & Olympiadis ac Maximi certamen ac martyrium; quibus adde SS. Sixtum PP., Felicisſimum & Agapitum, ac* Laurentium, *Hippolytum, Romanum militem, Irenæum & Abundium, Concordiam, Cyriacum, Tryphoniam, Cyrillam, Milites denique ſex ſupra quadraginta cum uxoribus ſuis, mentione etiam facta aliorum centum ac viginti Martyrum. Habes hic brevem ſynopſin Actorum apud Surium.*

119 *Apographum noſtrum e Mſ. S. Maximini* Mſ. ex. *Treviris, narrationem ejuſdem cum Actis Surianis argumenti repræſentat. Exordium eſt*: Orta tempeſtate ſub Decio, multi Chriſtianorum E necati ſunt *&c. Codex noſter membraneus ſignatus* P *Mſ.* 10, *Sancti noſtri Acta deſcribit a fol.* 206, *quæ ſic incipiunt*: Tempore Decii cæſaris, cum flagellaretur beatus Syxtus, urbis Romæ epiſcopus, cœpit beatus Laurentius, archidiaconus ejus, voce flebili clamare, ac dicere: Noli me derelinquere, pater *&c. Codex item alius noſter* P *Mſ.* 21 *fol.* 64 *& ſequentibus Paſſionem exhibens, hoc eidem præfigit principium*: Milites tenentes beatum Laurentium, duxerunt & tradiderunt eum Partemio tribuno. Eadem hora Partemius tribunus nuntiavit Decio, eo quod Laurentius, qui habebat theſauros reconditos archidiaconus Xiſti, in cuſtodia teneretur. *Paſſionis e Codice Cordubenſi Mſ., ac e Mſ. Ultrajectino S. Salvatoris, ſpecimen una cum exordio præmiſimus alia occaſione* § XI.

120 *In codicibus præterea noſtris duobus mem-* *Item Mſta braneis, quorum alter notatur* ✠ *Mſ.* 33; *alter metrico,* *vero* ✠ *Mſ.* 81, *extat Paſſio* S. Laurentii *metrica, verſibus in medio ac fine ſimiliter cadentibus, ſeu Leoninis, ut vocant, concinnata, cujus exordium ſic habet*:

A Decio tentus, gladioque furente peremptus F
Martyribus mixtus fulgebat in æthere Sixtus.

D. Antonius Beaugendre ex Ordine S. Benedicti, Opera tam edita quam inedita venerabilis Hildeberti, e Cenomanenſi cathedra ad Turonenſem evecti anno 1708 *Pariſiis vulgavit, una cum Marbodi, epiſcopi Redonenſis, opuſculis; & ſub hujus nomine ibidem a col.* 1519 *pornarium illud invenies. Floruit autem Marbodus ſub finem ſeculi* XI, *ſecundum ea, quæ apud Sammarthanos inter epiſcopos Redonenſes de ipſo memorantur; ubi & obiiſſe ſcribitur anno* 1123.

121 *S. Ado, archiepiſcopus Viennenſis, qui claruit ſeculo* IX, *Martyrologio ſuo ad diem* X *Auguſti inſeruit Acta* S. Laurentii, *ſeu eorum, ſi mavis, compendium, e longiori, uti ſuſpicamur, narratione, quæ ſibi præluxerit, extracta, in quibus ea refetuntur, quæ ad* S. Laurentium *propius pertinent, ſine parergis illis, quæ in exemplari apud Surium, nec non in apographo Trevirenſi prædicto imperite immixta ſunt. Paſſio apud Mombritium ita incipit*: In tempore illo poſtquam beatus Syxtus migravit ad Chriſtum, tunc milites Decii tenuerunt beatum Laurentium archidiaconum, & duxerunt & tradiderunt eum Parthenio tribuno. Eadem hora Parthenius tribunus nuntia-

Mſs. ex Treverenſi, & alia,

Acta compendio edita apud Adonem & Paſſio apud Mombritium,

vit

A vit Decio &c. *Narrationis porro reliquæ argumentum conſonat illis exemplaribus, quæ ſupra deſignavimus e codice* P Mſ. 21, & P Mſ. 19: *ubi ratio habetur rerum a* S. Laurentio *geſtarum, feciſſe aigreſſionibus illis adeo frequentibus, quibus infarta ſunt Acta Suriana ac Trevirenſia, quæ nominavimus modo.*

122 *Nunc Sanctos, eiſdem immixtos enumeremus, ac deſignemus ſuum cuique ex illis dies, quo vel dati ſunt a nobis jam nunc, vel poſtea dabuntur, idque ad vitandam confuſionem, ac ſuggerendam lectori notitiam, ubi eos invenire poſſet extra iſta Acta, quæ a nobis non recudentur. Olympiadem itaque & Maximum invenies die* XV *Aprilis, pag.* 375; *Abdon & Sennen* XXX *Julii, pag.* 130 & *ſequentibus; ubi & ſub Decio paſſi ponuntur, & difficultates circa Perſicam Decii expeditionem (de qua mentio facta eſt paulo ante) proponuntur, uti & noſtræ circa illam conjecturæ; Polychronium die* XVII *Februarii, pag.* 5; *Parmenium, Helymam & Chryſtoclem presbyteros; nec non Lucam ſeu Lucium ac Mucium diaconos, die* XXII *Aprilis, pag.* B 11; *Sixtum, Feliciſſimum & Agapitum, die* VS *Auguſti pag.* 124; *Romanum militem, die* IX *ejuſdem. Alii autem inſcripti ſunt Martyrologio Romano diebus ſequentibus, videlicet Hippolytus, Concordia ejus nutrix, & alii decem & novem de domo ejus, die* XIII *Auguſti: Cyriaca vidua, die* XXI *ejuſdem menſis; Irenæus & Abundantius die* XXVI *ejuſdem; Juſtinus presbyter & M., nec non Narciſſus & Creſcentio, die* XVII *Septembris; Tryphonia, uxor, uti fertur, Decii tafaris, die* XVIII *Octobris; Cyrilla, eorumdem, ut volunt, filia die* XXVIII *ejuſdem; quadraginta ſeu Milites aliique Martyres centum viginti & unus in laudatis tabulis Romanis, die* XXV *ejuſdem menſis. In tanta interim Martyrum collectione, Actis Laurentianis intruſa, nihil memini me legere de S. Quarta, Sixti PP. in martyrio commutatione (de quo dixi in Commentario Actis S. Sixti prævio* § 3) *quod ea de cauſa mirum mihi videtur.*

123 *Jam vero, quandoquidem noſtræ ſunt partes Sanctorum Acta defendere, quantum, ſalva eorum veritate, nobis licet; vellemus quidem, ut illa, de quibus nunc agimus, tanquam primigenia ac ſincera ad noſtram ætatem perveniſſent; ſed cum hujuſmodi non ſint ea inprimis, quæ apud Surium edita circumferuntur, audire juvat, quodnam viri eruditione præſtantes de illis judicium formarint. Baronius in notationibus ad Martyrologium Romanum hac die* X *Auguſti*, Habentur, *ait*, Acta ejus (*egit de* S. Laurentio) apud Surium tom. 4; quorum exordio promittuntur res geſtæ ſanctorum Abdon & Sennen & aliorum; quæ cum ob ſtyli diverſitatem, tum ob hiſtoriæ varietatem, & inconſtantem veritatem, alterius cujuſpiam auctoris eſſe adparent: multa etenim in illis apocrypha, multaque veritati contraria, præſertim illa de obitu Decii & Valeriani, eſſe noſcuntur. Hoc ideirco dixerimus, ut ſciat prudens lector illa a germanis Actis S. Laurentii ſeparare. *Et in Annalibus ad annum* 261 *hæc monet*: Quæ autem Laurentii Acta a Metaphraſte ſunt recitata, haud ſane priſtinæ illa a notariis excepta videntur; ſed ab aliquo alio ſcripta: quibus & quæ ab Ambroſio vel aliis de S. Laurentio ſcripta eſſent, una texuerit; ſi quidem nonnulla habent, quibus hiſtorica veritas refragatur. *Ita Baronius: quibus plus deferendum, quam judicio apud Surium Actis Laurentianis præmiſſo his verbis*: Ex his geſtis B. Ambroſius non pauca ad verbum fere deſcripſit e *Ecquis enim credat, S. Ambroſio, qui proxime* A *poſt* S. Laurentium *ſeculo claruit, adeo mala no-* AUCT. *ta Acta præluxiſſe; vel, ſi Acta primigenia tunc* J. P. *erant deperdita, ea, quæ de Sancto retulit, non accepiſſe a traditione ſeu fama communi, quæ tunc apud poſteros tamquam viva, etiamſi non omnino recens, ſuperfuerit?*

124 *Eminentiſſimus Norriſius de Epochis Syro-Macedonum diſſertatione* 3, *cap.* 20 *de Actis* S. Laurentii *ita pronuntiat:* Illa Decii in Perſas expeditio in Annales eccleſiaſticos deportata eſt ex Actis, quæ præmittuntur narrationi martyrii S. Laurentii: quæ tamen eidem eruditiſſimo Baronio loco laudato (*ad annum videlicet* 254) num. 27 NONNIHIL CORRUPTA dicuntur; *& in notis Martyrologii ad diem* XXX Julii, CASTIGATIONE INDIGERE fatetur. Initio Actorum cap. 1 dicitur Decius victis acie Perſis, Babylonem, Bactrianam, Hyrcaniam & Aſſyriam occupaſſe, ac apud Babylonem templum Saturno ædificandum juſſiſſe, quo perfecto, Polychronius, Babylonis epiſcopus, diis ibidem libare recuſans, neci traditus fuit, E clero ejuſdem eccleſiæ in civitatem Cordubam tracto, ibique poſtea interfecto. Additur, Decium ex Perſide Romam Abdonem & Sennem, Perſarum ſubregulos, duxiſſe, eoſque ob Chriſti cultum interficiendos juſſiſſe; quibus paucos intra dies ſocios addidit ſanctos Sixtum Papam ac Laurentium.. Quæ omnia plane fabuloſa ſunt. *Et poſt rationes, quas ibidem affert laudatus auctor, ſic concludit*: Itaque fictitia eſt illa Decii in Perſas expeditio, in memoratis Actis narrata; uti etiam perperam ibidem dicuntur Xyſtus Papa ac Laurentius martyres ſub Decio occiſi, qui Valeriano auguſto imperante interfecti ſunt. Cum in iiſdem Actis cap. 7 legamus: Latuerunt autem corpora ſanctorum Abdon & Sennem uſque ad tempora Conſtantini, patet ſcripta fuiſſe a poſterioris ævi ſcriptore, eorum, quæ in literas mittebat, imperito. *Duobus hiſce Eminentiſſimis ſuperaddo Pagium in Critica Baroniana, ubi ad annum* 26: *ſcribit iſta*: Acta S. Laurentii ſuppoſititia eſſe, certum eſſe debet, propter rationes a Baronio aliiſque in medium adductas.

125 *Ad primæva ac genuina Sancti Acta quod* F *attinet, ſuſpicari quiſpiam poſſit, num ea exiſtiterint ſeculo V; quia Patres quidam, quorum de Martyre noſtro produximus fragmenta* § *quarto, utuntur verbis* traditur, & narratur, *facile quodammodo indicantes, ſua ſe non ex ſcriptis Actis, ſed ex traditione & aliorum narratione accepiſſe. Sanctus quippe Auguſtinus ibid. num.* 37, Opes, *ait*, Eccleſiæ ab illo perfecutore quærebantur, SICUT TRADITUR. *Et loco citato num.* 35, *dicit S. Maximus Taurinenſis*: Venerabilia Xiſtus.. ſta illum (*S. Laurentium*) ſpiritu præſcientiæ compellaſſe NARRATUR. *Sed ſuſpicionis iſtius ratio vi iſtarum expreſſionum ut ſic haud videtur ſatis fundata: nam cum alibi Patres iſti, uti & Prudentius, paragrapho illo a nobis citati, loquantur de Sancto affirmatiſſime; cur duas iſtas SS. Auguſtini & Maximi expreſſiones non liceat ita interpretari, quaſi dixerint* ſcripto traditur, ſcripto narratur? *Dixi* vi iſtarum expreſſionum ut ſic: *eorum an ſcriptis ex Actis, eorumve fragmentis ſua prompſerint Patres, an ea ſola aliorum relatione ac traditione non ſcripta, ecquis ſatis certo definiat? Sed fac eos ſua hauſiſſe e ſola traditione; enimvero venerabilis & proteſta nobis illa maxime eſſe debet, ac ſummam*

fidem

Multi Sanctorum, quorum Actis Laurentianis inſerti, ſuus cuique dies tribuitur.

Quidnam de Actis apud Surium valeant ſententiæ Baronii.

Etiamſi ſancti Patres ſec. V non vidiſſent ſcripta genuina Acta S. Laurentii,

AUCT. J. P.

fidem conciliare: nam S. Ambroſius ac Prudentius floruere ſeculo Martyrii paſſioni proximo, æræ Chriſtianæ quarto; quinto autem hunc ſubſecuti ſunt SS. Auguſtinus, Petrus Chryſologus, Leo PP. Maximus Taurinenſis; ea quæ de S. Laurentii martyrio didicerant, maxime opportuna offerri conſentes, ut populum inſtruerent, ad virtutem incitarent, & religionem Catholicam extollerent,

veritas examinatur, quorum arrimus ad ſubſtantiam,

126 *Ex his itaque Actorum Sancti veritas, ſaltem quod ad præcipuam eorum ſubſtantiam ſpectat, indubitatæ fidei teſtibus, & annis exceptione majoribus ſolide confirmatur; & abunde ſit ſatis notatum ad epiſtolam 80 S. Cypriani; quæ notatio in nova Operum ejus impreſſione Bremis edita anno 1690, pag. 238 habetur: ubi occaſione Quarti martyris, cum S. Sixto PP. paſſi, inter nonnullos Sanctos, qui auctorem, ut vulo notator, aliquem Martyrologiis vulgatis fide digniorem deſiderant, ponitur S. Laurentius. Sed epiſtola illa Cypriani non incommodat ſancto Levitæ: nam tametſi in ea Cyprianus non niſi* Quarto *cum* Xiſto animadverſum *in cœmeterio eſſe dicat; in eadem tamen epiſtola plures quoque alios poſt ejuſdem perſecutionis fuiſſe*

B *victimas ſignificat his verbis*: Sed & huic perſecutioni quotidie inſiſtunt præfecti in Urbe, ut, ſi qui ſibi oblati fuerint, animadvertentur, & bona eorum fiſco vindicentur. *Cur itaque unus e pluribus iſtis victimis tyrannicæ perſecutioni immolatis non fuerit* S. Laurentius? *Fuit enimvero: cum ejus martyrium tot ac tantis teſtimoniis ſupra ſtabilitum ſit. Conſuli inſuper poſſunt quæ die vi hujus dicta ſunt in Commentario Actis S. Sixti PP. prævio, § 3 & 4; item dicenda de S. Hippolyto ad diem* XIII *hujus menſis* § 1 *Commentarii Martyrio ejus prævii inſpici quoque poſſunt.*

aliunde ſupplentur,

127 *Præter ſanctos Patres, maximum martyrio* S. Laurentii *momentum veritatis ſubminiſtrat Aurelius Prudentius, qui exeunte ſeculo Chriſti quarto floruit, dum egregium illum de Sancto hymnum pauxit, ſuperius identidem a nobis memoratum: quem tamquam unum e præcipuis in hac materia venerabilis antiquitatis monumentis poſtea integre recudemus ex editione Theodorici Ruinartii, cum codice Ms. S. Michaelis in Periculo maris &c. collata: præter quem codicem, uſus etiam nobis eſſe poterit exemplar mem-*

C *braneum, quod aſſervamus* ✠ Ms. 66, *ac ætatis antiquiſſimæ notas præfert, ſeculo* VIII *vel* IX *fortaſſe non poſtecius. Ex his igitur antiquis, quæ memoravimus, documentis ſupplebitur defectus Actorum ſincerorum ac primigeniorum; quæ ſicut videre necdum nobis contigit, ita videnda aliquando ſperare neutiquam audemus.*

Quando & cur præ aliis hic a nobis recudatur?

128 *Tametſi vero ad diem* XXVII *Februarii, tomo* III *iſtius menſis, pag.* 5, *ac tom.* II *Aprilis, die* XV, *pag.* 375, *dixerimus, daturos nos Acta Sanctis hoc die; re tamen quæ tunc temporis haud ſatis erat matura, ſua jam tu loco ac tempore conſiderata, viſum eſt, ea typis non committere. Nam quandoquidem Surium Acta, ac apographum noſtrum Trevirenſe, quatenus agunt de S. Laurentio, ſi ea cum Mombritianis, nec non cum Mss. duobus noſtris ſupra deſignatis, ac cum Adonianis conferas, multos ac perſpicuos habent characteres, e quibus colligas, illa ex uno eodemque prodiiſſe fonte; ſufficere cenſemus, ea typis recudere, quæ in compendium redacta extant apud laudatum Adonem, qui clauſit ſeculo* IX. *Unde conficitur, ante illud tempus extitiſſe Acta* Laurentii, *quamquam alium de incognitum nobis ſit, quo tempore, & a quo auctore fuerint conſcripta. Omiſſa itaque annuntia-*

tione Martyris, & biſce verbis, cui breuis Status D omnes facultates Eccleſiæ & theſauros pergens ad coronam martyrii tradidit, *quæ in Adone præceduns, ſequentia nihilominus huc transferimus: ſed primo tamen* S. Laurentii *repræſentabitur*

HYMNUS

Auctore Aurelio Prudentio lib. Περὶ στεφάνων, *qui apud Theodericum Ruinartium inter Acta Martyrum ſincera & ſelecta eſt editus, & cum aliis exemplaribus collatus.*

Pœna urbem Romanam aſſequitur,

ANtiqua ſanorum parens,
Jam Roma Chriſto dedita,
Laurentio victrix duce
Ritum triumphas barbarum,
Reges ſuperbos viceras,
Populoſque frenis preſſeras,
Nunc monſtruoſis idolis
Imponis imperii jugum.
Hæc ſola deerat gloria
Urbis togatæ inſignibus,
Feritate capta gentium
Domaret ut ſpurcum Jovem.
Non turbulentis viribus
Coſſi *a*, Camilli aut Cæſaris;
Sed martyris Laurentii
Non incruento prælio.
Armata pugnavit fides,
Proprii eruoris prodiga,
Nam morte mortem diruit,
Ac ſemet impendit ſibi.
2 Fore hoc ſacerdos dixerat
Jam Xyſtus adfixus cruci *b*,
Laurentium flentem videns
Crucis ſub ipſo ſtipite:
Deſiſte diſceſſu meo
Fletum doloſter fundere:
Præcedo, frater, tu quoque
Poſt hoc ſequeris triduum,
Extrema vox epiſcopi
Prænuntiatrix gloriæ
Nihil fefellit: nam dies
Prædicta palmam præſtitit,
Qua voce, quantis laudibus
Celebrabo mortis ordinem?
Quo paſſionem carmine
Digne reteaens concinam?
Hic primus e ſeptem *c* viris
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et ceteris præſtantior;
Clauſtria ſacrorum præerat,
Cæleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.
3 Verſat famem pecuniæ
Præfectus Urbi regiæ,
Miniſter inſani ducis,
Exactor auri & ſanguinis,
Qua vi latentes eruat
Nummos, operta exiſtimans
Talenta ſub ſacrariis,
Cumuloſque congeſtos tegi:
Laurentium ſiſti jubet;
Exquirit arcam ditibus
Maſſis refertam, & fulgidæ
Montes monetæ conditos,

natus S. Sixti præſentionem circa martyrium S. Laurentii g *h*

cum Urbis Præfectus

Sole-

A Soletis, inquit, conqueri,
Sævire nos justo amplius,
Cum Christiana corpora
Pluſquam cruente ſeindimus.
Abeſt atrocioribus
Centura fervens motibus:
Blande & quiete efflagito
Quod ſponte obire debeas.
inſtauriſſime urget d 4 Hune eſſe veſtris orgiis *d*
Moremque & artem proditum eſt,
Hanc diſciplinam fœderis,
Libent ut auro antiſtites.
Argenteis ſcyphis ferunt
Fumare ſacrum ſanguinem,
Avroque noſturnis laeris
Adſtare fixos cereos.
Tum ſumma cura eſt fratribus,
Ut ſermo teſtatur loquax,
Offerre fundis venditis
e Seſtertiorum *e* millia.
Addicta avorum prædia
Fœdis ſub auctionibus
Succeſſor exheres gemit,
Sanctis egens parentibus.
B Hæc occuluntur abditis
Eccleſiarum in angulis:
Et ſumma pietas creditur
Nudare dulces liberos.
ad prudent. de Eccleſia theſaurus. 5 Deprome theſauros malis
Suadendo quos præſtigiis
Exaggeratos obtines:
Nigrante quos claudis ſpecu.
Hoc poſcit uſus publicus,
Hoc fiſcus, hoc ærarium,
Ut dedita ſtipendiis
Ducem juvet pecunia.
Sic dogma veſtrum eſt, audio;
Suum quibuſque reddito.
En Cæſar agnoſcit ſuum
Numiſma nummis inditum.
Quod cæſaris ſcis, cæſari
e l. cum Mr. noſtro hand Da: nempe juſtum poſtulo.
Ni fallor, aut * ullam tuus
Signat Deus pecuniam.
Nec cum veniret aureos
Secum Philippos *f* detulit:
f Præcepta ſed verbis dedit,
Inanis a marſupio.
C Implete dictorum fidem
Quæ vos per orbem venditis:
Nummos libenter reddite;
Eſtote verbis divites.
Tridui indutiæ petitæ Laurentio. 6 Nil aſperum Laurentius
Refert ad iſta, aut turbidum:
Sed ut paratus obſequi,
Obtemperanter annuit.
Eſt dives, inquit, non nego,
Habetque noſtra Eccleſia
Opumque & auri plurimum,
Nec quiſquam in orbe eſt ditior,
Is ipſe tantum non habet
g Argenteorum ænigmatum *g*
Auguſtus arcem poſſidens,
Cui nummus omnis ſcribitur.
Sed nec recuſo prodere
Locupletis arcam Numinis:
Vulgabo cuncta, & proferam
Pretioſa quæ Chriſtus tenet,
Unum ſed orans flagito,
Induciarum paullulum
Quo fungar efficacius
Promiſſionis munere:
Dum tota digeſtum mihi
Chriſti lupellex ſcribitur:
Nam calculanda primitus,
Tum ſubnotanda eſt ſummula.
Lætus tumeſcit gaudio
Præfectus, ac ipe devorat
Aurum, velut jam conditum
Domi maneret, geſtiens.
Pepigere tempus tridui:
Laudatus inde abſolvitur
Laurentius, ſponſor ſui,
Et ſponſor ingentis lucri.
egenos ac pauperes &c. 7 Tribus per urbem curſitat
Diebus, infirma agmina,
Omneſque qui poſcunt ſtipem
Cogens in unum & congregans.
Illic utriſque obtutibus
Orbes cavatos præferens
Baculo regebat prævio
Errore nutantem gradum.
Et claudus infracto genu,
Vel crure trunco ſemipes,
Brevinrve planta ex altera
Greſſum trahebat imparem.
Eſt, ulcerofis artubus,
Qui tabe corrupta fluat:
Eſt, cujus arens dextera
Nervos in ulnam contrahat.
Tales plateis omnibus
Exquirit, aſſuetos ali
Eccleſiæ matris penu,
Quos ipſe promus *h* noverat,
Recenſet exin ſingulos,
Scribens viritim nomina,
Longo & locatos ordine
Adſtare pro templo jubet.
Præſcriptus & jam fluxerat
Dies, furebat fervido
Judex avarus ſpiritu,
Promiſſa ſolvi aſflagitans.
Tum Martyr: Adſiſtas velim,
Coramque diſpoſitas opes
Mirere, quas noſter Deus
Prædives in Sanctis habet,
Videbis ingens atrium
Fulgere vaſis aureis,
Et per parentes porticus
Structos talentis ordines.
ei fiſtit, tamquam ſolidos 8 It ille, nec pudet ſequi,
Ventum ad ſacratam januam
Stabant catervæ pauperum,
Inculta viſu examina.
Fragor rogantum tollitur:
Præfectus horreſcit ſtupens,
Converſus in Laurentium,
Oculiſque turbatis minax.
Contra ille: Quid frendens, ait,
Minitaris? aut quid diſplicet?
Num ſordida hæc aut vilia?
Num deſpuenda exiſtimas?
Aurum quod ardenter ſitis,
Effoſſa gignunt rudera;
Et de metallis ſqualidis
Pœnalis excudit labor.
Torrens, vel amnis turbidis
Volvens arenis implicat:
Quod terrulentum ae ſordidum
Flammis neceſſe eſt decoqui.
Pudor per aurum ſolvitur;
Violatur auro integritas;

D A. AURELIO PRUDENT.

E

F

A Pax occidit, fides perie,
A. AURELIO PRUDENT. Leges & ipſæ intercidunt.
Quid tu venenum gloriæ
Extollis & magni putas?
Si quæris ſurum verius.
Lux eſt & humanum genus.
9 Hi ſunt alumni luminis,
Quos corpus ſrctat debile,
Ne per ſalutem viſcerum
Mens inſoleſcat turgids.
Cum membra morbus diſſecat
Animus viget robuſtior,
Membris viciſſim fortibus
Vis faucistur ſenſuum.
Nam ſanguis in culpam calens
Minus miniſtrat virium,
Si fervor effetus malis
Elumbe virus contrahat.
Si forte detur optio,
Malim dolore aſperrimo
Fragmenta membrorum peti
B Et pulcher intus vivere.
Committe formas peſtium,
Et conſer æternas lues.
Carniſne morbus fœdior,
An mentis & morum ulcers?
Noſtri per artus debiles,
Intus decoris integri
Senſum venuſti innnxium
Languoris experres gerunt.
Veſtros valentes corpore
Interna corrumpit lepra;
Errorque mancum claudicat,
Et exca frsus nihil videt.
10 Quemvis tuorum divitum,
Qui veſte & ore * prænitens *, [nec non pretioſiſſimus
Magis probabo debilem,
Quam quis meorum eſt pauperum. * f. auro
Hunc qui ſuperbit ſerico, [f
Quem currus inflatum vehit:
Hydrops squnſus lucido
Tendit veneno intrinſecus.
Aſt hic avarus contrsbit
Manus recurvas, & volam
C Plicans aduncis unguibus
Laxare nervos non valet.
Iſtum libido fœtida
Per ſcorta tractum publica
Luto & closcis inquinat,
Dum ſpurea mendicat ſtupra.
Quid ille fervens smbitu,
Sitimque bonoris æſtuans?
Merſiſne snbelat febribus
Atque igne venarum furit?
Quiſquis tseendi intemperans
Silenda pruris prnders;
Vexatur, & ſcslpit jecur,
Scabiemque cordis ſuſtinet.
Quid invidorum pectorum
Strumas retexam turgidas?
Quid purulenta & livida
Maligniſtum vulnera?
11 Tute ipſe, qui Romam regis [k
Contemtor æterni Dei
Dum dæmonum ſordes colis,
Morbo laboras regio.
Hi quos ſuperbus deſpicis,
Quos exſecrandos judicas:
Brevi ulcerniſos exuent
Artus, & incolumes erunt.
Cum cerne corruptiſſima
Tandem ſoluti ac liberi
Pulcherrimo vitæ ſtatu
In arce lucebunt Patris:
Non ſordidati aut debiles,
Sicut videntur interim;
Sed purpurantibus ſtolis
Clari & coronis aureis.
Tum ſi facultas ſuppetat,
Coram tuis obtutibus
Iſtos potentes ſeculi
Velim recenſendos dari.
Pannis videres obſitos,
Et muculentis naribus,
Mentum ſalivis uvidum,
Lippoſque palpebra putri,
Peccante nil eſt tetrius,
Nil tam leprosum, aut putidum;
Crnda eſt cicatrix criminum,
Oletque ut antrum tartari.
Animabus inverſa vice
Corrupta forma infligitur,
Quas pulcher aſpectus prius
In corpore oblectaverst.
En ergo nummos sureos,
Quos proxime ſpoponderam:
Quos nec ſævillis obruat
Ruina, nec fur ſubtrahat.
12 Nunc addo gemmas nobiles; [Quibus virginis etiam ac. cenſet,
Ne pauperem Chriſtum putes,
Gemmas coruſci luminis,
Ornatur hoc templum quibus.
Cernis ſacratas virgines:
Miraris intactas anus:
Primique poſt damnum thori,
Ignis ſecundi neſcias.
Hoc eſt monile Eccleſiæ:
His illa gemmis comitur:
Dotsts ſic Chriſto placet:
Sic ornat altum verticem.
Eccum talenta; ſuſcipe.
Ornabis urbem Romulam:
Ditabis & rem Principis,
Fies, & ipſe ditior.
13 Ridemur, excelsmat fremens [F fremunt profani
Præfectus, ac miris modis
Per tot figuras ludimur,
Et vivit inſanum caput!
Impune tantas, furcifer,
Strophas esvillos mimico
Te nexuiſſe exiſtimas,
Dum ſcurra ſaltas fabulam?
Concinna viſa urbanitas,
Trsctare noſmet ludicris?
Ergo * cachinnis vsnditus [* Mſ. non ſtrumligeri
Acroms! feſtivum fui?
Adeone nulla auſteritas,
Cenſura nulla eſt faſcibus?
Adeon ſecurem publicam
Mollis retundit lenitas?
Dicis: Libenter apperam,
Votiva mors eſt martyri:
Eſt iſta vobis, novimus,
Perſuſionis vanitas.
Sed non volenti impertiam,
Præſtetur ut mortis citæ
Compendioſus exitus:
Perire raptim non dabo.
Vitam tenebo, & differam
Pœnis morarum jugibus,
Et mors inextricabilis
Longos dolores protrahet.

Prunas

A Prunas tepentes ſternite,
Ne fervor ignitus nimis
Os contumacis occupet,
Et cordis intret abdita.
Vapor ſeneſcens langueat:
Qui fuſus afflatu levi,
Turmenta ſenſim temperet
* Mſ. noſtrum ſemuſtulati. Semi-uſtulati * corporis.
Bene eſt, quod ipſe ex omnibus
m Myſteriarches *m* incidit:
Hic ſolus exemplum dabit,
Quid mox timere debeant.
enjus juſſu Sanctus applicatur igni. t4 Conſcende conſtratum rogum,
Decumbe digno lectulo:
Tunc, ſi libebit, diſputa,
n Nil eſſe Vulcanum *n* meum.
Hæc fante præfecto, truces
Hinc inde tortores parant
Nudare amictu Martyrem,
Vincire membra & tendere.
Illi os decore ſplenduit,
Fulgorque circumfuſus eſt.
o Talem revertens legifer *o*
B De monte vultum detulit:
Judæa quem plebs aureo
Bove inquinata & decolor
Expavit, & faciem retro
Detorſit impatiens Deus.
Talemque & ille præculit
Oris coruſci gloriam
Stephanus, per imbrem ſaxeum
Cælos apertos intuens.
p Illuminatum hoc eminus *p*
Recens piatis fratribus,
Baptiſma quos nuper darum
Chriſti capaces fecerat.
Aſt impiorum cæcitas,
Os oblitum noctis ſitu,
Nigrante ſub velamine
Obducta, clarum non videt
Ægyptiæ plagæ in modum:
Quæ cum tenebris barbaros
Damnaret, Hebræis diem
Sudo exhibebat lumine.
Quin ipſa odoris qualitas,
C Aduſta quam reddit cutis,
Diverſa utroſque permovet;
His nidor, illis nectar eſt.
Idemque ſenſus diſpari
Variatus aura aut adficit
Horrore nares vindice,
Aut mulcet oblectamine,
Sic ignis æternus Deus;
Nam Chriſtus ignis verus eſt;
Is ipſe complet lumine
Juſtos, & urit noxios.
s5 Poſtquam vapor diutinus
Heroico in perferendis tormentis. Decoxit exuſtum latus,
Ultro e cataſta judicem
Compellat affatu brevi:
Converte partem corporis
Satis crematam jugiter:
Et hac periclum, quid tuus
Vulcanus ardens egerit.
Præfectus inverti jubet.
Tunc ille: Coctum eſt, devora;
Et experimentum cape,
Sit crudum an aſſum ſuavius.
Hæc ludibundus dixerat;
Cælum deinde ſuſpicit,
Et congemiſcens obſecrat,

Miſeratus urbem Romulam.
O Chriſte, numen unicum,
O Splendor, o virtus Patris,
O factor orbis & poli,
Atque auctor horum mœnium!
Qui ſcepira Romæ in vertice
Rerum locaſti, ſanciens
Mundum Quirinali *q* togæ
Servire, & armis cedere:
Ut diſcrepantum gentium
Mores & obſervantiam,
Linguaſque, & ingenia, & ſæva
Unis domares legibus.
t6 En omne ſub regnum Remi
Mortale conceſſit genus;
Idem loquuntur diſſoni
Ritus, id ipſum ſentiunt.
Hoc deſtinatum, quo magis
Jus Chriſtiani nominis,
Quodcumque terrarum jacet,
Uno illigaret vinculo.
Da, Chriſte, Romanis tuis,
Sit Chriſtiana ut civitas:
Per quam dediſti, ut ceteris
Mens una ſacrorum ſoret.
Conſœderantur * omnia
Hinc inde membra in ſymbolum:
Manſueſcit * orbis ſubditus,
Manſueſcat & ſummum caput.
Advertat abjunctas plagas
Coire in unam gratiam:
Fiat fidelis Romulus,
Et ipſe jam credat Numa *r*.
Confundit error Troicus *ſ*
Adhuc Catonum *t* curiam,
Veneratus occultis *u* focis
Phrygum *x* penates *y* exules.
Janum bifrontem *z* & Sterculum *aa*,
Colit ſenatus, (horreo
Tot monſtra patrum dicere)
Et feſta Saturni *bb* lenis *.
17 Abſterge, Chriſte, hoc dedecus;
Emitte Gabriel tuum,
Agnoſcat ut verum Deum
Errans Juli *cc* cæcitas.
Et jam tenemus obſides
Fidiſſimos hujus ſpei:
Hic nempe jam regnant duo
Apoſtolorum Principes.
Alter vocator gentium;
Alter cathedram poſſidens
Primam *, recludit creditas
Æternitatis januas.
Diſcede adulter Jupiter,
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque jam Chriſti. Fuge,
Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri:
Tibi id, quod ipſe armaveras,
Factum Neronis officit.
Video futurum Principem
Quandoque qui ſervus Dei
Tetris ſacrorum ſordibus
Servire Romam non ſinat.
Qui templa claudat vectibus,
Valvas eburnas obſtruat:
Nefaſta damnet limina,
Obdens aenos peſſulos,
Tunc pura ob omni ſanguine
Tandem nitebant marmora:

D A. AURELIO PRUDENT.

q

E

* Mſ. noſtrum Conſederantur. * ibid. Manſueſcit

r *ſ* *t* *u* *x* *y* *z* *aa*

bb

* Mſ. noſtrum ſenis. pro Romani nominis converſione cum maledictis.

cc

F

* Mſ. noſtrum Principium

Sta-

A Strabunt & æra innoxia,
A. AURELIO PRUDENTIO, Mort, sepultura, emolumenta Romanorum ex profesto i
Quæ nunc habentur idola.
18 Hic finis orandi fuit,
Et finis idem vinculi
Carnalis: erupit volens
Vocem secutus spiritus.
Vexere corpus subdiuia
Cervicibus quidam patres dd:
Quos mira libertas Viri
dd Ambire Christum suaserat.
Repens medullas indoles
Afflarat, & coegerat
Amore sublimis Dei
Odisse nugas pristinas,
Refrixit ex illo die
Cultus deorum turpium:
Plebs in sacellis rarior:
Christi ad tribunal curritur,
Sic dimicans Laurentius
Non ense præcinxit latus:
Hostile sed ferrum retro
Torquens io auctorem tulit.
B Dum dæmoo invictum Dei
Testem lacessit prælio,
Persossus ipse concidit,
Et stratus æternum jacet.
Mos illa sancti Martyris,
Mors vera templorum fuit:
ff Tunc Vesta ee Palladios lares ff
Impune sensit deseri,
Quidquid Quiritum fuerat
Otare simpuvium gg Numæ,
Christi frequentans atria
Hymnis resultat Martyrem,
Ipsa & senatus lumina,
hh Quondam Luperci hh, & flamines,
Apostolorum & Martyrum
Exosculantur limina.
Videmus illustres domos,
Sexu ex utroque nobiles,
Offerre votis pignora
Clarissimorum liberum.
Sancti successio ad beatissimum.
19 Vitiatus olim pontifex
Accitur in signum Crucis;
Ædemque, Laurenti, tuam
ii Vestalis intrat Claudia ii.
C O ter, quaterque, & septies
Beatus Urbis incola;
* Al. non sprevit. Qui se prosensam
Qui te ac tuorum * comminus
Sedem celebrat offium:
Cui propter advolvi licet,
Qui fletibus spargit locum;
Qui pectus in terram premit,
Qui vota fundit murmura,
kk ll mm nn oo Stividos
Nos Vasco kk Iberus ll dividit
Binis remotos Alpibus mm
Trans Cottianorum juga nn
Trans & Pyrenæos oo ninguidos *,
Vix fama nota est, abditis
Quam plena Sanctis Roma sit,
Quam dives urbanum solum
Sacris sepulcris floreat.
Sed qui caremus his bonis,
Nec sanguinis vestigia
Videre coram possumus,
Cælum intuemur eminus.
Sic, sancte Laurenti, tuam
Nos passionem quærimus:
Est aula nam duplex tibi,
Hic corporis; mentis polo,
Illic inenarrabili
Allectus urbi municeps,
B
Æternæ in arce curiæ
Gestas coronam civicam.
20 Videor videre illustribus
Gemmis coruscantem Virum,
Quem Roma cælestis sibi
Legit perennem consulem.
Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis.
Quod quisque supplex postulat,
Fert impetratum prospere:
Poscunt licenter, indicant,
Et tristis haud ullus redit,
Ceu præsto semper adsias,
Tuosque alumnos urbicos
Lactante complexus sinu
Paterno amore nutrias.
Hos inter, o Christi decus,
Audi poetam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.
Indignus, agnosco & scio,
E
Quem Christus ipse exaudiat;
Sed per patronos Martyres
Potest medelam consequi.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium,
Et servientem corpori
Absolve vinclis seculi.

Laudantur a poeta ; cui fides etiam demisse commendet.

ANNOTATA.

a *Ruinartius hic brevitер* Tres, *ait*, Romanorum celeberrimi. Cossus Veientes delevit; Camillus Gallos Capitolium obsidentes oppressit; Cæsar tandem nomen imperatoribus dedit, De his passim in historicis Romanis.

b Animadversus *dicitur a S. Cypriano epist.* 82 *aliat* 80; gladio animadversus *alibi legitur, sicut observatum est die 6 hujus in Commentario prævio S. Sixti PP. II pag.* 130; *quo lectorem mitto, ut hunc Prudentii locum ibidem expensum videat.*

c *De hoc diaconorum numero Commentarius noster hisce Actis prævius num.* 33; *ubi etiam de duplici officio Sancti nostri.* F

d *Per nomen ὁργια quælibet sacra apud Græcos significata fuisse, notat hic Ruinartius ex Servio, postea, ut addit, singularius hac voce Bacchi sacris attributa, qua derivatur ab ὀργὴ, id est, furor seu impetus, quo hujusmodi sacra peragebantur.*

e Sestertium, genere tamen virili, appellamus nummum argenteum quatuor assium, hoc est, quartam partem denarii, qui sexdecim valebat assibus. Cansa appellationis est, quod sestertius prius valebat duobus assibus & semisse .. Hinc causa patet, cur in veteribus libb. pro sestertius scribatur HS. vel IIS. Nam duæ lineolæ, asses binos; S autem semissem notat, *sicut observat Vossius in Etymologico linguæ Latinæ, ubi plura dicuntur. Observa autem, Prudentium hic usum esse synecdoche, ponendo speciem hanc pecuniæ pro quavis pecunia vel divitiis.*

f Genus nummi sic appellatum a Philippo Macedone rege. Vide Horatium lib. 2 epist. 1 ad Augustum; *prout notat hic Ruinartius.*

g Ænigma *quidem est dictum allegoricum ambagibus involutum; sed hic Prudentius* sic nummos appellat, quod imperatoris effigie signati sint,

Et

A Et iosra omnis nummus Auguſto ſcriptus dicitur, quod in eis præter imperatoris effigiem, ejus nomen inſcriberetur, *inquit idem auctor*.

h Sic ex vetuſtiſſimo codice regio legendum. In aliis Mss. PRIMUS, *uti monet modo dictus auctor*. Primus *etiam exſtat in noſtro antiquiſſimo codice*.

i Sic, *ait Ruinartius*, ex cod. Ms. ſancti Michaelis in Periculo maris. Edit. POENITENT. *Lectioni Ruinartii favet noſter vetuſtiſſimus codex; qui etiam legit* veſte & ore.

k Præfectum Urbis alloquitur: de cujus poteſtate & prærogativis vide I. Feneſtellam cap. 6. & ex recentioribus librum Felicis Contelorii de Præfecto Urbis. *Ruinartius*.

l Acroma, *ut idem auctor obſervat*, ſeu potius Græca ἀκρόαμα, eſt feſtiva narratio: quo nomine etiam talis narrationis auditio, ſeu auditor quandoque deſignatur. Vide Ciceronem pro Archia, & pro Sextio.

m *Quaſi dicat, princeps vel præfectus myſteriorum ſeu arcanorum. Ita antonomaſtice appellatur* S. Laurentius, *qui cum eſſet archidiaconus, unum ex ejus officiis pertinebat ad altare & Sacramenta. Vide noſtrum Commentarium prævium num.* 33.

B n Vulcanum, *id eſt, ignem per metonymiam: nam antiquis putatus eſt ignis præſes*.

o *Id eſt Meyſes. Vide Exodi* 34.

p Id eſt fulgorem, *de quo paullo ante*, recens baptizati, non vero gentiles viderunt, *ſicut recte obſervat Ruinartius*.

q Quirinus Romuli cognomen, a quo Romani Quirites dicti, & Quirinalia, quæ ad eos attinebant, et hic togæ quirinales. Porro incertum eſt, a quo Romulus id cognomen acceperit; an a Marte, qui Romuli pater dicebatur, quemque Romani dum ſæviret, Gradivum; dum mitis eſſet, Quirinum appellabant. An ab ejus haſta, quam Sabini curim ſeu quirim nominabant. Titus Livius lib. 1. decade 1. ait Romanos Quirites dictos fuiſſe ob Sabinorum cum eis unionem. Iſti autem Curites ſeu Quirites a Curibus ſua ipſorum urba dicti ſunt. *Hactenus Ruinartius*,

C r Numa Pompilius ex Curibus Sabinorum urbe ortus, ſecundus a Romulo Romanorum rex, juſtitia & pietate inſignis.. Jani templum condidit.. Deinde Dialem, Martialem, & Quirinalem flamines creavit. Salios item duodecim Marti aſſignavit, virgines Feſtales ſacravit: pontificem maximum primus declaravit *&c. Hæc & alia in Dictionario geographico poetico Caroli Stephani. Intelligo ergo hic poni* Numam *a Prudentio metonymice pro antiqua ac ſuperſtitioſa illa Romanorum religione, cujus fuit auctor*.

f *Errores Troianorum; quibus terra marique multum jactati pervenerint tandem in Italiam, decantatiſſimi ſunt. Breve eſt illud Virgilii de Ænea lib. 1. Æneidos verſ.* 7.

Multum ille & terris jactatus & alto:
Cujus marina pericula idem poeta ſex primis Æneidos libris intexuit.

t *Magnum apud Romanos fuiſſe Catonum nomen, loquet e ſcriptoribus. Hic loci juvat meminiſſe, quæ noſter Ruæus in hunc Virgilii a ſe illuſtrati verſum* 841. *libri ſexti Æneidos*

Quis te, magne Cato, tacitum; aut te, Coſſe, relinquat?

notavit his verbis: Duo præcipui fuerunt hujus nominis: major alter & cenſorius, qui ad ſummam ſenectutem pervenit: minor alter, & prætorius, e majoris poſteris, qui bello Cæſariano ſibi mortem Uticæ conſcivit, ne in Cæſaris poteſtatem veniret: ambo ſic inſignes gravitate, ut quiſquis gravitatem affectet, tertius dicatur Cato. Juvenalis Sat. 2. 40. D. A. AURELIO PRUDENTIO.

Tertius e cælo cecidit Cato.

Major, de quo hic agitur, Tuſculo orundus, e Portia gente obſcura ob prudentiam dictus eſt Cato: Latinis enim, catus, eſt prudens. Prætor Sardiniam ſubegit. Conſul anno U. C. DLIX. anno inſequente de Hiſpania proconſul triumphavit. Cenſor anno U. C. DLXXIX. L. Quinctium Flaminium conſulare me ſenatu ejecit. Tertio bello Punico Carrhaginem eſſe delendam cenſuit: ſeptuagenarius litteras Græcas didicit: octogenarius Galbam accuſavit: ipſe quater & quadragies accuſatus, ſemper abſolutus. *Per hoc igitur Prudentii*, Catonum curiam, *intellige curiam Romanam, e graviſſimis utique ac prudentiſſimis adminiſtris, veluti Catonibus, compoſitam*.

u *Prudentius, ut mihi quidem videtur, per* occultis phocis, *aut, ſi mavis, ſocis, alluſerit* E *præcipue vel ad Palladium in templo Veſtæ, de quo infra, ſub ſevera cuſtodia aſſervatum a virginibus Veſtalibus; vel ad ipſam Veſtam, vel ad utramque deam, ac Penates; quorum fies mentio paulo poſt. Veſtam porro ſicut notat Ruæus in Virgilii librum 1. Georgicorum verſ.* 498. geminam eſſe volunt, alteram Saturni matrem, quam pro terra accipiunt; de qua Ovidius Faſt. 6. 299.

Siat vi terra ſua, vi ſtando Veſta vocatur.

Alteram Saturni filiam, quam virginem, & ignis præſidem ſtatuunt, ab *ἑστία* focus: de qua Cicero de Nat. 2, 67. Vulgo tamen utraque confunditur. Hanc volunt advectam ab Ænea inter deos penates, ut videbitur Æn. 2. 717. ejuſque ſacra tradita deinde Albanis, & a Numa Pompilio illata Romam; collegio virginum inſtituto, quæ perpetuum ignem ad ſalutem imperii alerent, *in quas ſevere animadvertebatur, ſi earum negligentia ſacer ignis reſtingueratur, qui quidem non niſi ſolaribus radiis rurſum accendi debebat*.

x Phrygum, *id eſt, Troianorum, qui Phrygiam minorem incolebant*. F

y Penates exules, *e Troiana nempe civitate patria vel e Phrygia minore Romam advectos. Sunt autem dii domeſtici: unde vero* Penates *dicti; & quinam illi fuerint &c. videre licet apud Ruæum in notis ad verſum* 117. *libri* 2. *Æneidos: ubi etiam diſtinguuntur a* Penatibus *dii* Lares.

z *Fabulæ, quæ de Jano circumferuntur, notiſſimæ ſunt apud mythologos. Illud breve & huc accommodatum eſt, quod in Hiſtoria poetica a P. Gautruche S. I. Gallice conſcripta, ac deinde a quodam ejuſdem noſtræ Societatis Latine reddita dicitur pag.* 2. Hic Janus in numerum deorum illatus eſt tum ob beneficia in Saturnum collata, tum quod omnium ejus ætatis principum ſapientiſſimus eſſet, & rara præteritorum futurorumque ſcientia celebris haberetur. Quam ob cauſam biceps depingitur. *Sed quid ego hæc netem, quæ maxime obvia ſunt?*

aa Sterculus, qui ſtercorandi agri rationem primus induxit, *inquit Lactantius de Falſa religione lib. 1. cap. 20. inter deos, de quibus ibi agit, relatus fuit*.

bb *Saturnalia feſta, ſeptem ſeu quinque dierum menſe Decembri Saturno dicata fuiſſe lego; quibus Romani ſymbeſin veſtem ſumebant, ſervisque diſcumbentibus inſerviebant, muneraque ultro citroque mitti, remittique ſolebant*.

cc *Id eſt, Romanorum: Julus quippe ſeu Aſcanius*

A *ſcamus fuit Æneæ filius, a quo Romani originem*
A. Aurelii Prudentio. *trahunt.*

dd *Hi vocantur Juſtinus & Hippolytus apud Adonem, uti ſtatim videbimus.*

ee *Dea iſta in poetarum fabulis notiſſima.*

ff *Ruinartius in notis ad hunc locum*, Lares, dii domeſtici, *inquit*, qui domos ſervare putabantur: unde Prudentius cos Palladios vocat a Palladis ſtatua, quæ in templo Veſtæ ſervata Urbem inexpugnabilem reddere dicebatur. Hæc ſtatua antea Troiæ celebris fuerat: de qua paſſim Homerus & Virgilius. Dicitur vulgo Palladium: *plura Mythologi. Obſerva cum Ruæo (quem ſupra citabam) in verſum Virgilii* 166. *libri* 2. *Æneidos, inter alia plura, quæ de Palladio notat, illud* illarum in Italiam, & Lavinii primum, deinde Albæ, rum Romæ ſervatum in templo Veſtæ ſub Veſtalium & Nautiæ familiæ cuſtodia, tam ſecreto, ut Herodianus reſtetur, ſub Commodo imperatore, cum templum Veſtæ conflagraſ-
B ſet, Palladium Romæ tunc primo viſum eſſe.

gg *Obſervat hic Rumartius, codicem S. Michaelis habere*, ornare ſimpuvium Numæ. *Dem de Numæ ſimpuvio citat Juvenalis ſatyram 6. Illud autem erat vas parvum, quo diis libabant. De Numa Pompilio jam dictum eſt.*

hh Luperci. *Ruæus in notis ad vocem* lupercal *lib.* 8. *Æneidos verſ.* 343. Locum, *ait*, in Palatino monte, ubi Arcades Evandro auctore templum exſtruxerant Pani Arcadiæ Deo. Illic quotannis ludicrum celebrabatur, juvenibus paſſim diſcurrentibus nudis, cum ſcuticis e caprina pelle, quibus obvios quoſque cædebant; mulieres præcipue, quæ ſe his verberibus ad partum juvari exiſtimabant. Luperci ipſi dicebantur. *Deinde etymon vocis lupercalis ſuperaddit; unde quidam putent, Romulum hujus ludi auctorem eſſe, Obſervat inſuper ad vocem* Lupercos, *quæ ponitur verſu* 663. *ejuſdem libri*: Sacerdotes porro, præcipue flamines, pileos geſtabant oblongos, quorum ex faſtigio virga eminebat, cui lana erat
C filo circumligata; quod ſi per æſtatem geſtare pileum moleſtius ducerent, ſibi illo caput circuibant, quod nefas eſſet, eos nudo eſſe capite: hinc flamines dicti, quaſi filamines, & lana illa apex, ab apo; quod eſt ab ἅπτω, ligo.

ii Hæc, ut refert Suetonius in Tiberio cap. 5. fratrem injuſſu populi triumphantem, aſcenſo ſimul curru uſque in Capitolium proſecuta eſt, ne vetare aut intercederc fas cuiquam tribunorum eſſet. Alia fuit Claudia matrona, quæ in pudicitiæ experimentum fertur cingulo navim traxiſſe, in qua erat deorum mater. De hac Suetou. ibid. Tit. Liv. decad. 3. lib. 9. Ovid. Faſt. lib. 4. Valer. Max. &c. *Rumartius hic.*

kk Vaſcones *ſunt populi citerioris Hiſpaniæ, qua in Gallicum Britannicum Oceanum vergit, ad Pyrenæum poſiti.*

ll Iberus (*vulgo el Ebro*) *fluvius Hiſpaniæ, qui inter Pyrenæos & Idubedam montes fluit. Pluta geographi.*

mm Alpes, *notiſſimi ſunt montes, Italiam a Gallia & Germania ſeparantes, qui ſicut multi ſunt, ſic etiam varia pro locorum diverſitate nomina eis indita.*

nn *Sive Cottias Alpes, inter Galliam & Italiam ſitas.*

oo Pyrenæi montes *Galliam ab Hiſpania ſeparant, ac notiſſimi ſunt.*

D

ACTA ALIA

Ex Martyrologio Adonis ad diem X. *Auguſti.*

HIc (S. Laurentius) veniens in Cælium mon-
tem *a*, ubi erat quædam vidua, in viduitate triginta duos annos habens; in cujus domo multi Chriſtiani, & presbyteri, & clerici abſconſi manebant, tulit veſtes & theſauros Eccleſiæ, & cœpit erogare, & pedes omnium Chriſtianorum lavare. Ad cujus pedes Cyriaca *b* vidua cadens, Per Chriſtum, inquit, te conjuro, ut manus tuas ponas ſuper caput meum, quia multas infirmitates capitis patior. Beatus Laurentius, facto ſigno crucis, poſuit manus ſuper caput viduæ, & linteum, de quo extergebat pedes Sanctorum. Tranſiens autem in vicum, qui dicitur E
Canarius *e*, invenit multos Chriſtianos in domo e
Narciſſi *d* Chriſtiani congregatos, & lavit pedes d
omnium, & dedit eis de theſauro. Et in eadem domo homo cæcus, nomine Creſcentio, qui cœpit rogare beatum Diaconem, ut poneret manum ſuam ſuper oculos ejus. Tunc beatus Laurentius lacrymans dixit: Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui aperuit oculos cæci nati, ipſe te illuminet: &, facto ſigno crucis, aperti ſunt oculi ejus.

Sanctus theſauros Eccleſiæ erogat, pedes lavat, eumque illuminat.

a

b

2 Cum jam ergo duceretur beatus Sixtus *e* cum duobus diaconibus, ut martyrium ſuum conſummaret, & beatus Laurentius clamaret adveniens, Non me derelinquas, pater ſancte, quia theſauros tuos jam expendi, quos tradidiſti mihi; tentus eſt a militibus, & traditus Parthenio tribuno. Qui nuntiavit Decio *f*, quod Laurentius, qui haberet theſauros reconditos, archidiaconus Sixti, in cuſtodia reneretur. Qui gaviſus, fecit eum ſibi præſentari, & auditum tradidic Valeriann præfectn, qui & ipſe dedit eum in cuſtodiam cuidam Hippolyto *g*; & Hippolytus recluſit eum cum multis.

S. Sixtum affatus, ejus dirus præſectus i

e

f

g

F

3 Erat autem ibi homo, Lucillus nomine, cæcus, ad quem ſanctus Laurentius, Crede, inquit, in Filium Dei, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & baptizare, & illuminabit te. Reſpondit Lucillus: Ego ſemper deſideravi baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti. Tunc beatus Laurentius catechizavit eum, & accepta aqua baptixavit, & illuminati ſunt oculi ejus. Hoc factum audientes multi cæci, veniebant ad beatum Laurentium, & ponebat manum ſuam ſuper oculos eorum, & illuminabantur. Videns hoc Hippolytus, credidit, & catechixatus atque baptixatus eſt.

Lucillo, & aliis ejus viſum reſtituit, ac Hippolytum convertit.

4 Itaque ex mandato adductus eſt beatus Laurentius ante conſpectum Valeriani, qui dixit beato Laurentio: Jam depone pertinaciam, & da theſauros, quos apud te cognovimus eſſe reconditos. Cui ſanctus Laurentius: Da mihi inducias biduo aut triduo, & proferam tibi theſauros. Ab eadem die cœpit colligere cæcos, & claudos, debiles & pauperes, & abſcondit eos in domo Hippolyti. Valerianus autem nuntiaverat Decio, quia promiſiſſet, datis ſibi induciis, Laurentius theſauros. Completis igitur tribus diebus, præſentavit ſe in palatio Saluſtiano *b*. Et dixit ei Deci-
us: Ubi ſunt theſauri, quos pollicitus es præſentare? Beatus Laurentius collectam multitudinem pauperum introduxit in palatium, & voce

Theſaurus Eccleſiæ prodere juſſus, pauperes congregat, & ejusdem deludit.

b

magna

A magna dixit: Ecce iſti ſuot theſauri æterni, qui oumquam diminuuntur, nec decreſcuot: qui in ſioguliſ aſpergitur, & in omnibus iovenitur*.

* *f.* aſperguntur & invenuntur.

5 Valerianus præfectus dixit: Quid varias per multa? Sacrifica diis, & obliviſcere artes magicas, in quibus confidis. Cui cum dixiſſet beatus Laurentius; Quare vos coarctat diabolus, ut Chriſtianis dicatis, Sacrificate dæmoniis? Decius iratus juſſit eum expoliari, & cædi cum ſcorpionibus. Qui eum cæderetur, dicebat: Ego quidem gratias ago Deo meo, qui me digoatus eſt coojungere ſervis ſuis: tu miſer torqueris inſania tua, & furore tuo. Tune Decius, Levate, inquir, eum, & date ante conſpectum ejus omne genus tormeotorum. Et allatæ ſunt laminæ ferreæ, & lecti, & plumbati * *i*, & cardi. Poſt vinctus catenis ductus aſt beatus Laurentius in palatium Tiberii *k*, ut ibi geſtis audiretur.

* *f.* plumbata *i*

k Terrum ad ea haud deducitur ac fuſtibus cæditur.

6 Et ſedir Decius pro tribunali in baſilica Jovis. Et præſentato Laurentio cum dixiſſet, Sacrifica diis, & noli confidere in theſauris, quos habes abſconditos *l* beatus Laurentius libere reſpondit: Vere & confido & ſecurus ſum da theſauris meis. Unde iracundia plenus Decius, juſſit eum oudum fuſtibus cædi. Qui cum cæderetur, elamabat ad cæſarem: Ecce miſer vel modo cognoſce, quia triumpho de theſauris Chriſti, & non ſentio tormenta tua. Adhuc Decius fuſtes augere, & dare ad latera ejus laminas ferreas ardentes jubet. Beatus vero Laurentius dixit: Domine Jeſu Chriſte, Deus de Deo, miſerera mihi ſervo tuo: quia accuſatus oon negavi, ioterrogatos, te Dominum Jeſum Chriſtum confeſſus ſum. Et cum diutiſſime cum plumbatis cæderetur, dixit: Domine Jeſu Chriſte, qui pro noſtra ſalute dignatus es formam ſervi accipere, ut nos a ſervitio dæmonum liberares, accipe ſpiritum meum. Et audita eſt vox: Adhuc multa certamina tibi debeotur.

B

l Romani miſere eo-rum ſæpe ſo.

7 Porro extenſos in cataſta, & ſcorpionibus graviſſime cæſus eſt: qui lobridens, & gratias agens, dicebat: Benedictus es Domine Deus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nobis donaſti miſericordiam, quam meriti non ſumus. Sed tu, Domioe, propter pietatem tuam da nobis gratiam, ut cognoſcant omoes circumſtantes, quia tu conſolaris ſervos tuos. Tunc unus ex militibus nomine Romanus *l* credidit Domino Jeſu Chriſto, & dixit beato Laurentio: Video ante te hominem pulchetrimum ſtantem cum linteo, & extergentem membra tua: adjuro te per Chriſtum, qui tibi miſit angelum ſuum, oe me derelinquas. Levatus igitur beatus Martyr de cataſta & ſolutus, redditus eſt Hippolyto taotum io palatio. Veniens autem Romanus, afferens aquam, miſit ſe ad pedes beati Laurentii, ut baptixaretur: qui, benedicta aqua, baptizavit eum.

C

l

l

ac martyrium.

8 Quod factum audiens Decius, juſſit eum ſibi exhiberi cum fuſtibus. Non interrogatus cœpit clamare: Chriſtianus ſum. Et jubente Decio eductus foras muros portæ Salariæ *m*, decollatus eſt quinto Idus Auguſti. Cujus corpus noctu collegit Juſtinus *n* presbyter, & ſepelivit in crypta in agro Verano *o*.

m

n

o

Juſtinus ipſum judici S. Laurentius ad cujus interro-gata dum interpida reſpondet,

9 Decius autem cæſar pergit noctu ad thermas juxta palatium Saluſtii: & exhibitus eſt ei iterum ſanctus Laurentius, & allata ſunt omnia genera tormentorum; plumbatæ, fuſtes, laminæ, ungues, lecti, batuli *p*, & dixit beato Martyri: Jam depone perfidiam artis magicæ, & dic no-

p

bis generoſitatem tuam. Cui beatus Laurentius: Quantum ad genus, Hiſpanus ſum *q*, eruditus ac nutritus Romæ, & a cunabulis Chriſtianus, eruditus omnem legem Sanctam & divinam. Et Decius: Sacrifica diis; nam nox iſta expendetur in te eum ſupplicus. Mea, inquit Laurentius, nox obſcurum noo habet, ſed omnia in luce clarcſcunt. Et cum cæderetur lapidibus os ejus, ridebat & confortabatur, ac dicebat: Gratias tibi ago, Chriſte, quia tu es Deus omnium rerum.

D Ex MART. ADONIS.

q

so Allarus eſt autem lectus cum tribus coſtis: & expoliatus beatus Laurentius veſtimentis ſuis, extentus eſt in cratem ferream & allati ſunt batuli cum prunis, & miſerunt ſub cratem ferream. Qui cum fureis ferreis coarctaretur deſuper, dixit Decio: Ego me obtuli ſacrificium Deo in odorem ſuavitatis: quia ſacrificium Deo eſt ſpiritus contribulatus. Carnifices tamen urgentes miniſtrabant, carbones mitteotes ſubter cratem, & deſuper comprimentes eum furcis ferreis.

condemnatur ad ignem, & horrenda teſtudine mortem ſubit.

11 Sanctus Laurentius dixit: Diſce, miſer, quanta eſt virtus Dei mei. Nam carbones tui mihi refrigerium præſtant, tibi æternum ſupplicium: quia ipſe Dominus novit, quod accuſatus non negavi; interrogatus Chriſtum confeſſus ſum, aſſatus gratias ago. Et vultu pulcherrimo dicebat: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, qui me confortare dignatus es. Et elevans oculos ſuos in Decium, dixit: Ecce miſer, aſſaſti unam partem, regyra aliam & manduca. Gratias igitur ageos & glorificans Deum, dixit: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, quia januas tuas ingredi merui, & emiſit ſpiritum.

tyranno inſultans.

E

sa Mane autem primo adhuc crepuſculo, rapuit corpus ejus Hippolytus, & condivit cum linteis & aromatibus: & hoc factum *r*, mandavit Juſtino presbytero. Tunc beatus Juſtinus & Hippolytus plorantes & multum triſtes, tulerunt corpus beati Martyris, & venerunt in via Tiburtina *s* to prædium matronæ viduæ Cyriacæ in agro Verano, ad quam iple Martyr fuerat noctu; cui & linteum dedit, unde pedes Sanctorum exterierat, & illud ibi jam hora veſpertina ſepelierunt IV. Idus Auguſti. Et jejunaverunt agentes vigilias noctis triduo cum multitudine Chriſtianorum. Beatus autem Juſtinus presbyter obtulit ſacrificium laudis, & participati ſunt omnes.

Mortuis ſepelientes.

r

s

F

Eodem die Romæ, militum CLXV. Tunc paſſi ſunt Claudius, Severus, Creſcentio & Romanus; ipſo die quo beatus Laurentius, poſt tertiom diem paſſionis ſancti Sixti.

ANNOTATA.

a *Montes Romanos deſcribit Floravantes Martinellus in ſua Roma ſacra cap.* 3. *unde pag.* 10. *delibo iſta*: Cœlius a Tatio, Romuli conſorte, additus, ut Dionyſius; vel ab Anco, ut Strabo; vel a Tullo Hoſtilio, ut Livius; vel a Tarquinio Priſco, ut Tacitus. Appellatus a Cœle quodam Hetruſco um duce, qui, cum Romulo contra Sabinos arma ſocia conjungens, caſtra in eo poſuit, a querna ſilva Querquetulanus; a Tiberio cæſare, quod is poſt iocendium habitatoribus ædificia conſumpta ioſtauraſſet, dici cœptus Mons Auguſtus. Ibi Cyriacæ pientiſſimæ viduæ domus: ad quam legatur, S. Laurentium veniſſe *&c.*

b *De S. Cyriaca martyre agetur cum Martyrologio Romano ad diem* 21. *Auguſti.*

c *Montfauconius in Diario Italico cap.* 10. *ex anonymi*

D.

GLORIA POSTHUMA.

§. I. *Miracula, apparitiones, ac pœnæ ob irreverentiam erga Sanctum irrogatæ.*

Miracula quædam S. Laurentii *præmisimus in Commentario prævio; quædam huc remisimus. Inter ſupellectilem noſtram litterariam de* S. Laurentio, *exſtat apographum hoc titulo, manu noſtri Papebrochii adſcripto:* Ex Paſſionali Ms. pro Junio & Julio, monaſterii S. Laurentii Leodii. Viſio & miraculum S. Laurentii. *Res geſta Theſauro anecdotorum noviſſimo, quem non ita pridem vulgavit Bernardus Pezius, ex Ordine S. Benedicti, inſcribitur, ut videre licet tom. 4. parte 3. a col. 3. ſub hoc titulo:* Beati Joannis monachi S. Laurentii Leodii, Ord. S. Bened., viſio ſtatus animarum poſt mortem, & miraculum S. Laurentii M. *Hinc excerpo ſequentia:* In illo tempore Frater erat in hoc cœnobio beati Laurentii, Johannes nomine, frater Gisleberti monachi, qui de pluribus Sanctis cantus compoſuit: eni ex incautela phlebotomiæ accenſo ardentium febrium fangnine inflammavit cerebrum. Cum per quatriduum languor ereſceret, natalis B. Martini epiſcopi ſupervenit dies. Juſſu ergo abbatis lui deportatus eſt in cellulam ſecretiorem. Et cum elangentibus ſignis ad Veſpertinæ laudis Officium omnes concurrerent, ſolus ibidem in lectulo ſuo relictus eſt, putantibus iis, qui eum cuſtodire ſuſceperant, quod obdormiſſet. Ille autem factus in extaſi, id eſt in exceſſu mentis, vidit ſe quaſi in quodam veſtibulo ſtare: cui ante oculos pictura obtendebatur. Videbat ergo ſupra crucifixionem Domini digeſtam: infra vero de geſtis Sampſonis, mortem ejus ruinamque domus. Cum hæc attenderet, quaſi ſupra verticem ſentiebat ſtare perſonam, tenentem in manu radium eburneum, & rationem hanc habentem eum circumſtantibus quibuſdam: O quam delectabile & jocundum divinis rebus intendere animum! quoniam proficuum ſapientes quique in talium geſtorum materia poſſent tenere ſtudium, & ad utilitatem animarum ſuarum dare pulchritudinis eloquium. Hanc intentionem & hoc ſtudium iſte habere debuiſſet, ſi ſuæ animæ ſalutem ſuorumque fratrum utilitatem cordi habuiſſet. Audiebat ille Frater hæc, venitque ei in mentem, quod beatus Laurentius eſſet. Itaque ſtabat attonitus, expectans quod amplius loqueretur.

Acta S. Laurentii Leodii

Scribit in viſione

a Beatus ergo Martyr radium, quem manu tenebat, intentans ejus capiti, ſic ait: Quis ex omnibus Sanctis majora tibi bona contulit? Sub cujus umbraculo magis profeciſti? Quis aluit? Quis docuit? Quis Deo ſervire te poſuit? Fatere, inquam, ſi non vis ex præſenti infirmitate finire vitam. Ad hæc ille intremuit, &, Quid, ait, reſpondere poſſum; qui tam triſtia incipio audire, quid boni de cetero poſſem ſperare? Beatus equidem Laurentius patronus meus eſt: ille me puerum ſuſcepit, iple nutrivit & docuit & præ omnibus Sanctis gratias debeo illi. Cum hæc dixiſſet, ſubvenit ei in mentem, ne forte illuſio eſſet,

A *anonymi Opuſculo de Mirabilibus Romæ, ubi agitur de locis Urbis nominatis in Paſſionibus Sanctorum, iſta refert pag.* 286. Hæc ſunt loca quæ inveniuntur in Paſſionibus Sanctorum ſorti portam Appiam, ubi beatus Sixtus decollatus fuit. Ibi templum Martis, intus portam areus Syllæ. Inde regio Faſtiolæ ad S. Nereum: vicus Canarius, ad S. Georgium, ubi fuit domus Lucillæ, & eſt ibi Velum aureum.

Ex Mart. Adonis.

d *De SS. martyribus Narciſſo & Creſcentione Martyrologium Romanum die* 17. *Septembris.*

e *S. Sixtum PP. II. dedimus die* 6. *hujus: de quo præterea conſulo noſtrum Commentarium his* S. Laurentii *Actis prævium.*

f *Paſſus eſt Sanctus ſub Aureliano imperatore (non ſub Decio, nec ſub Aureliano præfecto) anno æræ vulgaris* 258. *Vide dictum Commentarium num.* 36.

g *Inſcribitur Martyrologio Romano die* 13. *hujus, quo eum illuſtratum dabimus.*

h *Situm iſtius palatii Floravantes Martinellus deſcribens, inter ea quæ habet cap.* 2. *de porta Salaria ad ortum vernum*, Extra hujus, *ait*, muros decollatus S. Romanus: cujus meminit liber Paſſionis S. Laurentii.. Hujus ad arcus erat palatium Salluſtii, cujus fundamenta adhuc viſuntur ſubtus vineam dominorum Veroſpiorum. B

i *De Martyrum Cruciatibus librum edidit Antonius Gallonius.*

k Ad Jovis templum intra Tiberii palatium præſentatus S. Laurentius mart.; Jovis templum apud pagum ereditur fuiſſe prope & extra portam Urbis S. Sebaſtiani. *Floravantes Martinellus cap.* 8. *pag.* 42.

l *De eo apud nos die* 9. *Auguſti cum Martyrologio Romano.*

m Via eſt appellata Salaria, *teſte Floravante Martinello proxime citato*, quia per eam Sabini ſal e mari deferebant: *ut inde colligere liceat, unde porta ſynonyma illud nomen fuerit indita.*

n *Colitur die* 7. *Septembris.*

o *Qui eſt ad viam Tiburtinam, ſecundum dicta die* 9. *Auguſti in Commentario prævio S. Romani militis ac mart. num.* 10.

p *Cangius in Gloſſario poſtquam hunc Adonis allegaſſet locum, addit circa vocem* batuli, *quod ea* batillos vel batilla innui cenſeat Roſweidus; de quibus Plinius lib. 33. c. 8. lib. 34. c. 12. & Treb. Pollio in Claudio. Sunt autem batilli, ferrea inſtrumenta, palæ ſimilitudine; quibus prunæ in fornacibus colliguntur, *Idque videtur conforme numero proximo hic, ubi eadem vox* batuli *recurrit.* C

q *Ex his patiſſimum vocibus* S. Laurentium *Hiſpanis dedimus in Commentario prævio* §. to. *ubi plura de hac re. Adoni conſonant codices noſtri membranei* P. Ms. to. *fol.* 207. *verſo*, *ac* P. Ms. 21. *fol.* 67. *verſo. Adde Paſſionem Sancti editam apud Surium.*

r *Pro* hoc facto.

s In via Tiburtia, milliario ab Urbe, eſt ager Veranus S. Ciriacæ matronæ Romanæ nobilitate & martyrio inſignis, in quo ſepulti SS. Laurentius & Stephanus *&c. inquit Floravantes Martinellus ſupra citatus, pag.* 332.

E

F

Digitized by Google

A eſſet, quod videbat: cœpitque frontem ſuam ſigno crucis armare. Ad hæc beatus martyr Laurentius: Non, frater, phantaſmate deluderis: & nobis familiare eſt ſignum crucis. Signo crucis Deus per nos dignatus eſt plura operari. His auditis frater ille, miſerantibus cum cunctis circumſtantibus, ad genua ejus eſt proſtratus, clamans & petens ejus miſericordiam*. Tunc benigniſſimus beatus Martyr Laurentius ad voluntatem circumſtantium flexus eſt, & jacentem virgula tangens, Spera, ait, & diffidere noli. Quoquomodo hactenus vixeris, aut quid egeris, interim omittetue diſcuti: & tot annis vita in corpore prolongabitur tibi. Ego inſpector & teſtis adero, quomodo da die in diem tua perficitur correctio, tuæ ſalutis ſollicitudo, negligentiarumque opportuna & modeſta admonitio. Horum, inquam, omnium teſtis adero, &, ſi fruſtra fuerit iſte vitæ tuæ dilatio, terribilis negligentiarum & contemptus tui examinator.

* Ms. non ſtrum manum

3 His verbis frater in ſpem reductus, jamque præſumens loqui & levare caput, Ecce, ioquit, Domine mi, quanta infirmitate deprimor, &, ut dicitur mihi, ardentium febrium dolore inſanabili. Quid de præſenti ſalute, beatus Laurentius patronus ait, dubitas? Ex hoc nunc incommodo minime morieris. Reſpondens autem frater, ſupplicite dixit: Benedictionem ds ſuper me, Beatiſſime, poſt quam non potero dubitare de ſalute. Quam confeſtim ſurrexit. Jamque confidens de gratia Patroni ſui, ad nutum ejus tantum præducem in altum ſequi cœpit; ſentiebatque ſe per aeris ſpatia aſcendere. *Quænam deinde Fratri iſti viſa fuerint de ſtatu animarum poſt mortem, tranſcribere ſuperſedeo, cum & ibi legi poſſint, & hic minoxie omiſi. Alia* S. Laurentii *apparitio B. Joanni Alvernicolæ facta videri poteſt die* IX. *hujus menſis in ejus Actis cap.* 3, *pag.* 465. *ac quæ habentur pag.* 473.

apparet.

B

4 *In alio noſtro apographo ex dicto Ms. Paſſionali pro Junio & Julio cœnobii* S. Laurentii *Leodienſis, poſtquam actum eſſet de adventu reliquiarum ejuſdem Martyris ab urbe Romana in Leodienſem (de qua re nos ex Pezio in Commentario prævio num.* 72. *tractavimus) nec non expoſitum, quemadmodum ſacræ ipſius reliquiæ in magno altari ibidem fuerint reconditæ,* Caput

C *ſubjunguntur nonnulla Sancti miracula; e quibus iſta huc tranſcribo*: Scriptum eſt in Tobia: Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt; opera autem Dei revelare & confiteri, honorificum eſt. Referebat igitur nuper juvenis quidam, qui captus fuerat a quibuſdam raptoribus; qui rebus ſuis inhiantes, gravem pecuniæ ſummam ab illo exigerent. Quem & (vinculis) & inedia per aliquot dies confecerant. In turri poſtremo ſatis alta concluſerunt, pedes illius arctiſſime in cippo conſtringentes. Jacebat ergo miſerrime affectus (&) pervigil. Sciens vero vigiliam paſſionis tunc eſſe S. Laurentii, tota mentis confractione Martyrem interpellabat. Cum ſenſit repente concuti cippum atque laxari: cujus erat tam vaſta moles, ut illum Dædali quondam labyrintho deſtinatum ſuffeciſſet Minotaurum cohibere. Ita extractis pedibus, acceſſit ad feneſtram turris, circumſpiciebatque, utrum potuiſſet ſine periculo deſilire. Diffidebat quidem præcipitio; ſed plus confidebat Martyri. Itaque ab alto ſe miſit deorſum, & virtute ſubvectus Martyris, directuſque ducatu, quamquam eſſet visrum ignarus, tamen tuto ad nos itinere pervenit (&) quæ ſibi acciderant enarravit. Nos juxta Pſalmographum nomen Domini, qui educit vinctos in fortitudine, alte concrepando invocavimus: cum ille ad majus altare accedens vovit, ut, quoad vixerit, ſuam annuatim oblationem Sancto dependat in gratiarum actionem.

D

AUCT. J. P.

5 Item alius ab iniquis captus atque in compedem conjectus, niſi daret, quod exigebatur, ſpopondit tandem ſe daturum: & abſoluius uxorem pro ſe ſuam vadem reliquit. In compedem pro marito mulier conjecta eſt. Aderat feſtum S. Laurentii: queſtibus, & dolore lacrymoto miseram per totam fere noctem importuna Laurentio, Sanctum inclamabat, Sanctum obteſtabatur. Cum ſubito diſſiluiſſe boiam*, mirati eſt: animoque ita virili, eam humero impoſuit, cum ea profugit: quam & continuo per maritum gratias agentem, S. Laurentio, quod ſolviſſet compeditam, deſtinavit.

* i. e. vinculum

Venit etiam puer cum bois deductus a patre. Quomodo & ipſa ſoluius ſit, & ad invocationem Martyris in ipſius feſtu eraptus de inimicis, innotuit coram populo. Unde & nobiſcum populus dedit laudem Deo.

In pago Wſtinenſi, eccleſia nomine Calecta habetur, tria continens altaria: medium quidem in honora perpetuæ virginis Mariæ: duo autem altrinſecus poſita, alterum quidem beati Joannis Baptiſtæ; alterum autem Laurentii archileviræ. Super hoc narrare ſolent loci incolæ, quoniam, cum bis vel ter ipſa eccleſia fuarit concremata, illud ſolum altare corrumpi igni non potuerit, nec palla ipſius altaris.

E

6 Legitur quoque in libris de miraculis beatæ Mariæ virginis, quod quidam judex, nomine Stephanus, Romæ erat, qui munera libenter ſeeipiens, multorum judicia parvaribat. Hic tres domos eccleſiæ S. Laurentii, & unum hortum S. Agnetis violenter abſtulit, & ablata injuſte poſſedit. Accidit autem ut moreretur, & ante judicium Dei duceretur. Quem S. Laurentius cernens, ad eum cum nimia indignatione acceſſit, & tribus vicibus brachium ejus duriſſime ſtrinxit, & dolore nimio crucisvit. Sancta vero Agnes cum aliis virginibus in eum reſpicere noluit, ſed faciem ſuam ab eo avertit. Tunc Judex ſuper eum ſententism ferens, dixit: Quoniam aliena ſubtraxit, & muners seeipiens, veritatem vendidit, in loco Judæ proditoris tradatur. S. Præjectus, quem idem Stephanus in vita ſua valde dilexerat, ad B. Laurentium, & S. Agnetem accedens, pro eo veniam precabatur. Illis vero, & beata Virgine orantibus pro eo, conceſſum eſt, ut ejus anima ad corpus rediret, & ibidem triginta diebus pœnitentism ageret. Accepit inſuper a beata Virgine in mandatis, ut pſalmum Beati immaculati, ſingulis diebus vitæ ſuæ diceret. Dumque ad corpus rediret, brachium ejus ita erat lividum & aduſtum, ac ſi hæc in corpore paſſus eſſet. Quod ſignum in eo extitit, quamdium vixit. Male igitur ablata reſtitueos, & pœnitentiam agens, din tricesima migravit ad Dominum.

patratur ad vitam & punitionem tyrannus:

F

7 In villa de Hoeven penpe villam de Vetibuſto quidam paterfamilias ad deponendum fœnum de pratis conduxerat falcatores. Illis ergo falcantibus in vigilis archileviræ & martyris Laurentii, ubi tempus veſpertinum advenit, per villas circumvicinas ad Veſperas pullabatur. Et mox unus eorum ad ſocios inquit: Deſiſtamus ab opere, amore S. Laurentii, quia jam Veſperæ pulſantur. At illi dixerunt ei, Vade, inquiunt, tu ad Veſperas S. Laurentii; nos cœptum opus proſequemur. Mox ipſe, opere derelicto, ad Veſperas ivit, dicens: Potens eſt Deus, & S. Laurentius mihi

operarius abſtinens ab opere in honorem Sancti, miraculo modo cognoſcitur

A reddere dimidiam dictam. Et, ecce, tertio die ad
AUGT. opus imperfectum cum ceteris rediens, vidit, quod
J. P. antecedentibus aliis, ſe ſolum falcare poſterius oporteret: & propter hoc ab aliis eſt derilus. Patienter tamen ferens rilus omnium & cachinnos, ubi manum ad falcem poſuit, ante ſe pendentem in furculo gramineo nummum miræ & inuſitatæ latitudinis aureum mox invenit. Curvatis ergo mox genibus Deum in beato & glorioſo martyre Laurentio cum magno gaudio benedixit. Quo clamante, currunt loci, concurrit & dominus prati: vident divinum miraculum. omnes benedicunt Dominum, & S. Laurentium. Tunc ipſius patriſfamilias uxor ipſum denarium a paupere emit ſere marcha argenti: quem multis poſtea in teſtimonium ipſius miraculi oſtendit. Scriptura autem ipſius denarii voce Teutonica, prout interpretatum eſt, ſic continebat: Manus Dei me compegit, & in donum ms redegit pauperi, qui non infregit diem Sancto celebrem.

plius a plu-ribus notis ſervatus.

8 Quidam paterfamilias in Hasbania ad meſſem
B colligendam cum curru in agrum perrexerat in vigiliis ipſius glorioſi martyris beatiſſimi archilevitæ Laurentii. Cumque majorem jam partem meſſis collegiſſet, advelperaſcente jam die, unus vernaculorum ejus prætrr ipſius patriſfamilias voluntatem, & abſque ſcitu illius, iterum ad agrum cum curru pergens, eumdem currum denuo cum frumento & bladis * oneravit, volens cum celeritate propter pluviam inſtantem, prædictum currum cum bladis in horreum ducere. Quod ut prædictus paterfamilias agnovit, omni celeritate, qua potuit, eum compeſcuit, dicens: Reduc equos in ſtabulum: pœnitet me hodie tam diu laboraſſe. Cui ſervus reſpondit: Ecce pluvioſum tempus inſtat; melius eſt, ut bladа ducantur ad horreum. At ille, Fac, inquit, quod dico, quia nec hodie quemquam meorum amplius laborare permitto. Currum cum bladis Deo, & ſancto martyri Laurentio committo. His dictis ſervus paruit, & equos in ſtabulum duceas, currum cum bladis in agro demiſit. Et, ecce, tertia die veniens, currum cum bladis invenit ita ab omni imbre præſervatum, ſi una pluviæ gutta ſuper ea nequaquam cecidiſſet, cum tamen tota die ac nocte grandis pluvia terram, & tegetem circumquaque grandi inun-
C datione bumectaſſet. Quod ut prædictus paterfamilias vidit, Dominum in beato martyre ſuo Laurentio benedixit, & miraculum ubique ad honorem Dei, & ſancti Martyris divulgavit.

** i. e. tritico*

alius item ſimilis ac ſuperior.

9 In quodam villagio in Zelandia juxta villam, quæ Scerpeniſſe dicitur, agricola quidam in feſtivitate S. Laurentii poſthabita Dei * reverentia, non ex malitia, ſed ex ruſticana, ut poſtea apparuit, providentia, de mane conſurgens cum cælum rubicundum conſpiceret, imbrem imminere ſuſpicatus, celeritate, qua potuit, cum curru ad agrum perrexit, ut collectis iis, quæ in agro reliquerat, & in horreo poſitis, ad officium Miſſæ ſatis adhuc tempeſtive occurreret. Sed cum in colligendo occuparetur, in eccleſia ad Miſſam pulſabatur. Et, ecce, miſer dum ſonum campanarum infimul pulſantium audiret, nequaquam ad officium Miſſæ, ut propoſuerat, occurrere ſtuduit, ſed operi incepto inſiſtens, curru onuſtato ad domum ſuam pergere cœpit: & (dum) ab aliis increparetur, cur ſancti Martyris feſtivitatem violaret, & nequaquam obtemperaret, ſubito virtute divina currus immobilis permanſit, & nequaquam ulterius moveri potuit. Quod ut prædictus ruſticus vidit, vehementer expavit, & majora metuens, B. Laurentium invocavit, & quia ejus feſtivitatem deinceps aum-
quam violaret ſpopondit. Et ſolutis animalibus ibi- D
dem currum onuſtum dimiſit. In craſtinum igitur de mane conſurgens junctis animalibus eumdem currum ad horreum ducere voluit, ſed non prævaluit, quia omnino immobilis permanſit, quod ut cognovit, ſacerdotem vocari fecit, & ſibi Miſſam in honore ſancti Martyris celebrari obtinuit. Qua dicta, &, animalibus ad currum junctis, tanta celeritate ad horreum eſt perductus, acſi onus penitus nullum habuiſſet. Deum igitur in beato martyre Laurentio benedixit, & omnes, qui viderunt, & audierunt, dederunt laudem Deo, & beato martyri Laurentio.

Raſtinus quidam

10 In Hasbania villa eſt juxta S. Trudonem, quæ Bruyſten dicitur. In hac villa eccleſia habetur in honore S. Laurentii dedicata. Cum igitur in feſtivitate ipſius glorioſi Martyris populus ex circumviciniis villis ad ſolemnitatem ejus circumquaque coocurreret, vota ſua perſolveret, & beati Martyris ſuffragia imploraret, ruſticus quidam, poſtpoſita ſacræ diei reverentia, & beati Martyris veneratione neglecta, ad colligendas fruges cum curru ad agrum perrexit, & diem ſolemnem violare
E non pertimuit, & beati Martyris offenſam incurrere. Lætus igitur, aliis ſolemnizantibus, ad meſſem pergit, fruges colligit, & curru onuſtato, ad horreum ducit. Cumque ad villam perveniſſet, a multis reprehenditur, dijudicatur (ut) glorioſi Martyris meritum imploraret. Quod dum ille audiens ſorda aure tranſiret, & ante eccleſiam, ubi populus cum gaudio ſolemnitatem ſancti Martyris agebat, perveniſſet, ſubito videntibus cunctis fulmen de cælo cecidit; & prædictum currum cum frugibus totum concremavit. Quo viſo, grandis eum timor invaſit, & in terram proſtratus toto corde a Deo, & glorioſo martyre Laurentio veniam poſtulavit, vota vovit, & devote perſolvit, ita ut de carbonibus ipſius currus, cæleſti igne conflagrati, ſecum uſque ad noſtrum monaſterium peregrinus deportaret, & omnibus prope & longe manentibus miraculum divulgaret.

ac voluerat ob votorum ſui ſolutionem

11 Mulier quædam in die ſolemnitatis glorioſi martyris Laurentii, cum panes ad vendendum amplius non haberet, avaritiæ æſtibus ſuccenſa, cogitare cœpit, quid ageret, videlicet an ipſam ſolemnitatem celebrem perageret, vel ad coquendos panes ſe præpararet. Cumque hujuſmodi cogitationibus fluctuaret, & tandem philargyria ſuperata, ſe, poſtpoſita ſacræ diei reverentia, ad coquendos panes cœpit omnimodis præparare, & furno ſuccenſo farinam miſcuit, & paſtam * fa-
F cere cœpit. Cum autem de ipſa paſta panes formare vellet, ſubito ſanguis cœpit effluere. Quod illa videns, vehementer expavit, familiam convocavit, &, quod ſibi contigerat, enarravit: & ſanguinem de paſta effluentem demonſtravit. Tunc ipſa cum omnibus, qui aderant, Deum in beato martyre Laurentio benedixerunt, & ut deinceps numquam ejus ſolemnitatem violarent, promiſerunt.

** i. e. maſſam*

Leodii mulier quædam Mathildis nomine referre ſolita erat, quod cum juvencula eſſet, & fecundum ſuum deſiderium viveret, in vigilia ſancti martyris Laurentii cum ad jejunandum hortaretur, ſe non poſſe jejunare reſpondit. Cumque jejunium frangere cœpiſſet, & panem comedere, ſubito os ejus verſum eſt ad latus, & omnino ad collum diſtortum. Quæ (facti) pœnitens, & veniam petens, B. Laurentium invocans, votum fecit, quod quamdiu viveret, ejus vigiliam jejunaret,

A naret, & io die feſtivitatis ejus panem numquam manducaret. Et ſic ſanitate percepta Deum io Sancto ſuo benedixit, &, quod voverat, devote adimplevit.

quæ ſtjuvenis non ſervarunt.

12 Anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo quinto in vigilia glorioſi martyris Laurentii mulier quædam de Brabantia nata, quæ jam Leodii moram traxerat XVIII. annis, aſſeruit coram multis perſonis, quæ ad ſolemnitatem ipſius ſancti Martyris eadem die in hoc monaſterio venerant, ſibi ipſa die contigiſſe, quod infra undecimam & duodecimam horas ad prandendum cum filia ſua duodecim circiter annorum conſediſſet, & juvencula panem comedere cœpiſſet, ſubito collum ejus intumuit, & os ejus ſiniſtrorſum verſum eſt ad latus, caputque ſuum in altum levatum, & dorſum mirabiliter & miſerabiliter incurvatum. Eratque in ipſa juvencula videre miſeriam. Quod ut mater vidit, vehementer clamare cœpit, & diverſos Sanctos iovocare. Sed cum cum nullum ſentiret auxilium, venit in mentem, quod vigilia ſancti martyris Laurentii eſſet, &,

P. f. omni

B ipſe concepta, B. Laurentium omnium * qua potuit devotione invocare cœpit, & filiam ſuam quasenus ſe B. Laurentio devoveret, & ejus auxilium invocaret, adhortari; vovitque, ut, ſi eam ſanitati reſtitueret, ejus monaſterium viſitaret, & oblationem offerret. Et ſubito puella reſpirare cœpit, & os ejus & collum atque dorſum ejus ad locum ſuum reverti, & priſtinæ incolumitati reſtitui. Quæ votum adimplevit, & imaginem ceream B. Martyri obtulit, & cum multis lacrymis ipſa juvencula Deo & S. Laurentio gratias egit, & mater coram omnibus, qui aderant, quæ ſibi contigerant, enarravit. Quod cum fratribus narratum fuiſſet, pro ipſa muliere miſerunt, &, ut coram ipſis, quæ ſibi contigerant, enarrare vellet, rogaverunt. Quæ hora Veſperarum in vigilia S. Hippolyti ad monaſterium venit, & juvenculam ipſam ſecum duxit, & coram toto conventu Deo & S. Laurentio gratias agens, quæ ſibi contigerant, enarravit. Benedictus per omnia Deus, qui, quæ voluit, fecit, & Martyrem ſuum mirabiliter glorificavit, *Hactenus de miraculis e dicta Paſſionali deſumpta.*

Equus feſto S. Laurentii colendus, ac mactatus.

C 13 *Aliud narrat Ambroſius Morales Chronicæ generalis Hiſpaniæ lib. 9. cap. 46. in fine, quod ex Hiſpanico ita interpretor Latino:* Ponam etiam hic, *ait*, rem quamdam, quæ accidit Salmanticæ, dum ego ibi eſſem juvenis admodum, ſuitque valde notata ac pervulgata io iſta urbe. Nobilis dives, cui nomen Medrano, duos habebat equos, unuſque erat apprime ſpectatus ac æſtimatus ab omnibus urbis incolis, propter elegantiam & formæ venuſtatem. Hunc die quodam S. Laurentii miſit, ut ſolea ferrea calcearetur: at faber, equos calceare ſolitus, ex reverentia erga Sanctum, & feſtivitatem ejus, miſit, qui ipſi diceret, ut, quia alium habebat equum, quo veheretur iſto tempore pomeridiano, hunc in alium differret diem, Ille autem remiſit, & in mandatis dedit cum obſtinatione, ut calcearetur. Equus calceatus fuit: at domum non rediit, quia ventris tormínibus in via prolapſus eſt, & duarum horarum tempore mortuus. Vidi ego veterinarium, quando remediis ei adhibendis occupabatur, appoſite admodum deplorantem, quod, dum monuiſſet, ut par erat, de exhibenda loci Sancto ſuæ reverentia, nihilque profeciſſet, manifeſta hæc modicæ reverentiæ pœna accidiſſet. *Mr. noſtrum*, *quod Cæſarauguſta accepimus, aliud ex Bagata tomo 2. lib. 2. cap. 31. n. 20. narrat exemplum de irreverentia erga feſtum Sanctis punita; ac deinde alia duo in eodem Ms. referuntur.*

D AUCT. J. P.

Alia S. noſtri ſyndicus

14 *Noſter Georgius Crugerius in Sacris pulveribus ad diem x. Auguſti hæc colligit:* Ceterum non ſemel Laurentius cum ejus feſtam memoriam quidam profanarent apud Bohemos, prodigioſis etiam vindictis in ejuſmodi patratores detæviit. Infra Litomerzicium in quodam pago femina eo die pinſens panes, loco eduliorum, lapides duros reperit. Zdencko Koſta Cuttenbergæ cum juberet monetam ſignari, nemine alio tacto, ita a fulmine deciduo ſignatus eſt, ut protinus expiraret. Circa Giczinium ultra magnam piſcinam templum deſolatum verterunt in ovile hæretici. In eo hominum maleficium ſenſerunt oves innocuæ de cælo tactæ, magno omnino numero. Ultra Auſtam S. Laurentius na Biehan cognominatus, a fugitivis e prælio Catholicis tectum non patitur: quod oſtentum cauſam occdum exprodidit ſuam. Jacent in eo multi e cæſis Miſnicis baronibus &

E Comitibus, quos Huſſitæ MCDXXI. conſeverunt. Litomericenſis Laurentiana hoc habet peculiare, quod vota olim a populo ſtiterit inclementiam ignis, ne deinceps incendiis ſæviret, ut ſolebat a principiis civitatis vehementer eſſe domibus civium detrimentoſus. Et ab eo tempore mitior hactenus fuit omnino Vulcanus iſtic loci. Circa A. D. MIII. ut legere eſt apud Helmoldum in Melchiore Goldaſto de Regno Bohemiæ, contra totam gentem noſtram inimicum fuiſſe Laurentium deprehendimus.

§. II. *Peccator, injecto a S. Laurentio in flateram calice, dicitur ſalutem conſecutus.*

Magnus quidam peccator

QUalifcumque hujus miraculi apographum, *quod in manibus habeo, tranſcriptum notatur* ex libro Ms. de S. Laurentio, compilato per Joannem de Stabuli MCDXXVIII. monaſterii S. Laurentii Leodii: *& aſſignatur* caput XLII. *Sic vero ſonat:* Temporibus Domni Alexandri ſecundi Papæ, & Henrici imperatoris, fuit quidam præpotens, & magnus vir in partibus Saxoniæ, dives valda, & ſecundum ſeculi dignitatem ſatis honoratus. Hic quanto abundabat divitiis, tanto replebatur & vitiis. Siquidem petulantia detentus, rebus alienis anxius, rapinis violentus, perjurus, proditor, & omnino modis omnibus ſeculo magis, quam Deo erat amicus. Inerat ei tamen quædam virtus: quia ſcilicet feſtivitatem beatiſſimi martyris & archilevitæ Laurentii omni devotione annualiter, quamdiu vixit, colere conſueverat, & pro luminariis in eccleſia ipſius Martyris tota nocte feſtivitatis ejus ſollicite ſtudebat, cantores & clericos non paucos invitando. Ad convivium vero tam clericos, quam pauperes invitans, largiſſime reficiebat; vicinis quoque exenia quam plurima mittendo. In qua quidem eccleſia ad honorem Dei omnipoteotis, & ejuſdem glorioſi martyris Laurentii venerationem, calicem aureum miro opere compoſitum cum duabus manicis fieri fecit.

ad inferni horroreum a dæmonibus deferendum.

16 Factum eſt autem, ut, Domino jubente, idem vir ex hac vita migraret: quo migrante, ad accipiendam animam ejus infinita dæmonum turba cum ſuis principibus præcipiti curſu manibus plaudendo, riſibus, & cachioois garriendo, &

quaſi

A quaſi victoriam adepti per quoddam iter feſtina-
Auct. hant. In ipſo autem itinere quidam ſervus Dei,
J. P. ſolitariam ducens vitam, in quadam celiula clauſa manebat, orationibus & jejuniis vacans, Deo & hominibus gratus erat. Turbatus itaque vir ille incluſus pro inſolito illinc tranſeuntium ſtrepitu aperiens* per feneſtram, contemplabatur tranſeuntes, & cogitabat, quidnam eſſet multitudo illa, non dico amhulantium, ſed præcipitantium. Et cum diu conſideraret, vidit unum ex eis poſtremo curſitantem: quem ad ſe vocans ait: Dic mihi, quis es tu, & qui ſunt iſti & quo vadunt?

* f. aſpiciens

17 Reſpondit dæmon: Non poſſum tibi dicere modo quidquam: quin potius ſequar ſocios meos, ne forte videar abeſſe a victoria, quam de tali amico illo noſtro nunc defuncto habituri ſumus. Intelligens autem Sanctus, quod dæmones eſſent; Conjuro te, inquit, per judicium æternum, ut quidquid inde factum fuerit, mihi huc rediens dicas, alioquin majeſtatem Domini mei Jeſu Chriſti rogabo, & te in abyſſum relegari faciet. Quod audiens dæmon, protinus reſpon-
B dit: Faciam quod jubes, tantummodo quod minaria non contingat mihi. Quo dicto, velueri curſu mox ſe præcipitem dedit ad ſocios. Servus autem Domini ad ſolitum orationis curſum magis magiſque incubuit, poſtulans a Deo, ut quod a diabolo audierat, ſi verum eſſet, notum ſibi faceret.

18 Poſt unius itaque horæ ſpatium, ecce repente eadem malignorum ſpirituum turba ululando, plangendo, væ væ clamitando, &, quaſi qui vim patitur, conquerendo, vultu in terram demiſſo nimium triſtis, eodem, quo tranſierat, itinere, revertebatur. Vir autem Domini de hoc quod audierat tollicitus, ut cominus audivit planctus eorum, per feneſtram perſpectans vidit eos confuſos, & quaſi verecundiam paſſos pigro inceſſu reverti, qui paulo ante præcipitanter cum gaudio tranſierant. Is vero, qui adjuratus fuerat, dæmon venit ad hominem Dei, & mœſtus ſtetit ante eum. Ecce, ait, ſicut promiſi, ad te reverſus ſum. Cui vir Dei reſpondit: Dic ergo mihi rei veritatem. Ad quem dæmon: Erubeſco, inquit, dicere meam, & ſociorum meorum, quam perpeſſi ſumus, verecundiam. Verumtamen quo-
C niam adjuraſti me, dicam tibi ordinem rei.

19 Homo iſte, qui nunc defunctus eſt, quamdiu in hoc ſeculo vixit, publice peccator fuit, & publice vitam lubricam duxit. Propria non largiri, aliena rapere ſtuduit, perjuria innumera, adulteria, fornicationes, ſacrilegia, furta, rapinas, & alia hujuſmodi ſectatus eſt. Quid plura dicam? Omnia bona negligens, omnia mala operari voluit. Poſtquam vero finem vitæ præſentia accepit, ad ſuſcipiendam animam ejus, ſicut ipſe vidiſti, eum magna lætitia properavimus, nobiſcum ad infernum deducendam. Ia angelus, qui ei cuſtos deputatus eſt, cœpit contra nos dicere: Fruſtra veniſtis: meus enim eſt. Cui reſpondimus: Ecce liber, in quo deſcripta ſunt omnia mala, quæ fecit. Et angelus: Ecce liber, in quo ſcripta ſunt omnia bona quæ fecit: ergo ambo appendantur in ſtatera, & videamus æquitatem. Appenſus eſt itaque uterque liber in ſtatera. Hic, in quo bona ſcripta videbantur, ſurſum elevatus eſt: & hic, in quo mala ſcripta erant, remanſit deorſum; quouſque ingentem clamorem quaſi victores tulimus ad cælos exultantes. Nobis autem gaudentibus; ecce Laurentius, ille vir igne crematus, ſignum crucis in dex-
D tera ferens ſubito advenit.

20 Quid eſt, inquit, quod video? Adhuc eſt minus de juſtitia. Quo dicto, calicem quemdam aureum de ſinu trahens, tam fortiter tu ſtateram, quæ ſurſum pendebat, projecit, ut una ex manicis ipſius illico disjuncta ſepararetur, & ſic ad terram feſtinanter cum magno pondere profiluit: ſicque factum eſt, ut ſtateta, quæ priua deorſum terræ hærebat pondere malorum, ſurſum elevaretur: & illa quæ ſurſum pendebat, levitate bonorum, appoſito calice, deorſum humiliaretur. Quo facto, protinus extenſa manu prædicti viri animam Laurentius ille ſuſcipiens, ſecum reduxit. Hoc vilo prineepa noſter eum omnibus nobis, quo cum eo adveneramus, de magna lætitia ſubito converſi in magnam triſtitiam cum ingenti mœrore & luctu, cum verecundia & pudore redeuntes, ad loca noſtra revertimue nimis dolentes. Quod ſi verbis meis credere dubitas, mitte feſtinanter miniſtrum tuum ad civitatem, & interroget diligenter: & inveniee illum hac hora defunctum. Et ut citius agnoſcatur, quia verum
E eſt quod dixi, vadat ad eccleſiam apud quam ſepultus eſt, & dicat clericis ex parte tua, ut oſtendant ſibi calicem aureum, quem ipſe, qui mortuus eſt, in eadem eccleſia fieri fecerat. Quem dum fractum repererint, incipiene iraſci, & maximum inter eos ſchiſma erit; videlicet unus de alio ſuſpicana, & alius de alio ſuſpicans, & alius de alio, ignorantes qualiter hoc factum ſit: & ſic præparabuni ſe ad legem faciendam, ut vel ſic manifeſtetur, quis eorum hoc fecerit.

21 Interea miniſter tuus accedat ad eos, dicaique eis: Ceſſate, Domini, inter vos ita agere; ceſſate, & nolite amplius inaniter inſanire; ſed audite patienter, quod loquor. Mandat vobis Dominus meus, ut ſine mora ad eum veniatis, & ipſe procul dubio indicabit vobis eum, qui hoc operatus eſt. Cumque venerint ad te, indica eis per ordinem cuncta, quæ tibi locutus ſum. Nunc itaque dimitte me, ut revertar ad fratres meos, quoniam ſicut adjuraſti me per judicium Dei venturum, ita tibi in omnibus, quæ audiſti, ego veritatem locutus ſum: & hæc dicens, dimiſſus eſt ab homine Dei. Vir autem Domini, his auditis, flectens genua ſua, gratias
F egit Deo omnipotenti, qui eſt mirabilis in Sanctis ſuis: qui glorioſum ſuum martyrem Laurentium (in) cælo & in terra ſemper mirificare voluit. Surgens igitur ab oratione continuo vocavit miniſtrum ſuum, & dixit ei: Feſtina, & vade ad civitatem, & interroga, qua hora Henricus comes ex hac vita migraverit. Ad clericos quoque eccleſiæ S. Laurentii cum perveneris, roga eos, ut oſtendant tibi calicem aureum, quem cum fractum invenient, maxima inter eos lis erit, & magna dubitatio. Cumque videris eos paratos ad jusjurandum, dicito: Quieſcite nunc domini, quieſcite, & amplius in vanum laborare nolite; hoc enim dicit dominus meus: Venite ad me, & ego docebo vos hujus rei veritatem.

22 Pergens itaque miniſter hominis Dei, fecit omnia ſicut imperaverat. Venientes autem clerici cum multis de nobilibus civitatis ad virum Dei, poſt ſalutationis officia, eis ſanctus vir cuncta, quæ ſuperius jam dicta ſunt, diligenter anarravit, atque in fine narrationis adjecit: Nolite, fratres, calicem fractum conſolidare, ſicut prius fuit; ſed ob memoriam tanti miraculi manifeſtandam,

A dam, atque victoriam, quam de hoſte humani generis victor & triumphator levita Laurentius habuit, prædicandam, idem calix, ut eſt fractus, ſemper ita permaneat. Quod audientes cuncti, qui illuc convenerant, admiratione repleti ſimul & gaudio, Dominum Jeſum Chriſtum, & martyrem ſuum beatiſſimum Laurentium conſona voce laudaverunt, & vale facientes viro Dei, regreſſi ſunt. Cumque ingreſſi eſſent urbem, convenerunt clerum omnem, & populum cunctum totius civitatis, & facto ſilentio dixerunt;

narrant: 23 Audite, cives cariſſimi, audite, & cognoſcite mirabilia magna, quæ per B. Laurentium martyrem ſuum Dominus operari dignatus eſt. Tune miſerunt & attulerunt calicem aureum cum manica ſeparata a calice, & narraverunt, qua occaſione fractus eſſet idem calix, & qualiter B. Laurentius illius defuncti animam liberaſſet de manibus diaboli & miniſtrorum ejus, & qualiter unus ex eis, qui ad portandam animam ejus ad infernum feſtinabat, cuidam ſervo Dei nuntiaverat, &, eodem ſervo Dei narrante, ipſi hæc omnia ſcirent. Cumque audiſſet univerſus populus
B ſermones hos, elevatis manibus in cælum omnes pariter dederunt laudem Deo, qui martyrem ſuum Laurentium ita triumphare dignatus eſt. Et ſic inde iter facientes eum gaudio magno, cum canore & jubilo cantantes Te Deum laudamus, & Kyrie eleiſon, ad eccleſiam ipſius pervenerunt. Ad quam cum perveniſſent, tantas Deo, & B. Laurentio laudes & gratias egerunt, ut omnes præ gaudio flerent, oblationes quoque auri & argenti, cereorum & cortinarum ſeu ſindonum copioſe offerrent commendantes ſe orationibus S. Laurentii,

qui calix Romam miſſus ſerpar. 24 Poſt hæc habito concilio eumdem calicem fractum Romam miſerunt ad baſilicam ipſius, ubi ſanctiſſimum ejus corpus una cum B. Stephano protomartyre requieſcit; qui calix, ſicut erat fractus, uſque ad tempus Adriani IV. Papæ in eodem loco permanſit; ſed abbas prædicti loci zelum Dei habens, ſed non ſecundum ſcientiam, eumdem calicem fregit, atque addito multo auro, eum ampliorem fecit fieri: qui uſque hodie in prænominata martyria baſilica oſtenditur: de quo nulli dubium eſt, quin cultores & veneratores
C ſuos, & vivenes in corpore protegat, & exeuntes a corpore de pœna inferni, de poteſtate diaboli triumphaliter liberet. Veneremur itaque & nos, fratres, martyrem Laurentium, ut ipſius meritis a morte perpetua liberemur, præſtante Domino Jeſu Chriſto: qui vivit &c. *In exemplari noſtro Ms. quod Actorum ac miraculorum &c.* S. Laurentii *collectionem continet, cujuſque initio notatur deſumptum eſſe* ex Ms. ſancti Maximini Treveris, *ſub hoc titulo*, Miraculum B. Laurentii de calice, *hiſtoria iſta etiam narratur hoc exordio:* Temporibus domini Alexandri ſecundi Papæ, & Henrici imperatoris, fuit quidam Henricus Comes, præpotens & magnus vir, in partibus Saxoniæ, dives valde *&c. Quæ ut chronologice cohæreant, intelligi hic debet Henricus IV. imperator, qui tempore Alexandri PP. II. vox fuit, & poſt ejus mortem imperator, Audiſti ſcenicam omnino narrationem; de qua, priuſquam exponam, quod ſentio, præmittere illam viſum.*

§. III. *Hiſtoria calicis & ſtateræ an recte adſcripta S. Henrico imperatori; Sanctus in tempeſtate ac peſte ſoſpitator.*

D AUCT. J. P.

Mercedi huius meritis.

CUm miraculum illud ſtateræ ac calicis nec ſoli iſti improbo, de quo ſupra dictum eſt, a ſcriptoribus narretur contigiſſe, nec celeritate ſua careat, nec a quibuſdam incommodis ſit immune, qua poſtea proponemus, juverit illud ſaltem in ſubſtantia ac ſummatim ab aliis indicatum, hoc loco prius recenſere. In Divis Bambergenſibus a noſtro Jacobo Greiſero editis & illuſtratis cap. 28. Vita S. Henrici imperatoris (quæ exſtat etiam apud nos loco citato ſuperius in Commentario prævio S. Laurentii n. 49.) res iſta ſic exponitur: Sub ipſa etenim hora exitus illius, cuidam ſervo Dei, in ſolitudine commoranti, diabolus ſub humana ſpecie traditur apparuiſſe. Quem vir Dei per ſpiritum protinus agnovit, & ait: Quo vadis? Cui ille: Ad exequias, inquit, principis pergo. At ille reſpondit: Vade, inquit, & comple negotium tuum, in quantum tibi a Domino permittitur. Verumtamen conſummato officio tuo, ad-
E juratus per Deum vivum, ad me revertere, ut per te rei exitum cognoſcam. Poſt modicum vero reverſus, coram ſervo Dei gemebundus adſtitit, & voce querula, & ingenti ululatu dixit: Heu, heu! deluſi ſumus, in vanum laboravimus: quin etiam ab angelis Dei confuſi diſceſſimus. Aſſiſtentibus enim hinc & inde nobis, & ſpiritibus angelicis, merita animæ juſtæ in ſtatera appenſa ſunt, & faſciculis peccatorum deprimentibus, jam pene pars noſtra præponderaverat. Tunc ſubito aduſtus quidam (*S. Laurentium intellige*) ſuperveniens cum catino aureo, partis dextræ lancem oneravit, mirumque in modum parti noſtræ adeo præponderavit, ut & ipſo catino ad terram collapſo ruina colliſionis ſigilum impreſſerit. Itaque victores angeli animam nobis ereptam gaudentes in ſuum conſortium abduxerunt.

alibi aliam

26 Hæc vero tametſi corporaliter geſta referantur, neceſſe tamen eſt, ut virtute ſpirituali completa intelligantur. Res etenim ſpirituales per corporales exprimuntur imagines: eumque aliud foris agitur, aut dicitur, intus alind geri ſignificatur. Præmemoratus & ſæpe rememorandus Dei famulus calicem aureum in honorem Dei, & commemorationem S. Laurentii martyris eccleſiæ Mersburgenſi contulerat, cujus ſpeciali patrocinio coram Deo adjutus, & in ipſa ſui exitus hora creditur liberatus. Omni vero veneratione, & admiratione dignum eſſe perpenditur, quod eadem hora calix in certa cuſtodia clauſus habebatur, nec minus tamen prædictæ colliſionis materiale ſignum excepit. *Hæc ibi. Crantzius in Metropoli lib. 4. cap. 9.* Non habet apud me, *inquit*, fidem fabula, quam Mersburgenſis eccleſia prædicat de calice aureo, cui anſa ſit detracta, cum in trutina meritorum ac demeritorum ajus (*de S. Henrico imperatore ſermo eſt*) ab Laurentio divo martyre injiceretur calix iſte, qui merita faceret demeritis præponderari. Non ſolent in Sanctos referri, quorum de virtutibus tam ambiguum eſt judicium. Nec tam levi momento pendebat ſanctiſſimi regis æterna ſalus, ut unius pondere calicis trutina illa librans in unam decideret partem. Ego ſanctiſſimi imperatoris meritis indignam eſſe duco fabulationem. *Ita ille, ac recte, quatenus eo attingit laudatum Sanctum.*

27 *In*

A Auct. J. P. *ouvrit ; ſuccubuerit ejuſve auctoris.*

27 *In ſua tamen Saxonia lib. 4. cap. 35. idem auctor nullam ditlæ hiſtoriæ notam inurens, hæc de ea memorat :* Mersburgi ſervant calicem, quem libræ ferunt injeciſſe divum Laurentium, cum imperatoris jam mortui trutinarentur bona cum malis. Animam ferunt tum indignantem humani generis inimicum deſtregiſſe, quando nihil ſuum reperit in moriente. *Cuſpinianus rem aliter refert in ſuo Henrico II. ſub finem his verbis uſus*: Cujus mors eremitæ cuidam ex ſtrepitu malignorum ſpirituum innotuit. Ferunt enim imperatorem inter venandum ſæpius anachoritam religioſum & ſanctum virum adiiſſe, & de Deo ac virtutibus cum eo diſſeruiſſe. Is eum Hieroſolymam viſurus itineri ſe accingeret, imperator illi calicem aureum immenſæ magnitudinis, duabus anſis inſignem, in Jordanem ter immergendum ob honorem individuæ Trinitatis committit, dum redeat; donans item illi, quantum ſat erat viatici. Hic per Conſtantinopolim rediens, Bulgariam tum eremitis abundantem obambulat, quos ſingulos rogavit, ut Deum pro pientiſſimo imperatore, ejuſque incolumitate ſuis precibus rogarent. B Dum ita colloquuntur viri religioſi, unus ex iis imperatorem vita functum narrat, viſionemque nocturnam pluribus explicat, qua ſe vidiſſe calicem divæ Mariæ dicatum, cui anſa una deſtructa fuit, fatetur. Id quomodo acciderit ex viſione demonſtrat. Anachorita ſarcinam ſuam refetat, ac calicem fractum reperit; qui etiam hodie, miraculi teſtimonium, Babenbergæ oſtenditur. Ubi domum rediit, imperatorem eo deceſſiſſe die, quo in eremo fuit, agnovit. *Deinde rebus, quas de Henrico imperatore narraverat, finem imponens*, Hæc, *inquit*, ex diverſis Annalibus excerpſimus. *Utinam Annales illos protuliſſet!*

Noſtra de iſto mirabilia,

28 *His præmiſſis, quibus famoſus ille calix ac trutina difficultatibus laborent, expendamus. Hiſtoria impromis illa, quatenus ſaluti S. Henrici imperatoris aſſeribatur, plane fabuloſa & inepta nobis eſt, uti ſuis Crantzio ſupra citato. Et vero procul dubio, uti recte obſervat Greiſerus in notis ad cap. 28. iſtius Sancti, quod ſupra deſignatum eſt, pag. 36.* ſanctus ille Imperator meritis graviſſimus ad tribunal Dei venit. *Si quæras, an alteri accideret ſaltem in ſubſtantia? Reſpondemus, nihil* C *nos videre ſive ex parte hominis, ſive ex parte Dei, ſive ex parte Sancti, cur fieri vos iſta non potuerit. Nihil, inquam, ex parte hominis: cur enim eripi is e vita, ac iterum vitæ reddi non poſſit? Nihil item ex parte judicii divini: nam poteſt Deus hominem ad tribunal ſuum evocare, ac ſententiæ adverſus eum ferendæ executionem ſuſpendere. Nihil denique ex parte Sancti, quo minus a divina miſericordia hoc miraculum impetrare potuerit.*

de fama ſo iſto cali. in fama- bio,

29 *Jam vero quia illud jam eſt in ſtabili, ut ita dicam, poſſeſſione, neque in promptu habeo ullum ſolidum argumentum, quo apertæ falſitatis id convincam; nihil cogit, fabuleſitatis cenſuram eidem inurere, ſi rei geſtæ ſubſtantiam ſpectes: ſin autem narrationis adjuncta, non pauca ſunt, quæ eidem incommodant. 1°. Alii aliter illa referunt, ſecundum dicta. 2°. Non conveniunt in tempore. 3°. Neu placet longa illa narratio Joannis de Stabulis. 4°. Circa calicem diſſentiunt ſcriptores: etenim* eumdem calicem, *inquit Joannes*, fractum Romam miſerunt ad baſilicam ipſius, ubi ſanctiſſimum ejus corpus.. requieſcit; qui calix ſic ut erat fractus, uſque ad tempus Adriani IV. Papæ (*poſt medium utique ſeculum* XII.) in eodem loco permanſit. Sed abbas prædicti loci . . eum- D dem calicem fregit, atque addito multo auro, eum ampliorem fecit fieri: qui uſque hodie in prænominata Martyris baſilica oſtenditur. *In Vita autem S. Henrici imperatoris ſuperius in noſtro Commentario prævio num. 49. citato dicitur de eo:* Calicem aureum in honorem Dei, & commemorationem S. Laurentii martyris, eccleſiæ Mersburgenſi contulerat: *ubi ſerme eſt de famoſo calice noſtro. Crantzius ſupra citatus dicebat, eum ſervari* Merſeburgi. *Cuſpinianus denique, uti habes ſuperius n. 27. refert*, calicem divæ Mariæ dicatum *fuiſſe*.., qui etiam hodie.. Babenbergæ, *uti addit*, oſtenditur. *Ex his itaque ſequitur, ut, tametſi famoſi calicis Laurentiani hiſtoriam, quantum ad ejus ſubſtantiam pertinet, negare non audeamus; non pauca tamen ac levis circa res adjuncta occurrant difficultates, quæ non bene inter ſe cohærent.*

Demetrius Cydonius

30 *Nec vero decet, ſilentio a nobis præteriri miraculum aliud ſeu beneficium plane egregium, quod ſuggeris documentum Græcum, cujus apographum apud nos eſt, hoc titulo præmotatum: Τὸ μαχαίριον περὶ Δημητρίου τοῦ Κυδώνης λόγος εἰς τὸ ἅγιον Λαυρέντιον. Id eſt*: Domini Demetrii Cydonii bonæ memoriæ ſermo in S. Laurentium. *Sic autem incipit*: Οἱ σώφρονες τῆς ἱστορίας ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦτο ἐχέτωσαν μόνον &c. *Laudatus auctor paullo poſt initium iſtius ſermonis ſanctum Martyrem alloquens, ejus ſe patrocinio ſalvum & incolumem evaſiſſe a graviſſima maris tempeſtate, cum grati animi memoria teſtatur: quando ſcribit*: Καὶ σοὶ λόγοις ὕλαν δίδωϊ, καὶ κἀγὼ ὑπὲρ σοῦ δυνατῶν ἀμοιβῶν σοὶ χάριτος ἄρξω, ὅτι ἡμῖν ἐπὶ τῶν σῶν πόλαι ἐπωγμένοις, καὶ χειμῶνι χρεσαμένοις, πάσης μὲν σώζει, πάσης δὲ ἐλπίδος ἐκχυρούσῃ, αὐτὸς μαρτύρων δόξα μόνον κλεινὸς, αὐτίκα σῶον σὲ πολλῶν ὕδατος ἐκέρσας, ἐξ ἡμᾶς ἐδο δυσμένοις ἐξ χειμῶνος ἐξήρπασας, Τάσε γὰρ ὁ δίκαιον ἐδίκη, μὲ κυρίῳ σὺν ἐργάτῃ, καὶ μικρὰ λόγῳ σὺ ὁ χάριτος ἐνδείξασθαι μέγεθος. Καὶ ἐν ἡμῖν ὑπόσχεσιν ἐν αὐτοῖς τοῖς δικαίοις, ἃ πεφηνόμεθα, λόγῳ τῷ σῷ Χριστῷ Μάρτυρες τῶν ἐργασίαν ἀποδώσομεν.

Demetrius Cydonius E

opt S. Laurentii in graviſſima tempeſtate ſalvatur. F

31 *Quæ ſic reddimus Latine:* Et verbis materiem ſubminiſtraſti, ac moviſti nos ad efficacem memoris animi viciſſitudinem, ut grates ordiremur perſolvere, quia nobis ad urbem tuam properantibus, ac tempeſtate, quæ nullum arti, nullum ſpei locum relinquebat, jactatis, tu ipſe, O Martyrum gloria, invocatus dumtaxat, injuriosum ſtatim ſtraviſti pelagus, noſque jam ſubſidentes e fluctibus eripuiſti. Tunc quippe æquum non videbatur, de ſoſpitatoris laudibus tacere, & ſermone parvo magnitudinem gratiæ non oſtendere; ipſiſque in periculis voto nos obſtrinximus, ſiquidem ſupereſſe nos accideret, ſancti Martyris Chriſti beneficentiam debitis præconiis celebrare. *Quo ex loco prædictum documentum ad nos perveniſſe, dicere non habemus; cum præter morem illud non notetur in noſtro apographo. Circa Demetrium vero ejuſdem ſermonis auctorem obſervamus ſequentia. Elogium ejus ac ſcripta invenies apud noſtrum Antonium Poſſevinum in Apparatu ſacro, ac Leonem Allatium de Eccleſiæ occidentalis atque orientalis perpetua conſenſione lib. 2. cap. 18. §. 5. quibus adde auctorem Appendicis ad Hiſtoriæ litterariæ Guilielmi Cavei hæterodoxi partem primam editionis Genevenſis anni 1694. pag. 32. in qua Appendice laudatus Demetrius dicitur claruiſſe anno 1357. At nullam apud iſtos bibliographos de ſer-*

mone,

A mone, cujus fragmentum modo prolatum eſt, invenimus mentionem, præterquam in Appendice ad dictæ Hiſtoriæ litterariæ partem alteram pag. 283. ubi haberi dicitur in bibl. Bodl. cod. Baroc. 90.

Alia quædam mira.

32 Corollarii loco addi velim id quod refertur in Relationibus ſeu novis publicis Bruxellenſibus anni 1657. in quibus ſcribi Neapoli die XXX. Januarii ejuſdem anni dicitur, provinciam Lupienſem (vulgo Lecce) ad illud uſque tempus per interceſſionem S. Laurentii, qui ejuſdem eſt patronus, a peſte immunem exitiſſe, quamquam ab iſta lue undequaque fuerit circumdata. Alia quædam mira de S. Laurentio memorant ſchedæ noſtræ Mſs. quas ante me habeo; ſed pluribus referendis ſuperſedeo. Mirabile autem, quod accidit Romæ occaſione ſacri pignoris S. Laurentii, quod inde erat tranſmittendum in Hiſpaniam rogatu Philippi II. pro ſanctuario monaſterii Scorialenſis, dabitur paragrapho proximo, ubi de iſto monaſterio, ejuſque ædo ſacra agetur.

B

§. IV. *Ædes ſacræ in Italia; monaſterium ac templum Scorialenſe in Hiſpania; miraculum quod a nonnullis refertur ea occaſione.*

Ædes ſacræ Romanæ, memorabile ſacellum Florentiæ.

PRæter illa, quæ in noſtro Commentario Actis S. Laurentii prævio præmiſimus de locis ſacris ſub ipſius nomine nuncupatis, nec non prodigiorum gloria nobilitatis, ſuperſunt alia quædam, quibus gloria ejus poſthuma egregie commendatur. Taciti ea præterimus, quæ recenſentur apud Piazzam in Hemerologio ſacro Romæ Chriſtianæ ac gentilis ad diem X. Auguſti, plenariis indulgentiis ditata; neque inquirere eſt animus plura loca ſacra, quæ alibi terrarum in ejus honorem exſtructa ſint; quando nos vocat Florentia, magnificentiſſimo ac ad immortalem Laurentiani nominis ſplendorem poſteritati commendandum accommodatiſſimo monumento illuſtris. Maximilianus Miſſon in Novo itinerario ſuo Italico, anno 1688. peracto, & Hagæ Comitis anno 1691. typis edito, par. 2. pag. 156. meminit eccleſiæ S. Laurentii, quæ Florentiæ magna admodum ac dives eſt; deinde de famoſo ibidem ſacello dici poſſe credit ſalva veritate, quod illud, tam longo & non interrupto labore continuatum, omnium vetuſtiſſimum totius orbis futurum ſit. Ad hæc, monumentum hoc non auſus deſcribere, quamdam ejuſdem ſubnectit ideam; ubi de magnificentiſſimi operis arte, lapidibus pretioſiſſimis, aliuſque ornamentis illud ſplendide condecorantibus ſermo eſt, aliaque impoſterum huic condecoratura locum deſignantur.

C

Omnibus quam longiſſime ſæculis ſuperemicat.

34 Verumenimvero immortalis gloria ſancti Archidiaconi noſtri poſthuma præ omnibus aliis ſub venerabili ejus nomine exſtructis fabricis eſt ac dici merito debet auguſtiſſimum illud ac vere regium monaſterium ac templum Scorialenſe S. Laureotii in Hiſpania, unicum cum ibidem loci, tum alibi terrarum inter religioſa monaſteria prodigium; cui par ſi diu quæſieris, ubinam gentium illud invenies? in quo utique munificentia fundatoris Philippi II. Hiſpaniarum regis, materiæ pretium, operis elegantia, artificum induſtria quaſi certare inter ſe de palma videantur. Celeberrimi porro hujus monumenti majeſtatem mirari nobis licuit ac ſuſpicere anno 1722. per menſem fere integrum in eodem moratis. Brevem ejuſdem deſcriptionem Hiſpanice vulgavit R. P. F. Franciſcus de los Santos, ad quem lectorem mitto, plura, quam continuo dicemus, de eodem diſtincte ac graphice diſcere cupientem. Breve interim de illo elogium habet noſter P. Petrus Ribadeneira in Flore Sanctorum, quod rebus S. Laurentii ibidem ad diem X. Auguſti inſeruit, quodque ex Hiſpanico reddidiſſe ſat erit: Poſtremo Catholicus Hiſpaniarum rex D. Philippus, hujus nominis ſecundus, templum condidit S. Laurentii in Scoriali, magnitudine ſua ac pietate dignum: in quo datur tam multa videre, ut neſciat homo, quidnam admiretur magis, ac magnam religionem, qua tot Ordinis glorioſi S. Hieronymi Patres vivunt; an ſumptuoſam magnificentiam ædificii, in quo vivunt; an numerum reliquiarum Sanctorum, quæ in iſto templo honorantur; an divitias inæſtimabiles, quibus honorantur; an libros exquiſitos, quos magnus ille rex conjungi juſſit to iſtius ſanctæ domus bibliotheca; an collegium ac ſeminarium, quæ in eadem fundavit; rebus aliis, quæ in illa exſtant, adeo raris ac mirabilibus ſilentio præteritis. E

magnificentiſſimum ac ſumptuoſiſſimum

35 Jam vero ut ex ungue leonem, quod vulgo dicitur, ſive ut ex ſumptibus pecuniariis, quibus hoc opus cum ſuis appendiciibus conſtitit, operis ejuſdem majeſtatem æſtimet; expenſæ in illud factæ non ad centena duntaxat ducatorum millia ſæpe etiam multiplicata aſcendunt; verum etiam ad ducatorum milliones; de qua re Franciſcus de los Santos idem qui ſupra lib. 1. diſcurſu 17. fol. 202. verſo teſtatur a rationibus ac libris adminiſtrorum iſtius fabricæ, nec non e ſchedulis & apochis &c. expenſas omnes, quæ per annos triginta octo, ab aperis exordio uſque ad obitum Philippi II. numerator, contigere, aſcendere uſque ad quinque milliones, ac ducenta ſexagima millia ducatorum, additis quingentis ſeptuaginta ducatis: qua ſumma, uti addit auctor idem, non ſolum quanta quanta ibidem ſpectatur fabrica ſurrexit; ſed etiam pictura omnis, omnis manualis labor Phrygiorum operum (ita explico Hiſpanicum todo lo que toca a las manos de los bordadores) omneſque illarum rerum, quæ & ad monaſterium tamquam ejuſdem additamenta ſeu appendices pertinent, & quas dictus ſcriptor nominat, ſumptus comprehenduntur; quibus ſi addas argentum, aurum, alioque ornamenta, quæ ibi reperiuntur, nec non libros omnium bibliothecarum ſtudio inſervientium, etiam vel ſic non exteſſere ſumptus ad milliones ſex ac ducenta inſuper ducatorum millia aſſerit. Aliquorum etiam opinionem refert, qui expenſas ad viginti duos, imo etiam ad viginti quinque milliones extenduut, quæ ibidem factæ ſint ſpatio annorum octo ſupra triginta; ſed illam non admittit, pro certo habens, quod poſt fabricatum quoque Pantheon, quod dicitur, & quo ædificium ad ſuæ perfectionis apicem a Philippo IV. Hiſpaniarum rege, perductum fuit, una cum aliis operibus ac ornamentis, quæ ſuperaddita fuere, ſumma expenſarum non exteſſeat ad partem tertiam milliouum quinque ſupra viginti. F

Scorialenſe S. Laurentii monaſterium

36 Porro quidnam rei ſit regale ſacellum, nomine Pantheon, diſces ex hac ejuſdem inſcriptione, quam habes apud dictum auctorem lib. 2. fol. 122. verſo:

D. O. M.

LOCUS SACER MORTALITATIS EXUVIIS
CATHOLICORUM REGUM
A RESTAURATORE VITÆ, CUJUS ARÆ MAX.
AUSTRIACA ADHUC PIETATE SUBJACENT,
OPTA-

D AUCT. J. P.

A OPTATAM DIEM EXPECTANTIUM.
AUCT. J. P. QUEM POSTHUMAM SEDEM SIBI ET SUIS
CAROLUS CÆSARUM MAX. IN VOTIS HABUIT,
PHILIPPUS II. REGUM PRUDENTISS. ELEGIT,
PHILIPPUS III. VERE PIUS INCHOAVIT,
PHILIPPUS IV.
CLEMENTIA, CONSTANTIA, RELIGIONE MAGNUS
AUSIT, ORNAVIT, ABSOLVIT
ANNO DOM. M. DC. LIV.

Ac templo, & victoriam Sanquintinianam a Philippo 2. conſtructo.

37 *Verum præ omnibus aliis excellentiſſimis ſæpe laudati monaſterii ſtructuris, ad propoſitum noſtrum maxime conducis auguſtiſſimum ejuſdem templum; de quo conſuli poteſt auctor ſupra laudatus lib. 1. fol. 15. & ſequentibus. Accipe ex eo hanc inſcriptionem, quæ ad immortalem* S. Laurentii *gloriam, nec non ad regis fundatoris eximiam venerationem erga eumdem ſanctum Martyrem plane eſt ſingularis:*

D. LAURENT. MART.
PHILIPP. II. OMN. HISP. REGN.
UTRIUSQUE SICIL. HIERU. ETC. REX
HUJUS TEMPLI PRIMUM DEDICAVIT
B LAPIDEM D. BERNARDI SACRO DIE
ANN. MDLXIII. RES DIVINA
FIERI IN EA COEPTA PRIDIE FESTUM
D. LAURENTII ANNO M. D. LXXXVI.

Fabrica autem iſta eccleſia ſimul cum omni ſuo ornatu ac apparatu &c. conſtitit uno millione, & ducentis ac quadraginta ducatorum millibus, prout invenies libro citato fol. 103. At de his plus quam ſatis. Cauſa vero quæ religioſiſſimum iſtum monarcham movit ad opus tam inſigne, fuit pietas erga S. Laurentium; *occaſio autem famoſiſſima illa victoria, quam ad Fanum S. Quintini in Veromanduenſi agro Picardiæ, ipſo die* S. Laurentii, *de Gallis* ignominioſis ac pernicioſis, *ut cum Spondano loquar, pugna cæſis reportavit anno* 1557.

Miraculum inſignc.

38 *Tot vero ac tantis monaſterii Scorialenſis mirabilibus ſuperaddendum nunc venit aliud mirabile; quod ita ſe habet. Sicut laudatus monarcha ſtudioſiſſimum ſe præbuit indagatorem, & ſolertiſſimum, ut ita dicam, venatorem ſacrarum reliquiarum, ut eas e variis orbis partibus per ſuos diligentiſſime conquiri juſſit monaſterium ſuum locupletaret (* C *cujus rei inſigne ſpecimen proſtulimus ſuperius in Commentario noſtro prævio §. 7.) ita etiam Romæ petiit a Summo Pontifice pignus aliquod ſacrum ſeu partem* S. Laurentii *in Scorialenſi cœnobio aſſervandam: quo occaſione miraculum ſequens Romæ contigiſſe ſcribit Franciſcus de Ayuſa in Opere, quod de rebus Oſcenſibus Hiſpanice in lucem dedit, lib. 2. cap. 3. pag. 138. Rem geſtam inde refero in hanc ſententiam:* Sua Sanctitas petitioni tam juſtæ obſecundans, fractionis ac donationis negotium duobus Cardinalibus commiſit, dato eis fruſto papyraceo, ut ejuſdem magnitudinem ſectio ſacri lipſani æquaret, Confici juſſerant e chalybe parvam quamdam limam ad inſtar ferræ, ut majore cum reverentia ſacrum pignus abſcinderent. Aperto ſepulcro, viderunt os quoddam, ad cujus extremitatem recte quadrabat papyrus: dumque incidere cœpiſſent, numquam potuit lima illi morſum inſerre, aut ſignum indere.

Os ſancti Laurentii Romæ a Pontifice petitum.

39 Rem mirati tentarunt incidere magis ſurſum, ita ut notabiliter majus fieret ſacrum lipſanum; & vix lima erat admota ad os ſacrum, quando repente illud diffiſſum reperere. Viſum miraculum publico actu teſtificati ſunt notarii: D Cardinales vero ubi acceſſiſſent ad Pontificem, ac rei eventum ipſi narraſſent, Sanctus, *ajebat*, Laurentius vult redire in Hiſpaniam. Ac tum ad regem miſit os ſacrum, miraculum authentice munitum, ac limam: quæ omnia in manibus ſuis habuit ſanctus ille epiſcopus Turiaſonenſis D. Jacobus de Yepes, qui tum temporis ſuæ Majeſtati erat a ſacris confeſſionibus: idemque epiſcopus omnia quæ dicta ſunt retulit doctori Gaſpari Ram, cathedratico emerito de prima, ut vocant, theologiæ in hac inſigni Univerſitate Oſcenſi, qui dein confeſſarius D. Petri Toletani, gubernatoris Ducatus Mediolanenſis, ac vicarius generalis fuit exercitus ejus .. Illud miraculi inſtrumentum erit in archivo S. Laurentii regalis, quantum credi poteſt.

Eccleſiæ narrantur.

40 *Franciſcus de los Santos lib. 2. diſcurſu 8. tractat de* S. Laurentii *lipſano, (quod e meditate oſſis coxæ, uti addit, conſtat) nec non de prodigioſo circa illud eventu, quando Gregorius PP. XIII. aliquam iſtius oſſis partem volebat mittere ad dictum Sancti cœnobium Scorialenſe; ut verbo dicam, miraculum eſt in ſubſtantia idem,* E *quod jam ex Ayuſa retulimus: in ſubſtantia, inquam, idem eſt, quidquid ſit de nonnullis accidentibus, ut vocant, quæ lectori curioſo ex utriuſque textus collatione notanda relinquo. At Franciſcus de los Santos poſt narrationem facti hæc ſubdit:* Ita illud referunt teſtimonium ac litteræ Sanctitatis ſuæ. *Si addidiſſet auctor, teſtimonium illud ac litteras ſe vidiſſe, vel ſaltem in archivo Scorialenſi aſſervari, majorem præfato miraculo, quod ad gloriam Sancti egregie conducit, conciliaſſet auctoritatem, mihique, quod unice deſidero, arma ſubminiſtraſſet ad propugnandam adverſus criticos ſcioles & obtrectatores, qui forte non deerunt, hujuſce rei prodigioſæ veritatem. Certe in inſtrumento Gregorii PP. XIII. de reliquiis* S. Laurentii *ad Philippum II. miſſi, quod invenies in noſtro Commentario prævio §. 7. & in quo inter alias dicitur ad eum miſsi de coſtis (puto ſcribendum cona: nam in Hiſpanico Franciſci de los Santos eſt anca ejuſdem Sancti) nihil habetur de ſupra dicto miraculo, item de aperto Martyris ſepulcro, quod narrabat Ayuſa, nihil; dicente Pontifice:* Quæ omnes reliquiæ in F diverſis eccleſiæ & locis hic (*Romæ videlicet*) adſervabantur.

§. V. *Hiſtoria corporum S. Laurentii ac S. Stephani protomartyris, miro modo, uti fertur, in eodem ſepulcro Romæ conjunctorum. Eccleſiæ in agro Verano ornatus.*

Hiſtoria

IN manibus meis eſt exemplar Ms. hoc titulo præ-notatum: De translatione vel inventione SS. Stephani & Laurentii ex Lection. Bibl. Medic. Florent. plut. ao. *Sic vero habet:* Conjunctio corporum SS. martyrum Stephani & Laurentii facta eſt Romæ ſub Theodoſio juniore: nam cum Eudoxia filia Theodoſii imperatoris & uxor Valentiniani *apud* Urbem cum viro degens a dæmonio vexaretur, & Valentinianus illud patri Conſtantinopoli exiſtenti ſignificaſſet; jubet filiam Conſtantinopolim adduci, ut a reliquiis protomartyris Stephani tangeretur: corpus enim S. Stephani dudum Conſtantinopolim ex Hieroſolymis tranſlatum fuerat, ut dicetur infra in

inven-

A inventione ejus 111, Non. Auguſti. Dæmon autem in Eudoxia clamabat, quia inde numquam exiret, niſi Stephanus Romam veniret, quia ſic erat voluntas Apoſtolorum. Quod imperator audiens, clero & populo Conſtantinopolitano obtinuit, ut corpus Stephani Romanis daretur, & corpus Laurentii Græcis traderetur.

narratur 42 Hæc autem Imperator Pelagio Papæ ſcripſit, qui de conſenſu Romanorum petitioni Imperatoris conſenſit. Miſſi igitur Conſtantinopolim Cardinales corpus S. Stephani Romani deferunt, & Græci pro accipiendo corpore S. Laurentii cum eis Romam perveniunt. Capuæ autem corpus S. Stephani recipitur, & a civibus illius dextrum brachium ſummis precibus obtinetur, & metropolitana eccleſia ejus nomini fabricatur. Cum autem Romam veniſſent, & corpus ad eccleſiam S. Petri ad Vincula deferre diſpoſuiſſent; vectorea ſubſiſtunt, nec ultra procedere poſſunt. Dæmon autem in regina clamabat, eos fruſtra fatigari, eo quod non ibi, ſed in eccleſia fratris ſui Laurentii, & juxta eum elegerat collocari.

e noſtro a-pographo: 43 Illud ergo corpus defertur: ad cujus tactum
B puella mox a dæmonio liberatur: eumque ſepulcrum adeo arctum eſſet, quod utraque corpora capere non potuiſſet, Laurentius adventui fratris ſui quaſi congratulans, in alteram partem ſepuleri verſus ſupee latus feeeſſit, & medietatem Stephano vacuans dereliquit: ſicque Stephanum ſimiliter ſuper latus verſa facie ad conſocium collocarunt. Græci vero dum manus apponunt, ut Laurentium auferant, ad terram velut exanimes corruerunt: ſed orantibus pro eis Papa, ejus clero & populo, vix ad ſe ad veſperam redierunt. Omnes tamen infra decem dies mortui ſunt: Latini vero, qui eis conſenſerant, *in* phrenefim verſi ſanari non poterant, quoadusque ſimiliter amborum corpora, ut dictum eſt, inſimul translata ſunt. Hæc autem conjunctio facta eſt Nonis Maji. *Factum enimvero mirabile! Prodigium ad poſtibus*
C *nam* S. Laurentii *gloriam omnino illuſtre! Sed vereor, ut rei geſtæ veritas, perinde ac caperem, fatis a me defendi poſſit: cujus uti ſumma votorum eſt, nihil demere de veris Sanctis laudibus; ita falſis eum adorhare phaleris, quibus ille, aliunde aſſatim abundans veris, nec eomi vult nec debet, religio eſt. Rem itaque ad juſtam veritatis trutinam expendamus.*

ſedem diſſe-cultatibus 44 *Eminentiſſimus Cardinalis Baronius, qui nuntiquam ſuſpectus haberi poteſt, quaſi vero vel Romanæ urbis vel* S. Laurentii *ſplendori quidquam ademptum velit, in Martyrologio Romano ad diem* VII. *Maji hæc memorat:* Romæ, translatio corporis S. Stephani protomartyris, quod Pelagio Summo Pontifice e Conſtantinopoli ad Urbem allatum, atque in ſepulcro S. Laurentii in agro Verano poſitum, ibidem magna piorum religione colitur. *Ubi vides, nihil dici de ſuperiore miraculo, ideo veroſimiliter, quia quod de illo dicetur ex vero, comperti nihil ſatis habuit. Etenim ad dictam annuntiationem hæc obſervat in ſuis notationibus:* Habentur rei geſtæ vetera monumenta ſcriptis mandata a Lucio archidiacono; ſed quæ non modica caſtigatione indigeant. Legimus ea in cod. manuſcrip. monaſterii S. Cæciliæ Tranſtiberim. Petrus diac. Caſſin. in lib. de Vir. illuſt. monaſt. Caſſin. cap. 35. teſtatur, ſanctum Brunonem epiſcopum Signinum de ea translatione ſcripſiſſe ſermonem; idemque cap. 45. addit, alium inſuper ſermonem conſcriptum eſſe a Petro, ejuſdem monaſterii bibliothecario, de eadem translatione D
Conſtantinopoli facta Romam. *Apud nos tom.* II. AUCT.
Maji in Prætermiſſis ad diem VI. *ejuſdem menſis* J. P.
pag. 98. *notantur iſtæc* S. Stephani protomartyris translatio corporis Romæ, tempore Pelagii Papæ primi, & Theodoſii principis, quod ſepultum eſt in eccleſia S. Laurentii extra muros, & in ejus ſepulcro. Ita Ms. Strozzianum, & Martyrologium Florentinum anni MCCCLXXXVI. *Habes hic caſum noſtrum; at de miraculo, quo de agimus, nihil.*

45 *Et vero adeo multis in ſua hiſtorica relatione* *laborat*, *ineptis auctor quiſquis ille fuerit, ut nullum fidei pondus ſibi reliquum faciat vel in ipſa rei adeo miræ ac prodigioſæ ſubſtantia, ſicut jam demonſtrabimus. Rem contigiſſe memorat tempore Theodoſii junioris, Eudoxiæ, ac Valentiniani, qui pertinent ad ſeculum* IV. *ita quidem ut Theodoſius ille obierit anno ejuſdem ſeculi quinquageſimo; Valentinianus III. eus Eudoxia uxor data, vitam clauſerit anno* 455. *Pelagius autem PP. hujus nominis primus ad Petri Cathedram evectus eſt anno demum* 555. *quem tamen imperitus ille ſcriptor in narratione ſua cum iſtis perſonis connexit. Numquid ergo bene compta* E
eſt Eudoxia dæmoniaca? At relictis hiſce magis aliis auctoris ineptiis deiegamus. Corpus, *aut*, S. Stephani dudum Conſtantinopolim ex Hieroſolymis translatum fuerat. *Itane vero? Baronius ad annum Chriſti* 439. Eudocia, *ſicut refert ex Marcellini Chronico*, uxor Theodoſii principis ab Hieroſolymis in urbem regiam (*id eſt Conſtantinopolim*) remeavit, beatiſſimi Stephani primi martyris reliquias ſecum deferens, quas in baſilica S. Laurentii poſitas fideles venerantur. *Deinde ex Cedreno de earumdem S. Stephani reliquiarum translatione agens*, Theodoſium.. multum pecuniæ miſiſſe ad archiepiſcopum Hieroſolymitanum egenis diſtribuendæ, *memorat*, & archiepiſcopum viciſſim ei dono miſiſſe reliquias dexteræ manus Stephani primi martyris *&c.*

46 *Sed inde quomode extundet, non membrum* *quæ hic re-tentantur*, *dumtaxat quoddam iſtius Protomartyris, ſed corpus ejus Hieroſolymis Conſtantinopolim translatum tunc fuiſſe?* Sane quidem, *uti ſubdit Baronius*, complura de his *reliquiis* haud fide digna ab aliis ſcripta reperiuntur, nimirum non de membri alicujus S. Stephani, ſed totius corporis facta Con- F
ſtantinopolim translatione a Juliana nobili vidua elam illud ſubripiente. Sed quoniam ſub Magno Conſtantino & Euſebio Conſtantinopolitano epiſcopo id contigiſſe auctor habet, haud fidem ea hiſtoria ſibi conciliat, ſicut nec quæ habet Nicetas in Hiſtoria de eadem translatione, facta (ut ait) ſub eodem Conſtantino imperatore.. Verum ante Honorii tempora numquam reliquiæ corporis Protomartyris viſæ ſunt. Rejectis igitur fabulis, quæ hoc anno facta eſt per Eudociam Stephani Protomartyris reliquiarum translatio; eam ut germanam omni fide teſtatam rceipimus. *Conſuli etiam poſſunt quæ notavit Pagius in Critica Baroniana ad anu.* 415. *n.* 2. *Verum hæc a ſucceſſoribus noſtris loco ſuo examinari poterunt ad diem* XXVI. *Decembris, quo de iſte Sancto agendum erit; & de translationibus ejuſdem dicendum, prout monuimus in Prætermiſſis ad diem* III. *Auguſti. Ceterum priuſquam fabuloſæ huic anonymi hiſtoriæ finem imponamus, obſervari cupimus, S. Protomartyrem his ab eo fratrem S. Laurentii nuncupari. Nam ſi fratrem vocet propter nonnullas proprietates utrique Sancto communes, voce utitur prorſus impropria & alie-*

A *aſiena. Sin ſimpliciter, prout expreſſio ejus ſonat,*
AUCT. J. P. *fratrem fuiſſe vult; quanam id velle potuit veritatis ſpecie, imo vere quam craſſa potius & plane abſona hallucinatione? De commento autem illo apocrypho quid dicam, dum auctor ervae ſuam ſcenam Eudoxia a diabolo obſeſſa? Falſum hoc non reperi hactenus ab antiquis & ad faciendam fidem accommodatis ſcriptoribus traditum; cui prom locum do inter commenta male fundata & apocrypha, donec certiora do eo edoceor, præſertim cum tota ſuperior hiſtoria tot titulis aliunde ſit ſuſpecta. Nec meliorit ſurſuris mihi ſunt ea, quæ de pœna ac morte Græcorum nec non phreneſi Latinorum in fine ejuſdem ſubnectuntur, dignum utique, ut ita loquar, patella operculum.*

ut tamquil fabuloſa & apocrypha

47 *Ecce autem, dum reculis biſce caſtigandis occupor, incido in Catalogum Sanctorum Petri de Natalibus lib. 4. cap. 139. ubi eamdem hiſtoriam refert, addens tamen in ejuſdem fine*, ut dicit frater Bartholomæus. *Qua occaſione cupide me inceſſit inquirendi, ecquis eſſet iſte frater Bartholomæus. Conſulenti itaque mihi prologum, qui iſti*
B *Sanctorum Catalogo præfigitur, occurrit ibidem inter alios Legendarum Sanctorum ſcriptores, qui nominantur*, frater Bartholomæus 10 Chronicis ſuis. *Quiſnam autem is fuerit, perſpicue intelleXi e R. P. Jacobo Echardo in opere, cui titulus* Scriptores Ordinis Prædicatorum recenſiti, *tom. 1. pag. 110. ubi de F. Bartholomæo Tridentino tractatur, appoſita nota anni 1230. ad deindo præcipuum inter ejus opera nominatur* Epilogus vitæ Sanctorum. *Et additur:* Extat codex Ms. Romæ 10 (*bibliotheca*) Barberina, aut ſaltem ejus fragmentum. Exemplum hujus operis integrum habuit Petrus de Natalibus, quo & ſe uſum paſſim fatetur in Vitis Sanctorum, & 10 fine Vitæ S. Ingenuini Febr. v. addit (*lib. 3. cap. 85.*) Hæc F. Bartholomæus, indicans totam ab eo excepiam. *Unde autem Bartholomæus Tridentinus hiſtoriam translationis S. Stephani, quam hic examinamus, deſumpſerit, non eſt mihi promptum dicere: ſuſpicor tamen eam, utcumque de primo ejuſdem Latino ſcriptore res ſeſe habeat, ad Græculas figlinas, hujuſmodi fordium alioquin tam feraces, referendam eſſe, e quibus dein ad Latinos tranſierit. Interim do Bartholomæo Tridentino meminimus*
C *iom. 1. Auguſti die IV. in Commentario prævio S. Dominici §. 1. pag. 359. ubi etiam indicavimus, opus illud Bartholomæi, de quo modo actum eſt, in noſtri Heaſchenii exemplo nominari* librum epilogorum 10 geſta Sanctorum.

e nobis

48 *Ceterum prodigioſa illud ſimul ac fabuloſa* SS. Laurentii *ac Stephani conjunctio narratur etiam in Legenda aurea Jacobi Januenſis, Ordinis Prædicatorum, Pariſiis vulgata anno 1475. item in* Legenda, *quæ inſcribitur* Opus auroum, quod.. non mediocri diligentia fratris Claudii de Rota, ſacræ theologiæ profeſſoris, Ordinis Prædicatorum.. auctius redditum, *& anno 1531. excuſum; & præteaſe iſtarum Martyrum conjunctioni ſubjungitur ſequens epiphonema*: O felix Roma quæ corpus Laurentii Hiſpani & Stephani Hierololymitani, tam glorioſa pignora, uno claudis mauſoleo! *Deinde vero dicitur*: Facta eſt autem iſta conjunctio IX. Kalen. Maji circa annos Domini CDXXV. *Franciſcus de Ayuſa in opere, cui titulum indidit* Fondatio, excellentiæ *&c.* civitatis Oſcenſis, *lib. 2. cap. 3. intendit probare e tranſlatione corporis S. Stephani, de qua ſupra diximus,* S. Laureotiom *fuiſſe Hiſpanum, & ibidem illam narrat pag. 129. & ſequ. At nos meliore fundamento, quam hujuſmodi reculis omnino vacillantibus ac caducis, Sanctum iſtum Hiſpani dare conati ſumus ſuperius in Commentario §. 10. Denique, ne lectoris patientia abutamur, nolumus commemorare quænam Doctor Dormerus in ſua S. Laurentio defenſo in civitate Oſcenſi lib. 2. cap. 3. objiciat Doctori Joanni Baptiſtæ Balleſtero, poſtquam ex hoc tranſlationem illam retuliſſet; tameſi eventum hunc prodigioſum ibid. pag. 146. admittat, traditionis laudem, uti putat, promeritum; pro qua re aſſert fratrem Thomam Trugillum, Alfonſum Villegam, Petrum de Natalibus, Gaubertum Fabritium, Hieronymum Higueram, Stephanum Agutilarium, Hermannum Crombachium &c.*

49. *Sed tantilla ſeu potius nulla auctoritate mixta traditio, nomen dumtaxat meretur traditionis mere popularis ac adeſpotæ; quandoquidem hujuſmodi auctores, etiamſi plures biſce talis ſuperaddideris, in re tam antiqua numerum ſolummodo facere poſſunt, non fidem. Nec vero piget obſervaſſe, Balleſterum juro corrigi a Dormero pag. 154.* & ſeqq. *quod* S. Laurentium *vocet conſanguineum* E (*Hiſpanice* primo) *S. Stephani; ubi tamen hunc Protomartyrem illius fratrem dici poſſe contendit recurrendo ad ſignificationes vocis* frater *nimis impropriat ac longe quæſitas, quam ut alter alterius frater ſimpliciter vocari poſſit; qualis vocatur in ſuperiore exgrapho tranſlationis, nec non in Legendis paullo ante aſſignatis. Frater itaque Thomas Trugillus, quem modo nominabam, Theſauri concionatorum par. 2. in Vita S. Stephani Protomartyris col. 2354. de hoc prodigio corporis* S. Laurentii *agens, & hæc ſcribens de traditione iſta ſupra dicta, non meretur audiri.* Porro, *ait*, ex traditione habetur, quod quo tempore apertum fuit ſepulcrum B. Laurentii, conceſſit de loco in quo manebat B. Laureotius, ut concederet dexteram partem ipſi Stephano: ex quo appellatus fuit deinceps Hiſpanus civilis & urbanus.

rejiciatur.

50 *At nugis iſtis valere juſſis, ne magis ſeria finem imponamus præſenti argumento. Ciampinus in ſua Synopſi hiſtorica de ſacris ædificiis a Conſtantino magno conſtructis, cap. 6. tractans de eccleſia* S. Laureotii *in agro Verano extra mœnia Urbis, pag. 115.* Sub arcu triumphali, *inquit*, cappella, ſive ut olim denominabatur B. Laurentii confeſſio ſita eſt, ubi ejuſdem, una cum illo B. Stephani, corpus marmorea arca ferreis virgis circumdata iocluſum jacet. Octo ad eum gradus deſcenſum præſtant; duodecim columnæ elevant fornicem, quarum quatuor aoteriores ex marmore visibi, reliquæ ex pario ſunt, indicantque non eas eſſe, quas inibi laudatus Xyſtus Pontifex (*hujus nominis III. de quo ſupra noſter Commentarius n. 8.*) appoſuit, cum illæ porphyreticæ fuerint. *Plura cap. 6. citato legere datur de dicta eccleſia, nec non oculis intueri in tabula 26. quæ etiam poſſunt conferri cum iis, quæ in eodem Commentario a nobis præmiſſa ſunt. Laudatus auctor Veterum monumentorum par. 2. cap. 13. ſcribit de opere muſivo iſtius eccleſiæ, quod etium in tabella 28. repræſentat, ac conſtructum fuiſſe refert a Pelagio PP. II. anno 578. de quo Pontifice mentio a nobis facta loco mox indicato num. 9.*

Templi in agro Veranc, ubi SS. Laurentius ac Stephanus, crudelimenta.

§. VI.

§. VI. *Alia quædam mira de S. Laurentio memorantur.*

Henricus III. imperator vitæ ſanctitate celebratur.

PRæ manibus habeo exemplum, *hoc titulo notatum*: S. Laurentii miracula; *quod ex* Petri Calo p. 2. f. 39. poſt Vitam *fuiſſe depromptum, adſcripſit noſter Papebrochius*. *Hæc autem narrat*: Henricus tertius imperator, ut ait Helinandus, tempore Conradi patris ſui, a quodam clerico fiſtulam tulerat argenteam, qua pueri ludentes aquam jaculantur, pactus ei epiſcopatum dare, cum foret imperator. Adeptus imperium impiger pollicitum dedit. Non multo poſt aſpero morbo correptus decubuit: quo morbo creſcente, in triduo exenſis * & mutus jacuit. Epiſcopi præſentes triduano iodicto jejunio pro vita ejus Domino ſupplicabaot. Convaleſcens accitum epiſcopum, quem pro fiſtula fecerat, ſententia concilii depoſuit, confeſſus, ſe toto illo triduo dæmones infeſtos ſibi vidiſſe flammam in ſe per fiſtulam jaculantes, flammam dico adeo pertinacem, ut noſter ignia reſpectu illius jocus putetur. Interim vero juvenem ſemiuſtulatum adveotaſſe fereotem calicem aureum immenſæ magnitudinis aqua plenum, cujus viſinne & laticis aſpergine extioctos ardores evaſerat. Hic erat B. Laurentius martyr glorioſus, cujus eccleſiæ tectum longa carie diſſolutum compaginari fecerat, & præter alia munera calice aureo eamdem eccleſiam honoraverat.

* *i. exſtenſus, i. e. ſenſibus deſtitutus.*

B

Soſpitatus cum S. Laurentio.

52 *Hiſteria illa contigerit oportet nec poſt ann.* 1039. *quo Conradus II. imperator diem clauſit extremum, poſt quem eodem anno in imperio ſucceſſit Henricus III. cognomento Niger, ejuſdem filius non genere, ut nonnullis fabuleſe placuit*. Helinandus, *in cujus fide ſuperiora referuntur*, Gallus, monachus Frigidi montis congreg. Cluniacenſis, anno circiter MCC. ſcripſit hiſtoriarum a creatioce mundi libros 48. de reparatione lapſi lib. 1. ſermones plures; epiſtolarum ad diverſos lib. 1. *teſte noſtro Poſſevino in Apparatu ſacro; ante quem de laudato ſcriptore plnribus egerat S. Antaninus* 3. *par. Hiſtoriarum, tit.* 18. *cap.* 5. *quod ſuſcribitur* De Helinando hiſtoriographo. *De voce* catenſis *ſit mentio in Gloſſario Cangiani editione noviſſima tom.* 3. *Per Fratrem Bartholomæum, qui proxime hic ſignabitur, intelligo Bartholomæum Tridentinum Ordinis FF. Prædicatorum: de quo ego paragrapho præcedente. De F. Petro Calo, qui etiam fuit ex Ordine FF. Prædicatorum, conſuli poteſt Bibliotheca Scriptorum ejuſdem Ordinis tom.* 1. *pag.* 511.

C

Quid ſpectet circa eccleſiam Tridentinam, ſanctitatem aeris, & perditum ſacrum ibi ſemen.

53 *Nunc ea tibi aſta, quæ e dicto ecgrapho huc tranſcribo*: Frater Bartholomæus ſcribit, quod Tridenti eſt eccleſia Martyris hujus omni dedicata, & ab antiquis ſanctimonialibus ad habitandum tradita: quæ tamdiu a Martyre fuit retenta, quamdiu vivere eis placuit in ſanctitate. Idem poſtea a monachis vidimus adimpletum; Supereſt, ut qui nunc locum iocoluot, caveaot ne Martyr iraſcatur.

Siccitas aeris dire populum premebat: clerus populuſque Tridentinus Sanctorum undique limina viſitabat. Quinta igitur die Auguſti dum S. Dominici Prædicatoris ſolemnia, cujus altare in prædicta eſt eccleſia, agerentur, & nimia eſſet ſereoitas aeris, pontifex advenit cum clero & populo ſuffragia perſturus. Et ecce, dum chorus Miſſam inchoat, nubes tonant, & per totam Miſſam pluvia ſalutaris deſceodit. Subſtitit poſt hæc, donec qui advenerant, ad propria redierunt, & iterum die tota terram irrigavit, ſtatimque ſubtrahitur. Quioto poſt hæc die, dum feſtum inſtat Martyris, proceſſio ſolemnis reducitur, & optatam pluviam Dominus populo abuodanter largitur. D AUCT. J. P.

Anno etiam Domini MCCXX. in feſto dedicatioois prædictæ eccleſiæ, ego a curiis prope & Cæſaria rediens & multorum Sanctorum reliquias huic eccleſiæ deferens, detuli & cryſtallum (cum) parva ernce ex auro & argento inſignita. Hæc dum reverenter in proceſſione portaretur, crux ignoranter labitur a cryſtallo, & cum nimia eſſec multitudo & populi preſſura, a parvulo & ignoto puerulo triſtibus fratribus ante Evangelium coram altari præſentatur; eum grave eſſet viris fortiſſimis preſſuram tranſire.

Mira de carbonibus in Hiſpania.

54 *Sed mirabile omnino eſt, quod lege in epiſtola noſtri patris Alexandri Wilthemii, die* VII. *Auguſti* 1677. *vel* 1679. *ad Papebrochium Luxemburgo data, e qua extrabo ſequentia*. Dixi excellentiſſimæ dominæ Principi noſtræ, Revereotiam veſtram non ooviſſe S. Faoſtum, de quo quæſivi &c. Sed oarravit mihi hodie rem mirabilem. Ait io Hiſpania ſi quis die S. Laureotii quocumque E demum loco vel leviter ſodiat, ſtatim offendere carbonem: & aſſerit, ſe cum Imperatriee defuncta idem expertam. Habetne R^a. V^a. aliquid ſimile inter miracula S. Laurentii? *Deinde ex eodem loco, die* XXI. *ejuſdem menſis & anni ad eumdem Papebrochium ſcribens, iſta ſic confirmat*: Excelleotiſſima domina gubernatrix noſtra ſcripſit in Hiſpaniam pro Vita S. Fauſti. Dixi ei, Reverentiam veſtram depoſuiſſe ad x. Auguſti litteras meas de carbonibus S. Laurentii. Fuit ei gratum, & affirmavit idem paullo ante quam conſiteretur, & eommunicavit. Ait ſe bis uoo die cum imperatrice ſodiſſe, ſemel in horto penſili (*Hiſpanice* en un balcon) iterum in alio horto, & bis repertoa carbones. Id autem fit a primis Veſperis feſti uſque ad ſecundas. Advocavit nnam ea ſuis dominabus, quæ affirmavit ſancte, idem ſibi contigiſſe:

reſeruntur;

55 *Factum illud ſingulare ac mirabile illuſtribus illis perſonis ac fide dignis contigiſſe, referente Wilthemio, ſicut ego inficiari non audeo, ſic diſſimulare nequeo, quin ſignificem, mirati me vehementer, ſi illud quovis loco in Hiſpania, ſi a primis feſti Veſperis uſque ad ſecundas, ſic cuilibet denique vel leviter fodienti illud prodigium eveniat, nihil hu-* F *juſmodi hactenus ad meam in rebus* S. Laurentii *eruderandis non effitanter occupati notitiam aliunde pervenuiſſe ex ſcriptoribus præſertim Hiſpanis, qui ſuſpecti neutiquam eſſe poſſunt, quod vel ejuſdem laudibus aliquid detractum velint, vel quod rem adeo prodigioſam ac pervulgatam, ſi vera ſit, ignorare potuerint. Opus igitur eſt teſtimoniis bonæ notæ, antequam calculo noſtro eamdem comprobemus. Porro quia mentio facta eſt de P. Alexandre Wilthemio, conſuli poteſt Bibliotheca noſtræ Societatis de operibus ab eo editis.*

uti & alia varia

56 *Franciſcus de Ayuſa ſupra memoratus, lib.* 2. *cap.* 8. *pag.* 156. *nonnullos refert eventus, qui tametſi haud manifeſta ſint miracula, videntur tamen res eſſe hujuſmodi, ut accidere non potuerint abſque ſingulari Dei providentia, ac noſtri ſanctiſſimi Levitæ favore. Quæ igitur idem auctor ibidem excudit Hiſpanice, ea hic recude in hanc a me ſententiam Latie ſermone reddita. In Sancti igitur ede ſacra Oſcenſi anno* 1589. *accidit, ut accenſus fuerit cereus Paſchalis Occaſione cujuſdam intempeſtivi aeris, ſed incuria Joannis Miedes aditui non*

A *exſtinctus, tota illa nocte arſerit; cujus ignis candelabrum magnum lygneum, cerei ejuſdem ſuſtentaculum, corripuit & quidquid in eo erat aeris obſitum, uti & SS. Orientium ac Laurentium in eodem pictos conſumpſit uſque ad diadema S. Laurentii: & ibi ſteti ignis, quamquam nemo eum exſtinxiſſet. Evenit praeterea, ut pruna quadam ignita ſuper altare delapſa, totum ejuſdem operculum coriaceum fueris combuſtum, & aliquid etiam in frontali, quod vocant; mappa autem, qua velociſſime videbatur devoranda, nihil damni illatum ſuit.*

AUCT. J. P.

Dum deſtructa eſſet media pars iſtius templi, ubi natales habuerat (ita Ayuſa placet) illuſtriſſimus hic Martyr, ut magnificum ac ſumptuoſum illud, cui tunc dabatur opera, aedificaretur; id quod ſupererat adhibitum fuit ad celebranda divina officia. Quadam vero die, dum nemo tunc eſſet in eccleſia, magna pars contignationis (ita interpretor Hiſpanicum de la cruceria) decidit; caſu, uti apparet, dilato ad illud tempus, quo omnis populus erat extra eccleſiam.

B *Quae ibidem in civitate Oſcenſi contigere.*

57 *Alia die contigit, ut, quando deſtrueretur arcus quidam eborum ſuſtentans, eique in morem equitis inſideret cementarius illum demolieus, ex infortunio totus quaſi corruerit, & una cum illo juvenis in eodem corporis ſita: ſed hic nihil damni paſſus ſine mora redire potuit ad ſuum laborem.*

Eodem occaſione ac temporis puncto duae operae transferebant feretro ſaxum, ut illud ſeponerent, ac ſic locum darent; & tranſibant infra arcum, quando decidebat; qui per medios homines lapſus, feretrum quidem ac funes, quibus illud e collo appenſum portabant, confregit; ſed nihil eis nocuit; ita ut ſtatim reverterentur ad ſuum laborem cum magna circumſtantium admiratione.

Dum effoderentur iſtius eccleſiae fundamenta, quae ſpatioſa admodum ac profunda erant, variis vicibus prae humiditate ceciderunt multi ac valde magni terra acervi, operis, qui inferius illis aperiendis occupabantur, ſine damno relicti.

Accidit etiam, ut, dum dictorum fundamentorum terra educeretur, carri conculcarint pueros, aliumque populum abſque ulla laeſione.

C *Die Martii, quae fuit XXX. Maji, anni 1617. deorſum e coronide prolapſus eſt medius later, & in conſpecta omnium videbatur debere impingere in caput operarii cujuſdam, qui inferius vacabat rei ſuae mercenariae, nomine Punol: a quo veluti devians medius later unum ei pro ſe latus dedit, veſtimentum ſolummodo ipſius tangens, illaeſa omnino ejuſdem perſona.* D

Paucis item ante diebus evenit alia res valde ſingularis. Juvenculus quidam deſuper cecidit ex arce facelli cathedralis, quod ad partem epiſtolae ſitum eſt majoris: crediturque fuit omnibus, quotquot operi intererant, ſuſpectantibus, deorſum labi; ſed remanſit, non ſine miraculo uti videtur, illaeſus in tabula, quam ſuper coronidem poſuerat, unius aſſeris latitudinem continente.

Sanctus depellit aeris intemperiem.

58 *In Ms. noſtro Hiſpanico Caeſarauguſta. huc miſſa refertur ex Bagata tom. 1. lib. 3. cap. 2. n. 27. quod coenobium monaſterii da Cluſa, qui meditabantur illud deſerere propter fulmina in illud incidentia, conſulnerint ſuper hac re S. Hugonem abbatem Cluniacenſem: qui illis auctor fuit, ut ſeſe non moverent, ſed ut voto ſe obſtringerent S. Laurentio, faciendi quotidie commemorationem ejus. Quod executioni mandarunt; atque ex iſto tempore ab hajuſmodi calamitate liberati ſunt. De S. Hugone abbate Cluniacenſi agitur tom. III. Aprilis noſtri ad diem XXIX. pag. 618. ubi notatur ad abbatialem dignitatem promotus anno 1049. De monaſterii Cluſenſis abbatiae origine & auctore Mabillonius in Actis Benedict. ſec. VI. par. 2. pag. 697. Cluſinum, ait, S. Michaelis monaſterium olim inſigne in diaeceſi Taurinenſi ad Pyrchiari montis radices ſitum eſt, nempe ad Cluſas ſeu Alpium fauces & anguſtias, quas Carolo M. in Italiam procedenti Deſiderius Langobardorum rex praecludere fruſtra tentavit. Haec ſubſerviunt pro hujus narrationis loco ac tempore.* E

Miraculo ſanguinis.

59 *Quando in Commentario praevia §. 2. tractavimus de locis ſacris, S. Laurentii miraculorum praerogativa nobilitatis, protulimus ibidem rem prorſus mirabilem, quae ſtato tempore contingit in ejuſdem inſignis Levitae ſanguine, quem ibidem iudicavimus aſſervari in eccleſia Campaniae territorii Romani. Miraculum hoc breviter perſtringitur in Ms. noſtro, de quo dicebamus, Caeſarauguſtano; ſed ex Bogota, qui in eodem citatur tom. 2. lib. 6. cap. 3. num. 25. diſcimus, rem hujuſmodi accidere Neapoli in ſacro quodam ejuſdem Sancti lipſano, quod exſtat in conventu Religioſorum Franciſcanorum de Advocatione iſtius Sancti; nec non in alio aliquo ejuſdem Martyris ſacro pignore conventus monialium Ordinis S. Benedicti, vulgo S. Maria de Alvina, uti aſſeritur in eodem Ms. ex Bagata tom. 2. lib. 6. cap. 3. num. 50. Atque hic rerum Laurentianarum ſit finis.* F

DE MAGNO SS. MARTYRUM NUMERO

ALEXANDRIÆ ET RELIQUA ÆGYPTO.

Ex Martyrologio Romano.

J. B. S.

SUBDIACONO.

Notiſſima eſt eruditis S. Dionyſii Alexandrini ad Fabium Antiochenum incomparabilis epiſtola ad Euſebio Hiſtoria eccleſiaſtica lib. 4. cap. 41. & 42. recenſita, qua immaniſſimam carnificinam & ante & poſt Decii edicta Alexandria & reliqua Aegypte exercitom graphice deſcribit, quando innumeri prope Chriſtiani omnis ataſis & ſexus variis maxime & inauditis cruciatibus interempti ſunt. Horum non pauci glorioſi pugiles in ſacris Faſtis ex laudata epiſtola nominatim expreſſi ſuum alibi locum repererunt, praeſertim menſe Decembri quo XII. XIV. XIX. & XXII. aliique menſibus aliis referuntur. In Actis porro Mettra ſeu Metranus ſenex, ceterorum anteſignanus XXXI. Januarii, Cointa vel Quinta VIII. Februarii, Apollonia IX. Julianus & Eunus XXVII.

illu-

A *illuſtrati ſunt, ut hic ſolorum anonymorum, graſſante ea rabie interemptorum recolatur memoria, pluribus non explicanda, cum celeberrima hiſtoria loco jam non hac in opere noſtro exhibita & explicata fuerit. Laudati Martyrologii annuntiatio*

hæc eſt: Alexandriæ, commemoratio ſanctorum D Martyrum, qui in perſecutione Valeriani, ſub præſide Æmiliano, diverſis exquiſitiſque tormentis diutius cruciati, vario mortis genere martyrii coronam adepti ſunt.

DE SS. VIRGINIBUS MARTYRIBUS

BASSA, PAULA ET AGATHONICA

CARTHAGINE.

Ex eodem Martyrologio Romano.

J. B. S.

X. AUGUSTI. *Habet hic curioſus lector ſingularem aliquam annuntiationem hodierno Romano ſecundæ editionis a Baronio infertam antiquis omnibus ſacris Faſtis plane incognitam, quam unde acceperit, nemini, quod ſciam, explorare hactenus licuit, me autem, adhibita quamvis diligentia, nec veſti-*

B *ginm harum Carthaginenſium Virginum reperiſſe, candide fateri cogor. Tantumdem intelligo quid Eminentiſſimus per prædicta quæ citat, antiqua manuſcripta ſignificare voluerit, cum nulla in mpis eo die relata ſint. At qualiacumque ea cenſeri poſſint, id certo mirandum prorſus, nec in ipſo Carthaginenſi Kalendario de tribus tam præclaris indigenis Virginibus & Martyribus ullam fieri mentionem, neque uſpiam de earum geſtis, ætate, anno aut die martyrii, vel demum de cultus traditione ulla monumenta reperiri poſſe. Neque tamen ipſam, utpote jam ab Eccleſia certo modo approbatam rejicere præſumo, fretus Baronii ſinceritate.*

Alia accederet auctoritas ſi Flavii Lucii Dextri ejuſque commentatoris Bivarii ac deinde Tamaii commenta hoc quidquam conferre poſſent, dum Carthagine Spartaria, ſub Daciano *prædictas tres Virgines, duplicem lauream adeptas, ſolita ſua fide commemorant. Pluſculum faverent Octavii noſtri Cajetoni, inter Vitas Siculas, ani-* E *madverſiones in Translationem S. Agrippinæ in Siciliam, niſi quanti ea omnia momenti ſint, pridem oſtendiſſet Papebrochius ad diem* XXIII. *Junii tom.* IV. *a pag.* 464. *ubi tota illa hiſtoria ſic expenſa eſt, ut nec inde adjumenti quidquam aſſervi poſſe videatur. Hæc eo dicta ſint, ut circa prædictam annuntiationem nihil a nobis neglectum manifeſtius pateat. Nomina quidem ipſiſſima in dicta Translationis hiſtoria exprimuntur, verum quis eas Carthaginem Africæ duxerit, necdum intelligo: multo minus quî Carthaginem novam in Hiſpaniam pervenerint.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VIRIS XI. ET VIRGINIBUS XIII. ITEM AFRÆ ET MILITUM VII.

Ex cod. Hieronymiano Epternacenſi.

J. B. S.

C *Jam neu ſemel negotium nobis faceſſivere textus implexi codicum Hieronymianorum: atque hoc præſertim die jam dictus Epternacenſis, ab omnibus aliis diſcrepans, dum annuntiationi Laurentianæ immediate ſubjicit:* Et alio loco virorum XI. & Virginum XIII. Ciriaci, Largi &c. *De quibus jam ex aliis ſupra ad* VIII. *hujus actum eſt. Audiamus ſequentia non minus obſcura:* In Aretio, Afræ, militum VII. Vallis F oſtenſæ. *Codicis auctoritate non audeo Afram rejicere; malim credere amanuenſem erraſſe in poſitione. Quid hæc poſtrema confuſa ſignificent, non capio, neque cum Florentinio diutius libet quærere.*

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CRESCENTIONE, ARCANEO, HYACINTHO, JANUARIO, EXUPERATO, QUIRILLO, QUINCTO, GEMINO, PASTORE, LUCILLA, PONTIANO, CRISPINA, INNOCENTIA, LEOCIPPIA, TERENTIA, SIDORA, AGAPA, CHRESTO, CYRIACA ET LETISIPPO.

J. B. S. Ex codd. Hieronymianis,

ALtera hæc incerti loci Martyrum claſſis ſic in omnibus codicibus reperitur, ut tamen nomina hinc inde luxata ſint vitio deſcribentium; ut Arehanarei *pro* Areanei; Jacenti *pro* Hyacinthi *&c. Hujuſmodi aliæ minutiæ, ſive in mutato ſexu, ſive in addito, tranſpoſito aut ſubtracto nomine occurrunt, in quibus paulo ſcrupuloſius hoc die verſatur Florentinius; nos Sanctos recenſuimus eo, quo Majores noſtri, numero & ordine, alias duas minores claſſes ab hac majori diſtinguentes; quas nuſquam alibi ſic diſpoſitas invenias.* Felicitſimum *porro hic omittendum cenſuimus, quod idem ſuperius non ſemel recurrerit.*

B E

DE SANCTIS MARTYRIBUS

EUTICIA, MARIA VIRGINE DEI ET VI INNOCENTIBUS.

J. B. S. Ex iiſdem codicibus,

NOn labora in nomine, ſive Euticia *ſive* Eutilia *appellatur quæ hic prima ponitur.* Maria *autem* virgo Dei *ſic clariſſime exprimitur in textu Florentini, ubi is obſervat*, Deo dicatam virginem *haud dubie intelligi.* Alibi, *inquit*, jam oſtendimus, etiam in primis Eccleſiæ ſeculis aſceteria virginum ſacrarum fuiſſe. Sex qui ſequuntur anonymi una die coronati, innocentes dicuntur, vel quia infantes vel quia virginis ſociæ. Nec aliam ipſi, *neque nobis* lucem invenire licuit. *Tantumdem dixeris de ſequenti claſſe hujus diei ultima.*

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CRESCENTIO, SEVO, ARCANANEO ET ALIIS XXX.

J. B. S. Ex iiſdem codd.

C *ONſentiunt jam toties dicti codices in claſſe & numero Martyrum, tum expreſſorum, tum* C *nuanymorum*, quorum nomina, *inquiunt, habentur in libro vitæ, neque alıunde vel hilum ſuppetis quod de illis aut de his prædicari poſſit, præterquam quod horum Codicum auctoritate inter Sanctos legitime referri cenſeantur.* F

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

MILITIBUS CLXV. Item DE CLAUDIO, SEVERO, CRESCENTIONE, ET ROMANO.

J. P.

SUB AURELIANO. Cultus Militum 165 ex Fastis facti.

DUplicem hic habes ſanctorum Martyrum claſſem. De prima dicam prius, deinde autem de altera. De antiquo ejuſdem cultu conſtat ex apographis Hieronymianis *apud Florentinium die* VI. *Auguſti; ubi SS. Laurentio & Hippolyto ſubnectuntur* Milites CLXV. *Conſtat item ex Martyrologio Romano veteri ſeu parvo, quod anniuntiationi S. Laurentis hoc die* X. *adjungit iſtam:* Et Militum CLXV. *Ade, more ſuo illud exemplar ſecutus, Actis Laurentianis ita ſubdit:* Eodem die Romæ, Militum CLXV. *quæ Uſuardus etiam in ſuum Martyrologium tranſcripſit. Notkerum, dum ſcribit*, Romæ, Militum centum & quadraginta quinque, *non tam ab Adone, ducere ſuo, receſſiſſe ſuſpicor, quam vitio omanuenſis contigiſſe, ut unius numeri tranſpoſitione, pro* CLXV. *ſcriptum legerit* CXLV. *Milites quoque noſtros martyres Catalogo ſua intexuit Petrus de Natalibus lib. 7. cap. 44. Martyrologium denique Romanum hodiernum ita in Eccleſia cos legendos præſcribit hoc die:* Item Romæ, paſſio ſanctorum centum ſexaginta quinque Militum martyrum ſub Aureliano imperatore. *Confirmantur hæc in Annalibus eccleſiaſticis Baronii ad annum* 275. *num.* 4. *his verbis:*

Inſu-

A Inſuper conſtat & ſexaginta quinque Milites de chriſtianitate delatos, extra portam Salariam duci juſſos, ibique martyrii coronam conſecutos quarto Idus Auguſti. *De cultu itaque publico Martyrum iſtorum abunde liquet. Nunc difficultates circa eos quaſdam expendamus.*

tempus martyrii.

2 *Pugilum noſtrorum certamen in Martyrologio Romano ac Baronio dicebatur contigiſſe ſub Aureliano imperatore, qui præfuit ab anno* 270. *uſque ad* 275. *Alii ſacri Faſti, quos recitavimus, nec illum, nec alium imperatorem nominant. Ex eo, quod in ſuperioribus annuntiationibus, uti & diſerte apud Adonem, ſecundum illa, quæ ex ipſo mox dicam de ſecunda Martyrum claſſe, proxime adjungantur S. Laurentio, videtur quidem conſequens, ut eodem, qua ille, die martyrium ſubierint; ſed inde non conficitur, quod eodem anno illud acciderit; nam aliunde ad Valeriani tempora illud eſſet revocandum. Dies itaque ſola, quæ Militibus iſtis ac S. Laurentio fuerit in patiendo eadem, ſufficere potuit, ut ea-*

B *dem iſta die ſimul annuntiaretur, quidquid ſit de anno mortis aut imperatore diverſi. Nos itaque cum Martyrologio Romano ac Baronio noſtrorum Militum certamen innectimus imperio Aureliani; de qua tamen temporis nota cerniores redderemur, ſi ab antiquis Martyrologis aliquod ejuſdem indicium fuiſſet expreſſum.*

Martyres iſti non videntur cum aliis confundendi.

3 *Nec vero, quos hic damus, Pugiles videntur confundi poſſe cum militibus* XLVI. *ac* CXX. *aliis Martyribus, qui in Actis S. Laurentii apud Surium memorantur: nam tametſi nonnulla utrisque iſti manipulo Martyrum ſint communia, nimirum Roma martyrii palæſtra, numerus fere idem, ſi Surianos ſimul conjungas, ac porta Salaria; hos tamen ab hodiernis ſecernis Romanum parvum, ad diem* XXV. *Octobris dicens*: Romæ via Salaria XLVI. Militum, qui baptizati a Dionyſio Papa, jubente Claudio decollati ſunt. *Diſtinguunt eos etiam Ado, ac Uſuardus ad dictum diem: quibus adde Baronium in Annalibus ad annum* 269. *num.* 6. (*ubi ex Actis S. Laurentii eos exhibet*) *ac Martyrologium Romanum hodiernum; quocum de iis agi poterit ad* XXV. *Octobris.*

Nonnulla circa Martyres.

4 *Circa alteram Martyrum claſſem, de qua a-*

C *ſturum me ſuperius præmonueram, paucula hæc memoranda occurrunt. Ada poſtquam annunciaſſet Milites* CLXV. *hæc addit*: Tunc paſſi ſunt Claudius, Severus, Creſcentio & Romanus, ipſo die, quo beatus Laurentius, poſt tertium diem paſſionis S. Sixti, *Hoc die illos etiam habet Notkerus; non vero Uſuardus, fidus alioqui Adonis ſectator. Apud Anaſtaſium Bibliothecarium in S. Sixto II. ſic habetur*: Paſſus eſt & beatus Laurentius, ejus archidiaconus quarto Idus Auguſti, & Claudius ſubdiaconus, & Severus presbyter, & Creſcentius lector, & Romanus oſtiarius. *In apographis Hieronymianis a Florentinio editis, poſt Felicisſimi annuntiationem* in via Appia, *ſubjungitur*, & alibi Creſceotionis, *ut ibi licet videre ad diem* X. *Auguſti. In Martyrologio Romano ad diem* XVII. *Septembris ſignantur iſta*: Romæ ſanctorum martyrum Narciſſi & Creſcentionis; *ex Actis S. Laurentii, uti ibidem dicitur in notationibus; quorum hic ultimus in compendio Actarum ejuſdem ſancti Levitæ apud Adonem ſic memoratur*: Erat in eadem domo (*Narciſſi*) homo cæcus, nomine Creſcentio, qui cœpit rogare beatum diaconem, ut poneret manum ſuam ſuper oculos ejus. Tuoc beatus Laurentius lacrymans dixit: Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui aperuit oculos cæci nati, ipſe te illuminet: & facto ſigno crucis, aperti ſunt oculi ejus. D Auct. J. P. E

dantur

5 *An igitur hic idem cum ſuperiore eſt? Aſt cæcus hic, lector iſte dicitur. Reſpondemus, hæc non ita pugnare, quin conciliari poſſint: nam ſive cæcitas ea, dum jam fuerat lector, acciderit: ſive aliquo ante martyrium S. Laurentii tempore, tunc necdum lector, curatus a cæcitate ſit, ac deinde ad lectoris officium promotus; nihil obſtabit ex hac parte, quo minus unus idemque Sanctus intelligi poſſit. Verum utrumvis an duplex fuerit, aliunde nobis certo non conſtat.* Romanus *cum titulo militis datus eſt a nobis cum Martyrologio Romano die* IX. *hujus: quem ab hodierno diſtinguit Ado: nam hodierno non addit titulum militis, uti ſupra vidimus; quem tribuit heſterno, prout licet videre ad diem* IX. *hujus menſis. Ad hæc, hodiernus Martyr apud Anaſtaſium modo citatum dicitur* oſtiarius. *Quæ ſi vera ſint, alius ab alio diſtinguendus eſt.*

obſervationes.

6 *De tempore, quo corona martyrii redimita ſuo-*

F *rit ſecunda hæc quatuor noſtrorum Athletarum claſſis, obſervo hæc paucula. Admiſſo eo, quod ſupra dicebam, primam Militum* CLXV. *claſſem, ſecundum Baronium ac Martyrologium Romanum ſub Aureliano paſſam; & coaſſumpta annuntiatione Adonis, qua immediate illis ſubjungit*, Tunc paſſi ſunt Claudius, Severus, Creſcentio, & Romanus, ipſo die, quo beatus Laurentius *&c. conſequens eſt, ut vi adverbii* tunc *tam horum quatuor, quam militum iſtorum certamen ad tempora Aureliani pertinere videantur.*

A miſericordiam Domini precabatur, ut populum ſuum a perfidorum nequitia tueretur. Sed ſentiens per ſpiritum, peccatis populi præpedientibus, id ſibi nullo modo concedi, Apoſtolorum Petri & Pauli limina decrevit adire, ut ſuis ſaltem Tungris ereptionem per eorum merita mereretur obtinere. Paratis igitur omnibus viatico competentibus, aſſumptiſque ſecum comitibus neceſſariis, civibus jejuniorum & orationum ſuper tanto diſcrimine indixit inſtantiam: & ſic itinere arrepto, primum B. Auctoris Metenſis epiſcopi requirit prudentiam. At beatus antiſtes Auctor, habita cum S. Servatio deliberatione, adjudicavit, ejus ratam eſſe intentionem, ſimul expoſcens, pro ſe ſuaque urbe fundi profuſius illic orationem, ut quoniam per ſe Romam nequibat adire, ejus ſanctiſſimis precibus, Apoſtolis ſuccurrentibus, optatam ereptionem ſibi commiſſis civibus mereretur obtinere.

Vide cum ſequentes.

7 *Videt hic imminentem calamitatem, videt* Servatium *&* Auctorem *ſynchronos, nulla prorſus Attilæ facta mentione. Porro* Servatii, *non* Aravatii *nomen ſcripſiſſe S. Gregorium, & admiſſe & in notatione probat nuperus editor Ruinartius, ab Henſchenii opinione non uſque adeo alienus, quemadmodum nec alii viri eruditi & recentiſſime Longueval-lius noſter in ſua Hiſtoria Eccleſiæ Galicanæ tom. 2. pag. 64. quibus Servatii duplicatio, ut alter nimirum ſederit ſeculo quarto, interfuerit que Concilio Agrippinenſi, alter vero ad Attilæ tempora retrahendus ſit, & quidem vel eo patto S.* Auctori *ſynchronus; quibus, tuquam, geminatus Servatius diſplicuit hactenus, quidquid Pagius in Critica Baronii ad annum 451. inſultantis in morem multa congereret, fruſtra Servatios duos, ex itato fuſe Paulo Diacono ſe evicuiſſe exiſtimet. Quod tamen, bona eruditiſſimi viri pace dictum ſit, nec mihi nec aliis perſuaſit hactenus. Cum vero Pauli Diaconi narratio ſancti noſtri* Auctoris *præcipua geſta complectatur, ipſam hic deſcribendam putavimus ex Corpore Hiſtoriæ Francicæ, in quo a pag. 175. exſtat libellus ejus de Epiſcopis Metenſis eccleſiæ.*

B

C

NARRATIO

PAULI DIACONI

De S. Auctore epiſcopo Metenſi.

Ingruente ho barorum calamitate

ACcepit deinde tertius decimus venerandus præſul Auctor gubernandam eccleſiam ea tempeſtate, quando non ſolum Gallia, ſed univerſus pene occidens barbarorum ſævicotium eſt perpeſſus ſævitiam. De quo viro, quamvis & alia ab eo inſignia facta credantur, duo tantum ad noſtram memoriam ejus miracula pervulgata ſunt. Eo igitur tempore cum reverendus hic Præſul vitam cunctis virtutibus decoratam duceret, Attila rex Hunnorum omnibus belluis crudelior, habens multas barbaras nationes ſuo ſubjectas dominio, poſtquam Gundigarium Burgundionum regem ſibi occurrentem protriverat, ad univerſas deprimendas Gallias ſuæ ſævitiæ relaxavit habenas. Hujus adventu beatus Servatius Tungrorum epiſcopus præeogoito, Romam ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſacratiſſima corpora perrexit, ut per eorum ſublime meritum, ſpecialiter a Domino impetraret, quatenus iræ ſuæ indignationem averteret, & Tungrenſis urbis populum a tanto exitio liberaret.

9 Tunc ei divinitus per eumdem beatum Petrum Apoſtolum revelatum eſt, quod ita cæleſti eſſet judicio definitum, ut univerſa Gallia barbarorum foret infeſtationi tradenda, præter B. Stephani levitæ & protomartyris ſitum apud Mettis oraculum, in quo ipſius erat pretioſus cruor abſque corruptionis labe reconditus. Hæc dum S. Servatio revelata fuiſſent, feſtinus ad Gallias repedavit: inveniteque jam Hunnorum examina per univerſas Gallias debacchari. Qui cum ad obſidionem Mettenſium, pro eo quod eorum civitatem inexpugnabilem ob murorum fortitudinem cernerent, receſſiſſent, contigit beatum Servatium ipſo tempore dum a Roma reverteretur, Metris devenire, qui dum univerſa, ſicut revelatione didicerat, lancto confacerdoti ſuo Auctori retuliſſet, ad civitatem propriam, hoc eſt Tungris reverſus eſt. D

S. Servatio revelata.

AUCT. J. B. S.

10 Nec mora, poſt ejus egreſſionem, murus civitatis Mettenſis corruit, ingreſſumque hoſtibus ſuperoa diſpoſitione pateſecit. Mox vero B. Auctor traditam civitatem inimicorum gladiis advertens, univerſos parvulos, qui neodum ſacri fontis ablutionem perceperant, baptiſari præcepit. Igitur audientes Hunni, qui duodecimo exinde milliario ſitum caſtrum quod Scarponna dicitur, obſidebant, Mettenſis urbis mœnia corruiſſe, iterato ad eam feſtina celeritate regreſſi ſunt, ineenduſque & rapinis univerſa vaſtantes, plures e civibus eum eis qui baptiſati fuerant parvulos interemerunt: reliquos vero qui exitio ſupereſſe poterant, ſimul cum S. Auctore epiſcopo captivos abduxunt.

de Mettenſium excidio docetur.

E

11 Impletum ſane eſt ſuper B. Stephani levitæ & protomartyris domicilio, quod a beatiſſimo Petro apud Romam Chriſti famulo Servatio fuerat ante prædictum. Nam cum eamdem baſilicam procul furentes barbari adſpicerent, ad eam curſim quaſi opima ſpolia capturi, properabant: cumque propius accederent, eorum oculis velut ingens ſaxum ac moles ſolida apparebat. Quam cum cæcati mentibus, manibus per gyrum palparent, aditumque ingrediendi quærerent, nihil omnino eis aliud quam naturalis ſaxi durities videbatur. Denique ſæpius abſcedentes rurſumque revertentes, cum ſe nihil proficere cernerent, eadem fatigati diſceſſerunt, ſuæque iniquitatis effectu fruſtrati ſunt.

Servat a mi rabiliter

F

12 Quid etiam de hoc oratorio B. Gregorius Turonorum epiſcopus in ſuis libris narraverit, non filebo. Refert enim, priuſquam hi hoſtes venirent, vidiſſe virum fidelem in vitu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo B. Levitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: Oro, Domini mei, ut non permittatis obtentu veſtro Mettenſium urbem ab inimicis exuri; quia locus io ea eſt, in quo parvitatis meæ pignora continentur: ſed potius fentiant ſe populo aliquid me poſſe eoram Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercrevit, ut aliud fieti non poſſit, niſi civitas tradatur incendio, ſaltem vel hoc oratorium non cremetur. Cui illi aiunt: Vade in pace, dilectiſſime frater: oratortum tantum tuum carebit incendio; pro urbe vero non obtinemus, quia Dominicæ ſanctionis ſuper eam ſeotentia jam præceſſit. Invaluit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit coram Domino. Ideo civitas hæc cremabitur incendio. Unde non dubium eſt, quod horum obtentu, urbe vaſtata, oratorium permanſit inlæſum.

S. Stephani oratorio.

14 Igi-

AUCT. J. B. S.

Barbari ad tenebris deprehenduntur

13 Igitur exinde hoſtes dum ad oppidum quod appellatur Decempagos, quod a Mettenſi urbe triginta millibus abeſt, perveniſſent; quia Deo noſtro ſemper de ſuis ſervulis cura eſt, & in ira miſericordiam (ſicut ait Pſalmiſta) non continet; tantæ ſubito eoſdem Hunnos tenebræ circumvallaverunt, ut quid agerent, vel quo ſe verterent, omnino neſcirent. Tunc cauſam tantæ calamitatis, ut in tali re opus erat, ſollicite inquirentes, ab uno ex captivis, quos ducebant, audiunt, quia propter ſervum cælaſtis Domini Auctorem epiſcopum, quem in captivorum numero ſe vidiſſe dicebat, talia paterentur. Mox igitur, facta inquiſitione B. Auctorem reperiunt, quem dum pereunctatentur, quid in munere vellet accipere, ut a tanto eos periculo liberaret, ille ad hæc reſpondit, ſibi nullum aliud gratium poſſe munus offerri, quam ſi omnes quos ducebant captivos, ſinerent ad propria remeare. Quod illi ſi facerent, promittit ſe ſine dubio a ſuo Domino impetraturum, ut ab illis quibus tenebantur tenebris eruerentur.

B Factumque eſt. Et mox in univerſo ſuo Hunni exercitu captivos, quos ducebant, requirentes, eos B. Auctori reddiderunt: a ſuis (ut eis promiſſum fuerat) ceſſantibus tenebris, luce reddita, anguſtiis liberati ſunt.

S. Auctorem & relictos captivos dimittunt.

14 Sicque venerabilis Chriſti famulus, dum ad modicum in captivorum ſorte deputatus eſt, multos pariter a captivitate reſolvit. O quantum potiori gloria de reductia iſte civibus triumphavit, quam crudeles barbari, qui eos antea quaſi victores abduxerant, triumphare potuiſſent! Veniamus & ad aliud miraculum, quod ejuſdem meritis cælesti eſt virtute pstratum. Quodam denique tempore cum in oratorio B. protomartyris Stephani (de quo ſupra retulimus) trabs ab ipſo culminis faſtigio diſſoluta corruiſſet, marmor quod in altari eximii candoris erat, ita confregit, ut in duabus illud partibus omnino divideret.

Aliud inſignis miraculum.

15 Adeſt B. Auctor, & cunctis qui aderant pro inſano diſpendio contriſtatis, ipſe vero fidens in Domino, præcepit eaſdem fracturas ſibi invicem copulari, pararique ſibi miniſteria, quo deſuper more ſolito divini ſacrificii munus offerret. Stupentibus itaque illis & quid eſſet facturus, intendentibus, mox ſalutarem hoſtiam Deo obtulit.

C Illico omnis illa confractio ita ſolidata eſt, quaſi antea diviſa minime fuiſſet. Eſt tamen in eodem marmore, quod non mediocriter uſque in præſentem diem poſſit admirari. Nam ita apparet hactenus attentius cernentibus quaſi diviſum, ſed ſtudioſe contrectatum digitis, ita probatur ſolidum, ut nullus in eo diviſionis ſentiatur indicium. Non eſt dubium & plura eum miranda patraſſe: ſed quantus qualiſque fuerit, ex his quæ revelata ſunt, plene poteſt agnoſci.

Ad præmiſſum textum

OBSERVATIONES,

PRima ſit quam nobis ſuggerit Meurſius in *ſua Meteuſi Hiſtoria pag. 178. nempe miſſum fuiſſe a Carolo Magno Paulum Diaconum dum ſederet Angelramus epiſcopus, ut inſignis* D *& celebris iſtius eccleſiæ Præſulum ſeriem & geſta ſeu vitas conſcriberet. Verum cum variæ barbarorum vaſtationes & incendia, quatuor ante ſeculis, reliquas poſt ipſorum obitum memorias flammis omnino abſumpſiſſent, non potuit hiſtoricus ille res magni momenti poſteris tradere. Ita Meurſius, ut mirum videri non debeat, ſi nonnulla hinc inde confuderit, æque ac S. Gregorius Turonenſis.*

17 II. S. Auctorem, *quo de agimus, recte ſignat loco* tertio decimo, *ut prædeceſſorum ſeriem & annos conſuluiſſe oportuerat, ne tam facile uſſereret & ipſum & S. Servatium ad Attilæ ætatem ſuperſtites fuiſſe. Nec minus tempora præverit dum Gundigarium ſeu Guadacarium Burgundionum regem ab eodem Attila protritum narrat, qui ad ejus invaſionem minime videtur ſupervixiſſe, ab Aetio multis ante annis ſatis debellatus.*

18 III. *Porro* SS. Auctorem & Servatium *toto ſeculo Attilam præceſſiſſe, ut iterum dicamus,* E *ex eo evidenter conſtat, quod ambo concilio Agrippinenſi interfuerint, fruſtra exultante Pagio, & certam ſibi ſententiam, quaſi vero, audacter affirmante, quod non* Auctor, *ſed* Victor *Metenſis concilio Agrippinenſi ſubſcripſerit, non advertens, opinor, immanem parachroniſmum a ſe deglutiendum, utpote quibus* Victorem *Metis adſtruit pro anno* 346. *vel* 349. *cum ibi nullus iſtius nominis ſederit poſt annum* 153. *quod ex Meurſii Catalogo manifeſtiſſimum eſt, ut adeo velit nolit, communiori opinioni ſubſcribere compellatur, qua* Auctoris *nomen in* Victoris *corruptum jam abunde demonſtravit.*

19 IV. *Parum accurationem deſideres in Calmeto, qui Hiſtoriæ ſuæ Lotharingicæ præfigens ſeriem chronologicam Epiſcoporum Metenſium, poſtquam quatuor primos enumeravit, Clementem ſcilicet, Cæleſtinum, Felicem & Patientem, quorum tempora conficiunt annos non plus* 96. *dum ad Victorem I. progreſſus eſt, audet rotunde pronuntiare, Victorem I. illum interfuiſſe concilio Sardicenſi anno* 347. *Pergens autem reliquos ſeptem recenſere, qui cum prioribus quinque non conficiunt niſi annos* 280. *dum ad S. Auctorem accedit, noſtrum nempe ordine* XIII. *non dubitat* F *quin ille Attilæ ſynchronus fuerit anno* 451. *id quod aperte enuntiat.*

20 V. *Æque joco-ſeria ſunt quæ in eodem Calmeti Catalogo ſequuntur, dum a S. Auctore ſucceſſores enumerans, poſtquam ſeriem ad Helperium deduxit, ait, ipſum concilio Claromontano adfuiſſe anno* 535. *ubi, ſi Catalogus ejus ſubſiſtit, ab Auctore ad Helperium conficiuntur anni* 228. *qui ſi addantur Attilanis annis* 451. *Helperium reducent ad annum* 679. *quam epocham cum dicto concilio Claromontano combinet qui poteſt. Tricis illis mihi diutius inhærere non lubet. Dictu ſunt de S. Auctore quæ reperiri potuere: de ejus & unici Servatii Tungrenſis epiſcopi ætate, jam pridem diſputavit Henſchenius, non ſolum ad diem* XIII. *Maii, ſed etiam in Exegeſi hiſtorica ante tomum* VII. *Maii, quibus quod addamus, nil ſupereſt.*

DE

A D

DE S. ASTERIA SIVE HESTERIA V. M. BERGOMI IN ITALIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS, P. B.

Cultus ejus, translationes & Acta,

In persecutione Diocletianea. *Reſervor hoc die in Manilii*, B

HUjus natalem hoc die ſic annuntiat Martyrologium Romanum: Bergomi, ſanctæ Aſteriæ virginis & martyris, in perſecutione Diocletiani & Maximiani imperatorum. *Prætverat Galeſinius* (*quem ſolum in animadverſionibus ſuis appellat Baronius*) *in hæc verba*: Bergomi, ſanctæ Aſteriæ virginis & martyris; quæ beatæ Gratæ virginis ſocia, Deo in religionem dicata, germanam & verum pietatem, quam vitæ inſtituto profeſſa eſt, in Diocletiani & Maximiani imperatorum perſecutione egregie ſanguine profuſo teſtificata, coronatur. *Hujus elogii ſontem aſſignat ipſe in notationibus Martyrologio ſubnexis ad eumdem diem ac menſem, Annales ac tabulas eccleſiæ Bergomenſis. Nempe alibi notus nondum erat cultus ejus, cum anno* 1578. *illum ipſe primum, ac deinde Martyrologii Romani reformatores per univerſam Eccleſiam promulgarunt, Quas autem hic Annales, quas eccleſiæ Bergomenſis tabulas memoret Galeſinius, etſi naſcimus, facile tamen credimus, non adeo vetuſtas fuiſſe, quin ad cultum hujus Virginis Martyris iſtic immemorabilem comprobandum ſufficerint. Et vero niſi de cultus antiquitate conſtitiſſet, non toties illum Roma in Officiis propriis eccleſiæ Bergomenſis ab anno Chriſti* 1587. *uſque ad* 1703. *approbaſſet: ibi enim conſtanter* Die XI. Auguſti, feſto S. Heſteriæ virginis & martyris *præſcribitur Officium ejus* duplex, *cum Lectione* IV. *propria*.

Sed Bergomi poſtridie colitur S. Aſteria, ſeu potius Heſteria; C

2 *Cauſa vero, cur ibi die* XI. *hujus menſis eo faſtus, eſt ſolemnitas S. Laurentii martyris, qua dies* X. *impeditur, ut poſt Matium Mutium in Vita Sanctæ, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad ejuſdem elogium recte obſervat: nam diem Auguſti* X. *verum eſſe* Heſteriæ *natalem, vetera Bergomenſium ac recentia monumenta conſentiunt, etiam ipſe libellus Officii eorum propria a Sixto PP. V. probata complettens in editione Bergomenſi anni* 1610. *in quo feſtum quidem notatur die* XI. *Auguſti; ſed in ſubjuncta Lectione propria de Sancta diſerte legitur*: Ad duplicatum virginitatis & martyrii præmium capeſſendum evolsvit IV. Idus Auguſti; *non* tertio Idus Auguſti, *ut in poſterioribus editionibus anni* 1614. *&* 1707. *repoſitum eſt. Sed unde nomen* Aſteriæ *duxit Galeſinius? Et hoc me non diſſiteor ignorare: neque enim ante illum ſic uſpiam reperi appellatam: ubique ſcribitur* Heſteris, *vel* Hæſteria; *niſi forte in quodam ejus epitaphio, quod in eccleſia S. Alexandri M. prinſquam anno* 1561. *deſtrueretur, ſic exaratum ait exſtitiſſe Celeſtinus Hiſt. Bergom. part.* 2. *vol.* 1. *pag.* 290. B. M. Hic requiescit Æsteria, Deo sacrata puella, quæ vixit annis sexaginta; defuncta sub Diocletiano, IV. Idus Augusti. Capitis sententiam accepit Indict. VI. Arbin et Juliano judicibus Maximiani sententiam capitis incurrit. *Verum ad cultus ejus apud ſuos primordia redeamus*.

3 *Certum eſt ibi non modo veneretionem ipſius, ſiqua fuerat, ſed & omnem ferme noſtriam interciſſe dudum ante annum Chriſti* 1290. *quo ejus & aliorum trium Sanctorum corpora inventa fuerunt: certum id quoque, quod eodem tempore in eccleſia cathedrali tam ipſi, quam ſepulcri ſociis conſtructa fuerit ara, ad quam anno ſequente per epiſcopum loci Robertum de Bongis maxima ſolemnitate tranſlati ſunt, & ad proprios adeo ac publicos in perpetuum Sanctorum honores evecti. De utroque vide quæ dedimus tom.* VII. *Maii, pagina* 578, *& potius tom.* III. *Julii, pag.* 203. *& ſequente; eaque pro inſertis hic habe. Anteriorem porro Bergomatum in illam religionem ac religionis originem quia tam luculento teſtimonio probare non poſſumus, aliis, quibus forte meliora ſuppetunt inſtrumenta, demonſtrandam relinquimus: nam idoneum ad hanc rem non putamus epitaphium modo recitatum: cum ſit ætatis incertæ, ut patet ex uſu Indictionis; tum propter ineptam μεταθεσιν; denique propter variationem textus ejus, qui alius eſt apud Macium Mutium ad finem Vitæ, ubi Indictio quidem nulla ponitur, aut repetitio; ſed martyrium alligatur anno Chriſti* DCCVII. *quam æram nemo neſcit eſſe multo recentiorem, quam ut magnam epitaphio noſtro fidem adhiberi ſinat*.

obſcultus ejus fuerat

4 *Æque quidquam huc facere poteſt inſcriptio, quam cunctus antea Celeſtinus epitaphio ſubdit pag.* 291. *& ſeq. his verbis*: Grata, ob proprias ac paternas virtutes, regias meruit nuptias; &, viro defuncto, Bergomum rediit: ubi cum virgine Heſteria, ejus ſocia, pia in divi Alexandri cadavere funerando exhibita opera, ſummo repleta numine, una cum Lupo, Bergomi duce, & Adleidis parentibus populum hunc ad verum Dei cultum excitavit. Illam ideo, parentes, & Heſteriam in Divorum numero relatos civitas inter patria numina perpetuo colit ac veneratur. Anno CCCVIII. *Neoterics profecto ſcriptoris hæc ſunt, & quidem imperiti; neque enim veteres* Divorum *nomine Sanctos expreſſere; multo minus aram Chriſtianam quarto ſeculo cognoverunt; quo & relatio cujuſquam in numero, aut potius in numerum*, Divorum *phraſis erat etbnica; non Chriſtiana*.

obiit, ut videtur, circa annum Chriſti 1290.

5 *Sed neque illud liquet, quod aſſerit in Syllogo eccleſiæ Bergomenſis, anno* 1696. *per F. Vincentium Coronellum, imprimis, ut accepimus, auctore vulgata, Martinum Antonium Guerrini, ſacræ Theologiæ ac juris utriuſque doctor & cathedralis canonicus Bergomenſis, de nobis aliisque & Opere noſtro præclare meritus: non liquet, in-*

quam,

A AUCT. P. B. *quam, quod pag. 35. de Agino, Bergomenſium ab anno 758. uſque ad 810. aquiſtice, ſic aſſerit:* Inventas poſt annos quingentos a cæde reliquias S. Heſteriæ virginis & martyris ſolemni eleri & populi concurſu mirabilitee tranſtulit, & dignn poſuit ſarcophagn in dicta eathedrali. *Unde, amabe, vir pius ac doctus id hauſit? E Caleſtino, ni fallor, Hiſt. Bergom. parte 2. volumine 1. pag. 291. Hic autem unde? Ex Ms. Sanctuarii Bergomenſis hoc textu:* Fertur etiam, quod in translatione ipſius inventa ſunt oſſa lucidiſſima, & velut auro & argenin mixta, mirabilter redolentia, licet quingentis annis abſcondita ſtetiſſent. *Ex quibus verbis conjecturam Caleſtinus hanc ducit:* Hoc locn ſi per voeem ABSCONDITA ſignificeetur SEPULTA, neceſſe erit dicere, quod inventa & tranſlata fuerint anno DCCCVII. cum epiſcnpus eſſet apud Bergomenſes Aginus. *Nimirum auctor ille* Heſteriæ *martyrium ac ſepultnram refert ad annum Chriſti 307. cui addiſi anni quingenti, excurrunt in annum Chriſti 807.*

B *Quando mirabiliter inventum corpus ejus ac translatum fuit.* 6 *Corruit iſta conjectnra & ante Caleſtinum inaudita translatio, ſi negemus, hæc verba,* quingentis annis abſcondita *numerari poſſe ab anno, quo ſepulta primum fuit* S. Heſteria. *Eſt ſane negandum hoc eſſe, conſtat en hiſtorica Sylloge noſtra de S. Joanne epiſcopo & martyre Bergomenſi ad XI. diem Julii a pagina 200. non enim ibi vel abſconſie illa, vel cetera, quæ citat Caleſtinus, de ſolius* Heſteriæ *oſſibus; ſed de quatuor ſimul Sanctorum,* Heſteriæ, *Projectitii, Jacobi, & Joannis, eodem loco ac tempore ſub epiſcopo Bongo inventis ac tranſlatis oſſibus memorantur; cum ergo certiſſimum ſit, non eodem ibi omnes tempore ſepultas fuiſſe, ſed alios aliis multo ſerius, & Joannem quidem non ante annum Chriſti 683. hoc eſt, tribus & quod excurrit ſeculis poſt alios; non poteſt a tam diſparata ſingulorum humatione commune numerandi principium duci; ſed retrogradum potius ab univerſorum inventione ac translatione communi, quæ alia neu fuit, quam unica illa, quæ Bongo ſedente contigit. Adde, quod in eadem Sylloge pag. 204. ubi communis hæc inventio deſcribitur e Ms. Bergomenſi, neu dicatur illa accidiſſe cum oſſa* S. Heſteriæ *jam ibi* C quingentis annis abſcondita ſtetiſſent, *ſed cum oſſa ejus & aliorum trium ibi ſimul* per multos annos, *&*, lnngn temporis decurſu *indigne latuiſſent: adeoque non adſtruitur ibi certus annorum numerus, quo ante illam inventionem eorum quiſque delituerit. In ſumos abit ergo conjectura Caleſtini. De ſolo inter eos Joanne op. M. ſcribit ibidem pag. 202. auctor ac teſtis inventionis ejuſdem ac tranſlationis, inventum ita fuiſſe, poſtquam ibi* per quingentos annos & ultra ſtetiſſet. *Unde ſequitur, ut* Heſteria *& alii tribus ante Joannem ſeculis defuncti ſepultique, ibidem* per quingentos annos & ultra, *ante communem inventionem anni 1590. delituerint (neque adeo tranſferri potuerint anno 807.) ſed non ſequitur, ut ibi ſepulti non fuerint ac ſerto etiam ſine cultu latuerint multo diutius, quam Joannes.*

Quot iterum transferri debuit anno 1561. & 1204. 7 *Tranſlationem jam dictam anni 1291. longo intervallo conſecuta eſt altera; triſtior quidem, ſed nihilo minus auguſta, quam prior. Nempe anno 1561. menſe Julio decreverat reſpublica Veneta novis Bergomum firmare munimentis, eamque ob cauſam S. Alexandri martyris cathedralem eccleſiam non ſine magno civium dolore funditus demoliri, ne quæ conceptis operibus eſſet impedimento. Evacuavit illam ergo confeſtim (nam urgebatur) epiſcopus cum rebus aliis, tum ſolertiſſime Sanctorum, quotquot ibi ſervabantur,* D *corporibus & reliquiis, quorum omnium tranſlationem ad eccleſiam S. Vincentii, quæ & ipſa pridem in eadem urbe cathedralis erat & ſubinde martyris Alexandri titulo ac epiſcopi ſede fuit inſigns, Idibus Auguſti proximi inſtituit majeſtate, quanta potuit maxima. Ibi porro ſuus, ut ceteris,* Heſteriæ *noſtra locus fuit & ſacrarium. Adi, ſi vacat, authenticam hujus tranſlationis hiſtoriam apud Ughellum in Italia ſacra tom. 4. col. 707. editionis Romanæ, Venetæ autem col. 500. corrige tamen in utraque vitium, quo anterior tranſlatio per Rebertum Bongum facta, turpiter adſcribitur anno Chriſti 1299. hoc eſt annus omnno ſeptem poſt obitum tranſlateris. Tertia tranſlatio denique ad novam eccleſiam cathedralem peracta eſt anno 1704. ut colligitur ex Officiis propriis Bergomenſium anno 1707. excuſis pag. 111. Nunc, ſtebilito ſatis cultu, ad Virginis Actu pergamus.*

Acta ejus qualia ſuperſint. E 8 *Acta* S. Heſteriæ *primigenia & integra neſcimus an umquam exſtiterint. Quæ proferri jam poſſunt, Bergomenſis eccleſiæ traditione (utinam vetuſta ſatis & conſtante!) nituntur. Paucula quadam ceteris aliquanto antiquiora videri poſſunt, quæ ad Vitam S. Gratæ pertinent; ſi tamen revera pertinent, aut Vita illa S. Gratæ, etiam extenus, Actis ipſius* Heſteriæ *multum ponderis afferro per ſe poteſt; quod examinandum erit ad diem IV. Septembris, quem Bergomenſes ſolemnitati natali S. Gratæ ab anno 1706. perpetuo impeſterum conſecratum eſſe voluerunt, ut videre eſt in Officiis propriis jam editis pag. 93. & 112. Certe hiſtericorum Bergomenſium aquila Jacobus Philippus Foreſtus, vulge* Bergomas, *in opere de Claris mulieribus cap. 111. ſic geſta S. Gratæ recenſet, ut* S. Heſteriæ *nullam prorſus mentionem admiſceat; imo ut præcipua hujus elegia videatur excludere; cum aſſerit, S. Gratam diu ante obitum renuntiaſſe rebus omnibus, ut unice Deo viveres; obiiſſe autem eo anno, quo* divus Conſtantinus Magnus totius imperii monarchiam eſt aſſecutus. *Ubi ergo principatus urbis a S. Grata uſque ad mortem adminiſtratus, ac tum demum* Heſteriæ *conſignatus; ubi ejuſdem* Heſteriæ *martyrium ſub judicibus ab imperatore (qui* F *certe Conſtantinus eſſe non potuit) miſſis; ubi Acta denique noſtra? An hæc ſeculo XV. ignorare Bergomi Foreſtus potuit? Neu credet, qui virum noverit. An ergo tacite improbavit? Alii judicent; ego quidem ſuſpicer, eoque id magis, quod idem in vaſto ſue ac celeberrimo Supplemento chronicarum numquam* Heſteriam *nominet, ut in catalogo quidem alphabetico Martyrum, perfectione decima ſublatorum; in quo ſane Civi ſua, ne dicam Principi, ſi ejus Acta non reſpuebat, locum præ aliis illuſtrem debuit.*

& quando conſcripta fuerint. 9 *Ignota vero hæc Acta noſtra nec fuiſſe, nec eſſe potuiſſe Jacobo Bergomati, ex eorumdem apographo diſcimus: depromptum eſt enim anno 1706. fido legitimo comprobata,* e Sanctuario, ſive antiquo Lectionario Sanctorum eccleſiæ Bergomenſis, exſiſtente in archivio cathedralis S. Alexandri, cooperto corio figurato & partim deaurato, operis antiqui, & characteris Gothici. *Verba ſunt V. Cl. Martini Antonii Guerrini (a quo dictum apographum cum aliis nonnullis unum in faſciculum compactis anno 1708. accepimus) pagina 85. uti & hæc, pag. 9. de eodem illo Sanctuario:* Nec ejus certa alias aſſignari valet; cum ſit liber exſcriptus ex antiquioribus & nunc deperditis exemplaribus: &, ut ex litterarum collatione conjici

A conjici poteſt, videtur ultimum hoc exſtans exemplum ab Aonis trecentis exſcriptum: *hoc eſt ipſo illo ſeculo, quo florum Bergomi an PP. Auguſtinianorum Conventu Jacobus. At cur tum exſcriptum? Utique ad uſum Officii in eccleſia Bergomenſi; quandoquidem Sanctorum ſingulorum geſta in Lectiones Officio congruas diſtributa continet. Vigebat ergo tum uſus illo. Et ignorare potuerit Bergomi ſacerdos Religioſus, quæ ætate ſua, in dioceſi, in urbe, in eccleſia tum cathedrali, tum aliis hujus Officia ſervantibus, atque adeo in ipſo Conventu ſuo (ut eſt veriſimile) anniverſario curſu a ſe & aliis recitari conſueverint? Habes hoc interim ætatem exemplaris, cujus infra dabimus exgraphum.*

Puta vix ante finem ſæculi xv.

1o *Sed quoniam exemplar iſtud ex aliis antiquioribus exſcriptum fuiſſe dicitur ſeculo* xv, *quæri poteſt, quo primum tempore compoſita fuiſſe & Officio eccleſiaſtico inſerta putemus Acta noſtra. Duo tantum hic certa videntur: primum, quod id factum ſit priidem ante ſeculum* xv; *ut ex dictis patet: alterum, quod idem non acciderit ante inventionem ac tranſlationem* S. Heſteriæ, *ſeu annum Chriſti* 1290 *aut ſequentem: hoc enim docet iſtius inventionis ac tranſlationis hiſtoria, ſuperius aſſignata, ab ipſo ſtatim exordio, quod ſic habet:* Tranſlatio ſanctorum martyrum Heſteriæ, Projectitii, Jacobi, & Joannis celebrata fuit hoc ordine. Permanſerant autem præſcriptorum Martyrum corpora in cathedrali eccleſia ſancti Alexandri Bergomi per multos annos, minus decenter latentia; ITA UT BERGOMENSIS POPULUS SANCTOS ILLOS VIX SCIRET; locum vero penitus ignoraret; qui tamen canonicis illius eccleſiæ ex quadam lapidis veteſta inſcriptione manifeſtus erat. Cumque ibi longo temporis decurſu SINE DEBITO CULTU aut reverentia ſtetiſſent, *&c. Enim vero ſi cultus non erat, Officium non erat. Si tum Bergomenſi populus Sanctos illos vix ſciebat, multo minus eorum Acta noverat; quæ tum proinde ſcripto vulgata nondum erant. Quod ſi eſt ita; videat profecto antiquæ hiſtoriæ non rudis arbiter, ecquod monumento, decem omnino ſeculis poſt ea, quæ narrat, condito pretium ſtatui poſſit; indeque conficiat, quanti multo recentiora, ex eodem fonte, ſed non eadem ſimplicitate, per Benaltum, Guarnerium, Cæleſtinum & alios ducta atque amplificata valere debeant. Noſtra nunc interim accipe, totidem hic numeris, quot in Sanctuario Bergomenſi Lectionibus diſtincta.*

B

C

ACTA

Ex Lectionario veteri Bergomenſis eccleſiæ Ms.

S. Heſteria Chriſti cultum Bergomi ſuſcepit.

HEſteria virgo & martyr ſanctiſſima, noſtræ civitatis Bergomenſis olim magnifica gubernatrix; ſed nunc ejuſdem apud dilectiſſimum ſponſum ſuum Dominum Jeſum Chriſtum ſedula procuratrix, anno Domiciæ nativitatis ducenteſimo quadrageſimo ſeptimo vitæ ſuæ principium ſumpſit. Eccleſiæ Romanæ præſidente ſancto Fabiano Papa. Quam bona conſtellatio! quod eo tempore naſcerentur duæ conſociæ Sanctæ, videlicet Grata & Heſteria, quæ primæ cauſa fuerunt divulgandi in noſtra civitate Bergomenſi Chriſti nomen *a*, & ampliandi. Hæ fuot duæ olivæ miſericordiæ; hæ duo rubicundi flores roſarum; hæ duo candelabra aurea lucentia ante Dominum; hæ duo candida lilia convallium. D

a

2 Hujus igitur mulieris veraginis vitam, mores, & actus omni laude digniſſimos dicere mihi volenti occurrit illud Pſalmi; Secundum nomen tuum, ſic & laus tua. Hoc nomen Heſter, a quo Heſteria derivatur, nomen mulieris pulchræ & humilis fuit, & honore elevatæ. Heſteria noſtra humilitate pulchra & fide decora, charitate elevata, nobilibus geoere, ſed virtutibus & Chriſtiana religione magis, orta parentibus, in teneris annis adhuc exiſtens, ſacro Baptiſmatis fonte purificata, poſtpoſita ſemper ſeculi vanitate, jugiter animum ſuum cunctis virtutum generibus, divinisque rebus applicavit. Creſcebat puella, ſicut ætate perſonaque, ſic non minus virtutibus & gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti. *ex Ms. utpote Chriſtianæ quia parentibus.*

3 Litteris ſacris, monitis ſalutaribus, ſedulis contemplationibus operam dabat; & quod oculis, auribus, & mente boni concepiſſet, opere complere curabat. Glorioſiſſimæ Virginis Matris Mariæ cum legiſſet Vitam, & ſæpius laudes immenſas recitari ſenſiſſet, maximum hauſit deſiderium ſanctæ virginitatis. Quod lilium candidiſſimum ut in ſuo decore ſervaret, paternis ædibus abſconſa manebat, & ante oculos mentis habebat immaculatum ſpeculum ſanctæ integritatis. Itaque in domo manens, comitem habebat ſecum ſanctæ virginitatis humilitatem, obedientiam, abſtinentiam, manuum labores, & præſertim cunctorum bonorum procuratricem ſanctiſſimam orationem. Cum regina Grata viduata marito *b* domum paternam remeaſſet, petiit eam ſociam ſibi dari, cum qua cælibem vitam duceos, virtutum actibus liberius vacare valeret. *& ſanctiſſimæ educatore.* E *b*

4 Cum aliquæ deductæ fuiſſent mulieres, præ ceteris Heſteria, virgo mulierque ſecluſa, tamquam a Deo ſibi parata, placuit ſanctæ Gratæ. In unum igitur convenientes, prædium ſeorſum ſibi datum eſt a Duce Lupo, ſanctæ Gratæ genitore *c*. Quæ Heſteria famula Dei ſuum quoque detulit patrimonium; ubi miſericordiæ tam ſpirituali, quam corporali operam dabat indefinenter. At pius & clemens dominus Deus miſit Bergomum bonum propugnatorem ſanctum Alexandrum *d*, cujus adventum non latuit apem argumentoſam ſanctam Heſteriam, eo maxime, quod flores ſalutis eum deferre ſentiebat. Suſcipiente ſacri martyrii palmam Alexandro, ſuperveoeruot lanctæ mulieres Grata & Heſteria: illa caput tollente *, iſta ejus colligente * ſanguiocm, qui fluxerat, cnagulatum in gremiali ſuo: & ſepulturæ cum aromatibus tradideront. *Hæc ſcribuntur S. Gratæ, S. Alexandro M. ſæpeliuit; c* F *d* *ſ. attollens & colligens*

5 Poſt longum vero tempus Grata plena dierum & bonorum operum, ſentiens ſe morti propinquam, ſancta Heſteria præſente, primatibus urbis ait: Heſteriam ducem ſequimini; quia nihil vereor, quod vos tramite recto ad finem tandem deſideratum perducet. Tuoc optimates divæ Gratæ dixerunt: Dominam Heſteriam, quam ue ducem recommiciis, tum tui reſpectu, tum & ipſius magna prudeotia, manſuetiudine, ſapieotiaque diligemus, obſervabimus & venerabimur, ut te ipſam. Tuoc ſancta mulier Heſteria lacrymis perfuſa, vix loqui valeos, hæc verba ſubjunxit: Ancillam humilem, noo domioam, mo futuram eſſe polliceor. Corpus vero divæ Gratæ per ſanctam Heſteriam traditum eſt ſepulturæ. *duque poſt hæc a morientе S. Grata deſignatur,*

6 Tunc convenerunt principes urbis ad Dei famulam Heſteriam dicentes: Ob fiduciam, quam de tua pietate gerimus, rogamus te, digneris ſu-

A per nos primatum ſumere. Quibus illa reſpondit; Ex MS. & a Bergomibus admittitur ad urbis principatum; Er unde hoc mihi, quod ego femina, de genere principum non exiſtens, vitia tam gloriolis deheam principari? Humilem potius ancillam me facite; ſerviam pro poſſe vobis fratribus meis amore Domini Jeſu Chriſti. Cui omnes dixerunt: Quia ergo ruam humilitatem reſpicimus, hinc eſt quod te cupimus exaltare, decrevimus, & ſtatuimus. Quibus contradicere non valens, civitatis regimen ſumpſit; in quo donec perſtitit, magnam ſui laudem & memoriam dereliquit.

7 Primo namque de laudibus divinis in eccleſiis perſolvendis animum ſuum appoſuit, juxta id Salvatoris noſtri documentum: Primum quærite regnum Dei; deinde paci civium & populorum curam adhibuit diligentem; demum pauperum, & indigentium neceſſitatibus ſublevandis. Unde factum eſt, ut eam cuncti ſumma veneratione proſequerentur. Cum veniſſent Bergomum duo judices ab imperatore miſſi, ut Heſteriam in ducatu confirmarent, ſedentes pro tribunali, fecerunt Heſteriam coram ſe ſiſtere, & dixerunt: Veneranda Domina, quanta ſis digna laude, virtutibus tuis prævviis, effectus iſte demonſtrat, quod cum non B ſis de genere principum, te mulierem verulam in ſuam ducem, gubernatricem, & dominam cives elegerunt; quare Deo Jnvi thura te dare convenit, qui tibi talem gratiam contulit.

In quo confirmata per judices imperatoris

8 Tunc Mulier ſancta ita reſpondit: Vos, qui judices eſtis conſtituti, juſtitiam & æquitatem ſervare decet; ſed totum oppoſitum facitis: nam me ſuadetis honores divinos afferre, cui magis contemptus debetur; & eum contemnere, qui largitor horum extitit. Quæ commemoratis, contulit Chriſtus Jeſus, qui cum Patre, & Spiritu ſancto cuncta creavit, & univerſum gubernat, & ſe diligentes ſpeciali gratia decorat. At Judices exclamantes in eam, dixerunt: Ergone, mitera mulier, Chriſtiana es? Solemnitas hæc, quam putabamus gaudio tuæ coronationis explere, vertetur in luctum. Reſpice, domina, ſi mortem evadere cupis, & optas ducatus honoribus inſigniri. An non recolis, Alexandrum militem ob hanc cauſam graviter punitum?

Chriſtiana deprehenditur;

9 Quibus illa nil trepidans, intulit: O me felicem, ſi glorioſiſſimi Martyris per vos nominati pretioſiſſimæ morti participare poſſem! Quæ me putatis appetere, divitias temporales, gloriam, & delicias carnales, omnia tamquam ſtercora puto, dummodo Chriſtum lucrifacere poſſim. Et ſubjicitur gladio. C

At illi, Quid protelari juvat? Aut Jovem ado- D ra, vel vitam cum morte murabis. Tunc illa genua terræ figens, & cælum reſpicians, hanc ludit orationem: Domine Jeſu Chriſte, qui mundum creaſti & mirabiliter proprio ſanguine redemiſti; ſuſcipe, quæſo, corpus & animam ancillæ tuæ, quæ tibi nunc offero ſacrificium in odorem ſuavitatis; ſuppliciter orans, ut omnium hujus civitatis miſereatis, & his, qui me perſequuntur, ignoſcas, & lumen tuæ gratiæ mittas. Quod audientes judices, facto nutu ſpiculatori, ejus caput amputari juſſerunt. Angeli vero tollentes animam ejus, cum immenſo jubilo conſpectui Majeſtatis divinæ præſentaverunt. Deinde Chriſtiani corpus illud ſacroſanctum honorifice ſepelierunt in divi Alexandri æde e anno Nativitatis dominicæ trecenteſimo e ſeptimo f, die vero decimo Auguſti. f

ANNOTATA.

a *De* S. Grata *agitur die* IV *Septembris. Non fuiſſe autem illam cum* S. Heſteria *primam omnino cauſam divulgandi in civitate Bergomenſi nomen Chriſti, ſed potius a S. Barnaba olim divulgatum, ac ſubinde ſopitum, reſuſcitandi, ultro* F *ipſi Bergomenſes aſſerunt.*

b *Maritum* S. Gratæ *ajunt fuiſſe regem quemdam Germaniæ: hinc ipſa* regina *dicitur.*

c *De SS. Lupo & Adleida, S. Gratæ parentibus, egit Henſchenius noſter eodem die 9 Junii; ſed ante acceptum collectionem Ms. Chriſtophori Guerini; e quo ſiquid emendari poterit, id fiet die 4 Septembris, ubi de S. Grata.*

d S. Alexander *M. unus ex legione Thebæorum colitur Bergomi, ut patronus principalis die 26 Auguſti, quæ etiam notatur in Martyrologio Romano. Quæ tam dicendo erunt, hac lucem afferent.*

e *An ergo illo jam tum exſtabat? Ajunt Bergomenſes; nos examen remittimus ad diem 26 hujus menſis.*

f *Nihil invenimus hactenus, quo hæc epocha ſolide probetur. Itaque Baronius in Annalibus ejus martyrium recenſet anno Chriſti 303; ſive quia putavit, illo anno re vera contigiſſe; ſive quia incertum judicavit eſſe, quum Bergomates hoc defendunt epocham. Vide Commentarium prævium num.* 8: *nec enim talia ſunt hæc Acta, ut* E *ita operoſe per ſingula vel illuſtrandis, vel confutandis operæ pretium nos facturos ſperemus.*

DE S. DEUSDEDIT CONFESSORE
ROMÆ.

J. B. S.

Ex Martyrologio Romano.

Sec. VI. A Baronio Sanctus eſt adſcriptus.

HUjus nominis in Faſtis ſacris ſolus & unicus notus eſt is quem decimus XV *Julii, nempe epiſcopus Cantuarienſis ordine ſextus: niſi is, de quo hic loquimur, ut nullis etiam recentioribus Martyrologiis repertus eſt hactenus præterquam in hodierno Romano, ut a Baronio recenſitum & auctum eſt, id quod in notis ſatis aperte fatetur, dum nullum citat præter S. Gregorium in Dialogis lib. 4 cap. 36, qui tamen ipſe, ut ejus Virum laudaverit, Sancti aut Beati appellatione nuſquam honoraverit, eo ſolum titulo ipſum prædicans, quem in Martyrologio deſcriptum habet, ubi his verbis ſeu elogio conſignatur:* Romæ ſancti Deuſdedit confeſſoris, qui quod in hebdomada manibus ſuis operando lucrabatur, die Sabbati pauperibus erogabat. *Viri eminentiſſimi annuntiationem, ab Eccleſia admiſſam & aliquo modo approbatam non magis vellicare libet, quam ſupra datum de virginibus & Martyribus Carthaginenſibus. Ad amplioremi paulo rei notitiam conferet,*

A *foret, ſi ipſummet S. Gregorii textum hic integrum ſubjiciamus. Ita habet:*

quis laudatus a S. Gregorio PP.

a Hic etiam quidam juxta nos Deuſdedit nomine, religioſus habitabat, qui calceamenta ſolebat operari, de quo alter per revelationem vidit quod ejus domus ædificabatur, ſed in ea cnoſtructores ſui ſolo die Sabbati videbantur operari. Qui ejuſdem viri poſtmodum ſubtiliter vitam requireos, iovenit quia ex his quæ diebus ſingulis laborabat, quidquid ex victu atque veſtitu ſupereſſe potuiſſet, die Sabbato ad D beati Petri eccleſiam deferre conſueverat, atque indigentibus erogare. Qua ex re perpende, quia oon immerito ipſius fabrica Sabbato creſcebat. *Hæc nonnihil contraxit Ferrarius, de que addens tamquam Gregoriani textus partem:* Is ex hac vita IV Idus Auguſti ad eleemoſynarum fructum percipiendum migravit. *Melius obſervaſſet, hunc diem tamquam ipſi natalem ſelegiſſe laudatum Baronium.* Auct. J. B. S.

DE S. ARIGIO VEL AREDIO CONF.

ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSI IN GALLIA.

SYLLOGE APOLOGETICO-HISTORICA. J. P.

§ I. Varia nominis efformatio; criminationes contra Sanctum, uti & defenſio pro eodem apologetica.

B F

POST ANNUM DCXI. *Sanctus hic cum alio non confundendus.*

Monitum ante omnia volumus lectorem, ne ſanctum hunc Antiſtitem confundat cum alio ſynonymo ac ſynchrono epiſcopo Vapincenſi (de aliis dicetur ſub finem hujus Sylloges, uti & de hoc plura dabantur infra) cujus Vita in Opere noſtro illuſtrata jam pridem fuit ad diem 1 Maji a pag. 107; Lugdunenſis autem, die XIII a Ghinie relatus, prout habes in Prætermiſſis ad iſtum diem pag. 753, rectius ibidem in hunc X Auguſti dilatus eſt, uti conficietur ex iis, quæ de publico ejus cultu poſtea diſſeremus. Variæ vera nomen hoc efformandi rationi non repugno; ſive enim ſcribatur Arigius, Aregius, Aredius *ſive* Aridius, *eumdem hodiernum Præſulem intelligi vole: notum quippe eſt, nomina propria vel in primis fontibus aliter atque aliter haberi poſſe, vel a tranſcriptoribus variari. Hic autem quodnam ſit primævum ue genuinum, non habeo, unde deficium: nec moror Ferrandum (cujus recurret mentio inferius) pag. 31 occaſione Arigii ſui, hæc de noſtro obſervantem*: Hune (*noſtrum Antiſtitem* C *Lugdunenſem intelligit*) perperam Severtius Aridium nominat, & cum Aimoino errante errat. *Sed tantilla ue incerta res nobit nihil moleſtiæ creare debet, ubi alia ſunt, eaque momenti longe majoris, quæ videlicet in graviſſimis adverſus Viri ſanctitatem accuſationibus verſantur, prout viſuri ſumus. Primo itaque eas ſincere ac candide proponamus; ac deinde diſpiciamus, quidnam & ad illas reſponderi, & pro Præſule noſtro dici poſſit.*

Accuſationibus

a *Si vera ſunt, quæ de* Arigio *noſtro memorant ſcriptores, graviſſimorum criminum reus fuerit oportet. Fredegarius quippe Scholaſticus in Chronico, quod Theodericus Ruinartius edidit, ut S. Gregorii Turonenſis epiſcopi Hiſtoriæ Francorum ſubjunxit, cap. 24 u col. 604 hæc habet*: Anno VIII regni Theuderici (*Chriſti* 603) ſynodus Cabillono colligitur: Deſiderium Vienneoſem epiſcopum dejiciunt, & inſtigaota Aridio Lugdunenſi epiſcopo & Bruoicbilde, ſubrogatus eſt loco ipſius ſacerdotali officio Domoolus; Deſiderius vero in inſulam quamdam exſilio retruditur. Eo aono ſol obſcuratus eſt. *Et cap.* 30: Eodem anno (regni Theuderici XII, *uti præmiſerat, Chriſti* 607) Theudericus Aridium epiſcopum Lugdunenſem, Rocconem & Æpporinum comeſtabolum ad Bettericum * re- *e i. e. Wittericum*

gem Spaniæ dieexit: qui exiode Ermenbergam filiam ejus, Theuderico matrimonio ſociandam adducerent: ibique datis ſacramentis, ut n Theuderico ne umquam a regno degradsretur, ipſamque accipiunt, & Theuderico Cabillnoo præſeotant; quam ille gaudens diligenter ſuſcepit. *Cap. uutem* 32: Eo anno Theudericus, conſilio Aridii epiſcopi Lugdunenſis perfidi utens, & perſuaſu aviæ ſuæ Brunechildæ, ſanctum Deſiderium de exſilio regreſſum lapidare præcepit.

f. dolilio impiatato

3 *Fredegario ſuffragatur Aimoinus Pariſiis editus anno 1603, qui lib.* 3 *cap.* 89, *pag.* 144 *ſic narrat*: Synodus etiam Cabillone collecta, Deſyderium Vienneoſem epiſcopum dejecit: eoque factione Brunichildis & Aridii (Lugduneoſis Pootificis, qui Secundino ſucceſſerat) in exilium acto, ſubrogatus eſt Dommilus io ſacerdotale officium. *Et cap.* 92 *pag.* 146: Theodoricus perſuaſionibus Aridii Lugduoenſis epiſcopi, ac aviæ ſuæ Brunechildis deceptus, ſanctum Deſyderium Vieoneoſem pontificem exilio re- E vocatum lapidari præcepit. *Auctor Vitæ S. Romarici, apud noſtrum Labbeum Novæ bibliothecæ Mſs. librorum tom.* 1, *pag.* 781 *hæc memoriæ prodidit*: Erat tunc temporis in palatio unus epiſcopus nomine Aridius, qui Brunicbildæ regioæ ſedulo famolabatur eloquio, illiuſque ſupra dictus vir pedibus proſtratus ſupplicat, ut res apud regioam ſuo interventu recipere poſſet. Illeque ira ſauciatus, os viri pede excuſſo impie verberavit, ſtatimque ſurgeos vir Dei Romaricus ad baſilicam S. Martini perrexit, atque in pavimento proiectus mox tsli voce affatur: O beate Martine, commendsvi me tibi; ubi es? qoid agis? Affer opem miſero, ut nullis deinceps tuis patrociniis maneipetur. Et his dictis regreſſus ad civitatem tamquam raſponſo accepto, res præſtolabatur eventum. Sed illuceſcente die craſtina, vulgatum eſt regem Theodericum mortis ſeotentia perculſum fuiſſe; ac deioceps accitus a regioa vel ab epiſcopo Aridio Romaricus reddito patrimooio ſupplicatur, ut ſaltem per ipſum eiſdem de urbe Metenſi ſugiendi darentur ſpatia. Ille diligens inimicos ſuos, auxilium ipſis, ut tempus patuit, non negavit. *Habes hic, lector, crimina, de quibus iſti auctores inſuſant* S. Aridium *noſtrum. At videamus nunc*

A AUCT. J. P. *quidnam ab aliis in favorem ejus ad illa reſpondeatur, varias profereudo eorum ſententias, quibus objectas Sancto accuſationes vel penitus amovere conantur, vel mitigare.*

reſpondet Cointius, 4 *Primatigitur ſit Cointii, qui in Annalibus eccleſiaſticis Francorum tom.* 2, *ad annum* 607, *num.* 15 Aridium *omni plane crimine liberat, ac falſitatis arguit ſcriptores, qui calamos adverſus eum acuerunt. Ad duo itaque accuſationum capita, quæ ſupra e Fredegario produximus, & quorum alterum in Deſiderio e ſede Viennenſi dejecto; alterum in ejuſdem Sancti lapidatione verſatur,* Aridio, *uti ibidem dicebatur, utrique illi facinori cooperato; ad duo, inquam, iſta ſic reſpondet Cointius*: Utrumque ſilent Jonas & Ado: nam Jonas totum crimen io Bruechildem reginam ac Theodoricum regem, Ado io unam Brunechildem, neuter in Aridium epiſcopum rejicit. Fatemur quidem Aridium in Lugdunenſi cathedra ſediſſe toto tempore, quo Deſiderius Viennenſis antiſtes exulavit, ſed eum in exilium aut in mortem ejuſdem Deſiderii conſenſiſſe non exiſtimamus, *ob Viri ſanctitatem, ac publicum cul-*

B *tum in diœceſi Lugdunenſi, ſicut ibidem jubdit. At nos de his alio agemus loco inferius. Jonas interim modo memoratus eſt iſte, qui, prout præmiſerat Cointius ibidem num.* 11, intra triennium ab obitu S. Bertulphi Bobienſis abbatis, cujus mors in annum Chriſti DCXL incidit, ſanctorum Columbani & Attalæ Vitas edidit, *quique* in Vita S. Columbani loquitur de paſſione S. Deſiderii; *ſicut videre licet apud Mabillonium Act. Benedict. ſec.* 2, *pag.* 26, *num.* 54. Ado *autem* Viennenſis epiſcopus io ſuis ad eccleſiam Viennenſem literis hoc ipſum S. Deſiderii martyrium copioſius deſcripſit; *uti dixerat Cointius num.* 13. *Ex quibus intelligit lector, de quibus ſcriptoribus hic agatur.*

omni eum crimine 5 *Aliud argumentum, quod pro defenſione* S. Aridii *aſſumit laudatus Annalium auctor, in eo poſitum eſt, quod idem Sanctus confundatur cum homonymo antiſtite Vapincenſi.* Jacobus Severtius, *inquit num.* 15, ſanctum Arigium Lugdunenſem epiſcopum confudit cum B. Arigio epiſcopo Vapincenſi; cui Gregorius Magnus literas frequenter ſcripſit. *Alterum autem ab altero* diſtinguendum eſſe, ſatis docent ipſæmet epiſtolæ Gregorianæ.

C Nam Gregorius complures Arigio Vapineenſi direxit, cum Lugduni ſedebat Ætherius, qui vitam anno ſeptimo Theodorici regis, id eſt, anno Chriſti DCII clauſit ex Fredegarii calculo, & in pontificatu Lugdunenſi Secundinum Arigii deceſſorem anteceſſit. Errorem, in quem Severtius nuper lapſus eſt, Fredegarius videtur olim commiſiſſe, nec aliam cauſam fuiſſe ſuſpicamur, cur de S. Arigio Lugduneoſium antiſtite tam male ſeoſerit. Perattente legerat ſcripta Jonæ, ut ex iis, quæ poſt biennium de B. Columbano dicemus, apertiſſime conſtabit. Obſervarat in Vita S. Attalæ vituperari Arigium epiſcopum, in cujus diſciplinam Attala puer a patre traditus fuerat; eumque nullum illius nominis antiſtitem noſſet præter Lugdunenſem, qui pontificatum illo geſſit tempore, quo Deſiderius præſul Viennenſis io exilio vixit; facile ſibi perſuaſit, illum Arigium hominem impium ac nefarium fuiſſe, cujus aoimus ab exilio, & a morte S. Deſiderii oon abhorreret.

ſtupra. 6 *Deinde recitatis ex Vita B. Attalæ his Jonæ verbis*, Attala dum a patre nobili liberalibus literis imbutus fuiſſet, Arigio quondam pontifici ab ipſo genitore eommendatus eſt, ſed bonæ indolis puer *&c.* Locutus eſt, *ſicut continuo addit*, Jonas de Arigio Vapincenſi; nec illom meliori D carpſit jure, quam Fredegarius Arigium Lugdunenſem: oam nec Arigius Vapincenſis obnoxius eſt vituperationi, quod Attala, qui monaſtica magis quam clericali vita delectabatur, Vapingo & Clericorum ſchola relictis, in eremum Lirinenſem ſeceſſerit; nec Arigius Lugdunenſis reus habeci debet, quod aodem tempore, quod Lugdunenſem pootificatum gerebat, Deſiderius Viennenſis epiſcopus in exilium actus ſit. *Ad auctorem vero Vitæ S. Romarici, hæc reponit Cointius ibid. pag.* 582: A Fredegarii Chronico in Vitam S. Romarici tranſiit ſiniſtra illa opinio de Aregio epiſcopo Lugdunenſi, *quam ſupra expreſſimus iſtius biographi verbis.* At huic fabellæ (*ita ſubdit ibidem Cointius*) refragatur ratio temporum: Aridius enim, qui Lugduneoſem pontificatum anno Chriſti DCIII ſuſcepit, migravit ad Domioum IV Idus Auguſtas anno Chriſti DCXI, cum ſediſſet annis octo ſexque menſibus; nec perveoit ad annum Chriſti DCXII, quo Theodobertus rex a Theodorico fratre victus eſt; multo mi- E nus ad aonum Chriſti DCXIII, quo Theodoricus rex ioteriit. *Sed quando, & quamdiu ſederit* S. Arigius, *nos ſuo loco expendemus, atque adeo an quidpiam, & quantum momenti inſit ratiocinio Cointii, quod a tempore deſumit.*

alii pro S. Aridio 7 *Theophilus Raynaudus in Hagiologio Lugdunenſi pag.* 31 *probata noſtri Antiſtitis ſanctitate nec non publica veneratione*, Sic, *inquit*, oportuit communitam ſancti hujus Præſulis beatitatem adverſus Fredegarii Scholaſtici morſum, qui rumori pec calumniam diſſeminato affeotus S. Arigium .. reum feeit cædis S. Deſiderii Viennenſis epiſcopi. *Et pag.* 38 De S. Romarico narcationem .. ex falſis rumoribus & calumnioſis petitam, atque adeo improbandam eſſe, perſuaſum, *inquit*, habeo. *Ad hæc, ſanctum Præſulem ab impactæ crimine purgare porgit ex eo præſertim, quod unus id Fredegarius ſcripſerit, quem deſcripſerit Aimoinus*, ut proinde tota illa narratio unius dumtaxat auctoris fide nitatur: quam multiplex ſanctitatis Arigii ſuffragium paulo ante prolatum, ſufficienter labefactat, perſuadetque eſſe calumniam in ſanctum Præſulem jactatam, & a Fredegario .. ex vulgari comore ſcriptis proditam. F Quamquam ſi macolam illam ab Arigio contra S. Deſiderium contractam, plane conſtaret (& idem multo facilius dicitur de immitiate erga S. Romacieum) potuiſſet aam pœnitentiæ lixivio eluere, & integer vitæ ſeelecitque purus excedere.

locum ſ. 8 *Jam vero alios duos auctores, qui modo citatis ſunt ætate anteriores, cur tacitus preteream? Noſter Nicolaus Serarius Opuſculorum tom.* 1, *quo continentur hiſtorica, in Notationibus ad S. Romarici Vitæ caput* 3, *pag.* 368, *ea quæ ab Aridio adverſus eum dicuntur commiſſæ*, ita delinare tentavit (*verba ſunt Raynaudi loco citato*) ut hæc cadere dieac in Acidium Lugdunenſem minus dignum epiſcopi nomine; non autem in alium ejuſdem nominis Lugdunenſem epiſcopum valde ſanctum: cojus mentio eſt apud Turonenſem lib. 10 cap. 29, & apud Venantium Fortunatum lib. 5 epigr. 20 (*al.* 22) *Sed* 1°. *Serarius loco citato illa non dicit: nam poſtquam ſcripſiſſet*, Iſte vero Aridius epiſcopus fuit Lugduneoſis, qui B. Deſiderio Viennenſi epiſcopo, exilii mortiſque cauſa eum .. Brunichilde .. extitit; *deinde* qui, *inquit*, ab optimo illo valde diverſus, de quo lib. 10 cap. 29 Turonenſis. Vide &

A de & Venantium lib. 5 epigr. 20. *Fuit autem is non Lugdunenſis epiſcopus; ſed abbas Lemovicenſis, Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti inſcriptus; prout ex dicendis poſtea num. 31 conſtabit.* 2°. *Non declinat Severius accuſationem; ſed aperte eam affirmat, & admittit. Severtius in Chronologia hiſtorica archiepiſcoporum Lugdunenſium pag. 132 editionis anno 1628 Lugduni vulgatæ, de improbitate* S. Aridio *imputata perquam confuſe diſſerit, dum hæc ſcribit:* Unde ergo talis ſanctitas eum improbitate ſociata? Sane hinc argumento eſt, quod vel 1°. male deceptus fuerit, quando inſidias porrexit ſanctiſſimo Deſiderio Viennenſi, ut peccatum e juſmodi excuſatione dignum videatur: vel quod 2°. falſa eſt ea narratio de ipſius flagitio: vel tandem quod 3°. e veſtigio ad exitum uſque vitæ acerbiſſimum pœnitentiæ genus in ſe ultro ſuſceperit & exegerit ob perpetratum in fratrem crudele ſpectaculum.

9 *Pagius in Critica Baroniana tom.* 2 *ad annum* 612 *num.* 13 *& ſequentibus præſentem controverſiam expendens, duplicis culpæ* S. Aridium *reum facit. Ac propoſitis tribus Severtii rationibus, quas modo recitavimus,* Tertia, *ait,* duabus aliis præferenda B videtur. Anonymus enim, qui Vitam S. Romarici abbatis Habendenſis in litteras retulit, quæ exſtat apud Mabillonium ſec. 2 Benedictino, num. 3, ait *&c. Vide ſupra num.* 3. Commiſſum illud ab Aridio flagitium (*ita pergit Pagius num.* 14) anno DCXIII, quo Theodorieus rex e vita migravit. Sed utramque culpam ſevcrioribus pœnis expiaodi tempus Aridius habuit; cum ante annum DCXXIV, quo, ut teſtatur Flodoardus lib. 2 Hiſtoriæ cap. 5, Thedericus epiſcopus Lugdunēnſis concilio Remenſi interfuit, nullus alius eidem eccleſiæ præfuiſſe reperiatur. Verum quidem eſt, Severtium laudatum aſſerere, hæc in antiquo Belli joceoſis eccleſiæ collegialis Martyrologio Ms. legi XV Idus Auguſtas: „ Lugduni ſancti Arigii epiſcopi & confeſſoris; „ qui rexit eccleſiam annis octo, menſibus ſex „. Quod & Theophilus Raynaudus affirmat etiam haberi in Martyrologio Lugdunenſi eodem die. Arigius autem, ut ex mox dictis liquet, anno DCXIII jam Lugdunenſem eccleſiam regebat. Verum hujuſmodi Martyrologia longe poſt annum Chriſti milleſimum exarata, & tam brevis pontificatus ex conjectura ab aliquo imperito attributus C S. Aridio; præterquam quod veteribus Martyrologiis ſimiles annotationes nulla veritate nixas, non raro adjectas fuiſſe, multis exemplis conſtat.

10 Cointius anno DCVII, & Mabillonius in notis ad Vitam S. Romarici, qui ſecundam viam Arigii ſanctitatis defendendæ elegere, reſpondent hæc fallo impingi Aridio, & huic fabellæ refragari rationem temporum; cum is tantum ſederit annis octo ac ſex menſibus. Verum jam oſtendimus Aridii pontificatum longe diuturniorem fuiſſe; auctorem vero anonymum, qui Vitam S. Romarici ſcripſit, antiquum eſſe ac gravem, & ſcripſiſſe etiam Vitas S. Amati ac S. Adelphi abbatum Habendenſium, oſtendit ipſemet Mabillonis in obſervationibus prævviis ad Vitam S. Amati. Ætatem enim ſuam indicat in Vita Amati num. V, dum hujus cellam & trabem miraculo auctam ſe vidiſſe teſtatur. In Vita S. Romarici ſe ejus diſcipulis æqualem vixiſſe, num. IX & ultimo prodit; ac demum Adelphi Acta poſt tres annos ab ejus morte, quæ contigit anno DCLXX, a ſe ſcripta innuit num. 11. Neque aliquid in tribus illis Vitis legitur, quod in falſitatis ſuſpicionem vocetur. Sicut itaque ſanctitati Romarici non officit, quod aliquot poſt hunc annos Agreſtii ſeu Agreſtini ſchiſmatici ſuſſionibus reductus fuerit, ut refert Jonas in Vita S. Euſtaſii abbatis Luxovienſis, quia reſipuit: ita nec duplex culpa ab Aridio commiſſa, quia pœnitentia purgata, hujus ſanctitati obſtat. Et quemadmodum culpa Romarici in dubium vocari non debet, licet ab auctore anonymo ejus Vitæ ſcriptore prætermiſſa fuerit; pari eademque ratione nec culpa Aridii inter fabulas numeranda, quia anonymus & Ado, qui martyrium S Deſiderii narrarunt, ne verbum quidem de Aridio habent. Ex quibus patet, quam infirmum ſit argumentum negativum.

11 *In Gallia Chriſtiana editionis noviſſimæ Pariſienſis tom.* 4, *in* S. Aridio XXXIII *Lugdunenſi auctiſtite, poſtquam in medio poſita ſuiſſent argumenta, quæ ipſum volunt reum fuiſſe, ac alia, quæ id negant; ſubjiciuntur ſequentia:* Neſcio an negans argumentum quidquam poſſit adverſus expreſſum ejuſdem temporis ſcriptorum teſtimonium. Cædis Deſiderii auctores refert Jonas, non incentores; id enim ad illius inſtitutum nequaquam pertinebat; Jonæ intererat, Brunechildis vitia proferre; Lugdunenſis vero Præſulis non ita. Ea Fredegarius re- F fert & Aimoinus, quia generalem hiſtoriam ſcribebant: cujus operæ erat, omnes tam ſceleſti facinoris ſive auctores ſive inſtigatores propalare. Denique quo fine Arigii crimine nomen tanto infamaſſet Fredegarius? Nihil unquam illi cum Arigio. Deceptus eſt, inquit Cointius, & Vapincenſem Arigium eum Lugdunenſi confudit. Coofudiſſe, fallum eſt; & licet verum foret, nihil in Vapincenſi reperitur, quo tam atroci criminationi locus ſupperat. A teſtimonio ſcriptoris Vitæ S. Romarici ſeſe haud felicius extricat Cointius. Quod enim ille refert, actum pridie, & ipſo die mortis Theodorici, aperte fallum eſt: obiit enim Aridius anno DCXI, ſive ſeſquianno priuſquam Theodoricus e vita tolleretur.

12 *P. Jacobus Longueval S. J., qui nuper edidit Hiſtoriam eccleſiæ Gallicanæ, tomo* 3, *ad annum* 607, *pag.* 180 *obiter præſentem tangens controverſiam, memorat iſta, quæ ex Gallico ſic ſonant:* Hiſtorieus Fredegarius mortem S. Deſiderii attribuit malis conſiliis Aredii Lugdunenſis. At quoniam Aredius in ſua eccleſia tamquam ſanctus eſt honoratus X Auguſti, credendum eſt, vel E quod hanc culpam, & quaſdam alias, quæ ipſi improperantur, per pœnitentiam expiarit; vel quod Fredegarius male inſtructus fuerit: id quod probabilius eſt: quandoquidem auctor contemporaneus Vitæ S. Deſiderii neutiquam loquitur de iſto facto. *Quantum vero ad illud ſpectat, quod circa Remaricum* Aradio *imputatur*; videtur, *inquis ad annum* 613, *pag.* 404, epiſcopus eſſe Lugdunenſis hujus nominis, tamquam Sanctus ſua in eccleſia honoratus. Non eſt neceſſe, culpas haud commiſiſſe, ut Sanctorum numero quis accenſeatur; ſufficit reparaſſe *&c.*

13 *Vitam S. Deſiderii M. ab auctore coævo compoſitam illuſtravit Henſchenius tom.* V *Maji, die* XXIII, *a pag.* 251; *ubi de aliis Vitis ejus agens, & eadem occaſione de Fredegario, excuſavit jam pridem* Arigium *a crimine, quod auctor ille ei impegerat.* Fredegarius, *inquit*, in Chronico deſcribit exilium & martyrium S. Deſiderii, ſed Acta jam indicata non habuit; & ideo aberrat, dum exilium ejus ad biennium contrahit, & martyrii raum facit S. Aridium epiſcopum Lugdunenſem; cujus neque Acta, neque Ado, neque alii antiqui meminerunt. *Et tamen auctor*

D Auct. J. P.

Aliorum auctorum

Pagius vocat reum facit,

Sed ponit ſuntem.

Sopra conſo ſanctit pie citia

Proponuntur.

A AUCT. J. P. *Vitæ iſtius antiquæ S. Deſiderii, ea quæ cum ad ipſius necem, tum ad machinatores ejuſdem attinent, admodum diſtincte refert loco citato pag. 253 hæc ſcribens de Brunechilde:* Protinus nimio inflammata furore, ardenti conſilio ſervum Dei conatur occidere; conquerens ipſius verbia regis amorem erga ſe refriguiſſe. A tribus itaque impiis comitibus, Beſſano ſcilicet, & Galiſredo atque Betone, pontifici Dei etiam intra fores eccleſiæ juges inſidias jubet parari, & ubicumque poſſit comprehendi, protinus eum præcepit interfici. Tunc vir ſanctus .. in ſe conſtipatas acies celeri curſu ingreditur armatorum. Cum ergo eum hoſtes in territorio Lugdunenſi juxta flumen, cujus vocabulum eſt Calarona, adſtantes conſpicarentur, & eum occidere vellent .. tum Sanctus Dei, poplite flexo in terram, atque oratione completa, caput obtulit indubitanter. Subito unus ex ſatellitibus impiorum, projecto grandi lapide, caput conſlixit paſtoris, moxque uno tantum lapidis ictu ſanctum virum in terram cadere coegit. Sed cum diuturno ſpatio placita Deo anima nullatenus vellet propriam

B ſedem relinquere, perfidus ille, apprehenſo ambabus manibus ſtipite, cervicem tanti conſregit paſtoris. *Nonne iſta ſatis graphice ac diſerte expoſita ſunt? In his tamen cur de* Aridio *epiſcopo, ſi criminis fuit ejuſdem iucentor, reuſque ac particeps, verbum nullum? Cur in aliis adjunctis exprimendis adeo vividus auctor illo; in* Aredio *autem, ut ſic dicam, mortuus? Tameſſi vero argumentum illud eſt negativum, ut vocant, non tamen ideo eſt ſine pondere.*

Noſtrum 14 *Verum ut his, quæ tam contra Sanctum, quam pro eo utrimque ſat multis hactenus diſputata ſunt, finem imponamus, binas deducimus ex præmiſſis concluſiones; quarum una ſit hæc in ejus favorem.* 1°. *Nemo tam gravium præſertim criminum reus eſt habendus, quamdiu talis ſufficienter non probatur.* 2°. *Cum in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum; cumque ex ore ſolius Fredegarii loquantur alii auctores, aliis antiquioribus ſilentibus; accuſationis cauſa non videtur ſatis evicta adverſus Aridium.* 3°. *Ipſemet accuſator Fredegarius ſupra num.* 5 *a Cointio, &*

C *num.* 13 *ab Henſebenio non unius accuſatur erroris.* 4°. *Sanctitas* Aridii *ex cultu publico, legitimis, ut paragrapho proximo videbimus, argumentis comprobato, præjudicium inſuper non contemnendum offert pro innocentia Sancti adverſus eriminatorem ejus.* 5°. *Ab aliis accuſatur, ab aliis excuſatur ac defenditur. Cum autem noſtræ ſint partes, Sanctis favere ac patrocinari, quantum, ſalva veritate, poſſumus; liceat nobis ob rationes illas, quas protulimus, benigniorem in cauſa hac partem ampletti, ac nomen noſtrum profiteri in numero defenſorum ejus, donec certiora edoceamur. Atque hæc prima noſtra eſt concluſio.*

In hac cauſa ſe judicium. 15 *Altera in eo ſita eſt, ut, etiamſi revera reus foret criminum, qua ipſi imputantur, excludi tamen nec debere, nec poſſe videatur e loco, quem ipſi inter alios Sanctos hic damus; quia, quidquid ſit de accuſationibus, manet in certa poſſeſſione publicæ venerationis, idque a tot ſeculis ante decretum Urbani PP. VIII. At, inquies, quibus documentis hoc in caſu conſtat, quod exemplarem ac inſignem pro gravitate delictorum pœnitentiam egerit? Reſpondemus: Quibus e documentis conſtat, quod hujuſmodi pœnitentiam non egerit? Eam enimvero agendi tempus habuit ex ſupra dictis. Egiſſe autem eam in vita nonne prudenter ſupponitur* S. Aridius *propter venerationem publicam, qua poſt mortem honoribus Sanctorum antiquitas eum proſecuta fuit?* D

§ II. Cultus; Sancti deceſſor in epiſcopatu; ad S. Aridium Vapincenſem, non ad noſtrum S. Gregorii magni epiſtolæ; quid de epiſtola S. Columbani; ſtudium erga ædes ſacras.

Ex Raynaudo. THeophilus Raynaudus, *quem ſupra citabamus, adeo varia ac multa congerit ad probandam* S. Aridii *publicam venerationem, ut nullus eam in dubium revocandi, nedum negandi locus ſupereſſe videatur. Præferamus ejus verba*: In duplici ſerie Lugdunenſium præſulum apud Democharem (*lib. 2 de Miſſa Sacrificio cap. 27 fol. 46*) Sancti titulo decoratur: eoque nomine in propriis Lugdunenſis eccleſiæ liti aniis invocatur, & Calendario Lugdunenſi adſcriptus legitur IV Idus Auguſti: qua etiam die Martyrologium Lugdunenſe hæc verba habet: Lugduni, S. Arigii E epiſcopi & confeſſoris, qui rexit præfatam eccleſiam annos octo, menſes ſex: obiit namque quinquageſimo ætatis ſuæ anno. Ad hæc, in ſcripto juſtiſſimæ auctoritatis ac fidei, quo ſacræ reliquiæ in S. Juſti antiquo templo conditæ numerantur, adſcriptis gravibus octo theologis, nempe quatuor ex Ordine FF. Prædicatorum, & quatuor item ex Ordine FF. Minorum, ad ſacrorum loculorum reſignationem adhibitis a Guilielmo de Valentia, archiepiſcopo Viennenſi, qui baſilicæ illius ſacris reliquiis recognoſcendis rogatu Canonicorum dabat operam; in eo, inquam, ſcripto, quod anno Chriſti MCCLXXXVIII confectum eſt, inter alias ſanctarum reliquiarum capſulas, recenſetur ea, qua S. Arigii Lugdunenſis epiſcopi & confeſſoris ſacra oſſa condita erant, & titulus Sancti capſulæ inſcriptus memoratur. Denique & ab eo tempore, & multis ante ſeculis, S. Arigii reliquiis in ea baſilica religioſus cultus delatus eſt; ejuſque memoria die ſuperius annotato, ubivis in Lugdunenſi diœceſi Officio eccleſiaſtico recolitur; in prædicta autem eccleſia ritu ſemiduplici celebratur. *Sed mutationem aliquam in diœceſi prædicta circa diem cultus deinde factam eſſe oportet; nam* Bailletus *narrat, ſub finem hujus Sylleges num.* 29 *a nobis citandus*, cultum ejus per totam diœceſim Lugdunenſem ſtabilitum eſſe, ac ejus feſtum ad duodecimam menſis remitti in locis, ubi Officium ipſius eſt ſemiduplex. F

Mſ. Calendarii Lugdunenſis. 17 *Habemus Ms. hoc titulo prænotatum*, Breviarii Lugdunenſis ad Tridentini formam cudendi pariter & recitandi Calendarium, & Vitæ Sanctorum, *auctore, uti conſtat ex approbatione, Stephano Vernay presb. Lugdunenſi; ubi habentur ſequentia ad diem* X *Auguſti*: Eodem die pro com. S. Arigii epiſcopi & conf. Arigius, quem alii dicunt Aridium, ex patritio apud Gallos, archiepiſcopus Lugdunenſis effectus anno Chriſti circiter ſexcenteſimo viceſimo, ſub Theodorico Burgundiæ rege, memoriam deceſſoris ſui Chagnoaldi ſive Canoaldi ſucceſſione digna condecoravit annis octo menſibus ſex, quibus eamdem rexit eccleſiam in omni ſanctitate, Gregorio Romano Pontifici, epiſcopum Francorum eum vocanti, valde experta: cujus hæc ſunt verba lib. 5 Epiſtolarum: Quanta in nobis bonitas, quantaque

manſ

A manſuetudo cum Chriſto placita charitate reſplendeat. *Et poſt nonnulla, quæ de ejus ſanctitate ac cultu publico ſequuntur, & quæ ſupra dedimus ex Raynaudo, uti & de locis ſacris reſtitutis ab eo ſeu conſtructis (de his poſtea agetur)* obiiſſe *dicitur* eximius hic Antiſtes quinquagenario major, in legatione, qua functus eſt pro Theodorico, ad Bertricum Hiſpaniæ regem, ſive etiam poſt ipſam. *Valeant hæc ſaltem ad confirmationem venerationis publicæ: alia quippe, quæ huic adjungit, ex dicendis per decurſum poterunt corrigi. Ceterum publico ejus cultui ſuffragatur Sauſſayus in Martyrologio Gallicano, atque his præterea cum præconio hoc die proſequitur:*

18 Eodem die Lugduni depoſitio S. Arigii epiſcopi & confeſſoris, qui arduam virtutis ſemitam a teneris annis aggreſſus, cellos per meritorum gradus, eccleſiaſticos Ordines conſcendit; tantaque in iis emicuit religionis & doctrinæ gloria, ut S. Chagnoaldo ad regna cæleſtia aſſumpto, archipræſul almæ hujus ſedis, non ſine ſuperno ſpiramine creatus, memoriam deceſſoris digna ſucceſſionis B vice condecorarit. Populum ſiquidem ſibi creditum ea virtute & integritate gubernavit, qua præſtantes quoslibet Domini ſacerdotes omni virtutum gratia anteiret. Magnificus in ſacrorum locorum ornatu, baſilicam S. Juſti vetuſtate lapſam reſtituit: eccleſiam ſanctæ Crucis conſtruxit; mira in Dei honore procurando & ovium ſalute operatus eſt. Demum perfectæ ſanctitatis clarus inſigniis, vocante Domino, æternum abiit ad præmium. *Poſt hæc, quæ hactenus de Sancti accuſationibus, laudibus ac publica veneratione diſputavimus, diſcutienda nobis ſuperſunt nonnulla puncta, quæ circa ipſum non immerito lector eruditus a nobis quæſierit.*

ac Sanctiſſimo cultus publicus ſtabilitur.

19 *Primo itaque loco dicatur de S. Aridii deceſſore in epiſcopatu. Calendarium ſupra aſſignatum ac Sauſſayus Chagnoaldum ponunt, uti & Severtius pag. 126; ubi pro ſua ſententia varias ac multas oppido probationes agglomerat; quas huc tranſcribere, nimis longum foret, ac, ſpectato noſtro inſtituto, quod proprie hic verſari debet circa res ad S. Aridium pertinentes, minime neceſſarium. Ut ſimus ergo breves; Cointius, poſtquam ad annum 607 num. 15 protuliſſet Sancti noſtri elogium* C *ex Sauſſayo, quod modo dabamus, illum ſic corrigit:* At Arigium Chagnoaldi ſucceſſorem perperam facit: nam Chagnoaldus non epiſcopus Lugdunenſis metropolitanus in prima provincia Lugdunenſi fuit; ſed epiſcopus Lugduni Clavati, ſeu Lauduni (Laon) in ſecunda Belgica ſub Remenſi metropolitano, & Fredegarius (capp. 22. 24) poſtquam anno Theodorici regis ſeptimo Secundinum Ætherio Lugdunenſi epiſcopo ſubrogatum dixit, Aridii Lugdunenſis epiſcopi meminit ad annum ejuſdem Theodorici regis octavum; ita ut dubitandi locus eſſe non poſſit, quin Aridius Secundino in epiſcopatum ſucceſſerit. Andream Sauſſajum in errorem traxit Jacobus Severtius, qui præterea S. Arigium Lugdunenſem epiſcopum confudit cum B. Arigio epiſcopo Vapincenſi. *Hoc haud faciendum, in primo hujuſce noſtri Commentarii limine præmonuimus: an vero, a quo, & quomodo id factum ſit, infra referemus. Nullum nos interea temporis, ut ad propoſitum redeamus, apud Sammarthanos in tanta quanta eſt ſerie archiepiſcoporum Lugdunenſium, Chagnoaldum invenimus; nullum item in noviſſima Galliæ Chriſtianæ editione; ſed utrobique fingantur* Ætherius, Secundinus, Aridius *&c.*

Ejus deceſſor in epiſcopatu non Chagnoaldus,

20 *Apud Sammarthanos autem in Gallia Chriſtiana tom. 2 pag. 617 ponitur* Chainoaldus *ſeu* Chagnoaldus *inter epiſcopos Laudunenſes anno 623, qui, ſicut ibidem affirmatur,* obiit DCXXXVIII vel DCXXXIX. *Quomodo autem* S. Aridius *Chagnoaldo tunc ſuccedere potuit, qui jam ante Chagnoaldum erat mortuus, ut dicetur poſtea? Apud Mabillonium Act. Bened. ſec. 2 pag. 17 in Vita S. Columbani abbatis exſtant iſta:* Chamnoaldo LUGDUNO CLAVATO pontifice, qui ejus & miniſter & diſcipulus fuit, cognovimus referente *&c. Et ibidem in Vita S. Euſtaſii abbatis Luxovienſis pag.* 118: Multi eorum (*de iis, quos hic ſua facundia erudierat, ſermo eſt*) poſt eccleſiarum præſulca exiterunt, Chagnoaldus LUGDUNI CLAVATI *&c. Atqui de iſto Chagnoaldo agit Severtius; conſequens ergo eſt, ut cum ex albo epiſcoporum Lugdunenſium expungendus, ac epiſcopis Laudunenſibus accenſendus ſit,* S. Aridii *deceſſor neutiquam eſſe poſſit, ac pro* Lugduni *apud Severtium vel ſubſtitui debeat* Lauduni, *vel intelligi* Lugduni Clavati.

D Auct. J. P. *ſed Fonomanus.*

21 *Quid porro dicendum de confuſione* Aridii *Lugdunenſis cum ſynonymo Vapincenſi epiſcopo, de qua paullo ante Cointius accuſabat Severtium? In priore editione Galliæ Chriſtianæ tom. 3, col.* 1124, *epiſtolæ a S. Gregorio ad S. Aridium vel Aregium Vapincenſem datæ citantur;* cui, *teſte Cointio ſupra indicato,* Gregorius magnus literas frequenter ſcripſit. *Addatque Cointius:* Arigium Vapincenſem epiſcopum ab Arigio Lugdunenſi antiſtite diſtinguendum eſſe, ſatis docent ipſæmet epiſtolæ Gregorianæ: nam Gregorius complures Arigio Vapincenſi direxit, cum Lugduni ſedebat Ætherius, qui vitam anno ſeptimo Theodorici regis, id eſt, anno DCII clauſit ex Fredegarii calculo, & in pontificatu Lugdunenſi Secundinum Arigii deceſſorem anteceſſit. *In anno mortis prædicto convenit noviſſima editio Galliæ Chriſtianæ (peior vero eum non exprimit) tom. 4, col. 39. Apud nos autem tom. 1 Maji, die 2, pag.* 107 ponitur poſt annum DCI; *ubi ipſius Acta illuſtrantur. At quid de S. Gregorii magni ad laudatum ſanctum Aridium epiſtolis?*

E *Ad S. Aridium Vapincenſem,*

22 *Earum prima, ex ibidem dictis, exſtat lib. 7 Regiſtri epiſt.* 115 *ſcripta Indictione* 2 (*quæ eſt inter eas hujus libri epiſtolas, quibus præfigitur iſta Indictio*) *ac proinde anno* 599. *Alteram præterea ejuſdem ad eumdem epiſtolam haberi lib. 9 epiſt.* 51, *ſcriptam anno* 601, *ibidem indicatum eſt pag.* 108; *notantur quippe iſtius libri epiſtolæ ſcriptæ Indictione* 4, *quæ reſpondet anno mox ſignato. Quibus duabus ibidem additur præterea epiſtola* 62 *ejuſdem libri noni. Acceduns eo iter S. Arigii Vapincenſis Romanum, arctaque ejuſdem præſulis cum S. Gregorio neceſſitudo; de qua tomo ac die mox citatus Vitæ ſcriptor pag.* 110, *num.* 10 *agit, nec non de ſumma hujus erga illum exiſtimatione, qui numquam a finibus Galliarum in illis partibus, talem ſe proteſtabatur omnimodis ſacerdotem vidiſſe. Quæ cum ita ſint, nonus merito accuſatur Severtius, quod, dum ex epiſtolis Gregorianis* Aridium *Lugdunenſem laudat pag.* 131, *hunc cum ſynonymo Vapincenſi confuderit? Nonne item ex dictis liquet, Vernayum ſuperius num.* 17 *in hujuſmodi confuſionem eſſe prolapſum in iis, quæ de S. Gregorio circa* Aridium, *uti putat, noſtrum commemorat? Nonne denique in nomine æquivoco perperam hic non eſſe aberrandum, ipſæmet docent S. Gregorii epiſtolæ jamjam citatæ; cum characteriſmi temporis*

non ad ſuam ſcribat S. Gregorius PP. F

A Auct. J. P.

poris earum non excedant annum Chriſti 602 ; Aridius *autem Lugdunenſis ſedere dumtaxat cœperit anno* 603, *prout alibi loca dicemus ?*

An eos ex illis ad noſtrum Aridium dare epiſtola.

23 *Obſerva obiter epiſtolam* 112, *de qua primo loco meminimus, inſcribi* Aregio epiſcopo ; *duas vero alias, quas ei ſubdidimus, dirigi* Aregio epiſcopo Galliæ ; *præter illas autem eſſe aliam lib.* 5 *epiſt.* 57 Arigio patricio de Gallia *ſub Indictione* 14, *concurrente cum anno* 596 ; *quæ non ad Aridium epiſcopum, ſed ad laicum data fuerit, prout ex iſta enſcriptione conficimus. Quod ſi is fuerit* Aridius *noſter, nondum tunc ad cathedram Lugdunenſem admotus, dici poterit cum Severtio pag.* 132, *eum* laica prius dignitate patritiali fulſiſſe ; *& cum Vernayo ſupra num.* 17, ex patritio apud Gallos archiepiſcopum Lugdunenſem effectum.

An iterum S. Columbanus

24 *Longuevallius ſuperius citatus poſtquam ad annum* 602 *egiſſet de epiſtola S. Columbani ad S. Gregorium PP. data circa celebrationem Paſchæ, addit pag.* 372 *&* 373, *eumdem S. Columbanum ſcripſiſſe ſuper eadem quæſtione ad Arigium epiſcopum ; & mox, S. Arigium Vapincenſem hunc*

B *eſſe affirmat, aut* S. Arcdium *Lugdunenſem, qui ſæpe vocatur* Arigius ; *ac ibidem obſervat, quod auctoritas, qua Lugdunenſis valebat in aula & in epiſcopatu, ſuadere poſſet, ad hunc potius fuiſſe directum illud ſcriptum ; ſed in illa ſententia dicendum, quod Secundinus, S. Ætherii ſucceſſor, aliquot dumtaxat menſibus iſtam ſedem occuparit. Verum hoc nec videtur poſſe dici, nec illud factum innecti anno* 602, *quo illud refert Longuevallius, propter auguſtias temporis nimium breves, Ætherium inter ac Secundinum interpoſitas, ſecundum ea, quæ habentur in Galliæ Chriſtianæ noviſſima editione, tomo citato col.* 39 *bis verbis :* Scripſit (*S. Gregorius magnus*) anno DCII menſe Novembr. epiſtolam, in qua definit, qua ratione providendum ſit eccleſiæ, cum illius epiſcopus in capitis infirmitatem cadit, & ſuo fungi nequit officio. Hoc anno, antequam poſtremas has Gregorii litteras accepiſſet, imo & priuſquam illas ſcripſiſſet S. Pontifex, obierat Ætherius :

C *ac producuntur hæc Fredegarii verba :* Eo anno (Theodorici ſcilicet VII, qui eſt Chriſti DCII, inquit Fredegarius in Chronico) Ætherius epiſcopus Lugdunenſis obiit. Fredegarium exſcribit Aimoinus lib. 3, cap. 90. Sed hic aperte fallitur, qui eum Lingonenſem dicis archiepiſcopum, ut & Beda, qui Arelatenſem præſidem fuiſſe Ætherium ſcribit lib. 1 Hiſt.

ad ipſum ſcripſerit.

25 *Si ergo dicamus Ætherium e vita exceſſiſſe menſe circiter Novembri, vel propter* ⁂ priuſquam, *de quo jam dictum, menſe Octobri anni* 602 ; *deinde ſi S. Columbanus ſcripſerit, ſecundum ſupra dicta, anno eodem* 602 ; *denique ſi Secundino, Ætherii ſucceſſori, aliquot ſedis concedas menſes ; mox perveniat ad Januarium anni* 603, *atque adeo ſi iſto vel proximo menſe Aridium Secundino ſubſtituas, conſequens eſt, ut S. Columbanus ad* S. Arigium *Lugdunenſem non ſcripſerit anno* 602, *cui tamen ſcriptionem illam alligat Longuevallius. Melius itaque ea intelligi poteſt, ſi anni* 602 *initium ſumas a Kalendis Martiis (de qua re vide Cangium in Gloſſario, ad vocem* annus, *tom.* 1 *col.* 460 *editionis noviſſimæ, ac Mabillonium lib.* 2 *de Re diplomatica cap.* 23 *num.* 4 ; *ubi ex Gregorio Turonenſi, aliiſque conficit, Gallos ſeculis* VI *&* VII *a Martio annos incipere ſolitos fuiſſe) nam in iſto modo computandi currebat annus* 602 *uſque ad menſem Martium anni* 603 *æræ vulgaris ; quo Pagius in Critica ad hunc annum num.* 6 *de epiſtola S. Columbani ad S. Gregorium ſuper celebratione Paſchæ data meminit ; addens tamen,* quo anno ea epiſtola ad Gregorium data ſit, incompertum *eſſe. Edita porro fuit inter Patritii Flemingi Hiberni, Ordinis FF. Minorum ſtrictioris Obſervantiæ, Collectanea ſacra, Lovanii anno* 1667, *pag.* 157 *& ſeqq. Sed de epiſtola S. Columbani ad Arigium, nihil apud Pagium citatum invenimus. Sicut igitur, ut tricis hujuſmodi finem imponamus, incognitum nobis eſt, an & qua auctoritate antiqua utantur illa, quæ ex Longuevallio de epiſtola S. Columbani ad* Aridium *data protulimus ; ſic etiam non videmus, quomodo, ſi vere ea ſcripta ad ipſum fuerit, cum anno* 602 *æræ vulgaris ſatis commode ab ipſe copuletur.*

D

Quidnam egerit pro adibus ſacris.

26 *De Sancti noſtri erga ædes ſacras ſtudio circumferuntur iſta :* Ædificatam ab eo eccleſiam S. Crucis, quæ S. Johannis baſilicæ contigua eſt, inſtauratamque S. Juſti ædem, multi affirmant, *uti habes in Galliæ Chriſtianæ noviſſima editione tom. citato col.* 42. *In priore autem paulo aliter*

E *hoc dictum fuerat :* Hunc nonnulli volunt fundaſſe eccleſiam S. Crucis IN URBE *&c. Fere diceres, id Romæ, quæ per antonomaſiam* urbs *communiter vocatur, accidiſſe. Sed Vernayus, de quo ante egimus, ubi affirmavit, multis ante annum* 1288 *ſeculis cultum religioſum Sancto noſtro exhibitum fuiſſe a Lugdunenſibus, hæc addit :* Apud quos, etiam vivens, magnificus fuit in reſtituta S. Juſti baſilica, vetuſtate lapſa ; nec non in conſtructa æde S. Crucis, eccleſiæ cathedrali fere contigua. *Conſuli etiam biſce de ædibus poteſt Severtius pag.* 131. *Sauſſayum dedimus num.* 18. *Gbinius ergo num.* 2 *citatus hic eſt ſingularis, dum pro ſacra æde* S. Juſti *ponit* monaſterium S. Juſtinæ.

§ III. An Sanctus in Hiſpania obierit ; duratio epiſcopatus, ac mortis annus incerta ; variæ de aliis Aridiis vel Arigiis obſervationes.

F

Non fatetur, quod in Hiſpania obierit.

QUo tempore, *& qua de cauſa* S. Aridius *in Hiſpaniam ablegatus fuerit ad regem Witericum, habemus ſupra num.* 2. *Quod vero poſt illam expeditionem in Galliam redux, aliquot exinde annis ſuperſtes vixerit, conſtabit e tempore epiſcopatus ejus ; de quo loquemur alio loco. Severtius igitur quidnam ſibi vult, quando pag.* 132 *ita ſcribit ?* Fertur, ipſum Aridium protoantiſtitem in Hiſpaniis diem ultimum conſeciſſe, incerto tamen die & anno. *Etenim* 1°, *nullum auctorem affert.* 2°. *Si hoc accidiſſe velit tempore expeditionis, de qua dicebamus modo ; quoniam illa accidit anno* 607, *ſecundum dicta ;* (*non ſub an.* 610, *uti notatur apud Sammarthanos tom.* 2, *pag.* 298) *ſequitur, ut præterpropter mortis tempus tunc ſciri poſſit. Sed quod inde ad ſuos regreſſus ſit* Arigius, *videtur colligi ex iſtis ibidem verbis, quæ huic expeditioni* Arigii *& aliorum, Ermenbergam videlicet, Witterici Hiſpaniæ regis filiam, pro Theoderici matrimonio in Galliam inde deducendi, ſubdit Fredegarius,* ipſamque accipiunt (*in Hiſpania*) & Theoderico Cabillono (*inde utique in Galliam reducet*) præſentant. 3°. *Si in alia* Arigii *ad Hiſpanos profectione, illum vita apud eos functum*

putet ;

A *putes*; *respondemus*, *nos secundam illam professionem ex laudato auctore hactenus non didicisse. Hac occasione per transennam, ut ajunt, observamus, lapsum esse Claudium Robertum in Gallia Christiana pag. 79, ubi agit de S. Æthero Lugdunensi præsule, quia legationem illam ipsi adscribit.*

28 *De tempore episcopatus differendum nobis superest, circa quem quæritur potissimum, quamdiu duraverit. Quandoquidem autem annos ejusdem singulos suis quosque aptare characteristicis chronologiæ notis, per documentorum defectum haud licet; ex præmissis antea num.* 25 *de duobus S.* nec quamdiu
Arigii *decessoribus Æthero ac Secundino, statuatur pro initio episcopatus ejus annus* 603; *& vero tunc cum tamquam metropolitam præsedisse concilio Cabilonensi, erusmus e Fredegario superius citato num.* 2. *Sammarthani vero nec episcopi mortem, nec episcopatus durationem certo anno inexunt, successorem* Aridio *assignantes S. Delphinum, qui, uti additur*, vitam martyrio consummavit circiter an. DCXII aut paulo post *&c.*; *sed hunc*
B *expungit ultima Galliæ Christianæ editio, ac Theodoricum, ab aliis Tetricum dictum*, Aridio *successisse asserit ex tribus a Chiffletio editis Lugdunensium præsulum indicibus; ac de illo unum hos suppetere, quod anno* 625 *Remensi concilio interfuerit; prout ibidem tomo* 4 *col.* 42 *datur videre; ceterum quot annis eidem synodo supervixerit Theodoricus, haud liquere; non diu tamen superstitem fuisse. Unde fit, ut ex his præmissis legitimum a nobis consequens extundi non possit in rem nostram. Nihilne ergo quidquam aliunde ad eam præsidii sperare licet?*

29 *Severtius pag.* 131 *affirmat, in antiquo* cathedra Lugdunensi
Bellijocensis ecclesiæ collegialis, ut iterum dicamus, Martyrologio Ms. ista legi IV *Idus Augustas:* Lugduni S. Arigii episcopi & confessoris, qui rexit ecclesiam annis octo, mensibus sex. *Raynaudus in Hagiologio sæpius jam memorato eadem e Martyrologio Lugdunensi ad dictum diem sic profert*: Lugduni S. Arigii episcopi & confessoris, qui rexit præfatam ecclesiam annos octo, menses sex: obiit namque quinquagesimo ætatis suæ anno. *Ex his duobus testimoniis Coin-*
C *tius ad an.* 611 *num.* 15, Obiit igitur, *ait*, S. Arigius sive Aridius Lugdunensis episcopus quarto Idus Augustas hoc anno: nam sedere cœpit anno Christi DCIII, sive anno Theodorici regis octavo, ut ex Chronico Fredegarii colligitur. *Ex citatis Martyrologiis Bellijocensi ac Lugdunensi in eodem anno mortis conveniunt monachi Benedictini in editione sua novissima Galliæ Christianæ. Bailletus in sua additione ad Sanctos diei* X *Augusti col.* 133, *annum mortis ignorari scribit, eamque videri duntaxat accidisse post annum* 713. *Rationem addit, quod Theodoricus ei immediate successerit, & quod spectabili errore acciderit, ut inter unum ac alium inserti fuerint tres episcopi Lugdunenses, qui tantum tales extiterint post mortem Theodorici, & quorum duo nominis sui diversitate deceperint catalogorum ac diptychorum ordinatores. Sed error iste (ubicumque enm logeris illo auctor) recentissimo sublatus, ut vidimus; at nondum tamen vel sic est sublata difficultas: manet quippe argumentum Pagii, superius num.* 9 *indicatum; ex eo nempe quod* ante annum DCXXIV, quo, ut testatur Flodoardus lib. 2 Hist. cap. 5 Thedericus episcopus Lugdunensis concilio Remensi interfuit, nullus alius eidem ecclesiæ præfuisse reperiatur, *id quod proxime modo vidimus. Hinc fit, ut duratio episcopatus hic controversa in longius spatium extrahi debere videatur, quam*
D *annorum octo cum mensibus sex, contra eos, quos* AUCT. *supra citavimus. Ad Martyrologia, pro isto calculo supra allegata, dedimus Pagii responsionem num.* 9. *Sed quia nobis nihil in promptu est, quo durationem episcopatus ac vitæ S. Aridii determinemus; & quia Pagii rationes nec nihil dicunt, nec tamen omnia dicunt; ideo superius Sanctum signavimus post annum* 611.

30 *Sed his circa intricatissimam illam controver-* præsederit,
siam hactenus ita expositis subjungere nobis liceat annos ante
sequentes notationes. Sicut Benedictius, qui Gal- vitæ finem.
lium Christianam novissime ediderunt, Theodoricum S. Aridii successorem anno 625 *interfuisse notant concilio Remensi, at paulo post fatentur*, quot annos eidem synodo supervixerit haud liquere; *sic nos dicimus* 1°. *quanto ante illud concilium tempore Theodericus sedere cœperit, nobis etiam non liquere.* 2°. *Nec vero quidquam de ista re compertum, multo minus liquidum fuisse laudatis editoribus, cum nihil hujusmodi scriptum ibidem circa illam reliquerint.* 3°. *Nulla ratione verosimile*
E *nobis apparere, quod ab anno Christi* 611, *in quo secundum eos vivere desiit noster* Aridius, *tam longus, quo sedes Lugdunensis vocaverit, annorum tredecim hiatus, hunc inter ac Theodoricum intercesserit.* 4°. *Quia itaque obscurum est, quo anno sedere Theodoricus cœperit; obscurum itidem esse, quando* Aridius *desierit.* 5°. *Optimum ergo, nostra quidem sententia, dictu videri, quod, cum annus mortis* S. Aridii, *atque adeo finis pontificatus ejus summa tu ignoratione versetur, dicatur pontificatui ac vitæ finem imposuisse post an. Christi* 611. 6°. *An denique, & qua fide nitatur, quod Sanctus* quinquagenario major, *ut dictum supra num.* 17, *vel* quinquagesimo, *num.* 29, ætatis suæ anno *obierit; nos omnino latet.*

31 *De S. Aridio Lugdunensi antistite non con-* Varie circa
fundendo cum synonymo præsule Vapincensi, præ- Aridium
monuimus lectorem in principio hujus nostræ Syl- vel Arigium
loges; nec frustra: aliorum quippe pro alterno sum- alios
ptum fuisse, indicavimus per ejusdem decursum. F
Nec vero alii pro nostro accipiendi sunt synonymi. Non Aredius Lemovicensis abbas. S. Gregorius episcopus Turonensis lib. 10 *cap.* 30 *col.* 523 *editionis Ruinartianæ*, Aredius, *ait*, hoc anno terras relinquens, vocante Domino migravit ad cælum, Lemovicensis urbis incola fuit. *Consule etiam eumdem scriptorem lib.* 2 *De miraculis S. Martini col.* 1063: *item De gloria Martyrum cap.* 40 *cap.* 879, *ubi vocatur* Aridius. *Illi inscribitur Fortunati carmen* 22 *libri* 5, *prout observat Brovverus in suis ad illud notis pag.* 152. *Extat ipsius Vita apud Mabillonium inter Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti sec.* 1 *pag.* 349, *cui apponitur annus Christi* 591 *obitus. Hic ergo nec dignitate, nec tempore noster est. S. Avitus Viennensis episcopi epistolas quatuor edidit ac notis illustravit noster Joannes Ferrandus Anicensis, anno* 1661 *Cabilone excusas: quarum secundæ pag.* 7 *præmonetur* Avitus episcopus illustrissimo viro Arigio. *Deinde in notis pag.* 32 *idem Ferrandus fatetur, nescire se, quisnam Arigius iste fuerit, At vero neque hic noster: nam Avitus ille obiit circa annum* 524, *secundum dicta apud nos tom.* 1 *Februarii, ad diem* V *ejusdem mensis, pag.* 660, *ubi Acta ejus ab Henschenio jam pridem illustrata sunt, Addo, quod iste Arigius, uti recte observat Ferrandus pag.* 32, ad episcopales insulas non dicatur fuisse vocatus; sed tantum il-

lu-

A Auct. J. P.

LUSTRISSIMUS VIR a divo Avito inſcriptus fuerit. *Hic nec eſt* Arigius patritius de Gallia, *(de quo ſupra num. 23) nec eſt* Arigius *noſter; quia repugnat tempus.*

obſervationes.

32 *Sauſſayus ad diem* XVI *Auguſti in ſuo Supplemento ſic ponit*: Deſitæ ad Ligerim in agro Nivernenſi natalis S. Arigii epiſcopi, ſeatris S. Auſtregiſili Buurieenſis antiſtitis, *cum elogio: in quo dicitur S. Gregorius PP. ſæpe litteras ad eum direxiſſe, inſtruxiſſe, ac collaudaſſe. Sed quod Sauſſayus hoc loco, prout alias unicum frequenter, affectarit eſſe floridulus potius encomaſtes, quam accuratus rerum ac temporum combinator hiſtoricus, ſnadeat ſequentia. Etenim apud Sammarthanos tom.* 3, *pag.* 791 *in Nivernenſibus epiſcopis, ſecundus hujus urbis præſul ſignatur* Ruſticus, *qui* probsſſe *dicitur* Acta ſynodi Aurelianenſis III anno DXXXVIII; *eademque ſubſcribitur apud Labbeum tom.* 5 *Conciliorum col.* 304. *Huic proxime ſubjungitur* Aregius vel Aridius, *qui* ſignum appoſuit ſynodo Aurelianenſi V, *anno* DXLIX (*apud Labbeum citatum, col.* 398) & Pariſienſi II, DIV; *prout ibidem invenies apud Sammarthanos; apud Labbeum vero col.* 812. *De S. Auſtregiſilo, archiepiſcopo Biturienſi egimus tom.* V *Maji, die* XX, *pag.* 128 *; ubi obitus ejus annectitur anno* 624; *natalis vero e characteribus ibidem ſignatis videtur anno* 551 *accidiſſe; tum nempe, quando, ſicut dictum eſt, Arigius jam a biennio erat Nivernenſis epiſcopus: quod, quia valde inſolita eſt ſenectus, quæ inde conſequitur, adeo longæva, & teſte ac tabulis deſtituitur, non ſtatim admittendum eſt. Adde, quod iſtius fraternitatis nullum prorſus inveniam monumenti veſtigium apud nos in Vita S. Auſtregiſili, vel in Commentario, qui eidem præmittitur. De litteris a Gregorio PP. ad Arigium directis vide ſupra; quem, qualisquis demum ille fuerit, ſuſpicor a Sauſſayo cum ſuperiore vel confuſum fuiſſe, vel ſine ſufficiente fundamento pro eo acceptum. Utut res illæ ſe habeant, certe Aridius ille apud Sauſſayum, non eſt noſter, niſi eum centenarium vel forte natu majorem facias.*

D

B

DE S. HUGONE EPISCOPO AC CONF. E

AUTISSIODORI IN GALLIA.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus Sancti publicus, ac illuſtres ejus natales.

ANNO MCXXXVI VEL MCXXXVII. *Vetus*

Quamquam ad ſtabiliendum hujus Sancti cultum publicum, ea mihi omnia non ſuppetant monumenta, quæ vellem; ſufficientia tamen, meo quidem judicio, ſunt in promptu, ut ea aſſerenda ipſi ſanctitate ab immemorabili tempore ante decreta Urbani PP. VIII, & obedientiæ, quam Sedi Apoſtolicæ debemus ac profitemur, fiat ſatis, uti & noſtri Præſuli honori ac veneratioui. Sane autem iſta. In Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium, quæ habetur apud Labbeum tom. 2 *Novæ bibliothecæ manuſcript. librorum, pag.* 460 *extant* Hugonis *Acta ſeu elogium, præcipua*

C *ejus geſta complexum, atque inter alia dicuntur de illo in rem noſtram iſta*: Præpoſitus .. & quidam canonici cum eo .. electioni SANCTI Viri reſtiterunt. *Et mox*: Cujus ſanctæ converſationis quaſi quoddam præſagium fuit *&c. Pag.* 461: Verbum ſancti Viri veritas ſubſecuta eſt. *Titulus iſte ſequitur alibi in eodem elogio; quod, quanti ſit ponderis, dicam in loco.*

ad ſanctitatem ejus

2 *Apud Marteniam in Veterum ſcriptorum & monumentorum ampliſſima collectione tom.* 6 *col.* 715, *Martyrologio inſignis eccleſiæ Autiſſiodorenſis, ad diem* XI *Auguſti interſeruntur ſequentia*: Obiit Hugo, hujus eccleſiæ venerabilis epiſcopus, quem vitæ ſanctitas, & morum probitas decoravit, & quam pie & religiose vixerit, hujus vitæ exitus ſatis comprobavit. *Inter alia vero, quæ circa illud Martyrologium notantur in Obſervatione prævia col.* 637, *ſunt hæc*: Martyrologio adjunctum erat Necrologium, ex quo eos tantum recenſendos defunctos cenſuimus, qui alicujus ſunt nominis, aut donis aliquibus de illa eccleſia bene meruerunt. *Textus autem Martyrologii litteris Romanis; Necrologii currentibus ſeu curſivis, ut vocant, exprimuntur; quibus poſtremis etiam exaratur obitus noſtri Hugonis cum elogio; atque adeo e Necrologio iſto ad Martyrologium adjecta, ac proin interſerta ei, ut dicebam, ſunt, quæ modo citavi. Cur autem ibi ſignetur die* XI *Auguſti, vide infra num.* 4. *In Chronico Autiſſiodorenſi hæc exſtant*: Anno MCXXXVI defunctus eſt ſanctæ memoriæ domnus Hugo Autiſſiodorenſis epiſcopus. *De iſto Chronico dicetur infra.*

ac venerationem publicam ſtabiliendam

3 *Tritbemius de Viris illuſtribus Ordinis S. Benedicti lib.* 4 *cap.* 249, Hugo, *inquit*, abbas monaſterii S. Germani Pariſienſis (*imo Autiſſiodorenſis*) nepos B. Hugonis Cluniacenſis, & poſtea epiſcopus Altiſiodorenſis, vir non minus ſanctitate, quam ſcientia venerandus. *In Chronico autem monaſterii Hirſaugienſis in Volmaro ad annum* 1137, Eodem, *inquit*, anno moritur epiſcopus Autiſiodorenſis, ex abbate cœnobii S. Germani Ordinis noſtri, vir magnæ ſanctitatis & religionis. *Ac continuo ſubjungit*: Vir ſanctus in pace quievit. *Inter Kalendaria Mſs., quæ in Muſeo noſtro aſſervantur ſub littera* S 19, *extat* Kalendarium eccleſiæ & diœceſis Autiſſiodorenſis, *quod, ſicut ad calcem notatur, ad Majores noſtros anno* 1662 *miſit Ludovicus Noel d' Amy, presbyter ſenior canonicus Autiſſiodorenſis: ubi die* X Auguſti *annuntiatur* B. Hugo epiſc. conf. *Accedit eo, quod hagiologi monaſtici ſacris eum Faſtis inſcribant cum titulo Sancti. Vion quippe part.* 2 *Ligni vitæ lib.* 3, *pag.* 265 *ita ipſam memorat*: Antiſiodori depoſitio ſancti Hugonis epiſcopi, qui ex abbate S. Germani Pariſienſis (*debuit dicere Autiſſiodorenſis*) epiſcopus ejuſdem civitatis conſecratus, verbo & exemplo oves ſibi concreditas mirabiliter pavit. *Dorganius paullo brevior eſt*: S. Hugonis epiſc. qui verbo & exemplo oves ſibi commiſſas mirabiliter pavit. *Menardus illum etiam refert, at cum titulo Beati.*

F

Buse-

A *Bucelinus annuntiationi hujus*, Autiſiodori, depoſitio S. Hugonis epiſcopi & confeſſoris, *ſuperaddit elogium*.

pro feruntur testimonia.

4 *Monaſticis addo Ferrarium in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, Sauſſayum, ac omnium noviſſimum Caſtellanum, qui cum honorifico etiam* Sancti *titulo* Hugonem *noſtrum repræſentant. Denique in libro noſtro Gallico Ms., qui continet geſta Pontificum Autiſſiodorenſium, ac abbatum ibidem S. Germani &c., collectore Georgio Viole, monacho Benedictino, prout eidem libro prænotatur; in illis, inquam, documentis pag.* 153 *ſub hoc titulo*, De ſancto Hugone de Monte acuto, epiſcopo LIV, *alia ejus plurimus recenſentur. Illis monumentis ſubjungitur a pag.* 1 *uſque ad* CIV *Kalendarium de SS. Martyribus & Confeſſoribus territorii Autiſſiodorenſis, ſecundum ordinem & menſes anni, obſervatum atque extractum a Martyrologio Autiſſiodorenſi; quod factum eſt, uti adſcribitur, a D. Bargedé, cathedralis eccleſiæ Autiſſiodorenſis archidiacono, quodque additur eſſe apud S. Germanum ibidem, niſi forte idem hujus collectionis*
B *ſit auctor, qui ſuperioris, laudatus Viole; ſed utcumque hoc ſit; a pag.* CV *datur aliud Kalendarium aliorum Sanctorum, aliquo modo ad urbem vel diœceſim memoratam ſpectantium, eodem auctore, de quo ſuperius, ubi ſub die* X *Auguſti notatur* S. Hugo de Semuro (*de Semur*) vel de Monte acuto (*de Montaigu*) qui propter raras ſuas virtutes fuit epiſcopus Autiſſiodorenſis. Aliquot ante mortem ſuam horis monuit, pro ſe ut orarent, *addens*, Officio diei dicto, ſpiritum ſe redditurum: id quod accidit hoc die, anno MCXXXVI. Sed quia eodem hoc die celebratur feſtum S. Laurentii, anniverſarium ejus notatur in Necrologio die ſequente. *Adde, quod Benedictini S. Germani eum invocent in ſuis localibus litaniis, uti hæc ſcribit die* XX *Junii hujus anni* 1734 *in litteris Autiſſiodoro datis D. le Beuf canonicus & ſuccentor eccleſiæ Autiſſiodorenſis; in quibus etiam teſtatur, videſſe ſe alias ornatum ac illuminatum*
C *ejus ſepulcrum, ſicut alia, die* VIII *Novembris, quo omnium abbatiæ S. Germani Sanctorum occurrit feſtum. Atque hæc ſunt, quæ, ſalvis Urbani PP. VIII decretis, ſufficere nobis apparent, ut tot circa vitæ ejus ſanctitatem nec non venerationis publicæ ſuffragiis non refragati, Sanctis aliis, qui hoc die a nobis datur ac illuſtrantur, locum quoque ei ſuum tribuamus, noſtra judicio non indebitum. Cultu itaque* S. Hugonis *ſic ſtabilito; reliquum eſt, ut ejus geſta nunc illuſtremus, incipiendo a natalibus.*

Loci, in quo Sanctus natalis accepit, notitia.

5 *Acta ejus, huic Commentario ſubdenda, hæc narrant:* Hic ſiquidem in Cluniacenſi territorio de caſtro Monte acuto ortus, a nobilibus proceſſit parentibus: & pater ejus Dalmaticus dictus; matris vero nomen ... *Hæc, addito matris nomine, ſic dicuntur apud Sammarthanos in epiſcopis Autiſſiodorenſibus tom.* 2 *Galliæ Chriſtianæ pag.* 272: Hugo de Semur II, ex veruſta & clara Burgundionum ſtirpe dominorum de Sinemuro, cognominatus de Montaigu, Dalmatii de Sinemuro, domini de Monteacuto, filius, qui ex connubio Dalmatii eum Aremburgi de Vergeio progenitus erat, *Solum itaque natale Sancto obtinuit Mons acutus: de que placet audire Hadrianum Valeſium in Notitia Galliarum pag.* 344: Mons omnis, cujus vertex in acumeo deſinit, a noſtris, *ait*, vocatus eſt Mons acutus: quo nomine multa ſunt loca in Gallia: nam vicum aut caſtellum monti acuto exempli cauſa impoſitum, noſtri eodem, quo montem ipſum nomine, Montem acutum appellavere. Et præ ceteris in pago Lugdunenſi Mons acutus oppidum, ubi munimentum ædificaſſe dicitur Tetbaldus comes; *ex Frodoardo, quem citat e uis plura præterea de dicto loco. Ad hæc*, Eſt in extremis finibus Pictonum (*ita pergit Valeſius*) Mons-acutus caſtellum, Monſagu hodieque dictum, & caſtrum Monteacutus Gallicæ proximum, a Petro monacho Vallium Cernaii memoratum Montagut. Aliud etiam in Comitatu Burgundiæ Montagu vulgo dictum; aliud & in pago Burbonenſi Montagut appellatum a ſitu. *Et ſint autem locis ſynonymis, ſolum & unicum Montem acutum in Burgundia ſupra ita Actis deſignari, e quo* S. Hugo *fuerit oriundus, conficitur ex eo, quod diſerte addunt Acta* in Cluniacenſi territorio, *notam utique charakteriſticam, qua is ab aliis diſtinguatur ſynonymis vocabulis. Jam vero cum pagus Cluniacenſis ſitus ſit in agro Matiſconenſi; ſumque* Montagui *ac* Semeur (*de hoc ſtatim agetur*) *in mappa geographica, quam ante me habeo, ad aliquam diſtantiam a Cluniaco*
D *notentur (ſecundum Annotata noſtra ad cap.* I *Actorum lit.* a, *una circiter leuca cum dimidia inde abeſt Mons acutus) ſatis id notitiæ eſt, ut lectoris circa hæc loca formetur idea, in quorum uno Sanctus, ſicut dictum eſt, ortus fuit; ex altero autem, de que jam dicetur, generis ſplendorem hauſit*, ex .. ſtirpe, *inquam*, dominorum de Sinemuro.

Auctor. J. P.

ac alterius, a quo genoris ſplendorem hauſit.

6 *Valeſius pag.* 526 Sinemurum, *ait*, a re nomen habet: ita enim dictum eſt, quod ſine muro
E eſſet. Vulgo Semur en l'Auſſois truncato nomine appellatur; quod ſit in pago Aleſienſi poſitum ad fluvium Hormentionem. Mnnachus quidam Floriacenſis, qui ante DLXX annos librum de Miraculis S. Benedicti ſcripſit, in ejus libri capite XLIII, alterius caſtri Sinemuri meminit his verbis, *quæ ibidem reciantur*. Eſt hoc caſtrum in pago Cedrellenſi (le Charollois) Sinemurum Brienenſe cognominatum, Semur en Brienois vel Brionnois; ita ut pagus hic Brienenſis pagum Cadrelleoſem olim contiouiſſe videatur. *E tantibus autem ſcriptorum, quos citat, delibo hunc, in rem*
F *utique noſtram prorſus accommodatum:* Hugo Hugonis abbatis Cluniacenſis patrem Dalmatium, principem egregium, Samurenſem Dominum vocat .. Utrumque caſtrum nomine Latino Sinemurum & Sinemuro dictum olim eſt: utrumque nunc Semur dicitur: utrumque in diœceſi Auguſtodunenſi poſitum eſt; ſed alterum in pago Aleſienſi ad Hormentionem amnem non procul a Flaviniaco; alterum in pago Brienenſi (Brienois) ad Verbincam fluvium (Verbinche) qui in Ligerim ſupra Marciniacum defluit: quod poſterius ſive caſtrum ſive oppidum, nunc Semurum & Samurenſe caſtrum; nunc Semmurum, & oppidum Semmurum corrupte vocatum eſt etiam a veteribus ſcriptoribus pro Sinemurum, aut Sinemurus, aut Sinemuro. *Atque hoc poſterius caſtrum ſive oppidum videtur præ altero ſynonymo priore ſuperius deſignari in Actis* S. Hugonis *noſtri epiſcopi; idque ut opinor facit* 1°. *vicinitas hujus multo major, quam alterius, cum Monte-acuto ac Cluniaco monaſterio ..* 2°. *Hugo abbas Cluniacenſis; de quo modo dictum, ac jamjam dicentur plura.*

Illuſtrat ejus tome

7 *Vita hujus ſancti abbatis in Opere noſtro illuſtrata eſt a Papebrochio ad diem* XXIX *Aprilis, tome* III *ejuſdem menſis a pag.* 628; *ubi pag.* 636 *in Annotatis, occaſione matris ejus* Aremburgis,

A cui Sammarthani addunt cognomentum de Vergy seu Versiaco, *sicut ibidem observatur, leges,*
AUCT. J. P. Burgundicis conjugiis posthac sæpius innexum nomen *fuisse. Quæ ibi exstant de matre Hugonis abbatis, applicari possent parenti synonymæ hujus nostri* Hugonis *episcopi, de qua supra num. 5, si constaret, quod talis ipsi vere fuerit mater, qualis ibi vocabatur. Quæ ibidem de vetusta & clara hujus stirpe dicebamus, Bucelinus his vocibus effert:* Fuit illustrissimo natus genere, princeps Ssmurensis. *Monumenta nostra Mss. Autissiodorensia eum ex antiquis Burgundiæ Ducibus oriundum ac Hugonis comitis Cabilonensis, & quinquagesimi (Sammarthanis est quadragesimus nonus) episcopi Autissiodorensis pronepotem fuisse affirmant; Dalmatium vero dominum de Sinemuro in territorio Brienensi, ac de Monte acuto, avum ipsi obtigisse; aviam autem Aremburgem de Vergny; sed matris nomen ignorari. Guido quoque abbas,* Matris, *ait,* nomen ignoro. *Quod unde Sammarthani supra acceperint, nos latet; certe etiam illud ignoratum fuisse, ibidem vidimus in textu Actorum nostri Sancti; unde suspicari forte quis possit, nomen avitæ ac matris u*

B *Sammarthanis confusum fuisse. Sed tamen nomen* Aremburgis *indutum utrique fuisse potuit; si ut* Burgundicis conjugiis posthac, *ita etiam aute sæpius innexum fuerit. At pergamus cum laudatis monumentis Autissiodorensibus; e quibus habemus, unam ex Sanctis amitis seu materteris extitisse Ermengardem, uxorem Roberti Franciæ, Ducis Burgundiæ, qui ob grandævam suam ætatem senex (le Vieux) nuncupatus sit; duos ex ejus patruis vel avunculis ad statum ecclesiasticum adjecisse animum, ut eoque apparuisse tamquam duo illustrissima ecclesiæ Gallicanæ luminaria; nimirum Rainaldum, archiepiscopum Lugdunensem, antea abbatem Vezeliacensem, & Hugonem abbatem Cluniacensem, qui* Hugonem *nostrum in isto suo asceterio educavit; de qua re priusquam tractemus, observationibus sequentibus superiora explanabimus.*

8 *In novissima Galliæ Christianæ editione tom. 4*
evolvendi *col. 114 inter metropolitas Lugdunenses signatur Rainaldus I, ordine* LXIX, *cum hoc elogio:* Rainaldus, vir primæ nobilitatis, Dalmatii Sinemuri in Burgundia domini, & Arembergæ de Vergeio filius, Hugonis Cluniacensis abbatis non frater, ut Sammarthanis placuit, sed nepos, uti ubique in Bibliotheca Cluniacensi, & a Petro Venerabili, epist. a lib. 3 conceptis terminis asseritur. Fuit primum Cluniaci monachus; deinde Vizeliacensis abbas, hujusque cœnobii reparator insignis, tandemque Lugdunensis archiepiscopus anno MCXXVII, ac Ecclesiæ Romanæ legatus. Sedem tenuit ad VII Aug. unni sequentis, quo præmatura morte exstinctus est, magna apud omnes sanctitatis fama illustris: unde in Gallicano Martyrologio Beatus nuncupatur. *Cum itaque ex dictis præsul ille Hugonis Cluniacensis non frater, sed nepos dumtaxat fuerit; quomodo idem* Hugonis *nostri patruus, uti volebant Monumenta Autissiodorensia, dici possit, non satis nobis persuadetur; præsertim cum hic post illum octo circiter solummodo annis supervixerit, uti conficitur ex dicendis infra num. 24. An igitur illi vel fratres vel patrueles fuerint, genealogiographis discutiendum relinquimus. Ceterum nepotismus ille, ut ita loquar, supra assertus, ab ipsomet Rainalda superius laudato diserte exprimitur apud nos ad diem* XXIX *Aprilis in synopsi Vitæ S. Hu-*

C *gonis abbatis Cluniacensis metrica, pag. 655 bis* D *verbis:*

Hæc, pater Hugo, tui Rainaldi dicta nepotis
Suscipe, quæso, pie, meque tuere, pater.

Consuli insuper possunt, quæ ibidem habentur pag. 633: ubi jam pridem Sammarthanos in hoc puncto correctos reperies.

9 *Quæ de Ermengarde, ejusque conjuge Roberto num. 7 dicebamus e Monumentis Autissiodorensibus, non ita sunt explorata & clara, ut sine discussione prætermitti debeant. Andreas Chesnius in Historia Gallice vulgata regum, ducum, ac comitum Burgundiæ, lib. 3. cap. 4 pag. 269 agit de isto Roberto, hujus, uti ponit, nominis primo, Burgundiæ duce, nec non principe & fundatore familiæ ducum Burgundiæ, ab Henrico I, ejus fratre, qui e Burgundiæ ducatu ad regnum Galliæ evectus fuit, ipsi relictæ anno* 1030 *aut* 1031; *citatoque pag. 270 idem auctor duas chartas ab eodem Roberto expeditas anno* 1040 *&* 1043; *unde appareat, ejus conjugi fuisse nomen* Heliæ, *non vero* Amengardis *vel* Armengardis, *contra Tilletum & Paradinum, quos memorat; idque confirmari ait e libro antiquo obituario S. Stephani Autissiodorensis, ibique scribi, illam vita functam* E *fuisse* XXII *die mensis Aprilis, magno apud omnes sui relicto desiderio. Verum de familia ejus nihil ibi invenio; adeoque unde, certo vel confirmem vel infirmem gradum consanguinitatis illam inter & Hugonem nostrum, ut superius asserebant Autissiodorensia Monumenta.* recensetur.

§ II. Vita ejus ascetica apud Cluniacenses; regimen monasterii S. Germani Autissiodorensis; variæ de eodem notitiæ; episcopalis in ista urbe dignitas.

HUnc eum patres satis tenere diligerent, non solum carnaliter, sed etiam spiritualiter; nutu *Dei*, quo omnia disponuntur, Ecclesiæ destinatus, litteris traditur: & adhuc in puerili innocentia manens, in Cluniacensi monasterio monasticum habitum suscepit; ubi sub S. Hugone avunculo suo, ejusdem monasterii tunc abbate, pluribus annis vixit, & regulam beati Benedicti in claustro ejusdem monasterii sapienter didicit: quoniam, sicut perhibetur de ipso, semper sine querela, humilis, & obediens suis majoribus, sicut decet monachum, permansit. *Sic Acta ejus memorant, sequentibus commentationibus ansam præbitura. Quantum itaque ad educationem ejus attinet; recte Sanctus noster enuntiatur e Saussayo* carne nepos S. Hugonis Cluniacensis; spiritu filius. *Bucelinus*, Cujus, *ait*, ut nominis heres; sic sanctitatis strenuus æmulator extitit. *Brevissimum quoque est illud Mabillonii tom. 5 Annalium Benedictinorum ad an.* 1131, *ubi legitur*, Hugonem Montacutium, nepotem *ejus*, a puero sub sanctissima avunculi disciplina Cluniaci educatum *esse. Quæ, tametsi summatim dumtaxat sint perstricta, sufficiunt tamen ad formandam saltem quamdam ideam, quibus virtutum rudimentis sub magno adeo magistro præluserit adultioris vitæ sanctitati Sanctus noster.* *Pia sub Hugone avunculo apud Cluniacenses educatio, ac ita monastica vita:* F

11 *Quamquam vero certum sit, cum e cœnobio Cluniacensi assumptum fuisse ad regimen monasterii S. Germani Autissiodorensis; juvat tamen audire Monendum, in observationibus ad suum*

Mur-

A *Martyrologium, pag.* 208. *ac ſequenti ita rem hanc confirmantem*: In Martyrologio Ligni *vitæ* (*de quo dictum ſupra num.* 3.) hic beatus Hugo dicitur abbas monaſterii ſancti Germani Pariſienſis: quod non ſimile vero arbitror. Nam nullus fuit Hugo abbas S. Germani Pariſienſis, epiſcopus Antiſiodorenſis, ut conſtat ex Supplemento Aimoini, & Catalogo abbatum S. Germani Pariſienſis. Deinde S. Hugo epiſcopus Antiſiodorenſis obiit anno MCXXXVI. juxta Trithemium in Chron. Hirſaug. At nullus Hugo inter abbates S. Germani Pariſienſis reperitur hoc anno mortuus: nam primus Hugo, qui erat monachus S. Dionyſii, obiit anno MCXLV. ut docet Supplementum Aimoini lib. 5. cap. 42. Quare cum Trithemius loco citato dicit, hunc Hugonem fuiſſe abbatem cœnobii S. Germani; hoc eſt intelligendum de cœnobio, quod eſt Antiſiodori, ſub patrocinio magni illius Germani, quondam iſtius urbis epiſcopi. Hinc capiendus eſt etiam Robertus canonicus regularis S. Mariani in Chronico ad annum MCXX. cum ait: Antiſiodorenſem hoc tempore regebat eccleſiam domnus Hugo S. Germani pius abbas, S. Hugonis Cluniacenſis abbatis nepos, vir pro virtutum ſuarum inſignibus perpetuo memorandus: nam iſte auctor ſæpe loquitur de cœnobio S. Germani Antiſiodorenſis; at fere numquam de cœnobio S. Germani Pariſienſis.

unde ea liceat ad S. Germ. Antiſiodorenſis, non vero Pariſienſis

B 12 *Acta, quæ illuſtramus, inferius apud nos num.* 1. *de noſtro* Hugone *hæc narrant*: Poſt deceſſum domini Guiberti, abbatis S. Germani Altiſſiodorenſis, in eadem eccleſia electus & benedictus abbas &c. *Quod quomodo acciderit, intelliget e Mabillonio jam deſignato*: Ante annos fere quatuor (*ſcribit ad annum, ut diximus,* 1100.) Guibertus S. Germani Autiſiodorenſis in concilio Nemauſenſi præfectura motus fuerat ab Urbano PP. mandatumque Humbaldo epiſcopo, ut ſelectum e Caſa-Dei, vel e Cluniaco, vel e Majori monaſterio virum probum & idoneum in ejus locum ſubſtitueret, ea tamen lege, ut qui ad id muneris deſignatus eſſet, ſuperiorum jugo eximeretur. Huic conditioni cum refragarentur Cluniacenſes, aliique eorum exemplo, per annos amplius tres, fruſtra nitente Humbaldo, abbatia rectore caruit; ſed tandem venerabilis Hugo Cluniacenſis abbas, Humbaldi epiſcopi, Stephani Campaniæ, & Guillelmi Autrici comitum precibus ſe exorari paſſus, Hugonem Moncutium .. vacanti abbatiæ ſuffecit.

abbatialem dignitatem.

C 13 *Qualem vero ſeſe in ea dignitate exhibuerit, memorant Acta*; Non *utique* propter nomen abbatis elatior factus; ſed tamquam unus ex ceteris humilis monachus fuit: & ſicut bonum magiſtrum decet, cœpit facere & docere, demonſtrans exemplo, quod docebat verbo. *Adde e Mabillonio, eum hoc* in munere ita ſe geſſiſſe, rebus tum ſpiritualibus, tum temporalibus ſarciendis & provehendis, ut poſt annos quindecim regiminis abbatialis, ad epiſcopalem dignitatem, Humbaldo mortuo, promoveri meruerit. Ejus tempore nihil non tentarunt Cluniacenſes, quo S. Germani monaſterium contra Urbani Papæ decretum Cluniaco ſubjicerent. Id potiſſimum curavit Ivo Cluniaci prior cum quindecim monachis, qui illuc ab Hugone (*abbate Cluniacenſi*) miſſi fuerant, ut novo abbati in reſtituenda regulari diſciplina, quæ omnino neglecta erat, eſſent adjutores. Verum eorum conatibus reſtitere S. Germani monachi, nec monaſterii ſui libertatem minui paſſi ſunt. Hugonis abbatis anno quarto, Hugo Trecenſium comes S. Germani monaſterium adit, & quaſdam donationes fecit, ut ejus loci ſocietatis par-

Depoſitus

ticeps eſſet. Ad hæc Paſchalis II. anno MCVII. cum Silviniaci verſaretur, Hugonis abbatis inſtitutionem confirmavit: quippe qui monaſterium illud, regulari diſciplina & religione penitus deſtitutum, & ſecularium injuriis ad ſummam redactum inopiam, in priſtinum ſplendorem reſtituiſſet. D AUCT. J. P.

14 *Quandoquidem vero Acta ejus valde pauca perſtringunt, quæ ſub ipſius abbatiali regimine ſunt effecta in ſui cœnobii favorem; juvat ea ſupplere ex Guidone abbate in Geſtis abbatum S. Germani Autiſſiodorenſis, poſtea indicandis; in quibus cap. 9. quod eſt* de *noſtre* Hugone abbate, *ſequentia perconſentur pag.* 576. Licet ſimplex eſſet, tamen pro poſſe ſuo eccleſiam ſuam ſtuduit temporaliter augmentare. Eccleſiæ enim de Taix & de Alodia *a* reverendo patre Herveo Nivern. epiſcopo impetravit. Hujus tempore Hugo comes Trecenſis dedit eccleſiæ S. Germani ſalvamentum, & multas conſuetudines, quas habebat apud Brecenaium. Hugo etiam, cognomento Frangens lupum, dedit eidem eccleſiæ quidquid in dicta poteſtate Brecenenſi habebat anno Domini mil. centeſ. quarto, E adventus ſecundi monachorum Cluniacenſium apud S. Germaoum anno quarto. Conſuetudines etiam, quas ſervientes Ducis habebant to terra S. Leodegarii, ab Hugone duce obtinuit moderari. Societatem cum monachis Verſilacenſibus iniit. Hujus tempore principale altare S. Germani, quia in pluribus locis corruptum erat, de mandato Domini Richardi Albanenſis epiſcopi deſtructum fuit, & in quodam ſarcophago lapideo requiæ beati Germani inventæ in altari. *Habes hic, lector, quæ ſub Abbatis noſtri præfectura acciderc. Quo autem tempore munus illud adminiſtrare is cœperit, diſce ex ſequentibus.*

quomodo perſtringunt

in quibus cap. 9.

a reverendo patre Herveo Nivern. epiſcopo impetravit.

15 *Apud Labbeum tom.* 10. *Conciliorum col.* 506. *habitum notatur anno Chriſti* 1095. *concilium Claromontanum; de quo Mabilionius ad annum* 1095. *num.* 22. *ſcribens, inter abbates ſibi notos, qui in eo adfuerint, nominat Guibertum S. Germani Autiſſiodorenſis. Guibertus autem iſte ſecundum ea, quæ præmiſi ſuperius num.* 12. *deceſſor extitit* S. Hugonis *noſtri proximus. Quo vero de cauſa huic ille locum ſuum ceſſerit, idem Annalium auctor inter Urbani PP. Nemauſi acta* F *refert ad annum* 1096. *num.* 42. In eodem concilio (*Nemauſenſi*) Guibertus S. Germani Autiſiodorenſis abbas ab Humbaldo, ejuſdem urbis epiſcopo, variorum criminum ioſimulatus eſt, & convictus; ideoque dignitate privatus: cujus paſtoralem baculum Urbanus epiſcopo dedit, tradendum futuro abbati. *Vacavit autem baculi iſtius geſtamen per annos tres & amplius ob difficultates, quas expoſuimus num.* 12. *atque adeo Sanctus noſter ad illius uſum admetus fuit anno circiter* 1100. *prout ibidem indicatum eſt; donec* (cum monaſterium, *uti Guido, de quo poſtea pag.* 576. *refert* XVII. annos gubernaſſet) *pedum abbatiale cum epiſcopali commutavit anno* 1115. *vel* 1116. *de qua re antequam plura dicamus, viſum eſt hoc loco notitias quaſdam ſubminiſtrare de celebri monaſterio S. Germani Autiſſiodorenſis, cujus adeo frequens jam recurrit mentio.*

ita ſe geſſerit, & quando eam ceperit

16 *Cœnobium porro illud Ordinis S. Benedicti aſcetas alit, ac vulgo dicitur* Saint Germain d' Auxerre. *Mabillonius Annalium Benedictinorum tom.* 1. *ad annum* 510. *num.* 20. *inter alia, quæ regnante ſuper Francos Chlodoveo, nova*

varia dicta de

A cœnobia surrexisse memorat, primo loco S. Germani Autissiodorensis nominat, Tomo nostro VII. Mensis Julii, ad diem XXXI. ejusdem mensis, Vitam S. Germani episcopi Autissiodorensis illustrata fuit, & pag. 203. ad hæc ejusdem Vitæ verba, In conspectu Autissiodorensis oppidi, interposito Icauna flumine, monasterium collocavit, duximus, hoc conseri primum diœceseos Autissiodorensis, ad ortum urbis astrum aliquando positum; at pridem jam diruptum; superstite S. Germano appellatum fuisse monasterium SS. Cosmæ & Damiani: in quorum honorem fuerit institutum; at, illo defuncto, S. Germani nomen habuisse: donec seculo VI. S. Marianus vocari cœpit, ab hujus sepulcro, miraculis ibi frequentissimo; ex historia episcoporum Autissiodorensium cap. 7. 8. & 19. Consuli etiam potest Mabillonius in Annalibus suis tom. I. ad annum 578. num. 73.

Auct. J. P.

de monasterio S. Germani Autissiodorensis

17 Loco proxime apud nos jam citato, pag. 206. cavendum monuimus, ac illud cum alio cœnobio Autissiodorensi confunderetur, quod deinde S. Germani nomine ac tumulo celeberrimum fuerit: de quo extant illa apud Mabillonium in Annalibus ad annum

B 525. num. 27. S. Germani monasterium in urbe Autisiodoro a primordiis exiguum erat oratorium, quod beatissimus Germanus, ejusdem urbis antistes .. in suo ipsius prædio, sub S. Mauritii patrocinio construxerat, & Saturnino discipulo suo sub titulo sacerdotali deputaverat. Illuc B. Pontificis corpus Ravenna, ubi decesserat, delatum, ibidemque sepultum fuit. An ergo isti loci cum alio non confunduntur a Sammarthanis tom. 4. Galliæ Christianæ pag. 477. ubi habentur ista? Sancti Germani in urbe Autisiodorensi, Ordinis S. Benedicti celebre cœnobium, alias S. Mauritii appellatum: de quo Innocentius PP. III. lib. 2. epist. ubi professi monachi Herricus & Remigius, pietate ac doctrina laudabiles. In ejus Pontificis epistolarum collectione a Baluzio edita, tom. 1. lib. 1. exstant epistolæ 181. 184 & 186. abbati & conventui seu fratribus S. Germani Autissiodorensis inscriptæ. De S. Erico vel Errico agitur in Opere nostro ad diem XXIV. Junii pag. 819. nec non ad diem XXXI. Julii pag. 192. de Remigio autem in Annalibus Benedictinis ad annum

C Christi 842. num. 57.

notitia subministratur.

18 Ut vero superiora magis elucescant, placet his adjungere verba Historiæ episcoporum Autissiodorensium apud Labbeum in Nova bibliotheca manuscriptorum librorum tom. 1. cap. 7. pag. 415. Fecit (S. Germanus) monasterium in honorem SS. martyrum Cosmæ & Damiani; ubi & monachos esse constituit .. ubi postmodum sanctus Marianus a fratribus ejusdem monasterii missus est ad pecora .. custodienda .. Fecit & basilicam in honore SS. Martyrum Agaunensium Mauricii scilicet sociumque ejus .. In qua etiam oratorio sanctum Saturninum vitæ probatissimum, suumque discipulum, ordinavit presbyterum, ut sub professione sacerdotalis tituli Martyrum inibi memoriis deserviret. Consuli præterea possunt caput 8. pag. 417. ac cap. 19. pag. 421. Hinc equidem conficio, cœnobium, quo de hic agitur, primo SS. Cosmæ ac Damiani; tum S. Germani, ac denique S. Mariani nomen habuisse, ac per illud ipsum intelligi S. Germani asseterium Autissiodorensis Ordinis S. Benedicti; quomodo vero hæc dici possint de oratorio S. Mauricii, non satis percipio, neque cum præcedentibus satis quæ combinare verba Operis De gestis abbatum S. Germani Autissiodorensis, auctore fratre Guidone abbate ejusdem loci anno Domini MCCXC. quod ex-

D stat apud Labbeum laudatum a pag. 570. ubi author in prœmio, Licet enim, ait, hanc ecclesiam a B. Germano in honore beatorum martyrum Mauricii, socinumque ejus fundatam noverim, & plures abbates aute Heldricum (a cujus rebus gestis narrationem suam incipit) ibidem præfuisse legerim &c.

Ejusdem abbatis.

19 Ad sæpe dicti cœnobii abbates quod attinet, fatetur Guido modo citatus, Numquam se, quando primum fuerint ibidem instituti monachi, vel electi abbates, vel aliquam continuationem ante dicti Heldrici tempus, ante quem longo tempore loco abbatum rexerant præpositi, potuisse reperire. Sed series abbatum istorum datur apud Sammarthanos loco citato, e Commentariis rerum Autissiodorensium D. Georgii Viole, monachi Benedictini; ubi primo loco ponitur anno 560. S. Annarius, (qui Cointio in Annalibus ecclesiasticis Francorum tom. 2. ad annum 586. num. 38. ex abbatum catalogo videtur expungendus) ac pag. 478. Hugo noster, hujus nominis quintus, ordine XXXI. inde episcopus Autissiodorensis an. MCXVI. de qua re fiatim agetur. Robertus, pluribus infra indicandus, in Chronico fol. 79. quando dicit, Antisiodorensem hoc tempore regebat ecclesiam dominus Hugo S. Germaoi primus abbas, S. Hugonis Cluniacensis abbatis nepos; & primus explico, quod monasterium illud regulari disciplina, & religione peoitus destitutum, & secularium injuriis ad summam redactum inopiam, in pristinum splendorem primus tunc restituerit; secundum dicta superiora num. 13. vel quod fuerit abbas primus adventus secundi monachorum Cluniacensium apud S. Germanum; ex num. 14.

E

Sancti de episcopatu præsagium explicatur.

20 Monumenta nostra Autissiodorensia episcopatum ejus uno anno anticipant: nam pag. 154. ipsimet Paschalis II. manibus eum memorant fuisse consecratum die V. Martii anno 1115. eodemque die concessam suæ cathedralis canonicis ab ipso adjungunt ecclesiam de Bully dictam. Sed Mabillonius sacras ipsius infulas illigat anno 1116. sicut jamjam dicetur. De difficultatibus pontificatui Hugonis objectis, ac feliciter amotis agunt ejus Acta. Verum super illis, quæ ei a liminibus Apostolorum reduci contigisse prospera, ibidem referuntur, videlicet cujus sanctæ cooversationis quasi quoddam præsa-

F gium fuit prognosticum ei divinitus destinatum, quod tale fuit: Ave gratia plena &c. super illis, inquam, quia prima fronte, quidnam sibi vellent, non claram suggerunt notionem; placet audire Mabillonium in Annalibus ad annum 1116. cui ejus episcopatum inaugurat, num. 120. qui rem sic explanat: Mos erat illorum temporum, primis quoque seculis usurpatus, quod de S. Martino Turonum episcopo liquet, ut apertis sacris codicibus, ex versu, qui primus occurriffet, quoddam de novi episcopi futuræ vitæ qualitate præsagium conciperetur. Id cum de Hugone nostro factum fuisset, apesto libro, hic versus occurrit: Ave gratia plena &c. quo ejus continentissimam vitam significari creditum est.

§. III. Hospitalitas ac beneficentia, obitus, Actorum notitia & cujusdam alterius auctoris.

Laudatur Sanctus.

A Liis S. Hugonis virtutibus, de quibus Vita ejus tractat, Monumenta Mss. Autissiodorensia

A *reuſia pag.* 162. *adjungunt benevolentiam hoſpitalem, a Doctore gentium epiſcopis commendatam; qua eum egregie præditum fuiſſe indicant; interque alias perſonas, Autiſſiodori ab ipſo exceptos memorant Calliſtum PP. II. anno* 1119. *nec non Innocentium PP. II. anno* 1131. *a Frangipanis, Sedi Apoſtolicæ tunc temporis adverſis, Roma exactos: quorum primus aram principem eccleſiæ cathedralis S. Stephani, ipſius regatu, die* XIV. *Decembris dedicavit; poſtremus vero altera aliud, S. Germani titulo inſignitum; in eadem SS. Coſmæ ac Damiani eccleſia ultra fluvium Icaunem; in qua item eccleſia ſacroſancta Miſſæ myſteria celebravit idem ſummus Pontifex, ac coram populo Autiſſiodorenſi ibidem concionatus fuerit de loci ſanctitate, aſſumptis pro argumento ſui ſermonis ſacri his patriarchæ Jacob verbis*, Vere locus iſte ſanctus eſt, & ego neſciebam. *Factum illud Innocentii PP. confirmatur e Chronico Roberti, ubi illud etiam legitur fol.* 79. *verſe, & ſequente. Ad hæc, auctor dictorum Monumentorum, titulis bonis compertum habere ſe dicit, Pa-*

B *pam illum Innocentium II. hac vice commoratum fuiſſe Autiſſiodori menſibus ut minus ſex*, Hugonis Montacutii, *prout addit, ſine dubio liberalitatibus illectum, quas una cum Hugone abbate Pontigniacenſi adhibuerit ad componendam controverſiam abbatum Herberti S. Petri Vivi, Renati S. Joannis Senonenſis, nec non S. Jeannis de Pratis anno* 1132. *eique inſuper negotium fuiſſe commiſſum ait, in titulum abbatiæ Religioſorum Juliacenſium erigendi Criſennonenſem prioratum.*

ab hoſpitali cathedrales erga ſummos Pontifices

22 *Nec vero eum duos hoſce exules Pontifices aliquamdiu dumtaxat detinuiſſe Autiſſiodori, affirmat, ſed per diverſa Galliæ loca etiam comitatum fuiſſe; præſertim Calliſtum II. quando, aſſiſtentibus ſibi archiepiſcopo Trevirenſi ac Stephano epiſcopo Auguſtodunenſi, nec non Hugone Nivernenſi, corpora SS. Felicis & Thyrſi, e loco ſepulcri eorum, qui eſt in ſacello ſubterraneo eccleſiæ collegialis Sedelaucenſis (Saulieu) in tractu Autiſſiodorenſi, ad aram majorem ejuſdem eccleſiæ tranſtulit. Multa hic facta ſimul conglomerat auctor iſtorum, quæ ſupra deſignabamus, Monumentorum; quæ quia ſine teſte ac vade ſcribit, & nos ea ex ipſe diſcribimus, fidem hujus narra-*

C *tionis penes ipſum eſſe volumus.*

nus non a beneficentia ergo eccleſiæ Autiſſiodorenſis. Interpretatio viſionis

23 *Cæterum ſingularem illam beneficentiam, quam ſupra num.* 14. *in noſtro Sanctæ exhibuimus, quando erat abbas, poſtmodum etiam ad epiſcopalem cathedram evectus ex animo non delevit; uti ex Actis ejus fit perſpicuum. Quibus ex Collectione Marteniana num.* 2. *ſuperius aſſignata adjunge favores erga eccleſiam ſuam a laudato Antiſtite collatos.* Qui videlicet ob amorem Dei, & ſui memoriam ſingulis annis recolendam, eccleſiam Auſiaci ad refectionem fratrum in die anniverſarii ſui huic eccleſiæ donavit. Dedit etiam eidem aliat eccleſias; eccleſiam ſcilicet Bacernæ & S. Briecii, & Induniaci, & Veniolæ, & decimas Viſiaci. Præterea ipſam eccleſiam multis cappis de pallio, & duobus tapetis, & multis ſacerdotalibus indumentis, & aliis ornamentis ipſe dives ditavit. *Accedit eo interpretatio viſionis, quam refert Chronicon Autiſſiodorenſe, pluribus infra a nobis deſignandum num.* 27. *Res geſta ſic habet*: Per idem tempus erat in Antiſſiodorenſi matre eccleſia clericus quidam Iterius nomine devote ibidem ſervicos .. & converſationis honeſtæ. Erat vero apud eamdem urbem ultra Icaunam fluvium locus, quem olim B. Germanus in cœ-

D nobium monachorum extruxerat, & copioſe di- AUCT.
tarat .. Is itaque locus, ubi quondam celebriter J. P.
religio ſacra floruerat, ad tantam tunc diruta vaſtitatem devenerat, ut ubique fruteta ſuccreſcerent .. Porro præfatus vir dum in Vita B. Germani relegeret, vel lectum audiret, quanto hic locus in diebus antiquis claruiſſet præconio ſanctitatis; ut erat devotus animi, afficiebatur medullitus .. Dum in hac itaque voluntate perſiſteret, viſione mirabili de reparando loco meruit incitari; *quæ ibidem narrantur*. Ut autem experrectus eſt, cœpit cogitare propenſius, quid vidiſſet. Et accedens ad dominum Hugonem tunc præſulem, virum magnæ virtutis, intimat ei ſeriem viſionis. Cui ille, Domini, inquit, & gloriosæ Matris ejus voluntas eſſe, ut locum illum reſtituas, reparet diruta, ruinoſa reficias. Vere enim locus ſanctus eſt, & terra ſancta, utpote Sanctorum habitatio peranticua. Hac igitur occaſione cœpit homo Dei frequentius locum invisere *&c. Ceterum monaſteria religioſa, de quibus ſanctus noſter Antiſtes bene ſuis meritus, magne numero ſunt,* E *teſtibus Monumentis Autiſſiodorenſibus noſtris Mss. pag.* 160. *&* 161. *nomina eorum ac favores ipſis collatos hic non tranſcribimus.*

annus mortis

24 *De morte Sancti ut breviter quædam dicamus; adeo inter auctores convenit de tempore, quo ea accidit, ut unius anni diſcrimen, quo alii ab aliis diſcrepant, longum contentionis finem non meeatur. Auctor anonymus in Actis, uti & abbas Guido diem quidem obitus* quarto Idus Auguſti, *non vero annum ejuſdem ſignans; quem Trithemius in Chronico Hirſaugienſi anno* 1137. *Bucelinus* 1137. *al.* 1136. *Sammarthani ſuperius num.* 19. *e Chronico Autiſſiodorenſi, ac Wionus* 1136. *accidiſſe notant. Rem proponamus e ſupputatione chronologica. Monumenta noſtra Autiſſiodorenſia Mss. pag.* 154. *Humbaldi, qui proxime in epiſcopatu Autiſſiodorenſi* Hugonem *noſtrum præceſſerat, mortem in via Hieroſolymitana ponunt* XX. *Octobris anni* 1134. *ac deinde, interjectis nonnullis (de quibus videre licet ſcriptorem Vitæ* S. Hugonis *apud nos) ei ſuffectum affirmant Hugonem die* V. *Martii anni* 1115. *ut ſupra vidimus num.* 20. *ſed apud Sammarthanos ibidem deſignatos factum alligatur anno* 1116. *ubi etiam pro eodem dedimus Mabillonium. Ex dictis igitur* F *liquet, aliis placere annum* 1115. *aliis vero* 1116. *pro initio epiſcopatus: cum autem Præſul noſter ſederit annos* XXI. *prout eſt in ejus Actis apud nos infra num.* 1. *conſequens eſt, ut pro variis pontificatus ejus exordio jam aſſignato, varius ejuſdem ſimul ac vitæ finis ſignari poſſit, anno videlicet* 1136. *vel proxime ſequenti reſpondens, &, quandoquidem facultas nobis deeſt, illum certo determinandi, viſum nobis eſt arbitrio lectoris relinquere, uter is fuerit.*

Actorum

25 *Nunc vero de Actis tam ſæpe jam memoratis quid referemus? Multa enimvere ſunt, quæ eorum fidem commendant. Rem diſpeſco in varia capita, quæ circa hoc argumentum quæri poſſint. Primum itaque de ejuſdem auctore; deinde de ætate; tum de valore; ac denique de editione jam pridem excuſa, atque a nobis hic recudenda dicatur. Ad primum. De Hiſteriæ epiſcoporum Autiſſiodorenſium, e qua hic a nobis extracta ſunt* S. Hugonis *Acta, confectoribus, apud Labbeum ejuſdem Hiſtoriæ exordio præmittitur iſta*: Geſta Pontificum Autiſſiodorenſium ab anonymis ſcriptoribus, diverſis ſcripta temporibus. *Et continuo additur*: Prima pars incipit a

A S. Peregrino epiſcopo & martyre. *Complectitur*
AUCT. J. P. *autem geſta præſulum quatuor ſupra ſexaginta, capitibus totidem diſtributa, atque adeo Acta Sancti noſtri, qui notatur cap. 54. tamquam ordine ac numero eodem Autiſſiodorenſis epiſcopus, Prima vero pars iſta deſinit in anno 1277. Porro quamquam in Hiſtoria illa apud citatum editorem pag. 434. notentur Rainogalla, Halagus & Herricus, ad ſua ſaltem uſque tempora, hoc eſt ad ſeculum nonum, ejuſdem auctores; dicaturque pag. 452. Goffridus, epiſcopus Autiſſiodorenſis, hoc volumen innovaſſe; non ab uno tamen auctore, nec eodem tempore illud deinde continuatum fuiſſe, argumento ſunt, quæ habentur ibidem in monito pag. 454. item ea, quæ ſtatim dabimus.*

26 *Ad ſecundum, quod modo de ætate præmiſi-*
mus; geſta Præſulum, quæ prima Hiſtoriæ parte
referuntur, a ſynchronis ſcriptoribus referri, ideo
conficimus, quia partem ſecundam pag. 507. ita incipis ſcriptor: Vetuſtiſſima laudabiliſque conſuetudo eccleſiæ Autiſſiod. hactenus habuit a primo ipſius pontifice, videlicet beato Peregrino, in poſterum
B geſta notabilis pontificum ſingulorum ſedis ejuſdem, poſt ipſorum cujuslibet obitum ſcribi & regiſtrari in libro, ad hoc provide & perſpicaciter ordinato, ut ex eorum recitatione frequenti geſtorum laudes Deo redderentur, ſucceſſoreſque ipſorum perampliùs ad actus ſtrenuos incitarentur, ſuorum exempla prædeceſſorum imitantes. Ex incuria tamen ſeu hiſtoriographorum carentia, ecclipſata conſuetudo prædicta extitit a tempore obitus bonæ memoriæ domini Eraldi de Liſigniis excluſive; cujus obitus dies extitit anno Domini MCCLXXVII. *Si itaque, teſte illo ſcriptore, epiſcopi iſti ſingulis ſingulas poſt ſuum quoque habuerit* S. Hugo; *eaque de cauſa, ac in fide laudati auctoris, e quo iſta erimus, licitum nobis eſſe putavimus, Acta ejuſdem Sancti tamquam a ſynchrono conſcripta prænotare.*

27 *Ad tertium ac quartum. Conſequens eſt e*
præmiſſis, Acta illa mereri plenam fidem, ſincera utique ac genuina; tantique eſſe valoris eorum ſcripturam, quanti & ob ætatem, & ob ſimplicem modum ac minime fucatum vel ampullatum, quo ſuam narrationem enuntiat, haberi juxta merito ſcriptor debet. Ad quartum. Ea Labbeus noſter habet in Nova
C *ſua bibliotheca librorum manuſcriptorum tom. 1. pag. 460. & ſequentibus; ſed dum nos illa denuo vulgamus, more noſtro in capita ac numeros diviſimus, notiſque illuſtravimus. Ceterum quod Guido abbas antea allegatus illa pra oculis habuerit, cum ex aliis indiciis, tum ex his ejus verbis apud Labbeum pag. 576. indubitatum mihi eſt*: In quanta autem animi puritate dictus Hugo in epiſcopatu vixerit, liber de geſtis ejus plenius declarat. *Sed antequam manum de tabula tollamus; quandoquidem Chronici Autiſſiodorenſis verba ſuperius plus ſemel producta ſunt, notionem quamdam ejuſdem ſubnectere placet. Pertexuit illud auctor (qui in fronte exemplaris anno 1609. excuſi dicitur anonymus, ſed in dedicatoria, ut vocant,* Robertus, cœnobii S. Marieni apud Altiſſiodorum, regulæ Præmonſtratenſis monachus) *uſque ad annum 1211. unde colligas, eum Sancto noſtro, de quo ſcribis, ſupparem vixiſſe, ac prout fide dignum. Supereſt, ut ipſa nunc Sancti exhibeamus*

D

ACTA

Ab anonymo ſynchrono conſcripta

Ex Hiſtoria epiſcoporum Autiſſiodorenſium parte prima apud Labbeum in Nova bibliotheca Mss. librorum tom. 1. a pag. 460.

CAPUT I.

Natales, educatio in monaſterio Cluniacenſi; regimen Autiſſiodorenſis epiſcopatus, E *virtutes, ac prophetia.*

HUgo ſedit annos xxi. Hic ſiquidem in Cluniacenſi territorio de caſtro Monte-acuto *a* ortus, a nobilibus proceſſit parentibus *b*. Et pater ejus Dalmaticus * dictus; matris vero nomen ... *c*. Hunc cum patres ſatis tenera diligerent, non ſolum carnaliter, ſed etiam ſpiritualiter, nutu Dei, quo omnia diſponuntur, Eccleſiæ deſtinatus, litteris traditur, & adhuc in puerili innocentia manens in Cluniacenſi monaſterio, monaſticum habitum ſuſcepit: ubi ſub ſancto Hugone *d* avunculo ſuo, ejuſdem monaſterii tunc abbate, pluribus annis vixit, & regulam beati Benedicti in clauſtro ejuſdem monaſterii ſapienter didicit: quoniam, ſicut perhibetur de ipſo, ſemper ſine querela, humilis, & obediens ſuis majoribus, ſicut decet monachum, permanſit.

Natales, educatio, vita monaſtica apud Cluniacenſes 2
a
b
* al. Dalmatius ex Dalmacius
c
d

2 Porro Dominus omnipotens, qui humilia reſpicit in cælo & in terra, humilitatem hujus reſpiciens multis profuturam, eum in clauſtro diu manere non permiſit. Poſt deceſſum namque domini Guiberti, abbatis ſancti Germani Altiſſiodorenſis *e*, in eadem eccleſia electus & benedictus abbas, non propter nomen abbatis elatior factus; ſed tamquam onus ex ceteris humilis monachus fuit, & ſicut bonum magiſtrum decet, cœpit facere & docere, demonſtrans exemplo, quod docebat verbo.

& abbatialis in monaſterio Autiſſiodorenſi.
F
e

3 Cognito autem quod dominus Humbaldus venerabilis Autiſſiodorenſis epiſcopus in via Hieroſolymitana de hac vita migraſſet, Clerus ejuſdem eccleſiæ, ex majori parte, facto ſatis brevi intervallo, hunc jam dictum abbatem in pontificem elegerunt. Præpoſitus vero ejuſdem eccleſiæ Hulgerius nomine, & quidam canonici cum eo, qui eumdem præpoſitum nominaverant in electione, electioni ſancti Viri reſtiterunt, qui etiam regem Ludovicum *f*, filium regis Philippi, tunc regnantem, ſuæ contradictionis adjutorem habuerunt; ita ut omnia regalia ad epiſcopatum pertinentia, omnino concedere ei denegaret. Tunc ipſe compulſus & tractus ab electoribus ſuis, & ſui adverſarii, ad limina Apoſtolorum abierunt, ut ibi a ſummo Pontifice judicaretur de electione.

Ex obitu ſuperioris difficultates ei
f

4 Sed

A *fit episcopus.*

4 Sed benignissimus Dominus omnium bonorum distributor, adversus quem non est sapientia vel consilium, tantam dedit reverendo Abbati gratiam in oculis summi Pontificis, qui tunc Paschalis nomine sedebat, ut ab ipso gratiam episcopalis consecrationis mereretur accipere: & cum pace adversariorum ad propriam sedem reversus est cum multa alacritate, occurrente sibi clero & etiam populo. Comitem quoque terræ *g*, qui eodem tempore captus tenebatur a Maolello, qui postea in Carthusia religionis habitum assumpsit, de confirmatione suæ electionis lætum invenit, regem etiam Francorum, qui prius ei adversabatur, in adventu suo quam cito visitavit pacatum.

g

Adito pro eius integritate prognostico.

5 Denique in quanta animi puritate & quam humilis in episcopatu suo vixerit; licet non per omnia subsequens littera declarabit: cujus sanctæ conversationis quasi quoddam præsagium fuit prognosticum ei divinitus destinatum, quod tale fuit: Ave Maria gratia plena &c. *b*. Nec mirum, si Filius Virginis, sine cujus nutu nec folium cadit in terram,

b

B in prognostico Servi Matris suæ, quem virginem cognoverat permansurum, illam singularem & admirabilis gratiæ salutationem voluit inveniri, ut qualis vitæ futurus esset, daret intelligi.

De Ordine Cisterciensi optime fuit meritus.

6 Ordinem Cisterciensem, qui tunc temporis adhuc recens erat, læta & voluntaria paupertate circumseptus, dulcissima visitatione frequentabat, & juxta facultatem suam ei in multis necessaria ministrabat. Suo etiam tempore ejusdem Ordinis abbatiæ, Regniacum *k*, Rupes *l*, Bonusradius *m*, initium fundationis habuerunt, & per manus ejus, tum ministrando necessitatibus eorum, tum acquirendo possessiones, non modicum incrementum. Nam ante tempora suæ consecrationis Pontiniacense *n* monasterium fundatum fuerat; infirmos etiam ejusdem Ordinis non obliviscens dulci alloquio refovebat, & in expensis suis sæpius refectionem ministrabat.

k l

m

n

Amor sui gentilis.

7 Civitatem & frequentias populorum congruo tempore libenter vitabat, claustrum monachorum læta animi simplicitate frequentans, inter ipsos non desiderans episcopus vocari vel videri, sed monachus, non oblitus illius evangelici præcepti: Qui major est in vobis, fiat sicut minor; & qui præcessor est, sicut ministrator; illud etiam beati Hieronymi, qui & monachus fuit & doctor monachorum, semper in mente volvens; Mihi oppidum career, solitudo paradisus est: si cupis esse, quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in urbibus? In claustro monachorum de Charitate *o*, qui juxta ordinem Cluniacensem *vivebant*, frequenter manebat: & de castris suis Varziaco & Cona *p* annonam & vinum, ne ecclesiam gravaret, ad suum usum & refectionem infirmorum ibidem sæpius præcipiens deportari.

C

o

p

Spiritus prophetiæ.

8 Creditur quoque de ipso, quod spiritum habuerit prophetiæ: in quo quoddam signum veritatis reliquit clericis suæ ecclesiæ. Fuit namque tempore suo clericus quidam, nomine Stephanus, in acquirendo & providendo cautissimus, qui multum dilectus & familiaris fuerat abbatiæ, cui præfuerat, & præcipue abbati Gervasio successori suo, utpote de familia ejusdem ecclesiæ. Pro ipso igitur cum monachi ipsius ecclesiæ, & præsertim abbas frequenter episcopum interpellarent, ut cum canonicum faceret in ecclesia sancti Stephani *q*, ipse vero nollet eos in hoc audire, cum ipsi eum quotidie assiduis precibus non cessarent pulsare, fertur hoc illis responsum dedisse: Incassum pro ipso preces funditis; meo

q

namque tempore meus numquam canonicus erit. Hoc enim credo de ipso, quod quam cito canonicabitur in ecclesia sancti Stephani; proprii commodi circa bona ecclesiæ nimius erit exactor. Et quid multa? Verbum sancti Viri veritas subsecuta est: post mortem namque ejus, successor suus prædictum clericum in ecclesia beati Stephani canonicum fecit, & familiarissimum habuit, & quod de ipso Vir sanctus prædixit, hoc in eodem clerico effectus probavit.

D

A. ANONYMO SYNCHRONO.

Sæpe sit gravatus suspensus.

9 Archidiaconatum, qui suo tempore venit in manus ejus, diebus sui præsulatus in manu sua retinuit, non propter avaritiam, sed ne sacerdotes gravarentur, sciens archidiaconatus redditus pauciissimos esse, nec ad expensas, quas nomen hujus honoris requirit, posse sufficere. Contigit autem semel, cum pro quadam necessitate velle Romanum Pontificem visitare: unde & consilio assistentium sibi pro expensis itineris tanti compulsus est a sacerdotibus suæ diœcesis auxilium postulare. Dederunt sacerdotes juxta proprium arbitrium unusquisque, nec amplius quæsitum est ab aliquo, quam de ejus

E

procederet libera voluntate. Paratis igitur omnibus, quæ necessaria erant sibi, aggressus est iter propositum, transiens montem Cinisium *r*, ad Clusas *s* venit, & ibidem intellexit, viam securam non esse. Consilio itaque inito ad propriam sedem rediit, & non oblitus quod a sacerdotibus suis pro itinere incepto pecuniam sumpserit, viso scripto, quantum unusquisque sacerdotum dederat, tantum unicuique est resignatum.

r

s

Minimum quoque.

10 Fuit quoque quidam ejus familiaris, cui ecclesiasticum beneficium contulit. Ille vero non immemor accepti beneficii, translato aliquanto spatio temporis, cum quadam summa nummorum venit ad monachum quemdam, qui loculos Episcopi portabat, & totius domus suæ procurator erat: obtulit ei eosdem nummos, ita dicens: Dominus Episcopus multa expendit, & indiget multis; hoc munus accipite, & in expensis sibi necessariis reservate. Monachus cum gratia munus accepit, & acceptum reservavit. Nec multo interjecto temporis spatio, in memoriam reducens nummos acceptos, & ignorans, si aliquis scrupulus lateret in munere, qui conscientiam Episcopi posset offendere, cujus puritatem non ignorabat, sicut providus & sapiens

F

dispensator, quale munus a quali viro sibi datum fuisset, Episcopo revelavit.

Jubet Simoniace umbram auri fugere.

11 Quo audito, cum Episcopus cogitaret, unda donum processisset tale & tantum, ita sibi venit ei in mentem, quod in ecclesiastico beneficio beneficeret illi; iratus sic dispensatori suo fertur dixisse: Frater, non est nostri propositi hoc tenere, quod a gentili dictum est, Non cures, unde habeas, sed oportet habere; ita ex integro, sicut munus tibi dedit, datori remitte, ne conscientia mea polluatur in ecclesiastici beneficii collatione. Monachus statim obedit, & sicut ei injunctum fuerat, munus datori remisit.

ANNOTATA.

n *De loco natali consule Commentarium nostrum num. 5. quibus adde Monumenta Antissiodorensia nostra; quæ indicant, olim validum admodum fuisse castrum in cacumine montis situm, ac una circiter leuca cum dimidia distans a monasterio Cluniacensi.*

b *De genere ac consanguinei Commentarius.*

c *Alibi ei nomen datur Aremburgi, sicut ibidem videre licet.*

A. ANONYMO SYNCHRONO.

d *Vita aſcetica ſub* S. Hugone *abbate Cluniacenſi breviter illuſtratur* §. 2.

e *Non vero* S. *Germani Pariſienſis, ut videſis ibid. num.* 11. *ubi etiam deinceps varia præmittuntur, quæ ad munus ejus abbatiale ſpectant.*

f *Philippo I. Galliarum regi ſucceſſit anno Chriſti* 1108. *Ludovicus Craſſus.*

g *Intelligo hic tacite indicari Willelmum II. comitem Nivernenſem, Autiſſiodorenſem &c. ex Cheſnii (quem in Comm. prævio num. 9. citavi) libro 3. cap. 28. ubi anno* 1116. *captus a Theobaldo comite Carnotenſi ac Blefenſi, ac diu ſub manibus ejus detentus fuiſſe narratur (Occaſio erat bellum cum Hugone comite Cenomanenſi, du Mans, prout ibi vocatur) ac deinde in Ordine Carthuſianorum religioſe vixiſſe ab anno* 1147. *uſque ad* 1148. *eodemque obiiſſe die* 21. *Auguſti. Hæc, uti & alia plura de illo invenies apud memoratum Cheſnium pag.* 328. *& ſeqq.*

h *Lucem hiſce ſubminiſtrat Commentarius num.* 20.

i *Ciſtercienſe monaſterium, Ordinis Ciſtercienſis caput, diœceſis Cabilonenſis, quinque circiter leucis ab urbe Divionenſi diſtans, in Ducatu Burgundiæ conditum fuiſſe anno* 1098. *invenies apud Sammarthanos tom.* 4. *pag.* 248.

B

k Rigniacum (*Rigny*) beatæ Mariæ diœceſis Autiſſiodorenſis ad Armenſonem fluvium, filia Clarævallis fundatur MCXXVIII. VII. Idus Septembr. *prout ibidem habet pag.* 790.

l Rupes (*les Roches*) diœceſis Autiſſiodorenſis, Ordinis Ciſtercienſis, filia Pontigniaci fundatur anno MCXXXVI. Nonis Februarii; *inquiunt Sammarthani pag.* 804.

m Bonuſradius (*Boras*) diœceſis Autiſſiodorenſis, filia Pontiniaci Ord. Ciſtercienſis, conditur VI. Idus Septembris MCXIX. in Chronico S. Mariani. *Ibid. pag.* 187.

n Pontigniacum (*Pontigny*) S. Edmundi quatuor leucis diſtans ab urbe Autiſſiodoro, fundatum *notatur ibidem pag.* 740. *anno* MCXIV. *&* ſecunda eſſe Ciſtercii filia.

o *Poſt Chronicon Roberti cœnobita S. Mariani, quod fol.* 76. *verſo de iſto cœnobio agit, hæc de eodem eruduit Sammarthani pag.* 217. Caritas (*la Charité*) Ordinis Ciſtercienſis, filia Bellævallis, Biſuntinæ diœceſis, VII. Idus Decembris anno ſalutis MCXXXII. fundatur.

C

p *Locus hic non omnino ignobilis: nam inter abbatias diœceſis Autiſſiodorenſis in Geographia Blaviana volumine* 7. *pagina* 224. *notatur* S. Laurentii Coſnenſis, *Ibidem, inter oppida & arces præcipuas ditionis Autiſſiodorenſis notantur* Coſnæ *&* Verſay.

q *Primaria eſt eccleſia urbis Autiſſiodorenſis.*

r Mons Cenisius (*le Mont Cenis*) *montiſſimus in Sabaudia mons eſt, pars Alpium in limite Pedemontii.*

ſ Cluſæ, oppidum Sabaudiæ (*ita breviter illud deſcribit Baudrandus*) in Foſſiniaco tractu, ad Arvam fluvius, undique montibus ſeptum, 7. leucis ab Annecio in ortum diſtans. *Conſuli poſſunt, quæ ſupra in hoc tomo dicta ſunt pagina* 532. *num.* 58.

D

CAPUT II.

Munificentia ac miſericordia; ſerenitas aeris exorata, mira ſoſpitatio in lapſu turris, pax inter diſſidentes compoſita, cura in rebus eccleſiaſticis, mortis prædictio, obitus, ſepultura.

Mirifica ejus charitas.

ACcidit etiam, ut ex defectu vinearum ſub quodam anno vinum aliquantulum magis ſolito venderetur; ipſe vero conſiderans loca regulariter viventium in epiſcopatu ſuo, præcipue inter alias neceſſitates, ad uſum potius nihil omnino vini aut nimis parum habere, conſtituit monachis de Rupibus, & illis de Bonoradio, & illis de Charitate, a Varziaco & Coua vinum miniſtrari juxta quantitatem vini, quam habebat ibi, & prout eaique eccleſiæ congruum erat. Conventui autem Pontiniacenſi, Regniacenſi & Virginibus Chriſti de Criſinon *a* in hunc modum diſtribuit. Quadam die accito cellerario Altiſſiodorenſi, cellarium proprium intravit, & cognito, quod dolia eſſent plena vino, ferur ita dixiſſe ſuo cellerario: Hoc vas ſit conventus Pontiniacenſis; iſtud Regniacenſis; iſtud pauperum Virginum Chriſti, unumquodque deſignans virgula, quam habebat in manu ſua. Porro cellerarius ſciens vinum eſſe de Megrana *b*, quod deſtinaverat virginibus Chriſti; dolium quoque XL. modiorum magni pretii fore, quaſi ex conſilio animum epiſcopi avertere volnit a tanto dono, dicens, Domine iſtud vinum eſt de Megrana, & vas XL. modiorum magni pretii, putationis vinearum & aliis neceſſitatibus reſervatum: placeat vobis vinum minoris pretii dare; quia aliud habetis præ manibus, quod ex magna accipient animi charitate. Cui epiſcopus: Non ſapis ea, quæ Dei ſunt. Quod dixi, dixi. Neſcis, quod verbum Dei numquam debet eſſe otioſum? Quid multa? Dixit, & facta ſunt.

E

a

b

In ſubſidium Religioſorum ſororum inopia.

13 Sed adhuc audiamus quid Dominus adjecerit huic Viro ad augmentum hujus charitatis. Vocatus eſt diſpenſator monialium: injunctum eſt ei, ut deferat vinum datum unui virginum; ſed ille cum intelligeret, vinum tam bonum & tanti pretii eſſe, obtulit venale, ut de pretio vini, vilius emeret, & reſiduum pretii neceſſitatibus aliis reſervaret. Epiſcopus hoc audiens, monachum diſpenſatorem jubet vocari; quare velit vendere vinum, inquirit. Monachus cauſam exponit: quod Epiſcopus intelligens, inquit: Ego vinum, quod dedi, ſub eodem pretio, quod alii daretur, volo, quod in meam redeat poteſtatem. Obſequitur monachus voluntati Epiſcopi: datum eſt pretium monacho non minus quam potuit habere ab alieno. Quo facto, Epiſcopus ad monachum: Modo pretium vini habes, ecce, hoc vinum, ſicut prius, iterum ſponſis Chriſti dono, utque illud habeant & bibant præcipio.

F

Uni & alteri eorum pauperum egeſtati.

14 Creditur quoque de ipſo, quod ſemel & ſecundo & tertio corporis infirmitatem ſentiens, ita univerſa, quæ habebat, pro amore Dei diſtribuit, ut nihil mobile, præter veſtimentum, quod vix poſſet ſibi ſufficere, retineret. In quadam autem infirmitate, cum omnia dari præcepiſſet,

A pisset, allata est ei quædam pyxia cum electuario, & parvo cochleari argenteo: ipse autem statim præcepit cochlear dari, ut nihil sibi retineret, quod conscientiæ suæ puritatem offendere posset.

Severitatem asperis

15 Accidit quoque ut quodam tempore apud Claram-vallem esset; ubi sæpe ex magna animi voluntate morabatur pro consilio animæ suæ: quia tunc temporis dominus Bernardus *c* venerabilis, magni nominis & meriti abbas, cujus vita & doctrina in universali Ecclesia celebriter divulgata multos secum traxit ad Christum; ibique die quadam cum abbas & conventus monachorum, quorum consuetudo est propriis manibus metere, unde vivant ipsi, & necessitatem patienti tribuant, in campum quemdam ad metendum irent; Episcopus cum falce conventui se interposuit, magnum fructum expectans, quoties inter eos contingeret ipsum socium esse laboris.

pro messoribus segetum, cum S. Bernardo orat, & pavet.

16 Venum est ad campum, ubi seges erat: secant omnes: colligitur seges in manipulos; &, ecce, nubes tenebrosa & multis imbribus plena obnubilans cælum & circumvolvens campum, ubi erant, Quod cum videret dominus Bernardus, B venerabilis abbas, imperterritus & fidem Christi semper habens in pectore suo, de qua scriptum est, Omnia sunt possibilia credenti; conversus ad Episcopum ait: Pater die, ut imminens pluviarum inundatio transeat, Ille ad humilitatem semper respiciens, sic respondit: Non sum hujus meriti: tu ora; & confido, quod Dominus dabit tibi. Econtra abbas, Et tu, Pater, ora, & ego tecum. His dictis oravit uterque, & statim aures Domini in preces eorum: recessit caligo nubium, subsecuta est serenitas aeris, & cum siccitate colligunt messem suam sancti messores.

In lapsu turris vino modo non læditur.

17 Quodam quoque tempore ex quadam insolita nimietate ventorum, quædam turris lignea ecclesiæ S. Stephani sunditus trabes & ligna trans tegumenta domus penetrandn, circa lectum Episcopi cecidere hinc inde, etiam ex transverso, omni læsione submota a sancto Viro. Quid ad hæc dicemus? Patet, quod ille solus & unus dormientem custodivit Episcopum, qui non dormitat; neque dormit, & custodit Israel: semper enim custodivit omnes diligentes se, de quo solo vera scriptum est; Quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. C

Pacem componit inter fratres discordes.

18 Cum autem de consuetudinibus ecclesiæ suæ inter præpositum & canonicos discordia tempore longo durasset, sub juramento testium, tam canonicorum quam laicorum consuetudinibus ex majori parte scriptis & juratis, pacem inter præpositum & fratres posuit, & scriptum suo sigillo confirmavit, & auctoritate summi Pontificis communiri fecit, in pace ecclesiæ suæ illum fructum attendens, quem legerat in B. Martini opere, qui ante obitum suum sibi imminentem in Condatensi ecclesia studuit pacem reformare, quem fructum pacis per Psalmistam auctor pacis promisit: Sunt, inquiens, reliquiæ homini pacifico.

confungulatum promovere vocatur et ejusdem officia ac personas?

19 Et cum inter omnes prælatos ecclesiæ, cujuscumque fuerint ordinis, vix quos possit inveniri, qui parentes suos etiamsi non sint digni, non sublimet honoribus & beneficiis ecclesiarum, iste singularis inter infinitos, cuidam suo nepoti numquam in vita sua præbendam voluit dare. Et licet non multum assiduus esset in ecclesia sua ob quietem spiritus, quam inveniebat inter claustrales; multam tamen sollicitudinem circa suam ecclesiam exhibebat. Ad servitium igitur ecclesiæ suæ augmentandum, considerans nihil tam utile D in ecclesia ad commune bonum fratrum, quam si præpositum ecclesiæ cederet eis in communem usum, quadam die, consilio accepto non ab homine, sed a Deo, *d* per manum S. Stephani super altare ipsius, præposituram obtulit, & in perpetuum habendam communitatem fratrum, & præcipue ad refectionem ipsorum concessit & donavit, ipsumque donum, ne ab aliquo posset infringi, auctoritate Innocentii Papæ fecit confirmari: verumtamen quod super hac donatione factum fuerit, tempore successoris sui observatum non fuit.

A. ANNO MXXXIII. CHAONO. *d*

ædificia ab eo constructa.

20 Dedit etiam ecclesiæ B. Stephani, ecclesiam de Oysi, & ecclesiæ S. Germani ecclesiam S. Ferreoli: domum episcopalem de novo ædificavit lapideam amplam, & tegulis texit, & in illa parte ejusdem domus, quæ respicit ad orientem, stationem quamdam construxit, quæ vulgari lingua Logis appellatur, plurimum in aspectu delectabilem cum pulcherrimis columnis exornatam super murum civitatis, unde & fluvius subtus potest videri, & vineæ & agri.

Morbo corripitur;

21 Appropinquante igitur termino vitæ suæ, apud illum præfinito, qui tunc dat dilectis suis somnum, quo vult eis hereditatem suam dare, E universa membra ejus calor occupat innaturalis: ipse vero, carne laborante, spiritum in Psalmis & orationibus Creatori suo compellebat servire. Cumque supervenisset dies extremus, fratres circumstantes quali potuit diligentia circa horam nonam diei, his admonuit verbis: Horas diei, quæ supersunt, quas debemus, Domino persolvamus; quoniam, finitis Horis, statim requiescam. Cancaverunt igitur Domino, & Hora Completorii completa, completus est terminus vitæ ejus, sicque verbum, quod prædixerat, subsequitur effectus veritatis.

ac moritur, quam prædixerat, obiit die sua Aug.

22 Quibus finitis Horis requievit in Domino, quod tunc, non prius intellexerunt circumstantes. Putaverant enim verbum ejus fuisse de quiete corporis. Est autem obitus ejus quarto Idus Augusti, & a sede episcopali, ubi spiritum reddidit Domino, ad ecclesiam S. Germani, sicut de ejus voluntate, dum adhuc viveret, processerat, corpus ejus delatum est cum debita reverentia, & ibidem in capitulo ejusdem ecclesiæ, ubi fratres disciplinantur, Domino providente, habuit sepulturam *e*. Nec vacavit episcopatus ab electione successoris sui per septimanam. F *e*

ANNOTATA.

a Crisennonum *S. Mariæ, parthenon Ordinis S. Benedicti, diœcesis Autissiodorensis, ab Alcide, regis Hugonis Capeti filia, anno* 1030. *fundatus notatur apud dictos Sammarthanos pag.* 311.

b *Quæ in mappa geographica Ducatus Burgundiæ Blaviana invenio locum* Migray *prope Autissiodorum, ideo suspicio mihi incidit, a biographo hic indicari unum quod ibidem croverit; sive locus ille ex sua natura fuerit fetax vini generosi; sive terra illa præ reliquis tunc temporis Sancto nostro affuderit vindemiam melioris notæ.*

c *Actia ejus illustranda sunt ad diem* 20. *hujus mensis. Satis autem vel ex hoc solo facto conjecturæ habemus, ut cum Castellano in Martyrologii universalis indice, qui est de nominibus Sanctorum, pag.* 1130. *dicamus*, Hugonem Montacutium S. Bernardi amicum *fuisse*.

d *Locum hunc sic explano e nostris Mss. Monumentis Autissiodorensibus pag.* 160. Tenens manibus

A bus ſuis ſipſanum brachii S. Stephani, quod cum reverentia depoſuit ſupee magnum altare *&c.*

A. ANONYMO SYNCRONO.

e Guido abbas S. Germani Autiſſiodorenſis, de quo Comm. prævius, illa ſic narrat: Sepultus eſt in capituln B. Germani. Poſtea tranalatum eſt corpus ejus in eccleſiam S. Germani, & juxta altare B. Nicolai tumulatum. *D. le Beuf Canonicus ac ſuccentor eccleſiæ Autiſſiodorenſis in litteris §. 1. noſtri Commentarii prævii num. 4. citatis teſtatur, ſe anno 1729. die 16. Novembris in ejus ſepulcrum deſcendiſſe, quadam occaſione, quam addit, apertum, una cum Religioſis, ac obſervaſſe oſſa femoris, tibiæ &c. His rerum a S. Hugone geſtarum collectioni finem imponimus.* D

DE S. BLANO SEU BLAANO EP. CONF.

IN SCOTIA.

Ex Breviario Aberdonenſi & Martyrologiis.

J. B. S.

SEC. X. *Quamvis dubia ſit hiſtoria*

Breviarium ſæpe alibi a nobis citatum, præ ceteris adducere viſum eſt, quod ex ipſo de veteri cultu certiores reddamur, & vitæ hiſtoria quantumvis ſuſpecta, paulo ſuſius ibi explicetur in ſex lectiones diſtributa. De eodem Sancto nonnulla obſervavimus inter Prætermiſſos ad diem XIX. *Julii, idque imprimis quod a Menologis Scoticis Dempſtero & Camerario duplicari videatur, cum eo die ab hoc ſignetur* ut epiſcopus Dumblanenſis, *hodierna autem annuntiatione indicetur* Epiſcopus Soladurenſis, *licet fateatur ab ipſo S. Blann dictam fuiſſe* civitatem Dumblanenſem. *Verum nec ſali illi ungantur, cum lectiones ipſæ jam citatæ fabulis non careant, ut brevi pateſiet clarius, ubi quæ de legitimo cultu monumenta ſuperſunt paulo diſtinctius propoſuero, aliunde quam ex jam dictis, ſæpe ungatorus, Menologiis accepta. Sed neque Caſſellano aſſentiri poſſe videor in loco depoſitionis dum ita annuntiat*: In inſula Buta, una ex Hebridibus ad oram Scotiæ, S. Blani confeſſoris, *ubi vel ab Epiſcopi titulo abſtinet. Audiamus vetuſtiora.*

B

de cultu dubium non eſt.

2 *Primum locum, utpote antiquior commemoratio meretur ea quam inter Uſuardinas additiones tradit Editio Lubeco-Colonienſis, ubi Sanctus diſerte ita ſignatur*: In Scotia S. Blani epiſcopi & confeſſoris: *quæ totidem verbis deſcripſit Grevenus, cui exemplar Carthuſiæ Bruxellenſis, quod modo apud nos eſt, ad marginem adjectam habet vocem Mſ.* Dumblanenſis. *Florarium vero noſtrum Sanctorum Mſ. phraſim tantillum mutat, dum ſcribit*: In Scotia, S. Blani confeſſoris & epiſcopi. *Atque hi præcipui, imo ſoli, quos equidem noverim, Martyrologi ſunt, qui de* S. Blano *meminerunt: eſt vero mirandum quam maxime, quod Wilſoni Anglicani Martyrologii collectoris diligentiam effugerit. In Hibernicis Sanctorum catalogis etiam locum reperit, ſic tamen ut in uno & altero* Blavius *legatur pro* Blano *ſeu* Blaano. *Apud Leſtæum ubi viri maxime memorabiles ſub rege Kenuetho III. colliguntur pag. mihi* 199. *inter Pontifices etiam* Blaanus *connumeratur.*

C

Elogium Dempſteri

3 *Atque hæc ſatis certa & ſecura omnia videntur, non item Dempſteri elogium, quod ei adſcribit in hunc modum*: Dumblani, Blani epiſcopi primi, qui in inſula Buta ab ignoto juvene, vi compreſſa matre Bertha genitus, & cum ea in exigua cymba ſine fundo, mari Oceano ut perderetur, a S. Cathano avunculo commiſſus, divina providentia ſervatus, matre ab ave miraculoſe paſta, appulſque in portum Beuiorea, ubi a ſanctis Congallo & Kennetho repertus, ſacro fonte levatus educatuſque eſt, & ab avunculo ordinatus, impetrata a Papa Romano benedictione, filium regis triduanum ad vitam revocavit in Anglia, & ſedem ſuam fixit Dumblani, quo nullus in Scotia ſanctior & ſanctiſſimus *per me licet, quamvis & hæc locutio in eo genere ſit, quod in Præfatione ſua pag.* XXXIV. *expendit Bollandus, alibi etiam de portentoſis Scotorum Sanctorum hiſtoriis tale judicium ferre ſolitus, ut ab iis facile admittendis, ſedulo cavendum monerit.*

4 *Neque tamen ea nos abſterrebunt, quo minus hic narrationem ex Breviario Aberdonenſi, ut ut etiam incredibilem, ſubjiciamus ſex ipſas lectiones ſuo ordine ad verbum deſcribendo, in quibus idem venenum facile apparebit. Ita habet* LECT. I. Blaanus de Buta inſula oriundus ex matre Eritha B. Cathani præſulis ſorore, qui ex ſpectabilibus Iberorum genere ſanguinis ſumſerant parentelam. Hic a ſanctis viris Congallo & Kennetho pontificibus in Hibernia per ſeptennium Inmine religionis Chriſtianæ & eccleſiaſticis diſciplinis inſignitus, ut fortis in bello armatus in Eccleſia Dei militavit. Septennio elapſo cum matre de Hibernia ad inſulam, unde originem duxerat, mirabiliter ſine remis aut velo in ſcapha quadam axſtabat perductus. Tu autem &c.

E

& lectiones

5 LECT. II. Cumque ad terram perveniſſet à B. Cathano avunculo ſuo quam honorifice ſuſcipitur, & quam familiariter tractatur: ubi divino ſervitio ſeſe mancipatum dedit. Nocte vero dum pſalmorum facerent modulationem, Inmen cuſtodiæ B. Blaani commiſſum extingui contigit. Verum beatus homo Dei ne id per confratres ſuæ deſidiæ aut negligentiæ imputaretur, aliquantulum oratione emiſſa, ignem ex digitorum ſuorum extremitatibus, ut de ſilice chalybe percuſſo vibravit.

omnino ſua

F

6 LECT. III. Beatus vero Cathanus Spiritus ſancti certioratus gratia, præmiſſa intelligens virum magnum in Eccleſia Dei B. Blaanum eſſe prædixerat, eumque ad ſacros eccleſiaſticos ordines promovit, & in ſacerdotio conſtituit & ordinavit. Deinde ſuis exigentibus moritis a multis rogatus, licet invitus, vicinis congregatis Pontificibus in Epiſcopum Spiritus ſancti gratia conſecratur.

ex Breviario Aberdonenſi

7 LECT. IV. Pontificali autem dignitate decoratus Romam peregrinationis cauſa proficiſcitur ad percipiendam uberiorem gratiam & ſecuriorem notitiam Chriſtianæ religionis: ubi poſtquam ea aperte noverat, accepta benedictione pontificali, unde venerat, curſum denuo dirigit, & per Angliam, non equis ſed pedibus tantum tranſitum fecerat, obi pulchrum contigit fieri ſpectaculum.

hic deficit pia

8 LECT. V. Namque cum per quamdam civitatem in Aquilonari parte Angliæ ſitam ambularet, luctus audivit amariſſimos virorum & mulierum, cujuſdam reguli filium ex tunc mortuum plangen-

fabulioſa ſatis

tes

A tes & lamentantes. Beatus vero Blasnus lachrymis miſerorum pie compatiens, puerum jam mortuum, qui dum viveret, altero oculorum orbatus fuerat, per meoum levando accipiens, ſigno crucis primitus interveniente, animam eocpori in convetio adjunxit & de morte ad vitam reſuſcitavit.

reſperſa ſunt. 9 LECT. VI. Sed quia eost uno oculorum privatus, iterum puerum vita privavit, Denique deprecabatur, ut ſimul vitam cum oculo reſtituecet, quæ & ejus nutu peracta ſunt. Verum quia io natura puerum peccantem invenit, deouo eumdem ceſpirace & ſpictum emittere coegit, tectioque oraos, puerum ter mortuum, tec oculo privetum, & in natura deformem, ſanum, incolumem, clariſſimis videntem oculis, ac facie venuſtiſſima parentibus reſteuravit: pro quibus Deum io Sanctis ſuis glorificsbant.

Quid de ætate. 10 *Commentario hic apus non eſt, patent ineptiæ. Deſiderantur annus & dies obitus, qui neſcio an majori fide in principio ſignati ſint, nempe ſub rege Kennetho III. annus* M. *vel* MX. *dies vero* X.

B Auguſti, *cum propria de Sancto oratione in hunc modum:* Deus qui (per) B. Blasaum confeſſorem tuum atque pontificem ad vitam mortuum reſuſcitaſti, & lumine privatum reparaſti, fac nos, quatenus ipſius interceſſionibus adjuti, tibi pura mente ſervire. D

AUCT. J. B. S. *De ejus vera doctr. judicium.*

11 Vidit hæc omnia & haud dubie iſtiuſmodi plura e noſtra Societate ſacerdos P. Patritius Nianus Wemyſs eruditiſſimus Niſſa in Suſeſia ſacræ Scripturæ profeſſor, Scotus ipſe genere, qui nobis accuratiſſimas obſervationes Mss. reliquit, ad quarum normam exoticæ non raro gentis ſuæ ineptiæ reformarentur. Inter alia de hodierno noſtra S. Blano *ſic diſertiſſime ſtatuit*: S. Blanus epiſcopus & confeſſor ſub Kennetho III. anno Domini M. ſub Kennetho melius CMXII. Miſſis iterum fabulis monſtroſis, quas poteſt quis apud Dempſterum reperire, quæ vera collegimus de hoc Sancto paucis accipe: Blanus e puericia pietati deditus & inter Culdæos (*quos ut pariſſimos fidei cultores meritis ſæpe ornat laudibus*) adlectus, eb eis in abbatem promotus, demum epiſcopus conſecratus, oihil de peiore vitæ genere remittens, inter cœnobitas ſuos vixit & ſancte mortuus eſt in eo loco, qui deinceps eb ipio dictus Blaodunum, vulgo Dumblsn. Cœnobium temporis intervallo in epiſcopalem ſedem converſum. Cathedralis eccleſia in honorem S. Blani, qui eſt totius diœceſis patronus, conſtructe eſt. Nec ego plura de S. Blano. *Nec mihi hoſce diutius lubet inhærere.* E

DE S. MALCHO EPISCOPO CONF.

LISMORI IN HIBERNIA

Ex Vita S. Malachiæ. J. B. S.

SEC. XII. *A Molano n. Aprilis ſignatus,* FOutem *aſſigna, unde qui de* S. Malcho *egerunt Martyrologi ſua ſe accepiſſe fatentur, atque hos inter Molanus, qui, neſcio qua duce, dum eum in primæ ſuæ Uſuardinæ editionis auctario ſignavit* X. *Aprilis, ita diſerte loquitur*: Malachi (*pro* Malchi) epiſcopi Leſmorienſis & confeſſoris, de quo in Vita S. Malachiæ. *Eum ſecuti ſunt Canſius in nomine ſui Martyrologii, & Ferrarius in Catalogo generali: & hic quidem adeo,*

C *ut poſtquam* Malschium epiſcopum Lyſmorenſem *jam dicto die notaſſet, ad hunc* X. *Auguſti ſcripſerit*; Io Hybernia, S. Malchi epiſcopi, *quem certe apud Molanum, perperam pro hoc die citatum, non invenerat: hic enim in nulla ex tribus editionibus ipſum hoc die annuntiavit, & quidem in duabus poſteriuribus, eumdem vel ipſa* X. *Aprilis plane prætermiſit. Cauſam equidem explorare nequeo, cum in omnibus Catalogis Sanctorum Hibernicis impreſſis conſtanter referatur, ſi non in ordine menſium, ſaltem in tabulis alphabeticis in quibus diſertiſſime ſignatur* Malchus ex Vita S. Malachiæ X. Auguſti.

ab aliis melius hoc die. 2 *Eas tabulas non videntur conſuluiſſe Majores noſtri, ſaltem ad hunc diem, dum inter Prætermiſſos ad* X. *Aprilis de* S. Malacho *ita egerunt ac ſi eum quodammodo negligerent, cum remittentes ad S. Malachiam* III. *Novembris, Melius ſenſiſſe videtur Wilſonus in ſuo Martyrologio Anglicano, ut verum Sanctum eum prædicans cum elogia, quale ferme Latino dedit Menardus, ita de ipſo hoc die annuntians in Martyrologio Benedictino*: Liſmori in Hibecnie, S. Malchi, ejuſdem civitetis epiſcopi & confeſſorie, magnæ ſanctitatis viri & miraculorum glorie illuſtris. *Perro in obſervationibus lib.* 2. *docet, unde* S. Malchi *notitia accerſenda ſit, nempe ex dicta S. Malachiæ Vita, quam habes apud Surium loco ſuo & apud Meſſinghamum de Sanctis Hiberniæ a pag.* 350. *S. Bernardi ejuſdem Vitæ ſcriptoris verba fideliter inde deſcripta Viri ſanctitatem, etſi breviter, ſolide certe & mirifice demonſtrant. Audi modo laudatum S. Bernardum.*

Brevis ejus elogium. 3 Subiit enimum edice epiſcopum Malchum, qui ſe plenius de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum & virtutum, & ſapientia Dei erat in illo: netione quidem Hiberaus, ſed in Anglia converſatus ſueret jo habitu & propoſito F monachali Wintonieoſi monaſtecio; de quo aſſumptus eſt in epiſcopum in Leſmor civitate Mumoniæ, & ipſa nobiliore iotec ceteces regni illius. Ibi tanta ei deſuper collete eſt gretie, ut non modo vita & doctrina, ſed & ſignis clereret, quorum duo pono exempli cauſa, us omnibus innoteſcat qualem in ſcientia Sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum meote captum, ex iis quos Lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra unctione ſanavit. Hoc ita notum certumque fuit, ut illum mox conſtituerit oſtiarium domus ſuæ, vixeritque idem puer iocolumis in eo officio uſque ed virilem ætetem. Surdo auditum reſtituit, in quo idem mirebile quiddam conſeſſus eſt, quod cum Sanctus utrique auriculæ hinc inde digitos immiſiſſet, duos quaſi porcellos ex ipſis exire ſenſerit. Pro his atque hujuſmodi fama crebreſcente, nomen gcende adeptus eſt, ita ut ad eum Scoti Hibernique confluerent, & tamquam unus omnium pater ab omnibus colecetur.

DE

DE B. AMADEO CONFESSORE,

EX ORDINE S. FRANCISCI,

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

S. C.

§. I. Legitimus hujus Beati cultus oſtenditur, & ſanctitas ejus contra Bzovium vindicatur.

ANNO MCDLX. XXII. *De hoſtiario hujus Beati eodem Arturo, Mantuano.*

ANnua beati hujus Viri memoria celebratur apud recentiores quoſdam Menologos, inter quos Arturus a Monaſterio ad diem x. *Auguſti in Martyrologio ſuo Franciſcano illum annuntiat his verbis:* Mediolani, B. Amadei confeſſoris, qui regio ſanguine, & vitæ auſteritate, ac ſummis virtutibus clariſſimus, tanta fulſit ſanctitate, ut & congregationi Amadeorum initium dederit, & dono propheriæ ac miraculorum illuxerit: *Deinde in notis geſta ejus ſummatim refert, citatiſque pluribus ſcriptoribus, qui de hoc Beato meminerunt, ibidem circa immemorabilem ipſius cultum habet ſequentia:* His igitur & aliis virtutibus inſignis, cum præfatum Conventum de Pace a ſe conſtructum inviſurus Mediolani conceſſiſſet, ibidem expletis a ſua converſione in hujuſmodi laudabili vita ac pœnitentia viginti duobus annis, anno Chriſti MCDLXXXII. e vivis ereptus, cœlis eſt redditus, miraculis ante & poſt mortem clarus; cujus corpus in medio majori ſæcello honorifice conditum jacet. Mantellus ejuſdem beati Patris in ſacrario aſſervatur, qui mulieribus in puerperio periclitantibus opportuoe adeſt: & puteus in primo clauſtro ab eodem B. Amadeo effoſſus exſtat, cujus hauſta eum devotioue aqua febres pellit. *Fortunatus Hueberus in Menologio Franciſcano Arturum ſequitur, & ſimilia legitimi cultus indicia profert.*

B

Petrus Paulus Boſca.

2 *His teſtimonium ſuum adjungit Petrus Paulus Boſca, archipreſbyter Modoetiæ, qui anno* 1695. *Martyrologium Mediolanenſe edidit, dum quarta Idus Auguſti eumdem Beatum in eo ſic annuntiat:* Mediolani B. Amadei confeſſoris, genere ac virtutibus illuſtris, qui ibidem Amadeorum Ordinem, ædificato ad eccleſiam ſanctæ Mariæ Pacis cœnobio, inſtituit, ubi obdormivit in Domino. *Tum vera in notis ibidem hæc ſubnectit:* Eccleſiam ſanctæ Mariæ Pacis laudat Morigius in Sanctuario; beatum vero Amadeum Martyrologium Franciſcanum, unaque ſcriptores omnes in ejuſdem notis citati, queis adde Gluſſianum in Vita S. Caroli lib. 2. cap. 14. Merulam in Sanctuario Cremonenſi, Valerianum Madium in Synopſi clericorum Regularium ſancti Pauli, & Carolum Gregorium Roſignolum e Societate Jeſu in Vita Comitiſſæ Ludovicæ Torellæ par. 1. cap. 10. In hac eccleſia juxta altare majus eſt ara dicata B. Amadeo, ibique hodie ejus reliquiæ fidelium oſculo exhibentur.

C

Ex Minorita Mediolanenſi teſtimonium habent

3 *Hactenus velata de publico* B. Amadei *cultu confirmantur ex reſponſionibus, quas nuper Mediolana accepimus: ex iis enim intelligimus, prædictum Beatum Mediolani in Conventu Pacis obiiſſe, ibidemque corpus ejus ſub terra deliteſcere. Incola autem ejuſdem Conventus de ſacris* B. Amadei *reliquiis & annua feſtivitate interrogati reſponderunt, nullas alias reliquias ſibi ſupereſſe præter tunicam & cilicium ejus, & ſe quotannis die* x. *Auguſti feſtum celebrare ad altare ei dicatum, ubi ſtatua ipſius expaſita honoratur. Præterea addunt, ſeſe olim ad detegendum Beati corpus ſodere cœpiſſe; ſed improviſa turbine aliiſque portentis territos ab incepta opere deſtiiſſe. Denique ex continua præceſſorum ſuorum traditione aſſerunt,* B. Amadeum *ſepultum eſſe cum libro, cujus coperculo inſcripta ſunt hæc verba:* APERIETUR IN TEMPORE. *Hanc traditionem corraborat vera* B. Amadei effigies, *quam ſub hoc titulo Petrus Rodulphius Toſſinianenſis lib.* 2. *Hiſtoriarum Seraphicæ Religionis fol.* 156. *exhibet, & quam nos ex fide hujus auctoris tamquam veram Beati noſtri affigiem in minori forma repræſentamus.*

D

E

F

Hic videſ, memorata verba APERIETUR IN TEMPORE *inſcripta eſſe cooperimento libri, qui forte genuinam* B. Amadei *apocalypſim continebat. Quod ſi liber ille una cum Beata ſepultus ſit, ut traditio Franciſcanorum Mediolanenſium habet, non immerita ſuſpicamur, fictitia eſſe aut ſpuria ſimilium incubrationum exemplaria, quæ ſub nomine* B. Amadei

A dei *paſſim circumferuntur. Sed de his infra fuſius agemus.*

Wad. cum Waſingo & Vaſconcellio refutat.

4 *Cæterum de antique & hactenus perſeverante hujus beati Viri cultu Lucas Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1482. *n.* 43. *occaſione ſepulturæ* B. Amadei *trudit ſequentia*: Poſtridie in eccleſiam ducto funere, tanta repente irruit populi multitudo, ut per triduum corpus jacuerit inſepultum. Interim omnes ora manuſque contrectare, habitumque chordamque in reliquias diſcerpere, ſanctum acclamare, miracula, quæ patrabat, admirari. Celebratis ſolemniter exſequiis per clericos, variorum Ordinum Religioſos, Fratres Conventuales cœnobii S. Franciſci ad portam Vercellinam, & domeſticos ſanctæ Mariæ Pacis, tandem ſepultus eſt in capſula lignea coram altari ſacelli majoris, ubi honorifice quieſcit, multæque appenduntur ad ejus ſepulcrum votivæ tabellæ, & lampades accenduntur. Ejus imago & nomen in magna ſunt veneratione; mantellus aliæque ejus exuviæ ad infirmos non ſine occultæ virtutis fructu deferuntur. *Antonius Vaſconcellius noſter in Anacephalæoſibus Luſitaniæ pag.* 525. *eumdem* B. Amadeum *brevi exornat elogio, quod pagina ſequente ad rem noſtram ſic concludit:* Obiit tandem miræ ſanctitatis exiſtimatione. Mediolani, ubi ſitus, multis poſt mortem miraculis claruit, & velut unus ex Cælitum numero ſuſpicitur, & ad impetranda Dei beneficia evocatur.

B

quem ultimum Bzovius ideo carpit.

5 *Neſcimus, quid Abrahamum Bzovium Dominicanum moverit, ut integrum hoc Vaſconcellii noſtri elogium Annalibus eccleſiaſticis inſereret ad annum Chriſti* 1471. *num.* 38. *& ibidem deinde illud carperet his verbis:* Iſta Vaſconcellius in deſcriptione regni Luſitaniæ de Amadeo; ſed quam ſibi ipſi, quam aliis confuſa, alii cenſuerint. Sane, ut alia omiſerim, quod de obitu Amadei ſcripſit, ipſi Minoritæ Obſervantes, qui Romæ ad S. Petri Montorii ædes inhabitant, impugnare videntur, dum apud ſuam eccleſiam ſepulcrum illius oſtendunt; ubi neque ulla miracula, neque aliqua invocatio, neque tanta ſanctitatis, quanta Vaſconcellius memorat, indicia: Sed hæc alii diſpiciant. *Quandoquidem Bzovio ita placet, diſpiciamus iſta, & tueamur communem opinionem de ſanctitate* B. Amadei, *quam Bzovius hac cenſura*

C *ſua non obſcure in dubium revocat.*

Sed hujus cenſura ex Waddingo,

6 *Imprimis Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1482. *numero proxime citato hanc ipſam Bzovii cenſuram ita refellit*: Mirum quod ſcribit Bzovius, & ſanctitati ac veneration Amadei objicit, ſcilicet Minoritas Obſervantes, qui Romæ ad S. Petri Montorii ædes inhabitant, apud ſuam eccleſiam ſepulcrum Amadei oſtendere, ubi neque ulla miracula, neque aliqua invocatio, neque tanta ſanctitatis, quanta Vaſconcellius (qui ſcilicet eo ſcripſerat) memorat indicia. Neſcio, qua fide, quove fundamento hæc aſſeri poſſunt. Ego per annos ſex eo in cœnobio commoratus, nullo umquam tempore hoc a quopiam ſomniari percepi; neque probabile aut credibile videtur, dum apud omnes in comperto & manifeſtum eſt, eum jacere in prædicto templo Pacis Mediolani. *Non videmus, quid huic Waddingi teſtimonio opponi poſſit.*

Franciſcus Haroldus,

7 *Quare Franciſcus Haroldus in Epitome Annalium Ordinis Minorum ad annum Chriſti* 1482. *n.* 9. *publicam* B. Amadei *cultum demonſtrat, & eodem fundamento nixus ſimul ibidem Bzovium ita redarguit:* Corpore per triduum inſepulto, magno populi concurſu & veneratione, quibus ille magnis miraculis reſpondebat, ſecularia clerus, diverſorum Ordinum Religioſi, & ſui Fratres tam Conventuales, quam Obſervantes, exequias ſolemniter celebrarunt; ac tandem in eadem eccleſia ſanctæ Mariæ Pacis in capſa lignea coram ſummo altari ſepelierunt, ubi ob miracula, quibus miſerorum ærumnis ſubvenit, multæ tabellæ votivæ & accenſæ lampades appenduntur: contra quod, audaci commento, hujus Servi Dei ſanctitati objicit Bzovius, Minoritas Obſervantes, qui Romæ ad S. Petri Montorii ædem habitant, ſepulcrum Amadei in ſua eccleſia oſtendere, ubi neque ulla miracula, neque aliqua invocatio, neque tanta ſanctitatis indicia, quanta memorat Antonius Vaſconcellius, qui in ſuis Luſitanicis de Amadeo ſcribit: cum ſane nihil tale umquam Religioſis Obſervantibus illius cœnobii in mentem venit; quod facile erat Bzovio, Romæ ſcribenti, certius experiri, ſi tantum illi fuiſſet ſtudium veritatis. Talia vero ac tanta ſunt Amadei ſanctitatis indicia, ut quæ de illo ſcribuntur, ad ejus canonizationem abunde ſuffi-

D Auct. G. C.

E

cere poſſent.

Marco Ulyſſiponenſi contradictur erroris,

8 *Præterea Marcus Ulyſſiponenſis in Chronico Luſitanico Ordinis Fratrum Minorum lib.* 6. *cap.* 30. *ſive par.* 3. *iſtius operis pag.* 179. *diſerte aſſerit*, B. Amadeum *Mediolani in monaſterio Pacis obiiſſe, & ibi in medio ſacelli majoris ſepultum eſſe, ibidemque ſtatuam ejus exſtare cum radiis circum caput ex modo, quo imaginei Beatorum exprimi ſolent. Certe Bzovius ex Marco Ulyſſiponenſi, quem in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1471. *n.* 37. *citat, & ex quo ibidem Luſitanicum* B. Amadei *elogium Latine contraxit, errorem ſuum dediſcere potuit, vel hanc auctori fidem abrogare debuit. Videtur autem hanc poſteriorem præpoſitionis disjunctivæ partem tacite amplecti, dum loco mox citato poſt elogium* B. Amadei *ex Marco Ulyſſiponenſi contractum, ſive Latinum Actorum compendium ſic lectorem monet:* Hæc Marcus ſcriptor domeſticus de ſuo Amadeo, par. 3. lib. 6. cap. 30.

& teſtimonio eorum ſcriptorum

9 *Si Bzovius non credebat domeſticis aut recentioribus* B. Amadei *laudatoribus, ſaltem ſecure fidem adhibere poterat ſcriptoribus exteris & coævis, inter quos Donatus Boſſius in Chronico, quod Mediolani anno* 1492. *edidit, de Beato noſtro ad annum Chriſti* 1482. *ſic breviter meminit:* Eodem die beatus Frater Amadeus Ordinis S. Franciſci Mediolani moritur, multiſque miraculis & vivens & poſt mortem claret. *Vidas hic, Virum illum, de cujus ſanctitate Bzovius dubitat, ab auctore ſynchrono & cauſidico Mediolanenſi* beatum *appellari, & miraculis clarum dici. Nunc audiamus Raphaelem Volaterranum, qui vereſimiliter* B. Amadeum *Remæ noverat, & apud quem lib.* 21. *Commentariorum Urbanorum ſive fol.* 241. *verſo editionis noſtræ Baſileenſis inter alios illuſtres Ordinis Franciſcani viros recenſetur* Amodeus Hiſpanus, quem ego, *inquit Volaterranus*, magnopere obſervabam: is tantum Generali obtemperabat, cetero reliquis Obſervantibus ſimilis, tertiam quamdam familiam inſtituit, cœnobiaque plura trans Padum, tum in urbe Roma eo more excitavit. Ipſe autem ſola amictus tunica nudis pedibus ambulabat; pane & aqua ſemel die veſcebatur poſt horam nonam ſtatim poſt Sacrificium, quod Xiſti conceſſione Pontificis differebat. Duas poſt hæc horas adeuntibus audiendis, reliquum

F

tem-

A tempus precibus divinis ſub caverna montis im-
AUCT. morando, tradebat. *Ita duo ſcripteres coevi, quo-*
G. C. *rum teſtimonium criſi Bzovianæ præferimus.*
aliique argumentis

10 *Ex omnibus, quæ hoc paragrapho relata ſunt, probabiliſſime eruimus*, B. Amadeum *non comprehendi decreto, quod tomo 5. Bullarii Romani pag.* 92. *refertur*, & *quo Urbanus VIII. Pontifex anno* 1625. *ſtatuit*, ne quorumvis hominum cum ſanctitatis ſeu martyrii fama (quantacumque illa ſit) defunctorum imagines, aliaque prædicta, & quodcumque aliud veneratioonem & cultum præ ſe ferens & indicans, in oratoriis aut locis publicis ſeu privatis, vel eccleſiis tam ſecularibus quam Regularibus cujuſcumque Religionis, Ordinis, inſtituti, Congregationis aut Societatis apponantur, antequam ab Apoſtolica Sede canonizentur, aut Beati declarentur, & (ſi quæ appoſitæ ſunt) amoveantur, prout eas ſtatim amoveri mandavit .... Ad horum hominum ſepulcra vetuit etiam ac inhibuit, tabellas atque imagines ex cera aut argento, ſeu ex alia quacumque materia tam pictas quam fictas atque exculptas appendi aut affigi, & lampades ſive alia
B quæcumque lumina accendi ſine recognitione ab Ordinario omnino, prout ſupra, facienda, Sedique Apoſtolicæ referenda ac probanda.

legitimus Amadei ſultus

11 *Quis porro credat, Franciſcanos poſt tam ſolennem Urbani VIII. prohibitionem perſeverantes in cultu* B. Amadei, *aut vigilantiſſimos eccleſiæ Mediolanenſis præſules id paſſuros fuiſſe, niſi Beatus ille excipieretur ab hoc decreto, quod laudatus Pontifex ibidem ulterius explicat*, declarans, quod per ſupraſcripta præjudicare in aliquo non vult neque intendit iis, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum, vel immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum virorumque ſanctorum ſcripta, vel longiſſimi temporis ſcientia ac tolerantia Sedis Apoſtolicæ vel Ordinarii coluntur. *Deinde idem Pontifex in altero decreto, quod anno Chriſti* 1634. *edidit, quodque eodem tom.* 5. *Bullarii Romani a pag.* 283. *legi poteſt, quid antea per* immemorabilem temporis curſum *ſignificare voluerit, exponis his verbis:* Inſuper longiſſimum tempus, illiuſve immemorabilem curſum, de quo in prædicto decreto, intelligi declaravimus eſſe tempus centum annorum metam excedens. *Hinc itaque colligimus*, Amadeum *ab immemorabili tempore ſive ultra centum annos ante decreta Urbani*
C *VIII. Pontificis pro Beato habitum fuiſſe, cum Donatus Beſſius jam ab anno* 1492. *eum titulo Beati exornet*, & *mirabilis iſte Vir ſtatim poſt mortem ſuam conſuetis Sanctorum aut Beatorum honoribus affectus fuerit*, ni *ex ſynchrono Actorum collectore infra clarius apparebit. Propterea denique opinamur, hunc Virum miraculis illuſtrem, illæſis Urbani VIII. decretis, ſecure Operi noſtro inſeri poſſe.*

contra Bzovium vindicatur

12 *In hac opinione nos vehementer confirmat auctoritas S. Caroli Borromæi, qui præter alia prudentiſſima decreta, quæ ad cultum Sanctorum ſpectant*, tom. 1. *Actorum Mediolanenſis eccleſiæ pag.* 94. *ſtatuit ſequentia*: Formam a ſacra ſynodo Tridentina, miraculis novis approbandis, & novis reliquiis recipiendis traditam epiſcopi ſervent diligenter in omnibus, etiam Regularium & aliis exemptis eccleſiis. Nec vero patiantur, cauſa a ſe non cognita & ſcripto probata, altare propterea erigi, aut imagines ullas extra morem ornari, votave aut oblationes ſulpendi, aut quidquam novi ea in re omnino geri. Sed quia plerumque fit, ut vulgi concurſu populique clamore aliquid D
pro miraculo aut ſacra Reliquia evulgetur, quod revera non eſt, ſtudeant hoc ſummopere, ubi ejuſmodi occaſio ſe obtuleris, ut primis illis vulgi clamoribus pie obſiſtant, donec rei veritas legitime comprobata conſtet. *Quis autem ſibi perſuadeat, has & ſimiles prudentiſſimas conſtitutiones, quas S. Carolus Borromæus unanimi epiſcoporum conſenſu ad legitimum decernendumque Sanctorum cultum in ſuo concilio provinciali* IV. *promulgavit, ab hoc concilii ejuſdem præſide & vigilantiſſimo diœceſis Mediolanenſis moderatore in ipſa urbe Mediolanenſi neglectas fuiſſe? Si Bzovius hæc omnia attente conſideraſſet, haud dubie nutiquam cenſuram tuliſſet de* B. Amadeo, *cujus ſanctitatem forſan confidentius in dubium revocavit propter nonnulla ſcripta, quæ ſub nomine hujus Beati circumferuntur, & de quibus nunc diſſerendum eſt.*

§. II. Examen librorum vel opuſculorum, quæ ſub nomine hujus Beati circumferuntur.

E

Bonnifcio-pfalibrum.

PLerique *bibliographi recentiores tradunt*, B. Amadeum *quaſdam revelationes ſuas litteris mandaſſe, atque librum illum paſſim* novam Apocalyſin *appellaſſe. Præter alios Waddingus agens de Scriptoribus Ordinis Minorum iſtud Beati opus cum ejus elogio ita recenſet:* Amadeus Luſitanus nobili genere comitum Villæ Regiæ ſatus, in Italia Minorum ſubivit inſtitutum, eaque vixit virtute & ſanctitate, ut piam copioſamque multorum cœnobiorum in diſtinctis provinciis condiderit Fratrum congregationem, quæ ab ejus nomine appellata eſt Amadeorum. Viris principibus, Duci præſertim Mediolanenſi & Sixto IV. ſummo Pontifici, cui erat a confeſſionum ſecretis, ſumme charus; multa utiliter præſtitit in proximorum ſalutem, orationi & contemplationi totus intentus, multas miraſque accepit a Deo revelatipnes: de his integrum librum conſcripſit, cui titulus NOVA APOCALYPSIS. Innumera ſunt hujus libri exemplaria; ſed corrupta, multiſque erroribus ſententia (*lege* ſcatentia) de quibus nos diffuſe monuimus lectorem, auctoriſque Vitam per ſuos annos diſtinximus tomo ſexto & ſeptimo Annalium. *Hos Annelium tomes infra conſulemus.* F

quem Vaſi concellius, Regnaudus.

14 *Inter varios ſcriptores, qui interpolationem ejuſdem Operis agnoſcunt, occurrit Antonius Vaſconcellius noſter, dum in Anacephalæoſibus Luſitaniæ pag.* 526. *poſt elogium* B. Amadei, *de ſcriptis ejus ita judicat:* Multis a Deo revelationibus fuit illuſtratus, quæ in volumen non exiguum Latino ſermone concinnatum compulſæ fuerunt; ſed is (liber) impiorum hominum artificio adulteratus primam illam auctoritatem amiſit. *Huic adde Theophilum Raynaudum, alterum Societatis noſtræ ſcriptorem, qui in Hagiologio Lugdunenſi apud nos pag.* 242. *de iiſdem revelationibus ſcriptis tale ferè judicium:* Dolendum eſt, fluenta Spiritus, quibus B. Amadei hortus rigatus eſt, pura ad nos non manaſſe, ut ſincere proditur in Minorum Chronico, notaruntque etiam Cornelius a Lapide, Adamus Tannerus, & Jacobus Hautinus: inſectæ quippe ſunt B. Amadei revelationes peregrinitate doctrinæ & falſiloquiis; cujuſmodi ſunt, quæ in eis nunc leguntur de quibuſdam dæmonibus fatuellis, & hebetudine ingenii laborantibus; de angelis in

cælo

A cælo empyreo diu ante cælos mobiles ac terram conditis; de ſole creato primo mundi die; de materia prima, eadem die producta & inſignita nomine terræ; de Adæ corpore a tribus angelis creato. Paſſim Scoti ſententiæ, ut cæleſtia oracula, ſuadentur ea iiſdem revelationibus, qualcs nunc habentur; ut propterea non dubitaverit vir gravis dicere, angelum beati Amadei fuiſſe Scotiſtam: exemplo enim non novo interpolatores, dum honori Ordinis velificantur, purus latices corrupta admiſtione inficiunt, quod hic contigit. Ipſæ tamen revelationes, quales a beato Amadeo exaratæ erant, illimes ac labis puræ proſtabant.

Cornelius a Lapide,

15 *Præterea noſter Cornelius a Lapide in Commentariis ſuis ad Apocalypſin S. Joannis occaſione ſeptem Spirituum, qui ibi cap. 1 ℣ 4 memorantur, de* B. Amadeo, *atque adſcripta lucubratione ſic differit:* Porro nomina ſeptem angelorum jam recenſita, divinitus fuiſſe revelata B. Amadæo, viro ſanctitate, miraculis & propheriis illuſtri, legi in Chronicis eccleſiæ S. Mariæ Angelorum paulo ante citatis, idque contigiſſe ſub annum Domini MCDLX. Idem teſtatur Petrus Galatinus lib. 3 in Apocalypſin cap. 8. Fuit hic A-

B madæus illuſtris familiæ Luſitanæ, qui Dei amore incenſus, ſpretis omnibus opibus & ſtatibus, monitu ſancti Franciſci ejus Ordinem amplexus eſt, illiuſque reformationem, quæ Amadæorum vocatur, inſtituit. Unde a Luſitanis beatus Amator, ab Italis beatus Amadæus vocatus eſt. Hinc a Sixto IV Pontifice in confeſſarium electus & aſcitus, ab eo obtinuit Montem Aureum, vulgo dictum Montorium, ubi crucifixus dicitur S. Petrus, ibique monaſterium ſui Ordinis exſtruxit: de cujus ſanctitate & revelationibus multa habent Chronica Ordinis S. Fraociſci part. 3 lib. 6 cap. 30; ubi tamen adduat monentque, eas noa exſtare puras; ſed in iis varia a variis eſſe addita. Ego eas Romæ diligenter quæſivi, inveni, perlegi, itaque eſſe comperi. Reperi nomiaa ſeptem angelorum eadem, quæ paulo ante recitavi; ſed & ibidem legi nonnulli paradoxa & de falſitate plane ſuſpecta, ut angelos cum cælo empyreo diu ante cælum & terram creatos eſſe; terram initio mundi creatam fuiſſe materiam primam; lucem initio mundi creatam fuiſſe, ac proinde ſo-

C lem noa quarto, ut ait Scriptura Genes. 1, ſed primo mundi die creatum eſſe; initio creatum eſſe primum mobile & cælos planetarum, ac proinde ingens fuiſſe vacuum intermedium, quod ſecundo die, quo creatum eſt cælum cryſtalliaum, impletum fit; corpus Adæ formarum eſſe a tribus angelis &c. Adde, opiniones Scoti (qui fuit Miaorita, uti & Amadæus) in iis paſſim iaſeri quaſi oracula, ut non ſine cauſa vir gravis dixerit: ANGELUS BEATI AMADÆI FUIT SCOTISTA.

& ſcripto. rat Franciſcani

16 *Dum ſuperius a Cornelio noſtro citatur* Chronica Ordinis S. Franciſci, *intelligendum eſt Chronicon Marci Ulyſſiponenſis, qui part. 3 lib. 6 cap. 30 illum revelationum librum, prout jam variis locis exſtare dicitur,* B. Amadeo *abjudicat. Huic conſentiunt plerique ſcriptores Franciſcani, inter quos Petrus Rodulphius Toſſinianenſis in Hiſtoriis Seraphicæ Religionis lib. 2 fol. 156 verſo & initio ſequentis hæc habet:* Porro beatus Amadeus, Romanæ curiæ virtutis exemplum & ſanctitatis norma, plurimis gratiis fuit a Deo locupletatus: nam in quadam ſpecu apud Urbis Janiculum in Monte Aureo (ut dictum eſt) habuit plures revelatioaes a Deo; nempe de mundi & angelorum creatione, de plaſmatioae Adæ, & ejus prolapſioae, de gloria paradiſi, de ſtatu Romanæ Eccleſiæ; ſcripſit eaim ingentem librum, qui fictis imaginibus & commentis fuit a nonnullis corruptus, ut jam Amadei non ſit.

D AUCT. G.C.

jam dia interpolatum agnoſcunt.

17 *At oportet, illam interpolationem ſive corruptionem ſatis antiquam eſſe, cum eminentiſſimus Thomas de Vio Cajetanus, qui anno 1484 Ordinem Prædicatorum ingreſſus eſt, in Commentariis ad Summam Theologicam Angelici Doctoris* 2. 2. *quæſt.* 174 *art.* 6 *revelationes* B. Amadei *carpat his verbis:* In reſponſione ad tertium ejuſdem argumenti nota bene contra novos prophetas, & ſpecialiter quemdam Amadeum, qui, ut ajunt, librum edidit, novam doctrinam eorum, quæ ad fidei Chriſtianæ myſteria ſpectant, introducere conantem, & ſuos ſequaces ac ſimiles: omnes enim tales hic damnantur ab auctore, cum dicitur; Non defuerunt ſingulis temporibus propheriæ ſpiritum habentes, noa quidem ad novam doctrinam fidei depromeadam. Non dicit, non quidem ad novam fidem, ſed ad novam doctrinam fidei; ita quod non ſolam novam fidem depromentes, qui, etiamſi angeli de cælo eſſent, excommunicati ſunt a Paulo Apoſtolo; ſed aovam

E doctrinam fidei affereates, procul ab Eccleſia & prophetis ſunt; ſicut ſi docereat, alium oportere eſſe ritum Sacramentorum ab illo, quem communiter Eccleſia ſervat, aut ſi alia Euangeliis aut ſacræ Scripturæ apponerent, tamquam ſacræ Scripturæ partem; aut ſi aliquos actus, ſecundum fidei doctrinam illicitos, dicerent licitos *&c. Obſervari velim, quod eminentiſſimus Cajetanus hoc loco non uſſerat, librum revelationum ab Amadeo editum eſſe; ſed phraſi* ut ajunt *ſatis indutus, ſeſe id tantum ex relatione aliorum tradere, quia iſtud forſan audiverat ea ejus æmulis aut obtrectatoribus, quibus* B. Amadeus *etiam vivens non caruit, ut ex veteribus ipſius Actis infra edendis manifeſtum fiet.*

Bzovius tamen primo hujus libri propoſitiones

18 *Ceterum Bzovius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1471 *num.* 39 *auctorem vulgatarum revelationum ſic acrius impugnat:* De Apocalypſis volumine lectores, qui ſtyli æqualitatem, argumenti thema, tractationis ordiaem & modum, narrationum non interruptam neque hiantem ſeriem obſervarunt, & exempla recentiora cum antiquiſſimis & fere ipſis autographis, in bibliothecis Vaticana, Aliempſiana, Sforziana, F Auguſtiniana, Eſcurialenſi & aliis contulerunt, ovum ovo ſimilius non repereruat præ identitate exemplarium Apocalypſis Amadeiaaæ, ex qua hæc digaa nota exceperunt, & in tres claſſes diſtributa orbi repræſentare voluerunt, ut oſtenderent, auctorem quidem ſive temeratorem libri fuiſſe inſignem hæreticum, pſeudo-prophetam, atque impoſtorem; librum vero digaiſſimum, qui flammis cremetur publico judicio. *Annaliſta ille hoc loquendi modo ſignificat, ſe magis propendere, ut credat,* Amadeum *auctorem hujus libri fuiſſe. Quapropter ibidem plures propoſitiones ea opere iſto excerpit, atque acri cenſura notat.*

operoſe & acriter impugnat,

19 *Deinde Bzovius, plurimis propoſitionibus severe examinatis, ad eumdem annum Chriſti* 1471 *circa finem num.* 41 *cenſuram ſuam ita concludit:* Hæc pleado-videas. Omitto alias nugas, fabulas, figmenta, deliria, blaſphemias, hæreſes, errores, homiais male feriati ſomnia & impoſturas non ſolum ridendas, verum etiam exſecrandas; quas ſi Amadeus finxit & ſcripſit, judicium ſit penes omnes, an Sixtus IV tali impoſtore, falſario, hæretico, pſeudo-propheta uſus

A plurimum obtinuit. Frater Franciſcus a Montepoliziano, vir alias doctus, habitu & victu auſterus, egreſſus ex eremitorio Montis Gargani multa per Tuleiam ex hoc libro temere prædixit, quæ vocatus archiepiſcopi Florentini ea in urbe retractare coegit: adeo ſe deluſum dolens, paucis poſt paſſionibus e vita deceſſit. Similia etiam ex eodem fonte vaticinatus Frater Bonaventura Sublacenſis, Romæ in arce ſancti Angeli recluſus interiit. Alii intuper ex eodem libro multa ſibi ſomniarunt. Mirum, quod in Vita ejus, a ſociis conſcripta, nulla hujus libri mentio habeatur.

ut diſcerni non poſſit, quid in eo vere ad B. Amadeum ſpectet,

25 Hæc prolixius, quam ſoleam, de Amadei doctrina duxi explicanda, ne propter ſpiritum fœtum & apocryphum opus Vir vere bonus gravem paterētur nominis jacturam. Quod etiam ipſe de libro ſenſerim adjeci, ne quis mihi putaret plaeuiſſe, quem peorſus judico ſupprimendum; non quod eos contineat errores & hæreſes, quas Bzovius ab aliis acceptas exſcripſit, ſed quod non expediat peregrinas quaſdam opiniones, nutantia dogmata, falſa vaticinia prurienti imperitorum curioſitati committere, & quorumdam de re eccleſiaſtica non adeo pie ſenticntium judicio ſubjicere. *Ex hac Waddingi ratiocinatione, aliiſque argumentis hactenus relatis concludimus, ſuppoſititiam aut corruptam illam Apocalypſin ſanctitati* B. Amadei *nihil officere. Nunc ſolum ſupereſt, ut de alia quadam lucubratione, quæ* B. Amadeo *perperam adſcribitur, paucis agamus.*

B

Et eidem aliud opuſculum vindicat abjudicat.

26 *Henricus Willotus in Athenis orthodoxorum Sodalitii Franciſcani pag.* 25, *& alii nonnulli auctores huic* B. Amadeo *noſtro quaſdam homilias de beatiſſima Virgine Maria attribuunt; ſed plures viri eruditi illas eidem abjudicant, & probabiliſſime eaſdem adſcribunt Amadeo Ciſtercienſi, qui in ſeculo* XII *ad cathedram Lauſannenſem evectus eſt. Attamen ſupra laudatus Petrus de Alva Aſtorga in Bibliotheca Virginali tomo* 1 *pag.* 727 *& ſequentibus poſt hanc veroſimillimam plurium auctorum opinionem adhuc dubitat, uter Amadeus homilias illas compoſuerit, & propterea eaſdem ſub utriuſque ſeu potius alterutrius nomine ibidem evulgavit. Nobis haud dubie ſtandum videtur judicio Waddingi, qui in Scriptoribus Ordinis Minorum pag.* 16 *de hac quæſtiuncula ſic rotunde pronuntiat:* Henricus Willot huic (*mirum* B. Amadeo *Franciſcano, de quo ibidem agit*) tribuit homilias de B. Virgine, quæ illius non ſunt; ſed Amadei ex Ciſtercienſi monachn, epiſcopi Lauſanenſis. *Si quis cupit plura de hac re videre, conſulat Carolum da Viſch in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Ciſtercienſis pag.* 19, *qui ex pluribus auctoribus ibidem elegium Amadei epiſcopi colligit, & prædictas Homilias eidem vindicat.*

f

C

§ III. Oculati Actorum teſtes, antiquus eorum collector, & ab his diſcrepans recentiorum quorumdam ſcriptorum narratio examinantur.

Scriptor anonymus coævus,

WAddingus *in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1464 *num.* 30 *varios auctores, qui geſta* B. Amadei *breviter aut ſuſe collegerunt, recenſet in hunc modum:* Hoc tempore plurima virtute multiſque prodigiis florebat in Lombardia beatus Amadeus Luſitanus, cujus Vitam ſcripſerunt ipſius conterranei, Marcus Ulyſſiponenſis & Antonius Vaſconcellius, diminutam valde, diverſamque nimis ab ea, quam poſteris tradiderunt ejus diſcipuli, Georgius de Valcamonica, Jacobus a Manrignano, Joannes Alamannus, Ægidius a Manteſerrato, Bonaventura Cremonenſis. Hi præcipui & diuturniores ſocii communi conſilio ejus Acta compegerunt, ea ſubminiſtrantibus ſingulis, quæ vel ipſi viderunt, vel a Magiſtro acceperunt. Vitam hanc laceram, vetuſto exaratam charactere, nos ex Conventu Pacis Mediolanenſi, ubi corpus requieſcit, accepimus. Ex Latino idiomate Italice translatam, integram fideliterque edidit Bartholomæus Cimarollus, cujus opera lacunas aliquas exemplaris ad nos miſſi licuit adimplere. In quibus Luſitani auctores, iique recentes, a veruſtis illis teſtibuſque domeſticis diſcreparunt, ego obiter admonebo. *Nobis etiam eſt animus inter ſe conferre ea (Waddingus nonnulla omiſit) in quibus recentiores ſcriptores ab antiquis monumentis diſcrepant, poſtquam noſtram Vitæ Ms. veteris dedero-*

D

cujus apographum habemus,

E

rimus.

28 *Majores noſtri anno* 1669 *ex Romano Monaſterii Hibernorum Conventu acceperunt manuſcripta* B. Amadei *Acta, quibus Papebrochius manu ſua hanc notam præfixit:* Curavit ex Ms. Conventus ſancti Iſidori Romæ, ſugienti prorſus charactere exarato, Frater Franciſcus Haroldus MDCLXIX. *Hoc autem apographum, quod unicum habemus, tam vitioſe ac barbare exaratum eſt, ut illud ſæpius ſupplere aut emendare coacti fuerimus, ſalva nihilominus rei ſubſtantia, ut in Annotatis obſervabimus, ubi operæ pretium videbitur. Hæc vero mendoſa codicis tranſcriptio nequaquam imputanda eſt doctiſſimo Haroldo, qui iſtud exgraphum nobis ſubminiſtravit, ſed imperito cuidam amanuenſi, qui forte difficiles prototypi ſui characteres non noverat, & Latinam linguam non ſatis callebat. Tamen etiam non volumus omnia mendæ tribuere huic amanuenſi, cum ipſe antiquus Actorum ſcriptor videatur pertior fuiſſe linguæ Italicæ, quam Latinæ, ut ex ſola iſtorum Actorum lectione inferius patebit.*

ex teſtibus oculatis colligit Acta Beati,

29 *Porro anonymus horum Actorum ſcriptor* B. Amadeo *ſui coævus, & præter ea, quæ ipſe viderat, collegit geſta Beati ex teſtibus oculatis, uti in prologo & per decurſum narrationis ſæpe affirmat. Videtur collector ille fuiſſe ex Ordine Minorum ſeu congregatione Amadeitarum, cum in prologa dicat, ſe geſta* B. Amadei *litteris mandaſſe, ut rem gratam faceret diverſis perſonis, & eidem, inquit, de noſtra etiam Religione bene meritis. Hæc autem Acta conſcripſit poſt mortem Sixti IV Pontificis, cum propter mitigatam Beati ſui obſtrictionem, num.* 4 *de Pontifice illo ita loquatur:* Per ſeptem tamen annos vel circa, proxime obitum ſuum præcedentes, juſſu & mandato ſanctiſſimi domini noſtri D. Sixti, divina providentia OLIM Papæ IV, vino uſus eſt, & aliis cibariis. *Itaque ex adverbio olim colligimus, hæc ab eo ſcripta eſſe poſt annum* 1484, *quo Sixtus IV e vivis exceſſit. Nec tamen ad plures annos poſt obitum Sixti IV hæc anonymi lucubratio differenda eſt, cum in prologo dicat, ſe ſcribere Vitam viri, ſuperioribus annis defuncti, & ultimum miraculum, quod in fine Actorum refert, interceſſione* B. Amadei *factum ſit anno Chriſti* 1486, *ut ex Actis infra edendis apparebit. Hæc dicta ſufficiant de veteri biographo, quem propter*

F

A ſimplicem ſcribendi modum & teſtimonia eorum, quos nominat, fida diligentiſſimum cenſemus.

AUCT. C.C.

30 *Bartholomæus Cimarellus ex Ordine Minorum huic auctorem præ oculis habuit, quando Vitam ejusdem Beati*, ex Latino idiomate Italice tranſlatam, integram fideliterque edidit, *ut Waddingus ſupra laudatus teſtatur in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1464 num. 30, ubi ad aſſignandam hanc Cimarelli lucubrationem in margine citat Chronicon part. 4 lib. 3 cap. 1 & ſequentibus. Haud dubie Waddingus citatione iſta indicat* Chronicorum Ordinis partem quartam, ſuccedaneam tribus prioribus, a Marco Ulyſiponenſi compoſitis, *quam in Opere ſuo de Scriptoribus Ordinis Minorum Cimarello attribuit, & anno Chriſti 1621 Italice typis Venetis excuſam fuiſſe affirmat. Etiamſi hæc quarta Chronicorum pars nobis ad manum non ſit, tamen illam defectum facile ſupplebit Italica* B. Amadei *Vita, ab eodem Cimarello ſeparatim concinnata, quam ex editione Veneta anni 1619 habemus. Certe Benignus Fremaut, ex Ordine Minorum ſcriptor Belga, circa finem Actorum* B. Amadei, *quæ in Opere ſuo de Franciſcanis, ſanctitate vel virtute illuſtribus, ad diem* x *Auguſti*

B *Flandriæ collegit, Waddingum & hanc eamdem editionem Venetam anni 1619, tanquam præcipuos ſuos duces aſſignat. Saltem utraque hæc Vita vernacula nobis uſui eſſe poterit, ut luxata perſonarum ac locorum nomina in mendoſo noſtro apographo ſubinde corrigamus, aut ea facilius intelligamus.*

31 *Ceterum uterque hic ſcriptor vernaculus initio Actorum ſecutus eſt Luſitanos, alioſque recentiores auctores, qui de ſtirpe* B. Amadei *geſtiſque ejus narrant nonnulla peculiaria, quæ antiquus noſter Actorum collector ignoravit. Neſcimus, unde ea primum hauſerint Luſitani, inter quos hic juvenit audire Vaſconcellium noſtrum, qui in Anacephalæoſibus Luſitaniæ pag.* 525 B. Amadeum *ſequenti exornat elogio*: Egregiam hanc cohortem claudat beatus Amadeus, ſecundus genitus loco a Roderico Gomeſio Sylvio, præfecto arcium Campi-majoris & Ouguellæ; & Iſabella Meneſia, quæ patrem habuit Petrum Meneſium Comitem Viannæ, & primum Septæ ducem, Villaregelenſis domus auctorem, fratremque Didaci Sylvii, primi Comitis Portalegenſis, ſub

C quo pædagogo bullam ſuſpendit rex Emanuel. Joannes ille a matris cognomine Meneſius dicebatur, & ſurtivos aliquos amores alebat, quorum cauſa in Italiam receſſit ea tempeſtate, qua Eleonora, Eduardi Luſitani filia, Federici III imperatoris jugali thalamo uxor data, cum eodem Romæ coronata fuit.

32 Hic Joanni divina lux affulſit, eumque in agnitionem fucatæ & labentis gloriæ induxit. Ergo rebus nuntium remittens; ſed veteres amores non omnino delens ex animo, ſe dici voluit Amatorem. Franciſcani tamen, quorum probavit inſtitutum, vocabuli corruptione, vel ex veritatis expreſsione, Amadeum nominarunt: ſic enim ſe totum in Dei amorem tranſtulit ex aſſiduo orationis uſu, ut in ſummam perfectionem conſenderit, & Superioribus annuentibus vitam ſolitariam coluerit, impetrato a ſummo Pontifice ſacello prope Vaticanum, quod nomen habet a divo Petro Montorio, ubi fama conſtans eſt, caput Apoſtolorum principi avulſum. Hic cæleſtem & ſumma alperitate conſtructam per multos annos vitam exegit, ob quam & ſummo Pontifici charus & purpureorum Patrum ſenatui venerabilis habebatur. Poſt aliquot inde annos, illius ob reverentiam Iſa- D bella Hiſpaniæ regina, Ferdinandi Catholici uxor, eodem in loco celebre cœnobium Franciſcanis Patribus erexit. *Deinde breviter meminit de ſcriptis ejus, felici morte & publico cultu, quæ omnia ſuperius ex hoc auctore retulimus.*

33 *Theophilus Raynaudus noſter pag.* 241 *& ſequente Hagiologii Lugdunenſis ſupra laudati in hoc elogio Vaſconcellianæ nonnulla carpit his verbis*: Aſſulgente Joanni divina luce, nuntium mundo remiſit, & inter Fratres Minores cooptari voluit ac exoravit, nomine Amatoris aſſumpto. An quia improvidus amator fuerat, & licentiam juvenilem, minus puris amoribus deditam, puro amore exterſurus, incentivum pœnitentiæ per nomenclationem illam aſſidue inſonans habere voluit? An quia Dei amator deinceps eſſe, fixum habebat? Utrumque placet; ſed diſplicet Vaſconcellos in regni Luſitaniæ deſcriptione, ubi agens de Sanctorum Luſitanorum exemplis, nomen Amatoris ſibi in novæ vitæ aditu a Joanne inditum refert ad amores priſtinos, non prorſus ex animo excuſſos. Hoc non admitto. Patres tamen Minores, abjecto Amatoris ancipiti nomine, Amadeum dixi voluerunt. E

34 *Nobis nec Vaſconcellus nec Raynaudi opinio hic placet, cum vetera Acta noſtra unm.* 8 *diſerte aſſerant, huic beato Puero nomen* Amadei *in baptiſmo mirabiliter impoſitum fuiſſe, ut etiam tradunt Waddingus, & Haroldus, qui poſterior in Epitome Annalium Minorum ad annum Chriſti* 1464 *num.* 16 *Waddingum contraxit hoc modo*: Natus eſt eſt Amadeus in Luſitania patre Roderico Gomeſio Sylvio, primo Duce Septæ, & auctore nobiliſſimæ domus Villæ-regalis, atque in ipſo baptiſmate hoc nomine AMADOR, apud Luſitanos uſitatiſſimo, vocatus eſt, angelo Dei, qui in peregrini habitu apparuit, id perſuadente. *Ceterum de furtivis aut illicitis amoribus ejus, quos etiam Martus Ulyſſiponenſis aliique nonnulli recentiores ſcriptores memorant, antiqua Acta noſtra altum ſilent. Quinimo num.* 10 *in iis legimus, quod* B. Amadeus *nobiliſſimam uxorem, quam decimo octavo ætatis ſuæ anno duxerat, militaturus in bello quodam Hiſpanico intactam reliquerit.*

35 *Raynaudus loco proxime citato rectius alterum Vaſconcellii errorem refutat, dum ibidem de* B. Amadeo *ſic ſcribere pergit*: Exacto autem aliquo tempore inter Fratres, tactus amore ſolitudinis, poſtulavit a Pontifice facultatem exſtruendi ſacellum eo in loco, in quo ſanctus Petrus, non caput (ut ait Vaſconcellus) ſed vitam pro Chriſto poſuit actus in crucem. Nomen loco illi vulgo eſt SANCTI PETRI IN MONTORIO, cum dicendum eſſet IN MONTE AUREO. Ibi angelicam in terris vitam duxit Amadeus, Pontifici & Romanæ curiæ acceptiſſimus. Aliquot deinde poſt annis Iſabella Ferdinandi regis Catholici uxor, ob beati Amadei reverentiam & ad promovendam Principis Apoſtolorum illic conſixi venerationem, inſigne cœnobium Patribus Franciſcanis exſtruxit. *Plura de hoc Romano Franciſcanorum cœnobio apud illuſtriſſimum Gonzagam in Origine Seraphicæ Religionis part.* a *pag.* 179 *videri poſſunt.*

36 *Eumdem Vaſconcellium, de nobili* B. Amadei *ſtirpe diſſerentem, Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1464 *num.* 31 *ita corrigit*: Patrem habuit Amadeus Rodericum Gomeſium Silvium, præfectum arcibus Campi-majoris & Ouguellæ; matrem Iſabellam Meneſiam, filiam Petri Meneſii Comitis Viannæ, primi

Septæ

A Septæ Ducis, domus Villæ-regalis auctoris. Secundo loco genitum ait Vaſconcellius, ſed quarto Nobiliarium Luſitanum Petri Comitis de Braeælos, opus hactenus ſummopere deſideratum, cura generoſiſque auſpiciis Emanuelis a Moura Marchionis Caſtri Roderici, Philippi IV apud Urbanum VIII prudentiſſimi & piiſſimi oratoris, eximii noſtri benefactoris, da re litteraria, præſertim genealogica, optime meriti, typis Romanis magnia ſumptibus nuper impreſſum. Didacum Sylvium, primum Portus-læti ſeu Portalegrenſem Comitem, germanum fratrem ei tribuunt Marcus Ulyſſiponenſis & Nobiliarium; ſed magnum Amadei avunculum ex plano errora facit Vaſconcellius.

37 *Non audemus hanc litem genealogicam dirimere, cum biographus coævus ingenue fateatur, determinatam* B. Amadei *ſtirpem ſibi aliiſque in Italia ignotam fuiſſe, dum in Actis infra apud nos num.* 5 *ſic ſcribit:* Progenies ejus in regione iſta nota non fuit, nec alienis pateſacta; quia ipſe, dum vixit, progeniem ſuam, licet a pluribus ſoper ea inſtantiſſime fuerit requiſitus, manifeſtare numquam curavit: quod multi ob id eum feciſſe arbitrabantur, ne, ſi familiam B ſuam, quæ, quantum ex conjecturis potuit percipi, nobiliſſima erat & perilluſtris, expreſiſſet, arrogantiæ vel jactationis crimine notari poſſet. *Ex his verbis patet, nobile iſtius Beati ſtemma, quod recentiores paſſim aſſignant, a nobis determinari, aut antiquis inſtrumentis confirmati non poſſe. Propterea tamen non inficiamur, determinatam ipſius nobilitatem poſtea detegi potuiſſe, quando Beatus poſt mortem publica ſanctitatis fama & miraculis corruſcabat. Quare tantum requirimus antiquiora hujus ſtemmatis teſtimonia, quæ recentiores ſcriptores non allegant, & eam curam relinquimus eruditis Luſitanis, qui hoc tempore ad hiſtoriam patriæ ſuæ illuſtrandam gnaviter incumbunt.*

38 *Certe hic Beatus ad Hiſpanos aut Luſitanos pertinet, teſte biographo noſtro ſynchrono, qui in Actis num.* 5 *proxime citato narrationem ſuam ita proſequitur:* Verum cum ex ſermone ſuo ſuam non poſſet celare originem, ut ab aliquibus ſibi * familiaribus relatum fuit, aliquando ſe ex patre Caſtilienſem & Hiſpanum, & ex matre Portugalenſem maxima cum difficultate ſtebatur. *Deinde idem biographus refert varias conjecturas, quas hominer ſui temporis de nobilitate* B. Amadei *faciebant. Sed cum ex iſtis conjecturis nihil certi de patria ejus ſtatui poſſit, & ex teſtimonio auctoris coævi Beatus patrem Hiſpanum, matrem vero Luſitanam habuerit, adhuc ignoramus, utrum in Hiſpania, an in Luſitania natus ſit. Sixtus IV Pontifex diploma ſuum, quod Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1472 *num.* 26 *exhibet, inſcribit* Amadeo Hispano, cuſtodi domus B. Mariæ de la Pace nuncupatæ *&c. Etiam Alexander VI Papa apud eumdem Waddingum in Annalibus Minorum ad annum* 1498 *num.* 10 *in diplomate ſuo meminit de congregatione* quondam Fratris Amadei de Hispania. *At hinc nondum evidenter inferri poteſt, eum ortum eſſe ex illa regione, quam jam ſtricte loquendo paſſim Hiſpaniam appellamus: nam etiam Luſitani gaudent nomine Hiſpanorum, ut patet ex Bibliotheca Hiſpana Nicolai Antonii, & Martyrologio Hiſpanico Joannis Tamayi Salazar, ſub quo operis ſui titulo uterque auctor illi Hiſpanus tam ſcriptores tum Sanctos Luſitanos recenſet. Sed ſive* B. Amadeus *in Hiſpania ſtricte dicta, ſive in Luſitania natus fuerit, vehementer hic miramur oſcitantiam prædicti Tamayi, qui hunc verum populærem ſuum in Martyrologio Hiſpano omiſit, cum tamen multos aliarum regionum Sanctos eidem furtive & perperam inſeruerit.*

39 *Nunc diſcutiendum ſupereſt, in qua regione* B. Amadeus *Ordinem S. Hieronymi ingreſſus fuerit, antequam inſtitutum Franciſcanum in Italia amplecteretur. Huic diſquiſitioni occaſionem præbet Petrus Rodulphus Teſſinianenſis, qui in Hiſtoriis Seraphicæ Religionis lib.* 2. *fol.* 156. *verſo inter alia de* B. Amadeo *ſic ſcribit:* Cum in bello inter principes Hiſpaniarum moto pugnans, vulneratus in brachio ſuiſſet, divinaque gratia præventus, eremitis divi Hieronymi Fratribus adjunctus eſt in eccleſia B. Virginis de Beſſarono Cremonenſis diœceſis apud Caſtrum Leonis, quod Inſubrum eſt oppidum, anno ſuæ ætatis vigeſimo, coovertitque Dominus eor ejus ad divinum amorem, ut Amadei nomen retineret. *Similia habet illuſtriſſimus Gonzaga, ut alia occaſione inferius ex ipſo referemus. Sed uterque hic ſcriptor in ea re prorſus errat, cum in antiquis Actis noſtris infra edendis legamus, hunc beatum Virum* E *in monaſterio* ſanctæ Mariæ de Guadalupo in Hiſpania *Ordinem S. Hieronymi ingreſſum eſſe, & ibidem per decem circiter annos pie vixiſſe. Maluimus tamen mitamur, nullam* B. Amadei *mentionem fieri apud Gabrielem de Talavera in diffuſiori ſanctæ Mariæ de Gandalupe hiſtoria, quam anno* 1597. *Toleti typis Thomæ de Guzman Hiſpanice edidit, & in qua illuſtres hujus monaſterii incolas ab initio recenſet.*

§. IV. Congregatio Amadeitarum ab eodem Beato inſtituta, & poſtea juſſu Pontificum Romanorum Franciſcanis Obſervantibus unita.

ORdo S. Franciſci lapſu temporis in varias congregationes diviſus eſt, *ex quibus una inſtitutionem ſuam debet* B. Amadeo, *& ab ipſo cognomen aſſumpſit, ut illuſtriſſimus Gonzaga in Origine Seraphicæ Religionis par.* 1. *pag.* 20. *& ſeq. exponit, ubi ſimul præcipua beati iſtius Inſtitutoris geſta contraxit his verbis:* Fuit nobilis quidam Luſitanus, nomine Joannes Meneſius, primi Comitis Villæ-regiæ ex matre nepos, ac primi itidem Comitis Portalegrenſis, nec non & pientiſſimæ Sororis Beatricis a Sylva, Ordinis monialium Conceptioniſtarum illuſtris fundatricis uterinus frater, regio ſanguine clarus, qui ex Portugalia cum Eleonora Eduardi Luſitaniæ regit filia, ac Federici III. Germanorum Imperatoris legitima uxore in Italiam trajiciens, divina gratia præventus, eremitis divi Hieronymi Fratribus in eccleſia beatiſſimæ virginis Mariæ de Breſſanoro Cremonenſis diœceſis apud Caſtrum-Leonis, quod Inſubrum eſt oppidum, ſub anachoritico illorum habitu adjunctus fuit. Poſtmodum a beatiſſimo patre Franciſco, atque a Servatore noſtro Chriſto, ejuſque ſanctiſſima Matre præmonitus, ut, eo vivendi inſtitoto relicto, Aſſiſium, a Generali Franciſcanorum Miniſtro, Minoritico induendus habitu, peteret, divinis illorum oraculis acquieſcens, ibidem a præfato Generali Miniſtro ceteris Franciſcanis Conventualibus ſub Fratrum lai-

uteri de Hieronymi ſcriptori omittenda non ignoro.

Illuſtriſſimus Gonzaga narrat.

A eorum habitu annumeratus est : cujus cellula
AUCT. ipsamet ecclesia, exercitium vero perpetua ora-
G.C. tio, aut divinarum rerum contemplatio, aut humile obsequium fuit.

quomodo B. Amadeus ingressus fuerit

41 Ejus igitur famam cum excellentissimus Franciscus Sforzia Mediolanensium dux accepisset, a Generali Ministro obtinuit, ut Frater Amadeus (sic enim vulgo appellabatur, licet ejus nomen Amator esset) Mediolanum deceteto moraturus se transferret. Quo cum perveniſſet, & Duci atque Ducissæ ejus conjugi gratissimus amantissimusque exstitit, & illi optatissimam prolem, quam obtinere non poterant, instantissimis precibus ab Altissimo impetravit : quod in causa fuit, ut sibi magis magisque afficerentur, atque locum pro ædificando Monasterio Mediolani concederent. Quo denique obtento, de summi Pontificis licentia Conventum sub titulo sanctæ Mariæ de Pace, qui usque in præsens perseverat, eo quod ibi optatissimam sui spiritus pacem affecutus esset, omni adhibita diligentia inibi construi curavit, Fratresque Conventuales, tum de Generalis Ministri licentia, tum quoque ex summi Pontificis auctori-
B tate, sibi ad instantiam præfati Mediolanensium Ducis facta, ad se venientes recipere, & alios seculares ejus consortium affectantes Minoritico habitu, qui ei, quo Observantes utebantur, persimilis erat, induere cœpit, sanctissimisque legibus ac constitutionibus, quibus regulæ candorem felicius conservarent, sanctissimique patris Francisci vestigiis tenacius hærerent, eos astrinxit.

singulorum Franciscanorum congregationum,

42 Quibus maxime successcentibus, novellus hic Amadeorum Ordo, ab ejus fundatore sic dictus, anno a Dominica Incarnatione MCCLX inchoatus, mirum in modum per Italiam, cujus ambitu circumscribebatur, præcipue vero per Insubriam dilatari cœpit ; adeo ut viginti octo loca, in unicam tantum provinciam erecta, & proprio provinciali Ministro subacta, sub cura tamen ac obedientia Generalis Ministri successu temporis obtinuerit. Accidit interim, ut anno Domini MCDLXXI Sixtus IV, cui Frater Amadeus notissimus erat, ad summum Pontificatum ob Pauli II mortem (ut præfati sumus) eveheretur ; qui eximiam sanctitatem maximamque religionem in homine pro sua pietate veneratus, eum Romam accersivit, consecratum-
C que sacerdotem, licet invitum ob dignitatis atque ministerii reverentiam, quo se indignum pro sua humilitate judicabat, in confessarium atque fidissimum secretarium, cui suæ conscientiæ vulnera panderet, detegeretque, atque gravissima negotia communicaret, elegit, ac ejus Ordinem, collata sibi quoque sancti Petri Montorii, sive Montis aurei ecclesia in urbis Romanæ Janiculo, qui & Mons aureus vulgo dicitur, sita ; eo videlicet in loco, in quo Apostolorum Princeps divus Petrus, pro Christi confessione cruci affixus occisusque fuit, plurimis gratiis, privilegiis atque favoribus locupletavit. Quam quidem divi Petri ecclesiam Gallorum rex in justum Conventum promovere cœpit : sed cum persequendo operi superseditisset, eam Catholici Hispaniæ reges Ferdinandus, ejusque uxor Elisabetha curiosissime elaboratam omnibus suis numeris, collato etiam amplissimo sibi adjacente situ, ac regiis Hispaniæ armis parietibus affixis, absolvi, atque in elegantissimi monasterii formam redigi curarunt.

qua ab ipso exordia sumpsit,

43 Fuit beatus Pater Amadeus universæ Romanæ curiæ virtutis exemplum, ac sanctitatis norma ; qui licet summo Pontifici charissimus esset, gravioribusque impliceretur negotiis, nihil tamen D solitæ humilitatis aut asperitatis prætermisit : nam pane tantum & aqua laboribus defessum atque vigiliis attritum corpusculum lemel in die reficiens, nudisque pedibus incedens, simplicissimo amicie-batur habitu, & duabus horis seclusis, quibus hilari atque benignissimo vultu cum omnibus ad se adventantibus humanissime conversabatur ; quod reliquum sibi temporis ex die supererat, id vel in divinis persolvendis laudibus, vel in cælestium mysteriorum contemplatione in quodam montis ejusdem specu segregatus ab aliis insumebat : ioque & pulcherrimum libellum de revelationibus & prophetis, Romanæ Ecclesiæ statum, angelicum quemdam Pontificem, regnorum, dominiorum, atque religionis mutationem concernentibus, composuit ; quem tamen alii quidam propriis imaginationibus atque phantasticis adinventionibus conspurcantes, adeo obscurarunt atque in ordinem pro libito redegerunt, ut ipsorum potius, quam beati Amadei libellus dicendus jure optimo veniat.

& quam postea cum laude sanctitatis

44 His igitur virtutibus insignis beatus Amadeus, cum præfatum Conventum de Pace a se constructum invisurus Mediolanum concessisset, E ibidem, expletis a sua conversione in hujusmodi laudabili vita atque pœnitentia viginti duobus annis, anno a salutifera Christi nativitate MCDLXXXII ; a Pontificatu vero præfati Sixti IV duodecimo, diem clausit extremum, atque in medio majori sacello, miraculis ante & post mortem clarus, sepultus est. Ab hoc ergo Patre Amadeorum Ordo sive Congregatio sumpsit exordium, quæ usque ad Leonem X Pontificem Maximum, licet ab anno MDVIII usque ad id tempus Observantibus adhæserit, Generali totius Franciscani Ordinis Ministro subfuit. Ab eo vero (ut inferius dicetur) Generali Observantis familiæ Ministro subacta, sub illo usque ad Pii V Pontificis Maximi tempora militavit ; sub quo tandem (ut suo loco adnotabimus) cum Clarenis ac quibusdam aliis, rejecto Amadei vocabulo, nec non provincia ac provinciali Ministro propriis exauctoratis, in omnimodam Regularem observantiam transiit, subactis interim ejus monasteriis illi Observanti provinciæ, cujus ambitu continerentur. *Quæ in hoc Actorum compendio incerta aut falsa sunt,* F *jam partim paragrapho præcedente indicavimus, partim ex veteribus Actis huic Commentario prævio subjungendis apparebit.*

Pontifices Romani, reliqui Ordinis Franciscani sanctos miserunt ;

45 *Romani Pontifices Julius II & Leo X totum S. Francisci Ordinem in unum corpus redigere sæpius tentarunt, ut apud illustrissimum Gonzagam in Origine Seraphicæ Religionis part. 1 a pag. 25, & Helyotum in Opere Gallico de Religiosis & militaribus Ordinibus part. 5 cap. 6 & 12 sive tomo 7 pag. 65 & sequentibus videre est. Verum in hoc negotio variæ difficultates occurrerunt, & præ ceteris Fratres Amadeitæ hanc unionem subterfugere aut eludere conati sunt, ut abunde colligimus ex Waddingo, qui in Annalibus Minorum ad annum Christi 1518 num. 10 de hac re sic scribit :* Fratres insuper Congregationis Amadei Hispani, quos diximus fe Conventualibus aggregasse, nihilominus suam Congregationem conservare volentes, suaque per se munia exercere absque commixtione cum Conventualibus impense cupientes, obtinuerunt per vivæ vocis oraculum, factum Antonio de Monte, tituli S. Vitalis Cardinali Papiensi, cujus ille testimonium authenticum exhibuit die XXIII Aprilis,

A lis, ut eis liceret Capitula celebrare ſecundum conſuetudinem, conſtitutiones & privilegia eis conceſſa, ſibique vicarium præficere.

ſed. variis difficultatibus occurrentibus,

46 *Deinde ad annum Chriſti* 1518 *num.* 18 *de iiſdem Amadeitis hæc refert:* Alia de novo conſtituta eſt provincia per ſpeciale Leonis diploma, aggregatis in unum omnibus Conventibus Fratrum Amadeitarum, quos habebant, incipiendo a domo Sancti Petri in Monte aureo ſeu Janiculo Urbis uſque ad eccleſiam Parmenſem, eamque ſic erectam ſubjecit ad modum aliarum provinciarum, regiminiq; obedientiæ Miniſtri Generalis Licheti. Sacræ Religionis puritatem die xiv Novembris; & anno ſequenti die xx Maji idem Generalis celebravit Capitulum provinciale horum Patrum in urbe Cremonenſi, & Conventu ſanctæ Mariæ Gratiarum, confirmavitque in Miniſtrum ejuſdem provinciæ Evangeliſtam de Caſali-majori. Sed poſtea commixtæ ſunt hæ domus Amadeorum cum aliis Obſervantum, & diſtributæ inter provincias, in quarum erant diſtrictu, ne conſervaretur hoc germen diſſenſionum aut diviſionum ſub nomine Amadeorum, conſervatis & unitis eorum Conventibus, aut capta temporis aut Pontificis propitii

B opportunitate, prætendereot iterum ſeparari, & conſtituere ſibi peculiarem Congregationem. Etenim, uti per ſequentes videbimus annos, contendebant illam luam Congregatiunculam ab interitu conſervare.

exſecutio decreti Leonis dilata eſt,

47 *Denique idem Annaliſta Minorum ad annum Chriſti* 1520 *num.* 22 *ad rem noſtram habes ſequentia:* Diximus ante biennium, Pontificem erexiſſe provinciam ſancti Petri de Monte aureo, compactam ex domibus Fratrum Amadeitarum, eamque ſubjeciſſe omnimodæ juriſdictioni Miniſtri Generalis Fratrum de Obſervantia. Nihilominus Amadeitæ, quibus poterant artibus ſe in quibuſdam Conventibus inter limites prædictæ provinciæ conſervare ſatagebant, exſpectantes, aliquando luos poſſe ad priſtinum modum regiminis reverti. Hoc itaque anno ſavore Priorum Artium urbis Peruſinæ obtinuerunt facultatem Pontificiam, ut perpetuo remanerent in Conventu ſancti Hieronymi extra urbem, & retinerent gubernium domorum ſanctæ Agnetis & ſancti Antonii de Padua Sororum tertii Ordiois in eadem urbe: quod ubi reſcivit Miniſter Generalis Lichetus, rogavit, ut præcluderentur omoino aditus Ordinis ſciſſuris, & juxta

C tenorem bullæ unioois, omnes Congregationes & Conventus in unum corpus coaleſcerent. Petitioni libens aſſenſit Pontifex, emiſſo diplomate, prioris revocatorio. Utrumque hic exhibeo. *Tum ſubdit duplex Leonis X Papæ diploma, quod nobis non vacat tranſcribere, & loco citato legi poteſt.*

domus S. Petri V nomen Amadeitarum exſtinxit,

48 *Nihilominus Amadeitæ videntur huic unioni reſtitiſſe uſque ad tempora S. Pii V Pontificis, qui anno Chriſti* 1568 *edidit conſtitutionem, quæ in Bullario Romano Laertii Cherubini tomo* a *pag.* 250 *poſt exordium, paterna ſolicitudine plenum, ſic ſonat:* Motu proprio atque ex certa ſcientia & matura deliberatione noſtra, Apoſtolica auctoritate deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, Amadeorum, Clarenorum etiam della Beeca nunenpatrorum ſancti Petri in Monte aureo & S. Hieronymi ſive S. Bartholomæi in iotula de Urbe, aliarumque quarumlibet provinciarum reſpective Fratrum Ordinis S. Franciſci, eorumdem inſtitutiones, congregationes, conventus, denominationes, nomina & vocabula quæcumque, nec non quatenus regularibus inſtitutis Fratrum dicti S. Franciſci Ordinis familiæ, Minorum de Obſervantia vocatorum, diſcrepant eorum regula, inſtituta, conſtitutiones, ſtatuta, conſuetudioes & ritus, modumque & normam vivendi, interdicimus & prohibemus; illaque, nec non illorum promiſſiones, confirmationes & approbationes Apoſtolica auctoritate lætas, & illorum cauſa privilegia, indulta, gratias & litteras, etiam a Sede Apoſtolica, & forian occaſione concordiarum inter ipſos Fratres initarum confirmatorias, ac motu, ſcientia, poteſtatisque plenitudine ſimilibus, vel etiam conſideratione, vel ad inſtantiam imperatoris, regum, & aliorum principum conceſſa, & quibuſcumque concepta formulis ac ſuffulta decretis, quorum omnium tenores iis litteris haberi volumus pro expreſſis, exſtinguimus, lupprimimus, revocamus, caſſamus, & in perpetuum penitus & omnino omnia tollimus.

D Auct. G.C.

eaſque Miranovis Obſervantibus unitis,

49 Eos autem omnes & ſingulos Fratres, qui ejuſmodi ſegregationum & denominationum eraot, eum eorum omoibus domibus, eccleſiis, oratoriis, & locis quibuſcumque ubicumque conſiſtant, Fratribus Ordinis Minorum familiæ de Obſervantia vocatis, eorumque congregationi aggregamus atque unimus: & ſic io poſterum ex nunc perpetuo aggregatos & unitos eſſe dictis de Obſervantia adhærere, & eiſdem, quibus illi utuntur, regula, E regularibus inſtitutis, profeſſione, moribus, habitu ac vivendi forma, ac agnominibus & denominationibus uti, ac unam familiam tantum de cetero eſſe, eiſdemque Generalibus ſeu provincialibus Miniſtris, ceteriſque Superioribus aut officialibus, quibus illi ſubſunt, aut pro tempore ſuberunt, ſubjectos eſſe, & in eadem immediate cum illis obedientia Deo ſervire, pure, ordinarie & uniformiter, nullaque prorſus re nulloque diſcrimine ſejunctos, aut diſſimiles haberi decernimus..... Ceterum ut univerſa Congregatio Fratrum hujuſmodi de Obſervantia hoc additamento quaſi colonis aucta, placida ſimul perpetuaque pace fruantur & conquieſcant, neque uno tantum nomine, ſed una etiam mente conſiſtant, nullaque ibi altercandi occaſio ſubrepat, eiidem motu, ſcientia & poteſtatis plenitudioe ſtatuimus & ordinamus, ut nullus ex veteribus Fratribus de Obſervantia quemquam ſic noviter aggregatorum, recordatione priorum nominum, aut vitæ, vel aliaa quocumque modo irritare, aut Amadeum vel Clarenum, ieu alia, quam de Obſervantia, nuncupatione appellare audeant *&c. Dein idem ſanctus Pontifex varia* F *addit, ut decretum ſuum efficacius exſecutioni mandetur, & inter Fratres jam animos pax foveatur. Verum hæc, quæ retulimus, ſunt præcipua, quæ ex hoc diplomate Pontificio excerpenda duximus.*

ſanctus Carolo Borromæo

50 *Ad hanc unionem perficiendam ſtrenue laboravit S. Carolus Borromæus, teſte illuſtriſſimo Carolo a Baſilica Petri, epiſcopo Novarienſi, qui in Vita ejuſdem ſanctiſ Præſulis Mediolanenſis lib.* 2 *cap.* 5 *honorificum de* B. Amaden *teſtimonium reddit, & ſimul in hac re conſultantem S. Caroli Borromæi laborem ita narrat:* Addemus hic non diſſimile munus, quod poſtero anno Carolus obiit in Ordine Franciſcano, cujus item erat moderator; ac in ea quidem parte, quæ laxiorem videtur ſequi diſciplinam, quædam magni momenti jam perfecerat ad cœnobiticæ vitæ æqualitatem, tum in victu tum in habitatione ſervandam. Alia deinceps præſtitit valde utilia per Alexandrum Cribellium Cardinalem, virum pium & graviſſimum, quem in munere illius Ordinis regeodi pro ſe ſubſtituerat. In reliqun autem Ordine, qui Obſervan-

A vantiæ nomine appellatur, illud auctoritate Pontificia curavit ac effecit, ut quædam ejus quasi partes tollerentur, Clarenorum, Amadeorum, aliorumque; & nominibus quoque ipsis deletis, cum reliquo corpore conjungerentur; qua de re constitutio edita est. Eas partes omnes puto ex bonis initiis profectas: fit enim sæpe in sacris Religiosorum virorum societatibus, ut primo illo sancti Spiritus ardore cum optima disciplina paulatim pro humana miseria refrigescente, quoniam universi moveri non possunt, ut ad pristinos se mores referant, pars tantum id faciat, & a ceteris separata, veteribus perfectioribusque utatur institutis: quæ cum item spatio temporis remittantur, eo res tandem recidit, ut nomine tantum, & præterea dissidio sæpe relicto, ea veluti disjuncta membra omnino expediat reliquo ejusdem conditionis corpori rursus conjungere.

Scriptor ad hanc unionem cohortatur.

51 Amadei Pacis ecclesiam Mediolani tenebant, nomenque traxerant ab Amadeo Ulyssiponensi, viro religiosissimo, qui sibi ob præcipuam sanctitatem non mediocrem Fratrum numerum pluribus abhinc annis adjunxerat, & una cum iis asperiorem veterum vitam renovare conatus erat. B Iis cum posteris temporibus novi, hisque alii successissent, manfit quidem distractus numerus; sed disciplina tandem a ceteris non differebat. De iis reliquo corpori aggregandis ne constitueretur, principes viri multi primo se interposuerunt, sine quorum intercessione, vel oblata sponte, vel postulata, quod maxime dolendum est, vix quidquam in Ecclesia paulo gravius componi corrigive potest; deinde vero, ne statutum quod erat, efficeretur, plura, voluntasque Amadeorum ipsorum in primis impediebat. Carolus autem nihil a proposito declinans, minime destitit, donec bono rem exitu concluderet. Aggressus ad litteras Pontificias, quas ad eam rem proprie curaverat, in Conventu Pacis promulgandas, remque conficiendam, ea incurrit, ut uno verbo dicam, quibus tunc quidem sibi cedendum, & re infecta discedendum, clementer statuit. Rediit tamen, remque totam confecit arbitratu suo. Tum vero eorum, C qui restiterant, apud Pontificem, ob ejus graviter offensum animum, deprecator fuit. Ea re peracta, conventum habuit, in quo promiscue cœnobii cujusque numero constituto, rectoribus electis, salutaribus constitutionibus opportune renovatis, provinciæ res compositæ.

Quidam ex Amadeitis transeunt ad Conventuales.

52 *Nonnulli ex Amadeitis aut Clarenis transierunt ad Franciscanos Conventuales, ut Laertius Cherubinus in titulo præditæ constitutionis lectorem monet his verbis:* Scias, nonnullos de prædictis Fratribus ad Conventuales Fratres transivisse, quos tandem ibi permanere posse concessit Gregorius XIII, die xx Decembris, MDLXXXI; cujus tamen Bullam, uti minus necessariam, prætermisi. *Sic tandem post varias difficultates exstincta est Congregatio Amadeitarum, qua ab* Amadeo *nostro cognomen acceperat. Hinc tamen sanctitati beati Institutoris nihil opponi potest, quemadmodum satis liquet ex relato ratiocinio illustrissimi episcopi Novariensis, qui illum appellat* virum religiosissimum, *eumque* ob præcipuam sanctitatem *sibi plures socios adjunxisse affirmat. Ita quoque nihil dedecoris redundat in S. Joannem Columbinum, etiamsi Clemens IX Pontifex Ordinem Jesuatorum, ab ipso institutum, justis de causis suppresserit. Hæc sunt præcipua, de quibus lectorem in hoc Commentario præmonendum censuimus. Quare tantum restat, ut prælo subjiciamus veterem Beati Vitam, quæ nunquam antea Latine typis excusa est, eamque consuetis annotationibus nostris illustremus.* D

ACTA

auctore anonymo coævo.

Accepimus ex Ms. quod R. P. Franciscus Haroldus, Minorita Hibernus, nobis describi curavit, & quod anno 1669 adhuc in Romano S. Isidori Conventu servabatur.

PROLOGUS.

Auctor synchronus præfatur, se rogatu alterius E

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, ac in exaltationem sanctæ Crucis, & Catholicæ fidei, ac ad augmentum Christianæ Religionis. Quoniam nonnulli venerabiles Religiosi, aliique quamplures magnifici, & clarissimi viri, aliquando certiores sese reddi summopere petierunt de nonnullis gestis, vita, & moribus reverendi nunc quondam & Religiosissimi Patris domini Fratris Amadæi Hispani, Ordinis ac regulæ Fratrum Minorum sancti Francisci observantissimi, Mediolani superioribus annis defuncti in Conventu S. Mariæ de la Pace nuncupato, extra *a* muros Portæ Tonsæ seu portæ orientalis *b* Mediolani ejusdem Ordinis, qui de mense Augusti in festo beati Martyris S. Laurentii circa horam vesperarum in orbem obiit de anno curso MCDLXXXII, & in ipsa ecclesia S. Mariæ de la Pace nominata, de ipso mense sepultus fuit: ae de nonnullis gratiis & miraculis, a summo rerum omnium Opifice per eum, seu ejusdem Patria domini Fratris Amadæi meritis & intercessionibus, ut dicitur, elargitis in vita & in morte, & post ejus decessum, quæ a diversis personis ineidenter collecta fuerunt; cupiens eisdem, de nostra *c* etiam Religione bene meritis, pro virili mea rem gratam efficere, F ac eorum voluntati morem gerere, licet idoneum me non sentiam ad tanti operis descriptionem, divino tamen fretus auxilio ego ipse, qui de ejus Vita, & aliis ab eo sancte gestis, plene edoctus sum, quia etiam multa vidi, intellexi, & de propriis manibus palpavi, si non diserte, & eleganter, fideli saltem studio & accurata recitatione nonnulla, quæ relatu digniora esse comperero, attingere decrevi.

a *b* *c*

Auctor sibi cura B. Amadei gesta conscribere.

2 Licet ergo de ejusdem reverendi Patris Vita, & gestis, ac gratiis ab Altissimo per eum obtantis, alias aliqua partieulariter descripserim, nunc tamen aliquantulum copiosius atque majora de his omnibus, quæ in dies ad communem pervenere notitiam, tamquam e spatiosissimo campo pulchrinres flosculos excerpens, usque in præsentem diem brevem admodum fasciculum collegi, quem pro majori omnium consolatione, & fidei augmento, quo potui, meliori modo juxta tenues ingenii mei vires in scriptis redigere curavi, ne per longa temporum curricula, tanti Patris memoria oblivioni mandaretur, & ut in Seraphica divi Francisci Religione, quæ indies magis florescit & pullulat, talem tantæque ubertatis fructum prodiisse [feiretur, &] apud posteros nosceretur, quem in terris novimus.

ANNO.

A

ANNOTATA.

a *Hic dicitur Conventus ille* extra muros *fitus, cum tamen apud Joannem Ludovicum Gotofredum lib.* 1 *Archontologiæ cosmicæ inter pag.* 254 *& 255 in chronographia civitatis Mediolanensis num.* 61 *intra muros ejusdem urbis collocaretur. Quare ſuſpicor, muros Mediolanenſis urbis poſtea latius extenſos eſſe, & hunc locum iis incluſum fuiſſe: nam illuſtriſſimus Gonzaga in Origine Seraphicæ Religionis pag.* 548 *de eodem Conventu ſic ſcribit*: Præcedentem Conventum ſequitur is, qui INTRA Mediolanenſis ejuſdem civitatis mœnia aliquantulum a porta Tuſa, ſub titulo ſanctæ Mariæ de Pace, in amœniſſimo quodam loco ſurgit.

b *Porta Tenſa vel Tuſa in laudata Gotofredi ichnographia non parum ab Orientali diſtat, etſi forte olim una eademque fuerit, ut biographus hac phraſi disjunctiva videtur innuere.*

c *In Commentario prævio num.* 29 *ex hoc loquendi modo conjecimus, anonymum Actorum collectorem, fuiſſe profeſſione Franciſcanum.*

B

CAPUT I.

Beati patria, variæ virtutes, puericia, & adoleſcentia.

Beatus Amadeus, natione Hiſpanus,

FUit ergo, ut jam rem ipſam aggrediamur, Frater iſte Amadæus, de quo in præſentiarum ſermo habetur, patria Hiſpanus, quæ ſane regio tanti viri illuſtrata natali, ad bas auras noſtras fruendum Amadæum nobis tranſmiſit; qui B. Franciſcum Religionis ſuæ authorem, & fundatorem mirifice ſequutus, in Beatorum conſortio vita functus collocari promeruit. Felix ergo Mediolani hæc civitas, quæ & in vita, & in morte, & poſt deceſſum Amadæi meritis & intereeſſione quamplurimas a ſumma totius orbis Conditore, gratias ſuſcepit, & apud quam corpus ejus quolibet theſauro pretioſius, bumari contigerit *a*. Et certe non mirum videtur, ſi omnipotens hunc Deus pro infinita ejus bonitate, & miſericordia humillimum profecto, mundoque penitus abjectiſſimum ſe exhibeatem, in fine bonorum operum ſuorum exaltaverit in cælum, quia ſcribitur: Qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur.

a

C

2 Per ea enim, quæ de eo jam diu etiam, uſque quo in humanis agebat, vidi & audivi & in morte & poſt mortem dicta & audita a fide dignis percepi, exiſtimabatur vir iſte incorruptæ & religioſiſſimæ vitæ, & poſtremo ſanctus homo a ſapientiſſimis digniſſimiſque viris inventus eſt & judicatus: fuit namque homo multum mirabilis in Religione Fratrum Minorum ſancti Franciſci Regulæque ab eo inſtitutæ diligentiſſimus obſervator ac Ordinis tui. Fuitque pro majori parte temporis ſui, ſaltem per triginta annos, vel circa, quibus in Italia Religioſus vixit, contemplationi & orationi mirum in modum deditus & occupatus, ita quod ſæpenumero & aliquando per decem & octo horas in continua meditatione & oratione ſine intermiſſione & ſine aliquo intervallo genibus flexis ſtare viſus fuerit; Fuitque etiam maximis jejuniis & vigiliis & abſtinentiis maceratus; fuitque ſermone gravis, humanus, purus, ſimplex, pius, veridicus, modeſtus, juſtus, devotus, humillimus, manſuetus, benignus & charitate plenus, ſpiritualibuſque facultatibus & devotionibus

Diverſa virtutum genera.

ſuis non ſolum in domeſticos & notos, ſed etiam in ignotos liberaliſſimus; in inſidiis quoque, & contumeliis, injuriis & perſecutionibus, ac variis perturbationibus, quibus ubique, dum vixit, affectus & moleſtatus fuit, patientiſſimus ac prudentiſſimus, hilaris & jocundus; pauperibus & divitibus, potentibus & infimis, ſine aliqua diſcrimine gratiſſimus erat & acceptus.

D

EX MS.

3 Iple quoque F. Amadæus fuit maximæ & præclaræ virtutis & gratiæ apud Deum & homines, & princeps & etiam apud maximos Eccleſiæ prælatos: & licet in omnibus humillimum & abjectiſſimum ſe præberet, ab illuſtriſſimis principibus in ſumma veneratione habebatur. Sedulus in oratione & contemplationis actu, ut præfertur, adeo etiam fuit, ut quandoque, quæ futura eſſent, prædiceret. Vitam ſuam per multos annos tam acriter duxit, ut numquam, niſi ſemel in die, cibo uteretur; vino ut plurimum per multos annos uſus non fuit, niſi in celebratione Miſſæ, vel aliquandn gratia complacendi amicis, dum ab eis, ut ſecum diſcumberet, invitatus eſſet. Temporibus vero jejuniorum, Quadrageſimarum, & temporalium utplurimum ſolum pane & aqua utebatur, & aliquando eis temporibus jejuniorum in contemplationibus taliter occupabatur, quod per tres dies & aliquando plures & noctes totaliter corporali cibo abſtinebat.

variis naturæ donibus,

E

4 Temporibus autem byemalibus & glacialibus, ſive etiam æſtivis, per multos annos continuos ſine aliquo calceamenti genere, ſine aliquibus calceis, & calopodiis per nives, per lacus, per aquas nudis pedibus iter agebat. Veſtigia beati Franciſci imitatus, jejuniis, abſtinentiis & macerationibus [ſe affligebat,] caducis mundi bonoribus, & adulationibus ſolicite quibuſcumque contemptis. Per ſeptem tamen annos vel circa, proxime obitum ſuum præcedentes, juſſu & mandato Sanctiſſimi Domini noſtri D. Sixti Divina providentia olim *b* Papæ IV, vino uſus eſt, & aliis eibariis, moderate tamen & ſemel in die tantum, ac calceis, quia ſenex & valde infirmus effectus erat. Fuitque idem Pater quodammodo angelici intellectus, & in naturalibus multum circumſpectus; omnibus quidem, maxime temporibus, quibus contemplationi & orationi non vacabat, erga omnes benignus erat & humanus; fuitque fide ſerveas, ſpe ſtabilis, humilitate præſtans, pietate affluens, charitate plenus, patientia fortis. Et tandem, ſpretis omnibus mundi delicus, ſuum diem clauſit extremum.

auſtera victus ratione,

b

F

5 Progenies ejus in regione iſta nota non fuit, nec alienis patefacta, quia ipſe, dum vixit, progeniem ſuam, licet a pluribus ſuper ea inſtantiſſime fuerit requiſitus, manifeſtare numquam curavit; quod multi ob id eum feciſſe arbitrabantur, ne, ſi familiam ſuam, quæ, quantum ex conjecturis potuit percipi, nobiliſſima erat & perilluſtris, expreſſiſſet, arrogantiæ vel jactationis crimine notari poſſet *c*. Verum cum ex ſermone ſuo ſuam non poſſet celare originem, ut ab aliquibus ſibi familiaribus relatum fuit, aliquando ſe ex patre Caſtilienſem & Hiſpanum, & ex Matre Portugalenſem, maxima cum difficultate fatebatur. Aliqui vero ſunt, qui dixere, & magis in hoc communis inclinat opinio, eum fuiſſe de Regali Domo Caſtiliæ Hiſpanæ; alii vero affirmarunt, eum fuiſſe principem Caſtiliæ Hiſpanæ; alii eumdem fuiſſe principem aliquarum civitatum Hiſpaniæ tantum in regione Caſtilienſi, alii fuiſſe principem regionis Hiſpaniæ; alii aliter dixerunt.

nobili natalium ſplendore fulſit,

c

6 Sed

A 6 Sed undecumque fuerit & ſit ejus origo & progenies, fuit nobiliſſimæ ſtaturæ & ex nobiliſſima ſtirpe, &, ut creditur, ex regali proſapia: & dum vixit, fuit mirabilis & potius angelici, quam humani intellectus; & per ea, quæ ab ipſo, dum in humanis agebat, aliquando apud aliquos ex fratribus ſuis multum ſibi familiaribus profata fuerunt, prout ab aliquibus ex eis fide dignis relatum fuit, præſertim a dominis Fratre Georgio de Valliſmoncha *d*, Fratre Jacobo de Merliano, Fratre Joanne de Alamania, Fratre Ægidio de Monſerato, Fratre Bonaventura de Cremona, & ab aliis, qui eum eodem multum converſati fuerunt.

ex ms. ut biographus refert ex ceſſibus Lynchouii.

d

quibus ipſe Beatus

7 Ipſe Pater dominus Frater Amadæus aliquando aſſerebat, ſibi alias a nutricibus ſuis nunciatum fuiſſe, quod, cum genitores ſui per multos annos conjugati filium vel filios non haberent, licet ipſa genitrix ſua plures in conjugio prægnans exſtiiſſet, poſtremo ipſa genitrix ſua prægnantem ſe reperiret, & jam de pluribus menſibus ex ipſa

B prægnatione tumefacta eſſet; nec tamen gauderet ipſa prægnatione, timens, ne abortum haberet, prout habere conſueverat, cauſa fotalii una die eſſet ſuper porta domus ſuæ, quæ erat juxta plateam illius civitatis ampliſſimam una cum aliquibus ex domicellis ſuis, & quædam pluvia cito & repente deſcenderet, ob quam matrona quædam hortulana ſubtus eamdem portam venit, ut evitaret, ne ab ipſa pluvia balnearetur, & ioveoiens eam dominam prægnantem, ſubtus portam ipſa matrona eam ſalutavit, benedicens prolem, quam in ventre habebat; ipſa vero prægnans de ejuſmodi ſalutatione admirabatur, aliquantulum ingenticens, & reeogitans, nullum filium potuiſſe alere; cui ipſa hortulana dixit: Magnifica domina, ſi vultis alere filium, quem in ventre babetis, quamcitius peperiſtis, faciatis ſibi in baptiſmo apponi nomen, quod vobis nuncupabitur a primo paupere mendicante, qui poſt partum veſtrum ad domum veſtram veniet petere eleemoſynam. Demum ipſa hortulana, ceſſata pluvia, inde receſſit.

8 Quæ audiens ipſa domina cum ancillis ſuis

de ſua ſupputant,

rediens in domum ſuam, prædicta verba, quæ

C ipſa hortulana protulit, pro quadam mooitione habuit, eaque in corde ſuo, & ancillæ ipſius dominæ uſque ad tempus partus ipſius magnificæ dominæ conſervaverunt, donec peperit filium. Et cum peperiſſet memotia habens ipſa domina prædictam monitionem, per ſeptem dies expectaverunt, maxima cum inſtantia, ut aliquis ex pauperibus mendicantibus ad ejus domum ad eleemoſynam petendam veniret. Et cum nullus pauper comparuiſſet poſt ipſum partum, licet antea quotidie multi pauperes ad portam ejuſdem magnificæ dominæ ad eleemoſynam petendam ire conſueviſſent, contriſtabantur omnes de ipſa domo, & genitores, & famuli, quia nullus pauper ad eleemoſynam petendam veniret. Septima vero die, cum jam adveſperaſſet, & jam clauſa eſſet janua domus, ecce quidam pauper peregrinus pulſans januam petit eleemoſynam, cui una ex ancillis cito reſpondens ex feneſtra expoſuit, quod ibi natus erat filius ex uxore patroni domus, petiitque ab eo, quale nomen ipſi infanti in baptiſmo apponi deberet; cui pauper reſpondens ſubito ait: Amadæus; & ſtatim non expectans eleemoſynam receſſit. Et ſic in baptiſmo eidem infanti impoſitum fuit nomen Amadæus *e*.

e ex bibliotheca

9 Et cum ipſe infans a nutricibus lacte educaretur & a parentibus aleretur, tunc creſcens valde debilis erat, ita quod uſque ad annos novem D vel circa, cum valde debilis permaneret, a pluribus nutricibus lacte nutriebatur, & tamen ita debilis erat, ut aliquando cum jam puer factus eſſet, non tamen poterat abſtinere, quin a nutricibus lacte educaretur, nec ſeipſum ſuſtinere valebat. Ex quo parentibus ipſis & famulis, ac omnibus fere odio erat, & aliquando contumeliis & injuriis ab eiſdem valde afficiebatur & moleſtabatur; ipſe vere Amadæus multotiens verecundia affectus, non audebat a nutricibus niſi in occultis lac ſumere nutrimentum, & ſic ſæpe Frater Amadæus aliquando aſſerebat, ſe uſque ad novem annos vel circa fuiſſe nutritum & educatum.

immunte & contra-ſiens

10 Poſtea vero ereſcens ipſe Amadæus infra aliquot annos & in perſona & in diſcretione, valetudine ac fortitudine uſque ad decimum octavum annum pervenit; quo anno oobiliſſimam uxorem, ut aſſerebat, deſponſavit, quam tamen numquam carnaliter cognovit, nec ad maritum tranſduxit, & artem militarem cum aliis principibus & baronis Hiſpaniæ exercere cœpit. Anno vero vigeſimo ſuæ E ætatis, ut aſſerebat, dum io quodam bello eſſet in Hiſpania, quod, ut creditur, tempore ſereniſſimi regis Don Joannis *f*, inter principes Hiſpanos *f* conteodentes agebatur, ipſe Amadæus vulneratus fuit in uno brachio. Ex quo bello exiens & domum rediens divina quadam motus inſpiratione, relictis omnibus, ſolus verſus locum ſeu monaſterium ſanctæ Mariæ de Guadalupo *g* in Hiſpania pro ſalvanda anima ſua iter ſuum direxit. *g*

plura mirabilia operavit.

11 In quo quidem itinere, ut ipſe Frater Amadæus aliquando incidenter familiaribus ſuis Fratribus ad eorum conſolationem & patientiæ ac fidei introductionem referebat, tres ſatellites eum armis & verbis aggreſſi fuerunt eumque occidere minabantur; a quibus multum perterritus fuit, & ad Deum confugiens, ecce quidam miles armatus cum una mazza *b* aurata in manu ſuperve- *b*
nit, qui ſibi auxilium præbuit illos increpans de tali aggreſſura & effugatis ipſis ſatellitibus per manum cum apprehendit & in quamdam parvulam eccleſiam ibi propinquam deduxit. Cui poſtea ipſe miles dixit, ſe ſcire, quo iter habebat, & pro ſalvanda anima ſua, illumque monuit, ut omnino ire deberet ad dictum locum de Guadalupo, ubi moram traheret, donec ſibi aliud a Spiritu ſancto indicaretur; quibus dictis, ipſe miles F
evanuit. Ipſe vero pater Amadæus ſolus, qui tamen ſecularis erat tunc, audiens prædictis, ad ipſum locum de Guadalupo audactius iter ſuum direxit; & in eo itinere progrediens, dum idem pater quietem in quodam hoſpitio quæreret, ecce quædam mulier inhoneſta ad eum venit, ut cum eo ſuper lecto in camera *i* cubaret, *i*
quam videns ipſe Pater, ſtatim fugam rapuit, nec in eo hoſpitio amplius morari voluit.

ANNOTATA.

a *Hinc manifeſti errotis convincitur cenſura Bzovii, quam num.* 5 *Commentarii prævii retulimus, & ſequentibus numeris refutavimus.*

b *In Commentario prævio num.* 29 *ex hoc adverbio collegimus, hæc Acta poſt mortem Sixti IV Pontificis conſcripta fuiſſe.*

e *Ex his patet, determinatam* B. Amadei *ſtirpem antiquitus in Italia ignotam fuiſſe. Incumbit itaque neotetici, qui plura peculiaria de nobili ipſius ſtemmate tradunt, fide dignos ſententiæ ſuæ teſtes allegare, ut num.* 37 *Commentarii prævii monuimus.*

d *Hic*

A d *Hic teſtis a Waddingo in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1264 num.* 30 Georgius de Valcamonica *appellatur.*

e *Hunc num.* 34 *Commentarii prævii reſutavimus errorem eorum, qui putarunt, Beatum noſtrum in baptiſmo Joannem nominatum fuiſſe.*

f *Is veriſimillime eſt Joannes II rex Caſtellæ, qui eo tempore contra Mauros, aliosque inteſtinos hoſtes bellum geſſit.*

g *Eſt oppidum Hiſpaniæ, ad amnem coguominem in provincia Extremadura ſitum, quod Latine* Aquæ Lupiæ *vocatur, ubi viſitur monaſterium Ordinis Hieronymiani, prodigioſæ Deiparæ imagine inclytum, de quibus omnibus conſuli poteſt Gabriel de Talavera, qui originem, ſitum, & viros illuſtres hujus monaſterii fuſius Hiſpanice deſcribit, ut in Commentario prævio monuimus.*

h *Vox Italica* mazza *Latine clavam ſignificat.*

i Camera *Italice hic pro cubiculo uſurpatur, ut ex ſenſu colligitur: nam vox Latina* camera *proprie fornicem ſignificat. Hujuſmodi voces barbaras, quæ facile intelliguntur, deinceps non explicabo.*

B CAPUT II.

Religioſa ipſius vita in Ordine S. Hieronymi, deſiderium martyrii, & quædam miracula eo tempore patrata.

Ingreſſus Ordinem S. Hieronymi, eximiæ fervet.

TAndem ad ipſum locum de Guadalupo perrexit, ubi poſtea per decem annos vel circa devotiſſime ac religioſiſſime cum fratribus ejuſdem Conventus vixit, & ibi humiliora ac viliora obſequia quantum poterat pro Chriſti amore exercebat. In quo quidem Conventu de Guadalupo in Hiſpania *a* quædam memoratu digna ex relatu ipſius Patris Amadæi ad quoſdam ex Fratribus ſuis accidiſſe dicuntur, quæ pridem ipſe Pater aliquando incidenter ad inſtructionem eorum conſratrum ſuorum cum eo commorantium & ad fidei confirmationem referebat, de quibus aliqua & breviori ſermone, quo potero, ad majorem C Dei laudem, & vitæ ejuſdem Patris commendationem narrare decrevi: inter quæ dicitur quod una die dum ipſe Pater in coquina ejuſdem Conventus ex interiori cordis humilitate deſerviret, & datæ ſibi eſſent carnes ad coquendum, quas ad ignem in cacabo poluerat, & contemplationi & orationi hoc medio tempore aliquantulum operam daret per certum temporis ſpatium in quodam loco apud ipſam coquinam aliqualiter remoto, donec carnes coquerent, tantum diſtulit, quod redcundo ad cacabum carnes nimis decoctas & quaſi diſſolutas invenit.

Et in eo ſibi noſtris miſerabiliter accidisse operam exponitur.

13 Quæ quidem ipſe Pater conſiderans multa triſtitia affectus fuit, cum non niſi maximam reprehenſionem a ſuis Superioribus expectaret; tandem confiſus gratia Dei ad orationem rediit, Deum exorans & beatam Virginem Mariam, tali anxietati ſuæ proviſerent; & dum ipſe orationi aſſiſteret, vidit quemdam Fratrem, qui infirmarius conventus ipſius videbatur, ſeu qui infirmario ipſius Conventus aſſimilabatur, qui cum quodam baculo in eo cacabo hincinde carnes revolvebat & miſcebat, quæ in ipſo cacabo erant, de qua quidem revolutione, & immixtione ipſe pater Amadæus fortius contriſtabatur; ſed poſtea regrediens ipſe Pater ad coquinam, & perquirens, quæ in cacabo contigiſſent, invenit ſtatim petias *b* carnium integras bene coctas & ordinatas: quibus viſis & repertis, Deum læto animo glorificavit, & de eis poſtmodum Fratribus ipſius Conventus miniſtravit. De quibus ipſi Fratres multum congratulabantur cum eodem Patre, aſſerentes ſe numquam carnes ſic optimas & bene adaptatas [pro] cibo ſumpſiſſe: de qua quidem revolutione & immixtione, infirmarius ejuſdem Conventus ſuper ea interrogatus, ignarum ſe aſſerebat, & proteſtabatur; de quibus quidem omnibus, quæ acciderant, ipſe Pater infinitas Deo reddidit gratias, nec tamen de ejuſmodi gratia alicui tunc innoteſcere curavit.

D Ex ms. *b*

Ejus ardens deſiderio martyrii,

14 Et eo Patre Amadæo in eodem Conventu commorante, cum etiam ad obſequia coquinæ deſerviret, & aliquando ibi pluribus etiam aliis negotiis implicitus eſſet, & tempus non ſuperceſſet, ubi commode aliquando orationi & contemplationi vacare poſſet, cupiens devotioni ſuæ ſatisfacere juxta ſuam voluntatem, ut ipſe Pater, ut præfertur, aliquando incidenter referebat, & ad martyrii palmam pro Chriſti amore pervenire, quodam Spiritus ſancti inſtinctu ductus E ſuit licentiam a Superioribus ſuis petere: & quomodocumque fuerit, idem Pater verſus Granatam iter ſuum direxit, ut ab infidelibus pro fida Chriſti aliquo modo cruciandus eſſet.

quod Granatæ fruſtra quæſierit,

15 Et cum applicuiſſet apud civitatem Granatæ a quibuſdam cuſtodibus viarum infidelibus aggreſſus ſuit, quem credentes eſſe exploratorem denuntiaverunt & ad quemdam eorum Superiorem ligatum deduxerunt, qui eum multis atrocibus verberibus nudum affligere juſſit, eumque cum eannis ſeu arundinibus acutiſſimis pungentibus cruciandum, crudelique morti adjudicavit; ſed cum poſtea ab aliquibus exeuntibus, aut Baptiſmatis lavacro lotis, & qui a fide Chriſti declinantes apoſtatæ & infideles effecti fuerant, Pater ipſe veſtibus ſpoliaretur, ut tam erudeli morti ſupponeretur, invenerunt eum duro cilicio ad carnem indutum, & circulum ferreum ſuper carnes habentem; & tunc hi aliquali compaſſione F moti, agnoſcentes, eum eſſe pauperem purum, & ſimplicem, & non exploratorem, ipſum ad eorum Superiorem retroduxerunt. Qui eorum contemplatione, juſſit eum flagellari & deinde flagellatum dimitti: & demum, reſtitutis ſibi veſtibus ſuis, ab ipſa civitate dejectus ſuit.

mortuo puello ad vitam revocato;

16 Deinde regrediens ipſe Pater verſus Hiſpaniam, & procedens verſus mare, diſpoſuit ſe cum aliquo mercatore ad infideles ire, ut omnino ad martyrii palmam pro Chriſti fide proſequeretur; & cum jam ſero ipſa die factum eſſet, ipſe Pater ad quoddam hoſpitium applicuit, ubi invenit quamdam mulierem viduam plorantem propter mortem cujuſdam ejus filiæ, quæ tunc de proximo defuncta erat, & videns ipſum Fratrem effigiem unius Religioſi habere, rogavit illum inſtanter, ut Deo effunderet preces pro ipſa filia ſua: & cum ipſe Pater recuſaret, ſe indignum reputans, tandem compaſſione motus ob inſtantiſſimas ejuſdem viduæ preces, completa per eum oratione, Dei gratia filia ipſa viva & ſana ſtatim inventa luit: quibus operatis, illico ipſe Pater ab eo loco receſſit, ne ab aliquibus laudcretur aut cognoſceretur.

in Africam navigitur flante;

17 Deinde progrediens in itinere invenit navem, quæ ducebatur verſus partes infidelium, & pro cu-

A procurans omnino ut martyrii palmam pro Chriſti amore conſequeretur, ipſe Pater in ipſam navem ſe collocavit, ut per eam ad optatas auras duceretur: & cum in mari eſſet, & non tamen multum a littore diſtaret, vidit multos fluctus ipſam navem agitantes, ex quibus patronus navis ipſius & alii in ipſa navi exiſtentes multum perterriti erant, & timebant, ne periclitarentur in mari. Ipſe vero Pater Amadæus, rogavit patronum ipſum, ut eum in terram remitteret; & ſic ipſe patronus eumdem Patrem ſuper quoddam ſcopulo ſeu lapide in littore maris poſuit, demum receſſit. Et cum ipſe Pater ex navi deſcendiſſet ſuper ipſo lapide, vidit nullam amplius in mari eſſe fluctuationem, & cognovit, ſeu tunc cogitavit divinam non eſſe voluntatem, ut ad infideles ſe transferret. Unde poſtea inde receſſit, quia de eo Rex regnantium forte aliud decreverat; & tandem ad dictum locum de Guadalupo rediit, ubi etiam per quoddam longum temporis ſpatium ad eccleſiæ deſervicndum & Conventui & ſacriſtiæ ipſius manſit.

Ex MS.

B 18 Hoc autem tempore dum in dicto Conveotu ſacriſtiæ ejuſdem de Guadalupo deſerviret, evenit, quod, dum una die ipſe Pater Amadæus alteri fratri in eadem eccleſia in celebratione Miſſæ deſerviret, & tempore purificationis Sacrameoti vinum in urceolo deficeret, & ipſe Pater Amadæus non haberet tempus eundi ita cito ad ſacriſtiam pro vino habendo, quia longe erat, orationem ad Deum porrexit, ut ſtatim de vino provideret; qua oratione perfecta, urceolus ipſe ſtatim plenus mirabili vino effectus fuit. De quo vino ſic mirabili ſacerdos, qui eo vino poſtea in ea Miſſa uſus fuit, finita Miſſa, multum cum ſacriſtano congratulabatur, dicens, ſe numquam tam mirabile vinum guſtaſſe, de qua quidem congratulatione ipſe ſacriſtanus admirabatur, quia peoitus hujus rei inteius erat; ipſe vero Pater Amadæus hujoſmodi gratiam Deo referebat, nec tamen eam tunc alitet patefacere cutavit.

fed ab eo uti nere im peditus

19 Alia vero die, ut ipſe Pater referebat, dum ad obſequia ipſius eccleſiæ & ſacriſtiæ ſe exercebat, & in altum pro quadam lampade aptanda in ipſa eccleſia aſcendiſſet, eccidit ipſe Pater, & in eo actu ſtatim glorioſæ Virgini Mariæ ſe commendavit, & tandem ſublevatus a terra remanſit, ita quod terram, aut lapides non tetigit, nec ei aliquod nocumentum fuit: quam gratiam ipſe Pater referebat eſſe divinam, non humanam.

ad cuoo- ium ſuam edit.

C

20 Altera etiam una die dum idem Pater ad obſequia ipſius ſacriſtiæ deſerviret, & in ſero multis negotiis valde implicitus eſſet, quamdam candelam ceræ accenſam armario ligoeo io ipſa ſacriſtia fixit, qua fixa, & conſumpta taliter igne utebatur armarium ipſum, quod vix poſſet ignis extingui; quod videns ipſe Pater valde contriſtabatur, quia ſolus erat, & non videbat modum ignem extinguendi, cum aquam ibi non haberet; eccleſia vero eſſet clauſa: & neſciens aliter huic rei providere, ſtatim ad beatiſſimam glorioſiſſimamque Virginem Mariam ſe commendavit, & ecce ſtatim duo juveoes, quos credidit Dei Angelos eſſe, in nocte ipſa, & eccleſia tota clauſa mirabiliter apparuerunt cum aqua, ex qua ſtatim ignem extinxerunt, demum clauſis januis evanuerunt, & tamen in ipſo armario ſic aduſto nullum ſigoom aduſtionis remaoſit, quam ipſe Pater gratiam divinam fuiſſe reputavit.

ubi in ma- neſterio ſo- ciſtia

21 Eodem etiam tempore, quo ipſe Pater in dicto Conventu commoraretur, & per quoddam temporis ſpatium gravi iofirmitate, & membrorum debilitate detineretur, ita quod quaſi io omnibus membris præterquam in lingua perditus eſſet, nec quieſceret, niſi dum officia divina cantare in eccleſia audiret, Superiores ipſius Conveotus, ut aliquali eum refrigerio reficerent, dato ſibi cuſtode iofirmario, ut eidem Patri deſerviret, ordinaveruot carriolam *c*, per quam ipſe Pater omni die conduceretur ad Matutinum, & ad alia officia in eccleſia. Et dum uoo mane per cuſtodem ei deſervientem ductus eſſet in eccleſiam per dictam carriolam ad Matutinum audiendum, ibique ab eo cuſtode relictus eſſet in quadam capella ipſius eccleſiæ, ut quieſceret, audiens divina officia, mentem ſuam oratiooi tradidit coram quadam effigie glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, quæ in eadem capella depicta erat, eamque glorioſiſſimam Matrem Virginem Mariam maxima arteotione & fervote exoravit, ut ab ipſa iofirmitate liberaretur; & oratiooe perfecta, ſtatim pater ipſe, ut idem retulit, a ſeipſo & ſine alio juvamine, ſed gratia Dei ſupet veniente, ſaous ſurrexit, & demum carriolam ipſam, in qua jacebat, ad ſolitum locum deputatum ſolus reduxit. Et dum poſtea per cuſtodem ſuum io eccleſia perquireretur, idem Pater ab eodem cuſtode in cella ſua inventus fuit liberatus. Hæc ipſa omnia per cuſtodem ipſum Superioribus ipſius Cooventus maxima cum admiratiooe notificata fueruot; ipſe vero Pater de eis omoibus Deo gratias reddidit, ſed de ejuſmodi notificatiooe non curabat.

varia mi racula ei evenien

D

E

ANNOTATA.

a *Ex repetito illo ejuſdem monaſterii ſitu in Hiſpania conſtat, errare Fortunatum Hueberum, dum in Menologio ſuo Franciſcano ad diem* x *Auguſti de eodem Beato ſic ſcribit:* Is cum Eleonora imperatrice ex Portugallia in Italiam trajiciens, divina gratia præventos, ptimo Hieronymitanis eremitis apud Caſtrum-Leonis adjunctus fuit. *Sed hic ſecutus eſt Arturum a Monaſterio aliosque errantes, quos num.* 39 *Commentarii prævis correximus.*

F

b Petia *apud ſcriptores medii ævi pro fruſto uſurpatur, & forte deducitur ab Italica voce* pezzo *vel Gallica* piece, *quæ idem ſignificat.*

c *Eſt parvum vehiculum, quod Itali* carriola *& Galli* brouette *appellant.*

CAPUT III.

Revelatio de intrando Ordine Minorum, iter in Italiam, conſultatio cum quodam eremita, & varia mirabilia, quæ ei in via contigerunt.

Caſtus de inſtituto F. Franciſci ampleſtendo monitus,

DEnique, ut ipſe Pater etiam alias aliquando retulit, dum quadam viſione trinis vicibus replicata in ſomnis a beatiſſima Virgine Maria, beatiſque Franciſco & Antonio de Padua monitus fuiſſet, ut habitum & regulam Fratrum Minorum ſancti Franciſci aſſumeret, conſiderans poſtea talem monitiooem & viſionem, mirabiliter triplicatam, noo eſſe vanam, ſed aoimæ ſuæ ſalubrem, licentiam petiit, quam a Superiotibus ſuis in Capitulari unione congregatis & in ſcriptis obtiouit, ut ex litteris, ſub aooo Domini currente MCDLII

die

A die undecima menſis Decembris, ſigillatis ſigillo authentico apparer, datis Guadalupæ, & ſignatis
a per fratrem (Gundiſalvum) Illeſcentem *a*, Priorem de Guadalupo per me viſis & examinatis: &
ea licentia ſic in ſcriptis obtenta, iter ſuum direxit verſus Italiam, ut ad civitatem Aſſiſii *b* proficiſceretur. Et veniens per Hiſpaniam invenit quemdam locum, qui dicitur de Ubeda *c* in Hiſpania, ubi aderat Conventus fratrum Minorum S. Franciſci, & ibidem ipſe Pater Amadæus volens obtemperare mandatis in ea licentia deſcriptis, Ordinem & habitum Religionis S. Franciſci devotiſſime ſuſcepit.

proficiſcitur in Italiam,

23 Demum iter accipiens verſus Aſſiſium, in itinere quoſdam ſatellites invenit, ut ipſe alias retulit, qui eum aggreſſi fuerunt, atque veſtibus ſuis eum ſpoliaverunt, & eis laceratis, eum atrocibus verberibus affixerunt, credentes eum in illis veſtibus pecunias habere, quas ſi habuiſſet, eidem eripere volebant; & non invenientes pecunias, aliqui eorum ejus paupertatis miſerentes, aliam veſtem ſibi tradiderunt. Deinde procedens in itinere
B per quoſdam colles & montes, ut etiam ipſe Pater aſſerebat, ad quoddam hoſpitale leprnſorum applicuit, ut in eo refectionem & quietem haberet; & cum diſcumberet, a quadam muliere leproſa de quodam ſancto eremita notitiam habuit, qui in partibus illis propinquis tunc commorabatur. De cujus ſanctitate tamen alias ſibi nuntiatum fuerat: & interrogavit illam, an tam ſanctæ vitæ eſſet, prout fama erat, & per quam viam pro viſitando ſancto ipſo eremita iter habere deberet; quæ mulier reſpondendo dixit, ipſum ſanctum eremitam profecto eſſe ſanctæ vitæ, ſed quod iter ad eum viſitandum durum erat & aſperum, & quod duabus viis, ſeu duobus modis poſſet ad illum accedere, uno modo, videlicet, per circuitus montis per tres dies duraturos, alio vero modo per tranſverſus montis ipſius aſcendendo, & poſtea deſcendendo multum arduos, & pro eundo per tranſverſus montis eum in ſummitate eſſet, ioveniret quemdam ſtabularium ſeu paſtorem eum multis animalibus ad paſcendum ſuper ipſo monte, habentem quoſdam canes groſſiſſimos & ferociſſimos, a quibus vix vitam *d* evadere poſſet.

d effigiatum quemdam eremitam

C 24 Quæ omnia conſiderans ipſe Pater Amadæus, cum tamen jam multis itineribus ſame & ſiti aliiſque auſteritatibus valde feſſus ſeu depreſſus eſſet, ut citius ad ipſum ſanctum eremitam pergeret, credens cum eo pauperem ſuam degere vitam aliquo tempore, ut cum aliquo refrigerio Deo quieſceret, confidens Dei gratia & B. Virginis Mariæ, quibus multum ſe commendavit, peracto primo ſigno ſanctæ crucis, iter ſuum accepit, tranſitum ſumens per dictum montem, de quo ſupra; & tandem inventis caoibus prædictis, in ſummitate ipſius montis dormientibus, libere & ſine aliqua læſione pertranſivit. Demum deſcendens ab alio latere montis, invenit duos diſcipulos ejuſdem ſancti eremitæ, qui eidem Patri obviam veniebant, dicentes, ſe habere commiſſionem a ſuo venerando eremita, ut ei obviam venirent, eumque ad ipſum eremitam aſſiſtiarent, ne viam diſperderet, quia quadam viſione monitus fuerat eremita, ut accedere deberat ad ipſum Pater ipſe Amadæus.

per vias difficiles adit,

25 Hi ergo diſcipuli Patrem Amadæum aſſociaverunt prope cavernam, in qua habitabat eremita: & cum prope cavernam applicuiſſent, ecce ipſe ſanctus eremita multum ſenex & barbatus extra cavernam exiens, ipſum Patrem Amadæum læto animo ſuſcepit, oſculumque pacis ſibi dedit, & eum D poſtea bonis cibariis carnibuſque & vino refecit ex mss. cum Dei benedictione & alacritate. Demum multa verba, & ſermones devotos per aliquod temporis ſpatium cum ſumma jubilatione & devotione invicem habuerunt. Deinde cum crederet ipſe Pater Amadæus, ſe in eo loco cum eremita per aliquos dies poſſe morari, ut propter difficillimam montis viam majorem in modum fatigatus & enquaſſatus quieſceret, dixit ad illum ſanctus ille eremita: Oportet te hinc, Pater Amadæe, diſcedere, & multa graviora itinera facere & multas perſecutiones pro Chriſto pati; & quod unum de duobus eligeret, vel quod in juventute ſua multas tribulationes & perſecutiones pateretur, & poſtea in ſenectute quieſceret, vel quod in juventute vellet quieſcere, ut poſtea in ſenectute multas tribulationes & perſecutiones pateretur.

eorum conſilio, multa ſibi evenitura cognoſcit:

26 Quibus quidem auditis, ipſe Pater Amadæus, qui tunc etiam juvenis erat, ex tunc diſpoſuit, ſe potius in juventute pati, ut in ſenectute aliquando quieſceret, cum in juventute fortior futurus eſſet ad eas perſecutiones tolerandum, quam in ſenectute. Et tandem ſuſcepta benedictione ab eodem ſancto eremita, & eum ejus licentia iter ſuum verſus Italiam accepit, & recedens ab eo Patre, datis ſibi duobus ſociis, ut cum dirigerentur in via, qua iturus erat, uſque ad quamdam villam, progredientes in via ſocii ipſi interrogaverunt eum, an ipſe Pater Amadæus ad eremitam carnes & vinum detuliſſet, ut eum eo ſancto eremita comederet, eum in eo loco numquam ſoliti eſſent carnes comedere, nec vinum bibere: qui reſpondens dixit, ſe nihil, ut comederet & biberet, attuliſſe; ex qua reſponſione ſocii ipſi valde mirabantur, cum certi eſſent, ipſum ſanctum eremitam nullam proviſionem feciſſe vini, ac carnium, arbitrantes, hoc divina potius providentia, quam humana opera factum fuiſſe.

E

quare Deo fretus, iter ſuum proſequitur,

27 Demum procedens ipſe Pater Amadæus ſolus in itinere ſun per duos dies non invenit unde refectionem haberet, niſi de brugolis *e*, & aliis fructibus ſilveſtribus, & tandem perveniens ad quoddam hoſpitale, ut quieſceret, dato ſibi cubili in quadam camera, ut quieſceret, velletque ſuper lecto quieſcere, invenit anguem groſſiſſimum longiſſimumque, in lecto aſtantem, ex quo multum perterritus, cum in camera ſolus clauſus eſſet, & enclavatus, nec ab ea camera per oſtium exire poſſet, ad quamdam feneſtrellam altam ex magna anxietate feſtinanter aſcendit, ex qua maximo cum tremore eum Dei benedictione ſine aliqua læſione deſcendit, & alio iter accepit.

F

e *cibaria non habens,*

28 Et cum in ipſo itinere perrexiſſet, & aliquando non inveniret cibaria, quibus mediantibus refectionem haberet, eſſetque aliquando multum famelicus & propter continuam itinerationem feſſus & fatigatus, non tamen deſinebat a ſuis ordinatis * devotionibus & quotidianis orationibus, & omni die per aliquod temporis ſpatium in Dei bonitate & gratia confiſus in aliquo loco remoto morabatur, & Altiſſimo Deo & beatæ Virgini Mariæ ſe enmmendabat, & progrediens in itinere ipſo cum a via aliquantulum aberraſſet, famelicuſque multum eſſet, vidit quemdam juvenem, canem habentem ſibi alligatum ante eum Patrem Amadæum per aliquod ſpatium præcedentem per quoſdam colles, & cum jam per aliquod terræ ſpatium ipſe juvenis fortiter præceſſiſſet cum ipſo cane, idem Pater Amadæus in ſtrata per terram

* *forte ut dicatur*

A ex MS. invenit medium panem frumenti alibi & bene ordinatum, quem cum Dei benedictione ſuſcepit, animo tamen, ut eidem juveni præcedenti traderet, credens ipſum panem abeo juvene cecidiſſe, & cum poſt ipſum juvenem per aliquod ſpatium terræ cucurriſſet, ipſe juvenis cum cane evaouit, nec umquam amplius ipſum vidit, & retento dicto pane, ipſe Pater Amadæus dubitabat multum, ne opere diabolico panis ipſe inventus eſſet, & ne ab eo tentaretur, quia valde famelicus erat, ab alio latere cogitabat, quod forſan Dei gratia ioventus eſſet, ut ejus famelicam paſſionem recrearet: tandem facto ſuper eo panc crucis ſigno pluries, confiſus in Dei bonitate, de eo pane & cibo ſumpſit cum Dei benedictione, ex quo valde recreatus fuit.

ſupplemus modo poſcitur,

29 Alio vero die, dum in ipſo itinere per Galliam tranſitum faceret, & verſus Italiam tenderet, & per civitatem Avioionenſem *f* quæſiviſſet, ut in aliquo loco ipſius civitatis refectionem, & quietem amore Dei haberet, non invenit niſi hoſpitium leprolorum, ubi refectionem & quierem io fero habuit. Demum proſequens etiam in ipſo itinere, inveoit quemdam nobilem babentam famulum, qui calathum cum cibariis habebat, ut deferret operatoribus ſuis, cui ipſe Pater eleemoſynam petiit; ipſe vero nobilis panem, & dimidium pulli decoctum ei dedit, de quibus poſtea ipſe Pater bonam refectionem cum Dei benedictione ſub arbore ad umbram ſuſcepit, & regrediens ipſe nobilis, invenit ipſum Patrem ſub arbore, ubi refectionem ſumebat; cui ipſe nobilis ait: Nonne dedi tibi medium pullum decoctum? Cui reſpondens dixit ipſe Pater: Dediſti. Ipſeque nobilis dixit: Ego inveni pullum integrum decoctum in nihilo deficientem. De quibus quidem omoibus ipſe Pater Deum glorificavit.

f

B

aliaſque demonis tentatione,

g h

30 Deinde etiam procedens in itinere per aliquos dies, quadam die ioveoit quemdam hominem in modum caldirarii *g* babeotem bulgias *h*, qui interrogavit ipſum Patrem Amadæum, quo iter haberet; cui ipſe pater reſpondit, ſe verſus Januam

i

i iturum, ille vero caldirarius dixit, & ego ſimiliter; eamus ergo in ſocietate: & inde peregrinantes, cum tandem ad umbram cujuſdam arboris, cum maximus calor eſſet, ambo ſe expoſuiſſent ad

C

k

quieſcendum, ipſe caldirarius dormire cœpit, habebatque ille caldirarius unam leſinam *k* in bulga, quam ipſe pater acciperc volens, ut ea operaretur pro fuenda veſte ſua, quam multum laccratam habebat, & accipieos ipſam leſinam, eam inveoit

l

m

graviſſimam, & diſnodatam io medio manici *l* concavatam, quam etiam ducatis *m* pleoam invenit: quæ videns ipſe Pater timens ne diabolico ſpiritu tentaretur, leſinam ipſam ad ſuum repoſuit locum, & illico tamquam a colubri facie fugam arripuit, ibique caldirario ipſo relicto cum leſina & rebus & pecuniis ſuis, per multos & multos paſſus Pater ipſe numquam retro aſpicere auſus fuit; ſed cum jam longe eſſet, retroſpiciens nullum vidic hominem, ſed perterritus maximo ex terrore erectis capillis ſuis eo in loco, ubi ſe ad umbram ambo expoſuerant, vidit maximum in aere elevari pulverem cum quodam terribili & ſulphureo odore, quem ab eo caldirario proceſſiſſe putavit, eo quod forte diabolus Patrem illum cum pecuniis illis tentare vellens caldirarii faciem aſſumpſerat.

ſpeciam providentiam exprimit.

31 Demum tranſiens per Galliam, Januam venit, obi per dies multos infirmus exiſtena, maxima cum difficultate hoſpitium invenit, & tandem cujuſdam Hiſpani medici contemplatiooc ad hoſpitium quoddam poſitus fuit, & dum ibi morbo D gravi detineretur, dormienti ſibi viſum fnit, ſe in ipſius boſpitii capella eſſe, obi gloriofiſſima Virgo Maria tota veſte candida exoroata apparuit, quæ Patri eidem ingens præbuit gaudium, & in ipſa apparitione Patrem eumdem valde fortificavit, ita quod die altera diluculo mane Pater ipſe a beo receſſit holpitali, & per multos montes & colles uſque ad terram Chiavari *n* pervenit, ubi quamdam n invenit mulierem Tertii Ordinis habitu S. Franciſci induram, quæ multis tribulationibna vexabatur, in tantum, quod deſperata veſtes habitus ipſius deponere volebat: ipſe vero Pater tot religioſis & devotis exborationibus ſie eam mulierem corroboravit, quod ipſa iota reeoociliata in habitu prædicto ſe coofirmavit, a qua poſtea refectionem bonam habuit.

ANNOTATA.

a *Prænomen hujus Prioris, quod in Ms. noſtro deerat, ſupplevi ex Gabriele de Talavera lib. 2. Hiſtoriæ Guadalupenſis cap. 20. de Joſepho de Sigueuça in Hiſtoria Ordinis S. Hieronymi par. 2. lib. 4. cap. 5. ubi illum Hiſpanice* Gonçalo de Yllescas *nominant, & egregia hujus viri geſta narrant.*

b *Paſſim nota civitas Italiæ in Umbria, quæ natalibus S. Franciſci & S. Claræ potiſſimum illuſtris eſt.*

c *Eſt urbs Hiſpaniæ in Vandalitia ejuſque parte orientali verſus confinia Caſtellæ novæ, & una leuca in Septemtrionem a Bæti fluvio diſtat.*

d *Ex ſenſu ſatis patet, auctorem hæc inverſa phraſi ſignificare voluiſſe, canes iſtos fuiſſe tam feroces, ut Beatus vix mortem evadere poſſet.*

e *Vox Italica* brugnola *indicat fungum, aut prunum ſilveſtre, qualem cibum tunc Beato occurriſſe, facile ex adjunctis colligitur.*

f *Eſt notiſſima urbs Galliæ in Provincia ad Rhodanum fluvium ſita ſub dominio ſummi Pontificis, quæ Latine* Avenio *& vernacule* Avignon *vel* Avignonc *vocatur.*

g Caldararius *vel* calderariua, *ab Italico* caldaraio, *eſt æarius faber vel lebetum opifex.*

h Bulgia *eſt ſaccus ex corio confectus, quem Latini quidam auctores* bulgam *appellant.*

F

i *Sic paſſim ab auctoribus medii ævi exprimitur nomen iſtius notiſſimæ urbis, quam nunc communiter* Genuam *vocamus.*

k *Vocabulo Italica* leſina *ſignificatur inſtrumentum, quo ſutores utuntur, & quod Latine* ſubulam *dicimus.*

l *Vox Italica* manico, *quam auctor hic Latine inflectit, ſignificat manubrium, ut etiam ex ſenſu ſatis patet.*

m *Eſt paſſim nota monetæ ſpecies, primum anno* 1240. *cuſa a Rogerio rege Siciliæ, & nomen accepit a Ducatu Apuliæ, ut Cangius in Gloſſario ad hanc vocem tradit.*

n Claverinum *ſeu* Clavarum, *quod Leander Albertus, ſeu potius Latinus hujus ſcriptoris Itali interpres, in Deſcriptione Italiæ pag.* 30. Claverium *vel* Claverum *nominat, vernacule* Chiavari, *eſt oppidum Italiæ in ora Genuenſi orientali ſitum, & non procul a mari diſſitum. Dum itaque hic dicitur Beatus* ad terram Chiavari *veniſſe, biographus veroſimiliter indicare voluit territorium iſtius oppidi,*

G A-

A

CAPUT IV.

Pia ipſius commoratio prope Aſſiſium, demonis minæ, & mirabilia quædam precibus ejus facta.

Beatus frustra petito ingreſſu in Ordinem Minorum, *a*

POſtmodum Pater ipſe ad Florentiæ civitatem greſſus direxit, ubi tamen per diem totam quærens, nullum invenit hoſpitium, niſi hoſpitale, ubi quietem ea nocte acciperet. Altera vero die iode diſcedens, Perugiam *a* venit, & ibi reverendiſſimum dominum Fratrem Angelum de Perugia ſacræ Theologiæ Profeſſorem & totius Ordinis Seraphici S. Franciſci Miniſtrum *b* invenit, quem viſitavit. At ipſe dominus Miniſter eumdem Patrem Amadæum audire noluit, imo videns ita veſtibus abjectiſſimum eum expulit. Quæ audiens tpſe Pater Amadæus, liuum verſus Aſſiſium ſtatim iter direxit, & ad Conventum divi Franciſci ivit, quem in Conventu accipere Fratres Conventus ipſiut recuſaverunt.

b

B

Prope Aſſiſium pie vivens,

33 Verum Pater ipſe omnia pro Chriſti amore tolerans, prope eccleſiam S. Franciſci Conventus ipſius Aſſiſii in remotis tamen partibus manſionem patienter ſecit per tres fera annos continuos maxima cum egeſtate, & tolerantia, prout inſerius dicetur, in eoque etiam loco multas aliaa tribulationes, egeſtates, perſecutiones, tentationes, & aoxietates paſſus ſuit, ut ipſe Pater aliquando aſſerebat. Et eo tempore, quo idem Pater, ut alias aſſeruit ut ſupra, apud ipſum Conventum Aſſiſii manſit, & quia totus pauper & a principio incognitus erat, non habebat tunicam, neque cappam in habitu Religionis prædictæ, ſed laceratis veſtibus indutus erat, & propterea non habebatur pro Fratre ipſius Religionis, quia ita abjectus erat, imo ſe abjectiſſimum & vilißimum exhibebat, in ipſoque Conventu die noctuque orationi, & contemplationi vacabae, & ex eleemoſynis, quæ ſibi interdum erogabantur, alimentum aſſumebat.

Spectatus a demonis ea minatione,

34 Et eum certa die in dicta eccleſia ſuperiori S. Franciſci, orationibus & contemplationi vacaret, ſoluſque in eccleſia ipſa circa horam Tertiarum ante altare majus eccleſiæ ipſius ſuperioris exiſteret, ecce quidam in forma hominis gigantis magni & groſſiſſimi ante ipſum leſe obtulit, qui maximo cum impetu, & animo feroci, verbis atrocibus, ac minis ipſum Patrem Amadæum increpabat, procurabatque eum ad deſperationem ſalutis ſuæ provocare, dicendo, quia ipſe Pater abſtinere deberet a tot orationibus & devotionibus, & ab ejus tanta vigiliarum & abſtinentiarum obſervantia & ab ejus tanta vitæ auſteritate, quia in omnem modum damnatus erat Pater ipſe ad damnationem perpetuam; ex quibus & multis aliis atrocibus verbis & perſecutionibus, & ejuſdem feroci aſpectu ipſe Pater multum perterritus totus inveniebatur; confiſus tamen in Domino, manus ſuas Pater ipſe ad altare fixit dicens maxima cum fiducia: Si totus mondus ſubverteretur, ego verus ſervus Dei eſſe volo, donec vivam, & tunc ſtatim glorioſæ Virgini Mariæ ſe commendavit. Quibus dictis gigas ille maximo cum impetu & turbatione retroceſſit, & ſtatim extra ipſam eccleſiam exivit, nec exinde comparuit: ipſe vero Pater Amadæus aliquantulum a tali terrore relevatus, ex receſſu ipſius gigantis lætus remanſit Deumque glorificavit crediditque, eam fuiſſe diabolicam tentationem, & quod ille fuiſſet dæmon, qui ad eum tentandum venerat in forma gigantis.

C

D

EX MS.

35 Demum cum multum in ipſa eccleſia moraretur ipſe Pater, & propterea aliquantulum ſacriſtæ ipſius eccleſiæ familiaris effectus eſſet, aliquando ad ſervitia eccleſiæ ipſius ab eo requirebatur, quibus Pater ipſe aliquando libentiſſime ſe exhibebat, & eis in multis & ipſi eccleſiæ ſerviebat. Et cum ipſe Pater Amadæus multum orationi & contemplationi in dicta eccleſia deditus eſſet, multumque ſe ſervitiis ſacriſtarum exhiberet Conventus ipſius; aliquando ab eiſdem cibos in eleemoſynam ſuſcipiebat: tandem una die, dum alter ipſorum ſacriſtarum morbo peſtifero detineretur in modum, quod ejus vita eſſet multum perieuloſa, ipſe Pater ſtimulatus & perſuaſus fuit ab ipſo infirmo, ut Deum exoraret pro ejus ſanitate; cui ipſe Pater complacendo per multos dies in ſuis orationibus Deum exoravit pro ejus infirmi liberatione, qui tandem infra paucos dies ab ipſa infirmitate lanus & liberatus remanſit; qui poſtea, attenta liberatione habita per ipſum & ſacriſtam ab ipſa peſtifica infirmitate, quam obtinuiſſe credebat mediatibus oratioonibus & interceſſione Patris ipſius Amadæi, quem tamen tunc laicum eſſe credebat, veſtem eidem Patri & habitum Religionis S. Franciſci donavit, illumque etiam multis aliis perſonis commendabat, ita quod a pluribus etiam laicis in tanta veneratione habebatur ipſe pater, quod pro eorum infirmitatibus & adverſitatibus ad præfatum Patrem aliquando recurſum habebant, ut in orstionibus ſuis pro eis, ſeu pro eorum liberatione Deum exoraret, inter quæ multa mirabilia memoratu digna de eo & ejus orationibus, meritis, & interceſſione ab altiſſimo Creatnre collata eſſe dicuntur.

agnoscat sacriſta ſanitatem precibus ſuis obtinuit

E

florit moriens filii imperat,

36 Illa Romæ & alibi in Italia & præcipue in regionibus Romæ, & Aſſiſii propinquis notoria eſſe dicuntur. Ec de quibus inter alia quædam, a quodam Fratre Georgio, ejuſdem Patris Amadæi ſocio, relata fuerunt, qui dixit de quadam magnifica domina Catharina uxore magnifici domini Cæſaris ex Condonis e civitatis Lucanæ, lorore Sanctiſſimi Domini Nicolai tunc Papæ quarti *d*, quæ dum multis annis nupta filiis careret, recurſum habuit ad eumdem Patrem, tunc in dicto Conventu Aſſiſii commorantem, ut ad Deum pro prole habenda preces funderet, & tandem per eumdem Patrem precibus ad Deum porrectis, Deo ſic concedente, poſt ſtatutos & limitatos menſes filium peperit, quem per annos nutrivit ſeu nutriri fecit; ſed eum de gratia hujuſmodi a Deo ſic obtenta, ipſa domina Catharina irrideret, ab eodem Patre Amadæo monita ſuis, ut niſi a tali irriſione & infidelitate deſiſteret, ipſum filium infra certum tempus ab eo ſtatutum & præfixum perderet, & ſic in termino ſtatuto, ipſa Domina in ea irriſione & infidelitate perleverante, eumdem filium ſuum mortuum vidit.

e

d

F

& alium nobilem mulierem a periculo ſub, merſisse

37 Fama quoque etiam dicitur eſſe de quadam alia magnifica domina alias uxore & relicta a quodam magnifico domino civitatis Fulginei tunc vidua, quæ cum vocata eſſet Romæ comparere coram tune Sanctiſſimo Papa, & ipſa ire dubitaret, conſulta *e* ab eodem Patre Amadæo ſuit, ut iret; qui tamen prænuntiavit maximum periculum in itinere ſibi evenire*, ſed quod ſperaret in Altiſſimo Deo, &, ſi in ejuſdem gratia confideret, evaſuram affirmans & bonam ſuperinde fortunam ab eo-

e

** forte in mineri*

A dem Sanctiſſimo Papa conſecuturam, pro qua idem
ex ms. Pater frater Amadæus ſe Deum inſtanter obtulit & Virginem Mariam velle exorare, quæ domina dum honorabiliter progrederetur versus Romam ſuper equo & famulis comitata, dum ſuper quodam ponte ſupra Tyberim tranſitum fecit, equus ſuper quo ipſa equitabat præcipitanter in flumen una cum ipſa domina cecidit.

vivumque ab hoſtis ſuperat.

38 Tandem Deo & beata Virgine auxiliantibus meritis & interceſſionibus orationum, ut creditur, ipſius Patris Amadæi ipſa domina, quæ totaliter ſubmerſa cum equo ab omnibus plangebatur, equo tamen ſubmerſo, illæſa ſuper ejuſdem fluminis ripa reperta fuit, exclamans, ſe Dei & Virginis Mariæ gratia, & meritis orationum domini P. Amadæi de Hiſpania fore illæſam; quæ quidem omnia per eam & famulos ejuſdem notificata eſſe dicuntur prælibato Domino tunc Papæ & aliis Romæ & alibi; quæ Domina poſtea bonam expeditionem & magnalia munera ab eodem
B Sanctiſſimo Domino Papa conſequuta fuit, prout ab eodem Patre fratre Amadæo ſibi prænuntiatum fuerat. Dicitur quoque etiam famam eſſe de quodam nobili Caſtellano, qui cum valde crepatus eſſet juxta genitalia, habuit recurſum ad eumdem P. Amadæum ut pro ejus liberatione Deum exoraret, & tandem, per eum Patrem perfecta oratione, ab ipſa erepatura liberatus remanſit.

ANNOTATA.

a *Hæc urbs Italiæ vocatur Latine* Peruſium, *Italice vero* Peruggia, *a quo vernaculo nomine biographus hoc loco eam Latine inflexit. Sed ad famoſas hujuſmodi urbes, ſive Latine ſive Italice expreſſas, impoſterum nihil annotabo.*

b *Opertet, hoc contigiſſe inter annum Chriſti* 1450. *&* 1454. *nam Angelus Peruſinus anno* 1453. *primum Generalis Ordinis Miniſter electus eſt, & menſe Auguſto anni* 1453. *e vivis exceſſit, ut Waddingus in Annalibus Minorum ad hos annos teſtatur.*

C c *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1464. *num.* 35. *hunc verum cognominat* de Comitibus *pro ex Condonis. Utrum lectio præferenda ſit, parum intereſt, nos vacat inquirere.*

d *Voluit biographus, ut opinor, indicare Nicolaum Quintum, qui hoc tempore Eccleſiam gubernavit. Neſcio, utrum amanuenſis, an ipſe auctor in illo numero erraverit, cum Cimarellus, Italus Actorum interpres, etiam Nicolaum IV. Pontificem aſſignaverit. Sed cujuſcumque ſit error, Benignus Fremaut in Flandrica Beati Vita, & Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1464. *num.* 35. *recte eum emendarunt, & pro Nicolae Quarto Pontifice Nicolaum V. ſubſtituerunt.*

e *Auctor hic utitur verbo* conſulere *contra regulas ſyntaxeos, ita ut hoc loco ſenſus ſit:* conſilium ei ab eodem Patre Amadeo datum fuit, ut iret,

D

CAPUT V.

Admiſſio ad Ordinem Minorum, variæ in eo perſecutiones, migratio ad Conventum Mediolanenſem, & publica ſanctitatis miraculorumque ejus fama.

EO autem medio tempore, quo ipſe Pater Amadæus in dicto Conventu Aſſiſii eommorabatur, præfatus dominus frater Angelus de Peruſio, qui Generalis Miniſter erat ipſius Ordinis S. Franciſci, deceſſit, & demum reverendus dominus frater Jacobus de Mozanica, ſacræ Theologiæ Profeſſor, in Generalem Miniſtrum totius ejuſdem Ordinis S. Franciſci electus fuit e. Qui cum poſtea veniſſet Aſſiſium pro Cooventum ipſum viſitando, ubi per aliquos dies moram traxit, eumdem Fratrem Amadæum ad profeſſionem ipſius Religionis S. Franciſci clementer & devotiſſime ſuſcepit. Et adhuc eo Patre Amadæo commorante in dicto Conventu Aſſiſii, ubi fere per tres annos vel circa io totum, computato tempore novitiatus, religioſiſſime & obſervantiſſime vixit, ut prædictum eſt; & eo valde inſtante orationibus & contemplatiooi, mulræ perſonæ etiam ex laicis ad eum recurrebant ut pro adverſitatibus ſuis ad Deum funderet preces in ſuis orationibus; ipſe vero gratis & libentiſſime ſimilibus ſe exhibebat, orabarque & gratias aliquando pro eis obtinebat, ex quo aliquibus ſacriſtis eccleſiæ prædictæ tædio erat ex eo, quod ſimilibus pro nihilo & gratis ſe exhibebat.

Recitur, emiſſa profeſſione Ordini Minorum.

e

E

40 Sed cum aliquando ipſe Pater ſocios Fratreſque ipſius Conventus pro ſuis negligentiis & defectibus gratioſe increparet, tandem in tanram derifionem, contumeliam & odium devenit aliquibus ex Fratribus & præcipue ſacriſtis eccleſiæ ipſius & maxime prænominato ſacriſtæ, qui interceſſionibus Patris ejuſdem ab infirmitate phthiſica liberatus fuerat, quod ſuperveniente morte Sanctiſſimi Domini Nicolai Papæ Quarti *b* taliter ipſe Pater Amadæus ab eiſdem Fratribus impediebatur, ut non poſſet orationibus, & contemplationi, nec etiam aliis ſuis devotionibus, ut ſolebat, vacare. Unde cum ex eis impedimeotis, & aliis perturbationibus multum vexaretur ab eiſdem Fratribus, ipſe tameo Pater Amadæus patientiſſime ea omnia pro Chriſti amore tolerabat, Deoque gratias quotidie agebat, quia in tribulationibus & perſecutionibus, virtute & gratia Dei corroborabatur, & particípem paſſionum Chriſti, & electorum ſuorum ſe recognoſcebat. Et ut magis ipſi Fratres eundem Patrem Amadæum conturbarent, & impedirent, prohibuerunt modo quodam indirecto, ne eidem Patri Sacramentum euchariſtiæ concederetur, prout eoneedi ſolebat, quia ſingulis diebus Dominicis eucharíſtiæ Sacramentum ſumere conſueverat; cique taliter inſidiabantur, quod vix in eodem Conventu vivere poterat.

incurrit indidem aliquorum Fratrum,

F

b

41 Ipſe tamen ſe innocentem ſentiens eorum, quæ ſibi imputabantur, in Domino confideus, patiens & magis fortis erat, omniaque pro Chriſti amore patienter tolerabat, ſe gratiarum, quæ ſibi ab Altiſſimo Deo concedebantur, indignum reputans. Et cum quadam die vocatus eſſet in refectorio a Superiore ſuo, ut eis, quæ ſibi ab ejuſdem Conventus Fratribus io adverſum objiciebantur,

qui innocentem pro ſequebantur,

A tur, reſponderet, quia aliqui multas in jurias & increpationes ſibi inferebant, aliqui vero de eum incarcerare volendo minabantur; alii vero eum volendo a Conventu expellere minabantur; alii vero eum graviter verberare volendo minabantur, & omnia patienter tolerabat, & os ſuum ad contradictionem non aperiebat; ſed cum illum hæreticum eſſe imputarent & extra fidem, iple vero diceret ſe, non eſſe hæreticum, ſed fidelem Chriſtianum, & in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum fidem tenere ſuam, & ita eum Patrem ſimilibus & aliis atrocibus injuriis, & minis afficerent, quorum Fratrum perſuaſionibus Superiores ipſius Conventus prohibuerunt ei, ne aliquos laicos alloqueretur; qui cum obedientiæ deditus eſſet, Pater ipſe Amadæus per multos & multos dies laitos alloqui abſtinuit, referens hanc prohibitionem ſibi gratiſſimam fore, ut magis orationibus & contemplationi vacare poſſet.

aliqui inſultibus ſtrubant;

42 Quo medio tempore aliqui ex ipſis Fratribus dicti Conventus, non tamen ex Superioribus, imo ipſis Superioribus inſciis, decreverunt de volendo B eum Patrem Amadæum per aliquem modum Romam mittere, ut juſſu Sanctiſſimi Domini Caliſti *e* tum Papæ verſus regiones Hiſpanas remitteretur, *e* ut ſic eum diſperderent, vel ab eo Conventu ſegregarent, & ordinatis quibuſdam litteris miſſivis per aliquos ex Fratribus dicti Conventus Aſſiſii, non tamen a Superioribus, imo eis inſciis, quæ dirigebantur aliquibus aliis Fratribus Religionis ejuſdem tunc in Curia Romana commorantibus ab eorundem Fratrum amicis, per quas litteras ab eis requirebatur, ut mediante juſſu ejuſdem Sanctiſſimi Papæ Caliſti ipſe Pater Amadæus ad partes Hiſpanas vel alio tranſmitteretur, ut tandem diſperderetur; quæ tamen omnia Pater idem ignorabat.

ſuis de hoſtibus ab angelo monitus,

43 Tandem ſtatuto die, & datis eidem Patri duobus ſociis, quibus datæ fuerunt ipſæ litteræ, commiſſum fuit ipſi Patri Amadæo, ut cum eiſdem ſociis Romam iret; & ſuſcepta licentia, iter ſuum direxit cum eiſdem ſociis verſus Romam. Et cum ad quoddam hoſpitale in itinere hoſpitium in ſero ſuſcepiſſent, ipſe Pater in nocte ſequenti, dum loco dormitionis ad orationem ſe in cella expoſuiſſet, quadam viſione per angelum, ut creditur, in forma unius juvenis monitus fuit, ut Romam non C iret, quia litteræ ſociis datæ male de eo referebant: cui ipſe Pater reſpondit, quomodo cum bona conſcientia obedientiæ Superiorum ſuorum rebellare poſſet; ad quæ ipſe juvenis reſpondens, dixit ipſum non debere de hoc curare, quia a veris Superioribus ſuis litteræ ipſæ non fuerunt deſtinatæ, & quod omnino Romam non iret, ſed potius ad Miniſtrum Provincialem ſuum, tunc Peroſii commorantem pergeret, pro habenda licentia ſe ad R. P. Miniſtrum Generalem Ordinis totius transferendi, qui tunc ad Capitulum Provinciale celebrandum in civitate Brixiæ reſidebat. Demum ipſe juvenis evanuit.

perſecutionibus ſo adeo ſuo perſeverantibus,

44 Mane autem facto, cum ipſe Pater Amadæus a ſociis in itinere verſus Romam procedere vocaretur, reſpondit, ſe non iturum, niſi prius ſibi exhiberent literas Romæ directivas, nuntians eiſdem, quæ in litteris ipſis ſcripta erant, & quæ de eo ordinata fuerant per eoſdem, & eas litteras non fuiſſe ſcriptas de mente Superiorum ſuorum; quibus auditis, ipſi Patres ſocii admirantes, eo tamen a ſua mala opinione non declinantes, ſed diſponentes omnino ipſum Patrem Romam greſſurum, iter arripere inſtabant; & cum ipſe Pater ire renuebat, ipſum magis increpabant, inter quos erat ille ſacriſtanus, qui mediantibus orationibus ejuſdem Patris in Conventu Aſſiſii ab infirmitate phthiſica liberatus fuerat. Tandem volentes ipſi Fratres, ut Pater ipſe Amadæus omnino Romam iret, litteras ipſas eidem Patri exhibuerunt, quas ipſe Pater aperuit & invenit, prout ſibi in nocte præountiatum fuerat, & reſnuit, eumque ſacriſtanum ſuperius liberatum de ejus malitia, dolo, & malignitate, atque de ejus bonorum operum & beneficiorum ab eo ſuſceptorum ingratitudine increpabat, pro quorum quidem punitione ipſe Pater indicavit, eum non evaſurum mortem poſt annum exinde ſecuturum, quæ poſtea, prout intellexit, veraciter eidem ſacriſtano evenit. D ex Ms.

45 His peractis, ipſe Pater, relictis dictis ſociis, verſus Peruſium ad Miniſtrum Provincialem iter accepit, a quo licentiam petiit & obtinuit, ſe ad Brixiæ civitatem transferendi, ubi per præfatum R. P. Jacobum de Mozanica, Generalem Miniſtrum, Capitulum Provinciale celebrabatur, ad quod Capitulum ipſe Pater interfuit. Demum juſſu ejuſdem reverendiſſimi Patris domini Magiſtri Jacobi de Mozanica Mediolanum venit in Conventu videlicet Fratrum S. Franciſci portæ Vercellinæ *d* Mediolani, ubi per aliquos menſes aliquando ad obſequia ſacriſtiæ ejuſdem Conventus converſatus fuit. Sed cum multum orationibus contemplationique deditus eſſet, videretque, quod propter occupationes, quæ ei ad obſequia dictæ ſacriſtiæ implicito accidebant, orationibus, & contemplationibus vacare non poterat, licentiam a tunc domino Miniſtro Conventus ipſius petiit, ut ab ejuſmodi occupationibus eximeretur, quam ab eodem domino Miniſtro obtinuit, & aſſignata ſibi quadam camera ſeu cella in Conventu ipſo in veteri infirmaria Conventus ejuſdem Mediolani, ut magis a converſatione aliorum Fratrum longius ſtare poſſet, aſſignatoque ſibi uno ex Fratribus dicti Conventus, nomine Fr. Georgius de Valchamonitha *e* ad eidem Patri ſerviendum, ibidem per multos menſes in magna religionis obſervantia permanſit. *abiit Generalem Ordinis Miniſtrum, e quo Mediolanum miſſus,* E *d* *e*

46 Quo quidem tempore, ſecundum quod ab eodem fratre Georgio pluries relatum fuit, ipſe Pater Amadæus in eodem Conventu Mediolani ſancti Franciſci ſingulis diebus orationibus & contemplationi valde ſe dabat, & in tantum aliquando contemplationi & orationibus ſic occupabatur, quod pluries per quatuordecim horas continuas & aliquando plus in tali meditatione & contemplatione ſine aliquo intervallo ſtare vſus fuit, ibique etiam multas abſtinentias, & vigilias ſuſtinebat, & raro aut numquam vino in cibariis ſuis utebatur. Sed cum idem Pater aliquando valde admiraretur recogitans vias ſuas, & videns, ſe Mediolanum & Lombardiam ſic advenifſe, uno ſero eundo per claufſtrum ſuperius in infirmaria ejuſdem Conventus ſancti Franciſci Mediolani videns quaſdam plantas ſeu arbores prunarum in horto ipſius Conventus multum telis araneorum ſuffocatas, ſuper quibus erant vermes, frondes arborum ipſarum devorantes, coram Fratre ipſo Georgio, tum ſocio ſuo, dixit: Si voluntatis divinæ fuerit & eſt, quod venerim in hunc Conventum, & in Lombardia remaneam, hoc ſignum altiſſimus Deus mihi demonſtret, videlicet, ipſos vermes, & telas araneas cito ab eis arboribus depellat; & tandem mane ſequenti, Deo ſic providente, arbores ipſæ ab ipſis vermibus & araneis mundatæ reperta fue- *contemplationi vacat,* F

runt, nec ab inde ipſo anno a ſimilibus vexatæ fuerunt, ut retulit idem frater Georgius; quæ quidem, ut creditur, acta fuerunt anno currente MCDLVI.

EX MS.

Ut corpus ſuum pernoctis eſſligebat,

47 Et eis temporibus quibus ipſe Pater commorabatur in eodem Conventu S. Franciſci Mediolani, prout aſſeruit idem Frater Georgius, communiter tribus diebus in qualibet hebdomada jejunabat, & eis diebus, quibus jejunabat, ſolum pane & aqua utebatur, & multoties eis diebus jejuniorum a totali cibo abſtinebat; ſed continue in diebus Veneris & Sabbathinis pane & aqua tantum utebatur: in aliis vero diebus utebatur aliquando illis cibis, qui ſibi miniſtrabantur, & communiter non comedebat, niſi ſemel in die ſive jejunaret, ſive non; nec unquam comedebat, niſi prius compleviſſet orationes & meditationes ſuas, in quibus per ſeptem uſque in octo horas contiouas communiter occupabatur; & aliquando viſus eſt ſtare occupatus contemplationi uſque ad decem octo horas: eloquia vero ſua erant rara, & cum loqueretur, verba ſua ipſa pro majori parte circa divina & ſanctorum virorum exempla proferebantur; nec unquam niſi utilia & exemplorum digna loquebatur. Multumque ſolitarius in cella ſua & in oratorio ſtabat, & ſæpenumero viri nobiles notitiam habentes de ejus religioſiſſima vita, ad eum recurrebant, ut in orationibus ejuſdem Patris pro ſuis neceſſitatibus aut adverſitatibus gratiam ab altiſſimo Deo obtinerent, licet ipſe Pater a perſonis ſecularibus, quantum poſſet, ſe abſtineret.

B

ubi nobili quidam mu-lier,

48 Inter quos nobiles, ut relatum fuit, dicitur de quadam domina Catharina, cognata domini magiſtri Dionyſii de Nurſia, olim Mediolani phyſici, quæ, dum gravi morbo & febre ecthicali per multum tempus detenta eſſet & detineretur, ita quod ab ipſo magiſtro Dionyſio cognato ſuo in civitate Mediolani inſanabilis relicta eſſet, & ita etiam pro ejus vita apud medicos nulla ſpes eſſet, & notitiam habuiſſet a quodam F. Aloyſio de Lencho ejuſdem Conventus de ejuſmodi Patris Amadæi religioſiſſima & devotiſſima vita, ad eumdem Patrem Amadæum recurſum habuit, ut pro ea, & ejus liberatione Deum exoraret. Tandem per eumdem Patrem Amadæum, peractis pro ea precibus, infra tres dies ſine aliis medicaminibus ab ejuſmodi infirmitate gratia Altiſſimi Dei liberam ſe invenit, de cujus gratia ſeu convaleſcentia idem Magiſter Dionyſius phyſicus valde admiratus fuit, judicavitque, ipſam dominam Catharinam fuiſſe gratia & miraculo Dei, & non virtute medicaminum, nec alia humana gratia liberatam.

C

Fratrique Ordinis Franciſcani, mirabiliter ſanitatem impetrat,

f

49 Dicitur etiam de quodam Fratre Stephano de Caratrazio *f* ejuſdem Ordinis & Conventus, qui cum jam diu gravi morbo febris & debilitatis junctarum depreſſus eſſet, ita quod crura ſua & tibiæ & pedes ferme mortui eſſe viderentur, nec ejus vitæ ſpes aliqua eſſet, & Pater ipſe Amadæus multa perſuaſione a Fratribus ipſius conventus inductus fuiſſet pro eo Fratre Stephano Deum exorare; tandem perfecta oratione, per eumdem Fratrem Amadæum ipſe frater Stephanus infra modicum tempus & cito liberatus remanſit, qui poſtea etiam per annos duos vel circa lanus vixit.

ipſe ut Deus Mi dulcoreſti aliquoſ. annos ſibi tempus ſe compe-tiſſet,

50 Et cum prædicta notificata fuiſſent domino Miniſtro & Fratribus ipſius Conventus per ipſum Fratrem Aloyſium de Lencho & Magiſtrum Dionyſium de Nurſia, quibus aliquando hæc talia referebantur, ipſique Magiſter Dionyſius & alii, qui notitiam habuerunt de liberatione ſupradictæ dominæ Catharinæ tamquam multam familiaritatem habentes cum illuſtriſſimis Principibus D. Franciſco Sforcia & D. Blancha Maria ejuſdem conſorte Vicecomitibus, tum Mediolani Ducibus &c. & cum eorum familia, eamdem gratiam præfatis illuſtriſſimis Principibus retulerunt, & habita per eoſdem diligenti informatione de prædictis & de ejuſdem Patris Amadæi religioſiſſima vita & regulæ ſuæ obſervantia, tum ab ipſo domino Miniſtro & tum ab aliis ex Fratribus ipſius Conventus, qui de ejuſmodi liberatione ſupradictæ dominæ Catharinæ & ſupradicti Fratris Stephani de Caratrazio ac de ejuſdem Patris religioſiſſima vita informati erant, eumdem Patrem Amadæum poſtea in maxima reverentia habuerunt, decreveruntque ipſi illuſtriſſimi Principes, ac impoſuerunt domino Joanni Giapano, tunc Ducali expenditori & ſecretario, ut cibaria pro ejuſdem Patris & ſociorum ſuorum neceſſitate convenientia ex Ducali diſpenſa quotidie tranſmitteret: & quandoque pro ſuis adverſitatibus, tunc eiſdem Principibus occurrentibus, ad eumdem Patrem Amadæum recurrebant, ut pro eis Deum exoraret.

D

E

ejuſque preces ſæpe experiuntur.

51 Ipſe vero Pater Amadæus de aliqua ejus laude aut fama non curabat; ſed quantum poterat ſimilem gloriam, famam, & honorem fugiebat, vilemque ſe exhibebat & reputabat, fugiebatque etiam quantum poterat laicorum familiaritatem, & etiam pro poſſe ſuo a Fratribus Conventus ipſius ſe abſcondebat, ne eum venerarentur, nec curabat, quod aliquis præter ſocium ſuum ipſum alloqueretur. Latitabat quoque multoties in eccleſiæ angulis, aliquando in ſancti Spiritus capella, quæ eſt in infirmaria ipſius Conventus, & aliquando alibi in eodem monaſterio ſe occultabat, ne eum invenirent, ubi in oratione & contemplatione aliquando raptus, ut mortuus inventus fuit. Aliquando etiam ab eiſdem illuſtriſſimis Principibus vocatus fuit, ut ejus puritatem & bonam & virtuoſam converſationem aliquo modo experirentur. Tandem, Deo ſic annuente, in tantum crevit ejuſdem Patris religioſiſſimæ auſteritatis & ſinceritatis vitæ ſuæ fama apud Principes ipſos, ut quodam modo ab eorum quotidianis interceſſionibus valde vexaretur, & in modum, quod aliquando, imo multoties eorum cauſa, orationis & contemplationis gratiam dimittere & prætermittere coactus erat, quod tamen illi moleſtum erat, cum non poſſet orationibus & contemplationi, ut ſolebat, vacare.

F

ANNOTATA.

a *Cum Angelus Peruſinus obiiſſet anno Chriſti* 1453. *ut ſupra notavimus, mox Jacobus de Mozanica electus eſt vicarius, ac deinde anno* 1454. *Generalis Ordinis Miniſter, tandemque anno* 1457. *ex hac vita diſceſſit, ut apud Waddingum videre eſt.*

b *Hic recurrit idem error, quo Nicolaus Quartus Pontifex pro Nicolao Quinto ponitur, quem ſupra correximus.*

c *Is eſt Calliſtus III. Pontifex, qui ab anno Chriſti* 1455. *uſque ad menſem Auguſtum anni* 1458. *Eccleſiam gubernavit.*

d *Porta Vercellina ex oppoſita porta Tonſæ vel Tuſæ ad alteram urbis Mediolanenſis partem ſita eſt, ut ex ſupradicta Gotofredi tchnographia colligimus.*

e *Hic nomen ejuſdem Fratris alio modo ſcribitur; ſed jam ſupra monuimus, quomodo ab aliis auctoribus paſſim exprimatur.*

f Cima-

A *f Cimarellus hunc Fratrem cognominat* de Caravaggio. *Nos Mſs. noſtrum ſecuti ſumus.*

CAPUT VI.

Migratio ipſius ex Mediolanenſi Minorum Conventu ad alios ejuſdem Ordinis Conventus, in quibus varia patrat miracula.

Beatus propter crebras interpellationes

COgnoſcens idem Pater poſtea, quod in eodem monaſterio (propter) ſimiles occupationes ſuam non poſſet perficere voluntatem, diſpoſuit licentiam petere ab eodem domino Miniſtro Conventus ipſius Mediolani, ut ad alium locum (ſub regula tamen & obedientia ejuſdem domini Miniſtri) magis civitati longinquum ſe transfere poſſet cum ejus tocio, ubi magis quietem haberet & regulæ ejuſdem Ordinis obſervanttam exercere poſſet: quam licentiam tandem pluries petitam ab eodem domino tunc B Miniſtro, & etiam a toto generali Capitulo in eodem Conventu ſancti Franciſci Mediolani per præfatum D. Miniſtrum Jacobum de Mozanica tunc Miniſtrum totius Ordinis Generalem in feſto Pentecoſtes anno curſo MCDLVII. celebrato obtinuit. Cujus licentiæ gratia & virtute ipſe Pater Amadæus ſe cum ejus ſocio tranſtulit ad quemdam Conventum ſitum in Burgo de Merliano diœceſis Mediolanenſis, ubi antea tantummodo unus ea Fratribus ejuſdem Ordinis ſancti Franciſci commorabatur, & ibi per aliquod breve tempus religioſiſſime vixit & Conventum ipſum aliqualiter reformavit.

Mediolano aegrotat ad locum magis ſolitarium,

53 Sed quia etiam ibi a multis nobilibus nimis frequentiſſime viſitabatur, ipſum Conventum de Merliano cum licentia tamen & voluntate venerabilis domini F. Gabrielis de Litia tunc Miniſtri Conventus & provinciæ Mediolani, & cum participatione & conſenſu præfati illuſtriſſimi Principis Ducis Mediolani dimiſit cuidam alteri Fratri ejuſdem Ordinis, & ad Conventum ſancti Franciſci prope locum de Opreno Mediolanenſis diœceſis perrexit, ubi & in quo Conventu ſito apud dictum locum de Opreno erat & eſt quædam eccleſia, quæ, C ut dicitur, fuit prima eccleſia ædificata in Lombardia in honorem ſancti Franciſci, & in qua eccleſia altas fuit quoddam monaſterium ejuſdem Ordinis ſancti Franciſci, & ad quam eccleſiam tunc commorabatur unus tantum ex Fratribus ejuſdem Ordinis S. Franciſci, qui eumdem Patrem Amadæum cum licentia prædicti tunc Miniſtri in locum ſuum dimiſit, & ad dictum Conventum de Merliano ad habitandum ivit. In eaque eccleſia ſancti Franciſci ſita apud dictum locum de Opreno per multos menſes, imo per aliquos annos, ipſe Pater Amadæus pro majori parte manſionem fecit, & Conventum ipſum aliquibus ex bonis Fratribus & humilioribus ejuſdem Ordinis ſub regulari obſervantia, & ſub ejus cuſtodia, ſub obedientia tamen ejuſdem domini Miniſtri Provincialis Mediolanenſis communivit; ubi etiam ipſe Pater Amadæus una cum fratribus prædictis religioſiſſime & cum maxima regulæ ſuæ obſervantia ac abſtinentia vixit, & devotiſſimis exhortationibus ibidem ac piis operationibus etiam in ſeculares valde ſe exercebat, multumque orationi & contemplationi ſemper deditus fuit, multoſque nobiles & ignobiles ibi vicinos devotiſſimis & eccleſiaſticis exhortationibus, atque Sanctorum exemplis inſtruebat.

54 Infirmos pro ſalvandis eorum animabus viſitabat, eoſque ad ſalutem & ad eccleſiaſticorum Sacramentorum & documentorum ſuſceptionem invitabat, dirigebat & provocabat; & licet non multum litteratus eſſet, tamen quodam angelico intellectu & non humano, ſed potius divini Spiritus ſpiraculo multos ex eis ad pœnitentiam & morum diſciplinam, ac peccatorum ſuorum dimiſſionem totis viribus ſine ulla arrogantia & elatione, imo quadam humillima & devota ſinceritate, motus charitate, excitabat: frigora, & æſtiva, pluviola & niviola ac etiam ventoſa tempora & gravia itinera ſive montuoſa ſive alia quævis onerola, quaſi nihil æſtimabat, dummodo aliquos vel aliquem ad ſalutem animæ perducere poſſet. D

ex Mſs. ubi varia charitatis opera enarrat.

55 Quibus quidem temporibus dum etiam in eodem Conventu apud dictum locum de Opreno moraretur ipſe Pater Amadæus, ordines minores & ſacros uſque ad ſacerdotalem dignitatem inclusive per intervalla tamen temporis devotiſſime ſuſcepit, ſuamque primam Miſſam celebravit in eadem eccleſia, in feſto videlicet Annuntiationis E beatæ Mariæ Virginis anni curſi MCDLIX. Diſcurrebat aliquando ipſe Pater per multas regiones præfato illuſtriſſimo Principi Mediolani ſubjectas, & aliquando in aliis regionibus ſecundum quod aliquando ſua devotione vel devota inſpiratione ad aliquod bonum opus faciendum movebatur, & aliquando perſuaſione vel impoſitione præfatæ illuſtriſſimæ Dominæ Ducissæ Mediolani, quæ ipſum Patrem pluries pro aliquibus negotiis ſuis aliquando ad ſummum Pontificem, & aliquando ad alios pro negotiis importantiſſimis, & ad ſalutem animæ ſpectantibus ſecrete eum miſit. Multaque in eis temporibus judicio meo memoratu digna, ut relatum fuit, acta fuere, mediantibus orationibus & interceſſionibus ejuſdem Patris Amadæi in eiſdem regionibus Lombardiæ & locis ibi propinquis, quæ diverſimode a Deo collata eſſe dicuntur, de quibus aliqua inferius recitabuntur.

& ſacerdotalis dignitatem ornatur.

Ibidem habetur ſteriliſ ſeminæ proles ejus, patrata

56 Retulit quidam dominus Hubertus de Merliano, Poteſtas a loci de Merliano diœceſis Mediolanenſis, quod cum ipſe dominus Hubertus vixiſſet per annos ſex vel circa cum domina Catharina de Landriano, ejus uxore, & numquam habuiſſet prolem, præfatuſque Pater Amadæus tunc F caſu habitaret in dicto loco de Merliano, & ipſa domina Catharina deſideraret habere prolem, recurſum habuit ad præfatum Patrem, ut ad Deum, & Virginem Mariam preces porrigeret pro habenda prole; qui Pater Amadæus ob beneficia, quæ aliquando habebat ab ipſo domino Huberto, obtulit ſe pro ea exorare, ut deſiderium ſuum in hoc adimpleret; & una die venit ipſe Pater Amadæus ad domum ipſius domini Huberti, & vocavit eos, dominum Hubertum ſcilicet, & Conjugem ſuam, & deinde dixit ipſis jugalibus: Gloriosiſſima Virgo Maria obtinuit gratiam, quod habebitis prolem, & jam ipſa domina Catharina eſt gravida de una puella, quam vocabitis Annam, in honorem beatæ Annæ matris Virginis Mariæ; & licet ipſa domina Catharina tunc non cognoſceret, ſe eſſe gravidam, tamen in ſtatuto termino peperit filiam, quam poſtea vocavit Annam.

57 Dicitur etiam de quodam nobili cive Cumarum *b*, mercatore lanarum, qui cum valde gravi infirmitate detineretur, tandem viſitatus una die ab eodem Patre Amadæo, ſtatim Deo dante ſuſcepit ſanitatem, mediantibus orationibus & interceſſionibus ſeu meritis ejuſdem P. Amadæi.

mercatoria morbum & mulieris ſterilitatem poſſima b

Qui-

A Quidam Dominus Palamides de Carpanis habi-
ex ms. tator plebis Incini, dixit, & ejus juramento referendo affirmavit in effectu, quod jam actis pluribus annis, dum domina Conſtantia uxor ſua in ejus colln haberet quoddam apoſtema, quod a vulgo natta *e* appellabatur, a medicis vero aliquando
d appellabatur topinaria *d*, effetque magna & nigra ipſa natta, qua multum ipſa domina afficiebatur: & dum a medicis dubitaretur, ne in incifione ejuſdem ant punctura domiaa ipſa aliquo ſpaſmo *e* morereinr, & ipſa domina dubitabat, quod
e ſe exponendo tali perieulo, ne incideret in aliquo peccato mortali, cum res ipſa eſſet multum periculoſa in curatione ipſius apoſtematis; & narrato facto nna die præfato domino Fratri Amadæo, ab eo conſulta fuit, nt procederet ad curationem ejuſdem, dicens, ut deberet bonam ſpem habere in Dominum noſtrum Jeſom Chriſtum, & ipſe oraret pro ea, & quod ſub ſpe orationum ſuarum non timeret, qnia non incideret
B in aliquod periculum mortis nec ſpaſmi.

puellus ſuis miraculiter ſanat,

58 Ipſa quoque domina quæ devotiſſima erat, & maximam in eumdem Patrem habebat confidentiam, quem jam multis vicibus in hoſpitiis ſuſceperat, cognoſceuſque ipſum fore Dei & Virginis Mariæ devotiſſimum, & religioſiſſimæ & auſteræ vitæ, purum, ſimplicem, & bumanum, ac Dei ſervulum, attendens verba ipſius Patris, audacter ſe expoſuit in manibus medicorum, qui medici cum per certos dies medicinas maturativas expoſuiſſenr, & demum ad ineiſionem ſeu punctnram ipſius nattæ deveniſſent, ipſamque putredinem ſeu ſaniem in colln una die jam extirpaſſent ſen expurgaſſent, ita quod in collo nervi ieu cordæ colli apparebant, effetque adeo ipſa domina ſic afflicta tali ardora & dnlore, quod valde de ejus morte dubitaretur, in fero ipſins diei enram imagine Virginis Mariæ ſe genibus flexis exponens ipſa domina oravit ad eamdem glorioſiſſimam Virginem Mariam & ejus Filium, ut ejus miſericordia & meritis ipſius F. Amadæi ſervuli ſui eam a tali afflictione cito curaret, cum fnb fide orationis ejuſdem Patris tali periculn ſe expoſuerat. In
C mane autem ſequenti ipſa domina reperit ſe eum carne ſuborta collo, & curata, ita quod medici, qui eam curabant, judicaverunt, eam carnem ſubortam Dei miraculo & non medicinarum virtute, eum non ita eitn curata fuiſſet cum medicinis, niſi gratia Dei ſuperveniſſet, & ſic Deo dante, & meritis, ut firmiter creditur, orationum ejuſdem Patris domini Fratris Amadæi remanſit cito ſanata & liberata a dicto apoſtemate, de quo ſupra.

vineam a grandine ſervat,

59 Idem dominus Palamides eodem modo dixit, quod dum eumdem P. Amadæum in ejus domini Palamidis domo in hoſpitium ſuſcepiſſet cibo reficiendum (modo anni ſedecim poſſunt eſſe vel plures præteriti) & tranſitum faceret per quamdam ejus domini Palamidis vineam ſeu petiam ronchi *, ubi multa quantitas uvarum erat, quæ prope maturationem erant, & conquereretur idem dominus Palamides eum eodem Patre Amadæo, quod ſæpe & ſæpius in ipſa vinea a grandinibus vexabatur, taodem ipſe Pater acceptis aliquibus granis ipſarum uvarum & eis benedictis & guſtatis, genibus flexis, & nculia ad cælum ſelevatis oravit, & poſtea benedixit uvas in ea vinea tunc exiſtentes, & vineam; & dixit ipſi domino Palamidi, us teneret bonam fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum & beatam Virginem Mariam, & amplius non timeret grandines; & ſic, Deo dante, ab inde citra numquam vexatus fuit a grandinibus in ipſa vinea, ut ipſe dixit, & quod li-
D cet plures aliæ vineæ circumquaque exiſtentes fuerint a grandinibus vexatæ, tamen ipſa vinea ſemper fuit præſervata ab ipſis grandinibus.

dæmoniacas a vexatione dæmonis,

60 Dicitur quoque de quadam domina de ſtirpe Crinelorum, quæ eum valde a malignis ſpiritibus aliquando imo multoties per aliqua intervalla temporum vexaretur, ita quod multas fatuitates & ſtultitias, quæ in hominem ſanæ mentis non conveniebant, agebat, & ducta effet ad ipſum P. Amadæum ad dictam eccleſiam ſancti Franciſci ſitam apud dictum locum de Oppreno, ipſeque Pater multis perſuaſionibus a parentibus, & amicis mulieris ipſius inductus fuiſſet ad Deum exorandum pro ejus mulieris liberatione, ipſe Pater charitate & compaſſione motus nrationes pro ea porrexit, quæ mulier infra modicum tempus ab ipſis vexationibus ad Dei laudem, gloriam & honorem liberata permanſit.

Dicitur etiam de quadam alia juvene Modoetieoſi, quæ nupta fuerat, ut dicitur in loco de E
Sexto, cujus nnmen ignoratur, quæ a ſpiritibus malignis ſimili modo valde vexabatur: & cum præfato P. Amadæo præſentata fuiſſet ad dictam eccleſiam de Oppreno, & per eumdem Patrem pro ea muliere oratio perfecta effet, die ſequenti liberata remanſit.

patrem ad horas, & alium

61 Dicitur etiam de quodam filin ſpectabilis Domini Thadæi Bucerini tunc Martezanæ capitanei, cujus nomen erat Antonius, qui eum parvuln effet, & in partibus genitalibus crepatus, ejus parentes ad eumdem P. Amadæum recurſum habuerunt, ut pro eorum filio Deum exoraret, quibus per eumdem Patrem perfectis nratinnibus puer ipſe ab ejuſmodi crepatione liberatus fuit. Dicitur etiam de eodem filio ejuſdem domini Thadæi, Capitanei tunc, ut ſupra, Burgi Vico-mercati, qui eum ipſe puer jam ſtudio legum deditus in civitate Papiæ commoraretur, effetque taliter infirmitate gravatus, quod quaſi pro mnrtuo haberetur, & cum apud medicos de ejuſdem infirmitate nulla ſpes vitæ eſſet, & fniſſent hæc eidem domino Thadæo ejus genitori notificata, ad præfatum dnminum Patrem Amadæum cucurrit, F
iplum maxima cum inſtantia rogando, ut pro ejuſdem filii ſui liberatinne Deum exorare velle.

ab alio gravi infirmitate liberat.

62 Quæ quidem audiens ipſe Pater Amadæus verſus ipſum dominum Thadæum dixit, ſe gratias ab omnipotenti Deo non mereri obtinere, illum increpans de ejus domini Thadæi mala conſcientia, avaritia & blaſphemiis, quæ per eum dominum Thadæum proferebantur, & quod non multum admirari deberet, ſi ab altiſſimn Creatore propter ejus demerita & ſcelera adverſitates, caſtigationis ſeu correctinnis cauſa patiebatur, pro quibus ipſe Pater Amadæus preces prn eo porrigere recuſare videbatur, dubitans ab Altiſſimo gratiam obtinere, niſi prius ipſe Dominus Thadæus de ſe corrigendo promitteret, cum Deus peccatores non exaudiat; & cum ipſe dominus Thadæus verbis Patris ipſius Amadæi multum attenderer, doleretque admodum de ipſius Antnnii filii ſui morte, cum tunc alios filins maſculos non haberet, promiſit ipſi Patri Amadæo, ab ipſis ſceleribus aliquantulnm pro ſuo poſſe ſe retrahere, & abſtinere, cujus rei gratia idem Pater Amadæus tunc orationem porrigere promiſit; qua oratinne Deo per eum porrecta, eidem dominn Thadæo dixit; Vade, filius tuus vivet, & egn Deum pro eo exorabo. Quibus auditis, ipſe dominus Thadæus

A dæus nuntium proprium miſit ad ipſum Antonium ejus filium in dicta civitate Papiæ commorantem, qui nuntius eum Antonium invenit ab ipſa gravi infirmitate, qua decoctus fuerat, liberatum. Et interrogans eum Antonium de die & hora liberationis ſuæ, cognovit eum Antonium liberatum fuiſſe tempore, quo per eumdem Patrem Amadæum porrecta fuit pro eo ad Deum oratio. De qua liberatione idem dominus Thadæus maximam habuit jocunditatem, pro qua gratia ſic obtenta, multa manera & alias eleemolynas ipſi Conventui de Oppreno in dies offerebat, & ulterius pro ſigno gaudii ipſius veſtem unam drapi *g* argentei ſibi fieri fecit, & Deo gratias retulit.

g

ANNOTATA,

a Poteſtas *apud Italos accipitur pro ſupremo alicujus ditionis aut urbis reſtore, ut ſæpe alibi explicuimus.*

b Cumæ *fuit olim urbs luclyta Italiæ in Campania, cujus rudera adhuc inveniuntur. Sed propter viciniam loci, in quo Beatus tunc habitabat, potius ſuſpicor, biographum hic ea voce voluiſſe indicare urbem* Comum *vel* Novocomum, *vulgo dictam* Como, *quæ in Ducatu Mediolanenſi ſita eſt. Etiam Cimarellus in Aſtis Italicis hunc textum biographi Latini de civitate Novocomenſi interpretatus eſt.*

B

c Natta, *quæ, etiam in Vocabulario Academiæ Cruſcanæ* giarda *appellatur, præter alia vernacule ſignificat tumorem, qui plerumque equos affligit. Ex adjunctis hic abunde patet, quale ſurvis hoc malum, etiamſi vocem Italicam nativa propria explicare non poſſimus.*

d *Fruſtra iſtud morbi nomen apud medicos Gorræum & Caſtellum quæſivi; ſed in Dictionario Italico-inverſi vocem* topinari, *quæ ſignificat tumores, quibus interdum nervi equorum afficiuntur, & quos Galli vernaculæ* grappins *appellant. Quare ſuſpicor, iſtud mulieris apoſtema ob quandam ſimilitudinem hic a medicis Italis* topinariam *appellatum fuiſſe.*

e Spaſmus *ſignificat deliquium animi, aut contractionem nervorum, & interdum inflammationem cujuſdam vulneris aut apoſtematis, de qua ſignificatione*

C *Gorræus aliique medici conſuli poſſunt.*

f Runca *vel* runcalis *apud Cangium in Gloſſario ſignificat agrum incultum, atque hinc conjicio, hoc loco per* petiam roncbi *indicari partem agri.*

g *Vox Italica* drappo *panuum ſignificat; cum autem hic dicatur, fuiſſe veſtis illa* drapi argentei, *panuum argento intextum intelligo.*

CAPUT VII.

Alia miracula, quæ precibus Beati contigerunt, dum in Conventu de Oppreno habitabat.

Beatus vinum e vaſe effuſum

Dicitur etiam, quod, cum idem Pater Amadæus in dicto Conventu loci de Oppreno utplurimum commoraretur, eſſetque fama apud multos in regione ipſa de ejuſdem Patris Amadæi religioſiſſima & ſanctimoniali vita, præcipue apud quoidam nobiles dominum Antonium de la Eccleſia & Blanchinam de Aliprandis conſortem ejus & habitatores terræ Modoetiæ, qui aliquando ad eum Patrem, ut orationes pro adverſitatibus ſuis porrigeret, recurrebant, & Conventui ſuo & pro eorum Fratrum ſuſtentatione multa offerebant, & multam idem dominus Antonius cum Patre ipſo Amadæo haberet converſationem, & ita quod ipſe Pater Amadæus alio quaſi vino non uteretur in Miſſæ ſacrificio, niſi de quodam vino vernazolæ *a* quod ei condonabant dicti dominus Antonius & ejus conſors: & cum uno ſero quidam filius dicti domini Antonii foramen ſponzoni *b* obturare obliuiſſet in vaſe, ex quo vernazola ipſa hauſta erat, ita quod in nocte ſequenti tota ipſa vernazola, quæ ſatis bonæ quantitatis erat, in mane ſequenti expanſa tota inventa eſt in & per canepam *c*,

D ex ms.

a

b

c

64 Et eum idem Pater Amadæus eodem mane ad domum ipſius domini Antonii applicuiſſet, & prædicta ſibi notificata fuiſſent, ipſe Pater Amadæus juſſit, ut eam omnem vernazolam in ipſa canepa quomodocumque ſpaoditam *d* colligereot, & in eo vaſe remitterent, demum ex ea exhaurire deberent, & de cetero diſpenſare deberent, prout ſoliti erant, dicens, ſe in Chriſto confidere, quod nihil de eo vino perderent tam in quantitate quam in bonitate: &, prout juſſit, factum fuit. Denique cum de ipſa vernazola exhauſtum fuiſſet, eam bonam & validam, imo meliorem quam antea fuiſſet, jovenerunt. De quibus quidem ſic geſtis idem dominus Antonius de la Eccleſia multum admiratus fuit, Deumque glorificavit; ſed plus idem Pater Amadæus Deum glorificabat.

prodigioſe conſervat,

d

E

65 Quidam dominus Aloyſius de Invitiatis, civis Mediolanenſis, olim habitator Burgi Vicomercati, apud dictum locum de Oppreno per miliare unum vel circa, dixit, ſe alias intelleziſſe a quodam Fratre Joanne conſocio & familiari ipſius Patris Amadæi tunc commurante in dicto Conventu de Oppreno cum dicto Patre Amadæo, quod una die, dum ipſe Pater Amadæus in quodam ejus oratorio orationi & contemplationi per plures boras uſque in noctem jejunus vacaſſet, & ipſe Frater ejus conſocius jam in cella ſua ſomnum accepit; & ecce quod ipſe Pater Amadæus, dum ad ejus cellam accederet & inveniſſet in refectorio tupodem *e* præparatum cum pane & aqua, ad cellam ipſius conſocii ſui ivit valde admiratus F de tali præparatione, & eum eum ſocium ſuum interrogaſſet, quinam in refectorio præparaſſet panem & aquam ſuper tupode; ipſe Frater Joannes conſocius de hoc admiratus reſpondit, ſe neſcire, cum nullus alius homo hoc præparare potuiſſet, & conſurgens a dormitorio ſuo ad refectorium ivit cum eodem Patre & invenerunt unum panem finum *f* & album, & craterem unum aquæ recentis ſuper tupode, de quibus valde ipſi Pater & Frater admirabantur, putaveruntque, hæc a Deo & divina gratia proceſſiſſe, & eis benedictis ſigno ſanctæ crucis, de eis cum Dei gratiarum actione guſtaverunt, aſſerebatque ipſe Pater, numquam de tali pane & aqua ſic ſuaviter deguſtaſſe. De quibus Deo altiſſimo ingentes referebant gratias.

& divina providentia fretus, tum in Conventu,

e

f

66 Dixit quoque etiam idem dominus Aloyſius, ſe etiam ab eodem Fratre Joanne audiviſſe, quod cum ipſe Frater quadam die iter accepiſſet in ſocietate cum eodem Patre Amadæo ab eo conventu de Oppreno verſus plebem Incini, ipſeque Frater Joannes in itinere fame & debilitate jam oppreſſus eſſet, ut non poſſet ultra procedere, nec ipſe Pater haberet, unde eum reficere poſſet, videretque ipſum conſocium ulterius procedere non poſſe, compaſſione motus oculos ad cælum erexit, & ſtatim ex quadam manica veſtis Patris

tum in itinere,

ejuſ-

A ejuſdem ipſe Pater detulit panem unum, quem ipſi
Ex MS. Fratri conſocio ſuo pro cibo dedit, ad reficiendum: quo quidem ſumpto, ipſe Frater totus refectus fuit: de qua quidem gratia ipſe Pater Deum glorificabat, dicens verſus ipſum Fratrem Joannem, quod ſi in Domino bonam confidentiam haberet, de aliquo dubitare non deberet.

ſæpius miraculoſe cibaria invenerit,

67 Relatum fuit quoque per prænominatum Fratrem Georgium de Valchamonica, ejuſdem Patris Amadæi conſortium, quod eum ipſe Frater Georgius cum eodem Patre Amadæo in dicto Conventu de Oppreno commoraretur, aliique Fratres ejuſdem Conventus una die ab eo Conventu abeuntes eſſent, ita quod tantummodo ipſe Pater Amadæus & Frater Georgius in Conventu ipſo ſoli remanſerant, non haberentque panem nec alia cibaria pro vita ſuſtentanda die illa, nec pariter modum haberent pro ipſo cibo habendo, ipſe Frater Georgius de ejuſmodi carentia cum eodem Patre conquereretur; cui Pater ipſe dixit, ipſum
B aliter curare non debere, quia Dominus provideret: tandem cum ſero factum eſſet ea die, quidam venit ad pulſandum campanellam oſtii conventus ipſius; ipſe vero Pater Amadæus, qui in & per ipſum Conventum deambulabat, abſque eo quod aliter videre poſſet, quid ad dictum monaſterium deferreretur, dixit eidem Fratri Georgio, ut ire deberet ad oſtium dicti Conventus, quia Dominus proviſionem fecerat, & ſic ipſe Frater Georgius invenit ibi ad oſtium delatum fuiſſe unum caniſtrum pane pleoum, de quo poſtea cum Dei benedictione refectionem ſulceperunt cum gratiarum actione.

& ſemel ſeptem vel octo mortuos ſuſcitaſſe,

68 Retulit etiam alias prænominatus dominus Palamides de Carpani, ſe alias a quibuſdam Fratribus conſociis ejuſdem Patris Amadæi audiviſſe, quod cum una die ipſe Pater Amadæus cum pluribus ex eis ſociis Fratribus congregationis ſuæ ab eo loco de Oppreno iter accepiſſent, ut in plebem Incini irent, ut locum quemdam in ipſa plebe examinatent, quem pro una eccleſia, & uno Conventu conſtruendis eidem Patri Amadæo quidam offerebant, decreviſſetque ipſe Pater ad dumum ipſius domini Palamidis hoſpitium pro eorumdem Fratrum refectione omnino ſuſcipere, & non a-
C libi, cum ipſe dominus Palamides eidem Patri multum familiaris & benefactor ac amicus eſſet; eſſenique etiam multa miliaria ab ipſo loco de Oppreno uſque ad locum, ubi morabatur ipſe dominus Palamides, & cum io via eidem Patri & confratribus ſuis a multis oblata eſſent cibaria pro eorum refectione, & ipſe Pater acceptare non voluiſſet, aliqui ex ipſis Fratribus ipſum Patrem in via increpabant, aſſerentes, eum eſſe indiſcretum; aliqui alii licet verba non proferrent, tamen contenti fuiſſent hoc medio tempore refectionem ſuſcipere.

apparuiſſe ſibi increpans monet,

69 Ipſe vero Pater Amadæus eos valde de impatientia increpans, eoſdem Fratres exemplis Sanctorum, moralibuſque & evangelicis documentis & auctoritatibus ad patientiam & ad ſuſtinendam famem, ſitim, æſtus, frigus, injurias & contumelias, ac perſecutiones pro Chriſti amore, etiam uſque ad mortem, prout ipſe Chriſtus pro nobis ſuſtinuit, & ad bene agendum eos excitabat & invitabat, ut per multas tribulationes, & per ignem & aquam ad æternam ſcandere poſſent gloriam. Et multis aliis devotis exhortationibus, monitionibus & increpationibus ita in itinere procedendo ad patientiam inducebat & fortificabat. Itaque cum applicuiſſent domum ejuſdem domini Pala- D
midis, & eum dominum Palamidem non inveniſſent, nec ejus uxorem, ipſi Fratres famelici valde contriſtabantur & de tali abſentia conquerebantur, ipſumque Patrem admodum increpabant.

ut deinceps Deo confidant,

70 Ipſe veto Pater Amadæus tanto magis ferventior & fortior erat, reprehendens eos de ejuſmodi impatientia, afferens eos nihil velle pro Chriſti amore ſuſtinere, & eum ſub umbra quarumdam arborum caſtaneorum ſedentes quieſcereot in circulo audientes, quæ ab eodem Patre laudabiliter & quodammodo angelico ſermone ad eorum inſtitutionem proferebantur, & quod non timerent, quia Dominus certe & cito eis de refectione provideret: & eis ſic io ſermone ſtantibus & quieſcentibus, ecce quædam puella parvula, filia ipſius domini Palamidis, ſuperveoit dicens, ſe cibaria cito præparata habere, ut refectionem haberent, licet parentes ſui a domo abeſſeot, eoſque invitavit, ut ad refectioocm in domo ſua irent. Quibus auditis, idem Pater eos magis iocrepabat, & de E
eorum impatientia redarguebat, quia perfectam fidem in Deum noo habebant, & alia quædam ad propoſitum facientia dulci ſermone pronuntiabat. Taodem ipſe Pater cum ſociis ipſis Fratribus in domo dicti domini Palamidis venerunt, ubi gratioſiſſima cibatia pro eorum refectione cum Dei benedictione ſumplerunt, cui refectioni parentes ipſi videlicet D. Palamides & uxor ſupervanientes, maximo gaudio, & jubilatione de ejuſmodi venerandi Patris & Fratrum ſuorum adventu, & refectione repleti fuerunt, de qoibus quidem omnibus idem Pater Deum glorificabat.

ac aliot duobus ægris ſtatim ſanitatem reſtituit.

71 Quidam nobilis Richardus Crinelius, frater domini Joanois, babitator burgi Mazente Mediolaneoſis diœceſis aſſeruit, quod dum jam actis pluribus annis ab antedicto Patre domino Fratre Amadæo Hiſpano, quem tunc in hyeme glaciali tranſeuntem, in hoſpitio ſuſcepiſſet igne reficiendum, data eſſet benedictio cuidam puellæ filiæ ſuæ, quæ tunc antea gravi morbo tenebatur, & ſemiperdita erat, & quæ, licet ab omnibus deſperaretur poſſe ad ſanitatem opere humano redigi, tameo ex facto conſecuta fuit ſanitatem: cui Richardo prius Pater ipſe dominus Frater Amadæus dixit & fidem fecit, eam filiam ſuam gratia Dei F
ab ea infirmitate eſſe liberandam.

Retulit quoque etiam quidam presbyter Laurentius de Tumago, pater eccleſiæ burgi Concorecii, non multum diſtantis ab eo loco de Oppreno, quod cum quædam Domina Elizabetha de Ruſchonibus, tunc uxor ſpectabilis domini Philippi de Caſate, eſſet graviter infirma in loco de Achiori, ubi tunc babitabat, noo multum a dicto loco de Oppreoo diſtaote, ipſaque domina a medicis judicata eſſet eam morituram de ipſa infirmitate, nec de ejus vita ſpes erat, tandem viſitata a præfato domino Patre Amadæo ſanitatem cito ſulcepit, quam dominam tamen ipſe Pater Amadæus judicavit cito morituram, ſed de una alia infirmitate cito ſuperventura: & prout ipſe Pater judicavit, ita fuit, , quia infra modicum tempus, ſuperventa alia infirmitate, ipſa domioa deceſſit. Quibus omnibus ipſe presbyter Laurentius dixit, ſe interfuiſſe. Multaque alia etiam mirabilia a Deo collata eſſe dicuotur eis temporibus, quibus ipſe Pater Amadæus commoratus fuit ad dictam eccleſiam ſancti Franciſci loci de Oppreno, quæ hic brevitatis cauſa omittuntur.

AN-

ANNOTATA.

a *Nescio, an vinum istud ita nominetur a terra, in qua crescit; ac vero a voce Italica* vernaccivola, *quæ species quædam vini albi designatur.*

b *Ex sensu conjicio, hac voce* sponzoni *indicari epistomium vasis, etiamsi illam vocem in Lexicis Italicis frustra quæsierim.*

c Canepa *vel* canava *præter alia significat cavearn aut cellam vinariam, ut in secunda editione Glossarii Cangiani ad utramque hanc vocem videre est.*

d *Id est* effusam *ab Italico verbo* spandere, *quod idem est ac* effundere.

e *Forsan pro* tupode *legendum est* tripode: *nam quid sibi velit vox* tupode, *hactenus invenire non potui.*

f *Est iteram Italicismus, in quo idiomate adjectivum* fino *pro bono accipitur.*

CAPUT VIII.

Miracula, quæ precibus Beati patrata sunt, cum ad alterum Conventum in terra Castri-Leonis transisset.

Beatus post legationem, ad Pium II. Papam abiens,

EJusdem Patris religiosissima & sanctimonialis vita, ac ejus bona & benigna conversatio ita notoria fuit, quod illustrissima & religiosissima domina D. Blancha Maria tunc Ducissa Mediolani confidenter eumdem Patrem Amadæum pluries ad sanctissimum Papam pium secundum *a*, tunc in civitate Mantuana pro universali Principum Christianorum Concilio congregando pro subsidio contra Turchos infideles, & etiam in aliis locis pro ejusdem illustrissimę domine specialibus & precipuis negotiis transmisit, pro quibus, quæ voluit, ab eodem sanctissimo Papa audacter & gratiose obtinuit, quæ acta fuerunt anno Domini curso MCDLX.

a

accipit Clarenorum apud Castrum Leonis,

73 Eodem etiam anno post prædicta, prælibata domina Duaissa talem dedit operam cum hominibus terræ Castri-Leonis, Cremonensia diœcesia, quod eidem Patri Amadæo per eosdem homines terræ Castri-Leonis & per Fratres Ordinis sancti Francilei tunc in quodam Conventu sito apud ipsum locum Castri-Leonis commorantes oblatus fuit Conventus ipse, & locus cum ecclesia ibidem, quæ alias constructa fuerat sub vocabulo sanctæ Mariæ de Breffanorio *b*, qui Conventus tamen sunc & per longa tempora tenebatur per Fratres Ordinis ipsius sancti Francisci, & in eo tunc ejusdem Conventus Guardianus erat & Custos quidam dominus Frater Stephanus de Castro-Leone ejusdem Ordinis sancti Francisci; quem Conventum ipse Pater Amadæus de mense Augusti dicti anni MCDLX. ut creditur, acceptavit, ipsumque Conventum de novo construi fecit sub eodem vocabulo sanctæ Mariæ, & bonis Fratribus ejusdem Ordinis sub regulari observantia & ejusdem Patris obedientia, & custodia communivit, præhabita tamen licentia ab eodem sanctissimo Papa, & etiam a reverendo domino Generali Ministro ejusdem Ordinis, ac etiam a prælibata domina Ducissa, ubi & ad quem locum seu Conventum ipse Pater Amadæus cum ejus sociis per multos menses, imo etiam annos, pro majori parte moram traxit vivendo in regulari observantia, & orationibus & contemplationibus assidue insistendo.

b

74 Notandum est, quod per ea, quæ a quodam domino Ladino, dictæ terræ Castri-Leonis habitatore, sub onere conscientiæ suæ relatum fuit. Dum ipse Pater dominus Frater Amadæus procederet vel procedi faceret ad fabricationem præfati Conventus de Breffanorio, ecce quidam religiosi, qui apud Cremonam commorabantur, mulas moverunt insidias in homines dictæ terræ Castri-Leonis, etiam multas promissiones & persuasiones faciendo erga ipsos de Castro-Leone, ut omnino dejicerent seu repellerent ipsum Patrem Fratrem Amadæum, & ejus socios a prædicto Conventu de Breffanorio, & non permitterent eos Patrem nec socios in eo Conventu habitare, imo nec habere ibi societatem, nec habitaculum: quibus tamen licet pluries ipsi Religiosi de prædictis eum eisdem hominibus maximam instantiam & sollicitudinem fecerunt, ut omnino ipsum Patrem ab ipso Conventu depellerent, tamen ipsis Religiosis per eosdem homines nulla præstita fuit audientia, imo attendentes ipsi homines bonam conversationem, doctrinam, devotionem ac puritatem ejusdem Patris etiam cum consensu, & beneplacito prælibatorum illustrissimorum dominorum Ducis & Ducissæ Mediolani in eodem Conventu ipsum Patrem pariter & socios suos confirmaverunt & manutenuerunt ac manuteneri voluerunt.

ex MS. quorum deordinem non multi frustra imperdiva conantur,

E

& ibi commorans, mulierem gravidam

75 Eisdem Patre Amadæo & sociis in eodem Conventu maxima eum devotione & regulari observantia, & vitæ ipsius Patris Amadæi austeritate commorantibus, multa alia mirabilia diversis personis a Deo collata esse dicuntur meritis & intercessionibus Patris ejusdem, inter quæ dicitur de quadam nobili domina Richarda Laudeosi, prout per magistrum Martinum de Laude Physicum Laudensem famosissimum relatum fuit. Cum dicta domina Richarda prægnans esset quinque vel sex mensium vel circa, & febrire cœpisset febre intensissima cum vomitu assiduo, instantia vigiliarum, & reliquis accidentibus mortem insalanter *c* attestantibus, cujus curæ tres aderant medici, qui omnes secundum medicinæ canones ipsam sine dubio moriturarn attestabantur. Quadam vero die, dum idem Magister Martinus, unus ex eis, qui & primus fuerat in cura, dum colloquium haberet cum eodem reverendo Patre Fratre Amadæo Hispano, idem Pater Amadæus dixit: Martine fili, quid cum aliis medicis sentis de domina Richarda, an sis moritura, vel non? Cui ipse magister Martinus respondit: Ego ante aliorum adventum de ejus morte valde dubitabam; nunc vero omnes ipsam morituram dicimus & attestamur. Ipse vero Pater Amadæus dixit: Volo, ut in hac cura maximum consequaria bonorem; vade, & die ipsam infalanter evasuram ex hoc morbo. Cui ipse magister Martinus respondit: Pater hoc facere non auderem, quia & mihi ipsi, & aliis sine ratione contradicerem, cum ipsam momento vidimus deficere. Et ipse dixit, infalanter evadet.

c

F

ab immisericordia morbi periculo liberat,

76 Quadam altera die, dum in domo ipsius dominæ Richardæ adesset ipse magister Martinus, essentque & ibi ipsius domicæ Richardæ fratres, & affines, nec non & Guardianus tunc sancti Bernardini extra & prope Cremonam, omnes exitum ipsius dominæ Richardæ expectantes ea nocte, ipsa domina Richarda potum aquæ frigidæ petiit, quam ei dari idem magister Martinus præcepit, & tunc ab ea hora in antea de bono in melius proceffit, ita ut & jam in tempore debito filium peperit, & ab ea infirmitate evasit, & adhuc sana & viva

A & viva permanet, Hæc quidem relata fuerunt per
EX MS. eumdem dominum magistrum Martioum ex litteris
suis reverendo D. Romano de Barm archiepiscopalis
sedis Mediolanensis tunc vicario Generali.

De cella superiori celestis splendore illustratur.

77 Relatumque etiam fuit a quampluribus hominibus dictæ terræ Castri-Leonis, quod, dum ipse Pater Amadæus in prænominato Conventu de Bressanorio commoraretur, & pro majori parte in quadam cella ab aliis ædificiis separata apud hortum ejusdem Conventus de die & de nocte orando & contemplando secretus permanebat; quadam autem nocte seu in summo mane multum tempestive venientes multi ex eis hominibus dictæ terræ versus locum dicti Conventus pro eundo ad possessiones suas, & ad prata circumexistentia ad ipsum Conventum, viderunt ipsi homines super ipsum locum, seu super ipsam cellam, quam ipse Pater Amadæus pro oratorio suo secreto habebat, maximas flammas igneas viventes, maximis eum vocibus, & canticis amœ-
B nis, & quodammodo angelicis, qui quidem homines prædicta videntes & audientes suspicaverunt, quod locus ipse, seu oratorium ipsum igne concremaretur, & quod Fratres ipsius Conventus de ejusmodi igne dictum oratorium concremante, non se adverterent, putantes eos Fratres dicti Conventus in ecclesia sua ad Matutinum cantandum esse, & volentes ad portam ipsius Conventus pullaverunt, ut intrarent & ignem prædictum extinguerent. Quę autem audientes ipsi Fratres dicti Conventus, apertis januis dicti Conventus, cum eis hominibus ad dictum oratorium concurrerunt, & nullum ignem invenerunt, nec etiam de ipsis canticis aliquid audiebant, sed pulsantes ad ostium ipsius oratorii eumdem Patrem Amadæum invenerunt in oratione existentem, cui ipsi Fratres & homines prædicta narraverunt, quæ viderunt & audierant; ipse vero Pater Amadæus, eis omnibus auditis, sub pœna obedientiæ eisdem Fratribus & hominibus jussit prædicta omnia sub taciturnitate (servare.) Sed cum aliqui ex his hominibus hoc tacere non possent, ipsa omnia nuntiaverunt venerabili domino tunc præposito Castri-Leonis nominato Domino..... de Cipellis de Pisleone, qui dominus Præpositus prædicta audiens, ea patefacere hortatus fuit ad augendum devotio-
C nem & bonam famam ejusdem Patris Amadæi, & sociorum suorum, licet idem Pater de hoc non curaret, imo male contentus esset.

Filium Domini Mediolanensis sanat,

78 Eisdem etiam temporibus, quibus ipse Pater commorabatur pro majori parte in dicto Conventu de Bressanorio, accidit etiam, ut relatum fuit, quod cum illustrissima domina Ipolita filia illustrissimorum principum dominorum Francisci Sforziæ & dominæ Blanchæ Mariæ Ducum Mediolani parvula esset, & infirma gravi infirmitate in castro Modoetiæ, habuerunt recursum ad præfatum Patrem Amadæum, ut preces pro ejus sanitate ad Deum porrigeret; cui annuens ipse Pater Amadæus, precibus ad Deum per eum porrectis, statim ipsa domina Ipolita meliorata, & in brevi tempore sanata fuit.

& alium nobilem mortis periculum pretibus fugat,

79 Quidam nobilis dominus Matthæus de la Ecclesia filius nuncupatus quondam domini Antonii, civis & habitator Modoetiensis retulit, dum ipse dominus Antonius de la Ecclesia olim, & tunc ejus pater, de anno MCCLXVI. de mense Junii taliter infirmaretur quadam infirmitate, quam vulgus appellat infirmitatem canalis, medici autem eam appellaot infirmitatem tenalmorum *d* quodammodo incurabilem, a qua pauciſſimi, ut dicitur, curantur & liberantur, esſetque taliter ea infirmitate, & aliis gravatus ipse dominus Anto- D
nius, quod quasi ad noviſſima vitæ suæ devenerat, & in modum quod nec eis loquebatur, nec spiritus artus regebat, & jam sepulchrum, ubi cadaver humaretur, fabricatum erat, imo de ejus sepulchro, seu loco sepulchri inter clericos quæstio erat, ubi sepeliri deberet. Medici autem ob insperatam salutem eum reliquerant, & cum uxor ejus & filii litteras per nuntium præfato venerabili Patri Amadæo direxiſſent, qui tunc in prædicto Conventu sanctæ Mariæ de Breſſanorio apud prædictum locum de Castro-Leone commorabatur, cui preces per eaſdem litteras destinaverant, ut summo omnipotentique Deo orationes porrigeret pro eo domino Antonio amiciſſimo suo, ut eum dominum Antonium priſtinæ saluti reddi impetraret, & in super quod idem Pater Amadæus celere iter haberet ad ipsum dominum Antonium sibi multum dilectiſſimum, si eum vivum videre
E optabat. Ipse vero P. Amadæus, dictis litteris receptis, & precibus attentis, in mane sequenti Missa jam per eum celebrata, dixit nuntio, eum D. Antonium ea infirmitate tunc non moriturum. Demum amore charitatis accensus idem Pater post triduum se Modoetiam transtulit cum ejusdem Patris ipse D. Antonius esset devotiſſimus: & cum intra portas Modoetiæ applicuit, interrogavit quemdam Modoetiensem, ao ipse D. Antonius de la Eccleſia adhuc viveret, cui responsum fuit vivere; cui ipse dixit, nec morietur ista infirmitate: & taodem intrans in domum habitationis ipsius D. Antonii, invento ipso infirmo semivivo, ad eum salus applicuit, & quasi tribus horis cum eo moram traxit, & exeunte thalamo ejusdem ægrotantis ioventis uxore & filiis ejusdem D. Antonii singultus & lacrymas effundentibus, ait; Nolite nec lacrymas, nec singultus emittere, quia omnipotens, & miserierors Deus, misericordia motus ipsum D. Antonium ad priſtinam sanitatem brevibus diebus reddet. Et cuidam Joanni Petro Seroldano agenti in servitiis pro ipso domino Antonio & filiis tunc dixit, quod deberet sepulchrum obturari facere, quia pro ista vice oon indigebat sepulchro; & sic infra breves dies mirabiliter ob preces ejusdem venerandi Patris domini Fratris Amadæi F
fuit liberatus, cum apud humanos impoſſibilis esſet ejus cura & liberatio ab ipsa infirmitate, quia pauciſſimi humano opere liberantur.

mulieri pauperi impetrat,

80 Relatum etiam fuit de quadam juveoe uxore D. Joannis Stephani de Federicis, ex condomiois loci & Castri de Chigicolo Comitatus Papiensis, quæ, cum pluribus annis fuiſſet sterilis & filios habere non potuiſſet nec filias, recurſum habuit ad præfatum R. P. Amadæum, ut in orationibus suis pro ea Deum exoraret, ut prolem luſciperet. Qui P. Amadæus desiderio ipsius dominæ annuens, multiplicatis ad Deum precibus & orationibus a Domina impetravit, quod ipsa domina tandem infra annum Dei gratia prolem suſcepit, cujus rei gratia per eos D. Joannem Stephanum & uxorem oblata fuerunt munera ad præfatam eccleſiam de Breſſanorio, quæ aliquando etiam nuncupabatur a pluribus eccleſia de Guadalupo *e*, & *e*
pro monaſterio seu Conventu iplo tunc perheiendo. Sed cum deinde ipsa domina irrideret, & tali gratia sic obtenta iplam ejus prolem infra modicum tempus morte perdidit: & cum iteratn præfata domina ad præfatum P. Amadæum rediiſſet eondoluiſſetque & pœnituiſſet de tali irriſione, do novo ſupplicans ad eumdem Patrem Amadæum,

ut

A ot orationes novas Deo porrigeret proſea, ut prolem haberet, & porrectis de novo precibus per eumdem Patrem, aliam prolem infra modicum tempus ſuſcepit, quam poſtea aluit & nutrivit.

vinum multiplicat,

81 Narravit quoque etiam Frater Jacobus de Merliano ex conſocius ejuſdem Patris, quod cum a Mediolano verſus locum de Caſtro-Leone eum eodem Patre iret una die in ſero tempore æſtatis, habuiſſetque idem Frater Jacobus amore Dei botigolum *f* unum parvulum vino plenum a venerabili domino Presbytero Leonardo de Monti Mediolanenſi clerico, valde ipſius Patris Amadæi domeſtico & benefactore, reſidente tunc ad eccleſiam ſeu ad hoſpitium S. Petri extra portam Romanam Mediolani, ut aliquando in ipſo itinere fiendo, a Mediolano ad dictum monaſterium ſeu Conventum ſanctæ Mariæ de Breſſanorio diœceſis Cremonenſis aliqualiter ſitim excutere poſſet propter magnam caliditatem tunc vigentem. De quo vino ipſe Pater Jacobus in itinere guſtavit, ita quod veriſimile eſt, modi-

B cum remanſiſſe in botigolo, dum poſtea applicuiſſent ipſe Pater Amadæus & Frater Jacobus ſocii apud civitatem Laudæ, videlicet in hoſpitio de ſancto Grato, & ipſe Pater Amadæus magna ſiti afficeretur in ſero, ipſe Frater Jacobus obtulit botigolium cum illo modico reſiduo vini, & accepto cyatho ipſum modicum vinum in ipſum cyathum miſit, quod vinum, ſuo comprehendere multum multiplicatum ipſi Patri Amadæo dedit ad bibendum, & cum bibiſſet ipſe Pater, reliquum reddidit ipſi Fratri Jacobo in ipſo cyatho, ut omnino ipſe Frater Jacobus de eo biberet; & cum ipſe Frater Jacobus vidiſſet vinum ipſum valde multiplicatum, non ſolum in cyatho, ſed etiam in botigolio, & de eo guſtaſſet, ſibi viſum fuit, ipſum vinum fuiſſe & eſſe in tanta bonitate, quod ſibi videbatur, quod potus ipſe a paradiſo eſſet miſſus, & ſatis melius,

g quam Malvaticum *g* & manna. De qua multiplicatione & melioramento bonitatis ipſe Frater Jacobus multum admiratus fuit: de quibus ipſe Frater Amadæus multas Deo reddidit laudes; ipſe vero Frater Jacobus credidit & credit firmiter, prædicta ad Dei laudem, gloriam & honorem proceſſiſſe & meritis

C & orationibus Patris ipſius.

vitum per pontem Abduæ aperiendum proponit,

82 Sed quid plus? Cum ſero eſſet valda, & ſe expoſuiſſet ſuper ſœno in eodem hoſpitio ad quieſcendum; ipſe vero Frater Jacobus aliquantulum dormiſſet, vidit ipſum Patrem Amadæum orantem ipſo tamen ſuper ſœno loco dormitionis, & cum aliquantulum quieviſſet circa mediam noctem, ipſe Pater Amadæus dixit: Surgamus & eamus, ut tranſitum faciamus per pontem Laudenſem ſuper Abduam, & ſequamur iter noſtrum: de quibus verbis ipſe Frater Jacobus admodum admirabatur ſciens, conſuetudinem eſſe, quod communiter de nocte non poſſit fieri tranſitus per dictum pontem, niſi aliquo fortuito caſu contingerat; tamen ut filius obedientiæ iter cum eodem Patre ea nocte direxit uſque ad ipſum pontem Laudenſem ſuper Abduam, quem mirabili gratia nocte ipſa apertum invenerunt, ita ut pacifice Abduam per ipſum pontem tranſiverunt: quod quidem mirabile ipſi Fratri Jacobo viſum fuit, & tanto magis, cum ipſe Pater per duo miliaria citra ipſum pontem apertum inveniri nuntiaſſet, & ita invenſſent. De quibus etiam Deo retulit gratias.

venam ruptam in corpore integrat,

83 Ipſis etiam temporibus accidit, ut relatum fuit, quod quidam nobilis miles, qui tunc hoſpitatus erat in terra Caſalis ſancti Evaſii, cum haberet venam ruptam in corpore multum ſanguinem effundentem, ex qua effuſione ipſe miles D taliter debilitatus erat, quod medicis de ejus vita nulla ſpes eſſet; & cum ibidem in ipſo loco de laudabili vita & ſanctitate ipſius venerandi Fratris Amadæi fama eſſet, ipſe miles recurſum habuit ad præfatum Patrem, ut ad Deum pro ejus liberatione oraret, pro quo porrectis precibus, ipſe Pater dixit, quod ulterioribus medicinis uti non daberet; ſed ſolum Dei gratia & meritis Beatiſſimæ Virginis Mariæ confideret, & ſtatim ipſa vena clauſa fuit. Sed cum ipſe infirmus perſuaſionibus medicorum hujuſmodi monitionem procedendo in medicinis deſpexiſſet, ipſa vena illico de novo aperta fuit &, hujuſmodi gratia neglecta, tanta effuſio ſanguinis accidit, quod in ejus mortis perditionem devenit, prout quidam Frater Georgius ejuſdem Patris conſocius aſſeruit.

conjugium pluis carens liberis

84 Accidiſſe quoque fertur de quadam nobili domina ex principalioribus ipſius terræ Caſalis, ut aſſeruit idem Frater Georgius, quæ cum multis annis E cum ſuo conjuge ſterilis extitiſſet, ad præfatum Patrem Amadæum recurſum habuit, ut Deum pro ea & prole habenda exoraret. Tandem porrectis precibus per eumdem Patrem, ipſa mulier gratiam obtinuit, ita quod infra annum prolem ſuſcepit: pro cujus gratiæ gratitudine ipſa domina munera ſatis notabilia ipſi monaſterio de Breſſanorio obtulit apud Caſtro-Leonem pro eo monaſterio conſtruendo.

ſuſcepit tres olones,

85 Eiſdem etiam temporibus, dum idem Pater Amadæus in eodem monaſterio ſeu Conventu de Breſſanorio apud Caſtri-Leonem commoraretur, quadam die quidam dominus Thadæus Bonzalinus *k* Cremonenſis alias Capitaneus Burgi Vi- *k*
comercati Ducatus Mediolani cum domina Joanna ejus uxore, etiam certis aliis utriuſque ſexus nobilibus eſſet in dicto monaſterio pro eodem Conventu viſitando, & ipſe dominus Thadæus eum dicta ejus uxore valde cum eodem Patre Amadæo ioſtitiſſent, ut ad Deum funderat preces & intercederet, ut ipſi conſortes alium filium maſculum haberent, pro qua interceſſione, ſua ſponte promiſit ipſe Dominus Thadæus eidem monaſterio largiri tantum argentum ad pondus, quantum pooderaret ipſe filius tempore, quo naſceretur; quibus idem Pater complacere deſiderans, affectioni ipſo- F
rum conſortium promiſit Deum pro eis exorare, ut obtinerens, quod optarent: pro quibus quidem demum multas ſpeciales porrexit preces, & tandem poſt certum tempus ipſa domina Joanna ſe gravidem iovenit, & filium maſculum infra annum peperit, licet per annos octo antecedentes continue ſterilis exſtitiſſet, pro qua grazia ſic obſeota ipſi conſortes ad dictum monaſterium multa munera & argentum promiſſum obtulerunt.

ſocio ſuo laſſo auxilium protendit,

86 Retulit quoque præfatus Frater Jacobus de Merliano, quod, cum alia vice una cum eodem Petro Amadæo ab ipſo monaſterio de Breſſanorio ad civitatem Mediolani venirent, ipſeque Frater Jacobus haberet plagam in pede, qua multum afficiebatur, ita quod vix ire poſſet & cum maxima difficultate, & eis exiſtentibus in itinere, cum præteriiſſent civitatem Laudæ uſque ad hoſpitium Thanaſani, & ultra, ipſe vero Frater Jacobus taliter gravabatur ipſo itinere, quod ipſum Patrem in itinere ſequi non poterat, & cum ipſa Pater jam fortiter præceſſiſſet, aliquando illum expectabat, & ſibi dixit: Non dubites, quia ſubito habebimus recurſum, Deo dante; quibus dictis, ecce quidam homo nominatus Garlinus, famulus domini Pagani de Ponzonibus, equeſter venit,

A cui ipſe Pater dixit, ut amore Dei deberet acci-
ex Ms. pere ipſum Fratrem Jacobum ſuper equm poſt eum, qui Garlinus de equo libenter deſcendit & gratioſe obtulit, & dedit equum ipſi Fratri Jacobo, quem poſtea ſtatuit uſque ad civitatem Mediolani, ita quod ipſe Frater Jacobus valde admirabatur, quod ita repente ad votum ipſius Patris Garlinus ipſe ſuperveniſſet: nec credidit alter fuiſſe, quam gratia Dei, & meritis ipſius Patris Amadæi ad Deum fidelisſimi.

87 ipſe pro nives tranſſe, nullo veſtigio.

87 Quidam magiſter Joannes Crinelus, recamator *l* Mediolani, dixit ſe jam pluribus annis elapſis intelleXiſſe a quodam Fratre Jacobo conſocio præfati Patris Amadæi, qui ſibi retulit quod dum alias ipſe Pater Frater Amadæus iret a civitate Laudæ versus Pirleonem *m* in Cremonenſi (tractu) eſſentque altæ & multæ nives in terra, ecce quod equus unus oneratus per ſtratam ſive *n* per ſenterium *n* parvum obviam veniebat, cui prænominatus D. Frater Amadæus una cum eodem Fratre conſocio ſuo cedere feſtinans ipſi equo, cum aliter eidem locum dare aut cedere non poſſet, idem Pater cedens in & ſuper nives
B ire cœpit, & ſuper nives quaſi volando pergebat, nullum veſtigium pedum, aut aliud ſignum in nive relinquens, ut permitteret equum ipſum ſic oneratum pertranſire in & per ſenterium ipſum cum conductore ſuo; conſocius vero ſuus, uſque ad
p genua in & per nives pergena fundabat *o*, cum nives ipſæ eum non ſuſtinerent; qui exclamans dixit: Domine Pater, vos tranſitis in & ſuper nives volando, nullo relicto veſtigio; ego autem uſque ad genua in & per nives vado; expectate ergo aliquantulum, quia ita propere non poſſum poſt vos venire. De quibus ipſe Frater multum admirabatur; ſed junctis multis aliis mirabilibus quæ vidit de ejuſdem Patris religioſiſſima & auſtera vita, eum judicavit eſſe ſanctiſſimum virum & admirabilem apud Deum.

ANNOTATA.

a *Pius II, ab anno Chriſti* 1458. *uſque ad annum* 1464. *ſoti Eccleſiæ præfuit.*

b *Illuſtriſſimus Gonzaga in Origine Franciſcanæ Religionis pag.* 413. *hunc Conventum nominat* ſanctæ Mariæ de Brixianore, *& quis ſitum aſcribens, de Beato noſtro ſimul ita meminit*: Hujus loci accola aliquando fuit beatus Pater Amadeus, bicqua duplicem Eliæ ſpiritum imbibit, prout ejus oratorium atque eremiticæ quædam cellulæ, quæ adhuc ſuperſunt, facile indicant.

c *Biogeaphus hoc barbarum adverbium aliquoties repetit, illudque veroſimiliter compoſuit ab Italico* infallantemente, *quod certo vel* infallibiter *ſignificat.*

d *Morbus ille a medicis proprio vocatur* teneſmus, *Græce τενεσμὸς, & eſt continua cupiditas egerendi excrementa, cum interim nihil præter materiam cruentam & mucoſam egeratur. Hanc facile colligitur, quare vulgus hunc morbum* infirmitatem canalis *appellet, ut ſupra dictum.*

e *Ex hoc cognomine forſan occaſionem arripuit ſumpſerunt illi auctores, quos num.* 3. *Commentarii prævii refutavimus.*

f *Auctor vocem* botigolum *vel* botigolium *deſcribens ab Italica nomine* bottiglia, *quod lagenam ſignificat. Affines ejuſdem vocis barbaræ inflexiones jam dudum in Actis noſtris explicuimus.*

g *Eſt ſpecies pretioſi vini, quod* Malvaticum *cognominatur, quia creſcit circa Epidaurum in Pelaponneſo, quæ urbs vulgo* Malvaſia *appellatur.*

h Abdua *vel* Addua *eſt fluvius Italiæ in Inſubria, qui vernacule* l' Adda *dicitur, rigatiſque aliquot oppidis, prope Laudem Pompeiam currit, & laudem Pado fluminiſ miſcetur. Plura de ejus origine & fluxu apud geographos obvios licet videre.*

i *Hæc nuanta Italiæ civitas ad differentiam aliorum Caſalium cognominatur* Caſale ſancti Evaſii *ab Evaſio uebii paſcuo, jacetque ad Padum fluvium, & eſt epiſcopatu illuſtris ſub archiepiſcopo Mediolanenſi.*

k *Cimatellus in Actis Italicis cap.* 16. *hunc dominum Thadæum cognominat* Bucerini. *Utra lectio verior ſit, ignoramus.*

l *Per vocem Italicam* recamatore *Latine phrygionem intelligimus, proveniuntque hoc nomen a verbo* recamare *vel* cicamare, *quod Latine* acu pingere *aut* artem phrygionum exercere *ſignificat.*

m Piceleo, *quod ab incolis* Picighitone *vocatur, eſt oppidum Ducatus Mediolanenſis cum arce munita ad Adduam fluvium in territorio Cremonenſi, jacetque medium inter Cremonam & Laudem Pompeiam.*

n *Italice* ſtrata *ſignificat viam, ſeu plateam; hic autem angeſtam plateam indicare patet ex addita voce* ſenterium, *Italice* lentiero, *quam Latine* semitam *vel* callem *interpretamur.*

o *Hic* fundabat, *quanium colligo, idem eſt quod* ſubſidebat *vel* mergebatur.

CAPUT IX.

Lis Beato intentata ob acceptatum quemdam Conventum, donatio aliorum Conventuum, & nonnulla miracula, quæ tunc contigerunt.

Dum alii qui litem movent de Conventu, qui B. Amadeo datus erat,

EIs etiam temporibus, prout a fide dignis intellexi, dum idem Pater Amadæus in eodem Conventu de Breſſanorio apud dictum locum Caſtri-Leonis dioceſis Cremonenſis multas paſſus fuiſſet tribulationes, vexationes, contumelias, ac perſecutiones ab quibuſdam Religioſis, qui ſub habitu & Ordine ſancti Franciſci & ſub regulari obſervantia habebantur, in eo quod ipſum Conventum ſanctæ Mariæ de Breſſanorio Religioſi prædicti ad eos pertinere aſſerebant, virtute illius indulti, ſeu Bullæ Apoſtolicæ eidem Patri Amadæo conceſſi ſeu conceſſæ, aſſerentes illi Religioſi, nullos alios ex Ordine ſancti Franciſci præter ipſos, & Superiores ſuos & de eorum familia aliquem locum, aut Conventum ſub regulari obſervantia erigere aut acceptare poſſe &c., quorum cauſa ipſe Pater ad ſanctiſſimum tunc Papam recurſum habere coactus fuit. Et cum ob favores adverſariorum ipſorum in curia Romana per multum tempus ad expeditionem in longum deduceretur, recurſum habuit ipſe Frater Amadæus primo ad Reverendiſſimum D. Cardinalem Bolonienſem, qui attenta puritate & ſimplicitate, ac pauperiate ejuſdem P. Amadæi & ejuſdem Patris puritati compatiendo, non ſolum habitationem, ſed etiam victum in ejus domo præbuit, & favorem.

cauſa celebratur,

89 Cum alii multi Cardinales ad multorum aliorum Religioſorum de Obſervantia ejuſdem Ordinis nuncupatorum pertinaſionem eidem Patri Amadæo, & voluptati ſuę multum obſtarent & contra-

A contrarii eſſent, tandem Dei gratia factis per prius inter ipſos Cardinales multis colloquiis & diſputationibus, attenta ejuſdem P. Amadæi ſimplici & pura devotione nec non ejus religioſiſſima & auſtera vita, de quibus ſinguli eorum dominorum Cardinalium diligentem habere voluerunt informationem, & eis omnibus dominis Cardinalibus & multis aliis Romanæ curiæ Prælatis in unum concurrentibus, maxima licet tamen difficultate ab eodem ſanctiſſimo Papa obtinuit, ut ipſum Conventum de Breſſanorio ſub ejuſdem P. Amadæi obedientia & cuſtodia, in Regulari obſervantia gubernari deberet, & nedum ipſum Conventum, ſed & aljos tres, ut fertur, Conventus ſub eadem regulari obſervantia & obedientia erigere, & gubernare poſſet ipſe Pater Amadæus,

& Rectus benignitate incolarum,

90 Et dum idem P. Amadæus a Roma ad eumdem Conventum de Breſſanorin cum victoria, Deo favente, rediiſſet & multo magis atque magis religioſiſſimam atque ſanctimonialem vitam cum auſteriori vitæ obſervantia humanitateque & benignita-

B ta; licetipſe Pater, quantum poſſet, devotionem ſuam occultam & celatam tenere procuraret, quidam nobiles cives Brixienſes habitatores loci de Rabuſto diœceſis Brixienſis religioſiſſimam & ſinceram vitam præfati Patris Amadæi laudabilem fore & de ejus & Fratrum ſuorum bona converſatione intelligentes, tantum inſtiterunt cum Patre eodem Amadæo, ut Conventum, quem habebant alias fabricatum ſub titulo & vocabulo ſancti Bernardini, & ſub regimine & obſervantia domini Miniſtri Provincialis Ordinis S. Franciſci apud locum ipſum de Rabuſto acceptaret; quem Conventum ſeu quod monaſterium maxima cum difficultate ſub ejus cuſtodia præcedentibus tamen debitis conſenſibus R. P. domini Miniſtri provinciæ illius, & etiam P. D. tunc epiſcopi Brixienſis, ac Apoſtolicis Bullis, acceptavit. Quem Conventum Fratribus ſocietatis ſuę poſtea ad Dei laudem & gloriam & honorem & ejuſdem glorioſiſſimę Matris Virginis Mariæ, ac Seraphici S. Franciſci commendationem & devotionem communivit.

qui plurimum ejus venerabantur,

91 Et dum fama eſſet apud multos & multos in regione illa de ejuſdem P. Amadæi ſanctimoniali vita & religioſa, & auſtera ajus vitę obſervantia ac

C de benignitate ſua, quidam alii nobiles Brixienſes commorantes in loco de Iſeo diœceſis Brixienſis, aliud monaſterium ſeu alium Conventum ipſi P. Amadęo obtulerunt, alias ſub titulo & vocabulo S. Franciſci ędificatum apud dictum locum da Iſeo, quod monaſterium tamen regebatur & gubernabatur ſub cuſtodia & regimine dominorum Fratrum Conventualium Ordinis S. Franciſci, & ubi habitabant aliqui ex Fratribus dictę Religionis S. Franciſci. Quę quidem audiens ipſe P. Amadęus, & maxime quod Fratres ibi habitantes ad hoc conſentientes erant, cupiens ipſe Pater religionem, & obſervantiam S. Franciſci ad majorem Dei & glorioſiſſimę Genitricis ſuæ laudem & gloriam & honorem, ampliare annuendo precibus dictorum nobilium, ut & ipſi & alii nobiles regionis illius aliqua a Deo beneficia ſalutaria obtinere peroptarent, rigore indultorum alias eidem Fratri conceſſorum, eumdem locum ſeu Conventum ſeu ipſum monaſterium in ejus cuſtodiam anno MCDLXV. & de menſa Auguſti, ut creditur, gratioſe acceptavit; quem Conventum poſtea reformavit, & de ejuſdem ſocietatis ſuæ Fratribus ſub eadem regula obſervantiæ communivit. In eo Conventu Guardianum religioſiſſimum ſub ejus obedientia & gubernatione inſtituit. Et demum ipſum Conventum & in eo poſitos maxima cum diligentia, doctrina, ac exemplis aliiſque bonis exhortationibus & moribus inſtruxit & educavit.

D *ex ms.*

92 Denique prædicta audientes quidam alii nobiles Brixientes loci de Quinzano ejuſdem diœceſis Brixienſis Patris ejuſdem Amadæi bonam famam, ſioceramque & humilem, ac religioſiſſimam vitam, conſpicienteſque, (revera quilibet bonus homo conſiderans & conſpiciens, ſane in eum taliter trahebatur, quod vix ab ejuſdem Patria ſocietate abſtinere poſſet) ad eumdem P. Amadæum concorditer adiverunt una cum venerabili domino Thebaldo de Blanchis de Paratico, eccleſiæ S. Mariæ dicti loci de Quinzano archipresbytero, & tandem ipſi D. archipresbyter una cum nobilibus eiidem, maximis etiam eum precibus, & ſuaſionibus Patrem ipſum hortati fuerunt, ut apud locum ipſum da Quinzano alium Conventum ſub ejus cuſtodia & gubernatione conſtrui faceret, & ex Fratribus ſocietatis ſuæ communiret & ornaret, & aliquando cum eis in eodem Conventu manſionem faceret pro eorum conſolatione & ſalutari doctrina: inter

E quos nobiles fuit quidam Joſeph de Ferrandes civis Brixienſis & habitator dicti loci de Quinzano, qui pro hujuſmodi Conventu conſtruendo petiam *a* unam terræ cum certis plantis vitium perſ..... *a*
decem donare obtulit apud ipſum locum Quinzani, ubi & in quo Conventu ædificia ac eccleſia conſtrui ac ædificari deberet, quam petiam terræ ex facto eidem Patri pro prædictis Conventu & ædificiis, ut ſupra conſtruendis donavit.

donata petes Sedis Apoſtolica licentia,

93 Quæ quidem audiens ipſe Pater Amadæus & conſiderans ingentem affectionem & devotionem nobilium ipſorum, nec minus venerabilia D. archipresbyteri prædicti, & dicti Joſeph, qui nullum aliud terrenum *b* habebat in territorio dicti loci de Quinzano, niſi illud, quod donaverat, ut ſupra; & omnia ſic oblata & donata gratioſe acceptavit, & de eis omnibus Deo, & glorioſæ Virgini Mariæ infinitas reddidit gratias, cujus rei gratia poſtea idem Pater talem operam dedit, quod in ea petia terræ, de qua ſupra, anno domini currente MCDLXVI., & de menſa Aprilis, ut creditur, monaſterium ſeu Conventum ſub vo- F
cabulo glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Gratiarum *c* *b*
conſtrui cœptum fuit, obtentis tamen ſuperinde prius Apoſtolicis Bullis a ſanctiſſimo domino Paulo Papa ſecundo *d* quæ, licet ab eodem ſanctiſſimo Papa gratioſe conceſſæ fuiſſent, maxima tamen cum difficultate a datario haberi potuerunt. Quem quidem Conventum poſtea Deo conaxiliante eleemoſynis, & aliis coadjuvantibus, Dei gratia & præfatæ glorioſiſſimæ Virginis Mariæ complevit, ipſumque ex Fratribus ſocietatis ſuæ & ſub ajus cuſtodia & regimine communivit. *d*

& tunc juvenem gravem lacrymabilibus precibus loco rei diu famulari,

94 Eis etiam mediis temporibus, dum idem Pater Frater Amadæus pro majori parte in & per prædicta monaſteria ſeu per prædictos Conventus converſationem haberet atque interdum moraretur, multa etiam mirabilia accidiſſa dicuntur orationibus, ſeu interceſſionibus ac meritis ejuſdem Patris Amadæi, de quibus aliqua memoratu digna judicio meo hic inferius, prout relata fuerunt, & eo breviori & effectuali ſermone, quo potero, enarrabo. Quidam Chriſtophorus da Piſcheria, juvenis aromatarius *e*, habitator in dicto loco de Iſeo diœceſis Brixienſis, prout fideliter relatum fuit, cum ex quadam altiſſima turri, ſuper quam fabricabatur unum horologium, in terram cecidiſſet, ita quod totus confractus &

A conquaſſatus erat, nec de ejus vita ſpes eſſet, idem
EX MS. Pater Amadæus rogatus eſt, ut ad ipſum juvenem viſitandum iret, & pro eo preces effunderet. Altera vero die in mane, celebrata per eum Pstrem prius miſſa, & porrectis per eum pro eodem juvene Deo precibus, ad ipſum juvenem viſitandum fuit; & ipſo juvene viſitato, ipſe Pater dixit, Teneo fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, quod ejus gratia iſte juvenis ſanus veniet infra tres dies ad viſitandum eccleſiam S. Franciſci Conventus noſtri, exhortans illum juvenem & parentes ſuos, ut firmam fidem haberent in ipſum Dominum Jeſum Chriſtum, quia ſanus efficeretur hinc ad tres dies, & quod ita gratia Dei infra ipſum terminum ipſe juvenis, de cujus cura, & ſanitate nulla apud medicos ſpes erat, ſanus effectus ad ipſam eccleſiam viſitandum ivit.

Pauperati ruoſdam proſpicit.

95 Dixit etiam quidam dominus Ladinus de Blanchis de Laude, habitator loci de Caſtro-Leone, ſub onere conſcientiæ ſuæ, quod cum ipſe Pater Amadæus pro majori parte in dicto monaſterio ſeu Conventu de Breſſanorio commoraretur, ipſe vero dominus Ladinus in maxima eſſet paupertate habereB que duas ſorores nubiles, quas collocare viris non poterat propter ſuam paupertatem, anxiabaturque, quoniam non habebat quodammodo, unde vivere, nec ipſas ſuas ſorores dotare poſſet: & cum ad præfatum dominum Pstrem Fratrem Amadæum adiviſſet pro peccatorum ſuorum confeſſione, & hujuſmodi anxietates & conditiones ſuas eidem Patri nuntiaſſet tamquam conſultori ſuo, ut ſibi conſilium præberet in talibus adverſitatibus, & anxietatibus ſuis, ipſe vero Pater dominus Pater Amadæus tamquam pius & miſericordia motus, eidem domino Ladino dixit: Ladine, noli dubitare; habeas bonam fidem & ſpem in Domino Deo noſtro, & in breviſſimo tempore Deus ipſe providebit neceſſitati tuæ; & in veritate infra breviſſimum tempus altiſſimus Deus talem proviſionem fecit, quod, eo altiſſimo Deo coadjuvante, maritavit ipſas ſuas ſorores, atque dotavit ſatis condecenter, & ita bene ſe habuit, quod gratia ejuſdem altiſſimi Dei & Virginis Mariæ, &, ut creditur, precibus & meritis ejuſdem venerabilis Patris Amadæi, abinde citra, ſatis bonam fortunam & proſperitatem habuit: de quibus ipſe dominus Ladinus Deo & ſacratiſſimæ Virgini Mariæ, ac præfato Patri Amadæo immenſas retulit gratias.

C

Pigritiam in ſua congregatione fovere obſervari curat.

96 Dixit quoque ſuprafcriptus dominus Ladinus, quod longa experientia maxime ab eo tempore, quo idem Pater Amadæus prædictum Conventum de Breſſanorio habitare cœpit, & idem dominus Ladinus in eo Conventu converſatus fuit, vidit & comprehendit ſocietatem, & converſationem ejuſdem Patris Amadæi tali fuiſſe prærogativa a Deo munitam, quod, ſiquis hujuſmodi religionem & obſervantiam, aut ſocietatem ingreſſus fuerit ſub regulari obſervantia & obedientia Patris ejuſdem Amadæi vel receptus fuerit in ipſam ſocietatem, & demum aliquam malignitatem in eadem ſocietate perpetratus fuerit *, ita quod vere proſequutus non fuerit ſecundum diſpoſitionem regulæ datæ a ſancto Franciſco in vera obſervantia, & ſecundum monitiones ab eodem Patre Amadæo datas, maxime eo Patre Amadæo vivente, ſubito talis malignitas propalata fuit, ita quod impoſſibile fuit quodammodo eam talem malignitatem perſeveraſſe, & remaniſſe in ipſa ſocietate, & prædicta vidiſſe, cognoviſſe, & intellexiſſe a pluribus, qui in ea ſocietate perſeverare non potuerunt, propter eorum defectus, & hoc tamen ex experientia jam multis annis, & etiam ex relatione quamplurium ex eis Fratribus, qui fuerunt de dicta ſocietate, ut ipſe Dominus Ladinus proteſtatus fuit.

Vidit perpetrata.

D

ad ſolutionem debita ejuſdem Conventus

97 Dixit etiam idem dominus Ladinus ſub onere conſcientiæ ſuæ, quod alias, & pluries intellexit a quodam Fachino de Gandulfis de Caſtro-Leone, qui per multos annos ſe exercuit pro præfecto fabricæ dicti monaſterii ſeu Conventus de Breſſanorio apud dictum locum Caſtri-Leonis, de quo ſupra, quod cum occaſione ipſius fabricæ ejuſdem Conventus multa & magna debita ſupereſſent ipſi Conventui, ſeu fratribus ipſius Conventus ſeu exercentibus pro eis, & non haberent, unde ſolverent laboratoribus & magiſtris fabricantibus ipſum monaſterium, nec perficere (poſſent) ædificia jam cœpta, & fieri ordinata ab eodem Fratre Amadæo, ipſeque Pater una die inſtaret cum ipſo Fachino, ut procederet ad eorum ædificiorum perfectionem; ipſe vero Fachinus reſponderet, ſe non habere pecunias, nec modum ſolvendi nec ſatisfaciendi laborantibus ipſis nec magiſtris, nec aliis ad fabricam ipſam convenientibus, cui ipſe Pater dixit: Veni mecum: & eum E conduxit ad quemdam buſchetum *f* exiſtentem tamen inter confines hortorum ipſius Conventus, & poſtea eidem Fachino impoſuit, ut in ipſo buſcheto quæreret, an ibi eſſet una ciſtella, & cum ipſe Fachinus quæviſſet, & nihil inveniſſet, ipſe vero Pater replicando dixit, & eidem Fachino denuo impoſuit, quod attentius perquireret, & inveniret, & tandem ipſe Fachinus invenit ciſtellam unam cooperta, & grandiſſimam, quam ad ipſum Conventum exportavit, &, aperta ipſa ciſtella, ipſam ciſtellam plenam monetis aureis & argenteis invenit, inter quas erant multæ monetæ argenteæ valoris ſolidorum trium imperialium pro qualibet.

f

mirabiliter pecuniam invenit.

98 Quibus ſic repertis, fine alia mandatione de eis tunc facta, ipſe Pater dixit ipſi Fachino: Vade, & ſolve debita, & facias procedere in laborando, quia etiam Dominus de aliis providebit: de quibus quidem ſic repertis idem Fachinus & alii, qui tunc præſentes erant, valde admirabantur, nec putabat ipſe Fachinus pecunias ipſas aliter humano opere proveniſſe, niſi ex abundanti & mirabili gratia Dei, & intemeratæ Virginis Mariæ, cujus ipſe Pater erat devotiſſimus & fideliſſimus: & F impoſſibile videbatur ipſi Fachino, quod aliqua perſona humana, rebus ſic ſe habentibus, prout ſic habebant, ponere potuiſſet ipſum ceſtinum *g* in ipſo buſcheto, roccedis *h* & ſpinis pleno, & aliis arboribus virentibus multum ſpiſſo. Et ita demum ipſe Fachinus de ipſis pecuniis plura debita ipſius Conventus perſolvit & proceſſit in laborari faciendo pro ipſo Conventu perficiendo, quæ moneiæ aſcenderunt circiter ad valorem librarum ſeptem centum imperialium monetæ Mediolani: & quæ quidem omnia ipſe dominus Ladinus dixit pluries audiviſſe, & intellexiſſe ab ipſo Fachino, ut ſupra, quem dixit fuiſſe bonæ conſcientiæ, vocis & famæ, quouſque vixit.

g h

ac mulieri ægre portanti ſuccurrit.

99 Iiſdem etiam temporibus, prout relatum fuit per quemdam venerabilem Fratrem Jacobum de Merliano ejuſdem Congregationis & ſocietatis præfati Patris, dicitur de quadam juvene filia domini Abrahæ de Federicis, nupta cuidam nobili juveni de cognatione de Capriolis civi Brixienſi, quæ cum per dies duos continuos & noctes maternis doloribus afflingeretur in partu, nec tamen pareret, & eum ipſe Pater hoſpitium accepiſſet in domo magnifici domini Petri de Advocatis civis

Brixi-

A Brixienſis, in civitate Brixiæ pro quibuſdam negotiis contingentibus ad ipſum Patrem Amadæum, ecce domina Marina mater illius juvenis in doloribus exiſtentis ad præfatum dominum P. Amadæum adivit, quem ſupplicitèr exoravit, ut ad ipſam filiam ſuam in tanta calamitate & doloribus conſtitutam & anxientem iret, pro eaque orationes a Deum porrigeret; cui gratificando ad domum ipſius juvenis miſericordia motus acceſſit, & cum in quadam camera ejuſdem domus preces pro ea porrexiſſet, cingulum ſeu cordonum, quem circa perſonam ſuam habebat, ad eam juvenem tranſmiſit, dicendo, ut bonam fidem in Domino Jeſu Chriſto, & in glorioſiſſima Virgine Maria ejus Genitrice haberet: quo cingulo per eam juvenem tacto, ſtatim peperit prolem, quam poſtea educavit & nutrivit, ex quo ipſa domina Marina ejuſdem juvenis mater cingulum ipſum maxima cum devotione retinuit & retinet, & de alio cingulo tunc eidem Patri proviſionem fecit, eo tamen domino P. Amadæo invito, & de cujus retentione non curabat, imo etiam contriſtabatur.

B De quibus quidem ſic geſtis ipſe P. Amadæus nullam aliam mentionem faciebat, nec fieri volebat.

ANNOTATA.

a Petia, *id eſt* pars, *ut ſupra & alibi ſæpe explicuimus.*

b Terreaum *ab Italica voce* terreno *hic pro parte terræ vel agro uſurpatur.*

c *Illuſtriſſimus Gonzaga in opere laudato pag.* 493. *agit* de Conventu ſanctæ Mariæ de gratiis Quintiani, *& teſtatur ibidem inter alias Sanctorum reliquias conſervari partem* pallioli etiam ac cilicii beati Patris Amadei.

d *Paulus II. Pontifex anno Chriſti* 1464. *cathedram Romanam aſcendit, eamque menſe Julio anni* 1471. *moriens reliquit.*

e Aromatarius *hic compoſitum eſt ab Italico nomine* aromataio, *quo intelligitur is, qui aromata vendit.*

f Buſchetus *vel* buſquetus *eſt parva ſilva, ut in ſecunda editione Gloſſarii Cangiani ad vocem* bolcus *& ſequentes videre eſt.*

C g Ceſtinus *vel* ceſtinum *hic ſignificat parvam ciſtam, ut fallor, cum biographus eamdem rem ſuperius ciſtellam appellet.*

h Roveda *probabiliſſime hic derivatur a voce Italica* rovetta, *quæ Latine* rubus *dicitur, ut ex ſenſu etiam colligi poteſt.*

CAPUT X.

Venenum Beato propinatum, apparitio Deiparæ, fœcunditas mulieribus obtenta, mira ægrorum ſanatio, & quædam B. Amadei prophetia.

Deipara apparet Beatum ab hauſto veneno liberat,

His etiam temporibus, dum præfatus P. Amadæus commoraretur in dicto Conventu de Quinzano, qui tunc in honorem B. Virginis Mariæ conſtruebatur, ecce malignus homo, invidia & malignitate commotus, perſuaſione quorumdam æmulorum ipſius Patris illi invidentium & contriſtantium propter tot bona opera, quæ quotidie fiebant & exercebantur ſolicitudine orationum, & gratia ipſius venerandi Patris, quamdam a fugatiam *a* venenatam ipſi venerando Patri dono tranſmiſit, & cum idem Pater ipſam fugatiam læ- D tus acceptaſſet, de eaque manducaſſet, & guſtaſſet, ex ms. ſubito mortali veneno affectus fuit, & eum a medicis viſitaretur, & de ejus vita nulla ſpes eſſet apud medicos, ut mortem evitaret, & ab hominibus ipſius terræ die noctuque cuſtodiretur, ne abinde mortuus exportaretur, ipſe vero Pater hæc omnia patienter ſuſtineret, continuoque in anxietate hujuſmodi altiſſimo Deo, & glorioſiſſimæ Virgini Mariæ ſe recommendaret, quadam die eidem Patri in camera ſeu cella ſua, ubi jacebat, quædam domina ſatis formoſa & pulchra apparuit, quæ illi dixit, ut deberet linteamen unum habere cum foliis nucum, in quo totus ipſis foliis in lineamine involvi deberet, & non timeret, quia Dei gratia ea vice mortem evitaret. Quibus auditis, ipſe Pater, prout ipſa juſſit, fecit, & ſtatim ſanus effectus fuit; & cum quæſiviſſet a Fratribus ſuis, quomodo ipſa domina Conventum intraſſet, & uſque ad cellam ſuam, cum in Conventus ſuos mulieres intrare non permitterentur, reſponſum illi fuit, nullam mulierem eos vidiſſe ingredi, nec regredi, & E nullam potuiſſe intrare, eum oſtia Conventus clauſa fuiſſent. Ex quo putavit ipſe Pater eam dominam, Reginam angelorum fuiſſe, quæ ſub hujuſmodi velamine ad ejus Patris viſitationem & curam devenerat: de qua quidem viſitatione & cura ipſe Pater infinitas Deo & præfatæ glorioſiſſimæ Reginæ reddidit gratias.

qui jam fœcundas conjugibus fieri ſolitas

101 Eiſdem etiam temporibus, quibus præfatus Pater Frater Amadæus converſabatur in prædictis Conventibus de Breſſanorio, & de Quinzano, de Iſeo, & de Rabuſto, quoniam ipſe Pater aliquando in uno, aliquando in alio, ex ipſis Conventibus commorabatur, dicitur de domina Antonia, filia quondam magnifici & ſtrenui militis Comitis Aloiſii de Verme & uxore magnifici militis & ſtrenui armorum ductoris Sforziæ, quæ dum careret filiis, habuiſſe recurſum ad præfatum P. Amadæum, ut habendæ ſobolis cauſa ex eadem & viro ſuo Deum exoraret: & tandem, Deo dante, licet per plures annos ſterilis fuiſſet, habuit filiam, quam aluit, & nutrivit, meritis & intercceſſione ejuſdem Patris.

Idem dicitur de magnifico domino Matthæo a F ſancto Angelo, ſtrenuo armorum ductore & capitaneo dominationis Venetorum, qui, dum careret filiis, recurſum habuit ad præfatum Patrem Fratrem Amadæum, de cujus religioſiſſima devotione & obſervantia fama erat; qui cum pro eo oraſſet, infra annum ab uxore ſua habuit filium, quem aluit & nutrivit.

fœcunditatem petitibus impetrat,

102 Idem dicitur de quadam domina Maiola, uxore domini Gregorii civis Januenſis, quæ, eum jam multis annis nupta eſſet, & jam ætatis annorum XL. vel circa, careretque filiis, habuit recurſum ad præfatum Patrem, cujus religionis obſervantia & gratiarum actiones apud Deum, & glorioſam Virginem Mariam multis notæ erant; quem tamen Patrem ipſa domina numquam viderat, nec cognoverat, ſed de eo fama erat, & litteris multis tranſmiſſis ad eumdem Patrem rogavit, ut pro ſe, ut prolem haberet, ad Deum & ad Virginem Mariam oraret, & tandem infra breve tempus, porrectis per eum Patrem precibus, filiam peperit, quam Dei gratia poſtea aluit & nutrivit.

Idem dicitur de quadam magnifica domina Margarita de Aramboldis, uxore magnifici domini Bon-Joannis de Filcilaga civis Laudenſis, quæ dum careret filiis, ipſeque dominus Bon-Joannes jam

A ſenio confectus eſſet, ad præfatum P. Amadæum recurſum habuit, & tandem, per eum porrectis precibus, & multis orationibus & jejuniis, ipſa domina Margarita filium obtinuit, quem aluit & nutrivit, nec alius filios poſtea habuit.

ex MS.

puerum fatuum liberat,

103 Iiſdem etiam temporibus, dum quidam infans nepos magnifici domini Petri de Advocatiis civis Brixienſis per quamdam nutricem lactaretur in loco de Erbuſto diœceſis Brixienſis, eſſetque ita extenuatus, quod vix vivere poſſet, nec de ejus vita ſpes eſſet; & cum præfatus Pater in monaſterio S. Bernardini dicti loci de Erbuſto commoraretur, ipſe infans per nutricem ad præfatum Patrem delatus fuiſſet, ut pro eo Deum rogaret: ipſe vero Pater, celebrata per eum prius Miſſa in eadem eccleſia S. Bernardini, interrogavit ipſam nutricem, an aliquid ſuperſtitionis haberet ſuper perſonam infantis ipſius; quæ reſpondens dixit, ſe habere quoddam ſcriptulum, ſibi datum a quodam cerretano *b*, quod ad collum ipſius infantis appoſuerat. Cui Pater ipſe dixit: Scriptulum ipſum mihi exhibe, quia infirmitatis ipſius infantis eſt cauſa. Ipſa vero quærens, ſcriptulum non invenit, & tunc dixit idem Pater: Nihil amodo ſuper dorſum ipſius infantis apponas, quia pure ipſe ſanus remanebit; & tunc eam a le dimiſit, & demum infra ſex dies nutrix ipſa alia vice præfato Patri puerum ipſum ſanum & liberum in bona proſperitate, & valetudine detulit: de cujus gratia Pater ipſe infinitas Deo reddidit gratias.

b

B

graviter vulneratus ſanat,

104 Iiſdem etiam temporibus, quibus præfatus dominus Frater Amadæus in dicto Conventu de Quinzano commorabatur, dicitur, quamdam maximam quæſtionem inter aliquos ortam fuiſſe ex hominibus loci de Bordelano propinquo dicto loco de Quinzano citra flumen Olii *c*, cujus occaſione quidam multum crudeliter vulneratus fuerat, ita quod ab omnibus eum eſſe mortuum judicabatur, cujus etiam occaſione, odium, quæſtiones, & lites indies creſcebant, ex quibus multi armis ſeſe dabant. Cumque ipſa omnia ad notitiam præfati Patris domini Fratris Amadæi deveniſſent, ipſe Pater miſericordia motus præparabat ad locum dictæ quæſtionis ire, ut eos jurgiis conteodeotes, & rixantes increparet, & pacem perſuaderet, eum

c

C

ad vindictam adeo multum feſtinarent; ipſe vero perſuaſionibus aliiſque bonis exemplis & monitionibus in tantum perſuaſit, & induxit etiam cum promiſſione, quod ille vulneratus non moreretur, & tantum cum eis adverſantibus inſtitit, qui habebant vulneratum pro mortuo, quod depoſitis armis ad præſentiam ipſius vulnerati cum eodem Patre iverunt, & tandem per eum Patrem Amadæum ad Deum porrectis precibus pro ipſo vulnerato, eis omnibus quodammodo videntibus, & audientibus, ipſe vulneratus, qui quaſi mortuus erat, revixit, & in breviſſimo tempore liberatus remanſit, de cujus quidem revivificatione ipſe Pater infinitas Deo reddidit gratias.

vivum poſt viculoſa aegritudine

105 Dicitur etiam de prænominato domino Thadæo Buzalino, cive Cremonenſi, qui, cum maxima iiſdem temporibus infirmitate gravaretur in civitate Mediolani, ipſe Pater Amadæus tunc commoraretur in Conventu de Breſſanorio diœceſis Cremonenſis, ipſeque dominus Thadæus litteras ad præfatum Patrem Amadæum mitti fecit eum orando, ut illum ante ejus mortem viſitaret. Quibus habitis idem Pater ab ipſo Conventu ad ipſam civitatem Mediolani, & ad domum habitationis ipſius domini Thadæi ſe tranſtulit, &, viſitato ipſo domino Thadæo per eumdem Patrem ſuis exhortationibus eumdem infirmum reſtauravit ab ipſa gravi infirmitate.

D

bis ſanitati reſtituit,

106 Eiſdem etiam annis, dum idem dominus Thadæus Buzalinus civis Cremonenſis quadam alia infirmitate valde gravaretur in terra Bolchi diœceſis Alexandriæ, ubi ipſe dominus Thadæus tunc capitaneus Venetus erat, & derelictus a medicis, & nulla ſpes vitæ ſuæ haberetur niſi per viam orationum & interceſſionum ejuſdem Patris Fratris Amadæi, & directis ad eum Patrem litteris, ut hujuſmodi infirmitatis ſuæ notitiam haberet, Deumque pro eo & pro ejus ſanitate oraret, dignaretur quoque eum perſonaliter viſitare. Quibus litteris receptis, ipſe Pater maxima affectione motus, etiam quia ipſe dominus Thadæus magnus monaſteriis ſuis benefactor erat, ad ipſum locum Boſcho ſe tranſtulit, &, viſitato ipſo infirmo perſonaliter, ipſe dominus Thadæus infirmus ſubito beneficium recepit magnæ levationis ægritudinis ſuæ, & demum infra paucos dies totaliter liberatus remanſit.

E

& mulieri, cujus confeſſionem in objecto loco exceperat,

107 Quædam domina Catharina de Gualteriis, uxor domini Joannis de Vayrolis civis Laudenſis, alias ſolita habitare in loco de Caſtro-Lenne diœceſis Cremonenſis, demum reſidens in civitate Laudenſi apud eccleſiam ſancti Laurentii, dixit, quod, dum temporibus quibus habitabat in dicto loco de Caſtro-Leone aliquantulum ſolita eſſet peccata ſua confiteri, & conditiones ſuas cum præfato Fratre Amadæo conferre, tunc in dicto Conventu de Breſſanotio propinquo ipſi loco de Caſtro-Leone commorante, ſuperveniſſetque Quadrageſima, ita quod ipſa domina libenter, ut ſolita erat, confeſſionem ſuam facere intendebat cum præfato Patre Amadæo; & cum ipſe Pater Frater Amadæus, Deo ſic permittente, in civitate Laudæ pro ſuis negotiis deveniſſet, eum Patrem domina ipſa oravit, ut confeſſionem ſuam audiret: qui Pater Amadæus neſciens eidem mulieri tale opus denegare, eam in eccleſia prædicta ſancti Laurentii propinquiori domui habitationis ſuæ, in quodam angulo ipſius eccleſiæ multum dejecto expectabat, ut ab ea peccatorum ſuorum confeſſionem haberet.

fatuum ejuſdem loci venerationem præbet.

F

108 Ipſa vero domina, eum nobilis eſſet & magni animi, in ipſo loco tam dejecto ejuſdem eccleſiæ ire ſeu genua flectere non volebat, arguens & illum increpans, quia eum locum tam dejectum elegiſſet. Cui reſpondens ipſe Pater, dixit: Non admireris, quia tibi videtur, me iſtum locum tam dejectum, & non condecentem elegiſſe pro tua confeſſione; quia non præteribunt multi anni, & videbis in iſto loco maximæ devotionis & reverentiæ locum ad glorioſam Virginem Mariam. Quibus ſic auditis, ipſa domina Catharina habuit patientiam, & acquievit verbis ipſius Patris, & ei tunc confeſſa fuit patienter peccata ſua; & cum hæc pronuntiaverit ipſe Pater abhinc poſſunt eſſe anni decem octo vel circa, & quod verum eſt, quod poſt quoſdam annos in eo angulo ipſius eccleſiæ per quoſdam cives ſcholarea Laudenſes erectum fuit maxima eum devotione & reverentia altare unum in honorem glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, quod de præſenti etiam videri poteſt, ubi maxima perſonarum multitudo ob præfatæ glorioſiſſimæ Virginis Mariæ devotionem confluit.

ANNOTATA.

a *Italice* fugaccia *eſt ſpecies rei ciberiæ, quam Latine* placentam *vocamus.*

b *Quid*

A b *Quid propriè nomen* cerretani *ſignificet, non poſſum explicare alio modo, quam quo editores Gloſſarii Cangiani nuper illud expoſuerunt, ex Conſtitutionibus PP. Prædicatorum, quæ pag.* 511. *ſic habent:* Fratres noſtri cerretanorum conſortium, qui vulgo BIANTI dicuntur, illorumque quæſtuandi modum omnino evitare tenentur, caveantque Prædicatores, ne illorum indulgentias prædicent. *Deinde iidem ibi vocantur* clerici officii, *ut patet ex ſequentibus verbis:* Nullus... præſumat de cetero qualcumque indulgentias per cerretanos, ſeu clericos officii, ita appellatos &c. *Iidem Gloſſarii editores ad vocem* bianti *hæc notant:* Sic appellantur in Conſtitutionibus FF. Prædicatorum per Vincentium Mariam pag. 101. clerici quidam, qui quæſtus ergo prædicabant indulgentias. Alio nomine vocabantur CERRETANI. *Forſan etiam ſacrilegi iſti quæſtuarii ſuperſtitioſa ſcripta aut amuleta vendebant.*

c *Hoc flumen Italiæ vernacule* l'Oglio, *& Latine* Ollius *vocatur. Oritur ex montibus ſupra Edulum, rigatiſque variis dictionibus, tandem in Padum*
B *labitur. Leander Albertus, aliique geographi, ipſo poſteriores, hunc fluvium pluribus deſcribunt.*

CAPUT XI.

Variæ Beati prædictiones eventu probatæ, & acceptio novorum Conventuum.

Beatus adverſarios ſuos

HIs etiam temporibus & annis, quibus ipſe Pater in dictis Conventibus aliquando in uno, & aliquando in alio conversabatur, cupiens ipſe Pater habere locum unum depuratum ad honorem gloriosiſſimæ Virginis Mariæ, ubi ipſa gloriosiſſima Virgo aliqua miracula, & gratias a Deo obtinere inclinata eſſet, idem Pater Amadæus a quibuſdam nobilibus ex burgo *a* Caravagenſi *b* ductus fuit Caravagium maximis aquarum fluctuationibus imminentibus, ut locum ſanctæ Mariæ, ubi adeſt fontana *c*, obtineret, ipſumque locum ſub regimine ſuo & regulari obſervantia Fratribus ejuſdem ſocietatis & Ordinis communiret, gubernaretque & adminiſtraret: qui cum in plena conſilio ipſius burgi
C ſecundum conſuetudinem præſentatus eſſet, & opinionem & animum ſuum laudabiliter declaraſſet, quod a principalioribus & a nobilioribus ipſius burgi approbabatur, inimicus, ut creditur, humanæ naturæ ſaliter animum quorumdam regentium locum ipſum ad avariſiam promovit, quod licet a majori parte ipſius conſilium approbaretur & laudaretur, quod locus ipſe ſanctæ Mariæ ad fontanam ſub regimine præfati Patris & conſocionum ſuorum regeretur & adminiſtraretur, & non per ſeculares, qui in ſe nullam religioſitatem vel morum honeſtatem habent, tamen aliqui ex ipſo burgo ex inferioribus, qui avariſia moti fuerant, accingentes ſibi cingulum ſuperbiæ, dixerunt, ſeſe aliquo modo pati nolle, quod ipſe locus per religioſos adminiſtraretur, imo eumdem Patrem Amadæum, qui per multos dies in eo burgo conmoratus fuerat, multis contumeliis & injuriis vexabant, ita quod in conſilio præfato ob renitentiam prædictorum contradicentium ab aliquibus juſſus fuit, ut ſuper hujuſmodi re aliter non procederet, de quo ipſe Pater admodum admiratus fuit, quia a multis ex eis, & præcipue ex nobilioribus ad hæc vocatus fuerat.

110 Sed eum quidam Franciſcus Stagninus ex principalibus contradicentibus, non tamen ex nobilioribus ex ipſo Burgo, qui magis, & majoribus injuriis & contumeliis adverſus eumdem Patrem afficiebatur, obviam veniret verſus ipſum Patrem animo iratо &, ut creditur, contra eum injurias inferendi, ipſe Pater dixit ipſi Franciſco Stagnino: Stagnine, non videbis annum, & alii contradicentes, multas tribulationes & anxietates patientur, quia fuiſtis contradicentes, & adverſarii voluntati divinæ & Beatæ Virgini Mariæ: & demum ab eo burgo ipſe Pater receſſit, & ad dictum Conventum de Breſſanorio rediit. Verum infra annum dictus Franciſcus Stagninus propter ſuos defectus mala morte & judiciali auctoritate ſuſpenſus fuit. Quidam dominus presbyter de Ganis ejuſdem burgi, qui etiam præfato Patri adverſarius fuit, in proximum mala morte mortuus eſt, multique alii ex ipſis contradicentibus in proximum male ſe habuerunt, quia aliqui ex eis, non more Chriſtiano, ſed beſtiali deceſſerunt: alii vero morbo peſtilentiali prouſtati fuerunt, ut a quibuſdam ex dicto burgo Caravagii relatum fuit.

D *Ex me-moratis dictum non eſſe.*

111 Retulit etiam prænominatus dominus Frater Jacobus de Metlano, quod, cum idem Pater Amadæus una die in proximum recedere intenderet ab ipſo Conventu de Breſſanorio, & ire Romam
E *eidem Guardiano ſumptus ædificii non habenti.* prout quibuſdam negotiis ſocietatis luæ contingentibus, nondumque facta eſſent ædificia ipſius Conventus ſeu completa, nec ſpes eſſet facultatem habendarum ad ipſa ædificia facienda, maxime ubi Fratres ipſius Conventus commodum habitaculum habere poſſent; ipſe vero Pater miſiſſet eumdem Fratrem Jacobum Cremonam, ad accipiendum decem ducatos, alias ex voto ipſi eccleſiæ de Breſſanorio per dominum Joannem Folianum civem Cremonenſem promiſſos, & eum ipſe Frater Jacobus inveniſſet ipſos ducatos fuiſſe datos certis aliis Fratribus alterius tamen ſocietatis, ipſeque Frater Jacobus tristis contriſtatus ex tali fraudulentia, rediens verſus ipſum Conventum de Breſſanorio invenit eumdem Patrem Amadæum in itinere transeuntem, ut Romam iret, cui ipſe Frater Jacobus totus contriſtatus dixit, eos ducatos non habuiſſe, ſed aliis Fratribus fraudulenter datos fuiſſe.

magnum clerome ſynorum copiam;

112 Reſpondens ipſe Pater dixit: Frater Jacobe, vade & noli timere, quia Deus provvidebit. Vade Romam, & tu magna facies in ipſo Conventu in Quadrageſima proxime ventura, faciendo
F ædificari in ipſo Conventu, prout ordinatum fuit. Et Dominus ita providebit, quod hæc proteris facere. Quo relicto, ipſe Pater Amadæus iter ſuum verſus Romam perrexit; ipſe vero Frater Jacobus, qui tunc temporis ejuſdem loci ſeu dicti Conventus de Breſſanorio fuerat conſtitutus Guardianus, ad ipſum Conventum rediit; & certe mirabile ſibi viſum fuit, quod, licet ipſe Pater Amadæus ab ipſo Conventu abſens eſſet, & in longinquis partibus, tamen in ipſa Quadrageſima tot eleemoſynæ erogatæ fuerunt ipſis Conventui & eccleſiæ de Breſſanorio, ex quibus multa ædificia in loco ipſo conſtructa fuerunt, quæ credit non aliter proceſſiſſe, niſi ex gratia Dei & meritis orationum ipſius Patris Amadæi, qui quaſi continue, ſive itinerando, ſive morando, orationibus intendebat.

& provisum Ducis Mediolanenſis morbum uxori ejus prædicit,

113 His etiam mediis temporibus, dum fama eſſet per totum ducale dominium Ducis Mediolani, quod illuſtriſſimus D. Franciſcus Sforcia vicenmes, tunc Dux Mediolani deceſſerat, quod fuit de anno MCDLXI. de menſe Auguſti ſeu Septembris; ipſe vero Pater Frater Amadæus tunc commorare-

tur

A tur in dicto Conventu de Breſſanorio, & de his notitia ficret ipſi Patri Amadæo per quemdam dominum Joannem Cremonenſem, cui ipſe Pater dixit, & affirmavit, eum dominum Ducem non eſſe mortuum, & quod nec etiam pro ea infirmitate decederet. Tandem veniens Mediolanum idem Pater, præfatum D. Ducem invenit vivum & liberatum ab ipſa infirmitate; ſed alio tempore, videlicet de anno MCDLXVI. de menſe Februarii ejuſdem anni, cum idem Pater Amadæus Mediolanum veniſſet & ad illuſtriſſimam dominam D. Blancham Mariam Mediolani Duciſſam ejuſdem D. Franciſci conjugem viſitandam adiviſſet, poſt multas monitiones, & exhortationes idem Pater eidem dominæ ejuldem conjugis ſui Ducis Franciſci mortem nuntiavit eſſe proximam, & ita in menſe Martii tunc proxime ſequuto idem illuſtriſſimus D. Franciſcus Sforcia Dux Mediolani diem ſuum clauſit extremum.

Ex MS.

Fama ejus facilium quotidiana

114 Et etiam mediis temporibus dum fama eſſet apud multos nobiles & ignobiles de hujuſmodi Patris Amadæi religionis obſervantia, benignitate, & morum venuſtate, ac humana ejus converſatione, quidam eremita, nominatus Frater Petrus, qui ſuam vitam degebat eremitanam ad quemdam locum altum, ſeu montuoſum, ubi capella una tantum erat conſtructa in honorem Beatæ Mariæ Virginis Annuntiatæ apud terram Burmii per miliaria duo vel circa in valle Camonica diœceſis Brixienſis, cui nota erat ejuſdem Patris Amadæi vera religionis obſervantia, benignitas, & humana converſatio, multas fecit ſinationes eidem Patri Amadæo, ut ipſum locum, de quo ſupra, acceptaret ſub ejus cuſtodia & regimine, & in eo Conventum conſtrui faceret, quoniam a multis ex ipſa valle enadjuvaretur, & cum ipſe Pater ſuper ejuſmodi ſinationibus multum dubitarer, nullumque reſponſum ſuper prædictis daret, poſt multos dies, ut intellexi, monitus ipſe Pater divina inſpiratione, dum orationibus & contemplationi vacaret, deliberavit ad dictum locum ire, ubi maxima cum aviditate temporibus hyemalibus & glacialibus nudis pedibus, imo vulneratus ex frigiditate & globorum terreſtrium glacierum moleſtia, ſociatus uno ex confratribus ſuis, ivit, ut omnino divinam voluntatem, & pro honore, & memoria Annuntiationis præfatæ Beatæ Virginis Mariæ, cujus devotiſſimus erat, obſervaret.

B

C

ab eremita obſervatum accepit,

115 Quem locum vidit, & valde conſiderans eſſe multum alienum, & ſolitarium a converſatione ſecularium, & attentis etiam promiſſionibus factis per aliquos ex nobilibus ejuſdem terræ Burmii, cui magis propinquus erat ipſe locus ad Dei & Genitricis ſuæ laudem, gloriam, & honorem etiam virtute Bullarum ſuarum Apoſtolicarum, eum tamen poſt multos menſes benigne acceptavit anno MCCLXVIII. de menſe Junii circa feſtum S. Joannis Baptiſtæ; quo accepto, & ordine dato ipſius Conventus conſtruendi, relictis ibi aliquibus ex confratribus ſuis ejuſdem Religionis, & obedientiæ, dataque ſuper indo benedictione, inſtituto ibi Guardiano per eum, ab eo loco receſſit, dicens ipſi Guardiano, ut ad conſtructionem ipſius Conventus procederet, & non timeret, nec dubitaret, quia procul dubio ſibi Deus & Beata Virgo Maria de rebus ad eum Conventum perficiendum neceſſariis provideret. Mane autem facto, ut mihi a Fratribus prædictis relatum fuit, & etiam multis aliis diebus ſequentibus, ut creditur divino motu & inſpiratione, infinitæ perſonæ ad dictum locum ſilveſtrem cum ſappis *d*, & badilibus e & aliis inſtrumentis, in ſimilibus neceſſariis, pro Conventu ibi conſtruendo convenerunt, & pro eccleſia ibi conſtruenda cum ædificiis & aliis ad ipſum Convenrum pertinentibus: & tanta de die in dies inter homines villarum dictæ vallis Camonicæ crevit devotio, & tanta fuit eleemoſynarum & aliorum ſuffragiorum erogatio, quod infra annum conſtructa fuerunt in eo loco pro eccleſia & Fratrum ejuſdem congregationis habitaculo multa ædificia, ubi penitus habitaculum non erat, niſi ipſa capella tantum, ubi dictus eremita commorabatur, ita quod potius Dei & Beatæ Virginis Mariæ miraculo prædicta proceſſiſſe viderentur, quam opere & ingenio humano. Verum hoc medio tempore, dum Conventus ipſe S. Mariæ de la Nunciata fabricabatur, multa quidem digna, ut dicitur, acta fuerunt, quæ hic brevitatis cauſa ob temporis anguſtiam omittuntur.

d e

D

& duplicem Conventum conſtruxit,

116 Et cum procederetur ad fabricationem dicti Conventus de la Nuntiata apud dictum locum de Burmio, ut ſupra, quia non poteſt candelabrum ſuper montem ſtare abſconſum, & per ſanctos homines aliquando manifeſtatur gloria altiſſimi Dei, fama erat apud multos de ejuſmodi Patris Amadæi vera religioſitate, & humana & devota converſatione, & ideo per nonnullos nobiles loci de Antignate diœceſis Cremonenſis eidem Patri Amadæo oblatus fuit alius locus apud ipſum locum de Antignate, quem tandem acceptavit, & poſtea virtute præfatarum Bullarum Apoſtolicarum in honorem & ſub titulo ſanctæ Mariæ de gratiis conſtrui & ædificari cœpit, ipſumque ex Fratribus congregationis ſuæ & ſub ejus obedientia & S. Franciſci regulæ obſervantia communivit.

E

aliqui alius offertur a Venetis, apud quos falſo accuſatus fuerat.

117 Et cum hujuſmodi monaſteria, ſeu Conventus, videlicet de Breſſanorio, de Erbuſto, de Quinzano, & de Burmio, & de Antignate conſtruerentur ſub obedientia & regimine ejuſdem Patris Amadæi, ecce quod a nonnullis invidentibus, & moleſtum habentibus, quod eadem ſocietas P. Fratris Amadæi ampliaretur, & locum haberet, quadam die ſub quodam velamine afferentibus, quod ipſe Pater Frater Amadæus eſſet idiota & ſuperbus, & quod ſectam adverſus dominationem congregare volebat, imputatus fuit idem Pater coram gubernatoribus civitatis Brixiæ, a quibus poſtea ut iret Venetias ad principaliores civitatis Venetiarum officiales monitus fuit, ut ſe ab hujuſmodi imputationibus, ſi poſſet, excuſaret, & veritatem religionis ſuæ eis probaret. Quibus ipſe Pater obtemperare volens, ſtatim acceptis Bullis ſuis cum uno ſocio Venetias pedeſter more ſolito ivit, & ad illuſtriſſimum Ducem Venetorum primo ſe conſignavit; a quo Pater ipſe honorabiliter ſuſceptus fuit. Demum coram eo & aliis principalibus civitatis ipſius Venetiarum, & conſilus ipſe Pater bonitati Dei & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, quibus totus deditus erat, & eis cooperantibus, confiſuſque etiam veritati religionis ſuæ, audenti animo, & laudabili modo ſe exhibuit, & tandem ab eis omnibus tamquam innocens dimiſſus fuit, imo quidam eorum principalium eidem Patri Amadæo alium locum in eadem civitate Venetiarum maxima cum inſtantia & precibus ſub ejus obedientia & cuſtodia etiam eum ducatis duobus millibus aureis pro ipſo loco conſtruendo, & erigendo ſub ejus regimine obtulit, ut relatum fuit: quem tamen locum ipſe Pater acceptare noluit.

F

A N-

ANNOTATA.

a Burgus *ab Italica voce* borgo *hic pro civitatula usurpatur, ut ex observatione sequenti patebit.*

b Caravaginm *vernacule* Caravaggin, *ab aliis Latine* Carraca *appellatur, estque oppidulum Italiæ in ducatu Mediolanensi circa confinia agri Bergomensis situm, & victoria Francisci Sfortiæ ducis Mediolanensis contra Venetos memorabile.*

c Fnniana *est vox Italica, quæ fontem significat.*

d Sappa *seu* sapa *est instrumentum rusticum, quod Latine ligonem vocamus, & quod Italice* zappa *appellatur.*

e Badile *in idiomate Italico est simile instrumentum sappæ, ad evellendas herbas accommodatum, quod Columella* marram *nominat.*

CAPUT XII.

Mediolani invidia contra Beatum exorta, & ibidem locus ei datus ad ædificandum Conventum, propter quem multis contumeliis & injuriis afficitur.

Occasione hospitii, quod B. Amadæus Mediolani

PRædictis etiam temporibus cum ipse Pater Amadæus constructioni & gubernationi prædictorum Conventuum intenderet, & aliquando etiam Mediolanum venire oporteret pro negotiis circa ipsos Conventus construendos, perficiendos & gubernandos contingentibus, & pro majori parte io adveotu sui, quando Mediolanum veniebat, hospitium haberet in monasterio, seu apud monasterium dominarum S. Apollinaris *a*, extra portam Romanam Mediolani, quod monasterium tunc, & jam diu, & ab initio ejusdem in maxima observantia & bona fama sub regimine & custodia domioorum ministri & Fratrum Conventus sancti Francilci Mediolani maxima eum devotione & sollicitudine regebatur & gubernabatur, a quibus domioabus religiosis ejusdem monasterii S. Apollinaris ipse Pater Amadæus tamquam verus religiosus & regulæ suæ observantissimos in maxima veneratinne habebatur, cui in eodem monasterio seu apud ipsum monasterium, intra confines tamen ipsius monasterii, una cum eorum capellann hospitium dabant ipsæ dominæ.

a

apud monachas S. Francisci habebat,

169 Verum cum in dies aliquando ipse Pater ad idem monasterium converfaretur, & ibi juxta consuetudinem suam oratinni & contemplatinni valde intenderet, nisi tantum quantum negotia, pro quibus Mediolanum venire contingebat, curaret: quanto magis ipse Pater Den deditum se præstaret, tantn magis invidiæ igois in æmulos suos crescebat & contra ipsum & ad ipsum turbandum & inquietandum magis ipsi æmuli se provocabant, ita quod, Deo sic permittente, ad majorem ejusdem P. Amadæi, ut creditur, patientiæ & tolerantiæ experientiam, ecce zizaniæ seminator venit, & inter easdem dnmioas religiosas ejusdem monasterii maximas cnotumelias & discordias movit & suscitavit, ita quod aliquæ ex eis dominabus ipsius monasterii occulte, & sine aliarum participatione, brachio aliquorum ex adversantibus ipsi Patri Breve Apostolicum subreptitium & obreptitium, ut creditur, a sanctissimo tunc Papa nbtinuerunt effectus, quod amplius domitos Minister, & Fratres Conventus S. Francisci Mediolani de ipso monasterio & de dominabus ipsis non se intromitterent, sed monasterium ipsum de ceiero regeretur, & gubernaretur sub custodia & regimine dominorum Fratrum de sancto Angelo *b* Observantiæ S. Francisci sic nuncupatorum, licet aliquibus ex eis fnroribus dicti mon.st.rii hne ignotum, & alienum esset; imn dispiceret, cum ab eis, domino Ministro & Fratribus Conventualibus, bonum exemplum, & bonam costodiam in bona fama, & regulari nbservantia fulcepissent.

b

ex MS.

contra eum excitatur persecutio;

180 Quæ omnia, ut creditur & præsumitur, aliter nnn evenerint, nisi ut idem Pater Amadæus alio quæreret hospitium, quorum etiam omnium occasione multæ exnriæ fuerunt contumeliæ & discordiæ, primo inter Fratres Conventuales sancti Francisci & aliquos ex Fratribus S. Angeli, & etiam inter multos cives Medinlanenses, quorum aliqui pro una parte intercedebant, & aliqui intercedebant pro altera parte; imn ad instantiam eorum dominorum Fratrum Conventualium facta fuit quædam denuntiatin præfatis Fratribus de sancto Angelo de illo Brevi seo Indultn, seu privilegio Apostolicn, quod alias emanatum fuit per sanctissimum Dominum tuoc Papam effectus, quod ipsi Frater nuncupati de Observantia se intromittere non deberent de locis aut Conventibus aut monasteriis hactenus suppositis dominis Ministris & aliis Conventualibus; & e contra ipsi Conventuales non se intromitterent de locis aut Conventibus suppositis ipsis de Observantia nuncupatis etiam sub pœna Papalia excommunicationis, prnot io eo Indolto enntinetur.

E

cujus virtutes eum ab aliud hospitium migrat,

181 Verum idem Pater Amadæus, licet videret, se undique molestiis premi, tamen omnia patienter tolerabat, imo ea omoia cum devotinne & alacritate loco meriti acceptabat. Nec tamen ab orationibus & contemplationibus, in quibus consueverat, deficiebat, imo attentius eas frequentabat; etiam pro persecutnribus ipsis, ut iotellexi, exorabat, sed tamen de eis cootumeliis & discordiis se intromittere non voluit, imn ab eodem monasterio sine alia turbatione receffit, & ad domum cujusdam venerandi Patris dumini presbyteri Leonardi de Monti, tunc commorantis in ædibus hospitalis S. Petri extra portam Romanam Medinlani, accessit, ubi aliquando veniens Mediolanum ipse Pater Amadæus una eum sociis soin hnspitium susciebat, & ubi cum benignitate & humanitate ejusdem domini presbyteri Leooardi boris consuetis pro oratinnibos & enntemplationibus suis locum secretom habebat, & quanto magis ab ipsis persecutoribus mnlestia afficiebatur, tanto magis ferventior ad Deum prn eis orandum erat, aliquando autem alios consncios suos ad patieotiam pro Christi amore bonis verbis & exhortatinnibus invitabat, hortabatur & provocabat.

F

ubi pie & austere vivebat,

182 Erat ipse Pater Amadæus ita sermone gravis, purus, sincerus, & boni timoris plenus, ac bonæ vitæ sectator, quod si quæ verba proferebat, ea tanto eum intellectu & prudentia & breviter loquebator, quod ab omnibus audientibus ad bonum exemplum, & ad sanctam dnctrinam communiter percipiebatur, & aliter in austera vira ciborum atque vestinm suorum sic se habebat, & pedibus nudis sine calceis, vel calopodiis *c* temporibus glacialibus & omnibus aliis temporibus per aquas & nives iter faciendo; quod quidem impossibile videbatur humanam ereaturam talia sufferre & tolerare, quæ tamen sibi Patri pro nibilo videbantur, & hæc nmnia pro Christi amore tolerabat.

c

183 Cum

A 123 Cum ipſis temporibus aliquando ad R. D. Stephanum de Forlivio *d* tunc archiepiſcopum Mediolanenſem, & in ejus curia archiepiſcopali Mediolani ſæpius adiret ejuſdem venerandi domini archiepiſcopi contemplatione, apud quem aliquando ejuſdem Patris religioſiſſima converſatio nota erat, tandem idem dominus archiepiſcopus Mediolanenſis quamdam parvulam eccleſiam ſanctorum Jacobi & Philippi extra portam orientalem ſeu extra portam Tonſam Mediolani cum quibuſdam domunculis & hortulis obtinere & ſibi condonare procuravit; quam eccleſiam cum ipſis domunculis & hortulis iple Pater libenter acceptavit, ubi poſtea cum ejus domini archiepiſcopi deliberatione conſenſu & participatione, & in ejus præſentia, ac in præſentia illuſtriſſimi Principis F D. Ducis Galeaz-Mariæ Sforciæ *e* vicecomitis tunc Ducis Mediolani, & majoris partis aulicorum ſuorum, & etiam in præſentia, & conſenſu reverendi domini Fratris Franciſci-Mariæ de Septara, tunc Miniſtri Generalis, ac Fratrum Conventus S. Franciſci Mediolani, & eis omnibus ad hæc concurrentibus, eccleſiam ſub titulo S. Mariæ de la Pace, obtentis tamen prius ſuperinde B Bullis Apoſtolicis, fundavit, ſeu fundare cœpit, & primum lapidem ipſius eccleſiæ imponi fecit anno Domini MCDLXIX. die XXIX. menſis Octobris. Et relictis ipſis domunculis a ſecularibus, io eis habitantibus, ipſum locum ex Fratribus Societatis ſuæ laudabiliter communivit, procedendo ſeu procedi faciendo ad fundamenta conſtructionis eccleſiæ prædictæ & ædificiorum pro ipſo Conventu.

ex Ms. ab archiepiſcopo Mediolanenſi locum accepit.

d

e

f

in quo Conventum conſtruere cœpit;

124 Cum ad fundamenta ipſorum eccleſiæ & Conventus procederetur, idemque Princeps & alii multi cives & præfatus dominus archiepiſcopus Mediolanenſis pro conſtruendis ipſi Conventu & eccleſia multa ex eorum devotione de rebus ſuis contribuerent & erogarent, ita quod uſque ad brachia duo muri vel circa a terra ſupra ex fundamentis ipſius eccleſiæ jam perfecta eſſent, ecce inimicus tantam zizaniam inter immundos & iniquos ſeminavit, ex qua multos adverſarios exemplari vitæ ejuſdem Patris Amadæi invideotes commovit, ut inde multæ perſecutiones, contumeliæ, inſidiæ, & injuriæ ipſi Patri Amadæo illatæ fuerint; & indies creſcebant eorum iniquitates, C & inſidiæ inter eos maxime, qui ex Ordine & de Obſervantia S. Franciſci nuncupabantur; qui apud principes, & multos cives, ac magnates, maximos habebant favores, ita quod ipſe Pater, & conſocii ſui deficientibus eleemoſynis vix inopem vitam ducere poterant, nedum procedere ad hujuſmodi Conventus & eccleſiæ conſtructionem poterant: his enim ab eis undique inſidiis inſeſtabantur, & trahebatur ipſe Pater dominus coram illuſtriſſimo tunc Principe, aliquando coram domino archiepiſcopo Mediolanenſi, & aliquando coram venerando domino Franciſco de Ruere de Savona *f*, tunc Miniſtro generali totius Ordinis Fratrum Minorum S. Franciſci, tunc nuperrime de numero revereodiſſimorum dominorum Cardinalium a ſanctiſſimo Papa electo, dum idem reverendiſſimus dominus Cardinalis Papiæ commorabatur; ita quod ab eis perſecutoribus valde contemnebatur & hinc inde trahebatur, & moleſtiis afficiebatur. Ipſe vero Pater Amadæus de his tamen modicum curans, ea omnia pro Chriſti amore patienter tolerabat.

125 Sed cum in eis perſecutionibus & contumeliis ipſi malevoli non ceſſarent, ipſe Pater Amadæus ad reverendiſſimum dominum Cardinalem & ipſius Ordinis Generalem Miniſtrum tamquam ad protectorem & gubernatoram ſuum & totius Religionis, ſæpe a Mediolano Papiam convolabat, ut eidem Patri veritatis & juſtitiæ ſubſidium præſtaret: & cum præfato reverendiſſimo domino Cardinali & Generali Miniſtro jam nota eſſet ejuſdem Patris Amadæi religioſa & bona conſuetudo, ac bonæ vitæ morumque ejus diſciplina & regularis obſervantia, atteodens adverſariorum ejus maximos favores, & continuas perſequutiones, quas adverſus ipſum Patrem Amadæum exercebant, dum quodam die coram ſe haberet ille reverendiſſimus dominus Cardinalis, prout relatum fuit, aliquos ex principalioribus eorumdem adverſariorum, & ipſum pauperculum Fratrem Amadæum, & coram eo ipſi adverſarii multas diſputationes & articulos propoſuiſſent, ipſe autem Pater Amadæus nihil aliud reſponderet, niſi quod verus filius ſancti Franciſci eſſet, proponebat & quod in Ordine & regulari obſervantia Fratrum Minorum S. Franciſci in manibus reverendiſſimi tunc Miniſtri Generalis & ſub ejus obedientia & cura profeſſionem ſuam fecerat, & quod ſibi non conveniebat tanta E rum ſcientiarum copia; ſed quod ſolum Jeſum Chriſtum & ejus geſta ſcire & contemplari, & divinam voluntatem, quoad poſſet, ſectari ſufficiebat, & quod ea, quæ ejus opera fiebant & gerebantur, non ad injuriam aut vilipendium alicujus, ſed ſolum ad Dei cultum, gloriam & honorem fiebant, Deo & glorioſa Virgine Maria ſic annuentibus & auxiliantibus, & ad eos nihil de ipſis Cooventibus ſeu conſtructis ſive conſtruendis pertinere.

D *ſed propterea ab eorum illis accuſatur,*

126 Quibus omnibus ſic auditis, prout a fide dignis perſonis relatum fuit, tunc reverendiſſimus iple dominus Cardinalis & Generalis Miniſter ipſius Ordinis ut ſupra, increpans eos adverſarios, & accuſans præſumptionis & judicii temerarii dixit, affirmavit, & in præſentia ipſorum ipſum Fratrem Amadæum verum Religioſum eſſe, & eum multo plura & majora bona, & dominia propter Deum relinquiſſe, quam ipſos, & quod eum moleſtare non deberent. Sed cum idem reverendiſſimus D. Cardinalis a Papia receſſiſſet, Romam iturus, alias novas perturbationes & inſidias apud illuſtriſſimum Principem & dominum tunc Ducem Mediolani commoverunt ipſi adverſarii & eorum F ſequaces contra eumdem Patrem Amadæum, ut relatum fuit, ex quibus ipſe Pater poſtea Romam venit, & a ſanctiſſimo domino Paulo tunc Papa ſecundo ſtatim Breve Apoſtolicum directivum præfato illuſtriſſimo Principi obtinuit, ut ipſe Princeps cauſam ipſam cognoſceret, & provideret præcipue, ut in perficiendo Conventu prædicto ſancta Mariæ de la Pace Mediolani procederetur.

Miniſtro Generali fruſtra cauſas ejus defendente,

127 Cum ipſum Breve Apoſtolicum prælibato Prineipi domino Duci Mediolani præſentatum eſſet, ipſe Princeps videns, & conſiderans multos & infinitos favores adverſariorum ipſorum ipſi Patri invidentium, nedum ab ipſis adverſariis, ſed etiam a multis aliis civibus & magnatibus emergentes contra eum pauperculum Fratrem Amadæum; ſciens tamen ipſe Princeps, eum eſſe verum & optimum religioſum, & nolens diſplicere ipſis adverſantibus, cauſam ipſam non voluit ipſe cognoſcere, ſed vices ſuas ſubdelegavit magnifico domino Alexandro Sforciæ, Piſauri domino, tunc gubernatori & locum-tenenti ejuſdem Principis tunc Papiæ commoranti, coram quo ipſi adverſarii tantum

ad judicium ſeculare citatur,

A tum eumdem Patrem Amadæum inſequebantur & inſidiabantur, & ab aliis inſidiæ parabantur ad eorum inſtantiam, quod ipſe pauperculus Frater Amadæus, qui de regione Hiſpania erat, & in partibus Lombardiæ ignotus, quodammodo ab omnibus derelictus reperiebatur, nec in humanitatis litteris multum eruditus erat, & ob inſequentium favores & inſidias ipſorum adverſariorum ſuorum nullus pro eo quodammodo adeſſe, aut eum defendere audebat. Ipſe vero Pater Amadæus, qui ſolum Deum & gloriosam Virginem Mariam & B. Franciſcum adjutores veritatis & juſtitiæ ſuæ habebat, ad eos ſolitis orationibus & contemplationibus horis nocturnis recurrebat, & eis multo plus vigiliis & orationibus ac jejuniis inſerviebat, aliisque Fratres conſocios ſuos ad patientiam in perſecutionibus hortabatur, aliquando eis proponens quo modo in tribulationibus virtus perficitur, & Beati qui perſequutiones patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, & aliis ſimilibus exhortationibus eos continuo ad ſuſtinendas egeſtates pro Chriſti amore inducebat & hortabatur.

ubi indigne habitus,

B 128 Et eum coram magnifico domino Alexandro prædicto aliquando compareret ipſe Pater Amadæus pro hujuſmodi eauſæ ſuæ expeditione, ex perſuaſione eorum adverſariorum ſæpe & ſæpius ab eodem magnifico domino Alexandro ipſe Pater ſpernebatur, & repellebatur; aſſerente illum eſſe hypocritam, ſimulatorem, ſuperbum, & populorum deceptorem; cui ipſe Pater Amadæus cum humilitate aliquando reſpondebat, notam Deo eſſe ſuam voluntatem. Aliqui vero ex ipſis adverſantibus, & ex ſapientioribus familiæ coram eodem magnifico domino Alexandro eum Patrem increpabant, & arguebant de prædictis, & ulterius eum eſſe idiotam, apoſtatam, hæreticum, & novæ ſectæ inventorem aſſerebant; eumque aliis atrocibus injuriis, & minis, tam coram præfato magnifico domino Alexandro Papiæ & alibi audaciter & palam afficiebant, & non ſolum ab eis, ſed etiam a multis aliis doctoribus, & magnis viris vexabatur eorum adverſariorum perſuaſione. Adducebantur etiam multi cives & mercatores, ne ai & religioſæ ejus vitæ, tamquam ſimulatæ & fictæ, crederent, tta quod multis eorum adverſariorum

C ſequacibus derilui erat: ipſe vero Pater Amadæus de prædictis non curabat, ſed ea omnia patienter tolerans tanto magis humilem & dejectum ſe reputabat; ſed cum aliquando coram eo magnifico domino Alexandro argueretur, ut ſupra, ipſe Pater humiliter reſpondebat, altiſſimum Deum omnium geſtorum ſuorum & interioris voluntatis ſuæ eſſe cognitorem & judicem, de vita & de mente ſua ad eos non pertinere.

& injurias patienter tolerans,

129 Demum recedens a palatio ad locum, ubi ſuſcipiebat hoſpitium, cum ſociis ſuis aliquando maxima cum afflictione pergebat, videns & cognoſcens, ſe indebite, & injuſte ab adverſariis ſuis ſic vexari & turbari; & tamen propter hujuſmodi tribulationes perſecutiones, inſidias & moleſtias non murmurabat, nec commovebatur, ut ab ipſis conſociis ſuis relatum fuit, imo alacriter & patienter tolerabat, & aliquando aſſerebat: Teneo fidem in Domino Jeſu Chriſto, quod mihi adjutor erit: nec deficiebat ſaltem nocturnis temporibus a ſuis ſolitis orationibus, officiis, & contemplationibus; imo fortius & attentius jejuniis ſolitis & devotionibus intendebat, & ſæpiſſime egeſtates & fames patienter tolerabat, inducebatque etiam alios ſocios ſuos ad patientiam; allegando ſæpe, D quia nos oportet per multas tribulationes, & per ex mat. ignem & aquam intrare in regnum Dei & ſequi veſtigia Paſtoris noſtri Domini Jeſu Chriſti, qui cum benediceret, maledicebatur, & alia ſimilia verba ad patientiam inducentia ad eos ſocios ſuos grato modo loquebatur.

ad opem Dei pro ſua recurrit.

130 Et cum alia vice ad præfatum magnificum dominum Alexandrum adiviſſet ipſius eauſæ ſuæ expediendæ cauſa, ipſi vero adverſarii ſui eum multis potentibus & ſequacibus ſuis ſe oppoſitum veniſſent, ſecundum quod relatum fuit, ita ut non ſolum ipſe Pater, non audiretur ſed & repulſam ab eodem domino Alexandro haberet, imo & eidem Patri ab eo præciperetur, ut fertur, præſentibus ipſis adverſariis ſuis, quod ipſe Pater Amadæus infra triduum a dominio illuſtriſſimi Principis receſſiſſe deberet: ipſe vero Pater Amadæus cia omnibus præſentibus in camera eadem ubi erane, his omnibus auditis, genua flexit, coram quadam imagine glorioſæ Virginis Mariæ, quæ in camera depicta erat, & ad Deum & Virginem Mariam preces porrexit, ut aliqua pro ejus Patris innocentia demonſtrarat. E

ac rendam, iniqua judicia

131 Demum eos omnes derelinquens, verſus hoſpitium ſuum iter perrexit, & ſubito, ut creditur, ſic permittente Deo, idem magnificus dominus Alexander ingentiſſima febre percuſſus fuit, tta quod ſentiens ſe ab hujuſmodi morbo percuſſum, in memoriam rediens quod Patrem Amadæum audiverat precantem, dubitavit, ideo morbum ſe habere & a Deo proceſſiſſe, & pœnituit, quod juſſerat. Et eum idem Pater a nuntiis ejuſdem magnifici domini vocaretur, ut ad eum rediret, negaretque ipſe Pater redire, ut magis corrigeretur & agnoſceret, quod injuſte egerat, tandem poſt multas perſuaſiones ab illuſtriſſimo Principe, tunc Duce Galeazio, & illuſtriſſima domina Bona tunc Ducisſa conjugibus rogatus ad præfatum magnificum dominum Alexandrum infirmum rediit, qui veniam petens promiſit, ſe amplius eidem Patri adverſarium non fore, ac illum rogavit, ut Deo & Beatæ Virgini Mariæ pro ejus ſanitate preces porrigeret. Quibus ſic auditis, ipſe Pater miſericordia motus pro eo magnifico domino orare promiſit, & ita, prout a ſociis ejuſdem Patris relatum fuit, inſtanter oravit, & ipſe magnificus dominus Alexander in breviſſimo tempore liber ab ipſa ingentiſſima F febre & ſanus effectus fuit, ut per quemdam venerabilem magiſtrum Martinum de Laude ejuſdem Ordinis S. Franciſci relatum fuit a [illegible]

alterque adverſarius ſuus punitus,

132 Quidam orator Florentinus, qui hujuſmodi diſputationibus coram eo magnifico domino Alexandro præſens fuerat, & multa verba adverſum & odia ejuſdem Patris protulerat, regreſſus domum, ubi hoſpitabatur in Papia, ſtatim vehementibus doloribus correptus fuit ab eiſque valde opprimebatur. Quibuſdam de ejuſdem Patre Amadæi bonitate, & vera religionis obſervantia, & quod Deo acceptus eſſet, prædicantibus, ad eumdem Patrem miſit idem orator, ut ad eum accedere vellet, pœnitens, ſe ſibi adverſarium fuiſſe: & cum ab eo Patre viſitatus eſſet ipſe orator, rogavit eumdem Patrem, ut Deum pro ejus ſanitate oraret: ipſe vero Pater Amadæus ſtatim relinquens ipſum oratorem, ad hoſpitium rediit, & preces ad Deum pro eo oratore porrexit, & illico, ut fertur, ipſe orator ab eis doloribus ſanus redditus fuit, ut a præfato magiſtro Martino prænominato relatum fuit.

133 Cum

ex ms. *quorundam superiorum.*

133 Cum ipſe Pater videret ſe aliquo modo ex prædictis ab altiſſimo Deo, & Beata Virgine Maria aliqualiter in prædictis adverſitatibus juvari, & ab eis relevari, multum ferventius, ut relatum fuit, inſtabat orationibus, & jejuniis & fortius ſuos confratres ad patientiam, & ad glorificandum Deum inducebat, aliquando dicens: Nullum vidi juſtum derelictum, nec ſemen ejus quærens panem; & miſericordia Domini plena eſt terra; & alia ſimilia verba, per quæ hortabatur eos ad patientiam & orandum Deum pro perſequentibus, & calumniantibus eos; & licet aliquando ipſe Pater cum ſocius ſuis in maxima egeſtate & tolerantia eis temporibus afficeretur, ita quod aliquando etiam de ejus Patris vita dubitabatur, non tamen deſiſtebat ab orationibus, officiis, & jejuniis, ut ſolebat, & tandem poſt multas perturbationes, ſibi a prædictis æmulis & adverſariis ſuis illatas, quidem in Mediolano, quidem in Papia, & quidem alibi, Deo miſerante & coadjuvante, idem Pater Amadæus contra eos adverſarios ſuos victoriam obtinuit, & gratiam a ſanctiſſimo Papa Paulo ſecundo, quo ad perfectionem dicti Conventus procedi poſſet; & ſic, Deo dante, virtute Bullæ Apoſtolicæ ſuperinde ſibi gratiose conceſſæ, ad fabricationem ejuſdem Conventus de la Pace proceſſum fuit; in qua Bulla nedum conceſſa fuit auctoritas, & facultas perficiendi dictum Conventum de la Pace, ſed etiam conſtruendi & conſtrui faciendi quoſdam alios Conventus ſub ejuſdem obedientia & cuſtodia; cujus Bullæ vigore alium locum apud Caſtrum ſancti Secundi in diœceſi Parmenſi ſub titulo ſanctæ Mariæ Gratiarum obtinuit, quem etiam Fratribus ſuis communivit,

ANNOTATA.

a *Hoc cœnobium monialium illuſtriſſimus Gonzaga in Origine Seraphicæ Religionis Franciſcanæ pag. 362. deſcribit.*

b *Illuſtriſſimus Gonzaga in Opere mox laudato pag. 341. & 342. de hoc Franciſcanorum Conventu fuſe agit.*

c Calopedes *vel* calopodia *ſunt calcei lignei, aut calcei, quorum ſaltem pars inferior lignea eſt. De diſtinctiore hujus vocis ſignificatione & Græca ejuſdem origine conſule Gloſſarium Latino-barbarum Cangii, quod nuper recuſum & auctum eſt.*

d *Is eſt Stephanus Nardonus Fora Julienſis, qui anno 1460. ad cathedram Mediolanenſem evectus eſt, & Romæ anno 1484. e vivis exceſſit, ut apud Ughellum in nova editione Venetæ Italiæ ſacræ tomo 4. col. 266. licet videre. Neſcio, cur hoc loco cognominetur* da Forlivio, *cum apud Ughellum in epitaphio* Foro-Julienſis *vocetur, atque urbes Italiæ* Forum-Julium *&* Forum Livii *inter ſe multum differant.*

e *Hic Galeatius Maria Sforcia, Dux Mediolanenſis, anno 1466. in ſecum patris ſui defuncti ſucceſſit, & anno 1471. occiſus eſt.*

f *Quorsus Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti 1471. n. 66. & ſequentibus narrat, quomodo hic vir Ordinem S. Franciſci intraverit, & poſt alias dignitates demum ſub nomine Sixti IV. ad cathedram S. Petri evectus fuerit, ut etiam ex capite ſequentis horum Actorum apparebit, ubi de eo ferme resurret.*

CAPUT XIII.

Romana Beati commoratio, & congregatio ipſius inter adverſitates novis Conventibus mirabiliter aucta,

Beatus a Amadæus Romæ, a

DEmum progreſſus fuit Romam ipſe Pater Amadæus, ut ſanctiſſimum Dominum Papam Sixtum quartum tunc noviter electus *a* viſitaret, qui antea Cardinalis tituli S. Petri ad vincula erat, & Generalis Miniſter totius Ordinis S. Franciſci fuerat, & qui tunc nomine Fratter Franciſcus de Ruere de Savona vocabatur, de quo ſuperius tractatum fuit: a quo ſanctiſſimo Papa ipſe Pater multas gratias per Bullas Apoſtolicas obtinuit, inter quas Bullam obtinuit, ut ſex alios Conventus erigere & conſtrui facere poſſet ſub ejus cuſtodia & obedientia & ſub regula Fratrum Minorum de Obſervantia, quorum vigore locum apud Caſtrum novum *b* in Tortonenſi *c* obtinuit, ubi Conventum ſub titulo ſanctæ Mariæ de la Paca erexit *d*, quem poſtea Fratribus communivit; aliumque etiam locum apud civitatem Laudæ ſub titulo S. Petri Apoſtoli, quem Fratribus ſuis communivit: alium etiam locum apud civitatem Cremonæ, quem etiam ſuis Fratribus communivit.

E a d

Mediolani,

135 His vero mediis temporibus Conventus ſanctæ Mariæ de la Pace Mediolani, Deo & multis civibus Mediolanenſibus coadjuvantibus, conſtrui & ædificari cœpit. Et licet hoc medio tempore, quo ipſe Conventus ſanctæ Mariæ de la Pace conſtruebatur & ædificabatur, æmuli & adverſarii ſui non teſſarent ipſi Patri Amadæo inſidias & perturbationes quærere, & adeo eorum malignitas creviſſet, ut eam in corde & ulcerata mente continere non poſſent; ita quod unus ex eis & doctioribus multa nefanda publice de eodem Patre, & in ejus vilipendium, quæ potuit, proferre non erubuit; ita quod in mentem multorum ex audientibus maximum ſcandalum venit, ac ipſe F. pronuntiator a multis civibus laudatus fuit,

F

æmulis ſuis reverentiæ habes,

136 Tamen cum multa nefanda eſſent & intolerabilia, quæ prolata fuerant, licet ipſe Pater de eis parum curaret, ſed pro honore ſuo & ſocietatis ſuæ ad præfatum ſanctiſſimum Papam Sixtum Romam rediit, ubi juſſu ejuſdem ſanctiſſimi Papæ pro evitandis ſcandalis, ut præfumitur, honorifice retentus fuit ad quædam obſequia ipſius ſanctiſſimi domini Papæ; cui poſtea ipſe ſanctiſſimus Papa commiſit per Bullam Apoſtolicam locum ſancti Petri in Monte-aureo, ſito in civitate Romæ, ubi Conventum Fratribus ſocietatis ſuæ erexit & communivit; in quo Conventu per annos fere decem pro majori parte moram traxit, & in ejus ſolita regulari obſervantia religioſiſſime vixit. In quo tamen Conventu ſancti Petri aliqua vice toxico ſeu veneno affectus fuit ipſe Pater Amadæus, ut relatum fuit, & tamen gratia altiſſimi Dei, & virginis Mariæ ab eo maxima licet eam difficultate illæſus remanſit. Et eis temporibus, quibus ipſe Pater Amadæus in civitate Romæ in præfato Conventu ſancti Petri in Monte-aureo vitam ſuam ducebat, de ejus religioſiſſima vita & regulari obſervantia apud præfatum ſanctiſſimum Papam Sixtum, & DD. Cardinales

& mul-

A & multos alios eccleſiæ Prælatos, ac multos cives & habitatores Romanos fama erat, ut per quemdam Fratrem Joannem de Alemania ex confeſſis ejuſdem Patris relatum fuit.

& alibi in Italia

137 Quidam magnificus Comes Raymundus de proſapia Urſioa, terræ de Scandrilla *e* dominus, tantam cum eodem Patre Amadæo amicitiam habuit, & adeo illi confidebat, ut ad eumdem Patrem multoties in ſuis tribulationibus recurreret, illum orans, ut ad Deum pro eo preces porrigeret: & tandem eidem Patri locum apud dictam terram de Scandrilla in epiſcopatu Salmenſi *f* eidem Comiti ſuppoſitam deputavit, ubi Conventum ad ejuſdem Patris beneplacitum facere poſſet; quem Conventum poſtea ipſe Pater Amadæus, coadjuvantibus magnifica domina Juſtiniana ejus magnifici Comitis uxore & vicinis in locis ibi circumſtantibus, in honorem beatæ Virginis Mariæ anno Domini MCDLXXIX de menſe, ut creditur, Maji fundare cœpit, quem poſtea conſtrui fecit, & Fratribus ſuis ſub ejus cuſtodia & obedientia communivit.

e

f

B 138 Erat tunc temporis, ut intellexi ab eodem Fratre Joanne de Alemania, maxima ſiccitas in toto ipſius Comitis dominio, ita quod ex ipſa ſiccitate meſſes bladorum *g* multum triſtes erant, propter quam dubitabatur de maxima penuria & fame: & cum præfata magnifica domina Juſtiniana, abſente ipſo ejus marito, qui apud ſerentiſſimum Regem Neapoli erat, multum negligens eſſet in dando principium, ut hujuſmodi Conventus conſtrueretur, angereturque propter hujuſmodi maximam ſicciratem, dubitans, quod propter penuriam bladorum in perficiando dicto Conventu paucæ eleemoſynæ erogarantur, ex quo ipſa Conventus perfici non poſſet. Quæ intelligens ipſa Pater Amadæus ad ipſam magnificam dominam ivit, promiſitque quamprimum primus lapis imponeretur in ipſis eccleſia & Conventu ædificandis, ſtatim plueret, ita ut bonam meſſem in toto ipſo territorio omnes colligerent, & dato ordine, quod in prima die Dominica tunc proxime ſequenti ejuſdem menſis Maji celebrata miſſa in mane per eumdem Patrem, & poſito interea primo lapide pro conſtructione ipſorum eccleſiæ C & Conventus in præſentia ejuſdem magnificæ dominæ, & multorum ex habitatoribus dicti territorii in loco ad hæc deputato per ipſam magnificam dominam apud dictam terram de Scandrilla & apud ponticellum ſub titulo glorioſæ Virginis Mariæ de Gratiis, ſtatim pluvia ſatis notabilis Dei gratia per totum ipſum territorium deſcendit, ex qua ipſum totum territorium ipſi magnifico Comiti ſuppoſitum, Deo & glorioſa Virgine Maria ſic volentibus, ab ipſa ſiccitate relevatum fuit, & fructus tam fundi quam arborum per totum dictum territorium abundanter illo anno collecti fuerunt.

poſt impreſſam

g

poculari pluviam

139 Quod ipſa domina & alii habitatores illius provinciæ ab ipſa penuria meritis & interceſſionibus ipſius Patris Amadæi defenſum eſſe cognoverunt. De quibus omnibus ipſe Pater & alii de ipſa provincia Deum & glorioſam Virginem Mariam ſumma cum devotione glorificabant. Quemadmodum etiam retulit quidam Frater Ægidius ex conſociis ejuſdem Patris Amadæi, qui dixit, quod, dum jam cœpta eſſent ædificia dictæ eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Gratiis apud Scaodrillam, quæ cœpta fuerunt ſub promiſſiona facta per ipſam magnificam dominam Juſtinianam, quæ promiſerat, ſe una cum aliis vicinis ipſius territorii, conſtrui facere dictum Conventum de quo ſupra: D ipſa vero magnifica domina perſuaſionibus quorumdam pœnituit ſe promiſiſſe, ſeu non curabat procedere ad ejuſdem Conventus perfectionem; & eum exinde retardaretur ipſa perfectio, ipſe Pater Amadæus duos ex confratribus ſociis ſuis ad eam magnificam dominam miſit, ut intentionem ſuam circa hujuſmodi conſtructionem intelligeret; qua reſponſione ſuſcepta, cognovit eam dominam amplius non curare, quod ipſe Conventus perficeretur. Verum infra brevem terminum quidam filius ejuſdem magnificæ dominæ gravi infirmitate affectus fuit, qua dubitavit ipſum filium ſuum in ipſa infirmitate morte perdere: & in memoriam rediens ejus, quod præfato Patri promiſerat, nuntium ad eumdem Patrem Romam miſit, ut pro filio ſuo & ejus ſanitate Deum oraret, promittens iterum, quod ab ea promiſſum fuerat ſe obſervaturam; ipſe vero Pater Amadæus benignitate motus pro eodem filio preces porrexit, & tandem convaluit. EX MS.

140 Demum cum etiam ipſa magnifica domina perfectionem dicti Conventus negligeret, videns ipſe Pater Amadæus, quod ipſa magnifica domina, poſtpoſitis dictis promiſſionibus, non curaret ad perfectionem dicti monaſterii procedere, propter reverentiam magnificæ ipſius dominæ, decrevit ad eam ire tunc commorantem in dicta terra Scandrillæ, ut omnino intentionem intelligeret circa ipſius Conventus conſtructionem. Et cum applicuiſſet domui ipſius magnificæ dominæ, ipſe Pater invenit eumdem filium iterum gravi morbo infirmatum; coram quo Patre Amadæo ipſa magnifica domina, ut relatum fuit, recognoſcens, ſe eumdem Patrem alias decepiſſe, quia promiſſa non obſervaverat, quaſi erubeſcens ad eumdem Patrem non audebat ire, nec recurrere: tandem audiens adventum ipſius Patris Amadæi, perſuaſionibus aliquorum de domo ſua eumdem Patrem viſitavit, & accuſans ſe de infidelitate & negligentia ſua, rogavit, ut etiam pro filio ſuo Deum oraret. *ac poſt alia celeſtia viſitaſſe* E

141 Ipſe vero Pater Amadæus cognoſcens inſtabiliratem ipſius magnificæ dominæ, ut eam magis in fide Chriſti & multos..... confirmaret, quamdam particulam funis, quo ligatus fuit Dominus noſter Jeſus Chriſtus tempore paſſionis ſuæ, quam ſecum habebat, in ignem poſuit, & tamen incombuſtus & illæſus remanſit ipſe ſuis. Demum iſtam particulam funis in uno vaſe pleno aquæ poſuit, & quodammodo contra naturam talis rei ad fundum illico ivit, & ex illa aqua, in qua poſita fuerat illa parricula funis, dedit bibere illi filio ſic graviter infirmo, ut ſupra, & multis aliis diverſis languoribus & infirmitatibus laborantibus, ibi aſtantibus in honore Dei & Virginis Mariæ; qui cum guſtaſſent, ſtatim ſani gratia Dei effecti fuerunt, ut retulit idem Frater Ægidius. Quibus viſis ab ea magnifica domina operam dedit, ſuperveniante etiam & coadjuvante præfato magnifico domino Comite ejus conjuge, & ſuperveniente elaemoſynis aliorum convicinorum, ut ipſe Conventus & eccleſia prædicta conſtruerentur; quem etiam idem Pater Fratribus Conſocietatis ſuæ communivit. Quædam alia etiam relata fuerunt per eumdem Fratrem Ægidium, & per Fratrem Joannem Alemanum, & per quemdam Fratrem Bonaveoturam de Cremona, quæ dicuntur acta fuiſſe in civitate Romæ & partibus circumſtantibus, quæ hic brevitatis cauſa & temporis anguſtia omittuntur. *divinaque voluntatis indicia* F

Ex Ms. veteri Conventus Regularium suæ Conventus obtinet.

142 Ex eis, quæ videre & audire, ac perſpicere potui, etiam ex relatione multorum diverſorum fide dignorum talis fuit ejuſdem Patris vita, & bonæ conſuetudinis ac Religioois obſervantia, qua uſque ad laxdecim Conventus ſub eadem Regulari Obſervaotia Fratrum Minorum ſancti Fraocisci, & ſub cuſtodia ſua, ſub obedientia tameo revereodorum dominorum Miniſtrorum Generalium totius Ordinis præfati, & cum eorum & DD. Miniſtrorum Proviocialium ac DD. Diœceſaoorum, ac illuſtriſſimorum Principum ae DD. temporalium veoia & benevolentia, Deo faveote & cooperante, & auctoritate Apoſtolica intereedente & concedeote, Romæ, Mediolaoi, & alibi in Italia fundaſſe dicitur; eaque erexit atque conſtruxit & conſtrui fecit ad Dei & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, quibus totus deditus erat, laudem gloriam & honorem & ſeraphicæ Religionis præfatæ augmentum, quorum omnium ipſe Pater, dum vixit, fuit Cuſtos digniſſimus & quos quidem Cooventus maxima cum diligentia bonis Fratribus de Obſervantia Regularibus ejuſdem Ordinis & obſervantia communivit; Quem quidem Patrem Amadæum in eadem Regulari obſervantia perſeverantem, & ejus paupertatem ac obſervantiam multi fideles tua exemplari vita, reliĉtis eorum opibus & ſeculari vita, io eadem Regulæ liæ obſervantia, ſequuti ſunt. Et eos, quos in ejus commendationem ſuſcepit, ſpiritualibus, & optimis exhortationibus doĉtriniſque ad ſalutem inſtruait, & tam verbo quam opere & exemplo tum omnibus viribus eos ædificavit.

ANNOTATA.

a *Sixtus IV electus eſt ſummus Pontifex menſe Auguſto anni 1471. Hinc præterpropter colligi poteſt tempus, quo tunc Beatus noſter Romam diſceſſit.*

b *Eſt antiquum Liguriæ oppidum, nunc ad ducatum Mediolanenſem ſpectans, & in Dertonenſi agro ſitum prope Scriviam fluvium. Unde vulgo* Caſtel-novo di Scrivia *vel* Caſtel-novo Tortonele *dicitur, ut ab aliis ejuſdem nominis oppidis diſtinguatur.*

c *Hic legendum puto* in Tortonenſi agro *vel* diœceſi: *nam* Dertona, *Italice* Tortona *eſt urbs epiſcopalis & caput agri Dertonenſis, de qua geographi paſſim obvii plura tradunt.*

d *Illuſtriſſimus Gonzaga in Opere ſupra laudato pag. 337 de hoc Conventu breviter meminit; ſed ibidem fatetur, ſibi originem & fundatores ejus ignotos eſſe. Unde facile colligimus, ipſum hæc Acta præ oculis non habuiſſe.*

e Scandrilla *ſive* Scandrilia *eſt pagus, a quo Conventus S. Mariæ de Gratiis, tamquam loco ſibi viciniore cognomen accepit, ut illuſtriſſimus Gonzaga in ſupradicto Opere pag. 188 teſtatur his verbis:* Diſtat autem hic locus a pago Scandrilia, a quo tamquam a nobiliori ſibique viciniori denominationem accepit, licet a pluribus locus Ponticelli dicatur, duobus milliariis, & a ſui erectione uſque ad annum Domini MDLXVI Amadeis Patribus ſubfuit. *Dein ibidem ad gloriam Beati noſtri hæc addit:* Invifere adhuc licet hoc in loco ejuſdem Patria Amadei & cellulam & mantellum, ad cujus contactum, divina operante virtute, plures a diverſis languoribus curaotur liberanturque.

f *Hic pro* epiſcopatu Salmenſi *veroſimillime legendus eſt epiſcopatus Sarnenſis: nullus enim epiſcopatus Salmenſis in Italia invenitur. Eſt autem Sarnum urbs parva regni Neapolitani in provincia Principatus Cuterioris, epiſcopalis ſub archiepiſcopo Salernitano. Hoc nomen alteri ſubſtituendum eſſe, etiam conjicimus ex Ughello, qui in noviſſima editione Venета Italiæ ſacræ tomo 7 col. 560 agit de epiſcopatu Sarnenſi, ac ibidem poſt recenſitos varios urbis Sarnenſis dominos teſtatur, eam poſt multa ſecula* Urſinis Nolæ comitibus, Coppolis, Tutavillis, ac Columnenſibus dyoaſtis titulo Comitatus *ceſſiſſe, & ſuo tempore ſub regia poteſtate fuiſſe.*

g Bladum *ab auctoribus medii ævi uſurpatur pro frumento, ut jam ſæpe alibi dictum eſt.*

CAPUT XIV.

Diſceſſus Beati Roma in Lombardiam, pius obitus Mediolani, honorifica ibidem exſequiæ, & miracula, quæ ante ſepulturam ejus patrata ſunt.

Beatus Roma Lombardiam repetit.

VErum cum de aono MCDLXXXII proxime elapſo, ſicut Deo placuit, a præfato ſanctiſſimo domino Papa Sixto in Provincia Lombardiæ & Mediolani ad viſitanda ipſa monaſteria, ſeu Cooventua ſuos, veoiam obtinuiſſet, a civitateque Romæ receſſiſſet, & demum io itinere Conventus ſuos viſitaodo ad civitatem Placeotiæ deveniſſet, quidam Frater Jacobus tertii Ordioia S. Franciſci civis Placentiæ, locum, quem ipſe Frater Jacobus io hooorem ſaoĉti Bernardini ouperrime conſtrui fecerat intra muros ipſius civitatis Placentiæ eidem Patri obtulit, ipſumque ſolemniter & libenter, præcedentibus prius legitimis Ducalibus litteris, & aliis privilegiis, in ſimilibus neceſſariis, eidem Patri libere in ejus cuſtodia dedit. Quem quidem locum ipſe Pater ad Dei laudem, gloriam & honorem ac præfatæ Religionis augmentum accepit, eumque Fratribus ejuſdem Societatis ſuæ in Regulari obſervantia communivit. Demum Mediolanum veniens circa finem menſis Junii ejuſdem anoi MCDLXXXII, in Conveoto præfato ſaoĉtæ Mariæ de la Pace Mediolani ſic inſcripto, Deo ſic provideote & permitteote, applicuit, ubi per aliquos dies multum ægrotus moram fecit, Romam tamen ejuſdem ſanctiſſimi domini Papæ juſſu cito regreſſurus.

Mediolani in morbum incidit,

144 Et cum jam per aliquos dies in eodem Cooventu pro eorum Fratrum, ibi tuoe adſtantium viſitatiooe, & conſolatione permanſiſſet, diſpoſuiſſetque pro obedientia prælibati ſanctiſſimi domini noſtri domini Papæ in tempore ſibi ſtatuto Romam redire; & dum jam a Mediolano Laudæ, deinde Placentiam, & denique Romam iter haberet, eum diſtaret ab urbe Mediolani, ut a fide dignis relatum fuit, ad primum lapidem, extra Burgos a Portæ Romaoæ Mediolaoi, cœpit dolore laterum laborare; tamen ab itinere non deſiſtens, dum procederet, dolor ereſcebat, adeo quod intellexit, divinam eſſe voluntatem, ne ulterius procederet, ſed Mediolanum rediret, ubi ſuos fioiret dies: & eum ad Conventum prædictum ſanctæ Mariæ de la Pace Mediolani applicuiſſet, & cellam ſuam intraſſet, ut a Fratribus ſuis fide dignis relatum fuit, ſtatim ſe mortem cum vita Mediolani commutaturum judicavit.

145 Paucis vero poſt diebus febri continua,

&

A & pleuriſi *b*, ac ilium ſeu laterum doloribus eodem in Conventu detentus ſeu perculſus fuit, qua ægrotatione creſcente & invaleſcente, dum diſcipulus ſuus, nomine Frater Anſelmus Romanus, quem Guardianum ipſius Conventus de proximo inſtituerat, eidem Patri extremam unctionem conferre veller, idem Pater prænuntians dixit, eum diſcipulum eo prius moriturum; ſed eum Patrem ipſum cito ſequuturum. Et cum iple Pater valde gravaretur, quidam Prandus de Mapello, Mediolanenſis ſeculatis, multum ejuidem Patris familiaris & benefactor, cum jam menſibus tredecim antea infirmus febri fuiſſet, & adeo multum enervatus & debilitatus eſſet, privatuſque dormiendi ſeu quieſcendi facultate ac comedendi appetitu exſtitiſſet, memorati Patris domini Fratris Amadæi ſanctitate fretus cellam ingredi voluit, in qua tunc Pater ipſe ægrotus jacebat, a quo maxima cum inſtantia & fide benedictionem habere procuravit & voluit; qua habita, ut ipſe Prandus aſſeruit & juramento ſuo affirmavit, ſtatim ſanus, atque incolumis effectus fuit. Demum poſt paucos dies idem Frater Anſelmus infirmatus deceſſit in

B eodem Conventu mane, & dum in veſperis circa 10 horam vigeſimam *c* ipſius Fratris Anſelmi fierent exequiæ, ipſe Pater Frater Amadæus, vocatis Fratribus ejuſdem Conventus, Deo miſerante, eadem die & hora veſperarum circa horam vigeſimam in feſto S. Laurentii Martyris, quod ſit die decima menſis Auguſti, anno MCDIXXXII ſuum religioſiſſime Deo & naturæ reddidit ſpiritum & hujus vitæ diem ſuum clauſit extremum, cujus memoria vivet in æternum.

146 Quo Fratre Amadæo ſic defuncto, ut præmittitur, & delato corpore ſuo in ſacriſtia ipſius eccleſiæ ſanctæ Mariæ de la Pace in veſperis, ut inde poſtridie deferretur in eccleſiam, & ejus fierent exequiæ, & ſepeliretur, quidam Frater, Guilielmus nomine, habitator Mediolani apud eccleſiam S. Petri in Salla extra muros portæ Vercellinæ Mediolani eremita, reperiens ſe ibi in dicto Conventu eſſe, ipſe diſpoſuit ſe cum aliis Fratribus ejuſdem Conventus in ipſa ſacriſtia ad cuſtodiendum corpus ipſum. Nocte ſequenti conſiderans ejuſdem Patris auſteram & religioſiſſimam vitam & in adverſitatibus ſuis patientiam, multum ad Deum pro eo hoc medio tempore orabat, C & cum quodam magno dolore cum ioflatione in uno genu jam pergravatus eſſet, ipſe eremita orationem & votum ad ipſum Patrem jam vita defunctum pro ejus ſanitate direxit, quam, ut ipſe aſſeruit, ſtatim conſequutus fuit.

147 Mane autem facto, delato corpore ipſius Patris Fratris Amadæi in eadem eccleſia ſanctæ Mariæ de la Pace, ut ſepeliretur, parataque eſſent omnia ad ejus exſequias faciendas, eodem mane, & eo corpore in eadem eccleſia ſuper feretro exiſtente, ecce magna populi multitudo ad eamdem eccleſiam cucurrit ad viſitandum ejuſdem Patris domini Fratris Amadæi ſic defuncti corpus, & confidenter de ejuſdem Patris ſanctitate, multi nobiles, & Doctores, & Religioſi & Prælati & primores viri, aliique mares & feminæ diverſarum qualitatum ad eum properanter currebant; & multi ex eis præ maxima eorum devotione oſculabantur ejus membra, & accipientes de fune, quo cingebatur, & de tunica, qua indutus erat, maxima cum devotione ipium tamquam Sanctum & Beatum venerabantur, & ipſum, ut apud Deum & Virginem Mariam pro curandis infirmitatibus ſuis intercederet, votis & orationibus & luminaribus precabantur: & adeo ejuſdem populi crevit multitudo, ut ſepeliri nequiret, nec ex ms. Fratres ejuſdem Conventus ab hujuſmodi viſitatione eum defendere poterant præ omnia multitudine, & oculis hominum aſſidue ſolpicientibus, gratiis & miraculis multis coruſcantibus, ita quod uſque ad tertiam diem continue corpus ipſum ſuper terram remanſit.

148 Tertia autem die, factis prius exſequiis ac officiis diverſimode fuoebribus per plures Clericos venerabileique Patres, etiam per dominos Fratres Conventus ſancti Franciſci portæ Vercellinæ Mediolani propriis motu & devotione ductos, & per Fratres ejuſdem Conventus ſanctæ Mariæ de la Pace in quodam [tarcophago] ligneo ante altare majus ejuſdem eccleſiæ honorabiliter ſepultum fuit. Quibus diebus omnibus multa mirabilia & prodigia ac gratiæ diverſis perſonis ad eum confugientibus ejus meritis & interceſſionibus a Deo collata eſſe dicuntur; de quibus ex multis aliqua præclara, & memorabilia de ejuſdem venerandi Patris domini Fratris Amadæi prodigioſe geſtis & in ſpecie breviſſime infra annotantur videlicet, quædam nobilis mulier, Mag- E dalena nomine, uxor magiſtri Franciſci Bombarderii Mediolanenſis dixit ac ſuo juramento affirmavit in effectu, quod cum per quinque annos vel circa, antea quemdam morbum, quem *d* vulgus appellat coleram cancherenem *d*, inſanabilem in perſona propria circa umbilicum, & partes inferiores maxima cum anxietate pateretur, ita quod quodammodo ut leproſa & incurabilis a medicis judicabatur, aliquandoque etiam ioſurgerent aliæ iotrinſecæ infirmitates intolerabiles, & aliquando maximo cum ſanguinis vomitu ex ore ſuo, ita quod ſæpiſſime pro mortua habebatur, quæ omnes ingenio humanoque opere ioſanabiles eſſe dicebantur; tandem viſitato & tacto corpore ipſius Patris domini Fratris Amadæi, tuoc in eccleſia ſanctæ Mariæ de Pace Mediolani adhuc ſuper feretro defuncti, poerectique ad eum precibus & facto voto, ſtatim ab hujuſmodi infirmitatibus ſuis omni ex parte ſenſit ſe liberatam & mundatam; nec abinde citra ab eis ſenſit moleſtiam, & quæ omnia palam ipſa mulier coram omnibus prædicabat.

149 Quidam Stephanus de Baſilica Petri habitator Mediolani retulit, & ut ſupra, quod dum febri intenſa, capitis dolore, debilitateque crurum & pedum oppreſſus eſſet, & non niſi ſuſtentaculo inhærens ire poſſet, greſſus ad prædicti Patris domini Fratris Amadæi corpus viſitandum, oratione & voto perfectis, corporeque ipſo tacto, ſtatim liberatus & ſanus effectus fuit.

Quidam Magiſter Vincentius Peſtagalla, pictor Mediolanenſis dixit, quod, cum juxta genitalia apertus & concrepatus eſſet, oratione & voto ad præfatum Patrem jam vita fuoctum emiſſis, corporeque ejus tacto, bonam ſtatim valetudinem conſequutus fuit.

Quidam Magiſter Antonius Vinceniala Mediolanoenſis dixit, ut ſupra, quod, cum haberet filium ſuum pupillum, altero lumine privatum ſeu cæcum, voto facto eidem Patri domino Fratri Amadæo jam defuncto, & devotione ſubſequenti iotermiſſa, intra tres dies ſine aliis medicaminibus eum invenit liberatum & illuminatum.

Relatum quoque fuit de quadam nobili adoleſcentula, filia oobilis domini Antonii de Brema cauſidici Mediolaneoſis utroque lumine orbata, ita quod oculis ſuis parum videbat, abhorrebat-

& ibidem anno 148 pie moritur

multis ad venerandum corpus ejus confluentibus

plurima fanationes impetra runt.

A que lumina, & aerem ac ſolis ſplendorem, contactiſque ſuis oculis manu præfati Patris Amadæi tunc defuncti, adhuc ſuper feretro exiſtentis in eccleſia prædicta, ut & ipſa ſuo juramento affirmaſſe dicitur, cepit aliquantulum luminis, & domum rediit ſine offenſione ſolis & aeris, & poſtea ex brevi duorum dierum intervallo, non ceſſante ipſius devotione, clarum lumen aſſumpſit, & ipſa ſua infirmitate libera remanſit.

ex ms.

ANNOTATA.

a Burgus *hoc loco videtur ſignificare ſuburbium, ut ex ſenſu colligi poteſt.*

b *Hic morbus vocatur Italice* pleuriſi *vel* plenreſia, *a quo nomine auctor hoc loco vocem illam Latine inflexit, cum tamen proprie appelletur* pleuritis, *& in ablativo* pleuritide *inflectatur.*

c *Hic horæ computantur more Italorum, qui ab occaſu ſolis horas numerare incipiunt, ita ut hora vigeſima hic veſperam indicet.*

d *Eſt ſpecies cauteri, qui ab atra bili giguitur, ut Gorræus in Definitionibus medicis tradit.*

B CAPUT XV.

Alia miracula, quæ poſt ſepulturam Beati uſque ad annum 1486 *contigerunt.*

Multi aegroti a

QUidam Frater Auguſtinus Ordinis Humiliatorum *a* Mediolanenſis dixit, & ut ſupra, quod, dum quinque ulque in ſeptem dies poſt mortem prænominati Patris domini Fratris Amadæi premeretur atque necaretur dolore quodam, & inflatione in gula intolerabili, ut a medicis inſanabilis quodammodo relictus eſſet, nullamque haberet viam, qua anhelitum emitteret, niſi gula ipſa aut ferro perforaretur, aut multis & multis medicinis longo tempore efficeretur, cum adeo crudele & periculoſum aut mortiferum videretur, præfato domino Patri Fratri Amadæo jam vita functo ſe commendavit, qua commendatione una cum voto facta, cum aliquantulum dormiſſet, ſanus ſurrexit.

C Quædam domina Catharina uxor domini magiſtri Joannis Ungari Fixiti Mediolani commoranotis, proſtrata, ut dixit, doloribus colicis cum per dies quatuor non niſi ſupina jacere, nihilque cibi vel potus tunc temporis per horas quadraginta tres ſumere potuiſſet, & quanto meliora aut crebriora ei fierent medicamenta, tanto magis gravaretur, ut oulla penitus de ejus vita ſpes eſſet, memoria repetens, ſe in domo habere aliquid de cingulo ipſius domini Fratris Amadæi jam defuncti, & eo cingulo ad corpus proprium cum devotione & ſpe appoſito, factoque voto ad eumdem, ſtatim ab eis doloribus & infirmitate liberata fuit, appetens refectionem, & proclamans; Ego, inquit, beati Amadæi meritis ſum liberata.

utriuſque ſexus

151 Quædam Catharina nomine de Longono Mediolanenſis prægnans, led adeo febri cootinua gravata, ſicut dixit, ita quod a medicis judicabatur nullum in ea ſalutis remedium, niſi effuſioue partus abortivi; quod renueos, ad præfatum Patrem Amadæum jam defunctum converſa, & emiſſo voto, ipſa febre liberata fuit abſque abortu.

Quædam nobilis domina Fraocefchina nomine, Mediolaneoſis dixit, quod, cum ad ſepulturam præfati Patris domini Fratris Amadæi quemdam ejus nepotem infantem detuliſſet, jam diu evideoter cum una tibia extorta & debili gravatum, ita D quod rectus ire non poſſet, nec ea tibia ſe juvare, facta oratione & commendatione ad præfatum venerandum Patrem jam defunctum, & audita Miſſa in eadem eccleſia, ipſe infans ſtatim ſanus & rectus tibia redditus fuit.

Quædam juvenis, nomine Margarita de la Cruce Mediolanenſis dixit, quod, cum jam diu dolorem & debilitatem ſtomachi pateretur, ita quod quaſi nihil in ſtomacho remanere poſſet, præfato Patri domino Fratri Amadæo jam defuncto facta commendatione, & oratione & voto per ejus matrem, ſana effecta fuit, nec abinde citra moleſtiam aliquam paſſa fuit.

Quidam Frater Bernardus Cremonenſis ex Ordine Fratrum Minorum dixit, quod, dum jam pluribus annis crepatus ſeu apertus eſſet juxta genitalia, ita quod non niſi magno cum labore ire poſſet, facta ad præfatum Patrem jam defunctum oratione & commendatione, in brevi bonam valetudinem abſque alio remedio & opere humano conſequutus fuit.

a52 Prænominatus dominus Palamides de Carpanis dixit, quod cum a certis proximis menſibus circa ob maximos labores, quos in equitando ſuſtinuit, in fundo ventris ſuper pectenegium *b* in inguinibus crepatus ſeu apertus eſſer, & aliquando aliqua inflatione & tumeſcentia ac dolore equitando afficeretur, fretus memorati Patris Domini Fratris Amadæi ſanctitate, viſitata ſepultura ejuſdem Patris, & audita Miſſa in eadem eccleſia, factaque eidem commendatione & emiſſo voto, bonam convaletudinem conſequutus fuit, nec abindę citra, ut dixit, ab ipſis inflatione & tumeſcentia ac doloribus conſuetis nullam paſſus fuit etiam equitando moleſtiam. E & varia conditionis b

Quædam nobilis mulier, nomine Iſabetha de Ambus Mediolanenſis dixit, quod, cum de menſe Decembris anni curſi MCDLXXXII, quo anno deceſſit idem Pater dominus Frater Amadæus, ea exiſtente apud ignem in domo habitationis Inæ, quædam ſcintilla corticis ovi igne ſuccenſi in oculum proprium proſiliſſet, & in eodem oculo cicatricem reliquiſſet maximo cum ardore, nec ex eodem lumeo haberet: ex quibus ipſa cum pauperoula eſſet, multum afficiebatur, timens lumen F oculi in totum perdidiſſe, ipſo die veſperi memoria repetens ſe aliquid de cappa ſeu tunica ejuſdem Patris jam defuncti habere, & ad devotionem ejuſdem confugiens ea particula cappæ cum vitta oculo ſuppoſita orationeque & commendatione ad eumdem Patrem facta, ad quieſcendum ivit, & cum mane ſurrexiſſet, invenit, ſe ardore & cicatrice prorſus liberatam ſine alio medicamine, acſi numquam ab eo igne læſa fuiſſet.

Quidam Magiſter Antonius de Pergamo, textor Mediolaneoſis dixit, quod, cum quædam puella ejus neptis, videlicet filia fratris ſui, jam menſibus tredecim vel circa, febre ethicali *c* afficeretur, eſſetque multum extenuata, nec ejus vitæ aliqua ſpes eſſet cum aliæ tres ſorores parvulæ ex eiſdem parentibus oriæ, tali infirmitate prius deceſſiſſent, & ejuſdem puellæ mater de menſe Decembris anni MCDLXXXII ad devotionem ejuſdem Patris domini Fratris Amadæi confugiens, ipſam filiam ſuam infirmam eidem Patri commendavit, & appoſita quadam particula cappæ ſeu tunicæ ipſius Patris jam defuncti ſuper dorſum ipſius puellæ per tres dies, tandem febris ipſa eam dimiſit, & demum ab ea infirmitate ethicali prorſus brevi liberata remanſit. c

153 Quæ-

A 153 Quædam domina Catharina de Hava Mediolani habitatos dixit, quod, cum de menſe Auguſti anni MCDLXXXII haberet filium ætatis annorum viginti vel circa, infirmum & ſtultum, ipſeque filius jam antea alia Dei gratia liberatus eſſet a gravi febre; ſed relictus eſſet ſtultus, ita quod multas ſtultitias, & quodammodo intolerabiles agebat, ſe in aquis periculoſis projiciendo & veſtimenta abjiciendo, & ſe in ſepulturis mortuorum ad dormiendum & aliis extraneis ac turpibus locis ſe apponendo, multoties matrem ſuam & alios verberando, & multas alias inſanias & ſtultitias ſpatio duorum menſium, vel citra antecedentium, ſine aliquo intellectu faciendo, ipſa mater filium ſuum bonis verbis ad eccleſiam ſanctæ Mariæ de la Pace Mediolani duxit, ubi adhuc ipſe Pater dominus Frater Amadæus mortuus ſuper feretro jacebat nondum ſepultus: & cum illuc applicuiſſet, videns, ſe non poſſe ire ad corpus ipſum, nec feretrum, ſuper quo repoſitus erat, propter maximam perſonarum ibi circumſtantium multitudinem, accepit biretum dicti filii ſui, & illud Fratribus cuſtodientibus dictum corpus tradidit, ut B tangerent cum eo bireto corpus præfati Patris Fratris Amadæi defuncti, ipſumque filium ſuum eidem Patri aſſidua oratione commendavit: quo facto bireto, & eo ſuper caput ipſius filii ſui reſtituto, ipſe filius ſuus ſanus effectus eſt, quem poſtea humiliter domum duxit, nec abinde citra ullas ſtultitias fecit, quam gratiam ab Altiſſimo Deo habuiſſe putavit, & putat meritis, ut firmiter credit, ipſius Patris domini Fratris Amadæi, & ad Dei laudem, gloriam & honorem.

154 Jacobinus de Curte filius quondam domini Martini civis Mediolanenſis dixit in effectu, quod, dum de menſe Auguſti anni curſi MCDLXXXIII proxime præteriti eſſet ipſe detentus in carcere Baſſi pontis Caltri portæ Jovis Mediolani, juſſu illuſtriſſimum dominorum D. Ducis Mediolani & domini Ludovici ejus D. Ducis Gubernatoris propter quaſdam imputationes de eo factas, ob quas prædicti domini deliberaverunt eum Jacobinum ſuſpendi facere per gulam, ipſeque Dominus Ludovicus in faciem ipſius Jacobini ore proprio dixiſſet, eum per gulam ſuſpendi velle, & jam fama eſſet per totam civitatem Mediolani, quod ſuſpenſus erat vel ſuſpenderetur: dum repoſitus eſſet in dicto carcere veſperi die quinta ipſius menſis Auguſti, expectaretque diem extremum vitæ ſuæ, quo ſuſpenderetur, videlicet in die ſequenti, nocte vero ſequenti recogitans ipſe Jacobinus, ſe juvenem nobiliſſimæ domus Mediolani eſſe, & eum habere multos affines, agnatos, & cognatos nobiliſſimos, & debere tam atroci & turpi morte finem ſuum facere, multa vota Deo ipſa nocte protulit, ut ab ipſa atroci morte liberaretur, & tandem memoria repetens de ſanctitate & gratia præfati Patris domini Fratris Amadæi jam diu defuncti, cujus meritis & interceſſione multa miracula & multæ gratiæ credebantur ab Altiſſimo obtineri, ad eumdem Patrem aſſidua oratione animo & voto recurſum habuit, ut pro eo apud Deum & gloriosam Virginem Mariam gratiam obtineret, ne hujuſmodi crudeli & turpiſſima morte vitam ſuam finiret, promiſitque etiam eccleſiæ ſanctæ Mariæ de la Pace, ſeu Conventui ſupradictæ eccleſiæ Mediolani ſe oblaturum & largiturum certos ducatos aureos pro ipſa eccleſia perficienda, cum poſſet. Quo voto emiſſo, & commendatione facta, ſtatim ipſe carcer, licet de nocte & totus clauſus & obſcurus eſſet, totus D illuminatus fuit per temporis ſpatium minimum. Mane autem ſequenti cum coram præfato illuſtri domino Ludovico deductus eſſet ipſe Jacobinus, vidit ipſum prælibatum dominum totum placatum & benevolum, a quo læto animo & abſque alia læſione, Dei gratia & Virginis Mariæ, dimiſſus fuit: quam quidem gratiam firmiter credit ipſe Jacobinus ab altiſſimo Deo obtinuiſſe meritis & interceſſione ejuſdem venerandi Patris domini Fratris Amadæi Hiſpani, quem credidit in numero aliorum Sanctorum aggregatum eſſe.

155 Dicitur de quodam Domino Bertolino Pizenino armigero illuſtriſſimi domini D. Ducis Mediolani habitatore loci Pandini, qui fecit proteſtationem infraſcripti tenoris rogatam per notarium authenticum, cujus quidem proteſtationis tenor talis eſt, videlicet: In Nomine Domini. Anno a nativitate ejuſdem milleſimo quadringenteſimo octuageſimo ſexto, Indictione quarta, die ſabbathi vigeſimo menſis Maji, dominus Bartolinus Pizeninus armiger illuſtriſſimi domini D. Ducis noſtri Mediolani, filius quondam D. Guilelmi, de Mediolano, habitato loci de Pandino E Ducatis Mediolani, voluntarie ſponte, & ex certa ſcientia, animoque deliberato & non per aliquem errorem juris nec facti, omnibuſque modo jure, via, & forma, quibus melius potuit & poteſt, ad æternam rei memoriam, & ut beatitudo infraſcripti domini Beati Fratris Amadæi elucelcat, dixit & proteſtatus fuit, & dicit & proteſtatur, quod exiſtente domina Lucia de Curſis de Pendino, filia quondam domini Zamin, habitatrice ſupradictæ terræ Pandini, ejus domini Bertolini uxore infirma quadam infirmitate, quod ipſe Bertolinus non valebat uti ſecum matrimonio propter matricem, quæ vulgariter nuncupatur la madre, quæ deſcendebat cum effuſione magna ſanguinis putridi e natura, & etiam cum tanto fœtore, qui ab ea natura emanabat, quod impoſſibile erat ſe ei uxori ſuæ appropinquare, & quod umquam ei veniebat monſtruum ſuum, & hæc infirmitas duravit per annos tres continuos præteritos jam anno uno proxime præterito, quo Bertolino apparuit in ſomniis una nocte quidam Frater indutus bireto *d*, & fecit ei ſignum crucis verſus ejus faciem, & ſtatim ſe abſentavit. *d*

156 Et tunc venit ei in mentem beatus Frater Amadæus Ordinis Fratrum Minorum, & ſe ei beato Amadæo vovit hoc modo, ſi ipſa uxor ſua remaneret libera a dicta infirmitate, de donando F unam imaginem ceream & torgias *e* duas cereas magnas & longas, prout dicta ejus uxor erat, eccleſiæ ſanctæ Mariæ de la Pace Mediolani, ubi corpus præfati beati Amadæi jacet, & de eam ejus uxorem a dicto loco Pandini uſque ad dictam eccleſiam Mediolani conducendo: & facto dicto voto, ſtatim & incontinenti dicta infirmitas ceſſare incepit, & infra menſem unum tunc proxime futurum remanſit liberata ab ipſa infirmitate in totum, ita & tali modo, quod nunc & jam pluribus diebus & menſibus præteritis effecta eſt tam libera, quod ipſe Bertolinus utitur matrimonio ſecum, quemadmodum & prout erat, quando eam duxit ad maritum: & nihil ex dicta infirmitate nunc timet, & quod ei Bertolino etiam infra menſem unum poſt primem vicem apparuit in ſomniis quidam indutus cappa cum capuccio ad modum unius Fratris; ſed videbatur ei eſſe drapi ſetæ *f*, cujus colorem ignorabat, oſtendens ſe di- *f*

A ſto Bertolino retrorſum tantum. Quæ omnia dictus Bertolinus dixit & proteſtatus fuit in præſentia dictæ dominæ Luciæ uxoris ſuæ, quæ etiam confirmavit & affirmavit prædicta vera eſſe, videlicet de infirmitate ſupradicta & etiam de liberatione, prout ſupra. Exceptioni dictus Bertolinus non factæ dictæ proteſtationis ſic & taliter ut ſupra, & prædictorum & infraſcriptorum omnium & ſingulorum non ita actorum & factorum omnique probationi & defenſioni in contrarium: & de prædictis per me rogatum fuit, per me notarium infraſcriptum publicum confici debere inſtrumentum. Actum in domo habitationis domini Benedicti de Lambardis ſita in porta orientali, parochia ſancti Pauli in compedo Mediolani, præſentibus protonotario, Joanne de Mendotio filio quondam domini Galvanæi & Joanne-Andrea de Cribillis filio domini Laurentii, ambobus portæ orientalis parochiæ S. Georgii ad puteum album Mediolani notarii. Interfuerunt ibi teſtes magiſter Joannes de Arinino, filius quondam domini Jacobi portæ Romanæ parochiæ ſanctæ Mariæ ſecretæ Mediolani notus, Andreas de Filago, filius quondam magiſtri Joannis portæ Romanæ parochiæ ſancti Chaldini Mediolani, & Franciſcus de la Straia, B filius quondam domini Leuſuni portæ novæ parochiæ ſancti Bartholomæi intus Mediolani omnes D teſtes idonei vocati & rogati.

Ex ms. Ego Auguſtinus Stantius, filius domini Franciſci civitatis Mediolani portæ Vercelinæ, parochiæ ſanctæ Mariæ ad portam, publicus imperiali auctoritate notarius, rogatus tradidi & ſubſcripſi & gloſſavi, ubi legentur eadem.

ANNOTATA.

a *Sanctus Pius V Pontifex anno* 1571 *hunc Ordinem Humiliatorum exſtinxit, ut apud hiſtoricos obvios videre eſt.*

b *Biographus hoc nomen compoſuit ab Italica voce* petteneggio, *qua ab anatomicis Latine* pecten *vocatur.*

c *Communiter vocatur* febris hectica, *de qua conſule Gorræum in Definitionibus medicis ad vocem Græcam* ἑκτικὴ.

d Birrus *vel* birretinus *aliquando ſumitur pro qualibet veſte, tunica vel chlamyde, ut apud Cangium in Gloſſario licet videre.*

e *Hic* torgia, *Italice* torchia, *tædam ceratam ſeu ſatem ſignificat, ut ex ſenſu liquet.*

f Seta, *quæ vox Italica eſt, interdum pro ſerico uſurpatur.* E

UNDECIMA DIES AUGUSTI.

SANCTI QUI III IDUS AUGUSTI COLUNTUR.

S. Anctus Alexander Carbonarius epiſc. mart. Comanæ in Ponto.

S. Tiburtius, S. Chromatius ejus pater M., SS. Socii etiam mart. } Romæ & in Campania,

S. Sufanna virgo martyr Romæ.

SS. Martyres anonymi Nicopoli.

C S. Digna virgo martyr Tuderti in Italia.

S. Rufinus M. Marſorum in Italia epiſcopus.

S. Taurinus epiſc. conf. Ebroicis in Gallia.

S. Agilberta virg. Abbatiſſa Jotrenſis in Gallia.

S. Ruſticula virg. abb. Arelate in Gallia.

S. Gaugericus epiſc. Camerac. in Belgio.

S. Gerardus confeſſ. Caſtro-Gallinario in diœceſi Sorana in Italia. F

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Anctam Aratam, Attractam *ſeu* Taharatam *Virginem Hibernam hoc die coli notat Colganus in nonnullis Hibernis Hagiologiis: addere poterat & Uſuardum Hagenoyenſem, hoc die inter Auctaria ſic annuntiantem:* Item in Scotia, S. Aratæ virginis & ſanctimonialis, quæ invocatur ad liberationem captivorum, & ſuffragatur hominibus in peſtilentia. *Cetera vide eo die quo colitur, & de ipſa pridem actum eſt* IX Februarii.

In Sarchinio, translatio eorporum ſanctorum Trudonis & Eucherii confeſſorum Chriſti. Ipſo die elevatio eorumdem Sanctorum quæ facta eſt ſolenniter a domino Rudolpho Leodienſi epiſcopo, *hodierna eſt Molani annuntiatio inter Auctaria Uſuardina, de qua vide quæ fuſe dicta ſunt ad* XV Februarii.

Treviris in majori eccleſia translatio capitis S. Mathiæ Apoſtoli *ſignatur in Uſuardinis Colonienſibus, uti & a Flerario noſtro Ms. Vide dicta de Sancto* XXIV Februarii.

S. Equitius abbas *in provincia Valeria ſignatur hoc die in Martyrologio Romano aliiſque paucis: aſt ejus natalis ad eum diem pertinet, quo de ipſo pridem actum eſt, ubi & rationes invenies, cur & hoc die feſtivus celebretur. Vide igitur* VII Martii.

Sanctos martyres Neophytum, Gajum & Gajanum: item Zenonem, Marcium & Macarium *dedimus die* IV *Maji, tom.* I *iſtius menſis, pag.* 471; *injecta ibidem mentione, eos ſignari in aliis Græcis tabulis hoc die* XI *Auguſti: de qua hic viſum, monere lectorem. Videat ergo dictum diem* IV Maji.

SS. VII Dormientium ſurrectio *memoratur hoc die a Grevena & Maurolyco. Videatur tota ipſorum hiſtoria die, quo ab Eccleſia colunt.* XXVII Julii.

S. Secundinus martyr *hoc die Cluſii annuntiatur a Ferrario. De eo & ſociis actum eſt* IX Aug.

Sancti martyris & archidiaconi Laurentii *memoria exſtat in Typico, quod vocatur S. Sabbæ. Spectat ad* X Auguſti.

S. Auctoris depoſitio in civitate Metis *non re-*

ſte

A *Ilo hoc die ſignatur in Uſuardino Codice Luxovienſi, de ipſo ex aliis egimus die præcedenti* x Auguſti.

S. Aſteriam *Bergomenſem loco hic iterum non ſuo collocat idem Ferrarius. De ea jam pridie cum Martyrologio Romano diximus* x Auguſti.

Venerabilis Plectrudis *Popini Craſſi ſeu Heriſtalli* dignissima, *ſed artibus Alpaidis repudiata conjux, Parthenonis Capitolini Coloniæ fundatrix e Geleno pauciſque popularibus* Beatæ, Sanctæ & Divæ *titulis hoc die exornatur. Nec labori nec ſumptibus peperci, ut unde unde veri cultus ei unquam exhibiti veſtigia eruerem. Verum cum in noſtris Martyrologiis etiam recentiſſimis nulla ejus reperiatur memoria, neque corpus unquam elevatum e terra fuerit, neque proinde reliquiæ veneration̄i expoſitæ reperiantur, demum nec ulla prodantur miracula, non video mihi licitum eſſe, eam inter Sanctos in hoc opere collocare. Adducunt Raderum in Bavaria ſua Sancta, quod originē Bavara fuerit: at tantumdem evincit ipſe, pro legitima Sanctorum veneratione ei delata. Miſſa eſt ad*

B *me Colonia delineatio imaginis ejus lapideæ in extima muri facie eccleſiæ B. M. V. in Capitolio ad Orientem expoſita cum* S. Plectrudis Reginæ *titula, Coloniæ, ut jam dixi, pridem recepto. Item Litaniæ aliquæ ſatis arbitrariæ, quibus & alia nomina Sanctorum æque dubiorum inſerta ſunt. Aiunt etiam commemorationem aliquam fieri die ejus obitus. Et merito ſane, quemadmodum ubique recolitur memoria fundatorum & benefactorum, qui certe non ideo Sanctis accenſentur. Verbo dicam; nihil a me neglectum eſt, quo inter Sanctos collocari poſſet tot aliunde titulis clariſſima* Plectrudis. *Si monumenta alia paulo firmiora acceſſerint, alibi de ipſa agi poterit.*

De Leodebaldo *abbate S. Aniani Aurelianis, & fundatore Floriacenſi memini ad diem* XII *Auguſti in Prætermiſſis occaſione alterius ſynonymi Trecenſis, ibidemque rem omnem a Majoribus determinatam monui ad* XIV *Junii, ut prorſus non capiam, cur a Caſtellano hoc die refe-*

C *ratur in Martyrologio ſuo univerſali.*

Donoaldus *aliquis Milliaci prope Bellovacum a ſole eodem Caſtellano annuatiatur, ut qui ab impiis occiſus ſit. Laudo Viri diligentiam in eruendis Sanctis, verum majori aliqua auctoritate opus, ut hic inter ipſos admittatur.*

Beatiſſimi P. N. Theodori & Baſilii Petſchiuricorum, paſſ. Kioviæ ob theſaurum a principe Miſtislavo, Suiatopolski filio. *Legitur ita in noſtro Menologio Ms. Slavo-Ruſſico Sparvenſeldieno. Plura de his neſcimus ex aliis hoc die Faſtis ſacris, præter hoc unum, quod in Synaxario Ruthenorum Ms. peculiari diœceſis Kiovienſis, a noſtro P. Georgio David huc miſſo aliter ſignetur memoria* VV. Patrum noſtrorum Theodori & Baſilii Peczerienſium monachorum.

Goderannum Sanctonenſem epiſcopum, *monachum antea Ciſtercienſem, inter Sanctos ſuos in Menologio collocat Bucelinus cum longe elogio, Melius, opinor, cum ſignaverat Caſtellanus* VI *hujus in additionibus ad Martyrologium ſuum univerſale, recte obſervans, nec cultu gaudere, nec certo eodem die a ſynaxiſtis etiam ſuis commemorari.*

Chriſtiana virgo abbatiſſa Wintonienſis *ſignatur etiam ab eodem Bucelino; de qua ejuſque cultu* D *velim aliunde certius edoceri.*

Joannem ab Hagen abbatem *recte venerabilem vocat, non abſque inſigni elogio.*

Dies feſtus encæniorum perpulchri, & venerabilis, & divini templi ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Genitricis Dei Miſerantis Mariæ *notatur hoc die in Menologio Sirleti. Ædes hæc Deiparæ ἐ Ἐλεούσης ſeu* Miſerantis *memoratur apud Cangium in Conſtantinopoli Chriſtiana lib. 4 pag. 87, & hoc titulo diſtinguitur ab aliis bene multis ibidem enumeratis pag. 82 & ſeqq.; eodemque etiam habetur in Menæis magno typo editis.*

Aileranus *ſeu* Eleranus ſapiens *laudatur variis locis in Vitis Sanctorum Hiberniæ a Colgano editis, ubi non ſolum* ſapientis, *ſed etiam* ſancti *appellatione nonnumquam inſignitur, teſtante præſertim eodem Colgano, quod hoc die in ſolitis ſuis Hibernicis Martyrologis Mariano & aliis colatur. Mallem, ipſum reperiſſe in vulgatis Sanctorum Hiberniæ Catalogis, vel ſaltem in Dempſtero aut Camerario; verum nec apud ipſos, nec apud Wilſonum uſquam notat eſt: neque alibi monumenta inveni hactenus,* E *unde ejus ſanctitas magnopere poſſit commendari: ſi ea ſuggerantur, alibi de ipſo agi poterit.*

Herbipoli Chriſtianum ſecundum Scotorum abbatem *profert hoc die Dempſterus; vellem, legitimum ejus cultum aliunde confirmaſſet.*

Gilbertus epiſcopus Ciceſtrenſis *in Anglia, annuntiatur hoc die a Ferrario in Catalogo generali tantæ ſolum Martyrologium Anglicanum, in quo commemoratio ejus ſignetur. Ipſum in antiquioribus Faſtis Wiſordi aut aliorum necdum licuit reperire, ſunt Verum laudes Weſtmonaſterienſis ad annum* 1305, *eum vocans* magiſtrum Gilbertum de S. Leopardo. *Virtutes ejus, ſanctitatem & miracula paucis prædicat, aſt aliunde filet de ejus cultu, qui nec alibi uſquam aſſeritur.*

S. Gaugericum *aliquem Trevirenſem epiſcopum nobis ſuggerit Flodoardus SS. Ms. tamquam alterius veri S. Gaugerici Cameracenſis avunculum, quæ qua fide nitantur invenies in hodierno S.* F *Gaugerici Commentario.*

Apud Trecas S. Euticiæ martyris, matris S. Taurini, ejuſdem urbis primi epiſcopi, *ejuſdem etiam Florarii verba ſunt, æque inepte connexa, ut docebunt ea, quæ de S. Taurino hoc die dicta ſunt.*

SS. Conſtantius, Marcellinus & ſocii MM. *hoc die in Florario, uti & plura alia jam notata confunduntur: de Magulis loco ſuo actum eſt, aut agetur.*

Bliſtrudis V. *quid ibidem ſignificet, fateor me ignorare.*

Nicolaus Appleine *ſacerdos canonicus eccleſiæ collegiatæ de Premecy diœceſis Nivernenſis in Gallia, pluribus titulis ut* Beatus *ibidem prædicatur, cui adeo illuſtr. Euſtachius de Chery epiſcopus Nivernenſis anno* MDCXLVI, *hoc monumentum poni curavit:* Jacet hic bonæ memoriæ vir Nicolaus Appleine presbyter canonicus Premeziacus, qui ob crebra ejus miracula creditur beatus. Obiit XI Auguſti MCDLXVI. *Mira prorſus ſunt quæ de ipſo narrantur; at nobis prævenire non licet judicium Sedis Apoſtolicæ, ut proinde exſpectandum omni-*

A *omnino illud ſit priuſquam Viro quantumvis venerabili locus in hoc noſtro Opere tribuatur.*

Gerardus Hovæus *canonicus Regularis Ordinis S. Auguſtini, ut martyr hoc die laudatur a Raiſſio in Auctario ad natales SS. Belgii, ut qui* in Waterlandia pro Chriſti Salvatoris noſtri fide interemptus ſit.

Daniel *monachus Ciſtercienſis inſigni elogio ornatur ab Henriquez, verum de cultu nec veſtigium.*

Item paſſio S. Caſſiani martyris *eſt ſecunda hoc die in codd. Hieronymianis interpolatio, ab eorum ſtylo aliena; ex qua utinam intelligi poſſet, quis Caſſianus indicetur, quod & alibi in Prætermiſſis notandum fuit, ejuſdem nominis occaſione.*

De translatione Coronæ ſpineæ Domini *agitur in variis noſtris ſchedis Mſs. uti & de* inventione Sudarii *; quæ & hujuſmodi alia ad Chriſtum ſpectantia remittuntur ad opus, de quo jam toties locuti ſumus.*

Mooaldus Ordinis Minorum *corruptio, opinor, nomine, cum* Beati *appellatione ſignatur in ſolis Additionibus Mſs. Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. Aut multum fallor,* B *aut indicatur* Mooaldus *aliquis, cujus nominis diverſi quatuor ab Arturo variis diebus referuntur.*

Simon ab Aſſiſio conf. *Bruſſorti in Piceno*
Thomas a Curia conf. *in Gallia*
Hadrianus Tertiarius *Corſonii*
} *cum titulo Beati referuntur ab Arturo & ultima etiam in Gyncæo.*

Addit Hueberus in Menologio nonnullas Turcarum victimas dum anno 1683 Auſtriam immaniter depopulati ſunt. Inter hos præcipui pugiles enumerantur

Chriſtophorus Sibenkiener.
Illuminatus Hollcher.
Albanus Winckler.
Libernus Andre.
Fracciſcus Plazer.
Petronius Pfao.
Zacharius Worl.

C Gualbertus Lenker.

Daniel monachus in Clauſtro *ab admirandis virtutibus & cæleſtibus ſaveribus laudatur ornaturque* Beati *titulo ab Henriquez & Chalemoto. De cultu nihil memorant.*

Addunt ambo commemorationem ſpineæ Coronæ Domini, cujus feſtum per S. Hugonem abbatem Bonæ vallis in Ordine (*Ciſtercienſi*) præcedentibus miracolis inſtituitur.

S. Aphili, *in Martyrologio noſtro Arabico-Ægyptio, ubi & Theophylacti ac ſociorum certamen ſignatur. Quales ſint, aut quo ſpectent, e ſolo nomine quis extundat?*

Narratio de noo manu facta imagine Domini noſtri Jeſu Chriſti, temporibus Tiberii imperatoris. *Ita Menologium Sirleti; cui adſtipulantur Menæa magna excuſa, ipſum narrationem prodigioſam diffuſo referentia.*

Helena Torellas *ut Dei famula laudata eſt a Marcheſio in ſacro Diario Dominicano. In Anno ſancto Belgico & in Viridario Germanico* Beatæ *titulo ornatur.*

Nicolaus Cuſanus *S. R. E. Cardinalis celeberrimus locum habet in Floribus eccleſiæ Leodienſis, ut qui ejuſdem eccleſiæ archidiaconus fuerit,*

SS. Photius & Anicetus MM. *habentur hoc die* D *in Synaxario Baſiliano: ſed eos remittimus in diem proxime ſequentem, quo nominatur in Martyrologio Romano, ac aliis Tabulis Græcorum,* XII Auguſti.

S. Epulus M. *annuntiatur hodie in Menæis magnis Græcorum excuſis, ac Menologio Sirletiano. Colitur a Latinis die, quo nos eum damus,* XII Auguſti.

Mart. Macarii *mentio fit in Kalendario noſtro Syriaco ſeu Chaldaico: qui forte eſt idem, qui cum Juliano M. inſcribitur Martyrologio Romano* XII Auguſti.

Sancti martyris Urſicini *martyrio, quod habemus inter apographa noſtra Græca e bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi tranſcripta, præfigitur dies* XI *Auguſti; ſed cum Martyr ille in Menæis magnis excuſis, Menologio Sirleti, ac Martyrologio Romano ſub nomine* Urſicii *vel* Urſitii *notetur die* XIV *hujus, eum diffevimus ad* XIV Auguſti.

De Balduino *Claravallenſi monacho, cariſſimo S. Bernardi diſcipulo, abbate Reatino, ex Menologio Henriquez locuti ſumus in Prætermiſſis* XV *Julii, cur hoc die ſignetur a Ferrario in* E *Catalogo generali, prorſus non intelligo: ſcire potui, coli ipſum apud Reatinos eo die, ad quem ibi eum remiſimus* XXI Auguſti.

Canonizatio S. Ludovici regis *in Florario noſtro deſcripta, uti & translatio* Coronæ ſpineæ *Salvatoris noſtri Pariſius ab eodem, etiam alibi relata, quemadmodum & feſtum* Spinæ Domini *in Officio Ciſtercienſi. Quonſque hæc ſpectant ad ipſam ſanctæ Regis feſtivitatem, do iis dicendum erit* XXV Auguſti.

S. Reginaldi Eremitæ Tranſlatio *in eccleſia Melunenſi diæc. Andegaven. facta an.* 1613 *hoc die, recolitur quavis* 8 *Dominica Auguſti. Optamus ut alicunde eruatur Vita & antiquus liber miraculorum ejus, in diem quo obiiſſe legitur,* XVII Septembris.

S. Valſnulphus, *ſeu* Waſnulphus *epiſcopus confeſſor, ut* S. Livioi in prædicatione ſocius *laudatur hoc die a Camerario, citatque* Molanum & alios plurimos. *Ego apud Molanum non alium S.* F *Waſnulphum invenio præter eum qui Condati colitur* 8 Octobris.

S. Froilani Legionenſis in Hiſpania tranſlatio *ſignata reperitur in ſolo Ferrarii Catalogo generali, ubi obſervat, natalem ejus ſolenniter celebrari* V Octobris.

S. Calixti Papæ & martyris tranſlatio *Romæ ſignatur hoc die a Sanſſayo, ut facta ex Ciſſorio cœnobio ad principem ædem S. Mariæ. De ea agetur eo die quo Sanctus colitur* XIV Octobris.

SS. Triburtius, Valerianus & Cæcilia *male hoc die referuntur & connectuntur in codicibus Hieronymianis, errore haud dubie ſcioli alicujus amanuenſis, qui non alium noſcens Tiburtium præter eum qui in S. Cæciliæ Actis memoratur, hæc combinanda putaverit, ut pluribus explicare conatur Florentinius. De Tiburtio martyre hoc die agitur; nota porro eſt aliorum feſtivitas expreſſa etiam in Hieronymianis* XXII Novembris.

S. Trudonis tranſlatio *præter dictum ſuperius ſola refertur in noſtro Florario Mſ. Sancti natalis eſt* XXIII Novembris.

S. Chromatium Aquilejenſem epiſcopum *refert hoc die Ferrarius ex Maurolyco & Petro in Catalogo;*

A *logo; ubi tamen recte : ſervat, & in Martyrologio Romano, & in Tabulis Aquilejenſis eccleſiæ ſignari & colı* 11 Decembris.

B. Ida Nivellenſis *inter Flores Leodienſis eccleſiæ* D *hoc die collocatur a noſtro Piſeo : melius ab aliis cum Molano remittitur ad* xi Decembris.

DE S. ALEXANDRO CARBONARIO EPISCOPO AC MARTYRE

COMANÆ IN PONTO

SYLLOGE HISTORICA.

J.P.

§ I. Comanæ iſtius ſitus; Sanctus unde inſcriptus Martyrologio Romano; cognomenti etymon; mira ejus electio ex abjectiſſimo ſtatu ad ſacerdotium.

Sec. III. *Fere vocis*

COmanæ (*alibi* Comana *ſcribitur numero multitudinis*) *ad noſtram notitiam variæ pervenerunt*. *In Actis quippe Conciliorum, a noſtro Joanne Harduino editis, tom.* 1 *col.* 816, *in concilio Conſtantinopolitano, quod anno Chriſti* 381 *celebratum eſt, inter alios* provinciæ Pamphiliæ
B *notatur* Heſychius Commacenſis *. Item tom.* 2 epiſtolæ epiſcoporum Pamphiliæ regionis, ad Leonem imperatorem, *col.* 733 *ſubſcribitur* Epheſius epiſcopus Comanenus. *Denique tom.* 3 *in ſubſcriptionibus concilii œcumenici ſexti, ſive Conſtantinopolitani tertii, anno Chriſti* 680 *habiti, col.* 1431 *inveniturr* Colmas.. epiſcopus civitatis Conanenſis (*in Græco eſt* Κωναῶν ἤτοι Μυρούων) Pamphyliæ regionis. *Hæc de Comana Pamphyliæ. Nota quoque eſt Comana in Piſidia : nam tom.* 1 *col.* 816 *modo citatis, iſtius provinciæ ſubſcriptionibus intexitur* Helladius presbyter Commanenſis. *Comanam Cappadocum dictam, urbem Armeniæ minoris, habet Baudrandus. Strabo Lutetiæ Pariſiorum anno* 1620 *impreſſus, lib.* 12, *pag.* 521, Aotitaurus, *inquit*, io quo ſita ſunc Comana, urbs ſuperioris Cappadociæ. *At de Comana in Ponto hic nobis ſermo eſt cum Martyrologio Romano, Sanctum noſtrum ibidem loci*
C *annuntiante. Videamus itaque, qua Ponti parte locus ille ſitus ſit.*

civitates Comanæ ſynonymæ.

2 *Ferrarius in Nova topographia in illud Martyrologium fol.* 38 *verſo Comanam Ponticam ita deſcribit* : Comana in Ponto (*Com*) C. E., *id eſt civitas epiſcopalis*, Cappadociæ, in ea regione, quæ Pontus Cappadocius dicitur, ad Sarum fluvium olim nobilis, ac ex primis, inter Cæſaream & Sebaſtopolim, Sebaſtæ finitima. *Apud Harduinum tom.* xi *Conciliorum in indice geographico epiſcopatuum, col.* 699 *ponitur* Comanenſis in Ponto Polemoniaco, Κώμανα in Notitiis Græcis, & in Novella xxviii, Κώμανα. Plin. lib. 6 ſect. 3 Comana, in Cappadocia ſecunda. *Sed Comana Pontica a Cappadociis diſtinguit Strabo citatus, quando lib.* 12, *pag.* 557 *hæc ſcribit* : Super Phaoarœam ſunt Comana Pooti, ejuſdem nomiois cum his, quæ io magna ſunt Cappadocia. *Rejectis itaque Comanis, quæ ſunt extra Pontum, tamquam huc non ſpectantibus, ac deſignatis, quæ in Ponto jacent, quæritur, quænam* Comana in Ponto, *in qua Sanctum noſtrum annuntiat Martyrologium Romanum ex S. Gregorio Nyſſeno, hic intelligi debeat*.

3 *Pontum, regionem Aſiæ minoris, triplicem fuiſſe lego ; nempe Pontum Cappadocium ; Pontum Galaticum, & Pontum Polemoniacum. Cellarius in Notitia orbis antiqui tom.* 2, *lib.* 3, *cap.* 8, *pag.* 204 *de Ponti in illas regiones diviſione pluribus agit ; ejuſdemque partitionem fuiſſe non unam obſervat pag.* 205. *Jam vero tametſi nec S. Gregorius Nyſſenus, qui ſolus & unicus eſt fons, quantum ſcimus, e quo hauſtæ ſint notitiæ, quæ de S. Alexandro ad poſteros permanarunt ; nec Martyrologium Romanum, qui hunc ex illo accepit, locum* Comana *ita determinent, ut appoſito aliquo proprio characteriſmo, ut cujus præciſe denotetur in qua Ponti parte* Comana *illa ſita fuerit, graphice deſignent ; circumſtantiæ tamen colloquuntur tacite, & non obſcure indicant, civitatem Comanam ſolam & unicam hic intelligi a S. Gregorio Nyſſeno ſtatim citando, quæ eſt in Ponto Polemoniaco, ita vocato a Polemonio, quæ urbs jacet ad Pontum Euxinum. Comana vero illa Pontica adjacet Iri fluvio, ac Neocæſareæ vicina eſt, quam Ammianus a Gronovio editus lib.* 27, *cap.* 12, *pag.* 130 urbem Polemoniaci Ponti notiſſimam *dixit. Circumſtantiæ, inquam, hanc civitatem Comanam deſignant : nam S. Gregorius Thaumaturgus erat epiſcopus iſtius Neocæſareæ ; ſanctus autem* Alexander *degebat Comanæ ; cujus incolæ Gregorium, intellectis miraculis, quæ iſta regione parabat, ad ſe advocarunt ; eoque huc digreſſo contigit mira illa electio* S. Alexandri, *uti & reliqua, quæ videſis tafra num.* 6 *& ſequentibus. Conſuli inſuper de iſtorum locorum ſitu poteſt Geographia ſacra Caroli a S. Paulo, in qua ad pag.* 205 *editionis anni* 1704 *expanditur mappa, patriarchatus Conſtantinopolitani geographicam deſcriptionem exhibens.*

noſtro ævo oſtenditur in Ponto Polemoniaco, Neocæſarea vicina.

Sanctus ſolus S. Gregorio Nyſſeno in Martyrologium Romanum relatus.

4 *De S. Gregorio Nyſſeno in Cappadocia epiſcopo egimus tom.* 2 *Martii, die* IX, *pag.* 4 *& ſequentibus ; e quo deſumemus* S. Alexandri Carbonarii *res geſtas, perpetuis oblivionis tenebris ſepeliendas, niſi ſanctus iſte Pater in Oratione de Vita S. Gregorii Thaumaturgi in lucem eas produxiſſet. Huic itaque uni ac ſoli debemus, quod* S. Alexander *noſter, e nullis omnino ſive Græcis ſive Latinis Sanctorum antiquis Faſtis a nobis cognitus, ſed in moderuum ex illo Martyrologium Romanum a Baronio aſciſcus, publicæ in Eccleſia Romana venerationi exhibitus, ſit anuua ejus hoc die memoria conſecrata his verbis* : Comanæ in Ponto S. Alexandri epiſcopi, cognomento Carbonarii ; qui ex Philoſopho diſertiſſimo eminentem Chriſtianæ humilitatis ſcientiam

A liam adeptus, & a S. Gregorio Thaumaturgo in thronum illius eccleſiæ ſublimatus, non ſolum prædicatione, ſed etiam per ignem conſummato martyrio fuit illuſtris. *In ullius autem geſtis referendis utimur editione Pariſina S. Gregorii Nyſſeni, quæ anno 1618 edita præmittitur.*

Virtutis gratia

5 *Quiſnam fuerit, quam ſpoſte ſua in vile & ejecturæ abjectus chriſtianæ humilitatis umbras, & unde* Carbonarii *cognomentum ipſi fuerit indituni, intellige ex laudata Oratione, Laurentio Sifano interprete, pag. 994, hæc ſic ex deſcribuntur*: Vir *erat* in extrema pauperrate, ac neglecto corpore, ſeiptum ſolum ſpectans, ac veluti ſibi placens, & gaudens eo habitu: qui habitus oculis imperitis ridiculus erat. Etenim ita ſe res habebat: Non urgente paupertate ad eju modi vitæ genus devenerat; ſed philoſophus quidam vir erat, quemadmodum inſequuta vita

a Additur in Græco ἐκ λατόμων *i. e. Lapicidinis.*

indicavit, a adeo ut etiam ad martyrium uſque pervenerit, per ignem furiis confecto. Latere autem dedita opera volebat, altiori animo præditus, quam ut eam, quæ vulgo expetitur, felicitatem curaret: ac pro nihilo ſeculum ducebat, eo quod & ſublimis & veræ vitæ ſtudio teneretur. Et ut maxime virtutem, ad quam

& reliquis ſublimior

B adſpirabat, aſſequeretur; operam dabat, ut talis eſſe ignoraretur, contemtiore genera vitæ veluti turpi quadam perſona ſele occultans.

voluntarium corporis offenſionis materiam præbuit.

6 Atque alioquin etiam, quod eximiæ flora juventutis prædius eſſet, periculoſum eſſe ducebat ei, qui continentiam ſibi ſectandam propoſuiſſet, corporis ſui pulchritudinem præfacere, felicitate naturæ tamquam in pompa ſeſe oſtentantem. Noverat enim ejuſmodi rem gravium offenſionum ac delictorum occaſionem plerique præbere ſolere. Ne igitur vel ſibiipſi aliquid accideret imprudenti, quod factum doluiſſet, vel alienis oculis caſus & offenſionis materiam præberet; idcirco le carbonario officio, veluti perſona quadam deformi conſulto circumdat, quo tam corpus laboribus ad virtutem exerceretur, quam pulchritudo ſordibus carbonum infecta obtegeretur, & ſimul pecunia, quam ex laboribus quærebat, ad mandatorum exequutionem diſpenſaretur. *Talis itaque dum eſſet S. Alexander, parvulum utique in oculis ſuis, mundoque vilis ac deſpectus; ſed vere magnus coram Deo; operæ pretium eſt, intelligere, quam miro modo, nec ſine ſingulari Dei*

C *qui deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, providentia, lucerna illa hactenus ſub medio, at deinde ſuper candelabrum poſita, luxerit in Eccleſia Dei.*

a S. Gregorio Thaumaturgo

7 *S. Gregorius Nyſſenus rem geſtam a pag. 992 ita refert*: Poſteaquam autem ajuſmodi miraculorum, quæ virtute fidei in Chriſtum fieri (*a S. Gregorio Thaumaturgo*) credebantur, fama in omnes partes regionis dimanante, omnes illius fidei, quæ talium miraculorum teſtimonio comprobaretur, participes eſſe cupiebant, & ubique prædicatio procedebat; myſterium (ſtrenue) exercebatur, ſtudium boni intendebatur: quippe apud omnes ſacerdotium conſtituebatur, ut per omnia fides creſceret, & augeretur: idcireo ex finitima quadam civitate mittitur ad eum legatio, ut veniret ad ipſos, & eccleſiam, quæ eſſet apud eos, ſacerdote deſignato conſtitueret. Comana autem civitati nomen erat: cujus ut hoſpes magnus iſte vir eſſe vellet, vulgo omnes hanc veniam ſibi dari petentes orabant. Cum veniſſet ergo ad eos, & aliquot ſua D convertiſſet, tum auctus tum factis [illegible] cum ſtudium erga myſterium incendiſſet; cum jam tempus eſſet, etiam id negotium, propter quod legati ad eum miſſi erant, ad exitum deducendi, ac deſignandi aliquem eorum eccleſiæ primarium ſacerdotem: tuoc principum quidem & magiſtratuum civitatis omnium ſententiæ in hoc occupatæ erant, ut anxie atque curioſe inquirerent aç ſciſcitarentur, qui eloquentia, qui genere, reliquoque vitæ ſplendore cæteros præcedere videretur. Putabant enim, quoniam etiam his bonis magnus Gregorius cumulatus erat, nec earum quidem rerum oportere expertem eſſe; qui ad hoc munus deligeretur.

aliter modo eligitur

8 Cum autem in multas partes ſuffragiis ſcinderetur, & alii alium præoptarent atque præferrent; expectabat ille vir magnus divinitus aliquod ſibi conſilium ad propoſitum negotium ſuppeditari. Ac quemadmodum Samuel in eligendo rege ferrur non pulchritudine nec magnitudine corporum motus eſſe; ſed animum regium requiſiviſſe, etiamſi in contempto forte corpora reperiretur: eodem modo etiam ille ſtudiis erga unumquemque eorum, qui deſtinabantur, neglectis, id unum dumtaxat ſpectabat, an E aliquis etiam ante declarationem induſtria vitæ atque virtute in moribus ſacerdotium geſtaret. Cum autem illi quidem producerent eos, de quibus ſuffragium ferretur, quem quilque promoveret, ejus honorificam mentionem facientes; atque hic, ut etiam viliorum (quod ad vitæ ſpeciem attinet) rationem haberent, eos hortaretur (poſſe enim etiam in talibus reperiri aliquem, qui animi bonis ſuper eos emineret, qui vitæ ſplendore præſtaret) quidem ex iis, qui præerant ſuffragiis ferendis, eam magni illius ſententiam pro contumelia atque deriſione accepit, ſi cum nullus eorum qui & aloquentia, & dignitate, & manifeſto facultatum vitæ ſplendore ceteris prælati eſſent, ad ſacerdotium admitteretur, ex opificibus ſellulariis, quique labore manuum vitam tolerarent, ad ejuſmodi munus aliqui magis apti & idonei exiſtimarentur, & ſimul cavillans cum quadam irriſione, ad eum, Si hæc, inquit, jubes, ut hi quidem tales, qui ex omni civium numero electi ſunt, F prætereantur, atque ex quiſquiliis & infima plebe aſſumamus aliquem ad adminiſtrationem ſacerdotii, qui tali civitati præſit, tempus tibi deinceps fuerit, Carbonarium Alexandrum ad ſacerdotium vocandi, atque ad hunc tranſitione facta, ſi videtur, ſuffragiis inter nos univerſi cives coolentiemus.

ad ſacerdotium apud Comanenſes

9 Atque ille quidem hæc loquebatur, ſententiæ ejus obtrectans, ac per hoc ſimulatum & cavillatorium ſuffragium ſummam & exactam diligentiam in ſuperioribus vituperans ac reprehendens. Sed magna illi per hæc dicta ſubit animum cogitatio, quod non ſine numine divino Alexandri a deliberantibus inter cæteros mentio facta eſſet. Et Quis, inquit, eſt Alexander, cujus mentionem feciſtis? Deiode cum quidam ex iis, qui una intererant, cum riſu memoratum in medium produxiſſet, pannis vilibus ac ſordibus ne toto quidem corpore amictum, & ſimul apparentibus rebus, manibus pariter & facie, reliquoque corpore carbonibus infecto ac ſordidato, opificio quæſtum oſtendentem; cæteris quidem riſus materia erat talis

A talis in medio ſtans Alexander. At perſpicacem illum oculum valde id ſpectaculum obſtupefaciebat: *quod deinde exhibet S. Gregorii Nyſſeni*, S. Alexandrum *deſcribens*, *quodque nos ex ipſo jam dedimus. Quamobrem tranſeamus ad illa, quæ de ipſius ad ſacerdotium promotione idem ſanctus Pater pag. 995 commemorat.*

ejus promotio ad ſacerdot.

10 Poſteaquam igitur eum ex concilio abduxit, ac de ſtatu ejus atque conditione omnia diligenter ſcrutatus & ſciſcitatus eſt, illum quidem familiaribus ſuis tradit, exequi juſſis, quæ res poſtulabat. Ipſe vero in concilium reverſus, ex præſenti deliberatione ſumpto argumento congregatos inſtituebat, de ſacerdotii officio ſermones eis proponens, ac per hos vitam eum virtute conjunctam præſcribens. Perſeverabat autem in ejuſmodi ſermonibus conventum detinens, quoad exequuti mandata, qui operam ei navabant, ſupervenerunt, ſecum adducentes Alexandrum, qui & lavacro ſuſpiginis injucunditatem abſterſerat, & magni iſtius veſtibus indutus & ornatus erat. Hæc enim curare juſſi erant. Omnibus autem in Alexandrum converſis, & ad novam eam ſpeciem admiratione defixis, Nihil novi, inquit ad eos magiſter, accidit vobis, ſi oculis decepti eſtis, & ſenſui ſoli judicium pulchritudinis permiſiſtis. Fallax enim & incertum rerum veritatis judicium ſenſus eſt, aditum per ſe ad profunditatem mentis & intelligentiæ præcludens. Simul autem etiam pietatis inimico dæmoni prorſus id ſtudio erat, ut vas electionis ignoratione contectum, otioſum & inutile eſſet, neu prodiret in medium Vir, qui ipſius principatum everſurus eſſet. Hæc locutus, cum eum juxta conſuetum morem, rituſque ſolemnes ad hoc munus idoneum effeciſſet, per ſacerdotium Deo Virum dicat.

B

§ II. Dictionis vis viſione comprobata; elogium SS. Alexandri ac Gregorii Thaumaturgi; tempus vitæ; an philoſophus, ac primus Comanenſis civitatis epiſcopus fuerit; fides eorum, quæ de eo narrantur.

C

Magna ejus in dicendo vis oſtento comprobata.

OMnibus autem novum Sacerdotem intuentibus, rogatus ut aliquam ad eccleſiam haberet orationem, ſtatim in initio ſuæ adminiſtrationis Alexander oſtendit, haud falſum in ſe Gregorii judicium fuiſſe. Erat enim oratio ejus intelligentiæ ſententiarumque plena, dicendi floribus minus exornata. Unde petulans quidam ex Attica adoleſcens apud illos agens, incomptam dictionem deriſit, quod non ea, quam Attici in dicendo adhiberent, exacta atque ſupervacanea cura exornata eſſet. Quem ajunt divina quadam viſione emendatum eſſe, cum columbarum gregem incredibili quadam pulchritudine niteotem conſpicatus eſſet, & quemdam audiviſſet, qui diceret, has eſſe columbas Alexandri, quas ille deriſiſſet. *Hæc de Sancto noſtro fatus S. Gregorius Nyſſenus, pergit deinde, ac S. Gregorium Thaumaturgum laudat, quod S.* Alexandrum *tam miro modo elegerit*; Alexandrum *vero etiam prædicat, quod ab iſto Sancto ita electus ſit, alterum in altero extollens.*

Elogium S. Gregorii Thaum.

12 Utrum, *ait*, horum magis aliquis admiretur? Quod vir ille non motus eſt ſuffragio eorum, qui dignitate præſtabant; neque ſimul ad teſtimonia optimatium ac principum virorum raptus eſt? An magis admirari convenit in carbonibus abſconditas divitias, quas ſtatim a Deo editum recti judicii teſtimonium per viſionem oratoris conſequutum eſt. Nam mihi quidem horum utrumque in ſele ejuſmodi eſſe videtur, ut inter ſe quidem ſint, ac quaſi de principatu certamen habere videantur: inter omnia autem ea, quæ nomine miraculi celebrantur, primas propemodum teneant. Nam quod optimatium ſtudiis adverſatus eſt, conſtantis, recti atque excelſi animi manifeſtiſſimum indicium erat, a quo omnia, quæ per mundum apparent, ex æquo deſpiciebantur, ſive ad magnificentiam atque ſplendorem, ſive etiam ad humilitatem & obſcuritatem accedere viderentur: eumque ſolt virtuti primas tribueret, & vitioſam vitam ſolam rejiciendam eſſe judicaret, pro nihilo intuebatur omnia, quæcumque per hoc ſeculum vel aliquo ſtudio vel contemptione digna judicantur. Quod nimirum etiam tunc feciſſe demonſtratur.

D

Auct. J. P.

13 Cum enim daret operam, ut Deo gratum ac dignum inveniret, non divitias, non dignitatem, non hujus mundi ſplendores, quarum rerum nihil in recenſione bonorum a divina Scriptura enumeratur, res idoneas putabat, quas ad teſtimonium admitteret. Non igitur hoc ſolum eſt; quod & laude & admiratione dignum ſit, quod reſpuit ſtudia principum: verum etiam quod per ea, quæ conſequuta ſunt, ipſe ſuperavit. Nam qui ineptam ac minus idoneam ſententiam dumtaxat rejicit, neque adjicit id quod res poſcit, malum quidem prohibet, bonum vero non conficit. At qui præterquam quod non conſentit deteriori, etiam bonum invenit, per utraque bonum perficit, dum neque malo aditum dat, & bonum ad effectum perducit: adeo ut utraque ratione beneficium magni Gregorii civitati contigerit, qui & id quod per ignorantiam ab iis delinquebator, averterit, & bonum apud eos abſconditum per ſele patefecerit. *Jam vero quid dicemus de tempore, quo hiſtoria, quam ex S. Gregorio Nyſſeno retulimus, acciderit, atque adeo noſter ſanctus Epiſcopus ac martyr floruerit?*

& S. Alexandri.

E

Floruit ſec. 3.

14 *Baronius tum Annalibus ſuis intexit ad annum Chriſti 253 num. 22 & ſequentibus. Monumentorum pro Hiſtoria eccleſiaſtica collector Gallus veterum tom. 4, art. 9 pag. 333, ex eo, quod res, quas de S. Gregorio Thaumaturgo narraverat, indicent, Chriſtianos plena pace ac integra libertate gavviſos eſſe, vix poſſe dubitari affirmat, quin ſub imperio Philippi contigerit, qui regnavit ab anno 244 uſque ad annum 249. Idem Baronius ad annum 233 num. 28 martyrio coronatum dicit ſub Decio; at dicit teſtem nullum citat. Caſtellanus in ſuo Martyrologio apponit annuntiationis ejus annum 251; novus autem biographus Gallus collectioni de Sancto hiſtoricæ, verſus annum 248. Noſter Ludovicus du Meuli in opere, quod inſcribitur Doctrina & diſciplina Eccleſiæ, lib. 6 ad annum Chriſti 244, num. 27 martyrium ejus Decianæ perſecutioni etiam affigit. Conveniunt itaque ſatis inter ſe auctorum teſtimonia recentiorum; ſed antiquiorum conſenſus deſideratur. Baronius ad annum 253 num. 138 aſſerit quidem iſta: Gregorius Nyſſenus, quod ad perſecutionem in Ponto excitatam pertinet, his quæ dicta ſunt, addit, paſſum quoque Comanæ civitatis epiſcopum Alexandrum noſtrum... conſummaſſeque per ignem martyrium tradit;*

verum

A *verum inter ea, quæ de horribili illa perſecutione* (*Decii intelligè, Philippi ſucceſſoris, annis* AUCT. *250 & 251*) *a pag. 99 patheticè deſcribit Gregorius, nullum ego veſtigium de martyrio* S. Alexandri Carbonarii *expreſſum invenio.*

J. P.

quo & martyrio ea exstitit, quo autem anno, incertum.

25 *Et vero enim* magnus ille vir (*S. Gregorius Thaumaturgus*) animadverſa atque conſiderata imbecillitate & fragilitate humanæ naturæ, quod plerique non poſſent atque ad mortem pro pietate decertare, auctor eccleſiæ *fuit*, ut terribilem illum impetum atque incurſum pauli-per declinaret .. ac quo maxima hominibus perſuaderetur, nullum animæ periculum affarre, ſi vel per fugam quis fidem conſervaret, ſuo exemplo auctor facedendi *fuerit* (*ibidem pag.* 100.) ipſe ante alios, fecedendo periculi impetum devitans; *unde conſtat, quod Sanctus noſter idem tunc non fecerit in eccleſia Comana, quod S. Gregorius facturbat in Neocæſarienſi? Quonam igitur anno martyrii lauream ille furrit conſecutus, non vidrmus, undr ſatis into definiri poſſit. Dicamus ergo hoc accidiſſe ſeculo tertio, cum annus ejuſdem ſeculi nobis hactenus ſit incompertus. Lucis ſartaſſe huic puncto chronologico aliquid accedet, quando ad diem* XVII *Novembris illuſtrabuntur Acta S. Gregorii Thaumaturgi: cujus rei indagationem, utpote unus nimium præmaturam, eo differimus.*

B 26 *At ſuperſunt breviter perſtringenda duo alia puncta, 1um. An Sanctus noſter profeſſione philoſophus fuerit, 2um. An primus ecclaſiæ Comanæ epiſcopus, Philoſophum ſtricti nominis eum extitiſſe aſſerit Martyrologium Romanum, dicens:* Qui ex philoſopho diuturniſſimo eminentem Chriſtianæ humilitatis ſententiam adeptus *&c. Sed videtur mihi probabilius, per vocem φιλόσοφος illud ſignificatum a S. Gregorio Nyſſeno non fuiſſe; ſed aliud nihil voluiſſe, quam quod* S. Alexander *amans fuerit ſapientiæ* (*hoc enim ſonat Græcum ejuſdem vocis etymon, uti notiſſimum eſt*) *eo excellentiam virtutis eo uſque provexiſſe, ut glorioſo etiam martyrio coronata ſit; quæ utique vera rſi & ſacra atque ſucata aliorum profanorum philoſophorum præſtantia ſublimior philoſophia. Ac ſontem ipſum inſpiciamus. Textus Græcus S. Gregorii ſic habet:* Ἀλλὰ ἓν μὲν φιλόσοφος ἦν ὁ ἀνὴρ, οὐκ ὁ μὴ σὺν βίῳ ἐγκείμενος, ἓν δὲ λογικῶν ἀληθέστερον, οὐκ ἐκ μίκρας μαρτυρίας θεῖον, ἀλλ' ὑπὲρ τελειόταν τὸν ἔρωτον· ὃ δὴ καρδίαιν ἐνοχλήσειεν, ἓ μᾶλλον ἐνοικίδασε *&c. Id eſt:* Sed philoſophus quidam vir erat; *an quia antea philoſophicas diſciplinas didicerat, vel etiam docuerat? Non opinor: ſequitus enim alia ratio, dum dicitur*, quemadmodum inſecuta vita indicavit: adeo ot etiam ad martyrium uſque pervanerit, per ignem curſu confecto. Latore autem dedita opera volebat *&c. Fuit itaque Sanctus noſter philoſophus quidam ſacer,* ἀλλὰ ἓν μὲν λογικῶν ἀληθέστερον (*nec habet textus Græcus S. Gregorii Nyſſeni, ſed interpres Ciſanus Latine ea non reddidit*) *hoc eſt*, & reliquis quidem ſublimior, *profanis videlicet, quorum ſapientia vel cum virtute conjuncta excellentiam martyrii non habet; vel ſi ſit expers virtutis*, C *non eſt niſi æs ſonans aut cymbalum tinniens. Sit quidem tantum S. Gregorii non abs re exponere poſſe mihi videor: ut conſequens ſit, eu eo nentiquam extundi, quod* S. Alexander *veri ac ſtricti nominis philoſophus fuerit.*

an primus Comanæ epiſcopus.

an poſtea defuncto Comanæ epiſcopo?

27 *Aliud, quod ſuperius propenebatur, inquiſitionis punctum, erat ſitum in eo, an ſanctus Martyr noſter fuiſſet primus civitatis Comanæ epiſcopus. Talem fuiſſe ut credamus, ſuadent verba S. Gregorii Nyſſeni, quæ protulimus antea a num. 7. Neque opinioni noſtræ officit, quod Euſebius lib. 5 Eccleſiaſtica hiſtoriæ cap. 16, pag. 132 editionis Valeſianæ ac interpretationis, nominet* Zoticum *epiſcopum* Comanenſem: *nam præterquam quod in Græco Euſebii textu legatur* τὴν Κωμάνων κώμην; *id rſi, e villa, caſtello, oppido, vico vel pago Comanenſi; quamquam præſul iſte exiterit jam inde ab initio hæreſis Montaniſtarum, prout ibidem videre licet; tamen quia epiſcopus ille vel Comanenſis in Cappadocia, vel alibi in civitate ſynonyma ex iis, quæ num. 8 a nobis recenſitæ ſunt, præeſſe potuit; rx Euſebio non conficitur*, Alexandrum *noſtrum non fuiſſe primum civitatis Comanæ in Ponto, quam ibidem deſignavimus, nutiſtitem. Porro de ſancto* E *iſto Zotico epiſcopo et martyre actum eſt in Opere noſtro tom. V Iunii, die XXI, pag. 163, ubi cum Martyrologio Romano hodierno annun iatur Comanæ in Armenia: quum tamen neotericus biographus Gallus ad eumdem diem col. 337 pago Comano, quem credi ait in Pamphylia fuiſſe, attribuendum cenſet; de quo loco mentionem fecimus unm. 1 hujus Sylloges.*

An ſanctus profeſſione philoſophus?

28 *Ceterum hiſtorica de* S. Alexandro Carbonario *narratio, quam antea dedimus, ſummam meretur fidem, cum ru conditione auctoris perſonæ, qua eam narrat; tam ex ætate, qua vixit; tum. denique ex loco, ubi ſcripſit. Primo quippe illam narrat Gregorius Nyſſenus, vitæ ſanctitate ac eruditionis præſtantia inſignis. Elogia ejus inveries in Prolegomenis ante editionrm ſupra allegatam, e qua nostrationem illam huc tranſcripſimus; item in Opero noſtro, quod num. 4 citavi. Breve eſt illud Jacobi Greſeri ante dictam editionrm in epiſtola proſphonetica ad Eminentiſſimum Perronium:* Singulari providentia Dei Gregorius Nyſſenus, vir aruditiſſimus, eloquentiſſimus, acutiſſimus, ſimulqua vita & moribus integerrimus, axortus eſt, cum variæ hæreſes, nominatim Eunomiana, adverſus Catholicam Eccleſiam furerent. *Floruit autem ſeculo quarto,* F *quod Sancto noſtro, cujus geſta narrat, fuit proximum; atque adeo cum iſto, quod dixi, ſeculo ſcripſerit, vivebant etiamnum ac ſpirabant, ut ita loquar, facta mirabilia S. Gregorii Thaumaturgi, ac, quæ hiſce intexuit,* S. Alexandri. *Auctoritatem quoque noſtro ſcriptori conciliat locus: fuit enim Nyſſenus in Cappadocia epiſcopus; quo proinde verum, quas acceptt, genuinæ pervagare potuerint notitia; vel ipſemet Nyſſa Cæſaream, Sabaſten ac Neocæſaream profectus, a Comanorum incolis accoliſve eas intellexerit.*

Geſtorum ejus fides.

DE

A D

DE S. TIBURTIO MART. ET S. CHROMATIO PATRE EJUS CUM SOCIIS.

ROMÆ ET IN CAMPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. I. P.

§. I. Cultus S. Tiburtii apud Latinos ac Græcos; ſanctus cum ſynonymo confuſus; cineres, ut creditur, alio tranſlati; non vero corpus Sueſſionem, quod aſſervatur Romæ in baſilica Vaticana.

ANNO CCLXXVI. VEL CCLXXXVII. *Memoria in Faſtis,*

Notiſſima S. Tiburtii in ſacris Faſtis cum antiquis ſuis recentioribus memoria eſt. Romanum vetus ſeu parvum Martyrologium hæc data cum ſignat: Romæ, inter duas lauros, Tiburtii martyris. *Calendarium a Leone Allatio editum*: III. Id. Auguſti, Natale S. Teburtii. *Ado*: Romæ, inter duas lauros, natalis S. Tiburtii martyris, filii Chromatii, Urbis præfecti *&c. Uſuardus*: Romæ, inter duas lauros, natalis S. Tiburtii, qui ſub judice Fabiano cum nudis plantis ſuper carbones ardentes ingreſſus, Chriſtum majori confiteretur conſtantia, duci in tertium ab urbe milliarium, atque ibidem gladio animadverti jubetur. *De noſtro Martyre ſic item cecinit Wandelbertus*:

B Ternis floſque decuſque pium petis aſtra, Tyburti.

De illo præterea meminere Kalendarium Romanum a Frontone editum, quod breviſſime hoc die annunciat: Natal. S. Tiburtii; *uti etiam Kalendarium vetus apud Dacherium*: III. Id. Nat. S. Tyburtii. *Annuntiatio Martyrologii Romani moderni conſonas Uſuardinæ, quam dedimus; niſi quod interſerat* in perſecutione Diocletiani, *ac nomini* Tiburtii *addat* martyris. *Alios Martyrologos recentiores nihil attinet enumerare. Bedam etiam prout a nobis editus eſt, Notkerum ac Rabanum tamquam ſuperioribus annumeratos hic cenſe.*

ex divina liturgia

C *Sacramentaria a Thomaſio & Menardo vulgata non ſacram duntaxat ſanctiſſimi Pugilis memoriam notant, ſed alia huic adjungunt, quibus antiquus ac ſolennis in Eccleſia cultus ipſius indicatur & confirmatur. Nam apud Menardum pag.* 131. *habentur iſta*: Beati Tiburtii nos, Domine, foveant continuata præſidia: quia non deſinis propitius intueri, quos talibus auxiliis conceſſeris adjuvari. Per, SUPER OBLATA. Adeſto, Domine, precibus populi tui, adeſto muneribus, ut quæ ſacris ſunt oblata myſteriis, ruorum tibi placeant intercеſſione Sanctorum. Per Dominum noſtrum. PRÆFATIO. Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & ubique gratias agere, Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus: Qui dum B. Tiburtii martyris merita glorioſa veneramur, auxilium nobis tuæ protectionis aſſore deprecamur: quoniam credimus nos per eorum intercеſſionem, qui tibi placuere, peccatorum noſtrorum veniam impetrare. Per Chriſtum. AD COMPLENDUM. Sumpſimus, Domine, pignus redemptionis æternæ: ſit nobis, quæſumus, interveniente B. Tiburtio martyre tuo, vitæ præſentis auxilium pariter & futuræ. Per.

Auguſti Tom. II.

§ *Apud Thomaſium autem hæc dantur*: Omnipotens ſempiterne Deus, qui nos ſancti martyris tui Tiburti feſtivitate lætificas: præſta, ut cujus commemoratione gaudemus, præſidio muniamur. Per. SECRETA. Reſpice, Domine, munera, quæ in ſancti Tiburti commemoratione deferimus, ut cujus honore ſunt grata; ejus nobis fiant intercеſſione perpetua. Per. POST COMMUN. Profit nobis, Domine, ſancti E Tiburti celebrata ſolemnitas: quia quanto fragiliores ſumus; tanto placentium tibi præſidiis indigemus. Per. *Ex his eluet, tanta* S. Tiburtium *antiquitus in veneratione habitum fuiſſe, ut præter locum, quem in Martyrologiis claſſicis occupabat, ſingularem in divina etiam liturgia obtinuerit venerationem. At nunc a Latinis ad Græcos tranſeamus.* *apud Latinos*

4 *Menologio Sirletiano ad diem* XVIII. *Decembris* Tiburtii *nomen inſcribitur una cum aliis ſociis S. Sebaſtiani martyris; quibuſcum eodem quoque die eum referunt Menæa magna Græcorum excuſa. E verſiculis, quibus ibidem honorantur, hi ad noſtrum Sanctum attinent*: *Sanctus non tam colitur apud Græcos.*

Τιβερτιε σὴν τμηθεὶς δέλεαρ κάρα
Τῷ μοι Θεὸς κράζοντϕ, ὦ Θεὸ Λόγε.
Sacrum Tiburtii amputatur ferro caput,
Tu mihi Deus clamans o Verbum Dei.

Typicum, quod ſub nomine S. Sabbæ editum eſt, dicto die ſignat fol. 26. *verſo S. Sebaſtianum M. cum ſociis; ſed nomina eorum non exprimit, uti etiam facit Menologium Slavo-Raſſicum Sparwenfeldianum. De cultu e Martyrologiis hactenus;* F *cui ſubjungo alia, quæ de noſtro ſancto Martyre ad meam notitiam pervenere.*

5 *In apographis Hieronymianis a Florentinio vulgatis videtur confundi hodiernus* S. Tiburtius *martyr cum alio ſynonymo, quia ibi ad diem* XI. *Auguſti ſic habetur*: Romæ natalis ſanctorum Tyburtii, Valeriani, Cæciliæ virginis. *Id quod etiam recte obſervavit idem editor, quando ad hanc annuntiationem notavit ſequentia*: Vereor ne incurioſus aliquis antiquarius, nullum alium Tiburtium agnoſcens, quam qui cum Valeriano & Cæcilia celebris in Eccleſia eſt, illos etiam male conſultus addiderit. Nam & Sacramentarium Gregorii, & reliqua Latinorum Martyrologia Tiburtium tantum Chromatii filium Romæ miliario III. venerantur. . Suſpicionem auxit Notkerus, qui vetuſtioris M. ut plurimum anniverſariis Faſtis innixus, præter Tiburtii, Chromatii filii, & Suſannæ..& præter Nicopolitanos Martyres, nil de Valeriano & Cæcilia addit. *Videtur cum alio confuſus*

A AUCT. J. P. *da antiquis Hieronymianis.*

6 Ae definuit, oe depravatos omnino eodices noſtros decerneremus, veruſtiſſimi Martyrologii S. Willibrordi auctoritas; in quo eadem eum libris noſtris ita legimus: III. Idus Auguſti. Romæ Natalis Tiburtii, Veleriani & Cæciliæ *Oc.* Tribus hucce Martyribus ſimul, nullam hac die tributam celebritatem licuit invenire; niſi forte eorumdem titulus ſub Gregorio inſteuretus, ut in revelatione, tempore Paſchalis PP. primi, legitur apud Buſium, hac die dedicatus fuerit, & natalis potius fuerit eccleſiæ illius, quam Martyrum: quorum etiam ex aliqua in hoc die translatione potuit itereta memoria recoli. *At mittamus quærere, quid hic forte factum ſit, ut quod fieri potuerit: factum conſtat; videlicet prime, tres iſtos Martyres hoc die ſimul conjungi contra torrentem antiquiſſimorum Martyrologorum. Secunde, eos hic referri die non ſue; ut conſequens videatur. Tiburtium, in prædicto apographo notatum, hodiernum eſſe ac noſtrum, qui vel in primigeniis vel in melioribus ſaltem, e quibus iſta apographa accepta ſint, exſtiterit; Valerianum vero ac Cæciliam perperam eiſdem deinde fuiſſe adjectas ex confuſione, ut ſuſpicor cum Florentinio, hodierni* Tiburtii *cum*

B *alio, qui cum SS. Cæcilia ac Valeriano nominatur in Martyrologio Romano ad* XXII. *Novembris. Sed nunc ad alia progrediamur.*

Corpus Romæ

7 *Pia Fidelium erga* S. Tiburtium *religio non mediocre cepit incrementum ex ejus reliquiis, quæ alio commigrarunt. Corpus ejus Romæ in baſilica S. Petri, teſte Carole Piazza in Hemerologio ſacro Romæ Chriſtianæ ac gentilis ad hunc diem pag.* 148. *conſervatur; ubi addit, reliquias ejus eſſe apud S. Laurentium in Paniſperna. In Opere noſtro ad diem* 2. *Junii, quo data eſt Paſſio SS. Marcellini & Petri MM. pag.* 173. *hæc memorantur*: Erant autem Lucilla & Firmine Chriſtianiſſimæ feminæ, parentes (*id eſt conſanguineæ*) S. Tiburtii martyris, cujus nobilitas & in terris inter ſenatores magna fuit, & inter Martyres magnificentior probatur in cælis. Hæ dum amore perentis Martyris a ſepulcro non recederent, & ſibi conſtruxiſſent cubiculum, atque ibi (diu) noctuque perſeverarent; apparuit eis in viſu S. Tiburtius cum his duobus Martyribus, & inſtruxit, quæ liuer ambularent, & corpora eorum de Silva nigra auferrent, atque ibi juxta ſe in inferiori par-

C te in crypta ſepelirent: quibus adjutorio fuerunt duo acolythi Eccleſiæ Romanæ.

cujus cimiterio

8 *Hiſtoria tranſlationis SS. Marcellini ac Petri MM. auctore Eginhardo, quæ apud nos dicta die* 2. *Junii habetur pag.* 181. *& ſeqq. plura alia nec docet circa ſacras exuvias* S. Tiburtii; *unde ea delibabimus, quæ ad hanc rem ſpectant.* Igitur de Aquigrano palatio prafecti (*Deuſdona Romanæ Eccleſiæ diaconus, & Ratleicus, Eginhardi notarius*) Auguſtam Sueſſionis venerunt: ibique eum Hildonio abbate in monaſterio S. Medardi locuti ſunt, quie memoratus diaconus ei pollicitus eſt, ſe effi ere poſſe, ut corpus B. Tiburtii martyris in ejus veniret poteſtatem. Quibus ille promiſſionibus illectus miſit cum eis quemdam presbyterum, hominem cellidum, nomine Hunum, jubens ut acceptum ab eo memoreti Martyris corpus ſibi deferret. Inde iter ingreſſi, Romam, quem tamen perierunt celeritate, perrexerunt. Sed notarius, *ibidem a diacono Deuſdona deluſus*, reculeas ſomnium quod puer ſuus viderat, cœpit comitem ſuum hortari, ut ſine hoſpite tup irent ad cœmeteria, ad quæ viſenda ille eos le ducere velle promiſit. Itaque invento atque conducto duce, loco-

D rumque monſtratore, primo ad baſilicam B. Tiburtii martyris, in via Lavicana, tribus ab urbe paſſuum millibus diſtante, veniunt, Martyrique tumbam quanta poſſunt diligentia contemplantur; & utrum ſic, ut alii non ſentirent, aperiri poſſet, cauta circumſpectione conſiderant. Ingreſſique *poſtea* baſilicam S. Tiburtii, primo eliare illud, ſub quo ſecrum ejus corpus ſitum credebatur, aperire tentaverunt. Sed parum ſucceſſit eorum voluntati molitio operit ſuchoeti: nam monumentum, duriſſimo marmore extructum, inermes id aperira conentium menus facile repellebet. Igitur omiſſo illius Martyris ſepulcro *Oc.*

9 *Sublato autem S. Marcellini corpore, dum Ratleicus optaret S. Petri etiam corpus noticiſci*, Vo- *alio translati*

eato ad ſe comite ſuo Hildoini presbytero, cœpit cum eo tractare, ut iterum ad baſilicam B. Tiburtii, ſicut prius fecerant, clanculo pergerent; ac tumbam, qua Martyris corpus eo..dirum credebatur, aperire denuo molirentur. Placuit conſilium, aſſumptiſque, quos ſecum adduxerant, pueris .. elam noctu profecti ſunt. Cumque ad locum ventum eſſet, .. ingrediuntur: diviſiſque ſociis inter ſe, presbyter ad corpus B. Tiburtii quærendum in ipſius baſilica cum aliquibus remanſit .. Magno *autem* labore fruſtra conſumpto, poſtquam ſe vidit nihil poſſe proficere, relicto opere, *in* cryptam ad Ratleicum deſcendit, & quid ſibi faciendum eſſet, ab eo quærere cœpit. Cui cum ille arbitrari ſe diceret, quod (*reliquiæ*) S Tiburtii eſſent inventæ .. (Nam paulo ante, quam idem presbyter ad eum in cryptam veniret, reperit *in* eodem ſepulcro, in quo SS. Marcellini & Petri ſacra corpora jacuerunt, foramen quoddam rotundi ſchematis, trium ferme pedum longitudine introrſus excavatum, pedali amplitudine patens, & in eo minuti pulveris non modicam portionem repoſitam) viſum eſt ambobus, quod hic pulvis de corpore B. Tiburtii oſſibus inde ſublatis remanere potuiſſet: & ob hoc, ut difficilius inveniretur, medio loco inter B. Marcellinum & Petrum, in eadem tumba fuiſſet repoſitus: convenitque inter eos, ut eum presbyter ſumeret, & pro reliquiis B. Tiburtii ſecum deferret. *Hæc eſt fidelis narratio Eginhardi; a qua plurimum differt alia ſuaſoſta fidei.*

to *Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S.* *non autem corpus*

Benedicti par. 1. *ſeculi* IV. *pag.* 411. *proferi epi-* F *ſtolem ſub nomine* Odilonis ad Ingrannum, de adventu & ſuſceptione corporum ſanctorum martyrum Tiburtii, Marcellini & Petri, *ac aliorum qui ibidem nominantur, in urbis Sueſſionenſis monaſterio S. Medardi. Quæ ad* S. Tiburtium *attinent, inde excerpo. Sunt autem iſta*: Et B. Tiburtii martyris adventus, & exceptio corporis ejus rationando deſcribitur. *Poſtquam deinde narraſſet iſtius epiſtolæ ſeu relationis auctor, quem conveniemus paullo poſt, de Deuſ-dona diacono Aquiſgrani honorato ab Eginone, reliquiarum promiſſione, ac irrito Romæ labore ad altare baſilicæ* S. Tiburtii, *in quo corpus ejus poſitum eſſe credebatur; monachus quidam nomine Baſilius adveniſſa dicitur*, cujus, *uti legere eſt pag.* 413. ſaluta- ebut conſiliis animum, ſacris orationibus adjuti *illi, quibus iſtius rei expediendæ cura incumbebat*, quamvis cum perie lo cepitis, tandem ſacratiſſimum corpus jam dicti Martyris reperiunt. Sublato itaque cum omni veneratione ſacratiſſimo corpore operoſis compoſito palliis, honorifice in cryptam beatorum martyrum Marcellini & Petri defertur cum omni jubilationis exultatione ...

A tione ... *Pagina autem* 414. *ſic dicitur* : Anno Incarnationis dominicæ DCCCXVIII. M. Idus Julii, venerabilis abbas Hilduinus ſuſcepit corpora ſanctorum martyrum Tiburtii, Marcellini & Petri *&c. Videſ*, *quantopere hæc pugnent cum ſincera ac fideli narratione Eginonis ſeu Eginhardi, qua Martyris noſtri exuvias ſpectat ? Alia enim, quæ ab eodem diſſeruntur, quæque ſpuriæ Odilonis, ut ferunt, relationi immixta ſunt, non tango.*

ad S. Medardi 11 *Tetigit quippe illa jam pridem ac caſtigavit noſter Daniel Papebrochius, occaſione ſibi oblatæ tranſlationis reliquiarum SS. Marcellini ac Petri MM. in Germaniam, de qua, ut dixeram, apud nos actum eſt die* 2. *Junii* : *ubi pag.* 206. *in Appendice prima commendatur ſumma narrationis Eginhardi auctoritas ac ſinceritas contra præteritam earumdem reliquiarum exiſtentiam in Sueſſionenſi S. Medardi eccleſia, ex epiſtola ſub nomine Odilonis ad Ingrannum edita; cujus auctor arguitur ex indiſcreto zelo multa incongrua commentus tam de corpore S. Tiburtii, quam de aliis ; item quod tempora confuderit, ac diſſimularit, uſum ſe eſſe*

B *Eginhardi hiſtoria, quam truncando vitiaverit; quod falſus Odilo potuerit vixiſſe ſeculo* XII. *verus autem ad Ingrannum decanum ſcripſiſſe videatur ante annum* 932. *prout pag.* 207. *invenies. Sed in rem noſtram ea ibidem notantur* : De Tiburtio narrat Eginhardus, quomodo fruſtra quæſitum ejus corpus fuerit ; ejus tamen habiti ſint cineres, reperti in ſacculo, corporibus SS. Marcellini & Petri adjuncto: quæ quia non valde fundata præſumptio fuit, placuit presbytero Hilduini de reliquiis S. Marcellini ſubducere; & de his fortaſſe verificabitur; quod pridie Idus Julii, ſicut in fine hyperbolymææ epiſtolæ dicitur: Venerabilis Hilduinus ſuſcepit corpora SS. MM. Tiburtii & Marcellini; non item, qui pariter nominantur, Petri, Marii *&c.*

eccleſiam Sueſſionenſem, quod eſt in eccleſia Vaticana. 12 Non etiam hoc factum fuerit anno dominicæ Incarnationis DCCCXVIII. ut ibi præmittitur; jam enim oſtenſum eſt, id factum eſſe biennio citius; idque prius, quam S. Sebaſtiani reliquias idem acciperet, ſub finem anni XXVI. Proinde fallitur aut fallit epiſtolæ auctor *&c. Deinde addis Papebrochius*, non eſſe ulla ratione veroſimile, quod reſtitutis fideliter S. Marcellini reli-

C quiis, ex tunc Roma allatis quidquam remanſerit penes Hilduinum, præter cineres, ſub nomine S. Tiburtii acceptos. Si quid autem ex aliis ad Eginhardum delatis poſtea idem Hilduinus ſuſcepit; ſuſcepit illud poſt ſcriptam ab Eginhardo hiſtoriam tranſlationis : & hæc ſcripta non ſunt ante annum XXX. iſtius ſeculi. *Hæc laudatus Papebrochius, in ejus fide huc tranſcripta; neque enim, quatenus ad S. Tiburtii reliquias atque adeo ad meum pertinent inſtitutum, ſecundas curas mereantur, cum jam dicta abunde ſufficiant, & vel ſolus Eginhards textus, quem ſupra protuli, ſit ſatis elarus, ac rem evincat. Quæ cum ita ſint, conſequens eſt, ut illa nunquam incommodent Praxx, e quo n. 6. diximus, corpus S. Tiburtii Romæ in baſilica S. Petri aſſervari. Aringhus Romæ ſubterraneæ tom. 1. lib. 2. cap. 7. pag. 239. pluribus rem deſcribens, ſic habet* : Huc (*in baſilicam nempe Vaticanam*) velut in totum religionis aſylum .., victorum Tiburtii & Gorgonii martyrum oſſa ex cœmeteriis ſublata a Gregorio IV. Pontifice (*ac prout ante medium ſeculi* IX.) inferri meruerunt, & ab eodem ſub altaribus oratorii, quod ipſe in S. Gregorii Magni honorem exſtruxerat, ſejunctim prope nuncupatam Indicii januam, ad lævam ingredientibus collocata fuere.. D Auct. J. P.

§. II. Exuviæ ſacræ ad Altiſſiodorenſes delatæ non hodierni S. Tiburtii martyris, ſed alterius e cryptis Romanis extracti eſſe videntur; aliæ alibi ſub nomine hodierni reliquiæ; S. Chromatius cui a nobis tamquam ſanctus hic adjunctus Tiburtio; hujus palæſtra martyrii.

S. Tiburtii M. hodierni S*Anctus Hericus monachus Autiſſiodorenſis duos conſcripſit libros de miraculis S. Germani ejuſdem urbis epiſcopi, ad diem* XXXI. *Julii, quo præſul iſte colitur, apud nos recuſos a pag.* 255. *Libro autem ſecundo pag.* 278. *idem auctor*, Anno, *inquit*, Incarnati Dei DCCCLXII. *fratres quidam .. urbem Romam expetunt .. Nicolaus Papa, Romanæ tum cathedræ præſidens .. magna ſui miniſtrorumque ejus gratia diſceſſuris poſt feliciter ibidem peracta ſua negotia*, ſanctorum martyrum E Urbani & Tiburtii reliquias tradidit, & virtute pretioſas, & quantitate præcipuas. *Sequuntur deinde prodigia in eorum tranſlatione facta, uti & earumdem ſolenaie exceptio Autiſſiodori, quo tandem pridie Calendarum Novembrium pervenerint. Additur inſuper* S. Tiburtii *apparitio, cuidam e fratribus exhibita, quæ* & præſenti & futuræ devotioni conduxit. *Verum hæc, quæ in compendium contraxi, pluribus ibidem deſcribuntur. Dictam tranſlationem breviſſime ſic refert Chronicon Roberti Autiſſiodorenſe* : Anno Ludovici VII. qui erat ab Incarn. Domin. DCCCLXII. corpora SS. martyrum Urbani Papæ, & Tiburtii Autiſſiodorum ſunt delata, & in eccleſia S. Germani decenter repoſita. *Obſerva obiter, auctorem hunc, qui floruit exeunte ſeculo* XII. *in voce* corpora, *&* *in additione* Papæ, *quam Urbano apponit, differre ab Herico, qui tranſlationis iſti fuit ſynchronus, ac duos libros, quibus illa eſt intexta, anno circiter* 876. *Carolo Calvo imperatori dedicavit, ſecundum dicta in Commentario prævio Actis S. Germani ad dictum diem pag.* 192. *qui tamen alibi, ut videbimus ſtatim, aliter ſunt locutus.* F

ac S. Urbani PP. reliquiæ 14 *Quæres* 1°. *Cujus Urbani reliquiæ, an Papæ ac martyris, Autiſſiodorum pervenerint.* 2°. *An ſacræ exuviæ* S. Tiburtii *hodierni ; an S. Tiburtii alterius, qui Valeriani S. Cæciliæ ſponſi frater nominatur.* 3°. *An denique alicujus tertii e Romanis cryptis extracti, a Nicolao PP. I. Romæ ſint acceptæ, ac deinde ad exuobitas Autiſſiodorenſes tranſlatæ. Reſpondeo ad primum. Acta S. Urbani PP. ac martyris illuſtravimus tom.* VI. *Maji, die* XXV. *ubi pag.* 8. *actum eſt de ipſius corpore ad corpus S. Cæciliæ appoſito a S. Paſchali PP. I. ac de nova ejuſdem inquiſitione & inventione anno* 1599. *Non itaque iſtius S. Urbani corpus ad Autiſſiodorenſes monachos delatum ; an vero nonnulla ex illo reliquiæ illuc migrarint, ſecundum dicta Herici ſuperiora, non habeo unde id aliunde confirmem. Et vere idem auctor de traditione Romæ facta agens, tantummodo dicebat* : Nicolaus Papa .. ſanctorum martyrum Urbani & Tiburtii reliquias tradidit, *non addens, cujus Urbani vel cujus Tiburtii illæ fuerint ; ſed poſteaquam expoſuiſſet prodigia eorum uti & exceptionem ſolennem Autiſſiodori, nec non apparitionem* S. Tiburtii *ibidem facta, ſic ſubjungit* :

A Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXV. merito
Auct. J. P. uæ religionis venerabilis Hereheoraus, Catulaunorum epiſcopus, ad cœnobium S. Germani veniens, largitione fratrum reliquias pretioſi Papæ & martyris Urbani obtiouit : eiſque ſuſceptis, monaſterium io pago Pertenſi ejus honore conſtruxit.

non ſunt tranſlata Sueſſionis.

15 *Verum ne actum agamus, conſulat lector Commentarium prævium S. Urbani Papæ ac martyris ad dictam diem* VI. *Maji paragrapho* 4. *pag.* 10. *ubi iſta notat Henſchenius :* Ioterim inſignis ille numerus ſacrorum oſſium ex corpore S. Urbani (cui ſorte pars ea, quæ Autiſſiodori remanſit, haud multum cedere quoad numerum debet, ita ut ſimul ſumpta oſſa utraque integrum fere corpus conſtituere poſſint) certos nos reddunt, alterius Urbani, quam ejus qui Eccleſiam Pontifex rexit, eſſe omnia ; ſicut & alterius S. Tiburtii, quam qui in Actis S. Cæciliæ nominatur, credimus eſſe corpus, quod pariter fuit Romæ altarium ; licet utrumque, ut vere illorum, exhibitum Pontifici, & Autiſſiodorenſibus monachis traditum ſit (*ſi tamen ita ei exhibitum, & ipſis ita ab eo traditum ſit, ex iis, quæ ſupra inſinuavimus*) fide quidem bona (uti credere oportet) ſed parum fundata, uti docuit poſterior eorum, quæ tunc tradi putabantur, corporum inventio. *Hæc, & quæ ſubdo, applica* S. Tiburtio *hodierno, ob pares utriuſque rationes ; nam ſicut iſtorum corpora Romæ depoſita, & poſtea inventa ſunt, ſic* S. Tiburtii *hodierni corpus Romæ exſtat, uti dictum eſt.*

B

Sed alterius

16 *Ad ſecundum, quod ſupra quærebatur, cujuſnam videlicet* S. Tiburtii *reliquiæ eſſent Autiſſiodorum delatæ, jam ex parte reſponſum eſt, non fuiſſe videlicet nobis, eſſe eas Sancti Synonymi martyris, qui in Actis S. Cæciliæ nominatur. Et illa ſententia confirmatur alibi in Opere noſtro ad diem* XIV. *Aprilis, quo iſtum Martyrem dedimus cum Martyrologio Romano ; uti licet videre in Analectis, quæ habentur pag.* 208. *& ſeqq. Ibidem etiam* §. 3. *data eſt annuntiatio Sanctuyi, qua S. Tiburtium ſuo Martyrologio Gallicano inſcribit, quæque apud ipſum legi poteſt ad diem* XIV. *Aprilis, Ibidem etiam apud nos profertur narratio Henrici monachi Autiſſiodorenſis, de qua*

C *ſupra diximus : at recte, meo quidem judicio, & conformiter ad ea, quæ modo præmonebam,* Verum, *ait Henſchenius,* uti appellantur io prima Pontificis donatione MARTYRES URBANUS ET TIBURTIUS abſque ulla digoitate ; ita potuerunt eſſe aliqui Martyres eiſdem, quibus celebriores iſti, nominibos appellati ; quales etiam hoc tempore ex cœmeteriis Romanis effoſſi per omnes regiones deferuntur. *Et hoc mihi etiam nunc dicendum apparet ; & ſic reſpondendum ad quæſtionem tertiam ſuperius propoſitam. De martyre Tiburtio ſynonymo ſit mentio in noſtro Ms. ex collectaneis, uti eidem prænotatur, P. Chiffletii, quod apud nos ſervatur in involucro ſignato* S 19. *eſtque Calendarium Sanctorum Autiſſiodorenſium Gallice conſcriptum ; ubi die* XI. *Auguſti ſignatur* S. Tiburtius martyr, ob reliquias ejus miſſas a Papa Nicolao III. *An vero reliquiæ illæ ſint* Tiburtii *hodierni, quem Calendarium illud indicat, cum negare vel affirmare uſquam non poſſim, relinquo eas in ſua poſſeſſione. Apud Gelenium de Colonia Agrippinenſis magnitudine lib.* 3. *ſyntagmate* 58. *pag.* 552. *in theſauro ſacro eccleſiæ S. Agathæ, quæ eſt virginum Ordinis S. Benedicti, aſſeratur* humerus S. Tiburtii martyris, & duo D ejuſdem officula (XI. Auguſti.) *Præterea in indice noſtro Mſ. theſauri ſacri cœnobii regii Scorialenſis in Hiſpania, ponitur* Tiburtius martyr *cum nota hujus diei* XI. *Auguſti, & os crematum ſicut una nux. Atque hæc quidem hactenus de reliquiis* S. Tiburtii ; *nunc agamus de* S. Chromatio *ejuſdem patre ; quem ut illi hic adjungeremus, movit nos potiſſimum Petrus de Natalibus, qui tamquam ſanctum ac martyrem eum laudat.*

Chromatius tamquam ſanctus ſcribitur Catalogo Petri de Natalibus ;

17 *In Catalogo quippe Sanctorum lib.* 7. *cap.* 47. Chromatius, *ait*, martyr cum ſociis ſuis martyrium paſſi ſunt apud Campaniam temporibus Diocletiani & Maximiani imperatorum : qui Chromatius prius fuit Urbis præfectus, & pater S. Tyburtii ſupradicti : qui gravi languore dudum preſſus, a SS. Sebaſtiano martyre, & Polycarpo presbytero ſanatus, & ad Chriſtum cooverſus atque baptizatus eſt, ut ſupra proxime actum eſt in Paſſione Tyburtii. Cum autem Chriſtianorum perſecutio ſub præfatis imperatoribus ebulliret, Chromatius de conſilio Papæ Caji cum multitudine Chriſtianorum, & cum omoi familia, MCD. numero promiſcui ſexus, E ut perſecutionem declinarent, in Campaniam perrexerunt : ibique degentes a Diocletiano proſcripti ſunt in exilium, & multa inopia afflicti in confeſſione Chriſti, poſt longum tempus in pace quieverunt martyrio coronati. Quorum dies dormitionis ignoti ſunt : unde & S. Tyburtii paſſioni ſubduntur : quorum principalior Chromatius pater ipſius Tyburtii fuit,

& notatur ab aliis recentioribus hagiologis.

18 *Laudato epiſcopo Equilino adde Grevenum ad diem* XI. *Auguſti, ubi eum ſic annuntiat :* Chromatii Urbis præfecti, patris S. Tiburtii, cum aliis multis : qui, ut dicit Ado, conſilio Gaii Pontificis immanitatem perſecutionis declinantes in Campaniam profecti, per multas tribulationes regnum Dei intraverunt. *Maurolycus dicto die illum S. Tiburtio ita ſubnectit :* Item Chromatius Tyburtii pater eum multis aliis exilio & inopia afflicti, ſub eadem perſecutione in Campania defecerunt : qui a S. Sebaſtiano converſi, & a Polycarpo presbytero baptizati fuerant. *In Martyrologio ſub nomine Canſtii citari conſueto, datur eodem die, ac primo quidem loco ante* S. Tiburtium, *ac dicitur :* Romæ eſt hodie dies S. Cromatii *&c. Hagiologis modo citatis adde Felicium, nec non Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ. Voluiſſemus quidem plura ex antiquioribus Faſtis pro ipſius cultu teſtimonia ; ſed hæc tamen, quæ ſupra allegavimus, ſufficere viſa ſunt, ut eum, tametſi in antiquis Faſtis nec Martyrologio Romano præteritum, una cum filio ſuo hic conſignavemus, facta etiam ſociorum mentione. In Actis, qua poſt hunc Commentarium proferemus, vocatur* Agreſtios Chromatius urbis Romæ præfectus ; *qui titulus etiam habetur in annuntiationibus, quas modo dedimus. Nec miror, eumdem non inveniri inter Urbis præfectos apud Bucherium in Commentario ad Victorii Canonem Paſchalem pag.* 137. *Ac de hac re paullo poſt pluribus. Nunc interea ad* S. Tiburtium *redeamus.*

F

Locus martyrii S. Tiburtii

19 *Ad martyrii palæſtram quod ſpectat*, Ductus eſt, *ut dicunt Acta*, via Lavicana tertio milliario ab Urbe, .. & uno ictu gladii verberatus abſceſſit, *Baronius in notationibus ad Martyrologium Romanum hac die*, Non ab ipſis, *inquit*, Romanæ urbis portis milliarium numerari incipiebat, ſed a columoa in foro Romano ad hoc poſita,

ut

A ut auctor eſt Plinius lib. 3. cap. 5. Dicebatur columna illa Milliarium aureum, quod aurata eſſet: io ea eteoim omnes nobiles viæ Italiæ incilæ eraot, ut teſtatur Plutarchus in Galba. Sub ædeSaturni fuiſſe poſitam, tradit Tacitus, cum agit de Othone imp. lib. 17. Id ipium Suetonius in Othone. Ab Auguſto erectum fuiſſe Milliarium aureum, auctor eſt Dio Hiſt. lib. 54. Verum quod Milliarium aureum dictum ſit columna Milliaria, apud neminem legimus, oiſi apud Plutarch. licet a Xilandro fuerit incuria prætermiſſum. *Palæſtra martyrii ſubneſtimus iſta de ejuſdem tempore,*

§. III. Tempus martyrii, Actorum fides, difficultates circa illa expenſæ.

ſinſdemque *ponit* M*Artyrium accidit ſub Caja PP.* (*qui ſedit ab anno Chriſti* 283. *uſque ad* 296.) *ex Actis S. Sebaſtiani martyris, quibus Acta* S. Tiburtii *immixta ſunt. Sed preſſior temporis danda hic notitia eſt. S. Sebaſtianus apud nos ad diem* XX. *Januarii notatur pag.* 257. *martyrii laurea co-*

B *ronatus anno circiter* 287, *quam Baronius in Annalibus inſexit anno* 286. *Tillemontius tom.* 4. *Monumentorum eccleſiaſticorum nota* 3. *in Acta ejuſdem Sancti pag.* 743. *aliquo modo credibile eſſe ex eiſdem cenſet, hiſtoriæ S. Sebaſtiani initium referri ſub finem anni* 284. *quando Dioclctianus ac Carinus regnabant, hic quidem Roma ante iter Illyricum; ille autem in Aſia. Nam ex Actorum verbis, quæ habes inferius apud nos n.* 4. *&* 5. *videtur imperator Roma tunc fuiſſe, quando* S. Chromatius, *patet* S. Tiburtii, *petiit ibidem ſibi dari ſucceſſorem. S. Sebaſtianus enim ita eum affatur:* Tibi ipſi poſtula lucceſſorem, ut poſſis liber ab occupationibus mundi, futuræ vitæ rudimenta ſuſcipere. Eodem itaque die miſit (*Chromatius*) ad animos ſuos io palatio poſitos, per quos teſtimonialta ſcripta ſuſcipiens, tirocioium divinæ militiæ, antequam baptizaretur, accepit. *Dein idem Monumentorum collector, difficultate circa annum martyrii S. Sebaſtiani figendum propoſita, illud affigit anno* 288. *Jam vero eum ſanctus ille Athleta inter Martyres alios, qui in ejus hiſtoria Actorum leguntur ſanguinem fudiſſe Romæ, occubuerit omnium poſtremus, prout in eadem*

C *hiſtoria narratur; idque die, ut ſupponitur,* XX. *Januarii, qua ſignatur communi conſenſu hagiologorum & colitur apud Latinos; conſequens eſt, ut* S. Tiburtii *martyrium differri non poſſit ultra illud tempus; ſed conſideratis inſuper iis, quæ de Fabiani præfectura dicuntur paullo poſt, inſtelendum videatur anno Chriſti* 286. *vel* 287. *die autem* XI. *Auguſti, quo in antiquiſſimis Faſtis ſacris ac recentioribus notatur & ab Eccleſia Latina celebratur. Et vero cum annus præfecturæ Fabiani, ſub quo* S. Tiburtium *martyrii palmam conſecutum narrant Acta, difficultatibus non careat, quæ utcumque explanantur ex conjecturis, ſecundum eas procedendum erit in figenda martyrii anno, ætæ nimirum vulgaris* 286. *vel proxime ſequente. Nunc veniamus ad Acta.*

Acta. 21 *Habemus compendium martyrii Ms. ex Ultrajectino exemplari S. Salvatoris, nec non Paſſionem e Ms. Lectionario ad S. Audomari ſatis vetuſto, prout additur in noſtro ejuſdem apographo. Actorum quoque compendium invenies apud Adonem, Rabanum, Notkerum; quibus adde Floracium noſtrum Ms. quod non recte dicit, Sanctum Auguſti Tom. II.*

ſtium e vita abiceſſiſſe anno ſalutis CCXCIV. *Acta* D *porro quæ daturi ſumus, intexta ſunt Actis S. Se-* Auct. *baſtiani, & exſtant in noſtro Opere ad diem* XX. J. P. *Januarii tom.* II. *ejuſdem menſis, a pag.* 265. *unde etiam delibabimus geſta* S. Chromatii *ac ſociorum ejus, pluribus tamen, quæ in illis de ipſa prolixe memorantur, prætermiſſis, cum a volentibus ibidem legi poſſint longiore ſermone expoſita. De Actis autem S. Sebaſtiani ita pronuntiat Ruinartius in Opere ſuo, quod inſcribitur* Acta primorum Martyrum ſincera & ſelecta, *editionis Pariſienſe pag.* 295. At ejus Acta; egregia quidem, quamvis fortaſſe in nonnullis locis interpolata.

22 *Illa porro de* S. Tiburtio *clauſula*, Et in *Eorum au-* eodem loco.. ſepultus eſt: in quo loco multa be- *quitas,* neficia ſemper præſtitit Chriſtus ad laudem nominis ſui uſque ad præſentem diem, *ſatis indicat, Acta illa nec primigenia ſaltem tota, nec ab auctore ſynchrono conſcripta fuiſſe. Vulgata quidem eadem ſunt apud nos loco citato ſub nomine S. Ambroſii epiſcopi, de qua re conſuli poteſt Commentarius eiſdem prævius pag.* 258. *Tillemontius tamen Monumentorum eccleſiaſticorum tom.* 4. *notatione* 2. *in S. Sebaſtianum pag.* 740. *illa S. Ambro-* E *ſio abjudicat propter terminos quoſdam, & alia, quæ ibidem obſervat, tamquam iſti ſancto Patri non convenientia; deinde pag.* 741. *cenſet, ea non admodum videri juniora S. Ambroſio; unde conſequens ſit, magna illa & eſſe fidei & auctoritatis, a quocumque demum auctore concinnata fuerint; quæ obiter hic notaſſe ſufficiat ad inſtitutum noſtrum, pluribus fortaſſe alias diſcutienda, quando menſis Januarius ſecundis curis recudetur & amplificabitur a ſucceſſoribus noſtris.*

23 *In prædictis Actis*, S. Tiburtii *pater* Agre- *& difficul-* ſtius Chromatius *vocatur* urbis Romæ præfectus. *tates.* *Sed mirum fortaſſe cuiquam videbitur, non invenire eum in Catalogo Bucherisno. Sed mirari deſinet, ſi conſideret Catalogum iſtum eſſe imperfectum. Quod autem talis ſit, probatur ex eo, quod præfecti alii in illo deſiderentur, videlicet Fabianus, qui in iiſdem Actis occurrit, auctore Monumentorum eccleſiaſticorum, quem modo nominabam, eidem præterea addente Junium Donatum an.* 259. *&* Ælium Cæſetianum *anno* 275. *uti apud ipſum videre licet notatione* 4. *pag* 744. *At Junius Donatus* P. V. *notatur apud Bucherium pag.* 236. *cum anno* 257. *Faſtis autem Romanis conſularibus* F *, quos in lucem edidit Joannes Janſonius ab Almeloveen ſubjungitur Index præfectorum urbis Romæ, in quo pag.* 298. *inveniuntur Junius Donatus una cum eodem anno* 257. *non vere alii, de quibus agebam, in ſua annorum ſeria poſtea comparent*; Ælius tamen Ceſetianus *pag.* 321. *ſignatur inter præfectos Urbis incertis conſulibus ſine nota temporis.*

24 *In Annalibus Cyprianicis ad annum Domini* *quæ in eiſ-* 260. *n.* 1. *occaſione conſulum Secularis & Donati, dem* *qui ibidem notantur admittendi, hæc occurrunt in rem noſtram*: Neque mirum, eos hoc anoo ſimul conſulatum geſſiſſe qui alternatim præfecti Urbi fuerant. Nam io optimo libello (*auctor inter alia documenta proxime citaverat excerpta Codicis Gregoriani*) „ Valeriano IV. & Gallieno III. Ju„ nius Donatus P. V. Tuſco & Baſſo Corne„ lius Secularis P. V. Æmiliano & Baſſo Corne„ lius Secularia P. V.„ Sed aut ejus loco, aut potius poſt eum ponendus fuit Junius Donatus iterum. Nam illis conſulibus Donatus ſub initio menſis Junii P. V. fuit, ut pater ex conſtitu-

A tione eo menſe facta, quæ io excerptis Cod. Gregoriani extat: „ Ac ſi facere hoc tentaverit, opponet auctoritatem ſuam Julius (ſeu „ Junius) Donatus V. C. P. F. V. amicus noſter, ut tam improba petitio repellatur. Dat. „ prid. Id. Jun. Æmiliano & Baſſo Coſſ. „ Sic etiam paullo poſt anno Domini CCLXXIII. idem „ libellus „ Aureliano III. & Marcellino, Poſtumius Syagrius P. V. „ priori nempe anni parte; poſteriori enim parte, certe die ſeptimo Cal. Octob. non Poſtumius Syagrius, ſed Ælius Cæſtianus præfectus Urbi fuit, ut ex Vopiſci Tacito conſtat. Imo ipſo anni initio, imperante adhuc Aureliano, Furius Orſitius adhuc præf. V. fuit. Inſcriptio p. 276. „ Furius Orſitus V. C. „ præf. Urb. devotus numini majeſtatique ejus „ Dedic. Kal. Febr. Aureliano Aug. III. & Marcellino Coſſ. „ Sic enim imperio mutato, mutari etiam ſolebant præfecti Urbi.

Auct. J. P.

25 *Ex his itaque ſequitur primo, ut duo iſti Urbis præfecti Junius Donatus ac Ælius Cæſtianus vel ſint admittendi, tametſi in Catalogo Bucherianoſequuntur.* *no ignoti, vel expungenda circa illos documenta, quæ proſulimus. Sequitur ſecundo, ut eo eo, quod* B Agreſtius Chromatius *ac Fabianus in eodem catalogo non ponantur, concludi haud poſſit, quod ibidem poni non potuerint imo potius non debuerint; ſi aliunde eluceſcant. Elucent autem clariſſime cum Urbis Romæ præfectorum charactériſmo in Actis S. Sebaſtiani; ſupereſt igitur, ut Acta iſta ſolido cum fundamento reprobes in hoc puncto, vel, ſi hoc non poſſis, præfectos iſtos approbes.* De Chromatio *certe hæc jam pridem dicta ſunt apud nos in notis ad cap. 2. Actorum iſtorum pag.* 266. Videtur Chromatii expunctum e tabulis nomen, religionis odio. *Tillemontius notatione 4. pag.* 744. *non auſus illum e catalogo præfectorum Urbis expungere, quamquam alibi tam ſæpe dubitare conſuetus, fatetur* Chromatium *veroſimiliter ponendum eſſe ſub finem anni* 281. *inter Rebarrum & Varum, qui exſtant apud Bucherium pag.* 237. *Ad Fabianum quod attinet, qui ſecundum ordinem Actorum debuerit fuiſſe præfectus a menſe Julio anni* 286. *uſque ad menſem Auguſtum* 287. *difficile inveniri fatetur tempus ejus; cum in Catalogo Bucheriano Junius Maximus ſignetur præfectus* C *anno* 286. *& 287. Ad hæc, veſcire ſe addit, an dici poſſit, quod Junius Maximus præfectus exſtiterit anno* 286. *ante Fabianum, & anno* 287. *poſt illum; ſicus præfectus fuit Ruffinus anno* 312. *ante ac poſt Anulinum, ex eodem Catalogo. Forte poſſe etiam acciderit, ut Actorum ſcriptor in monumentis, e quibus Acta ſua elaboravit, invenerit, a Fabiano præfecto fuiſſe judicatum S. Tranquillinum, ac alios Martyres anni* 286. *nec non a præfecto etiam judicatos eſſe illos, qui ad annum* 287. *pertinent; fortaſſe, inquam, inde acciderit, ut prædictus ſcriptor crediderit, eumdem tunc etiam tempore præfectum extitiſſe Fabianum, tametſi eſſet Maximus. Poſt haſce duas conjecturas, e citato collectore depromptas, indicat ſe, ſibi præplacere primam; cum Acta locis aliis de præfecto loquantur, ſed non expreſſo ejuſdem nomine; prout videre licet in eiſdem apud nos pag.* 276. *num.* 74. *& pag.* 278. *n.* 85.

26 *Atque hæ quidem, quas in rebur adeo obſcuris ac implexis hactenus protulimus, conjecturæ* *ac ratione non improbabiles, nobis multo magis arridens, quam vocem præfectus in Actis tantes repetitam detorquere a propria ſignificatione ad impropriam; prout libuit facere Baillete ad diem* D *xi. Auguſti col.* 134. *qui* Chromatium *urbis Romæ præfectum, in Actis ſæpe jam allegatis invenicus, ſed non item in Catalogo Bucheriano, atque hunc illic eſſe ſine comparatione certiorem tanquam ex tripode pronuntians, magis propenderem, ait, ut crederem, eum ſimpliciter vicarium vel præfecti loco ſubſtitutum fuiſſe, ejuſque nomen illi dari potuiſſe, quod præfecti poteſtate fungeretur, eamquam ejuſdem locum tenens. Idem iſte hypercriticus eodem, ut nox dictis videtur poſſe colligi, falſa principio nixus, contra expreſſionem Actorum, quæ Fabianum diſerte vocant* præfectum, *judicem illum dumtaxat nuncupat. Nobis ſane, qui antiqua ac probæ notæ Acta adverſus ſcelorum hujuſmodi morſus defendere voluimus ac debemus, fixum animo ſedet, vocum ſignificationem non torquere, ſed in eadem, quas in Actis exſtant, notione relinquere, quamdiu non cogit urgens ratio in contrarium, quæ hoc in caſu non occurrebat.*

§. IV. Quidam Actorum locus in favorem Sedis Apoſtolicæ expenſus. E

Locus ille Actorum habetur infra apud nos cap. 2. n. 7. & ſic ſonat: Exclamavit Tiburtius, vir clariſſimus *S. Caio Papæ* dicens: Obſecro te, pater, & epiſcoporum epiſcope *&c. Tillemontius notatione 2. pag.* 740. Titulus, *ait*, epiſcopi epiſcoporum Papæ *hic* datus, eſt veroſimiliter cujuſdam Romani ſeculo quarto poſterioris. *Aſſertio illa ſapida eſt admodum hæreticæ factionis Janſeniſtarum palato. Ibidem vero pag.* 742. *eodem in ſcirpo quærit, dum quæſtionem movet heterodoxis Janſeniſtis iterum valde gratam, dum ibidem dicit, quæri poſſe, quando titulus ille epiſcopus epiſcoporum cæptus fuerit dari ſummis Pontificibus, prout factum fertur a S. Tiburtio. Et reſpondet: Quantumvis iſte loquendi modus non fuiſſet introductus niſi a paucis ſeculis, nonne annuenſe aliquis eum adjungere potuit? Sed criticus ille rectius conſuluiſſet ſuæ in perſcrutandis antiquorum Patrum ac monumentorum documentis diligentiæ, quam ubique profitetur, ſi ſapiens ad ſobrietatem, locum hunc intactum reliquiſſet. Ut igitur rebellibus Eccleſiæ filiis, ac Sedis Apoſtolicæ* F *auctoritati odio plus quam Vatiniano, ut ita dicamus, infeſtis adimatur anſa traducendi tituli hunc tanquam novum, & Romana Cathedræ Præſidibus indebitum, iſta reſpondemus. Eum nec eſſe cujuſdam Romani, nec ſeculi IV. poſteriorem; ſed Petri ſucceſſoribus eum dare cæpiſſe jam tum a primis Eccleſiæ temporibus, inde deducimus, quod in teſtimoniis primorum ejuſdem ſeculorum, quæ ſcripta ad nos pervenere, iſte titulus, Sedi Apoſtolicæ jure meritiſſimo debitus, non tantum clariſſime reluceat, ſed etiam diſerte expreſſus inveniatur iiſdem omnino terminis, nullam in iis, quæ citabimus, quodam illo Romano, ſeculo quarto, ut volebat Tillemontius, poſteriore partem habente.*

Antiquitas ſimul

28 *S. Cyprianus, qui, prout admiſit ipſemet* epiſcopi *Tillemontius tom. 4. Monumentorum eccleſ. pag.* epiſcopo- *45. Afer & forte Carthaginenſis fuit, ac floruit* rum; *medio ſeculo tertio, quinque ante S. Tiburtium, atque adeo antequam cogitatum fuerit de conferendis ejuſdem Actis, martyrio coronatur eſt, in ſententiis epiſcoporum concilii Carthaginenſis tertii pag.* 399. *editionis Pameliane*, Neque enim,

A *ait*, quiſnam noſtrum EPISCOPUM ſe eſſe APISCOPORUM conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit. *Concilium porro illud apud Harduinum noſtrum tom.* 1. *Conciliorum col.* 159. *innectitur anno* 255. *Uſitatus ergo tunc erat iſte titulus: qui ne a filiorum iniquitatis morſibus impetatur, juvat meminiſſe eorum, quæ circa illum obſervat Pamelius in Annotationibus pag.* 406. *ubi cuatis S. Auguſtini locis*, ut doceat, *Donatiſtas* exemplo Cypriani, etſi ſententiis differant, in pace tamen unitatis manere oportere, *hæc ſubdit*: Quum autem vel ipſo illo, & D. Hieron. contra Lucifer. teſtibus; de collegis ſuis loquatur, fruſtra detorſerit quiſpiam contra primatum Romani Pontificia illud: Neque enim quiſquam noſtrum epiſcopum epiſcoporum ſe eſſe conſtituit. Verum de hoc latius ſupra epiſtola ad Quintum (*quæ eſt apud ipſum* 71.) *in annotationibus pag.* 177. *Pamelio adde Scholſtratium, qui poſtquam in Antiquitate Eccleſiæ illuſtrata tom.* 2. *Diſſertatione* 4. *cap.* 3. *pag.* 255. *protuliſſet verba S. Cypriani, quæ paullo ante recitavimus, ſic ea illuſtrat*: Quibus verbis agit de Stephano Papa, qui tamquam epiſcoporum epiſcopus collegas in Africa exiſtentes ad antiquæ traditionis uſum revocavit. Hanc poteſtatem Africæ epiſcopis competere negat Cyprianus, quod ſinguli commiſſas ſibi plebes regerent, & nemo alterius eccleſiam ad ſe ſpectare contenderet. *Plura ad hanc materiem pertinentia ibidem legi poſſunt*.

B

qui a primis Eccleſiæ ſæculis

29 *Fuit Tertullianus Afer Carthaginenſis ante S. Cyprianum; qui utpote ſecundo ſeculo vixit, ac poſt ſeculi tertii exordia ſupervixit. Hic Romanæ Pontifici titulum dedit* epiſcopi epiſcoporum *in iis, quæ de Pudicitia ſcripſit pag.* 715. *editionis Rigaltianæ ſecundæ, anno* 1641. *Pariſiis excuſæ*. Studio *inquit* etiam edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium, Pontifex ſcilicet Maximus, quod eſt, EPISCOPUS EPISCOPORUM, edicit *&c. S. Hieronymus de Scriptoribus eccleſiaſticis in Tertulliano*, Specialiter, *inquit*, adverſum Eccleſiam texuit volumina de Pudicitia *&c. Eſt itaque Tertulliani opus illud. Theophilus Raynaudus tom.* 10. *in Corona aurea Romani Pontificis pag.* 35. *hanc ipſius prærogativam, quæ de ſermo nobis eſt, a Tertulliano perſpicue*

C *expreſſam, adverſus cavillatores defendi his verbis, quæ ex ipſo tranſcribimus*: Tertullianum per ludibrium hic appellaſſe Pontificem, atque adeo nihil inde ſolidi colligi, affirmat Cujacius ad cap. ult. de foro compet., & Sadeel rejectus a Turriano lib. 2. de Eccleſ. & Paſtore cap. 18. nec non Junius caſtigatus a Gretſero in notis contra animadverſiones ipſius Junii in Tertullianum. Fateor Tertullianum mordaciter ea verba in Pontificem detorſiſſe, tamen ex ulu tunc recepto locutum dico. Sicut ſi quis ſuccenſens epiſcopo, diceret, pudendum eſſe, quod is, qui audit reverendiſſimus præſul, hoc aut illud probroſum deſignaret; non eſſet enſus, epiſcopum per ludibrium ac jocum vocari præſulem reverendiſſimum; ſed enſus eſſet, abhorrere a dignitate hominis, talem titulum vere præferentia, ſic ſe geſſiſſe.

Romanos Pontifices datos ſuppoſa

30 *Petrus Conſtans cœnobita Benedictinus edidit epiſtolas Romanorum Pontificum ab anno Chriſti* 67. *ad annum* 440. *& in iſtius operis Appendicem rejecit epiſtolam Clementis PP. ad Jacobum Hieroſolymorum epiſcopum, tamquam ſpuriam ac falſo ei attributam. Rationes laudati auctoris videre licet in ejus monito ante eamdem epiſtolam in exordio iſtius Appendicis. Hanc tamen epiſtolam ab antiquitate commendans*, Poſtquam, *ait*, a Rufino latinitate donata eſt hæc epiſtola, etiam nonnullis antiquis ca- D nonum collectionibus, nominatimque Codicis e AUCT. Pateh. Quesnello vulgati quibuſdam exemplaribus J. P. vulgata eſt. Unde minime mirum eſt, eam anno CDXLII. a concilio Vaſenſi 1. can. 16. ac ſubinde a Nicolao I. Johanne VIII. alii que Clementis nomine fuiſſe laudatam. *Quanto autem tempore ante Rufinum ea fuerit exarata, an ſeculo forte tertio an quarto, tametſi non conſtet; conſtat tamen ex dictis antiquam eſſe. Jam vero cum ejuſdem inſcriptio ſic habeat*: Clemens Jacobo domino, & epiſcoporum epiſcopo, *ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ &c., hinc inferent auctoritatis Pontificiæ aſſeres, titulum quidem illum ſapere primæ Eccleſiæ ſeculæ, ſed non convenire unico ac ſoli Chriſti in terris Vicario tamquam proprium ac characteriſticum, cum ibidem tribuatur S. Jacobo, qui pontifex quidem Hieroſolymitanus, Romanus vero numquam fuit*.

oſtendit

31 Verum eſt, *inquit Raynaudus ſupra laudatus pag.* 56. S. Clementem epiſt. 1. in fronte epiſtolæ, donare S. Jacobum titulo epiſcopi epiſcoporum: cujus æmulatorem S. Lupum S. Si- E doonius Apollinaris lib. 6. epiſt. 1. ita affetur; "Be„nedictus Spiritus ſanctus, & Pater Dei omni„potentis, quod tu pater patrum, & epiſcopus „epiſcoporum, & alter ſeculi tui Jacobus, de „quadam ſpecula charitatis, nec de inferiore Je„rulalem, tota Eccleſiæ Dei noſtri membra ſu„perinſpicis, digans qui omnes conſoleris infir„mos, quique merito conſularis ab omnibus „. Et mox vocat eum" primum omnium toto, qua „patet, orbe pontificum, qui in Apoſtolica Sede „novem jam decurrerit quinquennia „. Et tamen S. Lupus Tricaſſinus erat epiſcopus, non Romanus Pontifex. Aliud tamen eſt, quod per proprietatem & vi muneris citra omnem auxeſim de aliquo dicitur (Qua ratione ſolus Romanus Pontifex eſt epiſcoporum omnium epiſcopus:) aliud quod dicitur de quopiam ad deſignandam ejus ſuper aliquos ſibi ſubjectos epiſcopos authoritatem. Qua ratione in fine Actorum S. Danielis Stylitæ Ephræmius Conſtantinopolitanus vocatur antiſtes ſive epiſcopus epiſcoporum. Et ite interpretatur Clementem S. Jacobo tribuentem titulum ampliſ- ſimum de quo agimus, in epiſtola allegata Turria- F nus l. 2. contra Magdeburg. cap. 53. vel certe dicendum eſt, eam denominationem inferiori cuipiam epiſcopo eliquando deferri ad inſinuandam inſignem in obeundo epiſcopali munere excellentiam, ita ut præſtantiſſimus epiſcoporum, & omnium præſulum velut exemplar & idea haberi poſſit: qui eſt germanus ſenſus, quo S. Jacobus & S. Lupus dicti ſunt epiſcoporum epiſcopi, ſalve illius tituli prærogativa ſoli Romano Pontifici vi muneris, ac quamcumque vitam vivat.

adverſus cavillos Tillemonii;

32 *Hactenus Raynaudus; qui poſtquam ibidem oſtendiſſet, non refragari S. Cyprianum, cum initio concilii Africani, cui præerat, negat, quemquam debere ſe epiſcopum epiſcoporum dicere (de qua re ſupra actum eſt) recte & orthodoxe ſubnectit*: Potiatur ergo Romanus Pontifex titulo epiſcopi epiſcoporum, quem profaniſſimæ Ariani apud Luciferum Calarit. l. Quod moriendum ſit pro Dei Filio, Conſtantio imperatori acclamantes detulernnt. *Unde denue intelligitur, titulum illum ſeculo Chriſti quarto cognitum & uſitatum fuiſſe, tametſi impie applicatum. Tranſeamus ulterius ad ſeculum quintum. Exſtant typis excuſi Commentarii in Pſalmos ſub nomine Arnobii Afri, qui vixit ſeculo* IV. *Arnobius alter*,

qui

A *qui dicitur Junior, vixit ſecule v. qui* Gallus fuit,
AUCT. *uti ex ejus editura conſtat Oudinus in ſue Commentario*
J. P. *tom. 1. col. 1283. de ſcriptoribus eccleſiaſticis. Hujus autem, non illius Arnobii opus eſſe iſtos ſuper Pſalmos Commentarios, lego cum apud bibliographos citatum, tum apud alium recentiorem. Eſto igitur elucubratio illa, prout ipſi volunt, Arnobii Junioris: quam uter fuerit ejuſdem auctior, parum noſtra intereſt, quando habemus falſum teſtimonium in rem noſtram ſeculi v. Arnobius itaque Commentario ſuo in Pſalmum 138. inſerit iſta:* Quid nunc facimus, Novatiane, perdidimus Apoſtolum Petrum, an recipimus reverientem ad Chriſtum? Ecce Chriſtus eum recepit, tu ejicis.. Ecce Apoſtolo pœnitenti ſuccurritur, qui eſt EPISCOPORUM EPISCOPUS *&c.*

& ſic diceſſo

B 33 *Hæc ſunt, quæ reſpondenda judicavimus frivolæ ac inepiæ aſſertioni ac quæſtioni Tillemontii: unde perſpicere quilibet clariſſime debet, inulum* epiſcopi epiſcoporum *Vicarius Chriſti debitum ac datum, non eſſe Romani cujuſdam adulatoris iuventum ſeculo IV. poſterioris; nec eſſe paucorum aliquot ſeculorum cognomentum; nec opus fuiſſe ut ab amanuenſi aliquo adjungeretur Actis* S. Tiburtii, *cum jam tum a primis Eccleſiæ ſeculis, imo vero eodem etiam ipſo ſeculo, quo ille fuit paſſus, adhibitus ſit, atque adeo non probari, quod nuncupatio iſta honorifica abfuerit a primigeniis Actis, & a recentiore quodam amanuenſi eo ſit intruſa. Indicavimus ſupra, Tillemontii* aſſertionem lapidam eſſe admodum hæreticæ factionis Janſeniſtarum palato: *eumque* quæſtionem movere heterodoxis Janſeniſtis valde gratam. *Tametſi enim rem ipſam, titulo ſæpe dicto contentam ne tangat quidem, multo minus abroget ſummis Pontificibus; ſed tantum agat de tempore, quo is dari illis cœperit; habet tamen, unde ſibi quæſtio hujuſmodi complaceat mala feriata Janſenis ac Queſnellis aſſeclarum colluvies, qui titulum illum tamquam Sedi Apoſtolicæ indebitum totis viribus impugnare, ſubdoli ac fucatis effugiis ſtudere, nec non fraudulentis cavilliomibus convellere conantur. Id quod egregie oſtendit Conſtitutionis Clementis PP. XI. theologice propugnatæ auctor in Prolegomenis ante tomum primum iſtius operis cap. II. ubi expendens idem auctor ſecundum Queſnelliauæ ad laudatum Pontificem ſpiſtolæ paragraphum pag. 71. & ſeqq.* Vis autem, lector, *ait*, intelligere, quid tribus illis honorificis appellationibus SUCCESSOR PRINCIPIS APOSTOLORUM, HÆRES PRIMATUS APOSTOLICI, ET SUPREMUS CHRISTI VICARIUS ſignificatum Queſnellus cupiat? Nihil aliud quam QUOD INTER EPISCOPOS SIT VELUT NATU MAJOR INTER FRATRES. Hæc ejus comparatio eſt in Dialogis anni MDCCIX pag. 331. *Hue applica titulum, quæ de eginus*, epiſcopo epiſcoporum. *Pergamus cum laudato auctore.*

eodem argumento

34 Ægidius de Witte, candidorum Janſeniſtarum coryphæus, Queſnello amicus & arcta junctus Janſeniſmi neceſſitudine, anno MDCLXXV. ſolita ſua temeritate, candide tamen, ſe ſenſum ſuum, ſuorumque expreſſerat propoſitiona 2. inter 4. ad examen Facultatis theologicæ Lovanienſis delatas; "Papa non eſt, niſi primus epiſcopus; nec illi competit inter epiſcopos major „poteſtas vel prærogativa, quam quæ competit „plebano ſive paſtori S. Rumoldi, reſpectu alio„rum paſtorum parochialium ejuſdem civitatis, „& ea, quæ competit primo ſcabino civitatis „Gandaveoſis, ſive aliarum civitatum reſpectu „aliorum inferiorum ſcabinorum, *Pag. 72. ſic pergit laudatæ Conſtitutionis prepugnator*: In Judicio ſe- D quo, *cujus auctor idem Ægidius de Witte ſeu Candidus*, pag. 4. dicitur: " Neque ſcandaloſum eſt, ne„que pernicioſum dicere, Pontificem eſſe in Eccle„ſia per concilium œcumenicum repræſentata, id „quod præſes eſt in concilio arcano„. Ubi Pontificis cum arcani concilii præſide videtur paulo honorificentior, quam cum primo ſcabino magiſtratus, aut plebano, ſeu principis eccleſiæ paſtore comparatio; verum ſenſu quodammodo convenit: quod durius Queſnellus exprimit in citatis Dialogis pag. 68. dicens „Pontificem Romanum, & cæteros in ſuis diœceſibus epiſcopos ÆQUALEM habere judicandi de dogmatibus poteſtatem. Tertia Ægidii Candidi propoſitio, quatuor teſtium, interpoſito juris-jurandi ſacramento, denuntiatione ſic continetur: " Ad hoc, quod aliquis ei opponeret, „archiepiſcopos, & alios epiſcopos in publicis lit„teris tolere dicere, ſe eſſe Dei & Apoſtolicæ Sedis „gratia tales; reſpondit, eſſe abuſum, & errorem „a quingentis circiter annis introductum, nec pri„mis decem ſeculis epiſcopos tali modo fuiſſe locu„tos; ſed dum rem quamdam haberent cum Papa E „ſive Epiſcopo Romano, eum ſimpliciter nomi„naſſe conſtrairem; non autem Papam vel Pontifi„cem *&c.* Quarta Ægidii propoſitio eſt: " Dictum „Chriſti: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædi„ficabo Eccleſiam meam, ſolum fuiſſe dictum Pe„tro perſonaliter, non io illo ſucceſſoribus ſuis„. *Cenſuræ adverſus iſtas propoſitiones latæ videri poſſunt loco citato. Vide jam, quibus artibus utatur verſipellis iſtu ſecta, ut ſuum facias.*

ad Janſeniſtas, qui ſubdolo titulos hujuſmodi illaudant,

35 Et tamen, *prout obſervat dictæ Conſtitutionis defenſor*, nullus ex iſtis Anti-pontificiis eſt, nullus ex Janſeniſtis, qui cum Queſnello non adhibeat omnes honoris titulos a Queſnello Clementi XI. ad blandiendum pariter & fallendum attributos. Eſt, inquiunt, Pontifex ſucceſſor Principis Apoſtolorum; ſed Princeps ille, etſi dignitate primus, ut inter fratres natu maximus, ut ordine primus inter canonicos, & inter ſenatores.., nullum tamen in cæteros Apoſtolos jus habuit, velue Superior io ſubditos, cum juxta novos Auguſtinos diſcipulos eſſent omnes in univerſalis Eccleſiæ gubernatinne æquales. Quæ hæreſis pluribus eorum F libris tradita, ab Innocentio X. anno MDCXLVIII. XIV. Januarii anathemate confixa eſt (*ſicut pluribus ibidem pag. 72. & 73. videre datur*:) Nimirum ſubordinatio illa & ſubjectio nimium contraria eſt ovaioribus volentibus epiſcopos ſubducere jugo obedientiæ Romano Pontifici debitæ, *Et quia juſto longiores eſſemus, ſi tranſcriberemus quæ pag. 73. laudatus Conſtitutionis propugnator pluribus deduxit, ea lectorem mittimus.* Ita Queſnellus, *inquit*, eum ſuis, dum blandiri videtur Pontifici magnis nominibus, non niſi pulverem in legentium oculos injicit, ut obcæcet. *Itaque ex hactenus dictis conſtat primo, honorificum illum titulum* Epiſcopi epiſcoporum *a primis Eccleſiæ ſeculis Romano Pontifici datum fuiſſe. Secundo, eumdem ipſi deberi in vera, propria ac Catholica ſignificatione, non vero in phalerata, illuſoria ac fraudulenta factionis Janſeniauæ, prout ex antecedentibus abunde conficitur.*

tamenſi jure optimo debitus Apoſtolicæ Sedi.

36 *Aſt auditu plane digniſſima ſunt, ac conſonantia loco opportune attexi jam dictis merentur, quæ ſcripſit Eminentiſſimus Baronius ad annum Chriſti* 256. *num.* 8. Quæ Tertullianos de edicto a Romano Pontifice publice in Eccleſia promulgato, univerſæque ſimul Eccleſiæ præſcripto, tradit;

A tradit; antiquam plane illam in Eccleſia œconomiam inſinuant, ac potiſſimum in ea Romani Pontificis auctoritatem teſtatam reddunt: nimirum ejus partium eſſe, hæreſes emergentes, ſectam fidem & diſciplinam eccleſiaſticam corrumpentes edictis ediitis cohibere, legeſque pariter Eccleſiæ univerſæ præſcribere, titulumque illis præfigere, quem ipſe Tertullianus recitans ait: PONTIFEX MAXIMUS, EPISCOPUS EPISCOPORUM. Quod ſi quis hæc verba eſſe Tertulliani potius quam edicti contendat, ironice certe dicta, numquam poterit demonſtrare: quippe qui non de Romana in tantum Eccleſia loqui, ſed de univerſali, quam Catholicam dicimus, declarat inferius; *uti pluribus ibidem videri poteſt apud Baronium*; *qui ſubdit*: Sed æquius atque verius dici poſſe videtur, verba illa non eſſe Tertulliani, ſed ab ipſo recitata ex edicti illius inſcriptione: ejuſdem namque auctoris ſuiſſe titulli illa verba, cujus ab eo recitantur verba decreti, quod ille impugnaturus, a titu-

B lo incipit recitare, quis dubitat? *Verum ſive ſint verba decreti ſolius, ſive Tertulliani, ſive utriuſque, parum illud hic refert, quando ex dictis conſtat de eorumdem uſu & antiquitate. Laudatus Baronius ibidem a num. 9. exponit titulum utrumque ſupra nominatum*; *unde delibare, quæ habet num. 11. faſſecerit*. Quod igitur, *ait*, in Eccleſia Dei, ex gentibus magna ex parte collecta, regale Chriſti ſacerdotium unum idemque ſit, & in primariæ Sedis Epiſcopum potiſſimum declaratum, qui non tantum Urbis, ſed orbis ſacerdos ſummus exiſtat, ac inſuper a Deo rerum divinarum humanarumque arbiter conſtitutus, judiciaria poteſtate ſuper omnes effulgeat, appoſita Pontifex Maximus dictus eſt, & Epiſcopus epiſcoporum. Illud ob inſignem ſacerdotii eminentiam: ſtud additum ne, quod apud gentiles quinto loco poſitus haberetur pontifex maximus, ſed tamen, ut & alii quoque Maximi dicerentur, ne iſte alius ſupra ſe vel ſibi æquales videretur habere pontifices, Pontificis Maximi nominis amplitudini jure junctus eſt titulus, Epiſcopus epiſcoporum,

c

ACTA

Ex editis apud nos S. Sebaſtiani martyris Actis tom. II. Januarii, ad diem XX. ejuſdem, menſis, cap. XII. pag. 271. & ſeqq.

CAPUT I.

S. Chromatius ab idolis ad Chriſtum converſus; apparitio; S. Tiburtii baptiſmus ac miraculum.

Tranquillinus, alius Chromatio gentili, aperit ſe Chriſtianum eſſe, ſalutem

Dilebus igitur acceptæ dilationis expleris, Agreſtius Chromatius urbis Romæ præfectus *a* ad ſe Tranquillinum *b* patrem Marcelliani & Marcei *c* venire jubet. Quem cum de ſuorum perquireret arbitrio filiorum, Tranquillinus reſpondit: Ad referendas beneficiis veſtris gratias nullus mihi oris ſufficit ſermo, Niſi enim currentes ſententias veſtri frena moderaminis tenuiſſent, & ego filios amiſiſſem, & me patrem filii non haberent. Congratulantur mihi omnes, quos tenet paternos affectus, & pungit caritatis ſtimulus; etiam veſtra, D credo, quod mihi congaudeat celſitudo, quando morituris vita collata, & anxiis lætitiis reddita, ſollicitis ſecuritas reſtituta. Tunc præfectus æſtimans filios ejus ſuas velle idolis inclinare cervices, ait: Venienti ergo die debita numinibus a filiis tuis thura reddantur, per quæ & tu filius perſeveres incolumis, & tibi filii condonentur. Audiens hæc Tranquillinus dixit: Illuſtriſſime virorum, examinis veſtri libram ſi velitis arga me & filios meos æqua lance penſare, agnoſcera poteritis hoc Chriſtianum vocabulum magnæ eſſe virtutis. Præfectus dixit: Inſanis Tranquilline. Tranquillinus reſpondit: Inſaniam paſſus ſum & animæ & corporis; ſed ſtatim ut credidi Chriſto, & animæ meæ recepi & corporis ſanitatem. *Deinde præfectum docet, non errare Chriſtianos, ſed gentiles; queram deos oſtendit deos non eſſe, addens Jovis Junoniſque ſcelera; Chriſtianos item non eſſe cauſam cladium imperii, nec ſolem eſſe Deum.*

a Præfectus dixit: Si ergo unus & inviſibilis eſt E quem colitis, Chriſtum, quem Judæi crucifixerunt, non colitis? Tranquillinus dixit: Recte hæc inquireres, ſi credere deſtinares. Incredulis enim omne quod nolunt vanum videtur. Præfectus dixit: Ego te de Chriſto veſtro interrogo. Si enim a vobis hoc colitur quod iſtis oculis non videtur; Chriſtum non colitis qui & viſus eſt & auditus & interrogatus, & omnia, quæ humanæ fragilitati competunt, in ejus legunfur paſſione completa? Tranquillinus dixit: Audi ſimilitudinem, & intellige veritatem. Præfectus dixit: Ignoras, Tranquilline, quanta invictorum principum erga Chriſtianos ira deſeviat, & ideo quaſi ſecurus quod ſibi videtur ſine timore proſequeris. Tranquillinus dixit: Stultus timor eſt, quo plus timetur humana indignatio, quam divina. Tunc præfectus juſſit eum recipi a Commentariis, dicens: Proxima te audiam ſeſſione. Poſt hæc mittit, & adduci eum ad ſe præcepit per noctem occulte, & offerens ei infinitum pondus auri, dicebat: Oſtende mihi medicamentum, ex quo recuperaſti ſalutem. Cui Tranquillinus ait: Scias grandem iram & furoram Dei paſſuros eſſe, qui gratiam ejus vel venumdandam exiſtimant vel emendam. Unde ſi vis a podagrico dolore liberari, crede Chriſtum filium Dei, & liberaberis, & ſicut hodie me vides, ita ſalvus eris. Nempe vix manibus deferebar, & undecim annos per omnes juncturas nervorum in corpore meo dolorum nodis adſtrictus, vix ori meo panis alienis manibus tradebatur; illico ut Chriſtum verum Deum eſſe credidi, ſalutis meæ gaudia recepi, & ſum incolumis, quia verum Deum ſalvatorem meum agnovi.

Chriſti divinitatem defendit, ac mutas ipſorum cauſas refellit.

F

3 Tunc præfectus dimiſit eum dicens: Adduc ad me qui te Chriſtianum fecit, ut ſi mihi promiſerit ſanitatem, poſſim & ego fieri Chriſtianus. *Adducitur itaque ad eum S. Polycarpus; qui ejus deum pro recuperanda ſanitate reſpuens, ſuadet ut credat, eumque inſtruit, indicto triduo jejunio.* Igitur cum dies tertia, quæ conſtituta fuerat, adveniſſet, ad domum luſtinentia præfecti veniunt pariter properantes. Qui ingreſſi dixerunt: Pax fidei tuæ. At ille reſalutavit eos officioſiſſime, & hortatur eos ſedere juxta ſe, & dixit: Ex ore Tranquillini ratio egreſſa oculorum meorum aſſertione declaratur. Video enim hunc ſaniſſimum quem podagrico & chiragrico videram dolore contractum: a quo genus medicamenti, unde ſoiſſet ſalvatus, inquirens, tale ab eo accepi reſponſum.

S. Polycarpum deducit ad eum; a quo petit ſanitatem, confringuntur idolæ

Hæc

Digitized by Google

Ex editis tom. II. Januarii.

A Hæc audivi auribus, probavi oculis, corde credidi; superest, ut quod fecistis Tranquillino, & mihi faciatis, ut possim mei corporis recipere laniatem. Tunc Chromatius urbis Romæ præfectus cum unico filio suo Tiburtio dedit nomen suum, dicens: In hoc de fide mea certos vos esse conveoit, in qua etiam filium meum Christianum fieri mecum exopto. *Deinde referuntur Acta, quod* Chromatii *idola suasu & opera S. Sebastiani confracta sint, usi & instrumenta astrologiæ judiciariæ.*

angelo apparente Sanctum Chromatio, ac suum Tiburtio confitetur Christum.

4 Tunc accesserunt ad universa idola crystallina & holoviritea, & omne opus illud mechanicum; & jubito dum Sanctorum manibus frangerentur, apparuit ante oculos Chromatii juvenis, cujus facies flammeo radiabat aspectu, & dixit ei: Misit me Dominus meus Jesus Christus, cui credidisti, ut omnium membrorum tuorum recipias sanitatem. Ad hanc vocem sanctissimus redditus cœpit currere post juvenem, ut pedes ejus oscularetur. At ille dixit: Vide ne contingas me, quia nondum baptismatis sanctificatio te a squallentibus abluit idolorum. Videns hæc Tiburtius filius ejus, advolvitur ad pedes S. Polycarpi. Ipse autem Chromatius præfectus astringebat plantas B, Sebastiani, & ambo una voce clamabant: Verus Deus est Christus, verus & omnipotens unigenitus Filius Dei, quem prædicatis boni ministri ejus. Tunc B. Sebastianus dixit Chromatio: Sicut ipse positi, principatum primæ cohortis ago; sed utrum sit militia hominis, nescire olim decrevi, nec vellem. Ad hoc tantum sub chlamyde latere volui, ut nutantium animos instruerem, & dubitantes constantes efficerem, ne passionum doloribus cederent, quos fides fecerat bellatores. Tu autem amplissimæ potestatis apicem gereos, non potes temetipsum nec a spectaculis tollere, neque judicandis negotiis abstentare. Simulans ergitur ægritudinem, tibi ipsi postula successorem, ut possis liber ab occupationibus mundi futuræ vitæ rudimenta suscipere, ut secunda nativitate iterum natus æternis efficiaris parentibus proles.

B

Ante baptismum peccata enumerat, illaque confitetur, eorumdemque abolitionem obtinet.

5 Eodem itaque die mittit ad amicos suos in palario positos, per quos testimonialia scripta susC cipiens, tirocinium divinæ militiæ, antequam baptizaretur, accepit, Quid memorem, quam plenissimæ fidei fuerit? quamque acris ingenii contra infidelium asserta constiterit, sequens lectio manifestat. Nam in initio qualiter sit sacro sancti fontis unda perfusus, mentis ejus fides evidenter enituit. Interrogatus si crederet, dixit: Credo. Iterum interrogatus, utrum abrenuntiaret omnibus idolis, respondit: Abrenuntiu. Prosecuta est interrogatio sacerdotis, utrum renuntiaret omnibus peccatis. At ille ait: Ista prius debuisti inquirere, antequam has aulas regis cælorum intrarem. Nunc autem reioduam me non baptizatus, ut omnibus prius, quibus sum iratus, indulgeam; pœnibus debitoribus meis chirographa restituam; si cui aliquid violenter abstuli, integrum reddi præcipiam: duæ mihi post uxoris obitum concubinæ sunt; & istis dotem & maritis tradam; ab omni nexu servili, ingenuo, privato vel publico actuum meorum nodos exiolvam: & ita demum promittam renuntiaturum me omnibus peccatis diabolicis & voluptatibus mundi. Dicit ei Polycarpus presbyter: Beatiorem te cælestis unda perfundet, cum ea, quæ arbitrio tuo dicis te eloqe facturum, tota festinatione compleveris.

6 Tunc Tiburtius juvenis sapientissimus dixit: Pater, si tibi pro renuntiandis negotiis tempus flagitas, ego quæ adhuc susceperus eram negotia D sori, post susceptionis voluntati renuntio: & qui futurus eram advocatus ad agendas causas morta- lium, suscipiam christianitatem ad agendas actiones angelicas, cum unus esse cœpero ex eorum numero, qui æternam vitam accipiunt, & efficiuntur cauffidici sanctitatis. Tunc amplexus est eum B. Sebastianus, quem cum baptizasset S. Polycarpus, ipse parer susceptionis ejus est factus. Igitur dum pauci admodum transacti fuisseor dies, omnibus rite abrenuntiatis a Chromatio mundi negotiis, suscepit Chromatius sacri baptismatis novitatem, & cum eodem ex familia ejus promiscui sexus mille quadringentæ aoimæ *f*, quos omnes *f* prius manumissionis gratia a servitutis nodo exsolvit, & donis optimis instruxit, dicens hoc: Illi qui Deum incipiunt haberg patrem, servi hominis non debent esse.

Baptizatur cum filio ac 1400. familiis.

Christianos absque persecutione fabricat, S. Tiburtio Romæ manente.

7 Erat autem Papa urbis Romæ nomine Caius *g*, vir magnæ prudentiæ magnæque virtutis, E imperantibus Carino *h*, Diocletiano *i* & Maximiano *k*. Sed Diocletianus in Urbe erat cum Maximiano.. Tunc S. Caii episcopi consilio habito, Chromatius illustris vir omnes Christianos in do- *g* mo sua suscepit, & univer os ita fovebat, ut nul- *h i* lus omnino sacrificandi occessionem succumberet. *k* Verum quia tanta vis persecutionis exiterat, ut opimo ipia christianitatis ejus celari non posset, meruit ex sacro rescripto Chromatius, ut medeodi gratia in Campano litore moraretur, in quo erat lati celsitis dominus, retbuitque copiam omni Christiano ire volenti cum eodem ad persecutoris rabiem declinandam *l*.. Exclamavit Ti- *l* burtius vir clarissimus dicens: Obtecro te, patar, & episcoporum episcope *m*, ne one patiaris terga *m* perlequentibus dare: mihi enim valde jucundum est & optabila, si possem millies pro vero Deo occidi, tantum ut illius dignitatis vitam inveniam, quam nullus mihi successor eripiat, cui oulla tempora finem imponant. Tunc S. Caius congaudeos fidei ejus lacrymas effundebat.. Remanserunt autem cum venerabili Caio Papa bi, Marcellianus & Marcus *n*.. item B. Sebastianus, & pulcherrimus juvenis, sed & mente pulchrior, S. Tiburtius. *Deinde commorationi eorum ac miraculis hæc subduntur:* *n*

8 Interea dum hæc aguntur, transiens B. Ti- F burtius occurrit homini, qui de alto lapsus, & caput & omnia membra quassaverat, ita ut de sola sepultura ejus agerent hi, quorum filius esse dignoscebatur. Tune dicit eis fi nibus: Permitte me præcanare ei, forsitan recuperabir saoitatem. Cumque omnes dedissent spatium, accessit juxta eum, & dicens supra vulnera ejus lente orationem Dominicam & symbolum, ita solidata sunt ossa ejus & caput, & omnia viscera, ut quasi nihil ei evenisset, ita factus sit incolumis. Hæc itaque cum seciffet, cœpit ire. Tenebant autem illum parentes ejus dicentes: Veni & habe eum servum, & omnia bona nostra tibi tradimus eum eo, quia ipsum unicum, quam habebamus, nobis jam mortuum reddidisti vivum. Dicit eis: Si ea, quæ vobis dixero, feceritis, magni pendam mercedem laniatis bujus. Dicunt ei parentes ejus: Nosmetipsos si servos habere digneris, contraire non possumus. quinimo & optamus, si ipse judicaveris dignum. Tunc apprehendens manus eorum, segregavit eos a turbis, & indicavit eis virtutem nominis Christi. Et videns aoimum eorum fixum fortiter in timore Domini, perduxit eos ad

qui parentes ejus ad cognitionem fidei, eumque ac parentes ejus convertit.

Papam

A Papam Caium & dixit: Venerabilis Papa ac divinæ legis antiſtes, ecce quos per me hodie lucratus eſt Chriſtus, in quibus fides mea velut arbuſcula novella, primum prorupit in fructum. Tunc S. Caius epiſcopus baptizavit eos, hoc eſt juvenem cum parentibus ſuis, Deo gratias referentes.

ANNOTATA.

u *De ejus præfectura pluribus diſſeris Commentarius prævius §. 3.*

b *De iſte Sancto actum apud nos tom. 2. Julii, die 6. pag. 263.*

c *Dedimus eos tom. III. Junii, die 18. pag. 568.*

d *Sanctum illum habes tom. III. Februarii noſtri, die 23. pag. 369.*

e *Quæ a Tillemontio tom. 4. Monum. eccleſ. in notis pag. 742. adverſus hunc locum opponuntur, qui utpote, ſicut vult, ſine dubio totus ſit auctoris Actorum, non ſatis inſtructo de reverentia veritati debita; reſponderi poteſt, non videri ſatis conſtare, quod Actorum auctor illum addiderit locum: cum multa occurrant in Sanctorum Actis, quæ bona fide dicta vel facta excuſari poſſint. Hanc vero non fuiſſe in S. Sebaſtiano, quando* Chromatio *ſuaſit, ut ſimularet ægritudinem, quomodo probabit Tillemontius?*

B f *Idem Monumentorum eccleſiæ auctor cenſet tot mancipiorum libertate donatorum numero meſſe aliquid difficultatis; non quod ſenatores plura quoque non haberent mancipia: ſed tum quia libertas tunc non concederetur niſi cum multis formulis, tum quia tam magnus mancipiorum libertate donatorum numerus deberet excitare rumorem ac ſplendorem. At quod ad ſolennitates attinet, difficultatem mitigat ex eo quod emancipationes iſtæ coram Romanæ urbis præfecto, uti credit, fierent, qui in hoc caſu ipſemet erat* Chromatius. *Ad hæc, ſi aliquid Tillemontio hic creditu difficile videatur, non ideo falſum eſt.*

g *Sanctum hunc invenies in Opere noſtro ad diem 22. Aprilis pag. 13. de quo etiam mentio facta in Commentario noſtro §. 3. in initio.*

h *Carinus Cæſar creatus anno 282. Auguſtus* C *283. occiſus eſt 285.*

i *Fuit ad imperium electus anno 284.*

k *Maximianus Herculius creatus Auguſtus anno 286.*

l *Quo mortis genere & quo tempore obierit, exploratum non habemus; eum tamen cum aliis ſocii tamquam martyrem referri ab hagiologis, notavimus in Commentario prævio num. 17. & 18. & ideo eos S. Tiburtio adjunximus Sanctorum totius inſignites.*

m *Titulus ille expenditur in Commentario prævio §. 4. cum digreſſione pro Sede Apoſtolica.*

n *De SS. Marcellino & Marco actum eſt apud nos die 18. Junii, tomo III. ejuſdem menſis pag. 568.*

CAPUT II.

S. Tiburtii martyrium.

Tiburtius a Torquato, cujus nomen ignorabat.

INterea dum S. Caio epiſcopo quidam ſe ſimulata fide ſociaſſet, dicens ſe eſſe Chriſtianum; porro hic apoſtata extiterat, & erat fraudulentus in omni ſermone, & callidus in omni commiſſo. Quid multa? Dum a B. Tiburtio viro ſcholaſticiſſimo & nobili & ſancto frequenter argueretur, quod capillos ſuper apicem frontis tonſoris arte componeret, & D quod aſſidue paſceretur, & ridendo pranderet, & EX EDI-quod licentius ſeminarum ſe aſpectibus daret, & TIS quod a jejuniis ſe & orationibus tolleret, quod ſom- TOM. II. no deditus non intereſſet pervigil in hymnis Dei du- JANUA-centibus noctes: dum pro his, ut diximus, a B. RII. Tiburtio acrius argueretur, ſimulat ſe æquanimiter monentem accipere, & egit arte quatenus orantem S. Tiburtium comprehenderent infideles. Io comprehenſione ſe ipſum teneri fecit, & ſimul ad ſecretarium perduci judicis ſævientis. At ubi introducti ſunt, Fabianus præfectus *a* dixit ad eum, qui ſe *a*
arte tradiderat: Quis diceris? At ille reſpondit: Torquatus. Fabianus dixit: Quid profiteris? Torquatus dixit: Chriſtianus ſum. Fabianus dixit: Ignoras quod juſſerunt invictiſſimi principes, ut qui ſacrificare diis noluerint, diverſis ſuppliciis macerentur? Torquatus dixit: Hic magiſter meus eſt, & ipſe me ſemper docuit; quod hunc videro facere, neceſſe eſt, ut faciam.

10 Fabianus converſus ad S. Tiburtium dixit: E
Audiſti quid Torquatus afferat? Quid ad iſta reſpondes? S. Tiburtius dixit: Torquatus diu eſt, quod ſe Chriſtianum eſſe mentitur. Virtus enim nominis ipſius ſancti graviter fert & moleſte, ſuum nomen non a ſuis amatoribus uſurpari. Revera enim, vir illuſtriſſime, hoc Chriſtianum vocabulum divinæ virtutis eſt, ſectatorum videlicet Chriſti, qui vere philoſophati ſunt, qui vere Chriſtiani dicti ſunt, qui ad obterendas libidines fortiter dimicarunt. Crediſne, vir illuſtriſſime, hunc eſſe Chriſtianum, qui io leocinio ſui moliendo capitis fimbrias committit, qui toſorem diligit; qui ſcapulas molliter geſtit, qui fluxum greſſum improbo niſu diſteodit, qui viros negligenter agit, feminas diligentius intuetur? Numquam tales Chriſtus habere dignatus eſt ſervos. Verum quoniam me hic ſe imitaturum aſſeruit, hic in tuo conſpectu probabis eum eſſe mentitum. Hic enim qualis ſemper fuerit, nunc evidenter oſtendet.

11 Fabianus dixit: Conſultius facies, ſi ſaluti tuæ conſules, & principum decreta non contemnas. S. Tiburtius dixit: Ego ſaluti meæ melius non conſulo, quam ut deos deaſque contemnens, unum Dominum Jeſum Chriſtum Deum F
meum eſſe confitear. Torquatus dixit: Non ſolum ipſe Chriſtianus crudelis eſt; verum etiam multos perſuadet & decipit, ac docet omnes deos dæmones eſſe: ipſe autem cum ſociis ſuis, cum quibus magicas artes exercet, diu noctuque incantationibus occupatur. S. Tiburtius dixit: Falſus teſtis non eris impunitus. Et ait judici: Iſte, quem vides, illuſtriſſime vir, malitiæ ſuæ curis exæſtuans, ad nihil aliud Chriſtianis eſt junctus, niſi ut cogitaret, quomodo ſe nobis quaſi Chriſtianum oſtenderet, quomodo aliis ſe fideliſſimum mentiretur. Reprehendebam tameo in eo Cyclopeam edacitatem, & merſum vino pudorem, & lepultam divini nominis ſanctitatem. Ebrius patiebatur ſitim, & eſuriem vomens: nec ut Chriſtianus, ſed ut Aotonianus quondam ille conviva manducabat, bibebat, vomebat, & nunc Chriſtianos arguit, Chriſtianos accuſat, in nos mitem judicem incitat, gladium oolenti judici porrigit, & ut dæmoniis cervices noſtras inclinemus hortatur. Videmus votum tuum, videmus eruenta conſilia, & ſcelerata arte verborum venena tui pectoris intuemur. Accingere ounc, crudeliſſime: utere carnificis officio: vendica tibi & ipſius judicis vocem: applica eculeos, ſuſpende Chriſtianos,

at ſictum ſi-dem reprehendebat, a prodatus a

præfecti blanditias contemnit

Ex editis tom. II. Januarii.

A nos, damna, percute, incende, universa tormenta adhibe, bene nos accepisti. Si exilium minaris, hoc philosophantibus totus est mundus: si supplicium; evadimus mundi carcerem: si ignes: majora horum in cupidaribus vincimus. Decerne quidquid libet, omnis nobis vilis est pœna, ubi pura comes est conscientia.

Jussu vidat 12 Fabianus præfectus dixit: Restitue te generi tuo, & hoc esto, quod te natura dictavit. Nobilis enim natus ad tantam devolutus es facem, ut velis & supplicium simul & infamiam subire & mortem. S. Tiburtius dixit: O prudentissimum virorum, & Romanis judicem constitutum! quia meretricem Venerem, & incestum Jovem, & Mercurium fallacem, & Saturnum filiorum occisorem colere nolo, infamiam generositatis incurro: & quia unum & verum Deum, qui in cœlis regnat, adoro & veneror, supplicis me macerandum esse minaris. Non annuimus tuæ persuasioni: non negamus Christum Filium Dei ad hoc de cœlis descendisse ad terras, ut a terris homo ad cœlum posset ascendere; ideo istas omnes vanas effigies, quas colitis sine causa, proculcans pedibus meis, Deo me omnipotenti subjeci.

B

ardentes carbones calcet illa ejus, 13 Tunc Fabianus jussit ante pedes ejus carbones ardentes effundi; & ait ad eum: Elige tibi unum e duobus, aut thura in istis carbonibus adjice, aut pedibus super eos nudis incede. Tunc B. Tiburtius faciens signum crucis, constanter nuda super eos ingressus est planta, & cœpit præfecto dicere: Depone infidelitatem, & disce quia hic solus est Deus, quem confitemur creaturis omnibus dominari. Mitte tu, si potes, in nomine Jovis Dei tui manus in calidam aquam, & si potest Jovis *b* tuus faciat te non sentire fervorem ardoris. Nam mihi in nomine Domini mei Jesu Christi videtur, quod super roseos flores gradior, quia creatum Creatoris sui famulatur imperio.

C D

b

ac pestifero blasphemo judici plectuntur capita. 14 Fabianus dixit: Quis ignorat magicam vos docuisse Christum vestrum? S. Tiburtius dixit: Obmutesce, infelix, & noli auribus meis hanc injuriam facere, ut audiam te rabido ore latrantem, mellifluum nomen ejus sanctum nominare. Tunc iratus Fabianus dictavit sententiam, dicens: Blasphemator deorum, & reus atrocium injuriarum, gladio animadvertatur. Ductus est autem via Lavicana tertio milliario *c* ab Urbe, & effundens orationem ad Dominum, uno ictu gladii verberatus abscessit: & in eodem loco apparente quodam Christiano sepultus est: in quo loco multa beneficia semper præstitit Christus ad laudem nominis sui usque ad præsentem diem *d*.

c

d

ANNOTATA.

E

a *De ejus præfatura egimus in Commentario prævio* §. 3.

b Jovis *nominativum pro* Jupiter *apud antiquos fuisse, norunt Grammatici.*

c *Vox illa expensa in Commentario num.* 29.

d *Hinc colligo, Acta hæc non esse primigenia, prout observat idem Commentarius num.* 22.

DE S. SUSANNA VIRGINE ET MARTYRE ROMÆ,

C.C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§. I. Antiquus Sanctæ cultus, prima sepultura, translatio, & reliquiæ.

C

AN. CIRCITER CCXCV. *Sanctæ Susannæ Romæ tempore,*

QUam inclyta & vetusta sit hujus Sanctæ veneratio, patet ex concilio 1. Romano, *quod exeunte sæculo quinto sub Symmacho Papa celebratum est, & cui apud Labbeum nostrum tomo 4. Conciliorum col.* 1315. Asellus presbyter tituli sanctæ Susannæ, *atque* Agatho presbyter tituli sanctæ Susannæ *subscripserunt. Præterea annua* S. Susannæ *festivitas in veteri Kalendario Frontonis, variisque Martyrologiis Hieronymianis annuntiatur. Sed quia in his aliisque monumentis titulus virginitatis & martyrii ei non additur, Tillemontius tomo 4. Monument. eccles. pag.* 761. *de utroque dubitat. At in antiquissimis Kalendariis plerumque neuter ille titulus adjungitur Sanctis, quos tamen Ecclesia Catholica, tamquam virgines vel martyres, ab immemorabili tempore veneratur, & quos ipsa Tillemontius pro talibus agnovit. Sic in ipso Frontonis Kalendario ad diem* x. *Augusti* Natale sancti Laurentii, *ad diem* XXII. *Novembris* Natale sanctæ Ceciliæ, *& alia innumera hujusmodi annuntiationes legimus. Quis tamen ex hoc silentio prudenter concludat, tales sanctas vel sanctas nec virgines nec martyres fuisse?*

F

quæ omnibus illius fuit virgo & martyr,

Præterea in veteri Martyrologio Romano, quod Rosweydus noster edidit, hac eadem die uterque iste titulus diserte exprimitur his verbis: Romæ inter duas lauros, Tiburtii martyris, & Susannæ virginis martyris. *Usuardus hac die in Martyrologio suo utrumque hunc titulum eidem Sanctæ sic adscribit:* Item Romæ sanctæ Susannæ virginis, quæ cum esset nobili prosapia orta, & beati Gaii Pontificis neptis, martyrii palmam tempore Diocletiani, capitis obtruncatione promeruit. *Brevi hunc elogio plane consonat annuntiatio hodierni Martyrologii Romani, quæ ex Usuardo desumpta est. His virginitatis & martyrii assertoribus adde Adonem, Rabanum, & Notkerum, qui in suis Actorum compendiis* S. Susannam *illam hilis virginitatis & laurea martyrii condecorant. Cum itaque argumentum Tillemontii sit prorsus negativum, jam dicta ejusdem tituli omissio in aliis virginibus vel martyribus, & positiva veterum istorum testium assertio nobis sufficere visa sunt, ut* S. Susannam *in titulo hujus Commentarii virginem & martyrem appellaverimus, atiamsi non admittamus omnia, quæ auctores illi de gestis hujus* S. Susannæ *tradunt, ut ex paragrapho tertio clarius patebit.*

3 Romæ *non diu post martyrium* S. Susanna

vide-

A *videatur eccleſia ſub ejus nomine conſecrata eſſe, aut potius domus patris ejus, in qua lauream martyrii acceperat, & quæ domui ſancti Caji Pontificis jungebatur, in eccleſiam mutata, ut ex Actis infra edendis deſumus. Certe hæc Sanctæ* habuit Romæ eccleſiam, *inquit Fronto pag. 419 in notis ad vetus Kalendarium Romanum*, quæ eſt inter ſtationes, & dicta eſt titulus ſanctæ Suſannæ, qui AD DUAS DOMOS vocatur, ut legimus in Vita Sergii ad annum DCLXXXVII. *Liber Pontificalis*, *quem Joannes Vignolius non ita pridem Romæ edidit, pag. 302 in Vita Sergii Papæ hæc ita exponit*: Sergius natione Syrus.. Romam veniens ſub ſanctæ memoriæ Adeodato Pontifice, inter clerum Romanæ eccleſiæ connumeratus eſt.... & acolythus factus, per ordinem aſcendene, a ſanctæ memoriæ Leone Pontifice in titulo ſanctæ Suſannæ, qui AD DUAS DOMOS vocatur, presbyter ordinatus eſt. *Deia ibidem in notis ad hunc textum obſervat ſequentia*: Duæ enim ibi præcipuæ domus; una ſcilicet S. Gabinii, ſanctæ Suſannæ patris; altera vero ſancti Caji Papæ, ejus patrui, a quibus apud ſcriptores eccleſiaſticos ei nomen inditum. *Denique laudatus Vignolius ad probandam appellationis iſtius antiquitatem ex Actis, quorum ſtylum Suriis more ſuo mutavit, ibi profert nonnulla verba, quæ nos infra ex Ms. noſtro codice fideliter allegabimus.*

immutato huius eccleſiæ nomine ob domum ſuam,

4 *Floravanter Martinellus in ſua Roma Sacra topographiam harum domorum aſſignat, & ibidem pag. 310 ea ſequente ſcribit, templum S. Suſannæ eſſe dictum* AD DUAS DOMOS, in colle Quirinali ſitum, in vico olim dicto Mamuri, prope Salluſtii forum, nunc in Thermis, in propria ſancti Gabinii, patris ſanctæ Suſannæ excitatum domo, apud quam erat alia ſancti Caji Papæ, fratris dicti Gabinii in templum verſa, obque id ſtatim deputata fuit in duabus domibus. Antiquiſſimum a Joanne VI ciborio marmoreo ornatum; ab Hadriano I novo tecto reſtauratum, a Leone III a fundamentis renoviter ædificatum, ut ſequens inſcriptio in abſide muſiva indicabat: DUDUM HÆC BEATÆ SUSANNÆ MARTYRIS AULA COANGUSTO ET TETRO EXISTENS LOCO MASCURRAT, QUAM DOMINUS LEO III PAPA A FUNDAMENTIS RENOVA, ET CONDANS CORPUS BEATÆ FELICITATIS MARTYRIS COMPTE ÆDIFICANS ORNAVIT ATQUE DEDICAVIT. Quod ſub Clemente VIII vetuſtate deformatum Hieronymus Cardinalis Ruſticucius fere totum renovavit, picturis undequaque decoratum monaſterium pro monialibus conſtruxit, templi proſpectum ex Taburtino marmore a fundamentis pulcherrimum erexit. Franciſcus Scotus ſcripſit in ſuo Itinerario, habuiſſe pulcram ciſternam & vas æneum aquæ luſtralis. Eſt titulus presbyteri Cardinalis, parochialis ſub cura confraternitatis ſancti Bernardi, quæ monialium hic exiſtentium curam habet. *Etiam Joannes Ciampinus part. 2 veterum Monimentorum cap. 23 de hac Sanctæ eccleſia conſule, poteſt.*

quæ in eccleſiam mutata eſt,

5 *Laudatus Martinellus pag. 403 ejuſdem Operis iterum obiter agit de templo* ſanctæ Suſannæ INTER DUAS LAUROS, cujus meminerunt Fulvius & Faunus. Eſt idem AD DUAS DOMOS, *inquit, etiamque ibidem Ugonius, qui de ſtationibus urbis Romanæ ſcripſit. Sed Pompeius Ugonius in Hiſtoria ſtationum Romanarum a fol. 189 ſuſe differit de Actis temploque* S. Suſannæ, *& ibi fol. 193 verſo contendit, Andream Faleium & Lucam Faunum erraſſe, quando eccleſiam* S. Suſannæ *appellarunt* inter duas lauros, *eo quod cognomen iſtud apud nullos antiquos auctores reperiatur. Quidquid ſit de hac controverſia, quam hic operoſius diſcutere non vacat, Bartholomæus Marlianus in Topographia urbis Romanæ lib. 5 cap. 24 pro ſitu illius templi teſtem allegat S. Ambroſium (unſquam tamen textum hujus ſancti Doctoris aſſignat) & ad rem noſtram habet ſequentia*: Vicus autem Mamurri, in quo illi ſtatua fuerat poſita, apud eccleſiam ſanctæ Suſannæ a divo Ambroſio collocatur: fuit enim haud procul a Salluſtii foro, cujus horti ab eadem eccleſia ad campum Sceleratum prope portam Collinam exiſtentem, diffundebantur. *Vicus vero Mamurri cognomen accepit ab inclyto fabro Mamurro, qui ſacerdotibus Saliis ſub Numa Pompilio olim aculea conficiebat, & cujus Mamurri ſtatua eo loco circa forum Saluſtii poſita erat, ut Pompejus Ugonius pagina proxime citata teſtatur.*

& cujus ſitus deſcribitur.

6 *Suſpicari quis poſſet*, S. Suſannam *in ea domo, in qua lauream martyrii acceperat, primo ſepultam fuiſſe. Verum Acta noſtra qualiacumque tradunt, quod Serena ſacram illius cadaver collocari juſſerit* juxta corpora Sanctorum in cœmeterio Alexandri in Arenario in crypta juxta ſanctum Alexandrum juxta civitatem Figlinas tertio Idus Auguſtas. *Non intelligo, quid ſibi velit Mombritiana eorumdem Actorum editio, in qua apud nos præcedentibus verbis immediate ſubnectuntur ſequentia*: Natale Tiburtii in cymiterio inter quos * lauros via Lavicana, & Chryſanti & Dariæ & Suſannæ via Salaria. *Paulus Ariaghus lib. 4 Romæ ſubterraneæ cap. 19 num. 7 teſtatur, ſimilia quædam legi in manuſcriptis baſilicæ Vaticanæ codicibus, in quibus hæc eadem Acta recitantur*. Deinde *hinc colligit*, S. Suſannam *apud corpora ſanctorum Chryſanthi & Dariæ ſepultam fuiſſe, & utrumque hunc textum inter ſe conciliare conatur.*

Sanctæ poſt martyrium ſepulta eſt

a lege cœmeterio inter duas

7 *Denique laudatus Ariaghus de memorato* S. Suſannæ *ſepulcro ibidem ſic ratiocinatur*: Eodem deſuper cœmeterio nobiliſſima Chriſti virgo & martyr Suſanna ſub impio imperatore Diocletiano celebri quondam martyrio coronata, ut iidem Ado & Beda affirmant, tumuli obſequio accepta eſt.... Ex recenſitis autem, cœmeterium illud prope Figlinas olim exſtitiſſe, manifeſte convincitur, quarum frequenter in pluribus ſanctorum martyrum Actis mentio iteratur: & iſte quidem locus, ut credere par eſt, civitatis forte nomen ob plurimas figulorum domos ibidem exiſtentes obtinuit, quæ civitatis cujuſdem faciem intuentibus præ ſe ferebant. Quod autem in hac potiſſimum regione figulorum officinæ olim exſtiterint, aperte, ut reor, ex ipſomet Viminalis portæ, quæ proxime adjacet, nomine comprobatur, quæ, ut jam ſupra oſtendimus, figulenſis dicebatur.

in cymiterio ſancti Alexandri

8 Verum id lector præmonendus eſt, in hujuſcemodi videlicet Actis mendum irrepſiſſe, ut pro FIDENÆ corrupto vocabulo FIGLINÆ legantur: Salaria enim via ad quintum ab Urbe lapidem Fidenæ erant, vetus ac celebre quondam oppidum, ubi nunc caſtellum exſtat, quod Jubileum nuncupatur. In his vero Actis oppidi hujus nomen in FIGLINAS, vel exſcribentium aut certe legentium inſcitia detortum commutatumque eſſe credideram. Alterum enim oppidum, quod FICULEA dicebatur, ex quo Ficulenſis porta, Nomentana via ſitum erat. Quapropter in apiſtola ſeptima Innocentii Papæ primi pro una eademque recenſetur Nomentana ſive Felicienſia vel Ficulenſis pa-

apud figlinas, de qua nomine dicitur,

A rochia: hoc quippe modo legendum iſtic videtur, cum alterum ex præmemoratis nominibus, velut quid ſibi minus notum, librariorum imperitiæ ipſorum verborum lenium ac litterarum immutando corruperit. Sed Fidenæ, ut diximus, viæ Salariæ, cum Ficulea Nomentanæ viæ haudquaquam ab imperitis hominibus confundendæ ſunt, ni forte ob ipſius loci propinquitatem hoc nomen promiſcue uſurpatum fuiſſe aſſeratur. *Eruditi antiquitatum Romanarum indagatores judicent de hoc Aringhi ratiocinio, ut libuerit. Nos interim monemus, in duplici antiquo Ms. codice noſtro, aliiſque Aſſorum apographis diſtincte & conſtanter* Figlinas *legi.*

Auct. G.C.

& poſſe corpus ejus translatum adhuc in eccleſiam ſuis omnia,

9 *Num ſupereſt, ut paucis dicamus de ſacris* S. Suſannæ *reliquiis, quarum antiquam translationem Paulus Aringhus lib. 4 Romæ ſubterraneæ cap. 29 num. 15 memorat his verbis:* Porro præclaræ virginis & martyris Suſannæ corpus eodem e cœmeterio (*nimirum de quo ſupra cum ipſo egimus*) in eccleſiam ejus nomini dicatam translatum fuit; ubi & paterna quoodam ejuſdem domus fuerat, in regione ſcilicet Altæ ſemitæ Diocletianas propè thermas; quo loco magnificentius ad noſtra hæc

B tempora exornato, majori ſub ara condirum, ſumma Urbis totius, ut par eſt, veneratione colitur. In præmemoratæ autem ejuſdem olim eccleſiæ conſeſſione verſus hujuſmodi inſculpti legebantur:

OLIM PRESBYTERI GABINI FILIA FELIX
HIC SUSANNA JACET IN PACE PATRI SOCIATA.

Thomas Raineſius in Syntagmate inſcriptionum antiquarum pag. 989 in his verſibus pro in pace *legit* tumulata; *Tillemontius autem tomo 4 Monumen. eccleſ. pag. 761 pro* in pace *vel* tumulata *poſuit* tumulo, *etiamſi ibidem in margine Raineſium citet. Saltem lectio Raineſii & Tillemontii melius cum metro carminis convenit.*

non certum in Hiſpaniam;

10 *Ex hoc ultimo Aringhi teſtimonio ſequitur, ſtriſſe Hiſpanos aut Luſitanos, ſi putaverint, corpus hujus* S. Suſannæ *jam a multis ſeculis Braccaram, atque inde anno Chriſti 1102 Compoſtellam translatum eſſe. Dixi conditionate* ſi putaverint, *nunc corpus hujus* S. Suſannæ *translatum fuiſſe: ciſi enim Adrianus Baillatus in ſua Legenda Gallica ad diem 11 Auguſti opinionem illam generatim Hiſpanis adſcribat, & ad narrationem ſuam confirmandam in margine citet Bollandianos tomo 2 Aprilis pag. 436 & 437, tamen videtur utrumque iſtud temere ac perperam aſſeruiſſe. Non ignoramus citato Operis noſtri loco ab Hugone archidiacono Compoſtellana narrari translationem* S. Suſannæ, *cujus corpus incunte ſeculo* XII *cum aliis Sanctorum reliquiis Compoſtellam delatum eſt; ſed teſtis ille ſynchronus nuſquam innuit, illam* S. Suſannam *fuiſſe virginem & martyrem Romanam. Quinimo illuſtriſſimus Rodericus Da Cunha in Hiſtoria eccleſiaſtica diœceſis Braccarenſis part. 1 cap. 43 diſerte affirmat,* S. Suſannam *iſtam fuiſſe ſororem ſancti Victoris, & cum aliis Chriſtianis Braccaræ martyrio coronatam eſſe. Parro ibidem addit, corpus iſtius* S. Suſannæ *in urbe Braccarenſi quoviſſe, donec Didacus Gelmires, præſul Compoſtellanus, illud initio ſeculi* XII *Compoſtellam tranſtulit, exiguis quibuſdam ejuſdem Sanctæ virginis & martyris oſſibus in priori ſepultura relictis. Nos debet hic nos morari Joannes Tamayus Salazar, qui in Martyrologio ſuo Hiſpanico ad diem 11 Auguſti aſſerit,* S. Suſannam *noſtram origine Hiſpanam fuiſſe, & proceſſiſſe ex genere*

C *Serenorum, qui ex Gallæcia Hiſpaniæ oriundi Romam illuſtribus ditarunt civibus: nam ſimiles hujus ſcripturæ ineptiæ jam ſexcenties ad nauſeam refutatæ ſunt.*

D 11 *Quamvis Romæ hodiedum adhuc præcipua* S. Suſannæ *ipſiuſmet honorifice conſerventur, ut ſupra ex Aringhio didicimus, tamen facile nobis perſuaderi ſinemus, etiam aliqua minora ejuſdem Sanctæ oſſa aliis regnis aut urbibus communicata fuiſſe: nam Maſinius in Bononia perluſtrata ad diem 11 Auguſti part. 1 pag. 409 ſcribit, in variis eccleſiis Bononienſibus ſacras hujus* S. Suſannæ *reliquias honorari. Præterea Papebrochius noſter in Ms. Itinerario ſuo pag. 170 & 191 teſtatur, ſibi Venetiis apud Franciſcanos* corpus S. Melitonis martyris una cum capite S. Suſannæ *oſtenſum eſſe. Sed cum ipſe non addat & forte ipſimet poſſeſſores probare non potuerint, cujus* S. Suſannæ *caput iſtud eſſet, præſtat ignoramus, an hæ reliquiæ ad* S. Suſannam *noſtram ſpectent. Denique Arnoldus Rayſſius in ſua Hierogazophylacio Belgico pag. 8 inter alias Sanctorum reliquias, quæ Namurci in eccleſia cathedrali conſervantur, aliquid de capite ſanctæ* Su- E *ſannæ recenſet. Cum itaque in Martyrologio Romano præter hodiernam* S. Suſannam, *duæ aliæ SS. Suſannæ martyres annuntiantur, & jam in Opere noſtro tres ejuſdem nominis Sanctæ præteriverint, requirimus ab his aliiſque poſſeſſoribus ſimilium reliquiarum authentica teſtimonia, quibus probent, eas ad* S. Suſannam *hodiernam pertinere. Multo magis talia exigimus a Parmenſibus, qui hac die ſolenniter celebrant feſtivitatem S. Tiburtii & S.* Suſannæ *noſtræ, ea quod credant, ſeſe ſacra eorum corpora poſſidere, ut Ranuccius Picus in Theatro Sanctorum Parmenſium pag. 136 & 141 teſtatur.*

§ II. Varia exemplaria & compendia Actorum, quæ eminentiſſimus Baronius propugnat.

Reliquiæ variæ S. *Suſannæ Actæ,* F

MAjores noſtri ad diem XVIII Februarii ex veteribus Mss. codicibus jam ediderunt magnam horum Actorum partem, excepto ultimo capite, quod præcipue ad S. Suſannam noſtram ſpectat, & quod huic diei reſervarunt. Habemus hæc eadem Acta in duobus antiquis Mſc. codicibus, quorum unum ſub littera Q. Ms. 6, alterum ſub Q. Ms. 7 in Muſeo noſtro conſervamus. Præterea nobis ad manum ſunt tria eorumdem Actorum apographa, in compendium redacta, quorum primum deſumpſimus ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quod fere ad verbum convenit cum Adoniana Actorum ſynopſi, quam mox infra exhibebimus. Secundum in tres Lectiones Officii eccleſiaſtici diſtinctum ex manuſcripto eccleſiæ Audomarenſis Lectionario prodit. Tertium denique Sueſſione accepimus, etiam in Lectiones eccleſiaſticas diviſum, quod Ludovicus Nicquet Cæleſtinus & Sueſſionenſis bibliothecarius anno 1666 officioſe ad præceſſores noſtros miſit. Compendia illa ſatis inter ſe ſimilia ſunt, & diverſis verbis eamdem rem narrant, ita ut ſi unum norit, omnia noris. Nihil hic dicimus de variis ejuſdem Sanctæ Actis eorumve compendiis, quæ apud Petrum Equilinum, Mombritium, Surium, Gallonium, Triſtanum typis excuſa tum Latine tum vernacule leguntur.

A 13 *Acta S. Claudii & ſociorum martyrum, jam ad diem* XVIII *Februarii a Majoribus noſtris edita, cum geſtis* S. Sulannæ *connectuntur, uſque immiſcentur. Ne igitur varia, quæ martyrium* S. Sulannæ *præceſſerunt, hic cum tedio lectoris repetere cogamur, ad clariorem rerum intelligentiam jam dudum accuratam illorum epitomen ex Adone, qui ad tertium Idus Auguſti haud dubie ex longioribus & antiquioribus Actis hæc ita contraxit*: Eodem die Romæ, natale ſanctæ Sulannæ virginis & martyris ſub Diocletiano & Maximiano Auguſtis, judice Macedonio. Fuit autem filia glorioſi presbyteri & martyris Gabinii, fratris Gaii epiſcopi & martyris, nobili ſatis orta progenie, quam pater nutriverat, & divinis Litteris imbuerat. Audiens itaque Dioclerianus de puella, quod pulchritudine & ſapientia præcelleret, miſit ad Gabinium quemdam, qui erat ex genere ejus conſobrinum ſuum, nomine Claudium, & petivit eam Auguſto Maximino filio ſuo in conjugem. Veniens denique Gabinius ad filiam ſuam Sulannam, rogavit intereſſe Gajum epiſcopum Urbis, avunculum ejus, & narravit eis, quomodo Dioclerianus Auguſtus di-

B rexiſſet Claudium conſobrinum eorum, ut Sulannam filio ſuo Maximino in conjugem peteret: quæ Spiritu ſancto corroborata, conjugium hujuſmodi reſpuit; & reſpondens patri & avunculo dixit: Pater, ſcio, quia de ore tuo ſum erudita, ut caſtitatem ſtudeam ſervare, & pudicitiam Domino Jeſu Chriſto exhibere. In ejus ergo timore jam conſtituta numquam coinquinabor virili commixtione; ſed cui me ſemel tradidiſti, ipſi ſervio, & in ipſo confido: ipſe enim novit conſcientiam meam.

14 Proinde Claudius ipſe reſpondens ei & aperiens votum Diocletiani, cum nullo modo ejus animum potuiſſet inclinare, ut conjungeretur Maximino filio ejus; ſed inſuper eruditus & inſtructus in via Dei a beatis Gajo & Gabinio, pœnitentiam de ſanguine Sanctorum, quem effuderat, popoſciſſet, baptizatus eſt una cum uxore ſua, nomine Præpedigna, & filiis Alexandro & Cutia, & in tantum in fide convaluit, ut omnes facultates ſuas venderet, & pauperibus Chriſtianis erogaret; & quotcumque adire poterat, qui in cuſtodia tenebantur, victu & veſtimentis relevabat, mittens ſe ad pedes ſingulorum, atque orationis gratiam ab eis

C tantum exoptans. Interea dum poſt menſem unum & dies ſexdecim requiritur a Diocletiano, & reſpontum eſt ei, quod ægritudine teneretur, miſitque fratrem ejus ad eum, nomine Maximum, Comitem rei privatæ, ut viſitaret eum & ageret cum illo de puella Sulanna. Veniens igitur Maximus invenit Claudium in cilicio orantem & obſtupuit. Cumque rem, pro qua venerat, per ordinem enarraſſet, perduxit eum Claudius ad domum beati Gabinii, & diligenter ei beatus Gabinius & ſanctus Gajus viam Domini expoſuerunt. Unde compunctus credidit Maximus & baptizatus eſt. Ab eadem vero die cœpit facultatem ſuam vendere per quemdam amicum ſuum, nomine Thraſonem, chriſtianiſſimum tegatum, qui occultus Chriſtianus erat, quem ante multos annos beatus Gajus baptizaverat, qui circumiens nocturnis horis vicos & carceres, pauperibus Chriſtianis neceſſaria miniſtrabat, & geſta eorum colligebat, memoriaſque exornabat.

15 Poſt dies quindecim nota facta ſunt omnia Diocletiano, & miſit Julium, qui Claudium & Maximum, Præpedignam & Alexandrum atque Curiam puniret; Gabinium vero & Sulannam vinculis conſtringeret. Ex poſt dies quinquaginta quinquc juſſit Dioclerianus, ut Sulanna adduceretur ad D Serenam uxorem ſuam, quæ occulte Chriſtiana AUCT. erat. Cum itaque hymnis & orationibus cum ea G.C. vacaret, & die noctuque in laude Dei pſalmos reciteret, nuntiatum eſt hoc Diocletiano. Tunc idem dixit Maximino filio ſuo, ut revocaretur Sulanna ad patris ſui Gabinii domum, & ibi abuteretur ea, ut ipſi liberet. Ipſa vero nocte, poſtquam revocata eſt, ingreſſus Maximinus in domum, ubi orabat Sulanna, vidit nimiam claritatem ſuper ipſam, & extimuit, & curſim rediit ad palatium. Diocletianus vero hoc arti magicæ deputans, miſit Macedonium, qui eam conſtringeret infra domum ejus, ut ſacrificaret: qui dum vellet eam flectere, ut diis immolaret, exſpolians eam cœpit fuſtibus cædere. Beata vero Sulanna dicebat: Gloria tibi, Domine. Sicque beata virgo permanens in confeſſione Domini, gladio percuſſa eſt intra domum ſuam, & ſpiritum incontaminatum Deo reddidit. Ejus corpus collegit Serena Auguſta noctu, & manibus ſuis cum linteaminibus & aromatibus ornavit, & poſuit juxta corpora Sanctorum in cœmeterio Alexandri in arenario in crypta juxta ſanctum Alexandrum tertio Idus Auguſti. Sanguinem vero Martyris, qui effuſus fuerat in loco domus ſuæ, velamine deterſit, & poſuit in capſa argentea in palatio ſuo, ubi die noctuque furtivis orationibus ſemetipſam Domino effundebat. Paſſa eſt autem tertio Idus Auguſti. E

16 *Hoc Actorum compendium ſive ipſa Acta prolixiora, quæ ab eruditis viris hodiedum impugnantur, eminentiſſimus Cardinalis Baronius in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 294 *explicat & tuetur hoc modo*: Qui ſequitur annus Chriſti ducenteſimus nonageſimus quartus novos Cæſares Conſtantium Chlorum & Galerium Maximianum conſules habuit. His conſulibus, tertio Idus Auguſti Sulanna Gabinii filii, Caji Papæ neptis, cum nuptias Maximiani renuiſſet, a Diocletiano affine tentatas, quod Chriſtiana eſſet inventa, juſſu ejuſdem imperatoria in paternis ædibus capite truncata, martyrii palmam eſt conſecuta. Hæc autem quo modo contigerint, ejus martyrii Acta declarant; quæ quidem in eccleſiis legi conſueverunt, quibus & ve- F tera quæque Martyrologia fidem adjiciunt. Ad ea autem elucidanda, quæ videri poſſunt ambigua, illud imprimis eſt intelligeadum, Diocletiani filiam, quæ conjugio juncta fuit (ut dictum eſt) Galerio Maximino Cæſari, haud diu poſt nuptias fuiſſe ſuperſtitem: nulla enim penitus exſtat ejus memoria in antiquioribus monumentis; ſed nec ex ea proles aliqua legitur eſſe ſuſcepta. Pater autem ut filiæ defunctæ memoriam conſecraret æternitati, Pannoniæ partem (ſic inquit Ammianus) ejus nomine inſtitui atque cognominari voluit. Sed & ejuſdem Valeriæ nomine nuncupavit civitatem ſitam ad ripam Danubii, ut Ennodius tradit; frequentior tamen eſt provinciæ Valeriæ mentio, quam civitatis: ejus enim poſt Ammianum Zoſimus, & ex noſtris S. Ambroſius meminerunt. Dicta eſt autem Valeria Pannoniæ ad diſtinguendam eam a Valeria provincia in Italia, de qua alibi a nobis fuſius dictum eſt.

17 Dioclerianus igitur, qui (ut demonſtratum eſt) omnem adhibuit diligentiam, ut Galerium, quem creaſſet Cæſarem, affinitatis vinculis obligaret, & ob id coegiſſet eum, quam duxerat, repudiare conjugem, atque filiam ſuam Valeriam ſumere in uxorem; illius morte reſoluto jam vinculo, quam in ſua cognatione haberet

A gradu propinquiorem virginem, eam illi fœdere nu-
Auct. ptiarum conjungere feſtinavit. Fuit hæc Suſanna fi-
G.C. lia Gabinii, germani Caii Papæ, qui ambo Dioclc-
tiano ſanguine conjuncti erant; conſobrioi nempe,
iidemque ex Dalmatia oriundi. Quod vero ejuſ-
dem Suſannæ Acta habeant, quæſiſſe Diocletianum
uxorem Maximiano, vel, ut alii codices habent,
Maximino (ſed nil refert; nam utroque nomine
dictus habetur) filio ſuo adoptivo: ſane quidem
peculiare principibus erat, ut, quem cuperent im-
perii ſucceſſorem, eumdem in filium adoptarent.
Nam ſicut ipſe Galerium Maximianum, ita &
Maximianus Herculjus collega adopta vit Conſtan-
tium Cæſarem, quod panegyricus ipſi dictus teſta-
tur. Sane quidem & in alio panegyrico idem Ga-
lerius Cæſar filius nominatur Diocletiani imper-
atoris; quod non niſi per adoptionem legitime fieri
potuit, cum nulla penitus Diocletiano proles ma-
ſcula eſſet. Hinc igitur, defuncta Valeria Diocle-
tianus (ut dictum eſt) ſtatuit Suſannam matrimo-
nio jungere. Quæ autem poſt hæc ſecuta ſint, ejuſ-
dem martyrii Suſannæ Acta declarant, quorum
quatuor exemplaria nacti ſumus, ex iiſdemque alia
prolixiora, alia vero breviora legimus, parum ab
B invicem diſcrepantia. Nos vero, quod diverſis pla-
ne verbis eadem prope invenerimus eſſe narrata,
ex iiſdem hæc ſummatim deſumpta deſcribemus.

18 Suſannæ in primis ſtemma in eis ſic dedu-
In his Actis occurrunt. ctum invenimus: Maximum ſeu Maximinum Dio-
cletiani fuiſſe germanum, eumque vita functum
duos reliquiſſe liberos ſuos Cajum atque Gabinium,
quos Chriſtianæ religionis profeſſio ab ejuſdem
Diocletiani conſuetudine ſegregavit. Duxit uxo-
rem Gabinius, ex qua Suſanna eſt oria; idemque
poſtea, uxore defuncta, ſacris Ordinibus initiatus,
presbyteratu dignus eſt habitus: Cajus vero, quod
duxiſſet vitam cælibem, ſummo quoque ſacerdotio
auctus, & creatus eſt Urbis epiſcopus, totiuſque
ſimul Chriſtianæ religionis antiſtes. Porro legimus
in iiſdem Actis, Gabinium egregia eruditione præ-
ditum, adverſus gentiles ſcripſiſſe pro religione
Chriſtiana defenſionem. Valeria igitur (ut dictum
eſt) ex hac vita ſublata, agit per Claudium pro-
pinquum Diocletianus, ut Suſannam Galerio Ma-
ximiano jungat uxorem. *Tum exponit irritam Clau-*
C *dii legationem, invictam* S. Suſannæ *conſtantiam*
in propoſito ſervandæ virginitatis, miram Clau-
diamæ familiæ converſionem & glorioſum martyr-
rium, aliaque nonnulla, quæ ad diem XVIII *Fe-*
bruarii in Opere noſtro fuſius relata ſunt, & ex
ſuperiori Adonis compendio ſatis intelligi poſſunt.

19 *Deinde eminentiſſimus Annalium eccleſiaſtico-*
explicare poſitur, *rum parens ad annum ſequentem num.* a *geſta* S.
Suſannæ *ſic ſpeciatim proſequitur:* Dum autem
Diocletianus de Suſanna nepte ſua Maximiano
Cæſari matrimonio conjungenda initum ſemel con-
ſilium (quod dictum eſt anno ſuperiori) implere
ſatageret; & jam compertum habuiſſet Suſannam
reſtagantem, eſſe Chriſtianæ religioni addictam,
eamdem una cum patre Gabinio voluit cuſtodiæ
detineri, ut ſic tam parentis, quam filiæ animum
emolliret. Sed poſtquam quinquaginta & quinque
dies ambo ſic detenti fuiſſent, agit idem princeps
cum Auguſta conjuge, ut Suſannam ad ſe perduce-
ret, ejuſque animi conſilium exploraret, & a ſuſ-
cepta nova religione revocare ſtuderet. *Hiſce emi-*
nentiſſimus Annaliſta rimiſcuit diſputatiunculam de
uxore Diocletiani, quam nomine Serenæ appella-
tam fuiſſe contendit, de qua controverſia ad diem
XVI *hujus menſis agendum erit.*

20 *Denique eminentiſſimus ſcriptor ad eumdem* D
annum Chriſti 295 *num.* 6 *reliqua ſic narrare per-* *& confirmat illarum fidem*
git: Serena igitur juſſu imperatoris Suſannam ac-
ceſſens, tantum abeſt, ut eam conata ſit a ſuſcepta
religione, quam & ipſa Auguſta clam coleret, di-
movere; ut eam in ipſius confeſſione vehementer
corroborarit, & fortiter atque conſtanter agere
hortata ſit: nam ipſam apud ſe diebus plurimis de-
tinens, una ſimul cum ea ex Chriſtianorum inſti-
tuto diu noctuque quæ erant Chriſtianæ religionis
officia frequentabat. Cum vero innotuiſſet impe-
ratori, Suſannam perſtare in ſententia de Chriſtia-
na fide ſectanda ac conjugio refutando, eamdem in
Gabinii patris domum reduci mandat; ad quam
Maximianus Cæſar, cui eam Diocletianus ſpopon-
derat, veniens vim virginis illaturus, reſiliit cor-
reptus numine*, cujus fulgore eam ambiri atque * *forſan lumine,*
cuſtodiri cognovit. Sed totum magiæ tribuitur,
cum Diocletiano, quod acciderat, aperit. Quam-
obrem imperator, miſſo ad eam Macedonio, jubet
eam occulte ſubjici quæſtioni, & in refragantem
animadverti. Abiit ille; convenit eam; admo-
vet tripodem; jubet, ut thura offerat Jovis, quod
ſtatuerat, ſimulacro: ſed deteſtata illa facinus, fle-
xis genibus Deum eſt deprecata, ut abominabilem E
impietatem everteret. Quamobrem divinitus fa-
ctum eſt, ut Jovis ſtatua ab eorum oculis evaneſce-
ret, & alibi ſit inventa in terra proſtrata. Quæ cum
a Macedonio renuntiarentur Diocletiano, juſſit
eam intra domeſticos parietes gladio necari; quo
percuſſa ſpiritum Deo reddidit, ſicque glorioſam
martyrii coronam lauream virginitatis adjecit.

21 Quæ autem poſt hæc ſecuta ſint, ipſa Acta *diverſi aſſumpta*
habent his verbis: Ubi comperit Serena Auguſta
Suſannam martyrium ſuum forti animo conſum-
maſſe, gaudens noctu in ædes illius advenit, cor-
puſque ejus propriis manibus curavit, linteo in-
volvit, & aromatibus condivit opere prolinctorio, ſepelivitque in arenario, in crypta apud ſan-
ctum Alexandrum, tertio Idus Auguſti. Velum
autem, quo ſanguinem ejus abſterſit, apud ſe in
theca argentea retinuit, & diu noctuque erat fur-
tivis precibus ibi orans. A die, quo Suſanna per-
cuſſa eſt, beatus Cajus Papa in domo Suſannæ, in
loco ubi percuſſa eſt, jugiter obtulit Sacrificium
pro ejus commemoratione. Erat conjuncta Caii F
domus cum ædibus ſanctæ Suſannæ & Gabinii
patris ejus. Atque inde factum eſt poſtea, ut
ſtatio Chriſtianorum in duabus illis ædibus fue-
rit inſtituta. Facta ſunt hæc in ſexta regione
apud vicum Mamuri, ante forum Salluſtii.

22 Mentio eſt de vico Mamuri ſeu Mamurci in *ejus natura.*
regione ſexta apud Sextum Ruſum & Publium
Victorem. At de ſtatua Mamurii plumbea, quæ
loco nomen dedit, celebris eſt apud antiquos ſcri-
ptores memoria. Clarnit Mamurius ſtatuarius tem-
poribus Numæ, Celebris atque frequens eſt mentio
apud gentiles auctores de ædibus hortiſque Sal-
luſtii, in eadem regione poſitis. Perſeverat hacte-
nus nobilis memoria ſanctæ Suſannæ eodem in lo-
co; ſed quæ erat Caii illi propinqua, jam eſt ve-
tuſtate collapſa. Mentio crebro fit in tabulis ec-
cleſiaſticis tituli ſanctæ Suſannæ; qui locus noſtra
ætate auctus eſt nobili monaſterio ſacrarum virgi-
num inſtitutionis ſancti Bernardi. Quomodo vero
eadem ex cauſa, tum pater Suſannæ Gabinius,
tum etiam Cajus Papa ſubiere, eodem Diocletia-
no jubente, martyrium, dicemus anno ſequenti,
quo vetera monumenta contigiſſe teſtantur. *Ha-*
ctenus eminentiſſimus ſcriptor, cujus opinionem
Majo-

A *Majores noſtri in illuſtrandis quorumdam Sanctorum Actis, quæ cum hac materia connexionem habent, ſecuti ſunt, cum nondum prodiiſſet liber Cæcilii vel Lactantii de Mortibus perſecutorum, ut ex ſequenti paragrapho apparebit.*

§ III. Judicium, quod viri quidam eruditi contra eminentiſſimum Baronium de eiſdem Sanctæ Actis tulerunt.

Tillemontius TIllemontius *tomo 4 Monument. eccleſ. pag. 760 & ſequentibus Acta* S. Sulannæ *impeln variis levioris momenti argumentis, quibus utcumque reſponderi poſſet, & propter quæ prorſus fidem non abrogaremus illis Actis, quæ certe tantam habent antiquitatem, ut Adonis præluxerint, quemadmodum liquet ex compendio illius, quod paragrapho præcedente exhibuimus. Sed cum alii viri eruditi ante Tillemontium iiſdem Actis oppoſuerint graves difficultates, quas diſſolvere non poſſumus, eas ipſis auctorum illorum verbis hic proponemus,*

B *ſicuti paragrapho præcedente totum eminentiſſimi Baronii ratiocinium ad eadem Acta propugnanda retulimus. Hoc modo ipſe lector, auditis expenſiſque utriuſque rationibus, facilius ac ſecurius judicium de controverſia iſta ferre poterit.*

24 *Primo audiamus Stephanum Baluzium, qui*
& Baluzius *anno Chriſti 1679 opus Lucii Cæcilii ſive Lactantii en diuturnis tenebris in lucem produxit, & qui tomo 2 Miſcellaneorum pag. 378 ad caput 15 Operis iſtius notat, Valeriam, Diocletiani imperatoris filiam, nuptam fuiſſe Galerio Maximiano Cæſari*, quæ miſeram vitam traduxit poſt mortem mariti, *inquit*, & miſerabili morte cum matre periit ſub imperio Licinii, ut docet Lactantius in fine hujus operis. *Tum ex hoc Lucii Cæcilii vel Lactantii teſtimonio contra opinionem eminentiſſimi Baronii ſic argumentatur*: Ex qua narratione peſſumdatur omnino conjectura illuſtriſſimi Cardinalis Baronii, qui ad annum CCXCIV ſcribit, filiam Diocletiani, quæ conjugio juncta

C fuiſſe ſuperſtitem, cum nulla ejus memoria exſtet in antiquioribus monumentis, ſed nec ex ea proles aliqua legatur eſſe ſuſcepta.

ex teſtimonio Lactantii 25 Addit deinde, patrem, ut filiæ defunctæ memoriam conſecraret æternitati, Pannoniæ partem ejus nomini inſtitui atque cognominari voluiſſe, citatque in eam rem librum nin Ammiani Marcellini. Verum id oon dicit Marcellinus; ſed tantum eam Pannoniæ partem ad honoram Valeriæ Diocletiani filiæ & inſtitutam & ita cognominatam. Referam autem ipſa ejus verba: VALERIAM VENIT PARTEM QUONDAM PANNONIÆ; SED AD HONOREM VALERIÆ, DIOCLETIANI FILIÆ, ET INSTITUTAM ET ITA COGNOMINATAM. Porro nec inſtitutam a Diocletiano nec cognominatam; ſed a Galerio Maximiano, docet Aurelius Victor in libro de Cæſaribus: PROVINCIAM UXONIS NOMINE VALERIAM APPELLAVIT.

Addit S. Sulannæ Impugnat. 26 His ita conſtitutis, tamquam certa eſſent, addit Baronius, Diocletianum, cum Valeriæ morte reſoluta eſſet affinitas, quæ inter eum & Galerium contracta erat, quam in ſua cognatione haberet gradu propinquiorem virginem, eam illi fœdere nuptiarum conjungere feſtinaſſe, Suſannam nimirum filiam Gabinii, germani Caji Papæ; qui ambo Diocletiano ſanguine conjuncti erant, utpote nati ex fratre ejuſdem Diocletiani, ut patet ex Actis ejuſdem ſanctæ Suſannæ. Verum tota hæc hiſtoria ruit, ruente fundamento, ſuper quo poſita fuerat, id eſt morte Valeriæ, quam diu ſupervixiſſe Galerio conſtat. Adeo autem periculoſi ſunt magnorum virorum errores, ut hic Baronii lapſus plerosque viros doctos ſecum traxerit, Odoricum Raynaldum, Bollandum, alios. *Poſt hæc ibidem agit de uxore Diocletiani, quæ in laudatis* S. Suſannæ *Actis Serena appellatur, & quam nonnulli alia nomine compellant. Sed utrum ea fuerit uxor Diocletiani imperatoris, aſſquirere oportebit ad diem* XVI *Auguſti, quo feſtum S. Serenæ in Martyrologio Romano occurrit.*

quibus accedat Annotatus Pagius. 27 *Interim audiatur Antonius Pagius, qui in Critica hiſtorico-chronologica Annalium eccleſiaſticorum ad annum Chriſti 294 num. 2 & ſequentibus de hac materia ſic diſſerit*: Quod ait Baronius ex Actis ſanctæ Suſannæ, eam fcilicet ad nuptias Galerii Maximiani nulla arte induci potuiſſe, eamque anno ſequenti martyrio coronatam fuiſſe, & deinde patrem, ut filiæ defunctæ memoriam conſecraret æternitati, Pannoniæ partem ejus nomine inſtitui atque cognominari voluiſſe, verum eſſe non poteſt, ruente fundamento, ſuper quo poſitum fuerat, id eſt morte Valeriæ; quam diu ſupervixiſſe Galerio, conſtat, ut obſervavit Baluzius vir doctiſſimus in notis ad Librum Lactantii de Mortibus perſecutorum cap. 15, ubi Lactantius loquens de iis, quæ geſta ſunt anno CCCIII, poſtquam Dioclatianus perſecutionem adverſus Chriſtianos excitavit, ait: FURABAT ERGO IMPERATOR JAM NON IN DOMESTICOS TANTUM, SED IN OMNES, UT PRIMAM OMNIUM FILIAM VALERIAM, CONJUGEMQUE PRISCAM SACRIFICIO POLLUI COEGIT.

qui teſtem ferre argumentatur 28 Imo tam Valeria quam Priſca Maximiano Auguſto, anno CCCXIII exſtincto, ſuperſtites fuere, ut infra ex eodem Lactantio cap. 50 demonſtrabo. Deinde locus Ammiani lib. 19, quem Baronius citat, aliud non dicit, ut recte ibidem Baluzius, quam eam Pannoniæ partem ad honorem Valeriæ Diocletiani filiæ & inſtitutam & ita cognominatam. Hæc Marcellini verba: VALERIAM VENIT PARTEM QUONDAM PANNONIÆ, SED AD HONOREM VALERIÆ DIOCLETIANI FILIÆ ET INSTITUTAM ET ITA COGNOMINATAM; non a Diocletiano, ſed a Galerio Maximiano, ut tradit Victor de Cæſaribus: PROVINCIAM UXONIS NOMINE VALERIAM APPELLAVIT. Ideoque hæc ad rem non faciunt, cum, Valeria vivente, id nomen ea provincia acceperit. Bollandus die XXIII Januarii (*forſan Pagius indicare voluit diem* XVIII *Februarii, qua de martyrio Claudii & ſodalium, cum geſtis* S. Suſannæ *connexo, in Opero noſtro actum eſt*) in Vita ſanctæ Suſannæ, eadem, quæ Baronius refert: oeuter enim laudatum Lactantii Librum, ſummo hiſtoriæ eccleſiaſticæ emolumanto dein a clariſſimo Baluzio publicatum, viderat.

refellit ſententiam Baronii, 29 Quæ de ſancta Serena, Diocletiani uxore, a Baronio dicuntur juxta fidem Actorum ſanctæ Suſannæ, corruunt en dictis numero præcedenti, indeque conſtat, ea Acta vel in toto, vel ſaltem in parte, aſſe ſuppoſititia: erenim ſi Priſca, Diocletiani unor, mater Valeriæ fuit, ut ſane fuit, neceſſe eſt, eam Diocletiano nupſiſſe, antequam is fieret imperator; cum Valeria Galerio Maximiano juncta matrimonio ſit anno CCCVII, ætatis ſuæ ut minimum duodecimo. Vixiſſe

A auiem tum Priſcam, matrem ejus, hioc certo
AUCT. colligitur, quod diu poſtea ſuperſtes fuit, & aono
G.C. tantum cccxvi exſtincta eſt poſt victoriam, quam Licinius de Maximino reportavit. Baronius, licet Librum Lactantii de Mortibus perſecutorum non vidiſſet, ſuſpicabatur tamen, futuros, qui eam de Serena Auguſta hiſtoriam in dubium revocarent; quod nulla penitus de ea mentio alibi habeatur, oeque apud ſcriptores ethoicos, neque io antiquis inſcriptionibus; ac tamquam ei difficillimæ quæſtioni finem impoſuiſſet, interrogat litteratulos, ſi his diſpliceat omnen Serenæ Auguſtæ, ut dicaot, quonam alio nomine Diocletiani conjux Auguſta ab antiquioribus dicta ioveniatur, & cum non invenerint, nnn faciant de oomine cootroverſiam.

39 Verum huic ioterrogationi ſatisfactum eſt
pr dubio ejus ſolide reſpondet. cumulatiſſime, inquit Baluzius loco citato, ubi & rejicit Hadriani Valeſii opinionem in defenſioem Diſceptationis ſuæ de Baſilicis, ubi colligis ex Anaſtaſio Bibliothecario io Vita Vigilii Papæ, Eleutheriam vere Diocletiaoi uxorem fuiſſe. Sed cum certum ſit, Diocletianum toto principatus ſui
B ſempore aliam uxorem non habuiſſe, quam Priſcam, locus Anaſtaſij, ubi de Diocletiaoo & Eleutherja ſermo, corruptus. Corrupta & Acta ſancti Georgii martyris, io quibus agitur de ſancta Alexandra Diocletiani coojuge, licet Henſchenius & Papebrochius tomo III Sanctorum menſis Aprilis die XXI de ſancta Alexaodra, tamquam ſi Diocletiani uxor fuit, loquantur, aſſerantque, Serenam, priorem Diocletiani uxorem, circa annum CCXCVI exſtinctam, coli XIX menſis Auguſti (*lege* XVI *Auguſti, ad quem diem S. Serena in Martyrologio Romano refertur*;) Alexandram vero, alteram ejus coojugem, anno CCCIII glorioſam ad cælum evolaſſe, ejuſque ſacram memoriam celebrare Græcos die XXI Aprilis; ac denique afferant eocomium, quod Alexaodræ tribuitur in perantiquo Menologio Baſilii Porpbyrogeoiti imperatoris ſeculo Chriſti X conſcripto, aliaque ex Græcorum Menæis: non enim Lactantii Librum viri doctiſſimi viderant, cum ſcripſere.

31 *At Papebrochius poſtea vidit illum Lactantii*
Papebrochius viſo Lactantii libro, variis proponit effugia, *Librum, ubi primo in lucem prodiit, & propterea in Commentario prævio ad Acta SS. Theodoti & ſodalium martyrum die* XVIII *Maji, tomo* IV *iſtius menſis pag.* 149 *lectorem ita monet*: Adde, quod
C ex eodem Lactantii Libro etiam conſtet, Diocletiano, cum iſta agerentur, Priſcam coojugem filiamque Vſleriam fuiſſe, & utramque vixiſſe uſque ad annum CCCXIII. Quid ergo Alexandræ in Paſſiooe ſancti Georgii; quid Serenæ in Actis ſanctæ Suſannæ nomioatis Diocletiani uxoribus fiet? Ao dicemus, coocubinas ejus fuiſſe? An omnino conflictas fatebimur, adeoque eliminandas ex Sanctorum faſtis? Licebit majori eum otio id examinare ad XI Auguſti. Interim placuit hæc indicare, ut appareat, nos non ita mordicus adbærere ſemel conſtitutis, quin, nova aliunde oblata luce, parati ſimus illa retractare.

32 *Mihi non placet effugium iſtud, quo Alexan-*
jutes qua omnes non placet, *dra & Serena dici poſſent concubinæ, quas Diocletianus præter uxorem ſuam Priſcam habuerit. Equidem non ignoro, interdum talia divinæ gratiæ miracula eveniſſe, ut pellices ſeu concubinæ gentilium imperatorum ad Chriſtianam fidem & ſanctiorem vitam converterentur*: teſte enim *S. Joanne Chryſoſtomo, inter alias cauſas erudeliſſimus Nero primus Apoſtolorum Petrum & Paulum martyrio affecit, quia pellices ſuæ ab illis ad Chriſtianam fidem & ad ſervandam deinceps pudicitiam inducta fuerant. Sed ex communi veterum ſcriptorum teſtimonio videtur Diocletianus ſuperſtitioni, crudelitati & avaritiæ potius, quam libidini, deditus fuiſſe. Præterea Alexandra & Serena nomine imperatricis vel Auguſtæ appellantur, quo titulo pellices imperatorum ornari non ſolent. Ceterum quid de his duabus Sanctis cenſendum ſit, in fine hujus paragraphi indicabimus, poſtquam judicium unius alterıuſque viri eruditi retulerimus.* D

33 *Nicolaus le Nourry, eruditus monachus Be-*
ideoque cum Nicolao le Nourry, *nedictinus, Diſſertatione in Librum Lucii Cecilii Lactantii cap.* 9 *art.* 5 *ad rem noſtram ſic ſcribit*: Quam ſæpe ab aotiquis auctoribus Valeriæ, Diocletiani filiæ, tam raro uxoris ejus Priſcæ mentio facta eſt. Scimus quidem hujus imperatoris conjugem in quibuſdam Sanctorum Actis Sereoam, in aliis Alexandram vocari. Sed bæ Acta nec vera jure laoe merito videntur, nec ſincera. Io Geſtis præterea Pontificalibus, ab Anaſtaſio editis, appellatur Eleutheria, & in vetuſtiſſimo eorum codice Leutberes. At id ſolo horumce geſtorum ſcriptoris teſtimonio nititur: Priſca porro a Cecilio noſtro cognominatur, Sed utrum po- E
tiori jure, eaque pluribus nomioibus ouncupata ſit, ab aliis eruditioribus libenter audiemus. *At quocumque demum nomine hæc imperatrix, ſive legitima Diocletiani uxor, appellata fuerit, ex teſtimonio Lactantii conſtat, eam dis ſacrificaſſe. Neque Lactantius uſquam meminit de poſteriori hujus impietatis pœnitentia, quam certe cum approbrio Chriſtianæ religionis non tacuiſſet, dum præſertim violentam hujus imperatricis ejuſque filiæ mortem diſerte enarrat. Deinde laudatus ſcriptor Benedictinus ita pergit*: Ceterum Diocletianus ex hac uxore ſua filiam ſuſcepit Valeriam, quam in matrimonium, ut infra oſtendemus, collocavit Maximiano Galerio, cum ipſum Cæſarem imperiique ſui participem fecit. Hic vero, cæſis, ut ſcribit Aurelius Victor, immanibus tylvis, ac Peltonæ apud Pannonios laeu in Daoubium immiſſo, provinciam nomine uxoris ſuæ Valeriam voluit appellari. Suffragatur huic opinioni Ammianus Marcellinus, qui litteris mandavit, eam provinciam ſic fuiſſe cogoominatam in Valeriæ Diocletiani filiæ hoonorem. Exſtat porro in gazophylacio regio iſtud ex ære ſecundi mo- F
duli numiſma, quod acceptum referimus amaoti ſſimo ſodalt noſtro Anſelmo Bandurio, qui illud aliaque plura non ſioe eruditis oblervationibus publicam in lucem brevi emiſſurus eſt.

34 *Hiſce ſubjungit ipſum Galeriæ Valeriæ nu-*
Anſelmo Banduriо aliiſque viris eruditis *miſma, quod Anſelmus Bandurius anno* 1718 *inter numiſmata imperatorum Romanorum tom.* 2 *pag.* 146 *etiam expreſſit, præfixa ejuſdem miſeræ principis Vita, quæ cum ſupra memoratis concordat. Laudatus Bandurius pag.* 43 *proxime citati tomi agit de Priſca, cujus nullum numiſma inveniur, & de qua brevem notitiam ſuggerit his verbis*: Priſca Diocletiaoi uxor, ex Cecilio tantum nota, a nonnullis ſcriptoribus Serena, ab aliis Alexandra, ab Aoaſtaſio Eleutheria appellatur. Chriſtianam fuiſſe, receotiores quidam volunt, quorum conjectura oullo ſatis certo argumento nititur: ſed avitis ſuperſtitionibus aono CCCII operatam conſtat, quo anoo noſtros exagitari cœptos ſuo loco obſervavimus. Dioletianum Salonas recedeotem ſecuta; deinde, ſed incertum quo tempore, Valeriæ filiæ, Galerii Maximiani conjugi, comitem ſe dediſſe vide-

videtur, quæ, cum viro orbata eſſet, in Syriam a Maximino amandata eſt, Diocletiano fruſtra eam repetante. Tyranno denique cæſo, cum per varias provincias quindecim menſes plebeio habitu pervagata eſſet, poſtremo Theſſalonicæ comprehenſa, Licinii juſſu una cum matre capita plexa eſt extremo anni CCCXIV.

contra hæreſim ſub Illudici e. pontificum

35 *Omnibus his rerum ac temporum circumſtantiis mature expenſis, ingenue fatemur, hiſtoriam Actorum noſtrorum cum teſtimonio Lucii Cæcilii vel Lactantii a nobis conciliari non poſſe: nam imitari non volumus Odoacrem Ilbachium, qui, cum nodos illos ſolvere non poſſit, eoſdem deſperabundus ſcindit, & in Actis Martyrum vindicatis lib. 3 cap. 10 Opus Lucii Cæcilii ſeu Lactantii de Mortibus Perſecutorum temere vocat ſuppoſititium, etſiamſi illud communi totius litterati orbis applauſu exceptum fuerit, & hodiedum ab eruditis omnibus magne in pretio habeatur. Non eſt opera pretium, heteroclitam & ſingularem hujus ſcriptoris opinionem pluribus argumentis refellere, cum potius explicationem doctorum hominum quam refutationem mereatur. Sinamus itaque hunc bonum virum, & ad quælibet credenda promptum, ſub obſcuro nominis ſui anagrammate latere, ac contra eruditos omnes ſibi ſoli ſapere.*

poſſet non ſemus,

36 *Nos interim aſſentiemur doctiſſimo Antonio Pagio, qui in Critica Hiſtorico-chronologica Annalium eccleſiaſticorum ad annum Chriſti 295 num. 2, ſic recte judicat*: Refert Baronius ex Actis ſanctæ Suſannæ martyria Maximi Comitis rei privatæ, Claudii elariſſimi ejus fratris, Præpedignæ Claudii uxoris, Alexandri & Cuſiæ filiorum, quæ & leguntur in Martyrologio Bedæ vulgato; imo & in veteri Martyrologio Romano, a Roſwaydo edito, ad diem XVIII menſis Februarii, ad quem diem Bollandus exhibet partem Actorum ſanctæ Suſannæ, in qua de his omnibus Sanctis martyribus ſermo eſt. Verum jam anno ſuperiori præfata ſanctæ Suſannæ Acta ſincera non eſſe, ſed a poſterioribus ſcripta diximus, quia Spondanus, cujus ordinem in prima hujus tomi editione ſequebamur, ſanctæ Suſannæ martyrium in eumdem annum retraxit, Suſanna itaque, Serena, Maximus Comes rei privatæ, aliique mox memorati morte quidem a Diocletiano in fidei Chriſtianæ odium mulctati; ſed quæ de iis poſteriores ſcriptores retulere, vel ex toto, vel ex parte, fabuloſa.

Acta illa eſſe partim ſuppoſitia,

37 *Franciſcus Pagius in Breviario Pontificum Romanorum tomo 1 pag. 59 & ſequente hanc patrui ſui Antonii ſententiam ita confirmat*: Nec obſtat, quod Baronius ex libro Pontificali & ex Actis ſanctæ Suſannæ ſcribit, Cajum nempe cum fratre Gabinio, patre ſanctæ Suſannæ, martyrio coronatos eſſe, quod Diocletianus, mortua Valeria filia, Galerii Maximiani uxore, ut hunc ſibi magis conciliaret, illi voluiſſe nuptiarum fœdere conjungere Suſannam, quam in ſua cognatione haberet gradu propinquiorem, utpote filiam Gabinii, filii Maximi ſeu Maximiani, Diocletiani germani: illud enim ſubſiſtere non poteſt, cum certum ſit, Valeriam Galerii Maximiani conjugem marito ſupervixiſſe, ut obſervavit Baluzius in notis ad Librum Lactantii de Mortibus perſecutorum; indeque conſtat, ſanctæ Suſannæ Acta, vel in 1010, vel in parte eſſe ſuppoſitia. *Noviſſime etiam Joannes Vignolius, qui Romæ anno 1724 Librum Pontificalem edidit, ac Benedicto XIII Pontifici dedicavit, de authentica eorumdem Actorum fide videtur dubitare: cum enim in notis ad hunc Librum pag. 67 retuliſſet, S. Cajum Papam & S. Gabinium presbyterum laurea martyrii coronatos eſſe propter* S. Suſannam, *cujus animum a nuptiis Galerii Maximiani Cæſaris averterant, prudenter hæc addit*: Ita enim ejus Acta (quæcumque ſint, alii viderint) rem iſtam exponunt. *Nunc judicium noſtrum de his Actis candide proferamus.*

eſſe non dubitemus de legitimo cultu Martyrum; qui in iis memorantur.

38 *Imprimis facile credimus, illuſtrem quamdam virginem, nomine* Suſannam, *filiam S. Gabinii presbyteri, & forſan S. Caii Pontificis ex fratre nepotem, oblatas nobilis etbnici nuptias recuſaſſe, ac propterea de profeſſione fidei Chriſtianæ invidæ accuſatam, domuque ſuæ capite truncatam fuiſſe. Hæc Actorum ſubſtamia cum ſupra allatis verbis Uſuardi, & annuntiatione hodierni Martyrologii Romani haud difficulter componi poteſt. Sed inſuper ſuſpicamur, Acta hujus præclaræ Virginis & martyris (ſi unquam copioſe conſcripta fuerint) injuria temporum aut in poſteriori ſeviſſimaque Diocletiani perſecutione periiſſe, & poſt aliquot ſecula imperitum ſcriptorem iis deperditis pro arbitrio ſuo ſubſtituiſſe alia, quibus pro genio ſui ſeculi & ad ornatum immiſcuerit ea, quæ de Maximiano & Serena Auguſta narrantur. Ut ut eſt, ex his omnibus cum Pagio concludimus*, S. Suſannam *aliosque martyres, in his Actis memoratos, legitimum & immemorabilem habere cultum, quem ex antiquis Martyrologiis abunde ſtabilivimus. Jam tantum ſupereſt, ut legas ipſa Acta, conſuetis annotationibus illuſtrata, eaque cum Commentario prævio ſtudioſe conferas.*

ACTA

auctore anonymo,

Ex antiquo Ms. codice Fuldenſi, qui in Muſeo noſtro ſub littera Q Ms. 6 *conſervatur, & quem cum aliis Mss. contulimus.*

ſanctæ nuptiæ nobilis ethnici reſpuens.

POſt dies quinquaginta quinque juſſit (Diocletianus) Serenæ *a* uxori ſuæ, ut adduceretur ei Suſanna, ut mores ejus flecteret; quæ cum vidiſſet milites ad ſe venire, oravit Dominum dicens: Domine, ne derelinquas ancillam tuam. Et adducta Suſanna ad Serenam Auguſtam, adoravit eam Serena Auguſta in introitu ejus. Suſanna autem proſtravit ſe in pavimento, & dixit Serena ad Suſannam: Gaudeat in te Chriſtus Dominus noſter. Et cum cognoviſſet, quia Chriſtum invocavit, hoc dixit: Gratias ago Deo meo, quia in omni loco dominationes ejus ſunt. Et fuit cum Serena Auguſta Suſanna multis diebus. In ipſis diebus die noctuque Suſanna hymnis & orationibus non ceſſabat Domino aſſiſtens gratias agere. Imperator autem Diocletianus ſemper ſperans, quod Suſanna ad conjugium filii ſui Maximini *b* per Serenam declinaretur, miſit quemdam *b* Curtium familiarem ad Serenam Diocletianus Auguſtus dicens: Jungamus puellam filio meo Maximino per tuam induſtriam. Serena dixit

ad

A ad Curtium: Niſi voluntas fuerit, non eſt congrua conjunctio * ; quia ego non cognoſco amorem puellæ juxta filii tui conſortium. Puella vero die noctuque lacrymabiliter in ſodem Dei ſui non ceſſabat vocem pſalmorum canere, ſicut faciebat pater ejus Gavinius *c* presbyter. Hoc nuntiatum eſt Diocletiano Auguſto,

ex ms. * al. copulatio, junctio, vel forsan conjugio; *c*

2 Tunc Diocletianus Auguſtus furore plurimo accenſus juſſit Maximino, ut revocaretur ad domum patris ſui Gavinii presbyteri dicens: Non coinquinetur palatium noſtrum; ſed in domo patris ſui ibidem ea utere, ſicut deſideras, & relinqua eam. Eodem tempore dimiſit eam. Reſpondit Serena dicens: Qui liberavit famulam ſuam Suſannam priorem, liberet & te, & ſit tibi anxiliator, dans ei pacem cum gloria. Veniens autem Suſanna cum duabus mulieribus in domum ſuam introivit, & jactans ſe in pavimento, cœpit orare Dominum Jeſum Chriſtum. Ipſe autem noctu venicos ad eam Maximious, introivit in cubiculum, ubi orabat Suſanna, & in ingreſſu ejus apparuit angelus Domini ſupra Suſannam: ille autem videns claritatem tantam, timuit, & curlim fugit ad palatium, & non contigit eam, & narravit

ationem viduter ſtuprande tradituſ;

B omnia patri ſuo Diocletiano Auguſto. Dixit autem Diocletianus Auguſtus: Hoc genus non eſt, niſi ars magica, & miſit Curtium, & juſſit ut in domo ſua eam audiret ampliſſime. Veniens Curtius cœpit magia ac magis pavere.

3 Eodem tempore Diocletianus Auguſtus introivit ad Serenam uxorem ſuam, & cœpit cum ea habera altercationem de Chriſti adveotu, & de idolorum cultura: & dum convictos *d* ſuiſſet a Serena, convertit ſe ad Suſannæ diſciplinam, dicens ad Serenam: Quare ita egiſti, ut non conſentiret puella prudens & pulcra filio meo in coojugium. Serena dixit: Quia elegit melius, quod oobis filius tuus in relatione ſua enarravit, lumen æternum, quod Maximinus coarrare non taeuit. Iratus Diocletianus Auguſtus miſit ad quemdam Macedonium ſacrilegum paganum, cui hoc præcepit dicens: Coarcta eam in domo ſua, ut ſacrificia diis offerat; tameq occulte proptee manſuetudinis noſtræ invidiam.

ſed ab eodem contra vim altum deſiſtens d

4 Veniens autem Macedonius introivit in domum ejus io regione Saluſtii, & cœpit coarctare eam ad ſacrificium, deferens deunculum aureum Jovis, & menſam tripodam. Cum vidiſſet hoc Suſanna inſufflavit, & flectens genua, ad Dominum dixit: Domine, ne videant oculi mei dæmonum thecas; ſed conſolare ancillam tuam. Tunc Macedoniua ad eam: Erige te a tarra, & adora deum Cæſaris. Erigens

jubetur ſacrificare ſimulacro Jovis,

C caput ſuum Suſanna ad cælum, ſubito ſimulacrum nuſquam comparuit. Tunc Macedonius dixit ad eam: Cupiditas auri ſeduxit te, & in impeiu cupiditatis clareſecit te; tamen gratias ago tibi, quia niſi amore deorum non furata eſſes eum. Illa autem conſignans pectua ſunm dixit: Dominus miſit angelum ſuum, & tulit eum a facie mea, ne polluerentur oculi mei.

5 Eadem hora introivit unus de ſervis Macedooii, & nuotiavit Jovem aureum io platea ante palatium Saluſtii jacentem. Accenſus ira Macedonius ipſe manibus ſuis exſpolians eam, cœpit eam fuſtibus cædere, Suſanna autem gau-

quos poſtibus ſuis obiecit, marmoreo impoſitos;

dens dicebat: Gloria tibi Domine. Dixit ad eam Macedonius: Conſule tibi, & ſacrifica, Illa autem conſignans pectus ſuum dicebat: Ego Deo meo me ipſam deſidero ſacrificium offerre. Eodem tempore Macedonius renuntiavit Diocletiano Auguſto rem geſtam, & quomodo Jovia ſimulacrum expulſum eſt, & confractum in platea & reductum fuiſſet. Tunc juſſit Diocletianus Auguſtus, ut ibi intra domum ſuam juxta domum Gaii epiſcopi gladio puniretur; quæ percuſſa intra domum ſuam emiſit ſpiritum.

D

6 Hoc cum audiſſet Serena Auguſta com gaudio noctu veniena collegit corpus ſanctæ Suſannæ martyris, & ſanguinem, quem effuderat in eodem loco, cum ſuo velamine deterſit, & poſuit in capſam argenteam in palatio ſuo, ubi die noctuque ſurtivis vicibus orare non ceſſabat; corpua autem ſanctæ Suſannæ ipſa manibus ſuis ornavit cum linteaminibus & cum aromatibus, & poſuit juxta corpora ſanctorum in cœmeterio Alexandri in Arenario, in erypia juxta ſanctum Alexandrum, juxta civitatem Figlinas *e* tertio Idus Auguſtas. Ab eodem die

& honorifice ſepeliri.

e

cœpit beatus Gajus epiſcopus in eamdem domum introire, ubi gladio fuerat percuſſa, & Sacrificium Domino Deo ſuo offerre pro commemoratione beatæ Suſannæ populo. Quia do-

E

mus ad domum beati Gavinii presbyteri jungebatur beati Gaii epiſcopi, ab eodem tempore jam tale erat ſignum Chriſtianis, & ſtatio deputata io duas domos *f*, quod eſt uſque in

f

hodiernum diem. Factum eſt autem hoc Romæ in regione ſexta juxta vicum Mammurtioi *g* * ante

g

al. Mamurti

ſorum Saluſtii, eegnante Domino in univerſo muodo cum Patre & Spiritu ſaocto, Domino ooſtro Jeſu Chriſto io ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *In Commentario prævio de Serena ſatis dictum eſt, & circa illam plura diſcutienda erunt ad diem* 16 *Auguſti, quo annua ejus memoria in Martyrologio Uſuardino & Romano celebratur.*

b *In aliis Mss. pro* Maximini *legitur* Maximiaoi. *Baronius ſupra apud nos* § 2 *Commentarii prævii num.* 17 *notat, utrumque illud nomen promiſcue ſcribi, eoque Galerium Maximianum deſignari. Sed hic dici non poteſt filius Diocletiani, niſi adoptivus, ut eminentiſſimus ſcriptor ibidem fatetur.*

c *Alibi vocatur* Gabinus *vel* Gabinius, *cujus* F *Acta ad diem* 19 *Februarii Majores noſtri utcumque illuſtrarunt.*

d *Quandoquidem Serena erat occulte Chriſtiana, ut alibi in iiſdem Actis dicitur, ſatis mirari non poſſum, quod de Chriſti advaotu & de idolorum cultura tam aperte diſceptaverit, ut Diocletianus ab ea* convictus *fuerit. Hæc itaque non videntur ſatis cohærere.*

e *De hoc loco in Commentario prævio num.* 7 *&* 8 *ſatis ſuperque diſputatum eſt.*

f *Titulus ille* ad duas domos *num.* 5 *&* 6 *Commentarii prævii etiam abunde explicatus eſt.*

g *Vicus* Mamurri *vel* Mamuri *ab aliis appellatur, & a ſtatua Mamurri fabri nomen accepit, ut in Commentario prævio num.* 5 *expoſuimus.*

DE

A D

DE SS. MARTYRIBUS ANONYMIS
NICOPOLI.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XI AUGUSTI. INter alias annuntiationes in codicibus illis ſpectas, *de quibus in Prætermiſſis egimus, hæc ſatis ſecura videtur, tametſi nullum Martyrem nominet. Verba ſunt*: In Nicopoli, paſſio multorum Martyrum, quorum nomina Deus ſcit; *quomodo & alibi claſſes Martyrum anonymorum connectis hoc Martyrologium*; quorum nomina *ſolus* Deus ſcit. *De ipſa poſitione ſeu martyrii loco Florentinius merito dubitat, ita obſervans*: Quæ vero Nicopolis ſit inter plures hujus nominis urbes, affirmare difficile eſt. In Nicopolim Thraciæ ſive Bythiniæ propenderem, quod ibi major, temporibus præſertim Diocletiani, fuerit Martyrum carnificina. *Valeat conjectura, cui quod ſuperaddamus, non occurrit.*

DE S. DIGNA VIRGINE
TUDERTI IN ITALIA.

B E

XI AUGUSTI. *Signata in Romano.* NUllis antiquis Faſtis aut Martyrologiis inſuit hæc S. Digna *virgo Tudertina, ſignata primum hoc die a Baronio in Martyrologio Romano*: Tuderti, S. Dignæ virginis, *pro qua extat vetera monumenta Mss. eccleſiæ Tudertinæ, quæ inde ſe accepiſſe teſtatur; de eadem etiam agens in Annalibus tomo 2 ad annum 303, ubi inter plurimos alios ſanctos, pleroſque Martyres, & ipſa connumeratur, ſed ſolo fere nomine cognita. Pluſcula ſuggeſſit Ferrarius ex Officio eccleſiæ Tudertinæ anno MDCVI Romæ approbato, quæ hic deſcribenda cenſui, cum alunde nihil traditum reperire potuerim præter gloriam poſtbumam, in tranſlatione reliquiarum ejus cum aliis multis potiſſimum conſiſtentem, quam habet non ſemel repetitam in Commentario de S. Romana ad diem* XXIII *Februarii. Hic igitur Ferrarii textum in Catal. SS. Italiæ protuliſſe ſufficiet. Sic habet*:

J. B. S. *laudatur a Ferrario.*

2 Digna virgo Tudertina, Diocletiano & Maximiano imperatoribus, admiranda pietate Chriſtianam religionem colens, virginitatem Chriſto dicatam integram etiam mente conſervare ſtudebat. Ea humilis erat, in oratione frequens. Cum vero perſecutio in Chriſtianos invaleſceret, ejus declinandæ cauſa cum diutius eam ferre non poſſet, ſæpius Deum precata, ut ſe a tantis malis eriperet, huc illuc latitando in ſolitudinem ſe recepit: ubi vitam in orationibus, vigiliis, jejuniis, cæleſtique converſatione traducens, miraculis, quibus ſanctitas illius comprobata eſt, plurimis claruit. Denique in morbum incidens, brevi ad Sponſum III Idus Auguſti evolavit. Cujus corpus Tuderti in baſilica S. Fortunati condigno honore requieſcit. *Subditur hexaſtichon ad* S. Dignæ *nomen alludens, in quo nihil magnopere video lectoris attentione dignum.*

C F

DE S. RUFINO MARTYRE
MARSORUM IN ITALIA EPISCOPO

COMMENTARIUS CRITICUS.

§ I. S. Rufinus M. qui XXX Julii colitur ab hodierno S. Rufino diſtinguendus.

J. B. S.

SEC. IV. *Inter Rufinum diſtinguitur.* IN *eoſdem ſcopulos relabimur, unde vix bene emerſeramus die* XXX *Julii, ubi de* S. Rufino *Aſſiſienſi martyre agendum fuit. Fruſtra rogati ſunt Aſſiſienſes, lucem aliquam nempe tolerabiliora monumenta ſuggererent, unde id ſolvi poſſet, quod ibi a nobis quæſitum eſt*, Unuline an plures ſancti Rufini Aſſiſii celebrentur, *quibuſque diebus ſingulis? De Martyre, quem dicta* XXX *Julii retulimus, dubium mihi quidem non eſt, quin is indicetur, quem in celebri deſcripto a nobis ſermone laudavit S. Petrus Damianus, dum ita ſcripſit*: Beati igitur hujus Martyris corpus de ſuburbio Aſſiſienſis oppidi, ubi antiquitus fuerat poſitum, intra mœnia poſtmodum fuit gentilis impetus terrore tranſlatum: *ubi & Ugbellum refutavimus rotunde aſſerentem, quod Hugo epiſcopus anno* 1050 corpus S. Rufini tranſtulerit. *Habes ibidem num.* 4 *rejectam Ferrarii aſſertionem, qua eodem die alium* S. Rufinum *obtruſit, ab eo S. Martyre toto cælo diverſum.*

2 *Supereſt modo quærendus Epiſcopus, qui Aſſii etiam martyrio coronatus ſit, de quo ita Jacobillus de Sanctis Umbriæ tom.* 1 *a pag.* 701: Vita S. Rufini martyris, epiſcopi populi Marſorum, qui ſanctam fidem Aſſiſii plantavit, & in ea civitate martyrio affectus & ſepultus, ejuſdem protector eſt. *Videtur hic ſatis aperte colluſiſſe Jacobillus cum Ughello, quem audire juvat ſub titulo de Marſorum epiſcopis tom.* 1 *a col.* 955, *ubi primo loco* Rufinum *collocat, longioribus orationis neſcio quæ Aſſia commemorans*:

æqua ac confuſa videndi

Et

A Auct. J. B. S.

Et hæc quidem ſunt, *inquis*, quæ ſummatim de vita S. Rufini videntur poſſe adferri. *Acta porro illa quanti facienda ſint & Baronius pridem & Ughellus ipſe ſatis declarant; mihi certe tanti non ſunt, ut ea huc velim adducere: ea nobis hic ſola dirimenda eſt quæſtio, jam a tanto tempore propoſita* Unuſne an plures ſancti Rufini Aſſiſii celebrentur? *Loquamur preſſius: Numis, quem dedimus* XXX *Julii, cum eo, qui hoc die colitur, ſit confundendus? De aliis enim Rufinis Aſſiſinatibus, quos Ughellus ibidem commemorat, hic non agitur. Audi ipſum loquentem:*

in quo Ughelli opinio

3 Unum autem tantum Rufinum eſſe, qui tam Marſos quam Aſſilinates in Umbria illuſtravit Euangelio, ac Antiſtes utrilque præfuerit populis, PRO CERTO HABEO, tametſi monumenta Mſs. utriuſque eccleſiæ de genere mortis locoque videantur diſcrepare, in cæteris tamen conveniunt. S. Petrus Damianus in ſuis ſermonibus, illorum temporum haud ſatis peritus, duos Rufinos invexiſſe videtur cum narrat in XXX diem Julii ejus mortem incidiſſe, B affirmatque, eadem die Aſſiſii ejus feſtum celebrari ſolere. Quamobrem Martyrologium Romanum authoritate Petri Damiani innixum S. Rufinum retulit in hanc diem TAMQUAM EPISCOPUM ASSISINATEM, in XI vero diem Auguſti alterum Rufinum Marſorum epiſcopum, cum tamen conſtet, utriuſque Rufini Acta vel ſimillima vel eadem eſſe, atque apud Marſos Aſſiſiumque XI die Auguſti feſtum S. Rufini celebrari cum iiſdem lectionibus officioque, in quibus narratur, primum Marſis, deinde Aſſilinatibus eumdem Rufinum epiſcopali munere inſignitum præfuiſſe. Perperam igitur unus idemque in duos fuiſſe diſſectus videtur ex Petri Damiani errore.

fefellitur

4 *Bona Ughelli venia, nec S. Petrus Damianus* duos Rufinos invexit, *neque* Martyrologium Romanum S. Rufinum retulit in hanc diem (XXX *Julii*) tamquam epiſcopum Aſſiſinatem. *En ipſiſſima ejus verba*: Aſſiſii in Umbria, S. Rufini martyris, *in votis autem*: Extat de eodem ſermo S. Petri Damiani. *Ex toto autem S. Petri Damiani ſermone, quem ad iſtum diem dedimus, nec verbum extuderis unde de Epiſcopo vel remoriſſime agi intelligatur. Ut quid igitur tanta conata inſargit, ut S. Damianum & ex ipſo Baronium de grminato S. Rufino epiſcopo accuſet? Sinat, obſecro, ſanctum Martyrem, de cujus ſole labra vel urna lapidea inter Hugonem epiſcopum & cives Aſſiſinates anno* 1050 *diſceptabatur, cultu ſuo gaudere tamquam ſimpliciter* Martyris, *Epiſcopum vero ab ea diverſam audacter ſtatuat, de quo non* XI *ſed* XIII *ſeculo reperte ne quidem ſomniare potuit Damianus. Triſtem ipſum Ughellum advoco in Vidone Aſſiſienſi epiſcopo dum ita loquitur:* Meruitque S. RUFINUM PRIMUM ASSISII EPISCOPUM & martyrem invictum, qui ad eam diem mortales latuerat, reperire, reperrumque in Cathedrali honorificentiori loco collocare die III menſis Auguſti MCCXII.

& Aſſiſienſi jus tribuunt.

5 *Habes hic* S. Rufinum primum Aſſiſienſem epiſcopum & *martyrem invictum, habes ſeculo primum tertio decimo repertum ejus ſacrum corpus, tumque in ipſa Cathedrali totius populi venerationi expoſitum*, quod ante eam diem mortales latuerat. *At certe non latuerat ſanctus ille Martyr ſynonymus, de quo in ſermone ſuo loquitur S. Damianus, utpote cujus urnam* (*num.* 6) corripientes ſeptem homines AD S. RUFINI BASILICAM tanta celeritate provexerunt. *Exſtabat itaque Aſſiſii ſeculo illo undecimo notiſſima* S. Rufini baſilica *a pepulo in tanta veneratione habita, ut Hugone epiſcopo loci nequidquam repugnante, eo etiam repertam ejus urnam deculerint, qui proinde alios omnino cenſeri debet ab eo* S. Rufino epiſcopo, *qui duobus poſt ſeculis primum repertus eſt & in Cathedrali depoſitus. De priori illo, quem proprio natali die* XXX *Julii retulimus, dicta ſunt quæ dici potuere ex S. Petro Damiano, nunc diſquirendum ſupereſt, quis ille ſit* S. Rufinus *epiſcopus item & martyr, qui hoc die* XI *Auguſti in Martyrologio Romano refertur.*

D

§ II. S. Rufinus, qui hoc die Aſſiſii colitur, videtur dicendus Marſorum epiſcopus.

E

Qui hoc die colitur,

HOdierna *annuntiatio Martyrologii Romani his plane verbis concipitur*: Eodem die paſſio ſanctorum Rufini Marſorum epiſcopi & ſociorum ſub Maximino imperatore. *Ad quam hic emnino præmittenda Baronii notatio in hæc verba*: Agitur de eodem (*Rufino epiſcopo*) hac die in eccleſia Marſicana. Legi tam ejus quam S. Cæſidii ejus filii martyrii Acta ab eadem eccleſia accepta, quæ tamen non levi indigent emendatione. Reperimus vero alia illis fideliora, ſed imperfecta, nobis impartita ab eccleſia Piſtorienſi, producta tantummodo uſque ad Rufini carcerem, in quem Romæ detruſus fuit. Cetera autem quæ deſiderabantur in primo exemplari, ab alio aliquo ſuperaddita, qui maluit ea ſuo ingenio ad finem perducere, quam relinquere imperfecta... Vetus traditio prædictæ eccleſiæ & antiqua monumenta contradicunt; quibus conſtat S. Rufinum una cum Siſone & Alexandro apud Reate fuiſſe truncatum F capite tertio Idus Auguſti, Cæſidium autem paſſum eſſe Tranſaquis apud lacum Fucinum pridie Kal. Septembris. Viget ibidem utriuſque martyris religioſa memoria multis miraculis illuſtrata. *Hinc manifeſte colligitur, in Actis illis, quæ vidit Baronius, nullam prorſus Aſſiſii fieri mentionem.*

Marſi vindicandus,

7 *Neque vero a dictis multum diſſentit Feerarius, ſic ſua torqueus, ut a Baronio non videatur velle diſcedere. En ejus textum*: Rufinus epiſcopus Marſorum, eum Maximino Imp. fidem D. N. J. C. gentilibus in Marſicana civitate prædicaret, a Luciano quodam Imp. miniſtro, qui ex Piceno Romam per Valeriam tranſibat, eum apud Arcum Auguſti ab urbe Roma ad 75 M. P. diſtantem, magnam populi multitudinem ad Rufini prædicationem converſam vidiſſet, apud Imp. delatus eſt, una cum Cæſidio presbytero, qui Tranſaquis prædicabat. Is Aſcanium Cornicularium eo miſit; qui Rufinum vinctum Romam perductum carcere incluſit. Cæſidius vero eum Rufinum captum & Romæ in cuſtodia detineri accepiſſet, ad Urbem veniens, Rufinum nocte allocutus, ad eum per feneſtram ingreſſus eſt. Poſt aliquot dies e carcere cum aliis Chriſtianis emiſſi, Rufinus ad propriam eccleſiam reverſus eſt, Cumque prædicatione & ſignis multos ex gen-

tili-

A tilibus in dies converteret, iterum ab idolorum cultoribus captus una cum Alexandro & Silone varie exagitatus, tandem apud Reate capite truncatus martyrium consummavit III Idus Augusti.

Sententia veritati adstruitur

8 *Multa sibi citus Ferrarius, longa plura Jacobillus, quæ usuram ex somniis ipsis clarius liceret perspicere. Verum ne ut ea sint, certe Jacobillus & a Ferrario & a Baronio recedit quam longissime, ut ex solo ejus titulo superius edito satis aperte ostenditur. Repetamus verba:* Vita S. Rufini martyris, episcopi populi Marsorum, qui sanctam fidem Assisii plantavit, & in ea civitate martyrio affectus & sepultus, ejusdem protector est. *Historiam porro ita contexit, ut multa incongrua miscuit, Rufinum ex Amasia Cappadociæ metropoli Romam adduxerit tempore Imp. Maximiani, quem cum S. Fabiano Papa inepte connectit; de cetero ita sua commiscens ut Ughello succenturiari voluisse, satis manifesto patuit. Non eo tamen cum aberrante Ughello progressus est, ut celebre martyrium sanctorum Niciæ & Aquilæ historiæ Rufinianæ superius innexuerit, Romamque adduxerit quas in Lycia martyrium*

B *subiisse constat; de quibus videnda quæ diximus ad diem* XXIV *Julii quo ab Ecclesia celebrantur.*

non facile conciliandis

9 *De cetero prævenit Ughellius in inchoanda* S. Rufini *passione Amasia sive in Cappadocia, sive fortasse in extrema Germania, ubi Proconsule cum alus ad fidem converso, liberatus carcere in Italiam profugit, ibique populo Marsicano Evangelium ferventi zelo prædicans, iterum captus Romamque perductus Andream Proconsulem illum a se antea conversum ad martyrium fortiter subeundum animare non destitit; deinde vero ex divina*

nutu, permittente præfecto, vinculis discussis, ad Marsos suos feliciter rediit, solatusque tantisper pusillum gregem, Assisinatibus in Umbria, tum idololatriæ tenebris adhuc immersis, eodem pictatis ardore episcopum se præbuisse ducitur & apostolum, adeoque primum scilicet Evangelii in ea regione prædicatorem,

C 10 Quo munere, (*Ughelli verbo sunt*) cum ardentius, ideoque cum incredibili gentis administratione perfungeretur, iterum ceterrimo carcere D mulctatus est, adolendaque Apollini thura abominatus, cum locutaignis tulit sententiam, sed insufflante angelo, cum dissipatus ignis decidisset ardorem, liberis illibatisque ad extitum patuit fornax, eoque perspicuo miraculo, cum plures convicti evasissent Christiani, solus Aspasius præfectus in Christianam rem odio pertinacioris concepto, Rufinum socios vivere non est passus, quibus surdus adaxque ignis, voracitatem suam oblitus pepercisset; siquidem cum extra muros Assisinates duci jussisset Rufinum, mola lapidea ad ejus collum alligata in ingluviem fluvii Elosii præcipitatum, omnesque ad unum sævissime tortos occidit die XI mensis Augusti. *Ita Ughellus cum suo Jacobillo* S. Rufino *martyrii palæstram Assisium statuere contendit, nequaquam refragante Martyrologio Romano.*

Ughelli conjectura

11 *Pergit autem postmodum idem Ughellus æque magistraliter*: Et hæc quidem sunt quæ summatim de Vita S. Rufini videntur posse adferri, *utinam majori fide & auctoritate. Audisti jam supra*: Unum autem tantum Rufinum, qui tam Marsos quam Assisinates in Umbria illustraverit E Evangelio, ac antistes utrisque præfuerit populis, PRO CERTO HABEO, tametsi monumenta Mss. utriusque ecclesiæ de genere mortis locoque videantur discrepare. *Fallor equidem nisi recte dissecuerint, & in hoc discrepare debeant, quod* unus tantum Rufinus *fuerit. Jam binos istius nominis Assisinatibus asserimus, Martyrem nempe, de quo meminit S. Damianus, & alium primum Assisiensium, sed non Marsorum episcopum, cujus sacrum corpus anno* MCCXII *repertum ostendimus, ut adeo duobus illis contenti esse possint Assisienses, eumque, quo de his modo agimus, Marsis relinquere, sicque ambæ ecclesiæ proprium synonymum episcopum suum, vel eodem hoc die merito celebrare possint, quidquid, nescio a quo tempore, confusi videantur. Utrum vero e duobus Pistoriensis, Hispellenses aliique a Jacobillo enumerati, ut patronum venerentur, ipsismet curandum disquirendum relinquo,*

VII. DE S. RUFINO EPISCOPO ET MART. &c.

Vide tomo VI *Augusti Append. pag.* 814.

DE S. TAURINO EPISC. ET CONF. F

EBROICIS IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. P. B.

§. I. Ejus cultus & reliquiæ.

Fortasse sec. V, *Cultus ejus antiquitas*

EBroica, *sive* Ebroice, vulgo Evreux, *civitas est Galliæ in moderna Normannia tum rebus olim, tum episcoporum antiqua sede nobilis. Horum agmen ducisse creditur sanctus* Taurinus, *quem illa ut primum apostolum suum ac patronum jam a duodecim retro seculis veneratione solemni est prosecuta; nisi forte etiam antequam revelatum esset judicio cælesti corpus ejus, natus apud suos cultusque fuerit; quod ut inferiori non debemus; ita non suppetit, quo probemus. De seculo* VII, *& quidem non multum provecto dubitare non poterit, qui primæ inventionis ejus Historiam, Vitæ infra subjectam expenderit, Martyrologia tamen serius; ut Usuardo, qui decimante seculo* IX *sic illum annuntiabat ad* III *Idus Augusti*: Apud castellum Ebroas, sancti Taurini episcopi; *nem haud satis explorata ætatis amplificatore quidam Martyrologii Hieronymiani in codice Corbejensi apud Acherium ac Florentinium, ubi eodem die legitur*: Ebrocas, natalis sancti Taurini episcopi & confessoris; *tum quibusdam eorum, qui Bedæ ac Flori vestri Martyrologium aucta post edirum sancti Præsulis Vitam, ex qua memoria sancti Gangerici episcopi Cenomanensis subjecisse censendi sunt*: Et sancti Taurini, fratris ejus; *ac tandem, ut recentiores præteream, Ramum Martyrologii reformatoribus, qui sic illum hoc die Gangerico præmittunt*: Apud Ebroicenses

AUCT. P. B.

A cenſes in Gallia, ſancti Taurini epiſcopi, qui a beato Clemente Papa illius civitatis epiſcopus ordinatus, Euangelii prædicatione Chriſtianam fidem propagavit, ac multis pro ea ſuſceptis laboribus, miraculorum gloria conſpicuus obdormivit in Domino. *An a beato Clemente Papa ſit ordinatus epiſcopus, poſtea diſpicietur.*

2 *Et his facile quiſque intelligit, primariam cultus Taurinatem ſedem habitas fuiſſe ſemper Ebroicas. Et ibi ſane præter hunc ejus natalem, qui per totam illam diœceſim in populo feſtus eſt, & cum Octava celebratur, colitur inſuper, Officio tamen ſemiduplice tantum, die vero Septembris, tamquam perpetuæ inventi corporis ejus memoriæ conſecratus, ut ex hoc Breviario conſtat: quamquam non dubium eſt, quin hæc ipſa inventionis ejus memoria non ſuerit olim quotannis inſtaurata ſolemnius, ubi conditius tandiu ſacer ille theſaurus, iterato ſpirituum cæleſtium concentu & prodigioſæ lucis columna commonſtrante, reſoſſus tandem fuit, nec ſine aſſiduis exinde miraculis ad ſeculum uſque unum ſervatus, in loco videlicet ſuburbano verſus occidentem, cui eccleſia primum elevato impoſita tumulo,* B *tum adjunctum Ordinis Benedictini cœnobium, ſancti utraque* Taurini *nomine celebria, religionem aſſeruere; donec ab atrocibus Normannis everſa funditus conciderunt; unumrum ut per eoſdem, Chriſtiana ſubinde ſacra profeſſer, titulo eodem, ſed loco tutiore, intra urbis videlicet ambitum, erecta conſurgerent; iterum tamen ſub Philippo Auguſto Galliarum rege ſeculo* XII. *deruenda; iterumque, ut modo ſubſiſtunt, poſtremis excitanda. Conſule Arturi Du Monſtier Neuſtriam piam a pagina 360; ubi etiam queratur, iſtius monaſterii per hæreſes calamitates* omnia pene monumenta manuſcripta ille obliterata & oblivioni tradita: *quæ quidem inter alias cauſa me movit, ut nihil inde ſolidæ lucis aut poſcerem aut ſperarem.*

3 *Crevit interea, longeque per ulias etiam provincias propagatus eſt cultus ejus peculiaris ac provincias propagatus eſt cultus ejus peculiaris ac pro-* Arvernis, & Burgundiæ in cœnobio Gigniacenſi.
primis, & maximo per ſacras ejus reliquias, frequentiſſimus, quocumque devenerunt, prodigiis illuſtratus. Neque enim illæ omnes in monachorum C *ejus apud Eboricas poteſtate monſerunt; ſed earum pars magna, verſus medium ſeculi nonı, ne graſſantibus ideutidem ibi tum Normannis, in prædam aut ſacrilegia cederet, uſque in Arvernum tranſlata, per annos aliquot fulſit miraculis; uti narrat coevus auctor ac teſtis in Hiſtoria primæ inventionis ejus, ſuperius memorata, & poſt hunc alius in Hiſtoria tranſlationis, quam infra tertio loco proferemus in lucem. In hoc porro poſteriore ad hoc ſcriptor præſertim incumbit, ut rationem exponat oppido mirabilem, qua ſacer idem theſaurus ante ſiacem ſeculi IX ex Arvernia ſurtim ſublatus, atque in Burgundiæ Comitatum & cœnobium Gigniacenſe, ultra quod aſportari nullo modo poterat, invectus, ita conquieverit, ut ſtatim hac occaſione S. Taurinus ex univerſi cœnobii decreto patronus vocatus iſtic eccleſiæ perpetuus & unicus caperit & honorari. Sed nihil ad veneratiouem ejus quaquaverſum extendendam cogitari poſſe illuſtrius, quam illa eorumdem reliquiarum e cœnobio jam laudato ad vicinas uſque Lugdunum eccleſias anno Chriſti 1158 inſtituta & infinitis paſſim oratos miraculis circumvectio, quam infra poſtremo loco deſcripta exhibebimus.*

4 *Videntur autem iſtâ ejus pignora ad hunc uſque diem Gigniaci manere depoſita; niſi forte* (quod neſcimus) *eodo mota ſint poſt annum Chriſti* 1547 *& eorum ſuſpectionem legitimam, cujus* D *Gigniacenſibus exſcriptum habemus inſtrumentum authenticum, quod e Gallico ſic Latine vertimus:*

Hac die XIX menſis Maji anno MDXLVII, feſto Aſcenſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti in eccleſia Prioratus conventualis S. Petri Gigniacenſi, hora circiter meridiana dictæ diei, nobiles & religioſæ perſonæ Fr. Simon de Grandmont elæmoſynarius & vicarius generalis reverendi in Deo patris ac domini Ludovici De Rye, epiſcopi & principis Gebennenſis, abbatis abbatiarum S. Augendi (*S. Oyon de Joux,*) Albæ-ripæ, Aceii (*Accey ſur l'Ognon,*) Prioris ac domini dicti Gigniaci; Joannes de Grandchampt, Prior clauſtralis & cellerarius, Joannes De Montionet, ſacriſta, Leonardus Du Saix, Gaſpar De L'aulbeſpin Religioſi clauſtrales dicti Prioratus, Paris de la Lye diaconus, Franciſcus De Montrichard, Joannes De ſaint Germain, in dicto Prioratu novitii, & Ludovicus Chappon dicti Gigniaci notarius; ad hoc vocati & requiſiti prædicti vicarius, Prior clauſtralis, ſacriſta, commiſſarii ac deputati dicti domini Reverendiſſimi, ut viſitemus capſam, E in qua requieſcit corpus domini noſtri S. Taurini in theca lignea argento deſuper puro & multis locis auro obducto, in quo argento elaboratæ exſtant effigies variæ, ut domini S. Taurini, noſtræ Domiuæ (*Mariæ virg. Deiparæ,*) & aliæ, nos ſupradicti commiſſarii venimus, die & hora ut ſupra, in dictam eccleſiam, & ſecundum commiſſionem noſtram aperuimus dictam capſam, in qua invenimus caput & oſſa dicti domini ſancti Taurini ſimul cum vetuſta ſchedula membranea ſic inſcripta: HIC REQUIESCIT CORPUS BEATI TAURINI EPISCOPI ET CONFESSORIS: & quia dicta ſchedula jam tunc erat valde antiqua, renovavimus illam per aliam ſchedulam priori appoſitam. Quod caput & oſſa involuta ſunt telæ candidæ ſuperinducto tapete ſerico.

anno Chriſti 1547.

5 Item invenimus in dicta capſa reliquias S. Sixtii & S. Ferradei, cum ſchedula impoſita, in qua ſcriptum eſt, HIC SUNT RELIQUIÆ SANCTI SIAGRI ET FERADEI, telæ involutas. Inſuper invenimus in quadam tela oſſa domini S. Marini martyris, ut notat hæc epigraphe: HIC SUNT RELIQUIÆ SANCTI MARINI MARTYRIS, ID F EST, DUO OSSA. Invenimus præterea in pyxide lignea operculo inducta, in qua ſunt plures reliquiæ & ſcheda membranea, in qua ſcriptum eſt: Reliquiæ de Sanguine Domini. Reliquiæ de Sancta Maria; de ſancto Joanne; de ſancto Marino; de ſancto Amane; de ſancta Juliona, de ſancto Leodegario; de ſancto Deſiderio; de ſancto Romano; de ſancto Eugendo; de ſancto Josnne apoſtolo & euangeliſta. Item in alio panno linen invenimus reliquias ſequentes cum ſua ſingulis ſuperadditæ epigraphe, nempe prima: RELIQUIÆ S. LUPI CONFESSORIS ATQUE PONTIFICIS. S. EUSTASIUS: S. COLUMBANUS. RELIQUIÆ S. EUSEBII CONFESSORIS: ITEM UNAM COSTAM, ET UNUM DENTEM [*de*] RELIQUIIS S. SALVATORIS CONFESSORIS. RELIQUIÆ SANCTÆ TIGRIDIÆ VIRGINIS DE URBE MORIANA. RELIQUIÆ S. JOANNIS CONFESSORIS: SANCTUS VALDEBERTUS. Et eodem die & momento accepimus de duobus oſſibus magnis, quæ erant in capſa domini S. Aquilini, unum, & poſuimus in capſa Domini S. Taurini. Et nos dicti commiſſarii & Ludovicus Chapon notarius certificamus, ſupradicta eſſe vera & ita per nos comperta, ſub ſubſcriptione manuali noſtra cum illa dicti Ludovici Chapon, hic appoſita juſſu noſtro, *&c. Sequuntur ſubſcriptiones legitimæ.*

in qua via inſpecta ſuerunt ejus reliquiæ

A *legitimo. A tergo legebatur:* Apographum ex autographo de reliquiis & oſſibus, quæ requieſcunt in capſa domini ſancti Thaurini.

Dicitur tamen ejus corpus adhuc eſſe Ebroicis;

6 *Obſervari hic velim, hujuſmodi locutionibus* Corpus beati Thaurini; Caput & oſſa ſancti Taurini, *non ſemper ſignificare corpus integrum, ſed partes ſæpe tantum aliquot corporis; nam in hiſce phraſibus, ut jam ſæpius dictum, frequentiſſima ſolet eſſe figura ſynecdoches. Non ſequitur ergo ex inſtrumento jam dato, ut alibi nullæ poſſint eſſe corporis ejuſdem partes, quæ & ipſæ hoc ſenſu* corpus *appellantur. Ita ſane explicandus videtur auctor Neuſtriæ piæ, cum ad Joannem de Glazigneio, abbatem S. Taurini apud Ebroicas decimum, qui ſeculo* XIII. *floruit, hæc notat pag.* 362. Cujus tempore inventum eſt corpus S. Taurini. *Sic & Tillemontius Monumentorum tomo* 4. *in S. Dionyſio pag.* 488. *cum ait, etiam nunc in eodem Ebroicenſi cœnobio S. Taurini* corpus *aſſervari, addens, vidiſſe ſe ſcripta authentica de quibuſdam miraculis, quæ contigiſſe aſſeruntur ibi die* XVII. *Auguſti anno* 1690. *&* X. *Maii anno* 1691. *Et vero quod ipſe* corpus *appellat,* reliquias *alii nuncupant cum ipſo Ebroicenſis eccleſiæ Breviario anni* 1587. *in Lectionibus propriis de Sancto pro Octava, ubi de eodem illo monaſterio legitur:* In quo ad hoc uſque tempus in honore & veneratione habentur ejus (*S. Taurini*) reliquiæ.

B

& eſſe, qui certo ſenſu Fiſcamni,

7 *Non ita mihi promptum eſt oſtendere, quis eſſe debeat aut poſſit ſenſus eorum, quæ relatus a Cheſnio inter Normannæ ſcriptores Ordericus Vitalis, auctor ſeculi* XII. *ſic habet pag.* 557. Poſt longum tempus (*ab obitu Sancti*) religio Chriſtiana crevit; & clerus Ebroicenſis cum fidelibus indigenis primi

Sic ſepulcrum

præſulis ſui Taurini polyandrum * quæſivit, Deoque monſtrante invenit. Deinde reverenter de terra levatum eſt, (*hæc ſatis aperte pertinent ad ſeculum* XII. *ſeu primum inventionem & elevationem, cujus ſupra vetus Hiſtoria preferetur*) & poſt aliquod tempus a fidelibus Fiſcannum translatum eſt. Ibi venerabile cœnobium monachorum ad Deitatis cultum jugiter agendum conſtructum eſt, ibique in capſa pretioſa ſancti Viri corpus veneranter aptatum eſt. *Quid hic eſt* poſt aliquod tempus, *a prima inventione videlicet? Haud dubie multo minus, quam* poſt longum tempus, *quod ſupra dicebat inter obitum ejus & primam inventionem interceſſiſſe; imo qui phraſim illam quam latiſſime accipient, viz ad centum, ſeptuor, annos, hoc eſt, ad octavum uſque ſeculum, extendi patientur. Atqui tum in cœnobio Fiſcannenſi monachi nondum erant, qui in capſa pretioſa ſancti Viri corpus optare poterunt; ſed ſeculo primum* XI. *ſive annis poſt primam inventionem fere quadringentis, quod valde longum tempus eſt; & annis circiter quinquaginta poſt capitis ejus & oſſium tranſlationem in Arvernias; & annis fere ducentis ante ſecundam reliquiarum ejus inventionem apud Ebroicas, de qua modo diximus. An hic ergo tertiam aliquam intelligemus ejuſdem corporis partem? Statuant illi, quorum intereſt; mihi non liquet.*

C

quo loco & alibi, colitur Sanctus honore ſingulari.

8 *Id certum videtur, quod ibi Sanctus noſter eximio fuerit in honore; cum aram habuerit ſuo nomine conſecratam, juxta quam ſepulturæ ſibi locum abbates aliquot Fiſcannenſes olim elegerunt, ut in eorum catalogis apud Arturum Neuſtriæ pia pag.* 236. *& ſeqq. videre eſt. Cultum ei quoque proprium deferunt eccleſiæ Rotomagenſis & Bajocenſis in Normania, quem ambarum teſtantur Breviaria. In archicœnobio Cluniacenſi Pa-*

Auguſti Tom. II.

pebrochius noſter, illuc anno Chriſti 1661. *Roma in Belgium cum Hanſchenio rediens,* S. Taurini *ſcapulam inter alia Sanctorum ibi celebrium pretioſa lipſana veneratum ſe eſſe teſtatur in Itinerario ſuo Mſ. Et vero quis loca memoret ſigillatim omnia, ad quæ cultus ejus aliquis peculiaris penetraverit; quando etiam trans mare dicitur uſque in Hiberniam perrigiſſe, apud Caſtellanum in indice Martyrologii ſui univerſalis? Sine vero piaculum eſſet præterire hoc loco eccleſiam S. Joannis Calybitæ Romanum, in qua & corpus ejus eſſe, & feſtum hoc die celebrari dicitur; niſi de illa ſolidius aliquid operarem, quam quod ſine inſtrumentis idoneis narrant Octavius Pancirolus in Theſauris Romæ abſconditis pag.* 657. *& Carolus Bartholomæus Piazza in Hemerologio Romano ad* XI. *diem Auguſti. Itaque cultu aſſerendo ſuperſedens, ad Acta diſcutienda progredior.*

D

Auct. P. B.

§. II. Acta ejus, aliaque conſequentia monumenta.

E

Vita ejus multo ſæpe memoratis ex eodem fonte;

ACta S. Taurini *dudum typis expreſſa prodierunt, non tamen intacta prorſus & integra; ut in Sanctuario Membritiano tom.* 2. *a fol.* 525. *& in Speculo hiſtoriali Vincentii Bellovacenſis lib.* 20. *capp.* 33. 34. 76. 77. 78. 79. *Eadem accepimus integerrime ex pluribus Mſs. a Patre noſtro Petro Franciſco Chiffletio, puta (ut ad marginem adnotavit ipſe)* Ex Ms. codice Gigniacenſi, & Mss. Acciniaci monaſterii. & Vallis Lucentis, & Corneoli, & Cartuſiæ Divionenſis. *Eadem habemus in exemplo ſeparato* Ex Ms. Rubeæ Vallis. *Sed, quoniam horum autographa non vidimus quantam præ ſe ferrent ætatem, ea dare maluimus ex codice noſtro membraneo ſignato ✠ Ms.* 84. *in quo ſcripta fuerunt manu perelegante, ex mea & ſociorum conjectura circa ſeculum decimum. Diviſio in capita & numeros erit noſtra; cætera auctoris, qui ſe quum.* 7. *& alibi Deodatum nominat, & ab ipſo* S. Taurino *baptiſmum ait ſuſcepiſſe atque ordinem presbyterii, imo meminiſſe ſe jurat adſtitiſſe num.* 14. *Ex hac porro eadem Vita manifeſte præfluxerunt ejus compendio quædam ſeu Sanctis elogia in Breviario Ebroicenſi anni* 1587. *ad diem* XI. XII. XVIII. *Auguſti: in Equilini catalogo lib.* 7. *cap.* 50. F *apud S. Antoninum in Hiſtoriis part.* 2. *tit.* 7. *cap.* 5. §. 5. *apud Sauſſayum in Martyrologio Gallicano hoc die, apud Ordericum Vitalem in editione Cheſniana a pag.* 555. *ubi referuntur ſequentia, quæ non meminimus alibi legi:*

tum integra, tum contracte;

10 Signa quoque, *inquit*, nonnulla per eum (*S. Taurinum*) apud Ebroas adhuc quotidie fiunt: dæmon enim, quem de Dianæ fano expulit, adhuc in eadem urbe degit, & in variis frequenter formis apparens, neminem lædit. Hunc vulgus Gobelinum appellat; & per merita S. Taurini ab humana læſione coercitum uſque hodie (*ſcribebat ſeculo duodecimo nondum dimidiato*) affirmat. Et quia juſſis ſancti Antiſtitis ſua frangendo ſimulacra obſecundavit, in baratrum non ſtatim merſus fuit, ſed in loco ubi regnaverat, pœnas luit, videns ſalvari homines; quibus jam dudum ad detrimentum multimode inſultavit. Fertur aliud ab incolis, & verum eſt; quod in Ebroicenſi urbe animal vivere nequit venenatum. Nam pinguis humus imbuta fluentis Ittonæ fluminis, colubrina & ſerpentes pariebat, & ejuſmodi animantibus Ebroica civitas nimis abundabat. Ci-

A vibus autem pro tali peſte conquirentibus, depre-
f. catus eſt Dominum beatus Taurinus, ut urbem
3. ab hoc incommodo liberaret, nec ulterius vene-
natum reptile intra mœnia urbis vivere ſineret.
Oravit, & exauditus eſt. Si caſu coluber ſau buſo in falciculo herbæ defertur, ſtatim dum intra muros urbis venerit, moritur. *Sic illa.*

Ipſa auctoritatis parum quam ſuſpecta ;

13 *Quæritur modo de Vita integra, unde ad epitomas facilis erit argumentatio, quid ſentiendum putemus : nam vetuſtam eſſe, ſatis apparet certum cum ex codice, quem ſequimur, tum ex Hiſtoria inventionis ejus primæ ſcripta ſeculo nono, in qua citari videtur num. 2. Sinceram quoque ſive dubia credidernnt, quorquot ejus vel apographa vel epitomas conſcripſere. Recentiores interea, ut illuſtriſſimus Franciſcus Boſquetus Eccleſiæ Galliſcanæ hiſtoriarum tom. 1. lib. 1. cap. 29. Tillemontius Monumentorum pro hiſtoria eccleſiaſtica tom. 4. editionis ſecundæ pag. 488. & 928. aliique plures eam ut fabuloſam explodunt. Et ſane turpius identidem peccat auctor, quam ut cujuſquam patrocinio defendi poſſit, aut hiſtoricam apud viros prudentes uereri fidem. Quod ne*
B *temere quiſquam a me dictum exiſtimet, en tibi errorum ejus de multis aliquot ſpecimina.*

ut oſtendunt Vitæ

14 *Primum eſto, quod in Prologo manifeſte ſignificat auctor, ante hanc Vitam, nullam aliam fuiſſe ſcriptam : ideo enim ſe ſcribere hanc monet*, ut, ſicut recenti memoria præſentes & coævi, ſic in hac relatione, qualis vel quantus fuerit (*S. Taurinus*,) per temporum ſucceſſionem ſcire valeant futuri. *Vides præſentibus & coævis adſcribi unice recentem memoriam ; futuris, hanc ſcripto ſolam relationem parari. Atqui in Vita num. 13. & 14. diſertiſſime affirmat contrarium* : Ego autem, *inquit*, Deodatus, filiolus ejus, jam ediderat unum libellum de ſanctis & bonis operibus ejus, & de libris, quos expoſuerat : mirabilis enim doctor fuit. *Ne autem cogites, libellum illum periſſe antequam hæc relatio ſcriberetur, audi quod ſequitur :* Longum eſt autem enarrare, quomodo vixerit cum illo Romam : & quomodo matrem ſuam ibidem honorifice ſepelivit, *& cetera, quæ ibi vide*, Quæ omnia in libello ſuperius memorato inveniuntur. *Erat ergo libellus hoc anterior, & non erat ; ſi*
C *Deodato credimus.*

pseudologorum & contradictionum

15 *In Vita num. 1. proponit ſub Domitiano Tarquinium tyſtar ſæviſſimi lupi perſequentem Chriſtianos, antequam ei filius naſceretur* Taurinus. *Natum hunc ergo non ſtatuit ante annum æræ vulgaris 93. ante quem non cœpit ſub Domitiano ſecunda Chriſtianorum perſecutio. Et interim num. 3. inducit S. Dionyſium Areopagitam* Taurino *dicentem* : Ego autem nonogenarium, tu vero quadragenarium ducis annum. *Fingit ergo, anno Chriſti circiter 133. nonagenarium fuiſſe S. Dionyſium ; adeoque anno tantum Chriſti 43. natum, diu ſcilicet poſt Chriſti mortem : & ſimul hoc ipſum negat, cum ibidem hæc S. Dionyſio verba ſubminiſtrat* : Quando enim Dominus noſter pro nobis mortem ſubiit temporalem, ſolque ſuos retraxit radios, adhuc ego ignarus notitiæ ejus, dixi : O viri, credite *&c. Quid hoc rurſum, quod* Taurinum *anno Chriſti 93. aut ferme aliquanto natum, adeo ſenem facit num. 9. & 11. ut a Lucino vocaretur* inveterata canities, *& canities veternoſa, adque diu ante mortem, quam obiiſſe tamen illum narrat num. 13. antequam reſciſſet martyrium Sixti Papæ primi, hoc eſt circa annum Chriſti 126. quo* Taurinus *vix expleſſe poterat annum ætatis trigeſimum tertium ? Dixi*, Sixti Papæ primi : *nam ſi viviſſe* Taurinum *Deodatus velit uſque ad martyrium* Sixti Papæ ſecundi ; *ætatem illi tribuet æque paradoxam, annorum videlicet 165.*

D

14 *Vivebat Deodatus, ant potius viviſſe ſe fingit in Gallia, hoc eſt ſub dominatione Romani imperii, & num. 1. tamen* Domitianum *facit* regem : *fingit ſe fuiſſe ethnicum uſque ad adventum* S. Taurini ; *& tamen num. 6. Dianam Jovis conjugem facit ac ſororem : fingit ſe ſcripſiſſe ſeculo poſt Chriſtum ſecundo ; & tamen in prologo novit* Ebroicenſes, *num. 3.* Ebroicam civitatem, *num. 4.* Ebroicas ; *num. 1. pro idololatra* paganum *appellat, num. 3.* Pariſium *pro* Lutetia Pariſiorum, *&* Cameracum civitatem ; *quæ omnes voces per priora tria a* Chriſto *ſeculo nec uſitatæ erant nec audita ; recentiora quoque ſunt nomina* ſenior *pro hero ſeu domino juvene num. 12. &* filiolus *pro ſuſcepto reſpectu ſuſcipientis de ſacro fonte ſeu patrini num. 2, 3. & alius. Tædet animvere plura notare ; quando hoc unde ſufficiunt, ut ſcriptori mendaci perjuroque omnis abrogetur & fides & auctoritas. Fallor profecto, niſi octavo ſeculo ſit junior ? nam* Dionyſium Areopagitam *eumdem facit cum* Dionyſio epiſcopo Pariſienſi ; *quod Pagius in Critica Baronicana ad annum* 834. *num. 13. aſſerit e Græcis feciſſe neminem ante Taraſium patriarcham ab anno 784. Conſtantinopolitanum ; e Latinis vero neminem ante Hildumum, circa annum Chriſti 835.*

parum de pluribus ſpecimen.

E

15 *Quæret forteſſe quiſpiam, quid igitur de* S. Taurino *noſtro ſatis putemus poſſe certo credi. Reſpondeat aliquis, nec male : Ex Vita prorſus nihil, Ex Hiſtoria inventionis autem non video in dubium revocari debere ſcriptum, quod repertum dicitur una cum Sancti corpore, tempore Clotharii regis & ſic notatum* : Hic requieſcit beatus Taurinus primus epiſcopus Ebroicæ civitatis. *Quamquam ſi ſincerum eſt illud epitaphium, & ſcriptum fuerit ſtatim ab obitu Sancti, credibile non ſit, hunc obiiſſe ante ſeculum quintum, quo jam uſus ferre patebat, ut* Ebroici, *&* Ebroica civitas *vulgo nuncuparentur, qui antea dicebantur* Eburovices, *item urbs eorum* Ebroicæ *appellaretur æque ac veteri nomine* Mediolanum Aulercorum ; *de quibus vide Valeſium in Notitia Galliarum pagina 66. Potuit vero tum facile ſepulcri ejus & corporis aboleri memoria ; potuit & eccleſia ejus diu coruiſſe ſucceſſore, quod volunt Ebroicenſes ; utpote toties ab anno Chriſti 407. procuſcata per barbaros, quorum immanitatem præ ceteris copioſe deſcribit, qui tum vivebat, S. Hieronymus in epiſtola ad Ageruchiam de monogamia. Cenſetur enim* S. Taurino *in epiſcopatum Ebroicenſem ſucceſſiſſe proximus S. Gaudus ; huic autem infulis unachoreſim præferenti, proximus Maurufius, ſeu potius Mauruſio, qui anno Chriſti 511. concilio Aurelianenſi primo ſubſcripſit. Quibus hæc noſtra conjectura non placet, videant, ne Pſeudo-Deodati noſtri mendaciis Clementem Papam, Dionyſium, Sixtum &c. crepantibus nimium tribuant.*

F

Quid de Miſſa in veteri ecclæſia

16 *Inſtrumenta, quæ Vitæ ſubjungimus, etſi Sancti res in vita geſtas non attingam, merita tamen ejus maxima atque ſolidam ſanctitatem per ejus miracula tot ac tanta, quæ referunt, non obſcure demonſtrant. Primum eſt Hiſtoria inventionis ejus primæ & eam ſecutorum miraculorum ; quam accepimus ab eodem Petro Frunc. Chiffletio noſtro ex Mſs. antea memoratis ; item ex Ms. Cluniacenſi, Papebrochio noſtri manu exaratam. Dabimus tamen eam ex eodem potius codice mem-*

branæ

A *brancо* ✠ *Ms.* 84. *in quo Vitam ſequitur eadem manu cum illa, eodem omnino uſque ad finem charactere ſcripta. Auctor anonymus eſt; ſed S. Taurini apud Ebroicas monachus; ut apparet ex numeris* 2. *&* 3. *inter ſe collatis. Scripſit vero non diu poſt medium ſeculi* IX. *ut colligas ex numeris quinto, ubi miracula narrat, quæ vidit ad Sancti ſepulcrum fieri ante corporis translationem in Arvernum, & ſexto, ubi & translationem illam & ſecuta ſubinde prodigia memorat: translationem autem illam accidiſſe poſt medium ſeculi noni ſub Carolo Calvo rege, ibidem obſervavimus in annotatis ad Interamn.*

quid de 2. ſequentibus inſtrumentis.

17 *Alterum inſtrumentum eſt Hiſtoria tranſlationis ejus primæ in Arvernum, quam auctor præcedentis Hiſtoriæ tantum delibaverat, multo verboſior; deinde tranſlationis ſecundæ in Arvernia in Burgundiæ Comitatum & cœnobium Gigniacenſe. Hanc uti & ſequentem deſcriptionem circumvectionis factæ anno Chriſti* 1158. *a ſolo acceptum Petro Franc. Chiffletio (cujus benevolam diligentiam mirari ſatis ac laudare non poſſumus) ex iiſdem, unde monumenta præcedentia prompſit, codice Gigniacenſi & ceteris Mſs. nitidiſſime exſcriptas. Videtur ex ſtylo anonymus quidam apus utrumque ſcripſiſſe; ſed non eodem tempore: nam primum abſolutum fuiſſe ante annum Chriſti* 1158. *ex eo colligimus, quod num.* 20. *Sancto adſcribat perpetuam cœnobii Gigniacenſis immunitatem ab infortuniis; quod poſt annum jam dictum non fuiſſet verum; quando nimirum infelix incendio monaſterium omne deflagravit. Alterum aliquamdiu poſt annum illum fuiſſe compoſitum indicant hæc verba in fine poſt revectionem corporis ad Gigniacenſes deſcriptam poſita:* Ubi exhinc magnis & præclaris miraculis coruſcare non deſiſtit. *Ceterum ubique opuſculorum horum diſtributio noſtra eſt.*

VITA

Auctore, ut quidem ipſe aſſerit, Deodato, & Sancti diſcipulo, ac presbytero, ex per-
C *vetuſto codice noſtro, ſignato* ✠ *Ms.* 84. *& cum aliis Mss. collato.*

PROLOGUS AUCTORIS.

Auctor indicat, cur, quibus, quomodo hæc ſcribat.

BEatu quidem Taurinu plenarie ſufficit, quod vitæ luæ teſtem illum, qui eſt in cælo fidelis, habere meruit, & quod in illo ſupernorum civium ſenatu laudabilis extitit. Sed ad ejus reverentiam fidelibus pro ipſorum profectu commendandam quamvis non omnia, quia non ſufficimus, tamen vel pauca de eadem vita ſunt ſcribenda, ut videlicet, ſicut recenti memoria præſentea & conavi, ſic in hac relatione, qualis vel quantus fuerit, per temporum ſucceſſionem ſcire valeant futuri; & cognoſcentes, promptius ac ſtudioſius eum venerentur; inde autem conſequenti ordine ejus patrocinium plenius promereantur. Alioquin vulgari fama, qua nunc certatim celebratur, paululum dehiſcente, & magnificentia illius in dubium veniret, & pietas devotorum dementaretur *a*, Ebroicenſes autem ſemper noverint, quod hic primum eis verbum bonum eruſtavit, ipſique ſunt ſignum apoſtulatus ejus in Domino. Ipſi ergo dijudicent, quanti habendus ſit per quem ſuper D
eos divina ſtillare miſericordia cœpit. Si quid tane ex ms.
in eadem lectuncula inuſitatum forte ſonuerit, ſuperfluum eſt inde curioſus retractare: facile enim quiſque prudens advertet, quod aliaa vel talia valſimilia periæpe reperiuntur. Et, ut hoc infaram, ipſe temporum ordo poſcebat, quo ad diſcutiendam ipſam originalem hominum cæcitatem majora miracula coruſcarent. Verborum autem compoſitio non eſt nobis curanda; quia ſimplex homo non debet pompoſa relatione proferre.

ANNOTATA.

a Hæc omnia non cohærent cum ipſa Vita, num. 13. *&* 14. *uti oſtenſum eſt in Commentario prævio. Erunt alia plura per decurſum, quæ quoniam ibi ſatis illuſtrata ſunt, hic taciti præteribimus.*

CAPUT I.

E

Sancti natales, Baptiſmus, miſſio in Gallias, epiſcopatus Ebroicæ, opera prodigioſa & apoſtolica.

TEmporibus Domitiani regis fuit vir quidam Romæ, nomine Tarquinus, paganus, genere Romanus, cui erat uxor Euticia, veriſſima Chriſtiana, nobilique proſapia Græcorum orta. Tarquinus autem ut ſæviſſimus lupus perſequebatur Chriſtianos, neſciens uxorem ſuam eſſe Dei famulam. Illam autem ſine ceſſatione aſſiduabat Dominum orationibus, ut virum ſuum converteret ad Chriſtianitatis ritum; inſuper etiam ipſis talem filium daret, qui veluti Samuel ſemper Domino deſerviret. Et, ecce, quadam nocte, cum feſſa quieſceret, vidit ſibi aſtare angelicum vultu, uterum ſuum virga tangentem; & poſt paululum procedere virgam inſtar lilii, cujus flores nimium dabant odorem. Expergefacta autem, cœpit intra ſe cogitare, quæ eſſet hæc viſio. Confiſa autem in Domino, arcana ſibi ſecretim revelata ſuo hilaris F
abſcondit in pectore: & jam creberrime loca Sanctorum frequentare cœpit. Adveniente autem tempora infans naſcitur, & Taurinus a parentibus vocatur.

Sancti parentes, porentes, nobiles, ſterilitatem ſuam deplorant.

2 Mox autem ut ſacri baptiſmatis tempus advenit, ad baptizandum ſancto Clementi Apoſtolico tradidit, eique ſomnium, quod aliquando viderat, narravit. Quod audiens beatus Clemens, ipſe eum de ſacris fontibus ſuſtulit. Vocans autem beatum Dionyſium Areopagitam, qui cum eo tunc Romæ verſabatur, retulit ei ſomnium Euticiæ, & ait illi: Suſcipe illum quoadusque gratia Spiritus ſancti confirmet illum. At ille gratanter ſuſcipiens eum, ferur tali voce eruſciſſe Dionyſius: O fili, multa tibi pro Chriſto debentur certamina. Interea ut efferbuit a Domitiano graviſſima Chriſtianorum perſecutio, advocavit ad ſe beatus Clemens ſanctum Dionyſium epiſcopum, cœpitque eum deprecari, ut pro nomine Chriſti Galliarum peteret partes, & populum ibidem commorantem Domino acquireret, dicens: Forte etenim a Domino huc adveniſſe conſtat, quia ſic erit. Mox juſſum libentiſſime complectens, convocato a beato Clemente concilio, innotuit illis

baptiſmus a S. Clemente PP. I. commutatur S. Dionyſio Areopagita.

A deſiderium beati Dionyſii. Quod audientes, lætatt ſunt. Sanctus autem Clemens exhortatus eſt illos, ut ſi qui eſſent inter illos, habere ſe eamdem voluntatem, dicerent. Et illico conjuncta eſt cum illo caterva Sanctorum plurima, ita ut legio fieret. Qui, acceptа benedictione apoſtolica, exierunt ab Urbe: ſecumque beatus Dionyſius filiolum ſuum Taurinum, precibus matris victus, adduxit, & eum cum omni diligentia ſpirituali nutrivit.

EX MSS.

a quo trans. tus epiſcopus Ebroic. animatur ad patrocinium.

3 Nunc longum eſt mihi enarrare, quæ ipſi Sancti & qualia pro Domino ſuſtinuere tormenta. Ad beatum Taurinum vertamus pennulam noſtram. Poſt multa autem curricula annorum erudeliſſimus Siſinnius commovit perſecutionem graviſſimam Chriſtianorum. At ubi audivit famam beati Dionyſii, Pariſium adiit, & tam ante ſe præſentari fecit. Ut autem cognovit vir ſanctus, eum hoſte rabido ſe habere conflictum & ſuum aſſore de illo triumphum, elegit, inſpirante divina clementia, ſalubre conſilium, & Taurinum filiolum ſuum Ebroicæ civitati ordinavit epiſcopum. Jam enim ordinaverat germanum ejus Gaudericum* in civitate Cameraca. Cœpit autem vir ſanctus Dionyſius quaſi neophytum confortare Filiolum epiſcopum, ut ipſe ſolitus erat dicere: Vade, o fili, in pace, & plebem a Deo & a me tibi commiſſam diligenti cura cuſtodi, & viriliter age, ſicut fortis miles. Ego autem nonagenarium, tu vero quadragenarium ducis annum. Noli minas pavere mortalium peccatorum. Hodie lunæ, & cras non erunt: cito enim ut fœnum marcescent. Quando enim Dominus noſter pro nobis mortem ſubiit temporalem, ſolque ſuos retraxit radios, adhoc ego ignarus noxiæ ejus dixi: O viri, credite mihi, perpetua lux adventura eſt mundo poſt tam denſas tenebras. Ita ſcias & tu omne, Fili, poſt præſentes tribulationes cito pacem Eccleſiæ redituram, quod ita evenit. Siſinnius tyrannus poſt tres menſes capitalem ſuſcepit ſententiam, & pax Eccleſiæ reſtaurata eſt.

B

** al. Gaugericum*

Ebroicas ædes deorum ridet ac ſuppetit.

4 Interea beatus Taurinus monita ſalutis ſuſcipiens, & Ebroicas adiens, ſuſceptus eſt a quodam honorabili vito civitatis, nomine Lucio. Prius autem quam appropinquaret portæ civitatis, in C rribus ſe oppoluit figmentis contra illum dirus hoſtis; uoa in ſpecie urſi, ſecunda leonis, tertia bubali *a*. Quibus divina virtute ſuperatis, ait ad ſathan: O miſer, modo aſſimilaris mutis animantibus, derelicto conſortio tui conditoris. Eſt tibi modo melios, aut aliquod gaudium? Reſpondit ſathan & ait: Quale mihi gaudium erit modo, dum tu huc adveneris poteſtatem meam evertere eum Deo tuo? Tantum mihi rema oſerat in hac provincia. Illum* enim qui ſe huc tranſmiſit, cito faciam interire; & ego ineam tecum ſingulare certamen. His dictis, nuſquam comparuit. Terria autem die cum Vir Dei in præfati viri domo prædicationem in populo faceret, multique ad fidem convolarent, ſubito adverſarius filiam ejuſdem Lucii, nomine Eufraſiam *b*, vexare cœpit, atque in ignem merſit. Quæ ſtatim mortua eſt. Et dixit diabolus ad beatum Taurinum: Taurine, inique agis contra me; in omnibus enim tibi adverſabor. Sanctus Taurinus reſpondit: Dominus mihi adjutor eſt; non timebo, quid faciat mihi homo.

a [illegible]

** l. c. S. Dionyſium*

b [illegible]

Mortuam ſuſcitat, multos con-

5 Sed dum terror nimius omnes invaderet intolerabiliſque Lucius, ſimulque neſcirent, quis eum illo loqueretur, ſanctus Taurinus taliter eſt eos allocutus: O filii, nolite timere. Si credere D voluerit in Dominum meum Jeſum Chriſtum, cujus ego ſum famulus, mox videbitis filiam veſtram reſurgere. Qui omnes pari voce conſenſerunt, ſe ita eſſe facturos. Tunc beatus Taurinus cum ſuis in orationibus poſitus diutiſſime oravit. Poſt finitam vero orationem cum omnes reſpondiſſent: Amen: infuſus lacrymis, tenens manum ejus, dixit: Eufraſia, in nomine Domini mei Jeſu Chriſti ſurge. Quæ ſtatim ſurrexit; & nullum ſignum aduſtionis in ea apparuit. Videntes populi proſtraverunt ſe ad pedes ejus, & cœperunt ab eo auxilium Domini imprecari, & ut ſubveniret perditæ civitati. Baptizati ſunt autem illa die eentum viginti homines, octo cæci illuminati, & quatuor muti ſaoati, aliæque virtutes noo modicæ patratæ. Tunc advocans populum, interrogavit, cui Deo voluiſſent ſervire. Qui dixerunt: Si quis eſt, qui aliom Deum adorare voluerit, niſi illum, quem tu prædicas, & in cujus virtute feciſti Eufraſiam exurgere, vivus incendatur.

diabolo ſſigmulacra ejecta,

6 Sanctus autem Taurious hæc audiens, agens E gratias Deo dixit ad populum: Eamus ad deam veſtram. Intrantes autem fanum Dianæ, dixit Taurinus: Ecce dea veſtra; rogare illam ut adjuvet vos. Sacerdotes autem proſtrati cœperunt clamare, dicentes: Sancta Diana, invictiſſima dea & regina cæli, vindica nos & re de malefico iſto. Dæmon vero, qui intus latebat, dixit: Ceſſate, miſeri, ceſſate me invocare: ex quo enim Vir iſte, ſervus Dei altiſſimi ingreſſus eſt hanc civitatem, ego catenis igneis religatus teneor, nec auderem loqui, niſi iple juſſiſſet. Et ait Vir ſanctus: Vultis Dianæ deæ veſtræ ſervire, quam frater ejus Jovis accepit in conjugium, quod nefarium eſt in omnibus legibus Romanis *b*; aut Deo qui fecit cælum & terram & omnia, quæ in eis ſunt? Et reſpondentes omnes populi una voce dixerunt: Unus eſt Deus vivus, qui fecit cælum & terram, & non eſt alter; & illi volumus deinceps ſervire, in cujus nomine tu feciſti Eufraſiam exurgere.

b

ſanctus purgatis, Deodatum aliosque Chriſto lucratur:

7 Tunc beatus Taurinus dixit ad illos: Vultis videre deam veſtram? Et ait ad dæmonem: In nomine Jeſu Chriſti exi de ſimulacro, dæmon iniquitatis, ut videaot te, qualis ſis. Et, ecce, apparuit Æthiops niger ſicut fuligo, barbam habens prolixam & ſcintillas igneas ex ore emittens; ſtetitque ante illos, & ait ad beatum Taurinum: Quando huc adveniſti, arbitratus ſum te ſuperare & interficere; nunc autem invaluiſti, & fortior me es; quia Deus tuus te defecodit; cum multis enim habui conflictum, & nullus ſicus tu me ſuperavit. Nunc autem quia viciſti precor, ne aote tempus jubeas me in abyſſum mitti. Videntes populi hanc effigiem, timentes proſtraverunt ſe ante pedes Sancti Dei, obſecrantes ut ab ea beſtia mortifera eos liberarat. Quos benigne conſolatos eſt, dicens: Nolite pavere, fidem habete tantummodo. Et, ecce angelus Domini advenit, ſplendens ut ſol, omnibuſque cernentibus, a templo, ligatis manibus a dorſo, eum abduxit. Videntes autem omnes cœperunt clamare: Adjuva, ſancte Taurine. Et baptizati ſunt illa die duo millia virorum. Infirmus autem vix remanſit, qui tunc non curretur. Inter quos ego Deodatus credidi, frater Eufraſiæ, & baptizatus, ab ipſo ſuſceptus ſum a fonte. Poſtea vero ad honorem preſbyterii ab ipſo ſum promotus. Tunc expurgavit templum Dianæ omni ſpurcitia idolorum & conſecravit illud in honorem ſanctæ Dei Genitri-

eis

A cie Mariæ c. Tunc cœpit circumquaque idola deſtruere, & eccleſias Chriſto conſecrare, diœceſim omnem circuire, canonice ordinare, hoſpitalitatem in omnibus conſtruere.

perſuaſerunt quoque multitudini vicinæ

8 Sed antiqua hoſtis, invidus bonitatis, ſuſcitavit quemdam præfectum, Licinium nomine adverſus illum. Interea erant duo magi Cambiſes & Zaraa, qui fuerant ſacerdotes templi Dianæ; qui concitaverunt viginti diſcipulos ſuos, ut eum interficerent. Quos cernens Vir Dei a longe, cognovit nequitiam illorum, porrexitque illis ſigoum crucis; & illi ſteterunt illo in loco fixi. Et ait ad illos: Quid ſtatis? Facite, quod juſſum eſt vobis. Sin autem, abite ſi vultis. Ut autem cognoverunt ſe ſolutos, ceciderunt ed pedes ejus imprecantes baptiſmum conſequi immortale. Qui ſtatim

b al. baptizavit

catechizavit b eos. Videntes autem magi, ſua figmenta deludi, propriis ſe interemerunt cultris, ut ſermo divinus adimpleretur: Qui parat fratri ſuo foveam, ipſe prior incidet io eam. Audiens interea Licinius beati Viri famam, Gyſaico villa d

d

B eum ſibi præſentari fecit. Qui cum traheretur, obviam habuit virum paralyticum, ſororemque ejus cæcam, ſurdam & mutam; acceptique aquam & benedixit, ac perfudit eos. Qui mox adepti ſunt ſanitatem. Carnifices autem, qui eum trahebant, crediderunt in Domino.

ANNOTATA.

a *Breviarium Ebroic. ad hunc diem, poſtquam docuit, hæc vera fuiſſe animalia, ſed per dæmones in Sanctum agitata, de Taurino ſubdit*: Animantia illa ſibi ſubjecia; ita ut bubalo cornu inuſitatæ magnitudinis detrexerit, quod uſque ad hæc tempora ad rei memoriam in monaſterio ſancti Taurini epud Ebroicas ſervatur & oſtenditur. *Miror equidem non minus, hæc ibi legi, quam uuſquam alibi, ne apud Deodatum quidem.*

b *Hæc & alia reſcidiſſe ſuſpicamur Vincentium Bellovacenſem* in *Speculo hiſt. lib.* 10. *cap.* 34. *& Mombritium, tamquam indigna ſcriptore, qui ſeculo ævæ Chriſtianæ primo, ex putre idololatra Roma ſit natus. Sed legunter omnino in Ms. codice Gigniacenſi*, in *Mss. Accinctii monaſterii, & Vallis Lucentis*, C *& Corneoli, & Cartuſiæ Divionenſis, & Rubeæ Vallis, & vetuſtiſſimo tandem etiam codice noſtro ✠ Ms.* 84. *ut plane exiſtimemus ejuſdem hæc eſſe biographi, cujus tota eſt hiſtoria.*

c *De hoc templo ita Breviar. Ebroic. ad diem* 21. *Aug.*: Quod etiam hodie nominatur eccleſia ſanctæ Mariæ rotundæ, ob formam quam ſub idolo gerebat. In ea edhuc rotunda cathedram epiſcopalem Teurinus collocavis, ubi diu manſit. Sed alia ampliori extructa eccleſia in laudem & memoriam ejuldem Virginie, in iſtam poſtea cathedra epiſcopalia tranalata eſt.

d Gyſaico ville. *In Breviario Ebroicenſi anni* 1587. *ad diem* 12. *Auguſti appellatur* villa agri Ebroicenſis, nomine Giſiacum, *additurque de illa paulo inferius*: Et ad hoc uſque tempus in villa Giſiaca durevic corylus, renaſcentibus a radice per ſucceſſionem virgultis, quę nuces inanes ac ſine nucleo producit: quod accidiſſe narrent incolæ ex eo, quod de illa corylo cæſus fuerit beatus Teurinue, vel ad illam alligetus, cum cæderetur.

CAPUT II.

D

xx Mss.

Ejus flagellatio; converſio judicis aliorumque per miracula maxima; Sancti obitus & ſepultura, plena prodigiis.

MOx entem ut vidit eum Licinius conſul, ait: Unde es, inveterata eanicies? Beatus Taurinus reſpondit: Patre ſum Romanus, matre vero Græcus. Licioius dixit. Quod eſt nomen patria tui & matria tuæ? Teurinus reſpondit: Genitor meus Tarquinue, meter mee Euticie voeatur. Licinius dixit: Quantum temporis eſt, ex quo fugiſti patrem tuum? Meus etenim avus fuit. Taurinus reſpondit: Non fugi; ſed, patre meo Jeſu Chriſto rogante, huc adveni. Licinius dixit: Qui voceris? Reſpondit Taurinus: A nativitate Taurinus, fide temen Chriſtianus. Licinius dixit: Propter hanc dementiam ante ſex annos occidi juſſi matrem tuam. Saoctus Taurinus eudiena, metrem ſuam coronatam martyrio, ait: Gratias ago tibi, Domine, quia matrem meam ante me recipere voluiſti. Licinius dixit: Quem Deum adoraa? Taurinus reſpondit: Stulte, nonne dixi tibi, quie ſervus ſum conditoria cæli & terræ? Audiens autem Licinius, ſe illudi, ait: Conſule tenectuti tuæ & adora deoa invictiſſimos: miror enim de tam nobili progenie, unde es genitus, quomodo ad tentam dementiam perveniſti. Taurious dixit: Non eſt dementia; ſed Domioa mei Jeſo Chriſti miſericordia. Liciniue dixit: Noli vene loqui, ſed adore Deos meos. Dixic vero Taurinus: Ubi ſunt dii tui? Licinius dixit: Adſunt in præſenti. Taurious dixit: Quomodo iſti vocanior? Licinius dixit: Aureua Jovia, argenteua Mercuriua. Et Taurinua: Quis fecit iſta ſimnlacra? Licinins reſpondit: Ego juſſi facere. Ait Teurinna: Quare non ambulaot, ſicut tu? Dic mihi, quia te fecit? Reſpondit Liciniua: Deus meus. Ad hæc Taurinus dixit: Nonne dixiſti aotea, quia tu eum fieri rogaſti? Utquid eum incluſum tenea in ſcrinio, ſi fector tuus eſt? Non-

Interrogatur a judice Licinio c

E

F

ne te debea ille potiue cuſtodire?

editur virgis converberatur ejus uxor & Leonilla e

10 Audiena itaqoe ſuam Liciniua irrideri inſeniam, juſſit eum nudum virgia cædi. Cumque perenteretur, ait: Domine, reſpice in me, & miſerere mei jem ſenis. Et facta eſt vox ad eum: Noli timere, famule meus, qnia tecum ſum. Statim autem aruerunt manue earnificum. Leonilla vero, uxor Licioii, dixit monita a Spiritu ſancto, adhue tamen pagane: Nonne entea, Domine meus, dixiſti, quie pater iſtius Seois avus tuus fuit? Cur tam ferreum babes pectus, ut conſobrinum tuum tam peſſime jubeas flegellari? Ille vero ire eccepoſus, dixit ad illam: Et tu maga effecta es? Per ſalutem deorum, quia eaidem pœnas ſimiliter patieris. Cum ergo illa traheretur, dixit: Serve Dei, ſi potes, adjuva me, & ego credam in Deum tuum. Sanctus Taorinus dixit: Noli timere; nihil mali ſuſtinebis. Dum hæc agerentur, nuntiue venit, dicens, mortuum filium ejus eſſe, & uoum armigerum illius: venationem enim exerceotes circa caſtellum Alerei veloci curſu præcipitati interierant. Quod audiens Licinius omniſque exercitus ejus, nimia aſtrictus anguſtia, juſſit laxari uxorem. Quę veniena, cecidit ad pedes Licinii, dicens: Precor, domine, ua eredamus in Deum Teurini, & reviviſcat filius noſter.

ex MSS. *fuſcitatur Marinus, Licinius ſuſcitatur, & baptizatur*

A 11 Et Licinius juſſit eum ſibi præſentari, cui &[dixit: Canities veternoſa, potes mihi per tuas artes magicas reſuſcitare filium meum? Audierat enim, unum mortuum ab eo reſuſcitatum. Taurinus dixit: Deus meus dixit: Omnia poſſibilia ſunt credenti. Tu ergo tantum fidem habe, & mox recipies filium tuum. Ubi vero in fide eſt verbis confirmatus, dixit B. Taurinus: Pergamus omnes ad civitatem. Intrantes autem eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, proſtraverunt ſe omnes in orationem. Et dum ab oratione ſurgerent, venerunt ad corpora defunctorum. Elevans autem B. Taurinus oculos ad cælum, dixit: Domine, ut credat populus iſte, quod Filius tuus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, & ipſe eſt ſalvator mundi, & dediſti ei poteſtatem omnis carnis, qui dixit diſcipulis ſuis: Omnia quæcumque petieritis Patrem in nomine meo, fient vobis, in ejus nomine precor, ut ſurgat puer iſte Marinus. Apprehendit autem manum ejus, & protinus exurgens quaſi a ſomno, excuſſit a faeie ſua pulverem pariter quoque & ſanguinem: procidenſque ad pedes ejus, deprecatus eſt, ſibi dari immortale baptiſmatis ſacramentum, ut ſibi fuerat ab angelo imperatum. Quod ita factum eſt,

B

puer cum parentibus &c. ſuſcitatur Paſchaſius?

12 Surgens autem a fonte, ait ad patrem: Heu pater, oeſcis, quam miſeram viam ducimus, quantaſque pro hac noſtri ſimiles ſuſcipient pœnas, & quanta gloria eſt his, qui diligunt & ſerviunt illi Deo, quem colit Vir iſte conſobrius noſter. Vidi eum inter angelicos choros intereſſe, & pro nobis deprecari, Cumque hæc & alia bis ſimilia de vita æterna prædicaret, Licinius & uxor ejus, omneſque optimates procidentes ad pedes ejus, poſtulaverunt, ſibi dari ſacri baptiſmatis donum. Et baptizati ſunt in illa die mille ducenti viri. Marinus autem poſtravit ſe ad pedes ejus, & dixit: Vir Dei altiſſimi, reſuſcita armigerum meum, ne remaneat in pœnis, in quibus ego dereliqui eum. Et ait B. Taurinus: Bene poſtulas, fili: erit enim tibi * bonus nuntius. Et ait B. Taurinus ad omnem populum: Oremus fratres ad Dominum, ut reddat nobis mortuum iſtum. Omnes autem proſtrati in oratione, clamabant, dicentes: Exaudi, Deus noſter, Famulum tuum. Poſtquam autem ſurrexerunt, dicentes, Amen, convertit ſe beatus Vir ad corpus, & ait: O juvenis Paſchaſi in nomine Jeſu Chriſti ſurge. Qui ſtatim & velut e ſomno ſurgens, ait ad beatum Virum: Magnas ſuſtinebam pœnas, Vir ſancte, quando nuntius venit ab Altiſſimo, me ad te reduci *. Et ait ad ſeniorem ſuum Marinum: In die qua albas depoſueris, mandat tibi ille, qui me huc adduxit, ut ad eum redeas. Qui mox levi febre corripitur, & ſecundum mandatum octavo die mortuus eſt. Videntes autem Paſchaſium quoque reſuſcitatum, fide jam firmati, in ſecuoda die peoitus nihil * remanſit, qui tune ibidem aderant de illa paræcia, qui non convolaret ad baptiſmum Chriſti Jeſu. Jam vero Gallia omnis ejus florebat eloquio.

C

* al. ſibi

* al. pedagore

* pro aulſus

*Sanctus ut angelo dixit diem obitus ſui ? i. e dixerat. Deus. * deeſt forte quidam*

13 Interea dum hæc agerentur, & omois plebs eſſet ovans, zabulus * inimicus veritatis iterum vaſtiſſimam * Orientalem contra Gallos concitavit hoſtem. Cum vero certius compererunt Galli, ſe cæſuros, nec ullo modo quiviſſent reſiſtere, omnes unanimes ad Viri Dei confugerunt auxilium. Vir autem Dei triduanum illico indixit jejunium. Quo peracto, dixit ad eum angelus Domini: Gratias age Creatori tuo; quia animas tantummodo impetraſti. Locus vero iſte deſectus erit uſque ad longum tempus; ſed iterum in melius reformabitur. Tu vero octavo die recipies coronam a Domino laboris tui. Quod ita factum eſt. Mane autem facto, & convocato in eccleſia populo, nunciavit illis, quid ſibi Dominus oſtendere dignatus eſſet. Audieos autem populus, valde perterritus eſt; ſed Vir Dei blande conſolabatur eos. Populus vero ait ad eum: Scimus, quia vir Domini es: die ergo nobis, quis ibit nobiſcum, & ad quam partem fugiemus? Reſpondit B. Taurinus: Nolite diffidere; properate Romam, & nuotiate beato Papæ Sixto diem exitus mei, ſi adhuc non eſt martyrio coronatus. Ego autem Deodatus filiolus ejus jam ediderat unum libellum de ſanctis & bonis operibus ejus & de libris quos expoluerat: mirabilis enim doctor fuit.

D

14 Longum autem eſt enarrare, quomodo ivimus cum illo a Romam; quomodo matrem ſuam ibidem honorifice ſepelivit; quomodo etiam Licinius ſimul cum uxore ſua pro nomine Chriſti glorioſe coronam ſunt adepti, & quomodo, acceptа benedictione Sixti, remeavimus ad propria. Quæ omnia in libello ſuperius memorato inveniuntur. Ut autem advenit dies Dominica, affuit omnis populus in eccleſia ſecundum conſuetudinem. Vir autem Dei poſt expleta Miſſarum ſolennia ait ad omnem populum: Fratres, quinta die huc omnes congregamini. Poſtera igitur luce, quinta feria, aſſumus in eccleſia omnes. Interea exortus eſt luctus inſolerabilis de exceſſu Patris. Ipſe vero, iocboato Officio & ex more peracto, conſolatus eſt populum vehemenier, & prædixit eis multa futura, quæ poſtea probavimus: & poſt multa prædieatioois verba, reſidens io ſede epiſcopali, benedixit nobis dicens: Abite, filioli mei, in pace: Domious autem Jeſus Chriſtus erit vobiſcum. Nos vero proſpicientes ad eum, vidimus ſubito circa altare innumerabilem multitudinem bominum, candidatorum. Et audita eſt vox dicentium ab omnibus: Veni nobiſcum, ſancte Dei Taurioe, qui multas pro Dei amore ſuſtinuiſti paſſiones; & iotra in gaudium Domini tui. Teſtor Deum *b*, non me laudans; quaſi unus ad cælum me vidi eſſe (neſcio tamen, quomodo) in ejus obſequiis. Mox autem ut facta eſt vox, tam deoſa nebula implevit domum, ut nullas ibidem potuiſſet comparem ſuum aſpicere. Tranſacto vero quaſi unius horæ ſpatio, receſſit odorifera nebula, & apparuie ſedens in ſede epiſcopali quaſi orans, extenſas maous oculoſque habens verſos ad cælum.

E

mortuus ab eo ſuſcitatus angelus a

b

F

15 Facta autem quæſtione in populo, quo in loco ſepeliretur, ne ab hoſtibus potuiſſet inveniri, deprecati ſunt Dominum, ut dignaretur eis oſtendere, quid facerent de ſanctiſſimi Viri corpore. Moxque apparuit eis vir honorabilis vultu, eandidus velut nix, dicens ad illos: Fratres, ſumite corpus Patris veſtri, & me præeuntem ſequimini. Confidentes autem de viſione nihilque hæſitantes, ſumpſimus corpus, & eximus per portam occidentalem, ſequentes virum uſque ad tertiam partem miliarii ejuſdem occidentis, & ibidem vir ille ſubſtitit, & ait: Deponite corpus, fratres. Deinde iotulit: Habetis mauſoleum? Reſpondimus, nos habere valde optimum *. Conducto itaque mauſoleo, ſemper eodem viro ſtante nobiſcum, fecimus foſſam. Cumque ex more, intus poſuiſſemus eum, fletuique & luctus pertingeret quaſi uſque ad cælum, erexit ſe, quaſi vivus de foſſa, & ait ad nos: Filioli mei, quid hoc faci-

fuit poſt obitum allocatus, ſepelitur, angelo aſſiſtente.

* al. corpus eorum

Digitized by Google

A facitis? nolite timere: iſtum virum audite; &, inclinato capite, ſiluit. Nos autem aſpicientes ad virum, qui nobiſcum erat, quid vellet dicere, ait: Fratres, vos timetis, Patrem veſtrum a vobis auferri ab hoſtibus: non enim erit hoc: ego namque fui cuſtos illius in vita, eroque cuſtos illius in morte; & ejus memoria multa erit in ſeculo. Nunc autem civitas iſta ſubvertetur; ſed nullus veſtrum peribit. Et poſtquam omnia conſummavimus ſepulturæ ornamenta, ait ad nos vir ille, ut credimus, angelus ejus. Recedite velociter, ne involvamini ab hoſtibus. A Deo recipietis mercedem laboris veſtri, & ſit vobis pax. Poſtea nuſquam comparuit. Sed prius dixit: Per longa enim tempora incognitus erit locus iſte.

Epilogus auctoris.

16 Ego Deodatus, filiolus ejus, breviter iſta percurri conſiſtens Mediolanis civitate apud beatum virum Benedictum, febre detentus. Nos, accepta benedictione angelica, aufugimus timorem gentium; jam enim hoſtes imminebant, & appropinquabant. Orate pro me; quicumque hæc ejus vitæ legeritis paginulam. Ora pro me, Pater ſancte, qui me a fontibus ſacris ſuſcepiſti, & in B omoi fuga mei timoris ſolatium mihi aſſis; & liberer a febribus, tuis ſanctis orationibus, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Amen.

ANNOTATA.

a Cum illo, *ſcilicet* S. Taurino. *Agit ergo non de itinere Romano modo imperato propter inſtantem naſtationem; ſed de alio anteriore, ſub eodem tamen Sixto Papa, quamquam valde confuſe.*

b *Os enimvero durum, ſi pſeudo-Deodatus eſt; ut ego quidem eſſe exiſtimo! Itaque annotatis peperci admodum, ne fabulis explicandis tempus inſumerem abſque operæ pretio.*

HISTORIA

Inventionis ejus primæ; & eam ſecutorum miraculorum.

C *Auctore anonymo; ex eodem codice noſtro ✠ Ms. 84. cum aliis Mss. comparato.*

B. Laudulfus ap. invenit corpus S. Taurini ſuper ædificia ſepultum.

TEmpore Clotharii regis *a*, dum B. Laudulfus *b* more ſolito Ebroicas civitatem pergeret matutinorum ſolennia celebrare, audivit angelorum choros pſallentium ac dicentium: Beatiſſimi Taurini laudanda eſt hodie feſtivitas, cujus lingua fulget in Gallia: & nuntiavit ſuo epiſcopo Viatori. Sed Viator morte præventus, non potuit invenire eum. Poſt mortem vero ipſius electus eſt a populo S. Laudulfus, qui nocte ac die non ceſſabat ſupplicare, ut ei Dominus venerabilem oſtenderet theſaurum. Vertente autem anno, uno tantum comite ſecum, perrexit nocte ad locum, ubi in præterito avus audierat voces angelorum; proſtratus autem in oratione, iterum audivit voces pſallentium ſimili modo. Sed ignarus loci, iterum in oratione proſtratus, rogavit, ut ei Chriſtus manifeſtum faceret locum. Inde autem elevans oculos, vidit a terra uſque ad cælum columnam pertingentem, claram velut ſolem. Qui accepto ſarculo fodiens, invenit ſarcophagum; & reperit ibi ſcriptum: HIC REQUIESCIT BEATUS TAURINUS, PRIMUS EPISCOPUS EBROICÆ CIVITATIS. Require in libello de vita ſancti Laudulfi ſcripto *c*. Tunc deſuper eccleſiam ligneam ædificavit in honore beati Martini *d*. Mox ſequuntur miracula, quorum iſtud eſt primum:

D EX MSS.

c.

d

3 Erat quædam femina ultra Sequanam *e* cæca, quæ vidit hanc viſionem, ut in honore illius tranſmitteret ſancto Laudulfo ſuum horreum novum *f*, ad annonæ ſcilicet receptionem nuper conſtructum, unde fabricaret eccleſiam S. Taurini: quod illa mox implere ſtuduit. Statim autem ut carra Sequanam fluvium tranſierunt, illa proprium lumen recepit. Deinde frequentabatur locus ille ab omnibus vicinis: gaudebant enim plurimum, quia proprii ac primi Patroni corpus reperiſſent, quo jam dudum fuerant viduati. Siquidem neceſſe erat, ut juxta quod angelus in hora ſepulturæ ejus prædixerat, locus ille per longa tempora incognitus fieret: quod videlicet ita contigiſſe refertur. Chunorum *g* namque ſævus & innumerabilis exercitus nimis longe in prætcritis temporibus totam propemodum civitatem uſque fundamentum deſtruxerat, cunctaſque eccleſias populaverat, ita ut nec jam eſſet veſtigium alicujus ædificii; propterea ignotus erat ille locus omni homini; donec miſeratus Dominus, nolens amplius ſuum deſiderabilem theſaurum abſcondere, beato, ut dictum eſt, Laudulfo, longa pro hoc ſuſpiria protrahenti, revelare dignatus eſt eum. Verum in hoc ipſo diſcrimine glorioſius uterque magnificatur; cum in laude beati Viri angelicus ſemel ac bis concentus auditur, columna quoque cælitus, ubi ſanctum corpus ſit, demonſtratur; & ſanctus Laudulfus inter reliquos ad hanc revelationem dignus eſſe oſtenditur. Jam vero nullus ibi pene veniebat infirmus, qui non rediret ſanus, nullus, qui votum illic faceret, cui adjutorium non præſtitiſſet, maxime poſtquam ibidem plurima turba monachorum congregata eſt *h*, poſtea ſemper ejus ibi floruerunt miracula.

ubi non plurima accidere miraculorum caſu virum ſum,

e

f

g

E

h

3 Sed ne hoc dixiſſe tantum videamur, pauca de innumeris referamus, quibus dubitantium fides firmetur, & faſtidioſi lectoris tædio parcatur. Erat in pago ipſo Ebroicino regius homo, nomine Herveus, cujus filius, nomine Heldinus, in infirmitate poſitus, effectus eſt mutus. Quem dum pater portavit ad corpus ſancti Viri & poluit ſuper altare, faciens votum, mox recepit ſanum & linguæ officio penitus reſtitutum.

mutus loquelam obtinens: alia liberatio a ſupremo, &c.

F

Alio quoque tempore erat quædam mulier in villa, nomine Lonia, quæ noluit ire cum aliis ad feſtivitatem ſancti Taurini; ſed ivit in campum ligare manipulos. Mox autem inſiluit ſerpens ſuper illam, & circumdedit collum ejus. Illa ejulando, quod antea noluerat ſponte, cucurrit ad eccleſiam invita; ſed tamen pii Patroni clementia non diſtulit ei ſubvenire: nam mox ut atrium ingreſſa eſt, cecidit ſerpens & fugit. Ipſa etiam die oſtenſa ſunt plurima miracula, quæ longum eſt enarrare.

4 Septimo anno regni Caroli *i* anno, adveniente ſanctæ feſtivitatis tempore, addncti ſunt decem cæci, & duo muti, quatuor paralytici in carrucis, qui omnes receperunt priſtinam ſanitatem; ſed unus ex paralyticis miram rem fecit: cum enim non haberet copiam eleemoſynarum, ſicut erat ſolitus, iterum in ſuam intravit carrucam. Qui ſtatim diſſolutus eſt omnibus membris, adeo ut deterius illi eſſet, quam antea.

ſanantur cæci tres, muti 2. paralytici 4. &c.

i

Tertia

A Tertia namque die quædam femina a nativitate
ex MSS. claudа meritis S. Taurini fuit erecta.

Alio quoque tempore quidam omnibus illis notus donavit ibi bovem ſuum meliorem; quem cum filius ipſius hominis vellet mutare, & meliorem illum ſecum reducere, ſtatim in ponte alto ſuper vicinam aquam conſtructo cecidit ante eum mortuus: & nunc nec in mercede, qua noluit, nec in uſu, quo voluit, eum habere potuit.

Quidam autem homo, Geroinus nomine, dum nollet ire cum aliis ad Miſſarum ſolennia; ſed potius ſtaret ſolus in prato, arreptus eſt terribiliter a dæmonio. Cum ergo cœpiſſet clamare, dicens: Sancte Taurine, cur apte tempus incendunt me orationes tuæ? adductus eſt ad commune refugium, ſcilicet eccleſiam S. Taurini. Quo cum per octo dies debacchando ſtaret coactus, ubi videlicet noluerat modico ſolennis diei ſpatio perſiſtere voluntarius, demum pio miſerante Patrono, ſibimet eſt reſtitutus.

item ſurda & muta, cæca, claudа.

5 Item alia vice quædam femina, nomine Romana, quæ cum eſſet muta & ſurda, primo a B.
B Taurino fuerat curata, intravit in horrum colligere herbas; quas cum incauta dilerperet, ſubito in manu a ſerpente percutitur. Cum itaque jam tota intumeſceret, ac de humano, vicina morte, ſuffragio deſperaret, ad expertum pii Patroni recurrit auxilium; & dum le ante lectum *k* ſancti Viri proſterneret, illico, ut vidimus omnes, per ipſum ſerpentis morſum cœpit decurrere venenum; membris vero, quæ nimio tumore ſuccrevarant, ſenſim medificatis, priſtinæ ſaluti reparatur.

k

Deinde Aldetrudia alia femina, ſurda, cæca, & muta a nativitate, omnibuſque vicinis ab infantia nota, dum die Dominica Miſſarum ſolennia
l ageremus *l*, a S. Taurino mirabiliter eſt curata.

l

Item vidi mulierem quamdam, nomine Veranam, cum ibidem claudа advenſſet, poſt tertiam diem ſanitati reſtituti. Sed quia eadem ipſa miracula in infirmis viciſſim ſibi ſuccedentibus pene ſemper replicantur, per ſingulas perſonas, non ſunt neceſſario referenda: hoc potius attendandum eſt, quia iſdem noſter Patronus ad hoc beneficia quæſita corporibus viſibiliter exhibet, ut de his, quæ animabus inviſibiliter tribuit, fidem ſimplicem certificet; & ſi illa interdum ceſſare contingat, iſta tamen numquam fidelibus denegantur.

C *Corpore Laudolium translato, ibi ſanatur claudus, & ægri.*

6 Jam vero cum, ſicut a Domino prædictum eſt, iniquitas abundavit, & caritas multorum refrixit, adeo peccata incolarum concreverunt, ut tota illa regio inhabitabilis eſſe videatur *m*; & corpus B. Taurini apud Laudolum Arvernenſis provinciæ honorabilem vicum translatum eſt *n*. Sed nec ibidem oblitus eſt conſuetudinis ſuæ, ſupplicea videlicet exaudire, & miraculis etiam ſupplicandi affectum accendere: nam erat ibi claudus quidam a nativitate, qui & Germanus vocabatur; is cum eccleſiam, ubi ſanctum corpus eſt, frequentaret undecimo Kalend. Decembris, omnibus actionibus, qui aderant, propriis greſſibus firmatus eſt.

m

n

Alius autem ipſo laborans incommodo, ut in prædicto Germano virtutem hujus Patroni experiretur, cœpit ſtiente jam devotior ſupplicare, quatenus eum ſancti Viri clementia ſimiliter reſpicere dignaretur, nec feſellit eum ſpes ſua: quinta namque die poſtquam illud actum fuerat, exauditus & integræ ſanitati eſt reſtitutus. Vocatur autem idem homo Aigulfus.

In feſtivitate vero SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ eſt tu. Kal. Julii, quidam, Helfridus nomine, cum teneretur ſimili incommodo, non diſ- D
ſimili eſt donatus beneficio: ipſe enim ſuæ reparatus eſt ſaluti; & omnes, qui ad feſtum convenerant, de lui novelli Patroni viſitatione non mediocriter rediere conſolati *o*.

7 Erat quidam homo in monaſterio ſanctæ Crucis *p*, qui bovem ſimpliciter comparavit; ſed non a ſimplici: quem diligentius contuens cum uxore, *p*
cognovit, quia eſſet cæcus. Uxor vero ejus cœpit eum vehementer increpare; & improperabat ei, quod diſſipaſſet ipſorum paupertatem. Illc verba impatientia conjugis patienter ferre; tum (ut ſemper ſimplicitaa de divina ſolet pietate prælumere) cepit candelam, qua poſſet caput ipſius bovis cingere, & portavit eam ad beati Viri eccleſiam. Reverſus autem domum, reperit bovem ſanum. Sic B. Taurinus fideli homini bovem illuminavit, quem nuper * infideli totum extinxit.

o *ſupra num. 4.*

Alius, nomine Giſloinus, habebat equum optimum: qui dum cœpiſſet injuriari *q*, & nullis eum valeret remediis erigere, ſed mox ſperaret illum *q*
mori, venit ei ſubito ad mentem quo S. Taurinum pro eo ſupplicaret. Fecit ergo candelam, ac eum cinxit, & beato Viro eam tranſmiſit. Nec diſtulit E
ei pius Patronus etiam in tali ſupplicatione ſubvenire: nam mox ut illa candela perlata eſt, equus exilivit ſanus.

8 In ipſo autem tempore erat quidam clericus, *& apes,*
nomine Framigarius, cui in eleemoſyna datum eſt unum vas apium; quas dum cerneret mori, tranſpoſuit ipſas, quæ remanſerant, in aliud valculum. Accipiens vero æram, fecit cereum, & tranſmiſit ad S. Taurinum. Mira res contigit: nam craſtino, Dominica videlicet die, advenit illi unum examen apium, unde magnum poſtea habuit nutrimentum. Et illud vas, ubi moribundas apes collegerat, hyemales occaſiones *r* ſufficienter evaſit. *r*
O mirificum debitorem! Ecce ſuſceptum ſœnus & hic præter ſpem duplicatum reſtituit, & in futuro mirabiliter reſtaurabit.

Iſta interim ſufficiant ſtudioſis, ne faſtidium exaggeremus tædioſis. Si quis de hia ſorte dubitat; pro eo ſcilicet, quod non ſemper eadem continuari videt, temporum debet extremitatem attendere, quando virtutes Sanctorum oportet ceſſare: nam & ipſe potens eſt adhuc ſimiliter, ſi id noſtra fides meruerit, operari. Cæterum nobis hoc F
unum neceſſe eſt, ut ejus præſentiam, quam per miracula interdum exhibitam veneramur, ſemper ſpiritualiter ſupplicibus adeſſe credamus.

ANNOTATA.

a Tempore Clotharii regis *&c. Videtur hic deſignari Clotarius II. ab anno 584. ex Sueſſioneaſis; ab anno vero 613. uſque ad 628. monarcha Galliarum: cum cum Ebroicis fœderit Licinius epiſcopus ultra annum 549. quo interfuit ſynodo Aurelianenſi quintæ; poſt Licinium autem fœderit Viator, inter quem & Ragnericum (qui anno 650. adſtitit ſynodo Cabilonenſi) ſolus apud Sammarthanos interceſſit Laudulfus, veriſimilius apparet, adſcriptam huic inventionem accidiſſe diu poſt ann. 561. qua deceſſit Clotarius I. quam ante annum illum.*

a *tunc & hic & equus,*

b Beatus Laudulfus. *Ita Mſtr. noſtra pleraque; at Breviarium ſupra memoratum Ebroicenſis eccleſiæ* Landulphum *appellat die 13. Auguſti, quo ibi colitur Officio duplici.*

a *Libellus hic pridem interiit; ut ibidem aſſerit Breviarium proxime citatum.*

d In

A d In honore B. Martini. *Sic omnia Mss. noſtra; ſed idem Breviarium ad diem 5. Septembris ponit.* In honore S. Taurini; *ita ut eccleſiam hanc videatur confundere cum illa, de qua hic dicetur num. 2.*

e Sequana (*vulgo* la Seine) *notiſſimus in Gallia fluvius Normanniam ſecans, decurrit in mare.*

f Horreum novum; *non* de fructibus quos eo anno in horreo congregaverat; *ut habet Ebroicenſe Breviarium 5. Septembris.*

g *Id eſt* Hunnorum, *ut habet Ms. Cluniacenſe: Ordericus tamen pag. 557.* Nulla, *inquit*, nobis hiſtoria prodit, quæ gens illa fuerit, vel unde venerit, ſive ſub quo principe vel tyranno ſæviverit. *Pro* Chunis *ergo vel* Hunnis, *malim alios illos credere, de quibus dixi in Commens. num. 15. quam ad Attilam Hunnoſque poſteriores reſpicere, quorum vaſtatio ſi Ebroicas attigit, nimis deproperata fuiſſe videtur ac brevis, quam ut Ebroicenſes diu patria prohiberet, tantamque induceret religionis ac rerum ſacrarum ignorantiam aut oblivionem; ut ne illi quidem ſepulcrum Apoſtoli ſui jam noſſent amplius, qui illum ante non multos dies tanto numero ac pompa ſepeliſſent.*

B h *Hinc patet, cœnobium S. Taurini Ebroicenſe, tametſi valde antiquum, nondum exſtitiſſe circa initia ſeculi ſeptimi. Ejus primordia refert ad annum circiter 690. Arturus du Monſtier in ejuſdem deſcriptione, quam ſi lubet, conſule in Neuſtria pia a pag. 360.*

i *Intelligo Carolum Calvum, ſub quo ſcripſit auctor, & cujus annus regni, ſi ducatur ab obitu Ludovici Pii, ſeptimus incidit in annum Chriſti 846. a menſe Junio.*

k Lectus *hic ſignificat feretrum, ſeu thecam, in qua Sancti oſſa quieſcebant. Adi Cangium in Gloſſario.*

l *Hinc licet colligere, ſcriptorem hujus miraculo non tantum fuiſſe præſentem; ſed unum etiam ex iis fuiſſe, qui tum ibi Miſſarum ſolennia celebrabant; adeoque monachum ejuſdem cœnobii; quod proinde nondum a Normannis everſum erat.*

m *Propter incurſationes videlicet Normannorum; ut ex hiſtoria ſequente planum fiet.*

n *Quid ſit* vicus Laudoſus, *nondum didici, nec operæ pretium eſt curioſius inveſtigare; quando ſatis eſt noviſſe provinciam Arverniæ, ad quam pertinuit.* C *Porro tranſlationem hanc auctor ſequentis hiſtoriæ num. 7. refert ad eam tempeſtatem, qua ſecuritatis ergo delata fuerunt corpora S. Philiberti abbatis Trinorchium, S. Martini epiſcopi Turonenſis Autiſſiodorum; quorum hoc attigit aſylum ſuum anno circiter 852. illud poſt longos circuitus circa annum 875, utrumque ſub Carolo Calvo, nondum imperatore.*

o *In variis Mss. hoc loco ſubjicitur titulus ſeparatus in hæc verba:* Miracula in beſtiis, &c. Miracula, quæ ad hominum fidem in beſtiis egit. *Unde ſequentia non videntur vel tempore vel loco neſtenda cum præcedentibus, tamquam continuata.*

p *Forte cœnobium aſſignatur Benedictinum, quod appellatur* Crux S. Leufridi, *ſecundo ab Ebrocis lapide; de quo Neuſtria pia a pag. 346.*

q Injuriari *hic eſt ægrotare; ut ex ſenſu manifeſtum eſt.*

r Hiemales occaſiones, *intelligo aeris inclementiam, qualis eſſe ſolet in hieme.*

D EX MSS.

HISTORIA

Translationis ejus ad caſtrum Laudoſum, & inde ad cœnobium Gigniacenſe.

Auctore anonymo, ex Ms. codice Gigniacenſi, & aliis Mss.

PROLOGUS AUCTORIS.

QUaliter gleba pretioſi corporis B. Tauri- *Profitetur auctor, vera ſe ſcribere.*
ni, primi Ebroicæ civitatis epiſcopi, ad locum, in quo cum omni honore & devotione hodie colitur, pervenerit, brevi quidem, ſed veraci ſtylo explicandum dignum duximus. Non eſt voluntatis noſtræ aliquid falſitatis huic opuſculo interſerere; ſed famam, quæ ex relatione ſeniorum per ſucceſſionem generationum & per revolutionem temporum ad nos uſque manavit *a*, ad poſteros dirigere: eſt enim adeo fre- *a*
quens & aſſidua in ore omnium accolarum regio- E
nis illius, ut parum temporis emenſum videatur, quo facta dignoſcatur. Unde major fides audientibus adhibetur, cum nulla potuerit antiquitate dierum oblivioni commendari. Honeſta quidem res eſt, & omni homini religionem profitenti conveniens, ea dicere, quæ vera eſſe creduntur: e contrario impudens & periculoſa, ea aſſerere, quæ dubia exiſtimantur, multoque melius eſt ſilere, ſalva conſcientia, quam loqui contra conſcientiam. Non eget prædictus Conſeſſor, qui jam in veritate conſiſtit, falſitate aliqua, & * quaſi vera gloria, quam jam ſuſcepit, ei non ** l. nec*
ſufficiat, falſis laudibus attolli opus habet. Tanti eſt veritas, ut nulla vetuſtate poſſit infirma eſſe, nec falſitas aliqua novitate ſtabilis permanere. Sed jam ad rem, de qua tractandum propoſuimus, dimiſſa verborum laſcivia *b*, Deo ju- *b*
vante, perveniamus.

ANNOTATA.

a *Per hæc & ſimilia ſatis indicat auctor, ſe valde diu ſcripſiſſe poſt ea, quæ mox narraturus eſt.* F

b Laſcivia, *id eſt, ſuperflua copia.*

CAPUT I.

Ebroicenſes corpus S. Taurini ſui pridem ad Arvernos translatum, clam inde furripientes, deferunt uſque Gigniacum.

TEmpore, quo cunctarum rerum Diſpoſitor habitatores Neuſtriæ provinciæ judicio ſuo, ſemper quidem juſto, ſed non ſemper manifeſto, delere voluit, ſuſcitavit gentem, ab extremis & frigidis partibus, ſcilicet a plaga aquilonari. Illa vero diu inhabitans inſulam, quæ dicitur Norweia *a*, & pertæſa aſſidui lactis & carnium, quæ *a*
ad victum quotidianum habebat, aridiratem naturalem meliori conditione & fœcundiori mutare, ſalubre elegit. Confidens in magnitudine brachii ſui & ſpem ponens in rege ſuo, qui Rollo *b* vo- *b*

Normanni Rollonem

caba-

A cabatur, ꝓsuperrimis & ſterilibus finibus ſuis in ſpi-
ex MSS. ritu ꝓcheręnti ꝓæſumpſit egredi, & ſortiſſimum regnum Franęorum, quod omni fœcunditate & jucunditate gloriatur, tentavit aggredi. Prædictus vero rex illius tam contrarius erat religioni, quam privatus omni bona voluntate: non enim in Chriſto regeneratus, infidelitatis tenebris obcæcabatur, & verum lumen, quod Chriſtus eſt, infirmis oculis aſpicere non poterat: rationi obvius, naturæ contrarius, paganitatis legibus obſtrictus tenebatur; ita ut multos deus crederet, & eos in diverſis ſimulacris adoraret: unum verum & æternum blaſphemabat, & ejus jugum ſuave & leve ferre detrectabat. Tantus erat illi fervor circa culturam dæmoniorum, quanta animoſitas cordis.

ſecuti ſu-
mus, 2 Et quoniam ſuperbia & avaritia oculos ejus exobcæcaverant, inter ſanctum & profanum, inter malum & bonum diſcernere non poterat. Gloriam autem ſuam in ore hominum, non in Deo, nec in bona conſcientia poſuerat & in humani cruoris effuſione gloriabatur. Dehinc mores humanos exuens, & belluinos induens, belluam vi-
B vebat. Nihil commune cum hominibus habebat, propter naturam, quam adeo pravis operibus coæquaverat, ut vix aliquid de homine præter effigiem ſibi retineret: ſas, nefaſque confundebat, &, ut eantummodo ferocitatem animi ſui expleret, intentus erat. Ille vero, gentis ſuæ voluntate cognita, conſilio inito, navigium præparat, omni armatura munitus. Barbara gens & more beſtiali vivens, quamvis & natura rationalis, & fere ulu irrationabilis eſſet, tamen regem ſuum ubique locorum ſe ſecuturam promittit, & marinis & terrenis laboribus propter amorem ejus, ac ſi in verba ejus juraſſet, ſeſe exponit. Et quia nec voluntatem nec ſpem repatriandi habebant, de omni ſupellectili ſua nil relinqui faciunt, quin uxorem parvulosque eorum ſecum adducant. Sic elaſſibus diligenter præparatis, fortunæ maris ſe committunt.

occupata Neuſtria 3 Cumque diu per mare latum & ſpatioſum navigarent, aſpirantibus proſperis ventis, ad provinciam Rothomagenſem, quæ tunc Neuſtria vocabatur, appulerunt. Videntes vero regionem vicinitate maris & ſilvarum opacitate idoneam, placuit in oculis eorum, & eam ſibi in perpetuam manſionem elegerunt. Habitatores illius alios in ore
C gladii occiderunt, alios diverſorum genera tormentorum affecerunt; quicumque vero præſidio fugæ evadere potuerunt, feliciores ſe reputarunt, quam ſi Cręſi opes acquiſiſſent: quanto enim vita plus diligitur, tanto magis mors timetur. Tantus terror circumjacentes provincias affecit, ut publica in proceſſionibus & Miſſarum ſolemniis devotus clerus & humilis populus corde & voce ad Dominum clamarent: A gladio Normannorum libera nos, Domine.

nomen illi dant Normanniæ. 4 Prædictus vero tyrannus, communicato conſilio cum primatibus ſuis, antiquum nomen provinciæ illi mutavit, & novum impoſuit: antea quippe Neuſtria vocabatur, & compoſitum nomen, ſcilicet Normanniam, adinvenit: eſt enim compoſitum nomen ex man, quod verbum dicitur homo, & Norweia, quæ eſt remotiſſima inſula. Normannia, ſecundum interpretationem nominis, patria eſt hominum qui de Norweia venerunt; Normanni, de Norweia homo. Et tunc mutatum eſt antiquum nomen, & novum impoſitum. Gens illa pluribus bellis aſſueta, & arte decipiendi edocta, tam gladio quam aſtutia provinciam illam ſibi adquiſivit, & adquiſitam uſque hodie poſſidet *e*. A
F facie illius totum nobile Franęorum regnum expavit, &, ut ſuperius prælibavimus, divinum auxilium (quoniam humanum non ſufficiebat) cum gemitu & lacrymis imploravit.

Horum ſanctorum corpora ſunt in ecclęſia SS. Philiberti & Martini, d *vernacula Tutonus

5 Translata ſunt illis diebus multa corpora Sanctorum; & ne ab illis occuparentur, ad remotiſſima loca ſunt delata. Inter quæ corpus pretioſi confeſſoris Philiberti, abbatis de Gemetico *d* in Burgundia, videlicet in pago Cabilonenſi, ad locum qui dicitur Trinorchium * (qui locus in margine regni & ſuper Ararim fluvium ſitus eſt) eſt delatum; ubi eum magno honore nec diſſimili devotione a fidelibus populis uſque hodie adoratur, & humiliter ſe petentibus ſuffragatur. Corpus vero ſummi & incomparabilis antiſtitis Martini Turonenſis, cauſa timoris Normannorum ad baſilicam B. Germani Autiſiodorenſis tam ſalubriter, quam humiliter a viris probatæ religionis invectum eſt. Cumque juxta pretioſa pignora B. Germani collocarecur, non eſt ſilentio prætereundum, quantum gnaleve miraculum ibi per eum Dominus operari dignatus eſt, ad declarandum meritum ſui confeſſoris.
E

(cujus hic miraculum narratur.) 6 Leproſus quidam horribilis aſpectu, carne ulceroſus, anhelitu fœtidus, voce ſuſurrans, turbas adſtantium irrumpens, per terram diſſoluta membra trahens, non timens multitudinem hominum; ſed ſperans, poſſe ſe conſequi ſalutem, in medio ſportellarum *e*, quæ pretioſa corpora prædictorum duorum Confeſſorum continebant, ſe dedit, Martinum corde, Martinum ore invocans. Martini præſto ſibi ſenſit adeſſe auxilium. Quod dictu mirabila eſt, & relatu jocundiſſimum, in ictu oculi, videntibus adſtantibus populis, leproſus ille mediam partem corporis ſui exuit, & decorem induit, acſi numquam infirmitatis illius nævo attactus fuiſſet. Reliqua pars corporis, quæ proxima erat glebæ B. Germani, infirmitatis propriæ medelam nullam ſenſit. Videres hominem tamquam diviſum ac biformem. Biformis revera erat, quia ex parte candidus & quaſi lacteus, ex parte elephantioſus & ſordidus. Detulit in hoc facto hoſpiti ſuo B. Germanus, valens, ut Martini virtus ibi ſola operaretur, nec ipſe cooperaretur. Poterat & ipſe, ut credimus, ſi vellet, vel ſi fides credentis expoſceret, non ſolum partem quamlibet hominis, nec
F unum quemliber hominem, ſed multos ab omni infirmitate liberare, & priſtinæ reſtituere ſanitati. Leproſus ſuſpiriis & lacrymis inſiſtens, cum ſibi B. Germani ſuffragium deeſſe videret, ad Martini totum ſe contulit, (&) adjuvantibus fidem illius fidelium circumadſtantium orationibus, ſanitatem per B. Martinum inceptam conſequitur, & alteratus ab illis qui venerant *, non extra turbas, ſed cum turba regreditur, magnificans Deum, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis, & laudans Martinum, qui numquam eſt deficiens in bonis operibus ſuis.

* f. abiit, qui venerat, a

ssi & SS. Taurini, Aquilini & Florentii, 7 Ea tempeſtate quidam de ordine cleri, perfectæ fidei pleni, religiona locupletati, operibus bonis inſignes, mira devotione circa ſanctiſſimum confeſſorem Taurinum ferventes, corpus illius, omni ſibi theſauro carius, in loculo geſtatorio decentiſſime ornato poſuerunt, & eum eo Aquilini confeſſoris *f* pignora, qui poſt eum Ebricenſem rexit eccleſiam, collocaverunt, Florentiæ quoque virginis *g* corpus cum his duobus confeſſoribus compoſitæ condiderunt. Intentio eorum erat, ut ſanctum Dei a canibus & margaritæ omni pretio pretioſiores a porcis, id eſt Normannis, (non)
f
g

A coneulcarentur. Et quanto vehementiori amore circa prædictos Sanctos Dei detinebantur, tanto meliori ſtudio ad eos conſervandos accingebantur.

quo in Arvernia deducta, ibi diu moratis diſcrepant;

8 Ut igitur omnino ſecuri eſſent, omnino a vicinitate illius provinciæ recedere, commodum duxerunt: quanto enim quis plus timuit, tanto longius fugere, ſecretum ducit. Multum timeus, nuſquam ſecurus eſt: qui autem nihil timet, ubique tutus manet: vix timenti ſecuritas, vix ſecuto timor ingeritur.

Prædicti heroes, & ſibi & corporibus Sanctorum providentes, non ſolum longe a Normannia, ſed etiam extra Franciam axire, & intra Arverniæ

b provinciam, ubi in Vita prædicti Confeſſoris *b* ſcriptum eſt, apud Laudoſum honorabile caſtrum, ubi nullus timor, nulla mentio Normannorum habebatur, abire utile crediderunt, & maxime, quia

i epiſcopus *i* Ebroicæ civitatis, qui corpora præfata ſecum fugitando ferebat, indigena ejuſdem provinciæ eſſe videbatur. Ibi itaque corpora Sanctorum poſt mortem prædicti epiſcopi, miraculis coruſcantia per multa annorum curricula permanſerunt.

B *dicta Ebroicenſes*

9 Sed poſtquam miſeratione divina, terra Normanoiæ ad pacem deducta eſt *k*, & cultus fidei

k chriſtianitatis ibi abundavit, (ut) comperierunt pro certo accolæ Ebroicæ civitatis, quod proprii ac primi Patroni corpore cum aliis pignoribus Sanctorum diu per longa tempora eſſent viduati, mœrore nimio non immerito afficiebantur. Qua de re conſilio inter ſe habito, tres clericos alegerunt, quos magis in tota illa patria aſtutia & calliditate imbutos eſſe arbitrati ſunt. Hos in provincia Arvernienſi direxeruot, quatinus corpora Sanctorum ſæpe dicta quoquo modo inde aſportare, & ad proprium locum (quia vi non poterant) furtim tentarent reducere. Qui aenientes apud jam dictum caſtrum Laudoſum, quaſi diſcendi gratia diu ibi permanſerunt, & omnes ibidem manentes, & maxime canonicos, qui ibi Deo ſerviebant, ad amorem lui in tantum provocaverunt; ut unum ex ipſis, qui in litteris & in omoibus, quæ ad ſeculum pertinent, eruditus eſſe videbatur, canonicum efficerent. Et poſtea eccleſiæ, in qua corpora jam dicta reconditarant, cuſtodem conſtituerunt. Exinde tres clerici ſoliciti inter ſe diſ-

C ponera cœperunt, qualiter hoc, pro quo venerant, ad effectum perducerent.

ea fraude furtim ſubtracta, Gigniacum uſque abſtulerunt.

10 Tandem nocte quadam in eccleſiam ingreſſi, ad cancellos, ubi corpora Sanctorum manere diligenter didicerant, accedentes, & eos contingentes, invenerunt tria corpora, licet in uno loco, tamen ſigillatim poſita: nam duo in ſacculis de corio optime & diligenter conſutis, & tertium in

l ferico ſacculo de pallio Conſtantinopolitano *l* po-

m f. poſita ſitos *m* invenerunt. In quo tertio invenerunt titulum: HIC REQUIESCIT BEATUS TAURINUS, PRIMUS EBROICÆ CIVITATIS EPISCOPUS: quod etiam in ſarcofago ipſius, tempore ſuæ revelationis, ſcriptum repertum eſt. Hæc videntes, inæſtimabili gaudio ſunt repleti, & ſingula corpora in ſingulis portellis, quas diligenter ad hæc præparaverant, mittentes, unuſquiſque eorum onus ſuave ac multum ſibi leve ſuper colla imponentes, quo celerius potuerunt, de ipſa villa & patria intempeſtæ noctis ſilentio receſſerunt: & ne ab inſequentibus comprehenderentur, iter Normanniam tendens relinquentes, ad ortum ſolis, ubi nemo eos pergere æſtimaret, iter arripuerunt, magis in nocte, quam in die pergentes, & hoc non ſine magno timore, & inter fortiſſima montuoſa loca D Burgundiæ, in quibus nullus timor, nulla men- *ex mss.*
tio Normannorum habebatur *n*, abire velle cre- *n*
diderunt. Cumque piſcoſum fluvium, qui dicitur Arar, qui nunc temporis dividit regnum ab imperio Romanorum *o*, tranſiſſent, Den annuente, *o*
ad locum qui vocatur Gigniacus, attigerunt.

ANNOTATA.

a *Norvegia quidem inſula non eſt; ſed hic forte inſula dicitur, quia maxima ex parte mari cingitur. Sunt etiam qui eam latius accipiunt, cum de Normannis agunt, prout totam videlicet Scandiam includit; quæ quidem ipſa peninſula tantum eſt; tametſi olim erediua & nuncupata paſſim inſula ſit.*

b *Imo vero diu Normanni ante Rollonem, qui anno demum Chriſti* 875. *primum ad Gallias appulit, Neuſtriam aliaſque provincias infeſtare idenſidem cœperant, puta ab initio ſeculi noni; ut oſtendit Pagius in Critica Baronii tom.* 3.

c *Hunc ſequi videtur, ut auctor ſcripſerit ante annum Chriſti* 1202. *vel ſequentem, quo Normanniam poſſidere per ſe denno cœperunt Galliæ reges.* E

d *De* S. Philiberto abbate *agendum erit cum Romano Martyrologio ad diem* 20. *hujus menſis.*

e Sportella, *vel potius* portella, *ut in eodem apographo æque infra diſerte ſcribitur n.* 12. *hic manifeſto hierotbecam ſignificat, in qua aſſervant & circumferri poſſint lipſana Sanctorum. Ceterum videri poteſt hoc idem prodigium deſcriptum a S. Odone in Bibliotheca Cluniacenſi col.* 119. *& ſeq.*

f *Colitur S. Aquilinus ep. Ebroic. die* 19. *Octobris, quo diſcutienda erunt ejus Acta; quantumvis aliis diebus ac menſibus eum celebrent Ebroicenſes, puta* 15, *Februarii, & 18. Julii.*

g *Æquum ſit hæc* S. Florentia virgo, *prorſus ignoramus. In Breviario Ebroicenſi nulla ejus memoria. Gratum faceret, qui majorem nobis illius ſuggeſſerit notitiam.*

h *Non video, quis hic eſſe poſſit* prædictus Confeſſor, *niſi vel* S. Taurinus, *vel S. Aquilinus. Atqui in horum Vita nulla fit mentio hujus tranſlationis; niſi forte ad Vitam* S. Taurini *pertinere quis velit Hiſtoriam inventionis ejus, quam Vitæ ſubjecimus. Sic ergo hanc locum intellige, licet* F *minus accuratum ac proprium.*

i *Guatbertus, opinor, qui per ea tempora vixit, ut oſtendunt Sammarthani in epiſcopis Ebroicenſibus.*

k *Puta poſt annum Chriſti* 912. *quo Rollo cum ſuis de ſacro fonte ſuſceptus, dein per ſe ac ſucceſſores religionem Catholicam & reſtituere & promovere impenſe cœpit in ea Neuſtriæ parte, quam armis primum, deinde ſolenni pacto obtinebat.*

l De pallio Conſtantinopolitano. *Erat olim pallium, ſeu pannus, ſeu tela ſerica Conſtantinopolitana, ſive imperialis in uſu ac pretio, etiam ad ornatus eccleſiaſticos; ut vide apud Cangium in Gloſſario ad voces* Panni imperiales.

m In quibus nullus timor *&c. Senſus videtur hic eſſe, illac eos iviſſe, ne ullam cuipiam ſuſpicionem injicerent, ſeſe e Normannia veniſſe, aut ea cum recuperata, quam geſtabant, præda ſacra reverti.*

n *Sic venerabilis Petrus abbas Cluniacenſis, qui deceſſit anno Chriſti* 1158. *ineunte, etiam ſcribit lib.* 2. *de Miraculis cap.* 1... In finibus regni Francorum, quod a Teutonicorum, vel Romanorum impe-

A imperio Arar fluvius, a Losharingia fumens initium, Rhodanuſqua, in mare Mediterraneum habens profluxum, diſterminat. *Vide Bibliothecam Cluniacenſem col.* 1299.

CAPUT II.

Idem triplici miraculo moti, corpus illud abbati Gigniacenſi tradunt.

Gigniaci abbas tam erat Berno, quo tam ſanctus?

IN loco illo Berne abbas *a*, vir geminæ nobilitatis, corporis & mentis luce conſpicuus, baſilicam in honore beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & habitationes Ordini monaſtico congruenter ædificabat *b*. Ille plus abbatem operibus, quam verbis oſtendebat; plus re, quam voce officium abbatis gerebat. Nihil illi de monacho ſuperbia uſurpabat; de abbate negligentia nihil illi auferebat: monachus vita, opere abbas erat; & quia multarum virtutum chariſmate plenus erat, ut lumen ſuper candalabrum & civitas ſupra montem ſita erat. Multum perſonam illius B humilitas, quæ monachalis habitus ornamentum eſt, commendabat. Vigilantia circa gregem ſibi commiſſum nomen ei bonum in vita præſenti (quod melius eſt, quam divitiæ multæ) & mercedem bonam in æterna patria acquirebat. Et ſicut præibat aliis dignitate, ſic præcellebat operatione. Primus ad omne bonum, tamquam aries dominicus, gregem ovium per diverſa bonorum operum exercitia poſt ſe trahebat. Tanta gravitate, quæ abbati congruit, plenus erat, ut nullus dubitaret, qui videret, ipſum eſſe paſtorem gregis.

a *b*

Ut miretur dubitet-que ſubverſum ipſi publicum non eſſe dormitum?

12 Tanto zelo religionis fervebat, ut Heliam vel Phinees in reſecandis vitiis referret. Adeo miſericordiæ viſceribus circa pœnitantes affluebat, ut S. Nicolaum pene redoleret. Quanto itaque erga delinquentes auſterus erat, tanto benignus circa emendatos. Unde auſteritate miſericors, & miſericordia non remiſſa pene hominem excedebat: ſic itaque quos auctoritate Chriſto lucrifacere non poterat, miſericordia competenti ad Chriſtum revocabat. Hit duobus modis nullam ovem in ovili ſuo poſitam aberrare ſinebat. Evolabat Francia ad ejus magiſterium: virtutum ipſius inſignia Anglia odorabatur: Burgundia pendebat ad ejus arbitrium, & manum ſuam C ferulæ ejus ponebat: Alemannia mirabatur ſub ejus fama, quæ longe major erat re, quam opinione: Italia, nutrix ſapientum, ſapientiam illius audira deſiderabat; & omnia alia regna Bernonem ſui temporis decorem & honorem affirmabant. Unde mirum videtur, quid cauſæ exſtiterit, cum opus & nomen ſanctitatis habuerit, quod, ut feſtum ejus in terra celebretur, non obtinuit *c*. Multos inferiores in humanitate, patientia, religione, & aliarum virtutum dotibus legimus, quorum feſta celebramus: ſi enim propter merita & bona opera quia ſanctus efficitur, profecto eum magni apud Deum meriti, & apud homines præclari nominis Berno fit, non immerito ſanctus putatur.

c

Ut unus pluribus profectus ultra cuncteros.

13 Unde ſub diſpoſitione ſua, dum mundanum militem indueret *d*, multa monaſteria regenda ſuſceperat; videlicet Cluniacum monaſterium, tunc propter ſui exordium tenue & exiguum, quoq; propter ſui religionem & monaſtici Ordinis rigorem omnium monaſteriorum monaſterium: ſicut enim oleum omnibus liquoribus ſupereminet, ſic & ipſum omnibus locis Religionis diſciplinæ regularia obſervantia, hoſpitalitatis gratia, prærogativa charitatis, & copioſo numero Fratrum excellit: Balmenſe quoque, quod, peccatis habitantium exigentibus, ſæpe deſtructum, divina miſeratione ſæpe conſtructum conſtat: Etienne *e* etiam, quod, decreſcente religione, poſt ejus obitum decrevit, & ad priſtinam dignitatem relurgere minime potuit. Fuerunt alia ſervo Dei monaſteria commiſſa, quorum longum eſt revolvere lectem; & qualiter poſtea permanſerunt, non eſt præſentis temporis oſtendere. Hæc & his ſimilia omitteotes, cœptum proſequamur iter, & quod propoſuimus Deo auctore, compleamus.

d *Ejus ætas circa decimum.*

14 Gigniaci locus, ad quem corpora prædictorum ſunt evecta Sanctorum, ſitus eſt inter Lugdunenſem provinciam, quæ prima eſt Galliarum, & Biſuntinam, quæ nobilis eſt inter provincias Cisalpinas: ibi namque uterque archiepiſcopatus, Lugdunenſis & Veſuotienſis, finem faciens et, terminum, quem de jure tranigredi non poſſunt, præfixerunt. Locut ille poſitione ſua decorus, aquarum & fontium meatu jocundus, opacitate circumpoſitarum ſylvarum amœnus, pratorum ridentium colore delectabilis, clementia aeris ſaluber, Religioni colendæ idoneus erat, & eſt, Deoque propitio, ſemper erit. In eo hajulatores pretiolorum eorporum, prima die adventus ſui, in domo eujuſdam pauperis hominis jocuodam invenientes requiem, noctem illam feliciter tranſegerunt. Mane autem facto, valedicentes hoſpiti ſuo, & omnia proſpera loco imprecaotes, ipſumque omni benedictione proſequentes, tota die ambulantes, adveniente crepuſculo, ad domum, de qua exierant, ſunt reverſi, (&) eredentes, ſe erraſſe, & ob hoc rectam viam prætermiſiſſe, errorem, qui in humanis actibus plerumque verſatur, deteſtari cœperunt. Dominus domus pauper, ſed dives bona voluntate, non timens fures, quia non habebat unde poſſet exſpoliari, eos non tamquam hoſpites & advenas, ſed tamquam cives & domeſticos gratanter recepit. Cumque pro ſua faculiata, eis tam devotum quam gratum exhibuiſſet convivium, quietem noctis in eodem, quo prius, eis paravit loco.

Ex hoc loco eum tertia diſcreſſiſſe magis manifeſtum fit.

E

15 Reficienteaitaque ſomno artus, factoque mane, de lecto ſurgentes, qua pergere deberent, omni diligeotia inquiſierunt. Auditis regionum vocabulis & terrarum proprietatibus, diem totam fruſtra ambulando conſumpſerunt; quoniam, eo adveſperaſcente, ante foces jam dictæ domus ſe poſitos invenerunt. Attoniti autem, & ultra quam dici poſſet, admiranies, valde timuerunt: jam voluntatem Sanctorum, quorum corpora geſtabant, aliquantulum ſuſpicantes, non tamen plene agnoſcentes, velle eos ibi requieſcere, crediderunt. Panper hoſpes eis obviam procedena, repletus gaudio, En, inquit, benedicti a Domino, gratias Deo & vobis, quia ad hoſpitium meum iterum diverti dignati eſtis. Non privabor benedictione; quia gratanter volui vos ſuſcipere. Beneſecit mihi Dominus, quia recepi vos; melius mihi faciet, quia diligo vos. Modicæ opes meæ non ſunt propter vos attenuatæ, ſed augmeotatæ. Panem, quem vobis dedi, Dominus mihi reddidit; & ditior ſum hac hora, quam qua ad me intraſtis. Videor mihi videre, quod Dominus eſt vobiſcum, quoniam in adventu veſtro mihi & rebus meis alacritas & ſoſpitas provenit. Quæſo, manete mecum,

F

ut poſt hoc jumpentur ores dicta ſequentes?

A cum, quot diebus vobis placuerit, & ego vobis comitabor, & ducam ad locum optatum. Forte gestatis aliquid pretioli, de quo tam salutifer odor emanat, qui pro intellectu meo omnium specierum vires exuperat; cui etiam cum tanto timore & reverentia astatis. Si vero aliquid vobis timori est, in me tutam reperietis fidem, si me secreti vestri consilium efficere dignemini. Non, inquiunt, o hospes; ibi non timemus, ubi non est timor; quin potius de Domini misericordia præsumentes, qui de remotis partibus per diversa pericula nos cum salute conducens, ad locum quem optamus perducet, cras discedemus, tibique & hæredibus tuis vicem amoris & servitii rependere desiderabimus.

Priusquam quicquam vespertinum semper ad eadem hospitium confugerunt.

16 Recedente nocte, & aurora prævia, die advaniente, invocato nomine Salvatoris, & signo crucis frontibus suis impositio, confidentes in patrocinio Sanctorum, quorum deferebant corpora, viam arripiunt. Quid plura? A mane usque ad vesperam, arreptam viam carpentes, post crepusculum in atriolo prædicti hospitis sui, non sine admiratione se translatos viderunt. Jam eis res aperte claruit; & quod Sancti Dei, quorum secum habebant corpora, B locum illum, in quo requiescerent, elegerunt, pro repetitione trinæ reversionis suæ ad domum, quasi per ostensionem trini miraculi, eis innotuit. Revera miraculum erat: utpote insolitum & contra cursum naturæ exhibitum, ut tribus diebus iter agentes, non possent a domo sæpe dicta elongari.

Miracula quæ videbantur, & laus sanctitatis eorum.

17 Interrogant, quis esset locus ille, quo nomine censeretur abbas, cujusmodi bonitas & perfectio in grege sibi commisso esse crederetur. Respondetur eis, quod ad placitum impositoris locus ille Gigniacus appellaretur; mirumque, si ipsi solt Bernonem abbatem non agnoscerent, cujus fama & Religio fere ubique terrarum nota erat; adjunctumque est, quod sicut sol illuminat terram, sic ipse sua sapientia & Religione totam illuminaret patriam, vixque ei secundum in universa morum honestate posse reperiri. Monachi ejus, similes angelis, in terra corpore positi, cælum mente inhabitabant; nil eis commune cum hominibus, nisi natura; internis perfecti, externis irreprehensibiles erant; Christum in corde habebant, Christum in ore sonabant, Christum ostendebant in C opere; terrena omnia calcabant & tamquam lutum platearum calcabant; hominis vires in vigilando, in jejunando, in orando transierant; Regulam S. Benedicti, quam professi erant, ad unguem servabant: in melius operando quidam illorum magnarum virtutum pleni præcepta regulæ transcendebant, adjicientes sibi ad laborem, tamquam eis non sufficeret Regulæ observantia: at orationibus eorum inclinabatur Dominus, insensibilia obediebant; elementa; cum ad preces eorum pluviæ diffunderentur, & serenitas rursus pro opportunitate cælum & terras lætificaret: non esse aliquem tantis criminibus irretitum, qui (ad) jussum & admonitionem eorum non respiceret, & exemplo eorum sese non castificaret.

Hernonis abbatis sanctorum hominum obsequentium virtutes; qui hos mundo ostendunt.

18 Cum hæc & his similia longeque majora, quæ veritas approbabat, super abbate Bernone & monachis ejus, jam dictis bajulatoribus sanctorum corporum a multis ostenderentur, intellexerunt, divina factum voluntate, ut ad locum sine labore & onere venirent, a quo nulla efficacia, nulla possibilitas recedere posset. Accedentes itaque ad præfatum abbatem, cum omni mansuetudine & humilitate, qui essent, unde venirent, quid gestarent, quomodo detinerentur, seriatim narraverunt. Pater ille, audito, quam impretiabile pretium servis suis Dominus de longinquis regionibus desiderii voluisset, repletus gaudio & perfusus ora lacrymis, pectusque pro devotione tundens, erupit in vocem laudis divinæ & cum Psalmista corde & voce exclamavit: Domine Deus virtutum, beati omnes, qui sperant in te; non privabis bonis eos, qui ambulant in æquitate; in tecula seculorum laudabunt te. Deinde convocans universum cœtum Fratrum, qualiter eos Dominus in benedictionibus dulcedinis prævenisset, diligenter exponit: perorat tamquam facundus rhetor misericordiam Salvatoris, merita Sanctorum, quorum corpora in præsentia eorum consistebant, voluntatem eorum, cui resisti impossibile erat; pronuntiat, desiderio suo satisfactum, orationes eorum divinitus exauditas, cum pretiosas reliquias haberent, sub quarum patrocinio tutam deinceps & quietam agerent vitam. Videbat oves illas Dominicas nova cantica præ lætitia frequentare, insolitam jubilationem ostendere: credebat, eas Spiritu sancto repletas, quoniam magnitudinem earum E laudum præferebant, quas humana mens vix capere poterat.

ecclesiæ suæ patronum perpetuum nuncupat S. Taurinum.

19 Tota villa vertitur in jubilum; felicem locum, felicem patriam proclamat, cui Dominus tam pretiosa corpora Sanctorum suorum largiri dignatus sit; extendit palmas ad cælum, Salvatoris magnalia laudans; doloris & mœroris deinceps insciam se futuram, pronuntiat. Utrique sexus virorum & mulierum, infantum quoque immaturitas certatim ruunt (in) terram, super quam Sanctorum corpora delata sunt; loculum, in quo continebantur, tam amore, quam veneratione osculantur. Suscipiuntur a devotis Fratribus pretiosæ reliquiæ; ponuntur in ecclesia recens ædificata. Patronus & advocatus loci illius, & tunc usque modo & in æternum B. Taurinus constituitur.

innumeris quando miracula ibi fulserint.

20 Quanta miracula ad declaranda Sanctorum merita divina ibi pietas ostendere dignata sit, non est nostræ facultatis evolvere: si enim diligenter scripta essent, magna volumina compleffent; sed quia negligentia in culpa fuit, non sunt annotata, nec memoriæ commendata. Postea locus iste a fulgure, a tempestate & peste fuit immunis. Paupercula domus & lignea, in qua Sancti Dei tribus noctibus requiaverunt, vix potuit vetustate consumi, cum omnia vetustas consumat. Sæpe in medio flammarum, cum circumpositæ domus arderent, illæsa permansit. Locus ille, qui continuit eos, in signum fuit populorum. Si vir vel mulier irreverenter eum intravit, statim divino judicio correpta pœnas luit: si brutum animal tetigit, cæcitate oculorum, vel infirmitate membrorum divinitus est percussum: plerumque sub obscura nocte visæ sunt candelæ ardere; auditæ sunt voces suavitatis & dulcedinis repletæ. Quod si domus & parvum in ea spatium, in quibus aliquantulum moræ peregerunt sacratissima corpora Sanctorum, id obtinuerunt, ut magnæ reverentiæ habeantur; quid potissimum meretur ecclesia, in qua non solum per tres noctes, nec per tria tempora, sed usque ad finem seculi permanent & permanebunt? Si invisibilia elementa tanta mercede donata sunt, ut eis a rationabili & irrationabili creatura deferatur; quanta donabuntur fidelium mentes, in quibus sanctissimi Confessores per amoram requiescunt, & per bonam voluntatem unum sunt.

Scriptoris epiphonema

21 Felix, inquam, Gigniacensis ecclesia, quam

A tria luminaria tamquam ſplendor firmamenti in cæleſti Jeruſalem ſplendentia illuſtrant! Beata congregatio, quam Taurinus, gemma ſacerdotum & honor ſacerdotii; Aquilinus, gloria populi & laus Dei; Florentia quoque, virginitatis ſpeculum, meritorum ſuorum radiis decorant, orationum ſuarum ſuffragiis ab hoſtibus aeris & terrenis defenduor, & virtutum ſuarum chariſmatibus Chriſto conſociant & ſimiles faciunt! Cui ſit gloria in æterna ſecula ſeculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *De* B. Bernone *actum eſt ad diem* 13. *Januarii a pag.* 824.

b *Puta ante annum Chriſti* 895. *ut eſt in Annalibus Benedictinis, tom.* 3. *pag.* 272. *& ſequente, item Galliæ Chriſtianæ tom.* 4. *noviſſimæ editionis, a columna* 218.

c *Et hinc patet, auctorem recentem non eſſe: nam præter ea, quæ de feſto B. Bernonis loco citato diximus, ad feſti antiquitatem facit, quod legitur in Annalibus Benedictinis tom.* 3. *pag.* 388. In veteri Necrologio Silviniacenſi memoratur Idibus Januarii, „ Depoſitio domni Bernonis abbatia „: quo die plenum de eo fiebat Officium, & duodecim pauperes reficiebantur. *Vide tamen etiam Acta Sanctorum Ordinis Benedictini ſeculo* 5. *pag.* 89.

CIRCUMVECTIO

Ejuſdem corporis anno MCLVIII. *inſtituta, eamque comitata miracula.*

Auctore anonymo, ex eodem codice & iiſdem Mss.

CAPUT I.

Circumvectionis occaſio, & progreſſus ad cœnobium Cluniacenſe.

Cum Gigniacum circumferri congregaſſet anno 1119.

ANno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo quinquageſimo octavo, qui primus a erat ordinationis domni Hugonis (qui) de humili monacho in magnum abbatem Cluniacenſem ſublimatus eſt, villa Gigniacenſis, quæ per multa annorum curricula ſub protectione ſanctiſſimorum confeſſorum Taurini, Aquilini, & Deo datæ virginis Florentiæ immunis ab incendio, a peſte, & a tempeſtate fuerat, quam terribilia ſint judicia Regis ſeculorum & rectæ viæ ejus, veris argumentis agnovit. Aquilone namque, vento gelido & ſicco, vehementius ſolito perflante, flamma vorax de ſcintilla ignis concreta, quamdam domum in eadem villa combuſſit, & inde globatim erumpens, a lævâ & a ſiniſtra parte & ante ſitas domos & quæque obvia invenit, in favillam & cinerem redegit. Officinæ monachorum, inibi nocte & die devote Deo ſervientium, quæ Religioſi incolendæ plurimum idoneæ erant, ſimilem ſententiam deſtructionis ſuſceperunt, & pœnas divinæ permiſſioni aut voluntati dederunt; & quæ prius erant ad honorem & decorem habitantium, verſæ ſunt in ſtuporem & dolorem intuentium. Sic pariter villa cum officinis in vaſtitatem tamquam eremi redactis, habitatores earum nimia triſtitia affecti ſunt, & tamquam ſpe vitæ amiſſa, quid facto opus eis eſſet, quid conſilii inirent, neſciebant. D

2 Fuerunt inter eos quidam magnæ fidei, quorum forſitan corda Deus inſpiratione ſua ſic tetigit, ut profiterentur, ſuper tanta calamitate ad ſuffragia S. Taurini debere converſum iri: ooverant enim ab ejus pietate multa ſibi beneficia præſtita, multaque ſolatia in viſceribus miſericordiæ ejus repoſita; poſſibile eſſe ut tanti Patroni meritis ipſa villa & officinæ Fratrum a præſenti poſſent reſurgere ruina, & ad priorem vel meliorem ſtatum revocari. Unde jo commune decernunt, ut unicum ſuum refugium, beatum videlicet Taurinum, qui per crebra miracula, plurima eis contulerat beneficia, votis ſeduliis adirent, & tamquam dormientem precibus ſedulis & orationibus continuis excitarent. Placet omnibus, quod communis dictat oratio, & Sanctum Dei per regiones circum poſitas deferendum, dignum eredunt; ut devotio credentium augeretur, & infirmorum cura ac medela proveniret. Hacigitur ſpe ducti, nec ſeducti Fratres, quibus nulla nota ſuſpicionis inerat, quibus honeſtas reverentiam comparabat, de multis paucos quoſdam eligunt, quos tam ſancto operi præponunt. Illi purificantes conſcientiam confeſſione, & regentes, ſiqua eis inhæſerant, reprehenſionia pœnitentia, capſam, in qua ſanctiſſima pignora continentur, ſuſcipiunt. E

ſiſum eſt circumferri corpus S. Taurini ad regiones compoſitas;

3 Egreſſi villa ſine magno pondere per loca meticuloſa & periculoſa ſine timore & periculo Cluniacum uſque veniunt *b*. Domnus abbas Hugo, vir ſatis humilis in oculis ſuis, comperto adventu glorioſi Confeſſoris, exultat in Domino; præcipit totam villam obviam procedere; monaſterium Cluniacum, quo vix in terra pretioſius & ſpecioſius inveniri poteſt, omni ſtudio, omnibus ornamentis ſuis adornari; venerabilem Conventum Fratrum, quo vix uſquam terrarum major vel religioſior videri poteſt, diligenter præparari, & ad ſuſcipiendum corpus glorioſiſſimi Confeſſoris corde & corpore aptari. Fit lætitia inſolita populo, fit gaudium ſpirituale in Conventu illo venerando; ipſe abbas, ſicut prior erat dignitate, ita prior egreditur ordine, &, ſubſequente toto conventu extra portam monaſterii cum crucibus argenteis & thuribulis aureis, ſumma rum devotione capſam ſuſcipit. Frater, qui officium præcentoris habebat, Antiphonam imponit, & cum melodia ſuavi cordis & oris ſuper altare ſanctæ crucis, capſa ipſa imponitur. Populus villæ in unum coadunatos, & in amorem beati Confeſſoris conglutinatus, non appæruit vacuus in conſpectu illius, ſed pro ſua quiſque facultate & voluntate devotam ei obtulit oblationem; illis vero, quibus copia offerendi non affuit, bona voluntas, qua Deo nihil carius immolatur, non defuit. F

ut Cluniacenſes cum ſuis magnifice ſuſcipiunt eum b

4 Erat in eadem villa quædam mulier, quæ obtenebrata mentis ratione, ſolam effigiem hominis exprimebat. Nihil ei memoriæ, nihil ingenii inerat: ſenſum & cenſum ſuum in omnibus membris ſuis & officinis amiſerat: deſtituta erat officio linguæ, & ſicut nec audire, ita nec loqui poterat: cetera membra decore naturæ carebant, & id, ad quod facta fuerant, facere non poterant. Horribile erat videre mulierem, naturam mulieris retinentem, & vitiis membrorum effigiem

mutum fœmina, animo & corpore inutilis ſanatur.

A giem mulieris vix habentem. Hæc ut monaſterium exprimeret *c*, & qua poterat valitudine renitens, iavita ante ſanctiſſimum corpus trahitur & deponitur. Infirmitas, qua premebatur, eadem hora adeo eam ſolito gravius gravare cœpit, ut in conſpectu circumadſtantium ad humum corrueret, & humi procumbens, tamquam exanimis jaceret. Quidam vero hæc videntes, eam exſpiraſſe & debitum naturæ perſolviſſe credideruat. Quid mulea? Per merita beati Confeſſoris, quæ mortua videbatur, viva apparuit, jaceas ſurrexit, infirma ſanitatem conſecura eſt: membra ſuis officiit reſtituuntur; vigor naturalis redit; vires ſuæ animæ recepit, & per corporis inſtrumenta effectus ſuos operatur: monſtruoſa ſimilitudo propellitur; mulier in mulierem reformatur; ægritudines omnes recedunt; ſalus naturalis naturæ comitatur & mulieri.

miranti-bus quæ-quam adve-nant, & accurre-bant :

5 Aſtantes admirantur, & devotis laudibus ac clamoribus magnificant Dei magnalia. Taurinus benedicitur, qui in vita ſua mirabilia fecit, & poſt mortem mirabilius operatur; qui etiam in hoc tempore, in quo faciem Antichriſti præcedit egeſtas B miraculorum, ſaturitates ſignorum admiaiſtrat fidelibus populis. Ad tale, tantamque ſpectaculum domnus abbas, velocior devotione, quam pede, accurrit; & licet cenſura monaſtica & perſonalis maturitas curſum prohibeat, tamen non potuit ſibi imperare, quin aliquantulum curreret: non potuit eum detinere neceſſitas naturæ, nec gregem ſibi commiſſum, quin jumentis corporum ſuorum, quæ reficiebant, pabulum ſubtraherent, & menſam dimitterent, & alius alio velocior & devotior videre magnalia Dei in eccleſia feſtinarent. Quæritur a cognatis & nobis vicinis muliaribus, quanto tempore hujuſcemodi ægritudo eam obſediſſet: ſciſcitaatur domnus abbas cum Fratribus, utrum vera, an fictitia ia valitudo illa fuiſſet. Poſtquam teſtimonio populi & totius patriæ infirmitatem illam non in voce, nec in ſimilitudina, ſed in veritate fuiſſe domnus abbas & Fratres comprobaruat, erectis oculis & manibus in cælum, vivenri in ſecula ſeculorum gloriam & honorem dant, & hymnum, qui TE DEUM LAUDAMUS dicitur, dulci & excelſa melodia ia pſallendo decurrunt.

C

*item alia mulier cæca i * i. v. ar-gento ob-ducta*

6 In eodem loco quidam clerici, Senonenſibus partibus orinndi, quæſtum ſibi faciebant, deferentes phylacteria, cruces, & brachia deargentea *, quæ referta eſſe dicebaat reliquiis Sanctorum illorum, qui magis favori ſunt ruſticanæ multitudini & plebeiæ; inter quæ brachium S. Donati præconabantur manifeſtis miraculis coruſcare. Ad eos itaque mulier quædam lumine oculorum privata ſa contulerat, ſperans conſequi ſalutem per merita Sanctorum, quos daferebant. Cumque aliquantulum temporis aate pignora illa pernoctando peregiſſet, & dies plures fruſtra conſumpſiſſet, ſequa ſacris injuriis affixiſſet, & ſic ſalute optata non potiretur; malius ſperans, & fiducialius præſumeat de meritis piſſimi Taurini, dace quodam putro, ad ipſum greſſus diraxit. Sed priuſquam propius ad eapſam ipſius acceſſiſſet, præveata eſt in munere benedictionit & ſaluris. Cæcitas ab ea receſſit, & ſicut illuminata eſt in corpore, ita & mente: cœpit oculis videre ſolem corporia, qui habet ortum, & oculis cordis illum, qui neſcit occaſum: fit ipſa ſibimat ductor, quæ anta a regebatur ductore; reddit gratias corde ſummo Salvatori, & ora Taurino, ſuo curatori: illum in Taurino glorioſum, Taurinum in eo laudabilem prædicat.

7 Sed quia malorum auctor diabolus, illiut D fidem odio habebat, & Taurini gloria eum crucia- EX MSS. bat, ad fraudis propriæ commenta recurrebat, *ſed quæ per fidei ingra-ta, dona cæca ſolla ab à* quibus ſalutem iſtius deleret (ac) Taurini nomen obnubilaret. Quod ut callide & more ſuo machinari poſſet, mulierem cupidine, & prædictorum clericorum corda repievit invidia: nam Taurino gloriam ſuam furari, & eam ſuo S. Donato injuſtius comparare volentes, infelicem mulierculam, voluntate inſtabilem, deſiderio vagam (quod proprium eſt hujuſcemodi ſexui) verbis decipiunt, promiſſione corrumpunt, pretio ligant, ut confiteretur, ſe non a S. Taurino (quod verum erat:) ſed a S. Donato (quod falſiſſimum erat) curatam eſſe. Et confeſſa eſt, culpa ſua aoa deficieaie, & pœna creſcenta: nam cæcitas, quæ eſt privatio viſus, cum augmento ad eam redit, & majori, quam antea, infirmitate cœpit gravari. Fit mulier miſera ia corpore, afflicta in aaima: exterius luit pœnas infidelitatit: interius atteritur flagello malæ conſcientiæ. Nil graviut eſt animæ ad æthera ſuſpiranti, quam pondus malæ conſcientiæ.

E

8 Inter corporis dolores & anguſtias animæ illa *donec aperta ſuas & culpam & beneficio-rum ſuorum, iterum ſa-nam ſalu-tem* miſera poſita, Deo inſpirante, qui conſtitutos in Babylone ſæpe liberat, cœpit facti pœnitere, & pœniteatia ducta, exponit omaibus audientibus, quod a clericis mala fuerit ſeducta; adeo ut pravo conſilio inducta, ingraia exiſteret liberatori ſuo: merito multum ſe dediſſe pœnarum; dignam fuiſſe, quæ viva a terra juſte deberet abſorberi, vel in ſaxorum duritiem conſtringi. Spem itaque ſibi reponens in miſericordia beati Confeſſoris, ipſum fide adiit, charitate depoſcere proponit. Propoſitum ſnum digno complet effectu: ad Taurinum tota mente, tota virtute converſa, & ſaaitati antiquæ reſtituta, ad propria cum gaudio eſt reverſa. Populus villæ admirana quod mirabiliter factum fuerat a Sancto Dei, multis injuriis clericos laceſſena, loco eos ce dere fecit.

9 Alia mulier fide & corpore ad aum acceſſit, *ibidem al i plures ve-ritis morbi liberati ſunt.* quæ digniorem partem ſui amiſerat, ſcilicet caput, propter incurabilem infirmitatem ipſius. Quæ anfirmitas, cum a medicis curari non poſſet, per Taurinum, medicum animarum, ſine expenſit & medicinis velociter curata eſt. Illa peplum, quo mulier caput ornabat, cum candela offerens, & F una tantum nocte vigilant, in mane perfectam ſanitatem eſt adepta.

Frater quidem, nomina Goffredus, cognomine Moret, propter gravem, quam incurrebat, infirmitatem dies in luctu & nocte ia mœſtitia deducebat, & idcireo diutius durara non poterat, quia requie alteraa carebat. Puſtulæ crura ejus afficiebaat & vitam ſibi tædioſam faciebaat. Nil ai medicina remedii, nil frequent cura ſalutis operabatur; ſed quod vis humanæ medicinæ ei conferre non poterat, Taurinus curationum potens in momento & in ictu oculi contulit: & ſicut dolor omnis ab eo receſſit, ita ſigna infirmitatis aulla apparuerunt. Plures febricitantes, & quatuor caduco morbo dediti, ibi infirmitatem evaleruat.

ANNOTATA.

a *Conſentit editionis noviſſimæ Gallia Chriſtiana tom. 4. columna 1140. Sed cur hic pro chronico character ponitur abbatis Cluniacenſis epocha? Credo, quia ſcriptor hic vel monachus fuit Cluniacenſis, vel Gigniacenſis quidem, ſed abbati Cluniacenſi ſubjectus: quia cœnobium Gigniacenſe jam*

A *sum in prioratum Cluniaco subditum fuerat commutatum.*

b *Cluniacum autem ad Graonam fluvium in diœcesi Matisconensi situm ab occasu in orientem distat Giguiaco leucis Gallicis communibus circiter sedecim.*

c *Est hic aliquid vitii. Forte scribi debuit:* Hæc, ne monasterium expeteret (*hoc est*, *adiret*,) omni, qua poterat, valitudine renitens, *&c.*

CAPUT II.

Ejusdem continuatio Lugdunum usque.

Cluniaco defertur sanct. corpus Matisconem;

Civitas est in provincia Burgundiæ, quæ Matisicus *a* dicitur, cui abundantiam temporalium bonorum situs loci administrat. In illa cum insonuisset jocundus adventus sanctissimi corporis Taurini apiscopi, tota obviam procedit: uterque sexus sacro desiderio succensus, domos exponit; quidquid præ manibus habet, abjicit; urbe egreditur, & qua eum venturum audiebat, campos late replet. Pulsantur campanæ per civitatem; vis ruderibus emundatur; aulæis, & tapetis a læva & a dextera vicus adornatur. Suscipitur cum magno honore, & cum majori exultatione in ecclesia S. Petri deponitur. Ad famam miraculorum ejus patria tota cammota, plures in grabatis, qui paralytici erant & membrorum olim habilitatem amiserant, desert. Cumque advenientes tam sanos, quam ægrotos, ecclesia recipere non posset, quilque quomodo potuit accubitum sibi fecit intus & extra.

ibi post sanata convenus turbis.

11 Mulier quædam, quæ & habitum & effigiem mulieris causa infirmitatis fere amiserat, vidente populo, de gestatorio suo surrexit. Ea virtute divina surgente, nervi, qui diu adbreviati fuerant & constricti, ita resonare cœperunt, ac si res quælibet salida sbrumperetur & scissuram faceret. Deinde membra, quæ per languorem diu arida fuerant & contracta, extensa & splendida (facta) sunt & antiquam dignitatem receperunt. Populus in admirationem conversus, laudes Deo multiplicare, & Taurino gratias exhibere non differt.

Alia mulier dissimiliter, sed non dissimili infirmitate correpta, salutem corpoream meritis sancti Taurini in eodem loco est adepta.

Quædam alia mulier in eadem infirmitate constituta, sed præ ceteris duabus ejusdem infirmitatis majore dolore afflicta, languorem omnem cauit & sanitatem induit; & sanitate indura, cœpit recte ambulare, Christum laudare, & Taurinum prædicare.

propemodum cunctis lacrymabile;

12 O quot in eadem ecclesia tenebris cæcitatis & infidelitatis obscurati, corporale & spirituale lumen receperunt! O quot vitiis naturæ, & studio pravæ vitæ, incedere non valentes, aut etiam claudicantes, rectos gressus direxerunt, & in via mandatorum Dei currere cœperunt! Quamplures auditu aurium cordis & corporis privati, utrique sunt restituti. Multi articulata voce & laude canoris vacantes, discrete loqui & Christum laudare potuerunt. Nonnulli diversis & variis infirmitatibus detenti, diu desiderata sospitatem sunt consecuti. Septem namque da immensa multitudine, quæ divinitus curata est, commendati sunt memoriæ, qui præ nimia ægritudine solam naturam hominum retinuerant & cetera fere amiserant. Quidam presbyter devotione magna ductus, totum vile spiritualium ad B. Taurinum adduxit: in ovili illo multæ erant oves morbidæ, quarum, ut refertur, numerus curatarum fuit quadragenarius.

Blasphemus in confessione dire punitur.

13 Accidit in eodem loco meritis beati Præsulis stupendum & notandum miraculum. Quidam, qui acquirendi studio male studiosus invigilabat, candelas faciebat de adipe, & ceram quæ debebat offerri B. Taurino, suis usibus male reservabat. Admonitus a quodam convicaneo suo, ut tam pravo operi finem daret, & in Sanctum Dei ne peccaret, salutaribus verbis amici credere noluit, & amabilem correptionem surda sure pertransiens, etiam in injuriam & in blasphemiam egregii Confessoris erupit dicens, non esse vera miracula, quæ ab eo fiebant. Quam blasphemiam ultio divina justa percutit vindicta, Tamquam elinguis effertur: adeo gula ejus intumuit, ut visu humano indignus esset. Delatus ad sacratissima pignora, vinum benedictione sanctificatum nec recipere nec gustare potuit: & sic indignam ac miserabilem vitam digna & miseranda morte finivit.

Deus in de corpus transfertur Balgiaci, lanatur paralytici, b

14 Ad Balgiacum *b*, nobile castrum, in Lugdunensi diœcesi situm, cum venerandum corpus defertetur, obvius factus est ei quidam æger, membris omnibus dissolutus. Hunc quatuor viri deferebant, & multa turba a dextris & a sinistris & retro eis comitabantur: eahortatur frequens turba, ut in eundo aliquid moræ ineant, in qua spei suæ optata gaudia consequi mereantur. Pratum multiplici colore herbarum vestitum in via erat, & in medio ipsius quercus antiqua, densis foliis & ramis adornata: sub illa devotus clerus & populus genua flectentes ante sanctissimum corpus, antequam ab oratione surgeret, surrexit ægrotus a lectulo, &, tamquam nulla infirmitate affectus fuisset, sanus cœpit stare, alacer currere & gratias Deo & B. Taurino referre. Populus in testimonium præclari miraculi ramos de quercu evellens, & in plures particulas dividens, pro devotione secum portavit, & aliquid sibi profuturum credidit.

Sedatur tempestas gentis,

15 Vigilia S. Joannis Baptistæ universa plebs prædicti castri annum de more festivam se paraverat; ecce, subito ventus vehemens excitatur, aer turbatur, facies cæli mutatur, concutiuntur domus crebris coruscationibus, cælum aperiri, & metuendis fulgoribus terra effodi videtur: fit clamor & tremor per universam villam; extremi judicii metus incutitur: nubes conglobatæ pro pluvia lapides demittunt: hominum alii præ timore ad terram corruunt, alii exangues & tamquam exanimes efficiuntur: curritur ad sanctissimum corpus, &, ut subveniat, votis omnibus & vocibus expetitur: trahitur summa cum festinatione de ecclesia, & aeri, nubibus, fulgoribus, fulminibus & lapidibus opponitur. O potentia divina! Elementa, quæ insanire videbantur, tranquilla redduntur: aer in serenitatem redit, & mundus statum suum recepit, & omnia ruinæ proxima rident, in semetipsa reversa. Hujus rei tot sufficientes testes emergunt, quot homines in castello & patria illa commorabantur.

ægri curantur, lesus.

16 Mulier quædam filium suum, vitæ suæ solatium & spei gaudium, ad beatum Taurinum ibi stitulit. Ille, ætate puer, affectu & effectu innocens, licet esset speciosus facie, tamen ex majori parte sui corporis aridus erat & nulli officio aptus,

A prius. Mater ejus nihil impoſſibile credens eſſe beato Taurino, pervigil ante ipſum tota in oratione nocte ſteterit, &, finita tam prolixa quam devota oratione, mane ad hoſpitium ſuum eſt reverſa. Cumque pro reparatione naturæ aliquid requiei (&) ſomni ſibi indulgeret, puer divinitus euratus, clamare cœpit: Mater, ſurge, & mecum ad ſalvatorem meum B. Taurinum proficiſcere. Illa ad vocem pueri excuſſo ſomno evigilans, ſe omni hilaritate, & infantem omni ſoſpitate repletum, omnibus, qui in eodem caſtro habitabant, oſtendit. Quot in eadem eccleſia febricitantes ſanati fuerunt, quia non magnum aliquid videbatur, non eſt annotatum, nec in ſcripta redactum.

Apud Cenarium cum ſanantur paralyſis.

17 A prænominato caſtro fere ſex milliariis burgus quidam Canariacus diſtabat, qui jure ſori proprius eſt eccleſiæ Cluniacenſis. Ad eum eum perveniſſet egregius Confeſſor, mulier quædam, quæ

** i. e. paralytica*

clinica* jacebat, & grabato oſtiatim deferebatur, & ſic viatico ſuſtentabatur, cœpit convicanoeos ſuos inſtanti prece interpellare, ut id ſibi miſericordiæ impenderent, quatenus ad B. Taurinum, qui

** i. e. via*

ſtrata* publica tranſibat, ſe deferrent, a quo voti

B ſui compotem ſe futuram profecto credebat. Illi vero, magis ſuam utilitatem, quam proximi curantes, miſeram audire vel exaudire contempſerunt. Illa omni humano adjutorio deſtituta, & in ſola Chriſti pietate conſtituta, benedictum Confeſſorem Chriſti profequi deſiderans, genibus & cubitis morbidum corpus ſuum laborare faciens, fideliter incepit quod Sanctus Dei efficaciter perfecit: nam continuo omni infirmitate, quæ paralyſis dicitur, depoſita, liberatorem ſuum B. Taurinum pede profecuta eſt & conſecuta. In quo opere virtus egregii Confeſſoris attollenda eſt, quæ abſentibus & longe poſitis præſens & prope conſuevit eſſe collatis beneficiis.

aliequa mi-ſerid.

18 Quædam mulier Aula tanto incommodo laborabat, ut omnium membrorum naturali potentia deſtitueretur; cui ad majorem pœnam accedebat, quod vix aliquo genere vehiculi, niſi plauſtro, poterat deferri. Hoc modo ad Sanctum Dei delata, dum Miſſarum ſolennia celebrarentur, ſenſit vera B. Taurini ſuffragia: incolumis namque reddita, quid inter ægram & ſanam diſtet, jocundo cognovit argumento.

C Vir quidam paſſione inaudita afficiebatur, quæ etiam a peritia phyſicæ artis cognoſci non poterat; & quocielcumque tangebat cum, acſi letali vulnere percuteretur, vocem terribilem emittebat. Pulſanti ei ad oſtium miſericordiæ eximii Confeſſoris aperta eſt janua pietatis; & ex tunc & infirmitate caruit, &, quemadmodum debuit, ſiluit.

Ruſticus quidam dum de arbore in præceps rueret, in ruendo os humerale de loco ſuo excuſſum eſt. Proinde tantus cruciatus ei inerat; ut mallet mori, quam ita vivere. Viſum eſt ei in ſomnis, quod B. Taurinus tactu blandiſſimo brachium illud tractaret. Evigilans a ſopore, infortunium caſus & jacturam naturæ meritis eximii Confeſſoris reſtauratam invenit.

Apud Novam-Villam correctus virgi-tur.

19 Apud locum, qui dicitor Nova-Villa, monaſterium eſt ſanctimonialium, quæ ſecundum regulam Sancti Benedicti, & ſub cura abbatis ſancti Eugendi præteritos decoquere errores, & novos induere mores Deo promiſerant; ubi cum beati Viri corpus deferretur, quanta lux miraculorum effulſerit, longum eſt revolvere. Quotquot fere advenerunt, qui ſalutem corpoream devote quæſierunt, feliciter invenerunt. Quidam tamen inter ceteros, qui contractus erat, ut vulgo dicitur, D teſtimonio populi rectus efficitur.

EX MSS. Apud Monaſterium Sarralbi multi ſervantur e ramis.

20 Juxta Ararim fluvium in loco uberi ab antiquo jure fundata eſt decania Cluniacenſis, quæ Mons-Bertaldi dicitur. Ad hanc cum gleba inclyti confeſſoris Taurini delata fuiſſet, a monachis ioibi Deo militantibus in ſpiritu jocunditatis & voce exultationis ſuſcepta eſt. Cumque ſuper ſcamnum reſediſſent qui eam detulerant, præcipua pars domus, ſcilicet tectum, cecidit. Sed pietas egregii Confeſſoris a tantis periculis illæſos eos cuſtodivit. Mane facto, Frater, qui officium Prioris & nomen gerebat, ut jacturam reſarciret, operarios ponit; qui dum incepto operi certatim incubarent, murus ejuſdem domus gravem ruinam fecit. Ad caſum illius, cui B. Taurinus in ore & in corde fuit, ſine jactura evaſit: duo tamen, qui ejus auxilium non implora verunt, miſerabiliter contriti coociderunt.

Apud Trivorium cæca viſa donatur.

21 Burgum quamdam novum, Triverium, cum pertranſiret B. Taurinus, obvia facta eſt quædam mulier lumine oculorum privata: hanc proſequebatur multitudo maxima utriuſque ſexus. Illa manibus cordis & corporis loculum, in quo ſanctiſſima pignora deferebantur, amplectens, fide & oratione circumadſtantium adjuta, deſideratum recepit lumen oculorum. E

Apud Lehennacum inferia ſæ-vi corporis ponuntur.

22 Operæ pretium eſſe videtur, breviter enarrare, quæ pœna ſubſecuta ſit inſidelitatem cujuſdam villæ, quæ dicitur Lehennacus; & pœna quod remedium invenit. Habitatores illius, tamquam filii Belial, corda in malum indurata habentes, non ſolum Sancto Dei debitam reverentiam exhibere noluerunt, ſed eum ignominioſa a finibus ſuis extermioaruot: Fratres, honeſtate reſertos, qui eum deferebant, omni genere contumeliarum affecerunt; & comminantes eis, quod non impune fines ſuos intraſſent, & quod pœnas eis juſte daturi eſſent, verbis facta compenſare voluerunt. Sed omnipotens Judex, qui & bonis bona, & malis mala quandoque retribuit, indigenia illius vecordis villæ dignam exhibuit retributionem. Tempeſtas ſubito exorta, cæli faciem mutavit & obſcuram reddidit: turbo vehemens domus concuſſit & ſegetes ſubvartit: lapides de nubibus aeris, tamquam guttæ aquæ diſtillantes, ſpicas omnes excuſſeruot, vineas decorticaveruni & arbores foliis & F ramis deſpoliaverunt.

veneratio veniam agnoſcit.

23 Non potuerunt difficeri miſeri habitatores, quin ob injuriam ſancti Viri tanta afficerentur calamitate: metuunt, nec ſicuti in corporibus dignam ſuſtinuerunt pœnam, ſita in animabus æternam ſentiant damnationem: credunt, quod ipſe, qui tam terribiliter damnat in præſenti, terribilius poſſet damnare in futuro: de præſenti igitur judicio futurum magis timeodum non dubitant: in affectione corporis & amaritudine animæ poſiti, ad miſericordiam B. Taurini converſum iri, dignom judicant, quam humiliter poſtulantes, facile invenerunt. In ipſo anno, quo, defectu meſſis, ſa periclitaturos timuerunt, majorem ſolito abundantiam in temporalibus bonis adepti ſunt. Affuit eis tempeſtas ad terrorem incutieodum, non ad inferendum damnum.

ANNOTATA.

a Maſticus, *pro* Matiſcus *vel potius* Matiſco, *vernacule* Maſcon, *ſita eſt ad Ararim fluvium, Lugduno leucis fere duodecim Gallicis.*

A ex mss. b Balgiacum *ſeu* Balgium, *vulgo* Baugey, *ſitum eſt trans Ararim in Brexia; ſed quid opus eſt hic loco ſingula perſequi, quando ad eumdem omnia tractum pertinent, qui Cluniaco Lugdunum & inde retro Gigniacum ducit?*

CAPUT III.

Reditus ad cœnobium Gigniacenſe.

Lugdunum afflictum varieque foeri corporis advenus, a

IN provincia Burgundiæ ſupra Rhodanum, rapidiſſimum & turbulentum fluvium, civitas quædam eſt fundata, nomine Lugdunum; quæ antiqua dignitate primas eſt Galliæ. Illi ſubjectione obedientiæ ſubditæ ſunt a tres opulentæ civitates; prima Rothomagenſis, quæ caput eſt provinciæ, quæ, mutato nomine, nunc appellatur Normannia; ſecunda Turonenſis, cui præfuit magnus in oculis Dei Martinus epiſcopus; tertia Senonenſis, quæ finis dicitur eſſe Galliæ, & ioitium Burgundiæ venientibus a mari Britannico. Archiepiſcopus prædictæ civitatis b & comes Maſticonenſis Gerardus, expeditione incaute facta, caſtellum quoddam, quo vocatur Iſirus, quod eſt quaſi clavus confixus in oculis civitatis Lugdunenſis, everſum iri cupientes, in virtute brachii ſui ferro & flammis vehementer aggreſſi fuerant. Dumque totis viribus elaborarent eum ? expugnare, duo Comites, Albonerus & Forenſis, derepente ab inſidiis erumpentes, irruerunt ſuper eos; impetum quorum ferre non valentes, caſtro ceſſerunt, expugnationi finem fecerunt, ac deinde terga eis dederunt. Illi fugientes velociter inſequentes, alios in ore gladii trucidarunt, alios membris mutilaverunt. Hoc audito infortunio, civitas tota & vultum & habitum mutaverunt, cui grandis erat materia dolendi, dum alius audiret, patrem ſuum morti traditum; alius, fratrem, vel amicum, ad mortem vulneratum, vel aliquo membrorum privatum.

b

B

* *Iſirum fecisse*

Infelicata infantis, qui mortuus creditur,

25 His ita geſtis, ſupervenit corpus B. Taurini, quod dolorum multorum remedium eis fuit. In ipſius adventu ſpem ſalutis prædicta civitas concipiens, & in ejus meritis confidens, vita eſt tamquam a mortuis reſurgere & dolorem omnem deponere, & jocunditatem, quæ floridam reddit ætatem, induere. Erat in ea vir quidam nomine Heldinus, unicum habens filium, in cunabilis tanta infirmitate depreſſum, ut per quinque dies nec ſomnum caperet, nec mammillam matris fugere poſſet. Cumque membra infantilia vitalis calor dereliquiſſet, vix ſpiritus tenuiſſimus in ejus pectore ſentiri poterat. Pareotes illius infantis de .... eum tamquam ... expoſuerant c. Nutrix fide & devotione accenſa, infantem ad S. Taurinum deferendum & reddendum, mente concepit; & quod mente cooceperat, meliusopere pariens, cum jam mortuus putaretur, obtulit eum beato Viro. Oblatus puer, oculos aperuit; deinde oſcitavit; & multum ſomno indulgens, vagire cœpit & lanus exiſtere, & mammillam matris avide exhaurire. Ad tantum miraculum accurrunt pater & mater & multi vicinorum, laudantes magnalia Dei & magnificantes opera S. Taurini.

C

c

& quinque paralyticis ope ſanatis.

26 In eccleſia B. Nicetii, in qua ſanctiſſimum corpus honorifice depoſitum a populo adorabatur, turba mulierum, quæ uſque ad quinarium numeſum excreverat, in grabatis delata eſt. Iſtæ ſtipem publice a ſingulis domibus quæſitantes, vitam morte infeliciorem ducebant: eis namque ariditas omnium membrorum ita dominabatur, ut vix caput erigere, vix digitos manuum poſſent movere. Cumque diu non fruſtra præſtolarentur miſericordiam magni Sacerdotis, eadem hora ſimul de geſtatoriis ſuis ſurrexerunt, & recte ambulare cœperunt. Ad relationem tantorum miraculorum civitas tota permutatur: fiunt alacres, quos antea nimia triſtitia ſorbuerat: matronæ, ſexus & maturitatis luæ obliviæ, rejectis palliis, ad eccleſiam properant: adoleſcentulæ teneritudinem ætatis & virgineum pudorem poſtponentes, demiſſis diſcriminalibus capitis ſui, citius adoleſcentibus præcurrunt: ſenes vitia capillorum ſuorum detegentes, proprio, non alieno, adminiculo roborati, pedum ſuorum legnitiem abjiciunt: viri & juvenes in ſemetipſos impingentes, viam ab invicem fruſtra occupari cauſantur: monachi & clerici diſſimili induti cultu, ſimili rapiuntur deſiderio: ab omnibus Taurinus prædicatur, a ſingulis Taurious laudatur.

D

27 A prædicta civitate caſtrum quoddam, Mona Loelli *d*, non multis millibus diſtat: hoc poſitione ſua latis jocundum, hinc habet vineas, inde prata multiplici colore ridentia; proximitas Rhodani fluvi pilcium penuriam eum pati non permittit: hoc militaribus viris plenum, & pudicitia dominarum adornatum, dulcem ſolet præſtare advenientibus manſionem: in quo cum veniſſet inclytus Taurinus, non eſt facile relatu, quanto ſtudio gens illa ſe præparavit in occurſum ejus; & ſicut exterius veſte compoſita, ita interius mente devota occurrit. Ibi tamis miraculis virtus Beati effloruit, ut innumeri a dolore capitis, dentium & lateris liberarentur: nonnulli diverſis vitiis corporis deturpati & turbati, ſpecioſam formam receperunt.

In Monte Loelli ſanantur innumeri.

d

E

28 In territorio Lugdunenſi villa quædam eſt, vocabulo S. Chriſtophorus, in juriſdictione abbatis Raioberti poſita: in eccleſia illius cum quidam fideles, qui advenerant ante beoedictum Confeſſorem, devotas orationes funderent, quædam pars ruſticorum villæ, incredulitate adulta & ingrata de Dei bonitate ſibi indulta, paralyticum quemdam in eccleſia depoſuit, cum voce inſultationis & blaſphemiæ dicens: Eia, ſancte Taurine, qui multos alios curaſſe probaris, nunc in iſto oportet manifeſtari virtutem tuam. Sed Sanctus Dei non iniquitatem ruſticorum, ſed neceſſitatem male habentis pie proſpiciens, petitioni ejus non defuit & ſanitati eum reſtituit. Illius vero miſeræ plebis miſerrimus presbyter indignatione commotus, & frendens infania, deteſtari cœpit evidens miraculum & affirmare, quod falſum erat, & negare, quod verum eſſe conſtabat, rabido ore lacerans *, propria voluntate ægroti, non patrocinio B. Tauſtni, ipſum ab infirmitate liberatum. Ad hanc vocem intolerabilis eum infirmitas arripuit, & tamdiu vexavit, quouſque animam ejus de corpore miſerabiliter exiorſit.

Ad ſonum S. Chriſtophori ſanatus paralyticus blaſphemia.

F

* *f.* blaſphemans.

29 In loco, cui Maximiacus nomen eſt, quædam infirma mulier converlabatur, cujus infirmitatis cauſam aut originem medici cognoſcere non poterant: namque modo mugitus taurorum, modo ululatus luporum, quandoque latratus canum, & alias diverſitates inarticulatarum vocum terribiliter proferebat. Deducta fuerat per multa pignora Sanctorum; ſed nullus ei ſubvenerat. Exhibita fuerant ei multa genera medicamentorum; ſed nihil remedii conſequi poterat. Intellectum eſt a religioſis & ſapientibus viris, miſeram miſericordiſſimo Pontifici curandam divinitus reſervari; quod

Maximiaci mulier quædam longa morbo malo liberatur.

A quod ita factum est. Denique per suffragia beati Viri terribilium vocum confusionem perdidit, & unam discretam & articulatam vocem, quam competenti fileotio frænare posset, recepit, & pleoariam sospitatem obtinuit.

Apud Chalamontem sanatur mater cæcum filiolo;

30 Villæ, cui vocabulum est Chalamont, cum appropiaret Sanctus Dei, universus populus utriusque sexus finibus suis egressus, in occursum ejus procedens, eum cum magna jubilatione recepit, & cum majori honore in sua ecclesia collocavit. Ibi erat quædam mulier conjugali adjutorio viduata, & cæcitate oculorum temporaliter damnata, nil in tertis solatii vel spei habens, nisi iofantulum solum, unigenitum suum. Ille, in quantum ætas imperfecta & fragilis natura admittebat, genitrici suæ tam fidelem, quam devotum præbebat ducatum: eo duce, pauperrima mater victum quotidianum mendicando adquirebat, & sic suam & filii vitam sustentabat. Accidit, ut puer gravem iocutreret infirmitatem, quæ genitricis suæ non sineret eum deioceps esse ductorem. Illa ioselix in desperatione

B vitæ posita, quid ageret, quomodo viveret, penitus ignorabat. Imposuit autem puerum in humeros suos, & vocem pueri, quæ sola sibi remanserat, ducem suum instituit. Videre erat piam mulierem parvulum bajulantem, & parvulum voce, qua poterat, gressus materoos dirigentem. Id genus vivendi multis diebus non sine multorum ereberrimis lacrymis, pietate fusis, exercuit. At ubi comperit, adveniſſe beatum Taurinum, ad auxilium ejus, quo plurimum iodigebat, qualiter potuit, cucurrit: & pius Pater in auxiliando ei occurrit: nam dum januas ecclesiæ ingrederetur, recepit lumen oculorum, & puer vigorem omnium membrorum; sicque mulier videns, & puer sanus redditus, postea sibi ad requiem, populo villæ ad lætitiam, & sancto Taurino vixit ad honorem.

plorumque mala restituuntur; instituit, commenda remittuntur; ea tradit;

31 Matrona quædam, ætate matura, incessu gravis, clericum habens filium, post mortem viri defuncti io viduitate permanserat: hæc amore sanctissimi Taurini medullitus accensa, dum ad eum raptim abire properat, oblita est secum desetre quod ei offertet. Cui clericus filius obvians, cum a responsione ipsius collegisset, nil secum

C præter bonam voluntatem gestare, duos de tribus denariis, quos in privato loculo habebat, sanctissimo Viro io oblatione dandos donavit. Clericus domum reversus, redintegratum numerum suorum denariorum invenit, non sine admiratione lui & multorum, qui audierunt.

Quod gloriosissimus Confessor virgo sit effectus a Domino & Agnum, quocumque ierit, sequatur, in hoc probari potest, quod omnem immunditiam & spurcitiam semper deleverit. Inde est, quod, quoniea immunda animalia parva & importuna, scilicet muleæ, argenteæ imagini ejus insidebant, toties ad terram mortua corruebant. Nequis vero hæc duo præmissa, quasi nulla, silentio digna judicet, audiat, quod in pictura diligenter elaborata, & multories repetita, post pretiosos & varios colores, niger sedet. Sic in operibus celebertimis Confessoria, post præclara & stupeoda miracula, quædam non ma-

**forte cum temas*

goa placent, & consterni* non debent,

In eadem villa quædam semina propter concubinatum, quo diu cuidam clerico amasio suo male & illicite serviebat, pœnam cæcitatis incurrerat. Remordente eam mala cooscientia, qua nullum tormentum gravius est, conversa est ad beatum Taurinum; & dum culpam humiliter ante eum eognoscit, piissimus Pater pœnam et ignoscit: claritate namque oculorum recepta, spem salutis diu optatæ cum gaudio est adepta.

D *Ex MS. apud villam de Curnei. ei sanatur ægra.*

32 Cum jam ad vallem, quæ dicitur de Curneias, pervenisset reverentissimus Confessor, turba copiola, quæ ad famam ejus convolarat, finea undique repleverat. In ea erat quidam clericus de villa Gifiaci, quem tanta infirmitas opprimebat, ut impotentiam omnium membrorum patetetur. Et quoniam nulla atte, nulla possibilitate incedere valebat, io gestatorio de virgis intexto a populo viciſſim gestabatur. Hic propter ordioem lacrum, quo insignitus erat, & propter magnam fidem, quam habebat, ut aporhecam sanctissimi eorporis prospexit, lanus surrexit, & tam alacriter, quam constanter ad eum usque pertexit eum admiratiooa omoium circum adstantium.

Dum in vadito corpus Gigniaco propinquat,

33 Tot igitur tegionibus peragratis, & immensis locorum spatiis emensis, pauci que, de multis miraculis factis, in scripto tedactis, sanctissimus Confessor ad delectabile habitaculum suum, Gigniacense monasterium, redire cœpit. Ad occursum ejus tota patria, quæ cum gravi molestia absentiam ejus diu

E sustinuerat, ad duo miliaria ptope eodem monasterio, cum conveotu Fratrum vestibus albis induto, obvia venit. Erat in ea quædam mulier cula de Burgo Cuilelli, cui continuus languor de mulliere, præter oaturam, nihil dimiserat: jacebat autem tamquam simulacrum male effigiatum: pedes ejus incessu vacantes, manus, non ad tequiem, sed ad infirmitatem, otiosæ erant; cetera membta non ad joeunditatem natutæ, sed ad pœnam mortis, ei ineraot: qualiscumque vita ejus morte detertor erat. At vero ubi misera illa juxta odoriferum corpus beati Viri deposita & exposita est, muodissima ossa ejus concussa sunt & contremuerunt; ita ut circumadstaotibus magnus timor incuteretur (id namque consuetudinis habebat, quando de illo virtus exire & sanare infirmos volebat.)

falotem assert paralytica;

34 Per hoc signum grex humillimus monachorum, & devotus populus eognoscens viscera miseti-

F cordiæ ejus esse eommota, sese in oratione cum cootritione cordis dedere. Sed priusquam ab oratione surgereot, surrexit mulier a grabato suo, & alterata ab ea, quæ fuerat, sicut corpore ita anima mutata est: corpus receepit diu optatam sanitatem, & anima deposuit, qua gravabatur, tristitiam. Miraotur omnes qui aderant, & nullum Sanctorum parem vel similem beato Taurino in virtute miraculorum prædicant. Reportatur ad ecclesiam suam cum magna jubilatione sanctissimus Præsul, & in sede sua cum magno honore colloeatur; ubi ex tunc magnis & præclatis miraculis coruscare non desistit, ad laudem & glotiam nominis Domini nostri Jesu Christi, qui eum patre & spititu sancto vivit & regnat per omoia seeula seculorum. Ameo.

ANNOTATA.

a *Jura videlicet primatus; quod quidem jus quid sit, & quam controversum acciſumque, breviter indicatur in nuperrima Gallia Christiana tom. 4. pag. 3. & seq.*

b *Erat is Heraclius, inter archiepiscopos Lugdunenses ordine septuagesimus quartus, inter quem & Comitem Forensem, seu Forestensem gravia & sanguinolenta de jurisdictione apud Lugdunenses diu furbuere dissidia; de quibus obiter Severtius in Archiepiscopis Lugdunensibus pag. 246.*

c *Hasce lituras seu lacunas ita Papebrochius ad marginem supplere conatus est:* Parentes illius

[salu-

A Ex MSS. [salutem] iosantis de-[-speraotea] eum tamquam [mortuum] expoſuerant. Nutrix *&c.*

d *Hinc veditus deſcribitur ab urbe Lugdunenſi uſque ad Gigniacum. Eſt autem* Mons-Loelli, *ſeu potius* Mons-Lupelli, *corrupte in mappis* Montluet, *municipiolum in pago Dumbenſi; uti notat Valeſius in Notitia Galliarum.* D

DE S. AGILBERTA VIRGINE

ABBATISSA JOTRENSI

IN GALLIA.

J. B. S.

Brevis notitia de cultu,

SEC. VII. *Certa ſubſtitus*

AD *cum ſolum & præcipuum hic articulum de* S. Agilbertæ *cultu reducenda eſt tota hæc diſquiſitio; cum de cetero vix quidquam de ipſa memoriæ proditum ſit, imo ne nomen quidem re-*

B *pererim in ullis claſſicis Martyrologiis aut Uſuardinis additionibus præterquam in Molano ad* XII. *hujus:* Jotro monaſterio, ſanctæ Agilbertæ abbatiſſæ, *quam ad hunc diem melius retraxit Caſtellanus in Martyrologio ſuo univerſali. Eumdem cultum confirmat Mabillonius tomo* 2. *Actorum Ordinis S. Benedicti pag.* 487. *&* 488. *atque item in Annalibus tomo* 1. *pag.* 364. *&* 456. *ſic enim ubique loquitur, ut de S.* Agilbertæ *(quæ &* Aguilberta *&* Agliberta *appellatur) cultu videatur omnino dubitari non poſſe, tumulos etiam prominentes enumerans in quibus cum S. Theodechilde, prima ibidem abbatiſſa, Sanctæ aliæ recondite ſunt, quas inter* S. Agilberta *diſerte exprimitur.*

Argumenta. 2 *Indubitatum vero ejuſdem rei argumentum prodit idem Mabillonius dum narrat;* Anno ſeculi decurrentis MDCXXVII. *illuſtriſſimum D. Coſpeanum Lexovienſem epiſcopum ſacras* BB. Theodechildis & Agilbertæ *reliquias, e tumulis levatas, argenteæ thecæ denuratæ ſolenniter incluſiſſe, & cum aliis aliorum Sanctorum oſſibus in ſanctimonialium baſilicam tranſtuliſſe. Porro* S. Agilbertam in Jotro coli XI. Auguſti *expreſſiſſime notat laudatus Mabillonius in Annalibus pag.* 456. *Atque*

C *hoc ſolum de recepto Sanctæ cultu probandum ſuſcepimus, cum de ejus geſtis nil plane compertum ſit, non magis quam de ætate aut certo obitus anno; Id unum conſtare videtur, ſecundam fuiſſe poſt S. Theodechildem Jotrenſis cœnobii abbatiſſam. Cum vero illius obitus a Mabillonio referri videatur ad annum* 660. *ſi Sanctæ noſtræ viginti* E *regiminis anni tribuantur, ad annum* 680. *ſupervixiſſe dici poterit & forte etiam diutius. Atque hæc ſola ſunt quæ de* S. Agilberta *tuto prædicantur. Videri poteſt Bucelini elogium die* XII. *quod hic referendum non cenſuimus; præplacet quod habet Sanſſayus:*

3 In territorio Meldenſi, Jotro monaſterio, *Elogium ex Sanſſayo.* S. Aquilbertæ virginis, ejuſdem cœnobii abbatiſſæ, quæ illuſtri regum ſanguine procreata, patre Abobino, Pientia matre, ſancti Ebregeſili glorioſiſſimi epiſcopi Meldenſis germana, primis virentis ævi annis Chriſti obſequiis devota, virginitatis florem eidem dedicavit: atque illo in cœnobio facta ſub S. Theodechilde monialis, ita ſe ſanctiſſimis religionis ſtudiis applicuit, ut omnibus exemplar & ſpeculum fieret caſtiſſimæ divinorum placitorum obſervationis. Unde emigrante ad ſupernas ſedes beata ipſa Theodechilde, gubernatrix virginalis ſodalitii effecta, largiſque a Deo gratiæ perfuſionibus inundata, cœtui ſibi commiſſo ubertima chariſmatum, quibus affluebat, dona verbis & actibus ſuis infloxit; quibus eadem perfecte emenſa viam pietatis & juſtitiæ, meritis ſanctæ vitæ & adminiſtrationis plena, æternam vo- F cante ſponſo perrexit ad gloriam.

DE S. RUSTICULA VIRG. ABBATISSA

ARELATE IN GALLIA.

J. B. S.

COMMENTARIUS PRÆVIUS,

De cultu, ætate & geſtis,

AN. DC. XXXII. *Cultus olim* VI. *Aug.* SAnctam *hic producimus binominem, nam &* Marcia *appellatur, ſeculo ſeptimo celebrem; de qua id mirandum prorſus, quod in nullis claſſicis Martyrologiis, ipſa multo poſterioribus, ſignata reperiatur, imo nequidem in tam copioſis, quæ dedimus, Uſuardi auctariis. Unum hoc de ipſa notarunt Majores noſtri in Prætermiſſis ad* XVI. *Maii:* Ruſticulæ ſeu Marciæ abbatiſſæ tranſlatio indicatur in Ms. Adonis Reginæ Sueciæ. Natalis ejus celebratur XVI. Auguſti. *Eodem die* S. Roſticulam *ſignavit Perrarius in Catalogo ſuo generali;* Arelatæ in Gallia, ſanctæ Ruſticulæ virginis, *in nonula obſervans, eam ſe accepiſſe* ex Tabulis eccleſiæ Arelatenſis, ubi hac die, *inquit,* colitur. *Sanſſayus item in Martyrologio ſuo Gallicano iiſdem plane inhæret veſtigiis. Et recte quidem pro eo tempore: nam in Officiis propriis Sanctorum Arelatenſis eccleſiæ Avenione excuſis anno* MDCXII. S. Ruſticulæ *feſtivitas eo die* XVI. *Auguſti diſerte ſignata reperitur.*

2 *Quæ*

A anno proprio non alio die celebratur.

a *Quæ deinde cauſa ſuborta ſit, cur in feſtivitatis die anniverſarie mutatio fieret, nuſquam explicatum invenio; certe in eorumdem Officiorum editione poſteriori Pariſienſi, anni* MDCLXI. *quæ etiam apud nos exſtat, non jam* XVI. *refertur* S. Ruſticula *ſed hac die* XI. *S. Rocho, ut merito ſuſpicari liceat, proprio ſuo natali die in illius locum ſubſtituto; ipſaque etiam ad verum obitus diem retracta, cum ex Vita conſtet poſtridie feſti S. Laurentii occidiſſe, ut recte ſignavit Mabillonius ſeculo* 2. *Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ubi prædictam Vitam deſcribit a pag.* 139. *atque ipſum rectiſſime imitatus eſt Caſtellanus in Martyrologio ſuo univerſali, quos pronde & nos hic ſequendos putavimus, de* S. Ruſticulæ *cultu ſecuriſſimi, dum tam indubitatis monumentis comprobatur, quibus merito accedere poteſt inſigne ipſius Sauſſayi elogium, ex quo gratum erit totius vitæ ſynopſim perſpicere. Ita habet, ſed die* XVI.

Teſtigni obitu

3 Ipſo die Arelatæ, S. Ruſticulæ virginis, quæ apud Valconenſes nobiliſſima Martiorum familia, eodem die nata eſt, quo pater Valerianus piiſſimo

B fine, ſtadio carnis exceſſit. Cumque quinquennis jam venuſtate corporis eximia niteret, mægia vero animi dotibus decora omnium in ſe affectus traheret, eam Cheraonius Guntrami regis ſimiliaris adhuc tenellam rapiens, ſibi connubio jungere voluit. At divino nutu a manibus ejus erepta, luadente Siagrio Auguſtodunenſi piiſſimo epiſcopo, annuentequa ipſo Rege, ad monaſterium, quod Arelatæ olim S. Cæſarius ſorori ſuæ Cæſariæ conſtruxerat, religionis cupiditate profecta Liliolæ abbatiſſæ inſtituenda traditur; ſub cujus diſciplina tot charitatis, humilitatis, prudentiæ, patientiæ & benignitatis ſigna in omnes edidit, ut, defuncta Liliola, eam adhuc octavum decimum ætatis annum agentem ſancta illa virginum turma in coryphæam ſibi elegerit.

ejus ornatus

4 Sulcepto quo non ſine renitentia regimine, talem ſe omni ſolicitudine ac ſanctimonia præſtitit, qualam S. Cæſarius ſororem inſtituens, matrem ecetus hujus virginalis in omnibus ſe habere præſcripſerat. Nam imprimis Deo intenta ſic orationibus & divinæ legis meditationi incubuit, ut Pſalterium integrum, & totos ſacræ Scripturæ libros memoriter retineret. Vigiliis & jejuniis ita ſe dedidit, ut tertio tantum quoqua die cibum ſumeret: reliquis vero ſororibus nocturnia horia quielcentibus, in eccleſia exeubaret, pſalmis & orationibus cum laerymis inſiſtens. Lectum ſiquidem ad ſomnum non niſi ſemel in anno ſibi componi permiſit. Nihil quod ad Dei cultum & ſororum curam ſpectarat, umquam prætermiſit.

C

Sauſſayus in Martyr.

5 Sed tamen invidia Ricamiri comitis falſo accuſata, ad Cæſarium regem per Nimphidium præfectum Arelatenſem vincta deducta eſt, permultis in itinare editis miraculis: quorum fulgore & evidentia ſanctitatis innocens comperta, honorifice ad ſuum cœnobium remiſſa, a ſororibus ingenti cum gaudio recepta eſt, quarum cellas poſt reditum ampliavit. Multa oratoria itidem in urbe exſtruxit, demumque omni ætate in Chriſti famulatu conſummata, pluſquam ſeptuagenaria ad cæleſtes nuptias immortalitatemque beatam, Chriſto invitante, perrexit: inqua S. Trophimi eccleſia ſumere glorioſo ſepulta, dum in feretro deferebatur ægrotantium, qui loculo ajus pio affectu colla lummiterunt, languoribus optatam præſtitit medelam: atque deinceps perpetuis opitulationis beneficiis, totius civitatis & tractus Arelatenſis populorum devotionem ſibi devinxit; apud quos hodie ſacris honoribus celebris eſt.

6 *Ad definiendam* S. Ruſticulæ *ætatem quod attinet, nulla uſquam occurrit difficultas: ex Vita etenim num.* 9. *conſtat* Liliolæ, *a qua in virginum cœnobium adoptata fuerat, non multo poſt defunctæ, in abbatiſſæ, munere ſucceſſiſſe, ætatis ſuæ, quod certe rariſſimum eſt, anno octavo decimo, idque Chriſti anno* DLXXIV. *ut natam oporteat anno* DLVI. *Cum vero pariterunem ſanctiſſime rexerit annis totis octo & quinquaginta, veriſſime jam dictum eſt, ſeptuagenaria majorem fuiſſe dum* ad cæleſtes nuptias perrexit; *id quod in Vita num.* 30. *diſerte aſſeritur* ſeptuageſimum ſeptimum ætatis ſuæ annum egiſſe *dum poſtquam* diabolum adverſum ſe jugiter dimicantem Chriſti juvamioa roborata virilitar triumphaſſet in terris, ad præmia parata læra evocata eſt ad cælos, ut reciperet quod oculus non vidit, oec auria audivit, nec in cor hominis aſcendit, *poſtridie feſti S. Laurentii anno* DCXXII.

D Auct. J. B. S. De ætate non magna diſcrepante.

7 *Neque in ejuſdem Sanctæ geſtis quidquam reperitur, quod longo Commentario opus habeat, totius Vitæ decurſum accurate complexus eſt Florentius preſbyter Tricaſtinæ ſeu Tricaſtrinæ eccleſiæ* E *quæ eſt urbs epiſcopalis ſub metropolina Arelatenſi (Gall.* Trois chateaux) *eamque dedicavit Celſæ abbatiſſæ, quæ non multo poſt* S. Ruſticulam *monaſterii Arelatenſis (vulgo* S. Cæſarii *aut* magni monaſterii) *regimen ſuſceperat, ut auctor rebus geſtis aut ſynchronus aut certe proximus dici poſſit. Ipſius Vitæ bina exemplaria ſed mutila inter charias noſtras reperi, alind plenum, cujus fragmenta varia publicavit V. Cl. Andreas Cheſnius tom.* 2. *Hiſtor. Franc., integram vero ex ipſius Cheſnii cod. Ms. aliiſque apographis edidit Mabillonius, ut jam diximus, tom.* 2. *Actorum Ordinis S. Benedicti a pag.* 139. *ex quo ipſam cum apographo noſtro etiam Cheſneo collatam, hic recudi curavimus, neceſſariis hinc inde obſervationibus illuſtratam. Notabile eſt quod in præfatione teſtatur auctor, ſe ea ſcribere, quæ* relatione fideli ipſius Celſæ abbatiſſæ, *& quæ* de virtutibus præfatæ Ruſticulæ quidam fideles ſe ſimul noſſe & vidiſſe *aſſerebant, ut de auctoris fide non videatur omnino dubitandum. Eo modo*

Vitæ ejus fidelitas defenditur.

VITA F

Auctore Florentio presbytero Tricaſtino fere coævo

ex editione Mabillonii.

Præfatio ad Celſam abbatiſſam.

DOminæ venerabili in Chriſto ſorori matri gregis, Chriſto præſula, adgregati, Celſæ abbatiſſæ Florentius presbyter eccleſiæ civitatis Tricaſtrinæ* perpetuam in Domino ſalutem. Merito inter omnes virtutes obedientia ſibi vindicat principatum, dum conſiderata ſui poſſibilitate aliquid imperantibus oblequirur. Patrocinante ergo omnipotentia divina, ſimulque precibus veſtris adjutus, ortum nativitatis ſanctæ recordationis dominæ Ruſticulæ ſive Marciæ, vitæque ejus qualitatem ac primordia religionis virtutiſque, quam gratia divina exercuiſſe perhibetur, ex ordine proſecutus, in unius libelli opuſculo conſcriprum

* de Troiſchateaux

A scriptum ſancto cœtui veſtro obtuli lectitans*, unde obſecro, ut pro me veſtris orationibus impetretis, ne qui eujpsm contemptoris fugio, præſumptoris noxam incutram. Sed credo quod orando me implere faciatis quod arripere jubendo feciſtis. Nam certiſſimum eſt, quia fiquid in hoc ſcribendi ſtudio vituperationis exſtiterit, meæ erit audaciæ; veſtræ vero orationis, ſi non evaſero culpa, ne aut quidquam ſuperfluè, aut non veraciter dictum eſſe videatur: cum me noverit id procul dubio indidiſſe opuſculum, quod relatione fideli tu mihi, venerabilis in Chriſto, ſcriptis ſimpliciter ac fideliter indicaſti, etiam & quidam fideles de virtutibus præfatæ ſe ſimul noſſe & vidiſſe teſtificatione perſpicua narraverunt. Orate ergo, quæſo, virgines Chriſti, ut dum ego auctoritati veſtræ pareo, quod miniſterium in me obtineri non poteſt, veſtra mereatur interceſſione habeti.

AD FLORENTIO. * lectitans.

CAPUT I.

B

Prolem unicam religioni deſtinari per viſionem intelligit mater; quinquennis ab aliquo rapta, reſtituitur. Piſce ſuos reficit, & abbatiſſa Liliolæ invita matre conſignata virtutibus eluceat. Facta abbatiſſa ſacris ædificiis cœnobium exornat.

Vir nata parentum dimittit; baptizatur, suis honoribus.

CLariſſimis igitur ortu natalibus Valeriano & Clementia conjugibus Romanis *a* cultum Chriſtianitatis cum ſumma veneratione colentibus, commorantibus eiſdem in agro Hebocaſiaco, qui eſt ſitus in territorio Vaſcionenſi, factum eſt ut naſceretur eis filius: etenim multo poſt tempore dedit eis Dominus hanc ſacratiſſimam prolem Ruſticulam. Conigii autem ut eadem die qua hæc nata eſt, pater ejus de hac luce migraverit. Tranſactis igitur non pluribus diebus defunctus eſt & parvulus: poſtmodum vero mater viduitatis veſte contecta, triſtitiam quam conjugis amiſſione vel filii aſſumpſerat, per hanc prolem fœcunditatis ſuæ utero editam conſolabatur. Quam genitrix ad ſacri baptiſmatis undam Chriſto obtulit ſanciendam, eamque in regenerationis fonte ex ſuo genere Ruſticam vocavit; ab omni vero domus familia Marcia nuncupabatur. Erat itaque pulchra facie & eleganti corpore, tanta varo dilectione a notis & amicis vel a domus familia habebatur, tamquam ſi cæleſti jam ſibi gratia condonatam omnes congauderent.

C

§ 3. Cæſarius in ſomnis monetur matrem de filia Deo ſacranda.

3 Quadam igitur nocte cum mater ejus ſopori dedita obcubuiſſet, vidit in ecſtaſi quaſi duos pullos columbarum ſuo affectu enutrire: & unum quidem niveo candore præfulgentem, alium varietatis tegimine tectum. Cumque ſuper eos nimio affectu congauderet, viderur ſibi quod domus familia nuntiaret, quod S. Cæſarius urbis Arelatenſis epiſcopus præ foribus adſtaret. Quod ita audiens, ſanctiſſimi viri gaviſa adventu, in occurſum ejus læta properat, atque officioſiſſime eum ſalutans, ut ingreſſu ſuo benedictionem domui ſuæ largiretur humili prece poſcebat: ingreſſuſque domum benedixit eam. Cumque illa honore debito deprecaretur, ut eulogias ejus accipere mereretur, dignaretur ipſe potum vel cibum capere, hoc ab eo reſponſum accepit: Dominus tecum ſit, filia mea; nam ego ut pullum illum columbarum quem tu dulciter tibi videris enutrire, ut mihi concedas exopto. At illa hæſitans circa ſemetipſam, cogitabat unde hoc ſciret, quod hæc illa apud ſe haberet, dicens ſe hujuſmodi rem non habere. At ille dixit ad eam: Coram Deo dico, non hinc egredias, priuſquam petitioni meæ ſatisfacias. Mox illa negare non potuit, ſed exhibuit & ſtatim viro ſancto obtulit. Ille vero cum magno gaudio apprehendens eum qui nimio candore præfulgebat, ovans pectore ſuo collocavit & valefaciens abſceſſit. At illa expergefacta cogitabat intra ſemetipſam quid hoc eſſet, & revolvebat in animo ſuo, quare ille, qui defunctus fuerat, ſibi apparuiſſet, ignoraus quod famulam ſuam Chriſtus ſponſam ſibi eligere adoptaret, qui ait: Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita, ſed neque accendunt lucernam ut ponant eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum ut luceat omnibus qui in domo ſunt.

D

E

Quinquennis rapitur, ſed reſtituitur: Liliola abb. renunciatur.

4 Igitur cum eſſet hæc virgo annorum quinque, rapta eſt a quodam viro nobili nomine Cheraonio. Cumque eam ad domum ſuam perduxiſſet, genitrici ſuæ eam obtulit ad enutriendam, ut cum ad legitimam perveniſſet ætatem, ſibi eam matrimonio copularet. Sed ille qui non dormit neque dormitat in ævo, qui cuſtodit Iſrael, revelavit ſpiritu ſuo ſancto beatiſſimæ Liliolæ abbatiſſæ monaſterii quod ſanctæ recordationis urbis Arelatenſis Cæſarius papa fundavit, ut peteret a venerabili Siagrio epiſcopo* qualiter agere deberet apud glorioſiſſimum Gonderanum regem, ut intra ſepta monaſterii faceret eam introire. Tune ſuprafcriptus Cheraonius cum hoc factum comperiſſet, cœpit multis precibus & muneribus preeari, ut illa concederetur ei in matrimonium; ſed divina concedente gratia, ita ipſi regi in ſuo corde largitus eſt Dominus, ut eam per quemdam Abbatem, virum magnæ converſationis, ad ſanctam Liliolam dirigere deberet. Parabat denique jam illam ſibi Dominus Chriſtus vas electionis in ſanctificationem honoris,

* Eduard

Piſcem unicum vasculo capit, quo multi ſuffocantur.

F

5 Qualem vero virtutem per eam Dominus, dum adhuc in rudimentis infantiæ eſſet, ipſo in tempore fecerit, intimabo. Igitur adimpletur juſſio regis. Venientibus ergo illis in itinere, eum applicuiſſent ad ripam nobiliſſimi fluminis Rodani, cœperunt ſecum quærere qui cum ipſa erant, quod alimenta ciborum minime haberent. Sed Dominus qui non privat bonis eos qui ambulant in innocentia, ut eripiat animas eorum a morte & alat eos in fame, ipſe per famulam ſuam tribuit egentibus donum miſericordiæ ſuæ. Dum vero ſic ambularet venerabilis puella cum una ex famulabus ſuis, comperit juxta marginem fluminis piſcem mira magnitudinis, apprehendens pallium quo induebatur, extendit per ora fluminis, captumque eum tanuit fortiter. At ille reluctari cœpit & ad ſe eam trahere: Domini vero gratia præſtitit virtutem famulæ ſuæ & prædam quam ceperat omni cum velocitate extraxit. Tanta autem fuit magnitudo piſcis illius ut omnes qui cum ipſa erant ex eo ſatiarentur. Et admirantes ſuper hoc factum dicebant: Vere in hoc apparet, quia multas animas iſta per verbum Dei capiet & Chriſto Domino conſecrabit.

In monaſterio ubi Pontifex erat illis temporibus Apoſtolicus vir nomine Sapaudus, introduxerunt eam ad ſanctam Liliolam abbatiſſam: quæ gaviſa de adventu ejus, ex-

cepit

A cepit illam cum gaudio magno intra ſepta ſancti
b monaſterii *b*: & edocenaillam omnem fidei ſanctitatem, adgregavit virginibus Chriſti. Quod factum (ubi) mater ejus comperit, cum nimio dolore & lacrymis mittit ad Pontificem civitatis: & cum magnis precibus atque muneribus ab eo poposcit, ut qualicumque occaſione invenia, proprium ei pignus quolibet modo redderetur, hujuſmodi preces ad eum dirigens: Miſerere, quæſo, humilitati meæ, ſanctiſſime pater, & releva afflictam unico pignore orbatam. Adipicio dnmus facultates, familiæ innumeram multitudinem, & cui hæc derelinquam ignoro. Imple mihi ſpei meæ fructum. Quis nunc gratam meam fovebit, unica quam habebam amiſſa? Quæro ſobolem meam, & non invenio: ubi eurram, ubi divertam, ignoro. Precor beatitudinis gratiam & per Deum obteſtor, ut miſereris mihi tam intolerabili dolore percuſſæ & viduitati meæ unicam filiam jubeas reddi. Ad hæc vir Deo plenus talia remandat: Nobilitati tuæ quolibet voto obtemperare cupio, ſed divini nominis præ-
B ceptum tranſgredi non audeo. Opes quas tu ei dare promittis, momentaneo fine tranſeunt: divitiæ vero quæ ipſi a Chriſto pateſactæ ſunt, perpetuis gaudiis perfruuntur. Conſolare ergo, quæſo, jam, dulciſſima filia, & noli flere amiſſam, quam credimus cum Chriſto eſſe regnaturam.

ſua ejus blandimenta reſpuit.

7 Hæc audiens genitrix, nullam conſolationem accepit; ſed majorem animi dolorem ſuſtinens dirigit quoſdam e ſuis cum diverſis generibus munerum, divitias atque ornamenta ſeculi ſecum portantes, quatenus poſſent Chriſti virginem a ſancto propoſito revocare. Sed illa cujus fides fundamenta ſtabilita jam erant ſupra petram firmiſſimam, omnia tamquam ſtercus reſpuens, una eademque perſeverabat immobilis.

Mira in diſcendis ſacris Scripturis, memoriam apud ſuas magiſtros.

8 Tantam autem ei gratiam Dominus & memoriæ capacitatem dignatus eſt tribuere, ut intra pauca temporum ſpatia Pſalmos omnes diſceret & omnes Scripturas divinas memoriter retineret. Nam fertur aliquando dum infans Pſalmos pararet &, ut adſolet, infantia ſompo occuparetur, recumbens in genua unius de ſororibus, Pſalmum & ipſa in aure dicebat. Quę mox ut expergefacta fuiſſet, tamquam ſi eum legiſſet, ita memoriter recenſebat, implens illud Scripturę dictum: Ego dormio & cor meum vigilat. Taota autem caritate &
C humilitate circa ſanctam illam congregationem ſe exhibebat, ut omnes eam nimio veneraretur affectu. Erat enim ſtrenua in omnibus, prudens in verbis, moribus bonis, elegans ſpecie, ætate conſpicua, in omnibus manſueta, præceptis Chriſti morigera, ut ſuis proprietatis nomine actibus demonſtraret, ut jam illo in tempore dignam ſponſi vocem mereretur audire: Speciosa ſicut luna.

Liliole ſubſtituta quæ-dam vitæ.

9 Itaque beatiſſima Liliola *c* de hac luce migrante ad Dominum, vilum eſt ad omnem illam ſanctam Congregationem, ut dilectam Dei Ruſticulam ſibi eligerent fieri matrem. Illa autem refutabat, indignam ſe dicens eſſe ad hoc opus. Quid multa? Favente Domino impletur devotio ancillarum Dei: impoſitoque ſibi honore Chriſti ſancto moderamine invigilabat pro animabus ad ſe pertinentibus. Erat autem tunc annorum circiter decem & octo, & ita ſe capit in abſtinentiis & vigiliis dare, ut etiam tertio die cibum caperet & cilicio tegeretur, implens Apoſtoli dictum: In vigiliis & jejuniis, in laboribus multis, Reliquis vero ſororibus nocturnis horis quieſcentibus, illa per totum noctis ſpatium in eccleſiis, Pſalmis, hymnis & orationibus inſiſtebat, & pro D
tradito ſibi grege, vel pro univerſo populo fleti- A. Flo-
bus multis Dominum precabatur. RIANO.

10 His igitur ſanctiſſima virgo florens concepit animo, Spiritu ſancto inſtigante, ut ampliorem orationis locum virginibus Chriſti inſtitueret. Interea conſtruxit templa, munivit mœnia ſanctis. Ab iochoatione eccleſiæ dum fundamenta ponerentur, manibus ſuis beatiſſima mater exultans, lapides artificibus porrigebat: perfectoque opere Domino favente atque inſpiranta, eccleſiam in honore ſanctæ Crucis inſtruxit. Dehinc demonſtratum eſt eidem per revelationem ædificium miræ magnitudinis in cælo ædificatum, quod intuens jubetur a Domino ut ſimile fabricaret in terris. At illa fida feſtinabat gaudens implere juſſionem Domini ſui, perfecitque templum micanti pulchritudine conſtructum. Cogitavit autem apud ſe ut in hoc ædificio, quod eminentius erat, crucem Domini collocaret, & illam quam prius fundaverat in honore S. Archangeli Michaelis adoptaret. Ergo ſanctis ſacerdotibus Chriſti ſeptem altaria ibi- E
dem collocavit; primum in honore Crucis Chriſti, deinde ſanctorum archangelorum Gabrielis atque Raphaelis, addens poſt aliquot annos S. Thomæ apoſtoli, S. Mauricii, S. Sebaſtiani & S. Pontii. Vere enim ſecundum Apoſtoli dictum ut ſapiens architectus fundamentum poſuit: ædificavit in terris quod poſtea invenit in cælis. Ipſi namque eidem ſidereas manſiones paradiſi ſuis interpellationibus paraverunt, quos tanto amore venerabiliter excoluit in terris.

Eccleſiam dnat conſtruit.

ANNOTATA.

a *Id eſt civibus in Provincia ortis, quæ Provincia Romanorum olim dicta eſt, vulgo* La Provence, *intra quam provinciam ſita eſt ſedes epiſcopalis Vaſionenſis ſub comitatu & archiepiſcopatu Arelatenſi.*

b *Notat Mabillonius, ſexennem tunc eſſe debuiſſe* Ruſticulam, *alias ſecundum B. Cæſarii Regulam cap.* 5. Nulla umquam in monaſterio infantula parvula, niſi ab annis ſex & ſeptem, quæ jam & litteras diſcere, & obedientiæ poſſit obtemperare, ſuſcipi *permittebatur.*

c *Obſervat idem, Liliolam ſucceſſiſſe Cæſariæ* F
juniori, quæ poſt Cæſariam ſeniorem, S. Cæſarii ſororem, prædicto monaſterio præfuerat. Sic quarto loco Ruſticula illic abbatiſſæ dignitatem geſſit.

CAPUT II.

Multis miraculis coruſcat, de ſua ſalute ſit certior. Dæmonem ter vincit, & apud Clotarium regem accuſatur.

Plures Chriſto lucrantur.

O Quanta, Domine, diſpenſatio procurationis tuæ, quæ per famulam tuam Ruſticulam grenium gregem de ſuporum faucibus ereptum tuo ovili collocaſti! O quantæ virgines, crebreſcente fama ejus, ſponſis relictis, Chriſto ſe ſociaverunt! Quantæ viduæ per ejus prædicationem laqueum ſeculi relinquentes, clauſtrum monaſterii expetierunt. Facta eſt ergo, ut Apoſtolus ait, omnibus omnia ut omnes ſalvaret.

Multis miraculis coruſcat.

12 Tantam vero gratiam ei contulit Deus, ut quiſquis ægrotus ex devotione eulogias ei petiiſſet, protinus priſtinam reciperet ſanitatem. Quædam mulier ita diabolico tremore erat correpta, ut

A ut nec panis ori ejus niſi alienis manibus porrigeretur. Petens vero de veſtimentis Beatiſſimæ, lavit illud aqua mundiſſima & bibit, & ita mox priſtina recuperata eſt ſanitas, tamquam ſi nihil mali habuiſſet. Une de ſororibus graviſſimum dolorem ſuſtinens oculorum, dum non diebus, non noctibus quietem ullam haberet, revelante ei divina clementia petiit, ut de aqua, unde beatam faciem laverat, eidem donaretur. Statim vero ut oculos de aqua ipſa tetigit, maximam continuo conſequi promeruit ſanitatem, atque ad glorificandam Dei omnipotentiam, quæ in ſe fuerant geſta, cum magno gaudio ſororibus indicavit.

A. Florentio.

B Beata

Energumenam liberat.

13 Quædam virgo habens ſpiritum malignum, videntes parentes ejus graviter eam fatigari a diabolo, rogaverunt beatiſſimam Matrem, ut filiam ipſorum intra ſepte monaſterii recipi permitteret, non manifeſtantes quæ illi ab immundo ſpiritu evenirent. Illa ut erat plena Spiritus ſancti dulcedine, recipit eam, ducturque ad oratorium ſancti antiſtitis Cæſarii, ſtatimque ſpiritus immundus, ut ſolitus B erat, cœpit graviter ipſam puellam fatigare: nuntiatumque eſt beatiſſimæ Metri. At illa veniens, mox genua flexit in oratione, & ſanitatem eCreatore propcio ut obtineat, humili prece depoſcit. Cumque ſurrexiſſet, io oratione ſignum Crucis in fronte ejus defixit. Illa vero ſpumans & ululatum diræ vocis emittens lugebat direns: Heu me miseram! quia jam orbata fine filiis remaneo, in uno die amitto, quod tantis annis enutrivi. Dehinc beatiſſima Mater intentas dirigens ad Deum preces, ut memorate ſanitati priſtinæ reſtauraretur, confidenter obtinuit: ad puellem vero ipſam tumquam ſpiritus malignus amplius acreſſit, & perfectam poſtmodum ſanctimonialem ſibi eam Dominus conſecrevit.

Radiis ejus ſolaris.

14 Quadem die cum faciem ſuam lavaret Chriſti ancilla, ex famulis, quæ eidem inſerviebant, nomine Onoridia, oculis elevatis, cum vultum ejus roſpexiſſet, tantum ſplendorem in facie ejus ſe vidiſſe aſſeruit, tamquam ſi radius ſolis ibidem ruuleret: quæ tremens curſitans reliquit eam. Arpiiſſima Mater progreſſa poſt ipſam, ſollicite inquirebat quid apud ſe vidiſſet, quod ſic curſu rapidiſſimo fugere feſtinaret. Illa tremens indicavit, C quod præclaram lucem micantem in oculis ejus conſpeciſſet. Beata vero hæc audiens, non jactantiæ tulit, ſed expanſis manibus ad Deum dicebat: Domine, ne prævaleat famulæ tuæ inimicus, ſed fruto gratiæ tuę dignate prptegere antillam ruam. Iple vero prefulgebat to facie ejus, cujus amorem tota inrentione gerebat in pectore.

A S. Lucia de ſuo ſolari ſplendore.

15 Quadam nocte fatigato rorpuſculo modicum quieti indulgens cum ſopori dedita ſuiſſet, apparuit ei quędam virgo auro textis veſtibus induta, vultu fulgenti, nimio fulgore roruſcans, & pullans letus ejus & inquirens ab ea utrum vigilaret, dixit: Marcia, cognoſce quia quando de hoc corpore migreveris, mecum vel cum reliquis Chriſti diſcipulis virginibus, quę pro nomine Domini certaveruot, porvonem habebis. Illa autem pavefacte ſciſcitebatur ab ea quiſnam eſſet qui hoc illi diceret. Tunc dixit ei: Ego ſum Lucia, quę pro Chriſti nomine dimicavi. Ferur namque non poſt multos dies ſanctam Melaniem ei apparuiſſe & ſimilia diciſſe.

Cum domum ſuam lustraret, ruinam ejus vidit.

16 Nec illud ſiquidem omittendum putabo, quod ei Dominus revelare dignatus eſt. Nocte quadam cum ſolita conſuetudine vigilias celebraſſet, Matutinis jam expletis poſt nimium laborem, corpuſque modirę quieti dediſſet, quaſi in ecſtaſi poſita vidit de ſublimibus cœli virum prœclarum metuendum venientem. Cumque iotra ſe tacita revolveret quiſnam hic eſſet, locutus eſt ei dicens: Noli timere; Ego ſum Michael princeps militię Dei, & miſſus ſum a Domino Jeſu Chriſto, ut videam certamen ruum quod depugnatura es. Hęc eo loquente, ecce apparuit ante oculos ejus perſona quędam horrenda & valde deteſtabilis atque viliſſima: altitudo autem ejus videbatur eminentior nubibus cęli. Cumque eum vidiſſet tremens, archaogelum ſatuebatur auxilium ab eo petens. Qui converſus dixit ad illam: Ne timeas, ſed accedens dimica cum iſto, & ſcito, quia ſi eum modo viceris, & uſque in æternum vinces. Illa autem cum grandi rimore eum apprehendens adduxit uſque ad dextram. Iple vero excutiens ſe de maoibus ejus, iterum in altius erigebatur. Adſpiciens eam angelus dixit: Viriliter age, quia adhuc depugnatura es. Auctoritate vero acrepta ab angelo, fecit ſicut & prius. Cumque in altitudinem erigeretur, dixit ad eam angelus: Apprehende enm tertio, & pone pedem tuum ſuper cervicem ejus, & ſcito, quia modo tibi numquam prę- E valebit. Cumque feciſſet ſicut ei præceptum fuerat, confuſus atque proſtratus ſpiritus nequam ab oculis ejus evanuit engelus vero Domini lætiſſimo vultu evolavit ad cælos. Expergefacta vero Beatiſſima, cum ipſam adſtantes virgines precarentur, ut quæ vidiſſet narraret, eo quod ſic eam per ſoporem luctantem vidiſſent, cœpit cum grendi mœrore referre, qua ſibi revelata fuiſſent. Vere pius Dominus qui revelavit famulæ ſuæ ſecreta myſterii ſui, quod ounc vobis narrare perutile fore rognovi.

Apud Clotharium accuſatur de ocultata regi

17 Quadam die cum io baſilica S. Petri hora meridiei conveniſſet, voa ad eam facta eſt & vocavit cam nomine ſuo dicens: Marcia imitare Dominum toum in cruce pendentem, imitare & conſervum tuum Stephanum, quando a Judæis lepidabatur, dicentem: Deus ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Evipilana vero in hoc ipſo mirabatur, quæ eſſet viſio iſta. Diabolus vero bonis ſemper invidena, conſilio ſuo maligno ſuaſit cuidam epiſcopo, Maaimo a nomine, (nam non opere) & cuidam principi ſecundum ſeculum (nam non apud Deum) oomine Riccimiro, ut F falſum teſtimonium cogitarent adverſum famulam Chriſti, quod illa occulte regem nutriret: & abeuntes ad regem Chlotharium accuſaverunt eam. Ille autem hæc audiens, commotus eſt ira vehementer, & juſſit ſupraſcripto principi, ut diligenter hæc inquiri juberet & ſibi denuntiari. Ille vero cum multis epiſcopis & reliquis ſimilibus ſuis ad civitatem Arelatenſem veniens, cœpit plus minas ingerere, quam rei veritatem inquirere. Congregatio vero ſancta cum videret Matrem luam verbis fallentium nimium opprimi, illa ſuo ſolito more arme gratiæ cæleſtis arripiens, modulatis vocibus pſallentes illum poſrebant defenſorem e cælis, qui S. Sulannæ ab impiis condemnatæ S. Danielem præmiſit liberatorem. Quidam perditus ex amicis ſupraſcripti viri, nomine Andoaldus, voluntati principis ſui parere cupiens, evaginato gladio verberare voluit famulam Chriſti. Sed Dominus qui per Propheram ſuum dixit: Gladius eorum intrer in corda iplorum, & arma eorum conterantur, iple de manibus ejus reſupinum gladium ruere fecir & innocentem liberavit a morte. Iple vero qui hoc conatna eſt facere, non multo poſt tempore manibus pedibuſque truncatus bas ejnlans voces dabat: Heu me miſe-

Temerarii homicidii pœna.

rum!

A rum? quia tantum facinus admiſi, famulam Dei trucidare cupiens; & ideo in tam nefandis & amariſſimis eruciatibus mereor dari. Et ita ut dignus erat vitam finivit.

ANNOTATA.

a *Maximum illum ait Mabillonius fuiſſe epiſcopum Avenionenſem, eumque ut ſanctum colit, quod alioquin indagnis eſt: certe nec a Sauſſayo nec a Caſtellano inter Sanctos computatur. Sanctam accuſaverat, quaſi occulte regem enutriret, nempe Childebertum Theodorici filium, qui ex fratrum cede, a Clotario patrata, ſe ſubduxerat.*

CAPUT III.

Iterato accuſata cuſtodiæ mancipatur, unde ad regem honorifice deducitur, plurimis miraculis in via patratis.

Iterum accuſata ipſam

POſtmodum vero ſuprafcriptus vir Riccimirus direxit quoſdam e ſuis ad regem, qui B adferete deberent, quod culpabilis inventa fuiſſet beatiſſima Virgo Chriſti in hoc falſo crimine. Et amplius furore accenſus rex miſit quemdam de optimatibus ſuis nomine Fatauſſum, qui ſuis eam præſentaret obtutibus. Ipſa vero veniens cœpit graviter inſiſtere, ut exſraheret a ſancto ovili virginem Chriſti. Illa autem eum Regi cælorum pluſquam terreno ſe obedire proteſtaretur, & magis ſe mori velle quam tranſgredi præceptum S. Patris Cæſarii *a*, videns ſuprafcriptus vir quia quod ſibi juſſum fuerat, ſi non adimpleret, periculum ſibi eſſe veniorum; cœpit ex juſſione regis principi civitatis ipſius nomine Ninſidio minaeibus verbis adſerere, quod ſi eam ipſa die de monaſterio non abſtraheret, periculum capitis ſui eſſet futurum. Ille vero eoquod nimium veneraretur famulam Dei, cum lacrymis & humilitate qua decebat eam precabatur, ut abſque aliqua injuria voluntarie egrederetur: hoc cum juramento proteſtans, quod ſi juſſio impia juberet ſanguinem ſuum cum ſanguine Chriſti ancillæ fundi, maximum ei gaudium C eſſet futurum.

cuſtodia mancipatur.

19 Igitur inſtigatione præſentium nec innocentiæ fides attenditur, nec accuſationis veritas flagitatur, ſed falſis aſſertionibus condemnata, abſtrahitur a ſancto ovili, atque in cella monaſterii quod eſt in civitate ſub cuſtodia mancipatur. Congregatio vero, quæ ducetum ſuæ ſanctitatis gerebat, vidans impie direptam fuiſſe ſibi paſtorem, non poteſt dici quali mœrore ſint afflictæ. Fundunt lacrymas, nec eſt qui opem præbeat pietatis, vel qui ferre valeat conſolationum ſolatia. Ovile Chriſti, quod modulatis pſallentium vocibus in Dei laudibus reſultabat, pro Mattis abſentia ululatibus & gemitibus reſonabat. Converſus eſt illis dies in nocte, dulcedo in amaritudine, cantica in luctu, lux in tenebris, vita in morte: omnes omnino mori magis quam piiſſimæ Matre abſente vivere cupiebant. Denique, ut ſupra diximus, introgreſſa in cella monaſterii ipſius, more conſueto dum pervigil in ſanctis orationibus inſiſteret, iniqui homines conſilio diabolico armati, lapidibus domum obtuentes ſuper ipſam venerunt, ſed nihil illi nocere poterant, D quam Chriſti gratia protegebat. AUCT. FLODE RENUNTIO.

20 Expletis igitur ſeptem diebus, adducitur de civitate, itinere quo cœperat pergens. Dominus autem, qui non derelinquit ſperantes in ſe, ſed exaltat humiles, ipſe miſit angelum ſuum & abſtulit opprobrium a filiis Iſrael, revelavitque per ſpiritum ſuum ſanctum enidam apoſtolico viro epiſcopo civitatis Viennenſis nomine meritilque Domnulo, ut protinus ad regem graderetur, & denuntiaret gravem ſe offenſionem Dei habere, eoquod injuſto judicio condemnaſſet famulam Chriſti, & protinus ſe a filio orbari pro tam immiſericordi juſſione. Audiens autem hæc rex timore nimio corripitur, & direxit duos comites viros Deum timentes, qui cum honore & reverentia ad ſe eam deberent perducere, ſed & de ſingulis civitatibus, quæ ei neceſſaria erant opes miniſtrari præcipiens. ad Regem honorifice deducitur.

21 Quanta vero mirabilia in itinere ipſe Dominus per ejus operationes ſit operatus, plane referam. In civitatibus vero, in quibus famula Dei ventura erat, vexati a ſpititibus immundis, ante plurimis diebus adventum ejus prænuntiabant dicentes: Ecce famula Dei jam ve- E nit ut nos torqueat & de habitatione noſtra ejiciat: & quaſi ſtadiis tribus aut quatuor venientes obviam ei humiliter proſternebantur confitentes atque dicentes: Cur nos, famula Chriſti, torquere veniſti, & de domiciliis noſtris expellere? Inquitenti vero Chriſti ancillæ quo caſu vel negligentia ſpiritus maligni in hominibus introiſſent, confitebatur unuſquiſque per ſingula, unus quia poculum aquæ ſine ſignaculo hauſiſſet, alius per gulam, alius quia per perjurium, alius per ſuctum, alius per homicidium, vel reliquis malis. Unus autem ex ipſis dicebat, quia in fonte ſe poſuerat: cum autem vellet bibere de aqua ipſa infelix ipſe homo & ſignum Crucis ibidem minime feciſſet, ita in eum ſuiſſet ingreſſus ſpiritus malignus; & obteſtabantur eam per crucem & clavos Domini, ut non eos juberet egredi de domiciliis ſuis. Illa autem ne vel modicum jactantiæ ſubiret, redemptionis Dominicæ crucem, quam ſecum deferebat, ſuper capita eorum imponens & orans, protinus ſalvabantur, F Demones ab obſeſſis corporibus ejicit.

ANNOTATA.

a *Nempe Cæſarius in Regula virg. cap. 1 ſtatuit, inquit Mabillonius, ut monacha* uſque ad mortem ſuam de monaſterio non egrediatur, nec de baſilica, ubi oſtium eſſe videtur.

CAPUT IV.

Regi præſentatur, ſed percuſſo ejus filio, liberæ dimiſſa, ſuis poſt alia miracula reſtituitur, vindicta cæleſti punitis adverſariis.

CUm ad baſilicam S. Deſiderii martyris* maxima cum devotione veniſſet & foras elanſas reperiſſet, ubi Sancti corpus erat poſitum, fidei alacritate repleta poſtulabat Martyrem Chriſti dicens: Beatiſſime amice Dei, adeſto mihi nunc tribulatæ, & permitte me accedere, ut procumbens exorem ad ſancta veſtigia tua. Hæc ea dicente, diſruptæ ſunt catenæ & reſerata ſunt cluſtra Orando ſe- ras baſilicæ aperit. & ſcilicet ap. Vienn. ait.

AUCT. FLORENTIO.

& toto corpore proſtrata humi obtinuit precibus quod fidei alacritate poſcebat.

Regi præſentatur, præmiſſo ejus filio dimittitur.

23 Verum quia longum eſt quæ & quanta mirabilia per ſingulas quaſque civitates ad laudem ſui nominis Dominus per eam ſit operatus per ordinem enarrare, ad reruon exitus redeamus. Igitur cum perducta fuiſſet ad regem, Chriſtn duce ſalutatura eum aggrediur. Interea famulam Chriſti non jam fama vulgante, ſed corporali præſentia comprobante, tam rex quam regina & optimates ſui eum magno honore & reverentia venerari cœpernnt. Inquireoti ergo regi principibus ſuis, ſi vera eſſent quæ ipſi de ea fuerant nuntiata; iſta cum juramento aſſeruit, teſtificans Deum oon ſolum ſe non feciſſe, ſed nec cogitare potuiſſe hujuſmodi rem. Cumque iſta agerentur & rex ipſe dubietatem in animo ſuo gereret, filiua ſuus quem valde diligebat, extrema agere cœpit, & quod ei antea fuerat prædictum per injuſta judicia, quæ in Dei famulam exercuerat, filium

a le amiſſurum *a*, complevit in meritum. Defuncto itaque eo triſtis ac mœrens rex quidnam de Chriſti ancilla fieri juberet ignorabat. Accedentes vero ad eum palatii illius primarii, hoc ei dederunt conſilium, ut dilectam Dei Ruſticulam,

B quam cum injuria ad ſe fecerat venire, cum magno honore juberet ad propria remeare. Quod & factum eſt. Auctoritate igitur accepta Beatiſſima revertendi ad propria, quantum gaudium illius provinciæ fuerit, quis valeat narrare?

A dæmone filium a demone liberat.

24 Cum autem veniſſet in civitatem Senonia, quidam a diabolo correptus de altiori cenaculo ſe projecit, & ad baſternam *ubi Dei famula ducebatur, curſu rapidiſſimo properavit detraxitque illud velum quo feneſtra baſternæ regeuatur, & intrinſecus caput admittens manus Beatiſſimæ devorare conabatur. Quæ elevata conſeſtim dextera crucis vexillum in fronte ejua defixit; proſtratuſque in terram, qui effigiem hominia ſanguine plenam evomuit, & continuo priſtinam recuperavit ſalutem.

** id eſt velum Ruſticulæ*

Suis cum gaudio reſuſcitat.

25 Verum quia longum eſſet cuncta de virtutibus ejus referre, illud referam cum quali gaudio vel exultatione a ſuis civibus eſt recepta. Igitur cum nuntiatum ſuiſſet, venerabilem Dei famulam

C reverti atque propius imminere civitati, egreditur io occurſum ejus omnis ætas omniſque lexus, Religioſi, laici nobiles & ignobiles, divites & pauperes, incolæ & advenæ, omnes gaudent, omnes lætaotur, omnes Deo gratias referunt, quia talem exoratricem, quam dudum ſe amiſiſſe lugebant, protinus ſibi Dei gratia redonatam eſſe gauderent. Interea adventus ejus Chriſti virginibus nuntiatur, quæ mox inenarrabili lætitia repletæ hymnum exultationis Domino eanunt, qui reddidit Paſtorem ovibus afflictis. Ingreſſa igitur in ſanctum ovile, unde abſtracta fuerat, excipitur a filiabus modulatis vocibus pſallentibus atque dicentibus: Gloria io excelſis Deo, & io terra pax hominibus bonæ voluntatis. Conſtipata igitur choris virginum, ſolioque proprio reſidens, pia Magiſtra pari Domino voce gratias referebat: exhortanſque diſcipulas, quæ nimium afflictæ fuerant abſentia ſui, earum orationibus ſe in loco priſtino reſtauratam Mater ſancta fatebatur. Et in Pſalmiſtæ prorumpens vocem: Magnificate, inquit, Dominum mecum, dilectiſſimæ filiæ, & exaltemus nomen ejus in invicem, quia exquiſivi Dominum & exaudivit me, & de omnibus tribulationibus meis eripuit me; habuareque fecit ſterilem in domum matrem filiorum lætantem.

D Vindicta cæleſtis in adverſorum.

26 Non multo poſt tempore inimici illi hominea qui crimen objeceraot famulæ Chriſti, confuſi aique compuncti veniunt ad eam humiliter veoiam poſtulantes, atque pro ſua culpa indulgentiam flagitantea. Illa vero, quæ erat repleta dulcedine Spiritus ſancti, alaeri animo eos ſuſcipiens tamquam ſi magnis honoribus eam ſublimaſſent, ita dulciter alloquena, Domioum pro ipſis deprecabatur. Legerat enim ſanctum Euangelium quod ait: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, & Pater veſter cæleſtis dimittet veſtra.

Monachus a dæmone capitis ejus curatus.

27 Tranſacta hac tempeſtate, commorata eſt cum filiabus, quaa dulciter enutriebat annis quatuordecim, edocens illas omnem fidei ſanctitatem. Nam una de ſororibus enm graviter ab inſeſtatione meridiani dæmonia *b* nimiam *b* fatigationem ſuſtineret & corpore tremenda oullatenus ſe erigere poſſet, divina clementia largiente aliæ fideli ſorori dignatus eſt Dominus incordari, ut ex capillis beatiſſimæ Matris igne ſubpoſito ureret, & in aqua munda eidem bibere daret. Quæ ſtatim priſtinam recipiens ſanitatem ſimul pro recuperatione corporis maxima eum devotione gratias reinlerunt.

ANNOTATA. E

a *Hunc Clotarii regis filium hiſtorici omnes ignotum habuere. An forte id intelligendum de Meroveo Theoderici filio, quem Clotarius e ſacro fonte excepit, & a nece quem duobus Theoderici filius Sigeberto & Corbo intulit, utpote filiolum exceptum & Ingobodi Graphioni commendavit? Ita Mabillonius hic remittens ad Fredegerii Chronicon cap. 42.*

b *Plura de dæmonio meridiano notat Mabillonius ex Gregorio Turonenſi. Sufficiat hic paucis obſervaſſe, incurſum illum dæmonis meridiani antiquis dici ſolitum, ſubitam & apertam quamvis morbi violenti incurſionem, qua quis ſenſuum mentiſve facultate derepente privabatur: ſic dictam, tum quod a dæmone immiſſus crederetur, tum quod ſummo die proveniret.*

CAPUT V.

Binis monialibus ab imminente morte revocatis, ipſa jam ſenex deficit, omnibuſque recte diſpoſitis moritur. F

Monialem duas ab imminente morte revocat.

QUodam tempore cum nimia elade populus civitatis opprimeretur, etiam & famulæ Dei ſubitaneo fine ad Chriſtum migrarent, cœpit beatiſſima Matee graviter affligi pro eis. Contigit autem ut duæ ex ſororibus gladio ipſo percuſſæ invicem proſternerentur: & cum vicinæ jam morti oculis obtenebratis lucem diei cernere oon poſſent, Matrem ſanctam pro ſe oraturam vix jam languentes expoſcnot. Veniens vero Dei famula in loco oratorii S. Cæſarii ubi ipſe jacebat, bumi proſtrata cum lacrymis auctorem Deum ut morti jam proximas vitæ reſtituat deprecatur. Cumque ſurrexiſſet ab orationis officio, credula quodammodo præſtitum ſibi fuiſſe a Domino quod poſtulaverat, ad viſitandas eas accedit & de ſalute earum inquirit. Quæ protinus revaleſcentes, gratias Deo & Matri referunt, ſuis ſe orationibus mox fuiſſe a mortis periculo liberatas.

A 29 Sunt præterea plurima, quæ de virtutibus ejus ſcribi prolixius poſſent; ſed ne faſtidium legentibus pro[lixitatis] inæ[rmo] gene[rare] videatur, finem operi dem[us], ut & legentes verba lectionis reficiant, & æmulentur tali exemplo provocati, intercedentibus bonis operibus, vita potiantur æterna. Sufficere ſanctis animabus veſtris credo, dilectiſſimæ Chriſti virgines, quanta pro recordatione ſanctiſſimæ Matris dominæ meæ Ruſticulæ ſive Marciæ, de virtutibus, inſtitutis, atque doctrinis ejus, ad laudem honoris Dei omnipotentis parvitſimo locutionis meæ ſermona prout fandi facultas cooceſſit, fideliter explicavi. Sed quia jam nunc tempus axigit, ut qusliter ad illa beata præmia, quæ juſtis ſunt parata, eam Domious vocaverit, intimemus, licet mœſtitiam vobis ingeram, jam tamen accedam.

Auctor multa omittit.

30 Septuageſimum leptimum agens ætatis ſuæ anoum, cum adverſum ſe diabolum jugiter dimicantem Chriſti juvamine roborata viriliter triumphare valuſſet in terris, ad præmia parata læta evocatur ad cælos, ut recipiat quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor homiois adſcendit, quæ ſunt parata diligentibus Deum, eo quod triticum horrei Domioici familiæ ſibi commiſſæ prudeoter atque fideliter diſpeoſaverit, xeloque ſpiritus ſancti ſuccenſa, templa Dei nuiaotia juſtitiæ vigore ſtabilierit. Hæc illius jugis opera, jugis intentio fuit, ut ne quam illarum ſuperflue triſtitia affligeret, neque nimio labore gravarentur aut quiete torpelcerent, ſed ferventi ſpiritu omnes cogebat ad regimen. Mirandum eſt quomodo beatiſſima Mater tot officia compleverit, dum quotidie ægritudo ſuo corpori non deeſſat. Hinc illud erat quod congregatio ex diverſa tarrarum parta collecta in illius amorem ardentes, omnes dominam, omnes piam Matrem vocarant. Didiceraot enim omnes, ipſam ſibi compatientem dolores ipſius ſuos computare, ipſaque afflicta affligi, & reſpirante coovaleſcere. Quando autem congregatæ fuiſſent omoes in unum ad opus ſaoctum celebrandum, productis fontibus cæleſtium doctrinarum, ſingularum corda rigabat. Cum quali vero duleedine & pia earitate eas caſtigaverit, corripuerit, & iterum clementi affectu noo ut domina, ſed quaſi pia genitrix mooitis ſalubribus imbuerit, non dicam differere, ſed nec cogitare me

Anno LXXVII *ætatis, vel ſic veſtimenti virginibus, defuncta,*

B

C poſſe profiteor. O vere beata! quæ Chriſti amore toto pectore gerens, digne cum ſervo illo qui duplicatis talentis a Domino mereretur audire, quia ſuper multa conſtituatur; audiatur & hæc propria & fideli deſcriptione quam circumſpectionem circa hunc gregem habuit: Euge ancilla bona & fidelis, intra in domum Domini tui.

31 Factum eſt autem quadam die quæ eſt ſexta ſabbati, Veſperam cum filiabus ex more decantans, adjuncta etiam Duodena *a*, valde ſe corpora jam ſatigari ſentiens, ſuper viribus ſibi impooens ſolita conſuetudine lectiones ſertur dixiſſe. Sciebat eoim ſe jam celerius ad Dominum migratura. Die itaqua ſabbati illuceſceote cœpit modico frigore oeneri & membris omnibus diſſolvi. Poſthæc lectulo iacumbens cum oimia ægritudine ſebrium teneretur, non tamen a Dei laudibus os ejus ceſſavit, ſed oculis in cælo inteotis invictum ab oratiooa ſpiritum non relaxans, commeodabat Domino filias, quas orphanas relinquebat, flentaſque ſorti aoimo conſolabatur. Digna enim erat jam tunc cum Apoſtolo dicere: Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi; de cetero mihi repoſita eſt corona juſtitiæ. Tempus erat quo ad regimen convocata coniors fieret Dei electorum. Aliqua vero die Domioica gravus ſtradiare cœpit: & quia conſuetudinis ſuæ erat, ut lectulus ſuus nonniſi revoluto anni curriculo fieri deberet, poſcentibus famulis Dei ut aliquantulum mollioribus ſtramentis ſibi indulgeret, eo quod tam gravem ſatigationem corporis luſtineret, penitus adquieſcere nolut. Secunda vero ſabbati, Natale S. Laurentii martyris, cœpit viribus corporis amplius diſtendi, & validiſſime fleuma ejus pectori ſonare. Hæc videntes virgines Chriſti, contriſtatæ omnes flecum gemitumque reddebant. Cumque bora diei tertia facta eſſet, & congregatio præ nimia triſtitia ſub ſilentio pſalleret, contriſtata Mater ſancta inquirit, cur voces pſallentium minime audiret. Reſpondeot mœſtitiæ mœrore ſe non poſſe. Clarius, inquit, pſallaot, ut & ego conſortatiooem capiam, quia vere ſatis mihi dulce eſt. Alia vero die cum nullus vitalis motus io ejus jam pene corpore remaoſiſſet, oculi tamen ejus in vigore, quo fueraot, perſiſtebant tamquam ſtellæ micaotes: & huc illucque circumſpiciens, minime jam loqni potens, maou ſilentium flentibus, conſolationemque inſinoabat. Cumqua una de ſororibus pedes ejus attrectaret, ut utrum videret ſi calidi eſſent an frigidi, dixit: Adhuc non eſt hora. Poſt paululum vero hora diei ſexta lætiſſimo vultu, oculis præfulgentibus quaſi ſubridens, glorioſa anima felix ad cælum transfertur *b*, inoumeris ſociata choris Saoctorum. *b*

Et vefte abſpoſitis, omnibus moritur, a

D *Auct. Flo-* *renti.*

E

F *Sorori ſuæ deſiderium relinquit,*

ANNOTATA.

a *Completorium intelligis Mabillonius, plura notani circa variam ejuſdem horæ canonicæ obſervationem.*

b *Annum ſignavimus 632 in Commentario prævio, de quo pluribus hic diſputat Mabillonius, nobiſcum plane conveniens.*

CAPUT VI.

Relicto ſui ingenti deſiderio, ſepelitur ab epiſcopo. Cæcus lumen recipit, aliique multi curantur. Auctoris epilogus.

JAm vero dici non poteſt, quali dolore fiot percuſſæ famulæ Chriſti a gemitu: nulla a fletu, nulla ab ululatu ceſſare potuit, piiſſimam Matrem ſe amiſiſſe ingementes, ita ut tecta oratorii ipſius diſceſſu ruere putarentur. Parem luctum dilectio univerſalis iodixerat, eratque velati ſeminarium lacrymarum generalis dolor omoium diligentium, & deſineote voce gemitus reſonabat clamantium & dicentium: O, inquit, piiſſime Domine, quare avertiſti faciem tuam a nobis, ut non meruiſſemus amplius tali dulciſſima Matre educari vel ejus pio affectu enutriri? Et hæc quidem pro ſuis juſtis laboribus feliciter ſe congaudet migraſſe io cælis; ſed nobis væ quas tam cito orphanas raliquit in terris. Quis enim in filios illam dulcedinem oſtendit quantum nobis piiſſima Mater? Quis omquam poterit ore proprio prodere, quo iogenio bajulabat exiguitatem ooſtram diebus ac noctibus pro peccatis ooſtris inceſſabiliter Deum deprecans? Sed quid multis morer? Dum da tali Dei famula quidquid laudanti ore pro ejus recordatione dicetur, omnia vobis

A ioter damna, Chriſti virgines, computantes dolor vos plus vincit.

AUCT. FLORENTIO.

33 Sanctum vero illud corpus magna fidei ambitione ex more compoſitum lugentium orphaois frequentabatur officiis. Alta vero die veoiens epiſcopus civitatis Theodoſius pontifex, clero omni aggregato, accepit ſanctum corpus ſuper aurum & lapidem pretiolum, crucibus & columnis ardentibus cereorum. Ad obſequias autem veoerandas noo ſolum fidelium, ſed etiam Judæorum concurreruot agmina populorum, omoium lacrymæ iovicem ſe ſuperare certabant. Igitur dum præ multitudine plaogentium virginom vix ſuous elatum a monaſterio ptallentium choris bonoraretur, unus ex ſenioribus monaſterii dum oculorum ſibimet perditum fuiſſe graviter defleret lumen, ſubmitti ſe ejus ſepetro petens, lumen ſibi ab omnium Domino ut reſtituatur eum ſumma fidei ambitiooe depoſcit; ſtatimqoe videndi uſum refuſa luce recepit. Deinde S. Mariæ baſilicæ *a* corpus venerandum inſertur & ſacri altaris myſteria eclebraotes cum digno honore ſanctum illud corpus, ſpleodore nimio eoruſcante, ad dexteram partem altaris tumulo collocatur: nempe ut quæ decorem propriæ virginitatis Chriſto fide pleniſſima obtulit, choro virginum, quarom principatum teoet glorioſa Maria Virgo, dextræ parti ſedens Agni, eanticum illud novum decantans, niveo veſtimentorum regimine, gemmiſque pretioſis decorata perpetuis laudum titulis honoretur.

Corpus ejus ſepeliatur ab epiſcopo.

Focus lumen recepit.

34 Ad declaraoda vero merita virtutum ſuarum, quæ per ejus orationes poſt ejus tranſitum Dominus ſit operatus, oefas eſt ſilentio prætererire. Una de Chriſti ancillabus tertianæ febris typo ingentibus ardoribus urgebatur. Accipiens autem linteum, quo eurpus beatiſſimæ Matris fuerat involutum, magna cum fide lavat illud aqua munda, & bibens illam, a febribus vel ab aogustiis reloluta, ſalva effecta eſt.

Sanatur febricitans.

35 Unus de ſervientibus monaſterii ipſius eum per ægritudinem greſſum ſibi ablatum graviter defleret, in ſopore poſitus jubetur petere a Chriſti ancillis ut de grabato, ubi ſancta Mater quieverat, quatuor anguli lavarentur & ipſi bibere daretur. Id ubi factum eſt, maximam continuo promeruit conſequi ſanitatem. Quiſque vero ægrotus, quamvis in gravi anguſtia poſitus, ejus implorans ſanctitatem, qualemvis parvum linteum aut pannum de ipſius veſtimentis ſuo corpori fide pleniſſima collocaverit, promeretur a Domino & recuperatiooem corporis & animæ recipere ſanitatem. D

Cæteri ſanitati reſtituuntur.

36 Qualem vero curam vel ſollicitudinem de animabus ad ſe pertinentibus, dum adhuc ſuperſtes eſſet, hæc beatiſſima Mater habuerit, ex hoc cognoſci poteſt, dum poſt diſceſſum pia ſollicitudioe uoamquamqoe earum viſitans monuerit, caſtigaverit, ut ſerventi ſtudio ad opus ſanctum feſtinare deberent.

Quam de ſuæ ſanctæ ſollicita.

37 O veoerabilis famula Chriſti, dum pro tuis laboribus juſtis paradiſo læta exultas, precs gregis Deo Patri offerre dignare. Eſto advocatrix pro ipſis ad Dominum Jeſum Chriſtum, & mereantur omnes tecum in illa beatitudine gaudere, ubi eſt lætitia Angelorum, gaudium Propbetarum, laus Apoſtolorum, victoriæ Martyrum, exultatio Virginum, gloria ſacerdotum, & omoium ſine fine laudaotium Deum perpetua beatitudo. E

Auctoris invocatio.

38 Obſecro igitur bonitatem veſtram, ſanctæ virgines Chriſti, per ioeffabilem Dei omnipotentiam, ut quoties bæc a vobis recenſita fuerint geſta, ſemper memoriam mei io veſtris oratiooibus babeatis, cujus hæc ſtudio ſcripta ſuot: ut ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cui omne judicium Pater dedit, aoimam meam innumeris criminibus obligatam a morte liberet & de profundo inferni gurgite extractam io illa gloria beatarum animarum largo indulgentiæ ſuæ munere jungat: qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit, dominatur & regnat Deus per cuncta ſecula ſeculorum. Amen.

Sanctimonialibus ſe commendat.

ANNOTATA.

a Hæc una fuiſſe dicitur ex tribus, quas in gratiam ſanctimonialium S. Cæſarius conſtruxerat, in qua S. Ruſticulæ *corpus diu religioſe ſervatum, poſtea in majorem eccleſiam S. Trophimo ſacram illatum eſt, excepto capite quod in prædicto parthenone, nunc S. Cæſarii dicto, condigne honoratur.*

DE S. GAUGERICO EP. CONFESS. CAMERACI IN BELGIO,

P. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Cultus ejus.

INTER DCXIV ET DCXXII. *Cultus ejus ab obitu ſtatim cœpit.*

INter antiſtites, *qui a S. Vedaſto Cameracenſem ſimul & Atrebatenſem eccleſiam gubernarunt, quartus numeratur* S. Gaugericus, *Vedaſti, qui ſedem Atrebato Cameracum tranſtulit, ſucceſſor. Nomen varie quidam torſere; alii* Gaudericum, Gangericum, *alii, demum* Goericum, Gauricum, Gauritium *&c. nuncupantes: ſed* Gaugericum *& Actorum exemplaria vetera, quotquot vidimus, & Belgicarum eccleſiarum cum antiquas tum hodiernus uſus conſtantes appellat. Cultus ejus & venerationis publicæ principium vix poteſt a vivendi fine ſejungi. Colligitur id ex Actis noſtris ſecundis num. 69; ubi ſepulcrum ipſius & affluxu ſupplicantium frequens, & anathematis onuſtum exhibetur ac dives, cum illud per ſuſignem ſacrilegium Launericus quidam ſpoliare fruſtra tentavit; hoc eſt (ut in Chronico Cameracenſi & Atrebatenſi lib. 1, cap. 15 Baldericus, vel quiſquis alius hoc nomine vulgatus, affirmat) ipſo epiſcopi Bertoaldi, Gaugerico defuncto ſtatim ſuffecti, tempore. Idem auctor lib. 2, cap. 4 cœnobium deſcribens, quod juxta Cameracum Sanctus erexit, & in quo ſibi tumulum vivus apparavit, ſtatim ubi vita functum ibique conditum narrat fuiſſe, de cultu hæc ſubdit:*

2 Mox igitur reges & principes ac potentiſſimi qui-

A quique ſignis & prodigiis, quibus ante obitum multiſariæ coruſcaverat, excitati, ac multo amplioribus, quæ per ejus merita miſericors & miſerator Dominus poſt obitum indeſinenter operari dignatus eſt, attoniti, ad ſanctiſſimi Viri ſepulcrum diverſis ex partibus confluxerunt, tantiqua Viri patrocinio ſeſe juvari implorantes, opulentiſſima munera obtulerunt: ſtatimque ex affluentia rerum cum omni ſedulitate monaſterium ampliatur, Fratrumque numeroſa cohors ad ſervien-
B dum Deo & ſuo ſanctiſſimo Confeſſori in perpetuum delegatur. *Poſt hæc ad primi hujus fervoris incrementa procedens*, Exin vero, *ait*, locus ex diverſi generis ope ditatur, multiſque beneficiis virorum bonorum adeo augmentatur; ut non modo circum & circa viciniam craſſiores uberioreſque villarum colonias, verum & in longe remotis regionibus (ut ſcripta, quæ io archivio eccleſiæ ſunt, atteſtantur) diverſa, &, ut ita dicam, totius generis emolumenta donarent. Qui locus olim tam alegantia quam tota opportunitate præeminans, univerſæ provinciæ gratiam multiplicem & maximum honorem præſtabat, urbemque excel-
B lentia ſuæ dignitatis quam plurimum inſignibat; erat enim veneranda atque regalis abbatia, ax omni ſufficientia florens, cujus multiplici gratiæ nihil conferre putares. *Nimirum hæc omnia ex dilatata jam tum erga ſepultum ibi Thaumaturgum noſtrum pietate ac religione finxerunt.*

celebrior evaſit a ſec. 9. per Martyrologos ad hunc diem ejus nomen:

3 *Diu ergo Cameraci multumque floruiſſe videtur cultus ejus, antequam diffundi longius per Martyrologia celebriora a ſeculo demum nono coeperit. Præiſſe ceteris Wandelbertum, atque eodem fere tempore Rabanum, putamus: ille in Martyrologio ſuo metrico ad III Idus Auguſti ſic habet:*

Ternis floſque deculque pium petis aſtra, Tiburti.

a al. Hor & Gaugericus

Hæc & Goericus * confeſſor poſſidet almus. *Rabanus ubrior eſt, ad eumdem diem hoc ei texeus elogium*: Eodem die, depoſitio B. Gaugerici epiſcopi, qui in Epoſio caſtro ortus fuit. Hic ſtatim in juventute meditationi legis Dei & pſalmodiæ intentus fuit. Poſt vero a B. epiſcopo Remenſium civitatis, in Cameraco oreuſi civitata epiſcopus eſt ordinatus. Qui multis virtutibus claruit, maxime in abſolutione vinctorum, qui in carceribus cuſtodiebantur. Cum ergo eos a præſidibus
C abſolvi non poſſet impetrare, ad Dominum prece fuſa abſolvere promeruit. Qui etiam cæcos illuminavit, & infirmos curavit. Cum autem in epiſcopatu ſuo XXX & tres * annos feliciter explevit, ad Dominum migravit; quod multis indiciis miraculorum juxta ſepulcrum ejus ita factum claruit. *Dr Floro, qui ambos bene ſuperat ætate, nihil dicimus; quid quæ de S. Gaugerico ad hunc diem leguntur in editione noſtra, incertum eſt, ipſiuſne ſint Flori; quandoquidem nihil eorum habet Ado, qui Flori tamen opus amplificavit. Ut ergo Roſweydus noſter S. Gaugerici annuntiationem hodiernam Adoni abjudicatam rejecit in Atoniani Martyrologii appendicem; ita ejuſdem annuntiationem ad Flori potius auctaria, quam ad ipſum Florum pertinere exiſtimamus. Eodem porro ſeculo IX notatus ab Uſuardo ſanctiſſimi hujus epiſcopi natalis; exinde ad omnia (ſi Notkerianum excipias) Martyrologia generalia paulatim acceſſit, & quidem ad eumdem hunc ubique diem, quo in Actis deceſſiſſe ſcribitur, tertium Idus Auguſti; & in Romano jam celebratur his verbis*: Cameraci in Gallia (*Belgica ſcilicet,*) ſancti Gaugerici epiſcopi & confeſſoris.

* *ann.* XXXIII

4 *Sed Cameraci plus diu fuit, quam unicum illud depoſitionis S. Gaugerici feſtum; quia tamen cetera minus deſtincta reperiebam, recurri ad eruditiſſimum Dominum Henricum Dionyſium Mutte, illuſtriſſimo jam aliquot annis, quod equidem ignorabam, archiepiſcopo Cameracenſi a ſecretis; ſed ſtudiorum noſtrorum, quod ſolverem aliquamdiu, amantiſſimum expertiſſimumque, & ad S. Gaugerici Canonicum. Reſpondit vir doctiſſimus* VIII *Aug.* 1734 *in hunc modum*: Beatiſſimi Patris noſtri Gaugerici tria præcipua feſta celebramus, quæ in omnibus libris noſtris ritualibus diſerte diſtincteque exprimuntur: ſcilicet Depoſitionis XI Auguſti; Elevatioois XVIII Novembris; Translatioois XXIV Septembris. Priora duo antiquiſſima ſunt; tertium celebrari cœpit anno MCCXLV, quo anno S. Gaugerici corpus e vetere (*quam dabimus infra littera* D) in novam pretioſioremque thecam (*exhibendam num.* 8) ſolemniter translatum fuit a Guidone de Landuno, epiſcopo Cameracenſi: quodfeſtum ſolemnius evaſit altero menſe Novembri celebrari ſulito. Major (*ſeu cathedralis*) eccleſia Cameracenſis, quæ Depoſitionis & Elevationis feſta nobiſcum hactenus recoluerat, novæ quoque Translationis a Guidone factæ memoriam
E ſuis inſcripſit Faſtis modo ſub nomine Translationis, aut exaltationis; modo (quod frequentius eſt atque a pluribus ſeculis unice obtinet) ſub nomine Elevationis. Prævaluit eadem in eccleſia iſtud Elevationis, quod nos ſemper Translationis appellavimus, feſtum; antiquiore altero menſis Novembris illic ex deſuetudine ab aliquot ſeculis omiſſo. Hæc cum non ſatis perſpecta haberet diligentiſſimus ſcriptor Joannes Mulanus, ſibi ipſi parum de iis conſtitit io editionibus Uſuardi.

Data Elevationis antiquorum die 18 Novembris,

5 Ne vero cuiquam deinceps ſimilis poſſit error obrepere, quæ velut ſumma capita propoſuimus, ea expendamus ſigillatim ... Ae de Depoſitione quidem nulli dubium eſſe poteſt: quotquot enim S. Gaugerici natale adſcribunt Faſti eccleſiaſtici librive rituales, illam ad diem III Idus Auguſti referunt. De Elevatione ad XIV Kal. Decembris celebranda idem eſt librorum omnium Cameracenſium ante annum Domini MCCXIV deſcriptorum conſenſus. Martyrologii Cameracenſis in bibliotheca majoris eccleſiæ duo ſuperſunt exempla optimæ notæ ſeculi duodecimi, quorum unum ſignatum ex, alias 18, ante annum MCCXIV; alterum
F ſub finem ejuſdem ſeculi exaratum eſt: duo item ejuſdem Martyrologii codices exſtant in bibliotheca cœnobii S. Sepulchri; unus non multum poſt medium ſeculi XII deſcriptus; alter vero ante annum MCCXLVI: in quatuor iſtis codicibus eiſdem plane verbis ſcriptum eſt: "III. Id. Aug. Cameraci natale S. Gaugerici ep. & Conf., qui & vitæ ſanctitate conſpicuus exſtitit, & miraculis clarus in pace quievit. XIV. Kal. Dec. in Gallia, civitate Cameraco, Elevatio corporis glorioſiſſimi Confeſſoris Chriſti Gaugerici „. *Bis ito, qui hic ostenduntur eidem affirmantes eadem ferme ætate codices Mss. decem, aliiſque ſex poſterius exaratis. A ſeculo tamen XIV in textu eorumdem eccleſiæ cathedralis adſcribitur quidem feſtum illud Novembris; ſed omittitur in Kalendario; deinde vero tam in textu quam in Kalendario neglectum eſt; neque ibi certo proinde amplius fuit celebratum.*

Cameraci tamen quidam ſtirpantur a die ejus feſto;

6 *Translatio vero ab eodem ita deſcribitur*: Anno Domini MCCXLIX, cum Collegium noſtrum deſtinaret S. Gaugerici corpus de quadam capſa, ubi erat recondituin, in meliorem honorabiliorem que transferre, ut in ſolemniori frequentio-

Translationis die 24 Sept. inſtituendum an. 1249;

A rique cœtu id fieret, ſummo Pontifici Innocentio
Auct. IV Lugduni agenti ſupplicavit, propoſitis indul-
P. B. gentiis fideles ut evocaret. Annuit votis Pontifex anno Pontificatus ſui ſecundo, IV Idus Februarii directis epiſtolis ad univerſos Chriſti fideles per Remenſem provinciam conſtitutos. Huic ſolemnitati diem XXIV Septembris anno MCCXLV præſtitutam fuiſſe diſcimus ex libris noſtris: " Translatum eſt, inquiunt, corpus glorioſi Confeſſoris beatiſſimi Gaugerici de capiella veteri in honorabiliorem & pretioſiorem & decentiorem, in qua modo eſt, a venerabili patre Guidone de Lauduno, Cameracenſi epiſcopo, VIII Kal. Octobris, anno gratiæ MCC quadrageſimo quinto „. Hoc initium fuit Feſti Translationis ad XXIV Septembris, quod ſub eadem primum appellatione receptum fuit in majori eccleſia: id perſpicuum fit ex Breviario Ubaldi de Sartis, *decani defuncti ſub finem ſeculi* XIII, *altiſque Mſs. ejuſdem ſeculi & ſequentis. Elevationis eo die appellatio prævaluit in poſtremis Mſs. & pluribus editis libris, ſi pauculos excipias. Porro* ſolemnitates menſis Auguſti & Septembris nobiſcum celebrat major ec-
B cleſia, *inquit Muſſius*; Elevatio autem menſe Novembri, quæ in illa deſiit, nobis nunc propria eſt, & ritu minus ſolemni recolitur.

& nonnullus feſtum Confraternitatis.

7 *Addit & ſequentia*: Eſt quartum, quod ſoli celebramus, feſtum S. Gaugerici, quod Confratrum dicitur. Initio ſeculi XIV tres ſolummodo S. Gaugerici ſolemnitates enumerantur; quartum iſtud illa ætate recentius eſſe oportet. In Ordinario antiquo diverſa manu, & ſeculi, ut videtur, decimi quinti extra Ordinem adjectum eſt: " In ſolemnitate Beatiſſimi Gaugerici pro feſto nuncupato Joculatorum, quod fit feria V poſt Octavam Paſchæ „. A ſeſquiſeculo celebratur Dominica II poſt Paſcha, qua Dominica ritu Romano recitatur Euangelium, Ego ſum Paſtor bonus; tunc fit, ut vulgus hoc feſtum appellet feſtum S. Gaugerici boni paſtoris, Gallice, Saint Gery bon Paſteur. De Jaculatori- D
bus nihil habeo certi quod proferam. Ad confraternitatem quod attinet, ea celebris eſt; nec dedignantur Archiepiſcopi noſtri illi nomen dare. *Hæc ille de feſtis* S. Gaugerici *Cameracenſis. Cum vero id etiam ego rogaſſem, an nulla prorſus memoria ſacra ſervaretur ultimæ tranſlationis reliquiarum ſub Carolo V imperatore, qui celſum urbis locum, deſtructa in eo funditus eccleſia* S. Gaugerici *veteſta, mutavit in arcem; hæc repoſui:* De luctuoſa illa migratione ab eccleſia in monte conſtituta ad S. Vedaſti templum, *quod ex illo tempore ceſſit Canonicis*, cum ſcilicet die Jovis XVI Julii anno MDXLV ſacras Patris noſtri exuvias & tumulum in ædem parochialem S. Vedaſti intulimus, nullum agimus feſtum: neque enim bene lacrymis cum feſtorum gaudio conveniebat. Accedit, quod ſacrum corpus illic velut per tranſennam depoſueramus, dum liceret illud in novum, quem moliebamur, chorum ſolemniter transferre; quod tantum factum eſt anno MDLXIII die X Auguſti, pridie depoſitionis ſancti Patris noſtri hora veſperarum, duabus in unam concurrentibus ſolemnitatibus.

§ II. Ejuſdem reliquiæ. E

In eccleſia propria Cameracenſi ſervantur corpus ejus &

Corpus S. Gaugerici *miraculis celeberrimum ubi ſepultum primo fuerat, diuiſſime quievit, intra ſepulcrum lapideum, ut putamus, in argentea capſa confici juſſa exeunte ſeculo* X *vel initio ſequentis per Anſfridum archidiaconum, ſedente Erluino epiſcopo, ut infra dicetur, concluſum; ſicut erat anno* MXX, *teſte auctore tum Chronici Cameraceni lib.* 2, *cap.* 7, *tum Vitæ noſtræ ſecundæ lib.* 3, *num.* 77: *donec illud extra ſepulcrum hierotheceæ auguſtiori altiorique, minus tamen longæ, impoſuit epiſcopus, de quo hæc nuperrime ſic meminit eruditiſſimus Muſſius:* Feretrum hodiernum (*cujus en tibi ſpeciem*) illud ipſum eſt, in quod Guido de Landuno,

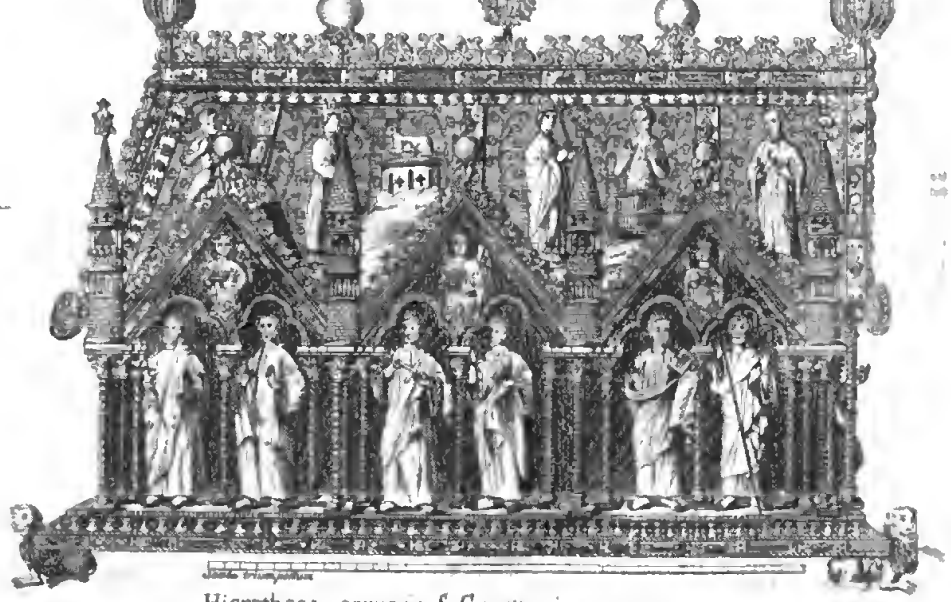

Hierotheca corporis S. Gaugerici. *Ex argento deaurato.*

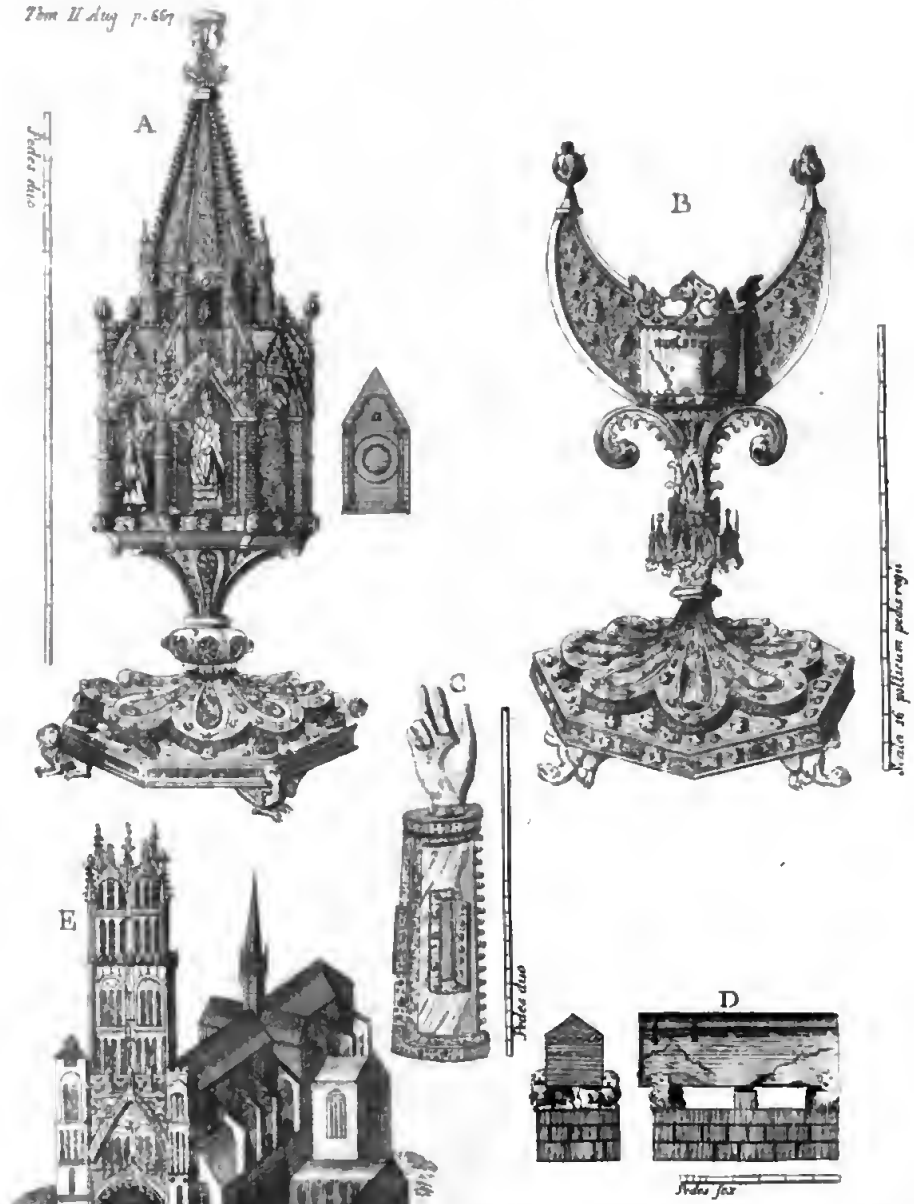

A. *Hierotheca ex argento deaurato capitis S. Gaugerici amovibilis apparente a; ubi visitur pars capitis*

B. *Hierotheca inferioris maxillæ S. Gaugerici, ex argento deaurato.*

C. *Hierotheca brachii S. Gaugerici ex argento deaurato.*

D. *Sepulcrum vetus S. Gaugerici ex lapide subalbo in modum arcæ excavato, in medio cryptæ novæ sacelli subterranei habentis aram consecratum è regione tumuli.*

E. *Ecclesia anno 1543 in loco, ubi nunc est Castellum, destructa, ex apographo anni 1543 Melchioris Fallonis.*

NAPOLI

A episcopus Cameracensis, S. Gaugerici ossa solemniter transtulit anno MCCXLV. Collocatum vero est in apside chori in intercolumnio post aram maximam, loco eminenti ut conspicuum omnibus sit. Semel quotannis feria secunda post Dominicam sanctissimæ Trinitatis ex hoc sublimiori loco demittitur, cantante choro & aliis ceremonias ecclesiasticas adhibente, adstantibus duobus Canonicis e Collegio majoris ecclesiæ, & Canonicis Regularibus S. Autberti, qui cum ejusdem Sancti lipsanis in ecclesiam nostram velut S. Gaugerico obviam veniunt. Deinde in solemni supplicatione una incedimus, præeunte feretro S. Autberti, feretro S. Gaugerici sequente. *Quid vero adhuc in hoc Sancti feretro servetur, ita docet ibidem*: Seniores Collegæ nostri, olim oculati testes, adhuc superstites asserunt, contineri ossa ejus grandiora pleraque omnia, facultis cervini decenter obtecta.

in pluribus hierotbecis, stodiuntur in hierotbecis tribus pretiosissimis, hic

B *expressis, de quibus ita Muttius*: Prima hierotheca A caput Sancti continet; altera B maxillam inferiorem; tertia C os unum brachii. *Ad primam hoc insuper notat*: A quatuor & amplius seculis caput S. Gaugerici sejunctim ab aliis ossibus in proprio vase inclusum legimus, ut fidelium cultui proponeretur. Moderna, qua continetur, hierotheca octogona est. In uno latere exstat signum S. Gaugerici pontificalibus vestibus induti, manuque benedicentis. Hoc signum mobile est. Eo sublato, apparet cavitas (a,) cujus in meditullio foramen rotundum partem cranii detegit, ut fidelium oculis pateat. *Deinde ad tertiam*, In festo, *inquit*, quod Confratrum appellamus, Dominica secunda post Pascha, hierotheca brachii S. Gaugerici *in forum majus defertur*; ibique sub porticu domus civicæ in ara ex tempore erecta, exposita manet tribus horis; qui mos sane antiquus, propter populi reliquias veneraturi frequentiam, inductus fuisse existimatur.

e sepulcrum veteri.

C 10 *His adjeci ad litteram* D *arcam lapideam seu* S. Gaugerici *sepulcrum antiquum, quod anno* 1545 *migrantes Canonici una cum ceteris ejus lipsanis ex ecclesia vetere ad novam transtulerunt, ibique in crypta post chorum collocarunt*; ad quam, *teste Muttio*, etiam frequentissimus populus festis B. Gaugerici convenit, monumentum ejus veneraturus. *Est autem, ut alibi scribit, hoc* sarcophagum ex lapide subalbo in modum arcæ excavato impositum basi operis recentioris, in medio cryptæ novæ, seu sacelli subterranei, habentis aram consecratam e regione tumuli. *Addidi & ad litteram* E *veterem* S. Gaugerici *ecclesiam, biennio antequam Caroli imperatoris jussu in monte diruerentur, accurate depictam cum circumjectis domiciliis, quæ prætermisi. De hac* unum te moneo, *ait Muttius*: cum aspicies formam tumuli pro foribus exstantem, ne continuo credas, tumulum S. Gaugerici sub dio extra ædem constitisse: quæcumque enim supersunt de Patrono nostro scripta, ipsius tumulum in subterraneæ cryptæ locatum memorant; & certe in ecclesia nostra adhuc exstat tabula alia antiquior ex quodam epitaphio pensilis, quæ frontem ædis veteris exhibet absque tumuli figura in aditu. *Atque hæc quidem omnia ampliori longe & elegantissima forma sumptu suo munificentissime delineata ultro submisit idem clarissimus Muttius.*

11 *Quis autem enarret, hoc sanctissimi corporis depositum quanto semper in pretio Cameraceni servarunt? Exarsit ecclesia primum per Normannos, ut asseris Chronicum lib.* 1, *cap.* 39, anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXI; *& iterum per Hungaros* anno CMLIII, *ibidem cap.* 74; *sed abstrusis, ut additur, sempeſtive reliquiis. Sed nihil fortius quam quod circa tempus illud feciſſe narratur, ibidem cap.* 77. *Fulbertus episcopus Cameracensis Ottoni Magno imperatori, de se maxime merito*: Otto iste, *inquit*, gloriosus princeps eo tempore circa institutiones ac restaurationes ecclesiarum exercebatur attentior; jamque quatuordecim pontificalis magnificentiæ sedibus conditis, quamdam etiam metropolim, Magdaburch vocabulo, struxit, cui cum ab episcopis suis multa Sanctorum pignora impetrasset, Fulbertum episcopum sanctorum Gaugerici videlicet atque Autberti corpora sibi dari postulavit, felicissimam sane arbitratus suam fore metropolim, si sanctorum Confessorum patrociniis fulciretur. Hujus vero petitionem episcopus declinare formidans incerto hæsit; sed tamen beneficiis, quæ multa jam ei præstiterat, ut diximus, ne videretur ingratus, suæ petitioni effectum promisit. Qua in re præsul anxius, in diversa parte animum ancipitem flectit; videnſque difficultatem negotii, sive donet, sive neget, utrumque sibi fore periculosum advertit: si enim neget, imperatoris benevolentiam offensum iri, si vero donet, suæ provinciæ futuram pernicieni, utpote viduatæ Patronis, per quos & temporalem meruit salutem, & cælestem iperat beatitudinem.

Corpus vero ibi maxime semper in pretio fuisse.

D Auct. P. B.

E 12 Inter hæc medius pontifex tandem sibi provida ratione consuluit; paucisque suorum, quibus secreta credebat, adhibitis, clam duorum sacerdotum corpora, sancti videlicet Theoderici episcopi, de quo supra diximus, & alterius cujus nomen excidit (*Juniores Rotradum fuisse putant, qui post Joannem Theodorico successerat*) detectis sepulchris accepit, fetetrisque honorifice involuta cum aliquot etiam articulis sancti Autberti imperatori concessit. Quod siquis latius scire desiderat, quem Fulbertus, doctor clarissimus, de Vita sancti Autberti, jubente domino episcopo (*Cameracensi*) Gerardo (*prime hujus nominis*) inscripserit, legat. Hoc autem a bique Dei pia dispositione contigisse non dicam, cum etiam beatus vir Domini Theodericus hanc remunerationem a Domino & veneration a populo mereretur; & ne nostra provincia suis defensoribus privaretur; quos etiamsi subducere vellet, fateor quidem, nullo modo posset. Quem enim sensum cives habituros existimas, si advocatum suum Gaugericum eripi sibi cernerent, per quem felix civitas Cameracus feliciter illustrata nomen suum propagavit ubique gentium? Imo ne ipsi quidem imperatori, credo, vivi cederent. *Hæc auctor Chronici Cameracensis & Atrebatensis.*

aut sive Magdeburgum in Germania missum unquam.

F 13 *Vide ergo, qua, non dicam fide, sed venia dignum censeas Tamayum ad hunc diem in Martyrologio Hispano, cum ex Helleca aliisque fabulatoribus de S. Gaugerico nostro hæc audet affirmare*: Cujus sacras exuvias tumulavit devotio in ecclesia S. Medardi, a se in monte constructa. QUARUM PARTEM MAXIMAM Witerius, episcopus Hellenensis in Hispania, ad suam ecclesiam transtulit; ubi mirifice collocatam fidelium frequentia colit. *Witerium autem hunc, seu potius Witericum, aut Ibitaricum, interfuisse ac subscripsisse ait concilio Toletano decimo, anno Christi* 656, *hoc est quatuor fere seculis ante, quam Fulbertus doctor in Vita S. Autberti episcopi adversus Germanos quosdam, qui & ipsi S. Gaugeri-*

sive Elnen in Hispania.

ci

A rici *corpore, tamquam Ottoni imperatori per Fulbertum antiſtitem Cameracenum pro eccleſia Magdeburgenſi dudum ſubmiſſe, in eaque deinceps honorifice conſervato, gloriabantur, ita ſcriberet*: Sed illis aliud opinio favebat; nobis aliud veritas ſervabat: nam noſtris temporibus contigit, quemdam vitæ venerabilis urbia ipſius (*Cameracenſis*) archidiaconum, nomine Anſfridum, inter multa quæ per loca Sanctorum diſtribuerat, beato Gaugerico ſcrinium unum, auro vel argento manu artificia decoratum, fabricaſſe, in quo Confeſſoris membra nobilius reconderentur. Superveniente ergo die, quo immutationis miniſterium expiere debuiſſet venerabilis præſul Erluinus, qui tunc Cameracæ plebis curam agebat non adeo otioſus, pretioſi membra corporis diligenter perſcrutatus, pretioſum corpus MAXIMA EX PARTE invenit; *non utique Helenæ ſeu Elnæ in Catalonia, ſed Cameraci in eccleſia Sancti propria; pro quo contra Hiſpanos & Magdebargenſes etiam facunda quæ habet Baldericus de eodem corpore lib.* 1, *cap.* 74; *lib.* 2 *capp.* 5, 6, 7; *lib.* 3, *cap.* 49.

AUCT. P. B.

B 14 *Fieri tamen poteſt, ut occaſione ſuperius memoratæ particulæ aliquot de corpore* S. Gaugerici *acceperit Otto; uti accepit aliquot de corpore S. Autberti, ne Fulbertus epiſcopus quod ipſi de* Gaugerico *promiſerat, mentitus omnino videri aliquando poſſet, & pro veris ejus reliquiis nullas ejus veras, ſed alterius cujuſdam nec noti nec poſtulati, expoſaiſſe publicæ imperatoris & Magdeburgenſium venerationi. Non memmit, faceor, de ejuſmodi particulis reliquiarum* S. Gaugerici *Fulbertus doctor, ſicut memmit de articulis S. Autberti; ſed uimirum hujus Vitam tum ſcribebat; non illius; hinc res Autberti minutius attendere debuit, quam* Gaugerici. *Deinde inuma, de corpore* S. Gaugerici *deceptum aliquid fuiſſe, antequam illud Erluinus* maxima ex parte *invenit. Atqui nulla cogitori poteſt ante Erluini tempora urgentior umquam occaſio decerpendi fuiſſe, quam fuerit antiſtiti Fulberto ſub Ottone. Quid ni ergo tum id factum credatur? Nec obeſt Balderici ſilentium; quia hic ad Fulberti doctoris textum, quem habebat præ oculis, de ſuo nihil addere voluit, ne parum fidelis appareret. De reliquiis porro* S. Gaugerici *Elnenſibus, præterquam in conflictis chronicis vel hæc ſecutis auctoribus uenericis, nihil uſpiam comperi.*

quamquam ejus aliquas portiunculas acceſſiſſe aliquando Magdeburgum videatur.

C 15 *Meloris notæ ſunt atique, quas aſſignant quidam in Belgio; ut Mutius, qui eccleſiæ B. Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ apud Insulam Canonicis ſupplicantibus pro dictis reliquiis ait reſcriptum ita fuiſſe:* Nos de conſilio & aſſenſu patris noſtri Joannis (*de Bethunia*) Cameracenſis epiſcopi... unam juncturam de manu ipſius Sancti liberaliter eis tradidimus. *Sic eſt anno* 1214, XI *Kal. Jun. in diplomate Ænelmi decani & Canonici* S. Gaugerici. *Sed bellicis injuriis miſeri illa junctura privati cum redirent anno* 1665, *die* XII *Junii*, conceſſimus particulam maxillæ S. Gaugerici... nec non partem ſepulcbri ſeu tumuli lapidei, quem vivens ſibi præparari curaverat. *Acta Capitularia*. Major eccleſia, *ait idem*, Cameracena os aliquod digiti S. Gaugerici olim accepit: etenim in deſcriptionibus authenticis vaſorum ejuſdem eccleſiæ confectis anno MCCCLXXI *& ſeqq.* inter multas alias hierotheças recenſentur vas ex argento deaurato continens digitum S. Gaugerici. Anno MDCXXXIV, XXI Aprilis abbati Lætienſi particula brachii S. Gaugerici deſtinatur. Acta Capituli. Anno MDCLXXII, XXV Novembris, inſtante Illuſtriſſimo D. Ladislao Jonnart, archiepiſcopo noſtro, & Excellentiſſima D. uxore D. Ludovici Zuoiga Comitis de Monterey præfecti Belgii & Comitatus Burgundiæ, ſeparata fuit vertebra una S. Gaugerici pro magna illa, quæ Bruxellis exſtitit, parochia ejus nomine dicata. *Ita Capitulum. Sed anni ſequentis menſe Majo, die* XIX, *Illuſtriſſimus Alphonſus de Berget archiep. Mechlinienſis*, verteberam *illam ſive* ſpinam dorſi *rite ſeparavit in duas partes; quarum tunc altera eidem Comitiſſæ ceſſit; altera jam dictæ eccleſiæ* S. Gaugerici, *ubi ad hunc uſque diem honorifice colitur, & XI Auguſti ſolemniter circumferitur per urbem, ut me nuper docuit R. A. D. Ægidius Neerdaels, ibidem Paſtor.* Anno MDCCXXV, XXIX Julii conceſſimus eccleſiæ parochiali S. Gaugerici Attrebati partem reliquiarum corporis S. Gaugerici de cranio ejus detractam. *Acta Capituli.*

ſunt alia plures eccleſiæ

D

16 *Addit & alius memoratus auctor ex Rayſſii Hieregazophylacio Belgico, pag.* 81 *domum ejuſdem Sancti, Cameraci in cœnobio Autberti; pag.* 199 *in eccleſia S. Donatiani Brugis*, S. Gaugerici *os notabile; pag.* 415, *in collegiata S. Petri Duaci, notabilem partem* S. Gaugerici *antiſtitis; & reliquias ejuſdem in eccleſia parochiali Raulxenriæ pag.* 449. *Item e Cimeliarchio Lætienſis eccleſiæ pag.* 70: De veſtimentis S. Gaugerici ep. Cameraceni: *pag.* 137: Partem oſſis longitudine digiti auricularis, *de qua num. præterito. Item ex Sanctis ſanctorum Hannoniæ pag.* 245; S. Gaugerici os de brachio ex dono ejuſdem Capituli in abbatiali S. Gisleni; *& pag.* 298: Parochialis S. Gaugerici Valencenis habet coſtam S. Gaugerici ep. & Patroni ſui ex dono Joannæ Comitiſſæ, quam ipſa a Cameracenſibus anno MCCXXXII obtinuit: Exceptionis memoria recolitur 1 Dominica Februarii. *Additus quoque* eccleſia Beginaſii Valencenenſis, *ſed reliquiæ non deſcribantur. De eccleſiis porro ejus nomine conſecratis longam eſſet dicere:* Clariſſ. D. Mutte *in ſola, ut unac eſt, diœceſi Cameracenſi rurales iſtiuſmodi eccleſias ſuperteſſe aſſeru vigenti duas*, inter quas illa, *inquit*, antiquitatis plurimum habet, quæ in Buxuto, vico Hannoniæ ſecundo a Montibus lapide exſtabat, vivente S. Waldetrude, ut fert ejus Vita *apud nos tom.* 1 *Aprilis, pag.* 838, *num.* 5, *ubi & apartionem iaſigiem videre eſt, qua Sanctam illam iſtic olim dignatus eſt* S. Geugericus.

in Belgio.

E

F

§ III. Ejuſdem Acta vetera quæ fuerint; quæ ſuperſint.

Vitam noſtram ſecundam ſcripſit idem, quæ Chronicum Cameracenſe;

COmmentario *noſtro duplicia* S. Gaugerici *ſubjicienus Acta; breviora primum, dein ampliora. Hæc illius recentiora ſunt; ſed quoniam veteſtiorum exemplarium ſolam notitiam offerunt, videndum ante omnia, quantæ ſint ipſumet ætatis ac fidei. Cenſemus igitur prima, longiora hæc Acta noſtra eumdem adornaſſe, qui ſub Gerardo epiſcopo Cameracenſi iſtius nominis primo ſcripſit illuſtre Chronicum Cameracenſe & Atrebatenſe, quod, præfixo Balderici Noviomenſis & Tornacenſis epiſcopi nomine, typis edidit primus Georgius Colvenerius. Id arguunt* 1°. *operis utriuſque ætas: nam utrumque eidem Gerardo inſcribitur; Vita in epiſtola prævia, Chronicum in præfatione ad librum* 1: a°. *ſcriptoris conditio: utrobique enim dominum agnoſcit Geraldum, ejuſque juſſu*

A *juſſu hæc ſe compoſuiſſe affirmat, in Vita ibidem & ſæpius, in Chronico quoque loco aſſignato: 3°. Operis utriuſque præfationes: ambarum namque una fere hæc ſententia eſt: Arduum eſt imperium meæ tenuitati; ſed malo me cenſorum quorumlibet exponere periculis, quam tibi non obtemperare, id ipſe fide optima: 4° voces parum uſitatæ, ſed operi tamen utrique communes; ut* bacchania *pro furore, in Vita num. 1, in Chronico lib. 2 cap. 5 & 11; ſuoebritas pro exjequiis, in Vita num. 69, in Chronico lib. 1, cap. 28 & alibi: Æolice pro Græce, in Vita num. 62, in Chron. lib. 1, cap. 88 &c.: 5° denique ipſe auctor; qui ſicus lib. 2 cap. 5 Chronici narrando in prima perſona, quæ vidit antea junior, manifeſte ſignificat, ſe eumdem eſſe, qui præcedentia omnia ſcripſerat ab initio Chronici; ſic eadem iiſdem verbis attenuando Vitæ noſtræ in prima ibidem perſona a num. 7a diſertiſſime ſignificat, ſe illum eſſe, qui quæ in Vita eadem præcedunt, omnia narraverit; atque adeo eumdem omnino eſſe, qui & Chronicum illud & hanc Vitam compoſuerit.*

B *hæc illam ante hoc; quod probatur,* 18 *Cenſemus ſecundo, eumdem hæc Acta noſtra longiora prius edidiſſe, quam Chronicum ſuum. Fatebitur hoc ultro, qui utramque lucubrationem expenderit: nam Chronicum nitidius, brevius, nervoſius multo elaboratum eſt, ſapiuque ſtylum uſu exercitatum, maturum & gravem; at Vita maxime verboſa & interſertis ornata verſiculis ad juvenilem propius accedit garrulitatem. Et vero Vitam hanc fuiſſe ſcriptorum ſuorum primitias his verbis ad Gerardum in epiſtola prævia ſatis videtur innuere:* Nec, ſi auſim dicere, tuæ ſummæ prudentiæ fuit famulum fatiſceotem ad taotæ periculum cogere functioois; ut, QUI NEGDUM SCRIBENDI GENUS ATTIGERAM, jam quaſi, novus veterum repreheolor, ad tantum opus impudenter erumpam *&c. Præterea in Chronico lib. 2, cap. 4 ſub finem de miraculis S. Gaugerici poſthumis ita meminit:* De quibus maximam partem iovidæ auræ ſe rapuiſſe lætaotur: pauciſſima vero, quæ non potuere celari, in primo libello iuccioɛte perſtrinximus; pleniſſime tamen in illo volumine, quod de Vita ipſius inſcribitur, ſi cui libet, poterit in-

C venire. *Hic etiam vero codicem de Vita ejus inſcriptum, & Chronico priut editum (utpote, dum hoc ſcriberetur, cuilibet volenti legere opportunum,) in quo miracula poſthuma, quæ ſuccincte tantum perſtrinxerat in Chronico ſuo, lib. 1, capp. 13 & 15, (num. 74, ut Colvenerio placuit) pleniſſime inveniebantur explicata. Atqui codex nullus tum erat publici juris & cuilibet in promptu, in quo miracula Sancti poſthuma invenire poſſent præter hunc unicum, quo de agimus. Probo id ipſo auctoris noſtri textu, ex quo ſimul intelliges, quot ejus ætate nota fuerint Gaugericiana Vitæ exemplaria diverſa,*

aliam ex auctoris textu, 19 *Sic igitur habet in epiſtola Vitæ prævia ad Gerardum: cum olim, pater ſanctiſſime, de vita patris noſtri... Gaugerici grandem & miraculoſum codicem, de quo hic præmodicus, quem nunc habemus, decerptus fuerat, a lenioribus didiciſſes late compoſitum; ſed ſub bacchania paganorum (Normannos denotat, per quos arſiſſe docet eccleſiam ſeu monaſterium Sancti anno 881, vel Hungaros, a quibus incenſa denuo fuit anno 953) ... 10 ipſis monaſteriorum iocendiis uoa cum theſauro reliquo & quammultis volumioibus illum etiam coocrematum; hoc profecto iogemiicens, diutioa poſthac iodagine laborafti; &, ſicubi theſaurum tsoti pretii reperires, non modo a confinibus, verum & a longe remotis bibliothecariis* D *ſolicitus perquiſiſti. Neque vero poteras quieviſſe,* Auct. *doocc forte ad laboris tui ſolatium, ſaveoie, ezpe-* P. B. *do, tuis deſideriis divinæ voluntatis ſuffragio, veteſtiſſimum librum, neicio, quis peregrinus ab Arctois finibus nobis detulit venumdandum, tamen perdito curtiorem, ſed habito latiorem: quem iu pie ac deſiderabiliter amplexatus, quoniam quidem agreſti & minus culto termone horrebat, illico me juſſiſti meliore ſtylo corrigere; & ex duobus libellis, ex ſuper inveuto videlicet, & aote habito, motatis tamen ſermonibus, ſed ſervatis rerum ſenſibus, unum corpus efficere. Quod exiude dicit, fideliter a ſe factum.*

Vitas auctoris Sancti veteres recenſentur; 20 *Hinc intelligimus primo, biographi noſtri tempore quatuor tantum S. Gaugerici Vitæ exemplaria inter ſe diſcrepantia fuiſſe nota; primum in grandi & miraculoſo (forte quia in illum referri conſueverant quæ ad ſepulcrum crebro accidebant alim prodigia) codice; ſed pridem perdito; quam proinde nec videre potuit, neque citare ſupra ebronographus noſter: alterum tum quidem ſuperſtes & ab eodem ebronographo uon ſemel citatum; ſed* præmodicum, *idemque adro, quod elimato ſtylo* E *e veteribus Mſs. edidit Surius ad* XI *diem Auguſti, & nos infra ſine ulla primigenii ſtyli limatione producemus; ſed neque hoc aſſignari ſupra potuit, cum ibi agatur de miraculis poſthumis, quorum hoc exemplar nullum narrat ſigillatim: tertium in veteſtiſſimo illo libro ab Arctois partibus delato; quod quidem (ut erat minore latius & valde vetuſtum) aliquot miracula poſt obitum patrata & valde etiam vetuſta ſine dubio continebat; verum quis hoc unicuique volenti legendum propoſuiſſe ſupra credet auctorem noſtrum; cum in ſolius epiſcopi fuerit poteſtate; eum numquam prodierit, certe numquam apparuerit hactenus in Mſs.; cum denique tam agreſti & inculto ſermone horreret, ut ea ipſa cauſa fuerit, ne ſic prodiret, ut illico juſſus fuerit ab epiſcopo ſcriptor noſter illud meliore ſtylo adhibita quoque in ſubſidium vita minore, corrigere, & ſic demum vulgare? Reſtat ergo, ut ad ita tandem expoſitam & in quartum proinde jam exemplum,* F *hoc eſt, noſtrum, immutatam lectores dicto jam ſapius loco remitti potuerint; opuſque hoc proinde in publicum ante prodierit, quam Chronicum ſcriberetur; quod cum maxima ex parte jam abſolverit auctor ante obitum Gerardi I, ſive annum Chriſti 1051 (ut contra omnes recte aſſeudit Henſchenius tom. IV Junii pag. 585;) ſequitur, ut Vita noſtra non paule ſit anterior.*

Appendix tomen libri tertii Chronico poſterior eſſe ſed auctoris ejuſdem, 21 *Intelligimus ſecundo, ad hujus Vitæ ſecundæ primam editionem pertinere non poſſe partem illam libri tertii, quam nos Appendicem nuncupavimus: Quia, cum auctor Vitam hanc tantum compoſuerit ex duobus exemplaribus ætate ſua veteſtiſſimis in unum corpus redactis, mutatis tantummodo ſermonibus, ſed ſervatis rerum ſenſibus, non potuit illi admiſcere res novas, & utrovis prototypo recentiores, niſi quatenus erant utiles ac neceſſariæ ad rerum ibi veterum ſenſus moderuis lectoribus ſuis clarius explicandos; uti factum lib. 1, num. 8, & lib. 3, num. 67 & 68. Recentiora ſunt autem neque ad præcedentium ſenſus explicandos inſerviunt, quæ habentur in Appendice; imo illud, quod narrat biographus de febre a ſe ope Sancti depulſa num. 77, ſi legas in Chronico lib. 2, cap. 7 una cum ibi ſequente capite, videbis, illud miraculum accidiſſe poſt tuchoatum caput illud ſeptimum,*

&

A AUCT. P. B. *& ante quam fuerit abſolutum. Ergo ad primam editionem non ſpectant; ſed ab eodem auctore poſteriùs ad Vitam dudum editam ex Chronico exſtitata ſunt eodem prorſus modo, quo ex eodem Vita num. 63, 64, & 67 in Chronicum translata ab eodem ad libri primi caput 13 & 55. Idem eluceſcit ex primogenia libri tertii noſtri diviſione ſervata in codice ſeculi ferme 13, quam debimus in Vita num. 64, & quæ tantum pertingit excluſive, ut ajunt, uſque ad Appendicem. Item ex ea, quod in codice ſeculi 12, liber tertius, item ut ambo præcedentes, majori & æquali charactere ſit ſcriptus uſque ad initium Appendicis noſtræ; ab hoc autem initio uſque ad finem litteris minutioribus magiſque compreſſis, qualibus uti plerique ſolent in auctariis & appendicibus, ut a primigenio textu ſecernantur.*

22 *Quæret unus forte quiſpiam, ecquis demum fuerit auctor ille & Chronici Cameracenſis & Vitæ noſtræ ſecundæ. Reſpondeo, Gerardi epiſcopi Cameracenſis primi ac viri maximi familiaris, eccleſiæ ibidem cathedralis canonicus, & in antiquitatibus Belgicis fide apud poſteros & auctoritate graviſſimus, quæ omnia Colvenerio in Chronici prolegomenis demonſtranti libenter aſſentimur, nobiſque ſufficiunt, ut opus ejus qualecumque, puta Vitam S. Gaugerici hactenus anecdotam, e tenebris, priuſquam interciderit, eruamus in lucem. Ceterum quod idem ibi Colvenerius per inſtrumenta non uno ex capite ſuſpecta contendit, auctorem hunc Baldericum illum fuiſſe, qui epiſcopatum ſubinde Noviomenſem ac Tornacenſem ſit conſecutus, adduci non poſſum ut credam; maxime ex quo mihi ſolertiſſimus Mutius inter Baluzii Miſcellanea tom. 5 pag. 309 epiſtolam aſtendit decani & eccleſiæ Noviomenſis ad Lambertum epiſcopum Atrebatenſem de electo jam Balderico ut quamprimum confirmetur.* Habet *enim, inquiunt ſcribentes de ſua eccleſia & Belderico, communi cleri ubique conſilio & aſſenſu paſtorem non aliunde illatum, non alium* [f. non] *alienum*; *ſed ſuum, ſuo profuſum utero, quem gremio ſuſceptum ipſa ſibi lactavit, quem ſibi ablactatum ipſamet educavit, & ab ipſis cunarum exordiis per ætatum & ordinum gradus ſibi penitus vendicavit; ut habere gaudeat ex filio patrem, ex alumno rectorem, ex canonico ſuo & archidiacono Baldrico pontificem. Conflat hæc qui poteſt cum chronographi noſtri puerilia Cameraci eraduſta, cum longa familiaritate & obſequio domeſtico in palatio epiſcopi Cameracenſis Gerardi, cum canonicatu denique ac diuturna reſidentia in eccleſia Cameracenſi; & per me quidem licebit, ut eum Baldricum faciat epiſcopum Noviomenſem. Interim & nos hic Baldericum non raro appellamus, ne a receptis unne moda diſcedamus omnium primi.*

quid non videtur fuiſſe Baldericus ep. Noviomenſis.

B

23 *Porro hanc lucubratiunculam appellamus Vitam alteram, ſeu Vitam ſecundam; quia præmiſimus illi prænodicam aliam longeque vulgatiſſimam, cujus jam diximus elimatum fuiſſe ſtylum a Surio: eſt enim multo antiquior, ut ex ropatet, quod ſit rivulus ex primario ſonte, neſcio quanto auctior, quam hic perivet, edulius. Sunt, qui ſcriptam fuiſſe volunt ſeculo octavo; ſorte quia in fine de celeberrimis undinis meminit ad Sancti ſepulcrum inſtitutis, ibique ait, etiam uſque in hodiernum diem beneficia inceſſanter præſtari divina; quæ fane ætatem non indicant cum Gaugerici ſepultura proxime conjunctam. Novelli rigidique cenſores dum accurationem ejus gravitatemque laudant, id ſolum querentur, quod limam ab ea Surius non abſtinuerit. Quæri deſinant: unam hic pura prodibit ex Mſs. antiquis; puta ex Ms. eccleſiæ S. Gaugerici apud Cameracenſes collegiatæ, in qua adnotatur collatio facta cum vetuſto Ms. Atrebatenſi in magno quarto; item ex elegantiſſimo codice noſtro membraneo P. Ms. 155. Alia duo quæ habemus, ut Ms. Ultrajectenſa S. Salvatoris, & Ms. S. Maximini Trevirenſe, quia nimis interpolata ſunt, miſſa facimus. Priora tria inter ſe mirifice per ſingula fere verba conſentiunt uſque ad initium numeri 14; ubi Ms. Cameracenſe diſcedit ab aliis, & primam Vitam per ſecundam proſequitur (abſque ulla tamen interruptione, abſque ullo titulo, abſque ulla mutatione vel indicio novi operis) a num. 56 uſque ad finem Appendicis libri tertii: Ms. Atrebatenſe cum codice noſtro laudato primam Vitam continuat uſque ad finem numeri 14; ubi cum Surio recte deſinit: unam quæ ſubduntur in codice P. Ms. 155 duo miracula, ea manifeſte adjecta ſunt ex Vita ſecunda, ubi legi poterunt num. 65, 66 & 69; adeoque in Vita prima, ad quam non pertinent, inducentur.*

Unde hic demum Vitam primam?

C

D

E

24 *Vitæ ſecundæ variora ſunt exemplaria, & apud nos quidem manuſi unicum, communicatum olim cum Roſweydo noſtro ex Ms. vetuſtiſſimo, ut ipſemet adſcripſit apographo noſtro, D. Preudhomme, canonici Cameracenſis; ſed ita truncato, ut in libri tertii præfatione conſiſtat. Jalluram hanc aliunde diu ſarcire fruſtra conati, jam ejus loco ad prælum deſtinabamus miracula Sancti poſthuma, quæ in Ms. Cameracenſi mox laudato cum Vita prima tenore perpetuo connexa legeramus; cum ecce, præter ſpem, Patrum noſtrorum Cameracenſium ope in eorum incidimus, cujus vel ex ſolis epiſtolis aemo noſtrum ſatis mirari potuit in vetuſtis patriæ ſuæ monumentis eruderandis induſtriam, in communicandis cum profuſa benignitate facilitatem, eruditionem denique in iiſdem illuſtrandis exercitatiſſimam ſimul ac modeſtiſſimam. Fuit is, quem iterato jam compellavimus, R. admodum D. Henricus Dionyſius Mutte Cameraci ad S. Gaugerici canonicus, qui nos præter alia docuit, hujus Vitæ ſecundæ ſupereſſe in eadem urbe exempla duo a Preud-hommiano mutilo (quod ipſum non ita pridem vidit, atque ſeculo XI ſibi exaratum videri) diverſa; alterum in codice monaſterii ſancti Sepulcri, ſcripto circa finem ſeculi XI vel initium ſequentis; alterum in codice baſilicæ S. Gaugerici, ſub exitum, ut videtur, ſeculi XIII ad uſum chori ſic digeſto, ut, quæ nos ad Appendicem redegimus, ibi a fol. 37 ante alia reperiantur; a folio 42 ſequantur (abſque prolegomenis tamen, quæ haud dubie cum folio præcedente refecta eraduntur) liber primus, ſecundus, & pars tertii; ubi iterum poſt hæc verba, Quid vero geſtum ſit in vicinia civitatis Seſſonicæ, cum ſit dignum, deficit folium ſequens; ſed hujus capituli quarti reſiduum, aque ac tria præcedentia ejuſdem libri, recurrunt infra Octavam Sancti.*

unde Vitam ſecundam?

F

25 *Ex his diligentiſſime collatis tum librum tertium officioſiſſima illa manu conſcriptum accepimus, cum eum omnino congruere mirati ſumus cum auctario Vitæ primæ in Ms. noſtro Cameracenſi; in qua tamen illum antea non poteramus agnoſcere; quod, uti jam dictum eſt, fine præfatione, ſine ullo ſigno diverſitatis ita Vitæ primæ erat accommodatus, ut opus unum videretur a quocumque amplificatum. Ergo jam tria ejuſdem libri tertii conſervi poſſunt exemplaria; ſed ut*

ſeu Acta altera.

minu-

A *minutiis inutilibus lectorem diſtineamus, viſum eſt in iis manuſcripta duo confuſa ſequi, neglecto tertio diſcrepante; niſi diſcrepantia ſit alicujus momenti. Libri priores duo cum tertii præfatione dabuntur ex Ms. Freud-bommano. Nuſquam autem religio fuit illam ſcribendi rationem corrigere, quæ medio ævo communis fuit, ut in verbis* ammonere, inlimis, *pro* admonere; illimis, *&c.*

§ IV. Capita quædam ad Sanctum ſpectantia, ſigillatim diſcuſſa.

S. Gaugerici ep. Cameracen. ſanctus fuit?

IN *Commentario ad Acta S. Vedaſti die* VI *Februarii, num.* 6 *&* 7, *ſcriptores non paucos adduximus, tametſi non veteres, qui ſanctum aliquem Gaugericum, Gangericum, ſeu Segoritum adſtruxere epiſcopum Cameracenſem & S. Tourini epiſcopi Ebroicenſis, de quo ipſo die ſatis multa memoravimus, fratrem. Dubium ergo cuipiam videri poteſt, noſterne ſit illo, an alius ejuſdem nominis ac ſedis antiſtes. Sed reſpondeo, nec noſtrum eſſe poſſe; nec alium videri, niſi fictitium. Primum patet ex epitaphio S. Taurini, quod verſus initia ſeculi* VII, *una cum ejus corpore repertum, ſuperius exhibuimus: cum enim in eo ſcribatur fuiſſe primus epiſcopus Ebroicenſis eccleſiæ, dudum obiiſſe debet, antequam vi ſucceſſerit poſt S. Gaudum Mauruſio, qui anno* 512 *ſubſcriptus legitur concilio Aurelianenſi primo; epiſcopum ergo creatum fuiſſe S. Taurinum neceſſe eſt integro, ut minimum, ſeculo antequam Cameraci* Gaugericus *noſter longiſſimum ſuum epiſcopatum ordiretur: non hic agitur illius frater. Cur autem fictitium illum Gaugericum putemus, præter altum & antiquum de illo ſilentium in eccleſia Cameracenſi, facit imprimis Vita S. Taurini, quam hoc die oſtendimus nulla omnino fide dignam eſſe; tum novitas eorum, qui ſola hujus ejuſdem Vitæ auctoritate viti videntur, dum Gaugericum Taurini fratrem epiſcopum jactant Cameracenſium. Cautior his fuit (neſcio tamen an vero propior) amplificator illo Martyrologii noſtri Bedani ad hunc diem; ubi* Gaugerico *noſtro fratrem quidem ſanctum Taurinum adjungit; ſed epiſcopum fuiſſe non dicit, uodum Ebroicenſem; forte quod hic error Vitæ Taurinianæ nimis ipſi craſſus apparuit. Nos præter Laudonem in Vita Secunda num.* 57 *relatum, fratrem hactenus* S. Gaugerici *nullum novimus.*

ubi quando defecerit.

27 *De primordio epiſcopatus ejus auctores plane inſignes pergnom diſparata ſcripſerunt. Maſſæus Chronicorum mundi lib.* 13 *pag.* 181 *ordinatum ait anno* 595: *Contra Colvenerius, quem diu omnes poſſim præterito ſeculo abſque ulla diſcuſſione ſecuti ſunt, anno* 555. *Utraque ſententia multum exerat: cum enim ex ejus Vita prima num.* 6, *ex ſecunda num.* 28 *certum fuerit epiſcopus ordinatus ab Ægidio archiepiſcopo Remenſi, non potuit hoc fieri ante annum* 569 *quo Mapinio Remenſi ſucceſſit Ægidius; neque poſt annum* 590, *quo legitime condemnatus ac depoſitus urbe ceſſit idem ac pontificatu ſuo. Imo ut ex iiſdem Vitis conſtat, id ab Ægidio factum eſſe rogatu Childeberti regis; ita certum eſſe debet, non accidiſſe ante annum* 575, *quo Childebertus II Auſtraſiæ regnum Sigeberti patris morte ſuſcepit. Sed neque iſtam ordinationem ultra annum* 584 *aut ſequentem ullo modo differri ſinunt anni* XXXIX, *quibus cum utraque Vita noſtra & Chronicum Cameracenſe aliaque monumenta præfuiſſe conſentiunt; tametſi Sanctum vixiſſe quis poſſet oſtendere uſque ad annum, quo Bertoldus ejus defuncti ſucceſſor ſubſcripſit concilio Remenſi, qui fuit Chriſti* 624, *ut Pagius probat in Critica, vel* 625. *Adde, in nostra Vita illam fieri mentionem Dagoberti; ſed Clotarii, qui Dagobertum filium anno* 622 *regem creavit Auſtraſiæ, ad quam pertinebat Cameracenſis eccleſia: obierat jam tum ergo* S. Gaugericus. *Nihil porro ſatis ultra ſolidum occurrit, quo initium ejus finemque preſſius conſignemus, quam ut illud inter annum Chriſti* 575 *&* 583; *hunc inter annum* 614 *&* 622 *locandum aſſeramus. Ita vero Sigebertus in Chronico ad annum Chriſti* 594 *ſcripſit:* Gaugericus Cameracenſis epiſcopus claret. Claret, *inquit; non, ordinatus eſt, ut Maſſæus; non mortuus eſt, ut Colvenerius falſo interpretantur.*

Ab a ſede Cameracenſi & Atrebatenſi

28 *Golſcherus, ſeu quiſquis fuit, qui geſta Trevirorum jam ter edita compoſuit ſeculo duodecimo, poſtquam de S. Magnerico Trevirenſium antiſtite mentionem feciſſet cap.* 37, *ſic pergit:* Cui ſucceſſit Gaugericus diſcipulus ejus, qui in caſtro Trebirorum Evoſio fuerat educatus. *Hanc aſſertionem do S. Gaugerico noſtro, tanquam ab eccleſia Cameracena & Atrebatenſi ad altiorem Trevirenſem evecto non poſſe eſſe verum ſatis demonſtravit Brouverus noſter in Annal. Trevirenſibus ad annum Chriſti* 596, *ſeu lib.* 6, *num.* 92; *ut hic repeti ejus argumenta non debeant: cum nemo, quod ſciam, Golſcheri & ſequacium ejus modo non agnoſcat errorem; qui natus videtur ex corrupto quodam epiſcoporum Trevirenſium catalogo, Gandericum ſeu Gangericum exhibente pro Ganderico, quem idem Annaliſta in vetuſto catalogo reperit, non ut Sanctum tamen, aut diſcipulum deceſſoris, in caſtro Evoſio educatum; ſed ſine ulla prorſus alia notitia, quam quod S. Magnerico ſucceſſerit. Unde ergo auctor Florarii noſtri Sanctorum manuſcripti, qui ante duo, & quod excurrit, ſecula Gangericum legit, & a noſtro tomen diverſum conſuit; unde, inquam, hujus ſanctitatem & natalem didicit, cum ad hunc diem notaret?* Apud Trevirim, depoſitio ſancti Gangerici epiſcopi & confeſſoris, avunculi ſancti Gaugerici epiſcopi Cameracenſis? *Ipſe viderit: ego certe neſcio.*

eſcenderit ad Trevirenſem.

29 *Eodem, opinor, luto immerſus erat Ferrarius in Catalogo generali cum ad diem* XXV *Julii ſcripſit:* Romandiſſe, ſancti Gangrici epiſcopi Trevirenſis, diſcipuli ſancti Magnerici: *nam quæ ibi citat in annotatis Molani Additiones, vel ſuppoſitæ ſunt, vel ſaltem inedita. Quis iſte* Gangricus? *An non idem cum ſupra memorato Gunderico? An hic unde Sanctus fuiſſe fertur; unde illo die defunctus? Non intellexit, credo, Sauſſayus in Supplemento ad Martyrologium ſuum Gallicanum eodem die pag.* 1152: *ideoque ſic emendare conatus videtur:* Apud Treviros, Translatio non corporis, ſed cathedræ ſancti Gaugerici, quando, demortuo ſancto Magnerico Trevirenſi metropolita, de ſede Cameracenſi, tum ſimplici diœceſana, ad Trevirorum principantam eccleſiam ſuperiori juſſu tranſcriptus eſt. Romandiſſæ autem, poſtquam ſacra eſt præfectura undequaque ad Dei gloriam perfunctus, extremos ſpiritus exhalavit. *Noſtrum Gaugricum ignotum in maxime notum S. Magnerici diſcipulum commutandum putaverit* S. Gaugericum; *quem cum unicum noſſet, eumque ſcires*

A *ſcires abiiſſe die* XI *Auguſti, ejus hic tantum ali-*
AUCT. *quam translationis memoriam notandam cenſuerit.*
P. B. *Sed cujus translationis? eo præſertim die, quo celebratur natalis S. Magnerici? Non inveneris forte opportuniorem, quam cathedræ ſucceſſoris ejus. Ut ut eſt; malim ego quidem Ferrarii annuntiationem obſcuriſſimam præterire; quam admittere Sauſſayanam, quæ anniverſariam præſcribit memoriam rei, quæ numquam accidit, nedum fuit aut eſt umquam Trevirîs celebrata.*

Quid ſit. ſenis apud Clotharium regem.

30 *Falſa quinque & omnino conficta videri debent ex modo dictis, quæ inter ſanctum Præſulem noſtrum & Clotarium regem dicta, ſcripta, geſtaque narrantur apud infelicem Joannem le Carpentier in ſua Hiſteria Cameracenſi part.* 2, *cap.* 2, *pag.* 321 *& ſeqq.: nam omnia manifeſte perſtrens ad Clotarium I; quem, utpote anno* 561 *mortuum, numquam vidit* Gaugericus *epiſcopus. De Clotario II agit Maſſæus Chronicarum mundi lib.* 13, *pag.* 181, *ubi catalogum texens epiſcoporum Cameracenſium*, Quinius, *inquit*, jam dictus Gaugericus (*quem paulo ſuperius ordinatum dixerat anno* 595) convertit populum. Convertit & regem Clotarium, qui dedit ei copioſum
B theſaurum, quo monaſterium extruxit in monte, ubi nunc quieſcit. *Sed quid eſt*, Convertit Clotarium? *Ad fidem? Non eſt ita. Ad vitam ſanctiorem? Eſto. At phraſis obſcura eſt. Datum ei a Clotario theſaurum nemo dubitat: verum hoc theſauro exſtructum fuiſſe monaſterium illud, mallem in utravis Vita legere, quam apud recentiorem chronographum. Atqui contrarium legi videtur in Vita ſecunda num.* 37. *Siquid ergo in hunc locum contulit unquam Clotarius, poſt obitum Sancti contulit. Sed enim quid Aſta moramur?*

ACTA

Auctore anonymo, ex inſigni codice noſtro membraneo Ms. P. 155, cum aliis Mss. collato.

C CAPUT I.

S. Gaugerici natales, ſtudia eximia ſanctitati juncta, evectio ad ſacros ordines & epiſcopatum.

familia paterna, primi ſtudia.

BEatus igitur Gaugericus Evofio *a*, Galliarum oppido, quod eccleſiæ Trevirenſi ſubjacet, oriundus, patre Gaudentio, matre Auſtadiola *b*, licet juxta elati ſanguinis faſtum nec ſummis nec infimis, Chriſtianis tamen & ingenuis patentibus & orthodoxis editus puer eſt. Qui cum procedente tempore & ætate, ut in Dei rebus jam a puero creſceret, traditus eſt ſacrarum litterarum ſtudiis; quarum futurus pontifex limina ſapientium tereret, & cum Maria ad pedes Domini ſedens, verba ex ore illius audiret. Contigit interea, epiſcopum Trevirenſem, Magnericum *c* merito & nomine, canonicis ſanctionibus obtemperantem, paræciam ſuam circuiſſe, & ad ejuſdem caſtri eccleſiam ſolito perveniſſe; ubi ex more ſacrum agens myſterium, cœpit a ſacerdote loci ipſius requirere, ſi raſus inibi concurreret ordo eccleſiaſticus; & quos & quales haberet in Dei ſervitio adjutores. At ille, Habemus, inquit, hos & illos in Chriſti famulatu altaris miniſtros; inter quos pollet Gaugaricus nomine quidam, adoleſcens quidem ætate, ſed ceteros ſacris ſtudiis antecellit & ſanctitate.

a
b
c

ſervida puritas, & abſtinentia quotidiana.

a Eruditioni quoque ſacrarum litterarum traditus, primis adhuc imbuitur litteris, ceterum zirocinii ſui tempus morum probitate jam in emeritam transfudit ætatem. Nam audito ſigno, quo ad laudes Dei horis canonicis admonemur, ille habitu laicus, mente devotus, relictis omnibus, quæ eiſm in manu ſunt, imperfectis, properans ad eccleſiam maiore alios antevenit. Verum in anditorio manens, eſt inter laſcivos continens, inter impudicos verecundia & pudore honeſtus, ſuavis eloquio, parcus cibo, vigiliis deditus, eleemoſynis largus, in oratione perſeverans, & animum gerens mentemque virilem, operibus bonis ſuos jam vincere ſtudet annos. Ceteris ſiquidem coetaneis (ut talis patitur ætas) cibum lumentibus, ille, velut alter Daniel in aula Babilonica, inſervjens abſtinentiæ, prandium cœna mutat; & quod ſuo corpuſculo ſubtrahit, pauperibus erogare contendit: at noctu proximus, inedia & E
maceratione attritus, moditum & caſtum ſumens cibum, ſuſtentato potius quam alito corpuſculo, ad opus ſimile reparatus aſſurgit.

aſſumſio clericalis per S. Magnericum epiſ.

3 Quibus auditis, venerandus pontifex, Noſtris, inquit, reverendus acturum præſentetur obtutibus Adoleſcens. Qui cum adductus in ejus ſtaret præſentia, cœpit eum venerabilis pontifex blande ac leniter affari, dulcique ſermone præclare indolis animum confortare. Comperaque illius ſanctitate, ſuis eum ſacris manibus, ſuſa ſuper ipſum benedictione, ſummus pontifex totondit, & regia & ſacerdotali corona famulaturum Domino in jus perpetuum inſignivit. Sed inter agendum interrogavit illum epiſcopus, quam nuperrime lectionem redditurus a magiſtro accepiſſet. At ille dignum memoria reſponſum ita reddit, ajens: Lectionis meæ, inquit, hoc habetur exordium: Poſtula a me, & dabo tibi. Ad quod gaudens venerabilis epiſcopus, ait: Cum ad hunc locum, fili, rediero, F
totum mihi redditurus Pſalterium eſto paratus; volens videlicet, quod poſtea probavit eventus, ſacris illum ordinibus ſublimare.

promotio ejus ad diaconatum, poſt mandatum memoriæ Pſalterium.

4 Saluberrimo igitur præcepto inſtructus, cœpit vir Domini Gaugericus vigil & ſobrius inſtanter ſtudio & exercitiis ſpiritualibus operam dare, ac macilento ventre ſenſum tenuem enutrire *d*. Et quod vix alii ſub crepantibus ſerulis longo peragunt tempore, hic admoniuncula una, & ſemel data, intra paucos dies totum ſacræ memotiæ Davidicum commendavit Pſalterium. Nec multo poſt ad idem caſtrum beatus rediens pontifex, memor juſſionis ſuæ, famulum Chriſti Gaugericum ſuis præcipit aſpectibus præſentari. Quo exhibito, cœpit eum præſul monere ſuam quantocius reddere penſionem. Qui concitus paternis obtemperans juſſis, totum ex integro memoriter ſub oculis recitavit Pſalterium. Quem mox pio animo amplectens epiſcopus, ne lucerna tanta maneret ſub modio, ſed ſuper candelabrum poſita omnibus in domo Dei ageatibus eluceret, gratias agens Deo, ordinavit illum diaconum. Sublimatus autem Leviticæ officio, gratiam omnem tranſcendebat in clero.

d

5 His ita ſeſe habentibus, dum vir Domini Gauge-

Erbolcum leprosum Baptismo sanat.

A Gaugaricus ſemper in dies in bonis operibus fructificaret, quadam die more ſolito loca orationis adiens, obvium habuit gemina ſorte leprolum; exterius videlicet ſuperficie cutis luridum, & interius gentilitatis ſpurcitia ſœdum. Sed vir Domini Gaugericus intelligens, eorporis maculam ex peccatorum rubigine fulam, aggreſſus, nec mortale ſonans, cœpit verbum Dei leproſo prædicare: quatenus converſus ad Dominum, mereretur & a peccatis exui, & lepræ ſœditate mundari. Qui ſtatim viſitatus a Domino, per admonitionem Viri Dei credidit, ac diabolo & omni idolorum ſpurcitiæ abrenuntians, ſeſe Chriſtianum fore promiſit. Quo dicto, hunc mox ad ſacerdotem, velut Naaman ad Jordanem, lavandum baptiſmate duxit. Perfuſuſque baptiſmatis unda, quia peccatis caruit, exterior cutis oſtendit: nam ita mundus apparuit, acſi numquam lepræ contagio tactus fuiſſet. Quem famulus Chriſti Gaugericus e fonte ſuis ſacris manibus excepit, & imbutum deinde ſanis litteris coronæ Fratrum

B religioſorum ſociavit. Poſtea vero apiſcopus factus, per gradus ſingulos uſque ad ſacerdotii culmen provexit. Et quod a minimis cœpit opus, conſummatum ad excelſa perduxit,

Suaveolis Vita ſe epiſcopi Cameracenſis & al. fragrans

6 Cumque jam crebra beati Gangerici vulgaretur fama, & odor ſuæ opinionis ejus longe lateque ſuavius fragrantiam [a] emanaret, cœpit etiam longe poſitis nomen ejus magnum haberi; quia, ut Dominus ait, Civitas in monte poſita non poteſt abſcondi. Interea contigit, Vedulſum *e*, Cameracenſis ſedis epiſcopum, diem obiiſſe & exemptum rebus humanis ad meliora tranſiſſe: denique grex a paſtore deſtitutus, cœpit quærere, ut ſibi ſpiritalis pater ad regimen ſanctæ daretur eccleſiæ. Sed inſpirante divina clementia, ſancti viri fama comperta, omnes uno animo, eadem voluntate, clerus & populus ipſius eccleſiæ petierunt ab Hildeberto *f*, Francorum rege, ſanctum ſibi Gangericum ordinari epiſcopum. Nec difficile fuit. Quia illico miſſis litteris ad Ægidium, Romanæ urbis epiſcopum, decrevit ſatisfieri votis populi, quatenus bonæ opinionis levita Chriſti Gaugericus Cameracenſis eccleſiæ ordinaretur epiſcopus. Quo percepto beatus Pontifex & acclamantibus cunctis beatum Gaugericum bonore pontificali fore digniſſimum, incunctanter illum throno epiſcopali mox reddidit ſublimatum *g*. O felicem populum, felicem clerum, qui talem ac tantum habere meruit a ſuperno Rege patronum!

Et mox vas miraculo liberat vasallum duodecim.

7 Sacra igitur ordinatione pereepta, eum oves ſibi a Domino commiſſas viſitaturus pius Paſtor adiret, atque a clero & populo choros obviam ducente ſuiſſet officioſiſſime ſuſceptus, tranſire habebat ante oſtium carceris, ubi duodecim noxii tanebantur nexibus ferreis aſtricti. Quod audiens vir Domini Gaugericus epiſcopus, miſerationa ſolita motus, cœpit inſiſtere & precibus inludare apud Waddonem *b*, urbis ipſius comitem, ut miteros illos ſuæ non dedignaretur donare petitioni. At vir ille typo ſeculari & faſtu mundanæ potentiæ inflatus, non timuit ſancti Viri preces contemnere, & quod fuerat rogatus, negare. Ille vero ſpretus ab homine, & humano auxilio ceſſante, totum ſe ad Dominum precibus contradens, petiit divinam clementiam, quatenus de pædore carceris erepti, in eccleſia, quam petebat, invenirentur cuncto populo manifeſti. His dictis, mox divina operante clementia contritis manicis, nervo confracto, compedibus diſſolutis, ſuffragio angelico eccleſiam, eni ſanctus deducebatur Pontifex, quantocius ſunt ingreſſi. In-

trante autem eccleſiam ſummo Pontifice, clero D ac populo ſpectante, apparuerunt hi, qui paulo ex Mss. ante vincti fuerant, flexis poplitibus Epiſcopo dicentes: Nos ſumus, Pater Sanctiſſime, illi qui modo de interiori ergaſtulo tuis ſumus precibus ſanctæ matri Eccleſiæ reſtituti. Quo audito, venerandus Vir gaudio repletus, gratias agens Deo, ſimul cum ceteris intuenti & admiranti hujuſmodi alloquens comiti dixit: En, generoſe vir, expertus cognoſce, quam major eſt miſeratio Domini ſolvens compeditos; quam tua ſeveritas volens perdere hos vinculis aggravatos. Quibus monita præbens ſalutis, ut emendatius viverent, liberos ad ſua quemque reverti conceſſit.

ANNOTATA.

a Enoſium, *alias* Epoſium, Epoiſſus, Epuſium, Euuſium, Ivodium, *vulgo* Yvois, *modo* Carignan, *oppidum eſt Trevirorum in moderno ducatu Luxemburgico ad Carum fluvium* 12. *circiter leucis horariis Luxemburgo diſtans verſus occidentem. De hoc plura dicentur in Vita ſecunda.* E

b Auſtridiolam *neſcio unde arripuerit Surius: nam* Auſtadiola *conſtanter legitur in Mss. noſtris & veteribus Breviariis. In Vita ſecunda num.* 7. Stadiola *nuncupatur in apographo noſtro unico.*

c *De S.* Magnerico *actum eſt die* 25. *Julii, ubi ejus Actis multa hinc aſſumpta inſeruiſſe videbis Ebervinum a pagina* 185.

d *Alludere videtur auctor ad illud S. Hieronymi epiſt.* 2. *ad Nepotianum*: Pulcbre dicitur apud Græcos, & neſcio, an nos æque reſonet: Pinguis venter non gignit ſenſum tenuem; *id eſt, ſubtilem.*

e Ab iſto, *ait auctor Chronici Cameracenſis lib.* 1. *cap.* 12. ceteriſque ſuccefloribus ejus Cameracenſis eccleſia ſpecialem principatus aulam', *id eſt epiſcopale domicilium*, accepit. *Tum addit, de geſtis ejus nihil ſupereſſe*, præter quod in Geſtis B. Gaugerici legimus, illum rebus humanis exemptum ad meliora tranſiſſe. Per quod datur intelligi, non eum ejuſmodi meriti fuiſſe, cui ſupplicia pro culpa, verum præmia reddantur pro innocentia; quod eſt ad meliora tranſiſſe. F

f *Quædam Mss. cum Surio habent* Childeberto *& recte; intellige tamen ſecundum, qui regnare cœpit in Auſtraſia anno* 575. *nam primus dudum obierat, antequam Remenſi eccleſiæ præſidere cœpiſſet Ægidius, de quo mox. Vide Commentarium num.* 27.

g *Nempe poſt annum* 575. *& ante* 583. *uti dictum in Commentario num.* 27.

h *Surius legit* Waldonem *& Waldooium; Vita ſecunda* Vadonam.

CAPUT II.

Alia miracula viventis, felix obitus, & locus ſepulcri celeberrimus.

Teterum alio miraculo eum alios liberat a

COnfirmatus autem in ſede pontificali, ſtudebat vir Domini prædicationi operam dare, verbia pluere, miraculis coruſcare. Dum vero ex more Gallico Letaniæ, id eſt, Rogationes *a* fierent, ac pius Paſtor in hoc ſacroſancto ſtudio vexillo ſanctæ crucis fretus, gregi ſuo prævius ducatum præberet, erat illi ante carcerem tranſire,

A in quo tres viri tenebantur juſſu Walacharii judi- Ex mss. cis vinculati. Quod cognoſcens Vir ſanctus, ſolita pietate motus, ſupplicavit eidem judici (præſens ſiquidem erat) ut miſeros illos ſibi emendandos donaret. Illo autem negante, beatus Gaugericus pro foribus carceris aliquantiſper orationi incubuit, quatenus omnipotentis Dei clementia concederet, quod inflata mundi potentia & judex ira debriatus negabat. Surgente autem ſancto Viro ab oratione, protinus ipſi vincti nutu divinæ potentiæ a vinculis ſunt abſoluti. Quibus venerandus Pontifex medelam adhibens animarum, & mente ac corpore abſolutos, ut deinceps melius viverent, ad propria eos remiſit.

judex impetum modo liberos captivos duos t

9 Quodam *b* vero tempore cum ad occurſum Lotharii *c* regis in villa, quæ Cala *d* dicitur, properaſſet, ſumma cum veneratione a principe optimatibuſque palatii eſt ſuſceptus. Ubi dum more ſuo pro miſerorum ſalute curam gereret, audivit, duos pueros a Landrico illuſtri viro, qui major dominatu in aula regia faſcibus extellebat *e*, in vincula conjectos ad mortem teneri. Quem aggreſſus Paſtor pius, preces in omnes deſcendens, rogare cepit, ipſos pueros ſolvi, eoſque ob amorem Domini emendandos ſuis precibus dari. Quod vir ille obſtinato corde ſtomachans abjuravit, preceſque ſaluberrimas ſprevit; ſed Vir Domini non oblitus ſui, præſidium, quod ſolebat, adiit. Nam ſe ſuoſque pro ereptione illorum, quos liberare cupiebat, jejunio & orationi contradens cum vigiliis & hymnis, quia negabatur humanum, divinum flagitabat auxilium. Nam in ſequenti nocte in oratione perſeverans, in miſeros illos ſupernum operiebatur reſpectum. Mane autem facto, angelico, ut credimus, myſterio* abſoluti hi, qui tenebantur in vinculis, in eadem baſilica, qua Vir ſanctus agebat, ejus ſe conſpectibus obtulerunt. Interea jam dictus vir Landritus mature oraturus ad eccleſiam properans, reperit in preſentia ſancti Gaugerici medecinam animæ præſtolantes, quos putabat in diris manicis morti adhuc retineri addictos. Quibus Vir Domini medicamenta præbens ſaluris emendatos ad propria libere permiſit abire.

b
f d
e
B
** al. miſterio*

C 10 Cum igitur opinio præcella ſancti Viri huc illucque viritim private publiceque diſcurrens, uſque ad aulam regiam perveniſſet, comperta rex Lotharius ſanctitate illius, de domo æternitatis mente pertractans, incidit illi ſalubre conſilium, ut per manus tanti Viri erogatio fieret in pauperes Chriſti. Statimque beatum Gaugericum ſuis conſpectibus adeſſe præcepit. Quod Vir Domini audiens, quoniam ſciebat, ſe poteſtatibus ſublimioribus ſubdi debere, concitus ad juſſum regis perrexit, & quæ in uſus pauperum collata ſunt, liberali manu diſtribuenda ſuſcepit. Quibus ſuſceptis, tractabat apud ſemetipſum, quomodo ea in ſolatium melius inopum cederent, juxta quod ſcriptum eſt: Deſuder eleemoſyna in manu tua, donec invenias juſtum, cui tradas eam. In qua deliberatione incidit cogitatio illi, ut ad limina beati properaret Martini, ibique pro ſuis ſuorumque erratibus tanti viri meritis Dominum precans, prout dignum videretur, etiam in uſus ſanctorum pauperum daret.

Clotharii regis elemoſyna ad diſtribuenda,

cæcum ſolis ſigno curat i

11 Arrepta namque profectione, cum iter cœptum carperet, in vicinia Turonorum erat cæcus quidam, jam annis triginta ſolari lnce privatus: qui cum audiſſet, beatum tranſire Gaugericum, clamare cœpit, quatenus per ſanctitatis ejus orationem mereretur a ſole juſtitiæ Chriſto Domino oculorum illuſtrationem. At ille in Domini fiſus clementia, dextera ſuper oculos cæca nocte diutius preſſos ſanctæ crucis ſignum impreſſit; & cæcitatis tenebras manu ſancta deterſit. Verum lumine recepto, qui cæcus fuerat, pro collato ſibi beneficio largitori Domino gratias agens, ad propria remeans, plures poſtea videns & valens duxerat * annos. D

** al. duplo*

12 Beatus vero Pontifex iter, quod arripuerat, carpens, ad beati Martini ſepulcrum pervenit: ubi a fratribus cum magno ſuſceptus gaudio, agens opus pro quo venerat, ad propriam repedare diſponebat provinciam; ſed inter hæc diſponendum placuit ei, ut poſſeſſiones epiſcopii ſui, quas in territorio Petragorico *f* habebat, viſendas adiret. Ad quas cum tenderet, quid ad cumulum præconii ejus Dominus oſtendere dignatus eſt, non eſt ſilentio comprimendum. In eodem namque itinere ad ſepulcrum beati Frontonis deprecaturus Dominum accedens, baculum, quo ſuſtentabatur, retro renendum miniſtris porrexit. Quibus aliorſum incentis, nemo illorum exſtitit, qui tanti Pontificis obſequio in retentione baculi deſerviret. Sed miſericors & miſerator Dominus nolens* vel ad modicum Servi ſui orationem cujuſcumque ineuria vel labentis baculi ſtrepitu fuſcari *g*, immo cujus eſſet meriti, hominibus manifeſtum fieri, angelicis, ut credo, manibus, aeſi radicitus terræ figeretur, baculus ipſe immobilis ſtetit. Orato autem Domino ſuo, ſurgens ab oratione beatus Gaugericus, reperit eum, quem dimiſerat, baculum ſtantem, quaſi rem ſenſatam, ſuis officiis deſervire paratam. Unde gratias agens Deo, qui ſemper & ubique dignatur ſamulantibus ſibi adeſſe, ad patriam eſt cum honore & proſperitate reverſus.

f
** al. dupla Dum erat, diuiſus baculus, ut pretium ejus ipſa tuebatur, per ſe conſtitit.*
E
** pro Domino nolente*
g

13 Operæ pretium autumo, non præteriri ſilentio, quod ad laudem & gloriam ſuam per Servum ſuum Deus omnipotens in ſano Martenſi diœceſis ſuæ territorio *b* eſt operari dignatus. Nam cum pro ſolicitudine ſanctionis eccleſiaſticæ inibi vir Domini Gaugericus moraretur, contigit, negotiatorem quemdam pueros captivos vinculis aggravatos per locum eumdem ducere venumdandos. Quo comperto, beatus Epiſcopus cœpit eidem inſtare negotiatori, petens obnixe, ut pro abſolutione criminum ſuorum eos, quos ducebat vinctos, abſolveret, & in die Domini metuendo mercedem perpetuam expectaret. Quod audiens inſtitor ipſe, obſtinato corde, ut ſervus avaritiæ, qua potuit excuſatione quod togabatur ab Epiſcopo ſancto, negavit. Ille vero Domini fretus auxilio, ſupplicans oravit, quatenus ſuperna potentia præſtaret, quod avarus ille mercator lucris inhians, pernegaſſet. Illo autem diverſorium petente, nutu divino graviſſimo eſt ſopore depreſſus. Nec mora hi, quos catena premebat aſtrictos, diſſolutis nexibus, in præſentiam ſe contulerunt Pontificis. Expergefactus vero negotiator, cognovit, ſuos, quos habuerat in vinculis, ſolutos fugam iniſſe; cogitabatque apud ſemetipſum, quod verum erat, beati Gaugerici precibus illos a vinculis eſſe ſubtractos. Unde feſtinus ad eccleſiam, in qua vir Dei Gaugericus habebatur, currens, invenit quos quærebat, de ſui abſolutione lætantes, qui paulo ante fuerant amaris fletibus & mœrore deflentes; & qui prius ſanctum Pontificem voluntarius audire nolnit, coactus divinæ potentiæ ceſſit *i*.

Iterum prodigii mancipia liberat e vinculis b
F
i

14 Rexit igitur venerandus Præſul prædictam Cameracenſium eccleſiam annos circiter xxxtx. *k*, inſignis virtutibus, & miraculis coruſcans, fide integer, operibus indefeſſus; animumque licet

ſolis omnis ſuperatus fulgore miraculi k

quaſi

A quaſi arcum ſemper haberet intentum, viribus tamen corporis deſtitutus, ætate provectus, in ſenectute bona plenus dierum in pace ſanctæ Dei Eccleſiæ tertiis Idibus Auguſti quievit, & appoſitus eſt ad patres ſuos. Sepultus eſt autem in baſilica, quæ eſt in montis vertice, ab ipſo ſancto Viro in honore beati Medardi *i* conſtructa; eſtque locus ipſe haud procul ab urbe Cameracenſi ritibus dæmonum priſcis temporibus ab idolatris ad ſubverſionem animarum dedicatus; unde vir Domini Gaugericus gaudenter mamorandus idola expulit, locum fuccidit, & locum ſpurcitiis dedicatum fecit orationis & ſacrificii domum: eſt etenim & memoria Viri Dei venerabilis locus, & celeberrimis nundinis longe lateque inſtitorum ore vulgatus; ubi etiam uſque in hodiernum diem beneficia inceſſanter præſtantur divina ad laudem & gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum *m*. Amen.

ANNOTATA.

B

a More Gallico Letaniæ, id eſt, Rogationes *&c. Intellige Litanias ſeu Rogationes, quæ intercedunt inter feſtum Aſcenſionis Domini & præcedentem Dominicam, quæ in Gallia ante annos centum inſtitus ceperant per S. Mamertum ep. Viennenſem.*

b *Nota, totum hunc numerum a Suria eſſe omiſſum, cum legatur in omnibus Mſs. noſtris, & in Vita ſecunda a numera 41. res eadem narretur.*

c Lotharii *pro* Clotarii, *ut ante* Hildeberti *pro* Childeberti. *Fallum hoc ergo refer ad annum, quo regnum Auſtraſiæ, cui ſuberat Cameracum, ad Clotharium II. cum tota Galliæ monarchia tranſivit, Chriſti 613. aut ſequentes.*

d Cala, *ſeu* Kala, *nunc vulgo* Chelles, *villa fuit regia in agro Pariſienſi ad Matronam fluvium, Subinde nobiliſſimum ibi parthenonem fundavit S. Batbildis regina; de quo videri poſſunt Sammarthani in Abbatiis, Acta Sanctorum Ordinis Benedictini ſeculo 2. pag. 776. &c.*

e Landricum, *ſeu* Landericum *ſub Chilperico & hujus filio Clotharo II. fuiſſe Majorem domus,* C *ſive Palatii, ex antiquis oſtendit Gangius ad vocem* Major domus.

f Petragorico *ſeu* Petrocorico, *vulgo* Perigord, *in Aquitania. Agnoſcunt autem Petrocorii apoſtolum ſuum & primum epiſcopum* S. Frontonam, *cujus & ipſorum magna habent in honore. Colitur 25. Octobris, cum de illo fuſius agendum erit in Actis.*

g Futcari, *id eſt turbari, vel eventu minus decoro quaſi vileſcere apud homines.*

h Fanum Martis *& pagum* Fano-Martenſam *in Hannonia collocat Valeſius in Notitia Galliarum; atque ad pagum illum pertinere Valentianas, ſeu Valenocenas, ut modo loquimur. Vide tamen Vitam ſecundam num. 54.*

i *Hinc diximus Mſs. noſtrum eccleſiæ* S. Gaugerici *Cameracenſi a prima Vita ad ſecundam tranſire eique denuoque inſiſtere.*

k Annos circiter XXXIX. *Ita monuimus habere codices optimos Vitæ hujus, imo & ſecundæ; & Chronicum quidem Balderici anum ſeu Cameracenſe lib. 2. cap. 4. unum, annos illos fuiſſe completos, cum docet obiiſſe* poſt trigeſimum nonum ſui epiſcopii annum. *Errat ergo Rabanus, vel qui illum edidit, quando illi annos tantum tribuit* D XXX. & tres *ſupra in Commentario prævio num. 3.* EX-MSS.

l *Additur in Vita ſecunda*: & Lupi. *Ibidem de hujus eccleſiæ conſtructione plura dicentur.*

m *Hic uſque codex noſter Mſ. P. 855. at Mſ. vetuſtius Marchianenſe addit*, Amen, *ac deſinit, ubi & Surius. Et ſane quæ in codice noſtro ſequuntur duo miracula Sancti poſthuma, ad primæ Vitæ exemplaria non pertinere patet etiam ex Chronico Cameracenſi lib. 2. cap. 12. unde eadem fere verbis exſcripſum eſt miraculum primum; alterum propius accedit ad verba, quibus narrabitur in Vita ſecunda; ubi utrumque dabitur ob innio libri tertii. Porro de Vita ſecunda ſeu Actis alteris vide Commentarium prævium §. 3.*

ACTA ALTERA

Auctore anonymo; eodem tamen illo, qui Chronicum Cameracenſe & Attrebatenſe vulgatum compoſuit. Ex vetuſtiſſimo Ms. D. Preud-homme Canonici Cameracenſis uſque ad librum tertium; inde ex aliis non inferioris notæ codicibus Mss. E

LIBER PRIMUS.

Argumentum epiſtolæ prævia.

Præſulis almiflui nimis ardua juſſa Gerardi *a*,
Majoremque ſtylo commendat epiſtola cauſſam, *a*

Epiſtola auctoris prævia ad Gerardum epiſcopum Cameracenſem. F

CUm olim, pater ſanctiſſime, de vita patris noſtri & glorioſi pontificis Gaugerici, grandem & miraculoſum codicem, de quo hic prædicus, quem nunc habemus, decerptus fuerat, a lenioribus didiciſſe late compoſitum; ſed ſub bachania *b* paganorum, qui, peccatis Chriſtianorum exurgentibus *, Galliam vaſtaverunt, in ipſis monaſteriorum incendiis una cum theſauro reliquo & quammultis voluminibus illum etiam concrematum; hoc profecto graviter ingemiſcens, diutina poſthac indagine laboraſti; &, ſicubi theſaurum tanti pretii reperires, non modo a confinibus, verum & a longe remotis bibliothecariis ſolicitus perquiſiſti. Neque vero poteras quieviſſe, donec forte ad laboris tui ſolatium, favente, credo, tuis deſideriis divinæ voluntatis ſuffragio, vetuſtiſſimum librum neſcio quia peregrinus ab Arctois * finibus nobis detulit venumdandum; tamen perdito curtiorem, ſed habito latiorem; quem tu pie ac deſiderabiliter amplexatus, quoniam quidem agreſti & minus culto ſermone horre-

Auctor juſſu hunc Vitam compoſuit ex duobus vetuſtioribus,

b *Scriptoribus*

a, a. Septentrionalibus

A bat, illico me juſſiſti meliore ſtylo corrigere, & ex duobus libellis; ex nuper invento videlicet, & ante habito, mutatis tamen ſermonibus, ſed ſervatis rerum ſenſibus, unum corpus efficere.

ex MS. VETUSTO.

2 Sed nec mearum virium eſt, mi Domine, quod injungis; nec, ſi auſim dicere, tuæ ſummæ prudentiæ ſuis famulum ſatiſcentem ad tantæ periculum cogere ſunctionis, ut qui necdum ſcribendi genus attigeram, jam quaſi novus veterum reprehenſor ad tantum opus impudenter erumpam. Quam vero inconſulte id facias, ſatis perſpicuum eſt, ſi tantæ rei, & mei quæ ſit imparitas, æqua judicii lance perpendas. Ardua namque materies meisque viribus multo major, (ſeſe) extollens, diſerti ingenii & eloquentiſſimum exigit proſatorem, ſane cui Tulliana facundia digne competeret, ſi aut loci aut temporis affinitas indulgeret. Ergo quia hinc tuæ juſſionis ſedulitas urget; illinc vero operis magnitudo ex deſperatione facultatis exterret, tanta nimirum hæſitatio mentem occupat fluctuantem, ut, rursum incipiam, nec ne, prorſus ignorem: B eſt enim periculi onus graviſſimum temere attentare; & eſt offenſionis non modicæ tuo imperio non parere; cui certe, quantum poſſum & ſcio, debitor ſum, etiam cum detrimento pudoris, moram non facere. Quare ſi periculum fugio, inobedientiæ crimen incurro; ſi autem obtempero; imo quia obtempero, ridiculæ notæ diſcrimen ipſa parturiet obſequela, quia excellentiam rerum humili ſermone fuſcaverim. Ipſe, qui ruſticum præcipior caſtigare, ruſticior fortaſſe ridebor.

3 Has itaque fyrtes ambiguitatis eluctans, tuis nutibus conſilium anchorabo; malens videlicet tibi cum periculo, ſicut & debeo, ſententiam gerere; quam ſalvo verecundiæ meæ ſignaculo inobedientiæ ſubjacere; præſertim cum hoc ſpernenti amplius, quam diffidenti ſoleas imputare. Tibi igitur, plus quam mihi, confidens, immo & de ejus, qui dicit: Aperi os tuum, & implebo illud, largitate præſumens injuncto labori ſtudium applicabo, ſuæque voluntati, etſi non quo decet, quo tamen modo potero, ſatisfacere non morabor. Tuum vero ſit, mi patrone, lectorem ſcholaſticum admonere, ne in hoc opuſculo pompas verborum phaleraſque ſermonum expectet; C verum etiam, quod longe melius eſt, ſimpliciter & ſine fuco expreſſa geſtorum inſignia fideliter admiretur.

Præfatio ejuſdem ad lectores.

Talis epiſtolicæ ſuccedit prologus alphæ.

4 Largiente Domino, decurſurus præcepti laboris opuſculum, totius corporis ſummam in trinam dimenſionem tripertiar libellorum, ut in limite videlicet ſingulorum gratæ reſpirationis ſilentium lectorem reficiat fatigatum non tam copia rerum quam inconcinna ruſticitate ſermonum: nihil enim magis, quam corrupta oratio, eſt eruditis auribus oneroſum; maxime vero cum ambitioſa circuitu procedit in longum. Qua in re meæ infirmitati conſulere non mediocriter reor, ſi tam rebus interdum non multum neceſſariis, quam & verbis ſuperſedens, longa ſuccinxero; quippe ut, ſi leporis penuria rejecerit auditorem, ipſa ſaltem brevitas blandiatur. Commodum itaque fore videbitur, ut primus libellus ab infantia Viri ſancti uſque ad præſularis gratiæ faſtigium curſim aſcendat: ſecundus autem, quantus in præſulio effulſerit, & quomodo curſum hujus vitæ finierit, ſtrictim evolvat: tertius vero de miraculis, quæ D poſt gloriolum tranſitum ejus ſanctis meritis divina clementia præſtiterit, etſi non omnia, tamen vel pauca perſtringat. Eos ergo, qui lecturi ſunt, ſuppliciter quæſo, ut ſi inculticribus verbis offendantur, incorrupta tamen veritate mirabilium rerum dociliter affectentur; præſertim cum gloriam regni Dei non in ſplendore facundiæ, ſed in fidei ſinceritate noverint collocatam, nequa ab oratoribus quoque, ſed a piſcatoribus vitam ſeculo prædicatam. Ut autem meæ imperitiæ veniam largiantur, nullius obſecrationis indiget argumento; cum me ad hoc videlicet non erupiſſe ſponteneum, ſed aliena viderint præceptione coactum.

Prologus ut dociles effecit lecturientes,
Incipiunt primi capitalia membra libelli.

VETUS DIVISIO LIBRI PRIMI IN CAPITULA DUODECIM.

5 I. Parentes ſancti Viri principio præmittuntur, locuſque natalis ejus celeberrima deſcriptione oſtenditur. E

II. De enutritura infantis, & quod poſtmodum a parentibus Domino commodatus traditur literis inſtruendus.

III. Magnerico Trevirorum archiepiſcopo de vita clericorum Euſianæ eccleſiæ ſciſcitanti ſancti Pueri mira nuncia referuntur.

IV. Ubi archiepiſcopus ſacrum Puerum ſibi præſentari præcepit, compertaque ejus ſanctitate, ipſum regia & ſacerdotali corona, tonſis capillis, clericaliter inſignivit, &, ut Pſalterium perdiſceret, monefecit.

V. De ſtudio & capacitate ejus ingenii, quod in diebus admodum paucis totum perſtrinxit Pſalterium.

VI. Ubi archiepiſcopo ad Euſianam eccleſiam brevi reverſo totum Pſalterium abſque ulla hæſitatione ſub oculis recitavit, ejus denique archiepiſcopi monitis mancipatus majoribus diſciplinis ætatulam occupavit.

VII. Quod ab ipſo archiepiſcopo illico Diaconus ſolemniter ordinatur.

VIII. Ubi Levita Dei ſanctiſſimus leproſum gentilem evangelicis inſtitutionibus catechizans & F ab errore convertit, & a lepra mundavit.

IX. Ubi Vedulpho Cameracenſis eccleſiæ defuncto epiſcopo beatum Gaugericum omnis clerus ac populus ab Hildeberto rege ſubſtitui petierunt.

X. Quod rex libenter annuens, Magnerico archiepiſcopo ut ſuum ſibi Diaconum tranſmitteret, epiſtolam deſtinavit, tranſmiſſoque Epiſcopio, quamvis ille diu reſiſteret, omnium acclamatione donavit. Dehinc vero in metropolitana Remorum eccleſia fecit honorifice ordinari.

XI. Sacra ordinatione ſuſcepta, Præſul venerabilis urbem ſibi commiſſam viſitare intendit; ubi a clero & populo ductis obviam choris ſolemnibus, cum gaudio magno ſuſceptus eſt.

XII. Quod in ipſo urbis introitu XII. noxios in carcere mancipatos, cum a ſuperbo Comite obtinere non poſſet, pia oratione coram populo ad Dominum ſuſa diſſolvit.

ALIA PRÆFATIO.

6 Præſulis en magni clariſſima Vita patroni
Incipit; Heroicus quem recte dicere verſus

Non

A Non niſi Gauge-poteſt, diviſo nomine, -ricci *d*.
Eſt autem geminis brevibus ſuccincta libellis;
Paucaque poſt obitum de multis tertius addit.
Majus opus modulo fiens impar arripit. Ergo
Si quid agat virit quod acutæ diſſonet auri,
Flectetur monitor, veniamque merebitur auctore.

qui ſubditur alia præfationcula metrica.

d

e

ANNOTATA.

a Gerardi, *intellige primum hujus nominis : nam & Chronicum majori ex parte ſub eo ſcriptum fuiſſe, docet Colvenerius; nos autem oſtendimus in Commentario, Acta hæc ſcripta fuiſſe & vulgata antequam Chronicum ſcriberetur. Quam vero egregio hic præſul erga* S. Gaugericum *fuerit affectus, partim hac epiſtola ſignificatur; partim in laudato Chronico lib. 3. cap. 49.*

b Bucehania *vox eſt auctoris noſtri propria pro debacchatione, inſania, furore.*

B c Profatorem *appellat a profa, ſeu ſermone pedeſtri, non ligato.*

d *Nimirum Poeta non vult alicrum exemplo nomen immutare in* Goericum, *aut* Gaurieum, *ut ita ſine diviſione hexametro verſui aptetur; ratio colligi poterit ex etymologia inferius.*

a *In codice S. Sepulchri Cameracenſi poſt Præfationem ſolutam ſequitur hæc metrica, omiſſa diſtributione interjecta capitulorum duodecim; quæ tamen fuiſſe putatur in codice Collegiatæ eccleſiæ* S. Gaugerici, *antequam hoc loco folium exciderit.*

CAPUT I.

Sancti patria, parentes, educatio ſancta, memoria & ingenium felix, tonſura clericalis.

CAP. I. *Evuſium; Sancti parentes & ſacerdotium.*

BEatus igitur Vir Domini Gaugericus, cælestis videlicet gaudii adeptione ditatus *a*, ex nobili parentum proſapia ſecundum ſeculi faſtum C progenitus in Gallia, caſtellum Evuſium *b*, quod eccleſiæ Trevirorum ſubjacet, per Dei providentiam gratia ſui conſecravit exortus. Hujus pater Gaudentius; mater vero Stadiola dicebantur; ambo certe ſancti, ambo in fide Catholica orthodoxi. Qui, quamvis de magno & ſuperbo Romanorum genere deſcendiſſent *c*, in timore tamen & humilitate Domino ſervierunt. Locus autem fertilitate terræ valde præcipuus, uſuque vitæ mortalium admodum opportunus, ſitu quidem delectabili & diverſarum rerum opulentia præſtat, ſuique nominis hereditatem ſuarum rerum gratiæ avidenter exæquat: Euuſium *d* namque græcizantibus gaudii ſubſtantiam ſonat; & merito: quippe quia cum fructuum varia ubertate etiam verum gaudium ſe prætuliſſe non inconvenienter exultat: terra ſiquidem diverſo culturæ genere nitens, pecorum nutrix, ſeminum ſerax, campos herboſa viriditate venuſtat, arboreſque pomiferas cujuſvis generis pro cultoris arbitrio ſubminiſtrat; adeo quippe mollia [eſt] ad cultum, & tantæ fertilitatis ad uſum, ut fugitantem laboris & pigrum facile alliciat ad enitendum.

a *b* *c* *d*

a fertilitate nomen patet.

8 Cujus multimodas laudes etiam præterfluens amnis, nomine Karus, non parum augmentat, qui juxta honorem vocabuli incolis carus, illimis, viſu argenteus, piſcium dives, hauſtu ſaporus *a*, circumquaque terræ opimat, plantique quibuslibet ac feminibus alimenta ſubcommodans, amœna pratorum longe diffuſa naturali irrigatione fœcundat. Porro illuc eborum invitatoria *a* copia, reges Galliæ videlicet & Germaniæ, cum ſuis multis millibus de magnis rebus aliquando colloquentes ex alterutro regno ambos accerſere conſuevit *e*; quia nuſquam poteſt refectio tam caballis, quam hominibus clementior inveniri. Dignum itaque & congruum valde fuit, ut veri gaudii (quantum quidem ad ruſticam linguam) ſticitatem adeptus *f*, in rieeo etiam & gaudenti oppido naſceretur, cujus vitæ & doctrinæ duleimonio quandoque filii Iſrael dirigendi, ab ærumnis Ægypti ſupernæ patriæ repromiſſa gaudia ſortirentur. Sed quod majori gratiæ poteſt conferri, ex tunc temporis quidem in honore & memoria ipſius, baſilieam ipſo in loco, quo natus fuerat, fidelis antiquitas dedicavit, & perennis ſignum teſtimonii poſteris reſervavit *g*.

D EX MS. VETUSTO.

a i. e. ſapidus

a i. e. alliciens

e

f

g

9 Summa itaque cura parentum & diligentia E clarus & innocens educatus, & in Chriſto ſacri Baptiſmatis fonta renatus, vagitus infantiles paulatim exuit, & de die in diem majuſculis proficiens incrementis, quibuſdam ineuntis ætatulæ evidentibus ſignis prætendebat inſignia gratiæ & virtutis; forma utique ſpeciolus & toto corpuſculo lætabundus. Ubi vero proceſſu dierum jam grandiuſculus, & ſemiverba balbutientis infantiæ prætergreſſus, pleno linguæ potiretur officio, omnes ſuos collactaneos, ſicut forma, ita & verborum ſuavitate vincebat. Igitur parentes ſuæ Prolis felicitate gaudentes, ſupernæ clementiæ pro collato beneficio laudes & gratias jugiter referebant; imoque altiore conſilio cælitus animati, ipſum Domino ſervicurum in jure perpetuo devoverunt.

Ut, ubi Gauge; ſicus a paternis Deo dropoſi,

10 Nec mora; votum implere feſtinant; viroque, inibi non ſecus diſciplinis, ac moribus inſtituto, non ſolum videlicet litterarum, verum etiam morum ordinationibus informandum commendant. Ecce alter Samuel ablactatur a ſanctis parentibus, ad templum deducitur, &, ut in perpetuum illuc exeubet & ſerviat Domino, com- F mendatur. Ecce namque novus Diſcipulus Dominicam ſcholam ingreſſus, notas elementorum, ut moris eſt, primordialiter edocetur, quatenus magiſtra Spiritus ſancti gratia, de litteræ vetuſtate gradatim ad novitatem ſpiritus & gratiam attollatur. Super Pſalterium vero ſui laboris recte poſuit fundamentum: quia nimirum olim in domo Domini cum ſanctis eantoribus ipſe etiam pſaltes idoneus non poſtremum canendi erat adepturus officium. Jam vero de ſedulitate diſcendi, de morum ornamento mirabili, & quantopere mundi gloriam ealcaverit, nullius ratinnis indiget; cum in ſequeatibus evidenter appareat: namque ultra modum ætatulæ ſemper pii laboris exercitio occuparus, aut ſe oratinnibus fatigabat, aut ſacris lectionibus ſobolizabat *b*. Temperior *i* vero lectum accedens, ſerior recedebat; & ſi quid recti anre perciperet, in cordis armariolo recondebat.

excellit ſcholaſtico-ſolliciſ ſive diſcipulis & magistris

b i

11 Interea vir Domini Magnericus archiepiſcopus, nomine videlicet & meritorum dote magnificus, exigente paſtoralis curæ officio, ſuæ parochiæ * eccleſias circumibat, &, ſecundum ſanctionis canonicæ inſtituta, doctrinæ & ædificationis gratiam miniſtrabat. Cujus rei ſtudio cum etiam ad dictum ſuperius deveniret caſtellum, tractaturus utique de ſtatu eccleſiæ, & de proſecti-

12. eodo S. Magnerico archiep. loi cum veſtigonti

** i. e. dioceſeos.*

Ex MS. VETUSTO.

A bus animarum, illico primum ex fratribus, qui dignitate & cura ipſi eccleſiæ præerat, accerſivit; &, qui eorum, & quomodo in divinis eultibus ſe haberent, cum omni ſolertia requiſiit. Ad cujus interrogationem ſacerdos veridicus reſponſioem congruam, prout vilum fuerat, ordinavit; & inter cetera etiam ſacri Pueruli miras primitias hoc modo fideliter inculeavit: Habemus, inquit, hos & illos in Dei tervitio comminiſtros: illos quidem juvenes converſatione modeſtos; hos vero tam virtute quam & ætate proveetus; inter quos ſingulariter pollet quidam Dei tirunculus, nomine Gaugericus, domini Gaudentii filius; qui eum ſit adhuc parvus ætate *k*, tanto tamen ceteros converſationis gratia & morum ſuperat honeſtate, quanto minores ſtellas Lucifer claritate.

pro ætatis commendatus,

13 Nuper namque eruditioni traditus, vixdum primis litteris immoratur; & tamen jam magiſterii quoddam & ſcientiæ privilegium ſanis moribus imitatur: ſigno etenim, quo ad laudes Dei canonice admonemur, accepto, ille ſtatim ſolicitus, quæque * in manu ſunt, imperfecta relinquens, habitu laicus, mente devotus, prævenienſ omnes, ad eccleſiam primus accedit, piiſque orationibus ad Dominum evolutis, poſtremus abſcedit. In auditorio autem inter laſcivos continens, inter buccones & garrulos taciturnitate deſerviens, annos primævulos grandævæ maturitatis officio commentur, perfectumque hominem exemplis & moribus evidentiſſime pollicetur. Ceterum coætaneis laborem litterarum quiete levantibus, &, ut poſcit ætatis teneritas, cibum lumentibus, hic nimirum lectioni affidens indefeſſus, prandiolum, offenſis parentibus, in veſperum protrahit; &, ut ſanctus Daniel, a cibi delicatioribus abſtinens, parvo contentus, ſuſtentare magis, quam alere corpuſculum aſſuevit; ſed quod ſibi ſubtrahit, pauperibus erogare contendit.

pro quæ pumque

B

ET, ab eoque eorum interrogatus,

14 Audiens hoc archiepiſcopus, gaudio quippe repletus, tantæ laudis Puerulum ſuis conſpectibus ſtatim præcepit adeſſe; volens videlicet, an ita ſe res habuerit, purius ventilare. Qui cum veniſſet in ejus præſentiam cœpit præclaræ indolis animum verborum dulcedine & blandis affatibus aucupari, paulatimque in ejus ſanis reſponſionibus, ultra ſpem, ſanctitatis myſterium intuenri. Inter ipſa vero colloquia etiam addidit ſciſcitari, quoto Pſalmo & qua lectiuncula occuparetur ad præſens. Mea, inquit, lectio, pater mi, quam hodie reddendam accepi, ab iſto verſiculo ſecundi Pſalmi exordium ſumet: "Poſtula a me, & dabo tibi „. Ad quod gaudens epiſcopus, ait: Satis aptum tuæ beatitudini, fili mi, & dignum memoria reddidiſti reſponſum: vult enim Deus, ut poſtules, & dabit tibi petitiones cordis tui.

C

aliter adſcribitur & jubetur ipſe Pſalterium adiſcere meminiſſe

14 His itaque præſul tam evidentibus ſignis edoctus, cum hoc eſſe divinæ animadverteret voluntatis, ex ſententia parentum, Nazaræum Domino mancipare diſpoluit; juxtaque ritum eccleſiaſticum benedictione adhibita, ſuis ſacris manibus nitentis capitis comam attondens, ſolemniter elericavit; quatenus in numero aggregaretur illorum, de quibus per archiapoſtolum * dicitur: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium. Illum vero deinceps ardentiſſimo dilectionis affectu affilians *l*, paternis monitibus ac præceptis vitæ ſalutaribus ſapienter inſtruxit; &, ne ab incepto deſiſteret, ſed magis de die in diem proficiens, clerocinari *m* cum omni devotione ſatagerer, mooeſeeit. Verum quoniam ipſi alio fuerat ſecedendum, hoc etiam inter amplexus & oſcula exhortatus eſt, ut quam ociſſime Pſalmos percipiens, ad

* 1 P. 2. Petrum

l

m

D

altiorem tenderet diſciplinam, & eum ad idem in proximo reveniret caſtellum, totum ſibi redderet ex habitu certiore Pſalterium.

15 Ergo ſui Catechiſtæ monitu Puer domini ſalubriter incitatus, & in procinctu obedientiæ fideliter apparatus, cœpit vigilantius labori inſiſtere, ſtudiiſque ſpiritualibus ſe indefinenter exeitans, ventris macilentia tenuem enutrire; molem vero propoſiti condignis moribus coæquare, virtutes alere, ignique ſuccenlo & piarum fomitem affectuum & digne converſationis indeficieotem materiam adhibere. Quinimo Spiritus ſancti gratia debriatus *, in paucitate dierum (mirabile dictu!) rem confecit aonorum; quia nimirum infra pauciſſimos dies totum memoriæ commendavit Pſalterium, quod infra annum aut amplius vix alii poſſuot, etiam ſub crepantibus ferulis magiſtrorum: neque enim poterat ulla mora [eſſe] diſcendi, ubi Spiritus ſanctus vicem ſuleeperat edocendi. Jam vero ſacer Chriſti Scholaſticus de aſſumpto elericatus honore ſolicitus, ipſum bonoris vocabulum, prout dignum fuerat, didieit definire; ipſamque magnificentiam nominis, quod dicitur, eſſe quidem melius quam videri aut dici deſiderans, ad mores & obſervantiam mandatorum Dei ſtuduit acclinare: ut enim, juxta interpretationis gratiam, pars Domini & ſunieulus hereditatis ejus * fieri mereretur, mundanas gloriolas ac fallaces divitias ſeculi omnino contempſit, ſimplicique victu & veſte contentus, nihil extra Dominum poſſidere curavit.

* i. e. inebriatus

E

n

ANNOTATA.

a *Nominis hæc etymologia paulo poſt explicabitur.*

b *De* Euoſio *ſeu* Euuſin *vide dicta ad Vitam priorem cap.* 1. *num.* 1.

c *Neſcio, an ſatis hæc peſſint convenire cum Vita* 1. *num.* 1. *Forte hic auctor ſecutus fuerit vetuſtiſſimum codicem ſuum ab Arctois partibus allatum.*

d Euuſium *ergo ab* U *&* *uſia derivat; quaſi* bonam *ſeu* lætam *voce iſta compoſita* ſubſtantiam *ſignificares.*

e *Alludit auctor haud dubie ad celeberrimum conventum S. Henrici imperatoris cum Roberto Francorum rege habitum ibi anno* 1023. *de quo vide Chronicum ejus lib.* 3. *cap.* 37. *Hinc patet, eum recentia miſcere vetuſtis ſuis exemplaribus, cum loca deſcribit, quæ in iſtis tantum obiter nominabantur, ut iterum fiet lib.* 3. *hujus Vitæ.*

F

f *Eu tibi iterum nomen* Gaugerici *etymologice, ſed ſatis inepte propoſitum; ex radice videlicet Latina (ſed oppido luxata) gaudium, & Teutonica* Rick *ſeu* Ryck, *quæ* divitem *ſonat. Atqui ejuſdem nominis vel partem utramque Latinam vel utramque Teutonicam decuiſſet tuvenire; vel etymologia prorſus abſtinere. Sed apage nugas.*

g *De hac baſilica dictum in Commentario num.* 5. *&* 6. *In eadem S. Henricum imperatorem celebraſſe* S. Gaugerici *natalem* III. *Idus Auguſti, narrat idem auctor in Chronico lib.* 3. *cap.* 37.

h Scholizabat, *id eſt operam dabat, a Græco* σχολάζειν.

i *Melius dixiſſet adverbialiter* temperius. *Significat vero, Sanctum, quamvis ante alios ſeſe ad cubiculum reciperet veſperi, tamen ibi tamdiu rebus ſpiritualibus conſuevitſe ſemetipſum detinere, ut poſt alios concederet cubitum.*

k *Nolo hæc emeia diminutiva ætatis Sancti noſtri*

A *ſtri nimis crude & abſolute accipere : cum enim ſanctum Magnericum ad epiſcopatum Trevirenſem evectum eſſe ſtatuat Calmetus in prolegomenis ad Hiſtoriam Lotharingiæ, anno circiter 569. & nos etiam aliquanta ſerius; non potuit Gaugericum invenisse adeo puerum cum Evoſium primo viſitavit; ſed ſacris ardentibus prope maturum: utpote quem abiiſſe oſtendimus ante ann. 624. & quidem epiſcopali dignitate annos novem ac triginta functum, atque adeo, ut in priori Vita jam vidimus n. 14.* ætate provectum, in ſenectute bona plenum dierum.

l Affiliare & adfiliare *eſt apud ſcriptores medii ævi adoptare in filium. Vide Cangium.*

m Clerocinari, *idem quod egregium ſe clericum præſtare; ut ſenſus indicat.*

n *Nam* Clericus *dicitur ἀπὸ τῦ κλήρε, hoc eſt a* ſorte, portione, hereditate.

CAPUT II.

B *Ejus promotio uſque ad diaconatum; converſio & ſanatio ethnici leproſi.*

vv. *Diſcipuli ad id S. Magnerici voc.*

NEc multo poſt denique jam dictus pontifex depoſiti ſui non immemor, ad Evuſianam eccleſiam iterum repedavit, ſcire volens videlicet, quem admodum Filius cariſſimus ſuis obediens inſtitutionibus deſeryiret, ſique normam clerocinii dignæ converſationis uſibus coæquaret. Hunc ſiquidem evocatum mox paternis amplexibus & pia dilectione ſuſcepit; &, quanto ſe ſuſcepiæ dignitati aſtringeret, explorato, penſionem paulo ante injunctam reddere imperavit. Nec mora, librum complicuit totumque Pſalterium a capite in finem uſque decurrens, cum magna admiratione eorum, qui audierant, peroravit. Ex qua re æſtimari non poteſt, quanto Dominus archiepiſcopus gaudio reſultaret; cum nimirum in Filio & effuſionis ingenii & divinioris naturæ gratiam approbaret.

animque ad alioqui deſtinata & animat.

17 Cupiens ergo ſacris illum ordinibus ordinare, altioribus etiam diſciplinis monuit inſudare; ut, cum columbina ſimplicitate niteret, eriam ſerpentis aſtutia, juxta præceptum Dominicum, non careret; ne vitia videlicet & virtutes diſceruere, quid vero fugere *, vel amare, neſciret, imo autem quid Domino placere, quidve etiam diſplicere, ſapienter intelligens, juxta Apoſtolum, rationabile Domino obſequium redderet, totumque vitæ curſum ex ejus ſententia ordinaret: quia ſicut majus eſt Dei voluntatem facere, quam noſſe, ita prius eſt noſſe, quam facere. Hoc itaque patris conſilio roboratus, totum ſe in exercitamine lectionis effudit, & de magnis ad majora contendens, annos adoleſcentiæ mauris quotidie operibus occupavit. Porro bonæ converſationis ſucceſſibus & longe conſuetudinis beneficiis vegetatus, ad hauriendum præcepta vitæ ſalutaria amore inſatiabili ſapientiæ cæleſtis fontibus incumbebat, ac veluti apis florilega, divinorum eloquiorum prata decerpens, intra cordis alvearium favos fidei & virtutum gemmiferos coapiabat.

* *pro fugiendum eſſet &c.*

vii. *Ab eodem deinde promotus uſque ad diaconatum,*

18 Procedente vero tempore, videns archiepiſcopus Alumnum Dominicum & ætate & moribus decenter ornatum, jamque majoris gratiæ ſuſcipiendis honoribus tempeſtivum, ne ſub modio quidem diutius lucerna lateret, ſed ſuper candelabrum poſita in domo Dei agentibus luminis beneficium miniſtraret, ſane prudenti uſus conſilio, divinis illum cultibus & altaris miniſterio admovere decrevit, ac per Dei providentiam per ſingulos gradus, prout decebat, ſolemniter ad Diaconatus officium uſque promovit. Jam vero vix poterit enarrari, quantus & qualis in adminiſtratione aſſumptæ dignitatis effulſit, quantoque & morum & operum moderamine jugum impoſitum, non impari tamen cervice, portavit. Sciebat, ſicut legerat, ſepiformis Eccleſiæ ſacramentum & quid altari adſtantium ſeptenarius numerus exigat columnarum: neque enim ſeptem angelorum, in Apocalypſi tuba canentium, neque candelabrorum totidem ignorabat myſterium *a*; quod nimirum cum Dei ſatis provida diſpoſitione attigiſſet officium, incredibile eſt, quantum ſe præſtiterit in Dei obſervantia mandatorum, ne videlicet tantæ gratiæ videretur uſurpare vocabulum. Porro juxta legis entolen * in Dei tabernaculo die & nocte didicit excubare, & vaſa quoque & hoſtias quam puriſſime tractans, menſæ dominicæ irreprehenſibiliter deſervire: totus videlicet abſque ruga, totus abſque macula, virtutum operatione præclarus, ſuſcepto miniſterio dignus, utque nihil præteream, totus apoſtolica deſcriptione *b* perfectus. *a*

* *ab ἐν τολῇ mandatum*

E

b

omni virtute ſe fulget præſertim humilitate, & contrare orgæ premunit

19 Infatigabiliter ſiquidem laborabat; & cum labore tamen omnem induſtriam adhibebat, ut vitam ſuam de præſentibus ad futura ſeponens, terram ſpiritui ſubjeciſſet, regiamque imaginem ex hujus mundi luto ſublatam Domino obtuliſſet. Magnatorum vero contubernia longe declinans, pauperibus ſemper ſe ac parvulis adjuxtabat *; & quibus ſe parvulis (parem) facere aut coextendere poterat, multo inferior ſubdeſcendens, comparem quidem ſupparibus, ſupparem vero comparibus ſublibrabat. Ut autem perfectius ac liberius viveret, honores & divitias pro nihilo ducens, patrimonia ſua pauperibus erogavit, pauperque Chriſtum pauperem ſtuduit imitari. Sed ne forte evacuaretur in ſe aut candelabri aut angeli ſacramentum, ſemper quos poterat, monitis ſalutaribus inſtruebat, nec non clariſſimis vitæ exemplificationibus illuſtrabat. Erat autem illi præcipuum tuguria pauperum manu ſemper ſtipendiaria frequentare, cellulas decumbentium pietate conſolatoria viſitare, cunctiſque dolentibus humaniſſime ſubvenire.

* *i. e. jungebat*

F

viii. *Alumni hoc tum in ecclesiam lapſum,*

20 Sed paulo poſt intervallo dierum quantæ gratiæ ac meriti haberetur Diaconus, divina pietas voluit hominibus fieri manifeſtum: quadam ſiquidem die, cum de more eccleſiam peteret oraturus, aſſuit illi miſer, duplicis morbi ſpectaculo miſerandus, quem videlicet error gentilis inſaniæ interius impiabat *, & exterius leptæ contagio adeo deformiter aſpergebat, ut turbæ prætereuntium aſpicere procul vitarent, ne in aſpectu tantæ immunditiæ oculorum pudicitiam incæſtarent. Servus autem Domini prout fuerat ineredibili pietate propenſus, mox ut ſenſit, miſericorditer abſque ulla cunctatione reſpexit, propiuſque accedens, comperta utriuſque ægritudinis cauſa, magis tamen animæ, quam corporis injuriam ſuſpiravit. Intelligens quippe, ex traduce languentis animi miſerabilem corpori ſubrepſiſſe prurigi-

* *i. e. impiam ſatis-bos*

nem, deſperationi cauſæ adhibere primitus exiſtimavit evangelicam potionem; ut medicante Domino, recuperata ſalus interior ad exteriora pro-

rum-

A rumperet, horroremque cadaveris in ſpeculum humanæ pulchritudinis excitaret.

EX MS. VETUSTO.

quem ab idololatria ad Chriſtum convertens,

21 Si vis, inquit, ab hac lepræ fœditate curari, prius, miſer, patiaris oportet interius vas ab idolatriæ ritibus & ſuperſtitioſis erroribus emundari: ante omnia etenim primum neceſſe eſt, ut culturas dæmonum fugiens, ſtultitiam exuas, & per timorem primos acceſſus in aulam ſapientiæ quærens, reſolutis ſenſim errorum obicibus, ad Dominum vivum & verum aciem puræ mentis extendas; quam pia videlicet & quam provida diſpoſitione lapſum hominem reparavit, & quantam gloriam, ſi perſeveraverit, repromiſit. Ergo ſi vis corporis curam, ne poſtponas animæ medicinam; quia ſi, primo poſthabito, inferius excolis, utrumque corrumpis; ſi vero anima, quod primum eſt, meo conſilio perceperit medicinam, promitto, etiam corpori, quod ſecundum eſt, ſolpitatem in brevi affuturam. Expergiſcere igitur, quæſo, & veneno, quo mades, gentilitatis longe rejecto, ipſius Salvatoris antidotum bibe, quod ſero. Niſi, ait, renatus fueris ex aqua &
B Spiritu ſancto, regnum Dei non poteris introire. Accede ergo ad ſanctæ regenerationis lavacrum; feſtina ſubire baptiſmatis ſacramentum: ubi certe
c habes exuere veteſtatis pelliciam *c*, & induere novitatis Evangelicam ſtolam. Quid plura? Acquievit idololatra, neque ſui depudescens erroris, de-
d jecit ſe ad pœnitentiæ & confeſſionis ſubſternia *d*; quia nimirum, operante Spiritus ſancti gratia, tuba Prædicatoris angelici prævaluit tonabunda.

de ſacro fonte ſuſcepit ſimul & ſanavit; deinde ſervis, ut ſi-liens;

22 Quo Vir Domini gaudens, feſtinavit continuo ad ſacerdotem perducere, cujus ſacrum interierat baptiſterium apparare. Quod dum de more componeret, interim ſacer Diaconus lacrymis & precibus Domini miſericordiam precabatur, ut, ſicut erat in hoc fonte baptiſmatis gentilitatis furnedinem *e* mundaturus; ita lepræ etiam maculas ad laudem ſuam & gloriam abſtergere dignaretur. Sanctificato igitur fonte, ut ad interrogationem ſacerdotis de abrenuntiatione ſatanæ omniumque ejus pomparum, led & de ſymbolo orthodoxæ fidei convenienter reſpondit, ecce, illum in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti ſacerdos ſubmerſit, præſenſque Diaconus baptizatum excipi-
C ens, ſtatim divinæ operationis muniis lætus expiavit: inter ſuas etenim manus externis quoqoc, qui aderant, ita integer atque mundus, &, ut vere fatear, totus alter ex altero factus, enituit, ut nullum veteris lepræ veſtigium penitus poſſet inveniri. Si ergo illi in fonte crimina laxentur, cutis exterior præſenti teſtimonio fungebatur. Unde vir Domini Gaugericus, pro tanto beneficio Dominum largitorem, quam multis potuit, gratiarum actionibus cumulavit; ſuumque Naaman alcus poſtea & veſtiens, io filium adoptatum, tonſo capite, clericavit; nec non litteris inſtitutum religioſis fratribus in monaſterio ſociavit. Quem utique ipſe, deinceps per gratiam Dei factus epiſcopus, per ſingulos gradus ad ſacerdotii culmen uſque provexit; & quod in minimis cœpit opus, decentiſſime conſummatum ad exceſſa perduxit.

ſe mirifice apud omnes inſtaurat ejus fama.

23 Cum itaque ex ejus ſanctitatis præconio uſquequaque odor ſuaviſſimus emanaret, imoque etiam de præſentis exhibitione miraculi fama celebrior huc illucque diffuſa crebreſceret, cœpit nomen ejus præcipuum longe lateque grandeſcere, abſentiſque præſentia longinquorum pectoribus intereſſe; quia, ut Dominus ait, civitas in monte poſita, non poteſt abſcondi. Porro omnibus, tam longe remotis, quam affinibus, non ma- D gis admirationi erat, quam etiam charitati; præſertim cum necdum vilus aut agnitus, in tantum a plurimis amaretur, ut nihil ſuavius quam de ejus fama ſacratiſſimis laudibus aut audire viciſſim aut dicere putaviſſent.

ANNOTATA.

a *Hæc omnia nimirum myſtice ſignificant, ut breviſſime dicamus, Eccleſiæ ac miniſtrorum ejus ſacroſancto altari miniſtrantium, populoque evangelizantium ſanctitatem & perfectionem; & ſigillatim diaconis aptata lege inter opera S. Hieronymo abjudicata de Septem ordinibus eccleſiæ, & alibi.*

b *Hæc* apoſtolica deſcriptio *dicitur in Epiſt.* 1. *ad Timoth. cap.* 3. *&c.*

c Pellicia *ſeu pellicea indumentum eſt ex pellibus factum, & ſymbolum peccatorum; ut Adami & Evæ poſt lapſum.*

d Subſternia *de ſtramine dicuntur, quod ſternitur ſub equis ſtabulantibus. At hic tropice pro demiſſione animi, qua & Chriſti religionem veram* E *confeſſus eſt, & impium hactenus errorem ſuum & cæcam impietatem deteſtari cœpit.*

e Furnedine, *id eſt fuligine; a* furno *ducta.*

CAPUT III.

Ejuſdem evectio ad epiſcopatum Cameracenſem; prodigioſa liberatio vinctorum duodecim.

Itaque a Cameracenſibus

EO temporis verò contigit, Vedulſum, eccleſiæ Cameracenſis antiſtitem, hujus vitæ curſu fideliter conſummato, diem obiiſſe, & humania rebus exemptum, vocante Domino, ad meliora tranſiiſſe. Cujus utique grex regimine & cuſtodia viduatus, cum luporum graſſantibus ac diverſorum inimicorum inſidiis caulas Dominicas patere doleret, mox profecto ad providendum alium in diverſis partibus animos intendebat. Quamobrem ex communi decreto tam clerus quam populus triduanum una celebrantes jejunium, Dei omnipoten- F tiam rogaverunt, ut ſibi dignaretor idoneum ſubornare patronum, qui virtute animi præditus, & Deo familiariter mereretur adſiſtere, & regendam eccleſiam ſciret verbis & operibus informare. Nec infructuoſa certe aut otioſa potuit eſſe oratio, cujus neceſſitatis effectus ex divinæ voluntatis pendebat arbitrio.

defuncto Vedulfo epiſcopo ſuccedit expetitur, Chil debertone rege ſe-

25 Multimoda namque ſuperioris famæ prædicatione ſuccenſi, imo & divina inſpiratione vehementiſſime incitati omnes, uno animo, eadem voluntate, pari ſententia beatum Gaugericum paſiter acclamabant; &, ut hoc fieri poſſet, cunſti uno fremitu unoque ore Dominum flagitabant; omnes certe ejus laudibus (inſtinctu Domini credimus) ita unanimiter applaudebant; omnes illum pari deſiderio ſibi dari a Domino pontificem ita concorditer adoptabant, veluti eos ſibi quadam contubernalis & condomeſticæ converſationis gratia devinxiſſet, aut quaſi forte quibuſdam beneficiorum officiis alligaſſet. Sed neque hoc parvi poſſumus æſtimare, quod tota civitas, licet multa terrarum intercapedine remota, Viro procul abſenti nec vilo tam præſeotem & tam favorabilem gratiam exhiberet: una quippe vox omnium,

una

A una erat acclamatio diverſorum, Hominem angelicum, operibus ſanctum, virtutibus admirandum, epiſcopatu dignißimum: beatam certe eccleſiam, & ter quaterque felicem, cui tantum ac talem divina benignitas concederet ſacerdotem. Deo vero, patrum, imo & Dei, conſilio ſtatim ex cunctis majoribus urbis perſonæ tam verbis quam ſcientia nobiles eliguntur, paratiſque viaticis obtentum ire negotium ad regis videlicet Hildeberti præſentiam diriguntur.

x. a quo per S. Magnericum evocatus,

26 Rex vero, ut cauſam audierat, non modo aſſenſum non diſtulit; verum etiam eum omni affectu faventibus favens, omnipotentem Dominum, ut annueret, invocavit; quia nimirum fama ſancti Viri illuſtrior jam dudum crebra ſibi relatione innotuit. Statim igitur & ſuo & ſuorum uſus conſilio legationem Magnerico archiepiſcopo deſtinavit, & ut ſuum ſibi Diaconum, beatum ſcilicet Gaugericum, tranſmitteret, epiſtolariter obligavit, ſane qui, populo acclamante, Cameracenſis eccleſiæ moderaturus habenas, ovas quidem Dominicas ſuſciperet gubernandas. Epiſcopus autem,
B comperta regia voluntate, in incerto paululum hærens inter nolle & velle, ſententiam tacitus ponderavit, & ex divino ſane inſuitu ſuum chariſſimum Adjutorem, licet ſibi & ſuæ eccleſiæ præparaſſet, tamen viduatæ & acclamanti eccleſiæ timuit invidere. Tegens itaque myſterium, caute quidem, ut ſapiens vir, Filium evocavit; &, ut ad invitantis regis curiam cum præſentibus nuntiis properaret, admonuit: juſtum enim eſſe, ſublimioribus poteſtatibus ſubdi debere, eiſque, quantum ad Dominum, humiliter deſervire.

& propemodum ex oſſu,

27 Qui mox incunctanter obediens, patris exequitur juſſionem, ignaruſque negotii, regiam adiit majeſtatem. Quo viſo, rex hilarior factus, poſt reſalutationem & oſcula, & poſt alterna colloquia, præſtantioris gratiæ hominem intellexit, & ex lenitate ſermonis ac vultu ſereniſſimo vitæ ſanctimoniam deprehendit; erat namque in verbis melliflua, in forma angelicus, ita plane, ut exterioris ſpecie homo interior liquido noſceretur. Tandemque rex cauſam, cur accerſeretur, aperuit, cunctiſque, qui aderant, faventibus, Cameracenſis eccleſiæ donum porrexit. Ille vero ſtatim perterritus, præ formidine totus appalluit, contraque
C ætatis & ſcientiæ infirmitatem opponens, quomodocumque poterat, refutavit; maxime cum nec Dominus archiepiſcopus, qui eum nutrierat, forſitan aſpiraret, ad cujus ſane arbitrium ſuæ vitæ moderatio ſpectare deberet. Sed quid plura? Poſt longam namque reſiſtentiam vir Domini Gaugericus & palatinorum inſtanti acclamatione convictus, & epiſcoporum adſtantium conſilio roboratus, cum nec copia temporis differendi, nec locus ſuppeteret fugiendi, regis tandem precibus acquievit; ſicque coactus magis, quam voluntarius donum pontificale ſuſcepit.

ſacerdos & epiſcopus ordinari Rhemis jubetur;

28 Deus vero rex illum datis comitibus cum perfunctoria epiſtola ad Ægidium, metropolitanum Remenſis ſedis archiepiſcopum honorifice deduci præcepit, utque ab ipſo juxta ſanctorum canonum inſtituta & ſacerdos quidem & pontifex quam decentiſſima ordinaretur injunxit. Archiepiſcopus igitur, juxta mandatum, venerabilem Diaconum ſumma cum veneratione ſuſcepit, convocatiſque provincialibus epiſcopis, die indicto, clero & populo ſolemniter congregato, prout dignum fuerat, primum quidem presbyterum; deinde vero epiſcopum compoſitiſſimo ordine conſecravit, ſane populo, qui circumfuſus aderat, favente unanimiter & D
clamante ſanctum Virum, pontificem clarum, digD. MG. VETUSnum præſulem animarum; beatam certe eccleſtO. ſiam & valde felicem, cui tantum & talem divina pietas præſtiterit adjutorem.

xi. unde Camaracum redeat, diuma gratulatione ſuſcipitur

29 Ordinante igitur divina clementia ſublimatus vir Domini Gaugericus dignitate paſtoria, ſtatim curſum itineris ad commiſſam ſibi eccleſiam diſponit intendere, & cum pio affectu gregem Dominicum, prout cura popoſcerat, viſitare; ne lupus videlicet paſtoria ablentiam aucupatus, navle patens ex improviſo irreperet, damnumque aliquod aut mortis forſitaſſe aut voluerit minus cautis infligeret. Cujus vero adventus ut civibus præſtolantibus innoteſcit, nunc profecto aſt & audire & dicere plurimæ voluptatis, quanta videlicet ſpecies gaudiorum, quanta exultatio totam urbem concitaverit in ejus occurſum: tota namque civitas obviam ruit, lætumque devotionis obſequium Patri deſideratiſſimo exhibere contendit: certe tum omnes ſua ſeria poſtponentes, ac celeberrimis cultibus diei feſti gratiam prætendentes, domibus delolatis, raptim cerneres exilire atque omni ſtudio catervatim oE
currere. Denique latitudo camporum multitudine confluentium tegebatur; nec minor aut impar exultantium ſtrepitus agebatur. Porro ſummi habitum erat, quemque in hoc feſto certamine alios prævenire primiſque aſpectibus faciem Pontificis occupare. Omnis ſexus & ætatis diſparitas exultim tripudiat; Omnis conditio dignitatis & ordinis ipſum diem, ſuis quiſque ſuſpenſis operibus, ſolemnizat. Præterea vero palliata agmina clericorum cum crucibus aureis & aliorum ſupellectila multa inſignium choros obvios gloriola celebritate diſponunt, antiphonaſque altiſonas modulando, Dominumque pariter collaudando, tuum ſuſcipiunt ſumma & debita cum veneratione Patronum.

xii. quem augit miraculo, quo vinctos duodecim,

30 Inter has autem fautorias voces pſallentium cum gloriouſus Epiſcopus ad urbis perveniſſet veſtibulum, mox divina pietas ad augendum popularis lætitiæ ſtrepitum, imoque ad declarandam novi Paſtoris magnitudinem meritorum, inſignis miraculi gratia dedicavit ingreſſum: nam cum paululum mœnia prætergreſſus, ad eccleſiam prope tenderet oraturus, erat illi ductu itineris tranſitum facere ante domum Comitis urbis illius: ubi duodecim noxii ex præceptione ejuſdem in ferreis nexibus caeF
cerati, ſuſpendio pro crimine ſervabantur. Hujus ſane Comitis judiciariis nutibus civitas ſub jacebat, & ejus ſenrentia totius reipublicæ ſumma pendebat. Cum vero miſeri prætereuntem Epiſcopum de carcere didiciſſent, repente una pariter ejulando preces ingeminant, &, clamore ad cælum ſublato, da nomine appellantes Pontificem, ſibi auxilio adeſſe implorant. Quod ex adverſo ſubaudiens Præſul, fixit illico gradum; &, unde tantus clamor erupuerit, a circumſtipantibus percunctatur; compertoque, ſolita pietate concutitur, ipſumque Vadonem (præſens ſiquidem erat) cum omni humilitate aggreſſus, ut ſibi miſeros concederet, deprecatur.

abolitum fraſtra avi bus Comitis.

31 At ille, typo ſeculari & faſtu mundanæ poteſtatis inflatus, non timuit ſancti Viri preces contemnere, & quod rogatus fuerat, objectis quidem eorum multis criminibus, abnegare. Quam repulſam beatus Pontifex, prout erat patientiſſimus, non contumelioſe accepit; ſed carceratis tamen effugit facultatem aliunde procurans, philopompi a tyrannidem divina virtutis operatione ſefellit: ad a
omnipotentem namque Deum, qui novit ſolvere compeditos, rectius exclamare putavit, oratio-

nem-

A nemque hujuſmodi pie & lacrymabiliter eruſtavit: Deus, conſolator humilium, ſpes miſerorum, liberatio captivorum, qui non mortem, ſed vitam deſideras peccatorum, ſuccurre, quæſo, his peccatoribus in vincula conjectis; & propter nominis tui gloriam ab his, quæ juſte merentur, abſolve tormentis. Nihil enim tibi, Domine, eſt impoſſibile, nihil umquam difficile; cum ſemper tuum ſit velle, feciſſe. Cum ergo te, Pater, omnia poſſe, cum tuis imperiis credam omnia deſervire, jube, oro, Chriſte Fili Dei Patris altiſſimi, jube omnipotenter hæc vincula relaxari, & ereptas ovi culas ſuo reddere paſtori; ſi me tamen gregis tui vere paſtorem ac magiſtrum fieri voluiſti.

divinitus imperat carceri, vinculis, morti liberari.

32 Vix autem finitis ſancti ac piiſſimi Pontificis precibus, ecce, ſtatim dum is ad eccleſiam ferret, divina favente clementia, paratiſſimus ſervit effectus. Ad Chriſti namque gloriam, & ad fidem ſancti Viri plurimum prædicandam, continuo, ſeris ac vectibus reſolutis, carcer ingenti ſtridore cælitus aperitur, compedes eliduntur, miſeri abſolvuntur: qui per merita ſancti Pontificis divinæ virtutis præſentiam ſentientes, ab ergaſtulo circumſpecte pavidi emerſerunt, mancipiique interpolationa remota *b*, turbis confertum incedentibus fugaci impetu correpentes, ſtatim Epiſcopo, cum ſe trahet eccleſiam, clero populoque ſpectante, cum hiſce (ſa) vocibus obtulerunt: Ecce, tuis, ajunt, meritis, Præſul ſanctiſſime, reddimur libertati, qui modo ad te clamavimus de carcere diriter coarctati: tuæ etenim orationis malleo contritus eſt laqueus, & nos liberati ſumus. Quo gaudens Epiſcopus, largitori Domino gratias egit, reique fidem exhibitæ apium Comitem cum populo permiratem, &, quod ſanctas preces non audierit, pœnitentem, hujuſmodi ſermone corripuit: Perſide, inquit, præſes clariſſime, præſentique experimento cognoſcere, omne Deo eſſe poſſibile, & quos ſua morte redemit, malle ſervare, quam perdere. Dein vero converſus ad illos, dictis ſalutaribus caſtigavit, &, ut emendatius viverent, admonitos in pace dimiſit.

B

b

ANNOTATA.

C a Philopompi, *id eſt pompam ac faſtum amantis, ſuperbi*; *a* πομπὴ & φιλέω.

b Mancipiique interpolatione remota. *Intelligo per* mancipem, *eoſdem carceris*; *deinde pro* interpolatione *legendum videtur* interpellatione.

Clauditur hic primus conceſſo fine libellus.
Subſequiturque dehinc quoque prologus iſte ſecundi.

LIBER SECUNDUS.

PROLOGUS AUCTORIS.

Hic liber capitibus ſe-ctus. Jacet geſta ejus ad ſepulturam.

QUin jam, adminiculante Domino, aliquantulam promiſſi muneris portionem exegimus, finem popoſcit primus libellus; ut quod reliquum eſt, ſecundus etiam partito laboris officio proſequatur. Dignum namque eſt, ut, cum in primo ab ipſa facta noſtri Patris infantia de multis pauciſſima decerpentes, ad pontificale culmen aſcendimus, in ſecundo etiam, quantus & qualis in poſſeſſione dignitatis exiterit, evolvamus, & cum ætatis declinio * procedentes, adulque vitæ exitum deſcendamus. Domino itaque Epiſcopo in urbem ſuam cum debita veneratione ſuſcepto, clauſulam primo ſtatuimus, ut lectores paululum reſpirantes, illum qui ſequitur attentius amplectantur; ubi minimum etſi pauca, tamen majoris gratiæ ac ponderis facta narrantur. Quos interim volumus admonere, ut, cum in illo flores parturientis adoleſcentiæ poſſint eorum benevolentiam allectare, in hoc etiam, qui ſapiat ſenilis maturitas, aut quos fructus peperierint, placeat deguſtare.

* *pro* declinatione

D

Prologon explicitum ſequitur ſua pars titulorum.

VETUS DIVISIO LIBRI SECUNDI IN CAPITULA DUODECIM a.

a

Ordo vetus ſeptum

34 I. Deſcriptio perfectionis S. Gaugetici epiſcopi & confeſſoris.

II. Quod ipſa in civitate Cameraco, cum Litaniarum ſolemnia agerentur, tres miſeros a careeris nexibus coram clero ac populo pia oratione diſſolvit.

III. In villa quoque Galliæ, quæ Cala dicitur, dum in obſequio regis Lotharii moraretur, duos ſimiliter noxios a Landrico principe ad mortis ſupplicium vinculatos pietate ſolita liberavit. E

IV. De ſtudio prædicationis ejus, de cura paſtorali, de ædificatione animarum.

V. De fœneranda eleemoſyna, & quomodo populum ſuum ad opera miſericordiæ verbis & operibus excitabat; ſua videlicet pauperibus erogans, nihilque præter neceſſitates exigentis naturæ retentans.

VI. Ubi rex Lotharius ſancti Viri eleemoſynario odore perfuſus, ut ſibi occurreret, epiſtolariter obligavit; eoque audito, ſuatum gazarum farcinas ejus diſpenſationi credidit in utus pauperum dividendas.

VII. Quod ad ſepulcrum S. Martini profectus, in vicinia Turonorum cæco ab annis XXX, ſolari lucę privato viſum reſtituit.

VIII. Quod in Pettagoricis partibus ſua prædia viſens, dum ad ſepulcbrum properat oraturus, baculum quem miniſtris porrexerat retro tenendum, eis quidem aliorſum intentis, angelus Domini repente adſiſtens vicario officio ſuſtentavit.

IX. Cum in caſtello Fano-Martenſi eccleſiaſticæ ſanctionis gratia moraretur, vincula mercatoris ſolitæ orationis malleo fregit, &, quos tenebat captivos, filios eccleſiæ ſociavit. F

X. Ubi locum, quem Bublemontem veteres appellabant, prope mœnia urbis, ſuæ ſepulturæ delegit; lucoque incciſo, ſanoque deſtructo, eccleſiam in vertice fabricavit, infra quam parato ſepulchro, ut poſt obitum tumularetur, admonuit.

XI. De ægrotatione ejus, & de migratione ſancta ad Chriſtum.

XII. Quam ſolemni planctu & quam peculiariter tota eccleſia ejus exequias celebravit, & de urbe translatum in baſilica, quam in monte ſuperius ædificavit, juxta petitionem ejus cum aromatibus honorifice ſepelivit.

Explicitis titulis liber incipit alter, & inſit.

ANNOTATA.

a *His capitum titulis numeros nos ipſi appoſuimus, tamquam a librario oſcitanter omiſſos; quippe qui eos in diviſione præcedentis libri expreſſerat.*

A

CAPUT I.

Virtutes ejus epiſcopales ; gemina liberatio captivorum divinitus obtenta.

Cap. 1. *Sanctæ virtutes in epiſcopatu exercitæ, & imprimis humilitas.*

PRæſul itaque ſanctus ac venerabilis Gaugericus in ſede Pontificali Apoſtolicæ confirmatus, quantum ſe & qualem effuderit in adminiſtratione dignitatis aſſumptæ, nec ſtyli certe eſt nec temporis explicare ; cum ſiquidem rerum magnificentia orationis inopiam vincat, grandique materiæ ingenii parvitudo ſuccumbat : nam etſi exteriora opera, quæ oculari non potuerunt, ueumque valeant comprehendi, vitæ tamen interioris arcana, & quotidianæ converſationis inſignia non poſſunt facile æſtimari ; cum multo majora exuberent, quam ut vel animo concipi, vel ſermone valeant expediri : ſicut enim pudore & ingenio præcedentem ornabat ætatem ; ita etiam auctoritate & gratia ſatagebat componere præſulatus honorem ; ut B cum nomine videlicet etiam meritum poſſideret : quippe idem, qui ante fuerat, conſtantiſſime perſeverans, neque ſanctæ humilitatis propoſitum (utſi pleroſque cernimus) ex honoris occaſione delinsna.

cum gregis, exemplum vitæ, eruditio, prudentia,

36 Verum enimvero quam in cuſtodia gregis ſolicitus, quam in prædicatione aſſiduus, in correctione benevolus, in ebaritate præcipuus, pietate egregius, oratione diutinus, quam promptus in lacrymis, potens in jejuniis, conſtans in vigiliis, largus eleemoſynis ; quam gravis in ſermonibus, quam maturus in moribus, quam efficax ſuadelia, quam perſpicax fuerit in Scripturæ quæſtionibus exſolvendis, nulla facultas rhetoris digne ſufficit enarrare ; præſertim cum inter homines ſolo corpore converſatum, mente tamen cælum noverit ſuperare. Qui nimirum in ſubditis magis amoris obſequium, quam terroris dominium pendens, ſemper amari maluit, quam timeri. Sed pro qualitate tamen labentium, prout ſciebat mores varios diverſorum, plerumque faciem * caſtigationis immotans : hunc palam videlicet, hunc ſecreto ; illum vero blande, illum aſpere carrigebat ; domi ſiquidem pater, in publico præſul. Qui etiam verba vertens in opera, ut plura faceret, quam doceret, non tam verbis utique, quam operibus populum animabat ; quia cujus actio prætendebat virtutis exemplum & vitæ, ejus erat imitatio magiſtra publicæ diſciplinæ.

* *f.* ſpectaculum

C

pacificatio, miſerorum ergà omnes, & præſertim captivos,

37 Erat namque illi jugis opera, inſolentiam coercere, rixas compeſcere, ſeiſſam amicitiam reſarcire, juſtitiam colere, pauperibus ſubvenire, languidos viſitare, vagos & egentes hoſpitio provocare, captivos redimere, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Præterea vero cæcorum oculus, claudicantium greſſus, debilium baculus, eſurientium cibus, ſpes miſerorum, ſolameo egentium, pater ſedulus orphanorum, tutor fidiſſimus viduarum, &, ut ita concludam, omnium erat officina virtutum ; ita certe ſingularum gratia nitens, quaſi ceterarum privilegio carens. In quarum quidem faſtigio tamenſi efficaciter verſaretur ; ſemper tamen niſibus indefeſſis ad altiora & perfectiora conſcendere conabatur ; & quotidianis proceſſibus gaudens, iter hoc vivendi non de tranſacto, ſed de reliquo meditabatur. Sed quia virtus ſemper patet invidiæ, hanc profecto tanta humilitate ſtuduit ſuperare ; ut, etſi omnes opere anteiret, videri tamen procul infimus & loco & ordine laboraret. Inter cetera vero hoc unum beati Pontificis laudibus poteſt ſufficere, quod, eo præſente vel ſciente, numquam carcer aut vinculæ miſeros poterant retinere ; cujus rei fides ut certior aſtruatur, ipſa, ecce, miracula proteſtantur.

D

EX MS. VETUSTO.

38 Eodem namque tempore cum de more Gallico Letaniarum, id eſt Rogationum ſolemnia agerentur, ipſum pium Pontificem popularibus ſtudiis religionis gratia contigit intereſſe, in ipſoque proceſſionis accinctu, de more paſtorio, ducatum prævium ovibus exhibere. Cum ergo per plateam civitatis clerus ac populus catervatim procederet, erat illis forte carcerem contiguum prætierire, in quo tres viri pro culpis exigentibus tenebantur adſtricti ſub judicis Malachiæ * juſſione. Quod ubi Vir ſanctus audierat, illico miſeratione ſolita motus, turbis incedentibus ſtare præcepit, ipſumque interim judicem, quia præſens aderat, relaxari miſeros ſuppliciter exoravit.

ii. *gerebantur*

* *al.* Wulfacharii

quo miraculo liberati ;

39 Quo vero nolente ac pertinaciter reſiſtente, ſtatim Præſul piiſſimus pro foribus carceris aliquantiſper genua flexus, orationi incubuit, &, ut divina pietas daret, quod ira judicis abnegabat, obE tinuit : necdum enim preces finierat, &, ecce, (mirabile dictu!) carceris convulſa repagula, valvæ patentes, compedes diſſolutæ coram clero ac populo, miſeros, quos tenebant, liberos reddidit *. Cujus rei eventu credi non poteſt, quæ mox oborta ſit exultatio populi admirantis, qui clamor in laude Pontificis, imo & quæ deteſtatio judicis inclementis, qui non erubuit ſanctum Epiſcopum non audire, cui in præſenti miraculo videbantur cæleſtia obedire. Beatus vero Pontifex procul vitans jactantiam, non ſuis hoc meritis, ſed divinæ pietati ſapienter adſcripſit, Dominoque gratias agens, miſeros pio ſermone correptos cetero gregi fidelium ſociavit.

* *f.* reddidissent

iii. *alterum, cum apud Cletherium regem eſſet,*

40 Neque vero illud diſſimile fuit, quod ejus quoque meritis in villa Galliæ, quæ Cala dicitur, ſuperna clementia condonavit : ad hanc ſiquidem cum beatus Pontificem regiæ ſervitutis negotia invitaſſent, ab ipſo utique rege Lotharii, qui illuc aderat, ac Palatinis primoribus ſumma cum veneratione ſuſcipitur, & cui miniſtrare venerat, honorifice miniſtratur : celeberrima enim opinione ſuccenſus, multa cum dilectione colebat, &, licet imperio ſublimatus, tamen ſe piæ ædificationis alF loquio ſubjicere lætabatur, cupiens videlicet & præceptis ſalutaribus erudiri, & ſacris ejus benedictionibus præfoveri. Nec ſolum autem rex, ſed etiam ſummi eum principes diligebant, vitæque monita capientes, ſemper ab ejus ore pendebant : totus etenim illius ſermo fuerat de contemptu mundi, de timore judicii, de gloria Sanctorum, de æternitate juſtorum. Nihil umquam in ejus ore aderat, niſi Chriſti, nihil in corde, niſi pacis & ingeniæ pietatis affectus : cujus quidem animo nihil elementius, nihil erga humiles blandius habebatur.

ipſique ubi noſtro fratre ſuppliciter ſuppleſſet, ut alios duos abſolveret,

41 Ceterum ſenes honorabat, ut Patres aut dominos ; juvenes inſtruebat, ut filios ; pauperes vero quicumque occurrerent, ſuſtentabat ; divites, ut bene facerent, admonebat. Cum ergo illuc aliquamdiu regis gratia moraretur, quorumdam ſuggeſtione cognovit, a Landrico principe duos viros in vinculis cruciari, dieque in poſtera judiciali ſententia ſuſpendio reſervari. Horum certe miſera ſorte compunctos, principem ipſum convenire non diſtulit, &, ut compeditos abſolveret, ſibique ob

amo-

EX MS. VETUSTO.

A amotam Domini caſtigandos concederet, epiſcopali auctoritate depoſita, humiliter ſupplicavit. Ille vero, quoniam in aula regia ceteros falcibus excellebat, ac ſub regis domimo moles & onera regni pro ſua voluntate tractabat, non timuit ſancti Viri precibus procaciter obvjare, & gravium crimjnum reis veniam abjurare, ſane cum nec enormitas ſceterum mereretur, nec cenſura judicum ullo modo pateretur. Sic ergo beatus Pontifex contemptus ab homine nihil tamen motus, ſupernum Principem, qui voluntatem timentium ſe facit & deprecationem eorum exaudit, melius putavit adire: nam & ſe & ſuos diſcipulos, pro ereptione vinctorum jejunio & orationi cum vigilia mancipavit, & ut impunitatem miſeris impetraret, ipſe quidem cum ſuis pariter in pſalmis & orationibus in eccleſia nocte pernoctavit, ubi certa ſpe & ſuæ orationis effectum & divinæ miſericordiæ præſtolabatur eventum.

ipſum in libera arca divinitus impetrasſe aſſerunt.

B 42 Et quid plura? Quia nimirum oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum, pia Sacerdotis oratio compedes fregit, miſeros ſolvit, abduxit; ipſa certe liberos ſuo reddidit oratori: mane etenim facto, diviuitus abſoluti, ipſam, ubi Vir ſanctus agebat, baſilicam quantocius petierunt; ſuiſque oblati conſpectibus, pedibus advoluti, pro ſua abſolutione immenſas ei gratias retulerunt, Quo Vir Domini gaudens, ſed eorum gratias ingratas *a* abhorrens, largitorem Dominum quam maximis laudibus pro tanto munere cumulavit, ac deinceps miſeros, etiam nunc recenti formidine pavitantes, dulci conſolatione reſolvit. Ut autem pœnitentes errata corrigerent, notaſque priſtinæ vitæ contractas futuræ emendationis lavacro expiarent, quam ſancte & quam pie commonuit; tandemque bullam oſtentationis evitans, ne umquam ſibi, ſed divinæ miſericordiæ, ſuæ redemptionis gratiam deputarent, multa eos interminatione conſtrinxit. Vix ea fatus erat, cum, re necdum audita, Landricus ad eccleſiam pro conſuetudine orationis intendens, miratur hos ab ore Pontificis vitæ alimoniam haurientes, quos putabat in vinculis certum mortis periculum præſtolantes. Qui mox conſcientia & pudore confuſus, ac Præfectoriæ poteſtatis oblitus, ante ſanctum Pontificem genua incurvavit, culpamque confeſſus, quia cum humilitate rogabat, veniam impetravit. Poſtea vero Epiſcopus ad regem ingreſſus, verba ei vitæ & ſalutaria monita miniſtravit, ipſoque dehinc, ut decuit, ſalutato, ad ſuam eccleſiam remeavit; quoniam quidem diu ab illis abeſſe non poterat, quorum cuſtodiæ peculiariter præſidebat *b*.

C

b

ANNOTATA.

a Gratias ingratas; *qui nullat ſibi deberi confobat; ſed unice Deo, ut mox dicetur.*

b *Pauca hic nota, quæ ſatis illuſtrata ſunt plerasque in Vita minore.*

CAPUT II.

Materia concionum ejus ordinaria; miſericordia erga pauperes maxima; ſenatio cæci.

43 REverſus itaque, omnem operam prædicationiscum magna ſedulitate ſubditis impendebat, & pro diſpari intelligentia diverſorum, alios quidem lacte; alios ſolido cibo reficiens, omnes tamen Domino lucrifacere cupiebat: nam ut ſapiens medicus pro diverſitate morborum variat jupellectilem medicinæ; ita & iſte ſingulis quibuſque pro ætatis & ſexus intuitu formabat verba doctrinæ, rudibus videlicet plana atque communia, proveftis ardua, ſpiritualibus ſpiritualia ſapienti miniſtratione miniſtrans. Qui nimirum, utpote ſcriba doctus, de thelauro ſuo nova & vetera promens, tam lepide proponebat præcepta virtutum, & tam rationabiliter pandebat miſteria Scripturarum, ut facile ſibi alliceret fidem ac benevolentiam auditorum, omniumque in Chriſto Jeſu, ſancti deſiderii provocaret affectum: erat enim tantæ auctoritatis & gratiæ, tantæque ſuavitatis & ſapientiæ; ut omnes illum & tacentem lubentiſſime ſuſtinerent, & loquentem cum omni attentione reſpicerent; ſane quia & Chriſtianæ fidei ſacramenta magnifice diſputabat *, & cuncta ſuæ exorationis inſignia ſuæ vitæ imitationibus oſtendebat; magis ſcilicet in ſubjectis converſatione, quam exemplis *a* proficiens, & majorem fructus & ædificationis gratiam vita, quam verbo extendena.

D *Concionis ejus et materia perjocunde enarrata.*

* *f.* diſpenſabat

a

E *eorumdem argumenta præcipua.*

44 Erat autem freqnens ejus exhortatio de dilectione Domini & proximi, de obſervantia mandatorum Dei, de regula recte vivendi, de inſtantia orandi, de cæremoniis fidei Chriſtianæ, de cultura juſtitiæ, de ſumma religionis, de pace, de longanimitate, de boſtibus tolerandis, de pauperibus ſuſteotandis, de virtutibus nutriendis, de vitiis conterendis, de noviſſimis meditandis, de temporalibus poſtponendis, de cæleſtibus acquirendis. Aliquando vero hiſtoriam typice tractans, morali exitu deformabat *b*; & inter cetere monitorum problemata quam ſanctiſſime inferebat. Ægypti exilium abhorrere, Phareonis jugum procul excutere, ad patriam jugiter feſtinare, per regiam tamen viam incedere, inſidias Amorrhæorum & Chananæorum in diverticulis præcavere. Ceterum tam evangelicis, quam apoſtolicis plebem Chriſti excolens documentis, certe de immanibus mites, de ſuperbis humiles, de nuptiantibus * continentes, de adverſantibus fratres, de avaris munificos, de tenacibus largos, de nepotibus parcos, de intemperantibus ſobrios, &, ut vere aſtruam, de lapidibus filios Abrahæ fecit non paucos.

b

* *i. e.* incontinentibus

F *vis ejus & conſtantia in arcendo a grege lupos*

45 Si autem aliquando rabies veſana loporum circa caulas ovium graſſaretur, hic profecto, non ut mercenarius, ſed ut paſtor fideliſſimus, zelo charitatis ardebat minis adverſantium reclamare, vivaque voce & libera impugnantibus contraira, arque gregem dominicum ab infeſtis hoſtibus liberare, ne forte ſibi etiam cum reprobis paſtoribus diceretur: Non aſcendiſtis ex adverſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, ut ſtaretis in prælio in die Domini. Præeſſe vero nullatenus, ſed prodeſſe gaudebat; quia nec poteſtatem ordinis, ſed æqualitatem conditionis penſabat; haud utique lucris inbiaos temporalium rerom, ſed ſuarum ſolicitus cuſtodiæ animarum, ut eas ab Ægyptiaca ſervitute eriperet, & ad cæleſtia cæleſtis patriæ rapromiſſa ſecum perducere potuiſſet.

V. *ardor in miſericordia erga pauperes commendata*

46 Inter hæc autem animarum convivia etiam vegetandis corporibus opportuna curabat Epiſcopus providere ſubſidia; ne forte videlicet ſub exteriorum penuria thelaurus interior quædam ſui patereiur diſpendia; cum ſæpe nimirum humaoa infirmitas ſoleat gravi pondere pauperiatis oppreſſa fatiſcere, ac per multa offendicula corruens, bara-

A baratrum deſperationis incurrere. Ex divinis igitur Paginis multa miſericordiæ colligens argumenta, de ſœneranda eleemoſyna ſpecialiter diſputabat, omneſque, quot poterat, ſtudio pietatis accendens, ut ſibi de mammona iniquitatis amicos efficerent admonebat, profecto aſſerens, nec virtutes & divitias poſſe pariter poſſideri, nec ſubſarcinatos opibus Chriſtum pauperem imitari: ſæcilius enim ſecundum Evangelium, camelum per foramen acus tranſire, quam regnum Dei divitem penetrare. Habentes itaque hortabatur non habentibus ſubvenire, & ex illorum abundantia horum indigentiam ſublevare: non enim, juxta Apoſtolum, pro cibo debere pauperes perdi, pro quibus Chriſtus dignatus eſt mori, & in quibus ipſe non refugit paſci, veſtiri, ſeu etiam in quibuslibet aliis uſibus miniſtrari: Quod uni, ait, ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ne quis vero obtenderet paupertatem, ut non poſſet vel pauculam pietatis impendere portionem, dum æra pauperculæ in medio proferebat; quæ nimirum muneribus divitum gratiora fuiſſe Domino, Evangelice pethibebat; non

B enim pondere, ſed voluntate penſata. Recitabat etiam (exemplum) nobilis Sareptanæ; cui, quia (videlicet Heliæ eſuriem tam ſuæ quam & filiorum ſaluti præponens) maluit vitam perdere quam eleemoſynam præterire, & pugillus certe farinulæ in ſpem meſſis accrevit & lecytus olei non defecit.

non verbis tantum ſ

47 Ut autem ſuæ prædicationis officium devotiori gratia commendaret, & mentes audientium propenſius ad miſericordiæ opera incitaret, verba vertens in opera, cœpit videri jam ſolito in largitate profuſior, & in miſerorum diutina conſolatione uberior: quod enim prius ad devitandam jactantiam fecerat in occulto, hoc jam ad invisanda corda fidelium operabatur in publico: quippe ut videntes ejus bona opera, & patrem ſuum, qui in cœlis eſt, collaudarent, & ejus ſacra imitatione proficerent: ſanctum namque propoſiti viros, quos pertenuis cenſus & æquo victus contractior anguſtabat, hos utique nec pereuntes de rebus propriis ultro miſericorditer ſolabatur; &, ne in via Domini deficerent, hortabatur. Nulli ſtipem rogantium denegabat, nullum a ſe redire vacuum ſuſtinebat; tamen pecuniam Domini ſui non adulatoribus imprudenter effundens, ſed Chriſti pauperibus ad

C menſuram diſpertiens; ne, ſi indiffereus diſpenſatio ageretur, capes immeriti filiorum panibus alerentur.

ſed vel magnæ cruci pii,

48 Fores ejus quotidie examina medicantium obſidebant, omneſque ab eo, tamquam a communi fonte bonorum, ſibi neceſſaria deportabant. Sed quid plura? Porro Evangelicus Diſpenſator quia præceptum audierat; Si vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me; omnia erogare contendit, nihilque ſibi, præter veſtem & victum ſimplicem reſervavit, paupertate ſiquidem ditior, humilitate ſublimior, contemptu ornatior. Alii vero in mortuis lapidibus

* f. fabricandis ſabricando* inſudant; iſte in vivis potiſſimum, de quibus in Apocalypſi magni Regis civitas extruitur, laborabat. Porro alii ædificant cellas c, novant monaſteria, columnas aliunde apportant, epiſtylia cæſa cum baſibus fabre deſculpunt, marmorum cruſtis parietes veſtiunt, altaria gemmis & auro diſtinguunt; huic vero propoſitum eras, ſemper Chriſtum in pauperibus paſcere, in nudis veſtire, & in aliis ſimilibus pecuniam fœnerare. Si autem res aliquando exhauſta deficerer, voluntas tamen locuples & fons vitæ ſcaturiens non minore merito affluebat.

c

49 Interea rex, quem ſupra nominavimus, D
ſancti Viri celebertimæ opinionis, quæ huc illuc- EX MS. VETUSTO.
que fragrabat, odore perfuſus, miro illum deſiderio cernere ſitiebat, & ab eo haurire vitæ præcepta & ædificationis conſilium percipere geſtiebat; quia eloquia ejus ſuper mel & favum ſuavia & cæleſtis ſapientiæ ſale condita. Huic ergo legationem epiſtolicam deſtinavit, & ne venire differret, obnixe rogavit. Quo audito, ſanctus Epiſcopus mandatum obedienter adimplens, præſentiam regis adivit, & cum eo, ſicuc petierat, per dies aliquot demoratus, piis eum exhortationibus ad ſupernæ vitæ deſiderium excitavit. Nam de ſalute animæ conſulenti, & de beatitudine cæleſtis patriæ ſciſcitanti præcepta Evangelica nec non & Apoſtolica invicem conferebat, & ut divitiarum affluentiam & regalis potentiæ gloriam in virtutum materiam verteret, admonebat; quatenus videlicet æterna tranſitoriis, manſura caducis, divina præſentibus mercaretur.

vt. rogat ſanctus vt ipſe Gimbertus,

50 Ut vero attentiorem redderet, hæc divinis exemplaria promulgabat: Beati miſericordes, quoniam miſericordiam conſequentur; &: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum; item: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula: dehinc etiam Danielis conſilium, quo regem Nabuchodonoſor admonuit, annectebat, ut eleemoſynis redimeret peccata ſua. Hæc itaque & his ſimilia domino Epiſcopo proferente, & gratia Sancti Spiritus, qui ubi vult ſpirat, operante, ſtatim rex divino amore inceenſus, ut de iniquo mammona ſibi amicos efficeret, æſtuavit, tollenſque theſaurum in cælis, divitiarum ſarcinas in uſibus pauperum conſumendae liberalitati Pontificis commendavit.

eleemoſynas ad regias diſpertiendas opponit. E

51 Quibus ſuſceptis, continuo cœpit intra ſe fidelis Servus ac prudens pia meditatione tractare, quoniam modo potiue poſſet pecuniam ſibi creditum fœnerare, juxta quod ſcriptum eſt: Deſudet eleemoſyna in manu tua, donec inveniat juſtum, cui tradas eam. Quod cum ſagaci animo volutaret, viſum illi fuerat ad limina S. Martini orationis gratia properare, & in ipſo itinere liberalitatis officium celebrare; ut illuc videlicet majora impendia profligaret, ubi pauperum numeroſior copia conveniret. Cum ergo iter carperet, F
& ad Turonum viciniam pervenirat, ſorte inter mendicantium turmas obvium cæcum habuerat, qui ſole privatus, ab annis triginta in tenebris vitam agebat. Hic autem quoniam ſanctitatem Pontificis longe ante, fama divulgante, cognoverat, mox duce aſſumpto, prætereuuti occurrens, exoſculandis pedibus ſe revolutum admovit, utque ſuæ almitatis ſuffragio beneficium luminis ſibi a Sola juſtitiæ impetraret, miſerandis vocibus imploravit. Epiſcopus vero, prout fuerat ſemper deſerviens pietati, divinæ quidem imaginis decorem extinctum condoluit, ac pro eo omnipotentem Dominum fiducialiter interpellans, facto crucis ſignaculo ſuper eum, hanc orationem effudit: Illuminator mundi, omnipotens Jeſu Chriſte, qui olim per tuæ omnipotentiam medicinæ cæci nati dignatuees oculos aperire, tu etiam ab hoc famulo tuo cæcitatem expelle, & lumen, quod optat, propitiatus infunde; ut ex hoc videlicet Chriſtiani tibi gloriam referant gratulantes; non ut Judæi ex illo moveant ſcandalum invidentes.

Adiens ſepulcrum S. Martini,

cæcum obtinet preces ſanct.

52 O mira & infinita miſericordia Dei! O immenſa & inæſtimabilis munificentia Salvatoris, qui nec in momento ſuorum preces fidelium diſ-

A fert, imo & juſte petentium prævenit voces. Nec-
ex ma. vetuſto. dum etenim Præſul orationem ſuam finierat, cum ſubito, nocte fugata, jam diu damnatas irruperit dies inopina feneſtras, & quas ille aure didicerat, jam etiam viſu certiſſimo deprehendere cœperit rerum quarumque figuras. Qui ſtatim Deo & ſuo Famulo pro tanto munere gratias agens, duce contempto, ad ſua hilariter remeavit, vitamque dehinc integer in tempora longa producens, laudes Pontificis etiam tacitus prædicavit. Beatus vero Pontifex, itinere confecto, quod cœpit, ad ſepulchrum beati Martini cum omni devotione pervenit, ubi nimirum ab ipſis fratribus cum magno ſuſceptus eſt gaudio, &, prout dignum fuerat, decentiſſimo miniſtrarus obſequio: nam quoniam Chriſti odor ſuaviſſimus, ubique fragrantiam dilatabat, & fama ſanctitatis ejus, fidei, & virtutum ubique celebriter volitabat, omnes ideo illum, tam externi quam affines, perinde venerabantur, ut præſulem; omnes honorabant ut Apoſtolicum ſacerdotem, imo etiam diligebant tamquam filii chariſſimum patrem.

B

ANNOTATA.

a Quam exemplis, *ſcilicet aliunde, quam ex ſua converſatione, de qua tamen nihil verbo docebat, petiit.*

b Deformabat, *id eſt, ita tractabat, ut narrationem hiſtoricæ primo propoſitam, formandis deinde moribus accommodaret; ut fieri ſolet in concionibus eccleſiaſticis, & Patrum homiliis; & vero exemplum hic ſubditur.*

c Cella *multiplices habet ſignificationes apud Cangium; hic poteſt intelligi monaſteriolum alteri grandiori ſubjectum; qualia ſere Prioratus vel Obedientiæ vocant.*

CAPUT III.

Miniſterium angelicum; mancipiorum liberatio; præparatio ſepulcri; morbus, obitus, exſequiæ.

C

vita. *Præmiis beatum ſepulcrum ſepelitur ſubſtituit angelus.*

POſt beata vero implorata Martini ſuffragia, & poſt multa pauperibus collata ſtipendia, in eodem procinctu itineris prætermeare diſpoſuit ſumptuarius Pontifex ad prædia viſitanda, quæ proprio jure tunc in Petragoricis partibus ſua poſſidebat eccleſia: ubi cum tenderet, quid etiam ad cumulum ejus præconii divina pietas oſtenderit, non eſt ſilentio comprimendum, ſed ad laudem & gloriam Domini atque ſui Confeſſoris in perennis memoriæ ſeculis relevandum. In ipſo namque profectionis articulo enm ad beati Fronti * eccleſiam oraturus accederet, ac miniſtris ſequentibus baculum retro tenendum porrigeret, divina contigit voluntate, præſto neminem ſuorum affuiſſe, quorum interesset ipſum ſacrum baculum de manu ſancti Patris excipere. Ejus autem animus fide non fallitur; quia cæleſtis bacularius ei ſubito per Dei providentiam ſubornatur, qui nimirum dum ante Dominum in oratione proſternitur, ſuſcepto ipſo baculo, humanæ ſervitutis officio fungebatur. Subſequentes vero diſcipuli, per ſe ſtantem baculum in aere mirantur, nec angelum dubitantes, obſtupefactis mentibus miro ſpectaculo tenebantur. Surgens itaque Sanctus ab oratione Sacerdos, divinæ pietatis munus agnovit; neque in gloriam elatus humanam, Dominum Jeſum Chriſtum, tanti beneficii collatorem, debitis laudibus humiliter cumulavit. O ineffabilis gratiæ Virum! O Sacerdotem omnibus ſeculis prædicandum, cui ad præmiorum gloriam eumulandam vitæ perfectio angelicam peperit obſequelam! Quod etſi mirum, dignum tamen maxime videtur & juſtum; quia ejus * converſatio peculiaris inerat angelorum. Poſt hæc autem (de) poſſeſſionibus ſuis, ad quas ierat viſitans, ad ſuam ſe patriam cum honore & proſperitate recepit.

* pro Fronto.

* f. ei

54 Operæ pretium eſt ſuperioribus etiam illud adjungi, quod rurſus per eum Dominus ad laudem ſui nomina voluit operari. Quodam namque tempore, cum eccleſias ſuæ diœceſeos paſtorali officio circumiret, viamque ſalutis adnuntians, ad ſupernæ patriæ deſiderium parochos excitares, ejus videlicet amoris gratia pro ſolemni conſuetudine deſcenderat in caſtellum, quod fere quatuordecim millibus ab urbe ſemotum, ab antiquitate gentilium de Fano Martis adhuc tenet vocabulum: ubi cum pro gerendis rebus eccleſiæ aliquamdiu moraretur, forte quemdam negotiatorem audierat captivos pueros per eumdem locum in vincula ducere venumdandos: quorum ſane miſera conditione pulſatus, ipſum mox negotiatorem coram ſe adeſſe præcepit, eumque piis ac bene ſuadis precibus æſtimans emollire, humiliter oblecravit, ut, ob amorem Domini omnium redemptoris, miſeros relaxaret, ac mereedem compendii cum certa ſpe in tremeodo judicio expectaret. Miſer vero vacuus pietate, ſervus avaritiæ adverſus Epiſcopum nequaquam erubuit nares contrahere, & quod petebatur, impudens abdicare. Quid ergo ad hæc Præſul faceret? Qua via miſeris ſubveniret? Eluctari non poterat obſtinationem & pertinaciam mercatoris, ita videlicet vitiorum, ut opum contagione ſcatentis. Ceterum nulla ſpes pecuniæ ſibi ad præſens, unde poſſet redimere, ſuppetebat, quam exhauſtam penitus atque conſumptam in his & aliis hujuſmodi uſibus profluus erogator habebat,

12. *Monetis ab avaro mangone ſibi reconciliatis,*

E

55 Divina vero pietate confiſus, de more oratorium petiit, ſoloque proſtratus, Dei omnipotentiam imploravit, ut, quos ſæva in vinculis coarctabat venditoris ambitio, ejus miſerationis ſolveret magnitudo. Nec certe oratio ſancti Pontificis eſſe potuit otioſa, quæ de pleno charitatis fonticulo emanabat: nam divino nutu variis curarum æſtibus mercator affectus, diverſorium ſubiit dormiturus; defeſſoſque vix parva quiete reſolverat artus, cum rei miro eventu divinitus abſoluti pueri evaſerunt, raptimque ad eccleſiam convolantes, ſui Redemptoris ſe conſpectibus obtulerunt. Ut autem expergefactus abeſſe reſpexit, quos paulo ante carcerum euſtodiæ mancipavit, illico ſeſe * vociferans, rem de parte curatam ac ſpem quæſtuariam retrocedere ſuſpirabat; imo & (quod verum fuerat) S. Gaugerici meritis abſolutos conquerens, clamitabat. Unde cito ad eccleſiam cum maximo querelarum pondere currens, eos nimirum in conſpectu Præſulis de ſui abſolutione reperit exultantes, quos paulo ante tenebat in vinculis lacrymantes. Verum miſer quod noluit præſtare ſponaneus, Dei tamen operante elementia, præſtitit vel invitus. Hoc autem a ſancto Epiſcopo præter multa ædificationis conſilia etiam ſingulare avarus audivit, ſed fortaſſe non credidit: Quia dare, habere eſt; tenere vero, jam nec habere.

Divinitus obtinet liberatum

* f. cum

F

56 Interea vero beatus Pontifex ætate ſenes-

ſcens,

Morti propinquans locum ſui ſepulturæ eligit & paſtat.

A ſcens, vitæque præſentis occubitum imminere præ-
nolcens, ſepulchrum ſibi cum ſumma diligentia
providere curavit; & cum adhuc ſalutis integer vi-
veret, ſacruoi ſuæ dormitionis mauſoleum digno &
competenti ædificio titulavit; quia nimirum, ut
ſe haberet philoſuphorum ſententia, mortis medi-
tatio eſt tota ſapientum vita. Nam prope mœnia
civitatis, ab ortu videlicet ſolis, mons quidam io
ſublime porrigitur, ex omni parte tunc temporis
ſaltuoſus; olim vero, juxta relationem veterum,
neſariis dæmonum cultibus mancipatur: ipſa ete-
nim ſpecies rerum & quædam veſtigia, quæ etiam
adhuc cernebantur, errorum, fidem dabant non
modicam teſtimonio fabulonum, qui cum aſtruuot
Bublemontem compoſito nomine appellatum, vel
a bubus utique, vel etiam ceteris animalibus, quæ
immolabantur ſacrificiis idolorum. Hunc ſiquidem
locum ſuæ ſepulturæ commodum Præſul prævideos,
adamavit, & a ſuo quodam Burgario *a*, qui eum
poſſederat, numerata pecunia comparavit, pa-
triarchæm ſcilicet imitatus, qui emerat ab Ephron
ſpeluncam duplicem in poſſeſſione ſepulchri *b*.

a

b

B 57 Quem etiam novare & meliorare diſponens;
fundat ibi baſilicam cum monaſterio, cui fratrem ſuum præfigit.
conductis operariis, lucum ſuccidit, ferarum la-
tibula & dæmonum fana ſubvertit, omnique ſpur-
citia & impietate ſupploſa, in ſupercilio baſilicam
fabricavit; quam denique ex rebus propriis *c* pro
opportunitate dotatam in ſanctorum Confeſſorum
Medardi & Lupi, quorum ſemper reliquias ſpecia-
li more ſecum portabat, honore & memoria con-
ſecravit; & conſtitutis fratribus in perpetuum ſer-
vituris fratrem ſuum Landonem abbatem *d* præfe-
cit. In qua nimirum baſilica, ut longe ante provi-
da meditatione diſpoſuit, monumentum ſibi de no-
vo & exquiſitiſſimo lapida fecit excudi; &, quo-
modo adhuc apparet ceroentibus, in ſubterranea
cryptula pulchre & artificioſe compoſita collocavit
e, illud quidem Davidicum commemorans: Hæc
requies mea in ſeculum ſeculi; hic habitabo, quo-
niam elegi eam. Poſtea vero ſuos non tam imperio
coarctavit, quam prece blandiſſima & fraterna
monitione pectvit, ut poſt naturæ vinculum diſſo-
lutum, cum de labore hujus vitæ migrarer ad ſab-
batum *, in hoc quaſi quodam terræ materiæ gre-
miolo non ejus gravarentur ſepelire corpuſculum,
eo uſque corruptibiliter dormiturum, donec, vo-
C cante Domino, reſurgat incorruptibile ad ſabba-
tum ſabbatorum.

c

d

e

* *i. e.* requiem

Et. Tandem ſenio morbo que defungitur,
58 Cum nos hactenus de Patria noſtri geſtis illu-
ſtribus, dumque de ſacris virtutum miraculis, Do-
mino tribuente, proſavimus, bena profectn &
proſpere cum pace ventorum noſtra navigavit ora-
tio, nihilque ſcopuloſum incurrens, jam pene por-
tum attigit abſque periculo. Nunc autem quomam
eo ventum eſt, ut ejuſdem defectum aut obitum
narrare cogamur, Auſtro ſurgente, tempeſtas ob-
oritur, atque importuoſi littoris æſtua naufragium
comminatur; cum vix ſine lacrymis valeam expli-
care fractum illud margaritum mirabile, quod Spi-
ritus ſancti gratia radiabat & lumine, totamque
Chriſti Eccleſiam ſuo decorabat honore. O certe
irrecuſabilis neceſſitas mortis! O læva & inevita-
bilis conditio univerſis! Flavit auſter, & lilium
ſenſim in pallore migravit; quia videlicet omnia
caro fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos
fœni. Noſter quidem Pater tam lenectute, quam
morbo confectus, diem ſuæ vocationis ultimum
expectabat, & ſicut cervus ad fontes aquarum, ita
ſemper ad Dominum ſitibundus anhelans, inter
ceteros divini ardoris affectus ajebat: Heu mihi,
quia incolatus meus prolongatus eſt! Habitavi D
eum habitantibus Cedar; multum incola fuit ani- EX MS.
ma mea. Et rurſum: Quando veniam, & appa- VETU-
rebo ante faciem Dei? Qui nimirum in lecto de- STO.
cumbens, etſi fractis viribus corporis deliquelcens,
morbos tamen & annos fortitudine mentis evin-
cens, ſocentivis adſtantes affatibus infatigabiliter
ad hereditatem cæleſtis patriæ invitabat, & utque
ad expirationis extremum a ſanctis exhortationi-
bus non ceſſabat.

59 Suam ergo eccleſiam xxxix. annorum curri- *concinnatis Evangeliis exſperat.*
culo felix Epiſcopus feliciter gubernavit, mundo-
que calcato, ſenex emeritus, vetus hoſpes, ple-
nus dierum, dans pacem filiis, & vale ultimum
dicens, carnis vinculis abſolutus, tertio Idibus * * *f.* Idus
Auguſti inter manus plangentium expiravit, ad
magnum utique patrem familias Jeſum Chriſtum
ab angelis deportatus, & in theſauris ſuperoæ civi-
tatis Jeruſalem cum Sanctorum cœtibus aggrega-
tus, angelorum videlicet conſors, Patriarcharum
æqualis, Prophetarum concivis, Apoſtolorum ſo-
cius, cohæres Martyrum, par Confeſſorum, co-
mes noo diſcolor Virginum eandidarum. In cujus E
vero tranſitu religioſi viri, qui aderant, voces in
cælo pſallentium audiebant atque lætantium; quia
ravera dum corpus exanime io terris homines con-
dolebant, in cælo certe angeli triumphatricia ani-
mæ reditu exultabant. Ceterum non poteſt facile
æſtimari, quanta virorum ac mulierum ex diverſis
partibus ad obſequium funeris multitudo confluxit,
quantæque devotionis ſtudio exequiarum ſolemnia
communis univerſorum pietas celebravit.

60 De ſepulturæ vero judicio aliquantiſper ſub- EX MS.
crepuit controverſiæ murmur in populo: quidam *Maximo deinde omnium facto & concurſu & nempe cathedra.*
enim dicebant, laiis indignum poſſe videri, ſi pri-
varatur eccleſia * ſui ſacri tumulo Sacerdotis, cu-
jus vitæ & converſationis inſignibus coruſcabat
exemplis, munita præſidiis, illuminata doctri-
nis. Quidam autem è contrario, quorum mens
ſanior fuerat, offenſam Dei & Præſulis verebant
tur; ſi, quod Vir ſanctus diſpoſuit, irritum ha-
beretur. Qua vincente ſententia, tota in unum
eccleſia conglobatur; corpuſque ſerenies ad præ-
factam ſupra montem baſilicam, cum magno ſed
pio funebritatis obſequio pſallentes & fleotes, pa-
ter proſequuntur. Porro quam carus exiterat,
ipſo mœrore funeris indicatum eſt; cum magni ab F
omnibus ponderetur aut cervicea feretro ſubjecta-
re, aut oicula figere, ſive etiam manus propius
admovere. Omnes pie plorabant, & inter lacry-
marum ſtillamina crebris ſingultibus pſalmodia *
collidebant: nam cum ſcirent, ab exilio receſſiſſe
ad propriam regionem, recepturum utique ſem-
piternam pro duplicatione talenti mercedem; noo
poterant tamen ſe continere quin flerent; quia
videlicet fidei murum doloris aries quatiebat; &
quas ſpes reſurrectionis lacrymas inhibebat, con-
domeſticæ caritatis affectus & repentinæ orbita-
tis calamitas extorquebat; quod vero genus la-
menti licet religioni interpretandum ſit; tamen
vereor explicare, ne ſi cicatricem vulneris, quod
in patribus ante curatum, memtione exulcerem,
nunc quoque filiorum animos innovato dolore per-
turbem.

* *ſ.* pſalmodiam

61 In illo autem ſarcofago, quod ipſe ſibi *honorifice ſepeliuntur eo, quem ante paraverat, & poſtea ornatior mirecula.*
beatus Pontifex ſuis in diebus excidit e ſaxo, cum
odorameotis aromatum poſuerunt, & ſub ipſa
cryptula, quam ſupra diximus, prout ipſe mo-
nuerat, honorifice tumulaverunt. Qui locus poſt-
ea Mons ſancti Gaugerici, mutato priſco nomi-

A ne, nuncupatus, a fidelibus Chriſti plurimum cœpit amari, incoli, multimodis rebus augeri, religione ditari, magis magiſque regum munificentiis exaltari: denique in pereoni ſancti Patris memoria ſolemnibus nundinis dedicatus *f*, a frequentatione mercatorum longe lateque vulgatus, aduſque terras ultimas propagato nomine, innoteſcit, urbemque Cameracum, cui confinialis adhæret, ante ignobilem & obſcuritate contractam, participato poſtmodum piæ nobilitatis præconio, ubique gentium procul extendit; cui inenarrabile eſt quantum gratiæ naturalis conferat & decoris; cum præter multa venuſtatis inſignia ita promineat apice ſpeculari, ut undique circumſpicientibus ultra multa millia nihil ſit obvium, nec turrita ipſius eccleſiæ * ſanctæ, quæ ad occaſum in urbe ſe ſubrigit, altitudo liberum & ſupervagantem offendere poſſit aſpectum: ubi nimirum ſancti Viri meritis aſpirantibus, miracula crebra geruntur cunctiſque recte ac pie petentibus divina beneficia commodantur, præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, cui eſt laus, honor, & virtus, & gloria cum Patre & Spiritu B ſancto in ſecula ſeculorum. Amen.

ex MS. VATUSTO.

f

* fr. cathedrali

ANNOTATA.

a Burgarius, *id eſt villicus*; *ut hunc ipſum tribunus locum interpretatur Cangius*.

b *Abrahamum indicat, de quo conſule Geneſeos cap.* 23. *&* 25.

c Ex rebus propriis. *Vides, nullum hic fuiſſe locum theſauro Clotharianо, quem tamen aliqui ad hunc uſum a* S. Gaugerico *impenſum ſcribunt*.

d *Nemma* abbas, monaſterium (*ut infra & in Chronico Cameracenſi ſæpius recurrit*,) Fratres, *occaſionem præbuiſſe videntur inferioris ætatis auctoribus, quos recens Gallia Chriſtiana tom.* 3. *pag.* 73. *ſecuta eſt, aſſerendi, baſilicam hanc* S. Gaugerici *monachorum olim fuiſſe Ordinis Benedictini; verum eadem omnia nomina uimis in Gloſſario Cangiano æquivoca probantur, quam ut ex iis ſolis id confici poſſit. Ergo Aubertus Miræus in Chronico Belgico ad ann.* 624. *de* S. Gaugerico *& eadem baſilica ſic pronuntiandum putavit*: Cameraci in colle, ubi nunc arx a Carolo V. imperatore 1540. C ſtructa viſitur, baſilicam conſtruxit (*Gaugericus*,) ADDITO CLERICORUM COLLEGIO; quod S. Gaugerici fundatoris ſui cognomen poſtea aſſumpſit; & arci locum cedent, ſedem in media urbe nunc habet. *Eo quoque inclinare videtur ejuſdem eccleſiæ Canonicus eruditе quidem, ſed & modeſte, ut aſſolet:* An monachi, *inquit in hunc locum*, fuerint iſti Fratres, an vero clerici communiter viventes, ambigitur. *Tum poſt argumenta ex hoc noſtro auctore etiam in Chronico Cameracenſi propoſita pergit*: In quo Chronico nulla monachorum mentio ante ætatem S. Autberti ... Pro monachis *unicus teſtis eſt ſub finem* ſeculi XII. cujus opus exſtat Ms. in bibliotheca S. Sepulchri, & citatur a Gramayo in Cameraco ſuo lib. 1. ſect. 5. *Anonymi quoque fragmenta ſubmiſit; quorum unum ſic habet:* Notandum interea, quod B. Gaugericus ... illic eccleſiam ſub honore & nomine B. Medardi conſtruxit, ADUNATISQUE MONACHIS, fratrem ſuum nomine Landonem, abbatem illis præfecit. *&c. Candida ſunt hæc; ſed & admodum ſera. Multo junior Ferreolus Locrius in Chronico Belgico ad ann.* 594. *ipſum inſuper* S. Gaugericum B. Benedicti regulam profeſſum *facit, ſed credit nemo*.

e *Ad hæc iterum obſervat doctiſſimus Mutius*: Eccleſiæ noſtræ veteris ſchema habemus in tabula D depictum. In ea locus tumuli notatur extra eccleſiam fere ſub ipſo arcu majoris portæ: illic ergo fuerit cryptula; & in ea, arca illa lapidea ſeu monumentum, quod nos, antiquis aris fociſque inviti cedentes circa annum 1545. cum ceteris Patris noſtri lipſanis in novam eccleſiam tranſtulimus, collocavimuſque in crypta altera, poſt chorum; in quam etiam frequentiſſimus populus feſtia B. Gaugerici convenit, monumentum ejus veneraturus.

f *Hic denuo laudatus obſervator*, Hoc, *ait*, nundinarum jus exprimit Privilegium Alexandri PP. III. confirmatorium poſſeſſionum noſtrarum, datum anno 1180. „ In duobus feſtis B. Gaugerici a nona hora præcedentis diei & per totum feſtum diem uſque ad craſtinum, Teloneum Cameracen. „. Duo illa feſta ſunt, depoſitio XI. Auguſti & elevatio XVIII. Novembris. Pridie harum feſtivitatum ſub decantatione orationis dominicæ in Miſſa pulſabatur major campana, & exinde incipiebant liberæ nundinæ; in quibus a mercatoribus omnibus denarius pendebetur eccleſiæ noſtræ. *Verum ex quo magis vigere cœpit ab anno* 1545. *Sancti Tranſlatio, telonium redit ad feſtum ſolum Depoſitionis; ut Mutius docet*. E

Vita liberque ſimul clauduntur fine ſecundus.
Denique de multis pauciſſima tertius addit
Thaumata * poſt obitum, præmittens prologon iſtum. * *i. e.* miſcens

LIBER TERTIUS.

PROLOGUS AUCTORIS.

EVolutis duobus libellulis, quibus Vitam perſtrinximus magni ac beati Pontificis, reſtat, ut, ſicut præmiſimus, de miraculis, quæ meritis ejus poſt obitum divina pietas præſtiterit, tertium componamus. Quorum quia multiplex copia & ſeries materioſa ſuccreſcit; contraque meum ingeniolum in ſuperiori labore conſumptum, penitus exaugeſcit *, recte arbitror meæ parvitati conſultum plurima præterire, & de paucis etiam quæ placentiora ſunt, breviter annotare: ut hoc modo vi- F delicet & lectoris benevolentiam promiſſi muneris executione reficiam, & domino *, qui ad hæc me impulit, officioſus exiſtam. De cujus ſane infirmitate recenti adeo totus & dolore contabui & timore obrigui; ut in his duobus fere menſibus mei etiam pene immemor, & ſtylum & tabulas abhorrerem, nullique ſtudio, præter luctum & lacrymas, indulgerem. Quid enim ſerium inter crebra ſuſpiria cogitare, quidve ſtylo vel animo poteram imperare, cum meum ſeniorem * chariſſimum poſt diuturnos febrium æſtus etiam intolerabilis morbus, latine quidem carbunculus ſive furunculus, anthrax vero Æolice dictus, arripuit pedemque phlegmonicum tantus tumor & ardor invaſit, ut medici deſperantes, ereſenti periculo obviare non poſſent; atque inter prognoſtæ argumenta * decepti, nobis de vita conſulentibus, de morte finitima ſuſurrarent. Nunc autem quoniam eryſipelata turgido *a* præter ſpem ſenſim reſolura, ſaniem puncto ulceris rheumatizat *b*, noſterque Ezechias protalatus, ad vitam, ſola Dei miſericordia protelante, repaſſat *, longe pulio mœrore, repletum eſt gaudio os noſtrum & lingua noſtra exultatione.

Scripſerat, Gerardo ep. præterſpem evaſiſſe,

* *i. e.* deficit

* *pl.* domino Gerardo epiſcopo

* *i. e.* dominum

* *i. e.* ſigna prognoſtica

a

b

* *i. e.* redit

63 Itaque jam priſtinæ nobis revocandæ ſunt vires,

A vires, accendus eſt ſtylus, animuſque, qui diu obtorpuit, excitandus; ut quas timor invexit, moratum diſpendia corrigamus. Reparatne etenim ſpes quidlibet ultra vires audendi *c*, [&, quo earet infirmitas, officium uſurpandi; cum mihi meus (Deo gratias) de gravi valetudine redditus vivat adjutor, cujus inſtinctu laborem ſuſceptum percurrere non recuſo. Porro cujus benevolentiæ complacere deſidero, ita quod præcipit, etiam in rebus difficillimis, pronum &, ut ita dicam, voluptuarium ſenio; ut in celeritate parendi nec meditationem difficultas interpoſet, nec currentem calamum mora retardet. Sed ad hæc accedit; ut quidquid mea imperitia fuderit vitiolum, ejus ſpectata prudentia reddat accepeum, ſupervacua relecans, hiantia ſupplens, errata caſtigans. Quo nimirum penitus explorante, &, ut aſſolet, ſubtiliter elimante, nihil eſt profecto, quod vel adverſi judicis unguem debeam formidare: non ſolum enim inter divinæ philoſophiæ principes excellentibus vitæ meritis obtinet primatum; verum etiam inter eruditiſſimos noſtri temporis mundanarum palmam poſſidet litterarum; hæc qui & aſſiduitate legendi, & diuturno ſtudio meditandi bibliothecam utriuſque generis in amplo promptuario pectoris memoriter collocavit. Tanto igitur adminiculo incumbentes, ad propoſitum revertamur, & ne in digreſſione Prologus modum videatur excedere, ſuſcepti operis tramitem proſequamur.

B

* *Deeſt ſortasſe hoc* Tertius hic titulos præordinet.... * libellus.

ANTIQUA DIVISIO LIBRI TERTII IN CAPITULA QUATUOR.

numero ſecundo. 64 I. Ubi Bertoaldus ſucceſſor epiſcopus a B. Gaugerico nocte per viſum admonitus, cubile ſuum deſeruit; ibique altari erecto in ejus memoria, oratorium Domino conſecravit.

II. Hujus oratorii ſitus ubi tuoc temporis extitit, inculcatur.

III. Ubi etiam S. Gaugericus ſuo ædituo per viſum apparens, furem ingreſſum eccleſiam intimavit; ſed ut illæſum abire permitteret, monuit.

C IV. De villarum S. Gaugerici iovaſore Fulbodo, quomodo divina virtute reddere cogeretur.)

ANNOTATA.

a Eryſipelata turgedo. *Auctor ex ſubſtantivo Græco ἐρυσίπελας adjectivum componit Latinum* eryſipelatus. *Eſt autem ἐρυσίπελας tumor ex fervente cenuique ſanguine cum flavæ bilis permixtione exiſtens, quem Latini ſacrum ignem appellant.*

b Saniem puncto ulceris rheumatizat, *hoc eſt, ſaniem emittit per punctum ſive exile foramen ulceris. Forte etiam primigenia lectio fuit*, puncto uleere.

c *Hic deficit Ms. Preud-Homminum: ibidemque finitur hujus libri Prologus in codice S. Sepulcri; at in codice eccleſiæ primariæ collegiatæ* S. Gaugerici *productior eſt & continuatur uti ſequitur inter uncos* ( ) *appoſitas.*

Tertius exequitur de multis pauca libellus.

D

ex MSS.

CAPUT UNICUM.

Miracula poſt obitum Sancti facta.

a) Sanctus apparens ſuæ effoſſi SEpulto *a* Gaugerico patre ſanctiſſimo, ſucceſſit epiſcopus, nomine Bertoaldus, paſtorali officio; ſane virtutum dote magnificus & totus vir apoſtolicus, Francorum generis nobilitate præclarus. Hic profecto anteceſſoris cubiculum, ubi ſanctam animam exhalavit, ſibi dormitorium poſſe facere æſtimavit; non lubricæ tamen præſumptionis errore, ſed pio intuitu devotionis & gratiæ; certus videlicet, quia locum iſtum ludificacor antiquus nocturnis præſtigiis vexare non poſſet, quem tanti & tam venerabilis Viri obitus conſecraſſet. Lecto igitur B. Gaugerici dimoto, ſuum inibi collocavit; ſed non diu paulare permiſſus, inconſultum piaculum expiavit.

E

jubet veſtibus ſui ſeſtum ſuum in cellam ſuam ; quod ſimul conſecratur. 66 Quadam ſiquidem nocte, dum ſe ſopori dediſſet, apparuit ei ſanctus vir Domini Gaugericus in viſu, & tamquam de iojuria leniter conqueſtus, hujuſmodi promulgavit affatum: Hoccine, dilectiſſime fili, hoccine in me facere debuiſti, ut de familiari cubiculo lectulum noſtrum exturbares, cumque protinus iotromittere feſtinares? Tuam, quæſo, fili mi, muta ſeotentiam, & hanc mihi exhibe caritatem & gratiam, ut alioriſum tibi cubiculum quærens, ab hac cellula ſecedas, noſtræque converſationis habitaculum in memoria noſtri nominis manere permittas. Ille perterritus, cum ſe ad pedes ejus provolveret, ſuæque præſumptioni veniam flagitaret, ioter has preces evigilans, reatum illico recognovit; &, ut erat admonitus, quo citius potuit, digna ſatisfactione corraxit. Lecto etenim quem ſibi ſtraverat, propulſato, cubile ſanctiſſimum quaſi a ſordibus emundavit, &, prout decuerat, erecto altari, poſitiſque Sanctorum pignoribus, ſancti Patris noſtri memoriæ in perpetuum conſecravit; ubi uſque in hodiernum diem ſacroſancta Myſteria celebrantur, nec noo Chriſto quotidie fidelium Chriſtianorum vota ſolvuntur.

F

91. Hujus cellæ ſeu oratorii ſitus priſtinus, 67 Ubi vero tunc temporis hujus oratorii extitit cella & a quo poſtmodum vel cur narratur averſa; neceſſarium duximus *b* ſcire volantibus inculcare; ne ſorte poſſint delinquere falſæ opinionis errore. Adhuc namque multos novimus ſupereſſe, qui eam uſque ad tempus Rothardi *c*, qui ei ſucceſſerat vigeſimus quintus, perhibent ſe vidiſſe, beatæ videlicet Mariæ templo cohærentem contra Aquilonem parieti, parvo quidem & humili tecto, acclinem; ſed cleri ac populi celebri frequentatione ſublimem. Porro vir Domini Gaugericus non procul a matre *d* ſuperbis in ædibus (ut nunc pleroſque cernimus) habitabat, verum ſemper aut in eccleſia aut juxta eccleſiam verſabatur; beatum videlicet Vedaſtum, cui quartus ſucceſſerat, imitatus; qui juxta eccleſiam quoque Atrebateſem contra Auſtrum pari diverſorio utebatur, de quo viſa columna lucis ad cælum uſque pertingens ſancti patris axitum deſignavit *e*.

b *c* *d* *e* *ac deinde mutatio:* 68 Verum quia pontifex iſte Rothardus in ipſo monaſterio cryptam facere diſponebat *f*, & hoc ſine demolitioue ſupradicti monaſterii nequaquam fieri poſſe cernebat; eum multa quidem fortitudine & lento conſilio cellulam fregit, & deinc opere conſummato, alcare quod intra muranum *g* ambi-

f *g*

A ambitum cryptæ erat, ſervavit: tamen ne obſta-
ex MSS. ret iotrantibus, aliquanto amplius in orientem ſub-
movit. Poſtea vero domnus Gerardus epiſcopus,
b qui huic tertius, donante Chriſto ſucceſſit *b*, quo-
niam principali cathedræ parvum & impar ædifi-
i cium arbitratus eſt, caput ejuſdem monaſterii *i*
k cum crypta pariter fundens *k*, ut apparet hodie cer-
nentibus, nobiliter ionovavit, ſplumque altare
patris noſtri ſanctiſſimi Gaugerici ad dexteram
partem altaris ſanctæ Mariæ, ubi a ſenioribus pri-
mum fuiſſe acceperat, reformavit.

991. *Iterum apertum Sanctum, ſuorum prodit ſepulchri ſui.*

69 Tempore *m* etiam præcedenti, quoniam
m ſancti Viri memoria fragrantiam longa lateque
dulcem ſpargebat, innumerabilis multitudo fide-
lium ex diverſis regionibus diverſa dona ferentium,
ad ejus ſacrum tumulum confluebat, multique vil-
las & prædia, multi utriuſque ſexus mancipia, im-
mo & alii alia ob animarum remedia ſolamni libe-
ralitate tradebant. Sed unde ſolent boni proficere,
inde ſæpe improbos cæcitate meotium videmus de-
* i. e. deſ- vigere *. Nam quadam nocte, cunctis quieſcen-
pecto tibus, fur nomine Launericus, inſtinctu diabo-
B lico monaſterium illud ingreſſus, ex his, quæ a
fidelibus collata erant, clepere aliquid geſticbat;
cum idem vir Domini Gaugericus a ſomno cuſto-
dem eccleſiæ Baudegiſilum excitavit. Expergiſcere, inquit; & quem furem inveneris noſtram
memoriam violantem, miſericorditer corripe; &
quæ molitur auferre, receptis, impunitum abire
permitte. Ad hæc Naofilax *n* properato conſur-
C gens, juxta Viri Dei ſermonem reperit furem onu-
ſtum; ſed quæ ferebat, ereptis, prout monitus
erat, impunita dimiſit elapſum.

Villarum ejusdem ecclesiæ vastatores convertuntur

70 Quid vero ſit geſtum in vicina civitatis Seſ-
ſonicæ *, cum ſit dignum miraculo, nolumus
præterire, futurum videlicet cunctis divinæ cor-
rectionis exemplo, quorum affrænis in rebus Ec-
cleſiæ ſubtrahendis fervet ambitio. Nam degebat
in modo dicta civitate tyrannus Fulbodus nomine,
tam divitiis quam genere pollens; ſed degener
mentis, & alieni appetens; qui villas tres B. Gau-
gerici, Clementiacum, Guneum atque Bannio-
lum *c*, quoniam in ipſo territorio ſuis prædiis co-
hærebant, luit etiam poſſeſſionibus jungere mitera
cupiditate præſumpſit. Ad quem ſi qui ex fratri-
bus interdum queſtum de injuria mitterentur, ſta-
tim eos aut foribus arceri jubebat, aut, niſi effu-
C gerent, ſupplicium minabatur. Unde fratres pa-
riter divinum præſidium præſtolantes, hujus tan-
dem conſilii ſententiam decreverunt, ut illuc cor-
puſculum ſancti Patris deportarent, ſicque fortaſſis
nudacius clamaturi, illius ſævitiam temperareot.

coguntur divinitus reſtituere. *b* lege epiſcopo

71 Quod factum mox ut miſer accepit, turbam-
que venientium eminus deprehendit, cœpit am-
plius ſolito infanire, verbis atrocibus frendere,
minis augeſcere; cum ſubito inter ipſa convitia
manifeſto Dei judicio velut epilentico * morbo per-
cuſſus, in terra procubuit, oculoſque inverſens
morientium ſpecie, in voce & ſenſu omnino defe-
cit. Ad quem illico uxor conſternata cum ſervis
adcurrens, quia divinæ iræ ultionem advertit, im-
patienter id ferens, querulos ejulatus agebat, vi-
rique præſumptionem acculans, juſtæ vindictæ
compendia allegabat, quod non ſolum proprio non
contentus, aliena appeteret; ſed & (quod gravius
eſt) ſervis Dei ſanctique Gaugerici verbera inten-
taret. Sed, Domino miſerante, paulo poſt de gra-
vi ſpaſmo reſurgens, mnx ut oculns aperire & lin-
guam potuit in verba movere, incredibili pœniten-
tine ductus, ad feretrum Sancti, quem offende-
rat, ſe bajulari præcepit, villiſque redditis, ve-
tus lui veniam poſtulavit. Sic Patris noſtri meritis
vitæ medicinam adeptus, poſtea plures duxerat an-
nos; ſed quia non fuerat ex integro ſoſpitatus, no-
tam ſui criminis ſuorum opprobrio teſtabatur *p*.

D

E

F

ANNOTATA.

a *Hoc miraculum tranſtulit auctor ex hac Vita in Chronicum ſuum Cameracenſe lib. 1. cap. 13.*

b *Hæc, ut monuimus, explicationis gratia veteri narrationi de ſuo adjecit auctor noſter; quia mutata jam erant omnia.*

c Rothardus *obiiſſe ſcribitur anno 994. vel ſequente, cum ſediſſet annos circiter octodecim.*

d Non procul a matre, *id eſt ab eccleſia matrice ſeu cathedrali, quæ eſt S. Mariæ Virgini Deiparæ ſacra.*

e *Ut vide apud nos in Actis* S. Vedaſti *die 6. Februarii, vel Chron. Cameracenſ. lib. 1. cap. 9.*

f Monaſterium *hic appellat ipſam eccleſiam cathedralem*; cryptam *vero oratorium ſeu ſacellum ſubterraneum, qualia etiam nunc multa viſuntur.*

g Muranus, *adjectivum a* muro *formatum.*

h Gerardum I. *intellige, qui Rothardo poſt Erluinum ſucceſſit anno 1013. & ſub quo hæc Vita ſcripta eſt.*

i Caput monaſterii *ſive* eccleſiæ *eſt ea pars eccleſiæ, in qua erigitur princeps altare.*

k Cum crypta pariter fundens, *id eſt confundens, ut apparet, & in unum redigens ædificium, cryptam & caput monaſterii. Addit Cl. Muttius:* Reſtaurationem eccleſiæ a Gerardo factam narrat ex profeſſo Chronicon lib. 3. cap. 49. & dedicationem refert ad xv. Kal. Novemb. Concinii Martyrologium vetus Cameracenſis eccleſiæ ad eamdem diem: „Cameraci, dedicatio majoris eccleſiæ in honore ſanctæ Mariæ Dei Genitricis & omnium SS. facta a Gerardo ejuſdem urbis epiſcopo, ubi plurimorum Sanctorum corpora, quorumdam vero reliquiæ interſuerunt „. Altaris S. Gaugerici (*de quo mox agit Vita noſtra*) dedicatio ad XII. Kal. Novemb. „ Dedicatio altaris Sanctorum Confeſſorum Gaugerici, Vedaſti, Autberti, Vindiciani, & omnium Confeſſorum, quod ſitum eſt in ſiniſtra parte ejuſdem (majoris) altaris; ubi etiam idem B. Gaugericus in carne adhuc vivens locum quietis ſibi adoptaverat „. Vides, hic agi de altari, quod erectum fuerat in humili cella ad Septemtrionem, ut ſupra dicitur. Ne ergo dubites de loco hujus altaris; licet in textu Vitæ legas illud „ ad dextram partem altaris S. Mariæ „; Martyrologium vero illud „ in ſiniſtra parte (majoris) altaris „ collocet: hæc enim pro diverſo reſpectu diverſa ſunt; *prout nempe ſtans in ſumme altari vel ad altare ſe vertit, vel ad populum.*

m *Hic redit auctor ad veterem narrationem prototypi ſui; quam obiter tangit in Chronico lib. 1. cap. 15.*

n Naofilax *pro* naophylax, *quæ vox Græca ſignificat ædituum, ſeu templi cuſtodem.*

o *Etiam nunc in locis biſce collegio Gaugericiano, etſi multa paſſe, ceuſus ac plura jura ſupereſſe audio.*

p *Hucuſque tantum pertigiſſe narrationem primigeniam hujus Vitæ, cetera vero, quæ hic ſequuntur, eſſe poſterius ab eodem auctore ex Chronico ſuo ad hanc Vitam adjuncta, oſtendimus in Commentario prævio num. 13. & ſeqq.*

APPEN-

APPENDIX
AD LIBRUM TERTIUM

Ex ejuſdem auctoris Chronico Cameracenſi & Atrebatenſi in antiquis Vitæ hujus exemplaribus poſterius adjuncta.

Miracula recentiora præcedentibus.

Enirgumeni ad ejus tumulum liberantur, ubi ſervire ſtatuunt a

QUædam, quæ jam ipſe juveoculus in ipſa beati Gaugerici eccleſia in hodierno tempore vidi a, annectere ratum duxi. Præter quamplurimos namque utriuſque ſexus phreneticos, quos illuc videram ſoſpitatos, unum ſeorſum dicam, cui oullum præ nimietate furoris æſtimo comparandum: ipſe oamqua ore ſpumans, dentibus frendens, licet manus poſt tergа revinctus, & a ſuis miſera cælus, vix tamen teneri poterat, B quin ex totis viribus omni bachaniæ * imperreritus, diabolo violeotiam ſuggerente, vacaret; ſemper caim illicita loquebatur derepente inſiliens in homines incautos, plerumque mordebat. Ad monaſterium vero beati Confeſſoris magna difficultate perductus, ooo mious per aliquot dies ſævire videbatur; ita ut nemo ſa ocvium illi dare auderet. Nec longum tamen, pio iotercedente Patrono, a ſuperno medico miſericorditer viſitatus, ſanæ & integræ mentis opem reçepit, ſuiſque cum gaudio ad ſua reverſis, ipſa Gararus (hoc anim illi oomeo arat) in monaſterio, Deo & ſuo ſanctiſſimo Confeſſori famulaturus, manere æſtimavit.

Virgo bacchantis

poſtea diſcedere volentem abſterrere Sanctus apparens i

73 Ubi aum diu ſumma devotione familiariter deſerviret, contigit ut cum quadam die gratia viſitandi paternam coloniam iovitaret: ad quam cum tenderet, nec longe quidem adhuc diſtans, ſacerdotem camitia decorum, vultu habituque venuſtum, ut ipſe referre ſolebat, obvium habuit; qui aum interpellans verbis hujuſmodi, Quo tendis, inquit? Et ille: Jam dudum eſt, domine mi, quod ſanctiſſimo patri Gaugerico pro collatis beneficiis C deſervio; nunc autem parantes quid faciant viſitaturus, ad patriam remearc exæſtuo. Melius eſt, inquit, ut maneas, ne forte collati beocficii videaris ingratus.

Sed hic pertinax in propoſito diritus corripitur a dæmone, a Baldrico conceptis

74 Hic autem, contemptis * paternæ gratiæ affectibus, datos poſtponens monitus, dum paululum procederet, mox multo pejus, quam antea a dæmonio corripitur; adeo videlicet dementatus, ut occurrentes ſibi quoſque lapidare prorſus intenderet. A multis vero non facile captus, loris nexus, ad monaſterium iterum attrahitur; & quia contra fidem Catholicam convitia, diabolo doctore, jactabat, ounc minis ſunditur, ounc flagellis quatitur; nemo tamen rabidi oris falſificam garrulitatem compeſcere potuit; donec inter flagella & vincula aotc ſancti Viri ſepulchrum proſtrato ex laſſitudine ſomnus obreplit.

donec ter rotundi ſancti ſepulcrum ſalutetur.

75 Qui cum vero poſt aliquantulum expergefactus ſurrexiſſet, mox divinitus mente recepta, cuoctis admiratoribus & præ gaudio illacrymantibus, cum magna confuſione pudoris ante ſepulchrum proſternitur, confeſſus culpam, veniam erroris deprecatur. Denique compos animi omnipo effectus, monaſticis ſe obſequiis fideliter mancipavit, non auſus quoquam ultra ſecederc; donec poſt multum temporis a fratribus ſumpta licentia, Romam obtinuit pergere. Notandum vero, beatum Gaugericum procul dubio extitiſſe, eum ſcilicet lacerdotem, quem illi paulo ante diximus occurriſſe. D ex MSS.

Ad eumdem tumulum ſanatur paralyticus.

76 Eſt adhuc homo in monaſterio ſervieos, Hildebertus nomine, quem poſt longam ægritudinem meritis ſancti Viri ſoſpitatum cognoſcimus. Hic oimirum per totum anni circulum, neſcio cujus generis morbo, adeo angebatur, ut maxima pana corporis præmortua, circa humanorum uſuum ſtudia nullo officio fungeretur. Hujus pro reſtitutione ſalotis pater in frequentibus medicorum conductionibus, portionem ſuæ ſobſtaotiolæ, abſque ullo profectu ſa erogaſſe dolabat; nec quid intenderet, reperire valebat. In hac itaque mœſtificationis perturbatione ſolicito tandem occurrit ſanum & ſalubre conſilium; ut beati videlicet Gaugeriei expetaret medicinalis ſuffragium; ſana ubi infirmi perſæpe ſolerent arripere ſanitatem, energumeni quique ſive lunatici liberarentur. Statim ergo facta deliberatione, ægrotum vehiculo impoſitum ad monaſterium atE tulit, ponenſque ante ſepulchrum, ipſum quidem, ſi ſaluti redderetur, obſequiis beati Gaugerici in perpetuo mancipandum devovit. Cur producam ſermunculum? Paululum jacuit; divinæ medelæ adeptus aſt gratiam, pro tantique beneficii compendio, monaſticis uſibus daſerviens, poſtea in monaſterio converſatur.

Baſilicam tonandrum depulſo fulmine. b

77 Anno Dominicæ Incarnationis ſeptingentiſimo ſeptimo Idus Julii b oborta eſt in iſta civitate vaſta peſtis incendii, quæ jam civitatis magna parte combuſta, furentibus ſiquidem flammis, ventis agitantibus, invaleſcentes, ad domos etiam prope ſancti Viri monaſterium ſitas uſque pervenerat, ac inevitabiliter porrectas edaci populatione involverat. Jam vero majoris metus cauſa da ſuſpecta templi conflagratione exoritur: non enim fortaſſe dubium, quin ſi proxima domicilia crematentur, ipſum & monaſterium igne raperetur. Flammis autem invaleſcentibus metus amplior incubuit, globiſque volantibus, totus tam populus quam clerus, ſublato in cælum clamore, ipſremuit; monxque duo ex clericis ex ſententia ceterorum, ſanctum ſepulchrum celeriter adeontes, F præſumpta quidem de timore audacia, thecam argenteam ſanctiſſimi corporis extrahunt, eurſimque tollentes, flammis furentibus obviam ferunt. Statim ergo divina clementia aperante, meritiſque ſancti Viri ſuffragantibus, ita totus ignis ſubmiſſo furore obtorpuit, ut rorulento deſuper imbre reſperſum æſtimares. Multa etiam occurrunt refereoda; ſed anguſta brevitas libelli non patitur. Quid vero de multitudine diverſorum languentium loquar, qui illuc quotidie confluentes ſanitatem recipiunt? Quid hæc dicam; cum amplius viſu quam dictu ſemper appareant? Nuper ſanc & meipſum ſcbribus intolerabiliter labarantem ſoſpitati (Deo gratias) reſtituit e.

e Berengarius ep. Cameracenſis, d f

78 Congruum quoque, quamvis præpoſtero ordine d, annectere tameo ratum duxi e, quid pater beatiſſimus Gaugericus egerit cum Berengario, hujus Cameracæ civitatis epiſcopo. Hic Berengarius fuit ex nobili parentela Germaniæ ortus, ſed & Ottonis imperatoris proxime conſanguineus, qui quoniam magis ſecularibus, quam eccleſiaſticis negotiis implicatus, per excellentis prolapiæ ſublimitatem animum quodam pulſu jactantiæ attolle-

A tollebat, morum & vitæ oppugnationibus ſumpto ex MSS. officio contrahas. Hic etiam tantæ feritatis extitiſſe dicitur, ut non modo lingua & natione; ſed etiam moribus, populo ſuo barbarus eſſe videretur: quanto enim regii generis ei aſpirabat auctoritas, tanto ferocior populum vexabat. Sæpe itaque partim propter ejus animi immoderatam levitatem, partimque propter civium repugnantium ferocitatem atque inobedientiam, inter ſe difficilis oriebatur lediti; aliquando vero intergrat implacabilis congreſſio. Quod autem tantas inſeſtationes edebat, quod tantas inquietudines irrogabat, hoc nimirum non potius epiſcopi quam in ſolennitis ſuorum civium poſſumus imputare, quos ſemper præ ferocitate inobedientes omnibus ſuis epiſcopis audivimus atque rebelles exiſtere.

ſeditionem in ſe motam a civibus

79 Quodam vero tempore, cum in Germania, propter obſequium Cæſaris profectus, aliquamdiu moraretur, interim cives una eademque voluntate collecti, facta unanimiter conſpiratione, B adeo ſunt inter ſe coaſtricti, ut Pontificem reverſurum, negato ingreſſu, ab urbe excluderent. Qui cum, expletis rebus, ſedem pontificalem repeteret, in ipſo quidem reditu ei innotuit civilis conſpiratio. Statim ergo, quia ſuos tam virtute quam numero adverſus tanti populi turbam inferiores videbat, cum grandis ignominiæ probro, iter factum remenſus, Brunonem *f*, tunc temporis monarchiam regni ſub fratre tenentem aggreditur, luſuſque cauſis declamando prolatis, obnixe deprecatur, ut ſuo videlicet juvamine ſultus, f ſedem elauſam violenter poſſit irrumpere, debitamque ultionem pro accepta injuria in populo rebellante exerere. Nec difficile copioſo impetrato exercitu, Arnulphum quoque Flandrenſem Comitem adivit, villamque Lambras pollicitus, eum ſibi conſocium, imo & adjutorem adhibuit. Cives vero, cum tanto cum auxilio reverti eompererientes, ſibi conſulere æſtimarunt, longeque diſſimulatis rebellionis motibus, abſque ſuſpicione ut veniret, nuntios ablegarunt. Cum ſuis itaque tantum, ceteris ſiquidem reverſis, urbem eſt abſque ulla difficultate ingreſſus.

eum immaniter ulciſcitur.

80 Nec multo poſt præ levitate ſuæ inſolentiæ præfato Comiti Arnulpho, cujus auxilio urbem re- C petiit, villam Lambras, qua eum conduxit, vi reexiorſit, minatus ſane, quod ſi eam vendicare præſumeret, totas Flandras ei combureret. Præterea duas villas Coureng & Ferroras ab eccleſia ſanctæ Dei Matris divulſit, & eandem militi beneficiavit. Evoluto autem aliquo temporis intervallo, ſibi a populo facte dehonorationis reminiſcens, ſocia agmina avocavit, civeſque ineautos ſubita incurſione invaſit, palantesque feriendo uſque ad monaſterium ſancti Gaugerici perſecutus eſt. Novum genus ſpectaculi: continuo namque armati limen ſanctiſſimæ ædis abſque reverentia modo irrumpentes, alios interfecerunt, alios truncatis manibus & pedibus demembrarunt; quibuſdam vero oculos effodiebant, quibuſdam frontes ferro ardente notabant. Deinde autem lanceas interfectorum & aliorum captas, ſicuti furioſus erat, carpento ad cumulum imponi præcepit & ad inſinuandam ſuæ ultionis atque victoriæ pompam, ad prædium ſuum, in villam videlicet, cui nomen Berendorthe, ſuis familiaribus mittere feſtinavit.

81 Nec hujus pontificis factum deſino demirari, qui templum beatiſſimi Confeſſoris violare non timuit, quem Walterus *h* caſtellanus, tiro *i* inhumaniſſimus, in ſimili negotio noſtris diebus non revereri neſcivit. Quadam namque die, alicunde D cum ſuis veniens, duos fratres, Aſdonem videlicet & Balduinum, ſibi inimiciſſimos forte obvios habuit, moxque caballo, cui inſidebat, calcaribus foſſo, eos involans, haſtaque dorſis pene contigua jam jam imminens, jam jam minitans, uſque ad radicem montis fugientes perſequitur diſtantes ſane a monaſterio fere novem paſſibus; videns autem eos effugio ſanctiſſimi templi propinquantes, ſanctumque Confeſſorem auxilio geminantes, ſequi ulterius formidavit, tandem prorumpens in hac voce ait: Scitote, vos hodie mihi ereptos beati Gaugerici ſuffragio. Si ergo vis multæ immanitatis, ob amorem Dei & veneration em ſui Confeſſoris inimicis parcens, habere tolerantiam didicit; quanto magis pontifex vel contemplatione ſacerdotalis officii, quo fungebatur, debuerit?

ejus apparentis hominis percuſſus interitus.

82 Attamen quia tanto ſceleri effugium aut latebram, vel aliquem pœnitentiæ modum non E quæſivit, dignum ſane compendium ſupplicii non longo poſt tempore ſolvit. Coloniam namque profectus, cum quadam nocte in lectulo pauſaret, apparuit ei ſemivigilanti beatus Gaugericus; quippe vilus eum pro admiſſis increpare baculoque, quem manu geſtabat, poſtmodum graviter pulſare. Qui mox expergefactus, cum gravi planctu ingemuit, vocatique eubicularii, viſionem in ordine pandens, caſum ſui periculi indicavit. Ex qua percuſſione aliquamdiu elaborans (certa res eſt) non multo poſt interiit, in baſilica quidem ſancti Gereonis k ſepultus.

Series alio quot præfuerint Comes Camerac. epiſcopi.

83 Ergo quia hujus Berengarii Cameracenſis epiſcopi mentionem fecimus, ex occaſione hujus cæteros poſt ſanctum Vedaſtum nominatim adnectendos ratum duximus. Beato Vedaſto ſucceſſit Dominicus; Dominico ſucceſſit Vedulfus; Vedulfo ſucceſſit pater ſanctiſſimus Gaugericus gaudioſe nominandus; beato Gaugerico ſucceſſit Bertoaldus; Bertoaldo Ableberius; Ableberto ſucceſſit beatus Autbertus; beato Autberto ſucceſſit S. Vindicianus; S. Vindiciano Hildebertus ſucceſſit; Hildeberto Hunoldus ſucceſſit: Hunoldo Hadulfus ſucceſſit; Hadulfo Trawardus ſucceſſit; Trawardo Gunifridus ſucceſſit; Gunifrido Albricus ſucceſſit; Albrico Hildowardus ſucceſſit; Hildowardo Halitcharius ſucceſſit; Halitchario Theo- F doricus. Poſt hunc eccleſia tribus annis a paſtore vacavit, contra canones tribus Clericis ab imperatore miſſis, ſcilicet Guntberto, Tetboldo, Hilduino. Quibus expulſis ſanctus Joannes ſubrogatus; ſancto Johanni ſucceſſit Rotradus; Rotrado Dodilo ſucceſſit; Dodiloni Stephanus ſucceſſit; Stephano Fulbertus; Fulberto Berengarius, cujus mentionem ſupra fecimus; Berengario Engrannus; Engranno Ansbertus; Ansberto Wiboldus; Wiboldo Tetdo; Tetdoni Rothardus; Rothardo Erluinus; Erluino Gerardus; Gerardo Lietbertus; Lietberto Gerardus ſucceſſit: Gerardo Manaſſes; Manaſſæ Walcherus; Walchero Odo; Odoni Burgardus ſucceſſit *l*; Burgardo Liettardus, Liettardo Nicolaus ſucceſſit, Nicolao Petrus, Petro Robertus, Roberto Alardus, Alardo Rogerus ſucceſſit *m*.

ANNOTATA.

a *Lege hæc eadem miracula in Chronico auctoris noſtri Cameracenſi lib.* 2. *a cap.* 5. *uſque ad* 8.

b Anno ... lepringentesimo ſeptimo Idus Julii, *habent duo Mſſ. Baldricianum autem Chronicum*;

A nicum: I. XXVII. Id. Julii; *vetuſtiſſimus codex Vitæ noſtræ Sanſepulchrianus*: I. XX. VII. Id. Julii, *id eſt* 1020. VII. *Idus Julii*. *Hanc equidem lectionem cæteris præfero; quia ſejungendo* XX. *a* VII. *tollit ambiguitatem.*

c *Hic deſinunt miracula, quæ vidit biographus. Dixi autem ſupra in Commentario hanc liberationem a febre tum accidiſſe, quando auctor Chronicum ſuum uſque ad libri ſecundi caput ſeptimum perduxerat, adeoque diu poſt editam Vitam ſecundam; quia cap. octavo ejuſdem libri ſecundi, ſtatim proſequitur, ſe quidam, pulſa febre, jam convaleſcere; nondum tamen redditæ virtutem integram ad Chronicon ulterius tam plene ſcribendum.* Hujus ergo, *inquit*, opuſculi negotium ſtricto calamo interim proſequamur.

d Præpoſtero ordine; *qui recentioribus antiquiora poſtponit*: *nam* Berengarius, *de quo hic agitur, ſedere cœpit anno* 956. *ut ſequente periit.*

e *Nota in hac tranſitione, quæ non eſt in Chro-*
B *nico, primam perſonam*, ratum duxi: *eſt enim evidens argumentum ad comprobandam eamdem omnino perſonam, quæ hanc tranſitionem cum ſubſequente miraculo in hac Appendice ſcripſit, & quæ ſine ulla tranſitione anterius in Chronico lib. 1. u cap. 79. idem ſcripſerat miraculum.* D XX MSS.

f Brunonem *Ottonis imp. I. fratrem, & archiepiſcopum Colonienſem; de quo in Actis dicendum erit die, qua deceſſit,* XI. *Octobris.*

g *Colvenerius in Chron. legit*, Betencorth; *ſed Mss. noſtra* 3. *præferenda putamus, ut villa quædam Germaniæ ſignificetur longe diverſa ab illa, quam quidam hic indicare putant in Cameraceſia* Betencourt.

h *De hoc Waltero Caſtellano Cameracenſi, & mali patris pejore filio, pluribus agit in Chronico a libro primi cap.* 18.

i Tiro *apud mediæ ætatis auctores ſæpe hominem ſignificat ſortem ac militarem.*

k Baſilica ſancti Gereonis *martyris apud Agrippinenſes dignitate proxima eſt metropolitanæ.*

l *Scriptum hic erat ad marginem*: Huc uſque prima manus. *Scriptum ergo creditur exemplum hoc Vitæ ſecundæ tempore* Burgardi *ſeu* Burchardi *ep. Cameracenſis, qui ſediſſe dicitur ab* 1115. *ad* 1131. *Maſſæus pag.* 182. *eum appellat Bocardum,* E *& ſubdit*: Sub quo incenſa urbe per accidens, objectu reliquiarum S. Gaugeriei extinctus eſt ignis.

m *Sedit ab anno* 1179. *uſque ad* 1191.

DE S. GERARDO CONFESSORE

IN CASTRO GALLINARIO DIOECESIS SORANÆ IN ITALIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

Publicus hujus Sancti cultus, ſacræ reliquiæ, Acta, patria, & tempus, quo vixit, aut obiit.

ANNO CIRCITER MC. *Sanctus hic colitur Officio eccleſiaſtico.*

C *ETſi apud Philippum Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiæ, aliioſque Menologos nulla hujus* S. Gerardi *mentio occurrat, tamen de legitimo ejus cultu ſatis ſecuros nos reddit Officium eccleſiaſticum, quo annua iſtius Sancti feſtivitas hac die in diœceſi Soræna jam ab immemorabili tempore celebratur. Exemplum hujus Officii proprii jam dudum Majores noſtri Sora acceperunt. Ne quis porro de antiquitate & authentica fide illius Officii dubitet, ipſe illuſtriſſimus Hieronymus Joannellus, qui anno Chriſti* 1638. *cathedram Soranam moriens reliquit, unde Acta Sancti ſeu novem proprias Officii Lectiones ita teſtatur*: In eadem ſacriſtia (*nimirum Caſtri Gallinarii, quod viſitaverat, & in quo illud inter alia invenerat*) conſervatur in carta pergamena totum Officium hujus Sancti cum novem Lectionibus ad Matutinum; & quia in illis narratur ejus vita, ideo hic inferendas mandavi de verbo ad verbum, prout in dicto libello in carta pergamena exſtat, ad futuram rei memoriam. Ita eſt Hieronymus epiſcopus Soranus.

cujus auctoritas fides probatur.

2 *Laudatus illuſtriſſimus Hieronymus etiam ex codice membraneo Caſtri Gallinarii totum iſtud Officium tranſcribi juſſit in librum, qui Soræ in archivo epiſcopali conſervatur, ut colligimus ex ſequenti teſtimonio*: Deſumpta ſunt hæc omnia ex libro in carta pergamena, in quo adeſt totum Officium dicti Sancti deſcriptum cum Antiphonis & hymnis propriis cum cantu firmo, & fuit dictus libellus reſtitutus R. D. Marco Monte de Albeto archipreſbytero terræ Gallinarii hac die xv. Maii MDCXXIII. Et in fidem ego D. Thomas Maſius preſbyter Soranus, Apoſtolica auctoritate notarius, ac cancellarius epiſcopalis curiæ, Soræ hic me ſubſcripſi, meumque ſolitum ſignum appoſui rogatus & requiſitus. ✠ Loco ſigni. *Deinde alteri novem Lectionum apographo, quod anno Chriſti* 1683. *ad nos Sora tranſmiſſum eſt, confirmationis gratia ſubjungitur ſequens teſtimonium*: Extracta eſt præſens copia a ſuo proprio originali libro, dicto camplone, exiſtente in cancellaria epiſcopali Soræna, per me de verbo ad verbum, prout jacet, licet aliena manu, tamen mihi fida, & cum quo facta diligenti collatione concordat, ſalvo ſemper meliori. In fidem &c. Soræ hac die XVIII. menſis Januarii MDCLXXXIII. Ita eſt Joſeph Porretta, cancellarius epiſcopalis Soræ manu propria. *Huic inſtrumento affixum eſt ſigillum epiſcopale illuſtriſſimi Thomæ Guzmii, qui anno Chriſti* 1681. *cathedram Soranam aſcendit. Hactenus ea præmiſimus ad probandam auctoritatem memorati Officii, cujus nunc aliquot hymnos & alia quædam propria oculis curioſi lectoris ſubjiciemus.* F

Officium ſanctæ Mariæ proprios hymnos ad Veſperas.

3 *Hymnus in primis Veſperis ita habet*:

Ecce Dei Confeſſorem
Perſonemus & favorem,
Qui meritis palatia
Conſcendit ad cæleſtia.
Nunc venerantes ardua
Foveat Chriſti gratia.
Vir Dei clementiſſimus

Puerum

A Auct. G. C.

Puerum quemdam liberat,
Qui ſuas veſtes dentibus
Carneſque laceraverat.
Gerardum in ſolemniis
Pangamus cuncti gaudiis,
Cujuſdam fratris clerici
Manum ſanavit languidi,
Quæ ſibi non profuerat,
Valentiam amiſerat.
Cujus diem celebremus
Hujus aulam frequentemus,
Ut ejus interventibus
Sit regum Rex propitius.
Deo Patri &c.

Matutinis

4 *Hymnus vero ad Matutinum ſic canitur:*
Iſte Confeſſor, ſocii, meritis almificus
Omni laude collaudandus, regna qui cæleſtia
Vitam deſpueos præſentem penetrare meruit.
Reliquis namque patriam, mundi vana deputans
Caduca fore; penitus exultans animo
B Sepulcrum Vir ſanctiſſimus adijt Dominicum.
Alvernenſi provincia ortus Vir ſanctiſſimus
Cum labore ſit confectus acri ex itinere,
Vic illuſtris Comini hunc ſuſcepit hoſpitio.
Cum Vir Dei peregrinus ſpiritum emitteret,
Eſt ibidem tumulatus; ſuper cujus tumulum
Requievit quidam ſomno compreſſus & anxius,
Quem Vir Dei mirificus impreſſit per tempora,
Mirabilia eloquens, narravit continuo;
Quæ Sanctus hic edocuit ſeriatim retulit.
Hujus nimirum meritis Reparator omnium
Preſſos plurimos languore, febribus, & pariter
Providentia detentos condignanter liberat.
Ergo Dei confeſſorem Gerardum charitſſimum
Vero corde collaudamus totoque conamine,
Quoque nobis ioterveotor exiſtas perpetuus.
Gloria ſit Deo Patri &c.

& Laudes,

5 *Hymnus autem ad Laudes ita ſonat:*
Hymnum canamus, ſocii,
Devota mente ſeduli,
Feſtum Chriſti militis
Odis canamus conſonis;
C Qui ſpreto mundi principe
Chriſti ditatus munere
Per ſacroſancta oeumata *
Æterna tulit præmia.
Hunc Laurentt proceres
Rite ſequuntur alacres,
Quos ille ductor ad æthera
..... duxit cælitus.
Nunc Gerarde o inclyte
Nos adjuva precamine
Juncta caterva Superum
Pro nobis ora Dominum,
Ut tuis fulti precibus
Vitemus omne facinus
Mundi temnamus noxia
Cæli ſequamur gaudia.
Laus Trinitati debita &c.

* id eſt omnes e vitæ Grata ejus.

Hic idem hymnus in ſecundis Veſperis repetitur.

conſtat Antiphonis & orationibus propriis, ut ſtatim ſe dicturi ſequitur,

6 *Præter hos hymnos etiam in eodem Officio ſe-*
guntur Antiphonæ propriæ, quarum prima ad Ma-
gnificat *ita præſcribitur:*
Hinc Pater egregie poſſeſſor omnis gratiæ
Adeſto tuis ſervulis, qui caruiſti maculis.
O Gerarde lanctiſſime, Chriſti miles fortiſſime
Conſerva tnos famulos, qui ſemper ſaoas languidos.
Huic Antiphonæ ſubnectitur ſequens collecta ſive oratio: Omnipotens ſempiterne Deus, qui beati Gerardi confeſſoris tui nos ſolemnia venerari voluiſti, plebem tuam concede ipſius interventionibus ab hoſtico ſpiritu erui, & tuæ magnitudinis indulgentiam promereri. Per Dominum noſtrum &c. *Orationem ſive collectam iſtam ſequitur Antiphona ad* Benedictus, *quæ exprimitur his verbis:*
Ad te oune ſanctiſſime,
Confeſſor Chriſti fulgide,
Confugium aſſumimus:
Nam regnas io cæleſtibus.
Nos ergo tuere, quæſumus,
Ut tuis juvemur precibus.

D

Tum ſubjungnur altera collecta vel oratio hujus tenoris: Quæſumus, Domioe, tuæ pietatis miſericordiam, da nobis, ut qui beati Gerardi confeſſoris tui feſtivitatem gloriæ tuæ recolimus, ejus auxilio conſoveri valeamus, ac perpetui nominis eloquia fideliter obſervare. Per eumdem &c. *Denique in feſto ejuſdem Sanctis legitur Miſſa, cujus introitus ita incipit:* Os juſti meditabitur ſapientiam. *Noſcio, utrum alia propria in hac Miſſa recuenntur, quandoquidem reliqua in apographo noſtro deſiderantur.*

E

ubi etiam reliquiæ hujus Sanctæ publice honorantur,

7 *Nunc breviter agendum eſt de ſacris* S. Gerardi *reliquiis, quas pleraſque in memorato Caſtro Gallinavio conſervari ſuſpicamur, quamvis defectu evidentis notitiæ id de toto ipſius corpore confidenter aſſerere non audramus. Saltem ibidem notabiles hujus Sancti reliquias honorari, ſupra laudatus illuſtriſſimus Hieronymus Joannellus teſtatur his verbis:* Brachium hujus Sancti eſt iocluſum thecæ argenteæ noviter conſtructæ, quod ego Hierooymus epiicopus Soranus in viſitatione facta anno ..... meoſe .... die .... vidi, aperta theca. Exſtat etiam & aliud argenteum brachium antiquum. Hæc omnia cooſervantur in ſacriſtia parochialis eccleſiæ Sancti ejuidem terræ Gallinarii. *Srd etiam ſacra quædam ipſius Sancti oſſa extra terram Gallinarii translata fuiſſe, diſcimus ex litteris noſtri P. Joannis Franciſci Vanni, ad quem Sora Ludovicus Bizzarrus menſe Martio anni* 1686. *ſic Italice ſcribebat:* Soræ colitur feſtum S. Gerardi die undecima Auguſti, eoque tunc confluit magnus numerus peregrinorum, qui adeunt eccleſiam Deiparæ Gratiarum in monte Sorano, ibique certatim anathemata offerunt, ut reliquias (nempe digitum) dicti Sancti venerentur. *Hæc publica reliquiarum veneratio, aliaque hactenus relata, immemorabilem* S. Gerardi *cultum abunde oſtendunt. Jam de Actis poſt hunc Commentarium edendis pauca moneamus.*

F

Ex actis colligimus illum fuiſſe natione Gallum,

8 *Habemus quatuor Actorum ac miraculorum exemplaria, quæ omnia ex codice membranco Caſtri Gallinarii aut ex Sorano ejuſdem apographo tranſcripta & ad nos tranſmiſſa ſunt. Exemplaria illa ſecum concordant, ſi excipias nonnulla levioris momenti verba, quæ amanuenſis ſuo arbitrio clarius exprimere voluit. Sic* ſanare ab ægritudine *pro* ſanare a valetudine *poſuit, aliaque ejuſmodi mutavit, in quibus nos primigeniam phraſim ſervabimus. At alter amanuenſis nimis audaciter & imprudenter patriam Sancti corrupit, & Alvernenſem provinciam, ex qua* S. Gerardus *erat oriundus, in Ariminenſem commutavit. Ariminum eſt nota Italiæ civitas; ſed nullam hujus nominis provinciam novimus. Si itaque amanuenſis ille nos fallere voluiſſet*, Alvernenſem provinciam in Ariminenſem civitatem *mutare debuiſſet. Quod ſi ignoranter & innocue factum ſit, libenter hunc errorem ei condonabimus,*

A *bimus. Interea putamus*, S. Gerardum *illum, qui in aliis apographis, & etiam ſupra in Hymno ad Matutinum* Alvernenſi provincia ortus *dicitur, natione Gallum eſſe, ac natum fuiſſe in provincia Alvernenſi ſive Arvernenſi, quamvis R. D. Jacobus Branche inter Sanctos Alvernos vel Arvernos de S.* Gerardo *noſtro non memineri. Porro Acta illa, quæ in novem Lectiones diſtincta ſunt, ut in margine notabimus, pauca admodum tradunt de geſtis illius, quæ haud dubie Italis ignota fuerunt; verum ſat juſto exponunt miracula, quibus Deus ſanctitatem iſtius Peregrini manifeſtavit. Forte poſtmodum plura acceſſerunt miracula, quæ nos latent, cum nona Lectio in omnibus apographis noſtris ſit mutila, ut ex fine ipſius infra patebit.*

circa annum Chriſti 1100 in Italia obiiſſe.

9 *Ceterum ex juniore Acterum præterpropter colligimus tempus, quo* S. Gerardus *floruit, & e vivis exceſſit: nam dicitur adhuc ephebus ſeu juvenis ad* B *Campaniam Italiæ veniſſe, ibidemque poſt moram quindecim dierum in Caſtro Gallinarjo obiiſſe* tertio anno, poſtquam omnis ſpiritualis potentia, Spiritu Dei afflata, ad liberationem ſancti Sepulcri ſumpſerat arma. *At Chriſtiani circa finem ſeculi undecimi præcipue arma ſumpſerunt ad liberandum ſepulcrum Domini ex manibus infidelium, & anno Chriſti* 1099. *Hieroſolymam armata manu interceperunt. Hinc non improbabiliter conjicimus, Sanctum noſtrum, in peregrinatione Hieroſolymitana, circa annum Chriſti* 1100. *vel ineunte ſeculo duodecimo ad Superos migraſſe: nam eo tempore plurimi Chriſtiani undique ſe conferebant Hieroſolymam, ut ſepulcrum Domini, quod diu ſub poteſtate infidelium fuerat, devote venerarentur. Inſuper hæc conjectura noſtra confirmatur ex ætate Roſſridi vel Goſfridi, infra in Actis memorandi, qui anno Chriſti* 1110. *in cathedra Sorana ſedebat, ut in Annotatis obſervabimus. Jam nihil ſupereſt, niſi ut fideliter exhibeamus ipſa Acta & miracula, eaque conſuetis annotationibus illuſtremus.*

ACTA
ET MIRACULA,
C
auctore incerto

Ex antiquo codice membraneo, qui in eccleſia Caſtri Gallinarii conſervatur, cum aliis apographis collato.

LECT. I. *Sanctus Peregrinus moritur in Caſtro Gallinario.*

TErtio anno *a*, poſtquam omnis ſpiritualis potentia, Spiritu Dei afflata ad liberationem ſancti Sepulcri ſumpſerat arma, Campanis appliquit oris quidam Peregrinus, tempore jam ephebus, Arvernenſi *b* provincia genitus, gravi ex itineris incommoditate languore confectus. Cumque a quodam illuſtri viro in Caſtro, cui Gallinarium nomen eſt, fuiſſet ſuſceptus hoſpitio, quinto decimo die, languore ingraveſcente, devotum Deo ſpiritum reddidit; ſed cum, ut moris eſt, quæreretur locus, ubi ſepulturæ mandaretur, reſpondit ille, qui tanto dignus fueras hoſpite: Non eſt enitendum, fratres, non eſt laborandum. Notavit bonus Peregrinus trivium, quo ſuum vellet fodi ſepulcrum. Itaque ſicut fuerat revelatum, ab omnibus fere Caſtrenſibus homo Dei honorabiliter eſt ſepultus.

a

b

2 Elabentibus ergo viginti quinque annorum curriculis *c*, in quibus certe locus ille infrequens fuerat & neglectus, advenit illuc ab Hieroſolymis ad mortem uſque febricitans peregrinus. Veniens igitur anhelus effectus, ſuper ſepulcrum hominis Dei forte incubuit, & repentino ſomno correptus aliquantiſper quievit. Et ecce Servus Dei omnipotentis, qui dudum illic tumulatus fuerat, eidem in ſomnis apparuit, & per utraque tempora illum arctius ſtringens obſtupeſcere fecit. Tanta igitur infirmus rei novitate permotus, tremebundus ad eum ſic fari orſus eſt; Et quis es tu, inquit, qui me ſic graviter conſtringis? Ad hæc ille, Gerardus, inquit, vocor, & hic, ubi jaces, habeo ſedem, abjectam licet & vilem. Infirmus ad eum: Et quare ad eccleſiam, quæ juxta eſt, ſedem tibi non delegiſti? Hunc locum mihi, ait, a Deo paratum magis elegi, in quo, Chriſti gratia largiente, multa ſuper infirmos beneficia oſtendi; ſed populus iſte ingratus nullum pro præſtitis beneficiis mihi honorem, niſi ſemel in anno exhibuit *d*. His dictis, iterum peregrinus obdormivit.

c *al. circuitu.*

d

E

LECT. II. *& quem mirabiliter ſanaverat,*

3 Nec mora venerabilis Servus Dei homini jam dicto iterum adſtitit, iterum illum per utraque tempora ſtrinxit; ad quod factum miratus infirmus ab eo iterato quæſivit, cur ſe tam moleſte jam bis coarctaverat. Et Chriſti Famulus ait: Dominus per me ſervum ſuum viſitare te voluit, & a valetudine ſanare, qua hactenus laboraſti. At ille gratias agens pro ſibi reddita ſanitate, ſic ais ad eum: Placetne tibi, domine mi, ut vadam, & habitatoribus loci hujus Chriſti patefaciam magnalia? Et Domini ſervus, Vade, inquit, fideoter, & quæ vidiſti, & quæ expertus es beneficia, narra veraciter; quoniam Deus omnipotens tam mihi, quam duobus ſociis meis, Stephano videlicet germano meo, & cuidam alio *e*, nomine Petro, hunc nobis locum contulit, & mirabilibus ſuis illuſtrare conceſſit; quod jam certe divino munere plurimi febricitantes experti ſuot. Sed poſtquam a ſanguoribus fuerunt erepti, nihilominus ipſi & eorum conjuges permanſerunt ingrati: unde commone illos, ut ab hac ingratitudine recedant, & beneficia Dei tota mente venerentur, & agnoſcant; quod ſi contemſerint, ſentient in proximo pœnam, qui noluerunt cognoſcere beneficia. Sed quoniam Deus noſter magis vult veniam dare correctis, quam ſententiam ferre puniendis, ecce ad virtutum cumulum & ad præſens hoc illis largitur beneficium, ut peſtis, quæ jam ſævire cœperat, deſinat animalium.

e *lege alii*

F

4 Hæc poſtquam dicta factaque ſuot, homo expergiſcitur, non jam infirmus, ſed, ut Chriſti famulus promiſerat Gerardus, validiſſime ſanus. Cum igitur incolumis homo ſurrexiſſet a ſomno, obviam habuit quemdam Clericum, eccleſiæ, quæ in vicinia erat, œconomum, quem ſic percunctatus eſt dicens: Dic mihi ergo, frater, ſi aliquis umquam in hoc loco ſepultus eſt peregrinus? Et ille, Nuper, ait, frater, trea hic ſepulti ſunt viri, qui Jeroſolymam erant ituri *f*. Cum nomina eorum perquireret, & ille penitus ſe diceret ignorare, peregrinus omnia, quæ in ſomnis viderat & audiverat, & quomodo mirabiliter a ſancto Viro ſanatus fuerat, ſeriatim retexuit: quæ videlicet clericus minime tacuit; ſed concite domum reverſus mirabilia Dei, quæ audierat, pariter eum peregrino populis enarravit. Currit propere omnis populus, viri cum mulieribus, ſenes cum junioribus; ab omnibus benedicitur Deus,

familiter ejus manibus ſaluter,

f

& ab

A & ab omnibus collaudatur. Hinc laudes ſonant, hinc offerunt vota, promittunt donaria. Ex hoc igitur Servus Dei celebris eſt habitus, ex hoc a pluribus eſt frequentatus; & qui hactenus fuerat incognitus, factus eſt virtutum multiplicitate famoſus. Unde factum eſt, ut infirmi, qui de proximis & de longinquis locis ad Dei Hominem concurrerant, ejus opem fide credula poſtularent.

ex MSS.

LECT. III. *Crebreſcente miraculorum fama,*

5 Inter hæc quidam ex ejus oppidi habitatoribus correptus febribus cœpit tremere, palleſcere, & quaſi phreneticus inſanire. Recordatus autem verborum, quæ dudum a peregrino audierat, illico ad Viri Dei Gerardi feſtinus contendit tumulum, &, accenſis luminaribus, ejus ſupplicite cœpit implorare ſuffragium. Mox autem a ſomno capitur, cui dormienti ſervus Chriſti Gerardus apparuit, & utrum dormiret an vigilaret ſolerrogavit. Reſpondit ille, nentrum ſe facere, ſed potius infirmitatis nimietate detineri; & adjecit Sanctus: Quænam eſt, inquit, hæc mulier, quæ aſſidet, & quid hic operatur? Infirmus, Mater, ait, domine, mea eſt, & mecum pariter venit tuam miſericordiam ſupplicare. Et Sanctus: Recedat hinc procul, quoniam abſque illius adminiculo divina juvamina promereberis.

B

& infirmo quod res mirabiliter ſecuta,

6 Hoc dicto, languidus iterum obdormivit; cui ſanctus Vir iterum apparuit, & cum ex utraque parte frontis ſtrictius coarctavit, & ad eum inquit: Sanus es ſine dubio. Vade autem & perga quantocyus, & hujus municipii annuntia populo, quanta infirmitati tuæ omnipotens Deus per noſtrum exhibuerit miniſterium. Tu vero per gratiam Dei mihi liberatori tuo hoc beneficium rependa, ut de lignis, quæ tibi adjacent, locum aneæ contegas ſepulturæ, ne, qui ad ſalutem venimus hominum, injuriis afficiamur tempeſtatum & imbrium. Sed o pauperum & divitum infelix domina avaritia! Negat ſe ingratus homo habere ligna, quibus illorum ſepulcrum contegat. Cui Servus Chriſti: Quare, frater, avaritiæ val oblivionis mole deprimeris? Numquid deſunt tibi ligna, quæ ad conſtructionem tuæ arculæ * paraveras? Arctatus homo tam evidenti indicio, mox ſurgens, eccleſiæ ſancti Nicolai presbyterum adiit, & ab eo Evangelii librum expetere cœpit, ut ea, quæ dicturus eſſet, ſacramento vera eſſe firmaret. Sed cum presbyter dara librum detrectaret, ille, quæcumque in ſomnis viderat & perpeſſus fuerat, ordinatim ſtudnic referre; quod & omni populo viridica narratione ſtuduit pateſacere.

* al. arcula

C

ſuper tumulum illius eccleſia ædificatur.

7 Nulla in medium mora. Cœpit clerus cum populo concurrare ad eccleſias, pullara ſigna, Chriſti vexilla erigere. Huic ſplendent luminaria, fumant thuribula, & ſic ad locum, quo Sanctorum reliquiæ quieſcebant, TE DEUM LAUDAMUS concelebrans jubilantium convenit turba. Videres certatim hinc inde tabulas circumquaque confluere, quas certe non ſolum populi, ſed ipſi etiam humeris deferebant militares viri: qua ſane inſtantia, nimia velocitate conſecta eſt Sanctorum ſepultura. Itaque cleriti ejuſdem oppidi, tantorum miraculorum magnitudine attoniti, ad Soranæ ſedis eccleſiam veniunt, & viro venerabili Roffrido *g*, ejus urbis epiſcopo, connecta per ordinem pandum. Quod epiſcopus audiens, Deo omnipotenti gratias egit, atque ſuper corpora ſervorum Dei eccleſiam fieri præcepit: quæ pro loci auguſtia mox convenienter incepta, non multo poſt, divina gratia annuente, ad finem uſque perducta eſt. Volens autem omnipotens Deus Servum ſuum glorificare, ſicut cœperat, cœperunt circumquaque infirmi ad memoriam prædicti Hominis Dei convolare, & infirmitatum ſuarum ab eo fiducialiter remedia poſtulare.

D

8 Igitur in Caſtro, quod Peſclum *h* ad Seru- LECT. IV. lam vocatur, puer quidam fuit, qui validiſſimam *Puer phreneticus,* phrenaſim incurrit; qui ad locum veniens Hominis Dei, plena fide eidam de ſuis devovit, ſi ejus precibus poſſet recipere quam ſperabat ſalutem: cui dormienti ſeſe Chriſti Servus exhibuit, atque illi in præceptis dedit, ut iret, & ad locum, ubi ipſe latebat, quantocius ligna deferret. Mater vero pueri, quæ in proximo latebat & vigilabat, audiens confabulationem filii & Hominis Dei, in lætitia ſobolis materno affectu congaudere cœpit. Qui mox expertus eſt cuncta, quæ viderat, & matri retulit, & ſtatim domum revertens ligna detulit, & corporis integrara cœpit officia. *h*

9 Caſtrum quoddam eſt in Sorano epiſcopatu, LECT. V. populi multitudine frequentiſſimum, in quo quidam ex liberis tribus vir filium habuit ferme annorum trium, qui per quaſdam illuſiones phantaſticas, &, ut vulgo dicitur, per umbras leoſum amiſit & linguam. Ergo prædictus puer amens effectus cœpit morſibus veſtes ſcindere, &, quod dictu quoque grave eſt, carnes dentibus propriaa laniare. Ad tam triſte ſpectaculum familia tota perſtrepere, vicinia tota percurrere, nihilque aliud niſi de adoleſcentis ſepultura cogitare. Pater interea mœrore ſuffuſus a pluribus monitus, omnipotentis Dei famulo Gerardo moribundum devovit filium. Vir itaque Domini, quem totus ſemper pietatis amor poſſederat, tamquam ſupradictus vir votum jam peregiſſet, tantis lacrymis tantæque fidei deeſſe non potuit. *qui per ſe vel ſuos pervenit* E

opem S. Gerardi implorant.

10 Denique dum pararent ea, quæ pro liberatione pueri ad votum erant neceſſaria, adoleſcens miſerabilis, qui jam per triduum ſine cibo, ſine potu abſque ullis humanis officiis jam pene exanimis jacuerat, meritis Hominis Dei os aperuit, linguam citavit, ſermonem elicuit, & ciceres balbutiendo quæſivit. Tum mirum in modum videres matrem, videres denique cunctos convicaneos *i* in tam ſubita rei permutatione præ gaudio lætitiaque fluitantes, quos prius erat aſpiceere triſtes, lacrymiſque madentes. Sane pater pueri, tantis beneficiis non ingratus, matutinus ſurrexit, & ad Dei Hominis habitaculum una cum ſibi reddita ſobole celerius convolavit, obtulit vota, gaudenſque & hilaris pro præſtitis beneficiis remeavit ad propria. *i* F

11 Inter confinia Marſicani *k* & Sangreſſi *l* co- LECT. VI. mitatus caſtrum ſitum eſt, cui antiquitas Templo *& ſepulcrum ejus adeunt,* vocabulum indidit, in quo filius cujuſdam ruſtici exſtitit, qui nimia pervalus phreneſi tam matris miſerabilis artus, quam etiam proprios, belluina mente crudeliter conficiebat: ruſticus vero pater videns tantam filii calamitatem, calamitoſus & ipſe efficitur. Cumque calamitatis ſuæ val filii anxius remedium quærerer, exſtitit, qui diceret, miranda perplurima de quodam venerabile ſe audiſſe viro, qui Soranam parocbiam per memoriam ſuam multis miraculis perluſtravarat. Sed cum afflictus ruſticus amore ſobolis percunctaretun iter, quo ad memoriam Servi Dei accedere poſſet, dicit, quod in Caſtro, quod Gallinarium dieuur, ejus haberetur vocabulum. *k l*

12 Nulla in medium mora; feſtinus gaoitor una cum infirma ſobole ad locum Homiois Dei *ad ſcenam manens re-* *dicuntur.*

teten-

A tetendit, quem perquirens reperis, ubi, donec adviveret, ſi filius ejus ſanaretur, Deo ſerviturum devovit: & quoniam filii ſolpitatem admodum deſiderabat, de pauperculis ſua medium bovis pedem repromiſit, ſi filius ejus Servi Dei meritis ſanaretur. Cui vir Dei Gerardus ſequenti nocte jucundus apparuit, eique dixit: Noli, frater, ſolummodo pedem bovis; ſed totum ex integro repromitte; alioquin ad habitaculum noſtrum bos ipſe ſua ſponte veniet, nemine comitante. Quid tantis? Ruſticus annuit, & Servus Chriſti (mirabile dictu!) eidem pacem dedit, quod omnino eſſet indubius ſancti viri precibus filius ejus ſaluti priſtinæ reſtituendus. Mox ergo incolumitati reddito filio, pater ad propria repedavit. Unde non multo poſtquam rediit, locum Dei Hominis reviſit, in quo non ſolum bovem, ſed etiam filium Deo ſerviturum perenni die vitæ devotus obtulit.

LECT. VII. *Alii quidam*

13 In ſupradictis partibus caſtrum fuit; quod de ſancti Sebaſtiani nomine accepit vocabulum: ibi clericus quidam fuiſſe dignoſcitur, qui pavore larvali amiſſione unius tabeſactus eſt lateris.

B Cerneres miſerum, membris rigeſcentibus, diſſolutum adeo, ut præmortua parte corporis, palpebræ quoque ejus tegmine demerſo, oculus nil prorſus videret: manus etiam miſerandi hominis manebat languida, ita quod nec ori poſſet applicari, nec ad aliqua humana officia dirigi. Venis itaque & iſte ad Dei Famuli ſepulturam, quam videlicet jam dudum celebris fama vulgaverat; ubi dum oblationes exhiberet, vota promitteres, preces lacrymabiles replicaret, quarto decimo die, poſtquam ad locum venerat, ut compendio utar, oblationes ſuſceptæ, vota ſunt lacrymæque ad aures divinæ pietatis admiſſæ, & clericus totus ex integro factus eſt ſanus.

LECT. VIII. *diverſis morbis vexati,*

14 Miraculum, quod per beatiſſimum Gerardum confeſſorem ſuum Chriſtus in Caſtro Gallinario menſe Septembris operatus eſt. Vir quidam, nomine Gualterus da Vico Alto accidit caſu, quod perrexiſſet ad quamdam domum cujuſdam conſanguinei ſui in ſupradicto Caſtro Gal-

C linarii, ſubito tremebundus factus *n* quodam dolore, qui vexatus in gutture circumdationibus apoſtematis, ſumeſacto ipſo gutture, moribundus ad extrema pervenit. Vehementer vocari ſeeit quemdam clericum presbyterum Joannem da ſancto Nicolao, qui armis Chriſti ſe ab eo indueret, ut * de criminibus ſuis a Jeſu Chriſto Domino, qui peccatrici mulieri indulſit, ipſum presbyterum rogavit, ut eum abſolveret. Ipſe presbyter, ſicut conſuetum eſt, vocavit alium ſacerdotem ſocium ſuum & abſolverunt eum a peccatorum vinculis in die Dominico *m*.

n forte &

m

15 Recedentibus a domo ſacerdotibus illis, ipſe infirmus vexabatur anguſtiis & doloribus uſque ad alium diem; in illo die uſque ad horam tertiam vagus ac ſemivivus limina beati Gerardi vilitavit. Antequam accederet ad ejus eccleſiæ januas, in terram ſe proſtravit, & cum flexionibus Deum & beatum Gerardum rogavit. Reverenta ipſo ad domum conſanguinei ſui cum gemitu, morante illo per totum diem, ſequenti vero nocte beatus Gerardus cum duobus ſociis ſuis, qui non tardat ſuis famulis ſuccurrere, velociter ad Gualterum nocte perrexit. Unus autem de ipſis cepit manu ſua apoſtema, & digitis ſuis conſtrinxit, & loquitur D ita dicens: Iſtius malum maximum eſt. Alius ex MSS. ſanctus * reſpondit: Ne cures, quia a Deo & a nobis bene adjuvatur. Ad ultimum beatus Gerardus digito ſuo apoſtema infirmi perforavit, & ſanguis putrefactus & ſordidus exivit; & ſic virtuoſe Dei & beati Gerardi Gualterus ſanus effectus eſt.

* al. facerdos

16 Miracula Domini noſtri Jeſu Chriſti non LECT. ſunt ſub modo ponenda, ſed ſupra candelabrum. Beatus Gerardus famulus Dei cuidam viro, Angelo nomine, quamdam Dei virtutem oſtendere voluit. Angelus iſte natione & origine Gallinarius fuit; ſed habitator Piceni. Contigit ipſi, ut gravaretur quadam infirmitate, quæ vocatur fiſtula juxta anum. Longa ſuſpiria &c. o.

IX. *priſtinam ſanitatem recuperat.*

o

ANNOTATA.

a *Ex hoc* tertio anno *poſt expeditionem Hieroſolymitanam Chriſtianorum contra infideles, in Commentario prævio conjecimus*, S. Gerardum *anno circiter* 1100 *vel ineunte ſeculo duodecimo* ex *hac vita diſceſſiſſe*.

b *Ex hac voce, quæ in uno apographo corrupta eſt, de patria* S. Gerardi *diſſerimus, & opinati ſumus, illum natione Gallum fuiſſe*.

E

c *Cum ſanctus Vir* viginti quinque annorum curriculis *in ſepulcro ignotus jacuerit, inde concludimus, Roffridum vel Goffridum, de quo infra mentio fiet, ultra annum* 1125 *in cathedra Soranæ ſediſſe*.

d *Ex illo Sancti reſponſo colligimus, populum Caſtri Gallinarii quamdam de peregrini iſtius ſanctitate opinionem habuiſſe ante hanc revelationem, cum ſemel in anno ei honorem exhiberet*,

e *Quamvis propter hic dicta iſti duo ſocii videantur inter Sanctos numerandi, tamen nomina eorum in titulo exprimere nolui, quia non ſum certus de publico illorum cultu, cum hymni, Antiphonæ, & orationes ad ſolum* S. Gerardum *dirigantur*.

f *Ex iſto loquendi modo patet*, S. Gerardum *non obiiſſe in reditu ex peregrinatione Hieroſolymitana, ut quis ſuſpicari poſſet; ſed eum mortuum eſſe in itinere, dum Hieroſolymam erat* F *iturus. Itaque obitus ille contingere potuit non diu poſt recuperatam Hieroſolymam, quam Chriſtiani anno* 1099 *armata manu interceperunt, ut in Commentario prævio diximus*.

g *Ughellus in Italia ſacra editionis Venetæ tomo* 1 *col.* 1245 *inter epiſcopos Soranos recenſet Roffredum, qui anno Chriſti* 1073 *conſecrationi ararum eccleſiæ S. Martini in monte Caſſine interfuerit. Huic ſubjungit Goffridum, qui ex diplomate Paſchalis II Pontificis adhuc anno Chriſti* 1110 *cathedram Soranam tenuiſſe probatur. Hinc denique Ughellus putat Roffredum & Goffridum inter ſe differre, cum inter utrumque illud ætatis teſtimonium fere quadraginta anni effluxerint. Verum eſt, ex hac narratione ſequitur, Roffridum hic memoratum uſque ad annum* 1125 *cathedræ Soranæ præfuiſſe, quandoquidem*, viginti quinque annorum curriculis *elapſis, ſepulcrum* S. Gerardi *primo crebris miraculis claref-ceere cæpit, & tunc Roffridus præſul Soranus ſuper illud eccleſiam conſtrui juſſit, ut ſupra ad litteram c obſervavimus*.

h *Apud Leandrum Albertum in Deſcriptione totius Italiæ eſt quoddam* Peſcolum *in Samnitibus*,

A *ad hunc diem ipſum remittens, quaſi Sancti omnes ſint, quicumque in ea Vitæ commemorantur, aut ſaltem laudantur.*

Cæcilia Joannelli Caſtella, *ut Innocentii XI matertera, inter Prætermiſſos* XX *Junii huc remiſſa eſt, ſi forte beatificaretur. At nihil hactenus innotuit.*

Ilduinus epiſcopus *ſolo nomine ponitur a Vincentio Barroli in Chronologia Lerinenſi inter Sanctos ordine menſium hoc die, in ordine alphabetico plane omiſſus, ut quid velis divinandum relinquat. Si notitia aliqua acceſſerit, de eo alibi agetur.*

Notingi *epiſcopi Conſtantienſis aliqualis notitia huc pridem miſſa eſt, cum brevi Vitæ Compendio, in quo* Beati *appellatione donatur, pluraſque ſingulares ejus virtutes enumerantur; neque deeſt fama miraculorum. Aſt illud deſideratur, quod in hac re præcipuum eſt, ut de legitimo cultu, ei unquam exhibito, certiores reddamur.*

Brixium *aliquem* Chauriæ ſeu Canouriæ *hoc die collocat Dempſterus*, qui Prior in Leſmohago,

B Moraviæ epiſcopus renuntiatus, ſanctiſſima vixarit. *Alia auctoritate apud eſt ut inter Sanctos in hoc opere connumeretur, quæ jam deſiderata eſt* XXII *Februarii etiam inter emiſſos.*

Felix & Feliciſſimus *a ſolo Caſtellano hoc die ſignati, ut qui colantur* Vernoi non procul Melodumo, *hic prætermittendi ſunt, donec aliqua ſaltem notitia accedat.*

F. Guilialmus Guillacoine *ut ſervus Dei & in Hibernia martyriam a Calviniſtis paſſus laudatur a Marcheſio hoc die in ſacro Diario Dominicano.*

Mancia Pereira *vidua ſanctimonialis in Luſitania*, Beata *dicitur in Anno Dominicano Gallico, in Viridario Germanico & in Anno ſancto Belgico.*

Alphonſus Garces *additur in duobus poſtremis.*

Iſabella Farrayra *in Anno Gallico.*

Udavolta *virgo ſanctimonialis in Monte ſanctæ Walburgis prope Coloniam, referitur in Kalendario Ciſtercienſi, mire laudata ab Henriquez & Chalemoto hoc die, non in tabula Sanctorum Ordinis, neque de ejus cultu certa occurrunt indicia.*

C Invantio Tereſæ reginæ *ſanctimonialis ab utroque ſcriptore ſignatur.*

Atque item elevatio pluſquam nongentorum ſanctorum monachorum *in Claravalle.*

Eberhardus abbas confeſſor *jam dictis ſuperadditur a Bucelino, qui* Beatum *ipſum pronuntiat: vellem aliunde de conſtanti & legitimo cultu edoceri.*

Bartholomæus ab Apona conf. *Perufiæ*
Anonymus confeſſor *Genuæ*
Michael Cantor confeſſor *Poſnaniæ*
Joannes a Via conf. *Palmæ in Canar.*
Maria a Porto Carriero virg. *Palmæ Cordub.*

} *Titulo* Beati *donantur ab Arturo in Martio Franciſcano & ultima etiam in Gynæco.*

Hiſce in Menologio ſuo adjungit Hueberus plures ex Ordine a Turcis interfectos anno 1532. D

Item Neapoli Franciſcum *natione Gallum.*

Tum Viennæ Mariam Auguſtam *Caroli V filiam, Maximiliani II uxorem, Tertiariam.*

S. Wibertus *alias* Wigbertus, *ſignatur hoc die in Editione Lubeco-Col., Grevenо & aliis; ſpectat ad diem ſequentem* XIII Auguſti.

S. Concordia *inſerta Miſcellaneis ſatis inconditis ſeu jam non ſemel citatis Additionibus Mſs. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum. De ipſa actum eſt in Prætermiſſis* XXII *Februarii, ubi & eccle remiſſa eſt ad diem quo cum ſancto Hippolyto colitur, nempe ſequenti* XIII Auguſti.

S. Clara da Monteſalco *non ad hunc diem pertinet, ut nam male retulit Maurolycus, ſed ad* XVIII Auguſti.

S. Berthelmum *Staffordiæ in Anglia hoc die ex Wilſono retulit Ferrarius in Catalogo generali, qui nec apud Dempſterum nec Camerarium notus eſt: remiſit ipſum Bollandus ad* IX Septam.

S. Syndulphum *reperit Bollandus in aliquo Kalendario Benedictino: in pleriſque auctariis Uſuardinis melius refertur* XX Octobris.

S. Urſulæ & ſociarum commemoratio *a Grevено aliiſque Colonienſibus non ſemel repetitur, de iis agetur eo die quo ipſarum ſolemnitas ab Eccleſia recolitur* XXI Octobris. E

In codicibus Hieronymianis hoc die, corruptis nonnihil nominibus, annuntiantur Chryſantus Daria *& ſocii martyres; verum de iis nobis agendum erit die quo ab aliis ſignati ſunt, & ab Eccleſia celebrantur* XXV Octobris.

S. Modeſta virgo abbatiſſa. Fuit hæc ſanctiſſima virgo S. Willebrordi ſoror. Celebris habetur in Trevirenſi territorio. *Verba ſunt Camerarii hoc die: at ſancta ipſa apud Trevirenſis colitur* IV Novembris.

S. Verena ſeu Veneria *hoc die iterum recurrit inter Additiones Mſs. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, quin & inter Hieronymiana ſimilo nomen occurrit. In Opere noſtro jam de ipſa aut ſynonyma actum eſt* XXVI *Junii in Prætermiſſis, atque iterum in ſolito Catalogo* XXVI & XXVIII *Julii, ubi conſuimus, veroſimile omnino eſſe* Verenam *hanc cum* Paraſceva *confundendam, quæ cum in Martyrologio Romano locum proprium habeat, res tota examinanda remiſſa eſt, & hic etiam remittitur ad* XIV Novembria. F

Edmundi martyris translatio *notatur hoc die in Additionibus Mſs. Cartuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum, alios dies ſignant alii, de quibus agi poterit ipſa natali die* XX Novembris.

B. Woyslava *Bohema ſoror B. Hroſnatæ ponitur a Crugero hoc die, de ea cum Balbino agetur* XXII Novembris.

S. Phalitrus (*Gall.* S. Phallet) *eremita confeſſor, licet in Martyrologiis antiquioribus non ſit, colitur tamen ſolenne officio proprio & hoc die & XXIII Novembris Carobryis (Chabrys) in Biturigis, ut notat Sauſſayus. Cum vero poſterior dies natalis ſit, feſto ejus illuſtrando differimus ad* VIII Novembria.

De S. Trudonis translatione *agitur in Additionibus Cartus. Brux. Feſtum ejus recurrit* XXIII Novembris.

A D

DE SS. MACARIO ET JULIANO
MARTYRIBUS IN SYRIA.

J. B. S. Ex Martyrologiis.

XII Aug. *Signatos Sanctos ita hoc die annuntiat Romanum* : In Syria, ſanctorum martyrum Macarii & Julisni. *Sic vero notat Baronius* : Aguut de his etiam Beda, Uſuardus, Ado, ex quibus ceteri. *Verum in tribus illis appoſitum* martyris *titulum non invenit. Paulo diſtinctior eſt noſtra ad Uſuardum obſervatio, quam hic juverit repetere* : Macarius & Julianus ab Hieronymianis, Romano parvo & Adoone laudantur. Ex poſtremo totidem verbis acceptos credimus : Notkerus Hieroonymianorum verba tranſcribere maluit. *Porro Hieronymiana poſi-*
B *tionem addunt* ; Vico Magarato *ſeu* Magarito, *quam fruſtra quaerit Florentinius, iis etiam explicandis infudans quæ in ſuo textu vetuln* ; ubi multa regio (*alias* religio) convenit monachorum, *ut & ipſos monachos fuiſſe intelligas, Nos de his, ſed de Alexandrinis loquitur Menologium Graecorum ad diem* XXX *Octobris, ut ſuo loco demonſtrari poterit : ibi* Cronioo *& plures ſocii adjuncti ſunt, hic de ſolis duobus Syris agitur, veroſimillimo martyribus, cum vix alii in Hieronymianis referantur, praeterquam quod Petrus in Catalogo lib.* 11 *n.* 214 *diſerte ſcribat* : Macarius & Julianus eodem die in Syria martyrio coronantur. E

DE S. JULIANO ET SOCIIS MART.
IN ISTRIA.

J. B. S. Ex Hieronymianis.

XII Aug. *En alterum hoc die* S. Julianum *ſolis codicibus Hieronymianis & ex ipſis Notkero notum, ſic ultimo loco in textu Florentinii expreſſum* : Ex in Iſtria, natalis S. Juliaoi cum ſociis eorum. *Paulo rectius in Corbejenſi* : Et in Iſtria, natalis S. Juliani cum ſocia ſuis. *Epternacenſe ſimpliciter legis* ; In Iſtria Joliani : *Nequo ex eodice Reginae Suecie, vel ex aliis minoribus ſeu contractis exemplaribus, aut ex Notkero aut aliunde quidquam amplius eruitur, ut ſincera & vera ſit haec Florentinii obſervatio* : Quis autem fuerit Julianus io Iſtria coronatus, & qoi ſocii, hucuſque me fateor ignorare. *Quod & nos candide fateri cogimur.*

DE S. HILARIA ET SOCIABUS MM.
AUGUSTÆ VINDELICORUM.

C F

P. B. *Martyres baſce ſic annuntiat hoc die Martyrologium Romanum* : Auguſtæ Viodelicorum, ſanctæ Hilariæ, matris beatæ Afræ martyris ; quæ cum ad ſepulchrum illius excubaret, ibidem pro fide Chriſti a perſecutoribus igni tradita eſt cum Digna & Euprepia & Eunomia, ancillis ſuis. *Totidem fere verbis hodie referuntur a Notkero, Uſuardo, & Adone* ; *niſi quod hi duo pro* Eunomia Eumeoiam *ponant* ; *Notkerus autem in editione vulgata utrumque nomen exprimat, primum in margine, ſecundum in textu. Textum tamen ſincerum ac genuinum auctoris putamus eſſe, margiaalem vero notam e Mſ. recentiore depromptam : nondum eaim Notkeri etate ioveota fuerant Martyrum noſtrarum corpora cum ſuis epigraphis* ; *adeoque nondum innotuerant alia earum nomina, quam ea, quae ex vetuſtis Actorum exemplaribus Ado deſumpſerat. Certe non ante inventionem illam invaluiſſe ſcimus apud Auguſtanos nomina* Eunomia *pro* Eumenia, *&* Eutropia *pro* Euprepia, *quibus unice nunc utuntur, approbante Velſero in Commentario ad Converſionem S. Afrae not.* 28. *In eo etiam a Romano Martyrologi jam dicti diſcrepant, quod pro ancillis ſuis, ſecundam Acta diſertius habeant* : Quae fuerant puellae ſanctae Afrae. *Acta eum dicimus, ea volumus intelligi, quae ipſis cum S. Afra fuere communia, quaeque jam illuſtrata dedimus ad diem* V *hujus menſis* ; *quo lectorem remittimus.*

ANN. CCCIV. *Annuntiatio in Martyrologiis, & Actis.*

2 *Ibi deprehendes, hunc diem* XII *Auguſti non feſtum apud Auguſtanos ; fuiſſe natalem* SS. Hilariae *& Comitum ejus ; uti oſtenſum in Commentario praevio num.* 47. *Cur autem ab Adone primum delectus faerit, ibidem conjecimus num.* 49. *Videtur tamen ejus ac ſequacium Uſuardi atque Notkeri annuntiatio occaſionem deinde praebuiſſe Eginoni, qui monaſterio SS. Udalrici & Afrae praefait ab anno Chriſti* 1109 *uſque ad* 1122, *ut eamdem diem celebritati earum anniverſariae in perpetuum conſecraret. Ad hunc enim peculiaris hujus feſti primordia refert Eginois comes ac paulo poſt ſucceſſor Udalſcaleus in ſua Narratione apud Canſium Antiquae lectionis tom.* 2 *pag.* 216 ; *eam de illo aſſerit* : Viginti quatuor praedictorum Martyrum (*de quibus hoc die ſeorſum agemus*) ſimul eum

ſancta

A ſaœcta Hylaria paſſorum ſub una die nihilominus ſtatuit veœrari. *Ita certe interpretatur Corbinianus Khammus Hierarchiæ Auguſtanæ parte* 3, *pag.* 32 *& alibi; imo ante illum a ſeculo* XV *Sigiſmundus Religioſus apud Piſtorium tom.* 3 *pag.* 605. *Quamquam vero Udalſcalcus non exprimat certum diem; nec faciat mentionem Sociarum* S. Hilariæ; *veriſimillimum tamen apparet, ſic ab Eginone inſtitutum fuiſſe hoc feſtum & Officium; ſicut anno Chriſti* 1548 *celebrabatur, quo utrumque aſſumpſiſſe dicitur eccleſia Cathedralis Auguſtana ſingulari cultu die* XII *Auguſti peragendum, ad memoriam reſtituti anno illo*, die ſanctæ Hilariæ ſacro, *Cleri Auguſtani poſt exſilium decennale religionis cauſa toleratum. Vide Hierarchiam Auguſtanam part.* 1, *pag.* 62. *Erat ergo tum dies* XII *Auguſti* S. Hilariæ ſacer. *Officium autem & feſtum, quod eo die obſervat eccleſia illa, non eſt ſolius* Hilariæ; *ſed* Hilariæ & Sociarum Martyrum; *ut eſt in Proprio Auguſtano anni* 1638; *in quo & recitanda dicuntur in Lectionibus omnium Sanctorum, earum nomina; & præmittenda communibus Suffragiis, quoties hæc in*

B *Officio ad Veſperas & Laudes dicuntur, earumdem communis cum S. Afra commemoratio, tamquam Patronarum univerſæ diœceſeos.*

Invento & reliqua S. Hilarlæ

3 *Dixi in Commentario prævio ad Acta S. Afræ* num. 49 feſto atque Officio peculiari SS. Hilariæ & ſociarum inſtituendo occaſionem veriſimillime præbuiſſe inventionem corporis S. Hilariæ, quæ ſub eodem Eginone contigit. *In qua ſententia (tametſi momenti perexigui) neſcio an rem acu tetigerim; quia coætaneus Eginonis Udalſcalcus, eum de inſtituto per Eginonis ſtudium feſto jam dicto meminiſſet loco apud Caniſium citato, hæc ſubdit*: Nec in tali fraudatur ſtudio (*idem Egino ſcilicet*,) dum pretioſiſſimo remuneratur thesauro, capite ſcilicet ejuſdem martyris Hilariæ, illis diebus invento. *Invuit ergo feſti inſtitutionem præceſſiſſe; tum huic quaſi remunerationem ſucceſſiſſe capitis inventionem; ſi tamen ſatis accurate locutus hic eſt auctor ille, de quo merito dubites; quandoquidem hic etiam de ſolius capitis inventione meminit; cum Khammus ex antiquis monaſterii SS. Udalrici & Afræ monumentis affirmet Hierarchiæ Auguſtanæ part.* 1 *pag.* 62, Eginonem præter Hilariæ *caput, multa inſuper ejuſdem oſſa reperiſſe; de quibus utrumvis ibidem ſubjicit*: Partes

C corporis S. Hilariæ principaliores Auguſtæ in cathedrali eccleſia veneratione exponuntur. *His autem partibus non comprehendi caput, indicat ibidem his verbis*: Prædictum vero caput Romam venit. *Aſſerit quoque Carolus IV imperator anno* 1354 *apud Peſſinum in Phoſphoro ſepticorni pag.* 434, *ſe acceptam e cœnobio Auguſtano SS. Udalrici & Afræ* anteriorem partem capitis *ejuſdem tranſtuliſſe ad metropolitanam eccleſiam Pragenſem. Et quod ejus nunc ſupereſt, adhuc in illo cœnobio ſervatur, teſte Hertfeldero in deſcriptione baſilicæ SS. Udalrici & Afræ pag.* 73 *& ſequente. In eadem baſilica Sigiſmundus Religioſus Auguſtani Chronici part.* 2 *in appendice aſſignat* humerum integrum ſanctæ Hilariæ. *Ejus etiam neſcio quid apud Andoœnſes an eſſe Beyerlingus verbo* Reliquiæ. *Sunt ergo præter caput ejus reperta multa, quæ ſilet Udalſcalcus; & forte anterius inventa, quam de feſto ejus Egino cogitaſſet. Habes hic interim quæ de hac Sancta, ejuſque reliquiis & cultu præcipua nobis occurrerunt.*

4 *De inventione trium* S. Hilariæ *Comitum*

D *hæc dat Velſerus ad calcem Commentarii ſui in Paſſionem S. Afræ* ex antiquis, *ut ait*, codicibus AUCT. *deſcripta*: Ipſo quoque tempore (*actum erat antea de inventione S. Afræ ſub Embriconæ epiſcopo Auguſtano*, anno dominicæ Incarnationis MLXIV) P. B. *Sociarum ejus trium inventio anno 1064* in prædicta eccleſiæ (*S. Afræ*) ſtructura pridie Idus Auguſti inventa ſunt ſanctarum Dignæ, Eunomiæ, & Eutropiæ corpora. Lapis autem ſuperpoſitus tumulo ſanctæ Eunomiæ dum forte a latomis cæderetur, miri odoris fragrantiam emiſit. Corpuſculum vero ſanctæ Eutropiæ in ſarcophago plumbeo eſt repertum. Cujus pars maxima data eſt ad monaſterium ſancti Stephani protomartyris, quod beatus Udalricus non longe a civitate conſtruxit. Altera vero pars cum reliquiis ſancti Pauli Apoſtoli, in altari ſacelli ejuſdem Apoſtoli, a nobilibus comitibus illic ſepultis conſtructi, & multis villarum reditibus dotati, in dedicatione ipſius eſt recondita. Corpora autem ſanctorum Dignæ & Eunomiæ, in ſingulis locellis de ligno factis, pro tempore ſunt locata. *Error vero clariſſimus commentator, dum ad marginem notat*: Apparet, hæc circa an. milleſimum contigiſſe; *id-* E *que propter verba ejuſdem antiqui ſui codicis conſequentia*: Poſt hæc evolutis pluſquam ſexaginta annis temporibus epiſcopi Embriconis *&c.*: *nam præcedentia & ſequentia manifeſtiſſime indicant, legendum fuiſſe* u temporibus Embriconis. *Et annum* 1064 *confirmat illius temporis Catalogus eiratus a nobis in Commentario ad Acta S. Afræ num.* 62; *ex quo etiam falſi arguas diem & menſem inventionis in inſtrumento Velſeriano notatos* pridie Idus Auguſti: *nam ibi corpus* S. Entropiæ *inventum legitur* pridie Kal. Maji. *Tro anno eodem facit Chronica vetus Auguſtenſis in Germanicarum rerum ſcriptoribus a Frebero vulgatis tom.* 1, *pag.* 348, *etſi non omnia corpora, quæ* multa *fuiſſe tradit, tunc inventa nominatim recenſens; ſed S. Afræ tantummodo & S.* Eonomiæ. *Sigiſmundus Religioſus Chronici Auguſtani part.* 2, *cap.* 11 *trium harum ancillarum, quas nomine ſingulari exprimit, inventionem tribuit Embricono. Nunc pauca ſigillatim.*

S. Dignæ inventio altera ſec. 10 ?

5 *Ad ſolam* Dignam *ſpectat inventio ſecunda, quæ textui jam ex Velſeri codicibus producto ſic adjungitur*: Poſt hæc, evolutis pluſquam ſexaginta annis, temporibus * epiſcopi Embriconis, F his omnibus, per incuriam tunc viventium, pene in oblivionem verſis, dum huic loco in regimine præeſſet piæ memoriæ Udalſcalcus abbas (*Præfuit ab an.* 1126 *ad* 1151) ipſa martyre Chriſti Digna volente & dignante manifeſtari, inventa eſt v Id. Julii area lignea, quæ adhuc ſuperpoſita eſt tumbæ ſancti Dionyſii, in purpura peroptima & rara, quæ poſtmodum limbo circumpoſito, ſuper poſtes eccleſiæ ad introitum in feſtis ſuſpenditur. Inventa eſt autem ſine alicujus ſcripturæ indicio. Unde dum nimia triſtitia abbas, conventuſque percelleretur, converſus quidam nomine Gerungus, bonæ converſationis & famæ, diligenter in ipſa arca perſcrutans rimas & junctura, reperit tandem iotar parietem areæ, & pannum qui interius extantus fuit, laminam plumbeam, in qua inſculptum erat: CORPUS SANCTÆ DIGNÆ MARTYRIS. Quam cum magno gaudio detulit ad domioum abbatem Udalſcalcum. Quam ille deoſculans, & cum magna fide molaribus ſuis apponens, liberatus eſt a dolore dentium, quo multo tempore laboravit. Poſt hæc, præparato ſarcophago lapideo, eam retro priocipale altare

* *lege* i o temporibus

A cum magno honore, & devotione relocavit. Et
Auct. P. B. eum ea multas alias & pretiosas Sanctorum reliquias recondidit. Et principale altare arcubus illis & tabulis deauratis, ut adhuc cernitur, decoravit.

6 Recenſetur etiam tertia corporis ejuſdem revelatio facta ſeculo decimo quinto, & a Sigiſmundo Religioſo eodem ſeculo ſic deſcripta part. 2, cap. 4: Sub iſto tempore, dum poſt ſummum altare putreſcerent tabulæ ſuperpoſitæ tumbæ ſanctæ Dignæ, ſcaturirentque pulverulentia furfuribus, abbas, ex rogatu Fratrum, eis ſublatis, ſanctas reliquias Martyris in plumbeo locello cum lamina, de qua ſupra diximus (*eadem eſt, de qua & hic dictum numero præcedente,*) extulit; poſtque lapſum temporis facto ſarcophago & imagine apta ex tranſverſo poſt ipſum altare reclusit modo debito. Indicabant oſſa, ſanctum * Martyrem fuiſſe non admodum magnæ ſtaturæ. Superſcribitur epigramma tale:

" Sarcophagus poſitus hic multo tempore lapſo
Eſt, quo conduntur venerandæ martyris oſſa
Dignæ, quæ fuit ex Afræ ſocialibus una,
Exemplo cujus regnum cæleſte petivit.
Mille quadringentis & ſexaginta reductis
Annis completis, ſibi quinis aſſociatis,
Præſens ſarcophagus iterum fuerat renovatus „.

Mox mater* ſancta Dei in viſione clare apparuit in oppido Fridberg tumido pede, alteri quoque pleuretico, præcipiens, ut ſacra oſſa noviter producta in lucem viſitarent cum voto: quibus obedientibus, ulceribus pulſis, fluentibus cavernoſis artibus obice poſito rivus ſiſtitur; lateralique apoſtemate, ſanie intrinſecus areſacta, ſanitas ſubſequitur in altero. Multa tunc alia per eam fiunt miracula. Sub Joanne Hochenſtainer hæc ſunt facta. *Khammus tamen Hierarchiæ Auguſtanæ part. 3 pag. 81 hæc facta refert ſub abbate Joanne ſucceſſore Melchiore de Stæmbam; uti & Stengelius in Chronico eccleſiaſtico Auguſtenſi Germanice dato lib. 2, cap. 6: ubi hæc miracula paulo aliter narrat, & adjungit aliæ duo de brachio mulieris exulcerato, ac fœdo alterius morbo oculorum per votum ad ejuſdem Sanctæ conceptum illico ſanatis.*

7 Crevit exinde ſemper S. Dignæ *cultus apud canobitas SS. Udalrici & Afræ per inſignem apparatum, quo ſacrum ejus corpus cum plurimis aliorum Sanctorum ſcriptis in altare magnificum ſuſtulerunt anno 1619, quod videri poteſt elegantur inciſum æri apud Hertfelderum in Baſilica SS. Udalrici & Afræ inter paginas 62 & 63. Translationis hujus pompam ac ſolemnitatem deſcribit Khammus Hierarchiæ Auguſtanæ part. 2, pag. 87 & ſeqq. Iterum, ſeculo nondum vertente, ara nova, novum ſacellum, utraque prioribus auguſtiora, conduntur, eorumdem Sanctorum corporibus honorificentius extollendis. Operis elogium illuſtre ſpectandum exhibet ibidem Hierarchia Auguſtana part. prima, inter pagg. 88 & 89; translationis vero triumphum & ordinem ſuſe repræſentat a pag. 108. Eſt & argentea theca in ejuſdem baſilicæ theſauro* Dignæ *effigiem referens, duaſque ejus includens dimidias coſtas cum articulo digiti: ſpectanda proponitur apud Hertfelder pag. 76. Imo & alibi reliquiarum ejus fragmenta magno in pretio habentur; ut quæ ad hunc diem aſſignat Pragæ Peſſina in Phoſphoro pag. 515; & quas fama eſt apud Hertfelder pag. 62a S. Udalricum, dum viveret, ad Eremum Helveticam dono tuliſſe. Itaque in cœnobio jam dicto corpus Sanctæ non eſt integrum, nedum in altari; ſed quaſi, ſeu fere integrum. Hinc Sigiſmundus in appendice Chronici, inter reliquias in baſilica Udalricana ſervatas numerat,* Oſſa corporis integri quaſi, S. Dignæ martyris, famulæ S. Afræ.

8 *De* S. Eunomia *ſingulare eſt, quod ad annum 1064 narrat accidiſſe Chronica Auguſtenſis apud Freberum:* Lapis etiam, *inquit,* ſuppoſitus ſanctæ Eunomiæ ſepultæ dum forte a latomis exæderetur, miri odoris emiſit fragrantiam. *Conſonat Sigiſmundus in Chronico part. 2 cap. 11 Hertfelderus in Baſilica SS. Udalrici & Afræ pag. 78 proferens argenteam ejus hierothecam, hæc adſcribit:* Diva Eunomia, altera ex puellis S. Afræ, hic loci ſepulta eſt: cujus argenteo ſimulacro hæ reliquiæ incluſæ habentur: pars notabilis de maxilla, alia de cranio, item dens, item alia particula de oſſibus S. Eunomiæ. *Item ad gazophylacium* S. Entropiæ *argenteum pag. 80 adumbratum de oſſibus ejus in eadem baſilica ſervatis hæc addit:* Quorum pars major ad monaſterium S. Stephani protomartyria, a divo quondam Udalrico conſtructum translata; reliqua in ſacello quodam hujus eccleſiæ recondita fuere. In hac ejus argentea imagine hæc ſunt: pars ſpectabilis de cranio, duo fragmenta de maxilla, quatuor dentea molares, item alii ſex dentes S. Eutropiæ. *Duos inſuper ejus dentes aſſignat in theca præcedente pag. 79. Qui de Martyrum noſtrarum cultu moderno ornatuque plura deſiderat, adeat, ſi ad manum eſt, opus R. P. Romani Kiſtler, quem ait Khammus, part. 3 pag. 194, baſilicam SS. Udalrici & Afræ hiſtorice deſcriptam æneiſque figuris illuſtratam typis mandaſſe.*

DE SS. QUIRIACO ET SOCC. XXIV MM. AUGUSTÆ VINDELICORUM.

P. B.

Ann. cccIV. *videatur hoc e Martyrologiis*

THeodericus Ruinartius in Actis primorum Martyrum ſinceris & ſelectis refert etiam Acta ſeu martyrium S. Afræ ejuſque matris ac trium ancillarum; prout & nos decimus ad diem v Auguſti; ſed notat ad finem pag. 503: In codicibus manuſcriptis pleriſque hic referunt alii xxv Martyres, quaſi eodem die, quo Afra (*imo quo Hilaria*) Auguſtæ martyrium conſummarint. At in codice Foſſatenſi dicuntur paſſi " non longa ab urbe Roma „ ; clauſulaque vulgata, " Qui regnat „ &c. a S. Afræ Paſſione ſecernuntur. In codice tamen regio vetuſtiſſimo, & in Mombritio deeſt omnino iſtud additamentum; quod in quibuſdam codicibus brevius eſt; in aliis fuſius reperitur. *Ipſe interim omittit omnino, tamquam narrationem ab Afræ Paſſione diverſam. Veſerus in ſuo codice Martyrio S. Afræ ſubjecta legit additamenta tria: primum de S. Afra, alterum de S. Dionyſio (quæ nuſquam alibi reperiuntur) ac tertium, quod ſic habet:*

2 Ipſa quoque die, apud eamdem urbem (*Auguſtam ſcilicet, quæ ſola præcedit*) paſſi ſunt illi viginti quinque pro nomine Chriſti capitis obtruncatione: id eſt, Quiriacus, Largio, Creſcentianus,

Aliorum S. Afræ Martyrii

A nus, Eutychianus, Charito, Philadelphus, Petrus: & feminæ iſtæ, Nimmia, Juliana, Diomeda, Leonide, & Agape; & alii XIII, quorum nomina Deus ſcit, per bonam confeſſionem benedicentes Dominum, qui glorificat ſuos. Cui eſt honor & gloria in ſeecula ſeculorum. Amen. *Nos in Annotatis ad Acta S. Afræ die V Auguſti pag. 59 idem additamentum ex codice noſtro peramtiquo* P. *Mo.* 20 *dedimus; ſed paulo aliter, ac præſertim hoc iuſto*, Eodem vero die apud urbem Romam, alii XXV *&c. Idem, ſed aliter & multo contractius reperit ac vulgavit Georgius Wicelius in libro de Divis tam veteris quam novi Teſtamenti ſecundum editionem Baſileenſem anni* 1557 *pag.* 249 *; ubi hæc tantum habet:* Eodem die paſſi ſunt etiam non longe ab urbe Roma Cyriacus, Largus, Smaragdus, Memnia, Julia, & multi alii pro nomine Chriſti decollati ſunt.

B 3 *Ex iſtiuſmodi codice aliquo prompſiſſe putamus Uſuardum, quæ hoc die ſubjunxit annuntiationi* apud Auguſtanam urbem *SS. Hilariæ, Dignæ, Eumeniæ & Euprepiæ his verbis:* Paſſi ſunt item eodem die præfata civitate Quiriacus, Largin, Creſcentianus, Nimmia, Juliana, cum aliis viginti; *& quæ correxiſſe hoc loco poſterius ipſemet creditur in autographo ſuo San-Germanenſi:* Eodem die paſſi ſunt Romæ ſub præfecto Pertinace Quiriacus, Largin, Creſcentianus, Nimmia, Juliana, cum aliis viginti. *Nimirum ea Adone crediderit, Hilariam, Dignam, Eumeniam, & Euprepiam die* XII *Auguſti paſſas eſſe; ex harum vero Actis, ſeu potius Actorum appendice in codice quodam ſuo appoſita didicerit*, eodem die *paſſos eſſe Martyres noſtros* XXV *; hos erge eodem quoque conſignandos eſſe cenſuerit; etſi notati non fuiſſent ab Adone. Certe alium ego ſenſum hujus annuntiationis Uſuardinæ nullum aſſequi ſeajecturâ poſſum, cum nullus ante illum ſciatur Martyrologus eam hoc die collocaſſe. Unde neſcio, qui mihi nuper in Annotatis ad Paſſionem S. Afræ* Ian. m *excideri* Ado *: nam* Uſuardum *unice nominatum volui. Et ſane ut codices, qui additamentum hoc habent, in eo inter ſe maxime variant de loco martyrii, quod aliqui Romæ, plerique Auguſtæ ſaltum aſſerunt; ita in eadem re* C *ſibi non conſtitit Uſuardus; nempe prout nunc illi, nunc alteri codici adhærendum potius duxit.*

4 *Quæres, utrum Uſuardi elegium præferamus; primumne, quo Martyres noſtri paſſi dicuntur Auguſtæ; an ſecundum, quo Romæ tribuuntur ſub præfecto nondum alibi, quod ſciamus, audite netove, Pertinace? Reſpondemus, non una ex cauſa præferendum nobis videri primum; quia retentum hoc fuit hactenus in omnibus, nec alterove excepto, Uſuardini Martyrologii exemplaribus in eos per Europam olim eccleſias diſtributis; uti obſervatum in Uſuardo Soleriano: quia (ut nihil de Equilino dicamus & plurimis aliis) idem illud adoptarunt Romani, quæ nunc utimur, Martyrologii reformatores: quia eadem confanat additamentum ad Acta S. Afræ, Ruinartio teſte, in codicibus Mſs. plerique; ii vero pauci, qui pro Auguſta in ea Romam habent, id ſciolis forte librariis debent, qui propter nominum quorumdam ſimilitudinem Martyres bodiernos cum illis Romanis, de quibus egimus ad diem* VIII *hujus menſis, confundendos putaverint; ut maxime appareat in exemplari Wiceliano; cum ſint plane diverſi, & non ſolum alio die, ſed menſe etiam alio, quam Hilaria cum ancillis, paſſi, puta* XVI *Martii, ut poſt alios faſcetur Uſuardus. Denique, ut paucis abſolvam,* D *nulla traditio, nulla memoria eſt, veſtigium antiquitatis nullum, unde ſciantur hi Martyres* XXV *unquam Roma ad baſilicam SS. Udalrici & Afræ Auguſtenſem fuiſſe tranſlati; & in hac tamen poſt Uſuardi (imo & Tadonis archiepiſcopi Mediolanenſis, de quo meminit Mabillonius in epiſtola de cultu Sanctorum ignotorum § 21) ætatem refoſſi ſunt; quis ergo dubitet, quin ibi paſſi, ibi ſepulti primo fuerint, ubi tandem inventi ſunt; hoc eſt, Auguſtæ Vindelicorum, non Romæ, non alibi?* AUCT. P. B.

5 *Et hæc quidem inventio hiſtorica fide certiſſima debet eſſe, quando ab Udalſcalco aſſeritur, qui eam ſine dubio vidit; utpote Egimonis abbatis Udalricum ſubditus, & comes individuus, ac deinde ſucceſſor, a doctrina maxime commendatus. Sic igitur ille apud Cauſſim Antiquæ lectionis tom.* 2, *pag.* 215, *poſtquam aliunde acquiſitas ab Egimone reliquias memoraſſet;* Quibus, *ſuquit luxata paulum ſyntaxi*, Auguſtam allatis Sanctos INIBI E HACTENUS LATENTES, videlicet Dionyſium primum ejuſdem civitatis epiſcopum, QUIRIACUM CUM SOCIIS SUIS VIGINTI QUATUOR MARTYRIBUS, demum jam reperiuntur, tamquam bene notis civibus, aſſurrexiſſe. His, inquam, veluti novis, prætermiſſis, Inventionem beatæ Afræ, antiqua jam pene oblivione abolitam, ſolenniter conſtituit celebrari: Viginti quatuor (*imo* viginti quioque, *ut mox numerabat*) prædictorum Martyrum, ſimul cum ſancta Hilaria paſſorum feſtivitatem ſub una die nihilominus ſtatuit venerari. *Habes hic Martyres noſtros* ſimul cum S. Hilaria, *utique Auguſtæ*, paſſos; *habes* inibi hactenus (*hoc eſt a tempore martyrii uſque ad Egimonis præfecturam, quam geſſit ab anno Chriſti* 1109 *ad* 112) latentes; *habes tum demum* aſſurgentes, *ſive ex ignotis adhuc ſepulcris ac tot ſeculorum quieto prodeuntes in lucem; habes denique decreto impoſtorum cultu ac feſto eum S. Hilaria, uti jam dictum fuit, communi & apud Udalricianos jam tum anniverſario decoratos.* ubi reliquiæ inventæ fuere

6 *Atque utinam qui rem ſuæ ætate novam ac vulgo notam verbis adeo paucis nec omnino clariſſimis attigit, futurum olim proſpexiſſet antiquam! Integram profecto dediſſet pro tam jejunio compendio hujus inventionis atque elevationis hiſtoriam.* F *Ne tamen de hujus Udalſcalciane narrationis loco ſenſuque dubites, en tibi ejus interpretem ſatis antiquum, Sigiſmundum Religioſum, in Auguſtano Chronico eccleſiaſtico part.* 2, *cap.* 1 *de Egimone ex Udalſcalci, quem citat, ſententia ſcribentem:* Cum autem & diſciplinæ regulari diligentius cum Fratribus inſiſteret (*Egimo*,) aſſurgunt Sancti. (*Quid hoc eſt? Audi, quod ſequitur.*) Nam corpus ſancti Dionyſii martyris & epiſcopi invenitur; ſimiliter Quiriaci cum viginti quatuor Martyribus. *Ergo* aſſurgere *idem ſonat Udalſcalco, quod* inveniri. *De feſto quoque ita Sigiſmundus:* Inſtituit (*idem Egino*) ... & feſtum S. Hylariæ aliarumque, nec non prædictorum Martyrum ſimul, ea die, qua cathedralis eccleſiæ dedicatio agitur, ſolenniter celebrari; *in cœnobio ſcilicet SS. Udalrici & Afræ: nam ad eccleſiam cathedralem tranſiſſe primum videtur hoc feſtum ab anno* 1548, *ut autea dictum, ubi egimus de SS. Hilaria & ſociabus, num.* 2; *idque ad eumdem diem* XII *Auguſti: nunc enim ibi dedicationis feſtum agitur* XXVIII *Septembris.* & cult. antiquus ſub. anniverſario.

7 *Hoc, inquam, feſtum: non enim ita viſum Velſere in Commentario ad Paſſionem S. Afræ & ſocc.* dies Auguſti ; quo tamen paſſi non ſunt.

hoc die primum adjecerat Martyrologio Uſuardus

tempore Auguſto paſſi :

A *ſacc. num.* 85 *judicanti, inſcientiam rerum a beatis hiſce Martyribus geſtarum cauſam eſſe, cur ea*
AUCT. P. B. *eccleſia Auguſtana ſtato die annue de illis non agatur. Agitur enimvero eodem die, quo agitur de S. Hilaria*, XII *Auguſti, ſaltem ſecundum Officia iſtius eccleſiæ propria recuſa anno* 1638, *ubi in tertia Lectione ſecundi nocturni de ipſis hæc annue recitantur*: Quo die (*pridie Id. Auguſti*) etiam Quiriacus, Eutychianus, Largio, Creſcentianus, Carito, Philadelphus, Petrus una cum piis feminis, Nimmia, Juliana, Diomede, Leonide, & Agape, atque aliis tredecim pro Chriſti nomine capitis obtruncatione necati ſunt. *Ceterum cum eodem die necati ſint, quo ſancta Hilaria, non poteſt dies Auguſti* XII *magis vere illorum, quam Hilariæ natalis eſſe; ut colliges ex Commentario noſtro prævio ad Acta S. Aſræ num.* 47. *Vide etiam quæ jam dedimus de S. Hilaria. Porro jam dictis nominibus tria ſuperaddi reperis Velſerus in laudata ſuo Commentario ad num.* 83, Emblaſium *videlicet*, Euriam, *&* Fauſtam. *Ipſum adi, ſi*
B *lubet, vel a num.* 80 *de Martyribus his erudite multa diſſerentem. Nos ad inventionem redimus.*

repoſitio corporum poſt primam inventionem

8 *Primam illam fuiſſe, quæ ſub Eginone contigit; quia de alia priore nihilo ſeitur amplius, quam de alia præcedente Martyrum eorumdem tranſlatione. Quod ne cui videatur incredibile, cum acciderit credatur in baſilica, quæ diu poſt illorum agonem primamque ſepulturam condita fuit, obſervari velim ex ſententia Velſeri loco citato primum timide propoſita, deinde validius confirmata Rerum Auguſto-Vindelicarum lib.* 7 *ad annum Chriſti* 303, *aream illam, ſeu ſpatium quod poſtmodum occupavit illa baſilica, condendis Chriſtianorum corporibus dudum ante fuiſſe dicatum, quam ulla ei cæperit eccleſia ædificari. Tum iſtic ſepulti fuiſſe creduntur Martyres noſtri; neque poſtea reperti, cum baſilica loco imponeretur; quia fodi tum ſolummodo ſolet, ubi jacienda ſunt ædificii fundamenta intactis fundi ſpatiis intermedus, in quibus eorum tumulus facile potuit deliteſcere quantumvis diu. Ubi autem inventa ſanctorum Martyrum corpora repoſueris Egino, docet Khammus Hierarchiæ Auguſtanæ*
C *part.* 1, *pag.* 62, *ſimul aſſerens, ea fuiſſe numero triginta tria, inter qua numerari pato etiam illa, quæ iterum inventa fuerant ſub Embricone, de quibus Chronica Auguſtenſis apud Freberum tom.* 1, *pag.* 148 *ad annum Chriſti* 1064: Eccleſia S. Udalrici & S. Afræ a fundamentis ineiplt. Sanctorum corpora multa inveniuntur: *docet, enquam ibi Khammus, quod Egino ex iis* corpus S. Dionyſii epiſcopi Auguſtani, & S. Cyriaci martyris ... nec non alia ſeptem ex eadem ſocietate ſanctorum Martyrum integra corpora ſelegit *&* poſtmodum prædicta corpora ... ſub altare honori S. Dionyſii .. dicatum honorifice collocavit, ceterorum viginti quatuor Martyrum oſſibus in locum ſuum priorem repoſitis.

ſecunda inventio, an. 1238

9 Currente interim (*pergit idem*) ferme ſeſquineentennio, crebra infrtunia S. Dionyſii epiſcopi memoriam ſepulcri penitus ſepelierunt; donec anno MCCLVIII ſacræ ejus exuviæ ſub deſtructo altari una cum corpore S. Quiriaci in plumbeo ſarcophago ſimul aſſervatæ, & prædicta alia corpora VII ſanctorum Martyrum in ligneo ſarcophago collocata, inveniuntur, Hartmanno epiſcopo die 1 menſis Septembria jam dicti anni MCCLVIII altare novum in honorem SS. Dionyſii & Quiriaci conſecrante, & ad altare recens erectum memorata IX corpora (nimirum duo in ſuo plumbeo, alia vero VII ſanctorum Martyrum corpora in ſuo ligneo ſarcophago decenter diſpoſita) tranſferente. Hinc quotannis Auguſtana eccleſia per Officium eccleſiaſticum non ſervat S. Dionyſii martyrii, ſed prædictæ tranſlationis diem XXVI Februarii recurrentem, Alexandro IV ſummo Pontifice, anno ſui Pontificatus IV ad memoratum diem XXVI Februarii indulgentias ſpeciales impertiente. *Uti & a nobis dictum Februarii tom.* III, *pag.* 633. *Miravi me tamen fatear ſejunctam tot menſibus ab altaris conſecratione tranſlationem.*

10 *Illuſtrantur hæc per deſcriptionem inventionis tertiæ, quæ contigit anno* 1466 *ſub abbate Michaele Stambam, ad novam & laxiorem baſilicam fundamenta moliente. De hac ita Sigiſmundus Religioſus, tum vivens, Auguſtani Chronici eccleſiaſtici part.* 2, *cap.* 6: Dum quoque altare S. Dionyſii, ſeu Hylariæ dictum (*nam ſic appellari jam vulgo cæperat*) removendum eſſet, in eo quoque reperitur plumbeos ſarcophagus, refertus reliquiis Sanctorum, qui per dominum abbatem & Conventum, proceſſione facta, infertur ſacrario; aperienteſque eum tremore, chartam ta- E
lem inveniunt: " A Chriſti Incarnatione MCCLVIII
„ conſecratum eſt illud altare a venerabili Hart-
„ manno epiſcopo Auguſtenſi in honorem ſancti
„ martyris & epiſcopi Dionyſii, fratris S. Hy-
„ lariæ, & ſancti Quiriaci martyris de ſocietate
„ S. Aphræ, quorum corpora ſimul ſunt reper-
„ ta. Repoſitæ ſunt vero in præfato altari reli-
„ quiæ iſtorum Sanctorum „ *&c.* N. (*ſignificat Sigiſmundus hic poſita fuiſſe ſingulorum nomina: nam ſubdit:*) Et ſic ſchedula ſpecificabat triginta duas particulas. Item in tumba poſt altare inveniuntur lepiem corpora ſanctorum Martyrum, qui ſimul pro Chriſto martyrium ſubierunt.

anno 1466

11 Hæc fratres legentes, & ſimul duo ſigilla epiſcopi præfati cernentes, mirati ſunt; & conſilio habito, præfixa die prius populo ac clero, cum ingens multitudo convenifſet, proceſſione ordinata, induviis ornati Fratres ad tumbam accedunt, licentiaque data cæmentariis, aperitur, & invenitur tabulatum ligneum, quaſi nuper locatum, interius albo lineo panno circumductum, F
deſuper ſigillum epiſcopi, & præfata Sanctorum corpora. Quali tripudio populi prius deoſculata, poſt ſacrario illata ſint, incredibile eſt .. Sequentibus diebus altius fodiendo, invenerunt ligna jam putredine abſumpta, ligamentaque ferrea, quibus connexa fuerant, integra, circaque illa, oſſa aſcendentia pene ad triginta corpora. Hi fuerunt iſti Martyres, tempore Eginonis abbatis revelati, de quibus ſuperius mentio facta eſt. Tranſlationem denique S. Dionyſii aliorumque legi ab Alexandro Papa confirmatam, licet quilibet Martyr ſit per ſe in catalogo Sanctorum proprio ſanguine aſcriptus. *Hucleus ille. Schedula anni* 1250, *de qua hic meminit, non ſine aliqua diſcrepantia, tota recitatur Germanice apud Steugelium in Chronico eccleſiaſtico Auguſtano vernacule edito, lib.* 1, *cap.* 8, *& Latine apud Khammum Hierarchiæ Auguſtanæ part.* 3, *pag.* 81: *utrobique vero dicuntur reliquiæ in ſcheda membranea fuiſſe in iſto altari incluſæ* ipſo die dedicationis *ejuſdem altaris; inter alia autem Sanctorum in ea recenſitorum nomina legnatur* B. Largio, Creſcentianus, Eutychianus, Charito, Philadelphus, Petrus, Nimmia, Juliana, Diomeda, Leonide, Agape & alii tredecim, quorum nomina Deus ſcit, omnes uno die paſſi. *Hunc theſaurum in*

Digitized by Google

A *eadem basilica manssisse testatur anno* 1483 *Sigismundus in appendice Chronici: subinde in varias pretiosasque lipsanotbecas fuisse partim divisum, excusis earum formis, ostendit Hertfelderus in Basilica SS. Udalrici & Afræ a pag.* 65 *usque ad* 140. D AUCT. P. B.

DE SANCTIS MARTYRIBUS NICOMEDIENSIBUS

ANICETO COMITE, PHOTINO SEU PHOTIO, AC PLURIBUS ALIIS

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. P.

Cultus, elogium, consanguinitas, tempus martyrii, Acta.

FORTE ANNO CCCV VEL CCCVI. *Publica apud Græcos S. Aniceti ac Photii veneratio.*

DUobus hisce, *quos modo nominavimus, Martyribus publicum cultum deferunt Latini pariter ac Græci. Menologium Sirleti ita eos hoc die memorat:* Natalis sanctorum martyrum Photii & Aniceti, qui sub Diocletiano imperatore apud Nicomediam Christum confessi, multos & varios cruciatus pertulerunt. *Menæa magna impressa ambo etiam annuntiant; atque his versiculis eorum palmam canunt:*

B Πῦρ Ἀνίκητον συνέλιξε τὸν Φωτίῳ,
Οὗ φωτὶ εἰκὼν εἰς ὑπαίθριον φέρει.
Cum Photio Anicetum atrox ignis vorat,
Invicta tollit pectora hinc lucis domus.

versiculi de filiis, a *Alludit poeta ad nomina propria* Aniceti *ac* Photii: *quorum primum si referat ad verbum* νικάω, *id est*, vinco, *supero, & ad alpha privativum, quod eidem nomini præponitur, attendat, reddi poterit Latine* invictus *vel* insuperabilis. *Secundum vero, attenta voce Græca* φῶς, φωτὸς, *id est*, lux *vel* focus, *poterit ita interpretari Latine, quasi* Photius *sit* lucidus *vel* fulgidus, *ut sensus sit, invictos hosce Athletas ab igne terreno, quo martyrium consummarunt, ad lucida cælestis aulæ atria evolasse. Observa obiter, ambos etiam signari hoc die in Typico S. Sabbæ, ut vocatur; apud Possevinum autem tom.* C a *Apparatus sacri, ubi exstat Kalendarium Ruthenorum, pag.* 368 *mentio fit solius* Mart. Photii. *Supplementum porro nostrum Sirmondo-Chiffletianum ad Menæa excusa, sic habet de loco publicæ eorum venerationis Constantinopoli, ex Sirmondi manuscripto:* Τελεῖται ἡ ἀνάμνησις τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ὄντων ἐν τῷ Στρατηγίῳ. *Id est*: Celebratur eorum solennitas in sanctissimo eorum oratorio, quod est in Strategio. *Cangius Constantinopoleos Christianæ lib.* 2 *pag.* 80 *varia to docebit de Strategio. Mitto dicere, quod ambo hoc etiam die tascribantur in apographis nostris Græcis Menæorum bibliothecæ Ambrosianæ, Menologio Slavo-Russico Sparwenfeldiano, ac Martyrologio nostro Arabico-Ægyptio. Græci in Menæis magnis suum Officium sacrum partim de illis, partim de S. Maximo (de quo dicetur die* XIII *hujus cum Martyrologio Romano) recitant.*

3 *Synaxarium e Menologio, jussu Basilii imperatoris collecto, illos die* XI *hujus refert, &* *& elogium* *sequente honorat elogio, quod Græce excusum est ad calcem tomi primi hujus mensis Augusti pag.* 665; *Latine autem redditum sic sonat:* Photius & Anicetus Christi martyres, imperante Diocletiano, exstiterunt. Erat autem Photius Aniceti ex fratre vel sorore nepos. Dum vero Diocletianus Nicomediæ coram congregato populi cœtu, omnis generis tormenta in medium proferret, ac minaretur, signis sese Christianum profiteretur, eum morte plectendum; Anicetus, qui præsens aderat, Christianum se esse magna voce exclamavit: & comprehensus, vehementer cæsus est; ac feras, quæ adversus eum dimittebantur, ovibus esse mansuetiores demonstravit. Fusis deinde precibus, Herculis statuam contrivit. Accepta autem E sententia, ut capite plecteretur; ubi jamjam illud amputandum esset, manum lictoris aridam fecit precibus. Tunc accurrens Photius, osculum ei dedit, ac comprehensus, una cum illo vinctus est: & postquam variis ambo fuissent affecti cruciatibus, tandem igne martyrium consummarunt. *Habet hic lector compendiosam Actorum ideam, quæ postea dabuntur.*

4 *Disitur supra* Photius Anicetus ex fratre vel sorore nepos; *in Græco quippe illius Synaxarii textu asseritur hujus illo fuisse ἀνεψιός; nomen autem illud univoce significat filium fratris vel sororis: de qua re agunt Lexica Græca. Acta bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, de quibus infra, Martyrium bibliothecæ Vaticanæ, ac Menæa magna typis edita scribunt* S. Photium exitiisse S. Anicetum ἀδελφιδοῦν, *alia quidem voce, sed quæ ejusdem cum jam dicta significationis sit, atque adeo filium fratris* Aniceti *vel sororis, seu* Aniceti *ex fratre vel sorore nepotem, ut non satis intelligamus, qua de causa Raderus noster in sua ista-* F *rum Menæorum interpretatione, quam manuscriptam asservamus, vocem ἀδελφιδοῦν restringens,* S. Photium *voce* S. Aniceti *e sorore nepotem. Tunc, inquit*, nepos illius e sorore Photius accurrit, & avunculum complexus, & patrem & servatorem suum & avunculum appellitabat. *Et vero vox* θεῖος, *qua dicitur in allegatis Menæis* S. Photius *compellasse* S. Anicetum, *patruum aque ac avunculum univoce significat. Martyrologium Romanum* Photium *vocat* Aniceti *fratrem, uti & compendium Actorum apud Surium vulgatum ad diem* 3 *Septembris; quod ideo in hisce forsitassis acciderit, quia pro voce ἀδελφιδοῦς vel amanuenses scripserint, vel interpres legerit ἀδελφός, quæ fratrem denotat.* De consanguinitate

5 *Quidquid sit, videtur esse potior ratio pro superiore significatione, duobus diversis terminis, idem tamen significantibus, expressa. Dicta confirmantur ex Onomastico Julii Pollucis Græco-Latine excuso Amstelodami anno* 1706, *in quo lib.* 3 *cap.* 2 *pag.* 277 *ita legitur:* Ὁ δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφοῦ υἱὸς, ἀδελφιδοῦς. Fratris vel sororis filius, consobrinus. *Præmiserat ibidem:* Ὁ δὲ πατρὸς ἀδελφὸς, θεῖος.. Ὁ δὲ μητρὸς ἀδελφὸς, θεῖος. Patris frater, patruus.. Matris vero avunculus di- quo tum illos fuit,

A dicitur: *Es loco citato pag. 279: Ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα, ἀπεγόνοι, ἤτοι ἐκ πατρὸς ἕνὸς, ἤτοι ἐκ μητρὸς ἑνὸς, ἤτοι ἐξ ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς.* Fratrum liberi, conſobrini dicuntur, ſive ex fratribus eodem patre progeniti, vel uterinis fuerint, aut ex fratre vel ſorore. *At trieis hiſce grammaticalibus valere juſſis, ad publicum ſanctorum Pugilum noſtrorum cultum redeamus.*

AUCT. J. P.

6 *Soli quidem in Tabulis Græcis, quas antea protulimus*, SS. Aoicetus *et* Photius *nominantur*; *ſed plures alios anonymos eiſdem adjiciendos eſſe, præter exemplaria inferius in Annotatis indicanda, teſtantur Acta, quæ daturi ſumus; in quibus etiam agitur de ædibus ſacris. Interim cultus non apud Græcos dumtaxat manſit, ſed etiam tranſiit ad Latinos, in quorum Faſtis non ſine ampliſſimo apud mortales ſui honoris incremento inſcribi meruere. Molanus quippe ad diem hodiernum Uſuardo ſuo anno 1573; e Græcis Tabulis ambos adjecit his verbis*: Die duodecima, ſanctorum martyrum Photii & Aoicsii. *In Martyrologio autem Romano eis adduntur plures alii innominati, & ſic recitantur*: Nicomediæ ſanctorum martyrum Aniceti Comitis, & Photioi ejus fratris, cum aliis pluribus, ſub Diocletiano imperatore. *Obſerva primo, pro* Photio *eum hic tum in Actis apud Surium ſcribi* Photinum. *Secundo*, S. Anicetum *ibidem etiam vocari* Comitem: *de quo titulo ſi quis plura ſcire deſiderat, conſulere poteſt auctores, quos citavi tom. V Julii, die* XXII *in Commentario prævio S. Joſephi Comitis* § 2, *pag.* 542. *Ceterum a nobilitate generis Sanctus etiam commendatur apud Surium, nec non in apographis noſtris Sau-Maximmiano Trevirenſi, Bodecenſi, ac Velſeriano. Tertio, de Martyribus hiſce, quos in Synaxario Baſiliano die* XI *hujus, alibi vero ſignatos die* XII *indicavimus, ſic ſtatuunt Acta apud Surium*: Paſſi ſunt autem ſancti martyres Aoicetus & Photinus cum aliis multis quarto Nonas Septembris. *Conſentiunt Mss. noſtra Bodecenſe ac San-Maximinianum Trevirenſe. At ſi tanc vere paſſi fuerint, neſcio quid cauſæ ſit, cur unanimi pene omnium ſectarum tabularum, quas ſupra enumeravi, conſenſione referantur hac die* XII *Auguſti. Quid vero ſtatuendum de anno martyrii?*

Cultus earum cum pluribus aliis apud Latinos.

B

C 7 *Baronius ad annum Chriſti* 311, *num.* 17 *accenſet noſtros Athletas aliis, qui Nicomediæ ſub Maximiano martyrii coronam ſunt conſecuti; non quod iſto anno ſint paſſi; ſed quia, quo anno eſſent paſſi, non conſtabat, rejecit eos in ultimum perſecutionis Dioclctiani annum, ſecundum ea, quæ ibidem præmiſerat num.* 15. Quod vero, *ait num.* 17, ibi tum Diocletianus nlim, ut dictum eſt, poſtea vero Galerius Maximianus degere conſueverunt, iode accidit, ut Nicomedienſis civitas præ cæteris aliis haberetur celebris ſanctorum Martyrum carnificina. *Verum cum crebra ea diſtis fuerit eorum in iſta civitate commoratio, extundi inde nequit annus martyrii* SS. Aoiceti *ac* Photii, *quod Acta memorant tunc accidiſſe, quando ibidem degebat Dioclctianus imperator. Diſpiciendum itaque eſt, an annus ille aliunde determinari poſſit. Paſſio Velſeri Ms., cujus apographum habemus, ſic incipit*: Anno ſecundo Diocletioni imperatoris ingens adverſus Chriſtianos perſecutionis furor exarſerat. Hac de cauſa multi Chriſtianorum veri Dei relinquentes cultum profanis ſacrificia idolis immolabant. Plurimi vero propter vanam hominum gloriam ſacras Scripturas ignibus exurebant. *Velſeriano apographo conſonat San-Maximinianum Trevirenſe ac Bodecenſe; quamquam hoc ultimum vocibus aliquantulum ab iſtis diſcrepet. Eumdem etiam annum notat Vaticanus Ms. Græcum in exordio narrationis martyrii, dicens*: Ἔτους δευτέρου βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ. *Compendium vero apud Surium*: Cum Dioeletianus in civitate Nicomedia coram multitudine populorum *&c. Annus non exprimitur cum ibi, tum in Martyrio e bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi, ac Menæis Græcis impreſſis.*

Diſſertatio ejus.

D

8 *In favorem porro Actorum, quæ annum illum Dioclrtiani imperatoris ſecundum ſignant, hæc conſideramus, & ſic illum explicari poſſe exiſtimamus. Anno Chriſti* 302 *Diocletianus adverſus Chriſtianus exarſit in Oriente degens, urſitque impia ſacrificia ſub pœna virgarum, miſſis etiam edictis, ne milites ſuperſtitioſo illo ritu ſe contaminarent, niſi exauctorari vellent. Atque hæc quaſi præludia fuere famoſiſſimæ illius ac tragicæ perſecutionis, quæ anno proximo* 303 *ſeviit. Quomodo vero, ac quas ob cauſas ea peracta fuerint, quæ anno* 302 *accidiſſe obiter indicabam, pluribus deducit Tillemontius tom.* 5 *Monumentorum eccleſiaſticorum art.* 7.

chronologica

E

Fuerit itaque ac ponatur in gratiam Actorum, quæ dixi, annus Chriſti 302 *Diocletiani imperatoris tum tolerabilius ſævientis primus. Hunc excepit annus* 303, *qui etiamſi Diocletiani animoſſalem ac famoſam contra Chriſtianos perſecutionem moventis fuerit primus, reſpectu tamen levioris iſtius, quam aſtigi, ſecundus vocari cur non poſſit? Quidquid ſit, ſic vocetur tantiſper ab Acta, quæ memoravi. His itaque poſitis cohærebunt quæ narrabantur de exuſtis igne Sceipturis ſacris. Verum quoniam modo fuurſtiſſima illa ſcena Nicomediæ aperta ſit a Dioeletiano & Maximiano Galerio ibidem degentibus, audiomus breviter e Lactantio libro de Mortibus perſecutorum cap.* 13: Inquiritur, *inquit*, peragendæ rei dies aptus & felix, ac potiſſimum Terminalia deliguntur, quæ ſunt ad ſeptimum Kalendas Martias. Qui dies cum illuxiſſet, agentibus conſulatum ſenibus ambobus octavum & ſeptimum, repente adhuc duhia luce ad eccleſiam profectus * cum ducibus & tribunit & rationalibus venit; & revulſis foribus, ſimulacrum Dei quæritur. Scripturæ repertæ inceoduoiur *&c.*

* *al.* præfectus duo

de tempore martyrii

F

9 *Sed ad annos ſubſequentes procedamus, ac expendamus cuinam ex illis* SS. Aniceti *ac* Photii *mors pro Chriſto obita innecti poſſit ſecundum ea, quæ in illorum Actis referuntur. Affirmant Acta, Martyrum certamen triennio perduraſſe. Nam ſecundum exemplar Cæſarcum infra apud nos num.* 4, Poſtquam eos flagris ecciditſet (*Dioclrtianus*) ac vulnera eorum ſale irrigaſſet, trium ſonorum tempore neglectos reliquit. Poſt autem accenſo huloco *&c. Apud Surium ſunt iſta*: Triennio autem expectato, juſſit publicas thermas *&c. In triennio autem illo conſentiunt etiam Menæa Græca; &, ſi apographis noſtris Velſeriano, Sau-Maximinianoque Trevirenſi, ac Bodecenſi credimus*, expleto *quidem. Jam vero quoniam menſis primo initi certaminis exploratus nobis non eſt, dicmus illi menſes Martium circiter vel Aprilem, uti, ſi mavis, æſtatem anni* 303; *quibus ſi accenſeas prædictum triennium, pervenies ad annum* 306; *quod triennium erit explatum, prout volunt allata apographa, ſi agonis ſui curſum conſummarint Heroes noſtri* quarto Nonas Septembris. *Prædictus Monumentorum eccleſiaſticorum collectur tom.* 5 *artic.* 31, *Martyrium Pugilum noſtrorum eadem, quem fixi, anno innecti poſſe cenſet, ſi aliquam habere velimus rationem eorum, quæ dicunt illorum*

rum *Acta*, ac *Menæa*. Atque hæc quidem, quæ diximus, procedunt ſecundum narrationem Actorum; ſed ſuperiore eorumdem difficultate uncumque explanata, nova ac major difficultas in eiſdem ſe offert, quam cum iſto anno combinare non poſſumus.

10 Diocletianus anno 305 Kalendis Maji Nicomediæ ſeu in ejuſdem territorio ſe abdicavit imperio; quem annum etiam aſſignant ipſe Tillemontius in tabula chronologica ad calcem tomi 5 pag. 810, & Pagius in Critica Baroniana ad dictum annum num. 6. Ad hæc imperator ille, depoſita purpura, tunc non manſit Nicomediæ, ſed inde ſe contulit ad patrium ſolum, uti ex Eutropio refert idem Monumentorum collector tom. 4 art. 22 pag. 52, id eſt, in Dalmatiam, in qua Salonam ſeceſſit, ut privatam vitam viveret. Sed audiamus ipſum Eutropium, qui inter Romanæ hiſtoriæ ſcriptores Græcos minores in Breviario ſuo ſub finem capitis 9, a pag. 127 editionis Francofurtenſis anni 1590 ita loquitur: Cum ingraveſcente ævo parum ſe idoneum Diocletianus moderando imperio eſſe ſentiret, auctor Herculio ſuit, ut in privatam vitam concederent .. cui B ægre callega obtemperavit. Tamen uterque una die privato habitu imperii inſigne mutavit; Nicomediæ Diocletianus, Herculius Medinlani .. Conceſſerunt tum Salonas unus; alter in Lucaniam. Dinclerianus privatus in villa, quæ haud procul a Salonis eſt, præclaro otio ſenuit.

11 *Hæc quomodo combinari poſſint cum Menæis, nec non cum Actis apud Surium, quæ citat Tillemontius tom. 5 art. 32, non intelligimus. Apud Surium quippe ſic dicitur*: Diocletiano veniente ad thermas Sancti dixerunt: Nos in omni certamine victores ſumus. Tu autem confuſus, in Dei famulos pœnas excogita novas. Tunc juſſit magnum caminum fieri, quo poſſet mulſam turbam Chriſtianorum colligere. Quo præparato *&c. Deinde* paſſi ſancti martyres, *id eſt martyrio coronati, memorantur* quarto Nonas Septembris. *In Menæis ſunt iſta*: Diocletianus excogitat caminum .. in quem *Sancti* immiſſi finem certaminis & victoriæ coronas acceperunt. *Hæc Nicomediæ ſcilicet egeris Diocletianus anno 306, quando jam dudum erat in Dalmatia* C *ſecundum ea, quæ diximus. Non cohærent. Quamvis autem Actis cenſuram tuerat Tillemontius, potuiſſet tamen verbulo tangere illam difficultatem; qua etiam laboramus alia noſtra exemplaria; de quibus ſtatim agemus. Quæ cum ita ſint; ſi Martyres, Dioclerano Nicomediæ commorante, vitæ curſum conſummarint, dicendum erit, id non accidiſſe poſt menſem Aprilem anni 305; ſin* D *vero Dioclerianus in eorum conſummatione martyrii imperite in Acta ſit intruſus, tunc illud potuit accidiſſe anno 306, Galerio Maximiano imperante.* AUCT. J. P.

12 *De Actis occurrunt hæc notanda. Græca, quibus apponitur in noſtro apographo nomen* bibliothecæ Vaticanæ ex codice 1672, *hunc præferunt titulum: Μαρτύριον τῶν ἁγίων μαρτύρων Φωτίου & Ἀνικήτου, οἳ σὺν αὐτοῖς μαρτυρήσαντες. Id eſt*: Martyrium ſanctorum martyrum Photii & Aniceti, & eorum qui cum ipſis martyrium perpeſſi ſunt. *Incipiunt*: Ἔτους δευτέρου βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ τὸ πολὺ μισὸν τῶν ἐθνῶν χρῆ θρησκεύειν. *Hoc eſt*: Anno ſecundo Dinclerani imperatoris multa erat gentilium adverſus Chriſtianos ſolunia. *E tribus autem* Actis. *egraphis Latinis unum indicatur* ex Bodecenſis cœnobii Ord. Regular. S. Auguſtini diœceſ. Paderborn. Paſſionale pergameno Ms. inſigne menſis Septembris ſnl. xv. *Aliud inſuper habemus Paſſionis apographum* ex Ms. S. Maximini Trevetis *ſignatum*; *quibus duobus adde tertium* ex Ms., *uti apponitur*, M. Velſeri veruſtiſſimo, *quod indicatur in fine mutilum. Nominabom tria* E *exemplaria*; *ſed unum vere poteram dicere propter convenientem materiæ ac formæ concordiam, quam habent. Auctor eorum anonymus*; *ſed quiſquis ille fuerit, adeo ſuam narrationem diſpoſuit, compoſuit, ac tot variationibus mirificis inſarſit, ut multum de genio Metaphraſtico habere nobis videatur*; *ut proinde ſatius eſſe cenſuerimus, Acta hujuſmodi non imprimere, præſertim cum eorum ſubſtantia in hiſtoriæ compendiis videri poſſit.*

13 *Surianum, cui hic titulus præfigitur*, Martyrium SS. Aniceti Comitis, & Photini fratris ejus eum ſociis, ut habetur in antiquiſſimo Ms. codice, *hic non recudemus, cum conſentiat in ſubſtantia cum compendio, quod Græco-Latine ſumus daturi. Aſſervatum illud fuit apud nos inter alia Græca exemplaria, quæ ad Auguſtum menſem pertinent, deſcriptaque ſunt a codice Ms. bibliotheca Cæſareæ Vindobonenſis*; *de quo Lambecius in Commentariis iſtius bibliothecæ lib. 8 pag. 100 & ſeqq. Ceterum hoc titulo inſignitur*: Μηνὶ Αὐγούστῳ ιβ'. Μαρτύριον τῶν συντόμων ἁγίων μαρτύρων Ἀνικήτου & Φωτίου. *Id eſt*: Menſe Auguſto, F die xii Martyrium in compendio ſanctorum martyrum Aniceti & Photii. *Illud itaque Latinitate donabimus, tum quia hactenus editum illud non novimus, tum quia breviter Sanctorum pro Chriſto exantlata certamina repræſentat*; *id quod etiam faciunt Menæa magna Græca.*

COMPENDIUM MARTYRII

Auctore anonymo

E codice Ms. bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis. Interprete I. P.

Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως ἐν Νικομηδείᾳ τῇ συγκλήτῳ δημηγορήσαντος καὶ Χριστιανοὺς, ἐ βασανισθέντας πολλοὺς οἷς μέσον προσδόντας, καὶ πάντων πλησθέντων καὶ φόβῳ συσχεθέντων, ὁ ἁγίου Ἀνίκητος ἀδελφιδοῦς ἦν ὁ ἁγίου Φώτιος, διασχὼν μέσον ὄχλου, καταῤῥήξας τὸ δρόμος τοῦ βασιλέως ἐ μὴ κατακλῶν αὐτὸ, καὶ ἀμοιβαίως μεγαλοφώνου τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἵν παῤῥησίᾳ διε-

DUm Dioclerianus imperator Nicomediæ publice ad concionem diceret adverſus Chriſtianos, ac multitudo tormentorum in medium proferretur, omneſque commoverentur ac metu conſtringerentur, S. Anicetus, qui ſanctum Photium habebat e fratre vel ſorore nepotem *a*, mediam perrumpens turbam, imperatoris audaciam & minas explosis, Chriſtique nomen magna voce confeſſus eſt, libere S. Anicetus furtim Diocletiano ſe opponens

a

AUCT. ANON.

A ac divinis in rebus perite edoctens principio earentem atque sempiternam generationem, nec noo dispeniationem, quæ extremis temporibus propter hominum salutem facta est, enuntians, arguit & infamia notavit nominatim stultum deorum gentilium errorem, exposita cujuslibet impuritate. Quæ verba a S. Aniceto prolata ubi audirer Diocletianus, videretque populi multitudini verbis Martyris consentienti fixum sedere animo, fidei Christi inhærere ; furore ardens scidit fibulatorium *b* suum *c* jussisseque, ut multitudo exercitus detinuisset ac e medio tustulisset eos, qui Christi confessioni suffragabantur, nisi Placidas militiæ dux suasisset ei, a furore ut desisteret.

b

c

varie tormentis excruciatur : cui se jungit S. Photius.

2 Sanctus itaque Anicetus nervis bubulis cæditur ad ossa usque, ac objicitur leoni longe maximo, ita ut præ timore ac rugitu belluæ S. Aniceius multo sudore perfunderetur. Quem conspicatus leo, dextro pede & lingua sudorem vultus ejus tamquam spongia absterlit. Tunc Sanctus Deum oravit, de tam magno hoc miraculo gratias agens. Dumque compleret preces, facto terræ motu, humi concidit idolum Herculis, atque in pulverem redactum est, collapsa simul septentrionali parte civitatis ; ita ut multi gentiles casui immortui fuerint. Post hæc S. Anicetus gladii sententia multatur ; at lictori ensem elevanti ut Sancti caput amputaret, immobilis hæsit manus. Deinde alligatur rotæ, cui substrata erat lignorum strues ; membrisque diffractis *e*, dum comburerętur, oravit. Et statim vincula ipsius soluta sunt, ac rota stetit immobilis, ignisque exstinctus est.

B

e

Photius aliis truciatibus

3 Iterum autem in ollam igne succeosam ac bullientem projectus, angelum Domini videt, sese qui susciperet, ardoris æstum adinstar aquæ frigidum redderet, seseque illæsum conservaret. Diocletianus hæc conspicatus maledictis ac diris iocessit deos suos. Tunc vero S. Photius accurrens, Dei Athletam ac patruum vel avunculum suum Anicetum deosculatus est, Diocletiani imperatoris iosaniam, erroremque deorum ejus reprehendens. Postea torques ferreos Sanctorum pedibus circumponunt, & in carcerem coojiciuot. Egressis autem e carcere Sancti occurrens sanctus martyr Lucianus *d* vinculis constrictus, una cum discipulis suis, osculo salutem impertiit, ac in fide Christi eos confirmavit. Post hæc raduntur, ignis ardore cruciantur, atque in theatro ita lapidantur, ut sub lapidibus cootegerentur ; sed illæsi tamen permanerent. Ad hæc, ligna pedibus eorum iojicientes distrahi illos fecerunt ab indomitis equis : at vinculis suis disruptis, erecti steterunt, ac laudabant Deum.

d

C

gloriosa sua parentis,

4 Postquam autem eos flagris cecidisset Diocletianus ac vulnera eorum sale irrigasset, trium annorum e tempore neglectos reliquit. Post autem accenso balneo, quod Antonini vocant, per triduum, Sanctos in illud injecit. Qui dum orarent, dissoluta sunt marmora *f*, & multitudo aquarum emanavit, ita ut quasi in roscidu paradiso versarentur. Ad hæc, caminum instruxit instar fornacis validis suffultum columnis ; quem ubi accendisset, Sanctos in illum injecit. Sancti vero sic orabant : Gratias tibi agimus, & glorificamus te, Domine Jesu Christe, Fili Dei unigenite, quia nos dignatus es honore veniendi ad hoc egregiæ confessionis tuæ stadium, tu Domine, qui manus tuas immaculatas in cruce extendisti, & contrarium animabus nostris inimicum & hostem occidisti, ne nos peccatores & inutiles servos tuos averte, sed suscipe animas nostras, & cum Sanctis tuis colloca. Da item, Domine, nuoqo pacem

f

στέφος τῷ ἀπαρχὸν ἐ αἰδίον γέννησιν διολογήσας, ὃ
μ̓ τῷ ἀϊ ἐσχάτων ἡμ̓ τῶν ἡμ̓ ἀνθρώπων σωτηρίαν
γενομένῳ σὶ κονομίαν ἐκγοφόσας, ἐλέγξας μ̓ ταλαιπόρως κατ' ὄνομα τῶν ἡμ̓ θεῶν ἡμ̓ ἰδιώτην ματαίαν πλάνην, διεξιὼν ἑκάστη τῶν ἀκαθαρσίαν· ἄνωθεν ῥημάτων ἀρξάμενος ὁ Διοκλητιανὸς τὸ ἅγιο Ἀνικήτε διεξόντο, ἐ ὡ πλήθο τῶ λαῶ ὁμολογοῦντας βλέπων τοῖς ῥήμασι τῶ Μάρτυρο, μ̓ ἐμμένειν τῇ τῶ Χριστῶ πίστει συγκατατιθέμενον, ὑπερίδρυσε τῇ δυμῇ ἰσχύϊ τὸ φιβλωτόμον αὐτῶ, μ̓ ἐκέλευσε πάντα
ὁ τρατόμενο κατασχεῖν καὶ ἀπελθεῖν ἀπὸ συγκατατιθεμένου τῇ ὁμολογίᾳ τῶ Χριστῶ, εἰ μὴ ὁ τρατολάτης Πλακίδας μισθώσειεν αὐτὸν πρὸ τῶ θυμῶ.

2 Τύπτεται δὲ ὁ ἅγιο Ἀνίκητο βυρίοις μόχλοις ὀστέων, ἕ παραβάλλεται λέοντι σφοδροτάτῳ, ὃς ἀπὸ τῆ φίβω ἕ τῆ βρυγμῆ τῆ δορᾶ ἱδρῶτα πολὺ περιχεόμενον τῇ ἁγίῳ Ἀνίκητο· ὃ ὁπότε κατιδὼν ὁ λέων, τῷ δεξιῷ ποδὶ ἕ τῇ γλώσσῃ τὸν ἱδρῶτα τῶ ἁγιωτάτω αὐτῶ δίκην σπόγγου ἀπέμαξε. Τότε ὁ Ἅγιο πύξατο τῷ Θεῷ, ἐχαριστῶν ἐπὶ πᾶσι τῷ μεγάλῳ θαύματι. Ἔτι δὲ αὐτῷ τῷ πλησίον ἡ λίθος ἀπῆρε γηγενές, ἵνατο τὸ εἴδωλον τῦ Ἡρακλέους, καὶ ἐγένετο κόνις· ἀλλὰ μὴν ἕ τὸ βῶμον μέρο ἡ πόλεως, ὅτι πολλοὶ τῶ ἰδιωτῶν ἀπέθανον ἐν τῷ συμπτώματι. Μετὰ ταῦτα λαμβάνει τὸν ἅγιο τὸ ξίφος ἀπόφασιν ὁ ἅγιο Ἀνίκητο, καὶ τὸ δεμὶν τῶ φονέως ὑψώσαντο ἀσπασμὸν ἡ Ἅγιος, ὁ χεὶρ αὐτῦ Ἀνίκητο ἔμενεν. Διορᾶται οὖν αὐθὶς ὁ ἐπὶ τροχῷ τυραννῶν ὑπερηφάνως, κρὶν ἐκμελιζόμενο ἕ καύμενο πύξατο. Καὶ δ' ὅλως ἐλύθη τὰ δεσμὰ αὐτῶ, καὶ ὁ τροχὸς ἀλύετο ἦν, ἕ ὡ τὸν ἐσθιόντα.

3 Σφενδονᾶς ὁ φάλαγξ τὸ φῶ βρασμῷ τὸ ἐκκαυδιάτο λίβητο, ἐρᾷ ἄγγελο Κυρίο διέχόμενον αὐτόν, ἡ βρασμὸν ἀι ὕδωρ μεταβάλλοντα, ἕ αὐτὸ ἀβλαβῆ φυλάττοντα. Ταῦτα διορώμενο Διοκλητιανὸς ἐβλασφήμησε καὶ κατηράσατο τοῖς θεοῖς αὐτῶ. Ὁ ὁ ἅγιος Φώτιος πᾶν δρομὼν κατεφίλησε τὸν Θεῖ Ἀθλητὴ ἕ ἴδιον θεῖον Ἀνίκητον, ἐξελέγχων Διοκλητιανὸν ἡ βασιλέα ἐπὶ τῇ ματαιότητι ἕ τῇ πλάνῃ τῶ θεῶν αὐτῶ. Εἶτα περιτίθασι τοῖς Ἁγίοις κλοιὸ σιδηρᾶ τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ τὸ ἀρκτῇ ἐμβάλλουσιν. Ἀπερχομένοις ὁ ἐπὶ τῶ ἀρκτῶ τοῖς Ἁγίοις, ὑπαντήσας ὁ ἅγιος μάρτυς Λουκιανὸς δέσμιο μ̓ τῶν μαθητῶν αὐτῶ, ὑπεδέξατο καὶ ἐστήριξεν αὐτὸς τὸ τῇ πίστει τῇ Χριστῶ. Μετὰ ταῦτα ξύονται καὶ συρίζλίγονται, κ̓ τὸ τῶ δεκάτῳ λιθοβολῆται, ὅτι καλοφθῶσι αὐτὸς ὑπὸ τῶν λίθων, ἀβλαβεῖς ὁ φθείρας· ξύλινα τοῖς ποσὶν αὐτῶν ἐμβάλλουσι, ἑτοίμασε σύρεσθαι ὑπὸ ἀγρίων ἵππων. Ῥαγίσαν ὁ τῶν δεσμῶν αὐτῶν, αἴτησαν καὶ εὐθέως ὁ Θεός.

4 Μαστίξας τοίνυν αὐτὸς, καὶ ἅλατι τὰς πληγὰς καταβρέξας αὐτῶν, ἐπὶ τρισὶ χρόνοις ἀνεπιμελήτους ἔασε. Καὶ μὴν πάλιν ἐκκαύσας τὸ λεγόμενον λουτρὸν Ἀντωνίνου ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς ἐνέβαλεν ἐκεῖ τοὺς Ἁγίους. Εὐξάμενον ὁ αὐτῶν διελύθησαν τὰ μέλη, καὶ ὠρύετο πᾶσι ὅτι ὁ ὕδατα, ὅτι ἦσαν αὐτοῖς ὡς ἐν παραδείσῳ δροσερῷ. Καταπαύσαν ὁ πάλιν κάμινον χωνευτὴν κίοσι δυσὶ * ὑποστηριζομένην, καὶ πάντα ἐκκαύσας, ἐνέβαλε τοὺς Ἁγίους. Ὁ ὁ Ἅγιος πύξατο ἄτως· Εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ δοξολογοῦμέν σε, κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ, υἱὲ τῦ Θεῦ μονογενὲς, ὃν κατηξίωσας ἡμᾶς ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἔδιον τοῦτο ἡ καλὸν ὁμολογίας σου, αἰτῶ, δέσποτα, ἡ ἐκτεῖναι σὺ ἀχράντους σου χεῖρας ἐπὶ σταυρῷ, καὶ ἡ πιτελέσαντα ἡ χθρὸν καὶ τελέμιον τῇ ἡμετέραν ψυχῶν ἀποκτείναι, μὴ ἀποστραφῇς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀχρείους δούλους σου, ἀλλὰ πρόσδεξαι σὺ ψυχὰς

δυσὶν

χας

A χὰς ἡμῶν, ἓ κατάσχοι ἡμᾶς μὴ τῆ ἁγίων σου. Δὸς ἡ, Κύριε, καὶ τῷ πλάνης τὰ ἐρίβολα σου, ἓ τοῖς ἁγγέλοις σε γνῶσιν παράσχῃ, ἀνάστασιν, καὶ γνῶσιν σε, καὶ ἡ ἀναμάρτητον φάναι τῆ Θεὸν ἡμῶν, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωαρχικόν σε πνεῦμα, σοδῶσι ἓ αὐτοὶ, ῥυσθέντες ἀπὸ πλάνης τὸ ἀρχικάκου δαίμονος, καὶ δικαιωθέντες σοὶ ἡμῶν, ὅτι ἀλάγητος εἶ, ἓ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

5 Καὶ μὴ τὸ ἐξαυδᾶν αὐτοὺς, πάντων βλεπόντων, παρέδωκαν τὸ Κυρίῳ καὶ Θεοῖς ἡμῶν ψυχὰς αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ· ἓ ἐν τῷ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἐσχάρᾳ τῷ πυρὸς ἦσι ἄρτι ἔκτοι, καθάπερ ζῶντων, μὴ ἡ τρίχὸς αὐτῶν κάεσθαι. Κρεάγρας οὖν χαλκόφαντος σιδηρᾶς, αἴθαλον καὶ λείψανα τῶν Ἁγίων ἐκ τῷ πυρὸς ἐκιρίπτα, ἐδαπέδου τε καὶ μύρου ἐκ τόπων συγγενεῖς καθέσαντες, δημοσίᾳ ἐκόσμουν. Οἱ ἡ Χριστιανοὶ αὐθημέρου συνδραμόντες, ὅλῃ τῇ κάμινον ἀνεπλήρουν, κράζοντες μεγαλοφώνως, ὅτι Χριστιανοὶ ἐσμεν. Τὰ ἡ λείψανα τῶν Ἁγίων μὴ χρόνῳ τινὰς Δικαίῳ χωρισθέντῳ ἀνδρῶν, ἐν ἰδιώτοις τόποις ἀνακειμένοις ἐκομίσαντο, καὶ ἔθεντο, ἔζων ἐν ὑπάρχει καὶ ὁ ἐν Δαφνουσίᾳ τῇ Χερσονήσῳ τῶν ἁγίων Ἀνικήτου καὶ Φωτίου· ἐν ᾗ ἑορτοῖς τιεξαφανὲς ἐπιτελεῖται ὁ μνήμη τῶν ἁγίων Μαρτύρων. Καὶ ὁ

B χάρις τῶν ἁγιάντων αὐτῶν ἐπιτυγχάνῃ ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ πρεσβείαις καὶ ἡμῖν ὁ Θεὸς παράσχῃ τῶν συγχώρησιν τῶν πλημμελημάτων, καὶ ἀξιώσῃ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν αὐτῶ ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα ἓ τὸ κράτος σοὶ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

tuam, iisquite ignorant cognitionem præbe, Domine, ut cognoscentes te, & sanctissimum Patrem D
tuum & Deum nostrum, nec non sanctissimum AUCT.
ac vivificantem Spiritum tuum, etiam ipsi talvi ANON.
fiant, a deceptione dæmonis, qui malorum est auctor, liberati, teque nobiscum glorificent, quia benedictus es & glorificatus in secula. Amen.

5 Precibus finitis, videntibus omnibus, placitas Deo animas suas in pace Domino tradiderunt. Ac corpora eorum permanserunt in carbonibus ignis usque ad horam sextam veluti viva, ne vel capillo quidem eorum adusto. Tyranni autem ministri demissis ferreis fuscinis extraxerunt corpora Sanctorum; quæ eorum cognati, unguentis ac linteaminibus justa solventes, publice exposuerunt. Christiani vero sponte concurrentes totum repleverunt caminum, magna voce clamantes: Christiani sumus *g*. Post aliquot autem *g*
annos Dulcitius chorepiscopus inventa Sanctorum corpora in diversis locis, ubi oratoria exstruxerat, deposuit; quorum unum, SS. Aniceto ac Photio sacrum, exstat in peninsula Daphnusa *h*: *h*
in quo illustri cum ritu annua sanctorum Martyrum memoria peragitur, frequente in eo gratia sanitatum una cum ipsis inhabitante: quorum intercessionibus Deus etiam nobis præbeat veniam E
delictorum, dignosque faciat, ut sempiterna consequamur ejus bona, in Christo Jesu Domino nostro: cui honor & imperium cum Patre & sancto Spiritu in secula seculorum. Amen.

In formam martyrum ambo conformarunt. Corpora illæsa, plorati ab omnibus & cultus.

ANNOTATA.

a *In Mss. nostris Trevirensi, Bodecensi, ac Velseriano vocatur* S. Aniceti *germanus. Vide quæ præmissa sunt in Commentario prævio num. 4 & 5.*

b Φιβλατόριον, περιβόλαιον Περσικὸν, teste Suida; Fibulatorium, vestimentum Persicum; *quod a fibulis, quibus constringebatur, dictum videtur. Est enim* φίβλα, *fibula;* φιβλάω, *infibulare, seu fibulis adstringere.*

c *In Menæis* ἐξαπεμέμενοι τὰ μέλη, membris divulsis.

d *Inscribitur Martyrologio Romano ad diem 7 Januarii, quo etiam habetur apud nos tom. 1 ejusdem mensis pag. 357; ubi notatur passus anno 311. De eo Baronius anno 311. Alia ejus collegit Tillemontius tom. 5 Monumentorum eccles. a pag. 474. Nihil de illo invenie apud Surium in compendio Martyrii Sanctorum nostrorum, nec in eo, quod est in Menæis magnis. Penitur tamen in nostro Ms. Vaticano.*

e *Triennii istius tempus expensum est in Commentario num. 9.*

f *In Menæis est* κάθαμμοι ἐξερεγέντων, secessibus *seu* latibulis disruptis.

g *Hunc collige plures alios fuisse martyrii socios; sicut indicavimus in Commentario prævio num. 6. Quod confirmatur ac declaratur ex Actorum compendio Suriano, ubi hæc leguntur de Diocletiano:*

C Tuoc justit magnum caminum fieri, quo posset multam turbam Christianorum colligere. Quo F
præparato, Christiani multi cum uxoribus & pueris ad martyrium currentes clamabant: Unum Deum colimus, Christiani sumus. In caminum igitur æstuantem præcipitati, manus ad cælum levantes dixerunt: Gratias tibi agimus, omnipotens Deus, qui nos per Unigenitum tuum ad istud martyrium congregasti. Exteode, quæsumus, manum tuam, & suscipe animas nostras in æternam requiem, quam Confessoribus præparasti. Et hæc dicentes, animas Domino tradiderunt. *In multis aliis cum* SS. Aniceto *ac* Photio *passis consentiunt apographa nostra Trevirense San-Maximianum ac Bodecense. Difficultates circa ea, quæ supra Diocletiano tribuuntur, vide in Commentario prævio.*

h Daphnusa insula parva maris Ægei inter Samum & Lesbum sita, quæ & Thalusa Plinio, *notatur apud Baudrandum.*

DE S. EUPLO VEL EUPLIO DIAC. ET MARTYRE

CATANÆ IN SICILIA.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Memoria in Faſtis, elogia, publica veneratio ex ædibus ſacris, miraculis, & hymnis; corporis ſtatus ac cultus apud Trivicenſes; ejuſdem translatio.

ANN. CCCIV. *Memoria in Faſtis ſacris;*

ROmanum Martyrologium, *quo hodiedum utitur Eccleſia Dei, Sanctum hunc celebrandum annuntiat hac die, ſic loquens:* Catanæ in Sicilia natalis S. Euplii diaconi, ſub Diocletiano & Maximiano auguſtis; qui cum diutiſſime pro confeſſione Domini torqueretur, tandem martyrii palmam gladio cædente percepit. *Apud Græcos ſignatur aliis diebus; etenim in Menologio Baſilii imperatoris, & in Typico ſub nomine S. Sabbæ vulgato, die* x; *in Menæis autem magnis impreſſis, nec non in Menæo Chiffletii habetur die* xi *hujus menſis. Verum quæ hæc ſummatim retuli, pluribus & antiquioribus documentis nunc confirmanda & illuſtranda ſunt. Atque ut a Græcis incipiam; in laudatis Menæis ita illum memorant:* Sancti martyris Euplı. *Deinde autem annuntionem illius ſic repetunt:* Memoria ſancti megalomartyris Eupli. *Subduntur iſti verſiculi:*

Ἐκ μὲν πόλεως μὲν φαεινὸς Εὔπλος λάμπει,
Ἐκ δὲ τομῆς ἡ ταχέος ὄντως σπάθης.
Πλήγη ἐνδεκάτῃ ξίφει Εὔπλος κοσμεῖται.

Stola venerandum te, Euple, levitam facit,
At ſectio enſis ſtrenuum militem creat.
Undecima gladio findenti ſubditur Euplus.

Ibidem etiam habetur elogium cum Officio ſacro.

Elogium apud Græcos.

2 *In laudato Menologio Baſilii imperatoris exſtat hoc elogium, quod e Græco ſic interpretor:* Euplus, Chriſti martyr, ex civitate Catanenſi, quæ in Sicilia inſula eſt, oriundus fuit, Diocletiano imperante. Cum autem diaconus eſſet eccleſiæ ibidem exiſtentis; populum Chriſtiana fide imbuit, ſacras ei prælegens Scripturas. Unde cognitus ac comprehenſus a præſide, coactuſque, ut Chriſtum negaret, ſed irrito conatu, manibus ac pedibus vincula ei injecta fuere; dumque ſuſpenſus eſſet in ligno, manibus ferreis atque ungulis dilacerabatur, gravibuſque malleis oſſa ipſius conterebantur. Deinde e ligno demiſſus, in carcerem conjectus eſt; ubi quando ſitiret, nec haberet aquam, ut biberet, precibus ſontem aquæ e terra elicuit, qua potus, gratias egit Deo. Poſt hæc e carcere ejectus eſt, & poſtquam ejus aures ſubulis eſſent perterebratæ, tandem ſacrum ipſius caput enſe amputatum fuit. *Elogium hujus ſimile, at paulo brevius notatur in Menologio Cardinalis Sirleti.*

Sanctus antiquiſſimis Latinorum codicibus inſcribitur.

3 *Celebratiſſima hujus Sancti memoria eſt apud Martyrologes Latinos hoc die. In apographis Hieronymianis a Florentinio vulgatis ita annuntiatur:* In Sicilia civitate Cataniæ natalis ſanctorum Eupoli, Nericie, Venerie. *Et die* xii *Septembris*, In Sicilia civitate Catina natalis ſanctorum Eupli, & Serapioni epiſcopi. *An vero, & quos ſocios habuerit Martyr noſter, dicam infra. Antiquum Kalendarium Romanum, quod Fronto edidit, hæc memorat:* Die xii menſ. Aug. natal. S. Eupli. *Cui adjungo Calendarium apud Allatium in opere, quod ſcripſit De Eccleſia Occidentali atque Orientali perpetua conſenſione: ubi col.* 1491 *dicitur:* Pridie Id. Auguſti, natale S. Eupli. *In Martyrologio, quod ſub Bedæ nomine apud nos exſtat auto tomum* ii *Martii pag.* xxviii *ſic legitur:* ii Idus (*Auguſti.*) In Sicilia civitate Catanenſium natale Eupli diaconi: qui cum diutiſſime torqueretur, decollatus eſt a Calviſione conſulari, tempore Diocletiani & Maximiani. *In Romano parvo ſeu veteri Martyrologio ſunt iſta:* Catanæ, Eupli diaconi & martyris. *Ado*, In Sicilia, *inquit*, civitate Catanenſi, natale S. Eupli diaconi, Diocletiano & Maximiano auguſtis. *Uſuardus:* In Sicilia civitate Catina, natalis S. Eupli diaconi, ſub Diocletiano & Maximiano auguſtis: qui cum diutiſſime pro confeſſione Domini torqueretur, tandem martyrii palmam gladio cædente percepit. *His adde Rabanum ac Notkerum, nec non Martyrologos paſſim omnes. Wandelbertus in faſtis ſuis metricis hoc Pugilem illuſtriſſimum verſiculo celebravit:*

Martyrii palmam pridie capis, Euple, perennem.

In Veterum ſcriptorum & monumentorum ampliſſima collectione apud Edmundum Martene tom. 6, *ubi* Martyrologia ſeu Calendaria aliqua antiquiſſima *ponuntur, Sancti noſtri memoria inſcribitur* libello annali domini Bedæ presbyteri *col.* 644; *antiquo Martyrologio Gallicano col.* 668; *antiquo Calendario monaſterii Stabulenſis col.* 674; *Calendario Verdunenſi col.* 681; *Martyrologio Antiſſiodorenſi col.* 715.

Publica veneratio ex ædibus ſacris.

4 *Relatis modo hagiologorum annuntiationibus ſubnectere juvat alia antiqui cultus monumenta ex ædibus* S. Eupli *nomine inſignitis. S. Gregorius Magnus, qui ſedit exeunte ſeculo ſexto, ac ſeptimo ineunte, lib.* xii *epiſt.* 10, *quam Felici epiſcopo Meſſanenſi ſcripſit*, Januarius, *ait*, ſubdiaconus eccleſiæ Meſſanenſis, petitoria nobis inſinuatione ſuggeſſit, quæ habetur in ſubditis, in civitate Meſſanenſi baſilicam ſe pro ſua devotione fundaſſe, quam in honorem S. Stephani, & Pancratii atque Eupli deſiderat conſecrari. *Seculo* viii *Eccleſiæ præfuit Theodorus PP. I; in quo apud Anaſtaſium Bibliothecarium tom.* 1 *pag.* 126 *noviſſimæ editionis Romanæ habentur iſta:* Fecit & oratorium beato Euplo martyri ſoris portam beati Pauli apoſtoli, quod etiam ornavit. *Seculo* viii *ſedem Petri occupavit Adrianus, qui, prout ibidem*

A *dem refertur pag.* 264, porticum.., quæ ducit ad beatum Paulum apoſtolum a porta una cum eccleſia S. Eupli, ulque ad prædictam baſilicam ſancti Pauli, a novo reſtauravit. *In S. Patri ſpectari imaginem ejus ære pictam in antiquiſſima umbella, uomiae ipſius ibidem inſexta litteris Græcis, teſtatur Piazza in Hemerologia ſacro ad diem* XII *Auguſti. Seculo* IX *Neapoli exſtabat eccleſia* S. Eupli; *ſicut Octavius Cajetanus probat in Animadverſionibus ad miracula* S. Eupli, *tomo primo Vitarum Sanctorum Siculorum pag.* 86. *Videſis infra* § 6. *Florentinius in notis ad* XII *Auguſti pag.* 748 *hæc obſervat*: Veteriſſimam (*S. Eupli diaconi*) eccleſiam in Lucenſi ditione prope urbem, indicant monumenta hædina in epiſcopali tabulario circa annum octingenteſimum.

5 *Jam vero publicam Sancti venerationem Neapoli, ex cujus ibidem eccleſia dicebam mode, edmodum vigniſſe, conficitur e miraculis, quæ ea ipſa urbe, Sancto noſtro patrocinante, patrata ſunt, ac dabuntur infra. Ad hæc, hymnus a S. Joſepho Sicule in honorem* S. Eupliі *martyris concinnatus, teſte Cajetano in Vitis antea citatis, pag.* 150, *ubi etiam e Græco verſus exhibetur; alter item* B *ibid. pag.* 112 *ex eodem ſancto Pugile hymnus, a Græco etiam Latine redditus; nonne ſatis indicant, memoriam ejus maxime apud mortales venerabilem ac pretioſam fuiſſe, ac miraculis inclaruiſſe? Audire placet pauca, quæ in rem hanc ex hymno, quem primo loco nominabam, delibata viſum eſt. Ode* 8 *hæc canuntur*: Ægritudines varias curandi, & malignos ſpiritus expellendi vim habent tuæ reliquiæ; quas circumdantes clamamus: Omnia opera benedicite, laudate Dominum. *Et mox*: O viri congregati haurite de ſepulchro Martyris convenientem ægritudinum medicinam, & ex fide clamate: Omnia opera benedicite, laudate Dominum. *Et Ode* 9: Hodie Catana, veneranda metropolis, feſtum agit, quia te patronum ſuum poſſidet, celebratque una cum omnibus provinciis, præfecturis & civitatibus, tuum divinum certamen, quam tuis interceſſionibus protegis. *In fine denique hymni, poſt ea, quæ Deiparæ accinuntur, ſunt hæc*: In omne ævum omnipotenti Deo aſſidens, radiis reſplendens, o Victor, memor eſto celebrantium tuam illuſtrem memo- C riam, teque, o ſancte martyr, Euple, tamquam miniſtrum Sacramentorum Chriſti venerantium.

6 *In altero autem hymno ſuperius indicato, enuntur ei*: Celeberrime Euple.. mirande.. Occidentis luminare.. Catanenſium gloria, & orbis fulgentiſſima fax. *Laudatur item tamquam* zelo ferventiſſimus, divina plenus gratia.. velut pretioſum unguentum in Occidente exiſtens.. Orientis terminos, & orbem univerſum bono tuo odore repleviſti. Multum in te gloriatur Catanenſium metropolis: quippe quæ inclytum te, Euple, civem habuit.. Pium in modum.. ad reliquiarum tuarum loculum fideles læti accurrimus, cunctique morborum ſanitatem conſequentes, illum amplectimur, Chriſto canentes hymnos.. Ingentis inſtar theſauri in Occidente, abundantiſſima miraculorum exhibitione illuſtris.. Siculas ditaſti. *Sanctus porro ille Joſephus Siculus, ſupra a Cajetano nominatus, non videtur eſſe alius, quam ille, cujus Acta apud nos die* ut *Aprilis a pag.* 266 *illuſtrata ſunt: cum & hymnographus fuerit, & Siculus, ſecundum ea, quæ ibidem referuntur; ubi etiam obitus ejus verſimiliter anno* 883 *innectitur. His adde iſta de Officio faciendo ac reliquis. Inter feſta propria Sanctorum Ca-*

miracula, atque hymnus &c.

a Græco verſus

tanenſium, quæ habemus in exemplari noſtro ✠ D
Ms. 143, *fol.* 203 *verſo*, die XII Auguſti in feſto S. Eupli marr., civis Catan., patroni prin- Auct. J. P.
cipalis civitatis, *lectio notatur* in a Noct. ex Actis martyrii, & ex Breviario Gallicano. *Quod vero Sanctus aliquam peculiarem apud Gallos veneretionem acceperit, indicio ſunt* 1°. *Quod in Calendario Sanctorum, quod Miſſali Virdunenſi, anno* 1554 *Pariſiis excuſo, præfigitur, die* XII *Auguſti notetur* Eupli martyris ait lect. 2°. *Quod in Breviario Lexovienſi, ibidem anno* 1624 *typis vulgato, die* XI *præſcribatur facienda* commemoratio S. Eupli martyris. Aña. Hic eſt vere martyr. ℣. Gloria & honore. Oratio. Præſta, quæſumus, omnipotens Deus, ut intercedente. Ut in communi unius martyris. *Die autem* XII Aña. Hic vir deſpiciens mundum. ℣. Juſtus ut palma. Oratio ut ſupra. *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, poſt Sancti elogium, quod profert ad hunc diem, ſic notat*: Corpus ſive reliquiæ S. Eupli, Trivici in Irpinis aſſervari feruntur: cujus urbis eſt tutelaris.

7 *Ceterum ille Martyris cultus confirmatur & illuſtratur ex iis, quæ nunc dicam. Latinas habeo* *ante nos ibi ſancti ſanctis*
notitias Mſs., in quibus tractatur de S. Eupli *martyris eſſe, Trivico Catanam tranſlate anne* E
1656, *quas miſit huc Meſſanæ* (*qui ad congregationem provinciæ veneras*) *noſter P. Franciſcus Blanditius* XII *Octobris anno* 1658, *uti notatum invenie a Bollando; quæſque impoſterum, ut ſemel hoc dicam, ſub nomine notitiarum Meſſanenſium citabo. In illis itaque quædam lego in rem noſtram hoc titulo prænotata*: Reſponſa illuſtriſſimæ & admodum reverendæ dominæ ſanctimonialis ſororis Fauſtinæ Loffredo, *infra laudandæ*, ad quæſita P. Franciſci Blanditii Societatis Jeſu, de ſanctis ipſanis ſancti magni martyris Eupli, civis Catanenſis: *unde iſta excerpa.* 1°. Sacrolancta ipſiana B. Eupli.. in æde cathedrali noſtri oppidi Trivici in regno Neapolitano aſſervantur, quorum cuſtos eſt reverendiſſimum Capitulum canonicorum. Eſt enimvero hic magnus Martyr Trivicanæ civitatis patronus & tutelaris. 2°. Sacra.. ipſiana *ejus* inſigniora (*qualia ſunt pedes, tibiæ, genua, coxeodices, manus, & pars capitis, quorum oſſa ſunt candidiſſima, odorifera; ſed ſine carne*) occluſa ſunt in ſtatua aurata. 3°. Reliqua vero ſacra ipſiana aſſervantur in quadam capſella, circum- F
quaque holoſerico cooperta: quæ bene obſerata intus altare maximum conſtoditur.

8 4°. Hæc vero capſula magna cum veneratione promitur ipſo die ſancti Martyris feſto, *apud Trivicenſes in regno Neapolitano* omnibuque infra ejus Octavam diebus, ſuperque altare locatur; quo tempore, totius populi fit frequens concurſus ad cathedralem. 5°. Sed primo feſtivo die præcedente, omnium Religioſorum ordinum frequentia, ac celeberrima cum pompa, ductantur ſacra ipſiana ſuper humeros duorum ſacerdotum, talaribus candidis veſtibus, rubriſque tunicellis ornatorum, undequaque non ſolum Trivicano populo, ſed externorum etiam oppidorum comitante multitudine. 6°. Quia etiam ipſo beatiſſimæ Deiparæ in cælum aſſumptæ feſto, ejuſdemque octavo die, cum ſtatua glorioſæ Virginis Mariæ, ſimul S. Eupli ſacra ipſiana per plateas circumferuntur, civitatem colluſtrantia magno omnium gaudio ac plauſu. 7°. Statua vero ſancti martyris Eupli ſita affervatur reliquo anni tempore in quadam feneſtella affabre laborata, atque holoſerico circumveſtita: quæ etiam ſolemnioribus anni feſtis ſpectanda, venerandaque omnibus aperitur,

A ratur, cereis facibus circumlucentibus: cujus
AUCT. clavis apud thelaurarium, qui eſt unus ex qua-
J. P. tuor Capituli dignitatibus, aſſervatur. Ex Neapoli die 2 Februarii MDCLV. *Et ſubſcribitur* Fauſtina Loffredo.

9 *Inenute autem ſeculo decimo octavo corpus illud ſacrum ab Illuſtriſſima Trivicano in decentiorem locum fuit translatum, uti conſtat ex inſtrumento, quod ante me habeo, & quod ejuſdem Illuſtriſſimi chirographo ac ſigillo obſignatum eſt. Illud rem noſtram, præter alia in dicto inſtrumento notata, ſic confirmat*: Simon Viglino S. T. D. Dei & ſanctæ Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Trivicanus. Univerſis & ſingulis præſentes noſtras has litteras inſpecturis, atque lecturis, fidem facimus atque teſtamur omnia ſuprascripta eſſe vera, & præſertim ea, quæ dicuntur de translatione corporis beatiſſimi martyris & levitæ Euplii, a nobis facta in anno MDCIII in prima noſtra ſynodo diœceſana, in decentiorem locum ſub ara maxima noſtræ cathedralis eccleſiæ, ubi ad præſens reperitur. In quorum fidem &c. Datum Caſtelli ex noſtro epiſcopali palatio die XV Martii MDCCIX. Simon epiſcopus Trivicanus. *Et appenditur ſigillum, ac inferius ſignatur* P. de Marinis Cancell.

B

§ II. Os ſancti Trivico translatum Catanam; publicæ ibidem illa occaſione veneration is incrementum; ſacri iſtius pignoris recognitio, ac ſolennis pompa hinc conſecuta.

Approbatio ejus ſacri Trivicani

NOtitiæ Catanenſes modo memoratæ varia ad propoſitum noſtrum ſuggerunt, quæ eodem, qua ibi habentur, ordine temperis cum lectore communicamus: Domnus Donatus Paſchaſius, Dei gratia, & Sedis Apoſtolicæ epiſcopus Trivicanus. Univerſis & ſingulis præſentes noſtras literas inſpecturis, atque lecturis fidem facimus, atque teſtamur, quod nos ad majorem omnipotentis Dei, & Sanctorum ſuorum gloriam, & honorem dedimus, & conſignavimus partem uoius oſſis ex corpore S. Eupli martyris civitatis Catanæ, civis regni Siciliæ, exiſtente, venerabiliterque conſervatn in cathedrali civitatis Triviei, regni Neapolis, & hoc de licentia ſacræ congregationis epiſcoporum & Regularium, ſub die VII menſis Maji MDCLIII, ut ſupradictam partem unius oſſis prædicti corporis S. Eupli, Religioſis Societatis Jeſu civibus Catanenſibus aſportare, ſive tranſmittere in civitatem prædictam Catanæ, eamque in eccleſia, cappella, ſive oratorio collegii dictæ Societatis Jeſu, dictæ civitatis Catanæ, ad libitum ipſorum Patrum civium Catanenſium collocare poſſint, & valeant: utque Reliquia prædicta ab omnibus venerari, & coli poſſit. Ierumque atteſtamur, fidem facimus, atque approbamus eſſe vere, & realiter ſumptam ex dicto corpore S. Eupli noſtri, protectoris ejuſdem civitatis Trivici. Quam partem oſſis, & ſacram Reliquiam intus quoddam ſcatolinum * dictis Religioſis Patribus dedimus conſignandam, incluſam, ſuo operculo tectam, quatuor ſigillis ſigillatam noſtro ordinario ſigillo. Intus quod ſcatolinum etiam præſentes literas approbationis interuimus, eodemque ſigillo ſigillatas, ad finem, ut ejus apertura facienda ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo, vel Generali vicario, locique Ordinario, major fides adhibeatur, & omnis difficultas tollatur. In fidem &c. Datum Trivici die V Februarii MDCLIV. D. Paſchaſius epiſcopus Trivici.

D

11 *Laudatæ ſuperius notitiæ Catanenſes nonnulla memorant ad præcedens ipſanum ſacrum, ejuſque extractionem attinentia: quorum cognitionem cum auctorem intereſſe lectoris, eam ſuggeret hoc documentum, iſtoibidem titulo inſignitum*: Exemplum epiſtolæ illuſtriſſimæ & admodum reverendæ ſanctimonialis ſororis Fauſtinæ Loffredo filiæ Marchionis oppidi Trivici in regno Neapolis, ad R. P. Ignatium Garganum provincialem Neapolitanæ provinciæ Societatis Jeſu, ex Italico idiomate in Latinum expreſſæ. Præcepit mihi domina mea amita Franciſca ſanctimonialis, ut Paternitatem veſtram ſalutarem, & perſcribcrem de ſacroſanctis ipſanis martyris Eupli, jamjam a nobis ad Paternitatem veſtram miſſis; quæ equidem juſſa libentiſſime adimplere gaudeo. Cenſeo igitur Paternitatem veſtram bene recordari, cum abioluto ſui Sieulæ provinciæ magiſtratus triennio, mandaſſet, ut aliquod ex ſacroſanctis ipſanis B. Eupli martyris os impetrandum curaremus. Cujus Martyris corpus, quamquam in ſuos artus divilum, totum tamen in noſtra E cathedrali Triviei aſſervatur, cujus eſt tutelaris patronus, qui olim in Sicula urbe Catanæ martyrio fuit coronatus, indeque Trivicum ejus translatum eorpus. Odoravimus, vehemens Paternitatis veſtræ deſiderium iſtud fuiſſe accenſum ex magna veneratione, pioque eulto, quo Catanenſes civem ſuum merito ac jure proſequuntur, atque ex beneficiis, quæ illic ſupra naturæ vires miraculo ſunt, ſibique præſtantur.

circa ſacrum illud pignus

12 Diſtulimus vero ad hoc uſque tempus, venerandum S. Martyris os mittere, eo quia noſter Trivicanus epiſcopus nimio plus noſtris petitioobus ſtudens obſecundare, illud ex loculo ſuo extraxit, non impetrata prius facultate debita a ſacra congregatione: ob quam qualemcumque noxam in iam gravem incidit morbum, ut in lecto decumbens ſeſe dimovere non poſſet. Interea ejus diaconus dormiens ſomniavit, S. Euplum velle, ut ſuis verbis epiſcopo nuntiaret, ut ad ſuum loculum martyris os ſacroſanctum ab eo ablatum referretur. Dictum factum; relato venerando oſſe, ille ſtatim convaluit. Ego vero legitimam facultatem ſacroſancti oſſis extrahendi impetrandam F accuravi, eaque habita, idem noſter Trivicanus epiſcopus in quodam vaſculo ſanctam Reliquiam quatuor ſigillis conſignatam, ſuis cum literis, propria mann ſubſcriptis, ſuoque ſigillo ibidem conſignatis, & intus idem vaſculum incluſis, ad me miſit: ego vero ad Paternitatem veſtram mitto; quæ oro, atque obſecro, ut digneiur nos habere commendatas in ſuis ſanctis precibus ac Sacrificiis: ex monaſterio reginæ urbis Neapolis die XXIII Julii MDCLIV. *Et ſubnotatur* ſoror Fauſtina Loffredo.

additur pyxidem, vel vaſculum

additur notitiæ

13 *Poſt laudatæ Fauſtinæ Reſponſa ad quæſita P. Franciſci Blanditii, quæ in anteceſſum protuli, ſubditur in dictis notitiis Catanenſibus* Exemplum epiſtolæ epiſcopi Trivicsni ad marchioniſſam civitatis Triviei: *in qua fidem facit* etiam atque etiam, eamdem Reliquiam vere eſſe S. Eupli martyris, civis Cataoenſis, noſtræque, *ait*, civitatis Triviei patroni: quam equidem nunc nequeo decernere * omnino, ex cujuſnam integri oſſis parte artuſque ſit divulſa, eo quia omnes fere ſancti corporis artus in variaa portiones diffracti

f. diſcernere

A fracti ſunt. Scio tamen, teſtorque ex iis a me fuiſſe ſelectam non exiguam particulam (ſed quantum fere eſt ovum gallinaceum) clauſam dudum in vaſculo bene obſerato, filis lineis colligato, quatuorque ſigillis meis obſignato. Quod quidem donarium ſit, quæſo, quaſi tributum obſervantiæ, quam arga dominationem veſtram, luamque illuſtriſſimam familiam profiteor. Unde exſpecto alia mandata, quibus magis magiſque exornari cupio. Ex Caſtello die x Novembris MDCLV. Addictiſſimus ſervus D. Donatus Palehaſius epiſcopus Trivici.

14 *Laudatis notitiis proxime inſeritur* Exemplum *uti et re-cognitio* privilegii recognitionis Reliquiæ ſancti magni martyris Eupli. Nos Dominus Marcos Antonius Guſſius, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia epiſcopus Catanenſis, comes Maſchalarum, cancellarius almi ſtudii elariſſimæ urbis Catanæ, & Regni conſiliarius, omnibus ,,& ſingulis Chriſti fidelibus ſalutem in domino ſempiternam. Piis & devotis petitionibus Reverendi Patris Arcadii Perremuto, rectoris collegii Societatis Jeſu Catanenſis, ejuſque Religioſorum Patrum inclinati, in quantum poſ-

B ſumus, annuimus, maxime quæ pro Sanctis in cælo degentibus, & beatifica Dei omnipotentis viſione fruentibus exhibentur, quorum beneficiis atque auxiliis adjuvari omnes poſſe ſperamus.

15 Cum itaque dictis Reverendis Patribus So- *epiſcopi* cietatis Jeſu hujus cleriſſimæ urbis Catanæ fuerit tranſmiſſum quoddam fruſtum oſſis ſancti magni martyris Eupli, civis Catanenſis & patroni, & cathedralis noſtræ archidiaconi, ab civitatis Trivici Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo epiſcopo (in cujus cathedrali hujus ſancti Martyris corpus honorifice aſſervatur, ut patet virtute privilegii expediti ſub die v Februarii MDCLIV) cum licentia ſacræ congregationis epiſcoporum, & Regularium, ut idem teſtatur Trivicanus epiſcopus, incluſum in quodam vaſculo, velamine holoſerico, auroque intexto, elauſo, & quaternis epiſcopi ſigillis conſignato; & nobis per manus Patris Francilci Blanditii, ejuſdem Societatis Jeſu ſacerdotis, exhibito (qui multa induſtria atque ſtudio illud procuravit) ut ſacroſancti oſſis venerandam Reliquiam recognoſceremus; præfatum vaſculum aperuimus coram Raverendiſſimo utriuſque juris doctore domino Franciſco de A-

C mico, abbate S. Luciæ, noſtræque cathedralis Priore, & coram canonicis noſtris D. Blaſio Romano Colonna & D. Camillo de Paternione, ſigillaque reſignavimus, omniaque rite recognovimus: eamdemque ſancti Regni martyris Eupli Reliquiam recognitam procidentes adoravimus, ac rite veneratam dicto Patri Franciſco reſtituimus, in theca argentea includendam, atque iterum ita inclulam, nobiſque oblatam vidimus.

16 Quapropter eamdem ſacroſanctam Reli- *Catanenſis.* quiam per publicam adorationem in dicto collegio exponendam omnique, qua decet, pompa ac veneratione, cultuque percolendam auctoritate, qua fungimur, licentiam & facultatem concedimus & impertimur. In quorum omnem fidem, hoc præſens privilegium fieri juſſimus, cumque noſtra ſubſcriptione, noſtrique magiſtri notarii noſtroque ſigillo, quo utimur, in pede munitum dedimus Catanæ die xxv Aprilis, ix Indict., milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſexto. Marcus Antonius epiſcopus Catananſis. D. Sebaſtianus Nicoloſi m. pr.

17 *Legitimam hanc ſacri pignoris recognitionem* *Inſignis* *excepit feſtiva ac magnifica ſumma erga illud veneration is teſtificatio, quam (tametſi nonnullis*

ejuſdem deſcriptioni immiſceantur de Sancti facer- D *dotis, ac de animula ejus, poſt decollationem in* AUCT. *cælum evolare viſa: quorum hoc indiget ulterio-* J. P. *re probatione; illud vero nobis non ſuadetur; ex Annotatis ad Acta, quæ daturi ſumus, lit. f) quam, inquam, feſtivam teſtificationem ex dictis antea jam ſæpe notatis, huc tranſcribo:* Peracta jam rite legitima recognitione ipſanorum oſſis magni martyris Chriſti S. Eupli ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Catanenſi epiſcopo D. Domno Marco Antonio Guſſio, nihil habuit antiquius P. Franciſcus Blanditius, quam ut dimidiam ſtatuam argenteam juſtæ magnitudinis fabricandam curaret: quæ plus quam cubitalem habet longitudinem præter baſim.

18 Ea vero refert modeſtum juvenis vultum *apparatus* (talem enim decantat ipſum Græcus hymnus S. Joſephi Hymnographi, ſic dicens: Juvenilibus annis perfectum ſenilem animum præ ſe tulit Martyr .., quamvis non ſemel innuit, imo affirmat fuiſſe ſacerdotem) ſupra vero capitis aureum diadema videre eſt argenteam columbulam, alludentem ad ſancti Martyris decollati beatam ani- E mulam in cælum ſubvolare viſam, ut teſtatur Breviarium Gallicanum: quam circumambit radiata peripheria auro illita; cujus roſtrum palmulam tenet argenteam, tribus corollis aureis ornatam (tres S. Eupli laureolas virginis, doctoris & martyris triumphantis notantibus) & ad palmulæ fuſtem cernere eſt caput hominis ex pretioſo corallo: collum item S. Martyris murænula coralina circumambit: pectus vero & dorſum levitica Dalmatica affabre elaborata, floſculis liliorum decuſſatim inſculptis. In medio pectore ovalis patet feneſtella cryſtallo clauſa, unde ſacroſanctum Martyris Eupli os conſpicuum ſit omnibus; quod periti ſſimi anatomiſtæ cenſuarunt magnum eſſe fragmentum extremi oſſis longioris ad internodium jocantis in brachiis, ſive tibiis. Quam vero fuerit ſancto Martyri opus hoc [gratum] & labor exantlatus, perſpicuum fuit: quia tres ante ejus ſolennis feſti dies ex urbe Meſſana Catanam evexerunt navitæ feliciſſima navigatione: in quo triduo tota civitas omnibus lætitiis incelſit, & pro ſuis quiſque viribus Civem ſanctum ornare ſtuduit, applaudentibus ſæpe campanis, ac bellicis igneis inſtrumentis. F

19 Status vero ſummo feſti diei mane in ca- *ac pompa* thedrali baſilica, omnium Sicularum maxima, peripetaſmatis ſericis circumornata (ubi ſanctus Archidiaconus ſuum officium vivens peregerat) ſuit ſuper altare maximum collocata, & poſt decantatam Horam tertiam Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus epiſcopus D. Marcus Antonius Guſſius pontificio ornatu Miſſam celebravit, aſſiſtente Illuſtriſſimo Senatu, ac Reverendiſſimo Capitulo cum eodem applauſu campanarum, & bombardarum & muſici concentus. Poſt Miſſam vero uſque ad Horas veſpertinas ibat redibatque omnis generis frequentia ad venerandum, & exoſculandum os ſacroſanctum. Decantatis vero Veſperis, progredi cœpit ſacra pompa: cui intervenerunt omnes Religioſorum ordiones familiæ, quas præcedebat ſocietas virorum, ſub vexillo ſancti martyris Eupli antiquitus inſtituta, accenſas faces geſtando, cum Reverendiſſimo Capitulo, quod antcibat frequens clerus. Pone ſequebatur ferculum variis floribus circumſeptum ſub purpureis umbellis, a lex ſenatoribus geſtata: ferculum vero ſuper humeros quatuor Clericorum ordinis ſenatorii impoſitum ferebatur: & pone ſequebantur

A Illuſtriſſimus epiſcopus, regiique magiſtratus, ma-
Auct. nu accenſas faces geſtantes, perque celebres urbis
J. P. plateas, per quas ſanctus Martyr cum Euangelio ad collum appenſo fuerat olim per ludibrium atque opprobrium circumductus, nunc triumphans ductabatur, parietibus privatarum publicarumque ædium vario aulæorum apparatu exornatis.

apud Catanenſes inſtituta.

20 Collegii vero noſtri pii ſcholaſtici ſuam inſtruxere phalangem: angelicam ſpeciem præ ſe ferentes obviam prodiere; ht palmas manu geſtantes; illi thuribula varios odores ſpirantia, & caniſtra frondibus floribuſque oppleta, eoſque in auras, & hum ſternentes, ſacroſque hymnos concinentes cum hac intercalaria voce: Vivat S. Euplus; vivat noſter ſanctus civis, doctor & martyr. Cum vero ad noſtri collegii ſacram ædem perventum fuit, tanta fuit multitudo, ut maxima pars extra januas ſubſiſtere opus fuerit, muſicis interim vocibus, atque inſtrumentis corda eivium ad pietatem erga ſanctum Martyrem excitantibus, & præ gaudio, lætitiaque geſtientibus. Data vero benedictione, nox incubuit, & ad feneſtras ædium, palatii ſenatorii baſilicæque cathedralis turres quamplurimæ ſuccenſæ faces

B nnctem verterunt in diem.

deſtituun-tur.

21 Vix autem dies illuxerat (erat enim Dominica) eum, ecce, frequens fit concurſus ad expiandas conſcientiæ labes, & ad ſuſcipiendum ſacroſanctæ Euchariſtiæ Sacramentum, audiendam Miſſam muſicis concentibus lepide conditam. Quæ expleta, noſter ſacerdos panegyrim habuit de ſancto magno martyre Euplo ſane luculentam. Quas ob res longe major erga ſanctum Patronum ac tutelarem crevit pietas atque obſervantia. Id quod etiam inſequente anno perbelle factum: & tertio hinc anno MDCLVIII adita fuit ſtips liberalis in pauperes: & omnibus adſtantibus diſtributum fuis goſſypium, admotum ſacroſancto Martyris oſſi, ad ægrotorum curationes.

§ III. Sancti nomen, vitæ inſtitutum, martyrium, & aliquot ei adjuncta.

Sancti nomen.

C NUnc nonnulla conſideremus puncta, quæ ad *Sancti nomen, & res ab eo geſtas attinent. Nomen ipſi eſt* Euplus (Euppius *in Hieronymiano ſupra num.* 3, *ſingulare eſt, ſi non mendoſum*) *quod alibi ſcribitur* Euplius. *Prima efformatio eſt communior: nam ea occurrit apud Græcos in Menologio Baſilii imperatoris, Menæis magnis typo editis, quæ per Officii ejus decurſum ita ſemper illud nomen efferunt; item in Menologio Sirletiano, Typico S. Sabbæ, Menæa Chiſſetii, Martyrio, quod ex codice Græco Ms. Latine editum eſt apud Cajetanum; in hymnis item duobus de Sancto apud ipſum; nec non in duplici exemplari Martyrii, quod Cotelerius vulgavit, quibus conſentiunt Acta apud Mombritium, duo noſtri codices Mſs. membranacei, de quibus infra; adde Martyrologia cum S. Gregorio Magno, quæ antea citavimus: adeo ut hinc conficere liceat, efformationem iſtam cum apud Græcos, tum apud Latinos eſſe longe communiſſimam.* Euplius *ſcribitur apud Baronium in Actis ejus, quæ poſtea dabimus; item in Martyrologio Romano, uti & apud Surium. Cajetanus in Animadverſionibus pag.* 85, Surius, *ait*, vocat EUPLIUM; in Græco tamen ſemper vocatur EUPLUS: Latina Acta variant; quædam Euplum; ſed correctiora, *ut vult*, ac fideliora EUPLIUM, quæ ſecuti ſumus. *At de Actis agetur alibi.*

23 *Locum et natalem fuiſſe Catanam, urbem Siciliæ, Græci perhibent in Menologio Baſiliano ſuperius num.* 2; *adde Menæa magna excuſa, quæ in Sancti elogio*, Hic erat, *inquiunt*, e civitate Catanæ, Siculorum provinciæ. *Res confirmatur ex hymni verbis modo productis:* Multum in ſe gloriatur Catanenſium metropolis: quippe quæ inclytum te, Euple, civem habuit. *In Martyrio quidem, quod Latine vulgavit Cajetanus a Ms. codice dicti monaſterii S. Salvatoris, ſic legitur*: Hoſpes quidam hic, cui nomen Euplus. *Cajetanus in Animadverſionibus ad hunc locum notat, Surium dicere*: Eſt in hac urbe homo quidam Euplius nomine: *ſed addit, in Græco eſſe*, hoſpes peregrinus. *(In editione Cotelerſana, inter Eccleſiæ Græcæ monumenta tom.* 3, *pag.* 196, ἰσως ἐπιδήμου τίνος, eſt hic aliquis peregrinus.) *Et mox, ubi pro Sancti patria Catanenſi Cajetanus produxiſſet Menologium Græcorum, ac verba ex Troparia ſeu hymno, quæ jamjam dabam*; forſaſſe, *ait*, exiguus a gentilibus exiſtimatus eſt habitu, quo indutus erat. *Neutiquam de loco natali Martyris nobis conſtat ex melioris notæ Actis; de quibus conſule Annotata noſtra lit.* e.

loco ejuſdem.

E

vita inſtitutum,

24 *Diaconus fuit, ſicut conſtat ex Actis a Baronio vulgatis, & aliis documentis ſupra productis; non autem epiſcopus; qualem in altero exemplari Vaticano perperam ſcribi, notat Cajetanus in Animadverſionibus ad Acta, quæ dat a Ms. Codice Vaticano: ad hæc*, in Menologio Græcorum (*quod ibi non nominat*) *ſcriptum eſſe* archidiaconum. *In ſtilula Paſſionis apud Mombritium vocatur* levita. *Sacerdotem item cum fuiſſe, nobis non probatur. Vide Annotata ad Acta infra. Si modum ejus vivendi ſpectes, artiam paupertatem ipſum fuiſſe profeſſum, vel hoc unum innuere videtur, quod in Actis apud Baronium coram judice dicat:* Domum non habeo. *Quod dictum confirmatur a Martyrio, quod publici juris fecit Cotelerius pag.* 192; *ex Actis item, quæ edidit Mombritius, ubi reſpondet:* Non habeo domum hic. *Cui lectioni adſtipulantur duo noſtri codices Mſs. membranacei. Ceterum, quod divinæ Scripturæ eloquia ei in ameribus fuerint, quodque eorum prælectione Chriſtianos confirmarit, conficitur ex Actis ejus. Imo vero a ſacro* F *Euangelii codice, quod vivens in corde geſtarat, jam morituras non fuit ſeparatus; de qua re vide eodem Acta, huic Commentario ſubnectenda. Atque hæc quidem pancula ſunt, quæ circa vivendi rationem Pugilis noſtri notanda cenſui. Plura ſuperſunt circa agonem ejus ſacrum, atque adjuncta varia, quæ hunc præcedunt, comitata ac ſubſecuta fuere.*

martyrium, ejuſque adjuncta.

25 *De tormentis martyrium præceſſiſſe Acta apud Baronium breviſſime & indeterminate:* Calviſianus conſularis interloquutus dixit: Quoniam innotuit ejus confeſſio, interrogetur ſub tormentis, tradatur tortoribus; & eum traditus eſſet *&c. At mox dicitur*: Calviſianus conſularis dixit ad Euplium poſitum in tormentis *&c. Deinde* Euplius.. torqueatur. Cumque torqueretur *&c. Ac paululum interjectis*: Poſtquam diu tortus eſſet, juſſit ceſſare carnifices. *Denique*: Calviſianus præcepit, iterum torqueri acrius. Cumque torqueretur *&c. Martyrium vero a Cotelerio vulgatum primo loco, pag.* 193 *paucioribus etiamnum verbis rem expedit*: Tum Calviſianus corrector: Extendatur Euplus, ac verberibus afficiatur, donec *&c.* Multa igitur paſſus tormenta, tandem martyrii certamen ſuſtinuit. *Aſſorum com-*

pen-

A *pendium, quod in ſuo Martyrologio exhibet Ado, ſuccinctiſſime*: Calviſianus dixit: Torqueatur Euplus, quouſque confiteatur *&c.* Judex .. juſſit eum amplius torqueri. *Acta Græca ſequioris notæ more ſuo præſens argumentum magis deducunt ac determinant. Etenim in Martyrio, quod habetur apud laudatum Cotelerium ſecundo loco; quodque* apud Symeonem Metaphraſtam *exſtare indicat, ſic narratur pag.* 197: Calviſianus .. juſſit lignum in terra defigi, illumque in eo ſuſpendi; nec non manus ferreas confici, & carnes ejus dilacerari. *Et pag.* 198: Imperavit malleos fabricari, & verberari crura illius. *At pag.* 199: Indixit miniſtris ſuis beatum Epulum ligari, atque ferreis uncinis aures ejus contundi. *Similia occurrunt cum in Mſs. monaſterii S. Salvatoris apud Cajetanum; tum apud Surium. Nunc de martyrii comitibus diſſeramus,*

Inquiritur an S. Euplus

B 26 *Duæ, quas num.* 3 *dedimus ex apographis Hieronymianis, annuntiationes, & in quarum altera* S. Euplo *addantur* Nericia *ac* Veneria; *in altera vero* Serapionia, *vel, ſecundum quod ibi ſcribitur,* Serapioni *nomen; in cauſa ſunt, cur inquirendum cenſuerimus, an & quot Pugil noſter martyrii comites habuerit. Nullos ei fuiſſe, nominatim expreſſos in antiquis monumentis, quæ quidem nos viderimus, patet ex primigeniis Actis, tabulis ſacris ac elogiis, de quibus ſupra: nominatim, inquam, expreſſos; nam ex Actis apud Surium, Cajetanum ac Cotelerium, quæ ſunt ſequioris notæ, habemus, quod multi lumine fidei ſint illuſtrati a Sancto jam capite plectendo, per lectionem Evangelii. Sed quid inde in rem noſtram? Quamquam autem ſacri agonis Sancto comites quia aliis ignoti, neutiquam nobis probentur; de duabus tamen, quas nominavimus, meminit Mr. Corbejenſe apud Florentinium in notis ad hunc diem* XII *Auguſti, his verbis:* II Idus Aug. In Sicilia civitate Cathenas, natalis ſanctorum Eupli, Vereciæ, Veneriæ, *Præditus auctor ex ſilentio ſcriptorum,* Euplo *Diacono Sicula ſociat non addentium* Nericiam *ac* Veneriam, *dubitari, inquio, poſſet, num alterius loci ſuerint indigenæ; niſi id aperte docerent Mſs. vetuſtiſſimum, uti vocat, Antverpienſe; in quo non* Ne-

C ricia, *ſed* Veracia *&* Veneria *ſimul cum aliis, Syria non autem Sicilia attribuuntur. Textum ſic ſubdit:* II Idus Auguſti, In Sicilia Eupli. In Syria Juliani, & Marci, Veraciæ, Veneriæ, In Syria natalis SS. Macharii, Juliani *&c. Adverto, hinc non tolli prorſus omnem haſitationem, quod &* Veracia *ibi ſcribatur, & non Syriæ ei appoſita proxime reperatur.*

agonis ſacri comites habuerit.

27 *At quid ſi* SS. Nericia *ac* Veneria *paſſæ fuerint Catanæ in Sicilia, eodem quidem die, quo Martyr noſter, ſed anno diverſo; unde factum fuerit, ut huic illæ adjectæ alicubi ſint? Conjecturæ iſtæ adeo incertæ ſi non arrideant, aptiorem præſenti difficultati modum ſuggere. Quia vero apographa Hieronymiana, quibus ſolis ea nititur, tam mendoſa, confuſa & lunaria eſſ[e] plurimis locis deprehenduntur, præplacet [illa] forſaſſe ſuſpicio, quod tum in iſtis du[abus], tum in Serapione, cum S. Euplo ſociatis, mendum ſit commiſſum. Quam ego ſuſpicionem convincere ſolſtitialis haud poſſum. Verum de his plus quam ſatis; quando alia cum Sanctis noſtri martyrio connexa hunc nos evocant. Dicatur ergo nunc, quo die acciderit.*

28 *Acta ſincera & genuina, quæ dedit Baronius, interrogatum, tortum, capite plexum po-*

nunt die XII *Auguſti; nam in eorum exordio ſolum* D
hunc & unicum diem ſignant; nec aliam in de- AUCT.
curſu repetunt: Pridie, *ajunt,* Idus Auguſti *&c.* J. P.
Paſſio apud Cajetanum pag. 108 *martyris conſum-* *Nonnullis error diem*
mationem eidem diei tribuit. Acta, quæ apud *martyrii.*
Cotelerium exſtant ſecundo loco, pag. 200 *ita ſcribunt:* Martyrium .. completum fuit duodecimo (*Lipomanus tom.* 7, *& Surius undecimo*) die menſis Auguſti. *Porro apographorum Hieronymianorum, Martyrologiorum duorum veterum Romanorum, quorum alterum Roſweydus, alterum Fronto edidit; Calendarii Allatiani, Martyrologii Bedæ noſtri ſeu Flori, Uſuardi, Wandelbertsi, Rabani concors eſt in dicto die duodecimo, quem notant, conſenſio. Alii alios ſignant: nam in Feſtis Græcis ſuperius num.* 1, *eſt dies* X *&* XI. *Ado die quidem duodecimo Sanctum annuntiat; ſed in Actorum compendio,* Decollatus eſt, *inquit,* quarto Idus Auguſti: *quem etiam ponunt Feſta propria Catanenſium Mſs. ſuperius citata, fol.* 205 *verſo. At Notkerus:* Decollatus eſt tertio Idus Auguſti: *tametſi die* XII *pariter eum annuntiet,*

E 29 *Singulare eſt, quod in Actis Baronianis* *an Sancti confeſſionem duo-*
ponatur duplex Martyris confeſſio ſub eodem die; dem
quæ in nonnullis aliis exemplaribus ponitur quidem etiam duplex, ſed duplex tamen utrumque dicis. Etenim in primis ac ſinceris Actis Cotelerianis pag. 192, *ſtatim poſt notatos conſules, ſequuntur iſta e Græco ibi ſic verſa:* Ante diem tertium Calendas Majas .., ut clamavit Euplus *&c. At poſtea, ſignatis iterum iiſdem conſulibus, pag.* 193 *ſubjiciuntur hæc;* Ante diem primum Idus Auguſtas .. ante tribunal aſſtitit in medio beatus Euplus. *Paſſio Mombritiana duabus etiam confeſſionibus ſuffragatur; quas eodem quidem die, ſed a Cotelerianis Actis diverſo notat: nam dicit in initio,* quarto Idus Auguſtas *: ac deinde,* ſub die quarto Idus Auguſtas. *Codex noſter membranaceus* Q. Ms. 6 *primam confeſſionem ſignat* ſub die pridie quarto Idus Auguſtas; *ſecundam vero* ſub die quarto Idus Auguſtas. *Conſentit codex noſter alter membranaceus* Q. Ms. 6 *in iſtis diebus; & quamquam in hoc in prima diei nota, ut die & ut quarto extrita fere ſint; e reliquis tamen veſtigiis, ita olim in iſto etiam codice* F *ſcriptum fuiſſe cenſeo. Aſt e ſupra dictis potior mihi videtur auctoritas pro die* XII *Auguſti, quo Athleta noſter agonis ſacri curſum conſummavit, quam pro alio quolibet. Sed ſingulare illud factum circa duas Sancti confeſſiones diverſas, ſingularem quamdam meretur obſervationem. Poſt quam differemus de anno martyrii.*

30 *Ambæ iſtæ confeſſiones ſecundum Acta Ba-* *obſervanda;*
roniana uni eidemque diei duodecimo Auguſti; dici decimo ſecundum Mombritiana; dici autem nono confeſſio prima, ſecunda decimo ejuſdem menſis dici juxta mox citatos codices noſtros aſſignantur. Baroniana quidem Acta alteram ab altera diſtinguunt, dum ſic memorant: Quoniam innotuit ejus confeſſio, interrogetur ſub tormentis, tradatur tortoribus. Et cum traditus eſſet, cœpta eſt ſecunda cognitio per quæſtionem. *Et mox ſequitur:* Calviſianus conſularia dixit ad Euplum poſitum in tormentis: Qua per tuam confeſſionem hodie dixiſti, quid dicis modo de eis. Euplius libera manu ſignans ſibi frontem, dixit: Quæ tunc dixi, & nunc ea confiteor, me eſſe Chriſtianum & divinas Scripturas legere. *Alteram, inquam, quæſtionem ab altera hac diſtinctam vides; at quamquam rara fortaſſe vel inuſitata fuerit, ac*

proin

A *proin ſingularis appareat duplex eadem die confeſſio ; quas tamen in Actis primariæ notæ & tam diſerte exprimitur, eidem quis fatis prudenter refragari auſit? Nos diſſitemur tamen, utramque Coteleriana, quam paullo ante exhibuimus, converſo utique temporis ordine, intellectu faciliorem eſſe : æque enim inaſſitatum fuit, primæ interrogationis judicis interponere vel dies vel menſes aliquot, antequam procederetur ad ſecundam. Exemplo ſint Acta SS. Taracbi, Probi & Andronici ; alia item S. Philippi Heracleenſis, utraque a Ruinartio edita inter ſincera & ſelecta : hujus quidem a pag. 443 : illorum vero a pag. 457 editionis Pariſienſis.*

Auct. J. P.

§ IV. Confeſſio duplex, annus mortis, ſepultura.

Laudatur

Laudatus mox ſcriptor Actis ſancti Diaconi noſtri, quæ ex Baronio exhibet, mox pag. 440 ſubtexit ſecundam confeſſionem ejus, e Mſs. Vallicelleuſi & Colbertino. Et quamvis vel ex hoc

B *loco*, Infirmorum omnes languores ſanantur uſque in hodiernum diem, *ſicut habet ibi in fine, patet narrationem iſtam Baronianæ juniorem eſſe ; placet tamen hanc poſteriorem inde accipere, ut prioris brevitas ſuppleatur ; præſertim cum videatur alia poſterior eſſe ſincera, ac bonæ notæ. Sic igitur habet*: Diocletiano novies, & Maximiano octies conſulibus, pridie Idus Auguſtas, cum in medio beatus Euplus traditus fuiſſet, Calviſianus conſularis dixit ad beatum Euplum : Quæ per tuam confeſſionem hodie dixiſti, quid dicis de eis? Tunc beatus Euplus ſignaculum Chriſti faciens in fronte ſua, dixit: Quæ tunc dixi, & nunc eadem confiteor. Calviſianus conſularis dixit: Habuiſti aliquando lectionnes, quas vetaverunt piiſſimi imperatores? Beatus Euplus reſpondit: Habui. Calviſianus conſularis dixit: Et ubi ſunt? Beatus Euplus reſpondit: Apud me ſunt. Calviſianus conſularis dixit : Torqueatur Euplus, quouſque confiteatur, ſe deos veros omnipotentes adorare,

* *Mombr. & Bar. Æſculapium.*

Martem, Mercurium, & Æſculapium *. Beatus

C Euplus reſpondit: Bene dixiſti, Calviſiane, ut adorem Trinitatem inſeparabilem, quæ Trinitas, unitas deitatis eſt. Tunc audiens verba impiiſſimus Calviſianus, putavit, quia de diis ipſius diceret beatus Euplus, gaudio repletus eſt, & ait: Ergo ſacrifica.

illo

92 Cui beatus Euplus reſpondit: Ego ſacrificio & immolo me ipſum Patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Tunc Calviſianus audiens hæc, ita commotus juſſit eum amplius torqueri. Et dum diutiſſime torqueretur, ſuſtinuit certamen orthodoxæ fidei *. Tunc impiiſſimus Calviſianus conſularis ſententiam dedit dicens: Contrarium deorum, & neganiem imperialem juſſimnem, & inde peccantem Euplum, a quo ſcripturæ impietatis oſtenſæ ſunt, jubemus juſto judicio noſtro, gladio interfici. Tunc beatus Euplus gratias egit Deo, & domino Jeſu Chriſto, quod adveniſſet ei tempus coronam accipiendi. Eunuis enim cum gaudio omnis plebs veſtigia ſequebatur, ammirantes fortitudinem animi ejus. Ipſe autem refovente gratia Chriſti fulgebat, & lætus reſumto animo ambulabat quaſi pergens ad nuptias, & repletus ſancto Spiritu canebat dicens: Magna eſt gloria tua, Domine, in ſervis tuis, quos ad te voeare dignatus es. Et pro omnibus, qui ſequebantur eum, orabat dicens: Domine, adeſto ſervis tuis, & ne deſeras eos uſque in finem, ut glorificetur nomen tuum in ſæcula ſæculorum. Et accelerabat greſſus ſuos, jam quippe prope victoriam coronandus. D

* *Colbert. addit benedicens Deum.*

33 Tunc extendens manus ſuas ad cælum dixit: Gratias tibi ago, Domine Jeſu Chriſte, quoniam conſolata eſt me virtus tua, & non permiſiſti perire animam meam cum impiis, & donaſti mihi gratiam nominis tui. Confirma nunc, quod operatus es in me, ut confundatur adverſantis audacia. Et tunc reſpiciens ad populum dixit : Dilectiſſimi fratres, audite, orate Deum, & timete illum in toto corde veſtro: quoniam memor eſt timentibus ſe, antequam exeant de hoc ſæculo: & poſteaquam exierint, tunc occurrent eis angeli, & deducent eos ad civitatem illius ſanctam Jeruſalem. Et cum hæc verba compleſſet, & finem feciſſet, flectens genua ſua, paravit cervicem, & decollatus eſt beatiſſimus Euplus *. Tunc ſempiternam coronam fidei accepit, exultans in agmine angelorum, & ſanctorum Martyrum, introivit in conſpectu Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti. Et repoſitum eſt corpus E ejus in loco venerabili *, conditum aromatibus, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti : in quo beneficia largiuntur contingentibus ſepulcrum ejus ; & infirmorum omnes languores ſanantur uſque in hodiernum diem, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, qui vivit ſemper & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen. *Sic ibi. Sed anne nos alia cum martyrio connexa proſequemur.*

* *Colbert. addit, pridie Idus Auguſti.*

* *Colbert. addit, in Cottonianum ſuum elogium.*

34 *Anni, cui illud debeas innecti, nota ſunt conſules. Ruinartius in Admoniione ad Acta S.* Eupli *pag.* 483, In plerique, *ait*, codicibus Mſs. ſanctus Euplus Diocletiano novies, et Maximiano septies paſſus dicitur : ſed id fieri non potuit, cum nonus Diocletiani conſulatus cum ſeptimo Maximiani componi non poſſit. Rectius in editione Coteleriana nonus Diocletiani, & octavus Maximiani conſulatus, id eſt, annus Chriſti cccIV aſſignatur: quem annum in ſua cod. Ms. annotatum fuiſſe refert Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die XII Auguſti ; quamvis Acta, quæ in Annalibus inſeruit, præcedentem exhibeant. *Sic enim incipiunt* : Diocletiano octies, & Maximiano ſepties conſulibus, *qui denotant iſtum annum. Ex dictis ſequitur, corrigendos eſſe Mombritium, ac codices noſtros membranaceos* Q Ms. 6, & Q Ms. 7 ; *qui* ſub Diocletiano novies, & Maximiano ſepties conſulibus *res ſuas ſignant. In Martyrio, quod primo loco dat Surius, ſecundo autem Cotelerius, & Cajetanus ; etiamſi forent meliores notæ (qualis tamen non ſunt) hiſtoria innectitur temporibus Diocletiani & Maximiani imperatorum, ac proin determinatus annus inde elici non poteſt. His ita ſe habentibus, conſequens eſt, ut Martyr interemptus videatur anno Chriſti* 304. *Laudatus Cajetanus in Animadverſionibus pag.* 83 *in illa Actorum conſularium, quæ protulerat a codice Vaticano, verba*, Diocletiano octies & Maximiano ſepties coſſ., *aliam ſuggerit, quæ anno Chriſti* [illegible] *incommodet, rationem*. Vereor, *inquit*, ne ſit erratum in conſulibus: movet me, quod Diocletiano octies & Maximiano ſepties coſſ., Siciliam conſulari jure Paſchaſius regebat ; qui Idibus Decembris Luciam virginem Siraculanam ſuppliciis affecit.

Annus mortis in conſulibus

determinatur.

35 Nam is accuſatus eſt a Siculis, quod provinciam prædatus eſſet, & nonnullos ante demortuam Luciam menſes delatus erat in judicium ad impe-

A imperatores ſive ad ſenatum: quare non videtur Calviſiano ſuccedere potuiſſe, qui Auguſto menſe Siciliam adminiſtrabat. Nam ſi ab Idibus Decembris, quibus Paſchaſius conſularis vinctus Romam deductus eſt, demas eos dies, quibus accuſationes provincialium a Sicilia io Urbem delatæ, cognitæque a ſenatu; eoſque item dies, qui interceſſere, donec ab Urbe miſſi, qui comprehenderent, io ioſulam pervenerint (duos aut tres menſes fuiſſe, ſaltem dicendum) quid temporis adminiſtratæ provinciæ Paſchaſio dabis? Vix menſes duos. Breviſſimo hoc rempore, tot avaritiæ exempla, tot ſcelera patraſſe, ut a provincia dimoveri, vinciri, damnarique meruerit, non videtur veroſimile. Quin iode revinci porius arbirror, Paſchaſium aliquot ante annos Siciliam rexiſſe; Calviſianum vero ſucceſſiſſe Paſchaſio: ac proin S. Eupli martyrium in nonum conſequentem rejiciendum, ſcribeodomque his Actis: DIOCLETIANO NOVIES, ET MAXIMIANO OCTIES. *Hæc obſervat ibi Cajetanus. Verum cum ea ſint connexa cum anno, quo S. Lucia obiit, & cum ajuſdem Actis, fortius urgerent, ſi illa unus eſſent apud nos diſcuſſa, expenſa ac probata. Sed*

B *a poſteris noſtris agendum de iis erit die* XIII *Decembris, quo Martyr iſta inſcribitur Martyrologio Romano. Nos interim reliqua* S. Eupli *martyrio adjuncta expediamus.*

Martyr ubi ſepultus. 36 *Acta Baroniana de ſepultura ſic breviter meminere:* Sublatum eſt poſtea corpus ejus a Chriſtiaois, & conditum aromatibus, ſepultum eſt. *Acta ſecunda Coteleriana plus dicunt:* Quidam vero e Chriſti amatoribus monachis prerioſas ejus reliquias collectas depoſueruot in loco ioſigni: ubi morborum curationes peraguotur. *In exemplari, quod exſtat apud Cajetanum, e codice Ms. Græco monaſterii S. Salvatoris;* Prerioſas ejus reliquias dilecti Chriſto monachi quidam honeſto loco poſuere. *Surius vero habet:* Quidam vero homines religioſi *&c. Præplacet vox primigenia* Chriſtiaoi. *Quod ad locum ac diem ſepulti corporis attinet, Ado ſic illa determinat:* Sepultum eſt corpus ejus in loco venerabili Catanenſis civitatis, II Idus Auguſti. *Adoni cum in utroque iſta puncto adſtipulatur Notkerus, tum in loco ſepulturæ amboous iſtis ſcriptoribus conſentit codex Colbertinus ſupra num. 33; ubi eum in fide Ruinartii ad marginem notavimus. Reliquum eſt,*

C *ut de judice, ſub quo martyrii lauream reportavit ſanctus noſter Pugil, dicendum etiam aliquid videatur.*

§ V. Judex, fons miraculo productus &c. Acta martyrii.

Calviſianus judex, an conſularis. IN *Actis genuinis apud Baronium vocatur is* Calviſianus conſularis. *In iis vero, quæ & optimæ etiam ſunt notæ atque a Cotelerio vulgata primo loco, occurrit* Calviſianus clariſſimus corrector; *quod reſpondet textui ejus Græco:* Καλβισιανὸς ὁ λαμπρότατος κεράτωρ. *Laudatus iſtorum Actorum editor Cotelerius col. 753 in notis hæc obſervat:* Scribitur quoque κερρέατωρ, κορέατωρ, κορίκτωρ, & io antiquis notitiis κορέκτωρ. Vita Joannis monachi apud Bollandum Martii XXX, num. 1, ὡς κορίκτωρ (ſic lego) ὑπάρχων Παμφυλίας. Sed de ea voce neceſſario legi debet Meurſii Gloſſarium; ut de Siciliæ correctoribus, viri ſumma in his litteris eruditione Jacobus Sirmondus & Henricus Valeſius in epiſtolam Conſtantini ad Chreſtum, quam Hiſtoriæ ſuæ ioſeruit Euſebius lib. 10, cap. 5, & ex qua etiam diſcimus, circa Diocletiani tempora Siciliam, cujus urbs eſt Catana, rectam fuiſſe per correctores. Verum quia poſtea adminiſtrarunt eam conſulares, vel quia correctoris oomen aut non intellectum fuit, aut ignotus vitum, eo factum videtur, ut in Actis aliis Calviſianus noo corrector appelletur, ſed conſularis, & præſes, ὕπαρχος.

D AUCT. J. P.

39 *Hiſce viri eruditi obſervationibus adjicio meas. Locum ex Euſebio jamjam citatum, quia maxime is conducit ad propoſitum noſtrum, juvat hic cognoſcere, Habet itaque ibidem pag.* 392 *:* Tibi quoque ſcribendum eſſe cenſuimus, ut accepto publico vehiculo a viro clariſſimo Lationiano correctore Siciliæ *&c. Pro* κεστέκτορος, *quod eſt in Græco,* ſine dubio ſcribendum eſſe κορεκτόρος *, monet Valeſius in notationibus pag.* 596. *Hinc ſequitur, ut in Animadverſionibus ſuis pag.* 83 *nimis affirmate id neget Cajetanus, aliter abſque dubio locuturus, ſi hunc Euſebii textum legiſſet. Nam ad* CALVISIANUS CONSULARIS; alterum, *inquit, exemplar Vaticanum,* Calviſianus CORREGOR PRO CORRECTOR, INDUBITATO CORRIGE: non enim Siciliæ magiſtratus ævo Diocletiani CORRECTOR fuit, ſed CONSULARIS. *Quæris præſtantus Meurſius pag.* 269, Sed quando oata hæc dignitas? *Et reſpondit:* Videtur mox poſt Cæſares, declinante imperio. Et inveoio primum temporibus Aureliani. Eutropius in ejus rebus geſtis lib. IX: Qui quidem Tetricus corrector Apuliæ poſtea fuit, ac privatus diutiſſime vixit. *Sed in Græco textu, Franeofurti anno* 1590 *edito, quem ante me habeo, pag.* 123, *in Aureliani factis circa Tetricum dicitur:* Καὶ ὁ μὲν ἐπιτροπεύων ὑπῆρξε ὁ Λυκαονίας ἐπαρχίας ὢν λοιπὸν τοῦ βίου. *In illa inquam Græca metaphraſi, conformater ad textum Latinum ipſius Eutropii, indicatur* Lucaniæ *provincia.*

E

Quæritur item, an decus quidam legatus ei ſuperadderdus ſit. 39 *Jam vero quæri poteſt, an alius quidam legatus, & majoris quidem auctoritatis, quam fuerit Calviſianus, ſuperaddendus ei ſit? Affirmant Acta quæ dantur apud Surium primo loco; uti & ſecundo apud Cajetanum ac Coteleriom. Hujus narratio, e quo duorum iſtorum etiam intelligas contextum, ſic ſonat:* Mileruot autem imperatores quemdam, nomine Pentagurum, in fines provinciæ Siciliæ, qui omnia idola erigerer, Chriſtianos vero impune diſperderet, gravibuſque torqueret ſuppliciis. Ut ergo pervenit ad Catanam

F civitatem, Calviſiaous de more plebi urbis præcepit obviam prodire ei, qui ab imperatoribus miſſus fuerat. Ea quippe gentilium conſuetudo eſt. Et ingreſſus eſt Pentagurus in urbem. Tunc juſſit Calviſianus tribuoal ſuum conſtirui in loco, qui Achillius appellatur: ad hæc, præcooes mitti per plateas civitatis, quo univerſi conveoireor. Igitur cum Pentagurus in diabolico ſuo ſolio ſederet una cum Calviſiano, uoiverſus populus congregatus eſt anre tribunal eorum. Tuoc Penragurus poſtulavit, his ad Calviſianum verbis uſus: Iſtine omnes deorum noſtrorum religionem obſervant? Reſpondit Calviſiaous ſic: Cuncti hi, quos pietas tua conſpieir, deorum noſtrorum cultui dediti ſunt. Quæ poſtquam audivit a Calviſiano, turbas juſſit dimitti. Deiode Pentagurus edictum imperatorum pateſecit Calviſiano, eumque præſidem urbis declaravir, nec non rradidit ei imperiale edictum, ur Chriſtianos inquireret. Confeſtim itaque Peotagurus ad alias urbes iter ſuum dirigebat: feſtinabar porro ut Agrigeotinorum civiratem peteret. *Habemus Coteleri exemplar: in qua re, quidquid ſit de veritate, candida illa primi-*

genio-

A *genuorum Actorum ſimplicitas deſideratur. Conſuleſis, quæ dabimus num.* 48.

AUCT. J. P.

40 *Idem cenſemus de miraculoſa in carcere fontis produ&tione, ac vocibus e cælo auditis, quæ in tribus exemplaribus proxime nominatis referuntur. Ex Coteleriano hæc delibo*: Tum vox e cælo audita eſt hujuſmodi ad eum: Confide Euple, forti ſis animo: nam vera veſtis tibi præparata eſt.. Extenſis manibus oravit: Here Domine Jeſu Chriſte, verus Deus noſter, qui das eſcam omni caroi; qui per Moyſem ſervum tuum filiis Iſraelis aquæ abundantiam largitus es; qui Samſonem per aquam ex maxilla eductam irroraſti; qui lætificaſti nos pretioſo maximeque glorioſo baptiſmate; qui Jordanico fluvio & lavacro vitæ immortalis etiam ſuper terram contriviſti inimicum; tu ipſe nunc, Domine Jeſu Chriſte, impera ſontem aquæ vivæ ſcaturire ex carcere hoc: de qua exſatiet, ut agnoſcant cuncti, non eſſe Deum alium præter te, Domine. Hanc precem cum ille compleviſſet, repente aquæ copia intra carcerem manavit... Ceterum poſt ſeptem B illos dies, *iterum a Calviſiano Sanctos ad tribunal duci jubetur*. Cumque profecti fuiſſent lictores, & aperuiſſent carcerem, confeſtim viderunt aquarum affluentiam. Verum beatus Euplus aquam increpuit manu, illaque evanuit... Poſtea cum oraſſet, audivit vocem a cælo dicentem: Bono ſis animo, Euple: beatus es tu; veni, requieſce cum iis, qui ab initio huc uſque mihi placuerunt. *Verum hæc, ad ornatum quidem ſplendida magis, quam debita auctoritate ſuffulta ſunt. Eo tibi nunc eum de iſtis, tum de aliis majoris pretii Actis varia eruditorum judicia.*

Miraculoſa fontis produ&tio &c.

41 *Inter varias Actorum* S. Eupli *editiones, quatuor potiſſimum conſidero exemplaria, quæ tametſi in omnibus non plane ſint confermia, bona tamen ſunt, & ad repertandam primævæ ſinceritatis ac genuini candoris palmam concurrere atque inter ſe comparari poſſunt: nimirum Baroniana, Coteleriana prima, Mombritiana, adde Ruinartiana e Baronianis edita quidem, ſed eum aliis exemplaribus collata, & alicubi ſuppleta. De his itaque quatuor primo mihi ſermo erit. Ea, quæ Baronius ad annum Chriſti* 303 *num.* C 146 *Annalibus eccleſiaſticis intexuit, merito ibidem laudantur, tamquam* perbreviter, ſed fideliter ſcripta. *Et mox*: Claudamus, *ait laudatus auctor*, præſentem anoum præclaria Euplii martyris Actis, quæ ſic ſe habent, ut publice excepta ſunt. *Eudem inter Vitas Sanctorum Siculorum tom.* 1, *pag.* 106 *vulgata ſunt apud noſtrum Octavium Cajetanum tamquam* conſularia; *id eſt, uti habet in Animadverſionibus ad iſta Acta, tomo citato pag.* 83, quæ coram conſulari vel (*ſi proconſularia ſint*) procoſule provinciæ a notariis publice excipiebantur: proinde magna fide conſcripta ſunt. *Bollandus tom.* 1 *Februarii, ad diem* v *ejuſdem menſis, in Commentario prævio de S. Agatha virgine ac martyre Catanæ in Sicilia, pag.* 598 *eadem Acta laudat. Deinde vero Actorum etiam bonæ notæ partem delibat, & in exemplum adducit, unde liberiores Metaphraſtæ vel amanuenſium ejus interpolationes dignoſci queant.*

Laudantur Acta

42 *Theodoricus Ruinartius inter Acta primorum Martyrum ſincera & ſelecta, illis locum dedit, & in Admonitione, quam eorum editioni præmiſit pag.* 438. *typorum Pariſienſium*, Porro, *ait*, B. Eupli Paſſionis Acta hic exhibemus ex Baronii editione ad annum CCCIII, num. 146; quod no-

a Baronio vulgata?

bis ceteris omnibus magis genuina viſa ſint, quæque cum Ms. Valli-celleoli, textu Græco Cotelerii, & Bollandi fragmentis contulimus. Cum vero ſecundæ quæſtionis varietates ſuliores fiot, quam ut poſſint in notis apponi, totam hanc quæſtionem ex Actis, quæ ex cod. Ms. domus RR. PP. Oratorii Vallis-cellæ, Romæ deſcripſit noſter Michael Germanos, cum ibi verſaretur, huc proferre viſum eſt, cum Mombritio & cod. Colbertino collatam. *Atque hæc quidem de Actis Baronianis, de quibus primo loco agere conſtituveram.* D

43 *Cotelerius in Eccleſiæ Græcæ monumentis, quæ edidit, Martyrium* S. Eupli *Græce-Latine expræſentat tom.* 1, *a pag.* 192, *& in notis, quas ad iſtum tomum adjecit, col.* 752 *illud ſic commendat*: Nemini dubium fore arbitror, quin Acta hæc, quæ concile admodum martyrium Eupli enarrant, genuina ſint, authentica, & archetypa ſeu originalia præ illis Metaphraſtæis, Lipomanianis, Surianis, Baronianis & Bollandicis. *Circa tria prima, quæ ſcripſer eruditus deſignat, omnino ei aſſentior: ſed major circa duo reliqua difficultas & mihi eſt, eritque fortaſſe aliis,* E *quibus illa cum Cotelerianis conferre vacaverit. Fuit ea enimvero jam pridem Ruinartio, tanta eum eruditionis laude in hoc ſtudii genere verſato; quando Cotelerianus prætulit Baronianæ, tamquam ad prælum dignitera, prout paullo ante vidimus. Tillemontius Monumentorum eccleſiaſticorum tom.* 5 *pag.* 275 *de tribus Actorum editionibus loquens, Græcam (intellige Cotelerianam) aliis præfert. Et ibidem in notis pag.* 694 *titulum* correctoris, *qui in Cotelerianis datur gubernatori Siciliæ, pluris ideirco valere aſſerit, quam* conſularis *in Mombritianis ac Baronianis, quia gubernatores Siciliæ habuerint titulum* correctorum *initio Conſtantini, ex Euſebio, quem ſupra num.* 38 *protulimus; vultque natalitiam poſteriorem eſſe, quæ eis tribuit titulum* conſularis.

Cotelerianæ

44 *Verum etiamſi vox* corrector *a Conſtantino adhibita fuerit in dicta ſignificatione, an ſolæ illa & unica ita in uſu tunc pro Sicilia fuit, ut vox* conſularia *ibidem tum temporis nullum habuerit locum? Aſt habuit locum in Italia; idque ante Conſtantini imperium, & ab ipſis quidem rei, de qua agimus, contemporaneis ſcriptoribus fuit adhibita. Ælius quippe Spartianus,* F *qui Diocletiani imperatoris temporibus floruit, inter Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores, apud Salmaſium Lutetiæ Pariſiorum anno* 1620 *typis impreſſos, in Adriano cæſare pag.* 11 *dicit*: Quatuor conſulares per omnem Italiam judices conſtituit. *Trebellius autem Pollio, Spartiano ſynchronus, in Triginta tyrannis, qui in mox deſignata Hiſtoria habentur, pag.* 196 *de Tetrico ſenore tractans, iſta memorat*: Aurelianus.. cum CORRECTOREM totius Italiæ fecit, id eſt Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ atque Umbriæ, Piceni & Flaminiæ, omniſque annonariæ regionis. *Cum itaque vox* conſularis *æque ac* corrector *ad ſignificandos provinciarum moderatores tunc in uſu fuerit apud ſcriptores Latinos; cur is, qui primigenia atque authentica* S. Eupli *coram Siciliæ gubernatore Acta Latino ſermone annotavit, potius uſus fuerit voce* corrector, *quam* conſularis, *cum utraque vox ex dictis idem gubernandi munus denotet? Itaque quod iſta vox ſit hac prior, quis ea uſus ſit Conſtantinus apud Euſebium, mihi non ſatis perſuadet dictus Monumentorum eccleſiaſticorum collector. Quod vero Acta primo*

expendunt

exce-

A excepta ſint Latine, ipſemet ibidem fatetur, ut mox patebit.

65 Iſta enim, Unus ex amicis Calviſiani, nomine Maximianus (quæ eſſe dicit apud Mombritium ac Baronium) textum ſuum originalem minus redolere exiſtet, quam Μάξιμος ὁ λαμπρότατος in Actis Cotelerianis: ſed dictum non probat, Baronius autem legit Maximus; de qua re vide infra Annotatu noſtra lit. h. At dicet forte, illum titulum ideo prævalere, quia conformis eſt Euſebio ſupra citato, ubi τῷ λαμπροτάτῳ Δαρτυτιανῷ mentio fit. Sed cur textus Græci Euſebianus melior eſt conditio? Cur interpres Græco Actorum S. Eupli major habenda ratio, quam ſcriptoris Latini, ſi ex hoc ille, ut fatetur Tillemontius, verſionem ſuam acceperit? Ex dictis ſequitur, ut approbare non poſſim id, quod citatus collector addit, videlicet, textum a Cotelerio vulgatum, etiamſi utbil aliud ſit, quam mala admodum ex Latino originali interpretatio, videri tamen omnibus meliorem, ſaltem uſque ad Sancti quæſtionem. Num, quantum ad iſtam quæſtionem pertinet, ejuſdemque proſecutionem, breviter admodum illam eſſe conciſam; in Baronio autem longiorem ac valde pulcram, nec non adeo ſimplicem, ut nullum det B locum dubitandi, quin & ipſa ſit veritati maxime conſentanea. Quamvis itaque in Græco eſt contractior, non tamen, ut putavit Cotelerius, ſincerior: quod patet ex ſententia, quæ in Actis Surianis (*ita videlicet, quæ Surius habet ſecundo loco, e Baronio acceptu*) ſecundum formam conſuetam ex tabella a præſide recitatur, inquit Ruinartius in notis ad Acta S. Eupli. Si autem confeſſio SS. Trinitatis magis perſpicue in Actis Baronianis expreſſa eſt, uti animadvertit citatus Monumentorum eccleſiaſticorum collector, quam in ſcriptis iſtius temporis inveniri conſueverit; certum tamen eſſe addit, communem tunc Eccleſiæ fidem fuiſſe, videriquo fidem illam modo clare ac aptide expreſſam fuiſſe potius in Occidente, quam in Oriente. Hæc ex illo auctore; qui cum tam rigidus alioquin ſit Actorum Ariſtarchus, nobis ſuſpectus eſſe neutiquam debet, quod horum, quibus de agimus, Actorum in laudem ſit animis prodigus.

C 46 Tertio loco agendum dicebam de Actis, quæ Mombritius in lucem dedit. Exſtant ea in Sanctuario ejus tom. 1, fol. 252 verſo, Quamquam vero bonæ notæ characteres in illis relucere non inficiamur, nemo tamen dubitaverit, quin poſteriora ſint Acta ipſa Baronianis, quando ſub finem ipſorum legerit: Beneficia largiuntur contingentibus ſepulchrum ejus, & omnes infirmorum languores ſanantur USQUA IN HODIERNUM DIEM. Porro Actis illis valde inſuper afficit poſitio conſulum, & bis quidem repetita, nec non diſerte ac integre ſine notis numeralibus (quæ ſit, ut ſuſpicio minor ſit de mendo) ſic expreſſa, Diocletiano novies, & Maximiano ſepties conſulibus. Conſule, quæ antea num. 34 obſervata ſunt.

47 Circa quartam editionem, quæ legitur apud Ruinartium Actis primorum Martyrum ſinceris & ſelectis inſerta, præter ea, quæ ſuperius breviter dixi, nihil magnopere hic addendum occurrit. Monco tamen, varias lectiones, e citatis ibi exemplaribus erutas, uſui mihi fore in Annotatis. Hæc dicere habui de Actis prima notæ. Longe autem inferioris ſunt alia quædam, prout perſpicuum fiet ex ſequentibus circa eu obſervationibus. Ordior ab iis, quæ Surius dat ad diem X Auguſti pag. 104.

48 Diſpiciemus hic primo, cujus pretii ſint D
Actus iſta. 2°. An Metaphraſtes, ſub cujus nomine AUCT.
circumferuntur, auctorem habeant. Bollandus J. P.
num. 41 citatus, poſtquam laudaſſet illa, quorum Cujus ſint pretii Acta illa.
partem exhibet, Conferat nunc qui volet, inquit pag. 599, num. 22 eadem ex Metaphraſte edita a Lipomano & Surio Acta; & perpiciet, quam ea laciniſa, imo inepte coagmentata, additis non ſolum tormentorum variis generibus, ſed & plurimis miraculis. Vel ipſa Euplii comprehenſio, ac prima quæſtio, quam frigida! Commemorato PENTAGUAI cujuſdam in Siciliam urbemque Catanam adventu cum novis imperatorum edictis, de Calviſiano (quem cum Acta Latina conſularem appellent, ipſe ſolum IN EA URBE PRÆSIDEM fuiſſe ait, inque eo præſidatu a Pentaguro confirmatum) iſta deinde ſubdit; *quæ quia tum ibi dicta ſunt, tum apud ipſummet Surium legi poſſunt, eadem hic repetere, præſertim cum de Pentaguri hiſtoria uſtum ſit ſupra num. 30 e Cotelerio. Pergamus itaque cum Bollando ibid. num. 24*: Adeone Græcorum admirator, & Metaphraſtæ amicus eſt quiſquam, qui hæc præ Latinis, quæ retulimus, vera & legitima eſſe Acta putet? *Hæc ibi Bollandus, cenſor alioquin Actorum non nimis rigidus, nedum impius; ſicus eorum eruditi.* Ceterum *qua fide utantur miraculoſa fontis productio cæleſteſque voces, liquet ex dictis num. 40. Porro cum Acta iſta cum iis, quæ ſunt inter Vitas Sanctorum Siculorum apud Cajetanum tom. 2, pag. 107, e codice Græco S. Salvatoris prope Meſſanam, ſicut habet in Animadverſionibus pag. 86, Latine reddita; uti & cum iis, quæ Cotelerius latinitate donavit ac impreſſis loco ſupra deſignato, conveniant in ſubſtantia (diſcrepantiis enim levioris momenti notandis ſuperſedeo) conſequens eſt, ut longe deteriora, quam alia, quæ ſupra laudavimus, pretii habenda ſint. Aſt an Metaphraſtes eorum auctor?*

49 Cotelerius ſupra allegatus Acta, quæ ſecundo loco profert Græco-Latine pag. 194, apud Symeonem Metaphraſtam exſtare aſſerit. Papebrochius in Ephemeridibus Græco-Moſchis ante tomum 1 Maji pag. XXXVII cenſet, Acta Sancti noſtri, quæ habentur apud Lipomanum, Surium ac Cotelerium, Metaphraſtea non eſſe, vel ex ſtylo indice, maxime cum Acta Sanctorum Auguſti non attigerit Metaphraſtes. Allatius in Diatriba de Symeonum ſcriptis pag. 77 Martyrium S. Eupli annumerat Actis illis, quæ Metaphraſti attribuuntur quidem, ſed ipſius tamen non ſunt. Et pag. 114, ubi catalogum texit Actorum, quæ vero Metaphraſtis eſſe affirmat, nullo S. Eupli, nulla aliorum Sanctorum menſis Auguſti ſaltem. Quæ forte ratio Papebrochium impulit, ut diceret, quod Metaphraſtes non attigerit menſem Auguſtum. Cajetanus in Animadverſionibus pag. 85 ad Martyrium S. Eupli, quod dat ſecundo loco, Incertum, ait, utrum ex antiquis Actis compoſuerit Metaphraſtes, quo auctore Surius edidit; an Metaphraſtes Acta ipſa Sicula in Vitas adlegerit ſuas. Sed illud potius crediderim. Sane ab his Actis Metaphraſtes apud Surium in plerique variat: in quo item nonnulla ſunt, quæ in his deſunt: quædam deſiderantur, quæ in his habentur. *Sed rationes illæ vel parum vel nihil videntur obtinere. Equis enim inficietur, in hujuſmodi variationibus, quæ Actorum ſubſtantia accidunt, plurimum valere interpretis ſtylum, præſertim ſi vel interpolatus aliquantulum ſit, vel ex Græco ſermone in Latinum liberaliore licentia converſus. Verum ſintne Acta hæc a Metaphraſte, ſive ab alio*

E

F

A *lio hujuſmodi generi auctore compoſita, parum no-*
AUCT. *ſtra id refert; quando ex incidenti, ut dicitur,*
J. P. *hæc a nobis propoſita ſunt, ulteriorem criſin eru-*
ditis lectoris judicio permittentibus. Porro viſum
nobis eſt, ex Actis omnibus ballenus enumeratis,
ea ad præſum deſtinare, quæ Bovenius edidit: quod
præſagnam agamus, iſta Sancti miracula dabimus.

§ VI. Quædam ſancti Martyres miracula.

Neapolis prærogatur.

DUo *miracula, quæ contigerint in urbe Neapolitana, refert noſter Octavius Cajetanus tom. 2 Patronni Sanctorum Siculorum pag.* 108, ex Ms. cod., *ſicut indicat in Animadverſionibus pag.* 86, Bartholomæi Chioccarelli I. conſ. Neapolitani; *addens, dictionem a ſe cum fide immutatam. Auctor eorum anonymus, ac tempus incertum. Quæris ibidem pag.* 86 *citata, an* Joannes, *qui infra nominatur, ſit* Joannes, cognomento Compſimus, Neapoli præfectus, imp. Heraclio, anno Chriſti DCXV: cujus meminit
B Anaſtaſius Bibliothecarius. *Quem vide in Deuſdedit. Porro* elephantiaſis, *de qua mox*, eſt extuberantio melancholica & contagioſa, totum corpus in ſpeciem elephantis immutans; *aut Gorraus in definitionibus medicis: ubi plura. Circa templum autem, de quo etiam proxime fit mentio*, Monitum *ſe inquit ibidem Cajetanus*, hujus ædis S. Euplii in urbe Neapoli nullum hodie exſtare monumentum: attamen ex inſtrumentis cœnobii S. Severini, quod eſt in urbe Neapolitana, cognovi, ædem illam in regione Fureillenſi ſitam fuiſſe, eidemque cœnobio ſubjectam: ſed enim in libro ſive inventario inſtrumentorum, in inſtrumento quodam confecto imperatore Baſilio Magno (*an* Macedone?) num. 42 legitur S. EUPLII ECCLESIA. In inſtrumento ſub Friderico II, num. 55 ECCLESIA S. EUPLII, REGIONIS FURCILLENSIA. In inſtrumento ſub Carolo rege I, num. 6 S. EUPLIUS REGIONIS FURCILLENSIS. Et in alio inſtrumento ſub Carolo rege II, num. 8 VICUS PUBLIUS, QUI VOCATUR S. EUPLIUS, REGIONIS FURCILLENSIS: quod extremum inſtrumentum anno Chriſti Domini CIↃCCCVI rogatum
C (*forte* notatum) eſt. *His prænotatis, de tibi nunc miracula iſta duo: tertium hiſce miraculum ſeu ſingulare beneficium adjungam aliunde, uti infra patebit.*

Duodecim elephantiaſici.

51 Vagabatur undique S. Euplii multis teſtificata miraculis liberalitas, Joanne urbis Neapolitanæ conſule. Mulier quæ correptas elephantiaſi manus movere vix poterat, ejus ad ædem ſupplex acceſſit. Hæc multos dies obnixe ſe Martyri commendans, ut faciles ſibi ad Deum aditus impetraret, neque a templo umquam diſcedebat, & magnam interim conſequendæ valetudinis in ſpem veniebat. Tibi identidem, inquiebat, Sancte Dei, me ipſa commendo. Tu quamvis indignam adjuva: quemque non pauci diverſis, qua morborum calamitatibus, qua dæmonum oppreſſi atque afflicti tyrannide, cum invocarent, relevari ſe ſenſerunt: eum ego miſera ne fruſtra compellem, ſed compos voti atque vinculis bis extricata referre Deo tuo gratias per te valeam. Interea manus, quas fatcis, atque ad pectus alligatas gerebac, aum ſublevare in altum contenderet, ut precantis mos erat, cum incredibili præſentium omnium admiratione ac ſtupore excipiebatur acerrime a diabolo, ne id videlicet auderet.

52 Quamobrem univerſi cum gemitu, Sancte, D *S. Euplum invocat,*
inquiunt, Eupli levita, ſerve Dei, medice clementiſſime, licet abſens, huic tamen miſerrimæ ancillæ tuæ præſtano adeſto: quique omnibus præſtas auxilium, banc ne deſertam habeas. Ec mulier acerrimis veſani ſpiritus agitata ſtimulis, inclamabat, ſubſidium a ſancta Viro expoſcens, neque faſaſſe vociferans, reliquis omnibus incolumi valetudine ab eo templo recedentibus, ſe ſolam derelictam ac depoſitam ibidem jacere. Igitur nocta Dominicum diem præeunte, ſenſit ſibi ea tempeſtatu, qua ſolemni conventu raeitari ad matutinas horas pſalmi ſolent, adeſſe Sanctum; & apprehenſis ejus manibus hc affari: Eja, mulier, manum exere, & Chriſti ſignum fronti imprime. Excitatur illa ſomno, & pavore ſimul, & lætitia cumulata, faciles manus ad cælum ſuſtollens, Domine, inquit, omnipotens, magne & mirabilis; qui es gloriolus in Sanctis tuis, faciens in cælo & in terra mirabilia. Claro deinde die, ſacerdos ejus templi ædituus mulierem eam intuitus, hc aggreditur: Hilaris, ut video, es mulier: amiſſam credo valetudinem recuperaſti. Et illa, Quippe, domine mi, a Domino ac E Servatore adjuta.

& eversus.

53 Quælita rationem facti, ita rem ordine diſtinxit, ut explicaret, apparuiſſe ſibi adoleſcencem alpectu pulchro, tum apprendiſſe palmas, &, ut elata dextra frontem ſignaret, juſſiſſe. Hic inveſtiganti curioſius viro de habitu ac veſtitu adoleſcentis, reſpondit: Laxis indutum veſtimentis, & orario * ad collum propenſo. His ille ſignis deprehendit, Euplium levitam fuiſſe, qui ex tam gravi morbo laboranti feminæ liberaliſſime ſuccurrerit; &, Poſthac, inquit, quia gratam eſſe expedit, ne deterius aliquid accidat, repudiato ſeculo curatori Deo ſtude, ſi ſapis mulier. Et illa eum le tam eximii memorem fore beneficii, neque ulla la labe criminis ſœdaturam recepiſſet, gratiis Deo atque ſancto Euplio peractis, valens atque hilaris ad ſuos rediit. Ceteri, qui de tam gravi morbo ereptam atque integram videbant, facere non poterant, quin ſummis Deum optimum maximum laudibus exciperent, & celebrarent; qui tantas res, & tam admirabiles per Sanctos ſuos efficeret.

* *id eſt,* ſtola.

F *Mulier alia*

54 Nequn ſilentio eſt prætereundum, quod mulieri, cui nomen Faſanæ erat, ab teterrimo ſpiritu vexatæ, aontigit. Hæc ex Villa nova pago exorta fuerat: tranſvecta imprudens Neapolim, per ejus urbia publicas vias nltro citroque lympbata vagabatur, non ſine eorum formidine ac pavore, qui ſpumantem eam ſeque acerrime diverberantem, quo diabolus præcipitem ageret, ferri viderent. Itaque exceptam pii quidam ac religioſi virt deducunt ad ſancti Euplit ædem. Sed videlicet obſeratis foribus, aditu interciudebantur; neque ullus janitor. Agitare illi animo de ea demittenda per tegulas aut feneſtras: ſed deliberantes fuit qui de ſorium clavibus, ſeniori ſacerdori concrediris, edoceret. Ergo introductam cœperunt cum ſacerdote, qui recens adveneraat, Deo atque Euplio magnopere commendare: ſed cum ejus eccleſiæ cuſtos abeſſet ex urbe, in eum tamen diem expectaretur, confecta oratione, quiſque ſe ſuam in domum recepit.

a furioſa dæmone obſeſſa.

55 Femina intra ædem ſola eſt revinctis manibus ac pedibus relicta. Paulo poſt ingreſſus in templum presbyter quidam, furioſæ illi cœpit vehementt oratione inſtare. Hunc vero proſtrata humi, cum ad ejus ſe pedes mugitu horrendo pervolve-

A volveret, atrociſſime mmmordit, inflictoque vulnere, abire de ſun conſpectu coegit. Alter & ſacerdos & mnnachus ejusdem vitiendæ gratia, ad S. Euplii perrexit, ingreſſuſque; Fatana, inquit, ſalvet te Dnminus Jeſus Chriſtus. At illa intvn intuitu, ac terribili vnce: Ablavie vecors: quandn videre te volui, tu venire ad me noluiſti, nunc aſpiecre te minime poſſum.

& adjurationibus ſacerdotis non liberatæ,

56 Impie, inquit ſacerdos, obmuteſce, peſtifer; deſine jam per os plaſmatis Dei talia profari: & ſimul inſtantiſſimis precibus obſecrabat, ut qui ſuo nutu, ac vnluntate moderaretur omnia, ejus miſereretur, quæ per beatiſſimi levitæ, ac martyris Euplii merita miſericordiam expectaret, nec dedignaretur potentiæ ſuæ clementiæque flumina in eam derivare tantiſper, qui largiſſima aliis fluenta diviſerit. Poſtremo iniquum videri aiebat, triumphare de Chriſtiana ancilla ſua tyrannum atque hoſtem communem, quam arB ctiſſimis nneratam vinculis jam diu affligeret. Increpantem mulier facere impetum vehementiſſime cnnabatur; ſed furorem illum virgis ac flagellis ſacerdos perſringebat, & inter verberandum his obſidentem ſpiritum adurgebat: Exi ab ea ſtan, quia imperat tibi Chriſtus, qui de Genezatena muliere tuos collegas in porcorum gregem expulit; quique te in abyſſn miſerum relegabit. Quid plura? Menſis erat, nec execrationibus ullis ejici truculenta illa furia, nec coerceri flagris, nec vinculis, nec obſecratinnibus ad Deum fuſis, ſedari poſſe ejus furor videbatur.

a Euplio ſuſpiratur.

57 Cum ecce tibi da media nocte, juvenis illuſtri aſpectu atque ore, fragrantiſſimis odnre veſtibus, converſus ad mulierem, enntenta ac ſublimi voce, Surge, inquit, Fatane, ſurge; tibi, te eſſe ſanam, dico. Statit illa continun, juvenemque eſt demiſſe venerata. Clamabat interea, & obſeſſam increpabat dæmon: Cur tandem ad Euplium veniſti? En ille abs te me divellit, ac dejicit. At enimvero ſi tui invadendi ſeſe dabit occaſin, næ ego, ſi te dimiſero, ſtultus ſim! Hanc audaciam ſic Sanctus retudit: Obmuteſce, neque talia umquam aude: oane abi; Dominus Jeſus Chriſtus te in imam abyſſum relegat: mulier cnnfeſtim ſalva facta eſt, & gratis Deo, ac D. Euplin peractis, nonnulln etiam dnnarin ad beneficii memoriam reC lictn, reliquum vitæ tempus incnlumis tranſegit, magnificans Deum, ac liberatnrem ſuum Chriſtum Jeſum; qui vivit, ac regnat.

Febrempus capitis dolor ſublatus.

58 *Duobus hiſce jam pridem exeuſis adjungamus aliud miraculum ſeu beneficium; de quo P. Franciſcus Blanditius noſter, ſupernt in meo Commentario prævio laudatus, litteris anno* 1655. *die* 6. *Januarii ad Bollandum datis, iſta memorat*: Non ſilebo hic enarrare Ræ. Væ. alterum miraculum, de quo conſcium me fecit noſter Pater Paulus de Franciſcis, ſacerdos ornatus multis virtutibus, & nmnibus Catanenſibus apprima carus, eratque tum noſtris, totique civitati quaſi pater, cujus ego eram a confeſſionibus. Is per aliquot annos laborabat dolore capitis vehementi, præſertim occipitis, ubi nervos ſentiebat contrahi, & morſus pati nnn leves: unde timebant medici ne apoplexia corriperetur. (Suaſerunt) igitur Paulo, ut aerem mutaret, & ab nfficio congregationis nnbilium, cui præerat, deſiſteret, vel ſaltem intermitteret. Venit igitur ad me tunc Meſſanæ degentem, noſtroſque fratres rhetoricam docentem annn MDCXIX. Erat menſis Auguſtus, ſub feſtum S. Euplimartyris, ſuaſique illi, ut ſancto Martyri Sacrum faceret, ejuſque npem implora- D
ret. Acquievit verbis ille meis, perfecitque quod Aug.
ſuaſi. Poſtridie mane narrat mihi ſnmnium, per J. P.
quod ſibi vidiſſe videbatur S. Euplum martyrem digitn ſancto ſuo ter circulum in capite deſignaſſe, ſtatimque totam illam pruriginem nervorum ceſſaſſe. Quamobrem gratiis Deo, ſanctoque Euplo peractis, ad ſuum congregationis munus rediit mecum Catanam: ubi in ſingulos annos ad ejus templum adibat, memor collati beneficii.

ACTA CONSULARIA

Ex Annalibus Cæſaris Baronii tom. 2. ad annum CCCIII. *num.* 146. *cum aliis exemplaribus collata.* E

Sanctus ad Calviſianum conſularem deducitur,

Diocletiano octies, & Maximiano ſepties *a* conſulibus, pridie Idus Aug. *b* in Catanenſium civitate *c*, cum eſſet extra velum ſecretarii *d* Euplius *e* Diaconus *f* (qui ab exploratoribus inventus legere Evangelia, & docere Chriſtianos, *a*
ab illis tentus eſt, & perductus cum libro) pro- *b*
clamavit, dicens: Chriſtianus ſum, & pro Chri- *c d*
ſti nomine mori deſidern. Audiens hæc Calviſia- *e f*
nus cnnſularis *g* dixit: Ingrediatur, qui clamavit. *g*
Et eum ingreſſus fuiſſet Euplius ſecretarium judicis, Evangelia portans, unus ex amicis Calviſiani, nomine Maximus *h*, dixit: Non decet tales chartas eum tenere, contra regalem præ- *h*
ceptionem.

primum edit ex confeſſionem ſuam

2 Calviſianus conſularis dixit ad Euplium: Unde hæc ſunt? De domn tua exierunt? Euplius reſpondit: Non habeo domum *i*, hoc & Domious *i*
meus Jeſus Chriſtus novit. Calviſianus conſularis
dixit: Tu ea huc deportaſti? Euplius dixit: Per
me ea hue deportavi, ſicuti & ipſe vides, invenerunt me eum illis *k*. Calviſianus dixit: lege *k*
ea. Euplius aperiens legit: Beati, qui perſecutionem patiuntur pnpter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum, & alin locn: Qui vult F
venire poſt me, tnllat crucem ſuam, & ſequatur
me. Cum hæc, & alia legeret *l*, Calviſianus con- *l*
ſularis dixit: Hinc quid vult eſſe? Euplius dixit:
Lex Domini mei, quæ mihi tradita aſt. Calviſianus cnnſularis dixit: A qun? Euplius reſpondit:
A Jeſu Chriſto, Filin Dei vivi. Calviſianut conſularis interlncutus dixit: Quoniam innotuit ejus
confeſſin *m*, interrogetur ſub tormentis *n*, tra- *m n*
datur tnrtoribus. Et eum traditus eſſet, cœpta eſt
ſecunda *o* cognitio per quæſtinnem. *o*

cui adjunctis ſacrificandum

3 Diocletiann octies, & Maximiann ſepties
Conſſ., pridie Idus Aug. *p* Calviſianus conſularis
dixit ad Euplium poſitum in tormentis: Quæ per *p*
ſuam cnnfeſſionem hodie dixiſti, quid dicis modo de ais? Euplius libera manu ſignans ſibi frontem, dixit: Quæ tunc dixi *q*, & nunc ea confiten, *q*
me eſſe Chriſtianum, & divinas Scripturas legere. Calviſianus dixit: Quare apud te habuiſti, & non tradidiſti has lectiones, quas imperatnres vetuerunt? Reſpondit Euplius: Quia Chriſtianus ſum, & tradere non licebat, magiſque expedit mori, quam tradere. In his vita æterna eſt: qui tradit, vitam æternam perdit: ut eam non per-

A dam, vitam meam do. Calviſianus interlocutus
ait. dixit: Euplius, qui ſecundum edictum principum
DIT. non tradidit Scripturas, ſed legit populo, torqueatur. Cumque torqueretur, dixit Euplius: Gratias tibi, Chriſte: me cuſtodi, qui propter te hæc patior. Dixit Calviſianus conſularis: Deſiſte, Eupli, ab inſania hac: deos adora, & liberaberis. Euplius dixit: Adoro Chriſtum, deteſtor dæmonia: fac quod vis, Chriſtianus ſum. Hæc diu optavi; fac quod vis, adde alia, Chriſtianus ſum. Poſtquam diu tortus eſſet, juſſi ſunt ceſſare carnifices, & dixit Calviſianus: Miſer, adora deos, Martem cole, Apollinem, & Æſculapium *r*. Dixit Euplius: Patrem, & Filium, *r*
& Spiritum ſanctum adoro, ſanctam Trinitatem *ſ*
adoro, præter quam non eſt Deus *ſ*. Pereant dii, qui non fecerunt cælum, & terram, & quæ in eis ſunt. Chriſtianus ſum.

torquetur. 4 Calviſianus Præfectus dixit: Sacrifica, ſi vis liberari. Euplius dixit: Sacrifico modo Chriſto Deo meipſum: quid ultra faciam, non habeo. Fruſtra conaris, Chriſtianus ſum. Calviſianus præcepit, iterum torqueri acrius. Cumque torqueretur, dixit Euplius: Gratias tibi Chriſte, ſuccurre Chriſte: propter te hæc patior, Chriſte. Et dixit Eupius *t*, & deficientibus viribus, dicebat labiis tantum, abſque voce hæc vel alia. Calviſianus intra velum interius ingrediens, ſententiam dictavit: & foras egreſſus, afferens tabellam *t*, legit: Euplium Chriſtianum, edicta principum contemnentem, deos blaſphamantem, nec reſipiſcentem, gladio animadverti jubeo; ducite eum.

ad capita truncatur. 5 Tunc appenſum eſt ad collum ejus Evangelium *u*, cum quo apprehenſus fuerat, proclamante hæc præcone: Euplius Chriſtianus, inimicus deorum, & imperatorum. Euplius latus dicebat ſemper: Gratias Chriſto Deo; & cum ad locum perductus eſſet, genuflexus prolixius oravit: & iterum gratias agens, præbuit jugulum, & a carnifice decollatus eſt *x*. Sublatum aſt poſtea corpus ejus a Chriſtianis, & conditum aromatibus, ſepultum eſt *y*.

ANNOTATA.

a *Imo* Diocletiano IX. & Maximiano VIII. coll. *ſecundum dicta in Commentario hiſce Actis prævio, num.* 34.

b Sic etiam cod. Vallis-cell., *teſte Ruinartio in notis. Sed Mombritius, cui adde Bollandi fragmentum ad diem* V. *Februarii, pagina* 598. ſub die IV. Idus Auguſtas. *Cotelerius autem*, Ante diem tertium Calendas Maias. *Conſule Commentarium num.* 29.

c *Cotelerius* In illuſtriſſima Catana, *Sicilia videlicet urbe* (*usque enim alium novimus*) *ex communi ſcriptorum conſenſu in dicto Commentario. Sed hic non extundes, quod ibi ſit natus Martyr.*

d *Mendoſe apud Mombritium*, Euplus ſecretarius judicis. *Cotelerius in notis col.* 752. Aſſentior, *ait*, viris doctis, qui ſecretaria, judicum interpretantur tribunalia, conclavia, loca in quibus jus reddebant, & reorum cauſas expendebant, *Nominis etymon aſſignat S. Auguſtinus ſermone de Ovibus tap.* 3. Ultimam ſententiam, quam dicturus eſt judex, in tabella deſcripturus manu ſua, ultra quam ſententiam nihil jam judicaturus eſt, partes non audiunt. Illis foras exeuntibus ſcribitur: attonitæ ſunt ambæ partes atque ſuſpenſæ, contra quam vel pro qua ſententia illius procedat. Magnum ſecretum judicis: unde ſecretarium nominatur. *Videri etiam apud nos poſſunt Annotata ad caput ſecundum Vitæ S. Agathæ virg. & mart., ſub nomine Metaphraſtæ edita tom.* I. *Febr., die* V. *pagina* 622. *lit.* c: *ubi & de velo ſecretarii mentio fit.* D

a *Al.* Euplus: *de quo Commentarius* §. 3. *in initio.*

f Diaconus *ex communi Actorum & ſcriptorum conſenſu; uti liquet ex Commentario noſtro; ſacerdotem quippe eum fuiſſe, nobis nequaquam probatur; quidquid dicatur in hymno ſecundo apud Cajetanum tom.* 2. *Vitarum Sanctorum Siculorum pag.* 112. Sacerdos nuncupatus es Euple. *Et pag.* 113. Sacerdotii nobis & martyrii argumentum exſtitit generoſus Euplus: ambobus animi optime claruit.

g *Al.* corrector: *de qua voce pluribus differit Commentarius* §. 5.

h *Membrit. ac duæ codd. noſtri* Q. Ms. 6. & Q. Ms. 7. *nec non fragmentum apud Bollandum* Maximianus.

i *Ita etiam Coteler. At cod. Vallis-cell. apud Ruinartium; cui adde Boll. & Mombrit; nec non ambos codd. noſtros mox citatos*, Non habeo domum hic. E

k Invenerunt me cum illis, *in aliis edit. & Mss. deeſſe, notat Ruinartius.*

l *Coteler.* Cumque legiſſet, ſecundum Matthæum, ſecundum Marcum, ſecundum Lucam, ſecundum Johannem ſancta Evangelia, *Mombrit.* (*adde cod. Vallis-cell. apud Ruinart.*) Et cum aperuiſſet Evangelia beatus Euplus, legis ſecundum Matthæum dicens: Dixit dominus Jeſus Chriſtus: Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Item aperuit ſecundum Marcum dicens: Omnibus qui credunt in me, ipſis datum eſt cognoſcere regnum Dei. Item ſecundum Lucam: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Item ſecundum Johannem: Omnis, qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet in æternum. *Quibuſcum verbatim fere convenit Bolland., ac duo codd. noſtri Mss., de quibus ſupra.*

m Quæ ſequuntur, *ait Ruinartius*, habentur in ſolo Surio (*ſeu Baronio potius*) *Bolland.* (*adde cod. Vallis-cell. ex Ruinart.*) *pro his legit*, F
publice tradatur. *Coteler.* in Acta publica referatur.

n *De tormentis Commentarius num.* 25. *nonnulla obſervat.*

o *De confeſſione Martyris duplici obſervationes dat Commentarius num.* 30.

p *Circa notatum hic diem legi poteſt Commentarius a num.* 29.

q *Codex noſter* Q. Ms. 6. *breviter*: Tunc beatus Euplus, ſignaculum Chriſti faciens in fronte ſua, dixit: Quæ tunc dixi, & nunc ea confiteor, Calviſianus conſularis dixit: Habuiſti aliquando lectiones, quas retuerunt piiſſimi imperatores? Beatus Euplus reſpondit: Habui. Calviſianus conſularis dixit: Et ubi ſunt? Cui beatus Euplus reſpondit: Apud me ſunt. Calviſianus conſularis dixit: Habes eas? Beatus Euplus reſpondit: Habeo. Calviſianus conſularis dixit: Torqueatur Euplus, quoadusque confiteatur, ſe deos veros omnipotentes adorare, Martem, Apollinem & Aſclepium. *Eadem brevitate utitur alius codex noſter* Q. Ms. 7. *tametſi minus emendate. Conſule inſuper Bolland. & Mombrit. Breviter etiam rem expedit Coteler.* Beatus Euplus dixit: Quæ tunc proruli, ecce nunc quoque confiteor eadem. Calviſianus corrector ait: Teneo lectiones prohibitas?

A tas? Beatus Euplus; Teneo. Calviſianus ad eum: Et ubi ſunt? Videamus quo modo complectantur. Beatus Euplus dixit: Apud me ſunt, Calviſianus inquit: Si nunc habes ea hic profer nobis. Beatus Euplus: Hic ſunt. Tum Calviſianus corrector: Extendatur Euplus, ac verberibus afficiatur, donec promiderit, le diis ſacrificaturum. *Hæc ita e Græco vertit Cotelerius in ſua editione. Sed an hæc, Baroniana ſinceriora? Adi Commentarium noſtrum prævium num.* 45.

r *Al.* Aſclepium; *qui fertur fuiſſe Æſculapii nepos.*

ſ *Clara hæc ac perſpicua SS. Trinitatis profeſſio efficere non probatur Alterum ſinceritati; ſecundum dicta in Commentario num.* 45.

t *De tabella iſta nihil lego in duobus noſtris codd. Mſs., Cotelerio ac Mombritio. Confule, quæ de ea præmiſi in Commentario num.* 45. D

ex Mss.

u *Hoc etiam non ſervatum in citatis ſtatim exemplaribus; non ideo tamen ſequitur, ut minus ſit ſincerum.*

x *Martyrii brevitiſſime deſcribit Cotel.; plura, cum ibidem, tum in exemplari Baroniano non memorata, occurrunt in Mombritio ac duobus noſtris codd. Mſs.*

y *De ſepultura tacet Cotel. pag.* 194. *de qua Commentarius num.* 36. *Mombritiana Acta Baronianis eſſe poſteriora, notavimus ibid. num.* 46. *ex verbis eorum: quæ cum in duobus noſtris codd. Mſs. etiam legantur, idem de illis codd. eſto judicium.*

DE S. CASSIANO EPISC. CONF.

B

BENEVENTI IN ITALIA.

P. B. E

Sub medium ſeculi IV. *Celebratur hoc die*

HUnc *Beneventanæ apud Samnites eccleſiæ ſanctum Antiſtitem, quantumvis antiquum, primum, quod quidem ſciamus, alibi notum utcumque fecit Philippus Ferrarius anno* 1609. *in Nova Topographia in Martyrologium Romanum pag.* 20. *ſed fuſius anno* 1613. *in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem* XII. *Auguſti, hoc illum exornans elogio*: Caſſianus, epiſcopus Beneventanus, quartus a S. Januario eam eccleſiam ad multos annos adminiſtravit. Multa paſſus incommoda & adverſa atque perſecutiones, omnia vicit patientia. Orationibus deditus, curam pauperum agens, ac ſibi commiſſum gregem verbo & exemplo paſcens, tandem ad præmium evocatus, pridie Idus Auguſti migravit e vita; multiſque poſt mortem miraculis cornſcavit: quicumque enim ad ejus tumulum infirmus accederet, a quovis morbo ſanabatur. Illud plane mirandum litteris conſignatum legitur, quod nemo, equitando prope eccleſiam, in qua ſacrum Caſſiani corpus aſſervabatur, tranſire poterat; niſi prius equo deſcendiſſet; idque eveniſſe, quoad inde in eccleſiam ſanctæ Dei Genitricis una cum plurium Sanctorum reliquiis translatum fuit. C

In ecclſia Beneventana

2 *Citat exinde ibidem antiqua monumenta, ex quibus hoc elogium concinnarit, hæc ſubdens*: Ex antiquo Breviario eccleſiæ Beneventanæ, & codice ejuldem eccleſiæ pervetuſto. *Tum ſequitur hæc ejuſdem Annotatio*: Nonnullis hunc eumdem Caſſianum, qui Forocornelii colitur (*a nobis die ſequente referendus*) eſſe, viſum fuit; ſed id antiquæ eccleſiæ Beneventanæ traditioni repugnat; quæ ipſum uti ſuum epiſcopum ſemper agnovit, & ut confeſſorem coluit: de quo etiam in provinciali ſynodo fit mentio. *Eumdem porro in poſteriore Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, ad menſem eumdem ac diem auctor idem ita retulit*: Beneventi in Samnio, ſancti Caſſiani epiſcopi, *ſubjiciens in annotatis*: Ex tabulis eccleſiæ Beneventanæ hæc dic. Quartus epiſcopus illius ſedis poſt S. Januarium (*primum ſcilicet hujus nominis*) fuiſſe traditur, prout monumenta ejus eccleſiæ antiqua, charactere Longobardico ſcripta, teſtantur. *Ferrarium quidem anteceſſit Kalendarium illud Capuanum, quod in Sanctuario Capuano exhibet Michael Monachus, quodque pagina* 398. *ad diem* XII. *Auguſti ſic habet*: XII. Paſſio erit Caſſiani M. *verum ibi de noſtro* Caſſiano *non agi, ſed de alio, puta poſtridie alibi celebrato, ſatis indicant voces* Paſſio *& nota Martyrii appoſita. In additionibus quoque Mſs. Carthuſiæ Bruxellenſis ad Grevenum hoc die legitur*: Sanctorum confeſſorum epiſcoporum, Caſſiani & Leucii; *ſed neque locus ullus apponitur; neque additionum illarum ætas noſcitur, nec auctoritas.*

3 *Ferrarium hoc die citat & ſequitur Conſtantinus Gbinius in Sanctorum Canonicorum Natalibus. Succeſſit Marius de Vipera, archidiaconus Beneventanus, in* Catalogo Sanctorum, quos eccleſia Beneventana duplici ac ſemiduplici celebrat ritu. *Notat is ad diem* XII. *Auguſti*, S. Caſſianum *epiſcopum Beneventanum in eccleſia jam dicta celebrari ritu duplici; deinde ſubdit elogium, epiſt plerumque Ferrarii verbis conceptum; usque adeo hic repetendum. Hoc amplius dicit aut expreſſius, quod* S. Caſſianus *Beneventi fuerit epiſcopus* XVII. *quod S. Apollonio (quem nos ex eo dedimus* VIII. *Julii pagina* 579.) *ſucceſſerit; quod* Caſſiano *ſucceſſerit S. Januarius II. denique, quod Sanctus noſter templum habeat Beneventi*, ei dicatum olim, parochiale; ſed temporum antiquitate collapſum. *Citat vero in margine bibliothecæ Beneventanæ Ms. codicem de geſtis Sanctorum part.* 2. *ſignat. num.* 168. *pag.* 26. *& Chronologiam epiſcoporum Beneventan. ſub præſulatu ipſius & S. Januarii II. Edidit etiam ipſe Chronologiam epiſcoporum eccleſiæ ſuæ anno* 1636. *Neapoli, in qua de* S. Caſſiano *agit pag.* 16. *ſed nihil novi decens, niſi quod illum floruiſſe ſcribit* anno Domini CCCXI. circiter; *ſed error eſſe videtur in numero; quandoquidem ibidem deceſſoris ejus initium defixerat* anno Domini circiter CCCXXVI. *Itaque Ughellus Italiæ ſacræ tom.* 8. *inter epiſcopos Beneventanos, illum floruiſſe cenſet* circa annum CCCXL. *Hoc etiam in Chronologia notat Marius, quod eccleſiam Sancti noſtri in urbe Beneventana non abſolute collapſam dicit, ſed* quaſi collapſam: *tum quod ibidem ad marginem citet inſuper pro ſe ex bibliotheca eccleſiæ ſuæ Martyrologium Ms. antiquiſſimum, ſignatum num.* 178. *Nobis inſtrumenta deſunt, quibus hæc illuſtremus.*

duplici.

F

A mus. De cultu certe immemorabili dubitari non poteſt; quando illum ipſe poſt adeo recentes Urbani PP. VIII. Bullas, ſub ejuſdem Pontificis, adhuc tum viventis, paulo non dubitavit iterato aſſerere, D

AUCT. P. B.

DE S. EUSEBIO EPISC. CONFESSORE

MEDIOLANI IN INSUBRIA

SYLLOGE

J. B. S.

De cultu, ætate, ſucceſſione & geſtis.

ANNO CDLXV. Cultus ſatis probatus eſt.

TAmeſi is, quo de hic agitur, S. Euſebius Mediolanenſis epiſcopus, in ſolitis noſtris ſacris Faſtis notus omnino non ſit, de vetuſtiſſimo tamen ejus cultu dubitare non ſinunt ipſæ Tabulæ eccleſiæ Mediolanenſis, quas ſolas adducit Baronius, quarumque auctoritate ipſum hoc die Martyrologio Romano inſcripſit. Porro recte notat,

B vixiſſe ipſum temporibus S. Leonis Papæ, quando habita ſynodo adverſus hæreſim Eutychianam, nnper Chalcedone a SS. Patribus damnatam, miſit inde ſynodicam ad eumdem Pontificem. Exſtat ipſa in Annalibus, ut eam hic deſcribere opus non ſit. Sancti præconia ex Ennodio aliiſque infra referentur. Ceterum ex jam citatis verbis facile eſt S. Euſebii ætatem colligere, cum enim S. Leo I. medio ſeculo quinto univerſæ Eccleſiæ præfuerit, manifeſto patet, & ipſum ad ea tempora revocandum eſſe; vellem equidem, de ejus epiſcopatus initio & fine æque certa argumenta ſuppeterent.

Ejus ſuppoſitio.

2 Succeſſiſſe S. Euſebium S. Lazaro, notant vetuſti, quos conſulere licuit, Catalogi, tum is quem Papebrochius edidit & illuſtravit ante tom. VII. Maii pag. LXII. tum alius in Muſeo Italico Mabillonii tom. I, pagina 210. qui ambo eadem phraſi enuntiant; Euſebius ſedit annos XVII. depoſitus die IX. menſis Auguſti ad S. Laurentium. Conſentat & alter antiquus Catalogus inter Scriptores rerum Italicarum tom. 4. pagina 142. tametſi obitum ſignet VI. Idus ſeu VIII. Auguſti, cum facile poſtridie ſepelivi ſeu deponi potuerit. In eo ſumma concordia, quod ſederit annis XVII. at quo præciſe anno inchoandi ſint, quo terminandi, hic nodus eſt, cui ſolvendo, non video ſcrupuloſius quemquam attendiſſe, Initium putat Papebrochius affigi poſſe anno 449. verum dum finem tunctis anno 465. ſi iſto, ut etiam ceuſet Tillemontius, vere obiit, retrahenda erunt initia ad annum 448. Ut ut eſt, coli ipſum Mediolani hoc die, ex Tabulis certiſſimum eſt, an quod dies IX. impediatur feſto SS. Firmi & Ruſtici, neſcio, utrum ſatis tute aſſeratur.

C

Cum & patria.

3 De gente & patria facere præſtat, quam cum Ferrario & Ughello Paganæ vel, ſi vis, Paganicæ familiæ adſcribere. Quid quod & reformanda ſit ipſius Breviarii Ambroſiani lectio, dum ita ineipit: Euſebius Mediolani natus, nam & ignotum & hoſpitem Mediolanum advenuſſe, utpote Græcum genere, diſertiſſime pronuntiat ætate proximus & fideliſſimus ſcripter S. Ennodius in celebri ee carmine, quod de Euſebio cecinit, & quo etiam paucis virtutes ejus complectitur, in editione Sirmondi epigrammate 84. DE AMICO DEI EUSEBIO PONTIFICE.

Euſebius Ligurum ſucceſſit finibus hoſpes,
Ignotæ tractus plebis amicitia,
Graius erat, ſocio Titan quos reſpicit ortu,
Flammigero lymphas vertice decutiens.
Mitis, compoſitus, largus, pius, integer, audax,
Crederet ut damnum non dare perpetuum.
Flevit pauperiem miserans, arriſit habenti,
Gaudia cum eunctis triſtitiamque gerens.
Hunc index operis locuturo nuntiat orbi E
Fama virum, gentes de ſtatione trahens.

4 Ad hæc obſervat Sirmondus, baſilicam S. Theclæ, quæ nunc, teſte Boſca in Martyrologio, diruta eſt, ab Euſebio poſt incendium renovatam fuiſſe, citans epigraphen, quæ olim in dictæ baſilica poſteris S. Euſebii munificentiam teſtabatur; erat autem ejuſmodi: Teſte.

Priſca redivivis conſurgunt culmina templis,
In formam rediere ſuam quæ flamma cremarat.
Reddidit hæc votis Chriſti qui templa novavit,
Euſebii, meritis noxia flamma perit.

Cultor eximius S. Laurentii e

5 Addit demum Boſca, ſumma religione cultum ab Euſebio S. martyrem Laurentium, infra cujus ædem vita defunctus, atque in ejuſdem baſilica Mediolani tumulatus fuerit. Ejuſdem item Martyris ope dilapſum ſibi a manu Cryſtallinum calicem, cum diaconatus munere fungeretur, integrum ſolidumque accepit. Factum laudat Brautius hoc diſtiche:

Ineautus calicem vitreum quem fregerat, orans
Reſtituens, ſacrum rite peregit opus. F

Eius miracula

6 Non unum iſtius generis miraculum in Aſtis noſtris recurrit; neque vero animus eſt id in dubium revocare: mirari tamen ſubit, quod tanti prodigii nec verbo meminerit, qui minoræ laudat Ennodius. Ne plura elogia Ferrarii, Ughelli aut aliorum, quos citat laudatus Boſca, hic congeram, annium inſtar erit antiqua lectio citata Breviarii, quam integram ſubjicio: Euſebius Medinlani natus, ab ineunte ætate ſtudiis pietatis imbutus, ſanctæ religionis officia in omni vita mirifice eoluit. Diaconus eum eſſet, calicem præclaro opere cryſtallo confectum in ſolenni ſacri diei celebritate, cum ad altare ferret, de manibus eaſu delapſum comminuit. Fragmenta igitur mœrens collegit in altarique collocavit; ubi ardenti intima prece & S. Laurentii martyris patrocinio, quod lacrymarum vi implorare conabatur, calicem ſolidum & integrum divinitus aeceepit. Cujus beneficii recordatione & pietatis religione ductus S. martyrem Laurentium præcipua veneratione patronum delegit.

& templorum reſtaurator.

7 Factus archiepiſcopus eccleſias barbara impietate vaſtatas ac pollutas, eas ipſe reſarciendas impenſe curavit, & ſtatis precibus rite conſecravit: eamque ob cauſam conſecrationis celebritatem

A tem menſe Octobri Domioico die tertio ſolemniter agi inſtituit. Libros porro divinorum Officiorum belli incendio inflammatos reſtituit. Cleri diſciplinam ad religiolos mores revocavit. Synodum provinciæ habuit, io qua præter ceteros epiſcopos, tres interfuerunt & doctrinæ & ſanctitatis nomine illuſtres Maximus Taurinenſis, Criſpinus Papienſis & Abundius Comenſis. Demum eccleſia Mediolanenſi pie adminiſtrata, ſacritque ritibus exornata, rerum divine geſtarum, vitæque ſanctiſſime actæ gloria nobilis obdormivit io Domino. AUCT. D

Brevia hæc Acta præferenda cenſui longiori Ripamontii hiſtoriæ tom. 1. lib. 6. a pag. 413. qua mere oratorie amplificat miraculum fracti calicis, calamitates urbis, perditiſſimos tum populi tum Cleri mores, graſſantem dein jam Eutychianam hæreſin, quæ omnia jam ſatis diximus a S. Euſebio in integrum reſtituta. J. B. S.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

GRATILIANO ET FELICISSIMA VIRG.

FALERIÆ IN TUSCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS. J. P.

§. I. Cultus e Faſtis ſacris, palæſtra martyrii, depoſitio corporum; an hæc Feliciſſima apud Viterbienſes; tempus paſſionis. B E

FORTE SUB GALERIO MAXIMIANO. *Publica veneratio*

PUblica ſanctorum Chriſti pugilum Graciliani ſeu Gratiliani ac Feliciſſimæ *virginis veneratio habetur e variis Faſtis ſacris, in quibus eorum nomina commemorantur hac die: Uſuardus illos ita annuntiat:* Item urbe Falari, paſſio Graciliani & Feliciſſimæ virginis, quorum ora primum pro Chriſto lapidibus contuſa, dehinc gladio percuſſi, optatam martyrii ſuſcepere coronam. *Editor & illuſtrator noſtri Martyrologii Uſuardini*, unde *Martyres iſti* in laterculum tranſierint, prorſus, *ſuquit in obſervationibus*, ignorare me fateor: tndubitata tamen eſſe, ipſius Uſuardi verba codicum omnium conſenſus apertiſſime evincit. *Exſtat etiam eorum memoria apud Petrum de Natalibus lib.* 11. *cap.* 130. *num.* 213. *his verbis notata*: Gratilianus & Feliciſſima virgo in urbe Phalari paſſi ſuot pridie Idus Auguſti.

e Faſtis ſacris cum Martyrologio Romano.

C 2 *Florarium noſtrum Ms. Uſuardo conſonans, hæc refert*: Civitate Falare, paſſio ſanctorum Graciliani & Feliciſſimæ virg., quorum ora primum fuerunt pro fide Chriſti contuſa lapidibus; deinde gladio percuſſi, optatam martyrii ſuſcepere coronam. *Adonem Laurentianum, Belinum, Grevenum, Maurolycum, Galeſinium tacitus præsereo, uti & Ferrarium. Denique Martyrologium Romanum ſic de illis legit*: Faleriæ in Tuſcia paſſio ſanctorum Graciliani, & Feliciſſimæ virginis, quorum pro fidei confeſſione ora lapidibus primo contuſa ſunt, dehinc gladio percuſſi, optatam martyrii palmam ſuſceperunt. *Obſerva obiter, in editione Bellini anno* 1498. *Venetiis vulgata perperam ſcribi* Gratiani.

Notitia loci.

3 *Baronius in Notationibus ad Martyrologium Romanum hac die de loco palæſtræ ita diſſerit*: Quoniam apud Uſuardum & nonnullos alios manuſcr. Falari legebatur loco Faleriæ: idcirco & irrepſit error, ut Falari in Piceno legeretur: nam Falaris eſt civitas in Piceno jam pæne diruta, vulgo dicta Falarone. Falarienſes in Piceno ponit Plinius lib. 2. cap. 13. eratque Falaris ſedes epiſcopalis, cujus epiſcopus ledilſa reperitur in concilio Romano ſub Martino Papa. At vero non Falari, ſed Faleriæ eſſe legendum, vatera monumenta eccleſiæ civitatis Caſtellanæ, ubi horum Sanctorum ſacra corpora aſſervantur, & digno honore coluntur (poſſia ſunt eoim in eccleſia cathedrali) nos adeo certiores redditeruot, ut nullus prorſus remaneat dubitandi locus. De Faleria Falliſcorum meminerunt Ptolemæus, Plinius, Strabo, & alii. *Perperam ergo Galeſinius in notationibus ad hanc diem* XII. *Auguſti, facta mentione Faleriæ, Faliſcorum urbis, nec non Phalaris urbis ex Uſuardo, addit*: At ſcripti codices nullam mentionem faciunt loci, ubi Gracilianus & Feliciſſima martyrium obierint. *Verre ſi quis diſtinctiorem hujus loci ſitum deſiderat, eum ſic deſcribit Ferrarii Nova topographia in Martyrologium Romanum fol.* 51. *verſo*: Falaris, quæ & Falaria (*vulgo*) Falare, C. (*civitas*) olim E (*epiſcopalis*) Hetruriæ inter Fiſcoiam & Viterbium, apud Fereotium urbem prorſus dirutam in Faliſcorum finibus: cujus adhuc veſtigia monſtrantur, ædeſque aliquot reſtant, quas agreſtes homines habitant, cum adeo floruerit, ut ex primis XII. Tuſcorum colonitis una habita ſit. *Et mox poſt annuntiationem noſtrorum Martyrum*, F *ſubdit*: Corpora Fiſceniæ, ſeu C. Caſtellana, quam nonnulli eſſe Faleriam putant. *Adde, quæ habet fol.* 52. Faliſci populi ſunt inter M. (*id eſt montem*) Ciminum, & Tiberim fluv., quorum oppida Faliſcum, Faleria, Feſcennium, & Horta. Mons vero idem qui & Soractes. *Conſuli etiam poteſt vir Cl. & illuſtriſſimus Juſtus Fontaninus in opere, quod edidit de Antiquitatibus Hortæ lib.* 1. *cap.* 4. *pag.* 87.

cui horum Martyrum tempora

4 *Quæ modo ex Baronio, & ex Ferrarii Topographia de aſſervatione corporum obiter attigimus, ex laudata Ferrario in Catalogo Sanctorum Italiæ ſic confirmamus*: Corpora SS. Gratiliani & Feliciſſimæ in civitate Caſtellana Faleriæ proxima aſſervantur, & magno in honore habentur: ubi hæc oratio io eccl. recitatur: Sanctorum Gratiliani, & Feliciſſimæ, Eupli, & Leuci, Domine, oatalitia oobis votiva reſplendeant, ut quod illis contolit gloriam ſempiternam, fructu nobis devotioois accreſcat. Per D. N. I. C. *Vita S. Eutitii presbyteri & martyris apud nos ad diem* XV. *Mart., pagina* 460. *hæc habet*: Io eodem tempore B. Eutitius presbyter reverſus fuerat in civitatem Ferentinam .., dum poſt paucos

A dies dixit angelus Domini ad B. Eutitium: Surge & vade ad civitatem Faleritanam ad ſanctos martyres Gratilianum & Felicifſimum, ubi corpora eorum requieſcunt in ſarcophago novo, & celebra in eo loco vigilias cum hymnis, atque divina myſteria corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti: & tunc revertere ad civitatem propriam Ferentinam.. Tunc B. Eutitius presbyter, quaſi de ſomno evigilans, feſtinus petrexit ad ſanctos Martyres, ubi ſepulta ſunt corpora eorum, & fecit ibi divina myſteria.

Auct. J. P.

attribuuntur.

5 *Ex dictis ſequitur, ut, ſi omnia ſimul expendas, iſtorum ſacrorum pignorum poſſeſſio ſit pro Faleritanis, atque adeo pro Caſtellanis, ſecundum ea, quæ obſervata jam pridem ſunt apud nos loco mox ac die citatis, ubi leguntur iſta:* Ferentium fuit urbs Hetruriæ olim epiſcopalis, ex cujus antiquis ruinis paulatim crevit Viterbium, uti jam diximus die præcedenti XIX. Maii ad Vitam S. Boniſacii, hujus vel alterius urbis Ferentinæ epiſcopi.. Altera indicata urbs Faleria, ibidem epiſcopalis fuit, ſed etiam excisa, & ſedes ejus eccleſiæ civitatis Caſtellanæ unita. *Jam vero cum*

B *hæc ita ſint, quid fiet Viterbienſibus, qui inventionem S. Felicifſimæ ſibi vendicant?*

Viterbienſes quo fundamento

6 *Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non ſunt, die 2. Maii ſic ſcribit:* Viterbii inventio ſanctæ Felicifſimæ virginis & martyris. *Ad quæ in notis,* Ex tab. eccleſiæ, *inquit,* S. Sixti Viterbii. *Ferrarium ſequitur Arturus in Gynæceo ſuo. Splendianus Andreas Pennatius a Sorimo, Protonotarius apoſtolicus ac vicarius generalis Balneoregienſis anno 1721, edidit libris quinque S. Eutychii Vitam, cui ſubjunxit Archivum ſacrum, uti vocat, apologeticum; ubi poſtquam produxerat Acta* SS. Gratiliani & Felicifſimæ, *in notis ad illa, a pag.* 350. *hæc obſervat:* Corpus S. Felicifſimæ fuiſſe inventum Viterbii, habent notæ marginales manuſcripiæ charactere antiquo in Martyrologio Romano typis Baſianis Romæ anno MDLXXXII. penes me. Ad diem 2. Maii pag. 99. ita exaratur: Viterbii in eccleſia S. Sixti inventio corporis S. Felicifſimæ virg. & mart. Ad diem vero XII. Auguſti pag. 190. Faleriæ *in* Tuſcia natale S. Felicifſimæ virg. & mart., quæ ſub Diocletiano imperatore paſſa eſt, cujus corpus in eccleſia S. Sixti

C Viterbienſi requieſcit.. Ad diem autem 2. Septembris pag. 210. Viterbii translatio corporis B. Felicifſimæ virg. & mart., cujus ſacrum corpus una cum beatis oſſibus epiſcoporum Magoi Tranenſis, & Boniſacii Ferentini in eccleſia S. Sixti recondium eſt. *Et nos,* Hæ notæ, *inquit laudatus auctor,* in choro a canonicis hujus eccleſiæ collegiatæ S. Sixti ad præſens quoque recitantur.

Inventio S. Felicifſimæ hæc

7 Quomodo vero dicantur a Ferrario, & ab aliis corpora SS. Gratiliani & Felicifſimæ requieſcere Felcenniæ ſeu in civitate Caſtellana, facile occurrit reſponſum. Cum enim ſuoditus fuiſſet everſa Faleria, partem corporis S. Felicifſimæ crediu facile eſt fuiſſe translatam Ferentum vel Viterbium finitimum, ad quod reliquiæ omnes Ferenti in illius excidio fuerunt deportatæ, ut diximus lib. 1. cap. 4. num. 1. Vitæ S. Eutychii. *Ita Pennatius pro Viterbienſibus. At contra objici poteſt* 1°. *Notationes illæ marginales in Martyrologio Romano, anno* 1583. *typis editu,* manuſcripiæ charactere, *uti dicebat laudatus Vir,* antiquo, *majorem non habente antiquitatem quam ſeculi* XVI. *ex ſcriptionis uſſic, ſatisne ſuppoſi poſſit, traditionem ante illud tempus fuiſſe apud Viterbienſes de poſſeſſione ſacri depoſiti hic controverſi; ac proinde documento ad rem ſatis ac-* D *commodate non conficitur id, quod ipſi volunt.* 2°. *Illud Pennatii* ereditu facile eſt *&c. conjecturæ terminos non excedit.* 3°. *Dum partem corporis concedit Viterbienſibus, ac partem Caſtellanis reliquit; ibidem non addit, ſacra ea pignora vel a ſe vel ab alio fuiſſe inſpecta; latetque nos, an partem dicti corporis, an totum corpus utrique competitores ſibi adſcribant: de qua re viderint illi, quibus ſacra illa ipſa inſpiciendi facultas datur.*

8 4°. *Cum antiquior atque adeo potior ſit poſ-* *ſibi adſcribens.*
ſeſſio, ſecundum dicta ſuperiora, penes Caſtellanos, quam penes Viterbienſes, ex his illi quevere poterunt, quomodo probent, ſacras exuvias, quarum depoſitionem hodie recolunt, eſſe hodiernæ S. Felicifſimæ virg. & mart., *quæ* S. Gratiliano *fuerit in martyrio ſocia, & non ulterius, ſub iſte nomine e catacumbis Romanis aliove loco extracta? Præterquam enim quod nulla in citatis notis Mſs. ſocietatis iſtius ſit mentio, dicitur præterea in illis, quod Felicifſima, de qua agunt,* ſub Diocletiano imperatore paſſa ſit; *hodierna vero ſub Maximiano Galerio, uti cenſet ipſe Pennatius, & jamjam videbitur; ubi Pennatii etiam* E *explicatio expendetur. Atque hæ quidem ſunt difficultates, quas Viterbienſibus ſolvendas proponimus; ita tamen, ut eos nolimus deturbare e qualicumque ſui ſacri pignoris poſſeſſione, quam bona fide habere ſe cenſent. Vellemus tamen, ut ea nobis in promptu eſſent documenta, quæ* Felicifſimæ *hodiernæ exuvias apud ipſos eſſe, ſolide comprobarent; quia vere ex etiam deſtituimur rationibus, quæ dictam poſſeſſionem evertant, nequaquam ſtabit per nos, quin pie ac religioſe venerari pergant ſacrum illud pignus, quod habere ſe aſſerunt, Viterbienſes, uti & Caſtellani; quibus ambobus cauſam hanc dirimendam relinquimus. Tametſi hac die XII. Auguſti conſueta ſua & exotica libertate uſus, ſanctos noſtros Pugiles in Hiſpaniam trahit, eorumque originem uti & paſſionem Salariæ adſcribit Luſitaniæ urbi, addens illorum* corpora ſorte excidio Saracenico in Italiam delata, in eccleſia Caſtellana Tuſciæ bonorifice requieſcere. *Sed hujuſmodi ſordes ex ſæventi illa, & nullo ſatis labore, Augiæ adinſtar ſtabuli, repurgandu cloacu pſeudo-Dextri & aſſectatum ejus hauſtas,* procul F *amandamus more noſtro.*

Sub quo imperatore

9 *In ſigendo tempore, quo Pugiles noſtri coronam martyrii obtinuere, difficultates non leves ſe offerunt. S. Eutitius baptiſmum contulit* S. Gratiliano; *hic autem* S. Felicifſimæ, *ex eorum Actis, atque adeo ex ipſo perſecutionis tempus referri debet iſtorum trium certamen, cum anno quarto Claudii imperatoris rem geſtam fuiſſe, indidem habeamus; ſed perperam.* Quod de primo, *inquit noſter Henſchenius in Commentario ad Vitam S. Eutitii die* XV. *Maii pag.* 458. *& ſeq.,* hujus nominis imperatore intellectum, notaret annum Chriſtianæ æræ XLIV. Sed hic perſecutionem Chriſtianis non indixit, ſolumque Judæos ab Urbe expulit. Sin autem intelligas nominis iſtius ſecundum, habebis quidem perſecutionis alicujus tempus cœptæ anno CCLXIX. ſed annum quartum imperii nullum invenies: quia tyrannus iſte non multo plus quam biennio regnavit, peſte extinctus anno CCLXX. & frater ejus atque ſucceſſor declaratus Quintillus decimo ſeptimo poſt die occiſus eſt a militibus, evectuſque Aurelianus, qui anno CCLXXII. novis edictis publicatis, perſecutionem reluſcitavit, ejus morte rurſus conſopitam

anno

A anno CCLXXV. Potuit Claudii iſtius & Aureliani perſecutio gemina in unam fuiſſe confuſa, enque deceptus auctor Actorum, Claudium ſcripſiſſe, ubi ſcribendus fuerat Aurelianus.

Martyres nullo ſine paſſi.

10 Interim Claudium etiam nominat Legenda S. Eutitii. Additur autem memoria SS. Valentini presbyteri, & Hilarii diaconi, tamquam ſimul cum SS. Eutitio, Feliciſſima, & Gratiliano coronatorum. Atque iſtorum paſſio danda die III. Novembris, pro Claudio nominat Maximianum, qui non niſi decimo ſexto poſt Claudii mortem anno regnare cœpit. Si ergo, his patientibus, in vivis adhuc erat Eutitius, idem non alius, de quo hic agimus, non ſolum non eſt is ſub Claudio, ſed neque ſub Aureliano coronatus. Notavit hoc Doctor Tullius Cima, is qui anno MDCXLV. Soriani pro Duce Altaempſio gubernator, prædictam Legeodam ex Latina fecit Italicam, & deinde anno MDCLVIII. Roncilione in patria ſua curavit excudendam: ubi Latinum contextum fere reddens verbotenus, loco Claudii ſubſtituit Diocletianum & Maximianum imperatores; quod profecto longe convenientius eſt, quam duos pro
B uno Eutitios ſubſtituere, quorum alter in Actis S. Gratiliani & Feliciſſimæ, alter in Paſſione SS. Valentini & Hilarii commemoretur. *Ita jam prudem ia rem noſtram cenſuit Henſchenius. Verum alius auctor neotericus præ aliis imperatoribus loco Claudii, quem expungit in Actis noſtrorum Martyrum, ſubſtituit Maximianum Galerium Armentarium, non Herculium, qui ſupra indicabatur; de qua re acturi ſumus paragrapho ſequente.*

§. II. Reliqua circa tempus martyrii expenſa; converſio parentum S. Gratiliani; Actorum exemplaria & valor.

Alia temporis nota.

SPlendianus Andreas Pennatius a Soriaae ſupra laudatus, *inter alias, quæ publice juris fecit, de Sanctis incubationes, anno 1721. typis edidit Vitam S. Eutychii, ſacerdotis ac martyris, Eminentiſſimo D. Annibali Albano inſcriptam; cui pag. 166. ſubditur* Proſpectus archivi ſacri, *in pluteos quinque diſtributus, Plutei autem ſecundo pag. 234. & ſequentibus proponitur controverſia,*
C *ſub quo imperatore paſſus ſit ſanctus ille Eutychius; ſed qua ibidem diffuſe ac eperoſe congerit laudatus auctor, nos ad pauciora contrahimus, atque in hæc puncta dividimus. 1°. Sanctos Martyres Eutychium, Valentinum & Hilarium, Gracilianum ac Feliciſſimam ſimul paſſos eſſe affirmat ex verbis Actorum S. Eutychii, quæ ob concordiam manuſcriptorum pro genuinis apud ipſum; ſed apud nos tom. III. Maji, pag. 461. pro intruſis habentur. 2°. Tamquam certum ſtatuit, adverbium* ſimul *non eſſe intelligendum, quod eodem die, loco & anno martyrium confecerint; ſed ſub eadem decima perſecutione. 3°. Pro certo habet, SS. Valentinum & Hilarium martyrio coronatos ſub C. Galerio Maximiano Armentario anno Domini 306. ex Actis eorum quæ extat, ac lectionibus. 4°. Affirmat martyrium S. Eutychii poni ſub Claudio in Actis ejus, quæ profert, uti & in Actis* SS. Graciliani *ac* Feliciſſimæ. *5°. Tritas baſce, quæ e diſcrepantia imperatorii oriuntur, expedire conatus Pennatius, octo recenſet conditiones, quæ convenire debeat tyranno, ſub quo Martyres in Actis S. Eutychii enumerati, agonem ſuum conſummarint: quas ubi alius omnibus illis imperatoribus, quos in medium produxit, abjudicavit, convenire erat C. Galerio Maximiano Armentario*
D *aſſeris, ac pluribus rem extrahit, uti apud ipſum* AUCT. J. P. *datur videre, ac anno 306. ſecundum Baronium, vel 307. in ſententia Pagii, cum quarto anno decimæ Chriſtianorum perſecutionis concurrentibus inexit.*

circumſtantiarum martyrium expendun-tur.

12 *Pag. 244. laudatus auctor in ſubſidium advocat Papebrochium in Annotatis ad Acta S. Secundi die 1. Junii, tom. 1. ejuſdem menſis pag. 54. His prætermiſſis cap. 3. pag. 245. quæris cauſam, cur Claudii nomen in Actis SS. Eutychii, Gratiliani ac Feliciſſimæ cauratum ſit; addiſque, ac plurimorum exemplorum appoſitione oſtendis variationem in nomine hujuſmodi tyrannorum hiſce Actis non eſſe ſingularem, ſed pluribus aliis communem; ubi pag. 246. tractas diffuſe de cauſis ſphalmatum, quæ in lucubrationum exemplaria irrepſerunt. Denique pag. 249. fateris Pennatius nomen Claudii in Actis SS. martyrum Eutychii,* Graciliani ac Feliciſſimæ eſſe amanuenſium ſphalma. *Sententiæ Pennatii eos fere ſuffragaremur, ſi vera eſſe conſtares in hoc puncto chronologice Acta ſanctorum Valentini & Hilarii. Habeamus ea*
E *interim in illo pro veris, donec probentur in eo falſa; eorum diſcuſſionem remittentes ad diem* III. *Novembris, quo Sancti iſti notantur in Martyrologio Romano. Dicebam* fere; *quia tunc etiamnum ſuperaſt quæſtio circa verba illa Actorum S. Eutychii, quæ quinque Martyres ſupra dictos ſimul paſſos iadicant, ut paullo ante notavimus. Verba autem illa ſic habent;* Paſſio Sanctorum, qui ſimul ſunt carnnati, Eutychius presbyter, Valentinus presbyter, Hilarius diaconus, Gratilianus & ſancta Feliciſſima. *Pennatius pag. 235.* Hanc, *ait,* periodum conſtantiſſime retinent omnia manuſcripta Actorum danda tertio Plurao; IDEOQUE nihil penitus nobis refragstur annotatum in hæc Acta ab Henſchenio *loco ſupra citato.* Excuſandus tamen; non enim V. C. animadvertere potuis tnt manuſcriptorum concordiam, quæ ipſum latuerunt; &, ſi vidiſſet, numquam ita annotaſſes. *Sed ex illa Actorum concordia nihil conſici videtur. Sicut enim concordia Actorum falſa eſt in poſitione falſi imperatoris Claudii, de quo ſupra; quippe ni concordare etiam poſſint in periodo illa intruſa? Quod itaque ea genuina ſit,* F *& non intruſa, non ex ſola concordia, ſed aliunde probandum erat Pennatio. Sicut enim ſæpe datur in Actis Sanctorum concors veritas, & concors falſitas; ſic etiam concors dari poteſt intruſio. Non itaque quia plura Actorum manuſcripta ſunt concordia, ideo ſunt genuina. Quoniam tamen periodus illa, quamquam jam pridem apud nos habita fuerit tamquam intruſa, vera eſſe poteſt, ideo* SS. Graciliani *ac* Feliciſſima *martyrii laurea coronati forte ſint ſub C. Galerio Maximiano Armentario, ſecundum ea, quæ ſupra diximus ex Pennatio.*

Parentum S. Graciliani converſio confirmatur.

13 *Quæ de parentum* S. Graciliani *converſione obiter tangit Actorum ſcriptor apud nos num. 11, Paſſio S. Eutitii loco citato confirmat his verbis:* Venientes parentes B. Gratiliani, miſerunt ſe ad pedes B. Eutitii dicentes: Gratias agimus tibi, pater ſancte, quia per tuam prædicationem lucratus eſt dominus Deus noſter Jeſus Chriſtus filium noſtrum Gratilianum, & nos cum ipſo inſimul. Tunc B. Eutitius monuit eos da fide & doctrina Domini noſtri Jeſu Chriſti, & eadem hora diſceſſit, & reverſus eſt ad propriam civitatem Ferentinam. *Hac occaſione obſervamus,*

patrem

AUCT. J. P.

patrem Martyris Maximum *dici in Mſs. Olivetano, de quo non agetur; in Caſtellano autem* Maximianus. *Hæc ſunt, de quibus præmonendum cenſuimus lectorem: reliqua reſervamus pro Auctario ad Acta; de quorum exemplaribus hæc ſubdimus.*

Notitia exemplarium Actorum

14 *Unum habemus, quod ſic præmotatur*: Feliciſſimæ & Gratiliani Mart. ex Ms. Leg. vet. quod eſt apud Olivetanos Neapoli, collatum cum Ms. Caſtellano, ubi corpora ſunt. *Euſcripſit illud Papebrochius; variantes autem lectiones ei adnotavit Heuſchenius. Alterum noſtrum exemplar* ex Ms. S. Maximini Treveris *exceptum indicatur, & notatur hoc titulo:* Paſſio S. Graciliani martyris, *Duobus hiſce accedit tertium* ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, *quod præmotatur* Martyrium SS. Graciliani & Felicis *pro* Feliciſſimæ. *Pennatius ſupra laudatus ea, quæ pluteo 3. cap. 4. Acta typis vulgavit, ſic ibidem indicat pag.* 341. Exemplaria hæc ſunt Acta a quodam codice manuſcripto in folio majori ſive Auguſteo & pergameno grandiuſculis characteribus exarato, in

B quo alia quoque ſanctorum Martyrum exarantur Acta, qui ad præſens magna veneratione in Jararii aſſervatur eccleſiæ cathedralis civitatis Caſtellanæ, in qua corpora prædictorum ſanctorum Martyrum ſunt condita. Habuit hæc Acta Baronius, & Ferrarius, quæ inter Mſs. Theſei Pennatii patris mei adinveni; ſed ad oram mutilata; nunc vero integra, & cum ſuo archetypo conlata ope illuſtriſſimi præſulis illius eccleſiæ. *Eorum contextum editor notis etiam bene multis illuſtravit, Actorum compendium exſtat apud Ferrarium hac die* XII. *Auguſti.*

Ut eorum valor.

15 *Apographum Ultrajectinum brevius eſt, quam alia; quæ conveniunt in ſubſtantia. Variantes porro lectiones omnes notare ſuperſedebimus, nonnullas ex iis, ubi videbitur, aſſignaſſe contenti. Pennatianum vero tametſi jam legi excuſum poſſit, hic tamen recudemus; aliis autem non omnino neglectis pro Annotatis. Circa eorum valorem obſervamus ſequentia. Tametſi Acta illa non traduximus tamquam falſa, viris tamen bujuſmodi rerum gnaris nonnulla ex eis puncta proponimus, requirentes illorum judicium, utrum totus Actorum con-*

C *textus tamquam an genuino ac primigenio eorum fonte hauſtus fuerit.* 1°. *Occurrit apud nos infra num.* 3. *Claudius, de quo dictum plus ſatis.* 2°. *Epiſtola Comitis ad imperatorem, bujuſque ad illum reſponſoria, n.* 5. *Denique* 3°. *Comitis ejuſdem ſupplicium, num.* 13.

A C T A

Ex editione Splendiani Andreæ Pennatii, cum aliis exemplaribus Mſs. nobis collata.

§. Gratiliani per perſecutionem imperterritus.

IN eo tempore, quo Claudius *a* cæſar per omnem orbem terrarum, qui erat ſubjugatus ejus imperio, quarto anno imperii ſui edictum proposuit, ut ubicumque fuiſſent Galilæi inventi, ſine auditione punirentur. Haue vero calsmitatem intrepido animo, in Domino Jeſu Chriſto

a

¶ al. Gratilianus

ſperans Gratilianus *¶*, non trepidavit, ſed conſtanter in Chriſti nomine paſſionem excepit. Quo ita facto, dum fuiſſet parentibus ſuis unicus, curam magnam parentes filio impendebant. Factus eſt vero juvenis intimatus doctrina Chriſti, & ac- D cepit Evangeliorum librum, & legit in eo loco, ubi Chriſtus dicit: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Et: Qui amat patrem, aut matrem, ſive fratrem pluſquam me, non eſt me dignus.

a Dum hoc legiſſet B. Gratilianus ambulavit ad B. Eutychium *b* presbyterum, & dixit ei: Conjuro te per Chriſtum, quem tu predicas, ut dicas mihi qualem acquiſitionem a Chriſto acquiraut qui & eum conſeſſi fuerint, & crediderint ei. Reſpondit autem Eutychius presbyter, dicens: Quicumque crediderint Chriſto, habebunt vitam æternam, & remiſſionem peccatorum. Tunc dicit ei Gratilianus: Per lectiones Evangeliorum divinas te conjuro, ut non tardes mihi fidem Chriſti demonſtrare & baptizare me. Et fecit eum catechumenum: & poſt triduum baptizavit eum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & indutus eſt veſtimentis albis, (&) celebraverunt myſteria *c* Chriſti. Depoſitis vero albis ſuis participati ſunt Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

a S. Eutyche baptizatur, & ſpiritui reſiſtit

b

c

E

Reddit delatio ad parentes, ob ſuam converſionem dolentes.

3 Reverſus vero ad parentes ſuos dixit eis: Ut cognoſcatis, quia Chriſtianus ſum, & in Dominum Jeſum Chriſtum confido, numquam immolabo diis veſtris. Tunc parentes ejus dixerunt *ei*: Non nos deſpicias, fili, neque florem juventutis tuæ amittas: quoniam ſi hoc audierit comes *d* Traſon *¶*, diverſis pœnis te affliget. Dicit eis Gratilianus: Per Chriſtum filium Dei quia numquam pertimeſco terrores veſtros, ego enim ſpero in quem ſperaverunt tres Pueri Hebræi: quia ipſe me liberabit de omnibus inimicis meis: & viam veritatis me docuit. Dicit ei Maximianus pater ejus: Quid eſt veritas? Reſpondit S. Gratilianus, & ait: Dominus Jeſus Chriſtus ipſe eſt veritas & lumen, quia ipſe ſic prædicavit: Ego ſum via, veritas, & vita: qui credit in me non morietur in æternum. Tunc dicit pater ejus: Sacrificia diis magnis, & eſto filius noſter. Mater vero ejus lugebat filium ſuum, dicens: Heu me, quomodo me deſeruiſti fili, & florem tuæ juventutis amiſiti, & viſcerum meorum orbitatem, proclamans pectore. Et afflictus pater, & mater lugebant quotidie filium ſuum.

d

¶ al. Thraſon

F

Capitur, & conſtantia ejus fruſtra a Thraſone comite tentatur.

4 Interim hoc audiens comes civitatis Falaritanæ *e*, nomine Traſon, miſit ſuos apparitores, & tenuerunt eum. Cumque adductus fuiſſet ante Comitem, arripuit Comes hos ſermones, dicens: Cur, ſtultiſſime, religionis luſtratus es *f* Chriſtianorum magorum, ut audio, & tu magus effectus es? Dicit *ei* Gratilianus: Ego non ſtultitiæ credidi, ſed veritati, quia Chriſtus veritas eſt: & quicumque ei crediderit, non morietur in æternum: & quicumque non crediderint Chriſto, ſupplicium æternum ſuſcipient. Dicit eis Comes: Deliras, Gratiliane, quia ſtulte loqueris: ſacrifica Deo magno Apollini, & redde te parentibus tuis: quia amicus noſter eſt genitor tuus, & reddas te natalibus tuis, & non perdas florem juventutis tuæ. Dicit ei Gratilianus: Ego quidem Chriſtianus ſum, & in timore ejus permaneo: & numquam me ſeducent blandimenta veſtra: & a Chriſti amore non diſcedam, ſed ei confiteor die noctuque.

e

f

Jubet ad ſe adduci Gratilianum, ac carceri reponi.

5 Tunc Comes, ut vidit ejus conſtantiam juſſit eum recludi in carcerem privatam *¶*. At miſit Traſon Comes relationem Claudio cæſari per ſcripta ſua *g*, injungens ei: quod quidem Maximia-

¶

g

nus

A nus habet filium in civitate veſtra ſervilem *b* Falari unicum viſcerum ſuorum nomine Gratilianum primæ juventutis florentem, & detentus eſt apud nos Chriſtianus. Quod jubeat clementia veſtra de eo. Et reſcripſit ei Claudius cæſar, dicens: Omnium bonorum dignus eſt Traſon comes noſter. Claudius invictiſſimus auguſtus diligentiſſime, & bene a nobis juſſa noſtra cuſtodiens præponentes ſecundum edictum noſtrum *j*. Si autem non ſacrificaverit diis magnis, diverſis eum pœnis examina, & morti trade: ſi autem conſenſerit cæremoniis noſtris, huc eum nobis dirige, & ego illum faciam unum a latere meo. Bene vale, chariſſime Traſon.

6 Dum legiſſet Traſon comes juſſionem Claudii cæſaris, juſſit ſibi præſentari Gratilianum: cumque adductus fuiſſet ante Comitem B. Gratilianus, dicit ei Comes: Ecce quam relationem miſi de te Claudio principi: & hoc mihi dignatus eſt ſcribere, ut dixit magnia ſacrifices: ſi autem non ſacrificaveris, morti traderis. Reſpondens B. Gratilianus dicit: Sacrificent eis qui ſunt eorum, & qui ſuas animas dederunt diabolo cum diis veſtris. B Tunc vidit Comes quia non conſentiebat ei ad ſacrificandum: juſſit eum alapis cædi, dicens ei: Juſſa principum noli contemnere: & juſſit eum detrudi in carcerem uſque dum pertractaret de eo, qua morte puniret. Parentibus vero ejus nulla conſolatio penitus dabatur; ſed lugebant quotidienis diebus filium ſuum.

7 Dum eſſet B. Gratilianus in carcere, magna mirabilia faciebat; cæcos illuminabat, & paralyticos curabat: etiam & mortuos in nomine Domini Jeſu Chriſti ſuſcitabat. Audiens vero quædem mulier vidua nomine Fortunata de opinione S. Gratiliani, quia multa mirabilia faciebat poſitus in cuſtodia: hæc habuit filiam unicam: erat enim oculis corporeis obcæcata, pulchra nimis & decora facie, virgo prudentiſſima, & Domino dilecta; venit noctu ad B. Gratilianum in cuſtodia cum filia ſua nomine Feliciſſima virgine Domino devota: rogare cæpit eum, ut dignaretur manus ſuas ponere ſuper oculos ejus, ut per virtutem Chriſti & ejus orationem, Chriſtus eam illuminaret. Tunc dicit ad eam B. Gratilianus: Si crediderit ex toto corde tuo, modo illuminaberis: non ſolum quia illuminabuntur oculi corporis tui, verum etiam cordis & animæ ſimul Chriſtus illuminabit. Dicit ei Fortunata: Si non voluiſſem eam illuminatam videre, non eam ad te duxiſſem: ſed ut eam illuminaveris, mox credet in Chriſto.

8 Et poſuit manum ſuam ſuper oculos ejus orans & flens, dicens: Illuminet te Chriſtus filius Dei vivi, qui illuminavit cæcum, & fecit lutum ex ſputo ſuo: ipſe te illuminet in corpore & anima, ut credas quia non eſt alius Dominus, niſi Chriſtus filius Dei vivi. Et fecit ei ſignum crucis in oculos ejus, & ſtetim aperti ſunt oculi ejus, & vidit lumen cæli, & faciem S. Gratiliani: & rogavit eum S. Feliciſſima, dicens: Per Chriſtum te conjuro, quem tu prædicas, famule Dei Gratiliane, ut modo facias mecum miſericordiam, & mihi oſtendas ſequi Chriſtum. Tunc dicit ei B. Gratilianus *k* Ego quidem oſtendo tibi, ſoror mea, viam Chriſti. Et tunc obtulit ei B. Feliciſſima urceum cum aqua per *k* illuminationem ſuam: & baptizavit eam, aſtante matre ſua. Et dicit ei B. Gratilianus: Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Et dum baptizata eſſet, agens * gratias Deo & B. Gratiliano, qui eam illuminavit per Chriſti virtutem. Dicit ei B. Gratilianus: Ambulate ad B. Eutychium presbyterum, & ipſe vos linibit chriſmate ſalutis, ut perfectam cognoſcatis viam Chriſti.

9 Ambulantes vero ad B. Eutychium presbyterum miſerunt te ad pedes ejus, dicentes: Per Chriſtum te conjuramus, quem cognovimus per famulam ejus Gratilianum, ut non tardes nos linire chriſmate ſalutis: quia ipſe nos huc ad vos direxit. Et linivit, & conſignavit eam chriſmate ſalutis: & docebat eam, ut Chriſtum diligeret. Dicit autem Fortunata B. Eutychio: Ego vadam, & revertar ad vos, ut ego cognoſcam Chriſtum.

10 Cucurrerunt autem carcerarii ad Comitem, & nuntiaverunt ei, dicens * omnia quæcumque audierant, & viderant facta a B. Gratiliano. Et dicit ei Comes: Ite, & comprehendite eos, ſicut poteſtis. Tulit ergo carcerarius de officio Comitis viros, & ambulaverunt, ubi erat B. Feliciſſima. Cumque veniſſent ad domum B. Eutychii, ingreſſi ſunt, & apprehenderunt eam; beatus autem Eutychius exiluit de manibus eorum, & timens fuga lapſus eſt: & duxerunt eam ad carcerem, ubi erat S. Gratilianus inclusus.

11 Alia vero die ſedit pro tribunali in foro, & juſſit eos vinctos adduci. Adducti vero eum fuiſſent ante Comitem, dixit Comes B. Gratiliano: Ubi didiciſti iſta maleficia, ut ſeducas homines per maleficia tua? Reſpondit autem S. Gratilianus, & dixit ei: Iſta non ſunt maleficia, ſed ſunt beneficia Chriſti, qui me non permittit vinci a diabolo patre tuo. Et dicit ei B. Feliciſſima: Quid te coarctat diabolus in ſervos Dei iſta exercere? Tunc juſſit ut eum lapidibus os ejus tunderetur. Et iratus juſſit eos foras portes civitatis decapitari, non longe ab urbe Falaris juxta rivum *l*. Cumque ducti fuiſſent S. Gratilianus & S. Feliciſſima oraverunt, dicentes: Dominus omnium rerum viſibilium & inviſibilium, qui miſiſti unicum Filium tuum, ut nos redimeret a peccatis noſtris, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, dignare modo mittere ſanctum angelum tuum, qui ſuſcipiat in pace animas noſtras, & ad tuum conſpectum jubeas aſtare, qui es benedictus in ſecula ſeculorum. Amen. Et extenſis cervicibus ſuis ſtatim decapitati ſunt a ſpiculatoribus diaboli B. Gratilianus & B. Feliciſſima. Factus eſt vero, ut decollaverunt eos, ſanguis qui egreſſus eſt de corpore B. Gratiliani albus, ſicut nix. Parentes vero ejus lugebant quotidianis diebus Filium ſuum: & auferentes corpora eorum ſepelierunt ea in agro B. Gratiliani, quem emit pater ſuus ad nomen ejus, pridie Idus Auguſti, in loco qui appellatur Maulanus *m*.

12 Et lamentum magnum habebant parentes ſui, & lugebant quotidianis diebus filios ſuos. Et poſt triduum venit improviſo ſilentio noctis cum B. Feliciſſima B. Gratilianus, & duo juvenes cum eis induti veſtimentis albis, ad parentes B. Gratiliani, dicens eis: Videte me filium veſtrum ſanum eſſe per virtutem D. N. Jeſu Chriſti, non quaſi mortuos nos lugeatis; quia in choro ſanctorum Apoſtolorum, & Martyrum ſumus conjuncti: & ſoror mea Feliciſſima cum regina Matre D. N. Jeſu Chriſti permanet. Et nununtio vobis pacem, quæ data *n* eſt Eccleſiæ Dei: & in iſto menſe interficietur Traſon inimicus Chriſtianorum, & a Claudio occidetur, morti tradetur a cæſare. Non me lugeatis quaſi mortuum parentes mei, ſed credite in Domino Jeſu Chriſto, qui vobis poteſt donare remiſſionem omnium peccatorum veſtrorum, & vi-

b an privatim vel privatum?

j

Alapis cædebatur, & carceri mancipatus.

mirabilia in eo operatur,

Feliciſſima ceſum videre, & baptiſmum conferre;

k

a egit

D EX EDIT.

quæ circumagit chriſtianos, uti & martyres ejus.

SS. Gratilianus ac Feliciſſima in carcere verſantur: & dicuntur

E

deinde ad tribunal deducti, capitis ſententia multantur.

l

F

m *Apparitio eorum,*

n

A & vitam præſtare æternam in ſecula. Ablati ſunt ab oculis eorum.

EX. EDIT. *Trafonis ſupplicium ſ. Gratiliano, ni potius conſeſſo ad ſacra.*

13 Poſt diem tertiam miſit tribunum Eleutherium nomine Claudius cæſar, & vinctum Comitem Trafonem perduxit ante Claudium Cæſarem, eo quod deprædatus fuiſſet provinciam, & civitatem: & juſſit eum ligari ad caudam equorum indomitorum, & ſic eſt interemptus, ut partes earnium ejus per loca plura diſperſæ permanerent. Et ſic D. N. Jeſus Chriſtus defendit ſuos Martyres, qui pro ejus nomine paſſi ſunt, Parentes vero ejus dum vidiſſent, quia completum fuerat id, quod filius ſuus in viſione dixerat, crediderunt Chriſto, & intimati ſunt doctrina Chriſti: non habuerunt aliquam triſtitiam de Filio ſuo, quia cum Chriſto gaudentem ſuſceperunt, qui vivit & regnat cum Patre, & Spiritu Sancto in ſecula ſeculorum, Amen.

ANNOTATA.

a *Huic ſubſtituendus alius, forte Maximianus Galerius Armentarius, ex Commentario prævio.*

B b *Al.* Eutitium; *in Ms. Ultrajectino* Euticium: *minus recte in Sanmaximiano Trevirenſi* Euthicium. *Pennatius pag.* 341. *monet, quod in Actis, qua ex ipſo damus, ſcribatur* Euticius. *Porro de Eutychii etyme agit in Vita ejus Italica lib.* 1. *cap.* 5. *pag.* 17. Eutychius *etiam ſcribitur in noſtro apographo Olivetano.*

c Sanctus igitur Eutychius, *prout obſervat hic Pennatius in notis pag.* 352. poſt baptiſmum cum induiſſet veſtimentis albis S. Gratilianum, Miſſæ Sacrificium immolavit, illique præbuit ſacram Communionem, ut antiquitus mos erat. *Plura ibidem.*

d *Si quis de* Comitum *origine ſeu antiquitate, diverſis eorum ordinibus &c. plura deſiderat, adeat auctores, quos occaſione S. Joſephi Comitis citavi tom.* v. *Julii, die* 22. *pag.* 242. *nec non Pennatium Plateo primo cap.* 2. *pag.* 213. *& ſeqq.*

e *Seu potius* Falcrienſi, *vel* Faleritanæ. *Vide Commentarium prævium num.* 3.

f *Pennatius hoc format a verbo deponente* luſtror, *quod idem ac* ſeortor; *ut ſenſus ipſi videatur eſſe:* Cur, ſtultiſſime, religionis Chriſtianorum magnorum conventicula luſtratua es; *id eſt, inter* Chriſtianorum magorum cœtus annumeratus, ut inter lupanaria? *Olivetanum apographum ſic legit:* Cur ſtulte credens religioni Chriſtianorum magorum illuſus es?

g Per epiſtolam, *inquit Pennotius in notis, cum ageretur de nobili juvene. Exemplum hujuſmodi allegat ex Actis S. Julianæ, apud nos tom.* 15. *Februarii, ad diem* 16. *pag.* 877. *& pag.* 881. *Sed conſule quæ ſuperius ſunt dicta ſub finem noſtri Commentarii.*

h *Ita eum vocat, non ob natales, ſecundum Acta, verum ex contemptu; ſed falſe: nam ſervum eſſe Chriſti, ſeu ſervire Deo, regnare eſt. Plura hic Pennatius pag.* 355.

i *Periculum hanc mutilam & implexam ſic reſtituendam cenſet Pennatius:* Nos Claudius invictiſſimus auguſtus præponentes ſecundum edictum noſtrum, ut bene a nobis (*ſupple* imperatum eſt) juſſa noſtra cuſtodias (*ſupple* mandamus). *Mſ. noſtrum Trevirenſe ſupplementis hiſce non indiget, ſed per ſe ſatis clarum eſt, dum ſic dicit:* Inveni cautam diligentiſſime, & bene juſſa noſtra cuſtodi: ideoque ſecundum edictum noſtrum ſi non ſacrificaverit *&c.*

k *Id eſt* ob baptiſmum, *qui autonomaſtice veteri more ac myſtice φωτισμὸς Græce, illaminatio Latine dicitur. Exempla dat Pennatius pag.* 356.

l *Decollatus eſſe inter Faleriam, & civitatem Caſtellanam, obſervat idem auctor, citans Antonium de Effectibus in S. Nouneſe par.* 1. *cap.* 6. *pag.* 63. *verſ.* 1. juxta rivum, cujus, *uti addit,* nomen, etſi prævias diligentias, latet.

m *Ms. Trev.* Macelinum. *Pennatius,* Hodiedum quomodo appelletur, præterit, *inquit,* licet impenſe ſimus ſolicitati.

n *Imo vero* danda, *non* data: *quod atique poſtea accidit ſub Conſtantino magno, anno* 312. *ab eo in Eccleſiæ favorem edito decreto. Aſt vitio amanuenſis id imputari hic facilius poteſt, quam in Mſs. Trevirenſi ac Olivetano qua habent:* In præſenti menſe pax data eſt Eccleſiæ Dei.

C DE SS. SERGIO ET STEPHANO MM. F

Cultus ex Faſtis Græcis.

J. P.

DIE XII. AUGUSTI. *Menæa magna typis edita celebrant eos hac die.*

DUos hoſce fauſtos Martyres damas hac die XII. *Auguſti, qua eos ſignant Menæa magna Græcorum excuſa, in quibus illa dicuntur:* Eadem die SS. Sergius & Stephanus in pace conſummantur, *appoſitis duobus verſiculis:*

Γαῦν ἐξήνυτον Σεργίῳ & Στεφάνῳ,
Γαῦς σίφωνος· ἡ γὰρ αὖτη τὸ φαίνον.

Pares labores Sergio ac Stephano, pares
Manent coronæ. Quippe ſic prorſus decet,
Alludit poeta ad nomen proprium Stephani, *& appellativum* σίφωνος, *quod coronam ſignificat.*

ſequenti autem alibi memorantur:

2 *Damus, inquam, eos hac die cum dictis Menæis, quamquam alibi occurrant die* XIII. *hujus. Nam in Supplemento noſtro Sirmondo-Chiffletiano ad eadem Menæa, tunc ita annuntiantur:* Τῇ αὐτῇ ἡμ. οἱ ἁγιοι Σέργιος καὶ Στέφανος εἰς ὁ μύλον ἐμβληθέντες τελ. *Pro* ὁ μύλον *forte legendum* ὁ μύλος, *id eſt,* molam, *vel* τὸ μύλον, *id eſt,* piſtrinam *ſeu* molettrinam; *atque adeo allatam annuntiationem ſic interpretor:* Eadem die ſancti Sergius & Stephanus in piſtrinam injecti conſummantur. *Ibidem apponuntur duo verſus ſuperiores, ſed cum modica unius vocis tranſpoſitione. Dixi forte ſic legendam:* uam μόλος *ſignificat Græco-barbaro portum, molem, ſeu aggerem in mare procurrentem, quo portus munitur & cingitur, teſte Cangio in Gloſſario Græco-barbaro. Menæum Chiffletii eadem die* XIII. *illos ſic ponit:* Σέργιος καὶ Στέφανος μμ. Sergius ac Stephanus martyres. *In apographis noſtris Græcis, quæ excerpta ſunt e Menæis Mſs. bibliothecæ Ambroſianæ, iſta die ſubſtituitur* Bacchus *loco* Stephani: *ſic enim ibidem lego:* Τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βακχου. Sanctorum Sergii & Bacchi. *Plura, quæ addam de tempore, vita ac loco martyrii, in promptu non habeo. Nec mihi eſt explioratum, an citata ecgrapha Ambroſiana voluerint obiter indicare* Sergium & Bacchum, *de quibus Menæa magna uti & Martyrologium Romanum agunt die* VII. *Octobris.*

D E

A D

DE SS. PAMPHILO ET CAPITONE MM.

Cultus ex Faſtis Græcis.

J. P.

DIE XII. AUGUSTI. *BInos hoſce Martyres ſuggerunt nobis Menæa magna Græcorum excuſa, ac Menologium, quod Latine reddidit Cardinalis Sirletus. Hoc ita illos annuntiat:* Eodem die (XII. *Auguſti*) ſancti martyres Pamphilus & Capito martyrium pro Chriſto paſſi ſunt. *Illa vero ad eumdem diem ipſos referunt, ac martyrii genus exprimunt, quod gladio conſummaſſe ibidem leguntur Verſiculi, quibus eorum triumphum proſequuntur dicta Menæa ac Supplementum mox ſitandum, ita e Græco ſonant Latine:*

Οἱ κείμενοι γῆ ἢ λύθρῳ πεφυρμένοι
Ξίφει μιαιφόνῳ Πάμφιλος ἢ Καπίτων.

Hi qui ſubacti ſanguine ac terra jacent,
Capito feroci & Pamphilus ferro cadunt.

Nec plura in promptu ſunt, quæ his addam; obſerva tamen, quod poſtquam eos die XIII. *hujus dediſſet, ac gladio peremptos annuntiaſſet noſtrum ſupplementum Ms. Sirmondo-Chiffletianum ad Menæa excuſa, adjungat,* Ταλίτας ὁ αὐτὸς εὐαβὴς ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἁγίων Εὐφημίας. *Id eſt:* Celebratur autem eorum ſolennitas in æde ſacra S. Euphemiæ. *Quænam vero e variis ædibus ſynonymis, quas notat Cangius lib. 4. Conſtantinopolis Chriſtiana pag.* 145. *&* 146. *hic intelligatur, colligo e dicto ſupplemento, quod e Sirmondi exemplari addit* ἐν τοῖς Ὀλυμβείοις; *de qua æde, ac* Ὀλυμβεῖα *ſeu Olybrii dicta, agit idem auctor pag.* 146. *Cæterum in apographis noſtris Græcis e bibliotheca Ambroſiana hoſce Martyres aliam in menſis notatos die* XIII. *Auguſti.*

B E

DE S. HERCULANO EPISC. CONF.

BRIXIÆ IN ITALIA.

J. B. S.

SEC. VI. *Aliunde quam ex Martiris pugnat.* QUemadmodum jam notavimus, *S. Euſebium ex Tabulis eccleſiæ Mediolanenſis Martyrologio Romano primum inſertum, id etiam hic de* S. Herculano *dicendum eſt, utpote qui in nullis noſtris claſſicis Martyrologiis cognitus ſit, ſuggeſtus haud dubie a Galeſinio, cui jam dicta tabulæ præluxerint. Sic ab ipſa hoc die annuntiatur:* Brixiæ, S. Herculani epiſcopi & confeſſoris, magna miraculorum laude clari. *Paulo plura complectitur ipſum Brixianſe Martyrologium his verbis:* Brixiæ S. Herculani epiſcopi, in eccleſia Materni oppidi Benacenſis, cujus tanta fuit ſanctitas, ut ſuis precibus mortuos ad vitam revocaret, multiſque aliis floreret prodigiis. Sed ſanctis operibus cumulatus migravit ad Chriſtum, & omnis Reperiæ Benacenſis (*intelligo ad lacum hodie* di Garda) Tutelaris delectus C eſt. *Citat Bernardinus Faynus in notatione, Breviaria antiqua & Epiſcoporum Brixienſium Catalogos, præter ſcriptores alios recentiores quorum hic ratio habenda non eſt, minima ſane Vitæ ipſius quam ſcripſit & edidit Bartholomæus Vitalis, ipſam auſus dedicare S. Carolo Borromæo.*

non ex fabulis ortum eſt. 2 *Ea apud nos exſtat, miſſa olim Majoribus noſtris a Leonardo Comitolio, qui ipſam joco hiſtoriolam appellat, caute vero legendam monet laudatus Faynus; dicere poterant ambo, meram panegyrim eſſe nullis mendis refertam, utpote pro ſcriptoris arbitrio exornatam, quam totam, non abſque tædio lectam, dignam non cenſui, ex qua hic quidquam recitarem. Dicamus candide, de S. Herculani patria, ætate aut geſtis nil ſupereſſe quod exactiorem criſim ſubire poſſit.* Teutonicum *genere aſſerunt Brixienſes, quod ipſit facile conceſſero. Demus præterea, Catalogos etiam apud Ughellum recte tempora ejus definire, dum S. Cypriano, de quo pridem in hoc opere menſe Aprili actum eſt, ſucceſſiſſe ajunt, ut proinde ſederit non ſeculo* IV. *ut Elias Capreolus & alii ungantur, ſed ab anno* 532. *ad* 576. *De geſtis porro, id primum veteri aliqua teſtimonio firmatum cuperem, quod, dum puer ſurreptas panis particulas ad pauperes deferret, ne a patre corriperetur, miraculo in lapides converſa ſint, id quod Sarzanenſis epiſcopus hoc diſtichо celebravit:*

A patre quid ferret, reſpondit ſaxa, rogatus,
Protulit, & panis ſaxea fruſta ſinu.

miraculo ſatis celebr. 3 *Obſervat præterea Faynus, tradi a Capreolo & aliis,* S. Herculanum habitum monaſticum in abbatia Leonenſi induiſſe, ac minoribus functum miniſteriis, abbatem in ea effulſiſſe, *cum tamen dicta abbatia ſec.* VI. *non exſtiterit, erecta primum* F *& dotata* a Deſiderio poſtremo Longobardorum rege anno DCCLX. *Mitto cætera, ut cum Fayno Sancti laudes concludam.* Is, *inquit*, aliquando apud Campionum, lacus Benacenſis peninſulam, pro ſua quiete cum ſe recepiſſet; meritis & miraculis plenus, ut etiam animalia ad nutum haberet, migravit ad Dominum, & apud eccleſiam Materni ſepultus, totius Brixienſis Riperiæ Orientalis Tutelaris ſummo honore colitur. *Et modo nobilis area marmorea hunc claudit hac cum inſcriptione:*

HIC SANCTI HERCULANI EPISCOPI BRIXIÆ ET CONFESSORIS,
MAGNI MIRACULORUM LAUDE CLARI, OSSA QUIESCUNT.

DE

DE S. CÆCILIA SEU CLARA VIRG.

ABBATISSA ROMARICI-MONTIS IN LOTHARINGIA,

J.B.S.

Sylloge de cultu & geſtis,

Sec. vii. *A Mabillonio erecta*

SAnctam hanc Cæciliam (*qua & Clara & Gegoberga ſeu Segoberga dicta eſt*) *nulli, quod ſciam, claſſico Martyrologia inſcriptam, primus ſuggeſſit Caſtellanus hoc die in ſuo Martyrologio univerſali, ita ſcribens*: Romarici monte, B. Cæciliæ abbatiſſæ. *Sauſſayo non omnino ignotam fuiſſe, probat ejus Appendix pag.* 1281. *ubi ipſam meritis ornat laudibus. Notiorem credideram Wioni, Dorganio & Menardo, verum apud ipſos altum de* B. Cæcilia *ſilentium. Bucelinus vero & cum ſecutus Vitarum Ordinis ſcriptor Hiſpanicus de Heredia ipſam* XXVIII. *Januarii collocarunt cum elogio tam miro, ut illud hic referendum non cenſuerim. Supplevit cetera Mabillonius ſec.* 2. *Benedictino pag.* 416. *eam diſerte* ſanctam *appellans in prævia obſervatione ad Vitam S. Romarici, nihil tamen de ipſa memorans præter hæc ſola verba*: De S. Cæcilia, quæ & Clara, antea dicta Gegoberga, cui hæc Vita dedicata eſt, plura dicenda non occurrunt. *Melius candide faſſus fuiſſet, nihil dicendum occurriſſe, dum eam ſolo nomine memorat.*

Inſigni elogio.

5 *Annales Ordinis ejuſdem auctoris conſului, num quid fortaſſe de ejus geſtis proderet, at ſolum ibi ejus ſucceſſionis ordinem reperio aſſertum, de qua ſucceſſione non dubitandum, oſtendunt lectiones quas Majoribus noſtris pridem ſubmiſit ſtrenuus in hoc opere adjutor Petrus Franciſcus Chifletius propria manu, ſed neſcio unde deſcriptas, cum brevi aliquo hymno hic etiam adnectendo, in quibus tamen de ejus geſtis non multa ſuggeruntur. Neque aliud ſuppetit niſi monaſterii ipſius exordia deſcribantur: verum cum ea ad SS. Amatum & Romaricum proprie pertineant, locis propriis opportunius referentur menſe Septembri aut Decembri, dum de Sanctis illius fundatoribus agendum erit. Neque magis quærendum ſuſcipimus, quo tempore inſtituta Benedictina admiſerint Sanctimoniales, aut quando canonicæ facte ſint, de quibus conſuli poteſt Mabillonius loco jam citato, nobis ſatis ſit, cultum eruiſſe, & paucula geſta, ex jam dictis lectionibus, quas hic integras ſubjicimus.*

3 Cæcilia, quæ & Segoberga, beati Romarici dupliciter filia, quod hanc ille & mundo & Chriſto genuerit, una cum Adzaltrude ſorore ſeculo renuntians, fundandi puellarum monaſterii piiſſimo patri argumentum fuit. Itaque in ejus diſciplina primum ad Chriſtianam pietatem, deinde ad religioſæ vitæ perfectionem inſtituta, Magdefledis etiam abbatiſſæ imbuta exemplis, huic decedenti, pro ſuo merito, ſuffecta eſt, totique ſacrarum Virginum conventui præfecta: quas egregia prudentia & caritate ita rexit, ut eis integritate potius morum, quam dictorum gravitate præluceret.

Singularis fuit ejus animi modeſtia, qua ſe ſemper velut unam de ceteris agebat *; ſumma quoque in Deum fiducia, magnanimitatis parens: præcipua vero, quæ radix eſt omnium virtutum, pietas, & in ſacris effectibus teneritudo. Itaque ſubinde in ſanctæ Crucis oratorium ſecedere ſolebat; quo maxime loco, ſuperfundente ſe divinæ dulcedinis copia, tantum lacrymarum profudiſſe dicitur, ut vilum tandem amitteret. Explevit in regimine annos omnino triginta; ſoluta denique corporis vinculis, ad Chriſti ſponſi nuptias evolavit.

* regebat

4 Certo Dei conſilio & providentia factum creditur, ut numquam ejus corpus in Romaricum montem tranferretur, nimirum ut in colem Habendeolem non modo ab antiquis hoſpitibus, ſed etiam ab ejus reliquiarum continuato præſidio, Montis ſancti appellatio conveniret. Frequens fuit poſt omnem memoriam ad ejus tumulum concurſus, multa erga illam populi religio: majora etiam illius in pios ſupplices beneficia; ac in cæcos præſertim, aliiſque oculorum morbis affectos; unde illi Claræ vulgus indidit nomen. Colitur pridie Idus Auguſti, quo ipſo die Clara quoque Aſſiſinas Faſtis eccleſiaſticis inſcripta eſt.

aut ſuppoſ. addatur

HYMNUS.

hymnus ſecus degens,

5 Clara formoſam radiſta frontem
Grandibus ſtellis, ruriloſque crines?
Clara deſpecto ſemel hymenæo
Sponſa Tonantis.
Te refulgenti genitam ſub oſtro
Bis pater verſa vice Romaricus
Obtulit Chriſto propriamque veli
Nube dicavit.
Cole ſublimis radius Habendo
Virginum mater, ſocialque turmas
Voce, ſed morum melius coruſcis
Luce gubernas.
Quanta fulſiſti pietate, crebris
Ora dum ſpargens lacrymis lateres,
Et ſuperfulum caperes anhelo
Pectore numen.
Nunc verecundas facilis precantum
Accipis voces, ſociata ſponſo
Nec finis vagas temere vagari
Vota per auras.
Sive ſuffuſos oculos malignus
Humor obſcurat, tenebraſve monti
Crimen offundit; medica repellis
Hæc mala dextra.
Præſtet hoc nobis &c.

DE

A D

DE SANCTIS MARTYRIBUS LERINENSIBUS

PORCARIO ABBATE, AC QUINGENTIS MONACHIS.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

[J. P.

§. I. Notitia monaſterii Lerinenſis; Martyrum cultus, hymnus metricus, tempus martyrii; S. Porcarius cum alio perperam confuſus.

CIRCITER AN. DCXXX. *Monaſterium Lerinenſe olim floreatiſſimum, nunc ad ſolitudinem ſeverioſculum.*

LErine, *quæ etiam* Lerinus *ſeu* Lerinum *dicitur, inſulam in mari Mediterraneo qua Provinciam Galliæ alluit, inſula, vitæ aſceticæ palæſtra quondam celeberrima, ac fœcunda magnorum virorum altrix, egregium hunc ac numeroſum bonorum Martyrum manipulum monaſticis inſtituit diſciplinis, ac deinde illuſtri pro Chriſti gloria certamine laurea coronatum cælo tranſcripſit. Longum eſſet, hunc transferre cœnobii ibidem a S. Honorata Arelatenſi epiſcopo fundati præconia; de*

B *quibus videri poſſunt Vincentius Barralis Salernus in Chronologia ſanctorum & aliorum virorum illuſtrium ac abbatum ſacræ ejuſdem inſulæ Lerinenſis; Sammarthani tom. 4. Galliæ Chriſtianæ a pag. 559. ac Dionyſius Sammarthanus in editione noviſſima Galliæ Chriſtianæ tom. 3. col. 1188. apud quos curioſus lector plura ad florentiſſimum illud aſceterium pertinentia inveniet. Inſulæ autem ob reverentiam ſui primarii incolæ Honorati, de quo dicebam, vulgo S. Honorati nomen (l'iſle de ſaint Honoré de Lerins) indium eſt: de quo Sancto, ejuſque inſula actum eſt tom. 11. Januarii pag. 15. Porro, quæ rerum humanarum viciſſitudo eſt, præſens hujus monaſterii ſtatus, teſte Dionyſio Sammarthano col. 1191. odeo miſerabilis eſt, ut præter abbatem Regulorem grandævum, quinque dumtaxat ibi commorentur monachi, quorum*

C *alter annum ætatis LXX. alter LXIII. alii treseirciter trigeſimum attigerunt. Subditum autem primo illud fuiſſe Cluniaco, deinde abbatiæ S. Victoris Maſſilienſis; tandemque ad congregationem Caſſinenſem acceſſiſſe, ibidem invenies. Hæc in rem noſtram breviter de eo annotaſſe, ſit ſatis: quibus ſubdimus iſta de publico Martyrum noſtrorum cultu.*

Cultus Martyrum ſuum aliunde,

2 *Baronius in Notationibus ad Martyrologium Romanum*, In Vita, *tuquit ad hunc diem* XII. *Auguſti*, S. Honoreti lib. 3. cap. 60. & 24. hæc habentur: Horum, ſcilicet Porcorii & Sociorum, paſſionis hiſtoria publice in ſancto Dei Eccleſia legitur die natali eorum, qui pridie Idus Auguſti celebris habetur. *Quæ vero ibidem mox ſequuntur*, Agitur adhuc etiam de eadem in Vita S. Cæſarii epiſcopi Arelatenſis, quam recitat Surius tom. 4. die XXVII. Auguſti: Porcorius enim abbas S. Cæſarium monaſticis imbuit diſciplinis; *longe a veritate aliena ſunt, quia duos Porcarios confundunt, uti poſtmodum dicetur. Baralis ſupra laudatus in Deſcriptione inſulæ Lerinenſis, quam opere ſuo præmittit, de loco ibidem ipſis ſacro ſic teſtatur*: Circo gyrum inſulæ viæ ſtratæ ad peregrinorum ſolamen viſitantium oratoria, *inter quæ ponitur unum* S. Porchatii abbatis, & quingentorum & eo amplius monachorum Martyrum, qui hanc inſulam proprio ex-

fuſo cruore conſecrarunt. *Et vero annuam Martyrum memoriam ſummo apud poſteros in pretio fuiſſe, ſuadere videtur hæc clauſula, quæ eorum Actis in fine his verbis notatur*: Veneremur ergo & nos hodie, dilectiſſimi, hos Martyres patres noſtros, qui ad hanc gloriam, jejuniis, vigiliis, & orationibus, ſacrificioque ſolutori ſeorum inſulam extulerunt, & ſanctificarunt .. & ſanctis operibus ſequendo Dominum, celebrem E per totum mundum, ubi Chriſtiana religio colitur, reddiderunt: celebremus hunc diem puro corde in hymnis & vocibus jucunditatis *&c. Ad hæc, præ manibus habeo perbreve ſacri Athletarum certaminis compendium, quod in lectiones octo diſtributum eſt, ac a P. Chiffletio tranſmiſſum. Forte lectiones illæ fuerint uſitatæ alicubi in diœceſi Lugdunenſi; quia in illis fertur* veniſſe ad locum, qui Mons-Verdunus dicitur, in Forenſi patria, & diœceſis Lugdunenſis; *in* ipſoque loco compoſuiſſe cellam; *ubi a paganis occiſus fuerit, ac deinde ibidem ſepultus. Sed an hæc verum ſit, inquiremus infra.*

tum e Faſtis ſacris.

3 *His, quæ de publica Pugilum noſtrorum veneratione ſunt expoſita, adde Faſtos ſacros. Greveuus ad diem* XII. *Auguſti eos ita memorat*: Eodem die Porcorii abbatis monaſterii Lirinenſis & martyris, eum Sueiis monachis quingentis, ſub Geiſerico Wendolorum rege pro fidei veritate coronatis. *Verum, quod ſub Geiſerico contigiſſe dicitur, alio loco iuſtius corrigetur. Molanus anno* F 1573. *edito ſuo Martyrologio Uſuardino iſta adjecit*: Eodem die, Porcorii abbatis monaſterii Lirinenſis, & martyris; *& in Annotationibus addit*, eum monachis quingentis, ſub Genſerico Wendolorum rege. *Menardus ac Bucelinus in ſuis tabulis ſacris Ordinis S. Benedicti eos etiam ſignant; ac Sauſſaynus, ac Martyrologium Pariſienſe anno 1707. vulgatum commemorem. Tamayus more ſibi alias uſitato etiam hic iterum ineptiens, ſuo Martyrologio Hiſpano ad hunc diem* XII. *Auguſti intexit iſta*: In monaſterio Lirinenſi S. Pontii Porcarii abbatis Hiſpani, qui eum aliis *&c. Deinde pag.* 461. *dicitur* ex nobiliſſima Porcellorum apud Marciam antiquiſſimam urbem familia oriundus. *Sed notiſſimum hunc fabulatorem cum ſordida ſua figlina procul hinc amandamus, ejus videlicet diguum potius, quam refutatione. Quid, quod ſanctorum Athletarum noſtrorum memoria quotannis prælegenda notetur in Martyrologio Romano? Hæc namque ibidem hodie exſtat de illis annuntiatio*: Eodem die ſanctorum martyrum Porcorii abbotis monaſterii Lerinenſis, & quingentorum monachorum, qui pro fide Catholica a barbaris cæſi, martyrio coronati ſunt.

A AUCT. J. P. Prefertur hymnus ſequens.

4 *Jam vero non erit, ut exiſtimo, alienum a propoſito noſtro, ſi publico eorum cultui ſatis ſuperque nunc declarato accinamus carmen ſacrum, quod Barralis in ſua Chronologia par. 1. pag. 228. ſub hoc titulo edidit:* Hymni in laudem S. Porcarii abbatis, & Sociorum martyrum R. Domini Maximi a Collomartio monacho Lerinenſi, *Metro autem conſtat Sapphico, & ſic ſonat, a nemine inultis mendis hic correctum:*

Concrepent hymni, rutilans coruſcat
Feſta lux, in qua celebrantur hanc qui
Inſulam ſuo proprio ſacrarunt
Sanguine teſtes.
Ecce lux in qua jubilare fratres
Condecet, feſtum celebratur hinc qui
Martyrum terram proprio dicarunt
Sanguine ſacram.
Jam maris fines popularat omnes
Claſſe tranſvectus numeroſa ab Auſtro
Tigrides multa feritate vincens
Barbarus hoſtis.
Unicus tantum locus a profano
Enſe reſtabat temerandus iſte,
B Quinquies centum Monachos reſervans,
Lumina mundi.
Ecce cum ſummo volitans olympo,
Poreari ſalve venerande dixit
Angelus, veni tibi de ſupernis
Nuntia portans.
Convoca cœtum, brevibuſque narra,
Martyres Chriſti fieri volentes
Se parent diram tolerare mortem
Nomine Jeſu.
Læta tum Patris legio relatu
Sancta reſpondet, genus omne mortis,
Præmium Chriſti modo ſit, libenter
Ferre paratam.
Inſtar immotæ ſtabiles columnæ
Suſtinent parvo ſpatio futuram
Temporis cladem, fierique Chriſti
Hoſtia gaudent.
Inſulam ſtrendens ſubit en tyrannus.
Fit ſonus: ſanctam pedibus cruentis
Exiens terram ratibus profanat
Impia turba.
Obviam currunt, genibuſque flexia,
C In crucis ſignum manibus reductis,
Enſis expectant ferientis ictus
Pectore firmo.
Ceu lupus noctis medio latenter
In gregem lævit ſubiens ovile:
Sic in bos ſtridet, furit & bacchatur
Barbara pubes.
Hujus appendet capiti, per hujus
Pectus it ferrum violenter actum,
Sus velut cœno madefacta, ſic hi
Sanguine gaudent.
Corpus in terra jacet inſepultum,
Spiritus cælum petit angelorum
Per manus, illic ſociandus illis
Sede perenni.
Supplices ergo rogitemus hos, ut
Impetrent caſtis precibus potenter
Carnis & mundi ſuperare, nec non
Dæmonis ictus.
Laudibus Patrem celebremus almum,
Ejus & Prolem, pariterque ſanctum
Spiritum, qui nos regreans ſuperno
Munere donet. Amen.

5 *Martyrium accidiſſe ſeculo* VIII. *idque ultra illam temporis intercapedinem, quæ inter annos* D *æræ vulgaris* 719. *&* 731. *vel* 739. *continetur, non eſſe differendum, convenit inter auctores, ita tamen ut alii alium annum rei geſtæ aſſignent. In hi, ſtorica martyrii narratione, quam poſt hunc Commentarium ſumus daturi, hæc leguntur:* Paſſi ſunt autem ſancti iſti Martyres circa annum Domini triginta ſupra ſeptingentos, pridie Nnn. Aug. *Videt hic, lector, per* ∞ circa *latitudinem quamdam temporis ſignificari; aliunde vero ſi aliquid magis determinatum reperire ſatagamus, operæ pretium non reſpondebis; ſicut planum fiet ex ſequentibus. Cum enim in iſtos Galliæ tractus, de quibus hic agimus, variæ Saracenorum irruptiones acciderint; cumque ex aliqua earumdem eſſet determinanda inſula Lerinenſis profanatio, ac noſtrorum Martyrum carnificina, neque exploratum ſatis videatur, cuinam ex illis poſſimum affigenda ſit dictorum barbarorum apud Lerinenſes tragœdia; hinc fit, ut in diverſas abeatur auctorum notationes, ac quot fere ſunt ſcriptorum capita, tot ſint in ſignando illius rei geſtæ anno ſententiæ. Quid enim? Barralis a pag.* 225. ex *Aimonio de Geſtis Francorum lib. 4. cap.* 55. *ac* 57. *nec non ex Baronio tom. 9.* E *Annalium ad annos* 725. 729. *ac* 738. *relatis variis barbarorum irruptionibus in Galliam, pag.* 227. Ex his, *inquit*, adductis, & quæ habentur infra in S. Cæſario archiepiſcopo Arelatenſi, XXVII. Auguſti, ex Baronin de effractione reſtauratione neque ſepuleri ejuſdem per improbos truceſque Saracenos, non inconveniens erit affirmare, intra hnrum temporum ſpatia, ſcilicet ab anno Domini ſeptingenteſimo vigeſimo nono vel trigeſimo, aut ad ſummam ſeptingenteſimo trigeſimo octavo, victrici martyrii palma S. Porcarium abbatem Lerinenſem Socioſque quingentos donatos fuiſſe, ſoloque æquatum monaſterium Lerinenſe una, quando Gallia univerſa Narbonenſis neſandæ gentis Iſmaelitarum flammæ ferroque ſuccubuit & furori.

Ita diverſa quando anno martyrii aſſerunt auctores;

6 *Honoratus Bouchius in Hiſtoria chronologica Provinciæ tom. 1. lib. 3. ad ann. 730. hanc lugubrem ſcenam refert; Coinitus in Annalibus eccleſiaſticis Francorum tom. 5. n. 14. ad annum 739. Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. 2. ad ann. 732. in Actis vero Sanctorum Ordinis S. Benedicti ſec. 3. par. 1. ad ann. 731. & apud Caſtellanum in ſuo Martyrologio univerſali die* XII. F *Auguſti; quem annum etiam ſignat Longuevallius in Hiſtoria eccleſiæ Gallicanæ tom. 4. pag.* 250. *in Martyrologio autem Pariſienſi noviſſime edito ponitur* 732. *vel* 739. *Pagius denique in Critica Baroniana ad ann.* 729. *n.* 4. *contra Coinitum cenſet, monaſterii Lerinenſis everſionem longe veriſimilius ad iſtum annum pertinere; ſed optandum fuiſſet, ut in tam varia ſcriptorum diſſenſione rationem aliquam ſubdidiſſet, qua id, quod longe dicit veriſimilius, hujuſmodi eſſe ſuaſiſſet. Nos interim, quamdiu in re adeo obſcura & incerta lucem nobis non præferunt clariorem auctores, vi cujus excenſum Saracenorum in inſulam Lerinenſem, ac barbaricm in Aſcetas ibidem exercitam uni certo anno e pluribus ſupra controverſis affigere nobis liceat; nos, inquam, Actis ſtandum cenſentes, tempus martyrii cum ipſis ponimus anno Domini circiter ſtrigeſimo ſupra ſeptingenteſimum.*

quibus poſtea, aliud certo anno non poſſe affigi, ſed occidiſſe circa 730

7 *Ex dictis ſequitur, ut a vera temporis ratione quam longiſſime aberrent primo illi, qui hanc rem geſtam ſtatuunt ſub Genſerico Wandalorum rege: ſecundo, qui S. Cæſarium Arelatenſem præſulem*

Martyrium noſtrum cum alio imperite confuſum fuiſſe.

A *ſulem faciunt* S. Porcarii *noſtri diſcipulum, unum cum alio craſſa hallucinatione confundentes. Menardus ſupra citatus hanc hallucinationem utramque refellens in obſervationibus ſuis pag.* 663. Non deſunt, *inquit*, qui dicant hanc ſanctorum Monachorum ſtragem editam eſſe a Genſerico Wandalorum rege, & S. Porcarium fuiſſe longe ante tempora Caroli Martelli; quippe qui fuerit inſtitutor & abbas S. Cæſarei archiepiſcopi Arelatenſis, ut conſtat ex Cypriano in Vita ejuſdem ſancti Cæſarii, Quibus ita ſatisfaciendum duco. Primo Genſericum numquam Gallias vaſtaſſe; ſed tantum Africam & Italiam, certum eſt. Secundo, non eſſe abſurdum, fuiſſe duos Porcarios diverſos tempore abbates Lerinenſes, præſertim cum ille Porcarius, qui fuit inſtitutor S. Cæſarii, nec a Cypriano, nec ab auctore Vitæ S. Siffridi epiſcopi Carpentoractenſis, ubi illius fit mentio, appelletur martyr: quem etiam certum eſt ipſum non potuiſſe occidi ab ipſo Genſerico Wandalorum rege, qui ſuperſtes fuit. Nam ipſe Genſericus obiit anno quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto vel ſeptimo, cum adhuc viveret S. Porcarius

B S. Cæſarii præceptor, qui vivebat adhuc cum Cæſarius ad presbyteratum proveſtus eſt, & ſucceſſit S. Fauſto in regimen abbatiæ circa annum quadringenteſimum ſeptuageſimum ſecundum, & multo plures annos quam quatuor fuit abbas Lerinenſis; ut facile colligere eſt ex Vita S. Cæſarii.

eſtimatur. 2 *Comtius ad annum* 739. *num.* 14. In abbatum, *ait*, Lerinenſium catalogo duos diſtingue Porcarios: unum, qui S. Cæſarium, Arelatenſem poſt epiſcopum, in monachorum ſodalitium admiſit, ut dictum tom. 1, (*ad annum* 536. *num.* 169.) alterum, qui Carolo Martello coævus fuit. *Et vero in Gallia Chriſtiana noviſſime edita tom.* 3. *col.* 1192. *inter abbates Lerinenſes ſextus ponitur Porcarius I. ac deinde col.* 1194. *inter eoſdem abbates occurrit vigeſimus ſecundus* S. Porcarius II. *Duos boſce abbates ſynonymos etiam agnoſcat Mabillonius Act. Benedict. ſec.* 3. *pae.* 1. *pag.* 526. *Videri etiam poteſt Bartalis in Chronologia Lerinenſi par.* 1. *pag.* 225. *&* 230. *Cavendum itaque eſt, ne duo iſti Porcarii homonymi in unum confluantur, ratione temporum, quorum alia utrique convenit, imperitiſſime confuſa. Cæterum de S. Cæſario Arelatenſi agendum erit, Deo bene favente, ad diem* XXVII. *Auguſti, quo Martyrologio Romano inſcribitur.*

C

§. II. Idemne an diverſus a noſtro S. Porcario ſynonymus Martyr, qui apud Monverdunenſes colitur; noſtri Acta ac eorum compendium; expenſa in eodem difficultas.

Ex iis, quæ de Porcario Montis-Verdi ex ſuperius allegata, S. Porcarius *a ſuis Monachis martyribus nec certaminis paleſtra, nec tempore paſſionis, nec die publicæ veneratio-nis ſeparetur; ſunt tamen, qui ſanctum Abbatem alio ſe contuliſſe, ac, crucidatis ante Socios, ibidem martyrii laurea poſtea coronatum fuiſſe velint. Et Comtius quidem ad annum* 732. *num.* 30. *duos hic diſtinguit Porcarios. Nam ibidem agens de Sancto ſynonymo, qui apud Montem-Verdunum in tractu Forenſi colitur, inter nonnulla monumenta de baſilica ejuſdem patroni Forenſis, quæ dictus auctor ad ſuas pervenuiſſe manus affirmat, a Joanne de la Mure collecta, Vitam ac martyrium iſtius ſancti Porcarii exarat, quæ conveniunt cum lectionibus noſtris Mſs. de quibus ſupra memini num.* 2. *Paucula itaque hæc inde delibo in rem noſtram:* Venerunt autem miniſtri ſatanæ, & eorum B. Porcario, ut plus dolerent, Chriſti Athletas ſanctum Magnum & alios gladiis jugulaverunt.. Peracto actu ſcelere S. Porcharium oculis orbaverunt. Sed hoc S. Porcharius ad munus gloriæ ſibi reputans, fortior factus eſt in Dei amore, diſponens ab illa patria diſcedere, & ſecreta nemora adire; veniſque ad locum, qui Mons-Verdunus dicitur in Forenſi patria diœceſis Lugdunenſis, in ipſoque loco compoſuit cellam, docens verbo & exemplo Chriſticolas ad ſe venientes; ſed venerunt impiiſſimi pagani, & ad cellam ejus intrantes in Dei virum lævium, & lancea guttur ejus tranſfodiunt: qui Dominum invocans, & ſignaculo crucis ſe muniens, ſanctum emiſit ſpiritum; ibique ſepultus fuit; cujus interceſſione divina majeſtas ibi multa operatur miracula.

D AUCT. J. P.

admittit Comtius Porcarios duos;

10 *His ibidem expoſitis*, In hoc textu, *uti pergit Comtius*, multa ſunt, quæ ſpectant ad Porcarium abbatem Lerinenſem.. Duos igitur diſtingua Porcarios martyres; unum, qui necatus E eſt a Saracenis apud Montem-Verdunum hoc anno (732.) eum diœceſim Lugdunenſem igni ferroque devaſtarent; alterum qui poſt annos ſeptem apud Lerinum inſulam peremptus eſt ab iiſdem Chriſtiani nominis hoſtibus, cum maritimam Galliarum oram a Rhodano ad Varum popularentur. Hæc diſtinctio clarior fiet ex iis, quæ de Porcario abbate Lerinenſi ac martyre ad annum Chriſti ſeptingenteſimum undequadrageſimum dicemus. Apud Montem-Verdunum cum S. Porcario, de quo nunc agimus, colitur & S. Magnus; ibique euſtodiuntur utriuſque reliquiæ, ac communia utriqua recitatur oratio, ut hæc docent verba: Intercedentibus beatis martyribus tuis Magno (S. Grand) & Porcharío (Procira *.) Magnum in hac oratione Porcharío præpoſitum volunt, quia prior martyrium conſummavit. Eccleſiæ Montis-Verduni patronus eſt hodie S. Porcharius; olim patronus erat princeps Apoſtolorum, ut eccleſiæ Lerinenſis, nec hanc obſervationem, quamvis parum conducere videatur, omittunt incolæ Montis-Verduni, ut bodiernum eccleſiæ ſuæ patronum abbatem olim Lerinenſem fuiſſe confirment.

**f. Porcaire*

F

ſed alii vocabulum illum non diſtinguunt,

11 *Sauſſayus in Supplemento ad ſuum Martyrologium Gallicanum die* XIX. *Auguſti Monverdunenſem ac Lerinenſem Martyrem non diſtinguit, quande ibidem hæc habet*: Apud Montem-Verdunum in Foreſio prope Lugdunum, paſſio S. Porcarii abbatis Lerinenſis, & Sociorum, quorum natalis celebratur apud Lerinum die XII. hujus menſis, *Quamvis vero Martyrologum iſtum reprehendere non auſim, quod* S. Porcarium *non conduplicet, velim tamen ut lector obiter obſervet, aliquid inconcinni habere annuntiationem illam, Actis utpote* S. Porcarii *ac Sociorum ejus contrariam, quando paſſionem illorum Forenſibus adſcribit; natalis vero celebrationem Lerinenſibus. Mabillonius Act. Bened. ſec.* 3. *par.* 1. *pag.* 526. *poſtquam egiſſet de hodiernorum noſtrorum Martyrum ſacro agone ac ſepultura, ſubnectit ſequentia*: Incolæ Montis-Verduni, quod oppidum eſt in diœceſi Lugdunenſi in provincia Seguſiana, traditione acceptum ferunt, Porcarium abbatem nece ſubductum, Lerino in Montem-Verdunum ſe recepiſſe; ibique a Saracenis iſtuc paullo poſt acce-

G

deotibus intercceptum, laocea transfoſſum interiiſſe XIV. Kalend. Auguſti: quo die iſtic honorifice colitur in eccleſia propria, quæ titulo prioratus hodie decoratur, pendetque à Cala-Dei, celebri monaſterio diœceſis Claromontenſis apud Arvernos. At veri ſimilius crediderim, S. Porcarium Lerini occubuiſſe, ejuſque reliquias poſtmodum translatas Montem-Virdunum fuiſſe.

Auct. J. P.

Et quomodo conſtet.

12 *Paululum hic figamus pedem, ac expendamus, quidnam in hac controverſia nobis ſtatuendum videatur. Primo qualicumque iſti Monverdunenſium traditioni, quatenus fauctum noſtrum Abbatem necì ſubductum, Lerino in Montem-Virdunum digreſſum, ibidemque poſt ſocios Martyres Lerini trucidatos ſacri triumphi curſum conſummaſſe vult, aſſentiri neutiquam poſſumus, quia reclamant Acta, quibus plus deferimus, quam iſti traditioni qualicumque: quamdiu enim ea non probatur ex documentis idoneis ac tantæ quidem auctoritatis, ut Actorum fidem enervent, non eſt nobis uſui traditio adeſpota ac mero populatis. Secundo. Si autem aliquis alius Porcarius apud Monverdunenſes martyrium ſit conſecutus (quod tamen ex idoneis teſtimoniis probare ipſis incumbit) tunc ſuſpicio nobis eſt,* Porcarii *hodierni Martyrium ſummatim fuiſſe applicatum alteri iſti Synonymo. Inſtrumentum quippe, initio hujus paragraphi citatum, circa quod obſervabat Comitus, multa in eodem continetur, quæ ſpectant ad Porcarium abbatem Lerinenſem, ita incipit:* S. Porcharius monachus, paſtor & abbas fuit quingentorum monachorum in inſula Lirinenſi. *Mitto cetera. Tertio. Non diſplicet conjectura,* S. Porcarium *abbatem Lerinenſem coli apud Monverdunenſes, non quod ibidem fuerit occiſus; ſed quod reliquiæ ipſius eo fortaſſe poſtmodum pervenerint.*

Acta.

13 S. Porcarii *ac Sociorum ejus Paſſionem hactenus in Ms. quod notatur acceptum* ex cod. Ms. membranaceo D. Joannis Biſaiga, Canonici SS. Celſi & Juliani de Urbe, archivi Vaticani præfecti. *Incipit:* Eo quippe tempore Lerinenſi monaſterio præerat ſanctus abbas Porcarius, vir per cuncta laudabilis. *Martyris narratio ſimilis eſt Surianæ, quæ ad diem* XII. *Auguſti apud ipſum legitur, atque* ex fideliſſimis peraotiquis Mss. cœnobii Lerinenſis deprompta *notatur, uti & apud Baronium ad Martyrologium Romanum hac die,* Legitur, *ait,* hujus ac ſociorum martyrium in Commentario, qui fertur Fauſti nomine; recitat eum Margar. in tom. 9. Bibliothecæ luæ; ſed alterius potius cujuſvis auctoris opus, quam Fauſti, eſſe cognoſcitur. *In editione ſecunda Bibliothecæ Patrum, quam Margarinus de la Bigne edidit, tom. 7. col. 1931. habetur Martyris compendium ſive nomine auctoris; quod etiam noſtro Opeti jam pridem inſertum fuit ad diem* XI. *Maji,* tom. 2. *ejuſdem menſis pag. 669. exſtatque poſt Prologum Vitæ S. Majoli, abbatis Cluniacenſis, qui floruit ſeculo* X. *auctoribus Syro & Aldebaldo coævis, prout ibidem invenies. Mabillonius Act. Bened. ſec. V. illud Vitæ laudati abbatis ſubnectit in appendice pag.* 819. ex Aldebaldo monacho, qui Syri lucubrationem verſibus auxit. *Quia vero illud breve eſt, & auctiquum, & ex ejuſdem auctoritate confirmantur ea, quæ referuntur apud Surium, ideo non piget, e Mabillonii editione ſupradictum compendium hic inſerere. Sic itaque ſonat:*

14 Igitur in partibus Galliarum, ex iogentibus cauſis eum diſponeret Dominus affligi genus hominum per ſævitiam naganorum; nefandæ gentis exercitus Saracenorum vaginam luæ habitationis egrediens, ac maritima quæque ultra citraque peragrans, & peragrando demoliens, in Provinciam venit, nominis Chriſtiani impugnandi gratia, & ſuo eam dominio ſubjugandi: cujus incolas occulto Deus judicio, ejus mucroni tradidit feriendos. Quæ gens looge lateque ſuæ cædis extendens erudelitatem, ita in ſolitudinem pene totam redegit regionem, ut in eremi vaſtitatem loca prius deſiderabilia verſa viderentur. Uode inter cetera facinora ſua Lirinenſem inſulam, religione pollentem, depopulans rebus omnibus, inhabitabilem reddidit: ſervos Dei, qui inſbi inter reliquos & præ ceteris ſanctitatis & vigiliarum primas tenebant, millies le ipſos immolantes, gladio trucidans fere quingentos, & eo amplius. Fertur enim (quod minime reor prætermittendum) quod antequam claſſis Saracenorum illo adveniaret, angelus Domini S. Porcario abbati per viſum apparens, evideoter prædixerit & tempus & diem & horam, certumque omnibus imminere exitium die abhinc ſeptimo illuceſcente. Qua de re maturo conſilio commonet, ut unum de duobus eligant, aut fugæ conſulant, aut palmam martyrii incunctanter rapiant: in eorum arbitrio & poteſtate poſuiſſe Dominum hoc donum tam bonum, tam optimum, tamque præcipuum, utrum velint aut nolint brevi ſanguinis commercio hoc immortale acquirere compendium. Facto itaque mane B. Porcarius convocatis Fratribus cuncta quæ viderat & audierat refert. Ex quibus quidam paventes, quidam non credentes, univerſi tamen re inopinata, & incipiti ſunt turbati periculo.

his dictis.

15 His ita varie inter de diſſidentibus, exſpectata dies advenerat, noctis tantum intercapedine diviſa. Jamque inſtante vigilia, matutina clara luce, e ſpeculis in longum dirigentes obtutus, vident hoſtile agmen adventare, oppanſis velis, æquata fronte, in obliquum deductis cornibus, totumque adlabi claſſibus æquor. Extemplo turbati animi, disjectique a propoſito. Cumque cuperent malum evadere, non patebat ulquam locus effugii: jam enim & hoc per ſpiritum prævidens B. Porcarius naves omnes a portu clam longius abdoxerat, interdicens nautis, ne intra præfinitum ſibi tempus ullo modo redirent. Ergo cum vidiſſet Athletas Dei immenſo certaminis pondere fatigari, ingemuit tam triſte oſas fortiſſimus heros, dexiro ſocios deducere cornu, invictamque manum quondam ſine cæde perire. Tunc vexillum ſanctæ crucis, quod in agmine primo dux bonus conferre conſueverat, defixa cuſpide ponens, inſtaurat animos dictis mordacibus. O, inquit, fortiſſimi milites! o inſtructiſſimi divini prælii bellatores! quo ruitis? Cui colla datis? Quis furor ioſanas agitat caligine mentes? State, precor, ſtate; neve velitis ſtivam manu tenentes retroſpicere. Pro pudor! vincimur heu ſegnes, nec noſtra potentia profert vim ſolitam. Quo potius, o nimium dilecta juventus, hortor & moneo reſides attollere animos, ne nos tamquam imparatos præoccuprnt. Olim devotas animas, ultro properantes, ſubdamus pretioſiſſimæ paſſioni. Experimento jam cognoſcetis, quantus illis ex noſtra conſtantia timor, quanta nobis proveniat gloria.

compendium diem,

16 Talia Senior perorabat, nomine quemque vocans; ſimulque acrimoniam, quam geſtabat corde, frontis præſcrens dignitate. Quibus verbis incaluit virtus: paullatimque timore depulſo

ſecum;

madue-

maduerunt corda tepentia, repentino Spiritus ſancti rore perfuſa: ſuda redit facies, veluti ſi videas purpuream elarescere lucam ſine nube diei, Agmina ſancta ſuper vultum ſentire Tonantis, gaudentque hilares Chriſtum ſuis victoribus arces ætheris ac patrium famulis aperire profundum. Itaque alacres & de victoria ſecuri procedunt caſtris portis patentibus, omnes ornati, omnes albis induti, tamquam agni immaculati & inconta-minati Jeſu Chriſti, præcogniti ante conſtitutionem mundi. O quali gaudio tunc ille tripudiavit angelicus cœtus, tantis beatorum Martyrum occurrens agminibus! Nulli dubium omnem cæleſtem Jeruſalem tunc exſiluiſſe ineffabili lætitia, tunc jucundatam eſſe inæſtimabili caritate, tunceque cum omni gratulatione obviam proceſſiſſe, colqua ingenti lumine circumfulſiſſe, & uſque ad thronum, olim ſibi etiam ante mundi conſtitutionem paratum, cum laudibus & hymnis perduxiſſe.

valde abſtinet diſcrepat.

B 17 *Hoc martyrii compendium ſi quis contulerit cum Actis ſtatim dandis, videbit hæc ab illa multum diſcrepare; unde ſuboriri poſſit quæſtio, an in utroque inſtrumento agatur de Martyribus iiſdem noſtris, an contra ſit admittendus duplex manipulus, quorum unus ſeculo octavo, alter ſeculo decimo occiſus fuerit.* Hunc Porcarium, *inquit Mabillonius pag.* 811. *citata, non alium eſſe reor ab eo, quem ſeculo* VIII. *paſſum diximus ad annum* DCCXXXI. *Henſchenius vero noſter tom.* 2. *Maii pag.* 673. *cenſet*, id non poſſe cum hac relatione ſubſiſtere, ſecundum quam videntur occiſi circa annum CMXC. *accuratiorem eorum diſcuſſionem alio remittens. Aſt idem Mabillonius ex his, quæ proxime poſt allatum compendium ſequuntur*, Hac igitur cæde patrata, ſimulque vaſtitate ſubſecuta, & MULTIS EFFLUENTIBUS ANNORUM CURRICULIS, ex Avennicorum venerabilis vitæ Majolus ſplendidiſſimis parentibus eſt procreatus, *recte obſervat pag.* 811. vel hinc patere, Adalbaldo antiquam vitam fuiſſe hanc Saracenorum in Provinciam impreſſionem, adeoque haud diverſam eſſe ab ea, quæ accidit ſeculo VIII. utpote quæ multis annis Majoli nativitatem præceſſerit. *Sic itaque illa concinne cohærent, ac iiſdem Martyribus conveniunt, non utique a ſcriptore narrata, veluti ſi tempore S. Majoli acciderint, ſed ejuſdem occaſione altius repetita, & in ſynopſin contracta ſtylo poeſim redolente.*

MARTYRIUM

Auctore anonymo

Ex editis apud Surium ad diem XII. *Auguſti.*

Barbari Gallium devaſtantibus.

a TEmpore Caroli, qui, ut in Chronicis tepe-ritur, ob victorias quas fecerat, Martellus a vocabatur, cum exigentibus peccatorum ſpurcitiis diſponeret Dominus affligi genus humanum per ſævitiam paganorum, quatenus alios ſaltem perterritos pœnæ timore, alios horrore a ſuis erroribus revocaret, nefandæ gentis exercitus Agarenorum b loca ſuæ habitationis, tamquam de vivariis egrediens, in partes Galliarum venit. Quæ videlicet gens crudeliſſima, omni humanitate poſpoſita, ubique terrarum graſſatur, maritima quæque ultra citraque peragrando demoliens, tandem Provinciam Narbonenſem venit; ubi devaſtans omnia, ſuo imperio, Chriſti abolito nomine, intendebat eam ſubjugare: Chriſtiani vero, quia mari & Alpibus cingebantur, exterriti, derelictis civitatibus & oppidis ſuis (miſerabile vitu!) ad montana confugiebant, ut barbarorum manus poſſent effugere. Cumque gens barbara longe lateque ſuæ cædis erudelitatem extenderet, ita in ſolitudinem redegit pene totam regionem, ut in eremi vaſtitatem loca prius deſiderabilia converſa viderentur, urbes etiam nobiliſſimas terræ & ſolo coæquans, caſtella depopulans, oppida ſubruens, ovilliaque Domini evertens, non minimas Chriſtianorum ſtrages dedit. Nam volentes illorum ferocitati reſiſtere Chriſtiani duces extremi armiſque potentes nobiliſſimi viri omnes ſub gladio Saraceno occubuerunt.

b

D A. ANONYMO.

S. Porcarius ab angelo de imminente cladi præmonetur.

c 2 Et cum jam nullus pene locus ſupereſſet in terris, nec in mari, quem nefandorum hominum rabies non devaſtaſſet, ſanctam Lerinenſem e inſulam invadere feſtinant: erat enim in eadem inſula a longis retro temporibus domus Religionis, quæ retinens maximum examen monachorum, præter cæteras longe lateque diffulas omni ſanctitate, famaque celeberrima circumquaque rutilabat. Eo quippe tempore cœnobio Lerinenſi præerat vir per E cuncta laudabilis S. Porcarius abbas, qui ſanctam congregationem illam in divino opere inſtruebat verbis & informabat exemplis, quæ congregatio in tantum ſub beati Viri diſciplina ſanctitate profecit, ut omnes provinciæ Galliarum clerici epiſcopum, monachi ſibi poſcerent abbatem in inſula Lerinenſi. Igitur cum gens Agarenorum furens omnem depopulaſſet Provinciam, plurimiſque pro Chriſti nomine trucidatis, angelus Domini per dies decem præveniens apparuit in ſomnis S. Porcario dicens; Surge velociter, & occulta venerandas reliquias, quas in hac ſacra inſula decrevit Dominus per multa tempora obſervandas. Futurum eſt enim ut hic ſociis a feris barbaris violetur, & ſanguine monachorum conſecretur, qui ipſum ſanctificarunt ſuis orationibus, vigiliis, abſtinentiis, & ſacroſancto Sacrificio ſalutati. Conforta igitur, & confirma fratres tuos, ne exterriti deficiant a fide, & amittant vitam æternam, quæ præparata eſt uſque ad mortem legitime certantibus pro ſui nominis confeſſione. Evigilans vero B. Porcarius vidit præ- F claram, perlucidamque flammam ignis ad cælum uſque conſcendere, ex quo perpendens, veram eſſe, quam viderat, viſionem, gaudio repletus, proſternens ſe ante altare B. Petri Apoſtoli Lerinenſium incolatum protectoris, precibus & lacrymis ejus patrocinium implorabat, quatenus ſuo collegio ſuccurrere dignaretur, & ne ſuo fiducialı patrocinio & promiſſo fraudaretur. Et hoc dicto in terram corruit.

qui ſunt ei docet inſtans martyrium, ea eos probat; monachos vero in libertatem dimittens.

3 Videntes itaque monachi Virum Dei in amaritudine & fletu poſitum, proſtratum erigunt, cauſamque tanti dolaris ſciſcitantur. Sanctus vero Porcarius, Miſſa de Spiritu ſancto devotiſſime celebrata, convocatis in capitulo fratribus ait: Annuntio vobis, amantiſſimi, gaudium ſempiternum: hanc nimirum inſulam elegit Deus in peculium ſpeciale, quam ſanctificavit, & electa propagine propagavit, coluit & protexit, & ex vera vita ibidem radicata, per orbem uberes palmites ampliavit, multiplicatiſque ejus tentoriis, fecit ſuos funiculos præ cæteris monaſticis longiores. Nunc vero tamquam pius pater familias ſuam vineam viſitans, quam mirifice plantavit, colonos advocat, ut ſtolas ſuas abluant in ſanguine ſuo, præcinctus ad miniſtrandum, ut faciat illos

A discumbere ad nuptias agni sponsi. His ab eo pro-
A. ANONYMO. latis, mox nubes lucida apparuit super omnes, qui aderant, & audierunt, de nube singuli vocem clarum dicentem: Venite benedicti, percipite regnum vobis ab initio præparatum. Astantibus itaque fratribus dixit eis B. Porcarius: Viri fratres & patres benedicti, mansuetus Dominus Jesus Christus, qui propter suam misericordiam dignatus est pro nobis pati gratis suscipiens servitutem, munditiam, & confessionem, quam sibi diuturnis temporibus abstulistis, ut vos triplici munere benedicat, immaculatique libere sequamini agnum sine macula, pro nostris criminibus immolatum, ad suam immarcescibilem gloriam per martyrii palmam vos invitat. Ne paveatis igitur, quin potius confortentur corda vestra in Domino ad suscipiendum martyrium, ut ad æternam beatitudinem pervenire possitis sine fine mansuri. Post dies nimirum decem circumdabunt nos inimici fidei Christianæ, qui, ut audistis, quamplurimos hinc inde innocentes trucidarunt. Ideo excutite a cordibus vestris sordes carnis, ut immaculatos vos offeratis Domino Jesu Christo.
B Tunc vero, singuli cœperunt præ gaudio lacrymari, ferventissime ad martyrium aspirantes; quibus dicit S. Porcarius: Occultemus venerabiles reliquias, ne a sacrilegis contingantur: quod cum factum esset, iterum dixit eis: Sunt inter nos, ut non ignoratis, sexdecim pueri & triginta sex adolescentes, qui si ducti fuerint a profanis, dubito ne blanditiis sive terroribus seducantur, quos consulo mittamus ad Italiam, ut cessante hac furemi calamitate redeant, & reædificent hoc sacrum monasterium Lerinense, & reverenter colant occultatas reliquias. Quod cum ab omnibus approbaretur, iterum exhortans dixit eis: Examinate vos sedulo, & si quemquam ea vobis cognoveritis formidare martyrium, cedat cum pueris, ne deficiat in extremis, grandis nimirum est carnis antmæque distinctio.

Expositio fortorum Martyrum laniena.

4 Cumque se scrutassent biduo diligenter, reperti sunt quingenti & quinque, qui solido animo ad suscipiendum martyrium pro Christi nomine sunt accincti. Qui se crebris orationibus præparantes, ferventi animo ad martyrium anhelabant. Dum autem Sacramentis ecclesiasticis se munirant, cognoverunt duos ex ipsis juvenes plurimum formi-
C dara; quorum unus Columbus & alter Eleutherius vocabatur; qui discedentes a cæteris, in quodam antro prope littus insulæ latuerunt. Carpens itaque gens profana littora insulæ Lerinensis, frendet & murmurat rugiens contra Sanctos. Interim ecclesiæ destruuntur, cruces confringuntur, altaria & sacra omnia profanantur, imprube rapientes monachos innocentes. Quibus etiam injecerunt plurima tormenta, ut manifestarent quæcumque absconderant pretiosa. Cumque a Sanctis nihil præter viles vestes, quibus se contexerant, reperissent; disgregarunt a senioribus juvenes, plurima eis promittentes, si eorum ritibus consentirent; &, si renuerent, eos diversis crucialibus interficerent. Tunc mœror fuit senioribus, & pavor qui piis invocationibus & suspiriis Dominum, cui serviebant, precabantur, ut junioribus constantiæ spiritum, & animi fortitudinem, ne deficerent, largiri dignaretur. Barbari autem in seniorea acerbissimis tormentis velut rabidi canes debacchantes, adhortabantur juvenes, ne simili pœna occumbere paterentur, sed mundi gloria secum potirentur, quos etiam cum senioribus, cum post blanda & aspera argumenta constaotes agnovissent, variis supplicis simul occiderunt. Servantes autem ex illa sancta caterva sacrilegi hostes quatuor juvenes robustos D corpore & facie venustos, ducis eorum navigio reclulerunt, reliquos omnes opprobriis insultantes, plagis afficientes, lanceis pungentes, gladiis lanantes, postremo geminatis vulneribus consoderunt.

quorum animæ conspiciuntur in aere fulgentes.

5 Columbus vero & Eleutherius, qui, ut supra diximus, in scopulosa caverna se absconderant, videntes per foramen obliquum sociorum animas in aere sicut stellas fulgentes, cum angelis glorianies, & sese invicem præstolantes, dixit Eleutherio Columbus: Nonne vides cum quanta gloria fratres nostri, qui modo passi sunt, nos expectantes ascendunt ad cælum? Eamus ergo & nos, ut cum eisdem laureati conscendamus ad Dominum. Eleutherio exire reluctante prosiliit ab antro Columbus, qui illico martyrum catervæ associandus detruncatus est. Cumque trucid affet gens profana monachos viros innocentes, & eorum furor adhuc serveret ad malum, ecclesias omnisque sacra ædificia Lerinensis insulæ funditus everterunt soloque æquarunt, lapides & columnas sanctuarii miro modo fabricatas comminuentes, in ignominiam Christi & fidei Catholicæ in mare projecerunt. Qui, post- E quam rabies eorum derelictis omnibus quievisset, navigantes inde pervenerunt ad locum, cui nomen Agathon *d*, ubi captivi quatuor illi monachi obti- *d* nuerunt, ut naturæ satisfacerent, e navigio in terram descendere; qui nemoris coodensi latebras intrantes, per umbrosa convallia non sine divino nutu aufugerunt, totaque nocte per secreta nemora ambulantes, ad locum, qui Ara lucis e dicitur, *e* pervenerunt. Quo in loco parvum navigium prope littus maris reperientes & ascendentes, sacram Lerinensem insulam circa auroram intraverunt. Cernentes autem tanrorum patrum venerabilia corpora, tot tantisque vulneribus consossa, & valde lacerata, quis enarrare valeat, quos gemitus, quas lacrymas, quæ suspiria ab imis visceribus emittebant? Mœrebant enim cordibus, cur una simul cum illis Beatissimis coronari gloria martyrii non meruissent: unde lugubres voces amarosque gemitus alter ad alterum emittere & iterum revocare non sinebant. Eleutherius vero percipiens mœrentium voces, ab antro prosiliit, cognitisque fratribus, iterum lacrymæ, iterum gemitus (incredibile dictu) super occisorum Monachorum crudelem mortem renovantur: pœnitebat enim se F ad gloriæ palmam eum illis, sicut potuerat, cum Columbo non perveniisse. Sed providentia divina eum superstitem servari voluit, ut eo superstita & sciente, posterisque revelante, celebranda semper, sicut dignum est, passio Sanctorum, & festiva in ævum coleretur.

Avemarium, quæ eorum animas miro modo celebrant, insulam Lerinensem obumbrant.

6 Cum vero lux oriente sole terris reddita esset, ecce bavinarum *f*, id est avium maritimarum innumerabilis multitudo in aere super insulam expansis alis obumbrans volitabat: quæ voces quasi flebiles emittendo, in tantorum patrum occisione perstitebat, veluti si exequias agere voluissent, donec Sanctorum corpora fuere tumulata. Superstites miseri monachi una cum viro Dei Eleutherio, post lacrymas & gemitus persolventes exequiis, modo & honore, quo poterant, parentantes, super tam pio flebilique exitio fratrum lunrum, sacrata eorum corpora tumulis in insula condiderunt. Deinde sacram insulam, custodem venerabilium talentorum, solitariam non sine lacrymis, ut credi potest, relinquentes, Italiam ad locios requirendos petierunt: ubi Romæ Summo Pontifici significarunt sanctorum Monachorum necem, & cœnobii Lerinensis ruinam. Passi sunt au-

tem

A tem ſancti iſti Martyres circa annos Domini triginta ſupra ſeptingentos, pridie Non. Aug. *g*. Evolutis autem poſt hoc exitium aliquibus annorum curriculis, & per potantiam Francorum expulſis a provincia barbaris, vir Domini Eleutherius everſum Lerinenſe monaſterium eum cæteris monachis ab Italia venientibus procurarunt reſtaurari & in priſtinum ſtatum redigi. Veneremur ergo & nos hodie, dilectiſſimi, hos Martyres patres noſtros, qui ad hanc gloriam jejuniis, vigiliis & orationibus ſacrificioque ſalutari ſaeram inſulam extulerunt & ſanctificarunt, ut de ea dici poſſit: O quam gloriola dicta ſunt de te, civitas Dei! & ſanctis operibus ſequendo Dominum celebrem per totum mundum, ubi Chriſtiana religio colitur, reddiderunt; celebremus hunc diem puro corde in hymnis & vocibus jucunditatis, deprecando Dominum, ut ſuffragantibus nobis meritis ipſorum, præmia æterna in eorum ſocietate feliciter conſequamur. Per Dominum noſtrum Jeſum Chri-
B ſtum, qui vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

g Ita

ANNOTATA.

a Fuit filius Pippini Heriſtalli; pater Carolomanni ac Pippini. Vivere deſiit anno 741.

D

b Srve Saracenorum, *quos alii* Wandalos, *alii* Agarenos, Ilmaelitas *alii appellant, prout obſervat Mabillonius Act. Bened. ſec. 3. pare. 1. pagina* 525. A. ANONYMO.

c De hac inſula Commentarius prævius in initio.

d Agathon, *vulgo Agay, ex Comtio Annal. Franc. tom. 3. ad an. 739. num. 15.*

e Comtius continuo citatus Ara lucis, ſive Ara luci vel Arlucus (*Arluc*) .. locus, *inquit*, fuit monaſterio puellari celebris: de quo locuti ſumus tomo ſuperiori ad annum Chriſti DCLXXVI. quo reparatum eſt a S. Aygulpho abbate tum Lerinenſi, commiſſumque regimini Angariſmæ abbatiſſæ. Quot annis hoc cœnobium poſt illam inſtaurationem ſteterit, haud ſcimus. Valde probabile eſt, hujuſcemodi locum, qui barbarorum incurſionibus patebat, prius a monialibus derelictum eſſa, quam Arabesoram maritimam inter oſtia Rhodani Varique devaſtarant.

f Cujuſmodi fuerint iſtæ aves marinæ, haud invenio. E

g Coli hoſce Martyres pridie Idus Auguſti, dictum eſt in Commentario prævio §. 1. num. 3. Cur hic ergo dicuntur poſſi alio die? Suſpicemur pro Idus *huc irrepſiſſe* Nonas?

DE SANCTA CLARA VIRGINE,

PRIMA SANCTI FRANCISCI DISCIPULA,

ASSISII IN UMBRIA,

COMMENTARIUS PRÆVIUS. G.C.

§. I. Antiquus Sanctæ cultus ex Martyrologiis & Officio eccleſiaſtico, elogia, Acta, eorumque ſcriptores.

ANNO MCCLSII. *Hanc ſanctam Virgi-nem,*

C HÆc *generoſa dux innumerabilium feminarum, quæ in Ordine Minorum ſub vexillo ſeraphici Patris adverſus occultas dæmonis inſidias, fallaces mundi invitationes ac periculoſas carnis illecebras viriliter militarunt, hodieque in variis urbis terrarum partibus contra eoſdem animæ ſuæ hoſtes fortiter dimicant, tanta ſanctitatis fama claruit, ut Alexander IV. Pontifex propter probatam morum integritatem & evidentia miracula eam non dius poſt felicem ipſius obitum ſolemniter catalogo Cœlitum adſcripſerit. Quamvis hæc apotheoſis ſive canonizatio ad legitimum iſtius ſanctæ Virginis cultum demonſtrandum abunde ſufficiat, tamen more noſtro proferemus nonnullas annua feſtivitatis annuntiationes ex Auctariis Uſuardinis, quæ in Uſuardo noſtro illuſtrato ad diem* XII. *Auguſti recenſentur.*

cujus feſtum in Auctariis Uſuardinis

a *Præter alios Mſt. codices ibi relatos, Antverpienſis maximus breviter hac die ſic habet*: In Aſſiſio civitate, natale beatæ Claræ virginis. *At Ultrajectinus, Leydenſis, Albergenſis. & Danicus hunc brevi annuntiationi ſuperaddunt ſequens elogium*: In Aſſiſio civitate, natale beatæ virginis Claræ: quæ beati Franciſci prædicationem audiens & pœnitentiam videns, facta eſt ejus filia ſpiritualis, & ſanctæ primiceria paupertatis. Hæc Ordinis pauperum dominarum fundamentum & gloria, omnis perfectionis ſpeculum exſtitit & lucerna. *Codex vero Florentinus elogio ejuſdem Sanctæ annum mortis ita adjungit*: In civitate Aſſiſii, natale ſanctæ Claræ virginis; quæ fuit prima planta Ordinis pauperum dominarum, quæ & vita & miraculis claruit. Migravit ad Dominum anno Domini MCCLIII. F

aliiſque Martyrologiis refertur,

3 *Denique in Greveniana Uſuardi editione ætas* S. Claræ *ſeu tempus vitæ exprimitur his verbis*: Apud Aſſiſium tranſitus beatæ Claræ virginis, quæ, cum eſſet annorum octodecim, relicto ſeculo, nuptiarumque copula, immortali ſponſo Chriſto per ſanctum Franciſcum conſecrata, Ordinis pauperum dominarum fundamentum, gloria & regula, omniſque perfectionis ſpeculum facta eſt. Tandem in ſancto propoſito exactis quadraginta duobus annis, quievit miraculis multis coruſcans. *Ex his ſequitur*, S. Claram *circiter anno Chriſti* 1193. *natam eſſe, & ſexagenariam fuiſſe, dum anno Chriſti* 1253. *ad Superos migravit. Porro hic prætermittimus Belinum de Padua, Molanum, Ferrarium, aliosque recentiores Martyrologiorum editores, & ſolummodo tranſcribimus verba hodierni Martyrologii Romani, quod pridie Idus Auguſti eamdem Sanctam ſic annuntiat*: Aſſiſii in Umbria ſanctæ Claræ virginis, primæ plantæ pauperum feminarum Ordinis Minorum, quam vita & miraculis celebrem Alexander quartus in numerum ſanctarum virginum retulit,

Ne-

A AUCT. G. C.

4 *Neſcimus, qua tempore recitari cœperit ſolenne Officium, in qua annua* S. Claræ *feſtivitas Antiphonis, hymnis, verſiculis, Reſponſoriis & novem Lectionibus propriis celebratur. Sed ſaltem Officium iſtud legimus in Breviario Romano, quod anno Chriſti* 1479. *Franciſcus Renner de Haidbrun Venetiis impreſſit. Deinde anno Chriſti* 1490. *Breviarium Romanum una cum eodem ſolenni* S. Claræ *Officio per duos alios typographos recuſum eſt. Anno denique* 1522. *iſtud Officium* S. Claræ *quibuſdam hymnis auctum eſt, & inſertum Breviario Romano, quod in eadem urbe Veneta per Lucam Antonium de Giunta rurſus prodiit. Etiamſi hinc vetuſtatem illius Officii eccleſiaſtici determinare non poſſimus, tamen ex ſtylo hymnorum & diſpoſitione Lectionum conjicimus, Officium iſtud diu ante inventionem artis typographicæ uſitatum fuiſſe. Quinimo ſuſpicari quis poſſet, illud compoſitum fuiſſe, quando Alexander IV. Pontifex anno Chriſti* 1256. *indulſit*, ut ſanctæ Claræ a ſe recenter canonizatæ feſtum ſub ritu duplici ſolemniter celebraretur, *ſicut Waddingus ad hunc*

B *annum* 1256. *num.* 4. *tradit: nam in eo annos novem Lectiones ex veteribus Actis ſimpliciter deſumptæ ſunt, dum interim in recentioribus Breviariis tantum tres Lectiones ſecundi Nocturni ex Actis hujus ſanctæ Virginis breviter & eleganter contrahuntur. Ceterum menſe Octobri in hac triplici editione Veneta Breviarii Romani etiam novem Lectionibus propriis celebratur tranſlatio corporis* S. Claræ, *de qua inferius agemus. Nunc unum alterumve ejuſdem ſanctæ Virginis elogium curioſo lectori exhibeamus.*

Bartholomæus Piſanus

5 *Poſtquam Bartholomæus Piſanus, qui exeunte ſeculo* XIV. *Opus conformitatum inter vitam* S. *Franciſci & Chriſti conſcripſit, lib.* 2. *iſtius Operis, fructu* 8. *apud nos fol.* 104. *egerat de Ordine Fratrum Minorum, ibidem ad moniales ejuſdem Ordinis pergit his verbis.* Reſtat nunc conſequenter oſtendendum de Ordine ſecundo, videlicet Sororum pauperum; quem Ordinem beatus Franciſcus inſtituit, beatam Claram cum aliis ad Chriſti veſtigia inſequenda converteodo. Et de iſto Ordine, quia mihi non ſic patet late, ſicut de primo: ideo ſuccinC cte aliqua pandam de eo qualia ſit & fuerit, oſtendeodo: unde ſi aliqua mihi occurrerint in proceſſu temporis, in fine hujus operis in tractatu per ſe edifferam. De iſto Ordine aliqua dicendo & ſcribeodo, videtur mihi, quod iſte Ordo inſtitutus a beato Franciſco, anno ſexto a ſua converſione, a tribus poſſit commeodari; videlicet primo de ſanctimonia vitæ & perfectione: habuit enim & habet hic Ordo in ſanctitate & perfectione dominas & Sorores ſingulariſſimas. Si enim quæris ſcire, quis & qualis fuerit lapis primarius ipſius Ordinis; etſi poſſit dici beatus Franciſcus ipſius Ordinis inſtitutor, inter mulieres tamen fuit ipſa beata Clara, quæ inter filias Jeruſalem ſanctitate vitæ & meritis digniſſima & maxima reperitur: cujus ſiquidem ſi cupis agnoſcere magno facta, ſeu magnifica, ſubſequeoria ſunt notoода. *Tum breviter ex antiquioribus Actis colligit præcipua* S. Claræ *geſta, quibus immiſcuit nonnulla, quæ nos poſtmodum diſcutiemus.*

Et Jacobus Bergomenſis elogio exornat.

6 *Jacobus Philippus Bergomenſis, qui ſecula* XV. *in Ordine S. Auguſtini floruit, in Supplemento Chronicorum ad annum Chriſti* 1225. *ſive lib.* 13. *in editione Brixienſi apud nos pag.* 275. *eandem Sanctam exornat ſequenti elogio*: Clara virgo ſanctiſſima & memoratu digniſſima, divi Franciſci diſciplinis & exemplis in divino opere plurimum erudito, his potiſſimum temporibus apud Aſſiſium urbem ſuam virtute ſanctitatis & gratiæ multo in pretio habito; & ipſa tamquam apis argumentoſe uberes & mellifluos virginum fructus in dominico ogro cum divo ipſius patre Fraocilco producere ſotegit: cujus fama & virtutibus permoti Honorius & Gregorius ſummi Pontifices eam honoribus & gratiis adjuvare pro viribus cœperunt. Et cum ſanctiſſime uſque ad vitæ exitum vixiſſet, Alexander quartus poſtea io Sanctorum catalogo eam aggregavit, & ejus diei feſtum pridie Idus Auguſti celebrari maodavit. *Jam nonnulla præmonere oportet de antiquis ejuſdem Sanctæ Actis, quæ poſt hunc Commentarium prævium edituri ſumus.*

D

7 *Laurentius Surius Vitam* S. Claræ *ad diem* XII. *Auguſti collectioni ſuæ inſeruit; ſed is more ſuo ſubinde ſtylum mutavit. Nihilominus Henricus Sedulius Minorita in Hiſtoria ſua Seraphica editionem Surianam ſecutus eſt, quamvis codicem manuſcriptum præ manibus haberet, ut ipſe in Commentario ad Vitam* S. Claræ *pag.* 551. *prædicti Operis fatetur his verbis*: Ulus ſum libro membraneo manuſcripto bibliothecæ noſtræ Lovanienſis vetare & vitioſo: quare viſum, Surii contextum ſequi trigiota diſtinctum capitibus, a quo vetus iſtud exemplar nonnihil variat. *Bollandus noſter editionem Surianam ſtudioſe contulit cum Ms. codice Canonicorum Regularium in Corſendonc, qui quarta para* diverſarum Legendarum *inſcribitur, & variantes lectiones diligenter annotavit, qua collatione poſtmodum utemur. Simulta ſanctæ iſtius Virginis Acta exſtant in Ms. Paſſionali apud Canonicos Regulares cœnobii Bodecenſis in diœceſi Paderbornenſi, eaque Joannes Gamanſius noſter lectiones ab editione Suriana diſcrepantes ſedulo excerpſit, & anno* 1641. *ad Majores noſtros benevole tranſmiſit.*

Varia exemplaria vitæ ipſius.

E

8 *Nos membraneum Muſei noſtri codicem*, P. *Ms.* 19. *qui exeunte ſeculo* XIV. *vel incunte* XV. *exaratus videtur, editioni Surianæ prætulimus, etiamſi in hac & illo interdum notabilis diſcrepantia occurrat: nam in codice noſtro prologus & nonnulla miracula deſiderantur, quæ ea Surio vel Codice Corſendoncano, & Paſſionali Bodecenſi facile ſupplebimus, ac in textu uncis [] includemus. Contra vero apud Surium omittuntur duo prodigia, quæ in codice noſtra legimus, & quæ in Actis infra edendis a numero* 39. *uſque ad numerum* 45. *incluſive his ſignis* () *diſtinguemus. Ceterum variantes alicujus momenti lectiones ea editione Suriana vel codice Corſendoncano & Paſſionali Bodecenſi in margine notabimus. Nunc inquirendum ſupereſt, quis vetera hæc Acta conſcripſerit.*

quem edimus ex Mſto Codice Muſei noſtri.

F

9 *Prædictus noſter Ms. codex Actis memoratæ Virginis hunc titulum præfigit*: Incipit vita ſanctæ Claræ virginis, quam compoſuit devotus doctor Bonaventura. *Forte ſimilis epigraphe incidit in manus F. Valerii Veneti Capuccini, qui anno* 1510. *Vitam* S. Claræ *Venetiis Italice edidit, ubi in proœmio ad lectorem confidenter aſſerit, hæc Acta ſanctæ Virginis a ſeraphico doctore Bonaventura conſcripta eſſe, & ibidem opinionem ſuam quibuſdam conjecturis confirmare nituntur. Sed bonus vir ſe ipſum prodit, dum in eodem proœmio Italice affirmat, prologum iſtorum Actorum a ſancta Bonaventura ad Urbanum IV. Pontificem dirigi. Deinde opinionem ſuam funditus evertit, quando Latinum ejuſdem Vitæ prologum in linguam Italicam transfert, & ibidem fideliter exponit Italice ſequentia prologi Latini verba:*

ubi hæc lectio tribuitur S. Bonaventuræ.

Suſcita-

A Suſcitavit propterea pius Deus virginem venerabilem Claram, atque in ea clariſſimam feminis lucernam accendit; quam & in Papa, beatiſſime pater, ſuper candelabrum ponens, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt, virtute percogente ſignorum, Sanctorum catalogo adſcripſiſti. *At certe Pontifex ille, quem auctor Actorum hic alloquitur, eſt Alexander IV. Papa, qui ex communi omnium veterum monumentorum teſtimonio* S. Claram *catalogo Sanctorum adſcripſit. Quo igitur veriſimilitudinis ſpecie dicitur hic prologus ad Urbanum IV. Pontificem dirigi? Quinimo P. Valerius Venetus cum ſe ipſe pugnat: nam in Italica* S. Claræ *Vita, cap. 45. fatetur, venerabilem illam Virginem ab Alexandro IV. Pontifice in numerum Sanctorum relatam fuiſſe, dum interim antea aſſerit, quod S. Bonaventura in prologo Actorum Urbanum IV. Papam alloquatur. Hæc combinet, qui poteſt, cum ea nos conciliare non poſſimus.*

quem opinionem perperam confictum P. Valerius Venetus,

B 10 *Præterea in eodem F. Valerio majorem fidelitatem aut veriſim cogor deſiderare, quia textum prologi Latini corruptum, aut ab alio corruptum, ſine criterio ad opinionem ſuam ſtabiliendam adhibuit; ſiquidem antiquus memorati prologi auctor ad fidem ſcriptionis ſuæ conciliandam inter alia unum vefert hoc modo*: Ad ſocios beati Franciſci, atque ad ipſum collegium virginum Chriſti perrexi. *Hunc autem periodum F. Valerius ita interpretatur*: Recurri ad ſanctos ſocios MEI beatiſſimi patris Franciſci, inſtitutoris & fundatoris digniſſimi prædictorum Ordinum, & ad ſacrum collegium virginum Chriſti, quæ ſimul cum Clara vixerunt. *Cur interpres Italus hic addit* mei, *cum in textu Latino ea vox non legatur? Exiſtimo, quod hoc nomen poſſeſſivum ab alio additum invenerit, aut ipſe addiderit, ut illam lucubrationem ſcriptori Franciſcano tribueret, & tanto facilius nobis perſuaderet, eamdem a ſancto Bonaventura compoſitam fuiſſe. Equidem fateor, codicem noſtrum manuſcriptum (tamen memineris, in eo prologum Actorum deeſſe) opinioni Fratris Valerii favere, & Legendum* S. Claræ *aſſeveranter ſeraphico doctori tribuere; verum antiquitas iſtius codicis vel auctoritas ignoti amanuenſis apud nos tanta non eſt, ut propterea refragemur eruditis viris, quæ jam enumerabimus.*

C *dum plures eruditi cum adſtruunt, nos oppoſitum contendimus;*

11 *Cardinalis Baronius in notis ad Martyrologium Romanum hac die circa Legendam* S. Claræ *obſervat ſequentia*: Exſtant ejus præclariſſima vitæ Acta apud Surium tomo IV juſſu Alexandri Quarti Romani Pontificis ſcripta, qui eam inter Sanctas cenſuit adnumerandam anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo quinto, cum jam ante biennium ex hac vita migraſſet. Do eadem Antoninus in tertia parte tit. 24 cap. 6, & nuper pluribus Chronicon Franciſcanorum & alii. *Nullum hic ſit verbum de ſancto Bonaventura, quem eminentiſſimus ſcriptor haud dubie hoc loco nominaſſet, ſi credidiſſet, illum Acta* S. Claræ *litteris mandaſſe. Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1212 *num.* 10 *clarius mentem ſuam aperit agens de vetuſtis ejuſdem Virginis Actis*, quæ caſto ſtylo narravit doctus, *inquit*, ſed ignotus auctor anno a ſanctæ Virginis obitu ſecundo, juſſu Alexandri IV. Pontificis, ut ex ejus præfatione, quam ſubjungimus, legenti conſtabit. *Waddingum ſecutus eſt Arturus a Monaſterio in notis ad Martyrologium ſuum Franciſcanum, ubi die* XII. *ad annuntiationem* S. Claræ §. 4. *de vetuſtis illius Actis ſic diſſerit*: Geſta factaque illuſtriora enarravit quidam anonymus juſſu Alexandri IV. præfati Papæ; quæ etiam exinde tranſcriptere Surius, Sedulius, Villegas, Gazetus, Haræus, Renatus Benedictus, Ribadeneira, Doubletus, Binetus & ceteri in Vita ſanctæ Claræ virginis XII. Auguſti, quam & ipſe Sedulius ſcholiis illuſtravit. *Sedulius ille inſito ſcholiorum ſuorum in Hiſtoria Seraphica pagina* 551. *antiquam* S. Claræ *Vitam auctoris ignoto diſerte adſcribit. Hi addere poſſemus Fortunatum Huebertum in Menologio ſuo Franciſcano, aliaſque recentiores, qui eamdem ſententiam amplexi ſunt. Sed ex hactenus dictis abunde liquet, nos imprudenter contra torrentem nixuros, ſi propter titulum codicis noſtri & opinionem F. Valerii Venetis illam lucubrationem aſſeveranter ſancto Bonaventuræ tribuiſſemus.*

D Auct. G. C.

12 *At quiſquamque demum fuerit ſcriptor veterum Actorum, ea magnam fidem merentur, quandequidem juſſu Alexandri IV. Pontificis ab auctore coævo diligenter & cordate collecta ſunt, ut ex prologo liquet. Propterea hiſtoriographi ſaeri poſterioris temporum hanc* S. Claræ *Vitam tanti fecerunt, ut eam certatim ſcriptis ſuis inſeruerint, aut in compendium redegerint. Sic Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum, quem Vicentiæ anno* 1493. *impreſſum habemus lib. 7. cap. 52. nobis antiquam Actorum illorum ſynopſin exhibet. Huic Petro de Natalibus, qui circa medium ſeculi* XVI. *Acta plurimorum Sanctorum collegit, ordine temporis proxime ſuccedit Bartholomæus Piſanus Minorita, qui lib. 1. Conformitatum, fructu 8. apud nos fol.* 104. *& ſequentibus Vitam* S. Claræ *alia methodo digeſſit, & ea addidit nonnulla, quæ infra per decurſum examinabimus. Deinde S. Antoninus Parte 3. Chronicorum tit. 24. cap. 6. veterem ejuſdem ſanctæ Virginis Legendam primigenia fere phraſi tranſcripſit. Circa finem ſeculi* XV. *Hilarion monachus Benedictinus, & Bovinus Mombritius compendioſam hujus Sanctæ Vitam alio ſtylo exornarunt, aut exornatam invenerunt, & hagiologiis ſuis inſeruerunt. Denique* Jacobus Philippus Bergomenſis *circa eadem tempora in Opere de claris mulieribus cap.* 147. *præcipua* S. Claræ *geſta breviter narravit. Eſſi plenaque hæc poſteriorum avi ſcripta vel Actorum compendia diſpoſitione & ſtylo inter ſe & ab auctore primigenio nonnihil diſrepent, tamen omnia videntur ex eodem veterum Actorum noſtrorum fonte prodiiſſe. Quare ſatis erit, prima illa antiqueris ſynchroni Acta poſt hanc Commentarium typis edere: ſi tamen inter hoc antiquum monumentum & alia recentiora diſcrimen aliquod notatu dignum occurrerit, de eo curioſum lectorem alicubi monebimus.*

ex quo hiſtoriographi veteris ſanctæ Claræ Acta conſervarunt,

E

13 *Vix operæ pretium eſt verſaſſe ſcripteres illos, qui duobus ſeculis ſequentibus Acta* S. Claræ *tum Latino tum vernaculo idiomate ediderunt. Ne quis tamen etiam in hac parte aliquid a nobis fruſtra deſideret, ſaltem breviter indicabimus illos biographos recentiores, quos ad manum habemus. Imprimis in Vinea S. Franciſci, quæ anno* 1518. *Antverpiæ typis excuſa eſt, Acta hujus Virginis Flandrice legentur. Dein Marcus Ulyſſiponenſis in Chronico Minorum parte 1. lib. 8. cap. 1. & triginta tribus ſequentibus geſta* S. Claræ *eleganti ſtyle Luſitanico proſecutus eſt, ac typis Ulyſſiponenſibus vulgavit. Fecit vero Valerius Venetus Capuccinus, de quo ſupra mentionem fecimus,* S. Claram *& illuſtres ejuſdem Ordinis moniales opere Italico exornavit. Poſt hos Franciſcus Hendricq Minorita Vitam ejuſdem ſanctæ*

F

aut in idioma vernaculum transtulerunt.

Virgi-

A *Virginis Gallice conſcripſit, & anno Chriſti* 1631. *in urbe Audomarenſi excudi curavit. Denique* Lucas Waddingus *eadem Acta per annos digeſſit, & tum ex veteri biographo, tum ex recentioribus collegit, ut ipſe in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1255. *num.* 7. *teſtatur his verbis:* Hæc ſunt, quæ variis annorum temporibus, ex variis item ſcriptoribus mihi dicenda erant de præclariſſima Virgine. Serium nihil prætermiſimus ex obſervatis apud Bartholomæum Piſanum, Antoninum, Rodulphum, Burium & Sedulium. *Nos ea Sanctæ geſta, in quibus apud Waddingum aliqua difficultas aut diſcrepantia occurrit, paragraphis ſequentibus accurate diſcutere conabimur.*

AUCT. G. C.

§. II. Quædam circa veram Sanctæ genealogiam, Religioſam profeſſionem, Ordinis inſtitutionem, & auctorem Regulæ examinantur.

B *Hæc ſancta Virgo ex nobili ſtirpe ortaeſt,*

OMnes biographi conſentiunt, S. Claram *militari, id eſt ſecundum phraſim iſtius temporis, nobili genere ortam eſſe. Unde* Bartholomæus Piſanus *lib.* 1. *Conformitatum apud nos fol.* 104. *verſo de progenie illius ſic ſcribit:* Nobilibus eſt orta parentibus; pater ejus & fratres fuerunt militeſ de nobilioribus Aſſiſii civitatis; mater etiam ipſius, nomine Hortulana, nobilis fuit genere, ſed nobilior vitæ ſanctitate. *Petrus de Natalibus, poſtea epiſcopus Equilinus, in catalogo Sanctorum lib.* 7. *cap.* 52. *eamdem ſtirpis nobilitatem indicat his verbis:* Clara virgo Ordinis dominarum pauperum ſancti Damiani de civitate Aſſiſii nobilibus orta parentibus, ab annis puerilibus Chriſti ſervitio mancipata, virginitatem tuam Domino dedicavit. *Mombritius in antiquioribus monumentis, ni fallor, de illuſtri ſtemmate ejuſdem Virginis invenit ea, quæ initio Actorum ipſius ita refert:* Originis quidem nobilitate ac converſationis honeſtate præclaris orta parentibus, poſt acceptam ſuperne gratiæ claritatem non ſolum in urbe Aſſiſio, verum etiam in orbe terrarum longe clarior refulſit. *Hunc fere conſonant verbo Hilarionis monachi Benedictini, qui in Legendario abbreviato, ſeu Supplemento Jacobi de Voragine fol.* 72. *hæc habet:* Venerabilis Chriſti ſponſa Deoque dicata Clara, de civitate Aſſiſii præclaris exorta parentibus, poſt acceptam ſuperne gratiæ claritatem in toto terrarum orbe refulſit. *Ex his patet, de nobili Sanctæ noſtræ proſapia prudenter dubitari non poſſe.*

C *ejus auctores in exordio ipſius genealogiæ.*

15 *Sed nemo ex his auctoribus proavos* S. Claræ *recenſet, aut familiam ipſius diſtincte explicat. Quapropter ignoramus, ex quibus monumentis Petrus Rodulphus Taſſinianenſis, Franciſcanus Conventualis, erueriſ ea, quæ in Hiſtoriis Seraphicæ Religionis lib.* 1. *fol.* 132. *verſo de progenitoribus hujus Sanctæ aſſeveranter tradit hoc modo:* Fuit beatæ Claræ divi Franciſci primiceriæ proavus Paulus quidam bonæ conditionis civis Aſſiſiaa, cujus filius, Bernardus nomine, tres filios ſuſcepit, Paulum, Favorinum, Monaldum, qui milites fuerunt ſine vi, ſine tumultu, ſtudio & voluntate humani. Favorinus ex domina Hortulana ejus conjuge ſuſcepit duas filias Claram & Agnetem, illuſtres quidem virgines & indelebilis memoriæ, dignas plane tanta matre, quæ & ipſa poſt viri obitum miracula fecit. *Utinam anonymus veterum Actorum ſcriptor diſtinctiorem hujus ſtirpis notitiam poſteris reliquiſſet, aut ſaltem Rodulphus verbo indicaſſet, ex quibus* D *inſtrumentis ſuam aſſertionem hauſerit!*

omnibus ver ſe duplex.

16 *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1212. *poſt relatum anonymi biographi textum de proſapia* S. Claræ *num.* 14. *ſic diſſerit:* Genealogiam ſanctæ Virginis non obſervavit hic auctor, quam tamen ego accepi ab eodem cive Aſſiſiate (*hunc civem in Apparatu ad Annales* §. 3. *num.* 3. *allegaverat*) a quo ſupra admonni traditam atiam parentum divi Franciſci ſariem. Rodulphus progenitores Claræ recenſet; ſed parum aliter, quam habeat hæc genealogia. Paulus ex nobiliſſima olim illius urbis familia, quæ Sciforum (ſeu de Fuimi, ut habes R. P. Bartholomæus Cimarella fortaſſis ex parte materna) dicebatur, proavus fuit ſanctæ Claræ: hic genuit Berardutium Sciſi, ſive, ut habet Rodulphus, Bernardum. Huic tres filii Favaronus (Rodulpbo Favorinus) Paulus, Monaldus; qui præclari fnere milites, & terrenarum E rerum faculraté locupletes. Favaronus ax Hortulana nobili & ſancta heroina ſuſcepit filias Claram, Agnetem, & Beatricem ſanctam progeniem, quæ genitrici amplioris factæ ſunt magiſtræ virtutis, quas atiam ad clauſtra ſecuta, miraculis poſt obitum viri reſplendens. Beatricia non meminit Rodulphus; attamen alibi, dum Claræ recenſet diſcipulas, ſororem eſſe teſtatur. Paulas procreavit Berardutium juntorem & Angelam, quæ Claræ conſanguineæ adhæſit. Berardutius filium habuit unicum, beatum Ruffinum Sciſi, Franciſci ſectatorem. Monaldus vero tres generavit liberos Boſonem, Jolum & Finum. Boſonis filius fuit beatus Sylveſter Sciſi, Franciſci poſtea ſectator, Ultra hunc gradum non inveni, qui amplius dedueeret hujus ſanctæ feminæ progeniem, licet prædictus Cimarella afferat, beatum Bernardinum Feltrenſem Tumitanum Aſſiſii prædicantem circa annum MCDLXXXVII. quoſdam adhuc ſanctæ Claræ ſtirpis offendiſſe, & reverenter ſalutaſſe. *Ita Waddingus ex cive Aſſiſiate neſcio cujus ætatis, apud quem ſit fides hujus genealogiæ, de qua veteres auctores jam citati nou meminerunt. Nunc ad aliam diſputatiunculam progrediamur.*

17 *Ex litteris anno Chriſti* 1696. *ad nos Neapoli datis intelligimus, ibi tunc exortam eſſe litem inter Benedictinos ac Franciſcanos de Religioſa* S. Claræ *profeſſione, atque illic prodiiſſe plures libellos, quibus Benedictini contendebant, functam illam Virginem primo inſtitutum S. Benedicti amplexam eſſe, ut deinde ad Ordinem S. Franciſci tranſiiſſe. Eadem litteræ nuntiabant, Franciſcanos iſtis libellis apologeticos reſponſiones oppoſuiſſe. Opuſcula illa polemica nec habemus, nec iis indigemus, cum nobis videantur nodum in ſcirpo quærere & de lana caprina diſceptare; nam forte Benedictini quidam id ſibi perſuaſerunt, ex quod* S. Clara *initio converſionis ſuæ aliquamdiu commorata fuerit in cœnobio S. Pauli & in monaſterio ſancti Angeli de Pauſo, quæ ad Ordinem ſuum eo tempore pertinebant. Sed ex brevi illa commoratione, quæ ob turbas conſanguineorum aliuſve rationes facienda erat, non ſequitur Religioſa inſtituti Benedictini profeſſio, ut cuilibet homini cordato facile patebit.* F *Aliqui Benedictini S. Claram Ordini ſuo adſcribunt.*

18 *Fortaſſe nonnulli Benedictini* S. Claram *Ordini ſuo adſcripſerunt, quam ei & ſociabus poſtſimum præſcriptu fuit regula S. Benedicti ab Hugolino Cardinali, cujus diploma Waddingus in Annali-* *quæ primo regulam S. Benedicti ſequebatur;*

A *Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1219. *num.* 45. *refert, & ex quo tantum excepimus ſequenſia*: Regulam beatiſſimi Benedicti, io qua virtutum perfectio & ſumma diſcretio noſcitur inſtituta, quæ & a ſanctis Patribus a principio devote ſuſcepta eſt, & ab Eccleſia **Romana venerabiliter** approbata, vobis tradimus obſervandam in omnibus, in quibus eædem viveodi formulæ vobis a nnbis traditæ, ſecundum quam ſpecialiter vivere decreviſtis, contraria minime comprobatur. *Ex hac clauſula colligimus, huic regulæ Benedictinæ ab Hugolino peculiares quaſdam vivendi conſuetudines ſive conſtitutiones adjunctas fuiſſe, Haud dubie propter hanc regulæ Benedictinæ obſervantiam Antonius de Heredia, qui Vitas Sanctorum Ordinis Benedictini quatuor voluminibus Matriti circa finem ſeculi elapſi Hiſpanice edidit, inter illos tomo 3. pag.* 213. S. Claram *Aſſiſiatem hac die recenſet*,

ſed hæc ratio nihil eſtimat, ſed inter alia ponit

19 *Verum hæc cetiuncula non ſufficit, ut* S. Clara *Ordini Benedictino adſcribatur: cum enim tunc propria regula monialibus Franciſcanis nondum tradita eſſet, oportebat aliquam regulam ex approbatis* B *Religionibus ſuſcipere juxta quætam ſynodum Lateranenſem anni* 1215, *quæ decreta* 13 *apud Labbeum noſtrum tomo* XI. *Conciliorum part.* 1. *col.* 165. *& 168. ſtatuit ſequentia*: Ne nimia Religionum diverſitas gravem in Eccleſia Dei coofuſionem inducat, firmiter prnhibemus, ne quis de cetero oovam Religionem inveniat: ſed quicumque voluerit ad Religionem converti, unam de approbatis aſſumat. Similiter qui voluerit Religioſam domum fundare de novo, regulam & inſtitutionem accipiat de Religionibus approbatis. *Quid igitur miri, ſi novæ monialium congregationi, quas S. Franciſcus & S.* Clara *ad perfectiorem viveudi modum induxerant, regula Benedictina præſcripta fuerit? Adde, quod Cardinalis Hugolinus varias peculiares conſtitutiones, quæ ab inſtituto Benedictino non parum diſcrepabant, regulæ S. Benedicti ſuperaddiderit, ut apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1219. *num.* 46. *videre eſt*.

ex reſponſione Pontificis ad ſcrupulum B. Agnetis Bohemicæ

C 20 *Hue etiam facit ſcrupulus B. Agnetis Bohemicæ, quæ eamdem regulam amplexa eſt, & cujus Acta Majores noſtri ad diem* VI. *Martii, tomo* 1. *ejus menſis a pag.* 501. *diligenter illuſtrarunt. Brevitatis cauſa tutam hanc rem tranſcribimus ex Franciſco Haroldo, qui in Epitome Annalium Ordinis Minorum ad annum Chriſti* 1243. *num.* 4. *ex Waddingo illam ſic contraxit*: Beata Agnes Bohemica angebatur ſcrupulo, quod in ipſius Pragenſi mooaſterio nnn ſervaretur norma Damianitis per Gregnrum IX. tradita, propterea quod in ea juberetur, ut obſervent regulam ſaocti Benedicti; idque ſub peccato mnrtali præceptum, timebat propterea quod io principio normæ Gregorianæ poſitum ſit præceptum obedieotiæ, quod illa ſuſpicabatur ad nmnia, quæ ſequebantur, extendi.

quæ eamdem regulam amplexa eſt

21 Quare Ionoceotius datis ad ipſam litteris hoc aono Idibus Novembris declaravit, quod Sororum univerſitas ſuos ab illiciiis reſtringat affectus, & religinſæ vitæ ſtudio fortius aſtringantur, præceptum obedientiæ io illa poſitum fuerit & adjectum de beati Benedicti regula, ut per ipſam quaſi præcipuam de regulis approbatis, veſtra, ioquit, Religin authcotica redderetur: nulla tamen propter hoc neceſſitate vnbis ioducta, ut ipſam teneamini nbſervare, ſicue ex eo clare probatur, quod memoratus prædeceſſnr noſter, præſente & audiente Ven. F. N. Oſtienſi epiſcopn, declaravit, quod regula ipſa Sornres ſui Ordinis D non ligat ad aliud, oiſi ad obedieottam, abdicationem proprii, ac perpetuam caſtitatem, quæ AUCT. G.C. ſub alia cujuslibet Religionis exiſtant, & in quibus cnnſiſtit meritum conſequendi perpetuæ felicitatis effectum. Quam Pootificis declarationem auctor meus (*nimirum Waddingus, qui in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1243. *num.* 22. *hæc omnia fuſius exponit, ac ipſas Innocentii IV. Papæ litteras profert*) digna pnnderatione reflectit in quemvis forte ſuſpicantem, ſanctam Claram aut ſuas olim Ordinis S. Benedicti cenſeri poſſe. *His tantummodo adjungimus exemplum S. Dominici, qui circa eadem tempora ſibi ac ſuis ſodalibus obſervandam elegit regulam S. Auguſtini, & quem tamen cum primis Prædicatoribus Religioſi Auguſtiniani propterea Ordini ſuo non vindicarunt. Novo iſte litigio ſatis ſuperque diſcuſſo, pergamus ad aliquelem notitiam Ordinis, quem* S. Clara *inchoavit, & cui poſtmodum data eſt regula propria, de qua inferius agemus*,

Deſcribitur auctoritas Ordinis

22 *Philippus Bonannus noſter in Catalogo Ordinum Religioſorum parte* 2. *cap.* 32. *inſtitutum iſtud monialium, ab hac ſancta Virgine cæptum, obiter deſcribit his verbis*: Præter regulas, quas E ſanctus Franciſcus viris p æſcripſit, inſtituit Ordinem ſanctimonialium, qui Clariſſarum fuit appellatus a beata Clara, quæ intereas prima fuic aono MCCXII. quando beata Clara habitum religioſum induit; illique regula, ei, quam primam vncant, fere conſimilis ſtatuta fuit, confirmata primum a Gregorio IX. vivæ vocis oraculo; & deinde ab aliis Pontificibus in variis conſtitutionibus. Veſte rudi lanea ſioe induſio lineo, ut Fratres, quos dicunt Obſervantes, induuotur, cum cappa ejuſdem coloris uſque ad talos fere perducta. Velum nigrum, ſub qun aliud album, capite geſtant, ſuoe craſſo circa lumbos præcinctæ. Nudis pedibur cum lignais ſandaliis incedunt. Supra paleas in tabula quieſcunt, vigiliis aliiſque carnis afflictationibus ob Dei amorem ſubjectæ.

quem S. Clara inchoavit

23 *Antiqua hujus habitus geſtandi conſuetudo partim confirmari poteſt ex diplomate Innocentii IV. Pontificis, qui anno Chriſti* 1254. *ad Toloſanas ejuſdem Ordinis moniales poſt alia ſic ſcripſit*: Cum itaque, ſicut veſtra nobis exhibita petitio continebat, conſueveritis ſecundum nbſervantiam veſtri Ordiois tuoicam, mantellum, & chordam & velum deferre, F & ſaoctæ memoriæ Clara abbatiſſa monaſterii S. Damiani de Aſſiſio, mater ipſius Ordinis ejuſque Sorores a tempore, quo beatns Franciſcus illum inſtituit uſque nuncuſæ fuerint chorda pro cingulo, velo quoque, tunica & mantello, quamquam in formula vitæ ipſarum, quam felicis recordationis Gregorius Papa, prædeceſſor nnſter tunc in minori conſtitutus nfficio, eiſdem obſervandam tradiderat, de chorda vel ciogulo minime fecerit mentiooem; nos quieti veſtræ ſuper hoc providere vnleotes, veſtris devotis precibus inclinati, vobis, ut præmiſſis chnrda, velo, tunica & mantello oti, ſicut conſueviſtis hactenus, libere valeatis, auctoritate præſentium indulgemus, diſtrictius inhibentes, ne ſuper horum quatuor vel alicujus eorum uſu quiſquam vns impedire decetern vel moleſtare præſumat. *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum* 1254. *num.* 49. *advertit, hoc* S. Claram *ab Innocentio IV. appellari* ſanctæ memoriæ, *eſt tunc nondum ſolemniter in catalogum ſanctarum virginum relata eſſet, & poſtea in Regeſto Pontificio pag.* 16. *diploma ejuſdem Papæ exhibet*.

24 *Ex hoc auſtero Clariſſarum Ordine orta eſt*

A *commodior monialium congregatio, de qua laudatus Renarnius noſter in proximè citato Opere cap. 53. hæc habet*: Cum ſeraphicus pater ſanctus Franciſcus ſanctæ Claræ aliique ejus ſeciis regulas præſcripſiſſet (*de ſuctore hujus regulæ infra diſputabimus*) eas Innocentius IV. anno MCCXLV. et nimis alperas pro feminis, mitigavit. Et quamvis beata Clara aliæque multæ pauperiatem amantes, primævam regulam obſervari curaſſent, attamen Sororum numero & ſervore priſtino tepeſcente, Urbanus IV. ſecundam regulam edidit, & iuhubus redditus poſſideri ab eis poſſe decrevit. Hinc Sorores hujuſmodi Urbaniſtæ dictæ ſunt: vocantur tamen beati Franciſci filiæ, & divæ Claræ alumnæ. Veſte coloris ſubnigri induuntur, cui ſcapulare addunt ejuldem coloris; mantellum humeris geſtant coloris ravi cum divinis functionibus interſunt: aliquæ tamen ejuldem Ordinis mantello muntur breviori, ut Romæ in cœnobio ſancti Silveſtri in Capite appellato. Funiculo albo, quinque nodis diſtincto, lumbos ſub ſcapulare cingunt: velo albo caput contegunt, cui aliud nigrum addunt; calceamentis utuntur, & bona poſſident in communi. *Illuſtriſſimus Gonzaga in Origine ſeraphicæ Religionis Franciſcanæ part. 1. pag. 3. de utroque ille monialium Ordine ſimilia tradit.*

Auct. G. C. *ex quo item ortæ ejus congregationi variæ obſervantiæ.*

B *ipſi plura cœnobia primævum rigorem ſervantia vel reſtituerunt vel inſtituerunt.*

25 *Incunte ſeculo XV. beata Coleta, cujus Acta in Opere noſtro ad diem VI. Martii illuſtrata ſunt, multa monialium cœnobia priſtinæ pauperiati reſtituit præſertim in Belgio, Gallia, & Germania, quæ primævum Ordinis rigorem adhuc conſtantiſſime ſervant. Sunt etiam alia ſtrictioris obſervantiæ monaſteria, de quibus memoratus Bonaventura cap. 56. citatæ partis ſecundæ ſic breviter meminit*: Plurima alia cœnobia feminarum ſunt in diverſis orbis regionibus, quæ ſub regula ſancti Franciſci vivunt, & paſſim pœnitentes vocitantur. Aliquæ eremitarum more in cellis diviſis aſperrimam vitam ducunt. In Germania aliquæ ſunt in ſilvis degentes murorum tamen circuitu occluſis; ſed earum catalogum texere ſi vellemus, immenſus eſſet labor. Habitu ut plurimum parum inter ſe differunt; conveniunt tamen omnes in eo, quod eadem illam geſtent ſine induſio, pedibuſque nudis cum ſandaliis incedant. Hujus generis duo cœnobia fundavit venerabilis Soror Franciſca a Jeſu Maria ex Farneſiorum ſtirpe, alterum in urbe Albana anno MDCXXXI. alterum Romæ ſub titulo Conceptionis in Regione montium anno MDCXLI. Albaneſium monialium imaginem hic exponimus veſte Franciſcanorum, qui de Obſervantia dicuntur, indutam. Sandaliis e cannabe utuntur: velo albo caput tegunt, cui pannum e goſſypio nigrum ſuperaddunt, & globulos precatorios nigros e collo pendentes ſupra ſcapulare ante pectus ſemper geſtant, fune rudi præcinctæ. *Porro has aliaſque monialium Franciſcanarum congregationes ſuſe memorat Helyotus in Opere Gallico de Ordinibus Religioſis & militaribus, nòi tomo 7. a pag. 180. ſeu Parte 5. cap. 25. & ſequentibus conſuli poteſt.*

C *Regula Clariſſarum.*

26 *Nunc revertamur ad primam regulam ſive ordinatam vivendi formulam, quam Cardinalis Hugolinus S. Claræ ac ſodalibus præſcripſit. Illam Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1219. num. 46. integram exhibuit, & ibidem, numero ſequente poſt eam ex Regeſto Innocentii IV. Pontificis relatam ſic monet*: Sub hac regula & ſupra nominato viſitatore vixerunt aliquot annis, donec propriam regulam Claræ & ſectatricibus præſcripſerit ſanctus Franciſcus, præſente & conſcribente Hugolino, ut ad annum MCCXXIV. largius dicemus. *Deinde ad annum Chriſti* 1224. *ut promiſerat, num. 1. de hac nova regula agit, eamque totam ibidem Annalibus ſuis inſeruit, Præterea Waddingus eamdem regulam propriam inter Opuſcula ſancti Franciſci, anno 1623. Antverpiæ edita, tomo 2. pag. 190. retulit, atque annotationibus illuſtravit.*

D

27 *Nos iterum brevitati conſulentes, hanc rem excerpimus ex laudato Haroldo, qui in Epitome Annalium Ordinis Minorum ad annum Chriſti* 1224. *num. 1. omnia illa ſic in compendium redegit*: Sancta virgo Clara & ejus regimini ſubjectæ Sorores in monaſterio ſancti Damiani eodem cum Franciſco paupertatis & omnimodæ auſteritatis zelo ſuccenſæ, nec ſancti Benedicti regulam nec proprias ordinationes, a Cardinale Hugolino illis traditas, libenter amplexæ, flagitabant ab ipſo Franciſco eamdem ſibi vivendi normam præſcribi, quam ipſi Minores Fratres ſequebantur. Franciſcus ergo, earum deſiderio cum Cardinale communicato, eodemque juvante, ſcripſit regulam Minoritanæ conſimilem, quantum ſexus conditio, & clauſura permiſerat, totidemque in capitula diviſam his titulis: I. Regula de vita Sororum pauperum. II. Qualiter recipi debeant. III. De divino Officio, & jejunio, & quoties communicent. IV. De electione abbatiſſæ. V. De ſilentio, & modo loquendi ad locutorium & ad cratem. VI. Qualiter Sorores non recipiant poſſeſſionem aliquam vel proprietatem per ſe, vel per interpoſitam perſonam. VII. De modo laborandi. VIII. Qualiter Sorores nihil ſibi approprient, & de infirmis Sororibus. IX. De pœnitentia Sororibus imponenda. X. De viſitatione Sororum ab abbatiſſa. XI. de oſtiaria. XII. De viſitatore; in quo capite tandem obligatur Sorores Cardinalem protectorem Ordinis Fratrum Minorum pro ſuo etiam gubernatore, correctore, & protectore habere. *Jam paucis indagandum eſt, quiſnam verus hujus regulæ auctor fuerit.*

cujus hic ſumma capita tantùm attinguntur.

E

28 *Bartholomæus Piſanus in Libro Conformitatum fol. 105. inter geſta S. Claræ hæc memorat*: A domino Innocentio tertio regulam pauperum dominarum ipſam (*lege* ipſa, *videlicet* Clara, *de qua ibi agit*) petiit & obtinuit, cujus principium ipſe Pontifex plorando ex devotione conſcripſit manu ſua. *At ſcriptor ille ſibi non conſtat: nam poſtea folio 109. verſo, & fol. 134. ejuſdem Operis diſerte aſſerit, S. Franciſcum virgini Claræ ejuſque ſociabus regulam præſcripſiſſe. Nihilominus priorem Piſani opinionem ſequitur Petrus Rodulphius Tuſſinianenſis, dum in Hiſtoriis Seraphicæ Religionis lib. 1. fol. 132. ſic ſcribit*: Beatus pater Franciſcus ovæ familiæ dux inclytus poſt paranymphos & amicos Sponſi, qui ſtant & gaudent, ſimilem inter mulieres Ordinem inſtituit anno MCCXII. quem ſex annis ante futurum in Eccleſia Spiritu prophetico plenos prædixerat, dum eccleſiam ſancti Damiani ardenti animo & ſolicito mirifice repararet: quem Alexander IV. Pontifex & Innocentius III. approbavit, & Minorum Ordini ſubjecit; in quo plurimæ poſtea vitæ ſanctitate, candidis ac caſtiſſimis moribus virgines profecere: quinquaginta enim alias ſecum attraxit beata Clara, inter quas fuit domina Hortulana, chariſſima ejus parens, incepitque Ordinem pauperum dominarum, nihil habens in communi, neque in proprio. A domino Innocentio III. regulam ipſa petiit & obtinuit, cujus principium ipſe Pontifex manu propria pene flens ex devotione conſcripſit.

& quam aliqui ab Innocentio III. Papa datam vo-lunt.

F

29 *Verum huic poſtremæ aſſertioni, quam Rodulphius*

Digitized by Google

A *dulphus verosimiliter ex Pisano desumpsit, varia op-*
probabilius addatur ab Raynaldo Cardinali *poni possunt argumenta: Waddingus enim in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1224. *num.* 8. *ex veteribus scriptoribus has pias lacrymas Cardinali Hugolino ita tribuit*: Uterque iam Cardinalis quam Franciscus supererat operi, & leges observandas simul ferebant, aptantes Minoriticas femineæ fragilitati. Licet has ipsa Clara optarit & petierit, tamen Cardinalis, dum eas simul cum sancto Francisco scriberet, non poterat se cohibere a lacrymis, considerans virginum fervorem, muliebri infirmitate superiorem.... Pietatem & lacrymas Cardinalis, dum hanc regulam conscriberet, referunt Philippus a Perusio in illa, quam superius exscripsimus, epistola ad Gundisalvum Ministrum, Marianus, & Bernardus de Bessa. *Hanc epistolam Philippi de Perusio Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1217. *num.* 6. *refert, in qua ibidem ad rem nostram legnntur sequentia*: Hnc tantum audivi ab antiquis patribus, quod ipse (*nempe Hugolinus Ostiensis episcopus, de quo ibi sermo est*) cum beato Francisco patre nostro ordinaverunt & scripserunt
B regulam Sororum Ordinis S. Damiani, qui modo vocatur Ordo sanctæ Claræ, adiostar regulæ Fratrum Minorum; propter cujus regulæ arctitudinem partim compassione Cardinalis ipse profundebatur
* forte pro- fundebatur lacrymis? cum S. Francis- co posthac dum con- scribit sui- sse. * multis lacrymis in scribendo.

30 *Insuper illa Rodulphii opinio repugnat Constitutioni Innocentii IV. Pontificis, qui anno Christi* 1253. *eamdem regulam confirmavit, ubi apud Laertium Cherubinum tomo* 1. *Bullarii Romani pag.* 72. *præmonet, quod Raynaldus episcopus Ostiensis ac Velitrensis censuerit approbandam vitæ formulam*, vobis a beato Francisco traditam, *inquit*, & a vobis sponte susceptam. *Tum Pontifex Constitutioni suæ inserit verba laudati Raynaldi, qua ad* S. Claram *sociasque directa sic ibidem sonant*: Eapropter vestris piis precibus inclinati formam vivendi ac modum sanctæ unitatis ac altissimæ paupertatis, QUAM VOBIS BEATUS PATER FRANCISCUS VERBO ET SCRIPTO TRADIDIT OBSERVANDAM, prælentibus annotatam, auctoritate domini Papæ & mea, vobis & omnibus in vestro monasterio succedentibus in perpetuum confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, quæ talis est. *Hm loco referatur integra illa regula, cujus capita vel duodecim titulos supra ex Haroldo assignavimus. Denique sententia Rodulphii con-*
C *ciliari non potest cum testamento* S. Claræ, *quod postea exhibebimus, & in quo ipsa de S. Francisco hæc pronuntiat*: Postea scripsit nobis formam vivendi. *Omnibus itaque mature expensis, verosimilius existimamus, S. Franciscum & Cardinalem Hugolinum ad hanc regulam condendam simul laborasse, & probabiliorem esse sententiam Waddingi, qui in Annalibus Minorum ad annum* 1224. *num.* 1. *rem illam explicat his paucis verbis*: Dum hærebas in verbo aliquo vel periodo Franciscus, Hugolinus suum operam interponebat, & circa quædam mitiganda vel cautius præcipienda suum dabat consilium.

§. III. Aliqua Sanctæ gesta in antiquis Actis prætermissa, vel diverso modo narrata, discutiuntur.

D AUCT. G. C.

B *Artholomæus Pisanus in Libro conformitatum fol.* 104. *verso extremum humilitatis actum*, *quem* S. Clara *initio conversionis suæ exercuerit*, *narrat his verbis*: Francisco, ad quem pro consilio accessit, suadente ei mundi contemptum, ac de castitate & Christo sposo miranda effante, Clara non trahit ad præfata exsequenda in longum consensum; immo se ad talia peragenda promptam exhibet & volentem; quam probare volens, si sic esset, eidem beatus Franciscus mandavit dicens: Si vis, ut credam tibi, indue te sacco, & vade pro pane per totam civitatem Assisii. Quod & fecit; sed non fuit cognita. *Hactenus nos latet, unde Pisanus eruerit istud factum*, E *quod non satis commode videtur componi posse cum veteribus Actis nostris: hæc enim apud nos num.* 3. *tradunt, consilia inter S. Franciscum & ejus Discipulam fuisse occulta, ne rumor publicus iis maligne detraheret*; *& ibidem num.* 7. *dicitur* S. Clara *nostra clam consanguinea e domo paterna fugisse. Quamodo igitur S. Franciscus Filiam illam nobilem publice per totam civitatem Assisiensem antea mendicatum misisset, nisi divinitus præsciret ipsam omnibus civibus suis ignotam fore. Unus est, nos fidem hujus rei, de qua antiquus noster biographus non meminit, penes Pisanum reliquimus.*

Nullus non certa videatur ille Sanctæ gesta,

32 *Hic scriptor etiam quamdam* S. Claræ *revelationem, quæ ab anonymo veterum Actorum auctore emittitur, fol.* 105. *verso extati Operis refert in hunc modum*: Cum beatus Fraocisous hæsitaret, an ad prædicandum, vel ad loca solitaria se deberet conferre; & super hoc, cum vellet scire Domini beneplacitum, Fratrem Massæum ad Fratrem Silvestrum misisset & ad beatam Claram, ut de hoc Domini voluotatem scirent, statim Fratri Silvestro & beatæ Claræ eadem responsio facta est a Deo, quod scilicet ad prædicandum beatus Franciscus iret, quia F ad hoc erat a Deo in mundum directus: & sic egit beatus Franciscus. *Etiamsi antiquus Actorum infra edendorum auctor de hac* S. Claræ *revelatione fileat, eamen S. Bonaventura in Vita S. Francisci cap.* 12. *eamdem rem aliis verbis memorat, cujus auctoritas nobis omnino sufficit, ut huic narrationi plenam fidem adhibeamus.*

(excipere, quæ S. Bonaventura

33 *Seraphicus Doctor in eadem S. Francisci Vita cap.* 15. *describis exsequias sancti Patris sui, & ea occasione reverentiam* S. Claræ *& sodalium erga cadaver S. Francisci exprimit his verbis*: Mane autem facto, turbæ quæ convenerant, acceptis arborum ramis & cereorum multiplicatis luminibus cum hymnis & canticis sacrum corpus ad civitatem Assisii detulerunt. Transeuntes vero per ecclesiam sancti Damiani, in qua illa virgo nobilis Clara, nunc gloriosa in cælis, tunc inclusa cum virginibus morabatur, ibique aliquantulum subsistentes, sacrum corpus margaritis cælestibus insignitum, videndum & osculandum sacris illis virginibus obtulerunt. *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi* 1226. *num.* 42. *eamdem S. Francisci defuncti translationem narrat, & proxime relatis seraphici Doctoris verbis statim*

(suavissimo a complexu)

A Auct. G. C. *Subjungit ſequentia*: Omnes fiere, omnes ereptum ſibi Patrem & inſtitutorem dolere; omnes item ſingulare & cæleſte admiroti prodigium (*videlicet ſacrorum ſtigmatum, de quibus paulo ſuperius egerat*) tunc recordantes promiſſi ſibi ſancti a ſancto Viro, ſe quantumvis morti proximum ob illis ante earum obitum videndum. Laborovit autem primicerio Clara pro extrahendo uno clavorum, qui prominebant ex palmis, nec potuit; intinxit tamen ſanguine linteolum, & menſus [a] eſt ſancti Patris corpus, ad cujus ſtoturam poſtea curavit fieri quoddam receptaculum ad tribunæ dotſum, ubi & ejus imagioem fecit depingi.

[a] lege menſa

quæ ex ſequentibus patebunt.

34 *Neſcio, ex quibus monumentis Waddingus deſumpſerit hæc omnia, ſi excipias iſtud, quod tradit de clavo, quem* B. Clara *ex manu S. Franciſci extrahere conata eſt: id enim veroſimiliter excerpſit ex Bartholomæe Piſano, qui fol. 309 verſo operis jam aliquoties citati inter alios oculatos ſacrorum ſtigmatum teſtes allegat Sanctam noſtram his verbis*: Stigmata B & corpus beati Franciſci juxta prophetiam ejuſdem beata Clara vidit cum ſuis Sororibus, quæ tunc in ſancto Damiano morabantur; & hoc dum corpus beati Franciſci de ſancta Maria de Angelis portaretur Aſſiſium ad ſepeliendum: divino enim nutu Fratres dictam viam tenentes, corpus beati Franciſci, margaritis ſtigmatum Chriſti conſignatum, beatæ Claræ & Sororibus, grate remote, ad tangendum & oſculandum tradiderunt. Et tunc (ut dicitur) beata Clara conata eſt removere unum clavum de manibus; ſed nullo modo voluit. *De illo* S. Claræ *conatu, & cæteris tunc geſtis, quæ Waddingus ſuperaddit, ſanctus Bonaventura nullum fecit verbum, licet eamdem ſacri cadaveris tranſlationem ad moniales factam narraverit, ut ex numero præcedente apparet.*

& ab omnibus vitæ ſcriptore omittuntur.

35 *Quintus Piſanus aſſerit*, S. Claram *vidiſſe ſtigmata S. Franciſci adhuc viventis (id tantummodo de ſtigmatibus manuum intelligendum arbitramur) dum in eodem Opere Conformitatum columna præcedente citati folio 309 verſi ſic ſcribit*: Beata Clara vidit ſtigmata beati Franciſci, dum viveret, & vulneri lateralis emplaſtrum quoddam fecit ipſa, ut adhuc oſtenditur in monaſterio ſanctæ Claræ de Aſſiſio, *Putamus, hic ſermonem eſſe de malagmate aut emplaſtro, quod Waddingus a ſe viſum teſtatur, & de quo in Annalibus Minorum ad annum* 1224. *num.* 03. *hæc tradit*; In eccleſia ſancti Georgii Clariſſarum Aſſiſii vidi adhuc ſervari quoddam genus cataplaſmatis ſeu emplaſtri, vulgo Italico antiquo CAMOCIUM dictum (*Italice* camoſcio *ſignificat pellem ovis aut ſimilis animalis, ut in Vocabulario Cruſcano hanc vocem videre eſt*) quod ad leniendum lateralis plagæ dolorem, & ſanguinem retinendum viro ſancto fecit virgo ſanctiſſima Clara; ſimiliter & calceos ejuſdem Virginis induſtria ita factos, ut ſuperiorem pedum partem, ne videretur, cooperirent, & inferiorem ita a terra elevarent, ut prominentes clavorum ſuſpides greſſum non omnino impedirent. *At profecto mirum eſt, ſaltem obiter de hac* S. Claræ *inſpectione vel induſtria non meminiſſe ſynchronum noſtrum Actorum ſcriptorem, aut ſanctum Bonaventuram, qui tamen in Vita S. Franciſci cap.* 13. *plures eorumdem ſtigmatum inſpectores allegat. Cum itaque hactenus non noverimus ullos hujus narrationis teſtes, Bartholomæe Piſane antiquiores, judicium noſtrum ſuſpendemus, donec forte vetuſtiores hujus rei aſſertores occurrant in Actis S. Franciſci, quæ ad diem* IV. *Octobris ejusdem ſæculi deſcripta exſtant.*

36 *Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1251. *num.* 14. *alia quadam, ab anonyme veterum Actorum ſcriptore omiſſa, ex antiquiſſimis inſtrumentis de eadem ſancta Virgine refert in hunc modum*: Quodam die dum intenſius oraret, flammam divini amoris, qui ardebat in corde, clarius Deus patefecit in corpore oſtendens Sorori Benevenutæ Perufinæ (quæ ex primis fuit una diſcipulis, & rem ipſa in canonizationis proceſſu depoſuit) ingentem ignis globum, qui luminoſam & pulchram ſanctam reddebat Oratricem. Alias dum ante Miſſam pro aſperſione aquæ luſtralis ille cantaretur verſiculus VIDI AQUAM EGREDIENTEM A LATERE TEMPLI, in contemplationem rapta myſterii, toto illo die filias aqua perfundens benedicta, magno horcabatur affectu, ut ſacrotiſſimum illum aquam, quæ e latere Chriſti in cruce pendentis exivit, ſemper haberent in mente. Vis etiam interni hujus zeloris quieſcere non permittebat amantem, nec ſatis ſe feciſſe putabat, niſi omnino ſe in holocauſtum & E hoſtiam Deo offerret per martyrium. Dum itaque audit, quinque illos fidei athletas, ſacras Minorum primitias, apud Marrochium pro Chriſto paſſos, omni conatu & arte ſtudebat ad eumdem martyrii locum proficiſci, ut ſuo ſanguine plenam ſui amoris faceret fidem. Neque intentatum reliquit iter; ſed retraxit pius magiſter Franciſcus dicens, domi etiam intra clauſtri anguſtios prolixum et paratum eſſe martyrium, ejuſque præſentiam & vitam longiorem neceſſarium eſſe diſcipulis educandis & pio inſtituto promovendo. D *Facile ipſi non edamus.*

quæ Waddingus ex Proceſſu canonizationis refert.

37 *Deinde hic auctor ad eumdem Chriſti annum num.* 19. *de* S. Clara *narrat aliud prodigium his verbis*: Ex proceſſu canonizationis habetur, ſuper caput ejus, dum morti propinqua ſanctam ſuſciperet Euchariſtiam de manu Provincialis Miniſtri, Sororem Franciſcam de Collemedio vidiſſe ingentem ignis globum, & Hoſtiæ formulam converſam in pulcherrimum infantulum; atque ipſam Claram poſt ſuſceptum cum miro reverentia & lacrymis vivificum Sacramentum, adjunxiſſe: Tantum mihi contulit Dominus omnipotens hodie beneficium, ut cælo terræve nequeat comparari. Eademque Soror ibidem deponit, ſe in feſto ſanctorum Philippi & Jacobi in gremio ſanctæ Virginis vidiſſe indicibilis F pulchritudinis infantem, erectoique ſuper Claræ caput duas alas fulgentiſſimas, quæ aliquando extendebantur in altum, aliquando deprimebantur, Virginis caput & humeros mirabiliter contegentes. *Eſto Proceſſum illum canonizationis videre nobis non licuerit, tamen libenter credimus ſincero & erudito Waddingo, qui haud dubie antiquum iſtud monumentum præ manibus habuit.*

licet non aſſentiamur eidem auctori.

38 *Verum non tam facile aſſentimur eidem Waddingo, dum in laudatis Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1253. *num.* 1. *aliud quoddam miraculum, infra ex noſtro Ms. codice in Actis a num.* 43. *aliter referendum, adornat his circumſtantiis*; Petit exinde a ſummo Pontifice vultu angelico remiſſionem omnium peccatorum. Qui cum diceret; Utinam ego tanta venia indigerem, perfectæ abſolutionis munus, & Apoſtolicæ benedictionis gratiam impartitur. Traxit ſanctos moras cum Virgine a primo mane uſque ad Tertiam, dulciter confabulatus de rebus divinis: dumque jam tempus eſſet, ut languidula ad medici præſcriptum comederet, ſupplex rogavit Chriſti Vicarium, ut oppoſita benediceret. Cui Pontifex: Ego nunc tibi committo, ut ipſa benedi-

cas;

A eas; & demum humiliter reluctanti & diſcrete ſe excuſanti, ut ita faceret, præcepit. Non licuit amplius tanto refragari præcepto. Quare crucis ſigno conſecravit edulia, quod mox apparuit in pane coram poſito, atque alios pluribus ſtudioſa illic adductis ab architriclina, ut a Pontifice benedicerentur: etenim in omnibus continuo apparuit crucis ſignum & panis Dei Famulæ appoſitus in crucis formam ſciſſus, quatuor abiit in partes. Prodigioſus hic eventus amplius confirmavit ſanctiſſimo Patri cetertique aſtantibus ſanctitatis virgineæ dignitatem.

Annus relationis quoddam differt a quo ad inſtrumentum Sanctæ obitum.

39 *Hæc chronologiæ & narrationis adjuncta indicant, prodigium iſtud non diu ante mortem* S. Claræ *contigiſſe, & conſequenter Pontificem illum Romanum, qui tunc ſanctam Virginem viſitavit, Innocentium IV. fuiſſe. At Guilielmus Speelbereb Minorita, qui Antverpiæ anno* 1620. *Speculum S. Franciſci mutate ſtylo edidit, & quem ipſe Annaliſta Minarum ibidem in margine citat part.* 2. *Speculi cap.* 30. *illam Waddingi opinionem penitus evertit: nam poſt dictum caput in notis expreſſe monet, quod Pontifex iſte, coram quo tunc* S. Clara *panes ſigno crucis ſignavit, fuerit* Gregorius nonus, *qui anno Chriſti* 1241. *ex hac vita migravit. Præterea in Actis noſtris & in Speculo S. Franciſci nullum ſit verbum de pane, in quatuor partes mirabiliter ſciſſo, licet Piſanus iſtud ſciſſionis prodigium etiam ad omnes illos panes extenderit, quando in Libro Conformitatum fol.* 105. *eandem rem ita narrat:* Dum dominus Papa monaſterium ipſius beatæ Claræ ad ipſam viſitandam intraſſet, præparari fecit menſam Sororum, ut ipſe ſummus Pontifex eam ante ſuum benediceret receſſum: & cum ſuper hoc ipſum Pontificem beata Clara rogaſſet, ipſa verſa vice eidem mandavit, ut menſam ipſam coram eo benediceret: quod cum ipſa (ut obedientiæ filia) peregiſſet, videntibus Papa, Cardinalibus, & aliis, in panibus (ſcilicet in quolibet) ſtatim apparuit ſignum crucis, & quilibet panis in crucis modum in quatuor partes ſe diviſit. Quo miraculo ſtupefacti aſtantes, cum maxima devotione de prædictis panibus quilibet partem ſuam accepit. *Sed neque hic, neque in aliis veteribus documentis aliud occurrit verbum, ex qua colligas, iſtud prodigioſæ benedictionis miraculum ſoque ad mortem* S. Claræ *differendum eſſe.*

ad quo tempora potius ſpectat teſtamentum ejus,

40 *Potius ad illa propinquæ mortis tempora pertinet teſtamentum ejuſdem ſanctæ Virginis, quod exemplo S. Franciſci jam moritura filiabus ſuis ſpiritualibus reliquit, & quod Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1253. *num.* 5. *ex antiquo Ms. Memoriali ſic recitat:* In nomine Domini, amen. Inter alia beneficia, quæ a largitore noſtro Patre miſericordiarum recepimus, & quotidie recipimus, exinde tpſi glorioſo gratiarum actiones referre magis debemus. Magna eſt vocatio noſtra, quæ quanto perfectior & major eſt, tanto magis illi plurimum debemus. Unde Apoſtolus: Agnoſce vocationem tuam. Factus eſt nobis Filius Dei via, quam verbo & exemplo oſtendit, & docuit nos beatus pater noſter Franciſcus, verus amator & imitator ipſius. Igitur conſiderare debemus, Sorores dilectæ, immenſa beneficia Dei nobis collata, ſed inter cetera, quæ per ſervum ſuum dilectum patrem noſtrum beatum Franciſcum in nobis dignatus eſt operari, non ſolum poſt converſionem noſtram, ſed etiam dum eſſemus in ſeculi vanitate: nam cum ipſe Sanctus adhuc non habens Fratres nec ſocios, ſtatim quaſi poſt converſionem ſuam cum eccleſiam ſancti Damiani ædificaret, ubi coolocationedivina totaliter vtſitatus, compulſus eſt ſeculum ex toto relinquere, præ magna lætitia & illuſtratione Spiritus ſancti de nobis propbetizavit, quod Dominus poſt implevit: aicendens enim tunc temporis ſuper murum dictæ eccleſiæ, quibuſdam pauperibus ibi juxta morantibus alta voce lingua Francigena loquebatur: "Venite & adjuvate me in opere monaſterii ſancti Damiani, „quoniam adhuc erunt dominæ ibi, quarum ſa„moſa & ſancta converſatione glorificabitur Pa„ter noſter cæleſtis in univerſa Eccleſia ſua ſan„cta„.

D

AUCT. G.C.

41 In hoc ergo conſiderare poſſumus copioſam benignitatem Dei in nobis, qui propter abundantem miſericordiam & charitatem ſuam de noſtra vocatione & electione per Sanctum ſuum dignatus eſt iſta loqui: & non ſolum de nobis iſta beatiſſimus Pater noſter prophetizavit, ſed etiam de aliis, quæ venturæ erant in vocatione ſancta, in quam Dominus nos vocavit. Quanta ergo ſolicitudine, quantoque ſtudio mentis & corporis mandata Dei & Patris noſtri ſervare debemus, ut cooperante Domino, talentum multiplicatum ei reddamus? Ipſe enim Dominus non ſolum poſuit nos ut formam aliis in exemplum & ſpeculum, ſed etiam Sororibus noſtris, quas ad vocationem noſtram Dominus advocavit, ut & ipſæ ſint converſantibus in mundo ſpeculum & exemplum. Cum igitur nos vocaverit Dominus ad tam magna, ut in nobis ſe valeant ſpeculari, quæ aliis ſunt in exemplum & ſpeculum, tenemur multum benedicere Dominum & laudare, & ad bene faciendum amplius in Domino confortari. Quapropter ſi ſecundum formam prædictam vixerimus, exemplum nobile aliis relinquemus, & æternæ beatitudinis bravium labore breviſſimo acquiremus.

in quo Deum laudat

E

42 Poſtquam altiſſimus Pater cæleſtis per miſericordiam ſuam & gratiam cor meum dignatus eſt illuſtrare, ot exemplo & doctrina beatiſſimi patris noſtri Franciſci pœnitentiam facerem, paulo poſt converſionem ipſius, una cum paucis Sororibus, quas Dominus paulo poſt meam converſionem dederat mihi, obedientiam ſibi voluntsrie promiſi, ſicut Domious lumen gratiæ ſuæ nobis contulerat per ejus vitam laudabilem & doctrinam. Attendens autem beatus Franciſcus, quod eſſemus debiles & fragiles ſecundum corpus, nullam tamen neceſſitatem, paupertatem, laborem, tribulationem, vel vilitatem & contemptum ſeculi renuimus; immo pro magnis delteis reputabamus. Exemplis Sanctorum & Fratrum ſuorum, ſicut ipſe & Fratres ſui examinsverunt ſtrequenter, gavius eſt multum in Domino, & ad pietatem erga nos motus, obligavit ſe, & per ſe, & per Religionem ſuam habere ſemper de nobis, tamquam de Fratribus ſuis, curam diligentem, & ſolicitudinem ſpecialem. Et ſic de voluntate Domini & beatiſſimi patris noſtri Franciſci ivimus ad eccleſiam ſancti Damiani moraturæ; ubi Dominus in brevi tempore per miſericordiam ſuam & gratiam nos multiplicavit, ot impleretur, quod Dominus prædixerat per Sanctum ſuum: nam ſteteramus in alio loco, licet parum. Poſtea ſcripſit nobis formam vivendi & maxime ut in ſancta paupertate ſemper perſeveraremus. Nec contentus fuit in vita ſua nos hortari multis ſermonibus & exemplis ad amorem & obſervantiam ſanctiſſimæ paupertatis; ſed & plura ſcripta nobis tradidit, ne poſt mortem ſuam ullatenus declinaremus ab ipſa, ſicut & Dei Filius, dum vixit in mundo, ab ipſa ſancta paupertate numquam voluit declinare: &

propter gratiam vocationis ſuæ,

F

A beatiſſimus pater noſter Franciſcus ejus veſtigia imitatus ſanctam paupertatem ſuam, quam elegit per ſe & per ſuos Fratres, exemplo ſuo & doctrina, dum vixit, ab illa nullatenus declinavit.

AUCT. G.C.

Et diſcipulas ſuas ad Chriſtum paupertatis obſervantiam,

43 Conſiderans igitur ego Clara, Chriſti & Sororum pauperum monaſterii ſancti Damiani ancilla, licet indigna, & plantuncula ſancti Patris cum aliis meis Sororibus altiſſimam profeſſionem noſtram, & tanti Patris mandatum, fragilitatem quoque aliarum, quam timebamus in nobis poſt obitum ſancti patris noſtri Franciſci, qui erat columna noſtra, unica conſolatio poſt Deum & firmamentum, iterum atque iterum voluntarie nos obligavimus dominæ noſtræ ſanctiſſimæ paupertati, ne poſt mortem meam Sorores, quæ ſunt & venturæ ſunt, ab ipſa valeant allatenus declinare. Et ſicut ego ſtudioſa & ſolicita ſemper fui ſanctam paupertatem, quam domino & patri noſtro ſancto Franciſco promiſimus, obſervare, & ab aliis facere obſervari, immo etiam ad majorem cautelam ſolicita fui a domino Papa Innocentio, ſub cujus tempore cœpimus, & ab B aliis ſucceſſoribus ſuis noſtram profeſſionem ſanctiſſimæ paupertatis, quam & Patri noſtro promiſimus, eorum privilegiis facere corroborari, ne aliquo tempore ab ipſa ullatenus declinaremus. Quapropter flexis genibus & utroque homine inclinato, ſanctæ matri Eccleſiæ Romanæ, ſummo Pontifici, & præcipue domino Cardinali, qui Religioni Fratrum Minorum & nobis fuerit deputatus, recommendo omnes Sorores meas, quæ ſunt & venturæ ſunt, ut amore illius Domini, qui pauper poſitus in præſepio, pauper vixit in ſeculo, & nudus remanſit in patibulo, ſemper gregi ſuo puſillo, quem dominus Pater genuit in Eccleſia ſua ſancta, verbo & exemplo beati patris Franciſci, inſequendo paupertatem & humilitatem dilecti filii ſui & gloriosæ Virginis matris ſuæ, ſanctam paupertatem, quam Deo & beatiſſimo patri noſtro Franciſco promiſimus, faciat obſervari, & in ipſa dignetur fovere ipſas ſemper & conſervare.

ad imitationem ſancti Franciſci,

44 Et ſicut Dominus dedit nobis beatiſſimum patrem noſtrum Franciſcum in fundatorem, plantatorem, & adjutorem noſtrum in ſervitio Chriſti, & in iis, quæ Deo & ipſi Patri noſtro promiſimus, qui etiam, dum vixit, ſolicitus fuit verbo & opere ſemper excolere & fovere nos plantulam ſuam, ſic recommendo & relinquo Sorores meas, quæ ſunt & C venturæ ſunt, ſucceſſori beati patris noſtri Franciſci & toti Religioni, ut ſint nobis in adjutorium proficiendi ſemper in melius ad ſerviendum Deo, & ad obſervandam præcipue melius ſanctiſſimam paupertatem. Si vero contingeret aliquo tempore, dictas Sorores dictum locum relinquere, & ad alium ſe transferre, prædictam formam paupertatis, quam Deo & beatiſſimo patri noſtro Franciſco promiſimus, poſt mortem meam, ubicumque fuerint, ſervare nihilominus teneantur. Sit tamen ſolicita ſemper & providens tam illa, quæ erit in officio, quam aliæ Sorores, ne circa ſuprædictum locum de terra acquirant, vel recipiant, niſi quantum extrema neceſſitas pro horto ad excolenda olera popolcerit. Si autem aliquo tempore pro honeſtate & remotione monaſterii extra ſepium horti oporteret plus habere de terra, non permittant plus acquiri, niſi quantum extrema neceſſitas poſcit; & illa terra penitus non laboretur, nec ſeminetur, ſed ſemper ſolida & inculta permaneat.

majorem ſanctitatem,

45 Moneo & hortor in Domino Jeſu Chriſto omnes Sorores meas, quæ ſunt & venturæ ſunt, ut ſemper ſtudeant imitari viam ſanctæ ſimplicitatis, humilitatis & paupertatis, ac etiam honeſtatem ſanctæ converſationis, ſicut ab initio noſtræ converſionis ad Chriſtum edoctæ ſuimus a beato patre noſtro Franciſco: ex quibus non noſtris meritis, ſed ſola miſericordia & gratia largitoris, ipſe Pater miſericordiarum tam his, quæ longe ſunt, quam his quæ prope, bonæ famæ ſemper ſint in odorem: & ex charitate Chriſti invicem diligentes, amorem, quem intus habetis, foris per opera demonſtretis, ut ex hoc exemplo provocatæ Sorores ſemper creſcant in amorem Dei, & in mutua charitate. Rogo etiam illam, quæ erit in officio Sororum, ut magis ſtudeat præeſſe aliis, virtutibus & ſanctis moribus, quam officio; quatenus ejus exemplo provocatæ Sorores non tantum ex officio ei obediant, ſed potius ex amore. Sit etiam provida & diſcreta circa Sorores ſuas, ſicut bona mater erga filias ſuas; & præcipue de iis, quas Dominus dabit, eis ſecundum neceſſitatem uniuſcujuſque ſtudeat providere. Sit etiam tam benigna & communis, ut ſecure poſſint manifeſtare neceſſitates ſuas, & recurrere ad eam omni hora confidenter, ſicut eis videbitur expedire, tam pro ſe, quam pro Sororibus ſuis. Sorores vero, quæ ſunt ſubditæ, recordentur, quod propter Dominum abnegaverunt proprias voluntates. Unde volo, quod obediant ſuæ matri, ſicut promiſerunt Domino ſua ſpontanea voluntate, ut mater earum videns charitatem, humilitatem, & unitatem, quas invicem habent, omne oous, quod ex officio tolerat, levius portet, & quod moleſtum eſt & amarum, propter ſanctam earum converſationem ei in dulcedinem convertatur. D E

aliaſque virtutes adhortatur.

46 Et quoniam arcta eſt via & ſemita, & angusta eſt porta, per quam itur & intratur ad vitam, pauci ſunt, qui ambulant & intrant per eam; & ſi aliqui ſunt, qui ad tempus ambulant per eam, pauciſſimi ſunt, qui perſeverant in ea. Beati vero, quibus datum eſt ambulare per eam, & perſeverare uſque ad finem. Caveamus ergo, quod ſi per viam Domini intravimus, quod culpa noſtra, negligentia & ignorantia aliquo tempore ab ipſa nullatenus declinemus, ne tanto Domino & ſuæ Matri Virgini, & patri noſtro beato Franciſco, & Eccleſiæ triumphanti & etiam militanti injuriam deferamus. Scriptum eſt enim: Maledicti, qui declinant a mandatis tuis. Hujus rei gratia flecto genua mea ad patrem domini noſtri Jeſu Chriſti, F ſuffragantibus meritis gloriosæ virginis ſanctæ Mariæ matris ejus, & beatiſſimi patris noſtri Franciſci & omnium Sanctorum, ut ipſe Dominus, qui dedit bonum principium, det incrementum, det etiam ſemper finalem perſeveratiam. Amen. Hoc ſcriptum, ut melius debeat obſervari, relinquo vobis chariſſimis & dilectiſſimis Sororibus meis præſentibus & futuris in ſignum benedictionis Domini, & beatiſſimi patris noſtri Franciſci, & benedictionis meæ, matris & ancillæ veſtræ. *Ignoramus determinatam ætatem veteris Ms. inſtrumenti, ex quo Waddingus has ultimæ voluntatis tabulas tranſcripſit; ſed ſcimus, quod Marcus Ulyſſiponenſis in Chronico Minorum part. 1. lib. 8. cap. 35. eaſdem ante Waddingum ex antiquo Memoriali in linguam Luſitanicam tranſtulerit.*

Ut advocatum Sororum protectionis ſpiritu prædictas.

47 *Nihil hic dicimus de aliis* S. Claræ *ſcriptis, ſive epiſtolis ab ipſa datis, quarum nonnullas Actis B. Agnetis Bohemicæ ad diem* vi. *Martii inſeruimus. Præteruntimus etiam varia Pontificum Romanorum diplomata ſeu privilegia eidem ſanctæ Virgini & Ordini ipſius conceſſa, quæ omnia in Annalibus Minorum facile inveniuntur.*

Juve-

Bullario Romano Laertii Cherubini, ubi tom. 1. pagina 81. ſic ſonat: Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus, univerſis archiepiſcopis & epiſcopis, per regnum Franciæ conſtitutis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Clara claris præclara meritis, magnæ in cœli claritate gloriæ ac in terra ſplendore miraculorum ſublimitatis, clare claret. Clara hujus rei ſola religio hic coruſcat; hujus ſurtum accubi præmii ſtudia ſanguinis, hujuſque virtus ſignis magnificis, meritoribus illuceſcit. Huic Claræ inditulatum hic fuit ſummæ privilegium paupertatis; huic in excelſo reponitur inæſtimabile copiæ theſaurorum; huic a Catholicis pleno devotionis & honoris cumulus exhibetur. Hanc Claram ſua fulgida hic inſignienunt opera; hanc Claram in alto divinæ lucis claritas plenitudo. Hanc Chriſtianus populus prodigiorum ejus inſignia ſtupenda declarant. O Clara multimoda titulis prædita claritatis! Acta converſionem tuam utique clara, in converſione clariora, in clauſtrali converſatione præclara, & poſt decurſum vitæ præſentis ſpatium clariſſima illuxiſti.

50 Ab hac Clara clarum exempli ſpeculum huic ſeculo prodiit. Ab hac inter amœnitates cœleſtes ſuave lilium virginitatis offertur. Ab hac in terris manifeſta ſubventionum remedia ſentiuntar. O admiranda Claræ beatæ claritas, quæ quanto ſtudioſius per ſingula quæritur, tanto ſplendidior in ſingulis inventur! Emicuit hæc, inquam, in hac ſeculo, in Religione præfulſit, in domo illuxit ut radius, in clauſtro coruſcavit ut fulgor. Emicuit in vita, poſt mortem radiat, claruit in terra, in cœlo refulget. O quanta hujus vehementia luminis, & quam refulgens iſtius illuminatio claritatis! Manebat quidem hæc lux ſecretis inclusa clauſtralibus, & foras micantes radios emittebat. Colligebatur in arcto cœnobio, & in amplo ſeculo ſpargebatur. Servabatur intra, & extra manebat: latebat namque Clara, ſed ejus vita patebat. Silebat Clara, ſed ſua fama clamabat. Celabatur in cella, & in urbibus docebatur. Nec mirum, quia lucerna tam accenſa, tam lucens, abſcondi non poterat, quin ſplenderet, & clarum in domo Domini daret lumen. Nec recondi poterat vas tam aromatum, quin fragraret, & ſuavi odore dominicam aſpergeret manſionem. Imo cum in auguſto ſolitudinis receptorio alabaſtrum ſui corporis hæc dure contereret, tota omnino Eccleſiæ aula ſanctitatis ejus odoribus replebatur.

51 Sane cum ipſa, dum adhuc poſſet in ſeculo, hunc mundum fragilem & immundum mundo calle ab ætate tenera tranſilire ſtuderet, & pretioſum ſuæ virginitatis theſaurum illibato ſemper pudore cuſtodiens, caritatis & pietatis operibus vigilanter intenderet, ita quod ex eo grata & laudabilis advicinos & alios fama prodiret, beatus Franciſcus, audito hujus famæ præconio, cœpit confeſtim hortari eam, & ad Chriſti perfectam inducere ſervitutem: quæ ſacris illius monitis mox adhærens, & mundum cum terrenis omnibus penitus abdicare, ac ſoli Domino in paupertate voluntaria famulari deſiderans, hoc ſanum fervens deſiderium, quam cito potuit, adimplevit: quæ tandem cuncta ſua bona, ut una ſecum, quidquid etiam habebat, Chriſti obſequio deputaret, in eleemoſynas & pauperum ſubſidia diſtribuit & convertit. Cumque de ſeculi ſtrepitu fugiens, ad quamdam competentem declinaſſet eccleſiam, & ab ipſo beato Franciſco ſacra ibi recepta tonſura,

Alexander IV. in bulla canonizationis.

Hinc etiam illuſtriſſimus Fontaninus in Codice Canonizationum, quem Romæ anno 1729. edidit, poſt relatam ſummi Pontificis conſtitutionem, qua hæc ſancta Virgo, alio Cælanum inſcribitur, nos pagina 96. in notis ſic monet: Clararn in cœlum abituram invaſit ſummus Pontifex Innocentius IV. qui etiam ejus funeri (interfuit) cum Cardinalibus, interque hos cum Raynaldo epiſcopo Oſtienſi, qui poſtmodum Alexander IV. Pontifex dictus eam canonizavit. Anagniæ anno Domini MCCLV. De die his eſt: alii enim die XII. alii XV. Auguſti; alii XXVI. Septembris, alii XXX. Octobris id factum exiſtimarunt. Hæc tamen diſſenſio inde orta, quod plures bullæ ea de re non uno tempore datæ fuerint. Etenim illo ævo non ſemper viri ſancti illa ipſa die canonizati ſunt, qua bullæ vulgatæ, ut jam ſæpe obſervatum. Nos ejus Vitam, juſſu Alexandri IV. conſcriptam, apud Surium die XII. Auguſti, ceteris præferendam putamus, quæ Claram, inſtante ipſo ejus migrationis die, nempe XII. Auguſti (*alibi die XI. iſtius menſis, ut alibi monuimus*) in ſanctarum virginum canonem relatam teſtatur. *At quiſquamque fuerit certus canonizationis dies, Pontificia hujus apotheoſeos conſtitutio apud Sedulium, Waddingum, aliſque auctores paſſim occurrit.*

49 *Decreverarn hanc canonizationis bullam tranſcribere ex prædicta editione Romana anni 1729. ſed cum ibi mendis ſcateat, eandem excerp ſicut*

anno Chriſti 1255. edita.

Auguſti Tomus II.

aliudant ad annum S. Clare,

narrat converſionem ejus,

A proceſſiſſet ad aliam, conſanguineis ejus ipſam exinde reducere molientibus, illa protinus ampleAUCT. G. C. ctens altare pannoſque apprehendens ipſius, crinium ſui capitis incitura detecta, eiſdem conſanguineis in hoc fortiter reſtitit & conſtanter, quia cum jam eſſet mente integra juncta Deo, pati non poterat, ab ejus ſervitio ſe divelli.

Sanctus Ordinem tertium inſtituit.

52 Denique eum ad eccleſiam S. Damiani extra civitatem Aſſiſinatem, unde traxit originem, per eumdem B. Franciſcum adducta fuiſſet, ibi ei Dominus ad amorem & cultum aſſiduum ſui nominis, plures ſocias aggregavit: ab hac ſiquidem inſignis & ſacer Ordo S. Damiani per orbem jam longe diffuſus, ſalutare ſumpſit exordium. Hæc, adhortante ipſo B. Franciſco, huic novæ ſanctæque obſervantiæ ſequendum dedit initium: hæc hujus magnæ Religionis fuit primarium & ſtabile fundamentum: hæc hujus alti operis lapis exſtitit primitivus; hæc genere nobilis, ſed converſatione nobilior, virginitatem, quam prius etiam cuſtodiverat, ſub hac lanctimoniæ regula præcipue conſervavit. Hanc poſtmodum Religionem mater ejus, Hortulana nomine, pia intenta operibus, ipſius natæ ſequendo B veſtigia, devote ſuſcepit, in qua demum hæc optima Hortulana, quæ in horto Dominico protulit talem plantam, concluſit feliciter dies ſuos. Poſt aliquot vero annos ipſa B. Clara monaſterii & Sororum regimen, nimia ejuſdem S. Franciſci devicta importunitate, recepit.

quæ ipſa fuit exemplo

53 Hæc utique fuit arbor procera & eminens, longis diſtenta ramis, quæ in agro Eccleſiæ dulcem fructum Religionis attulit, & ad cujus delectabilem umbram ſub illius amœnitate fructum hujuſmodi libaturæ concurrerunt undique multæ alumnæ fidei & concurrunt. Hæc fuit nova mulier vallis Spoletanæ, quæ novum aquæ vitalis fontem ad refectionem animarum & commodum propinavit, qui jam per diverſos rivulos in territorium Eccleſiæ derivatus, plantaria Religionis irrigat. Hæc fuit altum ſanctitatis candelabrum, vehementer in habitaculo Domini rutilans, ad cujus ingentem ſplendorem plurimæ properaverunt & properant, ſuas de illius lumine lampades accendentes. Hæc profecto in agro fidei plantavit & coluit vineam paupertatis, de qua fructus ſalutis pingues & divites colliguntur. Hæc in prædio eccleſiaſticæ humilitaC tis hortum conſtituit, multiplici rerum confertum inopia, in quo magna virtutum copia reperitur. Hæc in Religionis diſtrictu arcem arctæ abſtinentiæ fabricavit, in qua larga ſpiritualis alimoniæ refectio miniſtratur. Hæc fuit pauperum primiceria, duciſſa humilium, magiſtra continentium, & pœnitentium abbatiſſa. Hæc ſuum monaſterium, creditamque in illo ſibi familiam ſolicite ac prudenter in timore ac ſervitio Domini, & plena Ordinis obſervantia gubernavit; vigil in cura, in miniſterio ſtudioſa, in exhortatione attenta, diligens in admonitione, in correctione moderata, temperata in præceptis, in compaſſione præſtabilis, diſcreta in ſilentio, in ſermone matura, & conſulta in cunctis ad perfectum regimen opportunis, volens magis famulari, quam dominari, & honorare potius quam honore ſuſtolli.

obſervantiam tenendi regulam

54 Hujus vitæ erat aliis eruditio & doctrina. In hoc libro vitæ ceteræ vivendi regulam didicerunt. In hoc vitæ ſpeculo reliquæ vitæ ſemitas inſpexere. Corpore namque ſiſtebat in terra, ſed animo verſabatur in cœlo, humilitatis vaſculum, armarium caſtitatis, caritatis ardor, dulcor benignitatis, patientiæ robur, nexus pacis & familiaritatis communio; mitis in verbo, lenis in facto, & in omD nibus amabilis & accepta. Et ut, carne depreſſa, convaleſceret ſpiritu (quia quiſque, hoſte ſuo debilitato, fit fortior) nudum ſolum & interdum ſarmenta pro lecto habebat, & pro pulvinari ſub capite durum lignum, unaque tunica cum mantello de vili, deſpecto & hiſpido panno contenta. His humilibus indumentis ad experimentum ſui corporis utebatur, aſpero cilicio, de eborulis crinium equorum contexto, nonnumquam adhibito ad carnem. Arcta quoque in cibo & in potu diſtricta, tanta ſe in his frenabat abſtinentia, quod longo tempore cribus diebus in hebdomada, videlicet ſecunda, quarta & ſexta feria, nihil penitus pro ſui corporis alimento guſtavit; reliquis nihilominus diebus adeo ſe cibariorum parvitate reſtringens, quod aliæ de ipſa, quomodo ſub tam forti diſtrictione ſubſiſtere poterat, mirabantur.

Quidnam pro purgatione veſtis obſervet,

55 Vigiliis inſuper & orationibus aſſidue dedita, in his præcipue diurna & nocturna tempora expendebat. Diutinis tandem perplexa languoribus, eum ad exercitium corporale non poſſet ſurgere per ſe ipſam, Sororum ſuarum ſuffragio levabatur, & E ad tergum ejus fulcimentis appoſitis, propriis manibus laborabat, ne in ſuis etiam eſſet infirmitatibus otioſa. Unde de panno lineo hujus ſui ſtudit & laboris plura pro altaris Sacrificio corporalia fieri fecit, & per plana & montana Aſſiſii diverſis eccleſiis exhiberi. Amatrix vero præcipua & colona ſedula paupertatis ſic illam ſuo affixit animo, ſic eam in ſuis deſideriis alligavit, quod ſemper in ipſius dilectione firmior, & ardentior in amplexu, a diſtricta & delectabili ejus copula pro nulla umquam neceſſitate diſbeſſit, nec aliquibus prorſus potuit induci ſuaſibus ad conſentiendum, quod ſuum monaſterium proprias poſſeſſiones haberet, quamquam felicis recordationis Gregorius Papa prædeceſſor noſter de multa indigentia ipſius monaſterii pie cogitans, libenter illi voluerit pro Sororum ejus ſuſtentatione poſſeſſiones ſufficientes & congruas deputare.

& propter mirabilia, quæ tum in vita

56 Verum quia magnum & ſplendidum lumine ſupprimi non poteſt, quin ſuæ radios præferat claritatis, in ipſius etiam vita multis & variis miraculis virtus ſuæ ſanctitatis effulſit: nam cuidam de Sororibus ipſius monaſterii vocem, quam longo tempore quaſi omnino perdiderat, reſtauravit. Alii, officio linguæ penitus deſtituto, loquelam reſtituit expeditam. Alteri autem ſurdam aperuit ad auditum. Laborantem febre, tumentem hydropiſi, plagarum fiſtula, & aliis oppreſſas languoribus liberavit, facto crucis ſignaculo ſuper eas. Quemdam Fratrem de Ordine Minorum ſanavit ab infaniæ paſſione. Cum autem quadam vice oleum in monaſterio totaliter defeciſſet, ipſa, vocato Fratre, qui erat eidem monaſterio pro colligendis eleemoſynis deputatus, accepit urceum atque lavit, vacuumque juxta fores ipſius monaſterii poſuit, ut illum idem Frater pro oleo acquirendo deferret: quem cum vellet ipſe apprehendere, invenit eum oleo, beneficio divinæ largitatis impletum. Rurſum cum uno die non niſi unius panis medietas pro refectione Sororum in eodem monaſterio haberetur, ipſa medietatem eamdem juſſit in fruſta dividi, & Sororibus diſpenſari; quam inter manus frangentis ille, qui vivus eſt panis & dat eſcam eſurientibus, multiplicavit in tantum, quod quinquaginta ſufficientes factæ fuerunt exinde portiones, & Sororibus diſcumbentibus diſtributæ.

tum poſt obitum.

57 Per hæc & alia ſigna conſpicua ſuorum, dum adhuc

A adhuc viveret, innotuit præeminentia meritorum. Nam & cum in extremis ageret, candidus beatorum virginum cœtus, micantibus coronis ornatus, in quo una ex ipſis eminentior & fulgidior apparebat, viſus eſt domum intrare, ubi eadem Chriſti Famula decumbebat, & utique ad feſtulam ejus procedere, ac circa eam quaſi viſitationis officium ac conſortationis ſolamen quodam humanitatis ſtudio exhibere. Poſt obitum vero ejus quidam, qui morbo caduco ruebat, & propter crus contractum gradi non poterat, ad ſepulcrum delatus ipſius, fuit ibi, crure ipſo quaſi fragoris ſonitum faciente, ab utraque infirmitate curatus. Curvi renibus, membris contracti, præcipites furia & dementi furore ferales receperunt ibidem integram ſoſpitatem. Cuidam ſua dextera manus, cujus ipſe uſum ex illata ſibi vehementi percuſſione ita perdiderat, quod nihil omnino per eam, veluti prorſus inutilem, poterat operari, fuit ad actum ſuum priſtinum ipſius Sanctæ meritis plenarie reformata. Alius, qui diutina cæcitate lumen amiſerat oculorum, cum ad idem ſepulcrum ſub ducatu alterius acceſſiſſet, recuperato inibi viſu, redi-

B dit exinde ſine duce.

evidenter transfiſſionem ſuo partui.

58 His & quamplurimis aliis operibus & miraculis hæc venerabilis Virgo reſplenduit glorioſis, ut evidenter appareat adimpletum id, quod de ipſa mater ejus, dum eſſet ex ea gravida & oraret, dicitur audiviſſe; videlicet quod paritura erat quoddam lumen, quod orbem plurimum illuſtraret. Gaudeat itaque mater Eccleſia, quod talem genuit & educavit filiam, quæ tamquam virtutum fœcunda parens multas religionis alumnas ſuis produxit exemplis, & ad perfectum Chriſti ſervitium pleno magiſterio informavit. Lætetur & devota turba fidelium, quod rex cœlorum & Dominus Sororem ipſorum & ſociam, quam in ſponſam ſibi elegerat, ad ſuum præcelſum & præclarum palatium cum gloria introduxit. Nam & Sanctorum congaudent agmina, quod in ſuperna eorum patria novellæ regalis ſponſæ nuptiæ celebrantur.

eam nunquam ſanctarum virginum adſcribit,

59 Ceterum quia congruit, ut quam Dominus exaltavit in cælo, Catholica Eccleſia veneretur in terra, quia de ſanctitate vitæ ac miraculis ejus, diligenti & attenta inquiſitione, ac examinatione diſtricta & ſolemni diſcuſſione præmiſſis, liquido

C conſtitit, licet alias etiam & in propinquis & remotis partibus ſatis eſſent præcognita lucida ejus Acta; nos de communi Fratrum noſtrorum & prælatorum omnium, tunc apud Sedem Apoſtolicam exiſtentium, conſilio & aſſenſu, de omnipotentia divina conſiſi, auctoritate beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, ac noſtra ipſam catalogo ſanctarum virginum duximus adſcribendam: ideoque univerſitatem veſtram monemus & hortamur attente, per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes, quatenus pridie Idus Auguſti feſtum ejuſdem Virginis devote & ſolenniter celebretis, & faciatis a veſtris ſubditis venerabiliter celebrari, ut ipſam habere mereamini apud Deum piam & ſedulam adjutricem.

& tumulum ipſius pie viſitantibus indulgentias impertitur.

60 Et ut ad venerandum ejus ſepulcrum avidius & copioſius Chriſtiani populi confluat multitudo, ac celebrius ipſius feſtivitas recolatur, omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui ad illud cum reverentia in ejuſdem Virginis feſto, vel etiam infra ipſius feſti Octavas annuatim acceſſerint, ipſius ſuffragia humiliter petierint, de omnipotentia Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, annum unum & quadraginta dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Datum Anagniæ ſexto Ca- D lendas Octobris, Pontificatus noſtri anno primo. AUCT.

Apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum 1253. *n.* 6. *& in noviſſima editione Romana Codicis canonizationum pag.* 96. *dicitur id factum eſſe* XIV. Kalendas Novembris. *In Hiſtoria ſeraphica Sedulii pag.* 550. *dies cum Bullario Romano Laertii Cherubini concordat. Alia vero exemplaria alios dies notant, ut jam ſupra monuimus.* G. C.

Quomodo Alexander IV. fuerit ſeverus

61 *Tanto igitur elogio exornatam* S. Claram *catalogo Cælitum inſcripſit Alexander IV. vir in diſcutiendis Sanctorum geſtis admodum ſeverus, qui ab ipſis hæreticis de nimia credulitate accuſari non poteſt: cum enim adhuc eſſet Cardinalis, & epiſcopus Oſtienſis, Innocentio IV. Pontifici in ipſis* Claræ *exſequiis ſanctitatem hujus Virginis, ſibi intime perſpectam, declarare volenti obſtitit, ut coævus Actorum ſcriptor infra apud nos n.* 53. *teſtabitur his verbis:* Ventum erat ad celebranda divina, cum, Fratribus incipientibus Officium mortuorum, repente dominus Papa Officium de virginibus, non de mortuis, fieri debere proloquitur, ut prius eam canonizare videretur, quam corpus traditum eſſet E ſepulturæ. Reſpondente autem viro eminentiſſimo domino Oſtienſi, moroſius agendum, Miſſa de mortuis celebratur. *Ex hac re ſatis apparet, quod hic poſtea ſub nomine Alexandri IV. ad cathedram S. Petri evectus eamdem Virginem Sanctis non annumeraverit, niſi poſtquam rigidum examen de virtutibus & miraculis ejus inſtituiſſet.*

In diſcutiendis geſtis & miraculis Sanctorum

62 *Præterea ſeveritas hujus viri in geſtis & miraculis Sanctorum diſcutiendis evidenter colligi poteſt ex Actis S. Stanislai epiſcopi & martyris, quæ in Opere noſtro ad diem* VII. *Maji illuſtrata ſunt: nam ibi tomo* I. *iſtius menſis pag.* 208. *in antiqua Vitæ ſynopſi narratur, quomodo idem adhuc Cardinalis & epiſcopus Oſtienſis abſiterit canonizationi S. Stanislai, & non niſi manifeſta ejuſdem ſancti Martyris apparitione inductus fuerit ad eam promovendam, quæ omnia ibidem referuntur his paucis verbis:* Poſt centum tandem & ſeptuaginta annos excitat Dominus ſpiritum Prandotæ epiſcopi Cracovienſis, viri ſancti; Boleslai item ducis cum ſua conjuge Kinga, femina caſtiſſima: qui miraculis ſancti Epiſcopi collectis, & fide publica tamquam igni probatis, legatos ad Innocentium quartum ſummum Pontificem mittunt; atque ut tantum virum F in numerum Sanctorum referre valit, diligenter precantur. Fit conſultatio Aſſiſii, ubi tum forte erat ſummus Pontifex. Inter alios tum unus adverſabatur cauſæ divi Stanislai Reinholdus (*lege* Reynaldus *vel* Reginaldus, *quo nomine ante Pontificatum appellabatur*) Cardinalis Oſtienſis, vir primæ auctoritatis. Incidit hic in gravem & lethalem morbum: cui in ſomnio apparet divus Stanislaus; indigne illum facere docet, qui Dei reſiſtat voluntati. Excitatur ſenex, divo ſe commendat, convaleſcit, cauſam antea oppugnatam tuetur, *Joannes Longinus ſive Dlugoſſus eodem tomo* I. *Maji apud nos pag.* 257. *hanc hiſtoriam fuſius narrat, & illum Cardinalem, quem rectius Reginaldum nominat, Innocentio IV. Pontifici in cathedra S. Petri ſucceſſiſſe affirmat. Hinc abunde liquet, Cardinalem illum poſtea ſummum Pontificem pia credulitati aut affectui ſuo non indulſiſſe, dum anno Chriſti* 1255. Claram *numero ſanctarum virginum aſcenſuis, tamquam ſupra relatis laudibus ornavit.*

63 *Attamen poſt adeo ſolemnem* S. Claræ *canonizationem, ab ille rigido miraculorum inveſtigatore factam, inventus fuiſſe dicitur temerarius quidam*

Fra-

AUCT. C. C. *Frater Prædicator, qui hunc graviſſimæ ſummi Pontificis judicio in publica concione audaciter obſtrepere ; quæ de re Franciſcus Haraldus in Epitome Annalium Ordinis Minorum, quam duobus voluminibus Romæ anno 1662. edidit, ad annum Chriſti 1260. num. 7. hæc ſequentia :* Magnum tunc per orbem ferebatur Claræ nomen, & magnam in cælis gloriam ac merita, magna & frequentia miracula monſtrabant ; ſed tecta eſt iniquitas invidentiæ humanæ, ut nec Sanctos ſanctos eſſe velint, qui hoc malo agitantur : non deſunt enim tunc, cujuſdam Ordinis Religioſus, qui infano furore Viennæ in Alemannia in publica concione, quam ad populum habuit, in obloquia prorumpens (ut Pontifex loquitur) poſſutis labiis præ impiis exprimere, quod eadem ſancta Clara, cujus felix anima in conſpectu fulget Altiſſimi, Sanctorum nonerat aggregata collegio, & quod Apoſtolicæ Sedis judicium in adſcriptione ipſius in catalogum Sanctorum erroneum exſtitiſſet. Hæc ergo Pontificem impulerunt, ut litteris hoc anno datis præciperet (*prout* E *ejus* præceperit) Priori provinciali illius Religioſi, ut ipſum peremptorie vocatum cogeret, primum ad recantandam palinodiam, ac deinde ad ipſius Pontificis præſentiam deſtinaret, ſuæ temeritatis pœnas luiturum. *Quem eventum ea res habuerit, ignoramus. Cæterum ipſas Alexandri IV. Pontificis litteras, hic ab Haraldo indictas, & Priori Provinciali Fratrum Prædicatorum in Alemannia inſcriptas, Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1260. num. 41. exhibet, quas brevitatis cauſa omittimus, & apud Waddingum loco proxime citato videndas aſſignamus.*

Et hæreſi tum hanc Pontificis, tum ipſam Sanctam,

64 *Inſuſurrans hujus Fratris temeritatem ſuperat impietas Centuriatorum Magdeburgenſium, qui Centuria 13. hæreticæ ſuæ farraginis cap. 7. apud nos col. 920. inter alia contumelioſa mendacia turpiſſimi calamo, hoc effuderunt :* Alexander quartus Clarum virginem, Franciſci diſcipulam (aut ſi mavis concubinam) ad cælos migrare juſſit pro ſuo imperio. *Egregii ſcilicet illi Eccleſiæ Catholicæ reformatores putabant, hanc ſpiritualem S. Franciſco & S. Claræ converſationem ſimilem eſſe ſacrilegis nuptiis, quas eorum patriarcha Lutherus, antiquæ fidei & Religioſi Ordinis transfuga, cum fœdifraga ejuſdem furfuris monacha celebravit. Ita libidinoſis iſtis hircis, qui Catholicos, etiam ſanctos, ſibi aut laſcivis ſuis gregalibus ſimiles fingunt. Videtur impios hujuſmodi homines deſignaſſe S. Judas Apoſtolus in Catholica ſua epiſtola, ubi inter alia, quæ apte in hos hæreticos quadrant, ſic ſcribit :* In noviſſimo tempore venient illuſores, ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. *Sed cum animales iſti homines, ut cum Apoſtolo Paulo 1. ad Corinth. 2. v. 14. loquar, non percipiant ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, contemptum potius quam operoſam reſutationem merentur.*

Frumentitur ea omnia Auctor.

65 *Quapropter Odoricus Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti 1255. num. 24. non cenſet operæ pretium refellere ſoſdem calumniatores, qui ſine teſtibus aut tabulis quæcumque effutiunt, & præterea ibidem illos tantum reprehendit his paucis verbis :* De adjecta ſanctarum virginum catalogo beata Clara novatores meminere (*hic in margine citat locum Centuriatorum a nobis ſupra relatum*) utque ſolent viri flagitiis contaminatiſſimi, divina in riſum traducere, ac D. Sanctos blaſphemis vocibus concerpere, in eam vetantum prorupere, ac divi Franciſci (quod ſtylus horret ſcribere) concubinam appellarint, atque ad rerum eccleſiaſticarum damnandum diſcrimen, Alexandrum pro ſuo impetu libidinoſum in cælum migrare juſſiſſe : quaſi ita ſint ſtupidi ac plumbei, ut poſſint ignorare, Pontificem noſtrum non Sanctos in cælum introducere, ſed quos jam Deus conſpicuis miracuiis exceſſiſſe gloria poteſtatem Sanctorum, quos Eccleſia ac Numinis amicos ac divinæ aulæ principes gratia apud ipſum florentes veneratur, catalogo adſcribere. Verum infana blaſphemorum ludibria contemnere potius, quam longiori oratione elidere juvat. *Spretis igitur inſanientiſſimi hæreticorum calumniis, ad poſthumam S. Claræ gloriam illuſtrandam progrediamur.*

§. V.

Poſthuma Sanctæ gloria ex honorifica corporis tranſlatione, viſitatione ſepulcri, veneratione reliquiarum, & quibuſdam miraculis.

Alexander IV. Papa anno 1260.

CUm quinque annis a canonizatione S. Claræ *elapſi eſſent, Alexander IV. Pontifex ſacrum corpus ejuſdem Virginis honorifice tranſferri juſſit, & ad eo tribus vicinis epiſcopis ſcripſit litteras, quæ in Ms. quodam tractatu apud Franciſcanos Conventuales Aquenſes conſervantur, & quarum apographum inter ſchedas noſtras ſic ſonat :* Alexander epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus Fratribus Perugiæ, Spoletanæ, & Aſſiſiatis dioeceſium epiſcopis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Cum in vigilia feſti B. Franciſci proxime venturi corpus B. Claræ debeat in majus altare tranſferri, volumus, & præſentibus vobis Apoſtolica auctoritate diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus tranſlationi hujuſmodi perſonaliter intereſſe curetis, præponentes ſolemniter verbum Dei populo. Nos enim vobis largiendo in feſto tranſlationis ejuſdem indulgentiam duorum annorum & duarum quadragenarum annuatim, quam utique indulgentiam, in quantum protenditur indulgentia conceſſa in prædicto feſto ejuſdem B. Franciſci, protendi volumus, liberam concedimus Apoſtolica auctoritate facultatem. Datum Sublaci quinto Idus Septembris, Pontificatus noſtri anno ſexto, *quo anno Chriſti 1260. reſpondet.*

corpus S. Claræ tranſferri juſſit,

67 *Porro Waddingus in Annalibus Minorum ad annum 1260. num. 40. hanc S. Claræ tranſlationem ita memorat :* Completa expenſis Pontificiis ſtructura duplicis eccleſiæ intra muros urbis Aſſiſiatis ad ædem S. Georgii interioris pro monialibus, exterioris pro collocando ſanctiſſimæ virginis Claræ corpore, tranſlatus eſt ſumma auctoritate pretioſiſſimus theſaurus a templo S. Damiani, in quo annis quinque jacuerat, ad novum templum ejus nomini dicatum, præſentibus epiſcopis Perugino, Spoletano, & Aſſiſiate, quibus præcepit Pontifex, ut omnino intereſſent. *Si caderet S. Claræ in templo ſancti Damiani uſque ad annum Chriſti 1260. tantummodo annis quinque jacuerit, ut hic dicitur, certe videtur hanc ſolemnem ſacri corporis tranſlationem præceſſiſſe alia, de qua nullam mentionem invenimus : cum enim ſancta Virgo anno 1253. obierit, & ſtatim poſt exequias ſepulta fuerit, apertus ſacrum ejus corpus poſtea*

A *poſtea (puta poſt biennium, quando catalogo Sanctorum Virginum adſcripta eſt) ex primo ſepulturæ loco ad eccleſiam S. Damiani tranſlatum fuiſſe; aliquin uſque ad ann. 1260. quo hæc honorifica tranſlatio facta eſt, non tantum quinque, ſed ſeptem annis, in templo S. Damiani quieviſſet.*

ejus tranſlationis memoria quotannis celebratur.

68 *Waddingus autem loco proxime citato narrationem ſuam proſequitur his verbis:* Secutæ ſunt Magiſtram diſcipulæ, commutantes antiquum & anguſtum recluſorium novo, amplo, capaci parthenone, quem primum inchoaſſe Gregorium IX. ſcripſimus ſuperius. Non immerito conceſſus eis locus, in quo Inſtitutor alias jacuit, & Magiſtræ deponebantur exuviæ. Facta hæc tranſlatio magna cum ſolemnitate in vigilia ejuſdem ſancti Inſtitutoris; ſed propter ſolemnitatem feſti S. Franciſci celebratur ſecunda die menſis Octobris. *Illud, quod Waddingus hoc loco circa annuam tranſlationis hujus memoriam obiter attingit, poſtea in iiſdem Annalibus ad annum Chriſti 1357. n. 1. diſtinctius explicat, dum ibidem de quinquageſimo tertio Ordinis ſui Capitulo generali hæc ſcribit:* Guilielmus Farinerius Cardinalis & ſodalitii Minorum vicarius generalis indixit hoc anno comitia totius Ordinis celebranda Barcinone, in quibus electus eſt in Ordinis præfectum Frater Joannes Bucchius provinciæ Aquitaniæ, ſacræ theologiæ magiſter, & conſtitutum eſt, ut feſtum tranſlationis S. Claræ, tum a Minoribus, tum a Clariſſis fieret ſecunda die Octobris, ne impedimento eſſet vigiliæ aut primis Veſperis S. Franciſci, licet oſque ad illud tempus celebrari ſoleret in ipſo profeſto ſancti Patriarchæ.

B

& poſtea Pontifices Romani hanc Sanctam venerati ſunt.

69 *Inter ſummos Eccleſiæ Hierarchas, qui S. Clararam viventem & defunctam magno honore aſſecerunt, merito numerari poteſt Clemens IV. de quo Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1265. n. 20. hæc habet:* Ex magno Pontificis affectu erga S. Franciſcum viſitavit perſonaliter ejus eccleſiam Aſſiſii, & templum S. Claræ, quod conſecrari voluit intus & foris per circuitum a Rodulpho Cardinali epiſcopo Albanenſi. Magna ſolemnitate peractus ritus prima die Septembris in die Dominico, præſente ipſo Pontifice & univerſa curia, conſecrante ipſo Pontifice altare majus, ſub quo S. Clara requieſcebat. *His*

C *S. Claræ cultoribus etiam accenſendus eſt Nicolaus IV. Pontifex, qui Romæ in templo S. Mariæ Majoris effigiem S. Claræ exprimi juſſit, ut laudatus Waddingus ad ann. 1291. num. 16. teſtatur. Prætermittimus innumeros cujuſvis conditionis homines, qui jam a quatuor ſeculis venerationis cauſa ad ſepulcrum hujus ſanctæ Virginis undique confluxerunt, inter quos noſtri Henſchenius & Papebrochius anno 1660. corpus S. Claræ venerati ſunt. Dum hæc dicimus, eos corpus iſtius ſanctæ Virginis veneratos eſſe, major corporis pars accommoda intelligenda eſt: nam quædam hujus ſacri cadaveris oſſa ad alias regiones tranſlata ſunt, ut jam oſtendemus.*

Quædam S. Clarę oſſa

70 *Illuſtriſſimus Gonzaga tradit, dentem S. Clarę aliaſque ejus reliquias honorifice conſervari in Metenſi montalium cœnobio, quod in Origine Seraphicæ Religionis apud nos pag. 575. & ſeq. ſic deſcribit:* In deſcenſu loci eminentiore civitatis Mettenſis, juxta quem major Fratrum Conventus ædificatus eſt, longe ab illo quantum jactus eſt lapidis, conſtructum hactenus manet monaſterium Sororum S. Clarę Urbaniſtarum, veteri ſubverſo, quod exſtiterat erectum anno Domini MCCLVIII, Eccleſiæ conſecrata fuit (ut videre eſt ex literis reverendiſſimi Mettenſis epiſcopi) patronis Coſma & Damiano martyribus, dente B. Clarę virginis conſpicua; imo & diverſorum Sanctorum, ignotorum tamen, reliquiis celebris: inter quas multa cum reverentia ſervatur corporale cum burſa, quod propriis manibus confecit, dum ſuperſtes eſſet, S. Clara, & eo utitur, dum ſacra perficit in præcipuis anni feſtivitatibus venerabilis Sororum Pater & confeſſarius. Vivunt quam ſtudioſiſſimæ in hoc monaſterio divinis laudibus intentæ Sorores viginti.

D

AUCT. G. C.

71 *Guilielmus Marlotus in Hiſtoria Metropolis Remenſis lib. 3. cap. 27. ſive tomo 2. iſtius Operis pag. 503. agens de adventu Clariſſarum in urbem Remenſem hæc ad rem noſtram ſcribit:* Habens Mtis. codices, Albericum archiepiſcopum (cui S. Franciſcus notus fuit, cum ad concilium Lateranenſe proficiſcerentur) de mittendis ejuſmodi monialibus cum eo habuiſſe ſermonem, eoque lubentius B. Claram aliquas ſub directione Mariæ de Broye Remos ablegaſſe, quod priusde hoc negotio rogata fuerat, ipſiſque in pignus E amoris dediſſe regulam, cingulum, Corporale manu ſua textum, cum velo, quæ omnia adhuc religioſe in Conventu aſſervantur. *Deinde Marlotus ibidem pag. 506. & ſeq. enumerans ſacras hujus monaſterii reliquias, præcedentibus ſic alias ſuperaddit:* Velum album, quod in pignus amoris B. Clara primis monialibus dedit, cum Remos pergerent. Corporale item manu ſua textum; particulam cilicii ex erine, & zonam ex filo cannabino, cujus una pars (eſt enim bipartita) venerationi fidelium exponitur, eſtque prægnantibus ſingulare remedium, ad quas plerumque defertur, lotioque fit, extremitate ejuſdem in aquam demiſſa, pro iis, quibus dolent oculi. Os capitis S. Clarę, obtentum ab eccleſia parochiali de Erpi Remenſis diœceſis, procurante R. P. Guilielmo Giffordio, Remenſi archiepiſcopo anno MDCXXIV.

Gallicum,

diverſæque regionum tranſlata ſunt,

72 *Rocchus Pirrus tomo 2. Siciliæ ſacræ apud nos pag. 620. inter alias ſacras inſulæ Melitenſis reliquias, quæ in metropolitano templo hujus Religionis templo honorantur,* manum S. Clarę virginis *recenſet. In famoſo Hiſpaniæ monaſterio Scorialenſi præter alia minora ejuſdem Virginis lipſana* F *conſervatur os* S. Clarę, *quod duobus digitis longum & medio digito latum eſt, ut notatur in Hiſpaniæ iſtius cœnobii lipſanologio, quod ibidem anno 1721. exſcripſimus. Præterea R. D. Thomas Joannes Peſſina de Czechorod in Phoſphoro metropolitanæ eccleſiæ Pragenſis ordine menſium texuit catalogum ſacrarum reliquiarum, quæ in prædicta eccleſia pio aſſervantur, atque in eo ad diem XII. Auguſti, ſive pag. 515. laudati Operis, annuntiat annuam memoriam* S. Clarę Virginis, cujus digitum in monſtrantia, quem acquiſiveras a matre ſua Eliſabetha, Carolus (*nimirum imperator IV. iſtius nominis, qui ante medium ſeculi XIV. regnare cœpit*) donavit eccleſiæ Pragenſi. *Tum ibidem additur* pars de peplo ejus & de pallio. *Denique Arnoldus Rayſſius in ſuo Hierogazophylacio Belgica pag. 81. aſſerit, Cameraci apud Canonicos Regulares S. Autberti* partem capitis S. Clarę *monſtrari.*

ſimul cum aliis Phoſphoro inſertis,

73 *Maſſimus tomo 1. Bononiæ perluſtratæ pag. 411. & Hertfelderus in Baſilica Auguſtana ſanctorum Udalrici & Afræ pag. 77. meminerunt de crinibus* S. Clarę, *quæ utroque loco oſtenduntur.*

Nihil

A *Nihil hic dicimus de quibuſdam ejuſdem ſanctæ*
AUCT. G. C. *Virginis reliquiis, quas laudatus Royſſius pag.* 455. *Hieragazophylacii Belgici, & Gelenius in Magnitudine Coloniæ Agrippinæ pag.* 168. *ac* 587. *memorant, quia earum qualitatem aut quantitatem non indicant. Potius itaque audiamus Bartholomæum Piſanum, qui in jam ſæpe citato opere Conformitatum fol.* 105. *de ſacris S. Claræ exuviis ſic diſtinctius ſcribit*: Veſte ſimplici & hiſpida fuit veſtita & rudi mantello. Vidi tunicam ejus & B. Franciſci; tudior & groſſior erat tunica S. Claræ. *Dein ſolm ſequente de aliquibus munuſculis, quæ* S. Clara *ad B. Agnetem Bohemicam tranſmiſit, hæc narrat:* Hujus B. Agnetis famam B. Clara cum audiſſet per nuntios, quos ipſa S. Claræ direxerat, dominum Deum laudavit, & dictæ S. Agneti aliqua miſit; videlicet Pater noſter, velum, ſcutellam, in qua ipſa S. Clara comedebat, & ſcyphum & nonnulla alia, quæ cum ſumma devotione ab ipſa ſancta Agnete ſunt ſuſcepta: per quæ Deus multa ſigna fecit meritis B. Claræ; quæ omnia auro & gem-
B mis ornata, in dicto monaſterio reſervantur. *Non dubitamus, quin in pluribus eccleſiis ac pleriſque Ordinis Franciſcani cœnobiis ſimiles hujus ſanctæ Virginis reliquiæ inveniantur; ſed noſtri inſtituti non eſt, eas omnes indagare aut recenſere.*

74 *Quapropter huic Commentario finem impo-*
nemus, poſtquam unum alterumve miraculum re-
tulerimus ex Bartholomæo Piſano, qui fol. 105. *verſo Operis proxime citati tamquam teſtis auritus primum narrat his verbis:* Licet innumera ſint ipſius B. Claræ miracula, unum referam, quod audivi ab illo, cui evenit. Cum quidam de civitate Piſana irent Sardiniam, ſuperveniente horribili maris tempeſtate cum tenebroſa noctis obſcuritate, ac vi tempeſtatis navi aperta in fundo, omnes in navi exiſtentes, videntes ſibi mortem adeſſe, cœperunt ſuffragia Virginis & Sanctorum cum lacrymis flagitare; ſed cum minime exaudirentur, B. Claram cœperunt invocare, promitteotes, quod pro liberatione ſua diſcalceati & in camiſia cum corrigia ad collum, ac uno cereo unius libræ in manibus, ipſius de Piſis eccleſiam viſitarent. Statim, facto voto, tria lumina de cælo deſcenderunt; unum ſe poſuit in prora navis, aliud in puppi; tertium ad
C ſeotinam deſcendit navis, & foramen clauſit, per quod aqua intrabat maris: & facta eſt tranquillitas in mari, & cum vento proſpero iſtu tria lumina oumqnam eos dimittendo uſque Areſtanum ipſa nocte ierunt; in cujus portu cum eſſent, & omnes homioes in terra, & mercantiæ * de navi amotæ, videntibus omnibus, lumina illa tria diſparuerunt, & navis abſorpta eſt ab aquis: ipſi vero homioes Piſas reverſi, votum perfecerunt.

75 *Dein fol.* 106. *idem auctor huic prodigio alterum ita ſubnectit:* Aliud parro miraculum, quod patens eſt toti civitati Floreotiæ: nam cum ſoror B. Claræ Agnes ſupradicta, abbatiſſa fuiſſet Sororum monaſterii de Montecellis prope Florentiam, prima ipſa a dicto monaſterio rece-
* dente *, ante mortem S. Claræ Aſſiſium eſt reverſa, ac ipſius interfuit morti; cui & B. Clara prædixit, quod ipſam in brevi ſequeretur per mortem, quod & factum eſt: noo enim multo poſt mortem S. Claræ & ipſa B. Agnes, ejus ſoror, feliciter in Domino obdormivit. Hæc ſiquidem poſt obitum S. Claræ velum nigrum, quod ipſa B. Clara in capite, dum viveret, defera- D bat, dictis Sororibus de Montecellis ex caritate & dilectione, quam ad eaſdem conceperat, & in memoriam ſui, & ipſarum devotionem deſtinavit. Hoc ſiquidem velum in monaſterio prædicto habetur, & ita integrum ſine defectu aliquo perſeverat, acſi noviter eſſet factum, cum vela aliarum propter tincturam de nigro ſtatim corrumpantur & tabeſcant.

76 Iſtud ſiquidem velum cum mantello beati Franciſci, qui ibi etiam habetur, impoſitum pueris patientibus lethargicam paſſionem ſuper caput, curantur: & adeo hoc eſt notum, ut omnes infantes de Florentino comitatu illuc perducantur, & curentur. Et non eſt annus, in quo ultra duceoti pueri illue non deferantur, & quaſi omnea curentur. Nec eſt hoc novum, cum plus quam per ceotum trigiota annos & ultra duraverit, & durae contioue. Multa alia per orbem per S. Claræ ſuffragia, fiunt miracula, quæ ad præſeos omitto. *Libenter fatemur, ad demonſtrandam hujus Virginis ſanctitatem omnino ſufficere antiqua miracula, quæ in bulla canonizationis re-* E *lata ſunt, & in veteribus Actis infra fuſius referentur. Sed utinam Piſanus, aut alius quiſpiam ſcriptor, ad augendam ejuſdem Sanctæ gloriam poſthumam illis etiam recentiora addidiſſet. Si aliqua nova vel aucedota* S. Claræ *miracula aut beneficia nobis ſubminiſtrata fuiſſent, ea ſubjunxiſſemus antiquis anonymi biographi Actis, quæ ex Ms. codice noſtro nunc primum præla ſubjicimus.*

VITA

Auctore anonymo coævo.

Ex membranaceo Muſei noſtri codice P. Ms. 19. *qui cum duobus aliis Mss. Codicibus, & editione Suriana collatus eſt.*

PROLOGUS.

[QUaſi veterata * mundi ſenecta urgente *, F
fidei caligabat vitus, morum outabat greſſus, marceſcebat virilium operum ſertitudo: quinimo fæces temporum, fæce commutabantur etiam vitiorum, cum amator hominum Deus, ex ſuæ pietatis arcano ſacrorum Ordinum ſuſcitans novitatem, providit per eos & fidei ſulcimentum, & reformandis moribus diſciplinam. Dixerim certe modernos patres cum viris ſeqneotibus * luminaria orbis, viæ ductores, vitæ magiſtros: io quibus meridianus fulgor mundo ad vaſperam conſurrexit, ut lumen viderent, qui in tenebris ambulant. Nec decuit infirmioris ſexus adjutorium ſibi deeſſe, quem libidinis gorgite ioterceptum, oon minus ad peccandum trahebat voluptas, & magis ſatis * fragilitas impellebat. Suſcitavit propterea pius Deus virginem venerabilem Claram, atque in ea clariſſimam feminis lucernam accendit; quam & tu Papa, beatiſſime pater, ſuper candelabrum ponens, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt, virtute percogente * ſigoorum, Sanctorum catalogo adſcripſiſti a. Horum Ordinum te patrem colimus, te nutritium ſcimus, te protectorem amplectimur, te dominum veneramur: quem ſic per-

Auctor Ad. lavenderum Papam IV. aliaſque, Mss. Bodl. & Corſ.
* *Ms. Bodl.* vergeret
* *Mss. Corſ.* veris ſeoquelibus
* *Ms. B* majon
* *Ms. Bodl.* cogeret
a

A permaximæ navis regimen univerſale ſolicitat, ut parvæ quoque naviculæ curam ſingularem & ſolicitam non excludat.

præſtetur, ſi poſſe Sanctæ ea auſibus evolanti referre.

2 Sane placuit Dominationi veſtræ, meæ parvitati injungere, ut, recenſitis * actibus S. Claræ, Legendam ejus formarem: opus certe, quod mea multum ruditas formidabat, niſi pontificalia auctoritas verbum coram poſito, iterum atque iterum repetiſſet. Igitur me colligens ad mandatum, oec tutus * per ea procedere, quæ defectiva legeram, ad ſocios B. Franciſci *b*, atque ad ipſum collegium virginum Chriſti perrexi, frequenter illud corde revolvens, non licuiſſe antiquitus hiſtoriam texere, niſi iis, qui vidiſſent, aut a videntibus acceptiſſent. Iis, tanquam, veritate prævia cum timore Domini me plenius inſtruentibus, aliqua colligens, & plura dimittens, plano ſtylo tranſcurri; ut, quia magnalia Virginis, virgines legere delectabit, rudis intelligentia non inveniat, ubi pro verborum ambitu tenebreſcat. Sequantur ergo viri viros Verbi incarnati oovos diſcipulos. Imitentur feminæ Claram, Dei matris veſtigium, novam capitaneam mulierum. Vobis autem, ſaoB ctiſſime Pater, ſicut in his corrigendi, ſubtrahendi & addendi plena manet authoritas; ita mea per omoia ſubjacet, concordat, flagitatque voluntas. Valere vos faciat Dominus Jeſus Chriſtus nunc & c in ævum, Amen. *e*]

Mſs. Conf. recenſibus

b

**Mſs. Rod. & Conf. vu. tum ramis*

ANNOTATA.

a *Hinc ſatis liquet, hunc prologum dirigi ad Alexandrum IV. Pontificem, qui S. Claram ſolemniter catalogo Sanctorum adſcripſit. Hinc etiam erroris convincitur F. Valerius Venetus, qui eumdem prologum Urbano IV. Pontifici perperam inſcribit, ut in Commentario prævio n. 9. monuimus.*

b *Hoc loquendi modo anonymus Vitæ ſcriptor innuit, ſe non fuiſſe Minoritam, etſiamſi F. Valerius Venetus in interpretatione ſua Italica hunc textum corrupterit, aut ab alio corruptum uſurpaverit, ut lucubrationem illam auctori Franciſcano, & quidem S. Bonaventuræ, veroſimiliter tribueret, quemadmodum loco proxime citato Commentarii prævii obſervavimus.*

c *Totus iſte prologus in Codice noſtro* P. Ms. 59. C *deſideratur. Sed cum exſtet in Ms. Paſſionali cœnobii Badocenſis, in Ms. codice Corſendoncano, & editione Surii, eumdem hic exhibere voluimus.*

CAPUT I.

Sanctæ natalis, pia puerilia, converſio ad vitam perfectiorem, & conſtantia in propoſito.

Hæc ſancta Virgo,

ADmirabilis femina, Clara vocabulo & virtute, de civitate Aſſiſii claro ſatis gœore traxit originem, Beato Fraocilco primum fuit conEivis io terria, conregnans poſtmodum in excelſis. *a* Pater ejus miles *a*, & tota ex utroque parente progeoies militaris. Domus abundans, & copioſæ, juxta morem patriæ, facultates. Mater ejus, nomine Hortulana, fructiferam in horto Eccleſiæ plantulam paritura, fructibus bonis & ipſa non mediocriter abundabat. Nam quamvis maritali jugo ſubdita, quamvis curia familiaribus alligata, vacabat tamen pro poſſe divinis obſequiis, ioſiſtebat operibus pietatis. Ultra mare ſiquidem eum peregrinantibus devota tranſivit, & loca illa perluſtrans, qoæ Deus homo ſacria veſtigiis conſecraverat, tandem cum gaudio remeavit. Item ad D AUCT. S. Michaelem Archangelum cauſa orationis acceſſit, & Apoſtolorum limioa devotius viſitavit. coævo.

a Quid plura? Ex fructu arbor cognoſcitur, *quam pia mater peperit,* & fructus ex arbore commendatur. Præceſſit io radice divioi copia muneris, ut in ramuſculo ſequeretur abundantia ſanctitatis. Prægnans deoique mulier, & partui jam vicina, eum ante crucem io eccleſia Crucifixum attente oraret, ut eam de partus periculo ſalubriter expediret, vocem audivit dicentem ſibi: Ne paveas mulier: quia quoddam lumen ſalva parturies, quod ipſum mundum clarius illuſtrabit. Quo edocta oraculo, oatam infantulam ſacro baptiſmate renaſcentem, Claram vocari juſſit, ſperans promiſſi luminis claritatem pro divinæ beneplacito voluotatis aliqua liter fore complendam.

3 Edita mox io lucem parvula Clara, tem- *Ia puerili ætate* peſtive ſatis in umbra ſeculi cœpit clareſcere lumine, atque iotra teneros annos morum ſplendeſcere probitate. Docili eorde primum ex matris ore fidei rudimenta ſuſcepit, & ſpiritu interius cooſtaote pariter & formante, vas revera puriſſimum, vas innotuit eſſe gratiarum. Eatendebat E. libenter ad pauperes manum ſuam, & de abundantia domus ſuæ ſopplebat inopias plurimorum. Ec ut ſuum ſacrificium gratius eſſet Deo, proprio corpuſculo delicata ſubtrabebat eibaria, clamque per interouncios mitteos, reficiebat viſcera pupillorum. Sic ab ioſantia ſecum miſeratione creſcente, mentem compaſſivam gerebat, miſerorum miſerias miſeraotem.

4 Sanctæ orationis ſtudium habebat amicum: *variis claubus vel vermiculis,* ubi ſæpiua odore bono reſperſa, paulatim vitam cælibem actitabat. Cum ſignacula non habebat, quorum evolutione diceret Pater ooſter, congerie lapillorum ſuas oratiunculas Domino oumerabat *b*. Ubi ergo ſancti amoris ſtimulos primitus * ſeotire cœpit, mundaoi floris picturam ioſtabilem *b* judicat contemnendam, Spiritus unctione edocta, **Mſs. Rod. præmuvos* vilibus rebus pretium imponere vilitatis. Sub veſtibus namque pretioſis ac mollibus, ciliciolum gerebat abſconditum, mundo exterius florens, Chriſtum ioterius inducna. Denique ſuis eam oobiliter maritare volentibus, nullatenus acquievit: ſed diſſimulato in poſterum mortali conjugio, virginitatem ſuam Domino committebat *. Talia fue- F ** Ser. promitteba, & Mſ. Conf. commendabat* runt in domo paterna delibameota virtutis, tales primitiæ ſpiritus, talia præludia ſanctitatis. Tantis itaque redundans ungueotia, velut cellam aromatum, licet elauſam, ipſa ſua fragraotia maoifeſtat. Ore ſiquidem vicioorum laudari neſcia cœpit, & ſecretus actus veridica fama prodente, rumor bonitatis ejus vulgabatur in populo.

5 Audiens vero tuoe celebre nomen Fraoci- *& poſtea hortatu S. Franciſci* ſci, qui velut oovus homo, obliteratam in moodo viam perfectionis oovis virtutibus renovabat, mox eum audire deſiderat & videre, ſuadente hoc ipſum patre Spirituum, cujus jam uterque, licet differenter, acceperat primitiva. Nec minus ille tam gratioſæ puellæ celebri fama perflatus, videre hanc & alloqui cupit, ſi quo modo, qui totus inhiabat ad prædam, regnumque mundi depopulaturus advenerat, oobilem iſtam prædam ſeculo nequam poſſit eripere, ſuoque Domino veodicare. Viſitat ille iſtam, & ſæpius iſta illum, viſitationum ſuarum tempora moderantes, quibus divinum illud ſtudium nec percipi ab homioe poſſit, oec rumore publico detractari *c*. Nam unica *c*

tan-

A taotum familiari ſocia comitante, paternos lares
AUCT. COÆVO. puella egrediens, clandeſtinos ad virum Dei frequentabat acceſſus, cujus ſibi verba flammantia, cujuſque ultra hominem opera videbantur. Hortatur eam pater Franciſcus ad mundi contemptum: ſpem ſeculi aridam & ſpeciem deceptivam vivo ſermone demonſtrat: inſtillat auribus ejus dulcia connubia Chriſti, ſuadens virginalis pudicitiæ margaritam beato [a] illi ſponſo, quem amor humanavit, fore ſervandam.

[a] Mſ. Bod. bono

6 Quid immorer multis? Inſtante patre ſanctiſſimo, & more fideliſſimi paranymphi ſolerter agente, non trahit in longum virgo conſenſum. Aperitur ei protinus æternorum intuitus gaudiorum, quorum conſpectu mundus ipſi vileſceret, quorum deſiderio a ſemetipſa liqueſceret, quorum amore ad ſupernas nuptias anhelaret. Cæleſti namque igne ſuccenſa, terrenæ gloriam vanitatis hic ex alto contempſit, ut nihil jam de mundi applauſu ejus affectibus inhæreret. Carnis quoque illecebras perhorreſceos, jam totum in delicto ſe neſciturum proponit, ſoli Deo de corpore ſuo templum facere cupiens, & magni regis connubia
B virtute promereri contendens. Ex tunc Franciſci conſilio ſe totam committit, ipſum poſt Deum ſtatuens ſuæ directionis aurigam. Pendet exinde anima ejus ad ſacra illius monita, & de bono Jeſu calido excipit pectore, quidquid promit ille ſermone. Muleſte jam fert ſecularis ornatus decorem, & quaſi ſtercus arbitrabatur omnia, quæ foris applaudunt, ut Chriſtum lucrifacere poſſit.

7 Protinus ne ſpeculum illibatæ mentis mundanus pulvis ulterius inquinet, aut contagio ſeculari vitæ azymam fermentet ætatem, properat Claram educere pius pater de ſeculo tenebroſo. Inſtabat Palmarum dies ſolennis, cum ad virum Dei puella ſervido corde ſe confert, ſciſcitans de ſua converſione, quid & qualiter fit agendum. Jubet pater Franciſcus, ut *in* die feſto compta & ornata procedat ad palmam cum frequentia populorum, ac nocte ſequenti exiens extra caſtra, mundanum gaudium convertat in luctum Dominicæ paſſionis. Die itaque Dominico veniente, in turba dominarum ſplendore feſtivo puella perradians, cum reliquis intrat Eccleſiam. Ubi illud
C digno præſagio contigit, ut cæteris ad ramos currentibus, dum Clara præ verecundia ſuo in loco manet immota, pontifex per gradus deſcendens, uſque ad eam accederet, & palmam ſuis in manibus poneret. Nocte ſequenti ad Sancti mandatum ſe præparans, optatam fugam cum honeſta ſocietate aggreditur. Cumque oſtio conſueto exire non placuit, aliud oſtium, quod lignorum & lapidum pondera obſtruebant, miranda ſibi conſtitudine propriis manibus reſeravit.

8 Igitur domo, civitate & conſanguineis derelictis, ad ſanctam Mariam de Portiuncula feſtinavit: ubi fratres, qui in aula Dei ſacras excubias obſervabant, virginem Claram cum luminaribus receperunt. Mox ibi rejectis ſordibus Babylonis, mundo libellum repudii tradidit: ibi manu fratrum crines deponens, ornatus varios dereliquit. Nec decuit alibi florigeræ virginitatis Ordinem ad veſperam temporum excitari, quam in ejus aula, quæ prima omnium atque digniſſima, ſola extitit mater & virgo. Hic locus ille eſt, in quo nova militia pauperum, duce Franciſco, felicia ſumebat primordia, ut liquido videretur utramque religionem Mater miſericordiæ in ſuo diverſorio parturire. Cum autem coram altari B. Mariæ ſanctæ pœnitentiæ ſuſcepiſſet inſignia, D
& quaſi ante thorum hujus Virginis, humilis ancilla Chriſto nupſiſſet, ſtatim eam ad eccleſiam S. Pauli *d* S. Franciſcus deduxit, donec aliud provideret altiſſimus, in eodem ſoco manſuram [*].

[*] Sup. videtur manſoleum contra modum Benedictinorum conſanguineorum

9 Ad conſanguineos autem rumore volante, dilacerato corde, factum & propoſitum virginis damnant; & conglobati in unum, currunt ad locum, tentantes quod obtinere non poſſunt. Violentiæ impetum, venena conſiliorum, blanditias adhibent promiſſionum, ſuadentes ab hujuſmodi vilitate dilecedere, quæ nec generi congruat, nec exemplum habeat in contracta [*]. At illa pannos apprehendens altaris, caput denudat atque ſum, firmans ſe nullatenus a Chriſti ſervitio ulterius avellendam. Creſcit animus, bello creſcente ſuorum, vireſque miniſtrat amor injuriis laceſſitus. Sic fic per plures dies cum in via Domini obicem pateretur, & fui ſe opponerent ejus propoſito ſanctitatis, non collaptus eſt animus, non fervor remiſſior: ſed inter verba & odia ad ſpem animum iamdiu reformabat, donec propinqui, retruſa [*] fronte, quieſcunt.

[*] Id eſt tegens

[*] Vat. retuſa

10 Paucis interjectis diebus, ad eccleſiam ſancti Angeli de Paulo *e*, tranſivit: ubi cum ooo plena mens ejus quieſceret, tandem ad Eccleſiam S. Damiani, B. Franciſci conſilio, commigravit. E
Ibi meotis anchoram quaſi in certo figens, non jam pro loci mutatione ulterius fluctuat, non pro arctitudine dubitat, nec pro ſolitudine reformidat. Hæc eſt illa eccleſia, in cujus reparatione Franciſcus miro defudavit ſtudio, cujuſque ſacerdoti pecuniam obtulerat pro opere reparando. Hæc eſt, in qua dum Franciſcus oraret, vox ad eum de ligno Crucis dilapſa, inſonuit: Franciſce, vade, repara domum meam, quæ, ut cernis, tota deſtruitur. In hujus locelli ergaſtulo, pro cæleſtis amore ſponſi, virgo ſe Clara concluſit. In hac ſe a mundi tempeſtate celans, corpus, quoad viveret, earceravit. In hujus caverna maceriæ, columba deargentata nidificans, virginum Chriſti collegium genuit, monaſterium ſanctum inſtituit, pauperumque dominarum Ordinem inchoavit. Hic in via pœnitentiæ glebas membrorum terit *f*, hic ſemina perfectæ juſtitiæ ſeminat, hic inceſſu proprio ſignat veſtigia ſecuturis. In hoc arcto reclu-
F ſorio per quadraginta duos annos diſciplinæ flagellis frangit ſui corporis alabaſtrum, ut domus Eccleſiæ repleatur fragrantia unguentorum. Ubi quam glorioſe converſata ſit, tunc demum aperte narrabitur, ſi quot & quaotæ animæ per eam ad Chriſtum venerint, primo narretur.

in eo conſtanter perſeverat.

e

f

ANNOTATA.

a Miles *apud ſcriptores medii ævi eſt nomen honoris vel dignitatis, & ſignificat diverſa nobilium officia, ut juſtus apud Cangium in Gloſſario ad hanc vocem videre eſt, & §. 2. Commentarii prævii ex verbis veterum biographorum probavimus.*

b *Occaſione Roſarii Deiparæ in Commentario prævio ad Vitam S. Dominici §. 21. ſeu tomo 1. Auguſti pag. 432. obiter meminimus de Paulo Ægyptio, qui quotidie trecentas orationes lapillis totidem numerabat.*

c Detractari *hic poni videtur pro verbo* detrahi, *ita ut ſenſus ſit*, S. Claram *cum S. Franciſco occulte converſatam fuiſſe, ne rumor publicus converſationi eorum poſſet detrahere.*

d *Iſtud eſt monaſterium Ordinis Benedictini. Quare forſan aliqui ſcriptores Benedictini* S. Clara-

ram

A ram *Ordini ſuo adſcribunt, de quibus in Commentario prævio §. 3. egimus.*

e *Etiam iſtud cœnobium ad Ordinem S. Benedicti olim pertinuit, quod Bailletus in Legenda Gallica* S. Claræ *perperam Ordini S. Auguſtini attribuit. Dixi, illud* olim *pertinuiſſe ad Ordinem S. Benedicti, quia Piſanus in libro Conformitatum apud nos fol. 104. verſo de eodem monaſterio hæc habet:* Pet B. Franciſcum & ſocios ad monaſterium de Panzo, quod nunc eſt Ordinis ipſius, tunc autem erat S. Benedicti, eſt deducta, *videlicet* S. Clara, *cujus Acta ibidem exponit.*

f *Suarez hic legit* glebas membrorum texit, *quæ phraſis innueret, Sanctam eo loco ſepultam eſſe, quod numero 54. Actorum repugnat. Quapropter præferenda videtur lectio noſtri Ms. codicis, qui habet* glebas membrorum tarit, *id eſt, auſtera pœnitentia corpuſculum vel membra ſua hic attrivit, ut etiam ex ſequentibus colligitur.*

CAPUT II.

B *Publica virtutum ejus fama, amor humilitatis ac paupertatis, mira panis oleique multiplicatio.*

Fama virtutum ejus.

SPargitur paulo poſt opinio ſanctitatis virginis Claræ per proximas regiones, ut in odorem unguentorum ejus undique mulieres currant. Feſtinant virgines ejus exemplo Chriſto ſervare, quod ſunt: maritatæ caſtius agere ſatagunt: nobiles & illuſtres, amplis contemptis palatiis, arcta ſibi monaſteria conſtruunt, atque pro Chriſto in cinere & cilicio vivere magnam gloriam ducunt. Concitatur nihilo minus ad iocoinquinata certamina juvenum impetus, & ad carnis aſpernanda ludibria per infirmioris ſexus exempla fortia provocatur. Plures denique matrimonio juncti, mutuo conſenſu continentium ſe lege vincientes, viri ad Ordines, uxores ad monaſteria tranſeunt. Mater filiam, filia matrem invitat ad Chriſtum: ſoror ſorores allicit, & amita neptes. Omnes æmulo fervore Chriſto ſervire deſiderant. Omnes hujus vitæ angelicæ, quæ per Claram inclatuit, C fieri participes optant. Innumeræ virgines, Claræ rumoribus excitatæ, dum ad clauſtralem vitam tranſire non prævalent, in patriis domibus ſine tegula regulariter vivere ſtudent. Tanta hic ſalutis germina virgo Clara ſuis parturiebat exemplis, ut in ea videretur impleri propheticum illud: Multi filii deſertæ magis, quam ejus, quæ habet virum.

lange linguæ divulgatur,

a Suo. concluditur & Ms. Conſ. obtruditur

11 Interea ne cæleſtis hujus benedictionis vena, quæ in valle Spoletana *a* ſcaturiit, brevi intra terminos obducatur[a], ſic divina providentia derivatur in amnem, ut fluminis impetus totam Eccleſiæ lætificet civitatem. Nam tantarum novitas rerum longe lateque tranſivit in orbem, & ubique animas cœpit lucrifacere Chriſto. Clauſa manens Clara, tam clareſcere mundo incipit, & laudum titulis præclara reſulget. Replet fama virtutum ejus cameras dominarum illuſtrium, duciſſatum palatia, ipſarum quoque penetrat penetralia reginarum. Flectitur nobilitatis apex ad ejus ſectanda veſtigia, & a ſuperbi ſanguinis genere, ſancta humilitate degenerat. Nonnullæ Dueum ac regum matrimonia dignæ, Claræ invitante præconio, arctam pœnitentiam faciunt, & quæ potentibus nupſerant, Claram ſub modulo imitantur. Oroantur monaſteriis innumeræ civitates: ipſa quoque campeſtria & montana, hujus cæleſtis ædificii fabrica decorantur. Multiplicatur caſtitatis titulus in ſeculo, Clara ſanctiſſima præeedente, & reſtivivus ordo virgineus in medium revocatur. His beatis floribus, quos Clara pariuriit, feliciter hodie veroas Eccleſia, quibus & ipſa fulciri poſtulat, dicens: Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. Sed jam ad propoſitum ſtylus redeat, ut, ejus converſatio qualis fuerit, innoteſcat.

D Auct. cæVo.

& ſancta Aſſiſienſis humilitate inſignis

12 Hæc ſui Ordinis lapit primarius ac nobile fundamentum, in fundamento ſanctæ humiliratis, virtutum omnium fabricam ab ipio principio ſtuduit collocare. Beato namque Francico obedientiam ſanctam promiſit, & a promiſſo nullatenus deviavit. Triennio vero poſt ſuam converſionem, nomen & officium Abbatiſſæ declinans, humiliter ſubeſſe voluit potius, quam præeſſe, & inter Chriſti ancillas ſervire libentius, quam ſerviri. Cogente autem B. Franciſco, ſuſcepit tandem regimen dominarum: de quo in corde ſuo timor, non tumor, exoritur: nec libertas, ſed ſervitus E augmentatur. Quo enim jam aliqualis prælationis ſpecie altior cernitur, eo reputatione propria vilior, obſequio promptior, cultu deſpectior reperitur. Nullos jam famularum reſpuit actus, adeo ut plerumque ſororum manibus aquam infunderet, ſedentibus aſſiſteret, comedentibus miniſtraret. Invita valde aliquid præcepit: ſpontanea vero fecit, magis eligens per ſeipſam facere, quam ſororibus imperare. Infirmarum ſedilia ipſa lavabat, ipſa tergebat, ſuo illo nobili ſpiritu nec ſordida fugiens, nec fœtida perhorreſcens. Pedes famularum deſoris revertentium ſæpius abluit, & ablutis oſcula imprimit. Lavabat ſemel cujuſdam ſervientis ſororis pedes: quos dum deoſculari properat, illa tantam humilitatem non ferens, pedem ſubtrahit, dominamque ſuam pede in ore percuſſit. At illa pedem famulæ blande reſumit, & ſub ipſa planta ſtrictum * oſculum figit.

** Ms. Bod. laudum amore ſtre. ſta paupertatis ſa. grans,*

13 Paupertatem ſpiritus, quæ vera humilitas eſt & paupertas rerum omnium, continebat. Primum in ſuæ converſionis initio paternam hæreditatem, quæ ad eam pervenerat, diſtrahi fecit, F ſibique de pretio nihil reſervans, totum pauperibus erogavit. Hinc ſeculo ſoris reliſto, mente intus ditata, poſt Chriſtum ſine ſacculo exonerata percurrit. Tantum denique eum ſancta paupertate fœdus iniit, amoremque contraxit, ut nihil præter Dominum Jeſum vellet habere, nihil filias ſuas poſſidere permitteret, nil præter neceſſarium victum & veſtitum a ſororibus recipi, vel in poſterum reſervari. Nequaquam cæleſtis deſiderii pretioſiſſimam margaritam, quam venditis omnibus compararat, arbitrabatur cum temporalium mordaci * ſollicitudine poſſidendam. Inculcat ſuis frequenti ſermone ſororibus, tunc acceptabile illud Deo fore collegium, cum paupertate fuerit opulentum, & tunc perpetuo ſtabile permanſurum, ſi altiſſimæ paupertatis fuerit ſemper turre munitum. Hortatur eas in paupertatis nidulo Chriſto pauperi conformari, quem pauperula mater in arcto præſepio parvulum reclinavit. Hoc enim peculiari recordatorio quaſi monili aureo ſuum ſubornabat * pectus, ne terrenorum pulvis ad interiora tranſiret.

** Ms. Bod. immodeſtia*

a Ms. Conſ. ſibulabat

14 Volens denique religionem ſuam intitulari tituło paupertatis, a bonæ memoriæ Innocentio Papa tertio, paupertatis privilegium poſtulavit.

& divina providentia confidens,

A nibus & divinis laudibus animam occupabat. Ferventiſſimam interni deſiderii aciem fixerat jam in lucem, & quæ globum tranſcenderat terrenorum voluminum, ſinum mentis latius expandebat imbribus gratiarum. Longis poſt Completorium tractibus eum ſororibus orat, & lachrymarum profluvia, dum in ipſa prorumpunt, in cæteris excitantur. Poſtquam vero cæteræ ſeſſa membra duris adibant reſnvere cubilibus, ipſa in oratione pervigil & invicta manebat, ut tunc venas divini ſuluris *a* ſurtive ſuſciperet, quando ſopor cæteras occupaſſet. Sæpiſſime ad orationem proſtrata in faciem, terram infundit lachrymis, oleuliſque demulcet: ut ſemper ſnum Jeſum tenere videatur in manibus, in cujus pedes lacrymæ illæ fluanr, & oleula imprimantur. Lachrymapti ſemel profunda nocte adſtitit angelus tenebrarum in forma nigri pueruli, & ipſam monuit, dicens: Ne tantum plores, qunniam cæca fies. Cui cum illico reſponderet: Cæcus non erit, qui Deum videbit: confuſus ille diſceſſit. Eadem nocte poſt Matutinum orante Clara, & irriguo ſnlitn balneara, monitor fraudulentus aeceſſit: Ne tantum, inquic, fleveris, ne tamdiu reſolutum cerebrum per nares emunxeris: qunniam adhuc tortum naſum hababia. Qua celeriter reſpondente: Torturam nullam patitur, quæ Domino famulatur, ſtatim elapſus evanuit.

B

20 Quantam ſnt munitionem *in fornace ferventiannatinnis accipiat, quantum ſibi in illa fruitione bonitas divina dulceſcat, ſolita indicia probant. Cum enim ab oratione ſancta cum jucunditate redibat, calida verba, quæ Sororum pectnra ſuccendebant, de igne altaris Domini reportabat. Mirabantur enim quamdam dulcedinem ex ejus ore procedere, & clarinrem ſolitn faciem apparere. Para verat certe in duleedine ſua pauperi Daus, & mentem, quam in oratione lux vera repleverat, exterius corporaliter exemplabat. Sic in mundo labili ſponſo ſun nobili nnn habiliter juncta, continue deliciatur in ſuperis: ſic io rnta verſatili virtute ſtabili ſulta, & in vaſe fictili thеſaurum gloriæ claudens, carne in imis, menta permanet in excelſis. Mos erat ei ad Matutinum prævenire juvenculas, quas per ſigna ſilenter excitans, provocabat ad laudes. Sæpe, cæteris dormientibus, lampades accendebat: ſæpe campanam propriis C manibus ipſa pulſabat. Nullus erat corpori, nullus in ſuo clauſtro deſidiæ locus; ubi orandi & Domino ſerviendi pigritiam aſpera invectio ſtimulabat.

quæ tanta erant officinæ,
** Sacramentorum*

21 Libet hic orationum ejus recitare magnalia, ſicut veritata fideliſſima, ſic & veneratione prædigna. Illa tempeſtate, quam ſub Imperatore Friderico *b* in diverſis mundi partibus ſuſtinebat Eccleſia, Vallis Spoletana de calice iræ frequentius imbibebat. Erant in ea pro depopulatione caſtrorum, pro civitatum expugnatione, Imperiali juſſu conſtitutæ acies militum, & Saracenorum ſagittariorum examina valut apum. Cumque in Aſiſium, peculiarem Domini civitatem, ſemel furor irrueret, & jam ipſis portis exercitus appropinquaret, Saraceni gens peſſima, qui ſanguinem ſitiunt Chriſtianum, & omne nefas impudentius audent, apud ſanctum Damianum intra loci terminos, immo intra clauſtrum virginum, confluxerunt. Liqueſcunt dominarum corda timoribus, tremunt formidine verba, & ad Matrem referunt fletus ſuos. Quæ impavida corde, ſe infirmam ad oſtium duci jubet, & ante hoſtes poni, præcedente eam capſa argentea, intra ebur inclula, in qua Sancti ſanctorum corpus* devotiſſima ſervabantur.

ut iis ſe-
quenti-
bus,
b

** Mss. Bod. ſanctum Chriſti corpus*

22 Cumque ſe totam in oratione coram Domino proſtraviſſet, Chriſtn ſuo cum lacrymis ait: Placet, mi Domine, inermes ancillas tuas, quas tuis amoribus nutrivi, manibus, eece, tradere paganorum? Cuſtndi Domine, precor, has famulas tuas, quas ipſa in præſenti articulo cuſtodire non poſſum. Mnx de novæ gratiæ propitiatorio vox quaſi pueruli ad ejus aures intonuit: Ego vos ſemper cuſtodiam. Mi Domine, ait, & hanc, ſi placet, protege civitatem, quia nos pro tuo amore ſuſtentat. Et Dominus ad eam: Gravamina luſtinebit, ſed mea protectione tuaque intercoſſione defendetur. Tunc Virgn lacrymolam erigens faciem, flentes conſortat, dicens: Fidejubeo vobis, filiolæ, quod nihil patiemini mali, tantum in Chriſto confidite, Nec mora: ſtatim canum illorum repreſſa paveſcit audacia, & per muros, quos aſcenderant, celeriter exeuntes, orantia virtuta deturbati ſunt. Confeſtim Clara illis, quæ vocem prædictam audierant, ſtudioſe interminatur, dicens: Cavete per omnem modum, charſſimæ filiæ, ne vocem illam, dum corpus ago, cuiquam referetis.

D

Auct. coævo. monaſterium ſuum invadentes fugantis,

E

23 Alio tempore Vitalis de Averſa, vir gloriæ cupidus, & in prælis animoſus, Imperialem exercitum, cui capitaneus præerat, admovit contra Aſſiſium. Terram itaque nudavit arboribus, adjacentia cuncta vaſtavit, & ſic in civitatis obſidione reſedit. Firmat verbis minacibus, ſe iode nullatenus receſſurum, donec ipſam habuerit civitatem. Jamque ad id adventum erat, ut de civitatis periculo in proximo timeretur. Quod cum audiſſet Clara famula Chriſti, vehementer ingemuit, & ſororibus ad ſe vocatis, ait: Ab iſta civitate, charſſimæ filiæ, multa quotidie bona ſuſcipimus: impium valde eſt, ſi non in tempore opportuno ei, prout poſſumus, ſuccurramus. Jubet afferri cineres, jubet capita nudare ſorores. Primum ſuum exopertum caput cinere multo conſperſit: deinde ſuper illarum capita cinerem ponit. Pergite, inquit, ad Dominum noſtrum, & liberationem civitatis totis affectibus poſtulate. Quid ſingula narrem? Quid virginum lacrymas, quid preces repetam violentas? Facit milerieors Deus ſequenti mane cum tentatione proventum, ut totn diſſoluto exercitu, & ſuperbus homo contra votum diſcederet, ne terram illam ulterius non vexaret. Nam & iple dux belli paulo poſt gladio interemptus eſt.

Aſſiſium obſidione liberatur.

F

24 Verum nec illæ ſuæ orationis virtus mirifica debet ſilentio ſepeliri, qua in ipſo converſionis initio animam ad Deum convertit, converſam defendit. Habebat namque ſororem, ævo teneram, carne ac puritate germanam: cujus converſionem deſiderans, inter precum primitias, quas Deo plenis affectibus offerebat, hnc poſtulabat obnixius, ut ſicut eum ſorore habuerat in ſeculo cohærentiam animorum, ita jam in Dei ſervitio fieret inter eas unitas voluntatum. Orat igitur inſtanter Patrem miſericordiæ, ut relictæ in domo ſorori Agneti mundus deſipiat, dulceſcat Deus, eamque lic a propoſitn carnalium nuptiarum ad ſat amoris copulam transferat, quatenus una ſecum in virginitate perpetua Sponſn gloriæ nubat. Mirandus enim utrique inſederat mutuus amor, qui nnvam divulſionem, licet affectu diſſimili utrique fecerat doloroſam. Favet celeriter divina majeſtas egregiæ oratrici, primumque illud donum, quod præcipue poſtulat, quodque magis Deum exhibere delectat, feſtinantius elargitur. Nam poſt ſedecim dies a converſinne Cla-

ſoror ſua Agnes converſa-
tur.

AUCT. COÆVO.

ræ, Agnes divino afflata ſpiritu, properat ad ſororem, eique ſuæ voluntatis referans arcanum, dicit, ſe velle penitus Domino deſervire. Quam illa gaudenter amplectens, Gratias, inquit, ago Deo, dulciſſima ſoror, quod me de te ſolicitam exaudivit,

& conſtantiam contra vim perſequentum.

25 Miram converſionem ſatis eſt miranda deſenſio ſubſecuta. Cum enim felices ſorores apud eccleſiam ſancti Angeli de Panto, Chriſti veſtigiis inhærerent, atque illa, quæ plus de Domino ſentiebat, ſuam erudiret noviriam & germanam, repente contra puellas nova conſanguineorum prælia ſuſcitantur. Audientes enim Agnetem ad Claram tranſiſſe, currunt ad locum ſequenti die duodecim viri furore ſuccenſi, & conceptam malitiam diſſimulantes exterius, pacificum prætendunt ingreſſum. Moxque ad Agnetem converſi, (nam de Clara jam antea deſperaverant) Quid tu, inquiunt, ad locum iſtum veniſti? Feſtina quantocius domum redire nobiſcum. Qua reſpondente, nolle ſe a ſorore ſua Clara diſcedere, irruit in eam miles onus animo efferato, & pugnis calcibuſque non parcens, eam per capillos abſtrahere conabatur, cæteris impellentibus, & ſuis brachiis

B levantibus eam. At juvencula dum quaſi a leonibus capta, de manu Domini raperetur, exclamat, dicens: Adjuva me, ſoror chariſſima, nec me Chriſto Domino tolli permittas. Cum ergo violenti prædones adoleſcentulam renitentem per devexum montis abſtraherent, veſtes abrumperent, vias crinium laceratione complerent, Clara cum lachrymis in orationem procumbens, petit ſorori mentis conſtantiam tribui, petit vires hominum divina potentia ſuperari.

prodigioſe impetraverit,

26 Confeſtim vero tanto pondere corpus illius in terra jacentis figi videtur, ut illam plures homines, ſuis conatibus annitentes, nequaquam valeant ultra quemdam rivulum abſportare. Accurrentes etiam aliqui de agris & vineis, auxilium illis præſtare contenderunt, ſed corpus illud de terra levare nullatenus poſſunt. Dumque in ſuo conatu deficiunt, verbo luſorio miraculum extollunt, dicentes: Tota nocte plumbum comedit, & ideo ſi ponderat, non eſt mirum. Nam & dominus Monaldus patruus ejus, cum in tanta rabie conſtitutus, vellet eam leibaliter pugno percutere, manum, quam levavit, ſubito dirus dolor invaſit, eamque uſque ad plura tempora doloris anguſtia cruciavit. Ecce poſt longum agonem Clara pergens ad locum, rogat propinquos, a tali conflictu diſcedere, & Agnetem lemiuecem jacentem, ſuæ ſolicitudini commendare. Quibus infecto negotio cum amaro animo recedentibus, Agnes jucunda ſurrexit, & jam cruce Chriſti gaudens, pro quo hac prima pugna certaverat, ſe divinis ſervitiis perpetuo mancipavit. Siquidem & beatus Franciſcus manu ſua ipſam totondit, & una cum ſorore ſua in via Domini erudivit, Verum quia magnificam ejus vitæ perfectionem ſermo brevis explicare non poſſet, intendatur ad Claram.

ac dæmones expulerit.

27 Mirum non eſt, ſi contra malitiam hominum Claræ oratio valeat, quæ etiam dæmones incendebat, Mulier enim quædam Piſanæ diœceſis, devota ſemel venit ad locum, ut Deo & ſanctæ Claræ gratias ageret pro eo, quod meritis ejus a quinque dæmoniis liberata fuiſſet. Fatebantur autem in ſui expulſione dæmonia, quod ipſos orationes S. Claræ incenderent, & ex poſſeſſo vaſculo deturbarent. Non ſine cauſa dominus Papa Gregorius in hujus ſanctæ orationibus fidem habebat mirabilem, quarum virtutem ſenſerat admi- D rabilem & efficacem. Sæpe quidem nova, ut aſſolet, emergente difficultate, & cum eſſet Oſtienſis Epiſcopus, & poſtquam ad culmen Apoſtolicum eſſet evectus, ſupplex eidem virgini per epiſtolam factus, poſcit ſuffragium, ſentit auxilium. Res certe, ſicut humilitate conſpicua, ſic toto ſtudio imitanda: quando Chriſti Vicarius a Chriſti ancilla opem efflagitat, & ſuis ſe virtutibus recommendat. Sciebat ſane, quod poteſt amor, & quam liber aditus puris virginibus pateat ad conſiſtorium majeſtatis. Si enim Rex cælorum ſeipſum ſerveuter amantibus tribuit, quid eſt, quod devote orantibus, ſi expedit, non concedit?

ANNOTATA.

a Suſurrium *hic uſurpatur pro ſuſurro.*

b *Hujus Frederici facinora paſſim nota apud Odoricum Raynaldum in Annalibus eccleſiaſticis, aliaſve hiſtoriographos legi poſſunt.*

CAPUT IV.

Eximia ejus devotio erga ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, & Crucem Chriſti, cujus ſigno varia miracula patravit. E

Ergà Sacramentum Euchariſtiæ,

QUantus beatæ Claræ ad altaris Sacramentum fuerit devotionis affectus, effectus oſtendit. In illa gravi infirmitate, quæ eam grabato adſcripterat, faciebat ſe erigi, & fulcimentis appoſitis ſuſtentari: & ſedens, filabat delicatiſſimos pannos: de quibus ultra quinquaginta paria Corporalium faciens, & ea ſericis vel purpureis thecis includens, per plana & montana Aſſiſii variis eccleſiis deſtinabat. Corpus vero Domini ſuſceptura, calidis primo lachrymis rigabatur: & accedens cum tremore, non minus formidat in Sacramento latentem, quam cælum terramque regentem.

& Chriſtum, a

29 Sicut enim in infirmitate, Chriſti ſui memoria memor erat, ſic & Chriſtus eam in ſuis languoribus viſitabat. In illa nativitatis hora, quando parvulo nato mundus cum angelis jubilat, omnes dominæ ad Matutinum pergunt, & matrem infirmi- F tatibus preſſam, ſolam relinquunt. Cumque de parvulo Jeſu cogitare cœpiſſet, & multum doleret, quod ſuis laudibus intereſſe non poſſet, ſuſpiransait: Domine Deus, ecce ſola relicta ſum tibi in loco iſto. Et ecce repente mirabilis ille concentus, qui in eccleſia S. Franciſci fiebat, ſois cœpit auribus intonare. Audiebat jubilum Fratrum pſallentium, harmonias cantantium attendebat, ipſum etiam percipiebat ſonitum organorum. Nullatenus tanta erat loci propinquitas, ut hæc attingere poſſet humanitus, niſi vel illa ſolemnitas ad eam fuiſſet ampliata divinitus, vel ejus ſupra humanum modum vigorstus auditus. Verum quod totum hoc excellit oraculum, ipſum digna fuit Domini præſepe videre. Mane ad eam venientibus filiabus, dixit Clara: Benedictus Dominus Jeſus Chriſtus, qui me, vobis relinquentibus, non reliquit. Audivi revera per gratiam Chriſti tota illa ſolennia, quæ in eccleſia ſancti Franciſci hac nocte celebrata ſunt *a*.

a præſertim pertentum tantus erat ſanctæ affectus,

30 Fsmiliaris ei planctus Dominicæ paſſionis, quæ ex ſacris vulneribus nunc myrrhatas affectiones exhaurit, nunc dulciora gaudia ſugit. Hanc lachry-

A lachryma Chriſti paſſi vehementer inebriat, & quem cordi ſuo profundius amor impreſſerat, frequenter memoria repræſentat. Docet novitias Chriſtum plangere Crucifixum, & ſimul, quod verbis docet, factis exemplat. Nam ſæpe, cum in ſecreto ad talia hortaretur, præveniebat verborum exitum, irriguum lachrymarum. Inter horas *diei*, Sexta & Nona majori compunctione ex more afficitur, ut eum immolato Domino immoletur. Nam & ſemel hora Nona orantem in cellula diabolus in maxilla percutiens, oculum ſanguine, genam livore ſuffundit. Ut autem Crucifixi deliciis abique intermiſſione paſceret mentem, orationem de quinque plagis Domini frequentius ruminabat. Officium Crucis, prout Crucis amator Franciſcus inſtituerat, didicit, & affectu conſimili frequentavit *b*. Chordulam tredecim nodorum cupulis annulatam, ſuhtus ad carnem cingebat, ſecretum memoriale vulnerum Salvatoris.

b

ut in craſtinum reponeret.

31 Advenetat quodam tempore dies ſacratiſſimæ Cœnæ, qua Dominus io finam dilexerat ſuos. Circa ſero, appropinquaote Domini agonia, Clara contriſtata & mœſta, in cellæ ſecretario ſe reclusit. Cumque orantem Dominum orans proſequeretur, & triſtis uſque ad mortem anima triſtitiæ illius hauſiſſet affectum, jam jamque captionis & totius illuſionis memoria dehriata, lecto refedit. Tota igitur nocte *illa* & die ſequenti ſic abſorpta, ſic a ſeipſa permanet aliena, ut irreveteratis circa unum ſemper intenta luminibus, confixa Chriſto, ac prorſus inſenſibilis videretur. Rediſ quædam familiaris filia ſæpe ad ipſam, ſi forte aliquid velit, & ſemper eodem modo ſe habere reperit. Nocte vero diei ſabbati veniente, devota filia caodelam accendit, & præceptum S. Franciſci ad matris memoriam ſigno, vel * verbo, toducit. Præceperat enim ſanctus, ne ullom ſine comeſtione tranſiret diem. Illa igitur aſſiſtente, Clara quaſi *aliunde* rediens, hoc protulit verbum: Quæ candelæ neceſſitas? Numquid nno dies eſt? Mater, ait illa, nox abiit, & dies tranſivit, noxque altera rediit. Cui Clara: Benedictus ſit iſte ſomnus, chariſſima filia; quoniam diu optatus, tandem donatus eſt mihi. Sed eave, ne ſomnum iſtum cuiquam reſeras, dum vixero io carne.

B

* *Sur. pro vel habes non*

C

& ſigno crucis

32 Amanti vicem Crucifixus amatus rependit: & quæ circa Crucis myſterium tanto amore ſuecenditur, Crucis potentia in ſignis & miraculis illuſtratur. Signum enim viviſicæ Crucis dum morhidis applicat, morbos ab eis mirahiliter fugat. Tangam ex multis aliqua. Fratrem quemdam, nomine Stephanum, furiæ morbo laboraotem, B. Franciſcus ad dominam Claram tranſmiſit, ut ſuper eum faceret ſignum ſanctiſſimæ Crucis. Magnam enim ſciebat ejus perfectionem, & magnam in ipſa venerabatur virtutem. Conſignat eum obedientiæ filia patris juſſu, & io loco, ubi ipſa orare ſolita erat, parumper dormire ſinit. At ille poſt modicum ſomnum ſolutus, ſanus exſurgit, & ad patrem liber ab infamia redit.

multus ager.

* *Mſ. Bod. Mochidius & Mſ. Conf.* Nicolaus

33 Puer quidam annorum trium, nomine Matthiolus *, de civitate Spoleti, lapillum quemdam incaute ſuis ineruſerat naribus. Nemo illum ex ejus oaribus valebat educere, nec ipſe puer projicere. Periclitatus anguſtia magna, ducitur ad dominam Claram, & dum ſigno Crucis ab ea ſignatur, ſtatim projecto lapide, liber efficitur.

Alius puer de Peruſio, totum habens oculom macula coopertum, ad ſanctam Dei Famulam adductus eſt. Quæ tacto pueri oculo ſignum Crucis impreſſit, & dixit: Ducite eum ad matrem meam, ut *ipſa* ſuper eum ſignum Crucis ingeminet. Mater, inquam, ejus domina Hortulana *c*, ſeam ſecuta plantulam, poſt filiam ad religionem tranſierat, & in horto cuncluto cum virginibus vidua Domino ſerviebat. Signo autem Crucis ab ipſa recepto, illico pueri oculus a macula expurgatus, clare & limpide vidit. Aſſeris ergo Clara, puerum *ipſum* ſuæ matris merito eſſe liberatum: declinat pondus laudis mater in filiam, & ſe tantæ rei fatetur indignam.

D

AUCT. COÆVO.

c

diverſis morbis affectus.

34 Una de Sororibus, nomine Beneventuta, plagam fiſtulæ ſub brachio duodecim fere annis perpeſſa fuerat, quæ per quinque foramina ſaniem emittebat. Cui compaſſa virgo Dei Clara, peculiare illud ſuum ſigni ſalutiferi admovit emplaſtrum. Statimque ad Crucis deſignationem, perfectam recepit annoſi ulceris ſanitatem.

Alia de numero ſurorum, Amata vocabulo, tredecim menſibus aggravata hydropiſi, ſehre inſuper & tuſſi & lateris dolore conſecta, jacebat. Super quam domina Clara pietate permota, ad ſuæ nobilis phyſicæ recurrit experimentum. Signat eam Cruce in nomine Chriſti ſui, & ſtatim reſtituit plenariæ ſanitati.

E

Alia Chriſti ancilla, de Peruſio nata, vocem per duos annos ita perdiderat, quod vix exterius poterat formare ſermooem. Cumque in nocte Aſſumptionis Dominæ noſtræ ſibi fuiſſet in viſione monſtratum, quod domina Clata liberaret eam, diem cum deſiderio expectabat. Qua illucéſcente, ad Matrem ſeſtioat, ſignum Crucis expoſtulat, vocem mox ſignata recuperat.

ad priſtinam ſonoritatem revocavit.

35 Soror quædam, oomine Chriſtina, magno tempore in una aure ſurditatem perpeſſa, multas contra malum illud, fruſtra tamen, fecerat medicinas. Cujus caput domina Clara clementer conſignat, autem conteectat, auditufque illico reparatur.

Magna erat in monaſterio ſororum multitudo languentium, diverſis doloribus afflictarum. Ingreditur Clara locum ex more cum ſua medicina ſolita, & ſigno Crucis quinquies facto, quinque ſtatim relevat a languore. Ex his profecto patet, in pectore virginis plantatam eſſe arborem Crucis, cujus dum fructus reficit animam, præheot exterius ſolia medicinam.

F

ANNOTATA.

a *Hic divinus favor, ſanctæ Virginis collatus, etiam in Speculo S. Franciſci Centuria* a. *cap.* 82. *refertur.*

b *Indicatur hic, ni fallor*, Officium Dominicæ Paſſionis, *quod Waddingus inter opuſcula S. Franciſci tomo* 5. *pag.* 381. *edidit, & monitione prævia illuſtravit.*

c *Arturus a Monaſterio ad diem ſecundam Januarii in Martyrologio Franciſcano hanc piam mulierem, quæ in vita & poſt mortem miraculis claruiſſe dicitur, nomine* beatæ *compellat. Sed Huoberus in Menologio ſuo Franciſcano ab hoc titulo abſtinet. Si legitimus illius feminæ cultus oſtendi poſſit, poteris de ea agi in ſupplemento Januarii noſtri, qui poſtmodum fere media parte augendus erit.*

A

AUCT. COÆVO.

CAPUT V.

Solicitudo ſanctæ Abbatiſſæ erga ſuas ſubditas, exſtaſis ejus cum S. Franciſco, & prodigioſa panis benedictio.

*Sanctæ ſubditas ſuas ſolicite curat, * ſur. ex plebis.*

SAnctæ quia erat magiſtra rudium, & quaſi in magni Regis palatio præpoſita puellarum, tanta eas diſciplina informabat, tantoque ſovebat pietatis amore, quod ſermo nullus explicet *. Docet primo ſtrepitum omnem de mentis hoſpitio pellere, ut ſolius Dei peculiaribus valeant inhærere. Docet, jam carnalium propinquorum amore non affici, domumque patriam, ut Chriſto placeant, obliviſci. Hortatur, exactiones contemnere fragilis corporis, carniſque nugas imperio reſtringere rationis. Monſtrat inſidioſum hoſtem occultos puris mentibus injicere laqueos; aliter ſanctos, aliter tentare mundanos. Sic denique, certis horis vult eas operari manibus ſuis, ut protinus ad conditoris deſiderium per orationis exercitium recaleſcant, & torporem negligentiæ deferentes, igne ſancti amoris frigus indevotionis deponant. Nuſquam major cenſura ſilentii, nuſquam amplior color & tenor omnis honeſti. Non ibi fluida loqueſa fluidum loquitur animum, nec verbi levitas levem prodit affectum. Ipſa namque Magiſtra parca in verbis, abunde mentis vota ſermonis brevitate coarctat,

B

ſpecialibus ſuarum curas,

37 Providet filiabus per devotos prædicatores alimoniam verbi Dei, ex qua ſuam deteriorem non efficit partem. Nam tanta in animo ſanctæ prædicationis exultatione perfunditur, tanta recordatione ſui Jeſu deliciatur, ut prædicante aliquando fratre Philippo de * Adria, ſpecioſiſſimus quidam puer virgini Claræ aſſiſteret, & per magnam prædicationis partem ſuis eam gratulationibus oblectaret. Ex cujus apparitionis intuitu illa, quæ de matre videre talia merebatur, ſuavitatem inexplicabilem ſentiebat. Licet autem literata non eſſet, literatorium tamen gaudebat audire ſermonem, ratâ quod in teſta verborum nucleus lateat, quem ipſa attingebat ſubtilius, & ſapidius deguſtabat. Novit de cujuslibet ſermone loquentia elicere, quod animæ proſit: leiens non minoris eſſe prudentiæ, de rudi quandoque ſpina flores decerpere, quam fructum ex arbore nobili manducare. Cum ſemel dominus Papa Gregorius prohibuiſſet, ne aliquis Frater ad monaſteria dominarum ſine ſua licentia pergeret, dolens pia Mater cibum ſacræ doctrinæ rarius habituras Sorores, eum gemitu dixit: Omnes nobis auferas de cætero Fratres, poſtquam vitalis nutrimenti nobis abſtulit præbitores. Et ſtatim omnes Fratres ad Miniſtrum remiſit, nolens habere eleemoſynarios, qui panem corporalem acquirerent, poſtquam panis ſpiritalis eleemoſynarios non haberet. Quod cum audiret Papa Gregorius, ſtatim prohibitum illud in generalis Miniſtri manibus relaxavit.

C

* al. Andria.

cuſque materna benevolentia præ-gſſe.

38 Non autem hæc venerabilis Abbatiſſa filiarum ſuarum ſolas animas diligit, quæ etiam ipſarum corpuſculi miro ſtudio charitatis inſervit. Nam ſæpius in frigore noctis propria manu cooperit dormientes, & quas ad rigorem communem ſervandum cernit invalidas, remiſſiori moderamine vult eſſe contentas. Si quam turbaret ignitatio, ſi quam, ut aſſolet, invaderet mœſtitudo, ſecreto vocatam cum lachrymis conſolatur. Aliquando ſe ad pedes proſternit mœrentium, ut maternis blanditiis alleviet vim doloris. Cujus beneficiis filiæ non ingratæ, ſeipſas tota devotione rependunt. Complectuntur ſiquidem affectum dilectionis in matre, revarentur in magiſtra prælationis officium, ſectantur in pædagoga rectitudinis greſſum, & in Dei ſponſa prærogativam mirantur omnimodæ ſanctitatis.

D

39 (Franciſcus ſervus Dei altiſſimi dum ſtaret Aſſiſii, viveote adhuc ſponſa Chriſti Clara, cum frequenter illam ſuis ſacris exhortationibus viſitaret, illa rogavit pluries B. Franciſcum, quod faceret ei hanc conſolationem, ut ſcilicet ſemel toſimul manducarent. Sanctus autem Franciſcus ſemper illud facere renuebat. Unde accidit, quod ſocii ſancti Patris, S. Claræ deſiderium perpendentes, B. Franciſco dixerunt: Pater, nobis videtur, quod rigor iſte non ſit ſecundum charitatem divinam, videlicet quod Claram virginem tam ſacram & Deo dilectam non exaudis, & quæ præſertim ad tuam prædicationem pompas ſeculi dereliquit; propter quod necdum ſumere cibum tecum potuit; ſed ſi cum tanta inſtantia majorem gratiam poſtulaſſet, plantulæ tuæ faceре debuiſſes.

& ſemel poſt mortem ejus preſens

E

40 Reſpondit S. Franciſcus: Videtur vobis, quod de hoc deſiderio illam exaudiam? Cui ſocii dixerunt: Ita pater; nam digna eſt, ut hanc conſolationem ſibi adimpleas. Reſpondit ſanctus Franciſcus: Ex quo vobis placet, etiam mihi videtur; ſed ut plenius conſoletur, volo, quod hoc fiat in ſancta Maria de Angelis: ipſa enim diu ſtetit in S. Damiano recluſa; unde lætificabitur aliquantulum revidendo locum ſanctæ Mariæ, ubi fuit tonſa & facta ſponſa Domini noſtri Jeſu; & ibi comedemus ſimul in nomine Domini. Ordinata eſt igitur dies, ut egrederetur cum ſocia; & comitantibus eamdem ſociis ſancti Patris, venit benedicta Clara ad ſanctam Mariam de Angelis: & beatiſſima Dei Matre revereter & humiliter adorata, & loco circumquaque ex devotione luſtrato, hora facta eſt comedendi,

ad peticionem Sancti Franciſci menſam admiſſa,

cum eadem, & aliis ſuis ſocia refici petit,

41 Humilis autem & divinus Franciſcus fecit menſam, ſicut ſæpe conſueverat, in plana terra parari; & ſedit ipſe, & beatiſſima Clara, & unus da ſociis S. Franciſci cum ſocia ſanctæ Claræ, & & omnes alii ejus ſocii in menſa illa humili ſune locati. Pro primo autem ferculo incepit Franciſcus loqui de Deo tam ſuaviter & ſancte, & tam altiſſime divine, quod ipſe ſanctus Franciſcus & ſancta Clara, & ſocia, & omnes alii, qui erant io menſa illa paupercula, fuerunt rapti; & tanta abundantia gratiæ Altiſſimi ſupervenit. Ipſis autem ſedentibus ſic raptis, & oculis & manibus in cælum erectis, hominibus de Aſſiſio & de Betonio, & undique per contratam *a* videbatur, quod ſancta Maria de Angelis, & totus locus & ſilva, quæ erant adhuc juxta locum, omnia eomburabantur, & unus magnus ignis omnia prædicta præoccupaverat, id eſt eccleſiam & ſilvam. Propter quod Aſſiſinates, ut loco ſuccurrerent, (eum magna feſtinatione eucurrerunt,) credentes firmiter, quod omnia eomburerentur ab igne. Quando vero venerunt ad locum, viderunt cuncta illæſa peoitus & intacta. Intrantes autem domum, inveneruot beatum Franciſcum cum beata Clara & cum omnibus ſociis antedictis raptos ad Dominum, & circa meoſam illam humillimam omnes

a

F

ſeden-

A ſedentes virtute indutos ex alto. Et tunc certitudinaliter adverterunt, quod illic erat ignis divinus, qui ob devotionem tam Sanctorum & Sanctarum dictum locum divini amoris copioſis conſolationibus inflammabat. Unde receſſerunt valde conſolati & ædificati.

& ſtatim redit ad monaſterium,

42 Sanctus autem Franciſcus & B. Clara, & ceteri refecti tam copioſa conſolatione divina, & alio cibo parum aut modicum curaverunt. Tunc ſumpto tam benedicto cibo, B. Clara rediit ad S. Damianum. Unde videntes eam Sorores, ſuerunt valde gaviſæ, quia timuerunt, ne S. Franciſcus vellet eam mittere ad aliud monaſterium gubernandum, ſicut miſerat Agnetem germanam ejus Florentiam pro abbatiſſa: nam illo tempore mittebat S. Franciſcus ad monaſteria exterorum regimina; & aliquando dixit Claræ: Para te, ſicut oportebit ire quocumque miſero. Et illa, ſicut filia obedientiæ, dicebat: Parata ſum, Pater, quocumque miſeria, obedire. Propter hoc ſuerunt Sorores gaviſæ quando eam rehabuerunt. Et B. Clara extunc remanſit valde in Domino conſolata *b*.

B 43 Sancta Clara, devotiſſima crucis diſcipula, & pretioſa plantula S. Franciſci, erat tantæ ſanctitatis, quod non ſolum epiſcopi & Cardinales, ſed etiam ſummus Pontifex eam videre & audire affectuoſius cupiebat, & ſæpe perſonaliter viſitabat. Etenim quadam vice Papa ad S. Claræ monaſterium acceſſit, ut ab ea, quæ erat ſacrarium Spiritus ſancti, audiret cæleſtia & divina colloquia. Utroque igitur diu de ſalute animæ & divina laude tractante, interim fecit S. Clara panem pro Sororibus in menſis omnibus ſpargi, cupiens panes illos reſervare a Chriſti Vicario benedictos. Unde finita collocutione ſanctiſſima, ſancta Clara genu flectens cum magna revarentia rogavit ſummum Pontificem, ut panes in menſis appoſitos benedicere dignaretur.

ubi juſſu ſummi Pontificis,

benedixit aliquando panes,

44 Papa vero reſpondit: Soror Clara fideliſſima, ego volo, ut tu benedicas panes iſtos, & faciæ ſuper eos crucem Chriſti benedicti, cui te totam in medullarum ſacrificium obtuliſti. Illa vero reſpondit: Sanctiſſime Pater, parcas mihi, quia in hoc reprehendenda eſſem nimis, ut coram C Vicario Chriſti ego, quæ una vilis ſum mulierecula, faccre talem benedictionem præſumerem. Et Papa reſpondit: Ad hoc, ut præſumptioni non imputetur, ſed inſuper habeas inde meritum, præcipio tibi per ſanctam obedientiam, quod ſuper iſtos panes faciæ ſignum crucis, & benedicas eos in nomine Domini. Illa vero tamquam obediens filia ſuper panes illos crucem faciens, devotiſſime benedixit.

quibus ubi fideliter & ſuo modo ſignorum ſæpe ſuperſtitiosum manſit.

45 Mirabile certe, quod ſtatim in omnibus panibus apparuit ſignum crucis pulcherrimum; de quo plures fuerunt cum magna devotione conſoti, & plures pro miraculo in poſterum reſervati. Papa inſuper de virtuoſa cruce, a Sponſa Chriſti facta, admirans, primo gratias Deo egit, & poſtea B. Claram conſolabiliter benedixit. Morabantur in dicto monaſterio Soror Hortulana mater S. Claræ, & Soror Agnes ejuſdem germana, omnes Spiritu ſancto plenæ, cum multis aliis ſanctis monialibus & ſponſis Chriſti, ad quas ſanctus Franciſcus infirmos plurimos tranſmittebat ſigno crucis ſignandos, quod toto corde colebant, & quorquot ſignabantur, remedium tranſportabant * *c*.)

* *al* reportabant.

c

ANNOTATA.

D AUCT. COÆVO.

a Contrata *vel* contracta *ab Italica voce* contrada, *ſignificat regionem vel tractum terræ, ut in recuſo & auctu Cangii Gloſſario ad hanc vocem licet videre. Eadem iſta vox in his Actis aliquoties occurrit.*

b Hæc hiſtoria de cibo ſimul ſumpto ac mirabili omnium raptu in editione Surſiana deeſt; ſed illa in noſtro Ms. Codice, & in Speculo S. Franciſci, quod Boſquierus anno 1623. edidit, centuria 2. cap. 81. legitur. Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti 1221. n. 32. de eodem convivio meminit.

c Etiam hæc hiſtoria de panibus cruce ſignatis in editione Surſiana omittitur. Verum in Ms. Codice noſtro & laudato Speculo S. Franciſci apud Boſquierum centuria 2. cap. 83. reſertur. Præterea de hoc miraculo ſupereſt ſtadium apud Franciſcanos Aſſiſiates, ut Papebrochius noſter in ſua Ms. Itinerario Romano pag. 276. teſtatur. Laudatus Waddingus ad annum 1253. n. 2. hæc cum aliis circumſtantiis refert, ut §. 2. Commentarii prævii monuimus. E

CAPUT VI.

Ultimus ſanctæ Virginis morbus, in quo ab Innocentio IV. Pontifice viſitatur, & felix illius obitus.

Sanctam Claram ægrotantem,

QUadraginta annis in ſtadio cucurrerat altiſſimæ paupertatis, cum ecce jam ad bravium ſupernæ vocationis, præcedente languore multiplici, propinquabat. Vigora ſiquidem carnis in annis primitibus auſteritati pœnitentiæ ſuccumbente, poſteriora tempora occupavit infirmitas, ut quæ ſana ditata fuerat merito operum, infirma ditaretur meritis paſſionum. Etenim virtus in infirmitate perficitur. Cujus miranda virtus qualiter fuerit in infirmitate perfecta, hinc maxime liquet, quod in vigintiocto annorum languore diutino non murmur reſonat, non querimonia: ſed ſemper ab ejus ore ſanctum F colloquium, ſemper procedit actio gratiarum. Licet autem ægritudinum pondere prægravara, feſtinare videretur ad finem, placuit tamen Deo, ad tempus illud ipſius obitum reſervare, quo ab Eccleſia Romana, cujus erat (futura) filia ſpecialis *, dignis valeret honoribus exaltari. Summo namque Pontifice cum Cardinalibus moram trahente Lugduni, cum Clara præ ſolito urgeri morbo cœpiſſet, filiarum menes ingentis doloris gladius trucidabat.

* *al.* ſpiritualis.

ut eadem monaſtii Benedictina ſanctæ reverentiam fuerat,

47 Mox cuidam Chriſti ancillæ, virgini Deo devotæ de monaſterio S. Pauli, Ordinis S. Benedicti, hujuſmodi viſio demonſtratur. Videtur ſibi una cum ſuis Sororibus apud S. Damianum dominæ Claræ infirmanti aſſiſtere, ac eamdem Claram in lecto jacere. Flentibus autem, & cum lachrymis B. Claræ præſtolantibus exitum, formoſa quædam mulier ad lectuli caput apparens, lachrymantibus loquitur: Nolite, inquit, o filiæ, plorare victuram: quoniam mori non poterit, quouſque Dominus cum ſuis diſcipulis veniat. Et, ecce, poſt modicum tempus venit Curia Romana Peruſium. Audito vero ejus infirmitatis

augmen-

AUCT. COÆVO.

A augmento, properat de Peruſio dominus Oſtienſis *a* iuvenire ſuam Chriſti, cujus fuerat officio pater, cura nutritius, affectu puriſſimo ſemper devotus amicus. Petit infirmam Dominici corporis Sacramento, parcat & reliquas ſalutaris exhortationis ſermonibus. Supplicat illa tanto patri cum lachrymis, ut ſuam & aliarum dominarum famulas [a] pro Chriſti nomine habeat commendatas. Verum illud ſuper omnia rogat, ut privilegium paupertatis a Domino Papa cum Cardinalibus ſibi impetret confirmari: quod fidelis ille religionis adjutor ſicut verbo promiſit, ſic opere adimplevit. Revoluto anno, Dominus Papa cum Cardinalibus de Peruſio tranſivit Aſſiſium, ut de tranſitu Sanctæ præſtenſa viſio turritetur effectum. Ipſe namque Summus Pontifex, ultra hominem, citraque Deum exiſtens, perſonam Domini repræſentat: cui in templo militantis Eccleſiæ familiarius hæreot, velut diſcipuli, domini Cardioales.

a Mr. Surſ. quinat

Invitat Romanum Pontifex.

B

48 Accelerae jam divina providentia ſuum de Clara implere propoſitum: accelerat Chriſtus pauperem peregrioam ſuperni regni palatio ſublimare. Cupit jam illa, & toto deſiderio ſuſpirat liberari de corpore mortis hujus, & io æthereis manſionibus Chriſtum videro regnantem, quem fuerat toto corde in terris pauperem paupercula proſecuta. Artubus itaque ſacris veteri morbo detritis, nova cumulatur debilitas, quæ & proximam vocationem ad Dominum indicat, & ſanitatis perpetuæ viam parat. Feſtinat ſanctæ memoriæ dominus Innocentius IV. una cum Cardinalibus viſitare Chriſti ancillam, & cujus ultra feminas noſtri temporis probaverat vitam, mortem non dubitat Papali præſentia venerandam. Ingreſſus mooaſterium, pergit ad lectulum, & infirmantis ori manum applicat oſculaodam. Quam illa graviſſime ſuſcipit, & pedem Apoſtolici ſumma cum reverentia oſculandum expoſcit. Aſcenſo ligneo ſcabello, eurialis *b* dominus dignanter pedem accommodat, ſuper quem illa ſurſum & deorſum inculcans oſcula, vultum reverenter acclinat.

b

A quo monita Virgo indulgentiam peccatorum petit.

C

49 Petit exinde a ſummo Pontifice vultu angelico remiſſionem omnium peccatorum. Qui eum diceret: Utinam ego tanta venia indigerem; perfectæ ablolutioois manus & amplæ benedictioois gratiam impertitur. Recedentibus autem omnibus, quia die illa manu provincialis Miniſtri ſacram receperat hoſtiam, ſublevatis in cælum oculis, & junctis ad Deum manibus, cum lachrymis ait ſuis ſororibus: Laudate Dominum, filiolæ meæ, quia tale beneficium hodie Chriſtus mihi eſt dignatus tribuere, quod cælum & terra non ſufficit compenſare. Ipſum, inquit, hodie recepi Altiſſimum, & ejus Vicarium videre commetui. Circumſtant matris lectum filiæ quamcitius orphanandæ: quarum animas acerbi doloris gladius pertranſibat. Non ſomnus eas revocat, non fames ipſas divellit: ſed lectulorum oblitas & menſæ, nocte ac die ſolum plangere delectabas. Inter quas Agnes virgo devota, lachrymarum inebriata ſalſugine, ſororem efflagitat, oe, ſe relicta, diſcedat. Cui Clara reſpoodit: Placet Deo, ſoror chariſſima, quod diſcedam: ſed tu flere deſiſte, quoniam poſt me ad Dominum feſtine pervenies; & magnam, inquit, conſolationem tibi faciet Dominus, priuſquam moriaris.

& poſt ſe premodum dies ſeptem tranſiſſe,

50 Videtur tandem in extremis plurimis laborare diebus, quibus fides gentium & devotio populorum excreſcit: Cardinalium quoque & prælatorum viſitatione frequenti, ut vere ſancta, quotidie honoratur. Quod vero eſt audiqu mirabile, cum decem & ſeptem diebus nullum cibum ſumere poſſet, tanta eſt a Domino fortitudioe vigorata, ut omnes ad ſe venientes, in Chriſti ſervitio confortaret. Nam cum beoignus, frater Reinaldus *c* io tantarum infirmitatum longo martyrio eam ad patientiam hortaretur, liberrima ei voce reſpondit: Poſtquam Domini mei Jeſu Chriſti gratiam per illum ſervum ſuum Franciſcum agnovi, nulla pœna moleſta, nulla pœniteotia gravis, nulla mihi, frater chariſſime, iofirmitas dura fuit.

c

D

inter lacrymas ſubditarum ſuarum,

d

51 Domioo autem propitius agente, & jam quaſi ad jaouam ſtante, vult ſibi ſacerdotes & ſpirituales Fratres aſſiſtere, paſſionem Domini & ſaocta verba recitare. Inter quos dum apparet frater Juniperus *d*, egregius Domini jaculator, quia ealida ſæpe verba de Domioo eructabas, nova hilaritate perfuſa quærit, ſi aliquid novi de Domino haberet ad manum. Qui aperiens os ſuum, de fornace ſervidi cordis flammantes verborum ſcintillas emittit, atque io ejus parabolis virgo Dei magoum ſolatium ſumit. Lachrymantes tandem ſe vertit ad filias, quibus paupertatem recommendans, beneficia divina laudando

E

commemorat. Benedicit devotos devotaſque ſuas, & omnibus dominabus monaſteriorum pauperum, tam præſentibus, quam futuris, largam benedictioois gratiam imprecatur. Cætera fioe fletu quis referat? Adſtant illi duo B. Franciſci ſocii benedicti, quorum unus Angelus *e* mœrens ipſe, conſolatur mœrentes: alter Leo *f*, recedentis lectulum oſculatur. Plangunt filiæ deſtitutæ pij matris receſſu, & quam vituræ non eſſent, proſequuntur eum lachrymis recedentem. Dolent amariſſime, totum earum ſolatium cum illa migrare, ſequę in valle lachrymarum relictam, non jam a ſua magiſtra olterius conſolandaa. Vix a dilaceratione corporum ſolus pudor continet manum, & doloria ignem illud efficit aeriorem, quod exteriori planctu non finitur vaporsre. Imperat clauſtralis cenſura ſilentium, extorquet vis doloris gemitum & ſingultum. Tument lachrymis facies, & novaa adhuc aquas mœrebundi cordis impetus ſubminiſtrat.

e

f

magna cum fiducia ad Dominum migrat.

52 Ad ſe autem converſa Virgo ſanctiſſima, ſoam animam ſileoter alloquitur: Vade ſecura, quia bonum habes cooductum itineris. Vade, quoniam, qui te creavit, lanctificavit: & cuſtodiens te ſemper, velut mater filium, teoero amore dilexit. Tu, ioquit, Domine, benedictus ſis, qui

F

me creaſti. Quam cum quædam ex Sororibus interrogaret, cui loquerctur, illa reſpondit: Ego loquor animæ meæ benedictæ. Nec ille gloriuſus conductus longe diſtabat. Nam ad quamdam filiam ſe convertens, Vides tu, inquit, o filia, Regem gloriæ, quem ego video? Super aliam quoque facta eſt manos Domini, & corporalibus oculis ſelicem inter lacrymas excipit vilum. Jaculo quidem profundi doloria perfoſſa, verſus portam domus etiam dirigit lumen oculorum: &, ecce, in veſtibus albis turba ingreditur virginum, quæ omoes aurea lerta ſoia capitibus deferebant. Graditur ioter eas una præclarior cæteris, ex cujus corona, quæ in ſummo, feneſtrati thuribili ſpeciem prætendebat, tantus ſplendor irradiat, ut noctem ipſam in diei lucem iotra domum convertat. Procedit ad lectulum, ubi Sponſa Filii decubat, & amantiſſime ſe ſuper eam inclioans, amplexum dulciſſimum præſtat. Profertur a virginibus mirę pulchritudinis pallium, ac certatim deſervientibus cunctis, & Clarę corpus tegitur, & thalamos adornatur. Increaſtino igitur beati Laurentii *g*, Mstris egreditur anima illa ſanctiſſima, præmio laureanda; temploque carnis ſoluto, ſpiritus feli-

g

citer

A citer migravit ad aſtra. Benedictus hic exitus de valle miſeriæ, qui introitus ei beatæ factus eſt vitæ. Jam pro tenui viatico menſa lætatur civium ſupernorum; jam pro vilitate cinerum, regnn beata cælico, æternæ ſtola gloriæ decoratur.

ANNOTATA.

a *Hic Raynaldus vel Reginaldus antea epiſcopus Oſtienſis, poſtea ad ſummum Pontificatum ſub nomine Alexandri IV evectus eſt, ut Odoricus Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis ad annum Chriſti* 1254 *num.* 1 *tradit.*

b Curialis *apud ſcriptores mediæ ætatis indicat hominem benignum, comem vel affabilem, ſeſte Cangio in recuſa Gloſſario, in qua ſignificatione hic accipi videtur.*

c *Neſcio, an is fuerit Reinaldus vel Raynaldus Reatinus, quem Arturus a Monaſterio in Martyrologia ſua Franciſcano ad diem* 27 *Februarii* beatum *appellat, & quem Majores noſtri eadem die inter Prætermiſſos collocarunt: nam Arturus in notis ad dictam diem varios bajulos vicinæ nominat Minoritas recenſet, quos etiam titulo*
B *beatorum exornat.*

d *Is veroſimiliter eſt inclytus ille S. Franciſci ſocius, de quo conſule Annales Minorum, & Benignum Fremant, qui die* 4 *Januarii geſta ejus collegit.*

e *Hic eſt Angelus Reatinus, cognomento Tanevedus, cujus miram converſionem Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Chriſti* 1210. *num.* 3 *narrat. Hanc Majores noſtri ad diem* 13 *Februarii inter Prætermiſſos poſuerunt, etiamſi Arturus eadem die in ſuo Martyrologio Franciſcano illum* beatum *appellet.*

f *De hoc Fratre Leone, ſocio S. Franciſci, conſule laudatum Arturum in Martyrologio Franciſcano ad diem* 13 *Novembris, ubi etiam hunc more ſuo* beatum *nominat. Scire cupimus, an immemorabilem aut legitimum cultum habeat.*

g *Ex his verbis patet*, S. Claram *die* 12 *Auguſti obiiſſe, quantumvis cum Martyrologio Romano illam die* 11 *ejuſdem menſis retulerimus.*

C

CAPUT VII.

Honorifica ipſius exſequiæ, miracula poſt mortem, & ſolennis canonizatio.

Celebris honorifica exſequiæ.

RUmor incontinenti de tranſitu virginis totam ſtupendo auditu concutit populum civitatis. Confluunt viri, confluunt mulieres ad locum, atque in tanta multitudine gentes inundant, ut ſola videatur civitas remanere. Omnes ſanctam, omnes Deo charam proclamant, & inter laudum verba nonnulli fletibus manant. Accurrit Poteſtas cum caterva militum & multitudine armatorum, ſeroque illo ac tota nocte cuſtodias adhibent diligentes, ne forte de pretioſo theſauro, qui jacebat in medio, pati contingeret detrimentum. Commovetur die ſequenti curia tota: Chriſti Vicarius cum Cardinalibus accedit ad locum, totaque civitas verſus S. Damianum dirigit greſſus. Ventum erat ad celebrandum divina, cum fratribus incipientibus officium mortuorum, repente dominus Papa officium de Virginibus, non de mortuis, fieri debere proloquitur: ut prius eam canonizare videretur, quam corpus traditum eſſet ſepulturæ. Reſpondente autem viro eminentiſſimo domino Oſtienſi *a*, mornſtuagendum, Miſſa de mortuis celebratur. Cnnfidente poſtmodum ſummo Pontifice *b*, Cardinalium quoque & prælatorum cœtu, Oſtienſis Epiſcopus, de vanitate vanitatum ſumpta dicendi materia, vanitatis egregiam contemptricem nobili ſermone commendat.

D AUCTORE

a

b

54 Circumdant illico ſanctum funus devota diguatione presbyteri Cardinales, & circa Virginis corpus ſolita officia complent. Tandem quia nec tutum cenſent, nec dignum, ut tam pretioſum pignus tam longe diſtet a civibus, levatur eum hymnis & laudibus, cum turbarum clangore ac jubilatione ſolenni, & ad S. Gregorium * honorifice deportatur: eam & hic locus ille eſt, ubi S. Patris Franciſci corpus primo conditum fuerat; ut qui viam vitæ viventi paraverat, etiam morienti locum quodam præſagio præpararet. Factus eſt proinde concurſus populnrum multorum ad tumulum Virginis, laudantium Deum atque dicentium: Vere ſancta, vere gloriola regnat cum angelis, quæ tantum honorem ab hominibus ſumtt in terris. Intercede pro nobis ad Chriſtum primiceria pauperum dominarum, quæ innumeros ad pœnitentiam, innumeros conduxiſti ad vitam. Paucis inter jectis diebus, Agnes ad Agni nuptias evocata, ſororem Claram ad æternas delicias ſubtecuta eſt: ubi ambæ Sion filiæ, natura, gratia & regno germanæ, Deo jubilant ſine fine. Et vero conſolationem illam, quam Clara repromiſit Agneti, antequam migraret, accepit. Nam ſicut ſorore prævia, de mundo ad Crucem tranſierat: ſic dum Clara ſignis & miraculis rutilaret, Agnes poſt ipſam de luce finibili mature vnlavit ad Deum *c*. Præſtante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

ſoluta Virgo cum magno populi concurſu ſepelitur.

* Ms. Conf. Gebegium

E

c

55 Illa ſunt Sanctorum ſigna mirifica, illa miraculorum teſtimonia veneranda, quæ in morum ſanctitate & nperum perfectinne conſiſtunt. Inhannes quidem ſignum fecit nullnm, non tamen ſunt vel erunt Johanne, qui ſigna faciunt, ſanctiores. Ideoque ſufficeret ſanctæ virgini Claræ ad teſtimonium ſanctitatis perfectiſſimæ ſuæ vitæ præconium, niſi interdum aliud expoſceret partim tepor, partim devotio populorum. Clara itaque dum viveret, meritis, & jam in abyſſum abſorpta perpetuæ claritatis, nihilominus adhuc miraculorum luce per mnndi cardines mirifice declaratur. Cogit ſyncera atque jurata veritas multa conſcribere: cogit multitudo quamplura tranſire *d*.

& variis claret miraculis.

F

d

56 [Puer quidam, nomine Jacobinus de Peruſin, non tam infirmus, quam dæmonio peſſimo videbatur nbleſſus. Nunc enim in ignem ſeſe deſperate prnjiciens, nunc in terra colliden, uſque ad dentium fractionem, lapides mordens, laniabat miterrime caput ſuum, & corpus ſanguine cruentabat. Ore diſtorto linguam foris projiciens, membrorum machinam tam facile glomerabat, ut ſæpe crus ſuum poneret ſuper collum. Singulis diebus per duas vices puerum ipſum prædicta vexabat inſania: nec illi duæ perſonæ obſiſtere poterant, quin propria exueret veſtimenta. Peritorum medicnrum juvamen requiritur: ſed nullus qui ſciat conſulere, invenitur. Pater ejus, Guidolotus nomine, poſtquam infortunii tanti remedium apud homines nullnm invenit, ad S. Claræ merita ſe convertit. O virgo, inquit, ſanctiſſima, o mundn venerabilis Clara, tibi miſerum natum devoveo, a te ſanitatem ejus rotu ſupplica-

nam prater energumeni.

AUCT. COÆVO.

plicatione depoſco. Feſtinat ad ſepulcrum ejus fide plenus, & allatum puerum ſuper tumbam virginis ponens, protinus opem, dum poſcit, acquirit. Statim enim puer ab illa infirmitate liber efficitur, & jam ulterius nulla conſimili læſione vexatur.

ab obſeſſione dæmonis liberatus,

57 Alexandria de Fracto Perulinæ diœceſis, dæmonio nequiſſimo vexabatur. Quam dæmonium in ſuam redegerat poteſtatem, ut faceret per excelſam rupem, quæ in crepidine fluminis eminebat, ſicut aviculam volitare: per tenuiſſimum quoque arboris ramum, fluvio Tyberia impendentem, faciebat deſcendere, atque eam ibidem quaſi ludo vacare: ſuorum quoque merito peccatorum, eum latus ſiniſtrum penitus amiſiſſet, & manum contractam * haberet, medicinis ſæpe tentatis nihil proficiebat; venit ad tumbam gloriolæ virginis Claræ corde compuncta, ajuſque meritis invocatis, cootra ſuum illud triplex periculum unius remedii ſalutarem ſumit effectum. Contracta quidem manus extenditur, latus ſanitati reddtur, poſſeſſa a dæmonio liberatur. Altera mulier ajuldem loci, a dæmonio & multis doloribus, eodem tempore ante ſepulcrum Sanctæ, munus liberationis accepit.

* *Ms. Bod.* confractam

58 Puerum quemdam Francigenam e, qui cutiam ſequebatur, furiæ morbus invaſerat, qui ipſi & loquelæ abſtulerat uſum, & corpus monſtroſe facerat inquietum. Detineri ab aliquo minime poterat, ſed potius intra manus detinere volentium horribiliter ſe frangebat. Ligatur funibus lectulo mortuorum, & a compatriotis ad eccleſiam S. Claræ defertur iovitus, ante ſepulcrum ejus deponitur, & ſtatim pro fide offerentium peroptime liberatur.

2 *aliuſque ægroti ſanati,*

Valentinus de Spallo, caduci morbi ruinæ in tantum erat obnoxius, quod ſex per diem vicibus indifferenter ubilibet corruebat. Cruris etiam contractione plagatus, liber ambulare non poterat. Ducitur aſello vectus ad S. Claræ ſepulcrum; ubi duobus diebus & tribus noctibus jacet: die tertio, nullo tangente, crus ejus fragore magno perſonuit, & ab utraque infirmitate ſanatus illico ſuit.

mirabiliter uſum oculorum reſtituitur cæco.

59 Jacobellus dictus filius Spoletinæ, duodecim annorum cæcitate percuſſus, ducem itineris ſequebatur, nec ſine ductore quoquam poterat, niſi in præcipitium, ambulare. Nam & ſemel a puero parumper dimiſſus, in præcipitium actus, brachii fracturam cum vulnere capitis reportavit. Hic cum juxta pontem Vernii * quadam nocta dormiret, apparuit ei domina quædam in ſomnis, dicens: Jacobelle, quare tu ad me non venis Aſſiſium, ut libereris? Qui mane conſurgens, duobus aliis cæcis tremebundus recitat viſionem. Reſpondent illi: Dominam quamdam nuper audivimus in Aſſiſii civitate migraſſe, cujus ſepulcrum per ſanitatum munera & per multa miracula manus Domini dicitur honorare. Quo audito, impiger factus concite properat, & nocte hoſpitatus apud Spoletum, eamdem cernit iterum viſionem. Ocyus advolat, totum ſe præ amore luminis ad curſum præcingens.

* *Ms. Bod.* Varnii

60 Perveniens autem Aſſiſium, tantas ante Virginis mauſoleum gentium concurrentium reperit turbas, ut ipſe intrare nullatenus poſſet ad tumbam. Supponit lapidem capiti ſuo, & cum fide magna, dolens tamen, quod introitum habere non poſſet, ſomnum capit præ ſoribus ejus. Et, ecce, tertio vox ad eum: Beneſaciet tibi Dominus, Jacobe, ſi poteris * introire. Evigilans ergo, rogat cum lacbrymis turbas, clamans & preces ingeminans, ut ei propter divinam pietatem viam præſtare dignentur. Data ſibi via; calceamenta projicit, veſtes exuit, collum corrigia cingit, & ſic humiliter ſepulcrum contingens, lentum ſomnum incurrit. Surge, inquit ei beata Clara, ſurge, quia liberatus es. Extemplo ſurgens, omni cæcitate diſcuſſa, omni oculorum caligine relegata, dum clare per Claram videt, luminis claritatem Deum laudando clarificat, & pro tanti mirificentia operis ad benedicendum Deum omnes gentes invitat.

* *Ms. Bod.* poteris Jacobelle

61 Perulinus quidam, vocatus Bonus Johannes *, cum ſuis civibus contra Fulginates perrexerat. Cumque hinc inde concertatio incepiſſet, gravis ictus lapidis ejus manum dura quaſſatione parfregit. Expendit in medicos pecuniam multam ſanitatis amore; ſed nullo poteſt medicinali ſuffragio in tantum juvari, quin ipſam manum portet inutilem, & ad omnes opus penitus impotentem. Dolens itaque illius quaſi non ſuæ dextræ pondus ferre, ulu carere, optat ſibi pluries eſſe truncatam. Audiens vero, quæ per famulam ſuam Claram Dominus dignabatur oſtendere, votum voveas, ad ſepulcrum Virginis properat, affert ceream imaginem manus, & ſuper tumbam S. Claræ incumbit. Statim, priuſquam eccleſiam exeat, manus ejus perfecte reſtituta eſt ſanitati.

inſuper ſanati manum fractam, * *Ms. Bod. addit* Martini.

62 Patronus quidam de caſtro Bitone *, trium annorum infirmitate conſumptus, totus fere diutini languoris tabe deſiccatus apparuit. Cujus violentia morbi adeo contractus erat in eruribus, ut curvus ſemper & ad terram reflexus, vix cum baculo pergere poſſet. Explorat pater pueri multorum ſolertiam medicorum, illorum præcipue, qui fractis oſſibus medendi peritiam habebant. Paratus erat omnia bona ſua expendere pro recuperanda pueri ſanitate. Cumque reſponderetur ab omnibus, nullius artis ope illi morbo poſſe ſuccurri, ad novæ Sanctæ ſuffragia, cujus audiebat magnalia, ſe convertit. Portatur puer ad locum, ubi pretiola virginis ſpolia requieſcunt, & non diu ante ſepulcrum jacens, perfectæ ſanitatis gratiam ſumit. Confeſtim namque rectus & ſanus exurgit, ambulans & exiliens, & laudans Deum, & ad S. Claræ laudas populum confluentem invitat.

puerum curvum; * *Ms. Bod.* Batonia

63 Erat puer decem annorum in villa S. Quirici Aſſiſinatis diœceſis, claudus ex utero matris ſuæ, tibias habebat exiles, pedes in transverſum jactabat, & tortuoſe deambulans, vix poterat ſurgere, cum cadebat. Mater ejus beato Franciſco pluries eum devoverat, nec ullius melioralionis opem acceperat. Audiens vero beatam Claram novis coruſcare miraculis, ad ſepulcrum ejus puerum deportavit. Poſt aliquot dies ſanatis oſſibus tibiarum, ad rectitudinem ſunt membra reducta, & quod S. Franciſcus multis precibus exoratus non tribuit, ſua diſcipula Clara virtute divina conceſſit.

claudum ex utero matris,

64 Civis Eugubinus, nomine Jacobus de Franco, puerum quinquennem habens, qui debilibus pedibus numquam ambulaverat, nec poterat ambulare, tamquam oſtentum ſuæ domus, & opprobrium ſuæ carnis deplorabat. Cubitabat in ſolo, reptabat in cinere, volvens ſe quandoqua ad ſcamnum *, nec potens ſurgere: cui natura gradiendi deſiderium dederat, negaverat facultatem. Vovent puerum parentes ejus meritis S. Claræ, atque, ut ipſorum verbo dicatur, volunt eſſe hominem ſanctæ Claræ, ſi per eam ſanitatem ſuarie conſecutus. Protinus voto emiſſo, Virgo Chriſti luum hominem ſanans, liberæ ambulationis offi-

aliuſque contractus,

* *Ms. Bod.* benchum,

cium

A cium in nblato ſibi puero reparavir. Ilico parentes ad Virginis tumulum cum puero properantes, eum ſubſilientem & gaudentem Domino obtulerunt.

uel paralyſin

65 Mulier quædam de caſtro Menanii, Pleneria nomine, diu contractionem nervum perpeſſa, non niſi baculo ſuſtentata poterat ambulare. Adminiculo tamen baculi non curvum erigebat corpus, ſed nutantes utcumque trahebat greſſus. Deferri ſe fecit quodam die Veneris ad tumulum S. Claræ; ubi preces ad eam devotiſſime fundens, celeriter obtinuit, quod fideliter poſtulavit, Sequenti namque ſabbato, integra ſanitate obtenta, propriis pedibus eſt reverſa, quæ fuerat per alios adducta.

ac aliis morbis affligitur, f

66 Tumores gutturis, quos vulgari ſermone ſcrofulas *f* vocant, puella quædam Peruſina cum dolore multo diu portaverat. Viginti quidem glandulæ humerabantur in gutture, ut ipſum puellæ guttur ſatis capite craſſius videretur. Duxit eam ſæpe mater ejus ad memoriam virginis Claræ, ubi ipſius ſanctæ beneficium devotiſſime implorant. Cumque tota quadam nocte ante ſepulcrum puella jaceret, prorumpente ſudore, ſtrumæ illæ mollificari cœperunt, atque de ſuo loco paululum commoveri. Proceſſu B vero temporis, per S. Claræ merita ſic evanuerunt, ut nulla penitus veſtigia remanerent.

qui parocyſmum ſcrofis impoſuerunt,

67 Conſimile malum una de ſororibus, Andrea nomine, dum adhuc in carne virgo Clara maneret, portabat in gutture ſuo. Mirum certe, quod in medio lapidum ignitorum anima tam frigida latitabat, & inter prudentes virgines deſipiebat * imprudens. Hæc ſiquidem nocte quadam guttur ſuum uſque ad præfocationem conſtrinxit, ut globum illum per buccam projiceret, volens de ſeipſa divinam ſupergredi voluntatem. Sed hoc incontinenti per ſpiritum Clara cognovit. Curra, inquit uni, curre velociter in inferiorem domum, & ovum calefactum ſorori Andreæ de Ferraria ſorbendum præbe, ſimulque cum illa ad me accede. Properans illa, reperit dictam Andream loquela privatam, propriæ manus injectione ſuffocationi propinquam. Relevat eam, ut poteſt, & ſecum ducit ad matrem; cui & divini famula Dei: Miſera, cogitationes tuas Domino confitere, quas & ego bene cognovi. Ecce quod ſanare voluiſti, ſanabit Dominus Jeſus Chriſtus. Sed vitam meam in melius, quoniam de infirmitate alia, quam patieris, non conſurges. Ad cujus C verbum ſpiritum compunctionis accepit, & vitam ſatis egregie mutavit in melius. Poſt modicum ergo ſanata de ſcrofulis, de alia infirmitate migravit.

** Mſ. Conſ. ſtultizabat*

& quidam a ſimilibus ſuperum

68 Crudelium luporum feralitas ſæva contra eam vexare ſolebat: qui in ipſos homines irruentes, humanis ſæpe carnibus paſcebantur. Mulier ergo quædam, nomine Bona, de monte Galliano Affiliatis diœceſis, duos filios habens, unius, quem lupi rapuerant, vix planctum compleverat *, cum ecce ad ſecundum conſimili ferocitate feſtinant. Stante eamque matre in domo, & aliquid rei familiaris agente, puero deambulanti exterius lupus dentes infigit, ac per cervicem mordens, cum tali præda ad ſylvam quantocius tendit. Audientes autem pueri ſtridores hominis, qui erant in vineis, ad matrem clamant, dicentes: Vide, ſi filium tuum habes: quoniam ploratus inſuetos paulo ante perſenſimus. Cognoſcens mater filium a lupo direptum, clamores in excelſum levat, & ululatibus aerem complens, virginem Claram invocat, dicens: Sancta & gloriosa virgo Clara, redde mihi miſerum filium meum. Redde, ait, redde infelici matri natellum. Quod ſi non feceris, me ipſam aquis necabo. Currentes itaque vicini poſt lupum, reperiunt infantulum D a lupo in ſylva dimiſſum, & canem juxta puerum AUCT. ejus vulnera delingentem. Carvici primos injece- COÆVO. rat morſus beſtia fera: dehinc ut prædam levius ferret, ipſius pueri renibus ſuas implevarat fauces, & utrobique non levis attactus ſigna reliquerat. Voti compos effecta mulier, cum ſuis vicinis ad ſuam properat adjutricem, & pueri varias plagas omnibus videre volentibus monſtrans, Deo & S. Claræ gratias copioſas exſolvit.

*prodigioſa ereptio, * Mſ. Bod. Carnatus*

69 Puella quædam de caſtro Cannarti *, clara die in agro ſedebat: in cujus ſinu mulier altera reclinaverat capot. Et ecce lupus hominum rapax, furtivos ad prædam coacitat greſſus. Quem tamen puella vidit: ſed quia canem credidit, non expavit. Cumque infantula cæpio intenderet ſcrutinio capillorum, efferatur in illam beſtia truculenta, ejuſque voltum ſuo vaſto hiatu conclodens, prædam portabat ad ſylvam. Surgit protinus mulier ſtupefacta, & S. Claræ memor, clamores ſuſcitat, dicens: Succurre ſancta Clara, ſuccurre; tibi in hac hora puellam iſtam commendo. Ipſa denique, mirabile dictu, quæ lupi dentibus E portabatur, contra lupum invebitur, dicens: Portabis me in latro ulterius, tantæ Virgini commendatam? Qua invectione confuſus, puellam ſtatim in terram molliter poſuit, & quaſi latro deprehenſus, feſtine diſceſſit.]

ac propter hoc crebra miracula

70 Reſidente autem in ſede beati Petri clementiſſimo Principe domino Alexandro IV. *g*, viro totius ſanctitatis amico, qui & Religioſorum tutela, & Religionum firma columna erat, cum horum mirabilium relatio curreret, & de die in diem fama virtutum Virginis latius reſonaret, canonizationem tantæ Virginis ipſe jam mundus cum deſiderio expectabat. Dictus itaque Pontifex, tantorum turba ſignorum quaſi re ſolulita * exeitatus, *g*

** Mſ. Bod. in rem ſuam*

de canonizatione ejus una eom Cardioalibus cœpit habere tractatum. Committuntur perſonis ſolennibus & diſcretis examinanda miracula, vitæ quoque magnalia diſcutienda traduntur. Invenitur Clara, dum viveret, nmnium virtutum exercitio clariſſima; invenitur poſt tranſitum veris & probatis miraculis admiranda. Die enim ad hoc ſtatuta, cum cœtus Cardioalium conveniſſet, Archiepiſcoporum & Epiſcoporum conventus adeſſet, Cleri concio ac Religioſorum, ſapientum F quoqua & potentum plurima multitudo aſſiſteret, ſummo Pontifice illud ſalubre negotium in medium proponente, ac Prælatorum judicium ſciſcitante, univerſi prompto favore propenſius acouentes, Claram dicunt clarificandam in terris, quam Deus clarificavit in excelſis.

ſolenniter catalogo Sanctorum adſcribitur.

71 Inſtante vero die migratioois ejus ad Dominum, duobus annis ab ipſius tranſitu revolutis, Prælatorum & totius Cleri multitudine convocata, ſermone cooque præmiſſo, ſelix Alexander, cui hæc a Domino fuerat gratia reſervata, cum celebritate permaxima Sanctorum catalogo Claram reverenter adſcripſit, feſtumque ejus ſolenoiter in tota Eccleſia celebrandum inſtituit, atque ipſe prius cum tota Curia ſoleniſſime celebravit. Acta ſuot autem hæc apud Anagoiam in eccleſia majori, anno Dominicæ Incarnationis milleſimo duceoteſimo quinquageſimo quinto * *b*, Pontificatus Domini Alexandri annn primo: ad laudem Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

** Mſ. Bod. ſexto b*

ANNO-

ANNOTATA.

a *Is eſt idem Rayualdus vel Reginaldus ſupra laudatus, & poſtmodum ſub nomine Alexandri IV. ad cathedram S. Petri evectus, de quo Odoricus Raynaldus in Annalibus eccleſiaſticis anno Chriſti* 1253. *num.* 14. *eandem rem ex hac biographo narrat.*

b *Hic in Ms. codicem noſtrum manifeſtur error irrepſit, quem correxi: nam poſt vocem* pontifice *additur* Alexandro, *pro quo certe legendus eſt* Innocentius, *cum Alexander IV. tantum menſe Decembri anni* 1254. *ad ſummum Pontificatum evectus fuerit, & exſequiæ illa ante iſtud tempus celebratæ fuerint.*

c *Hæc Agnes nonagenta ſeptem diebus poſt obitum ſanctæ ſororis ſuæ Claræ obiit, ſcilicet die* 16. *Novembris, quo geſta ejus in Opere noſtro diſcuti poterunt, cum immemorabilem cultum habere videatur.*

d *Hic in Ms. codice noſtro tranſilitur ad canonizationem, & ſequentia miracula omittuntur, quæ tamen in Paſſionali Bodecenſi, Codice Ms. Corſendoncano & apud Surium leguntur, & quæ propterea uncis incluſi, ut in Commentario prænoteram.*

e Francigena, *id eſt, natione Gallus.*

f *Vox Italica* ſcroſola, *Latine* ſtrumam *ſignificat.*

g *Hic ad apicem Pontificiæ dignitatis evectus eſt exeunte anno Chriſti* 1254. *ut jam monuimus.*

h *Etſi Paſſionale Bodecenſe notet, id factum eſſe anno Chriſti* 1256. *rumen videtur legendus annus* 1255. *qui ex* anno primo *Alexandri IV. & aliunde confirmatur.*

INDEX HISTORICUS
IN TOMUM II. AUGUSTI.

A

† Adalbero *epiſcopus Herbipolenſis* 368 e
Adam *præſul Minorum* 88 d, 89 b c
Adelfius *epiſcopus Metenſis* 536 e
† Adelphus *abbas Habendenſis* 545 c
† Ado *aſſerit, S. Laurentium martyrem natione Hiſpanum fuiſſe* 507 d
Æfletius *antiſtes Metenſis* 536 e
Ægidius *præſul Remenſis* 673 b f
Ætherius *antiſtes Lugdunenſis* 547 c d e, 548 c
Aginus *epiſcopus Bergamenſis* 540 a
B. Agnes *Bohemica ex Ordine S. Claræ* 743 b c
Agrippius *epiſcopus Vivarienſis* 105 e
Aguſa (*Joannes de*) *ſcriptor Hiſpanus* 507 e
Aioſſa (*Silveſter*) *Capuanus nobis ſubminiſtravit quædam monumenta de S. Paride Teanenſi* 73 f
Alamannus (*Joannes*) *teſtis oculatus Actorum B. Amadei Franciſcani* 567 d
Alanus *Britannus Generalis PP. Carmelitarum* 123 e f
Alaricus *Viſigothorum rex* 23 b
Albericus *antiſtes Remenſis* 753 d
† Albericus *epiſcopus Ultrajectenſis* 4
Alcuinus (*Flaccus*) *dicitur Acta & miracula S. Oſwaldi regis metrice ſcripſiſſe* 86 b c, 87 b
Aldobrandinus (*Petrus*) *S. R. E. Cardinalis* 272 e
Alecco (*Octavius*) *dicitur habere paratum Opus, quo reliquias SS. Firmi & Ruſtici Veronenſibus vindicet* 418 c
Alexander *epiſcopus Hieroſolymitanus* 346 a d
Alexander II. *Papa litteras dedit ad B. Altmannum* 362 b. *Quo anno obierit* 362 f
Alexander IV. *Pontifex S. Clarum catalogo ſanctarum virginum adſcripſit* 739 c, 749. *Fuit ſigillus in excommunicatis Sanctorum geſtis* 751 d e f
Alexander VII. *Papa* 170 e
Alexius *abbas Bergis S. Winnoci in Flandria* 89 a b
Alfonſus II. *cognomento Caſtus, Aſturiorum rex* 151 a
Alfonſus III. *rex Aſturiarum* 165 c
Alfonſus X. *rex Caſtellæ ac Legionis* 165 e
Alfonſus *archiepiſcopus Cæſarauguſtanus* 148 a
Allatius (*Leo*) *Operi ſuo de conſenſu Occidentalis & Orientalis eccleſiæ inſeruit antiquum Kalendarium Romanum* 328 a
Almannus *Altvillarenſis monachus ſcripſit Acta S. Memmii* 6 e f
† Alpinus *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d e
Alva Aſtorga (*Petrus de*) *ſcripſit Bibliothecam virginalem* 567 b
Amabilis *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d
Amadeus *ſcriptor ex Ordine Ciſtercienſi perperam confuſus cum Amadeo Franciſcano* 567 b c
Amaodus *vel* Amandinus *epiſcopus Catalaunenſis* 5 e
† Amalfus *epiſcopus Tornenſis* 74 e
† Amatus *abbas Habendenſis* 545 c
† Amulwinus *abbas Laubienſis* 111 b
Anaſtaſius *vafer & impius imperator* 157
Andreantonellus (*Sebaſtianus*) *ſcripſit Hiſtoriam ſacram & profanam civitatis Aſculanæ* 16 b, 22 e
Andres (*Joannes Franciſcus*) *ſcripſit de SS. Juſto & Paſtore martyribus Complutenſibus* 144 c
Angelberga *vel* Engilberga *uxor Ludovici II. imperatoris* 126 b c
Anglure *de Bourlemont* (*Carolus Franciſcus d'*) *epiſcopus Caſtrenſis* 170 d

† Anno

AOI 471647

† Anno *vel* Hanno *præſul Veronenſis* 422 d, 423 e
† Anno *archiepiſcopus Colonienſis* 40 e
Antelmus *præſul Havelburgenſis* 355 d
Antelmus *epiſcopus Lucenſis* 356 b
Anſo *abbas Lauienſis* 115 f
† Antoninus *præſul Florentinus* enecenſet *aliqua geſta S. Claræ* 741 e e
† Antonius *Minorita a commoratione Patauienſi* cognomen *accepit* 200 b
† Apollonius *præſul Beneventanus* 723 e
Appianus (*Paulus Antonius*) *S. J. bis edidit Vitam S. Emygdii* 16 b, 22 a e
Aptis (*Hieronymus de*) *vir venerabilis ex Ordine Prædicatorum* 484 a
Ardulphus *epiſcopus Vivarienſis* 105 e
Aredius *abbas Lemovicenſis* 549 e f
Arigius *Vapincenſis epiſcopus* 544
† Arigius *epiſcopus Nivernenſis* 550 a d
Aringhus (*Paulus*) *ſcripſit de Roma ſubterranea* 327 c, 635 e
Arnaldus *abbas in cœnobio Patavino S. Juſtinæ* 205 e f
Arnulphus *epiſcopus Metenſis* 536 e
Artemis *perperam dicitur fuiſſe filia Diocletiani imperatoris* 331 e
† Artemia *fuit filia S. Gallicani martyris* 331 f
Aſſemanus (*Joſeph Simonius*) *edidit Bibliothecam Orientalem* 834 d
Aſturius *præſul Toletanus* 543 c, 545 e
Attila *cæſus in campis Catalaunicis* 5 d
Auctor *epiſcopus Metenſis* 536 e
Audebus (*Nicolaus*) *Generalis Carmelitarum* 218 e, 220 b
† Auſtregiſilus *archiepiſcopus Bituricenſis* 550 d
Auxonius *epiſcopus Albenſis cathedram Vivarium tranſtulit* 105 e d
Aventious (*Joannes*) *ſcripſit Annales Boiorum* 48 a
† Avitus *præſul Viennenſis in Gallia* 104 f
Aynſa (*Franciſcus Didacus de*) *egit de Antiquitatibus Oſcanis* 145 f, 487 e

B

† BAbylas *epiſcopus Antiochenus* 346 a d
Baduradus *epiſcopus Paderbornenſis* 449 e, 451 a e
Bailletus (*Adrianus*) *ſcriptor Gallus corrigitur* 626 b c
Baldericus *præſul Noviomenſis & Tornacenſis* 670 b
Baldericus *vel* Baldricus *epiſcopus Ultrajectenſis* 3
Balgerus *monachus reliquias S. Oſwaldi regis ex Anglia in Flandriam tranſtulit* 88 c d e
Balleſter (*Joannes Baptiſta*) *ſcriptor Hiſpanus* 507 d e
Baluzius (*Stephanus*) *ex teſtimonio Lactantii impugnat Acta S. Suſannæ virginis* 629 b c d
Bandurius (*Anſelmus*) *non ita pridem edidit Numiſmata imperatorum* 630 f
Barbarus (*Vincentius*) *edidit Acta S. Alberti Carmelitæ* 219 f. *Qualis hic ſcriptor fuerit* 220 e f
Barberinus (*Antonius*) *S. R. E. Cardinalis* 273 e
Bardaxi (*Berengarius a*) *epiſcopus Oſcenſis* 501 e
Baronius (*Cæſar*) *S. R. E. Cardinalis defendit Acta S. Suſannæ virginis* 627 e f, 628
Barralis (*Vincentius*) *ſcripſit hiſtoriam monaſterii Lerinenſis* 733 b
† Bathildis *regina Franciæ fundavit nobiliſſimum parthenonem* 675 b

B. Beatrix *Ateſtina ſuaſione B. Jordani Forzatei monaſticam vitam amplexa fuiſſe dicitur* 201 d
† Beda *meminit de miraculis S. Oſwaldi regis ac martyris* 85 e. *Ea tamen a Centuriatoribus Magdeburgenſibus impie exploduntur* 86 e
Beleth (*Joannes*) *quo tempore vixerit* 509 b c
Bellarmious (*Robertus*) *S. R. E. Cardinalis* 272 e
Bembus (*Petrus*) *S. R. E. Cardinalis* 480 a
Bene (*Camillus del*) *ſcripſit de SS. Firmo & Ruſtico Martyribus* 418 c
Benzi (*Bernardinus*) *ſcripſit Vitam S. Cajetani Thienæi* 281 e
Berengarius *præſul Caſſeracenſis a S. Gaugerico ob irreverentiam punitur* 691 f, 692
Berengarius *epiſcopus Gerundenſis in Hiſpania* 42 d, 45 c d
Berganza (*Franciſcus de*) *ſcriptor Hiſpanus* 162 e
Berges (*Alphonſus de*) *archiepiſcopus Mechlinienſis* 668 d
Bernardus II. *epiſcopus Aſculanus ſeculo undecimo eccleſiam cathedralem iſtius urbis inſtauravit* 16 e, 17 b
Berno *abbas Gigniacenſis* 648 a b, 650 a
Berowelfus *vel* Beroulfus *epiſcopus Herbipolenſis* 451 d e
Bertelius (*Joannes*) *abbas Epternacenſis in Belgio* 90 c
Bertoaldus *antiſtes Cameracenſis* 664 f
Bertholdus *patriarcha Aquilejenſis* 209 b
† Bertulphus *abbas Bobienſis* 544 b
Bethuoia (*Joannes de*) *antiſtes Cameracenſis* 668 e
Bigne (*Margarinus de la*) *edidit Bibliothecam Patrum* 736 e
Biſaccionus (*Majolinus*) *Italice edidit Deſcriptionem univerſi orbis* 456 e
Blancone (*Joannes*) *Gallice edidit Chronicon Fratrum Minorum* 457 e
Bleda (*Jacobus*) *Dominicanus conſcripſit Chronicon Maurorum* 564 a
Bonfinius (*Antonius*) *ſcripſit hiſtoriam Aſculanam* 22 e f, 23 a
† Bonifacius IV. *Pontifex Pantheon Chriſtianis ſacris primus dicavit* 21 a
Bonifacius VIII. *quando electus ſit ſummus Pontifex* 215 e
Bonifacius IX. *Pontifex* 476 c, 477 b
Boldettus (*Marcus Antonius*) *ſcripſit obſervationes ad cœmeteria Martyrum* 328 a
Boonanius (*Philippus*) *S. J. edidit Catalogum variarum Ordinum* 742 d e, 744 a b
† Bonaventura *non videtur ſcripſiſſe Vitam S. Claræ* 740 f, 741 a b
Bongis (*Roberti de*) *epiſcopus Bergomenſis* 539 e
Bonolus *epiſcopus Metenſis* 536 e
Boooen (*Jacobus*) *archiepiſcopus Mechlinienſis* 127 a
Borgia (*Joannes*) *epiſcopus Ferrarienſis, & S. R. E. Cardinalis* 409 d
Boronus (*Ambroſius*) *ſcripſit Acta S. Fauſtini vel Fauſti martyris* 184 f, 185 d
† Borromæus (*Carolus*) *archiepiſcopus Mediolanenſis* 414 f, 417 e f, 418 a b c
Boſca (*Petrus Paulus*) *edidit Martyrologium Mediolanenſe* 184 f, 185 b
Boſius (*Antonius*) *ſacras cryptas Romanas indagavit* 327 c e f
Boſquetus (*Franciſcus*) *Monſpelienſis epiſcopus* 6 a
Boſquierus (*Philippus*) *Minorita edidit Speculum*

lum S. Francisci, retenta primigenia phrasi 454 c
Bollius (Donatus) historicus Mediolanensis 186 a. Meminit de veteri cultu B. Amadei Franciscani 563 e f
Bostius (Arnoldus) scripsit Speculum Carmelitanum 123 a
Bouchius (Honoratus) conscripsit historiam Provinciæ 734 e
Brembati (Pinamons Peregrinus) scriptor Dominicanus 415 d
Breul (Jacobus du) scripsit Theatrum antiquitatum Parisiensium 13 d
Briz Martinez (Joannes) abbas Pinnatensis in Hispania 504 d
Bruo (Joannes Baptista le) edidit Opera S. Paulini cum notis 192 c, 193 b
Brun (Petrus le) non ita pridem edidit opus Liturgicum 134 f, 135 a
Brunnerus (Andreas) S. J. conscripsit Annales Boiorum 354 b
Bruschius (Gaspar) scriptor heterodoxus 358 c. Reprehenditur 361 b, 370 c
Bocchius (Joannes) generalis Minister Ordinis Fratricscani 753
Bucelinus (Gabriel) collegit Menologium Benedictinum 200 c
Bulteau (Ludovicus) Gallice conscripsit historiam monasticam Orientalem 161 f
Buoonamicus (Petrus) scripsit Vitam SS. Donati & Hilariani 189 c
Burchardus seu Burgardus aetistes Cameracensis 693 d
† Borchardos episcopus Herbipolensis 450 a
Bzovius (Abrahamus) scriptor en Ordine Prædicatorum refellitur 563 & seqq.

C

Cabades rex Persarum 162 a b
Cælestis episcopus Metensis 536 e, 538 e
† Cæsarius suis filius S. Nonæ 78 c
† Cæsarius episcopus Arelatensis 658 c
Cagna (Jacobus) conscripsit Summarium nobilitatis Patavinæ 203 f
Cajetanus (Thomas) Magister generalis Ordinis Prædicatorum, & postea S. R. E. Cardinalis 484 b
Cajetanus (Octavius) S. J. scripsit de Sanctis Siciliæ 173 c, 711 a
Calchus (Tristanus) conscripsit historiam Mediolanensem 185 f
Callistus III. Pontifex vivæ vocis oraculo S. Albertum Carmelitam in catalogum Sanctorum retulit 216 c
Cambdenus (Guilielmus) heterodoxus non est ausus negare, dexteram S. Oswaldi regis & martyris incorruptam servari 86 f, 87 a
Cameracensium aliquot præsulum series 692 e f
Campi (Petrus Maria) scripsit Historiam ecclesiæ Placentinæ in Italia 126 b
Capgravius (Joannes) scriptor Anglus 87 c
Caracciolus (Antonius) scripsit Vitam S. Cajetani Thienæi 240 c, 280 c d e, 282 c
Carafa (Joannes Petrus) episcopus Theatinus 246 a b
Caraffa (Hieronymus) S. J. duos inimicos mire modo reconciliat 25 d e
Carillo (Alfonsus) archiepiscopus Toletanus 147 f, 148 e
Carillo (Franciscus) scriptor Hispanus 507 e, 508 c
Carinus imperator 623 b
Carolus Calvus rex Francorum 8 c. Reliquias S. Cassiani Augustodunensis episcopi honorifice deponi curat 68 c
Carolus a Basilica Petri episcopus Novariensis scripsit Vitam S. Caroli Borromæi 417 e
Carolus Martellus rex Franciæ 737 c, 739 b f
Carolus IV. imperator 753 f
Carolus V. imperator 177 b
Carpegna (Gaspar de) S. R. E. Cardinalis 497 c
Carpentier (Joannes le) heterodoxus conscripsit Historiam Cameracensem 672 a
Carvajalius (Bernardinus) S. R. E. Cardinalis exauctoratus ac postea restitutus 566 c f
Casali (Ubertinus de) scriptor Minoritæ 455 e
Cassolus (Philippus) episcopus Castellanus 480 f
Castaldus (Joannes Baptista) scripsit Vitam S. Cajetani Thienæi 272 a, 280 f, 281 a
Castellinus (Lucas) scripsit de canonizatione Sanctorum 217 f
Cavacius (Jacobus) eleganter conscripsit historiam cœnobii Patavini S. Justinæ 204 b
Centuriatores Magdeburgenses reprehenduntur 86 e, 93 e f, 752 b c d
Cerdaigne (Guiffredus de) archiepiscopus Narbonensis 152 b
Chacon vel Ciaconius (Alfonsus) scripsit libellum singularem de Martyribus Caradiguensibus 162 c
Chagnoaldus præsul Lugdunensis 547 b d
Chalippe (Candidus) Minorita nuper Gallice conscripsit Vitam S. Francisci 458 e
Chery (Eustachius de) episcopus Nivernensis 607 f
Chifflerius (Petrus Franciscus) S. J. multa nobis monumenta submisistravit 181 f, 197 e
Cholhochus abbas Gotswicensis 358 f, 359 a c
† Chromatius episcopus Aquilejæ 284 e
Ciampinus (Joannes) scripsit de veteribus monumentis Romanis 625 c
Cimarellus (Bartholomæus) Italice edidit Acta B. Amadei Franciscani 567 d, 568 a
Claudius episcopus provinciæ Piceni, qui ab aliquibus præsul Asculanus creditur, concilio Ariminensi interfuit 17 a
Clausse (Henricus) episcopus Catalaunensis 8 d e
Clemens V. Pontifex 217 d
Clemens VIII. Pontifex edidit bullam pro cultu Martyrum Caradiguensium 166
Clemens X. Pontifex 270 d
Clemens episcopus Metensis 536 e, 538 e
Clefelius (Melchior) S. R. E. Cardinalis 358 a
Clodoveus primus rex Francorum 156 a b c, 161 b
Clodoveus II. rex Francorum 199 f
Coggeshale (Radulfus) scriptor Anglus 89 f
Coherez (Antonius) Minorita edidit Vitam S. Faustini vel Fausti martyris 184 f
B. Coleta varia monialium cœnobia pristino rigori restituit 744 b
Coletus (Nicolaus) a Scipione Maffeio accepit eruditam epistolam, quam novæ editioni Italiæ sacræ iefervit 415 f, 416 a b
Columbus (Joannes) S. J. scripsit inter alia de episcopis Vivariensibus 103 f
Columna (Hieronymus) S. R. E. Cardinalis 488 e
Cono episcopus Præneſtinus 400 a b
Conradus II. episcopus Constantiensis 92 f
Conradus II. rex Romanorum 306 a b
Constantinus Magnus imperator dicitur ecclesiam cathedralem civitatis Asculanæ construxisse 16 b c. Ab

b e. *Ab initio imperii ſui ſævit Chriſtianis* 74
b. *Scripſit litteras ad Saporem regem Perſarum* 330 f
Coppola (*Carolus*) *Generalis Theatinorum* 280 a
Coria (*Didacus de*) *ſcriptor ex Ordine Carmelitarum* 217 e, 554 f
Couſtant (*Petrus*) *Benedictinus edere cœpit epiſtolas Romanorum Pontificum* 134 b
Crantzius (*Albertus*) *corrigitur & ſibi non conſtare oſtenditur* 449 c
Cratepolius (*Petrus*) *Minorita ſcripſit opuſculum de Sanctis Germaniæ* 340 f, 449 f
Cremonenſis (*Bonaventura*) *teſtis oculatus Actorum B. Amadei Franciſcani* 567 d
Crocus *dux Wandalorum* 105 c
Crugerius (*Georgius*) *S. J. ſcripſit de ſacris reliquiis Bohemiæ &c.* 488 f, 489 a
Cruſius (*Martinus*) *ſcripſit Annales Sueviæ* 48 b
Cuck (*Albertus de*) *epiſcopus Leodienſis* 500 b
Cunha (*Rodericus de*) *ſcripſit hiſtoriam diœceſis Braccarenſis* 626 e
Cuſanus (*Nicolaus*) *S. R. E. Cardinalis* 608 c
Cydonius (*Demetrius*) *opem S. Laurentii martyris expertus eſt in tempeſtate* 526 e f
† Cyprianus *epiſcopus Carthaginenſis* 125 c

D

Dagobertus II. *rex Francorum* 6 c d, 7 a
Delfinus (*Joannes*) *S. R. E. Cardinalis* 272 c
Deodatus *præſul Helvacenſis* 275 c
Deſiderius *epiſcopus Autiſſiodorenſis* 8 f
Deſiderius *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d
Deſiderius *præſul Viennenſis in Gallia* 343 c
Detus (*Joannes Baptiſta* † *S. R. E. Cardinalis* 273 d
Dimidrianus *epiſcopus Veronenſis* 416 a
Diola (*Horatius*) *Italice edidit Chronicon Fratrum Minorum* 457 e
Dionyſius *præſul Pariſienſis* 6 b
Dionyſius *epiſcopus Corinthiorum* 346 b e
Dlugoſſus *vel* Longinus (*Joannes*) *hiſtoricus Polonus* 751 f
Domitianus *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d
Domitianus *abbas Laubienſis* 116 d
Domnulus *antiſtes Cenomanenſis* 489 b
Donatianus *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d
† Donatus *epiſcopus Euracenſis* 181 e e, 188 f, 189 a d
Dormer (*Jacobus Joſephus*) *ſcriptor Hiſpanus* 307 e
Dorotheus *epiſcopus Theſſalonicenſis* 158 a
Drogo *monachus Winnoci-Bergenſis ſcripſit Acta S. Oſwaldi regis & martyris* 93 b c d
Duellius (*Edmundus*) *edidit Chronicon Dieſſenſe* 355 f

E

Ebo *archiepiſcopus Rhemenſis* 213 b
Ebroinus *epiſcopus Bituricenſis* 2
Eckhardus (*Joannes Georgius*) *ſcripſit Commentarios de rebus Franciæ Orientalis & diœceſeos Herbipolenſis* 450 a
† Eduardus *rex Angliæ* 88 f
Egbertus *epiſcopus Eboracenſis* 3
Egemonius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 62 f, 63 b e
Egilbertus *epiſcopus Patavienſis* 361 e, 368 b
Egilwardus *epiſcopus Herbipolenſis* 452 d
Egino *abbas S. Udalrici* 502, 700 & ſeqq.
Eliſabetha *Eugenia gubernatrix Belgii* 492 e

† Elphegus *archiepiſcopus Cantuarienſis* 290 f
Embrico *epiſcopus Auguſtanus* 52 f, 53 b e
Engilberga *vel* Angelberga *uxor Ludovici II. imperatoris* 126 b c
Ennodius *epiſcopus Ticinenſis* 157 a
Enoch *patriarcha Hieroſolymitanus* 698 f
Erluinus *antiſtes Cameracenſis* 668 a
† Erminus *abbas Laubienſis* 112 a b
Erneſtus *archidux Auſtriæ* 358 a
Ethelwaldus *filius S. Oſwaldi regis ac martyris* 85 b
Eucharius *præſul Trevirenſis* 6 b
Eudoxia *uxor Valentiniani III. imperatoris* 519 d
Eugenius IV. *Pontifex Romanus* 164 a
Eugui (*Franciſcus Navarrus de*) *epiſcopus Oſtenſis* 501 e d
† Eulogius *martyr ſcripſit epiſtolam ad Wiliſindam epiſcopum Pampilonenſem* 348 e d
Eumachius *epiſcopus Vivarienſis* 105 e
† Euprapus *epiſcopus Veronenſis* 416 a c
† Euſtaſius *abbas Luxovienſis* 545 d
Everhardus *archiepiſcopus Trevirenſis* 177 d
Ezelious *famoſus tyrannus in Italia* 200 b, 201 & ſeqq.

F

Fabricius (*Georgius*) *ſcriptor heterodoxus* 506 e
Falbius (*Georgius*) *abbas Gottwicenſis* 358 b e
Falco (*Joſephus*) *Italica conſcripſit Chronicon Carmelitanum* 217 d, 223 e
Farinerius (*Guilielmus*) *S. R. E. Cardinalis* 753 b
Felix *epiſcopus Aſculanus* 19 f
Felix *epiſcopus Metenſis* 538 e
Ferdioandus *epiſcopus Paderbonenſis* 448 f, 449 a b
Ferrarius (*Philippus*) *Martyrologus Italus corrigitur* 200 b
Ferreira (*Emmanuel*) *Luſitanice edidit Legendarium Ordinis Carmelitici* 217 e
Ferreras (*Joannes*) *ſcripſit Synopſim hiſtoriæ Hiſpaniæ* 144 a b & ſeqq.
Ferrerius (*Vincentius*) *Canonicus Oriolenſis Martyres Caradignenſes Martyrologio Romano inſeri curat* 264 c
Firminus *epiſcopus Vivarienſis* 105 e
Flamma (*Gualvanens de la*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 185 e
Flamma (*Paulinus*) *ſcriptor ex Ordine Crucigerorum* 427 b
Flodoardus *presbyter ſcripſit hiſtoriam eccleſiæ Rhemenſis* 112 d
Florentinius (*Franciſcus Maria*) *Martyrologium Hieronymianum notis illuſtravit* 328 d
Florentius *Wigornienſis ſcriptor Anglus* 83 c
Fontana (*Joannes*) *epiſcopus Ferrarienſis* 409 c
Fontaninus (*Juſtus*) *archiepiſcopus Ancyranus* 124 d, 248 a
Foreſtus (*Jacobus Philippus*) *ſcriptor vulgo cognominatus* Bergomenſis 540 e, 541 a
Forlivio (*Stephanus de*) *archiepiſcopus Mediolanenſi* 398 a
Fortunatus *epiſcopus Catinenſis* 157 a
Fortunatus (*Venantius*) *meminit de cultu S. Afræ in urbe Auguſtana* 39 b
Franciottus (*Cæſar*) *ſcripſit de imaginibus miraculoſis* 409 b
Fredericus II. *imperator B. Jordanum Forzate ex carcere liberavit* 209 a
Fremaut (*Benignus*) *Minorita collegii Flandrice*

Vitas ſanctorum venerabiliumque Franciſcanorum 453 f
Fridericus *Aragonius rex Siciliæ* 224 a
Fulbertus *præſul Cameracenſis* 667 d
Fuleo *epiſcopus Saeſſionenſis* 123 a
Fuleuinus *abbas Laubienſis Chronicon ejuſdem monaſterii ſcripſit* 111 c

G

Gallonius (*Antonius*) *ſcripſit de ſanctis virginibus Romanis* 331 e
Garganus (*Ignatius*) *Provincialis Societatis Jeſu in provincia Neapolitana* 712 d
Gaſſarus (*Achilles Pirminius*) *Lutheranus reprehenditur* 47 d e f, 48
† Gaudus *epiſcopus Ebroicenſis* 638 f
Gayozo (*Gaſpar de*) *epiſcopus Aquilanus* 340 a
† Gebehardus *præſul Salisburgenſis* 361 a
Geiſericus *rex Wandalorum* 733 e f, 735 a
Gelmires (*Didacus*) *præſul Compoſtellanus* 626 c
† Gennadius *epiſcopus Aſturicenſis* 144 f
Gentilis (*Deodatus*) *epiſcopus Caſertanus* 27 a c
Gerardus *epiſcopus Bergomenſis* 417 b c d
Gerardus I. *antiſtes Cameracenſis, cui Acta S. Gaugerici dedicata ſunt* 628 f, 669, 673 f
Gerardus *primus abbas Bernenſis ex Ordine Præmonſtratenſi* 2
Germain (*Michael*) *Benedictinus edidit hiſtoriam abbatiæ Saeſſionenſis* 82 e
Germanus *epiſcopus Capuanus* 159 c
Gilbertus (*Matthæus*) *epiſcopus Veronenſis* 348 e
Giffredius (*Guilielmus*) *archiepiſcopus Remenſis* 753 e
Giuſſanus (*Joannes Petrus*) *Italice ſcripſit Vitam S. Caroli Borromæi* 417 f
Glandorpius (*Joannes*) *edidit Onomaſticon Romanum* 421 e e
Goffridus *epiſcopus Antiſſiodorenſis* 556 a
Guffridus *epiſcopus Suranus* 697 e f
Gonnnus (*Benedictus*) *ſcripſit opus de Vitis eremitarum in Oriente & Occidente* 161 f
Gonzaga (*Franciſcus*) *ſcripſit de Origine Seraphicæ Religionis* 453 c
† Gorgonia *ſuæ filia S. Nonnæ* 78 c
Goſſolinus *vel* Gunſolinus *epiſcopus Metenſis* 536 e
† Gregorius *Magnus Pontifex conceſſit primo in Anglia delubra idolorum expurgari & ad uſum Chriſtianorum aptari* 21 a
† Gregorius VII. *Pontifex* 356 b
Gregorius XIII. *Romanus Pontifex miſit regi Hiſpaniæ reliquias S. Laurentii martyris* 498 e f
† Gregorius *epiſcopus Nazianzenus fuit maritus S. Nonnæ* 78 c. *Ab uxore ad orthodoxam fidem additus eſt* 80 d e f
† Gregorius *Nazianzenus, cognomento Theologus, matrem habuit S. Nonnam* 78 c
† Gregorius *Turonenſis memorat quædam miracula S. Memmii* 7 b
Greuſerus (*Jacobus*) *S. J. ſcripſit de Divis Bambergenſibus* 525 d
Griffonus *epiſcopus Ferrarienſis ac S. R. E. Cardinalis* 409 e e
Grimanus (*Dominicus*) *S. R. E. Cardinalis* 565 e
Geimberge (*Hieronymus de*) *abbas Bergis S. Winnoci in Flandria* 89 d
Grouwels (*Mathias*) *Minorita ſcripſit hiſtoriam criticam de indulgentia Portiunculæ* 454 c, 455 c, 458 f, 459 b
Gaudacarius *vel* Gundigarius *rex Burgundionum* 538 d
Guarini (*Marcus Antonius*) *ſcripſit Compendium hiſtoriæ Ferrarienſis* 409 c
Guarnerius (*Joannes Antonius*) *edidit Acta SS. Ruſtici & Firmi Martyrum* 417 c, 419 b
Guerrinus (*Martinus Antonius*) *nuper recudi juſſit ſynopſim eccleſiæ Bergomenſis* 417 e, 418 d
Guibertus *abbas S. Germani Antiſſiodorenſis* 553 e f
Guido *abbas S. Germani Antiſſiodorenſis* 554 e d
Guilielmus *abbas Villarienſis in Brabantia* 2
Gundigarius *vel* Guadacarius *rex Burgundionum* 538 d
Gonſolinus *vel* Goſſulinus *epiſcopus Metenſis* 536 e
Guſſius (*Marcus Antonius*) *epiſcopus Catanenſis* 713 a d f
Guzonius (*Thomas*) *epiſcopus Suranus* 693 f

H

Hadrianus I. *Papa templa S. Suſannæ novum tectum imponi juſſit* 625 b
† Hannn *vel* Anno *epiſcopus Veronenſis* 422 d, 423 e
Hanſizius (*Marcus*) *S. J. edere cœpit Germaniam ſacram* 340 f, 358 f & ſeqq.
Haraldus *rex Anglie* 88 f, 89 a
Harduinus (*Joannes*) *S. J. non ita pridem novam conciliorum collectionem edidit* 609 b
Haroldus (*Franciſcus*) *nobis ſubminiſtravit Acta B. Amadei Franciſcani* 567 e, 572 a d
Harpsfeldius (*Nicolaus*) *ſcriptor Anglus* 87 e
Heinricus *abbas Gottwicenſis* 356 f, 357 a
Heller (*Gregorius*) *abbas Gottwicenſis* 358 c d
Helman (*Maurus*) *Prior Gottwicenſis aliqua ſuggeſſit de B. Altmanno* 357 b e
Hendrieq (*Franciſcus*) *Minorita Gallice Vitam S. Claræ edidit* 741 f, 742 a
Henricus *Wintonienſis epiſcopus venerabilis non videtur Sanctis annumerandus* 123 c d
Henricus II. *epiſcopus Auguſtanus* 52 f
Henricus III. *imperator* 16 e f, 17 b
Henricus IV. *rex Caſtellæ* 263 b, 165 e
Henricus IV. *imperator* 458 b
† Henricus *imperator ope S. Laurentii martyris inſignem refert victoriam* 495 e d
Henriquez (*Chryſoſtomus*) *ſcripſit Menologium Ciſtercienſe* 577 f
Herbertus *monachus Claravallenſis conſcripſit geſta quædam B. Schutzelonis* 578 b
Heredia (*Antonius*) *Benedictinus S. Claram Ordini ſuo adſcribit* 743 a
† Henricus *Vitam S. Germani Antiſſiodorenſis Carolo Calvo regi Francorum dedicavit* 205 b
Hermaoous *epiſcopus Auguſtanus* 33 e d
Hermannus *pſeudo-epiſcopus Patavienſis* 365 c, 369 f
Hilarus *Romanus Pontifex* 486 f
Hilduious *abbas S. Dionyſium Athenienſem cum S. Dionyſio Pariſienſi cœpit confundere* 14 e f
Hincmarus *archiepiſcopus Rhemenſis* 113 b
Hodeker (*Burchardus*) *dicitur aliqua ſcripſiſſe de S. Hathumaro* 450 e
Hoſius (*Stanislaus*) *S. R. E. Cardinalis* 5
Hovedenus (*Rogerius*) *ſcriptor Anglus* 87 b, 88 a
Hueberus (*Fortunatus*) *edidit Menologium Franciſcanum* 454 b
Hugo *epiſcopus Nivernenſis* 555 b
Hugo *epiſcopus Aſſiſienſis* 633 f, 634 c d
Hugo *Comes Cenomanenſis* 558 a
† Hugo *abbas Cluniacenſis* 552 b c
Hugolinus *S. R. E. Cardinalis* 744 c, 745 a b

Hum-

Humbertus *episcopus Silvæ candidæ, & S. R. E. Cardinalis* 3

I

Jacobus I. *rex Aragoniæ* 221 f, 222 a, 228 c
† Januarius II. *præsul Beneventanus* 723 f
Jsnuensis (*Jacobus*) *Dominicanus collegit Legendam Sanctiorum* 503 a
Ibiricus *vel* Witericus *episcopus Hellenensis in Hispania* 467 f
Ido *presbyter Paderbornensis scripsit de translatione S. Liborii* 449 e
Ilbechius (*Odoacer*) *refellitur* 631 a b
† Ildephonsus *præsul Toletanus* 143 e
Imadus *episcopus Paderbornensis* 448 e 449 a
Immo *præsul Novariensis* 68 e
Ingelmarus *abbas Bergis S. Winnoci in Flandria* 89 b
Ingulfus *abbas Croilandensis scriptor Anglus* 88 a
† Innocentius I. *Pontifex scribit ad S. Victricium præsulem Rotomagensem* 196
Innocentius II. *Pontifex* 409 c e
Innocentius IV. *Pontifex* 743 f
Innocentius X. *Pontifex* 277 d
Innocentius XII. *Pontifex* 277 d
Instulfus *episcopus Asculanus* 89 f
Josonellus (*Hieronymus*) *episcopus Suranus* 693 c
† Joannes *martyr & episcopus Bergomensis* 540 b
Joannes VI. *Papa templum S. Susannæ exornari jussit* 625 b
Joannes VIII. *Papa Romanus* 126 b
Joannes *Teutonicus Generalis Magister Ordinis Prædicatorum* 283 e
Joannes *episcopus Vivariensis* 105 d
Josonet *abbas Cavadiguensis in Hispania* 163 e
Joannes II. *Patiensis episcopus assumptus ex Ordine Prædicatorum* 233 f
Joannes III. *præsul Osceasis* 149 d
Joannes *episcopus Nicopolitanus* 258 c
Joannes *patriarcha Constantinopolitanus* 257 e, 259 b
Joannes *episcopus Cameracensis* 2
Joannes *abbas cœnobii Lambacensis* 359 b
Jobia *dicitur fuisse filia Saporis regis Persarum* 330 f, 331 a
Jongelinus (*Gaspar*) *scripsit de abbatiis Ordinis Cisterciensis* 173 d
Joseph *episcopus Hierosolymitanus* 223 c
† Josephus *hymnographus Græcus in Sicilia* 711 c
Jovinianus *imperator Juliano apostatæ successit* 60 e, 61 a, 64 c
Iperius (*Joannes*) *scripsit Chronicon S. Bertini* 85 f
Irenicus (*Franciscus*) *scriptor Germaniæ corrigitur* 449 c
Irmunsul *idolum veterum Saxonum seu Westfalorum* 450 f
Julius II. *Pontifex* 242 f
Justinus *imperator vafro ac impio Anastasio successit* 258 e f

K

Keserloher (*Innocentius*) *monasterii Diessensis decanus scripsit Vitam B. Ratbardi* 354
Khemmus (*Cerbrianus*) *non ita pridem edidit Hierarchiam Augustanam* 40 c, & seqq. 48 f
Kineburga *uxor S. Oswaldi regis & martyris* 85 b
Kirchelius (*Philippus*) *S. J. olim ad nos misit quædam instrumenta de S. Cyriaco Augusti Tom. II.* 336 d

L

Lambertus *præsul Atrebatensis* 670 b
Lambertus *præsul Cameracensis* 698 f
† Landelinus *abbas Lobiensis* 116 d
Landi (*Benedictus*) *Prior S. Severini ex Ordine Prædicatorum reliquias S. Margaritæ viduæ solenniter transferri curavit* 119 e f, 120 a
Landulfus *episcopus Sorocensis* 644 f
Lanuza (*Vincentius Blasius de*) *continuavit Annales Aragonicos Zurnæ* 148 a b
Lapide (*Cornelius a*) *meminit de Apocalypsi B. Amadei Franciscani* 565 a b c
† Laurentius *præsul Mediolanensis* 225 d
Lazzari (*Dominicus Tullius*) *narrat recentiora quædam S. Emygdii miracula* 87 d
Leo *Armenus imperator* 353 c d
Leo *Isauricus imperator* 353 e
† Leo *magnus Papa Romanus hæreticos Manichæos persequitur* 160 c
Leo III. *Papa templum S. Susannæ virginis a fundamentis restauravit* 625 b
Leo IX. *Pontifex* 166 e
† Leodegarius *presbyter, perperam dicitur Syracusanus ac discipulus S. Memmii* 106 d
Leoindelicissus (*Ægidius*) *scriptor ex Ordine Carmelitarum* 217 e, 223 a
Leonardus *episcopus Castellanus* 476 e
† Leovigildus *martyr* 544 f
Leris (*Josephus Matthias de*) *S. J. refert Collegii Cæsar-Augustani aliqua nobis submisstravit de calice S. Laurentii martyris* 304 d e f, 305 a
Lezans (*Joannes Baptista de*) *conscripsit Annales Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo* 516 a
Libelli (*Hyacinthus*) *Magister sacri palatii* 279 c
† Liborius *episcopus Cenomanensis* 449 e
Licinius *episcopus Ebroicensis* 644 f
Liliola *abbatissa Jotrensis* 657 d, 659 c
Linda (*Lucas de*) *Latine edidit Descriptionem universi orbis* 476 e
Lindanus (*Wilhelmus*) *episcopus Ruræmundensis* 492 a
Linus *diaconus dicitur in compendium redegisse quædam miracula S. Emygdii* 22 e f, 23 a
Lipomanus (*Aloysius*) *episcopus Veronensis* 419 b
Longinus *vel* Dlugoſſus (*Joannes*) *historicus Polonus* 751 f
Longinus *episcopus Vivariensis* 105 e
Longuevsl (*Jacobus*) *scriptor Gallus S. J. laudatur* 35 c, 124 f, 103 f, 113 f
Lotharius, *filius Caroli Calvi, fuit abbas commendatarius in monasterio S. Germani Autissiodorensis* 205 b
† Loyola (*Ignatius*) *fundator Societatis Jesu* 558 f
† Luciani *Acta perperam S. Ianie adscripta* 14 b c d
† Lucianus II. *episcopus Vivariensis* 105 e
Ludovicus II. *imperator* 126 b
Lupus (*Joannes*) *medicus Germanus miram S. Cajetani Thienæi epem experitur* 304 f, 305 a b
Lutherus (*Martinus*) *sacrilegas nuptias celebravit cum sacrifraga moniali* 252 b c

M

Maffeius (*Scipio*) *illustravit Acta SS. Rustici & Firmi Martyrum* 415 d f, 417 d
† Magdalveus *episcopus Virdunensis* 114 f

† Magnericus *præſul Trevirenſis* 672 c, 673 c, 677 f
† Majolus *abbas Cluniacenſis* 736 c
† Manna *virgo ad diem tertiam Octobris referenda* 10 e
Manrignano (*Jacobus a*) *teſtis oculatus Actorum B. Amadei Franciſcani* 567 d
Manrique (*Angelus*) *ſcripſit Annales Ciſtercienſes* 177 f
Mannanus (*Baptiſta*) *Generalis Carmelitarum & vir eruditus* 223 a
Marana (*Paulus Thomas*) *epiſcopus & princeps Aſculanus* 17 e
† Marcellus *centurio dicitur fuiſſe pater SS. Juſti & Paſtoris martyrum Complutenſium* 146 f
Marcus *Ulyſſiponenſis Luſitanus ſcripſit Chronicon Fratrum Minorum* 457 d
Marini (*Joannes Baptiſta*) *Generalis Magiſter Ordini Prædicatorum* 179 e
Marlianus (*Bartholomæus*) *edidit Topographiam* 625 d
Marlot (*Guilielmus*) *ſcripſit hiſtoriam eccleſiæ Rhemenſis* 113 b, 753 d
Martenius (*Edmundus*) *edidit varia anecdota* 124 f. *Antiquum Martyrologium Hieronymianum Theſauro ſuo anecdotorum inſeruit* 328 c
† Martha *virgo & martyr Aſturicenſis* 146 f
† Martialis *præſul Lemovicenſis* 5 c
Martignonus (*Chriſtophorus*) *Generalis Carmelitarum* 216 cd, 217 d
Martinellus (*Fleravantes*) *deſcripſit Romam ſacram* 625 b. *Alia* 332 d, 334 b
Mathildis *regina Angliæ an inter cælites colleganda?* 183 e
Matthæus *Weſtmonaſterienſis ſcriptor Anglus* 85 f
Maurilius *archiepiſcopus Rothomagenſis* 401 a b
† Maurilius *præſul Andegavenſis* 401 b
Maurinus *epiſcopus Antiſſiodorenſis* 123 d
Maurilius (*Gerardus*) *qui Eccelinio tyranno fuit a ſecretis, de B. Jordano Forzato contumelioſe ſcribit* 206 f, 207 a, 208 a b
Maurizio *vel* Maurizius *dicitur fuiſſe primus Dux Tuſciæ* 334 b
Mauruſio *vel* Mauruſius *epiſcopus Ebroicenſis* 638 f
Maximianus *Herculius imperator* 623 c
† Maximus *epiſcopus Taurinenſis* 130 b c, 492 a
Medicis (*Ferdinandus de*) *S. R. E. Cardinalis* 498 e
Megingaudus *epiſcopus Herbipolenſis* 430 a
† Melania *junior interceſſione S. Laurentii martyris varios favores cæleſtes impetrat* 494 d e
Melanius *vel* Melanus *epiſcopus Vivarienſis* 105 d
† Melchiades *Pontifex Romanus* 21 d
Menardus (*Hugo*) *ſcriptor Benedictinus corrigitur* 200 b
Menil (*Ludovicus du*) *ſcriptor S. J. corrigitur* 129 e
Michael *Monachus vulgavit Sanctuarium Capuanum* 73 c f
Michael *abbas Gottwicenſis* 356 e
Milo *pſeudo-præſul Rhemenſis* 113 c, 123 a b
Mironi (*Franciſcus Barbaranus de*) *edidit hiſtoriam diœceſis Vicentinæ* 240 c, 281 c
Miſſon (*Maximilianus*) *edidit novum Itinerarium Italicum* 527 b c
† Modeſta *virgo fuit ſoror S. Willebrordi* 699 e
Moduinus *epiſcopus Auguſtodunenſis* 66 c, 68 f
Molanus (*Joannes*) *tradit utilem regulam de reliquiis Sanctorum* 418 f, 419 a
Molinet (*Claudius du*) *Canonicus Regularis vindicavit Gallis S. Memmium contra Hiſpanos* 11 b c
Mombritius (*Bonnus*) *varia Sanctorum Acta collegit* 741 e
Mongitor (*Antonius*) *edidit Bibliothecam ſcriptorum Siculorum* 220 e
Montanus (*Benedictus Arias*) *vir eruditione celeberrimus* 162 f
Monteferrato (*Ægidius a*) *teſtis oculatus geſtorum B. Amadei Franciſcani* 567 d
Monte *Mariæ* (*Hugolinus de*) *dicitur ſcripſiſſe Acta B. Joannis Firmani* 455 a b
Morales (*Ambroſius de*) *ſcriptor Hiſpanus* 162 f, 163 b
Moroſini (*Joannes Franciſcus*) *patriarcha Venetus* 281 e
Moſca (*Joannes Baptiſta*) *S. J. ſuggeſſit quædam notitias de B. Hugolina virgine Vercellenſi* 396 c
Mozanica (*Jacobus de*) *Miniſter Generalis Franciſcanorum* 581 d, 582 f
Murro (*Joannes de*) *Miniſter generalis Ordinis Minorum, & poſtea præſul Portuenſis* 461 a, 462 b
Mutte (*Henricus Dionyſius*) *plurima de S. Gangerico nobis ſubminiſtravit* 665 d, 670 e

N

† Nareiſſus *patriarcha Hieroſolymitanus* 184 d
† Narciſſus *epiſcopus Gerundenſis in Hiſpania dicitur* 42 c, 45 b c
Negrelli (*Scipio*) *epiſcopus S. Severini in Italia* 119 e
Nero *imperator quo tempore mortuus fuiſſe dicatur* 185 e
Nicolai (*Marcus*) *epiſcopus Caſtellanus* 480 f
Nicolaus I. *Papa Romanus* 126 b
Niquet (*Ludovicus*) *varia monumenta nobis ſuppeditavit* 626 f
Notingus *epiſcopus Conſtantienſis* 699 a
Nourry (*Nicolaus le*) *Benedictinus notis & diſſertationibus illuſtravit Opus antiquum de Mortibus perſecutorum* 332 b

O

† Orientius *epiſcopus Auſcienſis* 303 a b c
Origo (*Dionyſius*) *S. J. aliqua ſubminiſtravit de B. Jordano Forzato* 206 e
Oſorius (*Joannes*) *S. J. narrat hiſtoriam de vidua, quæ interfectori filii ſui ignovit* 25 d
Otto *imperator dicitur notabiles reliquias S. Cyriaci martyris Bambergam tranſtuliſſe* 338 & ſeqq.
Ottocarus *Marchio Styriæ* 364 d

P

Pacheco (*Placidus*) *epiſcopus Gaditanus, & poſtea Placentinus in Hiſpania* 168 f
Pagani *nomen pro ethnico tantum ſub imperatoribus Chriſtianis uſurpari cœpit* 25 b
Pagius (*Antonius*) *impugnat Acta S. Suſannæ virginis* 629 d e f, 630 a b
Pandoni (*Albertus*) *epiſcopus Ferrarienſis* 409 d
Pantaleon (*Henricus*) *ſcriptor hetrrodoxus recitat elogium S. Hathumari* 450 b c d
Paſchalis I. *Pontifex Romanus* 125 e
Paſchalis II. *Papa Romanus* 125 f
Paſchaſius (*Donatus*) *epiſcopus Triventinus* 712 b
Patiens *epiſcopus Metenſis* 538 e
Paulinus *archiepiſcopus Eboracenſis* 83 c

Paulinus *præſul Nolanus* 192 e
Paullinus (*Chriſtianus Franciſcus*) *edidit Syntagma rerum & antiquitatum Germanicarum* 450 e, 452 f
Paulus II. *Pontifex* 593 b
Pelagius I. *Pontifex Romanus* 529 d
Pelagius II. *Pontifex Romanus* 487 a
† Peligrinus *præſul Patauienſis* 349 f
Pennatius (*Splendianus Andreas*) *varia ſuppeditavit pro S. Fumiane Galleſienſi* 393 d e f. *Edidit Acta SS. Gratiliani & Felicisſimæ Martyrum* 726 b, 728 c
Pepe (*Stephanus*) *conſcripſit multa miracula S. Cajetani Thienæi* 306 b c
Peralta & Cardenas (*Henricus de*) *archiepiſcopus Burgenſis* 569 b
Peregrini (*Pacificus*) *ſcriptor Dominicanus* 404 a b
Peregrinis (*Bartholomæus de*) *ſcripſit Vitam Bergomenſem* 417 a
Peregrinus *epiſcopus Meſeuenſis* 158 e
† Peregrinus *præſul Autiſſiodorenſis an martyr* 128 f, 129 a
Perremuto (*Arcadius*) *S. J. Rector collegii Catanenſis obtinuit reliquias S. Eupli martyris* 713 a b
Peruſinus (*Angelus*) *Miniſter Generalis Franciſcanorum* 582 f
Peſſina *de Czechorod* (*Thomas Joannes*) *ſcripſit hiſtoriam metropolitanæ eccleſiæ Pragenſis* 753 f
Petrus *Auguſtinus epiſcopus Oſcenſis* 152 f, 153 a, 502 a b
Petrus *abbas Gottwicenſis* 357 c
Petrus *alter abbas Gottwicenſis* 357 c
Petrus I. *rex Aragoniæ* 152 a, 221 c, 222 a
Pezius (*Bernardus*) *edidit Theſaurum anecdotorum* 44 a, 500 a
Pezius (*Hieronymus*) *edidit ſcriptores aliquot Auſtriacos* 357 d
Piazza (*Carolus Bartholomæus*) *ſcripſit Hemerologium ſacrum urbis Romanæ* 331 e. *Corrigitur* 408 c d e
† Phalitrus *eremita* 699 f
† Philibertus *abbas Gemeticenſis* 646 d, 647 e
Philippus *Comes Flandriæ* 89 a b
Philippus II. *rex Hiſpaniæ* 152 c, 499 c, 502 a
Philippus III. *rex Hiſpaniæ* 499 e f
Philippus *abbas Bergis S. Winnoci in Flandria* 88 d, 89 b
Picus (*Renuccius*) *ſcripſit Theatrum Sanctorum Parmenſium* 626 e
† Pinytus *epiſcopus Cnoſiæ urbis* 346 b c
Pirchtenwyler (*Hermannus*) *abbas Weingartenſis in diœceſi Conſtantienſi* 92 e f
Pirrus (*Rocebus*) *ſcripſit de Sicilia ſacra* 753 e
Piſanus (*Bartholomæus*) *varia habet de geſtis S. Clarę* 740 b, 741 e
Pius (*Joannes Michael*) *ſcriptor ex Ordine Prædicatorum* 118 f, 120 c
† Pius V. *Pontifex* 532 e
Plaeidia *filia Juſtiniani I. imperatoris* 486 d
Plectrudis *uxor Pepini Craſſi non videtur Sanctis annumeranda* 607 a b
Polanus (*Joannes*) *epiſcopus Caſtellanus* 480 e
Polimius *quidam rex ignotus & forte fabuloſus* 18 b, 19 c
Poluciis (*Joannes Maria de*) *ſcripſit Acta S. Alberti Carmelitæ* 819 e f
Pommerœus (*Franciſcus*) *ſcripſit hiſtoriam antiſtitum Rotomagenſium* 192 b
Porcheron (*Placidus*) *notis illuſtravit antiquum geographium anonymi Ravennatis* 453 d
Prandota *epiſcopus Cracovienſis* 751 c
Praus (*Joannes Antonius*) *ſcripſit Vitam S. Cajetani Thienæi* 280 b
Priſca *fuit uxor Dioclctiani imperatoris* 331 a b
Procopius *Cæſarienſis ſcriptor qualis fuerit* 161 f, 162 e
† Proculus *epiſcopus Veronenſis* 415 a f, 416 a
† Projectus *epiſcopus Imolenſis* 191 b c
Provinctus *epiſcopus Catalaunenſis* 5 d
Prudentius (*Aurelius*) *de antiquo S. Laurentii martyris ſulm teſtimonium reddit* 486 b
Puccinellus (*Placidus*) *edidit Zodiacum eccleſiæ Mediolanenſis* 186 e
Puricellus (*Joannes Petrus*) *edidit monumenta Mediolanenſia Ambroſianæ baſilicæ* 185 d, 186 a
Puteo (*Joſephus de*) *epiſcopus Teanenſis an.* 1718. *cœpit conſtruere ſacellum in honorem S. Paridis* 73 c

Q

Quintanaducnas (*Antonius de*) *S. J. ſcripſit de Sanctis Toletanæ diœceſis* 151 f
Quintodecimo (*Quintus de*) *hiſtoriam Aſculanam Benſinii contraxit* 22 e f, 53 a

R

Radcrus (*Matthæus*) *S. J. ſcripſit de Sanctis Bavariæ* 314 c
Ragnericus *epiſcopus Ebroicenſis* 644 f
Rainaldus *archiepiſcopus Lugdunenſis* 552 b
Ranberius *epiſcopus Noviomenſis* 69 c
Rapine (*Carolus*) *Minorita ſcripſit Gallice Vitam S. Memmii* 5 f, 7 c. *In variis errat* 10 c d e
Raynaldus *epiſcopus Oſtienſis ac Velitrenſis* 745 b
Raynaudus (*Theophilus*) *S. J. præter alia ſcripſit Hagiologium Lugdunenſe* 170 a
Regimarus *epiſcopus Patavienſis* 358 f
Reginfredus *archiepiſcopus Rothomagenſis* 115 c
Regius (*Paulus*) *epiſcopus Æquenſis edidit Italice Acta Sanctorum regni Neapolitani* 73 f
† Remigius *Remenſis archiepiſcopus* 156 b, 161 a
Rena (*Coſimus della*) *ſcripſit de Ducibus & Marchionibus Tuſciæ* 334 b
Rhenanus (*Beatus*) *ſcripſit de rebus Germanicis* 48 a
† Rheticius *epiſcopus Auguſtodunenſis* 62 f, 63 b c
Riceputi (*Philippus*) *S. J. ſubminiſtravit quædam monumenta ad B. Jordanum Forzate ſpectantia* 205 d c f
Richardus *epiſcopus Albanenſis* 553
Richardus *archiepiſcopus Cantuarienſ.* 88 a b
Rigobertus *præſul Rhemenſis* 112 d, 113 a
Rigomarus *dicitur fuiſſe primus abbas Floriacenſis* 352 a b
Ripamontius (*Joſephus*) *hiſtoricus Mediolanenſis* 186 a
Robertus *rex Neapolitanus* 214 a b
Rodulphus *S. R. E. Cardinalis* 753 b
Roffredus *epiſcopus Soranus* 697 e f
Rogerius *comes Siciliæ* 174
Rolandinus *ſcriptor ſynchronus meminit de B. Jordane Forzate* 207 a b f
Rollo *dux Normannorum* 646 a, 647 d
Rols (*Joannes Caſimirus*) *epiſcopus Amyclanus, & ſuffraganeus Auguſtanus* 49 b
† Romaricus *abbas Habendenſis* 545 b
Roſweydus (*Heribertus*) *edidit antiquum Martyrologium Romanum* 329 b

Rota (*Claudius de*) *Dominicanus edi curavit authorem Legendam Jacobi Januensis* 509 a
Roverella (*Philos*) *episcopus & princeps Asculanus* 17 d
Roverius (*Petrus*) *S. J. conscripsit historiam cœnobii Reomaensis* 205 b
Rouillard (*Sebastianus*) *edidit historiam ecclesiæ Carnotensis* 498 e
Rudmarus *abbas Gottwicensis* 360 c
Rudulfus *Dux Austriæ* 356 e, 357 a
Ruffinus *Aquilejensis presbyter scripsit seculo quarto* 191 d
Ruinartius (*Theodericus*) *edidit Acta Martyrum sincera, iisque inserta Acta S. Afræ* 42 f
Rumoldus *abbas Bergis S. Winnoci in Flandria* 88 d
Rusticucius (*Hieronymus*) *S. R. E. Cardinalis* 625 c
† Rusticus *episcopus Vivariensis* 105 e

S

Sabinianus *præsul Senonensis* 6 b
Sabinus *vel* Savinus *episcopus Vivariensis* 105 e
Sanctissimus *episcopus Casalaunensis* 5 d
Sandovallius (*Prudentius*) *scripsit de monasteriis Benedictinis in Hispania* 162 c
Santos (*Franciscus de los*) *descripsit Scorialense S. Laurentii monasterium* 527 d
Sapor *rex Persarum* 330 d e f, 341 b
Savius (*Joannes Paulus*) *episcopus Feltrensis* 477 c d e
Saxius (*Josephus Antonius*) *recte impugnat hæreticos* 419 a
Scardeonius (*Bernardinus*) *historiam Patavinam erudite illustravit* 201 d e
Scatenus (*Nicolaus*) *S. J. conscripsit Annales Paderbornenses* 448 c, 449 a
Schelstratius (*Emmanuel*) *edidit Antiquitates Ecclesiæ* 119 f
Schiara (*Thomas*) *edidit Vitam S. Cajetani Thienæi* 281 e
Septala (*Henricus*) *archiepiscopus Mediolanensis* 185 b c
Septimio (*Joannes de*) *dicitur scripsisse Acta B. Joannis Firmani* 455 a b
† Septimius *martyr, & primus Æsinorum in Umbria episcopus* 21 f
Severanus (*Joannes*) *scripsit de pretiosa morte Justorum* 456 f
Severinus *episcopus Aretinus* 189 a
† Severinus *episcopus Septempedanus* 217 b
Sforzia (*Federicus*) *S. R. E. Cardinalis per invocationem S. Cajetani Thienæi feliciter a calculo liberatus est* 321 c d
† Siffridus *episcopus Carpentoractensis* 735 a
Sigismundus *seculo XV. scripsit Chronicon Augustanum* 42 e
† Sigismundus *rex Burgundionum* 104 a b
Silos (*Josephus*) *conscripsit historiam Theatinorum* 240 c, 281 b c
Simeon *monachus Dunelmensis scripsit Angliæ* 83 b
Simplicius *episcopus Veronensis* 416 a
† Simplicius *episcopus Augustodunensis* 60 f, 62 a
† Simplicius *Pontifex Romanus* 486 f
† Siricius *Papa Romanus hæreticos Manichæos persequitur* 160 e
Sirletus (*Guilielmus*) *S. R. E. Cardinalis* 496 b
† Sisebutus *abbas Caradignensis in Hispania* 162 e
Sixtus *præsul Rhemensis* 6 b
Smitheus (*Richardus*) *scriptor Anglus* 86 f
Soreth (*Joannes*) *Generalis Carmelitarum* 216 c, 217 b d
Specialis (*Nicolaus*) *scripsit de rebus Siculis* 234 a b
Spoelberch (*Guilielmus*) *Minorita edidit Speculum S. Francisci mutato stylo* 454 d
Stabulis (*Joannes de*) *narrat portentosum miraculum S. Laurentii martyris* 523 e, 526 c
† Stanislaus *episcopus & martyr* 751 e f
Stengelius (*Carolus*) *scripsit Germaniæ de Sanctis Augustanis* 40 e f
Stephanus *episcopus & Comes Asculanus* 24 b
Stephanus *episcopus Augustodunensis* 555 b
† Stephanus *abbas Caradignensis martyrio affectus* 164 d, 165 e
Sterre (*Chrisostomus vander*) *scriptor ex Ordine Præmonstratensi* 824 a
Sueyro (*Emmanuel*) *Hispaniæ conscripsit Annales Flandriæ* 88 f
† Symmachus *Papa Romanus* 156 d. *Hæreticos Manichæos persequitur* 160 c

T

Tachipaldus *episcopus Bergomensis* 417 a e
Talavera (*Gabriel de*) *scripsit historiam cœnobii Guadalupensis* 569 e, 575 a
Tamayus (*Joannes*) *scriptor Hispanus reprehenditur* 10 e f, 11 a, 13 f, 14 a *& sapius alibi.*
Tarasius *patriarcha Constantinopolitanus* 638 e
Tassilo *dux Boiorum* 51 d
Tattis (*Aloysius de*) *edidit Martyrologium ecclesiæ Novocomensis* 187 e
Terentius *præsul Metensis* 536 e
Terminis (*Hieronymus de*) *antistes Mazarensis* 218 c
Theobaldus *Comes Carnotensis* 558 a
† Theodechildis *prima abbatissa Jotrensis* 658 b d
† Theodmarus *vel* Thiemo *præsul Salisburgensis* 365 f
Theodoricus *episcopus Cameracensis* a
Theodosius *junior quando imperaverit* 329 d
Theoduinus *abbas Lambiensis* 115 f
† Theodulfus *abbas Laubiensis* 115 f
† Theophylactus *episcopus Nicomediensis* 353 e d
Theudninus *Præpositus Catalaunensis* 6 e f
† Thiemo *seu* Theodmarus *antistes Salisburgensis* 365 f
Thomas *episcopus Vivariensis* 106 a
Tibaldeschius (*Joannes Maxius*) *Guelforum contra Gibellinos princeps* 25 a b
Tilpinus *archiepiscopus Rhemensis* 113 a
Timotheus *patriarcha Constantinopolitanus* 558 d
Tomasinus (*Jacobus Philippus*) *episcopus Æmonensis scripsit Vitam B. Jordani* 200 e
Tomcus Marnavitius (*Joannes*) *scripsit de regia sanctitate Illyricana* 331 e
Transalgardus (*Gauslinus*) *episcopus Patavinus* 204 b
Transmundus *episcopus Asculanus* 22 d, 23 a
Tuber (*Hieronymus*) *presbyter Asculanus Officium de S. Emygdio primus typis edi curavit* 17 d, 19 b
Tosus (*Joannes Baptista*) *episcopus Atrebatensis* 280 c
Tulles (*Joannes Vincentius de*) *episcopus Vaurensis* 170 c
Tustolphus *episcopus Asculanus* 18 e

U

Udalricus *vel* Ulricus *episcopus Patavienſis* 356 c

Udalſcalcus *abbas SS. Udalrici & Aſræ* 700. f, 701 f
Ughellus (*Ferdinandus*) *corrigitur* 209 c
Ugonius (*Pompejus*) *ſcripſit hiſtoriam ſtationum Romanarum* 625 c
† Ulgiſus *abbas Laubienſis* 111 a b
Ulricus *vel* Udalricus *epiſcopus Patavienſis* 356 c
Ulricus *abbas Gottwicenſis* 356 a
Urbanus VIII. *Pontifex edidit duplex decretum de legitima cultu Sanctorum* 564 a b a
Urbicius *epiſcopus Metenſis* 336 a
Urſatus (*Sertorius*) *edidit monumenta Patavina* 304 a c

V

Valcamonica (*Georgius de*) *teſtis oculatus geſtorum B. Amadei Franciſcani* 567 d, 575 a
Valentia (*Guilielmus de*) *archiepiſcopus Viennenſis* 346 e
Valentinianus III. *imperator hæreticos Manichæos perſequitur* 160 c
† Valentinus *martyr dicitur ſcripſiſſe Acta S. Emygdii* 19 d e f, 21 b, 28 e f
Valeria *fuit filia Diocletiani imperatoris* 331 a b
Valerianus *imperator quo tempore regnaverit* 333 a
† Valerius *epiſcopus Vivarienſis* 105 d
Valerius (*Auguſtinus*) *epiſcopus Veronenſis & S. R. E. Cardinalis* 419 b c
Vaſconcellius (*Antonius*) *S. J. ſcripſit quædam de B. Amadeo Franciſcano* 563 b, 564 f, 568 b
† Vedaſtus *antiſtes Cameracenſis & ſimul Atrebatenſis* 664 c
Vedulfus *præſul cathedram Atrebato Cameracum tranſtulit* 664 c, 673 b
Valferus (*Marcus*) *optime meritus de hiſtoria patriæ ſuæ Auguſtanæ* 394
† Venantius II. *epiſcopus Vivarienſis* 105 e
Venetus (*Valerius*) *Italice ſcripſit Vitam S. Claræ virginis* 740 f, *Corrigitur* 741 a b
Victor *epiſcopus Ebroicenſis* 644 f
Victor *epiſcopus Baturicenſis* 3
Vic (*Gerardus de*) *ſcripſit Chronicon hiſtoricum eccleſiæ Carcaſſonenſis* 170 a
Victor *epiſcopus Metenſis* 538 e
Victor I. *Papa* 134 b
Victricius (*Alexander*) *epiſcopus Alatrinus* 117 a
Vido *epiſcopus Aſſiſienſis* 634 c
Viglino (*Simon*) *epiſcopus Trivicenus* 712 a
Vigaolius (*Joannes*) *auper librum Pontificalem cum notis Romæ edidit* 625 a, 631 c
Villegas (*Alfonſus*) *ſcripſit Opus de Sanctis* 501 c
Vio (*Thomas Cajetanus de*) *meminit de Apocalypſi B. Amadei Franciſcani* 565 d e
† Vitalis *traditur fuiſſe pater SS. Juſti & Paſtoris martyrum Complutenſium* 146 f
† Viventiolus *præſul Lugdunenſis* 104 f, 105 a b
Volaterranus (*Raphael*) *ſcripſit Commentarios urbanos* 61 f, 62 a, *In iis meminit de ſanctitate B. Amadei Franciſcani, cui erat coævus* 563 f

W

Walterus *præſul Auguſtanus* 353 d
Waynefridus (*Paulus*) *ſcripſit de geſtis Langobardorum* 423 d
Waſſebourg (*Richardus de*) *ſcripſit de Antiquitatibus Gallo-Belgicis* 114 f
Welfo *Dux Bavariæ* 363 f, 365 b
Wemyſſ (*Patritius Nicianus*) *S. J. notitiam quamdam ſuggeſſit de S. Blaſio* 561 d
Wenilo *præſul Senonenſis* 68 c
Wiclifindus *epiſcopus Pampilonenſis* 148 c d
Willelmus II. *Comes Nivernenſis* 538 a
Willibrordus *epiſcopus Friſonum* 85 d, 103 b
Wiltheim (*Alexander*) *varia nobis inſtrumenta ſubminiſtravit* 176 c
Wionus (*Arnoldus*) *ſcriptor Benedictinus corrigitur* 200 b
Witericus *vel* Ibitaricus *epiſcopus Helenenſis in Hiſpania* 667 f
Wolfarius *vel* Wlfarius *archiepiſcopus Rhemenſis* 113 b
B. Woyslava *Bohema ſoror B. Hroſnatæ* 699 f

X

Ximenius (*Franciſcus*) *archiepiſcopus Toletanus* 147 f, 148 a

Y

Yepes (*Antonius de*) *ſcripſit Hiſpanice Chronicon generale Ordinis Benedictini* 163 a
Yepes (*Jacobus de*) *epiſcopus Turiaſonenſis* 328 d

Z

Zacharias *Romanus Pontifex* 113 d, 114 a b
Zeno *epiſcopus Alexandrinus fuiſſe fingitur* 60 e, 61 e
Zenus (*Jacobus*) *præſul Patavienſis* 361 e

INDEX TOPOGRAPHICUS

A

ABdua, Addua fluvius Italiæ 590 c
Abydi tres urbes 439 c
† Agapisi monasterium (*vulgo Cremsmunster*) in Germania 368 f
Alani, Sarmatiæ populus 438 b
Aletium (*vulgo Lecce*) urbs regni Neapolitani 316 e
Alpes Juliæ triplices 57 d
Aoazarbus, urbs Ciliciæ. *S. Marinus M.* 346 c
De S. Angelo monasterium in Italia 597 d
† Apollinaris monasterium apud Mediolanenses 597 b
Ara lucis (*Arlus*) parthenon in Gallia 739 d
Arelate, urbs Galliæ. *S. Rusticula virg. abbatissa* 656 c
Asculum in Italia duplex. *S. Emygdius ep. & mart.* 16 a
Assisium in Umbria. *S. Clara virgo* 739 b
Atella, urbs Campaniæ in Italia 301 b
Avari *pro* Ungari 483 d
Augustæ Vindelicorum *S. Afra martyr* 39 a
Axelodunum (*vulgo Hexham*) vicus Aogliæ 96 e

B

BAianus portus in Italia 317 d
Baleares insulæ 318 c
Balgiacum *vel* Balgium (*vulgo Bsugey*) in Gallia 652 e, 653 f
Bardneicose monasterium in agro Lincolnienſi 103 b
Belnæ in Æduis *S. Ernus abbas* 425 b
Beneventum, urbs Italiæ. *S. Cassianus ep. conf.* 723 a
Bergomatium *controversia cum Veronensibus de corporibus SS. Firmi & Rustici MM.* 416 d
Berrutii, populus Angliæ in Northumbria 96 d
Betendorth, villa quædam Germaniæ 692 c, 693 d
† Blasii monasterium in Nigra silva & in Styria 377 e f
Bonus radius, cœnobium in diœcesi Autissiodorensi 558 b
Briones an in Italia, an in Germania 488 b
Burdigala, urbs Galliæ. *S. Mummolus abb. conf.* 351 c
Buxeria, spelunca in territorio Catalaunensi. *S. Memmius ep. conf.* 11 f
Buxutum, vicus Hannoniæ 668 e

C

CAieta, urbs regni Neapolitani 284 d
Cala (*Cbelles*) villa regia in agro Parisino 675 b; *ubi parthenon fundatus a S. Bathilde regina* ibid.
Calaris, urbs Sardiniæ 317 e
Calatanixa, Calatanixeta, oppidum Siciliæ 236 c
Cameracum, urbs Belgii. *S. Gaugericus ep. conf.* 664 c
Campidonensis abbatia in Suevia 377 f
Campus Laudabilis apud Complutenses. *Sepulcrum SS. Justi & Pastoris MM.* 147 f
Campus Lycius (*Lechfeld*) in territorio Augustano, *S. Afræ M. palæstra* 48 e
Canariacus, locus in Gallia 653 a
Candida ecclesia in Anglia, *in honorem S. Oswaldi regis & M. fundata* 92 d
Capreæ, insula in regno Neapolitano 320 e
Capris, urbs Istriæ 423 b
Caradignense cœnobium (*vulgo S. Petri de Cardeña*) in Hispania. *Monachi ducenti martyres* 162 c
Caravagium, oppidulum in Ducatu Mediolanoensi 597 a
Caritas, monasterium in diœcesi Bisuntina 558 c
Carraca. *Vide* Caravagium
Casale sancti Evasii, civitas Italiæ 590 d
Caserta, civitas Campaniæ felicis 288 c
Castellana civitas in Italia. *SS. Gratilianus & Felicissima MM.* 725 f
Castrenses in Gallia. *S. Ionius presb. ac martyr* 13 a
Castrum Gallinarium in Italia. *S. Gerardus conf.* 693 b
Castrum Leonis in Sicilia. *B. Chrenus abbas conf.* 173 c
Castrum-Leonis in Cremonensi diœcesi 587 c
Castrum novum, oppidum Liguriæ 600 e
Catalaunum, ur. Galliæ Belgicæ antiquæ. *S. Memmius, ep. conf.* 4 b, *& S. Pomæ ejusdem soror* 12 c. *S. Donatianus ep. conf.* 188 a
Catana, urbs Siciliæ. *S. Euplus Diac. & M.* 710 a
Celeiacum (*vulgo Ceaulce*) apud Cenomanos in Gallia 427 c
Cenomani in Gallia *S. Ernus abbas* 425 a
Centumcellæ (*vulgo Civitavecchia*) oppidum Italiæ 317 a
Ceras, sinus apud Constantinopolitanos 489 f
Cetia, Cetium. *Vide* Zeisimaur.
Chalamont, locus in Gallia 655 a
Choræ monasterium duplex 443 e
† Christophorus, locus in territorio Lugdunensi 654 e
Cistercienſe monasterium in Burgundia 558 b
Claverinum, Clavarum, oppidum Italiæ 578 f
Cluniacum in Gallia 652 a
Clusæ, opp. Sabaudiæ 558 c
Clusinum monasterium in diœcesi Taurinensi 532 e
Cnossus, urbs Cretæ 346 a
Colonia Tusciæ an umquam exstiterit 402 e & seq.
Columbarum, oppidum ditioni Senensi subjectum 464 e
Columkil, id est, Cella Columbæ. *Vide* Hy
Comana, civitas in Ponto Polemoniaco. *S. Alexander Carbonarius ep. ac mart.* 609; Comanæ aliæ synonymæ ibid.
Complutum (*vulgo Alcalà de Henares*) oppid. Hispaniæ. *SS. Justus & Pastor MM.* 143 b

Comum *vel* Novocomum, urbs Italiæ 581 b
Cana, caſtrum in Gallia 557 c
Concorecii burgus in Italia 586 f
Conſtantinopolis. *SS. Gregorius ſpatharius & alii MM.* 428 a
Corbolium, opp. in diœceſi Pariſina. *S. Ionius presb. ac martyr* 13 c
Cortona, urbs Hetruriæ 469 d
Coſnenſis arx & oppidum in ditione Autiſſiodorenſi 568 c
Cremſmunſter, monaſterium, *al.* Cremifanum in Germania 370 d
Creta, inſula Europæ 346 a
Criſennonum monaſterium diœceſis Autiſſiodorenſis 559 f
Crux S. Leufridi, cœnobium in Gallis 645 c
Cumæ, urbs olim Italiæ 585 a
Curnetas, locus in Gallia 655 d
Cynegium, locus Conſtantinopoli 442 c
† Cyriaci monaſterium Romæ; *caput ejus Sanctis ſanguine ſtillat* 337
Cyzicus in Helleſponto. *S. Æmilianus ep. conf.* 353 a

D

DAphauſe, inſula maris Ægæi 709 c
Debba *ſeu* Bebba, urbs olim regia, deinde ibidem arx, quam Angli Bamburgum vocant 99 f
Decempagi, oppidum in Lotharingia 538 a
Deiri, populus Angliæ in Northumbria 96 d
‡ Demetrii templum Conſtantinopoli 447 b
Deneſesburna, forte Deviſe-burne in Anglia 95 c, 96 b
Dertona (*vulgo Tortona*) urbs Italiæ 602 e
Dieſſenſe cœnobium, *fundator B. Rathardus presb. conf.* 354 a, 355 a
Diippium, locus Conſtantinopoli 442 b
Dorcinca, Dortynea, hodie Dorceſtria in Anglia 99 a f
Dornic, locus in Gallia. *S. Stapinus conf.* 170 c

E

EBroica *vel* Ebroicæ, civitas Galliæ. *S. Taurinus ep. & conf.* 635 c
Epaonenſe concilium ubi celebratum 195 a b
Ephthalitæ, gens Perſis finitima 162 d
Erycinum oppidum Siciliæ. *Patronus S. Albertus conf.* 218 c
Euoſium (*vulgo Ivois, modo Carignan*) oppidum Trevirorum, *patria S. Gaugerici epiſc. & conf.* 672 c

F

FAleria, civitas Italiæ. *SS. Gratilianus & Felicissima MM.* 725 e d
Fanum Martis in Hannonia 675 c
Fanum S. Quintini in Picardia: *famoſiſſima feſto S. Laurentii M. victoria ab Hiſpanis relata de Gallis* 528 b
Ferrarienſes *corpus S. Romani militis ac martyris ſibi tribuunt* 409 a
Ficulea oppidum via Nomentana 625 f
Fidenæ via Salaria 625 f
Firmum, civitas Italiæ, *patria B. Joannis* 456 e, 459 f
† Floriani domus, monaſterium in Norico Ripenſi 368 c
Foggia, oppidum in regno Neapolitano 312 c
Forumcornelii (*vulgo Imola*) in Italia. *S. Donatus conf.* 191 b
Francavilla oppidum in Sicilia, *S. Chremes abb. conf.* 173 f
Fruſinum, opp. Italiæ, *patria S. Hormiſdæ PP.* 156 b

G

GAlleſium in agro Romano, *S. Famianus conf.* 389 c
Gallianus mons diœceſis Aſſiſinatis 767 c
Gela, locus Siciliæ 221 b
† Germani Autiſſiodorenſis monaſterium in Gallia. *Abbas S. Hugo ep. & conf.* 553. & ſeq.
Germanicia, urbs Syriæ 438 a
Gernrodenſis abbatia in Germania 338 a b
Geviſſæ, occidentales Saxones in Britannia 98 f
Gigniacenſe cœnobium in Gallia. *Translatum eo corpus S. Taurini ep. & conf.* 648
Giſiacum, villa agris Ebroicenſis in Gallia. *S. Taurinus ep. & conf.* 641 c
Goize, Gozze, Gozz monaſterium, cujus ſitus incompertus 370 d
Gorze, monaſterium in Lothariagia 370 d
Gottwicenſe monaſterium in Auſtria, *B. Altmannus ep. Patavienſis* 356, 358 f
Guadalupum, oppidum Hiſpaniæ 574 e, 575 a

H

HAledon, locus in Anglia 96 b
Hebocaſianus ager in Gallia 658 b
Heoſenfeld, locus in Anglia, *in quo victoriam retulit S. Oſwaldus rex & M.* 95 d
Hiera, inſula in mari Cretico 439 c
† Hippolyti cœnobium (*vulgo Sanct-Polten*) 370 c
Hy, inſula non magna a Britannia freto diſcreta 97 a, 98 c

I

INſula vituli marini. *Vide* Selſey
Jona, inſula. *Vide* Hy
Joirenſis parthenon in Gallia. *An corpora SS. Secundiani & ſociorum, martyrum eo translata* 405 c & ſeq. *S. Agilberta virgo & abbatiſſa* 656
Iſauria, regio Aſiæ minoris 438 a
Juſſanum monaſterium apud Veſontinnenſes 199 b

K

KAla, *Vide* Cala
Kirk-Oſwald, locus in Anglia 92 a

L

LAcus Andurianus in Italia, *Res mira de ejuſdem aquis refertur* 309 f
Laodicea maritima, ad mare Syrum 438 c
Laubienſe cœnobium in Hannonia. *S. Abel epiſc. conf.* 111 a
† Laurentii oppidum in Campania 488 c. *Prodigioſus ſanguis S. Laurentii mart.* ibid. & 497 e
Lehennacus, locus in Gallia 653 c
Leontinum, Leontium, urbs Siciliæ 231 d
Lerina, inſula in mari Mediterraneo; monaſterium ibid. *SS. Porcarius abbas ac quinquaginta monachi MM.* 733 a
Lesbus, inſula 439 c
Lindisfarnenſis inſula Angliæ adjacens, 98 b; a Farnenſi diſtinguenda ibid.
Lindiſſi provincia in Anglia 101 b

Lizza-

Lizzanum caſtrum in Italia 310 a
Lucenſes *corpus S. Romani militis ac martyris ſibi adſcribunt* 409 a
Luxemburgum territorium in Belgio. *B. Schetzelo conſ.* 175 b

M

MAcerfeld, *locus pugnæ, in qua occubuit S. Oſwaldus rex Anglorum & M.* 86 a, *rebus miris ibidem clarus* 99 c d e, 100
Malvaticum vinum 590 c
Mamorri vicus Romæ 625 d
Marchia Anconitana, Italiæ provincia 459 f
† Mariæ de Breſſanorio monaſterium diœceſis Cremonenſis 584 a, 587 c
† Mariæ de gratiis Quintiani conventus 593 b
† Mariæ de la Pace conventus apud Mediolanenſes. *B. Amadeus conſ.* 572 e
Marſicani confinia, tractus Italiæ unde ſic dictus 696 f, 697 f
Martis templum via Appia 142 b
Matiſco, urbs Galliæ 653 f
Matriaci (*Merri-ſec*) in territorio Autiſſiodorenſi *reliquiæ S. Memmii ep. conſ.* 8 f
Maulanus, locus in Italia 729 f
Mauri-monaſterium Alſaticæ ditionis 536 b
Mauttarum oppidum, Mutar, Mautern in Germania 374 f
Maximiacus, locus in Gallia 654 f
Mazente, locus in diœceſi Mediolanenſi 586 e
Mediolanum Aulercorum, nunc Ebroicæ *vel* Ebroica, civitas Galliæ 638 e
Merlianum, locus in diœceſi Mediolanenſi 583 b
Meſembria, urbs Thraciæ vel Mœſiæ inferioris 438 b
Meylberg. *Vide* Myriberg
Migray, locus prope Autiſſiodorum 559 f
† Mocii templum Conſtantinopoli 447 c
Mons acutus in Burgundia, *patria S. Hugonis ep. & conſ.* 551 d. Loca alia ſynonyma in Gallia ibid. e d
Mons Alvernus in Italia: *B. Joannes Ermanus* 453 b, 459 f
Mons-Bertaldi, monaſterium in Gallia 653 d
Mons Ceniſius in Sabaudia 558 e
Mons S. Gaugerici apud Cameracenſes 687 f
Mons Gotwicenſis. *Etymon ejus, ac compoſiti cœnobii deſcriptio; fundatio, eccleſiæ* 373 b
Mons S. Hilarii in Italia 35 a
Mons S. Jonii in diœceſi Pariſina 23 c
Mons-Locelli *vel* Mons-Lupelli, locus in Gallia 656 a d
Mons Polyſius in Italia 36 d
Mons Ramelinus. *Vide* Romſperg
Mons Verdunus in diœceſi Lugdunenſi. *An S. Porcarius M. ibi paſſus* 735 c & ſeqq.
De Montecellis monaſterium prope Florentiam 754 c
Munſter, cœnobium Benedictinum apud Luxemburgum. *Corpus B. Schetzelonis conſ.* 180 a e
Myriberg *al.* Muoriberg *&c.* locus in Germania 374 e

N

NAcolia, urbs Phrygiæ 439 a
Neapolis, urbs Italiæ. *S. Cajetanus Thienæus conſ.* 240 b
Noricum regnum quouſque extenſum, 370 c. *Etymon* 373 d
Northanimbri in Anglia 96 a
Nova-villa monaſterium in Gallia 653 c

O

OLlius (*vulgo l'Oglio*) fluvius Italiæ 595 a
Oppidum, civitas Calabriæ 592 e
Oprenum, locus in diœceſi Mediolanenſi 583 c
Olweſtra, locus in Anglia 86 b, 92 d

P

PAderborna, urbs Weſtfaliæ 448 b
Palatium, monaſterium apud Veſontionenſes 598 f
Panormus, urbs Siciliæ 231 d
Pax Sanctorum in territorio Aſculana 36 d
Pelagii locus apud Conſtantinopolitanos 443 e
Peſchum, caſtrum, forte Peſcolum in Samnitibus 696 d
Petragoricum territorium (*le Perigord*) in Aquitania. *S. Fronto ejuſdem apoſtolus* 675 e
Petrion, locus apud Conſtantinopolitanos 489 f
Picceleo (*vulgo Pieighitone*) opp. Ducatus Mediolanenſis 590 d
Pictavi civitas in Italia eſt commentitia 34 d
Pictum vallum in Anglia 96 b
Pilarum portus in Etruria 236 b
Pixanus, fluvius in Sicilia 231 c
Platia, oppidum Siciliæ 234 a. *Patronus & ſoſpitator S. Cajetanus Thienæus* 305 e
Pontigniacum, monaſterium in Gallia 558 b
Porta Vercellina apud Mediolanenſes 581 f
Precones, urbs ignota 423 a
Procida, inſula prope ſinum Neapolitanum 318 d
Puleheriani, tractus urbis Conſtantinopolitanæ 489 d e

Q

† QUirici villa Aſſiſinatis diœceſis 766 e

R

RÆtiæ ſecundæ delineatio. *S. Afræ M. paſſa* 48 e
Rhaucia, urbs inſulæ Cretenſis 345 c
Rigniacum, monaſterium in diœceſi Autiſſiodorenſi 558 b
Romatici-Mons in Lotharingia. *S. Cæcilia ſeu Clara virg. & abbatiſſa* 732 a
Romſperg, aliis Ramsberg, Ramelsberg; in Ducatu Brunſvicenſi 367 f
Rupes, monaſterium in diœceſi Autiſſiodorenſi 558 b

S

SAcca, oppidum Siciliæ 234 d
Salonæ in Dalmatia; *haud procul inde Dioeletianus privatam vitam vixit* 707 a b
Saon, fluvius in Italia 76 e
Sarnum, urbs parva regni Neapolitani 602 c
Scandrilla ſive Scandilia, pagus Italiæ 602 a
Scorialenſe monaſterium S. Laurentii M. in Hiſpania 527 c
† Sebaſtiani caſtrum in Italia 697 a
Selſey, inſula Angliæ 202 b
Senogallia, urbs Italiæ 318 e
Seoleleu. *Vide* Selſey.
Septempedani in Italia. *S. Margarita vidua* 217 b
Sequana, fluv. Galliæ 645 a
Sinemurum caſtrum duplex in Gallia 558
Slebuſroda apud Coloniam Agrippinam. *B. Gerzelinus conſ.* 172 a
† Sophiæ templum Conſtantinopoli 448 b

Strate-

Strategium, locus Conſtantinopoli 705 e
Subdionenſe monaſterium in Gallia. *S. Venantius ep. conf.* 106 d, 109 d
Summa, caſtrum in regno Neapolitano 896 e

T

TArentum, urbs regni Neapolitani 318 d
Tarſus, urbs Ciliciæ 348 c
Teanum Sidicinum in Campania Felice, *S. Paris ep. conf.* 73 b
Telluris templum Romæ 142 a
Templum, caſtrum in Italia 696 f
Tergeſte, urbs Iſtriæ 423 a d
Theraſia, inſula ad mare Creticum 439 b
Thera, inſula ad mare Creticum 439 b
Tigurum Helvetiorum (*vulgo Zurich*) urbs Galliæ Celticæ 297 e
Tremuli-vicus in Gallia. *Corpus S. Victoris conf.* 82 d f
Trinorchium (*vulgo Tournus*) in Burgundia 646 d
Triton, fluvius ac variæ paludes 346 e
Triverium locus in Gallia 653 d
Trivicanæ civitatis in regno Neapolitano *patronus S. Euplus Diac. & M., ubi & ſacra ejus ſipſana* 711 c f, 712 c
Tuderum, urbs Italiæ. *S. Digna virgo* 633 b
Tulna, oppidum Auſtriæ ac flumen 374 d
Tunetum, urbs Africæ 317 b
Turres, urbs Sardiniæ 180 b
Tuſcania civitas Italiæ. *Patroni SS. Secundianus, Verianus & Marcellianus MM.* 405 d
Tuſcia in Italia. *SS. Secundianus, Marcellianus & Verianus MM.* 401 c

V

VAllis Spoletana in Italia 758 e
Ubeda, urbs Hiſpaniæ 577 a
Ventenae, locus in diœceſi Carcaſſonenſi. *S. Stapinus conf.* 170 c
Vercellæ, urbs Inſubriæ. *B. Hugolina virg.* 395 b
Verona, urbs Italiæ. *SS. Firmus & Ruſticus MM.* 414 a. *Veronenſium cum Bergomatibus controverſia de horum Martyrum corporibus* 416 d
Veſuvius, mons in regno Neapolitano; unde dictus il Monte di Somma 296 e
Via Tiburtina in agro Romano. *S. Laurentius M.* 496
Vicentia, civitas Italiæ, *patria S. Cajetani Thienaei conf.* 240 b
Vicus, urba parva regni Neapolitani 318 d
Vicus Laudolus in Gallia 645 c
Vivarium, urbs Galliæ. *S. Venantius ep. conf.* 103 e
Urſaria, cœnobium Ciſtercienſe 392 c, 394 a
Uſtica, inſula Italiæ 317 c

W

WEiſſenburg, Alba Græca (*Belgradum*) & Alba regalis (*Stuhlweiſſenburg*) 368 b
S. Winnoci monaſterium in Flandria. *S. Oſwaldi regis ac M. oſſa eo translata* 88 c, *elevata* 89 b. *combuſta* 89 d
Winwicus in Anglia. *S. Oſwaldus rex & M.* 92 a
Wulfranthuſium in Bavaria. *S. Conradus Nonnuinus* 284 b f

Z

ZEislmanr, Zeizinmure, oppidum Norici olim, nunc pagus Auſtriæ 275 b

INDEX ONOMASTICUS

A

ADjuxtare, *jungere* 679 e
Affilians, *adoptans in filium* 678 c
Alio *pro* alii 695 e
Allodia, *fundi patrimoniales nomini obnoxii* 374 f
Almitas, *paterna bonitas, benignitas vel charitas* 685 f
Alteratus, *alter factus* 655 e
Anchorare, *fiſtere* 676 b
Apoſtolicus, *Papa Romanus* 764 b
Apotheca, *hierotheca* 615 d
Archiapoſtolus, *S. Petrus Apoſtolus* 678 c
Arengæ, *allocutiones* 208 d e
Arengato, *verbis ac actum factis* 201 d
Aromatarius, *aromatopola* 593 b
Aſſurgere *pro* inveniri 703 f
Attitulari, *titulum ſeu nomen accipere* 373 e

B

BAchania, *furor, debacchatio* 669 a, 677 a
Bacularius, *qui fert baculum* 486 c
Badile, *inſtrumentum quoddam ruſticum* 597 a
Ballotatio, *ſuffragium* 201 d
Balneari, *humectari* 574 b
Baneum, *ſeamnum* 766 f
Barca, *cymba aut navigium minus, quo exonerantur onerariæ* 59 d
Baſterna, *vehiculum* 662 b
Batuli, Batilli, *ferrea inſtrumenta, quibus prunæ in fornacibus colliguntur* 521 b

Bavina, *aves marinæ quædam* 738 f
Benesuadus, *ad suadendum accommodatus* 686 c
Birrus, *indumentum episcopi lineum* 36 e
Birrus; birratinus, *vestis, tunica vel chlamys* 606 d
Blada, *triticum* 512 b
Blaiceolus, *videtur esse purpureus* 86 c
Boia, *vinculum* 521 d
Botigolum, botigolium, *lagena* 590 c
Breve, *dispensatio* 336 b
Brodarius, *famulus cequendi in culina jusculi curam habens* 463 b
Brugnola, *fungus vel prunum silvestre* 578 e
Bulgia, *saccus e corio confectus* 578 e
Burgarius, *villicus* 687 a
Burgus; *civitatula*, 597 a, *suburbium* 604 a
Buschetus, buscquetus, *parva silva* 593 b

C

CAldsrarius, calderarius, *faber æarius vel epifex lebetum* 578 c
Calopedes *vel* calopodia, *calcei lignei &c.* 600 c
Camera, *cubiculum* 462 a
Camisia, *indusium, tunica interior* 461 f, 754 b
Camocium, *genus emplastri* 746 c
Canepa *vel* canaba, *cavea aut cella vinaria &c.* 587 a
Cantoria, *officium cantoris* 461 b
Capirone, *galea* 208 d
Capitanea, *dux, antesignana* 755 b
Capitaneus, *militiæ præfectus* 594 d
Caput monasterii seu ecclesiæ, *ea pars ecclesiæ in qua erigitur princeps altare* 690 c
Carcerarii, *carceris custodes* 739 d
Carriola, *parvum vehiculum* 576 f
Cassula, *capsula* 121 e
Cathina, *Catana* 228 a
Catmi; *virgæ viminea vel ferreæ* 59 b
Cauterizo, *cauterium seu stigma inuro* 384 b
Cella, *monasteriolum alteri grandiori subjectum* 686 b
Cera ultima, *testamentum* 228 a
Cerretani, *clerici quidam sacrilegi quæstuarii* 395 a
Certitudinaliter, *certo* 763 a
Cestinus, cestinum, *parva cista* 593 c
Chewaliæ, *forte equi* 340 a
Cicindelum, *quod varie inflectitur, lychnus, lampas, candela* 57 c
Cinctum, *cingulum* 463 a
Clericare, *clero adscribere* 678 c
Clerocinari, *egregium se clericum præstare* 679 a
Clerocinium, *clericatus* 679 b
Clinicus, *paralyticus* 653 a
Collocare, *cubare* 431 b
Commentarii, *carceris, ut videtur, custodes* 621 e
Compstriora, *qui est ejusdem patriæ* 766 b
Concellaneus, *contubernalis* 432 f
Confinialis, *confinis, vicinus* 688 a
Confortamentum, *corroboratio* 365 c
Consulius, *cui datum consilium fuit* 580 c
Contracta, contrata, *regio vel tractus terræ* 474 c, 756 d
Convicaneus, *incola ejusdem parochiæ aut vici* 697 f
Cordonum, *cingulum* 593 a
Crepatus, *fractus hernia* 604 e
Crypta, *oratorium seu sacellum subterraneum* 690 d
Culcare, *cubare* 431 b
Curia, *prædium rusticum, atrium impluvium* 180 e
Curialis, *homo benignus, comis, affabilis* 765 a
Curtis, *villa* 180 d

D

DEargentens, *argento obductus* 651 e
Debriatus, *inebriatus* 674 a, 678 d
Declinium, *declinatio* 682 c
Dæmonium meridianum, *subitus & apertus quivis morbus violentus, & sensus ac mentem repente hominis eripiens* 662 e
Demembrare, *mutilare, vel auferre membra* 692 c
Devigere, *deficere* 690 a
Diætariorum, *id est, ciborum vel eorum qui cibos mensæ ministrant* 234 e
Disgratia, *incommodum, miseria, infortunium* 78 a
Diversiclinium, *diversus viæ tractus* 363 e
Doma, *domus, prædium* 180 d
Drapus, *pannus* 585 c
Duodena, *Completorium* 633 c d

E

ENcletica & enclitica, *incurva seu inclinata* 31 b
Enmle, *mandatum* 679 d
Epistolariter, *per epistolas* 681 a
Epitrimus, *hippodromus* 430 a
Erratus, *errans* 674 e
Erysipelata turgedo, *erysipelatis tumor* 689 c
Esus, *cum comedisset* 231 d
Eulogiæ, *munuscula* 180 e
Eulogiæ, *panes vel cibi benedicti* 658 d
Exaugescit, *deficit* 688 e
Excretoriæ calæ, *casa secreta ac seorsim posita* 180 d
Exemplare, *exprimere, exhibere* 759 b
Exemplificationes, *exempla* 674 f
Exensis, *sensibus destitutus* 535 e
Exercitamen, *exercitatio* 670 e
Exulcerari, *exstirpari* 233 c

F

FAgina, *glans fagea* 180 d
Faunriæ voces, *faventes voces* 681 e
Feralitas, *feritas* 767 c
Fibulatorium, *vestimentum Persicum, unde sic dictum* 709 b
Fiendus, *faciendus* 589 a
Filinlus, *susceptus de sacro fonte respectu suscipientis* 638 d
Finibilis, *qui finem habet* 765 e
Finus, *bonus* 587 a
Fontana, *fons* 597 a
Forenses, *hospites* 464 d
Francigena, *Gallus* 708 d
Fugatia, *placenta* 594 f
Fuit, *pro venit* 592 a
Fundabat, *subsidebat, mergebatur* 590 e
Fundens, *confundens* 690 e
Funebritas, *exsequiæ* 669 a, 687 e
Furnedo, *fuligo* 480 d
Fuscari, *turbari vel eventu minus decoro quasi vilescere apud homines.* 675 c

Gen-

G

GEntes, *turbæ, hominum multitudo* 766 c

H

HÆresis Christiana, *doctrina Christiana* 231 c
Hiemales occasiones, *anni inclementia* 645 c
Humanare, *hominem facere* 756 a

I

IMpiare, *impium facere* 679 f
Importuosus, *portum non habens* 687 c
Impretiabilis, *omne æstimans pretium* 649 d
Inclusa, *ædes aut cella, in quo monachi se includebant* 374 c
Incontinenti, *statim, sine mora* 765 c
Insalanter, *certo, insallibiliter* 587 e
Injuriari, *agrotare* 645 c
Intitulari, *titulo insigniri* 757 f
Investitus, *obsignatio* 329 f
Irreverberatus, *irretortus* 761 b

K

KΟμήτωρ, *corrector* 717 c d
Κωνιστήριοι, *tortores qui cruciatu & examine veritatem a reis extorquent* 447 b
Κώδιξ, *codicibus* 448 a

L

LAcioia, *vestimentum* 232 a
Λαύρεος, *laureata imago imperatorum, quæ post eorum inaugurationes deferebatur in provincias* 439 c
Laurata. *Vide* Λαύρεος
Lecturia, *lecti apparatus* 427 d
Lectua, *feretrum seu theca &c.* 645 b
Lesina, *fabula* 578 f
Licentiatus, *dimissus* 78 b
Logia, *ædificium mercatorum &c.* 234 a
Logis, *pars quædam domus* 559 d

M

MAnceps, *custos carceris* 682 c
Manica, *manubrium* 578 f
Masticus, *Matisco* 653 f
Mater, *matrix ecclesia seu cathedralis* 690 d
Materiosus, *malam materiem continens* 688 e
Mazza, *clava* 575 a
Medificatus, *medicina roborantatus* 644 h
Melioramentum, *melior conditio* 589 b
Mercantiæ, *merces* 754 c
Messenti; *Messanenses* 228 c
Miles, *nomen honoris vel dignitatis &c.* 756 f
Mœstificatio, *mœror* 691 d
Mixti, *portus, moles &c.* 730 f
Molles, *forceps* 464 d
Monasterium, *ecclesia cathedralis* 690 d
Monasterium, *locus occultus vel solitarius, oratorium privatum vel occultum sacellum* 421 c
Monefacere, *commonefacere* 678 c
Morbus Celsius, *forte cancer aut quid simile* 78 d
Morosius, *turbus* 765 d
Muranus, *muralis* 690 d

N

NAofilax, *adituus, custos templi* 690 f
Natta, *tumor equos affligens &c.* 585 b
Neumata, *nutus* 694 c
Nihil *pro* nullus 642 c
Nuptiantes, *incontinentes* 384 c

O

OBedientia, *quidquid ex Officio aut eorum, quibus subsunt, jussu faciendum est monachis* 327 a
Occubitus, *occasus* 687 a
Omophorium, *ornamentum episcoporum Græcorum* 442 b
Orarium, *stola* 730 e
Orphanandus, *viduandus, orbandus* 764 e

P

PAlafredus, *equus* 208 d
Parasitus, *famulus domesticus* 462 a
Parochia *pro* diœcesi 677 f
Passimata, *genus aliquod edulii* 464 d
Pasta, *massa* 588 f
Paupertacula; *paupertas* 697 a
Paulare, *quiescere, morari* 689 d
Pectanegium, *pectus* 604 e
Panuriosus, *penuria laborans* 758 f
Perpetratus fuerit *pro* perpetravit 592 c
Petia, *frustum* 576 e
Περιστόμιον, *vestimentum Persicum, unde sic dictum* 709 b
Philopompus, *pompam ac fastum amans, superbus* 681 f
Physica, *medicina* 761 d
Physica ars, *medica ars* 653 c
Physicus, *medicus* 587 e
Piraterium, *piratica* 234 f
Pittacium, *schedula, tabula &c.* 6 f
Placitum, *comitia* 452 b
Plasma Dei, *Dei figmentum, homo* 721 a
Plastegum, *plasticum* 108 b, 209 b
Plebeiana parochia *videtur ea dici, quæ fontem habet baptismalem, ac subjectam plebem* 389 a
Pleurisis, *pleuritis* 604 a
Polyaodrum, *sepulcrum* 637 b
Portella, *hierotheca in qua quiescant & circumferri possint ipsæ Sanctorum* 647 a
Potestas, *supremus alicujus ditionis aut urbis rector* 585 a, 765 c
Præconari, *prædicare, extollere* 658 c
Precamen, *preces* 694 c
Primiceria, *quæ primam obtinet dignitatem* 765 c
Primordialiter, *a primordiis* 677 f
Prognosiæ argumenta, *signa prognostica* 688 f
Prolare, *scribere oratione pedestri seu soluta* 687 c
Prolator, *qui scribit stylo soluto* 677 a
Protospatharius, *qui primum ac principem inter spatharios locum tenet. Vide* Spatharius
Psallentium, *laudum divinarum cantus, cantus ecclesiasticus* 60 a, 427 d

R

REcanator, *phrygio seu acu pictor* 590 d
Recluforium, *locus ab hominibus fesclusus* 256 a
Recommendo, *commendo* 764 d
Recordatorium, *recordatio* 757 f

Resi-

Rehgiare, *reſtaurare, reformare* 335 f
Rehabere, *iterum habere* 763 a
Repaſſare, *redire* 688 f
Repatriare, *redire in patriam* 646 b
Repedare, *redire* 674 d
Repugnatus, *obſtructus* 230 d
Reuma, rheuma, *fluxus* 98 c
Rheumatizare ſaniem, *emittere ſaniem* 689 c
Rnveda, *rubus* 593 c
Ronchus, *ager* 584 c
Ronca *vel* runcalis, *ager inculus* 585 c

S

Sabbatum vitæ, *requies vitæ* 687 b
Saccutella, *ſaeculus* 120 f
Salvamentum, *prædium, quod ſalvatur ſeu protegitur, pagus, villa* 553 d
Salva-robba, *forte res veſtiaria præfectus* 499 b
Saporus, *ſapidus* 677 d
Sappa, lapa, *ligo* 597 a
Scatolinum, *parva pyxis vel vaſculum* 712 b
Schnlizare, *operam dare* 678 f
Scopuli, *vox obſcura ſignificationis* 464 d
Scrofulæ, *ſtruma* 767 a
Secretaria cella, *locus ſecretus tamquam carcer* 421 e
Σιλέντιον, σιλέντιον, silentium, *concilium magnatum, confeſſus &c.* 445 a
Semicinctia, *præcuſo ventre taſtula* 180 e
Senior, *herus, dominus* 638 d, 688 f
Senterium, *ſemita, callis* 590 e
Seplaſia, *unguenta aromatica, locus, ubi ea proſtant, corpus & odor ex eo promanans &c.* 233 f
Seta, *ſericum* 606 e
Siſtoria, *forte ſtoria, ſtorea in qua cubabant monachi* 460 d
Siſtrium. *Vide* ſiſtoria
Solemnizare, *ſolenne feſtum agere* 681 e
Spanditus, *effuſus* 587 a
Spatharius, *cuſtos corporis imperatoris* 438 b
Spatharocandidatus, *dignitas ſupra dignitatem ſpatharii* 429 e
Specicrum, *aromatum* 649 a
Sponzonus, *epiſtomium veſtis* 585 d
Sportella. *Vide* portella
Statuare, *collocare, ſtatuere* 235 d
Strata, *angusta platea* 580 d
Strata, *via* 643 b
Stultizare, *deſipere* 767 b
Subſternia, *demiſſio animi &c.* 680 b
Sufurrium, *ſuſurrus* 760 d

T

TÆdiare, *tædio affici* 663 d
Temperior, *temperius* 677 f
Tenaſmi, *genus morbi* 588 c
Teneriſſimus, *tenerrimus* 154 c
Terniones, *carnifices* 421 d
Terrenum, *pars terræ vel agri* 593 b
Thaumata, *miracula* 688 e
Tiro, *homo fortis ac militaris* 693 d
Tnpinaria, *tumor ſeu apoſtema* 585 b
Tnrgia, *tæda cerata, fax* 606 d
Tupodem, *vox ignotæ ſignificationis* 587 a
Typus, *acceſſio febris* 664 b

V

VEniæ, *genuflexiones* 372 e
Vernazola, *vinum quoddam* 585 d
Vigoratus, *roboratus* 764 d
Virtuoſus, *efficax, potens, prodigioſus* 763 c
Ultramundanus, *cæleſtis* 232 e

Z

ZAbulus, *diabolus* 642 d

INDEX MORALIS

A

AGonizantes *ſubito ſanati interceſſione Martyrum Curadignenſium* 167 e f, 168 b c. *S. Stephani* 171 b c. *B. Jordani Forzatæ* 213 b, 214 a. *S. Alberti Carmelitæ* 234 c d. *S. Cajetani Thienæi* 275, 276 f, 310 e f, 318. *S. Ernei abbatis* 426 e f. *B. Amadei Franciſcani* 588 c d e. *S. Tiburtii martyris* 622 f. *S. Taurini epiſcopi* 650 f, 651 a. *S. Raſtulæ abbatiſſæ ſorenſis* 662 f
Amor erga Deum *fervens in S. Cajetano Thienæo* 263 e f. *Erga Chriſtum crucifixum in B. Joanne Firmano ſive Alverniccola* 460. *Erga Chriſtum ſub ſpeciebus Euchariſticis latentem, acceptantem in S. Clara virgine* 760 e f, 762
Amor erga proximum *in S. Cajetano Thienæo* 264 & 265. *In B. Amadeo Franciſcano* 583 d, 592 b. *In Sancto Gaugerico Præſule Cameracenſi* 679 e f
Angelus *apparet S. Chromatio adhuc catechizo* 622 a b. *Defendit virginitatem S. Suſannæ martyris* 632 b. *Prædicit diem mortis S. Taurino epiſcopo* 642 c d. *Suſtinet baculum S. Gaugerici* 686 e. *Prænuncit S. Porcarium abbatem Lerinenſem de imminente Saracenorum irruptione* 737 e
Animæ morbi curati *S. Cajetani Thienæi* 302 f, 302. *Per interceſſionem S. Laurentii martyris* 522 e f, 523 f, 524. *Per S. Claram virginem* 767 b c
Apparitio *facta S. Emygdio* 17 f. *S. Udalrico* 54 e. *S. Oſwaldo regi ac martyri* 85 d. *Joanni Regla Hieronymianorum Prieri* 153 e. *S. Tereſæ* 210 c. *S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis* 219 c d. *S. Cajetano Thienæo* 270 e f, 271. *S. Al-*

Altmannus episcopus Patavienſis poſt obitum variis apparuit 375, 376. *Apparent S. Ignatio Patriarchæ Martyres Conſtantinopolitani, qui pro cultu ſacrarum imaginum paſſi fuerant* 415 e f, 446 a b e. *SS. Laurentius & Franciſcus apparent B. Joanni Firmano Minoritæ* 465, 466. a. *Aliæ appariciones eidem factæ* 470 *& ſequentibus. S. Laurentius martyr varus apparet* 520 *& ſequentibus. Sanctus Gaugericus præſul Cameracenſis ſuo ſucceſſori* 689 d e. *Idem ſanctus antiſtes ſæpius alus apparet* 690 *& ſequentibus. S. Gerardi peregrini, qui alteri apparens ſuam ſepulturam & ſanctitatem indicat* 695 d e f. *S. Gratilianus martyr apparet ſuis parentibus* 729 f *Martyres Lerinenſes ſub ſpecie ſtellarum fulgentium apparent* 738 d. *S. Stanislaus epiſcopus & martyr apparens Cardinali Raynaldo canonizationem ſuam urget* 751 f

Aqua in vinum converſa *per S. Altmannum epiſcopum Patavienſem* 375 e, 383

Auditus ſurdis redditus *ope B. Jordani Forzatei* 211 a. *S. Ernei abbatis* 426 d e. *S. Malchi epiſcopi Liſmorienſis* 561 f. *S. Taurini epiſcopi* 644 b. *S. Claræ virginis* 761 e

Auſteritas vitæ *in S. Margarita vidua* 118 a b. *In S. Cajetano Thienæo* 259. *In B. Altmanno epiſcopo Patavienſi* 367 d. *In B. Hugolina virgine* 396. *In B. Joanne Firmano* 460 b c, 461 *& ſequentibus. In B. Amadeo Franciſcano* 573 e f. *In S. Clara virgine* 758 d e f

B

Blaſphemi puniti *per S. Emygdium* 25 f, 26 a. *Caſtigatur contumelioſus contra S. Albertum Carmelitam* 234 b c. *Detrahens miraculis S. Taurini epiſcopi* 654

C

Cæci illuminati *a S. Memmio* 5 a, 8 n, *per S. Emygdium* 30 c d e. *S. Caſſianam epiſcopam Auguſtodunenſem* 66 *&* 67, *per S. Laurentium levitam* 141 e. *S. Cajetanum Thienæum* 319 b e. *S. Altmannum epiſcopum Patavienſem* 373 d, 388 e, 389 a. *S. Ernenm abbatem* 426 d e. *Per B. Amadeum Franciſtanum* 603 f, 604 a. *Per invocationem S. Taurini epiſcopi* 643 d e f, 651 e, 655 a b e. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 664 a b. *S. Gaugerici præſulis Cameracenſis* 674 c d, 685 f, 686 a. *S. Gratiliani martyris* 729 b c. *S. Claræ virginis* 766 b c

Calculo liberati *per interceſſionem S. Cajetani Thienæi* 321

Capitis dolor depulſus *per S. Laurentium levitam* 141 c. *Per B. Amadeum Franciſcanum* 603 e. *Invocatione S. Eupli martyris* 721 e d

Captivi liberati *interceſſione S. Afræ martyris* 54 f. *S. Alberti Carmelitæ* 234 d e f. *S. Laurentii martyris* 521 b e. *B. Amadei Franciſcani* 605 c d. *S. Gaugerici antiſtitis Cameracenſis* 673 c d f, 674, 681 *&* ſequentibus.

Charitas fervens erga Deum *in S. Cajetano Thienæo* 263 e f. *Erga Chriſtum Crucifixum in B. Joanne Firmano Minorita* 460. *Erga Chriſtum patientem, & ſub ſpeciebus Euchariſticis latentem in S. Clara virgine* 760 e f

Charitas *erga proximum in S. Cajetano Thienæo* 264 *&* 265. *In B. Amadeo Franciſcano* 583 d, 592 b. *In S. Gaugerico præſule Cameracenſi* 679 e f

Chiragræ & podagræ doloribus vexati *invocant S. Stapinum* 170 b f, 171 a. *Sanati invocatione S. Cajetani Thienæi* 325 e

Claudis greſſus reſtitutus *ope S. Emygdii* 22 d, 26 b. *S. Caſſiani Auguſtodunenſis epiſcopi* 66 e. *Martyrum Caraſignenſium in Hiſpania* 168 b. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 373 d, 386 b c, 388 e. *S. Claræ virginis* 766 e f

Clementia *erga inimicos* 25. *Perſarum erga Romanos victos & captivos* 336 a b

Conſtantia *S. Claræ virginis in propoſito perfectioris vitæ* 756 d e. *Item B. Agnetis, quæ fuit ſoror germana S. Claræ* 760 a b e

Contemplationes ſublimes *B. Joannis Firmani Minoritæ* 459 *& ſequentibus. B. Amadei Franciſcani* 583. *S. Claræ virginis* 760 f, 761 a b c

Converſio mira *S. Afræ & ancillarum ad fidem Chriſtianam* 55 & ſeqq. *S. Chromatii* 621 *&* 622. *Etbuici, quem S. Gaugericus a lepra liberavit* 673 a. *S. Feliciſſimæ propter depulſam oculorum ſuorum cæcitatem* 719 b c

Corpora Sanctorum mirabiliter illæſa, *ut S. Afræ martyris* 58 e. *S. Paridis beſtiis objecti* 76 a. *Dextera S. Oſwualdi regis & martyris* 86 f, 98 d e. *Corpus S. Cuthberti incorruptum* 89 f. *S. Myronis epiſcopi* 343 e. *S. Famiani* 394 e. *SS. Aniceti & Photii martyrum* 709 d

Cultus reliquiarum. *Vide* Veneratio reliquiarum.

Cultus ſacrarum imaginum *a Martyribus Conſtantinopolitanis fortiter defenſus* 419 *&* ſequentibus.

D

Dæmon apparens *S. Afræ* 56. *S. Margaritæ viduæ* 118 a b. *Sub ſpecie muliebris S. Alberto Carmelitæ* 227 b c. *Sub ſpecie gigantis B. Amadeo Franciſcano* 579 c. *S. Claræ virgini* 759 a b, 761 a

Dæmones fugati *per S. Cajetanum Thienæum* 304 a b e, 351 f, 352. *Per S. Myronem epiſcopum* 345 e. *Per S. Severum presbyterum* 351 d. *Per S. Hugolinam Virginem Vercellenſem* 396 e, 397 e. *Per S. Franciſcum* 466 a b. *Per B. Joannem Firmanum Minoritam* 467 e d. *Per B. Amadeum Franciſcanum* 584 d e. *Per S. Taurinum epiſcopum* 637 f. *Per S. Ruſticulam abbatiſſam Jotrenſem* 660 d e. *Per S. Claram virginem* 759 a b

Dæmoniaci. *Vide* Energumeni.

Dei providentia *erga B. Amadeum Franciſcanum* 577, 578, 585, 586. *Erga S. Claram virginem ejuſque monaſterium* 758 a b c, 759

Deiparæ *Virginis cultui ſingulariter addictus fuit S. Albertus Carmelita* 227 a b. *S. Cajetanus Thienæus* 241 d e f, 266 *&* 267 a. *Hic ab ipſa puerum Jeſum in ulnas accipit* 244. *B. Amadeus Franciſcanus* 599 d e

Deſiderium martyrii *in S. Proculo epiſcopo* 420 f. *In B. Amadeo Franciſcano* 575 d e

Deſperatio ſublata *per S. Emygdium* 23 d e 25 e f. *Per S. Albertum Carmelitam* 227 e d

Detractio *quantum ſit malum docet S. Hypereebius* 699 f

Diabolus. *Vide* Dæmon.

Dolor capitis depulſus *interceſſione S. Laurentii martyris* 141 e. *Ope B. Amadei Franciſcani* 603 e. *Invocatione S. Eupli martyris* 721 e d

Dyſenteria curata *per interceſſionem S. Memmii* 9 d

E

Efficacia prædicationis *in B. Joanne Firmano ſeu Alvernicola* 463 d e f. *In S. Alexandro Carbonario* 611 b c. *In S. Gaugerico præſule Cameracenſi* 684 c d e

Energumeni liberati *a S. Memmio* 5 a, 12 a. *Invocatione S. Afræ martyris* 54 e. *S. Oſwaldi regis & martyris* 100 e f, 101 a. *S. Margaritæ viduæ* 118 e. *S. Alberti Carmelitæ* 229 b c. *S. Cajetani Thienæi* 276 e f. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 371 f, 372 a b, 383, 389 b. *S. Famiani* 394 f, 395 b d. *SS. Firmi & Ruſtici Martyrum* 422 a b c. *B. Joannis plebani* 482 c d. *B. Amadei Franciſcani* 584 d e. *Precibus S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 660 a b, 661 d e, 662 b. *S. Gaugerici præſulis Cameracenſis* 690 a b c. *S. Enpli martyris* 720 f, 723 a b. *S. Claræ virginis* 760 c, 765 f

Extaſis *S. Alberti Carmelitæ* 236 c d. *S. Cajetani Thienæi* 365 d e. *B. Joannis Firmani Minoritæ* 465 a b c, 470, 471. *S. Claræ virginis* 761 a b, 762 c f

F

Febres depulſæ *interceſſione S. Memmii* 7 c, 9 b c. *S. Emygdii* 26 e. *S. Oſwaldi regis ac martyris* 101 c. *Martyrum Caradignenſium in Hiſpania* 169 d e. *B. Jordani Forzatei* 211 b, 213. *S. Alberti Carmelitæ* 219 c, 235 c, 238 d. *S. Cajetani Thienæi* 275 e f, 276 a, 278 a b, 306 d e f. *S. Famiani* 395 a. *B. Amadei Franciſcani* 582 c. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jovrenſis* 664 b. *S. Gaugerici præſulis Cameracenſis* 691 f. *S. Gerardi peregrini* 695

Fecunditas mulieribus impetrata *per preces B. Amadei Franciſcani* 579 e f, 583 f, 584 a, 588 f, 589

Feminæ. *Vide* Mulieres.

Fides Chriſtiana *mirabiliter ab ethnicis ſuſcepta propter prodigia S. Emygdii* 31, 33 & ſeqq. *Propter conſtantiam Martyrum in tormentis* 407 a b, 641 f. *Ob miraculum a S. Gaugerico paratum* 673 a

G

Greſſus claudis reſtitutus *ope S. Emygdii* 24 d, 26 b. *S. Caſſiani Auguſtodunenſis epiſcopi* 66 e. *Martyrum Caradignenſium in Hiſpania* 168 b. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis.* 373 d, 386 b c, 388 e. *S. Claræ virginis* 766 e f

H

Hæretici detecti & fugati vel converſi *a S. Cajetano Thienæo* 297, 301 f, 302 a. *Refutati a S. Samuele presbytero Edeſſeno* 423 c e, 424. *A S. Germano epiſcopo Conſtantinopolitano* 439 f, 440 a

Hernia liberati *ope S. Alberti Carmelitæ* 210 a, 235 d e. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 384 a. *B. Amadei Franciſcani* 580 a b, 603 f

Humilitas *S. Chrempetis* 175 d e. *S. Alberti Carmelitæ* 230 f, 231 a. *S. Cajetani Thienæi* 261 e f, 268 e f, 269 a. *B. Amadei Franciſcani* 575 c d. *S. Alexandri Carbonarii* 610 a b. *S. Claræ virginis* 757 d a

Hydropici curati *invocatione S. Alberti Carmelitæ* 235 b. *S. Cajetani Thienæi* 276 d e. *S. Claræ virginis* 761 d

I

Idola gentilium everſa *precibus S. Suſannæ virginis & martyris* 638 c. *S. Taurini epiſcopi* 637 f, 640 e

Ignis mirabiliter reſtinctus. *Vide* incendia extincta.

Imaginum ſacrarum cultus *ſtrenue defenſus a Martyribus Conſtantinopolitanis* 429 *& ſequentibus.*

Incendia extincta *per interceſſionem S. Emygdii* 26 a b. *S. Afræ martyris* 54 f. *Martyrum Caradignenſium in Hiſpania* 168 c d. *B. Jordani Forzatei* 210 a b, 213 e f. *S. Laurentii martyris* 521 d e. *S. Gangerici præſulis Cameracenſis* 691 a f

Infortuniis erepti *per interceſſionem S. Cajetani Thienæi* 312 d e f, 313 *& ſequentibus. S. Taurini epiſcopi* 652 f, 653 a. *S. Claræ virginis* 761 c

Incorrupta Sanctorum membra vel corpora, *ut S. Afræ martyris* 58 e. *S. Paridis veſtibus obſitis* 76 a. *Dextera S. Oſwaldi regis & martyris* 86 f, 98 d e. *Corpus S. Cuthberti* 89 f. *S. Myronis epiſcopi* 343 e. *S. Famiani* 394 e. *SS. Aniceti & Photu martyrum* 709 d

Inventio Reliquiarum *vide* Reliquiæ.

Irreverentia in Sanctos punita 67 e f, 232 e. 238 a, 238 a, 482 d, 495 d e, 522 d e f, 538 a, 599 e f, 653 e f, 662 d, 691 f, 692

L

Lectio ſpiritualis *commendatur* 94 a b c

Leproſi mundati *a S. Memmio* 5 a, 12 a. *Per invocationem S. Martini Turonenſis* 646 e f. *Precibus S. Gaugerici* 673 a, 679 f, 680 a. *S. Enpli martyris* 720 c d e

Loquela mutis reſtituta *per interceſſionem S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 373 d. *B. Joannis plebani* 482 f. *S. Taurini epiſcopi* 643 f, 644 a b. *S. Claræ virginis* 761 e

M

Malitia *detractionis demonſtratur a ſancto Hyperechio* 190 f

Martyrii deſiderium *in S. Proculo epiſcopo* 420 f *In B. Amadeo Franciſcano* 575 d e

Miracula patrata *per interceſſionem S. Memmii* 5 a, 7 e f. *S. Emygdii* 22 & ſeqq. *S. Caſſiani Auguſtodunenſis* 60 & ſeqq. *S. Paridis epiſcopi Tornacenſis* 77. *S. Oſwaldi regis & martyris* 100 & ſeqq. *Martyrum Caradignenſium in Hiſpania* 167 & ſeqq. *B. Jordani Forzatei* 210 *& ſequentibus. S. Alberti Carmelitæ* 232 & ſeqq. *S. Cajetani Thienæi* 301 *& ſequentibus. S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 373, 378. *S. Famiani* 394 c f, 395 a b d. *S. Laurentii martyris* 520 d, 521 *& ſequentibus. B. Amadei Franciſcani* 575 *& ſequentibus. S. Taurini epiſcopi* 633 *& ſequentibus. S. Claræ virginis poſt obitum* 765 *& ſequentibus.*

Miſericordia erga pauperes *in S. Margarita vidua* 120 f, *in S. Cajetano Thienæo* 292 a b. *S. Myronis epiſcopi* 344 c. *B. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 367 d, 372 f, 373 a, 384 e. *S. Laurentis Martyris* 513 d e. *S. Hugonis epiſcopi Antiſſiodorenſis* 558 d e f. *S. Gaugerici*

geriti præſulis Cameracenſis 684 f, 685
Morbi ſpirituales curati *ope S. Cajetani Thienæi* 302 f, 302. *S. Laurentii martyris* 521 e f, 523 f, 524. *S. Claræ virginis* 767 b c
Moribundi ſubito ſanati *interceſſione Martyrum Caradignenſium* 167 ef, 168 b c. *S. Stapini* 171 b c. *B. Jordani Forzatei* 213 b, 214 a. *S. Alberti Carmelitæ* 234 c d. *S. Cajetani Thienæi* 275, 276 f, 310 e f, 312. *S. Ernei abbatis* 426 e f. *B. Amadei Franciſcani* 588 c d e. *S. Tiburtii martyris* 622 f. *S. Taurini epiſcopi* 650 f, 651 a. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 662 f
Mortui ad vitam revocati *a S. Memmio* 5 a, 6 b, 7 b, 12 e f. *Ope S. Alberti Carmelitæ* 238 a e. *S. Vincentii Minoritæ* 239 e. *S. Cajetani Thienæi* 302 f, 303 a, 312 d e f, 312 a b c. *B. Amadei Franciſcani* 575 f. *S. Taurini epiſcopi* 640 d, 654 c d
Mulieres in partu adjutæ *interceſſione B. Jordani Forzatei* 210 c, 214 d. *S. Alberti Carmelitæ* 229 d e. *S. Cajetani Thienæi* 303 a b, 319 f, 320 a b c d. *B. Amadei Franciſcani* 562 b, 584 e, 587 e f, 592 f, 593 a
Mutis loquela mirabiliter reddita *per interceſſionem S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 373 d. *B. Joannis plebani* 482 f. *S. Taurini epiſcopi* 643 f, 644 a b. *S. Claræ virginis* 762 c

O

Obedientia *S. Cajetani Thienæi* 269 b c. *B. Amadei Franciſcani* 581 a. *S. Claræ virginis* 762 c
Oculorum incommoda ſublata *per interceſſionem S. Cajetani Thienæi* 276 a b. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 389 a. *S. Claræ virginis* 761 c d. *Vide* Cæci illuminati.
Odium depoſitum *per interceſſionem S. Emygdii* 24 b c, 25 a b c. *S. Cajetani Thienæi* 302 b c
Oratio efficax *S. Hugonis epiſcopi Antiſſiodorenſis* 559 a b. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 661 f. *S. Claræ virginis* 759 & 760

P

Paralytici ſanati *ope S. Memmii* 10 a. *S. Emygdii* 34 b c. *S. Caſſiani Auguſtodunenſis epiſcopi* 67 c. *S. Paridis epiſcopi Teanenſis* 77 b c e. *S. Oſwaldi regis & martyris* 99 e. *S. Venantii epiſcopi Vivarienſis* 110. *S. Stapini* 171 b. *B. Jordani Forzatei* 211 d. *S. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 388 d. *S. Taurini epiſcopi* 643 f, 652, 653, 654 c d e. *S. Gaugerici antiſtitis Cameracenſis* 691 d. *S. Claræ virginis* 767 a
Patientia *S. Ebremodis in ea tolerandis injuriis & contumeliis* 175 a b. *S. Vincentii Minoritæ* 239 e. *S. Cajetani Thienæi* 251 c, 289. *S. Myronis epiſcopi* 445 d. *B. Amadei Franciſcani* 580 f, 581, 597 & *ſequentibus*. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 660 e f, 662 b c. *S. Claræ virginis in diuturno morbo* 763 e f, 764 d
Paupertatis amor *in S. Cajetano Thienæo* 250 f, 251 a, 254 f, 261 f & *ſequentibus*. 287 d e. *In B. Joanne Firmano Minorita* 461 b c. *Amorem paupertatis S. Clara commendat ſpiritualibus ſuis filiabus in ſuo teſtamento* 748. *Miraculum paupertatis deſiderium in ipſa S. Clara virgine* 757 e f, 758 a b
Pauperes *adjuti eleemoſynis S. Margaritæ viduæ* 120 f. *S. Cajetani Thienæi* 242 a b. *S. Myronis epiſcopi* 344 c. *B. Altmanni epiſcopi Patavienſis* 367 d, 372 f, 373 a, 374 e. *S. Laurentii martyris* 513 d e. *S. Hugonis* 558 d e f. *S. Gaugerici* 684 f, 685
Pax inter inimicos concilliata *per invocationem S. Emygdii* 24 b c, 25 a b c. *S. Caſſiani Auguſtodunenſis epiſcopi* 68 b. *S. Cajetani Thienæi* 302 b c. *Interceſſione S. Hugonis epiſcopi Antiſſiodorenſis* 559 c
Periculis erepti *per interceſſionem S. Emygdii* 24 d, 27 e f, 28 a b c. *Martyrum Caradignenſium* 168 b c e. *S. Alberti Carmelitæ* 237 a. *S. Cajetani Thienæi* 312 & *ſequentibus*. *B. Amadei Franciſcani* 579 f. 580 a. *S. Claræ virginis* 767 e d e
Peſtis ac ſimiles morbi exſtincti *per invocationem S. Emygdii* 23 f, 24 a b. *Per preces S. Oſwaldi regis* 85 d, 102 d e f. *B. Jordani Forzatei* 211 e f. *S. Cajetani Thienæi* 310 b e, 322. *S. Laurentii martyris* 527 a
Phrenetici curati *ope S. Geraldi peregrini in Caſtro Gallinario* 696 d e f *S. Claræ virginis* 750 f, 761 c, 765 f
Pietas *Catalaunenſium erga S. Memmium* 10 b c. *Aſculanorum erga S. Emygdium* 16 b c & ſeqq. *Auguſtanorum erga S. Afram martyrem* 40 & ſeqq. *Anglorum Belgarum ac Germanorum erga S. Oſwaldum regem & martyrem* 91 & 92. *Carmelitarum ac Siculorum erga S. Albertum Carmelitam* 218 & *ſequentibus*.
Pluvia opportune impetrata *per invocationem S. Memmii* 7 e f. *S. Emygdii* 23 e f. *S. Laurentii martyris* 531 c d. *B. Amadei Franciſcani* 601 c d
Podagræ & chiragræ doloribus vexati *invocant S. Stapinum* 170 b f, 171 a. *Curantur ope B. Jordani Forzatei* 212 a f
Prædicatio fructuoſa *B. Joannis Firmani ſeu Alvernicolæ* 463 d e f. *Efficax S. Alexandri Carbonarii* 611 b c. *S. Gaugerici præſulis Cameracenſis* 684 c d e. *Suas filias ſpirituales S. Clara prædicatione inſtrui curat* 762
Preces efficaces *S. Hugonis epiſcopi Antiſſiodorenſis* 559 a b. *S. Ruſticulæ abbatiſſæ Jotrenſis* 661 f. *S. Claræ virginis* 759 & 760
Propheſiæ ſpiritus *in S. Petro de Alcantara* 258 f. *In S. Altmanne epiſcopo Patavienſi* 383 f, 384 a. *In S. Erneo abbate* 426 f, 427 a. *In S. Germano patriarcha Conſtantinopolitano* 440 c. *In B. Joanne Firmano Minorita* 464 f, 465 a, 473 e f. *In S. Hugone epiſcopo Antiſſiodorenſi* 557 c d. *In B. Amadeo Franciſcano* 592 e f, 595, 596. *In S. Clara virgine* 749 a, 754 c
Providentia Dei *erga S. Cajetanum Thienæum* 262 & *ſequente*. *B. Amadeum Franciſcanum* 577, 578, 585, 586. *Erga S. Glaram virginem ejuſque monaſterium* 758 a b c, 759
Punitio non honorantium Sanctos vel Sanctorum reliquias, *ut S. Caſſiani Auguſtodunenſis epiſcopi* 67 e f. *Caſtigatur indignus S. Venantii Vivarienſis epiſcopi ſucceſſor* 109 b c d. *Violantes ſepulcrum S. Alberti Carmelitæ* 232 e. *Invidenti venerationi ejuſdem S. Alberti punitur & reſipiſcens ſanatur* 235 a, 238 a. *Perjurus & excommunicatus punitur* 384 b c. *Mulier irreverens* 482 d. *Ruſtici contemnentes feſtum S. Laurentii martyris* 495 d e, 522 d e f, 523. *Hunni propter capitum S. Auſterem* 538 a. *Alexander quidam B. Amadeum injuria afficiens* 599 e f. *Incolæ pagi volentes honorare reliquias S. Tau-*

S. Taurini episcopi 653 e f. *Adversarii S. Rusticulæ abbatissæ Jotrensis* 662 d f. *Præsul irreverens erga S. Gangerici Cameracensis ecclesiam* 691 f, 692

R

Refutatio hæreticorum *facta per S. Samuelem presbyterum Edessenum* 423 c e, 424
Reliquiæ translatæ *S. Memmii* 8 c d. *S. Emygdii* 16 f. *S. Cassiani Augustodunensis episcopi* 60 f, 61 a, 66. *S. Oswaldi regis ac martyris* 87 & seqq. 100 c. *S. Venantii episcopi Vivariensis* 109 e f. *S. Margaritæ viduæ* 119 d e f. *B. Ratbardi* 355 d. *B. Altmanni episcopi Pataviensis* 356 f, 357 a b. *SS. Firmi & Rustici Martyrum* 422. *BB. Joannis plebani & Leonis Bembi* 478 & *sequenti*. *S. Taurini episcopi* 645 d e f, 646 & *sequentibus*.
Reliquiæ inventæ *S. Memmii* 7 d e, 8 b. *S. Emygdii* 16 f. *S. Afræ* 52. *B. Altmanni episcopi Pataviensis* 356 f. *SS. Firmi & Rustici Martyrum* 422. *SS. Martyrum Constantinopolitanorum, qui pro cultu sacrarum imaginum passi fuerant* 446 c, 447 d e. *B. Leonis Bembi* 479 *B. Joannis plebani* 481 & 482. *S. Laurentii martyris miro modo dicuntur inventæ cum corpore S. Stephani* 529 & *sequente*. *S. Rufini episcopi & martyris* 634. *S. Taurini episcopi* 643. *S. Gerardi peregrini* 696. *Martyrum Augustanorum* 701, 703, 704

S

Sanctorum singulares virtutes *vide* Virtutes.
Sanctorum miracula *vide* Miracula.
Scientia *divinitus infusa B. Joannis Firmani vel Alvernicolæ* 463 f, 464 a b, 472 f
Siccitas terræ sublata *per invocationem S. Memmii* 7 e f. *S. Emygdii* 23 a f. *S. Laurentii martyris* 531 c d. *B. Amadei Franciscani* 601 c d
Spiritualis *lectio commendatur* 94 a b c
Sterilitas in mulieribus sublata *per preces B. Amadei Franciscani* 579 e f, 583 f, 584 a, 588 f, 589
Surdis auditus restitutus *ope B. Jordani Forzatæ* 211 a. *S. Ernei abbatis* 426 d e. *S. Malchi episcopi Lismorensis* 561 f. *S. Taurini episcopi* 644 b. *S. Claræ virginis* 762 c

T

Tempestas sedata *per S. Cajetanum Thienæum* 255 a f, 317. *Per S. Laurentium martyrem* 526 e f. *Invocatione S. Claræ virginis.* 754 b c
Templa & sacella constructa *in honorem S. Laurentii martyris* 486 & *sequentibus*. *Super corpus S. Taurini episcopi* 643 c. *Duo ædificata in honorem variorum Sanctorum a S. Rusticula abbatissa Jotrensi* 659 d e. *Etiam a S. Gangerico antistite Cameracensi* 687 b. *Ab incolis Castri Gallinarii super tumulum S. Gerardi peregrini* 696 c d. *Varia ædificata vel restaurata ab Eusebio sancto episcopo* 724 e f, 725 a
Tentationes *quomodo sint superandæ docet S. Hyperechius* 190 f, 191 a. *B. Amadeus dæmonis tentationem eludit* 578 b c. *S. Clara virgo dæmonem tentantem pia responsione confundit* 759 a b
Terræ motus sedati *per S. Emygdium* 26 d, 27 f, 28 a
Translatio Reliquiarum *vide* Reliquiæ.

V

Veneratio reliquiarum *S. Laurentii martyris* 497 & *sequentibus*. *S. Taurini episcopi* 643 & *sequentibus*. *Sanctus Eusebius episcopus singulari devotione coluit S. Laurentium martyrem* 724 e
Virtutes *S. Nonnæ* 79 & seqq. *S. Venantii episcopi Vivariensis* 107 & seqq. *S. Altmanni episcopi Pataviensis* 371 & *sequentibus*. *S. Hugonis episcopi Augustodorensis* 557. *B. Amadei Franciscani* 573. *S. Gangerici præsulis Cameracensis* 672 & *sequentibus*. *S. Claræ virginis* 755 & *sequentibus*.
Visio mira *S. Myronis episcopi* 343 d e. *B. Joannis Firmani Minoritæ* 467, 469 & *sequentibus*. *Henrici III. imperatoris* 531 a b. *Cujusdam monialis Benedictinæ circa obitum S. Claræ virginis* 763 f, 764 a
Visus restitutus. *Vide* Cæci illuminati.
Vita mortuis restituta *per intercessionem S. Memmii* 5 a, 6 b, 7 b, 11 a f. *S. Alberti Carmelitæ* 238 a. *S. Vincentii Minoritæ* 239 e. *S. Cajetani Thienæi* 302 f, 303 a, 311 d e f, 312 a b c. *B. Amadei Franciscani* 575 f. *S. Taurini episcopi* 640 d, 654 c d
Vita auctera *S. Margaritæ viduæ* 118 a b. *S. Cajetani Thienæi* 259. *B. Altmanni episcopi Pataviensis* 367 d. *B. Hugolinæ virginis* 396. *B. Joannis Firmani vel Alvernicolæ* 460 b c, 461 & *sequentibus*. *B. Amadei Franciscani* 573 e f. *S. Claræ virginis* 758 d e f
Vulnera sanata *per intercessionem S. Cajetani Thienæi* 307 a f, 308 a b c. *B. Amadei Franciscani* 591 f, 592 a, 594 b c

Z

Zelus *S. Emygdii* 32 f, 33 a. *S. Cassiani* 64. *S. Oswaldi regis & martyris* 96. *S. Hormisdæ Pontificis pro fide Catholica* 258 & seqq. *S. Victricii præsulis Rotomagensis* 194. *S. Cajetani Thienæi* 252 & *sequentibus*. *B. Altmanni episcopi Pataviensis* 368 a f, 369, 383. *S. Germani patriarchæ Constantinopolitani adversus Iconoclastas* 439 f, 440 a. *S. Gangerici antistitis Cameracensis* 684. *S. Aniceti martyris adversus Diocletianum imperatorem* 707 f, 708 a

FINIS.

AOI 1471647